BIBLIOTECA VITT. EMANUELE
12
28 F
2

M

D. BONAVENTVRAE
S.R.E. EPISCOPI CARD. ALBANENSIS, DOCTORISQ. SERAPHICI
ORD. MINORVM.

In Primum Librum Sententiarum elaborata Dilucidatio.

COLLECTIS VNIVERSIS PRIORIBVS EDITIONIBVS; quidquid aut elegantiæ, aut eruditionis in illis anteà ſparſim legebatur; huic uni appoſitum eſt totum; & longè copioſius, ac emendacius: ita ut uix ampliùs ſit, quod in tanto opere deſiderari queat.

Recognoſcente R. P. M. Ioanne Balainio Andrio, Franciſcano Conuentuali.

CVM QVINCVPLICI INDICE.

CONVENTUS S. MARIAE DE POPULO VRBIS

VENETIIS, ad Signum Seminantis.

M. D. LXXIII.

12 28 F 5 Sk

ELENCHVS

QVAESTIONVM IN HOC PRIMO LIBRO DISPVTATARVM.

EX PROLOGO.

QVAE materia, quodue ſubiectũ in Theologia, uel in Libris Sententiarũ? q. 1.
Quæ pariter cauſa formalis, quiue procedẽdi modus in eiſdẽ libris? q. 2.
Quis item finis eorundẽ, ſpeculari; an ut boni ſimus? q. 3.
Quæ præterea cauſa agẽs & efficiens; ſiue quis Autor horũ Librorum? q. 4.

DISTINCTIO I.

ARTICVLVS I.

An uti ſit actus uolũtatis, uel rationis? q. 1.
An omni creato utendum ſit? quæſt. 2.
An ſolo bono increato utendũ ſit? q. 3.

ARTICVLVS II.

An frui ſit actus uoluntatis, uel aliarum potentiarum? q. 1.

ARTICVLVS III.

An deo fruendum ſit? q. 1.
An ſolo deo, uel bono increato fruendum ſit? q. 2.

DISTINCTIO II.

ARTICVLVS I.

An tantum unus deus ſit? q. 1.
An cum dei unitate perſonarũ pluralitas ponenda ſit? q. 2
An in perſonis diuinis ſit ponere infinitatem? q. 3.
An tantum tres ſint eædem diuinæ perſonæ? q. 4

DISTINCT. III.

PARS PRIMA.

ARTICVLVS I.

An deus à creatura cognoſcibilis ſit? q. 1.
An iſdem per creaturas cognoſcibilis ſit? q. 2.
An & in omni ſtatu per eaſdẽ creaturas ab homine cognoſcibilis ſit? q. 3.
An Trinitas pſonarũ cũ unitate eſſentiæ naturaliter per creaturas, cognoſci poſſit? q. 4.

DISTINCT. III.

PARS SECVNDA

ARTICVLVS I.

An circa tria hæc, ſ. memoriam, intellectum, & uoluntatẽ conſiſtat imaginis ratio? q. 1.
An imago attendatur in his eiſ-

dem potentiis per comparationem ipſarum ad Deū? q.2.
An hæ tres dictæ animaſticæ potētię idē in eſſentia ſint cum ipſa anima? q 3.

ARTICVLVS II.

An imago attēdat in mēte, notitia, & amore, ut ī potētiis, aut ut in habitibus: aut ut ī potētiis & habitibus ſimul: uel ut in ſubſtātia & habitibus? q.1.
An tria prædicta ordinē æqualitatē, & cōſubſtātialitatē adinuicem habeant? q.2.
An Trinitas hæc imaginis. ſ. mētis, notitiæ, & amoris neceſſariò ducat in cognitionē ſummæ Trinitatis quantùm ad perſonas? q.4.

DISTINCT. IIII.

ARTICVLVS I.

An iſthęc locutio admittēda ſit ī diuinis, deus genuit deū? q.1
An & hæc, Deus genuit alium Deum? q.2.
An nomen hoc [Deus] congruè pluraliter inflecti poſsit? q.3.
An idē nomen perſonam, uel naturam de ſe ſupponat? q 4.

DISTINCTIO V.

ARTICVLVS I.

An ſubſtantia, ſiue eſſentia diuina generet? q.1.
An concedendum ſit, filium generari de ſubſtantia patris? quæſt.2.

ARTICVLVS II.

An eſſentia generetur? q.1.
An item per generationem cōmunicetur? q.2.

DISTINCTIO VI.

ARTICVLVS I.

An in diuinis generatio filii ſit ſecundum conditionem neceſſitatis? q.1.
An pariter & ſecundum rationē uoluntatis ſit? q.2.
An item & ſecundum rationem exemplaritatis? q.3.

DISTINCT. VII.

ARTICVLVS I.

An poſſe generare, in diuinis dicat quid, uel aliquid? q.1.
An potentia generandi ſit & in filio? q.2.
An poſſe generare, & poſſe creare, unum poſſe ſint? q.3.
An poſſe generari, & poſſe creari, uniuocum poſſe ſit? q.4.

DISTINCT. VIII.

PARS PRIMA.

ARTICVLVS I.

An ueritas ſit proprietas diuini eſſe? q.1.
An diuinū eſſe ita uerū ſit, ut nō eſſe cogitari nō poſſit? q.2.

ARTICVLVS II.

An Deus immutabilis ſit? q.1.
An & ipſe ſolus immutabilis ſit? queſt.2.

DITSINCT. VIII.

PARS SECVNDA.

ARTICVLVS I.

An Deus ſit ſummè ſimplex? q.1
An eidem ſoli ſummè ſimplicē eſſe conueniat? q.2.
An anima rationalis ſit tota in toto, & tota in quaibet parte totius? q.3.
An Deus ſit in quodam determinato genere? q.4.

DISTINCTIO IX.

ARTICVLVS I.

An in diuinis ſtatuenda ſit generatio? q.1.

An inibi inter gignentem & genitum diſtinguat? q.2.
An item illic æterna ſit? q.3.
An etiam terminata ſit? q.4.

DISTINCTIO X.

ARTICVLVS I.

An neceſſariò in diuinis ponenda ſit perſona per modum liberalitatis procedens? q 1.
An ſimiliter neceſſe ſit ibidem ponere perſonam per modũ charitatis & amoris procedentem? q.2.
An item tertiò oporteat perſonam inibi ponere, per modũ mutuæ charitatis procedentem? q.3.

ARTICVLVS II.

An amor, ſiue charitas propriũ ſpiritus ſancti ſit? q.1.
An Spiritus ſanctus unitas & nexus amborum ſit; patris.ſ. & filii? q.2.
An iſdem Spiritus ſanctus propriè ſpiritus ſit? q.3

DISTINCT. XI.

ARTICVLVS I.

An Spiritus ſanctus à patre filioque procedat? q.1.
An ab eiſdem tanquam ab uno principio, uel tanquam à duo procedat? q.2.

DISTINCT. XII.

ARTICVLVS I.

An Spiritus ſanctus prius à patre quàm à filio procedat? q.1
An item plenius ab illo, quã ab illo procedat? q.2.
An etiam à patre mediante filio procedat? q.3.
An ſecundum rationem intelligendi generatio filii prior ſit ſpiratione ſpiritus ſancti? q.4

DISTINCT. XIII.

ARTICVLVS I.

An in diuinis ponere ſit proceſſionem? q.1.
An proceſſio S. ſancti idem ſit, quod generatio? q.2.
An etiam re, uel tantùm ratione proceſſio Spiritus ſancti à generatione filii diſtet? q.3.
An Spiritus ſanctus ſit ingenitus? q.4.

DISTINCT. XIIII.

ARTICVLVS I.

An ſit ponere temporalem proceſſionem Spiritus ſancti? q.1
An iſthæc Spiritus ſanctus temporalis proceſſio, cum æterna eiuſdẽ proceſſione in numerum ponat? q.2

ARTICVLVS II.

An Spiritus ſanctus in propria perſona, uel in effectu det? q.1
An Spiritus ſanctus à ſanctis uiris etiam detur? q.2.

DISTINCT. XV.

PARS PRIMA.

ARTICVLVS I.

An in diuinis ſit miſſio? q.1.
An miſſio in diuinis ex tempore tantum, uel etiam ab æterno ſit? q.2.
An patris ſit mitti? q.3
Cuius eſt mittere? q.4

DISTINCT. XV.

PARS SECVNDA.

ARTICVLVS I.

An miſſio ſpiritus ſancti ſecundum dona gratiæ gratiſdatę, uel gratię gratum faciẽtis ſit? quæſt. 1.
An Filius, & Spiritus ſanctus ſecundum eadem dona gratiæ

mitti dicantur?q.2.
An item ambo ad eadem dona gratiæ augmentanda mittantur?q.3.

DITSINCT. XVI.

ARTICVLVS I.

Quid ſit miſſio uiſibilis?q.1.
Ad q̃d proſit miſſio uiſibilis ſpiritus ſancti?q.2.
Ad conueniẽter filius miſſus eſt in creatura rationali: Spiritus uerò ſanctus in irrationali & inſenſibili, ſcilicet columba, igne,& flatu?q.3.

DISTINCT. XVII.

PARS PRIMA.

ARTICVLVS I.

An ultra donũ charitatis increatæ ponendum ſit & donũ creatę charitatis?q.1.
An charitas ex charitate amabilis ſit?q.2.
An quis certitudinaliter ſcire poſſit, quod in charitate ſit? quæſt.3.
An charitas à charitatem non habente cognoſcibilis ſit?q 4.

DISTINCT. XVII.

PARS SECVNDA.

ARTICVLVS I.

An charitas ſecundum ſubſtantiam augeri poſſit?q 1.
An item ſeipſa, uel aliunde augeatur?q.2.
An econuerſo minui poſſit? q.3.
An etiam in augẽdo terminum habeat?q.4.

DISTINCT. XVIII.

ARTICVLVS I.

An ſpiritus ſanctus donum ſit, in quo alia dona donantur? quæſt.1.
An ſpiritus ſãctus ab æterno, uel ex tempore donum ſit?q.2.
Donum, an datum cõueniẽtiùs de Spiritu ſancto dicat? q.3.
An donũ propriè de ſpiritu ſancto in diuinis dicatur?q.4.
An donum, ſiue donabilitas ſit eiuſdem proprietas diſtinctiua?q.5.
An ſpiritus ſanctus ratione donabilitatis dicatur ſpiritus noſter?quæſt.6.

DISTINCT. XIX.

PARS PRIMA.

ARTICVLVS I.

An in diuinis ſit ponere æqualitatem?q.2.
An ibidẽ ſit ſũma ęqualitas?q.2.
An conuerſim ibidem illa dicatur?q.3.
An etiam ſit inibi ęqualitas cum circumince ſſione?q.4.

DISTINCT. XIX.

PARS SECVNDA.

ARTICVLVS I.

An in diuinis ſit ponere totum integrale?q 1.
An & ibidem ſit ponere totum uniuerſale?q 2.
An in diuinis perſonis ſit ponere principium materiale? q.3.
An & inibi ponere ſit differentiam ſecundũ numerum?q.4.

DISTINCT. XX.

ARTICVLVS I.

An in diuinis ſit ponere adæquationem potentiæ quò ad extẽſionem poſſibilium?q.1.
An item inibi ſit ęqualitas quò ad potentiæ intẽtionem? q.2.

ARTICVLVS II.

An inter diuinas perſonas ordo ſit?q.1.

An ordo hic, naturæ ordo ſit? q.2

DISTINCT. XXI.

ARTICVLVS I.

An dictio excluſiua, ſcilicet Solus, uerè addatur termino ſubſtantiali reſpectu prædicati proprii; ita ut rectè dicatur, ſolus deus eſt pater? q.1.

An item eadem dictio excluſiua uere addi poſſit termino ſubſtantiali a parte prædicati? q.2

ARTICVLVS II.

An præfata excluſiua dictio uerè addatur termino perſonali reſpectu prædicati, pprii? q.1.

An & eidem termino perſonali addi poſſit reſpectu prędicati communis? q.2.

DISTINCT. XXII.

ARTICVLVS I.

An deus nominabilis ſit? q.1.

An unū, uel plura nomina deus habeat? q.2.

An omnia diuina nomina trāſlatiua ſint? q.3.

[illegible] nomina, ſecundum ſubſtantiam dicantur? q.4.

DISTINCT. XXIII.

ARTICVLVS I.

[illegible] transferri debuit? q.1

An in diuinis utendum ſit nomine ſubſtantiæ, & ſubſiſtentiæ? quæſt.2.

An ibidem & nomine Eſſentię utendum ſit? q.3.

ARTICVLVS II.

An in diuinis nomen hoc ſubſtantia, numeretur? q.1.

An itē & nomē hoc eſſentia? q.2

An catholicè, & orthodoxè dicere poſſumus, plures deos? q.3

DISTINCT. XXIIII.

ARTICVLVS I.

An nomen hoc, Vnus, poſitiuè, uel priuatiuè, dicatur in diuinis? q.1.

An item ſecundum ſubſtātiam, uel ſecundum relationem dicatur. q.2.

ARTICVLVS II.

An nomina purè numeralia poſitiuę, uel priuatiuę dicantur in diuinis? q.1.

An ſimiliter ſecundum ſubſtantiam, uel ſecundum relationē dicantur? q.2.

ARTICVLVS III.

An nomina numeralia unitatē importent? q.1.

An unitas, per nomen hoc, Trinus, uel Trinitas, īportata, eſſentię, uel ſuppoſiti unitas ſit? quæſt.2.

DISTINCT. XXV.

ARTICVLVS I.

An nomen hoc, Perſona, ſecūdū ſubſtantiam, uel ſecundum relationem dicatur in diuinis? quæſt.1.

Quid eſt perſona, ſecundum de- [illegible]

ARTICVLVS II.

An nomen hoc, Perſona, uerè diuinis perſonis commune ſit? quæſt.1.

An pariter uniuocè dicatur de creatis, & increatis perſonis? quæſt.2.

DISTINTC. XXVI.

ARTICVLVS I.

An in diuinis ponere ſit proprietates perſonales? q.1.

Quid ſint huiuſmodi proprietates? q.2.

An proprietatum perſonalium actus ſit, hypoſtaſes diſtinguere, uel iam diſtinctas oſtendere? q. 3.

Quot ſint numero proprietates hę perſonales in diuinis? q. 4.

DISTINCT. XXVII.

PARS PRIMA

ARTICVLVS I.

An patrem eſſe, & generare, una & eadem notio ſit? q. 1.

An generatio ſit cauſa paternitatis, uel econtra paternitas cauſa generationis? q. 2.

An diuinarum proprietatum ſit aliqua abſtractio? ſiue an diuinas proprietates cõtingat aliquo modo abſtrahi? q. 3.

An liceat contrarie opinari de notionibus diuinis? q. 4.

DISTINTC. XXVII.

PARS SECVNDA.

ARTICVLVS I.

An Verbum in diuinis eſſentialiter, uel notionaliter dicatur? queſt. 1.

An nomine Verbi importetur reſpectus ad creaturas? q. 2.

Quod prius ſecundum rationẽ intelligẽdi, Verbum, an Sapiẽtia, ſiue notitia? q. 3.

An nomen hoc, Verbum rectè ad diuina tranſlatum ſit? q. 4.

DISTINCT. XXVIII.

ARTICVLVS I.

An ingenitus, ſiue innaſcibilis ſecundum ſubſtantiam, uel ſecundũ relationẽ dicatur? q. 1.

An innaſcibilitas eãdem relationem importet, quam paternitas? q. 2.

An innaſcibilitas, uel paternitas ſit proprietas, ſiue relatio patris? queſt. 3.

An improceſſibilitas ſit notio patris, quemadmodum innaſcibilitas? q. 4.

DISTINCT. XXIX.

ARTICVLVS I.

An nomen hoc, Principium, perſonaliter, ſiue notionaliter accipi poſſit in diuinis? queſt. 1.

An item cum notionaliter, uel eſſentialiter ſumitur, uniuocè, an æquiuocè dicatur? q. 2.

ARTICVLVS II.

An pater et filius dici poſſint unũ principiũ ſpũs-ſancti? q. 1

An propoſitiones hæ admittẽdę ſint. Pater & filius ſunt unus ſpirator. Pater & filius sũt idẽ pr[illegible] Pater & filius ſunt unum principium ſpiritus ſancti? q. 2.

DISTINCT. XXX.

ARTICVLVS I.

An nomen aliquid ex tẽpore de deo dicatur? q. 1.

An nomina, quæ de deo ex tẽpore dicuntur, per ſe, uel per accidens dicantur? q. 2.

An item realem relationem in deo dicant? q. 3.

DISTINCT. XXXI.

PARS PRIMA.

ARTICVLVS I.

An æqualitas, & ſimilitudo poſitiue, uel priuatiue de deo dicat[illegible]

An etiam ſecundum ſubſtantiã, uel ſecundum relationem ibidem dicantur? q. 2.

An pariter mutuam relationem dicant in patre & filio? quæſt. 3.

DISTINCT. XXXI. PARS SECVNDA.

ARTICVLVS I.

An imago in diuinis ſecundum ſubſtantiam, uel ſecundũ relationem dicatur? q. 1.

An item propriè de filio dicatur? q. 2.

An æternitas patri, ſpecies imagini, & uſus muneri rectè approprientur? q. 3.

ARTICVLVS II.

An deus unum cum creatura eſſe, dici poſſit? q. 1.

An creatura cum creatura unũ eſſe, dici poſſit? q. 2.

An unitas patri, æqualitas filio, concordia ſpiritui ſancto rite approprientur? q. 3.

DISTINCT. XXXII.

ARTICVLVS I.

An uerũ ſit dictu, Pater & filius diligunt ſe ſpiritu ſancto? q. 1.

Ablatiuus ille, Spiritu ſancto, in qua habitudine conſtruitur, cum. ſ. dicit, Pater & filius diligunt ſe ſpiritu ſancto? q. 2.

ARTICVLVS II.

An rectè dici poſſit, Pater eſt ſapiens ſapientia genita? q. 1.

An item rectè dictũ ſit, Pater eſt potens potentia, ſiue uirtute, quam genuit? q. 2.

DISTINCT. XXXIII.

ARTICVLVS I.

An proprietas ſit perſona? q. 1.

An proprietas ſit eſſentia? quæſt. 2.

An notio de notione prædicetur? q. 3.

An notiones, ſiue proprietates ſeipſas denominent? q. 4.

DISTINCT. XXXIIII.

ARTICVLVS I.

An in diuinis res naturæ ſupra naturam addat? q. 1.

An ibidem perſona prædicetur de natura, & natura de perſona? q. 2.

An item inibi ponere ſit appropriationem? q. 3.

An etiam ponere ſit & tranſlationem? q. 4.

DISTINCT. XXXV.

ARTICVLVS I.

An ponere ſit ideas in deo? q. 1.

An unam, uel plures ponere ſit in illo? q. 2.

An item plures ſecundum rationem ſint huiuſmodi ideæ? quæſt. 3.

An pariter plurificetur in deo ſecundũ plurificationem idearum in ſpecie tantum, uel etiã in indiuiduis? q. 4.

An ſimiliter finitæ, uel infinitæ numero ſint eædem? q. 5.

An tandem & ordinem habeant? quæſt. 6.

DISTINCT. XXXVI.

ARTICVLVS I.

An res ab æterno fuerint in deo? quæſt. 1.

An res ratione eſſentiæ, uel perſonæ in deo ſint? q. 2.

ARTICVLVS II.

An omnia ſint uita in deo? q. 1.

An res uerius eſſe in deo habeãt, quàm in proprio genere? quæſt. 2.

ARTICVLVS III.

An mala in deo ſint? q. 1.

An & imperfecta in eodem ſint? quæſt. 2.

DISTINCT. XXXVII.

PARS PRIMA.

ARTICVLVS I.

An deus in omnibus rebus ſit? quæſt. 1.
An item ubique ſit? q. 2.

ARTICVLVS II.

An ubique eſſe, ſoli deo conueniat? q. 1.
An ſemper & ab æterno eidē ſoli ſic eſſe conueniat? q. 2.

ARTICVLVS III.

An deus uniformiter, & æqualiter in omnibus rebus ſit? queſt. 1.
Quot, & quibus modis deus in rebus ſit? q. 2.

DISTINCT. XXXVII.

PARS SECVNDA.

ARTICVLVS I.

An deus localis ſit? q. 1.
An deus ſecundum locum mutabilis ſit? q. 2.
An & extra omnem locum exiſtat, ab omnique loco ſeparabilis ſit? q 3.

ARTICVLVS II.

An angelus localiter ſine corpore moueri poſſit? q. 1.
An angelus, dū mouetur, per medium moueatur? q. 2.
An dum mediū id pertrāſit; motu ſubito uel ſucceſſiuo pertranſeat? q. 3.

DISTINCT. XXXVIII.

ARTICVLVS I.

An præſcientia dei rerum cauſa ſit? q. 1.
An uiceuerſa à rebus cauſata ſit? quæſt. 2.

ARTICVLVS II.

An præſcientia iſthæc dei rebus præſcitis neceſſitatem imponat? quæſt. 1.
An deus quę preſcit, neceſſariò præſciat? q. 2.

DISTINCT. XXXIX.

ARTICVLVS I.

An deus alia à ſe cognoſcat? quæſt. 1.
An ſi alia à ſe cognoſcit; uniuerſa illa cognoſcat? q. 2.
An item plura ſcire poſſit, quàm ſciat? q. 3.

ARTICVLVS II.

An deus ſe, & alia à ſe una & eadem cognitione cognoſcat? quæſt. 1.
An item mutabilia immutabiliter cognoſcat? q. 2.
An pariter & præſenter uniuerſa cognoſcat? q. 3.

DISTINCT. XL.

ARTICVLVS I.

An prędeſtinatio quid ęternum, uel temporale ſit? q. 1.
An item ſcientiā, uel uolūtatem dei principaliùs & completiùs importet? q. 2.

ARTICVLVS II.

An prædeſtinatio inferat ſalutis neceſſitatem libero arbitrio? quæſt. 1.
An æquè certitudinem in euentu ponat: ut ſ. aliter euenire non poſſit, niſi ſicut deus præ definiuit? q. 2.

ARTICVLVS III.

An electio ab æterno, uel ex tempore in deo ſit? q. 1.
An item idē ſit, quod prædeſtinatio? q. 2.

ARTICVLVS IIII.

An obduratio pœna, uel culpa ſit? q. 1.
An pariter à deo ſit? q. 2.

DISTINCT. XLI.

ARTICVLVS I.

An prædeſtinatio, & reprobatio cauſam meritoriam in nobis habeant? q. 1.
An in deo dare ſit prædeſtinationis & reprobationis cauſam, uel rationem? q. 2.

ARTICVLVS II.

An deus per modum complexionis res cognoſcat? q. 1.
An enunciabilia, quæ ſemel deus cognoſcit, ſemper cognoſcat? quæſt. 2.

DISTINCT. XLII.

ARTICVLVS I.

An deus poſſit in omne, aliud à ſe? q. 1.
An pariter poſſit in omnia, in q̃ agens creatum poteſt? q. 2.
An item poſſit, quæ agenti creato impoſſibilia ſunt? q. 3.
An poſſibile ſimpliciter dicatur aliquid ſecūdum cauſas ſuperiores, uel inferiores; hoc eſt ſm potentiam diuinam, uel creatam? q. 4.

DISTINCT. XLIII.

ARTICVLVS I.

An potentia dei ſecundum ꝙ huiuſmodi, infinita ſit? q. 1.
An pariter quantum ad eſſe infinita ſit? q. 2.
An ſimiliter poſſit in effectum actu infinitum? q. 3.
An & ad infinita ſe extēdat? q. 4.

DISTINCT. XLIIII.

ARTICVLVS I.

An deus potuerit facere mundū meliorem quò ad ſubſtantias partium integrantium? quęſt. 1.
An item quantum ad eorundem partium proprietates? q. 2.
An pariter quātum ad ordinē partium? q. 3.
An æquè potuerit deus facere mūdum ipſum antiquiorem? quæſt. 4.

ARTICVLVS II.

An Deus, quod ſemel poteſt, ſemper poſſit? q. 1.

DISTINCT. XLV.

ARTICVLVS I.

An in deo ponere ſit uoluntatē? quæſt. 1.
An deus dici poſſit omniuolens; ſicut & omnipotens, & omniſciens dicitur? q. 2.

ARTICVLVS II.

An uoluntas dei rerum cauſa ſit? quæſt. 1.
An item earundem prima, & immediata cauſa ſit? q. 2.

ARTICVLVS III.

An uoluntas diuina conuenienter diuidatur in uolūtatem ſigni, & beneplaciti? q. 1.
Quæ, & quot ſint diuinæ uoluntatis ſigna? q. 2.

DISTINCT. XLVI.

ARTICVLVS I.

An deus uelit omnes homines ſaluos fieri uoluntate beneplaciti? q. 1.
An deus uelit mala fieri? q. 2.
An mala fieri, bonum ſit? quæſt. 3.
An item mala fieri, uerum ſit? quæſt. 4.
An malum a dei uoluntate ordinabile ſit? q. 5.
An pariter de complemento uniuerſi ſit? q. 6.

DISTINCT. XLVII.

ARTICVLVS I.

An uoluntas beneplaciti dei impediri poſſit? q. 1.

An quis contra dei uoluntatem ſigni facere poſſit? q. 2

An deus mala permittere debeat? q. 3.

An item mala præcipere poſſit? quæſt. 4.

DISTINCT. XLVIII.

ARTICVLVS I.

An poſſibile ſit uoluntatem noſtram uoluntati diuinæ conformari? q. 1.

An uoluntas noſtra ex conformitate ad diuinam uoluntatem iuſta efficiatur? q. 2.

ARTICVLVS II.

An teneamur uoluntatem noſtram uoluntati diuinæ conformare in ratione uolendi? quæſt. 1.

An & quo ad uolitum eandem eidẽ conformare teneamur? quæſt. 2.

ARTICVLI, IN QVIBVS MAGISTER SENTENTIARVM COMMVNITER AB omnibus non tenetur.

EX PRIMO LIBRO.

PRIMÒ quòd charitas,qua diligimus Deum & proximum; eſt ſpiritusſanctus. Diſt.27.cap.2. Vel quòd charitas,quę eſt amor dei & proximi, non eſt aliquid creatum.

Secũdò, quòd nomina numeralia dicta de Deo, dicuntur ſolùm relatiuè, Diſt.24. cap. *Et ſi diligenter*. Vel ꝙ nomina numeralia,trinus, & trinitas, non dicunt poſitionem, ſed priuationem tantùm.

Tertiò, quòd, ſimile, & æqnale ſimiliter dicuntur de Deo priuatiuè. Diſt.21.cap. *Et hoc idem*.

Quartò, quòd Deus ſemper poteſt quicquid aliquando potuit:& uult quicquid uoluit: & ſcit quicquid ſciuit. Diſt. 44. capit. *Præterea quæri ſolet*.

EX SECVNDO LIBRO.

Primò, ꝙ angeli meruerunt beatitudinem per gratiam ſibi datam,ita quòd præmium pceſſit meritum: ſed poſtea meruerunt per obſequia fidelibus exhibita. Diſt. 5. cap. *Hic quæri ſolet*. Vel quòd in angelis præmium præcedit, & meritum reſpectu præmii ſubſtantialis habet ſubſequi.

Secundò, ꝙ angeli in merito reſpectu eſſentialis pręmii, & in ipſo præmio proficiunt uſque ad iudicium. Diſtin. 11. cap. *Præterea illud &c.*

Tertiò, ꝙ charitas eſt ſpiritus ſanctus,ſcilicet illa,quæ animæ qualitates informat, & ſanctificat Diſt.27.cap. *Cum ergo*.

Quartò, ꝙ in ueritate humanæ naturæ nihil tranſit extrinſecum: ſed quod ab Adam deſcendit per propagationem auctũ, & multiplicatũ reſurget in iudicio. Diſt.30. c. penul. *Quibus reſpõderi põt*. Vel ꝙ nihil de cibis trãſit in ueritatem humanæ naturæ, nec per generationem,nec per nutritionem.

EX TERTIO LIBRO.

Primò,quòd anima a corpore exuta, ſit pſona, Diſt.5.cap. *Hic opponitur a quibuſdam*.

Secundo ꝙ Chriſtus conueniente mortuus & non mortuus dicitur, paſſus & non paſſus. Diſtin.21. c. ult. *Recedẽte uero &c.*

Tertio, ꝙ Chriſtus in triduo mortuus, fuit homo. Diſ.22.c.1. *Hic quæritur &c.*

EX QVARTO LIBRO.

Primò, ꝙ ſacramenta legalia non iuſtificabant, etiam ſi cum fide & deuotione fierent Diſt,1, cap. *Non igitur*.

Secundò, ꝙ homo ſine medio uidebat Deum ante peccatum, eadem diſtin. cap. *Triplici &c.*

Tertiò, ꝙ circuncifio non cõferebat gratiam ad bene operandum, nec uirtutes ad augmentum: ſed ſolum ad peccata dimittenda ualebat. Eadem diſtin.

ſtin.cap.*Duo igitur*.

Quartò, ꝙ paruuli ante octauum diem morientes incircuncisi, peribant: & ꝙ cauſa neceſſitatis poterant ante circuncidi. Eadem diſt. cap. *Si uerò*

Quintò, ꝙ quædam ſacramenta nouæ legis inſtituta ſunt in remedium tantum, ut matrimonium. diſtin. 2. cap. 1. *Iam ad ſacramenta*.

Sexto, ꝙ baptizati baptiſmo Ioannis, non ponentes ſpem in illo, non erant baptizandi baptiſmo Chriſti. diſt. 2. cap. ult. *Hic conſiderandum*. Vel aliter Baptiſmus Ioannis cum impoſitione manuum æquipollebat baptiſmo Chriſti: ita ꝙ baptizatus baptiſmo Ioannis non erat rebaptizandus.

Septimò, ꝙ Deus potuit dare potentiam creaturæ creandi, & interius abluendi, id eſt peccata dimittendi diſt. 5. cap. ult. *Hic quæritur, quæ ſit*. Vel ſic, quod deus poterat dare poteſtatem aliis baptizandi interius: & qđ creatura potuerit ſuſcipere: & ſimiliter quod Deus poteſt poteſtatem creandi creaturæ cómunicare, & creare per creaturam tanquam per miniſtrum. Diſtinct. 5.

Octauò, ꝙ ſchiſmatici, degradati, præciſi ab eccleſia, hęretici, excommunicati, non habent poteſtatem conſecrandi corpus Chriſti. diſt. 13. cap. *Illi uero*.

Nonò, ꝙ brutum non ſumit uerũ corpus Chriſti, & ſi uideatur. diſt. 13. Cap. *Illud etiam ſane*.

Decimò, ꝙ ſcientia diſcernendi, ut notat habitum ſcientiæ, ſit clauis Diſt. 19. cap. 1.

Vndecimò, ꝙ epiſcopi ſimoniaci degradati nõ poſſunt conferre ordines. Diſtin. 25. Cap. *De ſimoniacis*.

Duodecimò, ꝙ ſecundus maritus alicuius mulieris incognitæ carnaliter a primo, ſit bigamus ꝑ cognitionẽ illius: & prohibetur ab ordinibus Diſt. 27. cap. ult.

Decimotertiò, ꝙ cognoſcens ſororem uxoris ſuæ, nõ tenetur uxori petenti debitum reddere, diſt. 24. cap. *De his*.

Decimoquartò, quòd ille, qui uxore uiuente, duxit aliam in aliena patria, qui rediens ad conſcientiam uult eam dimittere, & non poteſt: ſi cogitur ab eccleſia remanere, & debitũ reddere: quia ſibi non creditur; dicit Magiſter ꝙ incipit excuſari per obedientiam & timorem: & tenetur reddere debitum ſi petatur. Diſt. 38. cap. ult.

Decimoquintò, ꝙ peccata de leta non patefiant aliis in iudicio, Diſt. 43. cap. *Hic quæritur, utrum electis*.

FINIS.

12 - x28 F2 -

D. BONAVENTVRAE IN PRIMVM LIBRVM SENTENTIARVM

PROLOGVS.

PROFVNDA fluuiorum ſcrutatus ē, & abſcondita produxit in lucē. Verbum iſtud ſumptum ex Iob 28. diligentius conſideratum aperit nobis uiā ad prçcognoſcendum quadruplex genus cauſç in Libro Sniarum. ſ. materialis, formalis, efficientis, & finalis. Cauſa namq; materialis innuitur in noīe fluuiorū. Cauſa formalis in ꝑſcrutatione profundorū. Cauſa finalis in reuelatione abſcōditorū. Cauſa uero efficiēs intelligitur in ſuppoſito duorū uerborū. ſ. ſcrutatus eſt, & ꝓduxit in lucē. Innuitur. n. cauſa materialis nomine fluuiorū, pluraliter, non ſingulariter: ut non ſolū tangatur libri totius materia, uel ſubiectum in generali; ſed ēt particularium librorum in ſpeciali. Propter qđ notādum, ꝙ iuxta quadruplicē proprietatē fluuii materialis, quadruplex eſt fluuius ſpiritualis: de quo ſ͂m quadruplicem differentiā ſunt quatuor Lib. Sent. Conſidero nāq; fluuii materialitatē quo ad durationē, & inuenio ꝑēnitatē, nā ſicut dicit Iſidorus. Lib. Ethimologiarū. Fluuius eſt ꝑennis fluxus. Cōſidero quātu ad extēſionē, & inuenio ſpacioſitatē ī hoc. n. diſtinguiť fluuius a riuulo. Cōſidero quātū ad motū, & inuenio circulationē, ſicut. n. dr̄ Eccl. 1. Ad locū unde exeūt flumina, reuertunť &c. Cōſidero effectū, & inuenio emūdationē. nā fluuius ꝑꝑ aquarū abundantiā mūdat terras, ꝑ quas currit ita ꝙ nō inquinanť. Et qm̄ oēs trāſferētes ſ͂m aliq̄ ſimilitudinē trāſferūt, ex hac quadruplici cōditione metaphora quadruplex ī ſpūalibus fluuiis inueniť; ſicut colligere poſſumus ex ſcripturis. PRIMO ꝑꝑ perēnitatē dr̄ fluuius ꝑſonarū emanatio, qm̄ illa emanatio ſola ē ſine principio, ſine fine. De hoc fluuio Dan. 7. Antiquus dierū ſedit, & fluuius igneus rapidusq; egrediebať à facie eius. Antiquus iſte dierū, eſt pr̄ çternus, cuius antiquitas ē çternitas. Iſte antiquus ſedit, q̄a nō ſolū ē in eo çternitas, ſed ēt īmutabilitas. A facie illius antiq̄ egrediebať fluuius igneus, rapiduſq;. i. de ſublimitate diuinitatis eius ꝓcedebat plenitudo amoris, & plenitudo uirtutis. Plenitudo uirtutis in filiū, ideo fluuius erat lapidus. Plenitudo amoris in S.S. ideo fluuius erat igneus. SECVNDÒ ꝑꝑ ſpacioſitatē dr̄ fluuius rerū mūdanarū productio; ob quā eām non tm̄ fluuius, ſed mare à Propheta dr̄

2. Phy. 18. Aaſtra hētium non eſt mendacium.

12·28·F 2

in ps.iſte mūdus.Hoc mare magnū, & ſpacioſū &c. De hoc fluuio Eze. 29. Ecce ego ad te Pharao Rex Aegypti,draco magne qui cubas in medio fluminum; qui dicis, meus eſt fluuius, & ego feci memetipſum;ponā frænum in maxillis tuis &c.Draco iſte magnus, quem dñs alloquitur,& cui comminatur in figura,& perſona Pharaonis;diabolus eſt : qui eſt Rex Aegypti,q̄ interpretatur tenebræ, qm̄ regnat in eis,quos excecauit tenebris erroris,ut puta ſunt hæretici.Ad quē ēt dicit, Meus eſt fluuius, & ego feci memetipſum, quaſi ipſe fecerit mundum iſtū; & ipſe non habeat aliud principium. Hunc errorem ipſe dixit, & ſuggeſsit impiis Manichæis, q totā machinam uiſibilium à Deo malo eſſe conditā aſſerūt, & contendunt. Huius draconis maxillas dñs infrenabit, qn ablata ſibi poteſtate ſuggerēdi falſa, oſtendet ſe eſſe huius fluuii cōditorem; unde in eādē auctoritate ſequitur. Sciēt oēs habitatores Aegypti, qm̄ ego dñs.

Horū plurib. memi- nit Augu.tum in pri mis lib. de hæreſibus ad Quoduult deum Tomo 6.

TERTIO propter circulationē dr̄ fluuius filii Dei incarnatio. Qm̄ ſicut in circulo ultimū coniūgit principio:ſic in incarnatione ſupremum coniungitur imo & primū poſtremo; uidelicet filius Dei æternus homini condito die ſexta. De hoc fluuio Eccl.24.Ego quaſi fluuius Dorix; & ſicut aquæductus exiui de paradiſo. Dorix interpretatur generationis medicamentū, & eſt ibi figuratiuus ſermo, ut cōuerſim intelligatur i. generatio medicamēti.Incarnatio.n.filii Dei nihil aliud fuit q̄ generatio medicamenti. uerè enim languores noſtros ipſe tulit, & infirmitates noſtras ipſe portauit. Rectè igit filii incarnatio fluuius Dorix dr̄: & ipſe uere de ſe dicit. *Iſa.53*

Ego quaſi fluuius Dorix.i. medicinalis fluuius, & ſicut aquæ ductus exiui de paradiſo. Natura aquæ huius,eſt,ꝙ tantū aſcēdit,quantum deſcēdit: talis fuit exitus incarnationis, ſm quod dicitur in Pſal. A ſummo cœlo egreſſio eius, & occurſus eius uſque ad ſummum eius. Et Io.16. Exiui à patre,& ueni in mūdum: iterum relinquo mundū, & uado ad patrem : & ita fecit circulum. De hoc etiam fluuio quantū ad egreſſum eius ex matre.poteſt exponi illud quod dr̄ Heſter. 10. in ſomnio Mardochæi. Paruus riuulus creuit in fluuium, & in lucem ſolemque cōuerſus eſt. Quis(obſecro)eſt paruulus riuulus iſte, niſi humillima Virgo? hæc creuit in fluuium,eū generauit Chriſtū, qui non ſolum fluuius per abūdantiam gratiæ, ſed etiam lux ſapientiæ, & Sol iuſtitiæ dr̄,ſm ꝙ Ioan. 1. de ipſo dicitur. Erat lux uera &c. *Pſa.18*

QVARTO propter emundationem dr̄ fluuius ſacramentorum diſpenſatio, quæ ſine ſui pollutione mundat nos à coinquinationibus peccatorū. De hoc fluuio Apoc.22.Oſtendit mihi fluuiū aquæ uiuæ ſplēdidū tanq̄ criſtallū,procedentē de ſede Dei,& agni. Sacramētorum diſpenſatio dr̄ fluuis ſplendidus tanq̄ criſtallus, ꝑpter claritātē,& nitorem, quē relinquit in animabus, q̄ in hoc flumine deputantur. Dr̄ ēt fluuius aquæ uiuæ ꝑꝑ efficaciam gratiæ, q̄ uiuificat

uificat animam. Hic ēt procedit de ſede Dei, & agni, nam ſacramentalis gratia procedit à Deo tanquam ab actore, & efficiēte, a Xpo tanq̃ a mediatore, & à promerente: ꝑꝑ qđ dñr oĩa ſacrameta efficaciá hře à paſſione Xp̄i, ut teſtatur. Aug. De latere Chriſti dormientis fluxerunt ſacramenta, dum inde fluxit ſanguis, & aqua. De oĩbus iſtis fluuiis ſimul, & ꝑ ordinē habetur Gen. 2. ubi dicĩ ꝓ fluuius egrediebatur de loco uoluptatis: qui inde diuiditur in quatuor capita. nomen primi Phiſon: nomē ſecundi Gihon: nomen tertii Tigris: & nomē quarti Euphrates. Fluuius iſte egrediens de paradiſo eſt totius Libri huius materia. Quatuor fluuii ex iſto procedentes ſunt ſpeciales materiæ quatuor librorū, ſicut facile pōt aptare, qui prędictorū nominū interpretationes uult diligēter exponere. Phiſon n. interpretatur oris mutatio, & in hoc ſignificatur perſonarū emanatio. Sicut. n ex ore materiali procedit uerbū, & ſpiritus, ita ex ore patris filius, & ſpiritus ſanctus Eccle. 24. Ego ex ore altiſſimi prodii primogenita ante oēm creaturam. Hoc dicit ipſe filius, qui eſt uerbū, & ſapientia patris. Et in Pſa. 32. Verbo dñi cœli firmati ſunt, & ſpiritu oris eius &c. Gihon interpretatur arena, & in hoc ſignificatur rerū mundanarum productio. Sicut. n. uniuerſitas creaturarū cōparatur mari ꝑꝑ ſpacioſitatē, ita arenæ ꝑꝑ innumeroſitatē Eccl. 1. Arenam maris, & pluuiæ guttas, & dies ſæculi quis dinumerauit? Tigris interpretatur ſagitta, & in hoc ſignificatur filii Dei incarnatio. Sicut. n. in ſaggitta ferrum cōiunctum eſt ligno: ſic in Chriſto fortitudo diuinitatis coniuncta eſt mollicici humanitatis. Et ſicut ſagitta ex arcu, & ligno uolat ad percutiendū aduerſarios; ſic Chriſtus de cruce ſaliens confregit aduerſarium. Hæc eſt illa ſagitta, de qua dicitur 4. Regu. 13. Sagitta ſalutis dñi & ſaggitta ſaluti contra Syriā Euphrates interpretatur frugifer: in quo ſignificatur ſacramentorum diſpenſatio, quę nō tm̄ aĩam purgant à culpa, ſed ēt fęcūdant in gratia Quod ſignatum eſt Apoc. ult. ubi dr̄ ꝙ iuxta fluuiū criſtallinū erat lignū afferens fructū, cuius folia erāt in medicinā. Cū igitur quatuor ſint fluuii, quatuor ſunt fluuiorum profunda prædictis fluuiis correſpondentia. Profundum æternæ emanationis eſt ſublimitas eſſe diuini: de quo poteſt intelligi illud Eccleſ. 7. Alta profunditas, quis inueniet eam? Vere profunditas alta, & altitudo ꝓfunda, ita ut exclamet Apoſ. Rom. 11. & dicat. O altitudo diuitiarum ſapientiæ, & ſcientiæ Dei, q̃ incomprenſibilia ſunt iudicia eius Vere iudicia incōprehenſibilia, quia profunda. Iudicia. n. Dei abyſſus multa. & Eccle. 1. Profundū abyſſi q̄s dimēſus eſt? Hæc profunditas innuitur Iob 11. Forſitā ueſtigia Dei compręhendes, & uſque ad ꝑfectū oīpotentē reperies. Excelſior cœlo eſt, & quid facies? profundior inferno, & unde cognoſces? quaſi dicat ex te nō potes: ideo conſulit Apoſtolus Ephe. 3. In charitate radicati, & fundati

In lib. ſententiarum ex Augſt. excerptarū ſenten. 328. Tom. 3. & Tractatu 15. ſup Ioā ante me. dium. Tom. 9 & 15. de Ciu. dei ca. 26. Tomo 5.

Pſ. 35

dati, vt poſſitis cõprehẽdere &c. hoc profundũ ꝑſcrutaƚ Magr in Primo Libro. Sublimitas.n. diuini eſſe cõſiſtit in duob.ſ. ĩ nobiliſſimis emanationib. q̃ ſunt gñatio, & proceſſio. In nobiliſſimis cõditionibus, quę ſunt ſumma ſapientia, oĩpotentia, & perfecta uoluntas. de quibus eſt primus liber. Nam in prima parte agit de ſacratiſſima unitate, & trinitate. In ſecunda uerò quæ incipit diſt. 35. *Cumq; ſ‑pra diſſer ui &c.* ſpeciali tractatu agit de ſupradicta eius triplici cõdõne: ſiue ꝓprietate. Profundũ creationis eſt uanitas ẽe creati: creatura.n. quãtomagis euaneſcit tãtomagis in ꝓfundũ tẽdit: ſiue euaneſcat ꝑculpã, ſiue ꝑ pœnã.

Pſa.68 Propter hoc dr̃ per Prophetã in Pſa: in pſona hoĩs, q euanuit ꝑ culpã. Infixus ſum ĩ limo ꝓfundi, & nõ eſt ſubſtãtia. Et rurſus orãs propheta ne euaneſcat per

Pſa.68 pœnã dicit. Nõ me demergat tẽpeſtas aquæ, neq; abſorbeat me ꝓfundũ &c. Hoc ꝓfundũ ſcrutaƚ Magiſter ĩ Scđo Libro. Nã uanitas eſſe creati in duobus cõſiſtit, uidelicet in mutatione de non eſſe in eſſe, & rurſum in reuerſione in non eſſe. Et quamuis nulla creatura omnino cedat in nõ ens per naturã, uerun tñ (ſicut dicit Aug.) peccator tẽdit ad non eſſe per culpã: & de his duobus eſt totus ſecundus. Nam in prima parte agit de rerum egreſſu. In ſecunda uero parte, quæ incipit Diſti. 21. *Videns igitur diabolus &c.* agit de lapſu, ut de tentatione diaboli, de peccato originali, & actuali, uſq; ad finẽ. Profundum incarnationis eſt meritum humilitatis Xp̃i, qđ tm̃ fuit, ut uere poſſit dici profundum quaſi nõ habẽs terminum, nec fundum. De quo põt intelligi illud Ionæ 2. Proiecisti me in profundum in corde maris, & flumẽ circundedit me. Hoc poteſt dici de Chriſto, qui tm̃ humiliatus eſt, ut uerè poſſit dici proiectus: & abiectus Eſa. 53. Et uidimus eum, & non erat ei aſpectus: & deſiderauimus eum deſpectum, & nouiſſimum uirorum &c. uere igitur dicit ſe proiectum: Sed ubi? in profundum maris & fluminis. Nã paſſio Chriſti cõparaƚ mari ꝑp pęnalitatis amaritudinẽ, flumini, ꝑp charitatis dulcedinẽ. Dulciſſimum.n. cor Ieſu Chriſti, tanta circa nos afficiebatur teneritudine amoris, ut non uideretur ei graue pro nobis ſuſtinere extremum, & acerbiſſimũ genus mortis. Et hoc profundũ perſcrutaƚ Magiſter in Tertio. Nam meritum Chriſti in duob. conſiſtit.ſ. in paſſione, per quã nos redemit: & in actione, per quã nos informauit: q̃ conſiſtit in operibus uirtutum, donorũ, & p̃ceptorum: de quibus duob. eſt Tertius Liber. Nã in prima parte agitur de incarnatione, & paſſione, in qua cõſiſtit noſtra redemptio. In ſecunda, q̃ incipit Diſt. 23. *Cum uero ſupra dictum ſit &c.* agiƚ de uirtutib. donis, & præceptis in quibus cõſiſtit noſtra informatio. Profundum ſacramentalis diſpẽſationis eſt efficacia perfecti medicamenti. Tanta.n. eſt efficacia medicinæ ſacramentalis, ꝙ humanã mentẽ excedit, ut uere profundum poſſit dici. De hoc Eſa. li. Poſuiſti profundum maris uiã tuã, ut

tran-

tranſirent liberati. Profundum iſtud, in quo Aegyptii demerguntur, & filii liberati trãſeunt & ſaluantur, eſt efficacia ſacramentorum, in quibus deſtruuntur opera tenebrarum, & conferuntur arma lucis, & dona gratiarum: per quæ homo trãsfert̃ de ptãte tenebrarum ĩ regnum filii charitatis dei. Hęc efficacia ſacramẽtorum eſt profundum maris, in q̃tum primo liberat à culpa; & introducit in amaritudinẽ pœnitẽtię fluminis: in quã tũ liberat a miſeria, & introducit in dulcedinẽ gratiæ. Quod optime p̃figuratum fuit in filiis Iſrael, quib. exeuntibus ex Aegypto diuiſa eſt aqua, & trãſierunt per medium ſicci maris. Sicut dicitur Exo. 14. Et introeuntibus in terrã promiſſionis per arẽtẽ alueum trãſiuit Iſrael Iordanẽ iſtum, ſiccãte dño deo noſtro aquas eius &c. Simile dicitur Ioſue 4. Hoc profundum perſcrutatur Magiſter in Quarto libro: Nam efficacia perfecti medicamenti in duobus cõſiſtit .ſ. in ſanatione a uarietate infirmitatum deprimẽtium, & in liberatione ab uniuerſitate miſeriarum aggrauantium, & de his duobus eſt totus Quartus Liber. Nã in prima parte agit de multiplici ſanatione, quam efficiunt 7. ſacramenta. In ſecunda quæ incipit Diſt. 43. *Poſtremo de conditione reſurrectionis &c.* agit de perfecta ſanitate ad quã perducunt: ſicut de gloria reſurgentium, qui ueraciter, & fideliter eccleſiæ perceperunt: & per oppoſitum de pœna malorum qui ſacramẽta eccleſię cõtẽpſerunt. Ex perſcrutatione aũt quatuor ꝓfundorũ in quatuor libris elicitur finis .ſ. reuelatio quatuor abſcõditorum. Primum eſt magnitudo diuinæ ſubſtantiæ. De qua Eſa. 45. Verè tu es Deus abſcõditus, Deus Iſrael ſaluator: uerè magnitudo diuinæ ſubſtãtiæ abſcõdita, ſm illud Iob. 26. Cum uix paruã ſtillã ſermonis eius audierimus, magnitudinẽ tonitrui eius quis poterit intueri? certe nullus põt intueri, niſi ille, cum quo ſapientia Dei inhabitat. Pro hoc petebat ille ſapiẽtiæ amator. Sap. 9. Mitte illã de cœlis ſanctis tuis, et à ſede magnitudinis tuæ. Hoc abſconditum Magiſter repletus ſapiẽtia de ſupernis per Primi Libri perſcrutationem produxit in lucẽ. Nã uiſis, et intellectis nobiliſſimis emanationibus, et nobiliſſimis ꝓprietatib. innoteſcit nobis viatorib. (ſm ꝙ poſſibile eſt) diuinæ ſubſtãtiæ magnitudo. Secũdũ abſcõditũ eſt ordo diuinę ſapĩæ. De quo Iob. 28. Vbi inuenit̃ ſapiẽtia? et qs ẽ locus intelligẽtię? abſcõdita eſt ab oculis omniũ uiuentiũ, uolucres quoq. cœli latet. Vere abſcõdita. Quia (ſicut dr̃ ibidẽ). Sapĩa trahit̃ de occultis: ita ꝙ ſi cognoſci optãt̃, indiget ꝑſcrutatione ꝓfunditatis nõ in ſe, ſed in oꝑib. in quib. ipſa relucet. Vnde dr̃ Eccl. 1. ꝙ unus eſt altiſſimus creator, q̃ effudit illã ſuper oĩa oꝑa ſua. Hoc ergo abſcõditũ manifeſtat Magiſter in ꝑſcrutatione Scdi. Nã uiſo ordine bonorũ, & malorũ, patet nobis qũo ab ęterno ſapĩa Dei ornata ẽ, et ex antiqs anteq̃ terra fieret. Tertiũ abſcõditũ ẽ fortitudo diuię potẽtię. De qua Aba. 3. Cornua ĩ manib. eius ibi

abſcondita eſt fortitudo eius: legitur de Xpo pendente in cruce ubi latuit fortitudo uirtutis ſub palio īfirmitatis. Et hoc eſt ſacramentū abſconditū a ſeculis. De quo Ephe 3. Mihi oīum ſanctorum minimo data eſt gřa hæc in gentibus euangelizare inueſtigabiles diuitias Xpi, & illuminare oēs: quæ ſit diſpenſatio ſacramenti abſconditi à ſeculis in Deo. Hoc eſt ſacramētū abſconditum, ſacrū ſecretum: quo Deus fortis ut hoſtē uinceret, indutus eſt armis noſtræ infirmitatis, quod eſt inauditū à ſeculis. In perſcrutatione tñ Tertii Libri ubi oſtendiť ꝙ Xps in ſua infirmitate uicit contrariā poteſtatē, manifeſtať fortitudo diuinæ potentiæ. Si.n. uicit per infirmitatem, quid feciſſet ſi pugnaſſet ꝑ uirtutē? Et ſi infirmū dei fortius eſt hominibus, brachium dei q̄s poterit infirmare? Verè igitur patet inenarrabilis eius fortitudo, cuius eſt tam fortis infirmitas. Quartū abſconditum eſt dulcedo diuinę miſeri-
Pſ.30. cordiæ. De quo Pſal. Quam magna multitudo dulcedinis tuæ dñe, quā abſcondiſti timētibus te. Verè abſcondita, & reſeruata timētibus dulcedo mī ę. Quia
Pſal. ſicut dicitur in Pſal. Miſericor-
146. dia dñi ab ęterno, & uſq; in eternum ſuper timentes eū, & in eis qui ſperant ſuper miſericordia eius, Hęc dulcedo manifeſtatur in perſcrutatione Quarti Libri. Nā uiſo qualiter deus dimittit peccata in pręſenti, & qualia noſtris uulneribus adhibet medicamina, & qualia in futuro dat p̄mia, nobis dulcedo diuinæ miſericordiæ aperitur. Horum igitur abſconditorū propalatio eſt finis Libri generalis: ad quē perduci, & perducere uolens Magiſter ſententiarum, perſcrutatus eſt profunda fluuiorum præuia gratia ſpiritusſancti. Ille n. eſt præcipuus perſcrutator ſecretorum, & profundorum, ſecundū ꝙ dicitur. 1. Cori. 2. Spiritus omnia perſcrutatur, etiam profunda Dei. Huius ſpiritus agitatus charitate, & luce claritatis illuſtratus, cōpoſuit Magiſter hoc opus: & ſcrutatus profunda fluuiorū: hoc etiam ſpiritu adiuuā te factus eſt reuelator abſconditorum Ipſe.n.eſt, de quo ſcribitur Danielis 2. Ipſe reuelat profunda, & abſcondita: & nouit in tenebris conſtituta. Et hæc fuit intentio, & finis Magiſtri, ſecūdū ꝙ ipſe dicit in Prologo, [Lucernam ueritatis in candelabro exaltare uolentes, in ſudore, ac labore multo hoc uolumē Deo præſtante compegimus ex teſtimoniis ueritatis in æternū fundatis] Et paulò ante dixerat ꝙ propoſitum ſuum eſt theologicarum inquiſitionum abdita pādere. Patet ergo in uerbo propoſito p̄ſentis libri cā materialis, formalis, efficiēs, & finalis.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

Quæ materia, quodue ſubiectum Theologiæ, uel huius Libri.

AD intelligentiam eorum quæ primò tacta ſunt quatuor poſſunt q̄ri iuxta quatuor puncta. Primò q̄ ſit huius libri materia: uel ſubiectum.

QVod deus ſit ſubiectum uř. Illud. n. ſubiectum eſt in ſcien-

ſcientia,de quo, & de cuius proprietatibus eſt ſcientia tota.Sed de Deo,& de eius operibus, ut puta creatione, & reparatione, eſt totus iſte liber,ergo &c.Itē uidetur ſubiectum iſtius libri ſint res,& ſigna.Illud.n.eſt ſubiectum in ſcientia, ſm cuius diuiſionem diuiditur il a ſcientia ab aliis: quia ſcientiæ ſecantur ut res, hoc eſt quia diuiduntur ſedm diuiſionē ſubiectorū: ſed hęc eſt res, & ſignum, ſicut manifeſtum eſt.ergo &c.Item.vr quod credibile ſit ſubiectum huius libri. Illud.n. eſt ſubiectum in libro,circa quod uer'atur auctoris intentio,& tractatus.Sed credibile eſt huiuſmodi. Vnde Magiſter dicit in Prologo, qđ propoſitum ſuum eſt fidem noſtram clypeis dauidicæ turris munire: hoc eſt ad probandū fidē rōnes adducere:nō(in quā) fidem ſecundum habitum, ſed ſecundum creditum, ergo &c.

5. de Anim.38

Sed contra.Subiectum in ſcīa debet complecti omne,qđ determinatur in illa: ſed hoc in libro non tm̄ determinatur de Deo,ſed etiam de creaturis: ergo Deus non eſt ſubiectum huius totius libri generaliter, ſed ſolum primi libri. Item. aliter oſtenditur illud idem ſic. Licet tres cauſæ coincidant in unam, tamen materia non coincidit ſimul cum fine.Quia materia dicit quid in completū; finis aūt dicit totius operis cōplementū. Sed deus eſt finis totius iſtius operis,quia finis totius Theologię:ergo nō eſt ſubiectū,uel materia. Item. ꝙ res,& ſigna non ſint ſubiectū,uidetur:Oīs.n.ſciētia eſt de rebus,& ſignis:ergo ſi res,& ſigna ſunt ſubiectū huius libri, liber iſte eſt generalis ad oēs. Qđ ſi ſpecialis ſcientia, & doctrina traditur in libro hoc, patet ꝙ res,& ſigna non hñt aſſignari in eo ꝓ ſubiecto. Item. conſtat ꝙ alia ſciētia eſt de rebus,& alia de ſignis,ut patet,differt.n. ſermocinalis ſciētia a naturali. ergo aut ſcīa tradita in hoc lib. non eſt unius generis, aut nō eſt ſimul de rebus, & de ſignis,ſed eſt unius generis,ergo &c.Item.ꝙ credibile nō ſit ſubiectū ur. Quia ſcīa, & ueritas ſunt diuerſi habitus,ergo habēt diuerſa obiecta, ergo cū credibile in quantum hmōi ſit ſubiectum ueritatis, non erit obiectū ſciæ in quantum hmōi ergo &c.Item.ſicut conſideratio huius libri uerſatur circa fidē, ita circa ſpē, & charitatē, ergo ſi ſperādum,uel diligendū,ſiue ſperabile,uel diligibile nōeſt ſubiectū huius libri, pari rōe nec credibile eſt ſubiectum in eo.

2.Phy. 70.

RESOLVTIO.

Subiectū radicale Theologiæ Deus eſt.Integrale, Chriſtus. Vniuerſale, Res uel ſigna;ſiue (ut uno nomine dicas) Credibile.

Resp. Dicēdum ꝙ ſubiectū in aliqua ſcīa,uel doctrina tripliciter pōt accipi. Vno modo dr ſubiectum in ſcīa, ad quod oīa reducūtur ſicut ad principium radicale.Scđo modo ad qđ oīa reducuntur ſicut ad totū integrale. Tertio modo ad qđ oīa reducūtur ſicut ad totū uniuerſale. Exemplū huius manifeſte patet Grammatica.Nā ſubiectū primū,ad quod omnia reducuntur ſicut ad primū elementale,

Reclamat Scot.in Prolo.1 q.3.

uel radicale,eſt litera: quã ideo uocat Priſcianus elementũ, qa eſt minimũ,in quo ſtat reſolutio grãmatici. Subiectũ, ad qđ oĩa reducuntur ſicut ad totũ integrale,eſt oratio cõgrua,& ꝑfecta. Subiectũ uerò ad qđ oĩa reducũtur ſicut ad totũ uniuerſale,eſt uox literata articulata, ordinabilis ad ſignificandũ aliquid in ſe,uel in alio. Per hunc modum eſt diſtinguere in quadriuialibus. Nam ſubiectum in Geometria, ad quod oĩa reſoluuntur ut ad principiũ,eſt punctus.Subiectum ad qđ oĩa reducuntur ut ad totũ integrũ, eſt corpus,qđ continet in ſe omne genus diuiſionis. Subiectum ad qđ omnia reducuntur ut ad totũ uniuerſale,eſt quantitas continua immobilis. Per hunc modum & in hoc libro eſt aſſignare ſubiectum ẽm triplicem differentiam. Nam ſubiectũ ad qđ oĩa reducũtur uti ad principiũ, eſt ipſe Deus. Subiectũ uero ad qđ omnia reducuntur, q̃ determinantur in hoc libro ut ad totũ integrum,eſt Chriſtus, ꝓut comprehẽdit diuinam naturã, & humanam,ſiue creatã, & increatã: De quibus ſunt duo primi Libri:& caput, & membra: de quibus ſunt duo ſequentes. Et accipio hic largè totum integrũ,quod multa cõplectitur nõ ſolũ per cõpoſitionẽ, ſed ẽt per unionẽ,& per ordinem. Subiectũ quoq; ad quod omnia reducũtur ſicut ad totũ uniuerſale, poſſumus noĩare dupla nominatione, ſiue ſubdiſiunctione: & ſic ẽ Res, uel Signũ. Et uocat hic ſignũ ſacramẽtũ. Poſſumus & unico uocabulo noĩare,& ſic eſt credibile,prout tñ Credibile trãſit in rõnem intelligibilis, & hoc ꝑ adductionẽ rõnis: & hoc modo (proprie loquendo) credibile eſt ſubiectũ in hoc Libro. Concedendæ ergo ſunt rõnes probantes & Deũ eſſe ſubiectũ, & res, & ſigna,& credibile: diuerſimodè tñ,ſicut dictum eſt.

QVOD ERGO obiicitur in cõtrariũ,ꝙ de Deo nõ agitur per totum in hoc libro. Dicendum, ꝙ quamuis non agatur de Deo quantum ad ſubſtantiam tñ, agitur tñ quantum ad ſubſtantiã,uel quantum ad opera eius, & ideo non eſt ſubiectum ut totum,ſed ut primum. QVOD OBIICITVR,ꝙ materia nõ coincidit in unum cum fine. Dicendum,qđ materia tripliciter dicitur.ſ.materia ex qua,materia in qua, & materia circa quã: & hęc ultima materia magis dicitur obiectum,quam materia.Qñ ergo dicitur qđ materia nõ coincidit cum fine,uerum eſt de materia ex qua,q̃ proprie eſt materia:ſed nõ de materia circa quã, quæ proprie eſt obiectum. Nã idem poteſt eſſe obiectum habitus,& finis:& tali modo accipit materia in ſcientia pro obiecto uirtutis cognoſcentis. QVOD obiicitur de rebus,& ſignis,qđ ſint ſubiecta oĩum ſcientiarum, Dicendũ ꝙ res,& ſignum pñt accipi in ſua generalitate,& ſic nõ pertinent ad ſcientiam ſpecialẽ, nec ad librum, nec ad eãdẽ ſciẽtiam. Pñt iterum accipi ẽm ꝙ induunt rõnẽ credibilis:& ſic quẽadmodum una ẽ uirtus,& unus eſt habitus de oĩbus credibilib. ſiue ſint res,ſiue ſint ſigna,ut fides; ſic una eſt ſcientia ſpecialis

lis de omibus inquantum induunt hanc rationem ſcilicet credibilis, ſiue ſint res, ſiue ſigna. Aliter poteſt dici: ꝙ dupliciter eſt loqui de rebus, & ſignis: aut abſolutè, aut ĩ relatione ad fruitionem, ſiue ad illud quo fruendũ eſt. Primo quidem modo ſpectant ad ſpeciales ſcientias, & diuerſas. Secundo modo ad unã ſcientiam, ſiue doctrinam. Vnde quemadmodum de omnibus entibus, inquãtum reducuntur ad unum primum ens, eſt una ſciẽtia, aut unus liber, ſic de omnibus rebus, & ſignis inquantũ ordinantur ad unum, quod eſt alpha, & o. eſt vna ſciẽtia. QVOD obiicitur, ꝙ credibile eſt obiectum ueritatis. Dicendum, ꝙ alio mõ eſt credibile obiectum ueritatis, alio modo ſciẽtię. Credibile enim ſm ꝙ habet in ſe rationem primę ueritatis, cui fides aſſentit propter ſe, & ſuper omnia, pertinet ad habitum fidei. Secundum uero, ꝙ ſuper rationem ueritatis addit rationẽ auctoritatis, pertinet ad doctrinam ſacrę ſcripturę. De qua dicit Aug. ſuper Gen. ad literam, ꝙ maior eſt eius auctoritas, quã humani ingenii perſpicacitas. Sed ſm ꝙ ſupra rõnẽ ueritatis, & auctoritatis addit rõnẽ ꝓbabilitatis: ꝑtinet ad conſiderationẽ pñtis Libri, in quo ponunt rõnes probantes fidẽ noſtrã. Et ſic patet quõ differenter eſt fides de credibili, & Libri de Canone ſacrę ſcripturę, & præſens ſcriptura: Et iõ nõ ualet illa obiectio de ſperabili, uel diligibili: qm̃ iſte liber nõ eſt ſic ad defenſionem ſpei, & charitatis, ſicut fidei. unde non eſt ſimile.

QVAESTIO II.

Quæ cauſa formalis, quivè procedendi modus in his Libris Sententiarum?

DE cauſa formali, ſiue modo agẽdi huius Libri. Et dictũ eſt, quod eſt perſcrutatorius, & inquiſitiuus ſecretorum. Sed cõtra Iſa. 40. Deus dat ſecretorum ſcrutatores, quaſi nõ ſint. ITEM Prouer. 25. Scrutator maieſtatis opprimetur à gloria. ITEM. Ecc. 3. Altiora te ne quęſieris, & fortiora te ne ſcrutatus fueris. Ergo ſi ea, quę Magiſter ꝑſcrutatur, ſunt ſecreta: ſunt magna, ſunt alta, & fortia: male Magiſter ꝓcedit. ITEM. ratione oſtẽditur ſic. Modus procedendi in parte ſcientię debet eſſe uniformis modo totalis ſcientiæ, ſed modus procedendi in ſacra ſcriptura eſt typicus, & ꝑ modum narrationis, non inquiſitionis; cum ergo iſte liber pertineat ad ſacram ſcripturam, non debet procedere inquirendo ITEM. modus agendi debet eſſe conueniens materię, de qua eſt. Vnde in primo Ethicorum dicitur. Sermones inquirẽdi ſunt ſecundum materiam. (Cap. 3.) Sed materia huius doctrinæ eſt credibile, & credibile eſt ſupra rationem: ergo modus procedendi per rationes non conuenit huic doctrinæ. ITEM. Modus agendi debet eſſe conueniens fini, ad quem ordinatur ſcientia. Sed hæc ſcientia (ut dicit Magiſter in littera) ordinatur ad fidei promotionẽ: ſed rationes fidem non promouent, ſed euacuãt: (Vñ Greg. Fides nõ hẽt meritũ, cui humana rõ pbet experimẽtum) ergo talis modus cõtrariaĩ fini: ergo nõ ẽ con-

Homil. 26. in euang. circa initium.

Ad Paulinum de diui. hiſto. c. 7

conueniens. Vnde & Hier. Tolle (inquit) argumenta, cũ de fide agitur. Paſtoribus, & piſcatoribus creditur, non dialecticis. Vanus ergo, & inutilis uidetur hic modus.

SED CONTRA. 1. Petri 3. Parati omni poſcẽti reddere rõnẽ de ea, quæ in uobis eſt fide, & ſpe. Cum ergo multi ſint, qui fidem, noſtram impugnãt, quiq; rõnem de ea poſcunt, utile, & congruum uidetur per rõnes eã aſtruere, & modo inquiſitorio, & ratiocinando procedere: ergo &c. ITEM. Richardus de S. Victo. in lib. de Trini. Credo ſi ne dubio ad quorumlibet explanationem neceſſe eſſe non modo probabilia, ſed etiam neceſſaria argumenta non deeſſe, licet contingat noſtrã induſtriã latere. Ergo cũ fides noſtra credat neceſſaria, & illa habeant rationes latentes, & talia indigeãt perſcrutatione, ut enodẽtur: patet ꝙ modus ꝑſcrutatorius maxime conuenit huic ſcientiæ. ITEM. Non eſt peioris conditionis ueritas fidei noſtræ q̃ aliæ ueritates, ſed in aliis ueritatibus ita eſt, ꝙ omnis quæ poteſt per rationem impugnari, põt & debet pari rõnem defendi, ergo pari rõne & ueritas fidei noſtræ. ITEM. Non eſt modo fides noſtra peioris conditionis, quàm in principio, ſed in principio qñ impugnabatur per falſa miracula magorũ, defendebatur per uera ſanctorum: ergo cum modo impugnetur per falſa argumenta hæreticorum, debet defendi per uera argumenta doctorum.

Lib. 1. c. 4. circa initium.

Quia verſatur circa credibile probabile per ſacram ſcripturam.

RESOLVTIO.

Modus procedendi in hoc Libro per ſcrutatorius, & inquiſitiuus eſt. Quippe qui inſtantes ad fidem promouet, infirmos fouet, perfectosq; conſolidat.

RESP. Dicendũ ꝙ modus ꝑſcrutatorius conuenit huic doctrinæ, ſiue libro. Cum. n. finis importet neceſſitatẽ his: quæ ſunt ad finem (Quia ſicut dicit Philoſophus. Serra eſt dentata, qa eſt ad ſerrandum) ſic iſte liber, qa eſt ad promotionẽ fidei, habet modum inquiſitiuum. Modus. n. rõcinatiuus, ſiue inquiſitiuus ualet ad fidei promotionẽ & hoc tripliciter ſm tria genera hominum. Quidam enim ſunt fidei aduerſarii. Quidam ſunt in fide infirmi. Quidam uero perfecti. Modus inquiſitiuus ualet primo ad cõfundẽdum aduerſarios Vnde Aug. 1. de Trini. Aduerſus garrulos ratiocinatores elatiores magis q̃ capaciores rationibus catholicis, & ſimilitudinibus congruis ad defenſionem, & aſſertionẽ fidei, eſt utendũ. Scdo ualet ad fouẽdum infirmos. Sicut. n. Deus charitatẽ infirmorũ fouet per beneficia tpalia. ſic fidẽ infirmorũ fouet per argumenta probabilia. Si. n. infirmi uiderent rõnes ad fidei probabilitatẽ deficere, & ad oppoſitũ abũdare, nullius perſiſteret. Tertio ualet ad delectandũ perfectos. Miro. n. modo aĩa delectatur in intelligẽdo qđ per fecta fide credit. Vnde Ber. Nihil libẽtius ĩtelligimus, q̃ ꝙ iã fide credimus.

1. de part. ani. c. 5

c. 2. Tomo 3.

QVOD ERGO obiicitur in cõtrariũ. Dicendũ ꝙ oẽs illæ auctoritates intelligũtur de ꝑſcrutatione

tatione curioſa,non de ꝑſcrutatione ſtudioſa. Nam ipſe dñs dixit Iudęis.Io 5. Scrutamini ſcripturas &c QVOD OBIICITVR, ꝙ ille modus non competit Sacre ſcripturæ. Dicendũ ad hoc, ꝙ liber iſte ad ſacram ſcripturã reducitur per modũ cuiuſdam ſubalternationis, nõ partis principalis.Similiter & libri Doctorum,qui ſunt ad fidei defenſionem:quod patet ſic. Quia nõ q̃libet determinatio trahens in partem, facit ſubalternationem ſcientiæ:ſed determinatio quodãmõ diſtrahens. Nam ſcientia de linea recta non dicitur ſubalternari Geometriæ,ſed ſcientia de linea uiſuali, qm̃ hæc determinatio quodammodo trahit ad alia principia.Qm̃ ergo ſacra ſcriptura eſt de credibili , ut de credibile,hęc eſt de credibili ut facto,intelligibili,& hæc determinatio diſtrahit:Nã qđ credimus debetur auctoritati, & qđ intelligimus rõni.Hinc eſt,ꝙ ſicut alius modus certitudinis eſt in ſciã ſuperiori,& inferiori:ita alius modus certitudinis eſt in ſacra ſcriptura,& alius in hoc libro,& ideò alius modus procedendi.Et ſicut ſcientia ſubalternata ubi deficit,redit ad certitudinem ſcientię ſubalternantis , quę maior eſt, ſic etiã cũ Magiſtro deficit certitudo rõnis,recurrit ad auctoritates ſacrę ſcripturæ,q̃ excedit oẽm certitudinem rõnis.QVOD TV obiicis ꝙ modus debet conuenire materię.Dicendũ ꝙ conuenit.Et qđ obiicitur, ꝙ credibile eſt ſuper rõnẽ,uerũ eſt ſuper rõnẽ quatũ ad ſcientiã acquiſitã:ſed nõ ſupra rõnẽ eleuatã per fidẽ,& per

Doctrina ſcholaſ.qua ſi ſubalternatur ſacre Scripturæ caue à Diony. primo ſen.q.3

Cauebit à Scot.q. 4. & 5 collater. & 3.ſent. diſt.24

donũ ſcię, & intellectus . Fides .n eleuat ad aſſẽtiẽdũ:ſciã, & intellectus eleuant ad ea q̃ credita ſunt,intelligendum. QVOD OBIICITVR ꝙ non cõuenit fini,quia euacuatur meritum,dicẽdũ ꝙ qñ aſſentit ꝑ ſe rõni , tũc aufertur locus fidei,quia in anima hominis dñatur uiolẽtia rõnis. Sed qñ fides non aſſentit ꝑ rõnẽ,ſed ꝑ amorẽ eius,cui aſſentit : deſiderat habere rões: tũc nõ euacuat rõ humana meritum,ſed auget ſolatium:& primo mõ intelligit Grego.ſimiliter,& Hier.ꝙ non ſunt inducẽda argumenta dialectica , quibus homo principaliter innitatur,quia innitendum eſt auctoritati principalius, quàm rõni .

Vide 3 Sente. Diſtin. 35.q.1 & 3. Sent. Diſtin. 24.q.4

QVAESTIO III.

An Theologia ſit gratia ſpeculationis,uel ut boni fiamus ?

DE cauſa finali . Et cũ dictũ ſit, ꝙ liber iſte eſt ad reuelãdũ abſcondita, quęritur utrum opus hoc ſit cõtẽplationis gratia,uel ut boni fiamus.Et ꝙ ſit, ut boni fiamus, uidetur ſic.Oĩs doctrina quę eſt de his,ſine quorũ cognitione non contingit recte uiuere,eſt ut boni fiamus , ſed iſte liber eſt ad cognitionẽ noſtrę fidei , ſine qua impoſſibile eſt placere deo, nec recte uiuere,ut dicitur Heb.11.ergo iſte liber eſt,ut boni fiamus . ITEM. oĩs doctrina quę cõuenit cũ uirtute in obiecto, eſt ut boni fiamus,hęc ꝑ ſe manifeſta eſt, ſed hęc doctrina cõuenit cum fide in obiecto,quia eſt de credibili, de quo etiam eſt fides ſiue in quo, ergo &c. ITEM . doctrina particularis conuenit cum totali in fine, ſed finis totalis ſcri-

pturę

pturę ſacrę nõ eſt tm̃ ut fiamus boni, ſed ẽt ut fiamus beati, & beatitudo eſt optimũ, igitur finis tſtius ſciæ eſt, ut boni fiamus. CONTRA Magiſter dicit in litera, ꝙ finis ſiue intẽtio ſua ẽ theologicarũ inqſitionũ abdita pandere, ſed hoc pertinet ad eum, cuius finis eſt ſpeculatio, ergo &c.

ITEM. Scĩa, q̃ eſt, ut boni fiamus, ptinet ad mores: ſed cum theologia ſit de fide non de moribus, liber aũt iſte de his q̃ ſpectãt ad fidẽ, nõ de his q̃ ſpectãt ad mores, ergo opus hoc nõ eſt ut boni fiamus. ITEM. Oĩs ſcĩa, q̃ eſt, ut boni fiamus, eſt practica: ſed oĩs talis eſt de his, q̃ ſunt ab ope noſtro: ſed hęc nõ eſt de his, q̃ ſunt ab opere noſtro, ſed à deo, ergo eſt contẽplationis gratia, non ut boni fiamus.

2. Metaph. 3. finis ſpeculati. ue ueritas, practicæ opus.

RESOLVTIO.

Liber hic gratia cõtemplationis eſt; ut quoq; boni fiamus: at magis ſecundum, quàm primum.

Inſtat Sco. q. 4. Prologi ſed ſauſa . . .

RESP. ad intelligentiam prædictorũ notãdũ eſt, ꝙ pfectibilis eſt intellectus noſter à ſcĩa. Hũc aũt cõtingit cõſiderare tripliciter. ſ. in ſe, uel prout extẽdit ad effectũ, uel ꝓut extẽdit ad ops. Extẽdit aũt intellectus ꝑ modũ dictantis, & regulantis ſm̃ hunc triplicẽ ſtatũ, & qa errare põt; hẽt triplicẽ habitũ directiuum. Nã ſi cõſideremus intellectũ in ſe, ſic eſt propriè ſpeculatiuus: & ꝑficiẽ ab habitu, q eſt cõtẽplationis gratia: quæ dr̃ ſpeculatiua ſcĩa. Si aũt cõſideremus ipm̃, ut natũ extẽdi ad opus: ſic perficiẽ ab habitu, ut boni fiamus: & hęc ẽ ſcĩa practica ſiue moralis. Si aũt medio mõ conſidereẽ, ut natus extendi ad effectum; ſic pficitur ab habitu medio inter purè ſpeculatiuũ, & practicũ, q cõplectiẽ utrunq;, & hic habitus dr̃ Sapĩa, quia ſimul dicit co-gnitionẽ, & affectũ. Sapĩa. n. doctrinæ eſt ſcd̃m nomẽ eius. Eccle. 6. Vnde hic eſt contẽplationis grã, & ut boni fiamus: principaliter tñ, ut boni fiamus: talis eſt cognitio tradita in hoc Libro. Nã cognitio hęc iuuat fidẽ: & fides ſic eſt in intellectu, ut q̃tum eſt de ſui rõne, nata ſit mouere affectum: & hoc patet. Nam hæc cognitio, Chriſtus ꝓ nobis mortuus eſt: & conſimiles, niſi ſit homo peccator, & durus, mouet ad amorem, & deuotionem: non ſic iſta, circulus uincit diametrum &c. Concedendum eſt ergo, quòd ſciẽtia pręſentis Libri eſt, ut boni fiamus.

Vide 3. ſent. diſti. 35. q. 1.

QVOD OBIICITVR, ꝙ eſt ad pandendũ abſcondita: dicendũ ꝙ ibi nõ eſt ſtatus, quia illa reuelatio ordinat ad effectum. QVOD OBIICITVR ꝙ non eſt de moribus, nec de his, q̃ ſunt ab opere noſtro: iam patet reſponſio ad illud: qa ipſe loquiẽ de illa ſcientia, quę propriè eſt, ut boni fiamus, ut de practica.

QVAESTIO IIII.

Quæ cauſa agens, ſiue efficiens huiuſce Libri.

DE cauſa efficiente. Et diciẽ Magiſter Petrus Lombardus Pariſ. Eps. Sed ꝙ nõ debeat dici auctor huius Libri, uidetẽ: ille ſolus dicendus eſt auctor libri, q eſt doctor, ſiue actor doctrinæ: Sed ſicut dicit Augu. in lib. de Magi. ſolus Chriſtus eſt doct. Matt. 23. ergo ſolus debet dici Ca. 12

dici huius libri auctor. ITEM. Sicut dicit Philoſophus ĩ Ethicis. Non quicunque facit grãmaticalia, uel muſicalia, dẽt dici grãmaticus, uel muſicus, ut pote ſi faciat caſu, uel fortuna, uel alio ſupponẽte, ſiue dicente. Sed Magiſter hoc opus cõpoſuit ex aliena doctrina, ſicut ipſe dicit in litera, ꝙ in hoc opere maiorum exempla doctrinamq; reperies, ergo non debet dici auctor. SI TV dicis ꝙ non tm̃ hic eſt doctrina ſanctorum, ſed etiã ſua, cuius rõne debet dici auctor. Cõtra, à maiori, & digniori debet fieri denominatio: Sed Magiſter dicit ꝙ ſi paulisper uox ſua inſonuerit, & tunc a paternis limitib. nõ diſceſſit: ergo nõ debet iſte liber dici eſſe Magr̃i.

CONTRA, conſtat ꝙ Deus hoc opus nõ ſcripſit digito ſuo, ergo habuit alium doctorẽ. Sed non eſt dare alium, niſi Magiſtrum, ergo &c. ITEM auctoritas magiſtri in hac parte recipitur, ideo cum ipſe dicat in litera, In multo labore, & ſudore hoc uolumen (Deo pręſtãte) cõpegimus, ergo uidetur ꝙ ipſe fuit auctor præſentis libri.

RESOLVTIO.

Auctor huiuſce Libri eſt Petrus Lõbardus Epiſcopus Pariſienſis.

RESP. Ad intelligentiam dictorum notandum, ꝙ quadruplex eſt modus faciendi librum. Aliquis. n. ſcribit alienam materiã nihil addendo uel mutando, & iſte merè dicitur Scriptor. Aliquis ſcribit aliena, addendo, ſed non de ſuo, & iſte Compilator dicitur. Aliquis ſcribit & aliena & ſua, ſed aliena tanquam principalia, & ſua tanquam annexa ad euidẽtiam, & iſte dicitur. Cõmẽtator. Aliquis ſcribit & ſua, & aliena, ſed ſua tanquam principalia aliena tanquam annexa ad confirmationẽ, & talis dẽt dici Auctor. Talis fuit Magiſter, quoniam ſententias ſuas ponit, & patrũ ſnĩis cõfirmat. Vnde uere debet dici auctor huius libri.

QVOD ERGO OBIICITVR ꝙ ſolus Chriſtus eſt doctor, & auctor, dicendum ꝙ (ſicut dicit Augu. in lib. de Doctrina Chriſtiana) docere eſt dupliciter, ſicut dicitur dupliciter aliquis facere, & uidere. Aliter. n. facit uidere qui uiſu reſtituit: aliter q uiſibile digito oſtẽdit. Primum facit Deus, ſecundum homo. Similiter aliter docet, qui ſcientiam, quam habet, in alium uerbo, uel ſcripto offert, uel oſtendit: aliter qui habitum ſcientiæ imprimit, uterque tamen dicitur doctor, & auctor, ſed Deus principaliùs, ſicut in propoſito. QVOD obiicitur ꝙ fecit librum alio ſupponente: Dicendum ꝙ non ideo dicitur facere aliquis ſupponente alio, quia ab alio dicit (tunc enim pauci eſſent doctores, uel grammatici) ſed ſi omnino ſciẽtia eius dependeat ab alio, ita ꝙ non habeat habitum intra, ſicut illi qui faciunt bonum latinum, quia alii ei dixerunt, ſed ipſi ignorant artem, hoc modo non fecit Magiſter librũ iſtũ: Nã a ſcĩa, quã acquiſierat longo tp̃e, uel labore; hoc opus compoſuit, & per doctrinas patrum ſuas ſententias cõfirmauit, & ꝙ ſunt ibi multa dicta aliorũ, hoc nõ tollit Magiſtro aũctẽ, ſed potius eius aũctẽ & humilitate commendat &c.

TEXTVS

PROLOGVS.

Luc. 21 Marc. 12. *CVPIENTES aliquid de penuria, ac tenuitate noſtra cum paupercula in gazophylacium domini mittere, ardua ſcandere, opus ultra uires*
Lu. 10 *noſtras agere præſumpſimus, conſumationis fiduciam, laboriſque mercedem in Samaritano ſtatuentes, qui prolatus in curationem ſemiuiui duobus denarijs, ſupererogãti cuncta reddere profeſſus eſt. Delectat nos ueritas pollicentis, ſed terret immenſitas laboris. Deſiderium hortatur proficiendi, ſed dehortatur infirmitas deficiendi, quam*
Ex Auguſt. 3. lib. de Tri. in proœmio. Can. 4. *uincit zelus domus Dei. Quo inardeſcentes, fidem noſtram aduerſus errores carnaliũ atque animalium hominum, Dauidicæ turris clypeis munire, uel potius munitã oſtendere, ac theologicarum inquiſitionum abdita aperire, nec non & ſacramentorum Eccleſiaſticorum pro modulo intelligẽtiæ*
Ex eodẽ Auguſt. loco citato. *noſtræ notitiam tradere ſtuduimus. Nõ ualentes ſtudioſorum fratrũ uotis iure reſiſtere eorũ in Chriſto laudabilibus ſtudijs, lingua, ac ſtylo nos ſeruire flagitantium, quas bigas in nobis agitat Chriſti charitas. Quamuis non ambigamus omnẽ humani eloquij ſermonem calumniæ, atque con-*
Ex Hilario in principio 10. de Tri. *tradictioni æmulorum ſemper fuiſſe obnoxium, quia diſſentientibus uolũtatum motibus, diſſentiens quoque fit animorum ſenſus. ut cũ omne dictũ ueri ratione perfectum ſit, tamen dum aliud alijs aut uidetur, complaceat, ueritati uel*
2. Co. 4 Eze. 4 *non intellectæ, uel offendenti, et impietatis error obnititur, ac uoluntatis inuidia reſultat, quũ Deus ſeculi huius operatur in illis diffidentiæ filijs, qui non rationi uoluntatem ſubijciunt, nec doctrinę ſtudium impendunt, ſed his quę ſomniantur, ſapientiæ uerba coaptare nituntur, non ueri, ſed placiti rationem ſectantes, quos iniqua uoluntas nõ ad intelligentiam ueritatis, ſed ad defenſionem placentium incitat, non deſiderantes doceri ueritatem, ſed ab ea ad fabu-*
2. ad Ti. 4. *las conuertentes auditum. Quorum profeſſio eſt magis placita, quam docenda conquirere, nec docenda deſiderare, ſed*
1. ad Ti. 4. *deſideratis doctrinam coaptare, quæ habent rationem ſa-*

pientiæ

pientiæ in † ſuperſtitione. Quia fidei defectionem ſequitur, † ſuper ſicu.
phypocriſis mendax, ut ſit in uerbis pietas, quam amiſerit
conſcientia, ipſamque ſimulatam pietatem omni uerborũ
mendacio impiam reddunt, falſæ doctrinæ inſtitutis fidei
ſanctitatẽ corrumpere molientes, auriumque pruriginem 2. Tim. 4.
ſub nouello ſui deſiderij dogmate alijs ingerentes, qui con-
tentioni ſtudentes contra ueritatem ſine fœdere bellant.
Inter ueri namque aſſertionem, & placiti defenſionem per
tinax pugna eſt, dum ſe & ueritas tenet, & ſe uoluntas er
roris tuetur. Horum igitur & Deo odibilem eccleſiã euer-
tere, atque ora oppilare, ne uirus nequitiæ in alios effunde-
re queant, & lucernam ueritati, in candelabro exaltare uo
lentes, in labore multo, ac ſudore hoc uolumen (Deo præ- Mat. 5
ſtante) compegimus ex teſtimonijs ueritatis in æternum
fundatis, in quatuor libris diſtinctum. In quo maiorũ exẽ-
pla doctrinamque reperies, in quo per dominicæ fidei ſynce
rum profeſſionem uipereæ doctrinæ fraudulentiã prodidi-
mus, aditum demonſtrandæ ueritatis complexi, nec pericu
lo impiæ profeſſionis incerti, temperato inter utrunque mo
deramine utentes. Sicubi uero parum uox noſtra inſonuit,
non à paternis diſceſſit limitibus. Non igitur debet hic la-
bor cuiquam pigro, uel multũ docto uideri ſuperfluus, cum Ex Auguſt. in
multis impigris, multiſque indoctis, inter quos etiam & mi proœm.
hi ſit neceſſarius locus, breui uolumine complicans patrum 3. de tri
ſententias, appoſitis eorum teſtimonijs, ut nõ ſit neceſſe quæ nit.
renti librorum numeroſitatem euoluere, cui breuitas quod
quæritur offet ſine labore. In hoc autem tractatu non ſolũ
pium lectorem, ſed etiam liberum correctorem deſidero: Ex loco ſupra ci
maximè ubi profunda uerſatur ueritatis quæſtio, quæ utinam tato.
nam tot haberet inuentores, quod habet contradictores. Vt
autem quod quæritur, facilius occurrat, titulos, quibus ſin
gulorum Librorum capitula diſtinguuntur, præmiſimus.

TOTALI Libro præmittit Magiſter prologum in quo tangit cauſas ſuſcepti operis. Diuiditur autem in duas partes. In prima parte ponit rationes, quæ mouerũt ipſum ad aggrediendum præſens negocium ſiue opus. In ſecunda, rationes; quæ debent mouere diſcipulos ad benigne audiendum, circa finem. *In quo maiorum &c.*) ubi incipit

cipit alloqui auditores. Prima pars diuiditur in duas: quia duplex ratio pôt mouere aliquem ad opus faciendû, ſcilicet amor boni, & odium mali. Primo ergo ponit rationes ſumptas ex parte amoris boni, ſ. catholicæ ueritatis. Secundo ex parte odii mali, ſcilicet hæreticæ prauitatis, ibi. *Quiuis nô ambigamus &c.*) Prima pars habet quatuor particulas. In prima tangit cauſam excitantem, & hæc eſt deſiderium mercedis, & ſpes auxilii ſub exemplo uiduæ, & parabola Samaritani. In ſecunda ponit cauſam retrahentem, quæ duplex eſt, ſcilicet laboris immẽſitas, & propria infirmitas. ibi. *Delectat nos &c.*) In tertia ponit cauſam propellentem. Et hæc eſt zelus ipſum accẽdẽs, ibi. *Quã uincit zelus &c.*) In quarta ponit cauſam compellentem, & præualentem, ibi. *Non ualentes &c.*) Et hæc eſt petitio fratrû ſtudio ſorû, quibus nô pôt quis iure reſiſtere, ſed quodãmodo neceſſariò oportet colum ſubiicere.

Dubia literalia.

Dub. 1. *Opus ultra uires noſtras &c.*] Hic obiicitur, præſumptio eſt peccatum: ergo peccauit. Reſpon. Eſt præſumptio confidentię de diuino adiutorio, & pręſumptio ſuperbiæ, quæ eſt de ꝓprio ingenio: prima non eſt peccatum: ſed eſt uirtutis ĩdicium: ſecunda uerò eſt peccatum: ſed de prima loquiť Magiſter. Vel aliter. Eſt præſumptio ſecundû ueritatẽ, & eſt pręſumptio ſ̃m propriam æſtimationem. Prima eſt reprehenſibilis, quia ſuperbiæ: ſecunda laudabilis, quia humilitatis. Nec eſt culpabilis, qui in omnibus operibus ſuis ſe reputat indignum, & quaſi præſumptuoſum.

Prolatis duobus denarijs &c.] Hic quæriť, quę ſit iſta ſupererogatio? Si tu dicas ꝙ ſit magiſtrorum, & ſanctorû ſuperadditio ad ſacrã ſcripturã. Côtra Dam. quę tradita ſunt nobis per legẽ & prophetas ueneremur, nihil ultra inquirẽtes. Itẽ. Apoc. ult. Si quis appoſuerit ad hæc, apponat ei dñs plagas. Reſp. dicendû ꝙ eſt additio diſtrahens, & eſt additio côplens. Addens primo mô, nô ſuꝑ erogat, ſed magis diminuit: & ſubuertit, & tales ſût heretici, q̃b. dať maledictio. Addẽs ſcd'o mô ſuꝑerogat: q̃a ſaluo ſẽſu ſcripturã ipsã dilucidat. Per duos igiť denarios, duo ĩtelligo teſtamẽta ꝑ Samarita. Xp̃m ꝑ ſemiuiuû hoiem gratuitis expoliatû, & uulneratû ĩ naſibus; & ſuperogationẽ intelligo doctorẽ exponentẽ. Vel aliter dicẽdû: ꝙ eſt additio in qua additur contrarium: & eſt in qua additur eſt diuerſum: & eſt in qua additû eſt conſonû. Prima additio eſt erroris. Secunda pſumptionis, q̃a preſumptio eſt dicere in ſacra ſcriptura aliquod oĩno diuerſum ab his, q̃ in ea expreſſa ſunt. Tertia fidelis iſtructionis: q̃a q̃d implicitum eſt, explicat. Dub. 2.

Quã uincit zelus domus tuæ &c.] Hic q̃riť, qs ſit iſte zelus: & quare magis hoc zelo accẽdiť côtra aiales, & carnales, q̃ côtra ſuꝑbos, & alios peccatores, & cum zelus ſit amor priuatus, non uidetur ꝙ deberet zelo accendi. Præterea cum maius ſit peccatum ſuperbia: uideť ꝙ magis deberet accendi contra ſuperbos. Dub. 3.

Reſpon.

Reſp. ad primum dicendum, ꝙ zelus eſt amor nolens habere cõſortium in amato: zelus malus uitat omne conſortium; ſed zelus bonus uitat tantum malos: unde ueri zelatores domus dei nõ poſſunt uidere in Eccleſia uitia, quæ inſurgunt cõtra ipſam. Vnde Ioan... dicit gloſa. Zelus bonus eſt, quo animus abiecto humano timore, accenditur, & eò tẽdit, ut quælibet praua quę uiderit, corrigere ſatagat: & ſi, nequiuerit tollere gemat. Ad ſecundum dicẽdum, ꝙ Magiſter ſpecialiter in Eccleſia zelabat fidem: & ideo Magiſter accendebatur contra fidei corruptores. Dupliciter autem corrumpit qs fidem, aut motus peruerſitate uoluntatis, & affectionis: & hic dicitur carnalis. Nam caro dicitur hic carnalis affectio, ſecundum illud Gal. 5. Manifeſta ſunt opera carnis &c. Alio modo corrumpit quis motus peruerſitate iudicii: & hic dicitur animalis, quaſi phantaſticus: quia phãtaſiæ peruertunt iudicium rationis.

Quas bigas agitat in nobis, &c.) Dub. 4. Cõtra Eccleſiaſtes. 9. Nemo ſcit an odio, an amore dignus ſit.

Reſp. dicendum quòd charitas uno modo dicit uirtutem gratuitam. Alio modo dicit large amorem, multum appreciantem amatum. Vnde charitas dicitur quaſi amor carus. Primo modo ſumpta charitate, uerum eſt certitudinaliter quòd neſcit aliquis: poteſt tamen aliquo experimẽto dulcedinis diuinæ miſericordiæ hoc coniicere probabiliter. Secũdo modo põt ſcire: & ſi primo mõ dicit Magiſter, non dicit aſſerendo ſed coniiciẽdo. Si ſecundo modo, tunc aſſertiue poteſt intelligi: & ſic patet illud.

Quamuis non ambigamus, &c.) Supra poſuit Magiſter rationes mouentes ex approbatione boni: hic ponit rationes mouentes ex odio, & deteſtatione mali; & hoc eſt malum hæreticæ peruerſitatis. Habet autẽ hæc pars quatuor particulas. In prima parte tangit eorum peruerſitatem, quæ conſiſtit in calumniando bonum, & uerum ex erroris cęcitate, & inuidiæ pari malignitate. In ſecunda tangit huius ꝑuerſitatis radicẽ, quæ eſt ſuggeſtio diabolica, & propria ſuperbia, ibi. *Quam deus huius ſeculi, &c*) In tertia tangit huius erroris defenſionem, quæ eſt per falſam ſuperſtitionem, & mendacem, & contentioſam locutionẽ ibi. *Habẽt rationem ſapientiæ in ſuperſtitione, &c.*) In quarta infert rationem quæ ipſum mouit ad pręſentis operis compilationẽ, ibi. *Horum igitur Deo odibilem.* Et ratio hæc, eſt ſubuerſio erroris.

Veritati, uel non intellectæ, &c.) Dub. 5 Videt quòd dicat male; qa ueritas eſt lux, itelligibilis, ſicut lux corporalis ſenſibilis. Sed oculus habens uiſum, non poteſt ignorare lucem ſenſibilem; ergo pari ratione nec intellectus ignorabit lucẽ intelligibilẽ. Si tu dicas ꝙ non eſt ſimile, quęritur quare non eſt ſimile; & quare magis deficit natura intellectui quàm ſenſui. Reſp. dicendum quòd ſimile eſt, ſi qs attẽdat. Triplex. n. eſt cã quare aliqs nõ uideat uiſibile. Aut. n. nõ uidet, qa nõ uult reſpicere: aut ſi uult impeditur

propter defectum organi, aut propter abſentiam lucis, hoc manifeſtum eſt. Similiter in ſpiritualibus, intellectus frequenter aliqua non intelligit, quia nō uult conſiderare. Aliquando uero nō intelligit propter impedimentū ex parte corporis: ut patet in phreneticis, & ſtultis. Aliquādo propter abſentiam lucis. Licet enim lux increata ſe non ſubtrahat quantum ad eſſentiam, uel quantum ad qualemcunque influentiam: ſubtrahit tamē ſe homini, cum peccauit, quantum ad influentiam perfectam, unde dicitur infixiſſe ei ignorātiam. Vnde ſicut oculus in tenebris errat, ſic hodie miſer humanus intellectus: cum autem plene reſtituetur in lucem, ſicut oculus uidere poterit omne uiſibile, ſic intelliget omne intelligibile.

Dub. 6. *Veritati offendenti, impietatis error, &c.*) Contra homines natura ſcire deſiderant, ſicut etiā eſſe beati. Sed beatitudo neminem offendit, quia omnes eam deſiderant: ergo nec ueritas offendit aliquem. Reſp. Dicendum ꝙ eſt loqui de ueritate quantū ad primum effectum, qui eſt illuminare: & quantū ad illum nemo ipſam odit: omnes enim naturaliter deſiderant illuminari. Eſt iterum loqui quantum ad effectū conſequentem: qui eſt arguere, & hunc habet in malis. Manifeſtatio enim mali redarguit facientem: & inde eſt ꝙ mali odiūt ueritatem: quia ſicut dicitur Ioan. 3. Qui male agit, odit lucē.

Dub. 7. *Qui contentioni ſtudentes &c.*) Contra 2. Eſdre. 4. cap. Magna eſt ueritas & fortior omnibus. Omnis terra ueritatem inuocat, & omnes tremunt eam. Reſpō. Dicendum, eſt loqui de ueritate ſimpliciter, uel de ueritate quātum ad hoc, ſiue in ſpeciali. Primo modo ueritas eſt inexpugnabilis, & ideò præualet: & ſic intelligitur illud Eſdre, Eſt iterum loqui de ueritate ſecundo modo: ſic contingit eam per rōnes phātaſticas obūbrari, & per contētionē impugnari. Vnde Amb. ſuper illud uerbum, Contentione. Rom. 1. dicit. Contentio eſt impugnatio ueritatis cum confidentia clamoris.

Ex teſtimonijs ueritatis in æternum fundatis &c.) Contra 1. Corinth. 13. Scientia deſtruetur: ergo & teſtimonia. Rñ. ꝙ teſtimonia ueritatis ſunt in æternū fundata. Sicut dr̄ in Pſal. 118. Initio cognoui de teſtimoniis tuis &c. Quod obiicitur, ꝙ ſcientia deſtruetur. Dicendū ꝙ uerum eſt quantū ad modū docēdi, & conſiderandi: ſed non quantum ad cognitum, & rationem cognoſcēdi. Pſal. 118. In æternum domine permanet uerbū tuū &c. Dub. 8.

In quo maiorum exempla &c.) Hæc eſt pars ultima, in qua ponit Magr rōnes mouentes diſcipulos ad audiendū. Et diuiditur hæc pars in quatuor partes, ſm quatuor, quæ mouent diſcipulos ad audiendū. Duo, q̄ ſunt ex parte operis, uidelicet, auctoritas, & utilitas: duo uero ex parte docētis. ſ. humilitas, & facilitas. In prima præparat docilitatē. ſ. in auctoritate. In ſecunda in utilitate ſuſcitat attentionem. In duobus aūt ſequentibus. ſ. humilitate, & facilitate captat beneuolentiam. In prima igitur parte oſtendit opus ſuum eſſe autēticum.

ticum. In ſecunda compendioſum. ibi. *Non igitur debet hic labor, &c.*) In tertia oſtendit modum docendi eſſe humilem, in hoc ꝙ uult corrigi, ibi *In hoc autem tractatu, &c.*) In quarta oſtẽdit eſſe facile ad inueniendum, & memorãdũ, ibi. *Vt autem quod queritur, facilius occurrat, &c.*)

Dub. 9. *Liberum correctorem. &c.*) Quæritur quid uult dicere per hoc nomen liberum. Reſp. dicẽdum ꝙ liber corrector dicit ſicut homo liber, qui ſui tantum cauſa eſt, ut dicit Philoſophus, ſic corrector liber dicitur, qui tantum gratia correctionis, nõ inuidiæ, uel ſubſannationis corrigit: hũc deſiderat, exemplo Auguſt. 2. de Trini. cap. 1. Vbi dicit. Magis amabo inſpici a rectis; quàm timebo morderi a peruerſis: gratanter enim ſuſcipit oſculum columbinum pulcherrima, & caſtiſſima charitas, de item uero caninũ euitat cautiſſima humilitas, uel retundit ſolidiſſima ueritas: magiſque optabo à quolibet reprehedi, q̃ ſiue ab errante, ſiue ab adulãte laudari.

TRACTATVS.

DISTINCTIO PRIMA.

De materia huius libri, & de librorum diuiſione.

VEteris, ac nouæ legis continentiam diligenti indagine etiam atq; etiam conſiderantibus, nobis præuia dei gratia innotuit ſacræ paginę tractatum circa res, uel ſigna pręcipuè uerſari. Vt .n. egre- Li. 1. c. 3.
gius doctor Aug. ait ĩ Libro de Doctrina Chriſtiana. Omnis Res
doctrina uel rerum eſt, uel ſignorum: ſed res etiã per ſigna Signa.
diſcuntur. Propriè autẽ his res appellantur, quæ non ad ſignificandum aliquid adhibentur: ſigna uerò, quorũ uſus eſt in ſignificãdo. Eorum aũt aliqua ſunt, quorũ oĩs uſus eſt in ſignificãdo, non in iuſtificãdo: quibus nõ utimur, niſi aliquid ſignificandi gratia, ut aliqua ſacramẽta legalia. Alia, quæ nõ ſolum ſignificant, ſed cõferunt quod intus adiuuet, ſicut euangelica ſacramẽta. Ex quo apertè intelligitur, quæ hic appellentur ſigna; res illæ, uidelicet quæ ad ſignificandũ ali- 6. polit.
quid adhibẽtur. Oẽ igitur ſignum etiã res aliqua eſt. Quod cap. 2.
enim nulla res eſt (ut in codẽ Aug. ait) omnino nihil eſt. Nõ aũt ediuerſo oĩs res ſignum eſt, quia non adhibetur ad ſignificandũ aliquid. Cumq; his intenderit theologorũ ſpeculatio ſtudioſa atq; modeſta, diuinã ſcripturã formam preſcriptã in doctrina tenere aduertet. De his ergo nobis aditũ ad res

diuinas aliquatenus ĩtelligẽdas, deo duce, aperire uolẽtibus diſſerendũ eſt: et primũ de rebus, poſtea de ſignis diſſeremus.

De rebus communiter.

Lib. 1. *Id ergo in rebus conſiderandum eſt, ut in eodẽ Aug. ait,*
ca. 3. *quòd res aliæ ſunt, quibus fruendum eſt, aliæ, quibus vtendum eſt, aliæ, quæ fruuntur, & vtũtur. Illæ, quibus fruendũ eſt, nos beatos faciunt. Iſtis, quibus vtendũ eſt, tendentes ad beatitudinẽ adiuuamur, & quaſi adminiculamur, ut ad illas res, quæ nos beatos faciunt, peruenire, eiſq; inhærere poſſimus. Res verò, quæ fruuntur & utuntur, nos ſumus quaſi inter vtraſq; cõſtituti, et angeli, & ſancti. Frui aũt eſt amore alicui rei inhærere propter ſeipſam. Vti verò, id quod in vſum venerit referre ad obtinendũ illud, quo fruendũ eſt: aliàs abuti eſt, nõ vti, nã vſus illicitus abuſus, vel abuſiò nominari debet. Res igitur quibus fruendũ eſt, ſunt Pater, & Filius, & S. S. Eadẽ tamen Trinitas quædã ſumma res eſt,*
Lib. 1. *cõiſq; omnibus fruentibus ea: ſi tamen res dici debet, & nõ*
cap. 5. *rerum omnium cauſa, ſi tamen & cauſa. Non. n. facilè põt inueniri nomen, quod tantæ excellentiæ conueniat, niſi quòd melius dicitur. Trinitas hæc, vnus Deus. Res autem, qui-*
Lib. 1. *bus vtendum eſt, mundus eſt, & in eo creata. Vnde Augu-*
cap. 4. Ro. 1. c. *ſtin. in eodem. Vtendum eſt hoc mundo, non fruendum, vt inuiſibilia Dei per ea quæ facta ſunt intellecta conſpician-*
Ca. 22 *tur, i. vt de temporalibus æterna capiantur. Item in eodẽ: In omnibus rebus illæ tantùm ſunt, quibus fruendum eſt, quæ æternæ & incommutabiles ſunt, cæteris autem uten-*
Ca. 10 *dum eſt, vt ad illarum fruitionem perueniatur. Idem Aug. in 10. Lib. de Trinitate. Fruimur cognitis, in quibus ipſis propter ſe voluntas delectata cõquieſcit: vtimur verò eis, quæ ad aliud referimus, quo fruendum eſt.*

Quid ſit Frui, & Vti; aliter quàm ſupra.

Ca. 11 *Notandum verò quòd idem Aug. in Lib. 10. de Trinitate aliter quàm ſupra accipiens, Vti & Frui, ſic dicit, Vti, eſt aſſumere aliquid in facultatem voluntatis: Frui autem, eſt uti cum gaudio non adhuc ſpei, ſed iam rei: Ideoque omnis qui fruitur, vtitur: aſſumit enim aliquid in facultatem voluntatis cum fine delectationis. Non autem omnis qui*

vtitur, & fruitur, ſi id quod in facultatem voluntatis aſſumit, non propter ipſum, ſed propter aliud appetit. Et attende quia videtur Auguſt. dicere illos frui tantùm, qui in re gaudent; non iam in ſpe: & ita in hac vita nõ videmur frui, Cap.
ſed tantùm vti. vbi gaudemus in ſpe, cum ſupra dictum ſit, imme-
Frui eſſe amore inhærere alicui rei propter ſe: qualiter etiã dia. è p
hic multi adhærent Deo. cedenti

Determinatio eorum quæ uidentur contraria.

Hæc ergo, quæ ſibi contradicere videntur, ſic determina 1. Cor.
mus, dicentes nos & hic, & in futuro frui, ſed ibi propriè, 13.
& perfectè, & plenè, vbi per ſpeciem videbimus quo fruemur: hic autem, dum in ſpe ambulamus, fruimur quidem, ſed non adeò plenè. vnde in Lib. 10. de Trinitate.
Fruimur cognitis, in quibus voluntas eſt. Idem in Lib. de Ca. 10
Doctrina Chriſt. ait, Angeli illo fruentes iam beati ſunt, Lib. 1.
quo & nos frui deſideramus, & quantum in hac uita iam cap. 34
fruimur, vel per ſpeculum, vel in ænigmate, tanto noſtram peregrinationem & tolerabiliùs ſuſtinemus, & ardentiùs finire cupimus.

Alia determinatio.

Poteſt etiam dici, quòd qui fruitur etiam in hac vita nõ tantùm habet gaudium ſpei, ſed etiam rei, quia iam delectatur in eo quod diligit, & ita iam rem aliquatenus tenet. Conſtat igitur quod debemus Deo frui, & non vti. Illo enim, vt ait Auguſtin. frueris, quo efficieris beatus, & in
quo ſpem ponis, vt ad id peruenias. De hoc idem ait in Lib. Lib. 1.
de Doctrina Chriſt. Dicimus nos ea re frui, quàm diligimus de Do-
propter ſe, & ea re fruendum nobis eſſe tantum, qua effici- ctrina
mur beati. cæteris verò vtendum. Frequenter tamen dici- Chriſt.
tur frui, cum delectatione vti. Cum enim adeſt quod dili- cap 31
gitur, etiam delectationem ſecum gerit, ſi tamen per eam Augu.
tranſieris, & ad illud, vbi permanendum eſt, eam retu- lib eod.
leris, vteris ea, & abuſiue non proprie diceris frui. Si ve- ca. 33
rò inhæſeris, atque permanſeris, finem in ea ponens lætitiæ tuæ, tunc verè & propriè frui dicendus es. quòd non eſt faciendum, niſi in illa Trinitate, id eſt, ſummo & incommutabili bono.

Vtrum hominibus ſit utendum, an fruendum.

Ca. 22 *Cum autem homines, qui fruuntur & vtuntur alijs rebus, res aliquæ ſint; quæritur utrum ſe frui debeant, an uti, an utrunque. Ad quod ſic reſpondet Aug. in Lib. de Doctrina Chriſt. Si propter ſe homo diligendus eſt, fruimur eo: ſi propter aliud, utimur eo. Videtur autem mihi propter aliud diligendus. Quod enim propter ſe diligendum eſt, in eo conſtituitur beata uita, cuius etiam ſpes hoc tempore nos conſolatur. In homine autem ſpes ponenda non eſt,* Hie. 17 *quia maledictus eſt, qui hoc facit. Ergo ſi liquidè aduertas, nec ſeipſo quiſquam frui debet; quia diligere ſe propter ſe non debet; ſed propter illud, quo fruendum eſt. Huic autem contrarium uideri non debet, quod Apoſt. ad Philemonem loquens, ait. Ita frater ego te fruar in domino. Quod ita determinat Auguſt. Si dixiſſet tantum te fruar, & non addidiſſet, in domino, uideretur finem dilectionis, ac ſpem conſtituiſſe in eo; ſed quia illud addidit, in domino, ſe finem poſuiſſe, eodemque frui ſignificauit. Cum enim (vt idem Auguſt. ait) homine in Deo frueris, Deo potiùs, quàm* Ibidem *homine frueris.*

An Deus fruatur, uel utatur nobis.

Ad Eph. 1. 2. Aug. in li. 1. de Doct. Chri. c. 31. et 32 Pſal. 15 *Sed cum Deus diligat nos, ut frequenter ſcriptura dicit, quæ eius dilectionem erga nos multum commendat, quærit Auguſt. quō diligat, an ut utens, an vt fruens, & procedit ita. Si fruitur, eget bono noſtro, quod nemo ſanus dixerit, ait enim propheta, Bonorum meorum non eges. Omne enim bonum noſtrum vel ipſe eſt, uel ab ipſo eſt, non ergo fruitur nobis; ſed utitur. Si enim nec fruitur, nec utitur non inuenio quomodo diligat nos. Neque tamen ſic utitur nobis, vt* Aug. li. 1 de Doctrina Chriſt. ca. 30. *nos alijs rebus. Nos enim rebus quibus utimur, ad id referimus, vt Dei bonitate perfruamur: Deus uero ad ſuam bonitatem vſum noſtrum refert. ille enim miſeretur noſtri propter ſuam bonitatem, nos autem nobis inuicem, propter illius bonitatē. ille noſtri miſeretur, ut ſe perfruamur: nos uerò inuicem noſtri miſeremur, ut illo fruamur. Cum enim nos alicuius miſeremur, & alicui conſulimus, ad eius quidem facimus vtilitatem, eamq; intuemur; ſed & noſtra fit*

cen-

conſequens, cum miſericordiam, quàm alijs impendimus, nõ relinquit Deus ſine mercede. Hæc autem merces ſumma Ex eodẽ *eſt, ut ipſo fruamur. Item quia bonus eſt, ſumus, & inquan-* li. c. 33. *tum ſumus, boni ſumus. Porrò etiam quia iuſtus eſt, non* Mat. 5. *impunè mali ſumus, & inquantum mali ſumus, intantum etiam minus ſumus, Ille ego uſus, quo nobis utitur Deus, non ad eius, ſed noſtram utilitatem refertur, ad eius uerò tantummodo bonitatem.*

Vtrum utendum, uel fruendum ſit uirtutibus.

Hic conſiderandum eſt, utrum uirtutibus ſit utendum, an fruendum. Quibuſdam uidetur quod eis ſit utendum, & non fruendum: & hoc confirmant authoritate Auguſt. qui, Li. 1. de *ut prætaxatum eſt, dicit non eſſe fruendum niſi Trinitate,* Doctri. *ideſt, ſummo & incommutabili bono. Item dicunt ideo non* Chriſ. *eſſe fruendũ eis: quia propter ſe amãdæ nõ ſunt: ſed propter* cap. 33 *ęternã beatitudinẽ. Illud aũt quo fruendũ eſt: pp ſe amandũ eſt. Sed quòd uirtutes pp ſe amandæ non ſint, imò pp beatitu* Ca. 8. *dinem ſolam, probant authoritate Aug. qui in Libr. 13. de Trin. contra quoſdam ait, Forte uirtutes, quas propter ſolam beatitudinem amamus, ſic nobis perſuadere audent, ut ipſam beatitudinem non amemus: quod ſi faciunt, etiam ipſas utique amare deſiſtimus, quãdo illam, propter quã ſolã iſtas amauimus, non amamus. Ecce his uerbis uidetur Auguſt. oſtendere quòd uirtutes non propter ſe; ſed propter ſolam beatitudinem amandę ſint. Quod ſi ita eſt; ergo eis fruẽdum non eſt. Alijs uerò contra uidetur, ſcilicet quòd fruendum eis ſit, quia propter ſe petendæ, & amandæ ſunt. Et hoc confirmat authoritate Ambro. qui ait ſuper illum locum Epiſtolæ ad Gal. Fructus autem ſpiritus, eſt charitas, gaudium, pax, patientia &c. At hic non nominat opera: ſed fructus, quia propter ſe petenda ſunt: ſi uerò propter ſe petenda ſunt; ergo & propter ſe amanda. Nos autem harum quæ uidetur, authoritatum repugnantiã de medio eximere cupientes, dicimus, quòd uirtutes propter ſe petendæ, & amandæ ſunt, & tamen propter ſolam beatitudinem. Propter ſe quidem amandæ ſunt, quia delectant ſui poſſeſſores ſyncera, & ſancta delectatione: & in eis pariunt gau-*

Nõ reperitur in Amb. cõmentarijs; ſed in gloſſa interlineari, ſup hoc uerbo Gal. Ca. 5.

dium ſpirituale. Veruntamen non eſt hic conſiſtendum, ſed vltra gradiendum. Non hic hæreat dilectionis greſſus, neque hic ſit dilectionis terminus, ſed referatur hoc ad illud ſummum bonum, cui ſoli omnino inhærendum eſt: quia illud propter ſe tantum amandum eſt, & vltra illud nihil quærendum eſt, illud eſt enim ſupremus finis. Ideo Auguſtin. dicit quòd eas diligimus propter ſolam beatitudinem, non quòd eas propter ſe diligamus, ſed quia id ipſum quòd eas diligimus, referimus ad illud ſummum bonum, cui ſoli inhærendum eſt, in eo permanendum, finiſque lætitię ponendus: quare virtutibus non eſt fruendum. Sed dicet aliquis, Frui eſt amore inhærere alicui rei propter ſeipſam, vt prædictum eſt: ſi ergo propter ſe virtutes amãdæ ſunt, & eis fruendum eſt. Ad quod dicimus, In illa deſcriptione, vbi dicitur, propter ſeipſam, intelligendum eſt tantummodo, vt ſcilicet ametur propter ſeipſam tantum, vt non
Lib. de *referatur ad aliud, ſed ibi ponatur finis, vt ſuprà oſtendit*
Doctri. *Auguſtin. dicens, Si inhæſeris, atque permanſeris, finem*
Christ. *ponens lætitiæ, tunc verè, & propriè frui dicendus es,*
1.c.33. *quod non eſt faciendum, niſi in illa Trinitate, ideſt ſummo & incommutabili bono. Vtendum eſt ergo virtutibus, & per eas fruendum ſummo bono: ita & de volun-*
Ca. 11 *tate bona dicimus, vnde Auguſtin. in Lib. 10. de Trinita. ait: Voluntas eſt per quam fruimur, ita & per virtutes*
Infra diſt. 17 *fruimur, non eis niſi fortè aliqua virtus ſit Deus, vt charitas, de qua poſt tractabitur.*

Epilogus.

Omnium igitur quæ dicta ſunt, ex quo de rebus ſpecialiter tractauimus, hæc ſumma eſt, Quòd aliæ ſunt, quibus fruendum eſt: aliæ quibus vtendum eſt, aliæ quæ fruuntur, & vtuntur: & inter eas, quibus vtendum eſt, etiam quædam ſunt per quas fruimur, vt virtutes, & potentiæ animi, quæ ſunt naturalia bona. De quibus omnibus, antequam de ſignis tractemus, agendum eſt: ac primum de rebus quibus fruendum eſt, ſcilicet de ſancta, atque indiuidua Trinitate.

IN parte iſta incipit Tract. Libri, qui diuiditur in quatuor libris partiales. Prima pars habet duas partes. In prima parte uenaẽ Magiſter materiam huius libri, & per conſequens aliorum. In ſecunda exequitur diuiſionem ſuam, & hoc Diſtinctio. 2. quæ incipit ibi. *Hoc itaque vera, ac pia fide, &c.*) Item prima pars, in qua uenaẽ materiam, habet tres partes. In prima parte uenatur materiam per diuiſiones: & ideò primò ponit diuiſionem, per quam diſtinguuntur tres Libri a Quarto, ſcilicet per res & ſigna. In ſecunda ponit diuiſionem, per quam diſtinguitur Primus Liber a tribus aliis, quæ eſt per frui, & uti ibi. *Id ergo in rebus eſt coſiderandum, &c.*) In tertia determinat dubitationes quaſdam ex præmiſſis ortas. ibi *Cum autem homines, qui fruuntur, &c.*) Item prima pars habet tres particulas. in prima ponit diuiſionem, & auctoritate Augu. confirmat eam, quæ eſt: ꝙ tota doctrina theologica eſt de rebus, uel de ſignis, ideſt ſubiectum commune theologię in hæc duo diuiditur. In ſecunda, membra diuiſionis explanat. ibi. *Propriè autem hic res appellantur, &c.*) Oſtendens q̃d ſit res, & q̃d ſignum ẽm mẽbra ꝑdictæ diuiſionis. In tertia uero particula diuiſionem ad propoſitum applicat. ibi. *Cumque his intenderit: theologorum ſpeculatio, &c.*) dicens, quòd de rebus, & ſignis fuerit dicturus, primò tamẽ de rebus &c. Itẽ pars illa, in qua ponit diuiſionem per frui, & vti, per quã primus liber diſtinguitur ab aliis tribus, habet duas partes. In prima ponit diuiſionem. In ſecunda, quæ dicta ſunt epilogat. *Omnium ergo, quæ dicta ſunt, &c.*) Prima pars habet tres partes. In prima ponit diuiſionẽ in res, quibus fruendum, & res quibus utendum. In ſecunda ad euidentiam maiorem, aſſignat quaſdã diffinitiones. ibi, *Frui eſt, &c.*) In tertia uero ꝑponit, & determinat quaſdã dubitationes ibi. *Cum autem omnes, &c*)

Frui autem eſt amore inhærere, &c.) Hæc eſt ſecũda particula illius partis, In qua ponit diuiſionẽ, per quam diſtinguiẽ Primus Liber ab aliis tribus: quę eſt de quibuſdam notificationibus, & quatuor hẽt particulas. Primo enim ponit notificationes frui, & uti. Secũdo applicat eas ad ꝑpoſitum .ſ. ad res quibus fruendũ, & utendũ. ibi. *Res igitur, quibus fruendum, &c*) Tertio cõparat ad alias aſſignationes. ibi. *Notandum uerò quòd idem Augu. &c.*) Quarto, q̃a uidereẽ ſibi cõtradicere, mouet, & determinat quandã, dubitationẽ. ibi. *Et attenda, quia uidetur Auguſt. &c.*)

Cum autem homines, qui fruuntur, &c.) Hæc tertia pars, in qua mouet & tractat dubitationes quaſdam: habet tres partes, ẽm tres dubitationes. Prima eſt, utrũ homo homine debeat frui. Secunda, utrum Deus homine fruatur, & utatur, & hãc mouet, ibi. *Sed cum Deus diligat, &c*) Tertia eſt, utrum uirtutibus ſit fruẽdum, uel utẽdum: ibi. *Hic conſiderandum eſt, utrum uirtutibus, &c.*) Et in qualibet iſtarũ triũ partiũ primò mouet q̃ſtionem: ſecũdo motã determinat: tertio determi-

nationem per auctoritatem confirmat. Et particulæ in ſuis locis ſunt manifeſtæ.

Dub. 1. **E**Orum autem aliqua ſunt, quorũ uſus omnis, &c.) Contra oĩa ſacramenta ſunt medicinæ: quia ſcđm Hugonẽ de ſancto Victore, Sacramẽta oĩ tpe fuerũt medicinæ: ſed oĩs medicina habet effectũ in curando, ergo & ſacramenta ſimiliter: ſed iſta curatio eſt iuſtificatio: ergo omni tẽpore ſacramenta habuerunt iuſtificare. Reſp. dicendum ꝙ dupliciter eſt conſiderare ſacramenta ueteris legis, ſcilicet in ſe ſiue rõne operis operati, & ſic erant tantũ ad ſignificandum: uel ratione fidei annexæ, ſiue charitatis, ſiue ratione operis operantis, & ſic erant ad iuſtificandum ſacramẽta legalia, præter circuncïſionẽ.

Lib. 1. de Sacramẽ. par. 8. ca. 12. & par. 9. ca. 3.

Dub. 2. *Omne igitur ſignum etiam res aliqua eſt &c.*) Opponitur de iſta diuiſione. Videtur. n. Magiſter malè diuidere, quia ſuperius nõ diuiditur contra ſuũ inferius, ſed res eſt ſuperius ad ſignum, ergo &c. Reſp. Dicendũ, ꝙ uerum eſt ꝙ ſuperius in ſua generalitate acceptum, non diuiditur contra ſuũ inferius: ſed contractum, bene põt diuidi. Hic aũt res cõtrahit ad ſtandũ pro re nõ ſignificante.

Dub. 3. *Non autem econuerſo omnis res ſignum &c.*) Videtur male dicere, quia ſignum eſt, quod ducit in aliud cognoſcendum, ſed omnis res ducit in aliud, quia omnis res ẽ cauſa, uel effectus: cauſa autem ducit in cognitionem effectus, & econuerſo. Si dicas ꝙ non omne, quod ducit eſt ſignũ, ſed quod ducit in prius: tũc omnis creatura eſt ſignum, cum ducit in Deum. Reſpõ. Dicendum ꝙ duplex eſt ſignum. ſ. naturale, & inſtitutum. De primo nõ intẽditur hic, ſed de ſecundo: unde non ualet obiectio ad propoſitũ, quoniã hoc intenditur de ſigno ex inſtitutione, ſicut ſunt ſigna uocalia, & ſacramentalia: tale ergo ſignum non eſt omnis res, licet oĩs res ſit ſignũ primo mõ.

Dub. 4. *Primum de rebus, poſtea de ſignis &c.*) Contra. Vr̃ dicere debuiſſe potius econuerſo, quia ſignũ ducit in cognitionẽ rei: ergo prius eſſet agendum, uel dicẽdum de ſignis q̃ de rebus. Reſp. dicendũ ꝙ prior eſt cognitio ſigni quàm rei, reſpectu cuius eſt ſignum, ſed non oportet ꝙ omnis rei. Vnde ipſe primo agit de rebus, quarũ ſacramenta non ſunt ſigna.

Dub. 5. *Res aliæ ſunt, quibus fruendum &c.*) Videtur ꝙ iſta diuiſio rerũ ſit male aſſignata reſpectu diuiſi: quia diuiſum ſimplicius eſt diuidentibus: & diuidentibus, & diuiſis debet aliquid eſſe cõe: ſed deo nihil eſt ſimplicius, nec eſt aliquid cõe deo, & creaturæ, ergo &c. Reſp. Dicendum ꝙ eſt diuiſio unius cõis ſm̃ nomen tantum, & ſic eſt diuiſio æquiuoca: & eſt alia diuiſio cõis ſm̃ nomẽ, & rem, & hæc diuiſio uniuoca eſt: eſt tertia medio modo, & iſta eſt analogi, ſicut iſta eſt: ubi non eſt communitas creaturæ, & creatori ſm̃ naturę participationem: ſed ſm̃ ſimilitudinẽ proportionis, & hæc cõitas eſt rationis. Itẽ ur̃ mala diuiſio quantũ ad membra, uidetur enim ꝙ tertium membrum ſit ſuperfluum: omni enim re aut eſt utendum, aut fruendum, ergo tertium ſuperfluit. Item, ſicut eſt res quæ fruitur, & utitur: ita eſt res qua

fruẽdũ eſt, & utẽdũ, ut eſt Chriſtus: ergo qua rõne ponit tertiũ membrũ, deberet poni quartũ. Reſp. Oĩs res, quæ eſt natura ali qua, aut eſt finis, & ſic eſt res qua fruendũ: aut deducens ad finem, & ſic eſt res qua utẽdum: aut ad finem perueniens, & ſic eſt res quæ fruitur, & utitur, ut homo: & ſic accipiuntur mẽbra. Et eſt iſta diuiſio ſatis cõueniens huic ſcientiæ: qa cũ theologia ſit de creatore, & de creaturis, utile eſt ut Theologus doceat, quõ homo per alias res tendat in deum.

Dub.4

Res igitur, quibus fruendo, &c.) Contra. Quia tres ſunt res p ſe, & non per accidens, & a diuerſitate rerũ eſt diuerſitas, ſiue multiplicita. fruitionis: ergo ſicut ſunt tres res, ſic erunt tres fruitiones. Item tres articuli ſunt de tribus perſonis, ergo a ſimili & tres fruitiones. Reſp. q [res] accipit hic cõiter ad eſſentiam, & perſonam p p ſui generalitatẽ: & quia aſſumptũ eſt hoc uocabulũ, res, ab actu aĩæ, iõ tres dicuntur res, quia tres perſonæ: ſed tñ æque bene una res: quia una bonitas eſt in eis, quia ergo una bonitas, ideo & una fruitio; quamuis tres res. Et qm̃ articulus dicit quid a parte animę diſtinguentis. ſ. intellectus, & fruitio reſpicit diuinam eſſentiam, & bonitatem, & unionẽ eſſectus cõmuniter, ideò fruitio eſt una.

Dub.6.

Dub.

Ideoque omnis qui fruitur, utitur &c.) Hoc uĩ falſum, qm̃ mali hoĩes ſimiliter, & beſtiæ fruuntur: quia propter ſe delectantur in delectabili, ſed non utuntur. Si dicas q dr̃ translatiue, Tunc quærit, quare nõ ſimiliter transfertur uerbũ utendi. Rñ. uti importat libertatẽ in ſua generali acceptione; in ſpeciali importat libertatẽ cũ relatione ad aliud. frui importat libertatem cum delectatione: & licet nec libertas, nec relatio conueniat brutis, conuenit eis tamen delectatio. Et ideo uti nullo mõ conuenit brutis: frui autem conuenit eis aliquo mõ, licet improprie.

Dub.7.

In homine ſpes ponenda non eſt &c.) Cõtra, quia & de beata Virgine cantatur, Vita, dulcedo, & ſpes, ab eccleſia quę non errat. Itẽ Ione. 1. Acceſſit ad eũ gubernator. Glo. Naturale eſt hoĩ magis de aliis, q̃ de ſe in periculis cõfidere. Rñ. dicendũ q ſperare de aliquo, eſt dupliciter, aut ſicut de adiutore, aut ſicut de ſaluatore. Prima ſpes põt eſſe in hoĩe, ſecũda nõ. Vel eſt ſperare finale præmiũ, & hoc debet eſſe tm̃ in deo. Vel tẽporale beneficiũ, & hoc põt eſſe in hoĩe. Primũ ſi ponitur in hoĩe, meret maledictionem: ſecundũ uero non.

Dub.8.

Ita frater &c.) Quærit quare dicit de homine: Ita frater ego fruar te in dño, magis quã de aſino, uel de alia creatura: cũ in omnibus creaturis reluceat ueſtigium diuinæ bonitatis. Re põ. q dr̃ aliquis ali quo f ui in deo, non facit repræſentatio, ſed magis inhabitatio. Vnde conuerſa per conſequens eſt propria, uidelicet hæc, Ego fruar dño in te; dũ per opera ſciã deum habitare in te, & eſt figuratiua locutio. Item quæritur de hac ſolutione Aug. qua ſoluit auctoritatẽ prædictã per illã determinationẽ, in dño. Sed Eccl. 8. Simpliciter dr̃, fruere in agnitis. Item. Deut. 28. Filios generabis, & filias,

Dub.9.

Ariſ. 1 Phyſi. 29. & 1. Eth. cap. 2. & propter quod. Finis autẽ dupliciter eſt. Vno modo finis ultimus, qui propriiſſimè eſt finis, in quo eſt ſtatus. Alio modo finis ſub, fine & dicit ꝓprie termi nus. Sic & ꝑꝑ quod diuerſificaſ. Vnde uno modo excludit finẽ, alio modo nõ ut dicit Magiſter. Quod ergo obiicitur de per ſe: dico ꝙ ſicut ꝑ ſe uno modo op ponitur ei, quod eſt per aliud: & ſic idem eſt per ſe, quod ipſum, ſiue primum uniuerſale. Alio modo opponitur ei, ꝙ eſt per accidens. Sic & propter ſe dupliciter accipitur. Vno modo oppo nitur ei quod eſt propter aliud: alio modo ei, quod eſt per accidens: quia ad illud accidentaliter ordinatur, ſecundum hoc di ſtinguit Magiſtꝑ propter ſe, & conſequentur honeſtum ſiue fruibile, & ipſa deniq; fruitionẽ. *Ex 1. Poſter. cap. de Per ſe et ibidem.*

Eſtã quædã ſunt res, per quas etc.) Contra uidetur ꝙ ſolis potentiis poſſit frui anima ſine omni uirtute. Sine omni enim uirtute poteſt frui bono creato, ergo cum magis ſit fruibile bonum increatum, & anima magis ad hoc nata eſt, poterit eo frui ſolis potentiis. Reſpond. dicendũ, quod ſummum bonum eſt qđ ſuper nos eſt: ad hoc ergo quòd illi uniamur, neceſſario interue nit duplex medium. Medium unum per quod anima nata eſt uniri alii à ſe diuerſo, & hoc eſt potentia. Aliud ſpeciale, uel ſpiritua le ſupra hoc, quod ipſam ſubleuet, & hoc eſt uirtus. *Dub. 34.*

Quod obiicitur non eſt ſimile, quia potentia per ſe poteſt deficere, & inclinari, ſed non per ſe eleuari.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An frui ſit actus uoluntatis, uel rationis?

AD intelligentiam diffinitionum, & aliorum, quæ Magiſter ponit de his uerbis Frui, & Vti ſex quæruntur in parte iſta: quorum tria pertinẽt ad uti, tria ad frui. De uti tria quæruntur. Primò quæritur quid ſit uti per eſſentiam. Secundò utrũ omni creato contingat uti. Tertiò utrum ſolo bono creato ſit utendum. De frui ſimiliter quæruntur tria. Primò quid ſit frui per eſſentiam. Secundò utrum bono increato ſit fruendum. Tertio utrum fruendum ſit ipſo ſolo bono increato.

DE uti quid ſit per eſſentiam, Vtrum ſit actus uoluntatis aut rationis: ſic proceditur. Qđ ſit actus uoluntatis, oſtenditur ſic. Ab actu utendi denominatur unuſquiſque bonus, ſed nul lus dicitur bonus niſi ab actu uo luntatis, ergo actus utendi pertinet ad uoluntatem. *1. Eth. c. 3.* ITEM. Auguſtinus 10. de Trinitate. Vti eſt aſſumere aliquid in facultatem uoluntatis, ergo uti eſt actus uoluntatis. *cap. 11 Tom. 3* ITEM. hoc uidetur per diuiſionem ipſius uti cõ tra alia, quia 11. de Trin. diuidit Auguſt. hæc tria ingenium, doctrinam, & uſum, & dicit quòd ingenium reſpicit quid homo poſſit: doctrina ãt quid homo ſciat: uſus quid uelit, ergo uſus eſt actus uolũtatis. *4. Phi 84.* ITEM. oppoſita nata ſunt fieri circa idẽ, ſed uti, & ab uti ſunt oppoſita: ergo cum

rum abuti ſit ſolius uoluntatis; quia eius ſolius eſt peccare, ergo & uti ſimiliter erit actus ſolius uoluntatis.

CONTRA. Vſus, ſiue aſſuefactio eſt, uia in habitum acquirẽdum. Sed omnis potentia nata eſt acquirere habitum, ergo uti uidetur eſſe omnis potentiæ.

ITEM. omnis potentia mediante operatione ſua ordinatur in finem, ſed eò dicitur aliquid utibile, ſiue uti, quò in finem eſt ordinabile. Sed ordinari in finẽ mediãte operatione propria eſt omnis potentię, ergo & uti ſimiliter. ITEM ſicut Augu. dicit, & habetur infra, vti eſt id, quod in uſum uenerit, referre &c. Sed eius eſt referre, cuius eſt conferre, ſed conferre eſt ſolius rationis, ergo referre, & per conſequens uti a diffinitione. ITEM. ars utitur ſuis inſtrumentis, ſed ars eſt in potentia rationali ſiue cognitiua; cum ſit ſcientia: ergo cum habitus, & actus ſint eiuſdẽ potentiæ, ſicars eſt in potentia rationali, & uſus ſiue uti ſimiliter erit in eadem.

Lib. 1. de doc Chri. c. 4. tom. 2.

Vti

RESOLVTIO.

Vti communiter ſumptum, poteſt eſſe actus cuiuſcunque potentiæ: at propriè dictum: nonniſi uoluntatis.

RESP. Dicendum, ꝙ uti quinque modis accipitur, & ſecundũ hoc diuerſificatur ſecundum rẽ & ſecundum diffinitionem. Accipitur enim uſus ſiue uti communiſſimè, ſecundum ꝙ diuiditur contra ocium uel ocioſitatem, pro naturali operatione debita cuilibet rei, ſiue ad quã unaquæque res ordinatur, & ſecundum hoc dicit Philoſo. Cuius uſus bonus &c. Secundo modo dicitur communiter, & ſic uſus diuiditur contra diſſuetudinem, & hoc modo diffinitur à Victorino. Vſus eſt actus frequenter elicitus à potentia: & hoc modo poteſt dici ꝙ eſt actus oĩs potẽtiæ, nec addit ſuper actum, niſi frequentiam. Tertio modo accipitur uti propriè, & ſic diuidit contra habitus memorię, & intelligentiæ, ſcilicet contra ingenium, & doctrinam, & ſic diffinitur ab Aug 10. de Trinit. Vti eſt aſſumere aliquid in facultatem uoluntatis: & ſic dicit actũ uoluntatis propriè. Quartò modo accipitur magis propriè, & ſic diuiditur contra actum quietatiuum, ſcilicet contra frui. Et ſic diffinitur ab Aug. Vti eſt aſſumere aliquid in facultatem uoluntatis propter aliud, & ſic eſt actus uoluntatis, ut ad aliud relatiuè. Quinto accipitur ꝓpriiſſimè, & ſic diuiditur contra actum inordinatum, ſcilicet contra abuti, & ſic diffinitur ab Auguſt. de Doctr. Chriſtiana. Vti eſt id, quod in uſum uenerit, referre ad id quod fruendum eſt; & ſic uti dicit actum uoluntatis relatum, & ordinatum in finẽ. Ratio ergo diuerſarum notificationũ eſt multiplex acceptio eius, quod eſt uti: & ratio multiplicis acceptionis, eſt operatio eius ad diuerſa. Si ergo quæratur, cuius potentiæ eſt actus, dicendũ ꝙ duobus primis modis eſt actus omnis potentiæ: tribus uero ultimis eſt actus ipſius uolũtatis communiſſime: & communiter loquendo eſt actus omnis potentiæ, & ſic non loquitur Augu. Propriè uero actus eſt ipſius

Ari. 2. Topicorum.

Cap. 11

Lib. 1. cap. 4.

ſius uoluntatis. Et ſic patet primo obiectum in contrarium, ſcilicet ꝙ ſit oīs potentiæ. Quod obiicitur ſecundo, quòd omnis potentia refertur in finem per actum ſuum. Dicendum quòd illa potentia dicitur uti ſuo actu, quæ eſt domina ſui actus, & talis potentiç eſt referre actū ſuū, non tātum referri. Et quoniam ſola uoluntas eſt domina ſui actus, & ſola eſt ſeipſam mouēs, ideo ipſa ſola eſt, cuius eſt actiuè uti. A iis autem potentiis cōtigit uti materialiter, & paſſiuè: quia habent referri, & non referre. Et hinc eſt quod Augu. dicit Vti eſt aſſumere aliquid ī facultatem uoluntatis: facultas enim dicitur eius dominium, quo faciliter poteſt in actum ſuum, tā quā illius princeps. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ rationis eſt referre Dicēdum, ꝙ dupliciter eſt referre, ſcilicet ꝑ collationem, & illationem, ſicut præmiſſç referuntur ad concluſionē: & hoc eſt rationis: & hoc non eſt uti. Et eſt referre per inclinationē, & ordinationē ad aliud, & hoc eſt propriè uoluntatis, quia pōt aliqđ aſſumere quieſcendo ibi, uel aliud intendendo: & hoc eſt referre quo, uel per quod diffinitur uti, &c. Ad illud, qđ obiicitur de arte, dicendum, ꝙ ars dicit quod eſt operationis, & quod eſt ſpeculationis. Secundum quod dicit quod eſt ſpeculationis, non habet uti, quia ſic eſt rationis: ſecundum uero qđ dicit quod eſt operationis, ſic extenditur ad uoluntatem, & eam regulat in utendo.

QVAESTIO II.

An omni creato utendum ſit?

Viſo quid ſit uti per eſſentiā, Quæritur de utibili, utrum ſcilicet omni creato ſit utendū. Et quod ſic; uidetur, hoc modo Prouer 16. Vniuerſa propter ſemetipſum operatus eſt Deus, ergo omnia ſunt ordinabilia in Deum? Sed omne ordinabile in Deum conuenit ordinarē, ſed ordinando ad Deum, ordinabile rectè utimur, ergo ſi omnia conuenit ordinare, omnibus eſt utendum. Item. ens, & bonum conuertuntur, ſicut uult Dyon. *Lib. de diuinis nomini.* ſed omnia ſunt entia, ergo omnia ſunt bona. Sed omne bonū diligendum, ergo omne creatū diligendum, ſed non eſt diligēdum propter ſe, ergo propter aliud, ſed hoc eſt uti, ergo uti conuenit omni creato. Item. omni uirtute conuenit rectè uti, ergo opus omnis uirtutis eſt rectus uſus: ſed uſus alicuius uirtutis eſt reſpectu mali pœnç, alicuius reſpectu mali culpç, ut patientiç, & pœnitentiç: ergo malis omnibus ſcilicet culpç, & pœnç cōtingit rectè uti: ergo multo fortius bonis, ergo &c. Item *4. Phy. 84. et ī poſtpra dicam.* oppoſita nata ſunt fieri circa idem, ſed omnibus malis contingit abuti, ergo omnibus bonis *Cap. de oppoſitis.* contingit rectè uti, ergo utēdum eſt omni creato.

Contra Charitas eſt, per q̄ rectè utimur, quia omnia ordinātur in finem per charitatem, quæcunque rectè ordinantur, ſed dicit Augu. de Doctr. Chriſtiana: tantum quatuor diligenda ſunt ex charitate, & tria tantum creata, ut nos, proximus, & corpus proprium: ergo tantum

tria

tria referuntur, ſiue ordinantur in finem per charitatem, cum non ſit uti recte niſi per charitatem ergo tantum tribus eſt utē dum, ergo non omni creato.

Item. omnia, quibus utimur, ſubiacent noſtræ uoluntati, ſed quę dam ſunt, quæ non ſubiacēt noſtræ uoluntati, ut neceſſaria, & perpetua, ergo illis non eſt utē-dum. Item. oē illud, quo recte utimur, bono fine facimus: ſed quædam ſunt, quæ nullo bono fine põſſunt fieri, ut mētiri, & talia, quæ mox nominata cō-iuncta ſunt malo, ergo talibus non eſt utendum. Item. uirtute non contingit male uti ſicut patet ex eius diffinitione, ergo ab oppoſitis, malo culpæ, ſiue uitiis non contingit recte uti, ergo non omnibus aliis a Deo eſt utendum.

3. Eth. c.1. & 5.

2. Eth. c.6. & 20.

RESOLVTIO.

Vtique ut obiecto, ad quod inclinamur: ſed minimè, ut inſtrumento uel actu, quo moueamur.

Resp. Dicendum, ꝙ uti aliquo quatuor dicitur modis. Aut ſicut inſtrumēto quo operamur: ſicut utimur inſtrumento, uel organo: & ſic non omnibus cōtingit uti, ut puta potentiis, quæ ſunt [illegible] naturales, accipiendo [illegible] propriè ſicut accipit Augu. Aut ſicut habitu quo regulamur, utputa uirtute, & ſic non omnibus contingit recte uti: ut habitu uicii quo potius contingit obliquari. Aut ſicut actu quo mouemur, & ſic non omni actu conuenit uti, ſicut illis, quę mox nominata coniuncta ſunt malo. Aut ſicut obiecto, ad qđ inclinamur, & ſic omnibus contingit uti, & abuti. Omnia enim poſſunt ſumi in facultatem uoluntatis ad approbandum, uel reſpuendum, & hoc patet ꝑ Augu. in Lib. 83. quæſtionum. Vtimur reſpuendis ad ualitudinem, tolerandis ad iuſtitiam.

Qō. 30.

Item. Augu. 10. de Trin. c. 10. Voluntas totam intelligentiam capit, dum utor omni eo, quod intelligo: ſed mala intelliguntur, ergo cōtingit uti malis. Aliter tamen utimur bonis, aliter malis. Ratio enim ordinationis in bonis non tantum eſt ex parte ordinantis, ſed etiam ex parte ordinati, quia per ſe bona ſunt utibilia, & ordinabilia: & de ſui natura: ſed in malis ratio ordinationis nō eſt ex parte ordinatorum, ſed potius ex parte ordinantis, & ideo mala non dicũtur utibilia. Vnde nota quòd cum uti ſit aſſumere aliquid in facultatem uoluntatis; hoc poteſt eſſe dupliciter, uel in facultatem uolūtatis imperantis, ſicut eſt de his, quę proprie pertinent ad uſum humanum. Vel in facultatem uolūtatis accipientis, ſicut eſt dilectio proximi, & huiuſmodi. Vel in facultatem uoluntatis tolerātis, ſicut ſunt mala pœnę. Vel in facultatem uoluntatis reſpuentis, & ſic aſſumuntur mala culpę; & ordinātur. Primis duobus modis intelligit illud, cuius uſus bonis &c.

Vide primo ſent. d. 47. q. 5

Ad illud ergo, ꝙ dr̃ de charitate ꝙ tantum tria ſunt diligenda, Dicendum, ꝙ diligere aliquid ex charitate eſt ordinari in ſummum bonum, ꝙ per ſe charitas dirigit: hoc autem contingit dupliciter. Aut enim contingit ordinare quod natum eſt deuenire in finem, & ſic tantū tria

tria creata diligenda ſunt ex cha
ritate. Aut illud per quod deue
nire eſt in ſummum bonum: &
quia hoc poteſt eſſe ſuo modo ꝑ
omnem creaturam, omnis crea
tura poteſt diligi ex charitate,
& omni creatura contingit uti.
AD ILLVD, quod obiicitur ꝙ
non omnia ſubiacent uoluntati,
dicendum, ꝙ aliquis dicit ſubeſ
ſe dominio uoluntatis duplici-
ter. Aut quantum ad eſſe ipſius
rei, & ſic non omnia ſubiacent.
Aut quantum ad actum uolun-
tatis, qui eſt in reſpuendo ipſam
rem, uel approbando, & hoc pro
pter ſe, uel propter aliud, & tali
modo omnia ſubiacent uolunta
ti noſtræ. ſ. quantum ad actũ ap
petitionis, uel reſpuitionis, licet
non primo modo. AD ILLVD,
quod obiicitur ꝙ quædam nullo
bono poſſunt fieri: ſimiliter ꝙ
ſemper uitiis abutimur: dicen-
dum ꝙ obiicitur ſm uiã; qua cõ
tingit uti aliquo ut actu medio:
& hoc modo non contingit uti
peccato, uel ſicut habitu regulan
te ſimiliter: conuenit tñ eo uti ſi
cut recto per modum contritio-
nis, & deteſtationis.

QVAESTIO III.

An ſolo bono creato utendum ſit?

OSTENSO, utrum omni crea-
to ſit utendum; & omni alio
3. Eth. a deo; eſt queſtio. Vtrum ſolo bo
c. 4. no creato ſit utendum. Et ꝙ ſic,
uidet. Omne bonum, aut eſt finis
aut ad finẽ: ſed ſolo bono qđ eſt
ad finem, eſt utendum, quia rõ
utilis eſt ducere in finem, ergo
cum ſolum bonum creatum ſit
ad finẽ, ſolo bono creato eſt uten
dum. ITEM. Omne bonum aut
eſt creatum, aut increatum. Sed
ſi cõtingit uti bono increato, cõ
tingit illud referre ad aliud, aut
ergo ad creatum, aut increatum
ſed nõ ad increatum, quia nõ eſt
niſi unum: ergo ad creatum. Sed
ſic refertur terminus ad uiã, &
cauſa ad effectum; ſed hoc ẽ abu
ſio nõ uſus: ergo ſolo bono crea
to, ſiue creatura eſt utendum.
ITEM. Aug. in Lib. 83. q. diuidit Qõ. 30.
honeſtum contra utile; ergo nul
lum utile honeſtum, & econuer
ſo. Sed deus eſt quid honeſtum
ꝑ eſſentiam; ergo deo nõ eſt utẽ
dum. ITEM. Videtur qđ non ſo-
lum non ſit utẽdum deo, ſiue bo
no increato; ſed uti eo, ſemꝑ ſit
peccatum mortale; quia Aug. di
cit in Lib. 83. q̃ſtionum. Summa
ꝑuerſitas eſt frui utendis, & uti Qõ. 30.
fruẽdis, ſed q utit̃ bono ĩcreato,
utitur bono fruendo: ergo &c.

CONTRA. Contingit deo re
ctè ſeruire intuitu mercedis; qa
multi ſunt boni mercennarii, ut
dicit Ambro. ſed non contingit
deo ſeruire niſi amando; ergo cõ
tingit deum rectè amare intuitu
mercedis; ſed ſic amãs utit̃ deo,
qa refert ad aliud, ergo. ITEM. Si
cut ſumma bonitas habet ſe ad
amorem, ſic ſumma ueritas ad
cognitionem: ſed contingit ueri
tatẽ creatam cognoſcere clarius
ſine ꝑiudicio ſummæ ueritatis,
& ſine errore: ergo ſimiliter con
tingit aliquam aliam bonitatem
quam ſummam, ardẽtius diiige
re ſine ꝑiudicio ſummæ bonita-
tis, & deordinatione: ergo cõtin
git amore ordinato aliud plus
diligi quã deum: ergo contingit
deum diligi propter aliud ordi-
nate, & ita uti eo. ITEM. Videt̃
ꝙ nullum pctm̃ ſit, cum qs utit̃
deo ꝑꝑ ſuã ſalutẽ: qa cuius finis
bonus eſt, ipm̃ quoq; bonũ; ſed

huius finis uſus bonus eſt, ſcilicet noſtra ſalus, ergo uſus eius bonus, ergo non erit peccatum. ITEM. Vſus dei aut eſt bonus, & ſic utendũ deo: aut eſt malus, & ſic deus malus, quia cuius uſus malus, ipſum malũ; quia ſi deus bonus, & eius uſus bonus; ergo deo eſt utendum.

RESOLVTIO.

Si uti bono increato, mortale peccatum eſt: ſolo igitur bono creato utendum eſt.

RESPON. Dicendum, quòd ſolo bono creato eſt utendum, qa ſi bono increato utimur, ſemper eſt abuſus; & abuſus talis ẽ mortale peccatum, propter auerſionem a fine, cum delectatione, & propter uoluntatis inordinationem, qu ę minus diligit ipſum quo utimur, quàm propter quod utimur.

AD ILLVD ergo, quod obiicit, quod contingit recte ſeruire deo intuitu mercedis, Dicendũ, q [illegible] merces, aut eſt ipſe, ſicut [illegible] dixit ad Abraham. Gene. 15. Ego merces tua, & ſic intuẽs [illegible] nõ utitur deo; qa n[illegible] ad aliud. Aut merces illa eſt aliud: & tunc poteſt eam qu[illegible] intueri, aut ut cauſam mouentem, & ſic eſt malus mercẽnarius, & ſic utitur, aut ut rationem inducentem, & ſic bonus, & hoc modo non utitur. AD IL[LV]D, quod obiicitur, quòd claritas cognitio creaturæ non præ[iudi]cat creatori, ergo &c. dicendum q non eſt ſimile: quia claritas cognitionis non eſt in noſtra poteſtate; ſed ardor affectionis eſt in noſtra poteſtate: ideo req[ui]ritur a nobis q iuſtum amorẽ or[dinatum], nõ illã cognitionẽ. Aliquis tñ actus cognitionis eſt in noſtra poteſtate, utpote actus fidei, quo ſi aliquis aſſentiat ueritati primæ pp aliud, bene piudicat ueritati, ſicut amare ppaliud bonitati. AD ILLVD, quòd obiicitur, q finis uſus dei eſt bonus, Dicẽdũ q finis dicit̃ bonus dupliciter, aut quantum ad ſubſtantiã, aut quãtum ad intentionẽ finiẽdi, & propoſitio illa intelligitur quantũ au intentionẽ finiendi; & hæc cõſiſtit in recta ordinatione, & illo mõ non contingit uti deo: quia non cõuenit ordinari. AD VLTIMVM. ſ. uſus dei aut eſt bonus, aut malus &c. dicẽdũ q illa ꝑpoſitio intelligitur de hñtibus ordinationẽ ad finẽ, ſed nõ de ipſo fine. Vel intelligit̃ de actu naturali ipſarum rerum, & porprio, qui frequentius ab ipſa re elicitur, non deordinatione ad fidẽ: & ſic non ualet ꝑpoſitio ad propoſitum.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An frui ſit actus uoluntatis, uel aliarum potentiarum?

HABITO de uti, & utibili: cõſequẽter q̃rit̃ de frui, & fruibili.

QVID ſit frui ꝑ eſſentiã, utrũ. ſ. ſit actus uolũtatis, an aliarũ uiriũ. Q. ſit actus uoluntatis, uĩ ꝑ primã diffinitionẽ, q̃ eſt, Frui ẽ amore inhærere &c. ſed amor eſt uoluntatis; ergo & frui ſimiliter. SI DICAS q amor ſumit̃ ibi cõiter ſm q eſt in qualibet ui reſpectũ ſui actus. Contra. In oĩbus aliis diffinitionibus idẽ dicit̃. Vnde dicit̃ in ſequẽti, fruimur cognitis, in q̃bus uolũtas delectata cõ

quie-

quieſcit:quietatio aũt eſt uolun
tatis. Et in alia diffinitione ꝓba
tur idipſum ſimiliter, frui eſt uti
cũ gaudio gaudiũa ·t ad uolunta
tẽ ꝓprie ꝑtinet. ITEM. Oñdit
rõne, qa fruitione delectamur,
ſm ꝙ delectabile eſt differentia
boni, cũ ſit bonum honeſtum cõ
ferens, & delectabile: bonum au
tem, obiectum eſt uoluntatis, er
3. Eth. go frui ẽ ſolius bonitatis. ITEM.
c.4. Eo fruimur quo quietamur; ſed
quietatio reſpicit rationẽ finis,
& finis rõnem boni, & bonũ eſt
obiectum uolũtatis; ergo fruitio
quæ ordinat ad illud, ſimiliter.

3. Eth. SED CONTRA. Oĩs uirtus ap
c.11. petit uniri ſuo obiecto, quo ha-
bito delectať, ſi cognoſcit, & qe-
ſcit; ergo motus cu quietatione,
& delectatione eſt oĩm uirium:
ergo cum talis ſit fruitio, fruitio
erit in oĩbus, non tantum in uo-
luntate. ITEM. Abſentia rei ama
tæ potius cõtriſtat amãtem q̃ de
lectet, qđ.n. delectat ipſum, hoc
eſt ꝙ uidet ipſam, & hẽt. Si ergo
motus fruitionis eſt cum dele-
ctatione, etiã eſt ipſa delectatio:
ergo hoc delectare eſt: quia ui-
det illud in quo eſt ipſa delecta-
tio; ſed uiſio reſpicit cognitiuã,
ergo &c. ITEM. Auguſt. in Lib.
De doctrina Chriſtiana, hæc eſt
sũma tota merces, ut ipſo ꝑfrua
mur: Sed ſuꝑ illud Pſ. 90. Oſten
dã illi ſalutare &c. Dicit. Glo. qđ
uiſio eſt tota merces: ergo ſi frui
tio eſt merces. fruitio eſt uiſio ꝑ
eſſentiã: Sed uiſio eſt in cogniti
ua, ſiue in rõne: ergo &c. ITEM.
Fide, & ſpe tẽdimus in deum.
Aut ergo fruẽdo aut utẽdo; ſed
nõ utendo cum deo nõ ſit uten-
dum: ergo fruendo: ergo fide, &
ſpe fruimur: ſed fides eſt habitus
rõnis cognitiuæ: ſed cuius eſt ha
bitus, eius ẽ actus: ergo actus frui
tionis eſt actus rõnis, ſimiliter ui
detur de iraſcibili: ergo &c.

RESOLVTIO.

Frui eſſentialiter actus uoluntatis eſt: nec aliarum uirium actus dicendum eſt, niſi diſpoſitiue.

RESP. Scđm aliquos frui ꝑtinet
ad oẽs uires, & hoc dicunt: quia
oẽs uires remunerabuntur: qui
dicunt ẽt ꝙ in gloria erit magis
ꝓprie rõnis; quia immediate ſe
habet ad delectationem. Sed ali
ter uidetur dicendum ſm. Aug.
ſcilicet ꝙ ſit actus ipſius uolun-
tatis. Cum.n. tres denť diffinitio
nes de frui, oẽs dantur penes a-
ctum uoluntatis, quẽ tripliciter
eſt conſiderare. Primo modo cõ
muniter, ꝓut dicit motum cum
delectatione, & ſic diffinit Aug.
Frui eſt uti cum gaudio. Secun-
do prout dicit motum cum qe-
tatione, & hoc mõ diffiniť ab Au
gu. de doctrina Chriſtiana. Frui
eſt amore inhærere alicui ꝑꝑ ſe-
ipſum, & hoc mõ accipiť ꝓprie.
Tertio mõ accipiť prout cõple-
ctitur utrumque.ſ. quietationẽ,
& delectationẽ. & hoc mõ diffi-
nitur ab Auguſtin. 10. de Trini
ta. Frui eſt quieſcere in cogni- Ca.11.
tis uoluntate ꝑꝑ ſe delectata, &
ſic accipitur propriiſſime. Quia
ergo frui ſecundum omnem ac-
ceptionem dicit delectationem,
uel quietem, uel utrumque: &
omne tale habet rationem bo-
ni, & hoc eſt obiectum uolunta
tis: iõ loquẽdo eſſentialiter, frui
eſt actus uoluntatis. Sed qa uo-
luntas nec delectatur, nec qetať
niſi in eo, qđ cognoſcit uel ꝑ fi-
dẽ, uel ꝑ ſpẽ; & in eo qđ hẽt per
ſpẽm, uel in rẽ: iõ actus aliarum

uiriū ad hūc diſponūt,nō tn̄ ſūt ipſum frui,eſſētialiter loquēdo.

Ex hoc patet ſolutio ad illud,quod communiter cōſueuit quæri, quare frui non diffinitur per actū cognitionis, ſicut delectationis: quòd hęc quęſtio fundata eſt ſuper falſum:Aug.n.ponit in notificatione una ꝙ eſt cognitionis cum dicit,Frui eſt quieſcere in cognitis. cadit tamē ibi ſicut diſpoſitio. Ex hoc etiā patet, quare non diffinitur per fidem, & ſpem, ſicut per charitatem,quia charitas informat concupiſcibilem,cuius eſt frui. Tamen iſta quęſtio ſimiliter fundata eſt ſuper falſum;qa amor,quo diffinitur frui,eſt communis ad amorem caſtū, & libidinoſum, uel quo auarus fruitur auro, nō proprius ipſius charitatis. Ad illud ergo, quod obiicitur,ꝙ omnis uirtus hēt delectari,& quietari cum unitur ſuo obiecto: dicendum ꝙ ipſa uolūtas, ut dicit Augu.amat ſibi,& aliis. Et ſicut etiam dicit Anſel. Voluntas inclinat alias uires, & aliis mereť: ideo eius quietatio,& delectatio redundat in alias uires;Vnde ſicut uoluntas non ſibi cognoſcit: ſed ratio ſibi cognoſcit, & uolūtati:ita uoluntas ſibi, & rationi delectatur,& ipſam quieſcere facit. Ad illud,quod obiiciť ꝙ amans non fruitur niſi uideat, uel habeat:dicendum,ꝙ uidere, & habere requirunť ad frui,ſimiliter & amare. Nā ſi qs uidet aliqd, & habet, nunꝙ delectať niſi amet:aliter tn̄ requiritur uiſio q̄ amor.Nam uiſio diſponit,ſimiliter & tētio:ſed amor delitias ſuggerit. Vn̄ eſt quaſi acumen penetrās,&iō ei maxime cōuenit unire,& ꝑ cōſequens delectare,& quietare,ideo eſſentialiter non diſpoſitiue eſt fruitio. Propter qđ eſt intelligendum, ꝙ actus uoluntatis pōt dupliciter conſiderari.ſ. per modum appetentis,& complacentiæ.Primo modo antecedere pōt ipſam uiſionem.Secundo uero conſequitur, & in hoc eſt perfecta ratio ipſius fruitionis.ſ.in complacentia rei uiſæ, & habitæ. Ad illud,uiſio eſt tota merces, dicendum ꝙ illud non diciť ꝓprie: ſed per cōcomitationē: quia uiſio,& cōplacētia in qua eſt perfecta ratio fruitionis,inſeparabiliter ſe habēt. Ad illud,quod obiicitur,ꝙ fide,& ſpe fruimur: dicendum ꝙ illud non eſt uerum per ſe;quia quælibet harum accipit rationem tēdentiæ a charitate, unde fruitio non eſt ex iſtis, niſi per charitatem.Sola enim charitas conſiderat finem in ratione finis,& obiecti,unde non dicitur aliquis ſperare deum,ſicut amare.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An Deo fruendum ſit?

Oſtenso quid ſit frui per eſſentiam, quæſtio eſt de fruibili. Et primo utrū deo contingat frui. Secundo utrum fruēdum ſit ipſo ſolo.

Qvod Deo ſit fruendū oſtenditur ſic. Eo fruendum eſt, qđ beatos nos facit:quia in beatitudine eſt recta fruitio;ſed deo beati efficimur,qa ipſe eſt noſtra beatitudo,ergo deo eſt fruendū. Item.Bonū ē amabile,ergo magis bonū magis amabile, & ſumme bonū ſumme amabile;ſed eo frui-

fruimur ꝙ ſumme amamus; ergo &c. ITEM. Pulchrũ delectat, magis pulchrũ magis delectat; ergo ſumme pulchrum ſumme delectat; ſed eo fruimur, in quo ſumme delectamur: ergo &c.

SED CONTRA. Vbi eſt fruitio ibi eſt delectatio, ſed delectatio eſt cõiunctio conueniẽtis cum conuenienti, dei aũt ad facturã nulla eſt cõuenientia, imo sũma diſtãtia: ergo nec delectatio; ergo nec fruitio. ITEM. Excellens ſenſibile corrumpit ſenſum, uel ſaltẽ contriſtat; qa uera delectatio nõ eſt niſi in mediis: ergo pari ratione excellens intelligibile corrumpit, uel contriſtat intellectum: ſed deus eſt excellentiſſima lux, ergo contriſtat, non delectat: ergo &c. SI DICAS quòd ſenſibilis potentia eſt corruptibilis, nõ intellectus, hoc non ſoluit: quia intellectus dum eſt in carne fatigatur, & impeditur in actu, corpore corrupto. ITEM. Vbi fruitio ibi qetatio; ſed ĩ infinito nõ eſt qetatio, qa ſemp̃ eſt aliquid extra accipere: ergo cũ deus ſit infinitus in deo, non eſt quietatio: ergo non fruitio.

RESOLVTIO.

Quinimmo, cum ſolus ipſe perfectè finiat, & ſummè delectet.

RESP. Dicendum ꝙ deo fruendum eſt, eo ꝙ ipſe ſolus perfecte finit, & delectat ipſam animam propter ſe, & ſuper omnia.

AD ILLVD ergo, quòd obiicitur, quod delectatio eſt cõiunctio conuenientis &c. dicẽdum ꝙ eſt conuenientia per unius naturæ participatione, & per comparationem. Prima conueniẽtia facit cõmunitatem uniuocationis. Secunda cõmunitatem analogiæ ſiue proportionis, & hoc eſt ſecundum triplicem differentiam, aut ſecundum ſimilem cõparationem duorum ad duo: ut ſicut ſe habet homo ad animal, ita albedo ſe habet ad colorem. Aut ſm̃ diſſimilem comparationem duorum ad unum, ut animalis, & cibi ad ſanitatem. Vel ſecundum cõparationem duorum ad inuicem, utputa cum unum eſt imitatio, uel ſimilitudo alterius. Similitudo.n. non conuenit cum cõſimili in tertio ſed ſeipſa anima. Sic eſt in propoſito, quia anima eſt expreſſa ſimilitudo dei, hæc conuenientia in uno extremo ponit inclinationem, & indigẽtiam, in alio quietationem, & ſufficientiã, quia unum factum eſt p̃p alterum, unde ordinatur ad alterum. Et quoniam ad inclinationis quietationem, & indigentiæ ſuppletionẽ, ubi eſt ſenſus, eſt delectatio ſiue ſequit̃, ideo anima cum tali modo quietatur a deo, fruitur eo. AD ILLVD, quod obr, ꝙ excellẽtia ſenſibilis corrũpit ſenſum: ergo &c. dicendum ꝙ non eſt ſimile de intelligere, & ſentire. Et ad hoc eſt triplex ratio. Vna eſt ex parte uirtutis apprehẽſiue. Alia ex parte apprehẽſi, ſiue obiecti. Tertia ẽ ex parte modi apprehẽdẽdi. Ex parte uirtutis apprehẽſiue, quia ſenſus põt corrumpi, intellectus autem nõn. Cuius rõ eſt, quia ſenſus dependet ab organo, in quo eſt quædam medietas, & armonia; quę non tantum corrumpitur per cõtrarium, ſed p̃ excellẽs: ſed intellectus nõ dependet ab organo: quia uis eſt immaterialis, ideo non triſtat̃ in excellenti. Ex parte obiecti nõ eſt

Et ſic habẽt deus et aĩa p̃portionẽ ſimilitudinis: licet Sco. q. 1 di. 1. uideat negare di cẽs, ibi eẽ relationẽ p̃portionis. 3. q. 1. ad primum.

ſimile, quia obiectum intelligentiæ excellens iuuat, & confortat: quia influentia talis cognoſcibilis procedit ab intimis, & intrat ipſam potentiam, & ideo ipſam corroborat, & confortat. Sicut ſi magnus mons daret uirtutem portandi ſe, facilius ferretur quam paruus. Sic eſt in intelligibili, quod Deus eſt. Senſibile autem obiectum tantum extra excitat, & ideo hoc corrumpit, illud autem non. Ex parte modi apprehendendi ſimiliter eſt diſſimilitudo, quia ſenſus in apprehenſione ſui obiecti tendit ad exterius, unde per illud diſpergitur exterius, nec fortificatur interius, ideo debilitatur. Sed obiectum intellectus cum ſit intimum ipſi intellectui, in eius perceptione uirtus non diſpergitur, ſed colligitur: & quanto uirtus eſt magis unita, tanto fortior. AD ILLVD, quod obiicitur de infinito: Dicendum quod infinitum dicitur dupliciter. ſ. per priuationem perfectionis, & ſic materia dicitur infinita: & talis infiniti non eſt finire, ſed potius finiri indiget, ſecundum quod eſt poſſibile. Alio modo infinitum dicitur per priuationem limitationis, & quod ſic infinitum eſt, proprie habet finire, quoniam ultra ipſum cum non ſit maius cogitare, non conuenit aliquid appetere, unde talis infinitas conuenit ultimo fini, quæ maxime habet finiendi rationem.

QVAESTIO II.

An ſolo Deo uel bono increato fruendum ſit?

VTRVM ſolo deo, ſiue bono increato ſit fruendum. Et quod ſic uidetur. Illo ſolo eſt fruendum quod eſt propter ſe diligendum: ſed illud eſt propter ſe diligendum, quod eſt propter ſe bonum; illud autem eſt propter ſe bonum, quod bonitatem quam habet, nec habet ab alio, nec bonitas illa eſt ad aliud hoc autem eſt ſolus deus: ergo &c. ITEM. Illo ſolo eſt fruendum, quod quietat animæ appetitum. Sed animæ appetitus non quietatur ſufficienter niſi in eo quod eſt illa perfectius, & maius bonum, hoc autem eſt ſolus deus, ergo &c. ITEM. Appetitus animæ non ſufficienter quietatur, niſi per aliquid, quod aiam implet, quia ex ea parte aia deficit in quiete, qua deficit in plenitudine: ſed eſt capax dei ſecundum appetitum: ergo ſi omne creatum eſt in infinitum minus illo, nullum creatum ſupplet animæ appetitum. Et hoc eſt, quod dicit Aug. Animam totius Trinitatis capacem, nihil minus quam trinitas pôt implere. ITEM. Bonum quod poteſt cogitari, pôt appeti: ergo ſi aliquo maius bonum pôt cogitari, maius illo poteſt appeti, ſed omni finito maius pôt cogitari: ergo maius pôt appeti: ergo nullum finitum terminat animæ appetitum ſufficienter: ergo ſolo bono infinito, quod eſt deus eſt fruendum, quo habito non poteſt amplius cogitari, nec deſiderari.

CONTRA. Videtur quod bono creato contingat frui, quia quamuis appetitus materiæ ſit infinitus, tamen per formam creatam incorporalem, & incorruptibilem ſufficienter finitur: ergo ſimiliter uidetur, quod ſit aliquod bonum creatum, quod ſufficienter finiat animæ appetitum, ſed omni tali eſt fruendum: ergo aliquo bono creato eſt fruendum. ITEM. Appeti-

Marginal notes: *1. Eth. c. ep. 8.* — *Hæc in frangit Sco. q. 1. diſ. 1 lib. 1.*

pectus humanus,eſt finite capacitatis: ergo nõ capit niſi finitũ; uel ſi capiat infinitũ, capit finite:ergo ſi finiat per illud qđ capit, finitur per bonum finitum:ergo ut aliquo bono finito ſit fruẽdum. ITEM. Specialiter uidetur ꝙ hoĩe ſit fruendum:quia omni eo eſt fruendum, quo deus fruit: ſed deus homine fruitur:qa hominẽ amat, ſed amore illo, quo amat ſe, amat hominẽ,quia nõ eſt in eo duplex amor, ſed primus eſt fruitionis: ergo & ſecundus. ITEM. Videt̃ ſpecialiter de uirtute.Quia omni illo eſt fruendum qđ eſt pp ſe appetendum, hæc eſt manifeſta per ſe,ſed omne bonum honeſtum eſt pp ſe appetendum. Quia honeſtũ eſt quod ſua ui nos trahit,& dignitate ſua nos allicit, ſicut dicit Tullius,& Augu.diuidit honeſtum contra utile,ſed uirtus cadit in genere honeſti; ergo uirtute eſt fruendum. ITEM. Videtur ſpecialiter de beatitudine: omni eo eſt fruendum, quo habito animus quieſcit, & delectatur,& nihil ultraque poteſt quærere:ſed beatitudo creata eſt huiuſmodi:ergo &c.

Tullius in Rhetorica Lib.83. qõ.q.30 Tom.4.

RESOLVTIO.

Propriè ſolo Deo, bonoque increato fruendum eſt: Communiter autẽ etiam ijs frui poſſumus,quæ ſpiritualem nobis afferunt delectationem, finique uniunt.

RESPON.Dicendũ,ꝙ ſolo deo eſt fruendum, proprie accepto frui,prout dicit motum cum delectatione, & quietatione. Sed cõiter accepto frui,prout dicit motum cũ delectatione tñ, oĩbus,q̃ ſpiritualiter delectant, & coniuncta ſunt fini, cuiuſmodi ſunt fructus,dona, & beatitudines,põt frui hõ nõ indebite: ſed primo modo,ſolo deo. Et rõ huius eſt quia nihil põt aĩam ſufficienter finire,niſi bonum ad qđ eſt creata. Hoc autẽ eſt bonum ſummum,quod ſuperius eſt aĩa, & bonum infinitum qđ excedit aĩæ uires. Cognitio.n.animæ rationalis eſt cognitio non arctata,unde nata eſt quodammodo oĩa cognoſcere,unde & non impletur cognitio eius aliquo cognoſcibili,niſi quod habet in ſe oĩa cognoſcibilia,& quo cognito omnia cognoſcuntur.Similiter affectio eius nata eſt diligere omne bonum: ergo nullo bono ſufficienter finitur affectus, niſi quod eſt bonum oĩs boni, & qđ eſt ad omnia in oĩbus. De quo bono, Exo.23. Oſtẽdam tibi oẽ bonum: hoc autẽ eſt ſummũ bonum: ergo &c. Similiter nihil ſufficienter finit aĩam, niſi bonũ infinitum:quia ad hoc ut finiat neceſſe eſt ipſam finiri ſecundũ exiſtimationem, alioquin non eſſet beata, niſi ſe exiſtimaret beatam. Exiſtimatio autem ſupergreditur omne finitum: quia omni finito poteſt maius cogitari aliquid:ergo cum affectio poſſet ſe extendere eò ubi eſt exiſtimatio,neceſſario affectio animæ ſupergreditur omne finitum: & ſi hæc nullo bono finito ſufficiẽter finitur,fruendum eſt ergo ſolo deo: quia ſummum bonum, & infinitum, & non ſolum deo fruendum propter perfectam finitionem, ſed etiam propter perfectam delectationem. Ad delectationem.n.ꝯ cernitur delectabile, & coniunctio eius cum eo qđ delectat.Omne autem qđ

delectat animam, delectat in ratione boni, & pulchri: & quoniã ſolus deus eſt bonitas, & pulchritudo, ideo in deo ſolo eſt perfecta delectatio. ITEM. Quia ibi eſt coniunctio, ſolus autẽ deus eſt qui perfectiſſime coniungitur. Nam coniungitur ſm ueritatem. & intimitatem. Solus enim deus propter ſummam ſimplicitatem, & ſpiritualitatem illabitur animæ, ita ꝙ ſecundum ueritatem eſt in anima, & intimior animæ q̃ ipſa ſibi. Omnes enim hæ quatuor rõnes, ad unam reducuntur. ſ. ad hanc: quia nata eſt anima ad percipiendum bonum infinitum, quod deus eſt, ideo in eo ſolo debet quieſcere, & eo frui.

AD ILLVD, quod obiicitur de appetitu materiæ: dicendum, quod appetitus materiæ ordinatur ad formam tanq̃ ad perfectionem ſubſtantialem, ex qua & materia fit unum: & ideo neceſſe eſt, formam eſſe eiuſdẽ generis cum materia, nec eſt omnino ſupra materiam, ideo finita eſt omnis talis forma: talis autẽ ſi ſit incorruptibilis, propter neceſſariam ſui unionem arctat appetitum materiæ, & arctatum finit. Vnde non finitur in ſua amplitudine. Appetitus autem animæ non ſic arctatur ꝓpter unionem cum appetibili, imo dilatatur, & ideo oportet ꝙ perficiat aliquo omnino ſummo. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ non capit niſi finite: dicendum ꝙ infinitum bonum finite capit, qm̃ ipſa eſt finita: ſed qm̃ bonum illud eſt infinitum, ideo ab ipſo totaliter abſorbetur, & iam eius capacitas undique terminatur, unde non tantum gaudebit, ſed ſicut dicit Anſel. in gaudium domini introibit. Quod ſi totum caperet, & non uinceretur, nec abſorberetur, adhuc poſſet inſurgere appetitus ad amplius aliquid capiendum. Patet ergo ꝙ ad hoc ꝙ anima compleatur, quãuis capacitatem habeat finitam, tamen neceſſe eſt adeſſe bonum infinitum. AD ILLVD uero, qđ obiicitur de homine: dicendũ ꝙ deus diligit hominem, & amor dei eſt amor fruitionis, tñ homine non fruitur: quia diligendo ſe diligit hominem, id eſt fruendo ſe, utitur hoĩe. Quod patet ſic: qa dilectio dei ad creaturam non eſt affectio, ſed affectus communicatio. Communicatio autem ſecundum rationẽ habitualem, attenditur ſecundũ bonitatem: quia bonum eſt, qđ natum eſt ſe cõicare. Secundum rationem uero actualem attenditur, ſiue reſpicit uoluntatẽ. Quia enim uult, ideo facit. Ratio ergo communicandi uenit ex uoluntate, & bonitate, ſicut ratio cognoſcendi ab exemplari, & intelligentia. Quia ergo ex conuerſione uoluntatis ſupra ſuam bonitatẽ nos diligit, ideo ſe fruẽdo nos diligit. AD ILLVD, qđ obiicitur de uirtute, quòd uirtus eſt bonum honeſtum: dicendum ꝙ bonum honeſtum dicitur dupliciter. Aut quod eſt pure bonũ, aut in quo relucet eius ſimilitudo. Primo modo honeſto eſt fruendum propriè accepto frui: quia hoc ſolum terminat, & quietat. Secundo modo nõ, niſi cõmuniter accipiat prout dicit delectationẽ. Huiuſmodi enim propter aſſimilationem

ad Deum, habent pulchritudinem, qua nos delectant, & alliciunt, tamen in ipſis non eſt quieſcendum, quia tunc amittunt pulchritudinem: quia uirtutes cum ad ſe referuntur ſuperbæ ſunt, & inflatæ. AD ILLVD, quod obiicitur de beatitudine, dicendum quòd beatitudo creata non finit appetitum per ſe, ſed per coniunctionem cum increata, unde anima ipſa diligit propter deum, non propter ſe.

DISTINCTIO SECVNDA.

De Trinitate & unitate ſecundùm quòd creditur.

HOC quoque uera ac pia fide tenendum eſt, quòd Trinitas unus ſit ſolus uerus Deus, ut ait Aug. in 1. Lib. de Trin. ſ. Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, & hæc Trinitas *unius eiuſdemque ſubſtantiæ, uel eſſentiæ dicitur, creditur, intelligitur: quæ eſt ſummum bonum; quòd purgatiſſimis mentibus cernitur. Mentis enim humanæ acies inualida in tam excellenti luce non figitur, niſi per iuſtitiam fidei emũdetur. Item in Lib. 1. Retract. c. 4.* Non approbo quòd in oratione dixi. *Deus qui non niſi mundos uerum ſcire uoluiſti, reſponderi. n. poteſt, multos etiam non mundos multa ſcire uera. De hac re ergò ſumma & excellentiſſima cum modeſtia & timore agendũ eſt, & attentiſſimis auribus, atque deuotis audiendum; ubi quæritur unitas* Trinitatis, *Patris, ſcilicet & Filij, & Spiritus ſancti, quia nec periculoſius alicubi erratur, nec laborioſiùs aliquid quæritur, nec fructuoſiùs aliquid inuenitur. Proinde omnis, qui audit, & legit eà quæ de ineffabili & inaceſſibili luce diuinitatis dicuntur, ſtudeat imitari, atque ſeruare quod uenerabilis doct. Aug. in 1. Lib. de Trin. de ſe ipſo ait. Non pigebit me, inquit, ſicubi hæſito quærere: nec pudebit ſicubi erro, diſcere. Quiſquis ergo audit hoc, uel legit, ubi pariter certus eſt, pergat mecũ: qui pariter hæſitat, quærat mecũ, ubi errorem ſuũ cognoſcit, redeat ad me, ubi meũ, reuocet me. Ita ingrediamur ſimul charitatis uiã tendẽtes ad eũ, de quo dictũ eſt, Quærite faciem eius ſemper.*

Cap. 2. Augu. tom. 1. in li. 1. Soliloqu. c. 1. Sumptũ ex Augu. li. 1. de Tri. Cap. 3. 1. Ti. 6. Cap. 2. Lib. 1. de Tri. cap. 3. Pſ. 104. Aug. in li. Retr. ad 1. c. 4. ubi di xi, de patre et filio, q gignit, & quẽ gignit, unum eẽ dicẽdũ fuit, unum ſunt, eſt a

Quæ fuerit intentio ſcribentium de Trinitate.

Omnes autem catholici tractatores, vt in eodem 1. Lib. de Trinit. cap. 4. Auguſt. ait, qui de Trinitate, *quæ Deus*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

eſt, ſcripſerunt, hoc intenderunt, ſecundum ſcripturas docere, quòd Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus unius ſint ſubſtantiæ, & inſeparabili æqualitate vnus ſint Deus, vt ſit vnitas in eſſentia, & pluralitas in perſonis; ideoque nō ſunt tres dij, ſed vnus Deus, licet pater filium genuerit, & ideò filius non ſit qui pater eſt, filiusque à patre ſit genitus, ideò pater non ſit qui filius eſt, & Spiritus ſanctus, nec pater ſit, nec filius, ſed tantum patris, & filij ſpiritus, utrique coæqualis, & ad Trinitatis pertinens unitatem. Teneamus ergo patrem & filium & Spiritum ſanctum vnum eſſe naturaliter Deum, vt ait Auguſt. in Lib. de fide ad Petrum, neque tamen ipſum patrem eſſe, qui filius eſt, nec filium ipſum eſſe, qui pater eſt, nec ſpiritum ſanctum ipſum eſſe, qui pater eſt aut filius. Vna eſt enim patris, & filij & Spiritus ſancti eſſentia, quam Greci homouſion vocant, in qua non eſt aliud pater, aliud filius, aliud Spiritus ſanctus: quamuis ſit perſonaliter alius pater, alius filius, alius Spiritus ſanctus.

De ſan ſe. Aſſ. 3 c. oës. 1. † uſian.

Quis ordo ſeruandus, cùm de Trinitate agitur.

Cap. 2. Cæterum vt in primo Lib. de Trinita. Auguſtin. docet, primo ſecundum authoritates ſanctarum ſcripturarum, vtrum fides ita ſe habeat, demonſtrandum eſt. Deinde aduerſus garrulos ratiocinatores, elatiores magis quàm capaciores, rationibus catholicis, & ſimilitudinibus congruis ad defenſionem & aſſertionem fidei vtendum eſt, vt eorum inquiſitionibus ſatisfacientes, manſuetos pleniùs inſtruamus, & illi, ſi nequierunt inuenire quod quærunt, de ſuis mentibus potiùs quàm de ipſa veritate, vel de noſtra aſſertione conquærantur.

Teſtimonia ſanctorum de Trinitate.

Propon amus ergo in medium veteris, ac noui teſtamenti authoritates, quibus diuinæ unitatis atque Trinitatis veritas demonſtretur, ac primùm ipſa legis exordia occurrant, vbi Moſes ait, Audi Iſrael, dominus Deus tuus, Deus vnus eſt. Item Ego ſum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti, non erunt tibi alij dij præter me, Ecce hic ſignificauit vnitatem diuinæ naturæ. Deus enim vt ait Ambro. in 1. Lib. de Trinita. nomen eſt naturæ

Dist. 6 Exod. 20. † de fide ad Gratianum c. 1. et 2

turæ, dominus verò nomen eſt poteſtatis. Item alibi Deus loquens ad Moyſen, ait, Ego ſum qui ſum, & ſi quæſierint nomen meum, vade & dic eis, Qui eſt, miſit me ad vos. Exod.3
Dicens enim Ego ſum, non, Nos ſumus, & Qui eſt, non, Qui ſumus, apertiſſimè declarauit vnum ſolum Deum eſſe. Exo.15
In cantico etiam Exodi legitur, Dominus omnipotens nomen eius, non ait, domini: vnitatem volens ſignificare. Gen. 1. ad finē cap. 1.
Perſonarum quoque pluralitatem, & naturæ unitatem ſimul oſtendit dominus in Gen. dicens Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. Dicens enim faciamus ad noſtram, pluralitatem perſonarum oſtendit, dicens verò imaginem, vnitatem eſſentiæ. Vt enim dicit Auguſtin. in Lib. de fide ad Petrum. Si in illa natura patris & filij et Spiritus ſancti vna eſſet tantùm perſona, non diceretur, Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram. Cùm enim dicit ad imaginem, oſtendit vnam naturam eſſe, ad cuius imaginem homo fieret; cum verò dicit noſtram oſtendit eundem Deum non vnam, ſed plures eſſe perſonas.

Quòd nec ſolitudo, nec diuerſitas, nec ſingularitas ibi eſt, ſed ſimilitudo.

Hilarius quoque in Lib. tertio de Trinit. dicit bis verbis ſignificari quòd in Trinitate, nec diuerſitas eſt, nec ſingularitas, vel ſolitudo: ſed ſimilitudo, & pluralitas, ſiue diſtinctio, ait enim ſic, Qui dixit; Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram: inuicem eſſe ſui ſimiles, in eo quòd dicit, imaginem & ſimilitudinem noſtrā, oſtēdit. Imago enim ſola non eſt, & ſimilitudo ſibi non eſt, neque diuerſitatem duobus admiſceri alterius ad alterum ſimilitudo permittit. Item, idem in quarto Lib. abſolutius uoluit intelligi ſignificationem hanc non ad ſe eſſe referendam tantum, dicendo: Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram, profeſſio enim conſortij ſuſtulit intelligentiam ſingularitatis: quia conſortium aliquod, nec poteſt eſſe ſibi ipſi ſolitario, neque rurſum ſolitudo ſolitarij recipit, faciamus neque quiſquam alieno à ſe, loquitur, noſtram. Vterq; ergo ſermo, ſcilicet, faciamus, & noſtram, vt Circa finem. Circa mediū.

ſolitarium

ſolitarium, eundemque non patitur; ita neque diuerſum à ſe alienumque ſignificat. Solitario cõuenit, faciam, & meã; non ſolitario verò conuenit dicere, faciamus, & noſtram: vterque ſermo vt non ſolitarium tantum, ita neque differentem eſſe, vel diuerſum eſſe ſignificat. Nobis quoque, nec ſolitarius, nec diuerſus eſt confitendus. Ita ergo Deus ad cõmunem ſibi cum Deo imaginem candemque ſimilitudinem hominem reperitur operari: ut nec ſignificatio efficientis admittat intelligentiam ſolitudinis, nec operatio conſtituta ad eandem imaginem, uel ſimilitudinem patiatur diuerſitatem diuinitatis. In his uerbis Hila. pluralitatem perſonarum uoluit intelligi nomine conſortij: atque ſignificauit nomine conſortij, uel pluralitatis non poni aliquid, ſed remoueri. Pluralitas enim, uel conſortium perſonarum cum dicitur, ſolitudo, uel ſingularitas negatur: cum dicimus plures eſſe perſonas, ſignificamus quòd non eſt una ſola. Ideò Hilarius uolens iſta ſubtiliter, & ſane intelligi, ait: Profeſſio cõſortij ſuſtulit intelligentiam ſingularitatis; non dicit, poſuit aliquid: ita etiam cum dicimus tres perſonas, ſingularitatem, & ſolitudinem tollimus, & quòd pater non eſt ſolus, nec filius eſt ſolus, nec Spiritus ſanctus eſt ſolus, ſignificamus; & quòd nec pater tantum eſt & filius, nec pater tantum, & Spiritus ſanctus, nec filius tantum, & Spiritus ſanctus. De hoc autem in ſequenti plenius agetur, ubi etiã ſecũdum quid ſimiles dicantur tres perſonæ, & utrum aliquo modo ſit ibi diuerſitas, uel differentia oſtendetur.

Quid ex uerbis Hilarij intelligi debeat.

Diſt. 6. uidelicet 19. huius primi, & 24. 31. 46. 34.

Redit ad quod cœperat, ut alias authoritates apponat.

Nunc uerò ad propoſitum redeamus, & ad oſtendendum perſonarum pluralitatem, atque eſſentiæ diuinæ unitatem, alias ſanctorum authoritates inducamus. Moyſes dicit: In principio creauit Deus cœlum & terram: per Deum ſignificans patrem: per principium, filium. Et pro eo quod apud nos Deus dicitur, Hebraica ueritas habet heloym: quod eſt plurale huius ſingularis, quod eſt hel. Quod ergo non eſt, dictum hel, quod eſt Deus: ſed heloym, quod interpretari põt dij, ſiue iudices: ad pluralitatẽ perſonarũ refertur. Ad quã ẽt illud attinere uidetur, quod diabolus per ſerpentẽ dixit:

Gen. 1.

Gen. 3.

Erit

Eritis ſicut diuinæ perſonæ, Ille ẽt maximus prophetarũ, & regũ Dauid, qui ſuã cæteris præfert intelligentiam, dicens: Super ſenes intellexi: unitatẽ diuinæ naturæ oſtendẽs ait: Dominus nomen eſt illi: non dicit. Domini. Alibi ẽt eiuſdem unitatẽ, & æternitatẽ ſimul oſtendens, ait ex perſona Dei Iſrael, Si me audieris, nõ erit in te Deus recens, neque adorabis Deũ alienũ. Aliud horũ, ut dicit Amb. in Lib. 1. de Trin. ſignificat ęternitatẽ: aliud unitatẽ ſubſtantiæ indifferentis: vt neq; poſteriorem patre, neq; alterius diuinitatis filiũ, uel ſpiritũ ſanctum eſſe credamus: nã ſi patre poſterior eſt filius, vel ſpiritus ſanctus, recens eſt: & ſi vnius non eſt diuinitatis, alienus eſt: ſed nec poſterior eſt, quia recens nõ eſt: nec alienus: quia ex patre natus eſt filius, ex patre procedit ſpiritus ſanctus. Alibi quoque diſtinctionẽ perſonarum inſinuans ait, Verbo Domini cæli firmitati ſunt, & ſpiritu oris eius omnis uirtus eorum. Alibi etiam ait, Benedicat nos Deus Deus noſter, benedicat nos Deus, & metuant eum omnes fines terræ. Trina enim confeſſio Dei trinitatem exprimit perſonarum: unitatem uerò eſſentiæ aperit, cum ſingulariter ſubiungit, eum. Eſaias quoque dicit ſe audiſſe Seraphin clamantia, Sanctus, Sanctus, Sanctus dominus Deus. Per hoc quod dicit ter ſanctus, Trinitatem ſignificat: per hoc quod ſubdit, dominus Deus, unitatem eſſentiæ. Dauid quoque æternam filij generationem apertè inſinuat ex perſona filij, dicens. Dominus dixit ad me, Filius meus, es tu, ego hodie genui te. De hac generatione ineffabili Eſaias ait: Generationem eius quis enarrabit? In Lib. quoque Sap. æternitas filij cum Patre moſtratur, ubi Sapientia ita loquitur. Dominus poſſedit me ab initio uiarum ſuarum, antequam quicquam faceret à principio: ab æterno ordinata ſum, antequam terra fieret, neodũ erant, abyſſi, & ego iam concepta eram, nec dum fontes, nec dum montes, aut colles, & ego parturiebar: adhuc terram nõ fecerat, & cardines orbis terræ, quãdo præparabat cælos, aderã, quãdo appendebat fundamẽta terrę, cũ eo eram cuncta componẽs, & delectabar per ſingulos dies ludens coram eo. Ecce aptum de ęterna genitura teſtimonium, quo

[Margin notes: Gen. 3. — Pſ. 118 — Pſ. 67. — Pſ. 80. uel de fide ad Gratianum. 5 — Pſ. 32. — Pſ. 66. — Eſa. 6. — Pſal. 2. — Eſa. 53 — Prou. 8]

ipſa Sapientia prohibet ſe ante mundum conceptam eſſe,& parturiri,ideſt genitam,& apud Patrem æternaliter exiſtere.Ipſa etiam alibi ait.Ego ex ore altiſſimi prodij primo genita ante omnem creaturam.Michęas quoque propheta æternã verbi generationem, & temporalem ex Maria ſimul inſinuauit,dicẽs,Ecce tu Bethleem Ephrata,paruulus es in millibus Iuda:ex te egredietur, qui ſit dominator in Iſrael,& egreſſus eius ab initio à diebus æternitatis.

Specialia teſtimonia de ſpiritu ſancto.

De Spiritu ſancto etiam expreſſa documenta in veteri
Gen. 1. *Teſtamento habemus.In Gen.enim legitur,ſpiritus domini*
Pſ. 138 *ferebatur ſuper aquas. Et Dauid dicit, Quò ibo à ſpiritu*
Sap. 1. *tuo? In Lib.Sap.dicitur,ſpiritus ſanctus diſciplinę effugiet*
Iſa.61. *fictum:benignus eſt enim ſpiritus ſapientię.Eſaias quoque ait,Spiritus domini ſuper me.*

Abac 3 De teſtimoniis noui teſtamenti.

Iſa.6. *Nunc verò poſt teſtimonia veteris teſtamenti de fide*
Mat.ul *ſanctæ trinitatis,& vnitatis,ad noui teſtamenti auctoritates accedamus,ut in medio duorum animalium, ideſt teſtamentorum cognoſcatur veritas,& forcipe de altari ſummatur calculus,quo tangantur ora fidelium. Dominus itaque Chriſtus vnitatem diuinę eſſentiæ,ac perſonarum Trinitatem apertè inſinuat, dicens Apoſtolis, Ite, baptizate*
Io. 10. *omnes gentes in nomine Patris, & Filij,& Spiritus ſancti,*
Cap.eodem. *In nomine vtique (ait, Ambro. in Libro Primo de Trin.) non in nominibus,vt vnitas eſſentiæ oſtendatur.Per nomina tria,quæ ſuppoſuit,tres eſſe perſonas declarauit. Ipſe etiam ait, Ego & pater unum ſumus: vnum dixit,vt ait Ambro.in eodem,ne fiat diſcretio poteſtatis natura,& addidit,ſumus,& patrem,filiumq́; cognoſcas,ſcilicet vt perfectus pater,filium perfectum genuiſſe credatur, & quòd*
1.Ioã. 10. *pater & filius vnum ſint,non confuſione perſonæ,ſed vnitate naturæ.Ioannes quoque in Epiſtola canonica ait:Tres ſunt qui teſtimonium prohibent in cœlo,pater,verbum, & ſpiritus ſanctus,& hi tres vnum ſunt. Ipſe etiam in initio euangelij ſui ait. In principio erat verbum, & verbum*

erat

erat apud Deum,& Deus erat verbum: vbi apertè oſten- Ioan.1
dit filium ſemper,& ęternaliter fuiſſe apud patrē, vt aliũ
apud alium. Apoſtolus quoque apertè Trinitatem diſtin- Gal.4.
guit dicens. Miſit Deus ſpiritum filij ſui in corda noſtra.&
alibi, Si ſpiritus eius qui ſuſcitauit Ieſum, habitat in no-
bis,&c. Item alibi Trinitatem atque vnitatem euidentiſſi- Rom.8.
mè commendat, dicens. Quoniam ex ipſo,& per ipſum,&
in ipſo ſunt omnia, ipſi gloria. Ex ipſo ait,(Vt Aug. i Lib.
de Trin. ait,) propter patrem: per ipſum dicit, propter fi- Ro.11.
lium: in ipſo, propter ſpiritum ſanctum. Per hoc uerò quod Lib.1.c.6.
non ait, ipſis gloria, ſed ipſi, inſinuauit hanc Trinita-
tem vnum Deum eſſe. Sed quia ſingulæ penè ſyllabæ no-
ui teſtamenti hanc ineffabilis vnitatis, atque Trinitatis ue-
ritatem concorditer inſinuant, inductioni teſtimoniorum
ſuper hac re perſuadeamus, et rōnibus, congruiſq; ſimilitu-
dinibus ita eſſe, prout infirmitas noſtra valet, oſtendamus.

SECVNDA pars Primi Libri, in qua materia indagata, incipit eam Magiſter proſequi. Diuiditur autem hæc pars in duas partes: quoniam dupliciter eſt conſiderare res, quibus fruendum eſt: ſcilicet in ſe,& in comparatione ad creaturas. In ſe ratione trinitatis, & unitatis. In comparatione ad creaturas ratione ſcientiæ,& potentiæ,& uoluntatis. Primò: ergo agit de ſancta trinitate,& unitate. Secundo de ſcientia, & potentia, & uoluntate, infra Diſtinct. 35. *Cumq; ſupra diſſeruimus &c*] De ipſa autem ſacratiſſima trinitate tripliciter contingit tractare. Quoniam primo contingit ipſam credere, Secundo creditam intelligere. Tertiò intellectā dicere, ſiue enūtiare. Credere aūt eſt per auctoritatem, intelligere per rationem, dicere catholicam & rationabilem locutionem. Ideo primo de ipſa trinitate, & unitate agit, ſecundum q̃ creditur. Secundo de ipſa ſecundum quòd credita per rationem intelligitur, infra Diſt. 3. *Apoſtolus namque ait &c*] Tertiò ſecundum quod credita, & intellecta rationabiliter & catholicè exprimitur, infra Diſt. 22. *Poſt prædicta nobis diſſerendum uidetur de noīm diuerſitate &c.*] Et patet ordo. Prius enim & uerius eſt eam credere, quàm intelligere: multi enim credunt qui non intelligunt: & prius ſimiliter eſt intelligere, quàm ſermone exprimere. Prima pars, ſcilicet ſecundum quòd creditur, continet præſentem diſtinctionem: & quoniam materia eſt difficillima. Primò ponit modum procedēdi. Secundo uerò exequit̃ ibi. *Proponamus ergo in medium &c.*] Item prima pars habet tres partes

tes. In prima præmiſſo proœmio de miſterio trinitatis, & unitatis, tangit modum agendi, quoniam debet eſſe cum modeſtia, timore, & diligentia, præmittens materiam circa quã agere intendit. In ſecunda ſubiungit intentionem ſcribentium de trinitate, ibi. *Omnes autem catholici tractatores &c.*] Tertio tangit ordinem, ibi. *Cæterum, ut in Primo Libro &c.*] Modus ſcribendi de trinitate debet eſſe fundatus ſupra intellectum fidei, & cũm modeſtia, & timore propter pericula. Intentio ſcribentium de trinitate eſt, ꝙ pater, & filius, & ſpiritus S. ſunt tres perſonæ, & unus Deus. Ordo ſcribendi eſt, primo per auctoritates oſtendere ueritatem, deinde per rationes, & congruas ſimilitudines. Similiter ſecunda pars, in qua Magiſter auctoritatibus ſacræ ſcripturæ intendit oſtendere trinitatem, & unitatẽ, habet duas partes ſecundum, quòd ſacra ſcriptura habet duas partes, ſcilicet nouum, & uetus teſtamentum. Ideo primo oſtendit hoc ꝑ auctoritates ue. teſt. deinde per auctoritates noui, ibi. *Nunc uero poſt teſtimonia &c.*] Et quoniam uetus teſtamentum duas habet partes; ſcilicet legem, & prophetas, in quibus fides explicatur, ideo oſtendit primo ꝑ teſtimonia legis. Secundo per teſtimonia prophetarum, ibi. *Ille etiam maximus prophetarum &c.*] Prima iterum pars in qua probat per teſtimonia legis, duas habet partes. Primo enim ꝓbat eſſentiæ unitatem. Secundo unitatẽ ſimul, & trinitatem, ibi. *Perſonarum quoque pluralitatem &c.*] Similiter illa pars de teſtimoniis ꝓphetarum habet duas partes. In prima probat eſſentiæ unitatem, & perſonarũ pluralitatẽ in communi. Secundo uero ſpecialiter oſtendit filii generationem, & ſpiritus ſancti proceſſionem, ibi. *Dauid quoque æternam filij generationem &c.*] Similiter illa pars, in qua ꝓbat per auctoritatem no. teſt. habet duas partes. Primo enim probat per auctoritatem, ſiue per teſtimonia, Ieſu Chriſti. Secundo per auctoritates Apoſtolorũ, ibi. *Ioannes quoque in epiſtola &c.*] Auctoritates, & earum explanationes, & numerus, & diuerſitates ſatis patent in litera.

P*urgatiſſimis mentibus cernitur &c.*] Videtur hoc male dicere, quia nulla mens dum eſt in uia purgatiſſima eſt, ſed tantum in patria. Reſpon. Dicendum, ꝙ mens ad hoc quòd Deum contempletur perfectè, indiget purgari quo ad intellectum & affectum: ideo dicit per iuſtitiam fidei, ideſt per fidem, quæ facit iuſtum in opere, & per ſe purgat intellectum: ſub iuſtitia affectũ. Vtriuſque autem purgationis triplex eſt gradus. Nam intellectus purgatus eſt, cum abſtrahitur a ſenſibilibus ſpeciebus: purgatior cum mundatur a phãtaſticis imaginibus, purgatiſſimus cum à phyſicis rationibus. Gradus purgationis affectus, ſunt iſti: purgatus eſt affectus cum mundatur a culpa, purgatior cũ a ſequela, purgatiſſimus cum ab occaſione: hoc autem poſſibile eſt fieri in uia: ideo dicit Magiſter &c. & in hoc ſtatu idoneum eſt contemplari Dub. 1.

Mentis

Dub. 2. *Mentis enim humanæ acies inualida, &c.*] Contra. Videtur enim ꝙ mundata non figatur ibi: quia quantumcunq; mundet, adhuc excedit lux illa improportionabiliter aciẽ mẽtis: ergo ſi ꝓpter ſui excellentiam nõ poteſt uideri a nõ hñte fidem, nec etiã ab hñte. Reſpon. Differt dicere cõſiderari, & figi, & comprehẽdi. Conſiderari poteſt lux diuina à mente non munda, ut à philoſophis: ſed figi nõ poteſt ĩ illa, niſi mens à uitiis pura: comprehẽdi non poteſt, niſi in patria. Ratio autem quare non poteſt figi, eſt duplex. Vna, quia eſt ſupra intellectum, & ideo intellectus in ea non figitur, niſi habeat gluten affectus, ſed ſtatim recedit. Alia ratio, quia oculus ſanus eſt illi luci proportionabilis ſm qualitatẽ, & ſi non ſm quantitatem: ſed ſi oculus ſit ĩfirmus, ſiue lippus, ſicut eſt in nõ habẽte fidẽ; utroq; modo eſt improportionabilis, & ideo non figitur.

Dub. 3 *Deus enim & dominus, nomen eſt naturæ &c.*] Obiicitur contra hoc uerbũ Ambr. quia ut dicit Damaſcenus, Hoc nomen Deus imponitur ab operatione, unde dicitur ab æthin, quod eſt ardere, uel à thein, quod eſt fouere, uel à theaſthę, quod eſt uidere. Reſpondeo Dicendum, ꝙ de hoc nomine; & conſimilibus eſt loq̃ dupliciter. Aut quantũ ad id cui imponitur, & ſic eſt nomen naturę, quia ei imponitur quod eſt ſumma natura. Aut quantũ ad id a quo imponitur, & ſic eſt nomen operationis, quia imponitur ab opere.

Lib. 1 de ortho. fidei c. 12

Dub. 4 *Ego ſum, qui ſum &c.*) Quæritur de hac circumlocutione, utrũ hoc nomẽ, Ego ſum qui ſum, ſit nomen eſſentiæ, uel perſonæ. Et quod perſonæ, uĩ, quia pronomen demonſtratiuũ certã ſignificat perſonã. Et iterũ, loqui eſt actus perſonæ. Si fortè dicas ꝙ Ego, quia ſignificat originẽ, ſtat pro perſona patris, Sum, quia ſignificationem egrediẽtem, ſtat ꝓ perſona filii, Qui, relatiuum nectens utrunque ſtat pro perſona Spiritus ſancti. Hoc nihil eſt, quia pro eodem ſtat relatiuum, & añs. Reſpondeo Dicendum, ꝙ illud nomen Qui eſt: & Ego ſum qu ſum, eſt nomen eſſentiæ propriè: hic. n. eſt quę dã circumlocutio, ſignificãs entitatẽ in omnimoda perfectione, & abſolutione: & hoc eſt nomen proprium diuinę ſubſtantię. Et quod obiicitur ꝙ pronomen ſignificat certam perſonam. Dicẽdum quòd perſona ibi dicitur certum ſuppoſitũ uerbi, & hoc eſt ſubſtantia, & natura.

Dub. 5 *Faciamus hominem ad imaginem &c.*] Quæritur utrũ imago ſtet ibi ꝓ eſſentia, aut ꝓ perſona. Si pro eſſentia, ergo idem eſt dicere imaginem noſtram. Si pro perſona, nõ dẽt dici noſtra, ſed mea. Si pro imagine creata, nihil ad propoſitum, quia per hoc nõ probatur unitas naturę. Reſpondeo, Dicendũ, ꝙ ſecũdum ꝙ doctores ſancti hic accipiũt, imago, & ſimilitudo dicit eſſentiam, & relationem. Importat enim imago unitatem cum diſtinctione: & ſimilitudo ſimiliter, ꝑ intrinſecam relationem. Et ideo ĩ hoc nõie, [imago, & ſimilitudo,] quãtũ ad aliquid ſuę ſignificationis notatur unitas eſſentiæ; quantum ad aliquid nota-

notatur pluralitas perſonarum. Et ideo aliter exponit Aug. aliter exponit Hilarius. Aug. conſiderat partem ſignificati ſecundum eſſentiæ unitatem, ſed Hilarius totum: unde dicit, ꝙ nomine imaginis, & ſimilitudinis ſimul intelligitur unitas, & pluralitas: ſed Aug. in hoc ꝙ eſt, faciamus, & noſtram, conſiderat ſolum ſignificatum: & ideo pluralitatem. Hilarius uerò conſiderat & ſignificatum, & conſignificatū: ideo in utroq; dicit intelligi pluralitatē, & unitatē.

Neque diuerſitatem duobus admiſceri &c.] Contra iſta uerba Hilarii obiicitur. Similitudo eſt rerum differentium eadem qualitas, ergo ſimilitudo compatitur ſecum differentiam. Reſpondeo. Dicendum, ꝙ eſt ſimilitudo ſecundum accidens, & ſimilitudo ſecundum ſubſtantiam. Et hæc eſt duplex, ſecundū totum, & ſecundum partem. Similitudo ſecundum accidens, uel ſm partem, ſubſtantiæ admittit diuerſitatem: ſed non ſimilitudo ſecundum totum: & quoniā in diuina eſſētia eſt ſumma ſimplicitas, ideo non poteſt eſſe ſimilitudo ſecundum accidēs, neque ſecundum partem, & ideo ſimilitudo non compatitur diuerſitatem naturę.

Dub. 6

Significauit noīe conſortij &c.] Contra. quia ex his uerbis Magiſtri uidetur, ꝙ omnis numeralis dictio ſm ipſum nihil ponit: ſed tantum priuat: ſed hoc uidetur falſum. Cum. n in diuinis ſit uera pluralitas perſonarum; non tantum priuatiuè, ſed etiam poſitiuè, uidetur dici. Rñdeo. Hæc fuit poſitio Magiſtri, quę communiter non tenetur, quia non hēt ueritatem ſicut infra melius patebit. Tñ Magiſter excuſatur, quia dixit ꝙ non ponunt aliquid noīa numeralia, quia important numerum, qui non eſt propriè in diuinis. Numerus. n. cātur ex unitatum aggregatione, & diſtinctione: & diſtinctio unitatem fit tripliciter, continui diuiſione, formarū diſperſione, gradu, ſiue ordine. Quoniam igitur in diuinis non eſt aggregatio, nec taliter diſtinctio, ideo nec numerus propriè.

Dub. 7.

Diſ. 24

In principio creauit Deus cœlum & terram &c.] Quæritur quare magis hoc nomen Deus conſtet ſiue ſupponat pro perſona patris: q̄ pro perſona filii? & qūo trinitas intelligatur & hic? Ad hoc dicēdum, octo modis innuitur nobis perſonarum pluralitas in ſcriptura. Primo modo ſignificatione Mat. ult. In nomine patris, & filii, & ſpiritus ſancti. Secundo conſignificatione. Gen. 1. In principio creauit. ubi habemus nos Deus, hæbrei heloym, qđ eſt nominatiuus pluralis huius nominatiui ſingularis hel. Tertio modo ſuppoſitione, ut cum dr̄ Deus genuit Deum, Prouer. 8. Añ omnes colles ego parturiebar. i. generauit me dominus. Quarto modo appropriatione, ut Gen. 1. ibi. In principio creauit Deus &c. Deus. n. ibi patri appropriatur, & principium filio. Quinto modo iteratione, ut Eſa. 6. Sanctus, ſanctus, ſanctus, dñs Deus ſabaoth. Sexto modo uerborum. Pſal. 66. Benedicat nos Deus Deus noſter, benedicat nos &c. Septimo modo connotatione in actu miſſionis

Dub. 8.

nis,ut cum dicitur Gala.4. Miſit Deus &c. Octauo modo appari tione,ſicut apparuerant Abrahę tres uiri. Geneſis. 18.

Dub.9 *Ille etiam maximus propheta- rum &c.*] Cõtra,quia ſuper Mat th.17 Apparuerunt illi Moyſes & Helias,dicit Glo. Helias fuit maximus prophetarum.non ergo dicendum. Reſpon. Spiritus prophetę in maiori abundantia datus, prophetam domini facit excellentiorem Poteſt ergo du pliciter dari in maiori abundan tia, aut quia ad plura, aut quia ad altiora. Helię datus eſt ad plu ra, quia ad futurorum prçuiſionem,& miraculorum operationem.Sed Dauid ad altiora,quia ſicut patet ex eius prophetia, plura uidit clarius, quia prophe tia intellectuali.

Dub.11 *Dominus poſſedit me in initio &c.* Obiicitur, quia poſſeſſio eſt rei inferioris: ordo rei poſterioris: conceptio ſimiliter ſonat in ſexus fragilitatem,& partus ſimiliter:quę omnia non conueniũt diuinis.Reſp.Sapientia deſcribi tur per comparationem ad effectus, & per comparationem ad principium: & quã per compara tionem ad effectus habet in ſe theſaurum infinitũ innumeroſi tate,& habet ordinem in diſcretione, ideo deſcribitur per uerbum poſſidendi,& ordinandi. Deſcribitur etiam per comparationem ad ſuum principium à quo emanat emanatione intrinſeca, in eo quòd eſt de ſubſtantia emanantis.Ideo deſcribi tur per uerbum conceptionis,& parturitionis.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An tantum unus Deus ſit?

AD declarationem eorum,quę de ſacra tri nitate, & unitate di cit Magiſter, quatuor poſſunt quęri circa partem iſtam. Primo quęritur, utrum in Deo ſit ponere eſſentiæ, ſiue naturæ unitatem.Secundo utrũ in Deo ſit ponere perſonarum pluralitatem. Tertio utrum in diuinis perſonis ſit ponere infinitatem.Quartò & ultimò,utrũ in diuinis perſonis ſit ponere tri nitatem.

QVod in Deo ſit ponere eſſentiæ,ſiue naturę unitatem, uidetur ratione oſtenſiua, triplici habita ſuppoſitione,quã oportet poni.Tum propter eius ſimplicitatem.Tum propter cõ munem animi conceptionem, quæ eſt ꝙ Deus eſt, quo maius excogitari non poteſt.Tum ratione ſtatus, qui non eſt niſi in ſũmo,& primo. SVPPOSITIO prima eſt, ꝙ Deus eſt ſimpliciſ mus.Ex hac arguitur, quod cũ nullo alio diuerſo poſſit communicare,quia ſi communicat, & differt,ergo non ſunt idem, ergo eſt ibi compoſitio. Si nihil poteſt communicare, ergo nec deitatem,nec entitatem, ergo ſi ſunt duo dii; cum unus ſit ens, & alter non eſt ens, ſi unus eſt Deus,alter non eſt Deus, ergo ſi duo ſunt Dii, non ſunt duo Dii. ITEM. Secunda ſuppoſitio eſt,ꝙ Deus eſt omnipotentiſſimus.Ex hac arguitur, ergo poterit facere ꝙ oĩs alia potentia a ſua nihil poſſit:ergo ſi ſunt duo

diuerſi in natura,hoc pōt facere unus de altero, ꝙ alter nihil poſſit,& econuerſo.Sed cui poteſt potentia auferri, non eſt Deus:ergo ſi duo ſunt Dii, nullus eſt Deus. ITEM, tertia ſuppoſitio eſt, ꝙ Deus eſt ſimpliciter ſummus. Ex hoc arguitur, ergo oīa ſunt infra ipſum, ergo oīa alia ad ipſum,& ab ipſo.Si ergo ſunt duo dii, unus eſt infra alterum:& e cōuerſo unus eſt ab alio, ſm naturam diuerſam, & econuerſo unus eſt ad alterum, & econuerſo:ſed quod eſt infra aliud : & ab alio, & ad aliud,non eſt Deus,ergo &c.

ITEM,hoc pōt probari ꝑ deductionē ad impoſſibile. Si ſunt duo Dii,aut unus eſt ubi alius, aut non eſt.Si unus ubi alter,ergo unus in altero, cum ſint eodem modo eſſendi:ergo unus ē alteri materialis,ergo alter non eſt Deus Si unus eſt non ubi alter,ergo uterque limitatus, ergo neuter īfinitus. ITEM. ſi plures ſunt dii boni, aut unus intelligit alterum:aut nō.Si non,ergo uterque eſt ignorans. Si intelligit,aut ergo per præſentiā, aut ergo ꝑ ſpēm,aut ꝑ ſeipſum. Si per præſentiam, ergo unus in altero,ergo deus illabit deo, & ꝑficit Deū.Si per ſpēm,ergo cōpoſitus. Si per ſeipſum,ergo unus exēplar alterius, ergo & principium. ITEM. ſi duo ſunt dii diuerſi,quorum uterque eſt ſummum bonū. aut unus diligit alterū,ut diligendus eſt:aūt non.Si ſic,cū uterq; ſummū bonū,uterque eſt diligendus amore fruitionis,ergo uterque fruitur altero: ſed qui fruitur alio bono a ſe,illo īdiget; ergo unus indiget alio, ergo uterq; eſt īdigēs,ergo neuter Deus.

SED CONTRA,plus pōt deus facere,q̃ intellectus noſter poſſet cogitare. Sed intellectus humanus(ut pote gētiū) ītelligit plures deos oīpotentes, ergo deus pōt hoc facere. Sed quicq̄d pōt eſſe in diuina natura,eſt ibi, q̄a æterna:ergo &c. ITEM,plura bona ſunt meliora paucioribus : ſed plures dii ſunt plura bona: ergo melius aliquid erūt duo,q̃ unus:Sed ſm Anſel. Oē qđ melius eſt circa Deū eſt ponendū: ergo eſt ponere plures deos. *Monolog. ca. 15.*

ITEM. quorū eſt diuerſa operatio,diuerſa eſt uirtus,& diuerſa eſt natura ſed opatio triū ꝑſonarū eſt diuerſa:quia apparitio in colūba fuit ſolius ſpiritus ſancti: & ſolus filius aſſumpſit humanā naturā,ergo ſunt diuerſi in ſecūda: ergo ſunt plures dii. *3. Phy. 20.*

ITEM.magna potētia eſt, q̄ pōt magnū,& maior q̄ maius,& maxima q̄ maximū: ſed deus ſuper omnia eſt ſumme potens, ergo pōt producere ſummum bonū. Sed hoc eſt deus,ergo cū ī æternis ſit idē eſſe & poſſe,ergo &c.

RESOLVTIO.

Si proprie intelligatur nomen hoc Deus; nedum impoſſibile; ſed nec intelligib le eſt plures deos eſſe.

RESP. Dicendū, ꝙ impoſſibile ē plures Deos eſſe:& ſi recte accipiatur ſignificatū huius noīs Deus:non ſolū eſt impoſſibile, ſed ēt non intelligibile.Deus.n. dicit ſimpliciter ſummū,& ī re, & in opinione cogitātis. Quia ī re,ideo oīa ab ipſo,& in ipſo,& ad ipm & ī ipſo oīno eſt ſtatus. ideo impoſſibile eſt intelligere, ſaluo

ſaluo hoc ĩtellectu, ꝙ aliqd ſibi pariſiceṙ, aliud ab ipſo: Itẽ, nihil maius Deo cogitari pōt, nec ẽt æquale, q̃a ſummũ in opinione: ideo impoſsibile, et non intelligibile eſt ponere plures deos.

Ad illvd ergo, ꝙ obiicit de gẽtib. dicẽdũ, ꝙ nõ fuit intellectus, ſed fictio: pterea nõ intelligebant Deũ ſm nobilitatẽ diuinã, iõ nõ ualet. Et ad illvd, plus pōt Deus facere etc. Dicendũ, ꝙ duplex eſt ĩtellectus. ſ. rõnalis, et phantaſticus. De primo uerũ eſt: ſed de ſcđo nõ: q̃a multa poſſumus cogitare ſm phãtaſiã, q̃ Deus nõ pōt facere: q̃a nõ cõuenit illi in quo incõueniens ẽt minimũ eſt impoſsibile. Ad illvd, ꝙ obiicit, ꝙ plura bona ſunt meliora paucioribus. Dicẽdũ, ꝙ iſtud hẽt ueritatẽ in bono creato, et finito: qđ rõne ſuæ finitatis recipit bonitatis augmẽtũ per additionẽ alterius boni: non aũt hẽt ueritatẽ in bono infinito, quia quantuncunque addas bonũ infinitũ infinito, ſemper ego ĩtelligo de bonitate tm̃ in uno, quãtum in pluribus. Ad alivd, qđ obiicit de diuerſitate operationũ. Dicendum, ꝙ pater et filius et ſpiritus ſanctus in omni operatione conueniunt: ſed in relatione differunt. Vnde in incarnatione eſt operatio productionis illius naturæ, et eſt unio: in primo cõueniunt tres perſonę: in ſecundo non. Similiter in columba eſt columbæ formatio, et eius ſignatio. In primo cõueniunt: in ſcđo nõ. Exẽplũ Aug. de Trini. eſt, ꝙ ad formationẽ huius noĩs, memoria, concurrit memoria, intelligentia, et uoluntas: hoc tñ nomen memoria, ſignificat alterã potentiarũ: ſimili modo eſt in ꝓpoſito. Ad illvd, ꝙ obiicit ꝙ magna potentia &c. Dicendũ, ꝙ producere aliquid, eſt tripliciter. Vel de ſeipſo, vel de aliquo creato, uel de nihilo. De ſeipſo pōt deus ꝓducere ſummũ ſimpliciter: ſed ille nõ erit alius in natura ꝑ naturæ ſimplicitatẽ. De alio, uel de nihilo nõ pōt ꝓducere summum ſimpliciter, ſed in gñe, nõ ꝑ defectum poĩtiæ agẽtis, ſed ꝑ defectum creaturæ, quã neceſſe eſt eſſe limitatã: et ita non pōt producere alium deum:

Qvaestio II.

An cum dei unitate pluralitas perſonarum ponenda ſit?

Vtrvm ſit pōnere in deo perſonarum pluralitatem. Et ꝙ ſic, oſtẽditur, ſuppõnẽdo de deo quatuor: Primum eſt ꝙ in ipſo ſit ſumma beatitudo. Scđm eſt, ſumma perfectio. Tertium eſt, ſumma ſimplicitas. Quartũ eſt, sũma primitas. Ex prima ſuppoſitione arguiṫ ſic. Ibi eſt ſumma btĩtudo, ſed ubicunq, eſt sũma btĩtudo, eſt ſumma bonitas: ſumma charitas: et ſumma iocũditas. Sed ſi eſt ſumma bonitas, cũ bonitatis ſummæ ſit ſe cõicare, et hoc eſt maxime in ꝓducẽdo ex ſe ęqualem, et dando eſſe ſui ergo etc. Si ſumma charitas: cũ charitas nõ ſit amor priuatus ſed ad alterum, ergo relinquit pluralitatẽ. Itẽ, ſi ſumma iocũditas, cũ nullius boni ſine ſocio ſit iocũda poſſeſsio, ergo ad sũmã iocunditatẽ requiriṫ ſocietas, et ita pluralitas. Ex secvnda ſuppõne arguiṫ ſic. Ibi eſt ſumma ꝑfectio: ſed ꝑfectionis ẽ ꝓducere talẽ q̃lis ipſe ẽ ĩ natura: ergo

neceſſe eſt ibi eſſe multiplicationem, ſed hoc non poteſt eſſe ſecundum aliam eſſentiam, ergo oportet ꝙ ſit ſecundum aliã perſonam, ſiue ſuppoſitum. Ex TERTIA ſuppõne arguitur ſic. Ibi eſt ſumma ſimplicitas, ſed ſimplicitatis eſt ꝙ aliqua natura ſit in pluribus, ut patet in uniuerſali: ſed ex defectu ſimplicitatis eſt ꝙ numeretur in illis, ergo ſi in deo eſt ſimplicitas in nihilo deficiẽs, eſt in pluribus nõ numerata eſſentia, ergo &c Ex QVARTA ſuppõne arguitur ſic. Ibi eſt ſumma primitas, ſed quãto aliquid eſt prius, tanto fœcũdius eſt, & aliorum principium: ergo ſicut eſſentia prima eſt prĩcipium aliarum eſſentiarum, ſic perſona patris; cum ſit prima: quia a nullo eſt principio, & habet fœcunditatem reſpectu perſonarum; ſed fœcũditas in Deo reſpectu Dei, non poteſt eſſe niſi actui coniuncta, ergo neceſſe eſt plures eſſe perſonas.

SED CONTRA, uidetur ꝙ ex eiſdem ſuppoſitionibus poſſet argui cõtrarium, & ita deſtruunt rõnes, & concluſiones iam poſitæ. Si enim ibi eſt ſumma beatitudo: cum beatum per eſſentiã ſibi ſoli ſufficiat ad beatitudinẽ, ergo non eſt neceſſe ponere aliam perſonã ad beatitudinẽ; uel iocunditatem. ITEM. contra ſecundam ſuppoſitionẽ ſic obiicitur. Si eſt ibi ꝑfectio ſumma, ergo ęquę plena, & perfecta eſt eſſentia in una pſona, ut in pluribus. Si aũt ultra perfectionem additio eſt ſuperflua, pluralitas non eſt in diuinis. ITEM. contra tertiam rõnem ſic. Si eſt ibi ſumma ſimplicitas, cum pluralitas opponatur ſimplicitati, & oppoſita non pñt eſſe circa idem, ergo ſi Deus eſt unus, & in eo eſt ſimplicitas, nõ ergo pluralitas: cum per oĩa ſit ſimplex. ITEM. contra quartam ſuppoſitionem ſic. Si ibi eſt ſumma primitas, ergo cum ſtatus ſit in primo principio, & ſtatus eſt in unitate, ergo primitas non ponit pluralitatem, ſed unitatem. ergo uidetur ꝙ una ſit tantum perſona.

RESOLVTIO.

Ita docet fides catholica & orthodoxa, ita quoque credimus.

RESP. Dicendũm quòd in diuinis eſt ponerè perſonalẽ pluralitatem, ſicut fides dicit, & rõnes prędictæ oſtendunt, ſi quis ſine cõtradictione conſideret. Nam rõne ſimplicitatis eſſentia eſt cõmunicabilis, & potẽs eſſe in pluribus. Rõne primitatis, perſona ex ſe nata eſt aliã producere. Et uoco hic primitatem, innaſcibilitatem rõne cuius (ut dicit antiqua opinio) eſt fontalis plenitudo in patre ad omnem emanationem, & hoc infra patebit. Ratione perfectionis, ad hoc eſt apta & prompta. Ratione beatitudinis, & charitatis, eadem eſſentia diuina eſt uolũtaria. Quibus conditionibus poſitis, neceſſe eſt ponere perſonarum pluralitatem. Diſ. 28

AD ILLVD ergo, quod obiicitur in contrarium, ꝙ beatus per eſſentiam ſibi ſoli ſufficit, ergo nõ indiget &c. Dicẽdum, quòd uerum eſt ꝙ non indiget, nec ponendus eſt alius propter indigentiam tanquam artificis, ſed in beatitudine communicans. SIMILITER ad illud qđ obiicitur, quod deitas equæ ple

na,

na, & perfecta eſt in uno, ut in pluribus. Dicendum, ꝙ & ſi ſit ęque plene, nõ tamen ita plene declaratur: & pręterea eo ipſo quo plene eſt in patre, redũdat in alias perſonas redũdantia ꝑfectionis. AD ILLVD, quod obiicitur ꝙ pluralitas repugnat ſimplicitati. Dicendum, ꝙ eſt quædam pluralitas ꝑ additionẽ, & hæc repugnat: quædam per originem, & hæc non addit, nec cõponit, nec repugnat ſimplicitati: ſed potius ſolitudini, et ſic eſt in diuinis, ut infra patebit. AD ILLVD, qđ in primo eſt ſtatus. Dicendum, ꝙ ſicut in eſſentiis una eſt eſſentia prima, a qua ſunt aliæ, et ad quã: ſic in perſonis eſt una perſona a qua ſunt alię, et ad quam: et in illa eſt ſtatus originis, quia illa à nullo, et hęc eſt ꝑſona patris. Vnde Augu. illi perſonæ appropriat unitatẽ, dicens, in patre unitas etc.

Diſt. 8. 23. & 24.

QVAESTIO III.

An in perſonis diuinis ſit ponere infinitatem.

VTRVM in diuinis perſonis ſit ponere infinitatem? & quod ſic oſtenditur hoc modo: quia creatura cũ ſit finita, quicquid eſt in ipſa, eſt actu finitũ: ergo ab oppoſitis, quia diuina eſſentia eſt infinita, quicquid eſt in ipſa, eſt infinitè, ergo cũ in Deo ſit numerus perſonarũ, erit infinitus, & ita erunt infinitæ perſonæ. ITEM, cum duplex ſit infinitas, uirtualis, & numeralis, infinitas uirtualis eſt ĩ Deo, ergo pari rõne infinitas numeralis: ergo in Deo ſunt infinitæ perſonæ. ITEM, infinita uirtus cum emanet ſecundum ſuã totam infinitatem, non tñ producit infinitum intenſiue, ſed etiã extẽſiuè. Sed uirtus patris in ꝓductione perſonarũ emanat ſm omnimodam ſui ꝓtatem, ergo non tñ producit perſonas infinitas in uirtute, imo infinitas in numero. ITEM hoc ipſum oſtendiť ſic. Multiplicatio ꝑſonarum aut eſt uirtutis, aut nõ. Si nõ, ergo nõ debet in diuinis poni. Si eſt uirtutis per ſe, ergo maior multiplicatio erit maioris uirtutis, & ſummæ uirtutis infinita multiplicatio, ergo &c.

CONTRA hoc oſtẽditur quadruplici conditione, quæ ſumiť ab hoc, ꝙ ſemꝑ Deo eſt attribuendum quod nobilius eſt, ꝙ neceſſe eſt ponere finitatẽ perſonarum. Prima eſt diſtinctio: ſecunda ordo: tertia cõnexio: quarta ſumma completio.

EX CONDITIONE prima oſtenditur ſic. Si eſt ibi diſtinctio, non ergo confuſio: ſed ubi eſt infinitas, ibi eſt confuſio, ergo &c. ITEM, ex ſecunda ſic. ubi eſt ordo, ibi eſt terminatio: quia ubi deficit terminatio, deficit mediatio, & per conſequẽs ordo; ſed ubi eſt terminatio, nõ eſt infinitas, ergo ſi ĩ diuinis eſt ordo, non eſt infinitas. ITEM, ex tertia ſic. ubi eſt cõnexio, neceſſe eſt ꝙ omnes perſonę ꝓcedant ab una: nam ſi una ab alia, & ita conſequenter, tunc eſt ĩnfinita diſtantia inter primam, & ultimã: & hoc eſt incõueniens, ergo oẽs ab una. Aut ergo eiſdem modis, aut diuerſis. Si eiſdem, ergo nulla diſtinctio. Si diuerſis, & diuerſi modi emanãdi ſunt finiti. ergo &c. ITEM, ex quarta ſic. Si eſt ibi sũma cõpletio, ergo nata eſt diuinitas ꝑſo-

nas complere, cum cõpletio perſonarum ſit in beatitudine, nata eſt illas complere. Sed ſi eſſent perſonæ infinitæ, impoſſibile eſſet aliquem beatificari à Deo: cognitio.n.cuiuſlibet pſonę eſt de ſubſtãtia beatitudinis: cum tota bonitas quę eſt ſubſtãtiale premium, ſit in qualibet perſonarũ: ergo aut anima oẽs cognoſceret, aut nõ eſſet btã; ſed ĩpoſſibile eſſet oẽs cognoſcere, cũ uirtus eius ſit finita, ergo &c.

Caue hic à Sco.di. 1.q. 2. ubi tenet: quòd poſſumus frui eſſentia non fruendo de perſona

RESOLVTIO.

Nequaquam: cũ infinitas repugnet perfectioni & ordini, quæ duo in illis potiſſimè ſunt.

RESP. Dicendum, ꝙ in diuinis perſonis quantum ad numerũ, non eſt ponere infinitatẽ, ſed finitatem. Ratio aũt huius eſt, qa infinitas numeralis repugnat pfectioni, & ordini: quia eſt per receſſum ab unitate, ſiue a ſua origine: ſimiliter infinitas molis: & ideo neutra eſt in Deo. Infinitas aũt uirtutis ẽ p acceſſum ad unitatẽ, & ideo iſta cum ſit perfectionis, ponẽda eſt ĩ Deo. AD ILLVD ergo ꝙ obiicitur, ꝙ quicquid eſt in Deo, eſt infinite, Dicẽdũ ꝙ uerũ eſt ꝙ infinite: ſed non qualibet infinitate, ſed illa qua Deus eſt infinitus: & hęc eſt infinitas immẽſitatis: & tali mõ eſt trinitas infinita, non infinitate numerali, quæ non congruit Deo.

Et p hoc patet rñſio ad ẽm.ſ. quare ĩfinitas numeralis nõ eſt ponenda in Deo ſicut uirtualis.

AD ILLVD, ꝙ obiicitur, ꝙ infinita uirtus in infinitate emanans producit infinita. Dicendum, ꝙ diuinę uirtuti non conuenit productio, niſi perfecti; & ideo non conuenit ei productio alicuius infinitatis, niſi illius q̃ ſtat cũ ſumma pfectione: hæc autẽ non eſt infinitas numeralis, & ideo non eſt in deo.

AD VLTIMVM, ꝙ obiicitur, ꝙ potentiæ eſt ſe multiplicare. Dicendum, ꝙ non omni modo multiplicare, ſe: eſt potentię ſed perfecte multiplicare ſe, potentiæ eſt, & conuenit Deo: Nõ ſequitur ergo, magis ſe multiplicare eſt maior perfectio: niſi intelligatur perfecte: ſed infinitè ſe multiplicare ẽm numerũ eſt impfecte; iõ nõ cõuenit deo.

QVAESTIO IIII.

An tantum tres ſint diuinæ perſonæ.

VTRVM in diuinis perſonis ſit ponere trinitatem? Et ꝙ nõ, imo magis dualitatem, oſtẽditur ſic. Pater totũ qđ põt, dat filio: ſed qui dat totum qđ põt, non põt amplius dare: ergo nec aliã perſonã producere: cũ illud ſit dare. ITEM, pater gñat filiũ tanq̃ uerbũ per oĩa ęquale, & p oĩa; dicens, & exprimens ipſum: ſed multiplicatio perſonarũ eſt ad declarationẽ uirtutis: ergo uĩ ꝙ ſuperfluat aliũ producere. ITEM, oſtendiť, ꝙ ibi debeat eſſe quaternitas per rõnem emanationis. Quia.n. filius emanat per generationẽ, nõ per proceſſionẽ; iõ q̃uis non gñet, tñ ſpirãdo producit; eadem ratione uĩ ꝙ ſpiritus ſanctus quamuis nõ producat ſpirando, poſſit generare, ſiue ꝙ generet: cũ nõ generetur. ITEM cũ in diuinis ſit duplex modus producendi: ſ. unus per modũ naturæ, alius per modũ uoluntatis: & ibi debeat eſſe cõpleta ratio productionis: uĩ ẽt ꝙ ibi debeat eſſe modus

produ-

producẽdi tertius per modũ artis. Si ſic, erit ibi ponere quartã pſonã ſm hũc modũ pducẽdi.

SED CONTRA, quòd ſit ibi trinitas tm̃. oſtendit ex ſuppõnib. ſuperius factis: quia neceſſe eſt ĩ illa trinitate eſſe beatitudinẽ, perfectionem, ſimplicitatem, primitatẽ. EX PRIMA ſuppoſitione oſtẽdit ſic. Si eſt ibi ſumma beatitudo: ergo ſumma concordia, ergo eſt ſumma germanitas, ſumma charitas. Sed ſi eſſent plures, quàm tres, non eſſet ibi ſumma germanitas. Si pauciores, non eſſet ibi ſumma charitas: ergo ſunt tres tm̃. Probatio minoris. Si eſt ibi quarta perſona, aut pcedit ab una, aut a duabus, aut à trib. Si ab una uel duabus tm̃, tunc nõ pfecte, & æqualiter conuenit cum oĩbus. Si aũt a tribus, tunc duæ perſonæ intermediæ magis conueniunt ad inuicem, quam cum extremis: quia producũtur, & producũt, & ita nõ eſt ibi perfectus nexus. ITEM ſi eſſent pauciores q̃ tres, non eſſet ibi perfecta charitas: quia perfectus amor, & eſt liberalis, & eſt cõis. Quia liberalis, ideo tendit ad alterũ. Quia cõis ideo uult aliũ diligi ab altero, & diligere alterum ſicut ſe, & a ſe: ergo eſt ibi dilectio, & condilectio: hoc autem non poteſt eſſe minùs q̃ in tribus. EX SECVNDA ſuppoſitione ſic. Si eſt ibi ſumma perfectio: ergo perſona producens perfecte producit, & quantum ad modum producendi, & quantum ad eum qui producitur. Sed non reperitur niſi duplex modus producendi nobilis. Omne enim agens, aut agit per modum naturę, aut per modum uoluntatis: ſicut uult Philoſophus: ergo his duobus modis, & tm̃ his producit: ſed perſona producta quolibet iſtorũ modorũ eſt perfectiſſima; ergo ſi ultra perfectionem eſt omne, quod ſuperfluit: & quod eſt citra, deficit: neceſſe eſt eſſe tm̃ duas perſonas emanantes, & nõ plures, nec pauciores: & unam, a qua emanant, ergo tantum tres. ITEM, ex tertia ſic. Si eſt ibi ſumma ſimplicitas: pater totum dat cuilibet: ergo procedentes, ſiue emanantes non diſtinguuntur penes ea, quæ accipiunt: ſed penes modum accipiendi, & emanandi: ſed duo tantum ſunt modi emanandi, ergo non poſſunt eſſe niſi duæ perſonæ emanantes, & tertia producens: ergo &c. ITEM EX QVARTA ſic. Si ratione primitatis, eſt ibi ſumma fæcunditas; nulla perſona poteſt producere aliquo genere producẽdi quo prõducitur: quia reſpectu illius nõ eſt prior: ergo cum duæ perſonæ emanent ſecundum duos modos emanandi, impoſsibile eſt quòd his modus producant, & non ſunt alii modi, ergo nõ poſſunt producere aliam perſonam: ergo ſunt tantum tres.

Ariſto. 2. phi. 49. Caue hic à Sco. pri. ſen. diſ. 2. par. 2. q. 4. ibi. Ad argu. quæ pbant, quòd in Deo ſũt tantum duo prĩcipia productiua. ubi ipſe dicit Ariſto. non loquutũ eſſe de uoluntate diſtincta ab intellectu.

RESOLVTIO.

Tres tantùm credamus, quia tot tredendas fides catholica proponit.

RESP. dicendum, quòd ſicut fides catholica dicit; ponere eſt tantum tres perſonas, non plures, nec pauciores: & ad hoc ſumitur ratio neceſsitatis, & congruitatis. Ratio neceſsitatis quare non poſſunt eſſe pauciores q̃ tres, eſt ſumma btĩtudo, & ſumma perfectio, Nã ſumma btĩtudo

do exigit dilectionem, & condilectionem: ſumma perfectio duplicẽ emanationẽ.ſ. naturæ, & liberalitatis: & ad hoc ad minus exiguntur tres perſonæ.

Item, rõ neceſſitatis, quare non poſſunt eſſe plures, eſt ſumma ſimplicitas, quæ non patitur perſonas diſtingui, niſi ſecundum modos emanandi. Eſt iterum principalis fœcunditas, quæ nõ permittit perſonam producere aliquo gñe emanationis, niſi ſecundum rõnem intelligendi ſit prior illo. Vnde prima perſona quæ eſt innaſcibilis, & inſpirabilis, generat, & ſpirat. Scd'a uero perſona, q̃a inſpirabilis ſed genita, non generat, ſed ſpirat. Tertia perſona quia ſpiratur, & ꝓcedit a generãte, nec generat, nec ſpirat: & ideo impoſſibile ẽ eſſe plures perſonas quam tres.

Ratio congruitatis ſumitur ex ſufficientia combinationum, & ex perfectione numeri ternarii. Ex ſufficiẽtia combinationum, quia cum amor ſit in omnibus perſonis, ut dicit Richar. & non ſit niſi triplex amor, uidelicet gratuitus, debitus, & ex utroq; permixtu: ſtantũ erunt tres perſonæ. Vna quæ tantum dat, in qua eſt amor gratuitus. Alia q̃ tantum accipit. in qua eſt amor debitus. Et media quæ dat, & accipit; in qua eſt amor permixtus ex utroque. Itẽ, alio modo poſſunt cõbinari, ſecundum rationem originis: & huiuſmodi cõbinationis ſufficientia in tribus conſiſtit. Nam contingit intelligere perſonã, q̃ eſt principium perſonę, & non eſt principiatũ: & rurſum perſonã q̃ eſt principiatum, & non principium perſonæ: & tertio modo perſonam quæ eſt principiatum, & principiũ. Quartus aũt modus, q̊ nec ſit principium, nec principiatũ, eſt oĩno impoſſibilis, nec intelligibilis. Ratio cõgruitatis ex parte numeri eſt, quia numerus iſte .ſ. ternarius habet in ſe primam perfectionẽ, q̃m primus numerus eſt, qui conſtat ex oĩbus partibus ſuis. ſ. unitate & dualitate, quæ ſimul iunctæ faciunt tria. Senarius aũt dr̃ primus perfectorum, quia conſtat ex omnibus partibus ſuis aliquotis. ſ. tribus, duobus & uno. Item ſumma ꝑfectio eſt in eo, quia unitas quæ eſt principium, & completio oĩs numeris, reflexa ſupra ſe reduplicatione perfecta quadrata, æqualis in ſolido quadrato triplicatur ſecũdum rationem, remanens una ſm unitatem, ut ſi dicatur, ſemel unũ, ſemel: & iſtud eſt ualde ſimile trinitati icreatę, in qua in unitate ſubſtantiæ eſt trinitas rõnũ. Nõ tñ eſt oĩno ſimile, q̃a ibi cũ unitate ſubſtãtiæ ẽ trinitas rõnũ, & rerũ. ſ. ꝑſonarũ, hic tm̃mõ rõnũ. Similiter ſi cõſideret numerus iſte in quãtitate cõtinua, hẽt in ſe primã ꝑfectionẽ, & ſummã. Primã, quia oĩs q̃titas hẽt principiũ, mediũ, & ultimũ. Sũmã, q̃a ꝑfectio q̃titatis cõtinuę. Suprema cõſiſtit ĩ trina dimẽſiõe. ſ. lõgitudine, latitudine, & altitudine: & hoc ẽ q̃d dicit Philoſophus ĩ principio de cęlo, & mũdo. Oẽ. n. perfectũ in trib. dicimus, & hoc numero adhibuimus noſmetipſos magnificare Deũ unum creatorẽ, oĩum eminentem proprietatibus corũ quę ſunt creata. Similiter ſi conſideretur iſte numerus in creatura

Aliquota partes ſunt q̃ plures accepte reddũt eundem numerum, ut bis tria ſex, ter bis, tria ſex & ſex unũ ſex.

1. Cæl. tex. 2. & 3.

tura, habet in ſe primam perfe-
ctionem, & ſummam. Primam,
quia trinitatem ueſtigii contin
git reperire in qualibet creatu-
ra, quantumcunque parua, quã
tũcunque minima. Perfectã,
quia ſecundum trinitatem ima
ginis reformatam, & deiformẽ
attenditur ſumma, & nobiliſſi-
ma ꝑfectio creaturæ.ſ. btitudo.

AD ILLVD ergo, ꝙ obiicit ꝙ
pater dat filio totũ ꝙ põt: dicẽ-
dum ꝙ uerũ, eſt, ſed non dat oĩ
modo quo põt. Et iõ ĩ illatione
eſt accñs: nõ poteſt amplius da
re: ergo nec aliam perſonã pro-
ducere: quia hoc nõ eſt dare am
plius, ſed alio modo. Similiter
ſequens obiectio per hoc patet:
quia filius non omni modo de-
clarat: quia, & ſi ſecundum ra-
tionem naturæ, non tñ ſm libe
ralitatem uoluntatis, niſi inquã
tũ ex ipſo uerbo procedit ſpũs.
AD ILLVD, Quod obiicitur
qđ ſpiritus ſanctus debet genera
re. Dicendum ꝙ non eſt ſimile,
quia perſona filii præcedit ſpira
tionem, ideo habet rõnem pri-
mitatis: perſona aũt ſpiritus ſan
cti ſequitur gñationem, & ideo
nõ gñat: quia non eſt innaſcibi
lis. AD ILLVD, quod obiicitur
de tertio modo emanandi.ſ. de
arte. Dicendum ꝙ ars non hẽt
fœcunditatem ad emanandum,
ſiue ad producendũ, niſi per uo
lũtatem, & ideo modus ille nõ
debet diſtingui a mõ ꝓcedendi
ꝑ modũ liberalitatis, ſiue uolũ-
tatis. Vel aliter, & melius: Mo-
dus ꝓducẽdi ꝑ artẽ cõuenit cũ
mõ ꝓducẽdi ꝑ naturã in hoc, ꝙ
utrobiq; ꝓducĩt ſimile. Differt
aũt, qa in productione naturali
producitur ſimilis in ſubſtantia
& naturali alius in perſona. In
productione autẽ artis produci
tur ſimile ſm rõnem formę exẽ
plaris, diſſimile uero in ſubſtan
tia & natura: talis autem mo-
dus producendi eſt impoſſibilis
diuinę eſſentiæ, q̃ non compatiĩ
diuerſitatem eſſentiarum.

DISTINCTIO III.
PARS PRIMA.

De trinitate & unitate, ſecundum quod credita per rationem intelligitur.

Rom. 1. *APoſtolus nãq; ait, quòd inuiſibilia Dei a crea
tura mũdi, per ea quæ facta sũt intellecta cõ
ſpiciuntur, ſẽpiterna quoq; uirtus eius, & di
uinitas. Per creaturã mundi intelligitur ho-
mo, propter excellentiam, qua excellit inter alias creatu-
ras, uel propter conuenientiam, quam habet cum omni crea
tura. Homo ergo inuiſibilia* Dei *intellectu mentis conſpice
re potuit, uel etiam conſpexit, per ea quæ facta ſunt, id eſt
per creaturas uiſibiles, uel inuiſibiles. A duobus enim iu-
uabatur: ſcilicet à natura qua rationalis erat: & ab operi*

bus a

bus à Deo factis, ut manifeſtaretur hominis ueritas. Ideoq; Apoſtolus dixit, Quia Deus reuelauit illis. ſ. dum fecit opera: in quibus artificis aliquatenus relucet indicium.

Prima ratio, uel modus, quomodo potuit cognoſci Deus.

Nam ſicut ait Ambroſius, Vt Deus, qui natura inuiſibilis eſt, etiam à uiſibilib. poſſet ſciri: opus fecit, quod opificẽ uiſibilitate ſui manifeſtauit, ut per certum, incertum poſſet ſciri: & ille Deus *omniũ eſſe crederetur, qui hoc fecit, quod ab homine impoſſibile eſt fieri. Potuerunt ergo cognoſcere, ſiue cognouerunt ultra omnem creaturam eſſe illum, qui ea fecit, quæ nulla creaturarum facere, uel deſtruere ualet. Accedat quæcunque uis creaturæ, & faciat tale cœlum & terram: & dicam quia Deus eſt. Sed quia nulla creatura talia facere ualet, conſtat ſuper omnem creaturam eſſe illum, qui ea fecit: ac per hoc, illum eſſe Deum humana mens cognoſcere potuit.*

Tom. In commentario primi capitis epiſto. ad Roma. circa illud, Quod notũ eſt dei.

Secund ratio, qua potuit cognoſci, uel modus, quo nouerunt.

Alio etiam modo Dei ueritatem ductu rationis cognoſcere potuerunt, uel etiam cognouerunt: ut enim Auguſtinus in lib. de Ciuitate Dei, Viderunt ſummi philoſophi nullum corpus eſſe Deum, & ideo cuncta corpora tranſcenderunt quęrentes Deum. Viderunt etiam quicquid mutabile eſt, nõ eſſe ſummum Deum, omniumque principium: & ideo, omnem animam mutabileſque ſpiritus tranſcenderunt. Deinde uiderunt oẽ quòd mutabile eſt, non poſſe eſſe niſi ab illo, qui incommutabiliter, & ſimpliciter eſt. Intellexerunt ergo eum & omnia iſta feciſſe, & à nullo fieri potuiſſe.

Lib. 8. c. 6.

Idem in eodem.

Tertia ratio, uel modus.

Conſiderauerunt etiam quicquid eſt in ſubſtantiis, uel corpus eſſe, uel ſpiritum: meliusque aliquid ſpiritum eſſe, quàm corpus, ſed longe meliorem, qui ſpiritum fecit, & corpus.

Quartus modus, uel ratio.

Intellexerunt etiam corporis ſpeciem eſſe ſenſibilem, & ſpiritus ſpecies intelligibilem, & intelligibilem ſpeciem ſen

ſibili

ſibili prætulerunt. Senſibilia dicimus, quæ uiſu tactuq; corporis ſentiri queunt. Intelligibilia, quæ conſpectu mentis poſſunt intelligi. Cum ergo in eorum conſpectu & corpus, & animus magis minusque ſpecioſa eſſent: ſi autem omni ſpecie carere poſſent, omnino nulla eſſent: uiderunt eſſe aliquid, quo illa ſpecioſa facta ſunt, ubi eſt prima & incommutabilis ſpecies, ideoque incomparabilis: & illud eſſe rerum principium rectiſſimè crediderunt, quod factum non eſſet, & ex quo cuncta facta eſſent. Ecce tot modis potuit cognoſci ueritas Dei. Cum ergo Deus una ſit, & ſimplex eſſentia, quæ ex nulla diuerſitate partium, uel accidentium conſiſtit, pluraliter tamen dicit Apoſtolus, Inuiſibilia Dei: quia pluribus modis cognoſcitur ueritas Dei per ea quæ facta ſunt. Ex perpetuitate nanque creaturarum intelligitur conditor æternus: ex magnitudine creaturarum, omnipotens: ex ordine, & diſpoſitione, ſapiens: ex gubernatione, bonus. Hæc autem omnia ad unitatem deitatis pertinent moſtrandam.

Ex Aug. lib. de ciui. 8. c. 6.

Rom. 1

Quomodo in creaturis apparet ueſtigium Trinitatis.

Nunc reſtat oſtendere, utrum per ea, quæ facta ſunt, aliquod trinitatis ueſtigiũ, uel indiciũ exiguũ haberi potuerit. De hoc Aug. in lib. 6. de Trin. ait. Oportet ut creatorem per ea, quæ facta ſunt, intellecta conſpicientes, Trinitatem intelligamus. Huius enim trinitatis ueſtigium in creaturis apparet. Hæc. n. omnia, quæ arte diuina facta ſunt: & unitatem quandã in ſe oſtendũt, & ſpeciem, & ordinem: Nam quodq; horum creatorum, & unum aliquid eſt, ſicut ſunt naturæ corporũ, & ingenia animarũ: & aliqua ſpecie formatur, ſicut ſunt figuræ, uel qualitates corporũ, ac doctrinæ, uel artes animarũ: & ordinẽ aliquẽ petit, aut tenet, ſicut ſunt põdera, uel collationes corporũ, & amores, uel delectationes animarũ: & ita in creaturis prælucet ueſtigiũ Trinitatis. In illa. n. Trinitate ſumma origo eſt omnium rerũ, & perfectiſſima pulchritudo, et beatiſſima delectatio. Sũma autẽ origo, ut Aug. oſtẽdit ĩ lib. de Vera religione, ĩtelligitur. Deus pater, à quo ſunt oĩa: à quo filius, & ſpiritus ſanctus. Perfectiſſima pulchritudo ĩtelligitur filius. ſ. ueritas patris nulla ex

Cap. 10

In Tomo. 1. c. 7. ſed plenius c. 4. & 55. circa finẽ.

ex parte ei diſſimilis: quem cum ipſo,& in ipſo patre uene ramur: quæ forma eſt omnium quæ ab uno facta ſunt, & ad unum referuntur: quæ tamen omnia, nec fierent à patre per filium, neque ſuis finibus ſalua eſſent, niſi Deus ſummè bonus eſſet, qui & nulli naturæ, quæ ab illo bona eſſet, inui dit: & ut in bono ipſo maneret, alia quantum uellet, alia quãtum poſſet, dedit. quæ bonitas intelligitur Spiritus ſan ctus, qui eſt donum patris, & filii. Quare ipſum donum Dei cum patre, & filio ęque incommutabile colere, & tenere nos conuenit. Per conſiderationem itaque creaturarum unius ſubſtantiæ, Trinitatem intelligimus. ſ. unum Deum patrem, à quo ſumus, & filium, per quem ſumus, & ſpiritum ſanctum, in quo ſumus. ſ. principium ad quod recurrimus, & formam quam ſequimur, & gratiam qua reconciliamur: unum. ſ. quo authore conditi ſumus, & ſimilitudinem eius, per quam ad unitatem reformamur: & pacem, qua unitati adhæremus. ſ. Deum qui dixit, Fiat lux: & uer bum, per quod factum eſt omne, quod ſubſtantialiter, & na turaliter eſt: & donum benignitatis eius, qua placuit quod ab eo per uerbum factum eſt, & reconciliatum eſt authori, ut non interiret. Ecce oſtenſum eſt qualiter in creaturis aliquatenus imago Trinitatis indicatur: nō enim per crea turarum contemplationem ſufficiens notitia Trinitatis po teſt haberi, uel potuit, ſine doctrinę, uel interioris inſpira tinis reuelatione. Vnde illi antiqui philoſophi quaſi per um bram, et de longinquo uiderunt, deficientes in contuitu Trinitatis, ut magi Pharaonis in tertio ſigno. Adiuuamur tamen in fide inuiſibilium.

Gen. 5

Exod 4

SVPERIVS egit Magiſter de ſancta Trinitate inquantū creditur. In hac ſecūda parte agit de ipſa inquantum intelligitur. Et hæc pars diuiditur in tres partes. In quarum prima ad intelligēdū trinitatem, adducit congruas ſimilitudines, & rationes. In ſecunda ſoluit emergentes dubitationes, infra 4. diſtinct. in princ. *Hic oritur quæſtio ſatis neceſſaria &c.*] In tertia illis dubitationibus ſolutis determinat trinitatis, & unitatis proprietates, & conditiones, infra di 8. *Nunc de ueritate ſiue de proprietate*] Item, prima pars habet duas. In prima adducit ſimilitudines longinquas. In ſecunda ſimilitudines propinquas, ſiue expreſſas, quæ attendūtur in imagine

ibi.

ibi. *Nun uero iam ad eam perueniamus diſputationem*. Item prima pars habet duas. In prima oſtendit unitatem. In ſecunda trinitatē, ibi. *Nunc reſtat oſtendere etc.*] Prima pars habet quattuor particulas. In prima probat auctoritate apoſtoli. Ro. 1. ꝙ Deus eſt cognoſcibilis per creaturam. In ſecūda uero adducit uarios modos cognoſcēdi, & rationes, ibi. *Nam ſic ait Ambr.*] In tertia dicit illos modos in auctoritate apoſtoli implicari, ibi. *Ecce tot modis*] In quarta tangit quid ꝑ prædictas rationes poſſit probari. ſ. eſſentiæ unitas, nō trinitas. ibi. *Hæc autem omnia ad unitatē*. Similiter ſecunda, pars in qua oſtendit trinitatem ꝑ ſimilitudinem longinquam, quæ attendiť in ueſtigio, habet quatuor particulas In prima oſtendit Magiſter rōnem ueſtigii in creatura. In ſecunda oſtēdit quid rńdeat ueſtigio in creatore, qm̄ trinitas appropriatorum. ſ. originis, pulchritudinis, & delectationis, ut reddant ſingula ſingulis &c. ibi. *In illa enim trinitate ſumma etc.*] In tertia docet contemplari in Deo trinitatem per cōſiderationem ueſtigii in creatura. ibi. *Per conſiderationem itaque creaturarum etc.*] ubi oſtendit trinitatē appropriatorum in Deo, & quātū ad actum condōnis, & q̄tum ad actū reformationis. In quarta aūt particula oſtendit, ꝙ conſideratio trinitatis per ueſtigiū non eſt ſufficiens, ſed longinqua. ibi. Ecce oſtenſum eſt qualiter in creaturis.

dub. 1 ORdo rationū formatarū ex littera, & earundem impugnatione q̄tum ad rōnem probandi, & uim inficiēdi, quia uĩr oēs non ualere uel dubium ſupponere. Prima ratio. Qui poteſt ꝙ nulla alia creatura poteſt, eſt ſuper omnē creaturam. Sed qui fecit mundum iſtum, fecit qđ nulla alia creatura poteſt: ergo non eſt creatura, ſed ſuper oēm creturam. In iſta rōne uř ſupponi dubium dupliciter. ſ. ꝙ mundus iſte ſit factus, & ꝙ creatura ipſum nō poſſit facere: quorum utrumque eſt ualde dubium.

Secunda rō. Qui fecit corporalia, & ſpūs mutabiles, eſt ſuꝑ oīa corporalia, & mutabilia. Deus eſt hmōi: ergo deus eſt ſpiritualē imutabile. Hic ſimiliter uř ſupponi dubiū, ꝙ Deus fecerit ſpūs: & iterum non ſequiť ex hoc, ꝙ q̄ a fecit mutabilia, ꝙ ergo ſit imutabilis: imo potius uř ſeq oppoſitū. ſ. ꝙ ſit mutabilis.

Tertia ratio. Qui fecit bona & meliora, eſt optimus; ſed deus fecit corporalia quę ſunt bona, & ſpiritualia quæ ſunt meliora: ergo Deus eſt optimus. Hæc rō ſimiliter uř nullā hr̄e apparentiam. Quia tunc ſimiliter, q libet artifex q̄ facit bona & meliora, eſt optimus, quod eſt falſum.

Quarta ratio. Qui facit pulchra, & ſpecioſā, eſt ipſa pulchritudo, ſiue ſpēs, & hoc ē ſpecioſiſſimum. Sed deus fecit pulchra, ſiue ſpecioſa, quia corporalia; & ſpecioſiora, quia ſpūalia, ergo qui fecit hæc ſpecioſiſſimus eſt: ſimiliter uř rō iſta nō ualere ꝑꝑ prædictā inſtantiā. ITEM q̄rit de dr̄ia iſtarum rōnū, & qūo diſtinguanť. Si dicas ſicut dn̄t alĩ qui, ꝙ ſunt quatuor, penes quatuor gn̄a cāṙum: hoc nihil ē q̄a genus cauſæ materialis nō dicit

in

in Deo. Si dicas ꝙ penes modos cognoſcendi. Contra. Non ſunt niſi tres ſ. in ratione cauſæ, oblationis, & excellentiæ. Ad obiectiones contra quatuor rationes iam dictas.

Reſpōdeo, Dicendum ꝙ oēs iſtæ rōnes, ut probēt & inferāt, ſupponunt aliquid certum. Prima enim ratio ſupponit, ꝙ productio rei de nihilo non poteſt eſſe niſi a potentia infinita. Hoc ſuppoſito cū certū ſit nullam creaturā hr̄e potētiā infinitam, ſequit̄ ꝙ actus productionis rerum de nihilo, ſit eius q̄ eſt ſupoēm creaturā: & ita ex hoc actu, tanq̄ ex proprio cognoſcitur Deus omps, immenſus. In aliis tribus rōnibus ſupponitur ſtatus, ſicut in tota philoſophia ſupponit̄ ſtatus ī cauſis, & ideo oē mutabile reducit̄ ad immutabile. Quia in mutabili moto nō eſt ſtatus in genere efficiētis niſi in mouente non moto. Oē. n. qđ mouetur, ab alio moueť. Similiter bonū & melius reducūtur ad optimū: quia non eſt ſtatus in genere finis, niſi in optimo. Similiter pulchrum, & pulchrius, ad pulcherrimum: quia non eſt ſtatus in genere ſpeciei & formæ, niſi in eo quod eſt ipſa ſpecies per eſſentiam. AD ILLVD quod quæritur de diſtinctione rōnum: ex dictis iam patet reſponſio. Non. n. pñt diſtingui penes genus cauſarū tm̄, nec penes modos cognoſcendi tm̄, ſed penes utraque. Prima aūt rō ſumitur ſm̄ rationē cauſæ. Aliæ ſumuntur penes rōnē cauſæ, & excellentiæ, quia conſiderāt ordinē, & diſtinguunt ſm̄ ordinē in triplici genere cauſę, efficientis, ſiue mouentis, finientis, & exemplaris.

Ariſto. 6. phy tex. 34

Dub. 2. *Ex perpetuitate creaturarū, etc.*] Cōtra neque effectus eſt perpetuus, ergo neq; efficiēs eſt æternus. Itē q̄rit̄ de hoc qđ dicit [ex magnitudine creaturarū oīpotens] nihil. n. ualet, fecit magna, ergo eſt omnipotens, uel pōt facere oīa. Rñ. Ad hoc dñt aliqui, ꝙ tm̄ eſt quædā ꝑſuaſio per ſignū, non neceſſaria argumentatio. Dñt. n. q; omnipotentia, & æternitas cū ſint infinitæ, non poſſunt ſufficiēter probari per creaturas, quæ ſunt finitæ. Aliter tamen pōt dici, ꝙ q̄uis nō ſequatur in quolibet efficiente, tñ neceſſario ſequitur in efficiente ſiue perpetuāte primo. Impoſſibile. n. eſt ꝙ creatura habeat ita magnū eſſe, & ita diſpoſitū, & hoc totū ab aliquo, q nō poſſit ī totū: & qua rōne in hoc totū, & ī quolibet. Similiter ſi ē primū ꝑpetuāś, ē oīno in actu, & nihil ī potētia: & ſi hoc, cū poſſit facere & durare aliud in infinitū, ipſum eſt actu infinitum duratione, ergo æternum.

Dub. 3 *Hæc. n. omnia, quæ arte diuina facta ſunt, &c.*] Vr̄ primo dicere falſum, ꝙ q̄ cōdita ſunt, ſiue facta, habeāt iſta tria. ſ. vnitatē, ſpeciē, & ordinē: q̄a aliqua cōdita ſunt, q̄ hæc nō hñt, ſicut diabolus, & reprobi. Itē, vr̄ male enumerare, q̄a Aug. enumerat iſta tria. ſ. modū, ordinē, & ſpēm: & hęc alia. unitatē, uerıtatē, & bonitatē. Quærit̄ ergo de diuerſis modis enumerādi. unde ueniāt? Rñ. Ad hoc dñt a iq, ꝙ hoc intelligitur de creaturis ꝑfectis: uel ſi de oībus, tunc illa tria nō dñt conditiones in re creata, ſed

in exemplari increato. Poteſt tamen dici, ꝙ in primis intentionibus, & generalibus, eſt reflexio, & ideo ſtatus, nec eſt ultra procedēdum. Ad illud quod q̄ritur de enumeratione illorũ triũ, ꝙ non uidet̃ conueniens. Dicendum, ꝙ res creata habet tripliciter conſiderari. Aut in ſe, aut in cõparatione ad alias creaturas, aut in comparatione ad cauſam primam. Et ſecundum hos omnes modos contingit reperire trinitatem dupliciter. Si enim cõſideretur quantum in ſe, uel quãtum ad ſe, hoc eſt, aut quantum ad ſubſtãtiam principiorum, & ſic eſt illa Trinitas, materia, forma, compoſitio: quæ ponuntur in Libro de Regulis fidei. Aut quantum ad habitudines, ſic eſt illa. Sap. 11. Omnia in numero, pondere, & menſura diſpoſuiſti. In numero enim intelligit̃ principiorum diſtinctio: in pondere, propria ipſorum inclinatio: in menſura, eorum adinuicem proportio. Item, ſi conſideretur una creatura in cõparatione ad alias creaturas, hoc poteſt eſſe. Aut inquantum agit actione naturali: ſic ſumitur illa Trinitas Dionyſii. ſubſtantia, uirtus, & operatio: Aut inquantum agit actione ſpirituali, & ſic illa Aug. de. 83. q. quod conſtat, quod congruit, quod diſcernitur: & ultimum refertur ad animam. Si autem conſideratur in comparatione ad deum, hoc poteſt eſſe dupliciter. Aut inquantum referuntur tantum, & ſic eſt illa, modus, ſpecies, & ordo. Aut inquantum referuntur & aſſimilantur, & ſic eſt illa, unitas, ueritas, bonitas. Quando ergo ueſtigium attenditur in comparatione ad deum, proprie accipitur ueſtigium. Et quia magna eſt inter illas comparationes conuenientia, ideo Magiſter miſcet hæc adinuicem propter conuenientiam, & reſpondentiam. Quia unitas reſpondet modo, qui reſpicit deum ut cauſam efficientem. Veritas ſpeciei, quæ reſpicit ipſum ut exemplar. Bonitas ordinis, quæ reſpicit deum ut finem.

Perfectiſſima pulchritudo intelligitur filius, &c.] Contra. Hoc dicit Augu in Soliloquiis. Veritas eſt quod eſt: ſed ens nulli perſonæ appropriatur; ergo nec ueritas. Item. Videtur male appropriare ordinem Spiritui Sancto; quia in præcedenti Capitulo dicit, quod ex ordine intelligitur ſapiens: ſed ſapientia appropriatur filio: ergo & ordo. Reſpon. Dicendum, quòd ueritas dupliciter poteſt conſiderari, ſicut color. Nam uno modo color conſideratur ſecundum id in quo eſt, & ſic diffinit̃ in Lib. de Senſu & ſenſato. Color eſt extremitas perſpicui in corpore terminato. Alio modo in comparatione ad uiſum, quem mouet, & ſic diffinitur in Libr. 3. de Anima. Color eſt motiuum uiſus ſecundum actum lucidi. Similiter ueritas poteſt cõſiderari in comparatione ad illud in quo eſt, & ſic uerum eſt, qđ dicit Aug. Veritas eſt id, quod eſt. Alio modo per comparationem ad intellectum quem mouet, & ſic ueritas (ſicut dicit Philoſophus in 3. Met. eſt finis intelligentiæ ſpeculatiuæ. Secundum primum modum dicit Anſel. Veritas partis,

Dub. 4.

Lib. 2. Cap. 5.

Cap. 3.

Text. com. 5.

1.ca.1. eſt eſſentia patris. Quantum ad ſecundum modum dicit Hilar. quòd ueritas eſt declaratiuũ eſſe. Et quoniam filius eſt qui procedit ut uerbum, cui appropriatur ratio declarandi, ideo ei appropriatur ratio exemplaris, & per conſequens ratio ueritatis, quantum ad ſecundum modum ueritatis: ipſe autem accipit primo modo. Ad illud quod obiicitur de ordine. Dicendum, ꝙ eſt ordo rerum in uniuerſo, & hic appropriatur ſapientię. Et eſt ordo rerum in finem, & hic appropriatur bonitati, & ſic patet ꝙ non eſt contrarietas.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An Deus cognoſcibilis ſit à creatura?

AD intelligentiam eorum, quæ in hac parte prima præſentis diſtinctionis tanguntur, quatuor quæruntur. Primũ, utrum deus ſit cognoſcibilis a creatura. Secundum, utrum ſit cognoſcibilis per creaturã. Tertium utrum modus cognoſcendi per creaturam conueniat homini quãtum ad omnẽ ſtatũ, ſ. ſtatum innocentiæ, ſtatum naturæ lapſæ, & ſtatum naturæ glorificatæ. Quartũ quid ſit de deo cognoſcibile per creaturam.

VTRVM Deus ſit cognoſcibilis a creatura? Et ꝙ non, oſtẽditur per auctoritatem Dionyſii de Di. no. Deum neque dicere, neq; intelligere poſſibile eſt. *Ca. 1. à maio.* ITEM. Oſtenditur ratione per quadruplicem ſuppoſitionem, quam neceſſe eſt eſſe in cognitione, ſcilicet proportionẽ, unionem, ſiue receptionem, iudicium, informationẽ. Intellectus enim non intelligit niſi quod eſt ſibi proportionabile, & quod ſibi aliquo modo unit, & de quo iudicat, & a quo acies intelligentiæ informatur. EX PRIMA ſuppoſitione arguitur ſic. Neceſſe eſt eſſe proportionem cognoſcẽtis ad cognoſcibile: ſed dei ad intellectum non eſt proportio, qa deus ẽ infinitus; ſed intellectus finitus, ergo &c. *Ex. 3. de ani. tex. 36* Præterea, ſi eſt aliqua proportio, uidetur quod non ſit ſufficiens; quia plus diſtat uerum increatum ab intellectu humano, quàm quodlibet creatum intelligibile a ſenſibili. Sed ſenſus qui eſt perceptiuus ſenſibilis, nunquam eleuatur ad cognitionẽ intelligibilis creati, ergo nec intellectus unquam eleuabitur ad cognitionem intelligibilis increati. ITEM. Ex præſuppoſitione ſecunda ſic. Neceſſe eſt eſſe unionem cognoſcibilis ad cognoſcentem, ita quòd unum ſit in altero; ſed cognoſcens non eſt in cognoſcibili; ſed e conuerſo; ſed impoſſibile eſt infinitum capi ab ipſo finito: ergo impoſſibile eſt eſſe in illo, ergo deum eſſe in intellectu eſt impoſſibile, cum ſit infinitus. ITEM. Ex tertia ſuppoſitione ſic. Ad cognitionem, neceſſe eſt in cognoſcente eſſe iudicium de cognito: ſed omne iudicans habet poſſe ſuper iudicatum: finitum autem non habet poſſe ſuper infinitum; ergo de illo non iudicat, ſed ad cognitionem requirebatur iudicium: ergo intellectus finitus non cognoſcit deum infinitum, ſuper quem non habet poſſe. ITEM. Ex quarta ſic. Neceſſe eſt intellectum.

ctum cognoſcentem informari, a cognito; ſed omne quod alterum informat, aut informat per eſſentiam, aut per ſimilitudinem: ſed deus non informat per eſſentiam; quia nulli unitur ut forma: nec per ſimilitudinem abſtractam: quia ſimilitudo abſtracta eſt ſpũalior eo a quo abſtrahitur: deo autem nihil eſt ſpiritualius, nec poteſt eſſe: ergo &c.

CONTRA. Anima rationalis eſt ad imaginem dei. Sed ſicut dicit Aug. in Lib. de Trin. & in litera pſentis Diſt. in parte ſecũda. Mens eò eſt imago Dei, quò capax dei eſt, eiuſq; particeps eſſe poteſt. Capere autem non eſt ſm ſubſtantiam, uel eſſentiam, quia ſic eſt in omnibus creaturis; ergo p cognitionem, & amorem, ergo deus poteſt cognoſci in creatura. ITEM. Ratione oſtẽditur ſic. Omnis cognitio ſpiritualis ſit ratione lucis increatæ, ut dicit Aug. in Soliloquiis; ſed lux eſt maxime cognoſcibilis ipſi animæ, ergo &c. ITEM. Cum ſit cognitio aliquorum per preſentiam, aliquorum per ſimilitudinem: illa cognoſcũtur uerius, quæ cognoſcuntur per præſentiam, ut dicit Augu. ſed deus eſt ipſi animæ unitus per preſentiã: ergo deus uerius cognoſcitur q̃ alia, quæ cognoſcuntur per ſimilitudinem. ITEM. Sicut ſe habet ſumma bonitas ad dilectionem, ſic ſumma ueritas ad cognitionem. Sed ſumma bonitas eſt ſumme amabilis ab effectu: ergo ſumma ueritas eſt ſumme cognoſcibilis ab intellectu.

ITEM. Vnumquodque efficacius poteſt in id, ad quod naturaliter ordinatur; ſed intellectus noſter naturaliter ordinatur ad cognitionem ſummæ lucis: ergo illa maximè cognoſcibilis eſt.

RESOLVTIO.

Deus cum ſit ſumma lux, ſummè intellectum noſtrum complens, quantum eſt de ſe clariſſime nobis cognoſcibilis eſt, niſi impedimentum aliud ex parte noſtri intercedat.

RESP. Dicendum, q deus in ſe tanquam ſumma lux, eſt ſummè cognoſcibilis; & tanquã lux ſumme intellectum noſtrum complet; & quantum eſt de ſe, eſſet ſumme cognoſcibilis ẽt nobis, niſi eſſet aliquis defectus a parte uirtutis cognoſcentis; qui quidẽ non tollitur perfecte, niſi per Deiformationem gloriæ. Concedendæ ergo ſunt rationes. q deus ſit cognoſcibilis a creatura & etiã clariſſime cognoſcibilis quantum eſt de ſe, niſi aliud eſſet impediẽs, uel deficiens ex parte intellectus, ſicut poſt patebit. *En lumẽ gloriæ.*

AD OBIECTA in contrarium dicendum, q eſt cognitio per comprehenſionẽ, & p apprehenſionem. Cognitio p apprehẽſionem conſiſtit in manifeſtatione ueritatis rei cognitæ. Cognitio uero comprehenſionis in incluſione totalitatis. Ad primam cognitionem requiritur proportio conuenientiæ, & talis eſt in aia reſpectu dei; quia quodamodo eſt aia oia per aſſimilationẽ ad oia: quia nata eſt cognoſcere oia. Et maxime eſt capax dei p aſſimilationẽ; qa ẽ imago & ſimilitudo dei. Quantũ ad cognitionẽ cõphenſionis, requirĩ proportio æqualitatis, & equiparantiæ, & talis nõ eſt in aia reſpectu dei, qa aia eſt finita: ſed deus eſt

infinitus,& iō hāc non hēt,& de hac intelligit Dionyſius,& de illa certat obiectio, de alia uero non. AD ILLVD, qđ obiicitur de diſtantia intelligibilis, & ſenſibilis. Dicendū quod duplex eſt diſtantia, ſm rōnem entis,& ſm rōnem cognoſcibilis, Primo mō eſt maior diſtantia: ſecūndo mō non, quia utrunque eſt intelligibile.ſ. deus,& aīa. Non ſic eſt de intellectu & ſenſu: qa ſenſus eſt potentia determinata;ſed intellectus non. AD ILLVD,qđ infinitum non capitur a finito. Dñt aliqui, ꝙ capere infinitum, eſt dupliciter.ſ. quantum ad eſſentiam,& ſic capitur: & q̄tum ad uirtuoſitatem, & ſic nō capitur: ſicut punctus a linea totus attingitur ſm ſubſtantiam; ſed nō totaliter ſm uirtutem. Sed iſta ſolutio non uidetur ſoluere, qa in deo idem eſt eſſentia quod uirtus,& utraque eſt infinita. Ideo dicendum,ꝙ duplex eſt infinitū. Vnum,quod ſe habet per oppoſitionem ad ſimplex, & tale non capitur a finito,quale eſt infinitum molis. Aliud eſt quod hēt infinitatem cum ſimplicitate,ut deus,& tale infinitum quia ſimplex eſt,ubiq; totum eſt:quia uero infinitum in nullo ſic eſt, qn extra illud ſit:& ſic intelligendū eſt in cognitione dei. Et ideo nō ſequit,ꝙ ſi cognoſcit totus,ꝙ cōprehendat: quia intellectus eius totalitatē non includit,ſicut nec creatura immenſitatem. AD ILLVD,quod obī,iudicās hēt poſſe &c. Dicendum ꝙ iudicare de aliquo eſt dupliciter. Primo mō diſcernēdo,utrū ſit,uel nō ſit: & hoc mō conuenit iudicium omni intellectui cognoſcenti,reſpectu ois obiecti. Alio mō ap,pbando, uel reprobando,utrū ita debeat eſſe:& ſic non iudicat de ueritate:ſed ſm ipſam de aliis, ſicut dicit Aug. de Vera reli.ꝙ iudex non iudicat de lege; ſed ſm ipſam iudicat de aliis. Et de hoc modo uerum eſt,quod dicit Aug.ꝙ nullus de illa ueritate iudicat:nullus tamen ſine illa iudicat: & de hoc mō uerum eſt qđ opponit, ꝙ iudicās pōt ſuper iudicatum. De ſecundo uero non eſt uerum ꝙ poſſit ſuper pōt tñ dirigi ut in obiectum, adminiculo illius. AD ILLVD,quod ultimo obiicitur de informatione. Dicendum,ꝙ deus eſt p̄ſens ipſi ſi aīæ, & omni intellectui p ueritatē: & ideo non eſt neceſſe ab ipſo abſtrahi ſimilitudinem,per quam cognoſcatur:nihilominus dum cognoſcitur ab intellectu, intellectus informatur quadam notitia,quæ eſt uelut ſimilitudo quædam non abſtracta, ſed impreſſa,inferior deo,quia in natura inferiori. Eſt ſuperior tñ aīa; quia facit ipſam meliorem. Et hoc dicit Aug.9. de Trin.c.11. Quemadmodum cū per ſenſus corporū diſcutimus corpora, fit eorum aliqua ſimilitudo in aīo noſtro:ita cum deum nouimus, fit aliqua ſimilitudo dei:illa notitia tamen inferior eſt, quia in inferiore natura eſt.

QVAESTIO II.

An deus cognoſcibilis ſit per creaturas?

VTRVM Deus ſit cognoſcibilis p creaturas. Et ꝙ non,uř Quia uia ad errorē,nō eſt uia ad cognitionē;ſed cognitio p creaturā eſt uia erroris.ergo &c. Probatio minoris Sap.14. Creaturæ dei

dei factæ ſunt in deceptionē aīæ
hoīum,& in odium,& in muſci-
pulā pedibus inſipientiū. PRAE
TEREA. Aug. in Lib. de Lib. ar.
loquitur de his, qui occupantur
in creaturis, Dorſum ad te uer-
tentes in corporali opere, tanq̄
in umbra ſua deſiguntur. ITEM.
tenebra & tenebroſum, non eſt
ad cognoſcendum luminoſum, ſi
ue lucem: ſed creatura eſt tene-
bra, Deus autē eſt lux, ergo Deus
non eſt cognoſcibilis per creatu
ram. ITEM. Mediū, per quod co-
gnoſcit aliquid, uel probatur de
extremo, dēt cōicare in aliquo
cum eo qđ cognoſcendum eſt;
ſed creatura & creator nihil hn̄t
cōe, ergo deus non cognoſcitur
per creaturas. ITEM, Oē mediū
p̱ qđ aſcendit ad extremū, diſtat
ab illo gradibus finitis; ſed oīs
creatura quātūcunq; nobilis di-
ſtat a deo gradibus infinitis; qa
quantūcunq; duplicetur nūquā
peruenitur ad eius nobilitatē: er
go per creaturam non aſcēditur
in cognitionem dei.

CONTRA: Sap. 13. A magni-
tudine ſpēi,& creaturę cognoſci
biliter poterit creator horum ui
deri. Unde Iſido. de ſum. bo. Ex
pulchritudine circūſcriptę crea
turæ, pulchritudinem ſuam, quę
circunſcribi non poteſt, facit
Deus intelligi. ITEM. Ratione
oſtditur ſic. Contingit non ſolū
effectum cognoſci, per cauſam;
ſed cām p̱ effectum: ergo ſi deus
eſt cauſa operans. ſm ſuam nobi
litatem, & creatura effectus, po-
terit deus cognoſci p̱ creaturā.
ITEM. Senſibile eſt uia cogno-
ſcendi intelligibile: ſed creatura
eſt ſenſibilis, deus eſt intelligibi
lis, ergo p̱ creaturā eſt deuenire
in cognitionē creatoris. ITEM.
Contingit ſimile cognoſci per ſi
mile: ſed oīs creatura eſt ſimilis
deo, uel ſicut ueſtigiū, uel ſicut
imago: ergo p̱ oēm creaturā con
tingit cognoſci deū. Quærit er-
go. q̄ ſit dr̄ia inter ueſtigiū,& ima
gine: Et cū ī oī creatura ſit ueſti
giū. q̄rit, quare non ſimiliter ima
go: & ſm qđ attendit ueſtigiū.

RESOLVTIO.

*Cum perſpicuū ſit, cām relucere in
ſuo effectu; ſapiētiamque artificis
aperte in opere declarari: quomo-
do deum ſumma creaturarum om
nium cauſam, opificemque maxi-
mum in eiſdem creaturis non co-
gnoſci poſſe arbitrabimur.*

RESP. Dicendū, ꝙ quia relucet
cauſa in effectu, & ſapientia arti
ficis manifeſtat in opere, iō deus
q eſt artifex, & cā creaturæ, p̱ ip
ſum cognoſcit. Et ad hoc duplex
eſt rō: una eſt p̱p̱ conuenientiā,
alia p̱p̱ indigentiā. Propter con
uenientiā, qa oīs creatura magis
ducit in deum, q̄ in aliqd aliud.
Propter indigentiā, qa cū deus
tanq̄ lux ſumme ſpiritualis non
poſſit cognoſci in ſua ſpirituali-
tate ab intellectu quaſi materia
li luce, indiget anima ut cogno
ſcat ipſum, ſcilicet per creaturā.

AD ILLVD, quod obiicitur,
quòd cognitio creaturæ eſt uia
in errorem, Dicēdum ꝙ duplici
ter eſt cognoſcere creaturā. Vel
quantum ad proprietates ſpetia
les, quę ſunt imperfectionis. Vel
quantum ad conditiones gene-
rales, quæ ſunt completionis. Si
q̄tum ad ſpeciales condōnes im
perfectionis, hoc eſt dupliciter,
aut attribuēdo deo, aut remouē
do: p̄imo mō ē uia erroris, ſcđo
mō eſt uia cognitionis, & ſic co-

gnoſcitur deus per ablationem. Si aūt cognoſcatur quoàd conditiones perfectionis, ſic pōt eſſe dupliciter, ſicut pictura dupliciter cognoſcitur, aut ſicut pictura, aut ſicut imago. Vnde aut ſiſtitur in pulchritudine creaturę, aut per illa tenditur in aliud. Si primo modo, tunc eſt in uia deuiationis. Vnde Aug. de Lib. ar. Veh his qui nutus pro te amāt, & oberrant in ueſtigiis tuis, & derelinquunt te ducem. Si ſecundo modo prout eſt uia in aliud, ſic eſt ratio cognoſcendi per ſuperexcellentiam: quia omnis ꝓprietas nobilis in creatura Deo eſt attribuenda in ſummo, & ſic patet illud.

Ad illvd, quod obiicitur ꝙ tenebroſum medium nō eſt uia cognoſcendi lucem: dicendum, ꝙ eſt oculus bene diſpoſitus, & oculus lippus. De oculo bene diſpoſito uerum eſt, ſed non de lippo, cui nubes obtegens, uel terra ſuſcipiens luminis claritatē, eſt medium uidendi ſolem. Sic intellectui noſtro, qui ſe habet ſicut oculus noctuæ ad manifeſtiſſima naturæ. Ad illvd, qđ obiicitur de defectu cōitatis, dicendum, ꝙ ſi non eſt cōe per uniuocationē, tamen eſt commune per analogiam, quæ dicit habitudinem duorum ad duo, ut in nauta, & ductore: uel unius ad unum, ut exemplaris ad exemplatum. Ad illvd, quod obiicitur quod ſemper ſunt infiniti gradus, dicendum, ꝙ aſcenſus in deum poteſt eſſe dupliciter. Aut quantum ad aſpectū præſentię, & ſic quælibet creatura nata eſt ducere in deū; nec ſic ſunt infiniti gradus. Aut quantū ad æqualitatē æquiparantiæ, & ſic eſt uerū quod ſunt infiniti: quia bonū creatum quantūcunque duplicatum, nūquā æquiparatur increato. Primus aūt gradus, quantum ad aſcenſum ad aſpectum præſentię, eſt in conſideratione uiſibilium. Secundus in cōſideratione inuiſibilium ut animæ, uel alterius ſubſtantiæ ſpirituali. Tertius eſt ab aīa in deum, quia imago ab ipſa ueritate formatur, & deo immediate coniungitur.

Ad illvd, quod ultimo quæritur de differentia ueſtigii, & imaginis: quidam aſſignant talē differentiam: ꝙ ueſtigium eſt in ſenſibilibus, imago in ſpiritualibus. Sed iſta poſitio, uel diſtinctio nō ualet; quia ueſtigium eſt ēt in ſpiritualibus. Nam unitas, ueritas, bonitas: in quibus conſiſtit ueſtigium, ſunt conditiones maxime uniuerſales, & intelligibiles. Alii dicunt ꝙ ueſtigium dr̄, quia repræſentat ſm̄ partem, ſed imago ſm̄ totum Sed hæc iterū differentia non ualet. Quia cum deus ſit ſimplex, non habet repræſentans ſm̄ partem. Cum iterum ſit infinitus, a nulla omnino creatura, nec etiā a toto mundo pōt repræſentari ſm̄ totum. Et ideo intelligendum, ꝙ cum creatura ducat in cognitionem Dei per modum umbræ, & per modum ueſtigii, & per modū imaginis: differentia eorum notior, a qua ēt denominatur, accipitur penes modum repræſentandi. Nam umbra dicitur inquantū repræſentatur in quadam elongatione, & confuſione: ueſtigiū in quadam elongatione, ſed diſtinctione: imago uero in quadam propinquitate, & diſtinctione.

ne. Ex hac differentia colligitur ſecunda, quæ eſt penes conditiones, in quibus attenduntur hæc. Nã creaturæ dicuntur umbra quantum ad proprietates, quę reſpiciunt deum in aliquo genere cauſæ, ſm rationem cauſæ indeterminatam. Veſtigium quantum ad proprietatem, quæ reſpicit deum ſub ratione tripli cis cauſæ, efficientis, formalis, & finalis: ſicut ſunt unum, uerum, & bonum. Imago quantum ad conditiones, quæ reſpiciunt deũ non tantũ in ratione cauſæ, ſed & obiecti: quæ ſunt memoria, intelligentia, & uoluntas. Ex his concluduntur aliæ duæ differentiæ, quantum ad ea, quæ ducunt. Nam creatura ut umbra, ducit ad cognitionem communium, ut cõia: ueſtigium in cognitionẽ cõium, ut ad appropriata: imago ad cognitionem propriorum, ut propria. Alia differentia eſt penes ea, in quibus reperiũtur. Qm̃ enim omnis creatura comparatur ad deum in ratione cauſæ, & in ratione triplicis cauſæ: ideo omnis creatura eſt umbra, uel ueſtigium. Sed quoniam ſola rationalis creatura comparatur ad deum ut obiectum: quia ſola eſt capax dei per cognitionem, & amorem: ideo ſola eſt imago.

QVAESTIO III.

An in omni ſtatu cognoſcatur Deus ab homine per creaturas?

VTRVM cognitio Dei p creaturas ſit hominis quantum ad omnem ſtatũ. Quòd ſit hominis quantũ ad primum ſtatũ, ſic oſtenditur. Homo in ſtatu innocentiæ non cognoſcebat Deum facie ad faciem, ergo ſi cognoſcebat deum, cognoſcebat per effectum: ergo per ueſtigium: ergo per creaturam. ITEM. In homine in ſtatu innocentiæ, cognitio ſenſibilis non erat in impedimẽtum: ſed in adminiculum cognitionis intellectiuæ: ſed cognitio intellectiua, propter quam factus eſt homo, eſt cognitio dei: ergo omnis cognitio ſenſibilis in primo homine ordinabatur ad hanc: Sed cognitio dei p adminiculum ſenſibiliũ eſt cognitio per creaturã: ergo &c. ITEM. Quòd ſit hominis quantum ad ſtatum beatitudinis, uidetur: quia beati cognoſcunt creaturam: ſed non ſiſtunt in illa, ſed referũt ad deum: ergo cognoſcunt deum p creaturam. ITEM. Omnes beatę animæ laudant deum per creaturas ſed laudare Deum p creaturas: eſt cognoſcere per creaturas: ergo &c.

SED CONTRA. Quòd non ſit hominis inſtituti, ſic oſtenditur. Cognitio per ueſtigium eſt cognitio per mediũ: ſed mens (ut dicit Aug.) ĩmediate ab ipſa ueritate formatur: ergo talis cognitio non conuenit humanę naturæ quãtum ad illum ſtatum, nec etiam quantũ ad alium. ITEM. Non eſt rectus ordo ꝙ propinquius perueniatur in finem per medium magis diſtans: ſed homo in ſtatu primo erat propinquior deo cæteris creaturis: ergo non conueniebat ei peruenire ad cognitionem dei per alias creaturas. ITEM. Quòd nõ ſit hominis talis cognitio quantũ ad ſtatum beatitudinis, uidetur: quia cognitio p ueſtigium eſt cognitio per manuductionem: ergo nõ eſt cognitio perfecta, & ſi nõ cognitio perfecta: ergo eſt ex parte

te,& ſi eſt ex parte: ergo nõ manet in beatis: quia in ipſis euacuabitur quod eſt ex parte.

Item. Veſtigium ſiue creatura eſt ſicut ſcala ad aſcendendum, uel ſicut uia ad perueniendum ad Deũ: ſed cum peruentum eſt ad terminũ nõ eſt uſus uiæ alterius: ergo ſimiliter cũ hõ eſt ſurſum, nõ indiget ſcala: nã cognitio beatorum immediate eſt in deũ: ergo non eſt per creaturas.

Resolutio.

Cognoſcere Deum per creaturas, uiatorum propriè eſt. At eundem in creaturis cognoſcere, & uiatorũ & comprehenſorum eſt: ſed horum plenè, illorum ſemiplenè.

Resp. Ad intellectum prædictorũ notandum, ꝙ aliud eſt cognoſcere deũ in creatura, aliud per creaturas. Cognoſcere Deũ in creatura, eſt cognoſcere ipſius præſentiam, & influentiã in creatura: & hoc quidem eſt uiatorũ ſemiplene, ſed cõprehenſorum perfecte. Vnde dicit Aug. in fin. Lib. de Ciui. dei, ꝙ tunc expreſſe deus uidebitur, qñ deus erit omnia in omnibus. Cognoſcere autem deum per creaturam, eſt eleuari a cognitione creaturę, ad cognitionẽ dei, quaſi per ſcalam mediam: & hoc eſt proprie uiatorum, ſicut dicit Bern. ad Eug. Aliter tamen conueuit homini in ſtatu naturæ inſtitutæ, & naturæ lapſæ: quia in ſtatu primo cognoſcebat deum per creaturã tanquã per ſpeculum: clarũ ſed poſt lapſum cognouit tanquam per ſpeculum, & ænigma, ſicut dicit Apoſtol. 1. Corinth. 13. ꝓpter obnubilationẽ intellectus, & peiorationem rerum.

Lib 22 cap. 29

Ad illvd ergo, quod obiicitur de ſtatu beatitudinis, dicendum, ꝙ ſicut dictum eſt, beatorũ non eſt cognoſcere per creaturas, ſed potius in creaturis: & rõnes quæ uidentur probare cõtrarium, non probant: ſed potius ꝙ cognoſcatur ab eis in creaturis. Ad illvd, quod obiicitur de ſtatu innocentiæ, ꝙ mens immediate formatur, &c. Dicẽdũ, ꝙ duplex eſt medium. ſ. diſponens, & efficiens. De primo medio debet intelligi quod dixit Auguſt. ſed de ſecundo non: qm̃ deus eſt mediũ efficiens, & obiectum ipſius mentis. Illud autem uerbum dicit Aug. contra philoſophos, quorum opinio erat ꝙ mens non coniungeretur æternæ ueritati immediate: ſed mediante aliqua intelligentia. Ad illvd, qd obiicitur, ꝙ non eſt rectus ordo. Dicendum, ꝙ dupliciter poteſt conſiderari hõ, uel ens in ſe, uel extra: primo modo non peruenit per creaturas a ſe in deum, ſed ens extra ſe per cognitionem creaturarum recolligitur in ſe, & eleuatur ſupra ſe. Vel dicendum, ꝙ aliæ creaturæ poſſunt conſiderari ut res, uel ut ſigna: primo modo ſunt inferiores homine, ſecundo modo ſunt media in deueniẽdo, ſiue in uia, nõ in termino: quia illæ nõ perueniũt, ſed per illas peruenit homo ad deum illis poſt ſe relictis.

Qvaestio IIII.

An Trinitas perſonarum cum unitate eſſentiæ naturaliter per creaturas cognoſci poſsit?

Qvid ſit de Deo cognoſcibile ꝑ creaturas. Et dicit Apoſtolus quod ſempiterna uirtus, & diuinitas. Et quæritur utrum per

per creaturas poſſit cognoſci ꝑſonarum pluralitas, uī ꝙ ſic, qa philoſophi nō habuerūt cognitionē de deo niſi ꝑ creaturas, & cognouerūt Trinitatē: ergo &c. Lib. 11 cap. 25 Minor patet per Aug. de Ciui. dei. Philoſophi tripartitā dicunt eſſe philoſophiam, in qua eſt cognitio Trinitatis. Item. Magi defecerūt in tertio ſigno. Exo. 8. Et exponit̃ ꝙ defecerunt in cognitione tertiæ perſonę. Aut ergo quantum ad propria, aut quātū ad appropriata. Non quantū ad appropriata: quia bonitas maximè nobis relucet in creatura: ergo quantū ad propria, ergo ſaltem duas perſonas cognouerūt. Item. Hoc idē uidet̃ per rōnē, quia ueſtigium cū dicat diſtinctionē, eſt rō cognoſcēdi Deum diſtinctiue, ſiue indiſtinctiue, ſed non eſt in deo niſi diſtinctio ꝑſonarū: ergo per ueſtigium potuerunt cognoſcere diſtinctionem perſonarum. Item. Per imaginē eſt cognitio Trinitatis quantum ad ordinē, diſtinctionem, & æqualitatē: ſed cognitio per imaginē eſt cognitio per creaturā: ergo per creaturam potuerunt cognoſcere Trinitatem. Item. Difficilior eſt cognitio proprietatum occultarum creaturæ, q̄ cognitio pluralitatis perſonarū: quia illa non capitur niſi a magnis, & ſubtilibus: hæc autem capitur a rudibus, & inſipientibus: ergo ſi potuerunt per proprietates creaturarum uiſibiles peruenire ad inuiſibiles, multo fortius ad cognoſcendum perſonas eſſe plures. Et hoc eſt, quod dicitur Sap. 13. Si enim tantum potuerunt ſcire, quòd poterant ſeculum menſurare, quomodo huius dominum non facilius inuenerunt?

Contra. Cognitio Trinitatis eſt cognitio fidei; ſed cognitio fidei eſt de his, quæ ſunt ſupra rationem, & quæ ſupra rationē ſunt, non poſſunt cognoſci ꝑ creaturas: ergo &c. Item. Non eſt niſi duobus modis de deo cognoſcere per creaturam, aut affirmando, quod eſt in creatura, aut ſimile, aut remouendo: ſed Trinitas non cognoſcitur ꝑ remotionem, ſed per poſitionē, ſed in nulla creatura inuenitur pluralitas ſuppoſitorum cū unitate eſſentiæ: ergo &c. Item. Lex ſcripta eſt ſuper legem naturæ, ſiue liber ſacræ ſcripturæ ſuper librum mundanæ creaturæ: ſed nullus fide carens, per ſacram ſcripturam uenit in cognitionē pluralitatis perſonarum: ergo multominus per librum mundanæ ſcripturæ.

RESOLVTIO.

Trinitas diuinarum perſonarum & unitas diuinæ eſſentiæ cum ſimile non habeat in tota rerum natura: haud quaquàm per creaturas ſcibilis erit. Sed benè Trinitas appropriatorum. ſ. ueritatis, unitatis & bonitatis, quippe ſimilem in creaturis habere poteſt.

Resp. Dicendum, quòd pluralitas perſonarum cum unitate eſſentiæ eſt proprium diuinę naturæ ſolius, cuius ſimile nec reperitur in creatura, nec poteſt reperiri, nec rationabiliter cogitari: ideo nullo modo Trinitas perſonarum eſt cognoſcibilis per creaturam, rationabiliter aſcendendo a creatura in deū: ſed licet non habeat omnino ſimile, habet tñ aliquo mo-

do quod creditur ſimile in creatura. Vnde dico, ꝙ philoſophi nunquam cognouerunt per rationem perſonarum Trinitatẽ, nec pluralitatem, niſi haberent aliquem habitum fidei, ſicut habent aliqui hæretici. Vnde qui dixerunt, aut locuti ſunt nõ intelligentes, aut fidei radio illuſtrati. Eſt alia trinitas appropriatorum.ſ.ueritas, unitas, & bonitas, & hanc cognouerunt: quia habet ſimile.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur per tripartitam philoſophiam cognouerunt Philoſophi Trinitatem, dicẽdum ꝙ uerum eſt, ꝙ per illud, & ꝑ alia uenerunt ad cognitionem appropriatorum: credentes uerò in cognitionem utriuſq; Trinitatis. AD ILLVD, quod obiicitur de tertio ſigno Dicitur, & bene: q̃a ſapientes ideo dicuntur defeciſſe in tertio ſigno, q̃a defecerunt in cognitione effectus potiſſimè bonitatis.ſ. redemptionis. AD ALIVD dicendũ, ꝙ ueſtigiũ dicit diſtinctionẽ proprietatũ eſſentialiũ, & huic reſpondet Trinitas appropriatorum, non propriorum, ſiue perſonarum. AD ILLVD, quod obiicitur de imagine: dicendum, ꝙ eſt cognoſcere animam ſm̃ id quod eſt, & cognitio iſta eſt rationis: uel ſecundũ id quod imago, & cognitio iſta eſt ſolius fidei. AD ILLVD, quod ulterius obiicitur, difficilius eſt cognoſcere mundum: dicendum, ꝙ iſtud intelligitur ſuppoſito diuino adminiculo: ſimpliciter aũt loquendo, falſum eſt. Citius.n.homo diſponeretur ad fidem, q̃ acquireret cognitionẽ philoſophiæ. Intellectus tamen noſter plus poteſt in cognitionẽ rerum mundanarum q̃ Trinitatis: quia illa eſt ſupra rationem, & contrarium eius uidet in ſenſu, & iõ idiget noua eleuatione, utpote cognitione ꝑ infuſionẽ.

DISTINCTIO TERTIA.

PARS SECVNDA.

Quomodo in Anima ſit imago Trinitatis.

NVNC uerò ad eam iam perueniamus diſputationem, vbi in mente humana quæ nouit Deum, vel poteſt noſſe Trinitatis imaginem, reperiamus. Vt
Cap. 8. *enim ait Auguſt. in 14. Lib. de Trinitate. Licet humana mens non ſit eius naturæ, cuius Deus eſt: imago tamen illius, quo nihil melius eſt, ibi quærenda, & inuenienda eſt, quo natura noſtra nihil habet melius, id eſt in mente. In ipſa etiam mente antequam ſit particeps Dei, eius imago reperitur, etſi enim amiſſa Dei participatione deformis ſit, imago Dei tamen permanet. Eo enim ipſo imago Dei eſt mens, quo capax eius eſt, eiuſque particeps eſſe poteſt. Iam ergo*

in ea Trinitatē, quæ Deus eſt, inquiramus. Ecce enim mens meminit ſui, intelligit ſe, diligit ſe: hoc ſi cernimus Trinitatem, nōdum quidem Deum, ſed imaginem Dei. Hic .n. quadā apparet Trinitas memoriæ, intelligentiæ, & amoris. Hæc ergo tria potiſſimum tractemus, memoriam, intelligentiā, voluntatē. Hæc ergo tria ut Auguſt. ait in Lib. 10. de Trinit. non ſunt tres vitæ, ſed una uita: nec tres mentes, ſed vna mens, vna eſſentia. Memoria uerò dicitur ad aliquid, & intelligentia, & uoluntas, ſiue dilectio ſimiliter ad aliquid dicitur: vita uerò dicitur ad ſe ipſam, & mens & eſſentia. Hæc ergo tria eò vnum ſunt, quò vna vita, vna mens, vna eſſentia: & quicquid aliud ad ſeipſa ſingula dicuntur: etiam ſimul, non pluraliter, ſed ſingulariter dicuntur. Eo verò tria ſunt, quoad ſe inuicem referuntur. Augu. lib. 14 de Trinit. c. 7 & 8.

Quomodo æqualia ſint, quia capiuntur a ſingulis omnia, & tota.

Aequalia etiam ſunt non ſolum ſingula ſingulis, ſed etiam ſingula omnibus: alioqui non ſe inuicem caperent: ſe autem inuicem capiunt. Capiunt enim & à ſingulis ſingula, & à ſingulis omnia. Memini enim me habere memoriam, & intelligentiam, & voluntatem: & intelligo me intelligere, & velle, atque meminiſſe: & volo me uelle, & meminiſſe, & intelligere.

Quomodo tota illa tria memoria capiat.

Totamque meam memoriam, & intelligentiam, & uoluntatem ſimul memini. Quòd enim memoriæ meæ non memini, illud non eſt in memoria mea: nihil autem tam in memoria eſt, quàm ipſa memoria: totam ergo memini. Item quicquid intelligo, intelligere me ſcio; & ſcio me velle; quicquid autem ſcio, memini. Totam ergo intelligentiam totamque voluntatem meam memini. Ex eodē Aug. lib. de Trinit. Ca. 11.

Quomodo illa tria tota capiat intelligentia.

Similiter cùm hæc tria intelligo, tota ſimul intelligo: neque enim quicquam intelligibilium eſt quod non intelligam, niſi quod ignoro. Quod autem ignoro, nec memini, nec volo. Quicquid ergo intelligibilium non intelligo, conſequenter etiam nec memini, nec volo. Quicquid Ex eodē Aug. lib. & c. citatis.

ergo

ergo intelligibilium memini,& uolo,conſequẽter intelligo.

Quomodo illa tota capiat uoluntas.

Voluntas etiam mea totam intelligentiam, totamque meam memoriam capit, dum vtor toto eo, quod intelligo, & memini. Cum itaque inuicem à ſingulis & omnia, & tota capiantur, æqualia ſunt tota ſingula totis ſingulis, & tota ſingula ſimul omnibus totis: & hæc tria vnum, vna vita, vna mens, vna eſſentia. Ecce illius ſummæ vnitatis, atque Trinitatis, ubi una eſſentia, & tres perſonæ, imago eſt humana mens, licet impar. Mens autem hic pro animo ipſo accipitur, ubi eſt illa imago Trinitatis. Propriè uerò mens dicitur, ut ait Auguſt. non ipſa anima, ſed quod in ea eſt excellentius, qualiter ſæpe accipitur. Illud etiam ſciendum eſt, quòd memoria non ſolùm eſt abſentium, & præteritorũ, ſed etiam præſentium, ut ait Auguſt. in 14. *Lib. de* Trinit. *alioquin non ſe caperet.*

Lib. de Tri. 15. cap. 7.

Ca. 12

Ex quo ſenſu illa tria dicantur eſſe unum, & una eſſentia.

Hic attendendum eſt diligenter, ex quo ſenſu accipiendũ ſit quòd ſupra dixit, illa tria ſcilicet memoriam, intelligentiam, & uoluntatem eſſe vnum, vnam mentem, vnam eſſentiam, quod utique non uidetur eſſe uerum iuxta proprietatem ſermonis. Mens enim, ideſt, ſpiritus rationalis, eſſentia eſt ſpiritualis, & incorporea. Illa uerò tria, naturales proprietates, ſeu uires ſunt ipſius mentis, & à ſe inuicem differunt: quia memoria non eſt intelligentia, uel uoluntas nec intelligentia uoluntas, ſiue amor.

Quòd etiam ad ſe inuicem dicantur relatiuè.

Et hæc tria etiam ad ſeipſa referuntur, ut ait Auguſt. in 9. *Lib. de* Trinita. *Mens enim amare ſeipſam, uel meminiſſe non põt, niſi etiam nouerit ſe. Nam quomodo amat, uel meminit quod neſcit? Miro itaque modo tria iſta inſeparabilia ſunt à ſeipſis: & tamen eorum ſingulum, & ſimul omnia una eſſentia eſt, cùm & relatiuè dicantur adinuicem.*

Ca. 2. & 3. Augu. lib. de Trin. 9 cap. 4.

Aperitur quod ſupra quærebatur, quomodo ſcilicet hæc tria dicantur unum.

Sed iam uidendum eſt quomodo hæc tria dicantur una ſubſtantia. Ideo quia ſcilicet in ipſa anima, uel mente ſub-

ſtantialiter exiſtunt, non ſicut accidentia in ſubiectis, quæ poſſunt adeſſe, uel abeſſe. vnde Auguſt. in 9. Lib. de Trinit. ait, Admonemur, ſi utcunque uidere poſſumus, hæc in animo exiſtere ſubſtantialiter, non tanquam in ſubiecto, ut color in corpore: quia etſi relatiuè dicuntur adinuicem, ſingula tamen ſubſtantialiter ſunt in ſua ſubſtantia. Ecce ex quo ſenſu illa tria dicuntur eſſe unum, uel una ſubſtantia. Quæ tria, ut Auguſt. ait in 15. Lib. de trinit. In mente naturaliter diuinitus inſtituta quiſquis uiuaciter pſpicit, & quã magnũ ſit in ea, vnde põt ẽt ſempiterna immutabiliſq; natura recoli, conſpici, concupiſci. Reminiſcitur. n. p memoriã, intuetur p intelligentiã, amplectitur per dilectionem: profectò reperit illius ſummæ Trinitatis imaginem. Cap 4. Ca. 20.

Quod in illa ſimilitudine eſt disſimilitudo.

Veruntamen caueat, ne hanc imaginẽ ab eadem Trinitate factam ita ei comparet, ut omnino exiſtimet ſimil~m, ſed potius in qualicunque iſta ſimilitudine, magnam quoq; diſſimilitudinem cernat. Ex Augu. li. de trin. 15 cap. 20

Prima disſimilitudo.

Quod breuiter oſtendi poteſt. Homo unus per iſta tria meminit, intelligit, diligit: qui nec memoria eſt, nec intelligẽtia, nec dilectio, ſed hæc habet. Vnus ergo homo eſt, qui habet hæc tria, non ipſe eſt hæc tria. In illius uerò ſumma ſimplicitate naturæ, quæ Deus eſt; quamuis unus ſit Deus, tamen tres perſonæ ſunt, pater, & filius, & ſpiritus ſanctus, & hæ tres perſonæ ſunt vnus Deus. Aliud eſt itaque Trinitas res ipſa, aliud imago Trinitatis in re alia: propter quam imaginem etiam illud, in quo ſunt hęc tria, imago dicitur, ſcilicet homo. Sicut imago dicitur & tabula, & pictura, quæ eſt in ea: ſed tabula nomine imaginis appellatur propter picturam, quæ eſt in ea. Ex eodẽ li. c. 22

Altera disſimilitudo.

Rurſus iſta imago, quæ eſt homo, habens illa tria, una eſt perſona. Illa uerò Trinitas non una perſona eſt, ſed tres perſonæ; Pater filij, & filius patris, & ſpiritus patris, & filij. Itaq; in iſta imagine Trinitatis non hæc tria unus homo, ſed unius hominis ſunt. In illa uerò ſumma Trinitate, Ex eodẽ li. c. 25

cuius

cuius hæc imago eſt, non unius Dei ſunt illa tria, ſed unus
Ibi. ca. 23. *Deus: & tres ſunt illæ perſonæ, non vna perſona. Illa enim tria non homo ſunt: ſed hominis ſunt, uel in homine ſunt. Sed nunquid poſſumus dicere Trinitatem ſic eſſe in Deo, ut aliquid Dei ſit, nec ipſa ſit Deus? Abſit vt hoc credamus.*
Ibidem *Dicamus ergo in mente noſtra imaginem Trinitatis, ſed exiguam, & qualemcunque eſſe, quæ ſummæ Trinitatis ita gerit ſimilitudinem, vt ex maxima parte diſſimilis. Sciendum uerò eſt quod hæc Trinitas mentis, ut ait Augu. in 14. Lib. de Trin. non propterea tantum imago Dei eſt, quia ſui*
Cap. 12 *meminerit mens, & intelligit, ac diligit ſe: ſed quia poteſt etiam meminiſſe, & intelligere, & amare illum, à quo facta eſt.*

Alia aſsignatio Trinitatis in anima, ſcilicet mens, notitia, amor.

Poteſt etiam alio modo alijſque nominibus diſtingui trinitas in anima, quæ eſt imago illius ſummæ & ineffabilis
Cap. 4. *Trinitatis. vt enim ait Auguſt. in 9. Libro de Trinit. Mens,*
Ibi. Vt habetur in lib. de Trin. 15. c. 6. et 7 *& notitia eius, & amor, tria quædam ſunt. Mens enim nouit ſe, & amat ſe: nec amare ſe poteſt, niſi etiam nouerit ſe. Duo quædã ſunt, mens & notitia eius. Item duo quædã ſunt mens, & amor eius. Cùm ergo ſe nouit mens, & amat ſe, manet trinitas, ſcilicet mens, amor, & notitia. Mens autem hic accipitur non pro anima, ſed pro eo quod in anima excellentius eſt. Hæc autem tria cùm ſint, diſtincta à ſeinuicẽ, dicuntur tamẽ eſſe unũ, quia in aĩa ſubſtantialiter exiſtunt.*

Quid tria illa ſignificent.

Et eſt ipſa mens quaſi parens, & notitia eius quaſi pro-
Idẽ li. 9. ca. de trin. Ex Aug. li. de Tri. 9. c. 12. *les eius. Mens enim cùm ſe cognoſcit, notitiam ſui gignit, & eſt ſola parens ſuæ notitiæ. Tertius eſt amor, qui de ipſa mẽte, & notitia procedit, dum mens cognoſcit ſe, & diligit ſe: non enim poſſet ſe diligere, niſi cognoſceret ſe. Amat etiam placitam prolem, ideſt, notitiam ſuam: & ita amor quidam complexus eſt parentis, & prolis.*

Quod non eſt minor mente notitia, nec amor utroque.

Nec eſt minor proles parente, dum tantam ſe nouit mẽs, quanta eſt: nec minor eſt amor parente & prole, ideſt, mente &

te & notitia, dum tantum ſe diligit mens, quantum ſe nouit, & quanta eſt.

Quòd hæc tria in ſeipſis ſunt.

Sunt etiam hæc ſingula in ipſis: quia & mens amans in amore eſt: & amor in amantis notitia: & notitia in mente noſcente eſt. Ecce in his tribus qualecunque ueſtigium Trinitatis apparet.

Quomodo mens per iſta proficit ad intelligendum Deū.

Mens itaque rationalis conſiderans hæc tria, & illam vnam eſſentiam, in qua iſta ſunt, extendit ſe ad contemplationem creatoris: & videt unitatem in trinitate, & trinitatem in vnitate. Intelligit enim vnum Deum eſſe vnam eſſentiam, vnum principium. Intelligit enim, quia ſi duo eſſent, vel vterque ſufficiens eſſet, vel alter ſuperflueret: quia ſi aliquid deeſſet vni quod haberet alter, non eſſet ibi ſumma perfectio. Si verò nihil vni deeſſet, quod haberet alter, cùm in vno eſſent omnia, alter ſuperflueret. Intellexit ergo vnum eſſe deum omnium authorem: & vidit, quia abſque ſapientia ſit quaſi res fatua: & ideo intellexit eum habere ſapientiam, quæ ab ipſo genita eſt: & quia ſapientiam ſuam diligit: intellexit etiam ibi eſſe amorem.

Hic de ſumma Trinitatis unitate.

Quapropter iuxta iſtam conſiderationem, ait Auguſt. in 9. Libro de Trinit. credamus patrem, & filium & ſpiritum ſanctum vnum eſſe Deum, vniuerſæ creaturę conditorem, & rectorem: nec patrem eſſe filium, nec ſpiritum ſanctum vel patrē eſſe, uel filium: ſed trinitatem relatarum ad inuicem perſonarum. Vt enim ait ipſe in Libro de fide ad Petrum: Vna eſt natura, ſiue eſſentia patris, & filij, & ſpiritus ſancti, non vna perſona. Si enim ſic eſſet una perſona, ſicut eſt una ſubſtantia patris & filij, & ſpiritus ſancti, veraciter Trinitas non diceretur. Rurſus quidem Trinitas eſſet uera, ſed vnus Deus trinitas ipſa non eſſet, ſi quemadmodum pater, & filius, & ſpiritus ſanctus perſonarum ſunt abinuicem proprietate diſtincti, ſic fuiſſent quæque naturæ diuerſitate diſcreti. Fides autem patriarcharum, prophetarum, atque Apoſtolorum vnum Deum prędicat trinitatem

[Margin: Cap. — Ibi. Sed ſnīa ſotius q̄ uerbis, i. ſis.]

tatem eſſe. In illa ergo ſancta Trinitate *unus eſt Deus pater, qui ſolvs eſſentialiter de ſeipſo filium vnum genuit: & vnus filius eſt, qui de vno patre ſolus eſſentialiter natus; & vnus ſpiritus ſanctus, qui ſolus eſſentialtler à patre filioque procedit. Hoc autem totum non poteſt vna perſona, ideſt, gegnere ſe, & naſci de ſe, & procedere de ſe, ut enim* Cap. 1. *ait Auguſt. in primo Libro de* Trinitate. N*ulla res eſt, quę ſeipſam gignat ut ſit.*

HAEC eſt ſecũda pars huius diſtinctionis, in qua Magiſter ꝓbat trinitatem, & unitatem per ſimilitudinem propinquam, & expreſſam, cuiuſmodi eſt imago. Et diuiditur hæc pars in duas. In prima oſtendit trinitatem, & unitatẽ iu creatore, per trinitatem, & unitatem conſideratam in potentiis animæ. In ſecunda uerò ĩ habitibus, ibi. *Poteſt etiam alio modo &c.*] Prima iterum pars habet quatuor particulas. In quarum prima oſtendit ubi quærẽda ſit imago in anima, quoniã in parte ſuperiori, & tribus potentiis, ſcilicet memoria, intelligentia, & uoluntate. In ſecunda uerò tãgit imaginis cõditiones, quæ ſũt trinitas, unitas, & ęqualitas, ibi. *Hæc ergo tria, ut ait Auguſt. &c.*] In tertia uero mouet & ſoluit dubitationem, quę oritur ex pręd ictis. Vtrum, ſcilicet anima ſit ſuę potentiæ, ibi. *Hic attendendum eſt diligenter &c.*] In quarta autem docet cauere errorem, qui poſſet cauſari & oriri ex oſtenſione trinitatis creatę, quòd omnimoda ſimilitudo eſſet ad increatam: ubi oſtendit quòd maxima eſt diſſimilitudo imaginis ad Deum. ibi. *Veruntamen caueat &c.*] Similiter ſecunda pars, in qua Magiſter intendit inueſtigare imaginem in habitibus animæ, ſecũdum ꝙ poſſibile eſt, diuiditur in quatuor particulas. Primò enim illa tangit, in quibus imago trinitatis attenditur, quę ſunt, mens, notitia, & amor. Secundo illis prætactis, oſtendit quòd in his attenditur imago propter conſubſtantialitem, ordinem, & ęqualitatem. ibi. *Hæc autem tria &c.*] Tertio oſtendit quomodo mens rationalis in contemplatione trinitatis creatæ proficit ad uidẽdum, & cognoſcendum trinitatem increatam in unitate, ibi. *Mens itaque rationalis &c.*] Quarto uero breuiter recolligit, quæ ſupra ſunt demoſtrata, ibi. *Quapropter iuxta iſtã conſiderationẽ &c.*]

I*Mago Dei tamen permanet &c.*] Contra. hoc obiicit auctoritate Pſal. 72. Dñe in ciuitate imaginem eorum ad nihilum rediges. Reſpon. Imago dicitur dupliciter. Vno modo quãtum ad ſubſtantiale eſſe, & hoc reſpicit trinitatem perſonarum, & ordinem, & æqualitatem, et ſic ſemper permanet. Alio modo prout ſupra eſſe addit bene eſſe, ut decorem, et honorem: et hoc poteſt perdi. Quia homo cum in honore eſſet, non intellexit. Dub. 1.

Memoria uero dr̃ ad aliquid &c.] Dub. 2.

Obu-

Dub. 2 Obiicitur; ergo memoria, intelligentia, & uoluntas ſunt in prędicamento relationis. Item. Quæritur quare mēs dicitur magis ad ſe, quàm memoria, uel intelligētia? Reſp. dicēdum, ꝙ dici ad aliquid eſt dupliciter. Vel proprie & per ſe, ſicut pater & filius: uel ratione alicuius annexi, quia habet reſpectum annexum, & inclinationem, & ſic memoria dicitur ad aliquid, quia innatum habet reſpectū ad memoriale: ſimiliter intelligentia ad intelligibile, & uolūtas ad uolibile, & hęc obiecta ad inuicē habent reſpectum. Et ſic patet obiectio. Ad illud quod q̄ritur de mēte, dicendum, ꝙ mens dicitur ab actu eſſentiali: Propterea eſt intelligendum, ꝙ quo eſt, pōt intelligi inquantum dat aīæ eſſe generaliſſimū, & ſic dr̄ eſſentia. Vel inquātum dat eſſe generale, & ſic dr̄ uita: quia aīa eſt in genere uiuētiū. Aut inq̄tum dat eſſe ſpūale, & ſic dicitur mens. Mens n. non dicitur, niſi q đ uiuit uita intellectiua. Vel aīa ī ſe dicitur eſſentia: ut actus corporis, uita: ut perfectibilis a deo, mens

Dub. 3 *In illa uero ſumma Trinitate, &c.*] Innuit Magiſter, ꝙ tres perſonæ nō ſunt unius dei. Contra: uidet̄ dicere falſum. Quia cū ſint unius eſſētiæ, & eſſētia ſit deus, ſunt unius dei. Si dicas ꝙ non ſequit̄: ego quęro, quare non conceditur ꝙ tres ꝑſonæ ſunt unius dei? Si dicis ꝙ propter hoc, ꝙ obliquus notat diuerſitatem; ergo cum eſſentia non ſit diuerſa a perſona, non pōt dici, tres perſonæ ſunt unius eſſentiæ. Reſp. dicendum ꝙ Gtūs aliquando cōſtruit̄ ī rōne poſſeſſionis, ut ſi dicatur, bos Petri, uel Ioan. aliqñ ex ui declarationis, ut mulier egregiæ formæ: aliquando intrāſitiue, ut creatura ſalis. Intranſitiuè, conſtruitur generale cum ſpeciali, & ſic pōt dici ſubſtantia, uel ꝑſona dei. Ex ui declarationis eſſentiæ, ut importans formam per modum formæ, & ſic dicunt̄ tres perſonæ unius eſſentiæ. Quia ergo qñ dicitur tres ꝑſonæ ſunt unius dei, deus non ſignificat nec ꝑ modū formæ, nec ꝑ modum ſpecificantis: ideo intelligitur ꝑ modum poſſidentis, uel principiantis, & ideo ſimpliciter eſt falſa.

Vt ex maxima parte ſit diſſimilis, &c.] Contra. hoc ur̄ falſum: Quia imago ē ſimilitudo expreſſa, ergo ſi maxime eſt diſſimilis, non eſt imago. Reſp. dicendum, ꝙ eſt exceſſus ſimpliciter, uel in genere. Si ergo loquamur de exceſſu ſimpliciter, ſic dico, ꝙ aīa rationalis non eſt ualde ſimilis deo. Si autē loquamur in genere creaturæ, quia tantum excedit, quantum pōt natura creata, ſic dicitur ualde ſimilis, & expreſſa ſimilitudo dei. Dub. 4.

Si duo eſſent, uel uterque inſufficiens eſſet, &c.] Contra. Quia ēm uiam iſtā monſtrari poſſet, ꝙ nō ſit una perſona. Reſp. dicendum ꝙ in perſonis non pōt eſſe ſuperfluitas; qa in eis eſt una ſufficiētia. Vnde ſi una eſſet ſuꝑflua, & oēs. Sed nō pōt ibi eſſe aliqua īſufficiētia, qa nihil plus hēt tres, q̄ una. Sed ſi eſſent duæ eſſentię, duæ eſſēt ſufficiētiæ: & q̄libet ꝑ ſe eſſet ſufficiēs. Si aūt altera cū altera, q̄libet eſſet inſufficiēs: & ita patet ꝙ nō ē ſimile de duabus eſſentiis, ſicut de duabus ꝑſonis. Dub. 5.

Et uidit, quia abſque ſapientia non ſit &c.] Contra. Secundum hoc uidetur ꝙ pater ſit ſapiens ſapientia genita. Dicendum, ꝙ iſta conſequentia non eſt intelli genda immediate ſ.quia non eſt res fatua,ergo habet ſapientiam genitam. Sed hoc intelligẽdum eſt ſic. Deus eſt ſubſtãtia ſpiritua lis;ergo eſt nata cognoſcere: ergo ſi non habet ſapientiam, eſt res fatua:ergo habet ſapiẽtiam. Sed non eſt ſapientia ſine uerbo,& non eſt uerbum niſi proce dat a mente,& ita generetur:ergo à primo,ſi habet ſapientiam, neceſſe eſt ſapientiam eſſe genitam. Et omnes iſtas cõſequẽtias oportet intelligere immediate. **Dub. 6.**

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An circa tria hæc, memoriã, intelli gentiam, & uoluntatem conſi ſtat imaginis ratio?

CONSEQVENTER ad intelligentiã iſtius partis ſecundæ præſentis Diſtin.quantũ ad primam aſſignationem imaginis,quæ eſt per memoriam, in telligentiam,& uoluntatem:tria quæruntur. Primo,utrum in his tribus,ſcilicet memoria,intelligentia, & uoluntate attendatur ratio imaginis. Secundo de cõpa ratione iſtarũ ad obiectum. Tertio de comparatione earum ad animam,uel ſubiectum.

QVÒD In oĩbus ſimul ſit,uidetur. Ad rationem.n.ima ginis requiritur expreſſa confor matio in diſtinctione;ſed diſtinctio in diuinis attenditur quantum ad tres perſonas:ergo neceſ ſario in imagine creata attenditur quantum ad tres potentias. ITEM. Ratio imaginis conſiſtit in perfecta capacitate, quia ſm Aug.14.eo eſt mens imago,quo põt eſſe capax,& particeps dei: ſed deus non capitur ab anima plene niſi ametur: neque amaĩ, niſi intelligatur:nec intelligitur, niſi præſens apud animã habeatur; ſed primum eſt per uolunta tem, ſm per intelligentiam, tertium per memoriam; ergo &c. ITEM. Notitia ſiue intelligentia appropriatur filio,uoluntas ſpiri tui ſancto: ergo aut truncata & diminuta erit aſſignatio imaginis:aut neceſſe eſt ponere poten tiam reſpondentem patri. **Cap. 8.**

SED CONTRA. Ad eſſe imaginis requiritur repręſentatio in diſtinctione originis,& ordinis: ſed in iſtis potentiis non eſt talis diſtinctio; quia ſimul ſunt cum aĩa concreatæ:nec una ẽ ab alia, nec una põt aliã: ergo in iſtis nõ eſt reperire rationem imaginis. ITEM Imago eſt repſentatio ſm exteriorẽ diſpoſitionẽ,ut patet; ſed iſtę tres potẽtiæ ſunt intimæ ipſi aĩę,ergo ĩ ipſis nõ eſt rõ ima ginis. ITEM. Qđ ſpecialiter memoria non ſit de rõne imaginis, uideẽ, quia cum imago ſit aĩę eſ ſentialis,& ſm potẽtiã rõnalem ſit in ipſa:memoria aũt(ut dicit Philoſo.) eſt ſẽſibiliũ:q̃a eſt ĩ bru tis:ergo uideẽ ꝙ memoria nõ ptinet ad imaginẽ. PRAETEREA cũ memoria ſit ſenſibiliũ,ſiue in telligibiliũ, cõcernit differentiã tẽporis:quia eſt acceptio pñs de pteritis:ſed imago abſtrahit à cõ ditionibus ſenſibilibus,& tẽporalibus;ergo &c. ITEM imago at tendiẽ in his,q̃ ſunt nata recipe re imaginẽ reformationis,ſiue ſi militu- **Ex Lib. de memor. et remini ſcen.**

militudinis:ſed imago illa conſiſtit in tribus uirtutibus theologicis,quarum nulla eſt in memoria:ergo &c. ITEM. Quòd uoluntas non ſit de integritate imaginis,uidetur:quia dicit in Lib. de ſpiritu & aīa,imago eſt in potentia cognoſcēdi, ſimilitudo eſt in potentia diligēdi. Sed uoluntas non pertinet ad potentiā cognitiuam;ergo &c. ITEM. Ois potētia,q̃ eſt de imagine, debet aliis æquari:quia ad rōnem imaginis requiritur æqualitas; ſed uoluntas non æquatur aliis:quia multa intelligimus q̃ non uolumus: ergo &c. SI DICAS ꝙ non attēditur æqualitas reſpectu obiectorum ſed reſpectu actuum, ut ſit ſenſus,quicquid intelligo, uolo me intelligere,adhuc non eſt uerum,quia multorū meminimus, quæ nollemus meminiſſe.

Cap. 39

RESOLVTIO.

Imaginis ratio conſiſtit utique in his tribus ſed cum comparatione ad unitatem eſſentiæ & pluralitatem actuum.

RESPON. Dicendum, quòd ſicut dicit Aug. & Magiſter recitat,imago attendit in his tribus potētiis cū cōparatione ad unitatē eſſentiæ,& pluralitatē actuū in q̄bus eſt diſtinctio, & ordo,& origo unius ab altero ꝑ modum quedam diſponēdi. Nā retentio ſpēi diſponit ad intelligēdū, & intelligentia ad amandum, ſm ꝙ intelligitur eſſe bonum.

ET PER hoc patet ſolutio ad lud qđ obr:in iſtis potentiis non eſt diſtinctio ꝑ originē:ergo &c. AD ILLVD,quod obr,ꝙ imago attendit ſm exteriorē diſpoſitionē:dicēdum,ꝙ eſt imago rei corporalis,& ſenſibilis,& hæc quia offert ſe cognitioni per exteriora,habet imaginem repræſentantem ſecundum exteriorē diſpoſitionem. Eſt iterum imago rei ſpiritualis,quæ eſt intima cuilibet rei, & q̄ cognoſcitur ſm ꝙ uirtus recolligitur ad intima, & habet imaginem repræſentantē quantum ad intimas diſpoſitiones. AD ILLVD ergo,quod obiicitur ꝙ memoria eſt ſenſibiliū: dicendum,quòd memoria accipitur tripliciter. Vno modo ꝓut eſt receptiua, & retentiua ſenſibilium,& præteritorū. Alio mō prout eſt retentiua præteritorū: ſiue ſenſibilium ſiue intelligibilium, Et tertio modo prout eſt retentiua ſpecierum abſtrahendo ab omni differentia temporis,utpote ſpecierum innatarū: hoc tertio mō eſt pars imaginis, ſed obiectio currit de aliis primis duobus modis. Primo modo memoria ſequitur ſenſum,ſecundo modo ſequitur ipſam intelligentiam, & uoluntatem,tertio modo antecedit, & reſpōdet patri. AD ILLVD,quod obiicit, quòd memoria non reformatur: dicendum,ꝙ immo memoria reformatur,& quantum ad ſtatum uiæ, & quantum ad ſtatum patriæ. In primo per ſpem, & hoc patet per expoſitionem Aug. ſuper illud uerbum Matt. 22. Diliges do. Deum tu. ex to. cor. tuo. i. intellectu ſine errore. Ex tota anima. i. ex uoluntate ſine cōtradictione. Ex tota mēte. i. memoria ſine obliuione. In ſecūdo ſtatu reformatur quantum ad tentionem. Vnde. Bern. dicit, Quia Deus eſt futurus intelligentiæ plenitudo lucis, uoluntati multitudo pacis, memoriæ conti-

Platonicis hunc tertium agnoſunt memoriæ modum, & non Peripatetici.

nuatio æternitatis. Nec eſt etiã inconueniens, ꝙ memoria quam uis ſit prima, reformetur per do tẽ ultimam: quia ordo reformationis, & deformationis incipit a poſteriori: ordo autẽ formatio nis incipit á ſuperiori: ideo a uoluntate incipit reformatio, & tẽdit uſque in memoriam. AD ILLVD, quod obiicitur ꝙ imago eſt in potentia cognoſcendi, Dicendũ, ꝙ ſimilitudo dicit qd gratuitum, & ideo dicitur eſſe ꝑ appropriationem in uoluntate, ſiue in dilectione. Imago uero non dicit gratuitum, ideo dicif eſſe in potentia cognoſcẽdi. Vel aliter de imagine, quia i filio eſt prima imago, & filio appropriaf intelligentia, quę eſt in potentia cognitiua: ideo dicitur imago eſ ſe in potentia cognoſcendi. AD ILLVD, uoluntas nõ ęquatur intelligentiæ. Dicendum, quòd uoluntas prout communiter accipitur ad uelle, & nolle, quorum utrunque eſt actus uoluntatis, bene æquatur: ſecundum quòd dicitur uti eſſe cõmune ad utrũque, ſicut dicit Aug. & habetur in litera, quòd uoluntas capit illam dum utor &c. Quicquid.n. recordamur, uel intelligimus, in facultatẽ uolũtatis accipimus ad eligendum, uel ad reſpuendum: & iſtud eſt ſecũdum quòd dicit actum communem uoluntatis; ſed ſecundum actum ſpecialem, qui eſt uelle tantum, non æquatur. de iſto eſt oppoſitio quomodo ſic uelle non compræhendit totam uolũtatem, ſicut meminiſ ſe totam memoriam, & intelligere totam intelligentiam.

QVAESTIO II.

An imago attendatur in his eiſdem potentijs per comparationem ipſarum ad Deum?

DE potentiis in comparatione ad obiectum, utrum uidelicet attendatur imago in eis per comparationem ipſarum ad deum. Et uidetur ꝙ ſic, quia eo eſt anima imago, quo capax dei, & particeps eſſe poteſt, ut dicit Augu. 14. de Trin. ſed eſt capax quãtum ad partem ſuperiorem: ergo &c. ITEM. In eodem. Imago illius quo nihil melius eſt, in quirenda eſt, & inuenienda, quo mens noſtra nihil melius habet: ſed hoc eſt ſuperior pars, ergo ITEM. Hoc idem uidetur ratione; quia imago dicitur eo quod ducit in prototypum; ergo cum illud ſit deus, nõ attenditur imago in potentiis his, niſi ſecundũ ꝙ ducunt in deum. Sed ꝑ has potentias hõ ducitur in deũ, dum per eas cõuertitur in eum; ergo &c. ITEM. Deus eſt obiectũ uirtutum theologicarũ in quibus conſiſtit imago reformationis: ergo cum idem ſit obiectum utriuſque imaginis: quia una eſt ductiua alterius, & perfectiua, propterea ſi deus eſt obiectum unius: ergo & alterius. Cap. 8.

CONTRA. Aug. 9. de Tri aſſignat imaginem in mente, intellectu, & amore ſẽm ꝙ anima meminit ſui, & intelligit ſe, diligit ſe: ergo uidetur ꝙ imago attendaf per cõuerſionẽ ſui ſupra ſe. ITEM. Aug. 12 de Tri. c. 4. Cũ in natura mentis humanæ q̃rimus Trinitatem, in tota quærimus, non ſeparantes actionẽ tẽporalium a contemplatione eternorum, ut tertium aliquid iam quæ- Cap. 4.

quæramus; ergo Trinitas imaginis attenditur ſecundum actionem temporalium, & ita per cõuerſionem ad inferiora. ITEM. Secundum ꝙ anima conuertitur ſupra inferiora, uel ſupra ſe, eſt æqualitas,& ordo,& origo,& omnia quæ concurrunt ad rationem imaginis. ITEM. Imago eſt in peccatoribus a deo auerſis,& in illis etiam q nullo modo poſſunt reuerti, ut ſunt damnati: ergo ratio imaginis non attẽditur penes conuerſionem ad deum. ITEM. Neceſſe eſt quantum ad perfectam rõnem imaginis ęquari cognoſcentem, & cognitum, ſiue dicentem,& dictum. Nã iſta duo patrem, & filium repræſentant: ſed in conuerſione ad deũ non eſt talis æquatio; ergo &c.

RESOLVTIO.

Quinimmo primò, & principaliter ut conuertuntur ad deum; quam ut conuertuntur ad animam.

RESP. Ad intelligentiam prędictorum, tria oportet in imaginis ratione præſupponere. Primo,n. imago attenditur ſecundum expreſſam conformitatem ad imaginatum. Secundo ꝙ illud quod conformatꝫ imagini, ꝑ conſequẽs conformetur imaginato: unde qui uidet imaginem Petri, per conſequens uidet & Petrum. Tertio, ꝙ aĩa ſꝫm ſuas potentias conformis redditur his, ad q̃ conuertitur, ſiue ſꝫm cognitionem, ſiue ſecundum amorem. Quoniã ergo cum anima conuertitur ad deum, ſibi conformatur, & imago attenditur ſecundum conformitatem: ideo imago dei conſiſtit in his potentiis quæ habent obiectum deum. Rurſum quoniam anima eſt imago dei ſecũdum ꝙ conformatur imagini, & imaginato, ideo anima ſecundum ꝙ conuertitur ſupra ſe, nõ recedit a conformitate: & ideo imago conſiſtit in his potentiis ſecundum quod habent animã pro obiecto. Sed cum conuertitꝰ ad creaturas inferiores, illis conformatur, in quibus non eſt imago dei; ſed ueſtigium: ideo potentiæ animæ ſecundum quòd habent inferiora pro obiectis, recedunt a ratione imaginis: quia recedunt a conformitate expreſſa. Licet itaque in huiuſmodi potentiis ſecundum quòd conuertuntur ad inferiora, ſit reperire Trinitatem, & aliquam conformitatem: ſimiliter in potentiis ſenſitiuis, ſicut oſtẽdit Aug. quia tamen deficiunt ab expreſſa conformitate, non reperitur ratio imaginis in eis. Vnde Auguſti. inueſtigat in omnibus potentiis animæ Trinitatem, non quia in eis ſit imago, ſed ut a rõne imaginis excludat. Vñ q̃rens Trinitatẽ in tota anima, quærit eam in ſuperiori, & inferiori parte rationis, & in ſenſu. Et hoc eſt, quod dicit in illa auctoritate. Cum in natura mentis humanæ quęrimus Trinitatẽ, in tota q̃rimus. non dicit quærimus imaginem. Vnde Auguſt. 13. de Tri. Quamuis in inferiori parte rationis inueniri Trinitas poſſit, imago tamen inueniri non poteſt. *In fine* Concedendum eſt ergo ꝙ imago conſiſtit in his potentiis ſecundum ꝙ ad animam cõuertuntur: primo tamen & principaliter, ut oñdunt primæ rationes, ſecundum ꝙ conuertuntur ad deum. Vnde Augu. his duobus modis aſſignat imaginem

Prima eſt in mente, notitia, & amore; ſecundum ꝙ mens nouit, & amat ſe. Secūda eſt in memoria, intelligentia, & uoluntate: & in fine Libri oſtendit completiſſimam rationem imaginis eſſe in comparatione ad Deum.

Ex his patet reſponſio ad primum, ſecundum, & tertium: quia primum argumentum cōcedendum eſt: ſecundum uero concludit, ꝙ in inferiori parte ſit trinitas: & tertium ꝙ conformitas; ſed hæc ſoluta ſunt: quia non eſt expreſſa. Ad illud, ꝙ obiicitur, de conuerſione peccatorum. Reſpondeo, quòd imaginem in his potentiis ſecundum conuerſionem non actualē, ſed aptitudinem, quæ nunquam relinquit potētias: ſicut greſſibilis etiam dicitur homo qui habet pedes truncatos, quamuis non gradiatur. Ad illud, ꝙ obiicitur, quod neceſſe eſt in imagine cognoſcens, & cognitū adęquari. Dicendum, ꝙ non oportet cognitum adęquari cognoſcenti adæquatione rei ad rem, ſed ſub ratione cognoſcibilis: unde tantum eſt cognitum in intelligētia, quantum repręſentatur a memoria. Quod autem ſimpliciter adæquetur, non oportet: adæquatur tamen ſecundum ꝙ anima conuertitur ſupra ſe. Vnde rō imaginis quo ad quid eſt, in conuerſione ad Deum: quo ad quid, eſt in conuerſione animæ ſupra ſe. In conuerſione ad Deum eſt plus, quia plus habet de ratione uenuſtatis, & conformitatis: in conuerſione ad ſe, plus habet à ratione conſubſtantialitatis, & æqualitatis.

Qvaestio III.

An istæ animaſticæ potentiæ, ſcilicet memoria, intelligentia, & uoluntas idem ſint in eſſentia cum ipſa anima?

De comparatione iſtarum potentiarum ad animam, ſiue ad ſubiectum, utrum uidelicet ſint idem ī eſſentia cum anima. Et uidetur ꝙ ſic. Quia Aug. dicit. 10. de Trinit. hæc tria memoria, intelligentia, & uoluntas ſūt una mens, una uita, una eſſentia, ac per hoc una ſubſtantia. Item. Ber. ſuper Cantica canti. Quædā in aīa intueor intelligētiā, memoriam & uolūtatē: hæc tria ipſa eſt. Si tu dicas ꝙ hoc dicitur ꝑ cauſam, hoc nihil eſt; quia Augu. de Spiritu & anima dicit, quod anima eſt quædam ſua, ut potentiæ: & quædam nō ſua, ut uirtutes: ꝙ ſi per cauſam eſſet, utrumq; poſſet dici. Item hoc ipſum uidetur uelle dicere Philoſophus, quia idem dicit eſſe principium eſſendi, & operādi: ergo cum principium eſſendi ſit ipſa forma ſubſtantialis: principium operandi ergo erit ipſa, ſed principium operādi eſt potentia, ergo potentia eſt principium eſſendi, ſed non eſt principium eſſendi niſi forma ſubſtantialis in homine, ergo potētia, & forma ſubſtantialis ſunt idem in ſubſtantia. Item. ratione oſtenditur. Sicut materia prima eſt omnia nata recipere per ueritatem, ſic anima ſecundum ſimilitudinem. Sed potentia mater æ primæ reſpectu formarū ſuſcipiendarum non differt per eſſentiam ab ipſa, ergo ſimiliter uidetur ꝙ potentię animæ. Probatio

Ariſ. 2. de ani. 24. et 2 Phy. 17

2. de Gene. 2.

4. Phy. 15.

batio minoris. Si enim per eſſentiam differret, aut eſſet ſubſtantia, aut accidens. Non accidens: quia antecedit omnem formam & omne accidens. Si ſubſtantia, aut ergo materia, aut forma.

Præterea, ſi differret, illius eſſet materia capax. ITEM forma accidentalis nõ eſt ſimplicior forma ſubſtantiali. Sed potẽtia operandi non differt à potentia accidentali, utpote potentia calefaciendi, non differt per eſſentiam a caladitate, nec potentia illuminandi ad ipſo luce, ergo

Ex 7. Meta-phy. com. 5. ſimiliter uidetur ꝙ nec potentia animæ ab ipſa anima. ITEM. quod uni eſt accidens, nulli ſubſtantia eſt: ſed iſtę potẽtiæ ſunt animæ ſubſtantiales: ergo non ſunt ei accidentales, & per conſequens non ſunt accidentia: ergo ſunt ſubſtantia: conſtat autẽ ꝙ non alia, quàm anima. Probatio minoris, quia anima rationalis, ſenſibilis, & uegetatibilis in homine, non dicit diuerſitatem ſubſtantiarum, ſed potentiarũ: ergo conſtat ꝙ in homine iſtæ differentiæ, uectigabile, ſenſibile, rationale, accipiuntur à potẽtiis, & huiuſmodi differentiæ ſunt ſubſtantiales, ergo & potentię, ergo &c.

Ca. 12 Tom. 3. CONTRA. Aug. in 15. de Trinitate. Aſſignat differentiã imaginis creatæ ad trinitatem illam ſcilicet increatã, quia in illa trinitate eſt habens, id quod habetur, hic autem habens, non eſt id quod habetur: ergo ſi anima habet tres potentiãs, ergo eſſentialiter non eſt ille. ITEM. Dio-

Diony. & Ang. hier. ca. 11. nyſi. dicit ꝙ in quolibet creato differunt hæc tria, ſubſtantia, uirtus, & operatio: ergo in anima differunt ſubſtantia, & potentiæ. ITEM. Boetius: in quolibet creato differunt quo eſt, & qđ eſt, ſiue ꝗd ẽ, & eſſe: ergo ſimiliter imò multo fortius quod poteſt. & quo poteſt. ITEM. rationibus oſtenditur ſic. Quæ differunt genere, differunt eſſentia & unum de altero non prædicatur eſſentialiter: ſed potentiæ, & anima ſunt huiuſmodi, quia anima eſt in genere ſubſtantiæ, ſed potentiæ ſunt in ſecunda ſpecie qualitatis, ſcilicet naturalis potentię: ergo &c. ITEM, illa quorum unum eſt extra alterũ, differunt eſſentialiter, & ſubſtantialiter: ſed uirtus egreditur ſubſtantiam, quia operatur in obiectum quod eſt extra: ſed impoſſibile eſt quòd operetur ubi non eſt, ſi ergo uirtus eſt ubi operatur, & operatur extra ſubſtantiã cuiuslibet: ergo uirtus egreditur extra ſubſtantiam: ergo &c. ITEM. ad hoc eſt alia ratio. Quia ſi eadem per eſſentia eſſent anima & potentiæ; unum, non multiplicaretur niſi ſecundum multiplicationem alterius, & ſic cũ unum tantum ſit anima, haberet tãtum unam potentiam, ſed hoc eſt falſum: ergo &c.

RESOLVTIO.

Nec omnino idem, nec omnino non idem. Non omnino idem; quia ſe habent per modum egredientis. Non omnino non idem; quia non ulterius generis, ſed eiuſdem per reductionem.

AD prædictorum intelligentiã notandum eſt, ꝙ potentia naturalis dicitur tripliciter. Primo modo prout dicit modum exiſtendi naturalis potentiæ in ſubiecto: ſecundum quem dicitur

ſubiectum,facile,uel difficile,ad aliquip agendum:& ſic naturalis potentia dicit modũ qualitatis,& eſt gñaliter in ſecunda ſpecie qualitatis:ut patet cum dicit curſor & pugillator, quorum utrunq; dicit facilitatem, quæ ſequitur modum exiſtendi potentię gradiendi,& reſiſtendi,ſi ne agendi in ſubiecto. Secundo modo potẽtia naturalis dicitur potentia naturaliter egrediens à ſubſtantia. Et hoc pòt eſſe dupliciter. Vno modo aliqua potentẽtia egredit à ſubſtantia cũ accidente, ut potẽtia calefaciendi. Ignis enim per ſuam ſubſtantiã non calefacit ſine caliditate, & hęc potentia non eſt alterius generis q̃ ſit qualitas à qua egreditur:unde potentia,quæ eſt calefaciendi, eſt in eodem gñe cũ caliditate. Alio modo dicit naturalis potẽtia, quę naturaliter egreditur de ſubſtantia immediatè, ſicut potentia gñerandi quantum ad inductionẽ ultimę formę:& hęc quidem non eſt alterius generis cum ſubſtantia, ſed reducitur ad genus ſubſtantiæ tanq̃ ſubſtantialis differentia. Per hunc modum intelligendum eſt in potẽtiis animę. Nam uno modo conuenit nominare potentias animę, ut dicunt facilitatem, quę dicit modum potentię exiſtendi in ſubiecto,ſicut ĩgenioſitas,& tarditas: & hęc quidẽ ſunt in ſecũda ſpecie qualitatis. Alio mõ cõuenit potentias noĩare,prout dicũt ordinem ſubſtantiæ ad actũ,q eſt mediante aliqua proprietate accidentali:ut potentia ſyllogizãdi,q̃ eſt in aĩa.cum hẽt habitum ſyllogizãdi:& hęc eſt in eodem gñe, in quo eſt ſcientia ſyllogizandi, uidelicet in prima ſpecie qualitatis. Contingit iterũ noĩare potentias aĩę, ut immediatè egrediuntur à ſubſtantia,ut per hæc tria memoriã,intelligentiã, & uoluntatẽ,& hoc patet. Quia omni accidente circumſcripto, intellecto ꝙ anima ſit ſubſtantia ſpiritualis hoc ipſo quod eſt ſibi pręſens,& ſibi cõiuncta,hẽt potentiã ad memorandũ,& intelligendum ſe. Vñ iſtæ potentiæ animæ ſunt ſubſtantiales:& ſunt in eodem gñe ꝑ reductionem, in quo eſt anima: attamẽ quoniam egrediũtur ab anima [potentia enim ſe hẽt per modũ egredientis] non ſunt omnino idem ꝑ eſſentiã, nec tñ adeo differunt, ut ſint alterius generis, ſed ſunt in eodem gñe per reductionem. Et poteſt ſatis manifeſtum exẽplum dari in re, & in ſimilitudine eius Nam res nõ habet tantam identitatem cũ ſua ſimilitudine, ut ſint unum numero: nec tantam diuerſitatem ut differant numero. Similitudo enim Martini non adeo diſtat à Martino, ut penitus differat ab eo. Et ideo ſimilitudo rei in eodem gñe eſt ꝑ reductionẽ cũ eo,cuius eſt ſimilitudo. Quia enim egreditur,ideo differt,ſed non tranſit in aliud genus. Et loquor de ſimilitudine ſ̃m rõnem ſimilitudinis,non intentionis.i. prout a ſubiecto exiit, & non recedit;ut ſplendor à luce. Concedendæ ergo ſunt rationes probantes ꝙ anima non eſt ſuæ potentię per eſſentiam.

Ad illud ergo,ꝙ obiicitur, in contrariũ de Aug. & Ber. ꝙ aĩa eſt ſuæ potẽtiæ. Dicendũ,ꝙ non

non eſt ibi p̄dicatio accidẽtis de ſubiecto, nec eiuſdẽ ꝑ eſſentiã, ſed ſubſtantialis, uel eſſentialis. Propter qđ notandũ ꝙ eſſentia le dicitur quatuor modis. Primò mõ eſſentiale, qđ dicit rei eſſentiã tm̃, ſicut ſpecies ſingularis. Scd̃o mõ dicit̃ eſſentiale, qđ eſt de eſſentia, & conſtitutione rei, ut materia & forma. Tertio mõ dicit̃ eſſentiale, ſine quo res nõ põt eſſe, nec põt ĩtelligi eſſe, ut ſunt illa, in q̃bus attendit̃ rõ ueſtigii, ut unitas, ueritas, bonitas. Quattò mõ dicit̃ eſſentiale, ſine quo res nõ põt cogitari habere ꝑfectum eſſe, ut ſunt potentiæ in aĩa, in q̃bus attendit̃ imago: & hoc eſt minimo mõ ſubſtantiale, ſiue eſſentiale, non tamen trãſit in aliud genus: ideo aĩa dicitur ſuę potentiæ, q̃a nõ trãſit in aliud genus. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, ꝙ idẽ eſt principiũ eſſẽdi, & operandi. Dicẽdum, ꝙ uerũ eſt de principio remoto, ſed de proximo eſt impoſſibile. Nã ſi idem oĩno eſſet principiũ, proximũ, tunc idẽ eſſet in re eſſe, & oꝑari. Similiter ſi idẽ eſſet principium, cũ res ſemꝑ habeat eſſe, ſemꝑ haberet operari. Quia ergo forma dicit proximũ, & immediatũ principiũ eſſendi, potẽtia uero proximũ & immediatũ principium operandi, patet ꝙ impoſſibile eſt eſſe omnino idẽ. AD ILLVD, quòd obiicitur, de potentia materiæ. Dicendũ, ꝙ materia non eſt ſua potentia ꝑ eſſentiã, qm̃ non eſt ipſa ordinatio ad formã, eſt tñ ipſa potẽtia materię, eſſentialis ipſi materiæ, ſicut potẽtia actiua ipſi ſubſtantię, & minus quidem elongatur potentia materiæ a materia, quàm potentia actiua à ſubſtantia. Quoniam potentia materiæ eſt potẽtia paſſiua, quę dicit ordinẽ ad aliud cũ priuatione. Sed potentia actiua dicit ordinẽ cum poſitione, & iõ minus addit potentia materię ſupra materiã, q̃ potẽtia actiua ſupra ſubſtantiã: & hinc eſt ꝙ non ita diſtinguunt̃ diuerſę potẽtiæ in eadẽ materia, ſicut in eadem ſubſtantia. AD ILLVD, ꝙ obr̃, de forma accidentali. Dicendũ; ꝙ forma accidentalis nõ eſt ſua potentia. Nã potẽtia eius eſt inquantum influit in alterum: attamen potentia illa non tãtum addit, quantum potẽtia formæ ſubſtantialis: quoniam potentia formæ accidentalis dicit ordinationem ad actũ, ſed non ſufficiẽtem per ſe, ſed per uirtutem ſubſtantię. Sicut enim accidens non eſt ꝑ ſe, ita non habet uirtutem operandi per ſe, ſed per uirtutem ſubſtantię: & ita hoc patet. AD ILLVD, quod obiicitur, ultimo. Dicendum quòd potentiæ animę, non ſunt accidentales: tamen argumentum non ualet quia fortaſſis rationale ſenſibile uegetabile non accipiuntur a potentiis, ſed à diuerſis naturis repertis in anima. Illud autem argumẽtum, quod factũ eſt ad oppoſitum, quòd differunt, quia ſunt in diuerſis generibus: ſoluendum eſt, per interemptionem, quia non ſunt in diuerſis generibus, ſed in eodẽ per reductionẽ &c.

AR-

ARTICVLVS II.
QVAESTIO I.

An imago attendatur in mente, notitia & amore ut in potentiis, aut ut in habitibus, aut in utriſque ſimul: uel in ſubſtantia, & habitibus?

CONSEQVENTER eſt quæſtio de ſecunda aſſignatione imaginatione imaginis per mentem, notitiam, & amorem. Circa hanc quæruntur tria. Primum eſt de iſtis abſolute, utrum uidelicet imago attendatur in iſtis ut in potentiis, aut in habitibus, aut in potētiis, aut in habitibus, aut in ſubſtantia & habitibus. Secundum eſt de iſtis in comparatione adinuicem. Tertium utrum hæc trinitas imaginis, ueat neceſſario in cognitionē Trinitatis quantum ad perſonas.

CIRCA hanc ſic proceditur, & oſtenditur primo quod non in his, ut in potētiis attendatur imago; quia prædicta aſſignatio fuit in potentiis: ergo ſi hic etiā eſſet in potentiis, non eſſet niſi inculcatio uerborum. PRAETEREA, notitia, & amor, non dicūt potentiā; ſed habitus, licet mens poſſit dicere potētiā, ergo prædicta tria non poſſunt poni ſub ratione potentiarum. ITEM. Oſtenditur quòd non dicunt habitus. quia Aug. dicit imaginis aſſignatione mens nouit ſe, diligit ſe; ſed nullius habitus eſt noſſe, nec amare: ergo &c. ITEM. Si mēs ſtat pro habitu, quæro pro quo habitu? Si pro habitu memoriæ, de quo magis uidetur: quia non eſt alium dare: ſed actus habitus huius eſt meminiſſe, & non alius. Sed Auguſ. aſſignat menti hos actus, ſcilicet noſſe, & amare: ergo &c. ITEM. Oſtenditur quod non in potentiis & habitibus. Cum enim potentiæ ſint tres, & habitus tres: tunc nō eſſet ternarius, ſed ſenarius. ITEM. Quæro pro qua potētia ſtat ibi mens: aut enim ſtat pro omnibus, aut pro duabus, aut pro una. Si pro omnibus, tunc non eſt ibi Trinitas. Si pro duabus, tūc eſt ibi quaternitas, cum duo ſint habitus. Si pro una, non poteſt habere iſtos duos actus, noſſe, & amare: ergo non ſumitur trinitas ſecundum habitus, & pōtentias ſimul. ITEM. Oſtenditur quod non ſecūdum ſubſtantiam, & habitus. Cum enim habitus cognoſcendi, & amandi ſequantur ipſam ſubſtantiam tempore, & ſubſtantia etiam poſſit eſſe ſine his; ratio autem imaginis ſit ipſi animæ perpetua, & inſeparabilis, & concreata; ergo non eſt in habitibus, & ſubſtantia ſimul. ITEM. Si ſubſtantia cōnumeratur habitibus, & habitus ſunt tres, & ſubſtantia una; ergo erit ibi quaternitas. Si tu dicas, quod non differt notitia, ſecundum quod eſt habitus intellectiuæ, & memoriæ, Contra. habitus ſunt diſpoſitiones potentiarum: cum ergo ſint tres potentiæ, erunt tres habitus. ITEM. Magiſter dicit in littera, quod mens accipitur non pro animæ ſubſtantia tota; ſed pro eo quod eſt in ea eminentius.

RESOLVTIO.

Neque ut in potentiis, neque ut in habitibus: ſed quantum ad ſubſtantiam animæ ratione mentis ſe noſcētis et amātis: et quātum ad habitus ratione notitiæ, & amoris.

RESP. Dicendum quod differt ſecundum quoſ-

quoſdam aſſignatio hæc a præcedenti: quia prior fuit in potẽtiis, hæc eſt in habitibus. Et rñdent obiectionibus per diſtinctionem mentis. Mens enim ſecundũ quadruplicem modum accipiendi diuerſificatur. Dicitur enim uno modo a mente, quod eſt luna, ſiue defectus: & ſic dicitur de tota animæ ſubſtantia, propter trãſmutationes quas habet. Secundo modo dicitur a mentiendo, & ſic ſtat pro iudicatiua ui, & ſic accipit eam Dam. ponẽs ipſam inter potentias cognitiuas. Tertio modo dicitur ab eminendo, & ſic ſtat pro ſuperiori parte rõnis, & ſic accipit eã Aug. frequẽter. Quarto mõ dr̃ à meminiſſe, & ſic ſtat pro memoria & quantum ad actum, & quãtũ ad habitum. Dicunt ergo, ꝙ in aſſignatione huius trinitatis, mens ſtat pro habitu memoriæ; ſed in adaptatione, cũ dicit econtra, mens nouit ſe, & diligit, ſtat pro potẽtia memorandi. Sed iſtud non uideatur conuenienter dictum: quã adaptatio debet reſpondere aſſignationi: & præterea cum actus proprius mentis ſtat pro memoria, ſic meminiſſe ibi deberet tangi; ſed Aug. in hac aſſignatione nunquam facit mentionem niſi de duobus actibus, ſcilicet noſſe, & amare, qui non ſunt memoriæ; ſed aliarũ potentiarũ. Reſp. ergo, quòd trinitas iſta nõ eſt in potentiis: quia amor & notitia, non dicunẽ potentiæ. Nec in habitibus: quia mens nõ poteſt ſtare pro habitu, cum ipſa accipiatur ut agẽs. Nec põt eſſe in potẽtiis, & habitibus: qã mẽs nõ põt ſtare ꝑ una potẽtia, cũ aſſignẽtur ei actus duarũ potentiarum. Non põt ſimiliter ſtare ꝑ pluribus potẽtiis: qã nõ eſſet trinitas: Reſtat ergo ꝙ neceſſe eſt ponere, ꝙ trinitas iſta attendaẽ q̃tum ad ſubſtantiã aĩę rõne mentis ſe noſcentis, & amãtis, & q̃tum ad habitus, rõne notitiæ & amoris: & ſic eſt trinitas, cum ſubſtantia ſit una, & habitus ſint duo. Differt ergo hæc aſſignatio a præcedenti: quia, præcedens fuit per uniformitatem in potentiis, per comparationem ad habitus, & ad actus: ſed hæc eſt in ſubſtantia, & habitibus. Differt etiam in hoc: quia præcedens fuit per conuerſionem animæ ad deum: hęc eſt per conuerſionem animę ſupra ſe, & pluribus modis nõ attendiẽ imago in hoĩe, ut ſupradictũ fuit. Differt etiam: quia præcedens aſſignatio imaginis magis eſt propria, & conueniens, q̃ hæc. Nã (proprie loquẽdo) imago conſiſtit in unitate eſſentiæ, & trinitate potẽtiarum: ſecundũ quas anima nata eſt ab illa ſumma trinitate ſigillari imagine ſimilitudinis, q̃ conſiſtiẽ in tribus uirtutibus theologicis. Vnde Augu. hanc aſſignationẽ primo ponit inueſtigando, ut ꝑ hãc deueniat ad illam, in qua finit ſpeculationẽ ſuam. Vnde hæc aſſignatio non eſt propria ſicut alia. Vnde Magiſter ſecundo eam ponit tanquam non principalem.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur: quòd habitus nõ ſunt coæui &c. Dicendum, ꝙ triplex eſt habitus. Quendam enim habitũ habeẽ animæ potentia ab acquiſitione, quendam ab innata diſpoſitione, tertium habet a ſui ipſius origine. Hoc aũt patet, quia habitus eſt quo potentia facilis

eſt in actum: potentia autẽ his tribus modis eſt facilis. V.g. affectus noſter habet facilitatem ad diligendũ bonũ alienum ꝑ acquiſitã diſpoſitionẽ, ut per uirtutẽ: ad diligendum uero bonũ ſuũ, ꝑ innatã diſpoſitionẽ: & ad diligendũ ſeipſum, ꝑ ſui natura lẽ originẽ. cum. n. ſit ſibi indiſtã ter unitus, ſemper eſt habilis ad ſe amandum: ſimiliter cum ſemper ſit ſibi præſens, ſemꝑ eſt habilis ſibi ad cognoſcendũ. Et ſic patet illud qđ obiicitur de cogitate, nã quo ad tales habitus eſt bene coguitas. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ tres dicuntur eſſe habitus ſm tres potẽtias. Dicendum ꝙ in hac trinitate non cadit, nec habet locũ habitus memoriæ: q̃a attenditur in ipſa aĩa ſm ꝙ conuertit ſupra ſe. & ideo ipſa animæ ſubſtantia tenet locũ memoriæ: & ipſa pña, & oblatio qua aĩa offert ſe ſemper ſuę intelligentiæ, tenet locum habitus, & actus memoriæ: & ita patet ꝙ ibi cadunt tm̃ habitus duarum potentiarum, & iõ eſt ibi trinitas. AD ILLVD, qđ ultimo obiicitur, de uerbo Magiſtri. Dicendum, ꝙ intelligitur non pro animæ ſubſtantia tota: ꝙ ſi aliter intelligatur, non habet ueritatẽ uerbum Magiſtri. Quod patet per Augu. qui occaſione huius imaginis quaſi per totũ Decimũ de Trinita. oſtendit aĩam habere cognitionem ſui innatã, q̃ eſt agnitio ſuæ ſubſtantiæ: & propterea nihil unum in anima & cognoſcit & diligit, niſi ſubſtantia: ergo ſi mens ſtaret pro una potentia, non haberet illos duos actus, ſ. noſſe, & amare.

QVAESTIO II.

An tria hæc dicta, ſcilicet mens, notitia, & amor habeant ordinem, æqualitatem, et conſubſtantialitatem?

QVæritur de iſtis comparatione ad inuicem, ſm triplicẽ cõparationẽ quam ponit Aug. uidelicet ordinis, ęqualitatis, & conſubſtãtialitatis, & Magiſter recitat in litera. Ordo autem inter hæc eſt: ꝙ mens eſt parens, notitia eſt proles, & ſpiritus eſt amor ab utroq; ꝓcedẽs. Aequalitas aſt etiam ibi: quia mens ſe tantum nouit quãtum eſt, & tm̃ diligit, quantum ſe nouit. Eſt & ibi cõſubſtantialitas. Vnde Auguſt. 9. de Tri. Admonemur [ſi utrunq; uidere poſſumus] ſubſtantialiter hæc in aĩa conſiſtere, non tanq̃ in ſubiecto, ut dolor in corpore, aut ulla qualitas aut quantitas. Quicquid. n. tale eſt, non excedit ſubſtantiam in qua eſt. Mens aũt amore quo ſe amat, põt amare etiam aliud. Et ita uult ꝙ amor ſit conſubſtantialis menti.

SED obiicitur cõtra hoc. Primo uidetur ꝙ in his non ſit ordo, uel origo. Aut. n. accipiũtur ꝓ habitibus innatis, aut acquiſitis. Si pro innatis, nullus eſt ordo: quia ſimul ſunt cum ipſa anima. Si ꝓ acquiſitis, ſic amor pręcedit notitiam, nullus. n. acquirit uel ſtudet aliquid addiſcere, niſi amet ſcire. Vñ Aug. i ſi. Noni de Tri. Partum mẽtis antecedit appetitus, quo ad id qđ noſcere uolumus. Quærendo, & inueniendo naſcitur ꝓles, quæ eſt ipſa notitia. Aut ergo nõ eſt ordo, aut nõ eſt talis ordo. ITEM. Videtur, ꝙ nõ ſit ibi ęqualitas.

Aut

Aut.n.notitia,& amor accipiun tur p comparationé ad res inferiores:aut ad aīam. Si ad res inferiores,aut manifeſtū eſt ꝙ nō eſt ibi æqualitas,multa.n.nouimus, quæ non amamus,Si per compa rationem ad animā,aut eſt ęqua litas quantum ad intenſionem, aut quātum ad extenſioné. Quā tum ad extenſionem , non:illud conſtat; quia unum tātū eſt ibi: ergo quantum ad intenſionem : ſed quod hoc ſit falſum,uidetur: quia cum ſciamus animam minorem deo, & maiorē corpore, contingit quandoque ꝙ eā ama mus magis q̄ deum, & minus q̄ corpus : & ita quantitas amoris non ſequitur quantitatem notitiæ. ITEM. Quòd non ſit ibi ſubſtantialitas,ui:quia amor & notitia ſunt habitus,& qualitates: ergo uī ꝙ eſſentialiter differant ab ipſa mente. ITEM. Rō Aug. eſt,ꝙ non ſint in aīa ſicut eſſentia: quia ſe extendunt extra: ſed hoc nihil eſt. Accidentia.n.ſe ex tendunt extra,ut calor calefaciē do,& color immutando uiſum. Preterea,hō cognoſcit aliqua co gnoſcibilia ſcientia acqſita,quæ eſt accidens, & ita ſe extendunt extra.

RESOLVTIO.

Et quidem ordo .n. apparet ex cōpa rōne ad actus: æqualitas ex per fectione eorum: ſubſtantialitas ex connaturalitate ad animam.

RESP. Dicēdum,ꝙ ſicut Aug. aſſignat,in his eſt ordo, æqualitas,& conſubſtantialitas. Ordo autem attenditur in his habitibus aīæ connaturalibus in cōpa ratione ad actus: ſicut ponit ordo i fide,& ſpe,& charitate.licet ſimul infundat, Et ſic patet qd̄ obī in contrarium : quia nō eſt ordo in ipſis habitibus abſolute cōſideratis ; ſed per relationé ad actus. Similiter eſt ibi ęqualitas ſecūdum conuerſionem animæ ſupra ſe,& prędictorum habituū perfectionem. Vnde dicit Aug. ī 9. de Tri. ꝙ non eſt in his habiti bus æqualitas , niſi ſm ꝙ pfecti ſunt. Et ſic patet ſolutio ad illud qd̄ de amore obī;quia ille amor non eſt pfectus amor :ſed libidinoſus,& inordinatus. Vel dicen dum,ꝙ æquales ſunt ſm ꝙ ſunt connaturales. Quantum.n.eſt qs habilis,uel facit ad cognoſcendū ſe, tantum ad ſe amandum . De habitibus uero acquiſitis malis uel bonis,non eſt uerū:& de his non intelligit. Similiter eſt ibi tertium, ſcilicet conſubſtantiali tas : quia (ſecundum quòd dictum eſt ſupra) amor, & notitia animæ connaturales ſunt;ſecun dū quòd ſupra ſe conuertitur:& ſic nihil omnino addūt ſuper ipſas potentias . Per hoc enim ꝙ anima ſibi præſens eſt,habet notitiam: per hoc ꝙ eſt unum ſibi, habet habitum amoris : & ideo ſicut potentiæ ſunt conſubſtantiales animæ,ut ſupra uiſum eſt, ita & huiuſmodi habitus. Vnde & ſi uideantur dicere modum habitus , uel qualitatis : realiter tamen nihil ſupra potentias addunt. Et ſic patet reſponſio ad obiectum, quòd non ſunt qualitas iſto modo. *Art. 2. q. 2.*

AD QVOD obī de rōne Aug. dicendū,ꝙ illa ratio nō cōcludit principaliter,ꝙ amor uel notitia ſunt ſubſtantialiter in anima:& hoc quia tūc pari rōne poſſet dici,& obiici de oī amore;ſed con cludit ex conſequenti, qd̄ patet ſic.

ſic. Cum enim amor extenditur extra ſuum ſubiectum alium amando, hoc eſt per uirtutem ſubſtantiæ, ſicut per ſe, non eſt per ſubſtantiam. Si ergo amor, & nōtitia extendunt per uirtutem ſubſtantialem, & hæ ſunt intelligentia, & uoluntas, & amor: quo anima amat ſe, eſt idem cum ipſa uoluntate: ſic notitia qua cognoſcit, nō eſt aliud q̃ intelligētia. Reſtat ergo ꝙ amor & notitia reſpectu ſui, ſunt ipſi menti ſubſtantiales.

QVAESTIO III.

An trinitas hæc imaginis, ſ. mentis notitiæ, & amoris neceſſariò ducat in cognitionem ſummæ trinitatis quantum ad perſonas?

VTRVM hęc trinitas imaginis ſcilicet mentis, notitiæ, & amoris, ducat neceſſario in cognitionem trinitatis quantum ad perſonas. Et uidetur, ꝙ ſic; quia in hac trinitate imaginis eſt relatio, ſed in Deo non eſt relatio, niſi quo ad perſonas: ergo &c. ITEM. in hac trinitate eſt diſtinctio: quia notitia non eſt amor, &c. ſed in deo non eſt diſtinctio niſi perſonarū: ergo &c. ITEM. in hac trinitate eſt origo unius ab uno, & tertii ab utroque: ergo cum iſta ſint propria perſonarum, patet &c. ITEM. in hac trinitate tertiò reperitur amor, qui eſt ꝓprium ſpiritus ſancti, & qui eſt ad alterum: ergo uidetur ꝙ neceſſario ducat in trinitatem perſonarum.

CONTRA, hęc trinitas intelligitur in creatura ſine diſtinctione perſonali: ergo poteſt intelligi & in Deo, ſed hoc eſt falſum: ergo &c. ITEM. notitia, & amor ſunt in qualibet pſonarum. ſed per ea quæ ſunt in omnibus nō uenitur in cognitionem diſtinctionis perſonalis: ergo &c. ITEM. intellecto ꝙ una tantum eſſet perſona, adhuc noſceret, & amaret ſe: ergo &c. ITEM. Philoſophi iſtam trinitatem cognouerunt, & tamen nō cognouerunt trinitatem perſonarum, ergo hæc non ducit in illam.

RESOLVTIO.

Naturali ductu ducunt quidem in cognitionem appropriatorum non autem perſonarum.

RESP. Dicendum quòd per hāc trinitatem contingit cognoſcere trinitatem in Deo, & hoc eſt attribuendo ea, quæ in hac trinitate ſunt, illi ſummæ trinitati Sed hoc poteſt eſſe dupliciter. Aut enim iſta tria poſſunt Deo attribui ſecundum ſubſtātiam: ut per mentem, intelligamur mentem in Deo, & per notitiā in anima, notitiam in deo: & ſic de tertio: & ſic non ducit in cognitionem trinitatis, niſi quantum ad appropriata, & ſic intellexerunt Philoſophi. Poſſunt ēt iſta trahi ad Deum ratione proprietatum, quæ ſunt, ordo, & origo, diſtinctio, relatio: & ſic ducunt in cognitionem trinitatis quo ad propria: ſed iſta ponere, uel intelligere ī deo pōt fides, & nō rō: & ita perfecta cognitio imaginis, nō hr̄ niſi à fide. Vnde hn̄ cōcedendū eſt ꝙ imago pfectè cognita, ut imago: ducit in cognitionē trinitatis, nō āt ſimpliciter, & ꝓ hoc patet utraq; ps.

AD ILLVD, ꝙ obr̄, de amore, dicēdū, ꝙ amor pt̄ dicere cōplacentiā, & ſic eſt cōe: uel pōt dicere cōnexionē, ſiue cōionem, uel donū, & ſic hēt rōnē pſonę etc.

De comparatione generationis ad terminum eſſentialem concretum, qualis eſt hoc nomen Deus.

HIC oritur quæſtio ſatis neceſſaria. Conſtat enim, & irrefragabiliter uerum eſt, quòd Deus pater genuit filium. Ideo quæritur vtrum concedendum ſit, quòd Deus genuit Deum. Si enim Deus genuit Deum, uidetur quòd aut ſe Deum, *& alium Deum genuerit. Si uerò alium Deum genuit, non eſt tantum unus Deus. Si autem ſeipſum Deum genuit, aliqua res ſeipſam genuit. Ad quod reſpondentes dicimus, ſanè catholicè concedi quòd vnus vnum genuit, & quòd Deus Deum genuit; quia Deus pater Deum filium genuit. In ſymbolo quoque ſcriptum eſt. Lumen de lumine,* Deum *verum de Deo vero. Quod verò additur: ergo genuit ſe* Deum*, vel alium* Deum*: neutrum concedendum eſſe dicimus. Quod alium* Deum *non genuit, manifeſtum eſt: quia vnus tantum* Deus *eſt. Quod autem ſeipſum non genuit, oſtendit Auguſt. in* Cap. 1. 1. Lib. de Trini. dicens, *Qui putant eius potentiæ eſſe Deũ, vt ſeipſum ipſe genuerit: eò plus errant, quod non ſolum Deus ita non eſt, ſed nec ſpiritualis, neque corporalis creatura. Nulla enim res eſt, quæ ſeipſam gignat vt ſit: & ideo non eſt credendum, uel dicendum, quòd* Deus *genuit ſe.*

Alia quæſtio de eodem.

Sed adhuc opponunt garruli ratiocinatores dicentes: Si Deus pater genuit Deum*, aut genuit Deum, qui eſt Deus pater, aut Deum, qui non eſt Deus pater. Si genuit* Deum*, qui non eſt pater: ergo Deus eſt qui non eſt Deus pater: nõ ergo vnus tantum Deus eſt. Si verò genuit Deum, qui eſt* Deus *pater: ergo genuit ſeipſum. Ad quod reſpondemus determinantes iſtam propoſitionem, quam ſic proponunt.* Si Deus *pater genuit Deum, aut* Deũ *qui eſt* Deus *pater, aut* Deũ *qui nõ eſt* Deus *pater. Hoc.n.ſane, & praue intelligi poteſt: & ideo reſpondendum eſt ita.* Deus *pater genuit* Deum*: qui eſt ipſe pater. Hoc dicimus eſſe falſum, & concedimus alterum, ſcilicet genuit* Deum*, qui non eſt pa-*

ter;nec tamen genuit alterum Deum *: nec ille qui genitus eſt,eſt alius* Deus *quam pater , ſed vnus* Deus *cum patre . Si uerò additur,genuit* Deũ,*qui non eſt Deus pater:hic diſtinguimus, quia dupliciter poteſt intelligi : Genuit* Deum *qui non eſt* Deus *pater , ſcilicet* Deum *filium : qui filius non eſt pater , qui* Deus *non eſt : hic ſenſus verus eſt . Si uero intelligatur ſic;genuit Deum, qui non eſt Deus pater, ideſt, qui nõ eſt Deus qui pater eſt:hic ſenſus falſus eſt.Vnus enim & idem Deus eſt pater , & filius, & ſpiritus ſanctus: et e diuerſo,pater,et filius et ſpiritus ſanctus unus eſt Deus.*

Opinio quorundam circa propoſita de Trinitate .

Quidam tamen veritatis aduerſarij concedunt patrem, & filium & ſpiritum ſanctum , ſiue tres perſonas , eſſe vnũ Deum,*unam ſubſtantiam:ſed tamen nolunt concedere, unũ*
Cap.6. *Deum ſiue unam ſubſtantiam,eſſe tres perſonas,dicentes diuinam ſubſtantiam prædicari de tribus perſonis , non tres perſonas de ſubſtantia diuina . Fides autem catholica tenet ac prędicat,& tres perſonas eſſe unum* Deum,*& unam ſubſtantiam,ſiue eſſentiam, ſiue naturam diuinam : & unum Deum ſiue eſſentiam diuinam eſſe tres perſonas. Vnde Auguſt.in 1. Libro de Trinit.ita ait , Rectè ipſe* Deus *Trinitas intelligitur,beatus,& ſolus potens.Ecce quam expreſsè dixit, ipſe* Deus *Trinitas : vt oſtenderet & ipſum Deum eſſe trinitatem, & Trinitatẽ ipſum Deum.Item in eodem ,*
Aug.de Trin.li. 1. c. 6. *In verbis , inquit , illis Apoſtoli,quibus de aduentu Chriſti agens,dicit:Quem oſtendit beatus, & ſolus potens, rex regum,& dominus dominantium, qui ſolus habet immortali-*
1.Ti.6. *tatem,&c. nec pater propriè nominatus eſt, nec filius , nec ſpiritus ſanctus: ſed beatus & ſolus potens, ideſt, unus & ſolus Deus verus,qui eſt ipſa Trinitas . Ecce & hic apertè dicit vnum ſolum verum Deum eſſe ipſam Trinitatem: & ſi vnus Deus Trinitas eſt,ergo unus* Deus *eſt tres perſonæ. Item,in* Lib.5*.de Trinita.Non tres Deos, ſed vnum Deum*
Cap. 8. *dicimus eſſe ipſam præſtantiſſimam Trinitatem.Item in Libro qui dicitur Enchyridion ad Laurentium cap. 9. Satis eſt Chriſtiano rerum creatarum cauſam viſibilium,ſiue uiſibiliũ, niſi bonitatem credere creatoris, qui eſt* Deus

verus

verus, & vnus: nullamque eſſe naturam, quæ non aut ipſe ſit, aut ab ipſo: eumque eſſe Trinitatem, patrem ſcilicet, & filium, & ſpiritum ſanctum. Item Auguſtin. in Sermone de fide, Credimus vnum Deum, unam eſſe diuini nominis Trinitatem. Item in 6. Libro de Trinita. Dicimus Deum ſolum eſſe ipſam Trinitatem. Ecce & in his & alijs pluribus auctoritatibus euidenter oſtenditur, dicendum eſſe, et credendũ, quòd unus Deus eſt Trinitas, et una ſubſtantia tres perſonæ: ſicut econuerſò Trinitas dicitur eſſe unus Deus, & tres perſonæ dicuntur eſſe una ſubſtantia. Sermo. 119. ſeria 3. cene domini c. 7.

Redit ad præmiſſam quæſtionem, ſcilicet An Deus pater ſe Deum, an alium Deum genuerit.

Nunc ad præmiſſam quæſtionem reuertamur, ubi quærebatur, an Deus pater genuerit ſe Deum, an alium Deum. Ad quod dicimus, neutrum fore concedendum. Dicit tamen Augu. in Epiſtola ad Maximum, quòd deus pater ſe alterũ genuit, his uerbis, Pater ut haberet filium de ſeipſo, non minuit ſeipſum: ſed ita genuit de ſe alterum ſe, vt totus maneret in ſe, & eſſet in filio tantus, quantus & ſolus. Quod ita intelligi poteſt, ideſt, de ſe alterum à ſe genuit: non utique alterum deum, ſed alteram perſonam: uel genuit ſe alterum, id eſt, genuit alterum, qui hoc eſt quod ipſe: nam et ſi alius ſit pater quàm filius, non eſt tamen aliud quàm filius, ſed unum. Epiſto. 66. Maximo medico.

IN præcedenti Diſtinctione probauit Magiſter trinitatem, & unitatem per ſimilitudines congruas & rationes. In præſenti Diſtinctione ponitur ſecunda pars, in qua ſoluit incidentes dubitationes. Et incidit dubitatio ex hoc, ꝙ in diuinis eſt trinitas, & unitas, & ita aliquid diſtinguẽs, & diſtinctũ; aliquid indiſtinctum, ut termini ſubſtãtiales. Incidit ergo dubitatio ex cõparatione ꝓprietatis diſtinguẽtis, ad terminũ ſubſtãtialẽ. Hẽt aũt hæc pars duas. In prima mouet dubitationẽ ex cõparatione proprietatis diſtinguentis ad ſubſtantiã uel eſſentiã. In ſecunda ad eius potentiã, infra Diſt. 6. *Preterea quæri ſolet &c.*] Itẽ prima pars hẽt duas; quia ſubſtãtia põt ſignificari in concretione, ut per hoc nomen Deus; uel in abſtractione, ut ꝑ nomẽ Eſſentia. Primo ergo mouet quæſtionem ex comparatione generationis ad hoc nomen, Deus. Secundo ad hoc nomen Eſſentia, infra. Diſt. 5. *Poſt hæc quæritur, utrum concedendum ſit &c.*] Hęc aũt Diſtinctio hẽt quatuor par-

particulas, & hoc ſecũdum qua tuor, quæ ibi tanguntur. In prima ſuppoſito quòd hęc ſit uera, Deus genuit Deũ, q̃rit de hac Deus genuit ſe, uel aliũ, q̃ ſoluint interimẽdo. In ſcd̃a quęrit de hac, genuit Deũ q̃ eſt Deus pater, uel qui non eſt Deus pater, & ad hoc ſoluit diſtinguendo ex parte p̄dicati, & hoc, ibi. *Sed adhuc opponunt &c*] in tertia quærit de hac, Deus eſt trinitas, & probat multis anctoritatibus ꝙ eſt uera, & hoc occaſione prędictorum, ibi. *Quidam tamen ueritatis aduerſarij &c*] In quarta ad ſuum propoſitum redit. ſ. ad primo quęſitum, addens primæ ſolutioni, ꝙ quãuis non ſit concedendum genuit ſe, uel alium diuiſim, tamen poteſt concedi cõiunctim, ibi. *Nunc ad præmiſſam quæſtionem &c.*]

Dub. 1 *Deum de Deo, lumen de lumine &c.*] Quæritur, quia cum prępoſitio, denotet trãſitionem, & ita diuerſitatẽ, & ità diſtinctionem, uidetur, ꝙ pari rõne & ab ęquipollẽti, iſtę ſunt uerę, Deus eſt alius à Deo, Deus diſtinguitur à Deo. Reſp. Dicendum, ꝙ dupliciter eſt impor are diſtinctionem, ſiue diuerſitatem. ſ. uel ut modum, uel ut rem, ut exercitam: uel ut cõceptam: quoniam ergo præpoſitiones important diſtinctionem, ut exercitam, & diſtinctio eſt in diuinis quantũ ad ſuppoſita, facit terminum ſtare pro diuerſis ſuppoſitis: quoniam ergo circa id ponit modũ circa qđ exercet diſtinctionẽ, & tales ſunt pſonę, iõ eſt uera locutio. Quia uerò hoc nomẽ, alius, importat diſtinctionẽ, ut cõceptã: ſimiliter hoc uerbũ, diſtinguere, ideo ſimplr̃ ponit diſtinctionẽ circa terminum ratione ſuæ formę, ideo ſunt falſæ.

Quod uerò additur. Ergo genuit ſe Deus &c] De hac rñſione Magiſtri q̃ritur, ꝙ cũ Magr̃ ſoluit interimẽdo concluſionẽ, uƚ nõ rectè ſoluere. Cum. n. idem, & diuerſum ſufficiẽter diuidãt ens, uidetur neceſſario ſeq; genuit Deum: ergo ſe, uel alium. Reſp. Dicendum, ꝙ Magiſter ſubſtinendo primam, & interimendo concluſionem, innuit concluſionem, non ſequi ex pręmiſſis: & quòd non ſequatur, oſtendit ferendo inſtantiam contra illud diſiunctum. Ad illud, uero ꝙ obiicitur, quod idem & diuerſum ſufficienter diuidunt ens. Dicendum, ꝙ ſimpliciter loquẽdo falſum eſt. Nã pars, nec eſt eadẽ toti oĩno, nec ſimpliciter diuerſa Hẽt tñ ueritatẽ ſm idem: uñ ſi non eſt ide alii, eſt diuerſum: uerum eſt ſm illud, ſm qđ non eſt ide: filius aũt nõ eſt idẽ patri in perſona, & iõ in pſõna alius: nec tñ ſequitur alius deus: q̃a ſignificaƚ alietas in eſsẽtia. Dub. 2

Dub. 3. *Deus pater &c.*] Quæritur de hac diſtinctione, q̃ ponit Magiſter de hoc prædicato, deus pater, ꝙ poteſt eſſe conſtructio appoſitiua immedita, uel mediata. Primo. n. uideƚ ꝙ iſta diſtinctio non ſit intelligibilis, qm̃ quę ex eadem parte intranſitiue conſtruuntur, uidenƚ ſolũ immediatè conſtrui. Item, uideruƚ ꝙ nõ ſoluat, quia recta ſolutio eſt, cuius dantẽ oppoſitum, non cõuenit ſoluere: ſed iſta diſtinctione remota, adhuc manet ſophiſma, ſi loco eius qđ eſt Deus pr̃, ſolũ pater ponaƚ: ergo &c, Reſp. Dicẽ

dum,

Vide redargui à Scot. in 1. d. 21 q. unica in resp. ad arg.

dum, ꝙ diſtinctio Magiſtri bona eſt, & ſm artem. Nam ſicut uult Priſcianus, inter adiectiuũ, & ſubſtantiuum, intelligitur media copula ens, uel qđ eſt ens: qm̃ hoc qđ eſt ens, ſiue qđ eſt pter, poteſt teneri implicatiuè, & ſic reſtringit, & tenet locum appoſitiuę cõſtructionis, & æqualet uni termino: ideo dicitur ꝙ põt teneri, ſiue conſtrui immediatè: & ſic Deus pater, non eſt aliud q̃ ipſe pater. Vel ipſum relatiuum poteſt intelligi relatiue, & ita in quadam diſtantia, & tunc non reſtringitur, & ſenſus eſt: deus pater. i. Deus qui eſt pater, ꝙ tm̃ ualet, eſt Deus, & ille eſt pater. Hæc autẽ ſolutio Magiſtri ſoluit quoddam ſophiſma quantũ ad unã deceptionem, & ideo eſt bona. Sed rurſus cadit ibi alia deceptio de relatiuo: & ideo adhuc oportet ſoluere non ad illam deceptionẽ, ſed ad aliã ideo Præpoſitiuus ſoluit: ad hoc argumentum alio mõ: ergo Deus qui eſt pater, uel qui non eſt pater: & dicit ꝙ non ſequiť, & ꝙ non ſunt contradictoriæ, q̃a ſuppoſitio huius relatiui nõ eſt eadem. In affirmatiua. n. ſupponit ꝓ Deo genito, quia non confunditur. In negatiua uero, ſimpliciter. Vnde ſicut hæ non cõtradicũt, ſed ambę ſunt falſę, nullus hõ eſt Petrus, Ioães eſt Petrus: ita dicit in propoſito, q̃a negatio confunditur. Vnde iſtæ duæ ambę ſunt falſę, Deus filius eſt pater, Deus nõ eſt pater. Sed licet ſolutio Prępoſitiui locum habeat in propoſito, quia nõ dif fert præponere, & poſtponere, negationẽ huic termino, Deus: tamen in aliis nõ habet locum. Negatio. n. poſtpoſita relatiuo ipſum nõ cõfundit. Et ideo moderni aliter ſoluunt, diſtinguendo hoc relatiuũ, [qui] qđ poteſt facere relationẽ ſimplicem, uel perſonalem. Si ſimplicem, affirmatiua uera eſt, negatiua falſa. Si ꝑſonalẽ, ecõuerſo, negatiua, uera affirmatiua falſa. Quod patet, quia hęc eſt falſa; perſona filii & pater: & hęc eſt uera, perſona filii non eſt pater.

Vnus enim & idem Deus eſt pater, &c.] Contra quæcunq; prędicantur de uno & eodem, prædicantur de ſe inuicem: ergo ſi unus Deus eſt pater, & filius: ergo pater eſt filius. Si tu dicas, ꝙ uerum eſt quando prædicantur de uno ſingulari, ſed non eſt uerum, quando prædicanť de uno communi. Contra, nihil ſubiiciť duobus in una ſuppoſitione, q̃ uis ſit cõmune ad illa: unde hæc eſt falſa, homo eſt Sortes, & Plato: ergo ſimiliter in propoſito. Reſp. Dicendum, ꝙ ſicut patet de ſuppoſitione huius nominis, Deus: ſecus eſt quàm de ſuppoſitione alicuius alterius termini: quia cũ habeat naturam termini communis, & diſcreti, ideo ſimul ſtat pro pluribus ſicut pro uno, & iõ non ſequiť, Deus eſt pater, & filius, ergo deus pr̃ ẽ filius, uel ecõuerſo. Similiter nec licet inferre ex hoc ꝙ pater ſit filius. Et notandum, ꝙ talis pręodicatio eſt per identitatẽ, ideo ſuppoſitum de termino formali uerè prædicatur. Dub. 4.

Vnum ſolum uerbum Deum eſſe &c.] Videtur eſſe contra id qđ dicit inferius, ſcilicet ꝙ trinitas eſt nomen collectiuum; unus, & ſolus nomẽ partitiuum, & di- Dub. 5.

ſcretiuum: ergo ſicut hæc eſt falſa, unus ſolus homo eſt omnis homo, ita & hęc. Reſpondeo. Dicendum, quòd hoc nomen trinitas, eſt collectiuum perſonarum: unus autem & ſolus, addita huic termino Deus, non dicunt diſcretionem pſonæ, ſed naturæ ab aliis. Vnde unus ſolus Deus dicitur una ſola natura: & quoniam in diuinis eſt idem natura, & res naturæ, ſiue ſuppoſitum: ideo prædicatione per identitatem, trinitas de eo prędicatur. Nec eſt ſimile de hoc quod eſt, omnis homo, & unus ſolus homo. Nam iſte terminus Homo, eſt terminus q̃ poteſt confundi, & multiplicari, & ideo hæc eſt uera, omnis homo: nec ſtat ſimul pro pluribus, niſi cõfundatur: & ideo hęc eſt falſa, homo ẽ omnis homo: quia nec ratione ſupponendi eſt una, nec per idẽtitatem, nec eſt idem in homine natura, & res naturæ.

Dub. 6 *Sat s eſt Chriſtiano rerum &c.*) Videtur dicere falſum. Quoniã aut dicit ſatis quantum ad fidem, & ſic eſt falſum, quia multa alia oportet credere. Aut ſatis quantum ad ſcientiam, & illud ſimiliter eſt falſum, quia nũquam ſcitur ex hoc cauſa rei ſufficienter. Reſpondeo Dicendũ, quòd intelligitur ſatis quantum ad ſcientiam, non quamlibet, ſed neceſſariam ad ſalutem.

Deus pater ſe alterũ genuit &c.)

Dub. 7. Videtur male iungere illa duo: quia ſe, dicit omnimodam identitatem, & alterũ, diuerſitatẽ, & ſic ſunt oppoſita & implicãtur. Si dicas ꝙ unũ diminuit de altero, q̃ro quid, & de quo. Reſpon. Dicendum, ꝙ oppoſitio directa intelligitur ſemper circa idem: quoniã ergo in diuinis ſimul eſt identitas in natura, & alietas in ſuppoſito, & hoc ſine oppoſitione: ideo nomen identitatis, & alietatis in ſermone uno, uniuntur ſine oppoſitione ad ſingularis modi expreſſionem.

Pater ut haberet filium de ſeipſo non minuit ſeipſum &c) Videtur dicere falſum, quia illud argumentum ualet: quicumque ſic generat unum filium, ut non poſſit amplius generare, minuitur eius potentia; ſed ſic eſt in patre: ergo. Reſpond. quòd illud uerum eſt, ſi generare alterum ſit potentiæ, ſed quòd uno genito alterum poſſit generare, dicit imperfectionem potentiæ in generando, quia ex hoc oſtẽditur, quòd totum dedit uni. Dub. 8

De ſe alterum a ſe genuit &c.] Quæritur utrum dicatur magis propriè alterum, uel alium. uidetur quòd alterum, quia minorem dicit diuerſitatem, quia Sortes dicitur alter à ſe, ſed in diuinis minima eſt diuerſitas. Sed contra differentiæ accidentales faciunt dici alterum: ſed in diuinis nullum eſt accidens, ergo non debet dici alterum. Item uidetur quòd neutrũ bene dicatur ſi enim differentiæ ſubſtantiales faciunt dici aliud, & accidentales alterum, cum neutrum cadat in diuinis, neutrum uidetur eẽ dicendum. Reſpondeo. Dicendum, ꝙ quia pater differt a filio & in ſuppoſito & in proprietate: ideo poteſt dici alius, & poteſt dici alter. Sed qm̃ proprietas illa non accidit perſonę: ideo magis ꝓpriè dicit alius. Dub. 9

alius. Et quia alius, reſpicit ſuppoſitum, aliud eſſentiam, ideo recipitur ibi alius in maſculino, non tamen aliud in neutro.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An hæc locutio in diuinis admittenda ſit. Deus genuit deum?

AD intelligentiam eorum, quæ tangit Magiſter in præſenti Diſtinctione quatuor quęruntur. Primo utrũ hæc locutio ſit concedenda in diuinis. Deus genuit deum. Secundo utrũ unitas eſſentiæ admittat hanc locutionẽ, deus genuit alium deum, uel deus ẽ alius a deo. Tertio quęritur de ſignificatione huius nominis. Deus, utrũ uidelicet grammatice poſſimus dicere plures deos. Quarto & ultimo quæritũ de ſuppoſitione illius nominis Deus, utrum ſupponat ꝓ perſona, uel pro eſſentia.

QVOD hæc locutio Deus genuit deum ſit concedenda, uidetur ꝑ hoc quod dicit in ſymbolo. Deum de deo: ſed hoc non eſt, niſi per gignitionem: ergo deus generatur de deo: ergo illa locutio eſt concedenda, Deus genuit deum. ITEM. Generatio eſt reſpectu ſimilis in natura. unde homo generat hominem; unde ſi in diuinis eſt generatio, producitur ſimilis in natura: ergo cum pater ſit deus, non generat niſi deũ: ergo hæc eſt uera, deus generat deum. ITEM. Quicquid habet filius, aut habet a ſe, aut ab alio. Sed habet deitatem, & non a ſe, quia ſic eſſet ingenitus: ergo habet ab alio; ſed non habet niſi per generationem, ſed

Ariſt. pri. de gener. anim. c. I.

non habet deitatem niſi ab habente deitatem, & habens deitatem eſt deus. ergo &c.

CONTRA. Hoc nomen Deus ſignificat eſſentiam, ſiue ſubſtantiam: cum ſit terminus ſubſtantiuus; ſed hæc non conceditur, immo eſt falſa, eſſentia generat eſſentiam: ergo ſimiliter & iſta, deus genuit deum. ITEM. Hoc nomen deus, aut ſupponit pro omni perſona, aut determinate pro aliqua. Si determinate pro aliqua; ergo reſtringitur eius ſignificatio ab aliquo. Nec eſt dare quòd ab alio, niſi ab hoc uerbo, genuit, uel generat. Sed regula eſt, quòd terminus poſitus in prædicato, non reſtringit terminum a parte ſubiecti ratione ſignificationis: ergo ſtat pro omni perſona. Non ergo uidetur locutio uera ſecũdum quòd pro perſona filii. ergo &c. ITEM. Iſte terminus Deus, quãtum de ſe æque bene ſupponit pro filio, ſicut pro patre: ergo cum filii ſit non generare, ſicut & patris eſt generare, ſi hæc eſt uera Deus generat, pro patre: eadem ratione & hęc, Deus non generat, ꝓ filio: ſi ergo hæc nõ conceditur, nec prima. ITEM. Contradictorie oppoſita ſunt uera de quolibet ſub diſiunctione: quia de qualibet affirmatio, uel negatio: ergo ſi Deus genuit Deum, aut Deũ q eſt pr̃, aut Deũ, qui nõ eſt pater. Sed quod implicaĩ cõtingit ſimpliciter ĩferri, ut ſi dicaĩ: homo, qui non currit, diſputat: ergo homo non currit: ergo ſimiliter ſi genuit Deum, qui non eſt pater, Deus non eſt pater; ſed ſi non eſt pater, non generat: ergo &c.

RESOLVTIO.

Salua eſt ẽ ſſẽtię unitate, admittẽda eſt.
RESP. dicendum ꝙ prædicta locutio ſalua eſſentię unitate recipitur tam a Magiſtris, quam a Sanctis. Ad cuius intelligẽtiã quatuor regulæ ſunt notandæ. Prima eſt, ꝙ nomen abſtractũ imponitur formę, & a forma: ut albedo imponitur a forma albedinis. Nomen uero concretum imponitur a forma, ſed non formæ, ſed ſuppoſito: ut album imponitur à forma albedinis: ſed non formæ, ſed ſuppoſito, ut alicui rei albæ, homini, uel cygno. Secunda regula eſt, ꝙ terminus habens multitudinem ſuppoſitorum, ſine diſtributione acceptus, ſtat pro illo, pro quo reddit locutionem ueram: ut cum dicitur: homo currit, uera eſt locutio pro currente, ſi aliquis ſit currens. Tertia regula eſt, ꝙ termino habẽti formam non multiplicabilem, non differt præponere, & poſtponere negationẽ: unde non differt dicere, Petrus non currit. Quarta regula eſt iſta, ꝙ relatiuum refert ãns ſub eodem modo ſupponendi, ſub quo ãns pceſſit ipſum relatiuũ, niſi faciat relationem ſimplicẽ.

Ex PRIMA regula patet.

RESP. AD PRIMVM. Cum.n. iſte terminus, deus, ſit cõcretus, & imponatur à forma eſſentiali.ſ. deitate, tamen imponitur perſonæ, ſiue ſuppoſito: ſicut album imponitur ad albedine rei albæ, & ideo ſupponit & reddit locutionem ueram pro perſona non pro forma. Hoc autem nomẽ Eſsẽtia, uel deitas eſt abſtractum, & ideo imponitur formæ & a forma ſicut albedo: & ideo eſſentiã ſignificat, & ſupponit: & ideo hæc eſt falſa: eſſentia generat eſſentiam, quia generatio nõ eſt formæ, ſed ſuppoſiti: ſed hæc eſt uera, Deus genuit deũ, pro perſona. Ex SECVNDA regula patet reſpon. ad ſecundũ. Quamuis. n. ſuppoſitio termini non arctetur: tamen pro illo ſtat, pro quo eſt locutio uera, ut homo currit pro Petro, uel Ioanne: ſi pro illo eſt locutio uera: nec tñ ad illum reſtringitur Et hoc patet: quia ſi addatꝰ diſtributio, confundet illũ terminum pro omnibus: ſed ſi eſſet reſtrictus, non confunderet niſi pro illis, ad quos ſe extenderet reſtrictio: unde aliud eſt terminum reſtringi ad unũ, aliud eſt reddere locutionem ueram pro uno. Ex TERTIA regula patet reſpon. ad tertium. licet.n. hæc ſit uera pro patre: Deus generat Deum: tamen hæc, Deus non generat Deum: non eſt uera pro filio. Cũ.n. iſte terminus Deus, dicat formam non multiplicabilem, non differt ei præponere negationem, & poſtponere: ideo cum negatio præpoſita totaliter, & oĩno à ſubiecto remoueat prædicatum: ſic & negatio poſtpoſita remouet totaliter prædicatum ab hoc termino, Deus, cum dicitur, Deus nõ generat, quia remouet a quolibet ſuppoſito: & ideo alium modum habet ſupponendi in affirmatiua, q̃ in negatiua: quia in affirmatiua erat locutio uera pro patre: in negatiua uero non poteſt eſſe uerĩtas, quia negatio remouet totaliter prædicatum illud. Ex QVARTA regula patet quartum. Cũ.n. relatiuum omnino

nino habet ſuppoſitionem antecedentis,& iſte terminus in prędicato ſupponat pro Deo genito, relatiuum refert pro illo: & ita ſenſus eſt, Deus genuit deũ, qui Deus genitus eſt pater, uel non eſt pater: & hæc eſt uera pro negatiua,nec licet inferre, ergo Deus: nec eſt pater: quia mutatur ſuppoſitio: imo eſt ibi figura dictionis.

QVAESTIO II.
An hæc concedenda ſit, Deus genuit alium deum.

VTRVM unitas eſſentiæ admittat hanc, Deus generat alium Deum. Et ꝙ nõ, uidetur.
Mora. c.43 Anſel. in Proſol. cum dicimus deum de deo:non intelligimus alium Deum, ſed eundem de ſeipſo. ITEM,ſi genuit aliũ deũ ſed ubi eſt unus, & alius ſunt duo: ergo ſi genuit alium, ſunt duo dii. ITEM alius dicit alietatem in generali: ergo cum generale ſpecificetur per adiũctum: hoc nomen Deus ſpecificat ipſum:ſed ſi ſpecificat, ſpecificat ratione formæ: ergo notat̃ alietas in forma,ergo non eſt admittenda talis locutio. SED CONTRA. Generatio importat diſtinctionẽ, & diſtinctio alietatẽ aliquã:ergo & gñatio: ergo ſi hæc eſt uera, Deus genuit deum,& hęc per cõſequens, Deus diſtinguitur à deo, uel genuit alium deum. Si dicas, ꝙ nõ ſequitur, quia generare importat diſtinctionem,ut modum, ſed diſtingui,uel eſſe alium, ut rem. Contra.ad conſequentiam, ut modum ſequitur cõſecutio,ut res. vnde ſi hæc eſt uera,homo eſt animal:cum ad hominem ſequitur animal: & pręterea conſtat ꝙ diſtinctio generationis non tantum eſt a parte intelligẽtis. uerumetiam a parte rei:ergo illi diſtinctioni, ut exercitæ, rñdet diſtinctio realis. ITEM, affirmatiua eſt falſa, Deus genitus eſt deus generans: ergo negatiua eſt uera. Deus genitus, non eſt deus generans. Sed ſicut affirmatiua ſignificat identitatẽ. ita negatiua diuerſitatem: ergo ſicut deum generantem, & genitum contingit adinuicem cõparari mediante negatione, ita mediante alietate: ergo hæc eſt uera,deus genuit alium deum. ITEM, pater, ſiue deus genuit alium.hæc eſt uera. conſtat ergo,aut alium deum,aut aliũ nõ deum: ſed non alium non deũ, ergo &c. ITEM, alius,eſt terminus maſculiui generis, igit̃ ſtat pro perſona in partiuis ţerminis: ergo alius dicit alietatem perſonalem: ſed hæc eſt uera. Deus genuit deum aliũ in perſona: ergo ſimiliter hæc eſt uera,Deus genuit alium deum.

RESOLVTIO.
Minimè, cum alius, ſit unum ex nominibus omnimodam diſtinctionem ſignificantibus: quæ in diuinis locum habere non poſſunt.

RESP. Dicendum, ꝙ hæc conſueuit diſtingui. Deus genuit alium deum, Quia alius poteſt teneri adiectiue,& ſic ponit alietatem circa formã iſtius termini,Deus.& ſic locutio eſt falſa. Poteſt etiam teneri ſubſtantiue, ut ſubſtantiuetur, & tunc eſt appoſitiua conſtructio ſicut, animal homo: & eſt ſenſus hoc modo,Deus genuit alium deũ, id eſt genuit aliũ, qui eſt deus

& in hoc ſenſu eſt locutio uera. Sed licet illa diſtinctio in locutionib. theologicis propter quẽdam proprium modum loquendi locum habeat, tñ quantum eſſet de uirtute ſermonis non eſſet diſtinguenda: quia adiectiuum adiunctum ſubſtantiuo, ut homo albus, non dicitur ſubſtantiuari: nec appoſitiua conſtructio dicitur ibi eſſe; maxime cum illa ſit minus communis reſpectu magis communis, vnde cum hoc nomen[alius]ſit adiectiuum habens ubſtantiuũ coniunctum, in prædicta locutione ponit alietatẽ circa ipſum ratione ſuppoſiti, & formæ. ET PROPTEREA ſi uelimus artificialiter procedere, iudicãda eſt talis locutio falſa. Propter hoc ad intelligentiam dictæ locutionis, notanda eſt regula communis. Non habet locum diſtinctio, ubi non eſt ex diuerſis cauſis unio, Verbi gratia, pater, & filius, & ſpiritus ſanctus, uniunt in hoc nomine Deus, non ex diuerſis cauſis, ſiue ratione diuerſorum, ſed ratione unius deitatis, ſiue eſſentiæ: unio ex diuerſis cauſis eſt, ut in homine uniuntur Petrus, & Ioannes ratione diuerſarum humanitatum, quia alia eſt humanitas Petri, & alia Ioannis.

Et iuxta hãc regulam ab oppoſito eſt alia regula accipienda. Non habet locum omnimoda unio, ubi eſt ſimul cum unione diſtinctio: ut pater, & filius, & ſpiritus ſanctus uniũtur in una deitate, ſiue eſſentia, ſed diſtinctionem habent ratione pluralitatis perſonarum. Secundũ hoc eſt attendendum, ꝙ in diuinis quædã uocabula important diſtinctionem ſolum: quædam omnimodam unionem; quædã medio modo. Quoniam ergo Deus generans, & Deus genitus & ſi ſint perſonaliter diſtincti, tamen in dei unitate uniuntur, ex eadem cauſa, quia una deitate: ideo non recipiunt nomina importantia ſimpliciter diſtinctionẽ. Ideo hæc non admittitur, Deus diſtinguitur à Deo, ſimiliter Deus genuit aliũ Deum. Item, ratione diſtinctionis non recipiuntur uocabula omnimodam importantia unionem in ſuppoſito & forma: unde hæc non recipitur, deus genuit ſe. Sed illa, quę medio modo ſe habent, recipiuntur: qualе eſt hoc uerbum[generat]q̃ dicit diſtinctionem in perſona cum unitate eſſentiæ. Similiter hęc conceditur, pater generat alterũ ſe: unde Aug. ad Maxi. pater genuit alterum ſe: & ſimiliter ſuper Io. pater mittens filium, miſit alterũ ſe. Et ex hoc eſt ꝙ non ſequitur ad generationem uerbum ſimpliciter importãs diſtinctionem, ET ſic patet primum.

AD ILLVD, quod ſecundo obiicitur de negatione, bene concedo, ꝙ eſt alietas: ſed tamen non ſequitur ꝙ poſſit dici alietas in eſſentia, ſiue forma deitatis. Vnde non ſequitur, genitus eſt alius a generante, ergo alius deus, quia mutatur ſuppoſitio huius termini, deus. AD ILLVD, quod obiicitur tertiò, aut aliũ deum, aut alium non deũ, Dico, ꝙ nõ ſufficiẽter diuidit, quia non eſt contradictio, niſi accipiatur negatio reſpectu totius,

tius. In hac.n. genuit aliũ deũ, duo dñr.ſ.ꝙ deus deũ,& ꝙ aliũ in deitate: & ideo ad hoc ꝙ ſumatur contradictio, neceſſe eſt quod feratur ſupra totum. Vnde ſicut non ualet demonſtrato monacho nigro,qui eſt albus ꝑ naturam, iſte aut eſt albus monachus,aut albus nõ monachus qa utraque falſa ſimiliter intelligẽdũ eſt in propoſito.Nec ualet,eſt deus,& eſt alius: ergo eſt deus alius:imo eſt ibi accidens.

Ari. 2. Prihe. à diuiſis ad coniuncta nõ ſemper ualet.

Sicut hic eſt bonus,& eſt citharedus, ergo eſt bonus citharedus. AD ILLVD,qđ ultimo obiicitur,dicendũ ꝙ [alius] quãuis ſit maſculini generis : tamen quia ponit rem circa ſubiectũ, ab illo trahit ſuppoſitionem: & ideo nõ teneẽ perſonaliter, niſi ſm ꝙ ſubſtantiuatur, ſicut & hoc nomen[unus] dicit unitatẽ ſubſtantialem, item ſi dicatur alius deus, alius,dicit alietatem ſubſtantialem: & ratio huius uadit,non tantum quia adiectiuũ, ſed quia generale,quod ſpecificatur per adiunctum.

QVAESTIO III.

An nomen hoc Deus congrue pluraliter inflecti poſſit.

VTRVM hoc nomen grammatice ſignificet pluralem numerum, ſiue an congrue poſſit dici, plures dii.Quod ſic uidetur. Quia ſecundum Philoſophum, intellectus idem apud omnes, quamuis uoces ſint diuerſæ: ſed modi ſignificandi conſequuntur modos intelligendi : ergo cum apud hebræos congrue dicatur helohim, quod æquipollet ei quod eſt dii,ergo & apud nos.

Ex 1. Per-herm.

ITEM, ſicut uult Philoſophus, uerum preſupponit congruum: unde Catonis eſt, uel non eſt, nec uerum nec falſum ſignificat : ſed hęc uera eſt, non ſunt plures dii,ergo congrua: ergo & hęc congrua, plures ſunt dii, quia negatio non remouet incongruitatem. ITEM. ſicut deus conuenit uni ſoli, ita principium creaturarum uni ſoli : ſed quamuis falsò dicantur plura principia,tamen dicuntur congrue, ergo pari ratione poſſumus dicere plures dii. ITEM. hoc nomen Phœnix, non habet niſi unicum ſuppoſitum, tamen congrue dicitur plures phœnices. Si tu dicas, quòd ſuppoſitũ plurificatur per ſucceſſionem temporis. Obiicio tibi de hoc nome ſol, quod nullo tempore plurificatur, & tamen congrue dicitur plures ſoles,ergo & plures dii.

Ex 1. Perihermenias.

CONTRA. Omne nomen quod habet plurale, nomen eſt appellatiuum : propria enim nomina non plurificantur. Non enim dicitur plures Petri, uel Ioan. ſed hoc nomen Deus, non eſt nomen appellatiuum : quia non ſignificat formam multiplicabilem, ergo &c. ITEM, hoc nomen Deus, eſt proprium diuinę naturæ, ſed nullum tale multiplicatur,ergo &c.

RESOLVTIO.

Vtique nuncupatiuè ſumendo: non autem naturaliter; ſic enim nomē proprium eſt.

RESPOND. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quòd hoc nomen deus, dicitur tripliciter, ſcilicet nuncupatiue, adoptiue, naturaliter. Primis duobus modis pluríficatur, unde Apoſtolus. 1. Cor. 8. Si qui dē ſunt dii multi, & domini multi: ſed tertio modo non: quia ſic hoc nomen Deus ſignificat diuinam naturam, cum conditionibus, quarum collectiones impoſſibile eſt in alio reperire: & ideo ſicut nomen proprium non habet pluraie (ſecundum artem loquendo) ſic nec nomen dei.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, ꝙ apud hebræos habet plurale, quod eſt heloim, Dicendum quòd modi ſignificandi non tantum requirunt diuerſos modos intelligēdi generales, ſed etiam modos exprimēdi. Quoniam ergo ipſi habent articulos, & modos exprimendi diuerſos, quos nos non habemus, ideo illi poſſunt dicere; ſed nos non. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ uerum præſupponit congruum: dicendum quòd duplex eſt incongruitas, una eſt ex diſcohęrētia adiacentium, ut Catonis eſt: alia ex diſcoherentia intellectuum, ut cum dicitur; plures Petri Prima incongruitas tollit ueritatem, & falſitatem. Secunda uero incongruitas habet falſitatem coniunctam: & ideo quia per negationem remouetur falſitas, & ſancti malunt loqui uere, quàm proprietatem ſermonis ſeruare, & loqui minus uere, ideo negant plures deos. Poteſt tamen dici quòd quamuis, hæc uox Dii nō ſit uox ſignificatiua ſecundum artem, & impoſitionem: tamen eſt uox ſignificatiua ex accommodatione uſus, ut olli pro illi: & ideo generat falſum intellectum affirmatiua, & negatiua uerum, quamuis nō grammaticè. AD ILLVD, quòd obiicitur, ꝙ principium uni ſoli conuenit: ſimiliter & phœnix, Dicēdum, ꝙ côuenire uni ſoli eſt tripliciter. Aut enim eſt quia imponitur nomen a forma immultiplicabili, ut in propriis nominibus: & ſic tollit pluralitatem re, & conſignificatione. Aut imponitur a forma quæ nata eſt communicari, quamuis non communicetur propter determinationem: ut cū dicitur principium creaturarū. Aut propter defectum materię, ut phœnix, & tale tollit pluralitatem ſecundum rem, non ſecundum conſignificationem: quia poteſt conſignificari talis forma, ut poteſt multiplicari per ſuppoſita.

QVAESTIO IIII.

An nomen hoc Deus, perſonam, uel naturam de ſe ſupponat?

DE ſuppoſitione huius nominis Deus. Et quæritur utrū hoc nomen deus de ſe ſupponat perſonam, uel naturam. Quod perſonam, uidetur per illud Ambro. ſup. Pſa. 66. Benedicat nos deus, deus noſter, benedicat nos deus. Ambr. Trina dei proteſſio. Trinitate n indicat perſonarū: Ergo cum Deus ſit ibi ſine adiūcto, de ſe ſupponit perſonam. ITEM. Ratione obiicitur ſic, hoc nomen homo, ſupponit pro omni eo, cui ineſt humanitas: ergo a

ſimili

ſimili, & hoc nomen Deus, ſupponit pro omni, cui ieſt deitas: ſed hoc eſt perſona, ergo &c. ITEM, hoc nomen Deus ſignificat deitatem concretione, ſed non niſi in concretione ad ſuppoſitum, quod eſt perſona: ſed terminus cõcretus proprie ſupponit pro eo, reſpectu cuius importat formam: ut album magis proprie ſupponit pro re alba, quã pro forma: ergo &c. CONTRA, pronomen refert rem pro proprio ſuppoſito: ſed cum dicitur, Benedicat nos deus, & metuant eum, hoc pro nomen Eũ, refert naturam, non perſonam: ergo &c. ITEM, quia iſte terminus homo ꝓprie ſupponit pro indiuiduo, iſta eſt falſa, homo eſt Sor. & Pla. quia idem indiuiduum non recipit illam prædicationem. Sed hæc eſt uera, deus eſt Trinitas, uel deus eſt pater, & filius: ergo cum illud prędicatum non conueniat uni perſonæ, patet &c. ITEM, terminus q ꝓprie ſupponit ꝓ perſona, addito ſibi termino partitiuo, ſtat ſolum pro uno, ut cum dicitur unus homo currit, ergo ſimiliter cũ dicitur unus deus: ergo hęc eſt ſimpliciter falſa, unus deus eſt pater, & filius.

RESOLVTIO.

Vtrumque: cum & termini communis, & termini diſcreti naturam habeat?

RESP. Dicendum, ꝙ hic conſueuit eſſe duplex opinio. Vna quidem eſt, quod hoc nomen deus ſignificat proprie naturam, & ſupponit perſonam: aliquando unam, ut cum dicitur, deus generat: aliquando duas, ut cum dicitur, deus ſpirat: aliquando tres, ut cum dicitur, deus eſt trinitas. Et ratio huius eſt (ut dicunt) quia cum multa ſuppoſita habeat in natura termini communis, terminus autem cõmunis proprie ſupponit pro indiuiduo: pro natura uero, uel pro forma non ſupponit; niſi trahatur, ut ſi dicamus, homo eſt ſpecies, ſic dicunt in propoſito. Vlterius dicunt, ꝙ quia ſuppoſita omnia ſunt in illo una ſuppoſitione: ideo ſimul poteſt ſupponere pro multis perſonis: licet illud non poſſit iſte terminus homo, uel alius terminus communis: & ſic ſoluerunt obiecta. ALIA opinio eſt, quòd proprie ſupponit naturam, ſicut ſignificat, & non ſupponit perſonam niſi trahatur ab alio: ut cum dicitur deus generat: & hi dicunt ꝙ cum dicitur Deus eſt trinitas, ibi ſtat pro natura non pro perſona, & una natura eſt tres perſonę, ideo una eſt locutio. Et ratio huius poſitionis eſt, quia hoc nomen deus, habet naturam termini diſcreti, cum nõ habeat plurale, ideo idem ſignificat, & ſupponit propriè: cum ergo ſignificet naturam illam, proprie ſupponit. SED melius eſt dicere utrumque, quia habet naturã termini cõis, & termini diſcreti. Termini cõis, ꝑ pluralitatem ſuppoſitorum: termini diſcreti, rõne formæ non multiplicabilis: quia ꝓprie ſupponit tam naturam quàm perſonam: tamen rationes ad utrãque partem concludunt uerũ ſuo modo: hoc aũt non põt in alio termino inueniri: & iõ nec conſimilis modus ſupponendi.

HIC

De comparatione generationis ad terminum eſſentialem abſtractum, qui eſt eſſentia.

POST hæc quæritur utrum concedendum ſit, Quòd pater genuit diuinam eſſentiam, uel quòd diuina eſſentia genuit filium, uel eſſentia genuit eſſentiam, an omnino nõ genuit, nec genita eſt diuina eſſentia. Ad quod catholicis tractatoribus conſentientes, dicimus, quòd nec pater genuit diuinam eſſentiam: nec diuina eſſentia genuit filium, nec diuina eſſentia genuit diuinam eſſentiam. Hic autem nomine eſſentiæ intelligimus diuinam naturam, quæ communis eſt tribus perſonis, & tota in ſingulis. Ideò non eſt dicendum, quòd pater genuit diuinam eſſentiam: quia ſi pater diceretur genuiſſe diuinam eſſentiam, diuina eſſentia relatiuè diceretur ad patrem, uel pro relatiuo poneretur. Si autem relatiuè diceretur, uel pro relatiuo poneretur, non indicaret eſſentiam. Vt
Cap. 5. enim ait Aug. in 5. lib. de Trin. Quod relatiuè dicitur, non indicat ſubſtantiam.

Secunda ratio.

Item cũ Deus pater ſit diuina eſſentia, ſi eius eſſet genitor, eſſet utiq; genitor eius rei, quæ ipſe eſt: & ita eadẽ res ſeipſam genuiſſet, quod Auguſt. negat, ut ſupra oſtẽdimus.

Tertia ratio, & potior.

Item, ſi pater eſt genitor eſſentiæ diuinæ, cum ipſe eſſentia diuina ſit & Deus ſit, eo quod generat, & eſt, & Deus eſt. Ita ergo nõ illud qđ generatur, eſt à patre Deus, ſed pater eo quòd generat, & eſt, & deus eſt. & ſi ita eſt, nõ genito gignens, ſed gignenti genitus cauſa eſt, ut & ſit, & Deus ſit. Si
Ca. 16 mili ratione probat Aug. in lib. 7. de Trin. quòd pater non eſt ſapiens ſapientia quam genuit: quia ſi ea ſapiens eſt, ea eſt: hoc enim eſt ſibi eſſe quod ſapere. Quòd ſi hoc eſt ſibi eſſe quod ſapere: non per illam ſapientiam, quam genuit pater, ſapiens eſt. Quid. n. aliud dicimus, cum dicimus, hoc illi eſt eſſe quod ſapere: niſi, eò eſt, quò ſapiens eſt? Ergo quę cauſa illi eſt, ut ſapiens ſit, etiam ipſa illi cauſa eſt ut ſit. Si ergo ſapientia, quã genuit, illi cauſa eſt, ut ſapiens ſit, & cauſa

illi

illi eſt, ut ſit. Sed cauſam patri, qua ſit, à patre genitam, nullo modo quiſquam dixerit ſapientiam: quid enim eſt inſanius? Ita ergo ſi pater genuit eſſentiam, qua eſt eſſentia quã genuit, cauſa eſt illi ut ſit. Non ergo ipſam, quæ eſt, eſſentiã genuit. Nam in illa ſimplicitate, ut inquit Aug. quia nõ eſt aliud ſapere quàm eſſe, eadem eſt ibi ſapientia, quæ eſſentia: ideoque quod de ſapientia, hoc de eſſentia dicimus. Sicut ergo non genuit ſapientiam, qua ſapiens eſt: ita nec eſſentiã qua eſt. Vt.n. ſapientia ſapiens eſt, & potentia potens: ita & eſſentia ipſe eſt. Eademque ſapientia eſt, & potentia, quę eſſentia. Patet itaque ex prædictis, quia pater eſſentiam diuinam non genuit. Ibidẽ.

Sententia Auguſtini, quæ dictis aduerſari uidetur.

Huic autem uidetur contrarium quod Aug. ait in lib. unico de Fide. & Symbolo c. 2. Deus cum uerbum genuit, id quod ipſe eſt genuit: nec de aliqua iam facta conditaque materia, ſed de ſeipſo id quod ipſe eſt. Item, Deus pater, qui ueriſſime ſe indicare animis cognituris, & uoluit, & potuit, hoc ad ſe ipſum indicãdum genuit, quod eſt ipſe qui genuit. Ecce apertè dicit his uerbis, Deum patrem genuiſſe illud quod ipſe eſt. Illud autem quod ipſe eſt, non eſt niſi diuina eſſentia: uidetur ergo diuinam eſſentiam genuiſſe. Ad quod reſpondemus, illa uerba ſic intelligenda eſſe, dicentes: Pater de ſeipſo genuit illud quod ipſe eſt, id eſt filium, qui eſt illud, quod pater eſt, & filius hoc eſt. Nam quod pater eſt, ſed non qui pater eſt, & filius hic eſt. Ibidẽ.

Exequitur partes alias quæſtionis.

Ita etiã nõ eſt dicendũ quòd diuina eſſentia genuit filiũ, quia cũ filius ſit diuina eſſentia, iã eſſet filius res, à qua generatur: et ita eadẽ res ſeipsã generaret. Ita ẽt dicimus, quòd eſſentia diuina non genuit eſſentiã. Cũ.n. una & ſumma quedã res ſit diuina eſſentia, ſi diuina eſſentia eſſentiã genuit, eadẽ res ſeipſam genuit, quod omnino eſſe nõ poteſt: ſed pater ſolus genuit filiũ, & à patre, & filio procedit ſpiritus S.

Quæ uideantur prædictis eſſe contraria.

Prædictis autem uidetur contrariũ eſſe, quod dicit Augu. in lib. 7. de Trin. Hoc, inquit, eſt Deo eſſe, quod ſapere.

unde

unde pater,& filius ſimul ſunt una ſapientia, quia una eſſentia, & ſigillatim ſapientia de ſapientia, ſicut eſſentia de eſſentia. Ecce his uerbis aperte dicit Augu. Sapientiam de ſapientia,& eſſentiam de eſſentia. Vbi uidetur ſignificare, quòd ſapientia ſapientiam,& eſſentia genuerit eſſentiã. Idem in lib. de Fide ad Petrum ait: Sic Chriſtum Dei filiũ, id eſt, unam ex Trinitate perſonam, Deum uerum crede, ut diuinitatem eius de natura patris natam eſſe non dubites. Hic uidetur dicere, quòd natura filij ſit nata de natura patris. Idem in lib. 15. de Trin. ait. Dicitur filius conſilium de conſilio,& voluntas de uoluntate, ſicut ſubſtantia de ſubſtantia, ſapientia de ſapientia. Et hic uidetur dicere, quòd ſubſtantia ſit genita de ſubſtantia,& ſapientia de ſapientia. Sed hoc ita determinamus, Sapientia de ſapientia, & ſubſtãtia de ſubſtantia eſt. i. filius qui eſt ſapientia, qui eſt ſubſtantia, eſt de patre, qui eſt eadem ſubſtantia,& ſapientia: & filius, qui eſt diuinitas, natus eſt de patre, qui eſt natura diuina. Et ut expreſſius dicamus, dicimus filium ſapientiam eſſe de patre ſapientia,& dicimus filium ſubſtantiam eſſe genitum de patre,& à patre de ſubſtantia. Quòd autem ita intelligi debeat, Aug. oſtendit in lib. 7. de Trini. dicens: Pater ipſe ſapientia eſt: & dicitur filius ſapientia patris, quomodo dicitur lumen patris, ideſt, ſicut lumẽ de lumine, et uterque unum lumen: ſic intelligatur ſapientia de ſapientia: & uterque una ſapientia,& una eſſentia. Item ideo Chriſtus dicitur uirtus,& ſapientia Dei, quia de patre uirtute, & ſapientia, etiam ipſe uirtus,& ſapientia eſt, ſicut ipſe lumen de patre lumine eſt,& ipſe fons uitæ eſt apud Deum patrem fontem uitæ. Filius ergo ſapientia de patre ſapientia eſt. ſicut filius lumen de patre lumine,& Deus filius de Deo patre, ut & ſingulus ſit lumen,& ſingulus Deus,& ſingulus ſapientia, & ſimul unum lumen, unus Deus, una ſapientia. Ecce manifeſte his uerbis aperit Auguſt. ex quo ſenſu accipienda ſint prædicta uerba, & his ſimilia, ſcilicet cum dicitur ſubſtantia, uel ſubſtantia genuit ſubſtantiam.

Augu. de Tri-nit. lib. 7. ca. 1. & 2.

Cap. 2.

Augu. de Tri. lib. 7. c. 1. circa fine cap. ti

Quid uideatur prædictæ expoſitioni contrarium.

Huic uero etiam id contrarium uidetur, quod Hilarius ait in 4.lib.de Trin. Nihil, inquit, niſi natum habet filius: & geniti honoris admiratio in honore generantis eſt. Cum ergo filius eſſentiam habeat (tota enim in eo eſt diuina eſſentia) uidetur, quòd ipſa diuina eſſentia nata ſit. Item, in 5.lib.ait, Natiuitas Dei non poteſt eam, ex qua prouecta eſt, nõ tenere naturam, nec enim aliud quàm Deus ſubſiſtit, quod non aliunde quàm de deo ſubſiſtit. Ecce hic dicit natiuitatem Dei *prouectam ex natura: & ita uidetur ex his uerbis, atque prædictis natura Dei, & genita genuiſſe. Quod apertius dicit in lib. 9. de Trinit.* Nos *(inquit) unigenitum Deum in forma Dei manentem in natura hominis manſiſſe profitemur, nec unitatem formæ ſeruilis in naturam diuinæ unitatis refundimus, nec rurſum corporali inſinuatione patrem in filio prædicamus, ſed ex eo eiuſdem generis genitã naturam, naturaliter in ſe gignentẽ habuiſſe naturã, quæ in forma naturæ ſe gignentis manens, formam naturæ, & infirmitatis corporalis accepit.* Non *enim defecerat Dei natura, ne eſſet, ſed in ſe humilitatem terrenæ natiuitatis manens ſibi Dei natura ſuſceperat, generis ſui poteſtatem in habitu aſſumptæ humanitatis exercens. Ecce hic apertè dicit, & naturam genuiſſe, & naturam genitam, & naturam aſſumpſiſſe naturam: quod à pleriſque negatur. Item in eodem. Nunquid unigenito deo contumelia eſt, patrem ſibi innaſcibilem Deum eſſe, cum ex innaſcibili Deo natiuitas unigenita, in naturam unigenitam ſubſiſtat? Ecce & hic dicit unigenitam naturam.*

Non lõge à princ. libri, circa fine lib. 5.

Quomodo ſint intelligenda præmiſſa uerba Hilarij.

Sed quia hæc uerba ſane uult intelligi, ipſe idem dicit in 4.lib. Intelligentia dictorum ex cauſis eſt aſſumenda dicendi, quia non ſermoni res, ſed rei ſermo ſubiectus eſt. Hæc ergo uerba ita intelligi poſſunt, Nihil habet filius niſi natum, id eſt, nihil habet ſecundum, quòd Deus eſt, niſi quod naſcendo accepit, & ipſe naſcendo patris in ſe ſubſiſtentem naturam habuit, unde Hilarius addit in 5. libro. Eandem naturam

Circa mediũ eiuſdẽ quarti.

Circa finem

turam habet genitus, quam ille qui genuit: ita tamen, ut natus non ſit ille qui genuit. Nam quomodo erit pater ipſe, cum genitus ſit? Sed in his ipſis ſubſiſtit ille, qui genitus eſt,
Ioan. 4 *in quibus totus eſt ipſe qui genuit: quia non eſt aliunde qui*
Ego in *genitus eſt: & ideo non refertur aliud quod in uno ſubſi-*
patre et *ſtit, & ex uno. Ac ſic in generatione filij & naturam ſuam,*
pater in *(ut ita dicam) ſequitur indemutabili: deus indemutabilem*
me. *deum gignens, nec naturam ſuam deſerit ex indemutabili deo indemutabilis dei perfecta natiuitas. Subſiſtentem ergo in eo dei naturam intelligamus, cùm in deo deus inſit, nec præter eum, qui deus eſt, quiſquam deus alius ſit: quia ipſe deus, & in eo deus. Naturæ ergo dei patris ueritas, in deo filio eſſe docetur, cùm in eo deus intelligitur eſſe qui deus eſt. Eſt enim unus in uno, & unus ab uno.*

Quod legitur, pater de ſua ſubſtantia genuiſſe filium, & filium ſubſtantiæ patris.

Cap. 1. *Dicitur quoque, & frequenter in ſcriptura legitur Patrem de ſua ſubſtantia genuiſſe filium, unde Auguſt. in lib. de fide ad Petrum ait, Pater deus de nullo genitus deo, ſe-*
Cap. 19 circa finem. *mel de ſua natura ſine initio genuit filium deum ſibi æqualem, & eadem qua ipſe naturaliter æternus eſt, diuinitate coæternum:* Ecce hic dicit *Auguſt. filium genitum de natura patris. Eſt autem una natura patris, & filij, & ſpiritus ſancti. Si ergo de natura patris genitus eſt filius, genitus eſt de natura filij & Spiritus ſancti, imò de natura trium perſonarum. Idem quoque Aug. in lib.* 10. *&* 15. *de* Trin. *dicit Chriſtum eſſe filium ſubſtantiæ patris, & de ſubſtantiæ patris genitum, tractans illud uerbum Apoſtoli loquentis de*
Colo. 1 *deo patre ſic, Qui eruit nos de poteſtate tenebrarum, & tranſtulit in regnum filii charitatis ſuæ. Quod dictum eſt, inquit, filii charitatis ſuæ, nihil aliud intelligitur, quam filij ſui dilecti, quàm filii ſubſtantiæ ſuæ. Charitas quippe patris quæ in natura eius eſt ineffabiliter ſimplici, nihil eſt aliud, quàm ipſa natura atque ſubſtantia, ut ſæpe diximus, & ſæpe iterare non piget, ac per hoc filius charitatis eius nullus alius eſt, quàm qui de ſubſtantia eius eſt genitus. Ecce hic aperte dicit Aug. filium eſſe genitum de ſubſtantia patris,*

&

& filium ſubſtantiæ patris.Idem quoque Aug.in lib.3.contra hæreticum Maximinum ſubſtantiam Dei genuiſſe filiũ, & filium genitum de ſubſtantia patris aſſerit,dicens:Carnalibus cogitationibus pleni, ſubſtantiam Dei de ſe ipſa gignere filium non putatis, niſi hoc patiatur,quod ſubſtantia carnis patitur quando gignit. Erratis non ſcientes ſcripturas,neque uirtutem Dei. Nullo enim modo uerum Dei filium cogitatis,ſi eum natum eſſe de ſubſtantia patris negatis. Non enim iam erat hominis filius, & Deo donante factus eſt Dei filius ex Deo natus,gratia non natura. An fortè etſi non hominis filius erat, tamen iam aliqua erat qualiſcunque creatura,& in Dei filium Deo mutante conuerſa eſt? Sed nihil horum eſt:ergo aut de nihilo,aut de aliqua ſubſtantia natus eſt.Sed ne crederemus uos putare de nihilo eſſe Dei filium,affirmatis,non uos dicere de nihilo eſſe Dei filium. De aliqua ergo ſubſtantia eſt: & ſi non de ſubſtantia patris,de qua ſit,dicite:ſed non inuenietis. Iam ergo unigenitum Dei filium Ieſum Chriſtum de patris eſſe ſubſtantia, non vos nobiſcum pigeat confiteri. Idem in eodem. Vtique legimus,ut ſimus in uero filio eius Ieſu Chriſto.Dicite ergo nobis,Vtrũ iſte verus Dei filius,ab eis qui gratia filij ſunt, quadam proprietate diſcretus,de nulla ſubſtantia ſit,an de aliqua? Non dico(inquis)de nulla nec dicam de nihilo:ergo de aliqua ſubſtantia eſt. Quæro, de qua? ſi non de patris ſubſtantia eſt, aliam quære. Si aliam non inuenis patris agnoſce ſubſtantiam,& filium cum patre homouſion confitere.Idem in eodem. Confiteor Deum patrẽ omnino incorruptibiliter genuiſſe,ſed quod eſt ipſe genuiſſe. Itẽ,Dico quod ſæpe dicendũ erat, Aut de aliqua ſubſtantia eſt natus Dei filius,aut de nulla.Si de nulla: ergo de nihilo,quod uos iam non dicitis: ſi vero de aliqua, nec tamen de patris ſubſtantia,non eſt verus filius: ſi verò de patris ſubſtantia, unius eiuſdemque ſubſtantiæ ſunt pater & filius. Vos autẽ,nec filium Dei de ſubſtantia patris genitum vultis,& tamẽ eum, nec ex nihilo,nec ex aliqua materia;ſed ex patre eſſe conceditis:nec uidetis quã neceſſe ſit,vt qui non eſt ex nihilo,nec ex aliqua alia re,ſed ex Deo,niſi ex Dei ſubſtantia eſſe non

Tom.9. Ca. 14.

Mat.20

1.Ioã.5 Paulo inferius in eodẽ ca.

poſſit, et hoc eſſe quod Deus eſt, de quo eſt, id eſt Deus de Deo natus: quia non alius priùs fuit; ſed natura coæterna de Deo *eſt.*

Summa & determinatio dictorum.

His uerbis præmiſſis innui uidetur, quòd diuina ſubſtantia filiũ genuerit: & quod filius ſit genitus de ſubſtantia patris, & quòd de Deo *eſt natura coæterna, & quòd pater id quod ipſe eſt genuit. Id autem quod ipſe eſt, diuina eſſentia eſt: & ita putari poteſt diuinam eſſentiam genuiſſe. Vehemẽter mouent nos hæc uerba, quæ quomodo intelligẽda ſint, mallem ab alijs audire, quàm ipſe tradere. Vt tamen ſine præiudicio atque temeritate loquar, ex hoc ſenſu dicta poſſunt accipi. Natura coæterna de Deo eſt, id eſt, filius coæternus patri de patre eſt, ita quòd eſt eadem cum eo natura, uel eiuſdem naturæ. Quem ſenſum confirmat Aug. ibidem ſubijciens, et quod dixerat quaſi explanans.* Dicto *enim, Na*-

Li. 3. cõtra Maximinũ 14. Circa principiũ capitis.

tura coæterna eſt de Deo, *addit,* Non *eſt aliud filius quàm illud de quo eſt, id eſt, unius eiuſdemque ſubſtantiæ eſt. Deinde apertius talem intellectum ex prædictis verbis fore habendum aperit in eodem libro contra Maximinum, dicens: Trinitas hæc unius eiuſdemq; ſubſtantiæ eſt: quia non de aliqua materia, uel de nihilo eſt filius: ſed de quo eſt genitus. Item, Spiritus Sanctus non de aliqua materia, uel de nihilo eſt: ſed inde eſt, unde procedit. His utique uerbis apertè oſtendit ea ratione dici filium eſſe de ſubſtantia patris, qua eſt de patre genitus, ita quòd eſt eiuſdem ſubſtantiæ cum eo: Spiritum Sanctum eſſe de ſubſtantia patris & filij: quia ab utroque procedit, ita quòd eſt eiuſdem ſubſtantiæ.*

Eodẽ c. Aug. ibidem.

Quod nec filius, nec Spiritus ſanctus eſt de nihilo: ſed de aliquo; nec tamen de materia.

Oſtẽditur quoq; ex illis uerbis filiũ & S. S. non eſſe de nihilo: ſed de aliquo, nec tamẽ de aliqua materia. Vnde etiam Hilarius in 12. Lib. de Trin. *ait, Vnigenitus Deus cũ natus ſit, patrẽ teſtatur authorẽ: cum ex manẽte natus eſt, nõ eſt natus ex nihilo, et cum ante tẽpus natus eſt, omnem ſenſum præuenit naſcẽdo. Hic aperte dicitur, quod filius non eſt natus ex nihilo. Similiter & Spiritus Sanctus non eſt dicen*-

Nõ lõge a medio.

dus eſſe, vel procedere ex nihilo: quia filius de ſubſtantia patris natus eſt, id eſt, à patre eſt, cum quo eiuſdem ſubſtantiæ eſt, & eadem ſubſtantia. Ex quo ſenſu etiam accipiendum eſt illud, Pater genuit id quod ipſe eſt, id eſt filium, qui eſt hoc qđ pater. Et hoc ita debere intelligi Aug. aperit dicẽs in 1. Lib. contra Maximinum, Hoc genuit pater quod eſt: alioquin non eſt uerus filius, ſi quod eſt pater, non eſt filius. Itẽ, ſubſtantia Dei *genuit filium, id eſt, pater ſubſtantia genuit filium, qui eſt eadem ſubſtantia, & eiuſdem ſubſtãtiæ. Quod ſic eſſe intelligendum Aug. oſtendit dicens ad Maximinum, Sicut dicis, Spiritus Spiritum genuit: ita dic, ſpiritus eiuſdem naturę, uel ſubſtantiæ ſpiritum genuit. Item ſicut dicis,* Deus *Deum genuit: ita dic, Deus eiuſdem naturæ, uel ſubſtantiæ* Deum *genuit. Hoc ſi credideris, & dixeris, nihil de hac re vlteriùs accuſaberis. His enim verbis, aperit quomodo prædicta debeant intelligi. Similiter filius natus eſt de ſubſtantia patris, uel pater genuit filium de ſua natura, ſiue eſſentia, id eſt, de ſe natura & eſſentia genuit filium eiuſdem ſubſtantiæ, ac naturæ, & qui eſt eadem eſſentia, ac natura. Similiter expone illud, filius ſubſtantiæ patris, & filius patris ſubſtantiæ, id eſt, qui eſt ſubſtantia, cum quo & filius eadem ſubſtantia eſt: quia conſubſtantialis eſt patri filius. Et hic ſenſus adiuuatur ex his uerbis Aug. qui in Li. 5. de* Trin. *ait, Tres perſonas eiuſdem eſſentiæ, uel tres perſonas unam eſſentiam dicimus. Tres autem perſonas ex eadem eſſentia non dicimus, quaſi aliud ibi ſit quod eſſentia eſt, aliud quod perſona. His verbis oſtenditur non eſſe dicendum perſonam eſſe ex eſſentia, niſi ex ſenſu prædicto. Qui ſenſus confirmatur etiam ex eo quod in Lib. 15. de Trin. idem ait. Sicut noſtra ſcientia ſcientiæ Dei, ſic & noſtrum uerbum, quod naſcitur de noſtra ſcientia, diſſimile eſt illi verbo dei, quod natum eſt de patris eſſentia. Tale eſt autem, ac ſi dicerẽ, de patris ſcientia, de patris ſapiẽtia: uel (qđ eſt expreſſius) de patre eſſentia, de patre ſciẽtia, de patre ſapiẽtia. Ex hoc itaq; intellectu, verbũ* Dei *patris vnigenitus filius per oĩa patris ſimilis, et æqualis rectè dicitur* Deus de Deo, *lumen de lumine, ſapientia de ſapientia, eſſentia de eſſentia:*

Tom. 6.

Cap. 6.

Ca. 13. & 14.

Ex c. 14

quia hoc eſt omnino, quod pater non, tamen pater: quia iſte filius, ille pater.

Quare uerbum patris dicatur filius naturæ.

Inde eſt quòd ſolus unigenitus Dei dicitur natura filius, quia eiuſdem naturæ eſt, et eadem natura eſt cũ patre. vnde Hila. in Lib. 1. de Tri. de Chriſto loquens ait, Natura filius eſt, quia eandem naturam quam ille qui genuit, habet.

IN precedẽti Diſt. mouit Magiſter qõnem de comparatione generationis ad terminu m eſſentialem concretũ, qualis eſt hoc nomen, Deus. In præſenti mouet quæſtionem de cõparatione generationis ad terminum eſſentialem abſtractum, q eſt eſſentia. Et diuidit hæc pars in duas partes. In prima parte mouet q̃ſtionem ex cõparatione gñtionis ad eſſentiã ĩ ratione termini, uidelicet utrũ eſſentia gn̄etur. In ſecunda in ratione principii. Vtrum eſſentia generet, &c. ibi, *Non eſt etiam dicendum quòd diuina eſſentia, &c.*] Itẽ, pri prima pars habet quatuor partes. In prima parte proponit ꝓblemata, uidelicet utrum eſſentia generet, uel generetur. In ſecunda adducit rationes tres ꝓbantes ꝙ eſſentia non generatur a patre, ibi. *Ideo non eſt dicendum quòd pater genuit, &c.*] In tertia adducit raiones in contrarium ibi. *Huic autem uidetur contrariũ, &c.*] In quarta, & ultima ſoluit, & exponit, ibi. *Ad quod reſpondemus, &c.*] Similiter ſecunda pars iſtius diſtinctionis in qua Magiſter determinat ſecundam partem quæſtionis, quæ eſt in comparatione generationis ad eſſentiam in ratione principii: habet tres partes. In prima determinat iſtam quæſtionem dicens, ꝙ eſſentia non generat; ſed & hoc cõfirmat per rationem ducentẽ ad impoſſibile. In ſecunda uero adducit auctoritates, quæ ſunt directe contrariæ prædictæ ſolutioni, ibi. *Prædictis autem uidetur contrarium eſſe, &c.*] In tertia uero adducit auctoritates, ex quibus poteſt elici contrarietas, ibi. *Dicitur quoque, & frequenter &c.*] Prima pars habet quatuor partes. In prima parte adducit auctoritates Auguſ. contrarias prędictę ſolutioni. In ſecũda auctoritates adductas exponit ibi. *Sed hæc ita determinamus, &c.*] In tertia uero cõtra prædictas expoſitiones adducit auctoritates alias Hilarii, in quibus notatur expreſſior contrarietas, ibi. *Huic uero etiam contrarium uidetur eſſe, &c.*] In quarta uero auctoritates p̄dictas explanat & expoſitionem ſuam per uerba Hilarii confirmat. ibi. *Sed quia hæc uerba ſane uult &c.*] Similiter pars illa, *dicitur quoq;, et frequẽter in ſacra ſcriptura legitur,* ĩ qua obr̃ cõtra ſolutionẽ ꝓ auctoritates, ex q̄bus elicit̃ p̄dictæ ſolutionis cõtrarietas [q̄a in his nõ dicit̃ ꝙ eſſentia generet, uel gn̄etur: ſed ꝙ de eſſentia, uel de ſubſtãtia patris filius gn̄etur] quatuor hẽt particulas. In prima adducit auctoritates in cõtrariũ. In ſc̄da uero adductas explanat ibi.

ibi. *His uerbis præmiſsis innuitur &c.*] ubi reſumit p̄dictā expoſitionem. In tertia ex prædictorum opinione elicit quoddam corollarium ibi. *Eſt etiam quoque ex illis uerbis &c.*] In quarta, & ultima redit ad propoſitum, & oſtendit expoſitionem ſuam bonam eſſe per auctoritatem. Auguſt. ibi. *Et hoc ita debere intelligi &c.*]

Dub. 1. IDeo non eſt dicendum. quòd pater &c.] Iſta ratio uidetur ducere ad hoc inconueniens. ſ. ꝙ ſi eſſentia generaretur à patre, eſſentia poneretur pro relatiuo. Sed hoc nullum uidetur inconueniens. Si n. magis conuenit eſſentia cum ſuppoſito, quā uniuerſale cum ſingulari, ſi nō eſt inconueniens, cum uniuerſale ponitur pro ſingulari, nec eſt inconueniens ꝙ eſſentia ponatur pro relatiuo. R͡n. dicendū ꝙ ſi eſſentia poneretur pro relatiuo, eſſet inconueniens, non à parte rei, ſed à parte expreſſionis fidei. Tunc. n. uideretur, & notaret̄ unitas eſſentiæ in quadam diſtinctione. Eſſet etiam inconueniens, quia quod ponitur pro relatiuo inquantum huiuſmodi, nō indicat eſſentiam. Si enim eſſentia poneretur pro relatiuo, eſſentia aliquando nō indicaret eſſentiam, quod eſt omni rationi contrarium.

Dub. 2. *Item, cum deus pater &c.*] Iſta rō ur̃ ducere ad hoc inconueniēs. ſ. ꝙ cum deus pater ſit diuina eſſentia ſi eius eſſet genitor, utique eſſet genitor eius quod ipſe eſt: Contra, eſſentia dicit q̄d commune, ſicut & hoc nomen Deus, ſed ſi dicat̄ homo Petrus generat hominem, & ipſe eſt homo, ergo generat ſe: argumentum illud non ualet. Similiter ur̃ hic, pater generat Deum, ergo &c. pari rōne nec in propoſito. R͡n. dicendum ꝙ commune dicitur ꝙ eſt in multis, ſed hoc poteſt eſſe tripliciter. Aut quia plurificatur in multis & quantum ad formam, & quantum ad ſuppoſitum, ut hoc nomen homo, & tale habet unitatē rationis, quæ admittit diſtinctionem, & quātum ad rē, & quantum ad modum. Vnde bene dr̃, homo eſt ab homine, & duo homines. Alio modo eſt commune, quod plurificatur quantum ad ſuppoſitum, non quantum ad formā, ut hoc nomen deus, & tale habet unitatem rei ſm̄ ꝙ res nominat naturam cum multiplicatione ſuppoſitorum, & iō recipit diſtinctionē, & importat diſtinctionem, ut modum, non ut rem; Vnde conceditur, Deus de Deo; ſed non, Deus eſt alius à Deo. Tertio modo eſt cō̄ ſm̄ nomen quod eſt in multis, nec iń plurificatur quantum ad formā: quia eſt unū in multis, nec quātū ad ſuppoſita, quia pro illis nō ſupponit, ut hoc nomen Eſſentia: de tali cōi uerū eſt dicere ꝙ non recipit diſtinctionē nec quantum ad modum, nec quantum ad rē; tunc. n. notaret̄ idem diſtingui a ſe, & ita argumentū Magiſtri eſt bonū. Si pater genuit eſſentiam, pater genuit ſe: quia loquitur de cōi a parte uocis ſignificantis, non à parte rei: quia à parte rei, eadē cōitas eſt in hoc ꝙ eſt Deus, & in hoc q. eſt Eſſentia.

Et ſi ita eſt, non genitus gignens &c.] Obiicitur contra tertiam Dub. 3.

tiam rationem. Si pater genuit diuinam eſſentiam, tunc genitum gignenti cauſa eſt ut ſit, & Deus ſit. Sed hæc ratio nihil uidetur ualere: qa ratio cauſæ nõ cadit in diuinis: cã enim eſt ad cuius eſſe ſequitur aliud, ſed in diuinis non eſt aliud, ergo &c. Item non ſequitur, pater genuit ſapientiam: ergo eſt ſapiens ſapientia genita: ergo pari ratione, nec prædicta ſolutio ualet.

Colligitur ex 5. Metaphy. tex cõ. 1

Reſpon. Dicendum ꝙ ſumendo nomen cauſæ proprie, non cadit in diuinis: cadit tamen & recipitur ratio principiantis, & ratio informantis, & pro his accipitur nomen cauſæ. Quoniam ergo ratio eſſendi ſignatur per hoc nomen eſſentia: ideo eſſentia ſignatur quodãmodo in ratione cauſæ reſpectu entis. Si ergo eſſentia eſſet genita ab ente, ſignificaretur in rõne effectus, ſiue principiati, & idem eſſe tunc principium, & principiatum reſpectu eiuſdem, quod eſt impoſſibile, & in hoc fundatur ratio Magiſtri. Ad illud, quod obiicitur de ſapientia, dicendum ꝙ tactum eſt de ipſa in Quæſtionibus extra literam: quia nomen ita abſtractum ſicut eſſentia, non ſupponit pro relatiuo, & ita eſt accidens. Pater eſt ſapiens ſapientia, & genuit ſapientiam: ergo eſt ſapiens ſapientia quam genuit, uel ſapientia genita. In nomine autem eſſentiæ non eſt accidẽs: quia idem ſignat, & ſupponit: & ita non eſt dicendum ꝙ diuina eſſentia genuit filium.

Abbas Ioachim

Contra hoc obiicit Ioachim tã cõtra poſitionẽ, q̃ cõtra rõnem. Contra poſitionẽ, quia ſi eſſentia nec gñat, nec generat̃, nec procedit: ergo in diuinis eſt res generãs, & genita, procedẽs: & res nec generans, nec genita, nec procedens, & ita eſt quaternitas, ſi ſunt ibi quatuor res. Itẽ, irridet rõnem Magiſtri, ſi eſſentia generat eſſentiam, & eſſentia eſt una res: ergo una res generat ſeipſam. Similiter inquit Ioachim, potuiſti dicere Petre, Deus generat Deũ, unus eſt Deus, ergo una, & eadem res generat ſeipſam. Rñ. dicendum, ꝙ Ioachim nõ recte arguit, & deficit ſua ratio: quia res non accipitur uniformiter. Quia cũ dr̃ res primo modo, ibi accipitur res pro re naturę, ſed cũ accipit̃ ſecundo modo, accipitur pro ipſa natura diuina. Præterea, deficit ab inſufficienti: quia non ualet, Si aliquid dicitur de altero, & nõ dicit̃ de alio, ꝙ propter hoc illa faciãt numerum. Vnde non ualet. Petrus eſt indiuiduum, homo non eſt indiuiduum, ergo homo, & Petrus ſunt duo. Habere.n. proprietatem & non habere, nõ ſufficit ad diſtinguendum. Ad inſtantiã eius dicendum, ꝙ non recte inſtat: quia eſſentia eſt res una quãtum ad ſuppoſitum, & ſignificatum (non.n. ſupponit perſonas.) Sed Deus eſt res una quantum ad ſignificatum, ſed plures quãtum ad ſuppoſitũ. Et ideo ignoranter Ioachim reprehẽdit Magiſtrũ; & quia cũ eſſet ſimplex, nõ eſt ueritus Magiſtrum. Et ſic iuſto Dei iudicio damnatus fuit libellus eius in Lateranenſi Concilio, & poſitio Magiſtri approbata.

Extra de Sũ. Tri. & fide cathol. c. Damnamus.

Nihil niſi natum habet filius, &c.] Quæritur circa hæc uerba Hilarii de hoc uerbo Accepit, utrum

Dub. 4.

utrum dicat ſubſtantiā, uel relationem. Si ſubſtantiam: ergo pater ſimiliter accepit. Si relationem, cum eſſentiam acceperit filius, eſſentia eſt accepta: ergo eſſentia refertur. Rñ. Dicendū, ꝙ accipere dicit duo. ſ. habere, & eſſe ab alio, quantum ad habere, reſpicit eſſentiam, ſed quantū ad hoc quod eſt eſſe ab alio, reſpicit perſonam: unde per uerbum accipiendi, ſignificatur ꝙ eſſentia habetur a perſona, quæ eſt ab alio.

Et ideo non refertur ad aliud &c.] Ex uno hoc uidetur falſum, qm̄ filius ſubſiſtit à patre, tn̄ refertur ad ſpiritum. Reſpon. Hoc poteſt intelligi dupliciter. Vno modo, ꝙ filius non hēt reſpectum niſi ad unā perſonam, & hoc intelligitur inquantum filius: quia inquantū ſpirans eſt, refertur ad alium: uel ꝙ perſona filii non habet reſpectum niſi ad unam naturam, & hoc uerū eſt: quia filius non habet in ſe niſi naturam patris. Dub. 5

Dub. 6 *Et naturam ſuam (ut ita dicam) ſequitur &c.*] Contra. In diuinis nō eſt prius nec poſterius, & ita nec præcedere, nec ſequi. Si tu dicas ꝙ eſt ſm̄ rationem intelligendi: hoc nihil eſt: quia Deus gignens, nec ſm̄ rem, nec ſecundum intellectum ſequit̄ aliud. Reſp. Quòd Hilarius improprie loquitur, & ideo addit determinationem, ut ita dicam: & tantū uult dicere ſequi, quantum inſeparabiliter communicare, & cōſonare, & ab illo non recedere: & hoc patet perſequens.

Semel &c. genuit filium, &c) Dub. 7 Videt̄ male dicere ſemel, Quia ſemel dicit uiciſſitudinem, ſed in generatione æterna, nulla cadit uiciſſitudo: ergo &c. Reſpō. Dicendum, ꝙ ſemel pōt dicere, uel nunc tēporis, uel nunc æternitatis. Et ſi dicat nunc temporis, cum tempus habeat diuerſa nunc, denotat interciſionem. Si autē nunc æternitatis, cum illud nunc ſemper eſt, & eſt inuariabile, & unum; ſemel dicit omnimodam inuarietatem, perfectionē, & unitatem.

Filij charitatis ſuæ, &c. Quæritur, utrum charitas accipiatur ibi eſſentialiter, aut notionaliter. Si eſſentialiter: ergo Chriſtus filius eſt eſſentiæ, quod non conceditur. Si tu dicas ꝙ eſt impropria locutio, & eſt ſenſus, filii eſſentiæ, ideſt qui eſt eſſentia, tunc nullus uidetur ſenſus, & ꝓ nihilo additum eſt hoc, quod eſt charitatis. Et ruſus Aug. exponit filii charitatis, ideſt dilecti, ſed pater diligit filiū ſpiritu ſancto: ergo &c. Si propter hoc dicas, ꝙ tenetur notionaliter, tunc ergo filius Dei eſt filius ſpiritus ſancti, quod omnino eſt abſurdum. Reſp. Quòd ꝓꝑ hoc dicūt aliqui ꝙ ille Genitiuus, nec proprie eſſentialiter, nec proprie notionaliter, ſed medio modo tenetur, ideſt appropriate. Licet enim charitas ſit omnibus communis, & proprium ſpiritus ſancti: uno tamen modo appropriate conuenit patri: quia charitas amor gratuitus eſt, qui tm̄ dat, & non accipit, & hoc eſt in perſona patris, ideo appropriat̄ patri. Alio modo dici poteſt quòd charitas ibi tenetur eſſentialiter ſicut dicit Aug. quia nihil aliud eſt dicere filii charitatis, q̄ filiī ſubāſtię. Sed Genitiuus nō con Dub. 8.

ſtruitur in ratione principii,ſed ex ui declarationis eſſentiæ: & eſt ſenſus,& filii charitatis, ideſt filii chari,& filii ſubſtantiæ, uel etiam naturæ, hoc eſt filii conſubſtantialis,& naturalis.

Dub.9. *Filium cum patre homouſion con ſitere,&c.*] Contra, quia cum filius naturalis partem ſubſtantie trahit à patre, partem à matre, in his inferioribus,& in Deo totam ſubſtantiam trahat à patre, uidetur ꝙ pater non tñ deberet dici pater,ſed & mater,& multo fortius mater: quia mater plus dat q̃ pater. Item. Filius Dei uocat ſe ſapientiam;& ſapientia eſt quæ concipitur, & parturitur. Prouerb.8.ergo cũ hoc ſit proprium matris, uidetur ꝙ pater propriùs deberet dici mater, q̃ pater. Reſp. Dicendum,ꝙ nomẽ matris non transfertur ad diuina. Et unam rationem aſſignat Cap.40. Anſelmus in Monologio: quia principium maternum præexigit aliud principium prius. Ratio huius eſt:quia mater eſt principium paſſiuum, & omne tale mouetur ab alio:ergo ante ipſum eſt principium aliud: quoniã ergo principium generationis filii eſt prĩncipium, & eſt pure actuale:ideo nullo modo trãſfertur maternũ principiũ. Trãſfertur tñ actus maternus ut concipere,& parturire:pro eo ꝙ ibi agit unũ principiũ,& hic duo.

Du.10 *Filium & Spiritum ſanctum non eſſe de nihilo, &c.*] Videtur hoc falſum:qa id quod de nulla preiacẽti materia eſt, de nihilo eſt, ſed filius.& ſpiritus ſanctus ſunt huiuſmodi:ergo &c. Si tu dicas ꝙ filius, & ſpiritus ſanctus ſunt de aliquo ut de patre. Quæritur tunc utrũ pater ſit de nihilo, & uĩ ꝙ ſic:quia non aliquod,& nihil,cõuertuntur, ſed pater non eſt ex aliquo: ergo eſt ex nihilo. Item:Quia pr̃ non hẽt principiũ effectiuu, ideo dicitur eſſe a nullo. Simili mõ cũ non habeat materiã,debet dici de nihilo, ſi cõcedatur de patre. Contra omne qđ habet eſſe de nihilo,eſt creatura:ergo &c.Item, quod eſt ex nihilo, eſt uertibile in nihilum, ergo &c. Reſpon. Dicendum, ꝙ cum dicitur aliquid eſſe de nihilo ſm Anſel.in Monolo. tripliciter poteſt intelligi Vno modo Cap. 8. ut[nihil]accipiatur ſimpliciter priuatiue,uel negatiue, ut cum dicitur de tacente, ille loquitur de nihilo. Alio mõ poſitiue, ut ſi ita dicatur, aut intelligat̃ aliquid fieri ex nihilo,ſicut cultellus de ferro. Tertiò modo partim poſitiue, partim priuatiue, ut ſi dicatur aliquid fieri ex nihilo: quia poſt nihil eſt aliquid, ſicut dicitur de paupere fit diues. Ratio autem huius multiplicitatis eſt hæc. Nã primo diſtinguendum eſt: quia negatio eius quod eſt[nihil] poteſt ſiſtere intra,uel extra ad uerbũ ſperi. 2.Phy. 32. & inde circa ſententiã Anaxagoræ & Empedoclis & 5. Metaphy.29 & deinceps. Si feratur ad uerbum, tunc fieri de nihilo,eſt non fieri de aliquo: ſicut loqui de nihilo,ideſt de nulla re. Si autem non ferat̃ ad uerbum,t c affirmatur fieri, & tũc duplex eſt: quia de,poteſt intelligi materialiter; & tunc ſignificatur,ꝙ nihil ſit de materia alicuius, & habetur ſecundus ſenſus.Item. Poteſt teneri ordinaliter, & tunc habetur tertius ſenſus ſic, creatura dicitur fieri de nihilo.Dicendum ergo,ꝙ ſecundum primum ſenſum, Deus pôt dici

dici de nihilo eſſe, ſiue pater ſiue diuina eſſentia, tamẽ hic modus non eſt uſitatus. Quantũ ad ſecundum modum, omnino fit nihil ex nihilo. Quantũ ad tertium modum, ſm quem loquit Aug. ꝙ ſola creatura fit de nihilo, ſed pater non eſt de nihilo: q̃a [de] denotat ibi ordinem, ut ſe habeat, poſt nõ eſſe; hoc quod eſt, de nihilo, priuat materiam præiacentem: quia ergo pater, & filius & ſpiritus ſanctus non habent materiam præiacentẽ: quia cum non habent eſſe poſt non eſſe, ideo dicuntur non eſſe ex nihilo, & ideo non ualet primũ argumentum: quia procedit ab inſufficienti. Secundum uero, & tertium argumentum de patre factum procedit, ſecũdum ꝙ negatio eius ꝙ eſt, nihil, fertur extra ad uerbum, & facit orationẽ negatiuã. Aliter enim nõ ęquipollet non eſſe de aliquo, & de nihilo: & ſm hunc ſenſum ſicut conceditur ꝙ pater à nullo ſit, ita ꝙ ſit de nihilo: tamen ſicut dictum eſt, ſenſus ille non eſt uſitatus: communiter enim utimur hac locutione, ſecundum ꝙ negatio de nihil, ſiſtit intra, & hoc eſt quòd [de] accipit ordinaliter.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO 1.

An ſubſtantia, uel eſſentia generet?

IN parte iſta ad intelligentiam duarum principalium partium huius diſtinctionis, duo principaliter quærũtur. Primo quæritur de comparatione generationis ad ſubſtantiam, ſiue eſſentiam in ratione principii. Secundo quæritur de comparatione eiuſdem ad eſſentiam in ratione termini. Et duo quæruntur, quantum ad primũ. Duo uero quantum ad ſecundũ. Quantum ad primum, quæritur primò utrum ſubſtantia, uel eſſentia generet. Secundo utrũ de ſubſtantia generetur aliquis.

QVOD ſubſtantia non generet, oſtenditur ſic. Generare dicit relationẽ: ergo cui cõuenit generare, cõuenit referri, ſed eſſentiæ nõ cõuenit referri: ergo nec conuenit generare. ITEM. Generare ĩportat diſtinctionẽ: ergo cui conuenit generare, & ꝑ conſequens etiam diſtingui: ſed eſſentia cum ſit una, non diſtinguitur: ergo &c. Aut ſi generat, plures ſunt eſſentiæ, & ad hæc duo inconuenientia ducit Magiſter. ITEM. Generare dicit actionem perſonalem: ergo de illo ſolo dr̃, quod ſignificat perſonam, uel ſupponit eſſentiam: ſed eſſentia nõ ſupponit perſonam, cum ſit communis, nec perſonã ſignificat, cum ſit omnino abſtractũ: ergo &c. ITEM. Generare eſt ꝓprietas perſonæ, communicabilitas eſt eſſentię: ergo ſicut ſe habet cõmunicabilitas ad perſonam, ita proprietas perſonalis ad eſſentiam: ſed communicabilitas nunquam eſt perſonæ: quia hæc eſt falſa, pater eſt cõicabilis: ergo nec proprietas perſonalis erit eſſentiæ: ergo nec generare, cum ſit perſonæ.

CONTRA. Quæcunque ſic ſe habent ꝙ unum eſt idem alii, & non habent diuerſas proprietates quicquid dicitur de uno, & de altero: ſed perſona, & eſſentia ſunt huiuſmodi: quia ꝑſona

eſt eſſentia,nec habeat diuerſas proprietates.quia proprietas in diuinis eſt relatio diſtinguens: ſed ſi eſſentia haberet aliquã proprietatem, tunc diſtingueretur, & referref, ergo &c. SI DICAS ꝙ quamuis perſona, & eſſentia non habeāt diuerſas proprietates,tñ differunt per habere proprietatem,& non habere. Contra,ſumma oppoſitio eſt contradictio,ſed talis diuerſitas eſt per contradictionem:ergo magis differunt eſſentia, & perſona, quã perſona,& perſona: ſed perſona non prædicatur de perſona, ergo nec perſona de eſſentia, hoc autẽ eſt falſum: ergo &c. ITEM. Quæcunque ſic ſe habent;quòd unum prædicatur de altero, unũ ſupponit pro altero: quia ſubiectum uere ſubiicitur prædicato: ſed eſſentia uere prædicatur de patre. (Vnde hæc eſt uera, pater eſt eſſentia) ergo & ſupponit:ergo ſicut Deus pater generat, ſic põt dici eſſentia generat.ITEM. de quocunque prædicatur ſubiectum,& propria paſſio:ſed generare eſt ſicut propria paſſio patris,ſed hæc eſt uera, diuina eſſentia eſt pater:ergo & ſimiliter illa eſt uera, diuina eſſentia generat.ITEM.De quocunque prędicatur diffinitio,& diffinitum: ſed diffinitio patris eſt filii pater.Cum ergo ſit hæc uera,diuina eſſentia eſt pater, & hęc erit uera, diuina eſſentia eſt filii pater:ergo à conuertibili, filius eſt filius eſſentiæ.

RESOLVTIO.

Nullatenus: & ſicubi legatur, piè exponatur.

RESP. Ad prædictorũ intelligẽtiã eſt notandũ, ꝙ fides uera dicit quaſi fundamentũ Deũ eſſe trinum,& unum: & ita trinum, ꝙ Trinitas nõ cõfunditur,& ita unum, ꝙ unitas nõ multiplicaf. Si ergo qđ credimus oportuit ſignificare, oportune inuēta ſunt nomina ĩ diuinis, imo a Deo nobis manifeſtata, quæ ſignificent Trinitatem ſub diſtinctione, & unitatem ſine omni multiplicatione. Sicut ergo nomina impoſita perſonis omnino ſunt incõmunicabilia,& quantum ad ſuppoſitum,& quantum ad ſignificatum:unde hæc oratio eſt falſa, pater eſt filius, uel pr̃ eſt cõmunicabilis: ita ex parte eſſentiæ uel naturæ,oportuit nomina imponi,q̃ non diſtinguerentur,nec quantũ ad ſignificatum,nec quãtum ad ſuppoſitum. Notandum autẽ ꝙ triplex eſt genus nominũ ſignificantium eſſentiã.Quędam.n.ſignificant in concretione,ut hoc nomen Deus. Quædã in omnimoda abſtractione, ut hoc nomen eſſentia. Quædã medio modo,ut lumen,ſapiētia, uoluntas,& conſimilia: & iſta dicũtur medio modo ſignificare: qa non concernunt ſuppoſitum per modum inhærentiæ,ſed concernunt ſuppoſitũ rõne eius, ꝙ dicunt aliquam rõnem actus, uel originis,quæ ſunt ipſorum ſuppoſitorum. Cum igitur tres ſint nominum differentiæ, nomẽ cõcretum ſupponit pro perſona ꝓprie: nomen medium ſupponit partim proprie, partim improprie:nomen abſtractum, & abſolutum, non ſupponit omnino, niſi improprie,unde hæc eſt propria, Deus generat,& in uſum adducenda. Hæc aũt, ſapientia generat, de ſapientia, partim pro-

pria,

pria, partim impropria, ideo eſt ſuſtinenda. Hęc aũt, eſſentia generat, omnino impropria, & iõ neganda eſt. Et ſi legatur alicubi, eſt exponenda. Sancti enim quandoque ad cõfundendas hę reſes, expreſſius loquũtur, quàm proprietas ſermonis ſuſtineat.

Videt his Sco. refragari. in 1. d. 2. q. 4. in reſol. q. circu medium.

AD ILLVD ergo, quod primò obiicitur, ꝙ eſſentia, & perſona non habent diuerſas proprietates, dicendum, ꝙ diuerſitas rationis dupliciter eſt ĩ diuinis. Vno modo per habere diuerſas proprietates, & per illud inducit diſtinctionem, & ſic differunt relatione, nec prædicantur de eodẽ, ut pater, & filius. Alio modo eſt per habere proprietatem, & nõ habere, & illud non inducit diſtinctionem, nec facit ꝙ unum non prædicetur de altero, facit tamen ꝙ aliquid dicitur de uno quod nõ dicitur de altero: ut patet in Petro, & homine, Petrus eſt indiuiduum, homo non, & tamen homo uere prædicatur de Petro. AD ILLVD, ꝙ ſumma oppoſitio eſt affirmationis, & negationis, dicendum, ꝙ uerum eſt, ubi negatio nihil ponit, ſicut inter aliquid, & nihil: ſed ubi ponit extrema, minima põt eſſe, & ſurgit ex quantulacunque parua differentia ſiue rei, ſiue rationis, unde non ſufficit ad diſtinguendum. AD ILLVD, quod ſecundo obiicitur ꝙ prædicatum ſupponit pro ſubiecto, Dici poteſt uno modo, ꝙ ſicut in inferioribus eſt prædicatio ſecundum ſubſtãtiam, ut homo eſt animal, & eſt prædicatio ſm rationẽ, ut animal eſt genus: & prædicatum ſupponit pro eo de quo prædicatur ſecundum ſubſtantiam: ſed mutata prædicatione ſecundum ſubſtãtiam in prædicatione quę eſt ſecundum rõnem, eſt ibi accidens: unde non ſequitur, aĩal eſt genus, homo eſt aĩal: ergo homo eſt genus. Similiter dicunt in diuinis, cum ſint ibi res, & ratio, eſt ibi prædicatio ſm ſubſtãtiam, & illa ſaluata, quicquid dicitur de prędicato, & de ſubiecto ſed mutata prædicatione ſm ſubſtantiam, in prædicationem ſm rationem, eſt ibi accidens, & talis eſt hęc: pater generat, ſed diuina eſſentia eſt pater: ergo diuina eſſentia generat. Sed iſta ſimilitudo non uidet conueniẽs: quia in diuinis ratio prędicatur de eſſentia, unde hæc eſt uera, eſſentia eſt paternitas, & generatio, qđ quidem in inferioribus non reperit. Propterea aliter dicendum, ꝙ in diuinis eſt duplex modus prædicandi, per identitatẽ, & per inherentiam. Per identitatem, ut cum dicit eſſentia eſt pater. Per inhærentiam, ſiue denominationem, ſicut faciunt adiectiua, & uerba. Prædicatio ꝑ idẽtitatẽ eſt in diuinis ratione ſummæ ſimplicitatis, quæ non patit perſonam minus eſſe ſimplicẽ, q̃ eſſentiam, quæ quia non eſt in creaturis, ideo in eis non reperitur prędicatio per identitatem omnimodam, niſi idem enunciet ur de ſe, ut cum dicitur, humanitas eſt humanitas. Sed omnis propria prædicatio eſt per inhærentiam: quia nihil eſt omnino ſimplex, unde hæc eſt falſa, humanitas eſt animalitas. In prædicatione uero per inhærentiam terminus aliud ſignificat, & aliud ſupponit. Quia ſignificat formam communem

munem, & ſupponit pro inferiori,& in tali uerum eſt, quòd illud quod prędicatur de altero, ſupponit pro illo, ſed in prædicatione per identitatem, idem ſignificat,& ſupponit. Vnde tûc eſt ſenſus, quòd ſignificatum p hunc terminum pater, eſt idem quod ſignificatum per hunc terminum eſſentia; & ideo paternitas eſt eſſentia: & quia hoc nomen eſſentia, non ſignificat perſonam,ideo pro ipſa non ſupponit, cum nullo modo de ſeipſa prędicet, niſi prædicatione per identitatem. AD ILLVD,quod obiicitur tertiò de paſſione, & ſubiecto,& conſimilibus. Dicendum, quòd quædam ſunt uocabula in diuinis ſubſtantialiã, quæ claudunt intra ſe rem, circa quam ponunt formam importatam per ipſa,ut hoc nomẽ Pater:& talia poſſunt prędicari per identitatem,ut cum dicif:eſſentia eſt pater. i. ille qui eſt pater. Quædam ſunt quæ ſunt omnino inadiacentia, ut generat, & genitus,& natus:& talia ponunt rem ſuã circa ea, de quibus prædicantur:ideo tantũ per inhærẽtiam prędicantur: & ideo generare ponit diſtinctionem, quam importat circa eſſentiam; cũ de ea dicif,& ideo hæc eſt falſa, eſſentia generat,hęc tñ uera,eſſentia eſt generatio. Et qñ a prædicatione p identitatem, itur ad ṗdicationẽ per inhærentia, pôt eſſe ibi accidens. Qđ ergo dicit, de quocunq; ṗdicatur ſubiectũ, & propria paſſio: iſtud habet inſtantiam,ubi proprietas eſt extranea ei,de quo prædicatur ſubiectũ:ut hæc intẽtio,ſpẽs, q̃uis ſit proprietas hominis,& hó dicatur de Petro, nõ tñ dicitur de eo hoc, ꝙ eſt,ſpecies. Et ſi obiicias,in diuinis nõ cadit ratio extranei: quia non cadit ibi accidens. Dicẽdum,ꝙ ſi non ſit extraneitas, nec diuerſitas quantũ ad rem, eſt tamen quo ad rõnem,ſiue quo ad modum ṗdicandi:qui tripliciter eſt in diuinis,ſicut infra patebit. Vnde ſicut hic eſt accidens, eſſentia eſt perſona,ſed perſona diſtinguitur: ergo & eſſentia,ita in propoſito. AD ILLVD, quod ultimo obiicitur de hac,eſſẽtia diuina eſt filii pater, diſtinguitur a Prępoſitiuo,ꝙ pater pôt ponere ſuam rem,ſiue reſpectum p ipſum importatũ circa ipſum ſubiectũ,qđ ẽ eſſentia, & tũc eſt locutio falſa. Eſt.n.ſenſus,ꝙ eſſentia refertur ad filium. Vel pôt claudere intra ſe rẽ ſui ſubſtantiui,ut ſit ſenſus, eſſentia eſt pr̃ filii.i. eſſentia eſt ille,q refert ad filiũ, & hoc mõ uera eſt locutio,& nõ ualet argumentũ: ergo filius eſt filius eſſentiæ, imo eſt ibi accidens. Sicut.n. non ſequitur, filius refertur ad illum q eſt pater,& ille eſt eſſentia; ergo refertur, uel diſtinguitur ab eſſentia: ſic & in propoſito. Diſ. 33 q. 3.

QVAESTIO II.

An concedendum ſit, filium generari de ſubſtantia patris?

VTRVM ſit concedendũ ꝙ aliquis gñetur de ſubſtantia patris,ut filius. Et ꝙ ſic,uidetur per multas auctoritates in litera: & maxime p illam, *dicitur enim, & frequẽter in Scriptura,et legitur: pater de ſua ſubſtantia genuiſſe filiũ;* ſed ſcriptura nõ dicit niſi uerũ, nec frequentat niſi propriũ: ergo prædictus ſermo eſt uerus & pro-

& proprius. Item. ratione oſtēditur ſic. Quicunque eſt ab alio, & ē ei cōſubſtātialis, eſt de eius ſubſtantia: ſed filius eſt a patre & eſt ei conſubſtantialis, ergo eſt de eius ſubſtantia. Item, pater generat filium, aut ergo de aliquo, aut de nihilo, Non de nihilo, quia tunc eſſet creatura, ergo de aliquo, & non de aliquo alio a ſe: ergo de ſui ſubſtantia. Item in inferioribus, filius, qui habet partem ſubſtantię a patre dicitur eſſe de ſubſtantia patris. ergo multo fortius qui habet totam ſubſtantiam, dicitur eſſe de ſubſtātia gn̄ātis: ergo hæc eſt uera, filius eſt de ſubſtantia patris.

Contra. prępoſitiones ſunt tranſitiuæ: & ubi tranſitio, ibi etiam eſt diſtinctio, & diuerſitas: ergo cum dicit̃ filius de ſubſtātia patris, hęc prępoſitio De- notat diſtinctionem inter ſubſtantiam patris, & filium: ergo cum nulla ſit Diſtinctio, quia filius eſt ſubſtantia patris, propoſitio prædicta eſt falſa. Si dicas, ꝙ hæc prępoſitio de, cadit a generali ſignificato ꝓpoſitionū, retinens ſpeciale: ergo eſt ibi ſolęciſmus, ſicut ſi dicat̃, ſublimè uolat ꝑ ſublimiter, quod ſtultū eſt dicere. Item. Obiicitur de ſignificato ſpeciali: hæc præpoſitio de, prout accipit̃ ſpecialiter, aliqñ tenet̃ materialiter, ut cultellus de ferro. Aliquando ordinaliter, ut de mane fit meridies. i. poſt mane. Aliquando originaliter: ut ſi dicatur, radius de ſole, uel ſplendor de igne. Sed quocunque iſtorum modorum accipiatur, falſā eſt locutio. Si materialiter, eſt falſa, quia filius caret materia Si ordinaliter, falſa; qa ſenſus eſt, ꝙ filius ſit poſt patrem, ſiue poſt ſubſtantiam patris. Si originaliter, ſimiliter falſa: quia tunc eſt ſenſus, ꝙ filius habeat ortum a ſubſtantia patris: ſed iſta non admittitur: ſubſtātia patris generat filium: ergo eſt omnino falſā. Si dicas, ꝙ nullo iſtorum modorum: ſed tenetur quarto modo ſubſtantialiter: Quæritur unde ortum habeat hæc ſignificatio, & ubi ſimiliter accipitur: & uidetur, ꝙ hoc nihil ſit, quia tunc hæc eſſet uera, pater eſt de ſubſtantia filii: quam nemo cōcedit. Item hoc idem oſtenditur ſic: differt hæc præpoſitio de, & a: quia a, propriè dicit habitudinem principii actiui, ſed hæc prępoſitio de, dicit habitudinem principii paſſiui; ſed Deo, & eius ſubſtantiæ magis conuenit ratio principii actiui, quàm paſſiui: ergo hæc eſt magis uera, filius eſt a ſubſtantia patris, quam de: ſed hęc non recipitur, ergo nec alia debet recipi. Item. de, aut dicit identitatem, aut diuerſitatem. Si identitatem: ergo cum ſumma identitas ſit in eſſentia, uel ſubſtantia, hæc erit uera, ſubſtantia eſt de ſubſtantia, quam negat Magiſter. Si diuerſitatē, ſed non diſtinguitur ſubſtantia patris a filio: quia filius eſt ipſa ſubſtantia patris; ergo omnino eſt falſa.

Resolutio.

Concedendum profectò: modo De præpoſitio ſubſtantialiter originaliter ſumatur.

Resp. Dicendū ꝙ ꝑdicta locutio eſt cōcedenda. Et ad intelligētiā ꝑdictorū notādū, qđ ꝑter prędictos tres modos, quib. hęc prę-

prępoſitio De accipit. Quarto modo poteſt etiam accipi, ſcilicet ſubſtãtialiter, ut dicat ſuƀalem conuenientiam inter extrema: ſed hanc nunquam pure dicit, cum ſit propoſitio, & importat aliquem habitudinem, & reſpectum ad extrema. Si enim tã tum ſubſtantialiter tenetur, ſicut dicit, filius de ſubſtantia patris, ita diceretur, pater de ſubſtantia filii, quod abſonum eſt. Propterea notandum, ꝙ ſubſtã tialiter accipi conſueuit tripliciter. Aliquando enim accipitur ſubſtantialiter, & partialiter: ut cum dicitur, ꝙ partes ſunt de toto: ſiue de ſubſtantia totius, ut urceus uini de dolio. Aliquãdo accipitur ſubſtantialiter, & ordinaliter: ut cum dicitur de pane fit corpus Christi, ibi enim eſt ordo: quia ſubſtantia panis non manet in corpore Christi, ſicut nec mane in meridie: ſed ulterius ſubſtantialiter: quia ſubſtã tia panis tranſit in ſubſtantiam corporis Christi. Aliquando dicitur ſubſtantialiter, & originaliter, ut cũ dicitur, filius de ſubſtantia patris: ratione ablatiui tenetur ſubſtantialiter: ratione genitiui origiualiter, & ideo importat aliquam diſtinctionem filii ad patrem, non ad eius ſubſtantiam, & ita prępoſitio tenet ibi generale ſignificatum, & ſpeciale.

Hac militant contra Magiſtru, & ita exponentem: filius eſt de ſubſtantia patris, ſ. de patre, qui eſt ſubſtãtia.

Caue hic à Sco. di. 5. q. 2. in reſp. ad arg. qui uult qd non ſufficiat talis reſpect' niſi addas al ú ad particularẽ perſonam patris.

Et ſic patet reſpõſio ad primum argumentum, & ſecundũ. Tamen ꝙ dicitur, præpoſitiones ſunt tranſitiuæ, non intelligitur, ꝙ notent ex hoc diuerſitatem neceſſario: ſed ſicut dicitur, ꝙ obliqui ſunt tranſitiui quantum ad modum: quia tranſitiuè conſtruuntur cum uerbis, ut uidet me. Similiter hoc de præpoſitionibus dicitur, quæ etiã cum obliquis conſtruuntur. Patet ẽt tertium, ꝙ de non tantum dicit habitudinẽ principii actiui, nec tantum habitudinem principii paſſiui: ſed habitudinem cõſubſtantialem, cum habitudine originis, quod nõ facit hæc præpoſitio, a: & ideo non eſt ſimile. Ad illud, quod ultimo obiicitur, patet reſpõſio, quod nõ dicit ibi penitus identitatem: nec diuerſitatẽ: ſed conſubſtantialitatẽ cum habitudine originis.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An eſſentia generetur?

CONSEQVENTER circa ſecundum Artic. huius qõnis, qui eſt ꝑ cõparationem generationis ad eſſentiam in ratione termini, duo quęruntur. Primo quæritur utrum ſubſtantia ſiue eſſentia generetur. Secundo utrum per generationẽ cõiicetur.

QVOD ſubſtãtia generetur, ſic obiicitur. Generatio in inferioribus eſt motus ad ſubſtantiã: ꝙ motus eſt, hoc eſt imperfectionis, ꝙ ad ſubſtantiam eſt, hoc eſt perfectionis. Si ergo quod eſt perfectionis, eſt trãsferendum ad diuina, ergo generatio terminatur ad eſſentiam. *5. Phyſic. 7.* Item. generatio in diuinis terminatur; aut ergo ad ſubſtantiam, aut ad accidens, quia omne ens eſt ſubſtãtia, uel accidẽs: ſed in diuinis nõ terminatur ad accidens, cum non ſit ibi, ergo ad ſubſtantiam. Si tu dicas, ꝙ in diuinis quãuis non ſit accidẽs,

eſt

eſt tamen relatio, quæ diſtinguitur à ſubſtantia: tunc arguitur ſic. Aut generatio terminabiť ad ſubſtantiam, aut ad relationem; ſed nõ ad relationem, quã in ad aliquid per ſe non eſt origo, nec terminatur productio; ergo terminatur ad ſubſtantiã, ergo ſubſtantia gñatur. ITEM, ſicut dicit Philoſophus, mouentibus nobis, mouentur ea, quę in nobis ſũt; & corruptis nobis, corrumpuntur ea, q̃ in nobis ſunt, & hoc eſt quia uniuerſale habet idem eſſe cum ſingulari: ergo cum multo magis ſit eadem ſubſtantia cum perſona, & ſubſtantia ſit in perſona, generatur & ſubſtãtia. ITEM. Generare tam in diuinis quàm in creaturis. eſt ſimile ſibi procedere: ſed nõ eſt ſimilitudo in perſona: ſed in ſubſtantia, & natura: ergo cũ terminetur ad ſimile, inquantũ eſt ſimile: ergo ad ſubſtantiam ſecundum quam attenditur ſimilitudo.

Ariſto. in prædicam. cap. de ſubſtantia.

CONTRA. omne quod generatur, ab alio generatur: quia nihil ſeipſum gignit: ſed ſubſtantia diuina non habet alium: nec aliud in diuinis: ergo non generatur. ITEM. omne quod generatur, habet principium à quo: ſed omne quod habet principium, eſt principiatum: ſed principiũ, & principiatum diſtinguuntur: ſi ergo ſubſtantia generatur, diſtinguitur: aut ergo à ſubſtãtia, aut a perſona, ſed utrunque eſt impoſſibile: ergo &c. ITEM. omne qđ gñatur, eſt de ſubſtãtia generantis: ſi ergo ſubſtantia, uel eſſentia, generatur, ſubſtantia, uel eſſentia eſt de ſubſtã generãtis: ſed nõ eſt niſi una ſubſtãtia: ergo idem de ſeipſo, qđ eſt impoſſibile. ITEM. Gñatio eſt ꝓductio, ſed productio eſt quędã actio, & omnis actio creaturæ terminatur ad ſingularia: ergo cum generatio ſit quædã actio; in diuinis terminabitur ad ſingulare, ſiue ſuppoſitum, ſed tale non eſt ſubſtantia: ergo non terminabitur ad ipſam.

Ariſ. 1. de Gen. Anim. cap. 1.

2. Ethi. et 6. Ethic. ca. 8.

RESOLVTIO.

Eſſentia in diuinis nedum non generatur, ſed nec generat: & quia in ibi ipſa nõ numeratur: & quia in abſtractione, non in concretione ſignificat.

RESP. Dicendũ, ꝙ generatio de ſua communi rõne ad ſubſtantiam terminatur. Sed attendendum, ꝙ ſubſtantia dicitur dupliciter. Prima, quæ eſt indiuiduũ, & hypotheſis, ſiue pſona: & ſecunda, quæ eſt cõmune. Dico ergo, quòd eſt loqui de termino gñationis dupliciter. Aut quantum ad productionem; aut quãtum ad intentionem. Quantum ad productionem, cum ſit circa ſingulare, terminatur ad ſubſtãtiam primam: quãtum uerò ad intentionem, ad naturam communem: quia hęc natura producens hunc hominem, intendit formam communem dare ei. Sed quoniam in creaturis forma cõmunis numeratur in ſuppoſitis: & ideo in illis forma cõmunis producitur, & corrumpitur: & ideo in creaturis generatio non tantum ſecundum intẽtionem, ſed etiam ſecundum ꝓductionem ad ſubſtantiam communem terminatur: & ideo uniuerſale in ſingulari generatur, quia natura producẽs hunc hominem, intendit formam communem

munem; quia numeratur. Sed quoniam in diuinis ſubſtantia non numeratur, nec aduenit ei nouum eſſe, ideo generatio ſecundum productionem termi natur ſolum ad ſubſtantiã primam, quæ eſt perſona. Quia per ſona ſm Boetium, eſt rationalis naturæ indiuidua ſubſtantia: quia & illud ſolum dicitur generari propriè, ad quod terminat generatio ſm rõnem producen di: ideo perſona generatur, non ſubſtantia uel eſſentia; & ideo hæc non recipitur, eſſentia generatur.

Boetius in Lib. de duabus naturis, & una perſona Chriſti. Sed à poſterior. b Theologis non recepta

Etsic patent omnia obiecta ad utranque partem, procedunt enim de diuerſis uiis. Patet etiam quare in diuinis non ſequitur, quod generata perſona, ſubſtantia generetur, ſicut in creaturis. Poſſet tamen aliter dici, quòd non generetur commune, niſi ut in hoc: & non tantum in creaturis hoc uerum eſt: ſed etiã in diuinis: commune autem ut in hoc, non ſignificatur in abſtractione, ſed in cõcretione: & ideo quia hoc nomen Deus, ſignificat ſubſtantiã in concretione, iõ in cõcretione Deus gñat, & Deus gñat Deũ. Quia uero ſubſtantia, uel eſſentia ſignificat in abſtractione: ideo nec generat, nec generatur, & ita procedunt rationes ad partes oppoſitas.

Qvaestio II.

An eſſentia diuina per generationem communicetur?

Vtrvm ſubſtantia per generationem communicetur. Et quòd ſic uidetur hoc modo. Per idem res communicatur, per quod fit in pluribus: ſed ſubſtantia eſt in pluribus perſonis non eſt niſi per generationem. & per proceſſionem, ergo per generationem communicatur. Item. cauſa eſt, qua poſita ponitur res, & qua remota remouet: ſed poſita emanatione in diuinis ponitur communitas, & diſtinctio. remota generatione, uel emanatione, eſſentia eſt in uno ſolo, ſicut hypoſtaſis: ergo generatio eſt ratio communicandi eſſentiam. *7. Metaphy. tex. c. 1.* Item. Quod datur alicui, & non deſinit haberi a dante, per idem per quod datur, per illud communicatur: Sed ſubſtantia à patre datur filio per generationem, & non deſinit haberi à patre dum datur filio: ergo per generationem communicatur. Item, generatio in his inferioribus eſt ratio communicandi ſubſtantiam, ſiue naturam: ſed in diuinis natura eſt illis multo communicabilior, quia ſimplicior: ergo in diuinis per generationem ſubſtantia, uel eſſentia communicatur.

Contra, Generatio eſt principium diſtinguendi, ſed non eſt idem principium diſtinguendi, & communicandi: ergo generatio non eſt ratio communicandi in diuinis: ergo per generationem nihil communicatur. Item. quod facit aliud eſſe in hoc, non eſt ratio communicandi: ſed approprian di & indiuiduandi; ſed generatio facit eſſe ſubſtantiam in tali perſona, utpote in perſona filii: ergo non eſt ratio communicandi, ſed appropriandi. *7. Met. 31. forma in eſt non fit.* Item, per generatione communi-

municatur omne illud,quod per generationem eſt commune . Si ergo ſubſtantia per generationẽ communicatur, per generationem eſt communis. Si ergo ſubſtantia per generationem communicatur,generatione circunſcripta, non erit communis, ergo propria . Sed proprium per generationem non poteſt communicari: ergo nec ſubſtantia . Item.Quod per generationem communicatur, per generationem datur,& recipitur:& omne tale,ſi non eſt generationi accidentale,generatur: ſed ſubſtantia,non accidit generationi, ergo &cæt.

Resolvtio.

Communicatur ,ſed ſine ſui numeratione .

Respon.Ad hæc intelligendũ, notandum eſt,ꝙ cõmuue quantum eſt de ſe, indifferenter ſe habet ad actum,& potentiam. Commune enim poteſt dici illud qđ eſt communicabile,quamuis nõ ſit in pluribus:ſicut patet ĩ multis uniuerſalibus,ut in ſole,& luna , & huiuſmodi. Commune enim dicitur communicatum , quod eſt actu in pluribus : Dico ergo,quòd quemadmodum forma uniuerſalis quantum eſt de ſe, communicabilis eſt : ſed tamen actu nõ communicatur niſi per propagationem, uel aggregationem plurium : ſic natura diuina, uel eſſentia de ſe quidem communicabilis eſt: ſed quòd actu communicatur, non eſt niſi per i l quod multiplicat , uel plurificat ei ſuppoſita, hæc autem eſt generatio . Quoniam ergo per generationẽ perſonæ plurificantur,& ſubſtantia in illis non numeratur:hinc eſt, ꝙ ueriſſime ſubſtãtia, uel eſſentia per generationem communicatur:quia per generationem fit,ut ſit in pluribus una.

Ad illvd, qđ obiicit,ꝙ generatio eſt principiũ diſtinguẽdi. Dicendum, ꝙ generatio eſt per ſe principium diſtinguendi ſuppoſitum a ſuppoſito:quia ad id terminatur ꝑ ſe, eſt principiũ cõicandi naturã cõem:quia con ſimilẽ ex ſimili. Sed qm̃ natura in inferioribus numerat̃ in ſuppoſitis: ideo eſt principium diſtinguendi etiam cõe:ſed per accidens:in Deo aũt, nec eſt ꝑ ſe, nec per accidẽs. Ad illvd,qđ obiicitur, ꝙ facere cõe eſſe in hoc;eſt rõ appropriandi.Dicendum,ꝙ illud habet ueritatẽ, qñ eſt cõe appropriabile,uel appropriatũ per eſſe in hoc: diuina autem eſſentia non eſt ſic appropriabilis uel appropriata per eſſe in hoc:quia non eſt appropriabilis, quo ad ſignificatum, nec quo ad ſuppoſitum:quia idem ſignificat,& ſupponit, ſicut ſupra oſtenſum eſt: ſignificatum autẽ eius nulla additione diſtinguit̃. Hæc.n.eſt uera,eſſentia patris,& eſſentia,quæ eſt in patre , eſt filius. Vel aliter põt dici,ꝙ facere in hoc, eſt dupliciter,aut abſolute, & ſic eſt ratio appropriandi. Aut in comparatione;ubi illud qđ erat prius in uno, fiat poſtea in alio:& ſic eſt rõ cõicandi naturam. Sed quædam natura eſt , q̃ diuiditur in ſuppoſitis,utputa illa,cui fit additio: quædam non, ut diuina: & in prima eſt ratio communicandi,& diſtinguẽdi, in diuina ſolum communicandi. Ad illvd,quod obiicitur,

Diſ. immediatè præcedẽti.

ꝙ ſi communicatur ſubſtantia, fit per generationem communis ſubſtantia. Dicendum, ꝙ uerum eſt ſem ꝙ commune dicit ſem actum, quia in pluribus: ſed non ſem potentiam: unde circũſcripta generatione, ſubſtantia eſt cõis: quia communicabilis: ſed non eſt cõis, quia communicata. Ad illud, ꝙ obiicitur, ꝙ per generationem datur generari. Dicendum, ꝙ falſum eſt: quia generari dicit productionem, & diſtinctionem: ſed datio dicit auctoritatem, & communicationẽ: quia per generationem ſubſtantia non diſtinguitur, quamuis communicetur: ergo &c.

DISTINCTIO SEXTA.

De comparatione actus generandi ad potentiam.

PRaeterea queri ſolet, vtrum pater genuerit filium voluntate, an neceſſitate. De hoc Oroſius ad Aug. ita ait. Voluntate genuit pater filium, vel neceſſitate: ſed nec uolũtate, nec neceſſitate: quia neceſſitas in Deo non eſt, praeire voluntas ſapientiam non potuit. Quocirca, vt Aug. ait in 15. *Lib. de Trinit. ridenda*

Ca. 20. *eſt dialectica Eunomij, à quo Eunomiani haeretici orti ſunt qui cũ non potuiſſet intelligere, nec credere voluiſſet vnigenitũ Dei filium uerbũ Dei eſſe naturae. i. de ſubſtantia patris genitum, non naturae, vel ſubſtantiae dixit eſſe filium, ſed filium voluntatis Dei: volens aſſerere accedentem Deo voluntatem, qua gigneret filium ſicut nos aliquando aliquid volumus, quod antea non volebamus, propter quod mutabilis intelligitur noſtra natura: quòd abſit, vt in Deo eſſe credamus. Dicamus ergo verbum Dei eſſe filium Dei natura,*

Aug. de Tri. lib. 15 ca. 20. Et ĩ q̃ſtibus ad Oroſium. *non voluntate, vt docet Auguſtin. in* 15. *Lib. de Trinit. vbi quendam catholicum haeretico reſpondentem cõmendat, dicens: Acutè ſanè quidam reſpondit haeretico uerſutiſſimè interroganti, utrum Deus filium volens, vel nolens genuerit: vt ſi diceret nolens, abſurdiſſima Dei miſeria ſequeretur: ſi autem, volens, continuo quod intendebat concluderet ſcilicet non naturae eſſe filium; ſed voluntatis. At ille vigilantiſſime viciſſim queſiuit ab eo, vtrum Deus pater volẽs, aut nolens ſit Deus, vt ſi reſponderet, nolẽs ſequeretur grandis abſurditas, & miſeria, quam de Deo credere magna eſt inſania: ſi autem diceret, volens, reſponderetur ei: ergo & ipſe voluntate ſua Deus eſt, non natura. Quid ergo reſtabat,*

bat, niſi ut obmuteſceret, ſua interrogatione obligatū indiſſolubili vinculo ſe videns? Ex prædictis docetur non eſſe concedendum, quòd Deus voluntate, vel neceßitate, uel volens, vel nolens ſit Deus. *Item, quòd voluntate, vel neceſſitate, uel volens, uel nolens genuerit filium.*

Oppoſitio contra prædicta.

Sed contra opponitur ſic. Voluntas Dei *eſt natura, ſiue eſſentia* Dei, *quia non eſt aliud Deo eſſe, aliud velle: & ideo ſicut vna eſt eſſentia trium perſonarum, ita & vna voluntas. Si ergo* Deus *natura* Deus *eſt, & voluntate Deus eſt: & ſi uerbum* Dei *natura filius Dei eſt, & voluntate filius Dei eſt. Hoc autem facile eſt refellere: nam & preſcientia Dei, ſiue ſcientia, qua ſcit, vel præſcit bona, & mala, diuina natura, ſiue eſſentia eſt, & prædeſtinatio, ſiue voluntas eius eadem diuina eſſentia eſt: nec eſt aliud Deo ſcire, & velle, quam eſſe: & cum ſit unum, & idem ſcientia Dei, vel voluntas, non tamen dicitur de voluntate quicquid dicitur de ſcientia, & econuersò. Nec omnia illa ſua voluntate* Deus *vult, quæ ſua ſcientia ſcit, cum ſua ſcientia nouerit tam bona, quàm mala: uoluntate autem non velit niſi bona. Scientia quippe* Dei, *& præſcientia de bonis eſt, & malis: voluntas vero & prædeſtinatio de bonis eſt tantum, & tamen vnum & idem in* Deo *eſt ſcientia, & voluntas, & præſcientia, & prædeſtinatio. Ita cum vnum ſit natura* Dei, *& voluntas, dicitur tamen pater genuiſſe filium natura, non voluntate: & eſſe* Deus *natura, non voluntate.*

Qualiter intelligenda ſunt illa uerba, pater nec nolens, nec uolens Deus eſt, nec uolens, nec nolens, genuit filium.

Prædicta tamen verba, quibus prudenter dictum eſt, quod Deus pater nec volens, nec nolens eſt Deus, nec nolens, nec volens genuit filium, ſiue voluntate, ſiue neceſſitate: ex tali ſenſu mihi videntur accipienda, ut voluntatem præcedentem, vel accedentem intelligamus: qualiter Eunomius intelligebat. Non enim ipſe Deus *eſt voluntate præcedenti, vel efficienti, vel volens priuſquam Deus: nec voluntate præcedenti, vel accedenti genuit filium: nec prius*

uolens, quàm generans genuit filium, nec prius generans, quàm uolens, genuit filium: uolens tamen genuit, ſicut potens genuit, & bonus genuit filium, & ſapiens genuit, & huiuſmodi. Si enim pater ſapiens, & bonus, dicitur genuiſſe filium, cur non & uolens? cum ita ſit Deo *idem eſſe uolentē, quod eſt eſſe Deum: ſicut idem eſt eſſe ſapientem, quod eſt eſſe Deum.* Dicamus *ergo, quia pater ſicut ſapiens, ita uolens genuit filium, ſed non uoluntate præcedenti, uel accedenti. Quem ſenſum aperit Hiero. & confirmat ita dicens, ſuper epiſtola ad Ephe. De filio Dei. i. domino noſtro Ieſu Chriſto ſcriptum eſt, quia cum patre ſemper fuit, & nunquam eum ut eſſet, paterna uoluntas præceſſit, & ille quidem natura filius eſt.*

IN parte iſta ponit Magiſter dubitationes emergentes ex comparatione actus generandi ad potentiam. Et quoniā contingit comparari actum generandi ad potentiam, & potentiam generādi ad ſuppoſitū, & ex utraque comparatione incidit dubitatio circa eſſentiæ unitatem: ideo primo ponit dubitationem ex comparatione actus generandi ad potentiā. Secundo ponit dubitationem ex cōparatione potentiæ generandi ad perſonam, infra Diſt. 7. *Hic ſolet quæri a quibuſdam, &c.*] Item prima pars, quæ continet præſentem diſtinctionem habet quatuor particulas. In prima proponit quæſtionem. Vtrū potentia, uel uirtus generandi ſit producens neceſſitate, uel uolūtate: & determinat ueritatē huius quæſtionis. Secundo ad iſtā quæſtionē reſpondet contra hæreticum hominem arguēdo ibi. *Dicamus ergo, uerbum Dei eſſe filium Dei &c.*] Tertio uero opponit contra prædictam ſolutionem, & reſpondet ibi. *Sed contra hoc opponitur ſic, uoluntas Dei, &c.*] Quarto, & ultimo redit ad explanationem primæ ſolutionis. ibi. *Prædicta tamen uerba, &c.*] ubi explanat ſolutionem præhabitam.

NEc *uoluntate, nec neceſſitate, &c.*] Videtur inſufficiēs diuiſio. Omne enim, quod Deus facit, aut facit naturaliter, & ſic neceſſario: aut uolūtarie. Si tu dicas, ꝙ ipſe rñdet ad intellectum hæretici, & hæreticus intelligit de uoluntate antecedente, & neceſſitate ineuitabilitatis. Obiicitur ꝙ oratio nihilominus in ſe eſt multiplex. Sed qui reſpondet orationi multiplici, ſimpliciter affirmando, uel negādo, male reſpōdet, ſm ꝙ dicit Philoſophus, ergo &c. Reſp. Dicēdum quòd Aug. reſpondet ſecundum intellectum hæretici: quāuis aut oratio in ſe ſit multiplex: quia tamē hæreticus in uno ſenſu eā accipit, iam multiplicitas illa non faceret ad ſoluendum: quia non procedit ſm illam. Sed diſtinctio ꝓpoſitionis multiplicis, quando ſecundum

Dub. 1.

1. Peri Hermenias.

ſecundum illam multiplicitatem non cadit deceptio, magis eſt ad oſtentationem, quàm ad veram reſponſionem.

Dub.2. *Verbum Dei, eſſe filium Dei natura, nõ voluntate. &c.*] Videtur non benedicere, quia pater alio eſt Deus, alio eſt pater: quia diuinitate eſt Deus, & paternitate eſt pater: ut dicit Augu. Sed filius eſt Deus natura diuinitatis: ergo hac nõ diceretur filius, ſed ipſa filiatione. Reſpond. dicẽdum, ꝙ ille ablatiuus, poteſt conſtrui formaliter, & ſic falſa eſt: quia formaliter alio eſt Deus. ſ. natura, & alio filius. Poteſt iterum conſtrui originaliter, & in ratione principii, & ſic uera eſt, & eſt ſenſus, quia filius ortum habet a patre naturali.

Dub.3. *Acutè ſane quidam reſpondit, &c.*] Contra. Aug. cõmendat iſtam ſolutionem, quæ non eſt cõmendanda, quia multiplicare inconueniens, nõ eſt ſoluere. Reſpon. dicendum, ꝙ eſt ſolutio ad hominem, & eſt ſolutio ad orationem: & aliquando melius, & utilius eſt ſoluere ad hominem, q̃ ad orationem, utputa, qñ reſpondens eſt diſcolus, & non vult intelligere ueritatẽ: & quãdo aſſiſtentes ſunt ſimplices, & non poſſunt capere ueritatem, & ſubtilitatẽ: ideo quia hęreticus ueritatem reſpuebat, & aduerſabatur, idcirco aduerſanti erat aduerſandum, & tali mõ, quo magis priuaretur gloria, & aſſiſtentes fallacia. Ideo cõmendat iſtam reſponſionem Aug. ꝙ manifeſte opponẽtem ſua qõne ligauit. Hũc ergo modum reſpondendi docuit dominus. Matth.21. vbi dixit? Baptiſmus Iohã. de cęlo erat, an de hominibus, &c. Item, quæritur cũ non ſit reſponſum ad orationem, quomodo reſpondendum ſit. Videtur, ꝙ diuiſio hæretici ſit per immediata: quia uelle, & nolle opponuntur contradictorie: inter quę nõ cadit medium: Et dicendum ad hæc, ꝙ hæreticus quærit de uoluntate accedente, ſiue de antecedente, & tunc, neutra pars eſt uera, nec ſunt membra oppoſita contradictorie, ſed contrarie. Nolle. n. & uelle, dicunt actus uoluntatis contrarios, inter quos cadit medium. Aliquid enim eſt, reſpectu cuius uoluntas non habet rationem cauſæ, nec repugnantiæ, & ita patet illud.

Nam & præſcientia. &c.] Dub.4. Videtur falſum dicere de ſcientia Dei, & præſcientia de bonis, & malis. Dicit enim Gloſſ. ſuper illud Pſal. 34. Quæ ignorabam, interrogabant me, &c. Ars neſcit uitium: ſed in Deo eſt ars artium: ergo, &c. Si dicas quòd neſcit per modum practicum, ſed ſpeculationis. Contra, illud ſolum ſcit hoc modo, quod in eo relucet: ſed in Deo non relucent mala: ergo &c. Item, uidetur Magiſter non ſoluere argumentum. multiplicare enim incõueniens, non eſt ſoluere. Dicendum ꝙ ſicut recte dicitur, Deus cognoſcit mala per ſeipſum: ſic rectum iudicat de obliquo, & lux de tenebra: nec oportet, quòd in Deo luceat malum, ſed ſufficit, quòd luceat mali oppoſitum. Ad illud, quod obiicitur de ſolutione Magiſtri. dicendum ꝙ ſolutionem

non ponit: ſed innuit contra arguendo, quaſi dicat ex illo, idem non poteſt inferri ex altero: quia quamuis ſint idem in eſſentia, tamen diuerſa ſunt connotata.

Dub. 5. ITEM QVAERITVR de hoc quod dicit Hilarius in notula. circa iſtum §. q̃ ſancta eccleſia anathematizauit eos, qui dicũt Deũ non generare cõſilio, &c. Videtur enim contradicere Damaſcen. Dicenti, quia in Deo non eſt conſilium, quia conſilium eſt ignorantis naturæ. Reſpon. dicendum, quod conſiliũ dicitur dupliciter: Vno modo dicitur conſulere accipere conſilium, & ſic dicit ignorantiam, & ſimiliter conſilium dictum ad hoc. Alio modo conſulere dicitur dare conſilium, & hoc modo dicit ſcientiam, & poteſt trãsferri ad diuina. Deus enim nullo modo accipit conſilium aliunde. Vnde notandum quòd in conſilio duo ſunt. Eſt ibi cognitio rei occultæ, & eſt ibi diſpoſitio firma: quoniam ergo in deo eſt ueriſſima cognitio occultorum: & inuariabilitas, ideo recte in ipſo dicit̃ eſſe cõſilium. unde Grego. Deus mutat ſententiã, ſed non conſiliũ.

Lib. 2. orth. fides Ca. 22.

ARTICVLVS I.
QVAESTIO I.

An neceſſariò in diuinis ſit generatio filij.

AD euidentiam huius partis tria principaliter quæruntur. Primo quęritur, utrum generatio filii ſit ſecundum cõditionem neceſſitatis. Secundo, utrum ſit ſecundum rationem uoluntatis. Tertio, utrum ſecundum conditionem exemplaritatis.

Quod generatio ſit ſecundũ conditionẽ neceſſitatis, ſic oſtẽditur. Fecundior, & actualior eſt natura in patre ad producendum filium, quàm ſit in luce ad producendum radium: ſed lucem neceſſe eſt radium producere, ita quod productio in ipſa eſt ſecundum conditionem neceſſitatis, ergo multofortius in patre reſpectu filii. ITEM, omne quod emanat ab alio, emanat ſecundum conditionem neceſſitatis, aut contingentiæ, ergo & filius emanat altero iſtorum duorum modorum: ſed nõ ſecundum conditionem contingentiæ, quia tunc contingens eſſet filium generari, ergo. ITEM, ab omnipotente detrahere maximum poſſe, eſt impoſſibile: ſed deus pater eſt omnipotens, cuius maximum poſſe eſt generare filium, ergo detrahere ei poſſe generare filium, eſt impoſſibile. Sed in æternis potentia eſt coniuncta actui, ergo pari ratione impoſſibile eſt auferre actum generationis, ergo impoſſibile eſt non generare: ſed impoſſibile non eſſe, & neceſſe eſſe conuertuntur, ergo neceſſe eſt generare.

CONTRA, Augu. ad Oroſium, & Magiſter dicit in litera. Nec uoluntate, nec neceſſitate genuit pater filium, quia neceſſitas in Deo non eſt, ideo, &c. ITEM. Hilarius in lib. de Synod. Non naturali neceſſitate ductus pater genuit filium: ergo nõ fuit ibi neceſſitas naturalis

ralis,nec neceſſitas alia, ut uidetur,ergo &c. ITEM, nobilius producens eſt illud quod dominatur ſuæ actioni, quam quod ſubiacet:ſed agens ſecũdum ratonẽ neceſſitatis ſubiacet actioni:quia uelit,nolit oportet ipsũ facere, ergo ſimpliciter pater, qui eſt nobilisſimum agens,nobiliſſimo modo producit filiũ. non igitur ſecundum conditionem necesſitatis. ITEM,hoc idẽ poteſt oſtendi ſic. Quod gratis datur,non de necesſitate datur. Sed Ricardus dicit, ꝙ in patre eſt amor gratuitus,quo dat eſſe filio, & ſpirituiſancto: ſi ergo gratis dat, non dat neceſſariò.

RESOLVTIO.

Neceſſariò, at non necesſitate coactionis, ſed immutabilitatis.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notãdum, ꝙ multiplex eſt nẽcesſitas. Quædam enim eſt necesſitas proueniens ex principio diſconuenieute. Quædam ex principio deficiente Quædam ex principio cõueniente,& ſufficiente. Illa aũt, quæ prouenit ex principio diſconueniente,eſt duplex. Aut enim eſt ex ipſo mouente contra naturam,& hæc eſt necesſitas uiolentiæ. Aut contra uolũtatẽ, & hęc ẽ necesſitas coactionis:& de illis duobus modis quęrit hæreticus, qui ſunt ualde uſitati. Illa ſimiliter, quæ eſt ex principio deficiente,eſt duplex. Aut.n.eſt reſpectu eius quo res eſt nata compleri,& hæc eſt indigentiæ necesſitas, ut cibi, & potus, & de hac dicitur Ioh. 3. Qui uiderit fratrem ſuũ necesſitatẽ hr̃e,&c. Aut reſpectu eius quod incurrit ex ipſo defectu, & hæc eſt necesſitas ineuitabilitatis,qualis eſt in morte, & in primis motibus: hanc necesſitatem incurrit homo ex carentia originalis iuſtitiæ.Pſ.24.De necesſitatibus meis erue me. Tertia eſt ſimiliter duplex, quæ eſt ex principio ſufficiente, & conueniẽte. Aut.n.ex principio ſufficiente,& conueniente.Aut.n. ex principio ſufficiente in diſponendo:& hæc ẽ necesſitas materiæ diſpoſitæ, quæ poteſt dici necesſitas exigentiæ Aut in cõplendo, & hæc immutabilitatis eſt necesſitas. Et hoc ultimo modo necesſitas cadit in Deo, & principaliter in Deo: quia ipſe ſolus eſt, qui principaliter ſibi omnino ſufficit,& qui ſecum oĩno conuenit. Hæc autem necesſitas non repugnat libertati uoluntatis:ſed ſolum uertibilitati,qualis non eſt in Deo.

AD ILLVD, quod obiicitur de litera. Dicendum,ꝙ illud intelligitur de necesſitate coactionis, quæ nullo modo cadit in deum,& de hac querebat hæreticus Similiter,& Hilarius intelligit de hac eadem: unde ſubiũgit in litera[non naturali neceſſitate,cum nollet] tunc ibi.n. eſſet coactio,dum repugnaret uoluntas. AD ILLVD,quod obiicitur, ꝙ agens per necesſitatem ſubiacet ſuę actioni. Dicendũ, ꝙ falſum eſt, niſi ſit neceſſitas repugnans uolũtati. Cum.n.eſt necesſitas repugnãs, neceſſe eſt uolũtatem ſubiici, quia nõ põt præualere. Sed quando eſt necesſitas ſumme conſonans,non potens diſcordare à uoluntate,

tunc nullam inducit ſubiectionem, ſicut patet. Deus neceſſario ē beatus, & neceſſario uult eſſe beatus, & ſicut neceſſarium eſt ipſum eſſe beatum, ita & uelle: ſic intelligendum eſt in generatione filii. AD ILLVD, ꝙ obiicitur de amore gratuito. Dicendū, ꝙ duo ſunt in gratuito amore, unum eſt quod dat liberalitate æterna, ita ꝙ nulla eſt exigētia, ſiue debitum meriti, uel naturæ. Aliud, quod dat ſine retributione: & quantum ad hoc ſecundum, dicitur amor gratuitus in patre, non quantum ad primum. Naturę.n. fæcunditas patris neceſſario eſt ratio communicandi naturam.

QVAESTIO II.

An generatio filij indiuiduſi ſecundum rationem uoluntatis ſit?

VTRVM gñario filii ſit ſm rōnē uoluntatis. Et ꝙ non. Videtur primo ꝑ auctoritates: ſecundo per rationes. Primo oſtenditur per auctoritatem Hilarii qui dicit in lib. de Synodis, omnibus creaturis ſubſtantiam
Ca. 20 Dei uoluntas attulit, ſed filio natura dedit. ITEM. Aug. 15. de Tri. reprehendit Eunomiū, qui poſuit filium Dei eſſe filiū uoluntatis: ergo ſi recte reprehēdit; gñatio filii non eſt ſm rōnē uoluntatis. ITEM. rōnibus oſtēditur: ſi generatio q̄tum eſt de ſe, eſt exitus naturalis, ſiue per modū naturæ. Sed ille eſt alius modus producendi q̄ per uolūtatem, ergo &c. ITEM, filius eſt ſapientia patris, ergo ſi procedit ſm rōnem uoluntatis, uolūtas eſt prior ſapientia: ſed hoc eſt inconueniēs, quia cognitio ſm rōnem intelligendi, precedit affectionem, ſiue uoluntatem.

SED CONTRA. In omni natura potentia naturalis ſubiacet uoluntati, uel ſaltē conformis uoluntati, ſicut patet in primo homine, ſed in Deo eſt natura ordinatiſsima, ergo nihil a natura, uel per naturam, quod nō ſit per uoluntatem. ITEM, conſimilis eſt modus producendi in trinitate creata, & in trinitate increata: ſed in imagine, notitia oritur mediante uoluntate à mente, ergo filius à patre mediante uolūtate, ſiue per uoluntatē. Minor patet ꝑ Aug. 9. In fin.
de Trin. Partum mentis præcedit appetitus, quod ī qrēdo inuenimus qđ noſſe uolumus, naſcit̄ ꝓles ipſa notitia. ITEM. ubi eſt maior cōicatio, ibi eſt liberalitas maior: ſed pater plus communicat filio, q̄ omnibus creaturis, ergo maior eſt ibi liberalitas, ergo cum creaturæ procedant per modum liberalitatis, multo magis filius: & ſic &c. ITEM, in creaturis exiſtentibus in actu generationis, ſimul mouet natura & uoluntas, & nihil ex hoc filio derogatur: ergo ſi pr̄ magis producit ſm ſe totū q̄ creatura, ergo multofortius per naturā, & uoluntatē. ITEM. ad hoc eſt auctoritas Hila. in 3. de Trin. pater ante omne tempus filiū procreauit, oē qđ eſt deus per charitatē natiuitati eius impartiēs: ſi ꝑ charitatē, ergo ꝑ uolūtatē. ITEM, Origē. loquēs de mēte diuina dicit, Germē profetēs uolūtatis ſit uerbi pr̄, ergo uŕ ꝙ filius gñetur à patre ꝑ uolūtatē, & ꝙ ſit filius uolūtatis.

RESOLVTIO.

Et quidem ſecundum uoluntatem cõplacentiæ. Sed non ſecundum uoluntatẽ, quæ eſt principium cum communicante natura.

RESP. Dicendum ꝙ uoluntas poteſt dupliciter conſiderari reſpectu uoliti.ſ.ut in ratione approbantis,& diligentis:& ſic eſt reſpectu oīs boni,ſiue ſit neceſſarium,ſiue ſit contingens, ſiue creatum,ſiue increatum,ſiue ab alio,ſiue non ab alio, ut patet. Hęc.n. uera eſt, pater uult eſſe Deũ. Alio mõ conſiderať ut in rõne producentis. Et hoc dupliciter,aut prout eſt principiũ diſtinctũ contra naturã,ſm ꝙ dicitur,ꝙ alia ſunt natura,alia uoluntate: aut prout eſt cõiunctũ. Si prout eſt principium diſtinctum, ſic diſtinguitur uoluntas dupliciter,ſ.accedens, & antecedens. Voluntas accedẽs eſt qua aliquis de nõ uolente fit uolẽs, hæc non eſt in Deo, nec reſpectu Dei. Deus enim non habet aliam nouam uoluntatem, nec reſpectu ſui, nec reſpectu alterius. Voluntas antecedens pręcedit effectum cauſalitate,& duratione:hęc qdem eſt in Deo, ſed nõ reſpectu Dei,ſed reſpũ creaturæ ſolum:oẽs enim diuinę pſonę ſunt ſimul. Alio modo ꝓut uoluntas cõſideratur ut principium coniunctum naturę,poteſt eſſe dupliciter:quia tũc natura & uoluntas ſunt principiũ: aut igitur natura eſt producens principaliter uoluntate cõicante,aut econuerſo.(Vtrunque.n. principaliter eſſe nõ poteſt.) Si uoluntas eſt principium cũ communicante natura,ſic eſt proceſſio Spiritus ſancti: qui ꝓcedit ꝑ modũ amoris,nõ ſimilis in natura. Si uero natura eſt principiũ cũ cõicante uolũtate;ſic eſt gňatio filii,q producit ut oĩno ſimilis, & ꝑ modũ naturæ,nihilominus ut dilectus: & ideo dr̃,ꝙ ſibi in eo complacet pater. Et 2. Pet.1.dicitur filius dilectionis.

AD ILLVD, quod obiicitur, in contrarium, ꝙ gñatio eſt ꝑ modum uoluntatis, ſiue ſm rõnem uoluntatis. Dicendum, ꝙ hoc intelligiť,aut de uoluntate approbãte,ut oſtẽdũt duę auctoritates Hila.& Orige. aut de uoluntate cũ cõicante natura, ut rõ,quæ poſita eſt primò. AD ILLVD uero qđ obiicitur,de ſimilitudine imaginis. Dicẽdum, quòd ĩ hoc eſt diſſimilis imago creata ipſi trinitati ĩcreatæ,ut dicit Augu.15.de Trinit.quia ibi non naſcitur uerbũ per inquiſitionem, ſicut poteſt naſci in nobis:unde potius ualet ad oppoſitũ,ꝙ̃ ad propoſitũ. AD ILLVD, ꝙ obiicitur,ꝙ maior eſt communicatio in generatione filii &c. Dicendum ꝙ maior communicatio,uel minor, non facit modũ emanandi eſſe ſecundum liberalitatem, uel ſm modũ uoluntatis,ſed modus, ſiue ratio cõmunicandi. Et quia pater communicat creaturis per uoluntatem: ita ꝙ uolũtas eius eſt cauſa producẽs filiũ ꝑ fęcunditatẽ naturę, iõ non ſic dr̃ filius produci per uoluntatem,ſicut creaturæ. AD ILLVD, quòd in generatione hominis ſimul mouet natura & uoluntas. Dicendum, quòd hoc eſt propter defectum, magis quàm propter complementum:quia pater ꝑ ſe nõ põt generare,ſed ex commu-

nicatione cum alio diſtante, quod fit ad imperium uoluntatis, Deus autem alio adiuuante non indiget, & ideo non eſt ſimile.

QVAESTIO III.

An generatio filij a patre ſit ſecundum rationem exemplaritatis.

VTRVM generatio filii a patre ſit ſecundum rationem exemplaritatis. Et quòd ſic uidetur hoc modo, ſuper illud Pſ.61. Semel locutus eſt Deus. Glo.i. filium genuit, in quod o͂nia diſponit: ſed diſpoſitio ęterna dicit rationem exemplaris, ergo ſi filius procedit ut uerbũ, procedit per modum exemplaritatis. ITEM, generatio filii a patre eſt ſimilis productioni notitiæ ex mente: ſed notitia procedit ex mente ſecundum rationem exemplaris; quia exemplar eſt ratio cognoſcendi: ergo &c. ITEM, quod eſt imago in producto, hoc eſt exemplar in producente. Quando enim productum expreſſe repræſentat, imago dicitur. Similiter cũ producens expreſſe repræſentat, exemplar dicitur, ergo cum filius procedat ut imago, eadem ratione per modum exemplaritatis. ITEM, omne principium cognitiuum rei producendæ producit ſecundum rationem exemplandi, ſed pater eſt principium filii cognitiuum, ergo producit filium ſecundum rationem exemplaris. SI DICAS ꝙ illud non ſufficit, imo neceſſe eſt quòd exemplar & exemplatum differant in forma & natura, hoc nihil eſt, quia ſi homo dum generat hominem, poſſet talem generare quale cogitat, tunc generãtia illa non tantum eſſet ſecundum naturam, ſed ẽt ſecundum exemplar. Sed pater omnino produxit filium ut ſciuit, & uoluit, ergo &c. SI DICAS ꝙ nec illud ſufficit, ſed neceſſe eſt exemplar præcedere. Obiicitur. Si Deus ab æterno creaſſet mundum per impoſſibilia, nihilominus mundus eſſet productus ſecundum rationem exemplaritatis.

CONTRA, in inferioribus, agens per naturam, & agens per exemplar ex oppoſito diuiduntur, ſicut natura & intellectus: ergo quod producitur ſecundũ naturam, non producitur ſecundum rationem exemplaritatis, ſed filius ſecundum naturam producitur a patre, ergo &c. ITEM, omne producens aliud ſecundum rationem exemplaritatis, producit ſecundum rationem uoluntatis. Sed pater [ut oſtenſum eſt ſupra] non producit filium per uoluntatem: ergo &c. ITEM, formę non eſt forma, ergo nec exemplaris exemplar: ſed filius eſt ars & exemplar omnium: ergo non habet exemplar in patre; ergo nõ procedit ſecũdum rationẽm exemplaritatis. ITEM, quod eſt in alio ſecundum ueritatem non eſt in illo ſecundum exemplar: ſed filius eſt in patre ſm̃ ueritatem, ergo nõ procedit ſm̃ rationem exemplaritatis, ergo &c. *Qõ. præcedẽti.*

RESOLVTIO.

Vtique ſicut ratio exemplandi: ſed non ſicut exemplatum.

RESP. Dicendum, ꝙ ſicut procedere per modũ uoluntatis & libe-

liberalitatis eſt dupliciter. Vno enim modo procedit per modũ liberalitatis ipſum, quod nõ eſt liberalitas; ſed quod ſit, uel datur ex liberalitate: & ſic creaturæ procedunt a deo. Alio modo ſicut id quod eſt ratio liberalitatis, ut amor: & ſic procedit Spiritus ſanctus ut amor, qui eſt donum, in quo omnia dona donantur. Sic per modum exemplaritatis eſt procedere dupliciter. Vno modo ſicut exemplatum propriè, ſic creatura procedit a deo, tanquã exemplatum ab exemplari: & ſic importat exemplar cauſalitatem formalem reſpectu exemplati. Alio modo dicitur procedere per modum exemplantis, ſicut ratio exemplandi, & ſic uꝛ procedere ipſe filius, qui dicitur uerbum patris quo ſe non tantũ loquitur: ſed & cętera diſponit. Vnde filius ſm Aug. de Trin. *Lib. 6. Cap. 10* dicitur plena ars omnium rationum uiuentium. Et hinc habet ortum illud, quod conſueuit dici, ꝙ qui negat ideas eſſe, negat filiũ dei eſſe. Et ille modus procedẽdi ſm exemplaritatem nõ repugnat proceſſui naturali, immo non poteſt eſſe niſi naturaralis. Alius uero modus repugnat ꝓceſſui naturali, eſt.n. ſm uoluntatis imperium, ita ꝙ producens & productum differunt ſicut cauſa, & cauſatũ: Sed unum ſecundum ueritatem nõ eſt in alio. Vnde rationes inductæ ad hanc partem procedunt ſecundum hanc uiam, & ſm hanc uerum concludunt: ſm aliam uerò nulla concludit: imo ad oẽs rñdendum eſt per interpretationem. Illæ aũt, q̃ obiiciuntur in contrarium, omnes procedunt ſm aliam uiam; quia dñr ꝙ procedit ſecundum modum exemplaritatis, quod eſt ratio exemplandi, quod patet, quia ſumũtur à ratione æternæ diſpoſitionis, cognitionis, & imaginis. Vltima uero ratio concludit ꝙ procedit ꝑ modũ exẽplaritatis: ſicut exemplatum: & propterea ſoluenda eſt per interpretationem. *Alias interemptione.*

Ad illvd, ꝙ obiicitur ꝙ omne principium rei producendę ſi habet cognitionẽ producit per exẽplar. Dicendum eſt, ꝙ illud falſum eſt niſi ratio cognitionis pręcedat, ita ꝙ hẽat pręcognitionem, ſaltem ſm rõnem cauſæ ad effectũ, quę ordinatio exigit eſſentialem diuerſitatẽ, ſiue ſpecialẽ ſiue ſubſtãtialẽ. Exẽplatum.n. ſm ꝙ exemplatum, non eſt in exemplante ſm ueritatẽ, ſed ꝑ ſimilitudinẽ, quę (in quã) ſimilitudo eũ ſit rõ cognoſcendi & exẽplandi, dr̃ exẽplar. Procedit ergo filius ſm rõnem exẽplaritatis, nõ ſicut exẽplatũ per exẽplar, ſed ſicut ipſum exẽplar, uel rõ exemplandi cætera. Et si tv obiicias ꝙ exemplar cõe eſt toti Trinitati. Rñ. ad hoc Altiſio. de mundo Archetypo, ſiue de idæis: ꝙ idea, ſiue mundus archetipus non tm̃ appropriatũ eſt ipſi filio, uerũetiã propriũ. Vel aliter põt dici, qa ſm ꝙ exẽplar dicit rõnem cognoſcendi, ſic cõe eſt toti Trinitati, & appropriaꝛ filio, ſicut ſapĩa. Sm̃ ꝙ vero ultra hoc dicit rõnẽ emanandi ſic eſt propriũ filii, & ſic importatur per hoc nomẽ uerbum, ut melius patebit infra.

De comparatione potentiæ generandi ad perſonam.

HIc ſolet quæri a quibuſdam, utrum pater potuerit, uel uoluerit generare filium. Si enim, inquiũt potuit uel uoluit generare filium, ergo potuit aliquid, & uoluit, quod nec uoluit, nec potuit filius: nam filius nec potuit, nec uoluit generare filium. Cui uerſutiæ facilè reſpondemus, dicentes. P*oſſe uel uelle generare filium, non eſt aliquid poſſe uel uelle ſubiectum potentiæ, uel uolũtati.* E*ſt tamen aliqua potentia, uel uoluntas, ſcilicet poſſe, vel uelle gignere filium: & ideo diſtinguenda eſt intelligentia propoſiti uerbi, poſſe uel uelle gignere filium, & poſſe uel uelle aliquid.* N*eque enim generatio filij aliquid eorum eſt, quæ ſubiecta ſunt diuinæ potentiæ & uoluntati: nec eſt aliquid inter omnia, uel de omnibus, ſed ſuper omnia, & ante omnia.* N*on enim ante uoluit uel potuit, quàm genuit: ſicut nec antè fuit, quàm genuit: quia ab æterno fuit, & ab æterno genuit. Ex ſimili quoque hoc uidere poſſumus. Pater enim poteſt eſſe pater, & uult eſſe pater: filius autem non poteſt, nec uult eſſe pater: ergo pater poteſt, uel uult eſſe aliquid, quod non poteſt, uel uult eſſe filius: nō ſequitur: quia eſſe patrem non eſt eſſe aliquid, ſed poteſt eſſe ad aliquid, ut in ſequenti oſtendetur.*

Verba Aug. unde poteſt moueri auditor.

Diſ. 28 huius primi. Lib. 3. Cap. 12 *Sed uehementer nos mouet quod Aug. ait in Lib. contra Maximinum, qui aſſerebat patrem potentiorem eſſe filio, eò quòd filium genuit* Deum creatorem, *filius autem non: dicebatque patrem potuiſſe gignere non filium: ideo potentiorẽ eſſe filio. Ad quod reſpondens Aug. dicere uidetur, quòd filius etiam potuit gignere, uolens oſtendere patrem eſſe non potentiorem filio, his uerbis. Abſit ut ideo potentior ſit pater filio, ſicut putas, quia creatorem genuit pater, filius autem non genuit creatorem: neque enim non potuit, ſed non oportuit. Vide, & diligenter attende hæc uerba, non enim non potuit, ſed nō oportuit. Videtur enim dicere quod filius potuit gignere, ſed non oportuit: & ita potuit quod non oportuit.*

portuit. Quare autem non oportuit, ſubdit dicens, Immoderata enim eſſet diuina generatio, ſi genitus filius nepotem gigneret patri, quia & ipſe nepos niſi auo ſuo pronepotem gigneret ſecundum ueſtram mirabilem ſapientiam impotens diceretur. Similiter etiam ille, ſi nepotem non gigneret auo ſuo, & pronepotem proauo ſuo, non à uobis appellaretur omnipotẽs, nec impleretur generationis ſeries, ſi ſemper alter ex altero naſceretur: nec eam perficeret ullus, ſi non ſufficeret unus omnipotens. Itaque omnipotentem genuit filium patris natura, non fecit.

Opponitur prædictis uerbis Auguſtini.

Hoc autem uidetur quibuſdã nõ poſſe ſtare, ſcilicet quòd filius potuerit gignere. Si enim potuit filius gignere, potuit eſſe pater: & ſi potuit eſſe pater, potuit ergo eſſe pater uel ſui, uel patris, uel ſpiritus ſancti, uel alicuius alius. Sed alicuius alius non: quia nullus alius ſemper fuit. Nec patris: quia pater eſt ingenitus & innaſcibilis. Nec ſui: quia nulla res ſeipſam gignere poteſt. Nec ſpiritus ſancti: quia naſci nõ potuit: Si enim naſci potuit, potuit eſſe filius, & ita mutabilis eſſe potuit. Augu. Lib. de Tri. 1. c. 1.

Quæritur, quomodo intelligenda ſint.

Quomodo ergo accipiatur quod ſupra dictum eſt, Non enim non potuit gignere. ſed non oportuit: quaſi potuit, ſed non oportuit. Nõ eſt nobis perſpicuum aperire quomodo ſit hoc uerum, & ideo ſub ſilentio potius eſſet prætereundum, niſi me ſuper hoc aliquid loqui cogeret inſtantia quærentium.

Aperit ex quo ſenſu accipienda ſint.

Poteſt ergo ſic intelligi. Non enim non potuit, ſed non oportuit, id eſt, non ex impotentia ſui fuit quòd filius non genuit, ſed ei non conueniebat: ſicut Deus filius non eſt Deus pater, nec tamen hoc eſt impotentia ſui eſt. Nam & pater ſimiliter non eſt filius, nec hoc eſt ex impotentia patris. Sed quærit Maximinus Arrianorum epiſcopus. Vnde ergo eſt quòd pater non poteſt eſſe filius, uel filius pater? non utique ex impotentia: ſed pater proprietate generationis pater eſt, qua oportet eum non eſſe filium, & filius

proprie-

Diſ.26 huius pri. *proprietate natiuitatis filius eſt, qua oportet eum non eſſe patrē. De quibus proprietatib. poſtea plenius tractabitur.*

Vtrum pater natura ſit potens gignere filium: & an hoc ſit aliqua potentia, qua non ſit in filio.

Item quæritur à quibuſdam. Si pater potens ſit natura gignere filium, & an hæc ſit aliqua potentia quæ non ſit in filio. Ad quod dicimus. quod pater non eſt potens niſi natura: eius enim potentia natura eſt uel eſſentia. At, inquiunt illi, ſi potens eſt gignere, habet ergo potentiam gignendi. Filius autem non habet potentiam gignendi, ſi non poteſt gignere. Habet ergo aliquam potentiam pater, quam non habet filius, non ſequitur. Eandem enim potentiam habet penitus filius, quam & pater: qua pater potuit gignere, & filius gigni potuit. Eadem enim potētia eſt in filio, qua potuit gigni, quæ eſt in patre, qua potuit gignere. Sed contra hoc opponitur. Aliud eſt poſſe gignere, aliud eſt poſſe gigni, quia aliud eſt gignere: & aliud gigni. Hic diſtinguendum eſt. Si enim cum dicitur, aliud eſt poſſe gignere, aliud poſſe gigni, aliam ſignificas potētiam, qua pater potens eſt gignere, & aliam, qua filius potēs eſt gigni: falſus eſt intellectus. Si autem dicas, patrem poſſe habere aliam proprietatem, ſiue notionem, qua genitor eſt: & filium aliam, qua genitus eſt: uerus eſt intellectus. Aliam enim habet pater proprietatem, qua pater eſt: aliam filius qua filius eſt.

Quomodo intelligendum; filius habet, uel non habet potentiam generandi.

Ita etiam cum dicitur, filius non habet potentiam generandi, quam pater habet, dupliciter intelligi poteſt. Si enim dicatur, filius non habet potentiam generandi quam & pater, ſcilicet qua potens ſit ad generandum, id eſt, ut genuerit, uel ut generet ſicut pater, uerum eſt. Si uerò intelligatur ſic, non habet potentiam qua poßit gigni, uel genitus eſſe, qua eadem pater potens eſt ut genuerit, uel ut generet: falſum eſt. Sicut dicitur, pater habet potentiam, qua poteſt eſſe pater: filius uerò non habet potentiam, qua poßit eſſe pater: & econuerſo filius habet potentiam, qua poteſt eſſe filius: habet ergo aliquam pater, quam non habet filius

& econ-

& econuerſo. Abſit: quia eadem eſt potentia patris: qua poteſt eſſe pater, & filii, qua poteſt eſſe filius. Ita etiam eadem eſt uoluntas, qua pater uult eſſe pater, non filius: & filius uult eſſe filius, non pater: & eadem eſt uoluntas filij, qua uult eſſe genitus, & patrem genuiſſe: & patris, qua uult eſſe genitor, & filium genitum eſſe.

IN præſenti diſtin. ponit magiſter dubitationem ex comparatione potentiæ generandi ad perſonam, utrum. ſ. ſicut eſt in perſona patris, ita ſit in perſona filii. Et habet hæc pars duas. In prima Magiſter quærit, & determinat utrum filius poſſit generari. In ſecunda utrum potentia generandi ſit in filio ibi. *Item, quæritur à quibuſdam, ſi pater potens ſit &c.*] Item, prima pars habet quatuor particulas. In prima mouet quęſtionem, utrum poſſe, & uelle generare, ſimiliter comparētur ad perſonam patris, & filii. Secūdo opponit contra ſolutionem per auctoritatem Auguſt. ibi. *Sed uehementer nos mouet quòd Augu. &c*] Tertio opponit contra prędictam auctoritatem per rationem ibi. *Hoc autem non uidetur à quibuſdam. &c*] Quarto redit ſupra dictam auctoritatē exponens, ibi. *Quomodo ergo accipitur &c*] Item, pars ſecunda huius diſt. in qua quærit Magiſter, utrum potentia generandi ſit in filio: habet duas particulas. Primo quęrit, & determinat hanc quęſtionem, utrum aliqua potentia ſit in patre, quę non in filio. Si enim pater natura potēs eſt generare filiū, & filius non, pater &c. Sol. ad hanc quæſtionem reſpondit Magiſter, ꝙ omnino eadem eſt potentia in patre, & filio. Sed quia hoc erat dubiū, ideo opponit contra prædictam ſolutionem, & determinat per diſtinctionem. Secundo reſpondet ad primam quæſtionem diſtinguendo, utrum. ſ. filius habeat potentiam generandi, ibi. *Ita etiam cum dicitur filius non habet &c.* Si enim intelligatur actiue falſus intellectus. ſ. ꝙ filius poſſit generare. Si uero intelligitur paſſiue. ſ. ꝙ habet potentiam, qua poſſit gñari, uera eſt. Et fundatur illa diſtinctio ſecūdum alios ſuper hoc, quòd li. generandi, poteſt intelligi in ſignificatione paſſiua, uel actiua. Si in paſſiua, tunc uera eſt, & eſt ſenſus: filius habet potentiam generandi, id eſt potentiam qua generatur. Sed in actiua poteſt eſſe dupliciter, quia poteſt eſſe gerundium uerbi perſonalis, & tunc habet ſuppoſitum determinatum, & eſt falſa. Eſt enim ſenſus, filius habet &c. i. filius habet potentiam qua ipſe filius generat. Vel impersonalis, & tunc non habet certum ſuppoſitum, & eſt locutio uera: Eſt enim ſenſus, filius habet potentiā generandi. i. habet potentiam, qua aliquis generat: tamen hunc ſenſum non ponit Magiſter.

SI *enim inquiunt. &c.*] Dubitatᷣ de ſolutione Magiſtri, quã hic Dub. 1.

innuit, non ſequitur, pater pōt generare, quod non filius, ergo pōt aliquid quod non filius. Et reſpondet ꝙ poſſe generare nō eſt poſſe aliquid ſubiectum diuinæ potentiæ. SED hoc non videtur ſoluere, ſed aggrauare argumentum. Cum.n.generare cum poſſe, ſit poſſe maximum, videtur ꝙ maius inconueniens ſequatur, & magis derogetur potentiæ filii ſi in hoc deficit, quaſi eū generare filium, eſſet aliquid ſubiectū potentiæ diuinæ. Reſp.dicendū ꝙ Magiſter bene ſoluit. Potentia.n.patris habet comparari ad inferius, & ad æquale, ſed ad ſuperius non, cū careat ſuperiori. Cum cōparatur ad inferius, tunc eſt potentia eſſentialis, & eſſentialiter tēta, quia connotat effectum, ſeu reſpectum in creatura: & reſpectu talis potentię inconueniens eſſet ꝙ aliquid poſſet pater, qd non poſſet filius, quia tunc differrent per eſſentiam. Cum autem comparatur ad æquale, ut ad perſonam, contrahitur ad perſonam, & tunc nullum incōueniens eſt, ſi aliqua proprietas perſonalis eſt in patre, quæ non eſt in filio: ideo non ſequitur quòd aliqua potentia ſit in patre, quæ non ſit in filio.

Dub. 2. *Generatio filij &c.*] Videtur.n. Rich. de ſancto Victore dicere contrarium, qui dicit, ꝙ quia omnipotens eſt, excuſari nō poteſt quin filium genuerit: ergo generatio filii cōtinetur ſub omnipotentia, ergo filius inter omnia continetur, & eſt. Rñ.dicendum ꝙ ſicut dicit Magiſter, generatio filii nō cōtinetur ſub omnipotentia, niſi acciperetur omnipotentia per appropriationē. Et quod dicit Richar. non intelligitur tanquam filius ſit inter omnia, ſed tanquam ante omnia, unde arguit ex poſteriori. Si.n.emanatio naturæ ſecundū rationem intelligendi, pręcedit emanationem ſecundū rationē voluntatis, nunquàm Deus eſſet potens producere creaturam per uoluntatem, niſi etiam produxiſſet filium per naturā.

Eſſe patrem, non eſt eſſe aliquid &c.] Contra, quia cum inter aliquid, & nihil, nō cadat medium, ſi pater non eſt eſſe aliquid, ergo eſſet nihil. Reſp. eſſe aliquid, dicitur dupliciter, uel cōmuniter ad eſſentiam, & perſonam, & ſic non cadit mediū: & in hoc ſenſu eſſe patrē eſt eſſe aliquid. Alio modo prout trahitur ad eſſentiam, & ſic cadit inter eſſe aliquid, & eſſe nihil mediū.ſ.eſſe aliquē: perſona.n.pdicaī, ut quis, nō ut qd. Dub. 3.

Si enim naſci potuit, potuit eſſe filius &c.] Videtur illa illatio Magiſtri non ualere, quia in creaturis ubi magis differt relatio à ſuppoſito; pōt dici ꝙ idem ſimilis, poteſt eſſe alteri diſſimilis, ſine ſui mutatione: ergo cū filiatio, & ſpiratio ſint relationes, pari rōne filius poterit eſſe ſpiritus ſanctus, & e conuerſo ſine mutatione. Item, omne mutabile eſt aliquid pręter illud ſecundū quod mutatur, ut ſi non albū fiat albū, eſt aliud q̃ albedo, ergo ſi intelligatur ſpūs ſanctus mutari ſi generetur: tunc aliud eēt in eo generatio, aliud ille qui generatur: ſed hoc eſt falſum, ergo &c. Reſpō. ſecus, eſt in relationibus creaturæ, & Dub. 4

Dei, quoniam relationes in crea turis non dant relatiuis exiſtere: unde ſine illis poteſt res eſſe, & cum illis. In diuinis autem dant perſonis exiſtere: & ideo ſi in perſonis intelligatur ꝙ proprietas inſit hypoſtaſi, intelligitur eſſe hypoſtaſis: & ſimiliter ſi intelligatur nõ ineſſe, intelligitur hypoſtaſis non eſſe: cum ergo ſpiritus ſanctus non poſſit ſimul ſpirari, & generari, quia quamuis una perſona poſſit duobus modis producere, tamen una perſona non poteſt niſi uno modo ꝓduci, ſequit̃ de neceſſitate, ſi poteſt S.S. eſſe filius, uel potuit, poteſt non eſſe ſpiritus; ſiue nõ ſpirari: & ſi potuit non ſpirari, potuit nõ eſſe: & iterũ ſi potuit generari potuit eſſe, & ita potuit fieri de ente non ens, & de non ente ens, ac per hoc mutari. Et ſic patet ultimum, quia non dicitur mutari propter diuerſitatem proprietatum circa idem ſuppoſitũ, ſicut eſt in mutatione naturali; ſed propter corruptionem, & inceptionem eiuſdem. Nec eſt illud ſimile, pater poteſt generare, & ſpirare ſine ſui mutatione: ergo ſpiritus ſanctus generari, & ſpirari: quia non eſt inconueniens unum principium pluribus modis producere: ſed unum principiatum pluribus modis ꝓduci eſt impoſſibile & incompoſſibile: & ideo patet illud.

Dub.5. *Pater non eſt potens &c.*] Contra: quia ſecũdum hoc generare quod nullo modo eſt eſſentiæ, nullo modo eſſet potentiæ. Reſpon. Quamuis potentia abſolute conſiderata, ſit idem quod eſſentia, tamen potentia, quia non eſt nomen adeo abſtractum, ſicut eſſentia, trahitur ad perſonam, tum de potentia generandi non dicit naturã diuinam ſimpliciter: ſed naturam ut in tali perſona. ſ. innaſcibili, ideo non eſt ſimile de hoc nomine Eſſentia, & de hoc nomine Potentia.

Aliam ſignificet potentiam, qua pater, &c.] Contra. quia potentiæ diuiſio ſufficiens eſt per actiuam, & paſſiuam: ſed poſſe gignere dicit potentiam actiuã, poſſe gigni potentiam paſſiuam: ergo non poteſt alia potentia ſignificari. Si tu dicas ꝙ generare non eſt agere proprie, ſimiliter nec generari pati; Obiicitur, quod potentiæ diſtinguuntur ꝑ actus; ſed aliud eſt gignere, & aliud gigni: ergo alia eſt potentia huius, & illius. Reſpondeo. Iſta diſtinctio, quam ponit Magiſter de potentia gignendi actiue, & paſſiue; fundatur ſuper hoc, ꝙ potentia poteſt conſiderari ſecundum id quod eſt, & ſic dicit naturam: & ſic una natura eſt in gñante, & genito: ſed alio & alio mõ. Sed eadem potẽt. potẽt iterũ conſiderari ſecundum id, ad qđ eſt, & ſic dicit modum exiſtendi naturam in perſona in comparatione ad alium, qui eſt principiũ uel principiatum: & ſic cum diuerſi modi ſint, diuerſæ dicuntur proprietates: poſſe generare, & poſſe generari: & diſtinguuntur ſecundum actus perſonales; ſed primo modo non. Dub.6

Filius habet potentiam, qua poteſt eſſe filius, &c.] Videtur hoc dubium, uel falſum: quia gigni omnino eſt à gignere, & gignere eſt à potẽtia patris, ergo & gigni. Reſpon. Sicut potentia gignedi in patre non dicit niſi naturam Dub.7

tura in perſona, ut natam ex ſe producere aliam: ſic potentia gignendi in filio, non dicit niſi naturã in perſona, ut natã produci ab alia. Sicut .n. hypoſtaſi patris conuenit generare, ſic hypoſtaſi filii conuenit generari. Nec ualet quod obiicitur in contrarium. Nam omne quod habet filius, ſiue eſſentiale, ſiue perſonale, habet a patre. Ideo quamuis ipſum gigni ſit a potẽtia patris, non excluditur tamen quin potentia gignendi paſſiua ſit in filio. Sed illa potentia non eſt principium generationis; ſed idoneitas perſonę, ſiue hypoſtaſis, cum ſua proprietate ad gñari. Vnde ꝙ dicit poſſe gigni potentia: poteſt intelligi originaliter, & ſic ponitur eſſe in filio. Alio autẽ modo non &c.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An poſſe generare, in diuinis dicat quid, uel ad aliquid?

AD euidentiam eorum, quæ dicit Magiſter de potentia generandi, quatuor q̃runtur. Primo quæritur utrum poſſe generare in diuinis, dicat qd, uel aliquid. Secundo utrum pater communicet potẽtiam generandi, ideſt utrum i filio ſit potentia generandi. Tertio utrum poſſe generare, & creare ſit unicum poſſe, uel non. Quarto utrũ poſſe generari, & creari ſit poſſe unicum.

QVOD generare dicat quid, oſtenditur primo per auctoritatem Magiſtri in litera. Pater non eſt potens niſi natura, quia potentia natura eſt, uel eſſentia; ſed natura & eſſentia dicunt quid, non ad aliquid: ergo & potentia generandi. ITEM. Ratione oſtenditur ſic, generare eſt ſibi ſimile in natura producere; ſed ẽm Iſaac natura eſt uis inſita rebus ſimilia ex ſimilibus procreans: ergo uis generandi, reſpicit ipſam naturam, ſiue eſſentiam de ſe, nõ per ſonam: ſed omne tale dicit qd: ergo &c. ITEM. In perpetuis nõ differt eſſe, & poſſe, & potentia, & eſſentia; ſed eſſe, & eſſentia in diuinis dicunt quid, non ad aliquid, ſiue per ſe dicãtur, ſiue cũ adiuncto, unde eſſentia patris dicit quid, ergo pari ratione potẽtia generandi. ITEM. In diuinis idem eſt ſecundum rem poſſe ſcire, & uelle. Sed in diuinis nõ eſt ſcientia propria, uel uolũtas propria, ſiue eſſentia ad aliquid, imo ſcientia dicit quid, & eſt trium, ſimiliter & uoluntas: ergo potẽtia generandi dicit quid, ſiue eſſentiam. *Simile habet.3 de Aĩa 35.* *3. Phy. 32.*

SED CONTRA. Magiſter dicit in litera poſt principium. Poſſe generare non eſt poſſe aliqd: ergo non dicit quid uel ad aliqd ergo &c. ITEM. Ratione oſtenditur ſic. potentiæ diſtinguuntur p actus: ergo ſi actus potentiæ dicit quid, & potẽtia ſimiliter. Sed cõſtat ꝙ generare in diuinis nõ dicit quid, ſed aliquid: ergo nec poſſe generare. ITEM. Quamuis in creaturis differant uirtus, & operatio: tamen in Deo idẽ ſunt ſicut uult Dion. ergo in Deo idẽ eſt poſſe gñare, & gñari. Sed generare in diuinis dicit ad aliqd, & non quid, ergo ſimiliter poſſe. ITEM. Pater generat, & põt generare, aut ergo ideo põt, quia generat, *2. de Anima.*

nerat,aut ideo generat,quia poteſt.Conſtat ꝙ non ideo põt generare,quia generat, ſed ecõuerſo.Si ergo ratio proprii debet eſſe propria: ergo potentia generãdi debet eſſe propria, & nihil eſt ꝓpriũ in diuinis,niſi quod dicit ad aliquid;ergo &c. ITEM. Omnis potentia actiua,q̃ ineſt creaturæ. ineſt ẽm aliquas conditiones,& proprietates,ut patet. Poſſe. n. illuminare ineſt luminoſo per lucem, poſſe calefacere calido per caliditatem:quamuis aũt potentia generandi non ſit actiua, tamen actiuæ ſimilis eſt: ergo cum inſit patri,ineſt per aliquã proprietatem. Illa proprietas aut dicit quid, aut ad aliqd. Si quid ineſt oĩbus perſonis, & ita poſſet generare, qđ manifeſte negat Magiſter: ergo dicit ad aliquid: ergo & potentia q̃ ineſt ſecundum illam:ergo &c.

RESOLVTIO.

Iuxta Magiſtri ſententiam dicit quid: uerius tamen dicit aliquid.

RESP. Dicendum, ꝙ circa hoc problema tres fuerunt poſitiones. Fueruut quidam, qui diſtinxerunt potentiam generandi,dicentes,ꝙ potentia generandi poteſt dici potentia nuda, uel potentia diſpoſita. Si dicatur potentia nuda, ſic uoluerunt aliqui dicere,ꝙ dicit quid,& in oĩbus ꝑſonis eſt:quoniam hæc potentia ſic dicta, conſequitur naturam, unde cum natura ſit in qualibet ꝑſona,ſimiliter & potẽtia hmõi. Secundũ aũt ꝙ dicit potentiam diſpoſitã, qa non hẽt diſpoſitione,nec conuenientiã,ut exeat in actu gñationis niſi in ſola pſona patris;uoluerunt dicere, ꝙ dicit ad aliqd. Sed uerba iſtius poſitionis non uident̃ uera,nec ſana. Nõ inquã uera,qm̃ cuius potentia eſt nuda, nata ẽ pariter diſpoſita eſſe: ſi ergo trium eſt potẽtia gñandi,ut eſt potẽtia nuda, ſimiliter & diſpoſita,& ita q̃libet poſſet generare. Præterea non uidet̃ ſana: ponere.n potentiam nudã quæ ſimiliter ſe hẽt ad eſſe. & non eſſe reſpectu generationis, quam omnino neceſſarium eſt eſſe, nõ uidetur ſane dictum eſſe,ſiue proprie. FVERVNT etiã alii,qui dixerunt,ꝙ cum in diuinis ſit idem poſſe,& eſſe.& potẽtia, & eſſentia: ꝙ quemadmodũ potentia,& eſſentia dicunt qd,ſimiliter eſſe & poſſe. Et quemadmodum cum dico eſſentiam patris,& eſſentiam filii,& ſpiritus ſſancti: ſiue eſſe patrẽ, ſiue eſſe filium, ſiue eſſe ſpiritumſanctum, non dico aliam eſſentiam,nec aliud eſſe;ſed alterius: ita ꝙ quando dico potentiam patris, ſiue patrem poſſe generare, filium poſſe gigni, non dico aliud,& aliud poſſe:ſed alterius, & huiuſmodi poſitionis fuit Magiſter ſicut euidenter apparet in litera. unde iſti dicebant, ꝙ poſſe generare non dicit quid: ſed reſpectũ ad aliquid:quia eſt eſſentiale tractum ad perſonam: cum.n. non ſit omnimodæ abſtractionis, põt ad perſonam trahi:& iſta poſitio ſatis eſt probabilis, & ſatis bene uidetur ſuſtineri poſſe. FVERVNT etiam tertii moderniores,qui dixerunt, quod potentiã generandi dicit ad aliquid in diuinis de ſe: & ratio eorum eſt, quoniam potentia dicit habitudinem originalis principii ad principiatum.Et quoniam habi

tudo poteſt eſſe perſonæ ad perſonam:& tūc uere eſt habitudo: & eſſentiæ ad creaturam,& tunc ſecundum modum dicendi,ſiue intelligendi: hinc eſt ꝙ principium de ſui ratione, non tantū eſt eſſentiale appropriatū ꝑ additionem,immo etiam dicit pro prium perſonæ. Pari ratione,cū potentia dicat originalem habitudinem;non tantū eſſentialē, dr̄,uel terminatur ad perſonam, ut dicat eſſentiam perſonaliter: immo dicit proprium, & ita ad aliquid de ſe: & poſitio iſta ſine preiudicio uidetur probabilior. Nam potentia generandi non uidetur dicere niſi fœcunditatē ad actum generationis,& illa eſt proprium perſonæ, unde ſimiliter,& potentia. Nec eſt ſimile de poſſe,& eſſe niſi uno modo. Hoc enim uerbum Eſt, aliquādo per ſe prędicatur, aliquando eſt tertium adiacens. Quando per ſe dicitur,tunc dicit actum abſolutū quia dicit actum entis ratione eſſentiæ:& tunc oportet,ꝙ dicaẗ abſolute,& ꝙ dicat quid. Quando uero eſt tertium adiacens, ut quando dicitur;pater eſt pater: tunc hoc uerbum,eſt dicit habitudinem prædicati ad ſubiectū. Et qm̄ pōt dicere habitudinem ad prędicatum eſſentiale,uel perſonale,ideo poteſt dicere eſſe eſſentiale.& modum eſſendi perſonalem. Poſſe autē de ſui ratione propria, dicit habitudinem ſecundum originem: & hinc eſt,ꝙ ſpecificatur per adiunctum:ut dicat conditionem principii eſſentialis,uel perſonalis.

Dub. 4 HANC ergo poſitionem ſuſtinendo,Reſpon. argumentis probantibus, ꝙ dicit quid. Quod.n. primum obr̄, patet: concedo.n. Magiſtrum fuiſſe huius poſitionis:unde dixerunt,ꝙ eadem potentia pōt filius gigni, qua pater pōt gignere:ꝙ non eſſet niſi potentia diceret qd. Vnde dixit,ꝙ potētia gn̄andi eſt in filio:ſed nō ad gn̄are: ſed ad gn̄ari. Hec autē potentia dicit, ꝙ eſt in ſolo prē: quia non tm̄ reſpicit naturam; ſed proprietatem perſonæ. AD ILLVD, quod obiicitur qūo generare conſequit̄ naturam:dicendum ꝙ in diuinis non ſequit̄ naturam ſimpliciter: ſed naturā ut in perſona.quia non in qualibet perſona eſt natura fœcūda; ſed ſolū in perſona patris; & hoc eſt ꝑ aliquā proprietatē q̄ eſt ſolius illius perſonæ;non ſic eſt in inferioribus,ſicut iam patebit: ideo patet ꝙ illud non ualet. AD ILLVD, quod obr̄ ꝙ in æternis eſt idem eſſe, & poſſe: dicendum ꝙ uerum eſt:ſed tamen argumentum non ualet. Quamuis.n.omnino ſit idē in diuinis eſſe,& eſſe patrem:nō tamen ſequitur ꝙ ſi eſſe patrem eſt proprium,ꝙ eſſe ſit proprium: ſimiliter dicendum in propoſito. AD ILLVD, ꝙ obr̄ de ſcientia ꝙ dicit quid ſi ue pęr ſe dicatur,ſiue cum alio, Dicēdū ꝙ non eſt ſimile de ſciētia,& potentia. Scientia.n.quantum eſt de ſe,dicit qualitatē abſo utam,& ideo quantum eſt de ſe, ſemper dicit quid,niſi trahatur;ſed potentia dicit habitudinē,& originē & ideo pōt dicere habitudinem propriam,& perſonæ ad perſonam. Vnde illud ſimile Magiſtri non ualet ſecundum hanc poſitionem. Quia ſicut una eſt uoluntas qua pater uult eſſe pater, & non uult eſſe filius

filius & econuerſo ſimiliter una eſt potentia, ut uidetur.

SI QVIS autem uult ſuſtinere poſitionem Magiſtri, de facili poteſt ad omnes rationes in oppoſitum reſpõdere. Nam nulla rõ probat, ꝙ potentia de ſe dicat proprium, ſed ꝙ potentia generandi actiue dicta, ſiue poſſe generare dicat ex adiuncto reſpectum ad perſonam, & ita dicit ad aliquid: ſed hoc eſt ſolum rationes addiri. Item, notandum quòd quatuor ſunt genera nominũ in diuinis. Quędam.n.eſſentialia ſunt dicta eſſentialiter, ut diuinitas, deitas, & maieſtas. Quędam eſſentialia perſonaliter dicta, ut potentia gñandi.. Quędam perſonalia dicta perſonaliter, ut generans, & genitus. Quędam perſonalia dicta eſſentialiter, ut miſſus, incarnatus, & huiuſmodi, quę dicunt reſpectum ad perſonam: & ideo perſonalia: & effectum in creatura, & ideo eſſentialiter ſunt dicta. Duabus rationibus ſequentibus facile eſt reſpondere: quia illud non habet ueritatem niſi qñ actus cõplectitur totam potentiã: non ſic eſt in potentia Dei, quia eadem eſt potentia gignere, & gigni in Deo. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ idem eſt poſſe generare, & generari, Dicendũ ꝙ nõ ualet. Quamuis .n. idem ſit & pater, & ſubſtãtia, nõ tñ ſequitur ꝙ ſi pr̃ dicitur ad aliquid, ꝙ & ſubſtãtia: ſicut me-

Diſ.27 q. 3. lius patebit infra. DVABVS ultimis rõnib. difficile eſt bene rñdere, tñ põt qs dicere, ꝙ rõnes illæ nõ cõcludũt ꝙ potẽtia dicat ad aliqd de ſe, ſed ſolũ rõne ad iũcti, qd̃ ẽ gñare: & ſic patet; &c.

QVAESTIO II.

An potentia generandi ſit in filio.

VTRVM potentia gñandi ſit in filio: ꝙ ſic uidetur auctoritatibus, & rationibus. Primo ſic. Hila. 9. de Trin. dicit. Filius habet in ſe naturaliter naturam gignentem, ergo natura in filio eſt nata generare. ITEM. Aug. in lib. contra Maximi. Nõ poteſt filius non generare; ſed duę negationes æquiualent unĩ affirmationi, ergo potuit generare. ITEM. rationibus oſtenditur ſic: plus ordinatur gñare ad generandi potentiam, quàm ad potentiam ſpirandi: ſed pater generãs filium, cõicat potentiã ſpirandi, ergo multofortius potentiam generandi. ITEM, filius eſt expreſſiſſima imago patris, ergo tantũ imitatur patrem ꝙ nõ poteſt cogitari ſimilior: ſed ſi filius cogitatur ut generans, magis cogitatur imitari: ergo ſi imitatur amplius quàm poſſit quis cogitare: ergo & in actu generandi. ITEM, per ſimile uř ſic. Maior communicatio, & diffuſio eſt in luce æterna, quàm in luce creata: ſed lux creata dat ſplendori potentiam producendi alium, & ſic procedendo, & ſi eſſet infinitæ uirtutis, ꝓduceret infinitos ſplẽdores, ergo &c. ITEM, in gñatione carnali, pater non dr̃ perfectũ ſiliũ gñare, niſi det ei potentiam gñandi: ergo pari rõne, imo multofortiori non erit filius perfectus, niſi habeat potentiam ad id, qd̃ pater põt, ergo ad generandũ. Aut ſi non eſt ita in diuinis, tunc ergo quæro rõnem quare de ꝑfectione gñationis æternæ nõ ſic

eſt communicatio potentiæ generandi ſicut gñatione creata.

Sed contra. Augu. contra Maxi. dicit ꝙ non oportuit filium generare, ſed ſi non fuerit oportunum, nec côueniens, ſed omne inconueniens in Deo, eſt impoſſibile: ergo impoſſibile fuit filium generare, ergo filius non põt generare, ergo non habet potentiam generandi: quia omni potẽtia eſt potens ille qui habet eam, ergo &c. Item, Anſel. in Monolo. Qui poteſt quod ſibi non conuenit; quanto magis hoc poteſt, tantomagis aduerſitas, & peruerſitas poſſunt in eum: ergo cum filio non cõueniat generare, ſi poſſet, potentia illa eſſet ĩ eo miſeria, ſed nullam habet miſeriã, ergo nec potentiã gñandi. Item, rõne probatur hoc idem. Sicut omne illud in quo aliqua duo neceſſario diſtinguuntur, ſi neceſſario conuenit uni, impoſſibile eſt unquam côuenire alii, ſicut patet. Si Petrus, & Iohannes neceſſario differunt in albedine, & albedo conuenit Petro, impoſſibile eſt ꝙ Iohanni conueniat. Sed pater, & filius ſunt perſonaliter diſtincti, ita ꝙ neceſſe eſt eſſe diſtinctos, & non eſt dare in quo diſtinguũtur, niſi in hoc ꝙ ille eſt generans, iſte genitus: ergo cum generare conueniat patri; impoſſibile eſt ꝙ côueniat filio: ergo filius non põt gñare: ergo non habet potentiã generandi. Item. Gñatio filii à patre ſimilis eſt expreſſe ipſi generationi uerbi à mente: ſed uerbum genitum non habet potentiam generandi aliud uerbũ, imo oportet ꝙ omne uerbum immediate ſit a mente, ergo ſi recte ſimile eſt uerbum increatum, non habet potentiam generandi, ſed generandi potentia eſt in ſolo patre. Item, fiat argumentatio Aug. ducẽs ad impoſſibile. Si filius habet potẽtiã ſiue poſſe generãdi, ponatur ꝙ generet: quæro de ſecundo ſimiliter, & ſi nõ eſt ſtare in primo, oportet ponere infinitos filios: quia qua rõne nõ ſtatur in primo, ergo nec in aliquo: ergo ſi eſt ſtare, qa hoc repugnat diuinæ complectioni. ſ. qua rõne ſtatur in aliquo, ſtat in primo, ergo primus non habet potentiam generandi. Item. Fiat argumentatio Richar. ut eum ſi generaret filius alium filium, ergo cum filius genitus magis attineat patri quã alius, ſm hoc non eſſet ibi ſumma, & æqualis connexio, ergo nec ſumma, & æqualis diſtinctio, ergo nec perfecta beatitudo: quæ omnia tanquam ſumme ĩpoſſibilia reſpuit pia fides.

Resolutio.

Potentiam generandi filius non habet: quia conueniens non fuit, ut illam ſibi pater communicaret.

Resp. Opinio aliquorum eſt ꝙ filio eſt potentia generandi, ſed non generat, Hoc autem nõ eſt quia non poteſt, ſed quia nõ conuenit ei. Et ponunt ſimile in creaturarum productione ſiue creatione. Deus poteſt infinitas creaturas producere, ſed quòd non producit, hoc nõ eſt ex impotentia, ſed quia nõ conuenit ei, ſic & in propoſito. Sed contra. Ponatur tunc ꝙ illa potẽtia, q̃ eſt in filio ad gñandũ ducatur in actum, conſtat ꝙ filius generabit Deum æternum, ergo aliquid

Proſolog. c. 7 A. 9.

aliquid poterat incipere habere eſſe,& eſſe æternum, hoc autem eſt impoſſibile,& non intelligibile. Propter hoc dicendum, ꝙ pater non cõmunicat filio potẽtiam generandi propter duo. Vnũ eſt, quia nõ põt: aliud, q̃a non debet. Ratio aũt quare nõ põt, hæc eſt: quia fœcunditas ad generãdũ eſt a patre: quia principium,&ideo principium, quia primum. Impoſſibile aũt eſt ꝙ principium cõicet alii primitatẽ. Nã hoc eſt oppoſitio in adiecto, ꝙ perſona producta ſit prima. Quia ergo fœcunditas ad generandũ ex primitate patri inerat, ideo non põt eam cõicare filio. Et hãc credo propriam eſſe ratione huius, ſicut infra patebit diſt. 27. ubi agetur quare pater generat. Similiter non debet cõicare: quia in emanatione diuinarũ perſonarũ debet attendi originalis diſtinctio, & pleniſſima cõicatio. Originalis diſtinctio: quia neceſſe eſt ea, q̃ cõmunicant in natura, diſtingui vel per materiam, uel per originem. Per materiam diſtingui perſonas, eſt impoſſibile: quia vbi eſt talis modus diſtinguendi, eſt cõpoſitio & uariatio, & formæ multiplicatio: quæ omnia Deo repugnant, qui eſt ſimplex,& inuariabilis, & uere unũ: & ideo neceſſe eſt diſtingui per originem, ſiue habitudinẽ: ergo per generare & generari: ergo ſi filius põt generare, poteſt etiam non diſtingui. Si tu dicas, ꝙ adhuc eſt diſtingui: quia unus erã tum pater, alius tm̃ filius, alius pater & filius. Tũc ego oppono tibi, ꝙ ſecundus filius poſſet generare eadẽ rõne qua primus: & tũc duo eſſent, quorũ uterq; eſſe pater, & filius. Similiter propter pleniſſimam cõicationem nõ debet cõicare: quia multiplicatio ſuppoſitorum ſm ſimilem modum egrediendi, non eſt niſi aut propter defectum durationis, ſicut dictum eſt in generabilibus, & corruptibilibus, at per ſucceſſiuam generationem perpetuetur eſſe: aut propter defectum perfectæ actionis, ut fiat per plures, quod non poteſt per vnũ: ſicut ſunt productæ plures ſtellæ: quia non ſufficeret una ad hoc quod faciunt omnes. Sic etiam plures Angeli, & plures animæ ad implendam illam ciuitatem,& manifeſtandam Dei bonitatem, quã nec anima, nec vnus Angelus poterat ſufficienter manifeſtare. Cũ ergo in filio Dei ſit pleniſſima cõicatio: quia totam infinitatem ſuam dat ſibi pater: non fuit conueniens quod communicaret filio illam potentiam, & ideo fuit impoſſibile: quia inconueniens quodlibet in diuinis eſt impoſſibile.

AD ILLVD, autem, quod obiicitur in contrarium per auctoritatem Hilar. ꝙ filius habet in ſe naturam gignentem, dicẽdum, ꝙ uerbũ illud eſt improprium, & ex ueibis impropriis non eſt arguendum, ſed magis eorum improprietas exponenda,& Magr. ſuperius expoſuit. Eſt.n. ſenſus, habet in ſe naturã gignẽtem, ideſt naturam patris gignentis. AD ILLVD, quod obiicitur ꝙ non potuit. Dicendum ꝙ Magiſt. bene expoſuit. ſ. nõ fuit ex hoc impotens. Vnde ſecundum artem diſtinguendũ eſt qñ dicitur, filius non potuit

generare: quia, non, pōtteneri priuatiue,& tunc eſt ſenſus, nō potuit.i.impotens fuit: & tunc negatur potentia,& relinquitur aptitudo,ſicut de truncato dicitur ꝙ non poteſt gradi:hoc modo non pōt dici de filio:quia nō habet ad hoc aptitudinem,& in hoc ſenſu ſequitur Aug. Alio modo non poſſe,tenetur negatiue, & in hoc ſenſu concedendū eſt,ꝙ filius non potuit generare. AD ILLVD, quod obicitur ꝙ pater cōicat filio potentiam ſpiratiuā: patet reſponſio, quia cum filius generetur, nō poteſt habere primitate reſpectu generationis:ſed cū non ſpiretur,eſt inſpirabilis,& ideo potuit habere primitatē, & fecunditatē reſpectu illius: & ſic patet ꝙ non valet ratio. AD ILLVD, quod obiicitur ꝙ filius eſt expreſſiſſima imago &c. Dicendum, ꝙ filius eſt expreſſiſſima imago,qa repręſentat in oībus in quibus imago nata eſt repreſentare:ſed tñ imago ſic nata eſt repreſentare,ut tñ ipſa non ſit imaginatum, alioquin non eſſet imago. Si autem filius repręſentaret in actu generandi, iam eſſet pater: & ideo nec itelligibile,nec poſſibile eſt filium generare, ſiue in generatione patrem imitari. AD ILLVD, quod obiicitur de luce,& ſplendore:dicendum,ꝙ nō eſt ſimile:quia lux nō perfecte ſe multiplicat in primo ſplēdore, ideo in pluribus facit qđ non pōt in uno Similiter,& in filio carnali intelligendum. Vnde unus pater generat plures filios carnales. Hæc tamen ratio non eſt principalis:ſed illa,quæ dicta eſt ſupra: quia in his inferioribus non eſt fecunditas per rōnem primitatis,ſed per rationem perfectionis. In Deo autē quia eſt perfectiſsimum, & primum, non tm̄ eſt per naturam perfectionis: quia tunc in omnibus perſonis eſſet, & ſtatus eſſe non poſſet:ſed per rōnem primitatis.Itē,rōnes iſte nō procedūt p ſimile, imo magis p diſsimile.

QVAESTIO III.

An poſſe generare, & poſſe creare unicum poſſe ſit?

VTRVM poſſe generare,& creare ſit unicum poſſe? ꝙ non ſit unicū,uidetur per Aug. Alio eſt pater,alio eſt Deus:ergo alio eſt generās, alio creans: ſed potentia generandi eſt generans, potentia creandi eſt creās: ergo &c. ITEM,potentiæ diſtinguuntur per actus, & actus per obiecta, ergo ſi generatio terminatur ad Deum, & creatio ad creaturam,& hæc ſunt omnino diuerſa: ergo &c. ITEM, potentiæ pluriſicantur per ſubiecta, quia in pluribus ſubiectis plures ſunt potentiæ: ſed potentia creandi eſt in filio ſiue poſſe creare:in eo autem non eſt poſſe generare, ergo nō ſunt unum poſſe. ITEM, quæcunque ſic ſe habent quòd unum poteſt intelligi, altero non intellecto, et econuerſo,illa nō ſunt unum. Sed poſſe generare poteſt intelligi circunſcripta potentia creandi: ergo, &c. 2.De Anima 33.

CONTRA. vnius potentię omnino ſimplicis unicū tm̄ eſt poſſe:pater eſt potens oīno ſimplex, ergo unicū tm̄ habet poſſe: ſed habet poſſe generare, & poſſe creare, ergo illa duo ſunt unicū poſſe. ITEM, ſi poſſe eſt

aliud

aliud, & aliud, cum poſſe generare reſpiciat pſonã, poſſe creare naturam; ergo natura, & perſona ſunt duo, ergo nec natura de perſona, nec econuerſo, dicitur. quod eſt omnino falſum.

ITEM. ſi eſt diſtinctio inter poſſe gñare & poſſe creare; ergo eſt ibi ordo: qro ergo quid ſit prius ſecundum rationem intelligendi. Et ꝙ potentia generandi, uidetur, quia eſt reſpectu æterni, & æternũ ante tpale. Sed contra, Intellectus communis eſt ante intellectum proprii: ſed potentia creandi dicit commune tribus, potentia generandi proprium patris, ergo &c.

RESOLVTIO

Vnum poſſe ſunt re; differunt tamen ratione.

RESP. Dicendum, ꝙ poſſe generare & poſſe creare, eſt poſſe unicum, tamẽ dupliciter dictũ. Vnum.n. eſſe eſt in re, eſſe patrem, & eſſe Deũ, differens aũt ſm rõnem intelligendi: quia eſt abſolutum, cum dico eſſe Deũ: idem eſt relatum, cũ dico eſſe patrem: & ſimiliter de poſſe eſt intelligendũ, unde ſicut eſſentia & perſona unum ſunt in re, tamen eſt differẽtia rõnis in intelligendo, & in dicendo. Similiter dicendum eſt de potentia generandi, & creandi: & ſicut eſt ibi differentia non re, ſed ſm rõnẽ, ita eſt ibi ordo ſm rõnem intelligẽdi. Vnde ſm diuerſas cõparationes habent alium, & aliũ ordinem. Comparando.n. poſſe creare, & poſſe generare ad illud cuius ſunt: cum poſſe creare ſit naturæ, poſſe generare ſit perſonæ: & intellectus communis eſt ante intellectum proprii, ſic abſque calumnia, prior eſt ſcd'm rationẽ intelligendi potẽtia creandi. Comparãdo aũt ad illud, ad quod terminatur, cum potentia creandi reſpiciat tpale, potentia uero gñandi æternum, prior eſt ſm rõnem intelligendi potentia gñandi, quàm potentia creandi, & ſic patent obiecta de ordine. Concedendæ ſunt ergo rõnes oſtendentes ꝙ differunt poſſe gñare, & poſſe creare differentia ſm rem, ſiue ſecundum eſſentiam.

AD ILLVD, ꝙ obiicitur ꝙ alio eſt Deus, alio pater: dicendum ꝙ Aug. loquitur de alio, & alio alietate rõnis, & non rei. Et intelligitur alietas rationis per illum modum, quo ſupra dictũ eſt Diſt. 5. ubi quæritur, utrum eſſentia gñet. AD ILLVD, quod obiicitur ꝙ potentiæ diſtinguũtur per actus; dicendum quod, uerũ eſt hoc de illis actibus qui habent cõpletionẽ ab obiectis, ſed non ſunt ſic actus diuini. Vnde quamuis creatura, & filius omnino differant, attamen generatio, & creatio idem ſunt, ſicut eſſentia, & perſona, Deus enim in agendo nõ completur ab obiecto, quia ſeipſo agit. AD ILLVD quod obiicitur, ꝙ potentiæ pluriſicãtur per ſubiecta: dicendum, quòd iſtud uerum eſt, de ſubiecto proprio: ſed filius inquãtum filius nõ eſt ſubiectũ potentiæ creandi, ſed inquantũ Deus. Et conſtat quòd ſicut natura diuina non facit numerum cum patre, ita nec potentia reſpiciens naturam cum potentia patris. AD ILLVD, quod ultimo obiicitur, quòd unum poteſt

poteſt intelligi ſine altero, & econuerſo. Dicẽdum, quòd aut loquens quantum ad ſignificatum, aut quantum ad connotatum. Si quantum ad connotatum, uerum dicis quòd creatura poteſt intelligi, non intellecta perſona filii, & econuerſo. Si quantum ad principale ſignificatum, dicis falſum, impoſſibile eſt enim intelligi potentiam generandi, ſine potentia creandi, ſicut impoſſibile eſt intelligere perſonam ſine eſſentia.

QVAESTIO III.

An poſſe generari, & poſſe creari: uniuocum poſſe ſint?

VTRVM poſſe generari, & poſſe creari ſit poſſe uniuocum. Et quòd nõ; uidetur: quia quamuis idem ſit generare, & creare quantum ad principale ſignificatum, aliud tamẽ eſt: generari, & creari, ſicut creator, & creatura: ergo cum non habeat eſſe uniuocum creatura, & creator: ergo &c. ITEM. Creatio dicit egreſſum, & mutationẽ, generatio uero omnem excludit mutationem: ergo cũ poſſe creari importet potentiam transmutandi, poſſe generari non; cũ potentiæ differant in ſua generalitate in potentia transmutandi, & in hac non conueniunt: ergo nulla. ITEM. Omne, diſtribuit terminum pro omnibus, q̃ uniuocantur, uel analogantur in illo; ſed cum dico Omnipotens, non fit diſtributio pro illo, q̃d poteſt generari, quia tunc filius non eſſet oĩpotens: ergo manifeſtum eſt, ꝙ utrumque poſſe nec ẽ uniuocũ nec analogũ: alioqn oĩpotentia nõ conuenit filio.

SED CONTRA, Res eſt cõe ad fruibile, & utibile: ergo cum æqualis ambitus, uel maioris ſit poſſibile, q̃ res: & non ſit maior differentia inter generatum, & creaturã, q̃ inter fruibile, & utibile: pari rõne poſſibile, ſiue poſſe eſt cõmune ad utrũq;. ITEM in æternis non poteſt eſſe multiplicitas, nec diuerſitas: ergo cũ poſſe creari, & poſſe generari, ab æterno ante conditionẽ creaturæ fuerunt, ergo non habent multiplicationem in ipſa potentia. ITEM. cum dico, creatura poteſt creari, nihil dicit creatum: quia illud uerè dicitur de eo quod omnino nihil eſt, ſicut de anima Antichriſti: ergo ſolum dico potentiam agentis, ſed potentia Dei eſt unica, non habẽs aliquam multiplicitatem, ergo eius poſſe uniuocum eſt ad poſſe creari, & poſſe generari.

RESOLVTIO.

Quò ad principale ſignificatum uniuocantur: Quò uerò ad cõnotatum analogantur.

RESP. Dicendum, quòd cum dico poſſe creari, & poſſe generari, dico principale ſignificatum, & dico connotatum. Quantum ad principale ſignificatnm, dico ꝙ poſſe creari idem dicit re, q̃d poſſe creare, differens ſolum in modo loquendi: quia quod dicitur per modum actionis per poſſe creare, dicitur per poſſe creari, per modum paſſionis. Quantum uero ad connotatum, dicit effectũ in creatura: Quomodo ergo comparantur poſſe creari & poſſe generari? Si comparentur ratione principalis ſignificanti, dico, quòd non tantum eſt uniuocum, imò & unicum, ut uiſum eſt: aliter tamen, & aliter Qõ. I. immediatè ꝓcedenti.

ter intellectum,& enunciatum, ſicut poſſe generare, & poſſe creare. Si autem ratione connotati comparentur, ſic concedo, quòd eſt analogum, ſicut, hoc nomen Res ad fruibilia, & utibilia. Quamuis enim creator,& creatura non habeant commune uniuocum; habēt tamen analogum. Notādum autem quòd duplex eſt analogia. Eſt quædā per reductionem ad unitatē naturæ ſecundum prius, & poſterius, & hæc poteſt eſſe comparando creaturam ad creaturam: & in hac ſignum diſtribuit pro omnibus contentis, niſi ſit diſtributio reſtricta ex additione, uel ex uſu, ſiue modo loquendi,ſicut diſtributio dicitur accommodata, ut ſi dicatur cœlū tegit omnia. Alia eſt analogia per reductionem ad unitatem ſimilitudinis proportionis, non naturæ: & quod ſic analogatur, non eſt inter alia. Vnde diſtributio proprie pro illo non diſtribuit,niſi ſit extenſa. Vnde Deus non eſt ens inter omnia. Et hinc eſt, quòd Omnipotēs non diſtribuit pro potentia generādi,proprie accepta diſtributione, niſi fiat quædam extenſio, & ex illa per conſequens fiat quædam appropriatio circa ſuppoſitum: unde proprie omnipotens conuenit tribus: quia non diſtribuit pro potentia generandi: appropriate, autem ſecundum quòd fit ampliatio ex parte ſigni, ſolius eſt patris. EX HIS patent omnia obiecta,procedunt enim per diuerſas uias, ut patet intuenti.

DISTINCTIO VIII.

PARS PRIMA.

De proprietatibus, & conditionibus eſſentialibus Trinitatis, & unitatis.

NVnc de veritate,ſiue proprietate, ſiue incommutabilitate,atque ſimplicitate diuinæ naturæ, ſiue ſubſtantiæ,ſiue eſſentiæ agendum eſt. Eſt itaque Deus,ut ait Auguſt.*in* 5*. Lib. de* Trinit.*ſine dubitatione ſubſtantia,uel ſi melius hoc appellatur, eſſentia: quàm Græci uſiam uocant. Sicut enim ab eo,quod eſt ſapere dicta eſt ſapiētia, & ab eo,quod eſt ſcire,dicta eſt ſcientia: ita ab eo,quod eſt eſſe, dicta eſt eſſentia. Et quis magis eſt,quàm ille,qui dixit famulo ſuo,ego ſum,qui ſum? & dices filijs Iſrael,Qui eſt,miſit me ad vos? Ipſe verè, ac propriè dicitur eſſentia, cuius eſſentia non nouit preteritum, uel futurum. Vnde* Hier. *Ad Marcellam ſcribens ait. Deus ſolus.qui exordium non hēt, ueræ eſſentiæ nomē tenet: quia in eius comparatione qui uerè eſt,quia incommutabilis eſt,*

quaſi

quaſi non ſint, quæ mutabilia ſunt. De quo enim dicitur fuit, non eſt: & de quo dicitur erit, nondum eſt. Deus autem tantum eſt, qui non nouit fuiſſe, vel futurum eſſe. Solus ergo Deus vere eſt, cuius eſſentiæ comparatum noſtrum eſſe, non eſt.

Qualiter intelligenda ſint uerba Hieronymi.

Hic diligenter aduertendum eſt, quomodo intelligi debeant illa verba Hierony. ſcilicet Deus tantum *eſt, & non nouit fuiſſe, uel futurum eſſe, tanquam non poſſit dici de* Deo, *fuit, vel erit: ſed tantum, eſt: cum de eo ſcriptum frequenter reperiamus, fuit ab æterno, fuit ſemper, & erit in ſæcula, & huiuſmodi: vnde videtur: quod non eſt tantum dicendum de Deo fuit, vel eſt, vel erit. Si enim diceretur tantum, fuit; putaretur, quod deſierit eſſe: ſi diceretur tantum, eſt, putaretur, quod non ſemper fuerit, ſed eſſe cœperit: ſi tantum diceretur, erit; putaretur non eſſe modo. Dicatur ergo: quia ſemper fuit, eſt, & erit: vt intellligatur, quia nec cœpit, nec deſiit, nec deſinet eſſe,* De hoc *Augu. ſuper Ioan. ita ait: Cum de ſempiterna re proprie dicatur, eſt: ſecundum nos bene dicitur fuit, & erit: fuit, quia nunquam deſiit: erit, quia nunquam deerit: eſt, quia ſemper eſt: non præterijt, quaſi quod non maneat: non erit, quaſi quod non erat. Cum ergo noſtra locutio per tempora uarietur, de eo vere dicuntur verba cuiuslibet temporis, qui nullo tempore defuit, vel deeſt, vel deerit: & ideo non eſt mirum ſi de ſpiritu veritatis, veritas loquens dixit per futurum: Quæcunque audiet, loquetur: audiet ſcilicet ab eo, a quo procedit. Audire illius eſt ſcire, idem etiam eſſe. A quo ergo eſt illi eſſentia, ab illo audientia, ideſt, ſcientia, quæ nō eſt aliud, quàm eſſentia. Audiet ergo (dixit) de eo, q au dit. i. quod ſemper ſciuit, ſcit, & ſciet. Ecce hic dicit. Augu. verba cuiuslibet temporis dici de Deo; ſed tamen proprie, eſt. Illud ergo quod Hieronymus dicit ita intelligendum eſt.* Non *nouit fuiſſe, vel futurum eſſe, ſed tantum eſſe, ideſt cum dicitur de Deo, quòd fuit, vel erit, non eſt intelligendum, quòd præterijt, vel futurum ſit, ſed quòd exiſtat ſimpliciter ſine aliquo temporali motu. Licet enim verba ſub-*

ſtantiua

ſt antiua diuerſorum temporum de Deo dicantur (vt fuit,
erit, eſt, erat) nõ tamẽ temporales motus eſſe diſtinguunt,
ſcilicet præteritum, uel futurum, vel præteritum imper-
fectum, vel præteritum perfectum, vel præteritum pluſ-
quam perfectum: ſed eſſentiam, ſiue exiſtentiam ſuæ diui-
nitatis ſimpliciter inſinuant. Deus ergo ſolus proprie dici- Non lõ
tur eſſentia, uel eſſe, Vnde Hilarius in 7. de Trinit. ait, eſſe gè a
non eſt accidens Deo, ſubſiſtens uèritas, & manens cauſa, princi.
& naturalis genèris proprietas.

Hic de incommutabilitate.

Dei etiam ſolius eſſentia incommutabilis dicitur pro- Cap. 2
prie, quia nec mutatur, nec mutari poteſt. Vnde Auguſt.
in 5. Lib. de Trini. Aliæ, inquit, eſſentiæ, vel ſubſtantiæ ca-
piunt accidentia, quibus in eis fiat vel magna, vel quanta-
cunque mutatio: Deo autẽ aliquid huiuſmodi accidere non
poteſt: & ideo ſola ſubſtantia, vel eſſentia, quæ eſt Deus, incõ
mutabilis eſt, cui profecto maxime, ac uerìſſime competit
eſſe. Quod enim mutatur, non ſeruat ipſum verum eſſe: &
quod mutari poteſt, etiam ſi non mutetur, poteſt quod fue-
rat non eſſe. Ideoq́ue illud ſolum quod uon tantum non mu-
tatur, verumetiam mutari omninò non poteſt, veriſſime di
citur eſſe. i. ſubſtantia patris, & filij, et ſpiritus ſancti. Ideo-
q́ue Apoſtolus loquens de Deo ait. Qui ſolus habet immor-
talitatem. Vt enim ait Aug. in Lib. 1. de Trin. Cum anima 1. Ti. 6
quodammodo immortalis eſſe dicatur & ſit, nõ diceret Apo Cap. 1.
ſtolus, Solus Deus habet immortalitatem: niſi quia uera im Iac. 1. c
mortalitas incommutabilitas eſt, quam nulla poteſt habere Pſ. 102
creatura, quoniam ſolius creatoris eſt. Vnde Iacobus ait, lib. 8. c.
Apud Deum non eſt tranſmutatio, nec uiciſſitudinis obum- 20. 21
bratio. Et Dauid. Mutabis ea, & mutabuntur: tu aũt idem 22. &
ipſe es. Ideo Aug. ſuper Gen. dicit quòd Deus nec per loca, 26.
nec per tẽpora mouetur: creatura uero per loca, et tẽpora. Mal. 3. b.
Et per tempora moueri, eſt per affectiones cõmutari, Deus
aũt nec loco, nec affectione mutari poteſt, qui per Prophe-
tam ait: Ego Deus, & non mutor, qui eſt immutabilis ſo-
lus. Vnde rectè ſolus dicitur habere immortalitatem. In Lib. 3.
omni enim mutabili natura, ut ait. Auguſtinus cõtra Ma- cap. 12.

ximinum

ximinum, nonnulla mors eſt ipſa mutatio, quia facit aliquid in ea non eſſe quod erat. Vnde & ipſa anima humana, quę ideo dicitur immortalis, quia ſecundum modum ſuum nunquam deſinit viuere, habet tamen quandam mortem ſuam: quia ſi iuſtè viuebat, & peccat, moritur iuſtitiæ: ſi peccatrix erat & iuſtificatur, moritur peccato: vt aliàs eius mutationes taceam, de quibus modo longum eſt diſputare. Et creaturarum natura cæleſtium mori potuit, quia peccare potuit. Nam & angeli peccauerunt, & dæmones facti ſunt, quorum eſt diabolus princeps: & qui non peccauerunt, peccare potuerunt: & cuicunque rationali creaturæ præſtatur, vt peccare non poſſit, non eſt hoc naturæ propriæ, ſed Dei gratiæ. Et ideo ſolus Deus, vt ait Apoſtolus, habet immortalitatem: qui non cuiuſquam gratia, ſed natura ſua nec potuit, nec poteſt aliqua conuerſione mutari: nec potuit aliqua mutatione peccare. Proinde, vt ait Augu. in 1. Libro de Trinit. ſubſtantiam Dei ſine vlla ſui commutatione mutabili facientem, & ſine vllo ſuo temporali motu temporalia creantē, intueri & noſſe, licet ſit difficile, oportet. Verè ergo ac propriè incommutabilis eſt ſola diuinitatis eſſentia: quæ ſine ſui mutatione cunctas condidit naturas.

TERMINATIS ſuperius duabus partibus iſtius partis principalis, quę eſt de trinitate, ſecundum ꝙ intelligitur: in quibus ad probandam trinitatem adduxit rationes, & remouit dubitationes. In hac tertia parte determinat Magiſter iſtius trinitatis, & unitatis proprietates, & cōditiones. Et quoniam quædam ſunt proprietates reſpicientes eſſentiam, ut ueritas: quædam perſonas, ut generatio: quędam utraque, ut ęqualitas: ideo hęc pars tres habet partes. In prima parte agit Magiſter de ꝓprietatibus eſſentialibus. In ſecūda, de proprietatibus perſonalibus infra Diſt. 9. *Nunc ad diſtinctionem perſonarum &c.*] In tertia de proprietatibus, & conditionibus, quodammodo eſſentialibus, & quodam modo perſonalibus, ſicut eſt æqualitas perſonarum, in æternitate, magnitudine, & ueritate infra Diſt. 19. *Nunc poſt quam coæternitatē triū perſonarum &c.*] Prima pars, quæ continet præſentem Diſtinctionem, tres habet partes, ſecundum tres ꝓprietates, quas aſſignat. Prima eſt de ueritate. Secunda eſt de immutabilitate. Et hęc ponit ibi. *Dei etiam ſolius eſſentia propriè incommutabilis dicitur &c.*] Tertia, de ſimplicitate. Et hęc ponitur ibi.

ibi. *Eademque ſola propriè, ac verè ſimplex eſt &c.*] Item, prima pars habet duas partes, quia primo attribuit Deo proprietatem ueritatis. Secunda remouet dubitationem habentem ortum ex prædictis ibi. *Hic diligenter aduertendum eſt, &c.*] Similiter ſecunda pars habet duas. In prima aſſignat deo proprietatem incommutabilitatis, & probat auctoritate Auguſt. In ſecunda, confirmat per Apoſtolum, ibi, *Ideoque Apoſtolus loquens &c.*] Tertia, de ſimplicitate infra ſubdiuidetur.

Dub. 1 N*unc de ueritate, ſiue proprietate &c.*] Videtur male dicere, quia omne quod habet ꝓpriū, diſtinguitur: ſed diuina eſſentia non eſt diſtinguibilis: ergo non habet proprium. Ad quod dicēdum, ꝙ diuina eſſentia eo modo eſt diſtinguibilis, quomodo habet proprietates, & econuerſò. Quia quamuis in ſe non ſit diſtinguibilis per plurificationem ſui, nec a perſona per diuerſitatem: eſt tamen diſtinguibilis reſpectu eſſentiæ creatę, reſpectu cuius habet has proprietates. Item, quæritur de illis tribus proprietatibus, quas ponit, ſcilicet de ueritate, immutabilitate, ſimplicitate: cum multæ aliæ conditiones ſint diuinæ eſſentiæ, quare ſolum de his tribus agit. Reſpon. Dicendum, ꝙ per has tres proprietates ſufficiēter diſtinguitur eſſe increatum, a creato. Nam creatum eoipſo, quod creatum habet eſſe poſt non eſſe, & ita eſſe uanum, & poſſibile: iō habet eſſe permixtum cum poſſibilitate: & propter hoc deficit a ueritate, a ſtabilitate, & ſimplicitate. Increatum uero eſſe habet contrarias proprietates, & in his ſufficienter diſtinguitur. Nam ueritas reſpicit, quod eſt: immutabilitas, quo eſt: ſimplicitas utrunque. Ideo patet ſufficientia, & ordo.

Sicut enim ab eo quod eſt ſapere dicitur ſapientia &c.] Non uidetur dicere uerum. Sicut enim albedo ſe habet ad album, ita ſapientia ad ſapere: ſed albedo non dicitur ab albo, imò magis ecōtra, ergo, &c. Reſpond. Dicēdum, ꝙ ſecundum intellectum componentem, ſapere dicitur à ſapientia, quia intellectus componens ꝓcedit ab abſtracto ad cōcretum. Secundū uero intellectum reſoluentem, eſt econuerſo, & quantum ad hunc loquitur Aug. Vel poſſet dici, ꝙ loquitur ſecundum conſiderationem Grammatici, non Logici. Dub. 2

Quis magis eſt quàm ille, qui dixit famulo &c] Videtur male dicere, quia eſſe non recipit magis & minus, & maximè in Deo. Reſpondeo. Dicendum, ꝙ magis, & minus dupliciter poſſunt conſiderari, ſcilicet in comparatione ad idem, & ſic non dicūt intenſionem, & remiſſionem. Vel in comparatione ad diuerſas ſubſtantias, & naturas, & ſic dicunt gradum, & exceſſum: & ſic eſt bene ponere magis, & minus in ente, reſpectu creatoris & creaturę, & reſpectu creaturarū adinuicem: in cōparatione creaturæ ad creatorem eſt exceſſus improportionabilis, & īfinitus: reſpectu creaturarum ad ſe inuicem, eſt proportionabilis. Dub. 3

Cuius eſſentia non nouit præteritum &c.] Videtur enim eſſe iſta proprietas & angelorum, quia Dub. 4

Augu. de Ciuit. Dei dicit, quod immortalitas angelorum non eſt præterita, quaſi non ſit: nec futura quaſi nondum ſit: ſed ſemper eſt præſens: ergo non eſt proprium ſolius Dei. Reſpon. quidam dicunt, quod duratio æui eſt ſimplex, & tota ſimul, non habẽs præteritum, & futurum: nihilominus ipſum æuiternum ſeu eternum habet preteritum & futurum quantum ad affectiones: & ita proprium eſt ſolius Dei. Alii dicunt, quòd in omni duratione creata quoniã differt a durante, etiam habet eſſe poſſibile cum priori, & poſteriori. Sed diſtinguunt in priori, & poſteriori. Quoddam enim eſt quod dicit durationis ſucceſſionem, quoddam ſucceſſionis durationem cum uariatione, & innouatione. Primũ eſt in æuo. Secundum in tempore: & hoc uult Anſelmus expreſſe: & hoc credo probabilius: & patet rñſio ad uerbum Aug. Ipſe.n. loquitur de priori, & poſteriori, quod quidẽ dicit innouationem, & uariationẽ, & corruptionẽ.

Dub. 5. *Cuius eſſentia comparatum noſtrum eſſe, non eſt &c.*] Videtur hoc falſum. Quia, quod ineſt alicui ſubſtantialiter, non adimitur comparatione aliqua: ſed eſſe eſt ſubſtãtiale rei cuilibet: ergo, &c. Item, ex comparatione ad Deum creatura melioratur, ut dicit Auguſt. ergo magis eſt, quam ſi non comparetur, ergo, &c. Reſpo. dupliciter eſt accipere talem comparationem. Vno modo ſecũdum rationem influentiæ, & receptionis, & ſic creatura ad deum comparata, eſt magis quàm ſi non comparetur. Alio modo comparatur ſecundum habitudinem æquiparantię, & proportionis, & hoc modo uerum eſt, quod nulla eſt ratio proportionabilis ſecundum conditionem ueritatis, & nobilitatis eſſe diuini. & ideo quaſi nihil eſt, non omnino in ſe, ſed nihil a proportione: quia non poteſt inueniri aliqua proportio quantitatiua.

Dicatur ergo, quòd ſemper fuit, eſt, & erit. &c.] Videtur hæc uerba non debere dici de Deo: qa dicunt diuerſa tempora: ſed in deo non cadit diuerſitas temporum. Reſpo. Quidam uoluerũt dicere, quòd actus iſti non prædicant de deo diuerſa tempora ſecundum eſſentiam, ſed ſecundum concomitantiam, quia diuinum eſſe omnino inuariatũ, omne tempus concomitatur: ſed hæc poſitio non ſoluit plene. Dicitur.n. uere quod Deus fuit ante omne tempus, ergo concomitantiam non poteſt dicere. Ideo dicunt alii, quod tempus conſignificatum non eſt diſpoſitio rei acceptæ, ſiue intellectæ: quãdo dicitur de Deo, ſed ſolum modi intelligẽdi; qñ uero de re mobili utroq; mõ, exẽplũ patet de maſculino gñe in lapide, & uiro, qñ a uiro eſt ut diſpoſitio rei acceptæ, in lapide, ut modus intelligẽdi ſolũ. Sed hæc poſitio non uř ſufficiẽs, qa intellectus nõ potuit pteritũ circa iuũ itelligere, qñ itelligit Deũ fuiſſe: ergo oportet, quod ponat circa rem. Propter hoc notãdũ, quod uerba diuerſorũ tpum aliter uñr de eterno, aliter de æuiterno, aliter de tpali. Nã reſpectu tpalis impor tãt mutabilitatẽ, & ſucceſſionẽ, Dub. 6.

&

& duratioñe. Scđm uero q̃ de æuiternis dñr, duo tm̃ iportát, ſucceſſioñe,& duratioñe, ſicut uult Hier. Augu. & Anſ. Scđm uero q̃ dñr đ deo, iportât ſolũ duratioñe. Vnde dr̃ deus fuit: q̃a eius duratio nõ cępit: deus ẽ, q̃a duratio eius nõ interrũpit: deus erit, q̃a nõ deſinit, nec cor rũpit. Proprie ergo loquẽdo nõ dñr de deo, ut dicit Hier. Large aũt loquẽdo dñi, ut dicit Magi, & Au. & ad hoc vadit opi. Mag.

Dub 7. *Eſſe non eſt Deo accidens &c.*] Quæritur, quia cum eſſe nec creaturæ ſit accidens [nul.i.n. omnino rei accidit eſſ'] qu mo do ergo per hoc notatur Deus differre a creatura Reſpon. dicendum, quòd accidens dicit quid, natum in alio eſſe, ab alio exire, & ab alio recedere. Accidens enim dicitur quod ineſt ſubiecto, ab illo trahit ortum: & propterea poteſt adeſſe, & ab eſſe. In his tribus proprietatib communicat eſſe creatum, licet non eodem modo omnino. Nam eſſe noſtrum pendet ab alio ſuſtinẽte, oriẽ ab alio efficiẽ te. Creatura ẽt nata ẽ ſuũ eſſe p̃ dere: iõ eſſe eius ẽ quaſi accidẽs, nõ tñ vere accidẽs: q̃a cũ pẽdeat a deo, nõ pẽdet ſicut à ſubiecto: ecõuerſo ẽ i Deo: & iõ dicit Hi

Lib. de Tri. 7. larius, q̃ eſſe nõ ẽ accidẽs Deo: et hoc p̃p cõtrarias ꝓprietates. quia accidẽs natũ ẽ alii i neſſe, p̃ phoc dicit, ſubſiſtẽs ueritas. Quia natũ ẽ ab alio exire, cõtra hoc dicit, manens cauſa. Quia natum eſt etiam ab alio recede re, contra hoc dicit, naturalis ge

Dub. 8. neris ꝓprietas, q̃ nõ dimittit eẽ. *Solus deus hẽt imortalitatẽ &c.*] Quærit, quõ hoc itelligat imor talitas, cũ hic dicat Aug. q̃ acci pit ꝓ incõmutabilitate: ſed hoc nõ uĩ conueniẽs. Mors. n. nõ di cit oẽm mutabilitatẽ: ſed ſolum corruptibilitatẽ uiuentiũ, ergo nõ idẽ ẽ dicere. Rñ. Sicut uita ac cipit cõiter, et ꝓprie: ita et mors, ita et imortalitas. Vno. n. mõ dr̃ uita actus cõtinuus, et internus, q̃ eſt a forma pũali: et ſic dr̃ ꝓ prie, et ſic imortalitas dicit uitã talẽ cũ poſſibilitate ad eius priuatiõnẽ. Aliq mõ dr̃ uita act' cõ pletus potẽtię, q̃ eſt ẽm rei natu rã, ſicut dr̃ aqua uiua, q̃ hẽt opa tionẽ aq̃ cõuenientẽ: et hoc mõ importat repugnãtiã ad corruptionẽ: et iõ debet dici ẽm hanc uitam immortalẽ, qđ eſt ita in actu cõpleto, q̃ nullo modo po teſt aliq̃ peiorationẽ recipe, et ſic accipit Apoſtolus, et expõit.

Nec uiciſſitudinis obumbratio: etc.] Quærit, q̃ dria eſt inter uiciſſitu dinẽ, et obũbrationẽ, et q̃ cõue niẽtia, rõne cuius dicaẽ uiciſſitu do obũbrare. Dicẽdũ, q̃ uiciſſitudo importat numerũ uicis, et iſte ẽ numerus cũ iterruptione. Sed obũbratio dr̃ priuationem actus lucis. Qm̃ ergo actus formę, lux eſt: priuatio eius recte dr̃ obũbratio: et q̃a uiciſſitudo rõne numeri dicit iterruptionẽ, et rõne interruptionis dicit priuationẽ, et rõne priuationis obũbrationẽ, et hinc eſt qđ recte dr̃ uiciſſitudinis obumbratio. Dub. 6

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An ueritas ſit proprietas diuini eſſe.

IN hac parte ad euidentiã duarũ primarũ ꝓ prietatũ, quas Mag. primo aſſignat, ſ. ueri tatis

tatis,& incōmutabilitatis, duo
principaliter q̃runt. Primo de ip
ſa ueritate. Scđo de imutabilita
te. De ueritate iterum q̃runtur
duo. Primo utrũ ueritas ſit pro-
prietas diuini eſſe. Scđo utrũ ſit
eius ꝓprietas in ſummo.i.adeo
ꝙ non poſſit cogitari non eſſe.

QVod ueritas ſit proprietas
diuini eſſe, oſtēdit auctori
tatib.& rōnib. Primo mō ſic au
ctoritate Hie.ad Marcellā, & hř
ĩ litera. Solus deus uere ē, cuius
eſſentię cōparatū nr̃m ēē, nō ē:
ſed qđ alicui ſoli cōuenit, eſt ꝓ-
priũ illi, ergo ueritas ē ꝓpriũ di
uini ee. ITEM. Aug. de vera reli
Ca.34 gi. Falſitas ē ĩ illis reb. q̃ imitanť
illud unũ, quo ē unũ, quicq̃d eſt:
inquantum illud implere nō poſ
ſunt. Si ergo nulla creatura pōt
illud ſumme unum implere, ue-
ritas non eſt aliqua creatura: ſed
in omnibus falſitas. Item, Aug.
in Solil. & de Vera Relig. dicit,
quòd lux increata eſt ratio co-
gnoſcendi: & ſola lux increata ē
ueritas: ergo ueritas eſt proprie-
Ca.11 tas Dei ſolius. ITEM. Anſelm. in
& 14. Li. de Veritate dicit, ꝙ oĩa ſunt
uera prima ueritate, aut ergo in
telligit effectiue, aut formaliter.
Nō effectiue: qa ſimiliter omnia
ꝓſſit dici bona prima bonitate:
ergo intelligit formaliter: ergo
nō ē alia ueritas, quā ueritas in-
creata: ergo ſi illa ē, ē ĩ Deo, &c.
ergo ueritas ē ſolius Dei ꝓprie
tas. ITEM. Rationibus probatur
ſic. Veritas, & uanitas opponun
tur; ſed omnis creatura habet ua
nitatem, & permixtionem cum
non eſſe, cum ſit ex nihilo: & ſo-
lus Deus hac caret omnino: ergo
in ſolo Deo eſt ueritas. ITEM.
Veritas opponiť umbrę: quod
enim eſt umbra rei nō habet ue
ritatem: ſed creaturæ ſunt um-
bræ illius ſummi: ergo nō habēt
ueritatem in eſſe. ITEM. Veritas
eſt qua aliquid eſt uerum: ſed ue
ritas eſt uera, cum ſit cognoſcibi
lis. ſed conſtat ꝙ non alio, quàm
ſe: quia aliàs eſſet abire in infini-
tum; ſed quod eſt uerum ſeipſo,
eſt uerũ ꝑ eſſentiā: ergo oĩs ueri-
tas ē uera ꝑ eſſentiā; ſed ſola veri
tas increata ē uera ꝑ eſſentiā; er
go ueritas ē ꝓprietas Dei ſolius.

CONTRA. Si ueritas eſt Dei
ꝓprietas: aut ergo ueritas cōple
xa aut incōplexa. Non cōplexa;
qa talis eſt cũ compoſitione: in
Deo aũt nō eſt cōpoſitio aliqua.
Nō incōplexa: quia hęc cōuertiť
cũ ente: ergo cũ entitas nō ſit dei
ꝓprietas, pari rōne nec ueritas
erit. ITEM. Verũ ęque cōmune
eſt, ut bonum, & quodammodo
magis: ſed bonitas non eſt Dei ꝓ
prietas: ergo pari ratione, nec ue
ritas. ITEM. Veritas eſt ratio di-
ſcernendi creatorem a creatura,
& creaturam a creatura: ſed qđ
eſt rō diſcernendi, & diſtinguen
di, eſt diuerſum in diuerſis; ergo *Libr.2.*
alia ueritas eſt in Deo, quàm in *c.5. in*
creatura, & in una creatura, quā *fine.To*
in alia; ergo non eſt proprium ſo *mo.1.*
lius Dei. ITEM. Aug. in Solilo.
Verum eſt id quod eſt: ergo ueri
tas eſt ipſa entitas: ergo non eſt
propriũ eſſentiæ: quia ſi ſic, qua
ratione dicitur ueritas eſt pro-
prietas eſſentiæ, poſſet dici econ
uerſo, cum omnino idem ſunt.

RESOLVTIO.

*Veritas quidem diuini eſſe proprie-
tas eſt: ſed prout diſtinguitur con
tra impuritatem, diſsimilitudi-
nem, & obſcuritatem.*

RESP. Dicendum, quòd ueritas
habet

habet triplicem comparationē. Habet enim cōparari ad ſubiectum quod informat, ad principium quod repreſentat, & ad intellectum quem excitat. In comparatione ab ſubiectum ueritatis dicitur ueritas actus, & potentiæ indiuiſio. In comparatione ad principium, dicitur ueritas ſummæ ueritatis, & primæ repræſentatio, ſiue imitatio. In cōparatione ad intellectum, dicit̄ ueritas ratio diſtinguendi. Et in omnibus illis comparationibus dupliciter poteſt accipi ueritas. Vno mō prout diſtinguit̄ cōtra falſitatem. Alio modo prout diſtinguitur cōtra permixtionem, ſecundum quòd uerum dicitur purum, & impermixtum: Prout ueritas diuiditur contra falſitatem, qua eſt priuatio in diuiſionis, imitationis, expreſſionis, ſic cum in creatura ſit aliquo modo inuenire, & indiuiſionem, & imitationem, & expreſſionem, ſic eſt ueritas, non tantum in creatore: ſed etiam in creatura, & ſic non aſſignatur Dei proprietas. Alio modo prout ueritas diuiditur contra permixtionem, ſiue impuritatem, ſic eſt in ſolo Deo. Nam in ſolo Deo eſt indiuiſio pura, non permixta alicui diuerſitati. In ſolo Deo eſt imitatio, & ſimilitudo pura, non permixta alicui diſſimilitudini. Et in ſolo Deo eſt expreſſio luminis non ꝑmixti obſcuritate. In creatura autem eſt indiuiſio, cum actus, & potentiæ diuerſitate, & imitatio cum diſſimilitudine. Eſt ulterius in ea expreſſio cum obſcuritate, & ideo hoc modo eſt ueritas diuini eſſe proprietas, & ſic accipit Magiſter, & Aug. & Hieron. Vocant enim uerum eſſe ꝙ nihil habet de poſſibilitate; nihil habet de uanitate, nihil de non entitate; & ideo in Deo non cadit ꝑteritio, & futuritio, quæ aliquo modo non entia ſunt, & ſic procedunt duę primæ auctoritates, & rationes.

Ad illud, uero quod obiicitur, quod non ſit alia ueritas quàm æterna, quia ipſa ſola facit intelligere. Dicendum, quòd ſicut color eſt obiectum uiſus, & motiuum uiſus; tamen non ſine actu lucis, & differt ipſa a luce: ſic dicendum, quòd ueritas creata quamuis non poſſit mouere ſine ueritate increata, nihilominus eſt motiua ſuo modo, & alia ueritas eſt ab illa. Ad illud, quod obiiitur de Anſel. ꝙ omnia ſunt uera ueritate prima Dicendum, quòd uerum de ſui impoſitione dicit comparationē ad cauſam exemplarem, ſicut bonum ad cauſam finalem. Sicut enim dicitur bonum ratione ordinis, ſic uerum ratione expreſſionis, & ratio exprimendi eſt ipſius exemplaris: ſicut ergo cum dicitur de bonis creatis, ꝙ ſunt bona bonitate increata, bonitas prædicat finem in ablatiuo, non formā: quia bonitas nullius creati eſt forma. Similiter cū dicit̄, quòd omnia ſunt ueritate increata uera, ablatiuus dicit cauſam formalem, exemplarem. Omnia enim uera ſunt, & nata ſunt ſe exprimere expreſſione illius ſummi luminis, quod ſi ceſſaret influere, cætera deſinerent eſſe uera: ideo nulla ueritas creata ē uera per eſſentiam: ſed per participationem: & per hoc patet ultima rō. Ad illud uerò, ꝙ obiici-

obiicitur in contrarium: ꝙ non eſt proprietas, patet Reſp. Quoniam obiicit de ueritate ſecundum ꝙ habet oppoſitionem ad defectum falſitatis, non ad permixtionem poſſibilitatis: prędicto enim modo conuenit non tantum creatori: ſed etiam creaturæ. AD ILLVD, quod obiicit, quòd ueritas eſt idem, quòd diuina eſſentia. Dicendum, quòd de ratione proprietatis in creatura ſunt iſta tria. Primum eſt ꝙ conuenit ſoli. Secundum eſt, ꝙ eſt ratio innoteſcendi. Tertium quòd differt ab eo, cuius eſt proprietas. Duo prima ſunt perfectiõis: q̄a excludũt ſimplicitatẽ; & iõ ueritas d. diuinæ eſsẽtiæ ꝓprietas: nõ q̄a differat, uel ſit inhærẽs diuinæ eſſentiæ, ſicut añs ſubiecto; ſed q̄a ſoli cõuenit, & ẽ rõ cognoſcẽdi eã. Et hęc eſt cauſa quare econuerſo eſſentia non eſt proprietas ueritatis: quia nõ eſt ratio innoteſcendi eam, ſicut econuerſo. SI AVTEM quæras, cum idem ſignificent eſſentia, & ueritas, quare unum eſt ratio cognoſcendi alterũ, & non econuersò: Ad hoc dixerũt aliqui, ꝙ q̄uis idem ſignificent eſſentia, & ueritas: tamen unum, ſcilicet ueritas eſt magis ratio cognoſcendi ratione connotati. Sed hoc non poteſt ſtare: quia ueritas nihil connotat. Dicendum ergo, quod hoc eſt ratione modi ſignificandi, & intelligendi. Et notandũ, ꝙ dupliciter ẽ loq. de his nõibus. Vno modo rõne eius q̄d nominãt: ſeu ſignificãt: Alio modo ratione eius, in quo ſignificãt poni quod nominant. Vnde differt dicere ſenſum, & ſenſum hominis: quia primo dicitur commune ad ſenſum hominis, & bruti: deinde ꝓpriũ. Quãdo ſi ergo accipimus huiuſmodi nomina ſecundum ſe, alia eſt ratio eſſentiæ, alia ueritatis: quoniam eſſentia dicit quid, ueritas conditionem entis. Cum uero eſſentiam, & ueritatem trahimus ad DEVM, quamuis idem ſint, tamẽ ratione generalium ſignificatorum, unũ accipitur ut proprietas alterius: & non eſt ibi ſynonimia, nec ſunt nomina ſynonima: ſed manet ratio ſubiecti, & proprietatis ſecundum modum ſignificandi, & manet etiã ſecundum modum intelligendi. Quia per eſſentiam in creatura, intelligimus eſſentiã in creatore: & ꝑ ueritatẽ creaturæ intelligimus ueritatẽ increatã. Vñ ſicut ueritas creata eſt ꝓprietas, & rõ cognoſcẽdi eſſentiã creatã: ſic ueritas increata ſm rõnẽ ſignificandi & intelligẽdi ẽ rõ cognoſcẽdi, & intelligẽdi eſſentiam increatam.

QVAESTIO II.

An diuinum eſſe ita uerum ſit: ut nõ poſſit cogitari non eſſe?

VTRVM hæc ꝓprietas conueniat DEO ĩ ſummo. i. utrũ diuinũ eſſe ſit adeo uerũ, ꝙ nõ poſſit cogitari nõ eſſe. Et ꝙ ſic, uĩ ꝑ Anſ. qui dicit, ꝙ DEVS ſm cõem animi acceptionẽ eſt, quo nihil maius cogitari põt. Sed maius ẽ, q̄d nõ põt cogitari nõ eſſe, quã q̄d põt: ergo cũ DEO nihil maius cogitari poſſit; diuinũ eſſe ita ẽ, ꝙ nõ põt cogitari nõ eſſe. ITEM. Damaſ. dicit ꝙ cognitio eſſendi DEũ nobis nãliter ẽ impreſſa, ſed nãles ĩpreſſiones non relinquũt, nec aſſueſcũt ĩ cõtrariũ: ergo ueritas DEI ĩpreſſa mẽti humanæ ẽ ĩſeparabilis ab ipſa: ergo nõ põt cogitari

Proſol. Cap. 3. 4. & 5

Lib. 1. orthod. fid. c. 1. & 3.

gitari nõ eſſe. ITEM. Maior ẽ ueritas in eſſe diuino, q̃ i aliqua dignitate: ſed aliqua dignitas ita ẽ uera, ꝙ nõ eſt ei cõtradicere corde, ut oẽ totum eſt maius ſua parte, & ſimilia: unde non põt cogitari non eſſe: ergo multofortius hoc erit uerum dicere de prima ueritate. ITEM. Intellectus nr̃ nihil intelligit niſi ꝑ primã lucẽ, & ueritatem: ergo oĩs actio intellectus, q̃ eſt in cogitãdo aliqd eſſe, eſt ꝑ primã lucẽ: ſed ꝑ primã lucẽ non conuenit cogitare primã ueritatẽ non eſſe, ergo nec cogitare. Probatio mediæ, oĩs ſermo enunciatiuus aſſerit ſe eſſe uerũ, unde ſequit̃: ſi homo eſt aſinus, hoĩem eẽ aſinũ, eſt uerũ: Sed oẽ quod ponit ueritatẽ, ponit primã ueritatẽ, quia oĩs ueritas infert illã, ergo oĩs ſermo aſſerit primã ueritatem eſſe, ergo &c.

Ex 1. perihe. ITEM. Oĩs ſermo enunciatiuus, aut affirmatiuus eſt, aut negatiuus: ſed affirmatiuus affirmat hoc de hoc, q̃a ſequit̃, ſi eſt ens, q̃d hoc, eſt ens, quod nõ eſt hoc: quia cũ d͛ co, ens hoc, dico eus limitatũ, finitũ, & arctatum: & tali poſito, ponitur ens ſummũ: ergo omnis ſermo affirmatiuus circa creaturã infert Deũ. ITEM. Negatiuus ſimiliter, quia nullus ſermo ẽ magis negatiuus quã iſte, nulla eſt ueritas. Sed Aug. ĩ Soliloq. ꝓbat ꝙ ſermo iſte ponit primã aliquã ueritatẽ eſſe. Quia ſi nulla ueritas eſt, uerum eſt, nullam ueritatẽ eſſe: & ſi hoc ẽ uerũ, aliqd eſt uerũ, & ſi aliqd eſt uerũ, aliqua ueritas ẽ: ergo &c.

SED CONTRA. Damaſcẽ. dicit in tm̃ ꝓualuit pernicioſa hominum malitia, ut dicat deum nõ eſſe, ſecundũ illud Pſal. 13. dixit inſipiẽs &c ITEM, idololatra dicit: ꝙ non eſt alius deus niſi idolũ: & hoc credit, & cogitat: ſed cõſtat idolũ non eſſe deum, ergo &c. ITEM. Omne illud quo intellecto nõ eſſe, põt aliquid intelligi, põt cogitari non eſſe. Sed dicit Boetius in Lib. de Hebdomadibus, ꝙ intellecto per impoſſibile ſummum bonum nõ eſſe, adhuc, poteſt aliquid intelligi rotũdum, & albũ, ergo ſimiliter in ſummo uero, & ſic poterit cogitari non eſſe. ITEM, illud q̃d maxime nos latet, de facili põt cogitari non eſſe: ſed ueritas diuini eſſe eſt hm̃ói, q̃a deus habitat lucẽ inacceſſibilem, ergo &c. ITEM. Quæro qd eſt dicere deũ nõ poſſe cogitari nõ eſſe? Si q̃a nõ põt aliquo mõ cogitari, nec uere, nec falſe; illud ẽ manifeſte falſum. Si q̃a non põt uere, ſimiliter nec aĩa, nec cœlum &c huiuſmodi. ITEM. q̃d cõtingit exprimere, contingit & cogitare: ſed contigit exprimere diuinũ eſſe non eſſe, ergo & cogitare. Quòd cõtingat, hoc patet, cũ dr̃ in ſpeciali, Deus nõ eſt: et in generali, nihil eſt: & ꝙ neutra iſtarũ inferat Deum eſſe, patet, quia oppoſitũ nõ infert oppoſitũ, & ꝙ nihil ponit, nihil infert, quali bet autem iſtarum nihil ponit.

In lib. an oẽ q̃d eſt bonum ſit.

RESOLVTIO.

Tanta eſt diuini eſſe ueritas, ut cũ aſſenſu nõ poſſit cogitari nõ eſſe: niſi propter ignorantiã cogitãtis, quid p nomẽ ĩportetur, ignorãtis.

RESP. dicendum, ꝙ aliquid cogitare nõ eſſe, ẽ dupliciter. Aut in rõne falſi: ſicut cogito de hac, hõ eſt aſinus, & hoc cogitare, nihil aliud eſt quã quid eſt, q̃d dr̃ intelligere: hoc mõ põt cogitari

Lib. 1. cap. 1. & 3.

non eſſe ueritas diuini eſſe. Alio modo eſt cogitare cum aſſenſu, ſicut cogito aliquid non eſſe, & credo non eſſe: & hoc modo aliquid cogitare non eſſe, quod eſt, poteſt uenire aut ex defectu intelligentis, aut ex defectu intelligibilis. Defectus autem intelligentis eſt cæcitas, uel ignorantia, ob quam, quia ignorat rem, ideo cogitat ipſam non eſſe. Cõuenit autem dupliciter eſſe cogitationem de aliquo ente, uidelicet ſi eſt, & qd eſt. Intellectus autem noſter deficit in cogitatione diuinæ ueritatis quantum ad cognitionem quid eſt, tamen non deficit quantum ad cognitionem, ſi eſt. Vnde Hugo. Deus ab initio ſic cognitionem ſuam in homine temperauit, ut ſicut nũquam quid eſſet, poterat ab homine comprehendi: ita nũquam quia eſſet, poterat ignorari. Quia ergo intellectus noſter nunquam deficit in cognitione Dei ſi eſt, ideo nec poteſt ignorare ipſum eſſe, ſimiliter non cogitare non eſſe. Quia uero deficit in cognitione quid eſt, ideo frequenter cogitat Deum eſſe, quod non eſt ſicut idolum: uel non eſſe quod eſt, ſicut Deum non iuſtum, & quia qui cogitat Deum non eſſe quod eſt, ut non iuſtum, per conſequens cogitat ipſum non eſſe: ideo ratione defectus intellectus, Deus poteſt cogitari non eſſe, ſiue ſumma ueritas; non tamen ſimpliciter, ſiue generaliter, ſed ex conſequenti, ſicut qui negat beatitudinẽ eſſe in deo, negat eam eſſe. Hoc autẽ modo procedunt rationes ꝓbantes quòd aliquis intellectus cogitat, uel cogitare poteſt diuinum eſſe non eſſe. ALIO modo poteſt cogitari aliquid non eſſe propter defectum à parte intelligibilis, & huiuſmodi defectus poteſt eſſe dupliciter. Aut defectus præſentiæ, aut defectus euidentiæ. Defectus præſentiæ, utpote: quia non ſemper, quia non ubique. Aut quia ſemper, & ubique, non ubique totaliter. Quia non ſemper eſt, aliquando eſt, aliquando non: & ideo aliquando uere poteſt cogitari non eſſe. Similiter de eo quod nõ eſt ubique, quia eadem ratione qua poteſt cogitari non eſſe hic, poteſt cogitari non eſſe alibi. Similiter de eo ꝙ ſecũdum partem adeſt, ſecundum partem abeſt. Deus autem eſt ſemper, & ubique, & totus ſemper & ubique, ideo non poteſt cogitari non eſſe. Hanc rationem aſſignat Anſel. in Lib. contra inſipientem. Non ſolum propter defectum præſentię, põt cogitari aliquid non eſſe, ſed ẽt propter defectum euidentiæ, quia non eſt euidẽs in ſe, nec eſt euidens in probando. Sed diuini eſſe ueritas eſt euidens & in ſe, & in ꝓbando. In ſe, qa ſicut principia cognoſcimus inquantũ terminos cognoſcimus, & qa cã prædicati clauditur in ſubiecto, ideo ſeipſis ſunt euidentia: ſic & in propoſito. Nam Deus, ſiue ſumma ueritas eſt ipſum eſſe, quo nihil melius cogitari poteſt: ergo non poteſt non eſſe, nec cogitari non eſſe. Prædicatum enim clauditur in ſubiecto. Nec tantũ habet euidentiã in ſe, ſed etiam ex probatione, qm diuinam ueritatem eſſe probat, & concludit omnis ueritas, & natura creata. quia ſi eſt ens per par-

Lib. 1. p. 3. p totum.

1. Poſterio. cap. quod neque omniũ, neque uelorũ ſit demonſtratio.

participationẽ, & ab alio, eſt & ens p eſſentiã, & nõ ab alio. Probat etiam ipſam & cõcludit. omnis intelligentia recta: quia omni animę eius cognitio eſt impreſſa, & omnis cognitio eſt per ipſam. Probat iterum ipſam, & concludit omnis propoſitio affirmatiua. omnis enim talis aliquid ponit, & aliquo poſito ponitur uerum, & uero poſito ponitur ueritas, quæ eſt cauſa omnis ueri. propoſitio autem negatiua non infert ipſam niſi ſophiſtice, ut dicunt. Vnde ex hoc ꝙ eſt, nihil eſſe, uel nullam ueritatem eſſe, non contingit concludere, nec inferre ueritatem eſſe, Hęc enim propoſitio, nihil eſt, deſtruit omnem ueritatem, & ideo ad ipſam non ſequitur aliqua affirmatiua, & hęc eſt falſa, ſi nihil eſt, nulla propoſitio eſt, nec aliquid, Auguſtin. autem tale argumentum non facit approbando; ſed inquirendo. Concedendum eſt ergo, ꝙ tanta eſt ueritas diuini eſſe, ꝙ cum aſſenſu non poteſt cogitari non eſſe, niſi propter ignorantiam cogitantis, qui ignorat quid eſt, quod per nomen Dei dicitur. Et concedẽdæ ſunt rationes ad hoc licet aliquæ ſint ſophiſticę.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur in contrarium, in tantum præualuit &c. Dicẽdum, quòd Dam. loquitur de cogitatione q̃ uenit ex excęcatione, qđ patet ex ipſo uerbo eius cũ dicit, malitia. SIMILITER ad illud de idolo, dicẽdũ, ꝙ ideo errat, quia ignorat quid ſit, unde non cogitat Deum non eſſe, in uniuerſali. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ intellecto Deo non eſſe, poſſunt alia non eſſe intelligi. Dicẽdum, quòd Boetius loquitur de intellectu, quo per impoſſibile aliquid cogitamus; ſed non aſſentimus. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd maxime nos latet, patet reſpõſio, quòd maxime nos latet, quid eſt; ſed tamen maxime patet, ſi eſt. AD ILLVD, quod obiicit, quod eſt dicere diuinam ueritatem non poſſe cogitari nõ eſſe. Dicendũ, quòd aliquis non põt credere quòd Deus non ſit, dũmodo utatur ratione. Nõ ſic de creaturis. Quia & ſi certum eſt, unam creaturam eſſe uni, nõ tamen omnibus: quia non eſt ueritatis tantæ, ut ſe omnibus offerat æqualiter, ſicut prima ueritas. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd conuenit exprimere, conuenit & cogitare. Dicendum, ꝙ poteſt accipi cogitare generaliter pro actu mentis, ſiue errãtis, ſiue non, ſiue aſſentiẽtis, ſiue nõ: & tunc eſt illud uerum: Vel pro cogitatione cum aſſenſu, tũc eſt falſum: quia dignitatibus, ideſt propoſitionibus per ſe notis cõtingit ratione cõtradicere quãtum ad exterius, non tamen quantum ad interius, ut dicit Philoſophus ĩ Lib. Poſteriorũ. *Collige ex. 1. Poſte. Sed clarius ex 4 Metaphy.*

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An deus immutabilis ſit?

CONSEQVENTER ſecundo loco eſt quęſtio de ſecunda proprietate diuini eſſe, ſcilicet immutabilitate, De qua duo quæruntur. Primo quęritur utrum imutabilitas ſit in Deo. Secundo, utrum ſit proprietas Dei tantum.

Ex 5. Phyſi. QVOD immutabilitas ſit in Deo, oſtenditur hoc modo. Omnis mutatio, aut eſt ſecundum ſubſtantiã, aut ſecundum accidens: ſed Deus non mutatur ſecundum ſubſtantiã: quia omne tale eſt corruptibile: Deus autem, ſiue diuina ſubſtantia, cum non habeat principium, eſt incorruptibilis: ergo &c. Item. Nec ſecundum accidẽs: quia in Deo non eſt accidens: ergo nulla in eo eſt mutatio. ITEM. Omne, quod mutatur, per prius eſt in potentia, q̃ in actu: & in tali differt actus à potẽtia: ſed Deus eſt purus actus: ergo nullo modo mutatur. ITEM. Fiat deductio Richar. Omnis mutatio, aut eſt in ſtatum meliorem, aut deteriorẽ, aut parem; ſed nullo iſtorum modorum mutatur diuina natur: non in meliorem: quia uerißime eſt: non in deteriorẽ: qa à ſemetipſa eſt: non ĩ ęqualẽ: qa pfecta eſt: ergo nullo modo cõuenit diuino eſſe mutabilitas.

CONTRA. Sap. 7. omnibus mobilibus mobilior eſt ſapiẽtia; ergo &c. SI DICATVR quòd ſapientia dicitur mobilis per cauſam; eo quòd facit alia moueri. Contra, nihil dat quod non habet, ſed Deus dat omnibus motum: ergo motus, uel mutatio maxime eſt in DEO. ITEM. Omne, quod nunc eſt aliquid, quod non fuit prius eſt mutatum, ſed filius DEI homo eſt, ab æterno aũt non fuit homo: ergo eſt mutatus. SI DICAS, ꝙ homo prædicatur de filio DEI, non per inhærentiam, ſed per unionem: & unio eſt relatio, & relatio aducnit ſine mutatione, ut de num mo fit pretium, ut dicit Aug. in 5. de Trin. Contra. Amb. ita arguit contra hæreticũ, qui poſuit filium ex tempore genitum à patre: quia ſi hoc, tunc factus eſt de non patre, pater, ergo mutatur: ergo ſimiliter in ꝓpoſito ITEM. Quicunque de non agente fit agens, mutatur mutatione quæ eſt ab otio in actum: ſed Deus de non creante factus eſt creans: ergo eſt mutatus. SI DICAS, ꝙ Deus de non agente fit agẽs, nõ propter mutationem ſui, ſed ꝑ mutationẽ effectus producti, ſicut ſol de non illuminante fit illuminans. Contra, nõ quia creatura eſt, ideo Deus creat, ſed qa Deus creat, creatura fit, ſiue producitur. Per prius eſt ergo Deũ agere, q̃ creaturam fieri: ergo cũ poſterius non ſit cauſa prioris, nõ quia creatura fit de nõ ente ens, deus fit de non creante creans, ſed econuerſo: & ita mutatio eſt ratione agentis, non effectus. ITEM. Deus aliquid uult quod prius non uoluit: quia ex tempore uoluit creare, quod nõ uoluit ab æterno, ſed quicunque uult aliquid quod nõ prius uoluit, mutatus eſt: ergo &c. SI TV dicas, ꝙ ab æterno uoluit creare mundum in illo inſtanti, ſicut ego uolo audire miſſam cras. Contra, uolũtas Dei eſt cauſa rerum proxima, & immediata: ſed poſita cauſa proxima, & immediata, ponitur effectus: ergo ſi ab æterno uoluit, ab æterno mundus fuit.

Aug. Lib 5. de Tri. Ca. 16 & ulmo circa medium. Tom. 3. Ex 8. Phyſi.

RESOLVTIO.

Cum nec tẽpore, nec loco, nec forma moueatur Deus: omnino immutabilis dicendus eſt.

RESP. Dicẽdum, ꝙ ſicut dicit Boetius, Deus ſtabilis manens dat

Lib. 3. de con ſol philoſoph. poeſi. 9. in princ. dat cuncta moueri: unde diuina eſſentia eſt immutabilis. Nō. n. mutatur loco: quia ubique eſt. Non tpe: quia æternitas ſimul eſt. Nō forma: quia purus actus eſt. Vnde mutationem ſecundum formam tollit ſimplicitas: ſecundum tēpus tollit ęternitas: ſm locum tollit immenſitas: & ideo in Deo eſt ſumma ſtabilitas, & inde omnis motus cauſalitas. Quia ſicut ꝓbat Aug. *Aug. 1. de Tri. cap. 1. Ariſt. De inceſſu & motib. aĩalium.* & uult Philoſophus. Omnis motus procedit ab immobili: ut cū mouetur manus, ſtat cubitus: & mouetur cubitus, ſtante humero: quia ergo Dei ſapiētia eſt ſtabilis, ideo omnia mouet.

Qvod obiicitur ergo de ſapientia, quod dr̄ mobilis, Dicendum, ꝙ mobile dicitur actiue de ea: quia facit motū; non paſſiue, ſicut ſenſibile de animali. Et ad illud quod obiicitur, nihil dat alteri quod nō habet. Dicendū ꝙ triplex eſt aliquid habere, ſcilicet formaliter, exemplariter, cauſaliter: & quolibet iſtorū modorū, quod habet dare pōt. Primo aūt modo non habet Deus motum, ſed ſecūdo, & tertio ſic. Ad illvd, quod obiicitur de relatione. Dicendum, ꝙ relatio cum dicitur de nouo, de neceſſitate ponit mutationem in altero extremorum: nec oportet ꝙ in utroque: ideo iſta relatio quæ eſt perſonæ ad perſonam, ponit mutationem in altera perſonarum: & una mutata, mutatur & reliqua: quia eadē ſunt in eſſentia, ideo de neceſſitate ſi de non patre fieret pater, mutaretur. Relatio autem eſſentiæ ad eſſentiā, non de neceſſitate ponit mutationē, niſi in altero extremorū. Quia cū diuerſę ſint eſſentię, pōt una mutari, altera nō ꝓmutata: iō in relatione ad creaturā ſemper intelligitur in creatura facta mutatio, non in Deo. Tamē proprie loquendo, ſicut alibi patebit, deus non refertur ad creaturam, niſi ſm dici, & modū loquēdi. *V. de d. 30. q. 3* Poſſet tamen aliter dici, ſicut ſupra tactum eſt ſimile: quia relatio perſonalis dat perſonę exiſtere: nō ſic aūt relatio ad creaturam: & ideo ſequitur, ſi incipit eſſe pater, incipit eſſe. *Vide infra. di. 28. q. 2* Non autem ſequitur hic, deus incipit eſſe homo, igitur incipit eſſe: & ideo bene ualet argumentum Ambro. ꝙ ſi pater incepiſſet gignere, ꝙ eſſet mutatus: quia incepiſſet eſſe, nō quia ab uno ſtatu in alterum mutatus eſſet. Ad illvd, quod obiicitur, quando de non agente &c. Dicendum, quòd eſt agens quod eſt ſua actio: & eſt agens quod non eſt ſua actio. Agens quod non eſt ſua actio; ſic agit, quòd inter ipſum, & effectum cadit medium, quod diſponit ipſum: & tale agens nunquam fit agens de non agente, quin mutetur: quia nouum quid ſibi aduenit. Sed agens qđ eſt ſua actio, agit ſeipſo, & iō inter ipſum, & effectum non cadit aliquod medium ipſum diſponens; & ideo cum de non agente fit agens: quia nihil nouum ſibi accidit, ideo non mutatur: tale agens deus eſt. Ad illvd, quod obbiicitur de uoluntate, dicendum, ꝙ cauſa proxima, & immediata dicitur tripliciter. Aut reſpectu ſubſtantiæ, aut diſpōnis, aut actus. Reſpectu ſubſtantię, cum inter eam, & effectū non

non cadit alia ſubſtantia media cauſans. Reſpectu diſpoſitionis, cum nõ additur noua diſpoſitio ad effectum producendũ. Reſpectu actus, quãdo actui cõiungitur. Dico ergo, ꝙ dei uoluntas fuit cauſa proxima, & immediata ab æterno reſpectu ſubſtantiæ, & diſpoſitionis, & nõ reſpectu actus: quia actui non coniungitur uoluntas, niſi pro tempore in quo uult agere, ut patet cum dicitur, uolo cras legere, uoluntas non copulatur actui, niſi pro tempore craſtino.

QVAESTIO II.

An ſolus Deus immutabilis ſit?

VTVM immutabilitas ſit diuinæ eſſentiæ proprietas, ita quòd nulli creaturæ conueniat. Et quòd ſic uidetur. Quia 1. Thim. 6. dicitur de Deo quòd ſolus habet immortalitatem Et Auguſt. dicit contra Maximinum. In omni natura mutabili, nonnulla mors eſt ipſa mutatio: ergo ſi ſolus Deus habet immortalitatem, ſolus habet immutabilitatem. ITEM. Omne uertibile eſt mutabile, ſed omnis creatura eſt uertibilis. Vnde Dam. Omne quod à uerſione incipit, in uerſionem tendit &c. ITEM. Omne, quod ſibi relictum, in nihilum cædit: quantum eſt de ſe, eſt mutabile: ſed omnis creatura eſt huiuſmodi. Vnde Grego. Cuncta in nihilum tenderent, niſi manus conditoris ea retineret, ergo &c. ITEM. Nullum accidens de ſe habet ſtabilitatem: ſed eſſe omni creaturæ accidit, ſicut dicit Hilarius, & habetur in litera: quia ab alio uenit: ergo omnis creatura quantum ad eſſe eſt inſtabilis. ITEM. Omne uanum eſt ſubiectum uariabilitati, ſed omnis creatura uana, cum ſit ex nihilo. Vnde Rom. 8. Vanitati ſubiecta eſt creatura &c. ergo ſi omnis creatura uana, nulla immutabilis eſt. ITEM. Omne mutatum habet in ſe mutabilitatem, ſed omnis creatura facta eſt, ergo omnis creatura mutatur, ergo nulla mutabilis.

Lib. 18 Moral. ca. 18. non longè à medio.

Hilar. 7. de Trinit.

CONTRA. Immutabilitas nõ dicitur niſi tripliciter. Dicitur enim immutabilitas, aut inuariabilitas, aut incorruptibilitas, aut inuertibilitas. Oſtenditur autem quòd inuariabilitas conueniat creaturis, utpote principiis. Nam Augu. oſtendit in 11. Confeſſ. ꝙ materia informis eſt inuariabilis. Quia quod caret forma, caret ordine, caret uiciſſitudine: ergo uariatione. Author autem ſex Principiorum dicit hoc de forma: ꝙ eſt in ſimplici, & inuariabili eſſentia conſiſtẽs. ITEM. Videtur ꝙ inuariabilitas conueniat beatis: quia ubi perfecta beatitudo, ibi nulla deperditio, & ubi hæc, nulla uariatio eſt. ITEM. Variatio attenditur ſicut dicit Augu. ſuper Gen. ad literam: aut ſecundum locum, aut ſecundum tempus: ſed aliqua creatura caret determinato loco, & tempore, ut uniuerſale quod eſt ſemper, & ubique; & cælum empyreum quod eſt extra tempus, & locum: ergo &c. ITEM. Si immutabilitas dicatur incorruptibilitas, idem oſtenditur: nam omnis corruptio naturalis uenit ex contrarietate: ſicut dicit Philoſophus in Libro de morte, & uita: ſed multæ creaturæ carent contrarietate: ergo & corruptibilitate. ITEM. Omnis

Gilbertus Porretanus in Lib. ſex Principiorũ cap.

cor-

corruptio eſt in aliqd prius ſe, quia corruptio naturalis in aliquid eſt, ſed principia non habent aliquid prius, utpote materia: ergo ſunt incorruptibilia. ITEM. Omne perpetuum eſt incorruptibile, ſed aliqua creatura naturaliter eſt perpetua, ergo &c. Minor probari poteſt ſic, perpetuitas eſt de ratione imaginis. Unde Aug. Non eſſet anima imago, ſi mortis termino clauderetur, cum ergo anima naturalis ſit imago: ergo naturaliter eſt immortalis ſiue perpetua ITEM. Oſtenditur ꝙ creatura ſit inuertibilis, ſic: uertibilitas eſt in non eſſe, ſed nihil eſt qđ creaturam aliquam poſſit uertere in non eſſe: quia à ſe non uertitur, cum nihil ſe corrumpat: ab alio non: quia actio creaturæ in id terminatur, ex quo incipit: ſed nullius creaturæ actio incipit ante eſſe: ergo &c. PRAETEREA, diſtantia infinita eſt inter eſſe creaturæ, & nihil: ſed inter extrema, in infinitum diſtantia non poteſt fieri mutatio per uirtutem finitam: ergo nihil poteſt cædere in nihil, niſi Deo faciente. ITEM. Vertibilitas dicitur per corruptionē in non eſſe omnino: ſed nihil quod corrumpitur, cadit omnino in non ens, ergo nullum corruptibile uertibile ſolum. SI TU dicas, quòd inuertibilitatem non habet creatura ꝑ naturam, ſed per gratiam. Contra. Quod omnibus ineſt, eſt naturale: quoniam quod ineſt gratia ſpeciale eſt: ſed naturale eſt, quod eſt idem apud omnes: ſed fere omnis creatura eſt inuertibilis: quia nulla redigitur in nihilum, ergo hoc naturale. ITEM- Oſtenditur quòd nec per gratiā, quia gratia eſt perfectio naturæ, ergo quod repugnat naturæ, non datur per gratiam, ergo ſi inuertibilitas eſt contra naturā creaturæ, ergo non datur per gratiam. ITEM. Obiicitur de illa gratia, qa ſi creatura eſt, eſt uertibilis, ſi ergo conueniat ei inuertibilitas, oportet quòd per aliam gratiam, & ſic erit abire in infinitum. Si ergo oportet ſtare, patet ꝙ non per gratiam. SI DICAS quòd gratia illa non dicitur habitus, ſed Deus gratis conſeruans: hoc nihil eſt, qa ſine Deo operante nulla creatura operatur, ergo ſicut nulla creatura eſt inuertibilis niſi per gratiam, ſic nulla creatura operatur niſi per gratiam: ergo nulla operatio eſt naturalis, quod ſtultum eſt dicere.

RESOLUTIO.

Si immutabilis dicatur idem quod inuariabilis: ſolus Deus immutabilis; nec quidquam omnino præter Deum. Si uero dicatur idem quod incorruptibilis, & inuertibilis: ut ſic ſolus Deus immutabilis dicitur per naturam: alia à Deo non niſi per eius gratiā.

RESPOND. Dicēdum ꝙ immutabilitas dicitur per priuationē mutabilitatis. Mutatio autē dicitur tripliciter. Uno modo ab ente in ens, & hæc eſt mutatio ſecundum accidens, & dicitur uariatio. Alio modo ab ente ſimpliciter in ens potētia, ſiue ſecū dum quid: & hæc eſt mutatio ſecundū formam, & dicitur corruptio: Alio modo eſt mutatio ab ente in ſimpliciter non ens, & hęc eſt ſecundum totam rei ſubſtantiam, & dicitur uerſio. Secū dum

dum hoc intelligendum, ꝙ immutabilitas dicitur tripliciter. Vno modo inuariabilitas, alio modo incorruptibilitas, & tertio modo inuertibilitas. Si ergo immutabilitas dicatur inuariabilitas; ſic dico, quòd i nulla omnino eſt creatura, neque per naturam, neque per gratiam. Nam omne creatum, aut eſt accidens, aut habet accidens, & ita uariabile: ſic accepta inuariabilitas proprie, propriũ ipſius Dei eſt. Si autem dicatur immutabilitas, incorruptibilitas: ſic dico, ꝙ in aliquibus eſt creaturis. In quibuſdam per naturam, utputa in ſimplicibus. In quibuſdam per gratiam, utputa, in glorificatis corporibus: nec ſic eſt propriè proprium diuinæ eſſentiæ. Si uero tertio modo dicatur immutabilitas, ſic omnibus creaturis ineſt per gratiam: nulli autem per naturã, niſi ſoli Deo. Inuertibile enim per natu ram eſt, quod ex ſeipſo habet, ut poſſit ſtare: hoc autem eſt in quo nulla eſt uanitas, uel uarietas, & in quo omnino nulla eſt eſſentiæ mutatio, nec ad eſſe, nec ad nõ eſſe, & hoc eſt ſolum æternum: ideo hæc inuariabilitas eſt in ſolo deo, & eſt proprie proprium eius. Inuertibilitas autem per gratiam, ineſt omnibus, uel pluribus creaturis: quia deus ſua gratuita bonitate cætera continet, ne in nihil cedat. Et loquor de creaturis quę dicunt quid completum, & per ſe exiſtens. Concedendũ ergo, ꝙ immutabilitas, ꝑut priuat uariationem ſecundum accidens, q̃tum ad naturam, & potentiam, ſolius Dei eſt. Similiter, ut priuat mutationem in non eſſe ſecundum actum, & potẽtiã, quãtum eſt de natura, ſolius dei eſt, licet per grãm cõueniat multis creaturis: & ſic ꝓcedũt rõnes ad primã ꝑtem, uñ cõcedẽdæ ſũt.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur in cõtrarium, quòd principia rerum ſunt inuariabilia: Dicẽdum, quòd uerum eſt ſi conſiderentur ſm eſſentiam abſtractam: ſed ſi conſiderentur ſm eſſe naturæ, ſic de neceſſitate habent accidentia coniuncta, & poſſunt uariari, uariacio autem accidentalis reſpicit eſſe. AD ILLVD, quod obiicitur ꝙ in beatis non poteſt eſſe uariatio, Dicẽdum, ꝙ uerum eſt quantum ad ſubſtantiam præmii, ſiue quãtũ ad præmium ſubſtantiale, cadit tamen quãtum ad conuerſionẽ ad inferius, tum quãtum ad affectiones, ſicut patet in angelis, tum quantum ad actiones. Vnde beati erunt agiles, & poterũt moueri. AD ILLVD, quod obiicitur de uniuerſali, & empyreo. Dicendum, ꝙ utrunque recipit uariationem, ſed uniuerſale ratione eius in quo eſt: quia mouẽtibus nobis, mouentur ea quæ in nobis ſunt. Empyreum uero ratione contenti. Poteſt enim aliquid continere, quod non cõtinet, & aliquid non continere quod continet. AD ILLVD ꝙ obiicitur de incorruptibilitate, Dicendum, ſicut prætactum eſt, quòd conuenit creaturis: aliquæ enim creaturæ ſunt ita ſimplices, & ita bona coniunctione cõiunctæ, quòd nulla cadit in eis contrarietas, nec eſt in eis maior ratio corruptionis quam in principiis. Vnde ſicut principia non ſunt reſolubilia in aliquid, tamẽ

cadeꝛ

cæderet in nihil, ſi ſibi relinquerentur, ſic intelligendum in aliquibus ſubſtantiis. Vnde nō eſt dicendū, ꝙ ſit uerum ꝙ oē compoſitum ſit reſolubile ſm rem: ſed (ſicut dicit Anſ.) eſt reſolubile re, uel intellectu. Vſi cōcedēdæ ſunt rōnes ad hocinductæ.

Anſel. in libr. ſimil.

AD ILLVD uerò, quod obiicitur de uertibilitate, dicendum, ꝙ quælibet creatura uertibilis eſt per naturam, ſi ſibi relinquatur. Si quæritur cauſa huius, dicendum, ꝙ huius uerſionis cū ſit defectus purus, non eſt reddēda cauſa efficiens, uel reducens in non eſſe, ſed ſolum deficiens. Propter quod notandum, ꝙ natura dicitur naturalis origo. Origo autem creaturæ & eſt ex nihilo, & eſt ex ſuis principiis: ſm hoc dupliciter dicitur aliquid ipſi creaturæ naturale, uel quia ineſt ei ex eo quod eſt ex nihilo: uel quia ineſt ei ex eo quod eſt ex ſuis principiis. Et quia nihil, nullius eſt cauſa efficiens, ſed deficiens, ideo proprietates, quæ inſunt creaturæ ratione eius qđ eſt ex nihilo, non ſunt poſitiones, ſed defectus: nec ſunt à uirtute, ſed a defectu uirtutis, nec habent cauſam efficiētem: & tales ſunt, uanitas, inſtabilitas, uertibilitas. Si ergo quæratur a quo ē uertibilis creaturā, Dico ꝙ nō ab aliquo efficiente, ſed per defectum in ſeipſa. Secundum autē ꝙ naturale dicitur ineſſe rei per propria, & intrinſeca principia: ſic non dicuntur naturaliter ineſſe priuationes, uel defectus, ſed habilitates: & ideo hoc modo accipiendo naturale, nulla creatura eſt uertibilis in non eſſe: nec tamen dicitur inuertibilis naturaliter: quia naturale eſt in quod poteſt natura: ſed principia rei non pñt in rei conſeruationē, nec cōſeruationē ſui: & iō inuertibilitas nō eſt hmōi naturalis, nec tamē eſt cōtra naturam, imo eſt ei conſona: quia omnis natura appetit ſaluari, quāuis ex ſe non poſſit, & maxime illa creatura, quæ appetit beatificari, & hæc eſt illa, quę ad Dei imaginem facta eſt. Et quia deſiderium naturæ non eſt fruſtra, ubi deficit natura, ſupplet Dei gratuita influentia. Et ſic patet ꝙ uertibilitas ineſt per naturam, ſed inuertibilitas per gratiam. AD ILLVD, quod obiicitur de comparatione gratiæ ad naturam, intelligendum eſt, ꝙ gratia dicitur adiutorium ueniens a ſuperiori, reſpectu eius, quod eſt ſupra poſſe naturæ. Hoc autem adiutorium eſt duplex. Aut reſpectu eſſe ſimpliciter, aut reſpectu eſſe perfecti. Si reſpectu eſſe ſimpliciter, utputa conſeruationis eſſe: quia nulla principia, cum ſint uana de ſe, poſſunt ſeipſa conſeruare, ſic nō eſt mediante aliquo habitu infuſo, uel dato: quia reſpicit eſſe, quia eſſe eſt commune omnibus, ideo hæc gratia eſt omnibus communis. Vnde hæc eſt gratia habens modum naturæ, & hæc eſt gratia qua dātur cæteræ uertibilia. Alio modo dicitur gratia adiutoriū reſpectu pfecti eſſe: & quia perfectio eſſe eſt in his quæ ad beatitudinē ordinantur, reſpicit bene eſſe: uel eſſe quod non eſt omnium: ideo hæc eſt habitus ſpecialis aliquorum, non omnium: & hæc eſt gratia per modum gratiæ.

Ex

Ex his patet quod obiicitur de gratia. Obiicit enim ſecundum quòd gratia eſt ſpecialis habitus diuiſus contra naturam,& ſic dicit aliquid de nouo creatum ſed gratia prædicto modo non. Et ex hoc patet ultimo obiectum: quia gratia dicitur adiutorium reſpectu eius quod eſt ſupra poſſe naturæ, & quia conſeruatio principiorum eſt ſupra poſſe naturæ, non autem egreſſus actionum, imo infra,ideo patet &c.

DISTINCTIO VIII.

PARS SECVNDA.

De ſimplicitate diuinæ eſſentiæ,uel naturæ.

Ademque ſola propriè,ac uere ſimplex eſt,ubi nec partium,nec accidētiū, nec quarūlibet formarū ulla eſt diuerſitas,ſiue uariatio, uel multitudo. Cap. 6. *Vt autem ſcias quomodo ſimplex ſit illa ſubſtantia,te docet Aug.in 6.Lib. de Trin. Animaduerte primò, quare omnis creatura ſit multiplex : & nullo modo uerè ſimplex,& primum de corporali,poſtea de ſpirituali creatutura. Corporalis utique creatura ex partibus conſtat, ita ut ſit ibi aliqua pars minor,alia maior: & maius ſit totum quàm quælibet pars:& in unoquoque corpore aliud eſt magnitudo,aliud color,aliud eſt figura. Poteſt enim imminuta magnitudine manere idem color,& eadem figura: & colore mutato,manere eadem figura,& eadem magnitudo. Ac per hoc multiplex eſſe cōuincitur natura corporis:ſimplex autem nullo modo.*

Spiritualis creatura quō ſit multiplex,& non ſimplex.

Ex eodem li. 6.c. eo. *Creatura quoque ſpiritualis,ut eſt anima,in comparatione quidem corporis eſt ſimplex:ſine comparatione uerò corporis,eſt multiplex,& non ſimplex. Quæ ideo ſimplex dicitur reſpectu corporis,quia moles non diffunditur per ſpatium loci,ſed in unoquoque corpore, & in toto tota eſt, & in qualibet eius parte tota eſt. Et ideo cū ſit aliquid,in quauis exigua particula corporis,quod ſentiat anima , quāuis non fiat in toto corpore,illa tamē tota ſentit, quia totā non latet. Sed tamē nec in ipſa tota aīa uera ſimplicitas eſt. Cū enim aliud ſit artificioſum eſſe,aliud inertem,aliud acutū, aliud memorem,aliud cupiditas,aliud timor, aliud lætitia,* aliud

aliud triſtitia:poſſintq; hæc & alia huiuſmodi innumerabilia in aĩæ inueniri natura,& alia ſine aliis: & alia magis, et alia minùs:manifeſtũ eſt aĩæ non ſimplicẽ, ſed multiplicẽ eſſe naturã. Nihil.n.*ſimplex mutabile eſt:oĩs aũt creatura mutabilis eſt:nulla ergo creatura uerè ſimplex eſt. Deus uerò etſi multiplex dicatur,uerè tamẽ & ſummè ſimplex eſt. Dicitur.n.magnus,bonus,ſapiẽs,beatus,uerus,& quicquid aliud nõ indigrè dici uidetur : ſed eadẽ magnitudo eius eſt, quæ ſapientia.* Non.n.*mole magnus eſt,ſed uirtute:& eadẽ bonitas eius eſt,quæ ſapientia,& magnitudo,& ueritas:& non eſt iai aliud ipſum beatum eſſe, & aliud magnum, aut ſapientem,aut uerum,aut bonum eſſe,aut omnino eſſe.* Ibi.c.7

Qualiter Deus cùm ſit ſimplex, multiplex tamen dicatur.

Hic diligenter notandum eſt cũ dicat Aug. ſolum Deum uerè ſimplicem eſſe:cur dicat eũdem multipliciter dici. Sed hoc nõn propter diuerſitatẽ accidẽtium,uel partium dicit, ſed propter diuerſitatem,ac multitudinem nominum, quæ de Deo dicuntur:quę licet multiplicia ſint, unũ tamẽ ſignificant,ſcilicet diuinam naturã. Hæc enim non ita accipiuntur,cùm de illa incõmutabili ęternaque ſubſtantia incomparabiliter ſimpliciore,quàm eſt humanus animus, dicuntur, quemadmodum cùm de creaturis dicuntur. Vnde Augu.in 6.Lib.de Trin,Deo,inquit,eſt hoc eſſe,quod eſt fortẽ eſſe,uel ſapientem eſſe,uel iuſtum eſſe,& ſi quid de illa ſimplici multiplicitate,vel multiplici ſimplicitate dixeris, quod ſubſtantia eius ſignificetur. Humano autem animo non eſt hoc eſſe, quod eſt fortem eſſe,aut prudentem.aut iuſtum:poteſt enim eſſe animus,& nullam iſtarum habere uirtutum. Cap. 4.

Tanta eſt Dei ſimplicitas,quòd nulli prædicamentorum ſubiicitur.

Quod autem in natura diuina nulla ſit accidentium diuerſitas nullaque penitus mutabilitas, ſed perfecta ſimplicitas;oſtendit Auguſt. in Lib. 5.de Trinit. dicens. Intelligamus Deum *quantum poſſumus,ſiue qualitate bonum, ſiue quantitate magnum, ſine indigentia creatorem, ſine ſitu præſidentem, ſine habitu omnia continen-* Cap.1.

tem,

tem, ſine loco ubique totum, ſine tempore ſempiternum, ſine ulla ſui mutatione mutabilia facientem, nihilque patientem, quiſquis Deum ita cogitat, etſi nondum poteſt omnino inuenire quid ſit ipſe: piè tamen caueat quantùm poteſt aliquid de illo ſentire, quod non ſit. Ecce ſi ſubtiliter intendas ex his atque prædictis aperitur, illa prędicamenta artis dialecticæ Dei naturæ minimè conuenire, quæ nullis eſt ſubiecta accid ntibus.

Quòd Deus non propriè, ſed abuſiuè dicitur ſubſtantia.

Cap. 4. & 5. *Vnde nec proprie dicitur ſubſtantia, vt Augu. oſtendit in Lib. 7. de Trini. Sicut ab eo quod eſt eſſe appellatur eſſentia, ita ab eo quod eſt ſubſiſtere ſubſtantiam dicimus: ſi tamen dignum eſt, vt Deus dicatur ſubſiſtere. Hoc enim de his rebus rectè intelligitur, in quibus, ut ſubiectis, ſunt ea quæ in aliquo ſubiecto eſſe dicuntur: ſicut in corpore color, aut forma. Corpus enim ſubſiſtit: & ideo ſubſtantia eſt. Res vero mutabiles, neque ſimplices propriè dicuntur ſubſtantiæ. Deus autem ſi ſubſiſtit, ut ſubſtantia propriè dici poſſit, ineſt in eo aliquid tanquam in ſubiecto, & non eſt ſimplex. Nephas eſt autem dicere ut ſubſiſtat Deus, & ſubſit bonitati ſuę: atque illa bonitas non ſubſtantia ſit, uel potius eſſentia, neque ipſe Deus ſit bonitas ſua, ſed in illo ſit tanquàm in ſubiecto. Vnde manifeſtum eſt Deum abuſiuè ſubſtantiam uocari, ut nomine uſitatiori intelligatur eſſentia, quod uerè ac propriè dicitur, ita vt fortaſſe ſolum Deum dici oporteat eſſentiam. Eſt enim uerè ſolus, quia incommutabilis eſt.*

Quod non eſt aliquid in Deo, quod non ſit Deus.

Huius autem eſſentiæ ſimplicitas, ac ſynceritas tanta eſt, quòd nõ eſt in ea aliquid, quod non ſit ipſa: ſed idem eſt habens, & quod habetur. vnde Hilarius in 7. Lib. de Trin. ait, Non ex compoſitis Deus, qui vita eſt, ſubſiſtit: neque qui virtus eſt, ex infirmis continetur: neque qui lux eſt, obſcuris coaptatur: neque qui ſpiritus eſt, ex diſparibus formalis eſt, totum quod in eo eſt, unum eſt. Idem in 8. Lib. de Trinit. Non humano modo ex compoſitis Deus eſt, vt in eo aliud ſit quod ab eo habetur, & aliud ſit ipſe qui

habeat,ſed totum una eſt natura,ſcilicet,perfecta & infinita,& non ex diſparibus conſtituta,ſed uiuens per totum ipſa.De hoc eodem Boetius in 1.Libr. de Trin.ait.Quocirca hoc uerè unũ eſt,in quo nullus numerus,nullum in eo aliud præter id,quod in eo eſt;neque enim ſubiectum fieri poteſt. Cap. 3
Augu.quoque in Lib.de Fide & Symbolo dicit:In Dei ſubſtantia non eſt aliquid, quod non ſit ſubſtantia : quaſi aliud ibi ſubſtantia,aliud quod accidit ſubſtantiæ. Sed quicquid ibi intelligi poteſt,ſubſtantia eſt.Verùm hæc dici poſſunt facile, & credi:uideri autem niſi puro corde omnino non poſſunt. Cap. 9. circa fi. eiuſ:e.
Item Augu.15.Libro de Trinitate ſic habetur in natura uniuſcuiuſcunque trium, quod qui habet,hoc ſit quod habet, ſicut immutabilis ſimplexque ſubſtantia. Vnde Iſidor.ait,Deus ſimplex dicitur,ſiue non amittendo quod habet,ſeu quòd aliud non eſt ipſe,& aliud quod in ipſo eſt. Ca. 17.
Et cum tantæ ſimplicitatis atqueſynceritatis ſit natura diuina,eſt tamen in ea trinitatis perſonarum. Vnde Auguſt. in Lib.11.de Ciuitate Dei.Non propter hoc naturam ſummi boni ſimplicem dicimus,quia eſt pater in ea ſolus,aut filius in ea ſolus,aut Spiritus ſanctus in ea ſolus:aut quia eſt ſola iſta nominum Trinitas,ſiue ſubſtantia perſonarum,ſicut Sabelliani putauerunt. Sed ideo ſimplex dicitur,quia eſt hoc quod habet;excepto quòd relatiuè quæque perſona ad alterum dicitur, nec eſt ipſa. Nam utique pater habet filium,ad quem relatiuè dicitur,nec tamen ipſe eſt filius:& filius habet patrem, nec tamen ipſe eſt pater. In quo uerò ad ſemetipſum dicitur, nõ ad alterum,hoc eſt quod habet: ſicut ad ſemetipſum dicitur uiuus habendò uitam, & eadem uita eſt ipſe. Propter hoc utique natura hæc dicitur ſimplex,quod non ſit aliud habens,& aliud id quod habet, ſicut in cęteris rebus eſt.Non enim habens liquorem liquor eſt,nec corpus color,nec anima eſt ſapientia. Ecce quanta eſt identitas,quanta eſt unitas,immutabilitas,ſimplicitas, puritas diuinæ ſubſtantiæ,iuxta infirmitatis noſtræ ualetudinem aſſignauimus.

SVpra oſtendit Magiſter duas proprietates diuinę eſſentiæ, ſ. ueritatem, & incommutabilitatem. Hic oſtēdit ſimplicitatem diuinæ eſſentiæ, uel naturæ. Et habet hęc pars tres In prima oſtendit ꝙ ꝓprie eſt ſimplex. In ſecunda ꝙ uere. ibi. *Hic diligenter notandum eſt, &c.*] In tertia quòd ſumme, ibi. *Huius autem eſſentiæ ſimplicitas &c.*] Prima iterum pars habet tres partes. Primo proponit, ꝙ proprie eſt ſimplex. Secundo oſtendit quòd non conuenit naturæ corporali, ibi. *Vt autem ſcias, quomodo ſimpliciter &c*] In tertia ꝙ non conuenit naturę ſpirituali, ibi. *Creatura quoq; ſpiritualis &c*] Similiter pars, in qua oſtendit ꝙ eſt uere ſimplex, habet tres partes. In prima oſtendit ꝙ in Deo eſt pure multiplicitas nominum. In ſecunda oſtendit ꝙ in eo non eſt diuerſitas prædicamentorum, ibi. *Quod autem in natura diuina &c*] In tertia concludit ꝙ nomina prædicamentorū in diuinis non poſſunt dici proprie, & etiam nomen primi prædicamenti, ibi. *Vnde nec propriè dicitur ſubſtantia &c.*] Similiter tertia pars, in qua oſtēdit, ꝙ eſt ſumme ſimplex; habet tres. Primo enim oſtendit, ꝙ tanta eſt ibi ſimplicitas, ꝙ nulla eſt ibi rerum diuerſitas. Secundo ꝙ cum hac ſimplicitate ſtat perſonarū pluralitas, ibi. *Et cum tāta ſimplicitatis &c.*] Tertio uero & ultimo epilogat, ꝙ oſtenſa eſt in diuina eſſentia triplex proprietas ibi. *Ecce quanta eſt identitas &c.*]

Dub. I. *EAdemq; ſola e c.*] In parte iſta circa literā incidit hęc quæſtio de ordine. Cum enim compoſitio in creatura ſit ratio, & cauſa mutationis, ſimplicitas eſt cauſa immutabilitatis: quia ſi affirmatio ſit cauſa affirmationis, & negatio cauſa negationis: ergo cum cauſa ſit ante effectum, debuit primo Magiſter ponere proprietatem ſimplicitatis. Reſpon. Dicendum ꝙ reuera compoſitio ſecundum rationem intelligendi, prior eſt q̄ mutatio: ſed quoniam negationes ſe habent econuerſo affirmationibus, hinc eſt, quòd immutabilitas eſt prior: ita uolunt aliqui dicere. Poteſt tamen aliter dici, & melius, ꝙ eſt prius notius nobis, & prius notius ſimpliciter; & q̄a ſimplicitas eſt maxime nobis occulta, propter hoc ꝙ ſimplex inquantum ſimplex habet rationem principii, & nos uenimus a cognitione poſterioris in cognitionem prioris: ideo prius agit de immutabilitate q̄ ſimplicitate. Iterū quæritur de hoc quod dicit in litera. [Eadē que ſola ꝓpriè, ac uerè ſimplex quia nec habet compoſitionem partium, &c.] uidetur ſuperflua dicere, quia ſimplex eſt cuius pars non eſt. ſicut compoſitum dicitur quod habet partes. Reſpond. Dicendum, ꝙ Magiſter notificat hic ſimplex ſecundum quod eſt Dei proprium, ꝙ ita opponitur compoſitioni, & multiplicitati. Quātum ergo ad priuationem compoſitionis, dicit ꝙ non habet multitudinem partium: quantum uero ad priuationē multiplicitatis extraneę, dicit, ꝙ non habet ueritatem accidentium: quātum uero ad priuationem multiplicitatis intrin-

ſecæ, dicit, ꝙ non habet uarietatem formarũ, ut generis & ſpeciei differẽtiæ: & hoc modo ſimplex eſt ſimplex uerè, & ꝓpriè, quod ſolius Dei eſt.

Dub. 2. *Cum enim aliud ſit artificioſum eſſe &c.*] Probat hic Auguſt. animã eſſe cõpoſitam propter multitudinem proprietatum. Sed cõtra. Nulla ſubſtantia componitꝰ ex proprietatibus, nec per ſe, neque cũ alio: ergo ex hoc non ꝓbatur, ꝙ anima ſit cõpoſita: Reſpond. Dicendum, ꝙ Augu. hoc non probat niſi à poſteriori. Cõpoſitio enim accidẽtis ad ſubiectum, & diuerſitas, neceſſario ꝑſupponit aliam compoſitionem quia, ut dicit Boetius, quod eſt pure forma, ſubiectum eſſe non põt: ergo ad hoc qđ aliquid ſit ſubiectum accidentium pluriũ, oportet in illo præexiſtere compoſitionem intrinſecam: ſed anima capit in ſe multitudinem accidentium, & ideo neceſſario infertur à poſteriori, ꝙ ipſa ſit cõpoſita, licet non ex accidẽtibus.

Lib. 6. de Tri. cap. 6.

In Lib. de Tri.

Sine qualitate bonum, ſine quantitate magnum &c.] Videtur malè dicere: quia à quocunque remouetur ſuperius, & inferius: ergo ſi non habet qualitatem, nec bonitatem. Si tu dicas, ꝙ bonitas illa nõ eſt ſpecies qualitatis. Quæritur, quare non ſimiliter dr in diuinis qualitas diuina, ſicut bonitas diuina? Reſpo. quidam uolunt dicere, ꝙ nome generis nõ transfertur ad diuina; tum quia non dicit rei complementum ſicut ſpecies, tum quia ſignat in concretione ad ſubſtãtiam, & in dependentiam: nomina autem ſpecialia connotãt effectum in creatura, & ideo dicitur ſine qualitate bonus. Sed ſi quis uelit inſpicere, inuenit hoc non habere ueritatem. Si ergo quæratur, quomodo differt in Deo magnitudo, & bonitas: Dicendum, ꝙ magnitudo ſignificat diuinam eſſentiam, per modum quãtitatis, bonitas per modum qualitatis: ergo iſti modi cadunt in Deũ. Et iterum. Si quęratur qualis eſt Deus. Reſpon. bonus, & magnus: Et ideo dicẽdum, quòd nomina generum in diuinis reperiuntur: ſed nõ prout habent rationem generis: qa Deus in nullo genere eſt: & ad hoc ſignificãdum remouet Auguſt. nomina nouem generum, inquantum ſunt genera.

Dub. 3

Si tamen dignũ eſt ut Deus etc.] Videtur ſatis dignum: quia ſumma nobilitas eſt, per ſe ſubſiſtere. Reſpon Dicẽdum, ꝙ duplex eſt proprietas ipſius ſubſtantiæ, ſcilicet per ſe ſtare, & alii ſubeſſe: primum eſt perfectionis, ſecũdum imperfectionis, & ideo ratione primæ, dicitur digne: non ratione ſecundæ. Dub. 4

Non ex compoſitis Deus, qui uita eſt, &c.] Quæritur, quæ differentia eſt inter illas differẽtias. Quia ſi nulla eſt, uidetur facere inculcationem. Reſpon. Dicendum, ꝙ quidam uoluerunt ꝙ ꝑ illa quatuor excludantur quatuor genera compoſitionum. Prima enim eſt eſſentiæ ex principiis eſſentialibus: ratione cuius dicitur ꝙ Deus non eſt in compoſitis, id eſt ſimul poſitis. Secunda eſt ſubſtantiæ ex principiis naturalibus, quæ ſunt materia & forma: ratione cuius dicit, neque ex infirmis: quia materia ſubiecta ẽ priuationi, quæ Dub. 5.

 facit

facit formam mutabilem, & infirmam; & ſimiliter materiam. Infirma.n.dicunt̃ iſtabilia. Tertia eſt compoſitio mixti ex miſcibilibus: rõne cuius dicit. Neque ex obſcuris: quia ubi mixtio ibi quædam formarum confuſio, & ita obſcuratio. Quarta eſt compoſitio animati ex partibus diſparibus, ex anima uidelicet, & corpore, ratione cuius dicit, Nec ex partibus diſparibus, q̃a ipſe eſt ſpiritus. Aliter tamẽ poteſt dici, ꝙ excludit eandem cõpoſitionem, ratione diuerſarum conditionum. Ad hoc enim ꝙ principia aliquid conſtituant, oportet ꝙ principia ſint differẽtia, ſint dependentia, ſint imperfecta, ſint etiam diffoꝛmia. Si.n. eſſent omnino conformia, & ꝑfecta, non poſſent aliq̃d conſtituere: q̃a ex duobus entibus in actu nihil fit. Quia ergo differẽtia, ideo ſunt cõpoſita, quaſi cũ aliis poſita. Quia dependentia, ideo informia, uel iſirma. Quia imperfecta, ideo obſcura. Quia diſſimilia, ideo diſparia. Deus autem non poteſt eſſe ex dependentibus, & diuerſis: quia eſt uita per eſſentiam. Non poteſt eſſe ex infirmis, quia uirtus per eſſentiam. Non poteſt eſſe ex imperfectis, & obſcuris, q̃a lux eſt. Similiter non poteſt eſſe ex diſparibus, & diſſimilibus: quia ſpiritus per eſſentiam. Summa ergo actualitas, ſumma poteſtas, ſumma claritas, ſumma ſpiritualitas, non permittunt in Deo, eſſe aliquam compoſitionem. Vnde ex his quatuor conditionibus, quatuor rationes eliciuntur probantes Deum ſimpliciſſimum.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An Deus ſit ſummè ſimplex?

AD intelligentiam eorum, quę dicit Magiſter ĩ litera quatuor quæruntur. Primo quæritur, utrum in Deo ſit ſumma ſimplicitas. Secundo utrum ſimplicitas ſit Dei proprietas. Tertio propter illud quod dicit̃ in litera de aĩa rationali. Quæritur utrum anima rationalis ſit in toto corpore, ita ꝙ in qualibet parte. Quarto q̃ritur, utrum Deus ſit in aliquo determinato genere.

QVOD in Deo ſit ſumma ſimplicitas, ſic probatur. Omne primum eſt ſimpliciſſimum: quia quanto aliquid prius, tanto ſimplicius: ſed Deus eſt primũ in genere entium; eo ꝙ nec eſt, nec eſſe poteſt, nec cogitari prius: ergo eſt ita ſimplex, ꝙ ipſo nihil ſimplicius eſſe poteſt, uel cogitari, ergo eſt ſimpliciſſimum. ITEM. Omne quod eſt quicquid hẽt eſt ſimpliciſſimũ, Deus eſt quicquid habet: ergo &c. Prima patet in ſe. Minor ꝓbatur ſic. Deus habet potentiã, ſapientiam, & ſic de aliis: aut ergo eſt ſua potentia, aut non. Si ſic, habeo propoſitum. Si non eſt ſua potentia, cum ſit potens potentia, habet poſſe ab alio: ergo Deus eſt ab alio: quòd ſi hoc eſt falſum: ergo illud ex quo ſequitur. ITEM. In eſſe nobiliſſimo, debet omnis conditio nobilitatis poni in ſummo: ſed deus eſt eus nobiliſſimum, & ſimplicitas eſt conditio nobilitatis: ergo ponenda eſt in Deo in ſummo,

mo, ergo Deus eſt ſummè ſimplex. ITEM. Quãto aliquid ſimplicius, tanto potentius in uirtute, & econuerſo: quia uirtus unita plus poteſt quàm multiplicata; ſed Deus eſt infinitus, & immenſus uirtute; ergo eſt infinitus ſimplicitate: ergo in deo eſt ſumma ſimplicitas.

CONTRA. Simplicius cogitatur aliquid, cum cogitatur, ut abſtractum à pluribus; quàm quod cogitatur, ut contentum in pluribus: ergo cum fides noſtra cogitet Deum, ut in pluribus; non cogitat eum, ut ſimpliciſſimum: ergo ſi fides uere cogitat, Deus non eſt ſimpliciſſimus. ITEM. Maior eſt ſimplicitas, ubi eſt identitas ſine diuerſitate, quàm cum diuerſitate: ſed in Deo eſt identitas cum diuerſitate ſuppoſitorum: ergo in Deo non eſt ſumma ſimplicitas. ITEM. Maior eſt ſimplicitas, ubi eſt unitas ſine pluralitate, quia numerus dicit aliquo modo cõpoſitionem, reſpectu cuius unitas eſt ſimplex: ergo cùm in Deo ſit unitas cum pluralitate perſonarum, patet &c. ITEM. Maior eſt ſimplicitas, ubi non tantum ſubiectum, ſed etiam ꝓprietas eſt eadem cum proprietate: quia quando proprietas differt a proprietate, in uno ſunt plura differentia: ergo non eſt ſimplex: ſed in diuinis perſonis, in eadem perſona differt ꝓprietas à proprietate, unde innaſcibilitas differt à paternitate: ergo &c.

RESOLVTIO.

Cum Deus ſit quicquid eſt: maneatque in pluribus non multiplicatus, iritè ſimpliciſſimus dicendus eſt.

RESP. Dicendum, ꝙ ſicut primæ rationes probant, in deo põnenda eſt ſumma ſimplicitas.

AD ILLVD, ergo quod obiicitur, quod fides nõ intelligit ipſum, ut ſimpliciſſimum. Dicendum, quòd fides intelligit eum, ut ſimpliciſſimum: & qui aliter intelligit, non intelligit, ut ſumme ſimplex, quod patet ſic. Quoniam eſt intelligere unum in uno, & unum in pluribus multiplicatum, & unum in pluribus non multiplicatum. Simplicius autem intelligitur unum in pluribus eſſe multiplicatum, quàm unum in uno: quod patet: quia uniuerſale eſt ſimplicius, ſingulari: & adhuc multo ſimplicius intelligitur, quod eſt unũ in pluribus non multiplicatum: Hoc modo intelligit fides noſtra Deum, & ideo ſimplicior eſt Deus, quia eſt in omnibus non multiplicatus, quàm ſi eſſet in uno ſolo, uel in pluribus multiplicatus. Hinc eſt, quòd Deus ſimpliciſſimus eſt, & fides noſtra eum, ut ſimpliciſſimum intelligit: & qui intelligit Deum plurificatum in eſſentia, uel unum in ſuppoſito, derogat ſummæ ſimplicitati eius: derogat etiam nobilitati eius, quoniam ubi ſumma ſimpplicitas intelligitur, oportet ſummam actualitatem intelligi, ſi ſumme nobilis eſt: & ubi eſt ſumma actualitas, ſumma diffuſio, & cõicatio dẽt poni: & iſta non põt eſſe niſi

in ſempiterna productione rei oĩno infinitę, & ęqualis in uirtute:& hoc nõ põt eſſe in alieta te eſſentiæ:ergo nõ põt intelligi diuina eſſentia ſimpliciſſima, niſi in tribus perſonis intelligatur tota eſſe, quarũ una ſit ab alia. QVANDO ergo obiicitur, ꝙ ſimplicius eſt abſtractum à pluribus quàm in pluribus, uerũ eſt, ſi ĩ illis pluribus plurificetur. Si autem non plurificatur, non eſt uerum. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd maior eſt ſimplicitas, ubi nulla diuerſitas. Dicendum, quòd diuerſitas dupliciter poteſt uenire. Vel ex additiõe, uel ex origine. Ex additione, cũ eſt diuerſitas in proprietatibus abſolutis, quæ diuerſæ ſunt in diuerſis, ut albedo in Petro, Paulo, & Gregorio: & hæc priuat ſimplicitatem, quia ponit compoſitionem. Eſt alia diuerſitas ueniens ex ſola origine, utputa, quia una perſona emanans ab alia, differt ab ea: & hæc non repugnat ſimplicitati, quia nullã ponit compoſitionẽ: ſed ſolum ordinem, & reſpectum ad aliũ, & hoc nõ propriè dr̃ diuerſitas, ſed diſtĩctio, & diſcretio: & hoc manifeſtum eſt ſi intelligamus patrem ſeipſo generare filium, & intelligamus eum gñare, & iterum non generare, nulla eſt hic compoſitio, quia nulla additio. AD ALIVD, quod obiicit, ꝙ maior eſt ſimplicitas, ubi nulla pluralitas. Dicendum, ꝙ duplex eſt pluralitas. Quædam, in qua plus eſt in duobus q̃ĩ uno: ut in hominibus plus eſt de bonitate quàm in uno: & iſta pluralitas repugnat ſimplicitati: quia unitas addit ſupra unitatem. Quædam autem eſt pluralitas, in qua tantum in pluribus eſt, quantum in uno, & hęc eſt in diuinis: quia tantum de eſſe, & bonitate, & uirtute eſt in una perſona, quantum in pluribus: & iſta pluralitas nihil addit ad unitatem, & ideo nullam omnino ponit compoſitionem, nec priuat ſimplicitatem. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ in patre differt proprietas a proprietate. Dicendum, quòd proprietas differt a proprietate tripliciter. Aut reſpectu ſubiecti, aut reſpectu ſui, aut reſpectu obiecti. Si reſpectu ſubiecti, quia cauſantur ex diuerſis naturis in ipſo repertis, ſic ponit compoſitionem, quia ponit ſubiectum eſſe in pluribus. Si reſpectu ſui, ſic differt Muſica, & Grammatica in Petro, & ſic ponit ſimiliter compoſitionem: quia ponit ſubiectum ſubeſſe pluribus. Si reſpectu obiecti, ſic ponit ſuiectũ comparari pluribus, & hoc modo non ponitur compoſitio, ſed diſtinctio. Exemplum eſt in pũcto, quod eſt principium, & finis reſpectu diuerſarum linearum: hoc modo eſt differentia proprietatum in diuinis, &c.

QVAESTIO II.

An ſoli Deo conueniat ſummè ſimplicem eſſe?

VTRVM ſimplicitas ſit Dei ꝓprietas. Et quòd ſic uidetur hoc modo. Nulla creatura eſt actus purus, quia in omni creatura [ut dicit Boetius] differt quo eſt, & quod eſt: ergo in omni creatura eſt actus cum poſſibili: ſed omnis talis habet in ſe multiformitatem, & caret ſimplicitate; ergo &c. ITEM. oĩs crea-

Elice ex Libr. de Trin.

creatura habet eſſe finitum,& limitatum, ergo habet eſſe artatum:ſed ubicunque eſt eſſe limitatum, eſt ibi aliquid quod contrahit,& aliquid quod contrahitur,& in omni tali eſt compoſitio,& differentia:ergo omnis creatura eſt cōpoſita: ergo nulla ſimplex. ITEM, omnis creatura habet eſſe datum aliūde acceptum, ergo nulla creata eſt ſuum eſſe,ergo ĩ omni creatura eſt dependentia, ſiue differentia: ſed nullum tale eſt ſimplex ſimpliciter,ergo,&c. ITEM omne,quod eſt poſt primā unitatem,deficit ab illa:ergo ſtatim cadit in dualitatem, ſicut dicit

Libr. de Diuin. nomin. c.2.p.1 Diony. ꝙ poſt monadem, dyas eſt: ergo omnis creatura eſt à prima unitate,ergo omnis creatura eſt ab illa deficiens.

Ex.2. de Gen. & corrup. 56. CONTRA, ab uno non procedit niſi unum:& a uero nō procedit niſi uerum: ſed unitas, & ſimplicitas, eandem rationem habet in deo:ergo ſicut ab uno unum,ita à ſimplici,ſimplex.

ITEM,uř ſpecialiter,ꝙ ſimplicitas ſit in creaturis: q̃a ſimplex eſt quod non habet partem:ſed punctus nō habet partem, quia ita diffinitur. Punctus eſt,cuius pars non eſt,ergo,&c. ITEM, omne illud, ante quod non eſt aliud,eſt ſimplex: quia ſi compoſitum eſt,neceſſario habet ante ſe aliud:ſed eis eſt primū, ſicut dicit Auctor de cauſis:ſed

Propo. 4. primum rerum creatarum eſt eſſe:ergo,&c. ITEM,omne illud eſt ſimplex, in quo ſtat reſolutio,ſed reſolutio ſtat in principiis,quę ſunt materia,& forma, quia materia ulterius non reſoluitur, cum ſit ſtatus in cauſis, alioquin eſſet ire in infinitum: ergo cum reſolutio ſtet in creato, aliquod creatū eſt ſimplex. SI TU dicas,ꝙ principia non habent omnimodam ſimplicitatē, quia quamuis non componantur ex aliis, tamen componuntur aliis. Contra. Hoc nō uidetur facere cōtra ſimplicitatem, ꝙ componatur alii. Nam ꝙ aliquid non ſit componibile alii, non facit aliquam ſimplicitatē, cum iſta proprietas ſit in indiuiduis completis, quæ maxime ſunt compoſita: ergo hoc quod dico,componibile aliis,non tollit ab eis ſimplicitatē,& ſic, &c.

RESOLUTIO.

Eſſentialiter ſolus deus ſumme ſimplex eſt: cum in eo nulla ſit compoſitio, aut differentiarum multiplicatio.

RESP. Dicendum ꝙ ſimplicitas eſſentiæ priuat compoſitionem,& priuat eſſentialem differentiam,ſiue multiplicitatem. Vnde ſimplex eſt,quod non habet compoſitionem partium, nec multiplicitatem actionum, ſiue formarum. In ſolo autem Deo eſt priuatio compoſitionis & differentiæ,ſiue multiplicitatis:ideo ſimplicitas in ſolo deo eſt eſſentialiter. Vnde notandū, ꝙ multiplex eſt compoſitio. Vna compoſitio eſt ex partibus eſſentialibus, & hæc eſt in omnibus per ſe entibus. Alia eſt ex partibus integrantibus: & hæc eſt in omnibus corporibus. Tertia eſt ex partibus diſſimilibus, ſiue repugnantibus: & hæc eſt in omnibus animatis,& uiuentibus. Vnde in omni ſubſtantia,per ſe ente, quæ dicitur creatura, eſt compoſitio.

Quia omnis creatura aut eſt corporalis, aut ſpiritualis, aut compoſita ex utroque. Similiter eſt conſiderare triplicem differentiam in creaturis. Prima eſt ſubſtantiæ uirtutis, & operationis, ſiue ſubſtantiæ, & accidentis. Secunda eſt differentia ſuppoſiti, & eſſentiæ. Tertia eſt differētia entis, & eſſe. Prima differentia eſt rei prout eſt agens. Secunda prout eſt ens in genere. Tertia prout eſt ens in ſe. Prima differentia eſt in omni ſubiecto, quoniam eſſe ſubiectum habet eſſe mixtum: ideo non agit ex ſe toto: & ideo differt in eo, quo agit & ꝙ agit, & actio, ſiue ſubiecti proprietas. Secunda differētia eſt in omni indiuiduo: quia omne indiuiduum habet eſſe limitatum: & ideo in aliquo conuenit, in aliquo differt cum alio: & ideo in omni indiuiduo differt eſſentia, & ſuppoſitum: multiplicatur .n. eſſentia in ſuppoſitis. Differentia tertia eſt in omni creato, & concreato: quia omne quod eſt præter deum, accipit eſſe aliunde, ſiue principium ſit, ſiue principiatum; ideo nihil eſt ſuum eſſe, ſicut lux non eſt ſuum lucere. Si ergo dicatur ſimplicitas ꝑ priuationem compoſitionis, ſic proprium eſt ſolius Dei in ratione ſubſtantię, quia nulla alia eſt ſubſtantia, quæ non habeat compoſitionem ex poſſibili, & actuali. Si autem ſimplicitas dicat priuationem eſſentialis differentiæ, & dependentiæ: ita ꝙ in eſſentia nulla ſit diuerſitas, nec dependentia; eſt proprium Dei in ratione entis, quia nullum aliud ens eſt, in quo nō cadat aliqua diuerſitas, uel dependentia. Concedendum ergo eſt, ꝙ ſimplicitas eſt Dei propriũ, ut uiſum eſt: creaturæ aũt compoſitæ ſunt, nec uere ſimplices: quia habent eſſe mixtũ ex actu & potentia: quia habent eſſe limitatum, & ita in genere, & ſpecie per additionem cōtractum: quia habent eſſe aliunde datũ: quia habent eſſe poſt Deũ unũ, a quo deficiunt: & ita cadunt in compoſitionem. Aliter poteſt dici, & uerius, quòd ſimplex dicitur per priuationem compoſitionis. Et notandum, ꝙ compoſitio dicitur dupliciter. Vno modo alicuius ex aliquibus. Alio modo quo aliquid dicitur componi alii. Si ergo ſimplicitas priuet compoſitionem ex aliis, ſic conuenit etiam creatis, ut pote primis, quæ non cōponuntur ex aliis. Si autem priuet compoſitionem cum aliis, & ex aliis, ſic ſolius eſt Dei. Omnis enim creatura, aut eſt ens per ſe, & in ſe: & ita compoſita ex aliis. Aut eſt ens cum alio, & in alio: & ita alii compoſita. Et iterum eſſe creatum, aut eſt prĩcipium, & ita componibile alii. Aut principiatum: & ſic compoſitum ex aliis: & ſic accipitur ſimplicitas, ꝓut eſt rei proprietas per priuationem, uidelicet utriuſque compoſitionis.

Ad illud ergo, ꝙ obiicitur, quòd ab uno non eſt niſi unum, &c. Dicendum, quod ſimplex, non eſt conditio generalis entis, ſicut unum. Nã ſimplicitas, dicit modum unitatis nobiliſſimum, quem deus nulli communicat creaturę: quia creatura non poteſt cum recipere, cum

eum eſſe eius ſit limitatum, ſit mixtum: ſic etiam eſſe dependens, & aliunde datum. Ad illvd, quod obiicitur de ſimplicitate puncti, & entis, & principii. Dicendum, quòd ibi eſt ſimplicitas per priuationem compoſitionis ex aliis, non autem prout ſimplicitas dicit indifferentiam omnimodã. In omnibus.n. (ut dictum eſt) cadit aliqua differẽtia, & dependentia: quamuis.n. non ſit compoſita. tamen eorũ eſſe dependet a compoſito, ſiue compoſitione. Vnde bene concedendum eſt illud, quod ultimo dicebatur, ꝙ illud derogat ſimplicitati rei, ꝙ ſit alteri componibilis, inquantũ ſimplicitas priuat multiplicitatem, & differentiam in re ſimplici, quamuis non deroget, inquantum priuet compoſitionem ex aliis. Omnis enim dependentia facit ipſum quod dependet, a ſumma ſimplicitate, & in differentia recedere. Solus aũt Deus eſt independẽs: oĩa autem alia ſunt dependentia, ſiue comparatione ad principia ex quibus ſunt, ſiue unum principium componens complicetur ad aliud, ſiue eſſe dependens comparatione ad Deũ, ſiue ab ipſo deo. Nihil autem qđ dependet eſt ſua dependentia: ideo nihil tale eſt ſumme ſimplex, quia omne ſimpliciſſimũ eſt abſolutiſſimum, &c.

QVAESTIO III.

An anima rationalis ſit tota in toto, & tota in qualibet parte totius.

Augu. de ſpiritu, et anima cap. 19

Vtrvm anima rationalis ſit in toto corpore, ita ꝙ ĩ qualibet parte. Et ꝙ ſic uidetur. Augu. dicit, ꝙ ſicut deus eſt in maiori mundo, ſic anima in minori: ſed deus ſic eſt in maiori mũdo, ꝙ in qualibet parte totus, ergo anima ſic eſt in minori.ſ. in corpore. Item, quod dat eſſe toti, & partibus: unitur toti, & partibus ſecundum eſſentiam: quia forma per ſui eſſentiam dat eſſe, & hoc non niſi ei, cui eſſentialiter unit: ſed anima dat eſſe toti corpori, & omnibus partibus: ergo etc. Item. in oculo eſt uidere, ſentire, et uiuere. Quæro ergo utrum ſint hęc unus actus uel differentes? Non unus, hoc cõſtat, quia priuato uiſu, adhuc ſentit per tactum: priuato ſenſu, adhuc uiuit, ſicut in paraliticis: cum ergo uiuere ſit a ſubſtãtia, uidere ſit a potentia, in oculo eſt anima ſecundum ſubſtantiam: eadem ratione poteſt probari et in oĩbus partibus eẽ. Item. Anima operatur in toto corpore: ergo eſt per potentiã: ſed potentia animę ſimplex eſt: ergo ſi potentia una eſt in manu, et pede, idem eſt in diuerſis partibus: ſed nõ ẽ ſimplicior potẽtia, ꝗ ſubſtãtia: ergo etc. Item aĩa eſt in corpore, aut in qualibet parte, aut in una determinate, aut in puncto. Si in qualibet parte, habeo propoſitum. Si in una, cũ illa habeat plures partes, et aĩa ſit ſimplex, erit ĩ pluribus partib. ergo non eſt incõueniens aĩam eſſe in p'urib. partib: ſed qua ratione eſt in partibus partis, eadẽ rõne eſt in partib. totius. Si eſt in pũcto corporis: ergo cũ punctus non habeat proportionẽ ad totum corpus, aĩa eſt improportionabilis toti corpori: ergo nõ põt eſſe ꝑfectio: cũ proportio

proportio ſit perfectionis ad perfectibile. Similiter punctus eſt ſubſtātia poſita, ſiue habens poſitionem, ergo anima habet ſitum in corpore: ſed nulla forma ſitualis eſt motor ſufficiens: ergo, &c.

Sed contra. Forma quæ eſt in toto, & in partibus una, denominat partes, & totum rōne cōſimili: unde quęlibet pars ignis, eſt ignis. ergo ſi anima eſt in qualibet parte, quælibet pars animalis dicitur animal. cū quælibet pars eſt ſubſtantia animata ſenſibilis. Item. exiſtentia animæ rationalis non dependebat ab aliqua parte corporis, cū ſit fixa in ſe, ergo nō eſt in qualibet. Item, operatio eius non dependet ab aliqua parte corporis, nec alicui communicatur, ergo in nulla parte corporis eſt, nec inquantum perfectio, nec in quantum motor. Vnde Philo. dicitur, ꝙ anima nullius corporis eſt actus. i. nullius partis corporis; ſed in quo eſt, eſt ſicut actus. Item, corpus organicum eſt diuerſarum rationum in partibus, & toto: ergo habet diuerſam perfectionem: ergo cū anima perficiat totum quantum ad eſſentiam perficit partes quātum ad potentiam: ergo anima rationalis non eſt in partibus, niſi ſolum quantum ad rationem potentię, & hoc etiam dicit Philoſophus, ſicut anima ad corpus ſic partes aīę ad partes corporis. Item. ſi aīa ē tota ī qualibet parte corporis; ergo tota eſt in manu: ſed quando aliquod totum eſt in aliquo, mouetur, illo moto: ergo mota manu, mouetur anima: & ſimiliter manu quieſcente, quieſcit: ergo cum manus una poſſit moueri altera exiſtente in quiete, anima una & eadem numero ſimul quieſcit & mouetur ſecundum idem. Item, ſi anima eſt in pluribus tota, qua ratione in tribus, ea ratione in pluribus. & ita in infinitis, & quantuncunque extendatur corpus: ergo anima nata ē eſſe ubique: & ita uidetur, ꝙ anima non ſit limitata, ſed immenſa. Item. ſi tota anima eſt in manu, ſicut in aliis partibus, ergo cum uita ſit ab anima, non magis recipit motū, & ſenſum manus a corde, quàm econuerſo. Hoc autem eſt contra omnes philoſophos: & ſequitur ex hoc tale inconueniens, quòd ſicut læſo corde, perit uita, ita læſa manu.

Resolutio.

Quidquid dicant alii: cum B. Auguſtino tuendum ducimus: animam totam in toto corpore eſſe, & totam in qualibet corporis parte.

Resp. Aliqui dicunt, ꝙ anima ſecundum eſſentiam eſt in aliqua parte determinate: ſecundum potentiam uero eſt & fluit in toto corpore, ſicut aranea eſt in tela. Vnde dixerunt, quod eſt in corde: quia cor eſt domicilium uitæ, & eius inhabitator ē anima. Et ad hęc ponendum mouit eos experimentum cum defectu rationis. Experimentū, quia uiſibiliter apparet, ꝙ læſo corde, ſeparatur anima: & ab ipſa influit ſenſus, & motus: & eſt membrum nobile exiſtens in medio, ſicut centrum corporis. Defectus rationis, quia non potuerunt intelligere, quomodo aliquid

aliquid limitatum ſit unum, & idem totum in pluribus: & quia fides non cogit credere, & ratio non intelligit. ideo dicunt non eſſe ponendum, ꝙ ſit in toto ratione cuiuslibet partis. Sed aliorum opinio eſt, ut Aug. ꝙ anima in qualibet parte corporis ſit tota: & ad hoc ponendum mouet experimentum, exemplum, & rationabile argumentum. Experimentum, quia anima in partibus diſtantibus a corde ita cito ſentit, ſicut & in propinquis. Item, quia ſimul quaſi in ictu oculi ſentit læſionem in partibus diſtantibus: & cum anima ſeparatur, dolor eſt in ſingulis partibus, & reſolutio. Exemplum ſimiliter mouet, ſicut dicit Auguſ. Videmus enim ꝙ in animali perfecte ſano eſt una ſanitas in ſingulis partibus, nec maior in maiori, nec minor in minori. Si ergo hoc eſt in forma corporali, quanto magis in ſpirituali? Mouet rationis argumentum: quia anima eſt forma ſimplex, & motor ſufficiens. Quia forma totalis corporis eſt in toto: quia uero ſimplex, non eſt ſecundum partem, & partem ſui. Quia motor ſufficiens, ideo non habet ſitũ, & ideo nec eſt in puncto, nec in parte determinata. Et quia magis rationalis ē opinio, quæ fundatur ſupra rationem, quã quæ fundatur ſupra defectus rõnis, & quia Auguſt. hoc dicit: hanc approbo tanquam meliorem.

Ad illud, quod obiicitur, in contrarium, forma quę eſt in toto, &c. Dicendum, ꝙ triplex eſt genus formæ. Eſt.n. quædã quæ perficit, & extenditur: & hæc quia totum perficit, eſt in toto. Quia uero extẽditur, perfectionem totius cõmunicat partibus. Quia uero dependet, nec agit per ſe, operationem totius communicat partibus, ut patet in forma ignis, quia quælibet pars ignis eſt ignis, & quælibet calefacit. Eſt alia forma, quæ perficit, & dependet, ſed non extenditur: & talis forma, quia totum perficit, eſt in toto, & qualibet parte. Quia uero non extenditur: ideo actum totius non attribuit partibus. Quia uero dependet, operationem totius cõmunicat partibus: & talis eſt anima uegetabilis, & ſenſibilis; quia nulla pars animalis eſt animal; tamen quælibet pars animalis uiuit, & ſentit. Eſt iterum forma quæ totum perficit, tamen nec extenditur, nec dependet quantum ad operationem: & talis, quia perfectio eſt, eſt in toto, & partibus. Quia uero non extenditur, perfectionem totius non communicat partib. Quia non dependet, ideo nec operationem communicat: & talis eſt anima rationalis. Quia nulla pars hominis eſt homo: & nulla pars hominis intelligit: tamen, & ſi non communicet actum totius ut toti, communicat, ut partibus: quia quęlibet pars hominis uiuificatur à perfectione hominis: & ideo perfectio hõis eſt in qualibet parte. Et ſic patet reſpõſio ad illud, ꝙ nullius corporis eſt actus, quia nulli cõmmunicat propriã operationem, nec perfectionem totius, cum oẽs partes perficit in toto. Similiter ad aliud de forma: & quia forma quæ eſt in partibus, non denominat

nominat ſimul totum, & partes, niſi ſit forma dependens, & extenſa: & loquor hic de forma ſubſtantiali tantum, non de accidentali. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, ꝙ non ſunt eiuſdem rationis totum & partes. Dicendum, ꝙ in partibus eſt conſiderare organi rationem, & complexionem. Rõne complexionis ſunt uniformes toti, & ſunt diſpoſitę ad idem genus uitæ, & perficiũtur ab uno. Rõne organizationis ſunt diuerſę, & perficiuntur à potentiis. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, ꝙ mouetur mota manu &c. Dicẽdum, ꝙ perfectio poteſt ſupra totum perfectibile, & quantum ad ſubſtantiam, & quantũ ad potentiam: & cum anima ſit perfectio totius corporis, ſuper totum poteſt, & ideo nullo minori quàm ſit totum corpus diffinitur eius ſubſtantia, nec potentia: diffinitur autem corpore ſuo, quod perficit: & ideo corpore moto mouetur per cõſequens; partibus autem non diffinitur, quia ſunt minores toto, & ita eſt in una, quod non eſt extra aliam. Etiam ideo quia in nulla parte eſt diffinitiue, nõ mouetur ad motum alicuius partis: ſicut nec Deus mouetur ad motum alicuius creaturæ. ET per hoc patet ſequens, quia totum corpus comparatur ipſi animæ tanquam unus locus, & ideo in pluribus partibus non eſt niſi inquantum in uno loco. Vnde ſi ſeparentur, non erit in illis. Nec ſequitur ex hoc ꝙ ſit infinita, quia oium natura conſtantium terminus eſt, & ratio magnitudinis, & augmẽti & ita corpus humanum non põt cogi

2. de Anima. 4

tari tam magnum corpus, quòd non poſſit uiuificari ab anima. AD ILLVD, ꝙ obiicitur ultimo, ꝙ tunc una pars non recipit ab alia. Dicẽdum, ꝙ ſicut Deus in maiore mundo immediate eſt in omni creatura, ipſam continens, tñ per ordinẽ uniuerſi influit aliqd una creatura in aliã, ſic intelligendum, ꝙ anima per ſui pręſentiam eſt in qualibet parte immediate, quam cõtinet, & conſeruat, non tamen omnino, ſed influit ĩ omnes partes ꝑ unã. & ideo ceſſante illa parte, & eius ĩfluẽtia, perit ordo corporis eſſentialis, & ita aĩa ſeparat̃.

QVAESTIO IIII.

An deus ſit in aliquo determinato genere?

VTRVM Deus ſit in aliquo determinato genere. Et ꝙ ſit, oſtenditur hoc modo. Quod diſtinguitur ab aliis entibus, eſt aliqua natura determinata: ſed deus eſt huiuſmodi, quia diſtinguitur à creaturis omnibus, qa nullum creatum eſt Deus, ergò eſt natura determinata: ſed qđ eſt natura determinata eſt in genere determinato, ergo &c. ITEM. quod habet ſuper ius uniuocũ, et eſſentiale, hẽt eſſe in genere determinato, ſed deus hẽt ſuperius ſe, ut ſubſtãtiam, q̃ dr̃ de deo, et creaturis, et eſſentialiter, et uniuoce, quia ſecundum iſtã rationem quæ eſt res ꝑ ſe exñs, ergo etc. ITEM. ꝙ ſit ĩ quolibet gñe ur̃. Quia oẽ qđ eſt cõpletionis in creatura, attribuendum eſt Deo: ſed oẽ pręedicamẽtũ hẽt aliquid completionis, ergo res oĩum prędicamentorum ſunt in Deo: ſed quicquid eſt in deo, eſt deus, et econuerſo: ergo

Deus eſſentialiter ſubiicitur rei oĩs p̄dicamenti: ergo eſt in quolibet. Item. Sũmo bono nihil deficit de bonitate: ergo ſummo enti nihil de entitate: ergo in Deo eſt oĩs entitas,& oĩs dñia entitatis; ergo cũ dñiæ entiũ ſint decẽ prædicamenta, oĩa ſunt in Deo.

Contra. Aug. ĩ Li. 5. de Tri. *Cap. 1. in fin.* Deus eſt bonus ſine qualitate: magnus ſine quãtitate: ergo magnitudo Dei non eſt in gñe quãtitatis, nec bonitas in gñe qualitatis: ergo nec ſubſtãtia in gñe ſubſtantiæ: ergo in nullo genere. Item. Vr̃ ꝙ non eſt ĩ gñe determinato: quia omne qđ eſt in genere determinato, hẽt eſſe finitũ & limitatum, Deus aũt eſt infinitus: ergo &c. Item. Quòd nõ in quolibet genere, ur̃: quia ꝙ habet in ſe res plurium generum, eſt compoſitius, Deus autem eſt ſimpliciſſimus: ergo &c.

Hãc primã rõnẽ magni facit Sco. d. praeſ. q. 3. ibi Teneo opinio. meam.

Resolutio.

Nequaquam, cum illimitatæ naturæ ſit?

Resp. Dicendum, ꝙ non conuenit Deo eſſe in uno genere determinato, quia omne tale habẽs eſſe limitatum, & arctatum, & compoſitum, ĩ pluribus generibus, non poteſt eſſe. Aut enim aliqd eſt in pluribus ꝑꝑ naturarũ, & proprietatũ diuerſitatẽ, ut album inquãtum dicit ſubiectũ aliquod, ſiue rem albam eſt in genere ſubſtantiæ; ſed inquantum dicit formam quæ eſt albedo, eſt in prædicamẽto qualitatis. Aut propter generalitatem, ſicut unum, & ens. Et propter naturarũ multiplicitatem nõ põt Deus eſſe in pluribus, quia omne tale compoſitum eſt, & multiforme: Deus aũt eſt ſimplex. Non ꝑꝑ generalitatẽ: quia ens tale nihil eſt habẽs diſtinctũ à rebus creatis. Deus aũt eſt habens in ſe ens diſtinctũ à rebus, & habens eſſe ſimplex & ĩfinitũ: & ideo, nec ĩ uno gñe, nec in pluribus eſſe poteſt. Ad illud ergo, quod obiicĩt, quod diſtinguitur ab aliis, eſt natura diſtincta &c. Dicendum, ꝙ uerum eſt: & ſi diſtinguatur per aliquid quod ipſum contrahat & arctat, ſicut per differentiam cadentẽ in gñe, Deus autem nõ ſic diſtinguiť ſed ſeipſo. Ad illud, quod obi, ꝙ Deus habet ſuperius uniuocum: Dicendum, ꝙ Deo non eſt ſuperius: quia eo non eſt ſimplicius, nec uniuocũ, quia ſubſtantiæ ratio non conuenit uniformiter creatori. Deus .n. eſt ens per ſe: qa nullo egens, creaura eſt ens per ſe. qa nõ eſt in alio ut in ſubiecto: eget tamẽ alio ad ſui conſeruationem. Ad illud, quod obiicĩt. ꝙ omne ꝙ eſt perfectionis & bonitatis, ponendum eſt in Deo. Dicendum, ꝙ hoc põt eſſe dupliciter. Vel ꝑ diuerſitatem, & hoc facit eſſe in diuerſis: uel ſm omnimodã unitatem, & hoc facit eſſe extra omne genus. Ad illud, qđ obiicĩtur ultimo, quòd Deo nihil deficit de bonitate. Dicẽdum quòd Deus non dicitur non deficiens a bonitate, propter hoc, quòd omnis differentia boni particularis ſit in Deo per differentiam; ſed quia eſt in eo per æquiualentiam: quia enim eſt ſummũ bonum, complectitur in ſe bonum omne: ſic intelligendum eſt de entitate & ſic patet illud.]

DI-

nominat ſimul totum, & partes, niſi ſit forma dependens, & extenſa: & loquor hic de forma ſubſtantiali tantum, non de accidentali. Ad illud, ꝙ obiicitur, ꝙ non ſunt eiuſdem rationis totum & partes. Dicendum, ꝙ in partibus eſt conſiderare organi rationem, & complexionem. Rōne complexionis ſunt uniformes toti, & ſunt diſpoſitę ad idem genus uitæ, & perficiũtur ab uno. Rōne organizationis ſunt diuerſę, & perficiuntur à potentiis. Ad illud, ꝙ obiicitur, ꝙ mouetur mota manu &c. Dicẽdum, ꝙ perfectio poteſt ſupra totum perfectibile, & quantum ad ſubſtantiam, & quantũ ad potentiam: & cum anima ſit perfectio totius corporis, ſuper totum poteſt, & ideo nullo minori quàm ſit totum corpus diffinitur eius ſubſtantia, nec potentia: diffinitur autem corpore ſuo, quod perficit: & ideo corpore moto mouetur per cõſequens: partibus autem non diffinitur, quia ſunt minores toto, & ita eſt in una, quod non eſt extra aliam. Etiam ideo quia in nulla parte eſt diffinitiue, nõ mouetur ad motum alicuius partis: ſicut nec Deus mouetur ad motum alicuius creaturæ. Et per hoc patet ſequens, quia totum corpus comparatur ipſi animæ tanquam unus locus, & ideo in pluribus partibus non eſt niſi inquantum in uno loco. Vnde ſi ſeparentur, non erit in illis. Nec ſequitur ex hoc ꝙ ſit

2. de Anima. 4. infinita, quia oium natura conſtantium terminus eſt, & ratio magnitudinis, & augmẽti & ita corpus humanum non põt cogi tari tam magnum corpus, quòd non poſſit uiuificari ab anima. Ad illud, ꝙ obiicitur ultimo, ꝙ tunc una pars non recipit ab alia. Dicẽdum, ꝙ ſicut Deus in maiore mundo immediate eſt in omni creatura, ipſam continens, tñ per ordinẽ uniuerſi influit aliqd una creatura in aliã, ſic intelligendum, ꝙ anima per ſui pręſentiam eſt in qualibet parte immediate, quam cõtinet, & conſeruat, non tamen omnino, ſed influit i omnes partes ꝑ unã, & ideo ceſſante illa parte, & eius ĩfluẽtia, perit ordo corporis eſſentialis, & ita aĩa ſeparat.

QVAESTIO IIII.

An deus ſit in aliquo determinato genere?

Vtrum Deus ſit in aliquo determinato genere. Et ꝙ ſit, oſtenditur hoc modo. Quod diſtinguitur ab aliis entibus, eſt aliqua natura determinata: ſed deus eſt huiuſmodi, quia diſtinguitur à creaturis omnibus, qa nullum creatum eſt Deus, ergò eſt natura determinata: ſed qđ eſt natura determinata eſt in genere determinato, ergo &c. Item. quod habet ſuper ius uniuocũ, et eſſentiale, hẽt eſſe in genere determinato, ſed deus hẽt ſuperius ſe, ut ſubſtãtiam, q̃ dr̃ de deo, et creaturis, et eſſentialiter, et uniuoce, quia ſecundum iſtã rationem quæ eſt res ꝑ ſe exñs, ergo ete Item. ꝙ ſit i quolibet gñe uř. Quia oẽ qđ eſt cõpletionis in creatura, attribuendum eſt Deo: ſed oẽ prędicamẽtũ hẽt aliquid completionis, ergo res oĩum prędicamentorum ſunt in Deo: ſed quicquid eſt in deo, eſt deus, et econuerſo: ergo deus

Deus eſſentialiter ſubiicitur rei oĩs ꝑdicamenti: ergo eſt in quolibet. Item. Sūmo bono nihil deficit de bonitate: ergo ſummo enti nihil de entitate: ergo in Deo eſt oĩs entitas, & oĩs dr̃ia entitatis; ergo cū dr̃iæ entiū ſint decē prædicamenta, oĩa ſunt in Deo.

Contra. Aug. ĩ Li. 5. de Tri.

Cap. 1. in fin.

Deus eſt bonus ſine qualitate: magnus ſine quātitate: ergo magnitudo Dei non eſt in gñe quātitatis, nec bonitas in gñe qualitatis: ergo nec ſubſtātia in gñe ſubſtantiæ: ergo in nullo genere. Item. Vr̃ ꝙ non eſt ĩ gñe determinato: quia omne qđ eſt in genere determinato, hēt eſſe finitū & limitatum, Deus aūt eſt infinitus: ergo &c. Item. Quòd nō in quolibet genere, uĩ: quia ꝙ habet in ſe res plurium generum, eſt compoſitius, Deus autem eſt ſimpliciſſimus: ergo &c.

Hăc primă rōnē magni facit Sco. d. praeſ. q. 3. ubi Teneo opinio. meam.

Resolutio.

Nequaquam, cum illimitatæ naturæ ſit?

Resp. Dicendum, ꝙ non conuenit Deo eſſe in uno genere determinato, quia omne tale habēs eſſe limitatum, & arctatum, & compoſitum, ĩ pluribus generibus, non poteſt eſſe. Aut enim aliqđ eſt in pluribus ꝑꝑ naturarū, & proprietatū diuerſitatē, ut album inquātum dicit ſubiectū aliquod, ſiue rem albam eſt in genere ſubſtantiæ; ſed inquantum dicit formam quæ eſt albedo, eſt in prædicamēto qualitatis. Aut propter generalitatem, ſicut unum, & ens. Et propter naturarū multiplicitatem nō pōt Deus eſſe in pluribus, quia omne tale compoſitum eſt, & multiforme: Deus aūt eſt ſimplex. Non ꝑꝑ generalitatē: quia ens tale nihil eſt habēs diſtinctū à rebus creatis. Deus aūt eſt habens in ſe ens diſtinctū à rebus, & habens eſſe ſimplex & ĩfinitū: & ideo, nec ĩ uno gñe, nec in pluribus eſſe poteſt. Ad illud ergo, quod obiicĩ, quod diſtinguitur ab aliis, eſt natura diſtincta &c. Dicendum, ꝙ uerum eſt: & ſi diſtinguatur per aliquid quod ipſum contrahat & arctat, ſicut per differentiam cadentē in gñe, Deus autem nō ſic diſtinguiĩ ſed ſeipſo. Ad illud, quod obĩ, ꝙ Deus habet ſuperius uniuocum: Dicendum, ꝙ Deo non eſt ſuperius: quia eo non eſt ſimplicius, nec uniuocū, quia ſubſtantiæ ratio non conuenit uniformiter creatori. Deus .n. eſt ens per ſe: qa nullo egens, creaura eſt ens per ſe. qa nō eſt in alio ut in ſubiecto: eget tamē alio ad ſui conſeruationem. Ad illud, quod obiicĩ. ꝙ omne ꝙ eſt perfectionis & bonitatis, ponendum eſt in Deo. Dicendum, ꝙ hoc pōt eſſe dupliciter. Vel ꝑ diuerſitatem, & hoc facit eſſe in diuerſis: uel ſm̃ omnimodā unitatem, & hoc facit eſſe extra omne genus. Ad illud, qđ obiicitur ultimo, quòd Deo nihil deficit de bonitate. Dicēdum quòd Deus non dicitur non deficiens a bonitate, propter hoc, quòd omnis differentia boni particularis ſit in Deo per differentiam; ſed quia eſt in eo per æquiualentiam: quia enim eſt ſummū bonum, complectitur in ſe bonum omne: ſic intelligendum eſt de entitate & ſic patet illud.

De proprietatibus & conditionibus perſonalibus trinitatis,& unitatis.

NVnc ad diſtinctionem trium perſonarum accedamus.Teneamus ergo,ut docet Aug.in Lib. de fide ad Petrum,patrem,& filium,& ſpiritum ſanctum unum eſſe Deum naturaliter:nec tamen ipſum patrem eſſe,qui filius eſt:nec filium eſſe ipſum, qui pater eſt:nec S.S.eſſe ipſum,qui pater eſt,aut filius.Vna enim
Cap.1. *eſt eſſentia patris, & filij, & Spiritus Sancti, in qua non eſt aliud pater, aliud filius, aliud Spiritus Sanctus: quamuis perſonaliter alius ſit pater, alius filius, alius Spiritus Sanctus.*

Hic de coæternitate filij cum patre.

Genitus eſt enim à patre filius,& ideo alius: nec tamen antè fuit pater, quàm filius: coæternæ enim ſunt ſibi tres perſonæ.

Argumentatio Arrianorum.

Cap. 5. circa medium. *Sed contra hoc inquit hæreticus,ut refert Ambr.in li. 1. de fide ad Gratianũ. Omne quòd natũ eſt,principiũ habet: & ideo quia filius natus eſt,principium habet,& eſſe cępit:*
Cap. 1. *quod hæreticorum ore ſic dictum eſt.*Nam *ipſe Arrius,ut meminit Aug.in 6.Lib.de Tri.dixiſſe fertur,Si filius eſt,natus eſt: ſi natus eſt, erat tempus, quando non erat filius.*

Reſponſio Auguſtini catholica.

Qui hoc dicit,nõ intelligit etiam natum eſſe de Deo ſempiternum eſſe,ut ſit coæternus patri filius: ſicut ſplendor qui gignitur ab igne atque diffunditur,coæuus eſt illi,& eſſet coæternus,ſi ignis eſſet.

Oppoſitio Auguſtini contra hæreticum.

Lib. 6. *Item,Si Dei filius,inquit Auguſtinus, uirtus & ſapien-*
Ca.1.1 *tia Dei eſt,nec unquam fuit Deus ſine uirtute & ſapientia:*
Cor. 1. *coæternus:eſt ergo Deo patri filius.Dicit autem Apoſtolus Chriſtum eſſe Dei uirtutem, &* Dei *ſapientiam. Aut ergo non fuit, quando non fuit filius: aut aliquando* Deus *non habuit virtutem & ſapientiam: quod dementis eſt dicere.*

con-

Conſtat enim quia ſemper habuit ſapientiā: ſemper ergo habuit filium.

Reſponſio Ambroſij ad idem, authoritate fulta.

Eidem quoque Arrianicæ quæſtioni Ambro. in hunc modum reſpondet, Ego, inquam, filium eſſe natum confiteor: quod reliquum eſt impietatis horreſco. Scriptum eſt enim in ueteri Teſtamento, ut uel unum è pluribus dicam, Ante me non fuit alius Deus, & poſt me non erit. Quis ergo hoc dicit? pater, an filius? Si filius, ante me, inquit, non fuit alius Deus. Si pater: poſt me, inquit, non erit: hic priorem, & ille poſteriorem non habet. Inuicem enim ſe, & pater in filio, & filius in patre cognoſcitur. Cum enim patrem dixeris, eius etiam filium deſignaſti: quia nemo ipſe ſibi filius eſt. Itaque nec filius ſine patre, nec pater poteſt eſſe ſine filio: ſemper ergo pater, ſemper & filius eſt. In 1. li. de fi. ad Gratianū, circa mediū c. 5.

Inuectió Ambroſij contra hæreticum.

Item dic, inquam, mihi heretice, fuit ne quando omnipotens Deus pater non erat, & Deus erat? Nam *ſi pater eſſe cœpit, Deus ergo primò erat, & poſtea pater factus eſt. Quo modo ergo immutabilis Deus eſt? Si enim antè Deus, poſtea pater fuit, vtique generationis acceſſione mutatus eſt; ſed auertat Deus hanc amentiam,* Li. et c. citat.

Ineffabile eſt quomodo filius ſit, & non habeat patrem priorem.

Sed quæris à me, inquit Ambroſius, quomodo ſi filius ſit, non priorem habet patrem. Quæro item abs te, quando uel quomodo filium putes eſſe generatum; Mihi enim impoſsbile generationis ſcire ſecretum: Mens deficit, uox ſilet, nō mea tantùm. ſed & angelorum: ſupra Poteſtates & ſupra Angelos, & ſupra Cherubin, & ſupra Seraphin: ſupra omnem ſenſum eſt: quia ſcriptum eſt, Pax Chriſti ſupra omnem ſenſum eſt, Et ſi pax Chriſti ſupra omnem ſenſum eſt, quomodo non eſt ſupra omnem ſenſum tanta generatio? Tu ergo ori manū admoue, ſcrutari nō licet ſuperna myſteria. Licet ſcire quòd natus ſit, nō licet diſcutere qūo natus. Illud mihi negare non licet, hoc quærere metus eſt. Ineffabilis. n. eſt illa generatio. vnde Eſaias, *Generationem eius quis enarrabit?* Phil. 4. Eccl. 5.

Qui-

Quidam præſumunt diſcutere generationis ſeriem.

Eſa.53 To.7.cō mētario ad 3. Eccleſ. circa illud Quis ſcit ſi ſpus. Leo Papa & Diony.

Quidam tamen de ingenio ſuo præſumentes, dicunt illam generationem poſſe intelligi, & alia huiuſmodi: inhærentes illi authoritati Hier. ſuper Eccleſiaſten, *In ſacris ſcripturis, quis, ſæpiſſimè non pro impoſſibili, ſed pro difficili ponitur: ut ibi, Generationem eius quis enarrabit? Sed hoc non dicit Hiero. ideo quòd generatio filij æterna plenè intelligi uel explicari poſſit à quoquam mortalium: ſed quia de ea aliquid intelligi, uel dici poteſt: quidam tamē hoc accipiunt dictum de temporali Chriſti generatione.*

Vtrum debeat dici ſemper gignitur, uel ſemper genitus eſt filius.

Hic quæri poteſt cum generatio filij à patre nec principium habeat, nec finem, quia æterna eſt, utrum debeat dici, filius ſemper gignitur, uel ſemper genitus eſt, uel ſemper gignetur. De hoc Grego. ſuper Iob ait, Dominus Deus Ieſus

Lib.29 Moraliū c.1.

in eo quòd uirtus & ſapientia Dei eſt, de patre ante tempora natus eſt: uel potiùs quia nec cœpit naſci, nec deſiit, dicamus ueriùs ſemper natus: non autem poſſumus dicere ſemper naſcitur, ne imperfectus eſſe uideatur. At uerò, ut æternus deſignari ualeat & perfectus, et ſemper dicamus & natus, quatenus & natus ad perfectionem pertineat, & ſemper ad æternitatem; quamuis per hoc ipſum quod perfectū dicimus, multum ab illius ueritatis expreſſione deuiamus; quod factum non eſt, non poteſt dici propriè perfectum: ſed balbutiendo, ut poſſumus, excelſa Dei reſonemus: Et dominus noſtræ infirmitatis uerbis cōdeſcendens: Eſtote, inquit, perfecti, ſicut & pater ueſter cœleſtis perfectus eſt. Super illum locum etiam Pſal. Ego hodie genui te. De hac generatione filij ita loquitur Aug. Quanquam per hoc quod dicit hodie, poſſit intelligi dies ille, quo Chriſtus ſecundum hominem natus eſt: tamen quia hodie præſentiam ſignificat, atque in æternitate neque præteritum quicquam eſt, quaſi eſſe deſierit: neque futurum, quaſi nondum ſit: ſed præſens tātum: quia quicquid æternum eſt, ſemper eſt: diuinitus tamen accipitur de ſempiterna generatione ſapientiæ Dei. Ecce his uerbis oſtendit Aug. quòd generatio filij ſemper eſt, nec

Mat.5. Pſal.2. In to.8 in expoſitione pſalmi ſecundi

præterijt, nec futura eſt, quia æterna eſt. Ideò dixit, genui, ne nouum putaretur, ſcilicet ne videretur incæpiſſe: hodie, dixit, ne præterita generatio videretur. Ex his ergo verbis Prophetæ, vt ait Ioannes Chryſo. nihil aliud manifeſtatur, niſi quia ex ipſa eſſentia patris ſemper genitus eſt filius.

Origenes uidetur dicere contrarium.

Origenes verò ſuper Hieremiam dicit, quòd filius ſemper generatur à patre, his verbis: Saluator noſter eſt ſapientia Dei: ſapientia verò eſt ſplendor æternæ lucis: ſaluator ergo noſter ſplendor eſt charitatis. Splendor autem non ſemel naſcitur & deſinit: ſed quoties ortum fuerit lumen, ex quo ſplendor oritur, toties oritur etiam ſplendor claritatis: ſic ergo ſaluator ſemper naſcitur. Vnde ait in Lib. Sap. Ante omnes colles generat me Dominus: non (vt quidam male legunt,) generauit. His uerbis apertè oſtendit Orig. ſanè poſſe dici & debere, filius ſemper naſcitur: quod videtur contrarium illi verbo Gregorij præmiſſo, ſcilicet, non poſſumus dicere, ſemper naſcitur.

Exponit præmiſſa uerba Gregorii.

Sed ne tanti auctores ſibi contradicere in re tanta videãtur, verba Gregorij benignè interpretemur. Dominus, inquit, Ieſus ante tempora natus eſt de patre: vel potius, quia nec cœpit naſci, nec deſiit: dicamus verius, ſemper natus. Sed quomodo verius dicitur hoc, ſcilicet quòd filius ſemper natus eſt, quã illud. ſ. quòd de patre ante tẽpora natus eſt? Illud enim ſyncera, & catholica fides tenet, ac prædicat, vt iſtud. Quare ergo ait, dicamus verius, cũ vtrunq; pariter ſit vnũ? niſi quia volebat intelligi hoc ad maiorẽ euidẽtiã, & expreſſionẽ veritatis dici, quã illud? His etenim verbis oĩs calumniandi verſutis hæreticis obſtruitur aditus: quibus Chriſti ſecundum deitatem generatio ſine initio, & ſine fine eſſe, ac perfecta moſtratur. Nõ aũt adeo apertè ſemper manifeſtatur veritas, cum dicitur, filius ante tempora genitus eſt de patre, vel filius ſemper naſcitur de patre. Et ideo dicit Greg. quòd non poſſumus dicere, ſemper naſcitur. Non, inquã, ita conuenienter, non ita congrue ad explanationem veritatis: poteſt tamen dici, ſi ſanè intelligatur; ſem-

per enim naſcitur filius de patre, vt ait Orig. non quòd quotidie iteretur illa generatio, ſed quia ſemper eſt. Semper ergo naſcitur, ideſt, natiuitas eius ſempiterna eſt.

Quòd filius ſemper generatur, confirmatio ex dictis Hilarii.

Hilarius quoque dicit filium naſci ex patre, in Lib. 7. *de Trinitat. his verbis, Viuens Deus, & naturæ æternæ uiuentis poteſtas eſt: & quod cum ſacramento ſcientiæ ſuæ ex eo naſcitur, non potuit aliud eſſe quã uiuens. Nã cũ ait Sicut miſit me uiuens pater, & ego uiuo propter patrem: docuit uitam in ſe per uiuentem patrem ineſſe. Ecce hic habes, quia filius naſcitur ex patre. Item, in eodem cum dicit Chriſtus, Sicut pater habet uitam in ſe, ſic & filio dedit uitam habere in ſemetipſo, omnia uiua ſua ex uiuente teſtatus eſt. Quod autem ex uiuo uiuum natum eſt, habet natiuitatis profectum ſine nouitate naturæ. Non enim nouum eſt quod ex uiuo generatur in uiuum, quia ex nibilo eſt: & uita, quę natiuitatem ſumit ex uita, neceſſe eſt per naturę unitatem, & perfectæ natiuitatis ſacramentum, & ut in uiuente uiuat, & in ſe habeat uitam uiuentem. Ecce & hic habes, quia generatur ex uiuo uiuens filius. Item, in eodem; In Deo totum quod eſt, uiuit: Deus enim uita eſt, & ex uita non poteſt quicquam eſſe niſi uiuum: neque ex deriuatione, ſed ex uirtute natiuitas eſt. Ac ſi dum totum quod eſt uiuit, & dum totum quod ex eo naſcitur uirtus eſt, habet natiuitatem filius non demutationem. Et hic dicit, quia naſcitur. Item, in nono Lib. de Trinit. Donat pater filio tantum eſſe, quantum eſt ipſe: cui innaſcibilitatis eſſe imaginẽ ſacramento natiuitatis impartit, quem ex ſe in ſua forma generat. Hic dicit, quia generat pater filium.*

Breuiter docet, quid de hoc concedendum ſit.

Dicamus: ergo filium natum de patre ante tempora, & ſemper naſci de patre, ſed congruentius ſemper natum: & eundem fateamur ab æterno eſſe, & patri coæternum, ideſt, auctori. Pater enim in generatione auctor filij eſt, ut in ſequenti oſtendetur. Vt ergo pater eſt æternus, ita & filius æternus, ſed pater ſine auctore, filius uero non: quia pater

Hac di ſtin. 15. & 15. diſ.

innaſcibilis, filius natus. Et ut ait Hilarius in 12. Libr. de Trinit. aliud eſt ſine auctore ſemper eſſe æternum, aliud patri, ideſt auctori eſſe coæternum. Vbi autem pater auctor eſt, ibi & natiuitas eſt, quia ſicut natiuitas ab auctore eſt, ita & ab eo æterno auctore æterna eſt natiuitas. Omne autem quod ſemper eſt, etiam æternum eſt, ſed tamen non omne quod æternum eſt, etiam innatum eſt: quia quod ab æterno naſcitur, habet æternum eſſe quod natum eſt. Quod autem non natum eſt, id cum æternitate non natum eſt: quod uero ex æterno natum eſt, id ſi non æternum natum eſt, iam non erit & pater auctor æternus. Si quid ergo ei, qui ab æterno patre natus eſt, ex æternitate defuerit, idipſum non eſt auctori ambiguum defuiſſe, quia gignenti eſt infinitum gignere, & naſcenti etiam infinitum naſci eſt. Medium enim quid inter natiuitatem Dei *filij, & generationem Dei patris, nec ſenſus, nec ratio admittit, quia & in generatione natiuitas eſt, & in natiuitate generatio eſt, quia ſine utroque neutrum eſt, utrumque ergo ſine interuallo ſui eſt.*

Pane ſ medio libri.

Argumentatio Hæretici.

Sed inquiet hæreticus, Omne quod natum eſt, non ſemper fuit; quia in id natum eſt, ut eſſet. Nemo ambigit quin ea, *quæ in rebus humanis nata ſunt, aliquando non fuerint. Sed aliud eſt ex eo naſci, quod ſemper nõ fuit, aliud eſt ex eo natũ eſſe, quod ſemper eſt. Ibi nec ſemp fuit, qui pater eſt, nec ſẽper pater eſt: et qui nõ ſemper pater eſt, nõ ſemper genuit: ubi autem ſemper pater eſt, ſemper filius eſt. Quòd ſi ſemper Deo patri proprium eſt, quòd ſemper eſt pater, neceſſe eſt filio ſemper proprium eſſe, quòd ſemper eſt filius. Quomodo ergo cadet in intelligentiam noſtram, ut non fuerit ſemper, cui proprium eſt ſemper eſſe, quod natum eſt? Natum ergo unigenitum Deum confitemur, ſed natum ante tempora, nec ante eſſe quàm natũ, nec ante natum quàm eſſe, quia naſci quod erat iam, non naſci eſt, ſed ſeipſum demutare naſcendo. Hoc autem humanum ſenſum, & intelligentiam excedit mundi, non hoc capit ratio humanæ intelligentiæ, ſed prudentiæ fidelis profeſſio eſt.*

Rõſio Hilarij libr. ſu prædicto.

SVPRA egit Magiſter de proprietatibus, q̃ reſpiciunt eſſentiam. Hic agit de his, quæ rſpiciunt ꝑſonas. Et hæc pars hēt duas partes. Quia.n. diſtinctio perſonarum attenditur ſm̃ duplicē emanationē.ſ.gñationis & ꝓceſſionis: ideo primo agit de generatione. Secūdo uero de proceſſione infra Diſt. 10. *Nunc poſt filij æternitatem de ſpiritu ſancto, &c.*] Item prima pars habet duas partes. In prima oſtendit quid de generatione filii eſt ſentiendum, Secundo ex incidenti, quo ſermone eſt ipſa exprimenda, ibi. *Hic quæri ſolet, cum generatio filij a patre, &c*] Prima iterum pars habet quatuor partes. Primo ꝓponit ueritatem, quæ eſt a catholicis retinenda. ſ. ꝗ generans, & genitus ſunt per generationem diſtincti, & coæterni: ita quod generatio eſt diſtinctiua, & æterna. In ſecunda cōtra hoc opponit propoſitionem hæreticorum, ibi. *Sed contra hoc inquit hæreticus &c.*] In tertia determinat contra arguendo per rationes catholicorum doctorum. Aug. & Ambr. ibi. *Qui hoc dicit, non intelligit etiam natum eſſe &c*] In quarta, & ultima reſpōdet compeſcendo inquiſitionem ſuperfluam hæreticorum, & etiam catholicorum ſuperborum, ibi. *Sed quæris a me* (*inquit Ambro. &c.*] ubi oſtendit, quòd inſcrutabile eſt ſacramentum generationis. Similiter ſecunda pars huius diſtinctionis, in qua Magiſter determinat quo ſermone generationis æternitas congruentius exprimatur; habet quatuor partes. In prima ponit doctorum apparentem controuerſiam. Nam quidam dicūt eam debere exprimi per uerba præteriti temporis: alii per uerba præſentis. In ſecunda prędictam controuerſiam reducit ad concordiam, ibi. *Sed ne tanti auctores in re tanta ſibi contradicere uideantur &c.*] In tertia per uerba Hilarii confirmat reſponſionem ſuam ne uideatur dictis Orig. inniti, ibi. *Hilarius quoque dicit filium naſ ex patre, &c.*] In quarta cōcludit ſummatim, quid dicendum, ſiue quomodo loquendum: & quomodo etiam de generatione ęterna ſentiendum ſit, ibi. *Dicamus ergo filium natum de patre &c*] Vbi confirmat ueritatem per auctoritatem Hilarii, per quam etiam ſoluit obiectionem hæretici.

NOn eſt aliud pater &c.] Videtur falſum quod dicitur, qa benè ſequitur. Petrus eſt albus homo: ergo eſt animal album: quia idem ſignificant albus, & album: ergo pari ratione, quia idem ſignificant alius, & aliud: ſequitur, eſt alius, ergo eſt aliud ens. Si tu dicas, quod non eſt ſimile de hoc nomine aliud, & de hoc nomine ens. Contra. Bene ſequitur, eſt alius hō: ergo eſt aliud animal: ergo a ſimili illud ſequitur. Reſpond. Dicendum, quod quia in Deo eſt ſingularis alietas: quia alietas eſt ſuppoſiti cū omnimoda unitate naturæ: ideo ſingulari modo oportet exprimi, & quoniam maſculinum genus importat quandam diſtinctionem, uel diſcretionem, ideo reſpicit perſonam: ſed neutrum, propter indiſtinctionem reſpicit naturā: & ideo alius, Dub. I.

alius, importat alietatem in perſona: aliud, alietatem in natura; & ideo in diuinis non idem ſignificant. Poſſet etiam dici, ꝙ in creaturis aliud ſignificat, cũ dico iſte ẽ alius ab illo, & aliud dico cũ eſt aliud, & unũ ſequit̃ ad aliud: non ſic in diuinis: & non eſt ſimile de albo, quia album imponitur a forma ſpeciali, quæ eſt albedo.

Dub. 2. *Coæternæ enim ſunt ſibi tres perſonæ &c.*] Videtur hoc falſum, quia ſi coæternę, & æternæ: ergo tres æterni, quod eſt contra Symbolum, ubi dicitur non tres æterni. Et iterum, contra rationẽ, quia numerus pluralis multiplicat formam. Vnde non uere dicitur tres ſunt Dii. Reſpon. Dicendũ ꝙ nomẽ ſignificãs ſubſtãtiam ĩ diuinis, reperitur ſecũdũ triplicem modum. quędam. n. ſignificant ſubſtantiam, & per modum ſubſtantiæ, ut nomen ſubſtantiuum, ut Deus: & tale nullo modo plurificatur, nec dicitur pluraliter, ſiue ſit ſubſtantiuum, ſiue ſubſtantiuatum: & hoc nomen æternus ſic accipit̃ in ſymbolo. Quædam ſignificãt ſubſtantiam per modum adiacentiæ, ſicut nomina adiectiua adiectiue tenta: & talia, quæ trahunt numerum à ſubſtantiuis, dicuntur pluraliter, & de genere talium ſunt uerba, & participia. Alia ſunt nomina, quæ important ſubſtantiam in adiacentia, connotando intra relationem mutuam, qualia ſunt coæterni: & talia ex duplici cã põt dici pluraliter: tum rõne ſignificationis, ſiue modo ſignificandi: tum ratione connotationis: & ſic patet, quod nulla eſt contradictio. Quod autem obiicit. ꝙ pluralis numerus plurificat formam. Dicendum, ꝙ hoc non eſt uerum in adiectiuis.

Qui hoc dic., non intelligit, &c.] Hic ponit Magiſter quatuor rationes demõſtrantes filium coęternum patri: & ita argumentum Arrii non ualere, quod eſt tale Filius eſt natus: ergo non æternus. Dub. 3

Dub. 4. *Sicut ſplendor &c.*] Hic innuitur prima ratio, quæ ſumpta eſt a ſimili, & eſt talis. Splendor eſt eiuſdem durationis cũ igne ſiue æqualis, & tamen eſt generatus ab igne: ergo multo fortius, cum filius ſit ſplendor patris: & quamuis ab ipſo generetur, erit ei coæternus: ergo concluſio dictæ rationis eſt falſa, & illa conſequentia interimenda: ſi natus eſt, erat quando non erat. Sed contra. ſi emanatio procedens à Deo eſt ei coæterna, ſicut emanatio procedens à creatura, eſt ei coęquęua: ergo cum res exierint a Deo; uidetur, quòd ab æterno. Reſpondeo Dicendum, quòd egreſſus ſplẽdoris a ſole, a luce, uel igne, eſt egreſſus connaturalis, & talis eſt egreſſio filii à patre: non autem egreſſus creaturæ à creatore, imò eſt uoluntarius, & argumentum eſt bonum in propoſito.

Item ſi Dei filius, inquit Augu. &c.] Hæc eſt ſecunda ratio Auguſtini: filius Dei eſt uirtus, & ſapientia: ergo ſi non eſt æternus, aliquando fuit Deus ſine uirtute & ſapientia: ſed hoc eſt impoſſibile: ergo &c. Sed cõtra hãc rõnẽ ſic obiicit̃. Si. n. ſequit̃, ſi pater non habet ſapientiam Dub. 5. 6. d. Trini. c. 1.

genitam, non eſt ſapiens, uidetur, ꝙ ſit ſapiens ſapientia genita, quod expreſſe negat Augu. in 6. de Trin. Reſpon. Auguſt. iſtam rationem redarguit in 6. de Trin. oſtendens illam procedere ex malo intellectu uerbi: attamen, quia Magiſter adducit eam, poteſt dici ꝙ ratio ualet, non quia pr̃ ſit ſapiens filio, qui eſt ſapientia genita, ſed quia eadem eſt ſapientia genita, & ingenita, & ita ſi una incipit, & alia.

Dub. 5. *Eidem quoque Arrianicæ quæſtioni &c.*] Hæc eſt tertia ratio q̃ adducit, & eſt Ambroſ. ſumpta ab auctoritate Eſa. Ante me nõ eſt Deus, & poſt me non erit: ergo nec pater ante filiũ, nec filius poſt patrẽ. Sed cõtra. In diuinis ꝑſonis eſt ordo: ſed ordo nõ eſt niſi prioris ad poſterius: ergo &c. Reſpond. Dicendum, quod ſicut infra patebit non eſt ibi ordo durationis, quo alter eſt altero prius: ſed ordo originis, quo alter ex altero.

Ambr. li. 1. de fid. ad Gratianũ c. 5.

Diſ. 20 art. 1. q. 1.

Dub. 6. *Inuicem enim in ſe, & pater in filio &c.*] Hæc eſt quarta ratio, & eſt talis. Relatiua ſimul ſunt natura: ſed pater & filius ſunt relatiua: ergo ſimul: ſi pater eſt æternus: ergo filius coæternus: quia ſi prius fuit deus, & poſtea pater, mutatus eſt. Sed contra iſtam rationem poteſt argui pari ratione: prius fuit Deus, & poſtea dominus: ergo mutatus eſt. Reſpon. Aliqui uolunt dicere, ꝙ iſta ratio ualet, quia generatio eſt de ſubſtantia generantis: & ideo ſi incipit generare, ſubſtantia mutatur: Sed hoc non uidetur, quia generatio in diuinis non dicit motum. Alii dicũt, quòd quia genitus eſt conſubſtantialis gignenti, ſi mutatur genitus, & gignens: ſed genitus mutatur ſi de nouo generatur; ergo & generans per cõſequẽs. Alius modus dicendi eſt, quòd paternitas ueram dicit habitudinem in patre, non ſic creatio uel dominatio: & ideo paternitas ueniens mutat, non ſic dominatio. Sed nulla prędictarum rationum dat uigorem huic rationi contra hęreticos: quia hæreticus dicebat, quòd filius non erat coæternus patri, ac per hoc non conſubſtantialis, nec idem in ſubſtantia. Propter hoc notandum, quòd dicta ratio bona eſt contra hæreticum, facta eius ſuppoſitione, quia hæreticus dicebat patrem, & filiũ differentes in ſubſtantia, & natura ſicut in generatione carnali: pari ratione contra eum dicit Ambroſius, cum ita ſit, quòd pater iſte carnalis mutet̃, acceſſione generationis, qui generat alium in ſubſtantia, & in diuinis ſimiliter pater generat aliũ in ſubſtantia: ergo acceſſione generationis mutatur & iſte: Quocunque tamen modo dicatur, non eſt magnum periculũ, quia non omnia argumenta, quæ fiunt, ad ueritatem ſunt neceſſaria. *Vbi ſupra.*

Dub. 7. *Vox ſilet, non mea tantum, ſed & angelorum &c.*] Videtur malè dicere, angelorum, quia uox non eſt niſi habentium organa, & reſpirationem, ſed angeli hęc non habent. Si dicas, quòd habent uoces ſpirituales, non prolatas, ſicut dicit Damaſcenus, quòd tradant ſibi intelligentias ſuas ſine uoce prolata: quęro, q̃ ſit neceſſitas uocis ſpũalis, & q̃ mo-

Libr. 2. d Orth. fid. c. 3.

modus loquendi,& quis modus audiendi. Reſp. Breuiter hic dicendum eſt.[quia hoc extra principale propoſitum eſt, quantum ad partem iſtam,quia in angelis ẽ: neceſſitas locutionis]qa ſicut unicuique naturæ rationali data eſt uoluntas libera,ſic cõſcientia ſecreta. Vnde ſic ut non poteſt aliquis uoluntatem alterius in aliud uertere, ſed ſolum inducere, niſi ipſa ſe inclinet,præter ſolum Deum, in cuius manu ſunt corda hominum, ita nemo poteſt conceptiones alterius cognoſcere;ſed ſolum coniicere,præter deum,niſi ipſa intelligentia exprimat,& ipſa expreſſio locutio nuncupatur. Ratio autem huius eſt, quia ſolus Deus format mentem & quantũ ad intellectum, & quantum ad effectum: & modus loquendi ſimilis eſt modo addiſcendi. Sicut enim nos ꝑ ſenſum addiſcimus; ita ꝙ ſpecies ꝑ interiorẽ ſenſum peruenit ad intellectũ, ſic exprimimus:quia uerbũ cogitationis internæ unitur uoci in excogitatione,& poſtmodum uoci ſenſibili in pronũciatione, & ex hoc fit expreſſio I actus. Angelus autem unica uirtute facit, quod nos pluribus. Vnde Augu. ſicut per applicationẽ ſpeciei innatæ ad ipſum cognoſcibile ipſum cõgnoſcit,ſic ordinando ſpeciẽ innatam ad alium angelum cognoſcentem,conceptus ſuos aperit, ſimiliter alius mutua conuerſione recipit: & ſic unus loquitur, alter audit. Simile eſt de duobus ſpeculis ſibi oppoſitis, ſi uoluntarie poſſent abſcondere aliis, & auferre,quæ in ſe relucent.

Dicamus uerius, ſemper natus, &c.] Gregorii ratio hæc eſt, ut Deus ęternus,& perfectus ualeat deſignari: Sed contra hoc eſt, ꝙ inter omnia tẽpora pręſens maiorem conuenientiam habet cũ æternitate: quia uerius dicitur, eſt,de Deo, quàm fuit,aut erit,ſicut exponit Aug.ſicut habitum eſt in pręcedẽti diſtinctione. Ratio huius eſt, quia præſens dicit ens in actu,alia tempora nõ. Reſpon. Dicendum,ꝙ ſicut eſt ſupra tactum eſt,quod uerba diuerſorum temporum dicta de Deo non ſignificant aliquos temporales actus;ſed importãt durationem diuini eſſe ſine initio, ut pꝛeteritum:ſine interuallo, ut præſens: ſine termino ut futurum:& quia omnia iſta æque uere reperiuntur in Deo:ideo omnia ęque uere dicuntur de Deo. Sed tamẽ quia multi errauerunt in generatione quãtum ad initium,pauci uel nulli quantum ad interuallum uel terminum:ideo ſacri doctores, ut ora hæreticorum obturarent,eam per uerbum pręteriti temporis quod ſemper ſignificat, ut pręteritum, & ita nunquã habere principium, expreſſerunt. Alia ratio eſt: quia nos generationem diuinam manuductione quadam intelligimus per generationem,quę circa nos eſt, & quia uidemus in hac generatione, quia genitus dũ generatur, eſt imperfectus, ne crederet poſſet aliquis, quòd dei filius eſſet imperfectus, ideo decreuerit dici ſemper, genitus, Dicendum ergo, quòd quantum eſt ex parte rei, æque uere, ac proprie dicitur unum, ſicut reliquum. Quod uero dicit Greg. dicit quaſi

Dub. 8. Li. 29. Moral. Cap. 1.

Quia omnis creatura aut eſt corporalis, aut ſpiritualis, aut compoſita ex utroque. Similiter eſt conſiderare triplicem differentiam in creaturis. Prima eſt ſubſtantiæ uirtutis, & operationis, ſiue ſubſtantiæ, & accidentis. Secunda eſt differentia ſuppoſiti, & eſſentiæ. Tertia eſt differẽtia entis, & eſſe. Prima differentia eſt rei prout eſt agens. Secunda prout eſt ens in genere. Tertia prout eſt ens in ſe. Prima differentia eſt in omni ſubiecto, quoniam eſſe ſubiectum habet eſſe mixtum: ideo non agit ex ſe toto: & ideo differt in eo, quo agit & ꝙ agit, & actio, ſiue ſubiecti proprietas. Secunda differẽtia eſt in omni indiuiduo: quia omne indiuiduum habet eſſe limitatum: & ideo in aliquo conuenit, in aliquo differt cum alio: & ideo in omni indiuiduo differt eſſentia, & ſuppoſitum: multiplicatur. n. eſſentia in ſuppoſitis. Differentia tertia eſt in omni creato, & concreato: quia omne quod eſt præter deum, accipit eſſe aliunde, ſiue principium ſit, ſiue principiatum; ideo nihil eſt ſuum eſſe, ſicut lux non eſt ſuum lucere. Si ergo dicatur ſimplicitas ꝑ priuationem compoſitionis, ſic proprium eſt ſolius Dei in ratione ſubſtantię, quia nulla alia eſt ſubſtantia, quæ non habeat compoſitionem ex poſſibili, & actuali. Si autem ſimplicitas dicat priuationem eſſentialis differentiæ, & dependentiæ: ita ꝙ ibi eſſentia nulla ſit diuerſitas, nec dependentia; eſt proprium Dei in ratione entis, quia nullum aliud ens eſt, in quo nõ cadat aliqua diuerſitas, uel dependentia. Concedendum ergo eſt, ꝙ ſimplicitas eſt Dei propriũ, ut uiſum eſt: creaturæ aũt compoſitæ ſunt, nec uere ſimplices: quia habent eſſe mixtũ ex actu & potentia: quia habent eſſe limitatum, & ita in genere, & ſpecie per additionem cõtractum: quia habent eſſe aliunde datũ: quia habent eſſe poſt Deũ unũ, a quo deficiunt: & ita cadunt in compoſitionem. Aliter poteſt dici, & uerius, quòd ſimplex dicitur per priuationem compoſitionis. Et notandum, ꝙ compoſitio dicitur dupliciter. Vno modo alicuius ex aliquibus. Alio modo quo aliquid dicitur componi alii. Si ergo ſimplicitas priuet compoſitionem ex aliis, ſic conuenit etiam creatis, ut pote primis, quæ non cõponuntur ex aliis. Si autem priuet compoſitionem cum aliis, & ex aliis, ſic ſolius eſt Dei. Omnis enim creatura, aut eſt ens per ſe, & in ſe: & ita compoſita ex aliis. Aut eſt ens cum alio, & in alio: & ita alii compoſita. Et iterum eſſe creatum, aut eſt principium, & ita componibile alii. Aut principiatum: & ſic compoſitum ex aliis: & ſic accipitur ſimplicitas, put eſt rei proprietas per priuationem, uidelicet utriuſque compoſitionis.

Ad illud ergo, ꝙ obiicitur, quòd ab uno non eſt niſi unum, &c. Dicendum, quod ſimplex, non eſt conditio generalis entis, ſicut unum. Nã ſimplicitas, dicit modum unitatis nobiliſſimum, quem deus nulli communicat creaturę: quia creatura non poteſt eum recipere, cum

eum eſſe eius ſit limitatum, ſit mixtum: ſic etiam eſſe depen dens,& aliunde datum. AD ILLVD, quod obiicitur de ſimplici tate puncti,& entis, & principii. Dicendum, quòd ibi eſt ſimpli citas per priuationem compoſi tionis ex aliis, non autem prout ſimplicitas dicit indifferentiam omnimodã. In omnibus.n. (ut dictum eſt) cadit aliqua differẽ tia,& dependentia: quamuis.n. non ſit compo ſita. tamen eorũ eſſe dependet a compoſito, ſiue compoſitione. Vnde bene con cedendum eſt illud, quod ulti mo dicebatur, ꝙ illud derogat ſimplicitati rei, ꝙ ſit alteri com ponibilis, inquantũ ſimplicitas priuat multiplicitatem, & diffe rentiam in re ſimplici, quamuis non deroget, inquantum priuet compoſitionem ex aliis. Omnis enim dependentia facit ipſum quod dependet, a ſumma ſimpli citate,& in differentia recedere. Solus aũt Deus eſt independẽs: oĩa autem alia ſunt dependen tia, ſiue comparatione ad princi pia ex quibus ſunt, ſiue unum principium componens compli cetur ad aliud, ſiue eſſe depen dens comparatione ad Deũ, ſi ue ab ipſo deo. Nihil autem qđ dependet eſt ſua dependentia: ideo nihil tale eſt ſumme ſim plex, quia omne ſimpliciſſimũ eſt abſolutiſſimum, &c.

QVAESTIO III.
An anima rationalis ſit tota in toto, & tota in qua- libet parte totius.

Augu. de ſpiritu, et VTRVM anima rationalis ſit in toto corpore, ita ꝙ ĩ qua libet parte. Et ꝙ ſic uidetur. Au gu. dicit, ꝙ ſicut deus eſt in ma iori mundo, ſic anima in mino ri: ſed deus ſic eſt in maiori mũ do, ꝙ in qualibet parte totus, ergo anima ſic eſt in minori. ſ. in corpore. ITEM, quod dat eſſe to ti,& partibus; unitur toti,& par tibus ſecundum eſſentiam: quia forma per ſui eſſentiam dat eſ ſe,& hoc non niſi ei, cui eſſentia liter unitur: ſed anima dat eſſe to ti corpori,& omnibus partibus: ergo etc. ITEM. in oculo eſt ui dere, ſentire, et uiuere. Quæro ergo utrum ſint hęc unus actus uel differentes? Non unus, hoc cõſtat, quia priuato uiſu, adhuc ſentit per tactum: priuato ſen ſu, adhuc uiuit, ſicut in paraliti co: cum ergo uiuere ſit a ſubſtã tia, uidere ſit a potentia, in oculo eſt anima ſecundum ſub ſtantiam: eadem ratione poteſt probari et in oĩbus partibus eẽ. ITEM. Anima operatur in toto corpore: ergo eſt per potentiã: ſed potentia animę ſimplex eſt: ergo ſi potentia una eſt in ma nu, et pede, idem eſt in diuerſis partibus: ſed nõ ẽ ſimplicior po tẽtia, q̃ ſubſtãtia: ergo etc. ITEM aĩa eſt in corpore, aut in quali bet parte, aut in una determina te, aut in puncto. Si in qualibet parte, habeo propoſitum. Si in una, cũ illa habeat plures par tes, et aĩa ſit ſimplex, erit ĩ pluri bus partib. ergo non eſt incõue niens aĩam eſſe in p'urib. partib: ſed qua ratione eſt in partibus partis, eadẽ rõne eſt in partib. to tius. Si eſt in pũcto corporis: er go cũ punctus non habeat pro portionẽ ad totum corpus, aĩa eſt improportionabilis toti cor pori: ergo nõ põt eſſe ꝑfectio: cũ proportio

anima cap. 19

I. de anima 90.

proportio ſit perfectionis ad perfectibile. Similiter punctus eſt ſubſtãtia poſita, ſiue habens poſitionem, ergo anima habet ſitum in corpore: ſed nulla forma ſitualis eſt motor ſufficiens: ergo, &c.

SED CONTRA. Forma quæ eſt in toto, & in partibus una, denominat partes, & totum rõne cõſimili: unde quælibet pars ignis, eſt ignis. ergo ſi anima eſt in qualibet parte, quælibet pars animalis dicitur animal. cũ quælibet pars eſt ſubſtantia animata ſenſibilis. ITEM. exiſtentia animæ rationalis non dependebat ab aliqua parte corporis, cũ ſit fixa in ſe, ergo nõ eſt in qualibet. ITEM, operatio eius non dependet ab aliqua parte corporis, nec alicui communicatur, ergo in nulla parte corporis eſt, nec inquantum perfectio, nec in quantum motor. Vnde Philo. dicitur, ꝙ anima nullius corporis eſt actus. i. nullius partis corporis; ſed in quo eſt, eſt ſicut actus. ITEM, corpus organicum eſt diuerſarum rationum in partibus, & toto: ergo habet diuerſam perfectionem: ergo cũ anima perficiat totum quantum ad eſſentiam perficit partes quã tum ad potentiam: ergo anima rationalis non eſt in partibus, niſi ſolum quantum ad rationem potentię, & hoc etiam dicit Philoſophus, ſicut anima ad corpus ſic partes aïę ad partes corporis. ITEM. ſi aïa ẽ tota ĩ qualibet parte corporis; ergo tota eſt in manu: ſed quando aliquod totum eſt in aliquo, mouetur, illo moto: ergo mota manu, mouetur anima: & ſimiliter manu quieſcente, quieſcit: ergo cum manus una poſſit moueri altera exiſtente in quiete, anima una & eadem numero ſimul quieſcit & mouetur ſecundum idem. ITEM, ſi anima eſt in pluribus tota, qua ratione in tribus, ea ratione in pluribus. & ita in infinitis, & quantuncunque extendatur corpus: ergo anima nata ẽ eſſe ubique: & ita uidetur, ꝙ anima non ſit limitata, ſed immenſa. ITEM, ſi tota anima eſt in manu, ſicut in aliis partibus, ergo cum uita ſit ab anima, non magis recipit motũ, & ſenſum manus a corde, quàm econuerſo. Hoc autem eſt contra omnes philoſophos: & ſequitur ex hoc tale inconueniens, quòd ſicut læſo corde, perit uita, ita læſa manu.

RESOLVTIO.

Quidquid dicant alii: cum B. Auguſtino tuendum ducimus: animam totam in toto corpore eſſe, & totam in qualibet corporis parte.

RESP. Aliqui dicunt, ꝙ anima ſecundum eſſentiam eſt in aliqua parte determinate: ſecundum potentiam uero eſt & fluit in toto corpore, ſicut aranea eſt in tela. Vnde dixerunt, quod eſt in corde: quia cor eſt domicilium uitæ, & eius inhabitator ẽ anima. Et ad hoc ponendum mouit eos experimentum cum defectu rationis. Experimentũ, quia uiſibiliter apparet, ꝙ læſo corde, ſeparatur anima: & ab ipſa influit ſenſus, & motus: & eſt membrum nobile exiſtens in medio, ſicut centrum corporis. Defectus rationis, quia non potuerunt intelligere, quomodo aliquid

aliquid

aliquid limitatum ſit unum, & idem totum in pluribus:& quia fides non cogit credere,& ratio non intelligit. ideo dicunt non eſſe ponendum, ꝙ ſit in toto ratione euiuslibet partis. Sed aliorum opinio eſt,ut Aug. ꝙ anima in qualibet parte corporis ſit tota: & ad hoc ponendum mouet experimentum, exemplum,& rationabile argumentum. Experimentum, quia anima in partibus diſtantibus a corde ita cito ſentit, ſicut & in propinquis. Item, quia ſimul quaſi in ictu oculi ſentit læſionem in partibus diſtantibus:& cum anima ſeparatur,dolor eſt in ſingulis partibus,& reſolutio. Exemplum ſimiliter mouet, ſicut dicit Auguſ. Videmus enim ꝙ in animali perfecte ſano eſt una ſanitas in ſingulis partibus, nec maior in maiori, nec minor in minori. Si ergo hoc eſt in forma corporali, quanto magis in ſpirituali? Mouet rationis argumentum: quia anima eſt forma ſimplex, & motor ſufficiens. Quia forma totalis corporis eſt in toto: quia uero ſimplex,non eſt ſecundum partem,& partem ſui. Quia motor ſufficiens, ideo non habet ſitũ, & ideo nec eſt in puncto,nec in parte determinata. Et quia magis rationalis ē opinio, quæ fundatur ſupra rationem, quã quæ fundatur ſupra defectus rõnis, & quia Auguſt. hoc dicit: hanc approbo tanquam meliorem.

AD ILLVD, quod obiicitur, in contrarium,forma quę eſt in toto,&c. Dicendum, ꝙ triplex eſt genus formæ. Eſt.n.quędã quæ perficit, & extenditur: & hæc quia totum perficit, eſt in toto. Quia uero extẽditur,perfectionem totius cõmunicat partibus. Quia uero dependet, nec agit per ſe, operationem totius communicat partibus, ut patet in forma ignis, quia quælibet pars ignis eſt ignis, & quælibet calefacit. Eſt alia forma, quæ perficit,& dependet,ſed non extenditur: & talis forma, quia totum perficit,eſt in toto,& qualibet parte. Quia uero non extenditur:ideo actum totius non attribuit partibus. Quia uero dependet,operationem totius cõmunicat partibus:& talis eſt anima uegetabilis,& ſenſibilis, quia nulla pars animalis eſt animal; tamen quælibet pars animalis uiuit, & ſentit. Eſt iterum forma quæ totum perficit, tamen nec extenditur, nec dependet quantum ad operationem:& talis,quia perfectio eſt, eſt in toto,& partibus. Quia uero non extenditur,perfectionem totius non communicat partib. Quia non dependet, ideo nec operationem communicat:& talis eſt anima rationalis. Quia nulla pars hominis eſt homo:& nulla pars hominis intelligit:tamen, & ſi non communicet actum totius ut toti,communicat,ut partibus:quia quęlibet pars hominis uiuificatur à perfectione hominis: & ideo perfectiõ hõis eſt in qualibet parte. Et ſic patet reſpõſio ad illud, ꝙ nullius corporis eſt actus, quia nulli cõmunicat propriã operationem, nec perfectionem totius, cum oẽs partes perficit in toto. Similiter ad aliud de forma: & quia forma quæ eſt in partibus, non denominat

nominat ſimul totum, & partes, niſi ſit forma dependens, & extenſa: & loquor hic de forma ſubſtantiali tantum, non de accidentali. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, ꝙ non ſunt eiuſdem rationis totum & partes. Dicendum, ꝙ in partibus eſt conſiderare organi rationem, & complexionem. Rōne complexionis ſunt uniformes toti, & ſunt diſpoſitę ad idem genus uitæ, & perficiũtur ab uno. Rōne organizationis ſunt diuerſę, & perficiuntur à potentiis. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, ꝙ mouetur mota manu &c. Dicēdum, ꝙ perfectio poteſt ſupra totum perfectibile, & quantum ad ſubſtantiam, & quantũ ad potentiam: & cum anima ſit perfectio totius corporis, ſuper totum poteſt, & ideo nullo minori quàm ſit totum corpus diffinitur eius ſubſtantia, nec potentia: diffinitur autem corpore ſuo, quod perficit: & ideo corpore moto mouetur per cõſequens: partibus autem non diffinitur, quia ſunt minores toto, & ita eſt in una, quod non eſt extra aliam. Etiam ideo quia in nulla parte eſt diffinitiue, nõ mouetur ad motum alicuius partis: ſicut nec Deus mouetur ad motum alicuius creaturæ. Et per hoc patet ſequens, quia totum corpus comparatur ipſi animæ tanquam unus locus, & ideo in pluribus partibus non eſt niſi inquantum in uno loco. Vnde ſi ſeparentur, non erit in illis. Nec ſequitur ex hoc ꝙ ſit

2. de Anima. 4 infinita, quia oĩum natura conſtantium terminus eſt, & ratio magnitudinis, & augmēti & ita corpus humanum non põt cogitari tam magnum corpus, quòd non poſſit uiuificari ab anima. AD ILLVD, ꝙ obiicitur ultimo, ꝙ tunc una pars non recipit ab alia. Dicēdum, ꝙ ſicut Deus in maiore mundo immediate eſt in omni creatura, ipſam continens, tñ per ordinē uniuerſi influit aliq̄d una creatura in aliã, ſic intelligendum, ꝙ anima per ſui pręſentiam eſt in qualibet parte immediate, quam cõtinet, & conſeruat, non tamen omnino, ſed influit ĩ omnes partes ꝑ unã. & ideo ceſſante illa parte, & eius ĩfluētia, perit ordo corporis eſſentialis, & ita aĩa ſeparat̃.

QVAESTIO IIII.

An deus ſit in aliquo determinato genere?

VTRVM Deus ſit in aliquo determinato genere. Et ꝙ ſit, oſtenditur hoc modo. Quod diſtinguitur ab aliis entibus, eſt aliqua natura determinata: ſed deus eſt huiuſmodi, quia diſtinguitur à creaturis omnibus, q̃a nullum creatum eſt Deus, ergò eſt natura determinata: ſed q̄d eſt natura determinata eſt in genere determinato, ergo &c. ITEM. quod habet ſuper ius uniuocũ, et eſſentiale, hēt eſſe in genere determinato, ſed deus hēt ſuperius ſc, ut ſubſtãtiam, q̃ dr̃ de deo, et creaturis, et eſſentialiter, et uniuoce, quia ſecundum iſtã rationem quæ eſt res ꝑ ſe exñs, ergo etc ITEM. ꝙ ſit ĩ quolibet gñe ur̃. Quia oẽ q̄d eſt cõpletionis in creatura, attribuendum eſt Deo: ſed oẽ prędicamētũ hēt aliquid completionis, ergo res oĩum prędicamentorum ſunt in Deo: ſed quicquid eſt in deo, eſt deus, et econuerſo: ergo deus

Deus eſſentialiter ſubiicitur rei oĩs ꝑdicamenti: ergo eſt in quolibet. Item. Sũmo bono nihil deficit de bonitate: ergo ſummo enti nihil de entitate: ergo in Deo eſt oĩs entitas, & oĩs dr̃ia entitatis; ergo cũ dr̃iæ entiũ ſint decẽ prædicamenta, oĩa ſunt in Deo.

Contra. Aug. ĩ Li. 5. de Tri. Cap. 1. in fin. Deus eſt bonus ſine qualitate: magnus ſine quãtitate: ergo magnitudo Dei non eſt in gñe quãtitatis, nec bonitas in gñe qualitatis: ergo nec ſubſtãtia in gñe ſubſtantiæ: ergo in nullo genere. Item. Vr̃ ꝙ non eſt ĩ gñe determinato: quia omne qđ eſt in genere determinato, hẽt eſſe finitũ & limitatum, Deus aũt eſt infinitus: ergo &c. Item. Quòd nõ in quolibet genere, ur̃: quia ꝙ habet in ſe res plurium generum, eſt compoſitius, Deus autem eſt ſimpliciſſimus: ergo &c.

Hãc primã rõnẽ magni facit Sco. d. præſ. q. 3. ibi Teneo opinio. meam.

Resolvtio.

Nequaquam, cum illimitatæ naturæ ſit?

Resp. Dicendum, ꝙ non conuenit Deo eſſe in uno genere determinato, quia omne tale habẽs eſſe limitatum, & arctatum, & compoſitum, ĩ pluribus generibus, non poteſt eſſe. Aut enim aliqđ eſt in pluribus ꝑꝑ naturarũ, & proprietatũ diuerſitatẽ, ut album inquãtum dicit ſubiectũ aliquod, ſiue rem albam eſt in genere ſubſtantiæ; ſed inquantum dicit formam quæ eſt albedo, eſt in prædicamẽto qualitatis. Aut propter generalitatem, ſicut unum, & ens. Et propter naturarũ multiplicitatem nõ põt Deus eſſe in pluribus, quia omne tale compoſitum eſt, & multiforme: Deus aũt eſt ſimplex. Non ꝑꝑ generalitatẽ: quia ens tale nihil eſt habẽs diſtinctũ à rebus creatis. Deus aũt eſt habens in ſe ens diſtinctũ à rebus, & habens eſſe ſimplex & ĩfinitũ: & ideo, nec ĩ uno gñe, nec in pluribus eſſe poteſt. Ad illvd ergo, quod obiicĩ, quod diſtinguitur ab aliis, eſt natura diſtincta &c. Dicendum, ꝙ uerum eſt: & ſi diſtinguatur per aliquid quod ipſum contrahat & arctat, ſicut per differentiam cadentẽ in gñe, Deus autem nõ ſic diſtinguiĩ ſed ſeipſo. Ad illvd, quod obĩ, ꝙ Deus habet ſuperius uniuocum: Dicendum, ꝙ Deo non eſt ſuperius: quia eo non eſt ſimplicius, nec uniuocũ, quia ſubſtantiæ ratio non conuenit uniformiter creatori. Deus .n. eſt eus per ſe: qa nullo egens, creaura eſt ens per ſe. qa nõ eſt in alio ut in ſubiecto: eget tamẽ alio ad ſui conſeruationem. Ad illvd, quod obiicĩ, ꝙ omne ꝙ eſt perfectionis & bonitatis, ponendum eſt in Deo. Dicendum, ꝙ hoc põt eſſe dupliciter. Vel ꝑ diuerſitatem, & hoc facit eſſe in diuerſis: uel ſ̃m omnimodã unitatem, & hoc facit eſſe extra omne genus. Ad illvd, qđ obiicĩ tur ultimo, quòd Deo nihil deficit de bonitate. Dicẽdum quòd Deus non dicitur non deficiens a bonitate, propter hoc, quòd omnis differentia boni particularis ſit in Deo per differentiam; ſed quia eſt in eo per æquiualentiam: quia enim eſt ſummũ bonum, complectitur in ſe bonum omne: ſic intelligendum eſt de entitate & ſic patet illud.

DI-

De proprietatibus & conditionibus perſonalibus trinitatis,& unitatis.

NVnc ad diſtinctionem trium perſonarum accedamus. Teneamus ergo, ut docet Aug. in Lib. de fide ad Petrum, patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum unum eſſe Deum naturaliter: nec tamen ipſum patrem eſſe, qui filius eſt: nec filium eſſe ipſum, qui pater eſt: nec S.S. eſſe ipſum, qui pater eſt, aut filius. Vna enim
Cap. 1. *eſt eſſentia patris, & filij, & Spiritus Sancti, in qua non eſt aliud pater, aliud filius, aliud Spiritus Sanctus: quamuis perſonaliter alius ſit pater, alius filius, alius Spiritus Sanctus.*

Hic de coæternitate filii cum patre.

Genitus eſt enim à patre filius, & ideo alius: nec tamen antè fuit pater, quàm filius: coæternæ enim ſunt ſibi tres perſonæ.

Argumentatio Arrianorum.

Cap. 5. *Sed contra hoc inquit hæreticus, ut refert Ambr. in li. 1.*
circa medium eiuſdem *de fide ad Gratianũ. Omne quòd natũ eſt, principiũ habet: & ideo quia filius natus eſt, principium habet, & eſſe cœpit:*
Cap. 1. *quod hæreticorum ore ſic dictum eſt.* Nam *ipſe Arrius, ut meminit Aug. in 6. Lib. de Tri. dixiſſe fertur, Si filius eſt, natus eſt: ſi natus eſt, erat tempus, quando non erat filius.*

Reſponſio Auguſtini catholica.

Qui hoc dicit, nõ intelligit etiam natum eſſe de Deo ſempiternum eſſe, ut ſit coæternus patri filius: ſicut ſplendor qui gignitur ab igne atque diffunditur, coæuus eſt illi, & eſſet coæternus, ſi ignis eſſet.

Oppoſitio Auguſtini contra hæreticum.

Lib. 6. *Item, Si Dei filius, inquit Auguſtinus, uirtus & ſapien-*
Ca. 1. 1 *tia Dei eſt, nec unquam fuit Deus ſine uirtute & ſapientia:*
Cor. 1. *coæternus: eſt ergo Deo patri filius. Dicit autem Apoſtolus Chriſtum eſſe Dei uirtutem, &* Dei *ſapientiam. Aut ergo non fuit, quando non fuit filius: aut aliquando* Deus *non habuit virtutem & ſapientiam: quod dementis eſt dicere.*

Con-

Conſtat enim quia ſemper habuit ſapientiã: ſemper ergo habuit filium.

Reſponſio Ambroſij ad idem, authoritate fulta.

Eidem quoque Arrianicæ quæſtioni Ambro. in hunc modum reſpondet, Ego, inquam, filium eſſe natum confiteor: quod reliquum eſt impietatis horreſco. Scriptum eſt enim in ueteri Teſtamento, ut uel unum è pluribus dicam, Ante me non fuit alius Deus, & poſt me non erit. Quis ergo hoc dicit? pater, an filius? Si filius, ante me, inquit, non fuit alius Deus. Si pater: poſt me, inquit, non erit: hic priorem, & ille poſteriorem non habet. Inuicem enim ſe, & pater in filio, & filius in patre cognoſcitur. Cum enim patrem dixeris, eius etiam filium deſignaſti: quia nemo ipſe ſibi filius eſt. Itaque nec filius ſine patre, nec pater poteſt eſſe ſine filio: ſemper ergo pater, ſemper & filius eſt. In 1. li. d: fi. ad Gratianũ, circa mediũ c. 5.

Inuectio Ambroſij contra hæreticum.

Item dic, inquam, mihi heretice, fuit ne quando omnipotens Deus pater non erat, & Deus erat? Nam ſi pater eſſe cœpit, Deus ergo primò erat, & poſtea pater factus eſt. Quo modo ergo immutabilis Deus eſt? Si enim antè Deus, poſtea pater fuit, vtique generationis acceſſione mutatus eſt; ſed aduertat Deus hanc amentiam, Li. et c. ciunat.

Ineffabile eſt quomodo filius ſit, & non habeat patrem priorem.

Sed quæris à me, inquit Ambroſius, quomodo ſi filius ſit, non priorem habet patrem. Quæro item abs te, quando uel quomodo filium putes eſſe generatum; Mihi enim impoſsibile generationis ſcire ſecretum: Mens deficit, uox ſilet, nõ mea tantùm. ſed & angelorum: ſupra Poteſtates & ſupra Angelos, & ſupra Cherubin, & ſupra Seraphin: ſupra omnem ſenſum eſt: quia ſcriptum eſt, Pax Chriſti ſupra omnem ſenſum eſt, Et ſi pax Chriſti ſupra omnem ſenſum eſt, quomodo non eſt ſupra omnem ſenſum tanta generatio? Tu ergo orì manũ admoue, ſcrutari nõ licet ſuperna myſteria. Licet ſcire quòd natus ſit, nõ licet diſcutere q̃uo natus. Illud mihi negare non licet, hoc quærere metus eſt. Ineffabilis. n. eſt illa generatio. vnde Eſaias, Generationem eius quis enarrabit? Phil. 4. Eccl. 5.

Qui-

6 Quidam præſumunt diſcutere generationis ſeriem.

Eſa.53 To.7.cõmẽtario ad 3. Eccleſ. circa illud Quis ſcit ſi ſpus. Leo Papa & Dionyſ.

Quidam tamen de ingenio ſuo præſumentes, dicunt illam generationem poſſe intelligi, & alia huiuſmodi: inhærentes illi authoritati Hier. ſuper Ecleſiaſten, *In ſacris ſcripturis, quis, ſæpiſſimè non pro impoſſibili, ſed pro difficili ponitur: ut ibi, Generationem eius quis enarrabit? Sed hoc non dicit Hiero. ideo quòd generatio filij æterna plenè intelligi uel explicari poſſit à quoquam mortalium: ſed quia de ea aliquid intelligi, uel dici poteſt: quidam tamẽ hoc accipiunt dictum de temporali Chriſti generatione.*

7 Vtrum debeat dici ſemper gignitur, uel ſemper genitus eſt filius.

Lib.29 Moralium c.1. Mat.5. Pſal.2. In 10.8 in expoſitione pſalmi ſecundi

Hic quæri poteſt cum generatio filij à patre nec principium habeat, nec finem, quia æterna eſt, utrum debeat dici, filius ſemper gignitur, uel ſemper genitus eſt, uel ſemper gignetur. De hoc Grego. *ſuper Iob ait,* Dominus Deus Ieſus *in eo quòd uirtus & ſapientia Dei eſt, de patre ante tempora natus eſt: uel potiùs quia nec cœpit naſci, nec deſiit, dicamus ueriùs ſemper natus: non autem poſſumus dicere ſemper naſcitur, ne imperfectus eſſe uideatur. At uerò, ut æternus deſignari ualeat & perfectus, et ſemper dicamus & natus, quatenus & natus ad perfectionem pertineat, & ſemper ad æternitatem; quamuis per hoc ipſum quod perfectũ dicimus, multum ab illius ueritatis expreſſione deuiamus; quod factum non eſt, non poteſt dici propriè perfectum: ſed balbutiendo, ut poſſumus, excelſa Dei reſonemus: Et dominus noſtræ infirmitatis uerbis cõdeſcendens: Eſtote, inquit, perfecti, ſicut & pater ueſter cœleſtis perfectus eſt. Super illum locum etiam Pſal. Ego hodie genui te. De hac generatione filij ita loquitur Aug. Quanquam per hoc quod dicit hodie, poſſit intelligi dies ille, quo Chriſtus ſecundum hominem natus eſt: tamen quia hodie præſentiam ſignificat, atque in æternitate neque præteritum quicquam eſt, quaſi eſſe deſierit: neque futurum, quaſi nondum ſit: ſed præſens tãtum: quia quicquid æternum eſt, ſemper eſt: diuinitus tamen accipitur de ſempiterna generatione ſapientiæ Dei. Ecce his uerbis oſtendit Aug. quòd generatio filij ſemper eſt, nec pre-*

præterijt, nec futura eſt, quia æterna eſt. Ideò dixit, genui, ne nouum putaretur, ſcilicet ne videretur incępiſſe: hodie, dixit, ne præterita generatio videretur. Ex his ergo verbis Prophetæ, vt ait Ioannes Chryſo. nihil aliud manifeſtatur, niſi quia ex ipſa eſſentia patris ſemper genitus eſt filius.

Origenes uidetur dicere contrarium.

Origenes verò ſuper Hieremiam dicit, quòd filius ſemper generatur à patre, his verbis: Saluator noſter eſt ſapientia Dei: ſapientia verò eſt ſplendor æternæ lucis: ſaluator ergo noſter ſplendor eſt charitatis. Splendor autem non ſemel naſcitur & deſinit: ſed quoties ortum fuerit lumen, ex quo ſplendor oritur, toties oritur etiam ſplendor claritatis: ſic ergo ſaluator ſemper naſcitur. Vnde ait in Lib. Sap. Ante omnes colles generat me Dominus: non (vt quidam male legunt,) generauit. His uerbis apertè oſtendit Orig. ſanè poſſe dici & debere, filius ſemper naſcitur: quod videtur contrarium illi verbo Gregorij præmiſſo, ſcilicet, non poſſumus dicere, ſemper naſcitur.

Exponit præmiſſa uerba Gregorii.

Sed ne tanti auctores ſibi contradicere in re tanta videãtur, verba Gregorij benignè interpretemur. Dominus, inquit, Ieſus ante tempora natus eſt de patre: vel potius, quia nec cœpit naſci, nec deſiit: dicamus verius, ſemper natus. Sed quomodo verius dicitur hoc, ſcilicet quòd filius ſemper natus eſt, quã illud. ſ. quòd de patre ante tẽpora natus eſt? Illud enim ſyncera, & catholica fides tenet, ac prædicat, vt iſtud. Quare ergo ait, dicamus verius, cũ vtrunq; pariter ſit vnũ? niſi quia volebat intelligi hoc ad maiorẽ euidẽtiã, & expreſſionẽ veritatis dici, quã illud? His etenim verbis oĩs calumniandi verſutis hæreticis obſtruitur aditus: quibus Chriſti ſecundum deitatem generatio ſine initio, & ſine fine eſſe, ac perfecta moſtratur. Nõ aũt adeo apertè ſemper manifeſtatur veritas, cum dicitur, filius ante tempora genitus eſt de patre, vel filius ſemper naſcitur de patre. Et ideo dicit Greg. quòd non poſſumus dicere, ſemper naſcitur. Non, inquã, ita conuenienter, non ita congrue ad explanationem veritatis: poteſt tamen dici, ſi ſanè intelligatur; ſem-

per enim naſcitur filius de patre, vt ait Orig. non quòd quo tidie iteretur illa generatio, ſed quia ſemper eſt. Semper ergo naſcitur, ideſt, natiuitas eius ſempiterna eſt.

Quòd filius ſemper generatur, confirmatio ex dictis Hilarii.

Hilarius quoque dicit filium naſci ex patre, in Lib. 7. de Trinitat. his verbis, Viuens Deus, & naturæ æternæ uiuentis poteſtas eſt: & quod cum ſacramento ſcientiæ ſuæ ex eo naſcitur, non potuit aliud eſſe quã uiuens. Nã cũ ait Sicut miſit me uiuens pater, & ego uiuo propter patrem: docuit uitam in ſe per uiuentem patrem ineſſe. Ecce hic habes, quia filius naſcitur ex patre. Item, in eodem cum dicit Chriſtus, Sicut pater habet uitam in ſe, ſic & filio dedit uitam habere in ſemetipſo, omnia uiua ſua ex uiuente teſtatus eſt. Quod autem ex uiuo uiuum natum eſt, habet natiuitatis profectum ſine nouitate naturæ. Non enim nouum eſt quod ex uiuo generatur in uiuum, quia ex nibilo eſt: & uita, quę natiuitatem ſumit ex uita, neceſſe eſt per naturę unitatem, & perfectæ natiuitatis ſacramentum, & ut in uiuente uiuat, & in ſe habeat uitam uiuentem. Ecce & hic habes, quia generatur ex uiuo uiuens filius. Item, in eodem; In Deo totum quod eſt, uiuit: Deus enim uita eſt, & ex uita non poteſt quicquam eſſe niſi uiuum: neque ex deriuatione, ſed ex uirtute natiuitas eſt. Ac ſi dum totum quod eſt uiuit, & dum totum quod ex eo naſcitur uirtus eſt, habet natiuitatem filius non demutationem. Et hic dicit, quia naſcitur. Item, in nono Lib. de Trinit. Donat pater filio tantum eſſe, quantum eſt ipſe: cui innaſcibilitatis eſſe imaginẽ ſacramento natiuitatis impartit, quem ex ſe in ſua forma generat. Hic dicit, quia generat pater filium.

Breuiter docet, quid de hoc concedendum ſit.

Dicamus ergo filium natum de patre ante tempora, & ſemper naſci de patre, ſed congruentius ſemper natum: & eundem fateamur ab æterno eſſe, & patri coæternum, ideſt, coæqualem auctori. Pater enim in generatione auctor filij eſt, ut in ſequenti oſtendetur. Vt ergo pater eſt æternus, ita & filius æternus, ſed pater ſine auctore, filius uero non: quia pater

Hac d. auctori. Pater enim... ſtin. Iiĩ 15. diſ.

innaſcibilis, filius natus. Et ut ait Hilarius in 12. Libr. de Trinit. aliud eſt ſine auctore ſemper eſſe æternum, aliud patri, ideſt auctori eſſe coæternum. Vbi autem pater auctor eſt, ibi & natiuitas eſt, quia ſicut natiuitas ab auctore eſt, ita & ab eo æterno auctore aterna eſt natiuitas. Omne autem quod ſemper eſt, etiam æternum eſt, ſed tamen non omne quod æternum eſt, etiam innatum eſt: quia quod ab æterno naſcitur, habet æternum eſſe quod natum eſt. Quod autem non natum eſt, id cum æternitate non natum eſt: quod uero ex æterno natum eſt, id ſi non æternum natum eſt, iam non erit & pater auctor æternus. Si quid ergo ei, qui ab æterno patre natus eſt, ex æternitate defuerit, idipſum non eſt auctori ambiguum defuiſſe, quia gignenti eſt infinitum gignere, & naſcenti etiam infinitum naſci eſt. Medium enim quid inter natiuitatem Dei *filij, & generationem Dei patris, nec ſenſus, nec ratio admittit, quia & in generatione natiuitas eſt, & in natiuitate generatio eſt, quia ſine utroque neutrum eſt, utrumque ergo ſine interuallo ſui eſt.* Pane medio libri.

Argumentatio Hæretici.

Sed inquiet hæreticus, Omne quod natum eſt, non ſemper fuit; quia in id natum eſt, ut eſſet. Nemo ambigit quin ea, *quæ in rebus humanis nata ſunt, aliquando non fuerint. Sed aliud eſt ex eo naſci, quod ſemper nõ fuit, aliud eſt ex eo natũ eſſe, quod ſemper eſt. Ibi nec ſemp fuit, qui pater eſt, nec ſẽper pater eſt: et qui nõ ſemper pater eſt, nõ ſemper genuit: ubi autem ſemper pater eſt, ſemper filius eſt. Quòd ſi ſemper Deo patri proprium eſt, quòd ſemper eſt pater, neceſſe eſt filio ſemper proprium eſſe, quòd ſemper eſt filius. Quomodo ergo cadet in intelligentiam noſtram, ut non fuerit ſemper, cui proprium eſt ſemper eſſe, quod natum eſt? Natum ergo unigenitum Deum confitemur, ſed natum ante tempora, nec ante eſſe quàm natũ, nec ante natum quàm eſſe, quia naſci quod erat iam, non naſci eſt, ſed ſeipſum demutare naſcendo. Hoc autem humanum ſenſum, & intelligentiam excedit mundi, non hoc capit ratio humanæ intelligentiæ, ſed prudentiæ fidelis profeſſio eſt.* Roſi. Hilarij libr. ſu pradicto.

SVPRA egit Magiſter de proprietatibus, q̃ reſpiciunt eſſentiam. Hic agit de his, quæ r ſpiciunt ꝑſonas. Et hæc pars hĕt duas partes. Quia.n. diſtinctio perſonarum attenditur ſm duplicẽ emanationẽ.ſ.gñationis & ꝓceſſionis: ideo primo agit de generatione. Secũdo uero de proceſſione infra Diſt. 10. *Nunc post filij æternitatem de ſpiritusancto, &c.*] Item prima pars habet duas partes. In prima oſtendit quid de generatione filii eſt ſentiendum, Secundo ex incidenti, quo ſermone eſt ipſa exprimenda, ibi. *Hic quæri ſolet, cum generatio filij a patre, &c.*] Prima iterum pars habet quatuor partes. Primo ꝓponit ueritatem, quæ eſt a catholicis retinenda. ſ. ꝙ generans, & genitus ſunt per generationem diſtincti, & coæterni: ita quod generatio eſt diſtinctiua, & æterna. In ſecunda cõtra hoc opponit propoſitionem hæreticorum, ibi. *Sed contra hoc inquit hæreticus &c.*] In tertia determinat contra arguendo per rationes catholicorum doctorum. Aug. & Ambr. ibi. *Qui hoc dicit, non intelligit etiam natum eſſe &c.*] In quarta, & ultima reſpõdet compeſcendo inquiſitionem ſuperfluam hæreticorum, & etiam catholicorum ſuperborum, ibi. *Sed quæris a me (inquit Ambro. &c.*] ubi oſtendit, quòd inſcrutabile eſt ſacramentum generationis. Similiter ſecunda pars huius diſtinctionis, in qua Magiſter determinat quo ſermone generationis æternitas congruentius exprimatur; habet quatuor partes. In prima ponit doctorum apparentem controuerſiam. Nam quidam dicũt eam debere exprimi per uerba præteriti temporis: alii per uerba præſentis. In ſecunda prędictam controuerſiam reducit ad concordiam, ibi. *Sed ne tanti auctores in re tanta ſibi contradicere uideantur &c.*] In tertia per uerba Hilarii confirmat reſponſionem ſuam ne uideatur dictis Orig. inniti, ibi. *Hilarius quoque dicit filium natum ex patre, &c.*] In quarta cõcludit ſummatim, quid dicendum, ſiue quomodo loquendum: & quomodo etiam de generatione ęterna ſentiendum ſit, ibi. *Dicamus ergo filium natum de patre &c.*] Vbi confirmat ueritatem per auctoritatem Hilarii, per quam etiam ſoluit obiectionem hæretici.

NON eſt aliud pater &c.] Videtur falſum quod dicitur, quia bene ſequitur. Petrus eſt albus homo: ergo eſt animal album: quia idem ſignificant albus, & album: ergo pari ratione, quia idem ſignificant alius, & aliud: ſequitur, eſt alius, ergo eſt aliud ens. Si tu dicas, quod non eſt ſimile de hoc nomine aliud, & de hoc nomine ens. Contra. Bene ſequitur, eſt alius hõ: ergo eſt aliud animal: ergo a ſimili illud ſequitur. Reſpond. Dicendum, quod quia in Deo eſt ſingularis alietas: quia alietas eſt ſuppoſiti cũ omnimoda unitate naturæ: ideo ſingulari modo oportet exprimi, & quoniam maſculinum genus importat quandam diſtinctionem, uel diſcretionem, ideo reſpicit perſonam: ſed neutrum, propter indiſtinctionem reſpicit naturã: & ideo alius, Dub. I.

alius, importat alietatem in perſona: aliud, alietatem in natura; & ideo in diuinis non idem ſignificant. Poſſet etiam dici, ꝙ in creaturis aliud ſignificat, cũ dico iſte ẽ alius ab illo, & aliud dico cũ eſt aliud, & unũ ſequitur ad aliud: non ſic in diuinis: & non eſt ſimile de albo, quia album imponitur a forma ſpeciali, quæ eſt albedo.

Dub. 2. *Coæterne enim ſunt ſibi tres perſonæ &c.*] Videtur hoc falſum, quia ſi coæternę, & æternæ: ergo tres æterni, quod eſt contra Symbolum, ubi dicitur non tres æterni. Et iterum, contra rationẽ, quia numerus pluralis multiplicat formam. Vnde non uere dicitur tres ſunt Dii. Reſpon. Dicendũ ꝙ nomẽ ſignificãs ſubſtãtiam ĩ diuinis, reperiĩ ſecũdũ triplicem modum. quędam. n. ſignificant ſubſtantiam, & per modum ſubſtantiæ, ut nomen ſubſtantiuum, ut Deus: & tale nullo modo plurificatur, nec dicitur pluraliter, ſiue ſit ſubſtantiuum, ſiue ſubſtantiuatum: & hoc nomen æternus ſic accipiĩ in ſymbolo. Quædam ſignificãt ſubſtantiam per modum adiacentiæ, ſicut nomina adiectiua adiectiue tenta: & talia, quæ trahunt numerum à ſubſtantiuis, dicuntur pluraliter, & de genere talium ſunt uerba, & participia. Alia ſunt nomina, quæ important ſubſtantiam in adiacentia, connotando intra relationem mutuam, qualia ſunt coæterni: & talia ex duplici cã pñt dici pluraliter: tum rõne ſignificationis, ſiue modo ſignificandi: tum ratione connotationis: & ſic patet, quod nulla eſt contradictio. Quod autem obiicĩ. ꝙ pluralis numerus pluraficat formam. Dicendum, ꝙ hoc non eſt uerum in adiectiuis.

Quibus dic, non intelligit, &c.] Hic ponit Magiſter quatuor rationes demõſtrantes filium coęternum patri: & ita argumentum Arrii non ualere, quod eſt tale Filius eſt natus: ergo non æternus. Dub. 3

Dub. 4. *Sicut ſplendor &c.*] Hic innuitur prima ratio, quæ ſumpta eſt a ſimili, & eſt talis. Splendor eſt eiuſdem durationis cũ igne ſiue æqualis, & tamen eſt generatus ab igne: ergo multo fortius, cum filius ſit ſpendor patris: & quamuis ab ipſo generetur, erit ei coæternus: ergo concluſio dictæ rationis eſt falſa, & illa conſequentia intermenda: ſi natus eſt, erat quando non erat. Sed contra. ſi emanatio procedens à Deo eſt ei coæterna, ſicut emanatio procedens à creatura, eſt ei coęqua: ergo cum res exierint a Deo; uidetur, quòd ab æterno. Reſpondeo Dicendum, quòd egreſſus ſplẽdoris a ſole, a luce, uel igne, eſt egreſſus connaturalis, & talis eſt egreſſio filii à patre: non autem egreſſus creaturæ à creatore, imò eſt uoluntarius, & argumentum eſt bonum in propoſito.

Item ſi Dei filius, inquit Augu. &c.] Hæc eſt ſecunda ratio Auguſtini: filius Dei eſt uirtus, & ſapientia: ergo ſi non eſt æternus, aliquando fuit Deus ſine uirtute & ſapientia: ſed hoc eſt impoſſibile: ergo &c. Sed cõtra hãc rõne ſic obiicĩ. Si. n. ſequiĩ, ſi pater non habet ſapientiam Dub. 5. 6. de Tri nit. c. 1.

genitam, non eſt ſapiens, uidetur, ꝙ ſit ſapiens ſapientia genita, quod expreſſe negat Augu. in 6. de Trin. Reſpon. Auguſt. iſtam rationem redarguit in 6. de Trin. oſtendens illam procedere ex malo intellectu uerbi: attamen, quia Magiſter adducit eam, poteſt dici ꝙ ratio ualet, non quia pr̄ ſit ſapiens filio, qui eſt ſapientia genita, ſed quia eadem eſt ſapientia genita, & ingenita, & ita ſi una incipit, & alia.

Dub. 5 *Eadem quoque Arrianicæ quæſtioni &c.*] Hæc eſt tertia ratio q̃ adducit, & eſt Ambroſ. ſumpta ab auctoritate Eſa. Ante me nõ eſt Deus, & poſt me non erit: ergo nec pater ante filiũ, nec filius poſt patrẽ. Sed cõtra. In diuinis pſonis eſt ordo: ſed ordo nõ eſt niſi prioris ad poſterius: ergo &c. Reſpond. Dicendum, quod ſicut infra patebit non eſt ibi ordo durationis, quo alter eſt altero prius: ſed ordo originis, quo alter ex altero.

Ambr. li. 1. de fid: ad Gratianũ c. 5.

Diſ. 20 art. 2. q. 1.

Dub. 6. *Inuicem enim in ſe, & pater in filio &c.*] Hæc eſt quarta ratio, & eſt talis. Relatiua ſimul ſunt natura: ſed pater & filius ſunt relatiua: ergo ſimul: ſi pater eſt æternus: ergo filius coæternus: quia ſi prius fuit deus, & poſtea pater, mutatus eſt. Sed contra iſtam rationem poteſt argui pari ratione: prius fuit Deus, & poſtea dominus: ergo mutatus eſt. Reſpon. Aliqui uolunt dicere, ꝙ iſta ratio ualet, quia generatio eſt de ſubſtantia generantis: & ideo ſi incipit generare, ſubſtantia mutatur: Sed hoc non uidetur, quia generatio in diuinis non dicit motum. Alii dicũt, quòd quia genitus eſt conſubſtantialis gignenti, ſi mutatur genitus, & gignens: ſed genitus mutatur ſi de nouo generatur; ergo & generans per cõſequẽs. Alius modus dicendi eſt, quòd paternitas ueram dicit habitudinem in patre, non ſic creatio uel dominatio: & ideo paternitas ueniens mutat, non ſic dominatio. Sed nulla prędictarum rationum dat uigorem huic rationi contra hęreticos: quia hæreticus dicebat, quòd filius non erat coæternus patri, ac per hoc non conſubſtantialis, nec idem in ſubſtantia. Propter hoc notandum, quòd dicta ratio bona eſt contra hæreticum, facta eius ſuppoſitione, quia hæreticus dicebat patrem, & filiũ differentes in ſubſtantia, & natura ſicut in generatione carnali: pari ratione contra eum dicit Ambroſius, cum ita ſit, quòd pater iſte carnalis mutet̃, acceſſione generationis, qui generat alium in ſubſtantia, & in diuinis ſimiliter pater generat aliũ in ſubſtantia: ergo acceſſione generationis mutatur & iſte: Quocunque tamen modo dicatur, non eſt magnum periculũ, quia non omnia argumenta, quæ fiunt, ad ueritatem ſunt neceſſaria.

Vbi ſupra.

Vox ſilet, non mea tantum, ſed & angelorum &c.] Videtur malè dicere, angelorum, quia uox non eſt niſi habentium organa, & reſpirationem, ſed angeli hęc non habent. Si dicas, quod habent uoces ſpirituales, non prolatas, ſicut dicit Damaſcenus, quod tradant ſibi intelligentias ſuas ſine uoce prolata: quęro, q̃ ſit neceſſitas uocis ſpũalis, & q̃s mo- Dub. 7.

Libr. 2. d Orth. fid. c. 3.

modus loquendi,& quis modus audiendi. Reſp. Breuiter hic dicendum eſt.[quia hoc extra principale propoſitum eſt, quantum ad partem iſtam, quia in angelis ē: neceſſitas locutionis] q a ſicut unicuique naturæ rationali data eſt uoluntas libera, ſic cō ſcientia ſecreta. Vnde ſicut non poteſt aliquis uoluntatem alterius in aliud uertere, ſed ſolum inducere, niſi ipſa ſe inclinet, præter ſolum Deum, in cuius manu ſunt corda hominum, ita nemo poteſt conceptiones alterius cognoſcere; ſed ſolum coniicere, præter deum, niſi ipſa intelligentia exprimat, & ipſa expreſſio locutio nuncupatur. Ratio autem huius eſt, quia ſolus Deus format mentem & quantū ad intellectum, & quantum ad effectum: & modus loquendi ſimilis eſt modo addiſcendi. Sicut enim nos p ſenſum addiſcimus, ita q ſpecies p interiorē ſenſum peruenit ad intellectū, ſic exprimimus: quia uerbū cogitationis internæ unitur uoci in excogitatione, & poſtmodum uoci ſenſibili in pronūciatione, & ex hoc fit expreſſio ī actus. Angelus autem unica uirtute facit, quod nos pluribus. Vnde Augu. ſicut per applicationē ſpeciei innatæ ad ipſum cognoſcibile ipſum cō gnoſcit, ſic ordinando ſpeciē innatam ad alium angelum cognoſcentem, conceptus ſuos aperit, ſimiliter alius mutua conuerſione recipit: & ſic unus loquitur, alter audit. Simile eſt de duobus ſpeculis ſibi oppoſitis, ſi uoluntarie poſſent abſcondere aliis, & auferre, quæ in ſe relucent.

Dicamus uerius, ſemper natus, &c.] Gregorii ratio hæc eſt, ut Deus æternus, & perfectus ualeat deſignari: Sed contra hoc eſt, q inter omnia tēpora præſens maiorem conuenientiam habet cū æternitate: quia uerius dicitur, eſt, de Deo, quàm fuit, aut erit, ſicut exponit Aug. ſicut habitum eſt in precedēti diſtinctione. Ratio huius eſt, quia præſens dicit ens in actu, alia tempora nō. Reſpon. Dicendum, q ſicut eſt ſupra tactum eſt, quod uerba diuerſorum temporum dicta de Deo non ſignificant aliquos temporales actus; ſed importāt durationem diuini eſſe ſine initio, ut pteritum: ſine interuallo, ut præſens: ſine termino ut futurum: & quia omnia iſta æque uere reperiuntur in Deo: ideo omnia æque uere dicuntur de Deo. Sed tamē quia multi errauerunt in generatione quātum ad initium, pauci uel nulli quantum ad interuallum uel terminum: ideo ſacri doctores, ut ora hæreticorum obturarent, eam per uerbum preteriti temporis quod ſemper ſignificat, ut preteritum, & ita nunquā habere principium, expreſſerunt. Alia ratio eſt: quia nos generationem diuinam manuductione quadam intelligimus per generationem, quę circa nos eſt, & quia uidemus in hac generatione, quia genitus dū generatur, eſt imperfectus, ne crederet poſſet aliquis, quòd dei filius eſſet imperfectus, ideo decreuerūt dici ſemper, genitus, Dicendum ergo, quòd quantum eſt ex parte rei, æque uere, ac proprie dicitur unum, ſicut reliquum. Quod uero dicit Greg. dicit qui

Dub 8. Li. 29. Moral. Cap. I.

tum ad maiorem fidei explanationem, ne error habeat locum, & ſic exponit Magiſter. Magis ergo conuenit dicere, ſemper genitus, quàm ſemper generatur. Nec eſt ſimile de hoc uerbo, eſt, & fuit: quia hoc uerbum, eſt, ſignificat per modum quietis: & ideo eſſe, dum eſt, perfectum eſt: ſed hoc uerbum, generari, penes hæc inferiora, per modum fieri: & quia in pluribus hoc uerum eſt, ꝙ aliquid dũ fit, nõ habet eſſe perfectum, ideo non eſt ſimile ſecundum rationem intelligentiæ.

Dub.9 *Ego hodie genui te, &c.*] Quæritur quõ hoc intelligitur. Quia hoc põt intelligi de die, quo ex matre natus eſt: ſed hoc nihil uidetur ualere: quia ſm hanc generationem non habuit patrẽ, ſed tãtum matrem. Reſp. Dicendum, uerbũ illud intelligendũ eſt cauſaliter. Secundum.n. generationem ex matre dicitur genuiſſe, qa fecit generari. Similis expoſitio ſuper illud Matth.4. Potens eſt de lapidibus illis ſuſcitare filios Abrahæ. Glo. in huius teſtimonium rei Deus de Sara genuit filium, ideſt fecit generari.

Dub.10 *Splendor autem non ſemel &c.*] Contra. Si hoc ſimile rectum eſt, uidetur quòd filius non ſemel naſcatur: ergo quæritur, quare magis generatio filii aſſimilatur ſplendori, q̃ aliis rebus, maxime cum non generetur a luce ſplendor, niſi ad præſentiã corporis obiecti? Præterea filius dicitur lux, non ergo ſplendor lucis. Reſp. Dicendum, ꝙ generatio filii habet in ſe perfectam cõformitatem, coæternitatem, & æqualitatem: & quia in creatura una ſimul hæc nõ poſſumus inuenire, & iõ capimus ex multis, & ideo multa iſti aſſimilamus. Quantum ergo ad conformitatem, ſimilis eſt generationi uerbi quod eſt ſ'ples, perfecte repræſentat illum a quo eſt. Quantum ad coæternitatem, ſimilis eſt egreſſui ſplendoris a luce, in quo eſt coæternitas, propter lucis actualitatem. Quantum ad æqualitatem, ſimilis eſt generationi uiuentis ex uiuente, qui generat ſibi æquale omnino: & ſic diuerſimode comparatur a Sanctis. Cõparat ergo Orige. ad egreſſum ſplendoris, non quantum ad iterationis aſſimilationem; ſed quantum ad priuationẽ intermiſſionis, ſiue interpollationis. Et nota, quod differunt ſplendor, radius, & lumen: cum omnia dicant influentiam a luminoſo: quia radius dicit emiſſionem ſecundum diametralem diſtãtiam: lumen, ſecundum circunferentiam: utrinque tamen in profundum trãsferentis: ſplendor dicit repercuſſionem ad corpus tranſparens, terſum, & limitatum; ſed tamen hic Orige. notat ſplendorẽ, lumẽ progrediens a luce. Ad illud ergo qđ obiicit, ꝙ filius eſt lux, dicendum, ꝙ lux habet in ſe naturam manifeſtandi: & ita reſpicit cognitionem, & appropriatur filio. Habet in ſe uim multiplicandi, ſiue generandi ſplendorem, & ita appropriatur patri.

Et quod cum ſacramento ſcientiæ ſuæ, &c.] Videtur enim Dub.11 male dicere: quia ſecũdum hoc ꝙ pater ſm ſacramentũ ſcientiæ generat filium: ergo ſcientia eſt ratio generandi. Reſpon. Dicendum,

dum, ꝙ Hilarius uocat hoc ſacramentum ſacrum ſecretum, dicit autem filium naſci cum ſacramento ſcientiæ, quia filii generatio non tantum ſacra, ſed ẽt ſecreta eſt: non (inquã) deo ſecreta, ſed nobis: quia nos eam nõ cõprehẽdimus, ipſe aũt ꝑfecte nouit eam: ideo dicit cum ſacramento, &c.

Dub. 12 *Quod autem ex uiuo &c.*] Videtur hoc falſum, quia puer naſcitur de patre, & matre uiuentib. & tamen utrunque habet. ſ. imperfectionem, & nouitatem. Reſp. Ratio Hila. ſicut patet per literam ſequentẽ intelligenda ẽ de uiuo per eſſentiam: ubi. n. eſt uiuens per eſſentiã, non fit ex non uiuo uiuens, ſicut fit in uiuẽte per participationẽ, ubi nõ generatur uiuum ex uiuo, niſi per non uiuum, ut patet: quia homo non generatur ex homine niſi mediante ſemine.

Dub. 13 *Neque ex deriuatione, ſ. d ex uirtute natiuitas eſt &c.*] Videt̃ male dicere, quia ſecundum Dionyſium, & Anſelmum, pater ſe habet ad filium, & ſpiritumſanctum, ut fons, & illi ut riuuli: ſed riuus eſt a fonte per deriuationem. Reſp. Dicendum, ꝙ natiuitas, quę eſt per deriuationẽ, attenditur quantum ad tranſmutationẽ aliquã circa illud qđ traſmutatur, & ita dicit paſſionem quandã, ac per hoc infirmitatem: ſed uiuens quod eſt uita, eſt actus purus, & ita eſt uita pura, in qua non eſt infirmitas, ſed pura actualitas, & ideo uult Hilar. dicere ꝙ pater generans eſt tota uita, & quod generat non eſt per paſſionum demutationem, ſeu diminutionem, ꝗ attenditur in deriuatione, ſed per omnimodam uirtutem, ergo filius genitus eſt uirtus, non per mutationem natus.

Dub. 14 *Vbi autem pater auctor eſt &c.*] Videtur ꝙ improprie dicat, q̃a auctoritas dicit cauſalitatem; ſed hæc non recipitur in diuinis: ergo &c. Dicendum, ꝙ auctoritas dicit quandam principalitatem, ſiue auctoritatem in ꝑſona, quæ nihil habet ab alio, ſed ab ipſo oẽs: & iſta auctoritas in patrẽ eſt innaſcibilitas, unde non dicit cauſalitatem, ſed priuationem principii, & per hoc ſummam principalitatem.

Dub. 15 *Quod ab æterno &c.*] Innuit Hila. hic tale argm̃. Si filius nõ eſt generatus, ſiue natus ab ęterno, generatio eius non eſt æterna: & ſi hoc, pater non gñat ab ęterno, ergo pr̃ nõ eſt æternus, ergo q̃ derogat æternitati filii, derogat ęternitati patris. Sed iſta ratio non ur̃ ualere, quia ſimiliter ego arguam ex parte creatoris, & creaturę: ſed creatura non eſt æterna, non. n. ab æterno creauit deus, & ita non ẽ creator æternus. Reſp. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile, ſicut patet ex ſequenti eius, quod Hilarius ſupponit, ꝙ eſſe patrem ſit proprie propriũ illius perſonæ, ergo cũ tale ſemper conueniat, Aut aliter res non habet eſſe ꝑfectum: ſequitur de neceſſitate, aut filius eſt æternus, aut pater ab ęterno non habet eſſe perfectum: creare uero, & ſi ſolius dei ſit, tamen ratione connotati habet imperfectionẽ coniunctam, ſm̃ quam non tm̃ impoſſibile, ſed ẽt non intelligibile eſt aliquid ab æterno creari.

Sed

Pa.26 *Sed ſipſum de mutare naſcendo &c.*]Contra, quia ſecundum hoc cum filius Dei prius eſſet, & poſtea ex uirgine natus, ſic ergo eſſet mutatus. Rñ. Dicendum, quòd Hila. intelligit ſecũdum eandem naturam, ſecundum quam prius erat: ſi enim ſecundum eandem naturam prius erat, & poſtea natus eſt, neceſſe eſt ꝙ ſecundum illam naturam mutatus ſit: ſed ſi ſecundum aliam naturam, oportet mutationem fieri in illa natura: ſed non in perſona: cum illa natura non dicat aliquid in perſona, ſed magis aliquid cum perſona. Vnde nulla fit mutatio in illa natura.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An in diuinis ponenda ſit generatio?

AD intelligentiam eorum quę dicit Magiſter de generatione ęterna, in præſenti diſt. quatuor principaliter quæruntur. Primo quæritur, utrum in diuinis ſit ponenda gñatio. Secundo, dato ꝙ ſit, utrũ gñatio in diuinis ſit ponenda perſonarũ diſtinctiua. Tertio q̃ritur, utrum illa gñatio ſit æterna. Quarto & ultimo, quærit̃, utrũ illa generatio ſit terminata.

QVod generatio ſit ĩ diuinis, oſtenditur primo a minori. Multofortius debet eſſe generatio in eo qui gñatione alĳs tribuit, q̃ ĩ hiſq̃ recipiũt, ſed generatio eſt in creaturis, ergo & in deo qui tribuit. Et hoc eſt qđ dr̃ in Eſa. ult. Si ergo qui gñationem alĳs tribuo, ſterilis ero? dicit dominus, quaſi dicat non.

ITEM. Oſtenditur illud idem a poſteriori. Per prius.n. eſt paternitas in Deo, quam in creatura, ſed paternitas, & gñatio uere eſt in creatura, ergo & in Deo. quod prius ſit ibi, dicit Apoſtolus Eph. 3. Ex quo omnis paternitas in cœlo, & in terra nominatur. ITEM, oſtenditur hoc ipſum a ſimili. Quia omne qđ perfectionis eſt, attribuendum eſt deo, in quo eſt ſumma omnis perfectionis: ſed generatio eſt perfectionis in creatura, ut uult Philoſophus, quia perfectũ eſt quod poteſt generare quale ipſum eſt, ergo &c. 2. De Anima 34. ITEM. illud idem oſtenditur illa rõne. Diuina natura eſt ſumme bona, & actualiſſima, ergo ſumme qoteſt, & uult ſe communicare, ſed prima, & ſumma ratio cõicãdi eſt in generatione, ergo neceſſe ē in diuinis ponere gñationẽ.

CONTRA. Generatio in creaturis, aut eſt perfectionis, aut imperfectionis. Si perfectionis, tunc ergo cum ſubſtantiæ ſpirituales, & incorporales ſint nobiliſſimæ, debet in eis generatio eſſe, ergo cum non ſit in eis, nõ eſt nobilitatis, ſed quod non eſt nobilitatis non eſt in deo, ergo &c. ITEM. ubi eſt gñatio, ibi eſt uariatio: generatio.n. eſt ſpecies motus: & inter omnes ſpecies motus maior eſt uariatio in motu ſm ſubſtantiam, quia eſt entis in potentia, minor in motu ſm locum: ergo cũ in deo non ſit uariatio, nec aliqua ſpecies motus, etiam illa quæ minima eſt, ut loci mutatio, ergo nec gñatio. ITEM, ubi ē gñatio, ibi eſt corruptio. Vnde Auctor de Pro. Poſ. 26.

de cauſis, ꝙ ꝓ longe ſtare a principio reliquo modo compleuit eſſe deus,continuam etiã in his faciens generationem: & hmôi ſignum eſt ꝙ ſola corruptibilia generant, & generãtur in creaturis,ſed in deo nulla cadit corruptio, ergo nec gñatio. Item.ubi eſt generatio,ibi nutritio. Vnde ad tot, & plures ſe extendit uis nutritiua quam generatiua,ſed in deo non eſt uis nutritiua,ergo nec generatiua, ergo nec nutritio, nec generatio, ergo generatio non eſt in diuinis.

RESOLVTIO.

Cum natura diuina ſit in pluribus communicata per cõformitatem in natura, non niſi per generationem eſſe poteſt: cum hac emanatio ſit per conformitatem naturæ.

Resp. Dicendum,ꝙ generatio ponenda eſt in diuinis eſſe :huius ratio potentiſſima eſt,ut ere do,quia oĩs natura eſt communicabilis,& quia in deo ꝓ ſui nobilitatem eſt aptitudo actui cõiuncta,immo ipſe actus,oportet quòd natura ſit pluribus communicata, ſed non poſſunt eſſe plures ab una natura, quin unus ſit ab alio, uel ambo à tertio,ergo cum ante diuinas perſonas nihil ſit,oportet ꝙ una ſit ab alia, & qm̃ ſunt conformes in natura,& generatio eſt emanatio ſecundum conformitatem naturę,ideo ere do ꝙ neceſſe eſt in diuinis ponere gñationem. Vt aũt intelligatur per quem modum. Notandum,ꝙ generare de ſui propria rõne eſt ſimilem ſibi in ſubſtantia,& natura producere.Sibi uero ſimilem in natura producere tripliciter eſt. Aut per impreſsionem ſuæ ſimilitudinis in alio, & ſic generatur caracter à ſigillo,lumẽ à luminoſo, ſpecies ab obiecto. Alio modo per eductionem ſpeciei conſimilis ab alio, & ſic generatur elementum ab elemento. Tertio modo per ꝓductionẽ ſimilis de ſimili, ſiue de ſeipſo, & ſic generatur animatum ab animato, & iſte tertius modus eſt perfectior. Vnde non reperitur niſi in ſubſtantiis habentibus formam nobilem quæ eſt uita. Et iſte modus generationis eſt ſecundum naſcentiam,& eſt in deo,& creaturis, ſed differenter, quia producere alium ex ſeipſo, poteſt eſſe dupliciter, uel ex ſe toto, uel ex parte ſui. Ex ſe toto, non poteſt producere, niſi ille cuius eſſentia poteſt eſſe in pluribus una, & tota. Nam ſi non poteſt eſſe in pluribus una,& tota, ſi generans dat totam ſuam ſubſtantiã generato,tunc ſubſtantia tota tranſit in generatum,& generans perdit ſubſtantiam totam generando, quod eſſe non põt. Ideo adhuc neceſſe eſt ꝙ talem habeat ſubſtantiam, quæ una, & tota ſit in pluribus, talis aũt ſubſtantia non eſt niſi ſubſtantia habens ſummam ſimplicitatem, hæc autem eſt ſola diuina eſſentia, in qua propter ſummam ſimplicitatem ſuppoſitum non addit ad eſſentiam. unde nec ipſum coarctat, nec limitat,nec formam multiplicat. & ideo in eo poteſt eſſe generatio communicans eandem ſubſtantiam totam,& talis generatio eſt omnimodę perfectionis.

& in

& in ſolo deo reperitur, ratione iam dicta. Alio modo contingit aliquem ex ſe producere quantum ad partem ſui,ſic pater naturalis generat filium,partem ſubſtantiæ tranſmittendo, & decidendo: & hæc generatio neceſſario eſt cũ tranſmisſione,quia.n.pars deciſa,nõ habet actũ totius, neceſſe eſt ꝙ ꝑ mutationem acquirat,ſed qđ acquirit quod non habet,uariatur, iõ hæc gñatio ẽſt mutatio, & hẽt uariationẽ coniunctã, & ẽt cũ corruptione adnexa.Quia.n.aliqua pars gñantis deperditur, generans eſt à quo põt fieri ablatio, & ita corruptio. Eſt ẽt cũ cõſeruatione adiuncta, quia.n.fit deperditio,neceſſe eſt ꝙ per nutrimentum fiat reſtauratio, & ideo gñatio in creatura & perfectionis,& imperfectionis eſt.

Perfectionis a parte uirtutis ꝓducentis,imperfectionis à parte ſubiecti diuiſibilis: & ideo eſt in ſolis animatis quæ habent formã perfectionis.i.aĩam,& ipſum.ſ.corpus,& animam, defectibile, & reſtaurabile. Generatio uero in diuinis eſt omnimodæ perfectionis. Quod enim non eſt ex parte,ideo eſt, quia habet actu ſpeciẽ. Et ideo nec ibi ẽ in natura imperfectio, nec uariatio, quia nihil nouũ acquiritur. Nec corruptio, quia nihil adimitur, Nec nutritio,quia nihil reſtituitur.

Et ex hoc patet ſolutio obiectorũ,q̃a gñatio de toto eſt tantæ ꝑfectionis, ꝙ nõ põt eſſe in creatura aliqua: gñatio uero ex parte, tantã hẽt imperfectionẽ adiunctã,ut non posſit eſſe circa ſubſtantiã inuariabilem, & incorruptibilẽ,& ſimplicẽ, non ſolũ ĩ natura increata, uerũetiã in natura creata. Aliq̃ rõnes ꝓbãt de gñatione, q̃ ẽ ex ꝑte &c.

QVAESTIO II.

An generatio in diuinis diſtinguat inter gignentem, et genitum.

VTRVM generatio in diuinis ſit perſonarũ diſtinctiua. Et ꝙ ſic oſtenditur hoc modo. Augu.dicit circa principiũ de Tri. Nulla res ẽ q̃ ſeipſam gignat,ut ſi:ſi ergo gignit,aliam gignit: ſed inter aliam rem,& aliam,eſt diſtinctio,ergo &c. ITEM.gñatio eſt emanatio,ſed ubi eſt emanatio,ibi eſt multiplicatio, ſiue pluriſicatio,ubi aut multiplicatio, ibi & diſtinctio: ergo ubi generatio,ibi neceſſario eſt diſtinctio.ITEM.generatio in diuinis eſt relatio, ſed relatio importat reſpectum,& ordinẽ: ſed ubi reſpectus,& ordo,ibi ſuppoſitorũ & relatorũ,ſiue ordinatorũ diſtinctio,& ſic &c. ITEM, minor diuerſitas ſuſtinetur à ſuppoſito,uel in ſuppoſito cõpoſito, & multiplici, q̃ in ſubſtãtia ſimplici,& uniformi: ſed relatiua oppoſita nõ ſtãt ſimul in eodẽ in diuiduo creato:ergo nec in ſimplici hypoſtaſi.Probatio medię. Bene ſequit̃,Sortes eſt pr̃ Platonis:ergo non eſt filius eius, uel eſt diſtinctus ab eo:ergo multo fortius in diuinis.

Aug. I de Tri. c. 1. & li. de im mortalitate animæ c. 8. & Ari. 2. de Anima 48. & Anſel. Monolog. c. 41.

CONTRA, Pater generando filiũ,dat ei totũ qđ het: ſed hẽt eſſentiã,& perſonã, ergo dat ei eſſentiam, & perſonam, ergo ſicut filius nõ diſtinguitur à patre eſſentialiter,ita nec perſonaliter,ut uĩ.ITEM, Pr̃ cõicat filio

eſſentiam

eſſentiam ſuam pp ſummã ſuã ſimplicitatem;ſed æque ſimplex eſt pſona,& eſſentia:ergo qua ratione communicat eſſentiã,communicat & perſonam. ITEM. In patre idem eſt natura, & perſona: ergo impoſſibile eſt ꝙ communicet unum,quin communicet aliud: ergo ſi dat naturam; & perſonam. ITEM. Videtur ꝙ relatio non diſtinguat aliqua ratione: quia unus,& idem pũctus eſt principium,& finis, reſpectu diuerſãrum linearũ; ergo ſi iſtæ relationes nõ ſunt diſtinctiuę,uidetur ſimiliter ꝙ nec paternitas & filiatio. SI DICAS ꝙ non omnes relationes diſtinguunt, ſed ſolum naturæ:ut principium, & & principiatum,finis,& finitum. Contra,pater & filius ſe habent, ut intelligens, & intellectum,ut dicit Anſel.ſed idem non poteſt eſſe intelligens, & intellectum, ergo &c. ITEM. Maior eſt repugnantia in contrariis q̃ in relatiuis;ſed albedo,& nigredo,q̃ ſunt contraria;non faciunt diſtinctionem circa Petrum: quia idẽ poteſt modo eſſe albus, modo niger: ergo multoſortius unus ĩ diuinis modo erit pater,mõ filius. ITEM. Quæritur, quare potius relationes faciũt diſtinctioné pſonæ q̃ eſſentiæ, cum æquè bene poſſint eſſe plures eſſentiæ, uel naturæ in una perſona, ſicut econuerſo.

RESOLVTIO.

Diſtinguit realiter perſonaliter: ſed non realiter eſſentialiter.

RESP. Dicendum, quòd generatio in diuinis,ſicut oſtenſum eſt,facit realem diſtinctionem inter generantem, & generatũ, non rationalem,uel intellectualem ſolum,ſicut dixit Sabellius, & realem quantum ad perſonã, non quantũ ad eſſentiã,ſicut dixit Arrius. Quod ſic patet. Generatio in creaturis,dicit emanationem per modum actionis, ſiue mutationis;ĩ Deo emanationem per modum relationis, inquantum talis emanatio dicit diſtinctionem in perſona. Rõne emanationis eſt diſtinctio:qa ſicut dicit Anſel. Nec intellectus capit, nec natura pmittit, illũ q̃ eſt ab alio, eſſe illũ a quo eſt, ſm ꝙ poſitiue dr aliqs eſſe ab alio. Na pr̃ priuatiue dicitur eſſe à ſe, idest non ab alio: inquantum talis emanatio ponit diſtinctioné in perſona. Generatio enim eſt productio conuenientis in natura. Ratione naturę non poteſt eſſe diſtinctio: ergo uel erit ratione ſuppoſiti,uel proprietatis. Si proprietatis,aut abſolute,aut reſpectiue. Non abſolute:quia tũc eſſet diſtinctio in natura. Nec reſpectiue,utputa relationis, quia in relatione ſm ſe nõ eſt motus in creaturis, nec origo in diuinis. Vnde filiatio non generatur niſi in alio,ergo neceſſe eſt ꝙ ſit diſtinctio in ſuppoſito. Similiter ratione relationis eſt diſtinctio, quia nihil ad ſe refertur,nec ordinatur. Ratone uero talis relationis eſt diſtinctio perſonalis; qa gñare, & gñari, cũ dicãt relationem per modum actionis, & paſſionis, dicunt eam in ſuppoſito,& reſpectu ſuppoſiti. Et ideo quia relatio eſt inter extrema, notat diſtinctioné,patet ꝙ diſtinctio eſt ibi ſuppoſitorũ. His uiſis, patet facile ſoluere ad obiecta.

QVOD ergo obiicitur, pater communicat filio totum quod habet,

habet, uerum eſt præter generationem, & generationis diſtinctionem. Ipſa enim ratio communicandi dat intellgere diſtinctionem: quia nullus communicat ſibi, ſed alii: & ideo id in quo diſtinguit, nõ communicat. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ æque ſimplex eſt perſona, ut eſſentia. Dicendum, quòd ſimplicitas eſſentiæ eſt ꝙ ſit in pluribus: ſed ſimplicitas ſuppoſiti eſt, ꝙ non ſit in pluribus. Nam ſuppoſitũ, ſiue indiuiduum quantum eſt de ſe, dicitur eſſe quod eſt in uno ſolo: ideo non eſt ſimile. AD ILLVD, quod obiicitur ꝙ idem eſt eſſentia, & perſona. Dicendum, quamuis ſint idem, non tamen ſunt ad idem: quia perſona eſt ad alium, ideo generatur, & refertur: eſſentia uero non, ideo eſſentia communicatur, & perſona diſtinguitur. Sicut ergo, quamuis idem ſit in patre eſſentia, & perſona, tamen perſona generat, eſſentia non: ſic econuerſo, eſſentia communicatur, & perſona nõ. AD ILLVD, quod obiicitur de principio, & fine in puncto, patet reſponſio: quia illę nõ ſunt mutuæ relationes, quod proprie requiritur ad diſtinctionem, unde non ualet. QVOD obiicitur de telligente, & intellecto. Dico, ꝙ ibi non eſt relatio ſecundum eſſe; ſed ſecundum dici: ad hoc autem ꝙ relatio diſtinguat, oportet quòd ſint relationes mutuæ: quia aliter nõ diſtinguunt, oportet etiam quòd dicant relationẽ ſecundum eſſe. AD ILLVD, ꝙ obiicitur de albedine, & nigredine. Dicendum, ꝙ nulla eſt oppoſitio formarum, niſi conſiderentur reſpectu eiuſdem temporis, & impoſſibile eſt ꝙ idem ſubiectum eodem tempore ſit album, & nigrum: relationes autem in diuinis ſimul ſunt. AD ILLVD, quod ultimo quęritur, quare magis relationes faciunt diſtinctionem in perſonis, quàm in eſſentia: patet ex iam dictis reſpõſio. Poteſt etiam alia ratio reddi: quia pluralitas naturarum impedit ſimplicitatem perſonæ; ſed non ſic econuerſo, quod patet ſic. Plures naturæ ſunt in una perſona. Aut ergo per gratiam, aut ꝑ naturam. Si per gratiam unionis, ſic: quia natura unica conſequitur unitatem perſonę, non impedit. Sed ſi naturaliter, ut in Petro eſt pluralitas eſſentiarum, ſiue naturarum: tunc cum intellectus naturæ præcedit perſonam: & non natura ex perſonis, ſed perſona ex natura, ſic neceſſe eſt perſonam eſſe compoſitã, & inde eſt quòd ĩ diuinis magis eſt unitas naturæ, cum pluralitate perſonarum, quam econuerſo.

QVAESTIO III.

An generatio in diuinis æterna ſit?

VTRVM diuina generatio ſit æterna. Quod ſic, oſtenditur hoc modo. In creaturis operans naturaliter operatur quàm citius poteſt; & de perfectione agẽtis eſt, ꝙ citiſſime poſſit operari: ergo cum productio filii à patre ſit per naturam, & ſummam potentiam, quàm cito fuit pater, genuit: ſed fuit ab æterno: ergo &c. ITEM. De perfectione generationis eſt, ut quod generatur æquetur generãti: ergo cum diuina generatio ſit perfectiſſima, filius erit patri per omnia ęqualis; ſed pater eſt infinitus duratione, ergo & filius. ITEM. Intelligere *Ex. 9. Met.* *Ex 12. Met.*

telligere

telligere ſe coæternum, eſt mentis diuinæ. Nunquam enim eſt ponere quòd de non intelligente ſit deus factus intelligens: Sed uerbum eſt coæternum menti intelligenti: & hoc enim ꝙ mens ſe intelligit, uerbum gignit. Si ergo propriiſſime filius eſt uerbũ, eſt coæternum patri: & hoc eſt ꝙ dicit beatus Ioa. In principio erat uerbum. ITEM. Idem oſtenditur per impoſſibile, omne quod cœpit eſſe, eſt mutatum ſecundũ ſubſtantiam: ſed omne quod incipit generari, eſt mutatum ſecũdum ſubſtantiam; ſed generatio eſt de ſubſtantia generantis: ergo ubi incipit eſſe generatio, ſubſtantia generantis mutatur; ſed ſubſtantia dei patris ſecundum eſſe eſt immutabilis: ergo generatio non incipit ĩ diuinis.

CONTRA. Sicut ſi habet corruptio ad nõ eſſe ex parte finis: ſic generatio ex parte principii: ſed omne quod corrumpitur, definit eſſe: ergo omne quod generatur incipit eſſe: ſed nullum tale é æternũ: ergo &c. ITEM. Quicquid producit diuina eſſentia, eſt ipſi poſterius tempore, ſiue duratione: ergo pari ratione qcquid producit diuina perſona: cũ eſſentia, & perſona ſunt idem.

Ex 5. Phy.

ITEM. In deo idem eſt ſuum eſſe, & ſua duratio: ſed filius habet principium durationis; ſed qđ habet principium eſſendi, incipit eſſe, ergo &c. ITEM. Pater caret principio & caret initio: ergo qua ratione communicat filio non habere initium, eadem ratione communicat ei non habere principium, aut ſi nõ hoc, nec illud.

RESOLVTIO.

Aeterna quidem; & propter generãtis ſummam fœcunditatem: & propter geniti perfectam æqualitatem: & propter utriuſque expletam actualitatem.

RESP. Dicendum, ꝙ generatio filii eſt æterna, tum ratione generantis, tum ratione geniti. Ratione generãtis, propter ſummam, & perfectam fœcunditatem. Ratione geniti, propter ſummam, & perfectam æqualitatem: quarum utraque conditio tollit, ne filius ſit poſterius patre, ſicut uiſum eſt in opponendo. Alia ratio eſt propter ſummam in utroque actualitatem: in qua non diſtat actus à potẽtia, nec poſſe antecedit eſſe.

AD ILLVD, quod obiicitur quòd corruptio ponit terminũ finalem. Dicendum, ꝙ corruptio ſemper dicit uariationem & mutationem, & ita cõuerſionem entis in non eſſe, & ideo ponit terminum finalem. Sed generatio aliquando dicit mutationem, ut in creaturis, & ſic ponit terminũ initialem; ſed in diuinis non dicit mutationem ex nõ ente; ſed emanationem ab ente. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ eſſentia nihil producit niſi ex tempore. Dicendum, quod ſicut perſona producit aliam perſonam, ſic eſſentia aliam eſſentiam. Aliã autem creaturam eſſentia ex ſeipſa non producit, cum ipſa ſit immutabilis. Nec ex alia, quia ſimiliter eſſet quærere, unde producit illam aliam: & ſic neceſſe eſt in productione prima creaturæ, quòd producat ex nihilo, & omne ſic productũ, habet eſſe poſt non eſſe, & ita initium. Perſona autem

aũt nõ de nihilo ꝑducit pſonã, & ideo non facit de nõ ente ens, & ideo nullum ponit initium ta lis productio. AD ALIVD ꝙ obii citur, quòd filius habeat principium eſſendi. Dicendum, quòd principium dicitur duplex, ſcilicet originale, & initiale. Secundum ꝙ principium dicitur originaliter, ſic filius tam quantum ad eſſe, q̃ quãtum ad duratione͂, habet principium, quia utrũque habet ab alio. Si auté principiũ dicatur initium, ſic dico, ꝙ nec habet principiũ eſſendi, nec durandi. Primum principium non aufert rationem æterni: ſecundũ uero ſic. AD ILLVD, quod obiicitur ultimo, quare pater communicat filio carentiam initii, non principii: patet iam reſponſio, quia temporale, & æternum differũt de neceſſitate per eſſentiam: principium & principiatũ nõ ſic: ideo nõ eſt ſimile de hoc, & illo: quia ergo quod habet initium, eſt temporale, quod caret eſt æternum, ideo cum pater, & filius ſint unius eſſentiæ, patet &c. Rurſum cum habere principium, & non habere dicat differentiam perſonæ, & hęc eſt inter patre͂, & filium, ideo ſicut pater non communicat filio perſonã, ſed tantum naturam, ſiue eſſentiam, ſic cõmunicat ei non habere initium; ſed non cõmunicauit non habere principium.

QVAESTIO IIII.

An generatio filij termina-ta ſit.

VTRVM generatio filii ſit terminata. Et ꝙ ſic uidetur. Auguſtin. in Libr. 83. q. Qui ſemper naſcitur, nũquam eſt natus, ac ꝑ hoc nunq̃ eſt filius. Nullus ergo per generationem dicendus eſt filius, quouſque generatio ſit terminata; ſed uerbum patris recte dicitur perfectus filius, ergo generatio eſt terminata. ITEM. Ratione oſtendit ſic. Produci terminatur ad productum eſſe: ergo generari ad generatum eſſe; ſed filius DEI eſt generatus & natus: ergo eius productio, ſiue generatio eſt terminata. ITEM. Nobilius eſt eſſe generatum, quàm generari: quia g͂ari eſt uia ad generatum eſſe, & non econuerſo: ſed quod nobilius eſt, DEO eſt attribuendum: ergo magis dẽt ei attribui generatum eſſe, q̃ g͂ari: ergo generatio filii dr̃ in terminatione. ITEM. Generatione, q̃ ſemper eſt in generãdo, ſemper aliquid, uel aliq̃ producit: ſed non producit id qđ ꝑductum eſt ſm̃ id, quod eſt productũ: ergo oportet uel ꝙ iteret, uel ꝙ ſuccedat generatum in tali g͂atione: ſed in filio DEI nec ẽ ſucceſſio, nec ibi iteratio: ergo nec continua g͂atio: ergo filii DEI generatio eſt terminata.

CONTRA. Dam. DEUS infinite & ſine tẽpore ens, infinite, & inquieſcibiliter generat: ergo g͂atio nunquã terminat. ITEM. Ratione uř hoc idem poſſe mõſtrari: æternũ non hẽt ſe aliter nunc q̃ prius; ſed ſemper omnino uniformiter: ergo ſi ſemꝑ pr̃ a principio g͂at, adhuc g͂at: alioquin aliter ſe haberet nunc q̃ prius, & ita generatio æterna mutaretur. ITEM. Simplex & infinitũ caret omni termino: ſed generatio filii eſt ſimplex, & infinita; ergo generatio filii caret omni termino. Quod ſit infinita patet, quia filius eſt infinitus, & iterũ ipſa generatio

neratio eſt æterna, & æternum eſt duratione infinitum. ITEM. Perfectior eſt potentia ſemper actui coniuncta, quàm quæ non ſemper: ergo perfectior eſt fœcūdita ſemper actui generationis coniuncta, maxime cum fœcunditas generandi nō perditur; ſed perficiatur; ſi ergo in Deo eſt fœcunditas perfecta, ſemper ergo generat: ſed non generat alium niſi filium: ergo filius ſemper generatur.

RESOLVTIO.

Terminata eſt quò ad perfectionem interminata quo ad durationem.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam, notandum, quòd quædam ſunt, in quibus idem eſt eſſe, & factum eſſe, differt tamen fieri & eſſe, ut ſunt illa quorū eſſe eſt permanens nec dependet omnino a principio producēte, & hoc proximo producente in facto eſſe, immo habent rationem ſubſiſtendi aliquam intra ſe, ſiue per principia propria ſui ſubiecti, ut ſubſtantia & accidentia innata. Quædam ſunt in quibus differt eſſe, & factum eſſe, idem tamen eſt fieri & eſſe, ut ſunt ſucceſſiua, quorum eſſe dependet omnino a principio producente exiſtēte in ſua actualitate, ut ſunt motus, & mutationes. Quędam ſunt, in quibus eſt idem fieri, & eſſe, & factum eſſe, ut ſunt illa quæ habent eſſe permanens, & totaliter dependent a principio producente, exiſtente in ſua actualitate per eūdem modum, per quem ſunt in principio, non tantum in ſe; ſed etiam reſpectu producti: ita ꝙ conſimilis modus actualitatis attendatur quantum ad utrunque & talia ſunt influentiæ, ſiue corporales, ſiue ſpirituales. vnde Auguſtin. 6. ſuper Geneſ. ad literam dicit, ꝙ lumen ſemper naſcitur, & dum naſcitur eſt: unde aer ſemper eſt illuminatus & ſemper illuminatur. Similiter omnino dicendum de lumine ſpirituali quod eſt gratia. Si igitur filius Dei habet eſſe permanentiſſimum, & eſſe coniunctiſſimum principio productiuo, ut in ſui actualitate exiſtenti; quia ipſe eſt filius, & purus actus, omnino idem eſt in ipſo naſci, & natum eſſe, & ideo ſemper naſcitur, & ſemper eſt natus, & ſemper eſt, & nunquam deſinit nec ceſſat generari, nec pater generare. Cum ergo queritur, an generatio filii ſit terminata, diſtinguendum eſt terminatum, quia aut excludit imperfectionem, & ſic generatio filii eſt terminata; quia perfecta; cum ſimile, immo idem ſit generari, & gnatū eſſe. Si uero excludat durationem, falſa eſt; quia ſemper durat. Cōcedo ergo ꝙ generatio filii eſt interminata rōne deſitionis: quia nunquam deſinit generari, ſicut probant rationes ad ſecundā partem adductæ.

AD ILLVD, ꝙ obi in cōtrariū, ꝙ q ſemper naſcit, nunꝗ eſt natus. Dicēdum, ꝙ verū eſt in illa generatione in qua differt naſci & natū eſſe; ſed nō talis eſt generatio diuina; attamē qa generatio diuina intelligit per generationē creatam, & in creaturis de perfecto nato non dicit naſci, ſed natuū eſſe, ideo uult Aug. ꝙ melius dr filius natus eſſe: qa intelligibilius eſt, nō quia ei nō cō

ueniat naſci. AD ILLVD, quod obiicitur quod produci terminatur ad productum eſſe,& ſimiliter nobilius eſt generatum eſſe quàm generari. Dicẽdum,quòd omnia iſta tantum ibi habent locum,ubi differt generari,& generatum eſſe. In illa autem generatione locum non habent. AD ILLVD, quod ultimo obiici tur in generatione,quæ ſemper eſt in generando &c. Soluẽdum eſt per interemptionem, non enim eſt uerum quòd generatio ſemper ens, ſemper de nouo aliqd producat:quia radius ſemper oritur a ſole,nec tamen ſemper eius productio iteratur, nec ſuccedit;ſed a ſua origine continuatur in eſſe.

DISTINCTIO X.

De æterna proceſsione Spiritus Sancti quantum ad perſonam,quæ procedit.

NVnc poſt filij æternitatem de Spiritu Sancto,quantum Deo donante uidere conceditur:diſſeramus.
Ca.17. *Spiritus Sanctus amor eſt, ſiue charitas,ſiue dilectio patris,& filij.Vnde Aug.in 15.Li.de Tri. ait Spiritus Sanctus nec patris eſt ſolius; nec filij eſt ſolius ſed amborum, & ideo communem,qua inuicem ſe diligunt pater & filius,nobis inſinuat charitatem.*

Quòd Spirirus Sanctus propriè dilectio dicatur.

Ioannes autem in epiſtola canonica ait, Deus charitas
1.Ioã.4 *eſt:non dixit,Spiritus Sanctus charitas eſt. Quod ſi dixiſſet abſolutior eſſet ſermo, & non parua pars quæſtionis de ciſa:ſed quia dixit,Deus charitas eſt,incertum eſt,& ideo quærendum eſt,utrum Deus pater ſit charitas,an filius,an*
Aug. li.& c. pdictis *Spiritus Sanctus: an Deus ipſa Trinitas, quia & ipſa non tres Dij,ſed vnus eſt Deus. Ad hoc Auguſtinus in eodem Libro ita dicit. Neſcio cur ſicut ſapientia & pater dicitur, & filius, & Spiritus Sanctus, & ſimul omnes:non ita & charitas dicatur pater, & filius, & Spiritus Sanctus,ſimul omnes una charitas. Non ideo tamen quiſquam nos inconuenienter æſtimet charitatem appellare Spiritum Sanctum:quia & Deus pater,et Deus filius poteſt charitas nuncupari: ſicut propriè uerbum Dei etiam ſapientia Dei dicitur, cum & pater & Spiritus Sanctus ſit ſapientia.*

Quòd

Quòd ſpiritus propriè dicatur charitas.

Si ergo propriè a iquis horum trium charitas nũcupari debet, quis aptiùs quàm Spiritus Sanctus? ut ſcilicet in illa ſumma ſimpliciq; natura non ſit aliud ſubſtantia, & aliud charitas. ſed ſubſtantia ipſa ſic charitas, ipſa ſit ſubſtantia, ſiue in patre, ſiue in filio, ſiue in Spiritu Sancto: & tamen Spiritus Sanctus propriè charitas nuncupatur. Ecce his verbis apertè dicit Auguſtin. quod in Trinitate charitas aliquando refertur ad ſubſtantiam, quæ communis eſt trium perſonarum et tota in ſingulis: aliquando ſpecialiter ad perſonam Spiritus Sancti: ſicut ſapientia Dei aliquando pro ſubſtantia diuina, aliquando pro filio propriè accipitur, & hoc in multis fieri reperitur.

Exemplis ſuperiora comprobat.

Pluribus enim exemplis doceri poteſt, multa rerum vocabula & uniuerſaliter doni, & propriè quibuſdam rebus adhiberi: ſicut Legis nomine aliquando ſimul omnia Veteris Teſtamenti ſignificantur eloquia: aliquando autem propriè vocatur Lex, quæ data eſt Moyſen. Multa alia ſuppetunt exempla: ſed in re aperta uitanda eſt longitudo ſermonis. Sicut ergo unicum Dei *uerbum propriè vocamus nomine ſapientiæ, cũ ſit vniuerſaliter & ſpiritus Sanctus & pater ipſe ſapientia: ita Spiritus Sanctus proprio vocabulo charitas nuncupatur, cùm ſit pater & filius uniuerſaliter charitas.*

Authoritatem ponit quòd filius propriè dicitur ſapientia.

Sed Dei *uerbũ, id eſt, vnigenitus* Dei *filius, apertè dictus eſt Dei ſapientia, ore Apoſtoli dicentis Chriſtum Dei uirtutem, &* Dei *ſapientiam. Spiritus autem ſanctus vbi ſit dictus charitas, inuenimus: ſi diligenter Ioannis Apoſtoli eloquium ſcrutemur: qui cùm dixiſſet, Diligamus inuicem: quia ex Deo eſt dilectio: adiunxit, Et omnis qui diligit, ex Deo natus eſt; quia dilectio Deus eſt. Hic manifeſtauit ſe dixiſſe eam dilectionem eſſe Deum, quam dixit ex* Deo. *Deus* 1. Io.
ergo ex Deo eſt dilectio: ſed quia & filius ex Deo patre na 4.
tus eſt, & ſpiritus ſanctus ex Deo *patre procedit, quem po-*

tius eorum hic debeamus accipere, dictũ eſſe dilectionẽ, meritò quæritur. Pater. n. ſolus ita Deus eſt, ut nõ ſit ex Deo: et ideo dilectio; quæ ita Deus eſt vt ex Deo ſit, nõ ipſe pater eſt: ſed aut filius, aut ſpiritus ſanctus. Sed in conſequentibus cùm Dei dilectionem commemoraſſet Ioannes: quia dilexit nos, & hinc hortatus eſſet vt & nos inuicem diligamus, atque ita Deus in nobis maneat: quia utique dilectionem Deum dixerat, ſtatim volens de hac re apertiùs aliquid eloqui, inquit. In hoc cognoſcimus: quia in ipſo maneamus, & ipſe in nobis: quia de ſuo ſpiritu dedit nobis. Spiritus itaque ſanctus, de quo dedit nobis, facit nos in Deo manere: & ipſum in nobis. Hoc autem facit dilectio. Ipſe ergo Deus eſt dilectio. Deus ergo ſpiritus ſanctus, qui procedit ex Deo, ſignificatur vbi legitur, Deus dilectio, & dilectio ex Deo eſt. Ecce his verbis apertè dicit Auguſtin. Spiritum Sanctum eſſe charitatem patris & filij: & in tantum quoque ſermonem produxit, vt videatur dixiſſe ſpiritum ſanctum non ſolùm eſſe dilectionem patris & filij, qua ſe inuicem & nos diligunt: ſed etiam qua diligimus Deum. Sed vtrum ipſe ſit charitas, qua nos diligamus Deum, in ſequenti explicatur.

In eodẽ

Rurſus, quòd ſpiritus ſanctus ſit amor, quo pater a filio, & quo filius a patre diligitur.

Nunc verò quod incœpimus oſtendere curemus, ſcilicet Spiritum Sanctum dilectionem eſſe, ſiue amorem patris & filij: quo ſcilicet pater diligit filium & filius patrem. De hoc Hieron. ſuper 17. Pſal. ait, Spiritus Sanctus nec pater eſt, nec filius: ſed dilectio, quam habet pater in filium, & filius in patrem. Aug. quoque in 6. Lib. de Trin. ca. 5. ait, In omnibus æqualis eſt patri filius, et eſt vnius eiuſdemque ſubſtantiæ. Quapropter etiam Spiritus Sanctus in eadem unitate ſubſtantiæ, & æqualitate conſiſtit.

Quid ſit ſpiritus ſanctus.

Siue enim ſit vnitas amborum, ſiue ſanctitas, ſiue charitas, manifeſtum eſt, quod non aliquis duorum eſt, quo vterque coniungitur: quo genitus a gignente diligatur, genitoremq; ſuum diligat, ſintq; non participatione, ſed eſſentia

ſua:neque dono ſuperioris alicuius,ſed proprio ſuo ſeruantes vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. Ecce hic habes ſpiritum ſanctum eſſe,quo filius diligitur à patre,& pater à filio:& quo illi duo ſeruant unitatem pacis. Spiritus ergo ſanctus,ut ait,Aug.in eodem, commune eſt aliquid patris & filij,quicquid illud eſt..At ipſa communio conſubſtantialis, & coæterna eſt, quæ ſi amicitia conuenienter dici poteſt,dicatur:Sed aptiùs dicitur charitas,& hæc quoque ſubſtantia:quia Deus ſubſtantia eſt,& Deus charitas eſt.Tria ergo ſunt,& non amplius:unus diligens eum qui de illo eſt, & unus diligens eum de quo eſt,& ipſa dilectio,quæ ſi nihil eſt,quomodo Deus ſubſtantia eſt? Ad Eph. 4. Lib. 6. de Trin. cap 5.

De nomine ſpiritus ſancti.

Hic notandum eſt,quòd ſicut ſpiritus ſanctus in Trinitate ſpecialiter dicitur charitas,quæ eſt patris & filij unio: ita & nomen tenet propriè,quod patri & filio communiter quodam modo congruit.Vnde Aug.in 15.Lib. de Trinit.Si charitas,inquit,qua pater diligit filium,& patrem diligit filius,ineffabilem communionem demõſtrat amborum,quid conuenientius, quàm ut ille propriè dicatur charitas, qui ſpiritus eſt communis ambobus? Hoc enim ſanius creditur & intelligitur,ut non ſolùm ſpiritus ſanctus charitas ſit in illa Trinitate.Sed non fruſtra propriè charitas nuncupatur,propter illa quæ dicta ſunt:ſicut non ſolus in illa Trinitate,uel ſpiritus eſt,uel ſanctus: quia & pater ſpiritus,& filius ſpiritus:& pater ſanctus, & filius ſanctus: & tamen ipſe non fruſtra dicitur ſpiritus ſanctus.Qui enim eſt communis ambobus, id uocatur ipſe propriè, quod ambo communiter.Alioquin ſi in illa Trinitate ſolus ſpiritus ſanctus eſt charitas, profectò & filius non ſolius patris, ſed etiam ſpiritus ſancti filius inuenitur. Ait enim Apoſtolus de Deo patre,Tranſtulit nos in regnum filij charitatis ſuæ. Si ergo non eſt in iſta Trinitate charitas Dei, niſi ſpiritus ſanctus, filius eſt etiam ſpiritus ſancti. Sed quia hoc abſurdiſſimum eſt, reſtat ut non ſolus ibi ſit Charitas ſpiritus ſanctus: ſed propter illa,de quibus ſatis diſſerui,propriè ſic uocatur. Ca. 18 circa finem c. Ca. 19 circa finem.c. Coloſ. 1.

SVPRA egit Magiſter de generatione filii, hic autem agit de proceſſione ſpiritus ſancti. Et quia gemina eſt proceſſio ſpiritus ſancti, æterna, & temporalis, primo agit de proceſſione æterna, ſecũdo de temporali infra diſt. 14. *Præterea diligenter annotandum eſt, &c.*] Et quoniam proceſſio ſpiritus ſancti tripliciter poteſt comparari, ſcilicet ad perſonam ad quam eſt, & ad principium a quo eſt, & ad generationem a qua differt, ideo hæc pars habet tres. In quarum prima Magiſter agit de proceſſione ſpiritus ſancti quantum ad perſonam quæ procedit. In ſecunda quantum ad principiũ a quo infra diſt. 11. *Hic dicendum eſt ſpiritum ſanctum, &c.*] In tertia uero agit de ſeipſa per comparationem ad generationem, a qua diſtinguitur, infra Diſt. 13. *Poſt hæc conſiderandum eſt, &c.*] Item. Prima pars quæ continet præſentem diſtinctionem habet quatuor partes. In prima dicit ꝙ ſpiritus ſanctus procedit ut amor, ſiue charitas, uel dilectio, & hoc probat auctoritate Aug. In ſecunda uero: quia hic erat dubium ꝙ ſpiritus ſanctus erat charitas, mouet quæſtionem, & ſoluit ibi. *Et ideo quærendum utrũ Deus pater &c.*] In tertio uero ſolutionem per auctoritatem cõfirmat, tum quantum ad diſtinctionem, quæ eſt per communẽ acceptionem, & propriam, tum etiam quantum ad ueritatem, ibi. *Pluribus exemplis doceri &c.*] In quarta uero, & ultima prædictæ ſolutionis aſſignat rationẽ, oſtendens quòd ſpiritus ſanctus proprie dicatur charitas, cum charitas ſit nomen commune, & hoc ibi *Hic notandum eſt, quòd ſpiritus ſanctus, &c.*]

SPiritus ſanctus amor eſt, ſiue charitas, &c.] Quæritur, utrum charitas & dilectio differant: & ꝙ ſic uidetur per Iſid. dicẽtem. **Dub. 1** Amor eſt rationalium & irrationalium: dilectio rationalium tãtum. Sed contra Diony. de diui. nom. cap. 4 Mihi uidenẽ theologi commune quid dicere dilectionis & amoris nomine: & ibidem reprehendit diſtinguentes, dicens: ꝙ faciunt uim in leuibus ſonis, quaſi nos non poſſimus quatuor per bis duo, & patriam per natale ſolum ſignificare Reſpon. Aliqui uoluerunt dicere ꝙ differunt: quia dilectio dicitur illa proprie, quæ eſt ex uoluntate ordinata, ſed amor eſt affectio libidinoſa. Sed hæc diſtinctio eſt contra Diony. & contra Aug ſuper Ioan. & contra Canonem ſacræ ſcripturæ: *Eliceen Tract. 124.* quia dominus primo quæſiuit à Petro, Simon Ioannis diligis me? & poſtea dicit, amas me? & ita pro eodem accipiuntur, & hanc differentiam reprehendit Diony. Poteſt tamen nihilominus aliqua differentia aſſignari. Quamuis enim de una & eadẽ poſſint dici affectione, tamen alia, & alia ratione. Amor enim dicit affectus adhæſionem reſpectu amati. Vnde Diony. amorem mutuum dicimus, Dilectio uero, ultra hoc addit electionem, unde dilectio ex diuerſis electio. Vnde. Cant. 5. Dilectus meus electus ex millibus. Charitas autẽ ultra illa addit magnam appreciationem. Charum enim dicitur

tur illud quod magni precii eſt i matur, ſecundum ꝙ Apoſtolus i epiſtolis ſuis uocat fideles chariſſimos 2. ad Thimo. 1. &c.

Dub. 2. *Propriè uerbum Dei, etiam Dei ſapientia dicitur, &c.*] Dubitatur de hac uoce Proprie, q̃a aut accipitur proprie, quia ſoli conuenit: aut proprie, quia appropriate. Quia ſi ſoli, hoc eſt falſum: q̃a ſapientia nullo modo dicit proprietatẽ perſonalem. Si proprie: quia appropriate, hoc nihil facit ad propoſitum: quia Magiſter uult inquirere proprietatẽ ſpiritus ſancti, non appropriatũ. Et iterum. Charitas uideẽ magis appropriari patri ſm ꝙ dicitur in illa proſa, *charitas pater eſt*. Item. Hoc uidetur p Richar. ꝙ amor gratuitus eſt in patre, in ſpiritu ſancto debitus, in filio ex utroque permixtus: ergo cũ charitas dicat amorem gratuitum debet ergo appropriari patri. Reſp. Dicendũ, ꝙ non eſt omnimoda ſimilitudo, ſed in hoc eſt ſimilitudo, nam congrue poteſt appropriari manẽte unitate uocis. uel ſignificationis. Pôt ſimiliter aliquod nomen ſimul dici per proprietatem, & per eſſentiam, manente unitate uocis, & ſignificationis, & tamen eſt de ſe cõe, & tale eſt hoc nomen, charitas. Aliter pôt dici, ꝙ charitas eſt cõmune, & proprium, & appropriatum, & Aug. primo oſtẽdit, ꝙ eſt appropriatũ per ſimilitudinem ad ſapientiam: & poſt oſtendit ꝙ eſt proprium. infra ea. Diſt. *Nunc uero quod incœpimus oſtendere, &c.* Vnde ex hac auctoritate non habetur ꝙ charitas ſit proprium, ſed ſolum ꝙ appropriatũ. Sed tamen ex aliis uerbis Aug hr̃, ꝙ charitas non ſolum eſt appropriatum, ſed etiã proprie proprium ſpiritus ſancti. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ charitas appropriatur patri, Dicẽdum, quod charitas habet duplicem comparationẽ ad uirtutes alias. Comparatur enim ut mater, ut dicit Amb. comparatur ut uinculum, ut dicit Apoſtolus Coloſ 3. Charitas eſt uinculum perfectionis: ratione primi appropriatur patri, rõne ſecũdi ſpiritui ſancto. Ad illud quod obiicitur de Richar. Dicendum ꝙ [gratuitum] non dicit proprietatem amoris, ſiue amandi, ſed proprietatem perſonæ, quæ dat & non recipit.

Dub. 3. *Spiritus ſanctus eſt dilectio qua pater &c.*] Quæritur utrum pater, & filius diligant nos ſpiritu ſancto. Vtrum. n. ſe diligant ſpiritu ſancto, quærit Diſt. 32. ubi iſtam quæſtionẽ ſpecialiter mouet, ſed primã uideẽ omnino falſa, & impropria. Cum enim dr̃, pater & filius diligunt nos &c. conſtat ꝙ uerbum diligendi tenetur eſſentialiter: ergo ſi diligant ſpiritu ſancto. ſunt ſpiritus ſanctus. Et iterum dicit Aug. ꝙ hoc nullo modo conceditur, pater diligit ſe. ſ. ſ quia diligere teneẽ eſſentialiter: ergo ſimiliter i ꝓpoſito. Reſp. Quod quidam dicunt ꝙ ablatiuus ille exponitur p hãc præpoſitionem, per, cum accuſatiuo i. per ſpiritum ſanctum: & regula eſt, ꝙ hæc præpoſitio Per, cum uerbis tranſitiuis dicit ſubauctoritatem, cum abſolutis autem, auctoritatem. Vnde cum diligere ſit tranſitiuum, ſenſus eſt, quod pater, & filius diligunt nos per ſpiritum ſanctũ, *Vide diſtin. immediate allegata.*

quaſi diceret, pater operatur per filium. Sed hæc expoſitio non uidetur conueniens: quia ſimiliter poteſt dici pater, & filius puniūt, ſiue odiūt nos. f. ſ. quod nō uult dicere Augu. Propterea notandum, ꝙ diligere aliquando tenetur pure eſſentialiter, ut cū dr: pater, & filius diligunt ſe: aliqñ pure notionaliter, ut cum dicit, pater, & filius diligunt ſe ſpiritu ſancto, ſicut patebit. Aliquando partim eſſentialiter, partim notionaliter, ſicut cum dicit diligunt nos. f. ſ. & ex hoc patet: qa idem eſt patrem, & filium diligere nos. f. ſ. ſcilicet ſpiritū ſanctum nobis mittere, ſiue inſpirare. Mittere, ſiue inſpirare autem importat actum notionalem, & eſſentialem: qa ſenſus eſt quòd ſpiritum producunt, & donum eius nobis conferunt: unde dicit ſimul, f. ſ. productionem, & gratiæ collationē: & quis reſpectu actus eſſentialis non recipiatur habitudo ablatiui, recipitur tamē ratione notionis, ſicut & hic. pater dicit ſe ſuo uerbo, dicit ēt creaturas uerbo: ſimili mō intelligendum eſt in propoſito.

Dist. 32

Siue enim ſit unitas, &c.]Quæritur quid dicatur per hoc nomen, unitas. Aut unitas dicit unitatem eſſentialem, aut notionalem, aut perſonalem. Non eſſentialem: quia tunc non eſſet amborum, ſed trium Non notionalem: quia f. ſ. non eſt cōis ſpiratio. Non perſonalem: quia pater, & filius non ſunt unum in perſona. Item. Quæritur, quomodo hęc diſtinguantur unitas, ſanctitas, charitas. Reſpon. Dicendum, ꝙ unitas perſonaliter tenetur. Sed attendendum, quòd unitas aliquorum dicitur dupliciter, Aut qua aliqui ſunt unū, & ſic patris, & filii non eſt unitas perſonalis. Aut qua aliqui ſunt uniti, & ſic pater, & filius unica perſona uniuntur, ſicut perſona ſpiritus ſancti, quæ eſt amor, & uinculum nectens. Ad illud, quod quæritur, quomodo differunt illa tria, dicendum, ꝙ unum addit ſupra alterum. Nā unitas dicit conditionem omnis amoris: quoniā omnis amor eſt uis unitiua. Sanctitas dicit conditionem amoris caſti, contra libidinoſum, qui non eſt purus. Charitas dicit conditionē amoris præcipui: ideo enim charitas dicitur: quia eſt amor inæſtimabiliter habēs charū amatū.

Dub. 4.

Simiq; non participatione &c.] Videtur non bene dicere: quia ſeruare unitatem ſpiritus, eſt producere ſpiritum ſanctum: ergo ſecundum hoc pater, & filius ſpiritum ſanctum ſua eſſentia producunt, & ita uidetur eſſentialiter ſpirare. Itē, uidet etiam falſum, ꝙ dicitur, non participatione: quia pater, & filius participatione ſpirationis ſeruant unitatem. Reſpon. Dicendum, quod Augu. uult oſtendere duplicem modum unitatis eſſe inter patrem, & filium, qui eſt inter membra Chriſti. f. naturæ, & uoluntatis, ſed differenter: quia in nobis eſt unitas naturæ per participationem unius cōmunis eſſentiæ, ſed non ſumus ipſa eſſentia. Pater enim & filius non participant eſſentiam quaſi diuerſum, imo ſunt ipſa eſſentia. Similiter in nobis eſt conformitas uoluntatis per donum Dei, quod unit nos: ſed pr̄ & filius uniuntur Dub. 5.

tur

tur non dono accepto ab alio, ſed ſpiritu proprio, & ſic patet reſponſio.

Dub. 6. *Qui enim communis eſt ambobus, &c*] Contra ergo ſm hoc, pari ratione ſpiritus ſanctus dicitur Deus proprie, cum Deus ſit cõmune ambobus. Reſp. Dicendum, ꝙ æquiuocatio eſt in communitate. Nam Augu. non uocat commune, quod eſt in pluribus, & de pluribus, ſed quod à pluribus: & ita commune dicitũ magis à cõione, q̃ a communitate, ut fiat uis in uerbo, ſicut fit inter unionem, & unitatem. Et quoniam charitas non tantũ dicit communitatem, quia in pluribus: ſed cõmunionem per unitatem diſtinctorum, ideo quamuis dicatur eſſentialiter, poteſt nihilominus dici perſonaliter.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An neceſſario ponenda ſit in diuinis perſona procedens per modum liberalitatis?

AD euidentiam eorum quæ dicuntur de ſpiritu ſancto, ĩ hac parte, duo principaliter quæruntur. Primo quæritur de modo procedẽdi ipſius ſpiritus. Secundo de proprietate ipſius. Circa primum quæruntur tria. Primum eſt utrum in diuinis ſit neceſſe ponere pſonam procedẽtem per modum liberalitatis. Secundũ, utrum ſit neceſſe ponere perſonam procedentem p modum amoris. Tertium, ſi ſit neceſſe ponere perſonam procedere per modũ mutuæ charitatis.

QVOD ſit neceſſe ponere perſonam procedẽtem p modum liberalitatis oſtenditur hoc modo. Perfectior eſt dilectio mutua, q̃ reflexa, & pfectior adhuc mutua communicata, q̃ non cõmunicata: quia talis. ſ. non cõmunicatã, uidetur ſapere amorẽ libidinoſum: ergo ſi in Deo eſt ſumma dilectio, & ſumma delectatio, & ſumma beatitudo, non eſt ibi perſona quæ mutuo non ametur, nec cui amor mutuus non communicetur: ſed communicatio amoris mutui eſt per liberalitatem, ergo &c. ITEM. In his inferioribus duplex inuenitũ modus pducendi nobilis. ſ. per modum naturæ, & per modũ uoluntatis: primo modo emanat filius à patre, ſecundo modo, donum à datore. Sed omne qđ nobilitatis eſt in creatura, eſt attribuendum Deo, ergo &c. ITEM. In Deo eſt ponere naturam, & uoluntatem: & ſicut naturã perficit fœcunditas, ita uoluntatem ſumma liberalitas; ſed natura pfecta fœcũditate perſona producit aliam perſonam, ergo pari ratione uoluntate perfecta liberalitate, producit aliam perſonam, & ſic &c. ITEM. Omnes creaturæ à Deo pcedunt aut p cognitiõnẽ, aut uoluntatẽ: ſed ante creaturarũ pductionẽ, ponere fuit ĩ diuinis emanationẽ uerbi ab æterno, in quo p̄ oĩa fiẽda diſpoſuit: ergo pari rõne neceſſe fuit emanare perſonã ĩ qua oĩa uellet, & donaret, ſed talis pcedit per modũ liberalitatis, ergo &c.

CONTRA. Non eſt ſimilis modus procedendi in creaturis reſpectu Dei, & in perſonis. Nam creaturæ ſunt extrinſecus; perſonæ uero in eſſentia unum, ſed exitus creaturarum à Deo

eſt

eſt per modum liberalitatis: ergo non eſt ponere perſonā hoc modo procedere. ITEM. Exiens per modum uoluntatis ab aliquo, non aſſimilatur in ſubſtantiam producenti, nec æquatur, nec neceſſario producitur: ſed perſona ſi pcedit in diuinis, eſt in ſubſtantia ſimilis, & in poteſta e æqualis, nec potens ſe aliter habere: ergo &c. ITEM. In his inferioribus non tantū ſunt iſta principia nobilia. ſ. natura, & uoluntas, uerumetiam ratio, ſiue operans per artem: ergo ſi ponuntur duæ perſonæ his duobus modis procedētes, debet poni tertia, quæ tertio modo procedat, ſed illa non ponitur, ergo nec per modum uoluntatis ponitur aliqua, pari ratione. ITEM. Quanto pluribus communicatur dilectio, tanto perfectior: qa omne bonum in commune deductum, pulchrius eluceſcit. ergo non ſolum eſt ponere tertiā perſonam cui amor ſecundæ cōmunicetur, ſed etiam quartam, cui amor communicetur tertię, & ſic in infinitū: ſed hoc eſt impoſſibile in diuinis, ut oſtenſum eſt ſupra: ergo eſt ſtare in prima perſona producente: ergo nō eſt perſona procedens per modum liberalitatis.

RESOLVTIO.

Vtique & ex perfectione dilectionis, & ex perfectione manationis; tum tertiò ex perfectione uoluntatis.

RESP. Dicendū, ꝙ ſicut probatū eſt, in diuinis eſt ponere tertiā perſonam procedentem per modū liberalitatis, q̄ dr̄ donū. Et ratio huius, eſt pfectio dilectionis, perfectio emanationis, & perfectio uoluntatis: qua exiſtente liberaliſſima, non pōt nō producere perſonam: ſicut natura exiſtente fœcundiſſima, non poteſt non producere perſonā, & hęc eſt ratio ppria huius emanationis.

AD ILLVD, quod obiicitur in contrarium, ꝙ creaturæ emanant per modum liberalitatis, Dicendum, ꝙ per modum liberalitatis emanare, eſt dupliciter: aut ſicut uolitum, aut ſicut ratio uolendi: ſiue ſicut datum, ſiue ſicut ratio donādi. Primo modo emanant creaturæ quæ ſunt extra. Secūdo modo emanat tertia in trinitate perſona. Quia ratio uolendi, & dōnandi eſt intrinſeca perfectiſſimæ uoluntati.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ uoluntas nō eſt principium aſſimilans, nec neceſſario emanans, Dicendum, ꝙ uoluntas, ſiue liberalitas dupliciter eſt principiū. Vno modo diſtinctum in natura, & ſic non aſſimilat in ſubſtātia. Alio modo cum cōicante natura, & ſic in ſubſtantia aſſimilat: qm̄ ergo perſona ſic procedit per modum liberalitatis, ut cōicetur natura: ideo ſimilis eſt in ſubſtantia, quamuis ipſe modus producendi non ſit per modum ſimilis, & ſic patet illud.

AD ILLVD, quod obiicitur, quare non procedit aliqua perſona per modum rationis, dicēdum, ꝙ omnis modus producendi nobilis ad iſtos reducitur duos: qa omne agens, aut agit naturaliter, aut per uoluntatem. Agens enim per uiolentiā, aut per fortunam. eſt agens imperfectum, & modus pducendi minus nobilis. Vnde rō non diſtinguitur cō-

tra

tra naturam,& uoluntatẽ,& quã tum ad modũ agendi,& ideo nõ eſt perſona tali modo procedẽs. Sed tñ hoc non uidetur plene ſoluere: quia nos diſtinguimus in his creaturis egreſſum ꝑ modum liberalitatis,ab egreſſu per modum artis. Propterea dicendũ, ꝙ proceſſus per modnm liberalitatis eſt dupliciter, aut ſicut ratio liberalitatis ſiue ipſa liberalitas, aut ſicut liberaliter factum. Similiter & in arte, aut ſicut ipſa ars,ſiue ratio artificiãdi,aut ſicut artificiatum: & primo modo poteſt cadere in diuina perſona,ſecundo modo non, & primo modo procedit filius q eſt uerbum, & ars plena omniũ rationũ uiuentium:Sed iſte modus emanandi,non diſtinguitur à modo emanandi per modũ naturæ: quia emanat ut omnino ſimilis,& per modũm ſimilitudinis perfectæ. Alius autẽ modus nõ põt eſſe: quia duas perſonas neceſſe eſt cõicare in eadem natura:& quia neceſſe eſt ꝙ omnis modus emanandi qui eſt in diuinis,ſit per modum naturæ principaliter, uel illa communicãte: unde cum proceſſus per modũ uoluntatis poſſet eſſe intrinſecus,ſic procedit amor ab amãte. Per modum uero artis, ſemper eſt extrinſecus inquantum huiuſmodi: ideo impoſſibile eſt ꝙ cadat in Deo reſpectu perſonæ, ſed cadit ſolum reſpectu creaturæ. AD ILLVD, quod ultimo obiicitur, ſi eſt ponere tertiam perſonam ob communicationẽ, pari rõne & quartam. Dicendũ, ꝙ omnis ratio,& natura concordat,ꝙ non fiat ꝑ plures, qđ põt ſufficientiſſime fieri per unum, alioquin eſſet ibi ſuperfluum. Si ergo mutua dilectio nõ põt eſſe minus q̃ ad unum, & communicatio illius mutuę non minus q̃ ad unum,& in uno eſt mutua dilectio, & in altero mutuæ dilectionis communicatio perfectiſſime, cum utrinque accipiat totum infinite patet ꝙ non eſt ultra procedere,ſed ibi eſt ſtare. Vnde ipſa eadẽ ratio quæ ponit perſonarũ pluralitatem, aufert infinitatem, & ponit Trinitatẽ.

Ex 1. Phy. 51

QVAESTIO II.

An neceſſe ſit ponere in diuinis perſonam, per modum charitatis & amoris procedentem?

VTRVM in diuinis ſit neceſſe ponere perſonam procedentem per modũ amoris, ſiue charitatis. Et ꝙ ſic,uidetẽ. Nõ eſt.n. perfecta cognitio ſine dilectione:ergo nec perfectum uerbum ſine amore,ergo nec pfcta emanatio uerbi ſine emanatione amoris: ergo neceſſe eſt ponere emanationẽ per modum amoris:ergo &c. ITEM. Amor eſt donum in quo alia dona donãtur. Nihil.n.proprie donatur niſi ex amore:ſi ergo perſona pcedit ꝑ modum liberalitatis, cum ipſa procedat non per aliud, ſed per ſe:ergo per modum amoris,ſiue charitatis. ITEM. Omnis & ſumma perfectio pluralitatis eſt in unitate:ergo & diſtinctionis in unione: ſed inter omnes uniones quæ ſunt inter diſtãtes,ſumma,& iocundiſſima eſt unio charitatis, ſi ergo eſt ibi diſtinctio, eſt unio,& ſi unio, eſt charitatis emanatio. ITEM. Spiritus ſanctus in nobis exiſtens, & habitans,facit nos ſimiles illi ſummę Trinitati, ſicut dicit dominus

Ioan. 17. ut ſint unum, ſicut, & nos, ſed ſpiritus ſanctus in nobis exiſtens ꝓducit primo amorem charitatis Rom. 5. Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris &c. Ergo neceſſe eſt in illa ſumma Trinitate reperiri per prius emanationem charitatis.

SED CONTRA. Perſonæ diuinæ ſunt hypoſtaſes ꝑfectæ, ut pater, & filius: nullus aūt amor dicit hypoſtaſim, ſed eius ꝓprietatem, ſiue habitum: ergo nulla ꝑſona in diuinis procedit ꝑ modum amoris. ITEM. Amor eſt eius in quo requieſcit affectus: ergo ſemper accipitur ut in aliū tendēs: ſed omnis perſona eſt in ſe perfecte ens, & diſtincta: ergo nulla perſona procedit per modū amoris. ITEM. Non ob aliud ponitur in diuinis emanatio ꝑ modum amoris, niſi quia pater amat filium, cū ergo filius amet ſpiritum ſanctum, pari rōne erit ponere ulteriorem perſonā emanantem per modum amoris, & ſic in infinitum, & hoc eſt incōueniens: ergo &c. ITEM. Cum in natura intellectuali ex parte motiuæ potentiæ ſit accipere iraſcibilem, quæ reſpicit honorē, ſic cōcupiſcibilis amorē: Quæſtio eſt, quare in diuinis non accipitur perſona ſecundum actū iraſcibilis, ſicut ſm actum cōcupiſcibilis. ITEM. Cum ſint aliæ affectiones in anima, ut gaudiū ſpes, & huiuſmodi, quare ſolum per modum amoris procedit ꝑſona in diuinis. Si tu dicas, ꝙ amor non tenet rationem affectionis. Tunc obiicio: quia ſicut amor diuinus non eſt affectio: ita nec gaudium. ITEM. Cū ſint alii habitus in anima importantes complementum, cuiuſmodi ſunt. ſ. dona ſpiritus ſancti, ut intelligentia, & ſapientia, quare magis procedit perſona per modum amoris, q̄ per modum alterius habitus, ꝙ ſi non alius, nec iſte debet poni, ut uidetur.

RESOLVTIO.

Si ponitur perſona per modum liberalitatis procedens: igitur & per modum amoris: cum affectio hæc plus teneat de ratione liberalitatis.

RESP. Dicendū, ꝙ ſicut probatum eſt ſupra, neceſſe eſt aliquā perſonā in diuinis ꝓcedere per modum liberalitatis, & illam dicimus ſpiritum ſanctum: hanc aūt neceſſe eſt ꝓcedere per modum amoris: quia ſi ponatur in diuinis emanatio per modū uoluntatis, neceſſe eſt ꝙ inter omnes ſit prima, & nobiliſſima; emanatio autem per modum amoris eſt huiuſmodi: quod patet ſi reſpiciamus in anima. Affectio enim amoris eſt prima inter omnes affectiones, & radix omniū aliarum, ſicut dicit Aug. in pluribus locis, maxime in 14. de Tri. Et iſta affectio nobiliſſima eſt inter omnes, quoniā plus tenet de ratione liberalitatis. Vnde hoc eſt donum in quo omnia alia dona donantur, & in quo cōſiſtunt omnes deliciæ ſubſtantię intellectualis: unde nihil in creaturis eſt conſiderare ſic delicioſum, ſicut amorem mutuum, & ſine amore nullæ ſunt deliciæ: ꝓpter hoc dicit Philoſophus, ꝙ amicitia aut eſt beatitudo, aut nō ſine beatitudine. Si ergo emanatio eſt per modum liberalitatis in diuinis, neceſſe fuit eſſe primam, & ſummam, & ſic neceſſe

Quæſt. præceden.

Ariſt. 8. Eth. cap. 1. & 1. Rhet. cap. 5.

ceſſe fuit per modum amoris.

Ad illvd ergo, quod obii-
citur, ꝙ amor nominat habitũ,
non ſubſtãtiam. Dicendũ, ꝙ eſt
loqui de amore rõne eius quod
nominat,& ſic non dicit ſubſtã-
tiã: uel rõne eius circa quod po-
nitur,& quia ponitur in Deo, in
quo nullũ eſt accidens, ſed totũ
in Deo ſubſtantia eſt: ideo nõ di
cit habitũ,uel proprietatem: ſed
magis ſubſtantiam,& cum dicat
egreſſum,dicit hypoſtaſim, ſiue
perſonam. Similiter dicendũ eſt
de uerbo,quamuis.n.uerbum in
nobis ſit accidens,eſt tamen ſub
ſtantia in Deo. Ad illvd,qđ
obiicitur,ꝙ amor charitatis ſem
per in alium tendit, & ita proce
dit in alium,& non ſtat in ſe. Di
cendum, ꝙ procedere in alium
eſt dupliciter,aut quia aliud re-
ſpicit, ut obiectum: aut quia in
aliud tẽdit,& recipiť. Primo mõ
bene conuenit perſonæ in diui-
nis: quia bene conuenit habere
reſpectũ ad aliã perſonam,unde
ſpiritus ſanctus eſt amor quo pa
ter amat filium. Si aũt dicať ten-
dere ſecundo modo, ſic non hẽt
locum in propoſito: quia quãdo
ego amo alium, amor non exit
à me,ita ut recipiať in alio, ſed
tñ a uoluntate procedit: & qa
eſt accidens: ideo non recedit,
ſed in uoluntate ſubſiſtit. In di-
uinis uero quia hypoſtaſis eſt,
ideo in ſe ſubſiſtit. Ad illvd,
quod obiicitur,ꝙ ſimiliter filius
amans ſpiritum ſanctum produ
ceret aliam perſonam. Dicendũ,
ꝙ hoc non tñ facit ꝙ pater,& fi
lius producant aliam perſonam
quę eſt amor:quia ſe amant, ſed
ẽt quia in eis uoluntas eſt fœcũ-
diſſima. Ratio huius dicetur in-
fra,& illa non eſt in ſpiritu ſan-
cto. Nihilominus tñ põt dici, ꝙ
ſtatus ſit in primo amore. Nam
primo amore producto, cũ ille
ſeipſo amet alium,& ametur,nõ
oportet alium amorẽ produci,ſi
ue aliam perſonã per modũ amo
ris. Ad illvd, quod quæritur,
quare non eſt emanatio quantũ
ad actum iraſcibilis. Quidam re-
ſpondent, ꝙ hæc uis non habet
locũ in ſubſtantia pure ſpiritua-
li: tñ ſuppoſito ꝙ ſit in ſubſtan-
tia itellectuali,adhuc actus eius
non competit productioni per- Lib. 2.
ſonæ,tum quia naturaliter ſequi d. fide
tur actum concupiſcibilis:ira.n. Ortho.
eſt uindex læſę concupiſcentię, ca. 16.
ut dicit Damaſcenus etiam:quia
actus eius conſiſtit aut reſpectu
ſuperioris, & hoc non põt eſſe
ubi nihil eſt ſuperius: aut reſpe-
ctu iferioris & hoc ſimiliter nõ,
quia nulla eſt inferioritas in re-
ſpectu patris, non ſimiliter põt
eſſe in Deo:quia ſic eſt cum qua
dam diſconuenientia in uicto-
rioſa repulſione. In perſonis aũt
diuinis ſummam unionem,& cõ
uenientiam eſſe neceſſe eſt. Et ſi
tu obiicias, quòd non omnis
actus iraſcibilis eſt reſpectu diſ-
cõuenientis, quod patet in ſpe,
& qa in beatis habebit iraſcibi-
lis actũ. Dicẽdum ꝙ uel cõſiſtit
reſpectu diſconuenientis uincen
di, uel reſpectu ardui aggredien
di,& ita uel gradum, uel diſcon
uenientiã dicit, ſed neutrũ põt
eſſe in diuinis perſonis. Ad il-
lvd,quod obiicitur de aliis affe
ctibus,& habitibus,iam patet re
ſponſio:quia amor eſt affectus in
timus, & primus, & nobiliſſi-
mus: quia origo omnium alio-
rum: ideo cõ lectitur in ſe totã

nobi-

nobilitatē emanationis per modum liberalitatis: ideo nulla perſona debuit emanare per modū alterius habitus, cum talis modus non ſit principalis.

QVAESTIO III.

An neceſſe ſit ponere in diuinis tertiam perſonā per modum mutuæ charitatis procedentem.

VTRVM ſit neceſſe ponere tertiam perſonam procedentē per modum mutuæ charitatis. Et ꝙ ſic uidetur Ioā. 17. Vt ſint unum, ſicut & nos: dn̄s orat, & petit diſcipulis unitatem, nō naturæ, ſed dilectionis per conformitatem ad illam ſummam unitatē: ſed membra Chriſti uniuntur per amorem mutuum: ergo in diuinis eſt exemplar huius, ſic &c. ITEM. Hierony. ſuper Pſ. 14. Spiritus ſanctus eſt amor, quē habet pater in filium, & filius in patrē, ergo eſt amor mutuus. ITEM. Rōne oſtendiꝰ hoc ipſum: quia perfectior eſt dilectio, qñ eſt mutua: quia ſi nō eſt mutua, ex altera parte claudicat: ſed in illa dilectione eſt ſumma perfectio & nulla claudicatio ergo, &c. ITEM Qui non amat uiciſſim amantem ſe recte, & liberaliter, aut eſt iniquus, aut ingratus: cum ergo in diuinis nulla ſit iniquitas, nulla ingratitudo, neceſſe eſt ibi eſſe amore mutuū.

CONTRA. Si eſt amor mutuus, ergo filii in patrem, & patris in filium: ergo pater aliquid recipit à filio, quod abſurdū eſt. ITEM. Qui amat amantem, facit quod debet, quia hoc eſt debitū quod rependendum eſt: ergo ſi eſt in diuinis amor mutuus: ergo eſt debitus: ergo non eſt liberaliſſimus: quod abſurdum eſt. ITEM. Nullus amor mutuus eſt amor unicus, hęc per ſe nota eſt: ergo ſi ſpiritus ſanctus eſt amor mutuus, unicus amor non eſt. ITEM. Si amor eſt mutuus: ergo eſt amor patris ad filiu: ſed iſte, ut dicit Richar. eſt amor gratuitus: ergo ſimiliter erit filii ad patrē: & ille, ut ipſe dicit, eſt amor debitus: ergo ſi tertia perſona ꝓcedit per modum amoris gratuiti, & debiti: ergo eſt amor ex utroque permixtus, ergo nō eſt amor purus. Et iterum, cum iſte amor ſit filius, uꝛ ꝙ filius ut ſpiritus ſanctus: qa (ut dicit) in filio eſt amor ex utroque permixtus.

RESOLVTIO.

Et quidem; cum perfectio charitatis in reciprocatione conſiſtat.

RESP. Dicendum, ꝙ cum amor perfectionem delectationis, & unionis, & rectitudinis habeat ex mutualitate: aut non eſt perſonam ponere in diuinis procedere per modum amoris, aut ſi procedit, procedit per modum mutuæ charitatis.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur in contrarium, ꝙ tunc filius aliquid dat patri. Dicendū, ꝙ ex hoc, ꝙ amans per amorem tendit in amatum, nihil dat ei: alioquin nos daremus aliquid Deo, cum ipſum amamus. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ amor mutuus eſt debitus. Dicendum, ꝙ debitus eſt quia rectus, ſed tamen amor non conſiderat debitum. Vnde quantumcunque debeatur, du tn̄ debitū nō attēdat no minuit rō liberalitatis, imo oſtendit rō rectitudinis. AD ILLVD quod obiicit, ſi mutuus, nō unicus. Dicendu, ꝙ ueru eſt in amantibus

amantibus, quorũ affectus ſunt diuerſi, non ſic eſt in Deo. AD ILLVD, quod obiicit, ꝙ non eſt amor purus: Dicendũ, ꝙ ex utraque parte liberalis eſt: & ſic omnino purus. Et ꝙ dicit eſt amor debitus, & gratuitus. Dicendũ, ꝙ iſtæ conditiones nõ dicũt modum emanãdi circa amorẽ, ſed dicunt modum emanandi, ſiue originis circa perſonas.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An amor uel charitas proprium ſit ſpiritus ſancti?

SEcundo principaliter quæritur in ſecũda parte .ſ. de proprietate ſpiritus ſancti, & circa hoc quæruntur tria. Primo quæritur utrum amor, ſiue charitas ſit propriũ ſpiritus ſancti. Secũdo utrum ſpiritus ſanctus ſit proprie nexus. Tertio utrum ſpiritus ſanctus proprie ſit ſpiritus.

QVOD charitas ſit proprium ſpiritusſancti, ſic oſtendit Cap. 7. et inde & 17. Augu. 15. de Trin. Sicut in illa Trinitate, non ſolus S.S. eſt ſpiritus, tamen proprie dr̃ ſpiritus ſanctus: ita quãuis pater ſit charitas, & filius charitas: tamẽ proprie charitas dicitur illa perſona, ſicut proprie dr̃ ſpiritusſanctus. ITEM. Hoc idẽ oſtendit per eundẽ ſuper canonicam Ioã. ubi intendit proprietate ſ.ſ. inuenire, & ad hoc perducit ſermonẽ, ꝙ ſpiritusſanctus eſt charitas. ITEM. Rõne oſtẽdit illud idẽ, ꝙ illud eſt ꝓprie proprium perſonæ, qđ dicit modũ emanandi ipſius, ſed amor eſt huiuſmodi, ut probatum eſt, ergo, &c. ITEM. Sicut uerbũ ſe hẽt ad filium ita amor ad ſpiritum ſanctũ: ſed uerbum eſt proprium filii, ergo & amor proprium ſ.ſ.

CONTRA. Auguſtin. in 15. Lib. de Trinita. Pater eſt charitas, & filius eſt charitas, & ſpiritus ſanctus eſt charitas, & ſimul oẽs una charitas: ergo charitas non dr̃ proprie ſ.ſ. ITEM. Amor non ꝓcedit aliter, q̃ amãdo: ergo cũ amor de neceſſitate inſit amanti: & pr̃, & filius amãdo producunt ſ.ſ. impoſſibile uidetur, ꝙ ei conueniat proprie. Aut ergo ſ.ſ. nõ eſt perſona, aut non eſt amor proprie, ſiue nõ ꝓcedit per modũ amoris. ITEM. Sicut ſe habet ſapientia ad filiũ, ita amor ad ſpiritum ſanctũ: ſed ſapientia non eſt filii proprium, imo appropriatum ſolum: ergo amor, & ſimiliter .ſ.ſ. ergo &c. Ca. 17 ITEM. Omne illud quod dicit proprie, importat aliquã relationẽ: ergo ſi amor, proprie dicit, importat relationem. Si ad amãtem: ergo amans non eſt amor. Similiter ſi ad amatũ: tunc ergo ſ.ſ. aut nõ amaret, aut nõ amaretur: hoc autem eſt impoſſibile.

RESOLVTIO.

Vtique perſonaliter accepta.

RESP. Dicendum, ꝙ dilectio in diuinis põt accipi, & accipitur neceſſario eſſentialiter, notionaliter, & perſonaliter. Eſſentialiter: quia quilibet diligit ſe. Notionaliter uero: quia pater & filius concordant in ſpirando ſpiritum ſanctum, quæ concordia amor, ſiue dilectio eſt. Perſonaliter uero, quia ille, qui producitur per modum perfectæ liberalitatis, nõ poteſt eſſe niſi amor, ſiue dilectio: unde eſſentialiter dictum, dicit complacentiam, notio-

notionaliter uero cōcordiā inſpirando: perſonaliter uero, proceſſum in illa concordia. Huius autem exemplum poteſt poni in amore creato, quo ſponſus, & ſponſa ſe diligunt. Nam diligunt ſe amore ſociali ad conuiuendū, diligunt ſe ulterius amore coniugali ad prolem procreādam: & illa ſi produceretur ex ſola concordiæ uoluntate amor eſſet, nunc uero eſt amatus, niſi dicatur amor per emphaticum loquendi modum. In diuinis uero, uere, & proprie amor eſt, habens rationem amoris, & hypoſtaſis. Amoris propter hoc: quia ex uoluntate liberaliſſima primo procedit per modum perfectæ liberalitatis: Hypoſtaſis: quia cum diſtinguatur a producente, & non poſſit diſtingui eſſentialiter, diſtinguitur perſonaliter: non ſic aūt eſt in amore creato. Ex hoc patet illud quod obiicitur primo, & ſecundo, cum dicitur, quòd eſt proprietas amantium, ſiue producentium: quia accipitur notionaliter: nam prout ab eis procedit, nō poteſt eſſe proprietas, ſed perſona diſtincta: unde nō omnino eſt ſimilis proceſſus amoris creati, & amoris increati: quia hic eſt proprietas, ibi hypoſtaſis, & ſubſtantia. Ad illud, quod obiicitur de ſapiētia: Dicendum, ꝙ non eſt ſimile: quia ſapientia non dicit reſpectum ad alium, & ideo ſemper de ſe, dicitur ad ſe, & eſt eſſentia le, niſi approprietur, ſed amor reſpectum dicit ad eos, qui amore nectuntur: unde ſicut uerbum eſt proprium filii, & non appropriatur: quia connotat reſpectum ad dicentem: ſic etiā amor, ſiue charitas non tantum eſt appropriatum, uerumetiam proprium ſ. ſ. Et ſicut procedit filius a patre per modum uerbi, ita ſ. ſ. per modum amoris. Et ex hoc eſt (ſicut melius patebit infra) quod hæc admittitur pater, & filius diligunt ſe ſ. ſ. non autē quòd pater ſit ſapiens ſapientia genita. *Dıſ. 32* Ad illud, quod ultimo obiicitur, ad quid, dicit reſpectum. Dicēdū, quòd ad amātes ſecūdum hoc quòd eſt amātes, tenetur notionaliter, ſicut prætactum eſt. Vno enim modo diligere ſe, idem eſt ꝙ concorditer ſpirare. hoc modo ſpiritus nō eſt amans: quia non ſpirat: ipſe autem obiicit de eſſentiali: qa non dicit egreſſum ab amante, ſed ſolum dicit complacentiam uoluntatis, qua quilibet amat, & amatur.

QVAESTIO II.

An ſpiritus ſanctus ſit unitas, & nexus amborum patris. ſ. filij?

Vtrum ſpiritus ſanctus proprie ſit nexus, uel unitas amborum. Et quòd ſic, uidetur hoc modo. Aug. 6. de Trin. ca. 5. Non eſt aliquis duorum, quo uterque coniungitur: ſed coniūgitur nexu, ergo nexus non eſt aliquis duorum: ergo eſt tertia perſona proprie. Item. Amor in creaturis eſt nexus, ſed (ſicut ꝓbatum eſt) ſpiritus ſanctus eſt amor perfectiſſimus: ergo & cæt. Quod autem amor ſit nexus, patet per Dionyſ. Amorem ſiue diuinum, ſiue intellectua. em, unitiuam dicimus uirtutem. Item. Spiritus ſanctus ſecundum Græcos, procedit a patre ſolum, ſecundum Latinos a patre, & filio *De diuin. no. c. 4. p. 2 ex ſen- t entia Hiero- thei.*

filio. Sed quocunque illorũ modorum procedit, uniũtur in ſpiritu pater, & filius, ſed ille quo uniuntur, eſt nexus amborum: ergo ſ. ſ. eſt nexus. ITEM, aut ſpiritus patris eſt ſpiritus filii, aut non. Si non: ergo cum nemo ſciat, quæ ſunt in homine niſi ſpiritus eius, qui eſt in illo, ſicut dicit Apoſtolus, pater non nouit uolũtatem filii, nec filius patris: ergo ſi idem eſt ſpiritus amborum, in ſpiritu uniuntur.

CONTRA. non eſt nexus niſi ſeparatorum. Quæ. n. non ſeparata ſunt nõ indigent aliquo cõnectente, ſed pater non eſt ſeparatus a filio, nec econuerſo: quia filius in patre & pater in filio: ergo &c. ITEM. Nexus eſt, in quo duo aliqui conueniunt, ſed pater, & filius non conueniunt in perſona: ergo nulla perſona eſt nexus patris & filii. ITEM. necti dicuntur illa, quæ conueniunt in aliquo, in quo uniunt. Si ergo filius & ſpiritus ſãctus originaliter conueniunt in patre, ergo pater eſt nexus filii, & ſ. ſ. nõ ergo ſ. ſ. eſt nexus. ITEM. nexus dicitur, aut quia nectitur aut quia nectit. Si ergo ſpiritus ſanctus eſt nexus, aut ergo quia nectitur, aut quia nectit. Non quia nectitur, quia tunc ſimiliter alia perſona eſſet nexus, ſimiliter pr eſſet nexus. Si quia nectit patrem, & filium: ergo dat aliquid patri, & filio: ſed hoc eſt inconueniens: ergo &c.

RESOLVTIO.

Si amor nexus eſt, & Spiritus Sanctus amor eſt, conſequenter & nexus erit.

RESP. Dicendum, quòd nexus propriè dicitur ſpiritus ſ. ſiue unitas amborum. Rõ aũt huius eſt, quia pater, & filius cõicant in ſpiritu: & ideo amborũ eſt unitas. Et rurſum, ille ſpiritus eſt amor, & ideo cõicant in eo ut in uno amore: & quia amor ꝓpriiſſime nexus eſt: iõ ſ. ſ. propriè nexus eſt: quia amor mutuus eſt amor unicus, & ſubſtantificus.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur in contrarium, quòd non eſt nexus niſi ſeparatorum. Dicendum, ꝙ ſeparatio dr tripliciter. Secundum diſtantiã, & ſic dr ſeparatio localis: & ſecundũ differentiam, & ſic dicitur ſeparatio ſubſtantialis: & ſecundum differentiam proprietatis relatiuæ, & ſic nõ dicit ſeparatio propriè, ſed diſtinctio. In quolibet illorum modorum contingit eſſe nexum: quia ergo pater, & filius ſunt diſtincti, & ideo rectè dicuntur connecti. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, ꝙ nexus eſt, in quo aliqui duo conueniunt. Dicendum, ꝙ eſt conuenientia eſſentialis, & conuenientia originalis, & nexus utroq; modo poteſt dici eſſe: & quamuis pater, & filius non cõicant formaliter in perſona una, tamen originaliter conueniunt: quia una perſona orit ab utroq; uno & eodẽ modo. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ filius, & ſpiritus ſ. cõueniunt in patre, Dicendum, ꝙ conuenientia originis dr dupliciter: aut quia oriunt ab uno, aut quia ab eis orit unus. Si quia ab uno, ſic non dicitur nexus, quia nexus eſt unio conſequens diſtinctionem, ſed unitas in origine antecedit diſtinctionem. Si uero quia a duobus unius origo

ſit, cum ibi ſit diſtinctio, & conſequens unio, propriiſſimè eſt nexus: & ſic eſt in patre & filio reſpectu.S.S. Aliter tñ poteſt dici, ꝙ non eſt ſimile, quia filius, & ſ.ſ. non eodem modo producũtur a patre, ſed pater & filius eodem modo ſpirant ſ.ſ. Et iterum patris, & filii conuenientia eſt in ſ.ſ. ut in amore, cuius eſt nectere, ſic nõ cõueniunt filius & ſ.ſ. in patre. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ nexus dicitur, aut quia nectit, &c. Dicendum, ꝙ quædam ſunt uerba, quæ in uoce actiua ſignificant paſſionem, ut uerba ad ſenſum pertinentia, ut uideo, audio, & ſimilia. Quædam in uoce actiua ſignificant actionem, ut facio, & percutio, ſimiliter in paſſiua. Dicendum, igitur, quòd hoc quod eſt nectere, cum nectere dicatur ſpiritus, quia ab utroque procedit, recte in uoce actiua paſſionem ſignificat, & in paſſiua actionem: & ideo nõ ſignificatur, quòd aliqd det patri & filio, ſed quòd magis recipiat.

QVAESTIO III.

An Spiritus Sanctus propriè ſpiritus ſit?

VTRVM ſpiritus ſanctus proprie ſit ſpiritus. Et ꝙ ſic uidetur hoc modo, quia perſona ſpiritus ſancti iſto nomine propriiſſimè deſignatur, ꝙ dicitur, Spiritus ſanctus: ſed hoc nomẽ Sanctus, non coerctat hoc, ꝙ eſt Spiritus, cum ſit æquè commune: ergo ſpiritus proprie dicitur illa perſona. ITEM. Spiritus dicitur quod ſpiratur: ſed quod ſpiratur, non gñatur, nec econſo: ergo cum ſpirari non conueniat patri: nec filio, ergo conuenit ſpiritui ſancto. ITEM. Homines concordes in uno malo dicuntur conſpiratores, non q a idem cogitent, ſed quia idẽ malum appetunt, & ad idem malũ unus oĩum ẽ colligatus affectus ergo cũ ſpiratio a ſpiratione ueniat, nõ dr ſpirari niſi amor: ergo nec ſ.ſ. dr niſi amor: ergo &c.

CONTRA. ſpiritus eſt deus, & eos, qui adorãt eum in ſpũ & ueritate oportet adorare. Ioan. 4. ſed tota trinitas eſt adoranda; ergo tota trinitas eſt ſpiritus: Hoc idem dicit Aug. ITEM. Ratione oſtẽditur hoc idem ſic. Spiritus diuiditur contra corpus, ergo quod non eſt corpus, eſt ſpiritus: ergo eſt nomen abſolutum, non relatiuum: ergo &c. ITEM. ſpũs dr, aut a ſpiritualitate, aut à ſpiratione. Si à ſpiritualitate, ſic diuiditur contra corpus, & conſtat ꝙ conuenit trinitati. Si a ſpiratione. Contra. ſpirare actiue dictum, conuenit toti trinitati, quia tota trinitas dicitur inſpirare: ergo actiue dictũ, nõ dicitur relatiuè, ergo nec paſſiuè. ITEM. ſm ꝙ dicitur a ſpiratione, uidetur ꝙ magis propriè conueniat filio: & hoc patet ꝑ auctoritatẽ Iob. 32. Inſpiratio omnipotentis dat intellectum: ſed hoc appropriatur filio, ergo &c. ITEM. Spiratio eſt actus naturalis: ſed ſolus filius procedit per modum naturæ: ergo ſolus filius ſpiratur.

RESOLVTIO.

Si Spiritus a ſpirando dicatur, ſolus ſpiritus ſanctus propriè ſpiritus dicitur: Si à ſpiritualitate, ſic tota Trinitas ſpiritus dicitur.

RESP. Dicendum, ꝙ hoc nomẽ ſpiritus, reperitur in corporalibus

bus,in ſubſtātiis rationabilibus, & in Deo: & licet in Deo ſit ꝑ pꝛiſſimè: quia propriiſſime eſt in eo ſpūalitas, & ſpiratio: tamē ratio cognoſcendi,& dicendi,tā quam a poſteriori incipit a ſubſtantia corporali. In ſubſtantia autē corporali ſpūs dicitur dupliciter,aut a ſpūalitate, contra corpulentiam, & ſic dr̄ abſolutè,& uocat̄ ſpiritus corpus ſubtile, ſicut accipitur in Lib. de Sufficientia ſpiritus, & animæ. Aut a ſpiratione,& ſic dicit̄ ſpiritus flatus, ſicut accipit Chryſ. in Homilia ſup Ioā. 3. Spiritus ubi uult ſpirat,&c. Et Pſa. 148. Ignis grādo, ſpiritus,&c. Sed̄m modum hunc duplicem,accipitur in ſubſtantia ſpūali,ſiue rōnali: aut a ſpiritualitate contra corporalitatem: & ſic ſubſtantia rationalis, uel eius potentia interior dicit̄ ſpiritus. Eccle. 3. Quis nouit,ſi ſpūs filiorū &c. Aut a ſpiratione,& ſic affectus, uel amor dicitur ſpiritus. Et ratio huius eſt,quia actus ſpirationis ī corpore eſt actus internus, actus cōtinuus,actus uiuificus; & habet originem a calore:quia ergo egreſſus amoris, ut amor eſt,uenit ab intrinſeco,& amor eſt actus uiuificus, quia amorē uita. Et iterum,amor eſt actus continuus,quia continuè debet reddi amor:& tunc eſt perfectus quando hō ſic amat. Rurſus,eſt calor ſpiritualis, ideo ſolus amor dicitur ſpiritualiter ſpirari,& ſic accipitur. 1. ad Theſſ. 5. Vt integer ſpiritus, &c. Secundum hunc duplicem modum accipiendi ē in diuinis. Nam ſecundum quod ſpiritus dicitur a ſpiritualitate, ſic conuenit toti

Ariſt. in li. de ſpiritibus.

trinitati: nam tota trinitas caret corporeitate, & materialitate: & ſic eſt nomen abſolutum. Ioan. 3. Spiritus eſt Deus. Secundum autem quòd dicitur a ſpiratione,ſic conuenit illi ſoli perſonæ,quæ procedit ut amor, ratione iam dicta. Spirare enim in ſpiritualibus ſolius eſt amoris: & quoniā amor poteſt ſpirari rectè, & ordinatè,& ſic ē purus:uel indirectè, & immundè, & ſic eſt libidinoſus:ideo pſona illa,quę eſt amor, non tantum dicitur ſpiritus,ſed ſpiritus ſanctus. Nō ſic filius dr̄ ſpiritus ſanctus: quia generatio eſt motus naturalis,circa quem non attenditur ſanctitas,uel puritas,ſicut attenditur circa amorem uoluntatis.

Ad illud, ꝙ obiicitur, ꝙ ſpirare eſt totius trinitatis, dicēdum,quòd ſpirare dicitur dupliciter. Vno modo eſt ſpirare,idē quod ſpiritum ſanctum producere,& ſic non conuenit toti trinitati. Alio mō eſt ſpirare idem quod inſpirare,& ſic conuenit toti trinitati: quia inſpirare dicit effectum ſpiritus,qui eſt a tota trinitate:dicitur,enim inſpirari, ꝙ in ſpiritu noſtro ſpiritualiter immittitur,ſiue affectio ſiue cognitio. Ad illud,quod obiicitur,ꝙ motus eſt naturalis. Dicendū,ꝙ ſic eſt in corporalibus, quæ inſpirant propter naturæ indigentiam:ſed non ſic in ſpiritualibus ſubſtantiis, quæ ſpirāt ex liberalitate uoluntatis: unde ratione huius, non transferuntur,ſed ratione aliarum proprietatum.

De æterna proceſsione Spiritus Sancti quantum ad principium, à quo procedit.

HIC dicendum eſt Spiritum ſanctum a patre eſſe, & filio: & procedere a patre, & filio, quod multi hæretici negauerunt. Quòd autem de utroque procedat, multis diuinorum eloquiorum teſtimonijs, cõ
Gala 4 Rom 8. *probatur. Dicit enim Apoſtolus: Miſit Deus ſpiritum filij*
Ioa. 18 *ſui in corda noſtra. Ecce hic dicitur ſpiritus filij, & alibi.*
Mat 10 *Qui autem ſpiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius. Ipſe*
Ioa. 14. *etiam filius de ſpiritu ſancto dicit in euangelio. Quem ego*
Ioa. 15 *mittam uobis a patre. Patris autem ſpiritus dictus eſt, ubi legitur. Si ſpiritus eius, qui ſuſcitauit Chriſtum a mortuis, habitat in uobis. Et ipſe Chriſtus dicit, Non enim uos eſtis, qui loquimini, ſed ſpiritus patris ueſtri, qui loquitur, Et in alio loco, Quem mittet pater in nomine meo. Et alibi ipſe filius de ſpiritu ſancto ait. De patre procedit. His & alijs auctoritatibus pluribns oſtenditur, quòd ſpiritus ſanctus a patre, & filio procedit.*

Opinio Græcorum de proceſsione Spiritus Sancti.

Græci tamen dicunt ſpiritum ſanctum procedere tantũ à patre, & non a filio. Quod ideo dicunt, quia ueritas in
Ioa. 15 *euangelio fidem integram continente, de proceſſione ſpiritus loquens, ſolum patrem commemorat dicens, Spiritus, qui a patre procedit. Et etiam ideo quia in principalibus concilijs, quæ apud eos celebrata ſunt, ita ſymbola eorum ſubiunctis anathematibus ſancita ſunt, vt nulli de trinitatis fide aliud docere, uel aliter prædicare, quàm ibi continetur, liceat, In quibus quidem ſymbolis cum ſpiritus ſanctus commemoretur procedere a patre, & nõ a filio, Quicunque (inquiũt) à filio eum procedere addunt, anathema incurrunt: vnde & nos arguunt anathematis reos. Addunt etiam ad aſſertionem ſuæ opinionis, & in teſtimonium noſtræ damnationis, de ſymbolò fidei, quod ſecundum traditionem prædictorum conciliorum Leo III. Romæ tranſcriptum in tabula argentea poſt altare Beati Pauli poſita poſteris reliquit, pro amore (ut ipſe ait) & cautela fidei orthodoxæ. In quo*

quidem ſymbolo in proceſſione ſpiritus cōmemoratur pater his uerbis; Et in ſpiritū ſanctū dominū,& uiuificatorē,& ex patre procedentem: cum patre & filio coadorandum, & glorificandum,&c. Illud eſt ſymbolum quod in miſſa cātatur, editum in Niceno concilio: in fine cuius, ſubiunctum eſt. Qui aliud docuerit, uel aliter prædicauerit, anathema ſit. Ideoq; Græci nos anathematizatos dicunt, quia dicimus S.S. a filio procedere, quod ibi non continetur. Quod.n. ſecundum nos ibi dicitur, Qui a patre filioq; procedit: alterum a Latinis eſt additum, ſcilicet, filioque. Niceno Epheſino Calcedoneſi, Conſtantinopolitano.

Reſponſio, ubi determinantur prædicta.

Nos autem illa uerba ita determinamus. Qui aliud docuerit, uel aliter prædicauerit, ideſt, contrarium docuerit, uel contrario modo prædicauerit, anathema ſit. Aliud ergo poſuit, pro oppoſito, qualiter & Apoſtolus in epiſtola ad Gal. Si quis aliud euangelizauerit, ideſt, cōtrarium, anathema ſit. Nō dicit, ſi quis addiderit. Nam ſi illud diceret; ſibi ipſi, ut ait Aug. præiudicaret, qui cupiebat uenire ad quoſdā, quibus ſcribebat, ſicut ad Theſſ. ut ſuppleret, quæ illorum fidei deerāt. Sed qui ſupplet, quod minus erat, addit: non quod inerat, tollit. Qui autem prætergreditur fidei regulam, non incedit in uia, ſed recedit a uia. Ad illud autem quod de euangelio opponunt, reſpondemus ita: quia cum dicat in eo ueritas, ſpiritum ſanctum a patre procedere, nō addit ſolo, & ideo etiam a ſe procedere non negat; ſed ideo patrem tātum nominat, quia ad eum ſolet referre etiam quod ipſius eſt, quia ab illo habet. Gal. 1. Theſ 3.

Quòd Græci in ſenſu nobiſcum conueniunt, & ſi uerbis differant.

Sciendum eſt tamen quòd Græci confitentur ſpiritū ſanctum eſſe filij: ſicut & patris: quia et Apoſtolus dicit. Spiritum filij. Et ueritas in euangelio. Spiritum ueritatis. Sed cū non ſit aliud ſpiritum ſanctum eſſe patris, uel filij, quàm eſſe a patre & filio, etiam in hoc in eādem nobiſcum fidei ſententiam conuenire uidentur, licet in uerbis diſſentiant. Gal. 4. Io. 16.

Græcos græcis conuincit.

Vnde etiám quidam eorum catholici doctores intelligen

tes vnam eandemq́ue fore ſententiam prædictorum uerborum, quibus dicitur ſpiritus ſanctus procedere a filio, & eſſe filij, profeſſi ſunt ſpiritum ſanctum etiam procedere a filio, Vnde Athanaſius in ſymbolo fidei. Spiritus ſanctus à patre, & filio, non factus, nec creatu, ſed procedens. Ecce ſpiritum ſanctum apertè dixit procedere a patre et a filio. Didymus etiam eorum maximus doctor in Libr. 2. de Spiritu ſancto, ſpiritum ſanctum à filio procedere dicit. Saluator, inquit, qui eſt ueritas, Non enim loquetur a ſemetipſo: hoc eſt, non ſine me, & ſine meo, & patris arbitrio, quia inſeparabiliter eſt a me, & a patris voluntate: quia ex ſe nõ eſt, ſed ex patre, & me eſt. Hoc enim ipſum quod ſubſiſtit, & loquitur, a patre, & a me illi eſt. Item ſpiritus ſanctus, qui eſt ſpiritus ueritatis, ſpũſq; ſapientiæ, non põt audire à filio loquente, quæ neſcit, cũ hoc ipſum ſit quod profertur à filio. i. procedẽs Deus de Deo, ſpũs veritatis procedẽs a ueritate, conſolator manans ex conſolatione. Nam Cyrillus epiſcopus in epiſtola Neſtorio directa ait. Spiritus intelligitur per ſe ſecundum quod ſpiritus eſt, & non filius: ſed tamen non eſt alienus ab eo. Spiritus enim ueritatis nominatur, et profluit ab eo ſicut ex Deo patre. Ioannes quoque Chriſoſt.
1. Cor. 12. *in homilia quadam de expoſitione ſymboli ſic ait: Iſte ſpiritus procedens de patre, & filio, qui diuidit dona propria prout vult. Idem in alia homilia. Credendum & ſpiritum ſanctum patris eſſe, & filij: iſtum ſpiritum ſanctum dicimus patri, & filio coæqualem, & procedentem de patre filio. Hoc credite, ne colloquia mala corrumpant bonos mo-*
1. cor. 15. *res. Ecce à doctoribus Græcorum aperta habemus teſtimonia, quibus ſpiritus ſanctus a patre, & filio procedere oſtenditur. Omnis ergo lingua confiteatur ſpiritum ſanctum procedere a patre, & filio.*

SVPRA egit Magiſter de proceſſione Spiritus Sancti in comparatione ad ipſum procedẽtem: hæc eſt ſecunda pars, in qua agitur de eadem comparatione ad principium à quo. Et diuiditur hęc pars in duas. In prima oſtẽdit ꝙ ſpiritus ſanctus procedit a patre, & filio. In ſecunda determinat. qualiter procedit ab eis infra Diſtin. 12.

Item

Item, quæritur cum ſpiritus ſanctus procedat a patre, & filio &c.] Prima pars habet quatuor. In prima oſtendit Magiſter per multas auctoritates, ꝙ procedit à patre, & filio. In ſecunda uero econtra per rationes Græcorũ oſtendit, ꝙ a ſolo patre. ibi. *Græci tamen dicunt ſpiritum ſanctum tantũ procedere à patre &c.*] In tertia auctoritates, & rationes Græcorum ſoluit, & determinat ibi. *Nos autem illa uerba ita determinamus &c.*] In quarta oſtendit confeſsionẽ fidei Græcorum implicitè cõuenire cum noſtra, ibi. *Sciendum tamen quòd Græci confitentur.*

Dub. 1. *IN principalibus concilijs &c.*] Quęritur quę sũt illa quatuor principalia concilia, & dicendum, ꝙ fuerunt quatuor concilia Apoſtolorum in eccleſia primitiua, ut dicit quędam Gloſſa ſuper actus. Primum fuit ad electionem Mathię, Act. 1. Secundum ad electionem ſeptem diaconorum Act. 7. Tertium fuit ad non imponenda legalia gentibus. Act. 15. Quartum ad tolerãdum legalia ad tempus. Act. 21. Concilia uero patrum principalia apud Græcos ſimiliter fuerunt quatuor. ſ. Nicęnum, Epheſinum, Calcedonenſe, & Conſtantinopolitanum.

Dub. 2. *Qui aliud docuerit, &c.*] Exponit iſta uerba. i. contrarium docuerit, uel contrario modo &c. Non uidetur iſta expoſitio probabilis, eo ꝙ ipſe qui contradicit articulis, excommunicatus ẽ ipſo iure. ergo non oportebat per contrario dare ſententiam, ergo uidetur ꝙ pro diuerſo tulerunt ſniam. Præterea unde uenit iſta expoſitio? & quęritur quare non dixerunt. Quiſquis contradixerit? Reſp. dicendum ꝙ ſicut Anſ. Omnis ueritas, ſacræ ſcripturæ poteſt dici, quę ſacræ ſcripturæ non contradicit, ꝑ ſuam gñalitatem & dignitatem: & ideo prædicta expoſitio habet hic locum. Nec fuit inconueniens exprimere excõicationem hæreticorum, quia ſancti patres in Conciliis ordinabant quæ iuris erant: & præterea ad terrorem eſt dictum, & maluerunt dicere aliud, q̃ uis intellexerant contrarium, ut magis compeſcerent ora præſumptuoſorum, ne adinuenirent nouitates in fide. Secundum ueritatem aũt excommunicationis ſententia non ſe extendit niſi ad contradicentes, quia non fuit eorũ intentio præcludendi uiã, ad explanationem fidei faciendam maiorem, ſi deus alios magis illuminaret: & ſi hoc dixiſſent, cõſtat ꝙ nõ bene moti fuiſſent, & ſnĩa eorũ merito abolẽda eſſet.

Sed cum non ſit aliud &c.] Cõtra, aliud eſt dicere cappa Sortis q̃ cappa facta a ſorte, ergo ſimiliter uř in propoſito. Aut ſi nõ, quæritur ratio. Reſp. dicendum ꝙ genitiuus, quamuis denominetur ab habitudine principii, tamen aliam habitudinem importat, ut poſſeſsionis: ſed cũ in diuinis nõ cadat diuerſitas, nec habitudo niſi originis, rõne materiæ in diuinis determinatur ad habitudinem principii: & ideo in Deo idem eſt dicere ſpũs filii, quod ſpiritus procedit à filio. Præterea alia eſt ratio, quia Spũs, ſm ꝙ eſt nomen abſolutum, ſicut hoc nomen Deus, nõ Dub. 3.

habet proprie conſtrui cum genitiuo, quia tunc idem eſſet dicere ſpiritus filii, quod deus filii: ergo oportet, ꝙ accipiatur ſpiritus, ſecundum ꝙ dicitur à ſpiratione, & ſic eſt nomen importans originem: ergo ſicut ſequitur, filius patris, ergo filius qui eſt a patre: ita eſt dicere ſpũs filii .i. ſpũs qui eſt à filio.

De.4 *Non ſine me, & ſine meo, & patris arbitrio &c.*] Videtur male dicere, quia qui habet arbitriũ ſuper aliquid, habet dominium ſuper illud: ergo uidetur ſecundum hoc, ꝙ ſpiritus ſanctus ſit inferior filio: Si tu dicas, ꝙ arbitrium dicat uoluntatẽ. Hoc nihil eſt, quia ſimiliter cum una uoluntas ſit trium, ſimiliter filius non loquitur ſine arbitrio ſpiritus ſancti, & pater ſimiliter: quod nõ dicitur proprie. Reſp. Dicendum, ꝙ ſpiritus ſanctus eſt patri, & filio conſubſtantialis: ita quòd à patre & filio procedit operatio, ergo ſpiritus ſanctus communis eſt patri, & filio & ſimiliter ęque habet eſſe à patre, & filio: ita ꝙ non eſt dicere ꝙ habeat locutionẽ propriam, nec ꝙ habeat locutionem à ſe. Et hęc duo uoluit excludere dominus, cum dixit, non loquitur a ſemetipſo, ut excludatur ratio proprii, & ratio primi principii: & hoc exponẽs Didymus, contra proprium dicit. Non ſine me. Contra rationem primi principii, dicit ſine meo, & patris arbitrio, & arbitrium non importat dominium, ſiue cauſalitatem, ſed ſolum auctoritatẽ in patre, & filio reſpectu ſpiritus ſancti, uel eius operationis.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An ſpiritus ſanctus à patre & filio procedat

AD intelligentiam huius partis duo principaliter quæruntur. Primo quæritur de proceſſione ſpiritus ſancti quantum ad principium, & quæritur utrùm ſ.ſ. procedat à patre, & filio. Secũdo utrũ ꝓcedat à pr̃e & filio inquãtum ſunt unum, aut inquãtum ſunt differentes.

QVòd ſolũ a patre procedat probant Græci ratione, & auctoritate. Ratione ſic. Emanatio ſpiritus ſancti eſt proceſſio, ſed proceſſio eſt motus ab uno in alium, ergo ſi rectè proceſſio eſt in diuinis, ſpiritus ſanctus æterna proceſſione procedit ab uno in alium. Si ergo procedit à filio, aut procedit in patrem, aut in aliam perſonam: non in patrem, quia pater nihil accipit à filio, nec in aliam perſonam, cum non ſit dare quartam: ergo non procedit a filio. ITEM, alia ratione ſic, quia ſpiritus ſanctus procedit per modum ſpirationis, ſicut uerbum per modũ locutionis: ſed ita uidemus in creaturis ꝙ exitus locutionis non præcedit ſpirationem, nec egreſſus ſpiritus eſt a uerbo: ergo nec in diuinis ſ.ſ. à filio. ITEM, ſpiritus ſanctus (ut omnes dicunt) procedit per modũ nexus, ſed nexus tenet rationẽ medii: ſed ſi procederet à filio, teneret rationem tertii, & extremi, non medii: ergo non procedit à patre, & filio, ſed à patre in filium. ITEM, ſpiritus ſanctus procedit

procedit a patre: aut ſufficienter aut non. Si non ſufficienter, & plene: ergo pater imperfectus in ſpirando. Si ſufficienter: ergo ſuperfluum eſt fieri per duo, qđ poteſt fieri per unum ſufficienter: ergo ſi a filio procedit, cum procedat plene a patre, in illa ſũma trinitate eſt ſuperfluitas, qđ abſurdum eſt. ITEM, hoc ipſum nituntur græci oſtendere per auctoritatem, ſed non poſſunt per ſacræ ſcripturę introductionem, ideo arguunt per priuationem in euangeliis, & maxime in euangeliis Iohannis, & epiſtolis, ubi integre traditur noſtra fides: ſed in nullo dicitur ꝙ ſpiritus ſanctus procedat niſi a patre tantum. Io. 15. Spiritum ueritatis qui á patre procedit: ergo aut euangelia inſufficienter fidem docent, aut ſpiritus ſanctus tantum procedit a patre. ITEM. ĩ quatuor Cõciliis apud græcos celebratis, ubi fides á patribus ſufficienter eſt explicata, dicitur, ꝙ ſpiritus ſanctus procedat a patre, & nihil dicitur de filio, ergo ſi deus illis ſufficienter fidem reuelauit: ergo &c. ITEM. hunc errorem tutari nituntur per Doctores, qui non ſolum apud eos, ſed etiam apud nos celebres ſunt. Et primo per Gregorium Nazanzenum: qui dicitur theologus: filius, & ſpiritus ſanctus geminus patris radius, uſque ad nos miſerunt claritatem ſuam: ergo exeunt á patre, ut duo radii. Et Diony. etiã dicit ĩ Lib. de diui nomi. Ex im materiali, & impartibili bono, cordialia exorta ſunt lumina (loquitur de patre) ergo exeũt ut lumina: ſed talia ſic ſe habent quòd unum non eſt ab altero, ergo &c. ITEM. Dama. expreſsius. Spiritum ſanctum ex patre dicimus, & ſpiritũ patris nominamus: ſpiritum uero ſanctum ex filio non dicimus, & tamen ſpiritum filii nominamus. ITEM. ſi latini hoc cognouerunt, tamen greci non cognouerunt, aut fuit hoc ſcripturæ auctoritate, aut prædicatione, aut ratione, aut reuelatione. Scripturę auctoritate non, quia eandem per omnia ſcripturam habet græci. Similiter nec prædicatione, quia idem doctor græcorum qui eſt & latinorum, qui eis fidem perfecte tradidit, ſcilicet Paulus Apoſtolus. Si ratione, ſed ratione non ſufficit aliquid affirmare in his, quæ ſunt fidei. Vnde Dion. & Dam. dicunt ꝙ nihil eſt dicẽdum, nec cogitandum de illa ſumma trinitate, pręter id quod nos ſacra eloquia docuerunt. Et Hier. Nil credatur mihi niſi cõfirmauero per nouum, & uetus teſtamẽtũ. Si reuelatione, quęritur cui fuerit reuelatum, & cum deus uelit oẽs hoĩes ſaluos fieri, quare hoc non reuelauit græcis? Et iterũ, qũo cõſtat ꝙ hoc fuerit a deo.

Lib. 1. de Orth. fidei Cap. 11 nõ procul à fine.

Dion. de diui. no. cap. 1. in primis fere uerbis.

CONTRARIUM arguitur rõne oſtenſiua ſic Spiritus ſanctus ſm omnes fideles procedit ut donum, ſicut ex multis locis ſcripturę probatur: & iterum omnes tam gręci, quàm latini dicunt ſ. ſ. a filio nobis donari, ergo omnes concedunt procedere ab utroque, cum non detur niſi à quo procedit. ITEM. ſpiritus ſanctus ſm oẽs, & ſicut ſupra oſtenſum eſt, procedit ut amor, ſed amare nõ tm̃ ẽ patris,

ſed

ſed etiam filii: unde & per omnia amat filius, ſicut & pater, ergo ſi à patre amante amor procedit, eadem ratione a filio.

Item, ſpiritus ſanctus ſecundum omnes procedit ut nexus, ſed perfectior nexus eſt qui ab extremo utroque procedit, quā ꝗ ab altero: ergo ſi ſpiritus ſanctus eſt nexus ꝑfectiſsimus, nō ſolum à patre procedit, ſed etiā a filio. Item. hoc idem oſtenditur rōne ducente ad impoſſibile ſic. Omnis diſtinctio perſonarum in diuinis attenditur ſecundum relationem, & originem: ergo ſi ſpiritus ſanctus non procedit à filio, nec econuerſo, nulla eſt ibi origo: ergo nulla eſt ibi mutua relatio, ergo nec diſtinctio Item. maior germanitas eſt inter duos, quando unus procedit ab altero, & ambo à tertio, quàm ſi unus nihil habeat ab altero: hæc eſt per ſe nota: ergo ſi Spiritus ſanctus non eſt a filio, nec econuerſo, nec ē perfecta unio: ergo nec ſumma, nec perfecta beatitudo. Item, perfectior eſt expresſio, quando gñans cōicat genito non tantū ſubſtantiā, ſed ēt actum, qui naturæ geniti non repugnat: ſed actus ſpirandi non repugnat filio, quia nullum ex hoc inconueniēs ſequitur ſi ſpiret, ergo ſi pater hunc actum ei nō cōicat, filius non eſt perfecta imago.

Caue hic a S. o. qui diſt. 11. q. 2. tenet oppo. Concordat. cum D. Bonau. S. Th. 4 cont. gētil, ca. 24. & 1. part. q. 36. arti. 2. Qui dicit propter actum generādi, qui filio repugnat

Item, hoc ipſum oſtenditur auctoritatibus, & primo auctoritate Apoſtoli Gal. 4. Miſit Deus ſpiritum filii ſui, &c. ergo cum pater non mittat ſpiritum niſi filii, idem eſt ſpiritus patris & filii: ſed eius ē ſpiritus a quo procedit: ergo ſpiritus procedit à patre & filio. Si dicas, ꝙ non ſequitur, quia non dicitur filii, quia procedit a filio; ſed quia ē in filio: ergo eadem rōne cum filius ſit in ſpiritu ſancto, poteſt dici filius ſ. ſ. Item. Io. 15. Quem ego mittam uobis ſpiritum ueritatis. Ex hoc arguitur ſic. Nullus mittit alium, niſi habeat auctoritatem ſupra illum: nullus autem habet auctoritatem ſupra alium, niſi aliquid tribuat ei: ſed nulla perſona tribuit niſi ab ipſa ꝓcedat: ergo a primo, ſpiritus ſanctus procedit à filio. Si dicas, ꝙ a filio mittitur ex tēpore, & ex tempore procedit. Contra. Filius non ideo habet auctoritatem, quia mittit: ſed ideo mittit, quia habet auctoritatem: ergo ante habet auctoritatem, quam mittat temporaliter: ergo antequam mittat temporaliter, neceſſe eſt ſpiritum ſanctum procedere a filio: ergo &c: Item. Io. 16. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet. Ex quo arguitur ſic. Quiſquis ē omne quod habet, eſt omne qđ accipit: ſed ſpiritus ſanctus cum ſit deus ſumme ſimplex, eſt oē quod habet: ergo omne quod accipit: ergo ſi accipit aliqđ ab aliquo, accipit eſſe: ſed a quo accipit eſſe, ab illo ꝓcedit: ergo ſi aliqđ accipit a filio, ꝓcedit a filio. Si dicas, ꝙ accipere illud, ē tpaliter: tunc obiicitur ex hoc: quia omne qđ tpaliter accipit aliquid ab aliquo, mutatur &c.

RESOLVTIO.

Quidquid dicant Græci, ſpiritusq́; ſanctus ab utroque procedit.

Resp. Dicendum, ꝙ ſicut oſtēſum eſt auctoritatibus, & rationibus fidei, ueritas eſt, ꝙ ſ. ſ. procedit

Omnia fere ex Alexandro de Ales 1. part. q. 43. memb. 4.

cedit a patre & filio. Ad intelligentiam autem controuerſiæ Latinorum, & Græcorum, & originem eius notandum eſt, quod circa proceſſionem ſpiritus ſancti de filio eſt duo conſiderare, .ſ. articuli cognitionem, & eiuſdem cogniti profeſſionem. In primo tota eſt differentia. In ſecundo controuerſia. Cognitio autem huius articuli fundamentum habet a ſcriptura: profectū uel incrementum a ratione: ſed conſeruationem a reuelatione. In ſcripturæ auctoritate, Græci & Latini conueniunt: quæ dicit ſpiritum ſanctum eſſe filii, & mitti a filio: ſed in rōne, & reuelatione differunt. In rōne quidem intelligendi. Nam cum ſcriptura dicat Spiritum ſanctum procedere, Græci ad intelligendum uſi ſunt alio modo, & alia ſimilitudine proceſsionis, alio modo Latini. Nam cum proceſſio dicatur in creaturis motus localis ab uno in alium, & dicatur motus cauſalis vnius ex alio: Græci intellexerunt proceſsionem primo modo, ab uno in alium: Latini uero ſecundo modo. Et in hoc melius intellexerunt Latini quam Græci: quia comparauerunt proceſsionem æternam, proceſſioni magis ſpirituali: & ideo magis ſimili cōparauerunt, & ſic melius. Similiter ſcriptura dicit ſpiritum ſanctum per ſpirationem procedere. Sed cum duplex ſit ſpiratio .ſ. flatus exterioris, & amoris interioris: Græci comparant ſpiritum ſpirationi flatus exterioris: ſed Latini ſpirationi interioris amoris: & ideo Latini melius, quia ſpirituali ori, & ſimiliori ſimilitudini aptauerūt. Similiter cum ſcriptura dicat Spiritum ſanctum procedere ut nexum, & communionem: & cum duplex poſſit eſſe nexus .ſ. vel ſicut medium iungens alteri, uel ſicut extremum in quo coniunguntur: Græci comparauerunt primo modo, Latini ſecundo modo: & ideo ſpirituali ori, & ſimiliori, quia ille nexus magis habet ſimilitudinem perſonæ: Quia ergo differentiam habuerunt in ratione, & Latini ſpiritualius, & conuenientius comparauerunt: ideo ex ratione ſua ſunt eleuati, & per hoc ad intelligentiam ſcripturę diſpoſiti, & ideo manifeſta reuelatione edocti ſunt de Spiritus ſancti proceſsione. Græci uero quia ſimilitudines differentes, & minus proprias aptabāt; ideo ſunt ſua rōne depreſsi, & non ualentes intelligere ſpiritum a uerbo procedere, nec in aliū ab æterno procedere, arctauerunt ſcripturam ad intelligendum de proceſſione temporali, & ideo ſibi uiam reuelationis clauſerunt. Hæc eſt ergo ratio diuerſitatis in huius articuli cognitione. CONTROVERSIA uero uenit, ex huius articuli profeſſione. Profeſsio uero articuli venit ab eccleſia latinorum ex triplici cauſa, uidelicet ex fidei ueritate, ex periculi neceſsitate, ex eccleſiæ auctoritate. Fides dictabat hoc: & periculi & neceſsitas imminebat, ne forte aliqui hoc negarēt; in quod periculum inciderunt Græci. & eccleſiæ auctoritas aderat: & ideo ſine mora exprimi debebat. Negatio uero huius articuli uenit ex tripli

ci

ei cauſa.ſ.ex ignorantia, ex ſuperbia,& pertinacia. Ex ignorātia, quia nec ſcripturam intellexerunt, nec habuerunt congruam rationem, nec apertam reuelationem. Ex ſuperbia, qa cum reputarent ſe ſciolos,& uocati non fuerint, noluerunt ꝓfiteri,qđ non erat per eos inuētū. Ex pertinacia, ne conuincerētur, & irrationabiliter moueri uiderentur, inuenerunt pro ſe rōnes contra ueritatem,& ideo ſuam ſententiam defendere auſi ſunt,& auctoritati eccleſiæ Romanæ obuiare, & ideo facti ſunt hæretici: quia negant fidei ueritatem,& ſchiſmatici,qa receſſerunt ab eccleſiæ unitate. Sed quia mos eſt hęreticorum & ſchiſmaticorum, cum ſe non poſſunt rationibus communire, aduerſam partem accuſare, ideo nos accuſant,& redarguūt tanq̄ curioſos,& tanq̄ excōicatos,&ſchiſmaticos. Curioſos, qa ſi ſine huius articuli ꝓfeſſione ſalus erat, quare ergo intromiſerunt ſe Latini hoc perquirere, quod nō fuit neceſſarium? Sed ad hoc patet rńſio,quia oportunum fuit ꝑ ꝑ periculū in qđ ipſi inciderūt. Similiter dn̄t nos excōicatos, qa ſymbola corrumpimus in quibus ꝑ ſanctos patres ſub excōicationis pęna hoc erat prohibitū. Et ad hoc patet rńſio per prædicta, quia non corrūpimus,ſed perficimus: nec ſententia lata eſt contra ꝑficientes,ſed cōtra corrūpentes. Vel pōt dici ſicut dicit Anſel. ꝙ nouum edidimus,qđ quidem facere potuimus: quia Romana eccleſia plenitudinem pťatis a Petro apoſtolorū principe acceperat, in quā nulla patrū ſn̄ia, nec inter dictū ponere,nec arctare potuit nec ei ꝑiudicare,nec ligare eam ad aliquid. Similiter dicunt nos ſchiſmaticos,quia a nobis incipit diuiſio. Cum enim hoc uellemus aſſerere,noluimus eos uocare. Et ad hoc reſponderi pōt pro Latinis, ꝙ eos uocare non fuit opportunum, quia eccleſia ſine eis hoc poterat:&quia erat laborioſum propter diſtantiā, erat infructuoſum ꝑꝑ inſipientiam,quia iam non erat in Græcis ſapientia tanta;ſicut fuerat, imò ad Latinos tranſierat. Erat nihilominus periculoſū,qa qđ pro certo habendū erat, periculū erat ducere in dubiū:&ſic patet ꝙ friuolæ ſunt eorū accuſationes. Ad rōnes aūt,intellectis quę dicta ſunt,facile eſt rńdere.

Ad illvd, ergo q. obiicitur, ꝙ proceſſio eſt ab uno in aliū, Dicendum,ꝙ uerum eſt de ꝓceſſione locali, ſed non eſt uerum de proceſsione cauſali, ſicut infra melius patebit: Cum procedere in alium,eſt dupliciter,aut quia in alium tendit ſicut obiectum,& ſic ſpiritus ſanctus eſt amor, quo filius amat patrem:ſicut econuerſo. Si aūt dicatur ſic procedere in aliquē, ut ab eo recipiatur,omnino ſtultus eſt intellectus. Eſt.n.dicere, ꝙ amor, qui ē ſpiritus ſanctus: oriatur a patre,& ſubſiſtat in filio,ſicut riuus oritur à fonte, & requieſcit in lacu profundo. Ad illvd quod obiicitur de ſpiratione,ꝙ pręcedit uerbum, Dicendum ꝙ uerū eſt de exteriori uerbo, & nō de interiori: & iō nō eſt ſimile. Ad illvd, qđ obiicitur de nexu: Dicēdū, ꝙ ne-

quod nexus non habet rationē medii, ſed rationem tertii: quod quidam aliqui uoluerunt dicere, quod locum tenet & medii, & tertii: & uoluerunt iſti ſuſtinere opinionem Græcorū, & Latinorum: & diſtinguūt duplicem modū procedendi. ſ. in alium, & ſic procedit a patre: uel ab alio, & ſic procedit a patre, & filio, & iſtud eſt exuſſlandum hodie: quia non habet intellectum ſanum, imo omnino eodē modo procedit ab utroque, & tamen utriuſque nexus eſt, ſicut ponitur exemplum de duobus lignis, ex quibus procederet una flamma. AD ILLVD. quod obiicitur, quod ab altero ſufficienter, ergo &c. Dicendum, quod iſtud uerum eſſet, ſi eſſent diuerſa principia ſ. ſ. quod non eſt uerum, ſicut infra patebit. Vnde ſicut nō ualet hoc argumentum, pater creat & filius ſimiliter, & pater eſt ſufficiens in creando: ergo filius ſuperfluit: quia ſunt unum principium in creando, ſimiliter ſoluendum eſt in propoſito. AD ILLVD, quod obiicitur, quod non reperitur in ſcriptura. Dicendum, quod ſi uerba non reperiātur: reperitur tñ ſenſus, ſicut in obiiciendo monſtratum eſt. Tamen argumentum non ualet: non reperitur in ſcriptura: ergo non eſt uerum: quia ſcripturæ mos eſt, quædam tacere propter inſinuandam humilitatem: unde Dominus uolens nos erudire ad humilitatē, omnę quod ſuū eſt, patri attribuit, ſicut Ioan. 7. Mea doctrina non eſt mea. Similiter dicit Ioan. 16. Qui à patre procedit, loquens de ſpiritu ſancto, & tamen ipſe ſubiungit: omnia quæ pater habet, mea

Tritum hereticorū argumentū, nullius roboris.

ſunt, & ideo argumentum non ualet. AD ILLVD, quod obiicitur de conciliis, Dicendum, quòd nec in conciliis illis ſunt omnia inſtituta, quæ ſpectant ad mores. nec etiam omnia dicta, quæ ad fidem pertinent, ſicut in ſymbolo, quod cātatur in Miſſa, nihil dicitur de deſcenſu ad inferos. Sed nunquam latuit ſanctos patres proceſſio ſpiritusſancti a filio: & ſi non latuit quare non dixerunt? Credo quòd non latuit, ſicut per antiquos Græcorum, quorum Magiſter adducit auctoritatem in litera; ſed tamen non fuit expreſſum; quia non erat opus. Nullus enim negabat, nec negare uolebat: Sed hæretici multa, quæ erant implicita fidei noſtræ, ſua importunitate compulerunt explicare, & ſic patet illud. AD ILLVD, quod obiicitur de auctoritate Dionyſii, & Gregor. Dicendum, quòd non eſt omnimoda ſimilitudo; ſed maior diſſimilitudo. Attenditur autem diſſimilitudo in hoc, ſcilicet quantum ad plenitudinē fontalitatis in patre, & in diuiſione perſonarum emanantiū ab eo, & in receptione influentiæ in creatura: non tamen eſt omnimoda ſimilitudo quantum ad modum emanandi, & ſic patet illud. AD ILLVD, quod obiicitur de Damaſcen. Dicendum, quòd non eſt in iſta parte ei aſſentiendum: ſicut enim intellexi, ipſe fuit in tempore, quando orta eſt contentio: unde non eſt in hoc ſuſtinendus: quia ſimpliciter fuit Græcus, Tamen ipſe caute loquitur: unde non dicit

dicit ꝙ ſpiritus nõ ſit a filio; ſed dicit. Nõ dicimus a filio: qa Græci non confitebantur, nec tamẽ negabãt. Sed modo eorum male dicta progenies addidit ad paternam demẽtiã, & dicit, quòd non procedit a filio niſi temporaliter; & ideo tãquam hæreticos, & ſchiſmatos Romana damnat eos eccleſia.

QVAESTIO II.

An ſpiritus ſanctus procedat à patre & filio tanquam ab uno principio, uel tanquam à duobus?

VTRVM Spiritus ſanctus procedat a patre, & filio inquantum ſunt unum, aut inquantum differẽtes. Et ꝙ inquantum unũ, uidetur per Anſel. in Li de Proceſſione Spiritus Sancti. Nullus intellectus capit S. S. eſſe patris, & filii, ſecundũ ꝙ alter eſt pater, alter filius; ſed ſecũdum ꝙ uterque eſt idem DEUS. ITEM. Rõne oſtenditur ſic. unitas effectus eſt ab unitate actus, & unitas actus, ab unitate potẽtiæ, uel ſubiecti: ergo cum una ſit pſona producta a patre & filio: ergo per unũ actum producit, & per unam potentiã: ergo ſpirant inquantum ſunt unũ. ITEM. Quod eſt a duobus inquantũ duo, aut eſt inſufficienter a quolibet, aut ab altero ſuperflue: ſed Spiritus Sanctus a nulla perſona eſt inſufficienter, nec ſuperflue: qa neutrum cõuenit naturæ perfectæ: ergo &c. ITEM. Quod eſt a duobus inquã tum duo, eſt cõpoſitum, ſi ſubſtã tialiter eſt ab illis: quia a duobus inquantum duo procedit unũ, & ita oportet, quod illud unum habeat differentiam: ſed S. S. non eſt compoſitus; ergo &c. ITEM, Nihil unum procedit a duobus ſimilibus in natura inquantum duo, niſi alter ſit ſicut principiũ actiuum, alter ſicut principium paſſiuum: ſiue alter, ut pater, alter, ut mater: ſed hoc non eſt in diuinis: ergo &c.

CONTRA. Qui pcedit a duobus, ita ꝙ ab uno principalius, q̃ ab alio, procedit inquantum ſunt duo; ſed ſpiritus ſãctus principaliter procedit a patre, ſicut dicit Aug. & habetur in ſequẽti Diſtin. ergo &c. ITEM. Qui procedit a duobus inquantum ſunt diſtincti, procedit a duobus inquantũ ſunt duo; ſed nexus non eſt niſi diſtinctorum: ergo qui pcedit, ut nexus, procedit ab eis, ut a diſtinctis, & ita ut adifferẽtibus. ITEM. Ab unitate ſubiecti, eſt unitas actus: ſed pater, & filius ſunt duo: ergo ſpirant dupli ci ſpiratione: ergo ſpirãt S. S. ab eis inquantũ ſunt duo: ergo &c. ITEM. Si ſpirat S. S. inquantum ſunt unum, aut inquantum ſunt unum in ſubſtantia, aut in notione, aut in perſona. Si inquantum ſunt unũ in ſubſtantia: ergo cũ S. S. ſit idẽ in ſubſtãtia, S. S. procedit a ſe. Si inquãtum ſunt idẽ in notione, hoc nihil eſt: quia nõ ideo ſpirãt, quia ſunt ſpiratores: ſed econuerſo. Nec inquantum ſunt unũ in perſona: quia in perſona non uniuntur.

15. de Trini. Ca. 17.

RESOLVTIO.

Tanquam ab uno; quia unica uoluntate fœcunda.

RESPON. Dicendum, ꝙ S. S. procedit a patre, & filio inquantum ſunt unum fœcunditate uoluntatis. Vna autem eſt in patre, & filio uoluntas, quia pater, & filius ſunt una ſubſtantia: ſi ergo

eſt

eſt in eis uoluntatis fœcunditas, una eſt fœcũditas in eis. Volũtatis aũt fœcũditas eſt in pr̃e,& filio;q̃a uterq; Deus improceſſibilis. Sicut .n. ſuperius dictũ fuit de numero perſonarum,& infra melius patebit, cum agetur de innaſcibilitate, quæ idem eſt in patre quod primitas: ꝙ primũ, & principium ſunt idem, & ratio primitatis eſt ratio principiã di,ſiue fœcunditatis. Quoniam ergo pater prior eſt ĩ omni emanatione.ſ.proceſſione, & generatione:quia nec generatur,nec ꝓcedit.hinc eſt,ꝙ utroque modo eſt principium.Quia uero filius prior eſt emanatione proceſſionis,non generationis:quia generatur,tamẽ eſt inſpirabilis:hinc eſt, ꝙ eſt principiũ ſpirandi,non generandi .Quia uero.S.ſanctus neutro modo ſe habet, neutro modo eſt principium. Inde eſt ergo,quòd quamuis,ſpirituſſan. a duobus procedat, quia tamen procedit non ut ſunt differẽtes; ſed ut eſt in eis una fœcunditas uoluntatis, patet quod ſpirituſſan. procedit ab eis inquantum ſunt unum.

Diſt.2.

Diſ.28

Ad illvd, quod obiicitur ꝙ principaliter procedit ad patre. Dicẽdũ qđ prĩcipaliter pōt dici dupliciter,aut reſpectu ſecũdarii,& ſic importat ordinẽ prioris, & poſterioris,& ſic ponit diuerſitatẽ: & hoc mō non accipiť hic. Alio mō ut principalitas dicit quãdã auctoritatẽ, ſicut pr̃ dicitur operari ꝑ filium.unde una creatura producitur a patre per filium inquantum ſunt unum, & ſic intelligendum eſt in propoſito.Ad illvd,quod obiicitur quod nexus procedit a pluribus &c. Dicendum , quod ratio nexus incipit a diſtinctione, & tendit,ſiue procedit ĩ unitatem.Vnde ultima, & completiua ratio eſt unitas . Licet ergo nexus ſit duorum, & a duobus,ſi eſt perfectus nexus , eſt ab eis inquãtum ſunt unum,non inquantum ſunt plures . Ad illvd,qđ obiicit̃, quod ab unitate ſubiecti eſt unitas actus,& a pluralitate pluralitas.Dicendum,quod iſtud non habet inſtantiam ſecundum modum loquendi: quia ſi duo ſunt termini copulati,actus numeratus debet ei reddi: Sed ſecundũ rem diſtinguendum eſt:quia ſubiectum dicitur dupliciter , aut per ſe & primo,aut nõ primo:& illud uerum eſt de ſubiecto per ſe & primo,non de alio:& ſic accipiendo,pater & filius non ſunt unum principium, ſeu primum ſubiectum ſpirationis; quia non ſpirant ſecundum quod pater & filius; ſed ſecundum quod in eis eſt una fœcunditas uoluntatis , & ita inquantum unum. Vel aliter dicendũ, ꝙ eſt loqui de actu, ut eſt actus uel origo: & de actu ut eſt accidens . Si loquamur de actu ut eſt accidens,de neceſſitate numeratur ad numerum ſubiecti ; quia non eſt unum accidens in duobus ſubiectis. Si autem loquamur de actu, ut eſt actus uel origo , ſic cõparatur ad ſubiectum ut ad principiũ:& ſic non numeratur ad numerum ſubiecti ſecundum quod ſubiectũ; ſed ſecundum quòd principiũ. Quoniam ergo in diuinis ſpiratio non eſt accidens: ſed productio, uel relatio , ideo ſequitur unitatem ſubiecti, ut eſt principium: quare pater & filius, quiquis

uis duę ſint perſonę, tamen ſunt principium unum, quia per eandem uirtutem ſpirāt, ideo actus non numeratur in illis, ideo ſpirant una ſpiratione, quāuis ſint duo. AD ILLVD, quod quærit ultimo, aut inquātum unum in ſubſtantia &c. Dicendum, ꝙ inquantum unum in fœcunditate uoluntatis, prout illa uoluntas eſt ad notione per fœcunditaté quæ fœcunditas eſt ratione primitatis: quæ primitas ſignificatur per hoc quod eſt improceſſibilis. Et hoc ē quod dici Anſel. quod pater & filius ſpirant ſecū dum quod uterque eſt idē DEUS non ſecundum quod DEUS ſimpliciter: ſed ſecundum qđ DEUS utroque, hoc eſt conſiderare uoluntatem in perſonis. Si ergo q̄ras utrum inquantum unum in ſubſtantia, aut notione, aut perſona, Dicendum, quod reſponderi poteſt dupliciter, ſecundum duas opiniones prius poſitas de potentia generandi. 7. Diſt. quia potentia generandi non differt a generatione ſiue paternitate, niſi in modo loquendi, & ita dicit notionem, ſcilicet perſonalē proprietatem, ut generatio, licet alio modo. Similiter iſti dicunt quod fœcunditas uoluntatis, ſiue uis ſpiratiua, dicit eādem notionem quam ſpiratio, licet alio modo: quia uis ſpiratiua dicit ut in ratione aptitudinis; ſed ſpiratio in ratione actus, & ita ſecundum hos inquātum ſunt unum notione. Alii dicunt qđ ſicut potentia generandi dicit naturā in perſona, ita eſſentiam perſonaliter: ſic uis ſpiratiua uoluntatem dicit, ut uoluntas eſt in ꝑſonis ī qbus eſt fœcunda, & pater & filius ſpirant inquātum unum in eſſentia, ſiue natura, ſiue uoluntate conſiderata in perſonis. Quælibet illarum poſitionum mihi uidetur ſatis probabilis.

DISTINCTIO XII.

De æterna proceſsione Spiritus Sancti, qualiter à patre & filio procedit.

ITem quæritur, cum Spiritus Sanctus a patre procedat & a filio, utrum prius, uel magis proceſſerit a patre quam a filio, Quod nititur hæreticus oſtendere, ita dicens: Si procedit ſpiritus Sanctus a patre, proceſſit utique, aut nato iam filio, aut non nato. Si uero iam nato filio præceſſit, ante natus eſt filius, quàm proceſſerit ſpiritus ſanctus: præceſſit ergo natiuitas filij proceſſionem ſ. ſ. Si autem proceſſit a patre non genito filio, ante proceſſit quàm filius genitus fuerit.

Reſponſio Auguſtin. ad propoſita.

His & huiuſmodi quæſtionibus magis laborioſis, quā fru

ctuoſis

Cuoſ1s reſpondet Aug. in 15. Lib. de Trinit. dicens: In illa ſumma trinitate, quæ Deus eſt interualla temporum nulla ſunt, per quæ poſſet oſtēdi, aut ſaltem requiri: utrum prius de patre natus ſit filius, & poſtea de ambobus proceſſerit ſpiritus ſanctus. Nunquid ergo poſſumus quærere, vtrum iam proceſſerat de patre Spiritus Sanctus, quando natus eſt filius; an nondum proceſſerat, et illo nato de vtroq; proceſſit? Non poſſunt prorſus ibi iſta quæri: vbi nihil ex tēpore inchoatur, vt ex conſequenti perficiatur in tempore. Ideo qui poteſt intelligere ſine tempore generationem filij de patre, intelligat ſine tempore proceſſionem Spiritus Sācti de vtroque. Ecce his verbis abſoluta eſt quæſtio illa, qua quærebatur, vtrum prius proceſſerit Spiritus ſanctus à patre, quàm à filio. Ca. 26.

De eo, quod ſecundò quærebatur, ſcilicet, an plenius uel magis proceſſerit a patre, quàm filio.

Nunc tractandum eſt, quod ſecundo quærebatur, ſcilicet an plenius, aut magis procedat Spiritus Sanctus a patre, quā a filio. Ad quod dicimus, quia ſicut non ante procedit a patre, quàm a filio, ita non plenius, vel magis procedit a patre, quàm a filio. Auguſt. tamen in 15. de Trinit. dicit, quod Spiritus Sanctus principaliter procedit de patre, Non fruſtra, inquit, in hac trinitate non dicitur verbum Dei, niſi filius: nec donum Dei, niſi Spiritus Sanctus, nec de quo genitum eſt verbum, de quo procedit Spiritus Sanctus principaliter, niſi Deus pater. Ecce audiſtis, quia Spiritus Sanctus principaliter procedit a patre. Sed ne te hoc turbaret, ipſe continuo ex quo ſenſu hoc dixerit, aperit dicens: Ideo addidi principaliter, quia & de filio Spiritus Sanctus procedere reperitur: ſed hoc quoque illi pater dedit, non iam exiſtēti, & nondum habenti. Sed quicquid vnigenito verbo dedit, gignendo dedit. Sic ergo eum genuit, vt etiam de illo donum cōmune procederet, & Spiritus Sanctus Spiritus eſſet amborum. Ecce expoſuit ipſemet quomodo Spiritus principaliter procedat a patre: non quia prius, vel magis procedat a patre, quam a filio: ſed quia cum procedat a filio, hoc ipſum habet filius a patre. Ca. 17.

Ex eodem ſenſu etiam dicitur ſpiritus ſanctus
proprie procedere a patre.

Ex eodem ſenſu etiam dicitur procedere proprie de patre. Vnde Hieron. in expoſitione catholicæ fidei Nicaniq́ue ſymboli ait: Credimus in ſpiritum ſanctum, qui de patre procedit proprie. Item Spiritum ſanctum verũ Deum inuenimus in ſcriptura, & de patre eſſe proprie. Et item, De patre filius, & ſpiritus ſanctus proprie, & verè de patre procedit. Ecce apertè dicit ſpiritum ſanctum proprie eſſe de patre, & proprie procedere a patre. Quòd non eſt ita intelligendum, tanquam prius, vel plenius a patre procedat, quam a filio: ſed quia hoc habet pater a ſe, non ab alio, vt de ipſo ſit, & procedat ſpiritus ſanctus. Filius autem non a ſe, ſed a patre hoc habet, vt de ſeipſo ſit, & procedat ſpiritus ſanctus.

Ex eodem ſenſu dicitur ſpiritus ſanctus eſſe,
& mitti a patre per filium.

Forte etiam iuxta hanc intelligentiam dicitur ſpiritus ſanctus mitti per filium, & a patre per filium. Vnde Hilarius ad Deum patrem de ſpiritu ſancto, & filio loquens
In fi. 12 libri. *in 12. Lib. de Trin. ait. In ſpiritu ſancto tuo ex te profecto, & per eum miſſo. Item: Ante tempora vnigenitus tuus ex te natus manet, & ita quòd ex te per eum ſpiritus ſanctus tuus eſt: quòd & ſi ſenſu non percipiam, tamen teneo*
Ibid. *cõſcientia. In ſpiritualibus enim rebus tuis hebes ſum. Item in eodem: Conſerua hanc oro fidei meæ religionem, vt quod in regenerationis meę ſymbolo profeſſus ſum, ſemper obtineam, te patrem ſcilicet, & filium tuum vna tecum adorẽ: ſpiritum ſanctum tuum, qui ex te per vnigenitũ tuum eſt, promerear. Ecce apertè dicit ſpiritum ſanctum a patre per filium & mitti, & eſſe: quod non eſt intelligendum quaſi a patre per filium minorem mittatur, vel ſit: ſed quia ex patre, & filio eſt, mittitur ab utroque: ſed hoc ipſum habet filius a patre, ut ab ipſo ſit, & mittatur ſpiritus ſ. Hoc ergo voluit ſignificare Hilar. Diſtinctionem faciẽs in locutione, vt oſtenderet in patre eſſe auctoritatem. Inde eſt ẽt, quòd veritas oſtendens pãtrem eſſe auctorem proceſſionis, qua pro-*

cedit

cedit ſpiritus a filio, dixit in euangelio, De patre procedit,
cum & de patre,& filio procedat ſpiritus ſanctus. Vnde
Aug.in 15.*Lib.de* Trin.*quærit,Si de patre & filio proce-*
dit Spiritus ſanctus:cur filius dixit,De patre procedit?
Cur putas,niſi quia ſolet ad eum referre ēt quod ipſius eſt,
ſicut & de quo ipſe eſt: ſic ait, Mea doctrina non eſt mea,
ſed eius,qui miſit me? Si ergo hic intelligitur eius doctrina, **Io. 15.**
quam tamen non dixit ſuam ſed patris: quanto magis illic
intelligendus eſt ſpiritus ſanctus de ipſo procedere,vbi ſic
ait, De patre procedit,*vt non diceret de me non procedit.*
A quo autem hēt filius,ut ſit Deus (eſt enim Deus de Deo)
ab illo vtique habet vt etiam de illo procedat ſpiritus ſan- **Ca.27.**
ctus.Et ideo ſpiritus ſanctus vt etiam de filio procedat,ſi- **Ioan.7**
cut procedit de patre,ab ipſo habet patre.Quapropter,qui **Ioan.5**
poteſt intelligere in eo quod ait filius: Sicut habet pater vi- **Augu.**
tam in ſemetipſo, ſic dedit & filio vitam habere in ſemet- **libr. de**
ipſo: non ſine vita exiſtenti iam filio vitam patrem dediſ- **Tri.15.**
ſe,ſed ita eum ſine tempore genuiſſe,vt vita,quam pater fi- **c. 26.**
lio gignendo dedit,coæterna ſit vita patris,qui dedit: intel-
ligat etiam ſicut habet pater in ſeipſo, vt de illo procedat
ſpiritus ſanctus: ſic dediſſe filio, vt etiam de iſto procedat
idem ſpiritus ſanctus,& utrumque ſine tempore. Ita ergo
dictum eſt ſpiritum ſanctum de patre procedere,vt intelli-
gatur quod etiam procedit de filio,de patre eſſe,& filio. Si
enim quicquid habet de patre habet filius, de patre habet
vtique,vt de illo procedat ſpiritus ſanctus, ſed nulla ibi
tempora cogitentur,quæ habeant prius, & poſterius: quia
ibi omnino nulla ſunt.

HAEC eſt ſecūda pars in qua Magiſter determinat,qualiter ſpiritusſan. pcedit a patre & filio. Et hæc pars hēt quatuor partes ſecundum quatuor, quæ determinat. In prima quærit utrum ſpiritus ſ. prius procedat a patre, & determinat quod non. In ſecunda quærit utrum principalius,& plenius,ibi. *Nūc tractandum eſt &c.*] Tertio utrū proprie a patre procedat, ibi. *Ex eodem ſenſu dicitur etiam proprie procedere à patre &c.*] Quarto determinat utrum ſpiritusſ. proprie procedat a patre per filiū,ibi. *Forte etiam iuxta hanc intelligentiam &c.*] ubi confirmat auctorit.Hilar.qđ ſpiritusſ. mit-

titur a p̄re per filiũ, & ꝓcedit.

Vt a nato iam filio, aut, &c.] Videtur iſtud argumentum

Dub. 1 neceſſarium, quia cuiuslibet cõtradictionis neceſſarium eſt alteram partem eſſe ueram: ſed natum, & non natum opponuntur cõtradictorie: ergo neceſſe eſt alteram partem dare quod S. ſ. procedat aut nato iam filio, aut non nato: cum ergo Magiſter, & Aug. reſpondeant interimendo utranque partem, uidentur male reſpondere. Reſpond. Dicendum, quòd hæreticus in in ſua quæſtione quærebat de ordine generationis filii ad proceſſionem S. ſ. & quærebat de ordine ſecundum durationem & tempus, non ſm rationem intelligẽdi: & quærebat utrum prius natus eſt filius, quam proceſſit S. ſ. aut econuerſo: & utrunque falſum erat: ideo Magiſter & Aug. conſiderantes intentionẽ hæretici, ſiue interrogationem ſm ſenſum, in quo eam propoſuit, ſimpliciter, & bene reſpondent, eam interimendo. Ad illud ergo, quod obiicitur, quod diuiſio hæretici eſt per contradictoria. Dicẽdum, ꝙ falſum eſt: quia propoſitio contradictoria accipitur negando compoſitionem principalem, ſed ipſe fert negationem ad compoſitionem non principalem, ſed intellectã ĩ hoc quod eſt [nato] & ideo cauſa falſitatis ſemꝑ remanet: hæc enim eſt falſa S, S. procedit nato filio, quia notatur quod natiuitas filii præcedat proceſſionem S. S. Hæc iterum eſt falſa, Proceſſit non nato filio: quia notatur quod natiuitas filii non fuerit ſimul cum proceſſione S. ſ. ſed hęc eſt uera S. ſ. non ꝓceſſit nato prius filio, quia ſimul fuit natiuitas filii, & proceſſio S. ſ.

Quicquid unigenito uerbo dedit &c.] Videtur male dicere, quia ſi hoc eſſet uerum, dedit ei ſpirationem: ergo dedit eam gignendo: ergo ſpiratio eſt genita: ſed quicquid dicitur in diuinis concrete, dicitur & abſtracte: ſed non conuertuntur: ergo ſi ſpiratio eſt genita, ſpiratio ẽ generatio: quod eſt contra moder. nos omnes. Reſpon. Dicẽdum, quòd defectus eſt in utroq; argumento, nam illud non ualet Dedit generando ſpirationem: ergo generauit ſpirationem: ſicut non ſequitur, generando dedit filio eſſentiam: ergo eſſentia eſt genita. Aliqua enim per gñationem dicuntur dari, quæ non dicuntur gñari. Et iterum alia ratio non ualet. Spiratio eſt genita: ergo ſpiratio eſt generatio. Sicut enim infra patebit, de duabus notionibus unius perſonæ, uerum eſt dicere quod una prædicatur de altera denominatiue, non in abſtractione: & ideo non ualet illa ratio, imò eſt ibi accidens. Quod ergo dicitur. quicquid prædicatur denominatiue, & abſtracte: uerum eſt de eſſentia: ſed non eſt uerũ de proprietate perſonæ, & hoc infra patebit. Dub. 2. Diſ. 23 q. 4. & diſ. 33. q. 3.

Credimus in S. S. qui de patre &c.] Videtur falſum dicere, quia ꝓprium eſt quod conuenit uni ſoli. ergo ſi de patre procedit ꝓprie: non ergo de filio. Si tu dicas quod non dicitur [ꝓprie] cõtra cõmunitatẽ, ſed contra improprietatem: & ergo uƚ ꝙ improprie procedat a filio. Reſpo. Dicen- Dub. 3.

Dicendum, quòd Proprie, nõ dicit ꝓprietatem ſiue ſolitudinẽ, ſed ſonat auctoritatẽ, ſicut principaliter: ſicut enim pater principaliter dicitur ſpirare, quia hoc non habet ab alio: ita etiam proprie: quia hanc conditionem nõ habere ab alio, nulli cõicat, ita dicere uidetur Magiſter. Poteſt tamen dici, quod uno modo ꝓprium dicitur contra communitatem. Alio modo contra improprietatem. Tertio modo accipitur pro appropriatione, & ſic accipitur hic. Quamuis enim ſpiratio æquè uerè & propriè conueniat patri & filio: tamen filius appropriat eum patri, propter auctoritatem.

Dub. 4. *Per eum S.S. tuus eſt &c.*] Videtur Hilarius hic referens uerba ad Deum, male dicere, dicendo ꝑ eum, quia (ut di. Priſc.) Per, cũ uerbis trãſitiuis ſignificat ſub auctoritatem: ſed cum abſolutis auctoritatem: ut patet cum dr̃. Ego ſum ſapiens ꝑ Deũ, in Deo notatur auctoritas: cum ergo dr̃ quod ſ.ſ. eſt a patre per filium, in filio notatur ſubauctoritas. Reſpon. Dicendũ, quod aliqui uoluerunt dicere, quod hæc eſt impropria, Spiritusſanctus eſt a patre per filium, ſiue procedit, & debet reſolui in hanc, Spũſſanctus ſpiratur a patre per filium: & conſentiunt rationi prędictę: ſed cum iſta ſit uera, creatura procedit a patre per filium: & hæc ſimiliter, exit, uel procedit: non uideo rationẽ quare ſimiliter illa uerba Hilar. non poſſint proprie dici. Propterea eſt dicendum, quod quamuis [pro cedere] non ſit uerbum tranſitiuum quantum ad modum ſignificandi, quia non conſtruitur cum accuſatiuo, quia tamen æquiualet tranſitiuo, ut cum dicitur procedit a patre per filiũ: iudicãdũ eſt ſicut de uerbo tranſitiuo, & iõ dicit ſubauctoritatẽ.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An Spiritus Sanctus prius à patre quàm a filio procedat?

SVPPOSITO ex præcedentibus, quòd ſpiritus ſanctus procedat a patre & filio. Ad intelligentiam huius partis quatuor quæruntur de proceſſione ſpiritus ſancti in comparatione ad utrumque. Primò quęritur utrũ ſpiritus ſanctus prius procedat à patre quàm à filio. Secundò, utrum plenius a patre quàm a filio. Tertiò, utrum procedat a patre mediante filio. Quartò, & ultimò, utrum proceſſio filii prior ſit ſecundum ordinem intelligendi, proceſſione ſpiritus ſ. uel econuerſo.

QVOD prius eſt a patre, quàm a filio, ſic oſtendit. Cauſa prima eſt, i qua eſt ſtatus: ergo & principiũ primũ, in quo eſt ſtatus: ſed ſtatus eſt in pr̃e: ergo pater eſt principiũ primũ, ſed primum ſupponit prius: ergo prius ꝓcedit a pr̃e q̃ a filio. ITEM. cauſa prima eſt, q̃ agit, alia nõ ſuppoſita: ergo ſi pr̃ ꝓducit non ꝑ ſuppoſitionẽ alterius principii, filius ꝑ ſuppoſitionẽ, prius producit pr̃ q̃ filius. ITEM. qđ hẽt aliquis ex ſe, ꝑ prius habet, quã quod habet ex alio: ſed ꝓducere ſ.ſ. habet pater a ſe, & filius a patre: ergo per prius habet pater, quam filius.

Contra. Vbi non eſt ponere poſterius, nec prius: quia prius reſpectu poſterioris dicitur: ſed in trinitate non eſt ponere poſterius: ergo nec prius. Si ergo proceſſio ſpiritus ſancti a patre, & filio eſt æterna, patet &c. Item. Vbi eſt ponere prius & poſterius, eſt ponere diuerſitatē principiorum: ſed pater & filius producunt ſpiritum ſanctum inquantum unum, ut ſupra monſtratū eſt: ergo nō eſt ibi ratio prioris. Item. Si per prius procedit a patre quā à filio, aut a filio nō procedit, aut bis procedit: ſed procedit a filio, & non procedit bis: ergo &c. Item. Contingit intelligere prius, non intellecto poſteriori: ergo ſi per prius procedit à patre: ergo contingit intelligere quod procedit, non cointellecto filio: at Spiritus ſanctus eſt amor ueniens, & amor nectens: ſed nō eſt accipere mutuum amorem ad minus quam inter duos: ergo nec ſpiritus ſanctus eēt niſi a duobus: ergo nec per prius procedit ab uno, quā ab alio.

Resolvtio.

Prius quidem à patre quàm à filio: rurum non tempore, cauſalitate, uel origine; ſed auctoritate ſolū.

Resp. Dicendum, quòd prius dicitur multipliciter. Dicitur enim prius duratione, prius cauſalitate, prius origine, prius auctoritate. Et primis duobus modis prius nullo modo cadit in Deo, quia prius duratione contrarium eſt æternitati: prius cauſalitate contrarium eſt eſſentiæ unitati. Sed prius origine quo alter ex altero, & prius auctoritate, quo alter accipit ab altero, cadit ibi. Sed prius origine cadit reſpectu producentis & producti, cum alter oritur ex altero: cum uero unum oritur a duobus, non cadit ibi prius origine, quia tunc ambo ſunt unum originale principium: tamen cadit ibi prius auctoritate, quia quamuis pater, & filius ſint unum in producendo, tamen hoc accipit filius a patre. Si ergo quæritur utrum per prius procedat ſpiritus ſ. a patre quàm a filio: ſi intelligatur duratione, falſum eſt: ſimiliter ſi prius cauſalitate, ſicut probāt primæ rationes ad hoc inductę. Si autem prius auctoritate, ut prius idē ſit quod principium, ueritatem habet.

Ad illud, quod primò obiicitur, quòd pater eſt primum principium & cauſa. Dicendum, quod illæ rationes habent ueritatem ubi eſt pluralitas cauſarum, uel principiorum; ſed reſpectu ſpiritus ſ. nec eſt pluralitas cauſarum, nec principiorum. Ad illud, quod obiicitur, quod prius habet, quòd habet ex ſe. Dicendum, quòd ſi intelligatur prius, ideſt principalius, uerum eſt: ſi autem alio modo, falſum, quia unum & idem poteſt haberi a pluribus perſonis, ita quòd ab una per aliam, nec talis eſt prioritas aliquo trium prędictorum modorum.

Qvaestio II.

An ſpiritus ſanctus plenius à patre, quàm à filio procedat?

Vtrum plenius procedat a patre, quā a filio. Et quod ſic uidetur: quia propter unumquodque, & illud magis: ergo cum filius ſpiret per patrem, quia

quia hoc habet a patre: ergo prius magis ſpirat. ITEM, Omnis cauſa prima plus influit quam ſecunda: ſed pater eſt primum principium ſpirandi: ergo plus influit quam filius. ITEM. Plenius procedit aliquid a quo procedit proprie & principaliter, quam a quo nec principaliter, nec proprie: ſed ſpiritus ſanctus procedit a patre proprie & principaliter, ſicut dicitur in litera, & Aug. dicit: ergo &c.

Auctor De cauſis. propoſitione I.

ITEM. plenius procedit aliquis ab eo, a quo habet quicquid habet, ſcilicet ſubſtantiam & proprietatem; quam a quo non habet: ſed ſpiritus ſanctus habet a patre & quòd ſit, & quod procedat a patre & filio: a filio autem non habet quòd procedat a patre, quia tunc filius daret aliquid patri: ergo &c.

CONTRA, ſi plenius a patre, ergo perfectius: ergo a filio non procedit perfectiſſime: ergo in trinitate eſt aliquid imperfectionis. ITEM. Si plenius a patre quam a filio, plus accipit a patre, quam a filio: ſed ubi eſt ponere plus & minus, ibi eſt diuerſitas: ergo in perſona ſpiritus ſancti eſt diuerſitas. ITEM. uidetur quòd nec principalius a patre, quia qui perfecte dat aliquid alicui, dat ei uim & iuriſdictionem, ſiue auctoritatem: ſi ergo dat pater filio poſſe ſpirare: ergo dat ei auctoritatem ſpirandi: ergo æque principaliter procedit a filio, ut a patre.

RESOLVTIO.

Cum Plenius, ponat gradum perfectionis, ſignificetque compoſitionem ſubſtantiæ in producto: neutri quam dicendum eſt ſpiritum ſanctum ab alterutro procedere.

RESP. Dicendum, quod ſ. ſ. dicitur procedere a patre principaliter & per ſe. Principaliter, quia auctoritas eſt in patre. Per ſe, quia non tantum mediante filio, ſed etiam immediate: non tamen plenius procedit a patre, nec perfectius: quia Plenius, ponit gradum perfectionis, ponit etiam compoſitionem ſubſtantiæ in producto: quorum neutrum eſt in diuinis. Vnde ſi ponatur hæc, quod illud quod procedit ab aliquo, plenius procedit, aut non principalius; ſimpliciter eſt neganda.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur de cauſa prima, & propter quod &c. Dicendum, quod ſicut dictum eſt prius, illud ſolum habet locum ubi pluralitas cauſarum eſt: hic autem non eſt pluralitas, nec cauſarum, nec principiorum, ideo non habet hic locum. AD ILLVD, quod obiicitur, quod non habet ſ. ſ. à filio quod procedat à patre. Dicendum ad hoc, quod non habere a ſe, uel ab alio, nō ponit gradū plenitudinis. Vnde quamuis filius diuinitatem habeat a patre, tamen eſt perfectus Deus, ut pater: & ideo non ſequitur, quod plenius a patre procedat, quam principalius. QVOD obiicitur plenius habet, quod habet eſſentiam & proprietatem. Reſponderi poteſt interimendo minorem, habet. n. ſ. ſ. à filio proprietatem, licet non habeat eſſentiam om-

Adducit hæc in contradictionē Scot. in 1. d. 12 q. 2. in reſpon. ad arg.

nem reſpectum: habet enim proceſſionem a filio, ſed non ut a patre. Ad illud, quod obicit, quod pater dat filio auctoritatem, Dicendum quod dando auctoritatem ſuper ſ. ſ. nihilominus ex ipſo habet auctoritatem, quia ex hoc debet filius eam referre ad patrem, quia habet a patre: & inde eſt, quod in filio eſt auctoritas, & ſubauctoritas, Unde et principaliter producit filius, ſed pater principalius, quia in eo eſt tantum auctoritas, non ſubauctoritas: principalitas aũt, auctoritas dicitur in diuinis.

Quaestio III.

An ſpiritus ſanctus procedat a patre mediante filio.

Utrum ſpiritus ſanctus procedat à patre mediante filio. Et quod ſic, uidetur per Hila. 12. de Tri. qui loquens ad patrem ait. Spiritus ſanctus qui ex te per eum eſt, promerear: ergo ſpiritus ſanctus eſt a patre per filium, ergo mediante filio.

Ricar. 5. de Trinit. cap. 8. Item. Richar. dicit quod in diuinis eſt proceſſio immediata tantum, & mediata & immediata: mediata tantum eſſe non poteſt. Et dicit quod mediata & immediata eſt proceſſio ſ. ſ. ex patre: ergo cum non poſſet cadere medium niſi filius. ſ. ſ. procedit a patre mediante filio.

Item. ſimilis eſt proceſſus in illa trinitate proceſſui imaginis creatę, ſed amor procedit a mẽte mediante intelligentia, ergo ſpiritus ſanctus procedit a patre mediante filio. Si dicas quod non eſt ſimilitudo quantum ad hoc, ergo deſtruitur ratio imaginis, quia imago debet repreſentare ordinem, & originem perſonarum, non tantum numerum in perſonis, quia hæc etiam eſt in ueſtigio.

Item ſi ſolus filius ſpirat, ita quod non pater, tunc pater diceretur ſpirare, ſed mediãte filio, ita quod eſſet proceſſio mediata tantum: ergo cum ſpiratio cõueniat patri per ſe, & conueniat ei per hoc quod eſt principium filii ſpirantis, ergo conuenit ei & mediate, & immediate: ſed ſi hoc ſ. ſ. procedit à patre mediante filio.

Contra. nobilius eſt immediatum principium, quam mediatum: ſed omne nobilius eſt deo tribuendum, ergo ſi pater eſt nobiliſſimum principiũ. ſi. ergo tantum immediate, non mediate producit per ipſum. Si tu dicas, quod producit ſimul mediate & immediate. Contra mediatum & immediatum ſunt oppoſita, ſed oppoſita non ſunt ſimul uera de eodem & reſpectu eiuſdem, ergo impoſſibile ẽ quod ſimul producat mediate & immediate.

Item. ſicut ſe habet per ſe ad per accidens, ita mediatum ad immediatum, ſed Deus nullius: cuius eſt cauſa per ſe, eſt cauſa per accidens, ergo nullius, cuius eſt principium immediatum, eſt principium mediatum.

Item. magis eſt immediatum, quod nullo modo recipit medium, quam quod recipit medium: ſed filius nullum mediũ recipit inſpirando, ergo immediatius producit quam producat pater: non ergo uniformiter omnino producunt pater & filius ſpiritum ſanctum.

Et

RESOLVTIO.

Et mediante filio, & non mediante filio ille procedit: ut ſumma germanitas ei ſit cum utroque.

RESP. Dicendum, ꝙ ſicut uult Richar productio.ſ.ſ.eſt mediata ſimul,& immediata. Mediata inquantum eſt a filio,& filius a patre: ſed immediata inquantũ ipſe ſpiritus.ſ. ab ipſo patre ſpiratur. Et huius exemplum ponitur in exitu Abel de Adam. Abel immediate exiit de Adã: quia ipſe ex lumbis ſuis genuit eum, nihilominus exiit mediate: quia exiit ab Eua,quæ fuit ab Adam ſiue de Adam deducta; & hunc modum oportuit eſſe in deo propter ſummam germanitatem. Si enim tantum mediata eſſet proceſſio ſ.ſ. ut tãtum eſſet a filio,non eſſet ſumma germanitas ſ.ſ.cum patre. Similiter ſi omnino immediata, ut eſſet a patre tantum, non eſſet ſumma germanitas cum filio, & ſic concedendum quod mediante filio.

AD ILLVD, quod obiicitur in contrarium, ꝙ nobilius eſt immediatum principium, Dicẽdum, quod mediatio eſt tribus modis: quædam enim eſt mediatio quæ excludit immediationem tantum, ut quando effectus ultimus non continuatur influentiæ cauſæ prioris, ſed per medium omnino producitur, priori non cooperante, & hæc dicit ordinem, & diuerſitatem agentium, & ſeparationem. Alio modo dicitur mediatio prout dicit ordinem cauſarum adinuicem, non ſeparationem in agendo,ſed ſolum diuerſitatem agentium, & ordinem. Tertio modo prout dicit ordinem, non tamen ſeparationem uirtutum agentium, nec diuerſitatem. Prima mediatio non cadit in Deo: quia Deus eſt cauſam ſimpliciter prima, cuius influentia eſt tanta, quod nulla creatura agit aliquid,eius influẽtia remota,& ideo nihil exit de Deo mediate tantum. Secunda mediatio cadit in Deo reſpectu effectus producti a cauſa creata, quia ibi eſt ordo cauſarum,& diuerſitas uirtutum:ſed tamen non eſt ſeparatio, quia Deus intime agit,quia per ſeipſum agit: nihilominus per uirtutem creatam:quæ ab ipſo eſt. Tertia mediatio cadit in operatione diuina,in qua ſunt agentes perſonæ,in quibus attenditur ordo: quia una habet ab alia ꝙ agat: ſed tamen nec eſt ibi uirtutum diuerſitas,nec ſeparatio,uel diſtantia aliqua, immo una uirtute,& æque ĩtime agũt: & ſic pater mediante filio producit ſpiritum ſanctũ:non quia ſit medium diſtantiæ uel differentiæ,ſed quia quòd filius producat hoc habet a patre, ita quod eſt ibi quidam ordo. Et ſic patet reſponſio ad ſequens, cum dicit: quod mediatum & immediatum ſunt oppoſita: uerum eſt enim primo modo, & ſecundo,ſed non tertio. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, quòd Deus nullius eſt cauſa per accidens, ergo nec mediate: dicendum quod per accidens aliquid cauſare derogat ueritati cauſæ ſupremæ. Illius enim dicitur aliquid cauſa eſſe per accidens, cuius eſt cauſa per aliquid aliud, quod non eſt ab ipſo, ſed aliunde,

de: ſi ergo deus alicuius eſſet cauſa per accidens, non eſt cauſa uniuerſaliſſima & prima: & ita nec nobiliſſima: ſed mediatio non repugnat nobilitati cauſæ ſupremæ. Gau are enim aliud per ſe, & per id quod ab ipſo eſt, non dicit indignitatē: imo dignitatem, quia dignitas eſt non tantum per ſe aliquid poſſe, ſed poſſe alii communicare: ita tñ quod ille ſine eo nihil poſſit. AD ILLVD, qđ ultimo obiicitur qđ filius eſt immediatior cauſa. Dicēdum, ꝙ non ualet, quia iſta mediatio quæ prædicta eſt, non repugnat, immediationi, & iō non diminuit eā.

QVAESTIO IIII.

An prior ſit ſecundum rationem intelligendi generatio filii, quàm ſpiratio ſpiritus ſancti.

QVAE iſtarum duarū emanationum. ſ. generationis, & proceſſionis, ſit prior ſm rōnem intelligendi. Et quod generatio filii, oſtenditur ſic. In imagine creata ſic eſt, quod ſm ordinem intelligendi, prior eſt emanatio notitiæ a mente, quā amoris: ſicut uult Auguſtinus: quia incognita non poſſumus diligere, ſicut dicit Auguſtinus in 10. de Trin. ergo ſi ordo attēditur in imagine ſm conformitatem ad trinitatem increatam, ergo ſm rōnē intelligēdi prior eſt proceſſus uerbi quam amoris in diuinis, maxime cum per imaginem creatā intelligamus Trinitatem increatam. ITEM. ſicut uult Philoſophus, uoluntas eſt, cuius principium eſt in ipſo cognoſcēte ſingularia: ergo uoluntas ut uoluntas præſuppōnit, ergo emanationem uerbi emanatio amoris. ITEM, omne principium ſm rōnem intelligē di prius eſt, ꝙ principiatum: ſed filius ē principium ſ. ſ. ergo ſm rōnem intelligendi oportet p intelligere filium, ꝙ ſ. ſ. ergo & generationem, quæ eſt emanatio filii, prius ꝙ proceſſionem, ꝙ eſt ſ. ſ. ITEM, in omni agente ꝑ modum naturæ, & uoluntatis, productio per modum naturæ intelligitur ante productionem uoluntatis, ergo cum pater ſit natura intellectualis producens filiū connaturalē, & per modū naturæ, & ſ. ſ. per modū uoluntatis, ut ſupra tactum eſt, ergo emanatio filii prior eſt ſm rōnem intelligendi, emanatione ſpiritus ſancti.

CONTRA. Aug. de Trin. partum mentis præcedit appetitus, quod id quod noſſe uolumus, quærendo naſcitur proles ipſa notitia, ergo ante eſt in imagine creata appetitus, ꝙ ſit proles notitia: ergo ante amor quàm uerbum, ergo & proceſſio ante generationem. ITEM. nullus uidens ſm cognoſcit ipſam, niſi intentio uoluntatis applicet uim cognoſcentem ipſi cognoſcibili, ut patet de homine eunte per uiā, qui cum iuit, & aibi cogitauit, perfecte neſcit quo tranſierit, ſicut dicit Aug. in 9. de Tri. ergo uoluntas præcedit ipſam cognitionem, ergo amor uerbū in creaturis, ergo pari rōne in Deo ſaltē ſm intellectu. ITEM. Sicut uult Philoſophus, primū, & immediatum eſt idem. Vnde ipſe in 1. Poſteriorum diffinies propoſitionem immediatum, dicit, ꝙ immediata propoſitio eſt illa, qua non eſt altera prior ſed

Cap. 2 & 2. in primis uerbis.

Ari. de ſenſu & ſenſ.

Ariſt. de motibus Aial.

1. Poſter. tex. cō. 13.

ſed ęque immediate.ſ.ſ. procedit a patre, ut filius: ergo ęque primo: ergo nec ẽm rem, nec ẽm rõnẽ intelligẽdi gñatio filii ꝑcedit proceſſionem.ſ.ſ. ITEM. quãto aliquid cõius, tãto prius eſt ſecundum rõnem intelligendi: ſed ſpiratio eſt cõior quam gñatio, quia conuenit patri, & filio, ſed gñatio ſoli patri: ergo prior eſt ſecũdum rationem intelligẽdi gñatio, quam ſpiratio.

Caue a Scoto de primo cognito.

RESOLVTIO.

Generatio filii prior eſt: tum quidẽ quia filius eſt principium. S. S. tum uerò quia eius proceſſio per modum naturæ eſt.

RESP. Dicendum, ꝙ quicquid ſit de ordine reali, de quo infra dicetur, ẽm rõnem intelligendi prior eſt emanatio uerbi, tum quia uerbũ eſt ſ.ſ. principium: tum etiam, quia uerbum procedit per modum naturæ, ſed.ſ.ſ. per modum liberalis uoluntatis: tũ etiam, quia intelligimus emanationes in perſonis ꝑ emanationes repertas ĩ imagine. In imagine autem conſtat, ꝙ cognitio, & intelligentia pręcedit amorẽ, & uoluntatẽ: nõ tñ uolo dicere, ꝙ ĩ diuinis ſit emanatio natura poſterior emanatione, ſicut reperimus ĩ imagine creata.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur in contrariũ, ꝙ appetitus præcedit partum mentis, Dicendum, ꝙ ille appetitus habet ẽm ſtatum duplicem conſiderari. Vno modo ẽm rationem inhiantis, ante habitam cognitionẽ. Alio modo ẽm rõnem complectentis, & hoc eſt poſt habitã cognitionẽ: & ẽm primũ ſtatũ eſt imperfectionis, quantum uero ad ſecũdum, eſt perfectionis: & ideo quia quod perfectionis ẽ in deo ponimus, nõ quod eſt imperfectionis, ideo appetitus ſecundo modo aſſimilatur. ſ.ſ. & hic tenet rõnem tertii. Et quòd primus imperfectionis: patet, quia eſt ignorantis, & deſiderantis ſcientiam acquirere, quod non conuenit Deo. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, ꝙ intentiò præexigitur ad cognitionem, Dicendum, ꝙ uerum eſt ad cognitionem acquirẽdam: ſed notitia prout eſt in acquirendo, nõ habet plenitudinem cum illo uerbo, ut uult Aug. in 13. & 15. de Trin. AD ILLVD, ꝙ obiicitur ꝙ æque immediate procedit.ſ.ſ Dicẽdum, ꝙ uerum eſt, ſed tamen ſpiritus ſanctus ita procedit immediate, quod etiã mediante filio, & ita ex ratione oportet præintelligi emanationem filii. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd quanto aliquid communius, tanto prius: Dicendum, ꝙ uerum eſt in abſolutis: ſed non tamen in reſpectiuis, ut in generatione, & creatione. Poteſt tamen dici, ꝙ iſtud intelligitur de eo quod eſt commune communitate prædicationis, ſed communis ſpiratio eſt communis communitate non tantum prædicationis, quia dicitur de patre, & filio, ſed etiam communitate cuiuſdam concordiæ, & connexionis: & tale commune ſecundum rationem concordiæ, & amicitiæ, præſupponit concordantes, & connexos non præit. & ſic patet illud.

Quòd non poteſt diſtingui a nobis inter generationem filij,& proceſsionem Spiritus Sancti.

Inter generationem vero filij,& proceſſionem Spiritus, Sancti,dum hic viuimus, diſtinguere non ſufficimus. Vnde
Aug. Maximino præmiſſam quæſtionem refricanti. ſ. quæ- To. 6.
renti cur S.S. non diceretur filius,cum de patris eſſet ſubſtã li. cõtra
tia: reſpondens ſic ait. Quæris a me,ſi de ſubſtantia patris Maxi.
eſt filius,de ſubſtantia patris eſt etiam S. S. cur vnus filius 3. c. 14.
ſit,& alius non ſit filius. Ecce reſpondeo, ſiue capias,ſiue nõ Reſponſio. Au
capias. De patre eſt filius,de patre eſt S. S. ſed ille genitus guſ. q̃d
eſt,iſte procedens. Ideo ille filius eſt patris, de quo eſt geni- pater ẽ
tus: iſte autem ſpiritus eſt vtriuſque,quoniam de vtroq; pro auctor
cedit: Sed ideo cum de illo loqueretur ait, De patre proce- proceſſionis fi
dit: quoniam pater proceſſionis eius auctor eſt,qui talem fi- lij et S. S.
lium genuit,& gignendo ei dedit,vt etiam de ipſo procede- Ioa. 15
ret Spiritus Sanctus. Nam niſi procederet etiam de ipſo, Ioã. 20
non diceret diſcipulis. Accipite S. S. eumq; inſuffiando daret, ut a ſe quoque procedere ſignificans, aperte oſtenderet flando,quod ſpirando dabat occulte. Quia ergo ſi naſceretur non tantum de patre,nec tantum de filio; ſed de ambobus vtiq; naſceretur,ſine dubio filius diceretur amborum. Ac per hoc; quia filius amborum nullo modo eßet: nõ oportuit naſci eum de ambobus. Amborum eſt ergo S. S. procedendo de ambobus.

Hic dicit quòd non ualet inter illa duo diſtinguere.

Quid autem inter naſci,& procedere interſit,de illa excellentiſſima natura loquens explicare quis poteſt? Non omne quod procedit,naſcitur, quamuis omne procedat, quod naſcitur. Sicut non omne quod bipes eſt, homo eſt: quãuis bipes ſit omnis qui homo eſt: Hoc ſcio: diſtinguere autẽ inter illam generationem, & hanc proceſſionem neſcio, non valeo, non ſufficio. Ac per hoc quia & illa,& iſta eſt ineffa-
bilis, ſicut Propheta de filio loquens ait, Generationẽ eius Iſa. 53
quis enarrabit? ita de S. S. veriſſime dicitur Proceſſionem eius quis enarrabit? Satis ſit ergo nobis,quia nõ eſt a ſeipſo filius; ſed ab illo,de quo natus eſt: non eſt a ſeipſo ſpiritus Sãctus: ſed ab illo,de quo procedit. Et quia de vtroque procedit,

tum, qui, vel quod de alio non eſt, & ſecundum hoc de ſolo patre dicitur. Hieronym. us uero ingenitum dicit, non genitum, & ſecundum hoc de ſpiritu ſancto poteſt dici quòd ſpiritus ſanctus non ſit genitus.

Declaratio Hierony. ex Hieronymo.

Quod autem Hieronymus ita acceperit, oſtenditur ex uerbis eius, quibus in eodem tractatu utitur, faciens talem diuiſionem. Omne quod eſt, aut ingenitum eſt, aut genitum, aut factum. Eſt ergo quod nec natum eſt, nec factum: & eſt quod natum eſt: & factum non eſt: & eſt quod nec natum eſt, nec factum eſt, & eſt quod factum eſt, & natum non eſt: & eſt quod factum eſt, & natum eſt, & renatum eſt: & eſt quod factum eſt, & natum eſt, & renatum non eſt. Nunc præſuppoſitorum ſingulis rebus ſubſiſtentiam deſtinemus. Quod ergo nec natum, nec factum eſt, pater eſt: non enim ab alio aliquo eſt. Quod autem natum eſt, & factum non eſt, filius eſt: qui a patre genitus eſt, nõ factus. Quod iterum nec factum, nec natum eſt, ſpiritus ſanctus eſt, qui a patre procedit. Quod etiam factum eſt, & natum non eſt, cælum, & terra, cæteraque quæ inſenſibilia ſunt. Quod autẽ factum, & natum, & renatum eſt, homo eſt. Quod uero factũ eſt, & natum eſt, & renatum non eſt, animalia ſunt. Ecce his uerbis oſtendit Hieronymus ſe ingenitum accipere, non genitum. Aliter enim non eſſet premiſſa diuiſio uera, ſcilicet omne quod eſt, aut ingenitum eſt, aut genitum, aut factum. Atque in diuiſionis huius proſecutione, in aſſignatione ingeniti, vbique ponit non natum. Diuiſ. notatu dig. a.

SVPRA egit magiſter de proceſſione per cõparationem ad illum ad quem, & a quo eſt. Hic tertio loco agit de ipſa ſecũdum comparationem, & generationẽ, a qua differt. Et hæc pars habet duas partes. In prima Magiſter quærit, & determinat utrũ ſpiritus ſanctus debeat dici genitus. In ſecunda utrum debeat dici ingenitus. ibi. *Nunc conſiderandum eſt, cum. ſ. ſ. non ſit genitus, &c.*] Item, prima pars habet quatuor. In prima oſtendit, ꝙ ſ. ſ. nõ debeat dici natus, uel genitus, uel filius. In ſecunda oſtendit, ꝙ cum. ſ. ſ. nõ dicatur genitus, cur filius, qui dicitur genitus, etiam dicitur procedere. ibi. *Cum autem. ſ. ſ. non dicatur genitus, &c.*] Et ratio eſt, ꝙ aliter dicitur filius procedere, quam ſ. ſ. In tertia uero tentat aſſignare differẽ-

tiam

tiam inter generationem,& pro ceſſionem, ibi. *Inter generationem uerò filij, & proceſſionem, &c.*] In quarta uero, & ultima oſtendit humanam inſufficientiam ad illam differentiam indagandam ibi. *Quid autem inter naſci & procedere interſit &c*]Similiter ſecunda pars, in qua Magiſter quçrit, & determinat, utrum ſ. ſ. debeat dici ingenitus. habet quatuor partes. In prima oſtendit Magiſter, & probat auctoritate Aug. quòd ſpirituſſan. non debet dici ingenitus. In ſecunda uero oſtẽdit contrarium auctoritate Hierony. ꝙ debet dici ingenitus, & ponitur. ibi. *Hierony. tamen in Regulis diſtinctionum, &c.*]In tertia uero prædictam controuerſiã determinat ꝑ diſtinctionẽ. ibi. *Sed ut iſtam, quæ uid tur, repugnãtiã, &c.*] In quarta auctoritate Hiero. confirmat ſuam ſolutionem. ibi *Quod autem Hierony. ita acceperit, &c.*]

Dub. 1 *SI ſpiritus ſanctus filius diceretur, &c.*] Videtur iſta ratio Aug. magis ad oppoſitum, q̃ ad propoſitum: ex hoc enim ſimilior eſſet generationi in creaturis, quç eſt ex duobus. Reſpon. Dicendum, quod quamuis ſimilior ſit quantum ad dualitatem producentium, non tamen quantum ad modum producendi poſſet eſſe ſimilitudo; quia ſic oporteret, quòd altera perſonarum eſſe principium paſſiuum, quantum autem ad hoc non poteſt eſſe ſimilitudo.

Dub. 2. *Nam ſpiritus ſanctus, &c.*] Videtur male dicere; quia cum nõ ſit datus niſi ex tempore, uidetur quòd non procedit niſi ex tẽpore. Reſpõ. ſicut infra patebit, ſi intelligitur de proceſſione tẽporali, datus dicit actum. Si autem de æterna, datus dicit aptitudinẽ. Item. Quæritur de hoc, unde Aug. reſpondet Maximino præmiſſam quæſtionem refricanti ſic. Spiritusſan. eſt Deus, & non eſt Deus naſcendo: ergo nõ Deus naturaliter: ergo adoptiue. Et quòd hoc argumentũ ſit bonum, uidetur: quia quod ineſt alicui naturaliter, ineſt ei a natiuitate: ergo quod non ineſt a natiuitate, non ineſt naturaliter: ergo cum. ſ. ſ. non procedat ut natus, non ineſt ei eſſe Deum a natiuitate: ergo non eſt Deus naturaliter. Reſpon. Dicendum ad hoc ſecundum Aug. ꝙ argumentum iſtud non ualet, niſi in eis, quæ generantur. in aliis non. Et hoc patet, quia Adam erat homo natura, ſicut unuſquiſq; noſtrum, & tamen ipſe habuit per creationem, quod nos habemus per generationẽ: ſic Deus pater communicat naturam ſuam ſ. ſ. per ſpirationem, ſicut filio per generationem.

Pater proceſsionis eius, &c.] Videtur male dicere: quia aut hoc quod eſt [auctor] dicit eſſentiam, aut notionem. Non eſſentiam: quia tunc diceret de ſ. ſ. Si notionem, quæro quam. Non innaſcibilitatem: quia illa non dicit reſpectum ad proceſſionem. Item. non ad generationem, nec ad ſpirationem: quia nihil eſſet dictũ, ut uidetur. Dub. 3
Item. quæritur utrũ pater poſſet dici auctor generationis. Et quòd nõ, uidetur: quia pater dicitur auctor filii: ergo ſicut ſupra dixit Hila. diſtin. 9. ſenſus eſt, ideſt genitor filii: ergo tunc idẽ

Hila. Diſt. 9. ſenſus eſt, ideſt genitor filii: ergo tunc idem eſſet dicere, eſt auctor generationis quod genitor. Reſp. Dicendum, quod auctor dicit i patre fontalem plenitudinem, quia ipſe non eſt ab alio; ſed alii ab ipſo: & inde dicit (ut credo) eandem notionē, quam dicit [innaſcibilis] ſed differenti nullo modo. Quia innaſcibilis dicit priuationē prioris: ſed [auctor] dicit fœcunditatem, & plenitudinem reſpectu procedentium ab ipſo. quam habet non aliunde, & ideo dicitur auctor ab auctoritate. Auctoritas autem eſt i patre: quia quod habet ab alio non habet, & hoc eſt, quòd eſt innaſcibilis: & ita patet, quòd poteſt dici auctor omnium perſonarum, quæ ſunt ab ipſo. Ex his patet reſponſio. Dico enim quod dicit eandem notionem, quam innaſcibilitas, ſed alio modo. Ex hoc patet, qđ nunquam dicitur filius auctor ſpirationis, quamuis ſpiret: quia non habet a ſe: ſed ab alio: unde auctor proprie dicitur principium alterius non ab alio.

Dub. 4. *Diſtinguere inter illam generationem, &c.*] Videtur talis ignorantia eſſe peccatum: quia diſtinctio perſonarum de neceſſitate eſt fidei, & ſalutis: ſed qui ignorat ea, quæ ſunt de neceſſitate fidei, damnabiliter ignorat, ergo &c. Reſpon. Dicendum, quòd duplex eſt ſcire, ſcilicet ſi eſt, & ſicuti eſt. Scire ſi eſt, hoc modo certitudinaliter credere diſtinctionem, de neceſſitate ſalutis eſt large ſumpto ſcire. Scire autem ſicut eſt, non pertinet ad ſtatum meriti, ſed præmii: & de hac ſcientia loquitur hic Magiſter & Auguſtinus. Et nota, quòd tria dicit [Neſcio] quantum ad habitum ſcientiæ [non ualeo] quantum ad ingenium [non ſufficio] quantum ad utrunque. Ideo obiicitur de hoc quod dicit Appellatur ingenitus, non quidem in ſcripturis: ſed in conſuetudine diſputantium. Conra. Dionyſi. Non eſt audendum aliquid dicere de illa ſuper ſubſtantiali, & ſancta Trinitate præter ea, quæ diuinitus nobis ex ſacris eloquiis claruerunt: ergo male fecerunt, qui nomen hoc inuenerunt. Reſpond. quamuis iſtud uerbum nō dicatur in ſcripturis, dicitur tamen uerbi huius intellectus: & quia uerbum non eſt profanum; nec errori coniunctum, cum intellectus uerbi ex ſcriptura, & fide habeatur, non fuit contra fas & illud Deo attribuere, ut ipſam Trinitatem conferendo, apertius poſſimus intelligere. *Lib. de Diuin. Nom. i primis ferè uer bis.*

Dub. 5. *Et aliter Auguſtinus, &c.*] Hoc non uidetur uerum, quia hoc modo [ingenitum] cōuenit eſſentiæ: ergo non eſt patris proprium. Reſpond. Dicendum, quòd licet Magiſter dicat intellectum Auguſtinus tamen non totum. Ingenitum enim ſecundum quòd dicitur proprietas patris priuat eſſe ab alio, nec hoc ſufficit ad hoc ut ſit notio, niſi etiam conſequenter dicat, quòd alius ſit ab ipſo, quia ſicut obiectum eſt, non eſſe ab alio, ſiue non generari, conuenit eſſentiæ.

Dub. 6. *Et eſt quod natum eſt, & factum non eſt, &c.*] Obiicit Atrius, quod duodecim ſunt modi gñationis,

quorum quolibet dato,ſequitur, quòd filius non tantum natus, ſed etiam factus eſt: & hos modos ponit diſputans contra Victorianum. Primus modus eſt p defluxum lineæ a puncto. Secundus eſt penes emiſſionem radii a ſole, uel ab alio luminoſo corpore. Tertius eſt penes ſigillationē caracteris, ſicut figura fit in cera a ſigillo. Quartus eſt penes immiſſionem, ut quando a Deo datur bona uolūtas. Quintus eſt penes exitum proprietatis, uel accidentis a principiis ſubiecti, quę ſunt materia & forma. Sextus eſt penes intentionis, ſiue ſpeciei abſtractionem, ſicut ſpecies rerum generatur in anima. Septimus eſt penes excitationē, ſicut liberum arbitrium excitatum a gratia procedit in bona opera. Octauus eſt penes transfigurationem, ſicut ex ære fit ſtatua, uel ſicut in figura inciſionis. Nonus eſt penes productionem, ſicut a primo mouente immobili producitur motus. Decimus, eſt penes exitum ſpecierum in genere per differentias diuidentes genus & conſtituentes ſpeciem. Vndecimus, eſt penes ideationem, ſicut arca exterior, ab arca quæ eſt in mente artificis. Duodecimus, eſt penes naſcentiam, ut homo generatur ab homine. Quocunque autem prædictorum modorum generetur filius, non tantum genitus eſt: ſed etiam factus eſt. Ad hoc eſt reſponſio: quia aut Arrius accipit generationem communiter ad creatam, & diuinam: aut ſpecialiter in creatura. Si communiter, tunc dico, quod inſufficienter diuidit: quia ultra iſtos modos eſt generatio filii a patre ſecūdum modum ſingularem, qui eſt de tota ſubſtantia generantis, ſicut ſupra dictum fuit. 9. Diſtin. ubi, quia non poteſt eſſe mutatio, nullo modo poteſt eſſe factio. Si autem, diuidat generationem ut eſt in creaturis. Dicendum, quod diuiſio illa inſufficiens eſt adhuc: quia omittit generationem æquiuocam, quæ eſt ſecundum putrefactionem. Sed eſto quod comprehendat eā ſub generatione, quę eſt ſecundum naſcentiam, tamen adhuc non ualet ad propoſitum, quod ſi non generatur ſicut creatura dicitur generari, nullo modo generatur: quāuis enim creatura ſit Deo ſimilis: tamen plus eſt diſſimilis quam ſimilis, ſicut dicit Aug. 15. de Trin. & Hilarius. Similiter cum omnis comparatio inferiorum plus habeatur hominibus utilis quam Deo apta; & ideo hęretici errauerunt qui credebant omnino eſſe in Deo, ſicut uidebant in creatura: & hoc bene tangitin Glo. ſuper primum ad Hebræ. ubi dicitur. Non poſſunt temporalia comparari æternis integra collatione; ſed aliqua tenui ſimilitudine: & ideo ſicut ſupra oſtenſum eſt, ſecundum diuerſas conditiones, diuerſæ generationes illa repræſentant. Ratione enim conformitatis eſt ſimilis generationi uerbi a mente. Ratione coæuitatis, ſimilis generationi ſplendoris a ſole, ſiue de luce. Ratione æqualitatis, generationi uiuentis de uiuente.

Hic uidēt ſub innuere generationem æternā eſſe æquiuoce generationēcū humana: quare caue a Frāc. de Maro. 1. ſent. d. 4. q. 5. Artic. unic.

ARTICVLVS. I.

QVAESTIO I.

An in diuinis ſit ponere proceſſionem?

AD intelligentiam eorum quę dicuntur in litera, quatuor quæruntur. Primo quæritur utrum in diuinis ſit ponere proceſſionem. Secundo utrũ proceſſio Spiritus ſancti ſit generatio. Tertio utrũ proceſſio Spiritus ſancti realiter differat a generatione. Quarto utrum ſ. ſ. debeat dici ingenitus, aut non.

QVOD proceſſio ſit ponenda in diuinis, oſtenditur primo auctoritate Ioan. 15. ubi dicit ſaluator. Mittam uobis ſpiritum ueritatis qui a patre procedit. Si ergo ueritas non dicit niſi uerũ, & uerba Dei nõ loquunt niſi proprie uera: ergo ꝓprie eſt proceſſio in diuinis. ITEM. In diuinis uetiſſime eſt origo: ergo & productio; ſed omni ꝓductioni actiuæ rñdet ꝓductio paſſiua: ſed productio paſſiua eſt ꝓceſſio: ergo a primo ad ultimum in diuinis uere & proprie eſt proceſſio. ITEM. Amor noſter & eſt amor & ab alio: & exitus eius ab alio, uere & proprie exprimit in uerbo procedẽdi: cum ergo amor diuinus, qui eſt ſ. ſ. uere & ꝓprie amor ſit, & ab alio ſit: ſicut nomẽ amoris ei cõpetit ꝓpriiſſime ita uł ei cõuenire & proceſſio. ITEM. Ad cõpletam rõnem proceſſionis iſta duo requirunt, ꝙ ſit ab alio, & in alium tendat: ſed amor qui eſt ſ. ſ. nõ procedit a patre inquantum amat ſe, ſed inquantũ unus amat alterũ; quia nexus eſt ergo ſ. ſ. eſt amor quo amans tendit in aliũ: & iſta duo complectuntur rationem proceſſionis perfectę: ergo proceſſio eſt in diuinis.

CONTRA. Proceſſio de rõne ſui nõis dicit elongationẽ & receſſionẽ. Vnde proceſſio quaſi ꝓculceſſio, ſicut pręceſſio dicit anteceſſionẽ. Sed ſicut ĩ diuinis nõ eſt anteceſſio ꝑ ſummam ſimultatẽ, ita nõ eſt elongatio ꝑ ſummam unitatem: ergo ſicut in diuinis nõ ponit nomẽ ꝓceſſionis, ita non dẽt poni nomen ꝓceſſionis. ITEM. In creaturis ꝓceſſio de rõne ſui generis dicit motũ, & ita indigẽtiã, & ĩperfectionẽ: ſed nullũ tale nomẽ dẽt trãſferri ad Deum: ergo nec proceſſio. ITEM. Creatio dicit ſpecialem dñiam proceſſionis, & dñiam addentẽ nobilitatẽ: qa dicit egreſſum rei a creatore q eſt cauſa nobiliſſima; ſed creatio paſſiua nullo modo reperit in diuinis, nulla enim perſona dr creari: ergo pari rõne nec ꝓceſſio. ITEM. Proceſſio in creaturis non dicit niſi dupliciter, uidelicet localis, & cauſalis. Localis q̃ eſt ĩ motu ꝓgreſſiuo. Cauſalis q̃ eſt effectus a cauſa: ſed localis non põt trãſferri ad diuina: quia nulla mutatio ſm locum nec in gñali, nec ĩ ſpeciali, cadit in Deo: & ꝑterea cum talis ſit ab uno in aliũ, oporteret ponere, ꝙ ſ. ſ. ęternaliter nõ ꝓcederet a pře & filio: nõ ergo inuenitur proceſſio localis: ſed hęc nobilior eſt quàm cauſalis, quia iſta eſt entis completi & a principio intrinſeco: ergo per locum a maiori, nec cauſalis inuenitur in Deo; & ita nullus modus proceſſionis reperitur.

RESOLVTIO.

Cum in diuinis ſit reſpectus principÿ à quo, & reſpectus termini ad quem; uerè inibi proceſsio ponenda eſt.

RESP. Dicendum, ꝙ proceſſio in creaturis dicit reſpectum ad principium a quo: ut radius dicitur procedere a ſole; ſiue flos ab arbore: & ꝙ dicit motũ, hoc accidit ei. Et ſimiliter ratione nominis dicit reſpectum ad terminum ad quem: & quòd dicit elongationẽ, hoc accidit ei. Quoniam ergo in diuinis uterque reſpectus reperitur: Nam perſona procedens reſpectum habet ad principium a quo; ut amor procedens ab amante reſpectũ habet ad amatum: amor ille, qui eſt nexus & charitas; ideo uere, & proprie, & perfectè ratio proceſſionis inuenitur in diuinis; unde concedendæ ſunt rationes ad hoc adductę.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur in contrarium, ꝙ proceſſio dicit elongationem. Dicendum quod hoc uerum eſt ĩ creaturis, in quibus ꝑ appropriationẽ ad terminum ad quem fit elongatio a termino a quo. propter sui finitatem, & circunſcriptionem, & diſtantiam, & ſic non eſt in DEO. AD ILLVD, quod obiicĩt, ꝙ proceſſio dicit motũ in creaturis, dicendum, ꝙ non transfert rõne motus; ſed rõne duplicis reſpectus, qui q̃uis non poſſe eſſe in creaturis ſine motu ꝑꝑ imperfectionẽ, nihilominus eſt ĩ creatore. AD ILLVD, q̃d obĩ de creatione. Dicẽdũ, ꝙ creatio de principali impoſitione dicit exitum de nihilo, & iõ nullo mõ ſignificatũ eius põt in DEO ſaluari, nec ꝓprie, nec trãſumptiue, non ſic de gñatione, & proceſſione. AD ILLVD, q̃d obĩ, ꝙ nec cauſalis, nec localis. Dicendum, ꝙ immo ad modum cauſalis. Et cauſalis uno modo conuenientiam hẽt cum locali; nã cauſalis ꝓceſſio uno mõ terminatur in procedente, & ita, ꝙ nihil ultra reſpicit, ut cum di, filius procedit a patre. Alio modo prout effectus reſpicit aliquẽ ut terminũ, & ſic ꝓcedit amor ab amante ĩ amatum, & aliquo mõ conuenit cum proceſſione locali; qa reſpicit terminũ ad quem. Alio mudo differt, qa non reſpicit tanquã in illo reſpiciatur; ſed tanquã obiectũ: & qm̃ reſpectus, & emanatio uerè repeiiuntur in diuinis, hinc eſt, ꝙ illa emanatio dicitur ad ſimilitudinem emanationis cauſalis; ſed ſimilitudo localis ꝓceſſionis ibi nõ cadit, niſi lõginque, & iõ Greci decepti ſunt. ET ad illud, ꝙ ꝓceſſio localis eſt pfectior. Dicendũ, ꝙ proceſſio localis ſemꝑ hẽt imperfectionẽ coniunctã ratione nominis, nõ ſic originalis: & uerum eſt, ꝙ perfectior eſt inter motus; ſed ꝓceſſio in diuinis nõ dicit motũ; ſed originẽ ſine motu, & mutatione, ſicut ſupra dictum eſt de generatione.

QVAESTIO II.

An proceſsio idem ſit quod generatio?

VTRVM ꝓceſſio S.S. ſit generatio. Et ꝙ non, uidetur. Aug. de Triin. 15. Sicut filio præſtat eſſentiã ſine ullo initio tẽporis, & ſine ulla mutatione generatio; ſic ſpiritui ſancto proceſſio: Ergo ſi non eſt idem quod p̃ſtat eſſentiam duabus perſonis &c. ITEM. Hoc ipſum uĩ rõne, quia gene-

generatio eſt emanatio ſm modũ fœcũditatis naturæ: ſed ſicut ſupra probatũ eſt, ſ.ſ. ꝓcedit per modum liberalitatis & amoris: ergo nõ gñatur: ergo gñatio nõ eſt proceſſio. ITEM. Nihil unũ exit a duobus ſimilibus ꝑ uiã generationis, niſi alter ſit ut pr, alter ut mater: alter ut principiũ [illegible], alter ut principium paſſiuum: ſed ſ.ſ procedit a duobus ſimilibus: ergo ſi per uiã generationis, alter eſt ei ut pater, alter ut mater, q̃d omnino abſurdum eſt. ITEM. Filius eſt ſua generatio, & ſ. ſ. eſt ſua proceſſio: ergo ſi ꝓcedere eſſet generari, ſpiritus ſanctus eſſet filius: ſed Spiritus ſanctus procedit a filio, & dr ſpiritus filii, ſicut filius dicit patris: ergo ſi filius non eſt pater, nec ſpiritus ſ. eſt filius: ergo nec proceſſio eſt generatio.

Diſ. 10

CONTRA In his inferiorib. generatio eſt motus ad ſubſtantiam. Vnde generatio eſt ſubſtãtię productio. ſed proceſſio ſpiritus. ſ. eſt ſubſtantiæ ſm hypoſtaſim productio: ergo eſt generatio. ITEM. Generare ſic diffinitur a Damaſ. Generare eſt ſibi ſimilẽ in ſubſtãtia producere: ſed ſpiratione uel proceſſione producit ſpiritus ſimilis in natura: ergo & proceſſio eſt generatio. ITEM. Actiones & mutationes denominantur a termino: ergo quæcunque cõueniunt in eo q̃d habẽt per emanationem, conueniunt in modo emanandi, ſed filius, & ſpiritus. ſ. conueniunt in ſubſtantia quam habent ꝑ emanationem: ergo conueniunt in emanatione: ergo ſi modus emanandi filii eſt generatio, & ſpiritus. ſ. ſimiliter. ITEM. Productio eſt ſuperius ad generationem: ſed quęcunque producuntur, ꝓcedunt: ergo proceſſio eſt ſuperius ad generationem: ergo generatio eſt proceſſio: ergo pari ratione proceſſio eſt generatio. SI DICAS, quod proceſſio appropriatur ſpiritui ſ. Quæro rationẽ, & uidet quod magis debeat appropriari filio, quia ſi rõ procedendi ſecundum rationẽ intelligẽdi per prius eſt in filio, ergo proceſſio magis debet ei appropriari. ITEM. Si generãs eſt ſpirans: ergo genitus eſt ſpiratus, & ecõuerſo: ſed ſpiratio paſſiua eſt proceſſio, ergo &c.

Lib. 1. cap. 8. Ariſt 5 Phy. 4.

RESOLVTIO.

Si ſpiritus ſanctus non eſt idẽ, quod filius: nec ſpiratio erit idem quod generatio.

RESP. Dicendũ, ꝙ ſicut ſpiritus ſanctus non eſt filius, ita nec proceſſio ſpiritus ſancti eſt generatio filii.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur in cõtrarium, ꝙ generatio eſt productio ſubſtantiæ. Dicendũ ꝙ eſt ꝓducere ſubſtantiã ſimilẽ ſm uoluntatẽ, & eſt ꝓducere ſubſtantiã ſimilẽ præter naturã, & eſt ꝓducere ſubſtãtiã ſimilẽ per modum naturæ. Iſti tres modi diſtinguunt, & diuerſi, & ſeparabiles ſunt quantũ eſt de ſe: quod patet, quia in productione Adam fuit ſubſtantię ꝓductio, & tamen nõ fuit gñatio. Deus. n. nõ gñauit Adã, ſed creauit. In ꝓductione Euę de Adã, fuit ſimilis ſubſtãtię ꝓductio: nõ tñ generatio: quia Adã non genuit Euam. Sed in productione Abel fuit ſubſtãtiæ ꝓductio ſm uiam naturæ, & ideo fuit ibi generatio ſcdm rem: ergo iſti tres

modi diſtinguuntur in Deo. Tamen in actione creaturæ non diſtinguuntur; quia creatura non poteſt ſubſtantiam producere niſi ſimilem, & hoc per uirtutem naturalem. Et ratio huius eſt imperfectio potentiæ, & limitatio in creatura, ſed in Deo eſt ſumma potentia,& ideo in eius operatione iſti tres modi habent diſtinctionem. Ideo quamuis in iſtis inferioribus gratia materię ſit completa ratio generationis, productio ſubſtantiæ ſimilis, uel productio ſubſtantiæ: non tamē in diuinis:imo oportet addi,per modum fœcunditatis naturæ. Et quia iſta conditio defecit in productione ſpiritusſancti, patet,ꝙ non ſequitur. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ ſimile habet utique emanationem: dicendū, ꝙ differt emanatio in his inferioribus, & in DEO: quia in his inferioribus terminatur ad eſſentiam uel ſubſtantiam,quæ multiplicatur:ſed in diuinis terminatur ad hypoſtaſes: quoniā ergo hypoſtaſis ad quam terminatur proceſſio,eſt amor: hypoſtaſis,ad quam terminatur generatio,eſt imago:& amoris, & nexus eſt ſpirari,non generari:ecōuerſo imaginis eſt generari, non ſpirari:cum non ſit conſimilis ratio propria hypoſtaſim ſecundū ſe,nec erit conſimilis emanatio, ipſe uero procedit, ac ſi ad ſubſtantiam proprie terminaretur. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ proceſſio eſt commune generationi. Dicendum,ꝙ eſt commune generationi, & ꝓceſſioni propriæ dictæ: & nos hic loquimur de proceſſione prout tantū ſpiritui ſancto conuenit, hic autem non eſt communis,nec hoc modo prædicatur, nec ſubiicit, nec eſt intelligenda ibi communitas rei,ſed ſolum proportionis, ſiue modi loquēdi. Quod ergo quęritur, quare magis ſpiritui ſancto appropriatur. Quidam uoluerunt dicere, quod ſicut hoc nomē [proprium] commune eſt diffinitioni,& propriæ paſſioni tamen quia diffinitio addit ſupra nomen proprii, propria paſſio non,ideo diffinitio habet nomen,propria paſſio non,ſed nomen commune retinuit: ſic & dicunt in propoſito. Sed hoc eſt abſurdum dicere. quod ſpiritus non habet proprium, & ſingularem modum emanandi ſicut filius. Ideo uolunt alii, quod addit alium modum, ſed quia ille modus in creaturis non eſt:quia aut raro,aut nunquam procedit aliqua hypoſtaſis aliter quā per generationem, ideo ſacri doctores nolunt nomē proprium, uel nouum fingere,ſed magis cōmune appropriare. Sed illud adhuc non uidetur uerum: quia ſicut emanatio filii recte exprimitur uerbo generandi, ita emanatio ſpiritus uerbo ſpirandi. Et propter hoc aliter dicendum: quia ſicut pater dicitur ingenitus: quia ab eo remouetur omnis generatio quia nec generatur, nec eſt a generato:ſimiliter econuerſo, proceſſio proprie de eo dicitur, in quo eſt omnino ratio procedendi,& talis eſt ſ.ſ. quia procedit, & eſt a procedente: non ſic autem filius:ideo ſpiritui ſancto attribuitur. Aliter poteſt dici,ꝙ completa ratio proceſſionis cōſiſtit in comparatione ad principium a quo,& ad terminum ad

quem a

què,& quia ſpiritus in ſua emanatione, quia nexus eſt, utrunque reſpicit, filius alterum, ideo completiſſima ratio huius nominis reperitur in ſpiritu ſancto, quamuis aliquo modo reperiatẽ in filio: & ideo ſpiritui ſancto appropriatẽ. AD ILLVD, quòd obiicitur ultimo, quòd generans eſt ſpirans. Dicendum, ꝙ illa prædicatio non eſt formalis, ſed ſolum ratione ſuppoſiti: & quia una perſona, ſiue unum ſuppoſitum pōt generare & ſpirare, iō hæc eſt uera, generans eſt ſpirãs, ſed nulla ꝑſona unica pōt ſimul pluribus modis emanare: iō non ſequitur, ꝙ genitus ſit ſpiratus.

QVAESTIO III.

An etiam re, uel tantùm ratione differat proceſsio ſpiritus ſancti à generatione filij?

VTRVM proceſſio ſpiritus ſancti realiter differat a generatione filii, an ſolum ſecundũ rationem intelligẽdi. Et, quòd realiter, uidetur. Perſonæ differunt ſm ſuas emanationes, cum perſonæ realiter differant, non tantum intellectualiter: quia omni intellectu circũſcripto, adhuc remanet Trinitas: ergo emanationes, quæ ſunt proceſſio & generatio, differunt realiter. ITEM. Quæ ſunt a diuerſis principiis, realiter differunt, ſed generatio eſt ab uno in diuinis, proceſſio ſpiritus ſancti a duobus. quia a patre & filio: ergo realiter differunt. ITEM. Secundum rem & ueritatem aliquorum eſt principium diuina ſubſtantia, ut uoluntas, quorum non eſt principium, ut natura: ſicut patet: qa creaturæ ſunt a Deo agente per modum uoluntatis, non per modum naturæ. ſi ergo proceſſio eſt uoluntatis per modum uoluntatis, generatio. per modum naturæ, ut naturæ: proceſſio & generatio realiter differunt. ITEM. In imagine creata egreſſus uerbi, & egreſſus amoris diſtinguuntur: quia differunt realiter: hoc enim ꝑfectionis eſt: quia ex hoc faciunt imaginis trinitatem: ſed ſecundum quòd differunt eſſentialiter, hoc eſt imperfectionis, ſed omne quod perfectionis eſt, ponendum eſt in diuinis: ergo proceſſio & gñtio realiter differunt, quãuis non eſſentialiter.

CONTRA. Pater ſpirat, & generat: aut ergo inquantum unus, aut inquantum plures, uel plura. Si inquantum plures, uel plura ſic pater eſt compoſitus. Si inquantum unus, ſed quia pater & filius ſpirant inquantum unum, nõ ſunt duæ ſpirationes, ſed vna: ergo ſimiliter ſi pater ſpirat, & generat inquantum unũ, ſpiratio & generatio eſt una productio. ITEM. Secũdum omnes uerum eſt, ꝙ pater ratione fœcũditatis naturæ intellectualis generat. rõne fœcunditatis uoluntatis ſpirat: ſed in DEO idem eſt uoluntas & natura: ergo &c.

ITEM. Emanationes patris penes terminos diſtinguuntur; ſed pater omnino idem, totũ quod dat filio ꝑ gñationẽ, dat ſpiritui ſancto ꝑ proceſſionẽ: ergo ſpiratio & gñatio ſunt omnino una emanatio. ITEM. Hoc ipſum oſtẽditur per impoſſibile. Si differunt, aut ſeipſis, aut aliis. Non ſeipſis, qa emanationes nec ſunt a ſe, nec ad ſe, ergo ſi unũ quodque diſtinguitur per illud quod eſt, uel a quo, emanationes hu-

iuſmodi ſeipſis non diſtinguun tur. Si aliis; aut eſſentia, aut notione, aut perſona. Nō eſſentia, conſtat: quia illa non diſtinguit, nec diſtinguit Non perſona, qa eius eſt diſtingui, non diſtingue re: ergo ſi differunt, hoc erit aliis notionibus: & ſimiliter erit quæ rere de illis aliis, & ſic in infinitum, ergo &c. Item. Si differūt, aut differentia ſubſtantiali, aut accidentali. Non ſubſtantiali, qa talis differentia non eſt in diuinis. Non accidentali quia ī Deo non eſt accidēs, ergo &c. Item. Plus differt filius a creatura, quā a ſpiritu ſancto, ergo plus differt generatio a creatione, quā proceſſione. Sed generatio non diſtinguitur a creatione: ergo nec a proceſſione. Probatio me diæ, creatio eſt diuina eſſentia, ſed perſona & eſſentia non diſtinguūtur abinuicem, ergo nec generatio & creatio.

RESOLVTIO.

Et ratione, et re: quia nedum ſecundum rationem dicendi, ſed etiam ſecundum differentiam originis & habitudinis.

Resp. Dicendum, quod generatio & ſpiratio ſiue proceſſio, differunt non tantum ſecūdum rōnem dicendi, ſed ēt ſecundū differentiam originis, & habitudinis, quia diuerſus eſt modus ſe habendi, & differens modus originis, talis autem differentia unitati eſſentiæ non repugnat.

Hanc ſenten. ſequi tur S. Tho. q. de por. q. 10. arti. 2.

Si autem quæratur ratio differentiæ harum emanationum, dicendum, qđ prima rō differēdi non pōt aſſignari a parte terminorū. Termini.n. ſunt perſonę q̄ nō importāt rōnē differēdi actiue, ſed paſſiue. Si ergo perſonæ differunt, quare, & in quibus differant; ſi oſtendere uoluerimus, neceſſe eſt redire ad emanationes, & relationes, quæ ſunt generatio & proceſſio, & ita in hac aſſignatione erit circulus Similiter ex parte principiorum. Si enim dicatur quod differant hæ duæ emanationes ſm fœcunditatē duplicē, naturę & uoluntatis, quæro, qūo differat fœcunditas a fœcunditate. Si dicas, qđ fœcūditas naturæ eſt in ſolo patre, uoluntatis in patre & filio: Hoc ulteriorem habet rōnem, unde ueniat hæc differentia: & oportet ad hoc uenire, qđ fœcūditas naturæ eſt in uno: quia imago procedens per illam, nata eſt eſſe ſolum ab uno, fœcunditas uoluntatis in duobus: quia nexus ſiue proceſſio per modum nexus eſt in duobus, & ita redit differētia in primū, & eſt ibi rō circularis: ergo patet ſm hoc, qđ harū emanationū differētia prima, nec eſt ſumenda a parte termini, nec a parte principii. Et ideo notandum, qđ eſt loq de hmōi emanationibus quātū ad eſſe, & quātum ad diſtingui Si quantum ad eſſe, ſic habent rationem eſſendi a ſuis perfectis principiis, & fœcundis. Quia.n. in Deo eſt perfectiſſima natura, & natura uera: ideo perfecta, & uera fœcūditas in hypoſtaſi quę habet rōnem principii. Et quia uera, & perfecta, & propria eſt fœcunditas naturæ, iō ueram, & propriam habet emanationē, & hæc eſt generatio: ſimiliter intelligendum eſt de ſpiratione quātum ad uoluntatem. Vnde ratio quare huiuſmodi uerè ſunt in Deo, eſt uera fœcūditas naturę, & uo-

& uoluntatis. Si autem loquamur quantum ad differre. Dicēdum, quod ſeipſis differunt, ſicut oſtenſum eſt: quia omnis diſtinctio in diuinis uenit a modis originis & relationis. Vnde ſicut duæ differentiæ ſeipſis differunt, ut rationale, & irrationale: ſimiliter in diuinis hæ duæ emanationes. Et ſicut differentiæ differentiarum innoteſcunt nobis per alias differentias, quæ ab illis oriuntur: ſic & in diuinis. Quia enim ſeipſis diſtinguũtur generatio & ſpiratio, ad eas conſequitur ſecundum rationem intelligendi differentia duplex. Vna quia generatio eſt ab uno, ſed ſpiratio a duobus. Quia.n. generatio eſt emanatio per modum perfectæ aſſimilationis, iō ad unum principium reſpicit. Quia uero ſpiratio eſt emanatio per modum connexionis: ideo eſt a duobus. Alia differentia eſt in comparatione ad nos. Quia enim ſpiritus. ſ. ſpiratur ut nectens, & ita in alterum tendens: ideo ſpiritus. ſ. ut donabilis: filius uero generatur, & generatio nō reſpicit tertium, Per has differētias neceſſario elicitur harum emanationũ concomitantia. Quia ſpiratio dat præintelligere generationem: non.n. nectuntur niſi diſtincti, & ſimiles: & ita illi, quorũ unus eſt ab alio per generationē. Similiter generatio dat conſequenter intelligere ſpirationē: Neceſſe eſt enim diſtinctos, & omnino ſimiles ꝑ delitioſum amorem coniungi. Concedendæ ergo ſunt rationes probantes quod differunt, ſicut eſt manifeſtatum in rationibus: ſed illæ rationes non ſunt ſumptæ a priori. Aliqui tamen uoluerunt aſſignare alias differentias: & quidam per urm ſpiratiuam, & generatiuam dicunt differre: ſed hæc differentia declarat ignotum per ignotius. Alii ēt dixerunt, qđ filius procedit per modum eſſe. ſ. ſ. per modum bene eſſe, ſed hæc uerba non ſunt ſana, nec tali materię conuenientia.

Ad illvd ergo, quod primo obiicitur, utrum pater ſpiret inquantũ unus &c. Dicēdũ, quod nec inquantum unus, nec inquantum plures, ſed inquātũ alio, & alio modo ſe habens: q̃a alio modo ſe habet ad filiũ, alio modo ad ſpiritũ. ſ. Iſte aũt alius & alius modus ſe habendi, non repugnat unitati ſubſtantiæ uel perſonæ, ſed pater & filius ſpirāt in eo, quod unum, uno modo ſe habēs. Inde eſt quod duplex eſt proceſſio filii & ſpiritus. ſ. a patre, ſed una eſt ſpiratio, ſiue proceſſio ſpiritus. ſ. a patre & filio. Ad illvd, quod obī, ꝙ natura & uoluntas in Deo ſunt idem. Dicendum, quod & ſi natura & uoluntas in Deo conſiderata abſolute ſint idem, tamen aliquid reſpicit uoluntas ut uoluntas in rōne principii, qđ nō reſpicit natura ut natura. Et inde eſt, qđ ſicut non ſequitur creatura eſt à Deo per modũ uolũtatis, ꝙ iō ſit ēt ꝑ modũ naturæ. Similiter q̃a natura & uolũtas cōparãtur ad has emanationes ſub rōne principii, ideo nihil prohibet has emanationes differre, quamuis idem ſint in ſubſtantia natura, & uoluntas. Ad illvd, ꝙ obiicit qđ emanationes differũt penes terminos. Dicendum, qđ in his

his inferioribus eſt uerum, ubi emanatio dicit ens in potentia: & ita imperfectum: non autem eſt uerum in Deo: quia ibi non dicunt ens in potentia, nec imperfectionem. Vnde in diuinis ſunt ratio diſtinguendi. Tamen ſi uelimus dicere, quód differũt penes terminũ, non accipiemus terminũ pro ſubſtãtia, uel eſſentia, ſed hypoſtaſi, ut prius habitũ eſt. Ad illud, quod quæriſ, utrum ſeipſis, uel aliis? patet qđ ſeipſis. Et ad id qđ obiicit, ꝙ nõ habet eſſe a ſe: ergo nec diſtingui. Dicendum, qđ illud non tenet in eſſe originali: quamuis.n. a genere differentiæ habeat ortũ, tñ non diſtinguuntur a gñe, ſed a ſeipſis. Ad illud, quod obiicitur, quõ differunt, aut ſubſtantiali, aut accidentali differentia. Dicendũ qđ inſufficienter diuidit: quia in diuinis eſt relationũ differẽtia, ut dicit Aug. in 5. Lib. de Trin. quæ nec accidentalis, nec ſubſtantialis eſt, ſed magis dr originalis. Ad illud, qđ obiicitur de creatione. Dicẽdũ, quod ratione connotati, magis differt creatio: ſed ratione principalis ſignificati, non tñ differunt: quia non tñ differt eſſentia a perſona, quantum perſona a perſona. Vnde prædicatur eſſentialiter de perſona, nec facit aliquo modo aliquem numerũ pſona, ergo diſtinguitur ab alia perſona, & ideo non ualet argumentum.

Cap. 5.

QVAESTIO IIII.

An ſpiritus ſanctus ſit ingenitus?

SVppoſita differentia generationis & proceſſionis. Quæritur hic quarto, utrum ſpiritus ſanctus ſit genitus. Et quòd ſic, uidetur auctoritate Hierony. quam Magiſter ponit in litera. Item. Hoc ipſum oſtenditur ratione Hierony. Quia omne qđ eſt, aut eſt ingenitum, aut genitum, aut factum: ſed ſpiritus ſanctus non eſt genitus, aut factus: ergo eſt ingenitus. Item. Negatio priuatiua cum conſtantia ſubiecti, æquipollet priuatiuo termino. Vnde nõ par circa numerum, idem eſt quod impar, & ſic cum ſpiritus genitus non ſit: ergo eſt ingenitus. Item. Plus diſtat a ratione generationis ſpiritus.ſ. quàm pater: quia pater generat, quamuis non generetur, ſpiritus.ſ. uero ſanctus, nec generat, nec generatur, ergo æque uere priuatur generatio a ſpiritu.ſ. ut a patre: ergo ſicut pater dicit ingenitus, ſic & ſpiritus ſanct.

Contra. Aug. ad Oroſium dicit, quòd ſolus pater eſt ingenitus: ergo ſecundum hoc non conuenit ſpiritui. ſ. Item. Ingenitus, aut dicitur ſecundum ſubſtantiam, aut ſecundum relationem. Si ſecundum relationem: ergo eſt notio, ergo ſpiritus ſan. habet duas notiones, & ita eſſent ſex: quod eſt contra communem opinionem. Si ſecundũ ſubſtantiam: ergo pari ratione diceretur de filio, cum illud ꝙ ſecundum ſubſtantiam dicitur, conueniat tribus. Item. Cum diuina eſſentia non ſit genita, nec ſpiritus ſanctus ſit genitus, nec pater ſit genitus, nec etiam aliquod illorum ſit factum: ergo ratio ingeniti ſecundũ Hieronymum omnibus conuenit. Quæritur ergo quomodo differunt.

RESOLVTIO.

Vtique priuatiuè: ſed non prout ingenitum tantum ualet quantum nõ ens ab alio, & à quo alij.

RESPON. Dicendum, quod aliqui uoluerſit diſtinguere de hoc nomine Ingenitũ, quod poteſt ſcribi per unum N. & ſic tantũ ualet quantum increatum: uel ꝑ duo N. & ſic opponitur ei quod eſt genitum proprie dictum. Sed hæc diſtinctio, & ſi ualeat apud Græcos, non tamen ualet apud Latinos, quia ingenitum ꝑ duo N. eſt uox nõ ſignificatiua apud nos. Damaſcenus autẽ aſſignat hanc differentiam in lingua ſua: quia Græcus erat. Præterea non ualet ad propoſitum: quia nihil quæritur hic de ingenito, prout tantum ualet quantum increatum: ſed ut tantum ualet quantum non genitum, ſiue innaſcibile. Et propterea aliter dicendum eſt, & breuiter, quod ingenitum uno mõ dr, prout accipitur priuatiue. ſ. pro eo quod nõ generatur: & hoc modo dicitur de ſ. ſ. & de eſſentia. Alio modo prout ingenitum tantum ualet quantum non ens ab alio, & a quo alii: & hoc modo dicit notionem ſolius patris: quia dicit proprietatẽ, & dignitatem in patre. Et ſecundũ primum ſenſum loquitur Hierony ſecundũ aliũ loquitur Auguſt. Vnde aũt habeant ortum iſti ſenſus. & quare Innaſcibilis ſit notio, & nõ Improceſſibilis, infra dicetur. *Diſ.28. & 31.*

Reclamat Scot. in 4. diſt. 28. q. 1. art. 2.

EX HIS patet ſolutio contrarietatis: patent etiam obiecta. Quod ergo obiicitur, quod negatio cum cõſtantia ſubiecti æquipollet termino priuatiuo, uerũ eſt, ſi ſit uere priuatiuum: ſed illa ratio concludit ſolum de hoc nomine ſecũdum quod priuat, non ſecundum quod aliquid ponit. AD ILLVD, quod obiicitur, aut priuat eſſentiam, aut relationem. Dicendum, quod ſecundum quod dicitur de eſſentia, ſolum priuatiue, ſiue negatiue tenetur. Et ideo non prædicat aliquid: ſicut quando dr, eſſentia non generat. Cætera manifeſta ſunt, &c.

DISTINCTIO XIIII.

De temporali proceſsione ſpiritus ſancti quantum ad principium à quo.

PRæterea diligenter adnotandum eſt, quòd gemina eſt proceſſio ſpiritus ſancti: æterna uidelicet, quæ ineffabilis eſt, qua à patre & filio æternaliter & ſine tempore proceſſit: et temporalis, qua à patre & filio ad ſanctificandam creaturam procedit. Et ſicut ab æterno communiter ac ſimul procedit à patre & filio: & ita, & in tẽpore cõiter & ſimul ab utroq; procedit ad creaturã, non diuiſim à patre in filium, & à filio ad creaturam. Vnde Auguſtin. in 15. Lib. de Trinit. ait Spiritus ſanctus

non

non de patre procedit in filium, & de filio procedit ad ſanctificandam creaturam: ſed ſimul de utroque procedit, quamuis hoc filio pater dederit, ut ſicut de ſe, ita etiam de illo procedat.

Quæ & qualis ſit hæc temporalis ſpiritus ſancti proceſsio.

Lib. homilia. rum. 2. homil. 11. *De temporali autem proceſſione, Beda in homilia Dominicæ primæ poſt aſcenſionem ita loquitur, Cum gratia ſpiritus ſancti datur hominibus, profecto mittitur ſpiritus à patre, mittitur & à filio: quia & eius miſſio eſt ipſa proceſſio. His uerbis apertè oſtendit, donationem gratiæ ſpiritus ſancti dici proceſſionem uel miſſionem eiuſdem. Sed cùm donatio vel datio non ſit niſi temporalis, conſtat quia & hæc proceſſio, ſiue miſſio temporalis eſt. Hanc quoque temporalem ſpiritus ſancti proceſſionem Auguſt. in 15. Lib. de Trinit. inſinuat dicens, Spiritus ſanctus*

Ca. 26. *proceſſit à Chriſto, quando poſt reſurrectionem inſufflauit in diſcipulos, his uerbis. Cum reſurrexiſſet Chriſtus à mor*

Io. 20. *tuis, & apparuiſſet diſcipulis inſufflauit, & ait, Accipite ſpiritum ſanctum: ut etiam eum de ſe procedere oſtenderet: & ipſe eſt uirtus, quæ de illo exhibat (ut legitur in Euangelio) & ſanabat omnes. Et ut oſtenderet hanc proceſſionem ſpiritus ſancti non eſſe aliud, quàm donationem vel dationem ipſius ſpiritus ſancti, addit: Poſt re-*

Luc. 6. *ſurrectionem dominus Ieſus bis dedit ſpiritum ſanctum: ſemel in terra propter dilectionem proximi: & iterum de*

Ioã. 10 *cœlo, propter dilectionem Dei: quia per ipſum donum dif-*

Act. 2. *funditur charitas in cordibus noſtris, qua diligimus Deum & proximum.*

An ſpiritus ſanctus detur, uel eius dona?

Sunt autem aliqui, qui dicunt ſpiritum ſanctum ipſum Deum non dari, ſed dona eius, quæ non ſunt ipſe ſpiritus: & vt aiunt, ſpiritus ſanctus dicitur dari cum gratia eius, quæ tamen non eſt ipſe qui datur hominibus. Et hoc dicunt Bedam ſenſiſſe in ſuperioribus verbis, quibus dicit ſpiritum ſanctum procedere, cùm ipſius gratia datur hominibus: tanquam non ipſe detur, ſed gratia eius. Sed quod

ipſe ſpiritus ſanctus, qui Deus eſt, & tertia in Trinitate perſona, detur, apertè dicit Aug. in, 15. Lib. de Tri. ita dicens, Eundem ſpiritum ſanctum datum cum inſufflaſſet Ieſus: de quo mox ait, Ite, baptizate omnes gentes in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti, ambigere non debemus. Ipſe eſt ergo. qui etiam de cœlo datus eſt die Pentecoſtes. Quo ergo Deus non eſt, qui dat ſpiritum ſanctum? imo quantus eſt Deus, qui dat Deum? Ecce his verbis aperte dicit ſpiritum ſanctum, ipſum ſcilicet Deum dari hominibus a patre & a filio. Et quod ipſe ſpiritus ſanctus, qui Deus eſt ac tertia in Trinitate perſona, nobis detur, noſtriſque infundatur atq; illabatur mẽtibus, aperte oſtẽdit Amb. in 1. Lib. de Spiritu ſancto dicẽs, Licet multi dicãtur ſpiritus: quia legitur, Qui facit angelos ſuos ſpiritus: unus eſt tamen Dei ſpiritus. Ipſum ergo unũ ſpiritũ & Apoſtoli, & Prophetæ ſunt cõſecuti: ſicut & vas electionis dicit, Quia vnum ſpiritum potauimus: quaſi eum qui no queat ſcindi, ſed infundatur animis, & ſenſibus illabatur, ut ſæcularis ſitis reſtringat ardorẽ: qui ſpiritus ſanctus nõ eſt de ſubſtãtia rerum corporalium, nec de ſubſtãtia inuiſibilium creaturarum. His uerbis aperte dicit ſpiritum ſanctũ ipſum, qui creatura no eſt, infundi mẽtibus noſtris. Item in eodẽ, Omnis creatura mutabilis eſt, ſed non mutabilis ſpiritus ſanctus. Quid aũt dicere dubitẽ, quia datus eſt ſpiritus ſanctus, cum ſcriptum ſit, Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritũ ſanctũ, qui datus eſt nobis? Qui cũ ſit inacceſſibilis natura, receptibilis tamẽ propter bonitatẽ ſuã nobis eſt, cõplectẽs uirtute omnia: ſed qui ſolis participetur iuſtis, ſimplex ſubſtantia, opulens uirtutibus, unicuique præſens, diuidens de ſuo ſingulis, & vbique totus. Incircunſcriptus ergo & infinitus eſt ſpiritus ſanctus: qui diſcipulorum ſenſus ſeparatorũ infudit, quem nihil poteſt fallere. Angeli ad paucos mittebãtur, ſpiritus ſanctus aũt populis infundebatur. Quis ergo dubitet quin diuinum ſit quod infunditur ſimul pluribus, nec uidetur? Vnus eſt ergo ſpiritus. ſ. qui datus eſt omnibus, licet ſeparatis Apoſtolis. Et hic aperte dicit Ambroſ. quod ſpiritus ſanctus, qui eſt ſubſtãtia ſimplex, cũ ſit unus, datur pluribus,

Ca. 26.
Matth. 28.
Act. 2.
Tom. 2 & c. 4.
Pſ. 103
Act. 9.
Lib. de ſpiritu cap 5.
Ad Ro. 5.
Eiſdem li. & c.
1. Cor. 12.

Alia

Alia quoque auctoritate hoc idem aſtruitur, ſcilicet quod
Sermo *ſpiritus ſanctus qui eſt æqualis filio, hominibus detur. Ait*
ne 43. *enim Auguſtinus de verbis* Apoſtoli *ſic,* Charitas Dei *dif-*
in to. 10 *fuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum, qui datus*
ad Ro. *eſt nobis. A quo datur? Ab illo qui dedit dona hominibus.*
5. *Quæ dona?* Spiritum *ſanctum: qui tale donum dat, qualis eſt ipſe. Magna eſt miſericordia eius: donum dat ſibi æquale, quia donum eius ſpiritus ſanctus eſt. Tramiſsis his & alijs pluribus auctoritatibus, aperte monſtratur quod ſ.ſ.*
Ca ult. *æqualis patri, & filio nobis datur: nec ideo tamen minor*
circa fi. *eſt patre & filio. Vnde Auguſt. in* 4. *Lib. de Trin. ait,* Non *ideo, inquit, minorem ſpiritum ſanctum, quia & eum pater miſit & filius, arbitrandum eſt.*

An uiri ſancti, & eccleſiæ prælati dent Spiritũ ſanctum.

Hic quæritur, utrum & uiri ſancti dent vel poſſint dare alijs ſpiritum ſanctum. Quem ſi alijs dant, cum eius donatio ſupra ſit dicta proceſſio, uidetur ab eis procedere ſpiritus ſanctus, vel mitti: ſed creator a creatura non mittitur vel procedit. Reſtat ergo vt ſpiritum ſanctum ipſi non
Ca. 27.
Act. 8. *dent, nec poſſint dare. Vnde Auguſtinus in* 15. *Lib. de* Tri*nitate, Non aliquis diſcipulorum Chriſti dedit ſpiritũ ſanctum. Orabant quippe ut ueniret in eos, quibus manum imponebant, non ipſi eum dabant. Quem morem in ſuis præpoſitis etiam nunc ſeruat eccleſia.* Denique *&* Simon *magus offerens Apoſtolis pecuniam, non ait, Date mihi & hanc poteſtatem, vt dem ſpiritum ſanctum: ſed cuicunque, inquit, impoſuero manus accipiat ſpiritum ſanctum: quia nec ſcriptura ſuperius dixerat, Videns autem Simon quia Apoſtoli darent ſpiritum ſanctum: ſed dixerat. Videns autem* Simon *quia per impoſitionẽ manuum* Apoſtolorũ *daretur ſpiritus ſanctus. Ecce his verbis oſtendit Auguſt. nec Apoſtolos, nec alios eccleſiæ prælatos dediſſe, vel dare ſpiritum ſanctum.*

Quod ne dum non dent, ſed nec dare poſsint.

Ca. 10. *Et quod plus eſt, non poſſe ẽt dare dicit in eodẽ libro, ſub*
Ioã. 1. & Iohe *dens, De Chriſto ſcriptũ eſt quod acceperit a patre promiſ*
lis 3. *ſionẽ ſpiritus ſancti, & effuderit, in quo vtraque natura*

mon-

*monſtrata eſt humana, ſcilicet & diuina. Accepit quippe vt homo, effudit ut Deus. N*os aũt *accipere quidem hoc donũ poſſumus pro modulo noſtro: effundere vero ſuper alios nõ vtique poſſumus: ſed ut hoc fiat, Deum ſuper eos, a quo id efficitur, inuocamus. His verbis expreſſe dicit, nos ſpiritũ ſanctum non poſſe ſuper alios effundere, ideſt, alijs dare.*

Quod uidetur contrarium.

Sed huic uidetur contrarium, quod Apoſtolus ad Gal. de Cap. 3
ſe loquens ait, Qui tribuit vobis ſpiritum, & operatur virtutes in uobis. Ecce euidenter dicit ſe tribuiſſe ſpiritum. Sed
intelligendũ eſt hoc dixiſſe Apoſtolum, non quia haberet po Tom. 4
teſtatem & auctoritatẽ dandi ſpiritũ ſanctum, ſed quia mi I explanatione
niſteriũ habuerit, in quo dabatur a Deo ſpiritus ſanctus. Vt tertij ad
enim ait Aug. ſuper eundem locũ, exponens illud Apoſto- Gal.
li uerbum, Ab Apoſtolo prędicata eſt eis fides: in qua prædi Act. 2.
catione aduentum & præſentiam ſpiritus ſancti ſenſerant, 8. 9. 10.
ſicut illo tempore in nouitate inuitationis ad fidem, ẽt ſenſi & 11.
bilibus miraculis præſentia ſpiritus ſancti apparebat, ut in Apoſtolorũ Act. legitur. Aperte hic oſtendit quõ illis ſpiritũ ſanctũ Apoſtolus tribuerit: nõ utique ipſum mittendo in eos, ſed prædicando eis fidem Chriſti: quam illis recipientibus, quod ſpiritus ſanctus in eis eſſet, aliquibus ſignis uiſibilibus monſtrabatur. Non ergo homines quantumcunque ſancti dare poſſunt ſpiritum ſanctum.

TErminata parte, quæ eſt de ꝓceſſione æterna: hic incipit ſecũda pars, quæ eſt de proceſſione temporali. Et quoniam in hac proceſſione eſt tria conſiderare. ſ. principium a quo procedit ſpiritus. ſ. & modus ſecundum quem, & proprietas: ꝑ quam aptus natus eſt ꝓcedere, ideo hæc pars habet tres partes. In quarum prima agit Magiſter de proceſſione temporali ꝑ cõparationẽ ad principium a quo. In ſecunda agit de ipſa in cõparatione ad modũ ſecundũ quẽ. infra Diſt. 15. *Nunc de ſpiritu. ſ. uidendum eſt &c.* In tertia per cõparationem ad proprietatẽ per q̄ natus eſt tẽporaliter ꝓcedere, & hoc eſt donũ, ſiue donabilitas. infra Diſt 18. in princ. *Hic quæritur, cum ſpiritus. ſ. per quem &c.*] Prima pars iterum habet duas. In prima parte oſtẽdit, qđ ſpiritus. ſ. temporaliter mittat̄, ſiue procedat a patre & filio. Secundo quæritur, utrum mittatur, ſiue procedat a ſe, infra. diſtin. 15. in prin. *Hic conſiderandum eſt, cum ſpiritus. ſ. &c.* Prima pars eſt præſentis diſtinctionis, & ha-

& habet duas partes. In prima oſtendit, ꝙ procedit tēporaliter a patre & filio. In ſecunda quæritur, utrum ſpiritus ſanctus detur a ſanctis hominibus, ibi. *Hic quæritur, utrum & ſancti, &c.*] In prima iterum parte tria facit, ſm tres partes. In prima oſtē dit, ꝙ gemina eſt proceſſio ſpiritus. ſ. In ſecunda, ꝙ utraque proceſſio eſt a patre & filio, ibi. *De temporali autem proceſſione, &c.*] In tertia, quia ſpiritus. ſ. tēporalis proceſſio eius eſt donatio, oſtendit ipſe, ꝙ ſ. ſ. in ppria perſona donetur, non tantum in effectu, ibi. *Sunt aliqui qui dicunt ſpiritum ſanctum, &c*] Similiter ſecunda pars, quæ incipit, ibi. *Hic quæritur, utrum & ſancti uiri dent uel &c.*] In qua oſtenſo, ꝙ ſpiritus ſanctus procedat temporaliter, ſiue donetur à patre, & filio, quærit Magiſter: utrū donet ab aliquo ſancto uiro. Et hæc pars hēt tres partes ſm tria, quę oſtendit. Primo nanque declarat, & probat, ꝙ ſpiritus. ſ. nō detur ab aliquo ſancto uiro. Secundo uero oſtēdit auctoritate Auguſt. ꝙ non pōt dari, ibi. *Et quòd plus eſt non poſſe etiam dari &c.*] In tertia opponit ad contrariū: quia uidetur datus a Paulo, ibi. *Sed huic uidetur contrarium quod Apoſtolus, &c*] ubi ſoluit, quod non eſt datus ab ipſo, ſed ab eius miniſterio.

Dub. 1. PRæterea diligenter &c.] In parte iſta ſunt dubitationes circa literam, & primo de ſitu huius partis: quia non uidetur, quòd hic deberet agere de proceſſione temporali, quia in hac parte agit de his quæ ęternaliter Deo conueniunt. Præterea, cum generatio filii æterna & temporalis in alio, & alio Libro determinetur; quia æterna in Primo, ſed temporali s in Tertio, quare non ſimiliter facit de proceſſione ſpiritus ſancti. Reſpon. Dicendum, quòd proceſſio temporalis & æterna ab eodem principio ſunt, ſicut dicit Magiſter, & iterum eſt ibi quodammodo modus producendi conformis, & ideo una facit ad declarationem alterius, & ideo incidentaliter ponitur hic tractatus de proceſſione temporali, ad manifeſtationem proceſſionis æternæ. Sed ſic non eſt de generatione filii temporali, quia non eſt ab eodem principio, imo a matre tantum, & reſpicit duas naturas, ſcilicet diuinam, & humanam: ideo debuit de ea determinari poſt diuinam, de qua agitur in Primo, & poſt humanam naturam, de qua in Secundo.

Et temporalis, qua a patre & filio &c.] Videtur dicere falſum: Dub. 2. quia proceſſio tēporalis eſt eius miſſio, ſed ſpiritus ſanctus eſt miſſus in columba, & in linguis igneis quas non ſanctificauit. Si tu dicas, quòd non eſt miſſus ad linguas, ſed in linguis miſſus ad Apoſtolos, quos ſanctificauit. Contra, miſſus eſt in columba ſuper Chriſtum, nec ſanctificauit columbam, nec Chriſtum. Reſpond. Poteſt ad hoc dici, quòd Magiſter non generaliter diffinit hic proceſſionem temporalem, ſed ſpecialiter: prout eſt idem quod miſſio inuiſibilis, in qua datur ſpiritus ſanctus, & ſanctificat creatura. Vel pōt dici, ꝙ generaliter accip

ſanctificationem. Sanctificare enim tripliciter accipitur. Vno modo ſm quod eſt de non ſancto ſanctum facere. Secundo modo iam ſanctum in ſanctitate confirmare. Tertio modo iam ſanctum confirmatum manifeſtare: & ſecundum aliquem iſtorũ modorum reperitur ſanctificatio in omni ſpiritus ſancti miſſione ratione termini ad quem, & ſic accipit Magiſter.

Et ipſe eſt uirtus, quæ de illo exibat &c.] Videtur hoc de ſpiritu
Dub. 3 ſancto male dicere, quia aut uirtus accipitur proprie, aut appropriate. Primo modo non, conſtat: quod non ſecundo mõ uideť. quia 1. Corin. 1. dicimus Chriſtum Dei uirtutem, & Dei ſapientiam, &c. Ad hoc poteſt dici, quòd ſpiritui ſancto non appropriatur uirtus ſimpliciter, ſed uirtus ſanatiua: & hoc, quia gratia ſanitatum eſt donum ſpiritus ſancti, & gratia eius eſt ipſius animæ medicina, ſed filio appropriatur uirtus operandi, quia omnia per ipſum facta ſunt. Aliter poteſt dici, quòd uirtus uel habet comparationem ad illud quod eſt, & ſic tantum rationem principii: uel ad id cuius eſt, & ſic tenet rationem complementi, uel ad utrumque, & ſic tenet rationem medii. Sicut ergo ex ipſo, appropriatur patri: per ipſum filio: in ipſo ſpiritui ſancto, ita uirtus inquãtum tenet rationem principii: appropriatur patri: inquantum tenet rationem medii, filio: inquantum rationem completionis, ſpiritui ſancto: quia completio eſt in bonitate, & delectatione ſ. ſ. ſed hoc infra melius dicetur.

Poſt reſurrectionem dominus Ieſus &c.] Videť enim quod ter dederit, quia primo dedit eis ante paſſionẽ, cum dedit eis poteſtatem eiciendi dęmonia, & curare languores. Matth. 10. Item. poſt reſurrectionem. Ioan. 20. Accipite ſpiritum ſanctum. Item. poſt aſcenſionem. Act. 2. ergo inſufficienter enumerat Auguſ. Reſpondeo Ad præſens dicendum, quòd poſſunt numerari dationes ſpiritus ſ. quantum ad actum, & effectum: & ſic numerat Rabanus: & fuerunt tres, quia ter dedit, quia ad tria dedit. Primo ad miraculorum operationem. Secundo ad peccatorum abſolutionem. Tertio ad infidelium conuerſionem. Poſſunt etiam alio modo numerari, quantum ad locum, & ſignatum: & ſic dedit bis, ſcilicet in terra, & in cœlo. In terra quidam ad commendandum præceptũ dilectionis ad proximum. In cœlo ad commendandum affectum dilectionis ad Deum: & ſic patet controuerſia.

Dub. 4. 15. de Trin. c. 16.

Vnum ſpiritum potauimus etc]

Quæritur quo tropo dictum eſt. Et uidetur quòd conueniat magis filio, quia Eccl. 15. dicitur. Aqua ſapientię ſalutaris, &c. Et Prou. 9. Venite, bibite uinum: & hoc dicit ipſa Sapientia, ſcilicet Dei filius: ergo &c. Reſpondeo Dicendum, quod ſpiritus ſanctus dicitur potus inquantũ ſecularis ſitis reſtringit ardorem. Hic autem appropriatur ſpiritui ſancto: quia (ſicut dicit Gregorius) guſtato ſpiritu, deſipit oiſcaro. Inquãtum autem per potum eſt delegatio nutrimenti ab ſingula mem-

Dub. 5.

bra, ſic appropriatur filio, cuius eſt ſapientia, & prudentia appropriatum, quę quodammodo habent uim regitiuam, & ordinatiuam paſtus omnibus uiribus animæ.

Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris &c.] Videtur improprie dictũ, quia quod diffuſum eſt, diſperſum eſt, & uirtus diſperſa, minor eſt: ſi ergo charitas potens eſt, non ergo debet dici diffuſa. Reſpo. Dicendum, quòd infundi, & diffundi proprie dicitur humoris: ipſa autẽ charitas humori comparatur, quia ſicut arbor fomentum, & uitam, & uiriditatem habet ab humore: ſic tota ſpiritualis machina ab amore. Iſte autem amor infunditur, inquantum intra recipitur. Diffunditur uero rp inquantum ex intimis procedens, dilatat affectum ad dilectionem multorum, & mouet omnes animæ uires ad bonas operationes, operatur enim magna, ſi ẽ: ſi uero operari renuit, amor non eſt: ſicut dicit Gregorius. Et ideo dicit Dominus Ioan. 7. Flumina de uentre eius fluent aquæ uiuæ. Quod ergo dicitur, quod minuitur. Dicendum, quòd uerum eſt in his, quę habent ortum ab origine deficiendi, ſicut eſt in puteis, in quibus nõ uiuit aqua. Sed charitas habet originem in deficiẽtẽ, ſicut fluuius.

Dub. 6.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An ponere ſit temporalem proceſsionem Spiritus Sancti?

AD intelligentiam eorum, quæ dicuntur in præſenti diſtinctione, duo principaliter quæruntur. Primo, quæritur de proceſſione temporali Spiritus Sancti. Secundo, de eius notione. Quantum ad primum, quæruntur duo. Vtrum ſit ponere proceſſionem temporalem S.S. Secundò, utrum proceſſio temporalis ponat in numerum cum æterna.

QVÒD ſit ponenda proceſſio temporalis, uidetur per Bedam, qui dicit in Homilia, & habetur in litera S.ſ. miſſio eſt proceſſio, ſed miſſio eſt temporalis, ergo eſt ponere proceſſionem ſpiritus ſancti temporalem. ITEM. Hocipſum oſtenditur ratione ſic. Procedere eſt ab uno in alium: cum ergo ſ.ſ. ſit a Deo, & ſit in creatura, à Deo procedit in creaturam: hoc autem non eſt antequam creatura ſit: ſed hoc eſt ex tempore: ergo &c. ITEM. donum ſiue datum a dante procedit in accipiẽtem, cum datur: ſed ſ.ſ. ex tempore datur: ergo ex tempore ꝓcedit à dante in recipientẽ: ergo eſt ponere proceſſionem tꝑalẽ.

CONTRA. S.S. proceſſio idem eſt, quod eius ſpiratio: ſed non dicitur eius ſpiratio aliqua temporalis: ergo nec proceſſio. ITEM. Sicut proceſſio ſe habet ad ſpiritum ſanctum, ſic generatio ad filium: & quemadmodum ſpiritus ſanctus mittitur

tur in mentem, ita filius, & utrũque ex tempore: ſed generatio filii ratione talis miſſionis nullo modo dicitur temporalis: ergo nec proceſſio ſpiritus ſancti. ITEM. Proceſſio ſ. ſ. non dicitur temporalis, niſi ſecũdum quòd eſt proceſſio ab aliquo in aliquid, utpote in creaturam: ſed proceſſio ab aliquo in aliquid non eſt niſi dupliciter, aut ſm ꝓceſſum ab agente in ſuſcipiẽs, aut ſm proceſſum a loco in locum. Sed primo modo non eſt temporalis ꝓceſſio, quia ſ. ſ. eſt perſona in ſe fixa, & ſtans: ergo non producitur in ſuſcipientes, ſed in ſe. Secundo modo nõ, qa quod tali modo procedit, a principio recedit, & ad terminum accedit: hoc autem non conuenit ſpiritui ſancto. ITEM. Omne qđ temporaliter ꝓcedit ab alio, habet initium eſſendi ex tempore, ſi ergo ſ. ſ. temporaliter procedit: ergo eſſe incipit. ITEM. Proceſſio temporalis, aut dicitur tẽporalis ratione ſ. ſ. aut gratiæ. Non ratione ſpiritus ſancti: qa perſona æterna eſt. Similiter uidetur ꝙ nec ratione gratiæ, qa

Ca. 10. Aug. dicit 4. de Trinit. ſm ꝙ aliquid æternum mente capimus, non ſumus in hoc mundo: ergo ſi gratia eleuat ad capiendum æternum, eſſe eius, & proceſſio non eſt temporalis: ergo nec ꝓceſſio ſ. ſ. ratione gratię. ITEM. In proceſſione ſ. ſ. in creatura eſt ꝓceſſio doni increati, quod eſt ſ. ſ. & doni creati quod eſt gratia: ſed donum increatũ eſt nobilius: ergo cum a nobiliori debeat fieri denominatio, proceſſio ſpiritus ſancti in creaturam debet dici proceſſio increata: ſed omnis talis eſt æterna nõ temporalis: ergo &c.

RESOLVTIO.

Eſt quidem ponere temporalem proceſſionem Spiritus Sancti, ſed non ratione eius, a quo procedit: at ratione eius, in quem procedit.

RESP. Dicendum, quòd proceſſio, ſecundum ꝙ cõiter accipitur de filio, & de ſ. ſ. dicitur emanatio ab hoc. ſ. a patre. Secundũ ꝙ dicitur de ſ. ſ. dicitur proceſſio ab uno in alium. Sed procedere ab uno in alium, eſt dupliciter, aut ſicut in obiectum, in qđ protenditur: aut ſicut in ſuſceptiuum, in quo recipitur. Et primus quidem modus eſt in proceſſione æterna: quia enim ſ. ſ. procedit ut amor mutuus: ideo procedit a duobus, ita ꝙ ab uno in alium. Spiritus enim ſanctus (ut dicit Hiero. & Augu.) amor eſt quo pater amat filium. & filius amat patrem. Secundus modus in illa eſſe non potuit: quãuis ita intellexerunt Græci, ꝙ in filio recipitur ſ. ſ. & a patre ꝓducitur: ſed penes ſecundũ modum (cum receptio ſ. ſ. ſit per influentiam boni gratuiti, quod ex tempore eſt) attenditur proceſſio temporalis: ſecundum quod ſ. ſ. dicitur ꝓcedere ab aliquo in aliquem, non tantum ſicut in obiectum; ſed ſicut in habitaculum. Et ſic concedendum eſt, ꝙ proceſſio temporalis ſpũs ſ. non ratione eius a quo, ſed ratione eius, in quod procedit.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur de ſpiratione, & generatione: iam patet reſpon. quia neutrum horum nominum reſpectum dicit in terminum, in quẽ fit proceſſio. AD ILLVD, quòd

obiicitur, ꝙ proceſsio ſ.ſ. nō poteſt eſſe ab aliquo, ut in recepiuum. Dicendum, quòd uerum eſt ratione ipſius perſonæ, ſed tamen ratione connotati, quòd eſt gratia, in qua datur ſ.ſ. ſuſcipitur: quia gratia eſt in aliquo ſicut in ſuſceptiuo. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd temporaliter procedit, incipit eſſe. Dicendum, quòd hæc eſt duplex, quia hæc determinatio, Temporaliter, poteſt poni circa actum ꝓcedendi per comparationem ad principium a quo, uel in comparatione ad terminum in quē. Primò modo uera eſt propoſitio: ſed ſic non dicitur ſpiritus procedere temporaliter, eo ꝙ ex tempore producatur. Alio modo per comparationem ad terminum in quem, ſic non hēt ueritatem, ſi procedit in hoc ex tempore, ꝙ habeat initium: ſed ſolum quod incipiat eſſe ī hoc. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ gratia non procedit temporaliter, quia eleuat ad æternum. Dicendum, quòd temporale dicitur tripliciter. Vno modo dicitur temporale quod habet initium, & uariationem, & actum in tempore: & hoc modo dicitur temporale, quod ſubiacet tempori, & eſt corruptibile, & uariabile. Secundo modo dicitr temporale, quod habet initium in tempore eſſendi: ſed non uariationem, ut anima. Tertio modo dicitur temporale quod hēt initium in tempore: ſed actum extra tempus, & ſupra tempus eleuatum: & hoc tertio modo dr̄ temporalis proceſsio, uel grāæ donatio. Poteſt tamen dici, ꝙ grā habet eſſe temporale ratione eius in quo eſt. ſ. lib. arb. q̄d mutatr̄ & uariatr̄: & uerbū Aug. quod dicit, ꝙ non ſumus ī hoc mundo, eſt intelligendū quātū ad cōformitatē. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ denominatio debet eſſe a digniori. Dicendū, quòd totum copulatum: quia deſtruitur deſtructione cuiuslibet partis, habet denominationem a parte imperfectiori. Vnde ſi una pars copulationis eſt falſa, totum copulatū dicitur falſum. Si una contingens, totum iudicatur contingens. Si una temporalis, & totum temporale. Quia ergo proceſsio temporalis includit emanationem æternam perſonæ, & emanationem gratiæ, quæ temporalis eſt, ideo dicitur temporalis, & non æterna. Et quod dicit quòd denominatio debet fieri a digniori. Dicendum, quòd non eſt uerum, niſi in eo, in quo illud, quod minus dignum eſt, cōformatur digniori.

QVAESTIO II.

An proceſsio temporalis Spiritus Sancti in numerum ponat cum æterna eiuſdem proceſsione?

VTRVM proceſsio temporalis ponat in numerum cum ęterna. Et quod ſic uidetur per hoc, quod dicit Magiſter, quòd gemina eſt proceſsio ſ.ſ. ęterna, & temporalis. ITEM. Ratione uidetur ſimiliter, quia plus diſtat temporale ab ęterno, quàm ęternum ab ęterno: illud cōſtat, ſed ꝓceſsio ęterna facit numerū cū ęterna, qa ꝓceſſio filii, & ꝓceſſio ſ.ſ. ſunt duæ: ergo &c. ITEM. quæcumq; habēt ordinē, habēt numerum, & diſtinctionem: ſed pro-

proceſſio æterna, & temporalis habent ordinem, quia æterna ante temporalem: ergo habent diſtinctionem: ergo faciunt numerum: ergo proceſſio temporalis, & æterna ſunt duæ.

CONTRA. Numerata proceſſione, numeratur procedens, quia unum, & idem nõ procedit bis: ergo ſi ſunt duæ proceſſiones, ſunt duo procedentes: ergo ſ. ſ. ſunt duo: ſed hoc eſt falſum, quia unus eſt ſ. ſ. procedens: ergo & primum. ITEM. proceſſio tẽporalis, & æterna ſi differunt, aut hoc eſt ex hoc quòd ſunt diuerſæ emanationes: aut quia diuerſus modus emanandi. Non quia diuerſæ emanationes, quia tunc eſſent diuerſi emanantes. Nec quia diuerſus modus, quia pater, & filius ſemper uno modo ſpirant: ergo ſ. ſ. uno modo procedit. ergo &c. ITEM. Homo pictus, & homo uerus non ſunt duo homines, (non enim numerantur niſi uniuoca, & quod dicitur de duobus ſecundum unam naturam) ſed temporale, & æternum minus communicant, quàm homo pictus, & homo uerus: ergo proceſſio temporalis, & æterna non eſt dicenda gemina. ITEM. Proceſſio temporalis non addit ſuper æternã niſi reſpectum, uel effectum in creatura: ſed reſpectus uel effectus, cauſæ additus, ipſam non numerat. Vnde ſol lucens, & ſol illuſtrans, ſiue illuminans non ſunt duo: ſimiliter Deus ens, & Deus creans; ergo nec ꝓceſſio æterna, nec temporalis erit dupliciter.

RESOLVTIO.

Proceſſio geminatur: at procedens non geminatur?

RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, ꝙ proceſſio dicitur geminari, aut ratione procedentium, ut puta cũ procedunt duo filii: aut ratione modi, ut amor, & uerbum dupliciter procedunt: uel ratione modi dicendi, ut dicatur proceſſio gemina, id eſt, dupliciter dicta. Sed attendendum eſt, ꝙ modus dicendi eſt triplex, ſcilicet uniuocus, æquiuocus, & analogus. Cum eſt modus ęquiuocus, ibi eſt geminatio circa dici & non circa eſſe. Vnde homo pictus, & homo uerus dupliciter dicitur homo: ſed non eſt duplex homo, uel duo homines. Cum eſt modus dicendi uniuocus, eſt geminatio circa eſſe, & nõ circa dicere. Vnde homo uerus ĩ Sorte, & Platone numeratur: quia ſunt duo hoĩes: ſed non multipliciter dr̃. Vbi eſt modus dicendi analogus, quia partem tenet de natura uniuoci partem de natura æquiuoci, ibi eſt enumeratio in eſſendo, & dicendo. Secundum hunc ergo modum dicendum, ꝙ proceſſio ſecundum quod dicta eſt de ꝓceſſione temporali, & æterna, non eſt uniuocè, nec æquiuocè, ſed analogicè: quia unus modus clauditur in alio. Procedere enim ab hoc in hoc, ut in obiectũ, eſt æternũ. Sed ꝓcedere ab hoc in hoc, ut in habitaculũ, eſt tp̃ale. Qm̃ ergo analogũ eſt, ſicut dictum eſt, & ſic ideo eſt ibi duplex dici, & una proceſſio dicit dupliciter, & ita per conſequens dupliciter eſſe, ut non in

conuenienter dicatur proceſſio ſ.ſ. eſſe duplex.

Ad illud ergo, quod obiicitur in contrarium, quod multiplicata proceſſione, multiplicatur procedens. Dicendum, quod uerum eſt, ſi accipiatur de multiplicatione ſecundum unum modum dicendi. Unde ſi gemina eſſet proceſſio, ſecundum quod proceſſio dicit exitus ab aliquo, utique duo eſſent procedentes: nunc non ſic, ſed gemina quia uno modo eſt ab aliquo in aliquem, ut in obiectum: alio modo ab aliquo in aliquem, ut in habitaculum. Ad illud, quod obiicitur ſecundo: aut eſt duplex proceſſio, quia duplex emanatio, uel duplex modus. Dicendum, quod non ſufficienter diuidit, debet enim tertium membrum addere. ſ. aut quia duplex modus dicendi non æquiuocus. Et per hoc patet ſequens de homine picto, & uero: quia ibi non eſt analogia, ſed æquiuocatio pura. Ad illud, quod obiicitur ultimò, quod reſpectus additus non numerat, &c. Dicendum, quod reſpectus additus ſubiecto non numerat ſubiectum. Unde non dicitur ſ.ſ. dupliciter, quia ſpiratur, & inſpiratur: ſed quando reſpectus additur ſignificationi termini, tunc neceſſe eſt aliter, & aliter illum dici, & ſi ſit reſpectus non diſtrahens, ita quod non faciat omnino diuerſam ſignificationem, ſed ad illam ordinatus facit analogiam in termino, & numerum ſecundum dici, & etiam numerum ſecundum eſſe. Unde ſi hoc nomen [illuminatio] ſignificaret actum lucendi abſolutum, & actum lucendi comparatum; ſol dupliciter diceret illuminare, & eſſet illuminatio ſolis gemina: ſed tamen magis proprie ibi eſſet geminatio in dicendo, quàm in eſſendo. Unde Magiſter magis proprie loqueretur, ſi diceret proceſſio ſpiritus ſancti dicitur dupliciter: quàm cum dicit, quòd eſt gemina, quia non cadit ibi proprie geminatio.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO

An Spiritus Sanctus in propria perſona vel in effectu detur?

Conſequenter eſt ſecundo loco quæſtio principalis de datione Spiritus Sancti. Et circa hoc queruntur duo. Primò, quæritur, utrum ſpiritus ſanctus detur in propria perſona hominibus: an tantum dicatur ideo dari, quia datur eius effectus. Secundò, utrum ſpiritus ſanctus detur ab aliquo ſancto uiro.

Quod detur in propria perſona, ſic oſtenditur. Ad Roman. 5. Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum, qui datus eſt nobis: ſed nihil diffundit charitatem, niſi ſpiritus increatus: ergo &c.

Item. Auguſtin. dicit, 5. de Trinit. quòd ſpiritus ſanctus eſt donum, & eo dicitur donum, quia datur: ergo ſi perſonaliter eſt donum, perſonaliter datur. Ca. 15.

Item. Hoc ipſum oſtenditur ratione. Spiritus Sanctus eſt amor, & primus amor: ſed amor eſt donum primum, in quo alia dona donantur: ergo ſi non eſt poſterius ſine priori, non eſt ponere dona ſpiritus ſ. dari, quin detur proprie. ſ.ſ. Item. ſ.ſ. datur

tur ad uniendum, & colligandum membra corporis myſtici, ſed membra corporis myſtici ſunt membra inuicem unita, ſicut ipſe dominus petit. Iohan. 17. ut ſint conſummati in unū: ſed perfecta unio non eſt niſi in uno ſimplici, ergo mēbra uniūtur per aliquod quod eſt unum & idem in omnibus, hoc autem nō poteſt eſſe donum creatum ſed increatum: ergo neceſſe eſt cum dono creato dari increatū.

CONTRA. Gratia eſt ars recte uiuendi: & gratia eſt donū ſufficienter dirigens animam in finem: ergo uī ꝙ aliud donum quam donum gratiæ creatę nō ſit animæ opportunum: ergo ſi non eſt in operibus Dei ponendum ſuperfluum, patet qđ non eſt neceſſe dari ſ.ſ. ITEM, cum aliquis ſanctificatur per gratiā, nihil eſt in eo quòd non eſſet prius, niſi gratia, ergo cum dare ſit facere quod aliquid ſit in iſto, quod non erat prius, non datur niſi gratia. Si dicas quod ſ. ſ. eſt in eo ut ſanctus, prius erat ut ſpiritus: ergo nihil aliud eſt quam ſpiritus ſanctus facientem gratiam ſanctificantem in hoc. ITEM ꝙ datur poſt donationem, eſt in poteſtate accipiētis, ſed ſ.ſ. ſub nulla poteſt redigi poteſtate, ergo non poteſt dari. ITEM. Quod datur alicui differenti per eſſentiam, aut de nouo creatur, aut multiplicatur, aut eius poſſeſſio transfertur: ut patet cum do alicui cappam: ſed perſonā ſ.ſ. nō creatur, nec multiplicatur, nec poſſeſſio eius trāſfertur, quia Deus ſemper habet ſ.ſ. ergo ſ.ſ. non datur.

RESOLVTIO.

In utroque. ſ. & in propria perſona, & in effectu?

RESP. Dicendum ꝙ dare eſt ad aliquid habendum, uel poſſidendum: Habere autem aliquid uel poſſidere, eſt cum aliquid eſt in facultate habentis uel poſſidentis. Eſſe autem in facultate habentis, uel poſſidentis, eſt eſſe præſto ad fruendum uel utēdum. Perfecta autem poſſeſſio eſt, cum homo habet illud, quo poſſet uti, & quo poſſet frui: ſed recte frui non eſt niſi Deo, & recte uti non conuenit niſi per gratiam gratum facientem: ergo perfecta poſſeſſio eſt, in qua Deus habetur, & eius gratia; ſed perfectum donum eſt ad perfectam poſſeſſionem: ergo non eſt datum optimum, & donum perfectum, niſi detur donum increatum ꝙ eſt ſ. ſ. & donum creatum quod eſt gratia. Concedendum ergo utrunq; dari.

AD ILLVD ergo, quòd obiicitur de gratia, quod eſt ars bene uiuendi: patet reſponſio, quāuis. n. ſit ars qua utimur: non tamen eſt poſſeſſio qua fruimur, ut obiecto: & ideo non eſt perfectum donum ſine illo. AD ILLVD quod obiicitur, nihil plus eſt in iſto quàm prius. Dicendum, quod dari non ordinatur ad eſſe. ſed ad habere: licet enim ſ.ſ. eſſet prius in peccatore, non tamen habebatur ab eo: quia peccator non habebat facultatem fruendi ipſo. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, ꝙ datum eſt in ptāte accipientis, Dicendum, ꝙ aliqđ datur alicui ut finiens, ſicut præmium merenti. Aliquid ut perficiens, ut gratia conſentien-

eſt. Aliquid ut ſubſeruiens, ut equus militi. Quod autem dicitur, quod datum eſt in poteſtate accipientis, uerum eſt de donatione tertio modo dicta, nō primo, & ſecundo: quia illi ſunt modi habendi, in qđbus habēs & habet, & habetur. Vnde homo habetur a gratia: & habetur a dono quo fruitur. Ex hoc patet ultimum, quod illud uerum eſt de eo, ꝓ datur ut poſſeſſio limitata. Sed de eo, quod datur ut finiens, non; quia tale ſimul poteſt dari multis, & haberi a multis, qa ad idem tendūt, & ideo cū datur, non transfert.

QVAESTIO II.

An ſpiritus ſanctus à ſanctis uiris detur?

VTRVM ſpiritus ſanctus detur ab aliquo uiro ſancto. Et quod ſic, probatur hoc modo. Spiritum ſanctum dari non eſt aliud, quam gratiam gratū facientē dari. Sed oſtēditur q́ꝺ gratiam gratum facientem ab homine dari ſiue infundi, eſt poſsibile, & conueniens, & uerum. Et quod ſit poſsibile, uidetur a minori. Quia maioris uirtutis eſt producere formam ſubſtantialem, quam accidentalem, & gratia, eſt forma accidentalis: cum ergo creatura habeat uirtutem producendi formam ſubſtantialem, multo fortius uidetur de gratia quæ eſt forma accidentalis. ITEM. hoc ipſum uidetur poſſe oſtendi a ſimili, quia gratia eſt lumen ſpirituale: ſed ita uidemus ī lumine corporali, quod aliquid eſt luminis datiuum, & aliquid datiuum, & receptiuum, aliquid tantum receptiuum: ergo ſi lumen ſpūale eſt ęque potens, pari ratione uidetur de ipſo. Sed datiuum cū ſit deus, nō pōt eſſe receptiuū, quia nihil recipit ab aliquo: ergo hoc eſt reperiri in creatura, quod recipiat lumen ſpirituale, quod eſt gratia, & det ipſum, & ſic de aliis. ITEM, duo ſunt quæ faciunt creaturam hře poſſe producendi ſibi ſimile. ſ. corruptibilitas, ob quam indiget conſeruari in alio: & perfectio in natura, ob quam poteſt in actū perfectum: qui eſt producere ſibi ſimile. Perfectum n. dicitur unumquodque, quod poteſt generare tale, quale ipſum eſt: Si aūt gratia eſt forma, quæ citiſsime corrumpitur, & forma magnę perfectionis, ergo debet habere uirtutem producendi ſibi ſimile, ſed non in ſubiecto in quo eſt, ergo ī alio. ITEM. quod poteſt perfecte expellere contrarium, poteſt perfecte generare habitum contrarium: qa contrarium non expellitur perfecte niſi per contrarium: ſed gratia poteſt perfecte expellere culpam: ergo gratia in homine pōt ex ſe gn̄are gratiam: ſed non in habente: ergo in alio. *Ari. 2. de gen. ani. c. 7* OSTENDITVR autem quod ſit congruum, quod gratia procecedat ab uno homine in alium. Et ſic oſtenditur. Ratio ſuperbiendi, fuit ratio amittendi gratiam: ergo ab oppoſitis, humilitio eſt ratio recuperandi. Sed ſi gratia datur ab homine, plus humiliatur homo, quam ſi tantum a Deo: quia ſi datur ab homine, humiliat̄ homo ſub deo, & ſub homine. Non autem ſi a ſolo deo datur, humiliatur ſub utroque: ergo uidetur quod ille

modus

modus conueniat magis. ITEM ſicum actu iuſticię (qui eſt punitio) ſubiicitur anima peccatrix creaturæ corporali, ut ordinetur in uniuerſo: ergo in actu miſericordiæ debet ſubiici alicui creaturæ ut reordinetur: ergo ſicut ab aliqua creatura recipit pœnam, ſic uidetur cōgruū ut recipiat & gratiam. ITEM, perfectum agens non tantū dat ſuſcipienti formam, ſed etiam dat potentiam conſimilem: & hoc eſt in manifeſtationem ſuæ potentiæ: ergo ſi deus eſt agēs nobiliſſimum, & qui maxime debet laudari in ſua actione, cōgruum eſt, ut non tantum det formam gratiæ, ſed etiam potētiam dandi. ITEM, ſicut a deo eſt eſſe, ita & bene eſſe: ſed in nullo derogatur deo, cum dat potentiā creaturæ dandi eſſe: ergo in nullo derogatur cum dat potentiā dandi bene eſſe: ergo & eſſe gratuitū. OSTENDITVR autem, ꝙ ſit uerum, quia Ioan. 20. dixit dominus. Accipite ſpiritum ſanctum, quorum remiſeritis peccata remittūtur eis &c. Item, Act. 8. dicitur, ꝙ per impoſitionem manuum Apoſtolorū, dabat S. S. non per impoſitionem manuum aliorum, ut dicit Gl. ibidem de Philippo diſcipulo: ergo aliqua uirtus erat in apoſtolis, quæ non erat in aliis: ſed per illam dabatur. S. S. ergo ab homine dabatur ſpiritus S.

9. Eth. c. 7.

ECONVERSO oſtenditur, ꝙ donum ſpiritus ſancti dari ab hoīe, ſit falſum, ſit incōgruū, ſit etiam impoſſibile. Quod ſit falſum, uidetur per Aug. 5. de Tri. Non aliquis diſcipulorum dabat S. S. ſed orabant ut ueniret in hominem. ITEM. Quicunque dat uel donat aliq̄d, habet poſſe aliquod actiuum ſupra illud: ſed ſupra donum ſpiritus ſancti nullus homo habet poſſe: ergo &c. ITEM, quod ſit inconueniens uī, quia ſi anima ab alio quam a deo gratificatur, alius quam deus cadit medium inter animam & deum. Sed q̄ncunque aliquid cadit inter animam, & deum; anima hominis eſt peruerſa: ergo ſm hoc dum daretur animæ gratia, peruerteretur. ITEM. Gratia poteſt ſup liberum arbi. ergo ſi poſſet homo dare gratiā, homo hīet poſſe ſuper alterius arbitrium: ſed arbitrium quod eſt alii ſubiectum, non eſt liberum: ergo talis donatio tollit arbit. libertatē. ITEM maxima eſt gloria dei de impii iuſtificatione, ſed maxima gloria dei non debet alii communicari: ergo ſi communicatur, diuinæ gloriæ derogatur: ſed ſi alius quam deus dat gratiam: alius quam deus iuſtificat: ergo talis donatio minuit dei gloriam. ITEM. iuſtum eſt in eo ſperare, qui poteſt dare meritum ſalutis, ſed ſi homo poſſet dare gratiam, poſſet dare meritum ſalutis: ergo iuſtum eſſet ſperare in homine: ſed homo eſt uanitas: ergo donatio talis daret fiduciam uanitatis. Ex his quatuor mediis patet, quòd donatio ſpiritus ſancti ab homine, tollit ordinem animæ ad deum, tollit arbi. libertatem; minuit gloriam dei, & inducit in uanam confidentiam: quæ omnia ſunt inconuenientia. OSTENDITVR ēt, quòd impoſſibile ſit dari talem

potentiam

potentiam creaturæ. Quia ſicut dicit Auguſt. Magis eſt de impio facere pium, quàm creare cœlum &c. Sed potentia creandi non potuit a creatura recipi: ergo nec potentia dandi gratiam. ITEM. productio gratię per pręſentiã agentis ab anima ſuſcipitur, ſed ſolus deus poteſt animę illabi, ergo ſolus Deus põt gratiam infundere in animã. ITEM gratia eſt forma ſimplex, & deiformis, & ſpiritualis, nõn habens ortum a principiis ſubiecti: ergo cum anima rationalis rõne deiformitatis & ſpiritualitatis non poſſit eſſe niſi a Deo: patet, ꝙ nec gratia, quæ æque ſpiritualis, imo ſpiritualior eſt ipſa anima. ITEM. gratia immediate unit deo: ergo non poteſt eſſe à Deo niſi immediate: ergo nullo cooperante: ergo creatura nõ poteſt producere grãm.

Tract. 72. in Ioan. poſt medium. To. 9.

RESOLVTIO.

Et quidem impetratiuè, ſed minimè effectiuè.

RESP. dicendum, ꝙ ſicut iſtæ ultimæ rationes oſtendunt, gratiam ſiue ſpiritum ſanctum dari ab homine ſicut a principio effectiuo, ſiue productiuo, oĩno eſt falſum, & impoſſibile. Tamẽ propter intelligentiam obiectorum in contrarium, eſt notandum ꝙ gratiam dari ab aliquo eſt tripliciter. Vel ſicut a præparante, ſiue miniſtrante ſacramẽta: ſeu ſicut ab annunciante ſalutaria documenta. Vel ſicut ab impetrante per orationem, ſiue per bona opera. Vel ſicut à producente. Primo modo datur gratia a bonis & a malis. Secundo modo tantum à bonis. Tertio modo tantum à Deo: Et per hęc manifeſta eſt reſponſio ad duo ultima obiecta, quæ probãt ſpiritum ſanctum dari, quia ibi datio nihil aliud eſt quàm præparatio.

AD ILLVD ergo quod obiicitur primo, ꝙ agens creatum poſſit in formam ſubſtãtialem. Dico, ꝙ non poteſt in omnem ſubſtantialem, ut puta in eam quæ eſt deiformis, ſicut eſt anima rationalis. Et quia gratia eſt deiformis, ſicut eſt anima rationalis, ideo non poteſt ab agente tali produci. Si autem de aliis formis naturalibus arguat, nõ eſt locus a minori. AD ILLVD quod obiicitur de lumine corporali. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile. Lumen enim corporale diffunditur per medium deferẽs, & per idem medium poteſt iterum generari, per quod defertur: gratia autem non eſt per dilationem, uel delationem, ſed per illapſum agentis, & per omnimodam indiſtantiam: AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ creatura corruptibilis debet habere potentiam generandi: Dicendum, ꝙ uerum eſt de illa quæ corruptibilis eſt de ſe: ſed gratia de ſe nunquam corrumpitur, uel ſeneſcit. Vel dic, ꝙ illa non eſt tota cauſa, maxime in his quæ non dicunt ſubſtantiã completam, ſed magis diſpoſitionem. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ gratia poteſt expellere culpam, Dicendum, ꝙ expellere culpam eſt dupliciter: uel effectiue, uel formaliter. Qđ põt expellere effectiue, poteſt efficere gratiam: ſed non oportet, ꝙ illud quod formaliter: quia illud ſeipſo expellit: quũ ergo gratia

expellit formaliter & ſeipſa, idō non ſequitur, ꝙ poſſit generare illam gratiam. AD ILLVD quod obiicitur, quòd in iuſtificatione debet peccator humiliari: Dicendum, ꝙ uerum eſt quia humiliari debet & ſub homine, & etiam ſub uiſibilibus ſignis: tamen aliter quam ſub Deo: qa alius honor debetur deo quam homini: & hoc idō, qa ſub Deo humiliatur ut ſub principio ſalutis, & a quo ſaluatur. Et ſic non debet ſub creatura humiliari, ut a qua ſalus detur ei: ſed ut a qua ſalus miniſtratur. Et ſic patet etiam ſequens de humiliatione in pœna: non enim eſt ſimile de humiliatione illa, qa ibi anima peruerſa manens in ſuā peruerſitate, ratione illius ſubiicitur inferiori per naturā, uel quia habet reliquias peruerſitatis: ſed in gratiæ donatione, anima peruerſa a peruerſitate mutatur, & ad Deum immediate ordinat. AD ILLVD, quod obiicitur quod agens per ſectum dat potentiam agendi ſimile. Dicendum, ꝙ uerum eſt ſi patiens conuenienter poſſet ſuſcipere: ſed (ſicut oſtenſum) eſt ex parte hominis nō eſt poſſibile ut talis potentia ab eo recipiatur, ꝓp talis formæ nobilitatem, quæ non pōt eſſe niſi à nobiliſſimo agente. AD ILLVD ꝙ obiicitur, ꝙ dare potentiam ad bene eſſe non derogat deo, Dicendum, ꝙ ordo eſt in eſſentiis, quia aliquæ creaturæ ſunt ita nobiles quod non decet eas niſi a nobiliſſimo agente produci, vt ſunt illæ quę ſunt ad imaginē. Quoniam ergo gratia eſt de nobiliſſimis, patet quod non poteſt produci ab homine, ſicut nec eſſe animę. Quæ ultimo obiiciuntur, ſoluta ſunt ſupra per diſtinctionē dationis ſecūdum naturam trimembrem.

DISTINCTIO XV.
PARS PRIMA.
Vtrum temporali proceſſione procedat ſpiritus ſanctus a ſeipſo.

HIC conſiderandum eſt, cum ſpiritusſanctus detur hominibus a patre & filio, quod eſt ipſum tēporaliter procedere ab utroque uel mitti, utrū etiam à ſeipſo detur. Si datur à ſe, & procedit uel mittitur à ſe. Ad quod dicimus, quia ſpiritus ſanctus & Deus eſt, & donum ſiue datum: & ideo dat, & datur. Dat quidem inquantum Deus: & datur inquantum donum, ſiue datum. Cum autem donatio ſiue datio ſpiritus ſancti ſit operatio Dei, & communis ſit & indiuiſa operatio trium perſonarum: datur itaque ſpiritus ſanctus non tantum à patre & filio ſed etiam a ſeipſo. Vnde Augu. in. 15. lib. de

lib. de Tri. dicit quòd ſeipſum dat. Sicut, inquit, corpus carnis nihil eſt aliud quàm caro: ſic donum S S. nihil eſt aliud quàm S S. Intantum ergo donum Dei eſt, inquantum datur eis quibus datur. Apud ſe autem Deus eſt, etſi nemini datur: quia Deus erat patri, et filio coæternus ante quam cuiquam daretur: nec quia illi dant & ipſe datur, ideo minor eſt illis. Ita enim datur, ſicut Dei donum, vt etiam ſeipſum det, ſicut Deus. Non enim dici poteſt non eſſe ſuæ poteſta-
Ioan. 3 *tis, de quo dictum eſt, Spiritus vbi vult ſpirat. Ecce aperte dicit quòd S S. ſeipſum dat. Si enim S S. ſeipſum dare non poteſt, & eum pater dare poteſt, & filius: poteſt vtique pater dare aliquid & filius, quod non poteſt S S. Item, Si pater & filius dant ſpiritum ſanctum, nec ipſe dat: aliquid ergo pater operatur & filius, quod non operatur ſpiritus ſanctus: dat ergo ſpiritus ſanctus ſeipſum. Si autem ſeipſum dat, tunc à ſeipſo procedit & mittitur: quod vtique verum eſt. Nam proceſſio temporalis ſpiritus ſancti, vel miſſio, ipſius eſt donatio, et ipſa Dei operatio. Procedit ergo ſpiritus ſanctus temporaliter à ſe, & mittitur à ſe: quia datur à ſe.*

Nil mirum, ſi ſpiritus ſanctus dicatur mitti uel procedere à ſe.

Cap. 5. circa med. *Ne autem mireris quod S S. dicitur mitti vel procedere à ſe. Nam & de filio dicit Auguſt. in 2. lib. de Trinit. quòd non tantum a patre miſſus eſt, ſed etiam a ſeipſo, & a ſpiritu ſancto; quærens quomodo filius vel S S. ſit miſſus, cum vterque ſit vbique tanquam Deus. Nam vterque, inquit*
Ioa. 14 *Aug. legitur miſſus. De ſpiritu ſancto enim legitur, Quem*
Ioa. 16 *mittet pater in nomine meo. Et iterum, Si abiero, mittam*
Ibidem *eum ad vos. Et filius de ſe dicit, Exiui a patre, & veni in*
Gal. 4. *mundum. Et Apoſtolus dicit: Miſit Deus filium ſuum. In*
Hier. 23. *propheta autem ſcriptum eſt ex perſona Dei, Cælum & terram ego impleo. Itaque, ſi vbique Deus eſt, vbique ergo eſt filius, vbique etiam eſt ſpiritus ſanctus. Illuc ergo miſſus eſt filius & ſpiritus ſanctus, vbi erant.*

Quomodo intelligenda ſit miſsio utriuſque.

Cap. 5. *Quocirca quærendum eſt, quomodo intelligatur miſſio filij, vel ſpiritus ſancti. Pater enim ſolus, inquit Aug. in eo-*

dem,

dem, nuſquam legitur miſſus; ſed filius, & ſ. ſ. Et de filio primo videamus quo miſſum eum Apoſtolus dicat, Miſit Deus filiū ſuum factum ex muliere: vbi ſatis oſtendit eo ipſo miſſum filiū, quo factum ex muliere. Proinde mitti a patre ſine ſ. ſ. non potuit: quia pater intelligitur miſiſſe eum, cum fecit ex fœmina: quod vtique non fecit ſine ſ. ſ. Ecce hic dicit filium miſſum a patre & ſpiritu ſancto.

Quod a ſpiritu ſancto filius ſit miſſus, auctoritatibus confirmatur.

Et quod a ſpiritu ſ. filius ſit miſſus, vt ait Aug. in eodē, auctoritatibus confirmatur. Ipſe Chriſtus dicit per Eſa. Nunc miſit me dominus, & ſpiritus eius. De hoc Ambr. in Lib. 3. de S. S. ita ait, Quis eſt qui dicit, Me miſit dominus & ſpiritus eius: niſi qui venit a patre, vt ſaluos faceret peccatores, ideſt, Chriſtus? ergo & pater filium miſit, & Spiritus Sanctus. Idem in eodem, Datus eſt a patre, vt Eſa. dicit. Puer natus eſt a nobis, & filius datus eſt nobis. Datus eſt, audeo dicere & a ſpiritu: quia & a ſpiritu ſancto miſſus eſt. Dicit enim filius Dei, ſpiritus domini ſuper me, propter quod vnxit me: euangelizare pauperibus miſit me, prædicare captiuis remiſſionē, &c. Quod cum de Lib. Eſa. legeret, ait in euangelio, Hodie completa eſt hæc ſcriptura auribus veſtris, ut de ſe dictum eſſe ſignaret. Bene autem dixit, ſuper me: quia quaſi filius hominis, & vnctus eſt, & miſſus ad prædicandum. Nam ſecundum diuinitatem non ſuper Chriſtum eſt ſpiritus, ſed in Chriſto. Ecce his verbis oſtendit Ambroſius filium eſſe miſſum & datum nobis, non tantum a patre; ſed etiam a ſpiritu ſancto. Li. et c. eiſdem. Eſa. 49 Cap. 1 Cap. 2.

Quòd filius ſit datus etiam a ſeipſo.

Deinde oſtendit eſſe datum etiam a ſeipſo, ita dicēs in eodem Li. Cum. n. non definitum fuerit per prophetam a quo datus eſt filius, oſtenditur datus gratia Trinitatis, ut etiam ipſe filius ſe dederit. Ecce hic dicit quòd filius ſe dedit: quia Trinitas eum dedit. Si autem filius a ſe datus eſt, a ſe ergo miſſus eſt, & a ſe proceſſit. Et hòc utique uerum eſt, & concedi oportet, cum eius miſſio ſit diuina operatio.

Quod

Quod filius ſit miſſus à ſe.

Quod autem a ſe mitatur Aug. aſtruit in Lib. 2. de. Tri.
Cap. 5. *dicens, Forte aliquis cogitat, vt dicamus etiam à ſeipſo miſſum eſſe filium: quia & Mariæ conceptus & partus, operatio Trinitatis eſt. Sed inquit aliquis, quomodo pater eum miſit, ſi ipſe ſe miſit? Cui reſpondeo quærens vt dicat, quomodo eum pater ſanctificauit, ſi et ipſe ſe ſanctificauit? Vtrunque enim dominus ait. Quem pater, inquit, ſanctificauit, & miſit in hunc mūdū. Et alibi, Ego pro eis ſanctifico meipſum. Item quæro, quomodo pater eū tradidit, ſi ipſe ſe tradidit? vtrunque enim legitur. Credo reſpondebit, ſi probe ſapit: quia vna voluntas eſt patris, & filij, & inſeparabilis operatio. Sic igitur intelligat, illam incarnationem, & ex virgine natiuitatem, in qua filius intelligitur miſſus, vt eademque operatione patris & filij inſeparabiliter eſſe factam, non inde ſeparato Spiritu Sancto. Ergo à patre & filio miſſus eſt idem filius: quia à patre & verbo eius factum eſt vt mitteretur, id eſt, incarnatus hominibus appareret. Nō enim miſſus eſt mutando locum: quia in mundo erat. Quapropter pater inuiſibilis, unà cum filio ſecum inuiſibili, eundem filium viſibilem faciendo, miſiſſe eum dictus eſt, qui ſi ita viſibilis fieret, vt cum patre inuiſibilis eſſe deſiſteret, id eſt, ſi in ſubſtantia inuiſibilis verbi in creaturam viſibilem mutata, & tranſiens verteretur: ita miſſus à patre intelligeretur filius, vt tantùm miſſus, non etiam mittens cum patre inueniretur. Cum verò ſic eſt accepta forma ſerui ut maneret*
ad Phil. 3. *incommutabilis forma Dei: manifeſtum eſt, quod à patre & filio non apparentibus, factum ſit quòd apparet in filio, ideſt, ab inuiſibili patre cum inuiſibili filio, idem ipſe filius viſibilis mitteretur.*

Summatim colligit quæ ex prædictis aſtruuntur.

Ex prædictis aperte monſtratur quòd filius miſſus eſt a patre, & Spiritu Sancto, & a ſeipſo, & quæ ſit ipſa miſſio, ſcilicet incarnatio, ideſt, quòd factus eſt homo, per quod viſibilis apparuit, quod eſt opus commune patris, & filij, & Spiritus Sancti.

Quæſtio

Quæſtio cur dicit, a meipſo non ueni.

Sed ad hoc opponitur, ſi filius a ſeipſo miſſus eſt, cur ergo ait, A meipſo non veni? Ad hoc Aug. reſpondet in 2. Li. de Trin. dicens, Hoc dictum eſſe ſecundum formam ſerui: ſecūdum quam non fecit vt mitteretur, ideſt, non operatus eſt incarnationem; ſed ſecundum formam Dei. Cap. 8. Capi. primi ci tato.

SVPRA egit Magiſter de proceſſione temporali ipſius S.S. ſecūdum quod eſt a patre & filio. Hic ſecundo oſtendit, ꝙ temporaliter procedit a ſeipſo: & hoc intēdit ī tota iſta parte uſque ibi. *Hic queritur, utrum ſemel tantum ſit miſſus filius, &c.*] Vbi incipit agere de modo proceſſionis ſeu miſſionis filii, qui eſt uiſibilis & inuiſibilis. Et hoc quodā modo accidentaliter; cū iſta miſſio & filio conueniat, & S.S. Hēt aūt hæc pars quatuor partes. In prima oſtendit, quod S. S. temporaliter a ſe mittitur, datur, & procedit, & hoc deducendo ad impoſſibile: quia aliter non eſſent indiuiſa opera Trinitatis. In ſecunda oſtēdit a minori per auctoritatem, quod pater miſit filium una cum S.S. ita quod ſpiritus ſ. miſit filium, in quem nullo modo habet auctoritatem: ergo multofortius mittit ſe, & hoc facit ibi. *Ne autem mireris, quod. ſ. ſ. dicitur mitti uel procedere a ſe, &c.*] In tertia uero parte oſtendit hoc a ſimili. Si enim filius miſit ſe ſpari ratione & ſ. ſ. ſe. & hoc facit ibi. *Deinde oſtendit datum etiam a ſeipſo eſſe, &c*] In quarta uero & ultima opponit contra prædicta, & hoc. ibi. *Sed adhoc opponitur; ſi filius a ſeipſo, &c.*] Vbi etiam ſoluit, & breuiter epilogat prædeterminata.

DOnatur itaque ſ. ſ. non tantum a patre, &c.] Videtur dicere falſum: quia ſupra fecit argutum, quod non poteſt dari a ſanctis uiris: quia non poteſt ab ipſis procedere; ſed non poteſt a ſeipſo procedere: ergo pari ratione non poteſt dari a ſe. Reſpon. Dicendum, ꝙ Magiſter arguebat de proceſſione temporali, & de hac bene concedit ipſe quòd procedit a ſe, eo quòd propriæ poteſtatis eſt, ut ſpiret in eum, in quem uult; ſed ſancti uiri nō habent poſſe in eum. Dub. 1.

Sicut (inquit) corpus carnis nihil aliud eſt quàm caro, &c] Videtur, ſi ſimilitudo bona eſt, ut oē qđ eſt donū. ſ. ſ ſit ſpiritus ſ. Sed contra. Timor eſt donum ſpiritus ſ. & non eſt ſpiritus ſ. Reſp. Dicendum, ꝙ donum cum dicat relationem, ac per hoc quodammodo diſtinctionem; poteſt illam importare tripliciter. Aut ſecundum modum intelligendi, aut ſecundum modum eſſendi: aut ſecūdū eſſentiā. Primo modo idem eſt dans & datū: ſicut idem intelligens, & intellectum: ſed differens ratione modi dicēdi: quia datur idem a ſe: & ſic intelligit Aug. Alio modo ſecundum modum eſſendi, ſiue ſe habendi, qui alius eſt & alius in pſonis, & ſic dicit relationem perſonæ ad perſonam. Tertio modo importat diſtinctioné ſecundum Dub. 2.

dum eſſentiam,& reſpectũ creaturę ad eſſentiam increatam,& hoc modo amor dicitur donum ſpiritus ſ. ſed hoc infra melius patebit.

Dub. 2 *Si pater, & filius dant, &c.*] Quia iſta ratio, ut ſupra dictum eſt non ualet, Pater poteſt generare filium, & filius non poteſt: ergo pater poteſt aliquid quod filius non poteſt; ergo pari ratione, cum ſ. ſ. dicit perſonam ut filius, non ualet. Si tu dicas, ꝙ nõ eſt ſimile propter actum dandi, qui eſt operatio in creatura. Cõtra, ſicut dicit Magiſter in litera. ſpiritus ſancti donatio eſt eius proceſſio: ſed illud argumentum non ualet: ſpiritus. ſ. procedit, & pater non: ergo aliquid facit ſpiritus ſ. quod non pater; ergo ſimiliter nec in propoſitõ. Si tu dicas mihi, ꝙ non eſt ſimile de actiua & paſſiua. Contra, inflexio nominis per caſus, non uariat ſignificationem; ergo ſimiliter uidetur, quòd nec ibi ſit uariatio per actiuum. Et ſi tu dicas, quòd non eſt ſimile, oſtenditur, quòd ſic; quia omnis actiua infert paſſiuam; ergo uidetur, quod ſi in uoce actiua tenetur eſſentialiter, quòd ſimiliter in paſſiua. Reſpon. Dicendum, quod (ſicut prędeterminatum eſt) rationes Magiſtri bonæ ſunt, quia ipſe accipit Dare, ſecundum quòd dicit effectum in creatura, & ſecũm hoc cómune eſt tribus perſonis neceſſario, & hoc in actiua ſignificatione. Dare enim ſpiritum ſanctum alicui, eſt facere, quòd inhabitet in eo: & ideo non eſt ſimile de potentia generãdi. Ad illud, quod obiicitur, quòd Magiſter dicit, ꝙ donatio idẽ eſt quod proceſſio. Dicẽdum, ꝙ loquitur de donatione paſſiua, ſecũdum quod arctatur ad ſpiritum ſanctum, & argumentum ſuum bonum eſt: quia ab eodẽ principio eſt actio, & paſſio: ergo ſi donatio actiua eſt a patre, ſimiliter & donatio paſſiua: ſimiliter ſi donatio actiua eſt a ſ. ſ. & paſſiua. Ad illud quod obiicitur, ꝙ in actiua tenetur eſſentialiter: ergo & in paſſiua: ſimiliter ergo poteſt dici, ꝙ pater procedat, dicendum, ꝙ argumentum iſtud non ualet: quia ſpirare in uoce actiua conuenit duobus, in uoce paſſiua conuenit uni ſoli. Sic mittere poteſt conuenire tribus: procedere uero, ſiue mitti duobus tantum.

Si autem ſe ipſum dat, &c.] Videtur falſum: quia procedere eſt produci: ergo ſi ſpiritus. ſ. procedit a ſe, producitur a ſe. Si tu dicas, ꝙ non dicitur ſine determinatione, uidelicet temporaliter: Contra Tẽporaliter, eſt determinatio nõ diminuens: ergo ſequitur de neceſſitate, ſi tẽporaliter procedit a ſe, ꝙ procedat a ſe. Reſpon. Dicendum, ꝙ ſicut dictũ eſt ſupra, proceſſio rõne cõparationis ad terminum, in quo ſuſcipitur a creatura, ſcilicet, q̃ ſanctificatur, de ratione nominis, connotat temporale: & ideo dicitur temporalis: & qm̃ ille effectus tẽporalis eſt a ſpiritu ſancto, ideo & proceſſio: licet non ita proprie ſicut de patre. Et nõ ualet de productione: quia productio ſolum dicit comparationem ad principium a quo non & connotat effectum. Vnde ſicut non ualet. procedit temporaliter, ergo producitur temporaliter: ſic & in propoſito. Dub. 3.

Dub. 5. *Ne autem mireris, quòd ſpiritus ſanctus &c.*] Videtur, ꝙ male ꝓbet miſſionem ſpiritus ſancti ꝑ miſſionem filii, quia miſſio dicit ſubauctoritatem ĩ miſſo, ſed plus eſt de ſubactoritate in ſpiritu ſancto, quam in filio: ergo plus de ratione miſſionis: ergo uidetur ꝙ potius deberet procedere econtrario. Item, miſſio dicit manifeſtationem: ſed miſſio filii manifeſtata eſt per miſſionem ſ. ſ. ergo uidetur quod probet ignotum per ignotius. Iuxta hoc quęritur, de quo dicitur mitti propriùs. ſ. de filio, an de ſpiritu ſancto. Reſpond. Dicendũ, ꝙ Magiſter probat miſſionem ſ. ſ. per miſſionem filii, quia magis expreſſas habet auctoritates. Adhuc poteſt tamen nihilominus alio modo dici, quod etiam ratiocinando bene procedit. In miſſione enim perſonæ eſt duo conſiderare. ſ. emanationem, ratione cuius eſt ſubauctoritas in miſſo: & quantum ad hoc magis conuenit ſpiritum ſanctum mitti: & quantum ad hoc arguit Magiſter a minori, quod ſi filius mittitur a ſpiritu ſancto a ſe, multofortius & ſ. ſ. Eſt etiam cõſiderare manifeſtationẽ, & rõne huius conuenit filio magis: quia magis euidenter apparuit mundo: & quantum ad hoc arguit Magiſter a manifeſtiori, & ita ꝑ optime procedit. Ad illud, quod obiicitur: quod ſ. ſ. manifeſtat filium, & eius miſſionem. Dicendum, ꝙ hoc nõ eſt ꝓpter defectum euidentiæ a parte miſſionis filii, ſed propter cęcitatẽ a parte uidentium quam remouet ſ. ſ. gratia: & ſic patet de quo prius. Vno enim modo magis competit filio, alio modo ſpiritui ſancto, ſecundum duas prædictas conditiones.

Satis oſtendit &c.] Secundum hoc uidetur, quod cum ſ. ſ. non ſit factus ex muliere uidetur quod non ſit miſſus. Præterea ſi filius eſt factus ex muliere: ergo eſt factus Contra, in ſymbolo, Nõ factus. Reſpon. iſta non eſt communis ratio miſſionis, ſed ſolum miſſionis uiſibilis ipſius filii, & ideo non ualet de ſ. ſ. Ad illud quod obiicitur, quod non eſt factus. Dicendum, quod illud non eſt intelligendum ſecundum humanam naturam: & ideo oportet addere determinationem: ut dicatur factus ex muliere, uel ſm humanã naturã: quia ſimpliciter propter errorẽ Arrii uitandum, nõ recipit eam eloquium eccleſiaſticum. Dub. 6.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An in diuinis ſit miſſio?

AD intelligentiam huius partis quatuor quæruntur. Primò quęritur, utrum miſſio ſit in diuinis. Secundo, dato quòd ſit, utrum ſit ex tempore, uel æterna. Tertio, quæritur cuius ſit miſſio ut miſſi. Quartò, cuius ſit miſſio ut mittentis.

QVÒD miſſio ſit in diuinis, oſtenditur primo per ſcripturam ue. teſt. Sap. 9. Mitte illam de cœlis, & loquitur de ſapiẽtia, q̃ eſt Dei filius. ITEM. ꝑ ſcripturã no. te. ad Gal. 4. Cũ uenit plenitudo tpis, miſit deus filium ſuum: & poſt. Qm̃ eſtis filii Dei, miſit Deus ſpũm filii ſui in corda ueſtra. ITEM. hoc oñdit̃ ꝑ

teſtimonium ueritatis. Ioán. 16. Cum autem abiero, mittam uobis ſpiritum ueritatis. ITEM. Ratione uidetur iſtud idem, quia mittere non eſt aliud quam ex ſe aliquem producere in alium, ſicut ſol radium mittit ī aerē: ſed ſ.ſ. a patre & filio procedit in creaturam: ergo ab eis mittitur. ITEM. quandocunq; datur aliquid alicui, ut ab eo tenetur conuenienter dicitur mitti: ſed tota trinitas eſt ab his peccatoribus quantum ad gratiam in habitantem: ergo quicunque datur ſ.ſ. quantum ad gratiam inhabitantem, non incongrue dicitur mitti: ſi ergo dari eſt in diuinis hoc modo, ut dictum eſt: ergo & miſſio.

CONTRA Vbicunque eſt miſſio, ibi eſt ſeparatio. Vnde Hier. ſuper Ezech. Quod cõiunctum eſt, & in uno corpore copulatū, mitti non poteſt, ſed quod extra eſt. Vnde non mittitur manus, ſed iaculum. Sed in diuinis eſt omnimoda indiuiſio, & nulla ſeparatio: ergo &c. ITEM. Vbicunque eſt miſſio, eſt miſſi ad mittentem ſubiectio: quod patet: dominus enim mittit ſeruū, & non ſeruus dominum. Sed in diuinis eſt omnimoda ęqualitas & nulla ſubiectio: ergo ibi non eſt miſſio. ITEM. Vbicunque eſt miſſio, ibi eſt mutatio, quia non dicitur aliquid mitti, ubi eſt: ſed in diuinis, nulla omnino cadit mutatio: ergo &c. ITEM. Miſſio paſſiuè dicta inquantum talis, eſt opus miniſterii: ſed in nobiliſſima natura inquantum talis, non cadit miniſterium: ergo &c.

RESOLVTIO.

Si in diuinis reperitur mittens, miſſus, & terminus miſſionis: igitur & inibi miſſio reperietur.

RESP. Dicendum, quòd miſſio eſt in diuinis, ſicut oſtendunt prædictæ auctoritates & rationes, & transfertur a creaturis ad Deum. Secundum autem quod miſſio in his inferioribus conſideratur, habet reſpectū ad tria, ſcilicet ad principium, & ad terminū, & admiſſum. Ad principium ſiue ad mittentem, ſub triplici habitudine comparari conuenit. Vt ad dantem eſſe, & ſic mittitur radius a ſole. Vt ad dantem uirtutem, & ſic mittitur iaculum a proiectore. Vt ad dantem iuriſdictionem ſiue auctoritatem, & ſic mittitur nuncius a prætore. Secundum oēm hāc cōparationem eſt ī diuinis miſſio: quia ſpiritus mittitur a patre & filio tāquam habens eſſe, & uirtutem, & auctoritatem in operando ab eis: & ideo miſſio ſecū dum hunc reſpectum, eſt completiſſimè in diuinis. Non.n. eſt ponere quod una perſona recipiat auctoritatem, niſi a quo recipit uirtutem: nec uirtutem, niſi a quo recipiat eſſe. Similiter ad terminum ſub triplici habitudine comparatur. Mittitur enim aliquid alicui, ubi uidelicet quietat, ut lapis mittitur deorſum. Mittitur etiā alicui, ut a quo habeatur, ſicut aliquis mittit alicui donum. Mittitur etiam alicui ut ad aliquid, ſcilicet quod operetur. Secundum hanc triplicem comparationem eſt miſſio in diuinis. Mittitur enim filius, uel ſ.ſ. ut alicui ad inhabitandū: ut alicui ad poſſidendum, ut do-

donum; ut ad aliquid.ſ.ad effe-ctum operandum: & ideo miſſio per comparationem ad terminum reperitur completiſſimè in diuinis, multomagis quã in creaturis. Si autem loquimur de miſſione ĩ comparatione ad miſſum, ſic in his inferioribus ponit triplicem cõditionem imperfectionis, ſcilicet ſeparationẽ, ſubiectionem, & mutationem: quæ quidem non ſunt in diuinis: eſt tamen aliquid perfectio nis ibi iſtis correſpondens, & ratio huius patet ſic. In iſtis inferioribus ſeparatur miſſus a mittente propter diſtantiam termini ad mittentem, ut patet cum mitto aliquẽ Romam: quia Roma diſtat à me, ſi ille debet eſſe Romæ, oportet quod ſeparetur a me. In diuinis uero, quia deus mittens eſt ubique, nulla eſt diſtantia, & ideo nulla eſt ſeparatio: loco tamen huiuſmodi eſt miſſi a mittente egreſſio, ſiue emanatio. ET SIC patet reſponſio ad illud quod obiicitur de conditione ſeparationis.

SIMILITER in his inferioribus eſt in miſſo ſubiectio, propter differentiam mittẽtis ad miſſum; quia enim miſſus recipit a mittente, uel eſſe, uel uirtutem, uel operationem, & eſt ſeparatus ab eo in ſubſtantia: quia ſubſtantia omnino eadem non participatur a pluribus: neceſſe eſt quod aliam uirtutem recipiat ab eo, & aliam iuriſdictionẽ illa inferiorem: ſed in diuinis nõ ẽ ſubſtantialis differẽtia, & ideo omnia ſunt ęqualis nobilitatis in mittente & miſſo: ſed tamen loco huius eſt ſub auctoritatis origo, & ſic patet ſecunda obiectio. Similiter in his inferioribus eſt in miſſo mutatio, pp diſtantiam miſſi a termino: cum enim non ſit in termino ad quem mittitur, ideo oportet quod mutet locum, & quod ſit i eo mutatio: q̃a uero in diuinis miſſus nulli loco abeſt: non oportet quod perſonaliter accedat, & ideo non eſt ibi mutatio. Sed tamen loco eius eſt alicuius effectus de nouo productio: & ſic patet tertia obiectio. Quamuis enim in diuinis non ſit ſeparatio, ſubiectio, & mutatio: tamen loco horum eſt emanatio, ſubauctoritatis origo, & noui effectus productio. AD ILLVD, quod ultimo obiicitur ꝙ pertinet ad myſterium. Dicendum, ꝙ hoc uerum eſt, ubi miſſio dicit ſubiectionem: ſed hoc nõ eſt in diuina natura, ſed ĩ creaturis.

QVAESTIO II.

An miſſio in diuinis ex tempore tãtum, uel etiam ab æterno ſit?

VTRVM miſſio in diuinis ſit ex tẽpore tantũ, an etiã ab æterno. Et quod ab æterno oſtẽditur auctoritate, & ratione. Auctoritate ſic. Greg. eo mittitur filius quo generatur: ſed generatĩ ab æterno: ergo mittitur ab eterno: ergo miſſio in diuinis eſt ab æterno. ITEM. Beda in Homil. Spũs ſancti miſſio eſt proceſſio, ſed ꝓcedit ab æterno, ergo mittitur ab æterno. ITEM. Ratione ſic. Miſſio, ſiue actiue, ſiue paſſiue dicta eſt Deus, ſed omnis actio, quæ actiuè, & paſſiuè eſt Deus, ẽ ab ęterno: ergo &c. ITEM. Oĩs actio quæ habet deũ ut terminũ, & ut principium: eſt ab æterno, ut patet cum dicitur Deus intelligit, Deus generat: ſed

Homil. 26. in Euang. Paulo poſt initium.

ſed miſsio eſt huiuſmodi, quia Deus mittit Deum: ergo miſsio eſt æterna. Si dicas, quod miſsio requirit duplicem terminum. ſ. eum qui mittitur, & eum ad quem mittitur, & ille ad quem fit miſſio, eſt temporalis.

CONTRA. Deus poteſt eſſe qui mittit, Deus qui mittitur: ergo pari ratione Deus ad quem mittitur. Et uidetur quod iſtę cõparationes principii & termini maxime Deo conueniant. Deus enim eſt alpha & o, principium & finis: ergo magis propriè dicitur Deus ad quem mittitur, quam Deus qui mittitur. ITEM. Quicquid eſt Deus eſt æternũ, miſſio eſt Deus: ergo eſt æterna: ſed præmiſſæ ſunt ueræ: ergo & concluſio. Contra. Ioan. 16. Si non abiero, paracletus nõ ueniet ad uos: cum autem abiero mittam uobis eum. Cum ergo ſpiritus ſ. poteſt mitti, & promitti: ſed quod eſt ęternum nõ poteſt promitti: ergo &c. ITEM.
Ca. 20 Auguſt. 4. de Trin. Mittitur filius uel ſ. ſ. cum ex tempore cuiuſquã mente percipitur. ITEM. Omnis miſſio eſt aliquid poſterius mittente: ſed ubi cadit poſterius, neceſſario interuenit rõ principii, & temporis: ergo &c. Prima ꝓpoſitio per ſe eſt uera: quia mittẽs per prius hẽt ipſum quod mittit, q̃ habet ille ad quẽ mittit. ITEM. Oĩs miſſio eſt uel ratione mutationis, uel ratione operationis: ſed in diuinis non eſt mutatio: ergo ad hoc quòd miſſio ſit, neceſſe eſt, ꝙ interueniat operatio, & ſi operatio & effectus, & ſi effectus & tẽpus: ergo omnis miſſiò eſt ex tẽpore.

RESOLVTIO.

Temporalis tantum: quia et eius terminus temporalis eſt.

RESP. Dicendum, ad prædicta, quòd miſſio in diuinis nullo modo dicitur niſi ex tempore. Et ratio huius eſt: quia dicit comparationem, non tantum ad principium, nec tantum ad miſſum: ſed etiam ad terminum: ſed terminus ille de neceſsitate creatus eſt: quia miſſio in Deo cum non dicat mutationem, dicit aliquam circa terminum operationem, & ita aliquem effectum: & quia omne quod recipit effectum eſt creatum, & temporale, ideo miſſio de neceſſitate eſt temporalis.

AD ILLVD ergo, quod dicit Greg. eo mittitur, filius, quo generatur. Dicendum, quòd ipſe loquitur præſuppoſita manifeſtatione in creaturis, pater enim manifeſtatur in creatura: ſed nõ mittitur: ſed filius mittitur: & Grego. reddit rationem, quia nulla alia cauſa eſt, niſi ꝙ ille generatur, ille non, id eſt pater. AD ILLVD, quod obiicitur, de Beda. Dicendum, quòd Beda loquitur de proceſſione ſpiritus ſancti, prout eſt in creatura, & ita ſemper eſt tẽporalis ut miſſio. AD ILLVD, quod obiicitur ꝙ omne, quod actiuè & paſſiuè in Deo ponitur, æternum eſt. Dicendum, quòd uerum eſt, niſi habeat ulteriorem reſpectum ad creaturam: ſed miſsio pręter reſpectum, qui eſt mittentis ad miſſum, importat aliquem effectum in creatura. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ miſsio actiuè, & paſſiuè eſt deus. Dicẽdum, ꝙ eſt quædã actio, q̃ ſolum reſpicit

eſt paſſum, ut percutio te: quędam, quæ paſſum, & aliū terminum, ut doceo te grāmaticam: ſimiliter & mitto te ad illū. Et ꝙ obiicit̄, uerum eſt in actione, & paſsione, quę nihil aliud reſpiciunt niſi principium, & obiectum: ſed non in aliis, quę requirunt alium terminum: & ideo habet inſtantiam in propoſito. Similiter ſoluendum eſt ad ſequens, ꝙ uerum eſt ſi actio illa omnino terminaretur in deū. Sed quod obiicit, quod miſſio reſpicit Deum, ut terminum ad quem. Dicendum, quod ſi terminus ad quem eſt miſſio, eſſet ſolum in rōne finientis; ſic uerū eſſet: nūc aūt nō eſt ſic, ſed magis in ratione ſuſcipiētis. Ad vltimvm obiectum. Dicēdū, ꝙ ibi eſt paralogiſmus accidentis, ſicut hic. Omne ęs naturale, ſtatua ē: ergo &c. quia qđ erat materiæ, attribuitur ſtatuæ rōne artificii; Similiter hic, ꝙ erat diuinæ eſſentiæ attribuitur miſſioni ratione connotati.

Qvaestio III.

An patris ſit mitti?

Ca. 20 circa med. QVæritur cuius ſit miſſio, ut miſſi. Et uidetur, ꝙ ſit totius trinitatis. Aug. 4. de Trini. Mittitur filius, cum ex tempore cuiuſquam mente percipitur. Sed tota trinitas ex tempore mente percipitur: ergo tota Trinitas mittitur: ergo pater. Item. Mitti perſonam, eſt ipſam de nouo uenire ad habitandum: ſed tota Trinitas de nouo uenit ad habitandum in peccatore, cum gratia datur ei: ergo &c. Minor patet Iohann. 14. Ad eum ueniemus, &c. Item. Miſſio connotat effectum in creatura: ſed ita eſt quòd omne connotans effectū dicitur eſſentialiter: ergo miſſio paſſiue dicta dicitur eſſentialiter: ſed quod eſſentialiter dicitur, conuenit toti trinitati: ergo &c. Item. Quando aliquid mittit̄, mittit̄ cū eo oē, quod inſeparabiliter eſt cōiunctum: ſed pater eſt inſeparabiliter coniunctus cum filio: ergo qn̄ mittit̄ filius mittitur & pr̄. Item. Mittere, & mitti, aut ſunt æqualis nobilitatis, aut non. Si æqualis: ergo qua ratione dicitur mittere de patre, eadem ratione & mitti. Si eſt inæqualis: ergo mittens eſt maior miſſio: ergo filius eſt inęqualis patri.

Contra. Aug. 4. de Trin. pater nuſquā legitur miſſus: ſed nō *Cap. 5.* debēmus aliqđ aſſerere de deo, *paulo-* qđ nō hēmus ex ſcriptura: ergo *post ini-* mitti non conuenit toti trinita *tium.* ti. Item. Augu. dicit̄, ꝙ pater abſurdiſſime dicitur miſſus: ſed ſermones ueri non ſunt abſurdiſſimi, ſed potius falſi: ergo mitti non uere dicit̄ de patre. Item Aug. dicit ꝙ mitti eſt cognoſci *4 de Tri-* eſſe ab alio: ſed pater nō cogno- *ni. c. 20* ſcit eſſe ab alio: ergo pater non mittitur, Item. Omne mobile reducit̄ ad immobile: ergo miſſibile ab immiſsibile: ergo in diuinis eſt aliqua pſona immiſſibilis, ſed nō niſi pater: ergo &c.

Resolvtio.

Cum pater omnino principio careat omnino & miſſione paſſiua carebit.

Resp. Dicendum, quòd miſſio (ſicut patet ex ratione Aug. & melius infra patebit) ſemp duo habet ex ſuo intellectu. ſ. emanationem, & manifeſtationem *Reſo.*

per effectum, Quia ergo importat emanationem paſſiuè miſſio dicta, hinc eſt, ꝙ cum pater omnino careat principio, ꝙ de ipſo nullo mõ poteſt dici miſſio paſſiua: unde nõ inuenitur; & ſi inueniretur, eſſet tanquam falſa, & uelut impropria exponendã.

Ad illud ergo, quod obiicit primò, & ſecundo, ꝙ miſſio eſt perceptio ab intellectu, uel inhabitatio de nouo. Dicẽdum, ꝙ non dicit totã rõnem miſſionis, ſed ſolum a parte termini in quem, unde dẽt addi cum illis, emanatio ab alio, & tunc nõ ualet. Ad illud, quod tertio obiicitur, ꝙ connotat effectum: ergo eſt eſſentiale. Dicendum, ꝙ nomen cõnotans effectum, aut dicit ſolũ reſpectum ad effectũ, & tunc eſt pure eſſentiale, ut creare: aut dicit ẽt cum hoc reſpectũ ad perſonam, & ſic poteſt eſſe notionale, ſicut creare per filium, ſolius eſt patris: ſic eſt de hoc quod eſt, mitti. Quia non dicit tantum comparationem miſſi ad ſuſcipientem effectum, ſed ẽt ad principium. Significat .n. ipſum eſſe ab alio, & in alium, & ſic patet. Ad illud, qđ obiicitur, ꝙ inſeparabilia ſimul mittuntur. Dicẽdum, ꝙ illud eſt uerum de illa miſſione, quæ eſt p ſeparationem: ſed de illa miſſione, quç eſt per diſtinctionem, non eſt dicere, ꝙ ſic mittantur neceſſario illi, qui diſtinguunť: ſicut nec in alia miſſione illa, q̃ ſeparantur: & qm̃ pater diſtinguitur a filio, & miſsio in diuinis dicit diſtinctionem, ideo nõ oportet, ꝙ cum mittatur filius, mittatur pater. Ad illud, qđ obiicitur ultimo ꝙ equalis nobilitatis eſt mitti, ut mittere. Dicendum, ꝙ mitti non remouet a patre: quia dicit ignobilitatẽ, ſed quia dicit emanationem, & ſubauctoritatem: quæ quamuis non ſit ignobilitatis, tamen non conuenit patri.

Qvaestio IIII.

Cuius eſt mittere?

Vltimo quęritur, cuius ſit miſsio, ut mittentis. Et ꝙ ſit totius trinitatis, oſtenditur ſic. Miſsio idem eſt ꝙ temporalis donatio: ſed temporaliter dare conuenit toti trinitati, quia tota trinitas dat ſpiritum ſanctum ut dicit Aug. &c. Item. Augu. 4. de Trinit. Mitti a patre filius ſine ſpiritu ſancto non potuit: ergo miſſio filii conuenit ſpiritui ſancto: ergo eadem ratione miſsio ſui. *Vide 4. de Trin. c. 5. per totum.* Si dicas ſicut dicunt quidam, ꝙ illud intelligitur de miſsione ſm humanam naturam, qua miſſus eſt ad prædicandum, ſecundum illud. Eſa. 61. Ad annunciandum manſuetis miſit me: non autem de miſſione ſecundum diuinam naturam. Contra. miſsio ſecundũ diuinam naturam, eſt miſsio in mẽtem, uel in carnem: ſed Aug. intelligit de miſsione in carnẽ, unde ſtatim ſubditur: quia pater intelligitur eum miſiſſe cum fecit ex fœmina: ergo cõnſtat ꝙ loquitur de miſsione ſecundum diuinam naturam. Item. Magiſter facit tale argumentum. Si pater poteſt dare, uel mittere ſpũm ſ. & hoc non facit ſ. ſ. aliquid facit pater quod non facit ſpũs ſ. ergo diuiſa ſunt opera trinitatis.

Contra. Datum dicitur relatiue ad dantem, ſicut dicit Aug. *15. de Tri. 19*

Aug. 15. de Trin. ergo S.S. non dat niſi ab his, ad quos relatiue dicitur, ſed non dicitur relatiue ad ſe, ergo non dat ſe, ergo nec mittit ſe. ITEM. ſicut pater eſt prima perſona in trinitate, ante quam non eſt alia: ita ſ. ſ. poſt quem non eſt alia. Sed pater qa non habet perſonam ex qua ſit, nullo modo dicitur miſſus, ergo cum. ſ. ſ. non habeat perſonam ex ſe emanantē, nullo mo do dicitur mittere. ITEM. Vbi cunque eſt miſſio paſſiua, ibi ē ſub auctoritas reſpectu alicuius principii in miſſo; ſicut dicitur ab Auguſt. & Magiſtro: ergo ubi eſt miſſio actiua, ibi notatur auctoritas reſpū perſonæ: ſed. ſ. ſ. nō hēt auctoritatē re ſpectu ſui, nec alterius pſonę, ergo &c. ITEM. Vbicūq; ē miſſio, ibi uere notatur diſtinctio, ſicut in creaturis ſeparatio: ſed perſona. ſ. ſ. non diſtinguitur a ſe: ergo a ſe non mittitur, nec filium mittit, cum non habeat auctoritatem in ipſum, ergo non mittit. ITEM, oīs actus, ſm quē perſona reſflectiē ſupra ſe, eſt eſſentialis, & eſſentialiter dictus: ſi ergo filius mittit ſe, uel. ſ. ſ. ſe, ergo mittere, uel mitti eſſentialiter dicič: ſed oīs talis actus dī de tribus, ergo pater mittit ſe.

RESOLVTIO.

Si mittere dicatur idē, q̄d manifeſtare; ſicut mitti manifeſtari: ſic totius Trinitatis eſt: etiam eiuſdem perſonæ reſpectu ſui. Sin aut dicatur emanare, ſecus: nec totius ſ. Trinitatis eſt; nec eiuſdē reſpectu ſui: ſed patris tantum reſpectu filij, patris & filij reſpectu ſpiritus ſancti.

RESP. Dicendum, ꝙ in hac queſtione ſapientes opinantur contrarie ſapientibus Nam Magiſter dicit expreſſe, & nititur probare auctoritate, & ratione, ꝙ Spiritus S. mittat ſe, & dat ſe: Nec oportet ſecundum ipſum, ꝙ inter mittentem, & miſſum cadat perſonalis diſtinctio, ſed ſolum quantum ad rationem intelligendi, ut ipſe ſit mittens inquantum deus, & idem ipſe ſit miſſus inquantum donum. Aliorum Magiſtrorum, & antiquorū fuit poſitio, ꝙ mittere, & mitti de ratione ſui nominis important ſubauctoritatem, & auctoritatem, & diſtinctionem: & ideo nullo modo poteſt dici, ꝙ una pſona mittat ſe, uel mittatur a ſe: unde locutiones iſtę ſunt impropriæ, & exponendæ, quæ hoc dicere uidentur: & poſitionem ſuam confirmant per Auguſt. qui dicit, ꝙ pater nullo modo mittitur, nec legitur miſſus: hoc non eſt ob aliud, niſi quia hoc, quod eſt [miſſus] importat ſubauctoritatem, ergo ꝑ oppoſitū [mittere] importat auctoritatem, & una perſona non habet auctoritatem ſupra ſe. Et rñdent rōnibus Magiſtri, ꝙ nō eſt ſimile de hoc, quod eſt dare: & de hoc, quod eſt mittere. Quia dare uno modo eſt ex liberalitate, ſiue amore communicare, & ſic eſt eſſentiale omnino, & nullam connotat diſtinctionem: & ſic conceditur ꝙ tota trinitas dat ſeipſam, & pater ſimiliter. Alio modo dare eſt alicui donum communicare, tantum ex liberalitate, ſed etiā ex auctoritate: & ſic dare dicit notionē, ſiue tenetur notionaliter: & hoc non modo non ualet

Differunt Theo. & Magiſtro in hac poſitione.

illæ rōnes, ſi pater dat ſpiritum ſanctum, & ſpiritus ſanctus nō dat ſe, ergo aliquid facit pater quod non ſ. ſ. quia dicit notionem, & in hoc ſenſu ęquipollet ei, quod eſt mittere: ſimiliter do natio paſſiua, ei quod eſt procedere. Similiter ad ſimile quod inducit Magiſter de filio, dicunt ꝙ non eſt ſimile, quia in filio duplex eſt natura. ſ. diuina & humana. Et quantum ad humanam poteſt mitti, & mittitur a tota Trinitate, quia minor eſt Deo, & inferior, & non tantum ſubauctoritatem habet, ſed etiā ſeruitutem, quia eſt ſeruus dei, quamuis per unionem ſit deus. Quantum ad diuinam autem mittitur a ſolo patre, quia a ſolo patre producitur. Quia ergo ſpiritus ſanctus producitur & a patre, & a filio, & non a ſeipſo: hinc eſt, quod non mittitur niſi a patre, & a filio: & propter hoc rationes Magiſtri non ualent, quia omnes auctoritates, quæ dicunt filium mitti a ſpiritu ſā cto, uel a ſe ſecundum humanā naturam intelligūtur. Sed licet hæc poſitio rationabilior uideatur, & facilior ad ſuſtinendum: tamen quia nō debemus auctoritates ſanctorum ad noſtram trahere ratione, ſed magis ecō uerſo rōnem noſtram auctoritatibus ſanctorū ſubiicere, ubi non continent expreſſam abſurditatem: & Sancti dicunt & Magiſter dicit, & maxime Aug. q plus ſuper hac materia locutus eſt, filium mitti a ſpiritu ſancto, & a ſe: quod non poſſunt exponere ſecūdum humanam naturam: ideo alia poſitio tum ob reuerentiam Sanctorum, tum ob reuerentiam Magiſtri, uidetur magis eſſe tenenda. Illud enim uerbum Aug quod dicit ꝙ filius eſt miſſus in carnem a ſpiritu ſancto ſecundum humanam naturam, nullo modo poteſt intelligi ut uidetur, quia miſſio hæc fuit ad humanitatis, ſiue carnis aſſumptionem: ergo ſecundum rationem intelligendi præcedit humanam naturam, ut iam unitam: ergo ſi filius hoc modo dicitur miſſus, oportet quòd attribuatur diuinæ naturę, & ita ratione diuinę naturæ miſſus eſt a ſpiritu ſancto, multo fortius ergo à ſe, ac per hoc & ſpiritus ſanctus a ſe.

Et propterea ad intelligentiam obiectorum in contrariū notandum eſt, ꝙ miſsio de ſe duo importat. ſ. emanationem & manifeſtationem, & principaliter de ratione ſuæ ſignificationis importat manifeſtationem. Et hoc patet per Auguſt. in 4. de Trinit. qui dicit quòd mitti eſt cognoſci eſſe ab alio, & habetur in præſenti Diſtin. quia tunc filius mittitur, cum ex tēpore cuiuſquam mente percipitur. Quia ergo principaliter importat manifeſtationem, & connotat in miſſo emanationem, ideo manifeſtatio ſignificatur ꝑ hoc quod eſt [mittere] ꝑ modum actionis, & per hoc quod eſt [mitti] per modū paſsionis, ſed emanatio utrobique uniformiter. Vnde ſenſus eſt, pater mittit filium, id eſt declarat, ſiue manifeſtat filii emanationē, ſiue filium emanare. In paſsiua uero, ſenſus eſt, filius, ſiue ſpiritus ſanctus mittit. i. manifeſtatur ab alio emanare. Et quo- C.4.20.

niam

niam ablatiuus reſpectu paſsiui,& nominatiuus reſpectu actiui,important rationem principii: & ſignificatio huius uerbi mittere, & mitti, eſt manifeſtatio, & emanatio: ideo illa eſt propriisſima,quãdo ablatiuus, uel nominatiuus importat habitudinem principii reſpectu utriuſque,ut cum dicitur pater mittit filium, & filius mittitur a patre, quia filius emanat a patre, & manifeſtatur a patre. Quia uero principale ſignificatum horum uerborum eſt manifeſtatio,non emanatio, quoniam nominatiuus, uel ablatitiuus eſt principiũ manifeſtationis,q̃uis nõ emanationis ꝓpria eſt, ſed minus prædicta,& ĩ hoc ſenſu conceduntur iſtæ. Filius mittit ſe,& ſ.ſ.mittit ſe.Quia verò tam mittere, quàm mitti important emanationem circa miſſum,& perſona patris non emanat ab aliquo, ſimiliter nec trinitas: ideo perſona patris nuſquam legitur miſſa:nec ipſa trinitas. Ex hoc patet, quòd hæc eſt ſimpliciter,& omnino impropria,pater mittit ſe, ſiue ipſa trinitas:quia receditur a proprietate perſonarum, & trinitatis. Illa uero eſt ſimpliciter,& omnino propria. Pater mittit filium,cum a nullius proprietate recedatur.

AD ILLVD, quod obiicitur in contrarium de dato,quod dicitur relatiue, Dicendum,ꝙ uerum eſt, ſecũdum ꝙ dare dicit per quandam auctoritatem cõmunicare, hoc modo non accipit Magiſter, ſed inquãtum dare idem eſt quod liberaliter, & uoluntarie communicare,

AD ILLVD, quod obiicitur,ꝙ pater non mittitur,quia non ab alio, Dicendum,ꝙ non eſt ſimile:quia tam mittere, quàm mitti important emanationem in miſſo,ut patet exponenti: ſenſus enim eſt, hæc perſona mittit illam, id eſt manifeſtat eius emanationem:& hæc, mittitur ab illa.i. eius emanatio manifeſtatur ab illa: ſed hæc emanatio non ſemper importat reſpectum omnis perſonæ mittentis, quia ab aliquo poteſt eſſe manifeſtatio emanationis, a quo tamen non eſt ipſa emanatio,& ideo ſic non ponitur productio in mittente,ſicut emanatio in miſſo: & ideo non ſequitur, quòd ſi pater non mittitur, quòd ſpiritus ſanctus non mittatur. AD ILLVD, ꝙ obiicitur ubi eſt paſsiua,ibi eſt ſubauctoritas, Dicẽdum,ꝙ uerum eſt nõ rõne qua paſsiuum,ſed ea ratione qua tam paſsiuum, quàm actiuum notat emanationem in miſſo,ſicut patuit in expoſitione. Et quia emanatio non ſemper eſt reſpectu mittentis, ideo non oportet,quòd ſemper importetur auctoritas in mittente:ſed ratio iſta ualeret bene ſi ita eſſet, ut principale ſignificatum eius quod eſt miſsio, eſſet emanatio,ſiue productio.

AD ILLVD, ꝙ obiicitur ꝙ mittere importat diſtinctionẽ, Dicendum, ꝙ mittere uno modo importat differentiam ſubſtantialem, ut cũ importat dñium, ut cum dicitur, Deus mittit angelum: Alio modo diſtinctionẽ perſonalem, ut cũ importat auctoritatem in mittẽte, & ſubauctoritatem ĩ miſſo reſpectu mittentis,

tentis, ut cum dicitur, patet mittit filium. Tertio modo importat diſtinctionem ſolum quantum ad modum intelligendi. Sicut cum dicitur uoluntas eſt inſtrumentum ſeipſum mouēs, quia idem eſt mouens, & motum. Similiter cum dicitur. Spiritus ſanctus mittit ſe, idem eſt mittens, & miſſum, ratione differens. Mittens (inquam) ſecundum ꝙ Deus, ſed miſſum ſecundum quod donum, ſicut prædictum. AD ILLVD, ꝙ obiicit ultimo de reflexione actus. Dicēdum, ꝙ uerum eſt quo ad principale ſignificatum, ſed nō oportet quantum ad connotatū: & ratione principalis ſignificati eſt reflexio perſonę mittentis ſupra ſe, ut dicatur, mittens eſt miſſus.

DISTINCTIO. XV.
PARS SECVNDA.

De miſſione filij, & S.S. quantum ad modum, qui duplex eſt, uiſibilis. ſ. & inuiſibilis.

Hic quæritur, utrum ſemel tantum miſſus ſit filius, an ſæpe mittatur? Si enim miſſio filii ipſius tantum incarnatio eſt, cum ſemel tantum incarnatus ſit, & ſemel tantum uidetur miſſus. At ſi ſæpe mittitur, eſt & alia eius miſſio quàm incarnatio. Sed quæ eſt illa; nunquid æterna genitura miſſio eius dicenda eſt, an etiam alia miſſio quærenda eſt.

Quòd duobus modis dicitur filius mitti.

Ad quod dicimus, quòd duobus modis dicitur filius mitti præter illā æternam geniturā, quæ ineffabilis eſt, ſecundū quam etiam miſſus poſſet dici, ut uidetur quibuſdā; ſed melius, ac uerius ſecundū eā dicitur genitus. Præter eā ergo duobus modis dicitur mitti. ſ. uel cū uiſibiliter mūdo apparuit carne indutus, uel cū ſe in aīas pias ſic trāsfert, ut ab eis percipiatur, ac cognoſcatur. Hos duos miſſionis modos
Sap. 7. *aperte Au. diſtinguit in 4. lib. de Tri. dicēs, nō eo ipſo quòd*
Cap. 20 *de patre natus ē, miſſus dicitur filius: ſed eo, quòd apparuit huic mūdo, uerbū caro factū. Vnde dicit. A patre exiui, &*
Ioh. 16 *ueni ī mūdū: Vel eo, quòd ex tpe cuiuſquā mēte percipitur,*
Sap. 9. *ſicut dictū eſt de ſapīa, Emitte illā de cœlis ſanctis tuis, & a ſede magnitudinis tuæ, ut mecū ſit, & mecū laboret. i. doceat me laborare: & tūc unicuiq; mittitur, cū a quo quā cognoſcitur atq; percipitur, quātū cognoſci, & percipi pōt, pro captu, uel proficiēs ī deū, uel perfectæ ī deo aīæ rōnalis.*

Quo-

Quotiens miſsionibus his dicatur miſſus.

Ecce, diſtincti ſunt duo modi miſſionis filij, & ſecundum alterum ſemel tantum miſſus eſt dei filius, ſecundum alterum ſæpe miſſus eſt, & mittitur quotidie. Nam *ſecundum alterum miſſus eſt, ut ſit homo, quod ſemel tantum factum eſt: ſecundum alterum uero mittitur, ut ſit cum homine: quomodo quotidie mittitur ad ſanctos, & miſſus eſt etiam ante incarnationem, & ad omnes ſanctos, qui ante fuerunt, & etiam Angelos. Vnde Aug. de filio, ideſt de ſapientia patris loquens 4. lib. de Trin. ait, Aliter mittitur ſapientia, ut ſit cum homine: aliter miſſa eſt, ut ſit homo: In animas ſanctas ſe transfert, & amicos* Dei, *& prophetas conſtituit, ſicut implet etiam ſanctos angelos. Sed cum uenit plenitudo temporis, miſſa eſt, non ut impleret angelos, nec ut eſſet angelus, nec ut eſſet cum hominibus, uel in hominibus, ut antea in patribus erat, & in prophetis: ſed ut ipſum uerbum fieret caro, id eſt, homo.* Cap. 2. Sap. 7.

Quòd altero modorum tantum dicitur miſſus in mundum.

Præterea notandum eſt: quod cum his duobus modis mittatur filius, ſecundum alterum dicitur miſſus in mundum: ſecundum alterum uero non. Eo enim modo miſſus dicitur in mundum, quo uiſibilis mundo apparuit. Vnde Auguſt. in eodem lib. ait. Cum de tempore cuiuſquam mente percipitur, mitti quidem dicitur, ſed non in hunc mundum. Ca. 20 N*on enim ſenſibiliter apparet, ideſt, corporeis ſenſibus præſto eſt.* N*am & nos ſecundum quòd mente aliquid æternum capimus, non in hoc mundo ſumus, & omnium iuſtorum ſpiritus etiam in carne uiuentium, inquantum diuina ſapiũt, non ſunt in hoc mundo. Ex prædictis liquet, quod præter ineffabilem genituram, duobus modis mittitur filius. ſ. cum uiſibiliter apparuit, uel inuiſibiliter percipitur mente.* Vbi ſupra.

Cur pater non dicitur miſſus, cum ab aliquo cognoſcitur, ut filius.

Hic quæritur cur pater non dicitur miſſus, cum ex tempore a quoquam cognoſcitur, ſicut filius. Ad quod dicimus quia in eo eſt principij auctoritas, quæ non habet de quo

ſit, à

ſit, a quo filius, & ſpiritus ſanctus. Pater enim eſt, ut ait Aug. in eodẽ lib. principiũ totius diuinitatis, uel ſi melius dicitur, deitatis; quia principium eſt filij, & ſpiritus ſancti. Nam ut ait Aug. in eodem, Si uoluiſſet etiam Deus pater, per ſubiectã creaturam uiſibiliter appareret, abſurdiſſime tamen aut a filio quem genuit, aut a ſpiritu ſancto, qui de illo procedit, miſſus diceretur. Congruenter autem ille miſſus dicitur, qui in carne apparuit: miſiſſe autem ille, qui in ea non apparuit.

Vana quorundam opinio circa hæc.

Ideoque putauerunt quidam hæretici, cum pater non ſit miſſus, ſed filius, & ſpiritus ſanctus, patrem eſſe maiorem, ac filium minorem eſſe, & ſpiritum ſanctum, atque patrẽ, quaſi maiorem, miſiſſe utrumque quaſi minorem. Quod Aug. improbat in 4. lib. de Tri. illis contradicens. Nõ *ideo, inquit, arbitrandum eſt minorem eſſe filium, quòd miſſus eſt à patre: nec ideo minorem ſpiritum ſanctum: quòd et pater eum miſit, & filius: ſiue enim propter uiſibilem creaturã, ſiue potius propter principis auctoritatem, uel commendationem, non propter inæqualitatem, uel imparilitatem, uel diſſimilitudinem ſubſtantiæ, in ſcripturis hæc poſita intelliguntur.* Non *ergo ideo dicitur pater miſiſſe filium, uel ſpiritum ſanctum, quod ille eſſet maior, & illi minores; ſed maxime propter auctoritatem principij commendandam, & quia in uiſibili creatura non ſicut ille apparuit. Ecce oſtenſum eſt, quæ ſit miſſio filij, & quibus modis mittatur.*

SVPRA egit Magiſter de miſſione quantũ ad principium, hic agit de miſſione quã tum ad modum: qui duplex eſt .ſ. uiſibilis, & inuiſibilis. Et quoniam iſti modi conueniunt miſſioni filii, & ſ. ſ. ideo Magiſter primo aſſignat eos circa miſſionem filii. Secundo circa miſſionẽ S.S. in principio. 16. diſtinc. *Nunc de ſ. ſ. uidendum eſt, &c.*] Prima pars habet quatuor partes. In prima [præmiſſa quęſtione] oſtendit auctoritate Aug. ꝙ filius duobus modis miſſus eſt. .ſ. uiſibiliter & inuiſibiliter, ibi. *Ad quod dicimus &c*] In ſecunda aſſignat duplicem differentiam iſtorum duorum modorũ: unam ibi. *Ecce diſtincti ſunt duo modi miſſionis filij &c.*] Aliã ibi. *Preterea notandum &c.*] In tertia uero mouet dubium

quoddam

quoddam;quod habet ortum ex præde terminatis.ibi. *Hic quæritur, cur pater non dicitur miſſus, &c.*]In quarta uero remouet, ſiue docet errorem cauere,procedentem ex illius dubii ſolutione.ibi.*Ideoque putauerunt,quidam heretici,&c.*]Ex hoc enim quod dixerat patrem non mitti, poſſet quis credere,in diuinis non eſſe æqualitatem.Ad hoc reſpōdens Magiſter dicit, ꝙ hoc non eſt propter ęquaiitatem;ſed propter principii auctoritatem,ſiue connotationem.

Dub.1. **H**Ic quæritur, utrum ſemel tantum,&c]In parte iſta ſunt dubitationes circa literā,& primo dubitatur de ſitu.c.1.huius partis. Videtur enim quòd Magiſter non debeat hic ponere tractatum de miſſione filii:qa miſſio filii eſt incarnatio;ſed de eius ĩcarnatione agitur in Tertio:ergo ibi deberet agere de miſſione,non hic.Reſp.ꝙ Magiſter incidenter introducit hunc tractatum de miſſione filii propter explicationem miſſionis.ſ.ſ. Poſſet tamen dici, quòd Magiſter hic agit de miſſione filii in mente principaliter;ſed de miſſione filii in carnem per accidens,ut diſtinguat a miſſione filii in mentem.De illa autem miſſione,quę eſt in carnem, ſpecialiter,& principaliter agit in Tertio, & ideo aliter ibi,quàm hic.

Dub.2 *Non eoipſo, quòd de patre natus eſt, &c*]Videtur dicere falſum, & contra Gregor. qui dicit, eo mittitur filius, quo generatur. Reſpon.Dicendum, quod Augu.loquitur cum præciſione, ut intelligatur non eoipſo tantum, Greg.autem cum præſuppoſitione manifeſtationis..Vel aliter, Au.loquit de gñatione æterna. Greg.de temporali. unde nulla eſt omnino contradictio.

Miſſus eſt etiam ante incarnationem,&c.] Quæritur utrum poſt incarnationem plenius ſit datus filius, & ſpiritus ſanctus. Et ꝙ. ſic uidetur:quia ſtatus legis fuit ſtatus imperfectionis:ſtatus euāgelii,ſtatus perfectionis. Lex.n. neminem ducit ad perfectionem;ſed euangelium dicit.Eſto te perfecti. Matth. 5. ergo &c. Item,de ſ.ſ uidetur hoc ſpecialiter:quia ſcribitur Io.7. Spiritus nondum erat datus, quia Ieſus nōdum erat glorificatus:hoc nō dicitur, quòd nullo modo ante fuerit datus:ſed quia nō ita abūdanter:ergo &c. Item,maior cognitio,& dilectio eſt tempore legis gratiæ, quàm tempore legis ſcriptæ: ergo &c.Reſpond.Dicendum, quòd plenius dari,poteſt dupliciter intelligi. Aut intenſiue, aut extenſiue. Si extenſiue,ſic pluribus datus eſt ſ.ſ. tempore legis gratiæ,quia ĩ omnem terram exiuit ſonus eorū, &c.non tantum ad unam gentē. Si intenſiue, hoc eſt dupliciter. aut quantum ad generalem ſtatum, aut quantum ad ſpeciales perſonas. Quantum ad generalē ſtatum in no te. quantum ad ſpeciales perſonas in uete.te.& ſic ſe habent, ut excedentia, & exceſſa:Quia in uete.te.fuerunt aliqui uiri euangelici, & ſic procedunt rationes ad utranque partem. In uete.teſta. fuerunt aliqui abundantes in ſapientia, ut Salomon.Aliqui in patiētia, ut Iob.Aliq in māſuetudine,ut Moyſes.Aliq in fide,ut Abrahā. Aliqui Dub.3.

Aliqui

Aliqui in deuotione, ut Dauid. Aliqui in miraculorum opere, ut Helias.

Et etiam ad angelos, &c.] Videtur falſum; quia angelus dicitur nuncius ſeu miſſus; ſed ad miſſum non eſt miſſio: ergo &c. Si tu dicas quod alio modo mittitur. Contra, qui ſemper eſt præſens, non indiget miſſione; ſed angelus ſemper contemplatur Deum ut præſentem: ergo &c. Reſpon. Dicēdum quod miſſio ſapientiæ ſiue filii eſt ad creaturam illuſtrādam: ſicut miſſio. ſ. ſ. ad creaturam ſanctificādam. Et quoniam angeli nec ex ſe fuerūt ſapientes, nec ex ſe fuerunt ſancti, ideo oportuit quod a principio mitteretur eis ſapiētia, quæ eſt filius & ſ. ſ. Vnde Aug. loquitur pro ſtatu glorificationis: proprie autem non dicitͬ mitti, nūc, niſi dicatur large mitti ad manifeſtationem alicuius occulti.

Dub. 4.

Nam & nos ſecundum quod mēte aliquid, &c.] Videtur falſum dicere. Quia aut dicit ſecūdum animam, aut ſecundum carnem. Non ſecundum carnem, hoc cōſtat: ergo ſecundum animam: ergo uidetur quod anima quando Deum cognoſcit ſit in cœlo, ſiue extra mundum. Item, Hoc uidetur ratione; quia capere æternū eſt magis capi: ergo ſi quod capi pitur, a capiente locatur: ergo anima locatur in æternitate: ergo extra tempus. Præterea, quod cognoſcit, & amat, aut trahitur a cognoſcente & amante, aut econuerſo; ſed dum Deum amamus & cognoſcimus non trahimus Deum ad nos, ſed nos ad Deum, ſicut dicitur in 4. de Diui. Nominibus. Reſpon.

Dub. 5

Dicendum, ꝙ locus habet naturam continentis & quietantis. Eſſe ergo in hoc mundo eſt dupliciter. Aut quantum ad ueritatem & continentiam, aut quā tum ad quietem. Auguſtinus autem loquitur non proprio modo, quod anima & corpus uere egrediatur hunc mundum, dum mente capit Deum; ſed intelligit quantum ad quietem. Quia affectus animæ non requieſcit in tēporalibus; ſed æternis, quibus ſuperfertur: & quantū ad hoc intelligitur Diony. & intelligitur ſecunda ratio, quod amatum trahit, nō localiter mutando: ſed ſibi conformando: qa amans transformatur in amatum, & cognoſcens conformatur cognito.

Pater enim eſt, &c.] Videtur male dicere; quia aut hoc eſt ꝑ gñationē aut ꝑ ſpirationē. Sed ſi hoc; ergo pr̄ generat uel ſpirat deitatē, qđ eſt cōtra Magr̄m ſupra Diſt. 5. ubi dicit, quod eſſentia nec generat, nec generatur. Præterea quæritur, quare dicit, Vel ſi melius dicitͬ deitatis. Reſpon. Dicendum, quod Aug nō ſimpliciter dicit, quod ſit principium diuinitatis; ſed cum hac determinatione, totius. Et quoniam in ſimpliciſſimo non cadit aliqua totalitas, niſi extenſo nomine totalitatis ad perſonarum pluralitatem, ideo deitas, ſiue diuinitas ſtat ut in perſonis: tamen quia non poteſt trahi ad perſonas, cum ſit nomen abſtractum, prædictus ſermo exponendus eſt, ſicut ſupra exponit Magiſter locutiones cō ſimiles. Quod queritur, quare dicitur, deitatis melius. Dicedum quod

Dub. 6.

quod diuinū poteſt dici de creaturis, ſecūdum quod dicitur homo diuinus:ſed Deus ſolius Dei proprium,ideo deitas magis ꝓprie dicit formam Dei quam diuinitas, ideo melius dicić deitatis quàm diuinitatis.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An miſſio Spiritus Sancti ſit ſecundum dona gratiæ gratis datæ, uel gratum facientis?

AD intelligentiam eorum quæ dicunć in parte iſta, tria quæruntur de miſſione filii inuiſibili; quia de uiſibili agetur in Tertio. Et quia miſſio inuiſibilis filii,ſimilis eſt miſſio ni inuiſibili S.S.ideo ſimul quæritur de utraque. Primoquæritur utrum hæc miſſio ſit ſecundum dona gratiæ gratum facientis, uel gratiæ gratis datæ. Secundo quæritur utrum ſecundum eadē dona gratię,dicatur mitti filius, & ſpiritus ſanctus. Tertio utrū utraque miſſio ſit,ſecundum eadem dona gratiæ augmentata.

QVOD hæc miſſio ſit ſecundum dona gratiæ gratis datæ,oſtenditur ſic. Rabanus dicit de S.S. quòd ter datus eſt ſpūs ſanctus, & primo dicit ipſum eſſe datum ad miraculorum operationem, conſtat autem quod miraculorum operatio eſt gratia gratis data;ergo &c. ITEM. S.S. daſ,cū daſ donū ꝓphetiæ, unde. 1.Reg.11. Factus eſt ſpiritus domini ſuper Saul & ꝓphetabat: ſed donum prophetiæ datur frequenter his,qui non habent gratiam gratum faciētem,ſicut patet de Saul ꝑ textum: ergo &c.

ITEM. Quod filius mittatur ſecundum dona gratiæ gratis datæ,uidetur. Tunc enim filius dicitur mitti,quando fit reuelatio occultorum; ſed reuelatio occultorum poteſt fieri ſine dono gratiæ gratum facientis: ergo &c.

ITEM. Aug. dicit & habetur in præſenti Diſt. quod tunc ſapientia mittitur, cum a cuiuſquam mente percipitur, ſiue cum alicui innoteſcit:ſi ergo percipitur & innoteſcit ꝑ dona gratię gratis datæ, ut per fidem informē: ergo uideſ in illis dari: ergo &c. Li.4.de Trinit. cap.20

CONTRA. Aug.dicit;ꝙ tunc datur S.S.alicui cum ſic datur,ut eum faciat Dei & proximi dilectorem, hoc eſt dicere, quando datur hominibus charitas; ſed charitas non eſt niſi gratia gratū faciens: ergo &c.ITEM.Hoc ipſum uidetur de filio: qa dicitur Sap.7. In animas ſanctas ſe trāsfert,& amicos Dei cōſtituit;ſed amici Dei nō dn̄r ſine gr̄a gratū faciēte;ergo &c.ITEM.Ratione oñditur,tuc daſ uel mittiſ S.S.qñ habitat in hoīe;ſed nō dr̄ habitare in hoīe ſine gr̄a gratū faciēte: ergo &c.ITEM Cū mittiſ filius uel S.S.ad aliquē,nō mittiſ ut ſit ibi,ubi prius nō erat:ſed ut ſit in eo aliter q̄ prius; ſed nouus modus eſſendi,addēs ſupra eſſe ꝑ naturā, non eſt niſi per gratiā gratum facientem:ergo &c.

RESOLVTIO.

Secundum utraque: ſecundum quidem dona gratiæ gratum facientis, cum datur quò ad uſum & fructum. Secundum uerò dona gratiæ gratis datæ, cum non ad ad fructum,ſed ad auxilium,& aliqualem uſum datur.

RESP. Ad hoc diſtinguunt aliqui,

qui, ꝙ ſ.ſ. dari uel mitti inuiſibili ter, poteſt eſſe uel inquãtum ſpiritus, uel inquantum ſanctus. In quantum ſpiritus datur per donum gratiæ gratis datę. Inquantum ſanctificans datur per dona gratiæ gratum facientis. Similiter ſapientia, uel filius poteſt mitti, uel prout faciens ſa pere. & ſic per dona gratię gratis datæ: uel prout ſapientia dicta eſt a ſapore, & ſic per dona gratię gratum facientis. Sed iſtud non uidetur ſoluere: quia dantem oppoſitum iſtius ſolutionis eſt poſſibile adhuc ſoluere, & quęrere de ſpiritu, & uerbo, quomodo dicatur dari, & non inhabitare. PROPTER hoc aliter dicendum tam de filio quam de ſpiritu ſ. quod dari uel mitti eſt dupliciter: uel ſimpliciter, uel ad hoc. Tunc datur ſimpliciter, quando ſimpliciter habetur; uidelicet non tm̃ ad uſum; ſed ad fructum: hoc autẽ eſt ſolum per dona gratiæ gratũ facientis, & ideo in illa ſolũ datur ſimpliciter uel filius uel ſ. ſ. Alio modo dicitur dari ad hoc, quando non ad fructum; ſed ad auxilium, ſiue ad aliquem uſum aliqua dona donãtur, & hoc fit cum dantur aliqua dona gratiæ gratis datę, in quibus manifeſtatur filius uel ſpiritus ſanctus,

ET SIC procedunt rationes ad primam partem. Nam ſic intelligendum eſt uerbum Rab. Ipſe enim communiter loquitur de miſſione. Vnde dicit ſ. ſ. ter datur. Augu. autem loquitur de datione uel miſſione, quæ eſt ad habitandum, uel ſimpliciter habẽdum. AD ILLVD, quod obiicitur de prophetia, dicendum ꝙ uno modo datur in ea ſ. ſ. ſimpliciter, prout ipſa dicit cognitionem ſecundum idoneitatem ſuſcipientis, & ſecundum pietatem exequentis. Alio modo prout eſt reuelatio, & ſic non datur in ea ſpiritus ſimpliciter, ſiue nõ mittitur niſi ad hoc. Vnde non dicitur in Lib. Reg. quod ſ.ſ. ſit miſſus ad Saul, uel factus in Saul, ſed ſuper Saul. AD ILLVD, quod obiicit, quòd mittitur filius, cum ſit reuelatio occultorum. Dicendum, ꝙ hoc nõ eſt in quacunque reuelatione, nam aliqua fit reuelatio, non per miſſionem filii, ſed per miſſionẽ angeli: multa enim reuelantur angelis: ſed intelligitur de illa reuelatione, in qua eſt animæ illuſtratio per gratiam: & ſi per gratis datam, non ſimpliciter mittitur: ſed ſi per gratum facientem tunc ſimpliciter mittitur, & habetur. AD ILLVD, quod ultimo obiicitur, quod tunc mittitur qñ percipitur, dicendum quod non ſufficit cognoſcere filium quod ſit ab alio, imo oportet quod cognoſcat quod ſit in ipſo ut in ſuo habitaculo. Hoc autem dico non cognitione neceſſitatis, ſed coniecturæ, nec de cognitione actuali, ſed de habituali.

QVAESTIO II.

An filius & ſpiritus ſanctus ſecundum eadem dona gratiæ mitti dicantur?

VTRVM ſecundum eadem dona gratiæ dicatur mitti filius & ſ.ſ. Et quod non, uidetur hoc modo. Miſſio ſ.ſ. eſt eius donatio, & ſimiliter filii: ſed alia eſt miſſio filii & ſ.ſ. ergo alia donatio: ergo ſm̃ aliud donũ. ITEM. Hoc ipſum uidet per ſimile: qa ſicut ſe habet miſſio uiſibilis ſi-

lii ad miſſionem uiſibilem S. S. ita ét & iuiſibilis:ſed miſsio uiſibilis filii & ſ. ſ. eſt ſm alium & aliū effectū,& ſignū in creatura: ergo iuiſibilis ſm aliud & aliud donum. Item.miſſio eſt ad cognoſcendum emanationem & diſcernendum, ſi ergo filius diſcernitur ab effectu in quo mittitur, & ſ. ſ. & huiuſmodi ſunt dona gratiæ : ergo quantum ad aliud donum mittitur filius,quā tum ad aliud ſ. ſ. Item. non eſt idem appropriatum filio & ſ. ſ. ſed aliud increatura : ergo cum filius dicatur mitti in effectu ſibi appropriato , in alio effectu uel dono mittitur filius,quā ſ.ſ.

Contra, Omnis donorum diſtributio tam gratiæ gratis datæ quā gratiæ gratum facientis, attribuitur ſpirituiſancto maxime dona gratiæ gratum facientis. Sicut patet 1. Cor. 12. ergo cum ſ.ſ. mittatur in donis ſibi appropriatis, in omnibus donis mittitur:ergo in eiſdem in quibus filius. Item.filius mittitur, cum ſapientia datur, & ſimiliter ſ.ſ. quia præcipuum donum ſ.ſ.ē ſapīa:ergo &c. Item.qñcūque daē cognitio,dr̄ mitti filius, ſed in hoc dono datur uel mittitur ſ. ſ. Iohan. 16. Cum uenerit ille docebit uos om. ue. ergo &c. Item.qñcunq; charitas daē,mittiē ſ.ſ ſed ī hoc daē filius. Sap.7.in aīas ſanctas ſe trāsfert,
ca.20. & amicos dei conſtituit,& Auguſt.in 4.de Trin.exponit illud de miſſione filii:ergo &c.

Resolutio.

Vbiq; quantū ad donorū radicē:ſed non omnino quantum ad habitus, uel effectus conſequentes.

Resp. Dicendum ꝙ in miſſione inuiſibili eſt donorum collatio, in quibus eſt manifeſtatio & inhabitatio. Et ſm hoc intelligendum eſt quod eſt loqui de donis dei q̄tum ad radicem,uel q̄tum ad habitum, uel q̄tum ad actum conſequentem. Loquendo aūt q̄tum ad radicem, ſic qa una eſt gratia gratum faciens, ꝑ quam inhabitat filius & ſ.ſ. quæ eſt radix donorum gratuitorū , ſic dātur uel mittunē eodem dono. Loquendo autem quantum ad habitum:ſic diſtinguēdū , qa quidam habitus ſunt pure affectiui,quidā pure cognitiui,quidā medii In habitibus pure affectiuis datur ſiue mittitur ſ.ſ. qa ei appropriaē.In habitibus pure cognitiuis nec filius nec. ſ.ſ.proprie,ſicut dictum eſt , mittitur. In habitibus aūt partim cognotiuis partim affectiuis,ſm quod diuerſa in ſe continent, & filius mittitur & ſ.ſ. Nā cognitiui ducunt in manifeſtationē uerbi, affectiui in manifeſtationem amoris. Si aūt loquamur quantū ad actus conſequentes,qui ſunt illuminatio intellectus & affectus inflāmatio, ſic uocādo donū,in aliis & aliis donis mittuntur,ſed qm̄ iſta cōiuncta ſunt , iō miſſio filii & ſ.ſ. iuiſibiles ſunt idiuiſe.

Conſentit S. Tho. 1. part. q. 43. art. 3.

Et ſecundum hoc procedūt rōnes ad oppoſitas partes. Tñ illud qđ adducit pro ſimili in miſſione ſenſibili, nequaquam eſt ſimile,qa nō eſt tanta unio & cōnexio ī ſignis exterioribus, quāta eſt in habitibus exterioribus.

Quaestio III.

An filius & S.S. mittantur ad eadē dona gratiæ augmentanda.

Vtrum miſſio filii & ſ.ſ. ſit ſm eadem dona gratię augmenta

mentata. Et quod ſic, uidetur exemplo, auctoritate & ratione. EXEMPLO ſic. Conſtat in die pentecoſtes apoſtolis eſſe ſ. ſ. miſſũ nõ tm̃ uiſibiliter: ſed ẽt inuiſibiliter: q̃a miſſio uiſibilis, ſine inuiſibili non cõfert; ſed ipſi prius habebant gratiã: ergo &c. ITEM. Hoc uidetur auctoritate Rabani in baptiſmo datur. ſ. ſ. ad habitationem Deo conſecrãda m; ſed in confirmatione cum omni plenitudine ſanctitatis uenit in hominẽ; ergo datur in cõfirmatione poſt baptiſmum: ergo &c. ITEM. Augmentum gratiæ eſt per gratiæ additionẽ; ſed ubi eſt gratiæ additio, ibi gratiæ donatio: ſed ſ. ſ. mittitur uel datur, cum datur eius gratia, ut dicit Beda: ergo in augmento gratiæ datur, uel mittitur ſ. ſ. ITEM. Non minus donũ eſt charitatẽ conſeruare quàm inchoare: ergo ſi mittitur filius uel ſ. ſ. cum gratia inchoatur, multofortius cũ conſeruatur: ſed conſeruatur per augmentum: ergo mittitur in augmento.

CONTRA. Spiritusſan. non mittitur in hominem ut de nouo ſit ĩ eo, ſed ut aliter ſit ĩ ipſo: ſed in eo in quo augetur grã, nõ eſt aliter ut prius; ergo ad illud non mittitur. ITEM. Si mittitur in augmento gratiæ, aut ergo quia de nouo mittitur. aut quia abundantius mittitur, non quia de nouo: ergo quia abundantius. Sed contra. mitti eſt procedere: ergo abundantius mitti, eſt abundantius procedere; ſed ſemper æqualiter procedit, ergo &c. ITEM. Si mittitur in gratiæ augmento, cum ergo gratia in nobis quotidie augeatur, etiam homine neſciente, uidetur quod ſ. ſ. uel filius mittatur, homine neſciente, & quod quotidie mittatur homini: quod non eſt dicendum. ITEM. Conuenit gratiam charitatis in aliquo per negligentiam remitti: ergo ſi ſ. ſ. mittitur in augmẽto, & recedit in remiſſione: ergo quando aliquis peccat uenialiter, recedit ſpiritus ſanctus, quod falſum eſt.

RESOLVTIO.

Ad ſolum profectum prioris gratiæ minimè dicuntur mitti: ſ. d ad noui doni collationem; & ad prioris gratiæ nouum uſum.

RESP. Ad hoc dicunt aliqui, q̃ gratiam augeri eſt dupliciter. ſ. perceptibiliter, & imperceptibiliter. Si perceptibiliter, tunc dicunt in tali augmento dari uel mitti filium & ſ. ſ. Si autem imperceptibiliter, tunc dicunt ipſum non mitti. Et ratio huius ẽ, quia tunc dicitur dari uel mitti cum mente percipitur. SED aliter poteſt dici, quod augmentum gratiæ eſt dupliciter, aut ſecundũ profectum ĩ gratia prius habita, uel eius uſu: aut ꝑ collationem noui uſus, uel etiam doni gratuiti. Si ſolum per profectum, ſicut oſtendunt ultimæ rationes, nõ dicitur mitti. ſ. ſ. Si autem per collationem noui doni, ſicut fuit Apoſtolis in die Pentecoſtes, uel noui uſus, ſicut eſt in Confirmatione: tunc poteſt dici mitti uel dari ſ. ſ. quia aliquo mõ eſt ibi de nouo q̃ñtum ad illud donum uel uſum doni, & quia abundantius eſt.

AD ILLVD quod obiicit, q̃ nõ eſt ibi alio mõ eſſendi. Dicẽdum

dum ꝙ & ſi hoc non ſit alio modo eſſen i, eſt tamen perfectiori modo inhabitandi, & alio modo utendi, & ideo nouo modo. AD ILLVD, quod obiicitur, ſi abundantius mittitur, abundantius procedit, Dicendum quod mitti abundantius uel procedere, eſt dupliciter: uel ab hoc, uel in hoc: primo modo uniformiter eſt mitti, ſecundo modo nō. AD ILLVD, quod obiicitur qđ quotidie augetur, Dicendum, ꝙ quotidie augetur quantum ad feruorem; ſed non quantum ad nouorum donorum, uel uſuum collationem. AD ILLVD, quod obiicitur, quod gratia remiſſa debet recedere, dicendum ꝙ ſicut infrà patebit, gratia augetur quantum ad ſubſtantiam; ſed non remittitur niſi ſolum quantum ad feruorem: ſpiritum autē ſanctum mitti non dicit in augmento feruoris, ſed ſolum ſubſtātię charitatis.

DISTINCTIO XVI.

De temporali proceſsione uel miſsione ſpiritus ſancti quantum ad modum ſecundum quem.

NVnc de ſpiritu ſancto videndũ eſt, præter illam ineffabilem, & ęternam proceſſionem, qua procedit a patre & filio, & non a ſeipſo: quæ ſit eius tẽporalis proceſſio, quæ dicitur miſſio ſiue datio. Ad quod dicimus, quia ſicut filius duobus modis dicitur mitti: vno, quo uiſibiliter apparuit: altero, quo inuiſibiliter caſtis mentibus percipitur: ita & ſ.ſ. a patre & filio ac à ſeipſo duobus modis procedere, ſiue mitti, ſiue dari dicitur: uno, vıſibiliter, altero, inuiſibiliter. Datus eſt enim viſibilis creaturę demonſtratione, ſicut in die Pentecoſtes, aliiſq; vicibus, & datur quotidie inuiſibiliter, illabendo mentibus fidelium.

De uiſibili miſsione ſpiritus ſancti.

Et primo agamus de illo miſſionis modo, qui fit uiſibili ſpecie. De hoc Auguſtinus in 2. de Trini. ait. In promptu eſt intelligere de Spiritu Sancto cur miſſus & ipſe dicatur. Facta eſt enim quædam creaturæ ſpecies ex tempore, in qua uiſibiliter oſtenderetur Spiritus Sanctus: ſiue cum in ipſum dominum corporali ſpecie columbæ deſcendit, ſiue cum in die Pentecoſtes factus eſt ſubito de cælo ſonus quaſi ferretur flatus vehemens, & uiſæ ſunt in illis linguæ diuiſæ ſicut ignis, qui & inſedit ſuper vnumquemque eorum. Hæc operatio uiſibiliter expreſſa et oculis obla- Cap. 5.

illæ rōnes, ſi pater dat ſpiritum ſanctum, & ſpiritus ſanctus nō dat ſe, ergo aliquid facit pater quod non ſ. ſ. quia dicit notionem, & in hoc ſenſu ęquipollet ei, quod eſt mittere: ſimiliter do natio paſſiua, ei quod eſt procedere. Similiter ad ſimile quod inducit Magiſter de filio, dicunt ꝙ non eſt ſimile, quia in filio duplex eſt natura. ſ. diuina & humana. Et quantum ad humanam poteſt mitti, & mittitur a tota Trinitate, quia minor eſt Deo, & inferior, & non tantum ſubauctoritatem habet, ſed etiā ſeruitutem, quia eſt ſeruus dei, quamuis per unionem ſit deus. Quantum ad diuinam autem mittitur a ſolo patre, quia a ſolo patre producitur. Quia ergo ſpiritus ſanctus producitur & a patre, & a filio, & non a ſeipſo: hinc eſt, quod non mittitur niſi a patre, & a filio: & propter hoc rationes Magiſtri non ualent, quia omnes auctoritates, quæ dicunt filium mitti a ſpiritu ſācto, uel a ſe ſecundum humanā naturam intelligūtur. Sed licet hæc poſitio rationabilior uideatur, & facilior ad ſuſtinendum: tamen quia nō debemus auctoritates ſanctorum ad noſtram trahere rationē, ſed magis ecō uerſo rōnem noſtram auctoritatibus ſanctorū ſubiicere, ubi non continent expreſſam abſurditatem: & Sancti dicunt & Magiſter dicit, & maxime Aug. q plus ſuper hac materia locutus eſt, filium mitti a ſpiritu ſancto, & a ſe: quod non poſſunt exponere ſecūdum humanam naturam: ideo alia poſitio tum ob reuerentiam Sanctorum, tum ob reuerentiam Magiſtri, uidetur magis eſſe tenenda. Illud enim uerbum Aug quod dicit ꝙ filius eſt miſſus in carnem a ſpiritu ſancto ſecundum humanam naturam, nullo modo poteſt intelligi ut uidetur, quia miſſio hæc fuit ad humanitatis, ſiue carnis aſſumptionem: ergo ſecundum rationem intelligendi præcedit humanam naturam, ut iam unitam: ergo ſi filius hoc modo dicitur miſſus, oportet quòd attribuatur diuinæ naturę, & ita ratione diuinę naturæ miſſus eſt a ſpiritu ſancto, multo fortius ergo à ſe, ac per hoc & ſpiritus ſanctus a ſe.

Et propterea ad intelligentiam obiectorum in contrariū notandum eſt, ꝙ miſſio de ſe duo importat. ſ. emanationem & manifeſtationem, & principaliter de ratione ſuæ ſignificationis importat manifeſtationem. Et hoc patet per Auguſt. in 4. de Trinit. qui dicit quòd mitti eſt cognoſci eſſe ab alio, & habetur in præſenti Diſtin. quia tunc filius mittitur, cum ex tēpore cuiuſquam mente percipitur. Quia ergo principaliter importat manifeſtationem, & connotat in miſſo emanationem, ideo manifeſtatio ſignificatur ꝑ hoc quod eſt [mittere] ꝑ modum actionis, & per hoc quod eſt [mitti] per modū paſſionis, ſed emanatio utrobique uniformiter. Vnde ſenſus eſt, pater mittit filium, id eſt declarat, ſiue manifeſtat filii emanationē, ſiue filium emanare. In paſſiua uero, ſenſus eſt, filius, ſiue ſpiritus ſanctus mittit. i. manifeſtatur ab alio emanare. Et quoniam C. 4. 20.

niam ablatiuus reſpectu paſſiui,& nominatiuus reſpectu actiui,important rationem principii: & ſignificatio huius uerbi mittere, & mitti, eſt manifeſtatio, & emanatio: ideo illa eſt propriiſſima,quādo ablatiuus, uel nominatiuus importat habitudinem principii reſpectu utriuſque,ut cum dicitur pater mittit filium ,& filius mittitur a patre, quia filius emanat a patre, & manifeſtatur a patre. Quia uero principale ſignificatum horum uerborum eſt manifeſtatio,non emanatio , quoniam nominatiuus , uel ablatiuus eſt principiū manifeſtationis,q̃uis nō emanationis ꝓpria eſt, ſed minus prædicta,& ī hoc ſenſu conceduntur iſtæ. Filius mittit ſe,& ſ.ſ.mittit ſe.Quia uerò tam mittere, quàm mitti important emanationem circa miſſum,& perſona patris non emanat ab aliquo, ſimiliter nec trinitas : ideo perſona patris nuſquam legitur miſſa:nec ipſa trinitas. Ex hoc patet , quòd hæc eſt ſimpliciter,& omnino impropria,pater mittit ſe, ſiue ipſa trinitas:quia receditur a proprietate perſonarum , & trinitatis. Illa uero eſt ſimpliciter,& omnino propria. Pater mittit filium,cum a nullius proprietate recedatur.

Ad illud, quod obiicitur in contrarium de dato,quod dicitur relatiue, Dicendum,ꝙ uerum eſt , ſecūdum ꝙ dare dicit per quandam auctoritatem cōmunicare,hoc modo non accipit Magiſter, ſed inquātum dare idem eſt quod liberaliter , & uoluntarie communicare , Ad illud, quod obiicitur,ꝙ pater non mittitur,quia non ab alio, Dicendum,ꝙ non eſt ſimile:quia tam mittere, quàm mitti important emanationem in miſſo,ut patet exponenti : ſenſus enim eſt , hæc perſona mittit illam , id eſt manifeſtat eius emanationem:& hæc, mittitur ab illa.i. eius emanatio manifeſtatur ab illa : ſed hæc emanatio non ſemper importat reſpectum omnis perſonæ mittentis , quia ab aliquo poteſt eſſe manifeſtatio emanationis , a quo tamen non eſt ipſa emanatio,& ideo ſic non ponitur productio in mittente;ſicut emanatio in miſſo: & ideo non ſequitur, quòd ſi pater non mittitur, quòd ſpiritus ſanctus non mittatur. Ad illud, ꝙ obiicitur ubi eſt paſſiua,ibi eſt ſubauctoritas, Dicēdum,ꝙ uerum eſt nō rōne qua paſſiuum,ſed ea ratione qua tam paſſiuum , quàm actiuum notat emanationem in miſſo,ſicut patuit in expoſitione. Et quia emanatio non ſemper eſt reſpectu mittentis , ideo non oportet,quòd ſemper importetur auctoritas in mittente:ſed ratio iſta ualeret bene ſi ita eſſet, ut principale ſignificatum eius quod eſt miſſio, eſſet emanatio,ſiue productio . Ad illud, ꝙ obiicitur ꝙ mittere importat diſtinctionē, Dicendum , ꝙ mittere uno modo importat differentiam ſubſtantialem, ut cū importat dñium , ut cum dicitur, Deus mittit angelum: Alio modo diſtinctionē perſonalem, ut cū importat auctoritatem in mittēte, & ſubauctoritatem ī miſſo reſpectu mittentis,

tentis, ut cum dicitur, patet mittit filium. Tertio modo importat diſtinctionem ſolum quantum ad modum intelligendi. Sicut cum dicitur uoluntas eſt inſtrumentum ſeipſum mouẽs, quia idem eſt mouens, & motum. Similiter cum dicitur. Spiritus ſanctus mittit ſe, idem eſt mittens, & miſſum, ratione differens. Mittens (inquam) ſecundum ꝙ Deus, ſed miſſum ſecundum quod donum, ſicut prædictum. AD ILLVD, ꝙ obiicit ultimo de reflexione actus. Dicẽdum, ꝙ uerum eſt quo ad principale ſignificatum, ſed nõ oportet quantum ad connotatũ: & ratione principalis ſignificati eſt reflexio perſonę mittentis ſupra ſe, ut dicatur, mittens eſt miſſus.

DISTINCTIO. XV.
PARS SECVNDA.

De miſſione filij, & S.S. quantum ad modum, qui duplex eſt, uiſibilis. ſ. & inuiſibilis.

Hic quæritur, utrum ſemel tantum miſſus ſit filius, an ſæpe mittatur? Si enim miſſio filii ipſius tantum incarnatio eſt, cum ſemel tantum incarnatus ſit, & ſemel tantum uidetur miſſus. At ſi ſæpe mittitur, eſt & alia eius miſſio quàm incarnatio. Sed quæ eſt illa; nunquid æterna genitura miſſio eius dicenda eſt, an etiam alia miſſio quærenda eſt.

Quòd duobus modis dicitur filius mitti.

Ad quod dicimus, quòd duobus modis dicitur filius mitti præter illã æternam geniturã, quæ ineffabilis eſt, ſecundũ quam etiam miſſus poſſet dici, ut uidetur quibuſdã; ſed melius, ac uerius ſecundũ eã dicitur genitus. Præter eã ergo duobus modis dicitur mitti. ſ. uel cũ uiſibiliter mũdo apparuit carne indutus, uel cũ ſe in aĩas pias ſic trãsfert, ut ab eis percipiatur, ac cognoſcatur. Hos duos miſſionis modos
Sap. 7. *aperte Au. diſtinguit in 4. lib. de Tri. dicẽs, nõ eo ipſo quòd*
Cap. 20 *de patre natus ẽ, miſſus dicitur filius: ſed eo, quòd apparuit huic mũdo, uerbũ caro factũ. Vnde dicit. A patre exiui, &*
Ioh. 16 *ueni ĩ mũdũ: Vel eo, quòd ex tpe cuiuſquã mẽte percipitur,*
Sap. 9. *ſicut dictũ eſt de ſapĩa, Emitte illã de cœlis ſanctis tuis, & a ſede magnitudinis tuæ, ut mecũ ſit, & mecũ laboret. i. doceat me laborare: & tũc unicuiq; mittitur, cũ a quo quã cognoſcitur atq; percipitur, quãtũ cognoſci, & percipi põt, pro captu, uel proficiẽs ĩ deũ, uel perfectæ ĩ deo aĩæ rõnalis.*

Quo-

Quotiens miſſionibus his dicatur miſſus.

Ecce, diſtincti ſunt duo modi miſſionis filij, & ſecundum alterum ſemel tantum miſſus eſt dei filius, ſecundum alterum ſæpe miſſus eſt, & mittitur quotidie. Nam *ſecundum alterum miſſus eſt, ut ſit homo, quod ſemel tantum factum eſt: ſecundum alterum uero mittitur, ut ſit cum homine: quomodo quotidie mittitur ad ſanctos, & miſſus eſt etiam ante incarnationem, & ad omnes ſanctos, qui ante fuerunt, & etiam Angelos. Vnde Aug. de filio, ideſt de ſapientia pa*Cap. 2. *tris loquens 4. lib. de Trin. ait, Aliter mittitur ſapientia,* Sap. 7. *ut ſit cum homine: aliter miſſa eſt, ut ſit homo:* In *animas ſanctas ſe transfert, & amicos* Dei, *& prophetas conſtituit, ſicut implet etiam ſanctos angelos.* Sed *cum uenit plenitudo temporis, miſſa eſt, non ut impleret angelos, nec ut eſſet angelus, nec ut eſſet cum hominibus, uel in hominibus, ut antea in patribus erat, & in prophetis: ſed ut ipſum uerbum fieret caro, id eſt, homo.*

Quòd altero modorum tantum dicitur miſſus in mundum.

Præterea notandum eſt: quod cum his duobus modis mittatur filius, ſecundum alterum dicitur miſſus in mundum: ſecundum alterum uero non. Eo enim modo miſſus dicitur in mundum, quo uiſibilis mundo apparuit. Vnde Auguſt. in eodem lib. ait. Cum de tempore cuiuſquam mente percipitur, mitti quidem dicitur, ſed non in hunc mundum. Ca. 20 N*on enim ſenſibiliter apparet, ideſt, corporeis ſenſibus præſto eſt.* Vbi ſupra. *Nam & nos ſecundum quòd mente aliquid æternum capimus, non in hoc mundo ſumus, & omnium iuſtorum ſpiritus etiam in carne uiuentium, inquantum diuina ſapiũt, non ſunt in hoc mundo. Ex prædictis liquet, quod præter ineffabilem genituram, duobus modis mittitur filius. ſ. cum uiſibiliter apparuit, uel inuiſibiliter percipitur mente.*

Cur pater non dicitur miſſus, cum ab aliquo cognoſcitur, ut filius.

Hic quæritur cur pater non dicitur miſſus, cum ex tempore a quoquam cognoſcitur, ſicut filius. Ad quod dicimus quia in eo eſt principij auctoritas, quæ non habet de quo

ſit, a quo filius, & ſpiritus ſanctus. Pater enim eſt, ut ait Aug. in eodẽ lib. principiũ totius diuinitatis, uel ſi melius dicitur, deitatis; quia principium eſt filij, & ſpiritus ſancti. Nam ut ait Aug. in eodem, Si uoluiſſet etiam Deus pater, per ſubiectã creaturam uiſibiliter appareret, abſurdiſſime tamen aut a filio quem genuit, aut a ſpiritu ſancto, qui de illo procedit, miſſus diceretur. Congruenter autem ille miſſus dicitur, qui in carne apparuit: miſiſſe autem ille, qui in ea non apparuit.

Vana quorundam opinio circa hæc.

Ideoque putauerunt quidam hæretici, cum pater non ſit miſſus, ſed filius, & ſpiritus ſanctus, patrem eſſe maiorem, ac filium minorem eſſe, & ſpiritum ſanctum, atque patrẽ, quaſi maiorem, miſiße utrumque quaſi minorem. Quod Aug. improbat in 4. lib. de Tri. illis contradicens. Nõ *ideo, inquit, arbitrandum eſt minorem eße filium, quòd miſſus eſt à patre: nec ideo minorem ſpiritum ſanctum: quòd et pater eum miſit, & filius: ſiue enim propter uiſibilem creaturã, ſiue potius propter principis auctoritatem, uel commendationem, non propter inæqualitatem, uel imparilitatem, uel diſſimilitudinem ſubſtantiæ, in ſcripturis hæc poſita intelliguntur.* Non *ergo ideo dicitur pater miſiſſe filium, uel ſpiritum ſanctum, quod ille eſſet maior, & illi minores; ſed maxime propter auctoritatem principij commendandam, & quia in uiſibili creatura non ſicut ille apparuit. Ecce oſtenſum eſt, quæ ſit miſſio filij, & quibus modis mittatur.*

SVPRA egit Magiſter de miſſione quantũ ad principium, hic agit de miſſione quã tum ad modum: qui duplex eſt .ſ. uiſibilis, & inuiſibilis. Et quoniam iſti modi conueniunt miſſioni filii, & ſ. ſ. ideo Magiſter primo aſſignat eos circa miſſionem filii. Secundo circa miſſionẽ S. S. in principio. 16. diſtinc. *Nunc de ſ. ſ. uidendum eſt, &c.*] Prima pars habet quatuor partes. In prima [præmiſſa quęſtione] oſtendit auctoritate Aug. ꝙ filius duobus modis miſſus eſt. .ſ. uiſibiliter & inuiſibiliter, ibi, *Ad quod dicimus &c*] In ſecunda aſſignat duplicem differentiam iſtorum duorum modorũ: unam ibi. *Ecce diſtincti ſunt duo modi miſſionis filij &c.*] Aliã ibi. *Preterea notandum &c.*] In tertia uero mouet dubium quoddam

quoddam, quod habet ortum ex prædeterminatis. ibi. *Hic quæritur, cur pater non dicitur miſſus, &c.*] In quarta uero remouet, ſiue docet errorem cauere, procedentem ex illius dubii ſolutione. ibi. *Ideoque putauerunt, quidam heretici, &c.*] Ex hoc enim quod dixerat patrem non mitti, poſſet quis credere, in diuinis non eſſe æqualitatem. Ad hoc reſpõdens Magiſter dicit, ꝙ hoc non eſt propter æqualitatem; ſed propter principii auctoritatem, ſiue connotationem.

Dub. 1. HIc quæritur, utrum ſemel tantum, &c.] In parte iſta ſunt dubitationes circa literã, & primo dubitatur de ſitu. c. 1. huius partis. Videtur enim quòd Magiſter non debeat hic ponere tractatum de miſſione filii: quia miſſio filii eſt incarnatio; ſed de eius ĩcarnatione agitur in Tertio: ergo ibi deberet agere de miſſione, non hic. Reſp. ꝙ Magiſter incidenter introducit hunc tractatum de miſſione filii propter explicationem miſſionis. l. ſ. Poſſet tamen dici, quòd Magiſter hic agit de miſſione filii in mente principaliter; ſed de miſſione filii in carnem per accidens, ut diſtinguat a miſſione filii in mentem. De illa autem miſſione, quę eſt in carnem, ſpecialiter, & principaliter agit in Tertio, & ideo aliter ibi, quàm hic.

Dub. 2 *Non eo ipſo, quòd de patre natus eſt, &c.*] Videtur dicere falſum, & contra Gregor. qui dicit, eo mittitur filius, quo generatur. Reſpon. Dicendum, quod Augu. loquitur cum præciſione, ut intelligatur non eo ipſo tantum, Greg. autem cum præſuppoſitione manifeſtationis. Vel aliter, Au. loquit̃ de gñatione æterna. Greg. de temporali. unde nulla eſt omnino contradictio.

Miſſus eſt etiam ante incarnationem, &c.] Quæritur utrum poſt incarnationem plenius ſit datus filius, & ſpiritus ſanctus. Et ꝙ ſic uidetur: quia ſtatus legis fuit ſtatus imperfectionis: ſtatus euãgelii, ſtatus perfectionis. Lex. n. neminem ducit ad perfectionem; ſed euangelium dicit. Eſto te perfecti. Matth. 5. ergo &c. Dub. 3. Item, de ſ. ſ. uidetur hoc ſpecialiter: quia ſcribitur Io. 7. Spiritus nondum erat datus, quia Ieſus nõdum erat glorificatus: hoc nõ dicitur, quòd nullo modo ante fuerit datus; ſed quia nõ ita abũdanter: ergo &c. Item, maior cognitio, & dilectio eſt tempore legis gratiæ, quàm tempore legis ſcriptæ: ergo &c. Reſpond. Dicendum, quòd plenius dari, poteſt dupliciter intelligi. Aut intenſiue, aut extenſiue. Si extenſiue, ſic pluribus datus eſt ſ. ſ. tempore legis gratiæ, quia ĩ omnem terram exiuit ſonus eorũ, &c. non tantum ad unam gentẽ Si intenſiue, hoc eſt dupliciter. aut quantum ad generalem ſtatum, aut quantum ad ſpeciales perſonas. Quantum ad generalẽ ſtatum in no te. quantum ad ſpeciales perſonas in uete. te. & ſic ſe habent, ut excedentia, & exceſſa: Quia in uete. te. fuerunt aliqui uiri euangelici, & ſic procedunt rationes ad utranque partem. In uete. teſta. fuerunt aliqui abundantes in ſapientia, ut Salomon. Aliqui in patiẽtia, ut Iob. Aliq in mãſuetudine, ut Moyſes. Aliq in fide, ut Abrahã.

Aliqui

Aliqui in deuotione, ut Dauid. Aliqui in miraculorum opere, ut Helias.

Et etiam ad angelos, &c.] Vide
Dub.4. tur falſum; quia angelus dicitur nuncius ſeu miſſus; ſed ad miſſum non eſt miſſio: ergo &c. Si tu dicas quod alio modo mittitur. Contra, qui ſemper eſt præſens, non indiget miſſione; ſed angelus ſemper contemplatur Deum ut præſentem: ergo &c. Reſpon. Dicēdum quod miſſio ſapientiæ ſiue filii eſt ad creaturam illuſtrādam: ſicut miſſio.ſ.ſ. ad creaturam ſanctificādam. Et quoniam angeli nec ex ſe fuerūt ſapientes, nec ex ſe fuerunt ſancti, ideo oportuit quod a principio mitteretur eis ſapiētia, quæ eſt filius & ſ.ſ. Vnde Aug. loquitur pro ſtatu glorificationis: proprie autem non dicitẽ mitti, nūc, niſi dicatur large mitti ad manifeſtationem alicuius occulti.

Nam & nos ſecundum quod mẽte aliquid, &c.] Videtur falſum
Dub.5 dicere. Quia aut dicit ſecūdum animam, aut ſecundum carnem. Non ſecundum carnem, hoc cōſtat: ergo ſecundum animam: ergo uidetur quod anima quando Deum cognoſcit ſit in cœlo, ſiue extra mundum. Item, Hoc uidetur ratione; quia capere æternū eſt magis capi: ergo ſi quod capitur, a capiente locatur: ergo anima locatur in æternitate: ergo extra tempus. Præterea, quod cognoſcit, & amat, aut trahitur a cognoſcente & amante, aut econuerſo; ſed dum Deum amamus & cognoſcimus non trahimus Deum ad nos, ſed nos ad Deum, ſicut dicitur in 4. de Diui. Nominibus. Reſpon. Dicendum, ꝙ locus habet naturam continentis & quietantis. Eſſe ergo in hoc mundo eſt dupliciter. Aut quantum ad ueritatem & continentiam, aut quātum ad quietem. Auguſtinus autem loquitur non proprio modo, quod anima & corpus uere egrediatur hunc mundum, dum mente capit Deum; ſed intelligit quantum ad quietem. Quia affectus animæ non requieſcit in tēporalibus; ſed æternis, quibus ſuperfertur: & quantū ad hoc intelligitur Diony. & intelligitur ſecunda ratio, quod amatum trahit, nō localiter mutando: ſed ſibi conformando: quia amans transformatur in amatum, & cognoſcens conformatur cognito.

Pater enim eſt, &c.] Videtur male dicere; quia aut hoc eſt per gnationē aut per ſpirationē. Sed ſi Dub.6.
hoc; ergo pr generat uel ſpirat deitatē, qđ eſt cōtra Magrm ſupra Diſt.5. ubi dicit, quod eſſentia nec generat, nec generatur. Præterea quæritur, quare dicit, Vel ſi melius dicitẽ deitatis. Reſpon. Dicendum, quod Aug nō ſimpliciter dicit, quod ſit principium diuinitatis; ſed cum hac determinatione, totius. Et quoniam in ſimpliciſſimo non cadit aliqua totalitas, niſi extenſo nomine totalitatis ad perſonarum pluralitatem, ideo deitas, ſiue diuinitas ſtat ut in perſonis: tamen quia non poteſt trahi ad perſonas, cum ſit nomen abſtractum, prędictus ſermo exponendus eſt, ſicut ſupra exponit Magiſter locutiones cō ſimiles. Quod queritur, quare dicitur, deitatis melius. Dicēdum quod

quod diuinũ poteſt dici de creaturis, ſecũdum quod dicitur homo diuinus: ſed Deus ſolius Dei proprium, ideo deitas magis ꝓprie dicit formam Dei quam diuinitas, ideo melius dicit̃ deitatis quàm diuinitatis.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An miſsio Spiritus Sancti ſit ſecundum dona gratiæ gratis datæ, uel gratum facientis?

AD intelligentiam eorum quæ dicunt̃ in parte iſta, tria quæruntur de miſſione filii inuiſibili; quia de uiſibili agetur in Tertio. Et quia miſſio inuiſibilis filii, ſimilis eſt miſſioni inuiſibili S. S. ideo ſimul quæritur de utraque. Primo quæritur utrum hæc miſſio ſit ſecundum dona gratiæ gratum facientis, uel gratiæ gratis datæ. Secundo quæritur utrum ſecundum eadẽ dona gratię, dicatur mitti filius, & ſpiritus ſanctus. Tertio utrũ utraque miſſio ſit, ſecundum eadem dona gratiæ augmentata.

QVOD hæc miſſio ſit ſecundum dona gratiæ gratis datæ, oſtenditur ſic. Rabanus dicit de S. S. quòd ter datus eſt ſpũs ſanctus, & primo dicit ipſum eſſe datum ad miraculorum operationem, conſtat autem quod miraculorum operatio eſt gratia gratis data; ergo &c. ITEM. S. S. dat̃, cũ dat̃ donũ ꝓphetiæ, unde. 1. Reg. 11. Factus eſt ſpiritus domini ſuper Saul & ꝓphetabat: ſed donum prophetiæ datur frequenter his, qui non habent gratiam gratum faciẽtem, ſicut patet de Saul ꝑ textum: ergo &c.

ITEM. Quod filius mittatur ſecundum dona gratiæ gratis datæ, uidetur. Tunc enim filius dicitur mitti, quando fit reuelatio occultorum; ſed reuelatio occultorum poteſt fieri ſine dono gratiæ gratum facientis: ergo &c.

ITEM. Aug. dicit & habetur in præſenti Diſt. quod tunc ſapientia mittitur, cum a cuiuſquam mente percipitur, ſiue cum alicui innoteſcit: ſi ergo percipitur & innoteſcit ꝑ dona gratię gratis datæ, ut per fidem informẽ: ergo uidet̃ in illis dari: ergo &c. Li. 4. de Trinit. cap. 20

CONTRA. Aug. dicit; ꝙ tunc datur S. S. alicui cum ſic datur, ut eum faciat Dei & proximi dilectorem, hoc eſt dicere, quando datur hominibus charitas; ſed charitas non eſt niſi gratia gratũ faciens: ergo &c. ITEM. Hoc ipſum uidetur de filio: qa dicitur Sap. 7. In animas ſanctas ſe trãsfert, & amicos Dei cõſtituit; ſed amici Dei nõ dñr ſine gr̃a gratũ faciẽte; ergo &c. ITEM. Ratione oñditur, tũc dat̃ uel mittit̃ S. S. qñ habitat in hoĩe; ſed nõ dr̃ habitare in hoĩe ſine gr̃a gratũ faciẽte: ergo &c. ITEM Cũ mittit̃ filius uel S. S. ad aliquẽ, nõ mittit̃ ut ſit ibi ubi prius nõ erat: ſed ut ſit in eo aliter q̃ prius; ſed nouus modus eſſendi, addẽs ſupra eſſe ꝑ naturã, non eſt niſi per gratiã gratum facientem: ergo &c.

RESOLVTIO.

Secundum utraque: ſecundum quidem dona gratiæ gratum facientis, cum datur quò ad uſum & fructum. Secundum uerò dona gratiæ gratis datæ, cum non ad ad fructum, ſed ad auxilium, & aliqualem uſum datur.

RESP. Ad hoc diſtinguunt aliqui,

qui, ꝙ ſ.ſ. dari uel mitti inuiſibiliter, poteſt eſſe uel inquãtum ſpiritus, uel inquantum ſanctus. In quantum ſpiritus datur per donum gratiæ gratis datę. Inquantum ſanctificans datur per dona gratiæ gratum facientis. Similiter ſapientia, uel filius poteſt mitti, uel prout faciens ſapere. & ſic per dona gratię gratis datæ: uel prout ſapientia dicta eſt a ſapore, & ſic per dona gratię gratum facientis. Sed iſtud non uidetur ſoluere: quia dantem oppoſitum iſtius ſolutionis eſt poſſibile adhuc ſoluere, & quęrere de ſpiritu, & uerbo, quomodo dicatur dari, & non inhabitare. PROPTER hoc aliter dicendum tam de filio quam de ſpiritu ſ. quod dari uel mitti eſt dupliciter: uel ſimpliciter, uel ad hoc. Tunc datur ſimpliciter, quando ſimpliciter habetur; uidelicet non tm̃ ad uſum; ſed ad fructum: hoc autẽ eſt ſolum per dona gratiæ gratũ facientis, & ideo in illa ſolũ datur ſimpliciter uel filius uel ſ. ſ. Alio modo dicitur dari ad hoc, quando non ad fructum; ſed ad auxilium, ſiue ad aliquem uſum aliqua dona donãtur, & hoc fit cum dantur aliqua dona gratiæ gratis datę, in quibus manifeſtatur filius uel ſpiritus ſanctus.

ET SIC procedunt rationes ad primam partem. Nam ſic intelligendum eſt uerbum Rab. Ipſe enim communiter loquitur de miſſione. Vnde dicit ſ. ſ. ter datur. Augu. autem loquitur de datione uel miſſione, quæ eſt ad habitandum, uel ſimpliciter habẽdum. AD ILLVD, quod obiicitur de prophetia, dicendum ꝙ uno modo datur in ea ſ. ſ. ſimpliciter, prout ipſa dicit cognitionem ſecundum idoneitatem ſuſcipientis, & ſecundum pietatem exequentis. Alio modo prout eſt reuelatio, & ſic non datur in ea ſpiritus ſimpliciter, ſiue nõ mittitur niſi ad hoc. Vnde non dicitur in Lib. Reg. quod ſ.ſ. ſit miſſus ad Saul, uel factus in Saul, ſed ſuper Saul. AD ILLVD, quod obiicit, quòd mittitur filius, cum fit reuelatio occultorum. Dicendum, ꝙ hoc nõ eſt in quacunque reuelatione, nam aliqua fit reuelatio, non per miſſionem filii, ſed per miſſionẽ angeli: multa enim reuelantur angelis: ſed intelligitur de illa reuelatione, in qua eſt animæ illuſtratio per gratiam: & ſi per gratis datam, non ſimpliciter mittitur: ſed ſi per gratum facientem tunc ſimpliciter mittitur, & habetur. AD ILLVD, quod ultimo obiicitur, quod tunc mittitur qñ percipitur, dicendum quod non ſufficit cognoſcere filium quod ſit ab alio, imo oportet quod cognoſcat quod ſit in ipſo ut in ſuo habitaculo. Hoc autem dico non cognitione neceſſitatis, ſed coniecturæ, nec de cognitione actuali, ſed de habituali.

QVAESTIO II.

An filius & ſpiritus ſanctus ſecundum eadem dona gratiæ mitti dicantur?

VTRVM ſecundum eadem dona gratiæ dicatur mitti filius & ſ.ſ. Et quod non, uidetur hoc modo. Miſſio ſ.ſ. eſt eius donatio, & ſimiliter filii: ſed alia eſt miſſio filii & ſ.ſ. ergo alia donatio: ergo ſm̃ aliud donũ. ITEM. Hoc ipſum uidetꝰ per ſimile: q̃a ſicut ſe habet miſſio uiſibilis filii

lii ad miſſionem uiſibilem S. S. ita ẽt & inuiſibilis: ſed miſsio uiſibilis filii & ſ. ſ. eſt ſm alium & aliũ effectũ, & ſignũ in creatura: ergo inuiſibilis ſm aliud & aliud donum. ITEM. miſſio eſt ad cognoſcendum emanationem & diſcernendum, ſi ergo filius diſcernitur ab effectu in quo mittitur, & ſ. ſ. & huiuſmodi ſunt dona gratiæ: ergo quantum ad aliud donum mittitur filius, quãtum ad aliud. ſ. ſ. ITEM. non eſt idem appropriatum filio & ſ. ſ. ſed aliud increatura: ergo cum filius dicatur mitti in effectu ſibi appropriato, in alio effectu uel dono mittitur filius, quã ſ. ſ.

CONTRA, Omnis donorum diſtributio tam gratiæ gratis datæ quã gratiæ gratum facientis, attribuitur ſpiritui ſancto maxime dona gratiæ gratum facientis. Sicut patet 1. Cor. 12. ergo cum ſ. ſ. mittatur in donis ſibi appropriatis, in omnibus donis mittitur: ergo in eiſdem in quibus filius. ITEM. filius mittitur, cum ſapientia datur, & ſimiliter ſ. ſ. quia præcipuum donum ſ. ſ. ẽ ſapia: ergo &c. ITEM. qñcũque daĩ cognitio, dr̃ mitti filius, ſed in hoc dono datur uel mittitur ſ. ſ. Iohan. 16. Cum uenerit ille docebit uos om. ue. ergo &c. ITEM. qñcunq; charitas daĩ, mittiĩ ſ. ſ ſed ĩ hoc daĩ filius. Sap. 7. in aĩas ſanctas ſe trãsfert, & amicos dei conſtituit, & Auguſt. in 4. de Trin. exponit illud de miſſione filii: ergo &c.

Ca. 20.

RESOLVTIO.

Vbiq; quantũ ad donorũ radicẽ: ſed non omnino quantum ad habitus, uel effectus conſequentes.

RESP. Dicendum ꝙ in miſſione inuiſibili eſt donorum collatio, in quibus eſt manifeſtatio & inhabitatio. Et ſm hoc intelligendum eſt quod eſt loqui de donis dei q̃tum ad radicem, uel q̃tum ad habitum, uel q̃tum ad actum conſequentem. Loquendo aũt q̃tum ad radicem, ſic q̃a una eſt gratia gratum faciens, ꝑ quam inhabitat filius & ſ. ſ. quæ eſt radix donorum gratuitorũ, ſic datur uel mittunĩ eodem dono. Loquendo autem quantum ad habitum: ſic diſtinguẽdũ, q̃a quidam habitus ſunt pure affectiui, quidã pure cognitiui, quidã medii In habitibus pure affectiuis datur ſiue mittitur ſ. ſ. q̃a ei appropriaĩ. In habitibus pure cognitiuis nec filius nec. ſ. ſ. proprie, ſicut dictum eſt, mittitur. In habitibus aũt partim cognotiuis partim affectiuis, ſm quod diuerſa in ſe continent, & filius mittitur & ſ. ſ. Nã cognitiui ducunt in manifeſtatione uerbi, affectiui in manifeſtationem amoris. Si aũt loquamur quantũ ad actus conſequentes, qui ſunt illuminatio intellectus & affectus inflãmatio, ſic uocãdo donũ, in aliis & aliis donis mittuntur, ſed q̃m iſta cõiuncta ſunt, iõ miſſio filii & ſ. ſ. inuiſibiles ſunt idiuiſe.

Conſen tit S. Tho. 1. part. q. 43. ar. 5.

ET ſecundum hoc procedũt rõnes ad oppoſitas partes. Tñ illud qđ adducit pro ſimili in miſſione ſenſibili, nequaquam eſt ſimile, q̃a nõ eſt tanta unio & cõnexio ĩ ſignis exterioribus, quãta eſt in habitibus exterioribus.

QVAESTIO III.

An filius & S. S. mittantur ad eadẽ dona gratiæ augmentanda.

VTRVM miſſio filii & ſ. ſ. ſit ſm eadem dona gratiæ augmenta

mentata. Et quod ſic, uidetur exemplo, auctoritate & ratione. Exemplo ſic. Conſtat in die pentecoſtes apoſtolis eſſe ſ. ſ. miſſũ nõ tm̃ uiſibiliter: ſed ẽt inuiſibiliter: qa miſſio uiſibilis, ſine inuiſibili non cõfert; ſed ipſi prius habebant gratiã: ergo &c. Item. Hoc uidetur auctoritate Rabani in baptiſmo datur. ſ. ſ. ad habitationem Deo conſecrãdam; ſed in confirmatione cum omni plenitudine ſanctitatis uenit in hominẽ; ergo datur in cõfirmatione poſt baptiſmum: ergo &c. Item. Augmentum gratiæ eſt per gratiæ additionẽ; ſed ubi eſt gratiæ additio, ibi gratiæ donatio: ſed ſ. ſ. mittitur uel datur, cum datur eius gratia, ut dicit Beda: ergo in augmento gratiæ datur, uel mittitur ſ. ſ. Item. Non minus donũ eſt charitatẽ conſeruare quàm inchoare: ergo ſi mittitur filius uel ſ. ſ. cum gratia inchoatur, multoſortius cũ conſeruatur: ſed conſeruatur per augmentum: ergo mittitur in augmento.

Contra. Spiritusſan. non mittitur in hominem ut de nouo ſit ĩ eo, ſed ut aliter ſit ĩ ipſo: ſed in eo in quo augetur grã, nõ eſt aliter ut prius; ergo ad illud non mittitur. Item. Si mittitur in augmento gratiæ, aut ergo quia de nouo mittitur. aut quia abundantius mittitur, non quia de nouo: ergo quia abundantius. Sed contra. mitti eſt procedere: ergo abundantius mitti, eſt abundantius procedere; ſed ſemper æqualiter procedit, ergo &c. Item. Si mittitur in gratiæ augmento, cum ergo gratia in nobis quotidie augeatur, etiam homine neſciente, uidetur quod ſ. ſ. uel filius mittatur, homine neſciente, & quod quotidie mittatur homini: quod non eſt dicendum. Item. Conuenit gratiam charitatis in aliquo per negligentiam remitti: ergo ſi ſ. ſ. mittitur in augmẽto, & recedit in remiſſione: ergo quando aliquis peccat uenialiter, recedit ſpiritus ſanctus, quod falſum eſt.

Resolutio.

Ad ſolum profectum prioris gratiæ minimè dicuntur mitti ſ. ſ. ad noui doni collationem; & ad prioris gratiæ nouum uſum.

Resp. Ad hoc dicunt aliqui, ꝙ gratiam augeri eſt dupliciter. ſ. perceptibiliter, & imperceptibiliter. Si perceptibiliter, tunc dicunt in tali augmento dari uel mitti filium & ſ. ſ. Si autem imperceptibiliter, tunc dicunt ipſum non mitti. Et ratio huius ẽ, quia tunc dicitur dari uel mitti cum mente percipitur. Sed aliter poteſt dici, quod augmentum gratiæ eſt dupliciter, aut ſecundũ profectum ĩ gratia prius habita, uel eius uſu: aut ꝑ collationem noui uſus, uel etiam doni gratuiti. Si ſolum per profectum, ſicut oſtendunt ultimæ rationes, nõ dicitur mitti. ſ. ſ. Si autem per collationem noui doni, ſicut fuit Apoſtolis in die Pentecoſtes, uel noui uſus, ſicut eſt in Confirmatione: tunc poteſt dici mitti uel dari ſ. ſ. quia aliquo mõ eſt ibi de nouo quantum ad illud donum uel uſum doni, & quia abundantius eſt.

Ad illud quod obiicit, ꝙ qõ eſt ibi alio mõ eſſendi. Dicendum

dum ꝙ & ſi hoc non ſit alio modo eſſe[illegible] i, eſt tamen perfectiori modo inhabitandi, & alio modo utendi, & ideo nouo modo. AD ILLVD, quod obiicitur, ſi abundantius mittitur, abundantius procedit, Dicendum quod mitti abundantius uel procedere, eſt dupliciter: uel ab hoc, uel in hoc: primo modo uniformiter eſt mitti, ſecundo modo nõ. AD ILLVD, quod obiicitur qđ quotidie augetur, Dicendum, ꝙ quotidie augetur quantum ad feruorem; ſed non quantum ad nouorum donorum, uel uſuum collationem. AD ILLVD, quod obiicitur, quod gratia remiſſa debet recedere, dicendum ꝙ ſicut infra patebit, gratia augetur quantum ad ſubſtantiam; ſed non remittitur niſi ſolum quantum ad feruorem: ſpiritum autẽ ſanctum mitti non dicit in augmento feruoris: ſed ſolum ſubſtãtię charitatis.

DISTINCTIO XVI.

De temporali proceſsione uel miſsione ſpiritus ſancti quantum ad modum ſecundum quem.

NVnc de ſpiritu ſancto videndũ eſt, præter illam ineffabilem, & ęternam proceſſionem, qua procedit a patre & filio, & non a ſeipſo: quæ ſit eius tẽporalis proceſſio, quæ dicitur miſſio ſiue datio. Ad quod dicimus, quia ſicut filius duobus modis dicitur mitti: vno, quo uiſibiliter apparuit: altero, quo inuiſibiliter caſtis mentibus percipitur: ita & ſ.ſ. a patre & filio ac à ſeipſo duobus modis procedere, ſiue mitti, ſiue dari dicitur: uno, viſibiliter, altero, inuiſibiliter. Datus eſt enim viſibilis creaturę demonſtratione, ſicut in die Pentecoſtes, aliiſq; vicibus, & datur quotidie inuiſibiliter, illabendo mentibus fidelium.

De uiſibili miſsione ſpiritus ſancti.

Et primo agamus de illo miſſionis modo, qui fit uiſibili ſpecie. De hoc *Auguſtinus* in 2. de Trini. ait. *In promptu eſt intelligere de Spiritu Sancto cur miſſus & ipſe dicatur. Facta eſt enim quædam creaturæ ſpecies ex tempore, in qua uiſibiliter oſtenderetur Spiritus Sanctus: ſiue cum in ipſum dominum corporali ſpecie columbæ deſcendit, ſiue cum in die Pentecoſtes factus eſt ſubito de cælo ſonus quaſi ferretur flatus vehemens, & uiſæ ſunt in illis linguæ diuiſæ ſicut ignis, qui & inſedit ſuper vnumquemque eorum. Hæc operatio uiſibiliter expreſſa et oculis obla-* Cap. 5.

ta mortalibus, miſſio ſpiritus ſancti dicta eſt: non ut appa reret eis ipſa ſubſtantia, qua & ipſe inuiſibilis & incommu tabilis eſt, ſicut pater & filius: ſed ut exterioribus uiſis corda hominum commota à temporali manifeſtatione uenientis, ad occultam æternitatem ſemper præſentis, conuer terentur. Ecce his uerbis aperit Aug. illum modum miſſio nis, qui uiſibiliter exhibetur, cum tamen ipſe ſpiritus in ſui natura non uideatur, qui nec in illis creaturis magis erat, quam in alijs, ſed ad aliud. In illis enim erat, ut per eas ad homines ueniens oſtenderetur eſſe in illis, ad quos illæ crea turæ ueniebant. Non.n.ſ.ſ. temporali motu tunc uenit, uel in homines deſcendit, ſed per temporalem motum creaturę ſignificata eſt ſpiritualis, & inuiſibilis S. S. infuſio. Et ut apertius dicam, per illum modum miſſionis ſpiritus ſancti corporaliter exhibitũ, mõſtrata eſt ſpiritualis & interior miſſio ſancti ſpiritus, ſiue donatio, de qua agendum eſt.

Cum filius ſit minor patre ſecundum formam creatam, in qua apparuit, cur non & ſpiritus S. ſimiliter?

Sed prius quęrendum eſt, cum filius dicatur minor patre ſecundum miſſionem qua in forma creata apparuit, cur & S.S. non dicatur ſimiliter minor patre, cum in forma creata apparuit. Nam de filio quòd minor ſit patre ſecundum
Cap. 19 *formam qua miſſus apparuit, aperte oſtendit Aug. in 4. li.*
Gal. 4. *de Trin. dicens, Miſit Deus filiũ ſuũ, factum ex muliere, factum ſub lege: uſq; adeo paruũ, ut factũ: eo itaq; miſſum, quo factũ. Fateamur ergo factũ, minorẽ: & in tantũ mino rẽ, inquantũ factũ: & in tantũ factum, inquantũ miſſum. Ecce habes, quia filius inquantum eſt miſſus. i. factus, minor eſt patre. Cur ergo ſ.ſ. non dicatur patre minor, cum & ipſe creaturam aſſumpſerit, in qua apparuit? quia aliter ſpiri tus aſſumpſit creaturam in qua apparuit, aliter filius: Nã filius accepit per unionem perſonæ, ſpiritus uero non. Filius .n. accepit hominẽ, ita ut fieret homo. Spiritus uero ſanctus non ita accepit columbam, ut fieret columba. De hoc Aug. in 2. lib. de Tri. Ait, Ideo nuſquam ſcriptum eſt, quod Deus*
Cap. 6. *pater maior ſit ſpiritu ſancto, uel S. S. minor patre: quia nõ*

fit

ſic eſt aſſumpta creatura, in qua appareret ſpiritus ſanctus, ſicut aſſumptus eſt filius hominis: in qua forma ipſius Dei *verbi perſona repræſentaretur, nõ ut haberet uerbũ Dei, ſicut alij ſancti ſapientes, ſed quod ipſum uerbũ erat. Aliud eſt enim verbum in carne, aliud verbum caro, ideſt, aliud* Ioan. 1 *eſt verbum in homine, aliud uerbum eſt homo. Caro.n. pro homine poſita eſt in eo quod ait: Verbum caro factum eſt.* Non *ergo ſic aſſumpta eſt creatura, in qua apparuit ſpiritus ſanctus: ſicut aſſumpta eſt caro illa & humana forma ex virgine Maria. Non enim columbam, vel illum flatum, vel illum ignem beatificauit, ſibique in unitatem perſonæ coniunxit in æternum; Ex prædictis aperte oſtenſum eſt, ſecundum quid filius dicatur minor patre: & quare filius dicatur minor patre, & non ſpiritu ſancto.*

Quod filius ſecundum quod homo factus eſt, non modò patre, ſed ſpiritu ſancto, & ſeipſo minor eſt.

Notandum autem quod filius ſecundum quòd homo factus eſt, non tantum patre, ſed ſpiritu ſancto, & etiã ſeipſo minor dicitur. Et quòd etiam ſeipſo minor dicatur ſecun Cap. 7. 8. et 11 *dum formã ſerui, Aug. oſtendit in 1. Lib. de Tri. dicens, Errauerunt homines, ea quæ de Chriſto ſecundum hominẽ di-* Ioã. 14 *cta ſunt, ad eius ſubſtantiam quæ ſempiterna eſt transferentes: ſicut illud quod ipſe dominus ait: Pater maior me eſt:* Phil. 2. *quod propter formam ſerui veritas dicit: ſecundum quem modum etiã ſeipſo minor eſt filius. Quomodo enim non etiã ſeipſo minor factus eſt, qui ſeipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens? Non enim ſic accepit formam ſerui, ut amitteret formam Dei, in qua erat æqualis patri. In forma ergo Dei unigenitus patris æqualis eſt patri: In forma ſerui etiã ſeipſo minor eſt.* Non *ergo immerito ſcriptura dicit utrunque, ſcilicet, & æqualem patri filium, & patrem maiorem* Cap. 1. *filio, Illud enim propter Dei formam, hoc aũt propter for-* & ſimi *mam ſerui intelligitur. De hoc eodem in 2. Lib. de* Trini- liter de *ta. Auguſt. ait* Dei *filius eſt æqualis patri ſecũdum* Dei *for* uerb. domini *mam, in qua eſt: & minor patre ſecũdum formam ſerui, quã* ſermo. 58. *accepit: in qua non modo patre, ſed etiam ſpiritu ſancto: nec hoc tantum, ſed etiã ſeipſo minor inuentus eſt. Propter* Tom. 2.

Epi. 69. ad Maxi. medicu qua incipit Domino eximio. *quod, ut idem in Lib. epiſt. contra Maximinum ait, non tantum patre, ſed etiam ſeipſo, & ſpiritu ſancto minor factus eſt, & etiam minoratus paulominus ab angelis. Eſt ergo Dei filius, ut ipſe ait in 1. Lib. de Trin. Deo patri in natura æqualis, habitu minor in forma ſerui quam accepit. His auctoritatibus oſtenditur aperte filius ſecundum formam ſerui minor patre, & ſeipſo, & ſpiritu ſancto.*

Cap. 7 Ioā. 14 Phi. 2.

Hilarius dicit, quod pater ſit maior: nec filius tamen minor.

Lib. 9. poſt libri medium. *Hilarius autem dicere uidetur, quòd pater maior ſit filio, nec tamen filius minor patre. Pater enim dicitur maior propter auctoritatem, quia in eo eſt auctoritas generationis: ſecundum quam dicit, Pater maior me eſt. Et Apoſtolus, Donauit ei nomen quod eſt ſuper omne nomē. Cum ergo ait, Pater maior me eſt, hoc eſt ac ſi diceret, donauit mihi*

Ioan. 1 *nomen. Si ergo, inquit Hilarius, in 9. Lib. de Trin. donantis auctoritate pater maior eſt, nunquid per doni confeſſionem filius minor eſt? Maior itaque donans eſt, ſed minor iam non eſt, cui unum eſſe donatur. ait. n. Ego & pater unum ſumus. Si non hoc donatur Ieſu, ut confitendus ſit in gloria Dei patris, minor patre eſt: ſi autē in ea gloria ei donatur eſſe qua pater eſt, habes & in donātis auctoritate, quia maior eſt: & in donantis confeſſione: quia unum ſunt. Maior itaque pater & filio eſt, & plane maior: cui tantum donat eſſe, quantus eſt ipſe: cui innaſcibilitatis eſſe imaginem ſacramento*

Hilar. Ibid. *natiuitatis impartit, quam ex ſe in forma ſua generat. Audiſti lector quid ſuper hoc dicat Hilarius: cuius uerba ubicunque occurrerint diligenter nota, pieque intellige.*

SUPRA egit Magiſter de temporali proceſſione ſ. ſ. qua procedit uel mittitur a ſeipſo: hic agit de eadem quantum ad modum. Et qm̃ miſſio. ſ. ſ. duobus modis eſt ſ. uiſibilis & inuiſibilis ſicut miſſio filii: ideo hęc pars habet duas partes. In prima agit Magiſter de miſſione ſpiritus ſancti uiſibili. In ſecunda agit de inuiſibili, & hoc infra Diſt. 17. *Iam nunc accedamus ad aſsignandum miſsionem*, S. S. &c.] Prima iterum pars habet duas. In prima Magiſter explicat miſſionem. ſ. ſ. uiſibilem. In ſecunda ad maiorem explanationem mouet & determinat dubitationē quandam ibi. *Sed prius quærendum eſt* &c.] Prima pars habet duas. In prima Magiſter aſſignat duplicem modum miſſionis ſpiritus ſancti ſecundum duplicē mo-

modum miſſionis filii. Secundo uero proſequitur de altera.ſ.miſſione uiſibili ibi. *Et primo agamus de illo modo miſſionis,&c.*]ubi dicit ꝙ miſſio eſt uiſibilis apparitio.facta in exteriori ſigno, per quod monſtratur miſſio interior. Similiter ſecunda pars, in qua Magiſter mouet dubitationem quæ habet ortum ex comparatione miſſionis filii & ſ.ſ.cũ enim ſpiritus ſanctus mittatur uiſibiliter ſicut & filius:quæſtio eſt quare non dicitur minor patre ut filius: habet tres partes. In prima opponit & determinat, ꝙ ſpiritus ſanctus non debet dici ex miſſione minor ſicut filius: quia ſpiritus ſanctus non eſt unitus. Secundo occaſione huius adiungit quoddam, uerũ huic annexum,ſcilicet, ꝙ filius ratione miſſionis dicitur minor ſeipſo,ibi. *Notandum autem quod filius ſecundum quòd homo factus eſt &c.*] Tertio docet ſane intelligere quoddam uerbum dubiũ quod eſt præſenti conſiderationi coniunctum, quod dicit Hilarius, ſcilicet, ꝙ pater ſecundũ diuinitaté eſt maior filio, filius ſecundum diuinitatem non eſt minor,ibi. *Hilarius autem dicere uidetur,quòd pater ſit &c*]

Dub. 1. N*Am de filio &c.*]Contra hoc, ꝙ filius inquantum miſſus factus minor ſit, ſic obiicitur. Omnis actus ſecundum quem aliquem contingit fieri minoré, eſt indignitatis. Si ergo filius ratione miſſionis eſt mineratus: ergo miſſio pertinet ad Dei indignitatem. Item quandocunq; aliquis de æquali fit minor, mutatur: ſed filius ante miſſionem erat æqualis,& modo eſt minor: ergo &c. Reſpon. Dicendum, quòd quædam dicuntur de filio Dei per eſſentiam, quædam per unionem, quæ tanta fuit ut faceret hominem,Deum & Deũ hominem. Eſſentialiter loquendo,nullo modo filius Dei eſt minor,ſed hoc dictum eſt per unionem: quia omnia quæ dicuntur de homine, poſſunt dici de filio Dei: & ita patet quod nulla ex hoc indignitas, nulla mutabilitas in eius perſona: & ſic ſoluit utrunque obiectum: quia utraque ratio procedit intellecto q́d ſecundum eandem naturam fieret minor,ſecundum quàm æqualis erat, & ita deſineret eſſe æqualis. Nunc autem ſimul eſt minor & æqualis.

Et a n ſeipſo minor dicitur &c] Videtur male dicere, quia maior diuerſitas importatur ꝑ hoc quod eſt maior & minor: quam per hoc ꝙ eſt,alius & alius:quia prima non cadit in diuina natura,ſecunda ſic. Si ergo hæc eſt uera, filius eſt minor ſe:ergo & hæc, filius eſt alius & alius, & ita duę perſonæ, quod non conceditur. Reſpon. Dicendum q́d uerum eſt quod maiorem diuerſitatem dicunt maior & minor: quia diuerſitatem uirtutis & naturarum:ſed ad diuerſitatem naturæ quamuis ſit maior, non ſequitur diuerſitas in pſona: quia plures naturæ poſſunt eſſe i una perſona:quoniam ergo in Chriſto cadit diuerſitas naturarum, & ita uirtutum,non autem perſonarum: ideo dicitur maior & minor ratione diuerſarum uirtutum, non autem alius, & alius, cum non habeat diuerſas perſonas. Dub. 2.

Dub. 3. *Minoratus pauloninus ab angelis, &c.*] Videtur eſſe ſalſum. Quia ſuper illud Heb. 2 eum q modico ab angelis minoratus eſt, dicit Gloſ. Natura humanæ mentis qualem Chriſtus aſſumpſit, quæ nullo peccato potuit deprauari, ſuper omnes maior eſt. Item. Beata Virgo quæ eſt pure creatura, eſt ſuper oẽs angelos exaltata: ergo &c. Reſpõ. Dicẽdũ, quod eſt loqui de Chriſto in comparatione ad angelos quantum ad quatuor. ſ. quantũ ad gratiam, & quantum ad naturã mentis, & quantum ad naturam corporis, & quantum ad ſtatum poſſibilitatis. Quantum ad gratiam eſt ſimpliciter maior. Quantum ad naturã mentis ſaltem non fuit minor, quia ſicut dicit Glo. Minor angelis fuit corpore non mente. Quantum ad naturã corporis minor fuit. Quantum autem ad naturã paſſibilitatis fuit minor & modico minoratus: quia ſtatus paſſibilitatis in ſtatum gloriæ & honoris paulopoſt cõuertendus erat.

Dub. 4. *Videtur quod pater ſit maior filio, &c.*] Contra, ſi uerum eſt qđ dicit; cũ idẽ ſit in Deo ſapiẽtia, potẽtia, bonitas, & magnitudo. ergo ſi maior eſt, & eſt potẽtior, & ſapiẽtior & melior. Præterea in Deo non eſt magnitudo molis ſed uirtutis: ergo ſi pater eſt maior, eſt potentior, quod ſtare non poteſt. Item. Maior, aut dicit eſſentiam, aut notionem. Nõ eſſentiã: quia eſſentia ſunt æquales. Si notionem, quæro quam. Si tu dicis, quod paternitatem. Contra Comparatio ſecundum maius aut minus non attẽditur niſi in comparticipantibus, unde non dicitur cygnus eſt albior coruo: ſed filius non eſt comparticipans paternitatem: ergo &c. Item. Quæritur, quare non dicitur maior ſ. ſ. Reſpon. Dicendũ, ꝙ in patre eſt auctoritas reſpectu filii, & ſ. ſ. in filio reſpectu ſ. ſ. & ideo in patre maior auctoritas, & maior fœcunditas: & quia nullum nomen ita competit ad exprimendum auctoritatem, ſicut hoc nomen, magnus: ideo dicit Hilarius, qđ pater eſt maior filio. Ex hoc patent obiecta quia maior non dicit eſſentiam, ſicut potentia & ſapiẽtia, ſed dicit notionem. Si quæras, quam? dico dicit notionem communiter, ſed tamen in ratione principii, ſicut ſubauctoritas in rõne emanantis: & hinc eſt quod pater dicitur maior filio: quia & ſi uterque habeat notionem in ratione principii, pater tamen in ratione principii tãtum, & ideo plus habet de ratione auctoritatis: ſpiritus autẽ ſanctus nullius perſonæ eſt principium: & ideo non comparatur eis ſecundum auctoritatem.

Maior itaque donans eſt, ſed minor &c.] Videtur dicere falſum: Dub. 5. quia quocunque modo accipiatur maior, dicitur relatiue ad minorẽ: ergo ſi eſt ponere patrem maiorem, eſt ponere filium minorem. Item, pater dicitur maior: quia habet auctoritatem ſupra filium: ergo cum filius habeat ſub auctoritatem reſpectu patris, debet dici minor. Reſpõ. Dicendum quod nihil impedit, quare filius non dicatur minor patre ratione ſubauctoritatis, ſicut pater maior, niſi quia nomĩna indignitatis in Deo non debent

bẽt ad uſum trahi. Vel quia ſancti doctores quantum poſſunt ſe elongant ab hæreticorum fallacia: ideo cum Hilarius dixiſſet patrem maiorem, noluit quod filius diceretur minor, ne uideretur illa maioritas, non tantum auctoritatis, ſed etiam inæqualitatis: & quamuis Hila. diceret in patre auctoritatem, non tamẽ legitur in filio dixiſſe ſubauctoritatem: ſed illud uerbum a magiſtris eſt additum in conſuetudine diſputantium.

ARTICVLVS ~~II.~~

QVAESTIO I.

Quid ſit miſsio uiſibilis?

AD euidentiam huius partis quærunt tria de miſsione uiſibili, Primo quid ſit Secũdo ad quid ſit utilis, Tertio quęritur, quibus modis facta ſit.

OStenditur primo, ꝙ uiſibilis miſsio non eſt aliud, quam apparitio exterior. Aug dicit, ꝙ tunc ſpiritus ſanctus, uel filius mittitur, cum ex tempore cuiuſquam mente percipitur: ergo tunc uiſibiliter mittitur, cum uiſibiliter percipitur: ſed uiſibiliter percipitur, cum apparet in creatura uiſibili: ergo uiſibilis miſsio non eſt aliud quam apparitio. ITEM. hocipſum uidetur per ſimile: quia mitti inuiſibiliter non eſt aliud quam per effectum inuiſibilem inuiſibiliter manifeſtari: ergo mitti uiſibiliter, non eſt aliud quam per creaturã uiſibiliter manifeſtari, hoc autem non eſt aliud quam uiſibiliter apparere: ergo &c. ITEM. Hoc iterum uidetur exemplo: quia ſpiritus ſanctus in columbæ ſpecie dicitur miſſus ad filium, ſicut dicit Augu. & habetur in litera: ſed tunc non fuit facta aliqua donatio filio: quia plenus fuit ſemper ſpiritu ſancto, ſed ſolum exterior apparitio: ergo &cæt.

4. de Tri. c. 20

SED CONTRA. Quòd miſsionis uiſibilis non ſit tota rõ ipſa apparitio uiſibilis, uĩ: quia, pater in ſubiecta creatura apparuit, & tamen non dicitur uiſibiliter miſſus. ergo plus eſt miſsio, quã apparitio. Maior patet: quia Auguſt. dicit de Trin. Temerariũ eſt dicere patrem prophetis & patribus ꝑ aliquas uiſibiles formas nũquam apparuiſſe. ITEM. Filius, & ſpiritus ſanctus in ueteri teſtamento multotiens apparuerunt uiſibiliter: & tamen tẽpore illo neuter uiſibiliter dicitur miſſus, ſicut dicit Augu. 4. de Trinit. ubi hanc quæſtionem mouet &c. ITEM Omne quod uiſibiliter apparet, eſt corporale, cum ſenſu percipiatur: ſed DEUS cum ſit ſimplex, eſt omnino incorporalis: ſi ergo ad DEũ nõ ſpectat uiſibiliter apparere: ergo ſi uiſibiliter mittitur, miſsio uiſibilis nõ eſt apparitio. SI DICAS, ꝙ nõ appareret in ſe, ſed in effectu. Cõtra, ſic appareret in omni creatura, & ubique, & ſemper: ergo ſm hoc uiſibiliter mittitur in omni creatura ſemper & ubique, qđ ſtultũ eſt dicere ITEM. Vbi eſt miſsio, ibi eſt manifeſtatio ꝑſonæ, ut dicit Aug. ſed per ſolam apparitionẽ nuuquam eſt manifeſtatio, niſi aſsit reuelatio; ergo de ratione miſsionis uiſibilis non tantum eſt apparitio: ſed etiam reuelatio: ergo apparitio non eſt tota ratio.

Lib. 2. cap. 9. & deincepſ.

Lib. 4. de Tri. Cap. 20

RESOLVTIO.

Miſsio uiſibilis eſt apparitio, in qua manifeſtatur diuina perſona ut operans, inhabitãs, & emanans.

RESP. Dicendum, ꝙ miſſio uiſibilis præſupponit miſſionẽ tanquam ſuperius; & ſuperaddit differentiam, quæ eſt, uiſibile. Miſſio autem cõmuniter (ut dictum fuit ſupra in præcedenti diſtinctione) præſupponit circa miſſum emanationẽ, & ſuperaddit manifeſtationem. Et qm̃ manifeſtatio emanationis ſcḋm quã attẽditur miſſio, nõ fit niſi ſuper eũ quem ſpiritus ſanctus inhabitat per effectum gratiæ inhabitãtis, hinc eſt ꝙ miſſio de ratione generali dicit manifeſtationẽ emanationis & inhabitationis. Hæc autem differẽtia uiſibilis ſuperueniens miſſioni, contrahit ipſam quantum ad principale ſignificatum, quod eſt manifeſtatio, ideo dicit manifeſtationem cum apparitione, ſiue apparitionem manifeſtantẽ perſonæ emanantis inhabitationem, uel perſonę inhabitantis emanationẽ. Vnde cõcedo quod uiſibilis miſſio eſt apparitio, ſed hæc non eſt tota ratio, ſed apparitio in qua manifeſtatur diuina perſona, nõ tantum ut operans, ſed etiam ut inhabitans: nec tantum ut inhabitans ſed etiam ut emanans, quaſi ab alio ueniẽs. Per primũ excludit apparitionem Dei in qualibet creatura: per ſecundũ apparitionem in ue. te. per tertium apparitionem patris: quia pater non apparuit ut emanans, ſiue ab alio ueniens: filius uero uel ſ.ſ. in ue. te. non apparuit ut inhabitans, ſed ut ſe inhabitaturum præmonſtrans, unde angelus apparebat in illis creaturis in perſona Dei Et hoc probat Auguſt. in 3. de Trin. dicens, Conſtat firmitate auctoritatis & probabilitate rationis, cum antiquis patribus dicitur Deus apparuiſſe, uoces illas ab angelis eſſe factas. Et adducit auctoritates Apoſtoli ad Gal. 3. lex ordinata per angelos. Et ad Heb. 2. Si. n. qui per angelos dictus eſt ſermo &c. Nec tamen dico quod iſta ſit ratio, quare non eſt miſſus: quia apparitio fiebat miniſterio angelico: quia ſicut dicit Augu. 4. de Tri. probabile eſt quod illa columba, in qua apparuit ſ.ſ. ſecundum miniſterium angeli moueretur. Vnde idem in 4. de Trin. in fine dicit, Super hoc aliquid inuenire difficile eſt, & temere affirmare non expedit. Quo modo tamen iſta ſiue rationali ſiue intellectuali creatura potuerunt fieri, non uideo. Et ita patet quod non quælibet apparitio eſt miſsio, patet etiam reſponſio ad duas rationes primas.

Art. 1. q. 3. & 4.

Cap. 11

Cap. 21

AD ILLVD, quod obiicitur tertio, quòd non ſit apparitio: quia Deus eſt inuiſibilis. Dicendum, quòd apparere eſt dupliciter: uel in ſe, & ſic conuenit corporali: uel in alio, & hoc dupliciter, uel ſicut cauſa in effectu, uel ſicut ſignatum in ſigno: & hoc tertio modo, miſsio eſt apparitio, & ſecũdum hunc modum non conuenit omni creaturæ.

AD ILLVD, quod ultimo obiicitur, quòd apparitio nõ eſt manifeſtatio, dicendum, quòd cum dicitur miſsio non eſt manifeſtatio, non intelligitur actu ſed habitu, quia aliquid fit uel oſtenditur, in quo poteſt perſonæ emanatio

natio manifeſtari, & hoc quidē de ſe importat apparitio. AD ILLVD, quod obiicitur in contrarium, ꝙ præciſe ſit apparitio. Dicendū, ꝙ nō accipit totam rōnē miſſionis: quia mitti non eſt tātū mēte percipi, ſed mēte percipi, ut ab alio emanans, & in aliquo inhabitans. Similiter ad illud, mitti inuiſibiliter, eſt manifeſtari per effectum inuiſibilem, dicendum, ꝙ manifeſtari non dicit totam rōnē. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ in miſſione ſpiritus ſancti in ſpecie columbæ nō fuit niſi apparitio. Dicendum, quòd quamuis ibi non fuerit donatio ſpiritus ſancti, fuit tamen manifeſtatio prius dati, & tunc inhabitantis in Chriſto, & quieſcentis, & ab alio procedentis: & ita tota & perfecta ratio miſſionis, ſed ex hoc non ſequitur, ꝙ qualiſcunque apparitio ſit miſſio uiſibilis, omnis tamē uiſibilis miſſio eſt apparitio &c.

QVAESTIO II.

Ad quid profecit uiſibilis miſsio ſpiritus ſancti?

AD quid ſit utilis miſſio uiſibilis. Et conſtat, ꝙ ad efficiendum nihil confert: quia exterior apparitio, nihil interius operatur. Quod etiam nō ſit utilis ad innoteſcendum oſtenditur ſic. Aut eſt ad manifeſtandum perſonæ alicuius emanationem, aut inhabitationem. Non inhabitationem: quia nemo ſcit utrum odio uel amore dignus ſit, & ita nemo utrum Deus in eo habitet cognoſcit. Et iterum quæ utilitas eſt, eſto quòd ſciat Deū aduenisſe, tamen cum ignoret permanſurum, nulla uidetur. Non ad manifeſtandum alicuius perſonæ emanationem: quia cum illa notitia omni tempore ſit neceſſaria, ſcilicet tempore legis ſcriptæ, & nūc uidetur quod & tūnc & nunc deberet eſſe miſſio uiſibilis. Quæritur ergo quare ſolum tempore eccleſiæ primitiuæ. ITEM. Quantumcunque appareat in creatura, non innoteſcit niſi reuelatio adſit, ſed cū adeſſet reuelatio interior, uentū eſt ad cognitionem ueriorem, & certiorem quàm quę eſt a ſenſu, ſi ergo habens cognitionem certam non indiget occupari circa cognitionem imperfectam: ergo uidetᷣ, ꝙ exterior apparitio omnino ſuperfluat. ITEM. Probatur etiam, ꝙ impediat ſic. Affectus circa bona uiſibilia occupatus, minus ſurgit ad bona inuiſibilia: ergo ſimiliter intellectus: ergo ſi debet ad perceptionem inuiſibilium eleuari, non debet ei fieri oſtenſio uiſibiliū, ꝙ ſi fiat, uidetur potius impediri quam iuuari. ITEM. Si miſſio eſt ad innoteſcendum, cum triplex ſit in nobis uis cognitiua. ſ. ſenſus exterior, & imaginatio, & intellectus, & ſecundum hanc triplicem uim triplex aſſignetur uiſio prophetalis, pari ratione uidetur ꝙ triplex miſſio deberet diſtingui. Preterea cū miſſio ſit ad manifeſtationem inhabitationis, & filius inhabitet ſicut ſ. ſ. quare non eſt miſſio uiſibilis ad manifeſtandum illam?

SED CONTRA. Quòd ſit utilis ad innoteſcendum uidetᷣ: qa cognitio noſtra incipit a ſenſu: ergo ſi debemus eleuari ad perceptionem intelligibilium, congruum & perutile eſt quod aliquo modo pręuia ſit excitatio in

in ſenſu per ſignum. Et hoc eſt, quod dicit Greg. dum uiſibiliter Deum cognoſcimus, p hunc in uiſibiliũ &c. ITEM. Sicut miracula oſtendunt diuinam potẽtiam, ita ſigna diuinam præſentiam: ſed utile fuit & per neceſſariũ fidem nr̃am manuduci per miracula ad cognitionem diuinæ potentiæ: ergo pari ratione per aliqua ſigna uiſibilia ad cognitionem diuinæ præſentiæ. ITEM. Miſſio eſt ad redimendũ hominem perditum, ſed homo eſt perditus ſecundum naturam uiſibilem, & inuiſibilẽ: ergo miſſio ſecundum utranque eſt utilis. ITEM. Familiarius offert ſui præſentiã, qui ſe offert ſecundũ ſenſum & intellectum, quàm q ſecundum alterum tantum: ſed hoc maxime expediebat homini auerſo, ut conuerteretur ad Deum, ergo &c.

Grego. in praefat Natiuitatis Domini.

RESOLVTIO.

Ad manifeſtandum emanationem, & inhabitationem ne dum ſecundum ſanctificationis ſufficientiam, ſed & ſecundum plenitudinis redundantiam.

RESP. Dicendum, quod miſſio filii uiſibilis propriam & maximam habuit utilitatem, ſicut patebit in Tertio. Sed nunc de ſpirituſancto dicendum, quod eius miſſio uiſibilis utilis eſt ad manifeſtandum & emanationẽ, & inhabitationem, ſed non qua ſecunque inhabitationem, nec in omni genere perſonæ. Propterea intelligendum quod eſt inhabitatio duplex. ſ. ſecundũ ſanctificationis ſufficientiam, & ſecundum plenitudinis redundantiã. Illa quæ eſt ſm ſanctificationis ſufficientiã, interius inuiſibiliter latet. Quæ uero ſm redũdãtiam, exterius apparet: & ideo talis inhabitatio in ſigno uiſibili & exteriori manifeſtari debet, ſicut factũ eſt in apoſtolis. Similiter intelligendũ qđ duplex eſt genus credentium. Quidam. n. uolunt ſigna, utputa ſenſuales. Quidam intelligentiam quærentes, utputa, iam prouecti. Quærẽtes ſigna, ut per hæc manducantur ad intelligibilia, pp tales utilis eſt miſſio uiſibilis ad manifeſtandum inhabitationẽ plenitudinis redundantis, & hoc perſonis manuducendis per ſenſum.

Diſt. 1 arti. 2. & alibi.

EX HOC patet primũ, quare. ſ. non fuit miſſio uiſibilis tempore legis ſcriptæ: quia nõ erat miſſio in plenitudine, quoadusque uenit plenitudo temporis. Patet etiã quare modo non datur ſiue mittitur uiſibiliter: quia iã manuducti ſumus ad fidem, unde ſicut ceſſauerunt miracula: ita exteriora ſigna.

QVOD dr̃, qđ nemo ſcit utrũ odio uel amore dignus ſit: uerũ eſt, niſi Deus dignetur oſtendere, & tũc oſtendebat: & hoc perutile erat ad fidẽ roborandam, & deuotionẽ excitandam. AD ILLVD, qđ obiicitur qđ neceſſaria eſt aliqua reuelatio. Dicendum, qđ uerum eſt, nec tñ ſuperfluit apparitio, quia excitat intellectum ad inquiſitionẽ, & ſic excitando præparat ad reuelationẽ, & poſt reuelationẽ, excitat ad dilectionẽ, reuelatio aũt & ſi ſit interior cognitio, tñ adhuc eſt uiatoris, & iõ nõ euacuat cognitionẽ apparitionis. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ uiſibilia impediunt affectum. Dicendum, ꝙ uiſibilia poſſunt dupliciter conſiderari.

uel ut res abſolute, uel ut ſigna, & nutus ducentia in aliud. Primo modo ſi amentur, uel ſi conſiderentur, retardant intellectũ, & affectum. Secundo modo iuuant:& ſic eſt in apparitione uiſibili:quia ibi conſideratur creatura,ut ſignum faciens aliud in intellectum uenire. AD ILLVD, quod obiicitur, quare nõ eſt triplex genus miſſionis, ſecundum triplex genus cognitionis: Dicẽdum,ꝙ & ſi cognitio ſit de rõne miſſionis, non tamen quæcunque,uel cuiuſlibet,ſed inhabitãtis. Et qa duplex eſt modus inhabitandi,ut præhabitum eſt:ió tñ eſt duplex modus mittendi, licet plures ſint modi cognoſcẽdi. Vel aliter dicendum,ꝙ Deus in uia non cognoſcitur, niſi aut in effectu, aũt in ſigno. Si in effecto, cum effectus ille ſit gratia gratumfaciens,quæ in ſola cadit mente,ſic eſt miſſio inuiſibilis. Si in ſigno,cum ſignum ſit quod offert ſe ſenſui, ſic eſt uiſibilis. Quia uero imaginaria, eſt earũ rerum quarum imagines in interiori ſenſu exprimuntur, Deus autem non eſt talis: ideo de eo nõ eſt ponere huiuſmodi cognitionem. AD ILLVD, quod ultimo quæritur,quare nõ fuit miſſio uiſibilis ad manifeſtandã inhabitationem filii. Dicendum, ꝙ filium inhabitare eſt dupliciter,aut per gratiã unionis,aut ꝑ gratiam ſanctificationis. Primo modo non fuit neceſſaria manifeſtatio, ſiue uiſibilis miſſio: qa pleniſſime erat in homine ſibi unito, in quo operabatur opera uiſibilia, in quibus manifeſtabatur: & ideo non oportebat alia ſigna uiſibilia adhiberi. Secundo uero modo non habuit miſſionem manifeſtantem inhabitationem talem: quia ſanctificatio appropriatur ſpiritui ſancto:unde ſufficiebat eſſe miſſionem uiſibilem ad manifeſtandũ ipſius inhabitationẽ,cui ſanctificatio appropriať,cũ inhabitatio filii,& ſpiritus.ſ.ſint indiuiſæ:manifeſtato,ꝙ in hoie inhabitet, ſ. ſ. ſufficienter oſtenditur, quod & filius,&c.

QVAESTIO III.

An conuenienter filius in creatura rationali uiſibiliter miſſus eſt Spiritus uero ſanctus in irrationali ſ. colũba, igne, & flatu?

QVibus modis fit miſſio uiſibilis. Et accipiunť diuerſi modi ex ſcripturis. Filius.n.uiſibiliter apparuit in creatura rõnali,ut in hoie:ſpiritus uero ſanctus in irrationali, utputa in columba, igne,& flatu. Quæritur ergo de diuerſitate horum modorum apparendi,& uidetur, ꝙ non fuerunt conuenientes hoc modo. Spiritus ſanctus eſt æque nobilis perſona,ut filius:ergo in æque nobili creatura debet manifeſtari,ut filius. ITEM. Si filius ꝑ aſſumptionẽ humanitatis,ſiue apparitionẽ i forma ſerui eſt minor patre, imo factus minor angelis:ergo multofortius.ſ.ſ.ex apparitione i igne nõ tñ minor Deo,ſed hoie etiã: ſed hoc nullo mõ cõgruit: ergo nõ cõgruit ſpiritui ſancto apparere in creatura irrationali. SI ſ VDICAS, ꝙ filius apparuit in hoie aſſumpto, & unito: ſpũs aũť ſanctus nõ eſt colũbę unitus, uel igni. Contra, unio nihil auſert diuinitati:ergo pro

propter unionem non debet dici minor. Si ergo dr̃ minor, hoc eſt propter apparitionem: ergo &c. ITEM. Videt, ꝙ ſ.ſ. fuit unitus: quia ſpiritus ſanctus apparebat in illa columba, & non in alia: & rurſus apparebat ipſe ibi non alia perſona: ergo alio modo erat in illa q̃ pater, & filius, & aliter in illa, q̃ in alia: ſed aliter non potuit eſſe in illa, q̃ alia perſona quantum ad ſubſtantiam, nec quantum ad operationem, quia eadem eſt ſubſtãtia, & operatio in Trinitate: ergo quantũ ad unionem, ergo &c. SI TV dicas, ꝙ apparuit ſicut in ſigno, tũc quæro, aut illud ſignũ fuit a natura, aut ab inſtitutione. Si a natura, tunc pari ratione, & omnis alia columba. Si ab inſtitutione: quæritur quis inſtituit. ITEM. Filius apparuit uiſibiliter uno modo tantum, & in una creatura: quæritur quare non ſimiliter ſ.ſ. Et uidetur, ꝙ ita deberet eſſe: quia ſicut in filio nulla cadit uarietas, imo omnimoda uniformitas, ita & in ſ.ſ. ergo debuit apparere tantum in una ſpecie. ITEM. Filius tm̃ ſemel apparuit uiſibiliter: quia tantũ ſemel eſt incarnatus non amplius. Quæritur ergo unde hoc eſt, ꝙ ſ.ſ. pluries apparuit, utputa, non tantũ ſemel in igne, ſed etiam in ſpecie columbæ SI DICAS, quòd illa, in quibus ſ.ſ. apparuit ſtatim eſſe deſierunt poſt apparitionem, & ideo oportuit rurſum alia fieri: Tunc ergo uidetur, ꝙ nec illa columba fuerit uera, nec ignis: cũ tam colũba, quã ignis habeat uirtutem permanendi, & ſi hoc in illa apparitione non fuit, tunc ergo non fuerunt uera, ſed falſa, & non fuerunt apparitiones, ſed præſtygia, & illuſiones, ſicut ſunt phantaſmata dæmonum, & aliorum magorum. VLTIMO quæritur quare tot modis apparuit. ſ.ſ. & quare in alia ſpecie in capite, q̃ in membris, ut in Chriſto, & Apoſtolis.

RESOLVTIO.

Et quidem: cum filius apparuerit ut mediator: Spiritus autem ſanctus ut doctor.

RESPON. Dicẽdum, ꝙ finis imponit neceſſitatẽ his, quę ſunt ad finem: ideo modus apparendi ſumendus eſt iuxta finem apparitionis. Apparuit autem filius in carne, ut eſſet mediator: ſpiritus uero ſanctus, ut doctor Ioan. 15 Cum uenerit do. uo. o. ue. Ad mediationem autem neceſſaria eſt extremorum ſeparatorum concurſio, & in unum unio, ſicut patet: & ideo filius in creatura apparuit, ut unitus. Ad eruditionem autem ignorãtium interuenit ſignum, ideo ſ.ſ. apparuit in creatura, ut ſignatum in ſigno. Quoniam ergo nihil eſt Deo perfecte unibile, niſi beatificabile, & hoc ſolum eſt ſubſtantia rationalis: ideo filius in ſola ſubſtantia rationali apparuit. Quia uero uſui ſignificationis puræ, conuenit creatura irrationalis magis, q̃ rationalis, ne forte crederetur unita, nõ tãtum ſignificans: ideo ſ.ſ. apparuit in creatura irrationali, quæ aliquo modo haberet rõnẽ ſignificandi, & exprimendi, ſicut flatus ſignificat ſpirationem, ignis uero dilectionem. Rurſus, quoniam ad perfectam mediationẽ requiritur, ꝙ mediator ſit unus, & quòd unio ſit inſeparabilis: filii

filii apparitio ſingularis fuit & indiuiſibilis. Sed econtra: quia non poteſt.ſ.ſ.perfecte ſignifica ri in uno ſigno: ideo oportuit ꝑ plura:& ideo filius uno modo ap paruit,ſed ſ.ſ.pluribus.

His uiſis facile eſt reſponde re ad obiecta. Nam ad illud,qđ primo obiicitur quòd æque no bil is eſt perſona.ſ.ſ. Dicendũ, ꝙ nihil facit nobilitas apparentis, ſed finis apparitionis: quia ille ut mediator, iſte ut eruditor, ſi ue doctor:ideo filius, ut in ho mine aſſumpto.ſ.ſ.ut in creatu ra,& ſigno. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ ſ ſ debet dici mi nor,ſicut & filius. Dicendum,ꝙ minoritas illa non dicitur de fi lio ratione diuinitatis, ſed rõne unionis, & cõionis idiomatum: quia filius factus eſt homo paſſi bilis,ſed ſ.ſ. non eſt factus colũ ba: Ad illvd,qđ obiicitur, ꝙ eſt unitus columbæ, dicendum, quòd eſt unio ſm ueritatem, & eſt unio ſecundum intentionẽ: primo modo uniuntur illa, quæ uniuntur in natura,uel perſona: ſecundo modo uniuntur ſignifi catum,&.ſignum, & hoc modo unita eſt perſona ſ. ſ. illis formis in quibus apparuit.Si autẽ quę ratur unde ueniebat talis unio, dicendum,quòd diſpoſitiue a ꝓ prietatibus creaturæ in quibus nata erat perſona.ſ.ſ. declarari, ſicut flatus ſpiritum,ignis amo rem, columba donum propter fœcunditatem. Sed completiue ueniebant hæc a diuina ordina tione, quæ ordinauit creaturas ad hoc, non inſtituendo, ſed ſi mul formando & inſtituendo,et ad hoc ſolum formabat: quia tã columba quam ignis ſimul cum apparitione etiam incœpit & de ſiit. Ex hoc patet quod ſ.ſ. non tantum ſemel apparuit, ſed plu ries, filius autem non: quia co lumba, & ignis ſtatim poſt ap paritionem eſſe deſierunt, non autem homo. Ex hoc patet etiam, quod ſi columba illa, & ignis eſſent uerum corpus, ta men nec columba fuit uera co lumba:quia ſtatim deſiit, ſed ſi militudo columbæ. Similiter nec ignis uerus ignis: quia non comburebat. Nec tamen ibi erat aliqua illuſio:quia non erat ibi aliqua falſitas in ſignifican do. Offerebatur enim ſenſui ad ſignificandum, quod uere ibi erat: & quia magis attendeba tur ratio ſignificandi, quam exi ſtendi: ideo tamdiu durauit quã diu ſignificare potuit, uel offi cium ſigni impleuit. Et quia ea dem ui formata eſt columba, mota, & conſeruata: ſtatim ut uis illa deſiit mouere, columba & ignis deſiit eſſe. Ad illvd, quod ultimo quæritur, quare tot modis apparuit. ſ. ſ. dicen dum, quod apparitio ſ.ſ. fuit ad manifeſtãdam plenitudinem re dundantiæ, ut prius habitũ. eſt, & quoniam redundantia poteſt eſſe triplex. ideo tribus modis apparuit: poteſt enim eſſe hæc plenitudo per redemptionem,& ita fuit in Chriſto,& hęc eſt per fecta gratia per omnẽ modum. Ideo in Chriſto apparuit in co lumba:quia erat pretium redem ptionis primogenitorũ, & erat animal integrum & perfectum. Poteſt etiam eſſe per uitæ influẽ tiam quantum ad ſenſum & mo tum, & hoc mediantibus ſacra mentis: & hæc plenitudo eſt in

ſacra-

ſacerdotibus: & ideo datus eſt eis ſpiritus ſanctus in ſpecie flatus. Ioan. 20. Inſufflauit in eos dicens. Accipite ſpiritum ſanctum; quorũ remiſ. peccata &c. Poteſt etiam tertio modo eſſe per cognitionis adminiſtrationem ſiue doctrinam, & hæc plenitudo eſt in apoſtolis & doctoribus, & ideo ſpiritus ſanctus apparuit eis in linguis igneis. Ex his patet reſponſio, & ſufficientia modorum apparendi, & obiectorum.

DISTINCTIO XVII.

PARS PRIMA.

De inuiſibili Spiritus ſancti miſsione.

IAM nunc accedamus ad aſſignandam miſſionẽ ſpiritus ſancti, qua inuiſibiliter mittitur in corda fidelium. Nam ipſe ſpiritus ſanctus, qui Deus eſt, ac tertia in Trinitate perſona (ut ſupra oſtenſum eſt) à patre, & filio, ac ſemetipſo temporaliter procedit, ideſt, mittitur ac donatur fidelibus. Sed quæ ſit iſta miſ-
1.Io 4. *ſio ſiue donatio, vel quomodo fiat, conſiderandum eſt.*

Præmittitur quiddam ad hanc oſtenſionem neceſſarium.

Hoc autem vt intelligibilius doceri, ac plenius perſpici ualeat, præmittendum eſt quiddam ad hoc ualde neceſſa-
Cap.7. *rium. Dictum quidem eſt ſupra, & ſacris auctoritatibus oſtenſum, quòd ſpiritus ſanctus amor eſt patris, & filij, quo ſe inuicem amant, & nos. His autem addendum eſt, quòd ipſe idem ſpiritus ſanctus eſt amor, ſiue charitas, qua nos diligimus Deum, & proximum: quæ charitas cum ita eſt in nobis, ut nos faciat diligere Deum & proximum, tũc ſpiritus ſanctus dicitur mitti vel dari nobis: & qui diligit ipſam dilectionẽ qua diligit proximum, in eo ipſo Deum diligit: quia ipſa dilectio Deus eſt, id eſt, ſpiritus ſanctus.*

Auctoritatibus ita eſſe confirmat.

Ne autem in re tanta aliquid de noſtro influere uideamur, ſacris auctoritatibus quod dictum eſt corroboremus. De hoc Auguſtin. in 8. *Lib. de* Trin. *ait, Qui proximum diligit, conſequens eſt vt ipſam præcipue dilectionem diligat. Deus autem dilectio eſt: conſequens ergo eſt, vt præcipue Deum diligat. Itẽ in eodẽ, Deus dilectio eſt ut*
1.Io.4 *ait Ioan. Apoſtol. Vt quid ergo imus & currimus in ſubli-*

mi

*mia cœlorum,& ima terrarum, quærentes eũ qui eſt apud nos,ſi nos apud eum eſſe velimus? Nemo dicat nõ noui quid diligam,diligat fratrem,& diligat eandẽ dilectionẽ,Magis enim nouit dilectionem qua diligit,quam fratrem quem diligit.*Ecce *iam potes notiorem Deum habere,quã fratrem. Plane notiorẽ,quia præſentiorẽ,quia interiorem,quia certiorem. Amplectere dilectionem Deum,& dilectione amplectere* Deum.*Ipſa eſt dilectio,qua omnes bonos angelos, & omnes Dei ſeruos conſociat vinculo ſanctitatis. Quanto ergo ſaniores ſumus à tumore ſuberbiæ,tanto ſumus dilectione pleniores:& qua niſi Deo,plenus eſt,qui plenus eſt dilectione? His verbis ſatis oſtendit Aug.quod dilectio ipſa qua diligimus* Deum *vel proximum,*Deus *eſt. Sed adhuc apertius in eodem Libro ſubdit,Dilectionem quantum commendat Ioannes Apoſtolus,attendamus. Qui diligit,inquit, fratrem,in lumine manet, & ſcandalum in eo non eſt. Manifeſtum eſt,quòd iuſtitiæ perfectionem in fratris dilectione poſuerit.*Nam *in quo ſcandalum non eſt,utique perfectus eſt. Et tamen videtur dilectionem* Dei *tacuiſſe:quod nunquam faceret, niſi quia in ipſa fraterna dilectione vult intelligi Deum. Apertiſſime enim in eadẽ epiſtola paulo poſt ait ita: Dilectiſſimi diligamus inuicem,quia dilectio ex Deo eſt: & omnis qui diligit,ex* Deo *natus eſt,& cognouit Deum. Qui non diligit,non cognouit Deum,quia Deus dilectio eſt.* 1.Io.4 *Iſta cõtextio ſatis apertè declarat eandem ipſam fraternam dilectionem (nam fraterna dilectio eſt, qua diligimus inuicem)non ſolum ex* Deo, *ſed etiam Deum eſſe, tanta auctoritate prædicari,ſcilicet Ioannis.Cum ergo de dilectione diligimus fratrem, de Deo diligimus fratrem: nec fieri poteſt vt eandem dilectionem non præcipuè diligamus, qua fratrẽ diligamus,quoniam* Deus *dilectio eſt.Item, Qui non diligit fratrem,non eſt in dilectione : qui non eſt in dilectione, non eſt in Deo,quia Deus dilectio eſt.Ecce apertè dicit, fraternam dilectionem Deum eſſe.*

Quod fraterna dilectio non ſit, niſi ſpiritus ſanctus.

Cum autem fraterna dilectio ſit Deus,*nec pater eſt,nec*

gimus Deum & proximum, vnde facilius eſt nobis oſtendere, quomodo Spiritus Sanctus mittatur, ſiue detur nobis.

Quomodo Spiritus Sanctus mittatur, uel detur nobis.

Tunc enim mitti vel dari dicitur, cum ita in nobis eſt, ut faciat nos diligere Deum & proximum: per quod manemus in Deo, *& deus in nobis. Vnde Aug. hunc miſſionis modum inſinuans in* 15. *Lib. de Trin. Aug. ait, Deus Spiritus Sanctus qui procedit ex Deo, cum datus fuerit homini, accendit eum ad diligendum* Deum *& proximum, & ipſe dilectio eſt. Non enim habet homo vnde diligat Deum, niſi ex* Deo. *Ecce quomodo datur, vel mittitur nobis Spiritus Sanctus, ſecundum quod dicitur datum, ſiue donum. Quod donum commendat Aug. explanans apertius quomodo detur, in eodem* Libro. *Dilectio, inquit, Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris, vt ait Apoſtolus, per Spiritum Sanctum, qui datus eſt nobis.* N*ullum eſt iſto dono Dei excellentius. Solum eſt quod diuidit inter filios regni, & filios perditionis. Dantur & alia per Spiritum munera, ſed ſine charitate nihil proſunt.* N*iſi ergo tantum impatiatur cuiquam Spiritus ſanctus, vt eum Dei & proximi faciat amatorem, a ſiniſtra non transfertur ad dexteram.* N*eque Spiritus Sanctus proprie dicitur donum, niſi propter dilectionem: quam qui non habuerit, & ſi loquatur omnibus linguis, & habuerit prophetiam, & omnem ſcientiam, & omnem fidem, & diſtribuerit omnem ſubſtantiam ſuam, & tradiderit corpus ſuũ ita vt ardeat, non ei prodeſt. Quantum ergo bonum eſt, ſine quo ad æternã vitam neminẽ tanta bona producunt? Ipſa vero dilectio uel charitas (nã unius rei nomen eſt vtrunq;) perducit ad regnum. Dilectio ergo, quę Deus eſt, proprie ex* Deo *eſt, Spiritus Sanctus eſt: per quem diffunditur in cordibus noſtris* Deus *charitas, per quã nos tota inhabitat trinitas. Quocirca rectiſſime Spiritus Sanctus, cum ſit* Deus, *vocatur etiam donum* Dei. *Quod donum proprie quid niſi charitas intelligendum eſt, quæ perducit ad* Deum, *& ſine qua quodlibet aliud* Dei *donum non perducit ad* Deum? *Ecce hic aperitur quod ſupra dictum erat, ſcilicet quod charitas ſit Spiritus Sanctus, & donum excellentius: &*

Ca. 17.

Idẽ ubi ſupr. c. 17. & 18.

Rom. 5

Matt. 25.

quomodo hoc donum, id eſt, ſpiritus ſanctus detur nobis ſcilicet cum ita impartitur alicui, id eſt ita habet eſſe in aliquo, ut eum faciat Dei & proximi amatorem. Quod cum facit, tunc dari dicitur ſiue mitti alicui: & tunc ille dicitur proprie habere ſpiritum ſanctum.

TErminata parte, ĩ qua Magiſter egit de proceſſione ſ. ſ. uiſibili in hac parte agit de inuiſibili. Et diuiditur hæc pars in duas. In prima determinat Magiſter ſ.ſ. inuiſibilem miſſionem ſecundum ſuam opinionẽ In ſecunda uerò, quia ſua opinio habuit multos impugnatores, ponit opinionis ſuæ defenſionem ibi. *Hic quæritur ſi charitas ſ.ſ. eſt &c.*] Prima iterũ pars habet duas. In prima miſſionẽ ſpũs ſancti inuiſibilem notificat. In ſecunda confirmat ibi. *Ne autem in re tanta aliquid de noſtro &c.*] Item, prima pars, ĩ qua notificat: habet duas, in quarum prima prædicit ſuam intentionem, ibi. *Iam nunc accedamus ad aſſignandam &c.*] In ſecũda ſuppoſito, quòd ſpiritus ſanctus ſit amor quo diligimus Deum, & proximum; oſtendit ipſum inuiſibiliter mitti, quando in nobis efficit hunc effectum, & hoc facit ibi. *Hoc autem intelligibilius &c.*] Similiter ſecunda pars in qua poſitionem ſuam cõfirmat: habet quatuor partes. In prima oſtendit, ꝙ amor quo diligimus Deũ, eſt ſimiliter amor quo diligimus proximum. In ſecunda uero oſtendit, ꝙ amor ille proprie eſt ſ.ſ. ibi. *Cum autẽ fraterna dilectio ſit Deus &c.*] In tertia oſtendit, ꝙ ſ.ſ. eſt charitas non cauſaliter, ſed eſſentialiter, & formaliter loquendo, ibi. *Sed ne forte aliquis dicat illud dictum etc.*] Quarto & ultimo oſtendit tanquã manifeſtatum iam, ꝙ ſpũs ſanctus tunc mittitur inuiſibiliter quando nos facit Dei & ꝓximi dilectores, ibi. *Ex prædictis clareſcit, quòd ſpiritus ſanctus &c.*]

Q*Vi proximum diligit, &c.*] Videtur iſta conſequentia nõ ualere. Quamuis enim poſſibile ſit dilectionem diligi, non tamẽ eſt neceſſe quod aliquis diligat eam: multa enim frequenter amamus, quę nollemus amare. Item, dubitatꝰ de iſta conſequentia: qui diligit dilectionem conſequens eſt, ut Deum diligat. Quia, aut intelligit de increata, aut creata. Si de creata, nihil ualet, diligit quid creatum: ergo increatum. Si de increata, tunc in nullo cõcordat cũ priori ſnĩa: ꝗ dilectio qua diligit ꝓximũ, eſt dilectio creata. Rñ. Dicẽdũ, ꝙ utraq; conſequentia bona eſt in ꝓpoſito Quidam.n. eſt amor in quo nõ eſt quietatio, nec delectatio, nec cõplacentia: utputa ille ꝗ ẽ ex ꝓnitate corruptionis, cui rõ obſiſtit. Quidã uero eſt amor ꝗ ẽ cũ dilectione, cõplacentia, & quietatione: & ĩ tali amore nõ eſt tm̃ acceptio rei amatę; imò ẽt ipſius amoris, & talis amor eſt charitas, & iõ ſeqꝗtur, ꝗ amat ꝓximũ, amat dilectione.i. acceptat. Sed qm̄ bñ ſequitur, ꝗ acceptat aliqd ex ſe, mul- Dub. I.

multo magis acceptat illud in quo inuenit rõ dilectionis: ſi dilectio eo ipſo quo dilectio acceptat, maior dil·ctio magis acceptat. Cũ ergo dilectio noſtra ſit dilectio exẽplata, & dilectio diuina ut exemplar oĩs rectæ dilectionis. & in illa eſt prima, & ſũma rõ oĩs acceptionis: hĩc ẽ qđ ſequit, qđ q diligit dilectionẽ, diligit deũ. Vnde Augu. arguit ex hac ſuppoſitione, quod prĩa ratio acceptionis eſt in dilectione exẽplante, non exemplata: & ex hoc patet ſecunda.

Dub. 2. *Ecce iam potes notiorem Deum &c.*] Videtur hoc falſum: quia 1. Timo. 6. dicitur de deo, quod lucem habitat inacceſſibilẽ. Pręterea de fratre nouit q̃d eſt, de Deo uero nõ nouit q̃d eſt, ſed ſi eſt: ipſe autẽ non loquit quantũ ad cognitionẽ ſi eſt. Rñ Dicẽdũ, ꝙ aliquid magis certitudinaliter cognoſci, eſt dupliciter: quia certitudo cognitionis eſt ſm præſentiã: aliquid aũt præſens eſt dupliciter: aut quantum ad rõnẽ cognoſcendi, aut quantũ ad ſubſtantiã cognoſcibilis. Quantũ ad ſubſtantiã deus eſt præſentior cuilibet rei, q̃ aliqua alia res: quãtũ aũt ad rõnem cognoſcendi hoc eſt dupliciter. Aut a parte cognoſcibilis ſicut ſol eſt p̃ſens cęco & tñ cecus eſt abſens lumini, ſic deus eſt p̃ſentior q̃ frater. Si autẽ a parte cognoſcẽtis, ſic p̃ſentior eſt frater: quia præſens eſt oculis carneis quorũ cognitio uiget ſm ſtatũ p̃ſentem. Aliter põt dici, q͛ præſentius ẽ aliq̃d dupliciter in rõne cognoſcibilis, uel ſm effectũ, uel ſm ſe. Secundum ſe, notior eſt frater, ſm effectum notior eſt deus. Quia effectus diuinus qui eſt dilectio, intrat ipſam animam, & ei eſt præſens, & magis cognoſcitur quam frater.

Qui diligit (inquit) fratrem, in lumine manet &c.] Videtur hoc uerbum 1. Ioan. 2. poſitum, improprie dictum, quia lumẽ reſpicit cognitionẽ, ſicut calor affectionẽ: ergo magis deberet dicere, manet in calore, quam manet in lumine. Dub. 3. Reſpon. Dicendum, quòd luminis eſt manifeſtare. Manifeſtare autem aliquid alicui eſt dupliciter, aut ſicut uiam cognoſcendorum, aut ſicut uiã agendorũ. Primum eſt ꝑ ſcientiam, & contra illud lumen opponitur tenebra ignorantiæ ſimplicis. Secundum eſt per gratiã, Vnde 1. Ioan. 2. Vnctio docebit uos de omnibus: & contra illud eſt tenebra malitiæ, ſiue peccati; & de hoc lumine, & de his tenebris loquitur Beatus Ioannes, quod patet in textu. Et Eccleſiaſtici 11. Error, & tenebræ peccatoribus concreta ſunt: & quoniam charitas ſemper eſt cum gratia, aliæ uirtutes non, ideo dicit. Qui amat, manet i lumine, per appropriationem.

Si donis Dei nihil eſt maius charitate &c.] Dub. 4. Videtur dicere falſum, quia ſapientiæ donum ponitur excellẽtiſſimum inter omnia dona: uel ſi idem eſt charitas & ſapientia, charitas non retinet prærogatiuam inter dona. Item, quæritur de cõſequentia, ſi charitas eſt ꝑcipuũ inter dona dei, & nullũ maius ẽ ſ. ſ. ergo ſ. ſ. eſt charitas. Aut ergo loq tur de charitate creata, aut ĩcreata. Si de ĩcreata: tũc ergo ꝓbat idẽ ꝑ idẽ. Si de creata, tũc nulla

uī conſequentia: q̃a non ualet, quod ſi creata eſt charitas maior inter dona creata, q̃d ſit ſ.ſ. Reſp. dicendum, quod prædicta auctoritas Auguſtini poteſt intelligi de charitate creata, & increata: & pro utraque habet ueritatem. Si de increata, certum eſt. Si de creata, maximum eſt inter dona: quia plus habet in ſe de ratione bonitatis, ſiue de ipſa bonitate, quã aliquod donũ, loquendo præciſe. Quædam .n. dona ſunt quæ ſunt ſine charitate, & hoc quidem certum eſt, quod minora ſunt. Quædam præſupponunt charitatem uelut donum ſapientiæ. Charitas enim eſt, quæ dat ſenſum guſtui, ut ſapiant ei bona æterna. Vnde ſapientia ſuper addit quãdam ulteriorem uirtutem, quæ habilitat: quæ comparata ad charitatem minus bona eſt, ſed prout claudit charitatem, maius bonum eſt ratione eius q̃d præſupponit, & ita patet quod charitas (præciſe loquendo) excellentiſſimum donũ eſt: ſapientia uero præſupponendo ſiue implicando donum charitatis, dicitur excellentiſsimum. Ad illud, quod obiicitur de conſequentia. dicẽdum, quod utroque modo bona eſt. Si enim intelligatur de charitate increata, ſic ipſa eſt donum primum & præcipuum, & ſ.ſ. eſt huiuſmodi: ergo oportet, ꝙ ipſa ſit ſ. ſ. quia quod per ſuperabundantiam dicitur, uni ſoli conuenit. Si autẽ de charitate creata, tunc conſequentia Aug. intelligenda eſt a parte nominis ſic. Si charitas creata eſt maximum inter dona creata, & ſ. ſ. maximũ eſt donorum: ergo melius nominatur nomine doni excellentiſsimi, quam alio: conſequens ergo eſt ut ſ.ſ. ſit charitas, ſed non creata, imo illa q̃ deus eſt.

Non utique ideo dictũ eſt &c.] **Dub. 5.** Quod dei ſubſtantia eſt noſtra patientia. Videtur male dicere: q̃a charitas qua nos diligimus Deum, non eſt ipſe Deus: niſi itelligamus quo diligimus exẽplariter: uel cauſaliter: ergo cũ ſimile ſit de patientia, uidetur quod Aug. male deſtruit illud ſimile. Item, cum deus faciat nos diligentes, ſicut patientes, quare non d꜀ deus charitas noſtra, ſicut patientia noſtra. Rñ. dicendum, ꝙ deus eſt charitas & eſſentialiter, & cauſaliter. Eſſentialiter, quia in ſe amor eſt. Cauſaliter, quia in nobis amorem efficit. Sed deus non eſt patientia eſſentialiter, ſed ſolum cauſaliter: & ideo ſcriptura iſtũ diuerſum modum innuens, dicit Deum eſſe patientiam noſtrã, & deum eſſe charitatem, ſine additione. Ratio autem huius eſt, ꝙ quidã habitus dicunt incompletionem, ſicut patientia, ſpes, & huiuſmodi, quæ non cadunt in deo per eſſentiam, ſed per cauſam: quia hmõi ſunt a deo. Quidam aũt ſunt habitus dicentes complemẽtũ, & hmõi ſunt in deo eſſentialiter, ſicut charitas, & ſapientia, & hmõi. Notandum autem quod Aug. uult dicere, quod deus eſt charitas eſſentialiter: ſed ipſe non uult dicere, q̃d ſit charitas noſtra eſſentialiter, ſed cauſaliter: & exemplariter. Quãuis .n. oẽs uirtutes habeant exemplar cognoſcitiuũ in Deo, & oẽs hñt exem-

exemplar ſecundum ſimilitudinem longinquam: tamen quædam uirtutes non habent ſibi correſpondens in Deo per omnia, ſicut patientia: quæ duo dicit ſcilicet paſſionem, & ſuperferri paſſionibus. Quantum ad primum, non habet in Deo correſpondens, ſed quantum ad ſecundum ſolum. Charitas autē habet amorem ſibi in deo per omnia correſpondentē: & amorem, non tantum eſſentialem, ſed etiam perſonalem: & ideo dicunt auctoritates, quod ſpiritus ſanctus eſt charitas qua diligimus deum: & ablatiuus qua, dicit habitudinem non tantum cauſæ efficientis, ſed etiam formalis, non perficientis, ſed exemplantis.

Dub. 6. *Solum eſt, quod diuidit inter filios regni &c.*] Videtur hoc male dicere de dono charitatis, quia aut loquitur de diuiſione quantum ad cognitionem, aut quantum ad ueritatem. Si quantum ad ueritatem, hoc falſum eſt, quia non ſolum in charitate, ſed etiam in fide gratuita, & ſpe differunt. Si quantum ad cognitionem, tunc minime diuidit, quia neſcitur quis hoc donum habeat. Reſp. Dicendum quod omnia dona uirtutum poſſunt eſſe informia præter charitatē: & quoniam poſſunt eſſe informia, poſſunt eſſe in iuſtis, & peccatoribus: & ideo in illis nunq̃ ſeparantur ab inuicem, ſed charitas nunquam poteſt eſſe informis, nec eſſe cum peccato: quia actus eius eſt diligere propter ſe, & ſuper omnia, qui remouetur per omne peccatum: & ideo dicit Aug. quod ſola charitas diſtinguit, loquendo de diſtinctione in uniuerſali. Quod obiicitur de fide gratuita, ſiue formata, cōcedo, quod diſtinguit, ſed tamen hoc non habet quia fides, ſed quia gratuita, & ita ex hoc, quod charitati coniuncta, & ſic patet illud.

Dub. 7. *Et tradiderit corpus ſuum, ita ut &c.*] Videtur male dicere, q̃a dominus dicit. Ioan. 15. Maiorem hac dilectionem nemo habet, ut animā ſuā ponat q̃s pro ouibus ſuis &c. ergo ſi hoc eſt maximum opus charitatis, impoſſibile eſt quod fiat ſine charitate. Reſpō. Aliqui dicunt, ꝙ Apoſtolus dicit per impoſſibile: poſito enim ad hoc, ꝙ aliquis hanc pœnam pateretur ſine charitate pro Chriſto, adhuc non prodeſſet ſibi. Credo tamē ꝙ ex induſtria naturalium, & aliqua gratia gratis data, poſſent ſuſtinere pro fide Chriſti mortem etiam ſine charitate, ſicut hæreticus ſuſtinet per errorem: Et quod dicit dominus, quod illud eſt ſummæ charitatis, hoc dicit quantum ad ſignū & exteriorem oſtenſionem: ſigna tamen ſunt fallibilia: & ideo nō neceſſario oportet, quòd ſi aliquis mortem ſuſtinet pro Chriſto, ſiue pro eius fide, ꝙ habeat charitatem. Credo tamē quod ſi aliquis pro Chriſto ſuſtineret mortem, qui non magnum haberet obicem, ꝙ diſponeret ſe ad gratiæ ſuſceptionem, ita quòd daretur ſibi charitas.

ARTICVLVS I. QVAESTIO I.

An præter donum increatæ charitatis, ponendum ſit et donum charitatis creatæ?

AD intelligentiam huius partis quatuor quæruntur. Primo & principaliter pp poſitionē Magiſtri quæritur. Vtrum præter donū charitatis increatæ, ſit ponere donum charitatis creatæ. Et hoc eſt quærere, Vtrū charitas qua diligimus Deum, ſit Spiritus S. Secundo, dato ꝙ ſit creata charitas, quæritur. Vtrum illa charitas ſit diligenda ex charitate. Tertio, utrū charitas certitudinaliter poſſit cognoſci ab habēte charitatem. Quarto, ſi poſſit cognoſci ab aliquo nō hñte.

QVOD non ſit ponere aliam charitatem a creata, ſuppoſita probatione per auctoritates multas, quas adducit Magiſter in litera, probatur rationibus: & primo rōnibus ſumptis ab eſſentia charitatis, quæ eſt bonitas, hoc modo. Nullum accidens eſt melius ſubſtantia rōnali, ſed charitas eſt melior anima rōnali, quia eam facit meliorem: ergo nō eſt accidens: ergo eſt ſubſtantia. Sed conſtat, ꝙ nō irrationalis: ergo rationalis: ergo anima, uel angelus, uel deus: ſed non anima, uel angelus: ergo Deus. ITEM. nulla bonitas creata æquiualet beatitudini: ſed charitas æquiualet beatitudini, quia per charitatem meretur homo, & efficitur dignus uita æterna, ſiue beatitudine; ergo charitas non eſt bonitas creata: ergo &c. ITEM, omne bonum creatum eſt bonum per participationem, ſed omne bonum alio bono bonum, poteſt intelligi non bonum, & ſic caderet in ipſo malum per diminutionem ſpeciei, modi, & ordinis: ergo ſi charitas ē bona creata bonitate, poteſt eſſe mala, uel ſaltem intelligi mala, uel etiam fieri informis, quod falſum eſt. ITEM, hoc ipſum oſtenditur rationibus ſumptis a uirtute, ſic. Quanto aliquid uirtuoſius, tanto paucioribus mediis indiget: ergo ſi aliquid eſt potentiſſimum, nulla alia uirtute a ſe indiget, ergo ſi ſpiritus ſanctus eſt potentiæ infinitę, & ipſe eſt charitas: ergo ſeipſo non alio inflāmat affectum ad amorem, non eſt ergo ponere charitatē creatam neceſſario, quæ ſit habitus. ITEM, plus diſtat uirtus naturalis a deo quàm uoluntas: ſed Deus dirigit uirturem naturalem non alio, quam ſit ipſe: ergo ſi ibi non cadit medium, nec in uoluntate cadet: ergo &c. ITEM. ubi mouet uirtus motoris primi ſemper præſens, & non potens errare: ſuperfluit aliam uirtutem ſuperaddere: ut puta, ſi manus eſſet ſemper coniuncta temoni, non oporteret ibi eſſe aliam uirtutem: ſed ſpiritus ſanctus eſt dirigens, & adiuuans ipſam uoluntatem, & eſt cōiunctus ſemper, & non potens errare: ergo ſuperfluit aliam charitatem ponere, ſed omne ſuperfluum eſt reſecandum, ergo &c. ITEM, rationibus ſumptis ab actu oſtenditur illud idem, quia actus charitatis

ritatis eſt animam recreare: ſed non minoris uirtutis eſt recreare, quam creare: ergo ſi creare ſolum eſt ab increato, quod eſt infinitæ potentiæ: ergo & recreare, ſed hoc proprium eſt charitatis: ergo eſt increata.

Item. Aliquis actus charitatis eſt unire, ſed nulla creatura per uanitatem unitur ueritati, & oĩs creatura uanitas: ergo nulla creatura eſt medium uniendi Deo: ſi ergo charitas eſt mediũ uniendi: ergo non eſt uanitas, nec creatura. Item. actus charitatis eſt unumquodq: ordinatè diligere: ergo ſi ordinatè diligere eſt diligere unumquodq; ſm ꝙ ſibi conuenit, cum bonum increatum ſit melius creato in infinitum: ergo ipſum magis in infinitum diligibile: ergo ſi charitas facit Deum diligere ut diligendus eſt, charitas facit Deum in infinitum diligere: ſed ꝙ exit in actum infinitum, eſt infinitũ & increatum: ergo &c.

Sed Contra Charitas eſt principium reformandi animã quantum ad potentiam uoluntatis, ſed anima quãtum ad alias potentias. ſ. iraſcibilem, & rationalem reformatur per uirtutes creatas: ergo pari ratione & concupiſcibilis, ſed eius reformatio eſt charitas: ergo &c.

Item. Vbi reformatio, ibi eſt conformatio, & informatio: & ubi eſt informatio, ibi eſt aliqd informans, ꝙ ſe habet per modũ formę, ſed omnis forma rei createę eſt creata (deus enim nullius eſt forma perficiens) ergo &c. Item. Charitas eſt principium uniendi. Vnde Hugo de ſancto Vict. Scito anima mea, quod amor eſt uita tua: ſed omnis uita exiſtens ꝑ participationem, in aliquo eſt ab aliquo informante, ex quo, & uiuificabili fiant unũ: ſed ex deo & anima non poteſt fieri unum: ergo neceſſe eſt ponere in aĩa aliquam charitatem creatam, quæ uiuificet. Item. Omne quod eſt ĩ aliquo poſſibile ad mortem, eſt in illo ꝑ aliquod ſeparabile: ſed uita grãæ eſt in anima poſſibili ad moriendum morte culpæ: ergo ꝑ aliquod ſeparabile: hoc autẽ non eſt Deus, quia impoſſibile eſt Dei præſentiam ſeparari ab aliquo: ergo eſt aliquid creatũ. Item. Charitas eſt principium gratificandi, ſed gratificatio eſt id, in quo diſtinguitur bonus a malo, iuſtus ab impio, non tantum in actu, ſed etiam ĩ quiete, ut paruulus & adultus: ergo cũ diſtinctio non ſit boni a malo ꝑ bonitatem increatam; quia illa omnibus eſt communis, charitas non dicit quid cõmune. Et iterum, cum diſtinctio quieſcentium non ſit per actum, uel per uſum, ſed habitum, patet quod charitas dicit habitum creatũ. Item. Charitas eſt principium merendi, ſed non quia bona facimus, ideo boni ſumus, ſed magis econuerſo, charitas prius facit bonũ, ꝗ eliciat actũ: ſed cũ aliquis de non bono fit bonus, neceſſe eſt aliquid poni in ipſo de nouo, & hoc nõ põt eſſe actus: ergo habitus. Item, deus aliomõ cooperaẽ in operatione meritoria ꝗ naturali: qa ſi nõ alio mõ, tũc redit error Pelagii, qđ ex naturalibus poſſet hõ mereri: Si ergo aliomõ, cũ ꝑ uirtutẽ increatã oĩ naturæ cooperetur, neceſſe

[Margin notes: In libello de lau... ; dib. charitatis.]

neceſſe eſt quod in operatione creata meritoria cooperet̃ mediante alia uirtute, ſed hæc non poteſt eſſe niſi creata, ergo &c. Item. uidetur, quod Magiſter errauit, quia qui diuidit opera trinitatis, hæreticus eſt: ſed Magiſter poſuit, quod charitas, qua nos diligimus Deum, ſit ſ. ſ. proprie: ergo ponit quod noſtrum diligere [q̃d eſt effectus in creatura] ſit ſolius ſ. ſ. & ita diuidit opera trinitatis. Item, qui dicit quod creatum eſt increatũ, errat: ſed charitas qua diligimus Deum & proximum [ut cõmuniter tenetur] eſt quid creatum, ſed Magiſter dixit hanc eſſe ſ. ſ. ergo errauit.

RESOLVTIO.

Eſt profectò præter increatam charitatem & creatam ponere: ut poteque rationalem creaturam perficiat, diſtinguat, ordinet, diſponatque ad uitam æternam.

Resp. ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quod circa hoc eſt, & fuit ab antiquo duplex opinio. Quorũdã enim ut Magiſtri, & ſequacium ſuorum eſt opinio, quod ſ. ſ. eſt eſſentialiter charitas qua pater & filius diligũt nos, & etiam qua nos diligimus Deum. Et quidã uoluerunt dicere ꝙ intellectus huius poſitionis poteſt demonſtrari per ſimilitudinem. Dicũt enim, quòd ſicut lux tripliciter poteſt conſiderari. ſ. in ſe, & in tranſparenti, & in extremitate perſpicui terminati. Primo modo eſt lux: ſecundo modo lumen: tertio modo hypoſtaſis coloris. Ita ſpiritus ſanctus poteſt conſiderari in ſe, & ſic eſt amor patris, & filii. Poteſt rurſum conſiderari, ut in humana anima inhabitans, & ſic ſ. ſ. dicitur gratia. Poteſt etiã conſiderari ut unitus uoluntati, & ſic eſt charitas, qua nos diligimus deum. Vnde dicunt, quòd ſpiritus ſanctus eſt noſtra charitas, non per appropriationem, ſed per unionem. Quemadmodum enim ſolus filius eſt homo, uel incarnatus, & tamen tota trinitas eſt incarnationem operata: ſed tamen ſolus filius unitus: ſic quamuis tota trinitas faciat unionem. ſ. ſ. cum uoluntate, ſolus tamen ſ. ſ. unitur uoluntati, & ideo ſolus eſt charitas. Ratio autem mouens ad ponendum hoc: eſt auctoritas Apoſtoli. 2. corin. 6. Qui adhæret Deo, unus ſpiritus eſt. Et etiam mouet eos ſimilitudo. Dicunt enim, ꝙ ſicut filius procedit ꝑ modum naturæ, & ita naturæ unitur: ſic ſpiritus ſanctus per modum uoluntatis, & ideo uoluntati unibilis, & unitus: & ꝗa uoluntas uertibilis eſt, non ſic natura: ideo ſ. ſ. unitur ſeparabiliter: ſed filius inſeparabiliter: & ideo longe inferiori modo, ꝙ̃ filius: & quibus ſic unitur, ſeipſo facit diligere. Sed hæc poſitio non poteſt ſtare, quia. ſ. ſ. nõ eſt unibilis. Et præterea ſi eſſet unibilis, aut per naturam, aut ꝑ gratiam. Non per naturam, ergo per gratiã: ergo adhuc oportet eſſe habitum gratiæ diſponentem animam ad ſuſceptionem talis unionis, & ita redit cõtrarium. Ideo non credo, ꝙ Magiſter hoc modo fuerit huius opinionis. Et propter hoc aliter dicendum, ꝙ iſtud quo diligimus deum, tripliciter eſt accipere

re. Aut quo diligimus effectiue & ſic charitas, ſiue amor eſt trinitatis: & ſ.ſ. appropriare. Aut quo diligimus exemplariter, & ſic. ſ.ſ. eſt unio patris, & filii, & nexus amborum, & unitas. Ad cuius imitationem charitas nos nectit: ſecundum ꝙ dicit dominus. Ioan. 17. Vt ſint unum, ſicut & nos unū ſumus. Aut quo diligimus formaliter, & ſic ſm opinionem Magiſtri eſt animi affectio. Sed in his omnibus uerum dixit, nec errauit: ſed defecit: quia prȩter hoc eſt ponere charitatem ſecundum communem opinionem, quæ eſt habitus creatus animam informās. Et ratio huius, ſumitur a parte eſſentiæ eius, uirtutis, & operationis a parte eſſentiæ, quia charitas eſt bonitas creaturæ rōnalis, ipſam perficiens, & diſtinguens, & ordinans, & diſponās, & diſponens ad uitam æternā, ergo neceſſe eſt ꝙ ſit formalis perfectio.

Ad illud ergo, quod obiicitur primo, quòd charitas eſt melior anima rationali, Dicendum, ꝙ non eſt ibi comparatio: quia ubi unum propter alterū, ibi tantum unum: unde habēs charitatem, bonus eſt propter charitatem. Vel non cadit ibi comparatio: quia non uniformiter dicitur bonum. Nam ſubſtantia rationalis dicitur bona, quia ordinabilis in finem: charitas bona: quia ordinans. Ad illud ꝙ obiicitur, ꝙ æquiualet beatitudini. Dicendum, ꝙ æquiualet ſecundum diuinam æſtimationē, quæ opus charitatis ȩſtimat dignum uita æterna, ſiue tanta remuneratione. Ad illud, ꝙ obiicitur, ꝙ ſi eſt bonum per participationem, tunc eius bonitas eſt permutabilis in informitatem, Dicendum, ꝙ aliquid dicitur bonum per participationem dupliciter. Aut qa participans, & ordinatum, Aut quia participatio, & ordinatio. Primo modo eſt bonum habēs charitatem. Secundo modo charitas: & ideo poteſt non eſſe, qa non eſt ipſa eſſentia bonitatis, ſed participatio: tamen nō pōt nō eſſe bona uel ordinata, quia eſt ipſe ordo amoris. Vnde ſoluendum ad illud per diſtinctionem: & in hoc patent rationes ſumptæ ab eſſentia. A parte ēt uirtutis neceſſe eſt ponere charitatem habitum creatum. Nam charitas qua diligimus Deum, eſt uirtus, nō tantum qua deus cooperatur nobis, ſed etiā qua noſtra uolūtas cooperatur deo. Adiutores enim Dei ſumus: & quia cum cooperamur Deo, neceſſe eſt nos ſimiliter conformari, neceſſe eſt, ꝙ ab illa ſumma charitate relinquatur in nobis aliquod exemplatum in noſtro affectu, per quod moueat illi cōformiter, Voluntas. n. libera eſt & nata moueri ad oppoſita: & ideo ponitur uirtus charitatis creatæ in nobis, non propter defectum a parte Dei nobiſcum operantis: ſed uoluntatis noſtrȩ ſibi cooperantis. Ad illud, ꝙ obiicitur, quòd uirtus potentiſſima nō indiget uirtute media: uerum eſt, ſed charitas non eſt ꝑꝑ illius uirtutis indigentiam, ſed potius uoluntatis ſuſcipientis, quæ indiget aliquo habitu diſponente. Ad illud, quòd obiicitur, ꝙ Deus comparatur

naturæ

naturæ ſine uirtute creata: dicendum ꝙ Deus regit naturã ſicut inſtituit, & natura uniformiter currit, & ideo non indiget aliquo regulante. Non ſic ẽ de uoluntate, quæ mouetur difformiter, & ideo indiget aliquo habitu regulante, & diſponente ipſam. Vel dicendum, quòd aliud eſt de natura, & uoluntate. Quia natura nõ habet moueri niſi iuxta ſe, uel infra: ſed uoluntas ſupra: & ideo indiget aliquo eleuante ipſam. AD ILLVD, qu d obiicitur, ꝙ uirtus primi motoris eſt præſens, Dicendum, quòd non ſufficit pręſentia, ſed neceſſe eſt, quòd recipiens influentiam habeat habilitatem, & conformitatem: & hoc eſt per uirtutem creatam. A parte etiam operationis ponitur neceſsitas, quia reformatio, uel recreatio, unio, & dilectio, non tantum ſunt ab aliquo, ut ab efficiente, ſed etiam ab informante: informans autem charitas creata eſt. Et ex hoc patent obiecta ex parte actus ſiue operationis. Nam ꝙ obiicitur, ꝙ creatio eſt ab increato, uerum eſt per modum efficientis, ſicut & recreatio: ſed reformatio ulterius relinquit formam, & ideo neceſſe eſt ponere habitum informantem. AD ILLVD quod obiicitur, quod uanitas non unit ueritati. Dicendum, ꝙ gratia poteſt conſiderari ſecundũ ꝙ ex nihilo, & ſic eſt uanitas, & ſic non unit. Vel ſecundum, quòd eſt influentia, ſecundum diuinam præſentiam, & ſic habet ueritatis expreſſam ſimilitudinem, & tali modo unit. AD ILLVD ergo, quod obiicitur, quòd charitas facit diligere deũ quantum eſt diligendus, &c. dicendum, ꝙ hoc poteſt intelligi dupliciter. Vel quãtum deus deberet diligi in ſe, & ſic eſt falſum: quia cum ſit bonum infinitum, deberet in infinitum diligi, & tali modo deus ſolus ſeipſum diligit. Vel inquantum eſt diligendus ab hoc, & ſic uerum eſt, ꝙ tunc diligit infinitũ, non ſimpliciter, ſed ſecundum æſtimationem habentis charitatem. Tantum.n. diligit charitas deum pluſquam bonum creatũ ꝙ ſi bonum creatum in infinitum multiplicaretur, adhuc magis diligeret Deum. QVOD aũt obiicitur in contrarium, concedendum eſt, pręter duo ultima: quæ oſtendunt Magiſtrum erraſſe. Quod autem obiicitur, quia diuidit opera trinitatis: dicendum, quòd falſum eſt, quia quòd ſpiritus ſanctus ſit charitas, qua diligimus Deum, aut dictum eſt per appropriationẽ: aut per unionem, aut certe per exemplaritatem; & ſic intelliguntur omnes auctoritates, quas Magiſter adducit pro ſe: formaliter autem loquendo, nõ intelliguntur uerę, nec credo, ꝙ Magiſter intellexerit ſic. ET ꝑ hoc patet illud, ꝙ Magiſter nõ dicit, ꝙ creatum ſit increatum: ſed ꝙ ſufficiat donum increatũ ſine creato: & in hoc non fuit error: ſed defectus tantum.

QVAESTIO II.

An charitas ex charitate amabilis ſit?

VTRVM charitas ſit amabilis ex charitate, & quod ſic oſtenditur hoc modo. Auguſt. 8. de Trinitat. Nemo dicat, non *Cap. 8.*

noui

noui quid diligam: diligat fratrẽ, & diligit ipſam dilectionẽ: Ergo dilectio eſt diligenda, ergo &c. ITEM. Hoc ipſum uidetur ratione: quia non eſt perfecta cognitio, niſi illa qua quis nouit ſe noſſe, ſiue nouit ipſam notitiã: ergo nec perfectus amor niſi ille quo quis amat ſe amare, ſiue amorem: ſed charitas eſt perfectus amor: ergo &c. ITEM. Aliquis diligit proximum, & recte: quia uidet eum habere charitatẽ: ſed propter: quod unũquodq; tale, & illud magis; ergo magis debet diligere charitatem, ſiue dilectionem.

1. Poſteriorũ.

CONTRA. Auguſtin. in Lib. de Doctrina chriſtiana, dicit tantum quatuor diligenda ex charitate. ſ. Deum, ſe ipſum, proximum. & corpus proximi, & corpus proprium: ſed charitas ſiue dilectio non eſt aliquod horum: ergo non eſt diligenda ex charitate. ITEM. Duplex eſt dilectio ſ concupiſcentiæ & amicitiæ: ſi ergo charitas, ſiue dilectio diligitur, aut ergo dilectio ne concupiſcentiæ, aut amicitiæ. Non amicitiæ, conſtat: quia amicitia eſt inter ſimiles, & amor quo aliquis optat alii bonum, charitati autem nemo optat bonũ. Item. Nec concupiſcentiæ: quia cõcupiſcentia eſt rei non habitæ: ergo cum ex charitate nemo diligat niſi habens charitatem: ergo ex charitate non poteſt quis cõcupiſcere charitatem. SI TV dicas, quod concupiſcit augmentum charitatis: hoc non ſoluit: quia ego non quæro niſi utrum charitas, habita ſecũdum, quod habita eſt, poſſit amari. ITEM. ſicut ſe habet fides ad credere, & ſpes ad actum ſperandi, ita dilectio ſiue charitas ad actum diligendi; ſed nullus habens fidẽ, credit fidẽ: uel in fidẽ: quia (ſicut dicit. Aug.) Credẽs ſcit ſe credere, & uidet ſe credere: credulitas autem eſt de non uiſis: ſimiliter autem nullus ſperat ſpẽ ipſam; ſed habet: ergo a ſimili, nec diligit charitatem: uel ſi non eſt ſimile, quæritur quare nõ. ITEM. Si diligẽs diligit dilectionẽ, aut eadem, aut alia. Si alia, tunc pari ratione & aliam dilectionem diligit alia, & ſic erit abire in infinitum. Si ergo ſtare eſt, & nõ cõuenit abire in infinitũ, ſi diligit, diligit eadem. Sed ſi hoc, cõtra. Nulla forma ſpecialis ſuper ſeipſam reflectitur, niſi de primis intẽtionibus, ſicut unitas, ueritas, bonitas. Vnde nullo modo dicitur albedo alba: ergo nec dilectio dilecta, & ſic &c.

Libr. 1. ca. 23.

RESOLVTIO.

Si charitas intelligatur idem quod Deus, ex charitate utique diligenda eſt, & ſuper omnia: Si habitus gratuitus, etiam; ſed non ſuper omnia, nec amore amicitiæ, uerum concupiſcentiæ, & complacentiæ.

RESP. Dicendum, ꝙ accipiẽdo dilectionẽ ſm qđ deus dilectio eſt, cõſtat utique, qđ ex charitate eſt diligẽda Sed accipiẽdo dilectionem ſm quod eſt habitus gratuitus, ſic utique diligenda eſt; ſed non ſuper omnia.

AD intelligentiam autem obiectorum, notãdum, quod triplex eſt amor, ſcilicet amicitiæ, quo aliquis alicui optat bonũ. Cõcupiſcentiæ, quo aliqs ſibi deſiderat aliquid. Et complacẽtiæ, quo aliquis requieſcit & delectatͬ iure

in re deſiderata cũ præſens eſt. Dico ergo, quod charitas amore amicitiæ nullo modo eſt amabilis: quia non eſt beatificabilis. Amore concupiſcentiæ eſt amabilis ex charitate, ſecundum qđ diligens deſiderat amplius diligere. Amore complacentiæ, ſcilicet quo diligens acceptat ipſam dilectionem, qua Deum diligit, hoc modo charitas diligenda eſt, ſecundum quod iam habetur, eo quod ipſa eſt bonum ualde acceptabile. His uiſis, patet reſponſio ad duo prima. Nã ratio illa ex auctoritate Aug. de Doctrina Chriſtiana, currit ſolum quantum ad dilectionẽ amicitiæ: quia Augu. loquitur de amabili, cui aliquis optat bonũ. Quod ſecundo quæritur, ſimiliter patet. Quamuis enim charitatis habitꝰ, ſecundum quod habita, non ſit concupiſcentia: nihilominus tamen eſt complacẽtia. Poſſet tamẽ dici, quod ſpiritualis dilectio, & poſſeſſio excitat ad deſiderdũ dũ reficit, & reficit dũ excitat, ið ſimul manẽt concupiſcentia & complacentia. Ad illud, quod obiicitur tertio de fide & ſpe, dicendum, quod non eſt ſimile. Actus enim fidei de ſe dicit imperfectionẽ: ſimiliter & ſpei. Alter enim eſt rei non uiſæ, alter rei non habitæ: & ideo ſi talis actus reflecteretur, diminueret de ratione habitus. Vnde qui credit credulitatem, non habet eam, & ſpem ſimiliter: & ideo hæ uirtutes euacuãtur in patria: ſed dilectio eſt actus completionis & perfectionis, ſicut ſcientia: unde ſicut perfecte ſcit, qui ſcit ſe ſcire: ita perfecte diligit, qui amat dilectionem. Ad illud, quod obiicitur, aut eadem, aut alia &c. dicẽdum, quod eadem quantum ad habitum: ſed alia quantum ad actum. Et quod obiicitur, ꝙ ſpecialia non reflectuntur, Dicendum, quòd reflexio in forma aliquando uenit ex natura, & ſic eſt in generalibus: aliquando uenit ratione eius in quo eſt, & ſic eſt in formis quæ ſunt in potentiis natis ſupra ſe cõuerti, & in quantum ſupra ſe conuertũtur: & quoniam potentia cognitiua ſeipſam cognoſcit, & uoluntas eſt inſtrumentum ſeipſam mouens, ideo per ſcientiam ſcit aliquis, & ſcientiam ſuam nouit, & per charitatem ſe, & ipſam diligit. Et ſi quæratur ratio, quare potentia intellectiua nata eſt ſupra ſe redire, & uoluntas: alibi dicitur; ſed hoc modo tãtum ſufficiat, quia ſunt ſimplices potentiæ, & in ſubſtantia ſimplici fundatę, & organo nõ alligatæ: Ideo patet, quod non eſt ſimile illud quod obiici conſueuit: in ſenſibus: alia eſt potentia quæ uidet, & alia qua uidet ſe uidere, quòd ſimiliter debeat eſſe in intellectu.

QVAESTIO III.

An quis certitudinaliter ſcire poſſit, quod in charitate ſit?

Vtrum charitas ſit certitudinaliter cognoſcibilis ab habente. Et quod ſic, uidetur auctoritate Augu. in 8. de Trin. & habetur in litera. Qui fratrem diligit, magis nouit dilectionẽ qua diligit, quã fratrem quem diligit; ſed fratrem nouit certitudinaliter: ergo & charitatẽ. Item. 1. Ioan. 2. Qui diligit fratrem ſuum in lumine manet: ergo ſi charitas

charitas eſt lumē, cum nihil certius uideatur quam lumē: ergo &c. ITEM. I. Ioan. 2. Vnctio docebit uos de omnibus: non inquam de omnibus cognoſcibilibus; ſed de omnibus neceſſariis ad ſalutē: ergo maxime nos docet unctio ſpiritus ſancti ITEM. Quanto aliquid animæ eſt præſentius, tanto certius uidetur, & cognoſcitur: ſed charitas animę eſt præſentiſſima: quia eſt in ipſa anima: ergo &c. ITEM. Habēs fidem, certus eſt ſe habere fidē: nihil enim certius ē homini ſua fide, ut dicit Augu. ergo pari ratione habens charitatem, ſcit ſe habere charitatem. Contra. Eccleſ. 9. Nemo ſcit utrum odio, uel amore dignus ſit: ergo cum habens charitatem ſit dignus amore. neſcit ſe dignū: ergo &c. ITEM. I. Corinth. 4. nihil mihi conſcius ſuum; ſed non in hoc iuſtificatus ſum, ergo uidetur, ꝙ homo non habēs remorſum, poſſit non eſſe iuſtificatus: ergo non habere charitatem: ſed nullum ſignum euidentius eſt charitatis, quam carentia omnis remorſus: ergo ſi illud eſt fallibile, cætera ſunt fallibilia. ITEM. Charitas eſt diligere Deum ꝓpter ſe, & ſuper omnia, infra quod nihil æquè, uel ſupra, uel contra; ſed nemo ſcit utrum præ omnibus diligat Deum: ergo nemo ſcit utrū habeat certitudinaliter charitatem ITEM. Habens charitatem eſt Deo acceptus: & conſtat nobis, & omnibus, quòd iſta sūt conuertibilia: ſed nemo ſcit utrū Deo ſit acceptus niſi per reuelationem: ergo nemo ſcit ſe habere charitatem niſi per reuelationem. ITEM. Dicit Apoſtolus, ꝙ neſciebat utrum haberet culpā, cum dicit: Sed nō in hoc iuſtificatus ſum: ergo ab oppoſitis, neſciebat ſe habere gratiam: ergo cum charitas non ſit ſine gratia: ergo &c.

RESOLVTIO.

Quandiu hic homo peregrinatur, de ſui atque aliorum charitate conjectur are poteſt, certitudinaliter ſcire non poteſt, niſi per reuelationem.

RESP. Dicēdum, ꝙ charitatem cognoſci eſſentialiter, eſt dupliciter. Vel in uniuerſali quid ſit, & qualis eſſe debeat, & ſic utiq; cognoſci poteſt. Alio modo eſt cognoſci charitatem in ſpeciali, ſiue in hoc; & hoc modo nec de ſe, nec de alio, quamdiu homo uiuit, poteſt certitudinaliter ſcire De alio non: quia nemo nouit quæ ſunt in homine, niſi ꝑ ſigna, q̄ fallibilia ſunt. De ſe non, & huiuſmodi poteſt eſſe quadruplex ratio. Vna & præcipua eſt diuinæ acceptationis implicatio: qa charitas iuncta eſt gratiæ gratum facienti, quę ideo dicitur gratum faciens: quia reddit hominem Deo acceptum: & ideo charitas ſic uocatur, non tā tum quia habet carum amatū; ſed quia etiam facit hominem Deo carum, & quia neſcimus Dei acceptationem certitudinaliter, niſi per reuelationem, ideo neſcimus nos habere charitatē, niſi per reuelationē doceamur. Secunda ratio eſt ſimilitudo ipſius ad dilectionem acquiſitam. Poteſt enim cōtingere aliquem inflammari ad amādum Deum per aſſuefactionem, qui corruet per aliquod peccatum ſpirituale, & tamen ſemper adicietur, ſi-

cut

cut expreſſe patet per beatum Bernardum in Libr. de amore Dei, ubi reprehendit ſuperbientes de deuotione. Tertia ratio eſt noſtri oculi lippitudo: quia oculus noſter eſt ſicut oculus noctuæ ad manifeſtiſſima naturæ, ſicut dicit Philoſophus.
2. Met. tex. 1. Vnde ſicut oculus lippus neſcit diſtinguere inter lumen diei, & lumen flammę, uel lunę, ita oculus noſter ſpiritualis inter lumē gratiæ gratis datæ, & gratum facientis. Quarta ratio eſt diuinorum iudiciorū diſpenſatio. Deus enim claudit oculos ſeruorū ſuorum, quantum ad ea quę ſpectāt ad eorum dignitatem, & de quibus poſſunt efferri. Vnde gratia contraria eſt ſuperbis. Superbia enim aperit oculos ad uidendū prærogatiuas, & claudit ad uidēdum indigentias, & defectus. iuxta illud Apoc. 3. Dicis quia diues ſum, & locupletatus, & nullius indigeo: & neſcis quia pauper es, & cęcus &c. Sed econtra. uir ſanctus dicit ſe nihil eſſe: qa claudit oculos ſuos Deus ad bona, & aperit ad uidēda mala. Et hæc eſt ratio quare homo non cognoſcit charitatem: quæ quamuis per ſe non ſufficiat, tamē cum aliis bona eſt. Credo tamen, quòd illa eſt præcipua, quę primo dicta eſt. Quamuis .n. charitas non poſſit certitudinaliter cognoſci eſſe in aliquo eam habēte reſpectu ſui: tn̄ pōt ꝑ ſigna probabilia cognoſci, maxime ꝑ mortificatione concupiſcentiæ, & amoris uani ſiue mūdani, & per multa alia ſigna probabilia, quæ ſancti dicunt, & ponunt.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur in contrarium, quòd certior eſt dilectio quā frater, Dicēdum, quòd charitas non tātum dicit dilectionē; ſed ultra hoc addit, ꝙ gratuita eſt. Et quantum ad habitū dilectionis certitudinaliter eſt cognoſcibilis: quantū uero ad illud quod dicit gratuitum, nō. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd charitas eſt lumen, Dicēdum, ꝙ quamuis de ſe charitas ſit cognoſcibilis, tamen nō cognoſcitur a nobis: quia oculus noſter lippus ē. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd unctio docet nos de omnibus neceſſariis ad ſalutem, Dicēdum, ꝙ uerum eſt eo modo quo neceſſaria ſūt, ſed ſcire ſe habere charitatem, non eſt neceſſarium ad ſalutem: ſed ſolum habere. AD ILLVD, quod obiicitur de preſentia charitatis, Dicendum, ꝙ quamuis ſubſtantia habitus ſit præſens, tamen conditio quæ concomitatē habitum, ſcilicet diuina acceptatio, non eſt præſens, imo latens in Dei cognitione, & iudicio. AD ILLVD, quod obiicitur de fide, Dicendum, ꝙ non eſt ſimile: quia fides dicit habitum purum, non ſuperaddendo acceptationem, ſicut charitas, & ideo patet ꝙ non eſt ſimile.

QVAESTIO IIII.

An charitas à charitatē non habente cognoſcibilis ſit?

VTRVM charitas ſit cognoſcibilis a nō habente. Et quod non, uidetur: quia omne quod cognoſcitur: aut cognoſcitur per eſſentiam, aut per ſimilitudinem. Non per eſſentiam, quia non eſt eſſentialiter in anima peccatrice. Si ergo cognoſcitur, hoc eſt per ſimilitudinem. Sed contra 2. Corinth. 12. dicit Glo.

Ter-

Tertium genus uiſionis, quo dilectio intellectiua conſpicitur, eas res continet, quæ non hẽnt ſui ſimiles imagines, quę non ſunt ipſæ: ergo ſimilitudo charitatis non eſt aliud quàm charitas: ergo ſi caret quis charitate, caret & ſimilitudine eius, & ita nunquam cognoſcit charitatem. ITEM. Si non habens charitatẽ cognoſcit eam: aut ergo per ſpeciem innatam, ſeu lucem propriam, aut per acquiſitam, aut ꝑ effectum. Non per innatam, qa creata eſt ſicut tabula raſa. Non
3. de An. 14 per ſpeciẽ acquiſitam, quia omnis ſpecies acquiſita acquiritur mediante ſenſu, & imaginatione, ſed ſpecies charitatis non cadit in ſenſu, nec in imaginatione. Item non per effectum, qa nemo cognoſcit ꝑ effectum aliquid, niſi ſciat, quod ſit cauſa illius effectus. Vnde nullus cognoſcit ꝑ eclipſim interpoſitionem terræ, niſi ſciat, ꝙ interpoſitio eſt illius cauſa. Si ergo per effectum cognoſcit, oportet ꝙ ſciat prius quoniam illius eſt cã charitas, & ita ꝑcognoſcit charitatem: non ergo per effectum. SI tu dicas quod cognoſcit in illa ueritate ęterna: Aut hoc erit effectiue, aut formaliter. Si effectiue, ſic omnia cognoſcũtur in ea, quæ omnia facit ſcire quęcũque ſciuntur. Si autem formaliter, ſiue exemplariter: ergo uidetur, ꝙ uel imprimit aliquã ſpeciem in intellectu, uel neceſſe ẽ, quòd ipſa ueritas, uel exemplar conſpiciatur, quorum alterum eſt ſupra improbatum.

SED CONTRA Peccatores deſiderant charitatẽ, ſed nullus deſiderat quod nõ cognoſcit, quia incognita non poſſunt diligi ſicut dicit Augu. ergo ipſi cognoſcũt charitatem. ITEM. Aliquis 10. De Trin. cap. 11
habens charitatem poteſt habere cognitionem de illa: ſed omne quod cadit in intellectu apprehendente, poteſt in memoria conſeruari: ponatur ergo, ꝙ imprimatur hæc cognitio memoriæ, & quod demum cadit a charitate, conſtat ꝙ lapſus a charitate memoriam eius retinuit: ergo adhuc cognoſcit eã: ergo charitas poteſt cognoſci à non habente. ITEM. Si charitas cognoſcitur ab habẽte, aut hoc eſt per eſſentiam, aut per ſimilitudinem. Per eſſentiam non, cõſtat. Sed probatur, ꝙ per ſimilitudinem, quia nihil cognoſcit intellectus, niſi ab illo informetur: ſed charitas habitus eſt affectus: ergo ſecundum eſſentiam illam non egreditur: ergo ſi unitur intellectui & illum informat, hoc eſt per ſimilitudinẽ, & hęc ſimilitudo põt haberi a non habente charitatem: ergo &c. ITEM. Augu. dicit 9. de Trin. ꝙ ad hoc, quod intellectus intelligat quod eſt in memoria, neceſſe eſt aciem intellectus informari: ergo multofortius ad hoc quòd intelligat quod eſt in uoluntate: ergo ſi intelligit charitatem, informatur intellectus aliquo, & non ſubſtantia charitatis: ergo ſimilitudinę: ergo idem quod prius.

RESOLVTIO.

Et quidem cognoſcitur ſpeculatione, ſed non experientia.

RESPON. Dicendum, quòd cognitione experientię, non cognoſcitur charitas niſi ab habente: cognitione uero ſpecula-

culationis, certum eſt cognoſci charitatem etiam a non habente. Modus autem huius cognitionis non poteſt eſſe per charitatis eſſentiam, nec per ſimilitudinem a ſenſibus acquiſitam: ergo neceſſe eſt, ꝙ ſit per ſimilitudinē infuſam, uel innatam: utraque autem quæ ſic cognoſcuntur ab homine, dicuntur ab Auguſtino cognoſci ī ueritate ęterna: aut quia ueritas cognitionē infundit, ut in prophetis: aut qa a conditione imprimitur, ſecundum illud Pſalmiſtæ. Signatum
Pſal.4 eſt ſuper nos lumen uultus tui domine &c. Charitas autem nō cognoſcitur a peccatoribus per ſpeciem infuſam: ergo oportet, ꝙ per innatū cognoſcatur. Species autem innata poteſt eſſe dupliciter, aut ſimilitudo tantum, ſicut ſpecies lapidis: aut ita ſimilitudo, ꝙ etiam quędam ueritas in ſeipſa. Prima ſpecies eſt ſicut pictura, & ab hac creata eſt anima nuda. Secunda ſpecies eſt impreſſio aliqua ſummæ ueritatis in anima, ſicut uerbi gratia, animæ a conditione ſua datum eſt lumen quoddam directiuum, & quędam directio naturalis, data eſt etiam ei affectio uoluntatis: cognoſcit ergo anima quid ſit rectitudo & quid affectio, & ita quid rectitudo affectionis, & cū charitas ſit, hoc cognoſcit charitatem per quandam ueritatem, quæ tamen ueritas eſt ſimilitudo charitatis: & tunc rectè habet rationem ſimilitudinis, dū accipitur ab intellectu: habet tamen rationem ueritatis, prout eſt in anima. Vnde ꝙ Auguſtinus dicit, quòd huiuſmodi habitus cognoſcuntur in ipſa ueritate, & per ſimilitudines, quę ſunt idem quod ipſe: non dicit hoc quia non ſit aliqua ſpecies in intellectu cognoſcentis, ſed quia in anima non eſt pura ſpecies, ſed ueritas quædam ab ipſa ueritate impreſſa. Et ſic patet reſponſio ad obiecta.

DISTINCTIO XVII.

PARS SECVNDA.

An Spiritus Sanctus detur habenti, & non habenti.

HIC quæritur, ſi charitas ſpiritus ſanctus eſt, cum ipſa augeatur & minuatur in homine, & magis & minus per diuerſa tempora habeatur, vtrum cōcedendum ſit, quòd ſpiritus ſanctus augeatur,
Luc.19 *vel minuatur in hoīe, uel magis & minus habeatur. Si enim in homine augetur, & magis uel minus datur, & habetur,*
Pſa.63 *mutabilis eſſe videtur, Deus autē omnino immutabilis eſt.*
In anti quo habetur caſſio. *Videtur ergo quòd vel ſpiritus ſ. non ſit charitas, vel charitas non augeatur, vel minuatur in homine. Item, charitas & non habenti datur vt habeat, & habenti, vt plenius habeat.*

beat. Si ergo ſpiritus ſanctus charitas eſt, & non habenti datur vt habeat, & habenti vt plenius habeat. Sed quomodo datur non habenti, cum ipſe vt Deus ſit ubique, & in omnibus creaturis totus, & quomodo plenus datur vel habetur ſine ſui mutatione?

Reſponſio ad primam quæſtionem.

His itaque reſpondemus, dicentes quòd Spiritus ſanctus ſiue charitas penitus immutabilis eſt, nec in ſe augetur, vel minuitur: nec in ſe recipit magis, uel minus: ſed in homine: uel potius homini augetur & minuitur, & magis, uel minus datur uel habetur. Sicut Deus dicitur *magnificari & exaltari in nobis, qui tamẽ in ſe nec magnificatur, nec exaltatur. Vnde Propheta, Accedat homo ad cor altũ, & exaltabitur Deus. Super quem locum ait auctoritas,* Deus non *in ſe, ſed in corde hominis grãdeſcit. Si ergo ſpiritus ſanctus homini datur, & datus amplius datur, ideſt, augetur, et magis & minus habetur: & tamen immutabilis exiſtit.*

Reſponſio ad ſecundam.

Cum quæ ubique ſit & in omni creatura totus, ſunt tamen multi qui eum non habent. Non enim omnes ſpiritum ſanctum habent, in quibus eſt: alioquin & irrationabiles creaturæ haberent ſpiritum ſanctum, quod fidei pietas non admittit.

Auctoritate confirmat utranque reſponſionem.

Vt autem certius fiat quod diximus, auctoritate confirmemus. Quod ſpiritus ſanctus magis ac minus percipiatur & homini augeatur, & non habenti detur, & habenti vt plus habeatur, Aug. oſtendit ſuper Ioannem dicens. Sine ſpiritu ſancto conſtat nos Chriſtum non diligere, & eius mandata ſeruare non poſſe: et id nos poſſe atque agere tanto minus, quanto illum percipimus minus: tanto vero amplius, quanto illum percipimus amplius. Ideoq; non ſolum nõ habenti; uerum etiam habenti non incaſſum promittitur. Non habenti quidem, vt habeatur: habenti autem, vt amplius habeatur. Nam *ſi ab alio minus, & ab alio amplius non haberetur, ſanctus Heliſæus ſancto Heliæ non diceret, ſpiritus qui eſt in te, duplo ſit in me. Chriſto autem qui eſt* Dei *fi-*

Tom. 9. Tra. 74 ſup illo Si diligitis me &c.

4. Re. 2

lius,non ad menſuram datus eſt ſpiritus. Neque enim ſine *gratia ſpiritus ſancti eſt mediator Dei & hominum homo Chriſtus,quòd enim eſt vnigenitus Dei filius æqualis patri, non eſt gratiæ,ſed naturæ.Quòd autem in vnitatem perſonæ unigeniti aſſumptus eſt homo,gratiæ eſt,non naturæ.Cæteris autem ad menſurā datur,& datus additur,donec uni cuique pro modo ſuæ perfectionis propria menſura cōpleatur.*Ecce *expreſſe habes,quòd ſpiritus ſanctus magis & minus datur uel accipitur,& homini datus augetur, & habenti & non habenti datur,quia ſpiritus ſanctus eſt charitas, quæ non habenti datur, & in habente augetur & proficit. Imo,ut uerius et magis proprie loquar,homo in ea proficit & deficit aliquando:et tunc ipſa dicitur proficere uel deficere:quæ tamen nec proficit,nec deficit in ſe, quia Deus*

Tom 9, *eſt.unde Aug.in homil.9.ſuper epiſtolam Ioan.ait. Probet*

Trac.9 *ſe quiſque,quantum in illo profecerit charitas, uel potius*

In prin *quātum ipſe in charitate profecerit. Nam ſi charitas deus eſt,nec deficit, nec proficit. Sic ergo in te proficere dicitur charitas,quia tu in ea proficis. Ecce quomodo intelligendū ſit,cum dicitur ſpiritus ſanctus augeri in nobis,quia nos in eo ſcilicet proficimus,ſic & alia huiuſmodi.*

Quod aliqui dicunt ſpiritum ſanctum non eſſe charitatē, qua diligimus Deum & proximum.

Hæc d. lib.c.1. Rom.5 *Supra dictum eſt,quòd ſpiritus ſanctus charitas eſt patris & filij,qua ſe inuicem diligunt & nos:& ipſe idem eſt charitas,quæ diffunditur in cordibus noſtris,ad diligendum Deum & proximum. Horum alterum omnes catholici concedunt,ſcilicet quòd ſpiritus ſanctus ſit charitas patris & filij.Quòd autem ipſe idem ſit charitas, qua diligimus Deū & proximum,à pleriſque negatur.Dicunt enim,Si ſpiritus ſanctus charitas eſt patris & filij & noſtra:eadem ergo charitas eſt,qua Deus diligit nos,& qua nos diligimus eum. Hoc autem ſanctorum auctoritates negare uidentur,Dicit*

Tom.3. *enim Aug.in Lib.de* Spiritu *& litera,Vnde eſt dilectio, niſi*

cap.23 in fine *unde & ipſa fides,id eſt a ſpiritu ſancto?* Non *eſſet.n.in nobis,niſi diffunderetur in cordibus noſtris per ſpiritum. Cha*

cap.3 *ritas autem* Dei *dicta eſt diffundi in cordibus noſtris, non*

*qua nos ipſe diligit,ſed qua nos facit dilectores ſuos. Sicut iuſtitia Dei dicitur,quia nos iuſti eius munere efficimur:& domini ſalus,qua nos ſaluat,& fides Chriſti,qua nõ fideles facit.His uerbis uidetur monſtrari diſtinctio inter charitatem,qua Deus diligit,& qua nos diligimus.*Et *ſicut iuſtitia noſtra dicitur* Dei,*nõ quod ipſe ſit ea iuſtus,ſed quia ea nos iuſtos facit:ſimiliter,& fides,& ſalus:ſic uidetur dicta dei charitas,quæ eſt in nobis,non quod ipſe ea diligat, ſed quia ea nos diligere facit.De hoc etiam idem Aug. in lib..*15. de Ca. 17.
Trinit. ait, Cùm Ioannes *commemoraſſet* Dei *dilectionem*, 1.Io. 4
non qua nos eũ,ſed qua ipſe dilexit nos; & miſit filium ſuũ liberationẽ pro peccatis noſtris.Ecce & hic uidetur manifeſte diuidere dilectionem,qua nos diligimus Deũ, *ab ea, qua ipſe diligit nos:Si ergo,inquiunt ſ.ſ.dilectio eſt,qua Deus diligit,et qua nos diligimus,duplex dilectio eſt,imò duo diuerſa eſt: quod abſurdum & a ueritate longè eſt.* Non *eſt ergo dilectio,qua diligimus, ſed qua* Deus *tantum diligit nos.*

Reſponſio ad prædicta.

His reſpondemus prædictarum auctoritatum verba determinantes hoc modo.Charitas dei dicta eſt diffundi in cordibus noſtris, non qua ipſe nos diligit, ſed qua nos diligere facit,&c.His verbis non diuiditur, nec diuerſa oſtenditur charitas, qua Deus nos diligit ab ea qua nos diligimus:ſed potius cum ſit vna,& eadem charitas, & dicatur ipſa Dei charitas,& diuerſis de cauſis, & rõnibus Dei *charitas appellari in ſcriptura oſtenditur. Dicitur.n.*Dei *charitas,uel quia deus ea diligit nos,uel quia nos ea ſuos dilectores facit.*

De ſpiritu & litera. Ca. 32

Determinatio primæ auctoritatis.

Cum ergo ab Apoſtolo dicitur Charitas Dei *diffundi in* Rom. 5
*cordibus noſtris, non eſt dicta charitas Dei qua diligit nos, ſed qua facit nos diligere:ideſt, non ibi appellatur charitas Dei,eo quòd Deus nos ea diligit,ſed eo quod nos ea ſui dilectores facit.Et quod ea ratione poſſit dici charitas*Dei,*quia* Pſa. 18
nos ea diligere facit, ex ſimili genere locutionis oſtenditur: Pſa. 31
ſicut dicitur iuſtitia Dei,qua nos iuſtificat:et domini ſalus, Gal. 2.
qua nos ſaluat:& fides Chriſti,qua nos fideles facit.

Y 3 Deter-

Determinatio ſecundæ.

Ex Lib. *Similiter,& aliam exponimus auctoritatem, vbi ait di*
16. de tri *lectionem Dei commemorari,non qua nos eum, ſed qua ip-*
ni.c.17 *ſe dilexit nos: ac ſi diceret,commemorat dilectionem Dei,*
non ſecundum quòd ea nos diligimus Deum, ſed ſecundum
quòd ipſe ea diligit nos.

Obiectiones eorundem.

Sed aliud eſt,inquiunt,quod magis vrget, dixit enim ſu-
Libr.de *pra Aug.quòd dilectio eſt a Spiritu ſancto, a quo fides.Si-*
ſpū & *cut ergo fides non eſt ſpiritus ſanctus a quo eſt,ita nec cha-*
li.c. 32 *ritas.Quomodo ergo ſpiritus ſanctus eſt,ſi ab ipſo eſt? Nā*
in to.3. Diſ.15. *ſi ab ipſo eſt,& ipſe eſt:ergo ſpiritus ſanctus a ſeipſo eſt.*
Ad quod dicimus,Spiritus Sanctus quidem a ſeipſo non eſt: ſed tamen a ſeipſo datur nobis,vt ſupra dictum eſt. Dat.n. ſeipſum nobis ſpiritus ſanctus.Et ex hoc ſenſu dictum eſt, quò charitas ab ipſo eſt in nobis, & tamen ipſa S.S.eſt, Fides autem eſt a ſpiritu ſancto, & non eſt ſpiritus ſanctus, quia donum, uel datum ſolummodo eſt,non Deus dans.

Confirmatio pe alias rationes,& auctoritates.

Alias quoque inducunt rationes ad idem oſtendendum, ſcilicet quòd charitas non ſit ſpiritus ſ. quia charitas affectio mentis eſt,& motus animi: ſpiritus ſanctus vero non eſt affectio animi,vel motus mentis, quia ſpiritus ſanctus immutabilis eſt,& increatus:non eſt ergo charitas.

Quòd charitas eſt motus,uel affectio animi.

Quod autem charitas ſit affectio animi & motus men-
Ca. 10. *tis,auctoritatibus cōfirmant.Dicit enim Aug.in 3.Lib.de*
doct.Chriſtiana.Charitatem voco motum animi ad fruen-
cap.11 *dum* Deo *propter ipſum,& ſe, ac proximo propter Deum*
Rom.8. *Idem in Lib. de Moribus eccleſiæ chatolicæ: tractans illud*
*verbū Apoſtoli,*Nec *mors,nec vita,poterit nos ſeparare a charitate* Dei.*Charitas* Dei,*ĩquit,hic dicta eſt virtus,quæ animi noſtri rectiſſima affectio eſt, quæ coniungit nos Deo, qua eum diligimus.Ecce his verbis exprimitur,quòd charitas eſt affectio & motus animi, ac per hoc non videtur eſſe ſpiritus ſanctus.*

Reſponſio determinans auctoritates.

Ad quod dicimus,hoc ita dictum eſſe,ſicut dicitur Deus
*eſt ſpes noſtra,& patientia noſtra, quia facit nos ſperare,
& pati. Ita charitas dicitur eſſe motus,ſiue affectio animi,
quia per eam mouetur,& afficitur animus ad diligendum
Deum.*Non autem mireris *ſi charitas,cum ſit ſpiritus ſan
ctus,dicatur motus mentis, cum etiam in* Lib.*Sap. dicatur
de ſpiritu ſapientiæ,Qui attingit a fine uſque ad finem, qui
eſt actus mobilis,certus,incoinquinatus .Quod non ideo di-* Sap.8
*citur,quòd ſapientia ſit mobile aliquid,uel actus aliquis,ſed
quia ſui immobilitate omnia attingit,nō locali motu,ſed ut
ubique ſemper ſit,& nuſquam incluſa teneatur.Si ergo cha
ritas dicitur motus animi,non quòd ipſa ſit motus, uel affe-
ctio,uel uirtus animi:ſed quia per eam,quaſi eſſet uirtus,af
ficitur mens,& mouetur.* Sed *ſi charitas ſpiritus ſanctus* 1.Co.12
*eſt,qui operatur in ſingulis prout uult, cum per eum mens
hominis afficiatur,& moueatur ad credendum, uel ſperan
dum,& huiuſmodi,ſicut ad diligendum: quare non ſic dici-
tur charitas motus,uel affectio mentis ad credendum, uel
ſperandum,ſicut ad diligendum? Ad quod ſane dici poteſt,
quia alios actus,atque motus uirtutem operatur charitas,
ideſt,ſpiritus ſanctus mediantibus uirtutibus, quarū actus
ſunt: ut pote actum fidei,ideſt credere fide media,ut actum
ſpei,ideſt, ſperare media ſpe.Per fidem enim,& ſpem prędi* De mo-
ctos operatur actus.Diligendi uero actum per ſe tantum,ſi ribus ec
ne alicuius uirtutis medio operatur.i.diligere. Aliter ergo clesiæ Cap.11
hunc actum operatur,quam alios uirtutes actus. Ideoque Rom.8
differenter de hoc,& de aliis loquitur ſcriptura, quæ iſtum 1.Co 12
ſpecialiter charitati tribuit.Eſt ergo charitas uere ſpiritus Tomo 9
ſanctus. Vnde Auguſt:præmiſſum uerbum Apoſtoli tra- Tra.74
ctans in eodem lib. charitatem dicit eſſe bonum, quo nil circa expoſi-
melius eſt: & per hoc ipſam eſſe Deum ſignificat,dicens. Si tionem
nulla res ab eius charitate nos ſeparat, quid eſſe non ſolum illius.
*melius,ſed etiam certius hoc bono poteſt? Ecce dicit,quia
charitate nihil melius eſt.Charitas ergo ſpiritus ſanctus eſt
qui deus eſt,& donum Dei,ſiue datum, qui diuidit ſingulis
fidelibus dona,nec ipſe diuiditur,ſed indiuiſus ſingulis da-*

tur. Vnde Aug. ubi Ioannes dicit, non ad menſuram Chriſto dari ſpiritum, ait. Cæteris uero diuiditur, non quidem ipſe ſpiritus, ſed dona eius.

Non.n. ad menſurã dat deus ſpiritum.

An concedendum ſit, ꝙ per donum dentur dona.

Hic quæritur, cum ſpiritus ſanctus, per quem diuiduntur dona, ipſe ſit donum, utrum concedendum ſit quod per donum diuidantur, ac dentur dona? Ad quod dicimus, quia per donum quod eſt ſpiritus ſanctus, ſingulis propria diuiduntur, & ipſum communiter omnes boni habent. Vnde Aug. in 15. lib. de Tri. ait, Per donum, quod eſt ſpiritus ſanctus, in commune omnibus membris Chriſti multa dona, quæ ſunt quibuſque propria, diuiduntur. Non enim *ſinguli quique habent omnia, ſed hi illa, alii alia: quamuis ipſum donum, a quo cuique propria diuiduntur, omnes habent. i. ſpiritum ſanctum. Ecce aperte dicit per donũ dona donari.*

SVPRA egit Magiſter de miſſione ſpiritus ſancti iuxta ſibili ſecũdum opinionẽ ſuã. Hic ſecundo ponit opinionis ſuæ defenſionem, & hoc facit reſpondendo obiectionibus, quæ poſſunt opinionem ſuam improbare. Et quoniam ſua poſitio improbari põt & ratione, & auctoritate, & utroq; modo: ideo habet hæc pars tres partes. In prima parte per rationem impugnat, & improbat hoc quod dixerat, quod ſpiritus ſanctus eſt charitas qua diligimus deum & proximum. Secundo uero per auctoritatẽ ibi. *Supra dictum eſt, quod S.S. &c.*] Tertio per auctoritates & rationes ibi. *Alias quoque inducunt &c.*] Prima ratio contra Magiſtrum ſumpta eſt ex hoc, ꝙ charitas augeatur. Secunda ratio contra ipſum ſumpta, eſt ex hoc ꝙ charitas eſt a ſpiritu ſancto, ſicut dicit Auguſtinus. Tertia rõ ſumpta eſt ab hoc ꝙ charitas eſt animi affectio, & hoc quidem rõni & auctoritati conſonat. In qualibet autem iſtarum partiũ Magiſter primo opponit, & ſecundo determinat: & partes maniſeſtæ ſunt.

Chriſto autem qui eſt dei filius &c.] Videtur hoc falſum, quia omne finitum habet menſurã, ergo ſi Chriſto datus eſt ſpiritus non ad menſuram, Chriſto datus eſt ſpiritus infinitus. Sed contra hoc eſt, ꝙ omnia creata ſunt finitæ capacitatis Reſpon. hoc infra melius patebit, modo tantum ſufficiat, ꝙ hoc uel eſt dictum ꝑꝑ gratiam unionis, qua fecit, ꝙ oĩa quæ Dei ſunt, ſint illius hominis, uel ꝑꝑ gratiam capitis, quia in Chriſto eſt gratia ad omnes actus nõ arcta ta, ſicut in capite uigent omnes ſenſus. Vnde illa determinatio non priuat finita. em: ſed priuat dicer- Dub. 1. In 3. d. 13. ar. 1. q. 2.

determinationem ad aliquem actum, ſiue ſpeciale bonum.

Dub. 2. *Charitas Dei, inquit, dicta eſt uirtus, &c.*] Videt male dicere, quod charitas eſt affectio, quia nullus habitus eſt affectio, charitas eſt uirtus, & ita habitus: ergo non eſt affectio. Reſp. dicendum, quod affectio dicitur quadrupliciter. Vno modo ipſa uis affectiua: Alio modo dicitur affectio, paſſio uis affectiuæ, ut gaudium & dolor & huiuſmodi. Tertio modo dicitur actus potentiæ affectiuæ. Quarto modo dicitur habitus affectiuus: ſicut intellectus uno modo dicitur habitus principiorum, & eſt regula intellectus, & hoc modo accipitur, cum dicitur, quod charitas eſt affectio, & ſimiliter accipit Bernardus cũ dicit, quod uirtus eſt affectio ordinata.

Dub. 3. *Alios actus &c.*] Contra. per hoc, quod dicit, quod charitas intus operatur alios actus, atque motus, mediantibus aliis uirtutibus: uidetur dicere contra illud, quod dicitur ad Gal. 5. Fides per dilectionem operatur. Reſpond. Dicendum, quòd quamuis illud poſſit ſuſtineri, quod charitas operatur mediãtibus aliis uirtutibus tanquam miniſtris, & aliæ nihilominus per charitatem adiuuantem, & dirigentem: tamen ſolutio Magiſtri, quam hic facit, non ualet: quia Magiſter petit principium in ſoluendo, ſupponit enim in ſolutione oppoſitũ eius, quod probatur: cũ enim ſpiritus ſanctus non efficiat in nobis opera aliarum uirtutum ſine habitibus mediis, quomodo efficit in nobis opus dilectionis. Si tu dicas, quod ipſe dilectio eſt: ſimiliter poſſum dicere, quod filius eſt ſapientia & uerbum, ergo pari ratione ſine habitu medio debet illuminare intellectum: & propter hoc Magiſtri opinio non eſt ita probabilis: nec quantum ad rationes, nec quantum auctoritates, quod patet, ſi attendantur prædictæ ſolutiones.

Nec ipſe diuiditur &c.] uidetur dicere falſum, quod ſ. non diuidatur: quia Numeri 11. dicitur, quod dominus dixit Moyſi. Auferam de ſpiritu tuo &c. Item. 1. Io. 4. de ſpũ ſuo dedit nobis: ſi dedit de ſpiritu, uidetur quod uel totum dedit, uel diuiſit in partes. Reſp. Dicendũ quòd ſpiritus ſanctus eſt in ſemetipſo ſimplex, & ideo in ſe indiuiſus: ſed in effectibus eſt multiplex, & ideo quantum ad effectum diuiditur, quia non datur ſingulis ad omnia: & hinc eſt, quod plenius datus eſt Moyſi quã aliis, & quod ideo dicit, auferã de ſpiritu tuo: & quia non ad omnia datur nobis ideo dicit beatus Iohannes, de ſpiritu ſuo dedit nobis. Dub. 4.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An charitas ſecundum ſubſtantiam augeri poſſit.

AD intelligentiam huius partis eſt quæſtio de augmẽto charitatis, & circa hoc quærũtur quatuor. Primò quęritur, utrum charitas poſſit augeri ſecundum ſubſtantiam Secundò quæritur de modo augmẽti ipſius charitatis. Tertiò quęritur

ritur de oppoſito augmenti ipſius, ſ. de diminutione, utrū charitas poſſit diminui. Quarto de augmento charitatis quantum ad terminum, ſiue ad ſtatum.

QVantum ad primum oſtenditur, quod charitas poſſit augeri, ſecundum ſubſtantiam, per Aug. ad Bonifacium. Charitas meretur augeri, ut aucta mereatur perfici. ITEM. hoc ipſum uidetur ratione, charitas uię ſecundum ſubſtantiam minor eſt charitate patriæ, ſed a charitate uiæ ad charitatem patriæ conuenit deuenire, ipſa ſaluata in eſſe, quoniam charitas uiæ nunquam excidit, ſed motus a minori ad maius re ſalua, eſt augmētum: ergo conuenit charitatem augmentari. ITEM. conſtat, q̄ diuerſis maiora & minora præmia dabunt̄. Vnde Apoſt. 1. Co. 15. Alia claritas ſolis, alia claritas lunę &c. & conſtat, quod uni & eidem ſecundum diuerſos ſtatus, debetur diuerſum p̄mium. ſ. maius & minus, ſed magnitudo pręmii ſubſtantialis reſpondet quantitati charitatis, non ſecundum feruorem, ſed ſecundum ſubſtantiam, ergo ſi cō tingit maius præmium alicui deberi, ergo & charitatem ſubſtantialiter augeri. ITEM. contingit charitatem meliorari, cū non ſit ſummum bonum: ſed charitas eſt bona ſubſtātialiter: ergo contingit charitatem ſecū dum ſuam ſubſtantia fieri meliorem. Sed ut dicit Augu. in 7. de Trin. 8. cap. In ſpiritualibus idem eſt maius & melius: ergo cū charitas ſit quid ſpirituale, poſſibile eſt ſecundum ſubſtantiam ipſam effici amorem.

Tract. 5. in Ioan. circa finem.

ITEM. conſtat quod in uno & eodem charitas poteſt in maiorem effectum & actum: ergo cū maioritas effectus ueniat a magnitudine uirtutis, poſſibile eſt charitatem maiorem effici ſecū dum uirtutem. Tunc quæro, aut charitas eſt ſua uirtus, aut non. Si ſic: ergo augmētata uirtute, neceſſe eſt augeri eſſentiā charitatis. Si non, tunc quæro de illa uirtute, aut habet eſſentiam, aut nō. Si ſic ſimiliter quęro de illa: ergo uel erit abire in infinitum: uel neceſſe eſt poni, quod aliquid augeatur ſecundum ſubſtantiam, ſed qua ratione alia uirtus, & charitas.

SED CONTRA, charitas eſt forma, ſed omnis forma conſiſtit in eſſentia inuariabili: ergo & charitas, ſed nihil inuariabile ſecundum eſſentiam, augetur ſecundum eſſentiam: ergo nec charitas. ITEM. ubi augmētum, ibi maius & minus: ſed ubi eſt ſimplicitas, ibi non eſt maius & minus: ſi ergo charitas eſt forma ſimplex & non extenſa, in charitate non erit augmentū. ITEM, augmentum in corporalibus eſt ſecundum accidens, & non ſecundum ſubſtantiam, ergo pari ratione & in ſpiritualibus: ergo ſi charitas augetur, hoc eſt ſecundum accidens, non ſecundum ſubſtantiam. ITEM, quod auget̄ mutatur, & quod augetur ſecundum ſubſtantiam, mutatur ſecundum ſubſtantiam: ſed quod ſubſtantialiter mutatur, eſt aliud nunc quam prius: ergo quod augetur ſecundum ſubſtantiam, non manet, ſi ergo charitas nunquam excidit, niſi per peccatū: ſed

Ex 1. 1 Genera tio. & corrup. 31. 5. Ph. 8

8. Phy. 55.

ſed ſemper manet: ergo non augetur.

RESOLVTIO.

Cum in charitate ſit quantitas uirtutis, nec in ſummo, eadem prorſus cum illius ſubſtantia; cui dubium, quòd ſubſtantialiter augeri poſſit?

RESP. Dicendum, ꝙ ſecundũ communem opinionem uerum eſt, charitatem ſubſtantialiter augeri. AD intelligentiam autem obiectorum diſtinguũt quidam augmentum ſecũdum duplicem differentiam. Augmentum enim eſt, quando minori ſuccedit maius: hoc autem poteſt eſſe dupliciter: uel ita quod illud idem, quod prius fuit minus, poſtea fiat maius: ſicut homo dicitur augeri, uel aliquid aliud quantum: & hoc modo charitas nõ augetur ut dicunt: Vel ideo, quòd minori ſuccedat maius, non idem in numero, ſed conſimile in forma, ſicut dies dicuntur augeri, non quia idem dies primo ſit minor, & poſtea maior, ſed quia minori ſuccedit maior: ſic dicunt augeri charitatem, ac per hoc poſſe euadere oppoſitiones. Sed poſitio iſta [ut ſupra probatum eſt] non poteſt ſtare. Oſtenſum eſt enim quod charitate manente eadem, contingit circa eadem fieri crementum, & perfectionem. Et ideo aliter dicendum, ꝙ augmentum ſequitur quantitatem. Quantitas autem dicitur dupliciter. ſ. proprie, & metaphorice. Proprie dicitur quantitas molis, & hæc eſt in corporalibus. Metaphorice, quantitas uirtutis, & hæc in ſpiritualibus. Sic & augmentum dicitur dupliciter: proprie. ſ. ſecundũ magnitudinem molis: & metaphorice ſecundum quantitatem uirtutis. Cum ergo in charitate ſit quãtitas uirtutis, & non in ſummo: conſtans eſt charitatem augeri poſſe. Rurſus, cum uirtus ſit idem ꝙ ſubſtantia charitatis: & ſit quãtitas uirtutis; hinc eſt ꝙ de neceſſitate ſequitur charitatem augeri ſecundum ſubſtã tiam: cum enim ſit uirtus, eius ſubſtantia nõ eſt alia a uirtute.

Supra ĩ opponẽdo.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur in contrarium, ꝙ eſſentia formæ eſt inuariabilis. Dicendum, ꝙ uerum eſt de forma uniuerſali: ſi autem dicatur de forma ſingulari, uerum eſt in ſe cõſiderata, ſed non prout in alio. AD ILLVD, ꝙ obiicitur ꝙ ſimplicitas non admittit magnitudinem: Dicẽdum, ꝙ uerum eſt ꝙ non admittit magnitudinem molis, admittit tamen magnitudinẽ uirtutis. AD ILLVD, ꝙ obiicitur ꝙ in corporalibus eſt motus augmenti ſecundum accidens, patet reſponſio. Nam quantitas molis eſt accidens, eſſentialiter differens a quanto: non autem ſic eſt in quantis quantitate uirtutis, imo quantitas uirtutis eſſentialis eſt, ut in opponendo probatum eſt. Poteſt tamen dici, quòd cum dicitur motus in corporalibus eſt motus ſecundum accidens: dupliciter põt accipi hoc, quod ẽ, ſecundum. Aut quod dicat habitudinem termini per ſe, ſiue termini formalis, & ſic utique terminus augmenti eſt quãtitas perfecta. Aut ita ꝙ dicat terminum per accidens, & hoc modo augmẽtum reſpicit ſubſtantiã.

Hoc eſt contra Sco. qui 1. Sent. diſt. 17 q. 4. tenet oppoſitũ.

quod

quod patet. Cū.n.additur quātitas maior minori, niſi fiat per rarefactionem, uel per protenſionem, oportet ꝙ addatur ſubſtantia, in qua ſit illa quantitas, & ita augmentum plus habet de ſubſtantia, & ita per conſequens ad ſubſtantiam terminatur etiam ī corporalibus. Et ꝑ hoc patet quod obiicitur: quod mutatur ſecundum ſubſtantiā, eſt aliud, & aliud: uerum eſt ſi dicat terminum formalem, ſed non ſic dicit.

Ad illvd, quòd obiicitur, ꝙ augmentatur ſecundum ſubſtantiam, & mutatur ſecundum ſubſtantiam: dicendum, quia rei non tantum eſt eſſe ſubſtantiale, ſed etiam perfectum eſſe: mutari ergo ſecundum ſubſtātiam: hoc poteſt eſſe dupliciter, uel reſpectu eſſe ſimpliciter, & ſic mutatum eſt aliud, & aliud: uel reſpectu eſſe perfecti, quia cum de imperfecto fit perfectū, non eſt aliud, ſed idem. Et hinc eſt quòd charitas quamuis ſubſtantialiter augeatur, non eſt alia, ſed eadem ſecundum ſubſtantiam, unde non ualet obiectio.

Qvaestio II.

An charitas ſeipſa vel aliunde augeatur.

De modo augmenti ipſius charitatis. Et ꝙ augmentū eius ſit aliunde, oſtenditur per Auguſtinum, qui dicit, ꝙ charitas meretur augeri: ſed quod aliquis meretur, habet ab alio, quàm a ſe: ergo ſi charitas meretur augmentum, habet ipſum aliunde. Item. quòd augmentetur per appoſitionem, uidetur per rationem Aug. Augmentū enim eſt præexiſtentis quantitatis additamentum: ergo ubi augmentum, ibi eſt appoſitio alicuius eiuſdem generis: & ubi appoſitio ibi additio, ergo &c. Item, hoc uidetur poſſe oſtendi per ſimile, ꝙ charitas eſt in anima, ſicut lux in aere, ſed lux in aere non augetur per additionem noui luminis, ut patet ſi uni candelæ illuminatę ſuper uenit alia, ergo & in charitate ſimiliter reſpectu animę. Item. hoc uidetur per principiū augmenti: quia ex eiſdem unumquodque & nutritur, & augetur: ergo per conſimilem modum habet charitas augeri, generari, & conſeruari: ſed generatur in nobis per diuinam influentiam: ergo & per eādem maiorem augetur: ſed ubi maior influentia, aliquid plus influit, quā prius; & ubi hoc, ibi eſt additio, ergo &c.

Contra. Maioris uirtutis eſt calor amoris ſpiritualis, quā ignis materialis: ſed ignis ſeipſo augetur, ergo & charitas, quæ eſt ignis ſpiritualis. Item, ꝙ non per appoſitionem, uidetur: quia ſi ſimplex ſimplici addatur, nihil maius efficitur, nec mole, nec uirtute, ut ſi punctus puncto: ergo nec ſi charitas addatur charitati erit maior. Item. ſi additur aliquid, cum additionem ſequatur cōpoſitio, & ad maiorem compoſitionem uirtutis diminutio: ergo quanto maior fit additio, tanto efficitur charitas impotentior: & quanto impotentior, tanto minor: ergo cum augmentum charitatis ſit quantum ad uirtutem, charitas non augetur per additionem.

Sciētia eſt Ari. 1 de Generatio. & corrup. tex. 31.

Ex 2. de Anima 34. & deinceps.

Trac. 5 in Io.

tionem. Item. Si aliquid addat priori charitati, aut additum, eſt charitas, aut nõ. Si nõ: ergo nõ auget charitatẽ. Si uero eſt charitas: charitas nõ eſt materiali reſpectu charitatis: ergo cũ ex aliqbus duobus nũ fiat unum, niſi unum ſit materiale reſpectu alterius, ex charitate præexiſtente, & ſuperaddita non fit unum: ſed ad augmentum neceſſe eſt fieri unum ex augente, & aucto: ergo nullo modo poteſt per additionem augeri.

Resolutio.

Augetur quidem non per depurationem, uel impermixtionẽ: ſed per additionem: nec niſi à diuina uirtute, à qua & creatur.

Resp. Ad prædictorum intelligentiam notandũ, ꝙ circa hoc fuit duplex opinio. Vna eſt ꝙ augmentum charitatis eſt per depurationem, ſiue per impermiſtionem cum contrario. Contrarium autem amoris Chriſti eſt amor concupiſcentiæ, unde quantomagis in nobis extinguitur concupiſcentia, tantomagis depuratur charitas: & quanto magis depuratur, tanto magis aſſimilatur Deo, & accedit ad terminum: & quanto magis accedit, tanto magis augetur: Et iſti poſuerunt charitatem per ſe poſſe augeri per aſſuefactionẽ in bono, & debilitationem con-

3. *Topic. cap.* 4. cupiſcentiæ. Ratio autem quę illos mouit, fuit auctoritas Philoſophi, qui dicit formas intendi per acceſſum ad terminum, impermiſtionem cum contrario. Fuit etiam cum hoc auctoritas Auguſtini, qui dicunt in Libro 83. Quæſ. quòd ſicut minuitur cõcupiſcentia, ſic creſcit charitas; tale augmentũ ꝑ maiorem depurationem, ſimplici non repugnat. Sed iſta poſitio non eſt conueniens: quia conſtans eſt charitatem maiorem, & minorem eſſe omni ſublata concupiſcentia, ſicut in primo homine, & etiam in angelis: ergo cum omnino ſit ibi impermiſta; in quolibet angelo, & etiã in ſtatu innocentiæ eſſet in ſummo, quod ſtultum eſt dicere. Vnde non eſt dicendum, quantum ad remiſſionem concupiſcentiæ augeri ſecundum ſubſtantiam: concedendum eſt tamen quantum ad remiſſionem concupiſcentiæ intẽdi per feruorem: & hoc modo intelligit Auguſt. & hoc modo loquitur etiam Philoſophus de formis quantum ad intenſionem, non quantum ad augmentum.

Qõ. 36 Tom. 4

Alia poſitio eſt, quòd charitas augetur per appoſitionem, & huius ſimile habetur ſi. lumine, quod expreſſe charitati aſſimilatur. Vnde ſicu maius lumen additum minori, ipſum auget: ſic charitas ſuperaddita auget minorem: & hæc poſitio ponit charitatem nõ augeri uirtute propria; ſed diuina. Idem enim eſt principium augendi, & generandi. Vnde ſicut a ſolo Deo habet ortum, ita & augmentum.

Non cõ ſẽtit S. Thom. hic. q. 2 ar. 2 & 2. q. 24 art. 5. 2. de Ani. 34

Ex hoc patet illud quod obiicitur ꝑ ſimile in igne. Ignis enim habet poteſtatem ſe faciendi in alio, & augendi: non ſic charitas.

Ad illud, quod obiicitur ſecundo, ꝙ charitas ſit ſimplex: dicendum ꝙ quamuis charitas ſit ſimplex, quia non hẽt partes quan-

quantitatiuas quantitate molis, habet tamen quantitatē uirtutis, & quantum ad illam poteſt augeri. Si obiiciatur de puncto, quòd habet quantitatem uirtutis, & tamen non augetur: dicendum, quòd ad hoc quod aliquid ſit natum augeri per appoſitionem conſimilis quantitatis, duo ſunt neceſſaria. ſ. quantitas & unibilitas. Vnibilitas autem uenit ex imperfectione, perfecto enim inquantum huiuſmodi, non eſt poſſibilis additio: ideo puncto non poteſt fieri additio. Licet ergo pūctus habeat quantitatem uirtutis, non tamē habet unibilitatem: quia eſt quoddam perfectum in ſuo genere. Aliter poteſt dici, ꝙ punctus eſt ſimplicisſimum in genere quanti molis: & ideo non eſt infinitum uirtute: charitas autē nulla eſt ſimplicisſima in genere quanti uirtualis, niſi diuina; & ideo illa eſt infinita: & quoniā illa non pōt augeri per additionem, ita nec uirtus puncti. Et ſi obiicias mihi, ꝙ uirtus puncti eſt creata; ergo non eſt infinita: dicendum, ꝙ quia punctus eſt ſimplicisſimum in genere, non ſimpliciter: ideo non habet infinitam uirtutem ſimpliciter, ſed in genere reſpectu linearum.

Preterea, punctus non eſt omnino actus, ſed terminus reſpectu linearum: ideo nō habet potentiam actiuam infinitam, ſed paſsiuam: quia non propriè dicitur punctus poſſe lineas producere, ſed poteſt ſtatui terminus lineæ: & hoc non eſt inconueniens ponere in creatura: ideo uirtus puncti non eſt augmentabilis, ut uirtus charitatis. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ quanto aliquid eſt magis compoſitū, tanto eſt impotentius: Dicendum, ꝙ illud generaliter intellectum eſt falſum: propter hoc diſtinguendum, ꝙ ſunt partes materiales, & ſunt partes formales, quæ dant actum, & uirtutē toti. Simplex igitur magis poteſt dici per priuationem partium materialium: & tunc habet propoſitio ueritatem: quia tales partes potius dant pati, quam agere. Vnde quanto aliquid magis elongatur a materia, tanto eſt potentius. Si autē dicatur magis ſimplex, quia pauciores habet partes formales, ſiue actiuas, falſum eſt: quia tunc ignis minor, potentior eſſet quàm maior: ſimpus compoſitus ex paucis uirtuoſior eſſet; quàm ille, qui conſtat ex multis: quorum utrumque falſum eſt: & ideo prædicta propoſitio eſt ſimiliter falſa, quoniam tam charitas præexiſtens, quàm adueniens utraque habet rationem actiui. Poteſt tamen & aliter reſponderi ſecundum ueritatem, ꝙ charitas augmentata nō eſt magis compoſita; imo magis ſimplex: & hoc ſic patet, quia cōtrario modo eſt in quanto molis & quanto uirtutis. In quanto molis, ſimpliciſſimum eſt minimum, ut punctus: & ideo in hoc genere quanti acceſſus ad ſimplicitatem eſt per diminutionem; receſſus eſt econtrario per additionem: in quanto uero uirtutis ſimpliciſſimum eſt maximum: & ideo acceſſus ad ſimplicitatem eſt per additionem: & hinc eſt, ꝙ charitas augmentata eſt purior, & ſimplicior, &

Deo

Deo ſimilior. Nec uideatur hoc inconueniens, quia addere puritatem, & ſimplicitatem, & ſpiritualitatem alicui, non facit receſſum a ſimplicitate, ſed magis acceſſum.

AD ILLVD, quod obiicitur, utrum ex eis fiat unum: Dicunt quidam, ꝙ ſicut diuerſa lumina ſunt in aere diſtincta, & inconfuſa, attamen unum maius lumen reddunt propter concurſum in unum ſuſceptibile: ſic in lumine ſpirituali, quod ē gratia, uel charitas, D cendum ꝙ diſtincta ſunt eſſentialiter: tamen unum maius efficiunt in mouendo uirtutem li. ar. Sed tamen illud non eſt ſimile: quia diſtinctio luminarium in aere, uenit a parte originum diuerſarum, ut puta quando plura ſunt lucentia: non ſic eſt in gratia. Et ideo dicendum, ꝙ ex eis fit unum. AD ILLVD, quod obiicit, quòd ſe non habet in ratione materialis: dicendum, quòd augmentationem dupliciter cōtingit fieri. Aut per uirtutem ipſius augmentabilis, ut patet in animali: & tunc augmentabile habet ſe in ratione formalis, & actiui augmētans in ratione materialis, & paſſiui. Contingit & augmentum fieri per uirtutem extrinſecam, poſſibilitate ſola, & unibilitate exiſtente in augmentabili: & tunc augmentabile, quia imperfectum, ſe habet in ratione paſſiui: augmentans, quaſi perficiens, in ratione formalis, & completiui: quia dat quantitatem perfectam. QVOD ergo obiicitur, ꝙ unum non eſt in potētia ad aliud: dicendum, ꝙ non eſt in potentia ad conuerſioné, ſed eſt in potentia ad unionem, & potentia iſta eſt in charitate ratione ſuæ imperfectionis: quia enim imperfecta eſt, ideo poſſibilis perfici: & ideo unibilis rei perficienti: unde non habet poſſibilitatem ad illud, quod additur inquantum charitas, ſed inquantum imperfecta: & ſic patet illud.

QVAESTIO III.

An charitas minui poſſit?

VTRVM charitas poſſit diminui. Et quòd ſic, uidetur per naturam ſui oppoſiti, ſic. Sicut dixit Aug. uenenum charitatis eſt cupiditas: unde & dicit, ꝙ ubi magna cupiditas, ibi parua charitas: & in Lib. Confe. Minus te amat, qui aliquid tecum amat, quod non propter te amat. Si ergo contingit cupiditatem non tantum remitti, ſed etiam augeri: per contrarium contingit charitatem diminui. ITEM. ueniale eſt malum, ſed non eſt malum, niſi quod adimit aliquid de bono: ergo ueniale adimit aliquid. Sed naturalis habilitas eſt multo maioris inhærentiæ, quàm charitas: ergo cum ueniale adimat de bonitate naturali, ergo & de charitate, ergo &c. ITEM, Hoc ipſum oſtenditur per naturam ſui ſubiecti. Quia ſicut hominē contingit proficere, ita retrocedere: ſed per profectum li. ar. contingit in nobis charitatem augeri, dum aſcenditur ad perfectionem: ergo cum conueniat eiſdē gradibus redire ad imperfectionem, conuenit charitatem diminui. ITEM. Omne illud quod ſui de habilitatione in termino eſt cauſa corruptionis, per ſui dehabilitationem citra terminum, eſt cauſa diminutionis: ſed li. ar. de

Li. 83. Qō. q. 36.

Lib. 10 Ca. 29

dehabilitatum, per auerſionem eſt cauſa corruptionis charitatis: ergo dehabilitatio eius ſub Deo, eſt cauſa diminutionis.

Item Hoc ipſum oſtenditur ꝑ naturam ipſius charitatis ſic. Oppoſita nata ſunt fieri circa idē: ſed augmentum, & diminutio ſunt oppſita: ergo ſi cõuenit charitatem augeri, cõuenit & diminui. Item. Quod poteſt ſaluari ineſſe ſine coniunctione ſui ad aliquid, poteſt illud ab illo poſt coniunctionem ſeparari: ſed charitas ante additionem habet eſſe ſine additamento: ergo poteſt ſeparari: & ſi hoc: ergo & diminui: ergo &c.

Contra. Charitas eſt forma ſimplex, & uniformis per totum: ergo quod adimit de charitate, qua ratione adimit unam partē, adimit & totum: & ſi hoc: ergo numquam diminuit. Item. Magnitudo charitatis ē ſm magnitudinē diuinæ influentiæ: ergo diminutio eius eſt ꝑ diminutionem influentię: ſed Deus non ſubtrahit influentiā ſuā, niſi offenſus, & nō offenditur, niſi per auerſionē ab ipſo, & contemptū: ergo non diminuit charitas niſi per peccatū mortale: ſed hoc nō eſt aliud, q̄ charitatem tolli: ergo &c. Item. Omne illud, quod diminuit alterum, eſt illi oppoſitū: ſed ueniale, uel cupiditas, ſiue concupiſcentia citra Deum, nō opponitur charitati, imo eſt omnino illi incontingens; ergo non diminuitur. Item. Quod diminuit alterum, habet poſſe ſup illud: ſed ueniale non habet poſſe ſupra charitatē; quia plus diligit charitas Deū, q̄ cupiditas. t.m. an. ergo &c. Item. Hoc ipſum oſtenditur per impoſſibile hoc modo. Si ueniale diminuit charitatē: ergo aliqd diminuit ab ipſa: ergo ſi charitas non eſt infinitæ magnitudinis, ergo ueniale aliquotiēs iteratū totā adimit charitatem, quod falſum eſt. Item. Si diminuit charitatem ſm ſubſtantiam: ergo minuit pręmium ſubſtantiale ei debitum; ſed præmiū ſubſtantiale eſt bonum æternum: ergo ueniale aliqd aufert de bono æterno: ſed ablatio boni æterni, uel ſimpliciter, uel ſecundum partē eſt pęna æterna: ergo ueniale meretur pęnam æternā; quod eſt contra communē opinionem. Si ergo ueniale non minuit unum, nec aliud.

Resolutio.

Charitas à peccato ſuo oppoſito non minuitur: imò totaliter tollitur.

Resp. Dicendum, ꝙ circa hoc duplex opinio eſt fundata ſuper duplicem opinionem præcedentem, de modo augmentandi charitatem. Quidam enim dicunt charitatem augeri per impermixtionem: & cū impermixtio maior ſit ſm maiorem lib. arb. habilitationem, & ſecundum cõcupiſcentiæ diminutionē, & ecõtrario permixtio ꝑ dehabilitationē li. ar. & augmentationē concupiſcētiæ, dicūt per conſequēs eam diminui, ſm ꝙ augetur cupiditas, uel concupiſcētia, & dehabilitatur li. ar. & hoc eſt per ueniale peccatum; ſed qm̄ ueniale peccatū manens ueniale nunq̄ totiens iteratur, ꝙ concupiſcentiam augeat, ita quòd aliquid diligat ſupra Deum: ideo charitas per uenialia poteſt diminui; ſed non tolli: tollitur autem per mortale, qđ auget concupiſcentiam

Queſt. preced. tiam ſupra Deum. Sed hæc opinio, ut ſupra probatum eſt, non habet ſtabile fundamentum: quoniam ſubſtantiale augmentum charitatis nō uenit a li. ar. nec concupiſcentia: ideo nec diminutio: Et ꝓp hoc ponit alia opinio probabilior, ꝙ charitas non minuitur ſubſtantialiter: & hæc opinio fundatur ſuper hoc, quòd augmentum charitatis fieri habet per additionem, uel incrementum maioris influentię, quo ſuppoſito: dicendum quòd charitas ſecundum ſubſtantiam non minuit, ſed auget. Et ratio huius ſumit a parte oppoſiti, ſiue agentis. Nam charitas non habet oppoſitum, niſi mortale peccatū: per illud aūt non minuit, ſed tollitur: concupiſcentia aūt, ſiue cupiditas, & ueniale pctm̄ opponit charitati ſm̄ feruorem ſolum, quia ſimul ſtant, & ſubſtantialiter ſunt ſeſe contingentia. Et ideo ſoluendum ad duo prima quod illud Aug. de cupiditate, & maiori amore, ſimiliter ad illud de ueniali diminutione, locū hēt ſolū quātum ad feruorē charitatis: & ſic patent duo prima. Sumitur & rō quare charitas non minuitur a parte ipſius ſubiecti, quod ē liber. arbit. ſecundum conuerſionem ad Deum: lib. autem arb ad augmentum charitatis ſe diſponit per habilitatem: ſimiliter ad diminutionem per dehabilitatem citra mortale: ſed hæc diſpoſitio eſt de congruo, non de condigno: & quoniam Deus eſt ꝓnior ad miſerendum, quam ad condemnandum, & ad donandum quam ad abſtrahendum: hinc eſt, ꝙ charitatem tribuit cum ſe lib. arb. diſponit de congruo: ſed non abſtrahit, niſi quādo neceſſario ſe diſponit ad abſtractionem, uel ſubtractionē gratiæ: hoc autem ſolum eſt per auerſionem, & tunc totū tollit. Et hinc eſt, ꝙđ charitas nunquā minuitur, ſed augetur, quia ſolum de congruo pōt ſe præparare ſubiectum ad diminutionē.

Ad illud, quod obiicitur, ꝙ ſicut homo proficit, ita deſcendit frequenter. Dicendum, ꝙ non ſic diminuitur per deſcēſum ſubſtantialiter charitas, ſicut augetur ꝑ aſcenſum. Quod aūt obiicitur, ꝙ lib. arb. poteſt totum priuare per dehabilitationem, &c. Dicendum, ꝙ iſtud falſum eſt: quia forma ſubſtātialis oīno priuatur per diſpoſitionē ad oppoſitū in termino, non tñ minuit ꝑ diſpoſitionem citra terminum. Præterea, illud hēt locum quando diſpoſitio in termino, & citra terminū ſunt eiuſdē generis: nō ſic aūt eſt in propoſito: quia una eſt mortale peccatum, alia ueniale. Sumitur ēt ratio quare non poteſt minui a parte naturæ ſuæ: ipſa enim eſt influentia ſecundum diuinam acceptationē: ſed ꝙ Deus acceptet, hoc eſt ab ipſo: & ita, ꝙ magis & magis acceptet, & ita de ſua natura pōt augeri: ꝙ autem minutim acceptet, hoc non eſt ex ſe: ergo oportet ꝙ ueniat a nobis. ergo charitas de ſe hēt augeri: minui uero nō habet niſi a nobis, ut ſupra oſtenſum eſt: per nos autem non poteſt minui, & ideo charitati debetur augmentum naturaliter. Ad illud ergo quod obiicitur, quòd oppoſita nata ſunt &c. Dicēdū,

quòd uerum eſt, niſi alterum in ſit per naturam. AD ILLVD, qđ obijcitur, poteſt eſſe ſine additione: ergo ſeparari: Dicendum, ꝙ iſtud uerũ eſt ſi eſſet aliqd ſeparãs: ſed nihil eſt quod ſeparat.

QVAESTIO IIII.

An charitas in augmento terminum habeat?

DE augmẽto charitatis: quantum ad terminum: utrũ habeat ſtatum, uel terminum, ultra quem non poſſit augeri. Et ꝙ ſic oſtẽditur hoc modo. Omne, quod eſt in aliquo, non excedit capacitatem eius, in quo eſt: ſed charitas eſt in anima: ergo non excedit animæ capacitatem. Sed capacitas animæ eſt finita, quia omnis potentia finita hẽt capacitatẽ finitam: ergo & charitas. ITEM. Augmentum charitatis attenditur ſecundum quãtitatem uirtutis: ſed quantitas uirtutis ſimilis eſt quãtitati molis, & perfectior. Sed in quantitate molis in augmentãdo eſt ſtatus, unde Philoſo. Omnium natura conſtantium terminus eſt, & ratio magnitudinis, & augmenti: ergo ſimiliter eſt in quãtitate uirtutis. ITEM. Augmentum charitatis attenditur per acceſſionẽ ad charitatem perfectã: ergo ꝙ ſemper augetur, nunq̃ uenit ad perfectum. Perfectum autem eſt, cui non eſt poſſibilis additio: ſed charitatem: cum ſit opus Dei, non conuenit perfici: Dei enim perfecta ſunt opera, ergo &c. ITEM. Augmentum charitatis attenditur ſecundum approximationem ad finem: nã quanto charitas maior, tanto ſi ni proximior: ergo nunquam peruenit ad finem: aut ſi ſic, neceſſe eſt ſtare: q̃a alias eſſet fruſtra, ergo &c.

Ariſ. 2 d Ani. 41.

CONTRA. Quòd non ſit ſtatus, oſtenditur a parte uirtutis augmentantis. Tãtum enim extenditur augmentum, quãtum uirtus augmentatiua: ſed uirtus augmentans charitatem, eſt uirtus diuina, quæ nõ habet terminum, & ſtatum: ergo &c. ITEM. Hoc ipſum uidetur a parte ſuſcipientis. Sicut enim ſe habet tranſparens ad lumen corporale, ſic capacitas animæ ad lumen gratiæ, ſiue charitatis. Sed aer nunquam tantum recipit de lumine, quin adhuc poſſit plus recipere: ergo &c. ITEM Hoc uidetur oſtẽdi poſſe a parte augmentabilis, quod eſt charitas, quia ipſa eſt ęque in actu, uel amplius, ſicut ignis materialis: ſed ignis materialis ratione ſuæ actualitatis augetur in infinitum, ſi adſit combuſtibile, ſicut dicit Philoſophus: ergo ſimiliter charitas de ſe. ITEM. Hoc ipſum oſtenditur a parte obiecti charitatis, quod eſt ſummũ bonum non habens menſuram: ergo ſi menſura charitatis debet attendi per magnitudinem obiecti, & illud caret modo & mẽſura: ergo & charitas, & ſi hoc: ergo non habet ſtatum nec terminum.

Ariſ. 2 de Ani. 41.

RESOLVTIO.

Habet profectò, & utrinque: tum ſcilicet ex parte uirtutis agentis, tum ex parte ſuſcipientis.

RESP. Dicendum, ꝙ ſtatus eſt in augmento charitatis, ſecundum omnem modum, ſm quem conuenit eſſe ſtatum, & perfectionem in motu augmenti.

Aug-

Augmentum enim, ſicut patet in corporalibus, habet ſtatum a tribus, uidelicet a uirtute agente, & potentia ſuſcipiente, & forma perficiente: ſicut eſt in homine: cuius augmentum ſtat quando uirtus caloris, & carnis ſecundum ſpeciem non poteſt amplius conuertere, quam deperdatur: quando potentia humidi radicalis non poteſt plus extendi: quando corpus perfectum eſt ſecundum quod congruit perfectioni animæ. Sic dicendum, quòd charitas ſtat a parte uirtutis agentis, ſed huiuſmodi ſtatus poteſt eſſe dupliciter. Nam illa uirtus, aut eſt operans naturaliter, aut a propoſito. Si naturaliter, tunc ſtat, quādo non poteſt amplius. Si a propoſito, tunc ſtat quando non diſponit amplius, & hoc modo ſtat charitatis augmētum, cum deuentum eſt ad menſuram, quàm menſus eſt Deus homini ſecundum diſtributionem ſuæ ſapiētiæ: & ideo licet uirtus augmentans ſit infinita, tamen operatur ſecundum diſpoſitionem ſapientiæ limitantis effectus uarios ſecundum quod placet ſibi. Non enim operatur ſecundum omnimodam poſſibilitatem.

Stat etiam a parte ſuſcipientis, quia ſicut dicitur Matth. 25. Dedit unicuique ſecundum propriam uirtutem. Et huiuſmodi ſtatus poteſt ītelligi tripliciter. Aut ſecundum actum, cum amplius non procedit: & nunc ſtat in uiris perfectis, qui non aſſurgunt ad maiora. Aut ſm aptitudinē, & ſic ſtat in beatis, qui amplius non poſſunt ſe diſponere, & tantum habent, quantum ſe diſpoſuerunt: unde ſtatus eſt in eis. Aut ſecundum poſſibilitatem ſuſcipientis, & ſic ſtatum habent in Chriſto: & credo ēt, quod in B. Virgine, & aliqui dicunt, quod in angelis, utrum in aliquibus aliis neſcio. Sciò tamē de Chriſto, quia tantum habet de gloria, quantum poteſt recipere creatura unica, & credo hoc ipſum de matre dulciſſima. Stat etiam a parte augmentabilis, cum peruenit ad quantitatē perfectam. Sed notādum, quod quantitas uirtutis perfecta eſt dupliciter: uel ſimpliciter, uel in genere: Simpliciter perfecta eſt in ſummo & ſimpliciſſimo, ut in Deo. In genere uero, omnibus qui pertingunt ad actum cōpletum ad quem ſunt, & hoc eſt diligere Deum ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota uirtute. Primo modo non eſt ſtatus, ſed ſecundo ſolum.

Ad illud, quod obiicitur, primo de infinitate uirtutis agētis. Dicendum, ꝙ illa ratio teneret, ſi uirtus charitatem augmētans ageret naturaliter, & ſecundum impetum, ſiue ſecundum totum ſuum poſſe: nunc autem agit ſapienter, & ita ponit unicuiq; limitem ipſa in ſe nō limitata. Ad illud, quod obiicitur per ſimile in aere, quod ſuſcipiētis potentia eſt ad infinitum. Dicendum, ꝙ lumen augeri in aere hoc eſt dupliciter. Vel per ipſius clarificationem, uel per luminum aggregationem. Primo modo credo, quod ſtatum habeat: adeo enim poſſet aer illuminari, quod ſi etiam ſuperueniret aliud lumen, non magis clareſceret. Alio modo poteſt au-

 geri

geri lumen in aere per luminũ aggregationem, & ſic quia lumina diuerſarum luminarium ſunt in eodem puncto aeris, nõ ſe anguſtant; nec ſe expellunt, ſicut multæ ſpecies in uno medio, & ita nũquam ſunt tot ſpecies, quin plures poſſint eſſe: ſimiliter de luminibus. Sed tunc non eſt ſimile de charitate, quoniam, ſicut prius tactum eſt, in una anima tantum eſt una charitas: non ſic eſt de lumine, ꝙ egreditur a diuerſis luminaribus. AD ILLVD, quod obiicitur a parte augmẽtabilis, quod ignis in infinitum eſt augmentabilis. Dicendum, quòd calor poteſt augeri dupliciter. Vel intenſiue, & ſic ſtatum habet, & ſummum. Vel extenſiuè, & ut ſic in pluribus, & ſic non habet ſtatum a parte ſua, ſed a parte combuſtibilis, quod finitum eſt. Similiter dico quod charitas poteſt augeri intenſiuè, ut magis diligat & ſic habet ſtatum, ſicut ignis. Alio modo extenſiuè, ut a parte dilectorum, & ſic non habet ſtatum ex parte ſua, quia nũquam tot diligit, quin adhuc nata ſit diligere plures. AD ILLVD, quòd obiicitur, a parte obiecti charitatis. Dicendum, ꝙ obiectum nihil ad hoc facit, q̃a obiectum ſemper eſt idem non mutatum, & eſt infinitum, & iõ nunq̃ ei charitas cõmenſuratur, nec ad eius menſurã recipit augmentũ, nec decrementum.

DISTINCTIO XVIII.

De temporali proceſsione ſpiritus ſancti quantum ad proprietatem, per quam natus eſt temporaliter procedere.

PRæterea diligenter conſiderandum eſt, cum ſpiritus ſanctus dicatur donum & datum, vtrum & eadem ratione vtrunque nomen ei conueniat: quod vtique videri poteſt.

Quare ita eſſe uidetur.

Cum enim idem ſit ſpiritum ſanctum dari, & ſpiritum ſanctum donari, ex eadem ratione videtur ſpiritus ſanctus dici datum, & donum. Hoc etiam videtur Aug. ſignificare
ca.19. *in 15. Lib. de Trinit. cum ait.* Spiritus ſanctus intantum donum dei eſt, inquantum datur eis, quibus datur: apud ſe autem Deus eſt, etſi nemini datur. *Ecce aperte dicit Spiritum Sanctum donum appellari, quia datur. Si autem ex eo tantum appellatur donum, quia datur, non ab æterno fuit donum, quia non datur niſi ex tempore.*

Quare Spiritus Sanctus dicatur datum, uel donatum.

Ad quod dicimus, quia ſpiritus ſanctus & donũ dicitur, & datum ſiue donatum: ſed datum ſiue donatum ex eo tan

tum dicitur, quia datur vel donatur, quod habet tantum ex tempore.

Quare dicatur donum.

Donum vero dicitur non ex eo tantum qrod donetur, ſed ex proprietate quā habuit ab æterno: vnde & ab æterno fuit donum. Sempiterne enim donum fuit, non quia daretur, ſed quia proceſſit à patre & filio. Vnde Augu. in 4. Lib. de Trinit. ait, Sicut natum eſſe eſt filio a patre eſſe, ita ſpiritui ſancto donum Dei eſſe, a patre & a filio procedere. Hic aperte oſtenditur quòd ſpiritus ſanctus eo donum eſt, quod procedit à patre & filio, ſicut filius eo eſt a patre, qđ natus eſt ab eo. Non.n. idem eſt filio eſſe a patre, quo ſpiritui ſancto, ideſt non ea proprietate filius dicitur eſſe a patre, qua ſpiritus ſanctus. Nam filius dicitur eſſe a patre, quia genitus eſt ab eo. Spiritus ſanctus vero dicitur eſſe a patre & a filio, quia ſpiritus ſanctus eſt donum patris & filij, ideſt, quia procedit ab vtroque. Eo enim dicitur *ſpiritus, quo dodum: & eo donum, quo procedens. Vnde Aug. in 5. de Trin. ait, Spiritus ſanctus qui non eſt trinitas, ſed in trinitate intelligitur, in eo quod proprie dicitur ſpiritus ſanctus, relatiuè dicitur, cum & ad patrem & filium refertur: quia ſpiritus & patris, & filij ſpiritus eſt, ſed ipſa relatio non apparet in hoc nomine. Apparet autem cum dicitur donum Dei: donum eſt enim patris & filij, quia & a patre procedit, & a filio. Ecce his verbis apertè oſtenditur, eadem relatione dici ſpiritum ſanctum, & donum.* Donum autem, *quia procedit a patre & filio. Proprietas ergo qua dicitur ſpiritus ſanctus vel donum, proceſſio ipſa eſt, de qua poſt plenius agemus cum alijs. Cum ergo ab æterno proceſſerit ab vtroque & ab æterno donum fuit: non ergo ſpiritus ſanctus eo tantum dicitur donum, quia donatur, nam & ante fuit donum quam donaretur.* Vnde *Auguſt. in 5. Lib. de Trinitate. Semper ſpiritus ſanctus procedit, & non tempore, ſed ab æternitate procedit. Sed quia ſic procedebat, vt eſſet donabile, iam donum erat antequam eſſet cui donaretur. Aliter enim intelligitur, cum dicitur donum, aliter cum dicitur donatum: nam donum poteſt eſſe etiam antequam detur,*

Ca. 20. Ca. 11. Lib. & c. eiuſdem. Hæc d. et ſ. & di. 26. & 29. Cap. 15 Ca. 15

donatnm autem, niſi datum fuerit, nullo modo dici poteſt. Sempiterne ergo ſpiritus ſanctus eſt donum, temporaliter autem donatum. His uerbis aperte oſtenditur, quod ſicut ſpiritus ſanctus ab æterno procedit: ita ab æterno donum eſt, non quia donaretur a patre filio, vel a filio patri, ſed quia ab ęterno proceſſit donabilis.

Quæritur cui donabilis.

Sed quæritur cui donabilis: vtrum patri & filio, an tantum nobis, qui nondum eramus? Si autem non erat donabilis patri, & filio, ſed tantũ nobis, & ex eo donum erat, quia ſic donabilis procedat, videtur quod filius ſemper eadem ratione donum fuerit: quia ab æterno proceſſit a patre donabilis in tempore, nam & de filio legitur, quod datus eſt nobis.
Eſa. 9. *Ad quod dicimus, quia ſpiritus ſanctus nobis tantum, non patri vel filio donabilis proceſſit, ſicut & nobis tantum datus eſt. Et filius uere datus eſt nobis, & ab æterno proceſſit a patre, non ut donabilis tantum, ſed ut genitus qui & donari poſſet. Proceſſit ergo vt genitus, & donabilis: ſed ſpiritus ſanctus non procedit ut genitus, ſed tantum vt donum. Donum autem ſemper fuit, non ſolum quia donabilis, ſed quia ab vtroque proceſſit, & donabilis fuit. Vnde*
Ca. 14 circa finem. *Auguſt. in 5. de Trinit. ait, eo ipſo quod daturus erat eum Deus, iam donum erat etiam antequam daretur, & ideo donabilis eſt, ſed aliter donabilis, quam filius, nam & aliter datur, & aliter proceſſit quam filius: filij enim proceſſio genitura eſt, vel natiuitas: ſpiritus ſancti uero proceſſio, natiuitas non eſt: utraque uero ineffabilis eſt.*

Quod S.S. procedendo accepit non tantum ut eſſet donum, ſed etiam ut eſſet eſſentia.

Et notandum, quod ſicut filius naſcendo accepit non tantum ut filius ſit, ſed omnino ut ſit, & vt ipſa ſubſtantia ſit: ita & ſpiritus ſanctus a patre, & filio procedendo, accepit non tantum vt ſpiritus ſanctus ſit, uel donum, ſed etiam vt omnino ſit, & vt ſubſtantia ſit: quod vtique non accepit ex eo quod datur, nam cum non detur niſi ex tẽpore, ſi hoc haberet ex eo quod datur, accepiſſet ergo ex tempore vt eſſet
Ca. 15. *Vnde Auguſt. in 5. Lib. de Trin. Filius non hoc tantum ha-*

bet

bet naſcendo,vt ſit filius,ſed omnino vt ſit. Quæritur ergo,utrum S.S.eo quod datur, habeat non tantum ut donum ſit,ſed omnino ut ſit: Quod ſit,non niſi quia datur, ideſt ſi non habet eſſe niſi eo quod datur,ſicut filius naſcendo habet non tantum ut ſit filius,quod relatiue dicitur, ſed omnino ut ſit ipſa ſubſtantia,quomodo iam ſ.ſ.erat ipſa ſubſtantia cum non prius daretur,quam eſſet cui daretur? Non ergo *eo,quod datur,ſed procedendo habet ut ſit donum,& ut ſit eſſentia: ſicut filius,non eo,quod datus eſt,ſed naſcendo accepit non tantum vt ſit filius,ſed vt eſſentia.Vnde Aug.in* 15.*lib.de Trin. ait, Sicut filio præſtat eſſentiam ſine initio temporis,ſine mutabilitate naturæ de patre generatio, ita ſpiritui ſancto præſtat eſſentiam ſine ullo initio temporis, ſine ulla mutabilitate naturæ de utroque proceſſio.* Ca.26

Illatio ex prædictis apparens.

Hic oritur quæſtio.Si filius naſcendo habet non tantum ut ſit filius,ſed ut eſſentia: & ſ.ſ.procedendo non ut tantũ ut ſit donum,ſed ut ſit eſſentia,ergo & filius natiuitate eſſentia eſt,& ſ.ſ.proceſſione eſt eſſentia; cum alibi dicatur quod nec pater eo pater eſt quo deus,nec filius eo filius quo Deus,*nec ſ.ſ.eo donum quo deus:quia ut ait.* Aug.*in* 7.*lib. de Trin.His nominibus relatiua eorum oſtẽduntur,non eſſentia.Vnde poſt plenius agemus.Ad quod breuiter reſpondentes dicimus,quia nec filius natiuitate eſſentia eſt,ſed tãtum filius: nec ſ.ſ.proceſſione eſſentia eſt, ſed donum tantum: & tamen uterq; & ille naſcendo, & iſte procedendo accepit ut eſſet eſſentia.*Non enim,*ut ait* Hilarius *in* 5. *lib. de Trin.per defectionem,aut protenſionem, aut deriuationem ex deo deus eſt,ſed ex uirtute naturæ in naturam eãdẽ natiuitate ſubſiſtit filius:& ex virtute naturæ in naturam eandem proceſſione ſubſiſtit ſpiritus ſanctus.* Cap.2 Diſti. 26.27 & 29. Reſp. Penè in calce libri Ibidem paulo ſuperius

Exponit uerba Hilarij.

Quod ita intelligi poteſt,Ex patre,qui eſt virtus ingenita,naturam quam habet eandem filius natiuitate,id eſt, naſcendo,& ſpiritus ſanctus proceſſione,ideſt, procedendo habet.Vnde ipſe idem apertius eloquens,quod dixerat aperit, dicens: Natiuitas *(inquit)*Dei *non poteſt non eam,de qua*

profecta eſt,tenere naturam. Non enim aliud quam Deus *ſubſiſtit,quod non aliunde,quàm de Deo ſubſiſtit*. Ecce his *verbis aperitur,quomodo intelligendum ſit illud*, *De patre generatio præſtat eſſentiam filio,& de utroque proceſſio,præſtat eſſentiam ſpiritui ſancto*. Non *quia ille eſſentia ſit filius,& iſte eſſentia ſit ſpiritus ſanctus,imo proprietate perſonali,ſed quia & ille naſcendo, & iſte procedendo eſſentiam habet eandem,& totam,quæ in patre eſt*.

Quòd S.S.dicitur donum,& donatum.

Ex prædictis patet,quòd ſpiritus ſanctus ſempiterne donum eſt,& ex temporaliter datum,uel donatum.Ex quo ap
Diſt.14 *paret illa diſtinctio geminæ proceſſionis, de qua ſupra egimus.*Nam *ſecundum alteram proceſſionem dicitur donatū,uel datum, ſecundum alteram uero dicitur donum.*

Quomodo ſpiritus ſanctus ut donum, & ut donatum referatur.

Et ſecundum hoc.quòd ſempiterne donum eſt, refertur ad patrem,& filium: ſecundum hoc uero,quòd dicitur da-
Cap.14 *tum,uel donatum,& ad eum,qui dedit refertur,& ad eos, quibus datur:& eius dicitur eſſe,qui dat,& illorum,quib.*
Quòd *datur.Unde Aug.in 5.lib.de Trin.ait.Quod datum eſt,&*
aliter ſ. *ad eum,qui dedit refertur,& ad eos,quibus dedit. Itaque*
ſ.dici- *ſ.ſ.non tantum patris,& filij,qui dederunt,ſed etiam noſter*
tur no- *dicitur,qui accepimus.Spiritus ergo & dei eſt,qui dedit,et*
tur no. ſter,ali *noſter,qui accepimus: non ille ſpiritus noſter, quo ſumus,*
ter na- *quia ipſe eſt ſpiritus hominis,qui in ipſo eſt:quamuis & il-*
turalis, *lum ſpiritum,qui hominis dicitur, utique accepimus: ſed*
1. Cor.1 *aliter iſte,aliter ille,noſter dicitur. Aliud eſt enim quod ac*
Luc. 1. *cepimus, ut eſſemus: aliud quod accepimus ut ſancti eſſe-*
Nu. 11 *mus. Quòd autem ſpiritus S. noſter dicatur, ſcriptura oſtendit.Scriptum eſt enim de Ioanne,quòd in ſpiritu Heliæ neniret.Ecce dictus eſt Heliæ ſpiritus,quem accepit Helias ſcilicet ſ.ſ.Et Moyſi ait dominus, Tollam de ſpiritu ſancto quem iam dedi tibi.Ecce & hic dictus eſt ſpiritus Moiſi.Patet igitur,quia ſ.ſ.noſter dicitur ſpiritus: ſed quia nobis datus,& datus utique ad hoc ut ſancti eſſemus. Spiritus uero creatus ad hoc eſt datus,ut eſſemus.*

An filius poſſit dici noſter, ut ſpiritus ſanctus?

Hic quæritur, utrum & filius cum ſit nobis datus, dicatur, uel poſſit dici noſter? Ad quod dicimus, quia filius dicitur noſter panis, noſter redemptor, & huiuſmodi: ſed non dicitur noſter filius, quia filius dicitur tantum relatiue ad eum, qui genuit. Et ideo noſter filius non poteſt dici, ſed patris tantum. In eo autem quòd dicitur datus, & ad eum qui dedit, & ad eos, quibus datus eſt, refertur. Vt & ſpiritus ſanctus, qui etiam cum in ſcriptura (ut ſupra dictum eſt) dicatur ſpiritus noſter, uel ſpiritus tuus, vel illius (ut de Moiſe, & Helia dictum eſt) nuſquam tamen in ſcriptura occurrit ita dici ſ. ſ. noſter, vel tuus, vel illius, ſed ſpiritus noſter, uel tuus, vel illius, quia ſpiritus ſanctus eo dicitur, quo donum, & vtrumq; relatiue dicitur ad patrem, & filium, & hoc ſempiterna relatione. Si tamen aliquando dicitur donum noſtrum, accipitur donum pro donato, uel dato. Cum uero donum accipitur eo modo, quo ſpiritus ſanctus donũ patris, & filij dicitur, non hominis, ita & filius ſub hac appellatione non poteſt dici noſter; vt dicatur filius noſter: ſicut nec dicitur ſ. ſ. noſter; & tamen de filio dicitur, panis noſter: & de ſpiritu, ſpiritus noſter. Ille noſter panis, quia nos reficit, nobis datus: Iſte noſter ſpiritus, quia nobis inſpiratur a patre, & filio, & in nobis ſpirat ſicut vult. Vnde Aug. in 5. lib. de Trin. ait, Quod de patre natum eſt, ad patrẽ ſolum refertur, cum dicitur filius. Et ideo *filius patris eſt, & non noſter. Dicimus tamen & panem noſtrum da nobis, ſicut dicimus ſpiritum noſtrum.* Cap. 14 Mat. 6 & Luc. 11.

Vtrum S.S. ad ſeipſum referatur.

Poſt hæc quæritur, vtrum ſ. ſ. ad ſeipſum referatur: hoc enim videtur ex prædictis poſſe probari. Si enim quod datur refertur ad eum qui dat, & ad eum cui datur, & ſ. ſ. datur a ſeipſo, ut prædictum eſt, ergo refertur ad ſeipſum. Huius quæſtionis determinationem in poſterum differimus, donec tractemus de his, quę relatiue dicuntur de Deo ex tempore, in quibus datum, & donatum continentur.

HAEC eſt tertia pars huius partiſ, in qua Magiſter agit de ꝓceſſione ſpiritus ſancti temporali. Determinato.n. principio a quo ſpiritus ſanctus procedit: determinato et modo ſecundum quem procedit: determinat hic Magiſter proprietatem; ſecundum quã conuenit ei temporaliter procedere, & hæc proprietas eſt donum: & de hac in tota præſenti diſt. intendit agere. Diuiditur autem hæc pars in quatuor partes, ſecundum quatuor quæſtiones, quas mouet. In prima quærit, & determinat, utrum ſ.ſ. ſit donum, in quo alia dona donãtur. In ſecunda, quærit utrum ſ.ſ. ſit eadem ratione datum, & donum ibi. *Præter ea diligenter conſiderandum eſt &c*] In tertia quæritur, cum non ſolum ſ.ſ. ſed etiam filius ſit datus, quare non dicitur filius noſter, ſicut ſpiritus noſter: ibi. *Hic quæritur, utrum & filius cum ſit nobis datus, &c.*] In quarta, & ultima quærit, cum ſ.ſ. ſit donum relatiue, quomodo poſſit a ſe dari? ſi enim a ſe donatur, uidetur. ſ. ſ. ad ſe relatiue dici, & hoc facit ibi. *Poſt hoc quæritur utrum ſ.ſ. ad ſeipſum referatur &c.*] Cæteris partibus indiuiſis remanentibus, quia ſpecialiter ꝓſequitur quæſtiones prædictas. Media, ſiue ſecunda pars, quæ eſt de differẽtia doni, uel dati, habet quatuor partes. In prima quærit, & determinat, ꝙ non eadem ratione ſ.ſ. dicitur donum, & datum, quia donum eſt ab æterno, ſed datum ex tempore. In ſecunda uero contra hoc, ſcilicet, quòd ſ.ſ. ſit donum æternaliter, obiicit, ibi. *Sed quæritur, cui donabilis &c*] In tertia uero, quia in ſolutione dixerat quoddam dubium, ideo incidenter mouet, & determinat illud: ibi. *Hic oritur quæſtio, utrum filius naſcendo &c.* In quarta uero, & ultima redit ad primam ſolutionem oſtendens, ꝙ ſ.ſ. æternaliter donum eſt, quia eo ipſo eſt donum, quo procedit a patre, & filio, & ꝙ tẽporaliter eſt datum, uel donatum & hoc facit ibi. *Ex prædictis patet, quòd ſpiritus ſanctus, &c.*

Dub. 1. RElatio non apparet in hoc nomine ſpiritus &c. Videt dicere falſum: quia ſpiritus dicitur, quia ſpiratur, ergo refertur ad ſpirantem: ergo apparet in eo relatio. Item, uidetur ꝙ magis appareat quàm in hoc nomine donum, quia relatiua dicuntur, quæ hoc ipſum quòd ſunt, aliorum ſunt: ſed ſpiritus eo quòd ſpiritus habet eſſe a ſpirante, donum uero non oportet, quòd habeat eſſe a donante: ergo non uidetur in hoc tantũ apparere relatio. Reſpon. Dicendum, ꝙ tam donum, quàm ſpiritus dicitur relatiue, ſed tamen relatio magis apparet in hoc nomine Donum, quàm in hoc nomine Spiritus, quia donum ſemper dicit reſpectum ad dantem, ſpiritus autem non: imo poteſt accipi abſolute. Vel aliter dicendum, ꝙ Augu. non dicit quòd relatio non appareat in hoc nomine ſpiritus, ſed quòd non appareat in hoc nomine ſpiritus ſanctus. Quamuis enim dicatur eſſe ſpiritus ſpiratoris, non tamen dicitur eſſe ſpiritus ſanctus

ſanctus ſpiratoris.

AD ILLVD ꝙ obiicitur, ꝙ ſpiritus magis dicit habitudinē reſpicientem eſſe quàm donū: Dicendum, quòd uerum eſt in his, quibus accidit donum, ſed in ſpiritu ſancto, quia ideo eſt quia donum, non habet locum iſta obiectio.

Dub. 2. *Filius naſcendo accepit, &c.*] Videtē male dicere: quia in omni eo, quod ineſt filio per natiuitatem, diſtinguitur filius a patre, quia natiuitas eſt ꝓprietas diſtinctiua: ergo ſi filius naſcendo accepit, ut ſit eſſentia uel ſubſtantia: ergo pater in ſubſtantia diſtinguitur à filio. Item, quòd filius, naſcendo accepit, ſiue quod filius eſt, naſcendo eſt natum, ergo ſubſtantia eſt nata, ſi filius naſcendo eſt ſubſtantia. Omne enim quod naſcendo accepit, à natiuitate habet ortum. Reſp Dicendum, ꝙ aliqui diſtinxerunt iſtā locutionem. Filius naſcendo eſt diuina ſubſtantia, ſiue Deus, qa gerundium poteſt dicere concomitantiam, & ſic ſimpliciter eſt uera; uel cauſam, & ſic multiplex: quia cum dico filius eſt Deus, ſiue diuina ſubſtantia, tria dico, ſcilicet ſubiectum, cōpoſitionem, & prædicatum. Poteſt ergo hoc gerūdium [naſcendo] dicere cauſalitatē reſpectu ſubiecti, uel reſpectu compoſitionis, uel reſpectu prædicati. Si reſpectu ſubiecti, tunc eſt ſenſus: filius naſcendo, &c. id eſt, qui eſt filius naſcendo, uel qui naſcēdo habet, ut ſit filius, eſt Deus, & ſic eſt uera. Si reſpectu compoſitionis, ſic eſt ſenſus. Filius eſt Deus naſcendo. i. hoc prædicatum conuenit ſubiecto per natiuitatem; & ſic adhuc eſt uera locutio. Si reſpectu prædicati, ſic eſt ſenſus, filius ē deus, ſiue ſubſtantia diuina naſcendo, ita quòd naſci, ſiue natiuitas ſit principium, ſiue origo deitatis, & in hoc ſenſu eſt falſa. Magiſter tamen iſtam locutionem non diſtinguit, ſed ſimpliciter concedit, & ſatis probabiliter, quoniam prędicta diſtinctio non uidetur habere radicem. Cum enim gerundium natum ſit determinare compoſitionem, quia omnino nihil eſt dicere homo naſcendo, & huiuſmodi, & cum compoſitio prædicati, ſiue eſſentiæ, ſiue omniū, quæ attribuuntur filio, conueniant ſubiecto per natiuitatem: ideo habet ueritatem. Nec ualent obiectiones in contrarium adductæ, quia natiuitas non diſtinguit illud, quod per natiuitatem habetur, ſiue quod eſt in naſcente, ſed eum ſolum, qui naſcitur: & ideo non ſequitur, quòd ſubſtantia ſit diſtincta, nec ꝙ ipſa naſcatur, quamuis per generationem habeatur.

Nec filius natiuitate eſſentia eſt &c.] Videtur falſum dicere, quia cum naſcendo ſit eſſentia, pari ratione uidetur, quòd natiuitate, & hoc uidetur per auctoritatem Hilarii in litera. Reſpo. dicendum, quòd abſque dubio iſta eſt diſtinguenda. Filius natiuitate eſt diuina eſſentia, quia ablatiuus poteſt conſtrui in ratione formę, uel in ratione principii. Si in ratione formæ, ſic eſt falſa, quia natiuitas non eſt cauſa formalis reſpectu prædicati eſſentialis. Si in ratione principii, Dub. 3.

cipii, ſic habet ueritatem, quia omnia quæ conueniunt filio, conueniunt ei per natiuitatis originem Sed Magiſter quia ac cipit gerūdium in ratione prin cipii: ideo cum gerundio ſimpliciter concedit. Et quia accipit ablatiuum in ratione formæ, ideo cum ablatiuo ſimpliciter negat: magis enim iudicat ſecundū uſum loquendi, quàm ſecundum uirtutem ſermonis.

Dub. 4. *Non enim, &c per defectionem, aut protenſionem, &c*] Quæritur quomodo differunt illa tria. Reſpon. Quidam dicunt ſic, ꝙ per defectionem producitur aliqd de materia per formæ præexiſtentis corruptionem, ſicut ex grano frumenti herba. Per protenſionem producitur aliquid per præexiſtentis formæ permanētiam, & inductionem formæ artificialis, ſicut uas fit de argento. Per deriuationem, qđ producitur per præexiſtentis formæ permanentiam ſola locali mutatione, ut riuus ex fonte, & lacus ex riuo. Aliter poteſt dici, ꝙ materiale principiū ex quo res eſt, aut eſt materiale, & tranſiens formaliter, & ſic eſt defectio. Aut eſt materiale, & permanens, & ſic eſt protenſio. Aut eſt materiale, & permanens, & agens: & ſic eſt deriuatio, & horum exempla ſunt manifeſta.

Dub. 5. *Aliud eſt enim quod accepimus ut eſſemus, &c.*] Videtur male dicere, quia ſicut ſine ſpiritu Dei non poſſumus ſancti eſſe, ita nec eſſe: ergo uidetur, quòd ſ.ſ. non tantum accepimus, ut eſſemus ſancti, ſed etiam ut eſſemus. Reſpond. Poteſt ad hoc dici, quòd hoc dictum eſt per appropriationem. Quamuis enim a ſpiritu ſancto habeamus eſſe, & ſanctum eſſe, appropriate tamen habemus ſanctum eſſe: ideo non ſic accipi dicitur in noſtri eſſe productione, ſicut in ſanctificatione. Aliter tamen poteſt dici, quòd ſicut dare ordinatur ad habendum, ita & accipere: & quia nullus habet ſpiritum ſanctum, quantumcunque ſpiritus ſanctus operetur in eo, niſi qui poteſt eo frui, & omnis talis eſt ſanctus: ideo ſ.ſ. nō dicitur (proprie loquendo) dari, nec accipi, niſi ſanctis, & a ſanctis.

Dub. 6. *Tollam de ſpiritu tuo &c*] Contra, hoc non poteſt dici quantum ad ſubſtantiam: ergo quantum ad effectum, ſiue gratiam: ergo uidetur quòd gratia transferatur ab uno in alium. Si tu dicas hoc eſſe dictum per conformitatem. Obiicitur, quòd pari ratione poſſet dici, quòd tolleret de ſpiritu aliorum, & daret Moyſi. Reſpond. Dicendum, quòd illud intelligitur de ſpiritu quantum ad effectū, & hæc præpoſitio [de] importat conformitatem, ſimiliter & partialitatem, ſed non quantum ad partem conferentem, uel continentem ſecundum ueritatem, ſed ſecundum proportionem, quoniam effectus ſpiritus ſancti multoplus abundauit in Moyſe, quam in aliis: ut quòd alii quaſi partem gratiæ ſuæ uiderentur habere: & dicitur tollere quantum ad ſollicitudinem; quia dum dona ſpiritus ſanctus aliis ſunt communicata, ſolicitudo Moyſi eſt

diminuta

diminuta, & pars illius ſolicitudinis eſt alijs commiſſa, &c.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An ſpiritus ſanctus ſit donum, in quo alia dona donantur.

SVppoſito ex præcedentibus, quòd ſ.ſ. ſit donum, & quod donetur: ad intelligentiam huius partis ſex quærunt. Primo quæritur utrum ſ.ſ. ſit donum, quo omnia alia dona donãtur. Secundo utrum ſ.ſ. ſit donũ uel ab æterno, uel ex tempore. Tertio quæritur quid conueniẽtius dicatur de ſ. ſ. donum. ſ. an datum. Quarto utrum dona proprie cõueniãt ſpiritui. ſ. Quinto utrum donum ſit proprietas ſpiritus ſancti diſtinctiua. Sexto utrum ratione donabilitatis dicitur. ſ.ſ. noſter.

QVOD ſpiritus ſanctus ſit donum, quo omnia alia donantur, oſtenditur auctoritate, & ratione ſic. Apoſtolus 1. Corint. 12. Diuiſiones gratiarum ſunt: idem autem ſpiritus diuidit ſingulis prout uult, & loquitur de donis non tantum gratiæ gratum facientis; ſed etiam, quæ ſunt gratis datæ: ergo ſi per ſpiritũ ſanctũ dantur utraque, cum non ſit alia differentia donorum, ipſe eſt donum, in quo omnia alia donantur. ITEM. Auguſtinus 15. de Trinit. per donum qđ eſt ſpiritus ſanctus commune omnibus membris Chriſti propria quibuſque dona Dei dantur. ITEM. Ratione oſtenditur ſic. Spiritus ſ. eſt primũ donũ, ſed omne poſterius ad prius reducitur: ergo omne donum reducitur ad donum quod eſt ſpiritus ſanctus: ergo in omnibus donis ratio donationis eſt per ſ. ſ. ergo &c. ITEM. Omne donũ inquantum donum ex amore datur, alioquin non habet rationem doni, ſed ſ. ſ. eſt amor patris, & filii, ut dicit Auguſtinus, & habitum eſt ſupra, ergo &c. Diſ. 10

CONTRA. Iſido. Multis indiguis ſpiritu ſancto dantur dona ſ. ſ. ergo contingit alia dona donari ſine hoc, ergo non eſt donum, in quo omnia alia donantur. ITEM. Aliqua ſunt dona, quę approprianturfilio, utputa ſunt illa, quę dantur ad illuſtrationem intellectus: ergo ſi loquamur a proprietate, talia dona donantur in filio, ſiue per filium, non dono quod eſt ſpiritus ſanctus. ITEM. Filius datus eſt nobis. Eſa. 9. Paruulus natus eſt nobis, filius datus eſt nobis: ergo ſi datur per ſ.ſ. uidetur, quòd ſ.ſ. aliquam auctoritatem, uel influẽtiam habeat in filium: hoc autem eſt falſum: ergo non omnia alia dona donantur per ſpiritũ ſanctum. ITEM. Hoc oſtenditur per impoſſibile, eſto quòd intelligatur per impoſſibile ſpiritum ſanctum non eſſe, adhuc pater, & filius intelliguntur, ut liberales: alioquin ineſt eis liberalitas a ſpiritu ſancto, quod falſum eſt: ergo ſi intelliguntur liberales: ergo & donatores. ITEM. Si ſpiritus ſanctus eſt donum, in quo alia donantur: ergo doni eſt donum, & donationis eſt donatio: & ſi hoc, motus eſt motus, & relationis relatio, & hoc habet Philoſo-

loſophus pro inconuenienti. Cũ enim dependens non poſſit alterum determinare, erit ibi proceſſus in infinitum.

RESOLVTIO.

Spiritus ſanctus donum eſt quò omnia gratuita dona donantur; & quo uniuerſa Dei dona per exemplaritatis cauſam donantur.

RESP. Dicendum, quod cum dicitur, quod ſ. ſ. eſt donum, in quo omnia alia donantur; ablatiuus iſte poteſt accipi dupliciter: uel ita, quod dicat cõcomitantiam: uel ſic quòd dicat cauſalitatem. Si dicat concomitantiam, ſic intelligendo uniuerſaliter, falſum eſt: quia eſt ſenſus, quòd detur cum omnibus donis. Quædam enim ſunt dona, quæ ſemp ſunt cum ſpiritu ſancto, ut charitas, & ſapientia. Quædam quæ nunquam ſunt cum ſpiritu ſancto, ut timor ſeruilis. Quædam quæ aliquando ſunt cum ſpiritu ſancto, aliquando ſine, ut fides, prophetia, & huiuſmodi. Si autem particulariter intelligat de donis gratum facientibus, ſic uera eſt, & non habet inſtantiam. Poteſt iterum ablatiuus importare cauſalitatem, & hoc tripliciter. Vel ita, quod dicat ſimpliciter cauſalitatem: & in hoc non diſtinguitur nec a patre, nec a filio, quia oĩa dona ſunt a patre, & a filio, & a ſpiritu ſãcto. Vel ita ut dicat cauſalitatem, & ſub auctoritatem, & in hoc diſtinguitur a patre: ſed non a filio: quia pater & per filium, & per ſpiritum ſanctum donat. Vel ita ut dicat cauſalitatem, & ſubauctoritatem, & exemplaritatem, & ſic proprie ſpiritui ſancto conuenit. Ipſe enim pcedit per modum primi doni: ita quod omnis donatio recta & gratuita, poſt illam eſt, & ab illa accipit rationem donationis. Cõcedendum eſt ergo, quòd ſpiritus ſanctus eſt donum, quo omnia dona, ſcilicet gratuita, donãtur per concomitantiam, & quo omnia Dei dona donantur per exemplaritatis cauſam.

AD ILLVD, quod obiicitur primo de Iſido. iam patet reſpõſio, quòd ipſe loquitur de donis gratiæ gratis datæ, non gratum facientis. AD ILLVD, quod obiicitur ſecundo, quod quędam dona appropriantur filio, Dicendum, quòd de donis eſt loqui dupliciter, aut ratione eius quod ſubeſt, aut ſub ratione donationis. Ratione uero eius quod ſubeſt, aliqua dona appropriantur filio, ut ſapientia, & intelligentia, aliqua ſpiritui ſancto, ut charitas. Ratione uero donationis, omnia appropriantur. ſ. ſ. ratione iam dicta: quia per ipſum tanquam per primum donum donantur alia. AD ILLVD, quod obiicitur, quod filius eſt datus, & non a ſpiritu ſancto: reſponderi poteſt, quòd filius eſt datus ſecũdum humanam naturam, & hoc fuit per amorẽ. Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, ut filium ſuũ, &c. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd ſpiritu ſancto circunſcripto, adhuc manet ratio doni: Dicendum, quòd circunſcripto. ſ. ſ. eſt intelligere in Deo donorum cauſalitatem, & ſubauctoritatem, ſed non exemplaritatem donationis ſub ratione donationis: quia non intelligitur proceſſus amoris, & hoc ultimo dicitur proprie conuenire ſpiritui ſancto. AD ILLVD, quod obii-

obiicitur, ꝙ tunc eſt donum doni: Dicendum, quòd motus non eſt motus, ut termini: ſimiliter nec relationis relatio, tamen ut principii, & motus eſt motus: qa motus eſt principium motus, & relatio relationis, & ſic dicitur donum doni: & quia in cauſando ſtatur in primo, cum ſit primum donum, non eſt abire in infinitum. Preterea donum in diuinis ueram hypoſtaſim dicit.

QVAESTIO II.

An Spiritus Sanctus ab æterno, uel ex tempore donum ſit?

Ca. 19. paulo poſt medium. Ca. 15. VTRVM ſpiritus ſanctus ſit donum ab æterno, uel ex tẽpore. Et, quòd ex tempore, uidetur. Aug. 15. de Trin. eo donum eſt quò datur quibus datur: ſed datur ex tẽpore; ergo &c. ITEM. 5. de Tri. eo donum dicitur quo daturus ipſum erat Deus: ſed cõſtat, ꝙ daturus erat ex tempore: ergo ſi donum eſt æternum, temporale eſt cauſa æterni. ITEM. Videtur per rationem. Donum enim non tantum dicit comparationem ad dantem: ſed etiam ad eum cui datur: ergo poſito dono ponitur dans & recipiẽs; quia relatio ponit extrema; ſed recipiens eſt creatura: ergo &c. ITEM. Donum addit ſupra datũ, quia donum eſt datio irredibilis: ergo ſi ſ. ſ. non eſt datus niſi ex tempore, nec eſt donum niſi ex tempore. ITEM. Sicut filii eſt generari, ita doni eſt donari: ſed non eſt filius antequam generetur: ergo nec donum antequã donetur: ſed donatur tantũ ex tempore: ergo &c.

Cap. 15 circa finem. CONTRA. Augu. 5. de Trin. quia ſpiritus procedebat ut eſſet donabilis, iam donum erat; ſed procedere ut donabile, hoc eſt æternum: ergo & donum ab æterno. ITEM. Idẽ expreſſius. ſ. ſ. ſempiternè donum eſt, temporaliter uero datur. ITEM. Hoc ipſum uidetur ratione: quia ubi eſt amor gratuitus, ibi eſt gratia doni: ſed ab æterno eſt in Deo ponere amorem gratuitum: ergo & donum. ITEM. Vbi eſt perfecta ratio liberalitatis, ibi eſt donum. ſed in diuinis ab æterno eſt perfecta ratio liberalitatis: ergo &c. ITEM. Sicut ſe habet ratio uerbi ad rerum productionem, ſic ſe habet ratio doni ad gratiarũ diſtributionem; ſed ante rerũ productionem in principio fuit uerbum: ergo ante gratiarũ collationem in principio fuit donum.

RESOLVTIO.

Et ab æterno & ex tempore: ab æterno ut donabilis: ex tempore ut donatus.

RESP. Dicendum, ꝙ cum donũ dicat reſpectum ad eum cui datur, hoc poteſt eſſe tripliciter, uel ſecundum actum, uel ſecundum habitudinem, uel ſecũdum aptitudinem. Si ſecundum actum; hoc modo dicitur donum: quia datur. Si ſecundum habitudinẽ, hoc modo dicitur donum; quia donãdum aliqñ. Si ſm aptitudinẽ, hoc mõ dicitur donum: quia donabile. Secundum primam acceptionem, dicitur tẽporaliter: ſed ſecundum ſecundam & tertiam dicitur æternaliter, & ĩ his tribus ſenſibus accipit Aug. Cõcedendum eſt ergo, ꝙ ſecũdum aliquam acceptionem donum Dei dicitur æternaliter, ſicut ꝓbant rationes inductæ ad ſecundam partem.

AD ILLVD uero, qđ obĳ in con-

contrariũ, Dicendũ, ꝙ procedit de dono, ut dicit actum donationis, & ſic ex tempore dicitur, unde non ualet obiectio. AD ILLVD, quod ſecundo obiicitur, ꝙ eo dr̄ donũ quo daturus &c. Dicendum, ꝙ ſm̄ iſtam acceptionē dr̄ æternaliter: quia non dicit reſpectum ad creaturam ſm̄ actũ: ſed ſm̄ habitum, ſicut & prædeſtinatio. Quod ergo obi, ꝙ tunc tempora e eſt cauſa æterni, Dicēdum, ꝙ illud participium, daturum, duo importat. ſ. ordinationē ad dandum, & actũ ordinationis: & ordinatio eſt æterna, licet actus ſit temporalis, & tunc ablatiuus non dicit cauſalitatē rōne actus; ſed ratione ordinationis. Poſſet tñ dici, ꝙ dicit cauſã conſequentem, non conſequentis. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ dicit relationē ad extrema, Dicēdũ, ꝙ relatio actualis ponit utrũque extremum in actu, non autem relatio habitu: ſicut patet, ꝙ Deus æternaliter dr̄ exēplar creaturæ temporalis. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ donũ addit ſupra datum, Dicendum, ꝙ donũ in quibuſdam conſe ,uitur ratio nem dati: utputa ſunt illa, q̃ de ſe non dicunt liberalitatem, niſi prout additur eis ratio communicationis, ut liber, cultellus, & huiuſmodi. In aliquo datum cōſequitur rationem doni, ut puta eo qđ ex ſe importat liberalitatem ēt ſi nunquam detur donũ, ut eſt amor, & ſic conuenit ſpiritui ſ. AD ILLVD, quod obi, ꝙ ſicut filii eſt generari &c Dicendum, ꝙ falſum eſt; quia generari dicit emanationem filii, quę ſm̄ rationem intelligendi precedit filium, Vnde impoſſibile eſt, ꝙ ſit niſi generetur. Donari autem non ſolum dicit doni emanationem; ſed amplius dicit eius communicationem, & hoc conſequitur eſſe doni, & ideo non dicitur donum ex tempore, quãuis donetur ex tempore.

QVAESTIO III.

An donum, uel datum conuenientius de ſpiritu ſancto dicatur?

VTRVM conuenientius dicatur de ſpiritu ſancto donũ, quam datum. Et ꝙ tam conuenienter dicatur datum ut donũ, uidetur Iaco. 1. Omne datum optimum & omne donum perfectũ deſurſum eſt: ergo a ſ. ſ. ſunt data ſicut & dona; ergo ſicut ad ipſum transfertur ratio doni, ita & dati. ITEM. Mobilis & moti eſt eadem rō: ergo ſimiliter dati & donabilis; ergo ſi donum dicitur in ratione donabilis, datum uero in ratione actualitatis dati, ergo eadem eſt ratio doni & dati: ergo &c. ITEM. In quolibet genere perfectior eſt actus, quã potentia; ergo cum datum dīcat in actu, donum in potentia, perfectius exprimitur aliquid cum dicitur datum, quam donũ: ſed quod maioris eſt pfectionis, magis proprie conuenit Deo: ergo &c. ITEM. Quãdo aliqua duo dicũtur de aliquo, quorum unum eſt ratio dicendi alterum de eodem; illud conuenientius dr̄ qđ eſt rō dicendi; ſed datum, & donum dicitur de ſ. ſ. & ut uult Augu. eo donum dicitur, quia daī: ergo magis proprie dr̄ datum. 2. Met. 4. 5. de Trinit. capi.

CONTRA. Datum conuenit. ſ. ſ. ſolum ex tempore: ſed donũ æternaliter: ergo magis proprie dicitur donum. ITEM. Si nũquã actu

actu daretur,donum eſſet,& ſpiritus eſſet:ergo uidetur,ꝙ magis proprie cõuenit ei donũ. ITEM. Glo.ſuper illud Iac.1.Omne datũ optimum &c.dicit,ꝙ datum dicitur quo ad naturalia, donũ quo ad gratuita. Si ergo gratuita aptius approprianiantur ſ.ſ. qui ſanctificat,quam naturalia: ergo melius in diuinis dicitur de ſ.ſ. donum,quam datum. ITEM. Donũ eſt datio irredibilis:ſed quicquid Deus dat irredibiliter dat: quia cum det nihil poteſt recipere: ergo in diuinis datum rationẽ habet doni, & induit eius rationem: ergo conuenientius ibi dicitur donum quam datũ.

RESOLVTIO.

Quia datum tempus concernit, donum uerò à tempore abſtrahit, conuenientiùs hoc quàm illud de ſpiritu ſancto dicitur.

RESP. Dicendum, ꝙ quãuis in diuinis utrunque dicat̃ & datũ, & donum, tamẽ conuenientius dicitur donum. Et huius duplex eſt rõ. Vna quidem eſt: quia datum cum ſit participium, uel nomen uerbale, concernit tempus: donum autem a tẽpore ſubtrahit: & ideo quia omnia dona ſupra tempus ſunt, conuenientius dicitur in diuinis donum ꝗ datum. Alia ratio eſt: quia donũ ſupra rationem dati addit conditionẽ liberalitatis, ſiue irredibilitatis,quæ eſt conditio magnæ nobilitatis:& iõ maxime competit diuinis:& hæc eſt ratio quare donum approprìatur gratuitis donis non tantum ipſi ſ.ſ.qui eſt pricipiũ gratuitorũ donorũ.

ET ex hoc patet reſponſio ad illud de auctoriaate bea. Iaco.

AD ILLVD,qđ obiicit̃,ꝙ mobilis,& moti eadẽ eſt ratio: dicẽdum, ꝙ non eſt ſimile de mobili & moto,& de dono & donato. Quia motũ eſſe addit ſupra mobile actum,& dicit totum qđ dicit mobile. Sed datum non dicit totum quod dicit donũ,quãtũ eſt de generali intellectu nominis, niſi approprietur. Donũ enim eſt datio irredibilis,& hoc melius patebit in 4. ꝓblemate. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ actus eſt perfectio potentiæ. Dicendum,ꝙ aliquid eſt in potentia ad actum dupliciter. Aut propter imperfectionem agentis. Aut propter defectum ſuſcipiẽtis. Si ſit potentia, primo modo, tunc actus eſt perfectio potentiæ. Si aũt ſecundo modo, nõ eſt perfectio. Vnde ſi dicatur, ꝙ ſol actu lucens põt domũ illuminare quæ nõ eſt aperta, & domum apertã illuminat, nulla omnino maior notatur ꝑfectio quã ante. Sic intelligẽdũ eſt de donabilitate & actuali donatione. AD ILLVD,qđ obĩ,datum eſt rõ dandi donũ:quia ideo donũ, quia dat̃. Dicendum,ꝙ non eſt tota ratio, ſicut dicitur in litera, ſed ſolum in comparatione ad eum cui datur. Vel poteſt dici quantũ a parte noſtri intellectus:iõ donum dicitur,qa datur:ſed tamen a parte rei eſt: econuerſo: quia ideo datur:quia donum eſt

QVAESTIO IIII.

An propriè donum de ſpiritu ſancto in diuinis dicatur?

VTRVM donũ proprie conueniat ſpirituiſan. & ꝙ ſic uſ. Aug.5.de Trin. Sicut in Trinitate non eſt uerbũ niſi filius: ita nec donum niſi ſ.ſ. ITEM. Donũ dicit emanationem per modum libe- Ca. 15.

liberalitatis, hoc aũt eſt propriũ ſolius.ſ.ſ.ergo &c. ITEM. Donũ Dei dicitur relatiuè ad donantẽ, ſed donans non tñ eſt pater, immo etiam filius: quia uterq; eſt mittens:ergo donum dicitur relatiue ad patrem & filium, & ſi hoc diſtinguitur ab utroque:ergo nec pater, nec filius, ſed ſolũ ſ.ſ.dicitur propriè donum.

CONTRA. Donum dicitur in habitu, ſed datũ dicitur in actu: ergo datum addit ſupra donum: ergo cui conuenit eſſe datum,& ratio doni. Sed datum conuenit Trinitati;quia tota Trinitas dat ſe:ergo & donum, non ergo propriè ſpiritui ſancto. ITEM. Donũ dicit reſpectum ad dãtem, & ad eũ cui datur, ſi ergo eſt propriũ ſpiritus ſancti,aut propter reſpectum ad dantẽ,aut recipientem. Non propter reſpectum ad recipientem;quia ſimiliter filius datus eſt nobis, & magis etiam datus quam ſpiritus. Si uero ad dãtem. Contra,filius dicitur procedere a dante.ſ.a patre:ergo uidetur ſecundum communem rationem filio conuenire. SI DICAS, quod filius non procedit ꝑ modum donabilis, neque quomodo datus eſt: ſed quomodo natus. Contra, filius ſic ab æterno procedit, ut temporaliter eſſet miſſibilis;quia eo mittitur filius quo generatur; ſed miſſio non eſt aliud quam donatio: ergo filius proceſſit ut donabilis. ITEM. Si datus eſt filius ex tempore, aut erat ad hoc habilis ab æterno aut non. Si ſic, ergo proceſſit ut donabilis, Si non, ergo aliquid conuenit ex tempore filio, quod repugnat æternæ emanationi,quod eſt inconueniens.

ITEM. Regula eſt, quòd omne nomen dicens reſpectum uel effectum ad creaturas, eſt commune tribus: ſed donum eſt huiuſmodi:ergo &c.

RESOLVTIO.

Cum ſpiritus ſancti proprium ſit ſecundum rationem liberalitatis procedere: & eius proprium erit donum uel donabile dici.

RESP. Dicendum, quod ſicut patet ex uerbis Aug. Donum dicitur in diuinis propriè, ſiue perſonaliter, non eſſentialiter: ſicut uerbum propriè dicitur de filio: Datum autem poteſt accipi & eſſentialiter,& perſonaliter: ſiue propriè, & communiter: tota.n. trinitas dat ſe,& tamen pater & filius propriè dant ſ.ſ. Propter hoc notandum, quod datum de ſui ratione idem eſt, quod communicatum. Poteſt igitur hoc, quod eſt[datum]dici communicatum ex liberalitate, & ſic eſt commune toti trinitati. Vel ex liberalitate & auctoritate, & ſic conuenit.ſ.ſ.& filio: qui habent ſubauctoritatẽ reſpectu patris: Vel poteſt dici datum ex liberalitate & auctoritate non tantum communicatum, ſed etiam productum: & hoc modo propriũ eſt ſ.ſ.cuius proprium eſt procedere ſecundum rationem liberalitatis: & ita ſecundum rationẽ doni uel donabilis. Et hoc modo donum, uel datum æquiualent. Differunt tamen:quia datum dicit communicationem in actu, ſed donum in habitu. Et concedendum eſt, quod donum propriè dicitur in diuinis de ſ.ſ.

15. De tri.c.19

Idẽ ſentit D. Tho.1. part.q. 38.art. 2.

AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ datũ addit ſupra donũ, dicendũ quod ſm'cõem acceptionẽ dati & do-

& doni aliquid dicit donũ, ultra quàm datum, & datum ultra q̃ donum. Donum ultra quã datũ, importat emanationem per modũ liberalitatis. Datũ uero ultra q̃ donum importat actum cõicationis: quia donum dicit habitum: & ideo quia illud quod addit donum ſupra datum eſt perſonale: ideo donum eſt proprie perſonæ ſ.ſ. AD ILLVD, quod quæritur, ratione cuius reſpectus dicatur donum proprie, iam patet reſponſio: quia ratione reſpectus ad dantem: non (inquam) ratione reſpectus ſimpliciter, ſed rõne talis reſpectus: quia emanat per modum donabilis, quod eſt proprium ſ.ſ. Quod ergo obiicitur, quod emanat per modũ donabilis filius, dicendum, q᷑ falſum eſt. Quamuis enim donabilitas ſiue liberalitas communicetur filii generationi, non tamẽ eſt ratio emanãdi: quia cõicatur æternaliter: ideo datur temporaliter: ſed quia non eſt rõ emanãdi: ideo non emanauit filius ut donum, ſed ſolũ ſ.ſ. AD ILLVD, quod ultimo obiicitur de reſpectu ad creaturam. Dicendũ, q᷑ hoc intelligitur de illo nomine, quod importat ſolum reſpectũ ad creaturam, non perſonæ ad perſonam: donum autẽ utrunque importat, ideo non habet hæc regula locum.

QVAESTIO V.

An donum, uel donabilitas ſit proprietas diſtinctiua ſpiritus ſancti?

VTRVM donabilitas, ſiue donum ſit proprietas diſtinctiua ſ.ſ. Et q̃ ſic uidetur, dicit. n. Augu. 5. de Tri. eo eſt donũ quo ſpiritus: ſed ſpiritus eſt proprie- *Elicitur ex cap 15. & 16.* tas diſtinctiua: ergo & donum. ITEM Auguſt. 15. de Trin. aſſignãs differentiam proceſſionis filii & ſ.ſ. hanc ponit, quod ille procedit per modũ nati, ſed iſte per modũ doni: ergo ſi hæc differentia attenditur penes proprietates diſtinctiuas ut patet: quia natiuitas eſt proprietas filii: ergo & donabilitas, ſiue donũ eſt proprietas ſ.ſ. ITEM. Hoc ipſum uidetur rõne: quia omnis proprietas ſecundũ quã perſona differt ab oĩbus aliis, eſt perſonę proprietas diſtinctiua: ſed donum ineſt ſoli perſonæ ſ.ſ. & ſemper: ergo eſt proprietas eius perſonalis. ITEM Proprietates in diuinis ſunt relationes, ſed Aug. dicit in 5. de Tri. q̃ relatio ſecundum quam refertur. ſ.ſ. ad patrẽ & filium, magis apparet in hoc nomine, donum, quã in hoc nomine, ſpiritus: ergo utraque eſt perſonalis. *Ca. 11.*

CONTRA. Nihil dicens reſpectum ad creaturas eſt ꝓprietas diſtinctiua perſonæ: quia omni reſpectu ad creaturã circũſcripto tenet diſtinctio ꝑſonalis: ſed donum dicit reſpectum ad eũ cui datur: ergo &c. Si dicas, q᷑ non eſt proprietas ſecundũ comparationem quã habet ad creaturas, ſed ad dantem: pari rõne miſſio erit proprietas diſtinctiua, cum dicat reſpectũ ad mittẽtẽ. ITEM. Omnis proprietas diſtinctiua dr̃ ab actu, non ab habitu. Vnde pater dicitur, q̃a generat, filius q̃a generatur, ſpiritus uero ſ. quia ſpiratur: ſed donum non dicitur ab actu donandi, ſed ab habitu, alioquin diceret ab æterno: ergo &c. ITEM. Nullius alterius perſonæ proprietas diſtinctiua accipit

in relatione ad creaturã, uel dicit reſpectũ: ſed donũ dicit hoc, & ergo nõ eſt proprietas diſtinctiua. Item, Si donũ eſt proprietas diſtinctiua ſ.ſ. & eius notio, tũc ergo ſ.ſ. amor nõ eſt proprietas: quia ſi ſ. & amor eſt proprietas: ergo ſunt ſeptẽ notiones, qđ eſt contra communem opinionem omnium. Si dicas, quod eadem importantur per hæc tria nomina: ergo uidenť nomina ſynonyma, ut Marcus Tullius: ꝙ eſt ęque magnũ inconueniens: ergo &c.

RESOLVTIO.

Et quidem, prout actum dicit.

Resp. Dicendum, qđ ad hoc dixerunt aliqui, qđ donũ dupliciter eſt in diuinis conſiderare, uno mõ prout dicit reſpectũ ſolũ ad donatorẽ, & hoc mõ dicit Aug. quod eo dr donum, quo ꝓcedit: & ſic dicunt, quod donum eſt ꝓprietas diſtinctiua ſ.ſ. Alio modo dicitur donũ prout dicit reſpectum ad eum cui datur, & ſic non dicit proprietatem diſtinctiuã, ſed conſequens ad proprietatẽ diſtinctiuam. Sed illud non uidetur poſſe ſtare, nã donũ ſemper aliquã comparationẽ dicit ad eũ cui datur. Intellecto n. quod nõ ſit donabilis alicui, impoſſibile eſt intelligere, quod ſit donum. Et ꝓpͤ hoc eſt aliter dicendum, ſicut prius tactum eſt, quod donũ præter reſpectũ, quẽ importat ad dantem, importat reſpectu ad eum cui datur. Sed hoc poteſt eſſe tripliciter. Vel ſecundum actum, ut quia datus. Vel ſecundum habitum, ut quia dandum. Vel ſecundum aptitudinem, ut quia donabile: & iſte reſpectus adeò coniunctus eſt primo, ut primus ſine hoc non poſſit eſſe, nec intelligi: imo de neceſſitate ſequiť ſi procedit ꝑ modum doni, ꝙ ſit donabilis: & iõ ſequens reſpectus non aufert primo, quin ſit proprietas diſtinctiua. Dicendum ergo, quod eſt ꝓprietas diſtinctiua ratione primi reſpectus, ſecundo reſpectui nõ repugnante, ſed conſonante.

Ex hoc patet rñſio ad primum, quia ille reſpectus talis eſt, ꝙ non põt circunſcribi ſm aptitudinem ob emanationem per modum liberalitatis. Et patet, quod non eſt ſimile de miſſione: quia dicit reſpectum ſecundum actum, non ſecundum aptitudinem.

Ad illud, quod obiiciť, qđ proprietas diſtinctiua debet dicere actum. Dicendum, qđ donũ dicit duplicem reſpectũ, & rõne huius dicit comparationem ad duplicẽ actũ. Rõne primi reſpectus dicit actum proceſſionis, ratione ſecundi dicit actum cõicationis. Primum actum importat in actu, ſecundum in habitu: & rõne primi eſt proprietas diſtinctiua, non rõne ſecundi. Ad illud, quod obiicitur, quod in alia perſona hoc non eſt: Reſpondet quidam, quod ſ.ſ. eſt tertia perſona, ideo nobis ſecundũ rationẽ intelligendi immediatior, & iõ proprietas eius ſumitur in comparatione ad nos, non ſic in aliis. Aliter põt ſolui per interemptionem: quia ſicut donum reſpectum dicit ad creaturas, ita & hæc proprietas, quæ eſt uerbum, ut intra patebit. Ad illud, quod obiicitur de pluralitate notionũ, dicendum, qđ ſpiritus, amor, & donum eandẽ proprietatem dicunt rõne differentem. *Diſ. 27 arti. 2. q. 1.*

tem. Eandem (inquam) notionē dicunt: quia dicunt comparationem ad idem & dicunt eandem emanationem, ſed tamen differenter eam nominant. Nam ſpiritus dicit eam principaliter per comparationem ad unū producētē, quæ eſt uis ſpiratiua. Amor principaliter quantum ad modum emanandi, quia ut nexus. Donum uero quantum ad reſpectum conſequentem. Et ſimiliter emanationem uerbi contingit tripliciter ſignificari, ſcilicet per hoc nomen, filius, imago, & uerbum. Quia a ui naturæ, filius: quia per modū expreſſum, imago: quia aliis expreſſiuum: ideo uerbum. Similiter a ui ſpiratiua, ſpiritus: quia per modū nexus, amor: quia natus connectere, donum. Et ſic patet, quod una eſt notio; aliter, & aliter nomina ta ſecundum rationes conſequētes: ideò nō eſt ibi ſynonymia.

QVAESTIO VI.

An ſpiritus ſanctus ratione donabilitatis, ſpiritus noſter, dicatur?

VTRVM rōne donabilitatis dicatur ſpiritus noſter. Et quod ſic, uidetur: quia noſter dicit poſſeſſionē, ſed nos non habuimus aliquid diuinū niſi per largitionem & donationē: ergo cū ſ.ſ. dicat quid diuinū, quod dicatur noſter, hoc eſt ratione donabilitatis. ITEM. Hoc ēt uidetur: quia etiam dicitur ſ. noſter, non autem dicitur filius uel pater noſter: ergo propter aliquam proprietatem, quæ eſt in ſ.ſ. & nō in patre & filio: ſed hoc nō eſt niſi donabilitas: ergo &c. ITEM. Antequam ſ.ſ. habitet in nobis, nō dicitur noſter: ſed inhabitat per donationem: ergo dicitur noſter ratione donabilitatis: ergo cū donabilitas ſit proprietas pſonalis, nō eſſentialis: uidet̄ ſolū dici de perſona. ſ.ſ. hoc autem falſum: quia dicitur Deus noſter. ITEM. Si ratione donabilitatis: ergo cōſtat, quod nō per cōparationem ad dantem, ſed ad eum cui datur: ſed filius datus eſt nobis ēt magis quam ſ.ſ. ergo &c. ITEM. Si ratione donabilitatis: ergo debet conuenienter dici donū noſtrum. ITEM. Si ratione donabilitatis, cum ergo donabilis ſit nobis tam inquantū ſanctus, quàm inquantum ſpiritus, melius debet dici ſpiritus ſanctus noſter, quod tamen non dicitur. Quæritur ergo generaliter qbus poſſet dici noſter.

RESOLVTIO.

Et ratione donabilitatis, & ratione reſpectus, quem importat ad nos: quia Spiritus dicit reſpectū ad illum, cui inſpiratur.

RESP. Dicendum, quod meū, & noſtrum, dupliciter poſſunt attribui alicui: uel mediante compoſitione, uel immediate. Si mediante compoſitione, ſic de ſe ponunt propriam habitudinem circa terminum ſ. habitudinem poſſeſſionis, ut cum dicitur, hoc eſt meum: & hoc modo quia omnis qui habet ſpiritum Dei, habet Deum, & omnia quę ſunt Dei: hoc modo meum, & noſtrum, uel tuum poteſt dici de omni, quod in Deo eſt communiter: ſed magis proprie de filio: quia datus eſt nobis per incarnationem: maxime autem de ſ.ſ. qui eſt pignus æternæ hæreditatis. Vnde concedendū,

quod ratione donabilitatis pót inter alias perſonas ratio poſſidendi appropriari ſ.ſ. Poteſt ét hoc,quod eſt[noſtrum] attribui alicui immediate, & ſic non dicit habitudiné poſſeſſionis : ſed tantum rationé habitudinis importat æ per terminum,cui unitur:ſic enim nulli unitur,niſi qđ importat reſpectum explicite ut pater noſter,uel meus:uel implicite,ut liber meus, id eſt poſſeſſio mea. SECVNDVM hoc notádum,quod nó dicitur meus, uel noſter de aliquo, niſi ſecundum illud nomen,ſecundum quod dicitur hoc eſſe huius Hoc autem eſſe huius,poteſt dici ſecundum triplicem habitudinem. Aut informationis, ut albedo Petri,& hanc habitudinem importát nomina, quæ ſignificant in abſtractione:& quia nihil diuinum cóparatur ad nos ſecundum habitudinem informationis.ideo nó poteſt dici de nominibus abſtractionis,noſter: ideo non dicitur deitas noſtra, nec æternitas noſtra. Poteſt etiam ſecundo dici hoc eſſe huius,ſecundum habitudinem cauſalitatis, & hác habitudinem important nomina quæ dicunt actum,ut creator,& quia hanc habitudinem omnino habent diuina ad nos: ideo bene de talibus omnibus nominibus dicitur,noſtrum. Poteſt etiam tertio modo hoc eſſe huius,ſecundum habitudinem correlationis; & hác habitudinem important nomina relatiua. Sed hæc ſunt dupliciter : quia quædam dicunt reſpectum perſonæ ad perſonam. Quædam autem reſpectum ad creaturá. De his, quæ dicunt reſpectum ad perſonam,non dicitur meus, uel noſter. De his autem quæ ad nos, ut dominus,magiſter,recte dicitur,noſter. Dicendum: ergo qđ donabilitas quantum ad ſecundum modum dicendi, noſtrum: nihil facit: ſicut probant rationes ſecundo inductæ: ſed hoc facit reſpectus: quia ſpiritus dicit reſpectum ad illum cui inſpiratur,& hoc ſumus nos:ideo dicitur ſpiritus noſter. Similiter DEUS:qa imponitur ab actu qué habet circa nos,ut dicit Damaſ. ideo dicitur DEUS noſter. Eſt ergo regula , quod de his dicitur noſter, quæ dicunt reſpectum ad nos ſecundum habitudiné cauſalitatis, uel correlationis: & ſic patent omnia obiecta. *Lib. 1. Orth. fi dei. ca. 12.*

DISTINCTIO XIX.

PARS PRIMA.

De proprietatibus, & conditionibus quodammodo eſſenrialibus, & quodammodo perſonalibus Trinitatis, & unitatis.

VNC poſtquàm coæternitatem trium perſonarú pro modulo facultátis noſtræ inſinuauimus, iam de earundem æqualitate aliquid eloqui ſupereſt. Fides enim catholica ſicut coæternas,ita & coæquales tres

perſonas aſſerit. Aequalis eſt enim in omnibus patri filius, & patri & filio ſpiritus ſanctus. Quia (ut Auguſt. in Lib. de fide ad Petrum, breuiter aperiens quomodo intelligatur æqualitas, docet) nullus horum alium ut præcedit æternitate, aut excedit magnitudine, aut ſuperat poteſtate: quia nec filio, nec ſpiritu ſancto (quantum ad naturæ diuinæ unitatem pertinet) ante anterior, aut maior eſt pater: nec filius ſpiritu ſancto. Aeternum quippe & ſine initio eſt, quod filius de natura patris extitit: & æternum ac ſine initio eſt, quòd ſpiritus ſanctus de natura patris filijque procedit. Ob hoc ergo tres vnum rectè credimus, & dicimus Deum: quia una prorſus æternitas, vna immenſitas, vna naturaliter eſt trium perſonarum diuinitas. Ecce breuiter aſſignauit Aug. in quo trium perſonarum conſiſtat æqualitas, ſcilicet quia alia aliam non excellit, aut æternitate, aut magnitudine, aut poteſtate. cap. 12

Quod æternitas, magnitudo, & poteſtas in Deo unum ſint.

Cumque enumerentur iſta quaſi diuerſa, in Deo *tamen vnum & idem ſunt: ſcilicet eſſentia diuina ſimplex, & incommutabilis. Vnde Augu. in Lib. 7. de Trin.* Non *alio magnus, alio Deus eſt, ſed eo magnus, quo Deus: quia non eſt illi aliud magnum eſſe, aliud Deum eſſe.* Eadem *quippe eius magnitudo eſt, quæ virtus, & eadem eſſentia, quæ magnitudo. Pater ergo & filius ſimul vna eſſentia, & vna magnitudo. Ita etiam & potentia Dei, eſſentia diuina eſt. Vnde Aug. in 7. Lib. confeſ. Voluntas & potentia Dei,* Deus *eſt.* cap. 1. Cap. 4. Pſ. 10 *Aeternitas quoque* Dei *eſſentia diuina eſt. Quod Auguſt. oſtendit ſuper illum locum Pſal. In generatione anni tui. Eſt generatio generationum quæ non tranſit, collecta de omnibus generationibus, id eſt, ſanctis. In illa erunt anni* Dei, *qui non tranſeunt, id eſt, æternitas* Dei. *Non enim ſunt aliud anni Dei, aliud ipſe, ſed anni Dei, æternitas Dei eſt. Aeternitas vero ipſa Dei ſubſtantia eſt, nihil habēs mutabile. Inconcuſſe ergo teneamus, quod vnum et idem eſt, ſ. eſſentia diuina, Dei æternitas, potentia, magnitudo: & tamen conſueuit ſcriptura hæc, & his ſimilia quaſi diſtincte* Quod æternitas Dei, Deus eſt.

ponere. In his ergo verbis trium perſonarum æqualitatem breuiter complexus eſt Aug. Quia alius alium nec æternitate, nec magnitudine, nec potentia ſuperat. Quod autem æternitate aliqua trium perſonarum alium non excedat, ſupraoſtenſum eſt, vbi coęternitas trium perſonarum inſinuata eſt.

Supra egit de æternitate di. 9. et 11

Perſona perſonam in magnitudine non excedit.

Nunc igitur ſupereſt oſtendere, quod magnitudine vel potentia alius alium non excedat: & prius de magnitudine videamus. Sciendum eſt ergo quia pater non eſt maior filio, nec pater, vel filius maior ſpiritu ſancto, nec maius aliquid duæ perſonæ ſimul ſunt, quam una: nec tres ſimul maius aliquid quam duæ: nec maior eſt eſſentia in tribus quàm in duabus, nec in duabus quàm in vna: quia tota eſt in ſingulis. Vnde Ioan. Damaſcen. ait, Confitemur deitatis naturam omnem perfecte eſſe in ſingula ſuarum hypoſtaſeon, ideſt, perſonarum: omnem in patre, omnem in filio, omnẽ in ſpiritu ſancto. Ideoque perfectus Deus pater, perfectus Deus *filius, perfectus Deus ſpiritus ſanctus.*

Lib. 6. de Tri. c. ult.

Lib. 4. de ortho doxa fide c. 6.

Quomodò dicatur eſſe Deus pater in filio, & filius in patre, & Spiritus S. in utroque & ſingulus in ſingulis.

Et inde eſt quòd pater dicitur eſſe in filio, & filius in patre, & ſpiritus ſanctus in utroque, & in ſingulis. Vnde Auguſtin. in Lib. de fide ad Petrum, Propter vnitatem naturalem totus pater in filio & ſpiritu ſancto eſt, totus quoque ſpiritus ſanctus in patre & filio eſt. Nullus horum extra quemlibet ipſorum eſt, propter diuinæ naturæ vnitatem. Et hic aperit aliquatenus: non enim plene poteſt tantum ab homine reſerari arcanum, ex qua intelligentia dicatur ſingula perſonarum tota eſſe in alijs. Vnde etiam Hilarius iſta vlterius perquirens in Lib. 3. dé Trin. ait, Affert pleriſque obſcuritatem ſermo domini cum dicit, Ego in patre, & pater in me eſt: nec immerito. Na*tura enim intelligentiæ humanæ rationem dicti huius non capit: nec exemplum aliquod rebus diuinis comparatio hu*

Cap. 1.

Ioã. 14.

mana præſtabit. Sed quod non intelligibile eſt homini, Deo poſſibile eſt. Cognoſcendum itaque, atque intelligendum eſt quid ſit illud, Ego in patre, & pater in me eſt: ſi tamen comprehendere hoc ita vt eſt, valebimus, vt quod natura rerum pati non poſſe æſtimatur, id diuinæ veritatis ratio conſequatur. Patrem ergo in filio, & filium in patre eſſe, plenitudo in vtroque diuinitatis perfecta eſt, quia plenitudo diuinitatis eſt in filio: quod in patre eſt, hoc & in filio eſt: quod in ingenito eſt, hoc in genito: alter ab altero, & vterque vnum. Is ſcilicet qui eſt nihil habens, quod non ſit etiam in eo a quo eſt: non duo vnus, ſed alius in alio: quia non aliud in vtroque, vt vnum ſint in Ioā. 14 *fide noſtra, vterque non vnus*. Nec eundem *vtrunque, nec aliud confitemur: quia Deum ex Deo natum, nec eundem natiuitas, nec aliud eſſe permittit. Eandem ergo in utroque & virtutis ſimilitudinem, & deitatis plenitudinem confitemur: quia ueritas dicit, Ego in patre, & pater in me eſt. Omnia enim filius accepit a patre: nam ſi partem eiuſdem qui genuit accepit, neuter ergo perfectus eſt: deeſſet enim ei vnde deceſſit, ac plenitudo in eo erit, qui ex portione cōſtiterit. Neuter ergo perfectus eſt, ſi plenitudinē ſuam & qui genuit, amittit, nec qui natus eſt conſequitur. Fateamur ergo quod pater eſt in filio, & filius in patre, & Deus in* Deo, *vt idem Hilarius ait in 7. Lib. de Trin. non* Nō longe a fine lib. *per duplicē cōuenientium generum coniunctionem, nec per inſitā capacioris ſubſtātiæ naturā: ſed per naturæ vnitàm ſimilitudinē, per natiuitatē viuētis ex viuēte natura: dum res nō differt, dū naturam Dei nō degenerat natiuitas, dum nō aliud aliquid ex* Deo *quàm Deus naſcitur: dum nihil in his nouū eſt, nihil alienum, nihil ſeparabile. Ecce his verbis, prout humana permittit infirmitas, aperitur, ex quo ſenſu Chriſtus dixerit ſe eſſe in patre, & patrem in ſe. Ex eodem etiam ſenſu intelligitur ſpiritus ſanctus eſſe in utroque, & ſingula perſonarum in ſingulis: quia ſcilicet in ſingulis eſt eadē plenitudo diuinitatis, et vnita ſimilitudo naturæ: quia nō eſt maior diuina natura in aliqua harū perſonarum, ſed vnius & indifferentis naturæ ſunt hæ tres perſonæ. Ideoq; altera in altera eſſe dicitur, ut prædictū eſt. Vnde Ambro-*

ſius

ſius prædictorum verborum ſententiam nobis aperiens ſuper epiſtolam.2.ad Corinth.5.ait, Per hoc intelligitur pater eſſe in filio,& filius in patre: quia vna eſt eorum ſubſtãtia. Ibi enim eſt vnitas,ubi nulla diuerſitas. Ecce tribus illuſtrium virorum teſtimonijs, ſcilicet Auguſtini, Hilarij, atque Ambroſij in eodem concurrentibus reuelatione ſpiritus ſancti in eis loquentis,pie credere uolentibus oſtenditur (tamen quaſi per ſpeculum & in ænigmate) qualiter accipiendum ſit,cum dicitur pater in filio eſſe, vel filius in patre, vel ſpiritus ſanctus in utroque.

TErminatis duabus partibus, in quibus Magiſter egit de his, q̃ pertinent ad eſſentiæ unitatem,& perſonarum pluralitatem ſigillatim: hic incipit tertia pars, in qua determinat ꝑſonarum æqualitatẽ, quæ ſimul recipit pluralitatem, & unitatẽ. Et hæc pars habet tres partes principales. In prima proponit, in quibus conſiſtit æqualitas. In ſecunda probat ſpecialiter. ibi. *Nunc igitur thereſt oſtẽdere,&c.*] In tertia,quia in probando propoſitiones dubias dixerat,in quibus dictio excluſiua generat ambiguitatem: ideo determinat qualiter dictiones excluſiuæ accipiunẽ in diuinis,infra Diſt.21. *Hic oritur quæſtio trahens originem &c.*] Prima pars principalis, in qua proponit ea,in quibus ęqualitas cõſiſtit, habet duas partes. In prima parte proponit, ꝙ conſiſtit in his tribus de æternitate, magnitudine,& poteſtate. In ſecunda ne crederentur hæc tria diuerſa,oſtendit, ꝙ hæc ſunt idẽ in Deo.ibi. *Cumque enumerentur iſta quaſi diuerſa.&c.*] Similiter ſecunda pars principalis, in qua probat æqualitatem, diuiditur in duas. Suppoſito enim ꝙ in diuinis ſit æqualitas quantum ad æternitatem, oſtendit primo æqualitatem quantum ad magnitudinem: ſecundo quantum ad poteſtatem, infra Diſt.20. *Nunc oſtendere reſtat, quomodo &c.*] Prima iterum pars habet duas. In prima probat æqualitatẽ magnitudinis per eſſentiæ unitatẽ. Secundo probat æqualitatem, excludendo inæqualitatem,ibi. *Sed iam nunc ad propoſitum &c.*] Prima pars,in qua probat perſonarum æqualitatem quantũ ad magnitudinem habet duas. In prima probat per eſſentiæ indiuiſionem,ſiue unitatem. In ſecũda per illam eãdem oſtendit eſſe in perſonis circumminceſſioné. ibi. *Et inde eſt,quòd pater dicitur eſſe in filio.*

N*Vnc poſtquàm &c.*] In parte iſtam ſunt dubitationes circa literã. Et primo dubitatur de ſitu huius partis, cum.n. unitas in ſubſtantia faciat identitatem, unitas in quantitate æqualitatẽ, unitas in qualitate ſimilitudinẽ, pari ratione uidetur, ꝙ deberet determinare de identitate, & ſimilitudine: quia ſi de his nõ determinatur, ꝙ nec de æqualitate deberet facere ſpecialẽ tractatũ. Rñ. Dicendũ, ꝙ oſtẽſa ꝑfecta Dub.1.

æqua-

æqualitate, oñditur, ꝙ oĩmoda ſit in natura idẽtitas, & ſimilitudo: & iõ determinata æqualitate, non eſt opportunum de aliis determinare, ſed magis de æqualitate determinat pp hereſes extirpãdas: Arrianorũ maxime, q poſuerunt inæqualitatem in diuinis: & iõ difficilior, & utilior circa hoc uerſatur diſputatio.

Dub. 2. *Coæternitatem trium perſonarum &c.*] Videt male dicere, ꝙ coęqualitas conſiſtat in æternitate: quia ipſe diuidit coæternitatẽ contra ęqualitatẽ: ergo ſi ab ea diſtinguit, & quantũ ad æternitatẽ non attenditur ęqualitas. Rñ. Dicendũ, ꝙ ęqualitas perfecta in his tribus conſiſtit, & Magiſter condiuidit æqualitatẽ contra coæternitatem, quantum ad alia dua membra. ſ. magnitudinem, & potentiam.

Dub. 3. *Non alio magnus, &c.*] Videt pari rõne, cum alio ſit Deus, alio pr; ꝙ alio ſit DEUS, alio magnus. Si dicas ꝙ quãtitas trãſit in ſubſtantiã: relatio non. Obiicitur, ꝙ illud nõ ſoluit: Aug. n. loquitur de formali prędicatione, & conſtat ꝙ formaliter loquẽdo, ꝙ ſicut iſta eſt falſa. DEUS ẽ magnus deitate, uel DEUS eſt DEUS magnitudine, ſic & iſta, pr eſt magnus. Rñ. Dicendũ ꝙ quis ſm rõnem loquendi, uel intelligendi a parte noſtra magnitudo in diuinis dicat per modũ quantitatis, & deitas per modum ſubſtantię, tamen a parte rei nulla eſt omnino differentia. Nihil. n. de magnitudine dicitur, qd non dicat de ſubſtantia In reſolutione autẽ paternitatis non eſt ita. Aliquid. n. prędicatur de paternitate, quod nõ põt dici de eſſentia, ſicut diſtinguere, & diſtingui.

Dub. 4. *In generatione, & generationem anni tui &c.*] Videt male dicere: qa in ęternitate nulla cadit uariatio: ergo cũ annus uariationẽ habeat; non debet trãſferri ibi. Item in illa ęternitate eſt omnimoda ſimplicitas, & impartialitas: ergo nõ deberet pluraliter dici, annos. Rñ. Dicendũ, ꝙ iuxta modũ nrę infirmitatis & intelligimus diuinam Trinitatem, uel ęternitatẽ, & noĩamus: qm annus dicit cõpletã tpis reuolutionẽ ſm decurſum ſolis in zodiaco, & regreſſum ad idẽ punctũ, & diuina ęternitas perfecta eſt, & durationes cęteras circũplectens: ideo ad ipſam tranſtulit ſcriptura nomẽ anni. Rurſus: qa interminata & a parte ante, & a parte poſt: iõ nõ annũ dicit quaſi terminũ hẽat, nec gñationẽ ſingulariter, ſed pluraliter annos, & gñationes ſimiliter. Ratione ergo perfectionis, & interminationis transfertur, non ratione uariationis.

Dub. 5. *Eſt generatio generationum. &c.*] Videtur falſum dicere, & innuere, ꝙ in gñatione ſanctorum ſint anni DEI ęternitas: quia duratio ſanctorũ eſt finita a parte ante, ſed ęternitas DEI eſt infinita a parte ante & poſt: ergo ſancti nõ ſunt ĩ illa. Itẽ quo modo eſſendi in, eſt gñatio ſanctorũ in illa? Sicut meſura nõ: qa DEI ęternitas ſolius DEI eſt mẽſura. Si ſicut cã in effectu, ſed hoc mõ eſt, in cęteris creaturis. Rñ. Dicendũ, illud uerbũ nõ eſt dictum per cõmenſurationẽ, neque per ęqualitatẽ, ſed p cõcomitantiã, & cõformitatẽ. Quia. n. gñatio ſanctorũ a parte poſt durat in infinitũ

durat ét ſine uariatione: ideo illam ſummã æternitatẽ in æternũ comitatur, & ei expreſſe conformatur, & iõ ſic exponit illud Pſ. 118. Beatus Aug. In gñatione, & generationẽ anni tui, ſiue ĩ gñatione interminata, quæ eſt generatio ſancti: ſiue ſancti ſunt illa gñatio: & qa in perpetuũ durat, & quia ex multis gñationibus ſunt collecti

Dub. 6. *Pater dicitur eſſe in filio, & ſi. &c.*] Contra, quia ſi quicquid eſt in Deo Deus eſt ꝓꝑ ſummam ſimplicitatem: ergo quicqđid eſt in filio eſt filius: ergo ſi pater eſt in filio, pater eſt filius. Reſpõ. Dicendum, qđ non eſt ſimile: quia cum dicitur aliquid eſſe in Deo, hæc præpoſitio, in, aut dicit diſtinctionem eſſentialem, & ſic nõ quicquid eſt in Deo eſt Deus: quia nos in Deo uiuimus, mouemur & ſumus. Aut nullam dicit diſtinctionem niſi ſecundum modum intelligendi, & hæc ponit omnimodam identitatem: & ideo ſequitur, quod ſit Deus quod eſt in Deo. Sed cum dicitur de perſona hæc præpoſitio in, dicit diſtinctionem perſonalem, & una perſona de alia non prædicatur: & ideo patet, quod non eſt ſimile.

Nec exemplũ aliquod rebus, &c.]
Dub. 7. Videtur falſum: qa imago eſt expreſſa ſimilitudo, & ueſtigiũ eſt in omni creatura: ergo uidetur, quòd exemplum ſit in omnibus. Reſp. Dicendum, quod eſt exẽplũ exprimẽs ꝑfecte cõſimiliter oĩno, & tale nullũ eſt in creaturis: qa imago & ceterę creaturę, plus habẽt diſſimilitudinis q̃ ſimilitudinis, & eſt exẽplum aliquomodo manuducẽs: & ſic multa ſunt, & ĩ ex multis colligitur unũ, nec tñ omnino perfectum.

Quod non intelligibile eſt homini &c] Videt̃ falſum: qa aĩa noſtra Dub. 8.
quodammodo eſt oĩa, & intellectus nr̃ non tot intelligit, quin plura poſſit intelligere. Rñ. Dicendũ, ꝙ eſt loqui de intellectu cõprehendente, & ſic non eſt uerum, qđ oĩa intelligere poſſit: quia nec Deus, nec aliquid Dei eſt comprehenſibile nobis: quia omnino infinitus. Et eſt loqui de intellectu apprehendente, & hoc dupliciter. Aut in ratione poſſibilitatis & ſuſcipiẽtis: & ſic omne, ꝙ põt fieri, põt intelligere. quia poſſibile eſt ad intelligẽdum. Aut in rõne agentis: & qa non habet lumẽ tãtæ potẽtię, qđ poſſit ſuper omnia, ſcilicet præſentia & futura: quia multa ſunt ſupra eius iudicium, ſic non eſt omnium. *Diſſimiliaris Sen. in. 1. prologi.*

Nam ſi partem eiuſdem &c.] Videtur non ſequi hoc. quia homo Dub. 9.
perfectus generat filium perfectum, & tamen non dat ei niſi partem. Reſpon. Dicendum, qđ eſt perfectio ſimpliciter, & perfectio in genere. Perfectio in genere bene compatitur ſecum dationem, & receptionem partis: quia in dante ſuppletur per reſtaurationem, in accipiente per augmentum, & addictionem. Sed perfectio ſimpliciter nõ patitur ſecum reſtaurationem, nec additionem: & quoniam in Deo perfectio eſt ſimpliciter: ideo ſi daret partem, in dante remaneret defectus, ſimiliter & in accipiente.

Non per duplicem conuenientiam &c.] Contra, aut tãgit modos eſ- Dub. 10
ſendi, aut generãdi. Nõ eſſendi:

quia

quia multo plures ſunt quã iſti. Non generandi, & ita in utroq; modo eſt inſufficiens. Reſpó. Ali qui dicunt, ꝙ Hila. aſſignat hos modos generationis, qui ſunt in creaturis, ut excludat eos a filio. Sed non aſſignat niſi duos modos: quia non loquitur niſi de generatione uiui: uiuens autem generabile diuiditur in uegetabile, & ſenſibile, & ſecundum illud duplex genus, duplex eſt modus generandi, quem tangit Hilarius. Nam animalia generantur per coniunctionem maris, & fœminæ, & plantæ per inſeitum: & primum tangit cum dicitur, Non per duplicem conuenientium generationem: quia maſculus, & fœmina ſunt duplicis generis quantum ad ſexum, & tamen conuenientes ſunt quantum ad formam, & materiam. Secundum modum tangit cum dicit, Nec per inſitiuam capacioris ſubſtantiæ naturam: ſed per &c. ſicut ſurculus inſeritur arbori, ſed per naturæ unitam ſimilitudinem. i. ſimilitudinẽ non in natura differentem. Aliter poteſt dici, quod Hila. non loquitur de modo generandi, ſed loquitur quomodo pater ſit in filio, & excludit modũ eſſendi in quo creatura dicitur eſſe in creatura ſecundum modum uſitatũ, ad quem modum concurrit duplex conditio creaturarum. Prima eſt quo ad naturam diuerſitas. Secunda eſt continentis capacitas: & has excludit ab illo modo exiſtendi, qui eſt in diuinis per illa duo, quæ dicit, quod filius eſt in patre non per cõiunctionem duorum generum, neque per inſitiuam capaci ſubſtantiæ naturam. Hoc patet per litera Hila. quoniam immediate ſubiungit in originali, & Magiſter obmittit. Quia (inquit Hyla.) per corporalem neceſſitatem exteriora fieri his, quibus continentur interiora, non poſſunt. Vult, quod illud eſt impoſſibiie in creaturis corporalibus, quod mutuo ſint in ſeipſis, ſicut pater eſt in filio. Quia propter corporalem neceſſitatem & imperfectionem interiora non poſſunt fieri exteriora his, quibus continentur: ut ſi aqua eſt in uaſe, dum eſt intus, non poteſt fieri extra, & ita non continetur uas, ut uas ſit in aqua.

Dum naturam Dei non degenerat natiuitas, &c] Quæritur quid hoc ſit dicere, quia non tãtum in Deo, ſed in creaturis pluribus non degenerat. Reſpond. Dicendum, quòd degenerare, eſt extra genus generantis exire. Exire autem extra genus generantis hoc eſt, aut quantum ad formam communem, & naturam: & ſic eſt degeneratio in æquiuocis, ſicut equus ex aſina generat burdonem, & aſinus ex equa mulum, unde mulus degenerat. Alio modo degenerare eſt proprietates generantis relinquere retenta natura, ſicut filius qui generatur ex patre nobili, & pulchro, eſt ruſticus & turpis. Tertio eſt degenerare, naturam generantis relinquere, non per diſſimilitudinem, ſed per diuerſitatem: & hoc modo omnis natiuitas creata degenerat: quia in omni creatura generans eſt aliud a generãte, & in ſola diuina generatio Dub 11

ne

ne degeneratio nō eſt, qa nihil naſcitur nouum, nihil additur alienum: & ideo generans a generante in ſubſtantia non ſeparatur, & ideo ſola illa generatio eſt nobiliſſima &c.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An in diuinis ſit ponere æqualitatem?

AD intelligentiam huius partis quęruntur quatuor. Primo quæritur, utrum in diuinis ſit ponere æqualitatem. Secundo dato quod ſit, utrum ſit ibi ſumma æqualitas. Tertio, utrum in diuinis ſit æqualitas cū conuerſione. Quarto, utrum ſit ibi æqualitas cum circumincessione.

QVOD ſit ibi æqualitas, oſtenditur primo per illud, quod dicitur in ſymbolo, Totæ tres perſonæ coæternæ ſibi ſunt, & coæquales. ITEM. Hoc ipſum oſtēditur ratione ſic. Omnis multitudo reducitur ad unitatem: ergo omnis inæqualitas ad æqualitatem; ſed unitas a qua eſt omnis multitudo; eſt unitas increata: ergo & æqualitas ad quam reducitur omnis inæqualitas eſt æqualitas increata: ergo &c. ITEM. Omne, quod perfectionis eſt, transferēdum eſt ad diuina; ſed æqualitas eſt perfectionis in creatura, & ergo &c. ITEM. Vnum in ſubſtantia facit identitatem, unum in quātitate æqualitatem, unum in qualitate facit ſimilitudinem: ſed in diuinis nō tantum eſt unitas in ſubſtantia: ſed etiam in quātitate, alioquin nō eſſet ibi perfecta unitas: ergo non tantum eſt ibi idētitas ſubſtantiæ: ſed & æqualitas.

Symbo. B. Athanaſij.

5. Metaph. cap. 16

CONTRA. Vbi ęqualitas ibi diuiſibilitas; quia ſimplex ſimplici non æquatur, ſed in diuinis non eſt ponere diuiſibilitatem, ergo nec æqualitatem. ITEM, Vbi æqualitas ibi quantitas; quia proprium eſt quantitatis ſecundum eam æquale, uel inæquale dici; ſed in diuinis non eſt ponere quantitatem: quia ſecundum Auguſ. Deus magnus ſine quantitate: ergo &c. ITEM. Vbi æqualitas, ibi finitas: quia ibi eſt commenſuratio: ergo ubi eſt mēſura, ibi finitas; ſed in diuinis eſt īfinitas; ergo &c. ITEM. Vbi æqualitas, ibi diuerſitas, quoniā nihil eſt ſibi æquale; ſed in diuinis eſt omnimoda unitas: ergo non eſt ibi æqualitas.

5. de Trin. cap. 1.

RESOLVTIO.

Cum in diuinis reperiatur quantitas uirtutis; & in ibi æqualitatem reperire neceſſe eſt: cum hæc illam inſequatur.

RESP. Dicendum, quod æqualitas ponitur in diuinis ſecundum quod dicitur in Symbolo, et dicit Aug. AD hoc intelligendum, notandum, qđ æquale, & inæquale eſt propria paſſio conſequens quantitatem. Quantitas autem dicitur dupliciter, proprie, ſ. quantitas molis: & tranſlatiue quantitas uirtutis: & qa illa eſt propria paſſio quātitatis, æqualitas conſequit utrāque quantitatem: ergo ubi eſt ponere quantitatem uirtutis, ibi eſt ponere æqualitatem uel inæqualitatem. Hæc autem quātitas uirtutis ponitur in ſpiritualibus, & ſumme reperitur in diuinis: quia hæc quantitas non

Illud idem tenet D. Thom. 1 p. q. 4. 2. ar. 1.

repugnat

repugnat ſimplicitati; ſed conſonat: ſimiliter nec æqualitas conſequens iſtam quantitatem. Et quia altera pars contradictionis completior attribuēdą eſt Deo, & æqualitas præit inæqualitatē, ideo ponenda eſt æqualitas in diuinis, & concedēdę ſunt rationes ad hoc.

Ad illud ergo, quod obiicitur in contrarium, quod ubi æqualitas, ibi diuiſibilitas, dicendum, quod uerum eſt de æqualitate quæ conſequitur quantitatem molis. Ad illud, quod ſecundo obiicitur, ubi ęqualitas ibi quantitas, Dicendum, quod uerum eſt ſecundum genus, uel ſecundum ſpeciem, & quamuis nomen quantitatis non transferatur, transfertur tamen nomen ſpeciei, ut magnitudo. Ad illud, quod obiicitur, ubi æqualitas, ibi finitas, Dicendum, quòd ęqualitas in creaturis duo importat, ſcilicet conterminationem, & exceſſus priuationem. Primum eſt incompletionis, ſecundum perfectionis, ideo transfertur ratione ſecundi, non primi. Poſſet tamen dici, quod infinitum, quod eſt in comprehenſibile, ſecundum ueritatem ab infinito eſt cōprehenſibile, & ideo commenſurabile infinito, & ex hoc non ſequitur, eſt commenſurabile infinito: ergo finitum, immo magis infinitum, & eſt ibi quid & ſimpliciter. Ad illud, quod obiicitur, ubi ęqualitas, ibi diuerſitas, Dicendum, ꝙ eſt diuerſitas ſuppoſitorum, & diuerſitas formæ. Ad æqualitatē & ſimilitudinem, requiritur diuerſitas ſuppoſitorum, non autē formę diuerſitas, ſed unitas. Quæ autem conſequitur in inferioribus ad diuerſitatem ſuppoſitorum, numeratio formę uel quantitatis hoc eſt imperfectionis: & ideo totum, quod eſt perfectionis transfertur in Deum. Non tamen eſt in ſuppoſitis (proprie loquendo) diuerſitas; ſed diſtinctio.

Quaestio II.

An in diuinis ſit ſumma æqualitas?

Vtrum in diuinis ſit ſumma æqualitas Et quod ſic, uidetur hoc modo: ſicut dicitur ab Augu. in Libr. de fide ad Petrum Non dicitur aliquis maior alio, niſi aut quia præcedit ætate, aut quia excedit magnitudine, aut quia ſuperat poteſtate, ſed nihil horum eſt in diuinis, ut probat Aug. & Magiſter: ergo nihil eſt ibi inæqualitatis: ergo eſt ibi ſumma æqualitas. *Cap. 1. ante medium.* *6. de Tri. c. 4 & li. 8. cap. 1.* Item. Non poteſt maior æqualitas excogitari, quam ubi unū æquatur uni, & unum pluribus, & unum omnibus. Sed in diuinis tantus eſt filius quantus eſt pater, & tantus filius quantus pater & ſ. ſ. & tātus etiam filius quantus omnes tres: ergo &c. Item. Vnitas in quantitate (ſicut dictum eſt) facit ęqualitatē: ergo ubi ſumma unitas, ibi ſumma æqualitas: ſed hoc eſt in diuinis: ergo &c. *5. met. ca. de ſimili.* Item. Status nõ eſt niſi in ſummo; ſed ſtatus eſt in illa qualitate per reductionē omnium ad ipſam: ergo &c.

Contra. Aug. in Li. 83. q. ſi omnia eſſent æqualia, non eſſent oīa; ergo omnimoda æqualitas tollit perfectionem in diuinis. Si ergo nihil eſt ponendum in Deo, quod repugnet perfectioni *Q. 41. Tom. 3.*

ctioni in diuinis non eſt ibi om nimoda æqualitas. Item. Maior eſt æqualitas, quæ attenditur ſm quantitatem continuam, & diſcretam. quam ſm continuā tantum: ſed in diuinis non eſt ęqualitas ſecundum quantitatem diſcretam: quia ibi eſt Trinitas, & ita imparilitas: ergo in diuinis non eſt omnimoda æqualitas.

Item. Maior eſt æqualitas, quæ attenditur ſecundum potentiā, & ſapientiam, & bonitatem; quā quæ ſecundum ſapiētiam, & potentiam tantum: ſed in diuinis non eſt æqualitas ſecundum bonitatem: ergo non eſt ibi ſumma æqualitas. Probatio minoris, bonum eſt diffuſiuum ſui; ſed magis diffundit ſe filius quam ſ. ſ. quia producit ſibi æqualem: & etiā pater quam filius: ergo &c. Quæritur ergo, quare Aug. non oſtendit æqualitatem in ſapientia, & bonitate: & iterum quare non ex parte loci, ſicut magnitudinis, & et aliarū differentiarū quātitatis: quod cum nō faciat, non uidetur aſſignare omnimodam æqualitatē: ſed ſolū in partem, aut ſi omnimodam oſtēdit, inſufficienter procedit.

RESOLVTIO.

Eſt nempe ſumma in diuinis æqualitas: quia ibi æternitatis, poteſtatis, & magnitudini ſumma quantitas reperitur.

Resp. Dicendum, ꝙ in diuinis eſt ſumma æqualitas, & ſumma etiam aſſignatur ab Augu quoniam ſufficienter oſtenditur remotio omnis inæqualitatis per illa tria, quæ ſunt æternitas, & magnitudo, & potentia. Horum triū diſtinctio, & ſufficientia ab aliquibus accipitur ſic. Quia. n. in diuinis nō eſt extenſio molis, nec aggregatio multitudinis, ideo non eſt ibi quantitas continua extenſiua, nec diſcreta: ſed loco eius eſt quantitas uirtutis, q̄ tangitur per hoc mēbrū, qđ eſt potentia. Quia uero Deus ſuo ambitu complectitur omnē durationem, ideo eſt ibi quantitas ęternitatis correſpondens tēpori. Quia uero ambitu ſuæ immenſitatis complectitur locum omnem & locatum, ideo eſt ibi quantitas magnitudinis correſpondēs loco. Et ſic patet, quod cum non ſit aliam quantitatem accipere ibi, quod ſufficienter in illis oſtenditur æqualitas & cōſiſtit. Sed hęc diſtinctio non eſt cōueniens, tum quia nō eſt in Deo niſi quantitas uirtutis, & ita nō deberet ibi eſſe niſi unum mem brū, nec debet illa diſtingui contra alias: tum etiam quia magnitudo in diuinis non tantum attēditur quantum ad ambitum localitatis: ſed etiam quantum ad intenſionem bonitatis. Vnde dicitur in 5. Lib. de Trin. quod in ſpiritualibus idem eſt maius & melius, & propter hoc quantitas uirtutis non tantum attenditur in operatione: ſed etiam ut res cōſiderata in omnimoda abſolutione. Ideo poſſumus aliter horum trium diſtinctionem & ſufficientiam aſſignare: in omni. n. quod eſt, conuenit hanc triplicem conſiderationem habere. Poteſt enim aliquid conſiderari in comparatione ad ſuam originem, ſiue a parte ante: & ſic unum maius eſt altero, quando origo eius eſt prior, & cōtra hoc eſt ęqualitas æternitatis. Poteſt iterum conſiderari in ſe, & ſic dicitur cap. 8

citur unum altero maius, quia maioris extẽſionis, uel quia maioris ualoris. Contra hanc eſt in Deo æqualitas magnitudinis, ut hęc ęqualitas non tantum dicatur per comparationem ad localitatem, ſed etiam ad ſapiẽtiã & bonitatem, & ad omne, quod facit alterum altero dici maius, quia melius. Vnde Aug. & Magiſter in hac diſtinctione probant æqualitatẽ magnitudinis, ꝑ ęqualitatẽ uirtutis, ſiue in uirtute. Poteſt etiam tertio conſiderari per cõparationem ad effectum, & ſic dicitur maius, quia potẽtius. Et cõtra hoc eſt æqualitas potentiæ. Quoniam ergo ratio æqualitatis non contingit pluribus modis conſid rari; ſi æqualitas eſt in iſtis, ſumma eſt: & cum oſtenditur in iſtis, ſumma oſtenditur & perfecta inductione proceditur, & ſic patet, quod ultimo quærebatur.

Ad illvd, quod obiicitur, primo qđ æqualitas repugnat perfectioni. Dicendum, quòd uerum eſt perfectioni uniuerſi, quæ aggregata eſt ex diuerſitate, non ſic eſt in Deo. Ad illvd, ꝙ obiicitur, ꝙ maior eſt æqualitas ſecundum utranque quantitatem &c. Dicendum. ꝙ ſumma æqualitas non eſt in quantitate continua nec diſcreta, quia ibi unum non æquatur pluribus: ſed hæc eſt perfectiſſima æqualitas, ideo ſolum ſecũdum quantitatem uirtutis attẽditur. Ad illvd, quod obiicitur, de bonitate, quia diffuſiuũ &c. Dicendum, ꝙ emanatio perſonæ non attenditur ſecundum rationem bonitatis eſſentiæ, ſed magis fœcunditatis ꝑſonæ, uel in perſona, & iõ non ſequit̃, qđ ſi ſ. ſ. nõ producit, qđ ꝑꝑ hoc habeat minus de bonitate. Vñ notandũ, qđ duplex eſt diffuſio. ſ. intra, uel extra. Diffuſio intra eſt, qñ perſona ꝓcedit a perſona unitate naturæ, & hæc non eſt propriè diffuſio: & hęc nõ conſequitur bonum, quia bonum, ſed bonum in hypoſtaſi, quæ aliam producere nata eſt: & iõ ſecundum hanc diffuſionẽ non dicitur una perſona altera melior. Eſt alia diffuſio extra, quę attenditur in productione effectus, & ſecundum hanc rationẽ attenditur diffuſio propriè & ratio boni: & quia in hac una ꝑſona alterã non excedit, q̃a indiuiſa ſunt opera trinitatis, ideo hac nõ eſt una melior altera.

Qvaestio III.

An æqualitas conuerſim dicatur in diuinis?

Vtrvm in diuinis ſit ęqualitas cũ cõuerſione. Et quod non, uł̃ hoc modo. Chryſo. ſuꝑ illud Hęb. 1. Qui cum ſit ſplendor &c. Filius eſt æqualis patri, non pater filio. Item. Hila Imago ſi ꝑfectè implet illud, cuius eſt, ipſa coęquat̃ ei, nõ illud ſuæ imagini. Item. Aug. i 1. Lib. de doct. Chriſt. In patre unitas, in filio æqualitas: ergo uł̃, qđ pater nõ ſit æqualis filio, ut filius patri. Item. Diony. In cauſis & cauſatis non recipimus reciprocationẽ: ſed pater eſt principiũ filii: ergo &c.

Videatur. 6. de Trini. c. 10. Dionyſ. de diui. no. c. 9. 5. Met. c. de ſimili. c. 5. Lib. 1. de Doctrina Criſtia. Cap. 5.

Contra. Omne relatiuum ęquiparantiæ denominat extremũ ſecundum modũ cõſimilẽ, ſed æqualitas eſt relatio ęquiparãtię: ergo ſimilis reciprocatio.

ITEM. Vnum in quantitate facit æqualitatem, ſed ſicut filius eſt unum cum patre, ita pater unũ cum filio quantum ab ſubſtantia, & quãtitatẽ: ergo ſicut filius eſt æqualis patri, ita pater filio, ergo eſt ibi reciprocatio. ITEM. æqualitas mutua, & reciproca, maior eſt q̃ non reciproca: ergo ſi in diuinis eſt ſumma æqualitas, patet &c ITEM. Omne quantũ comparatum quanto, aut eſt maius, aut minus, aut ęquale: ſed pater eſt quantus uirtute, & ſimiliter filius: aut ergo pater eſt maior uirtute filio, aut minor, aut æqualis.

RESOLVTIO.

Quia æqualitas inquantum æqualitas reciprocationem dicit: iure in diuinis ſecundum conuerſionem reperitur.

RESPON. Dicendum, quòd æqualitas eſt ibi, non tantũ qa diuina, ſed etiã quia ęqualitas: & cum æqualitas de ſui ratione dicat reciprocationem inquantum æqualitas, & ſecundũ hoc credendum eſt, quòd pater eſt æqualis filio, & filius patri.

ET AD intelligentiam obiectorum notandum, ꝙ dupliciter eſt loqui de æqualitate. Aut prout dicit reſpectũ æquiparantię; aut ꝓut ultra reſpectũ cõcernit actũ coęquationis. Inquantũ dicit reſpectum ęquiparãtię, ſicut oſtendunt rationes, neceſſe eſt, ꝙ ſit ibi reciprocatio: ſed inquãtũ ulterius concernit actũ coęquationis, ſic dicit rationem imitationis, & ſic non conuenit patri reſpũ filii, quia importat auctoritatẽ in patrę. Vnde non dr̃ pater coæquari filio, quia filiũ non imitat᷑, nec perfectè, nec imperfectè. Et ſic eſt ſimile, ſi dicatur hoc cũm illo. Põt enim dupliciter intelligi. Aut prout dicit duorũ cõiunctionẽ, & ſic de neceſſitate attenditur ſm conuerſionẽ: ſi.n. iſte uadit cum illo, neceſſe eſt ẽt, ꝙ uerũ ſit ecõuersò. Alio mõ ut hoc cũ illo dicat aſſociationẽ, & ita quãdam ſubauctoritatem in aſſociante, & ſic dicitur, ꝙ miles uadit cũ Rege, ecõuersò ſimiliter intelligendum eſt cum æqualitate. *Hãc doctrinã ſequitur D. Tho. 1. p. q. 42 art. 1.*

ET EX his patent auctoritates Sanctorum, quæ loquuntur de æqualitate ſecundo modo, præter illam Diony. ad quam reſpõdendum, ꝙ non habet locum in propoſito: qnia Diony. loquitur proprie de cauſa, ſecundum ꝙ cauſa dicitur illud, ad cuius eſſe ſequitur aliud, & ita differt per eſſentiã ab actu: & hoc mõ non cadit in Deo reſpectu perſonæ.

QVAESTIO IIII.

An in diuinis ſit æqualitas cum circumincesſione?

VTRVM in diuinis ſit æqualitas cum circumincesſione.

Et ꝙ ſic, oſtenditur primo auctoritate Domini, Ioan. 17. Ego in patre, & pater ĩ me eſt. ITEM. Auguſt. de fide ad Petrum, Propter unitatem naturæ totus pater eſt in filio & ſpiritu ſancto. *Habet in Litera.* ITEM. Hoc ipſum oſtenditur ratione, quia in quocunq; eſt ſubſtantia uel eſſentia patris, eſt pater, ſed ſubſtantia patris eſt in filio: ergo pater eſt in filio: eadem ratione eſt filius in patre. ITEM, Omne cognitum eſt in cognoſcente uel per ueritatem, uel per ſimilitudinem. Sed pater cognoſcit filium quantũ ad hypoſtaſim & proprietatem: ergo *Ex 3. de Anim.*

filius eſt in patre, aut quantum ad ueritatem, aut quantum ad ſimilitudinē ueritatis. Non quātum ad ſimilitudinem, quia tūc eſſet filius in patre ſicut creatura: ergo quātum ad ueritatem, eadem ratione pater in filio: ergo circumincessio eſt ibi. ITEM Omne quod eſt cōparatum ad ad alterum, aut eſt in illo, aut extra illum. Si ergo filius comparatur ad patrem, aut eſt in illo, aut extra. Si in eo, eadem ratione & pater in eo. Si extra eum, ſed illa quorum unum eſt extra alterum differunt per ſubſtantiam: ergo pater & filius ſubſtantialiter differunt. ITEM. Maior eſt conuenientia in diuinis, quā ſit generis ad ſpecies, uel totius ad partes: ſed propter conueniētiam generis ad ſpecies, genus eſt in ſpeciebus, & econuerſò: ergo multo fortius in diuinis, pater eſt in filio & econuerſò.

CONTRA ſi pater eſt ī filio, & econuerſò: ergo pater eſt in patre. Sicut enim ſequitur ī prædicando, ꝙ quicquid prædicatur in plus uel æquè de aliquo, prędicatur de omni eo quod eſt ſub eo: ergo ſimiliter, ſi aliquid eſt in aliquo, neceſſe eſt, ꝙ in eo dem ſit omne quod eſt in eo: ergo ſi filius eſt in patre, omne qđ eſt in filio eſt in patre, ſed pater eſt in filio: ergo pater eſt in patre. ITEM. Quandocunque duo ſimplicia eiuſdem generis ſimul ſunt, ita quod unū eſt in altero, non diſtinguunt ab inuicē, ſicut punctus eſt in puncto: Si ergo pater & filius ſunt omnino ſimplices, ſi pater eſt in filio, & filius in patre, non uidet ꝙ diſtinguantur. ITEM. Si duæ eſſentię diuinę eſſent, impoſſibile eſſet quòd una eſſe in alia, quia una non poſſet illabi alij: quoniam utraque eſſet ęque ſpiritualis & ſummè ſpiritualis: ergo ſi duæ perſonę ſint æquè & ſummè ſpirituales, impoſſibile eſt, ꝙ una ſit in altera, & ita uidetur, quòd Deus non poſſit eſſe increatura quin ei illabatur. Si ergo perſona eſt in perſona, uidetur omni no ei illabi. ITEM. Quæro quid ſignificet hoc quod eſt [eſſe in patre,] utrum dicatur ſecūdum ſubſtantiam, aut ſm relationē. Si ſm relationem, hoc eſt contra Aug. qui dicit in litera, ꝙ ꝓpter unitatem naturæ totus pater eſt in filio & ſpiritu ſancto. Si ſecundum ſubſtantiam, quæ ſm ſubſtantiam dicuntur, conueniunt tribus: ergo hoc quod eſt, eſſe in patre, conuenit filio, & ſpiritui ſancto, & patri: ergo pater eſt in patre, quod non cōceditur. ITEM. Cum dicitur pater eſt in filio; & filius in patre, aut importatur eadem habitudo, aut altera. Si eadem, cum filius ſit in patre ut in principio, tūc ſimiliter pater eſſet in filio ut in principio, quod ſimpliciter eſt abſurdum. Si importatur altera habitudo, ergo ſicut non eſt circumincessio, cum dicitur genus eſt in ſpecie, & ſpecies in genere, ſimiliter nec in propoſito eſſet circūincessio. ITEM Filius eſt de patre & apud patre, & non conuertitur: ergo pari ratione uidetur, quòd non cōuertatur, ꝙ ſi pater eſt in filio, ꝙ filius ſit in patre. ITEM. Nouem modi eſſendi ſunt in creaturis. Primo modo, ſicut pars in toto. Scđo modo ſicut totū in parti-

Ex Boe. ſup Ai ſto. ante prædicamenta. & 4. phy. 33

bus. Tertio modo ſicut ſpecies in genere. Quarto modo ſicut genus in ſpeciebus. Quinto modo ſicut forma in materia. Sexto modo ſicut rectum ſiue motum in regente. Septimo modo ſicut res ī ſuo fine. Octauo modo ſicut contentum in continēte. Et nonum addit Boetius. ſ. ſicut accidens in ſubiecto. Quæritur ergo quo iſtorum ſit pater in filio, & econuersò, & cum nullo illorum ſit dare, uidetur, ꝙ nullo modo ſit.

RESOLVTIO.

Immo ſolum ibi uerè & perfectè reperitur: ſicut ibi ſolum eſt unitas eſſentiæ cum diſtinctione perſonarū.

RESP. Dicendum, quia ſicut auctoritates probant & rationes, in diuinis eſt ſumma & perfecta circumincesſio. Et hic notatur circumincesſio qua dicitur, ꝙ unus eſt in alio & econuersò, & hoc propriè & perfectè in ſolo Deo eſt: quia incircumincesſio in eſſendo, ponit diſtinctionem ſimul, & unitatem. Et qm̄ in ſolo Deo eſt unitas cū diſtinctione, ita ꝙ diſtinctio eſt inconfuſa, & unitas indiſtincta, hinc eſt; ꝙ in ſolo Deo eſt circūincesſio perfecta. Et patet ratio huius ꝗa ratio circū incesſionis eſt perfecta unitas eſſentiæ cum diſtinctione perſonarū: & quoniā hoc eſt proprium ſolius Dei, ideo & circumincesſio talis, ſecundum quod dicit Hyla. & Magiſter in ducit in litera.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, ꝙ pater eſt in filio & filius in patre: ergo pater eſt in ſe, dicunt quidam, ꝙ argumentum non ualet, quia mutatur habitudo eius qđ eſt in. Quia in uno dicit habitudinem principati ad principium: in alia aūt habitudinem principii ad principiatum. Tñ, illud non oportet dicere, ꝗa (ſicut iā patebit) in, non dicit diuerſam habitudinem, nec tamē ſequitur, imò eſt accidēs ibi: eo ꝙ notat diſtinctionem, ſicut accidens eſt hic, Petrus eſt ſimilis Paulo & Paulus Petro: ergo Petrus eſt ſimilis Petro: ita & in ꝓpoſito ītelligendū. AD ILLVD, quod obiicitur, ſimplicia ſimul exiſtentia cōfunduntur in unū. Dicendum, ꝙ illud uerum eſt, quando ſimplicia habent diſtingui penes illud in quo ſunt, ſicut punctus & unitas ab eo in quo eſt. Sed quādo ſeipſis diſtinguuntur & in ſeipſis ſubſtantificantur, tunc quāuis ſint ſimul, non cōfunduntur, & tales ſunt Hypoſtaſes diuinæ. Et huius ſimile, quamuis perfectè non poſſit in creatura inueniri, tñ Dionyſ. ponit exēplum in luminib. quæ multa ſunt in eodem aere inconfuſa: & huius ſignum eſt, quia qñ luminare aufert, trahit lumē ſuū, nihil de aliis conuellēs. & rō huius eſt, quia lumina in aere non diſtinguuntur penes id in quo. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, ꝙ eſſentia niſi per illapſum &c. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile, quia ubi eſt eſſentiarum diuerſitas, ſi una eſt ī altera, oportet quod una ſit aliquomō materialis alteri: ſed quando perſonę differunt ſalua eſſentię unitate, una eſt in alia. quia eſſentia unius eſt eſſentia alterius, & ita ſicut idem non illabitur ſibi, ita nullus pōt eſſe ibi illapſus. AD ILLVD, ꝙ quæritur, quid ſignificet

Diony. Libr. de Diuin. Nomi. c. 2. p. 1 circa meū.

ficet hoc quod eſt eſſe in patre. Dicendum, quòd ſicut ſancti in nuunt, ſicut æquale dicit reſpectum ſecundum unitatem quantitatis, & ſimile ſecundum unitatem qualitatis, ſimiliter hoc quod eſt eſſe in patre, ſecundum unitatẽ ſubſtãtiæ: unde ſicut æquale ſimul importat ſubſtantiam cum relatione, ſicut patebit infra, ita & hoc quod eſſe in: & ſicut quod eſt æqualis patri arctatur ad ſtandum pro aliis perſonis, ita & in propoſito intelligendum. Ad illud, quod quæritur, utrum importetur eadem habitudo. Dicendum, ſine præiudicio, quod ſic, quantum eſt de ratione nominis. Sicut enim cũ dicitur pater eſt ſimilis filio, & econuersò: nõ importatur alia & alia habitudo: ita nec in hoc quod eſt eſſe in: quia importat relationem identitatis ſiue conſubſtantialitatis. Vnde ſi dicatur pater eſt ſimilis filio & econuersò, non dicitur alia habitudo: ſic in propoſito, quia ſignificat hoc quod eſt eſſe in patre, idem quod eſſe patri conſubſtantialem. Et uniformiter accipitur, conſubſtantia.is, cum dicitur de patre & filio: & hoc patet, quia ſi non diceret cõſimilem habitudinem, non eſſet circũinceſſio, ſicut nec eſt quando dicitur creatura eſſe in Deo, & Deus eſſe in creatura, quia alia importatur habitudo in utroque. Ad illud, quod quæritur de hoc quod eſt apud, &c. Dicendum, quod quædã præpoſitiones importãt habitudinẽ repugnantiæ, ut contra. Quædã diſtantiæ, ut hoc quod eſt ad, & propter. Quædã cauſæ, ut de, & ex. Quædam cõuenientiæ, ut in, & cum: primæ & ſecũdæ nullo modo recipiuntur, ſed tertiæ & quartæ conuerſim, quia conuenientia eſt relatio æquiparantiæ. Ad ultimum ſoluendũ, quòd iſte eſt ſingularis modus eſſendi in, qui nõ continetur inter illos, nec põt reperiri propriè in creaturis.

DISTINCTIO XIX. PARS SECVNDA.

Probat æqualitatem excludendo communem rationem inæqualitatis.

Sed iam nunc ad propoſitum redeamus, cæptoque inſinuamus, oſtendẽtes quod magnitudine nulla triũ perſonarũ aliam ſuperat: quia nulla maior alijs, nec maius aliquid ſunt duæ quam una, nec tres quàm duæ, nec maior Deus quam ſinguli horum, quia ſingulus horum perfectus eſt, nec eſt quo creſcat illa perfectio.

Quod nulla perſonarum pars eſt in trinitate.

Nec eſt aliqua triũ perſonarũ pars Dei, vel diuinæ eſſentiæ, quia ſingula harũ verus & plenus Deus eſt, & tota & plena diuina eſſentia eſt: & ideo nulla iſtarũ in trinitatem

Ca. 10. *pars eſt.Vnde Aug.in lib.4.contra Maximinum hæreticum ſic ait,Putas Deum patrẽ cum filio & ſpiritu ſancto, vnũ Deum eſſe non poſſe.Times enim ne pater ſit pars vnius dei, qui conſtet ex tribus.*Noli hoc timere : *nulla enim fit partium in deitatis vnitate diuiſio: vnus eſt* Deus *pater, & filius,& ſpiritus ſanctus.i.ipſa trinitas vnus eſt Deus,Ergo, inquis, Deus pater eſt pars* Dei, *abſit. Tres enim perſonæ ſunt pater,& filius,& ſpũs ſanctus: & hi tres, quia vnius ſubſtantiæ ſunt,vnum ſunt,& ſummè vnum ſunt,vbi nulla naturarum,nulla eſt diuerſitas voluntatum.Si enim natura vnum eſſent,& conſenſione vnum non eſſent, non ſummè vnum eſſent. Si vero natura diſpares eſſent,non ſummè vnum eſſent.Hi ergo tres, quia vnum ſunt propter ineffabilem coniunctionem deitatis, qua ineffabiliter copulantur, vnus Deus eſt.Pars ergo trinitatis eſſe non poteſt, quicunque vnus eſt en tribus.In trinitate ergo,quę* Deus *eſt,& pater Deus eſt,& filius Deus eſt,&* S.S.*Deus eſt, & ſimul hi tres vnus Deus.* Nec *huius trinitatis tertia pars eſt vnus, nec maius aliquid duo quam vnus eſt ibi:nec maius aliquid ſunt omnes quam ſinguli:quia ſpiritualis,non corporalis eſt magnitudo.Qui poteſt capere,capiat:qui autem non poteſt,*
Mat.9 *credat,& oret vt quod credit,intelligat. Verum eſt enim quod per prophetam dicitur,*Niſi *credideritis,non intelligetis.His verbis apertè oſtendit indifferentem magnitudinem trium perſonarum.Item in eodem capite,Tu nempè dixiſti*
Eſa.7. *vnum Deum non ex partibus eſſe compoſitum, & hoc de patre tantum vis intelligi. Ille,inquis,uirtus eſt ingenita, ſimplex, & tamen in hac ſimplici virtute multa videris commemorare,cum dicis,Deus Deum genuit,bonus bonum genuit,ſapiens ſapientem, clemens clementem, potens potentem. Nunquid ergo bonitas,& ſapientia, & clementia & potentia partes ſunt vnius virtutis,quam ſimplicẽ eſſe dixiſti?* Si *dixeris, partes ſunt, ſimplex : ergo virtus ex partibus conſtat. Et ſimplex iſta virtus,te definiente, vnus eſt Deus : ergo Deum ex partibus compoſitum eſſe dicis.*Non *dico,inquis,non ſunt partes.Si ergo in vna perſona patris, & illa inuenis,quæ plura videntur,& partes nõ in*

ueneris

ueneris, quia vna virtus ſimplex eſt, quanto magis pater & filius & ſ.ſ. & propter indiuiduam deitatem unus Deus *eſt, & propter uniuſcuiuſque proprietatem tres perſonæ ſunt, & propter ſingulorum perfectionem partes unius dei non ſunt? Virtus eſt pater, uirtus eſt filius, uirtus eſt* S. S. *Hoc uerum dicis, ſed quòd uirtutem de uirtute genitam, & uirtutẽ de uirtute procedentem non uis eandem habere naturam hoc falſum dicis, hoc contra fidem rectam & catholicam dicis. His uerbis aperte docetur, quod tres perſonæ illæ non ſunt partes Dei, uel diuinæ eſſentiæ.* N*ullaque illarũ trinitatis pars dicenda eſt, nec una maior eſt aliis.*

Cum dicimus tres perſonas eſſe unam eſſentiam, quòd non ut genus de ſpeciebus, prædicamus.

Hic adijciendũ eſt, quod tanta eſt æqualitas trium perſonarum atque indifferens magnitudo, quod cũ dicamus tres perſonas unam eſſentiam uel ſubſtantiam, neque ut genus de ſpeciebus, neque ut ſpeciem de indiuiduis prædicamus. Non enim eſſentia diuina genus eſt, & tres perſonæ ſpecies: uel eſſentia diuina ſpecies, & tres perſonæ indiuidua. Quod Aug. rationibus probabilibus, atque irrefragabilibus aperte demonſtrat in lib. 7. de Trin. dicens, Si eſſentia genus eſt, ſpecies autem perſona (ut nonnulli ſentiunt) oportet appellari tres ſubſtantias, ut appellantur tres perſonæ, Sicut cũ ſit animal genus, & equus ſpecies, appellantur tres equi, idemq́; tria animalia. Non. n. ibi ſpecies pluraliter dicitur, & genus ſingulariter, ut ſi diceretur, tres equi ſunt unum animal: ſed ſicut tres equi ſpeciali nomine, ita tria animalia nomine generali dicuntur. Cum ergo tres perſonas unã fateamur eſſe eſſentiã, nõ tres eſſe eſſentias, cũ tres equi tria animalia dicantur, non unum: patet nomine eſſentiæ non ſignificari genus, nec nomine perſonæ ſpeciem. *ſpecieb. Cap. 6.*

Quòd nec, ut ſpecies de indiuiduis.

Si uero dicunt nomine perſonæ non ſpeciem ſignificari, ſed aliquid ſingulare, atque indiuiduum, & nomine eſſentiæ ſpeciem intelligi, ut perſona non dicatur ſicut homo, ſed quomodo dicitur hic homo, uelut Abraham, Iſaac, Iacob, *Lib. & ca. eiſdem.*

vel quis alius,qui etiam digito præſens demonſtrari poſſit: ſic quoque illos eadem ratio confutabit. Sicut enim dicũtur Abraham,Iſaac,Iacob tria indiuidua: ita tres homines,& tria animalia.Cur ergo pater,& filius,& S.S.ſi ſecundum genus,& ſpeciem,& indiuiduum iſta differimus, non ita dicuntur tres eſſentiæ,ut tres perſonæ.

Ad idem probatio alia.

Lib.& c. eiſdẽ *Alio quoque modo idem probat Auguſtinus.ſ. quòd eſſentia diuina non eſt genus,nec perſonæ ſpecies: ut eſſentia non eſt ſpecies,nec perſonæ indiuidua. Vna, inquit, eſſentia non habet ſpecies,ſicut vnum animal non habet ſpecies. Pater ergo,& filius,& S.S. non ſunt tres ſpecies unius eſſentiæ:diuina ergo eſſentia genus nõ eſt.Sed nec ſpẽs eſt eſſentia diuina,& perſonæ indiuidua,ſicut homo,ſpecies eſt,indiuidua autem Abraham, Iſaac,& Iacob. Si enim eſſentia ſpecies eſt,ut homo, ſicut non dicitur unus homo eſſe Abraham,Iſaac,& Iacob, ita non dicitur una eſſentia eſſe tres perſonæ. Non itaque ſecundum genus, & ſpecies iſta dicimus.*

Nec ſecundum materialem cauſam dicuntur tres perſonæ una eſſentia.

Cap. 6. *Notandum etiam quòd eſſentia diuina non eſt materia trium perſonarum,ut Aug.in eodem libro docet, tanquam ſecundum communem eandemque materiam tres perſonæ dicantur eſſe una eſſentia,ſicut ex eodem auro ſi fierẽt tres ſtatuæ,diceremus tres ſtatuas unum aurum.Non autem ſic trinitatem,ideſt,tres perſonas dicemus unam eſſentiam,& Deum unum,tanquam ex una materia tria quædam ſubſiſtant.In ſtatuis.n.æqualibus plus auri eſt tres ſimul, quam ſingulę,& minus auri eſt una,quam duæ.In illa uero eſſentia trinitatis nullo modo eſt ita.Non ergo ſecundum materialem cauſam tres perſonas unam dicimus eſſe ſubſtantiã, uel eſſentiam,ſicut tres ſtatuæ dicuntur unum aurum.*

Nec ita dicuntur tres perſonæ una eſſentia ut tres homines una natura, uel unius naturæ.

lib.et c. eiſdem. *His quoque addendum eſt,quòd tres perſonas, non ita dicimus eſſe unam eſſentiam, ut Auguſtinus in eodem ait,*

uel unius eſſentiæ,ſicut dicimus aliquos tres homines eiuſdẽ ſexus,& eiuſdem temperationis corporis,eiuſdemq́ue animi,unam eſſe naturã,uel unius naturę. Nam in his rebus non tantum eſt unus homo,quantum tres homines ſimul,& plus aliquid ſunt homines duo,quàm unus homo,ſicut in ſtatuis eſſe diximus: at in deo non eſt ita. Non enim maior eſſentia eſt pater,& filius ſimul,quàm ſolus pater, uel ſolus filius:ſed tres ſimul illę perſonę ęquales ſunt ſingulis. Ex pręmiſſis patet quòd tres perſonę dicuntur diuina eſſentia, nec ſecundum materialem cauſam,ut tres ſtatuę unum aurum,nec ſecundum complexionis ſimilitudinem, ut tres homines unius naturę,nec ut genus prędicatur de ſpeciebus, uel ut ſpecies de indiuiduis,id eſt,continens de contentis,maius de minoribus. Lib.& cap. eiſdem.

Quæ uidentur aduerſari prædictis.

His autem uidẽtur aduerſari,quæ quidam ſacrę ſcripturæ tractatores catholici in ſuis ſcriptis tradiderunt. In quibus ſignificari uideatur, quòd eſſentia diuina ſit quiddam commune, & uniuerſale uelut ſpecies: tres uero perſonę ſint tria particularia, tria indiuidua numero differentia. lib. 3. orthodoxæ fi. cap. 6. in principio. Vnde Io.Dam.inter Doct. Græcorũ maximus in libro quẽ de Trinitate ſcripſit, quem & Papa Eugenius transferri fecit,ait: Communia,& uniuerſalia prædicantur de ſubiectis ſibi ipſi particularibus. Cõe ergo ſubſtantia eſt,particulare uero hypoſtaſis: ideſt perſona. Particulare autem dicitur,non quod partem naturæ habet: ſed particulare numero,ut atomus.i.indiuiduum. Numero enim non natura differre uidentur hypoſtaſes. Item in eodem, Subſtantia ſignificat communem,& circumplectiuam ſpeciem homoideon.i. ſimilium ſpecie,hypoſtaſeon,ideſt,perſonarum,utputa deus homo,hypoſtaſis autem indiuiduum demonſtrat, id eſt, patrem,filium,& ſpiritum ſanctum. Petrum, Paulum,& huiuſmodi. Ecce aperte dicit ſubſtantiam eſſe uniuerſale, hypoſtaſim uero particulare,& quod Deus eſt ſpecies ut homo;& quod pater,& filius,& ſpiritus ſanctus ſunt indiuidua,ſicut Petrus,et Paulus,eo quòd numero differunt,quæ præmiſſæ ſentẽtiæ Aug. penitus cõtradicere uidẽtur. Quid

ſine ſcrupulo loquitur. Quòd uero dicit differre numero, cauendum eſt quomodo intelligatur. Diuerſis enim modis dicuntur aliqua differre numero. 10. D Trin. cap. 11

Quibus modis dicantur differre numero, & ſecundum quem modum poſſit conuenire perſonis.

Dicuntur enim aliqua differre numero, quando ita differunt, ut hoc non ſit illud, nec aliquid quod illud eſt, uel in ipſo eſt; qualiter differunt Socrates, & Plato, & huiuſmodi, quæ apud philoſophos dicuntur indiuidua, uel particularia; iuxta quem modum non poſſunt dici tres perſonæ differre numero. Dicuntur quoque differre numero, quæ in enumeratione: ſiue computatione non ſibi adiunguntur, ſed a ſe inuicem diſcernuntur, ut cum de aliquibus rebus loquẽtes dicimus, una, duæ, tres: & ſecundum hunc modum forte dixit Ioannes hypoſtaſes, ideſt, perſonas differre numero. Poſſumus.n. dicere, pater eſt vnus, & pater, & filius ſunt duo, & pater, & filius, & ſ.ſ. ſunt tres. Et item, Hæc perſona eſt una, & hæc, & illa ſunt duæ, & hæc, & illa, & alia ſunt tres. Conuenientius tamen tres illæ perſonæ proprietatibus tantum diſtingui dicuntur: de quarum diſtinctione ſecundum proprietates in ſequenti tractabitur. Nunc uero ad incæptum redeamus, quę dicta ſunt repetentes, ut ſępius uerſando familiarius innoteſcant. Di. 26

Quòd una perſona non eſt maior alia, nec tres ſimul quam una.

Sciendum eſt ergo tantam æqualitatem eſſe in trinitate, ut ait Aug. in 8. *lib. de Tri. ut non ſolum pater non ſit maior quam filius, ſed nec pater, & filius ſimul maius aliquid ſunt quàm ſ.ſ. aut quælibet perſona minus aliquid ſit quàm ipſa Trinitas. Quòd autem ita ſit, aliquo modo ſi fieri poteſt, demonſtrandum eſt, quãtum ergo creator ipſe adiuuat, attendamus. Inquit Auguſtinus, in eodem, quomodo in hac Trinitate duæ, uel tres perſonæ non ſunt maius aliquid, quàm una earum.* in prologo. Cap. 1.

Ratio ſubtiliſſima ad idem.

Quòd ibi magnum dicitur, aliunde magnum non eſt, quã eo quo uere eſt: quia ibi magnitudo ipſa ueritas eſt, & ue-

ritas

ritas eſſentia:non ergo ibi maius eſt, quod uerius non eſt. Non autem uerius eſt pater,& filius ſimul,quam pater ſolus,uel filius. Non ergo maius eſt aliquid uterque ſimul, quam ſingulus eorum.Et quia æque uere eſt etiam S.S. ideo pater,et filius ſimul nõ sũt aliquid maius quã ipſe,quia nec uerius ſunt. Item in eſſentia ueritatis hoc eſt uerum eſſe, quod eſt eſſe: & hoc eſt eſſe,quod eſt magnum eſſe.Hoc eſt ergo magnum eſſe quod uerum eſſe.Quod igitur ibi æque uerum eſt,& æque magnum eſt. Quod ergo ibi plus ueritatis non habet,plus non habet magnitudinis. Plus autem ueritatis non habet,quòd uerius non eſt. Non eſt autem uerius una perſona quàm alia, uel duæ quam una, uel tres ſimul quàm ſingula. Non ergo plus ueritatis habet una alia: uel duę quàm una, uel tres ſimul quàm ſingula. Sic ergo & ipſa trinitas non eſt maius aliquid, quàm unaquęque ibi perſona,ſed tam magnum quàm ſingula. Non enim ibi maior eſt, quæ uerior non eſt, ubi ipſa ueritas eſt magnitudo.Ecce modo conuenienti, & ratione catholica oſtenſum eſt quomodo indifferens ſit magnitudo trium perſonarum, quia nec una maior eſt alia, nec duæ maius aliquid quàm una,nec tres ſimul maius aliquid quàm ſingula.

Quòd Deus non eſt dicendus triplex,ſed trinus.

Cap.7. *Præterea cum Deus dicatur trinus,non tamen debet dici triplex.Ibi enim non eſt triplicitas,ubi ſumma eſt unitas,*
Cap. 8. eiuſdem lib. *& indifferens æqualitas: unde Aug. in lib.6.de Trin.ait,nõ quoniã Deus Trinitas eſt,ideo triplex putandus eſt,alioquin minor eſſet pater ſolus,uel filius ſolus,quàm ſimul pater,et filius.Cum itaque tantus eſt pater ſolus,uel ſolus filius,uel ſolus.ſ.ſ.quantus eſt ſimul pater,& filius,& ſ.ſ. nullo modo triplex dicendus eſt Deus.Non enim pater cum filio, & ſpiritu ſancto maior Deus eſt quam ſinguli eorum,quia nõ eſt,quo creſcat illa perfectio.Perfectus autem eſt & pater, & filius,& ſ.ſ.& perfectus dicitur Deus ſingulus eorum. Et ideo trinitas, potius quam triplex dici debet.*

Quod non eſt ita in rebus corporeis,ut in trinitate.

In rebus corporeis non tantũ eſt una,quantũ tres ſimul, & plus ſunt duæ,quã una res.In trinitate uero ſumma,tan

tum

tum eſt una perſona, quantum tres ſimul, & tantum ſunt duæ, quantum una, & in ſe infinitæ ſunt: quia non eſt finis magnitudinis earum. Ac per hoc aperitur quod ſuperius dictum eſt, quomodo ſingula ſunt in ſingulis, & omnia in ſingulis, & ſingula in omnibus, & omnia in omnibus, & unum in omnibus eſt, & unũ omnia. Ecce iam oſtendimus ſufficienter, qualiter in Trinitate aliqua perſona aliam non ſuperet magnitudine.

SVPRA oñdit Magiſter diuinas pſonas æquari quantũ ad ęternitatẽ, & magnitudinẽ, p hoc qđ una eſſentia ẽ in ſingulis tota. Hic oñdit, ꝙ eſt ſumma in eis æqualitas, & hoc facit excludendo ab eis cõem rõnem inæqualitatis. Et diuidit hęc pars in tres partes. In prima oñdit, ꝙ nõ cadit ibi rõ totius & integri. In ſcđa oñdit, qđ nõ cadit ibi ratio gñis, ſpẽi, uel indiuidui, ibi. *Hic adijciendum eſt, quod tamen &c.*] In tertia oñdit, ꝙ non cadit ibi rõ numeri, ibi. *Quod autem Ioã. dicit &c.*] Prima iterũ pars ĩ duas. In prima qa fecerat digreſſionẽ, cõtinuat dicta dicẽdis. In ſcđa uero oñdit, ꝙ ibi nõ cadit rõ totius & partis. ibi. *Nec eſt aliqua trium perſonarum*] Itẽ, ſcđa pars ĩ qua oñdit, ꝙ in diuinis non cadit rõ uniuerſalis ſiue gñis & ſpeciei, hẽt duas partes. In prima oñdit, ꝙ nõ eſt accipere genus in diuinis, nec ſpẽm, nec indiuiduũ. In ſcđa uero cõtra, hoc opponit auctoritate. Dam. ibi. *His autem uidentur aduerſari quædam, &c.*] Prima hẽt duas, primo oñdit, ꝙ nõ ẽ ibi natura gñis, uel ſpeciei, uel indiuidui. Scđo, ꝙ nõ eſt ibi rõ materialis principii. ibi. *Notandum etiam, quod eſſentia diuina, &c.*] Similiter pars in qua obiicit cõtra hoc, hẽt duas. In prima oñdit ꝙ cadit ibi rõ uniuerſalis, & indiuidui, rõne Dam. In ſcđa ſoluit. Primũ facit. ibi. *His autem uidentur aduerſari, &c.*] Scđm, ibi. *Hæc autem, quæ hic dicuntur, &c.*] Itẽ, pars tertia in qua oñdit, ꝙ ĩ diuinis non cadit rõ numeri, hẽt quatuor particulas. In prima pmiſſo, ꝙ in ęqualitate pſonarum nõ cadit rõ numeri, oñdit qbus modis differre numero nõ cõueniat pſonis, & qbus modis cõueniat. Scđo, ꝙ in diuinis pſonis tãta eſt magnitudo in una pſona, quãta in tribus ibi. *Sciendum eſt ergo, &c.*] In tertia oñdit, ꝙ Deus non põt dici triplex, ſiue multiplex, ibi. *Præterea cu Deus dicatur trinus, &c.*] In quarta oñdit differentiã inter pluralitatẽ q̃ eſt in creaturis corporalibus. ibi. *In rebus corporeis non tantum &c.*] Et notãdũ, ꝙ tota sũma & fundamẽtũ totius diſtinctionis ĩ hoc uerbo cõſiſtit, ꝙ diuina eſſetia ẽ magnitudo una nõ multiplicata, & tota nõ diuiſa ẽ in quaibet pſonarũ, iõ neceſſe eſt, ꝙ pſonæ ſint oĩno ęquales magnitudine. Nec põt ibi cadere rõ totius uniuerſalis: qa illud multiplicat ĩ partibus. Nec totius integri: qa illud diuidit in partes. Nec ẽ totũ in qualibet parte, & ita nec rõ materialis pricipii, nec rõ numeri.

Dub. 1. *Oret; ut quod credit, intelligat, &c.*] Videtur improprie loqui; quia nullus orat quod non cognoſcit, uel intelligit. Item. Nullus aſſentit rei, quam mente non intuetur ſiue concipit: ergo nullus aſſentit rei quam non intelligit: quia intelligere eſt mẽte intueri. Reſp. Dicendum, ꝙ intelligere eſt dupliciter: Vno mõ idem eſt quod cognoſcere aliquid, quod per nomen dicitur. Alio modo idem eſt quod ratione apprehendere. Primo modo antecedit fidem quæ eſt ex auditu: ſecundo modo conſequitur; quia nulla ratio humana ſufficit ad manifeſtanda credibilia niſi intellectus fide illuſtretur & captiuetur.

Dub. 2. *Aliqua differre numero, quæ in enumeratione, &c.*] Videtur male dicere: quia illi computationi, aut reſpondet aliquid in re, aut nihil. Si aliquid reſpondet: ergo non differt a præcedenti differentia. Si nihil reſpondet: ergo diſtinctio ſiue cõparatio noſtra ſuper nihil & unũ, fundata eſt. Reſp. Dicendum, ꝙ computationi noſtræ, cũ dicimus unus, duo, tres, aliquid reſpondet, ſed illud non eſt diuerſitas numeralis; ſed diſtinctio perſonalis: unde in diuinis nõ dicitur eſſe numerus, nec differentia ſecũdum numerum, niſi addatur ſecundũ numerum perſonarum. qui dicit diſtinctionẽ in hypoſtaſibus, non in natura: ideo quamuis dicantur tres perſonæ, tamen non eſt ibi ternarius, ſed Trinitas.

Dub. 3. *Cum Deus dicatur trinus, &c.*] Videtur dicere contra illud, qđ dicitur. Sap. 7. Quod ſpiritus ſapientię eſt multiplex: ergo duplex uel quadruplex: ergo &c. Item. Iſido. dicit, ꝙ Trinitas eſt multiplex & numerabilis. Itẽ, Ratione uidetur: quia pannus unus in ſubſtantia duplicatus duplex dicitur, triplicatus triplex: ergo ſi una eſt ſubſtantia in tribus hypoſtaſibus, uidetur triplicari in eis & triplex dici. Reſpon. Dicẽdum, quod diſtinctio perſonarum non poteſt ſignificari per additionem termini numerabilis ad hoc nomen Deus, niſi huius nominis Trinus, qđ ſpecialiter ad hoc inuentum eſt, ut ſignificet pluralitatem in ſuppoſitis cum unitate formę. Quia ergo hoc nomẽ Triplex, dicit diſtinctionem ſimpliciter in termino cui additur, uel quantum ad formam, uel quantum ad partiũ multiplicationem, & qa in Deo non cadit multiplicatio, nec quãtum ad formam, nec quantũ ad partes, ideo nullo modo poteſt dici triplex. Quod ergo obiicit, quod dicitur multiplex, Dicendum, ꝙ iſtud eſt dictum cauſaliter: quia eſt cauſa multorum, & quia uariorum donorum, uel dictorum effectiuum eſt principium, in quibus eſt uera diuerſitas: non ſic in perſonis. Et quod dicit Iſid. improprie dictum eſt, & exponendum eſt. Ad illud, ꝙ idem pannus dicit multiplex. Dicendum, quod uerum eſt. ſed tamen ſecundum alias & alias partes, & quia in Deo nõ eſt alietas partium, nec formæ, ideo nõ poteſt dici triplex.

Dub. 4. *In rebus enim corporeis, &c.*] Videtur male dicere, quod in rebus corporeis plus ſunt duæ quàm una. Videtur enim inſtantia: quia ignis cum ferro nõ

eſt maius quam ferrum per ſe, ſi uel lux cum aere. Si dicas, quod non ſunt corpora, obiicitur, quòd corpus glorificatum ſimul eſt cũ non glorificato, & tantum locũ occupat non glorificatum per ſe, quantum cum glorioſo: ergo nõ ſunt maius: quia corpus maius maiorem occupat locum. Reſp. Dicendum, quod Auguſtinus loquitur de rebus corporeis, quarũ quælibet eſt corpus: ſed ignis in ferro, lux in aere, non eſt corpus; ſed proprietas corporis. Prȩterea notandum, quòd Auguſt. non accipit ibi maius extenſiue; ſed accipit plus quantum ad ueritatem exiſtentiȩ uel eſſentiæ: cum enim non ſit ſumma ueritas in qualibet re, plus eſt de ueritate exiſtentiæ in duabus rebus quã in una, quamuis non ſit illi plus de latitudine diſtantiæ, ſiue extẽſiuæ magnitudinis, uel capacitatis contentiuæ &c.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An in diuinis ponere ſit totum integrale?

AD intelligentiam huius partis quatuor quæruntur. Primo, utrum in diuinis ſit ponere totum integrale. Secundo, utrum ſit ponere totum uniuerſale. Tertio, utrum in diuinis perſonis ſit principium materiale. Quarto, utrum in diuinis ſit differentia ſecundum numerum.

QVOD ſit ponere totalitatem integritatis, uidetur per Auguſt. primo, & habetur in litera. Tota Trinitas eſt in ſingulis perſonis: ergo aut eſt ibi implicatio falſi: aut eſt ibi totalitas: ſed non eſt ibi implicatio falſi: ergo eſt ibi totalitas. ITEM. Hoc ipſum oſtenditur ratione, quia ubi quantitas, ibi totalitas & integritas. Sed in diuinis eſt quantitas uirtutis: ergo ſaltem ſecundum illam & integritas. ITEM. Vbi pluralitas, ibi integritas: quia omnis pluralitas cõſtat ex unitatibus: ſed in Deo eſt pluralitas: quia Trinitas: ergo in Deo eſt integritas. Si dicas, quod illa pluralitas non integratur: quia nihil plus eſt in tribus quam in uno: ergo ſi tantum eſt in tribus quantum eſt in una: ergo tantum credit & æque plene credit, qui credit unum ſolum eſſe ſuppoſitũ, ſicut qui credit tres eſſe perſonas: ſed hoc falſum eſt: ergo &c. ITEM. Si aliquid eſt ȩquale alicui, eodem addito, adhuc erit æquale: ergo ſi aliquid eſt totum ad aliquid, eodem addito adhuc erit totum: ſed tres eſt totum ad unum: ergo tres perſonæ ad unam perſonam. ITEM. Omne, quod prædicatur de aliquibus ſimul, & de nullo per ſe, eſt totum integrum ad illa: iſtud cõſtat & non habet inſtantiam: ſed Trinitas prædicatur de tribus perſonis ſimul & de nulla per ſe: ergo &c. ITEM. Omne, quod remouetur ab aliquo, differt ab illo genere, uel ſpecie, uel numero: uel eſt totum ad illud: ſed Trinitas remouetur a patre: quia pater non eſt Trinitas, nec differt genere, uel ſpecie, uel numero: ergo &c.

CONTRA. Ambroſ. in Libro de Trinita. In diuinis nullam ponimus totalitatem: quia non eſt ibi quantitas, nec numerus. *Ex Li. 1 de fide cap. 2.*

ITEM.

Item. Ratione uidetur: quia omne integrum eſt cõpoſitum ex partibus: ſed Deus eſt ſummè ſimplex: ergo in Deo nulla eſt totalitas, nec integritas, ergo &c. Item. Omnis pars ſub rõne partis habet eſſe imperfectũ reſpectu totius: quia ex aliquibus omnino perfectis non reſultat tertium: ergo cum in diuinis nihil imperfectionis ſit ponendũ, non eſt ibi pars; ergo a relatiuis nec totum. Item. Omne totum eſt maius ſua parte; ſed ubi infinitas, ibi nõ eſt maius & minus: ergo nec totalitas: ſed in diuinis eſt infinitas: ergo. Item. Omne totũ eſt reſolubile uel ſm rẽ, uel ſm intellectum, & omne reſolubile eſt corruptibile: ergo cũ in Deo nihil ſit corruptibile, non erit reſolubile, & ita nec totũ.

RESOLVTIO.

Si totum abſolutè dicatur; & idẽ quod perfectum intelligatur; eſt utique in diuinis poneri: aliàs ne quaquam.

Resp. Totũ ſiue totalitas uno modo dicitur abſolute, & ſic totum idem eſt, quod perfectum. Alio modo dicitur totum per cõparationem ad partem, & ſic dicitur totum, quod habet partẽ, & partẽ ſiue partes. Primo modo bene eſt ponere totalitatem in Deo, ſecundo non: nec etiam partialitatem. Non totalitatem; quia aufert ſimplicitatem. Non partialitatem: quia tollit perfectum. Neutrum: quia tollit ęqualitatem ſummam.

Ad illvd ergo, qđ obĩ de Aug. qui dicit qđ tota Trinitas &c. Dicedũ, ꝙ totũ accipit ꝓ perfecto, uel totũ ibi accipit priuatiue: quia priuat hoc, quod eſt eſſe partem extra partem. Vnde tantum ualet tota eſſentia, quãtum ualet non habens partem extra uel intra. Ad illvd, quod ſecũdo obiicitur, quod eſt ibi quantitas uirtutis, Dicendũ, ꝙ quantitas uirtutis ſtat cum ſumma ſimplicitate, ideo abſtrahit a totalitate & integritate. Ad illvd, quod obiicitur, quod ubi pluralitas, ibi &c. Dicendum, ꝙ pluralitas in creaturis duo dicit, dicit enim aliquorum diſtinctionem, & ex ipſis unius multiplicationis conſtitutionem. Primum quidem reperitur in diuinis: quia ibi eſt diſtinctio uere. Secundum non: quia ubi conſtitutio eſt, ibi conſtituentia minus habent, quam totum, quod conſtituunt: & ita eſſentialiter diffe runt ab inuicem. In diuinis autem non ſic: quia cum pater habeat totam eſſentiam, nõ partẽ: non poteſt minus habere, nec eſſentialiter differre. Et ideo dicendum, ꝙ in diuinis reperitur pluralitas ratione diſtinctionis. Sed quia pluralitas eſt totum ratione conſtitutionis, & hoc non eſt in diuinis: ideo nõ ſequitur, ꝙ ſit ibi totalitas: eſt tamen naturæ unitas, & pſonarum pluralitas, & tm̃ eſt in unitate, quantũ in pluralitate: ſed nõ tot modis. Sed quia fides non tm̃ eſt reſpectu eſſentiæ, uel magnitudinis, ſed etiam modi eſſendi: patet qđ obiicitur, ꝙ non tm̃ credit, q̃ credit unam perſonã, quantum qui credit plures. Ex hoc patent ſequẽtia: quia unum eſt ps trium ſm ꝙ dicit unitatẽ, & tria Trinitatẽ. Sed cum addit hoc nomen Perſona, diſtrahit, & nõ manet illa ratio unitatis: ideo nec ratio par-

partialitatis. Ad illvd, quod obiicitur, quòd omne quod prædicatur ſimul, & de nullo, &c. Et ad ſequēs, omne ꝙ remouetur, &c. Dicēdum ꝙ hoc non ſolum cōuenit totalitati reſpectu partis: ſed etiam pluralitati reſpectu unitatis: quæ quãuis non teneat rationem partis propter diminutionem, & imperfectionem, tenet tamen rationem unitatis propter principiũ, & diſtinctionem: unde quod totum remoueatur a partibus, & non differat, hoc non eſt ratione conſtitutionis principaliter, ſed ratione diſtinctionis: & quoniã in diuina pluralitate quamuis non ſit unius maioris conſtitutio, quia tamē eſt ibi diſtinctio, ideo ſic remouetur, & ſic prædicatur ſicut totum in creaturis.

Qvaestio II.

An etiam in diuinis ponere ſit totum uniuerſale?

Vtrvm in diuinis ſit ponere totũ uniuerſale. Et ꝙ ſic, uidetur per Dama. qui dicit, ꝙ in diuinis eſt commune, eſt ut ſubſtãtia: particulare ut Antonius: ergo ſi eſt ibi commune, & particulare: ergo uniuerſale: quia particulari non rñdet aliud cõe, q̃ uniuerſale.. Item. Hocipſum uř per diſtinctionem uniuerſalis, & particularis. Vniuerſale.n. eſt qđ pdicatur de pluribus: particulare de uno ſolo: ſed has rōnes eſt inuenire in diuinis: ergo &c. Item. Oē qđ eſt ĩ plus, & eſt uniuocũ, eſt uniuerſale ad illa, reſpectu quorũ ē in plus: ſed eſſētia, ſicut ſubſtãtia ē in plus q̃ pſona, & in plus uniuocũ, qđ dicit unã naturã repertã in illis ſm identitatē: ergo &c. Item. In diuinis eſt cōicabile, & incōicabile: aut ergo eodē, aut alio, & alio. Nō eodē: qa illud non eſt intelligibile, ꝙ ex eodē ueniat cōitas, & proprietas, conueniētia, & dria perſonalis: ergo alio, & alio: ergo ſi alio eſt cōicabile, alio incōicabile: ergo cum cōicabile ſit rōne eius quo eſt, incōicabile ratione eius, qđ eſt: ergo quo ē & qđ eſt in diuinis, ſunt ꝑ driam: ſed ubi hęc ſunt ꝑ driam, ibi ē uniuerſale, & particulare: ergo, &c. Item. Quanto aliqđ ſimplicius, tanto uniuerſalius; ſed diuina eſſentia eſt ſimpliciſſima: ergo ibi eſt maxima ratio uniuerſalis.

Lib. 3. de orthod. fide c. 4. & 6.

Contra. Boet. dicit, ꝙ nec eſt uniuerſale, nec particulare. Item. Hocipſũ uř rōne: q̃a ubicunque eſt uľe: ibi eſt una forma multiplicabilis, uľ multiplicata: in cuius rei ſignũ[oē]quod ſignificat uľiter, põt addi omni uľi: ſed in Deo nõ eſt una forma, uel natura multiplicabilis, nec multiplicata, nec recipit ſignũ uľe, ut dicaĩ, oīs Deus; ergo &c. Item. Vbi eſt particulare, ibi ē forma, uel natura, ut hic, & nũc: ſed diuina natura ſiue in ſe, ſiue in hypoſtaſibus nõ eſt hic, & nũc: ſed ſemp & ubiq;: ergo nec in ſe, nec in hypoſtaſibus eſt ibi particulare. Item Vbi eſt particulare, & uľe: uľe eſt ſimplicius particulari: ergo cum in Deo non ſit ſimplicior eſſentia, quàm perſona; quia in perſona nullum eſt accidens, nullum principium conſtitutiuũ: ergo &c. Item. Omnis natura, in qua eſt uniuerſale & particulare, eſt in genere determinato, & omnis talis eſt limitata: ergo cum diuina natura ſit infinita, patet, &c.

In libri An Trinitas ſit unus Deus, uel tres dij. Alias de Trin.

RESOLVTIO.

Quoniam in diuinis nec eſt additio ad materiam, nec tractio ad partem; ex conſequenti nec uniuerſale, nec particulare ibidem erit.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandũ, ꝙ cum fides noſtra ponat Trinitatem, & unitatem in diuinis, neceſſe ponit conuenientiam, & diſtinctionem, & quia conuenientia non eſt niſi in communicabili a pluribus, & communi; diſtinctio autem non eſt niſi in proprio, & in incõmunicabili: neceſſario in diuinis ponit ratio cõis, & ꝓprii; cõicabilis, & incõicabilis. Sed cũ in Deo, & in creaturis ſit diſtinctio ſuppoſitorum, aliter eſt in Deo, quàm in creaturis. Diſtinctio enim ſuppoſitorum maior eſt ꝙ̃ diſtinctio accñtalis. Vñ quãuis innoteſcat ꝑ accidẽtia, tñ nõ fit ꝑ accidẽtia. Accidentibus .n. circunſcriptis, adhuc eſt intelligere ſuppoſita differre. Et cum non fiat per accidentia conſequẽtia, opottet, quòd fiat ab origine, uel originali principio. Ab origine ẽ, qñ unũ differt ab altero: q̃ emanat ab eo: idẽ .n. a ſe emanare nõ põt. Talis diſtinctio ſuppoſitorũ eſt in Deo, ſed hoc nõ põt eſſe in creatura, ſ. diſtinctio ſolũ per originem, nam nulla creatura poteſt alteri totam ſuam eſſentiam dare. Si ergo dat partẽ, neceſſe eſt, ꝙ alia differentia ſit ibi quàm originis: & ideo eſt differentia ab originali principio. Hæc autem non eſt forma in ſe: quia dicit communicabile: nec materia i ſe: q̃ dicit q̃d indiſtinctum: ergo hoc facit forma ut aduenieus materiæ. Quia enim adueniens materiæ accipit partem non materiam, hinc eſt ꝙ ipſam diſtinguit, & ipſam diſtinguendo trahit in partẽ, & limitatur, & ſic hic, & nũc & unũ numero & particulare. Quoniã ergo in diuinis nõ eſt additio ad materiam, nec tractio ad partem: ideo non cadit in diuinis uniuerſale, uel particulare, ſicut oſtendunt rationes ad hoc inductæ in opponendo.

AD ILLVD ergo, quod primo obiicitur de Damaſ. Dicendum ꝙ improprie dicitur particulare pro incõmunicabili. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ uniuerſale eſt quod prædicatur de pluribus: Dicendum ꝙ iſta eſt ratio communicabilis: uniuerſale autem non eſt niſi ſecundum quòd realiter intelligitur multiplicatum in illis. Similiter ſoluẽdum de particulari. AD ILLVD, quod obiicitur, quod eſt in plus, & eſt uniuocum, &c. Dicendum quòd uniuerſale eſt in plus ita ꝙ ſimplicius, & ſic minus per additionem ad illud: non autem ſicut in Deo. AD ILLVD, q̃d q̃ritur, utrum eodem cõicabile, & incõicabile. Dicendũ ꝙ alio, & alio: quia ſicut dicit Augu. alio eſt Deus, & alio pater: ſed non alio, & alio ſecundum rem; ſed ſecundum rationem: quia deitate eſt Deus, paternitate pater, & paternitas non eſt aliud re ab eſſentia, quoniam paternitas eſt eſſentia: eſt tñ aliud ratione. Et quia ablatiuus dicit rõnem: ideo non eodẽ eſt Deus quo pater. ET SI obiicias, aut tunc illi rõni r̃ndet aliquid in re, aut nihil, dicendũ, ꝙ ratio illa per cõparationẽ ad eſſentiã non eſt niſi modus: ſed per comparationem ad aliã perſonam

ſonā eſt res. & hoc patet qm̄ habere eſſentiam ab alio, & nō habere, non dicit rem aliam; ſed ſolum modum: habere aūt ab alio, & non habere ab alio, dicit realem d-iam: quia nullus eſt a ſe, & ab alio. AD ILLVD, qđ ultimo obiicitur de ſimplici: Dicendum ꝙ eſt ſimplex poſſibile ad additionem, & tali modo uniuerſale eſt ſimplex. Alio modo ſimplex: quia priuat compoſitionē, & additionem, & hæc repugnātia nō conſonat uniuerſalitati: & tali modo diuina eſſentia ē ſimplex, quæ nullo modo trahibilis eſt in partem per additionem, ſicut trahitur uniuerſale: & ideo non eſt uniuerſale.

QVAESTIO III.

An in diuinis perſonis ponere ſit principium uniuerſale?

VTRVM in diuinis perſonis ſit ponere principium materiale. Et ꝙ ſic oſtēditur hoc modo. Quandocunque aliquis, uel aliqđ eſt de aliquo: ita ꝙ ipſum eſt diſtinctiuum, & illud de quo eſt indiſtinctiuum, eſt de illo tanquam de materiali principio; ſed perſona filii eſt de ſubſtantia patris, & perſona diſtinguitur, ſubſtantia dicit quid indiſtinctiuū: ergo eſt ſicut materiale principium. ITEM. Sicut efficiens, & finis ſunt cauſę corrollariæ: ita forma, & materia (forma enim dicitur reſpectu materię) ſed in Deo eſt ponere cauſam formalem, ipſe enim eſt forma, ut dicit Boetius: ergo in Deo eſt ponere materiam. ITEM. Videtur ꝙ cauſa materialis magis competat Deo, quām aliquod cauſarum genus: quia materia in his inferioribus dat exiſtentiam, & permanentiā propter ſui incorruptionē (Vnde fundamentum eſt exiſtentiæ creaturę) cū ergo Deus, ſiue Deū eſſe habeat exiſtentiā, ſiue permanentiā per fundamentum incorruptibile: uī, ꝙ Deo maxime competat rō materialis principii: ergo &c. ITEM. In rebus creatis finitas a forma uenit, ſed infinitas a materia: ſed omne quod eſt in deo, eſt infinitum: ergo cū Deo maxime conueniat paſſio, maxime conſequēs principium materiale, maxime competit & ipſum. ITEM. quamuis in Deo ſit ſumma, & omnimoda ſimplicitas, tamen nos ponimus in Deo, quod eſt, & quo eſt uere: ſed tantum per indifferētiam: ergo pari ratione uī ꝙ in Deo poſſet poni materia, & forma, tñ per indiſſerentiā. ITEM. Oīs diſtinctio eſt a forma: ergo circunſcripta omni forma creata, materia non diſtinguit: ergo nō eſt aliud a Deo: ergo eſt Deus: qa omne quod eſt, & non diſtinguiī a Deo, eſt Deus, uī ergo quod materiale principiū ſit ipſe Deus, & ita competere diuinis perſonis.

CONTRA. Boetius in Lib. de Trin. Forma ſine materia non pōt eſſe ſubiectum: & loqtur de Deo: ergo ī Deo non erit rō principii materialis. ITEM. Materia inter oīa entia eſt imperfectiſſimū. Vnde & Aug. dicit i Li. Cōfeſ. ꝙ ꝓpe nihil eſt: ſed Deus eſt oīno perfectiſſimū: ergo oīno in eo nihil inuenitur imperfectionis: ergo nec quod eſt materiæ. ITEM. Materia eſt principium patiendi: unde pati eſt a materia. Vnde omne, in quo eſt materia, eſt natum pati, & recipere; ſed nihil tale eſt omnipotēs. In hoc

2. Phy. 26. *In Libello de Trin.* *3. Phy. 72.* *Ariſt. 7 Met. 49* *Lib. 12 c. 8. circa initium.* *Ariſt. 4 Phy. 86 1. de Gene. & corrup tio.*

hoc enim ꝙ pati pôt, deficit a poſſe: ergo i oipotente nullo modo ẽ materiale principiũ. ITEM. Si materia in Deo eſt, aut reſpectu ſui, aut aliorum. Si reſpectu aliorum, cũ ergo materia ſit ens in potẽtia ad alia, nec diſtinguatur ab aliis rebus. ſed per eas perficiat̃, tunc Deus reciperet cõplementum a creatura, nec ab ea diſtingueretur, ꝙ abſurdum eſt. Si aũt materia ſit in Deo reſpectu ſui, aut pure eſt materia, aut ad aliud. Si pure materia: ergo non eſt ens, & ꝑterea nihil eſt materia ſuiipſius: ergo oportet, ꝙ ſit ibi aliquid cum materia, & ſi hoc: ergo eſt cõpoſitum, & mixtũ; ergo nec Deus habet eſſe ſimplex, ac per hoc nec eſſe primũ; & ita non eſt deus.

RESOLVTIO.

Nullatenus, nec propriè nec tranſumptiuè: cum tale paſsionem & complementum dicat: quæ longè abſunt à Deo.

RESP. Dicendum, quòd in deo nullo modo, nec proprie, nec tranſumptiue recipitur materiale principii. Et ratio huius eſt, qm̃ materia dicit principiũ paſſiuum, & ita incompletum, & qm̃ a diuino eſſe omnis incõpletio, & omnis paſſio penitus remouenda eſt, ideo nullo modo genus materialis principii in deo eſſe ponitur.

AD ILLVD ergo, qđ obiicit̃, ꝙ perſona eſt de ſubſtantia, & ipſa eſt diſtincta, & ſubſtãtia nõ. Dicendum, quòd hic eſt defectus quantũ ad utranque conditionẽ. Nam primo hæc non recipitur, ꝙ perſona ſit de ſubſtãtia, ſicut uult Augu. quia non dicimus tres perſonas ex eadẽ eſſentia, licet hæc communiter recipiatur, quòd filius eſt de ſubſtantia patris, ubi non materia, ſed originis conſubſtantialitas deſignatur, ſicut ſupra oſtenſum eſt Diſtin. 5. Alia eſt conditio, quæ deficit; nam materia eſt indiſtincta, & paſſibilis ad diſtinctionem per formam: ſed ſubſtantia, uel eſſentia nullo modo diſtinguitur, nec per ſe, nec per accidens: & ita patet, quod non conuenit ei ratio materiæ. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd efficiens ad finem refertur, & forma ad materiam: Dicendum, quòd nullius cauſæ habitudo cadit in deum reſpectu ſui: ſed reſpectu creaturarum: & aliarum cauſarum habitudines in deo recipiuntur, circunſcripta dependentia, propter hoc, quod ſonant in perfectionem: ſed materia ſonat omnino imperfectionem. ET QVOD obſ, ꝙ forma dicitur ad materiã, dicendum, ꝙ eſt forma conſtitutiua, & forma exẽplaris, & forma conſtitutiua dicitur ad materiã, & hæc non cadit in deo, ſed forma exẽplaris: & ſi dicatur, ꝙ deus eſt forma in ſe: hoc eſt dictũ: q̃ eſt actus purus non dependẽs a poſſibili. Nec tamẽ ſimile eſt de correſpondentia formæ, & materiæ, & efficientis, & finis, Efficiens enim & finis poſſunt incidere i idem numero; ſed forma, & materia nunquàm. Forma uero tantum conſtitutiua incidit cum efficiente, & fine in idem ſpecie, non numero, forma uero exemplaris in idem numero. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ materia eſt fundamentũ exiſtentię: dicendũ, ꝙ modus illius fundamenti

damenti Deo non competit; qa eſſe fundamentum eſt eſſe quod recipit aliud,& aliunde perficitur.ſ.a forma: Deus autem a nullo recipit: ideo non cadit in eo materia. AD ILLVD,quod obiicitur de infinitate: dicendum, ꝙ eſt infinitas ex defectu perfectionis, & hæc competit materiæ, ſed non Deo. Et eſt infinitas ex priuatione limitationis, & hæc Deo,& formę liberrimę non materiæ competit, & ita patet illud. AD ILLVD, qđ obiicitur, quare materia,& forma non ponuntur per indifferentiam,dicendum quòd iſta duo, quo eſt, & quod eſt,de ratione ſua nullam important imperfectionem, ſed rõne eius quòd differunt. Vnde ſublata eorũ differentia, manet complexio, & ideo in diuinis recipiuntur. Sed materia non tm̃ quia differt a forma dicit incompletionem, ſed ẽt quia materia eſt,& ideo nullo modo ponit in Deo. AD ILLVD, quod ultimo obiicitur, quòd circumſcripta omni forma,materia non diſtinguitur: dicendum, quòd iſta propoſitio, omnis diſtinctio eſt a forma, non habet ueritatem niſi intelligatur de diſtinctione pfecta. (Quod enim habet eſſe diſtinctum habet eſſe completũ) diſtinctione autem qualicunque falſum eſt. Materia enim differt a forma; & conſtat ꝙ ſeipſa diſtat ab ea. Sic poteſt dici & in propoſito, quòd materia differt a deo ſeipſa:tamen ex parte ſua: quia non eſt perfecta, non cadit perfecta diſtinctio: ſed ex parte dei:quia perfectiſſimus eſt,perfecta cadit diſtinctio: incauſatum enim diſtinguitur a cauſato,eus actu ab ente in potentia, & iſtæ ſunt primę differẽtię,& ſummę.

QVAESTIO IIII.

An in diuinis ſit ponere differentiam ſecundum numerum.

VTRVM in diuinis ſit ponere differentiam ſm numerum. Et quòd ſic uidetur. Damaſc.in 1. Lib. In numero non natura differunt hypoſtaſes: & loquitur de diuinis hypoſtaſibus. *Lib. 3. de Ortho.fide cap. 6. & 7.* ITEM. Omnia quæ cõtingit uere numerari, neceſſe eſt differre numero,ſed hypoſtaſes uere cõtingit numerari,ut dicatur duę, & tres:ergo uere cadit in eis differentia ſecundum numerum. ITEM. Oĩa quę differunt re, aut differunt genere,aut ſpecie, aut numero,aut nullo mõ differunt. *1.Topi. cap. 4: & 5. Meta-phy. c. de Eodem.* Sed impiũ eſt dicere,ꝙ hypoſtaſes nullo mõ differunt: ergo ſaltem numero differũt. ITEM. Vnitas ſecundum materiam, ſiue numerum non reſpicit unitatem formæ, ſed ſuppoſiti,& hoc patet. Hoc enim album, & hic ſedens, demonſtrato Petro, eſt unum numero : ergo ab oppoſitis, diuerſitas ſecundum numerum non reſpicit diuerſitatem naturæ, ſed ſuppoſitorum: ſed in Deo eſt pluralitas ſuppoſitorum,quamuis non ſit diuerſitas naturarum : ergo &cæt. ITEM Idem & diuerſum, ſufficienter diuidunt ens: ergo omne quod eſt ad alterum comparatũ,aut eſt idem ſpecie, aut diuerſum,aut idẽ numero, aut diuerſum. *Ex 10. Metaphyſ. text.9. & deinceps.* Si ergo pr̃ comparatur filio,aut eſt idem numero, aut diuerſus. Si idem, quandocunq; aliqua duo ſunt eadem numero, unum uere prædicatur de altero, ergo poſſum dicere, pater eſt

filius, quod eſt contra fidem. Si diuerſus numero, ergo in diuinis cadit diuerſitas ſecũdum numerum.

Sed contra. Ambroſius ſuper 2. epiſtola ad Corinthios, & Magiſter recitat in litera, Ibi uere unitas, ubi nulla diuerſitas ſecundũ numerum. Item. Boetius in lib. de Trin. cap. 5. Nulla eſt i Deo diuerſitas, nulla ex diuerſitate pluralitas, nulla ex accidentibus multitudo: ergo nec differentia ſm numerũ. Item Diuerſitas ſm numerum ſolum uenit ex parte materiæ. Vñ dicit Philoſophus, quòd omnino materia numerabiliter eſt, ſed in diũinis non cadit materia aliqua: ergo nec diuerſitas ſecundum numerum. Item. Quęcunque differunt numero, numerant omnia, quæ ſunt in ſeipſis; ſaltem omnia, quæ ſunt ibi ex parte principii formalis: hoc patet: quia .n. Petrus, & Paulus ſunt duo: ideo duo homines, duo animalia, duo alba, & ſic de ſingulis: ergo ſi pater, & filius ſunt numero differentes: ergo habent duas naturas, & duas eſſentias: ergo ſunt duo Dii: quod eſt contra catholicam fidem. Item. Quæcunque differunt numero, ſunt ſeparabilia imaginatione, uel intellectu: ſed pater, & filius nullo modo ſunt ſeparabiles nec re, nec modo, nec intellectu in diuinis: quia una perſona eſt in alia, & econuerſo: ergo nec differunt numero. Item. Quod non eſt multiplicabile, nec multiplicatum, eſt unum numero: ſed diuina natura non eſt multiplicabilis, nec multiplicata: ergo eſt unum: ſed quæcunque unum ſunt numero, non poſſunt differre numero: ergo ſi eſſentia, uel natura diuina cæteras complectitur perſonas, impoſſibile eſt ꝙ perſonæ numero differant.

RESOLVTIO.

Quoniam quidem diuina eſſentia multiplicabilis non eſt; rectè nec in ea differentia ſecundum numerum ponenda eſt.

Resp. Dicendum, ꝙ in diuinis non eſt ponere differentiam ſecundum numerum. Et huius ratio ſumi poteſt & a poſteriori, et a priori. A poſteriori: quoniam omnia quæ differunt numero, conſequitur iſta paſſio, quæ eſt numerus: numerus autem eſt aggregatio multitudinis, in qua plus eſt in toto, quàm in ſingulis partium. Hæc autem aggregatio eſt ex his ſolum, quæ habent unitatem limitatam, quæ plus eſt cum alio, quàm per ſeipſam. Limitatio autem uenit per additionem. Additio autem perducit ad compoſitionem cum materia, quæ facit eſſe hic, & nũc, & tantum, & plus: & ita nõ eſt diuerſitas ſecundum numerum, niſi in his, in quibus eſt diſtinctio per additionem, & compoſitionẽ, & materiam: ſed hæc diſtinctio nõ cadit in Deo, iõ nec diuerſitas ſecundum numerum. Alia ratio eſt a priori, quia in quolibet quod intelligimus ut completum, intelligimus ſub iſta duplici conditione, ſcilicet per modum, qui eſt, & quod eſt, & unitas quidem ſiue identitas ſecũdum ſpeciem, uel genus eſt uniens a parte eius qđ eſt quo, ſecundum diuerſos ſtatus, ſiue completionẽ maiorem, & minorem. Vnitas uero, uel diuerſitas ſe-

ſecundum numerũ,uenit a parte ipſius quod eſt ſecũdum eſſe, ſiue prout eſt in ſuppoſito indiuiduo: ſic autem iſta duo coniuncta ſunt in omnibus, quòd numerato ipſo quod ẽ, neceſſe eſt numerari ipſum quo eſt: cum ergo in omnibus quæ differunt numero, numeretur ipſum quod eſt, neceſſe eſt, quòd in illis multiplicetur ipſum quo eſt: quia ad diuerſitatem ſecundum numerum, concurrit diuerſitas ipſius quod eſt, & quo eſt, & q eſt, id eſt naturæ, & ſuppoſiti, ſiue hypoſtaſeon, ſed principaliter ipſius quod eſt: cum ergo in diuinis quo eſt, ſiue eſſentia propter ſummam ſimplicitatẽ nullo modo ſit multiplicabilis: ideo neceſſe eſt quòd ipſum quod eſt, ſimiliter remaneat indiſtinctũ: & ideo impoſſibile eſt, quòd cadat ibi diuerſitas ſecundum numerum, nec tamen eſt unum numero: quia ipſum quod eſt unum numero in creaturis, non eſt dicibile de pluribus: ſed in diuinis ipſum quod eſt quamuis ſit unum, tamen de pluribus dicibile. Et ratio huius eſt: quia idẽ eſt ibi quo eſt, & quod eſt quantum ex parte rei: & ideo ſicut quo eſt, eſt communicabile pluribus, quãuis non multiplicabile: ita ipſum quod eſt. Vnde poſſumus dicere, quòd pluralitas perſonarum medium tenet inter idem numero, & diuerſum.

Quamuis enim ipſum quod eſt, non numeretur: numeratur tamen ipſe qui eſt. Vnde ſunt ibi plures qui. Et hoc uult dicere Damaſcen. cum dicit. Numero, non natura differunt hypoſtaſes. Per hanc enim additionem, non natura, ipſe contraxit differentiam ſecundum numerum, ſiue diſtinxit à propria ratione, ut ipſe dicit 1. Lib. cap. 11. Oportet ſcire, quòd aliud eſt differre re, aliud ratione. In omnibus creaturis hypoſtaſum diuiſio re conſideratur, communitas uero ratione. In ſumma uero, & in ſuperſubſtantiali Trinitate, eſt econuerſo. Vnde cũ diuerſitas ſecundum numerum faciat, ſiue notet diuerſitatem in re & natura, proprie loquendo, niſi nomen diuerſitatis diſtrahatur ſecundum numerum ad diſtinctionem ſuppoſitorum, non eſt concedendum quòd ſit ibi diuerſitas ſecundum numerũ perſonarum, ſiue hypoſtaſum.

ET HOC uult dicere Dam. quando dicit, quòd hypoſtaſes differunt numero, non (inquam) numero, qui dicit diuerſitatem in re, & natura: ſed qui dicat differentiam in proprietatibus, & relatione, natura ſemper manente unica, & indiuiſa. Ex hoc patet illud Damaſcen.

AD ILLVD, qđ ſecundo obiicitur, quòd numero differũt ea quæ numerantur. Dicendum, ꝙ uerum eſt: quia eo modo differunt, quo modo numerantur, ſed non numerantur niſi quantum ad perſonas, & ita non differunt, niſi numero hypoſtaſum, & proprietate. AD ILLVD, qđ obiicitur, quòd quæ differunt, &c. Diſtinguendum eſt in hoc nomine, re: quia poteſt dicere naturam, ſiue eſſentiam: & poteſt dicere perſonam. Si dicat eſſentiam, & naturam, uerum eſt. Si perſonam, falſum eſt, & non habet locum illa diuiſio. AD IL-

Lvd, quod obiicitur, quòd unitas numero reſpicit idẽtitatem ſuppoſiti. Dicendum, quòd ſi ſuppoſitum dicatur ipſum quod eſt: tunc ueritatem habet. Si autem dicatur ipſe qui eſt, ſiue perſona; non habet ueritatem, niſi in his, in quibus differt quo eſt, & quod eſt. Vnde proprie loquẽdo, diuerſitas ſecundum numerum, ſequitur ipſum quod eſt, & in diuinis non habet locum.

Ad illvd, quod idem & diuerſum ſufficiẽter diuidunt ens, ergo idẽ numero, uel diuerſum. Dicendum, quòd illud uerum eſt in ente quod natum eſt numerari ſicut ens creatum: ſed in ente increato, hoc deficit. Vnde Hilarius de Trinitate, Deum ex Deo natũ, nec eundẽ natiuitas, nec aliũ eſſe natura ꝑmittit: & ita ſicut dictum eſt, tenet mediũ inter idẽ & diuerſum numero.

DISTINCTIO XX.

De trium perſonarum æqualitate quantum ad poteſtatẽ.

NVNC oſtendere reſtat, quomodo aliqua harum perſonarum aliam non excellat potentia: vt ſicut vna & indifferens eſt magnitudo trium, ita vna & indifferens monſtretur potentia trium. Sciendum eſt ergo, quia non eſt potentior pater filio, nec filius, vel pater ſpiritu ſancto, nec maiorem potentiam habent duo vel tres ſimul, quàm ſingulus eorum: quia nec plus poteſt pater & filius ſimul, quàm ſolus ſpiritus ſanctus. Nec *hi tres ſimul plus poſſunt, quàm ſingulus eorum: quia omnipotentiam quàm habet pater, & filius accepit naſcendo, & ſpiritus ſanctus procedendo. Quod Auguſtin. ra-*

Ca.14 *tionibus & auctoritatibus probabiliter aſtruit iu Lib. 3. contra Maximinum, qui dicebat patrem meliorem, ac potentiorem filio.*

Quod non poteſt minus filius, quàm pater.

Lib.3. *Nihil, inquit, patre minus habet ille qui dicit,* Omnia *quæ habet pater, mea ſunt. Nam ſi minus habet in poteſtate aliquid quam pater, non ſunt eius omnia quæ habet pater. Sed eius ſunt omnia, quæ habet pater: tantam ergo habet poteſtatem filius, quantam pater, æqualis ergo eſt patri.* N*on enim poteſt qui accepit inæqualis eſſe ei qui dedit. Tu autem hoc de potentia ſapis quòd potens ſit filius, ſed potentior pater: ut ſecundum doctrinam veſtram*

potens

potens potentem potuerit generare uel gignere, & non omnipotens omnipotentem. Habet ergo pater omnipotentiam, quam non habet filius: & ſi hoc eſt, falſum eſt, quod ait filius, Omnia quæ habet pater, mea ſunt. cap. 12 Eiuſdē lib. Ioā. 16

Hoc uerum fatebatur hæreticus, ex quo progrediebatur ad falſa. Lib. & c. eiſdē.

Sed inquis, pater potentiam a nemine accepit, filius autē a patre. Fatemur & nos filium accepiſſe potentiam ab illo de quo natus eſt potens: patri uero potentiam nullus dedit, quia nullus eum genuit. Gignendo enim dedit pater potentiam filio, ſicut omnia quæ habet in ſubſtantia ſua, gignendo dedit ei, quem genuit de ſubſtantia.

Quæſtio Auguſtini, qua arctat hæreticum.

Sed quæritur, utrum ei tantam, quanta ipſi eſt, potentiam pater filio dederit, an minorem. Si tantam, non ſolum potentē, ſed etiam omnipotentem genuiſſe omnipotens intelligitur: ſi uero minorem, quo modo omnia quæ habet pater, filij ſunt? Si patris omnipotentia filij non eſt, non omnia procul dubio quæ habet pater, filij ſunt. At omnia quæ habet pater, filij ſunt: omnipotentia ergo patris etiam eſt filij: non eſt ergo pater potentior filio. Ibidem

Aliter probat filium æqualem patri.

Item, alio modo probat filium æqualē patri contra Maximinum, ita dicens: Tu dicis quòd pater genuit filium minorem ſeipſo, in quo & patri derogas: qui ſi filium unicum minorē genuit, aut nō potuit, aut nō uoluit gignere æqualē. Si dicis, quia nō uoluit, eū inuidū eſſe dixiſti: ſi aūt non potuit, ubi eſt omnipotentia Dei patris? Prorſus ad hunc articulū res colligitur, ut Deus pater æqualem ſibi gignere filiū, aut non potuerit, aut noluerit. Si non potuit, infirmius; ſi noluit, inuidus inuenitur. Sed utrunque hoc falſum eſt: patri ergo filius uerus æqualis eſt. Genuit ergo pater ſibi equalem filium, & ab utroque procedit utrique æqualis ſpiritus ſanctus. Si enim formam ſuam (ut ait Aug. contra eundē) pater in unico filio plenam gignere potuit, nec tamen plenā genuit, ſed minorem, cogimini patrem inuidum dicere. Plenum ergo Deum, & æqualem ſibi genuit filium. Lib. 3. c. 7. & in li. 3. 150. Lib. 3. cap. 13

Per

Per ſimile oſtendit, quod non minorem pater filiũ genuit.

Li. 3.c. 15. *Hoc autem per ſimilitudinem humanam ita eſſe demonſtrat, inquiens, Homo pater ſi potuiſſet, æqualem filium genuiſſet. Quis ergo audeat dicere quòd hoc omnipotens non potuit? Addo etiam, ſi poſſet homo, maiorem melioremque ſeipſo gigneret filium. Sed maius vel melius Deo quicquam eſſe non poteſt. Deus ergo cur non æqualem (vt ais) filium genuit: cui nec anni neceſſarij fuerunt, per quos adimpleretur æqualitas, nec omnipotentia defuit. An forte noluit? ergo (quod abſit) inuidit. Sed non inuidit: æqualem ergo genuit filium. Credamus ergo filium ei eſſe æqualem.*

Opinionem hæretici ponit, ut deſtruat.

Sed forte dicis, eo ipſo pater eſt maior filio: quia de nullo Ex eod. lib. 3. cap. 18 *genitus, genuit tamen æqualem. Ad quod citò reſpondebo: imo ideo non eſt pater maior filio: quia æqualem ſibi genuit. Originis enim queſtio iſta eſt, quis de quo ſit: æqualitatis autem, qualis aut quantus ſit: quod eſt dicere, Ad originẽ pertinet quæſtio qua quęritur, quis de quo ſit: ad ęqualitatem vero illa qua quęritur, qualis aut quantus quis ſit.* Nec *cũ dicitur filius a patre genitus, oſtenditur inęqualitas ſubſtantiæ, ſed ordo naturę, non quo alter prior eſſet altero, ſed quo alter eſt ex altero.* Non *ergo, ſecundum hoc quòd pater genuit, & filius genitus eſt, uel ſpiritus ſanctus ab utroque procedit, ęqualitas uel inæqualitas ibi exiſtit: quia non ſecundum hoc alia perſona alij ęqualis uel inęqualis dicitur. Ecce ęqualitas Trinitatis, & una eademque ſubſtantia,* A diſt. 19. huc uſque. *quantum breuiter potuimus, demonſtrata eſt in ſuperioribus: qualiter. ſ. aliqua trium perſonarum quamlibet aliam nec ęternitate, nec magnitudine, nec potentiâ excellat.*

SVPRA oſtendit Magiſter æqualitatem perſonarum quantũ ad magnitudinem: hic oſtendit quantum ad potentiam & uirtutem. Et habet hæc pars, tres partes. In prima proponit quod intendit ſ. quod alia perſona non excedit aliam potentia. In ſecunda probat ibi. *Nihil (inquit) patre minus habet &c.*] In tertia dubium ſiue obiectionẽ in contrarium ſoluit, ibi. *Sed forte eo ipſo maior eſt &c*] Prima & ultima parte manẽtibus indiuiſis: media diuiditur in tres, ſecundum tres probationes ſiue rationes, quarũ prima ſumpta eſt ab auctoritate Domini, Ioã. 16. Quia quæ hẽt pater, mea ſunt.

Secunda

Secũda ſumpta eſt per deductio
nẽ ad impoſſibile:quia ſi nõ ge-
nuit æqualem,aut potuit & no-
luit:& ita fuit inuidus. Aut uo-
luit & nõ potuit, & ita fuit im-
potens,& hæc ponitur, ibi. *Item,
alio modo probat filium æqualem
patri &c.*] Tertia ratio eſt oſten
ſiua ſumpta per ſimile in gene-
ratione creata, & ponitur ibi.
*Hoc autem per ſimilitudinem huma
nam &c.*]

Dub. 1 O*Mnia, quæ habet pater, mea ſunt
&c*] Ex litera formať prima
rõ,q̃d aliqua pſonarũ non excel
lit aliã potentia,tali mõ.Omnia
quæ hẽt pater, filius habet: ergo
quantã potentiã habet pater, ha
bet filius. Illud argumentũ non
uiŕ ualere:quia mutatur quid in-
quantum:nam omnia,diſtribuit
pro ſubſtãtia:quantũ autẽ,dicit
quantitatem. Reſp.Dicendũ,q̃ď
quãuis talis modus arguẽdi nõ
ualeret, ſi differret quantitas &
ſubſtantia, tñ ubi idẽ eſt,omni-
modã habet neceſſitatẽ, & quia
hoc in diuinis : iõ argumentum
bonum. Poſſet tñ dici. q̃ď ꝓpredi
ctum argumentũ in qualibet ma
teria eſt bonũ. Habere.n.non di-
citur aliquis ſolum ſubſtãtialia,
ſed ẽt proprietates : ergo ſequiť
cum,omnia,diſtribuat pro om-
nibus habitibus,q̃d habeat & ẽt
proprietates:ergo cum nullã po-
tentiã habeat unus quàm nõ ha
beat alter: ergo nihil põt unus,
quod non põt alter:ergo ſi unus
omnipotẽs & alter: & ita patet,
quod hic non eſt figura dictio-
nis: quia[omnia] diſtribuit hic
pro rebus omnium generum.

Dub. 2. *Non enim poteſt, qui accipit,
&c.*] Videť dicere falſum : quia
ſi hoc,cum omnis creatura ſit ac

cipiẽs,nulla eſſet inæqualis Deo,
ſed hoc falſum:ergo & primum.
Reſpon Dicẽdũ, quod Aug. nõ
loquitur generaliter & de quoli
bet accipiente, ſiue de quolibet
modo,ſed de eo qui accipit om-
nia, & talis accipiens nõ poteſt
eſſe inæqualis.

*Non potuit, ubi eſt ergo omnipo-
tentia,&c*] Ex litera formatur ſe Dub. 3.
cunda rõ ad idem tali modo. Si
pater non potuit gignere filium
æqualem:ergo pater non eſt om
nipotẽs Videtur male arguere:
quia ſimiliter poſſet argui de fi-
lio & ſ.ſ.ſi non potuit filiũ æqua
lem producere,ergo &c. Reſpõ.
ad hoc , quod non competit ge-
neratio niſi hypoſtaſi patris: ſi- Diſt. 4.
cut alibi tactum eſt:ideo non ua 6. et 7.
let,nec eſt ſimile. Item, dubita-
tur de alia parte rationis: quia il
lud argumentum non uideť ua-
lere,potuit producere æqualem
& non produxit ſiue genuit : er-
go inuidus fuit:qa ſimiliter põt
argui,potuit iſtam creaturã face
re meliorẽ & non fecit, ergo in-
uidit. Si tu dicas,quod inuidia
ſemper conſiderat parem uel ſu
periorem,ſicut dicit Greg.ſuper
illud Iob. Paruulum occidit in-
uidia:obiicitur tunc: quia ſi filiũ
genuiſſet minorẽ, non habuiſſet
ibi locum inuidia:ergo uidetur,
quod iſta ſolutio non ſoluit Itẽ,
in creaturis non ualet: iſte arti-
fex potuit facere iſtã rem melio
rem & non fecit: ergo fuit inui-
dus: quare etiam non tenet in
Deo. Reſpon. Dicendum, quod
inuidia artificis producentis nõ
attenditur in productione rei
inæqualis uel minus bonæ, ſed
ubi res de ſui natura exigit ta-
lis eſſe:tunc enim neceſſario cõ-
clu-

cluditur, q aut producẽs nõ potuit, aut inuidit ſi potuit & non produxit: quia non fecit ut debuit: & quoniam filius eo ipſo quo filius eſt, natus eſt perfecte imitari, ſi non genuit filium in in perfecta imitatione, concluditur, quod aut producens impotens fuit, aut inuidit: & ideo patet, quod non eſt ſimile de creatura & creatore, arca & artifice.

Dub.4. *Homo pater ſi potuiſſet &c.*]Ex litera formatur tertia ratio ad idem tali modo. Homo pater ſi potuiſſet, æqualem filium genuiſſet: ergo & Deus. Contra. Illud argumentum non ualet. Homo habet alium hominem ſibi æqualem uel habere poteſt: ergo & Deus ſimiliter: quoniã Deus de ſua nobilitate hoc habet, quod nullus poteſt ei æquari: & ita uidetur ratio Auguſt. non ualere. Reſpon. Dicẽdum, quod ſi æqualitas poneret, de neceſſitate in æqualibus diuerſitatem in natura, quod tunc non ualeret. Sed ſuppoſito, q Deus generet filium connaturalem ſibi, de neceſſitate ſequitur quod. ſi homo æqualem genuit, quod Deus multo fortius. Quamuis enim imperfectionis ſit æquari diuerſo in natura: tamen æquari connaturali, perfectionis eſt: alioquin diuina natura eſſet in aliquo imperfecte: quod ſic hoc eſt impoſſibile, patet &c.

Dub.5. *Aequalitati autem qualis, aut quantus ſit &c.*]Contra. Videtur dicere falſum: quia quale dicit qualitatem: & ſecundum eam attenditur ſimilitudo, non æqualitas: quia proprium eſt qualitatis ſecundum eã ſimile uel diſſimile dici. Reſpon. Dicẽdũ, q de æqualitate eſt loqui dupliciter. Vno modo prout dicitur de nominans Alio mõ prout diciẽ diſpoſitio nobilitatis: & ſecundũ hanc attenditur maior & minor nobilitas, & ita nobilior res dicitur. Et quia in ſpiritualibus idem eſt maius & melius, ideo quæſtio de qualitate ſpectat ad æqualitatem, non ex propria ratione nominis, ſed ex conſequẽti, ut uiſum eſt.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An in diuinis ponere ſit adæquationem potentiæ quò ad extenſionem poſſibilium?

AD intelligentiam eorum, quæ dicuntur in præſenti Diſtin. duo principaliter quæruntur. Primo quæritur, utrum in diuinis ſit ponere potentię ad æquationem. Secundo utrum in diuinis ſit ponere ordinẽ Quantum ad primum, quæruntur duo: Primo quæritur, utrum in diuinis ſit ponere potentiæ adæquationem quantum ad extenſionẽ poſſibilium. Secundo utrum ſit ibi æquatio quantum ad intenſionem potentiæ.

QVOD ſit ibi ponere adæquationem potentiæ quantum ad numerum poſſibilium, oſtenditur ſic. Quæcunque habẽt eãdem naturam, habent eandẽ potentiam naturalem, ſed quæcunque habent omnino eandem potentiam, quicquid poteſt unum, & alterum. ſed pater & filius & ſ. ſ. habent eandem potentiam: ergo &c. ITEM. Quæcunque habent omnino eandem operationem

nem nihil pōt unū operari ſine altero: ſed pater & filius habent eādē operationē: ergo nihil pōt pater ſine filio. Ioan. 6. Quæcunque pater facit, hæc omnia ſimiliter filius facit. ITEM. Nullus poteſt plura omnipotente, ſed uerbum DEI eſt omnipotens, ſicut dicitur Sap. 18. Omnipotēs ſermo tuus domine. Maior patet: quia qui[omne]dicit, nihil excipit. ITEM. In infinitis non eſt ponere aliqua eſſe plura, ſed filius pōt infinita: q a non pōt tot quin plura: ergo pater non poteſt plura q̄ filius, pari rōne nec quā. ſ. ſ.

CONTRA. Quanto producta ſunt magis diſtantia, tanto potentia producens eſt latior. ſiue amplior: ſed potentia patris ſe extendit ad creatum & increatum, potentia filii ad creatū tantum, & magis diſtat creatum & increatum quàm creatura ſolū: ergo &c. ITEM. Filius DEI & creatura ſunt aliud & aliud: q a creatura eſt quid creatū, ſed filius eſt eſſentia increata: ergo filius & creatura ſunt aliud & aliud: ergo plura: ergo potentia quę poteſt in filium, & creaturam, potētior eſt, quā quæ poteſt in creaturam tantum, ſiue potens eſt in plura: ſed potentia patris eſt talis: ergo &c. ITEM. Tantum uel ęque magnū uel maius eſt producere perſonam æqualem ſicut creaturam: ſed pater poteſt ſine filio producere perſonam: ergo & producere creaturam: ergo uidetur, quod potentia in patre ſe extendat ad plura. ITEM. Quāuis. ſ. ſ. & filius non ſine aliquid plus, tñ plures ſunt q̄ filius ſolus: ergo cum in patre potentia poſſit in productionem utriuſq; in filio in alteram tantum, in plura poteſt potentia in patre quam in filio: ergo extenſione poſſibilium eſt maior.

RESOLVTIO.

Vtique potentia eſſentiali, quia in hoc conſiſtit diuinarum perſonarum æqualitas.

RESP. Dicendū, quod loquēdo de potentia eſſentiali, quæ eſt reſpectu actus eſſentialis ſiue ꝓductionis, ad nihil ſe extēdit in patre, ad quod pariter non extendat ſe in filio: & ideo quia æqualitas perſonarū conſiſtit quãtū ad potentiam eſſentialem, concedēdū eſt ſine calumnia, qđ pr̄ & filius æqualiter ſint potētes quantum ad extenſionem poſſibiliū. AD ILLVD ergo, quod obiicitur in contrarium, quod latior eſt potētia, quæ pōt in magis diſtantia. Dicendum, quod illud uerum eſt de potentia eodē modo dicta, & quantum ad conſimilem modum producendi: ſed patrem poſſe producere quid creatum, eſt potentię eſſentialis & operis creationis: patrē uero poſſe producere filium, eſt potētiæ ut in perſona & generationis: ideo illa ratio non ualet. AD ILLVD, qđ obiicitur, quod creatura & filius ſunt plura. Dicendū, quod uerum eſt, quod ſunt plura, tñ nō plura producta, quāuis enim filius ſit aliud quam creatura, tamē non eſt aliud productū: filius. n. eſt eſſentia & natura, ſed tamē nō eſſentia uel natura producta: quia producere filiū nō eſt ꝓducere aliquid, ſed aliquā: & ideo non ſequitur, quod ꝓducere filiū & creaturā ſit poſſe producere plura, quā poſſe ꝓducere alterum. AD ILLVD,

quod obiicitur, quod producit perſonam ſine filio. Dicendum, quod non eſt ſimile: quia cum producere creaturam ſit producere eſſentiam, tam productio quam potentia eſt eſſentialis: & quia eſſentia eſt indiuidua in patre & filio: ideo & potentia & actio proinde & illa productio: quia uero producere filium eſt producere perſonam, ideo productio illa & potētia, dicit quid perſonale: & quoniam pater & filius non conueniunt in perſona, ſed in eſſentia: patet &c. AD ILLVD, quod obiicitur, quod filius & ſ. ſ. ſunt plures &c. Dicendum, quod uerum eſt, ꝙ poteſt etiam in plures, ſed quantum ad hoc non attenditur æqualitas, uel inæqualitas, ut uiſum eſt.

QVAESTIO II.

An in diuinis ſit æqualitas quò ad potentiæ intenſionem?

VTRVM in diuinis ſit æqualitas quantum ad intenſionē potentiæ. Et quòd ſic, oſtenditur hoc modo. Nihil eſt potentius ſua uirtute: ſed Chriſtus eſt Dei uirtus: ergo pater nō eſt potentior filio, ſimiliter pari ratione, nec filius ſpiritu ſancto. ITEM. Subſtantiæ æque nobili, æque nobilis & excellens eſt potentia: ſed ſubſtantia æque nobilis eſt in filio ut in patre: ergo & potentia æque nobilis: ergo nihil potentius poteſt pater quàm filius. ITEM. Ea potentia qua quis poteſt ſupra infinitam & ſummam diſtātiam, nihil eſt potentius: ſed potentia uerbi poteſt ſuper infinitam & ſummam diſtantiā, quæ eſt inter ens & nō ens: quia ꝑ ipſum oīa facta ſunt, ergo &c. ITEM. Ea potentia cui nil pōt reſiſtere, nec aliquid pōt eā retardare, nihil eſt potentius: ſed potentiā filii nihil pōt retardare, nec aliquid pōt ei reſiſtere: quia ſubito facit & libere patet, qa dixit & facta ſunt, ergo &c.

CONTRA. Potentior eſt potentia in eo qui ſolū pōt agere, quam in eo qui agere & pati: ſed in patre eſt ſolum agere, in filio agere & pati, ergo &c. ITEM. Potentius aliquid poteſt qđ eſt primum principium, ꝙ quod nō eſt primum: quia omnis cā primaria plus influit quam ſecūda, ſed pater eſt primum principiū: ergo unum & idem potentius poteſt pater, quàm filius. ITEM. potentius poteſt qui habet potentiam a ſe, quam qui ab alio. Qui enim aliquid a ſe habet, multo melius hābet quàm ſi ab alio recipiat: ergo cum filius habeat poſſe a patre, pater aūt per ſe, & a ſe, ergo &c. ITEM. Plus poteſt aliquis, qui pōt & per ſe & per alium, quam qui tantum per ſe, ſed pater poteſt operari per filium, ſpiritus ſanctus non poteſt per filium, nec etiam ipſe filius proprie loquendo, ergo &c.

RESOLVTIO.

Et quidem, cum in omnibus tribus perſonis una ſit, per naturam non degenerans.

RESP. Dicendum, ꝙ potentia in patre & filio eſt æque intenſa: quia in utroque ſumma eſt, & æque nobilis: quia in utroq; una, per naturam nō degenerās, ſimiliter & in ſpiritu ſancto eſt: & hoc loquendo de filio ſecundum diuinam naturam, ſecundū quàm æqualis eſt patri.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, qđ filius poteſt pati, dicendum,

dum, ꝙ iſtud non eſt ſm potentiam diuinã, ſed ſm infirmitatẽ humanam, & ſm illam inferior eſt patre & minus potens, ſm autem diuinam non põt pati ſicut nec pater. AD ILLVD, quod ſecũdo obiicitur, ꝙ primum principium magis poteſt. Dicendũ, ꝙ primum principium aut ſolũ dicit ordinem, aut ſubſtantialẽ differentiam. Si ſolum ordinem, cum unum & idẽ ſit utrobique, non eſt potentius hic quàm ibi. Si autem differentiam ſubſtantialem cum ordine, ſic uerũ eſt, ꝙ potentius eſt primum q̃ ſecũdum: quia ſm addit aliquid ſupra primum, quod dũ facit, magis compoſitum magis reddit limitatum, & ita minus potens. AD ILLVD, quod obiicitur tertio, iam ſolutum eſt: quia habere ab alio, hoc eſt aut differente ſubſtantialiter, aut perſonaliter. Si ſubſtantialiter, ſic uerum eſt: quia cum habeat ab alio per eſſentiam, non habet eſſentialiter, ſed participatione: ſed quando habet ab alio perſonaliter, eodem tamen eſſentialiter, tunc habet æque nobiliter: quia totaliter & eſſentialiter. Vnde Ioan. 6. Sicut pater habet uitam in ſemetipſo, ſic dedit & filio &c. AD ILLVD, qđ obiicitur quarto, ꝙ pater poteſt per ſe & per alium. Dicendum, ꝙ poſſe per alium eſt dupliciter. Aut per aliquam cauſam inferiorem ſimul agentem: aut per aliam perſonã. Primo modo potentius eſt poſſe per ſe & per alium, quàm per ſe tantum: quia poſſe per alium dicit dñium: & ita poteſtatem: ſed poſſe per alium, per perſonã conſubſtantialẽ, non dicit dominiũ, ſed tm̃ auctoritatem. Auctoritas aũt non dicit maioritatem, ſed ſolum dicit originem: ſicut poſſe ab alio & non ab alio, non dicit minoritatem in potentia, ſed ſolum ſubauctoritatẽ & originem: & ſic intelligendum eſt in propoſito de poſſe per alium, & non poſſe per alium.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An inter diuinas perſonas ordo ſit?

CONSEQVENTER eſt qõ ſecũdo loco de ſecũdo articulo, utrũ in diuinis ſit ordo. Et circa hoc quæruntur duo. Primo quæritur, utrum in diuinis ſit ordo ponẽdus. Secundo, utrũ in diuinis ſit ordo naturæ.

QVOD in diuinis ſit ordo oſtẽditur primo per Augu. ad Maxi. ubi dicit. Cum dicitur, filius a patre, non ſignificatur inæqualitas ſubſtantiæ, ſed ordo naturæ. ITEM. Hoc uidetur auctoritate eccleſiæ: quia eccleſia nominationem Trinitatis exprimit ordinate. Dicitur enim *in nomine patris, & filij, & ſ. ſ.* & hic ordo nunquam mutatur: ergo &c. ITEM. Ordo dicit rationem completi eſſe & boni: eſſe enim (ut dicit Boe.) eſt, quod ordinem retinet, ſeruatque naturam, ſimiliter & bonum: ſed in diuinis eſt perfectiſſime rõ boni & eſſe: ergo ibi eſt ratio ordinis. *Lib. 4. de Conſol. proſa. 2. circa fin.* ITEM. Vbicũq; ſunt plures, inter quos nõ eſt ordo, ſunt inordinati: ſed in diuinis pſonis eſt pluralitas: ergo ſi nõ eſt ibi ordo, eſt inordinatio & cõfuſio, ſed inordinatio & confuſio repugnat diuinis

uinis:ergo eſt ibi ordo.

CONTRA. Euſebius. In diuinis eſt numerus, ſed non ordo. ITEM. Hoc ipſum uidetur ex ratione ordinis. Aug. de Trinitate dicit, Ordo eſt pariū diſpariūq; ſua unicuique tribuens loca diſpoſitio, ſed in diuinis non eſt diſtinctio locorū: ergo &c. ITEM. Ordo cōtrariatur ſimultati; ergo ubi eſt ordo, non eſt omnimoda ſimultas, ſed ubi non eſt omnimoda ſimultas, non eſt perfecta æqualitas: ergo cum in diuinis ſit omnimoda, & perfecta æqualitas, nullus eſt ibi ordo. ITEM. Si ordo eſt in diuinis, aut eſt quid eſſentiale, aut notiale. Nō eſſentiale; quia ubi ordo ibi diſtinctio, in diuinis aūt non eſt diſtinctio ſm eſſentiā: ergo &c. Nec qđ notionale, quia idē eſt notio & proprietas, ſed ordo nullius pſonæ eſt proprietas, ergo &c. ITEM. Vbi eſt ordo, ibi eſt depēdētia & inclinatio, nihil.n. ordinat ad aliquid, niſi ad illud hēat inclinationē, in diuinis aūt nulla eſt dependentia: ergo ibi nullus oīno ordo. ITEM. Ordo præſupponit numerū, ſed in diuinis nō cadit differentia ſm numerum, ut oſtē ſum eſt ſupra: ergo nec ordo.

Lib. 19 de Ciuit. dei cap. 13. circa initium. Tom. 5.

RESOLVTIO.

Eſt quidem ordo in diuinis, uerum non omnis, ſed qui originis dicitur: cum inibi ratio ſit producentis & producti.

RESP. Dicendum, quod triplex eſt ordo. ſ. ſm poſitionē, ſm anteceſſionem, & ſm originē. Ordo ſm poſitionē, dicitur aliquorū, quorum unū eſt ſuperius, aliud inferius. Et hoc pōt eſſe dupliciter: uel in loco uel in dignitate: & hic ordo non cadit in diuinis, ſicut oſtēdit prima rō ſumpta ab Euſebio, & ſecunda ſumpta ab Auguſtino, ſicut patet. Ordo uero ſm anteceſſionē dicitur eſſe eorum, quorum unum prius eſt, alterū uero poſterius, & hoc dicitur dupliciter. Aut quia antecedit duratione ſiue tpe. Aut prius naturali intelligentia ſiue cognitione: & hic ordo non eſt in diuinis, ſicut probat ratio tertia: quia hic ordo tollit æqualitatem & ſimultatem, quorū utrunque perfecte eſt in diuinis. Ordo autem ſecundum originem ſiue ſm emanationem, eſt producentis ad productum, & iſte ordo eſt in diuinis: quia ibi eſt ordo principii & principiati, ſiue producentis, & producti, & hunc ordinem eſſe in diuinis probant rationes primæ.

AD ILLVD, quod obiicitur quarto, quod ordo non eſt quid notionale, nec eſſentiale. Dicendū, quod eſt notionale: ſed notionē contingit dupliciter ſignificare, aut ſub propria ratione, ut cum dicitur generatio: aut ſub cōmuni rōne, cōitate (inquam) rationis, ut cum dicitur ordo, notio, proprietas, ſicut indiuiduum eſt cōmunis intētio: & ſub hac cōitate nō diſtinguit, tñ in ſuis inferioribus diſtinctionē ſupponit. AD ILLVD, quod obiicitur, ubi eſt ordo ibi depēdētia dicendū, quod ordo, importat habitudinem: & quia habitudo in creaturis ratione imperfectionis dicit depēdentiam, ideo in creaturis importat dependentiam, in diuinis autem ſolum ponit comparationē & connexionem, & nullam dependentiam & inclinationē. AD ILLVD, quod ultimo obiicitur

tur, ꝙ ordo prçſupponit numerum. Dicendum, ꝙ ſicut in diuinis numerus diſtrahit a ratione numeri, quia ibi eſt diſtinctio hypoſtaſum tantum, ita ordo a ratione ordinis ſimpliciter, q̃a quãuis ſit ibi ordo, non tamen eſt ibi anteceſſio, ſed ſolum originis emanatio. Vel aliter dicendum, ꝙ non ſemper præſupponit diſtinctionem ſm numerũ, niſi intelligatur de ordine locali, ſiue ſecundũ poſitionem. Nã ordo ſecundum naturam & ſm naturalem intelligẽtiam, attenditur inter ſuperius, & inferius, inte quæ non cadit numerus. Et ita patet illud.

QVAESTIO II.

An in diuinis ſit ordo naturæ?

Vide 4 ſup Gē. ad literam. c 34. & 35. & ex Oratio. de quinq; Hereſibus a medio tom. 7.

VTRVM in diuinis ſit ordo naturæ. Et ꝙ ſic, uidetur ꝑ Auguſtinum, qui dicit in litera, ꝙ cum dicitur filius a patre, non dicitur inæqualitas ſubſtãtiæ, ſed ordo naturę. ITEM. Vbi eſt naturalis origo, ibi eſt naturalis ordo, ſed in diuinis eſt naturalis origo: ergo & naturalis ordo: ergo eſt ibi ordo naturæ. ITEM. Vbi eſt cauſa, & effectus, ibi ē prius, & poſterius, ſed ubicunq; hoc, ibi eſt ordo naturæ: ergo cum in diuinis contingat reperire cauſam & effectum, ſicut dicit Chryſoſtomus, ſuper principiũ ad Hebr. & Damaſ. 1. lib. c. 8. Pr̃ eſt cã filii, pater &c. CONTRA. Cuiuſcunque eſt ordo, ipſum ordinatur: ergo ſi in diuinis eſt ordo naturæ, natura ordinatur: ſed qđ ordinatur, diſtinguit̃ & numerat̃: ſi hoc: ergo in diuinis natura diſtinguit̃ & numerat̃, ſed hoc falſum: ergo &c. ITEM. In diuinis idē eſt natura & eſſentia, q̃a natura nomen eſt eſſentiale, ſed in diuinis nullo mõ ponit̃ ordo eſſentię: ergo naturæ. ITEM. Vbi eſt ordo naturæ, ibi ē prius, & poſterius ſecundum naturã: ergo ſi in diuinis eſt ordo naturę, ibi eſt prius & poſterius, ſed hoc nullo modo recipitur: ergo nec ordo naturæ. Quod autem in diuinis non ſit prius poſterius, oſtẽditur ſic. Relatiua ſunt ſimul natura: ergo pater & filius ſecundũ ꝙ pater & filius, ſimul ſunt natura, quia relationes in diuinis non ſunt aduenientes, nec tãtum ſunt ratio referendi, ſed etiam exiſtendi: ergo pater & filius ſecundum ſuas hypoſtaſes: ſimul ſunt natura: ergo non eſt ibi ordo naturæ. ITEM. In cauſis creatis uidemus gradus: quia quanto ſubſtantia creata citius poteſt, uelocius operatur. Vnde quædam operantur in tempore, quædem repente, quædã ſubito. Et illa cauſa, quæ operat̃ ſubitò, aliqñ non præcedit tempore, ſed natura: ſi ergo deus ꝓducit filium ſm omnẽ nobilitatẽ, & uirtutẽ ſuæ potẽtię, & uirtus ſuæ potẽtię infinitæ maior eſt q̃ finitæ: non ergo tm̃ ſimul duratione, ſed etiam ſimul natura producit: ergo non eſt ibi ordo naturę. ITEM. Videmus in cognoſcibilibus, quod quædam habent ſui cognitionem inueſtigando, & poſterius tempore, & loquor de actuali, non de habituali, ut anima humana & quædã ſimul duratione ut angelus: ergo ſi dei cognitio & dictio ſiue locutio, non eſt accidens, ſed multò nobilius & uirtuoſius q̃ oĩs creatura hẽt uerbum intelli-

Ex poſt prædic. cap. de Priori. & ex prædic. c. de Relatio.

gentię non tantum ſimul duratione, ſed etiā natura: ergo &c.

RESOLVTIO.

In diuinis eſt ordo naturæ, ideſt naturalis originis nō quod una perſona ſit prior poſterior ve altera: ſed quòd altera ſit ex altera.

RESP. Dicendum, ꝙ ordo dicitur eſſe alicuius dupliciter. Aut ſicut ordinati, aut ſicut rationis ordinādi. Ordo in diuinis ſicut ordinati dicitur perſonæ patris & filii & ſpiritus ſancti. Sicut rationis ordinandi dicitur naturæ. Natura enim dicit uim productiuam ſecundum quod dicit Philoſophus, quod eſt uis inſita rebus, ex ſimilibus ſimilia procreans. In diuinis autem eſt ordo ſecundum productionem, ideſt dicitur ibi ordo naturæ, id eſt naturalis originis. Vnde genitiuus ille non conſtruitur ſubiectiuè, ſicut cum dicitur albedo parietis, ſed ex ui declarationis eſſentiæ, ut cum dicitur albedo claritatis. Et ideo reſoluitur in duos, ut ſit ſenſus, ordo naturæ, ideſt naturalis originis.

Ariſt. 1 Magn. Mor. c. 10.

EX HOC patet primum, quod obiicitur, quia obiicit, ac ſi diceretur ordo eſſe naturæ, ut rei ordinatę. Patet etiam ſecundum, quod eſſentia dicitur in abſolutione omnimoda, non ut alterius principium: natura uero dicitur alterius principium, ideo dicit comparationem ad productionem ſiue emanationem naturalem. Vnde ulterius attendēdum, quod ordo ſecundum naturalem originem in his inferioribus duo dicit, ſcilicet emanationem, & antece ſſionem: & ratio huius eſt, quia emanatio in his inferioribus ponit diuerſitatem ſubſtantialem. Vnde omne quod emanat ī his inferioribus, eſt effectus, & quod producit, eſt cauſa: & ideo dicit cauſa eſt, ad cuius eſſe ſequitur aliud, & q̄ aliud in natura, ideo poſterius in natura. In diuinis autem eſt emanatio, ad quàm non conſequitur eſſentiæ diuerſitas, uel naturæ, ideo nec prius nec poſterius natura, ſed ſimul natura: & ideo in diuinis non accipitur ratio cauſæ, uel effectus ſecūdum Latinos, ſed nomen principii: quamuis Græci extenſo nomine utantur nomine cauſæ pro nomine principii, & ideo in diuinis eſt ordo naturæ, non quo alter ſit poſterior altero, ſed quo alter ex altero. Et hoc eſt, quod dicit Aug. in litera. ET ex hoc patet quod tertio obiicitur. Quamuis enim in creaturis ordo poſterioritatem ponat, non tamen in Deo: & quāuis non ſit ibi poſterioritas, nō ſeq̄t quin bene ſit ibi ordo. Ex his patent obiecta ad utranque partem. Cōcedendum ergo, quod aliquo modo reperitur in diuinis ordo naturę, ſicut oſtendunt primæ rationes. Tertia tamen ratio deficit, quia nomēn cauſæ non reperitur in diuinis ſecundum Latinos ꝓprie. Quod obiicitur ad oppoſitum patet, quia ordo nō eſt naturæ, ut rei ordinatæ. Patet etiam quod obiicitur de diuina eſſentia, quia eſt nomen abſolutum, nec importat rationē originis. Vltimum patet, quia non eſt ibi ordo naturæ, quo alter prior altero, ſed quo alter ex altero.

Qualiter dictiones excluſiuæ capiantur in diuinis.

HIC oritur quæſtio trahens originem ex prędictis. Dictum eſt enim ſupra, quod tantus eſt ſolus pater, vel ſolus filius, vel ſolus ſpiritus ſanctus, quantum ſimul illę tres: & quod duæ, vel tres perſonæ ſimul, non ſunt maius aliquid, quam una perſona ſola. Ideo quærit Auguſt. in 6. Libro de Trinitate quomodo hæc ſane dici poſſint, cum nec pater ſit ſolus, nec filius, nec ſpiritus ſanctus, ſed ſemper & inſeparabiliter & filius cum patre, & pater cum filio, & ſpiritus ſanctus cum vtroque: inſeparabiles enim ſunt hæ tres perſonæ. Ad quod ita reſpondet Auguſt. in eodem. Solum Deum patrem dicimus, non quia ſeparatur a filio, vel a ſpiritu ſancto, ſed hoc dicentes ſignificamus, quia illi ſimul cum eo non ſunt pater. Solus enim pater eſt. Quod non dicitur, quia ipſe ſit ſolus, id eſt, ſine filio, vel ſpiritu ſancto: ſed per hoc filius uel ſpiritus ſanctus, a paternitatis conſortio excluduntur. Ita & cum dicitur, ſolus filius filius eſt, uel ſolus ſpiritus ſanctus eſt ſpiritus ſanctus, non diuiditur filius a patre, vel ſpiritus ſanctus ab vtroque, ſed a conſortio finalis proprietatis excluduntur pater & ſpiritus ſanctus, & a conſortio proceſſibilis proprietatis pater & filius. Cum ergo dicitur, tantus eſt ſolus pater, quantum ſimul illi tres: per hoc quod dicitur ſolus, non ſeparatur pater ab alijs, ſed hic eſt ſenſus, ſolus pater, id eſt, pater qui ita pater eſt, quod nec filius nec ſpiritus ſanctus, tantus eſt &c. Similiter intellige cum dicitur, ſolus eſt filius, vel ſolus eſt ſpiritus ſanctus. Solus ergo pater dicitur, vt ait Auguſt. in eodem, quia non niſi ipſe ibi pater eſt, & ſolus filius, quia non niſi ipſe ibi filius eſt, & ſolus ſpiritus ſanctus, quia non niſi ipſe ibi ſpiritus ſanctus eſt.

Diſtin. 19. 20.

Cap. 9.

Auguſtin. ibidem.

Libr. 6 c. 9.

Vtrum poſsit dici, ſolus pater eſt Deus, ſolus filius Deus, uel ſolus ſpiritus ſanctus eſt Deus: uel pater eſt ſolus Deus, uel ſpiritus ſanctus eſt ſolus Deus.

Poſt hæc quæritur vtrum ſicut dicitur, ſolus pater eſt pater, vel ſolus filius eſt filius, ita poſſit dici, ſolus pater eſt Deus, vel ſolus filius eſt Deus, & ita de ſpiritu ſancto. Aut pater eſt ſolus Deus, filius eſt ſolus Deus. Ad quod dicimus, quia pater & filius & ſpiritus ſanctus dicitur, & eſt vnus Deus, *hæc trinitas ſimul propriè dicitur eſſe ſolus Deus, ſicut ſolus ſapiens, ſolus potens.* Sed *non videtur debere dici a nobis verbis noſtris vtentibus, niſi vbi ſermo au ctoritatibus occurrit, ſolus pater eſt Deus, uel pater eſt ſolus Deus, ita de filio & ſpiritu ſancto dicimus. Vnde Augu-* Ibidē. *ſtinus in ſeptimo Libro de Trini. ait, Quoniam oſtendimus, quomodo poſſet dici ſolus pater, vel ſolus filius, conſideranda eſt illa ſententia qua dicitur*, Non *eſſe ſolum patrem Deum verum ſolum, ſed patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum. Ecce habes, quia non ſolus pater dicendus eſt eſſe verus Deus. Item in eodem, Si quis interrogat vtrum pater ſolus eſt Deus, quomodo reſpondebimus non eſt, niſi fortè dicamus ita eſſe quidem patrem Deum, ſed non eum eſſe ſolum* Deum? *Eſſe autem ſolum Deum dicamus patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum. Ecce & hic habes, quia pater non debet dici ſolus Deus: atque hic ſolum in parte ſubiecti tantum accipere quidam volunt in parte vero prædicati ſic concedunt, quod pater eſt ſolus Deus.* Sed *ex verbis Auguſtinus videtur oſtendi, quod proprie ſolus Deus, dici debeat tota trinitas. Hæc trinitas, vt ait Au-* Ca. 13. & lit. 1. de tri. cap. 6. *guſt. contra Maximinum, intelligitur cum Apoſtolus dicit, Beatus & ſolus potens, & ibi. Soli ſapienti* Deo: *& ibi, Inuiſibili ſoli Deo. Non enim de ſolo patre hæc accipienda ſunt, vt contendebat Maximinus & alij hæretici, ſed de trinitate. Sicut & illud, Solus habet immortalitatem, quia ſecundum rectam fidem, ipſa trinitas eſt vnus ſolus Deus beatus, potens, ſapiens, inuiſibilis. Vnde Augu. in eodem, Cum vnus Deus ſit trinitas, hæc ſit nobis ſolutio quæſtionis, vt*

intelligamus ſolum Deum ſapientem, ſolum potentem, patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum, qui eſt eſt vnus & ſolus deus.

Quomodo dicitur trinitas ſolus Deus.

Sed iterum quæritur, quomodo ipſam trinitatem dicimus ſolum Deum, cum ſit cũ ſpiritibus, & animabus ſanctis. Ad quod reſpondet Aug. in 6. Lib. de Trinita. dicens, Cap. 7. *Trinitatem dicimus Deum ſolum, quamuis ſemper ſit cum ſpiritibus & animabus ſanctis, ſed ſolum dicimus, quia non aliud quam ipſa trinitas Deus eſt. Non enim illi cum illa Deus ſunt, vel aliqua alia, ſed ipſa trinitas tantum non illi, vel alia Deus eſt.*

Et ſi de patre ſolo prædicta dicerentur, non tamen excluderetur filius & ſpiritus ſanctus.

Veruntamen vt ait Auguſtinus & ſi de ſolo patre prædicta dicerentur, non tamen excluderetur filius, vel ſpiritus ſanctus, quia hi tres vnum ſunt: ſicut in Apocalypſi 1. Io. 5 *de filio legitur, quòd habet nomen ſcriptum, quod nemo ſcit niſi ipſe: nõ enim inde ſeparatur pater vel ſpiritus ſanctus. Et cum dicitur, nemo nouit patrem niſi filius, non inde ſeparatur pater, vel ſpiritus ſanctus, quia ĩſeparabiles ſunt. Aliquando etiam nominantur pater, & filius, & tacetur ſpiritus ſanctus: vt veritas ad patrem loquens ait, Vt cognoſcant te, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum, eſſe unum verum Deum. Cur ergo (inquit Augu.) tacui de ſpiritu ſancto? quia conſequens eſt, vbicunque nominatur vnus ſicut pater, & filius tanta pace uni adhærens, intelligatur etiam ipſa pax, quamuis non commemoretur: uno ergo iſtorum nominato, etiam reliqui intelliguntur, quod in pluribus ſcripturę locis occurrit.*

SVPRA probauit Magiſter æqualitatem perſonarum. Hic quia in probatione dubias rationes dixerat propter dictiones excluſiuas, mouet illas dubitationes, & ſoluit. Et habet hæc pars tres partes, ſecundum tria dubia, quæ proponit. Primo enim quęrit de hac ratione, tantus eſt ſolus pater, quãtus pater, & filius

Secundo proponit hanc, ſiue quærit de hac, ſolus pater eſt Deus, & hoc facit ibi. *Poſt hoc quæritur, utrum ſicut dicitur ſolus pater &c.*] Tertio quæritur de hac, Trinitas eſt ſolus Deus: & hoc facit ibi. *Sed iterum quæritur, quomodo ipſam trinitatem &c.*] Et in quálibet iſtarum partium primò mouetur dubitatio, ſecundò ſoluitur.

Dub. 1. HAEc trinitas ſimul propriè dicitur eſſe ſolus Deus &c.] Contra. Videtur per hoc uelle negare iſtam. Pater eſt ſolus Deus, ſed uidetur hæc eſſe uera ꝑ expoſitionem, q̄a pater eſt Deus, & non alius à Deo, uel aliud: ergo &c. Item, prædicatum quód dicitur de tota trinitate, nō poteſt eſſe niſi prædicatum eſſentiale, quia aliter non diceretur de tota trinitate, & eſſentiale p̄dicatum dicitur de qualibet perſonâ ſigillatim: ergo pater eſt ſolus Deus. Reſpon. Dicendum, ꝙ quando [ſolus] per ſe additur ad prædicatum, ita ꝙ nō intelligit a parte ſubiecti, improprius eſt ſermo, ſiue dicatur de trinitate tota, ſiue de patre. Nec uult dicere Aug. ꝙ ſolus Deus prædicetur de tota trinitate, ita ꝙ non de patre: Sed in illis locutionibus, ſoli Deo honor & gloria, & cōſimilibus, [ſolus Deus] non accipitur pro unica ꝑſona excludendo alias perſonas, ſed pro tota trinitate, excludendo alias naturas, & Magiſter ita accipit, ac ſi Aug. uellet dicere, nō ꝙ hoc. ſ. ſolus Deus, prædicaretur de trinitate, & nō de patre: ſed ipſe uult ꝙ ſupponat ꝑ ipſa trinitate. Pro patre uero ſi ſupponat, non tñ præciſe ſupponit ꝑ ſolo patre: & iō Aug. concedit, ꝙ ſola trinitas ē ſolus unus Deus, non tñ ſolus pater. Vñ & Magiſter nō dicit, ꝙ pr̄ non ſit ſolus Deus, ſed ꝙ non propriè dicitur: & illud manifeſtum eſt, ſi inſpiciatur qualiter [ſolus] debet addi ad prædicatum.

Quomodo ipſam trinitatem dicimus &c.] Quęritur cum inſeparabilis ſit a rebus aliis & itimus oībus, ꝑ quid magis dr̄ eſſe cū ſanctis, q̄ cum aliis. Reſp. Dicendum, ꝙ q̄uis Deus ſit cū oībus, & in oībus, tñ ſpecialiter dicit̄ eſſe cū ſanctis, ꝑ effectū gr̄æ inhabitantis, ꝑ q̄ ipſi conformantur, & cari, & ſimiles ei fuerunt. Vnde Prou. 8. Delitię meæ eſſe cum filiis hoīum, dicit ſapientia dei. Vnde Dominus uobiſcum, dicitur hominibus, non beſtiis. Dub. 2.

Nemo nouit patrē niſi filius etc.] Cōtra. Cū nemo cōponat̄ ex nō & hō: ergo, Nemo, idē eſt quod nullus hō, ſed dictio exceptiua nō excipit niſi cōtentū ſub termino. [Vñ nihil eſt dictu, Nullus hō currit niſi aſinus] cū ergo pr̄ nō contineat̄ in ſuppoſitione huius noīs [hō] patet, &c. Si tu dicas ꝙ ampliat̄ ex uſu diſtributio importata ꝑ iſtum terminū nemo, ultra q̄ ad homines, Tūc ergo quæro pro quo ſtat, aut ꝑ creato, aut pro increato. Si pro creato, nulla eſt exceptio, quia ſimpliciter uera: & præterea pater non eſt ibi contentum. Si pro increato, ſimpliciter, & totaliter eſt falſa: ergo per exceptionem nón poteſt uerificari. Si tu dicas ꝙ pro utroque: quō pōt hoc eſſe, cum nihil habeāt commune? Et ſi habent cōe, aut hoc, ꝙ hoc ē [nemo] diſtribuit, Dub. 3.

per eſſentiis,aut pro perſonis. Si pro eſſentiis:ergo debet excipi pater.Si pro perſonis ergo debet excipi. ſ.ſ.ſicut & pater,alioquin locutio eſt falſa. Reſp.dicendum, ꝙ, Nemo diſtribuit communiter pro communi cognoſcente,ſiue habente uim cognitiuam:& diſtribuit, Nemo, non pro ſuppoſito tantum,ſiue pro perſona, ſed pro natura:unde pater non excipitur quia perſona, ſed quia eiuſdem naturæ cum filio, & ideo implicatur in illa exceptione filius, & ſ. ſ. & ideo locutio habet ueritatem. Vel dic, ꝙ Nemo diſtribuit pro hominib.& tenetur ly. Niſi,nō exceptiue,ſed aduerſatiue:ſicut dicitur 2.Timo.2. Ad nihil utile eſt niſi ad ſubuerſionem audientium.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An uerè dicatur, ſolus Deus eſt pater?

AD intelligentiam huius partis ē hic quæſtio de dictionibus excluſiuis. Et circa hoc principaliter quærēda ſunt duo. Primo quęritur. Vtrum dictio excluſiua in diuinis uere addatur termino ſubſtantiali. Secundo utrum uerò addatur termino relatiuo. Et quantum ad primum quęruntur duo. Primo, Vtrum dictio excluſiua uere addatur termino ſubſtantiali a parte ſubiecti.Secundo ſi uere addatur a parte prædicati.

QVOD uere addatur huic termino, Deus,a parte ſubiecti,oſtēditur hoc modo Deus hēt aliqd propriū, ſed propriū eſt quod ineſt ſoli, ergo &c. & quia cōſtat, ꝙ excluſio uere additur termino ſubſtātiali reſpectu prædicati eſſentialis, unde bene dicitur, Solus deus non creat, quæritur, utrum uere addatur ei reſpectu pdicati ꝓprii, ſicut termini relatiui: utrum.ſ. uere dicatur,Solus Deus eſt pater. Et ꝙ ſic uī per ſuam expoſitionem, quæ eſt,ſolus Deus eſt pater,& non alius q̄ Deus eſt pater:ergo ſolus deus eſt pater. Et ꝙ ſit iſta eius expoſitio,hoc hr̄ a cōi uſu,& a Philoſopho, quī dicit,ꝙ ſolus idem eſt quod nō cum alio. ITEM,hoc uī a cōuertibili, qm̄ iſtæ duę conuertuntur,Nihil præter Petrū currit: ergo ſolus Petrus currit: ergo & iſte duæ,nihil pręter deum ē pater:ergo ſolus deus eſt pater. Sed prima eſt uera, quia hæc ē falſa,Nihil eſt pater,& non hēt inſtātiam niſi in Deo:ergo &c. 2.Elē. cap.3.

ITEM,a quocunque remouetur hoc, quod eſt in plus remouet quod eſt in minus:ſed eſſe deū eſt in plus, q̄ eſſe patrem: ergo a quocunque remouetur deus, & pater. Sed quæcunque ſic ſe habent, ꝙ a quocunque remouetur unum,& alterum: unum præciſe prædicatur de altero: nec habet inſtantiam: ergo pater præciſe prædicatur de deo: ſed ſi præciſe: ergo cum excluſione, ergo &c.

CONTRA,Terminus accidentalis implicat rem ſuam circa ſuum ſubiectum,ut patet cum dicitur,Homo albus currit, circa hūc terminum[homo]implicatur albedo: ergo ſimiliter cū dicitur,ſolus deus eſt pater,circa deum implicatur ſolitudo.

munis, quę eſt genus rei, non ratione ſuppoſiti, quę eſt res generis AD ILLVD, quod obiicitur ultimo, ꝙ conuerſa eſt falſa DIcendum, ꝙ illa non eſt ſua conuerſa: quia iſta, Solus deus eſt pater, habet ĩtellectum affirmatiuę, ſcilicet deus eſt pater, & hęc conuertitur ſimpliciter: habet ĩtellectum negatiuę huius, nullus a deo eſt pater: & hęc ſimiliter conuertitur ſimpliciter: ſed hęc non eſt ſua conuerſa, nullus alius a patre eſt deus: ſed hęc, Nihil qđ eſt pater, eſt aliud a deo: idem enim quod ſubiiciebatur in prima, debet prędicari in ſecunda, & ſic patet illud.

QVAESTIO II.

An item dictio excluſiua uere addi poſſit termino ſubſtãtiali à parte prædicati?

VTRVM dictio excluſiua uere poſſit addi termino ſubſtantiali a parte prædicati. Et quòd ſic oſtenditur hoc modo. Augu. 7. de Trini. Patrem dicimus eſſe deum: ſed non eſſe ſolum deum: eſſe autem ſolum Deum dicimus patrem, & filiũ & ſpiritum ſanctum. Si tu dicas, ꝙ ly ſolum, intelligitur a parte ſubiecti. Obiicitur expreſſius per hoc, quod dicit Aug. cõtra Maxim. Ipſa Trinitas eſt unus ſolus uerus deus, conſtat ꝙ in hac, ſolus deus: non poteſt eſſe diſpoſitio ex parte ſubiecti, quia ſic eſſet ſermo incongruus: ergo &c. ITEM. hoc uidetur per expoſitionem. Trinitas eſt deus, & non aliud, quàm deus: ergo trinitas ē ſolus deus: premiſſę ſunt uerę: ergo & conclusio. ITEM. ratione uidetur ſimile, qñ prędicatum non ineſt alii, ꝗ ſubiecto, uere hæc dictio ſolus, accipitur ex parte ſubiecti: ergo quando ſubiectum nõ ſubeſt alii quam predicato, uere accipitur a parte prędicati, ſed iſtud ſubiectum trinitas, non ineſt alii, quam deo: ergo &c.

Lib. 6. de Tri. c. 7 et 9

CONTRA. Hęc dictio [ſolus] eſt diſpoſitio ſubiecti, ſicut hoc ſignum, omnis, ſed quando oĩs, additur ad prędicatum, locutio eſt falſa, & impropria: ergo ſimiliter qñ hęc dictio, Solus. ITEM. hęc dictio ſolus addita alicui termino, excludit aliũ. Vnde ſenſus eſt, ſolus homo, homo & non alius: ſed, alius, reſpicit ſuppoſitum: & terminus ſubiicitur ratione ſuppoſiti, & prędicatur ratione formę: ergo hęc dictio, ſolus, de ſui ratione reſpicit ſubiectum: ergo falsè, & improprie additur ꝑdicato. ITEM. ſecundum quod additur prędicato, aut tenetur categoreumatice, aut ſyncategoreumatice. Si categoreumatice: tunc eſt nomen adiectiuum: & non recipitur in diuinis. Si ſyncategoreumatice: ſic importat negationẽ implicitam: ſed negatio antecedit, quod negat: ergo neceſſe ē, ꝙ antecedat compoſitionẽ, quã negat: ſed cum dicitur, Pater eſt ſolus deus, non ſequitur cõpoſitionem: ergo uidetur, quòd non poſſit ipſam negare: ergo &c. ITEM, ego quero quid excludat, quando additur ad prędicatum. Si aliud a prędicato, ut ſit ſenſus: eſt ſolus deus. i. deus, & nõ aliud: tunc eſt ibi ſuperfluitas: quia forma prędicati excludit aliam formam diſparatam

tatam quantum eſt de ſe. Vnde ſequitur. Iſte eſt homo, ergo nō ē ab homine: ergo uī ꝙ dictio excluſiua facit ſuperfluitatem, & nugationē, nō ergo tenetur excluſiue: & ita uidetur ꝙ teneatur adiectiue ſolum, & ꝙ importet ſolitudinem circa hunc terminū, deus, & ſic iſtę ſunt falſę.

RESOLVTIO.

Et ſi uere addi poſſit, non tamē proprie; niſi cum adiunctione termini partitiui.

RESP. ad hoc uoluerunt aliq̃ dicere, ꝙ hæc dictio, ſolus, proprie non debet addi ad prædicatum, ſed tantum ad ſubiectū, & cum additur prædicato, improprię ſunt locutiones, & tūc idē eſt dicere ſolus, ꝙ tantum: & tñ ſi aliquis inſpiciat non tm̄ cum hac dictione ſolus, ſed cum hac dictione [tm̄] uidebit improprietatem & ſuperfluitatem. Quid enim aliud eſt dicere Trinitas eſt tm̄ Deus; niſi eſt deus, & nō aliud q̃ deus? Hoc improprie ſatis dictum eſt, quia hoc ipſo q̄d deus eſt, excluditur, ꝙ non ſit aliud a deo. Si. n. deus eſt: ergo nō eſt aliud a deo, & nullus hæreticus unq̃ dixit trinitatem eſſe Deū, qui diceret aliud ipſam eſſe a deo: & ideo non ui magnum quid Augu. dicere, ſi hoc uoluit dicere. PROpterea aliter dicendum eſt, ꝙ hæc dictio, ſolus, dupliciter poteſt addi termino ſubſtantiali, aut per ſe, aut cū termino numerali, ſiue partitiuo. Per ſe improprie additur, & ſi addatur ſecundum uocem, tñ ſ̄m intellectum ſtat a parte ſubiecti, Idem. n. eſt dicere, Homo albus eſt, & eſt albus homo. Vnde ſenſus eſt, non dicimus patrem eſſe ſolum deum. i. non dicimus ſolum patrē eſſe deū. Si aūt aliter ponatur, uī ſermo hīc ſuperfluitatē, & improprietatem, quia hoc excludit, quod excludebatur ex natura ipſius prædicati. Aliter additur hęc dictio Solus termino ſubſtātiali cum termino numerali, ſicut cū termino, unus, & tunc excludit pluralitatem, & hoc modo bene additur prædicato, & ſic accipit Augu. contra Maxi. cum dicit. Trinitas eſt unus ſolus uerus Deus, ita ꝙ non plures: & tunc eſt uerus ſermo, & proprius, & contra hæreticos, qui dicebant Trinitatē eſſe plures Deos: & importatur per iſtum terminū Solus, priuatio multitudinis, & ita diſtinctio: & magis proprie dicitur de trinitate, ꝙ Trinitas ſit unus deus, q̃ de patre: cū tñ poſſet dici de utroque, quia pater eſt unus deus: & nullus unquam dixit patrem eſſe plures: ſed de trinitate, ſiue de trib. aliqui dixerunt: & ideo congruētius dicitur, trinitas eſt unus ſolus deus. Concedendum eſt ergo ꝙ Solus: poteſt addi ad prędicatum termini ſubſtantialis uere in diuinis, ſed nō proprie, niſi cum determinatione, & adiunctione termini partitiui.

AD ILLVD, ergo quod obiicit, ꝙ [ſolus] eſt diſpoſitio ſubiecti, ſicut hoc ſignum, omnis, Dicēdum ꝙ nō eſt ita propria diſpoſitio ſubiecti ſicut hoc ſignum omnis, quia omnis diſtribuit pro ſuppoſitis, pro quibus terminus ſubiicitur, non ꝓ quibus prædicatur, ſaltē ſimul ſumptis. Solus autem, non ſolum, dr̄ rōne ſuppoſiti, uerumetiā rōne formæ,

formæ, quia excludit alium, & etia poteſt excludere aliud. ET per hoc patet ſequens, quia non ſemper excludit alium maſculine, ſed etiam poteſt excludere aliud neutraliter, uel etiã pluralitatem, quando additur termino numerali, ut uiſum eſt.

AD ILLVD, qđ quæritur, utrũ teneatur ſyncategoreumatice, uel prout eſt nomen importans formam denominantem, ut idẽ ſit ſolus, quod ſolitarius. Dicendum, ꝙ ſyncategoreumatice. Quod obiicitur, ꝙ ſequitur cõpoſitionem. Dicẽdum ꝙ ſolus, importat duo in ſe. ſ. intellectũ huius nominis, alius, & intellectum negationis. Quantum ad intellectũ huius nominis, alius, reſpicit terminum circa quẽ ponitur. & ſequitur actum. Quantum ad intellectum negationis præcedit, & hoc non eſt inconueniens quantum ad diuerſa præcedere, & ſequi: hoc patet exponenti. Si enim dicã, Video ſolum Conradum: Senſus eſt uideo Conradum, & non uideo alium a Conrado. Similiter intelligendum eſt in propoſito.

AD ILLVD, quod quęritur, quid excludit cum additur prędicato? Dicẽdum, quòd quando additur ſine determinatione, excludit aliam formam, & tunc ſi uera eſt ibi ſuperfluitas, & improprietas, eſt nihilominus ueritas, ſed quando additur cum termino partitiuo, tunc excludit pluralitatem, & tunc poteſt locutio habere ueritatem: pater enim & filius ſunt unus deus & non plures, & ita unus ſolus deus, &c.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An dictio illa excluſiua, ſolus, uere addatur termino perſonali reſpectu prædicati proprij?

CONSEQVENTER ſecundo loco eſt quęſtio de ſecundo articulo quæſtionis, ſ. utrum dictio excluſiua poſſit addi termino relatiuo. Circa hoc quęruntur duo. Primo quęritur, utrum dictio excluſiua uere addatur termino perſonali reſpectu prędicati proprii. Secundo, utrum uere addatur termino perſonali reſpectu prędicati cõmunis, ut uere dicatur, Solus pater eſt Deus.

QVOD reſpectu prędicati proprii uere addatur, ut. ſ. hęc ſit uera. Solus pater eſt pater. Videtur per Aug. 7. de Trin. In illa trinitate ſolus pater dicitur pater, quia nullus niſi ipſe eſt ibi pater. ITEM. hoc uidetur per expoſitionem, quia perſona patris eſt pater, & nulla alia eſt pater: ergo hæc eſt uera, Solus pater eſt pater. ITEM. Nihil eſt magis proprium alicui, quàm quod eſt idem ſibi re, & ratione: ergo propriiſſime dicitur de ſe: ſed quod proprie conuenit alicui, conuenit ſoli: ergo pater dicitur de ſolo patre.

CONTRA. Solus, (ut uult Philoſophus) idem eſt quod nõ cum alio, ſed impoſſibile eſt patrem non eſſe cum alio: ergo ſemper quãdo additur huic termino, pater, uel alio termino perſonali, eſt locutio falſa. ITEM, Solus, excludit alium: ſed alio cap. 3. 2. Elē.

Ad illud, quod obiicitur, ꝙ Alius, implicat formam aliquã ſecundum quam conueniat: Dicendum, quòd iſtud non oportet, quòd iſta ſit forma per terminum importata: uere enim dicitur, homo eſt aliud ab aſino: niſi quando aduenit illi termino immediate, ut cum dicitur alius aſinus, includitur conuenientia in natura communi: ſed cum dicitur ſolus pater, non eſt dicere, quòd pater, & non alius pater, ſed pater, & non alius a patre: & ideo non importatur conuenientia in forma proprietatis paternitatis cũ alietate, ſed ſufficit, quòd ſit alia perſona: pater enim eſt alia perſona, uel etiam alia eſſentia, & iſta excludit hoc, quod eſt, ſolus, & ſic patet illud.

Quaestio II.

An item dictio illa excluſiua, ſolus, uerè addatur termino perſona li reſpectu prædicati communis?

Vtrum dictio excluſiua uere addatur termino perſonali reſpectu prædicati communis, ut uere dicatur, Solus pater eſt Deus. Et quod ſic uidetur auctoritate & ratione. Auctoritate ſic, eccleſia cantat. *Tu ſolus altiſsimus Ieſu Chriſte.* Et illud, *Deo patri ſit gloria, eiuſque ſoli filio &c.* & cõſimiles multæ inueniũtur. Item. Matth. 11. Nemo nouit filium niſi pater, ſed nemo niſi pater, & ſolus pater conuertuntur: ergo ſolus pater nouit, & hoc prædicatum eſt eſſentiale, ergo &c. Item. Ratione uidetur: q̃a dictio excluſiua addita alicui, nõ excludit niſi alium: ſed tres perſonæ non habent alietatem reſpectu prædicati ſubſtantialis: ergo addita uni non excludit aliã reſpectu talis prædicati: ſed ſi non excludit, locutio eſt uera: ergo &c. Item. Dictio excluſiua addita alicui, nõ excludit, quod eſt in eo ut pars, ut ſi dictio excluſiua additur Petro, non excludit pedem Petri: ergo cum maiori identitate ſit filius in patre, quam pes in Petro, dictio excluſiua addita patri non excludit filium.

Contra. Nec pater ſolus, nec filius ſolus, nec ſ. ſ. ſolus Deus eſt: ergo non uere additur reſpectu termini cõis. Item. Omnis propoſitio, in qua p̃dicatum cõmunius eſt ſubiecto, addita excluſione ad ſubiectũ eſt falſa: q̃a nullum tale p̃ciſe cõuenit ſubiecto: ſed talis eſt hęc, & conſimiles, ſolus pater ē Deus: ergo &c. Item. Dictio excluſiua addita alicui, excludit oē illud, q̃d ponit aſſociationẽ cum termino: & hoc patet: quia priuat aſſociationẽ: ſed filius ponit aſſociationem cũ patre, unde pater cũ filio, eſt pater cũ alio. Item. dictio excluſiua excludit oē aliud, & maxime oppoſitum: ſed relatiua ſunt una ſpẽs oppoſitionis: ergo addita uni relatiuo excludit aliud: ergo addita patri excludit filiũ: & ſi hoc, omnes tales ſunt falſæ.

Resolutio.

Si faciat excluſionem compoſitionis, intellecta circa ſubiectum, uere additur: Si circa excluſionem reſpectu compoſitionis principalis, ſecus.

Resp. Q̃d hic ē duplex poſitio. Quidam. n. ſimpliciter & ſine diſtinctione cõcedunt hãc, & cõſimiles, ſolus p̃r eſt Deus, & poſitio eorum

excludit diffinitionem,& antecedens non excludit conſequés, Dicendum breuiter,quod ſi conſequens ita ſequitur quod non ponat aſſociationem, & diffinitio non claudat in ſe diuerſum, tunc non excludit.Si uero aliter eſt,tunc excludit,& contradictio ric oppoſita implicãtur in antecedente.Vnde hic implicat̃ contradictio,Tãtum pater eſt Huic autem poſitioni concordat Augu.qui negat hanc, Solus pater eſt Deus,& conſimiles.

DISTINCTIO XXII.

De trinitate & unitate ſecundum quod credita & intellecta rationabiliter & catholice exprimitur.

POST prædicta nobis differendum uidetur de nominum diuerſitate, quibus loquentes de vnitate ac Trinitate ineffabili utimur. Deinde demonſtrandũ eſt, quibus modis de ea aliquid dicatur. Illud ergo præcipue teneamus, quædam eſſe nomina diſtincte ad ſingulas perſonas pertinentia, ut ait Augu.in 8. de Trin.quæ de ſingulis tantum dicuntur perſonis. Quædam uero vnitatem eſſentiæ ſignificantià ſunt, quæ & de ſingulis ſigillatim, & de omnibus communiter dicuntur. Alia uero ſunt quæ translatiue, ac per ſimilitudinem de Deo dicuntur.vnde Ambr.in 2.Lib.de Trini.ait, Quo purius niteat fides,tripartita uidetur deriuãda diſtinctio.Sunt enim nomina quædam,quæ euidenter proprietatem,perſonamque deitatis oſtendunt.Et ſunt quædam,quæ perſpicuam diuinæ maieſtatis exprimunt ueritatem. Alia uero ſunt quæ tranſlatiue & per ſimilitudinem de Deo dicuntur.Proprietatis itaque indicia ſunt,generatio,filius,verbum, & huiuſmodi, Vnitatis vero ęternę, ſapientia, uirtus, & veritas, & huiuſmodi.Similitudinis uero,ſplendor,character,ſpeculum,& huiuſmodi. Hebr.1 Sap.7.

Quædam nomina,quæ temporaliter Deo conueniunt, & relatiue dicuntur.

His adijciendum eſt,quædam eſſe nomina, ut Aug.ait in 5.Lib.de Trin.quæ ex tempore Deo conueniunt, & relatiue ad creaturam dicuntur:quorum quędam de omnibus dicuntur perſonis,ut dominus, creator, refugium: quędam autem non de omnibus,ut donatus,datus,miſſus. Cap.1

De

De hoc nomine, Trinitas.

Præterea eſt vnum nomen, quod de nulla perſona ſigillatim dicitur; ſed de omnibus ſimul, ideſt Trinitas, quod non dicitur ſecundum ſubſtantiam: ſed quaſi collectiuum pluralitatem deſignat perſonarum.

De nominibus, quæ temporaliter Deo congruunt, nec relatiue dicuntur.

Sunt etiam quædam nomina, quæ ex tempore Deo conueniunt, nec relatiue dicuntur, ut humanatus, incarnatus, & huiuſmodi. Ecce ſex nominum differentias aſſignauimus, quibus utimur loquentes de Deo, de quibus ſingulis agendum eſt.

Nomina, quæ ad ſingulas pertinent perſonas; quæque unitatem eſſentiæ ſignificant, quomodo dicantur.

Sciendum eſt ergo, quod illa quę proprie ad ſingulas perſonas pertinent, relatiuè adinuicem dicuntur; ſicut pater, & filius, & utriuſque donum ſpiritus ſanctus. Ea uero, quę unitatem eſſentiæ ſignificant ad ſe dicuntur, & ea quę ad ſe dicuntur, ſubſtantialiter utiq; dicuntur, & de omnibus communiter, & de ſingulis ſigillatim dicuntur perſonis, & ſingulariter non pluraliter accipiuntur in ſumma, ut Deus, *bonus, potens, magnus, & huiuſmodi. Quę autem relatiue dicuntur, ſubſtantialiter non dicuntur. Vnde Augu. in 5. Li.*
Cap. 6. *de Trin. ait. Quicquid ad ſe dicitur, in præſtantiſſiã illa, &*
& 8. *diuina ſublimitate ſubſtantialiter dicitur. Quod aũt ad aliquid dicitur, non ſubſtantialitate dicitur; ſed relatiue. Tantaq; eſt uis eiuſdem ſubſtantiæ in patre & filio & ſpiritu ſancto, ut quicquid de ſingulis ad ſe ipſos dicitur, non pluraliter in ſumma; ſed ſingulariter accipiatur.* Dicimus enim *pater eſt* Deus, *& filius eſt* Deus, *& ſpiritus ſanctus eſt* Deus, *quod ſecundum ſubſtantiam dici nemo dubitat.* Non *tamen dicimus hanc Trinitatem eſſe tres Deos; ſed unum* Deum. *Ita dicitur pater magnus, filius magnus, & ſpiritus ſanctus magnus: non tamen tres magni: ſed unus magnus. Ita enim omnipotens pater, omnipotens filius, omnipotens ſpiritus ſanctus: non tamẽ tres omnipotẽtes: ſed unus omnipotẽs. Quicquid ergo ad ſeipſum dicitur Deus, & de ſingu-*

lis

lis perſonis ſimiliter dicitur,& ſimul de ipſa trinitate, non pluraliter, ſed ſingulariter dicitur. Et quoniam non eſt Lib.6.de
aliud Deo eſſe,& aliud magnum eſſe, ſed idem eſt illi eſſe Tri.c.8
quod eſt magnum eſſe: propterea ſicut non dicimus tres eſſentias, ſic non dicimus tres magnitudines: ſed vnam eſſentiam, & vnam magnitudinem.

Quod Deus magnus eſt ea magnitudine, qua Deus eſt: ſic de bonitate, & de omnibus, quæ ſecundum ſubſtantiam dicuntur.

Deus enim non eſt magnus ea magnitudine, quę non eſt quod ipſe, vt quaſi particeps eius ſit, alioquin maior eſſet illa magnitudo quam Deus, Deo autem nō eſt aliquid maius: ea ergo magnitudine magnus eſt quæ ipſe eſt. Ideoque nec Libr.5.
tres magnitudines dicimus, ſed vnam magnitudinem: nec de Tri.
tres magnos, ſed vnum magnum: quia non participatione c.11.
magnitudinis Deus magnus eſt, ſed ſeipſo magno magnus eſt: quia ipſe eſt ſua magnitudo. Ita & de bonitate, & æternitate, & omnipotētia Dei dicendum eſt, & de omnibus omnino, quæ de Deo poſſunt pronunciari ſubſtantialiter: quibus ad ſeipſum dicitur, nō trāſlatiuè ac per ſimilitudinem, ſed proprie, ſi tamen de illo proprie aliquid ore hominis dici poteſt. Ecce apertè docuit, quod nomina vnitatem diuinæ maieſtatis ſignificantia, & ad ſe dicuntur de Deo, ideſt, ſine relatione, & de omnibus perſonis communiter, & de ſingulis diuiſim dicuntur, nec pluraliter, ſed ſingulariter in ſumma accipiuntur. Illa vero nomina, quæ propriè ad ſingulas pertinent perſonas, relatiuè, nō ſubſtantialiter dicūtur. Qđ Ca.11
.n. proprie ſingula in trinitate perſona dicitur (vt ait Aug. in eodē) nullo mō ad ſeipsū, ſed ad aliā inuicē, vel ad creaturā dicitur. Et iō relatiuè, nō ſubſtātialiter dici manifeſtū ē.

SVPRA egit Magr̄ de ſacra trinitate, ſcđm qđ catholice credit̄ & intelligit̄. In hac parte agit de ea ſcđm ꝙ credita & ītellecta ꝑ catholicos ſermones exprimit̄. Vñ ſicut ipſe Magiſter dicit in litera, ītendit hic agere đ noīum diuinorū diuerſitate. Et hęc pars hēt duas partes In pia ꝑte determinat đ noībus diuinis ī gñali. In ſcđa ī ſpeciali, & hoc diſ.24. *Predictis adijciēdū eſt, qđ cum oīa noīa etc.*] Prima pars diuidit̄ in duas. In pia parte ponit Magr̄ multiplices nominū diuinorū differentias. In ſecūda oēs reducit ad duas ſcđm

illud Boetii in lib. diuiſionum Quod omnis diuiſio eſt bimembris, uel ad bimembrem reducibilis, & hoc ibi. *Sciendum eſt igitur, quod illa, quæ propriè pertinent &c.*] Item, prima diuiditur in duas. In prima ponit Magiſter differentias nominum diuinorum ſecundum Aug. & ſecundum Ambro. In ſecunda ad maiorem explanationem ſuperaddit alias tres differẽtias, ibi. *His adijciendum eſt quædam nomina eſſe &c.*] Similiter ſecunda pars in qua reducit hæc membra ad duo, habet duas partes. In prima oſtendit quod noīa in diuinis quædam dicuntur relatiuè, & hæc pertinent ad perſonas: quædam ad ſe, & hæc dicuntur de omnibus ſimul: In ſecunda oñdit hoc eſſe uerū ibi. *Deus.n. nõ eſt magnus ea magnitudine &c.*

Dub. 1. HAEc adijciendum eſt, &c.] Obiicit, quia aut diuiſiones Aug. & Amb. ſunt ſufficientes aut nõ. Si ſic: ergo Magiſter ſuperflue addit. Si dicant in ſufficientes, ꝓ inconuenienti eſt habendum. Reſpond. Dicendum, ꝙ nec diuiſio Aug: nec Ambr. eſt diminuta, nec additio Magiſtri ſuperflua. Nam membra diuiſionis Magiſtri includuntur ĩ membris diuiſionis Ambroſii: illa.n. eſt ꝓ immediata: cũ. n. ſit trimembris, reducitur ad has diuiſiones, q̃a oẽ nomẽ Dei aut ẽ ꝓprium, aut tranſlatiuum. Si proprium, aut ſpectat ad ſubſtãtiã, aut ad ꝑſonas. Magiſter aũt iſta membra magis ſpecificat, q̃a nomen aliquod põt ſpectare ad unitatem ſubſtantiæ, uel ab ęterno, uel ex tempore: ſimiliter ad perſonas uel ab ęterno uel ex tempore. Et ad perſonas dupliciter, uel diuiſim ut hoc nomen, pater: uel ſimul & coniunctim, ut hoc nomẽ Trinitas & iſta ſunt ſex membra.

Dub. 2. *Quaſi collectiua &c.*] Videtur malè dicere, quod trinitas ẽ quaſi collectiuũ, q̃a unitas collectiuã (ut dic. Bern.) eſt minima unitas, ſed unitas trinitatis arcẽ tenet inter oẽs unitates: ergo &c. Reſp. ꝙ hoc nomen, trinitas: differt in duobus a nomine proprie collectiuo. Primo, quia illa quæ nomen collectiuum colligit, habent ſimpliciter diuerſitatem: & ſecundo, quia habẽt unitatem ſecundum quid, & econtra eſt in nomine trinitatis: tamen in hoc eſt ſimilitudo, quia ſicut nomen collectiuum plures ſimul dicit, & de nullo ꝓ ſe prædicatur, ita nec hoc nomen Trinitas prędicatur de aliqua ꝑſonarũ, & tñ oẽs ſimul ĩportat, iõ Magiſter non dicit, quod ſit collectiuũ ſimpliciter, ſed quaſi

Dub. 3. *Sciẽdum eſt ergo, quod illa, etc.*] Circa hoc notandum, quod ex uerbis Aug. quæ hic ponuntur & in lib. de Trin. eliciuntur quędam regulæ de nominibus diuinis. Prima eſt hæc. Omne nomẽ quod dicitur de deo, dicitur uel ſecundum ſubſtantiam, uel ſecundum relationẽ, excepto hoc nomine Homo. Secũda eſt hęc. Omne nomen, quod dicitur de tribus perſonis, ita quod de qualibet, ſingulariter dicitur ſecundum ſubſtantiam, exceptis nominibus partitiuis. Tertia eſt hæc. Omne nomen dictum ſecũdum ſubſtantiam, prædicatur de tribus ꝑſonis ſimul ſumptis ſingulariter, excepto hoc nomine,

ne, perſona. Quarta eſt hæc. Omne nomen dictum de Deo reſpectu creaturæ, indicat eſſentiam, exceptis his quæ pertinent ad unionem. Quinta eſt hæc. Omne nomen, quod dicitur de deo ex tempore, & non dicitur de perſonis ſingulis, prædicat notionē uel quaſi: & hoc dicitur propter hoc nomen, miſſus, quod dicit eſſe ab alio.

Non tamen tres omnipotentes &c.] Cōtra, quia cum dicamus
Dub. 4. tres potentes, uidetur quod pari ratione poſſumus dicere tres omnipotētes. Reſp. Dicendum, ꝙ uerbum ſemper adiectiuè & in adiacentia ſignificat, & ideo ſemper trahit numerum a ſuppoſito. Similiter participiū manēs participium, quia habet naturam uerbi: ſed nomē, quia inquiete ſignificat, aliquando ſubſtantiuat; & qñ numerat, tunc numerat ſicut nomen ſubſtantiuum a parte ſuæ formę: & ideo quia potens, poteſt eſſe participium, omnipotens eſt nomen tātum, ideo non ſic recipitur tres omnipotentes, ſicut tres potentes, niſi omnipotens ſit adiectiuum, & adiectiue tentum. Ratio autē quare [oīpotens] non poteſt eſſe participium, eſt propter compoſitionem, quam non admittit uerbum. Participium enim (ut dicit grammaticus) trāſit in nomen quatuor modis, cōpoſitione, ut indoctus, comparatione, ut doctior, cōſtructione, ut amans illius, temporis amiſſione, ut amandus, ſecundum quod idem ſignificat, uel idem ſonat, quod amari dignus.

Deus enim non eſt magnus &c.]
Dub. 5. Quæritur de iſta ratione Aug. Si Deus eſt participatione magnus: ergo magnitudo eſt maior quàm Deus. Et uidetur iſta rō non ualere. Non enim ualet. Iſte eſt albedine albus per participationem: ergo albedo eſt albior quam ipſe. Reſpon. Dicendum, quòd ratio Aug. bona eſt, & fundatur ſupra ipſam nominis expoſitionem: quia participare eſt partem capere, & ſi partem capit, ergo minus eſt quam totum. Quod ergo obiicitur de albedine, Dicēdum, ꝙ eſt maius dupliciter: uel quantum ad eſſe, uel quantum ad poſſe: dicendum ergo eſt ꝙ participatio ſubiecti attenditur reſpectu formæ uniuerſalis: & quamuis ipſa ſit tota in ſubiecto quantum ad eſſe, non tamen quantū ad poſſe, quia poteſt in aliis eſſe. Deo tamen nihil poteſt eſſe maius nec quantum ad eſſe, nec quantū ad poſſe, & ideo argu. Aug. bene tenet ꝙ Deus nihil poſſit participare. Aliter poteſt dici, ꝙ argu. Aug. bene tenet in his formis, q̄ natę ſunt aliquid denominare per eſſentiam, & in talibus quod eſt per participationem, reducitur ad illud quod eſt per eſſentiam: & quandocunque ſic eſt, quòd illud quod eſt ens per eſſentiam, excellit illud quod habet ens per participationem. Si ergo magnitudo ē magna per eſſentiam, & Deus pparticipationem, neceſſario ſequitur, ꝙ magnitudo eſt maior quam Deus: non ſic eſt de albedine, quia nō eſt nata ſe deminonare, nec de aliquo per eſſentiā prædicari, denominando illud.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An Deus nominabilis ſit?

AD intelligentiam eorum, quæ in hac parte dicuntur de nominibus diuinis, quatuor quæruntur. Primò, quæritur, utrum deus ſit nominabilis. Secundò, utrum uno nomine uel pluribus debeat nominari. Tertiò, ſuppoſito ꝙ plura ſint nomina diuina, quæritur utrum omnia dicantur translatiue, aut etiam quædam dicantur propriè. Quartò, utrum nomina dicta de deo dicantur ſecundum ſubſtantiam, an etiam aliquo alio modo.

QVOD deus ſit innominabilis, oſtenditur auctoritatibus & rationibus. Auctoritatibus ſic. Diony. de diuinis nominibus, deum neque dicere, neque intelligere poſſibile eſt. Et iterum. Dei neq; nomẽ eſt, neq; ratio, neq; opinio, neque phantaſia: ergo deus ẽ omnino innominabilis. ITEM. Philoſophus in Lib. de cauſis. Prima cauſa ſuperior eſt omni narratione, ſed quod eſt ſuperius omni narratione, eſt inenarrabile, & omne tale innominabile: ergo &c. ITEM. Ratione oſtenditur ſic. Nomen proportionem & ſimilitudinem aliquam habet ad nominatũ, ut uox ad ſignificatũ, ſed deus eſt infinitus omnino, uox autem omnis finita: ergo cum nulla ſit proportio finiti ad infinitum, nulla per uocem erit expreſſio: ergo nec nominatio. ITEM. Omne nomen imponitur a forma aliqua; ſed in deo nõ eſt ponere certam formam. Vnde Augu. Deus qui omnem formam ſubterfugit, intellectui peruius eſſe non poteſt: ergo &c. ITEM. Omne nomen ſignificat ſubſtantiam cum qualitate: ſed in Deo eſt ſubſtantia mera ſine quantitate, & qualitate: ergo non conuenit Deum ſignificari per nomen. ITEM. Quòd nec Deus ſit nominabilis per pronomen. Pronomen enim non habet ſignificationem determinatam niſi per demonſtrationem, uel relationem. Demonſtratio autem fit mediantibus accidentibus, quę poſſunt oculis conſpici, ſed hæc non ſunt in deo: ergo uidetur ꝙ dei neque ſit nomen, neque pronomen.

Cap. 1. et Libello ſ Myſtica Thelog. c. 5. *Aucto. Lib. de Cauſis propoſitio. 6.* *7. Metaph.* *Super Io. ſermo. 31.*

CONTRA. In Pſa. Dominus nomen eſt illi. Et iterum. Quã admirabile eſt nomen tuum in uniuerſa terra: ergo Deus habet nomen. ITEM. Dionyſi. fecit Librum de diuin. nominis: aut ergo deus eſt nominabilis, aut ſcientia ibi tradita caſſa & inutilis. ITEM. Ratione uidetur, quia omne quod ſe exprimit uerbo, poteſt ſe exprimere ſigno uerbi: ſed ſignũ uerbi eſt uox: ergo cum deus ſuo uerbo exprimatur, poteſt exprimi uoce, ſed quod poteſt uoce exprimi, poteſt nominari. ergo &c. ITEM Quod conuenit intelligi conuenit ſignificari ſiue enunciari: ſed contingit deum a nobis cognoſci, hoc certum eſt, & ſupra probatum eſt: ergo &c. ITEM. Quod conuenit laudare, cõuenit & nominare, ſed deum conuenit laudare, imò ipſe ſummè laudabilis: ergo & nominabilis.

Pſ. 67. & 8. *Diſt. 3.*

Re-

RESOLVTIO.

Et ſi non plena, ſem plena tamē nominatione nominabilis Deus eſt.

RESP. Dicendum, ꝙ ſicut intelligere dicitur dupliciter, ſic effabile & nominabile. Vno enī modo intelligere dicitur per perſectam comprehenſionem. Alio modo per ſemiplenam cognitionem. Sic effabile dupliciter dicitur. Vno modo per perſectā expreſſionem. Alio modo per ſemiplenam narrationem: ſic etiā nominabile. Si dicatē effabile ſiue nominabile ſm perfectionē expreſſionis, ſic dicendum, ꝙ ſicut Deus ſibi ſoli eſt intelligibilis, ſic ſibi ſoli eſt effabilis & nominabilis, non alio noīe quam ipſe ſit, nec alio uerbo quam ipſe ſit: & ſicut nobis eſt incōprenſibilis, ita & ineffabilis, ita etiam & innominabilis: & per hunc modum loquitur Diony. & Philoſo. Si uero dicatur effabile & noīabile ſecundum qualemcunque nominationem, ſic quēadmodum Deus eſt nobis cognoſcibilis, ita & effabilis & noīabilis, & q̄ melius cognoſcit, melius effatur, & melius nominat & expreſſius. Vnde expreſſius nominat fidelis, & ſcriptura, q̄ fidei ſuffragatur, ut ſacra ſcriptura, q̄ ratio uel philoſophia: & hoc modo ꝓcedunt rationes & auctoritates ad ſcdam partē.

AD ILLVD ergo, quod ſecundo obiicitur, de Dion. & Philoſ. iā patet rñſio, per hoc qđ loquūtur de noīatione, in qua eſt perfecta expreſſio. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ uox in hoie eſt ꝓportionabilis uerbo interiori, ſiue ſignificato. Dicendū, ꝙ hoc intelligit denominatione, quæ totam rei ſignificationem inclu dit: aliter non habet ueritatem, niſi intelligatur eſſe proportio ad rem ſub ratione cognoſcibilis, & ſic poteſt eſſe nominabilis: q̄uis. n. Deus ſit infinitus, tamen finite cognoſcitur a nobis. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd Deus non habet formam. Dicendum, ꝙ non habet formā peruiam noſtro intellectui, cuiuſmodi ē forma, cuius eſt imago in ſenſu: habet tamen formam, quia ipſe eſt forma, quæ ē ratio cognoſcendi, quoniā & ſi nos non cognoſcimus in ſe, ipſe cognoſcit ſe in ſe, & nos eum in forma creata. Vñ a forma creata nos nomina imponimus, quā intelligimus & videmus. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd nomen ſignificat ſubſtantiam & qualitatem. Dicendum, quòd ſubſtantia & qualitas non accipiuntur proprie, ſed communiter, prout ſubſtantia dicitur qđ cognoſcitur, qualitas dr quo cognoſcit, & hoc ꝑ modū quietis: & hoc dico propter uerbum, & participium, & aduerbium, qđ eſt diſpoſitio uerbi: & quoniam in creaturis ut plurimum differt quod cognoſcitur, & quo: ideo nomen in creaturis ut plurimum hoc importat per diuerſitatem. In deo uero idem eſt cognitum & ratio cognoſcendi quantum eſt de ſe, ideo ſignificat nomen diuinum illa duo per differentiam rei: & ita ſaluatur ibi ratio ſubſtantiæ, & qualitatis, ut congruit nomini.

QVAESTIO II.

An Deus unum, uel plura nomina habeat?

VTRVM Deus habeat unum ſolum nomen, an plura. Et quòd plura, uidetur auctoritate ſcripturæ, quæ ipſum diuerſis nominibus appellat. Exod. 3. Nomen meum magnum Adonai non indicaui eis. Exod. 15. Omnipotens nomen eius. Et Pſalm. Dominus nomen illi. Si ergo iſta ſunt diuerſa nomina, patet auctoritate ſcripturæ, quòd Deus habet plura nomina. ITEM. Diony. in Libr. de diui. nomi. plura aſſignat nomina Dei, & Ambro. ſimiliter in Lib. de Trin. & Magiſter ſimiliter in litera. ITEM. Hoc ipſum ratione uidetur, quia nullum nomen ſufficienter exprimit eſſe diuinum, nec in ſe, nec in cōparatione ad intellectum. Quod patet, quia omnis perfectio & eſt, & intelligitur eſſe in Deo, & nullum nomen exprimit omnis conditionis perfectionem: ergo cum non poſſit fieri per unū, indigemus pluribus. ITEM Illud in quo res conueniūt, & in quo differunt, aut neceſſe eſt pluribus modis dicere, aut neceſſe eſt unum æquiuocari. Sed æquiuocatio generat ambiguitatem, & tollenda eſt: ergo congruum eſt diuerſis exprimere noībus: cū ergo in diuinis ſit commune & proprium, & hoc in pluribus, neceſſe eſt plura nomina eſſe. ITEM. quamuis ſit ueritas una, tamen articuli fidei ſunt multi: ſi ergo fides de Deo multos articulos credit, & quod corde creditur ad iuſtitiam, oportet ore confiteri ad ſalutem, multos poteſt & debet articulos ore confiteri: ſed multi articuli uno nomine non expreſſe & explicite exprimuntur: ergo oportet habere plura nomina.

Pſ. 67.

Ex prīcipio prologi li. 2. de fi. ad Gratianum Tom. 2.

CONTRA. Hilar. non ſermoni res, ſed rei ſermo eſt ſubiectus: ergo cum in Deo ſit omnimoda realis unitas: ergo & uocis & nominis. ITEM. Omne qđ eſt in Deo, eſt Deus, ergo quod ſignificat aliquid quod eſt in Deo, eſt deus: ſed deus unus eſt: ergo omnia diuina nomina habent unum ſignificatū: ſed omnia talia ſunt ſynonima: nominibus autem ſynonimis non plus dicitur pluribus quam uno: ergo uidetur, quod omnia alia ab uno nō ſint neceſſaria. ITEM Multiplicatio diuinorum noīum aut uenit à parte rei, aut a parte intellectuum, aut a parte effectuum. Si à parte rei, tunc bonitas & ueritas non ſunt nomina diuerſa, quia res omnino una. Si a parte effectuum: tunc ergo unitas, & æternitas non ſunt diuerſa, cum nō connotent effectum. Si a parte intellectuum ſolum: ergo uidetur, quòd huiuſmodi nomina caſſa ſint, & uana: cum non habeant aliquid correſpondens in re. ITEM. In ſcriptura nomen Dei ſingulariter proponitur, ſiue additur uni: ut cum dicitur, Dominus nomen illi: ſiue pluribus, ut cum dicitur, In nomine patris & filii & ſpiritus ſancti: ergo cum eadem ſit ratio rei, & unius rei, & nominis, & unius nominis: ergo deus tantum unum habet nomen.

Idē in 1. Perihermē. & ex ꝑdicam. c. 1 ſub ſtantia in fin.

Pſ. 67.

RESOLVTIO.

Quantum ad rationem innoteſcendi ex parte dei, unum eſt, & mirum atque præcipuum. Quantum uero ad ration ē innoteſcendi ex parte creaturarum; uel pro voce ſignificante, uel pro re ſignificata, plura.

RESP. Dicendum, ꝙ in nomine tria sūt. ſ. uox. & ſignificatio & ratio innoteſcendi. Vnde & nomen multipliciter accipitur. Aliquando pro uoce ſignificante, ut cum dicitur, Petrus eſt nomen Apoſtoli: & ſic conſtat, quòd in deo ſunt plura nomina. Aliquando nomen accipitur pro re ſignificata: ut cum dicitur, bonum & honeſtum ſunt idem nomine: & ſic in diuinis quodammodo eſt dicere nomen unum, quodammodo plura. Si enim res ſignificata dicatur eſſentialiter, ſic omnia unum. Si perſonaliter, ſic plures, & plura nomina correſpondentia. Aliquando nomen accipitur pro ipſo noramine, ſiue ratione innoteſcendi, & ſic dicendum quodāmodo nomen unū, quodāmodo plura. Si enim accipitur ratio innoteſcendi ex parte Dei, ſic innoteſcit per uirtutem, quæ una & magna eſt: & ſic unum nomen dei eſt, & magnum ſiue maximum. Vnde Hie. 10. Magnus es tu & magnum nomen tuum, id eſt quātum ad rationem innoteſcendi, ſiue uirtutem per quam innoteſcit, ſecundum quod dicitur in Pſalm. Notus in Iudæa
Pſa. 75
Deus, in Iſrael magnum nomē eius. Si autem accipiatur ratio innoteſcendi ratione effectuū ſiue creaturarum, ſic diuerſa ſunt nomina. Nam deus innoteſcit nobis tripliciter. ſ. per cauſalitatem, per ablationem, & per excellentiam, & ſecundum hoc eſt multitudo nominum. Si. n. nominetur per cauſalitatem, multa ſunt nomina, quia multos habet effectus. Si per ablationem, multa ſunt nomina, quia multa remouentur. ſ. omnia creata. Si per excellentiam multa; quia in multis, in omnibus. ſ. conditionibus nobilitatis excedit creaturas.

Ex prædictis patent obiecta. Quod enim obiicit, ꝙ ſcriptura nomen dei exprimit ſingulariter. Dicendum, quòd ſcriptura ut plurimum nomen dei prędicat magnum, admirabile, ſanctum, & laudabile, & ſic non loquitur de nomine ſecundum ꝙ uox: ſed ſecundum ꝙ ratio innoteſcendi a parte Dei, & ſic unum: tamen non ſequitur, loquitur ſingulariter, ergo unum ſolum: quia frequenter quod dicitur ſingulariter, dicitur & uniuerſaliter, ut patet ī multis exēplis in Lege cum dicebatur, homo de Iſrael, uel homo qui fecerit hoc uel illud, intelligebatur de quolibet homine. AD ILLVD, quod obiicitur, quod pluralitas a parte rei eſt, Dicendū, quod pluralitas a parte rei eſt, ut accipiatur res pro perſona. Si autem pro natura, & ſic ſi non ſit pluralitas in ſe, tamen inquātum innoteſcit: & ideo plura nomina. AD ILLVD, quod obiicitur, quod nomina talia ſunt ſynonima. Dicendum quòd tunc ſunt ſynonima cum dicuntur a parte uocis ſolum: hīc autem eſt differētiā, ſecundum

rationem innoteſcendi: & ideo non ſynonima. Alia ratio dicta fuit ſupra Diſti 8. in primo Problemate. AD ILLVD, quod obiicitur, q͞ ſi uenit à parte intelligendi ſolum: ergo talia nomina ſunt uana. Dicendum, q͞ non uenit ab hoc ſolum, quoniam illi rationi innoteſcendi rñdet pluralitas in creaturis, & in Deo rñdet uera unitas cõplectẽs illam totam pluralitatem; unde quia intelligimus Dei potentiam, & ſapiẽtiam per diuerſa, diuerſimode nominatur: & quia in deo uera eſt ſapientia, & potẽtia, iõ nõ eſt ibi uanitas.

QVAESTIO III.

An omnia diuina nomina translatiua ſint.

VTRVM omnia nomina diuina dicantur translatiue, an etiam quædam dicantur proprie. Et quòd omnia dicantur translatiue, uidetur. In regulis fidei dicitur, Omne ſimplex ꝓprie eſt, & improprie dicitur: ſed quod improprie dicitur, improprie nominatur: cum ergo deus ſit ſimplex, nominatur improprie, ſed improprietas reducitur ad proprietatem: ergo nomina diuina de deo dicuntur improprie, de aliis proprie: ſed quod dicitur de aliquo improprie, dicitur trãslatiue, ſi de alio proprie, ergo &c. ITEM, unumquodque ſicut contingit intelligere, contingit & ſignificare: ſed non contingit deum intelligi niſi per proprietates, & conditiones creaturarum: ergo nec nominare, ſed quod nominatur ſecundum alienas proprietates; ſemper translatiue nominatur: ergo &c. ITEM. non eſt niſi du-

Liber de regulis fidei.

plex theologia. ſ. myſtica & ſymbolica, ſecundũ, quod uult Dionyſ. ſed utraque deum nominat translatiue. Nam myſtica per creaturas ſpirituales & inuiſibiles: ſed ſymbolica per corporales: ergo omnis nominatio dei translatiua eſt. ITEM. omne nomen diuinum eſt impoſitum propter noſtram inſtructionem, ſed omnis noſtra doctrina incipit a ſenſu: ergo omne nomen dei accipitur ſm aliquod ſenſibile: ſed in deo nulla eſt proprietas ſenſibilis ſm ueritatem: ſed ſolum translatiue: ergo &c.

Dionyſ. lib. de myſti. Theo.

CONTRA. hoc dicit Apoſtolus. Ephe. 4. loquens de deo, Ex quo omnis paternitas in cælo & in terra nominatˀ: ſed ſi paternitas in terris noiatˀ, noiatˀ a paternitate dei: ergo deus ꝓprius & principalius dicitur pater, quam alia: non ergo traslatiue: Hoc ipſum dicit Diony. & Damaſcenus innitẽtes huic auctoritati apoſtoli. Inquit enim Damaſce. Sciendum, quod non eſt a nobis translatum ad beatam deitatem paternitatis, & filiationis, & proceſſionis nomen: ſicut ait diuinus Apoſtolus, Ex quo oĩs paternitas: ergo &c. ITEM. beatus Ambroſius dicit & habetur in litera, quod triplex eſt nominum diuinorum differentia, & vna ex illis ſunt nomina trãſlatiua: non ergo omnia dicuntur translatiue. ITEM. quædam dicuntur de deo, quæ habent oppoſitum in omni creatura, ut æternitas, & immenſitas: ſed nomen translatiuum attenditur ſecundum aliquam ſimilitudinem: ergo talia nomina non ſunt

Lib. de diuinis Nom. nõ mul to poſt initiũ.

In principio. prolog. lib. 2. de fide ad Gratianum Tom. 1

ſunt tranſlatiua. Item, quędam dicuntur de deo quorum ſignificatum eſt proprie in ſolo deo, ut hoc nomen Bonū, & Qui ē. Matth. 19. Nemo bonus niſi ſolus deus. Et Aug. dicit, quod ſolus deus uere eſt, cuius comparatione cætera non ſunt.

Ex. 5. de Tri. c. 2. & ex lib. 83. q. q. 17.

RESOLVTIO.

Quinimo quædam nullatenus transferruntur, nec ſecundum rem, nec ſecundum impoſitionem: quædam ſolum ſecundū impoſitionem, ſed non ſecundum rem.

Resp. ad hoc uoluerunt quidam dicere: quod quædā ſunt nomina quę deus ſibi īpoſuit: quædam quæ nos ei impoſuimus. Si loquamur de nominib. quæ deus ſibi impoſuit, cum ipſe ſe proprie intelligat, huiuſmodi nomina ſunt propria, & talia dicuntur eſſe, bonum, & qui eſt. Vnde Diony. uidetur uelle, ꝙ illud nomen Bonum, ſolum ſit proprium & principale. Damaſ. quod illud nomen, Qui eſt, ſolum eſt proprium & principale: & unus attendit in nomine perfectionem, alter ab ſolutionem, uterque tamen ꝓprietatem. Si autem loquamur de nominibus quæ nos ei impoſuimus, ſic cum nos non cognoſcamus deum niſi ꝑ creaturas; nos eum non nominamus, niſi per nomina creaturarum, ideo ſolum tranſlatiue: ſiue quia prius & prius conueniunt creaturæ: ſiue quia prius impoſita ſunt creaturæ, quamuis non proprius conueniant creaturæ, & hæc eſt tranſlatio quædam: quamuis (proprie loquendo) ſit tranſlatio, quando prius conueniunt his, a quibus transferuntur, ut ridere hominibus prius, quam pratis. Sed hæc poſitio non uidetur ſtare. Cum enim nos cognoſcamus deum tripliciter. ſ. per effectu. per excellentiam, & per ablationem: conſtat, quod omnibus his modis contingit deum nominare. Si per effectum, nulla eſt ibi trāſlatio. Pariformiter ſi per excellentiam. Similiter ſi per ablationem: quoniam tranſlatio attenditur ſecundum aliquam ſimilitudinem: omnes enim transferentes, ſecundum aliquam ſimilitudinem transferunt. Et propterea aliter dicendum, quòd quædam ſunt nomina, quæ ſignificant rem, cuius ueritas eſt in deo, & oppoſitum in creatura, ut immenſus & æternus: & talia nullo modo tranſferuntur: nec ſecundum rem, nec ſecundum impoſitionem. Quædam ſignificant rem cuius ueritas eſt in deo, & ſimilitudo eius in creatura, ut potentia, ſapientia, & uoluntas: & talia nomina transferuntur a creaturis ad deum, non ſecundum rem, ſed ſecundum impoſitionem: quia prius impoſita ſunt creaturis quàm deo, licet prius ſint in deo. Quædam ſunt nomina, quæ ſignificant rem cuius ueritas eſt in creatura, & conſimilis proprietas in deo, ut lapis, & leo: res enim ſignificata eſt in creatura: ſed ſimilitudo proprietatis, ut ſtabilitas, & fortitudo eſt in deo, & iſta ſunt proprie tranſlatiua. Concedendū, ergo: quod in diuinis ſunt aliqua noīa tranſlatiua, non oīa.

Diony. lib. de Diuini Nomi. ca. 3. in princi. pio. Damaſ. li. 1. de orthe. fi. de c. 12

Ad illud ergo quod obiicitur, quod ſimplex improprie dicitur,

dicitur. Dicēdum, quod dicere, ibi non eſt nominare, ſed enim etiam, quia in ſimplici non eſt compoſitio in eſſendo: ſed compoſitio eſt in enunciando: & id eo improprie, non ſic in nominando. Vel dic, quod nō omne dictum improprie, eſt dictum translatiue.

AD ILLVD ꝙ obiicitur, ꝙ ſolum per creaturas intelligitur, dicendum quod quamuis intelligatur ſolum per creaturas, non tamen ſolum per ſimilitudinem, imo per negationē; & diſſimilitudinem eſt cognoſcibilis. AD ILLVD, quod obiicitur, quod ſymbolica, & myſtica theologia nominant Deum translatiue, Dicendum, quòd quamuis myſtica nominet deū trāslatiue quantum ad proprietates excellentiæ, non tamen ſolum ſic nominat, ſed etiam per abnegationem, & ideo nō ſolū translatiue. AD ILLVD ꝙ obiicitur, ꝙ omnis noſtra doctrina incipit a ſenſu, dicendum, quòd uerum eſt, ꝙ omne nomen habet aliquid ſenſibile ſecundum uocē, ut audiatur: ſed nō oportet ꝙ habeat ſenſibilem ſignificationem, quia uerbum intelligentiæ, quod eſt inſenſibile, induit uocem ſenſibilem.

QVAESTIO IIII.

An nomina dicta de deo, ſecundum ſubſtantiam dicantur.

VTRVM omnia nomina dicta de deo dicantur ſecundum ſubſtantiam. Et ꝙ non, imo aliter; oſtenditur auctoritate Aug. 5. de Trini. Illud præcipuè teneamus, quicquid ad ſe dicitur, præſtantiſſima illa, & diuina ſublimitas, ſubſtantialiter dicitur: quod autem dicitur ad aliud, non ſubſtātialiter, ſed relatiue dicitur; ſed pater & filius dicū ad aliud: ergo &c. ITEM. Boetius in lib. de Trin. Deus eſt ſine quātitate magnus, ſine qualitate bonus; ſed non eſt ſine relatione relatus: ergo relatio uere, & proprie manet in deo: ergo & modus dicendi relatiue. ITEM, hoc ipſum uidetur ratione, quia in diuinitate ſunt aliqua nomina incommunicabilia, ut patet in omnibus perſonalibus: ſed ſubſtantia eſt communicabilis, cum ſit una in tribus: ergo talia nomina non indicant ſubſtantiam: ergo in diuinis eſt alius modus dicendi quam ſecundum ſubſtantiam. ITEM. in diuinis eſt alio, & alio modo ſe habere, q a aliter ſe hēt ad patrem filius, quàm ſ. ſ. ſed non eſt aliud, & aliud eſſe, ſiue ſubſiſtere; ergo cum hoc contingat intelligere, & intellectum dicere, neceſſe eſt ꝙ ſit ibi alius modus dicendi, & intelligendi, q̃ ſm ſubſtantiam: ergo &c.

CONTRA. omne quod dicitur, aut dicitur ſm ſubſtantiā, aut ſm accidens: quia ſubſtantia, & accidens ſufficienter diuidunt ens: ſed in diuinis nihil dicitur ſecundum accidens: ergo ſm ſubſtantiam, ITEM. omne quod dicit, aut dicit per ſe; aut non per ſe. Si per ſe, tunc ſm ſubſtantiam; ſi non per ſe, tunc ergo per aliud, & in alio, ſed omnia quę dicūtur de deo, dñr per ſe: ergo omnia dicūtur ſm ſubſtantiam. ITEM. dici ſm ſubſtātiam, aut ſm relationem, aut dicit diuerſitatē a parte rei, aut a parte modi intelligendī. ſiue

Idem Aug. 5 de Tri. c. 5. in fine.

Cap. 6. & 8.

ſiue modi dicēdi. Si a parte rei: ergo in deo eſt diuerſitas & cō poſitio. Si a parte modi dicendi tunc cum diuerſus ſit modus dicendi, in hoc ꝙ eſt bonus, & in hoc ꝙ eſt magnus, & in hoc ꝙ eſt Deus: quia ſi quæratur, quātus eſt deus? reſpondetur magnus, non reſpondetur bonus. Similiter ſi quæratur qualis eſt Deus: rñdetur, bonus, non magnus: ergo non tantum eſſent duo modi, ſed etiam multo plures, quàm duo. ITEM. quod rñdetur ad qōnem factam per qd, dicitur ſm ſubſtantiam, & quātum ad rem, & quantum ad modū: ſed nomina relatiua reſpondentur ad quæſtionem factam per quid de deo, ergo dicuntur ſecundum ſubſtantiam. Probatio minoris. Augu. in lib. de doctrina, Chriſtiana. Si quæratur quid eſt Deus, conuenienter reſpondetur pater, & filius, & ſ.ſ. ITEM. cū quędā ſint in diuinis, quæ non dñr ſm ſubſtantiam, ſed nec ſm relationem, ut hoc nomen, incarnatus, hoc nomen ingenitus, uidetur ꝙ iſta diuiſio non complectatur omnia nomina diuina.

RESOLVTIO.

Nec omnia ſecundum ſubſtantiam dicuntur: ſed quedam ſecundum relationem.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notādum, ꝙ eſt dici diuerſimode ſecūdum triplicem differentiam. Vno modo dici diuerſimode attenditur ſecundum diuerſum modum eſſendi, qui eſt per ſe, & per accidens. & hoc quidem modo non eſt dici diuerſimode in diuinis, quia iſta diuerſitas modi, ponit diuerſitatem eſſentialem in re dicta, & quantum ad hoc unus ſolus modus dicendi eſt in deo. Nam omnia quæ dicuntur de deo, ſunt ipſe deus, & eius ſubſtantia. Alio modo dici diuerſimode eſt ſecundum diuerſum modum intelligendi, qui quidē attenditur ſecundum aliam, & aliam rationem, ſiue modum cognoſcendi: & ſic non tantum eſt dici diuerſimode in nominibus diuinis, imo omnimode: quia deus non tantum cognoſcitur per diuerſa: imo per omnia rerum genera, & ſic nomina dicta de Deo quædam dicuntur per modum ſubſtantiæ, ut deus, quædam per modum qualitatis, ut bonus, & ſic de aliis omnibus. Tertio modo dici diuerſimode eſt ſecundum diuerſum modum ſe habēdi, quod quidem attenditur quātum ad abſolutum, & ad comparatum, ſiue relatum: & hic quidem modus diuerſitatis minor eſt quam primus, & maior quam ſecundus: Minor quàm primus, quia ſecundum primū attenditur diuerſitas eſſentialis, & compoſitio. Maior quàm ſecundus, quia ſecūdum illum nō omnino attenditur in re diſtinctio. Secundum autem iſtū modum attenditur in eo unitas & pluralitas. Vnitas ſecundum abſolutum, pluralitas ſecundū reſpectum. Et quantum ad hūc modum ſolum ſunt duo modi dicendi. ſ. ſecundum ſubſtantiam ad ſe, & ſecundum relationem, ut illa, quę dicuntur ad aliquid. Quia uero nō dicunt aliū modum eſſendi: ideo hæc prædicantur de illis, & ſunt unum.

Et quia dicunt alium modum ſe habendi: ideo ſecundum hoc unitas, ſecūdum illa pluralitas.

Ex his patet obiecta. Quòd enim obiicitur, ꝙ omne quod dicitur, dicitur ſecundum ſubſtantiam, uel ſecundum accidens: dicendum, quod in diuinis habet inſtantiam, ubi relatio non eſt accidens: nec tamen dicitur ſecundum ſubſtantiam.

Ad illud, quod obiicitur ſecundo, ꝙ omne quod dicitur in diuinis, eſt ens per ſe. Dicendum ꝙ uerum eſt, ſed tamen nō ſequitur, dicitur ut ens per ſe: ergo ſecundum ſubſtantiam, quia non dicitur nomen dici ſecundum ſubſtantiam, ut ſubſtantia dicitur per ſe, ſed ut dicitur ad ſe. Ad illud, quod obiicitur, qualis ſit hæc diuerſitas, aut ſecundum rem, aut ſecundum modum intelligendi; dicendū, ꝙ ſecundum modum habendi, qui non tantum eſt in noſtro intellectu, ſed etiam in re. Ad illud, quod obiicitur quarto, ꝙ nomina relatiua reſpondentur ad interrogationem factam de ſubſtantia. Dicēdum, ꝙ ſubſtantia dicitur dupliciter: aut ens ꝑ ſe, aut ad ſe. Si ut ens per ſe, tunc omnia, & relatiua & abſoluta dicūt in deo ſubſtātiam: & quia hoc modo ſubſtantia reſpondetur ad quæſtionem factam per quid, ideo omnia poſſunt reſponderi. Si autem dicatur ſubſtantia ut ens abſolutum non comparatum, ſic dicitur ſecundum ſubſtantiam quod dicitur ad ſe. Et ſic non accipit Aug. & ſic pater: & filius: & relatiua ſecundum ſubſtantiam non dicuntur. Ad illud, quod ultimo obiicitur, quòd multa dicuntur de deo, quæ non dicū tur ſecundum ſubſtantiam, nec ſecundum relationem. Dicendū ꝙ dici relatiue in diuinis poteſt eſſe dupliciter. Quædam enim nomina dicuntur relatiue ex principali nominis intellectu, quædam ex conſequenti. Prima differētia diuiditur in tres. Quia quædam ſignificat relationem, & dicuntur relatiue, ut pater. Quædam ſignificant relatione, ut paternitas, quæ non dicitur ad alterum, ſed eſt ipſum quo alterum refertur. Quædam dicuntur relatiue, quia priuant relationem, ut ingenitus, improceſſibilis, tamen iſta non eſt priuatio pura, ut infra uidebitur. Quæ autem important relationem ex conſequenti intellectu, Diſ. 28 ſimiliter ſunt ſecundum triplicem differentiam. Quædam.n. dicuntur dici relatiue, quia ponuntur pro relatiuis; ut cum dicitur, Deus generat Deum, id eſt pater filium. Quædam dicuntur relatiue: quia claudunt in ſuo ſignificato interius relationem, ut cum dicitur, incarnatus, ſenſus enim eſt, id eſt carni unitus: unio enim dicit relationem, quæ ſingularem perſonā recipit: ſiue aſſumere carnem, & huiuſmodi. Quædam dicuntur relatiue, quia claudunt relationem in ſuppoſitis, ut ſimilis, & æqualis: non enim ſunt ſimiles niſi qui referuntur, & diſtinguuntur.

De ſubſtantialibus nominibus diuinis in ſpeciali.

P*Rædictis adijciendum eſt, quod cum omnia nomina quæ ſecundum ſubſtantiam de Deo dicuntur, ſingulariter, non pluraliter de omnibus in ſumma dicantur perſonis, ut ſupra oſtenſum eſt: eſt tamen vnum nomen, ſcilicet perſona, quod ſecundum ſubſtantiam dicitur de ſingulis perſonis, & pluraliter, non ſingulariter in ſumma accipitur. Dicimus .n. pater eſt perſona, filius eſt perſona, ſpiritus ſanctus eſt perſona, & hoc ſecundum ſubſtantiam dicitur.* Nec tamen dicitur pater, *& filius, & ſpiritus ſanctus ſunt una perſona: ſed tres perſonę. Hoc ergo nomen excipitur a prædicta regula nominum, quæ ſecundum ſubſtantiam de Deo dicuntur: quia cum hoc ad ſe dicatur, & ſecundum ſubſtantiam, pluraliter tamen, non ſingulariter in ſumma accipitur.* Di. præcedenti

Auctoritas quod perſona ad ſe dicatur, & ſecundum ſubſtantiam.

Quod autem perſona ſecundum ſubſtantiam dicatur, Aug. oſtendit in 7. Li. de Tri. *dicens,* N*on eſt aliud Deum eſſe, aliud perſonā eſſe: ſed oīno idem. Itē, in hac Trinit. cū dicimus perſonā patris, nū aliud dicimus quā ſubſtantiā patris. Quocirca vt ſubſtantia patris ipſe pater eſt, non quo pater eſt: ſed quo eſt: ita & perſona patris, non aliud, quam ipſe pater eſt. Ad ſe quippe dicitur perſona, non ad filium, uel ſpiritum ſanctum; ſicut ad ſe Deus dicitur, & magnus, & bonus, & iuſtus, & huiuſmodi. Et quemadmodū hoc ē illi eſſe, quod Deum eſſe, quod magnum eſſe, quod bonum eſſe: ita eſt hoc illi eſſe, quod perſonam eſſe.* Ecce expreſſe habes, *quod perſona ſecundum ſubſtantiam dicitur, vt cum dicitur, pater eſt perſona, hic ſit ſenſus, pater eſt diuina eſſentia. Similiter cum dicitur, filius eſt perſona, ſpiritus ſanctus eſt perſona, ideſt, eſſentia diuina.* Cap. 6.

Cur pater, & filius, & Spiritus Sanctus non dicantur una perſona.

Ideo oritur hic queſtio difficilis quidem; ſed non inutilis,

qua quæritur: Cur non dicantur hi tres vna perſona, ſicut una eſſentia, & unus Deus. *Quam quæſtionem Augu. diligenter tractat, atque congrue explicat in 7. Lib. de* Tri. *ita*
Cap. 6. *dicens, Cur non hæc tria ſimul unam perſonam dicimus, ſicut unam eſſentiam, unum Deum; ſed dicimus tres perſonas, cum tamen tres Deos, aut tres eſſentias non dicamus. Quia uolumus uel unum aliquod vocabulum ſeruare huic ſignificationi qua intelligitur Trinitas, ne omnino taceamus interrogati quid tres eſſent, cum tres eſſe fateamur.*
Cap. 9. *Cum ergo quæritur, quid tres, ut ait Aug. in Lib. 5. de Trinitate, Magna prorſus inopia humanum laborat eloquiū: dictum eſt tamen tres perſonæ, non vt illud diceretur: ſed ne taceretur omnino. Non enim rei ineffabilis eminētia hoc*
Lib. 7. c. 4. *vocabulo explicari valet. Ecce oſtendit qua neceſſitate dicatur pluraliter perſonæ, uidelicet, ut hoc uno nomine quærētibus de tribus reſpondeamus.*

Qua neceſsitate dictum ſit tres perſonas a Latinis, & a Græcis, tres hypoſtaſes, uel ſubſtantiæ.

Qua neceſſitate non ſolum Latinus ſermo: ſed etiam Grǫcus, eadem pene ſuper hac re laborans nominum penuria
Cap. 4 *coarctatur. Vnde Aug. quid a Græcis, uel Latinis neceſſitate de ineffabili Trinitate dictum ſit, aperiens in 7. Libro de* Trinitate *ait. Loquendi cauſa de ineffabilibus, ut fari aliquo modo poſſemus, dictum eſt a Græcis, una eſſentia, tres ſubſtantiæ, ideſt, una uſia, tres hypoſtaſes. Aliter enim Græci accipiunt ſubſtantiam, quàm Latini.* A *Latinis autem dictum eſt, vna eſſentia, uel ſubſtantia, tres perſonǫ: quia non aliter in ſermone noſtro. ideſt Latino, eſſentia quàm ſubſtantia ſolet intelligi.* Et *vt intelligatur ſaltem in ænigmate, placuit ita dici, ut cum quæreretur quid tria ſint, aliquid diceretur, quæ tria, tria eſſe fides vera pronunciat, cum & patrem non dicit eſſe filium, & ſpiritum ſanctum, ſcilicet donum Dei, nec patrem dicit eſſe, nec filium. Cum ergo quæritur, quid tria, uel quid tres, conferimus nos ad inueniendum aliquod nomen, quo complectamur hæc tria.* Neque *occurrit animo: quia ſupereminentia diuinitatis vſitati eloquij facultatem excedit. Verius .n. cogitatur Deus,*

quàm

quàm dicitur,& uerius eſt,quàm cogitatur.

Quid hoc nomine Tres,ſignificetur.

Pater ergo,& filius,& ſpiritus ſanctus; quoniam tres ſunt, quod tres ſint,quæramus,& quid commune habeant. Non enim poſſunt ibi tres partes: quia tantum pater ibi pater eſt,nec tres filij:cum nec pater ibi ſit filius,nec ſpiritus ſancti:quia Spiritus ſanctus propria ſignificatione,qua donum Dei dicitur,nec pater eſt,nec filius.Quid ergo tres? Si tres perſonæ eſſe dicuntur,commune eſt eis id quod perſona eſt.Certe enim quia pater eſt perſona, & filius eſt perſona,& ſ.ſ.eſt perſona:ideo tres perſonæ dicuntur. Propterea ergo dicimus tres perſonas;quia cōmune eſt eis id,quod perſona eſt.Ex prædictis aperte intelligi poteſt:qua neceſſite dictum ſit a Latinis tres perſonæ, cum perſona ſecundū ſubſtantiam dicatur. Vnde & tribus commune eſt id quod perſona eſt,ideſt,hoc nomen Perſona.

Quare non dicimus tres Deos eſſe, patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum, ut dicimus tres perſonas.

Sed quæritur hic,cum dicamus patrem,& filiū,et ſpiritum ſanctum eſſe tres perſonas: quia commune eſt eis quod perſona eſt,ideſt, quia pater eſt perſona, & filius eſt perſona,& ſpiritus ſanctus eſt perſona: cur non dicamus ſimiliter tres Deos, cum & pater ſit Deus, & filius ſit Deus,& Spiritus Sanctus ſit Deus. Quia ſcilicet illud ſcriptura cōtradicit: hoc autem,& ſi non dicit,non tamen contradicit: unde Auguſtinus hanc mouens quæſtionem, atque definiens in Libro ſeptimo de Trinitate ait,Si ideo dicimus patrem, & filium,& ſpiritum ſanctum eſſe tres perſonas:quia commune eſt eis id quod perſona eſt: non etiam tres Deos dicimus?Certe,ut prædictum eſt:quia pater eſt perſona, & filius eſt perſona,& ſpiritus ſanctus eſt perſona,ideo tres perſonæ dicuntur.Quia ergo pater eſt Deus,& filius eſt Deus, & ſpiritus ſanctus Deus, cur non dicuntur tres Dij? Ecce propoſuit hanc quæſtionem, attende quid reſpondeat ſubdens,An ideo non dicuntur tres Dij:quia ſcriptura non dicit tres Deos? Sed nec tres perſonas alicubi ſcripturæ textus commemorat. An ideo licuit loquendi,& diſputandi ne-

Ibi Auguſt. Cap. 4.

ceſſitate tres perſonas dicere, non quia ſcriptura dicit, ſed quia ſcriptura non contradicit? Si autem diceremus tres Deut.6 Deos, *contradiceret ſcriptura dicens, Audi Iſrael, Deus tuus* Deus *vnus eſt. Ecce abſolutio quæſtionis: quare potius dicamus tres perſonas, quàm tres Deos; quia ſcilicet illud non contradicit ſcriptura.*

Cur non dicimus tres eſſentias, ut tres perſonas.

Verum; & hic alia emergit quæſtio, quàm Auguſtinus conſequenter annectit dicens, Cur (inquit) & tres eſſentias non licet dicere; quod ſimiliter ſcriptura ſicut non dicit, ita non contradicit? At ſi dicis, quòd propter unitatem Trinitatis non dicuntur tres eſſentiæ, ſed una eſſentia; quæro, cur non propter eandem unitatem Trinitatis dicantur una perſona, & non tres perſonæ. Vt enim *eſt illis commune nomen eſſentiæ, ita ut ſingulus quiſque dicatur eſſentia: ſic illis cõmune eſt perſonæ uocabulum. Quid igitur reſtat, niſi ut fateamur loquendi neceſſitate a Græcis, & Latinis parta hæc uocabula aduerſus inſidias, uel errores hæreticorum? Cumque conaretur humana inopia loquendo proferre ad hominum ſenſus, quod in ſecretario mentis de Deo tenet, ſiue per piam fidem, ſiue per qualemcunq; intelligentiam, timuit dicere tres eſſentias, ne intelligeretur in illa ſumma æqualitate ulla diuerſitas. Rurſus non poterat dicere, non eſſe tria quædam, quod quia dixit Sabellius, in hæreſim lapſus eſt. Quæſiuit ergo quod tria diceret, & dixit tres perſonas, ſiue tres ſubſtantias ſecundum Græcos.*

Sicut nos dicimus tres perſonas, ita Græci tres ſubſtantias, quas dicunt hypoſtaſes, aliter accipientes ſubſtantiam quàm nos.

Quod.n.de perſonis ſecundum noſtram, hoc de ſubſtãtijs ſecundũ conſuetudinẽ Græcorum oportet intelligi. Sic.n.illi dicunt tres ſubſtãtias unã eſſentiam, ideſt, tres hypoſtaſes unã vſiam: quẽadmodum nos dicimus tres perſonas unã eſſentiã, uel ſubſtantiã. Quanquã & illi ſi vellẽt, ſicut dicũt tres ſubſtãtias, tres hypoſtaſes, poſſent dicere tres perſonas, tria proſopa. Illud aũt maluerunt dicere: quia fortaſſe ſecũdum linguæ ſuæ conſuetudinem aptius dicitur.

Quod in trinitate non eſt diuerſitas, nec ſingularitas, uel ſolitudo: ſed unitas, & Trinitas, & diſtinctio, & Identitas.

Iam ſufficienter (ut puto) oſtenſum eſt qua neceſſitate dicamus tres perſonas, & quare non ſimiliter tres deos, uel eſſentias: quia. ſ. in altero obuiat ſcriptura, in altero diuerſitatis intelligentia, quia ibi nulla penitus eſt diuerſitas, ſicut nec ſingularitas uel ſolitudo, ſed unitas & Trinitas. Vnde Aug. in lib. 7. de Trinit. ait, Humana inopia quærens quid diceret tria, dicit tres perſonas, uel ſubſtãtias. Quibus nominibus non diuerſitatem uoluit intelligi, ſed ſingularitatem noluit, ut non ſolum ibi unitas intelligatur ex eo quod dicitur una eſſentia; ſed trinitas, ex eo, quod dicuntur tres perſonæ. Hilarius quoque in lib. 7. de Trin. ait, Dominus dicit, Qui me uidet, uidet & patrem. Cum hoc dicitur, excluditur ſingulatque unici, id eſt ſolitarii intelligentia. Nam nec ſolitarium ſermo ſignificat, & indifferentem tamen naturam profeſſio docet. Viſus eſt enim in filio pater per naturæ unitam ſimilitudinem. Vnum enim ſunt natus, & generans, unum ſunt, neque unus. Non itaque ſolitarius filius eſt, nec ſingularis, nec diſpar. Item in eodem, Sicut in patre, & filio credere duos impium eſt; ita patrem, & filium ſingularem deum prædicare ſacrilegum eſt. Nihil in his nouum, nihil diuerſum, nihil alienum, nihil ſeparabile eſt. De hoc etiam Auguſtinus in libro quæſtionum ueteris, ac nouæ legis ait, Vnus eſt Deus, ſed non ſingularis. Item, Ambroſius in libro de fide ait: Quod unius eſt ſubſtantiæ, ſeparari non poteſt, & ſi non ſit ſingularitatis; ſed unitatis. Deus unus cum dicitur, nequaquam deitatis trinitatem excludit, & ideo nõ quod ſingularitatis, ſed quod unitatis eſt prædicatur. Ecce ex prædictis oſtenditur, quia nec ſingularis, nec diuerſus, nec unicus uel ſolitarius confitendus eſt deus, quia ſingularitas, uel ſolitudo perſonarum pluralitatem excludit, & diuerſitas unitatem eſſentiæ tollit. Diuerſitas inducit ſeparationem diuinitatis, ſingularitas adimit diſtinctionem trinitatis. Idem Amb. in 2. lib. de fide ait, Nõ eſt diuerſa, nec ſingularis æqualitas. Nec

Cap. 4.

Non longe a fine li. 7.

To. 14. paulo poſt præcedentia

To. 4. q 122. li. 5. c. 1. circa finem capitis.

Dub. 1. VNa uſiq, tres hypoſtaſes &c.] Videtur hoc eſſe contra id, quod dicit Hieronymus. Taceamus tres hypoſtaſes: non bonæ ſuppoſitionis nomen eſt, igitur non debet dici. Præterea uidetur, quòd nomen hypoſtaſis nullo modo debeat recipi, uel nomen uſia, quia Boetius dicit ſuper Libro Prædicamentorũ, quòd hypoſtaſis eſt materia, uſioſis forma, uſia compoſitũ: ſed in diuinis non recipitur materia, nec compoſitum, igitur &c. Reſpondeo Dicendum, quod Hieronym. non dicit non tres eſſe hypoſtaſes, quia falſum eſſet, uel erroneum: ſed quia nomen erat inſuetum, & uidebatur ſonare idem, quod ſubſtantia, & ſubſtantia ſecundum cõmunem acceptionem, non dicitur pluraliter de perſonis: & ideo uolebat tunc tacere, ne hæretici acciperẽt occaſionem malignandi. Nunc autem illud nomen ſpecificatum eſt & expreſſum, ideo modo conceditur.

Ad Da maſũ. Ad illud, quod obiicitur ſecundo. Dicendum, quòd huiuſmodi nomina aliter accipiuntur in philoſophia, aliter in rhetorica, & hoc patet per Boetium qui aliter accipit loquens ut Philoſophus, aliter loquens ut Theologus in Libro de duabus naturis, & una perſona Chriſti.

Dub. 2. *Verius enim cogitatur Deus &c.*] Videtur falſum, quia omnis fidelis cogitat Deum eſſe trinum, & unum, & nihil eſt uerius iſto: igitur non eſt uerius quam cogitatur. Item, uidetur falſum, quod dicit, quod uerius cogitatur, quam dicatur: multa enim dicimus, quæ non intelligimus, igitur plus ſe extendit ueritas ſermonis, quam interioris cogitationis. Item, ego dico Deum eſſe ſummè uerum, ſed nihil poteſt uerius cogitari, nec eſſe magis ſummè uerum, igitur, &c. Reſpondeo Dicẽdum, quòd ſermo Auguſt. eſt duplex. Poteſt enim eſſe comparatio entis ad ipſum cogitatum, & cogitati ad dictum, & ſic non habet ueritatem, quia unus & idem eſt Deus, qui eſt, & qui cogitatur, & qui dicitur, & æqualiter uerus. Poteſt iterum fieri comparatio ad actum eſſendi, & cogitandi, & loquendi: & ſic habet ſermo Auguſtin. ueritatem: quoniam Deus in ſuo eſſe habet ſummã ueritatem. Cogitatio uerò noſtra cum ſit creata, & exemplata a ſumma ueritate, non poteſt eſſe ſumme uera: ſimiliter nec locutio, & ideo minus de ueritate habet. Et rurſus cum magis aſſimilẽt ſummo uero actus cogitandi interior, quam actus loquendi exterior, magis habet de ueritate cogitatio quam locutio, quia Deo eſt ſimilior. Rationes uero ad oppoſitum procedunt ſecundum primam uiam.

An ideo licuit loquendi &c.] Dub. 3. Contra, quia ſcriptura non contradicit, igitur licuit dicere patrem filium, & ſpiritum ſanctum non eſſe tres perſonas, ſed non licet dicere niſi uerum, igitur huiuſmodi oppoſitum falſum. Reſpondeo quòd iſta non fuit tota ratio dicti, ſed Auguſtinus ſubticet partem cauſæ. Ratio enim fuit (ſicut ipſe aperit in ſequentibus) quia ratio conſonabat, & ſcriptura non cõ

tradicebat. Nam ſi ſcriptura contradiceret, quantumcunque ratio dictaret, non eſſet dicendum: & propter hoc non licuit dicere tres eſſentias, quia ratio non conſonabat. Quare autem ratio magis conſonat in hoc nomine, perſona, quam in hoc nomine, eſſentia, patet ſi attendatur ſignificatum utriuſque ex uerbis Auguſtini, quæ Magiſter dicit. Quare dictum eſt ab eccleſia tres perſonæ, patet quia triplex fuit ratio. Prima fuit, quia neceſſitas imminebat. Secunda, quia ratio conſonabat. Tertia, quia ſcriptura in nulla contradicebat, immo etiam conſonabat. Vnde minus dicit, & plus intelligit, quando dicit, quod ſcriptura non contradicit.

Dub. 4. *Ibi nulla penitus eſt diuerſitas &c.*] Contra, quia ſi hoc eſt uerum, igitur ibi eſt omnis identitas, igitur naturæ, & perſonæ. Dicendum, quod facienda eſt uis in uerbo Diuerſitas. Diuerſitas enim attenditur, quantum ad principia eſſentialia ſiue ſubſtantialia: quia igitur in diuinis quantum ad ſubſtãtialia nulla cadit differentia, ideo dicit, nulla diuerſitas: ideo non ſequitur, quod penitus omnino eſt identitas, niſi ad da tur determinatio, ſcilicet quo ad eſſentialia: & ſic patet illud.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An ad diuina transferri debuit nomen perſona?

AD intelligentiam eorum, quæ dicuntur in præſenti Diſtin. de his nominibus, perſona, ſubſtantia, & eſſentia, duo principaliter quæruntur. Primo quæritur de translatione iſtorum nominum ad diuina. Secũdo, de nominatione eorundem in diuinis. Circa primum quæruntur tria. Primo, utrum ad diuina debuit transferri nomen perſonæ. Secundo, uero utrum nomen ſubſtantiæ. Tertio, utrum nomen eſſentię.

VTRVM debuerit transferri nomen perſonę ad diuina. Et quod nomen perſonæ non debeat dici in diuinis, oſtenditur ſic. Augu. 7. de Trini. & habetur in litera. Dictum eſt tres perſonæ, nõ ut illud diceretur, ſed ne taceretur; ergo uidetur, quod ſolum ad fugam hæreticorum & non ſecundum ueritatem & ꝓprietatem dicatur perſona in diuinis. ITEM. Hoc ipſum uidetur ratione, quia perſona nominat particulare, & non quodcunq;, ſed rationalis naturæ, ſed a quocunq; remouetur ſuperius, & inferius: ergo cum in diuinis non ſit dicere particulare, ſimiliter nec erit dicere perſonã. ITEM. particulare rõnalis creaturę eſt completiſſimum inter oĩa creata. Nam cõpoſitum eſt ex ſubſtãtia corporali & ſpirituali: & rurſus, corporalis inter oẽs uĩ habere maiorem cõpoſitionem. ergo cum perſona ſit

ſit nomen particularis ꝓ & hoc ſumma ſimplicitas, patet, quod in diuinis non oportet dici nomen perſonæ. Item, Vocabula noſtra debent reſpondere Græcis, ut unitas fidei oſtendatur: ſed Greci non utuntur uocabulo proſopon in diuinis, quod eſt idem quod perſona: ergo cum ipſi proprius habeant uocabula quam nos, & non utunt, nec nos debemus uti.

Contra. Perſona dicit quaſi per ſe ſonans, ſiue per ſe una: ſed per ſe unum propriiſſime recipitur in Deo: ergo & perſona ſm ſuum nomen. Item, perſona dicitur habens ſuam naturā intellectualem ab aliis diſtinctā. ſed in Deo eſt ponere habētem naturam intellectualem ab aliis diſtinctam, ſicut ſupra oſtēſum eſt de pluralitate perſonarum: ergo &c. Item, Perſona noīat mihi ultimum in genere rationalis naturæ: ſed rōnalis, ſiue intellectualis natura eſt nobilior inter creata: & ruſſus, ultimum in illa eſt completiſſimum, q a ei nulla poteſt fieri additio: ergo ſi quicquid cōpletiouis eſt, ponendum eſt in Deo propriiſſimè: ergo patet &c. Item: Perſona dicit dignitatem. Vnde in eccleſiis Perſonę dicuntur habētes dignitatem aliquā notabile: ergo cum dignitas propriiſſime ſit in Deo, nomen perſonæ propriiſſime in Deo ponendum eſt.

Resolutio.

Cum perſona de ſui ratione dicat ſuppoſitum, proprietate diſtinctū & ad dignitatem pertinens, non iniuria S.S. dictante ad diuina tranſlatum eſt.

Resp. Dicendum, q perſona de ſui ratione dicit ſuppoſitum diſtinctum ꝓprietate ad dignitatem pertinens: & hoc patet in ſua ethymologia, & inæquipollenti ſuo. In ethymologia, quia perſona dicitur, quaſi per ſe una: per ſe autem unum, propriè dicitur unum, quod eſt omnino diſtinctum ab aliis, & in ſe indiſtinctum. Ruſſum perſona dicitur a perſonando, quaſi per ſe reſonando: reſonare autem dicitur, quod in ſono preeminet aliis: & ideo perſona dicitur ſuppoſitum diſtinctum habens dignitatem: & ratione huius dignitatis cum deberet ꝓ naturā uocabuli dici perſona penultima correpta, dicitur perſona penultima producta. Similiter ratio huius ſignificationis accipit ab ęquipollentia in lingua Græca, q eſt proſopon. Apud Græcos proſopon dicebatur (ſicut narrat Boetius) homo laruatus, q quidem ſolebat fieri in tragędiis: & hoc fiebat propter duo. Vna ratio erat ad diſtincte repreſentandum eum, de quo fiebat ſermo. Alia ratio erat ad melius perſonandum, uel reſonandum: & iſta duo conueniūt prædictis duabus proprietatib. & ideo ab hoc nomine Proſopon apud Grecos, tractum eſt hoc nomen Perſona apud Latinos; & quia in eccleſiis maxime attenditur diſtinctio dignitatum, tractum eſt primo ad ſignificandum honorem in eccleſiis, deinde quia indiuiduum rationalis naturę diſtinctum eſt ab aliis, & hoc proprietate dignitatis inter creaturas: hinc ē, quod extenſum eſt ad ſignificā dum ſuppoſitum rationalis naturæ. *Lib. de Duab. Natur. & una perſona Chriſti.*

ſupra omnem ſubſtantiam: ergo hoc nomen ſubſtantia proprie eſt in creaturis & non in deo. Item. hoc ipſum uidet ratione, omne, quod ſubſtat, habet aliquid inhęrens, ſed in deo nõ eſt inhærens. Item. oẽ, qđ ſubſtat, alicui illi componitur: ergo ubi nõ eſt compoſitio, nec nomen compoſitionis, ibi nec nomen ſubſtantiæ: ergo cum in diuinis non ſit compoſitio, patet &c.

Resolutio.

Vndecunque deriuetur ſubſtantia, uel a per ſe ſtando, uel a ſubſtando ſemper uerius, & rectius utimur in diuinis, quã in creaturis.

Resp. Dicendum, ꝙ nomen ſubſtantiæ a duplici proprietate põt dici, uidelicet a per ſe ſtãdo, non per aliud: ſi ſic, proprie eſt in diuinis, & magis ꝓprie q̃ in creaturis. Vel a ſubſtando alii, uel aliis. Et hoc ẽ tripliciter. Vel alii inhærenti, & ſic falſe & improprie dr̃ in diuinis: quia ꝓprietates in diuinis nõ ſunt accidentes, nec inherẽtes. Vel alii diſtinguenti, & ſic dr̃ in diuinis nõ omnino improprie, nec omnino proprie, quia proprietas illa non inhæret, & ideo non facit ſubſiſtere ſiue ſubſtare, quaſi ſub alio ſtare, ſed exiſtere: q̃a ab alio eſſe: & hinc eſt quod Richar. dicit in Lib. de Tri. ꝙ melius dr̃ exiſtentia quàm ſubſtantia. Vel quia ſubſtat ut perficiẽti, & ſic dicitur res naturæ ſubſtare reſpectu eſſentię, & iſte modus magis eſt circa noſtrum intelligere, quam circa diuinum eſſe i & ſicut patebit in ſequenti Problemate, ex noſtro intellectu euenit talis modus dicendi, non ex proprietate diuini eſſe.

Qvaestio III.

An in diuinis & nomine eſſentiæ utendum eſt?

Vtrum nomen eſſentiæ dici debeat in diuinis. Et qđ ſic, uidetur Aug. de Trin. Eſſentia uere ac proprie dicitur, in diuinis, ita ut fortè ſolum deum dici oporteat per eſſentiam. *Lib. 7. c. 5. in fine.* Item. hoc nomen [qui eſt] eſt nomen, quod ipſe deus ſibi impoſuit: ergo ſi ipſe proprie ſe nominat, deus proprie dicitur qui eſt: ſed de quocunque proprie dicitur [qui eſt] proprie poteſt dici de ipſo eſſentia: ergo & in diuinis dicitur eſſentia. Item. inter omnia nomina, nomen eſſentiæ eſt abſolutiſſimum. Vnde eſſentia ſecundum Auicẽnam dicitur rei quidditas nomine abſoluto: cum ergo in diuinis ſit omnimoda abſolutio, ergo nomen eſſentiæ.

Contra. Non intelligimus Deum niſi in creaturis & per creaturas, ſed nominatio Dei eſt per noſtrum intelligere: ergo nullum abſolutum nomen oĩno debet poni in deo. Item, quæro in quo differant nomen ſubſtantiæ, & nomen eſſentiæ. Nam ſubſtantia aut dicit cõmune, aut ſuppoſitum. Si ſuppoſitum: ergo ſupẽfluit nomen perſonæ. Si commune: ergo ſuperfluit nomen eſſentiæ: ergo cũ debeamus labia noſtra circumcidere in loquẽdo de deo, nequaquam debet poni hoc nomen in deo. Item. quæritur gratia huius de neceſſitate, & ſufficientia, & differentia iſtorum qua-

tuor nominum, eſſentia, ſubſi-
ſtentia, ſubſtantia, & perſona.

R E S O L V T I O.

*Si græcè nomine uſiæ congruè indi
uinis utimur, & latine nomine
eſſentiæ congrue utemur: cum tã
tundem nomē hoc noſtrum apud
nos ualeat; quantum apud illos
ſuum.*

R E S P. Ad intelligentiam prę-
dictorum eſt notandum, quod
iſta quatuor nomina, ſiue uoca
bula reſpōdent quatuor uoca-
bulis in Græco, quæ ſunt uſia,
uſioſis, hypoſtaſis, & proſopon;
ut uſia reſpondeat eſſentię, uſio
ſis ſubſtãtiæ, hypoſtaſis ſubſi
ſtentiæ, proſopon perſonæ. Ra
tio aũt & ſufficiētia iſtorũ qua-
tuor nominum aliqñ accipitur
ſic. In diuinis eſt accipere com-
municabile, & incōmunicabile,
& hoc ex ueritate & neceſſitate
fidei, quę dicit deum trinum &
unum: & cum debeamus intel
ligere in deo, quod uere eſt per
illud quod uidemus in his infe
rioribus, maxime ſecundum no
tabiles & primas & præcipuas
conditiones, cum in cõi in infe
rioribus inueniatur, quod eſt &
quo, rõne cuius ſignificatur in
concretione & in abſtractione,
ut dicatur homo, & humanitas:
ſic in diuinis intelligimus, q̃uis
non intelligamus in differen-
tia illa duo: ideo & in abſtra-
ctione ſignificatur per hoc no-
mē Deitas, & in concretione p
hoc nomen Deus: & ideo impo
ſuimus ei nomen quo ſignifica
remus ipſum quo eſt, & hoc eſt
Eſſentia, & ipſum quod eſt, &
hoc eſt Subſtãtia, & ita hęc duo
nomina accipiuntur ex parte
communis. Et eſt in diuinis acci
pere, quod eſt incommunicabi-
le, & hoc eſt quid diſtinctum,
ſiue quis diſtinctus. Et hoc qui
dem dupliciter contingit intel
ligi ſiue ſignificari. Vel inquan
tum diſtinguibile, & hoc per no
men ſubſiſtentiæ ſiue hypoſta-
ſis. Vel inquantum diſtinctum,
& hoc per nomen perſonę. Et
licet in deo nihil differāt diſtin-
guibile & diſtinctum, quia po-
tentia in eo ſemper actui eſt cō
iuncta, tamen contingit dupli-
ci nomine ſignificari. Vnde dif
ferunt iſta quatuor nomina ſe-
cundum modum intelligendi,
ſicut quo eſt, & quod eſt; & qui
eſt, & quis eſt: & quoniam in
deo idem eſt quo eſt & quod ē,
ex una parte: & diſtinguibile &
diſtinctum ex alia ſecundum
rem, ſancti accipiunt & ſubſtan
tiam & eſſentiam pro eodem: ſi
militer & hypoſtaſis nomine
utuntur Græci pro ſuppoſito
actu diſtincto. Vnde diſtinctio
per quo eſt, & quod eſt, & per
diſtinguibile & diſtinctum, in
omnibus diuinis nō facit diuer
ſitatem niſi ſecundum rationē
intelligendi. F V E R V N T & alii
uolentes dicere ꝙ ſubſtantia &
eſſentia accipiuntur ex parte cō
munis, ſed differenter. quia il-
lud commune contingit intelli
gi ſub duplici ratione. Vna eſt,
ꝙ omnia indigent eo ut ſint.
Alia eſt, ꝙ ipſum non egit aliis.
Primo modo dicitur eſſentia a
qua, & per quam omnia ſunt:
ſecundo modo ſubſtantia, q̃a
per ſe ſtat aliis circumſcriptis.
Subſiſtentia uero ſiue hypoſta-
ſis, & perſona accipiuntur ex
parte incommunicabilis, & dif
ferunt, quamuis. n. utrunq; no
men

men dicat quid diſtinctum, tamen hypoſtaſis dicit ſuppoſitū ſubſtantię diſtinctum, ſed perſona dicit diſtinctum proprietate nobili. Fuerunt alii, q uoluerunt dicere ꝙ iſta quatuor nomina diſtinguuntur per cōicabile & incommunicabile, ſcilicet ꝙ poteſt unumquodque dupliciter ſignificari. ſ. uel in abſtractione, uel in concretione. Nā communicabile poteſt ſignificari in abſtractione, & ſic dicitur eſſentia: uel in concretione ad ſuppoſitum, & ſic dicitur ſubſtantia. Sic incommunicabile poteſt ſignificari in abſtractione, & ſic dicitur ſubſiſtentia ſiue hypoſtaſis, uel in concretione, & ſic dr̄ perſona. Sed tñ oēs iſti modi habent calumniā. Primus quidē qui ſumitur p diſtinguibile & diſtinctum, quia Gręci utuntur perſona: & ita pro ſuppoſito diſtincto, & Damaſ. dicit, ꝙ hypoſtaſis eſt ſubſtantia cum proprietatibus: & ita ſignificat actu diſtinctum. Secundus modus ſimiliter habet calumniam quia eſſentia non uī aliquo modo ſignificari ut in rōne cauſæ reſpectu aliorum, cū ſit nomen abſolutiſſimum. Tertius modus habet calumniam, quia ſubſtantia ſignificatur in abſtractione ſicut eſſentia: & pręterea eſt dubiū, utrū ſit intelligere hypoſtaſes in abſtractis proprietatibus: & ideo ſi non eſt intelligere, quō contingit ſignificare? Et propterea quartus modus dicendi eſt, quòd cum fides dicat deum eſſe trinum & unū: inquantum dicit unum, nō poſſumus intelligere unum, quin intelligamus quod eſt & quo ē unum: & quo eſt unum eſt id quo eſt: & quod eſt unum eſt illud, quod eſt: primum eſt eſſentia, ſecundum ſubſtantia. Si itelligamus trinum, neceſſe eſt quod intelligamus eum, qui diſtinguitur, & quo diſtinguitur. Quo diſtinguitur, eſt proprietas: ille autem qui diſtinguitur, ſemper ſignificatur ut diſtinctus. Et hoc pōt eſſe dupliciter, uel ut diſtinctus ꝓprietate quacunque, uel ut diſtinctus proprietate nobili ſiue notabili: primum ſignificatur nomine ſubſtantiæ, quæ dicitur prima ſubſtantia: & nō tantum conuenit indiuiduo hominis, ſed et̄ aſini. Secundum, ꝙ ſignificatur per hoc nomen, perſona, quod importat nobilem proprietatem: non conuenit niſi ſuppoſito rationalis creaturæ: quia Græci utunť hypoſtaſis noīe, ſicut nos noīe perſonę, ut dicit Boetius, ꝙ Græci utuntur noīe hypoſtaſis pro ſuppoſito rōnalis creaturę.

His uiſis patent obiecta. Qđ autem obiicitur, ꝙ non debemus deum nominare abſolutè. Dicendum, quòd quamuis nominemus deum per creaturas, tamen etiam per creaturas cognoſcimus eum habere eſſe abſolutum: Alia patent.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An nomen ſubſtantia in diuinis numeretur.

Consequenter eſt quæſtio ſecundo de numeratione nominum prædictorum: & ſuppoſito, quòd numeretur hoc nomen Perſona, quæ

ritur

ritur, utrum in diuinis numeretur hoc nomen ſubſtantia. Secũdo quęritur, ſi numeretur eſſentia. Tertio, ſi hoc nomen deus; utrũ. ſ. catholice poſſimus dicere plures deos.

QVOD numeretur hoc nomẽ ſubſtantia, oſtenditur ſic. Hila. de ſynodis, Sunt quidem per ſubſtantiam tria: ſed unum per conſonantiam. ITEM. Anſel. in fine Monol. Aptius tres dicuntur ſubſtantiæ. ITEM. Boetius in lib. de duabus naturis & una perſona Chriſti, Dicimus unam eſſentiam, & tres ſubſtantias. ITEM. hoc ipſum uidetur ratione, quia ſubſtantia eſt medium inter eſſentiam & perſonam: ſed medium ſapit naturã extremorum: ergo pari ratione qua dicitur una ſubſtantia ab unitate eſſentię, poterit dici plures a pluralitate perſonarum. ITEM. omnis numerus ad ſubſtãtiam reducitur originaliter, nunquam enim accidentia uel proprietates numerantur niſi per ſubſtantiam, ſed actus numerantur, & pluraliter dicuntur in diuinis: ergo neceſſe eſt ponere numerũ ſm ſubſtantiã: ꝙ autem pluraliter dicantur, patet, dr̃. n. pater & filius & ſ. ſ. creant. ITEM. Idem, eſt relatiuũ ſubſtantiæ: ſicut talis & qualis qualitatis: ſed hæc eſt falſa, pater eſt idem cum filio, quia dicit Hilarius, ꝙ non poſſumus dicere Deum eundem: ergo neceſſe eſt ꝙ cadat diſtinctio in ſubſtantia: ſi ergo propter diſtinctionem perſonarum dicamus plures perſonas: ergo & plures ſubſtantias.

Ca. penult.

CONTRA. Nihil magis dr̃ ſecundum ſubſtantiam, quã hoc nomen ſubſtantia: ſi ergo nomina ſubſtantialia dicuntur de omnibus ſingulariter, ſicut patet ex regula Aug. ſupra poſita: ergo &c. ITEM. inter quæcunque cadit diſtinctio ſecundum ſubſtantiam, cadit uera diuerſitas: ſed inter patrem & filium non eſt confitenda diuerſitas: ergo nec numerus ſecundum ſubſtãtiam: ergo non eſt dicere plures ſubſtantias. ITEM, Aug. dicit ꝙ idem eſt Deo ſubſiſtere & eſſe: ergo cum unum ſit eſſe, unum ſubſiſtere eſt: ergo ſicut ab uno eſſe dicitur una eſſentia uel ecõuerſo, ita & ab uno ſubſiſtere debet dici una ſubſtantia, ſiue ſubſiſtẽtia. ITEM. Hieronymus ad Damaſum Papam. Quis unquam niſi ore ſacrilego tres ſubſtantias prædicauerit. &c.

5. de Trin. 8.

7. de Tri. c. 4 circa finem.

RESOLVTIO.

Si ſubſtantia dicatur idem, quod natura, ſiue (ut greci dicunt) uſia: non numeratur. Si pro hypoſtaſi, numeratur.

RESP. Dicẽdum ꝙ tam nomẽ ſubſtantiæ quam ſubſiſtentiæ dupliciter accipitur in diuinis, quia quodlibet iſtorum habet in ſe intellectum actus & proprietatis: poteſt ergo dici ſubſtãtia quaſi per ſe ſtans: ſiue ſub alio, ſiue ſub proprietate. Primo modo una tantum eſt, ſiue non numeratur, quia unum eſt ibi quod eſt. Alio modo prout dicit reſpectum ad proprietatẽ, tunc enumeratur ſiue plurificatur. Primo modo tantum ualet quantum uſioſis, ſecundo modo tantum ualet quantum hypoſtaſis. Omnino eodem modo diſtinguitur ſubſiſtentia, & ſm

alterum intellectum æquipollet uſioſi,& ſcdm alterum hypoſtaſi. Et ſcdm alterum plurificatur, ſecũdum alterũ uero minime. Et quia ſubſtantia dicitur dupliciter. ſ. ſubſtantia, & ſubſiſtẽtia: ideo uenit diuerſitas modi loquendi inter doct. Nam Boe. dicit ꝙ ſubſiſtentia & ſubſtantia æquipollent hypoſtaſi: & ideo dicit ipſe Boetius eam non plurificari: & ſecundum hunc modum loquitur Hilarius, Anſ. & Boetius: Hiero. & Aug. uolunt ꝙ ſubſtantia æquipolleat uſioſi: & ideo dicunt eam non plurificari: & ſubſiſtentia hypoſtaſi, & ideo dicunt eam plurificari.

Ex his patet reſponſio ad utranque partem. Patet ẽt quare Græci non tranſtulerunt nomen Proſopon ſicut Latini, q̃a oportuit nos transferre nomen perſonæ propter ambiguitatẽ, & ideo maluit eccleſia etiam reſpondere tres perſonas, quã tres ſubſiſtentias: ſiue ſubſtantias. Tamen ad argumentum quod facit, ꝙ ſubſtantia tenet mediũ, dicendum ꝙ ſubſtantia prout æquipollet hypoſtaſi, plus ſe tenet cum perſona, & ideo numeratur ſicut perſona: ſiue plurificatur: prout tamen æquipollet uſioſi plus ſe tenet cum eſſentia, & ideo non numeratur, nec plurificatur, ſicut nec eſſentia. Omnes autem illæ rationes præcedentes, & ſequentes loquuntur de ſubſtantia: prout æquipollet hypoſtaſi, ſiue ſuppoſito, & hoc modo plurificatur.

Rationes autem ad oppoſitam partem currunt ſcdm aliam acceptionẽ huius nominis, ſubſtantia. Similiter iudicandum eſt de hoc nomine ſubſiſtentia; Sed qm̃ Aug. auctoritas, & mos utentium nomine illo [ſubſtantia. ſ.] accipitur magis in illa acceptione in qua dicit ipſum qđ eſt, ſiue uſioſim, ſiue ipſum commune, ideo communiter non recipitur, ut dicantur tres ſubſtantiæ in diuinis.

Quæstio II.

An nomen eſſentiæ numeretur in diuinis.

De enumeratione illius nominis eſſentia. Et ꝙ non numeretur, oſtenditur ſic, quia in diuinis eſt unitas abſolutiſſima quæ non multiplicatur: ergo cũ nullum nomen ſit adeo abſolutum ſicut nomen eſſentiæ: ergo per illud ſignificatur unitas non multiplicata: ergo nomen eſſentiæ non numeratur, & hoc eſt quod dicit Aug. ꝙ ratio repugnat. Item. hoc ipſum uidetur a minori. Hoc enim nomen Deus, eſt nomen eſſentiæ in cõparatione ad perſonam, ſed ſcdm ſcripturam in lege. ſ. Deut. 7. deus dr̃ unus & non plures: & ſcdm ſymbolum, Non tres dii ſed unus eſt deus: ergo hoc nomen Eſſentia minus plurificatur, cũ dicatur abſolutè. Item. natura diuina non multiplicatur in tribus, ſed hoc nomen Eſſentia eſt nomen naturæ diuinæ, ut hoc nomen, ſubſtantia: ergo nec eſſentia, nec ſubſtantia multiplicatur ſub propriis nominib. ut uſ. *Athanaſius.*

Contra. Aug. de Trin. Cur hæc tria non dicatur una perſona? & loquit̃ de tribus perſonis: ſed tria in neutro gñe reſpiçit eſſentiã proprie: ergo cũ dicantur tria: ergo tres eſſentiæ. Item. ratione *Lib. 7. c. 4.*

dici de perſonis,ut patet Gen. 1. Faciamus hoĩem &c. ergo hoc nomē dii. ITEM. Ad numeratio nē alicuius ueri,nō plura requirunt quā una multiplicatio ſuppoſitorū & formę;ſed hęc eſt in deo: q a tres ſunt pſonæ diuinę, pſona, dicit ſuppoſitū,diuinę,dicit formam: ergo &c. ITEM. Cū omne gñale contingat ſpecificari,& perſona ſit nomen gñale,uř ꝙ poſſit ſpecificari cum dr̃ tres perſonę,ut dicatur adhuc ſpecialius,qui tres;ſed hoc non pōt eſſe niſi addatur nomē cōe tribus, nec eſt aliud dare quàm hoc nomen Deus;ergo &c.

CONTRA,ꝙ nō dicatur catholice patet ex mādatis. Deut. 6. Audi Iſrael, Deus tuus Deus unus eſt. Vnde in ſymbolo. Nō tres dii,ſed unus ē Deus. ITEM. Hocipſum uř ratione; quia hoc nomen Deus, dicit diuinā natū ram; ſed diuina naturà non numeratur ſiue ſpecificatur : ergo nec hoc nomen Deus.

RESOLVTIO.

Tametſi unaquæque perſona Deus ſit:non tamen plures Deos dicere orthodoxè poſſumus;cum forma per hoc nomen, Deus,importata non multiplicetur.

RESP. Dicendum,ꝙ non eſt dicere plures Deos catholice;quia numerus pluralitatis ſignificat plurificationem termini ſm̃ ſuppoſitum, & formam in noĩe ſubſtantiuo, cum plurale geminet ſuum ſingulare,& ideo,cum forma importata per hoc nomen Deus,non ſic multiplicata, non debet dici plures Dii.

AD ILLVD,quod obř,ꝙ catholice,dicit deus gñat, Dicendū,ꝙ non eſt ſimile;quia gñat,ſi mul importat diſtinctionē cum conuenientia; ſed plures Deos, ſimpliciter importat diſtinctionem quantum ad ſuppoſitum & formam. AD ILLVD,quod obiicitur,quod idem eſt deus,& habens deitatē,Reſp. quod iſta locutio eſt duplex: quia habēs deitatē uno modo pōt dici neutraliter,& ſic eſt unū ſolū, & æquipollet ei quod eſt deus, qđ quidem dicit,quod eſt. Alio modo maſculine,& ſic non habet ęquipollens,& ſic multiplicatur. Poteſt tamen aliter dici, qđ Deus non ſignificat habentem; ſed ſignificat deitatem in comparatione ad habentem,& ideo nō multiplicatur. AD ILLVD,quod dicitur de operatione,Dicendum, quod nomen , uel poteſt ſignificare operationem per modum adiacentis, & ſic trahit numerum aliunde,uel per modū ſubſtantiui, & ſic nō multiplicatur, & totaliter ſignificat hoc nomē Deus. AD ILLVD,quod obiicitur , quod ibi eſt multiplicatio ſuppoſitorum , & formæ, Dicendum,ꝙ hoc nomen diuinum,eſt quaſi poſſeſſiuum, unde imponitur a duplici forma. ſ. poſſeſſionis & poſſeſſoris. Et forma diuinitatis eſt in ratione poſſeſſoris, & forma poſſeſſoris exiſtente in diuiſa,numeratur forma poſſeſſionis,ut oues Socraticæ:& ſic in propoſito. Vnde nō numeratur forma habita . AD ILLVD, qđ obř, ꝙ generale contingit ſpecificari, Dicendum , quod perſona cum nominat indiuiduum intellectualis naturæ , dupliciter poteſt ſpecificari ſ. per propria perſonarum , ut cum dicit tres pſonæ,ideſt pater, filius, & ſpiritus

qua quæritur: Cur non dicantur hi tres vna perſona, ſicut una eſſentia, & unus Deus. Quam quæſtionem Augu. diligenter tractat, atque congrue explicat in 7. Lib. de Tri. ita dicens, Cur non hæc tria ſimul unam perſonam dicimus, ſicut unam eſſentiam, unum Deum; ſed dicimus tres perſonas, cum tamen tres Deos, aut tres eſſentias non dicamus. Quia uolumus uel unum aliquod vocabulum ſeruare huic ſignificationi qua intelligitur Trinitas, ne omnino taceamus interrogati quid tres eſſent, cum tres eſſe fateamur.

Cap. 6.

Cap. 9. Cum ergo quæritur, quid tres, ut ait Aug. in Lib. 5. de Trinitate, Magna prorſus inopia humanum laborat eloquiū: dictum eſt tamen tres perſonæ, non vt illud diceretur: ſed ne taceretur omnino. Non enim rei ineffabilis eminētia hoc vocabulo explicari valet. Ecce oſtendit qua neceſſitate dicatur pluraliter perſonæ, uidelicet, ut hoc uno nomine quærētibus de tribus reſpondeamus.

Lib. 7. c. 4.

Qua neceſsitate dictum ſit tres perſonas a Latinis, & a Græcis, tres hypoſtaſes, uel ſubſtantiæ.

Qua neceſſitate non ſolum Latinus ſermo: ſed etiam Græcus, eadem pene ſuper hac re laborans nominum penuria coarctatur. Vnde Aug. quid a Græcis, uel Latinis neceſſitate de ineffabili Trinitate dictum ſit, aperiens in 7. Libro de Trinitate ait. Loquendi cauſa de ineffabilibus, ut fari aliquo modo poſſemus, dictum eſt a Græcis, una eſſentia, tres ſubſtantiæ, ideſt, una uſia, tres hypoſtaſes. Aliter enim Græci accipiunt ſubſtantiam, quàm Latini. A Latinis autem dictum eſt, vna eſſentia, uel ſubſtantia, tres perſonæ: quia non aliter in ſermone noſtro. ideſt Latino, eſſentia quàm ſubſtantia ſolet intelligi. Et vt intelligatur ſaltem in ænigmate, placuit ita dici, ut cum quæreretur quid tria ſint, aliquid diceretur, quæ tria, tria eſſe fides vera pronunciat, cum & patrem non dicit eſſe filium, & ſpiritum ſanctum, ſcilicet donum Dei, nec patrem dicit eſſe, nec filium. Cum ergo quæritur, quid tria, uel quid tres, conferimus nos ad inueniendum aliquod nomen, quo complectamur hæc tria. Neque occurrit animo: quia ſupereminentia diuinitatis vſitati eloquij facultatem excedit. Verius .n. cogitatur Deus,

Cap. 4

quàm

quàm dicitur, & verius eſt, quàm cogitatur.

Quid hoc nomine Tres, ſignificetur.

Pater ergo, & filius, & ſpiritus ſanctus, quoniam tres ſunt, quod tres ſint, quæramus, & quid commune habeant. Non enim poſſunt dici tres partes: quia tantum pater ibi pater eſt, nec tres filij: cum nec pater ibi ſit filius, nec ſpiritus ſancti: quia Spiritus ſanctus propria ſignificatione, qua donum Dei dicitur, nec pater eſt, nec filius. Quid ergo tres? Si tres perſonæ eſſe dicuntur, commune eſt eis id quod perſona eſt. Certe enim quia pater eſt perſona, & filius eſt perſona, & ſ. ſ. eſt perſona: ideo tres perſonæ dicuntur. Propterea ergo dicimus tres perſonas; quia cõmune eſt eis id, quod perſona eſt. Ex prædictis aperte intelligi poteſt: quæ neceſſite dictum ſit a Latinis *tres perſonæ, cum perſona ſecundũ ſubſtantiam dicatur. Vnde & tribus commune eſt id quod perſona eſt, ideſt, hoc nomen Perſona.* Dan.

Quare non dicimus tres Deos eſſe, patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum, ut dicimus tres perſonas.

Sed quæritur hic, cum dicamus patrem, & filiũ, et ſpiritum ſanctum eſſe tres perſonas: quia commune eſt eis quod perſona eſt, ideſt, quia pater eſt perſona, & filius eſt perſona, & ſpiritus ſanctus eſt perſona: cur non dicamus ſimiliter tres Deos, cum & pater ſit Deus, & filius ſit Deus, & Spiritus Sanctus ſit Deus. Quia ſcilicet illud ſcriptura cõtradicit: hoc autem, & ſi non dicit, non tamen contradicit: unde Auguſtinus hanc mouens quæſtionem, atque definiens in Libro *ſeptimo de Trinitate ait, Si ideo dicimus patrem, & filium, & ſpiritum ſanctum eſſe tres perſonas: quia commune eſt eis id quod perſona eſt: non etiam tres Deos dicimus? Certe, ut prædictum eſt: quia pater eſt perſona, & filius eſt perſona, & ſpiritus ſanctus eſt perſona, ideo tres perſonæ dicuntur. Quia ergo pater eſt* Deus, *& filius eſt* Deus, *& ſpiritus ſanctus Deus, cur non dicuntur tres Dij? Ecce propoſuit hanc quæſtionem, attende quid reſpondeat ſubdens, An ideo non dicuntur tres Dij: quia ſcriptura non dicit tres Deos? Sed nec tres perſonas alicubi ſcripturæ textus commemorat. An ideo licuit loquendi, & diſputandi neceſſitate* Ibi Auguſt. Cap. 4.

ceſſitate tres perſonas dicere, non quia ſcriptura dicit, ſed quia ſcriptura non contradicit? Si autem diceremus tres Deut.6 Deos, *contradiceret ſcriptura dicens, Audi Iſrael, Deus tuus* Deus *vnus eſt. Ecce abſolutio quæſtionis: quare potius dicamus tres perſonas, quàm tres Deos; quia ſcilicet illud non contradicit ſcriptura.*

Cur non dicimus tres eſſentias, ut tres perſonas.

Verum; & hic alia emergit quæſtio, quàm Auguſtinus conſequenter annectit dicens, Cur (inquit) & tres eſſentias non licet dicere; quod ſimiliter ſcriptura ſicut non dicit, ita non contradicit? At ſi dicis, quòd propter unitatem Trinitatis non dicuntur tres eſſentiæ, ſed una eſſentia; quæro, cur non propter eandem unitatem Trinitatis dicantur una perſona, & non tres perſonæ. Vt enim eſt illis commune nomen eſſentiæ, ita ut ſingulus quiſque dicatur eſſentia: ſic illis cõmune eſt perſonæ uocabulum. Quid igitur reſtat, niſi ut fateamur loquendi neceſſitate a Græcis, & Latinis parta hæc uocabula aduerſus inſidias, uel errores hæreticorum? Cumque conaretur humana inopia loquendo proferre ad hominum ſenſus, quod in ſecretario mentis de Deo *tenet, ſiue per piam fidem, ſiue per qualemcunq; intelligentiam, timuit dicere tres eſſentias, ne intelligeretur in illa ſumma æqualitate ulla diuerſitas. Rurſus non poterat dicere, non eſſe tria quædam, quod quia dixit Sabellius, in hæreſim lapſus eſt. Quæſiuit ergo quod tria diceret, & dixit tres perſonas, ſiue tres ſubſtantias ſecundum Græcos.*

Sicut nos dicimus tres perſonas, ita Græci tres ſubſtantias, quas dicunt hypoſtaſes, aliter accipientes ſubſtantiam quàm nos.

Quod.n.de perſonis ſecundum noſtram, hoc de ſubſtãtijs ſecundũ conſuetudinẽ Græcorum oportet intelligi. Sic.n.illi dicunt tres ſubſtãtias unã eſſentiam, ideſt, tres hypoſtaſes unã vſiam: quẽadmodum nos dicimus tres perſonas unã eſſentiã, uel ſubſtantiã. Quanquã & illi ſi vellẽt, ſicut dicũt tres ſubſtãtias, tres hypoſtaſes, poſſent dicere tres perſonas, tria proſopa. Illud aũt maluerunt dicere: quia fortaſſe ſecũdum linguæ ſuæ conſuetudinem aptius dicitur.

Quod

Quod in trinitate non eſt diuerſitas, nec ſingularitas, uel ſolitudo: ſed unitas, & Trinitas, & diſtinctio, & Identitas.

*Iam ſufficienter (ut puto) oſtenſum eſt qua neceſſitate di
camus tres perſonas, & quare non ſimiliter tres deos, uel eſ
ſentias: quia. ſ. in altero obuiat ſcriptura, in altero diuerſi
tatis intelligentia, quia ibi nulla penitus eſt diuerſitas, ſi-
cut nec ſingularitas uel ſolitudo, ſed unitas & Trinitas.
Vnde Aug. in lib. 7. de Trinit. ait, Humana inopia quærens* Cap. 4.
*quid diceret tria, dicit tres perſonas, uel ſubſtãtias. Quibus
nominibus non diuerſitatem uoluit intelligi, ſed ſingula-
ritatem noluit, ut non ſolum ibi unitas intelligatur ex eo
quod dicitur una eſſentia; ſed trinitas, ex eo, quod dicun-* Non lõ
tur tres perſonæ. Hilarius quoque in lia. 7. de Trin. ait, Do ge a fi-
minus dicit, Qui me uidet, uidet & patrem. Cum hoc dici- ne li. 7.
tur, excluditur ſingulatque unici, ideſt ſolitarii intelligen- lo. 14.
tia. Nam *nec ſolitarium ſermo ſignificat, & indifferentem* paulo-
tamen naturam profeſſio docet. Viſus eſt enim in filio pater poſt præ
per naturæ unitam ſimilitudinem. Vnum enim ſunt natus, cedẽtia
& generans, unum ſunt, neque unus. Non *itaque ſolitarius
filius eſt, nec ſingularis, nec diſpar. Item in eodem, Sicut in
patre, & filio credere duos impium eſt; ita patrem, & fi-
lium ſingularem deum prædicare ſacrilegum eſt.* Ni-
*hil in his nouum, nihil diuerſum, nihil alienum, nihil ſepa
rabile eſt. De hoc etiam Auguſtinus in libro quæſtionum
ueteris, ac nouæ legis ait, Vnus eſt Deus, ſed non ſingularis.* To. 4. q
Item, Ambroſius in libro de fide ait: Quod unius eſt ſub- 122. li. 5. c. 1.
ſtantiæ, ſeparari non poteſt, & ſi non ſit ſingularitatis; ſed circa fi
unitatis. Deus unus cum dicitur, nequaquam deitatis tri nem ca
nitatem excludit, & ideo nõ quod ſingularitatis, ſed quod pitis.
*unitatis eſt prædicatur. Ecce ex prædictis oſtenditur, quia
nec ſingularis, nec diuerſus, nec unicus uel ſolitarius confi-
tendus eſt deus, quia ſingularitas, uel ſolitudo perſona-
rum pluralitatem excludit, & diuerſitas unitatem eſſen-
tiæ tollit. Diuerſitas inducit ſeparationem diuinitatis, ſin-
gularitas admit diſtinctionem trinitatis. Idem Amb. in 2.
lib. de fide ait, Nõ eſt diuerſa, nec ſingularis æqualitas.* Nec

Dub. 1. VNa uſia, tres hypoſtaſes &c.] Videtur hoc eſſe contra id, quod dicit Hieronymus. Taceamus tres hypoſtaſes: non bonæ ſuppoſitionis nomen eſt, igitur non debet dici. Præterea uidetur, quòd nomen hypoſtaſis nullo modo debeat recipi, uel nomen uſia, quia Boetius dicit ſuper Libro Prædicamentorũ, quòd hypoſtaſis eſt materia, uſioſis forma, uſia compoſitũ: ſed in diuinis non recipitur materia, nec compoſitum, igitur &c. Reſpondeo Dicendum, ꝙ Hieronym. non dicit non tres eſſe hypoſtaſes, quia falſum eſſet, uel erroneum: ſed quia nomen erat inſuetum, & uidebatur ſonare idem, quod ſubſtantia, & ſubſtantia ſecundum cõmunem acceptionem, non dicitur pluraliter de perſonis: & ideo uolebat tunc tacere, ne hæretici acciperẽt occaſionem malignandi. Nunc autem illud nomen ſpecificatum eſt & expreſſum, ideo modo conceditur. *Ad Dubiũ.*

Ad illud, quod obiicitur ſecundo. Dicendum, quòd huiuſmodi nomina aliter accipiuntur in philoſophia, aliter in rhetorica, & hoc patet per Boetium qui aliter accipit loquens ut Philoſophus, aliter loquens ut Theologus in Libro de duabus naturis, & una perſona Chriſti.

Dub. 2. *Verius enim cogitatur Deus &c.*] Videtur falſum, quia omnis fidelis cogitat Deum eſſe trinum, & unum, & nihil eſt uerius iſto: igitur non eſt uerius quam cogitatur. Item, uidetur falſum, quod dicit, quod uerius cogitatur, quam dicatur: multa enim dicimus, quæ non intelligimus, igitur plus ſe extendit ueritas ſermonis, quam interioris cogitationis. Item, ego dico Deum eſſe ſummè uerum, ſed nihil poteſt uerius cogitari, nec eſſe magis ſummè uerum, igitur, &c. Reſpondeo Dicẽdum, quòd ſermo Auguſt. eſt duplex. Poteſt enim eſſe comparatio entis ad ipſum cogitatum, & cogitati ad dictum, & ſic non habet ueritatem, quia unus & idem eſt Deus, qui eſt, & qui cogitatur, & qui dicitur, & æqualiter uerus. Poteſt iterum fieri comparatio ad actum eſſendi, & cogitandi, & loquendi: & ſic habet ſermo Auguſtin. ueritatem: quoniam Deus in ſuo eſſe habet ſummã ueritatem. Cogitatio uerò noſtra cum ſit creata, & exemplata a ſumma ueritate, non poteſt eſſe ſumme uera: ſimiliter nec locutio, & ideo minus de ueritate habet. Et rurſus cum magis aſſimilet ſummo uero actus cogitandi interior, quam actus loquendi exterior, magis habet de ueritate cogitatio quam locutio, quia Deo eſt ſimilior. Rationes uero ad oppoſitum procedunt ſecundum primam uiam.

An ideo licuit loquendi &c.] *Dub. 3.* Contra, quia ſcriptura non contradicit, igitur licuit dicere patrem filium, & ſpiritum ſanctum non eſſe tres perſonas, ſed non licet dicere niſi uerum, igitur huiuſmodi oppoſitum falſum. Reſpondeo quòd iſta non fuit tota ratio dicti, ſed Auguſtinus ſubticet partem cauſæ. Ratio enim fuit (ſicut ipſe aperit in ſequentibus) quia ratio conſonabat, & ſcriptura non cõ

tradicebat. Nam ſi ſcriptura contradiceret, quantumcunque ratio dictaret, non eſſet dicendum: & propter hoc non licuit dicere tres eſſentias, quia ratio non conſonabat. Quare autem ratio magis conſonat in hoc nomine, perſona, quam in hoc nomine, eſſentia patet ſi attendatur ſignificatum utriuſque ex uerbis Auguſtini, quæ Magiſter dicit. Quare dictum eſt ab eccleſia tres perſonæ, patet quia triplex fuit ratio. Prima fuit, quia neceſſitas imminebat. Secunda, quia ratio conſonabat. Tertia, quia ſcriptura in nullo contradicebat, immo etiam conſonabat. Unde minus dicit, & plus intelligit, quando dicit, quod ſcriptura non contradicit.

Dub. 4. *Ibi nulla penitus eſt diuerſitas &c.*] Contra, quia ſi hoc eſt uerum, igitur ibi eſt omnis identitas, igitur naturæ, & perſonæ. Dicendum, quod facienda eſt uis in uerbo Diuerſitas. Diuerſitas enim attenditur, quantum ad principia eſſentialia ſiue ſubſtantialia: quia igitur in diuinis quantum ad ſubſtātialia nulla cadit differentia, ideo dicit, nulla diuerſitas: ideo non ſequitur, quod penitus omnino eſt identitas, niſi addatur determinatio, ſcilicet quo ad eſſentialia: & ſic patet illud.

ARTICULUS I.

1. QUAESTIO I.

An ad diuinā transferri debuit nomen perſonæ?

AD intelligentiam eorum, quæ dicuntur in preſenti Diſtin. de his nominibus, perſona, ſubſtantia, & eſſentia; duo principaliter quęruntur. Primo quæritur de translatione iſtorum nominum ad diuina. Secūdò, de nominatione eorundem in diuinis. Circa primum quæruntur tria. Primo, utrum ad diuina debuit transferri nomen perſonæ. Secundo, uerò utrum nomen ſubſtantiæ. Tertio, utrum nomen eſſentię.

VTRUM debuerit transferri nomen perſonę ad diuina. Et quod nomen perſonæ non debeat dici in diuinis, oſtenditur ſic. Augu. 7. de Trini. & habetur in litera. Dictum eſt tres perſonæ, nō ut illud diceretur, ſed ne taceretur; ergo uidetur, quòd ſolum ad fugam hæreticorum & non ſecundum ueritatem & ꝓprietatem dicatur perſona in diuinis. ITEM. Hoc ipſum uidetur ratione, quia perſona nominat particulare, & non quodcunq;, ſed rationalis naturæ, ſed a quocunq; remouetur ſuperius, & iferius: ergo cum in diuinis non ſit dicere particulare, ſimiliter nec erit dicere perſonā. ITEM. particulare rōnalis creaturę eſt completiſſimum inter oīa creata. Nam cōpoſitum eſt ex ſubſtātia corporali & ſpirituali: & rurſus, corporalis inter oēs ur habere maiorem cōpoſitionem: ergo cum perſona ſit

ſit nomen particularis, & hoc ſumma ſimplicitas, patet, quod in diuinis non oportet dici nomen perſonæ. Item, Vocabula noſtra debent reſpondere Græcis, ut unitas fidei oſtendatur: ſed Greci non utuntur uocabulo ꝓſopon in diuinis, quod eſt idem quod perſona: ergo cum ipſi ꝓprius habeant uocabula quam nos, & non utunt, nec nos debemus uti.

Contra. Perſona dicit quaſi per ſe ſonans, ſiue per ſe una: ſed per ſe unum propriiſſime recipitur in Deo: ergo & perſona ſecundum ſuum nomen. Item, perſona dicitur habens ſuam naturā intellectualem ab aliis diſtinctā. ſed in Deo eſt ponere habētem naturam intellectualem ab aliis diſtinctam, ſicut ſupra oſtēſum eſt de pluralitate perſonarum: ergo &c. Item, Perſona nominat mihi ultimum in genere rationalis naturæ: ſed rōnalis, ſiue intellectualis natura eſt nobilior inter creata: & rurſus, ultimum in illa eſt complectiſſimum, quia ei nulla poteſt fieri additio: ergo ſi quicquid complectionis eſt, ponendum eſt in Deo propriiſſimè: ergo patet &c. Item: Perſona dicit dignitatem. Vndè in eccleſiis Perſonę dicuntur habētes dignitatem aliquā notabilē: ergo cum dignitas propriiſſime ſit in Deo, nomen perſonæ propriiſſime in Deo ponendum eſt.

RESOLVTIO.

Cum perſona de ſui ratione dicat ſuppoſitum, proprietate diſtinctū & ad dignitatem pertinens, non iniuria S.S. dictante ad diuina translatum eſt.

Resp. Dicendum, quod perſona de ſui ratione dicit ſuppoſitum diſtinctum ꝓprietate ad dignitatem pertinens: & hoc patet in ſua ethymologia, & in æquipollenti ſuo. In ethymologia, quia perſona dicitur, quaſi ꝑ ſe unā: per ſe autem unum, propriè dicitur unum, quod eſt omnino diſtinctum ab aliis, & in ſe indiſtinctum. Rurſum perſona dicitur a perſonando, quaſi per ſe reſonando: reſonare autem dicitur, quod in ſono præeminet aliis: & ideo perſona dicitur ſuppoſitum diſtinctum habens dignitatem: & ratione huius dignitatis cum deberet ꝑ naturā uocabuli dici perſona penultima correpta, dicitur perſona penultima productā. Similiter ratio huius ſignificationis accipitur ab æquipollentia in lingua Græca, quod eſt proſopon. Apud Græcos proſopon dicebatur (ſicut narrat Boetius) homo laruatus (*Lib. de Duab. Naturis, & una perſona Christi.*) quod quidem ſolebat fieri in tragœdiis: & hoc fiebat propter duo. Vna ratio erat ad diſtincte repræſentandum eum, de quo fiebat ſermo. Alia ratio erat ad melius perſonandum, uel reſonandum: & iſta duo conueniūt prædictis duabus proprietatib. & ideo ab hoc nomine Proſopon apud Græcos, tractum eſt hoc nomen Perſona apud Latinos: & quia in eccleſiis maxime attenditur diſtinctio dignitatum, tractum eſt primo ad ſignificandum honorem in eccleſiis. deinde quia indiuiduum rationalis naturę diſtinctum eſt ab aliis, & hoc proprietate dignitatis inter creaturas: hinc ē, quod extenſum eſt ad ſignificādum ſuppoſitum rationalis na-

ſupra omnem ſubſtantiam: ergo hoc nomen ſubſtantia proprie eſt in creaturis & non in deo. Item. hoc ipſum uidetur ratione, omne, quod ſubſtat, habet aliquid inhærens, ſed in deo nõ eſt inhærens. Item. oẽ, qđ ſubſtat, alicui illi componitur: ergo ubi nõ eſt compoſitio, nec nomen compoſitionis, ibi nec nomen ſubſtantiæ: ergo cum in diuinis non ſit compoſitio, patet &c.

Resolutio.

Vndecunque deriuetur ſubſtantia, uel a per ſe ſtando, uel a ſubſtando ſemper uerius, & rectius utimur in diuinis, quã in creaturis.

Resp. Dicendum, ꝙ nomen ſubſtantiæ a duplici proprietate põt dici, uidelicet a per ſe ſtãdo, non per aliud: ſi ſic, proprie eſt in diuinis, & magis ꝓprie ꝙ̃ in creaturis. Vel a ſubſtando alii, uel aliis. Et hoc ẽ tripliciter. Vel alii inhærenti, & ſic falſe & improprie dr̃ in diuinis: quia ꝓprietates in diuinis nõ ſunt accidentes, nec inhęrẽtes. Vel alii diſtinguenti, & ſic dr̃ in diuinis nõ omnino improprie, nec omnino proprie, quia proprietas illa non inhæret, & ideo non facit ſubſiſtere ſiue ſubſtare, quaſi ſub alio ſtare, ſed exiſtere: q̃ ab alio eſſe: & hinc eſt quod Richar. dicit in Lib. de Tri. ꝙ melius dr̃ exiſtentia quàm ſubſtantia. Vel quia ſubſtat ut perficienti, & ſic dicitur res naturæ ſubſtare reſpectu eſſentię, & iſte modus magis eſt circa noſtrum intelligere, quam circa diuinum eſſe: & ſicut patebit in ſequenti Problemate, ex noſtro intellectu euenit talis modus dicendi, non ex proprietate diuini eſſe.

Quaestio III.

An in diuinis & nomine eſſentiæ unendum eſt?

Vtrum nomen eſſentiæ dici debeat in diuinis. Et qđ ſic, uidetur Aug. de Trin. Eſſentia uere ac proprie dicitur, in diuinis, ita ut forte ſolum deum dici oporteat per eſſentiam. *Lib. 7. c. 5. in fine.* Item. hoc nomen [qui eſt] eſt nomen, quod ipſe deus ſibi impoſuit: ergo ſi ipſe proprie ſe nominat, deus proprie dicitur qui eſt: ſed de quocunque proprie dicitur [qui eſt] proprie poteſt dici de ipſo eſſentia: ergo & in diuinis dicitur eſſentia. Item. inter omnia nomina, nomen eſſentiæ eſt abſolutiſſimum. Vnde eſſentia ſecundum Auicẽnam dicitur rei quidditas nomine abſoluto: cum ergo in diuinis ſit omnimoda abſolutio, ergo nomen eſſentiæ.

Contra. Non intelligimus Deum niſi in creaturis & per creaturas, ſed nominatio Dei eſt per noſtrum intelligere: ergo nullum abſolutum nomen oĩno debet poni in deo. Item, quæro in quo differant nomen ſubſtantiæ, & nomen eſſentiæ. Nam ſubſtantia aut dicit cõmune, aut ſuppoſitum. Si ſuppoſitum: ergo ſuperfluit nomen perſonæ. Si commune: ergo ſuperfluit nomen eſſentiæ: ergo cũ debeamus labia noſtra circuncidere in loquẽdo de deo, nunquam debet poni hoc nomen in deo. Item. quæritur gratia huius de neceſſitate, & ſufficientia, & differentia iſtorum qua-

tuor nominum, eſſentia, ſubſiſtentia, ſubſtantia, & perſona.

RESOLVTIO.

Si græcè nomine uſiæ congruè indiuiſis utimur, & latinè nomine eſſentiæ congruè utemur: cum tantundem nomē hoc noſtrum apud nos ualeat; quantum apud illos ſuum.

RESP. Ad intelligentiam prędictorum eſt notandum, quod iſta quatuor nomina, ſiue uocabula reſpōdent quatuor uocabulis in Græco, quæ ſunt uſia, uſioſis, hypoſtaſis, & proſopon; ut uſia reſpondeat eſſentię, uſioſis ſubſtātiæ, hypoſtaſis ſubſiſtentiæ, proſopon perſonæ. Ratio aūt & ſufficiētia iſtorū quatuor nominum aliqñ accipitur ſic. In diuinis eſt accipere communicabile, & incōmunicabile, & hoc ex ueritate & neceſſitate fidei, quę dicit deum trinum & unum: & cum debeamus intelligere in deo, quod uere eſt per illud quod uidemus in his inferioribus, maxime ſecundum notabiles & primas & præcipuas conditiones, cum in cōi in inferioribus inueniatur, quod eſt & quo, rōne cuius ſignificatur in concretione & in abſtractione, ut dicatur homo, & humanitas: ſic in diuinis intelligimus, q̄uis non intelligamus in differentia illa duo: ideo & in abſtractione ſignificatur per hoc nomē Deitas, & in concretione p hoc nomen Deus: & ideo impoſuimus ei nomen quo ſignificaremus ipſum quo eſt, & hoc eſt Eſſentia, & ipſum quod eſt, & hoc eſt Subſtātia, & ità hęc duo nomina accipiuntur ex parte communis. Et eſt in diuinis accipere, quod eſt incommunicabile, & hoc eſt quid diſtinctum, ſiue quis diſtinctus. Et hoc quidem dupliciter contingit intelligi ſiue ſignificari. Vel inquantum diſtinguibile, & hoc per nomen ſubſiſtentiæ ſiue hypoſtaſis. Vel inquantum diſtinctum, & hoc per nomen perſonę. Et licet in deo nihil differāt diſtinguibile & diſtinctum, quia potentia in eo ſemper actui eſt cōiuncta, tamen contingit duplici nomine ſignificari. Vnde differunt iſta quatuor nomina ſecundum modum intelligendi, ſicut quo eſt, & quod eſt; & qui eſt, & quis eſt: & quoniam in deo idem eſt quo eſt & quod eſt, ex una parte: & diſtinguibile & diſtinctum ex alia ſecundum rem, ſancti accipiunt & ſubſtantiam & eſſentiam pro eodem: ſimiliter & hypoſtaſis nomine utuntur Græci pro ſuppoſito actu diſtincto. Vnde diſtinctio per quo eſt, & quod eſt, & per diſtinguibile & diſtinctum, in omnibus diuinis nō facit diuerſitatem niſi ſecundum rationē intelligendi. FVERVNT ēt alii uolentes dicere ꝙ ſubſtantia & eſſentia accipiuntur ex parte cōmunis, ſed differenter. quia illud commune contingit intelligi ſub duplici ratione. Vna eſt. ꝙ omnia indigent eo ut ſint. Alia eſt, ꝙ ipſum nōn egit aliis. Primo modo dicitur eſſentia a qua, & per quam omnia ſunt: ſecundo modo ſubſtantia, qm̄ per ſe ſtat aliis circumſcriptis. Subſiſtentia uero ſiue hypoſtaſis, & perſona accipiuntur ex parte incommunicabilis, & differunt, quamuis.n. utrunq; no

men

men dicat quid diſtinctum, tamen hypoſtaſis dicit ſuppoſitū ſubſtantię diſtinctum, ſed perſona dicit diſtinctum proprietate nobili, FVERVNT alii, qui uoluerunt dicere ꝙ iſta quatuor nomina diſtinguuntur per cōicabile & incommunicabile, ſm̃ ꝙ poteſt unumquodque dupliciter ſignificari. ſ. uel in abſtractione, uel in concretione. Nā communicabile poteſt ſignificare in abſtractione, & ſic dicitur eſſentia: uel in concretione ad ſuppoſitum, & ſic dicitur ſubſtantia. Sed incommunicabile poteſt ſignificari in abſtractione, & ſic dicitur ſubſiſtentia ſiue hypoſtaſis: uel in concretione, & ſic dr̃ perſona. Sed tñ oēs iſti modi habent calumniā. Primus quidē qui ſumitur ꝑ diſtinguibile & diſtinctum, quia Gręci utuntur perſona: & ita pro ſuppoſito diſtincto, & Damaſ. dicit, ꝙ hypoſtaſis eſt ſubſtantia cum proprietatibus: & ita ſignificat actu diſtinctum. Secundus modus ſimiliter habet calumniam quia eſſentia non ur̃ aliquo modo ſignificari ut in rōne cauſæ reſpectu aliorum, cū ſit nomen abſolutiſſimum. Tertius modus habet calumniam, quia ſubſtantia ſignificatur in abſtractione ſicut eſſentia: & ꝑterea eſt dubiū, utrū ſit intelligere hypoſtaſes in abſtractis proprietatibus: & ideo ſi non eſt intelligere, quō contingit ſignificare? ET propterea quartus modus dicendi eſt, quòd cum fides dicat deum eſſe trinum & unū: inquantum dicit unum, nō poſſumus intelligere unum, quin intelligamus quod eſt & quo ē unum: & quo eſt unum eſt id quo eſt: & quod eſt unum eſt illud, quod eſt: primum eſt eſſentia, ſecundum ſubſtantia. Si intelligamus trinum, neceſſe eſt quod intelligamus eum, qui diſtinguitur, & quo diſtinguitur. Quo diſtinguitur, eſt proprietas: ille autem qui diſtinguitur, ſemper ſignificatur ut diſtinctus. Et hoc pōt eſſe dupliciter, uel ut diſtinctus ꝓprietate quacunque, uel ut diſtinctus proprietate nobili ſiue notabili: primum ſignificatur nomine ſubſtantiæ, quæ dicitur prima ſubſtantia: & nō tantum conuenit indiuiduo hominis, ſed ēt aſini. Secundum, ꝙ ſignificatur per hoc nomen, perſona, quod importat nobilem proprietatem: non conuenit niſi ſuppoſito rationalis creaturæ: quia Græci utunt̃ hypoſtaſis noīe, ſicut nos noīe perſonę, ut dicit Boetius, ꝙ Græci utuntur noīe hypoſtaſis pro ſuppoſito rōnalis creaturę.

HIS uiſis patent obiecta. Qđ autem obiicitur, ꝙ non debemus deum nominare abſolutè. Dicendum, quòd quamuis nominemus deum per creaturas, tamen etiam per creaturas cognoſcimus eum habere eſſe abſolutum. Alia patent.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An nomen ſubſtantiæ in diuinis numeretur.

CONSEQVENTER eſt quæſtio ſecundo de numeratione nominum prædictorum: & ſuppoſito, quòd numeretur hoc nomen Perſona, quæritur

ritur, utrum in diuinis numeretur hoc nomen ſubſtantia. Secũdo quęritur, ſi numeretur eſſentia. Tertio, ſi hoc nomen deus; utrũ.ſ. catholice poſſimus dicere plures deos.

Quod numeretur hoc nomẽ ſubſtantia, oſtenditur ſic. Hila. de ſynodis, Sunt quidem per ſubſtantiam tria: ſed unum per conſonantiam. Item. Anſel. in fine Monol. Aptius tres dicuntur ſubſtantiæ. Item. Boetius in lib. de duabus naturis & una perſona Chriſti, Dicimus unam eſſentiam, & tres ſubſtantias. Item. hoc ipſum uidetur ratione, quia ſubſtantia eſt medium inter eſſentiam & perſonam: ſed medium ſapit naturã extremorum: ergo pari ratione qua dicitur una ſubſtantia ab unitate eſſentię, poterit dici plures a pluralitate perſonarum. Item. omnis numerus ad ſubſtãtiam reducitur originaliter, nunquam enim accidentia uel proprietates numerantur niſi per ſubſtantiam, ſed actus numerantur, & pluraliter dicuntur in diuinis: ergo neceſſe eſt ponere numerũ ſm ſubſtantiã: ꝙ autem pluraliter dicantur, patet, dr̃.n. pater & filius & ſ.ſ. creant. Item. Idem, eſt relatiuũ ſubſtantiæ: ſicut talis & qualis qualitatis: ſed hæc eſt falſa, pater eſt idem cum filio, quia dicit Hilarius, ꝙ non poſſumus dicere Deum eundem: ergo neceſſe eſt ꝙ cadat diſtinctio in ſubſtantia: ſi ergo propter diſtinctionem perſonarum dicamus plures perſonas: ergo & plures ſubſtantias.

Ca. penult. [margin]

Contra. Nihil magis dr̃ ſecundum ſubſtantiam, quã hoc nomen ſubſtantia: ſi ergo nomina ſubſtantialia dicuntur de omnibus ſingulariter, ſicut patet ex regula Aug. ſupra poſita: ergo &c. Item. inter quæcunque cadit diſtinctio ſecundum ſubſtantiam, cadit uera diuerſitas: ſed inter patrem & filium non eſt confitenda diuerſitas: ergo nec numerus ſecundum ſubſtãtiam: ergo non eſt dicere plures ſubſtantias. Item, Aug. dicit ꝙ idem eſt Deo ſubſiſtere & eſſe: ergo cum unum ſit eſſe, unum ſubſiſtere eſt: ergo ſicut ab uno eſſe dicitur una eſſentia uel ecõ uerſo, ita & ab uno ſubſiſtere debet dici una ſubſtantia, ſiue ſubſiſtẽtia. Item. Hieronymus ad Damaſum Papam. Quis unquam niſi ore ſacrilego tres ſubſtantias prædicauerit.

5. de Trin. 8. [margin]

7. de Tri. c. 4 circa finem. [margin]

Resolutio.

Si ſubſtantia dicatur idem, quod natura, ſiue (ut greci dicunt) uſia: non numeratur. Si pro hypoſtaſi, numeratur.

Resp. Dicẽdum ꝙ tam nomẽ ſubſtantiæ quam ſubſiſtentiæ dupliciter accipitur in diuinis, quia quodlibet iſtorum habet in ſe intellectum actus & proprietatis: poteſt ergo dici ſubſtãtia quaſi per ſe ſtans: ſiue ſub alio, ſiue ſub proprietate. Primo modo una tantum eſt, ſiue non numeratur, quia unum eſt ibi quod eſt. Alio modo prout dicit reſpectum ad proprietatẽ, tunc enumeratur ſiue plurificatur. Primo modo tantum ualet quantum uſioſis, ſecundo modo tantum ualet quantum hypoſtaſis. Omnino eodem modo diſtinguitur ſubſiſtentia, & ſm

alterum

alterum intellectum ęquipollet uſioſi,& ſm alterum hypoſtaſi. Et ſm alterum plurificatur, ſecũdum alterũ uero minime. Et quia ſubſtantia dicitur dupliciter. ſ. ſubſtantia, & ſubſiſtẽtia: ideo uenit diuerſitas modi loquendi inter doct. Nam Boe. dicit ꝙ ſubſiſtentia & ſubſtantia æquipollent hypoſtaſi: & ideo dicit ipſe Boetius eam non plurificari: & ſecundum hunc modum loquitur Hilarius, Anſ. & Boetius: Hiero. & Aug. uolunt ꝙ ſubſtantia ęquipolleat uſioſi: & ideo dicunt eam non plurificari: & ſubſiſtentia hypoſtaſi, & ideo dicunt eam plurificari.

Ex his patet reſponſio ad utranque partem. Patet ẽt quare Gręci non tranſtulerunt nomen Proſopon ſicut Latini, qa oportuit nos transferre nomen perſonæ propter ambiguitatẽ, & ideo maluit eccleſia etiam reſpondere tres perſonas, quã tres ſubſiſtentias: ſiue ſubſtantias. Tamen ad argumentum quod facit, ꝙ ſubſtantia tenet mediũ, dicendum ꝙ ſubſtantia prout æquipollet hypoſtaſi, plus ſe tenet cum perſona, & ideo numeratur ſicut perſona: ſiue plurificatur: prout tamen ęquipollet uſioſi plus ſe tenet cum eſſentia, & ideo non numeratur, nec plurificatur, ſicut nec eſſentia. Omnes autem illæ rationes pręcedentes, & ſequentes loquuntur de ſubſtantia: prout æquipollet hypoſtaſi, ſiue ſuppoſito, & hoc modo plurificatur.

Rationes autem ad oppoſitam partem currunt ſm aliam acceptionẽ huius nominis, ſubſtantiá. Similiter iudicandum eſt de hoc nomine ſubſiſtentia; Sed qm̃ Aug. auctoritas, & mos utentium nomine illo [ſubſtantia. ſ.] accipitur magis in illa acceptione in qua dicit ipſum qđ eſt, ſiue uſioſim, ſiue ipſum commune, ideo communiter non recipitur, ut dicantur tres ſubſtantiæ in diuinis.

Qvaestio II.

An nomen eſſentiæ numeretur in diuinis.

De enumeratione illius nominis eſſentia. Et ꝙ non numeretur, oſtenditur ſic, quia in diuinis eſt unitas abſolutiſſima quæ non multiplicatur: ergo cũ nullum nomen ſit adeo abſolutum ſicut nomen eſſentiæ: ergo per illud ſignificatur unitas non multiplicata: ergo nomen eſſentię non numeratur, & hoc eſt quod dicit Aug. ꝙ ratio repugnat. Item. hoc ipſum uidetur a minori. Hoc enim nomen Deus, eſt nomen eſſentiæ in cõparatione ad perſonam, ſed ſm ſcripturam in lege. ſ. Deut. 7. deus dr̃ unus & non plures: & ſm ſymbolum, Non tres dii ſed unus eſt deus: ergo hoc nomen Eſſentia minus plurificatur, cũ dicatur abſolutè. *Athanaſius.* Item. natura diuina non multiplicatur in tribus, ſed hoc nomen Eſſentia eſt nomen naturæ diuinæ, ut hoc nomen, ſubſtantia: ergo nec eſſentia, nec ſubſtantia multiplicatur ſub propriis nominib. ut uſ.

Contra. Aug. de Trin. Cur hæc tria non dicatur una perſona? & loquiť de tribus perſonis: *Lib. 7. c. 4.* ſed tria in neutro gñe reſpiçit eſſentiã proprie: ergo cũ dicantur tria: ergo tres eſſentię. Item. rationc

dici de perſonis,ut patet Gen.1. Faciamus hoiem &c. ergo hoc nomē dii. ITEM. Ad numeratio nē alicuius ueri,nō plura requirunt quā una multiplicatio ſuppoſitorū & formę;ſed hęc eſt in deo: q̃a tres ſunt p̱ſonæ diuinę, p̱ſona,dicit ſuppoſitū,diuinę,dicit formam: ergo &c. ITEM. Cū omne gñale contingat ſpecificari,& perſona ſit nomen gñale,uī ꝙ poſſit ſpecificari cum dī tres perſonę,ut dicatur adhuc ſpecialius,qui tres;ſed hoc non pōt eſſe niſi addatur nomē cōe tribus, nec eſt aliud dare quàm hoc nomen Deus;ergo &c.

CONTRA: ꝙ nō dicatur catholice patet ex mādatis. Deut. 6. Audi Iſrael, Deus tuus Deus unus eſt. Vnde in ſymbolo. Nō tres Dii,ſed unus ē Deus. ITEM. Hocipſum uī ratione; quia hoc nomen Deus, dicit diuinā natū ram; ſed diuina natura non numeratur ſiue ſpecificatur: ergo nec hoc nomen Deus.

RESOLVTIO.

Tametſi unaquæque perſona Deus ſit: non tamen plures Deos dicere orthodoxè poſſumus; cum forma per hoc nomen, Deus, importata non multiplicetur.

RESP. Dicendum, ꝙ non eſt dicere plures Deos catholice; quia numerus pluralitatis ſignificat plurificationem termini ſm̄ ſuppoſitum, & formam in noīe ſubſtantiuo, cum plurale geminet ſuum ſingulare,& ideo,cum forma importata per hoc nomen Deus,non ſic multiplicata, non debet dici plures Dii.

AD ILLVD, quod obī, ꝙ catholice,dicit deus gñat, Dicendū,ꝙ non eſt ſimile;quia gñat,ſi mul importat diſtinctionē cum conuenientia; ſed plures Deos, ſimpliciter importat diſtinctionem quantum ad ſuppoſitum & formam. AD ILLVD, quod obiicitur,quod idem eſt deus,& habens deitatē,Reſp. quod iſta locutio eſt duplex: quia habēs deitatē uno modo pōt dici neutraliter,& ſic eſt unū ſolū, & æquipollet ei quod eſt deus, q̄d quidem dicit,quod eſt. Alio modo maſculine,& ſic non habet ęquipollens,& ſic multiplicatur. Poteſt tamen aliter dici, q̄d Deus non ſignificat habentem; ſed ſignificat deitatem in comparatione ad habentem,& ideo nō multiplicatur. AD ILLVD, quod dicitur de operatione, Dicendum, quod nomen, uel poteſt ſignificare operationem per modum adiacentis, & ſic trahit numerum aliunde,uel per modū ſubſtantiui,& ſic nō multiplicatur, & totaliter ſignificat hoc nomē Deus. AD ILLVD, quod obiicitur, quod ibi eſt multiplicatio ſuppoſitorum, & formæ, Dicendum, ꝙ hoc nomen diuinum, eſt quaſi poſſeſſiuum, unde imponitur a duplici forma. ſ. poſſeſſionis & poſſeſſoris. Et forma diuinitatis eſt in ratione poſſeſſoris, & forma poſſeſſoris exiſtente in diuiſa, numeratur forma poſſeſſionis,ut oues Socraticæ:& ſic in propoſito. Vnde nō numeratur forma habita. AD ILLVD, q̄d obī, ꝙ generale contingit ſpecificari, Dicendum, quod perſona cum nominat indiuiduum intellectualis naturæ, dupliciter poteſt ſpecificari ſ. per propria perſonarum, ut cum dicit tres p̱ſonæ,ideſt pater, filius, & ſpiritus

ditur nec numeri quantitas in diuinitate ponitur: tanquam ſi diceretur, Deus eſt, nec multi ſunt, vel plures Dij. Vnde Ambroſius in Lib. de fide ait, Cum vnum dicimus Deum: vnitas excludit numerum Deorum, nec quantitatē in Deo ponit: quia nec numerus, nec quantitas ibi eſt. Li 1.c.2 & li.3. de ſpiritu ſancto Cap.14

Quo ſenſu dicitur, unus eſt pater, unus eſt filius.

Similiter cum dicitur, vnus eſt pater, uel vnus eſt filius, & huiuſmodi; ratio dicti hæc eſt: quòd non ſunt multi patres, vel multi filij, ita & de ſimilibus. Item, cum dicimus plures eſſe perſonas, ſingularitatem, atque ſolitudinem excludimus: nec diuerſitatem, nec multiplicitatem ibi ponimus, quaſi diceretur, Sine ſolitudine, ac ſingularitate perſonas confitemur. Vnde Hilarius in 4. Li. de Trin. ſic ait, Dixit Deus Faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinē noſtram. Quæro nunc, an ſolum Deum ſibi locutum exiſtimes, an hunc ſermonem eius intelligas ad alterum extitiſſe. Si ſolum fuiſſe dicis, ipſius voce argueris, dicēti. Faciamus, & Noſtram. Suſtulit enim ſingularitatis, ac ſolitudinis intelligentiam proceſſio conſortij: quia aliquod cōſortium eſſe non poteſt ipſi ſolitario, neque ſolitudo ſolitarij recipit, Faciamus: nec alieno a ſe diceret. Noſtram. Attende lector his verbis, & uide, quia nomine cōſortij pluralitatē ſignificauit. Profeſſio ergo cōſortij eſt profeſſio pluralitatis, quā profeſſus eſt dicens, Faciamus, & Noſtram. Pluraliter. n. vtrunque dicitur. Sed hac profeſſione pluralitatis non diuerſitatē, vel multitudinem poſuit; ſed ſolitudinē, & ſingularitatē negauit. Sic ergo cum dicimus plures perſonas, uel pluralitatem perſonarum, ſingularitatis, & ſolitudinis intelligentiam excludimus. In medio. Gen. 1. ca.

Quid per ternarium ſignificetur, cum dicitur, tres perſonæ.

Ita etiam cum dicimus tres perſonas, nomine ternarij non quantitatem numeri in Deo ponimus, uel aliquam diuerſitatem; ſed intelligentiam, non ad alium niſi ad patrē, & filium, & ſpiritum ſanctum dirigendam ſignificamus, ut ſit huius dicti intelligentia, Tres perſonæ ſunt, uel tres ſunt pater, & filius, & ſpiritus ſanctus, ideſt, nec tantum pater,

nec

nec tãtum filius, nec tantum pater, & filius in deitate ſunt, ſed etiam ſpiritus ſanctus, & non alius ab his. Similiter nõ tantum eſt ibi hæc perſona, uel illa, uel hæc & illa; ſed hæc, & illa, & non alia. Et hoc fore ita intelligendum Aug. ſatis oſtendit, ubi dicit, quod illo nomine, non diuerſitatem intelligi uoluit; ſed ſingularitatem noluit.

Li. 7. de. Tri. c. 4.

Quid per duo, cum dicitur duæ perſonæ: uel pater, & filius duo ſunt.

Similiter cum dicitur, duo ſunt pater, & filius, non dualitatis quantitatem ibi ponimus: ſed hoc ſignificamus, quod non eſt tantum pater, nec tantum filius: ſed pater, & filius, & hic non eſt ille: ita & de alijs huiuſmodi. Ita etiam cum dicimus, pater, & filius ſunt duæ perſonæ, hoc ſignificamus, quòd non tantum pater eſt perſona, nec tantũ filius eſt perſona: ſed pater eſt perſona, & filius eſt perſona, & hæc non eſt illa.

Ex quo ſenſu dicitur in perſonis diſtinctio, uel perſonę diſtinctæ.

Cum autem dicimus diſtinctæ perſonæ, uel diſtinctio eſt in perſonis, confuſionem, atque permixtionem excludimus, & hanc non eſſe illam ſignificamus. Cumque addimus, diſtinctę ſunt perſonæ proprietatibus, ſiue differentes proprietatibus, aliam eſſe hanc perſonam, & aliam illam ſuis proprietatibus ſignificamus. Et cum dicimus, aliam, & aliam, non diuerſitatem, uel alienationem ibi ponimus: ſed confuſionem Sebellianam excludimus.

Quomodo ibi accipiatur diſcretio.

Ita & cum dicuntur diſcretæ perſonæ, uel cum dicitur diſcretio in perſonis eſſe, eandem intelligentiam facimus. Eodem enim modo ibi accipitur diſtinctio, quo diſcretio. Et cõgrue dicitur ibi eſſe diſcretio, uel diſtinctio, non diuerſitas, uel diuiſio, ſiue ſeparatio. Vnde Ambro. in 1. Lib. de Trin. Non eſt ipſe pater, qui filius: ſed inter patrem & filium expreſſa diſtinctio eſt.

Quomodo Trinitas ibi accipiatur.

Cum uero dicitur, Trinitas, id ſignificari uidetur quod ſignificatur, cum dicitur, tres perſonæ: ut ſicut non poteſt dici

pater

pater eſt tres perſonæ, uel filius eſt tres perſonę, ita non debet dici, pater eſt Trinitas, uel filius eſt Trinitas.

Quod hoc uideatur contrarium eſſe prædictis.

Hic non eſt prætermittendum, quòd cum ſupra dictum ſit, Deum nec ſingularem, nec multiplicem eſſe confitẽdum, idque ſanctorum auctoritatibus ſit confirmatum, in contrarium uidetur ſentire Iſidor. dicens: Diſtinguendum eſt inter Trinitatem, & unitatem. Eſt enim unitas ſimplex & ſingularis, Trinitas uero multiplex, & numerabilis: quia Trinitas eſt trium unitas. Ecce unitatem dicit eſſe ſingularem, & Trinitatem multiplicẽ, & numerabilẽ. Sed ad hoc dicimus; quia ſingularem accepit, ſicut & alij accipiunt unum: multiplicem uero, & numeralem, ſicut dicũt trinũ:

SVPRA excepit Magiſter hoc nomẽ Perſona, a generali regula nominum ſubſtantialium, oſtendens, ꝙ dicendum eſt tres perſonæ, non tres eſſentię, uel tres Dii, uel tres ſubſtantiæ. Hic incipit ſecunda pars, in qua determinat quid ſignificetur, cum dicitur, tres perſonę: & hæc pars habet duas partes. In prima oñdit quid ſignificetur ꝑ nomen numerale, ſiue per dictionẽ numeralem. In ſecunda qd ſignificetur per hoc nomen, perſona, infra Diſt. 25. *Conſiderandum eſt, cum hoc nomen perſona, &c.*] Prima pars iterum habet duas. In prima quęrit, & ſoluit generaliter. In ſecunda ſolutionem ſuam adaptat nominibus diſtinctis in ſpeciali ibi. *Cum enim dicitur unus Deus; &c.*] Et hæc pars habet quatuor partes. In prima determinat, quid ſignificetur ꝑ unus, & plures. In ſecunda quid ſignificetur per duo, & tres, ibi. *Ita etiam, cum dicimus tres perſonas, &c.*] Tertia quid ſignificet diſcretus, & diſtinctus, ibi. *Cum autem dicimus diſtinctæ ſunt perſonæ, &c.*] In quarta quid ſignificent Trinitas, & trinus. ibi. *Cum uerò dicitur Deus trinus etc.*]

CVm dicimus plures eſſe perſonas, &c.] Notandum, quòd in diuinis recipimus unitatem, non ſingularitatem, nec ſolitudinem: quia ſingularitas excludit communicabilitatem, ſolitudo excludit pluralitatem, & nos ponimus unã eſſentiã in pluribus: idõ hoc non recipimus. Similiter notandum ex parte pluralitatis, ꝙ recipimus iſta quatuor, alietatem, pluralitatem, diſcretionem, atque diſtinctionem; ſed hæc quatuor econtrario non recipimus, ſcilicet diuerſitatem, multiplicitatem, diuiſionem, & ſeparationem. Ratio autem huius eſt, quia ſeparatio ſupponit diuiſionem, diuiſio multiplicitatem, multiplicitas diuerſitatem, diuerſitas aut ponit formæ, uel naturæ diſtinctionem. Et quia in diuinis eſt naturę omnimoda *Dub. 1.*

nimoda

nimoda unitas: ideo cum non recipiat diuerſitas, nec aliquod iſtorum quatuor. Ecótra, diſcretio ſupponit diſtinctioné, diſtinctio pluralitatem, pluralitas alietatem. Alietas autem non tãtũ attẽditur, quantũ ad formã: ſed etiam quantum ad ſuppoſitum: q̃a ſunt plures hypoſtaſes, ideo prædicta quatuor in diuinis recipiuntur. Diſtinctio autem nominum prædictorum hæc eſt. Nam de primis quatuor alietas, & pluralitas, important diſtinctioné a parte rei: ſed diſtinctio, & diſcretio per comparationem ad noſtram cognitionem; ſed alietas per modum ſubſtantiæ, piuralitas per modom quantitatis, quamuis non ſit ibi uere quantitas. Diſtinctio autem, & diſcretio differunt, quia diſcretio dicit ĩ cõparatione ad uſum: ſed diſtinctio in cõparatione ad tactũ. Alia autem quatuor diunt ſic: quia diuerſitas attenditur ſecundum ſubſtantiam, multiplicitas quantum ad ueram quantitaté. diuiſio q̃tum ad poſitioné, ſiue ad diſcontinuationé, ſed ſeparatio quantũ ad ubi. Vel aliter, diuerſitas quantũ ad principiũ intrinſecũ, multiplicitas quãtũ ad nũmerum, diuiſio quantũ ad terminum, ſeparatio uero attendit quãtum ad medium interiectũ.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An nomen hoc, Vnus, poſitiuè uel priuatiue dicatur in diuinis?

AD intelligentiam eorum, quæ dicuntur in præſenti Diſtin. eſt quæſtio de terminis numeralibus, qualiter accipiantur in diuinis. Et circa hoc principaliter tria quæruntur. Primo quæritur de termino numerali & partitiuo, ſicut eſt hoc nomen, unus. Secundo de termino ſimpliciter numerali, ſicut ẽ hoc nomen, tres. Tertio de nomine cõplectente utrunque, ſicut hoc nomen, trinus. Et quantum ad primum duo quæruntur. Primo quæritur utrũ hoc nomen Vnus dicatur poſitiue, uel priuatiue ĩ diuinis. Secundo utrum dicatur ſecundum ſubſtãtiam, uel ſecundum relationem.

QVOD priuatiue dicatur in omnibus, uidetur p eius rationem. Nã Philoſophus dicit, ꝙ unum eſt, quod nõ diuiditur: ſed iſta ratio data eſt per priuationem, igitur unum dicit̃ priuatiue. ITEM. Commentator dicit ſuper Metaphyſicam, q. unum, & multa opponũtur ſicut priuatio, & habitus: quia unum dicit priuationem, multitudo dicit habitum: ꝙ ſi uerum eſt, unum non tm̃ in deo; ſed ĩ oĩbus dicit priuationé. ITEM. Hocipſum ur̃ rõne; q̃a unũ opponit̃ ei qd̃ eſt multa, aut ergo contradictorie, aut relatiue, aut cõtrarie, aut priuatiue. Nõ cõtradictorie, hoc patet. Item nec relatiue; quia relati ua ſũt ſimul, & unũ depẽdet ab alio mutuò; ſed unũ nõ depẽdet a multis. Nec cõtrarie. q̃a unum cõtrariorũ nõ eſt alterius principiũ. Sed unũ eſt principiũ multorũ, igit̃ p locũ a diuiſione, opponit̃ priuatiue. Sed cõſtat, ꝙ multa dicit poſitioné: igit̃ unũ nõ dicit niſi priuationé. ITEM. Quòd in DEO ſpecialiter dr̃ priuatiue, ut: q̃a unum qd̃ dr̃ poſitiue, eſt prin- 10. Metaphy. 9.

principium multitudinis,& quã titatis: ſed in Deo nulla eſt oĩno quãtitas, igitur nec unum poſiti ue dr̃. ITEM. Hocipſum uidet: qa ſi Deus eſt poſitiue unus,& la pis eſt unus,ur̃ igitur,ꝙ lapis, & Deus ſunt duo: igitur Deus, & creatura conſtituunt numerum. & ſi hoc, Deus eſt pars numeri, qđ ſupra improbatũ eſt. Si dic's, ꝙ non ſequiť: quia unũ non dr̃ uniuoce Illud certe nihil eſt, ut ur̃: qa ſi aliqd ponit, cũ illud ẽt poſſit cõuenire creaturæ, ad minus analogice,& ſm analogiã at tendať numeratio, ut cum dr̃ hu manitas, & albedo ſunt duę eſsẽ tia: ergo hoc non ſoluit.

CONTRA. Ab eodẽ hẽt aliqd eſſe,& unum; qm̃ forma, q̃ dat eſ ſe, dat eſſe diſtinctũ: ſi igiť ens non dr̃ priuatiue: ſed poſitiue, pa ri ratione nec unũ de aliquo dr̃ priuatiue. ITEM. Qđ ſonat in cõ plementum, ſonat in habitũ, nõ priuationẽ; ſed unum ſonat ĩ cõ plementũ: quia quãto aliqd per ſectius, tanto magis accedit ad unitatẽ: igiť unum nõ priuatiue dr̃. ITEM. Si unũ ẽ priuatiuũ, cõ ſtat, ꝙ nõ niſi reſpectu multitudi nis. Sed cõtra, nulla priuatio an tecedit habitũ naturalr̃: ſed unũ naturalr̃ antecedit multa: igitur unũ, nõ eſt priuatio. ITEM Nul la priuatio cõſtituit ſuum habi tũ, nec ſaluať in illo; ſed unũ ſal uatur in multis, & illa cõſtituit: igiť nõ opponiť ut priuatio: igiť non accipitur priuatiue.

RESOLVTIO.

Poſitiue, nec aliquo modo priuatiuè Quinimmo cum in diuinis ſit om nino unũ per formam, inibi tãtũ uerè & propriè poſitiuè dicetur.

RESP. Quod quorundã opinio fuit,& Magiſtri principaliter, ꝙ quicquid ſit increaturis de hoc noĩe, unũ; in Deo nõ dr̃ poſitiue: ſed priuatiue, ut dicit in litera, & aſſumit auctoritatẽ ab Hilar. quãuis Hilarius nõ dicat expreſ ſe, niſi ꝙ horum noĩum uſus in Deo inuentus eſt magis cauſa priuandi, q̃ aliqd ponendi Et ra tio ſua fuit: qa poſitiue dictũ, eſt principium quãtitatis, & nume ri, Deus aũt in ſe non hẽt quanti tatẽ, nec in ſe ẽ numerabilis, nec alii connumerabilis. Sed quãuis hæc poſitio probabilis habeať: tñ cõiter non tenetur. Et ratio huius eſt: quia cum unum mul to cõpletius ſit in Deo, q̃ in crea turis, multo formalius ibi diciť poſitiue. Et rurſus, cum oĩs uni tas ad primam unitatẽ reducať, & non eſt reductio habitus ad priuationem, neceſſe eſt, ꝙ unũ in Deo aliquid ponat. ET PROPTEREA dicendum, ꝙ eſt loqui de hoc noĩe [unus] in creaturis, uel quantũ ad rem intellectam, uel quantum ad rationẽ intelli gendi. Si.n. loquamur quantum ad rationem intelligendi, ſic di co, ꝙ diciť priuatiue unum,& ra tio eius preaſſignatur per priua tionem diuiſionis, ſiue multitu dinis: & hoc eſt quia unum eſt primũ,& prima nõ habẽt intelli gi a nobis,& notificari niſi ꝑ po ſteriora, & inde eſt, ꝙ priuatiue diciť unum, unitas in ſubſtãtia, quãtitate, & qualitate: & qa hẽt aliquid prius, per quod poſſit in telligi, dicitur poſitiue, ut iden titas, æqualitas, ſimilitudo,& eo rum oppoſita priuatiue. Si autẽ loquamur quantum ad rẽ intel lectam, ſic unum hẽt reſpectũ ad materiã,& hẽt reſpectum ad for mam.

mam. Ratione reſpectus ad materiam, eſt in ſe indiuiſum, tamẽ potentia diuiſibile: & quia potẽtia materialis ſe habet per modũ priuationis, ſimiliter & unũ. Rõne reſpectus ad formã, q̃ dat eſſe diſtinctum, & limitatum, ſic dicit poſitionem. Quoniam igiẽ in deo eſt unum omnino ẽm formam, in creaturis attendiẽ & ẽm formam, & ẽm materiam, hinc eſt, ꝙ ſolum in DEO poſitiue, in creaturis uero aliquando accipiẽ poſitiue, aliquando priuatiue, & ſecundum rem.

AD ILLVD, qđ obiicitur primo, ꝙ diffinitur, ſiue notificatur priuatiue: patet reſponſio; quia ẽm rationem ſui nominis, eo ꝙ primum, ſic debet notificari. AD ILLVD, quod obiicitur ſecũdo, quod opponitur ut priuatio, Dicẽdum, ꝙ [unum] p reſpectũ ad numerũ accipiẽ priuatiue, & ſic accipit Commentator. Per reſpectum ad formam, contrarie accipitur ẽm ꝙ multitudo formaliter accipitur. Per reſpectum ad actum conſequẽtem, qui eſt mẽſurare, accipitur relatiue, & ſecũdum genus relatiuorum, ĩ quo unum non dependet ab altero, ſicut patet in ſcientia, & ſcibili: & ſic diuerſæ ſuper hoc opiniones ſunt ueræ. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ in deo non eſt principiũ numerandi, &c. Dicẽdũ, ꝙ unũ, dicit priuationem multitudinis ẽm gñalem nõis rationẽ: ſed illa priuatio, & ſi nõie tenus eſt priuatio, tñ realiter eſt poſitio: quia quanto magis eſt priuatio diuiſionis in aliquo; tanto illud eſt completius, & perfectius; cum igitur in DEO ſit perfectiſſima unitas, ibi accipitur ẽm omnimodam priuationem multitudinis: hoc autẽ modo dicitur unũ quod non habet actu multitudinem, nec eſt in potentia ad multitudinem, neque per diffinitionẽ, neq; per aggregationẽ. Hoc autẽ unum eſt perfectiſſimum, & ſummum, & infinitum, & illud non eſt in potentia ad numerum, hoc non eſt alii cõnumerabile, & hoc mõ eſt in ſolo deo. Et ſic patet, ꝙ diciẽ deus unus poſitiue, & quomodo differat unitas eius a creatura. QVOD igitur obiicitur quòd unum eſt principium multitudinis. Dicẽdum, ꝙ uerum eſt ĩ unitate creata: ſed non eſt uerum in unitate perfecta, & increata. Dico principium intra ſe ſicut pars. Vnde non eſt uerum ſi dicatur; DEUS, & creatura ſunt duo, aut hoc improprie dictum eſt, & duo, cadit a ratione numeri, ẽm rem. Aut ſi dicat numerum, hoc eſt ſolum a parte intelligentis, quia cum intelligit diuerſa, & diſtincta, accipit ſub ratione numeri, ſicut cũ intelligit intellectus noſter, cõcernit tempus.

QVAESTIO II.

An, Vnus ſecundum ſubſtantiam, vel ſecundum relationem dicatur in diuinis?

VTRVM, Vnus, dicatur ſecundum ſubſtantiam, an ſecundum relationem. Quod ſecundum ſubſtantiam, uidetur: quia ens, & unum conuertuntur; ſicut uult Philoſophus, & Boetius: ſed *Ariſt. 4* ens dicitur ſecundum ſubſtantiam, igitur & unum. ITEM. Hec *Met. 3.* conceditur: pater, & filius, & ſpi *& 10.* ritus ſ. ſunt unus deus, ſed ſi ſunt *met. 8.* unus deus, cum deus, non dimi *Boeth. I* nuat de ratione unius: ergo ſunt *Libello* unus. *de Heb-*

Sententia Lomb. ex lib. de unitate & uno. unus. Sed nihil dicitur in ſumma de tribus ſingulariter, ꝙ nõ dicatur ſubſtantialiter, igit̃, &c. Si dicatur, ꝙ qñ adiectiue tenetur, tũc non dr̃ ſubſtantialiter. Contra. eadẽ eſt ſignificatio termini qñ tenetur ſubſtantiue, & qñ tenetur adiectiue. ITEM. cũ ſubſtantiuatur in neutro gñe, dicitur ſubſtãtia'iter, cũ igitur eadem ſit ſignificatio termini in maſculino, & in neutro, cũ eadẽ ſit impoſitio: igitur dicitur ſubſtantialiter in maſculino. PRAETEREA, alia noĩa in maſculino dñr ſubſtãtialiter, ut hoc nomẽ, æternus. Vnde in Symbolo. *Athanaſius.* Nõ tres æterni, ſed unus æternus: ſimiliter ergo unus. ITEM. cum dicitur, pater eſt unus, aut tenetur ſubſtantialiter, aut notionaliter. Si ſubſtantialiter, habeo propoſitum. Si notionaliter, ſed pater habet duas notiones: igit̃ non debet unus dici, ſed duo. ITEM, notio & proprietas ſunt idem: igitur cum proprietas dicatur, ꝙ conuenit uni ſoli, nulla notio põt dici de trib. ſed hoc nomẽ unus ꝑdicat̃ de qualibet ꝑſona, igit̃ nõ dicit notionem

CONTRA. Regula eſt ſuperius habita. diſt. 22. omne quod prædicat ſubſtantiam, uel eſſentiã, dicitur de tribus ſingulariter in ſumma: ſed hoc non conuenit huic nomini, unus: igitur &c. ITEM Nihil pertinens ad eſſentiam, ſiue ſubſtantiam multiplicatur, ſiue pluri ficatur: ſed hoc qđ eſt Vnus plurificat̃, quia pater eſt unus, & filius eſt unus, & ſunt duo: quia unus, & unus, ergo &c. ITEM. idem eſt eſſe unum, & eſſe diſtinctum; ſed cum dicitur, pater eſt diſtinctus, hoc quod eſt diſtinctus nõ dicitur ſubſtantialiter, igitur nec hoc, ꝙ eſt, unus. ITEM. reſpectu cuiuſcunque termini eſt dicere [alium] in diuinis, ille terminus dicit relationem: unde non dr̃ alius Deus; ſed reſpectu eius, ꝙ eſt [unus] eſt dicere alium. Nam pater eſt unus, & filius eſt alius: ergo &c.

RESOLVTIO.

Et ſecundum ſubſtantiam, et ſecundum relationem. Secundum ſubſtantiam quidem, ſi cum eſſentia concipiatur: ſecundum relationẽ uero, ſi cũ perſona intelligatur

RESP. dicẽdũ ꝙ cũ rõ unitatis ſit ratio diſtinctionis cũ in diuiſione: in diuinis aũt ponamus eſſentiam diſtinctam ab aliis eſſentiis per ſeipſam, & perſonã diſtingui ab aliis per proprietatem, neceſſe eſt etiam in diuinis ponere & unitatem eſſentialẽ, & perſonalem. Qm̃ igitur perſona non eſt aliud ab eſſentia; unitas eſſentiæ, & perſonæ non ſunt duæ unitates ſecundũ rẽ: ſed una, ratione differens: ideo unitas de hac & illa nõ dr̃ æqui uocè: qm̃ nec illi, nec iſti iponitur ſpecialiter. Quia ergo cõcretũ non accipit ſpãlem ſignificationẽ ab abſtracto, hoc nomen [unus] importat in diuinis unitatẽ eſſentialẽ, & perſonalẽ: & cũ adiectiue tenet̃, indifferẽter ĩportat utrãq;, determinat̃ aũt per adiunctum ſecum. n. addit̃ termino eſſentiali, ĩportat eſſentialẽ: cũ addit̃ termino notionali ĩportat ꝑſonalẽ: cũ aũt ſubſtãtiuat̃, neceſſe ẽ, ꝙ ſeipſo determinet̃. Et iõ cũ neutrũ genus ĩportat, ꝙ dicit ſub indiſtĩone ĩ neutro cõuenientes attributũ ẽ, ſiue

appropriatũ unitati eſſentiali. In maſculino uero, q̃a ĩportat diſtinctionem, & ſuppoſitum certum, & quia dicit rationem producentis, appropriatum eſt unitati perſonali.

Et iõ patet, ꝙ ſic nõ accipit ut ens, neq; ut conuertibile cũ eo: ſed ſolum ĩ neutro. Patet etiam ſm ꝙ ibi eſt fallacia figuræ dictionis ex communicatione iſtius termini, unus. Quãuis enim non uarietur ſignificatio per ſubſtantiuationem, neque per generis diuerſitatem, poteſt tamen nihilominus diuerſificari modus ſupponendi, maxime ſi uſus hoc facit, & ratio ſit conueniens uſui.

Ad illvd ꝙ obiicitur, ꝙ æternus: dicitur eſſentialiter, patet reſponſio, quia æternitas dicitur ſolum eſſentialiter: ſed unitas perſonaliter. Aliqui tamen dicunt, ꝙ hoc eſt in hoc nomine, unus: quia eſt nomen partitiuum, & habens in ſe articulum. Ad illvd, quod obiicitur, aut prædicat notionẽ, &c. Dicendum, quòd prædicat notionem: ſed attendendum, ꝙ non quãcunque, ſed perſonalẽ, quæ facit eſſe unum, & illa eſt una in qualibet perſona. Ad illvd, quod obiicitur, notio dicitur de uno, Dicẽdum, quod eſt ſignificare notionem ſub ratione ꝓpria, ut per hoc nomẽ, paternitas. Et communiter, ut per hoc nomen relatio, notio, unitas, & proprietas, quæ idem dicunt ſub rationibus diuerſis: ſenſus eſt enim perſona una. i. unica perſonali proprietate in ſe indiſtincta, & ab aliis diſtincta.

ARTICVLVS II.

Qvaestio I.

An nomina pure numeralia poſitiuè, uel priuatiue dicantur in diuinis.

Secvndo principaliter quæritur de nominibus pure numeralibus, ut ſunt duo, & tres, &c. Et circa hoc ſimiliter quæruntur duo. Primo utrum dicãtur poſitiue, aut priuatiue. Secundo, utrum dicanẽ ſm ſubſtãtiã, aut ſm relationẽ.

Qvod dicantur priuatiue ſolum, uidetur auctoritate Magiſtri, qui dicit, quod horũ uſus magis eſt inductus cauſa priuandi, quam ponendi: & uidetur per auctoritates aliorum firmari auctoritas Magiſtri. Dicit enim Boetius in lib. de Tri. Illud uere eſt unũ, in quo nullus eſt numerus; ſed in diuinis [unum] eſt ueriſſime: igitur in diuinis non eſt numerus: ergo iſti termini in diuinis aut falſo dicuntur. aut non prędicant numerum. Sed non dicunt aliud quam numerum, ſi aliquid ponunt, igitur &c. Item. Iſid. dicit. Numerus uirtus eſt memeris, id eſt diuiſionis ſecundum ethymologiam: ſed in deo nõ cadit diuiſio: ergo numerus, igitur idem quod prius. Item. Dicit Philoſ. quod numerus ẽ multitudo menſurata per unũ, ſed in deo non cadit menſuratio, cum ipſe ſit immenſus, igitur &c. Item. uidetur hoc per rõnem. A quocunque remouẽ genus, & ſpecies: ſed genus quãtitatis remouẽ a deo: ergo &c.

An trinitas ſit unus deus, uel tres dij.

3. met. te. 16.

Item,

Item. in quocunque eſt genus neceſſe eſt ponere aliquam ſpecierum, igitur ſi numerus eſt in deo, uel ibi eſt trinarius, uel binarius, uel aliquis aliorum. Sed ſancti omnes ſpecies negant, igitur & genus, igiẽ idẽ qđ prius.

Contra. Si tantum priuatiue, tres, diceretur: q̃a nõ ſunt unus, uel duo: tunc igitur pari rõne poſſet dici chimerę ſunt tres, quia nõ ſunt una, uel duę: ſed illud non dicitur igitur &c. Item. quod dicat numerum, uidetur. Euſebius dicit, In diuinis eſt numerus: ſed non ordo. Sed ſi eſt ibi numerus, tunc contingit illum ſignificare: & ſi hoc: ergo poſitiue tenentur dictiones, q̃ illum ſignificant. Item. Bernard Si una eſt eſſentia, & tres perſonæ, quis numerum neget? q.d nullus, igiẽ &c. Item. hoc ipſum uidetur rõne: quia diſcreta quantitas eſt maioris abſtractionis, quam continua: igitur diſcretio magis quam duratio. Sed nomen dicens in diuinis durationem, dicitur poſitiue, ut æternus: igitur & nomen dicens diſcretionem Item. in quocunque eſt ponere ſpeciem poſitiue eſt ponere genus: ſed in deo eſt ponere trinitatem, igitur & pluralitatem.

Resolutio.

Nedum priuatiuè, ſed & poſitiuè: quicquid dicat Magiſter.

Resp. Ad prædictorum intelligentia notãdum, ꝙ poſitio Magiſtri fuit, quod hmõi nomina numeralia non ponerent aliqd in diuinis: ſed priuarent: ſicut patet in litera. Et ratio huius poſitionis fuit, quia hmõi noĩa ſi aliquid ponunt, utique numerũ ponunt: ſed numerum (dicit) non eſſe ponendum in diuinis, & ideo dicit, & auctoritate ſanctorum confirmat. Cum enim in diuinis non ſit diuiſio & ſeparatio: non ſit etiam aggregatio, non ſit etiam menſuratio, & numerus ſeparationem importat antecedenter: & aggregationem & menſurationẽ conſequenter: numerus in diuinis non eſt ponendus: ideo etiam dictiones numerales in diuinis non dicunt aliqid: ſed magis priuant, maiorem.ſ. numerum & minorem. Sed nec poſitio, nec ratio poſitionis uidetur eſſe conueniens, ſi interius attendatur. Poſitio enim deſtruit ſeipſam. Ponit enim, quod nomina deſignantia pluralitatem dicantur priuatiue, ſimiliter & nomina ſignificãtia unitatem: & ſi hoc, ſic inuicem opponuntur, ut utrumque ſit priuatio alterius, erit ibi circulatio in notificando: & ſi utrunque alterius priuatio eſt, cum priuatio non ſit priuationis ſed habitus, utrunque aliquid ponit: & ita ſi dñr priuatiue, dñr poſitiue, & ſic poſitio non eſt conueniens. Ratio ſimiliter poſitionis non eſt conuenienter aſſumpta Nã numerus importat diſtinctionem, & ſuper hoc compoſitionem aggregationis, & quamuis in diuinis non ſit aggregatio, nihilominus eſt diſtinctio: ideo numerus non ſimpliciter remouendus eſt a diuinis, ſed numerus talis: & Magiſter omnino remouet, ideo in poſitione ſua defecit. Et in illo articulo communiter non tenetur a Magiſtris Pariſi. Concedendũ igitur

q̄d hmõi noĩa dñr poſitiue, ſicut probant rationes ad hoc inductæ: & concedendum, quod in diuinis aliquo modo eſt numerus, aliquo modo non. Nam ſecundum quod dicit diſtinctionem per[illegible]alem ſecundum originem, ſic dicendum eſt numerum eſſe in diuinis: ſecundum autem quod aggregationem, & diuiſionem ſubſtantialem dicit, non eſt ponendus numerus in diuinis.

Ex his patent obiecta. Nam rationes ad primam partē procedunt de numero, ſecundum eam acceptionem, qua ſumitur in iſtis inferioribus quantum ad conditiones prædictas. Vnde in ſenſu ſuo uerum concludunt quod ibi non eſt numerus. Similiter rationes ad partem oppoſitam procedunt ſecũdum quod numerus diſtinctionem certā importat, & hoc quidem eſt ponere in diuinis, & id eo uerum concludunt in ſuo ſenſu. Vnde in diuinis negandum eſt eſſe numerum ſimpliciter, ſed concedendum eſt numerum eſſe perſonarum. Ad illud tñ ꝙ obiicitur de q̄titate cõtinua, & ſpecie numeri: dicẽdũ, ꝙ nec q̄titas cõtinua ē in deo quia æternitas nõ eſt quãtitas, nec trinitas eſt ſpẽs numeri.

Quaestio. II.

An item nomina hæc numeralia ſecundum ſubſtantiam, uel ſecundũ relation: in diuinis dicantur.

Vtrum prædicta nomina dicantur in diuinis ſecundum ſubſtantiam, aut ſecundũ relationem. Et quod ſecundum ſubſtantiam uidetur. Quia ſicut dicit Boetius, & Auguſtinus. Quantitas in ſubſtantiam tranſit: ſed numerus, quantitatem dicit: ergo tranſit in ſubſtantiam: ergo dictiones numerales ẜm ſubſtantiam dñr. Item. omne nomē, q̄d dr̄ ad ſe, dr̄ ẜm ſubſtantiam: ſed duo, & tres, eſt nomen, quod dicitur ad ſe, non ad aliud, ergo dicuntur, ſecundum ſubſtantiam. Item. cum dicitur pater, & filius, & ſ. ſ. ſunt hoc, ꝙ ē Tres, aut dicitur notionaliter, aut eſſentialiter. Non notionaliter: quia nulla eſt notio quæ communiter dicatur de tribus: igitur dicit̄ eſſentialiter. Item. notiones ſunt quinque, ſed ſi termini numerales important pluralitatem notionum, igitur erit numerus quinarius in diuinis: igitur non tres: ſed quinque ſunt: ſed hoc eſt falſum, igitur non dñr notionaliter, ſed dñr eſſentialiter, ſiue ſubſtantialiter. *Boetius in libr. de Tri. Aug. 7 de Tri. capit. 1*

Contra. Omne nomen pertinens ad ſubſtantiam non dicitur pluraliter: ſed ſingulariter: ſed tres tantum dicitur pluraliter: ergo nullo modo dicitur ẜm ſubſtantiam: ergo dicit̄ ẜm relationem. Item. omne nomē ſubſtantiale prædicatur de qualibet perſona: ſed tres de nulla perſona prædicatur: ergo &c. Item, ſi hoc nomen, tres, ẜm ſubſtantiam dicitur: ergo licet addere terminum ſubſtantialē, igit̄ poſſumus dicere, tres deos, uel tres ſubſtantias: quorum utrunque eſt contra fidem.

Resolutio.

Secundum relationem: ſed unà notiones important.

Resp. Dicendum, ꝙ aliqui uoluerunt dicere, quod huiuſmodi termini numerales nihil aliud

aliud dicant in deo, quam hoc nomen, perſonæ, pluraliter. Vnde ſi dicatur, perſonę ſunt tres, idem ſubiicitur, & prędicatur, & ratio & modus intelligendi hic eſt, quia ſi ponerentur formæ eſſe ab æterno (ſicut imponitur Platoni, quod poſuit) tũc plures eſſent, & in aliquo certo numero: ſed numerus ille, nec eſſet proprietas, nec paſſio conſequens, ſed ipſę formæ numerales: & per hunc modum dicere, tres, in diuinis non eſt dicere niſi tres perſonas. Sed illud non oportet dicere, qm̃ ſi idem eſſet omnino, tunc uideretur eſſe nugatio, ſi dicerentur, tres perſonæ, una perſona: & uideretur non plus dici, cum dicit̃, tres ſunt perſonæ, & perſonæ ſunt perſonæ. ET PROPTER hoc alius modus dicendi eſt, ꝙ hm̃oi termini numerales dñr ẜm relationem, & important notiones: & hoc patet, quia in diuinis important diſtinctionẽ, diſtinctio autem eſt a proprietatibus. Vnde, tres, importat proprietatem trium perſonarũ in cõcretione. Notio aũt inquãtum conuenit ſoli Deo, dicit eſſe proprietas: inquantum uero ab alio diſtinguit: dicitur eſſe unitas. Vnde dicuntur perſonę tres, tribus proprietatibus diſtinctæ. Et ſi tu quęris, quid dicitur qñ dr tres notiones, dicendũ, ꝙ ſeipſis diſtiguunt̃ proprietates, iõ non dicit niſi notiones ipſas:

AD ILLVD igit̃ ꝙ obiicitur, ꝙ quantitas tranſit in ſubſtantiam, Dicẽdum, ꝙ numerus in creaturis eſt quantitas, ſed in deo dicit relationem: & hoc patet ſic. Diſtinctio in creaturis ẽ ꝑ alicuius proprietatis, uel quālitatis appoſitionem, & ita ꝑ additionẽ: ubi aũt additio, ibi limitatio, ubi limitatio, ibi unius ab alio diuiſio: & ubi hæc ſunt, ibi aggregatio diuerſorum, & mẽſuratio: & quia quantitatis eſt menſurare, ad diſtinctionem in inferioribus ſequitur numerus, & eſt modus eſſendi cõſequens materiã cũ forma. In diuinis ãt eſt diſtõ per originẽ, nõ per additionẽ alicuius: & iõ nulla additio, nulla limitatio: & vbi hoc non eſt, nec menſuratio, & ideo nec quantitas, Sed ubi origo, ibi habitudo & relatio, & ideo in diuinis numerus nõ dicit q̃titatẽ: ſed magis relationẽ: ſed qm̃ relatio non tranſit in ſubſtãtiã, igit̃ nec termini numerales. AD ILLVD, ꝙ obiicit̃, ꝙ dñr ad ſe: dicendũ, ꝙ nomẽ dici ad aliud, põt eſſe dupliciter Vno mõ intra, uel extra: uel ĩplicite, uel explicite. Et illud nomẽ ſubaliter dr̃, ꝙ nõ dr̃ ad aliud, nec intra nec extra, nec implicite nec explicite. Sed terminus numeralis dicit relationẽ ad aliquid itra, qa importat diſtõnem numeratorũ, & implicat relationẽ. AD ILLVD, ꝙ obiicit̃. Nulla notio dr̃ de trib'. Dicendũ, ꝙ uerum ẽ nulla notio determinata, ſed cõmune ad notiones ẜm rõnẽ dr̃ de tribus, ut hoc nomẽ, relatus, & hoc nomen, diſtinctus, & alia nõïa conſimilia. AD ILLVD, ꝙ obiicit̃, ꝙ notiones ſunt quinq;. dicendum, ꝙ [tres] nõ quaſcũq; notiones importat: ſed ſolũ ꝑſonales. Illa.n. notio q̃ facit illã ꝑſonã eſſe perſonã, & ab oĩb. diſtinctã: illa dr̃ unitas perſonæ inquãtũ dat eſſe diſtictũ: & illa

notio

notio eſt una unius: ſicut una eſt unitas unius, & illæ ſunt tan tum tres; & ideo cum ſint tres unitates in tribus perſonis, hinc eſt, quod perſonæ ſolummodo tres dicuntur.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An nomina numeralia unitatem importent.

TERTIO principaliter quæritur de differẽtia nominum numeralium: ſicut eſt hoc nomen, trinus, uel trinitas. Et circa hoc quæruntur duo. Primo, utrum huiuſmodi nomina importent unitatem. Secundo dato quod ſic, quæritur cuiuſmodi ſit illa unitas, quã importãt.

QVOD importent unitatem, uidetur primo per ethymologiam, Trinitas enim dicitur quaſi trium unitas, ſimiliter & trinus. ITEM. hoc uidetur, quia in diuinis reperitur hoc nomen trinitas, ſed non hoc nomen, trinarius: Sed hęc duo eandem pluralitatem important: ergo hoc nomen trinitas, ſi recipiatur in diuinis, hoc non eſt ratione pluralitatis: ergo hoc nomen Trinitas ultra pluralitatẽ aliquid importat, & non niſi unitatem: ergo &c. ITEM. in diuinis recipitur hoc nomen, trinus: ſed non recipitur hoc nomen, triplex: non enim dicitur Deus triplex: ſicut dicitur multipliciter in litera: ſed fides communiter dicit deum trinum: igitur aliquid dicit ultra hoc, quod eſt triplex: ſed non pluralitatem: igitur unitatem. ITEM, Magiſter dicit ſupra diſti. 22. trinitas eſt nomen quaſi collectiuum, ſed nomen collectiuum non tãtum importat pluralitatem: ſed etiam unitatem: ergo &c.

CONTRA. Ex tribus perſonis nihil unum fit, ſed ex pluribus unitatibus creatis aliquid fit, ſiue reſultat: ergo numerus in creaturis dictus, potius debet importare unitatem quam in diuinis, ſed cum dicitur in creaturis binarius, uel trinarius, ita importat numerum, quod nec unitatem, ergo nec hoc nomen trinitas, debet in diuinis importare. ITEM. ſi trinus & trinitas important pluralitatem & unitatem, cum nullum nomen ſit diſtinctum & indiſtinctum, nec habeat pluralitatem diſtinctionis, & unitatem indiſtinctionis, de nullo nomine in diuinis poterit dici. ITEM. ſi unitatem importat: ergo cum idẽ non debeat ſibi copulari, male, & nugatorie dicitur in hymno Confeſſorum in fine. *Qui ſupra cæli reſidens cacumen, totius mundi machinã gubernat trinus & unus.*

RESOLVTIO.

Et unitatem, & pluralitatem importat: nec obid collectiua nomina cenſenda; ſed quaſi collectiua.

RESP. Dicendum, quòd quia in diuinis ſingulari modo eſt numerus, ſcilicet ex diſtinctione ſuppoſitorum cum unitate formæ ſpeciali, debuit ex primi nomine, quod ſimul dicit pluralitatem & unitatem: quia ergo huiuſmodi nomina important pluralitatem & unitatem, ideo ſunt ſimilia nominibus collectiuis. Sed quia unitas collectiuorum eſt unitas aggregationis, quæ conſequiẽ pluralitatẽ: hic

hic autem eſt unitas formę, quę non eſt pluralitatē cōſequens: ideo non eſt collectiuum tale nomen. Et ideo dicit Magiſter quod eſt quaſi collectiuum.

Et per hoc patet primum ī contrarium. Concedendum: ergo, quod importat pluralitatem & unitatem. Ad illud, quod obiicit, nullum nomē importat ſimul unitatem, & pluralitatē. Dicēdum, ꝙ hoc uerum eſt ratione formæ, ſed cum ſit unum in forma, poteſt habere pluralitatem ſuppoſitorum, & hoc nō eſt inconueniens uel impoſſibile. Ad illud, quod obiicitur de nugatione. Dicendum, ꝙ ſicut hoc uerbū [cede] hēt intellectū huius dandi, & loci: ſed cum dicitur, cede locum, cadit ab intellectu, ſimiliter in propoſito: & ſimiliter intelligendum de relatiuis, cum dicitur filii pater.

Qvaestio II.

An unitas, importata per hoc nomen Trinitas, uel Trinus: eſſentiæ, uel ſuppoſiti unitas ſit?

Cviuſmodi ſit illa unitas, quam importat hoc nomen trinitas, uel trinus, utrum uidelicet ſuppoſiti, uel eſſentię. Et ꝙ eſſentiæ, uidetur; q̃a hoc, quod eſt trinitas, dicitur de omnibus ſimul in ſingulari. Sed hoc cōuenit ſolum termino importanti unitatem ſubſtantialem: ergo &c. Item, Nulla unitas eſt triū niſi eſſentia uel eſſentialis unitas, ſed trinitas eſt trium unitas: ergo hoc nomen Trinitas dicit eſſentialem unitatem, pari ratione, & hoc nomen, trinus. Item. Nec hoc nomen trinitas, nec hoc nomen trinus, dicitur de ꝑſona: ergo non importat unitatem perſonalem. Non enim hęc conceditur, perſona eſt trina, uel perſona eſt trinitas.

Contra. Huiuſmodi nomina ſimul important unitatem & pluralitatem, ſed ſola unitas perſonæ eſt plurificabilis, nō eſſentię: ergo importat unitatem perſonæ. Item. Vnitas eſſentię prędicatur de patre, ſed neque hoc nomen, trinus, neq; hoc nomen. trinitas prædicatur de patre, igitur &c Item. Vnitas eſſentiæ prædicatur de eſſentia, ſed nequaquam dicitur eſſentia diuina eſt trina: igitur non dicit unitatem eſſentialem. Quæritur igitur quam unitatem important, & utrum dicantur iſta nomina ſecundum ſubſtātiam, an ſecundum relationem. Et cū dicantur de omnibus ſimul in ſingulari, uidentur dici ſecundum ſubſtantiam: cum iterum non dicantur de aliquo ſigillatim, non uidentur dici ſecundum ſubſtantiam.

Resolvtio.

Eſſentiæ unitas eſt, cum pluralitate tamen ſuppoſitorum.

Resp. Ad prædictorum intelligentiam. Dicendum, ꝙ ad hoc conuenit dici, quòd hoc nomen [trinitas] duplicem habet ethymologiam. Vno modo trinitas dicitur unitas ter, & ſic nomē numerale cadit in eo ut complementum, & ſic dicitur ſecundū relationem, ſicut termini numerales, & unitas quam importat, eſt unitas perſonalis, nō eſsētialis, quia illa p'urificatur. Alia ethymologia eſt, trinitas eſt unitas trium, & tunc unitas nonnumeratur, ſed ſignificatur ut cōmunica-

municabilis tribus, & qm̃ hæc unitas eſt eſſentialis, ideo importat unitatem eſſentialem: & hæc quidem ethymologia abſque dubio habet ueritatem. Sed prima non uidetur habere ueritatem. Nam cum eandem ſignificationē habeat, trinus & trinitas, ſi illa eſt ethymologia, trinitas unitas ter, tunc trinus diceretur unus ter. Hoc autem modo non poteſt dici de Deo, uidelicet ter unus, cum tamen dicaĩ trinus. Propter, quod dicendũ, qđ huiuſmodi nomina important unitatem formalem ſiue eſſentiæ, cum pluralitate ſuppoſitorum: & ideo habent quodammodo naturã termini ſubſtantialis in hoc, quod dñr de tribus ſingulariter: & termini numeralis in hoc, quod dicuntur de nullo per ſe.

Ad illvd, ꝙ obiicitur, ꝙ ſola unitas ꝑſonę eſt plurificabilis. Dicendũ, ꝙ trinitas nõ importat pluralitatē circa unitatē in recto, ſed ſolum in obliquo, ꝙ ſit triũ, uel in tribus & hoc ē eſſentiæ. Ad illvd, qđ obiicitur, ꝙ unitas eſſentiæ prædicaĩ de patre. Dicẽdum, ꝙ uerũ eſt, ſed non rõne hac, quia plures in ea conueniunt: ſicut animal prædicatur de hoïe non ea rõne qua diuerſa ſpecie in eo conueniunt: & quia trinitas importat illam unitatem ut in pluribus: ideo &c. Ad illvd, qđ obiicitur, ꝙ non dicitur eſſentia trina neq; trinitas trina. Dicendum, ꝙ hoc nomen Trinus importat unitatem ut in cõcretione, & ita inhęrentem pluribus. Et ideo de eo ſolo dicitur, ꝙ importat unitatem ut in concretione; ut hoc nomen Deus, quod quidē ſupponit perſonas, & qa tale eſt hoc nomen Deus, ideo conceditur, Deus eſt trinus, nec deitas eſt trina: quia deitas non ſupponit perſonam ſimiliter: nec hoc nomen Trinitas, & ſic patent obiecta.

DISTINCTIO XXV.

Quid ſignificat nomen hoc Perſona.

PRæterea conſiderãdum eſt, cum hoc nomē, Perſona (vt prædictum eſt) ſecundũ ſubſtantiã dicatur, quæ ſit intelligētia dicti, cum pluraliter profertur, tres perſonę, uel duæ perſonæ: & cũ dicitur, Alia eſt perſona patris, alia eſt perſona filij, alia eſt perſona S.S. Sic enim in his locutionibus perſonæ vocabulum eſſentiæ intelligentiam facit, plures eſſentias confiteri videmur, & ita plures deos. Si verò eſſentiæ ſignificationem ibi non tenet, alia eſt huius nominis rõ, cum dicitur, Pater eſt perſona, vel filius eſt perſona: vel alia cum dicitur pater & filius & ſpiritus ſanctus ſanctus ſunt tres perſonæ: & cum dicitur, Alia eſt perſona patris, alia filij, & huiuſmodi.

Quòd

Quòd cum dicitur pater eſt perſona, filius eſt perſona, ſpiritus ſanctus eſt perſona: uel pater & filius, & Spiritus Sanctus, ſunt tres perſonæ: ſecundum eſſentiam dici uideatur.

Perſona enim, vt ſupra ait Augu. ad ſe dicitur, & idem eſt Deo eſſe perſonam quod eſſe: ſicut idem eſt ei eſſe, quod Deum eſſe. Vnde manifeſtè colligitur, quòd eſſentiam diuinam prędicamus, dicentes, Pater eſt perſona, filius eſt perſona, ſpiritus ſanctus eſt perſona, ideſt, eſſentia diuina: & omnino vnum & idē ſignificatur nomine perſonæ. i. eſſentia diuina, cum dicitur, pater eſt perſona, & filius eſt perſona, quod ſignificatur nomine Dei, cum dicitur, pater eſt Deus, filius eſt Deus. Ita etiam idē ſignificatur, cum dicitur, Deus eſt Deus, & Deus eſt perſona. Vtroq;. n. nomine eſſentia diuina intelligitur, quia vtrunq; ſecundū ſubſtantiā dicitur. Cum vero dicitur, pater & filius & ſpiritus ſanctus ſunt tres perſonę, quid nomine perſonę ſignificamus? an eſſentiā? hoc enim uidetur, ſi ſupra poſita verba Aug. diligēter ſcrutemur. Supra enim dixit, quòd ideo tres perſonas dicimus, quia id quod perſona eſt commune eſt tribus. Et item, quia pater eſt perſona, & filius eſt perſona, & S. S. eſt perſona, ideo tres perſonæ dicuntur. Videtur ergo eandē tenere ſignificationem hoc nomen, perſona, cum dicitur, tres perſonæ, quam habet, cum dicitur, pater eſt perſona, filius eſt perſona, S. S. eſt perſona. Quia ut oſtendit Aug. hoc dicitur, ideſt, tres perſonæ, propter illud, quia id quod perſona eſt, eſt cōmune eis. Id ergo quod commune eſt eis, ideſt, patri & filio & ſpiritui ſancto, uidetur ſignificari nomine perſonæ, cum dicitur, tres perſonæ.

Alia oſtenſio, etiam cum pluraliter profertur.

Aliter etiā uidetur poſſe oſtendi, quòd ibi nomine perſonæ ſignificetur eſſentia, cum dicitur, tres perſonæ. Vt enim ſupra dixit Auguſt. Ea neceſſitate dicimus tres perſonas, vt reſponderemus quærentibus quid tres, vel quid tria. Cū ergo quæritur quid tres, vel quid tria, conuenienter reſpondetur, cum dicitur, tres perſonæ. At cum quæritur, quid tres vel quid tria, per quid de eſſentia quæritur. Non enim Diſ. 23

inuenitur quid illi tres ſint, niſi eſſentia. Si ergo quæſtioni rectè reſpondemus, oportet vt reſpondendo, eſſentiam ſignificemus: alioquin non oſtendemus quid tres ſint. Si vero reſpondentes eſſentiam ſignificamus, ipſam eſſentiam perſonæ nomine intelligimus, cum dicitur, tres perſonæ.

Opinio quorundam ad hæc.

Lib. 7. de Tri. c. 4 *Quibuſdam videtur quòd nomine perſonæ ſignificetur eſſentia cum dicitur, tres perſonæ, propterea quia Aug. dicit ideo dici tres perſonas, quia commune eſt eis id quod eſt perſona: vt ſit talis intelligentia, Pater & filius & ſpiritus ſanctus ſunt tres perſonæ, id eſt, ſunt tres id habentes cõmune, quod eſt perſona, ideſt, tres ſunt quorum quiſque eſt perſona, ideſt, eſſentia. Sed quomodo iuxta hanc intelligentiam diceretur, alia eſt perſona patris, alia filij? Et hoc etiã ita volunt intelligere, ſcilicet alius eſt pater, & alius eſt filius, id tamen cõe habentes quod eſt perſona. Et hoc confirmant Auctoritate Aug. qui in 7. Lib. de Tri. ait. Tres perſonas eiuſdem eſſentiæ, vel tres perſonas vnam eſſentiam dicimus. Tres autem perſonas ex eadem eſſentia non dicimus: quaſi aliud ibi ſit quod eſſentia eſt, aliud quod perſona eſt. Hac auctoritate & præmiſſis conantur aſſerere in prædictis locutionibus nomen perſonæ eſſentiã ſignificare. Sed quid reſpondebunt ad id quod ipſe Augu. in Lib. de fide ad Petrũ dicit. ſ. quod alius eſt pater in perſona ſiue perſonaliter, alius perſonaliter filius, alius perſonaliter S. S. Quomodo enim alius perſonaliter pater, alius perſonaliter filius, alius perſonaliter S. S. ſi in eſſe perſonã omnino conueniunt, id eſt, ſi perſona eſſentiæ tantum intelligẽtiam facit? Ideo non nobis; videtur aliter hoc poſſe dici congruentius iuxta catholicorum doctorum auctoritates.*

Cap. 6. In hac diſtinc. Cap. 1.

Quod hoc nomen, perſona, tripliciter in Trinitate accipitur.

In medio lib. *Sciẽdum eſt igitur, quod hoc nomẽ Perſona multiplicem intelligentiã facit, nõ vnã tantũ. Et vt Hilar. ait in Libr. 4. de Trin. Intelligentia dictorũ ex cauſis eſt aſſumẽda dicẽdi, quia nõ ſermoni res, ſed rei ſermo ſubiectus eſt. Diſcernentes ergo dicẽdi cauſas huius nõis. ſ. perſona, ſignificationem*

diſtin-

diſtinguimus dicentes,quòd hoc nomẽ.ſ.perſona, proprie ſecundũ ſubſtantiã dicitur,& eſſentiã ſignificat, ſicut ſupra oſtendit Aug.cum dicitur Deus eſt perſona,pater eſt perſona.Quadam tamen neceſſitate (vt ſupra dixit Auguſt.) translatum eſt hoc nomen,vt pluraliter diceretur tres perſonę,cum quæreretur,quid tres, vel quid tria: vbi non ſignificat eſſentiam,id eſt,naturam diuinam, quæ communis eſt tribus perſonis,ſed ſubſiſtẽtias vel hypoſtaſes ſecundum Græcos.Græci quippe (vt ſupra dicit Augu.) aliter accipiunt ſubſtantiam,ideſt,hypoſtaſim, aliter nos. Nos enim ſubſtantiam dicimus eſſentiam ſiue naturam. Perſonas autem dicimus,(ſicut illi dicunt)ſubſtantias,ideſt,hypoſtaſes. Si ergo nos ita accipimus perſonas,vt illi accipiunt ſubſtantias vel hypoſtaſes,at illi aliter accipiunt hypoſtaſes,quam nos ſubſtantiam:aliter ergo nos accipimus perſonas, quam ſubſtantiam.Cum ergo dicimus tres perſonas,non ibi perſonę nomine eſſentiam ſignificamus.Quid ergo dicimus? Dicimus,quia tres perſonæ ſunt,id eſt, tres ſubſtantiæ, ſcilicet tres entes:pro quo Græci dicunt tres hypoſtaſes.

Oſtendit verba Augu.conuenire huic ſententiæ.

Et hic ſenſus adiuuatur ex verbis Aug.præmiſſis,ſi interius intelligantur.Quia enim pater eſt perſona, ideſt, eſſentia,& filius perſona,& ſpiritus ſanctus perſona:ideo dicuntur tres perſonæ,tres ſubſiſtentiæ,tres entes. Non enim poſſunt dici tres ſubſiſtentię,vel entes, niſi ſingulus eorum eſſet perſona,id eſt,eſſentia. Quia ergo eis commune eſt id quod eſt perſona,ideſt,eſſentia:ideo rectè dicuntur tres perſonæ,ideſt ſubſiſtentiæ,uel ſubſiſtentes:ut ſicut eſſentia,quę eſt eis cõmunis,verè ac propriè eſt:ita illi tres uerè ac propriè ſubſiſtentiæ,uel entes intelligantur. Ideoque Auguſt. cauſas dictorum diſcernens, dicit tres perſonas eſſe vnam eſſentiam, uel eiuſdem eſſentiæ, non ex eadem eſſentia: ne aliud intelligatur ibi eſſe perſona,aliud eſſentia.Tres enim perſonæ,ideſt ſubſiſtentiæ,vna ſunt eſſentia, & vnius eſſentiæ,non autem ſunt una perſona, vel vnius perſonæ: licet perſona ſecundum ſubſtantiam dicatur aliquando. Nam *ſi hoc diceretur,confuſio fieret in perſonis.*

Reſpon-

Reſponſio ad ſuperiores opinantes.

Ad hoc autem quod illi dicunt, cum quæritur, quid tres, uel tria, de eſſentia quæritur, quia non inuenitur quid illi tres ſint niſi eſſentia: per hoc volentes non inducere vt nomine perſonæ eſſentiam intelligamus, cum reſpōdemus tres perſonas: ita dicimus. Indubitabiliter verum eſt, quia non inuenitur vnum aliquid quod illi tres ſint niſi eſſentia. Vnū enim ſunt illi tres, ideſt, eſſentia diuina. Vnde ueritas ait,
Ioā. 10 *Ego & pater unum ſumus. Veruntamen cum quæritur, quid tres vel quid tria, nō de eſſentia quæritur, nec ibi quid*
1. Io. 5. *ad eſſentiā refertur. Sed cū fides catholica tres eſſe profiteretur, ſicut Ioannes in epiſtola canonica ait, Tres ſunt qui teſtimonium perhibēt in cœlo: quærebatur quid illi tres eſſent, id eſt, an eſſent tres res, & quæ tres res, & quo nomine illæ tres res ſignificarentur. Et ideo loquendi neceſſitate inuentum eſt hoc nomen (perſona) ad reſpondendum, vt dictum eſt, tres perſonæ.*

Quid tres res, & quid una res hic dicatur.

Non autē te moueat, quod dicimus, tres res. Non enim hoc dicentes diuerſarum rerum numerum ponimus in Trinitate, ſed ita tres res dicimus, ut eaſdem eſſe unam quandā
cap. 3. & 5. in 3. tom. *ſummam rē confiteamur. Vnde Aug. in 1. lib. de doct. Chriſtiana ſic ait, Res quibus fruendum eſt, nos beatos faciunt, Res ergo quibus fruendum eſt, ſunt pater & filius & ſpiritus ſanctus. Eademq; Trinitas una quædam ſumma res eſt, cōīſq; fruentibus ea, ſi tamen res, & non rerum omnium cauſa ſit. Non enim facile poteſt inueniri nomen, quod tantæ excellentiæ conueniant: niſi quod melius dicitur, Trinitas hæc unus Deus. Sicut ergo tres res dicuntur, & hæ ſunt una res: ita tres ſubſtantiæ dicuntur, & hę ſunt una eſſentia. Ecce oſtenſum eſt quę ſit intelligentia huius nominis, perſona, cum dicimus tres perſonas.*

Ex quo ſenſu dicatur, alia eſt perſona patris, alia filij, alia Spiritus Sancti.

Nunc incipiamus, utrum ſecundum eandem rationē, & cauſam dicatur, alia eſt perſona patris, alia filij, alia ſpiritus ſancti. Quod utiq; ſane intelligi pōt: ut ſit ſenſus talis,

Alia

Alia eſt ſubſiſtentia vel hypoſtaſis patris, alia ſubſiſtentia filij, alia ſubſiſtentia Spiritus Sancti. Et alia ſubſiſtentia pater, alia filius, alia Spiritus Sanctus.

Quomodo hæc intelligantur, alius in perſona pater, alius filius, alius ſpiritus ſanctus.

Deinde quæritur, utrum ſecundum eandem rationem accipiatur cum dicitur, Alius eſt pater in perſona, alius in perſona filius, alius in perſona Spiritus Sanctus: ſiue, alius perſonaliter pater, alius perſonaliter filius, alius perſonaliter Spiritus Sanctus. Ad quod dicimus: quia etſi poſſit eodem modo accipi: congruentius tamen ex ratione dicti alia uariatur intelligẽtia, ut hic perſonę nomine proprietas perſonæ intelligatur, ut ſit ſenſus talis, Alius eſt in perſona uel perſonaliter pater, id eſt, proprietate ſua pater alius eſt quàm filius, & filius proprietate ſua alius quàm pater: paternali enim proprietate diſtinguitur hypoſtaſis patris, ab hypoſtaſi filij, & hypoſtaſis filij filiali proprietate diſcernitur a patre, & Spiritus Sanctus ab utroque proceſſibili proprietate diſtinguitur.

Quomodo ſęcundum hunc modum etiam in prædictis locutionibus poteſt accipi.

Hoc etiam modo ſane poteſt accipi perſona in præmiſſis locutionibus cum dicitur, alia eſt perſona patris, alia filij, id eſt, alia eſt proprietas: qua pater eſt pater: alia qua filius eſt filius: alia qua Spiritus Sanctus eſt Spiritus Sanctus. Ita etiam nomine perſonæ quidam proprietates intelligere uolunt, cum dicuntur tres perſonæ; ſed melius eſt ut ſubſiſtentias uel hypoſtaſes intelligamus, cum dicimus tres perſonas. Ex prædictis colligitur, quod nomen perſonæ in Tri. triplicem tenet rationem. Eſt enim ubi facit intelligentiam eſſentiæ, & eſt ubi facit intelligentiam hypoſtaſis, & eſt ubi facit intelligentiam proprietatis.

Auctoritatibus comprobat quod dixit.

Quod autem ſecundum ſubſtantiam dicatur, & eſſentiã aliquando ſignificet, ſupra ex dictis Aug. aperte oſtẽdimus. Quod uero pro hypoſtaſi atq; proprietate accipiatur, ex auctoritatibus ſanctorum oſtendi oportet, ne cõiecturis

noſtris aliquid auſi dicere videamur. De hoc Hier. in expoſitione fidei catholicæ ad Damaſum ita ait, Non eſt prorſus aliquis in Trinitate gradus, nihilque quod inferius ſuperiuſue dici poſſit; ſed tota diuinitas ſui perfectione æqualis eſt, vt exceptis vocabulis, quæ proprietatem indicant perſonarum, quicquid de una perſona dicitur, de tribus poſſit digniſſime intelligi. Atque ut confutantes Arrium, vnam eandemque Trinit. dicimus eſſe eſſentiam uel ſubſtantiam, & Deum unum in tribus perſonis fateamur: ita etiam impietatem Sabellij declinantes, tres perſonas expreſſas ſub proprietate diſtinguimus: non ipſum ſibi patrem, ipſum ſibi filium, ipſum ſibi ſpiritum ſanctum eſſe dicentes; ſed aliam patris, aliam filij, aliam ſpiritus ſancti eſſe perſonam. Non enim nomina tantummodo; ſed etiam nominum proprietates, ideſt, perſonas, vel (vt Græci exprimunt) hypoſtaſes, ideſt, ſubſiſtentias confitemur. Nec pater filij, uel ſpiritus ſancti perſonam aliquando excludit. Nec filius, uel ſpiritus Sanctus patri nomen, perſonamq; recipit; ſed pater ſemper pater, & filius ſemper filius, & ſpiritus ſanctus ſemper ſpiritus ſanctus. Itaque ſubſtantia vnum ſunt; ſed perſonis ac nominibus diſtinguuntur, Ecce hic aperte dicit Hieron. proprietates eſſe perſonas, & perſonas eſſe ſubſtantias. Vnde manifeſtum fit quod diximus, ſcilicet perſonæ nomine ſignificari & hypoſtaſim & proprietatem, Ioannes etiam Dama. perſonas dicit eſſe hypoſtaſes, & eas dicit entes, ita inquiens, In deitate vnam naturam confitemùr, & tres hypoſtaſes ſecundum ueritatem entes. i. perſonas.

SVPRA reſpondit Magiſter quid ſignificatur per terminum numeralem cũ dicitur, tres perſonas, hic ſubdit quid ſignificetur per iſtum terminum Perſona. Et diuiditur hęc pars in duas. In prima quærit & opponit. In ſecunda ſoluit, ibi. *Quibuſdam uidetur, quod nomine perſonæ, &c.*] Prima pars habet tres partes. In prima mouet dubitationem. In ſecunda opponit per auctoritatem Aug. oſtendens, q̃ dicitur ſecundum ſubſtantiam, ibi. *Perſona enim, ut ſupra Aug. &c.*] Tertio opponit per rationem, ibi. *Aliter etiam uidetur poſſe oſtendi &c.*] Similiter ſecunda pars, in qua ſoluit; diuiditur in duas. In prima ſoluit ſm opinionẽ aliorũ, qui dicunt: quod perſona accipitur ſm eſſentiam, tñ relatã ad ſuppoſitum. In ſecũda ſoluit ſm opinionem ſuam per diſtinctionem, ibi, *Secundum eſt*

igitur

igitur, quod hoc nomen, perſona, &c.] Et hæc pars diuidit ī duas. In prima parte oſtendit quomodo accipitur hoc nomē, perſona in plurali. Secundo quomodo accipitur in ſingulari, cum dicitur alius eſt pater, alius ē filius, ibi, *Nunc inſpiciamus, utrum ſecundum eandem rationem &c*] Prima pars habet tres partes. In prima ponit diſtinctionem, per quam ſoluit. In ſecunda confirmat per auctoritatem Aug. ibi, *Et hic ſenſus adiuuatur ex uerbis, &c.*] In tertia ad obiectionem reſpondet ibi. *Ad hoc autem, quod illi dicunt, &c*] Similiter ſequens pars hēt tres partes. In prima determinat quomodo accipitur perſona, cum dicitur alia eſt perſona patris. Secundo, quo modo accipitur, cum dicitur. Alius eſt pater in perſona. Tertio hoc confirmat auctoritatibus. Primum facit ibi. *Nunc inſpiciamus &c*] Secūdum ibi, *Deinde quæritur, utrū ſecundum rationem, &c*] Tertium ibi, *Quod autem ſecundum ſubſtantiam dicatur, &c.*]

Dub. 1. TRes *perſonæ, id eſt ſubſiſtentiæ, &c.*] Contrarium dicit Boetius in Li. de duabus naturis & una perſona Chriſti: aſſignans dr̄iam inter ſubſiſtere, & ſubſtare. Quòd ſubſiſtit illud, quod indiget alio, quòd ſit. Subſtat uero quod ſubiectum aliis, ut eſſe ualeat, ſubminiſtrat. Videtur ergo quòd ſubſiſtere ſit idem quod eſſentia: ergo nullo modo poteſt dici, quòd ſint plures ſubſiſtentiæ. Reſpon. Dicendum, quòd Boetius accipit ibi hoc nomen Subſiſtentia ſecundum Marcum Tullium, prout accipit ſignificationem ſecundum̨ actum ſubſiſtendi, ſiue per ſe ſtandi, & ſic tantum una eſt ſubſiſtentia. Sed nunc Doctores ſcripturæ accipiunt prout magis importat reſpectum ad proprietatem, cui ſubeſt, & ſic pluríficatur. Ratio autem huius eſt communis uſus. Quia accipiūt ſubſtantiā ꝓ natura rei: & ꝓ ſuppoſito magis uoluerūt accipere ſubſiſtentiam.

Tres perſonas eſſe unam eſſentiam, &c.] Videtur hoc falſum: Dub. 2. quia pater generat filium de ſua ſubſtantia, & ſpirat ſpiritum ſanctum: ergo uidetur, ꝙ omnes perſonæ ſint eadē ſubſtantia. Item. Quæritur quare non conceditur iſta, ꝙ perſonæ ſunt ex eadem eſſentia, ſicut conceditur iſta, perſonæ ſunt eiuſdem eſſentiæ. Et uidetur, ꝙ debeat concedi Quia [ex] dicit in diuinis habitudinē originis, & ſimiliter genitiuus originem importat. Si tu dicas, ꝙ propter tranſitiones: quia ſicut præpoſitiones ſunt tranſitiuæ, ita & obliqui caſus ſunt trāſitiui. Præterea hęc recipitur, perſonæ ſunt in eadem eſſentia, & tñ hoc, ꝙ dico, in, eſt præpoſitio Rñ. Dicēdū, ꝙ aliqñ aliquid cō paraī ad aliud ut informās, ſiue denominās, & tñ nō poniī propter hoc diuerſitas, ſiue diſtinctio unius ad alterum: ſic. n. cōparatur Deitas ad deum. Alio modo comparatur aliquid ad aliud, ſicut principium ad principiatum, & tunc de neceſſitate importatur diſtinctio. Quoniam ergo hæc præpoſitio, ex, importat habitudinem cauſæ, uel ſaltem principii: ideo de neceſſitate dicit diſtinctionē inter extrema: ideo hæc non poteſt eſſe uera, ꝙ perſonæ ſint ex eadē eſ-

ſentia. Sed quia genitiuus non tantum conſtruitur in rõne principii, immo ex ui declarationis eſſentię, cũ dicitur, mulier egregię formę, ut dicit Priſcianus, ideo cũ genitiuo hæc eſt uera, tres pſonæ ſunt eiuſdẽ eſſentiæ.

Dub. 3 *Tres res, &c.*] Accipit hoc ab Augu. in 1. Lib. de Doctrina Chriſtiana. Et uidetur male dicere, dicendo tres res: quia res eſt nomen abſolutum, & generale: ergo uidetur, ꝙ ſi aliquid dicat in diuinis; ꝙ dicat eſſentiam, ſiue ſubſtantiam: ergo ſicut nullo modo accipiſ tres eſſentiæ, ita nullo modo debet recipi tres res. Et ſi tu dicas tres entes. Hic non eſt ſimile: quia ens eſt participium, & ita trahit numerum aliunde, & non numeratur ſecundum formam propriæ entitatis: res autem eſt nomen ſubſtantiuum. Si tu dicas mihi, ꝙ res nominat formam a parte animæ, uel iſtud nomen impoſitum eſt a parte animæ. Hoc nihil eſt: quia illa ſunt nomina intentionum, & res diuiditur contra intentionem. Reſp. Dicendum, ꝙ res pót conſiderari tripliciter. Aut ẽm proprietates, quas hẽt in propria natura. Aut ẽm modum, per quẽ fit apud aiam. Aut ẽm proprietatẽ cõem, quæ ineſt ei ab actibus aiæ, qui ſunt ſubiicere, & prædicare, componere & diuidere: ẽm hãc ergo triplicem acceptionem contingit re tripliciter nominari. Vno modo per nomen, quod indicat exiſtentiã a parte ſuæ naturæ, ſicut dicitur album, & nigrũ, & huiuſmodi. Alio modo ſecũdum ꝙ aia accipit per modum entis, hoc modo nominat res. Vnde omne illud res dr̃, ꝙ anima cogitat, ut exiſtens in natura. Alio modo contingit noĩare per intentiones ſecundas, ſicut dicitur genus, ſpecies, ubiectũ, p̃dicatũ: qm̃ ergo hoc nomẽ res, dicit mediũ inter nomen, quod dicit pure formã naturæ, & nomen quod dicit formam intentionis: ideo non tm̃. eſſentiæ conuenit; ſed ẽt perſonis: & ideo tres res, dicimus tres perſonas, non ſic tres eſſentias: & huic ſignificationi alludit ipſum nomen. Res. n. dicitur a reor reris; quod dicit actũ. a parte aiæ: & alio modo res uenit ab hoc, qđ eſt ratus, quod dicit ſtabilitatẽ a parte naturæ, & ſic res dicit ſtabilitatem, ſiue ratitudinem ex parte entitatis, & ſic patent obiecta: quia uno mõ eſt nomẽ naturæ, alio modo eſt nomẽ rationis.

Non eſt prorſus aliquis in Trinitate gradus, &c.] Videtur hic Hieron. dicere contra illud, quod dicit Aug. 9. Confeſſ. Pater, & filius non differunt ſubſtãtia; ſed cauſa, & gradu. Item, in diuinis eſt ſub: igiẽ ibi ẽ ſub, ſed [ſub] dicitur relatiue ad ſuperius: igiẽ ibi ẽ ſub. & ſuper: ergo inferius, & ſuperius, igiẽ gradus. Itẽ, ubicunque eſt auctoritas, & ſubauctoritas, ibi eſt gradus: ſed hæc eſt in patre, & filio: ergo &cæt. Reſp. Dicendum ſicut dicit Gloſa. Exo. 20. Non aſcẽdas per gradus ad altare, &c. Per gradus aſcendit ad altare, qui dicit patrem maiorẽ filio, & filium. ſ. ſ. ſicut Arrius dixit. Vnde cũ gradus de ratione ſui nominis tollat perſonarum æqualitatẽ, ideo bene dicit Hiero. quod non eſt prorſus in diuinitate gradus, nihilominus ponitur ordo. Differunt Dub. 4.

ſunt.n.gradus,& ordo,ſicut punctus,& unitas. Nã punctus ẽ ſub ſtãtia poſita: ideo ſolũ eſt in corporalibus. Vnitas uero eſt ſubſtãtia non habens poſitionem,ideo eſt in ſpũalibus.Sic gradus dicit ſuperpoſitionem, uel loci,uel dignitatis.Ordo uero dicit habitudinem ad principium ſine poſitione.Ad illud igitur quod dicit Augu.Dicendum, ꝙ improprie loquitur in utroq; uerbo,& cauſa ſumitur ibi pro principio,gradũs uero ſumitur pro ordine. Ad illud quod obř de ſub. Dicendũ ꝙ ſub,in diuinis nõ dicit ſubauctoritatem, ſed ſolum habitudinem ſᵐ rationem intelligendi. Ad illud quod obř de auctoritate,dicendũ ꝙ uerũ eſt ſᵐ ꝙ auctoritas ſonat in rõnem dñi qđ ponit gradum: ſed ſic non eſt in diuinis; ſed ſolum prout ſonat ĩ rationem principii,& hoc ponit ordinem in cognoſcendo.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An nomen perſona ſecundum ſubſtantiam,uel ſecundum relationem dicatur in diuinis?

AD intelligentiã huius partis duo principaliter q̃runt. Primo q̃rit̃ de quidditate huius nois perſona.Secundo q̃ritur de communitate eiuſdem. Quantũ ad primum duo queruntur. Primo de perſona ſᵐ rem quid ſit.Scđo qđ ſit ſᵐ diſiinitionẽ.

QVOD perſona dicat̃ ſᵐ ſubſtãtiam,uř ex uerbis Aug.in 7.de Trin. Idem eſt DEO eſſe, & perſonam eſſe. Et iterum, cum dicimus perſonam patris,non aliud dicimus,quàm ſubſtantiam patris: ergo perſona dicitur ſᵐ ſubſtantiam. ITEM. Anſ.in fine Monolog.quot ſunt perſonę,tot ſunt ſubſtantiæ,igit̃ nomen perſonæ dicitur ſecundum ſubſtantiam. ITEM. Hugo de S.Victore in Lib.de Sacramẽtis, Vnũ ſolũ nomen eſt ſubſtãtiale, qđ de ſingulis dř ſingulariter. In ſumma tamen non dicitur ſingulariter; ſed pluraliter pronunciatur, ut perſona,igitur hoc nomen perſona ẽ nomen ſubſtantiale. ITEM. Boetius in Lib.de duabus naturis, & una perſona Chriſti, perſonam diffiniens dicit: ꝙ eſt rationalis naturę ſubſtantia indiuidua:ſed ſi ſubſtantia prædicatur in recto, & non per accidens:ſed ſecundũ ſe; tunc ergo perſona dicit ſubſtantiã ſᵐ oẽs Doctores. ITEM. Hoc ipſum uidetur rõne, & hoc per diffinitionẽ. Boetius enim uenãdo diffinitionem perſonæ dicit,ꝙ aut eſt ſubſtantia, aut accidens: & dicit,ꝙ non eſt accidens:ergo ſubſtantia.Si ergo perſona in his inferioribus dicit ſubſtantiam, & quid per ſe exiſtens,ergo & in DEO. ITEM. Hoc ipſum uidetur per eius abſolutionem, quoniam omne nomen quod dř ad ſe,dicit ſubſtantiam in diuinis:quia tale non ſᵐ relationem dicitur; ſed hoc nomen perſona eſt huiuſmodi, ut patet. Et Auguſtin.dicit 7.de Trini. Ad ſe quippe dř perſona, ut bonus,magnus,&c. ITEM. Hoc ẽt uidetur per eccleſiæ reſpõſionem:quia omne nomen,ꝙ conuenienter reſpondetur ad interrogationem factam per quid,indicat ſubſtantiã: quia quid quęrit ſubſtantiam:ſed hoc nomen, perſona,ab eccleſia hæreticis reſponſum

Lib. 7. de Tri. c. 4. & seq. ſponſum eſt, quærentibus quid tres, ſicut dicit Auguſt.& Magiſter, ergo indicat ſubſtantiam.

Item Hoc ipſum uidetur relationis abſtractione. Intelligamus,quòd nulla relatio ſit in diuinis:& ꝙ in una ſola hypoſtaſi ſit natura diuina,ſicut intelligũt Gentiles: tunc contingit, quod adhuc eſt intelligere naturã intellectualem, & habentem illã: ergo & perſonam, & naturam: igitur ſi circunſcripta omni relatione ſaluus eſt intellectus perſonæ:perſona non dicitur ſecundum relationem, & dicitur ſm relationem,uel ſm ſubſtantiã:ergo dicitur ſecundum ſubſtantiã.

Contra.Boetius in Lib.de Trinitate,in fine. Si perſonæ diuiſę ſunt,neceſſe eſt uocabulũ, quod ex partibus trahit originem,ad ſubſtantiam non pertinere.Si ergo quæ trahunt originem à partibus,non pertinent ad ſubſtantiam:multfortius nec nomen perſonæ. Vnde Richardus de Sancto Victore dicit, ꝙ perſona idem eſt, quod ꝑ ſe exiſtens, iuxta quendam ſingularis exiſtentiæ modum naturæ rationalis: ſed ſinguiaris modus exiſtentiæ eſt relatio in diuinis,&c. *Lib. 4. deTrin. cap.23*

Item.Ratione uidetur:quia oẽ nomen quod recipit multitudinem,uel plurificationem, pertinet ad relationem:quia ſecundũ omnes ſubſtantia remanet indiuiſa:Et Boetius dicit, quòd ſubſtantia continet unitatem: relatio multiplicat Trinitatem.ſi ergo nomen perſonæ eſt multiplicabile,patet quod dicitur ſecundum relationem *Loco al leg.* Item. Omne nomen de ſe importans diſtinctionem dicitur ſecundum relationem,ſed nomen perſonę importat diſtinctionem:quia perſona eſt hypoſtaſis proprietate diſtincta.Et Boetius dicit,ꝙ eſt in diuidua,& indiuiduatio non eſt aliud,quàm diſtinctio: ergo &c.

Resolvtio.

Secundum utrunque: principaliùs tamen ſecundum ſubſtantiam, quàm ſecundum relationem.

Resp. Dicendum, quòd aliqui uoluerũt ſoluere diſtinguendo ſignificationẽ pſonæ ſm diuerſitatẽ numeri,ut in ſingulari diceret ſm ſubſtantiã, in plurali ſm relationem. Sed hæc ſolutio nõ ualet:quia dicitur in ſingulari, alia perſona patris, alia filii, qđ dici non poſſet ſi eſſet terminus ſubſtantialis,cũ non ſit alia perſona ſubſtantia patris, alia filii. Alii uoluerunt per diſtinctionem ſignificationis ſoluere ſecũdum diuerſa tẽpora, uidelicet, ꝙ ante reſponſionem eccleſiæ diceretur ſubſtantialiter, & ſecundum ſubſtantiam: poſt reſponſionem,diceretur ſecundum relationem.Sed hæc ſolutio nõ ualet nec in ſe,nec ad propoſitum. In ſe non ualet:quia eccleſia aliqua ratione reſpondet magis illud nomen,quàm aliud ſubſtantiale,& tunc non impoſuit ſignificationem:ergo reſponſio eccleſiæ nihil facit ad mutationẽ ſignificationis. Ad propoſitũ non ualet: quia ſecundum ſignificationem quam habet poſt reſponſionem eccleſiæ, loquuntur Doctores, & currunt rationes ad utranque partem. Et propterea eſt intelligendum, ꝙ perſona dicitur rationalis naturæ ſuppoſitum proprietate diſtinctum,ſecundum omnes,qui intelligunt

telligunt eius ſignificationẽ ſpecialem: ſed ſuppoſitum rationalis naturę conſtat eſſe ſubſtantiam, proprietatem diſtinguentem cõſtat eſſe relationem: ergo cum perſona utrunque importet, ſcilicet ſuppoſitum, & proprietatem, neceſſe eſt dici ſecundum ſubſtantiam, & ſecundum relationem. Et cum dicatur ſecundum ſubſtantiam, & ſecundum relationem, principalius dicitur ſecundum ſubſtantiã quãtum eſt de generali, & primo nominis intellectu. Perſona enim dicit ſuppoſitum certum ſubſtãtiæ, ſiue in Deo, ſiue in creaturis. Et huic conſonat modus dicendi a parte nominis. Sed quantum eſt de ſpeciali, & ultimo nominis intellectu: quia dicit ſuppoſitum diſtinctum proprietate, quę eſt relatio: dicitur in Deo ſecũdum relationem. Et hinc eſt, ꝙ Sancti, & Doctores dicunt nomen perſonæ ſecundum ſubſtantiam dici, licet etiam ſecundum relationem dicatur. Sed obiiciet aliquis cum iſti modi, dici ſecũdum ſubſtantiam, & dici ſecundum relationem, diuidãt nomẽ diuinum, ut uidetur ex oppoſito, aut non potuerunt inueniri in eodem, aut illud nomen implicat in ſe oppoſita. Et propterea intelligendum, ſicut dicit Richard. de S. Vict. dici ſm ſubſtãtiã, eſt dupliciter. Aut ind cãdo ſubſtantiã ſm naturam cõem, & ſic dr hõ ſm ſubam. Aut indicãdo ſubam, ut ſuppoſitũ certũ, ut quidam homo. Primo modo eſt dicere quid, ſecundo modo eſt dicere aliquid. Dico ergo, ꝙ nomen eſſentiæ, uel ſubſtantiæ dicitur ſecundum ſubſtantiam: quia indicat naturam communem: ſed perſona dicitur ſecundum ſubſtantiam: quia indicat ſuppoſitum certũ, & diſtinctũ. Natura autem communis non multiplicatur, nec refertur, & iõ quod dicit ſubſtantiam ſecundũ naturam cõem, ita dicitur ad ſe, ꝙ nullo modo poteſt dici ſecundum relationem, & hoc quidẽ modo diuidit ex oppoſito. Suppoſitum autem, ſiue hypoſtaſis, natum eſt plurificari, & ad aliud comparari, & ita referri. Et qđ ſic dicitur ſecundum ſubſtantiã, nihil ĩpedit rõne relationis ſuperadditæ dici ſm relationẽ, & hoc uult dicere Richard. de S. Vict.

Patet ergo reſpõſio ad obiecta ſecundũ utranque partem. Concedendum eſt enim nomen perſonæ ſecundum ſubſtantiam dici, ut explicatum eſt, ſicut dicũt ſancti, & rationes probant. Ita enim intelligunt dici ſecundum ſubſtantiam. Concedendum eſt nihilominus dici ſecundum relationem, licet non ita principaliter, ſicut probant rationes ſequentes, quoniã multitudo relationũ plurificat ipſam perſonã.

AD ILLVD tamẽ, quod obiicitur, ꝙ reſpondetur ad interrogationem factam per quid, & ex hoc põt cõcludi, ꝙ non tñ dicit ſubam, ut ſuppoſitũ: ſed ẽt, ut naturã cõem. Dicendũ, ꝙ qđ aliqñ q̃rit eſſentiã ſuppoſito qđ eſt qđ ꝑ nomẽ dr, ut qđ ẽ hõ, & qđ rñdet ad hanc qõnẽ indicat ſubam purc, & eſſentiã, & qñ ẽ q̃ſtio de ſuba. Aliqñ ſuppoſita uoce indeterminate q̃rit qđ ꝑ nomẽ dr, ſicut ſi dicat Brunellus currit, & q̃raẽ qđ Brunellus, utrũ.ſ.hõ, uel aſinus. aliqñ ſuppoſita q̃dditate,

 & ſi-

& ſignificatione,q̃rit de eo reſpectu cuius dr̃ nomẽ depẽdens, ut ſi dicat̃ albi currũt: & ſi q̃rat̃ qd albi? põt rñdere hoĩes, uel aſini, & hoc mõ q̃ſierunt heretici qd tres: qa beatus Io. dicit in canonica. 5. Tres ſunt q teſtimonium dant, &c. q̃ſierunt qd tres cũ ſit adiectiuũ, ſiue ſubſtãtiuo, & tũc magis q̃rit ſuppoſitũ, q̃ eſſentiã: & ideo ſuppoſitũ eſt reſponſum, & ſic ꝑ hoc nomẽ ꝑſona. Vñ. f. ſ. ſuggerẽte) ꝑ optime, & nobiliter, & catholice (ſicut dicit Richardus) rñdet eccleſia: & ualde bene, & inſtinctu ſ. ſ. ſicut dicit Ricardus, magis rñdet hoc nomẽ, q̃ aliud. Sed tunc poſſet q̃ri, quare hæreticus nõ q̃ſiuit ꝑ hoc terrogatiuũ, Qui, uŕ ꝙ debuiſſet. Si. n. q̃rebat de ſuppoſito; & [q] q̃rit de ſuppoſito, debuit quęrere, q tres. Et ad hoc ẽ rñſio, qđ, q, q̃rit de ſuppoſito certo, ſiue reali, & de illo nõ q̃rebãt: qa ĩ eadẽ auctoritate ſubdit̃, pr̃, uerbũ, & ſ. ſ. ſed q̃rebãt de ſuppoſito reſpectu cuius hoc qđ ẽ, tres, ſignificat in adiacẽtia: & iõ magis q̃ſierũt qd tres, q̃ q tres. Si. n. oportet unico noĩe rñdere, & ipſi hoc q̃rebant. AD ultimũ argñ ꝙ nõ recte ꝓcedat, patebit melius ĩfra ĩ rñſio. Tñ põt dici, ꝙ etſi intellectus ꝑſonæ poſſit abſtrahi ab hac proprietate determinate: tñ de ſuo gñali intellectu, claudit intellectũ ꝓprietatis: & qa ĩ diuinis ꝓprietas ẽ relatio: iõ de gñali intellectu claudit relatione. Vñ ſicut hæc ꝑſona ĩ diuinis, q̃ eſt pr̃, nõ põt abſtrahi a paternitate, q̃ ẽ relatio pſonalis ſalua pſonalitate, ſic nec ꝑſona a relationis intellectu ĩ ſpãli, & ſic patet ꝙ nõ ſequtur ꝙ dicatur ẽm ſubſtantiam.

Diſ. ſeq. q. 2.

QVAESTIO. II.

Perſona quid ſecundũ diffinitionem?

DE hoc noĩe ꝑſona qd ſit ẽm diffinitionẽ. & diffinit eam Boet. ſic. Perſona eſt rõnalis naturę indiuidua ſuba. Sed ꝙ iſta diffinitio ſit cõueniens diuinæ ꝑſonę, oñditur ꝑ intẽtionẽ auctoris: qa Boet. intẽdit agere de ꝑſona Xp̃i: cõſtat aũt perſonam Xp̃i eſſe increatã: ergo intẽdit aſſignare rõnem ꝑſonæ diuinæ, ſiue increatæ. ITEM. Quòd hęc ſit rõ in diuinis, uŕ. Nam in DEO conſtat ponendũ eſſe ſuppoſitũ incõicabile: & hoc ſuppoſitũ eſt ſuba diuina, & hoc ẽt ẽ rõnalis naturæ, & nõ cõuenit ei, niſi de quo dicitur perſona: igitur eſt eius ratio, ut uidetur.

CONTRA. Oĩs diffinitio dicit aggregationẽ: cũ cõſtet ex pluribus, alioqn eſſet ibi nugatio. In ſimplici aũt nulla ẽ aggregatio. igit̃ nullũ ſimplex ẽ diffinibile; ſed ꝑſona ĩ diuinis eſt oĩno ſimplex: ergo, &c. SI DICAS ẽm ꝙ aliq, ꝙ quãuis ſit ſimplex ẽm rẽ, tñ nõ eſt ſimplex ẽm rõnem. Cõtra. Aut illi rõni rñdet aliqd in re, aut nihil. Si aliqd ergo aliqua cõpoſitio eſt in re. Si nihil: ergo rõ oĩno uana eſt; ſed ꝑ rõnem uanã non ẽ aliqd diffiniendũ: ergo &c. ITEM Rõne ſuarum partium non uŕ conuenire diuinæ perſonæ. Nam rationale eſt diã aĩalis: ergo cui non conuenit eſſe animal, non conuenit natura rõnalis. Sed aĩal non conuenit DEO, cũ ſit ſpecies corporis: ergo nec hoc qđ eſt rõnale. ITEM. Vŕ ꝙ ſubſtantia non dicat̃ in recto de perſona: qa multiplicato diffinito, neceſſe eſt multiplicare diffinitionem, & partes diffinitionis

nis: ergo ſi perſona eſt ſuba: cũ ſint plures ꝑſonæ: igiť plures ſubſtātiæ. Si tv dicas, ꝙ ſuba ſtat ibi pro hypoſtaſi Contra. hypoſtaſis dř ſuba indiuidua, ſicut dicit Boe. ergo ſicut eſt nugatio ſi diceretur hõ rationalis, ſic & in prædicta notificatione. Quæriť ergo utrũ hoc nomē [ſuba] ſtet ꝑ cõi, uel pro hypoſtaſi. Item. Videť eſſe non conuertibilis. Nā aīa hoīs eſt naturę rõnalis ſubſtantia indiuidua: ergo &c. Vltimo quęritur cũ diuerſę ſint diffinitiones, ſiue aſſignentur de perſona, quomodo differant.

Resolvtio.

Perſona (teſte D. Seuerino Boeth.) eſt rationalis natura indiuidua ſubſtantia.

Resp. Dicendum, ꝙ ſicut patet ex intentione auctoris, hæc diffinitio conuenit, & aſſignatur diuinæ perſonæ.

Ad illvd uero, quod obiicitur, quòd ſimplex non eſt diffinibile, dicunt aliqui, quòd dupliciter eſt aliquid diffinibile. Vno modò in recto & per differentiam dicentem poſitionem, ut cũ dicitur homo eſt animal rationale mortale, & hoc mõ uerũ eſt, ꝙ diffinitio dicit aggregationē, & compoſitionē, & hoc mõ ſolũ aggregatũ eſt diffinibile. Alio mõ contingit aliqđ diffinire ī obliquo, & per dřiam dicentē priuationē, ut cum dř ſimitas eſt curuitas naſi: & tunc nõ ſignificať ſuba rei aggregari ex diuerſis, qm̃ qđ poniť in obliquo nõ intrat eſſentiā de neceſſitate. Vlterius, dřia priuans non ponit a ſquā cõpoſitionem, ſiue appoſitionē, & talis eſt dicta rõ. Nam hoc qđ eſt, rõnalis, cadit in obliquo, & hæc differētiæ indiuidua non ponit: ſed priuat. Sed hæc reſponſio non poteſt ſtare. Primum quidem quia quod diffinitur per obliquum, aut diffinitur ſicut accidens per ſubſtantiam, aut ſicut per rem eiuſdem generis: ſed ſiue ſic, ſiue ſic, eſt ibi additio. Nam diffinitiones accidentium, (ſicut dicit Philoſophus) ſunt ex additamento. Similiter ſi per rem eiuſdem generis: tunc ergo intrat eſſentiā, & non dicit totam, cum ſit pars diffinitionis: ergo neceſſe eſt illud quod apponitur, aliquid addere ſecũdum rem: & ita ſiue in recto, ſiue in obliquo neceſſe eſt dicere aggregationem. Et propterea dicendum aliter, ꝙ hæc ratio intellecta de perſona creata, eſt notificatio dicens aggregationem. In Deo autem non dicit aggregationem ſecundum rem, ſed ſecundum intelligendi rationem: quę tamen non eſt uana, eo quod omnia quæ dicuntur in ratione perſonę, inueniuntur in deo, licet non per diuerſitatem: & hoc quidem poteſt intelligi ſic. In creaturis ſpecificatio per additionem complētem, eſt indiuiduatio per additionem; ſiue appoſitionem contrahentem. Et ideo cum dicitur ſubſtantia indiuidua, indiuiduum realiter addit ſupra ſubſtantiam, unde & ſubſtantia indiuidua ſupra naturam, & ideo neceſſe eſt eſſe compoſitam perſonam in creatura. Sed indiuiduatio, uel diſtinctio eſt in deo per ſolam originem. Et quia perſona oritur ſeipſa, ideo nulla eſt ibi additio, ſed pluraficatio, & per plurificationem

Ex 7. metap.

nem diſtinctio,& indiuiduatio, & ideo nec indiuidua addit ſupra ſubſtantiam,néc ſubſtantia ſupra naturam: ideo uere dicitur,& uera eſt ratio intelligẽdi: & notificatio iſta conuenit perſonæ diuinæ, nec ſignificatur in ea aliqua compoſitio: unde tenet rationem cuiuſdam notificationis,& cadit a ratione diffinitionis:quia nec Deus, nec diuina perſona eſt diffinibilis, & tamen cognoſcibilis,& notificabilis. AD ILLVD, quod obiicitur de differentiis poſitis,ſiue de mẽbris. Dicendum quod rationale dicitur uno modo, quod habet potentiam diſcernendi bonum a malo,uerum a falſo,& ſic : eo, & creaturæ conuenit. Alio modo quod habet potentiam diſcernendi per inquiſitionem,& collationẽ & diſcurſum, & hoc eſt proprium animę coniunctę carni,& ſic differentia talis. Primo modo ponitur in diffinitione, ſed ſecundo modo obiicit. AD ILLVD,quod obiicitur, ſubſtantia indiuidua dicitur in recto. Dicendum,quòd numeratur,ſicut perſona:quia(ſicut dicit Anſelmus) plures ſubſtantię ſunt indiuiduę,ſicut plures perſonę. AD ILLVD, quod quęrit, utrũ hoc nomen Subſtantia ſtet pro communi,aut pro hypoſtaſi: cõſueuit dupliciter reſponderi. Primo modo,quòd ſubſtantia ſtet pro communi. Et ſi tu obiicis, quòd illa non indiuiduatur: Dicunt,quòd differentia adueniẽs reſpicit ſubſtantiam ratione ſuppoſiti,& non ratione formæ, ut patet cum dicitur, indiuiduum animal. Hęc autem reſponſio non uidetur conueniens: quia hoc nomen ſubſtantia ſecundũ quòd ſtat pro communi,nõ ſupponit perſonam. Vnde hæc eſt falſa, eſſentia generat, ſimiliter hæc, ſubſtantia generat. Secundo modo dicitur, quòd ibi,ſubſtantia,tantum ualet, quantum hypoſtaſis,nec eſt nugatio. Nam indiuiduatio attenditur in perſona quantum ad triplicem incommunicatem,ſcilicet per prædicationem,& hæc conuenit hypoſtaſi. Et per compoſitionem: quia nõ eſt alteri componibilis. Et per unionem; prout aliquid unitur digniori. Et ita differentia indiuidua dicit iſtas duas incommunicates : unde patet, ꝙ non eſt ibi nugatio ; patet etiã quia diffinitio eſt conuertibilis. Per iſtam duplicem incommunitatem excluditur anima hominis, quæ eſt alteri componibilis,& humana natura in Chriſto,quę eſt unita digniori. Sed tamen illud licet rationabiliter ſit dictum:adhuc reſtat quæſtio de hypoſtaſi:quia hypoſtaſis eſt ſubſtantia indiuidua. Quæritur ſimiliter quomodo ibi accipiatur ſubſtantia: & non poteſt accipi nec pro communi, nec pro hypoſtaſi. Et propter hoc dicitur tertio, quòd hoc nomen ſubſtãtia ſtat ibi ſecundum quod hoc nomen ſubſtantia diuiditur in primam,& ſecundam, & ita in quadam communitate ad ſubſtantiam uniuerſalem, & particularem:& illud colligũt ex uerbis Boetii quando uenatur diffinitionem perſonæ per prædictã diuiſionem ſubſtantiæ,ut ibi patet. Vnde hoc nomẽ [indiuidua] coarctat illam indifferentiam illius nominis,ſubſtantia, ut ſtet

pro ſubſtantia prima, & ſic non eſt ibi nugatio, nec ſubſtantiæ cõmunis indiuiduatio. AD ILLVD, quod ultimo quæritur de aſſignatione diffinitionum. Dicendum, quod perſona diffinitur a Boet. Perſona eſt rationalis naturæ indiuidua ſubſtantia. Rich. ſic. Perſona eſt intellectualis naturæ incommunicabilis exiſtentia. Diffinitur etiam alio modo ſic Perſona eſt exiſtẽs per ſe iuxta ſingularem quendã rationalis exiſtentiæ modum. A Magiſtr. diffinitur ſic. Perſona eſt hypoſtaſis diſtincta proprietate ad noſcibilitatem pertinente. Et notanda eſt differentia harum diffinitionũ: quia Boetius & Magiſtri diffiniunt perſonam, ſecũdum quod communiter dicitur in Deo, & in creaturis: ſed Boetius magis conſiderat rationem rei: Magiſtri uerò addunt rationem tranſlationis. Diffinitiones uerò Richar. ſunt perſonæ, prout eſt in diuinis præcipue: ſed una eſt propria aſſignatio: alia uero diffinitionis Boetii expoſitio, ſiue correctio. Poſſet tamen dici, quod omnes idẽ dicunt: differunt tamen ſecundum modum dicendi: quia diffinitio Boetii fuit data, & uidebatur in proprietatem ſonare, ideo poſuit. Richar. aliã magis p̱ propria uerba, & ſic uſq; ad quartã.

Lib. de duabus naturis & una perſona chriſti. Richar. Lib. 4. de Tri. cap. 23

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An nomen hoc Perſona, uerè diuinis perſonis commune ſit.

SEcundo quęritur de ſecũdo articulo ſ. de cõmunitate huius nominis, perſona. Et circa hoc quæruntur duo. Primo quæritur, utrum hoc nomen p̱ſona ſit uere cõe perſonis increatis. Secundo, utrũ ſit cõe uniuocũ perſonis creatis, & increatis.

QVOD hoc nomẽ perſona ſit uere commune perſonis increatis, oſtenditur per Augu. 7. de Trini. Ideo (inquit) dicuntur tres perſonæ: quia commune eſt eis, quod eſt perſona: ſed cõſtat, quod ad plurificationem nõ ſufficit communitas nominis ſolũ: ergo uere eſt cõe ſecundum rẽ. ITEM. Hoc ipſum uidetur ratione: quia omne nomen, quod recipit ſupra ſe nomen diſtributiuũ, eſt uere cõe ad illa in quæ diſtribuitur, ſed tale eſt hoc nomen, perſona: ergo eſt commune ad tres. ITEM Omne quod eſt ſecũdum idem nomen, & ſecundum eãdem rationem dicitur de pluribus, eſt uere cõe ad illa, ſed p̱ſona eſt huiuſmodi: ergo &cæt. ITEM. Cũ dico, pater eſt perſona, hoc nomen [perſona] prędicatur, aut ergo tanquam ens de ratione patris, aut tanquam accidentale. Conſtat, quod non tanquam accidentale: ergo tanquã ens de ratione patris, aut ergo dicit totum quod eſt pater, aut non. Si totum, ſicut ergo pater prædicatur de ſolo patre, ita & perſona, quod falſum eſt: ergo non dicit totum: ergo in plus eſt hoc, quod eſt perſona, quam pater, & in plus, quòd eſt de ratione patris, & ſimiliter de ratione filii: ergo eſt uere commune.

CONTRA. Omne commune ad aliqua, quod numeratur in illis, eſt uere uniuerſale ad illa: maxime ſi non dicitur accidentaliter de illis: hoc patet: quia Aug.

Auguſt. dicebat ſupra Diſtin. 28. quod non ob aliud eſſentia non eſt uniuerſale, niſi quod nõ numeratur in ſingularibus: ſi ergo perſona eſt cõmune ad tres, & ulterius numeratur ſiue plurificatur in illis; ergo eſt uniuerſale: ergo in diuinis eſt ponere uniuerſale, quod eſt contra prædeterminata: & contra Auguſtin. qui uult, quod in diuinis non ſit uniuerſale, nec particulare. ITEM. Nihil eſt commune, quod de ſua ratione, & nomine priuat communitatem: ſed perſona dicit indiuiduum, ſiue incommunicabile de ratione ſui nominis: ergo &c. ITEM. Omne, quod dicitur ſecundum ſubſtantiam, & eſt commune; dicitur ſecundum ſubſtantiam communem: ſed nihil, quod dicitur ſecundum ſubſtantiam communem, plurificatur: ergo perſona non plurificatur. Conſtat autem, quod plurificatur, & tamen dicitur ſecundum ſubſtantiam: ergo non dicit quid commune. ITEM. Si dicit quid commune, aut nominis tantum, aut nominis & rationis tantum, aut nominis, & rationis, & rei, Si tantum nominis: ergo eſt æquiuocatio: ergo non eſt commune. Si tantum nominis, & rationis, ita quod nihil eſt commune in re: ergo eſt unitas ſolum. Si uero nominis, & rationis, & rei: ſed communitas realis (ut uult Damaſcen.) non eſt niſi cõmunitas ſubſtantiæ, & naturæ, & hæc nullo modo plurificatur: ergo hoc nomẽ [perſona] nullo modo poteſt eſſe commune.

RESOLVTIO.

Verè quidem: at non quamcunque communitatẽ dicit, ſed priuationis, & proportionis.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notãdum, quod perſona abſque dubio eſt communis tribus, & eſſentia communis: ſed tamen alius modus communitatis eſt in eſſentia, & perſona: & huius ſignum eſt, quod plurificatur perſona, non eſſentia: differentia autem communitatum differenter accipitur a diuerſis. Quidam enim dicunt, quod dupliciter contingit aliquid eſſe commune. ſ. ſecundũ poſitionem, & ſecundum priuationem. Secundum poſitionem dicunt animal eſſe commune ad hominem, & aſinum. Secũdum priuationem uerò, ut non animal eſt cõe ad lapidem, & ad lignum: & dicunt, quod communitas ſecundum poſitionem, eſt in natura, & eſſentia, & in nomine hoc ſignificante. Communitas uero ſecundum priuationem eſt in perſona, quia dicitur perſona quaſi incommunicabilis, id eſt ſecundum priuationem communitatis. Alii dicũt, quod duplex eſt communitas. Quædam ſecundum unitatem naturæ abſolutę. Quædam ſecũdum ſimilitudinem habitudinis comparatæ. Communitas ſecundum unitatem naturæ abſolutę, eſt humanitas reſpectu Petri, & Pauli: quia una natura uniuerſalis reperitur in utriſque. Communitas uero ſecundum ſimilitudinem habitudinis relatæ, eſt illa, quæ attenditur in conſimili operatione, ſicut modus regendi communis eſt nautæ ad regẽdum

dum nauem, & doctoris ad regẽdas ſcholas: quia uterque nõ dẽt eſſe ſorte; ſed arte peritus. Et primus quidem modus attenditur in eſſentia. Secundus uero attenditur in perſona. Nam perſona dicitur quaſi proprietate diſtincta, & ita dicit habitudinem ad proprietatem, quæ conſimilis eſt in qualibet perſonarum. Non enim dicit quantũ eſt de ſe unã formã naturalẽ, niſi in obliquo: ſed ſubſtantia ſiue eſſentia dicit formam, & naturam abſolutam in qua communicant. ALII DICVNT tertio modo, quod duplex eſt communitas, rei ſcilicet, & rationis. Rei, ſicut uniuerſale ad ſingularia. Rationis uero ſicut aliqua intentio accepta ab anima ſecundum conſimilem modum accipiendi: & ſic hoc nomen [indiuiduum] eſt commune ſecundum rationem ad Petrum, & ad Paulum. Primo modo dicũt eſſentiam eſſe communem. Secundo modo dicunt eſſe communẽ perſonam. Quia hoc dicit perſona in diuinis, quod indiuiduum in creaturis. Omnes autem iſti modi dicendi ſi diligentius attẽdamus, conuenieñtes ſunt, & ſumpti ſunt ex ſignificatione huius nominis, qđ eſt, perſona, ſiue ex diſtinctione. Perſona enim dicit incõicabile ſecundum rationẽ, & hoc dicit priuationem communitatis. Perſona ulterius; quia incommunicabilitatem habet ratione eius, quod ſubeſt proprietati diſtinguenti, dicit habitudinem ad proprietatem, ſicut per nomen hypoſtaſis. Rurſus ex his habetur, quod perſona ponit circa ſuppoſitum, de quo dicitur, intentionem ſubiiciendi & non prædicandi de pluribus, & ita patet, quod ratione ſui nõis importat habitudinis priuationem, & intentionem rationis. Et quia cõitas eius accipitur ſm rationem nominis, ideo importat cõitatem ſecundum priuationẽ, & proportionem, ſiue analogiã, & rationẽ. Tamen inter oẽs hos modos medius magis accedit ad naturã rei: qa reuera priuatio illa ĩ perſona magis eſt poſitio quã priuatio: rurſus nõis intentio fundamentũ, & radicẽ habet in re. Concedendę ergo ſunt rationes, quod perſona dicit commune in diuinis.

AD ILLVD, qđ obiicitur, qđ plurificatur, iam patet reſpõſio: quia uniuerſale dicit communitatem ſecundum poſitionem, & ſecundum unitatem naturæ, & ſecundum rem, non ſolum ſecundum rationem: & quoniã perſona hoc modo non importat communitatem, ideo non eſt uniuerſale. Nihilominus tamen ratio non ualet: quia uniuerſale plurificatur, & uere numeratur propter uerã additionẽ, propter quam cõtrahitur ad indiuiduum: & hic perſona non addit ſupra perſonã quoniam ut (prędictum eſt) non eſt diſtinctio in diuinis per additionem; ſed per originem: ideo perſona nec uere numeratur, nec trahitur in partem illo modo, quo uniuerſale. AD ILLVD, quod obiicit, quod priuat communitatem. Dicendum, quod illud, quod priuat communitatem, non eſt commune ſecundum illam communitatem, quã priuat; ſed pſona priuat communitatem rei; ſed nõ communitatem rõnis, & ſecun-

ſecundum illam non eſt communis, ſed ſecundum communitatem rationis. AD ILLVD, quod obiicitur, quod eſt cõmune, & dicitur ſecundum ſubſtantiam communem. Dicendum, quod hic eſt accidens, ſicut hic eſt albus & iſte eſt monachus: ergo eſt albus monachus: ergo aliam rationẽ denominandi importat iſte terminus[albus]i premiſſa, & in concluſione. Sic recte dicendum de hoc termino, commune: quia primo ſecundũ habitudinem, ſecundo ſecundũ naturæ unitatem accipitur.

QVOD quæritur, aut eſt communitas rei, aut nominis, aut ratio nis. Dicendum, quod omnibus his modis: ſed communitas realis duplex eſt, ſicut uiſum eſt. ſ. ſecundum naturæ unitatem, & ſecundum ſimilem habitudinẽ, & primo modo loquitur Damaſcenus: & ideo patent cætera.

QVAESTIO II.

An Perſona uniuocè dicatur de creatis & increatis perſonis?

VTRVM hoc nomen Perſona ſit commune uniuocũ creatis, & increatis perſonis. Quod ſic, uidetur: quia eadem eſt ratio, & idem nomen perſonæ ſecundum quod dicitur de his, & de illis. ITEM. Hoc uidetur: quia communitas perſonæ eſt communitas conſimilis habitudinis: ſed conſimilis habitudo quæ reperitur in Deo, reperitur & in creatura. Quia ſicut pater eſt ſuppoſitum diuinæ naturę, ita Petrus humanę: ergo &c. ITEM. Complementum rationis perſonę conſiſtit in cõmunicabilitate, ſed incommunicabilitas communis eſt perſonis diuinis, & creaturis, ergo &c.

CONTRA. Deus, & creaturę ſummè diſtant: ergo nihil habent commune: ergo nihil uniuocum. ITEM. Perſona eſt ſubſtantia, ergo quę uniuocantur in perſona, uniuocantur in ſubſtantia. Sed creator, & creatura non uniuocantur in ſubſtantia: quia tunc Deus eſſet in genere: ergo nec in perſona ITEM. Quę uniuocantur in aliquo, ęqualiter ſunt in illo, ſed nihil participat ęqualiter creatura cũ Deo: ergo hoc ipſum, quod eſt perſona dicitur uniuoce de Deo, & creatura. ITEM. Quęritur ergo, de quo per prius dicatur perſona? Et uidetur, quod per prius perſona dicatur de creatura: quia inde tranſlatum eſt ad diuina. Contra. Natura intellectualis, & ſubſtantia, & diſtinctio eſt in Deo per prius, quàm in creaturis, & nõ ſunt plura de ratione perſon, ergo &c.

RESOLVTIO.

Neutiquam uniuocè, ſed analogicè.

RESP. Dicẽdum, quod hoc nomen[perſona]ſicut prius uiſum eſt, non dicit niſi communitatẽ habitudinis, ſuper quàm fundatur communitas rationis. Quoniam ergo conſimilis habitudo reperitur in perſonis creatis, & increatis: hinc eſt, quod hoc nomen Perſona non dicitur ęquiuoce, ſed analogice. Sed attendẽdum, quod communitas habitudinis põt eſſe per reſpectum ad res eiuſdem generis, & tunc eſt uniuocatio, & analogia ſecundũ ęqualitatem, ut Petrus eſt indiuiduum, & Paulus: & ęqualiter conuenit eis ratio indiuidui. Poteſt

Q̃o. immediatè præcedẽti.

teſt etiam eſſe per comparationẽ diuerſorum generum ut Petrus, & albedo Petri, in hoc, quod eſt eſſe indiuiduum uniuntur: & ꝑ prius conuenit ratio indiuidui Petro, quàm eius albedini. Sic dicendum, quod hoc nomẽ Perſona, dictum de perſonis diuinis dicitur ſecundum comparationem rerũ eiuſdem naturę: ideo analogice, & ęqualiter: & ideo quodammodo uniuoce: ſimiliter cum dicitur de perſonis creatis. Cum autem dicitur de perſonis creatis, & increatis, dicitur per comparationem rerum diuerſarum naturarum, & ideo per prius & per poſterius. Et ſic Perſona, prius dicitur de perſonis creatis ſecundum nomẽ: ſed ſecundum rem nominis ꝑ prius dicitur de perſonis increatis. Et quod quęritur utrum perſona ſit cõis perſonis creatis & increatis. Dicendum, quod ſi dicatur commune uniuocum, non: & rationes ad hoc concedendę ſunt.

Quod ergo obiicitur, q̃ eadem eſt ratio &c. Dicendũ, q̃ non eſt eadem ratio, niſi ſecundum analogiam: quia longe nobilius, & aliter eſt natura intellectualis, & hypoſtaſis, & diſtinctio, & proprieta, in Deo, quam in creaturis. Ad illvd, quod obiicitur, quod eſt habitudo cõ ſimilis. Dicendum, ꝙ non eſt ſimilitudo ęqualitatis: & prętereatalis ſimilitudo non facit uniuocationem, ſed analogiam ſolũ. Ad illvd, quod obiicitur de incommutabilitate. Dicendum quod non eſt pura priuatio, immo importat diſtinctionẽ, & cũ alia rõ diſtinguendi diſtans multum ab illa ſit in Deo, & hoc nõ tantum ſm rem, immo etiã ſecũdum rationem rectam, intellectus non attribuit Deo modum diſtinguendi, qui competit compoſitis, ideo nec ratione uniuocum eſt, ſed ſolum analogum.

DISTINCTIO XXVI.

De his, quę proprie & ęternaliter dicuntur de Deo ſecundum relationem ſiue proprietatem perſonalem, ſecundũ quod ipſis perſonis aſsignantur.

NVNC de proprietatibus perſonarũ, quas frequẽter in hoc tractatu cõmemorauimus, aliquid loqui nos oportet. Sed primũ audiamus quid de hoc nomine, Hypoſtaſis Hiero. dicit: Ait .n. ſub hoc nomine uenenum latere: ſed hoc dicit ſecundũ quod hæretici eo utebãtur ut ſimplices ſeducerẽt, ſcilicet pro perſona & pro eſſentia, ut ſiue diceretur una tantum hypoſtaſis, ſiue tres, minus peritos ad incõueniẽs deducerẽt: cũ non erat hoc nomẽ ita apud catholicos uulgatũ, nec ita eius ſignificatio determinata ut modo. Et ideo Hiero. dicit hoc nomine non utẽdũ fore ſine diſtinctione uel expoſitione, tunc. ſ. quãdo cũ hære

ticis

ticis contendebatur ita ſcribens de fide catholica ad Dama
Tom. 2 *ſum Papam, Ab Arrionorum præſule hypoſtaſion nouellum nomen a me homine Romano exigitur. Interrogamus, quid tres hypoſtaſes arbitrētur, intelligit: tres perſonas ſubſiſtentes, aiunt. Reſpondemus nos ita credere. Non ſufficit eis ſenſus: ipſum nomen efflagitant: quia neſcio quid ueneni in ſyllabis latet, Clamamus, Si quis tres hypoſtaſes, ideſt, tres ſubſiſtentes perſonas non confitetur, anathema ſit. Si quis autem hypoſtaſim vſiam intelligens, nō tribus perſonis unā hypoſtaſim indicit, alienus a Chriſto eſt: qui ſcilicet tres hypoſtaſes dicens, ſub nomine pietatis, tres naturas cōnatur aſſerere. Sufficiat nobis dicere vnam ſubſtantiā, & tres perſonas perfectas æquales: taceamus tres hypoſtaſes, ſi placet. Nomen hoc non bonæ ſuſpicionis eſt, cum in eodē uerbo ſenſus diſſentiunt. Aut ſi rectum putatis, tres hypoſtaſes cū interpretationibus ſuis debere nos dicere, nō negamus. Sed mihi credite, uenenum ſub melle latet. Trāsfigurat. n. ſe angelus*
2. Cor. 11. *Satanæ in angelū lucis. His verbis nō negat utendum eſſe noīe hypoſtaſis: ſed hæreticos eo praue vſos oſtēdit: contra quos cautela opus erat ī diſtinctione ſignificationis: alioquin ſibi cōtradiceret, qui ſupra tres hypoſtaſes confitetur.*

De proprietatibus perſonarum, & de nominibus earum relatiuis.

Iam de proprietatibus perſonarū videamus (quæ ēt notiones ſiue relationes in ſcriptura plerunq; dicūtur) in illa ſancta trinitate: quæ ideo à nobis repetitur, ut cordi noſtro
cap. 1. & 2. *tenacius infigatur. Ait Aug. in Li. de fide ad Petrū. Aliud eſt genuiſſe, quā natū eſſe: aliudq; eſt procedere, quā genuiſſe uel natū eſſe. Vnde manifeſtū eſt, quod alius eſt pater, alius filius, alius S.S. Et eſt propriū ſolius patris, nō quia non eſt natus ipſe; ſed quia unū filiū genuerit: propriumq; ſolius filij, nō quia ipſe nō genuit: ſed quia de patris eſſentia natus eſt, Propriū uero S.S. eſt, non quia nec natus eſt ipſe, nec genuit; ſed quia ſolus de patre filioq; procedit. Ecce breuiter aſſignauit tres proprietates triū perſonarū: quarū una non eſt alia. Hoc. n. ſignificauit cum dixit, Aliud eſt genuiſſe quā natū eſſe, aliudq; procedere. i. alia proprietas ſiue notio eſt*

generatio,

generatio,& alia natiuitas,alia proceſſio, quæ alijs nōibus dicũtur paternitas,filiatio.Has proprietates deſignãt nōīa perſonarum.ſ.pater,filius,& S.S.*quæ relatiua ſunt:& ad ſe inuicem dicuntur:quia notãt relationes,quæ nō ſunt deo accidentales,ſed in ipſis perſonis ab æterno ſunt ĩmutabiliter,ut non mō appellationes ſint relatiuæ, ſed ẽt relationes ſiue notiones in rebus ipſis,ſcilicet in perſonis ſint.*

Quod non omnia, quæ de Deo dicuntur, ſecundum ſubſtantiam.

Quocirca ſciendum eſt , non omne quod dicitur de Deo , dici ſecundum ſubſtantiam, quia quædam dicuntur ſecundum relationem,quæ non eſt accidens,quia non eſt mutabilis.Vnde Auguſt.in 5.Lib.de Trin.ait,Nihil in Deo *ſecundum accidens dicitur,quia nihil ei accidit.Nec tamen omne quod dicitur ſecundum ſubſtantiam de Deo dicitur . In rebus creatis atq; mutabilibus quod non ſecundum ſubſtantiam dicitur,reſtat ut ſecundum accidens dicatur. In Deo aũt nihil quidẽ ſecundũ accidens dicitur,quia nihil in eo mutabile eſt,aut amiſſibile:nec tamẽ omne quoddicitur de deo, ſecundum ſubſtantiam dicitur.Dicitur enim ad aliquid,ſicut pater ad filium, & filius ad patrem, quod non eſt accidens: quia & ille ſemper eſt pater,& ille ſemper eſt filius, & ita ſemper quia ſemper natus eſt filius , non cœpit unquam eſſe filius.Quod ſi aliquando eſſe cœpiſſet, aut aliquãdo deſineret eſſe filius , ſecundum accidens diceretur . Et quia pater non dicitur pater,niſi ex eo quòd eſt ei filius : & filius non dicitur filius, niſi ex eo quòd habet patrem : non ſecundũ ſubſtantiã hæc dicuntur,ſed adinuicem iſta dicuntur:neque tamen ſecundum accidens: quia & quod dicitur pater,& quod dicitur filius, & æternum atque incommutabile eſt eis.Ecce apertè his uerbis oſtenditur,quædam dici,de Deo ſecundum ſubſtantiam,quædam ſecundum relationem,nihil tamen ſecundum accidẽs.Oſtẽditur etiam proprietas patris eſſe, quod habet filium , & proprietas filij , quod habet patrem. Ideoq; cum dixerit æternũ & incōmutabile eſſe quòd pater dicitur,& quod filius dicitur:ita ĩtelligi uoluit.i. proprietas,qua pater eſt pater:et proprietas,* Cap. 4. & 5.

qua filius eſt filius, æterna eſt & incommutabilis: quia & pater ſemper pater, & filius ſemper filius. Vnde & Hilar. proprietates perſonarum aſſignans in 12. Lib. de Trni. ait, Si ſemper patri proprium eſt, quod ſemper eſt pater, neceſſe eſt ſemper filio proprium eſſe, quòd ſemper eſt filius. Vbi enim ſemper pater eſt, ſemper & filius eſt: ergo qui non ſemper pater eſt, non ſemper genuit. Item in eodem, Nato Deo manifeſtum eſt proprium eſſe quod filius eſt.

In medio lib.

Paulo ante medium.

Quare dicatur eſſe proprium unigeniti, quod eſt filius Dei: cum etiam homines ſint filii Dei.

Hic quæritur quomodo dicatur propriũ nato Deo quod eſt Dei filius vel genitus ex Deo: cum etiam homines filij Dei dicantur & fiant ſecundum illud, Filij excelſi omnes. Et ad Moyſen de populo Iſrael dominus ait, Filius meus primogenitus Iſrael. Sed magna eſt diſtantia, Homines enim filij Dei ſunt factura, non natiuitatis proprietate: Deus autem filius originis proprietate filius eſt, & ueritate natiuitatis, non factura uel adoptione & filij quidem ante ſunt, quam filij Dei ſunt; fiunt enim filij, non naſcuntur filij dei. Vnde Hilarius ſolum Deum natum originis proprietate Dei filium oſtendens, inter ipſum & homines filios Dei euidentiſſimè diſtinguit in 12. Lib. de Trin. ita dicens, Vero patri ſolus qui ex eo naſcitur verè filius eſt: & nos quidem filij Dei ſumus, ſed per facturam. Fuimus enim aliquando filij iracundiæ, ſed filij Dei per adoptionem effecti ſumus potius quam naſcimur: & quia oẽ quod fit, antequã fiat non fuit, nos cum filij, nõ fuiſſemus, efficimur. Ante enim filij nõ eramus, ſed per gratiam facti ſumus, non nati neque generati, ſed acquiſiti. Acquiſiuit enim nos Deus ſibi, & per hoc dicitur nos genuiſſe. Genuiſſe enim Deum filios nunquã cum proprietatis ſignificatione cognoſcimus dici. Ex adoptione enim homo factus eſt filius Deis, non ex generatione: neque ei proprietas eſt, ſed nuncupatio: ac per id non vere filius eſt, quia nec propriè natus dicitur, nec ſemper fuit filius. Vnigenitus autem Deus nec fuit aliquando non filius, nec fuit antequam filius, nec quicquam ipſe filius. Atque ita qui ſemper eſt filius, naſcibilitatis proprietate

Pſ. 81.

Exo. 4.

ac

ac ueritate filius eſt eius ſolius qui genuit, & ille tantum qui genuit, pater ipſius eſt: quia ſicut ille filius origine, ita ille pater generatione.

Quod homo dicitur filius trinitatis, & trinitas poteſt dici pater hominum.

Homo vero, qui filius Dei eſt factura, non tãtum patris, ſed filij, & ſpiritus ſancti filius, ideſt, totius trinitatis: & trinitas ipſa pater eius dici poteſt. Vnde Augu. in 5. de Lib. de Trin. dicit, Non poteſt dici trinitas pater, niſi fortè tranſlatiue ad creaturam, propter adoptionem filiorum. Quod enim ſcriptum eſt, Audi Iſrael, dominus Deus tuus Deus unus eſt: non vtique excepto filio aut ſpiritu ſancto oportet intelligi: quem vnum dominum Deum noſtrum rectè dicimus etiam patrem noſtrum, per gratiam ſuam nos regenerantem. De hoc etiam Hilarius in 6. Lib. de Trin. ait, Omnibus per fidem Deus pater eſt, quibus eſt pater per eam fidẽ, qua Ieſum Chriſtum Dei filium confitemur. Ecce oſtenſum eſt, quare proprium dicatur eſſe Dei nati, quod filius eſt, quia ſcilicet ipſe ſolus natus proprie dicitur. Vnde Hilarius in Libr. 3. de Trin. ait, Dominus dicens, clarifica filium tuum, non ſolo nomine conteſtatus eſt ſe eſſe filium, ſed & proprietate. Nos filij Dei ſumus, ſed non talis hic filius. Hic enim verus & proprius eſt filius origine, non adoptione, veritate non nuncupatione, natiuitate non creatione. Cap. 11 Deut. 6 Ioã. 17.

Quod ſpiritus ſanctus dicitur propriè donum Dei.

Ita etiam de ſpiritu ſancto dicendum eſt, qui propriè dicitur donum Dei, cum tamen & alia plura ſint dona Dei. Sed ſpiritus ſanctus proprietate immutabili & æterna donum eſt ſicut filius proprietate eſt filius. Eo enim dicitur donũ, quo ſpiritus ſanctus, & utroque utique nomine relatiuè dicitur: eademque relatione dicitur ſpiritus ſanctus & donum: licet ipſa relatio non ita appareat in hoc nomine Spiritus ſanctus, ſicut in hoc nomine, donum. Vnde Auguſt. in Lib. de Trin. ait, Spiritus Sanctus, qui non eſt trinitas, ſed in trinitate intelligitur, in eo quòd proprie dicitur S. S. relatiuè dicitur, cũ ad patrẽ, & filiũ refertur: quia S. S. & patris, & filij & ſpũs eſt. Sed ipſa relatio nõ apparet in hoc no Cap. 11 Quid ſit Spũs. S.

mine, apparet aũt cũ dicitur donũ Dei. Donũ.n.eſt patris et filij, quia a patre procedit, & a filio: ergo S.S. ineffabilis quędam patris filijq; cõmunio eſt. Et ideo fortaſſe ſic appellatur, vt iam diximus, nec iterare piget, quia patri & filio põt eadẽ appellatio cõuenire. Nã hoc ipſe proprie dicitur, quo illi cõiter, quia ẽt pater ſpiritus, & filius ſpiritus, & pater ſanctus, & filius ſanctus. Vt ergo ex noĩe quod utriq; conuenit, utriuſq; communio ſignificetur, vocatur donum amborum ſpiritus ſanctus. Ecce habes quare ſpiritus ſanctus proprie dicatur donum, & quod relatiuè dicitur, ſiue donum, ſiue ſpiritus ſanctus, & quòd nomen ſibi proprium tenet, quod cõmuniter patri & filio conuenit, ſed diuiſim. Et eſt ſecundum quod cum pater vel filius dicitur ſpũs, ſiue ſanctus, neutrũ relatiuè dicitur, ſed ſecundum ſubſtantiã.

An pater, uel filius, uel trinitas ipſa poſsit dici ſpiritus ſanctus.

Hic quæri poteſt, vtrum pater, vel filius, vel etiam ipſa trinitas poſſit dici ſpiritus ſanctus, ſicut diſiunctum dicitur & ſpiritus ſanctus. De hoc Aug. in 5. Lib. de Trin. ſic ait, Trinitas nullo modo poteſt dici filius: ſpiritus uero ſanctus poteſt quidem uniuerſaliter dici, ſecundum in quod ſcriptũ eſt, Quoniam Deus ſpiritus eſt, Itaque pater & filius & ſpiritus ſanctus, quoniam vnus Deus eſt, & utique Deus ſanctus eſt, & Deus ſpiritus eſt, poteſt appellari trinitas, & ſpiritus ſanctus. Sed tamen tunc ſpũs ſanctus relatiue non dicitur, ſed ſecũdum eſſentiam, quia propriè ſpiritus ſanctus, qui non eſt trinitas, ſed in trinitate, dicitur relatiuè.

Quidam putant ſpiritum ſanctum non dici relatiuè ad patrem & filium.

Quidam tamen putant ſpiritum ſanctum, vel donum nõ dici relatiue ad patrem uel ad filium. Si enim, inquiũt, hæc relatiuè ad ſe dicuntur, ſuis inuicem ſibi reſpondent uocabulis: ut ſicut dicitur pater filij pater, & filius patris filius; ita dicatur pater ſpiritus ſancti, uel doni pater: & ſpiritus ſanctus uel donum patris ſpiritus uel donum. Sed non ita eſt in omnibus relatiuis. Non enim omnia, quæ relatiuè dicuntur, ſuis ad ſe inuicem reſpondẽt vocabulis. Vnde Aug.

horum

horum elidens opinionem, in 5. Lib. de Tri. Non te moueat, inquit, quoniam diximus ſpiritum ſanctum non ipſam trinitatem, ſed eum qui eſt in trinitate, relatiuè dici, licet non ei reſpondeat uiciſſim uocabulum eius ad quem refertur. Dicimus enim ſpiritum ſanctum patris, ſed nō uiciſſim dicimus patrem ſpiritus ſancti, ne filius eius intelligatur ſpiritus ſanctus. Item dicimus ſpiritum ſanctum filij, ſed non dicimus filium ſpiritus ſancti, ne pater eius intelligatur ſpiritus ſanctus. In multis enim rlatiuis hoc contingit, ut non inueniatur uocabulum quo ſibi uiciſſim reſpondeant. Cum ergo dicimus donum patris & filij, non quidem poſſumus dicere patrem doni aut filium doni: ſed ut uiciſſim reſpondeant, dicimus donum donatoris, & donatorem doni: quia potuit inueniri uſitatum uocabulum, illic non potuit. Donum ergo donatoris, & donator doni cum dicimus, relatiuè utrumq; ad inuicem dicimus, donator tamen non fuit deus, niſi ex tempore, cum S.S. ſit donum, & ab æterno.

SVPRA Magiſter multipliciter egit de his, quę dicunt de Deo ſecundum ſubſtantiā. Hic ſecundo agit de his, quæ dicuntur de eodem ſecundum relationem. Diuiditur autem hęc pars in duas. In prima agit de his, quæ dicuntur de Deo propriè & æternaliter. In ſecunda agit de his, q̃ dicuntur de Deo propriè, & temporaliter, infra Dinſt. 33. *Sunt enim quædam, quæ ex tempore &c.*] Prima pars iterū diuiditur in duas. Quia quædam ſunt proprietates, ſiue relationes perſonales, & de his agit primo. Quædam non perſonales; & de his agit ſecundò: infra Diſtin. 28. *Preterea conſiderari oportet, quod non tantum tres &c.*] Prima pars iterum diuiditur in duas. In prima aſſignat proprietates perſonarum ſecundum quod in ipſis perſonis aſſignantur. In ſecunda uero agit de ipſis, ſecundum quod eſt contingit diuerſis nominibus exprimi, infra Diſtin. 27. *Hic quæri poteſt, utrum proprietates &c.*] Prima pars habet duas. In prima Magiſter aſſignat proprietates perſonarum. In ſecunda uero circa aſſignationem mouet dubitationem, ibi. *Hic quæritur, quomodo proprium dicatur eſſe nato &c.*] Prima pars habet tres partes. In prima determinat quibus aſſignentur proprietates, quia hypoſtaſibus. In ſecunda aſſignat, quæ ſint illę proprietates, ibid. *Iam de proprietatibus perſonarum uideamus &c*] Tertio oſtendit quid ſunt illæ proprietates, quoniam ſunt relationes, ſiue dictæ ſecundum relationem, non tamen ſecundum accidens, ibi. *Quo circa ſciendum*

eſt non omne &c.] Similiter ſecunda pars in qua mouet dubitationes iuxta prædictas aſſignationes, habet duas. In prima mouet dubitationes contra aſſignationem proprietatis filii. In ſecunda contra aſſignationem proprietatis ſpũs ſ. ibid. *Hic quæri poteſt, utrum pater &c.*] Prima pars habet duas. In prima proponit quęſtionem, & ſoluit auctoritate Auguſt. & Hilarii. In ſecunda illam ſolutionem applicat etiam circa proprietatem ſpũs ſancti, quæ eſt donum, ibi *Ita etiam de S. S. dicendum eſt &c.*] Similiter ſecũda pars hẽt duas partes. In prima q̃rit & ſoluit. In ſecunda quorundam poſitionem improbat. Primum facit ibi. *Hic quæri poteſt, utrum pater &c.*] Secundum facit, ibi. *Quidam tamen putant S. S. &c.*]

Dub. 1. *AB Arrianorum præſule hypoſtaſion &c.*] Obiicitur, ſi eſt nouellum nomen, cum Apoſtolus dicat 1. Timoth. ultim. uocum nouitates eſſe uitandas, nullo modo debuit concedere. Præterea Dama. dicit, quod hypoſtaſis eſt ſubſtantia cum [illegible]tibus, ſed in diuinis n[illegible]dit accidens, igitur nec nomẽ hypoſtaſis: igiť &c. Reſp. Dicendũ, ꝙ nouitas uno mõ ſonat in uitiũ, alio modo non. Quando eſt talis adiunctio, quod ſententiam etiam facit, quæ non habet ortum ex ueritate antiqua, tũc eſt uere nouellum, & ſic dicit Apoſtolus eſſe fugiendum, unde addit [prophanas] ergo quantum ad intellectum ſanum, non erat nouum: ſed quantum ad intellectum quem hæretici ſupponebant. Quod obiicitur de auctoritate Dama. Dicendum, quòd nomen hypoſtaſis de ſe non importat reſpectum ad accidens, ſed ſolum ad proprietatem diſtinguentem, quæ (inquam) in creaturis eſt accidens. Ideo dicit ſubiectum cum accidentibus, non ſic autem eſt in Deo.

Venenum ſub melle latet &c.] Obiicitur, quia cum hoc non dicat niſi per errorem conuictus, uidetur, quod talia nomina omnino eſſent fugienda. Reſp. Dicendum, quòd uenenum non latebat ſub nomine, ſed ſub eorũ intentione, ſiue occaſione, qui ex hoc occaſionaliter uolebant inducere in hæreſim. Vel poteſt dici, quod uenenum latebat nõ quantum ad ſignificationem, ſed propter dubitationem: ideo nunc cum determinata eſt eius ſignificatio, abſque dubio eſt tenendum. Dub. 2.

Aliud eſt genuiſſe, quàm natum eſſe &c.] Videtur male dicere, quia cum, aliud, dicat diuerſitatem in eſſentia, ſecundum hoc uidetur, ꝙ generatio actiua, & natiuitas differant ꝑ eſſentiam, q̃d eſt cõtra fidẽ. Reſp. Dicendũ, ꝙ [aliud] nõ dicit ibi diuerſitatẽ a parte rei abſolutè, ſed ꝑ cõparationem ad dicentem, & intelligentẽ. q. d. aliud eſt intelligere, ſiue dicere patrem generare, & huiuſmodi, & huic alietati non ſubeſt diuerſitas eſſentiæ, ſed alietas proprietatis. Dub. 3.

Et eſt proprium ſolius patris etc.] Videtur dicere contra illud, q̃d dicitur, infra Diſtin. 28. ubi dicitur quod hoc quod eſt, ingenitus, eſt ꝓprium patris, ſed ingenitũ non eſt aliud dicere, quam

non

non genitum: Reſp. quod Aug. loquitur de hoc, ꝙ eſt, non natus, ſecundum quod dicit puram negationem, & ſic non dicit proprietatē. Ingenitus enim prout eſt proprietas, non eſt pura negatio.

Dub. 5. *Nihil in deo ſecundum accidens dicitur, &c.*] Videtur iſta ratio non ualere: quia aliqua ſunt accidentia inſeparabilia, & talia non ſunt amiſſibilia. Reſpo. Dicendum. Sicut ipſe Aug. dicit, omne accidens aut eſt per ſuam naturam mutabile, aut amiſſibile, aut pōt circa ſubiectum ſuū intendi, uel remitti. Et ipſe non dicit, quod ſit accidens tātum, quia poteſt amitti, ſed quia potuit aduenire rei prius exiſtenti, uel recedere a re iam exiſtente, uel ſaltem intendi, uel remitti, ſiue uariari. Et ſi tu obiicias, quod accidentia non pñt uariari, ſm Boetium: uerum eſt de alteratione a ſubiecto ī ſubiectū: tñ certum eſt, quod in eodē intenduntur, & remittuntur. Aliter pōt dici, quod accidens pōt cōparari ad ſubiectum primū, & ad ſubiectum proximum. Et habito reſpectu ad ſubiectum primum, omne accidens dicitur adueniens, quod eſt poſſibile ēt abeſſe, quamuis non reſpectu ſubiecti, quod eſt ſubiectum, & cauſa. Tertius modus dicendi ē ille, quod id ſolū eſt per naturā immutabile, ꝙ eſt omnino ſimplex. Si igitur Deus eſt immutabilis, igitur eſt oīno ſimplex: & in nullo ſimplici eſt accidens. igitur in nullo immutabili accidens eſt ponere. Si igitur pater eſt immutabilis, & in eo eſt paternitas, igitur non eſt accidēs.

Dub. 6. *Homines enim filij Dei ſunt factura &c.*] Obiicitur, ꝙ ſecundū illum modum dicendi, cum aſinus ſit factus, uidetur quod poſſit dici dei filius. Et ſimiliter, quòd arca, quæ facta eſt ab artifice: poſſit dici filia artificis: quorum neutrum conceditur. Si tu dicas; ꝙ oportet, ꝙ ſit ad imaginem Dei factus. Contra. Diabolus eſt ad imaginem Dei factus: igitur Diabolus eſt filius dei. Reſp. Dicēdum, quòd hoc, ꝙ dico Filius, duo dicit. ſ. ortum, & imitationem. Dicendū igitur, ꝙ eſt imitatio per omnimodam aſſimilationem, & ſic filius naturalis imitatur patrem, & quia non habet ſocium imitādo, ſic ideo ſolus ipſe eſt filius naturalis. Et iterum eſt imitatio expreſſa: & hæc conſiſtit in imagine. & hæc tenet adhuc rationem filii, & facturæ. Et eſt iterum imitatio longinqua, & hæc tenet tantum rationem facturę, non filii. Sed attendendū eſt, ꝙ imitatio expreſſa, ut conſiſtit in ſua conditione, aut eſt inſignita ulterius ſua perfectione, & decore: aut eſt priuata honore, & deformata a ſua conditione. Primo modo dicitur filius factura. Secundo modo filius factura, & adoptione. Tertio mō neutro modo dicitur, filius, niſi ualde improprie, & cū additione diſtrahente: quia Dominus Ioan. 8. dicit, peccatores habere patrem diabolum, proptorea quòd a deo recedunt, & imitantur eum.

Dub. 7. *Deus autem filius originis &c.*] Ponit tres proprietates nominum, quibus Deus filius Dei ē, ſ. originē, ueritatē, & natiuita-

tem: quæritur ergo de diſtinctione illorum nominum. Dicendum, ꝙ tria dicit ad excludẽdum tres hæreſes. Contra Fotinum dicit, origine, non adoptione: quia Fotinus dicebat Chriſtum eſſe filium dei adoptiuũ. Contra Sabellium dicit, ueritate, non nuncupatione: quia ipſe dicebat, quod idem ipſe primo pater nuncupatur, poſtea filius. Contra Arrium dicit, natiuitate, non creatione, quia Arrius dicebat eſſe Dei filium creaturam.

Dub. 8. *Sed eum qui eſt in Trinitate; relatiue dici. &c.*] Videtur hoc falſum; quia proprium eſt relatiuorum dici ad conuertentiã: ergo ſi non dicuntur ad conuertentiam: nõ dicuntur relatiue. Reſp. dicendum, ꝙ illud uerum eſt, ſi nomen impoſitum eſt utrique extremo: alioquin ſi deficit ex una parte, non dicitur, ut ſi dicatur remus nauis. Similiter uult dicere Auguſt. ſub iſtis nominibus pater, & filius non referuntur ad ſpiritum ſanctum. Sed tamen ubi deficiunt nomina, decet fingere: ſed in diuinis melius eſt tacere, quàm fingere, propter uitandum errorem:

Dub. 9. *Quia hic potuit inueniri &c.*] Videtur hoc falſum: quia ita bene ſpirator dicitur ad ſpiritum, ſicut donator ad donum. Reſpond. Vnus modus dicendi eſt, quòd Auguſt. non loquitur ſimpliciter de hoc nomine ſpiritus, ſed de hoc toto, ſpiritus ſanctus. Vel aliter, hoc dicit, quia ſpirator tunc non erat nomen uſitatum, ut donator.

Dub. 10 *Donator tamen non fuit deus &c.*] Obiicitur, quia ſecundum hoc nec donum dicitur niſi ex tempore, cũ relatiua ſint ſimul natura. Ad hoc dicẽdum, quòd poteſt dici ab actu donandi, uel ab habitu: Primo modo dicitur ſolum ex tempore, & ſic donũ. Secundo dicitur ab æterno.

ARTICVLVS I.
QVAESTIO I.

An ponere ſit in diuinis proprietates perſonales?

AD intelligentiam eorum, quæ in iſta diſtinctione dicuntur, quatuor quærũtur. Primo, utrum in diuinis ſit ponere proprietates perſonarum. Secundo dato quòd ſic, quæritur quid ſint illæ proprietates. Tertio, quęritur quis ſit actus ipſarum.

QVOD in diuinis ſit ponere proprietates perſonarum, non ſolum uocaliter, ſed etiam realiter, oſtenditur ſic. Hieron. dicit, & habetur in fine præcedentis diſtin. Non tantum nomina, ſed etiam nominum proprietates confitemur: ergo &c. *In expoſi. ſymbo. ad Dama. Cap. 1.* ITEM. Augu. dicit in Lib. de fi. ad Petrum. Proprium eſt patris, quòd unum filium genuit: ergo a coniugatis generatio eſt proprietas patris: ſed conſtat, quòd generatio realiter eſt in deo: & conſtat quòd conuenit ſoli patri: ergo ſecundum rem eſt proprietas patris. ITEM. Proprietatis ẽ diſtinguere: ergo ubi eſt uera diſtinctio: ibi eſt uera proprietas: ſed in diuinis eſt uera diſtinctio. unde Dam. differentiam hypoſtaſeon. i. perſonarum in tribus proprieta- *Li. 1. de ortho. ſide c. 11*

proprietatibus, paternali, filiali, & proceſſibili cognoſcimus.

Item. Hoc ipſum uidetur rõne, quia ſicut eſt alius modus quærendi de eſſentia, & perſona, ita eſt alius modus quærendi de eſſentia, & proprietate. De eſſentia enim quæritur per quid, de proprietate per quomodo ſe habet: ergo ſicut ponitur eſſentia in diuinis, & perſona ſecundum ueritatem, ita debet poni proprietas. Item. Supra probatum eſt ꝙ differunt generatio, & proceſſio realiter: alioquin non differrent perſonæ: ergo generatio, & ſpiratio differunt realiter: ſed tam generatio, quàm ſpiratio eſt in una perſona non multiplicata, ut ē in perſona patris, ergo cum perſona ſit realiter una, & proprietates realiter plures, ergo eſt ponere ꝓprietates realiter: in diuinis differentes, ſed non differentia eſſentiali, ſed nec perſonali, cum ſint in eadem perſona, ergo notionali: ꝙ ſi non differunt generatio, & ſpiratio, ſicut hæc eſt uera, pater ſpirat. ſ. ſ. & hęc, pater generat. ſ. ſ. & tunc ſequeretur, ꝙ ſ. ſ. eſſet filius.

Supra diſt. 15 q. 3.

Item. Pater, & filius ſunt unũ principium. ſ. ſ. hoc ſupra probatum eſt, & eſt ratio in promptu, quia unus omnino eſt, qui ſpiratur, & hoc quod eſt, unum, dicit unitatem Non eſſentiæ, nec perſonæ: ergo oportet, ꝙ ꝓprietatis: & ſi hoc, neceſſe ē poni ꝓprietates in diuinis realiter, nõ nominaliter, nec tantum in uoce. Item. In patre eſt paternitas, & innaſcibilitas: aut ergo eadem proprietas, aut alia. Si eadem proprietas: ergo & relatio eadem: ſed ſecundum paternitatem refertur ad filium: ergo & ſecundum innaſcibilitatem: ſed hoc eſt falſum, igitur alia: & ꝑſona eſt una: ergo neceſſe eſt ponere proprietates in diuinis ꝑſonis, etiam realiter differẽtes.

Diſt. 11 q. 2.

Contra, Hila de Trin. Pater, & filius, & ſ. ſ. ſolis differũt nominibus; igitur ſi differunt ſolis nominibus, non ſunt ibi reales proprietates, ſed uocales. Item. Damaſ. dicit in 1. lib. Oportet ſcire, ꝙ aliud eſt differre re, aliud ratione: & dicit, ꝙ in creaturis eſt differentia re, & cõuenientia ratione: ſed in diuinis econtrario: cum ergo ſit diſtinctio ſecundum proprietates, uidetur igitur, quòd ſint ibi ſolum ſecundum modum loquendi, uel intelligendi, non a parte rei. Item. Hoc ipſum ur̃ rõne, quia in ſummo ſimplici non cadit differẽtia aliqua: ſed diuina perſona eſt ſumme ſimplex. Aut igitur ibi non eſt proprietas, aut ſolo modo loquendi, ergo &c. Item. Ita ſimplex eſt perſona, ſicut eſſentia: ſed proprietates eſſentiæ non differunt niſi ſolo modo loquendi, non ſecundum rem. ergo ſimiliter proprietates perſonæ. Item, Diuina eſſentia ꝑꝑ ſummã ſimplicitatẽ ſeipſa refertur ad creaturã, & iõ relatio eſſentialis ſolo mõ loquendi differt ab eſſentia, ut cum dr̃ Dñus: omnino. n. in ſubſtantiam tranſit: ergo pari rõne ꝑſona ſeipſa refert ad perſonã. Item. Creatura ꝑꝑ eſſentialẽ comparationẽ ad ſuũ principiũ, ſeipſa refertur ad ſuũ creatorẽ. Alioqn in creaturã, & creatorẽ caderet mediũ,

quod

quod non eſſet nec creatura, neque creator: ergo ſi multo eſſentialior eſt comparatio perſonæ ad perſonam: ergo ſeipſa refertur: & ſi hoc, igitur uidetur, ꝙ ipſa proprietas, uel relatio non differat niſi ſolo modo loquendi a perſona.

RESOLVTIO.

Cum plures ſint diuinæ perſonæ & diſtinctæ ad inuicem; neceſſariò & inibi diſtinguens eſſe neceſſe eſt: quod quidem diſtinguens proprietatem dicimus: quare & proprietates perſonales æquè illic admittimus.

RESPON. Dicendum, quòd omnes catholici tractatores poſuerunt proprietates perſonarũ in diuinis. Cum enim ſint plures perſonæ, & diſtinctæ, neceſſe eſt, ꝙ ſit ibi diſtinguens, hoc autem proprietatem appellamus: ſed diuerſificati ſunt ĩ modo poſitionis. Qm̃ ergo uiderũt aliqui ſummam ſimplicitatem in perſona; ſicut in eſſentia ſpoſuerunt, ꝙ ſicut in eſſentia omnino eſt idem quo eſt, & quod eſt: ita in perſona omnino idẽ, qui diſtinguitur, & quo: & ita ſuppoſitum, & proprietas omnino eſt idem, differens autem ſolo modo loquendi: ſicut ſi dicatur, Rogo te benignum, uel benignitatem tuam. Sed iſta poſitio non poteſt ſtare, quoniam ſicut in opponendo probatum eſt, in eadem perſona ſunt proprietates differentes, nõ ſolum modo loquendi, ſed & realiter. Videmus enim, quòd uno modo una perſona comparatur ad unam, ut pater ad filium: & uidemus unam perſonam, uno modo, ſiue una habitudine cõparari ad plures, ut S. S. ad patrem, & filium. Et iterum unam perſonam pluribus modis comparari ad plures, ut filium ad patrem, & ſpiritum ſanctũ. Similiter uidemus plures perſonas eodem modo comparari ad unã; ut pater, & filius ad ſpiritũ ſanctum: ergo unitas habitudinis non poteſt accipi a parte eſſentiæ: certum eſt: nec a parte perſonæ, quæ refertur: nec ex parte perſonæ ad quam refertur. Reſtat ergo, ꝙ ſit alius modus dicendi a parte rei ſumptus. ET ideo nunc communis opinio tenet in diuinis eſſe proprietates perſonarum realiter differentes a ſeinuicem, & per hoc etiam differentes a ꝑſonis aliquo modo. Sicut enim quia in una eſſentia non pluriſicata, plures ponimus perſonas; modi dicendi eſſentialiter, & perſonaliter differunt, non ſolum differentia ſumpta a parte noſtra, ſed etiã a parte rei. Sic & dicendum de modo dicendi perſonaliter, & notionaliter. Et ideo diſtinguũt Magiſtri tres modos dicẽdi in diuinis, qui ſunt a parte rei, ſcilicet eſſentialem, perſonalem, & notionalem. Et dicitur communiter, ꝙ tres ſint modi prædicandi, ſcilicet in quid, in quis, & in quæ, ſiue in quo modo ſe habet. Et incidit in peccatum. ſ. figuram dictionis ex commutatione horum modorũ, ſicut in creaturis ex commutatione prædicamentorum. Sicut igitur in diuinis uera eſt eſſentia, & ueræ ſunt perſonæ, ita sũt perſonarum proprietates.

AD ILLVD, quod obiicitur in contrarium primo de Hilar. dicen-

Dicendum, quòd ipſe non accipit nomina pro ipſis uocibus: ſed pro intellectibus: ſiue ſignificatis importatis per illa tria nomina. Important enim proprietates. Nam [ſolum] ibi non excludit proprietatis ueritaté: ſed excludit diuerſitatem formæ, uel ſubſtantiæ uel naturæ. AD ILLVD, quod obiicitur de Damaſceno, quòd differunt ſolum ratione. Dicendum, quod differre ratione eſt tripliciter. Vno modo a parte noſtræ appræhenſionis, ſicut differunt in deo bonitas, & magnitudo. Alio modo differre ratione eſt ſecundum differentiam attributionis: quia aliquis modus ponitur circa unum, uel attribuitur uni, qui non attribuitur alteri: & ſic differũt ratione eſſentia, perſona, & notio. Tertio modo differre ratione, eſt differre ſecũdum pluralitatem diſtinctionis, quæ non inducit diuerſitatem in eſſentia, uel in natura, tamen tantam inducit differentiam, quod unum non dicitur de altero: & ſic differt ratione perſona a perſona, & proprietas a proprietate. Et prima quidem differentia ſecundum rationem eſt minima: quia nihil ei reſpondet a parte rei: ſed ultimę reſpondet. Non uult Damaſcenus igitur diuidere rem contra rationem, niſi ſecundũ ꝙ res accipitur pro natura: nec etiam ſic omnino diuidit, ſed quaſi a principali denominat. Nam in creaturis nõ ſolum eſt communitas rationis, imo etiã naturalis. Nam Petrus, & Paulus non tantum in ratione conueniunt, ſed etiam in natura communi. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ hæc tollit ſummã ſimplicitatem. Dicendum, ꝙ differentia rationis quædam fundatur ſuper quid abſolutũ, ſiue ſubſtantiale: ſiue accidentale. Quædam autem ſuper reſpectum, ſiue modum ſe habendi. Et prima differentia omnino repugnat ſimplicitati: & nõ poteſt eſſe in deo: ſecunda uero non repugnat, Nam uidemus reſpectum aliquem de nouo eſſe circa aliquid, illo nullo modo mutato. Videmus etiam aliqd habere plures reſpectus, ipſo ſine compoſitione exiſtente. Dicendum igitur ꝙ proprietates perſonales ſunt reſpectiuę non abſolutæ, & ideo poſſunt differre ratione reſpectuum: qa perſona ſuppoſitum, ſiue hypoſtaſim dicit: ſed proprietas dicit habitudinem ad alterum.

EX HOC patet ſequens. Quia enim proprietates eſſentiales ſunt abſolutę, non poſſunt dicere realem differentiam, niſi eſſentialem habeant: ideo ſolo modo loquendi differunt. Non ſic proprietates perſonales. Vnde proprietates eſſentiales omnino trãſeunt in eſſentiam: ſed perſonales non. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ eſſentia ſeipſa refertur, Dicendum, ꝙ eſſentia diuina non poteſt referri niſi ad aliam eſſentiam, ad aliam autem nõ refertur, quoniam relatio dicit ordinem, & habitudinem. Sicut autem uult Philoſophus, Deus non ordinatur ad res: ſed res ad ipſum: & ideo ibi non eſt relatio niſi ſolo modo loquendi: ſed cum perſona ad perſonam refertur, ibi uere

eſt ordo originis : & ideo habitudo, & ideo uera relatio: & ſic patet illud. AD ILLVD quod obiicitur, ꝙ creatura ſeipſa refertur. dicendum, quòd referri ſeipſo poteſt intelligi tripliciter. Aut quia inter rei reſpectū, & eſſentiam non cadit mediū, quia ipſa eſſentia eſſentialiter dependet: & ſic quidem reperitur in creaturis: ſic.n. refertur materia ad formam, & forma ad materiam. Vnde dicit Philoſophus, ꝙ materia hoc ipſum ꝙ eſt, ad alterum eſt: tamen nec materia eſt ſuus reſpectus, nec forma eſt ſuus reſpectus, quia non habet omnimodam ſimplicitatem: Alio modo eſt referre ſeipſo, quia inter id quod refertur, & ſuum correllatiuum non cadit aliquod medium, quod non ſit alterum illorum: & ſic patet refertur ſeipſo ad filium, & econuerſo. Nam pater eſt ſua paternitas, & hoc propter ſummam ſimplicitatem. Tertio modo referri ſeipſo eſt, quia ipſum quod refertur non eſt niſi relatio, & reſpectus purus, & hoc eſt impoſſibile eſſe neq; in deo, neque in creatura. *Lib. 7. de Tri. cap. 1.* Quia (ſicut dicit Auguſtinus) Omne ꝙ refertur: eſt aliquid, excepto eo quod relatiue dicitur: alioquin relationis eſſet relatio: & ſic patet ꝙ omnis proprietas relatiua, ſiue ſit in deo, ſiue in creaturis, neceſſario differt aliquo modo ab eo cuius eſt proprietas, & magis in creatura quàm in creatore, & intelligantur omnia hæc ſicut prius aſſignatum eſt, quoniam omne reſpectiuum fundatur ſuper aliquod abſolutum.

QVAESTIO II.

Proprietates perſonales in diuinis quid ſint.

DE proprietatibus quid ſint: Et ꝙ ſint relationes uidetur, quia dicit Hilarius 12. de Trinitate. Proprium eſt deo nato eſſe filium: ſed filiatio eſt relatio: igitur &c. ITEM. Damaſcenus, dicamus diuinam uerbi hypoſtaſi, naturam modo, & habitudine a paternali hypoſtaſi differentem: ſed modus habitudinis eſt relatio, igitur, &c. ITEM. Richardus de ſancto Victore, in Libro de Trinitate dicit, ꝙ perſonæ diſtinguuntur proprietate originis, ſed origo in diuinis non eſt motus, ſed habitudo: ergo & relatio. ITEM. Hoc ipſum uidetur ratione, quia proprium eſt, quod conuenit ſoli, ſed nihil abſolutum eſt incommunicabile in diuinis, & cōueniens ſoli: igitur omnis proprietas perſonalis eſt relatio.

CONTRA. Sicut paternitas eſt relatio, ſic magnitudo quantitas, & bonitas qualitas: ſed magnitudo dei non eſt quātitas, nec bonitas qualitas: igitur, nec paternitas eſt relatio, ſed paternitas eſt proprietas: igitur &c. SI DICAS quòd non eſt ſimile, quia alia tranſeunt in ſubſtantiam, relatio non: Contrarium oſtenditur primo ſic. Sicut quantitas eſt unum genus diſtinctum a ſubſtantia, ita & relatio: ſed quia in deo non cadit diuerſitas, ideo neceſſario genus quantitatis tranſit in ſubſtantiam, cum ibi non ſit accidens, nec diuerſitas generum: igitur pari ratione relatio. ITEM. Sicut deus

Deus ē ſua magnitudo, ita Deus eſt ſua paternitas: ſed quia Deus eſt ſua magnitudo, ideo quantitas nō differt a ſubſtantia; ſed in eam tranſit: ergo & paternitas ſimiliter. Item. Videtur, ꝙ relatio magis tranſit: quia inter omnia genera accidentium, relatio importat maiorē dependentiā: quia ad obiectū, & ſubiectū: ſed Deus oīno eſt independens: igiť & relatio minime manet ī Deo. Item. Inter omnia genera entium, relatio minus habet de entitate, ſicut patet: quia aduenit, & recedit ſine mutatione illius ad quod refertur: ſed in ſummo ente non debet poni niſi quod multum habet de entitate, igitur &c.

Resolutio.

Proprietates perſonales in diuinis relationes ſunt; tum quia incommunicabiles: tum quia realiter differentes.

Resp. Dicendum, ꝙ proprietates perſonales neceſſe eſt eſſe relationes, & hoc duplici ratione, tum quia ſunt incommunicabiles, & ſoli cōueniunt: tum etiam quia realiter differunt, ut oſtenſum eſt prius. Sola autem relatio manet in diuinis.

Concordat S. 1. p. 41 ar. 1.

Q°. immediatè præcedēti.

Ad cuius intelligētiam notandum, quod relatio in aliquibus conuenit cum aliis prædicamentis, in aliquibus differt. Conuenit enim in hoc, quòd eſt prædicamentum, & genus entis, & in hoc quòd eſt accidens: & diſconuenit in hoc, quòd præter alia genera habet reſpectum nō ſolum ab ſubiectum; ſed etiam ad obiectum, ſecundum habitudinem, & dependentiam. Quantum ad primas conditiones impoſſibile eſt relationem manere in diuinis, ſicut alia genera: & hoc propter ſummam ſimplicitatem eius. In Deo enim relatio non eſt prædicamentum, nec accidens, ſed ſubſtantia eſt. Quantum uero ad conditiones quas habet reſpectu obiecti, neceſſe eſt quodammodo manere; & hoc propter ueram diſtinctionem, quæ eſt in diuinis, & ueram originem, & habitudinem. Et neceſſe eſt quodammodo non manere, ſcilicet quantum ad dependentiam: & hoc propter omnimodam abſolutionē; quæ eſt in diuinis. Alia igitur genera ſimpliciter tranſeunt; ſed relatio quodammodo manet, & quodammodo tranſit. Quia alia genera reſpectum ſolum ad ſubiectum dicunt: & ſecundum illum tranſeunt. Sed relatio ultra dicit reſpectum ab obiectum. Et ſecūdum illum reſpectum dicit pluralitatem, quæ uere eſt in diuinis, & illa relatio manet.

Patet etiam quomodo trāſit, uidelicet quātum ad omne, quod dicit compoſitionem. Unde non eſt genus, neque in genere, nec eſt accidens; nec aliud. Et ſic patent prima tria obiecta circa hoc: quia unum ſumitur a natura generis, aliud a natura accidentis, tertium a pdicatione idētitatis. Patet etiam quomodo manet. ſ. quātum ad illud, quod dicit diſtinctionem; non quantū ad illud, quod dicit dependentiam, & inclinationem: quia ſicut priuat abſolutionis omnem perfectionem. Et per hoc patet quartum argumentum, quod obiicit de dependentia relationis.

Ad

AD ILLVD, quod obijcitur, ꝙ minus habet de ente. Dicendum, ꝙ hoc eſt uerum, cum differt eſſentialiter a ſubſtantia: in Deo aũt non ſic eſt. Poſſet tamẽ præter rationem prædictam hæc ratio reddi, ꝙ non tranſit: quia enim minimum habet de ente, ideo minimam uel nullam facit compoſitionem, & tamen manet ſecundum ſuam proprietatem. Alia uero quæ habẽt aliquid de ente abſolute, faciũt compoſitionem: & hinc eſt ꝙ relatio melius ualet in ſummo ſimplici, quàm aliquod aliorum.

QVAESTIO III.

An actus perſonalium proprietatum ſit hypoſtaſes diſtinguere uel diſtinctas oſtendere?

DE proprietatibus quantum ad actum. Et quæritur utrũ actus huiuſmodi proprietatum ſit hypoſtaſes diſtinguere, aut diſtinctas oſtendere. Et ꝙ ſit diſtinguere, uidetur per Boetium in Libro de Trinitate. Subſtantia continet unitatem, relatio multiplicat Trinitatem: ſed ſi multiplicat, igitur diſtinguit. ITEM. Ricardus de S. Victo. de Trinitate dicit, quòd perſona diſtinguitur proprietate originis: ſed proprietas dicit originem, & relationẽ, igitur, &c. ITEM. Hocipſum uidetur ratione, quia cum perſonæ diſtinguantur, aut diſtinguũtur per aliquod abſolutum, aut reſpectiuum. Per abſolutum nõ: quia (ſicut uult Auguſtinus) qđ ad ſe dicitur, de ſingulis dicitur: igitur neceſſe eſt, ꝙ differant per aliquod reſpectiuum. ITEM. Proprietas patris, aut accidit ipſi hypoſtaſi, aut eſt conſubſtantialis ei: Quòd ſi accidit, igitur ſunt ibi accidentia, igitur eſt ibi aliqua compoſitio. Si autem conſubſtantialis, & cõnaturalis: igitur cum non conſequatur eſſe hypoſtaſis, non tantum eſt ratio innoteſcendi; ſed etiam diſtinguendi. ITEM. In ſumme ſimplici idem eſt omnino ratio eſſendi, & cognoſcendi; ſed perſona patris eſt ſumme ſimplex: igitur eodem modo diſtinguitur, quo diſtingui cognoſcitur: hoc autem eſt per proprietatem: igitur, &c.

Li. 1. c. 10. ſecũdum ſectionẽ antiquam.

5. de Tri. c. 8 & 6. de Tri. c. 2

CONTRA. Omne reſpectiuũ reducitur ad abſolutum: ſed qđ reducitur ad aliquid ſecundum rationem intelligendi, ſequitur illud: igitur cũm proprietates ſint reſpectiuæ, hypoſtaſes abſolutæ, proprietates reducuntur ad hypoſtaſes. igitur hypoſtaſes ſunt priores. Sed quod prius eſt, non diſtinguitur ab eo quod eſt poſterius: quia ab eodem eſt eſſe, & eſſe diſtinctum: ergo &c. ITEM. Omne, quod diſtinguit aliquid, dat ei tale eſſe, quale ipſum eſt, uel habet; ſed proprietates habent de ſe ſolum eſſe reſpectiuum: igitur ſi hypoſtaſes per propiretates diſtinguuntur, habent ſolum eſſe reſpectiuum: ſed hoc eſt falſum; quia cum ſint ſuppoſita eſſentiæ: habent eſſe ſubſtantiæ abſolutum. ITEM. In diuinis perſonis eſt plurificatio ꝑ originem: igitur & diſtinctio. Sed origo dicit emanationem, uel exitum: relatio autem per ſe non emanat, niſi prius alio emanante: quia in ad aliquid nõ eſt motus: igitur prius oritur hypoſtaſis ab hypoſtaſi ſecundum rationem intelligendi, quàm ſit intelligere relationem eſſe: & ſi hoc,

hoc, relatio conſequitur eſſe diſtinctum in hypoſtaſibus: ergo &c. ITEM. Omne quod relatiue dicitur, eſt aliquid excepto eo quod relatiue dicitur, ſicut ratio dictat, & Augu. in quinto Libro de Trinitate. Sed pater, & filius dicunt relatiue: igitur uterque eorum eſt aliquid, excepto eo quod relatiue dicitur, igitur abſtracta relatione contingit aliquid intelligere: quæro igitur, quid ſit illud, aut eſſentia, aut hypoſtaſis. Si eſſentia, igitur relatio eſt in eſſentia, igitur multiplicat eam. Si hypoſtaſis, aut igitur una, aut duæ. Non una: quia impoſſibile eſt intelligere, quod pater, & filius, ſint una hypoſtaſis, igit duæ: & ſi hoc, patet &c. ITEM. Si abſtractis omnibus proprietatibus duorum indiuiduorum, ſcilicet Petri & Pauli, hypoſtaſibus remanentibus, adhuc cõtingit intelligere remanere diſtinctionem, igitur pari ratione hypoſtaſibus diuinis: quod ſi uerum eſt, tunc igitur non ſunt ſolum ratio diſtinguendi quo ad nos.

Cap. 5.

RESOLVTIO.

Vtrunque: & diſtinguere & diſtincta manifeſtare.

RESP. Dicendum, quòd circa hoc duplex opinio fuit. Quidã enim dixerunt, quod abſtractis proprietatibus, impoſſibile eſt intelligere hypoſtaſes diſtinctas; quia huiuſmodi proprietates in diuinis non ſolum dant perſonis innoteſcere, immo dãt etiam eſſe: unde ipſis abſtractis, abſtrahitur eſſe, & eſſe diſtinctũ. Aliorum opinio fuit, quod proprietatibus abſtractis, adhuc eſt intelligere diſtinctionem in hypoſtaſibus, quoniam proprietas ſecundum ipſos non eſt ratio diſtinguendi ſecũdum rem. Vnde dicunt, quod abſtracta paternitate, & filiatione, adhuc contingit intelligere qui ab alio, & a quo alius. Et ſi quæras quomodo diſtinguuntur. Dicunt quod ſeipſis: ſicut principia & genera liſſima ſeipſis diſtinguuntur, & differunt. Vnde hæc eſt immediata, ſubſtantia non eſt quantitas. Et ſi reſpiciamus interius, utraque opinio continet aliquid probabilitatis: & hoc patet ſic. In diuinis enim hypoſtaſibus intelligimus originem, ſiue emanationem, intelligimus etiam habitudinem. Secundum rationem intelligendi, origo præcedit ipſum qui oritur, & ſecundum ratione intelligendi. relatio conſequitur ipſum qui refertur. Poteſt igitur proprietas relatiua importare ſolum habitudinem, & hoc modo conſequitur rationem diſtinctionis, & eſt ratio innoteſcendi diſtinctionem, non diſtinguendi, ſicut ſecunda opinio dicit, & probant rationes inductæ ad ſecundam partem de ipſa relatione. Poteſt enim intelligi tunc diſtinctio; quia intelligit qui ab alio, & a quo alius: poteſt etiam utrunque proprietas importare. ſ. habitudinem, & originem, & tunc non tantum eſt ratio innoteſcendi: ſed etiam diſtinguendi: circunſcripta enim origine, ſiue emanatione, impoſſibile eſt in diuinis intelligere pluralitatem: immo ſicut eſſentia eſt una, ſic & intelligitur hypoſtaſis una. Et ſic procedit prima opinio, & rationes ad primã partem.

Aduertaturq́. Scotus diſ. 28. q. 3. ibi Aliter diſtinguitur.

SED

Sed notandum, quod cum idem ſit in diuinis oriri, & eſſe, & ad alterum ſe habere: tamen ſecundum rationem intelligendi ſunt ordinata, ut primum ſit oriri, deinde eſſe intelligatur in his, quæ habent eſſe ab alio, & deinde ſe ad alterum habere: quia uero idē ſunt in Deo, ideo eodem nomine deſignantur. Vnde generatio dicit originem, & habitudinem, tamen (proprie loquendo) generatio dicit originem, & paternitas habitudinē. Quoniā igitur proprietas diuina ſecūdum communem uſum loquendi importat habitudinē, & originem, ideo tenendum, quod proprietates non ſolum ſunt ratio innoteſcendi diſtinctionem: ſed etiam diſtinguēdi.

Sunt Argum. Scot d. præſ. q. unica ibi, Contra iſtā concluſionem.

Et ad illud, quod obiicitur, quod reſpectiuum reducitur ad abſolutum. Dicendum, quod reduci ad aliquid, eſt dupliciter. Aut ſicut ad principium, aut ſicut ad terminum. Proprietas originis his duobus modis reducitur ad abſolutum. Ad hypoſtaſim patris reducitur innaſcibilitas ſicut ad principium: ad hypoſtaſim autem geniti, & ſpirati, ſicut ad terminum. Quoniam igitur quod reducitur ad aliquid ſicut ad principium, ipſum cōſequitur: ideo abſtracta origine ſolum intelligitur Deus innaſcibilis, non ens ab alio: & ita in unitate hypoſtaſis: Quia uero, quod reducit ad aliud ſicut ad terminum, intelligitur præcedere, hinc eſt, qđ abſtracta origine, iam nō eſt intelligere hypoſtaſim procedentem. Vel illud intelligendum ubi reſpectiuum dicit dependētiam, ratione cuius deficit a ſumma ſimplicitate, quod non eſt in Deo. Ad illud, quod obiicitur, quod eſſe reſpectiuum ſolū dat eſſe reſpectiuum. Dicendū, quod hoc uerum eſt de reſpectiuo, quòd dicit ſolum habitudinem: ſed non eſt uerum de reſpectiuo, qnod dicit originem. Ad illud, quod obiicitur, qđ relatio non oritur per ſe. Dicendum, quod relatio eſt proprietas ſecundum quod ipſa eſt: origo uero prout eſt id quod oritur, & quia origo proprie non oritur, ſed eſt illud quo oriens oritur: ita quod non conſequitur tempore, uel natura, ſed ſecundum rationem intelligendi, uel eſt ſimul neceſſario, uel præcedit, ideo patet illud. Ad illud, quod obiicitur, quod omne quod relatiue dicitur eſt aliquid, excepto eo, quòd relatiue dicitur. Dicendum, quod illud non habet ueritatem in ſummo ſimplici: quod ſic differat eſſe, & referri, quod unum poſſit ab altero ſeparari ſiue abſtrahi ſecundum rem: quia ibi unum ſunt: ſed ſolum ſecundum intellectum noſtrum: nec adhuc intellectus noſter ſic abſtrahit, ut intelligat hypoſtaſes diſtinctas abſtractis proprietatibus, & relationibus. Si enim ab hypoſtaſi patris abſtraheretur paternitas, uel econuerſo, iam nō haberet aliquid ſpeciale, quod ſit principium intelligendi ipſam: & ita conſideratur ſub ratione generali, & incompleta. Vnde & bene uidentur mihi dicere qui dicunt, quod remanet intellectus huius nominis, res, ſecundum quod eſt generale uocabu-

Concordat S. Thom. 1 part. q. 36. ar. 2. et q. de pote. q. 8. ar. 3

Ex his patet: falso Scot. ...

ponere S.B. qd perſonæ cōſtituā tur per abſolu dis. 26. q. unic. ibi. Tertia opi.

ſabulum, & ſic patet, quod abſtractis proprietatibus nō remanet diſtinctio nec re, nec intellectu, & ideo utroque modo ſunt ratio diſtinguendi. AD ILLVD, quod ultimo obiicit, quod Petrus & Paulus diſtingui intelliguntur abſtractis proprietatibus. Dicendum, quod non eſt ſimile, Nā diſtinctio eſt ibi a parte propriæ materiæ, & a parte propriæ formæ, quæ innoteſcit per proprietates accidentales, ſed in diuinis ſolum eſt diſtinctio per originem. Ideo patet illud.

QVAESTIO IIII.

Quot numero ſunt proprietates hæ perſonales in diuinis.

DE proprietatibus quantum ad numerum. Et uidetur, quod ſint infinitæ, quia proprietates ſunt reſpectus, per quos Deus innoteſcit, ſed illi ſunt infiniti, ſicut patet ex reſpectibus idealibus: ergo &c. ITEM. Pater & filius adinuicem aſſimilantur ſecundum omnes conditiones eſſentiales, igitur ſecundum omnes comparantur, & ſecundum omnes innoteſcunt nobis, ſed illæ ſunt in numero infinito: ergo &c. ITEM. Quanto aliquid ē ſimplicius, tanto plures hēt reſpectus, ut punctus quàm linea, & linea quàm ſuperficiēs, ſed diuinum eſſe eſt ſimpliciſſimum, igitur in eo ſunt infiniti reſpectus, ſed oēs ſunt rō innoteſcendi, igitur notiones ſunt infinitæ.

SED, quod tres ſint tantum, uidetur per Dama. qui dicit qđ in diuinis omnia ſunt unum p̄ter generationem in generationem, & proceſſionem, ſed iſtæ non ſunt niſi tres proprietates, igitur &c. ITEM. Videtur rōne, quia proprietas conuertitur cū eo cuius eſt proprietas, ſed proprietas eſt perſonæ, ſed perſonæ ſunt tres, igitur &c. ITEM. Fiat talis ratio, omnis perſona eſt aliqua triū proprietatū, hæc eſt uera, omnis notio eſt perſona, ſed omnis ꝓprietas, ſiue notio eſt aliqua trium, igitur &c.

Lib.1.de ortho. fid.c.9. 10. & 11.

QVOD autem ſint plures tribus ſic oſtenditur. Notiones ſiue ꝓprietates ſunt relationes. In omni autem habitudine ſunt duæ relationes ſecundum duo extrema, ſed in diuinis ſunt duæ origines, igitur ſaltē quatuor relationes. ITEM. Proprietas eſt, quæ conuenit uni ſoli, ſed innaſcibilitas conuenit ſoli patri, igitur eſt proprietas, & non eſt aliqua illarū quatuor relationum, igitur ſunt quinq;. Quæritur ergo ſufficiētia, & numerus notionū in diuinis, & penes quid accipiātur, & utrum ſit idem numerus proprietatum, & relationum.

RESOLVTIO.

Quinque, iuxta quinque notiones.

RESPON. Notandum, quod uis conſueuit fieri inter iſta tria nomina proprietas, relatio, & notio. Nam proprietas dicitur inquantum conuenit ſoli: relatio inquantum dicit habitudinem ad alterum: notio inquantum principium cognoſcendi. Et quia omnis proprietas eſt ratio cognoſcendi, ſimiliter & omnis relatio, ideo nomen notionis eſt in plus, quam iſta duo. Quia quædam proprietas eſt relatio, ut paternitas. Quædam non, ut innaſcibilitas, quæ non dicit reſpectū, ſed priuat. Similiter quædā relatio

eſt proprietas, ut filiatio. Quædam nō ut actiua ſpiratio, & idō quia pluribus, non uni ſoli conuenit. Et hinc eſt, q̄ nomen ꝓprietatis, ſiue relationis habent ſe ut excedentia & exceſſa. Nomen uero notionis eſt in plus.

Vnde plures ſunt notiones, quā proprietates, plures etiā quam relationes. Sed proprietates, & relationes mutuo ſe excedunt, & æqualiter, ideo ſunt numero æquales, non tamen oportet facere uim. Nā ōīs relatio diſtinguit aliquo modo ab alio, & ita eſt aliquo modo propietas. Similiter omne quod diſtinguit, aliquo modo importat relationē, igitur omnis relatio proprietas, & omnis proprietas relatio. Sed omnis notio eſt proprietas, uel relatio, igitur omnis notio eſt proprietas, & ſimiliter relatio. Et ita exceſſo nomine ſunt ęqualia, ideo idem eſt numerus, & eadem ratio aſſignandi numerum in omnibus iſtis. Intelligendum igitur, quod circa numerum proprietatum tres fuerunt opiniones. Quidam dixerunt, quod infinitæ, quidam, quod tres, quidam quod quinque. Ratio autem diuerſæ opinionis fuit, qa diuerſimodè notiones cōſiderauerūt. Qui conſiderauerunt illas in comparatione ad eos quibus innoteſcunt, dixerunt eas infinitas eſſe, quia per infinitas comparationes, & ſimilitudines, & reſpectus deus nobis innoteſcit. Qui uero cōſiderauerunt in comparatione ad hypoſtaſes, quæ diſtinguuntur, uel innoteſcunt, dixerunt tātum tres, quia tantū tres ſunt perſonæ, ideo tantum tria ſunt propria, per quę ſufficienter innoteſcunt. Qui uero conſiderauerunt quantum ad rationes q̄bus innoteſcunt, dixerunt eſſe quinq;. Eadem enim eſt ratio innoteſcendi, & diſtinguendi. Sed rō diſtinguendi accipit a parte originis, aut igitur poſitiuè, aut priuatiuè. Si priuatiuè, aut priuat originē per modum ꝓducentis, & hoc non dicit nobilitatem. ſ. non producere, ideo non eſt notio. Aut priuat originem ꝑ modum producti, & hoc uel ſpecialiter, uel generaliter. Si ſpecialiter, non dicit nobilitatem. Si generaliter, ſic dicit nobilitatē, & ideo notio eſt una ſola, ſcilicet innaſcibilitas. Si autem accipitur à parte originis poſitiuè, cum duplex ſit origo, & cuilibet reſpōdeat de neceſſitate duplex habitudo, de neceſſitate erunt quatuor, generatio actiua & paſſiua, & ſpiratio actiua & paſſiua, & in uniuerſo quinque. Prima opinio ſumpſit rationem è longinquo, & ideo magis a ueritate receſſit. Secunda magis de propinquo, ideo magis ueritati appropinquauit. Tertia ſicut debuit, ideo ueritatē dixit, poſuit, & inuenit. Et hæc eſt poſitio, quam tenet communis opinio Magiſtrorum notiones eſſe quinque, & ratio huius prius uiſa eſt.

AD ILLVD igitur, q̄ obiicitur, de reſpectibus, & comparationibus, & infinitis. Dicendū, q̄ nec proprietates, nec relationes ſunt notiones, niſi quæ important reſpectum diſtinguentem perſonam, a perſona, & hoc eſt reſpectus originis, qui tantū quinque modis ſpectantibus ad digni-

dignitatem poteſt comparari, ideo patet illud. AD ILLVD, q̄d obiicitur, quod tãtum tres, per uerbum Damaſ. Dicendum, ꝙ ſub generatione comprehendit duas relationes ſimiliter ſub ꝓceſſione. AD ILLVD, q̄d obiicitur, quod proprietas debet conuerti cum perſona. Dicendum, quod uerum eſt de illa, quæ eſt proprietas perſonalis, faciens ꝑſonam eſſe perſonam; tamen non ſequitur, ſi conuertitur, q̄d tot ſint, non plures; quoniam unũ & idem poteſt habere plura conuertibilia. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, de ſyllogiſmo illo. Dicendum, ꝙ in proceſſu illo eſt fallacia accidentis ſicut hic, pater eſt innaſcibilitas, & pater eſt paternitas, igitur paternitas eſt innaſcibilitas: quia quod attribuitur ſubiecto ſiue hypoſtaſi, attribuit habitudini. Poſſet tamen poni figura dictionis ex modi prædicandi mutatione; quia in diuinis eſſentia prædicatur ut quod, perſona ut quis, notio ut quæ, & proceditur a perſona ad notionem.

DISTINCTIO XXVII.

PARS PRIMA.

De proprietatibus perſonarum ſecundum quod diuerſis noībus exprimuntur per uocabula magis uſitatã.

HIC quæri põteſt, utrum proprietates, quas Hilar. ſupra aſſignauit. ſ. quod pater ſemper eſt pater, & filius ſemper eſt filius, ſint illæ eędem proprietates quas Aug. ſuperius diſtinxit, dicẽs: propriũ eſſe patris, quod genuit filiũ, & propriũ filij quod genitus eſt a patre, & S.S. quod ab utroq; procedit. Ac deĩnde utrũ & iſtæ ſint illæ quæ dicuntur paternitas, filiatio, proceſſio. Videtur quod non ſint eædem proprietates, quas ponit Hilarius: & illas, quas ponit Aug. Si enim eadẽ ſunt, idem eſt ergo patri eſſe patrem, & genuiſſe filium: quod vtique quidam concedunt. Si autem hoc eſt: cui ergo conuenit ut ſit pater, ei conuenit genuiſſe filium. Natura *ergo diuina ſi pater eſt, genuit filium, ſi uero nõ genuit, pater non eſt. Sed quis audeat dicere, aut quòd ipſa genuit filium, aut quòd ipſa pater nõ ſit. Si aũt ipſa pater eſt, nec filiũ genuit, non eſt ergo idem dicere aliquid eſſe patrem, & gignere filium. Et ita non uidebitur una eademque eſſe proprietas.* Diſ. pra eeden.

Reſponſio, ubi oſtendit eaſdem eſſe proprietates.

Ad quod ſine præiudicio aliorum dicimus, quod eaſdem

proprietates notauit uterque, licet diuerſis uerbis. Quod enim Hilarius ait, ita intelligi debes. Proprium patris eſt quod ſemper pater eſt, id eſt, proprietas patris eſt, qua ſemper pater eſt, ſemper uero pater eſt, quia ſemper genuit filium. Ita & proprium filij eſt, quod ſemper filius eſt, id eſt, proprietas filij eſt, qua ſemper filius eſt. Filius uerò ſemper eſt, quia ſemper genitus eſt: ergo proprietas qua pater pater eſt, quia ſemper genuit: & hæc eadem dicitur paternitas, uel generatio. Et proprietas qua filius ſemper eſt filius, eſt quia ſemper genitus eſt a patre, & hæc eadem dicitur filiatio, uel genitura, uel natiuitas, uel origo, uel naſcibilitas. Sic proprietas qua ſpiritus ſanctus eſt ſpiritus ſanctus uel donum, eſt quia procedit ab utroque: & hæc eadem dicitur proceſſio. In præmiſſis ergo locutionibus eædem ſignificatæ ſunt proprietates.

Quomodo non eſt omnino idem dicere, eſſe patrem, & genuiſſe, uel habere filium, ita & de alijs.

Nec tamē uidetur nobis omnino eſſe idem dicere aliquid eſſe patrem, & genuiſſe filium, uel aliquid eſſe filium, & habere patrem: uel eſſe ſpiritum ſanctum, & procedere ab vtroque: alioquin pater non eſſet nomen hypoſtaſis, id eſt, perſonæ, ſed proprietatis tātum: ſimiliter filius, & ſpiritus ſanctus, & ita non per tria nomina ſignificarentur tres perſonæ: ideoque dicimus, quia patris nomen non tantum relationem notat, ſed etiam hypoſtaſim, id eſt, ſubſiſtētiam ſignificat, ita & filius, & ſpiritus ſanctus. Relationum uero uocabula, ſcilicet paternitas, filiatio, proceſſio, uel gignere, gigni, uel procedere ipſas tantum relationes, non hypoſtaſes ſignificant, ſiue habere filium, & habere patrem, ut uerbi gratia, cum dicimus Deus *eſt pater, nomine patris & relationem, & diuinam hypoſtaſim ſignificamus: ut ſit intelligentia talis, Deus uel diuina eſſentia eſt pater, id eſt, ille qui genuit, id eſt, hypoſtaſis, quæ habet filium. Similiter Deus eſt filius, id eſt, hypoſtaſis genita uel habens patrem. Ita etiam Deus eſt ſpiritus ſanctus, id eſt, hypoſtaſis procedēs ab vtroque, ſiue ille qui procedit. Cum vero nomina relationum ponimus in prædicatis, notiones ipſas tantum ſignificamus,*

non hypoſtaſes:ut cum dicimus, Deus genuit, ideſt, habet filium, & Deus genitus eſt, ideſt, habet patrem. Et tunc oportet intelligi in ſubiectis hypoſtaſes tantum, non eſſentiam, quæ illis proprietatibus denominantur.

Quod proprietates determinant hypoſtaſes, non ſubſtantiam, id eſt, naturam.

Ille enim proprietates ſingulæ ſingulis proprie conueniunt perſonis & per eas perſonæ determinantur, & a ſe in uicem differunt, ſed a ſe non ſecedunt. Vnde Ioannes Dama. Lib.3.& Ortho.fi de c.6.c 7.eiuſd. *Non differunt ab inuicem hypoſtaſes ſecundum ſubſtantiã, ſed ſecundum characteriſtica idiomata, ideſt, determinatiuas proprietates. Characteriſtica uero, i. determinatiua ſunt hypoſtaſeon, & non naturæ: etenim hypoſtaſes determinant. Item † eſſe quidem intemporaliter & æternaliter dicimus diuinã uerbi hypoſtaſim, ſimplicem, omnia habentem, quæ habet pater, ut eius homouſion, ideſt, conſubſtantialem, natiuitatis modo & habitudine a paternali hypoſtaſi differentem, nunquam uero a paternali hypoſtaſi ſecedentem.* †Loco eſſe, in uero exemplari legitur, cõcedere. *Idem apertius exprimens perſonales proprietates, in eodem ait, Differentiam hypoſtaſeon, ideſt, perſonarum in tribus proprietatibus, ideſt paternali & filiali & proceſſibili recognoſcimus: In ſeceſſibiles autem ipſas hypoſtaſes & indiſtabiles inuicem, & unitas quidem inconfuſibiliter: tres enim ſunt, etſi unitę: diuerſam autem indiſtanter. Etenim ſingula perfecta eſt hypoſtaſis, & propriam proprietatem, ſcilicet exiſtentiæ modum proprium poßidet: ſed unitæ ſunt ſubſtantia, & non diſtant neq; ſecedunt a paternali hypoſtaſi. Ecce hic habes diſtinctas res proprietates, quę ſupra diuerſis ſignificatæ ſunt modis.* Lib.3.c. 5.

SVPRA aſſignauit Magiſter ꝓprietates pſonales, hic agit de ipſis ꝓprietatibus ſm ꝙ per diuerſa uocabula exprimunt. Et qm̃ contingit eas exprimi ꝑ uócabula magis uſitata & minus uſitata; iõ hæc pars habet duas partes. In pĩa agit de expreſſione proprietatum ꝑ uocabula magis uſitata. In ſcda ꝑ uocabula minus uſitata, infra Diſt. eadem. *Hic nõ eſt prætermittendũ &c.*] Prima pars hẽt quatuor. Cum.n. Hi'a. & Aug. proprietates aliis, & aliis uocabulis aſſignent: uterque tamen cõſuetis: quia unus ſcilicet Aug. ꝑ generare, & generari: aliter.i. Hila. ꝑ eſſe patrẽ, & eſſe filium. Et ideo Magi. primo quęrit, utrum ſint eędẽ ꝓprietates ab utroq;

aſſignatę. Secundo ſoluit, oſten dens quod ſint eędem, ibid. *Ad quod ſine præiudicio aliorum &c.*] Tertio, ne credat aliquis, quod omnino ſint eędē, oſtēdit quod re eędem ſunt, ſed differunt quā tum ad modum ſignificandi, id eſt in concretione, & in abſtractione, ibi. *Nec tamen uidetur nobis omnino idem &c.*] Quarto uero, quia dixerat proprietates ſignificari in concretione, quęri poſſet reſpectu cuius, & oſtendit, quod reſpectu hypoſtaſum, ibi. *Iſtæ enim proprietates ſingulæ ſingulis &c.*]

Dub. 1. *Proprium patris eſt, quod ſemper eſt pater &c.*] Videtur dicere falſum. Omnis enim proprietas differt ab eo cuius eſt ꝓprietas, uel re, uel rōne: ſed pater, & pr̄ conueniunt re, & ratione, & nomine: ergo unū non eſt proprietas alterius. Reſpo. Dicendum, quòd in patre intelligimus & illum qui eſt pater; & quo eſt pater: quando ergo pater prædicatur de ſe, ratione unius ſubiicitur, & ratione alterius prædicatur. Similiter quādo aſſignatur eſſe patrem proprium patris, quia aſſignatur ut in ratione attributi, ideo ratione ipſius proprietatis attribuitur ipſi hypoſtaſi. Vnde dicit, quod eſſe patrem eſt proprium patris, non quod pater ſit pater.

Dub. 2. *Vel natiuitas, uel origo &c.*] Videtur dicere contra illud, quod dictum eſt ſupra Diſtin. 3. cap. de ueſtigio: & tractum eſt ab Auguſtino de uera religione, ſcilicet, quod origo appropriatur patri: Reſpond. Dicendum, quòd origo ſemper dicitur relatiuo: poteſt ergo accipi origo, uel reſpectu creaturæ, uel reſpectu perſonæ. Si reſpectu creaturæ, ſic & reſpectu totius trinitatis, & appropriatur patri. Si autem reſpectu perſonæ, ſic poteſt accipi actiuè, uel paſſiuè. Si actiuè, ſic eſt patris, & filii, ſed appriatur patri. Si paſſiuè, ſic filii, & S. S. & appropriatur filio, non ſecundum quod ſimpliciter dicitur, ſed ſecundum quod origo dicit emanationē per modum naturæ. Sic enim cum id ſit proprium filii, ſimiliter & origo ſecundum quod ſic accipitur: & hoc modo accipitur hic, & ideo non eſt contra illud.

Gignere, uel gigni, uel procedere, &c.] Videtur hoc falſum, quia relationes ſignificant in concretione, & non tantum important relationes, ſed etiam ſuppoſitum. Sed quando tantum important relationes, ſignificant abſtractè. Si ergo hoc quod eſt gignere, non importat relationem abſtractè, ſed concretè, uidetur, quod non tantum importent relationes. Reſpon. Dicendum, quòd differenter importatur concretio. Aliter enim importatur per uerbum, aliter per nomen adiectiuum. Quia enim uerbū importat actum, ut egredientem, ideo in quadam diſtātia, & ideo importat ſub quadam inclinatione. Et propter hoc quia in diſtantia importat, non claudit intra ſe ſuppoſitum, immo oportet, quod addatur extra, niſi locum exterioris additionis ſuppleat demonſtratio, quæ eſt in actu propriè primæ, & ſecundæ perſonæ, quoniam ſemper ſunt præſentes, & demonſtratiuæ, & Dub. 3.

ideo

ideo quamuis importet in concretione, tamen non importat niſi relationem quantum eſt de ſe, non ſuppoſitum, ſed nomen adiectiuum idem ſignificans, ſi ſignificat ut proprietatem informantem, & ideo in quadam unione, & indiſtantia, & ideo formam ſimul importat & ſuppoſitum, ut cum dicitur album: niſi ſignificet ut in abſtractione ut cum dicitur albedo. Hoc attendens Magiſter dicit, φ pater nitas, & filiatio, gignere, & gigni dicunt tantum relationes.

Dub.4. Lit. *Cum uero nomina relationum ponimus &c.*] Contra, quia ſi hoc uerum eſt, quando dicitur eſſentia eſt pater, cum pater ponatur in prædicato, ſtat tantum pro notione, ergo idem eſt dicere eſſentia eſt pater, ac ſi diceretur, eſſentia generat, ſed hæc eſt falſa: ergo &c. Reſpon. dicendum, φ quædam ponuntur in prædicato per naturã propriã, & ſignificationem, & talia ſunt quæ important compoſitionẽ, ſicut uerba: & de talibus loquitur Magiſter. Quædã ita ponũtur in prædicato, φ ſunt nata ſubiici, ut hoc nomen, pater, & hoc nomen, filius, & talia: quia non ſolum nata prædicari, uerumetiam ſubiici, poſſunt importare intellectum hypoſtaſis: unde uerbum Magiſtri intelligendum eſt cum præciſione. ſ. de illis quæ ita nata ſunt prædicari, φ non ſubiici, & ita nõ habet inſtantiam.

Dub.5. *Characteriſtica uero i. determinatiua ſunt hypoſtaſeon, &c.*] Videtur male dicere, quia proprietates, quæ non determinant naturam, ſunt non naturales: quia omnis proprietas naturalis, eo ipſo φ naturalis eſt, naturam determinat: ergo ſi proprietates in diuinis non determinant naturam, non ſunt naturales: ergo preter naturam: ergo accidẽtales. Reſp. Dicendũ, φ ſicut ordo naturæ dicitur dupliciter, aut quo natura ordinatur, aut in quo natura eſt ratio ordinãdi: ſic etiam de proprietatibus intelligendum: & quoniam dicimus proprietatem naturalem, non oportet φ proprietas habeat naturam ut ſubiectum, ſed φ ſit conſonans naturæ ipſius ſubiecti, ſicut filius naturalis nõ dicitur, quia ſit a natura uel eſſentia, ſed a patre naturaliter producentẽ, ſic & in propoſito eſt intelligendum.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An eſſe patrem & generare, una & eadem notio ſit?

AD intelligentiam huius partis quatuor quæruntur. Primo, quæritur utrum eſſe patrem, & generare, ſit una notio. Secundo, quæritur quæ illarum ſit alterius ratio. Tertio, utrum proprietates contingat abſtrahi. Quarto, utrum circa eas liceat contrarie opinari.

QVOD ſit eadem notio, oſtẽditur ſic. Vna ſola proprietas eſt hypoſtaſis, quæ dat eſſe diſtinctum. Nam non eſt in ratione accidentis, ſed formæ, ſed illa eſt una ſola unius: ſed generare eſt una proprietas, per quam hypoſtaſis patris diſtinguitur, ſimiliter & eſſe patrem: igitur

igitur ibi eadē eſt notio. ITEM. Patris ad filium eſt una ſola relatio: quia una tantum origo, & unus modus emanandi. Sed generare dicit relationem patris ad filium: ſimiliter & eſſe patrem: igitur eadem relatio, uel notio: uel ſi ſint diuerſæ proprietates, tunc igitur notiones erunt plures, quam quinque, immo infinitæ. Sicut enim ad generare ſequitur eſſe patrem, ita ſequitur referri ad patrem, diſtingui a patre &c. quæ ſi ſint notiones aliæ: tunc igitur infinitus eſt numerus notionum. hoc autem inconueniens ſequitur: ſi illæ proprietates ſint diuerſæ, ergo &c.

CONTRA. Si eadem proprietas eſt eſſe patrem, & generare, igitur omnino idem importat nomine patris, & nomine genitoris: igitur ſicut quis eſt baptizatus, ſi baptizetur in nomine patris, ita ſi in nomine genitoris: ſed hoc communiter negaē. ITEM. Proprietates, & notiones ſunt diuerſæ, & cognoſcuntur eſſe diuerſæ, quia de diuerſis prædicantur, quia de uno prædicatur una, de quo non prædicatur alia, ſed hæc conceditur, eſſentia eſt pater: & hæc negatur, eſſentia generat: igiē &c. SI DICAS ꝙ hoc eſt propter diuerſum modum ſignificandi. Contra. hoc nihil eſt: quia tam eſſe patrem, quā generare, utrūque in concretione dicitur. ITEM. Diuerſæ probantur eſſe proprietates: quia una de alia non prædicatur ut paternitas, & innaſcibilitas: ſed generare, ut patebit infra, non dicitur de

Diſ. 33 q. ult.

paternitate: hæc enim non admittitur, paternitas generat: igitur ſunt diuerſæ.

RESOLVTIO.

Vna & eadem ſecundum rem; ſignificatione verò diuerſa.

RESP. Dicendum, ꝙ omnino ſunt eędem proprietates ſm rē. Et huius ratio manifeſte apparet, nam una dicitur de altera non ſolum in concretione ut patet generat: ſed & in abſtractione ut paternitas eſt generatio, quod nō eſſet ſi differrent. Cum autem eadem ſit proprietas, differenti tamen modo ſignificatur, & hoc quantum ad tria. Primum quidem, quia generatio proprietatem perſonæ generalius exprimit, quam hoc, quod eſt pater. Nam ſicut dicit Aug. & habetur in Lib. 3. diſti. 5. Ad eſſe patrem ſequitur generare, ſed conuertitur. Homo enim dicitur generare pediculos, non tamen eſt pater eorū. Alia ratio eſt, quia hoc, quod ē pater, importat intra ſe hypoſtaſim, circa quam notat proprietatem. Sed hoc uerbum, generat, non importat hypoſtaſim, imo eget ſibi apponi ab extra, & hāc ponit Magiſter in litera Tertia eſt, quia cum proprietas duo importet. ſ. emanationem, & habitudinem, quæ quamuis idem ſint re, differunt tamen ratione intelligendi, quia hoc, quod eſt generare, importat productionem, & generatio emanationē. Sed hoc, quod eſt eſſe patrem proprie importat habitudinem. EX HIS patent obiecta. Nam, quod non ſit baptizatus in nomine genitoris, hoc non eſt propter diuerſitatem rei, ſed modi exprimendi, & utrunque conſideratur

Diſt. 3 par. 1. art. 2. q. 3. deratur ibi, ſicut patet in Quarto. AD ILLVD, quod obiicit, quod non prędicatur. dicendum, quod hoc eſt propter diuerſum modum ſignificandi. Nam hoc, quod eſt, generare, quia non habet ſuppoſitum intra, ponit rem circa eſſentiã, & ideo ipſam ſignificat diſtingui: non autem ſic hoc quod ẽ, pater, cum habeat ſuppoſitum intra, ſenſus enim eſt, eſſentia eſt pater, ideſt ille qui generat. AD ILLVD, quod ultimo obiicitur, quod una non prędicatur de altera, dicẽdum, quod eſt prædicatio per modum denominationis, & hæc eſt per concretionẽ. Et eſt prædicatio per modum identitatis, & hæc eſt per abſtractionem, quoniam ergo generare, & eſſe patrem eſt una & eadem proprietas, ideo non ſecundum modum denominandi tãtum, ſed per abſtractionem prædicatur, ut paternitas eſt generatio.

QVAESTIO II.

An generatio ſit cauſa paternitatis: uel paternitas cauſa generationis?

QVæ iſtarum ſit ratio intelligendi alteram. i. utrũ hypoſtaſis patris ſiue pater ideo generet quia pater eſt, uel ideo ſit pater quia generat. Et quod ideo ſit pater quia generat, hoc uidetur auctoritate Magiſtri in litera. Semper eſt filius, quia ſemper eſt genitus, ideo generatio paſſiua eſt ratio eſſendi filium, igitur pari ratione generatio actiua eſt ratio eſſendi patrem. ITEM. Secundum rationem intelligendi prius eſt generari quàm eſſe, & prius eſt eſſe, quàm referri igitur prius eſt generari, quàm eſſe filium igitur pari ratione prius eſt generari, quam eſſe patrem ſecũdum ordinem intelligendi. Si igitur prius eſt ratio poſterioris, & non econuerſo, igitur, &c. ITEM. hypoſtaſis patris eſt pater, aut ergo quia deus, aut quia deus generans. Non quia deus quia pari ratione & filius: ergo quia deus generans: igitur &c.

CONTRA. Non generat niſi perſona diſtincta, quoniam generare non conuenit eſſentiæ, ſed perſonæ: ſed perſona patris non eſt diſtincta niſi per paternitatem: igitur non conuenit generare illi hypoſtaſi niſi per paternitatem: igitur non generat niſi quia pater. ITEM. In his quæ non acquiruntur per actũ, prius eſt habitus, quàm actus ſecundum rationem intelligendi: quia enim non ſumus boni per opus: ſed magis econuerſo: prius etiam ſumus boni, quàm operemur bona: ſed paternitas non acquiritur in deo per actum: ergo prius ordine intelligendi intelligitur eſſe pater, quàm generet. ITEM. Pater generat, iſte eſt quidam actus diuinus, qui per ſe ineſt ſoli patri: quæro per quid. Aut enim quia Deus, aut quia deus pater, aut quia innaſcibilis. Non quia Deus, quia tunc etiam ineſſet filio. Non quia innaſcibilis: quia innaſcibilitas dicit natiuitatis priuationem, non poſitionem: igitur a diuiſione: quia deus pater.

RESPO.

RESOLVTIO.

Cum generatio originē dicat, paternitas habitudinem; illa huius, non hæc illius causa erit.

RESP. Ad intelligentiam huius notãdum, ꝙ hic eſt duplex opinio. Quidam dicunt, ꝙ cum proprietates relatiuę ecõtrario ſint in deo quàm in creaturis: quia in creaturis, ut aduenientes, in deo ut inſiſtentes In creaturis, .n. actus eſt relationis ratio. Vnde in inferioribus iō eſt pr̄, ꝗa generat. Sed in diuinis econtrario, relatio eſt ratio actus. Vnde ſimpliciter concedunt ꝙ pater generat: quia pater: & negãt conuerſim. Sed quamuis illud poſſet aliquo modo capi ab intellectu ex parte patris, tamen ſi illud conſideramus in filio, omnino non uŕ intelligibile, ꝙ ideo ſit pater, quia filius generetur. Nam cõiter dŕ, & rō concordat, ꝙ filius, & ꝙ ſit, & ꝙ filius, hoc habet per generationem: igitur gñatio ſm rõnem intelligendi præcedit filiationem, & relatiua ſunt ſimul natura in intelligendo, non tantum in eſſendo: igitur generatio eſt ratio dicendi paternitatē in deo patre. Sicut enim ſe habet generatio paſſiua ad filiationem, ita actiua ad paternitatem. Et propterea eſt alia opinio, ꝙ ideo ē pater, quia generat: & ꝙ illud ſit bene dictum patet per differentiam aſſignatam inter generationem, & eſſe patrem. Nam ſecundum propriam rationem, generatio dicit notionem, ſiue originem: paternitas dicit habitudinem Cõſtat autem ꝙ origo eſt ratio habitudinis, non habitudo ratio originis eſt. Et iō gñatio ē rō paternitatis, nō ecõuerſo: iō cõcedunt rõnes ad hoc.

AD ILLVD igitur ꝙ obiicitur in contrarium, quòd nō generat niſi perſona diſtincta. Dicendum, quòd uerum eſt ſm rõnem intelligendi. Neceſſe eſt enim ante generationem eſſe hypoſtaſim (ſecundum rationē intelligēdi loquor) ſed nō oportet præintelligere eam actu diſtinctam: quia ipſa diſtinguitur per proprietatem generationis diſtinctione completa, ſicut melius patebit infra: tamen ſecundum rationem intelligendi ratio diſtinguendi inchoatur innaſcibilitate: ideo generat, non ut prius diſtincta paternitate, ſed ut diſtincta quodammodo innaſcibilitate, AD ILLVD ꝙ obiicitur, ꝙ non acquiritur per actum: dicendum, ꝙ in diuinis nulla proprietas acquiritur, ꝗa quælibet eſt eſſentia: tamen ſecundum rationem intelligendi, origo, ſiue emanatio originis, eſt ratio relationis, ſicut in his inferioribus eſt ratio ſecundū eſſe. Vnde ſicut actus generationis eſt æternus, ita & proprietas paternitatis æterna. Vnde quamuis non acquiratur per actum, ineſt tamen per actum: unde illa propoſitio eſt falſa, & debet generaliter exponi in his ſic, quæ ibi non inſunt per actum, &c. & tunc minor eſt falſa. Poteſt tamen dici, ꝙ illud eſt uerum de actu, qui elicitur ex habitu, ſicut opus meritoriū ex gratia: ſed actus generationis non elicitur, nec intelligitur elici: ex paternitate, ideo nō oportet præintelligere paternitatē ad hoc ꝙ intelligaŕ gñare.

AD

Ad illud, Aut generat,quia deus,aut quia pater,&c. Dicendũ,ꝙ generat,quia Deus innaſcibilis: & eſt inſpirabilis,quia improceſſibilis. Quod obiicitur quod innaſcibilitas dicitur ſecundum priuationem: dicunt aliqui, quòd priuatio non eſt ratio habitus, ſcilicet pura: ſed priuatio aliqua cum habitu ſubſtrato eſt ratio. Vnde, ſicut aliquis homo liberalis inuitat ad comedendũ,quia ſolus:ſic pater generat ex liberalitate, & ne ſit ſolus, & ideo cum ſemel generauit, & ſpirauit,non amplius generat, quia iam non amplius eſt ſolus, quamuis ſit liberalis. Aliter tamen eſt dicendum ſicut dictũ fuit, ꝙ innaſcibilitas eſt priuatio,quæ ſm rem eſt perfecta poſitio. Innaſcibilis enim dicitur pater, quia non eſt ab alio, & non eſſe ab alio eſt eſſe primũ, & primitas eſt nobilis poſitio. Primum enim ratione primi, adeo dicit nobilem poſitionẽ, & conditionem [ut uidebitur] ꝙ ad poſitionem primi ſequit̃ poſitio ſecundi. Vnde quia primò,ideo principium: quia principium, ideo uel actu,uel habitu eſt principiatum. Quoniam igitur ratio primitatis in aliquo genere eſt ratio principiati in illo,ideo quia pater eſt primum reſpectu emanationis, generationis,& proceſſionis, generat, & ſpirat. Et quoniam primum in genere generationis,quia innaſcibilis, primũ in genere ſpirationis:quia Deus improceſſibilis:ideo generat quia deus innaſcibilis, & ultra non eſt ponere quare eſt innaſcibilis. Cũ enim innaſcibilitas dicat primitatem,& ſtatus ſit in primo, & ideo &c. Et hoc eſt quod dicitur infra, diſt. 29. circa principium totius diuinitatis, quia à nullo:& hoc eſt,quod in pluribus locis ſupra poſitum eſt.

Qvod autem mouet ad hoc dicendum,primum eſt antiqua poſitio magnorum Doctorum, qui dixerunt, ꝙ innaſcibilitas in patre dicit fontalem plenitudinem, fontalis autem plenito conſiſtit in producendo. Sed conſtat,ꝙ non,ideo quia creaturam producit, dicitur in eo fontalis plenitudo: quia hoc cõuenit tribus:nec ideo quia producit ſpiritum ſanctum: quia hoc conuenit filio: igitur fontalis plenitudo in patre, ponit gẽnerationem in eodem. Si ergo innaſcibilitas eſt fontalis plenitudo:patet &c. Mouet etiam cõmunis opinio, quæ dicit innaſcibilitatem eſſe proprium patris:ſed non poteſt eſſe propriũ maxime:quia proprium importat notionem, ſecundum quod importat puram priuationem, ſic enim conuenit eſſentiæ, & ſpiritui ſancto: igitur aliquid ponit. Non abſolutum: conſtat quia ratione illius non poteſt eſſe proprietas:ſed non poteſt ponere reſpectiuum poſitiuum reſpectu producentis: igitur de ratione ſua ponit reſpectũ producti,ſed ſecundum rationem intelligendi. Prima ratio reſpiciẽdi aliquem, ut productum, eſt gñatio: ergo ad innaſcibilitatis poſitionem ſequitur poſitio generationis: igitur &c. Mouet ẽt uerbum Hilarii 12. de Trinitate,ubi dicit, ꝙ pater eſt auctor

filii. Conſtat autem, ꝙ per auctorem intelligit non factorē; ſed genitorem: eo ergo cōuenit patri eſſe genitorem, quo cōuenit ei eſſe auctorem: auctorē autem conuenit ei per id ꝙ dicit auctoritatem eſſe in patre. ſed ſumma auctoritas eſt in patre ratione innaſcibilitatis: ergo conuenit hypoſtaſi patris ratione innaſcibilitatis generare: & hoc uidentur dicere uerba Hilarii 12. de Trinitate, ſi quis attendat, & ſimiliter in quarto. Mouet etiam uerbum Philoſophi, qui dicit, ꝙ principia quanto ſunt priora, tanto potentiora, & ꝙ cauſa prima plus influit, & ꝙ quæ eſt ſimpliciter prima, ſumme habet influere per omnem modum Si ergo uidemus in ordine cauſarū, inter quas eſt ordo eſſentialis: quòd primitas facit eſſe ſummā influentiam in cauſa, & maiorem influētiam ſecundum eſſentiam, pari ratione ubi eſt ordo perſonarum primitas in prima perſona eſt ratio producendi alias, & quia innaſcibilis dicit primitatem, hinc eſt, ꝙ dicit fontalem plenitudinem, reſpectu productionis perſonalis. Et huius ſignum uidemus, ꝙ prima in generibus ſunt principia aliorum, & quæ ſunt ſimplicia, ut in pluribus, ita ꝙ in eis ſit ſtatus, habent potentiam infinitā, ſicut punctus reſpectu linearū, & unitas reſpectu numerorū: ſic etiam diuina eſſentia, quia prima reſpectu creaturarum. Vnde fortaſſis, quia diuina eſſentia eſt prima, ideo eſt omnipotentiſſima. Et quia omnis eſſentia ſequitur eſſentiam triū perſonarum, impoſſibile eſt ꝙ una perſona producat aliquid ſine altera. Quamuis autem potentia producendi reſpectu perſonarum infinitarum non debuerit eſſe, ſicut ſupra demonſtratum eſt: attamen ſi per impoſſibile poneretur quòd mille perſonę producerētur, neceſſe eſſet, quòd omnes immediatè procederēt a perſona patris. Quia ſicut cauſa prima neceſſario in omni productione ſequēti immediate operatur, ſic ſuo modo in perſonis. *Diſt. 7. q. 2.*

Ad hoc autem mouet ratio. Sicut enim poſſibile eſt intelligi hypoſtaſim patris, & filii, non intellecta hypoſtaſi ſpiritus ſancti; ſic etiam poſſibile eſt intelligi hypoſtaſim patris nulla alia perſona intellecta. & tunc quidem intelligeretur non intellecta paternitate, & certum eſt quòd poſſibile eſt hoc intelligi. Poſſumus enim non intellecta perſonarum pluralitate intelligere diuinam naturam habentem illam, & ꝙ illam non habeat ab alia, ita intelligunt Gentiles: igitur ſic intelligendo, contingit de iſto dicere, & intelligere, quod poſſit generare. Per quid ergo poteſt? nihil inuenio in illa hypoſtaſi non commune, præter innaſcibilitatem. Si ergo generatio nō poteſt ei ineſſe per illud quod eſt commune, ineſt ei per illud quod eſt proprium, hoc autem eſt innaſcibilitas: ergo &c. Rurſus ſicut uidemus plures perſonas in una natura, ſic plures ꝓprietates in una perſona: ergo ſicut ad perfectionem completiſſimam neceſſe eſt omnes perſonas

ſonas reduci ad unam, quæ ſit principium aliarum: ſic omnes proprietates perſonæ reduci ad unam, quæ ſit ratio illarum. Sed in patre eſt paternitas, & innaſcibilitas, & ſpiratio: ſed innaſcibilitas nõ eſt reducibilis ad alias; ergo neceſſe eſt ꝙ aliæ reducantur ad innaſcibilitatem, quæ eſt (ſicut dixerunt) fontalis plenitudo. Amplius. Paternitatis, & generationis proprietas quantum eſt de generali ſua ſignificatione communicabilis eſt, ut patet in creaturis: quia genitus generat, & filius unus fit pater alterius. In diuinis autem paternitas eſt incommunicabilis: ergo cum hoc non ſit de ratione paternitatis inquantum paternitas, erit de ratione alicuius qđ eſt incommunicabile, hoc autẽ erit innaſcibilitas, ſiue primitas, quia primum non poteſt dare alii primitatem, & innaſcibilis nõ poteſt generare innaſcibilẽ, ergo uidetur, ꝙ in diuinis hypoſtaſis patris ideo generet, quia innaſcibilis. Poſtremo. Cum idẽ ſit primum, & principium, ſicut patet, & Philoſophus dicit, aut ideo eſt primum q̃a principiũ, aut econuerſo. Conſtat ꝙ ei cõuenit ratio principii quia eſt primum, ideo per ſe hoc habet. Et conſtat ꝙ ſtatus eſt in primo principio, nõ quia principium: ſed quia primum. Et conſtat, ꝙ illa eſt cõditio nobilitatis: ergo cũ pater ſit totius deitatis principium, ut dicit Aug. hoc eſt quia primum, ac per hoc quia innaſcibilis. Hoc ſine præiudicio aliorum dictum eſt, utraque. n. harum poſitionum magna eſt, & neutra eſt contemnenda: hæc

1. Poſterio-rũ. 13.

autem uidetur magis cadere in intellectu, quam prima: maxime ſi reſpiciatur ipſius paternitatis propria acceptio, quæ eſt uere relatio, & ſimul natura cũ filiatione: nec poteſt abſtrahi natura, & proprietate relationis: unde ita importat habitudinem ad filium, ſicut & generare, ideo & iſta poſitio intelligibilior uidetur, & melius patebit infra cum agetur de innaſcibilitate. Diſt. ſeq.

QVAESTIO III.

An diuinarum proprietatum ſit aliqua abſtractio?

VTRVM contingat proprietates abſtrahi Et quòd non, uidetur, quia omnis abſtractio ſupponit concretionem, ſed in eis ſolum proprie eſt concretio, in quibus eſt determinatiua prædicatio: ergo ſi hoc eſt in accidentibus tãtum, uidetur, quòd ubicunque eſt ponere proprietatem abſtrahibilem, ibi eſt etiam ponere proprietatem accidentalem: ſed talis nullo modo ponitur in diuinis: ergo &c. ITEM. Vbicunque eſt abſtratio, abſtractum eſt ſimplicius cõcreto, hoc non habet inſtantiam: ſed in diuinis non eſt maior ſimplicitas, & minor, cum omne quod eſt ibi, ſit ſimpliciſſimũ, & in fine totius ſimplicitatis eſt: ergo in diuinis nõ cadit abſtractio. ITEM. Omnis abſtractio aut eſt uniuerſalis a particulari, aut formæ a materia. Sed in diuinis nec eſt uniuerſale, nec particulare, nec forma, nec materia: ergo in diuinis non eſt abſtractio. ITEM. Quandocunq; abſtrahitur aliq̃d ab aliquo, minus eſt ꝙ remanet, quàm

quàm ante abſtractionem erat, quia utrumque aliquid eſt; nihil.n.nõ abſtrahitur ab aliquo, nec nihil a nihilo: ſed aliquid ab aliquo: ergo ſi paternitas a perſona, uel hypoſtaſi eſt abſtrahibilis: ergo minus haberet de entitate, quàm cũ paternitate.

Sed contra. Paternitate abſtracta intelligitur hypoſtaſis eſſe deus: ergo ſi minus haberet de entitate, quàm cum paternitate, intelligeretur deus nõ habere ſummum eſſe. Contra. Magiſter dicit in litera, Paternitas, Filiatio, proceſſio, ipſas tantum relationes ſignificant, aut ergo aliquid adhuc reſpondet in re, aut nihil. Si nihil, ergo falſo, & inaniter ſignificant. Si aliquid, ergo uidetur, ꝙ abſtrahibiles a parte rei, Item. Non intellecto filio non minus poteſt intelligi hypoſtaſis patris eſſe, ſed non intellecto filio non poteſt intelligi paternitas, ergo abſtracta proprietate adhuc poteſt intelligi hypoſtaſis illa eſſe, cuius erat proprietas: Sed quandocunque aliqua duo ſic ſe habent, ꝙ unum poteſt intelligi ſine alio, unum poteſt abſtrahi ab altero: ergo uere poteſt intelligi proprietas abſtrahi ab hypoſtaſi. Item. Cum dico, perſonam, intelligo habentem naturam cum proprietate incommunicabili: ſed conſtat hoc totum non ſimul intelligi, ergo prius unum, poſtea alterum: ergo prius intelligo naturam, deinde habentem, & tertio proprietatem incommunicabilem: ergo unum quodque per ſe eſt intelligibile: ergo & proprietas ſine ſubiecto: ergo ab ipſo eſt abſtrahibilis. Si tu dicas mihi quòd a parte intellectus poteſt abſtrahi nõ a parte rei: Contra. Secundum hoc ſi abſtractio eſt a parte modi intelligendi: ergo notio, & perſona non differunt niſi ſolo modo loquendi, & hoc eſt ſupra ĩm probatum. Item. Relatio in diuinis eſt uera relatio: quia, ut dicit Boetius, deus non eſt ſine relatione relatus. Sed ubi eſt uere quantitas, & quantum, ibi uera abſtractio, non tantum a parte intellectus, ſed etiã a parte rei: ergo etiam pari ratione ubi eſt uera relatio, & uere relatus, ibi eſt abſtractio. Item. Quandocunque aliqua proprietas habet diſtingui ab alia ſecundum rem, a qua non diſtinguitur ſecundum ſuppoſitum, ibi eſt abſtractio non ſolum a parte intellectus, ſed etiam a parte rei: ſed paternitas differt ab innaſcibilitate, non autem differt ab innaſcibili patre: ergo uere, & proprie ẽ abſtrahibilis proprietas: ſicue notio a perſona, non ſolum a parte noſtra, ſed etiam a parte rei.

Resolutio.

Nulla ex parte rei: ſicut nulla eſt ibi compoſitio: ſed ſolũm ex parte intellectus.

Resp. Dicendum, quòd abſtrahi aliquid ab aliquo eſt dupliciter. Vno modo abſtractione, quę habet totum a natura rei: & ſic abſtrahitur uniuerſale a particulari, & forma a materia: quoniam utrobique eſt cõpoſitio, & diuerſitas. Alio modo eſt abſtractio, quę totum habet ab intellectu noſtro. Intellectus enim noſter, cum intelligit aliquid

quid completum, de neceſſitate dupliciter intelligit: ſiue ſub duplici ratione, ſcilicet per modum ipſius quod eſt, & ipſius quo. Semper enim cum aliquid intelligit, conſiderat ipſum intelligibile per aliquam rationē, per quam etiam ipſum capit: & ita intellectus noſter eſt reſolubilis in intellectu ipſius quod eſt, & ipſius quo: quia compoſitio erat circa ipſum. Quoniam igitur realis abſtractio præſupponit compoſitionem, quæ nullo modo eſt in Deo: nec quantum ad eſſentiam, nec quantum ad perſonam: ideo nullo modo eſt ibi abſtractio a parte rei. Rurſus. Quoniam Deum intelligimus ſecundum poſſibilitatem intellectus noſtri, intellectus noſter intelligit Deum per modum ipſius quod, & ipſius quo, & intellectus noſter eſt reſolubilis, & quia reſolubilis etiam cōpoſitus, quamuis res non ſit compoſita: quantum ad ipſum poteſt eſſe abſtractio, & ſeparatio, ut intelligat ipſum quo eſt: non intellecto quod eſt: & quoniam modus ſignificandi conſequitur modum intelligendi, ideo contingit ſignificare ipſum quo in abſtractione, & hoc ex parte communicabilis, ut cum dicitur deus, & deitas: & ex parte incommunicabilis, ut cum dicitur paternitas. Concedo ergo, ſicut manifeſtant primę rationes, quòd non eſt ibi realis abſtractio.

Ad illud, quod obiicitur in contrarium de ſignificatione. Dicendum, quòd aliquid reſpondet a parte noſtri intellectus, nec oportet quòd reſpondeat abſtractio. Sicut enim intellectus noſter, licet ſit compoſitus, uere intelligit ſimplex per modum compoſiti: quia ponit illam compoſitionem circa ſe, non circa rem intellectam, ita eſt omnino intelligendum de abſtractione: & ita patent duo ſequentia, quę ſunt ſumpta a ratione intelligendi. Ad illud quod obiicitur, quòd tunc differunt ſolum modo loquendi. Dicendum, quòd ſicut tactum fuit in Diſtinctione præcedenti, relatio ſecundum comparationem ad ſubiectum tranſit, ſecundum comparationem ad obiectum, ſiue terminum manet, quia abſtractio eſt forma a ſubiecto, non a termino quia paternitas abſtrahit a patre, non a filio, & quantum ad comparationem ad ſubiectum eſt omnino idem, ideo nullo modo eſt abſtrahibilis a parte rei. Nihilominus tamen differre poteſt aliquo modo per comparationem ad obiectum, quæ quidem differentia ſumitur a parte rei, ſed ſicut illa differentia nihil facit ad compoſitionem, ita nihil facit ad abſtractionē: & ſic patent duo ſequentia: quia relatio manet, & diſtinguitur ab alia: ſed hoc eſt per comparationem ad obiectum, non ad rem, & hoc eſt ſubiectum, &c.

Quaestio IIII.

An liceat contrariè opinari de notionibus.

Vtrum peccatum ſit contrarie de notionibus, ſiue proprietatibus opinari. Et quòd non, uidetur: quoniā Sancti contrarias opiniones habuerunt de ſcripturis, & tamen non peccauerunt,

uerunt, ſed ſolum erat eis pœna.
Vnde Aug. Falſa pro ueris ap-
probare non eſt natura homi-
nis inſtituti, ſed pœna damnati.
ITEM. Hieron. Quod de ſcriptu
ris ueritatem non habet, eadem
facilitate contemnitur, qua pro
batur: ſed notiones non habent
ueritatem a ſcripturis: ſed inuen
tæ ſunt a magiſtris: ergo licet
multa ibi eadem ratione conte-
nere, qua probare. ITEM. Hoc
uidetur ratione: quia numerus
notionum, & huiuſmodi non
ſunt de illis, quæ ſunt neceſſaria
ad ſalutem: ſed contrariè opi-
nari licet in his, quę non ſpectãt
ad uiam ſalutis, & hoc ſine pec-
cato. ITEM. Si eſt ibi peccatum:
ergo aut fidei, aut morum. Non
fidei: quia non eſt contra articu
los. Non morum: quia credere
falſum, non reſpicit mores: ergo
nullum peccatim.

CONTRA. De duobus contra
riè opinantibus circa notiones,
neceſſarium eſt alterum dicere
falſum circa diuina, ſed menda-
cium circa diuina eſt mendaciũ
in Chriſtiana religione, & hoc
eſt grauiſſimum peccatum: er-
go &c. ITEM. Duobus contra-
rie opinantibus circa notiones,
neceſſe eſt alterum decipi, & er
rare. Sed error circa diuina eſt
periculoſiſſimus, unde Aug. 1.
de Trini. Nec periculoſius alibi
Cap. 3. erratur; nec fructuoſius aliquid
inuenitur. Si ergo error circa hu
manitatem Chriſti eſt pecca-
tum; ergo & circa notiones mul
to fortius. ITEM. Cum proprie-
tates ſint ipſe deus, qui dicit uel
credit proprietates eſſe quod nõ
ſunt, uel non eſſe quod ſunt, di-
cit de DEO, quod non eſt. Sed
qui dicit DEUM non eſſe quo
eſt, uel econuerſo, erat errorꝗ
peccati: ergo cum alter opinan
tium ſit huiuſmodi: ergo &c.
ITEM. Sicut dicit Auguſtin.
non ſolum ille mentitur, qui di-
cit falſum, ſed etiam qui aſſerit
dubium: ſed uterque opinan-
tium dicit quid dubium, quia
nulla opinio duorum eſt certa:
ergo uterque mentitur: ſed qui
mentitur circa uerum, peccat
mortaliter, uel uenialiter, ſed
plus mortaliter: ergo uterque
peccat.

RESOLVTIO.

*Si ad contrariam opinionem ni-
hil fidei repugnans ſequatur;
liceat profecto cõtrarie opinari:
cum notiones non de neceſſitate
fidei, nec de neceſſitate ſcriptu-
ræ, ſed ijs annexa ſint.*

RESP. Dicendum, ꝙ contra-
riè opinari, uel poteſt eſſe circa
ea, quæ ſpectant ad doctrinam
Chriſtianæ religionis: uel circa
ea quæ ſpectant ad doctrinam
humanę inquiſitionis. Circa ea,
quæ ſpectant ad doctrinam hu-
manæ inquiſitionis licet contra
ria opinari, & contra aſſerere;
quia illa non faciunt ad ſalutẽ.
Aſſerere autem cõtraria in his,
quæ ſpectant ad doctrinam reli
gionis diſtinguendum. Nam
quædam ſunt de neceſſitate fi-
dei: quędam de neceſſitate ſcri-
pturæ: quædam ſunt his anne-
xa, ut ſunt quæ faciunt ad fidei
explicationem, & ſcripturæ ex-
poſitionem. Circa ea, quæ ſunt
de neceſſitate fidei, opinari con
traria, ſimpliciter eſt peccatum
in altero, ſcilicet qui falſum opi
natur. Et ſi ſit ſimplex opinio,
eſt peccatum erroris: ſi autem
aſſertio-

aſſertio, & defenſio; non tantum error, ſed hæreſis dicenda eſt. In his autem, quæ ſunt de certitudine ſcripturæ, ignorantes ſcripturas, licet contrariè opinari; nec eſt culpa: ut ſi unus ſimplex homo credat, quod Iacob fuit pater Iſaac, aliter non, ſed econuerſo. Et licet hic primus ſuſpicetur, uel opinetur; tamen non peccat, quia ignorat ſcripturam. Scienti autem ſcripturam non licet: immo peccat ſi ſimpliciter opinetur: ſi autem defendat, hæreticus eſt iudicandus: quoniam contradicit ſcripturæ ſacræ. In his autem, quæ ſunt annexa fidei, uel ſcripturæ, aut una opinio ſequitur ad fidem, & ſcripturam, & altera ſequitur oppoſitum, & tunc dicendum, quòd ante percunctationem licet contrarie opinari: ſed poſt percunctationem non licet: immo peccatum eſt, ſicut in his, quæ determinata ſunt per fidem & ſcripturam: ſicut fuit de opinione Porretani circa proprietates: dicebat enim illas non eſſe deum, & ad hoc conſequitur contrarium fidei. Cum enim eccleſia adoret proprietatem, tunc adoraret non Deum, & non Deus eſſet adorandus. Vnde poſtquã oſtenſum eſt ſibi incõueniens, niſi retractaſſet errorem, fuiſſet ab eccleſia hæreticus iudicatus, ſed hoc retractauit in Concilio Remenſi: ut dicit Bernard. In his, quæ ſunt annaxa fidei, non ſequuntur, nec repugnant, quia dubia ſunt, licet opinari, ſed non licet aſſerere dubium circa Deum, quia opinari eſt rationis conferentis, ſed aſſerere dubium circa Deum, eſt rationis ſuperbientis. Concedendum ergo, quod uterque opinans ſi aſſerat, peccat: non propter errorem, ſed propter præſumptionem: & ſic cõcedendum, quod licet ibi contrarium opinari.

Ad illud, quod obiicitur, quòd mendacium in Chriſtiana religione &cet. Dicendum, quòd non eſt mendacium, quia neuter dicit contra credulitatem in Chriſtiana religione, quia non eſt de neceſſitate fidei, uel morum. Ad illud, quod obiicitur, quòd error ille eſt periculoſus. Dicendum, quod uerum eſt inquantum eſt contrarius fidei: ſed ſi eſt de his quæ non ſpectant ad fidem, nõ eſt uerum. Ad illud, q obiicitur, quòd peccat qui dicit Deum non eſſe, quod eſt &c. Dicendum, quod illud uerum ſi ſit determinatum per fiden uel ſcripturam, aliter non peccat, niſi aſſerat, uel defendat. Quod ultimo obiicitur, concedendum eſt, nam qui propria auctoritate de Deo aſſerit, uel affirmat, quod nec ſcriptura, nec fides dicit, nec ad illa ſequitur, præſumptuoſus eſt iudicandus: etiam ſi uerũ dicat: & ſi dubitet corde, & affirmet ore, mendax eſt, ſi utroque modo aſſerit ſuperbus eſt.

PARS SECVNDA.

De proprietatibus perſonarum ſecundum,quod di uerſis nominibus exprimuntur per uocabula minus uſitata.

HIC non eſt prętermittendum, quod ſicut pater & filius & ſpiritus ſanctus nomina perſonarum ſunt,& proprietates perſonales deſignāt,ita ēt ſunt & alia noīa perſonarum.i.quæ ipſas perſo nas ſignificant,& earum proprietates denotant,& eaſdem quas & noīa prędicta.Vnde & relatiue dicūtur.ſ.genitor,
Cap.7. genitus,verbū,imago.Vnde Aug.in 5.Lib.de Tri.ait,Vidē dum eſt,inquit,hoc ſignificari cum dicitur filius,quia genitus,quod ſignificatur cū dicitur filius.Iō.n.filius,quia genitus,quia filius vtiq; genitus.Sicut aūt filius ad patrem,ſic genitus ad genitorē refertur, & ſicut pater ad filium, ita
Cap.2. genitor ad genitum.Idē in 6.Lib.de Tri. Verbū quidem ſolus filius accipitur,non ſimul pater & filius,tanquā ambo ſint vnum uerbum.Si enim verbum dicitur,q̄uo imago?nō autem pater & filius ſimul ambo imago:ſed filius ſolus eſt imago patris,quemadmodum filius.Idem in 7.Lib.de Trin.
Cap.3. Verbum ſecundum quod ſapientia eſt & eſſentia, hoc eſt quod pater:ſecundū quod verbū,non hoc eſt q̄d pater,quia urebum non eſt pater,& verbum relatiuè dicitur ſicut fi-
Lib.7 de Tri.. lius.Item in eodem,Sicut filius ad patrem refertur:ita & verbum ad eum,cuius eſt verbū refertur,cum dicitur uer bum.Et propterea non eo verbū,quo ſapiētia dicitur: quia uerbum non ad ſe dicitur, ſed tantum relatiue dicitur ad eum, cuius eſt verbum, ſicut filius ad patrē.Eo quippe eſt filius quo verbum, & eo eſt verbum quo filius : ſapientia
7.ca.1. vero,quo eſſentia:& ideo quia pater & filius ſunt vna eſſentia,& una ſapiētia.Item in eodē,Non eſt pater ipſe ver
Cap.13 bum,ſicut nec filius,nec imago.Quid autem abſurdius quā imaginem ad ſe dici?Idem in 5.Dicitur relatiue filius,relatiue dicitur verbum,& imago,& in omnibus his vocabu-

lis

lis ad patrem refertur, nihil autem horum pater dicitur.

Summam colligit intelligentię prædictorum.

Apertè oſtenſum eſt, quòd ſicut filius vel genitus relatiue dicitur ad patrem, ita verbum & imago: & quod eo dicitur verbum ſiue imago, quo filius, ideſt, eadem proprietate, ſiue notione dicitur verbum & imago qua filius: ſed non quo verbum, dicitur ſapientia vel eſſentia, quia non notione qua dicitur verbum, dicitur ſapientia. Nam ſapientia dicitur ſecundum eſſentiam, non ſecundum relationem.

Generalis regula eorum, quæ ad ſe; & eorum, quæ relatiue dicuntur.

Et eſt hic aduertenda quædam generalis regula eorum, quæ ad ſe, & eorum, quæ relatiue dicuntur de patre & filio. Quicquid enim ad ſe dicuntur, vt ait Aug. in 6. Lib. de Cap. 2. *Trinit. non dicitur alter ſiue alter, ideſt, quicquid dicuntur quod ſubſtantiam eorum oſtendat, ambo ſimul dicuntur. Ergo nec pater eſt Deus ſine filio, nec filius ſine patre, ſed ambo ſimul Deus, ſed non ambo ſimul pater, non ambo ſimul filius, uel uerbum, uel imago.*

An ſecundum ſubſtantiam dicatur Deus de Deo, & huiuſmodi.

Hic quæritur cum dicitur Deus de Deo, lumen de lumine, & huiuſmodi, utrum dicantur ſecundum ſubſtantiam, nam ſecundum relationem conſtat iſta non dici. Si vero ſecundum ſubſtantiam dicuntur ſimul ambo, ſcilicet pater, & filius, poſſunt dici Deus de Deo, lumen de lumine, ſecundum prædictam regulam. Ad quod dicimus, quia licet Deus ſecundum ſubſtantiam dicatur & lumen, & ſapientia, & huiuſmodi, & nunquam relatiue accipiãtur: aliquãdo tamẽ pro relatiuis .i. pro perſonis, ſed non relatiuè accipiuntur, vt cum dicitur, Deus genuit Deum, alterum pro patre alterum pro filio ponimus: ſimiliter cũ dicitur, Deus de Deo, lumen de lumine. In alijs quoque locutionibus ſæpe reperiuntur noĩa eſſentiæ ad ſignificationem perſonarũ deducta, ut cũ dicitur, Deus natus, Deus mortuus, Deus paſſus, ubi filius tantum ſignificatur. Ita & de ſolo filio intelligitur cũ dicitur, Deus de Deo, & huiuſmodi. Vnde Aug.

quærẽs quo huiuſmodi dicátur, in 6. Libr. de Trin. ait, Quo
Lib. 6. *Deus de* Deo, *lumen de lumine dicitur? non. n. ſimul ambo*
Cap. 2 Deus *de Deo, ſed ſolus filius de Deo, ſ. patre, nec ambo ſimul lumen de lumine; ſed ſolus filius de lumine patre.*

Quod tantum ſecundum nomen ſubſtantiæ dicitur illud de illo, non ſecundum nomina perſonarum.

Et eſt ſciendũ quòd ſecundũ noĩa ſubſtãtiæ tantũ dicitur illud de illo, licet ibi illa noĩa ſubſtantiã nõ ſignificẽt. Secũ
dũ vero eadẽ noĩa perſonarũ nunquã dicitur illud de illo, ſe
Lib. 6 de Tri. c. 2 *cut verbũ de verbo, vel filius de filio: quia huiuſmodi noĩa diuerſis perſonis conuenire nõ poſſent. Quod Aug. licet obſcure, in eodẽ lib. ita dic. Hoc ſolũ de eis dici nõ põt illud de illo, quod ſimul ambo non ſunt. i. illo ſolo nõie nõ poſſumus vti ad oſtendendũ vnũ de vno, quod ſimul ambobus nõ conuenit: ſicut verbũ de verbo dici nõ põt; quia non ſimul ambo verbũ, nec imago de imagine, nec filius de filio, quia non ſimul ambo filius vel imago. Et ſicut noĩa ſubſtãtiæ aliquando intelligentiã perſonarũ diſtinctè faciũt, ita ẽt interdum totius trinitatis ſimul. Vnde* Aug. *in eodẽ lib. ait, In patris*
Lib. 5. c. 8. *noĩe, ipſe pater per ſe pronũciatur, in Dei uero nõie, & ip-*
Luc. 8. *ſe pater, & filius, &* S. S. *ut cum dicitur,* Nemo bonus *niſi ſolus* Deus, *quia trinitas eſt vnus ſolus* Deus.

SVPRA egit Magiſter de proprietatibus perſonalibus ſecundum, quod exprimuntur p nomina magis uſitata, hic agit ſecundo de eiſdem prout exprimuntur per uocabula minus uſitata. Et habet hæc pars quatuor partes. In prima Magiſter aſſignat nominum differentias per quę conuenit ipſas proprietates exprimi, auctoritatibus confirmans nomina illa eſſe propria. In ſecunda uero aſſignat quandam regulam in qua diſcernuntur propria à communibus, ibi. *Et hic eſt aduertenda quædam generalis regula &c*] In tertia opponit contra prædictam regulam, & determinat, ibi. *Hic quæritur, cum dicitur* Deus *de Deo &c.*] In quarta ex illa ſolutione elicit aliam regulam, ibid. *Et eſt ſciendum, quod ſecundum nomina ſubſtãtia &c*]

SEcundum quod ſapientia eſt, & eſſentia &c.] Contra, quia aut Dub.
hoc tenetur eſſentialiter, aut perſonaliter. Si eſſentialiter, non ſolum ſecundum quod ſapientia eſt unum per eſſentiam cum patre, ſed etiam inquantũ uerbum. Si perſonaliter, tunc eſt falſum, quod ſecundum quod ſapientia, ſit hoc quod perſonaliter pater. Item. Cum [hoc] ſit neutri generis n', quod ſtet pro eſſentia, & ita uerbũ ſemper eſt

hoc

hoc quod pater, ſcilicet unum per eſſentiam uel ſubſtantiam. Reſpon. Dicendum, quod [hoc] ſtat ibi pro ſignificato termini, ut ſit ſenſus. Verbum ſecundū quod ſapientia, hoc eſt, quod pater, quia ſecundum quod ſapientia aliquid ei attribuitur, quod etiam patri, ſcilicet ſignificatū huius nominis, ſapientia. Similiter altera eſt uera, filius ſecundum quod uerbum nō eſt hoc, quod pater: quia aliquid attribuitur filio ſecundum quod verbum quod non conuenit patri. Vnde, ſecundum, dicit ibi habitudinē ſub ratione formali, & pronomen [hoc] importat & demonſtrat proprium ſignificatum termini, & ideo quia ſapiētia ſignificatum eſſentiale, tenetur in prima eſſentialiter: quia ſignificatum uerbi eſt perſonale, tenetur in ſecunda perſonaliter. Vel aliter poteſt dici, quod tenetur eſſentialiter, & ſecundum quod dicit habitudinem per modum formalis, unde ſicut alio eſt Deus, alio eſt pater: quia diuinitate eſt Deus, paternitate, pater, ita ꝙ nec paternitate Deus, nec deitate pater: ita accipit Aug cum dicit ſecundū quod uerbū non eſt hoc qđ pr, ut nō negetur unitas in natura, ſed ut negeť habitudo eius, qđ eſt ſm, quia uerbum inquantum uerbum non dicit unitatē eſſentiæ, ſed diſtinctionem perſonæ, econtra ſapientia

Dub. 2. *Eadem proprietate, ſiue notione dicitur uerbum &c.*] Contra, quia ſi hoc uerum: ergo ibi eſt ſynonymia, uel inculcatio uerborū, aut aliqđa differentia. Reſpondeo. Dicendum, quod differentia eſt, & una differentia poteſt accipi ſic, ut uerbum dicatur, quod procedit ab interioribus: imago, quod imitatur in exterioribus, & filius complectitur utrumque: ideo magis, & communius dicitur filius quam aliquid aliorum. Vel aliter omnia hæc tria important ſimilitudinem alterius, ſed filius importat illam ſimilitudinem naturaliter emanantem, imago ut expreſſe imitantem, uerbum ut alis exprimentem, quantum eſt de ſe ſiue natū exprimere: ideo filius frequentius nominatur illa perſona propter hoc, quod ipſam emanationem & habitudinem illam nomine importat ꝓprio. Vel aliter. Imago importat illam ſimilitudinem ut conformem, uerbum importat illam ut mentalem, ſiue ſpiritualem, ſed filius connaturalem. Et ſic patet diuerſa ratio ſignificandi eandem habitudinem, & illa eadem proprietas eſt, nec tamen ſynonyma. Et in prima acceptione præit intentio uerbi. In ſecunda intentio filii. In tertia intentio imaginis. Tamen intentionis modus medius eſt conuentior.

Ita & de ſolo fil &c] Videtur falſum dicere, quod ſolus filius eſt Deus de Deo, quia ſ.ſ. Deus eſt de Deo: non ergo ſolus filius. Reſp. dicendum, quod iſta excluſio arctatur ex modo loquendi, quod patet, quia non dicit ſimpliciter hoc, ſed loquēs de patre & filio dicit, non ambo Deus de Deo, ſed ſolus filius, ita quod ex ipſo modo loquendi [ſolus] arctatur ad faciendum excluſionem pro patre. Dub. 3.

3 *Secundum nomina ſubſtantiæ tã tum dicitur illud de illo &c.*] Videtur hoc falſum, quia bene dicitur filius de patre per nomina, quæ nõ ſunt nomina ſubſtatiæ. Si tu dicas, quod intelligit ſecũdum idem nomen. Obiicitur, quod bene dicitur ꝓcedens de procedente, & principium de principio, ſiue ſpirans de ſpirante, hæc tamen nomina non dicuntur ſecundum ſubſtantiam. Item. Quæritur de hoc, quod ſtatim addit ibi [licet illa nomina ſubſtantiam non ſignificent] quia ſi hoc: ergo ſignificant relationem: ergo hoc nomẽ Deus ſignificat relationẽ. Et iterum ſi non ſignificat ſubſtantiam, ſed relationem: ergo poſſent ꝓ eis poni nomina relatiua: ergo pater de patre. Reſpon. Dicendum, quod dici hoc de hoc, eſt dupliciter, ſcilicet ſecundum idem nomen, uel ſecundum aliud. Secundum idem non poteſt eſſe niſi conueniat duobus: & quia nomina duabus perſonis conuenientia, fere oĩa ſunt eſſentialia, licet aliqua ſint notionalia; ideo regula Magiſtri ut in plurimum ueritatem hẽt. Tamẽ quidam libri habent, maximè: in quibus non eſt, poteſt poni pro gloſa: & ſic ceſſat obiectio, quia Magiſter non intendit excludere niſi nomina propria, quę dicuntur de uno ſolo. Quod obiicitur, quod nomina non ſignificant ſubſtantiam, dicendum, quod [ſignificationẽ] accipit pro, ſuppoſitione, & tantum ualet non ſignificant, quantum non ſupponunt.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An uerbum in diuinis dicatur eſſentialiter, uel notionaliter?

AD intelligentiam eorum, quæ dicuntur de uerbo ĩ parte iſta, quatuor quæruntur. Primo, de uerbi ſignificatione. Secundò, de connotatione. Tertiò, de ipſius comparatione. Quartò, de translatione.

VTRVM uerbum dicatur eſſentialiter, uel notionaliter? Et qđ dicatur notionaliter, oſtẽditur primo auctoritate canonis B. Ioh. elegantiſſimè exprimentis incarnationem, Verbum caro factum eſt: ſed unio non eſt facta niſi in ꝑſona filii: ergo uerbum non exprimit niſi perſonã filii, & proprie: ergo &c. ITEM. Aug. 15. de Trinit. In trinitate non dicitur uerbum niſi filius, neque donum niſi ſ. ſ. ITEM. Anſel. in Mono. Aperitiſſimum eſt, quia nec ille cuius eſt uerbum, poteſt eſſe uerbũ ſuum, nec uerbum poteſt eſſe ille cuius eſt uerbum. ITEM. Ratione uidetur, quia uerbum eſt, quod emanat a mente per modum conceptionis: ergo uerbum de ſe dicit conceptum: ſed eſſe cõceptum, & genitum ſunt idem, ſed genitum eſt notionale: ergo &c. ITEM. Verbum dicitur quod emanat per modum perfectæ expreſſionis: ſed eſſe imaginem, eſt proprium filii: ergo & uerbum. ITEM. Omne uerbum dicit reſpectum ad dicentem, ſed eſſe reſpectiuum, in diuinis eſt notionaliter dictum, ſi dicat reſpectum ad perſonam, ſed dicẽ

Ioan. 1

Ca. 17 circ. med.

Ca. 37

po-

poteſt eſſe niſi perſona &c.

Contra. Quod dicatur eſſentialiter, oſtenditur ſic, ſicut dicit Augu.9.de Trin.c.10. Verbum eſt cum amore notitia: ſed notitia eſt eſſentialiter dictum: ergo &c. Item. verbum eſt quo res manifeſtatꝰ, & exprimitur: ſed manifeſtari eſt cuiuslibet ꝑſonæ, & manifeſtatio eſt æqualis: ergo & uerbum. Si tu dicas, quod non dicitur manifeſtatio ſimpliciter, ſed manifeſtatio alterius. Obiicitur tunc, quia ſpũs ſanctus eſt manifeſtatiuus filii. Ioh.16. Ille me clarificabit &c. Item Hoc ipſum oſtenditur ꝑ comparationem ad dicentem, quia uerbum dicitur reſpectu dicentis, ſed dicentes ſunt tres, ſicut dicit Anſel.ĩ Monol. Vnuſquiſque in trinitate ſe dicit: ergo uerbum eſt triũ, ſed nihil eſt triũ niſi eſſentiale: ergo &c. Item. Sicut dicit Anſelmus in Monol. Dicere nihil aliud eſt, quam cogitãdo intueri, ſed hoc eſt eſſentiale: ergo & uerbum. Si dicas, quod dicere, ſecundũ quod eſſentialiter dicitur, non habet correſpondens uerbum. Cõtra. ſicut dicit Anſelmus, Pater ſe dicendo, generat uerbum: ſed omnis actus, ſecundum quẽ perſona reflectitur ſupra ſe, eſt eſſentialis: ergo & dicere prout eſt eſſentiale, reſpõdet uerbum: ergo &c. Item. Hoc oſtenditur per cõparationem. Ad id, quod per uerbum dicitur, nihil medium inter creaturam & creatorẽ eſt notio uel notionale, quoniam medium æqualiter diſtat ab extremis: ſed uerbum eſt medium, quoniam omnia per uerbum facta ſunt: ergo &c.

Libr.9. de Tri. ca. 10. circa fi.

Ca.28. et deinceps.

Resolutio.

Notionaliter tantum, nec eſſentialiter dicitur.

Resp. Ad hoc dixerunt aliqui quod dicere tripliciter accipitur in diuinis. Vno mõ dicere idem quod intelligere. Alio modo, quod generare. Vnde Aug. exponit illud Gen.1. dixit, id eſt, ſi liũ genuit in quo omnia diſpoſuit. Tertio modo dicere idem eſt, quod creare, & uerbum non reſpondet ei, quod eſt dicere in quantum increatum, niſi ſecundum quod dicere idem eſt, q̃d generare, & ita conuenit ſoli patri. Sed iſtud non uidetur intelligibile, quod ſit loqui ſine uerbo, & quod aliquid ſit dicere, cui non reſpondeat uerbum, ſicut generare ſine genito nec noſci ſine notitia: & hoc ẽt ipſe modus loquendi & intelligẽdi abhorret, quod dicat & loquatur ſine omni uerbo. Ideo uoluerunt aliqui dicere, quod dicere accipitur eſſentialiter, & perſonaliter: quia tres ſunt, qui dicunt (ſicut dicit Anſel.) quod uerbum dicitꝰ eſſentialiter & perſonaliter: & ſecundum iſtam uiam ſoluere nituntur obiecta ad utranque partem. Sed hoc eſt contra Aug. & contra Anſel. expreſſe. Nam Augu. dicit ꝙ uerbum eo ipſo ꝙ uerbum, dicitur ad alterum. Similiter Anſelm. Apertiſſimum eſt ꝙ uerbum nõ eſt ille, cuius eſt uerbum. Et hoc patet ẽt ꝑ auctoritates Augu. quas Magiſter adducit in litera, & Anſel. in Monol. hoc expreſſe negat. Propter hoc intelligendum, ꝙ dicere eſt idem quod loqui: loqui autem eſt dupliciter: uel ad ſe, uel apud ſe: uel

ad alterum. Loqui ad ſe, nihil aliud eſt, quam aliquid mente concipere. Mens autem concipit intelligendo, & intelligendo aliud concipit ſimile alii: intelligendo ſe concipit ſimile ſibi: quia intelligentia aſſimilatur intellecto. Mens igitur dicẽdo ſe, apud ſe concipit per omnia ſimile ſibi, & hoc eſt uerbum conceptũ. Alio modo dicere ad alterũ eſt conceptum mentis exprimere, & huic dicere reſpondet uerbũ prolatum: Dicendum ergo, ꝙ ſicut in nobis dupliciter accipitur dicere, ita in Deo Nam dicere Dei apud ſe uel ad ſe, hoc eſt intelligendo concipere: & hoc eſt generare prolem ſimilẽ, & huic dicere reſpõdet uerbum natũ.i. uerbum æternum. Alio modo dicere eſt exterius ſe exprimere: & ſic idem eſt dicere ꝙ ſe ꝑ creaturam declarare: & huic dicere reſpondet uerbum creatũ & uerbum temporale. Concedẽdum ergo ꝙ uerbum ſicut & dicere dupliciter accipitur.ſ. æternaliter & temporaliter. Et uerbum temporaliter eſt creatum, nec eſt Deus, nec eſt in Deo, ſed creatura reſpectu Dei. Verbum æternum eſt Deus, & eſt illius ſolius, cuius eſt concipere: ideo rationes probantes uerbũ dici notionaliter, ſunt ſimpliciter concedendæ.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod uerbum eſt notitia & uerbum eſt manifeſtatiuum. Dicendum, ꝙ iſta non eſt tota ratio uerbi, ſicut nec noſſe eſt tota ratio dicere & manifeſtare, ſed neceſſe eſt, quod cadat ibi conceptum, & quia noticia concepta & manifeſtatio per conceptum fit per ſolum filium non S. S. ideo patet illud, quod obiicitur.

AD ILLVD quod obiicit, de uerbo in cõparatione ad dicẽtem. Dicendum, ꝙ dicere non dicit eſſentialiter niſi ſecundum quod dicitur reſpectu uerbi creati, & ſecundum quod notat effectum temporalem: ſm uero quod dicit reſpectum æternum, ſic ſolus unus eſt dicens. Quod ergo obiicitur, quod dicere non eſt aliud quam cogitando intueri. Dicendum, ꝙ uerum eſt, ubi in tuitus non eſt ſine concepto, ut in nobis, & in patre: ſed in filio non eſt, nec ſimiliter in ſ. ſ. Quãuis enim ſe intelligant, tamen non concipiunt prolem, quia non eſt eis fęcunditas ad generandum. Si quęras rationem huius, Augu. te docet. 15. de Trin. quia nos non intelligimus niſi per intelligentiam, & illa ſemper eſt genita. In illa autem trinitate beata, aliter eſt ꝙ̃ in imagine: quia quælibet perſona intelligit. Et ideo intelligere non dicit ibi rationem concipiendi, ac per hoc non complectitur totam rationem dicendi uel uerbi in Deo, ut in nobis. AD ILLVD, quod obiicitur, quod ẽ actus reflexus ſupra ſe. Dicendum, ꝙ ſiue dicatur apud ſe, ſiue exterius ad alterum, utroq; modo implicat apud ſe actum abſolutum, & reſpectiuum. Dicere.n apud ſe eſt cogitando, ſiue intelligendo ſe, conceptum gignere: & ratione primi eſt reflexio, ſed ratione ſecundi eſt relatio. Similiter dicere exterius, eſt ſe, uel conceptum declarando aliquid extra formare. Vnde dicere utroque modo reflectitur ſupra dicentẽ &

Anſel. Mono. log. ex preſſeni bus: elucitur in men ca. 31. 33. & 34.

& dictum:ſupra dicentem, ratione abſoluti:ſupra dictum, ratione comparati: & ſic manifeſta ẽ illa obiectio, qm̃ dicere non tm̃ eſt abſolutũ, & iõ nõ tm̃ eſſẽtia ſe ſemꝑ. AD ILLVD, ꝙ obr̃, ꝙ uerbum eſt medium. Dicendũ, quod duplex eſt medium, ſcilicet eſſentiæ, & intelligentiæ: & uerbum non eſt medium in eſſendo, ſed extremum, quoniam ipſum uerbum omnia fecit, ſed ſolum intelligendo, quia pater per uerbum omnia fecit: & hoc infra melius dicetur.

QVAESTIO II.

An nomine uerbi importetur reſpectus ad creaturas?

DE uerbi æterni connotatione, & eſt quæſtio, Vtrũ uerbum æternum connotet aliquid ex parte creaturæ. Et quod ſic, uidetur primò auctoritate Pſal. Dixit, & facta ſunt: ergo cum dicere, non ſit aliud quam uerbũ proferre, & ad dicere ſequatur facere ipſum factũ: ergo ad uerbum ſequitur factum: ergo uidetur, quod uerbum connotet aliquid creatum. Si tu dicas hoc eſſe dictum de dicere prout accipitur temporaliter, & reſpondet ei uerbum creatum. Contra. Augu. 11. Confeſſio. Verbo tibi coæterno dicis quæcunque dicis: & ſic quicquid dicis, nec aliter quam dicendo facis: ergo uidetur quòd illud ſit intelligendũ de uerbo æterno. ITEM. Aug. in Lib. 83. q. tractans illud euangelii. In principio erat uerbum, dicit: melius in hoc loco uerbum interpretamur, ut ſignetur non tm̃ ad patrem reſpectus, ſed etiã ad ea quæ facta ſunt, operatiua potentia: ergo uerbum dicit reſpectum ad facta, ſed conſtat ꝙ de uerbo æterno loquitur, ſcilicet qđ erat in principio. ITEM. Super illud Pſal. Semel locutus eſt Deus, dicit Aug. id eſt filium genuit, in quo omnia diſpoſuit. Si ergo uerbum nõ tantum importat generationem, imò etiã diſpoſitionẽ omnium: ergo ad omnia dicit reſpectum. ITEM. Anſel. in Monol. Cum ſummus ſpiritus ſeipſum dicit, dicit omnia quæ facta ſunt: ergo eodem uerbo dicit ſe, & creaturas, ſed uerbum dicit reſpectum ad illud, quod per uerbum dicitur: ergo non tantum ad patrem, ſed etiam ad ea quæ facta ſunt, dicit reſpectum: ergo &c.

Pſ. 32.

Cap 7. tomo 1.

Q. 63 tomo 4

Pſ. 61.

Ca. 33.

CONTRA. Omne quod connotat temporale, dicitur temporaliter: ſed uerbum non dicitur temporaliter in diuinis, quia In principio erat uerbum: ergo uerbum nõn connotat temporale, quia omnis creatura uel creatũ temporaliter incipit, accipiẽdo large tempus: ergo uerbum nihil connotat in comparatione ad creaturas SI TV dicas, quod connotat in habitu, non in actu, ſicut æterna diſpoſitio & prædeſtinatio. Contra. Si nunquam aliquid fieret, uel fiendum eſſet, adhuc pater ſeipſum diceret: ergo & uerbum mente cõciperet, ergo uerbum eſſet ſi nunquam ulla creatura eſſet futura uel pſens: ergo &c. ITEM. Dicere uerbum, eſt neceſſarium, quoniã ſicut in præcedentibus probatum fuit Diſt. 6. productio perſonæ eſt neceſſaria, ſed ꝓductio creaturæ eſt cõtingens: unde cũ producit eam, poſſet nõ ꝓducere: ſi ergo ſimpliciter neceſſariũ

non claudit in ſe contingens, uerbum nõ dicit reſpectum aliquem ad creaturã. ITEM. Creator & creaturæ ſumme ſunt diſtantia: ergo in nullo communicant: ſi ergo uerbum patris eſt unum, & ſumme unum: ergo illo uerbo cum dicatur Deus pater, impoſſibile eſt creaturam dici: ergo ſi creatura non dicitur illo uerbo: non ergo dicit reſpectum ad creaturã. ITEM. Si uerbum dicit reſpectum ad creaturam: ergo poterit dici uerbum creaturæ, qđ expreſſe negat An-
Ca.32. ſel. in Monol. uerbum quo creaturam dicit: nequaquam eſt uerbũ creaturæ. Si tu dicas mihi ꝙ dicit reſpectum ad dicentẽ principaliter, unde non põt dici niſi uerbum patris: eadem ratione cum ſpiritus dicat reſpectum ad creaturam, cum omne nomen dicẽs reſpectum ad creaturam, ſit eſſentiale, non perſonale, uerbum nullo modo dicitur perſonaliter, quod eſt contra prædeterminata.

RESOLVTIO.

Verbum diuinum non actualem, ſed habitualem reſpectum dicit ad creaturas, per modũ exemplaritatis diſpoſitiuæ & uirtutis operatiuæ.

RESP. Dicendum, ꝙ ſicut dicit
Ex 15. Auguſt. tunc uerbum dicitur
de Tri. uel generatur, quando mente ſi
c.11. & militudo, uel imago alicuius co-
deinceps. gnoſcibilis concipitur: & uerbum illud reſpicit, quod reſpicit ſimilitudo cõcepta. Quoniã igitur mens noſtra, nec ſimul, nec uno, & eodem uidet ſe & alia: ideo alio uerbo dicit ſe, & alio alia, imò alios: tot enim in eo ſunt uerba, quod intellecta: ſummus autem ſpiritus in patre ſe, & omnia uno aſpectu & eodem cognoſcit: & cum intelligit ſe, & alia, cognoſcit ſe ut aliorũ principiũ: & ergo ipſa uis conceptiua concipit ſimilitudinẽ m oĩa circumplectentem ſub intuitu uno, ſiue aſpectu, & concipit ſiue generat unum uerbum, qđ eſt ſimilitudo patris imitatiuã, & ſimilitudo rerum exemplatiua, & ſimilitudo opatiua, & ita tenet qua ſi medium: & dicitur pater operari per uerbum, & ulterius ipſi uerbo attribuitur, qđ ſit Dei uirtus, & Dei ſapientia. Et ita patet quod uerbum diuinum dicit reſpectum ad patrẽ, dicentem ipſum a quo generatũ, per omnia conſimilem. Dicit ẽt reſpectum ad creaturam per modum exemplaritatis diſpoſitiuę & uirtutis operatiuæ: & qa iſta non dicunt reſpectum in actu, ſed ſolum in habitu: dico, quod ſicut exemplar dicit reſpectum in habitu & potentia ſimiliter, quia multa ſcit Deus, & poteſt, quæ non facit: ſic & uerbũ ęternum. Vnde ſicut ſupra dictum eſt de dono, ita etiam nũc intel- Diſ.18
ligendum de uerbo. Concedendæ igiẽ ſunt rõnes probantes, ꝙ dicit reſpectum, ſed non cennotat effectum actualiter.

VNDE prima ratio, quæ probat de effectu actuali: ſoluenda eſt, ſicut in opponẽdo tactũ eſt: qa ibi loquiẽ de dicere; ſm ꝙ ei rñdet uerbũ creatũ, qđ eſt quaſi uerbũ ꝓlatum: ſed tñ illud dicere eſt ꝑ uerbũ increatum, ſicut pater dicitur operari ꝑ filium: & hoc eſt quod dicit AUG. quòd Lib. 11.
æterno uerbo dicis quæcunque Confeſ.
dicis, & fit quicquid dicis. Põt c.7.

tamen

tamen dici, ꝙ illud dicere eſt æternum, & tantum ualet quan tum diſponere: ſed hoc non dicit effectum, ſed reſpectũ in habitu, & hoc conceſſum eſt, ꝙ uerbum dicit. Et ꝙ iſte ſit intellectus Auguſtini, patet per literam ſequentem: Et ſimul & ſempiterne dicis, nec tamen ſimul & ſempiterna ſunt quæcunque facis. Ex hac auctoritate patet ueritas reſponſionis, ꝙ uerbum dicit habitualẽ reſpectum.

Ad illud, ꝙ obiicitur, in contrarium, ꝙ nullum æternũ connotat temporale. Dicendũ, quòd uerum eſt in actu, unde uerbũ (proprie loquendo) non connotat effectum, ſed dicit reſpectum, non ad creaturam iam exiſtentem uel etiam futuram tantum, uerumetiam poſſibilem fieri: & ſic patet reſpoſio ad inſtantiam quam inducit in contrarium. Ad illud, ꝙ obiicit, ꝙ productio uerbi eſt neceſſaria & ęterna, ſed creatura contingens. Dicendum, ꝙ quamuis actualis productio creaturæ ſit uoluntaria, tamen potentia producendi, & ſcientia, eſt neceſſaria. Impoſſibile enim eſt Deum nõ poſſe, & impoſſibile eſt deũ neſcire creaturas producere.

Ad illud, quod obiicitur, ꝙ non communicant in aliquo. Dicendum, ꝙ uerum eſt de communitate eſſentiali, & prædicatione: & hoc modo non cõicãt ĩ uerbo, quia uerbum eſt deus, non creatura: nihilominus tamen ſm aliquam rationem pñt habere reſpectum ad idem. Nihil enim impedit, ꝙ unius & eiuſdem Deus ſit principium, & creatura ſit effectus: & ita eſt de uerbo æterno quod dicit reſpectum ad patrẽ ut ad principiũ, ad creaturam aut ut ad effectũ.

Ad illud, ꝙ obiicitur, ꝙ tunc poteſt dici uerbũ creaturæ. Dicẽdum, ꝙ ſicut patet ex ratione nominis, uerbum, dicit reſpectũ ut ad producentem, quia dicitᷣ uerbum dicentis: ſimiliter donum: & quia principalis reſpectus importatur per nomen, ſolum dicitur reſpectu perſonæ, ideo nec filius dicitur uerbum creaturæ, nec ſpũs ſanctus donum creaturæ. Et ſi tu obiicias de hoc nomine [Spũs] dicendũ, quòd prout de ſpiritu Heliæ dicitur, non accipitur ſub actu ꝑſonali: quia ſpũs ſanctus dicitur ſpiritus patris & filii tantum: ſed accipitur ab actu ſpirandi. De quo Ioan. 3. Spũs ubi uult ſpirat: & iſte eſt actus eſſentialis. Vnde ſicut dicitur Deus Heliæ, quia fouet Heliam, uel ab aliquo alio actu: ita dicitur ſpiritus Heliæ, quia ſpirat Heliæ: ita etiam poſſet dici ſpiritus ſanctus Heliæ, ſicut dicitur Dan. ul tim. Suſcitauit Deus ſpiritum pueri iunioris. Nec hoc eſt contra Magiſtrum, quia ipſe loquitur de ſpiritu, prout eſt nomen impoſitum a proprietate perſonali, & magis determinatum, & illud tota le nomen, ꝙ licet pro perſona quam hoc nomen ſpũs per ſe: & ideo frequentius inuenimus ſpiritum dici alicuius hominis quam S.S. alicuius hominis: attamen inuenitur alicubi, quia ſicut dicitur ſpiritus Heliæ, quia in eum ſpirat & inſpirat: ita ſpiritus ſanctus Heliæ, quia ei ſancta inſpirat: & ideo fortaſſis ibi dictum eſt, quòd ſuſcitauit

nit ſpiritum, quia non fuit ad futura prædicendum, ſed ad iniquum iudicium retractandum. AD ILLVD, quod obiicitur, quod nomen dicens reſpectū ad creaturam non eſt notionale. Dicendum, quod uerum eſt ſi illum pure dicat, ſed uerbum non tantum ipſum dicit, nec principaliter dicit, ſed principaliter dicit reſpectum ad patrem ſicut & de dono dictum eſt. Magis autem filius & ſ.ſ. nominantur nominibus dicentibus reſpectū ad creaturam quam pater, quia ſm rationē intelligendi & appropriādi quaſi medium ſunt īter nos & deū, & ſm rationem appropriandi ſunt reducentes ad Deum. Vnde ſm Aug. pater eſt principiū ad quod reducimur: filius forma, quam ſequimur: & ſpiritus ſanctus gratia qua reconciliamur: unū & ipſi magis ꝓprie nobis dari dicuntur quā pater &c.

QVAESTIO III.

Quod prius ſecundum rationem intelligendi, uerbum, an ſapientia, ſiue notitia?

DE comparatione uerbi ad ſapiētiam. Et cum filius ſit uerbum, & ſapientia; quæritur quod iſtorum ſit prius ſecundū rationem intelligendi. Et quod ſapientia prius ſit uidetur Aug. 9. de Trini. cap. 10. Verbum eſt cum amore notitia: ergo uerbū ſm rationem intelligendi addit ſupra noticiam: ſed quod ſe hēt ꝑ additionem ad aliud, præſupponit illud: ergo &c. ITEM. Noticia dicit eſſentiale; ſed uerbū pſonale: ergo cū eſsētiale ſit cōmunius, & eſſe cōius ſm rōnē intelligendi ſit prius: ergo &c. ITEM. Verbū dicit reſpectū ad creaturas, ſapientia aūt dicit quod abſolutum de rōne ſui noīs: ergo cū abſolutū ſm rōnem intelligendi ſit prius reſpectiuo: ergo & ſapientia quam uerbum.

CONTRA. Eccl. 1. Fons ſapiētiæ uerbum Dei in excelſis: fons dicit rationem principii: ergo uerbum eſt principium ſapientiæ, ſed quod eſt principium eſt prius ſm rationem intelligendi neceſſario: ergo uerbum prius quam ſapientia. ITEM. Verbum ſicut dicit Aug. in Lib. 83. quæſtionum, dicit operatiuam potētiam: ſed potētia (ſicut dicit Richar.) ſm rationem intelligendi prior eſt quā ſapientia: ergo &c. ITEM. Verbum dicit ſimilitudinem interius conceptam, ſapientia dicit habitum uel habilitatē ad cognoſcendum. Sed conceptio ſimilitudinis & ſpecierum præcedit ipſam habilitatem: ergo & uerbum præcedit ſapientiam in intelligendo. Qō. 63.

IVXTA hoc quæritur, cum filius dicatur uerbum & ſapientia, propter quid ſapientia ſolū eſt appropriatum non propriū, uerbum aūt eſt ꝓprium. Et iterū, cum filius ſit filius & imago & uerbum ꝓprie, quæritur quæ ſit differētia iſtorum nominum Si enim non eſt differentia niſi in uoce, tunc uidentur eſſe nomina ſynonima.

RESOLVTIO.

Cum intellectus, Verbi, præſupponat intellectum notitiæ, generationis, & imaginis, nemini dubium illum hoc longè præcedere.

RESP. Dicendū, quod in intellectu uerbi cadūt iſtæ conditiones. ſ. intelligētis cognitio, ſimilitudinis conceptio, & alicuius expreſ-

ſio. Et hoc patet ſi cõſideremus generationem Verbi ſecundum Anſel.i ſuo. Mono qui dicit ſic. Cap. 31 in ſi. Cum cogito notum hoĩem abſentem, format acies cognitionis in ſe tale imagine eius qualem illam per uiſum oculorum in memoriam cotraxi, quæ imago in cognitione uerbũ eſt eiuſdem hominis, quem cogitando dico. Habet igitur mes rõnalis, cum cogitando ſe intelligit, ſe cum imaginẽ ſuam ex ſe natã.i. cogitationem ſui ad ſui ſimilitudinẽ quaſi ſua impreſſione formatã, q̃ imago eius uerbum eſt. Hoc itaq; mõ quis negat ſummã ſapientiã cum ſe dicendo, inte lligit, gignere conſubſtantialẽ ſibi ſimilitudinẽ.i. uerbum ſuũ? Verbũ aũt non eſt aliud q̃ ſimilitudo expreſſa, & expreſſiua, concepta in ſpũ intelligẽtis, ſm quod ſe, uel aliud intueſ. Vñ patet, quod intellectus uerbi præſupponit intellectũ noticię & generationis, & imaginis. Intellectum noticię, intuitu ſpiritus intelligentis: Intellectum generationis, in conceptione interiori. Intellectũ imaginis, in ſimilitudine per omnia conformi, & ſuperaddit his omnibus intellectũ expreſſionis. Quoniam igitur intuitus intelligentis non dicit reſpectum: ideo ipſa ſapientia & noticia non dicit prꝯprium. Sed qm̃ conceptio, & ſimilitudo dicunt proprium, ideo neceſſe eſt tam nomen Filii, quam Imaginis, quam etiam Verbi proprie dici. Et rurſus patet ordo in dicendo, & patet etiam differentis modi dicendi rõ. Nam ſapiẽtia uel notitia dicit primũ in intelligendo: deinde nutus q dicit ipſam emanationem ſiue conceptionem: deinde imago, quæ dicit modum expreſſum emanandi: & tertio modo uerbum, qd̄ dicit hæc oĩa, & ſuperaddit rõnẽ exprimẽdi, & manifeſtãdi.

His uiſis, facile eſt ad obiecta reſpondere. Concedo enim, quod ſecundum rationem intelligendi intellectus notitiæ, & ſapientiæ eſt prior. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, quod eſt fons ſapiẽtiæ. Dicendum, quod illud intelligiẽ de ſapientia creata. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ dicit potentiam operatiuam. Dicendum, quod uerbum & ſi habeat omnipotentiam ſicut pater, tamen ipſum uerbũ non dicit potentiam operatiuam de ratione ſui nominis, niſi inquantum illa potentia eſt operatiua pręuia diſpoſitione, & quoniam diſpoſitio eſt actus ſapientiæ, ideo ſapientia prior in intelligẽdo eſt. AD ILLVD, qd̄ obiicitur, quod ſimilitudo eſt prior habilitate in intelligendo. Dicendum, qd̄ iſtud uerum eſt, in quibus eſt ſapientia per acquiſitionem, ſicut in nobis: ſed nõ ſic in Deo, imò econuerſo, quia ex intuitu mentis ſumme ſapientis oriẽ uerbũ, quod dr̃ eſſe ſumma ſapientia, ita quod ſimilitudo concepta non dat ſapientiam cõcipienti, imò magis accipit. Qd̄ ultimo quæritur iam determinatũ eſt.

QVAESTIO IIII.

An nomen Verbi ad diuina rectè tranſlatum eſt?

DE Tranſlatione huius noĩs Verbũ ad diuina? Et quod nullo mõ debeat transferri uẽ. Omnis trans'atio eſt ſecundum ſimilitudinem: ſed nihil in creatura

tura uanius eſt uerbo,quia ſtatim dũ fit,trãſit & nõ eſt:uerbũ aũt Dñi manet in æternũ. ergo &c. ITEM. Cũ ſit uerbũ itelligibile & ſenſibile ſm duplex dicere,quærit̃,qđ iſtorũ transferat̃. Et qđ non exterius, uult Aug.
Ca.11. 15. de Tri. Verbũ exterius non eſt uerbũ,ſed ſignũ uerbi: ergo ſi uerbũ diuinũ eſt uerũ uerbũ: ergo &c ITEM. Exterius uerbũ exit a dicente:uerbũ aũt diuinũ ſemꝑ eſt in dicente,qa ego ĩ patre,dicit ueritas Io.14. ergo &c. ITEM. Videt̃ qđ nec ad ſimilitudinẽ ĩterioris cognitionis, quia dicit Aug.15.de Tri. Cogitatio eſt qđ uolubile, in Deo aũt nihil eſt uolubile:ergo &c. ITEM. Cogitationes mortaliũ timidæ ſunt. Sap.9.& incertæ ꝓuidẽtiæ noſtræ:ſed in uerbo diuino nulla eſt falſitas,nulla dubietas: ergo &c. ITEM. Multa cogitamus q̃ nobis diſplicent,ſed uerbũ diuinũ eſt ꝑ oĩa placens:ergo &c. ITEM. Multa cogitamus, quæ non poſſumus:ſed uerbum diuinum eſt omnipotens:ergo &c.

CONTRA. Inter omnia creata imago eſt expreſſior:ergo inter oẽs emanationes ea eſt expreſſior, q̃ eſt ĩ imagine, ſed emanatio ſimilis uerbo increato ĩ imagine, eſt emanatio uerbi a mente: ergo expreſſiua: ergo conuenienter trãſfert̃. ITEM. Quod dicat̃ ꝑ cõparationẽ uerbi intellectus, hoc uꝛ ꝑ cõparationẽ ad res extra: qm̃ Eccleſiaſticus ſm aliã tranſlationẽ. 70. Principiũ oĩs opis uerbũ:ſed ꝑ Dei filium oĩa ſunt facta: ergo &c. ITEM. Quòd uerbũ uocis ſit ſimile, uꝛ qa uerbũ dicit̃, qa expreſſiuũ, & manifeſtatiuũ, uñ nec patrẽ qs nouit niſi filius,& cui uoluerit filius reuelare Matth. 11. ſed hoc maximè eſt in uerbo uocis. Nã uerbũ interius nõ patet niſi ꝑ uerbũ uocis: ergo uerbum increatum dicit̃ ad ſimilitudinem exterioris uerbi. ITEM. Baſilius, Filio Dei attribuit ſenſus,ſapiẽtia,uirtus,uerbũ,& lumẽ. Sẽſus quo cogitãtur oĩa:ſapientia qua oĩa diſponunt̃: uirtus qua cuncta fiũt:uerbũ quo annunciant̃: lumen quo clareſcunt. Si ergo uerbum dicit̃ rõne annunciationis & hoc pertinet ad uerũ uocis, patet ꝙ illud uerbum dicit̃ ad ſimilitudinem uerbi prolati.

RESOLVTIO.

Rectè profectò: tum propter expreſſam ſimilitudinem ſiue conuenientiam: tum propter noſtram eruditionem. Quod de uerbo interiori, non exteriori dicimus.

RESP. Dicendum,ꝙ ſicut ratio paternitatis ꝑ prius reperitur in Deo q̃ creaturis,tñ ipsũ nomen eſt translatum a nobis ad deum: ſic rõ lucis,ſic ſapiẽtię, & horũ ſimiliũ:ſic et rõ uerbi & ſignificati,ꝑ prius & nobilius eſt ĩ deo q̃ in hominibus,uel in nobis,tñ nomẽ translatum eſt a nobis ad Deũ. Translatio aũt fit ꝑꝑ duo. Vna rõ eſt ꝑꝑ ſimilitudinẽ expreſſam. Alia rõ eſt ꝑꝑ inſtructionẽ noſtram, & hęc duo hic ſunt. Primũ quidẽ eſt expreſſa ſimilitudo uerbi creati ad increatum, ad q̃ inſinuandam diſtinguit B. Aug. in Lib. 15. de Trin. uerbum ſm triplicẽ differentiã. Nam unũ eſt uerbum ſenſibile, aliud eſt uerbum intelligibile, tertiũ eſt uerbũ medium. Verbum ſenſibile attendit̃ in prolatione uocis: uerbum intelligibile *Vide c. 11. & deinceps*

le in cogitatione rei:uerbū medium in cogitatione uocis. Et ē ordo, quia primo cogitat aliq̃d homo quid ſit: ſecūdò qualiter debeat cogitatum pronunciare: tertiò pronunciat. Sicut ergo rō trinitatis reperitur in ſenſu, reperitur in ratione conuerſa ad ſenſum, reperitur in ratione ſm ſe: ſic & ratio uerbi. Et quemadmodū trinitas, in qua cōſiſtit expreſſa ſimilitudo, non eſt in ſenſu, nec in inferiori parte rōnis, ſed in ratione ſm ſe: ſic cum tripliciter dicatur uerbum, in nullo conſiſtit ſimilitudo expreſſa niſi in uerbo intelligēdi, & hoc eſt uerbum quod ad nullam pertinet linguam. Vnde dicit, ꝙ q̃ hoc poteſt uidere, aliquo modo uidet illius uerbi ſimilitudinē. Similitudinem autem illius uerbi ad illud aſſignat quātum ad tria. ſ. quantum ad emanationē ſiue originē, quantum ad diſpoſitionem, quantum ad unionē. Nam hęc tria in filio dei eſt cōſiderare. Originem ſm quā dicitꝰ filius: diſpoſitionem æternam, ſm quam dicitꝰ mundus archetypus & ars plena oīum rōnū uiuentiū: & unionē, ſm quam dicitur hō factus. Similitudo ē in origine. Nam ſicut filius ꝑ modum naturæ procedit ꝑ oīa patris ſimilis, ſic uerbum intellectus a mente procedit per modum naturæ per oīa ei ſimile & æquale, unde dicitꝰ menti conceptus. Quantū ad diſpoſitionē eſt ſimilitudo, nā ſicut hō nihil operatur rōnabiliter, quod non præcogitet & mente concipiat: ſic Deus pater in uerbo oīa diſpoſuit. Et ſicut diſpoſitio noſtra uel præconceptio poteſt eſſe etiam ſi non ſequatur opus: ſic & diſpoſitio æterna, & præcognitio nō ab opere dependet. Quātum uero ad unionem, eſt ſimilitudo. Nam ſicut uerbum mentis unitur uoci ut innoteſcat, & tñ non tranſit in uocem, ſed manet integrum in mente: ſic per omnia in uerbo ęterno intelligendum eſt, ꝙ unitum ē carni, & non tranſit in carnem, ſed manet ītegrum apud patrē, & hæc igitur eſt ſimilitudo. Sed tñ hæc ſimilitudo non attenditur in uerbo mētis generaliter. Nam ſicut dicit idem Aug. frequenter cogitamus, quæ neſcimus, & ſic uerbo noſtro coniuncta eſt fallacia. Frequenter, quæ nolumus, & tunc coniuncta eſt diſplicentia. Frequēter, quæ nō poſſumus: & tūc iuncta eſt impotentia. Diuinum autem uerbum eſt ueriſſimum, placentiſſimū, omnipotētiſſimum, ideo expreſſa eius ſimilitudo non conſiſtit in uerbo noſtro, niſi ſit uerbū certæ notitiæ & cōplacētię, & potentię: & hoc eſt uerbū, qđ cōſiſtit in cogitatione iuncta ſibi affectiua, & operatiua. Vnde Aug. 9. de Tri. Verbum eſt cum amore noticia: & ſi addatur uirtus, tunc eſt rō ꝑfecta: & ſic uerbū ē cū amore, & uirtute, & noticia. Transferꝰ igiꝰ uerbū a uerbo interiori, ſm ꝑdictas ſimilitudines, & ꝑdeterminatas conditiones: & hęc eſt rō ex parte rei. Rō aūt ex parte noſtra eſt, quia diuina intelligimus ꝑ creata: ſergo cū audimus patre, & filium, cogitamus de patre carnali & filio, ut ſubleuemur ad cogitandū ĝnationē ſpūalē: iō diuiniſſimus Ioā. q̃ totus erat in cōtempla-

platione diuinitatis eleuatus, uerbi nomine uſus eſt dicens. In principio erat uerbum,quod uerbum,qui intelligit, multum proficit in cognitione filii Dei.

His uiſis patent obiecta. Cõcedẽdo enim,quod uerbum exterius non habet expreſſam ſimilitudinem,tum quia uanum, tum quia procedit exterius, tũ etiam,quia non eſt uerbum,ſed uerbi ſignum, uerbũ autem interius habet horum oppoſita. Concedo etiam, quod uerbum interius dubium,uel falſum,uel impotens,uel diſplicens non habet expreſſam ſimilitudinem: ſed uerbum,quod habet oppoſitas conditiones. AD ILLVD,q̃d obiicitur ad oppoſitum, quod uerbum intelligibile habet ſimilitudinem,concedendum eſt. Quod autem obiicitur de uerbo ſenſibili. Dicẽdum, quod aliquam habet ſimilitudinem, ſed non expreſſam, ideo translatio non eſt ſecundum ipſum, ſed ſecundum interius, quod eſt ſimilius,ut patet. Nullum autẽ uerbum poteſt illi aſſimilari,nam illud ſolum habet cum dicente identitatem ſubſtantialm, & ſimultatem naturalem,quia eſt ſimul natura & duratione, quæ conditiones,ut dicit Bea. Aug. non inſunt noſtro uerbo, & iõ quãuis ſit ſimilitudo, eſt tñ non nulla diſſimilitudo, & iõ põt iccẽ dici translatio,quia nõ eſt ꝑ oĩa ſimilis, & ſic omnia patent. 15. de Tri.c.ii

DISTINCTIO XXVIII.

De his,quæ proprie & æternaliter dicuntur de Deo ſecundum relationem, ſiue proprietatem non perſonalem,quę eſt innaſcibilitas.

PRæterea conſiderare oportet, quod non tantum tres prædictæ proprietates ſiue notiones ĩ perſonis ſunt,uerumetiam aliæ,quæ alijs notantur nominibus. Nam *etiam hoc nomen, ingenitus,relatiue dicitur de patre tantũ, & aliã deſignat notionẽ quam pater uel genitor. Nõ eſt.n. idẽ eſſe patrẽ & eſſe ingenitũ.i. nõ ea notione pater dicitur qua ingenitus. Pater.n.(ut prę dictũ eſt) dicitur ſecundũ proprietatẽ generationis,ingenitus aũt ſecundũ proprietatem innaſcibilitatis.* Differt *ergo pater à filio auctoritate generationis,differt etiam proprietate innaſcibilitatis,ideſt,quia ingenitus. Vnde Aug. diſtin*
Cap.6. *guens inter proprietatẽ qua pater dicitur,& illam qua dicitur ingenitus in 5. Lib.de Trin. ſic ait,* Non *eſt hoc dicere ingenitum,quod ad patrem dicere: quia etſi filium non genuiſſet, nihil prohiberet dicere eum ingenitum. Et ſi gignat quiſque filium, non ex eo ipſe eſt ingenitus, quia geniti*

homines gignunt alios, Non *ergo ideo dicitur pater quia ingenitus. Idem cum de Deo patre utrumque dicitur, alia notio eſt qua intelligitur genitor, alia qua ingenitus. Genitor enim dicitur ad genitum, ideſt, filium. Cum uerò ingenitus dicitur, non quid ſit: ſed quid non ſit oſtenditur. Hoc exemplis planum faciendum eſt. Quod dicitur ingenitus, hic oſtenditur, quòd non ſit filius: ſed genitus, & ingenitus commode dicitur, filius autem latine dicitur:* Sed *ut dicatur, in filius, non admittit loquendi conſuetudo, nihil tamen intellectui demitur ſi dicatur, non filius: quemadmodum etiam ſi dicatur non genitus pro eo quòd dicitur ingenitus, nihil aliud dicitur. Ideo non eſt rebus conſiderandum quid uel ſinat, uel non ſinat dici uſus ſermonis noſtri; ſed quis rerum ipſarum intellectus eluceat. Non ergo iam tantum dicamus ingenitum; ſed etiam non genitum, quod tantum valet.* Nunquid *ergo aliud dicimus, quam non filium? Negatiua porro particula, non, id efficit, vt quod ſine illa relatiue dicitur, eadem præpoſita, ſubſtantialiter dicatur; ſed id tantum negatur quod ſine illa aiebatur: ſicut in alijs prædicamentis, cum dicimus homo eſt, ſubſtantiam deſignamus. Qui ergo dicit non homo eſt, non aliud genus prædicamenti enunciat: ſed tantum illud negat. Sicut ergo ſecundum ſubſtantiam aio, homo eſt: ſic ſecundum ſubſtantiam nego, cum dico, non homo eſt. At ſi tantum valet quod dicitur genitus, quantum valet quod dicitur filius: tantundem ergo valet quod dicitur non genitus, quantum ualet quod dicitur non filius. Relatiue autē negamus dicendo, non genitus.* Ingenitus *porrò quid eſt, niſi nō genitus?* Non *ergo receditur a relatiuo prædicamēto, cū ingenitus dicitur. Sicut enim genitus nō ad ſe dicitur: ſed quòd ex genitore ſit: ita cum dicitur ingenitus, non ad ſe dicitur: ſed quòd ex genitore nō ſit oſtenditur, utrumque tamen relatiue dicitur. Quod autem relatiue pronunciatur, non indicat ſubſtantiam. Quamuis ergo diuerſum ſit genitus, & ingenitus, non tamen indicat diuerſam ſubſtantiam: quia ſicut filius ad patrem, & non filius ad non patrem refertur, ita genitus ad* Lib. & c. eiſdē.

genitorem, & non genitus ad non genitorem referatur neceſſe eſt. Ecce euidēter oſtendit quòd ingenitus relatiue dicitur, & de ſolo patre accipitur: alia notio eſt qua dicitur ingenitus, alia qua pater. Atque tantum ualet cum dicitur ingenitus: quantum non genitus, uel non filius.

An ſicut ſolus pater dicitur ingenitus, ſolus dici debeat non genitus, uel non filius.

Ideo ſolet quæri. Vtrum ſicut ſolus pater dicitur ingenitus, ita ipſe ſolus debeat dici non genitus, uel non filius, vt nec etiam ſpiritus. ſ. poſſit dici non filius, uel nō genitus. Quibuſdam uidetur quod pater ſolus debeat dici non genitus, vel non filius: Spiritus uero S. ſicut non dicitur ingenitus, ita (inquiunt) non eſt dicēdus non genitus, vel non filius. Debet quidē dici, & credi Spiritus S. non eſſe genitus, uel non non eſſe filius; ſed non dobet dici eſſe non genitus, uel non filius. Alijs autem uidetur, quòd cum ſpiritus ſanctus nō poſſit dici ingenitus, poteſt tamē dici nō genitus, uel non filius. Quod autem Augu. ſupra ait, tantum ualere cum dicitur, ingenitus, quantum cum dicitur non genitus, uel non filius, etymologiam nòminis oſtendendo eum hoc dixiſſe dicunt, nō ratione prædicationis.

Opinio quorun ſiam.

Aliorū opinio.

Quæ ſit proprietas, qua dicitur pater ingenitus.

Si aūt uis ſcire quę ſit proprietas ſecundum quā dicitur pater ingenitus, audi Hilarium ipſam uocantem innaſcibilitatem in 4. Lib. de Trin. *ita aientē, Eſt vnus ab uno, ſcilicet ab ingenito genitus, proprietate uidelicet in unoquoque & originis, & innaſcibilitatis. Significata ergo in ſcripturis perſonarum intelligentia, & diſtinctio innaſcibilitatis, natiuitatiſque ſenſu, ſolitarius Deus non eſt opinandus. Diſcretio ergo, uel diſtinctio perſonarum in ſcripturis poſita eſt, in nullo autem naturę diſtinctio.*

Nō lōge a fine.

Vnde Arriani arbitrati ſunt alterius ſubſtantiæ patrem, alterius filium.

Illud etiam taceri non oportet, quòd Arriani ex eo probare uidebātur alterius ſubſtantiæ eſſe patrem, alterius filium: quia ille ingenitus, & iſte genitus dicitur, cum diuerſum ſit eſſe ingenitum. & eſſe genitum. Vnde Ambroſius eo

rum

rum quæſtioni reſpondens, dicit ſe in diuinis ſcripturis hoc nomen, ſcilicet ingenitus, nõ legiſſe, ita inquiens in Libro de incarnationis dominicæ ſacramento. Cum dudum audierint quidam, dicentibus nobis filium Dei, qui generatus eſt, patri qui generauit inæqualem eſſe non poſſe, quamuis ille generatus ſit, iſte generanit; quia eſſentia, uel generatio eſt naturæ, aduerſus quidem illam quæſtionem uocem ſibi arbitrantur occluſam; ſed tergiuerſatione damnabili in eodem loco ueſtigium uertunt, ut putent mutationem fieri quæſtionis mutatione ſermonis, dicentes, Quomodo poſſunt eſſe ingenitus, & genitus unius naturæ atque ſubſtantiæ? Ergo ut reſpondeam mihi propoſitæ quæſtioni, Primo omnium in diuinis ſcripturis (ingenitus) nuſquam inuenio, non legi, non audiui. Cuius ergo mutabilitatis ſunt homines huiuſmodi, ut nos dicant ea uſurpare, quæ non ſunt ſcripta, cum ea quæ ſunt ſcripta dicamus, & ipſi obijciant quod ſcriptum non ſit? Nonne ipſi aduerſantur, & auctoritatem calumniæ ſuæ derogant? Attende lector, quoniã hoc nomine ingenitus, nolebat uti Ambroſius propter hæreticos. Ita & nos ſubticere quædam oportet propter calumniantium inſidias, quæ catholicis ac pijs lectoribus ſecure credi poſſunt. Sunt etenim quædam quę non tantę ſunt religionis, & auctoritatis, ut eis non oporteat ſemper confitendo ac recipiendo inſeruire, uerum ſilentio aliquando præteriri queũt, nec illius tamen ſunt peruerſitatis, quin (cum opportunum fuerit) erit uti liberum habeamus.

Cap. 8. In 10. a

An diuerſum ſit, eſſe patrem, & eſſe filium.

Præterea quæri ſolet, cum ſupra dictum ſit, quia aliud eſt dicere ingenitum, aliud patrem, & quod diuerſum ſit genitus, & ingenitus, utrum ſimiliter diuerſum ſit eſſe patrem, & eſſe filium, an idem. Ad quod dicimus: quia ex eodem ſenſu quo dicitur diuerſum genitus, & ingenitus, & quo dicitur non eſſe idem dicere genitum, & ingenitum, poteſt dici non eſſe idem; ſed diuerſum, eſſe patrem, & eſſe filium, uel eſſe ſpiritum ſanctum: quia non ea notione pater eſt pater: quia filius eſt filius, uel qua ſpiritus ſanctus eſt ſpiritus ſanctus. Ideoque ex hoc ſenſu concedimus

Aug. l. 5. de Tri. c. 6

quod aliud eſt eſſe patrem, & aliud eſt eſſe filium: quia alia notio eſt: qua pater eſt pater, alia qua filius eſt filius. Sed ſi tranſponas, ut dicas, aliud eſt patrem eſſe, aliud filium eſſe, uariatur intelligentia: & ideo non conceditur. Eſt enim ſenſus talis acſi dicatur, aliud eſt quo pater eſt, non quidem pater: ſed eſt aliud quo filius eſt, non quidem filius; ſed eſt quod penitus falſum eſt. Eo enim pater eſt; quo pater Deus eſt, id eſt per eſſentiam uel naturã; at filius eo Deus eſt, quo pater Deus eſt. Eo ergo filus eſt; quo pater eſt, & ita idem eſt patrem eſſe, quod filium eſſe: ſed non eſt idem eſſe patrẽ, & eſſe filium. Vnde Aug. in quinto Libro de Tri. ait, Quamuis diuerſum ſit eſſe patrem, & eſſe filium, non eſt tamen diuerſa ſubſtantia: quia non hoc ſecundum ſubſtantiam dicitur: ſed ſecundum relatiuum, quod tamen relatiuum nõ eſt accidens: quia non eſt mutabile. Ecce diuerſum eſſe dicit eſſe patrem, & eſſe filium, quod iuxta rationẽ prædictam accipi oportet: quia ſcilicet alia notio eſt qua eſt pater, alia qua eſt filius. Non enim ſecundum eſſentiam pater dicitur pater uel filius, filius: ſed ſecundum relationem.

Quomodo dicatur ſapientia genita, uel nata, an ſecundum relationem, an ſubſtantiam.

Sciendum quoque eſt, quòd ſicut ſolus filius dicitur uerbum, uel imago, ita etiam ipſe ſolus dicitur ſapientia nata, uel genita. Et ideo quæritur utrum hoc relatiue dicatur? & ſi relatiue dicitur, an ſecundum eandem relationem qua dicitur uerbum; & imago. De hoc Auguſtinus in ſeptimo Libro de Trinitate, ita ait, Id dici accipiamus, cap. 2. *cum dicitur uerbũ, ac ſi dicatur nata ſapientia, ut ſit filius, & imago. Et hæc duo cũ dicũtur, id eſt, nata ſapiẽtia, in uno eorum, eo quòd eſt nata, & uerbum, & imago, & filius intelligatur. Et in his omnibus nominibus non oſtendatur eſſentia: quia relatiue dicuntur. At in altero quod eſt ſapientia, etiam eſſentia demonſtretur, quoniam & ad ſe dicitur, ſeipſa enim eſt ſapiens, & hoc eſt eius eſſe quod ſapere: unde pater & filius ſimul una ſapientia: quia una eſſentia. Caue lector qualiter hoc intelligas, quod hic dicit Aug.*

Videtur enim dicere, quod cum dicitur nata ſapientia, ibi ſapientia, eſſentiam ſignificet, & nata, relationem notet. Quod ſi ita eſt, cogimur dicere eſſentiam diuinam eſſe natam: quod ſuperioribus repugnat. Sed ad hoc dicimus, quòd in altero, id eſt, in eo quòd nata eſt, eadem notio intelligatur, quæ notatur cum dicitur uerbum, & imago. In altero uero, ſcilicet ſapientia, demonſtratur eſſentia, id eſt, demonſtratur quòd filius ſit eſſentia: quia ſapientia ſecundum eſſentiam dicitur. Et ideo cum dicitur nata ſapientia, intelligitur quod ipſe, qui natus eſt, eſſentia eſt: ibi tamen ſapientia non pro eſſentia; ſed pro hypoſtaſi facit intelligentiam, ut ſicut quando dicitur uerbum, uel filius, intelligitur hypoſtaſis cum ſua proprietate. Ita cum dicitur nata ſapientia idem intelligitur, id eſt, genita hypoſtaſis. Ideo vigilanter ait idem eſſe intelligẽdum, cum dicitur uerbum, & cum dicitur nata ſapientia, id eſt eadem relatio, eadem que hypoſtaſis. cui ineſt illa proprietas. Et ex hoc adiuuatur illud quod ſuperius diximus. ſ. cum dicitur pater, uel filius, vel Spiritus Sanctus, non tantum illæ proprietates ſignificantur, vt cum dicitur paternitas, filiatio: ſed etiam hypoſtaſis cum ſuis proprietatibus.

Quòd imago aliquando dicitur ſecundum eſſentiam.

Illud etiam ſciri oportet: quia cum ſupra dictum ſit, imaginem relatiue dici de filio, ſicut verbum, vel filius, interdum tamen reperitur ſecundum ſubſtantiam dici. vnde Auguſt. in Libro de fide ad Petrum dicit, quod una eſt ſanctæ Trinitatis eſſentialiter diuinitas, & imago, ad quam factus eſt homo. Hilarius etiam in quinto Libro de Trinitate ait, homo fit ad communem imaginem. Nomen non diſcrepat, natura non differt. Vna eſt enim, ad quam homo creatus eſt, ſpecies. Ex his verbis oſtenditur quod imago aliquando eſſentiæ intelligentiam facit, & tunc ad ſe dicitur, & non relatiue. Cap. 2.

SVPRA egit Magiſter de proprietatibus, quæ ſunt perſonarũ, & perſonales: hic incipit ſecunda pars, in qua agit de proprietatibus, ſiue relationibus non perſonalibus. Et diuiditur hæc pars in duas: quia proprietas non perſonalis eſt duplex. ſ. innaſcibilitas & cõmunis

 ſpira-

ſpiratio, quæ ſignicatur per hoc nomē principiū, ideo primo agit de innaſcibilitate, ſecūdo de cōi ſpiratione infra Diſ 29. *Eſt præ e rea aliud nomen, &c.*] Prima pars habet duas. In prima determinat de proprietate innaſcibilitatis. In ſecunda: quia oppoſita circa ſe oppoſita clarius eluceſcūt, tangit incidenter de proprietate innaſcibilitatis, & naſcibilis infra diſtinctione eadem. *Sciendum quoque eſt quòd ſicut filius, &c.*] Itē. Prima pars habet quatuor partes. In prima oſtendit quid ſit ſignificatum huius nominis ingenitus, in ſe oſtendens ꝙ ſit proprium perſonæ patris, & differens a paternitate; & dictū ſecundum relationem. Secundo determinat ſignificationē i ęqui pollenti, ſicut in hoc nomine nō genitus, & in hoc nomine innaſcibilis. ibi. *Ideo ſolet quæri mirū, ſicut ſolus, &c*] Adiungens, quæ ſit proprietas ſm quam pater dicitur ingenitus. ibi. *Si autèm uis ſcire, &c.*] Tertio determinat huius nominis uſum, oſtendens ꝙ quamuis non habeat ortum ex ſcriptura, ꝙ tamen licet eo uti. quamuis Ambro. uideatur dicere contrarium: hoc enim facit ad reprehendendum hæreticos, & hoc facit ibi. *Illud etiam tacere non oportet &c.*] In quarta uero determinat quoddam dubium quod ex prædeterminatis habet ortum. ibi. *Præ erea quæri ſolet, &c.*] Similiter ſecunda pars, in qua incidenter determinat de proprietate filii, ſiue nati, habet duas, ſecūdum duo, quę ibi tangit. Quia enim ſupra dictum fuerat, quòd ſapientia diceret cōe, & imago proprium: ideo quia hoc poſſet generare dubium, quia inuenimus econtrario aliquando: ideo primo oſdit, ꝙ ſapientia nata proprie dicit de filio. Scd͠o uero oſtendit ꝙ imago aliqñ accipitur eſſentialiter. ibi. *Illud etiam ſciri oportet, &c.*]

SI filium non genuiſſet, nihil prohiberet, &c.] Videtur ſm hoc ꝙ accidat perſonæ ingenitæ generare, & ita eſſe patrem. Itē ex hoc uidetur ſequi, ꝙ remota paternitate adhuc remaneat perſona patris, & ita paternitas nō eſt proprietas perſonę. Reſp. Dicendum, ꝙ eſt loqui de intētione huius nominis ingenitus, & pater, uel ſimpliciter, uel prout ponuntur in perſona diuina. Si loquamur ſimpliciter, ſic diuerſę ſunt intētiones, & una præter aliam eſt intelligibilis, & ſeparabilis ſecundum rationem, ſicut patet in generatione hominum. Alio modò eſt loqui de his prout ponūtur circa perſonam diuinam: & ſic dicunt aliam rōnem innoteſcendi, & illæ duæ ſm rē ōino ſunt inſeparabiles, tñ ſm intellectum una pōt accipi pter alterā: & ſic loquit Aug. nō ꝙ re ſeparari poſſit: ſed quantum ad intellectum noſtrū. Sed ꝙ poſſit intelligi aliquid pter alterum, hoc pōt eſſe multipliciter, aut quantum ad intellectum apprehendentē, aut quantum ad intellectū reſoluentē. Si primo mō, ſic non pōt intelligi aliquid ſine aliquo, qđ eſt ei rō intelligendi: ſicut deus præter deitatem, & homo præter humanitatem: poteſt tamen intelligi effectus non intellecta cauſa, & inferius non intellecto ſuperiori: quia poteſt qs apprehendere hominē: non intellecto Dub. 1.

aliquo ſuperiorum, & ſicut dicit Philoſophus, ꝙ qui unum dicit, quodāmodo multa dicit, nō ſimpliciter, ſed quodammodo, quia ſplicite. Alio mō cōtingit aliqd intelligere, ꝑter alterū intellectu reſoluente: & iſte intellectus conſiderat ea, quæ ſunt rei eſſentialia, ſic poteſt intelligi ſubiectum ſine propria paſſione. Et hoc poteſt eſſe dupliciter, aut intellectu reſoluente plene: aut intellectu ſemipleno, & indeficiente. Intellectu reſoluente ſemiplene, poteſt intelligi aliquid eſſe non intellecto primo ente. Intellectu autem ſoluente perfecte, non pōt intelligi aliquid, primo ente non intellecto. Secundum hunc triplicē intellectū, de comparatione patris & ingeniti, contingit loqui tripliciter: Si enim loquamur de intellectu apprehendente, poſſibile eſt unū iſtorum donorum intelligi altero non apprehenſo, eo ꝙ aliud eſt ſignatum unius, aliud alterius. Si loquamur de intellectu reſoluēte, adhuc ſemiplene reſoluit, accipiendo intellectum huius nominis (ingenitus) ſolū priuatiue, ſicut accipiunt Gentiles: ſic pōt intelligi unum ſine altero. Si loquamur de intellectu plene reſoluente, cū ingenitus, ſm ꝙ eſt proprietas patris non dicat̃ ſolū priuatiue, imo ponat reſpectū poſitiuum, de neceſſitate ponit paternitatē: & ſic uerum eſt, ꝙ ad eſſe ingenitum, neceſſario ponat̃ eſſe pater, cum ponatur plenitu' do fontalis per ipſum tantum. Quando ergo dicit Aug. ꝙ non ideo dr̃ pater: quia ingenitus: ipſe loquit̃ de intellectu apprehendēte: qđ unum nō eſt propriā rō,

1. Phy. 21.

& prima intelligendi alterū: immo utrunque. ſ. ingenitus, & pater dicunt aliam rōnem innoteſcendi: tñ ſm aliam relationem una ponit aliam neceſſario. Vnde diſtinctio perſonę patris quaſi incohatur in innaſcibilitate, & conſummatur in paternitate: & & ideo non intellecta paternitate, non pōt intelligi perſona illa cōplete diſtincta: & ideo pāternitas eſt notio perſonalis, quāuis in ratione intelligendi prius cadat innaſcibilitas.

Negatiua porrò particula non id efficit, &c.] Videtur hoc falſum quia homo dicitur ſm ſubſtantiam: tñ albedo pōt dici non hō: ergo quia homo, & non homo contradictorie opponuntur, & de quolibet affirmatio, uel negatio: ergo albedo eſt nō homo, & albedo eſt qualitas, ergo &c. Si tu dicas, ꝙ Aug. loquitur ſecundum ꝙ facit negationem in genere. Tunc obiicitur de hoc qđ eſt non ſubſtantia, conſtat ꝙ nō poteſt facere negationem in genere: ergo cum non ſubſtātia nō dicat̃ niſi de aliis generibus, patet &c. Reſp Dicendum, ꝙ modus dicendi ſecundum ſubſtantiam circa terminum negatum, ſiue infinitum, eſt dupliciter accipere, aut quantum ad ſignificatum, aut quantum ad ſuppoſitū. Si quantum ad ſignificatum, qm̃ tunc terminus negatus trahit ſignificationem ab affirmato, idē eſt modus dicendi quantum ad ſignificationem in termino negato, & affirmato. Vnde ſicut hō dicitur ſm ſubſtantiam quantū ad ſignificationē, ita & non hō. Quando. n. dicitur hoc eſt hō, ſubſtantiā prædico. Quādo autē,

Dub. 1.

dicit,hoc eſt,non homo,ſubſtantiam remoueo. Si autem loquamur quantũ ad ſuppoſitum, tũc pro alio ſupponit terminus negatus,& affirmatus: ſic opponit,& ſic non intelligit Auguſt.

Dub.3. *Non genitus ad non genitorem referatur,&c.*] Videtur dicere falſum:q̃a oĩs relatio ponit duo extrema:ergo ſi non genitus referẽ ad nõ genitorẽ,neceſſe ẽ ad hoc ꝙ aliqs ſit ĩgenitus, ꝙ ſint duo, quorũ unus ſit nõ genitus, alter nõ genitor. Contra. Eſto p̃ ĩpoſſibile,ꝙ nullus eſſet niſi unus ſolus,ille utique eſſet nõ genitor. Reſpon. Dicẽdum,quòd referri ad aliquem hoc poteſt eſſe dupliciter, aut ſecũdum rationem exiſtendi, aut ſm rationem intelligendi. Scd̃m rõnem exiſtendi,qñ importatẽ habitudo realis: ſm rõnem intelligẽdi,qñ priuatẽ habitudo realis. Ad hoc.n.ꝙ intelligatẽ priuatio habitudinis,neceſſe eſt intelligere habitudinẽ: & ad hoc ꝙ habitudo intelligatẽ, neceſſe ẽ intelligi duo extrema, ut affirmata: & ita ad hoc,ut intelligatẽ priuatio habitudinis,ſiue relationis,neceſſe eſt intelligi duo extrema negata: & quantũ ad hoc dicit Aug.non genitum referri ad non genitorem: quia non põt capi intellectus eius niſi per intellectũ illius:& ita quãtum ad rõnem dicendi,dr̃ ſm relationem, ſicut non homo dicitur ſecundum ſubſtantiam.

Dub.4. *Cum dicitur nata ſapientia etc*] Contra,ergo ſecundum hoc licebit loco ſapiẽtię ponere eſſentiam,cum faciat eius intellectũ, quod falſum eſt. Reſpon. Dicendum, ꝙ eſt loqui de nomine ſapientiæ:uel quantum ad ſignificatum, uel quantum ad ſuppoſitum. Quantum ad ſignificatum dicit eſſentiam:ſed tamen ſupponit perſonam:& ita adiectiuum reſpicit ipſum ratione ſuppoſiti,cum dr̃ ſapientia nata, non ratione ſignificati. Nec ſequiẽ pp hoc,q̃d loco ſapientiæ poni poſſit eſſentia:quia cum ſapiẽtia ſit de noĩbus mediis,põt ſupponere pro perſona,& trahi ad ſuppoſitum; ſed eſſentia cum ſit abſtractiſſimum nomen, non.

Imago aliquando eſſentia intelligentiam facit &c] Videtẽ hoc falſum:quia imago ſemper connotat imaginatum: ſed non poteſt eſſe idem imago & imaginatum: ergo ſemper dicitur relatiue. Reſpon. Dicendum,quòd imago ſemper dicit reſpectum ad increatum, uel ad creatum: & qñ dicit reſpectũ ad increatũ, dicitur perſonaliter,& relatiue, ſecundum rem. Quando autem reſpectum creaturæ,eſſentialiter dicitur & ad ſe, non quãtum ad modum dicẽdi, ſed quia toti trinitati conuenit. Dub.5.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An Ingenitus, ſiue Innaſcibilis ſecundum ſubſtantiam, uel relationem dicatur?

AD intelligentiam eorum, quæ dicuntur in præſenti diſtinctione,quatuor quęruntur. Primo quæritur, utrum hoc nomen ingenitus, ſiue innaſcibilis dicatur ſecundum ſubſtantiam, uel ſecundum relationem. Secundo,ſuppoſito ꝙ ſecundum relationem dicatur, quæritur, utrum dicatẽ

eandem

eandem relationem, quam hoc nomen pater. Tertio quæritur, utrum innaſcibilitas ſit proprietas, ſiue relatio perſonalis perſonæ patris. Quarto, & vltimo quęritur, utrum improceſſibilitas dicat aliquã notionẽ, In patre.

QVOD Hoc nomen, Ingenitus dicatur ſecundum relationem, oſtenditur per Aug. qui qui dicit de Tri: & habetur in litera, non receditur a relatiuo prædicamento, cum ingenitus dicitur, ergo dicitur ſecundum relationem. ITEM. in eodem Libro, ſicut dicitur genitus ad genitorem, ita ingenitus ad non genitorem: ſed quòd dicitur ad aliud, dicitur relatiue, ſiue ſecũdum relationẽ, ergo &c. ITEM. hoc ipſum uidetur ratione, q̃a omne illud in quo differt perſona a perſona, dicitur ſecundum relationem, hoc patet: ſed ſecundũ hoc, ꝙ eſt ingenitus, differt pater a filio: ergo &c ITEM. nulla negatio priuat modum ſignificandi, ſiue dicendi: ſed genitus ſecundum relationem dicitur, ergo addita negatione, adhuc dicetur ergo &c.

Li. 5. c. 7. & 7. Tom. 3

CONTRA. Omnis relatio in diuinis aliquid ponit, illud certum eſt: ſed ingenitus nihil ponit, ergo &c. Probatio mediæ, ſi hoc nomẽ aliquid ponit: aut ergo ſm ꝙ negatiue, aut ſm quod priuatiue tenet. Non ſm q̃d negatiue, hoc cõſtat. Si ergo ſm q̃d priuatiue tenet; ſed priuatio tollit actũ, & ponit aptitudinẽ: ergo ſm hoc ingenitus idẽ erit quod aptus gñari: ſed nondũ genitus: ſed hoc nulli conuenit ergo &c. ITEM. Oĩs relatio in diuinis in cõcretione ſignificata importat diſtinctionẽ, & ideo nulla dr̃ de eſſentia ſm modũ denominationis: hæc. n. eſt falſa, eſſentia gñat: ſed ingenitus dr̃ de eſſentia, nã diuina eſſentia eſt non genita, cum eius oppoſitum de eſſentia non p̄dicetur, ſ. genitus ergo &c. ITEM. Negationes ſe habent ecõtrario affirmationibus: ſed [genitus] eſt in minus q̃ [relatus] & generatio, quã relatio: ergo ingenius eſt in plus quã non relatus, & ingeneratio quã non relatio: ſed non relatus, uel non relatio non dr̃ ſm relationem: quia tunc oppoſita implicaret: ergo cũ ĩ plus ſit hoc quod eſt, ingenitus, non eſt in genere relationis, ergo &c. ITEM omnis relatio in diuinis: ergo aut ẽ reſpectu pricipii aut reſpectu principiati: ergo ſi hoc q̃d eſt [ingenitus] dicit relationem, aut reſpectu principii, aut reſpectu principiati. Sed non reſpectu principii: quia tũc pater haberet principiũ, q̃d eſt inconueniens. Si reſpectu principiati, tũc nõ eius eſt negatio, cuius fuit affirmatio, nã genitus dr̃ reſpectu principii: q̃a ab aliquo: ergo ſi ingenitus non dicitur reſpectu principii, tũc negatio nõ dicitur reſpectu eius, reſpectu cuius fuit affirmatio: ergo non dicit relationem ad principiatum: quia non permittit nomen: nec ad principium, quia non permittit res.

RESOLVTIO.

Ingenitus, ſiue innaſcibilis de principali intellectu relationem dicit priuatiue: ex cõſ. quæſt poſitiue.

RESP. Dicendum, quòd circa hoc diuerſæ ſunt poſitiones: omnes. n. poſuerunt, ꝙ hoc quod eſt, ingenitus, dicitur ſecũdum rela-

relationem,ſed differenter. Quidam enim dixerunt,quod ingenitus,ſolum dicit relationis priuationem, & illud ſolum ſufficit ad hoc,ꝙ dicatur notionaliter,quoniam priuatio poteſt eſſe principium diſtinguendi & innoteſcendi, ſicut ouis non ſignata a ſignata. Et iterũ negatio dicit nobilitatē, ſicut non regi in Rege, non cauſari i cauſa, nõ produci in principio. Sed iſta poſitio non poteſt ſtare quia pura negatio nec diſtinguitur, nec dicit nobilitatē, nec diſtinguit. Non diſtinguitur, nam negatio relationis dicitur de eſſentia. Non dicit nobilitatem, nam omnis nobilitas ponit aliquid per modum poſitionis. Non diſtinguit,quia non eſt relatio.

Alii poſuerunt quod hoc ꝙ eſt ingenitus, dicitur ſm relationem, & poſitiue, quia priuando unam, ponit aliam; ſicut inę quale priuat æqualitatem, & ponit relationem illi oppoſitam. ſimiliter & hoc quod eſt, diſſimile, unde & relationem importat poſitiue. Sic hoc ꝙ ē, ingenitus, priuando relationem ad genitorem, ponit relationem oppoſitam ad non genitorem, & hoc dicunt ſenſiſſe Auguſtinum, qui dicit quod ſicut genitus ad genitorem, ita non genitus ad nõ genitorem dicitur. Sed iſta poſitio non poteſt ſtare, quia non genitus, aut dicitur ad principium, aut ad principiatum. Si ad principiatum ergo reſpectu illius non poteſt dici hoc nomē ingenitus, cum genitus dicatur in reſpectu ad principium, & idem ſignificatum ſit in hoc nomine genitus & ingenitus, & in

5. de Tri. c. 7

genitus differat ſola negatione, ergo neceſſe eſt ꝙ hoc nomen ingenitus, dicatur reſpectu principii. Si autem hoc eſt uerum: ergo ſecundum hoc poneret pater habere principium: reſpectu cuius? dicatur, & iterum illud principium dicitur nõ genitor: ſed non generare non dicit principium, ſed priuationem illius.

Tertius modus dicendi ē, ꝙ hoc nomen, ingenitus, ſecũdum ꝙ aſſignatur notio patris; dicitur ſecũdum relationē partim priuatiue, partim poſitiue. Propter hoc notãdum, quod (ſicut dicit Aug. idem eſt ingenitus, & nõ genitus. Nõ genitus, autem tripliciter poteſt accipi, ſicut nõ album, quia poteſt eſſe negatio in genere, uel extra genus, uel partim in genere, & partim extra genus. Et ſecundum quod eſt negatio extra genus, ſic generaliter priuat, & non ponit aliquam qualitatē, ſicut poteſt dici non album, ꝙ non eſt in genere coloris, uel qualitatis. Secundum ꝙ eſt negatio in genere, ſic priuat albedinem, & ponit qualitatem contrariam: ut nõ album, quia caret albedine, ſed tamē eſt nigrum. Secundum ꝙ partim in genere, partim extra genus: in genere ſcilicet, & extra genus proximum, ſic non album dicitur ꝙ caret tam albedine quam colore, habet tamen qualitatem. Per hunc modum intelligendum eſt in propoſito, nam hoc quod eſt, ingenitũ, importat ordinem in ratione generis remoti, & ordinem ad principium in ratione proximi, & ordinem talem per modum naturæ in ratione completiui. Si igitur in

5. de Tri. c. 6 7. & 9.

Hic impugnatur a Sco. di. 28. q. 2 ar. 2. et q. 4. quo. ibi Contra iſtam rõnem.

in genitus ſit negatio extra genus, ſic dicitur ingenitus quod non generatur, nec etiam habet ordinem uel relationem: & hoc modo pure dicit priuationem, & dicitur de eſſentia, nec dicitur ſm ſubſtantiam, nec ſm relationem, eo quod priuatio ſolũ eſt. Alio modo poteſt eſſe negatio in genere, & tunc ingenitus dicitur ꝙ non gñatur, habet tñ ordinem ad principium, & hoc modo dicit relationem ſubſtratam ſed tñ ex hoc non dicit nobilitatẽ, & ſic conuenit ſpirituiſancto, nec tamen eſt notio. Tertio modo poteſt eſſe negatio quodammodo in gñe, quodammodo extra genus, & ſic dicitur ingenitus, ꝙ non generatur, habet tamen ordinem: ſed nõ ad principium: & hoc modo dicit priuationem relationis reſpectu principii. Si enim habet ordinem, & non ad principium, ergo ipſum eſt primum & principium, & hoc modo dicit nobilitatem: ſicut & principium, & decuit illam per negationem ſignificari: quia prima cognoſcuntur per negationem, & hoc modo eſt notio. Sed qm̃ [ingenitus] de rõne ſui nominis non uidetur dicere niſi priuationem uel negationẽ generationis, ꝑꝑ hoc dicendũ, eſt quarto modo, quod hoc nomen ingenitus, ſecundum quod conuenit patri, proprie dicit relationem priuatiue, ſed ex hoc ipſo ex conſequenti dicit relationem poſitiue. Quod patet ſic Non generari enim dicitur qui ſimpliciter non generatur, & ſic conuenit non tantum patri: ſed eſſentiæ, & ſpiritui ſancto: ſed ultra hunc intellectum, prout proprie conuenit patri, addit: quia pater non generatur, nec ꝑ generationem accipitur, & ſic excluditur eſſentia, quæ ꝑ generationem accipitur, ſed adhuc conuenit ſpirituiſancto. Prout autem conuenit ſoli patri, ſic dicitur ingenitus, quia non generatur, nec per generationem accipitur, nec generationem conſequitur. Per primum membrũ excluditur filius, per ſecundum eſſentia, per tertium ſpiritus ſanctus, cuius proceſſio præſupponit generationem ſecundum ordinem originalem: quia procedit ut nexus a patre, & filio. Quamuis enim in diuinis non ſit prius & poſterius, tamen ſecundum originem, & rationem intelligendi prior eſt generatio filii quam proceſſio ſi. ut ſupra oſtenſum fuit, & tamen ſunt ſimul natura. Sic ergo large accepto uerbo conſequendi, cum ibi proprie non ſit præcedere & ſequi, tripliciter dicitur aliquis eſſe ingenitus; aut quia non producitur per generationem, nec per generationem accipitur ſiue habetur: aut quia nec producitur nec accipitur, nec conſequitur, hoc igitur modo ingenitus importat nullo modo eſſe ab alio, & ita primitatem ac per hoc fontalem plenitudinem, ſicut oſtenſum fuit in principio Diſt. præcedentis & ſicut patet ex principio Diſt i. ſequentis, ubi dicitur, quod pater eſt principium totius diuinitatis, quia a nullo eſt, & ita in principali intellectu dicit relationẽ priuatiue, ex conſequenti poſitiue, & ita non dicit negationem quæ nihil ponit: unde concedendæ

Diſ. 11 q. 4.

Vide- r con rdore Tho. : ar- . 1.

deudæ

dendæ ſunt rationes ad hoc.

Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ nihil ponit ſecundum quod negatiue, Dicendum, quod falſum eſt, quia non eſt negatio extra genus, ſicut ſi dicatur chimęra eſt in genita: imo eſt negatio cum conſtantia ſubiecti, & talis negatio in ſubiecto ſummã relinquit nobilitatem. Ad illvd, quod obiicitur, quòd dicitur de eſſentia. Dicendum, ꝙ uerum eſt, ſed ſecundum quod ſolum dicitur priuatiue, & ſic non eſt proprietas patris, ſecundum autem quod proprietas patris, non dicitur de eſſentia. Ad illvd quod obiicitur, ꝙ negationes econtrario ſe habent affirmationibus, Dicendum, ꝙ illud non ſemper eſt uerum de negatione in genere, ſed extra genus. Non album, enim prout eſt negatio in genere, non dicit ſuperius ad hoc quod eſt nõ quale: ſimiliter ingenitum ad hoc quod eſt non relatum non eſt ſuperius. Ad illvd, quod obiicitur ultimo, quod dicit relationem, dicendum quod ſm qđ importat relationem priuatiuè, dicitur reſpectu principii, & ex hoc non ſequitur, quod pater habeat principium, imo quod non habeat, quia non dicitur ſecundum poſitionem, ſed ſecundum remotionem. Vnde bene dicit Augu. ꝙ dicitur ad nõ genitorem, quia ingenitus ſignificat remotionem genitoris. Secũdum uero quod importat relationem poſitiue, & ex conſequẽti; ſic reſpectu principiati: & ſic non eſt inconueniens, quod aliquod nomen priuatiuum aliqd ex conſequenti importet, quod non importat affirmatiuum ſibi oppoſitum, & ſic patent cetera.

Qvaestio II.

An innaſcibilitas eandem relationem dicat, quam paternitas.

Svppoſito quod hoc nomẽ, ingenitus, dicatur ſecundum relationem, quæritur utrum importet eandem relationem quã hoc nomen, Pater, utrum, ſcilicet eadem relatio ſit innaſcibilitas, & paternitas Et quod non, oſtenditur ſic. Aug. 5. de Trinit. Aliud eſt patrem eſſe dicere, & aliud ingenitum: ſed non ſecũdum eſſentiam, ergo ſecundum relationem. Item. hoc uidetur per rationem: quia poſſibile eſt, aliquem intelligi eſſe ingenitũ, & non eſſe patrem, ut in Adam & econuerſo, ut in Chaim. Si ergo una relatio poteſt intelligi, altera non intellecta, & econuerſo, & poni altera non poſita: ergo ſunt diuerſæ relationes. Item. relationes diuerſificantur penes terminos, quia relatio ſecundum quod huiuſmodi ad alterum: ſed ingenitus dicitur per priuationem prioris ſ. patris, & pater ſecundum poſitionem geminis uel filii: ergo dicunt reſpectum ſecundum aliã, & aliam partem: ergo &c. Item. plus differt generatio, & ingeneratio, quam generatio, & ſpiratio: nam hic eſt oppoſitio propria, ibi autem ſolũ diſparatio: ſed alia relatio eſt generatio, & ſpiratio ergo & generatio & ingeneratio: ſed generatio, & paternitas eſt eadẽ, ut ſupra oſtenſum eſt: ergò innaſcibilitas & paternitas non eædem relationes.

Contra.

CONTRA. Omnis relatio in diuinis eſt perſonæ ad perſonā: ſi ergo, ingenitus, dicit relationem, aut ergo ad filium, aut ad ſ.ſ. aut ad utrunque Nō ad utrūque, quia pater non comparatur unica relatione: ſed diuerſis ad filium, & ſ. ſ. Non ad perſonam ſ.ſ. hoc conſtat, ergo ad filium, ſi ergo relatio ad filium eſt paternitas: ergo innaſcibilitas eſt eadem relatio. ITEM. relationes in diuinis perſonis non accidūt, ſed eſſe tribuunt perſonæ: ergo ſi unius perſonæ unicum eſt eſſe, unica eius erit relatio: ſed pater eſt una perſona, & conuenit ei innaſcibilitas, & paternitas: ergo &c. ITEM. ſicut ſe habet naſcibilitas in filio ad filiationem, ita innaſcibilitas in patre ad paternitatem: ſed in filio eadem ē relatio, naſcibilitas, & filiatio: ergo &c. ITEM Philoſophus, primum & principium idem dico: ſed innaſcibilis dicit illud ꝙ dicit in ratione primi, pater in ratione principii, ergo dicunt eandem habitudinem, & non relationem: ergo non ſunt duæ relationes, ſed una tantum.

Ariſt. 1 poſt.

RESOLVTIO.

Innaſcibilitas & paternitas non eadem, ſed diuerſæ relationes ſunt, tum quò ad principalem, tum quò ad conſequentem intellectum.

Obiicit contra hæc Scot. q. 1. ar. 2 diſt. 28

RESP. Dicendum, ꝙ hoc quod eſt [innaſcibilitas] aliam rationem importat, quam hoc quod eſt [pater] ſiue quantum ad principalem intellectum, ſiue quantum ad conſequentem. Quantū ad principalem, manifeſtum eſt, quia importat reſpectū ad principium per modum priuationis, pater autem importat reſpectū ad principiatū per modum poſitionis, & generationis: & ita dicunt diuerſas habitudines, quarum una eſt habitudo uera, altera priuatio habitudinis. Quantum ad conſequentem intellectū ſimiliter differunt, licet non tantum. Nam pater dicit rationem principii ſolum reſpectu filii, & per modum generationis: ſed innaſcibile uniuerſalem dicit principalitatem, ſiue fontalē plenitudinem in producendo, non tantum quantum ad generationem: ſed etiam quantum ad ſpirationem, non tantum reſpectu filii, ſed etiam reſpectu ſ.ſ. ſi hoc, patet, quia innaſcibilis dicitur eo quod non generatur, nec generationem conſequitur: ergo in nomine innaſcibilis aufertur ratio naſcendi, & producendi, & ſi hoc, ponitur ratio omnimodæ principalitatis, & id eo fontalis plenitudinis.

AD ILLVD, ergo ꝙ obiicitur ꝙ dicit reſpectum perſonę ad perſonam, Dicendū, ꝙ priuatiue ſiue negatiue non dicit reſpectum ad perſonam. Et quod dicit, quod omnis relatio dicit reſpectum ad perſonam, intelligitur de illa quę dicit poſitionē: Secundum autem quod accipiē quantum ad conſequentem intellectum, dicit reſpectū ad utrãque perſonam. Quod obiicitur, quod non eſt una communis relatio, dicendum, ꝙ uerum eſt quantum ad principalem intellectum, tamen bene poteſt eſſe quantum ad conſequentem, ut aliquod nomen dicat plenitudinem reſpectu utriuſque. AD ILLVD, quod obiicitur, quod relatio

tio dat perſonæ exiſtere, dicendum, quod non quæcunque: ſed quæ eſt relatio perſonalis. Quæ autẽ ſit illa, infra patebit. AD ILLVD, quod obiicitur, quod in filio idẽ eſt naſcibilitas & filiatio, ergo &c. Dicendum, quod non ſequitur, quia non opponuntur eodẽ genere oppoſitionis: quia paternitas & filiatio opponuntur relatiue: non ſic naſcibilitas, & innaſcibilitas, imo magis contradictorie uel cõtrarie. AD ILLVD, quod obiicitur, quod primum, & principium eſt idem, Dicẽdum, quod primum, dicitur dupliciter: aut per priuationem prioris, & ſic primum, & principium idem ſunt in re, & non ratione. Alio modo primum dicitur reſpectu ſecundi, & ſic primum & principium idem ſunt re, & ratione: & ſic non ſignificatur primum per hoc nomẽ, innaſcibilis, importat enim primitatem per priuationem prioris, ut patet ex ipſa nominis impoſitione.

Quõ immediate ſeq.

QVAESTIO III.

An innaſcibilitas, uel paternitas patris proprietas, ſiue relatio ſit?

VTRVM innaſcibilitas ſit proprietas: ſiue relatio perſonę patris, an paternitas. Et quod ſit paternitas: uidetur quia illa eſt proprietas perſonalis per quam perſona ab omnibus ſeparatur, ſed talis eſt hæc relatio paternitas, ergo &c. ITEM. illa eſt proprietas perſonalis per quam perſona propriiſſime nominatur & exprimitur, ſed perſona patris propriiſſime exprimitur per paternitatẽ, ergo &c. ITEM. ſicut filiatio ſe habet ad filium, ſic paternitas ad patrem, ſed filiatio eſt perſonalis relatio perſonæ filii, ergo & paternitas patris. ITEM. illa eſt proprietas perſonę, quę dicitur per modum poſitionis, & propriæ habitudinis, ſed inter omnes relationes quæ dicũtur de patre, ſola paternitas eſt talis: ergo &c.

CONTRA, proprietas ſiue relatio perſonalis dat eſſe perſonę, ſed paternitas non dat eſſe perſonæ patris: quia nihil habet eſſe ex hoc quod alteri dat eſſe; ſed perſona patris dicitur pater, quia alteri dat eſſe, ergo &c. ITEM. non intellecta proprietate perſonali, impoſſibile eſt intelligere perſonam, ſed non intellecta paternitate eſt intelligere habentem diuinitatem, & innaſcibilitatem, cum innaſcibilitas ſit propriıtas perſonæ patris: ergo &c. ITEM. proprietas perſonalis debet dicere totum eſſe perſonæ, ſed paternitas non nominat perſonã patris ſecũdum omnem plenitudinem fœcunditatis, & innaſcibilitatis, ergo &c. ITEM. Dam. In diuinis omnia ſunt unum præter generationem, in generationem, & proceſſionem. Cõſtat quod nõ nominat oẽs proprietates, ergo ſolum perſonales: ergo ingeneratio eſt proprieas perſonalis, & non niſi patris: ergo &c. Lib. 1. de orth. fide c. 9. 10. et 11

RESOLVTIO.

Paternitas, non innaſcibilitas patris proprietas eſt; cum habitudinem per modum poſitionis, & complexionis dicat.

RESP. dicendum quod ſicut dicit communis opinio & habetur ex uerbis Magiſtri & ſanctorum .ſ. Hilarii & Aug. paternitas eſt notio

notio perſonalis patris. Ad hoc .n.ꝙ aliqua relatio ſit perſonalis, oportet ꝙ dicat illius perſonæ primam, & propriam habitudinem, & per modum poſitionis, & completionis: ſed conſtat ꝙ innaſcibitas quãtum ad primum itellectum nõ dicit poſitionem; quãtum ad cõſequentem intellectum nõ dicit ſpecialem relationem, ſed fontalem plenitudinem: ſimiliter ſpiratio nõ dicit propriam relationem: & ideo neceſſe eſt ꝙ paternitas dicat: unde & rationes ad hoc inductæ cõcedendæ ſunt.

Ad illvd, ergo ꝙ obiicitur, ꝙ proprietas dat eſſe perſonæ, dicendum, ꝙ illud nõ eſt intelligẽdum de eſſe ſimpliciter e ſed de eſſe perſonali, ſiue de eſſu diſtincto: & ipſa paternitatis a i ctoritas in diuinis nõ accidit ill hypoſtaſi: quia dicit illius perſonæ complemẽtum, ratione cuius eſt hoc. Quamuis ergo pater non habeat eſſe ad hoc ꝙ dicat alteri eſſe, tamen nihil impedit ipſum ex hoc eſſe perſonam diſtinctam. Ad illvd, quod obiicitur ꝙ eſt intelligere perſonam patris &c. Dicẽdum ꝙ intellectu plene apprehẽdẽte & rationabiliter procedẽte, nõ eſt intelligere perſonam patris ſine paternitate: quia ſi intelligatur innaſcibilis, ita ꝙ nõ adſit paternitas, innaſcibilis dicit priuationem, nec aliquid dicit circa patrem, quod non dicat etiam circa eſſentiam, & ideo nõ intelligitur ut proprietas perſonalis, nec eſt alia, & ideo nõ intelligitur perſona patris ut diſtincta, ſi ue hypoſtaſis illa. Nam proprietas innaſcibilitatis, ut ꝓprietas, includit proprietates, & relationes reſpectu principiati; alioqn (ut ſupra oſtẽſum eſt) nõ eſt ꝓprietas. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ proprietas perſonalis dicit totum eſſe perſonę: dicẽdũ, ꝙ ſi dicatur totum eſſe, id eſt perfectum, completum, & proprium: ſic habet ueritatem. Si autem intelligatur, ꝙ dicit totũ eſſe, id eſt omnem habitudinẽ, ſic falſum eſt: quia non debet dicere omnem, ſed neceſſe eſt, ꝙ dicat unam determinatam, aut nullam determinate diceret: & ita nõ erit notio perſonalis. Ad illvd, quod obiicitur de Damaſ. dicẽdum ꝙ nõ enumerat omnes proprietates perſonales, ſecũdum ꝙ perſonales: ſed intẽdit relationes ſub illis comprehẽdere: ſub generatione duas perſonales comprehẽdit: ſub ꝓceſſione duas, unam perſonalẽ, aliam nõ perſonalem: ſed in generatione dicit ſolum innaſcibilitatem, quæ proprietas eſt, licet non perſonalis.

Qvaestio IIII.

An, improceſſibilitas, patris notio ſit, ſicut innaſcibilitas?

Vtrvm improceſſibilitas ſit notio patris, ſicut innaſcibilitas. Et ꝙ ſic, uidetur: quia ſicut pater differt a filio per innaſcibilitatem, ita a ſpiritu ſancto per improceſſibilitatem: ergo ſicut innaſcibilitas eſt notio patris: ſimiliter uidetur ꝙ improceſſibilitas. Item. ſicut nobilitas eſt patris non generari, ita eſt nõ ſpirari: ergo ſi propter rationem nobilitatis, eſt patris nõ generari, ita eſt nõ ſpirari: ergo ſi propter rationem nobilitatis ponitur inaſcibilitas eius notio

tio, ſimiliter debet poni improceſſibilitas. ITEM. Sicut generare cōuenit patri per hoc ꝙ inaſcibilis, ita & ſpirare per hoc ꝙ eſt improceſſibilis ſiue inſpirabilis: ergo ſicut innaſcibilitas notio eſt: quia nō tātū dicit priuationem, ſed etiam poſitionē, ita uidetur ꝙ improceſſibilitas. SI TV DICAS ꝙ improceſſibilitas clauditur ſub innaſcibilitate: obiicitur: quia filio conuenit improceſſibilitas, & tamen nunquam innaſcibilitas: ergo eſt alia notio ſaltem in filio: ergo ſaltem ī eo debet eſſe notio. SI TV dicis, ꝙ non dicit nobilitatem Contra. omne quod dicitur in diuinis ad nobilitatem ꝑtinet alioquin non dicitur ibi: ergo ſi dicitur improceſſibilitas de filio uř ſonare nobilitatem.

IVXTA hoc quæritur, cum pater communicet alicui improceſſibilitatem ſiue inſpirabilitatem, quare nō ſimiliter communicat innaſcibilitatem. Contra. ſi improceſſibilitas eſt notio: ergo notiones plures ſunt quam quinque, quod eſt contra communem opinionem. ITEM. ſi improceſſibilitas eſt notio, aut hoc eſt quia ſimpliciter priuat eſſe ab aliquo, aut quia ponit ſpirationem, Si primo modo, non differt ab innaſcibilitate, Si ſecundo modo, tunc non differt à ſpiratione actiua, quia non ſpiratur, qui ſpirat. ITEM. Si non procedere, eſſet notio, eadem ratione non producere: ſed hoc falſum: ergo &c. Si dicatur quòd non eſt ſimile: quia non producere non dicit nobilitatem. Cōtra. Non producere perſonā, dicit ſtatum emanationis: & ſicut ratio principii, ante quod non ē aliquid, dicit nobilitatem, ſimiliter ratio ſtatus ultra quem non eſt procedere: ergo nobilitatem dicit: ſi ergo non eſt aliud, quare non dicatur notionaliter: uidetur ꝙ non producere, ſit notio ut non ſpirari.

RESOLVTIO.

Cum improceſſibilitas neque primo, neque ex conſequenti reſpectum poſitiuum dicat; notio ullatenus dici non debet.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notādum, quod nihil poteſt eſſe notio in diuinis, niſi dicat reſpectum poſitiuum, uel ex primo intellectu, uel ex conſequenti. Si enim ſolum priuat relationem, ita dicitur de eſſentia: ſicut de perſona. Vnde ſicut dicitur, ꝙ pater non producitur, nec ſpiritus ſanctus perſonam producit: ita etiam eſſentia produci non dicitur: & etiā perſonam non producere: & ſicut non poteſt eſſe notio hoc ꝙ eſt [ingenitus] niſi ponat reſpectum poſitiuum, ex conſequēti: & hunc ponit, ſicut uiſum eſt ſimiliter nec hoc quod eſt [inſpirabilis] poteſt eſſe notio, niſi ponat reſpectū poſitiuum: hunc autem non ponit niſi ſecūdum ꝙ ponit primitatem reſpectu ſpirationis, ſicut innaſcibilitas reſpectu generationis: ut ſicut innaſcibilis dicitur qui nec generatur, nec generationē conſequitur: ita improceſſibilis qui nec procedit, nec proceſſionem conſequitur. Et quoniam omnis emanatio uel eſt generatio, uel ad generationem conſequitur: quia generatio dicit primā emanationem, ideo innaſcibilis

priua

priuat omnem emanationẽ: & ideo dicit fontalẽ plenitudinẽ: nec tantum reſpectu gñationis: ſed ſpirationis: & ideo innaſcibilitas nec generatio eſt, nec ſpiratio. Sed improceſſibilitas dr̃: quã nec ſpiratio, nec ſpirationẽ conſequitur: & ſic non excludit filius, ſiue generatus. Filius.n.generatur, & tamen non ſpiratur, nec ſpirationem cõſequitur. Improceſſibile igit̃ non priuat niſi unã ſolam emanationẽ: & ideo dicit ſolum patrem iſtius fontalis plenitudinis: & ideo improceſſibilitas non poteſt eſſe notio diſtincta in patre ab innaſcibilitate, nec in filio a ſpiratione: nec importat fontalem plenitudinẽ: ſed ſolum in ſpirãdo. Quamuis igitur improceſſibilitas poſſit dicere nobilitatem, tamen quia non diſtinguit ab aliis aſſignatis, iam non ponit in numerum cum aliis.

ET SIC patent tria prima obiecta, ꝙ improceſſibilitas diſtinguit, & dicit nobilitatem, & dicit fœcunditatem: quia rationes non ualent, eo quòd totum ĩ aliis rationibus aſſignatis clauditur: ideo contra alias non diſtinguit.

AD ILLVD, quod quæritur, quare non communicatur innaſcibilitas, ſicut improceſſibilitas: Dicendum, ꝙ ſicut patet: quã improceſſibilitas non claudit in ſuo intellectu non eſſe ab alio, ſicut facit innaſcibilitas: ſed ſolũ dicit non ſpirari: Pater autẽ nulli poteſt cõmunicare quod non ſit ab alio: poteſt tamen communicare alii, ꝙ nõ ſpiretur. AD ILLVD, quod obiicitur, quare non producere, non eſt notio: Dicendũ ꝙ non eſt nobilitatis: & eſto ꝙ eſſet; quia illud non uidetur principaliter conſiderari in ratione ſui nominis: Dicendum, ꝙ illud eſt ratio: quia non dicit reſpectum poſitiuum quãtum eſt de ratione ſui nominis, & ideo ſimpliciter poteſt conuenire eſſentiæ, & ideo non eſt notio. Non ſic autem eſt de innaſcibilitate, ut in præcedentibus uiſum eſt.

DISTINCTIO XXIX.

De his, quæ proprie & æternaliter dicuntur de Deo ſecundum relationem, ſiue proprietatem non perſonalem, quę eſt communis ſpiratio, ſignata per nomen, Principium.

EST præterea aliud nomẽ multiplicẽ notãs relationem.ſ.principiũ. Dicitur.n.principiũ ſemper ad aliquid: & dicitur pater principiũ, et filius principium, & S.S. principium: ſed differenter. Nam pater dicitur principiũ ad filium, & ad S.S. Vnde Aug. in 4. Li. de Trin. ait, Pater eſt principiũ totius diuinitatis, uel ſi melius dicitur, deitatis: quia ipſe a nullo eſt. Nõ.n.habet de quo ſit uel de quo procedat; ſed ab eo et filius eſt genitus,

quod aliud eſt eſſe patrem, & aliud eſt eſſe filium: quia alia notio eſt: qua pater eſt pater, alia qua filius eſt filius. Sed ſi tranſponas, ut dicas, aliud eſt patrem eſſe, aliud filium eſſe, uariatur intelligentia: & ideo non conceditur. Eſt enim ſenſus talis acſi dicatur, aliud eſt quo pater eſt, non quidem pater: ſed eſt aliud quo filius eſt, non quidem filius; ſed eſt quod penitus falſum eſt. Eo enim pater eſt; quo pater Deus eſt, id eſt per eſſentiam uel naturã; at filius eo Deus eſt, quo pater Deus eſt. Eo ergo filus eſt; quo pater eſt, & ita idem eſt patrem eſſe, quod filium eſſe: ſed non eſt idem eſſe patrẽ, & eſſe filium. Vnde Aug. in quinto Libro de Tri. ait, Quamuis diuerſum ſit eſſe patrem, & eſſe filium, non eſt tamen diuerſa ſubſtantia: quia non hoc ſecundum ſubſtantiam dicitur: ſed ſecundum relatiuum, quod tamen relatiuum nõ eſt accidens: quia non eſt mutabile. Ecce diuerſum eſſe dicit eſſe patrem, & eſſe filium, quod iuxta rationẽ prædictam accipi oportet: quia ſcilicet alia notio eſt qua eſt pater, alia qua eſt filius. Non enim ſecundum eſſentiam pater dicitur pater uel filius, filius: ſed ſecundum relationem.

Quomodo dicatur ſapientia genita, uel nata, an ſecundum relationem, an ſubſtantiam.

Sciendum quoque eſt, quòd ſicut ſolus filius dicitur uerbum, uel imago, ita etiam ipſe ſolus dicitur ſapientia nata, uel genita. Et ideo quæritur utrum hoc relatiue dicatur? & ſi relatiue dicitur, an ſecundum eandem relationem qua dicitur uerbum; & imago. De hoc Auguſtinus in ſe-
Cap. 2. *ptimo Libro de Trinitate, ita ait, Id dici accipiamus, cum dicitur uerbũ, ac ſi dicatur nata ſapientia, ut ſit filius, & imago. Et hæc duo cũ dicũtur, ideſt, nata ſapiẽtia, in uno eorum, eo quòd eſt nata, & uerbum, & imago, & filius intelligatur. Et in his omnibus nominibus non oſtendatur eſſentia: quia relatiue dicuntur. At in altero quod eſt ſapientia, etiam eſſentia demonſtretur, quoniam & ad ſe dicitur, ſeipſa enim eſt ſapiens, & hoc eſt eius eſſe quod ſapere: unde pater & filius ſimul una ſapientia: quia una eſſentia. Caue lector qualiter hoc intelligas, quod hic dicit Aug.*

Videtur enim dicere, quod cum dicitur nata ſapientia, ibi ſapientia, eſſentiam ſignificet, & nata, relationem notet. Quod ſi ita eſt, cogimur dicere eſſentiam diuinam eſſe natam: quod ſuperioribus repugnat. Sed ad hoc dicimus, quòd in altero, ideſt, in eo quòd nata eſt, eadem notio intelligatur, quæ notatur cùm dicitur uerbum, & imago. In altero uero, ſcilicet ſapientia, demonſtratur eſſentia, id eſt, demonſtratur quòd filius ſit eſſentia: quia ſapientia ſecundum eſſentiam dicitur. Et ideo cum dicitur nata ſapientia, intelligitur quod ipſe, qui natus eſt, eſſentia eſt: ibi tamen ſapientia non pro eſſentia; ſed pro hypoſtaſi facit intelligentiam, ut ſicut quando dicitur uerbum, uel filius, intelligitur hypoſtaſis cum ſua proprietate. Ita cum dicitur nata ſapientia idem intelligitur, id eſt, genita hypoſtaſis. Ideo vigilanter ait idem eſſe intelligēdum, cum dicitur uerbum, & cum dicitur nata ſapientia, id eſt eadem relatio, eadem que hypoſtaſis. cui ineſt illa proprietas. Et ex hoc adiuuatur illud quod ſuperius diximus. ſ. cum dicitur pater, uel filius, vel Spiritus Sanctus, non tantum illæ proprietates ſignificantur, vt cum dicitur paternitas, filiatio: ſed etiam hypoſtaſis cum ſuis proprietatibus.

Quòd imago aliquando dicitur ſecundum eſſentiam.

Illud etiam ſciri oportet: quia cum ſupra dictum ſit, imaginem relatiue dici de filio, ſicut verbum, vel filius, interdum tamen reperitur ſecundum ſubſtantiam dici. vnde Auguſt. in Libro de fide ad Petrum dicit, quod una eſt ſanctæ Trinitatis eſſentialiter diuinitas, & imago, ad quam factus eſt homo. Hilarius etiam in quinto Libro de Trinitate ait, homo fit ad communem imaginem. Nomen non diſcrepat, natura non differt. Vna eſt enim, ad quam homo creatus eſt, ſpecies. Ex his verbis oſtenditur quod imago aliquando eſſentiæ intelligentiam facit, & tunc ad ſe dicitur, & non relatiue. Cap. 2.

SVPRA egit Magiſter de proprietatibus, quæ ſunt perſonarū, & perſonales: hic incipit ſecunda pars, in qua agit de proprietatibus, ſiue relationibus non perſonalibus. Et diuiditur hæc pars in duas: quia proprietas non perſonalis eſt duplex. ſ. innaſcibilitas & cōmunis

ſpiratio, quæ ſignicãtur per hoc nomé principiũ,ideo primo agit de innaſcibilitate,ſecũdo de cõi ſpiratione infra Diſ. 29. *Eſt præterea aliud nomen, &c.*] Prima pars habet duas. In prima determinat de proprietate innaſcibilitatis. In ſecunda: quia oppoſita circa ſe oppoſita clarius elucеſcũt, tangit incidenter de proprietate innaſcibilitatis, & naſcibilis infra diſtinctione eadem. *Sciendum quoque eſt quòd ſicut filius, &c.*] Itẽ. Prima pars habet quatuor partes. In prima oſtendit quid ſit ſignificatum huius nominis ingenitus, in. ſe oſtendens ꝙ ſit proprium perſonæ patris, & differens a paternitate; & dictũ ſecundum relationem. Secundo determinat ſignificationé i çqui pollenti, ſicut in hoc nomine nõ genitus, & in hoc nomine innaſcibilis. ibi. *Ideo ſolet quæri utrũ, ſicut ſolus, &c*] Adiungens, quæ ſit proprietas ſm quam pater dicitur ingenitus. ibi. *Si autem uis ſcire, &c.*] Tertio determinat huius nominis uſum, oſtendens ꝙ quamuis non habeat ortum ex ſcriptura, ꝙ tamen licet eo uti. quamuis Ambro. uideatur dicere contrarium: hoc enim facit ad reprehendendum hæreticos, & hoc facit ibi. *Illud etiam tacere non oportet &c.*] In quarta uero determinat quoddam dubium quod ex prædeterminatis habet ortum. ibi. *Præterea quæri ſolet, &c.*] Similiter ſecunda pars, in qua incidenter determinat de proprietate filii, ſiue nati, habet duas, ſecũdum duo, quę ibi tangit. Quia enim ſupra dictum fuerat, quòd ſapientia diceret cõe, & imago proprium: ideo quia hoc poſſet generare dubium, quia inuenimus econtrario aliquando: ideo primo oñdit, ꝙ ſapientia nata proprie dicit de filio. Secũdo uerò oſtendit ꝙ imago aliqñ accipitur eſſentialiter. ibi. *Illud etiam ſciri oportet, &c.*]

SI filium non genuiſſet, nihil prohiberet, &c.] Videtur ſm hoc ꝙ accidat perſonæ ingenitæ generare, & ita eſſe patrem. Itẽ ex hoc uidetur ſequi, ꝙ remota paternitate adhuc remaneat perſona patris, & ita paternitas nõ eſt proprietas perſonę. Reſp. Dicendum, ꝙ eſt loqui de intẽtione huius nominis ingenitus, & pater, uel ſimpliciter, uel prout ponuntur in perſona diuina. Si loquamur ſimpliciter, ſic diuerſę ſunt intẽtiones, & una præter aliam eſt intelligibilis, & ſeparabilis ſecundum rationem, ſicut patet in generatione hominum. Alio modò eſt loqui de his prout ponũtur circa perſonam diuinam: & ſic dicunt aliam rõnem innoteſcendi, & illæ duæ ſm rẽ oĩno ſunt inſeparabiles, tñ ſm intellectum una põt accipi pter alterã: & ſic loquit Aug. nõ ꝙ re ſeparari poſſit: ſed quantum ad intellectum noſtrũ. Sed ꝙ poſſit intelligi aliquid pter alterum, hoc põt eſſe multipliciter, aut quantum ad intellectum apprehendenté, aut quantum ad intellectũ reſol uenté. Si primo mõ, ſic non põt intelligi aliquid ſine aliquo, qđ eſt ei rõ intelligendi: ſicut deus præter deitatem, & homo præter humanitatem: poteſt tamen intelligi effectus non intellecta cauſa, & inferius non intellecto ſuperiori: quia poteſt qs apprehendere hominẽ non intellecto aliquo

Dub. 1.

aliquo ſuperiorum, & ſicut dicit Philoſophus, ꝙ qui unum dicit, quodãmodo multa dicit, nõ ſimpliciter, ſed quodammodo, quia ſplicite. Alio mõ cõtingit aliqd intelligere, ꝑter alterũ intellectu reſoluente: & iſte intellectus conſiderat ea, quæ ſunt rei eſſentialia, ſic poteſt intelligi ſubiectum ſine propria paſſione. Et hoc poteſt eſſe dupliciter, aut intellectu reſoluente plene: aut intellectu ſemipleno, & indeficiente. Intellectu reſoluente ſemiplene, poteſt intelligi aliquid eſſe non intellecto primo ente. Intellectu autem ſoluente perfecte, non põt intelligi aliquid, primo ente non intellecto. Secundum hunc triplicẽ intellectũ, de comparatione patris & ingeniti, contingit loqui tripliciter: Si enim loquamur de intellectu apprehendente, poſſibile eſt unũ iſtorum donorum intelligi altero non apprehenſo, eo ꝙ aliud eſt ſignatum unius, aliud alterius. Si loquamur de intellectu reſoluẽte, adhuc ſemiplene reſoluit, accipiendo intellectum huius nominis (ingenitus) ſolũ priuatiue, ſicut accipiunt Gentiles: ſic põt intelligi unum ſine altero. Si loquamur de intellectu plene reſoluente, cũ ingenitus, ſm ꝙ eſt proprietas patris non dicať ſolũ priuatiue, imo ponat reſpectũ poſitiuum, de neceſſitate ponit paternitatẽ: & ſic uerum eſt, ꝙ ad eſſe ingenitum, neceſſario ponať eſſe pater, cum ponatur plenitu' do fontalis per ipſum tantum. Quando ergo dicit Aug. ꝙ non ideo dr̃ pater: quia ingenitus: ipſe loquiť de intellectu apprehendẽte: qr̃ unum nõ eſt propriã rõ, & prima intelligendi alterũ: imo utrunque .ſ. ingenitus, & pater dicunt aliam rõnem innoteſcendi: tñ ſm aliam relationem una ponit aliam neceſſario. Vnde diſtinctio perſonę patris quaſi incohatur in innaſcibilitate, & conſummatur in paternitate: & & ideo non intellecta paternitate, non põt intelligi perſona illa cõplete diſtincta: & ideo pãternitas eſt notio perſonalis, quãuis in ratione intelligendi prius cadat innaſcibilitas.

1. Phy. 21.

Negatiua porrò particula non id efficit, &c.] Videtur hoc falſum quia homo dicitur ſm ſubſtantiam: tñ albedo põt dici non hõ: ergo quia homo, & non homo contradictorie opponuntur, & de quolibet affirmatio, uel negatio: ergo albedo eſt nõ homo, & albedo eſt qualitas, ergo &c. Si tu dicas, ꝙ Aug. loquitur ſecundum ꝙ facit negationem in genere. Tunc obiicitur de hoc qd̃ eſt non ſubſtantia, conſtat ꝙ nõ poteſt facere negationem in genere: ergo cum non ſubſtãtia nõ dicať niſi de aliis generibus, patet &c. Reſp Dicendum, ꝙ modus dicendi ſecundum ſubſtantiam circa terminum negatum, ſiue infinitum, eſt dupliciter accipere, aut quantum ad ſignificatum, aut quantum ad ſuppoſitũ. Si quantum ad ſignificatum, qm̃ tunc terminus negatus trahit ſignificationem ab affirmato, idẽ eſt modus dicendi quantum ad ſignificationem in termino negato, & affirmato. Vnde ſicut hõ dicitur ſm ſubſtantiam quantũ ad ſignificationẽ, ita & non hõ. Quando.n. dicitur hoc eſt hõ, ſubſtantiã prædico. Quãdo autẽ,

Dub. 2.

dicit, hoc eſt, non homo, ſubſtantiam remoueo. Si autem loquamur quantũ ad ſuppoſitum, tũc pro alio ſupponit terminus negatus, & affirmatus: ſic opponit, & ſic non intelligit Auguſt.

Dub.3. *Non genitus ad non genitorem referatur, &c.*] Videtur dicere falſum: q͞a oĩs relatio ponit duo extrema: ergo ſi non genitus referẽ ad nõ genitorẽ, neceſſe ẽ ad hoc ꝙ aliq̃s ſit ĩgenitus, ꝙ ſint duo, quorũ unus ſit nõ genitus, alter nõ genitor. Contra. Eſto ꝑ ĩpoſſibile, ꝙ nullus eſſet niſi unus ſolus, ille utique eſſet nõ genitor. Reſpon. Dicẽdum, quòd referri ad aliquem hoc poteſt eſſe dupliciter, aut ſecũdum rationem exiſtendi, aut ſm rationem intelligendi. Scd͞m rõnem exiſtendi, q͞n importaẽ habitudo realis: ſm rõnem intelligẽdi, q͞n priuaẽ habitudo realis. Ad hoc. n. ꝙ intelligaẽ priuatio habitudinis, neceſſe eſt intelligere habitudinẽ: & ad hoc ꝙ habitudo intelligaẽ, neceſſe ẽ intelligi duo extrema, ut affirmata: & ita ad hoc, ut intelligaẽ priuatio habitudinis, ſiue relationis, neceſſe eſt intelligi duo extrema negata: & quantũ ad hoc dicit Aug. non genitum referri ad non genitorem: quia non põt capi intellectus eius niſi per intellectũ illius: & ita quãtum ad rõnem dicendi, dr̃ ſm relationem, ſicut non homo dicitur ſecundum ſubſtantiam.

Dub.4. *Cum dicitur nata ſapientia etc*] Contra, ergo ſecundum hoc licebit loco ſapiẽtię ponere eſſentiam, cum faciat eius intellectũ, quod falſum eſt. Reſpon. Dicendum, ꝙ eſt loqui de nomine ſapientiæ: uel quantum ad ſignificatum, uel quantum ad ſuppoſitum. Quantum ad ſignificatum dicit eſſentiam: ſed tamen ſupponit perſonam: & ita adiectiuum reſpicit ipſum ratione ſuppoſiti, cum dr̃ ſapientia nata, non ratione ſignificati. Nec ſequiẽ ꝑ hoc, q͞d loco ſapientiæ poni poſſit eſſentia: quia cum ſapiẽtia ſit de nõibus mediis, põt ſupponere pro perſona, & trahi ad ſuppoſitum; ſed eſſentia cum ſit abſtractiſſimum nomen, non.

Imago aliquando eſſentiæ intelligentiam facit &c] Videẽ hoc falſum: quia imago ſemper connotat imaginatum: ſed non poteſt eſſe idem imago & imaginatum: ergo ſemper dicitur relatiue. Reſpon. Dicendum, quòd imago ſemper dicit reſpectum ad increatum, uel ad creatum: & q͞n dicit reſpectũ ad increatũ, dicitur perſonaliter, & relatiue, ſecundum rem Quando autem reſpectum creaturæ, eſſentialiter dicitur & ad ſe, non quãtum ad modum dicẽdi, ſed quia toti trinitati conuenit. Dub.5.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An Ingenitus, ſiue Innaſcibilis ſecundum ſubſtantiam, uel relationem dicatur?

AD intelligentiam eorum, quæ dicuntur in præſenti diſtinctione, quatuor quęruntur. Primo quæritur, utrum hoc nomen ingenitus, ſiue innaſcibilis dicatur ſecundum ſubſtantiam, uel ſecundum relationem. Secundo, ſuppoſito ꝙ ſecundum relationem dicatur, quæritur, utrum dicaẽ eandem

eandem relationem, quam hoc nomen pater. Tertio quæritur, utrum innaſcibilitas ſit proprietas, ſiue relatio perſonalis perſonæ patris. Quarto, & vltimo quęritur, utrum improceſſibilitas dicat aliquã notionẽ, In patre.

QVOD Hoc nomen, Ingenitus dicatur ſecundum relationem, oſtenditur per Aug. qui qui dicit de Tri: & habetur in litera, non receditur a relatiuo prædicamento, cum ingenitus dicitur, ergo dicitur ſecundum relationem. ITEM. in eodem Libro, ſicut dicitur genitus ad genitorem, ita ingenitus ad non genitorem: ſed quòd dicitur ad aliud, dicitur relatiue, ſiue ſecũdum relationẽ, ergo &c. ITEM. hoc ipſum uidetur ratione, qa omne illud in quo differt perſona a perſona, dicitur ſecundum relationem, hoc patet: ſed ſecundũ hoc, ꝙ eſt ingenitus, differt pater a filio: ergo &c ITEM. nulla negatio priuat modum ſignificandi, ſiue dicendi: ſed genitus ſecundum relationem dicitur, ergo addita negatione, adhuc dicetur ergo &c.

Li. 5. c. 7. & 7 Tom. 3

CONTRA. Omnis relatio in diuinis aliquid ponit, illud certum eſt: ſed ingenitus nihil ponit, ergo &c. Probatio mediæ, ſi hoc nomẽ aliquid ponit: aut ergo ſm ꝙ negatiue, aut ſm quod priuatiue tenet. Non ſm qđ negatiue, hoc cõſtat. Si ergo ſm qđ priuatiue tenet; ſed priuatio tollit actũ, & ponit aptitudinẽ: ergo ſm hoc ingenitus idẽ erit quod aptus gñari: ſed nondũ genitus: ſed hoc nulli conuenit ergo &c. ITEM. Oĩs relatio in diuinis in cõcretione ſignificata importat diſtinctionẽ, & ideo nulla dr̃ de eſſentia ſm modũ denominationis: hæc. n. eſt falſa, eſſentia gñat: ſed ingenitus dr̃ de eſſentia, nã diuina eſſentia eſt non genita, cum eius oppoſitum de eſſentia non ꝑdicetur, ſ. genitus ergo &c. ITEM. Negationes ſe habent ecõtrario affirmationibus: ſed [genitus] eſt in minus ꝙ [relatus] & generatio, quã relatio: ergo ingenitus eſt in plus quã non relatus, & ingeneratio quã non relatio: ſed non relatus, uel non relatio non dr̃ ſm relationem: quia tunc oppoſita implicaret: ergo cũ ĩ plus ſit hoc quod eſt, ingenitus, non eſt in genere relationis, ergo &c. ITEM omnis relatio in diuinis: ergo aut ẽ reſpectu pricipii aut reſpectu principiati: ergo ſi hoc qđ eſt [ingenitus] dicit relationem, aut reſpectu principii, aut reſpectu principiati. Sed non reſpectu principii: quia tũc pater haberet principiũ, qđ eſt inconueniens. Si reſpectu principiati, tũc nõ eius eſt negatio, cuius fuit affirmatio, nã genitus dr̃ reſpectu principii: qa ab aliquo: ergo ſi ingenitus non dicitur reſpectu principii, tũc negatio nõ dicitur reſpectu eius, reſpectu cuius fuit affirmatio: ergo non dicit relationem ad principiatum: quia non permittit nomen: nec ad principium, quia non permittit res.

RESOLVTIO.

Ingenitus, ſiue innaſcibilis de principali intellectu relationem dicit priuatiue: ex cõſ. quęſti poſitiue.

RESP. Dicendum, quòd circa hoc diuerſæ ſunt poſitiones: omnes. n. poſuerunt, ꝙ hoc quod eſt, ingenitus, dicitur ſecũdum rela-

relationem, ſed differenter. Qui dam enim dixerunt, quod ingenitus, ſolum dicit relationis priuationem, & illud ſolum ſufficit ad hoc, ꝙ dicatur notionaliter, quoniam priuatio poteſt eſſe principium diſtinguendi & innoteſcendi, ſicut ouis nõ ſignata a ſignata. Et iterũ negatio dicit nobilitatẽ, ſicut non regi in Rege, non cauſari ĩ cauſa, nõ produci in principio. Sed iſta poſitio non poteſt ſtare: quia pura negatio nec diſtinguitur, nec dicit nobilitatẽ, nec diſtinguit. Non diſtinguitur, nam negatio relationis dicitur de eſſentia. Non dicit nobilitatem, nam omnis nobilitas ponit aliquid per modum poſitionis. Non diſtinguit, quia non eſt relatio.

Alii poſuerunt quod hoc ꝙ eſt ingenitus, dicitur ſm relationem, & poſitiue, quia priuando unam, ponit aliam; ſicut inę quale priuat æqualitatem, & ponit relationem illi oppoſitam. ſimiliter & hoc quod eſt, diſſimile, unde & relationem importat poſitiue. Sic hoc ꝙ ẽ, ingenitus, priuando relationem ad genitorem, ponit relationem oppoſitam ad non genitorem, & hoc dicunt ſenſiſſe Auguſtinum, qui dicit quod ſicut genitus ad genitorem, ita non genitus ad nõ genitorem dicitur. Sed iſta poſitio non poteſt ſtare, quia non genitus, aut dicitur ad principium, aut ad principiatum. Si ad principiatum ergo reſpectu illius non poteſt dici hoc nomẽ ingenitus, cum genitus dicatur in reſpectu ad principium, & idem ſignificatum ſit in hoc nomine genitus & ingenitus, & in genitus differat ſola negatione, ergo neceſſe eſt ꝙ hoc nomen ingenitus, dicatur reſpectu principii. Si autem hoc eſt uerum: ergo ſecundum hoc poneret pater habere principium: reſpectu cuius? dicatur, & iterum illud principium dicitur nõ genitor; ſed non generare non dicit principium, ſed priuationem illius.

5. de Tri. c. 7

Tertius modus dicendi ẽ, ꝙ hoc nomen, ingenitus, ſecũdum ꝙ aſſignatur notio patris; dicitur ſecũdum relationẽ partim priuatiue, partim poſitiue. Propter hoc notãdum, quod (ſicut dicit Aug. idem eſt ingenitus, & nõ genitus. Nõ genitus, autem tripliciter poteſt accipi, ſicut nõ album, quia poteſt eſſe negatio in genere, uel extra genus, uel partim in genere, & partim extra genus. Et ſecundum quod eſt negatio extra genus, ſic generaliter priuat, & non ponit aliquam qualitatẽ, ſicut poteſt dici non album, ꝙ non eſt in genere coloris, uel qualitatis. Secundum ꝙ eſt negatio in genere, ſic priuat albedinem, & ponit qualitatem contrariam: ut nõ album, quia caret albedine, ſed tamẽ eſt nigrum. Secundum ꝙ partim in genere, partim extra genus: in genere ſcilicet, & extra genus proximum, ſic non album dicitur ꝙ caret tam albedine quam colore, habet tamen qualitatem. Per hunc modum intelligendum eſt in propoſito, nam hoc quod eſt, ingenitũ, importat ordinem in ratione generis remoti, & ordinem ad principium in ratione proximi, & ordinem talem per modum naturæ in ratione completiui. Si igitur in

5. de Tri. c. 6. 7. & 9.

Hic impugnatur a Sco. di. 28. q. 2. ar. 2. et qo. 4. quo. ibi Contra iſtam rõnem.

In genitus ſit negatio extra genus, ſic dicitur ingenitus quod non generatur, nec etiam habet ordinem uel relationem: & hoc modo pure dicit priuationem, & dicitur de eſſentia, nec dicitur ſm ſubſtantiam, nec ſm relationem, eo quod priuatio ſolũ eſt. Alio modo poteſt eſſe negatio in genere, & tunc ingenitus dicitur ꝙ non gñatur, habet tñ ordinem ad principium, & hoc modo dicit relationem ſubſtratam ſed tñ ex hoc non dicit nobilitatẽ, & ſic conuenit ſpirituiſancto, nec tamen eſt notio. Tertio modo poteſt eſſe negatio quodammodo in gñe, quodammodo extra genus, & ſic dicitur ingenitus, ꝙ non generatur, habet tamen ordinem: ſed nõ ad principium: & hoc modo dicit priuationem relationis reſpectu principii. Si enim habet ordinem, & non ad principium, ergo ipſum eſt primum & principium, & hoc modo dicit nobilitatem: ſicut & principium, & decuit illam per negationem ſignificari: quia prima cognoſcuntur per negationem, & hoc modo eſt notio. Sed qm̃ [ingenitus] de rõne ſui nominis non uidetur dicere niſi priuationem uel negationẽ generationis, ꝑꝑ hoc dicendũ, eſt quarto modo, quod hoc nomen ingenitus, ſecundum quod conuenit patri, proprie dicit relationem priuatiue, ſed ex hoc ipſo ex conſequenti dicit relationem poſitiue. Quod patet ſic Non generari enim dicitur qui ſimpliciter non generatur, & ſic conuenit non tantum patri: ſed eſſentiæ, & ſpiritui ſancto: ſed ultra hunc intellectum, prout

Videtur concordare S. Tho. hic artic. 1.

proprie conuenit patri, addit: quia pater non generatur, nec ꝑ generationem accipitur, & ſic excluditur eſſentia, quæ ꝑ generationem accipitur, ſed adhuc conuenit ſpirituiſancto. Prout autem conuenit ſoli patri, ſic dicitur ingenitus, quia non generatur, nec per generationem accipitur, nec generationem conſequitur. Per primum membrũ excluditur filius, per ſecundum eſſentia, per tertium ſpiritus ſanctus, cuius proceſſio præſupponit generationem ſecundum ordinem originalem: quia procedit ut nexus a patre, & filio. Quamuis enim in diuinis non ſit prius & poſterius, tamen ſecundum originem, & rationem intelligendi prior eſt generatio filii quam proceſſio ſ. ſ. ut ſupra oſtenſum fuit, & tamen ſunt ſimul natura. Sic ergo large accepto uerbo conſequendi, cum ibi proprie non ſit præcedere & ſequi, tripliciter dicitur aliquis eſſe ingenitus; aut quia non producitur per generationem, nec per generationem accipitur ſiue habetur: aut quia nec producitur nec accipitur, nec conſequitur, hoc igitur modo ingenitus importat nullo modo eſſe ab alio, & ita primitatem ac per hoc fontalem plenitudinem, ſicut oſtenſum fuit in principio Diſt. præcedentis & ſicut patet ex principio Diſt i. ſequentis, ubi dicitur, quod pater eſt principium totius diuinitatis, quia a nullo eſt, & ita in principali intellectu dicit relationẽ priuatiue, ex conſequenti poſitiue, & ita non dicit negationem quæ nihil ponit: unde concedendæ

Diſ. 11 q. 4.

dendæ ſunt rationes ad hoc.

Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ nihil ponit ſecundum quod negatiue, Dicendum, quod falſum eſt, quia non eſt negatio extra genus, ſicut ſi dicatur chimæra eſt in genita: imo eſt negatio cum conſtantia ſubiecti, & talis negatio in ſubiecto ſummã relinquit nobilitatem. Ad illvd, quod obiicitur, quòd dicitur de eſſentia. Dicendum, ꝙ uerum eſt, ſed ſecundum quod ſolum dicitur priuatiue, & ſic non eſt proprietas patris, ſecundum autem quod proprietas patris, non dicitur de eſſentia. Ad illvd quod obiicitur, ꝙ negationes econtrario ſe habent affirmationibus, Dicendum, ꝙ illud non ſemper eſt uerum de negatione in genere, ſed extra genus. Non album, enim prout eſt negatio in genere, non dicit ſuperius ad hoc quod eſt nõ quale: ſimiliter ingenitum ad hoc quod eſt non relatum non eſt ſuperius. Ad illvd, quod obiicitur ultimo, quod dicit relationem, dicendum quod ſm qđ importat relationem priuatiuè, dicitur reſpectu principii, & ex hoc non ſequitur, quod pater habeat principium, imo quod non habeat, quia non dicitur ſecundum poſitionem, ſed ſecundum remotionem. Vnde bene dicit Augu. ꝙ dicitur ad nõ genitorem, quia ingenitus ſignificat remotionem genitoris. Secũdum uero quod importat relationem poſitiue, & ex conſequẽti; ſic reſpectu principiati: & ſic non eſt inconueniens, quod aliquod nomen priuatiuum aliqđ ex conſequenti importet, quod non importat affirmatiuum ſibi oppoſitum, & ſic patent cetera.

Qvaestio II.

An innaſcibilitas eandem relationem dicat, quam paternitas.

SVppoſito quod hoc nomẽ, ingenitus, dicatur ſecundum relationem, quæritur utrum importet eandem relationem quã hoc nomen, Pater, utrum, ſcilicet eadem relatio ſit innaſcibilitas, & paternitas Et quod non, oſtenditur ſic. Aug. 5. de Trinit. Aliud eſt patrem eſſe dicere, & aliud ingenitum: ſed non ſecũdum eſſentiam, ergo ſecundum relationem. Item. hoc uidetur per rationem: quia poſſibile eſt, aliquem intelligi eſſe ingenitũ, & non eſſe patrem, ut in Adam & econuerſo, ut in Chaim. Si ergo una relatio poteſt intelligi, altera non intellecta, & econuerſo, & poni altera non poſita: ergo ſunt diuerſæ relationes. Item. relationes diuerſificantur penes terminos, quia relatio ſecundum quod huiuſmodi ad alterum: ſed ingenitus dicitur per priuationem prioris ſ. patris, & pater ſecundum poſitionem geminis uel filii: ergo dicunt reſpectum ſecundum aliã, & aliam partem: ergo &c. Item. plus differt generatio, & ingeneratio, quam generatio, & ſpiratio: nam hic eſt oppoſitio propria, ibi autem ſolũ diſparatio: ſed alia relatio eſt generatio, & ſpiratio ergo & generatio & ingeneratio: ſed generatio, & paternitas eſt eadẽ, ut ſupra oſtenſum eſt: ergo innaſcibilitas & paternitas non eædem relationes.

Contra.

CONTRA. Omnis relatio in diuinis eſt perſonæ ad perſonã: ſi ergo, ingenitus, dicit relationem, aut ergo ad filium, aut ad ſ.ſ. aut ad utrunque Nõ ad utrũque, quia pater non comparatur unica relatione: ſed diuerſis ad filium, & ſ. ſ. Non ad perſonam ſ.ſ. hoc conſtat, ergo ad filium, ſi ergo relatio ad filium eſt paternitas: ergo innaſcibilitas eſt eadem relatio. ITEM. relationes in diuinis perſonis non accidũt, ſed eſſe tribuunt perſonæ: ergo ſi unius perſonæ unicum eſt eſſe, unica eius erit relatio: ſed pater eſt una perſona, & conuenit ei innaſcibilitas, & paternitas: ergo &c. ITEM. ſicut ſe habet naſcibilitas in filio ad filiationem, ita innaſcibilitas in patre ad paternitatem: ſed in filio eadem ẽ relatio, naſcibilitas, & filiatio: ergo &c. ITEM Philoſophus, primum & principium idem dico: ſed innaſcibilis dicit illud ꝙ dicit in ratione primi, pater in ratione principii, ergo dicunt eandem habitudinem, & non relationem: ergo non ſunt duæ relationes, ſed una tantum.

Ariſt. 1 poſt.

RESOLVTIO.

Innaſcibilitas & paternitas non eadem, ſed diuerſæ relationes ſunt, tum quò ad principalem, tum quo ad conſequentem intellectum.

Obiicit contra hæc Scot. q. 1. ar. 2 diſt. 28

RESP. Dicendum, ꝙ hoc quod eſt [innaſcibilitas] aliam rationem importat, quam hoc quod eſt [pater] ſiue quantum ad principalem intellectum, ſiue quantum ad conſequentem. Quantũ ad principalem, manifeſtum eſt, quia importat reſpectũ ad principium per modum priuationis, pater autem importat reſpectũ ad principiatũ per modum poſitionis, & generationis: & ita dicunt diuerſas habitudines, quarum una eſt habitudo uera, altera priuatio habitudinis. Quantum ad conſequentem intellectũ ſimiliter differunt, licet non tantum. Nam pater dicit rationem principii ſolum reſpectu filii, & per modum generationis: ſed innaſcibile uniuerſalem dicit principalitatem, ſiue fontalẽ plenitudinem in producendo, non tantum quantum ad generationem: ſed etiam quantum ad ſpirationem, non tantum reſpectu filii, ſed etiam reſpectu ſ.ſ. ſi hoc, patet, quia innaſcibilis dicitur eo quod non generatur, nec generationem conſequitur: ergo in nomine innaſcibilis aufertur ratio naſcendi, & producendi, & ſi hoc, ponitur ratio omnimodæ principalitatis, & id eo fontalis plenitudinis.

AD ILLVD, ergo ꝙ obiicitur ꝙ dicit reſpectum perſonę ad perſonam, Dicendũ, ꝙ priuatiue ſiue negatiue non dicit reſpectum ad perſonam. Et quod dicit, quod omnis relatio dicit reſpectum ad perſonam, intelligitur de illa quę dicit poſitionẽ: Secundum autem quod accipit quantum ad conſequentem intellectum, dicit reſpectũ ad utrãque perſonam. Quod obiicitur, quod non eſt una communis relatio, dicendum, ꝙ uerum eſt quantum ad principalem intellectum, tamen bene poteſt eſſe quantum ad conſequentem, ut aliquod nomen dicat plenitudinem reſpectu utriuſque. AD ILLVD, quod obiicitur, quod relatio

tio dat perſonæ exiſtere, dicendum, ꝙ non quæcunque, ſed q̃ eſt relatio perſonalis. Quæ autẽ ſit illa, infra patebit. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, ꝙ in filio idẽ eſt naſcibilitas & filiatio, ergo &c. Dicendum, quod non ſequitur, quia non opponuntur eodẽ genere oppoſitionis: quia paternitas & filiatio opponuntur relatiue: non ſic naſcibilitas, & innaſcibilitas, imo magis contradictorie uel cõtrarie. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ primum, & principium eſt idem, Dicẽdum, ꝙ primum, dicitur dupliciter: aut per priuationem prioris, & ſic primum, & principium idem ſunt in re, & non ratione. Alio modo primum dicitur reſpectu ſecundi, & ſic primum & principium idem ſunt re, & ratione: & ſic non ſignificatur primum per hoc nomẽ, innaſcibilis, importat enim primitatem per priuationem prioris, ut patet ex ipſa nominis impoſitione.

Q° immediate ſeq.

QVAESTIO III.

An innaſcibilitas, uel paternitas patris proprietas, ſiue relatio ſit?

VTRVM innaſcibilitas ſit proprietas: ſiue relatio perſonę patris, an paternitas. Et quod ſit paternitas: uidetur qa illa eſt proprietas perſonalis per quam perſona ab omnibus ſeparatur, ſed talis eſt hæc relatio paternitas, ergo &c. ITEM. illa eſt proprietas perſonalis per quam perſona propriiſſime nominatur & exprimitur, ſed perſona patris propriiſſime exprimitur per paternitatẽ, ergo &c. ITEM. ſicut filiatio ſe habet ad filium, ſic paternitas ad patrem, ſed filiatio eſt perſonalis relatio perſonæ filii, ergo & paternitas patris. ITEM. illa eſt proprietas perſonę, quę dicitur per modum poſitionis, & propriæ habitudinis, ſed inter omnes relationes quæ dicũtur de patre, ſola patrnitas eſt talis; ergo &c.

CONTRA, proprietas ſiue relatio perſonalis dat eſſe perſonę, ſed paternitas non dat eſſe perſonæ patris: quia nihil habet eſſe ex hoc quod alteri dat eſſe; ſed perſona patris dicitur pater, quia alteri dat eſſe, ergo &c. ITEM. non intellecta proprietate perſonali, impoſſibile eſt intelligere perſonam, ſed non intellecta paternitate eſt intelligere habentem diuinitatem, & innaſcibilitatem, cum innaſcibilitas ſit propritas perſonæ patris; ergo &c. ITEM. proprietas perſonalis debet dicere totum eſſe perſonæ, ſed paternitas non nominat perſonã patris ſecũdum omnem plenitudinem fœcunditatis, & innaſcibilitatis, ergo &c. ITEM. Dam. In diuinis omnia ſunt unum præter generationem, ingenerationem, & proceſſionem. Cõſtat quod nõ nominat oẽs proprietates, ergo ſolum perſonales: ergo ingeneratio eſt proprieas perſonalis, & non niſi patris: ergo &c.

Lib. 1. de orth. fi. de c. 9. 10. et 11

RESOLVTIO.

Paternitas, non innaſcibilitas patris proprietas eſt; cum habitudinem per modum poſitionis, & complexionis dicat.

RESP. dicendum quod ſicut dicit communis opinio & habet ex uerbis Magiſtri & ſanctorum ſ. Hilarii & Aug. paternitas eſt notio

notio perſonalis patris. Ad hoc .n. ꝙ aliqua relatio ſit perſonalis, oportet ꝙ dicat illius perſonæ primam, & propriam habitudinem, & per modum poſitionis, & complectionis: ſed conſtat ꝙ innaſcibitas quãtum ad primum itellectũm nõ dicit poſitionem, quãtum ad cõſequentem intellectũm nõ dicit ſpecialem relationem, ſed fontalem plenitudinem: ſimiliter ſpiratio nõ dicit propriam relationem: & ideo neceſſe eſt ꝙ paternitas dicat: unde & rationes ad hoc inductæ cõcedendæ ſunt.

Ad illvd, ergo ꝙ obiicitur, ꝙ proprietas dat eſſe perſonæ, dicendum, ꝙ illud nõ eſt intelligẽdum de eſſe ſimpliciter e ſed de eſſe perſonali, ſiue de eſſe diſtincto: & ipſa paternitatis a i ctoritas in diuinis nõ accidit ill hypoſtaſi: quia dicit illius perſonæ complemẽtum, ratione cuius eſt hoc. Quamuis ergo pater non habeat eſſe ad hoc ꝙ dicat alteri eſſe, tamen nihil impedit ipſum ex hoc eſſe perſonam diſtinctam. Ad illvd, quod obiicitur ꝙ eſt intelligere perſonam patris &c. Dicẽdum ꝙ intellectu plene apprehẽdẽte & rationabiliter procedẽte, nõ eſt intelligere perſonam patris ſine paternitate: quia ſi intelligatur innaſcibilis, ita ꝙ nõ adſit paternitas, innaſcibilis dicit priuationem, nec aliquid dicit circa patrem, quod non dicat etiam circa eſſentiam, & ideo nõ intelligitur ut proprietas perſonalis, nec eſt alia, & ideo nõ intelligitur perſona patris ut diſtincta, ſi ue hypoſtaſis illa. Nam proprietas innaſcibilitatis, ut ꝓprietas, includit proprietates, & relationes reſpectu principiati; alioqn (ut ſupra oſtẽſum eſt) nõ eſt ꝓprietas. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ proprietas perſonalis dicit totum eſſe perſonæ: dicẽdũ, ꝙ ſi dicatur totum eſſe, id eſt perfectum, completum, & proprium: ſic habet ueritatem. Si autem intelligatur, ꝙ dicit totũ eſſe, id eſt omnem habitudinẽ, ſic falſum eſt: quia non debet dicere omnem, ſed neceſſe eſt, ꝙ dicat unam determinatam, aut nullam determinate diceret: & ita nõ erit notio perſonalis. Ad illvd, quod obiicitur de Damaſ. dicẽdum ꝙ nõ enumerat omnes proprietates perſonales, ſecũdum ꝙ perſonales: ſed intẽdit relationes ſub illis comprehẽdere: ſub generatione duas perſonales comprehẽdit: ſub ꝓceſſione duas, unam perſonalẽ, aliam nõ perſonalem: ſed in generatione dicit ſolum innaſcibilitatem, quæ proprietas eſt, licet non perſonalis.

Qvaestio IIII.

An, improceſſibilitas, patris notio ſit, ſicut innaſcibilitas?

Vtrvm improceſſibilitas ſit notio patris, ſicut innaſcibilitas. Et ꝙ ſic, uidetur: quia ſicut pater differt a filio per innaſcibilitatem, ita a ſpiritu ſancto per improceſſibilitatem: ergo ſicut innaſcibilitas eſt notio patris: ſimiliter uidetur ꝙ improceſſibilitas. Item. ſicut nobilitas eſt patris non generari, ita eſt nõ ſpirari: ergo ſi propter rationem nobilitatis, eſt patris nõ generari, ita eſt nõ ſpirari: ergo ſi propter rationem nobilitatis ponitur inaſcibilitas eius notio

tio, ſimiliter debet poni improceſſibilitas. ITEM. Sicut generare cõuenit patri per hoc ꝙ ĩnaſcibilis, ita & ſpirare per hoc ꝙ eſt improceſſibilis ſiue inſpirabilis: ergo ſicut innaſcibilitas notio eſt: quia nõ tãtũ dicit priuationem, ſed etiam poſitionẽ, ita uidetur ꝙ improceſſibilitas. SI TV DICAS ꝙ improceſſibilitas clauditur ſub innaſcibilitate: obiicitur: quia filio conuenit improceſſibilitas, & tamen nunquam innaſcibilitas: ergo eſt alia notio ſaltem in filio: ergo ſaltem ĩ eo debet eſſe notio. SI TV dicis, ꝙ non dicit nobilitatem Contra. omne quod dicitur in diuinis ad nobilitatem ꝑtinet alioquin non diceretur ibi: ergo ſi dicitur improceſſibilitas de filio uĩ ſonare nobilitatem. IVXTA hoc quæritur, cum pater communicet alicui improceſſibilitatem ſiue inſpirabilitatem, quare nõ ſimiliter communicat innaſcibilitatem. Contra. ſi improceſſibilitas eſt notio: ergo notiones plures ſunt quam quinque, quod eſt contra communem opinionem. ITEM. ſi improceſſibilitas eſt notio, aut hoc eſt quia ſimpliciter priuat eſſe ab aliquo, aut quia ponit ſpirationem, Si primo modo, non differt ab innaſcibilitate, Si ſecundo modo, tunc non differt à ſpiratione actiua, quia non ſpiratur, qui ſpirat. ITEM. Si non procedere, eſſet notio, eadem ratione non producere: ſed hoc falſum: ergo &c. Si dicatur quòd non eſt ſimile: quia non producere non dicit nobilitatem. Cõtra. Non producere perſonã, dicit ſtatum emanationis: & ſicut ratio principii, ante quod non ē aliquid, dicit nobilitatem, ſimiliter ratio ſtatus ultra quem non eſt procedere: ergo nobilitatem dicit: ſi ergo non eſt aliud, quare non dicatur notionaliter: uidetur ꝙ non producere, ſit notio ut non ſpirari.

RESOLVTIO.

Cum improceſſibilitas neque primo, neque ex conſequenti reſpectum poſitiuum dicat: notio ullatenus dici non debet.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notãdum, quod nihil poteſt eſſe notio in diuinis, niſi dicat reſpectum poſitiuum, uel ex primo intellectu, uel ex conſequenti. Si enim ſolum priuat relationem, ita dicitur de eſſentia: ſicut de perſona. Vnde ſicut dicitur, ꝙ pater non producitur, nec ſpiritus ſanctus perſonam producit: ita etiam eſſentia produci non dicitur: & etiã perſonam non producere: & ſicut non poteſt eſſe notio hoc ꝙ eſt [ingenitus] niſi ponat reſpectum poſitiuum, ex conſequẽti: & hunc ponit, ſicut uiſum eſt ſimiliter nec hoc quod eſt [inſpirabilis] poteſt eſſe notio, niſi ponat reſpectũ poſitiuum: hunc autem non ponit niſi ſecũdum ꝙ ponit primitatem reſpectu ſpirationis, ſicut innaſcibilitas reſpectu generationis: ut ſicut innaſcibilis dicitur qui nec generatur, nec generationẽ conſequitur: ita improceſſibilis qui nec procedit, nec proceſſionem conſequitur. Et quoniam omnis emanatio uel eſt generatio, uel ad generationem conſequitur: quia generatio dicit primã emanationem, ideo innaſcibilis

priuat omnem emanationẽ: & ideo dicit fontalẽ plenitudinẽ: nec tantum reſpectu gñationis: ſed ſpirationis: & ideo innaſcibilitas nec generatio eſt, nec ſpiratio. Sed improceſſibilitas dr̃: qa nec ſpiratio, nec ſpirationẽ conſequitur: & ſic non excludit filius, ſiue generatus. Filius.n. generatur, & tamen non ſpiratur, nec ſpirationem cõſequitur. Improceſſibile igit̃ non priuat niſi unã ſolam emanationẽ: & ideo dicit ſolum patrem iſtius fontalis plenitudinis: & ideo improceſſibilitas non poteſt eſſe notio diſtincta in patre ab innaſcibilitate, nec in filio a ſpiratione: nec importat fontalem plenitudinẽ: ſed ſolum in ſpirãdo. Quamuis igitur improceſſibilitas poſſit dicere nobilitatem, tamen quia non diſtinguit ab aliis aſſignatis, iam non ponit in numerum cum aliis.

Et sic patent tria prima obiecta, ꝙ improceſſibilitas diſtinguit, & dicit nobilitatem, & dicit fœcunditatem: quia ratio nes non ualent, eo quòd totum ĩ aliis rationibus aſſignatis clauditur: ideo contra alias non diſtinguit.

Ad illud, quod quæritur, quare non communicatur innaſcibilitas, ſicut improceſſibilitas: Dicendum, ꝙ ſicut patet: qa improceſſibilitas non claudit in ſuo intellectu non eſſe ab alio, ſicut facit innaſcibilitas: ſed ſolũ dicit non ſpirari: Pater autẽ nũlli poteſt cõmunicare quod non ſit ab alio: poteſt tamen communicare alii, ꝙ nõ ſpiretur. Ad illud, quod obiicitur, quare non producere, non eſt notio: Dicendũ ꝙ non eſt nobilitatis: & eſto ꝙ eſſet; quia illud non uidetur principaliter conſiderari in ratione ſui nominis: Dicendum, ꝙ illud eſt ratio: quia non dicit reſpectum poſitiuum quãtum eſt de ratione ſui nominis, & ideo ſimpliciter poteſt conuenire eſſentiæ, & ideo non eſt notio. Non ſic autem eſt de innaſcibilitate, ut in præcedentibus uiſum eſt.

DISTINCTIO XXIX.

De his, quæ própriè & ęternaliter dicuntur de Deo ſecundum relationem, ſiue proprietatem non perſonalem, quę eſt communis ſpiratio, ſignata per nomen, Principium.

EST præterea aliud nomẽ multiplicẽ notãs relationem. ſ. principiũ. Dicitur.n. principiũ ſemper ad aliquid: & dicitur pater principiũ, et filius principium, & S.S. principium: ſed differenter. Nam pater dicitur principiũ ad filium, & ad S.S. Vnde Aug. in 4. Li. de Trin. ait, Pater eſt principiũ totius diuinitatis, uel ſi melius dicitur, deitatis: quia ipſe a nullo eſt. Nõ.n. habet de quo ſit uel de quo procedat; ſed ab eo et filius eſt genitus,

& Spiritus Sanctus procedit. Non ergo dicitur principium totius deitatis, quod ſui, uel diuinæ eſſentię principium ſit: ſed quia principium eſt filij, & ſpiritus ſancti, in quibus ſin
Ca. 20. *gulis tota diuinitas eſt. Filius ad Spiritum Sanctum dicitur principium. Spiritus vero Sanctus non dicitur principium, niſi ad creaturas: ad quas pater etiam dicitur principiū, & filius, & Trinitas ipſa ſimul, & ſingula perſonarū principium dicitur creaturarum. Pater ergo principium eſt ſine principio: Filius principium de principio: S.S. principiū de vtroque, ideſt, de patre, & filio.*

Quod ab æterno pater eſt principium, & filius: ſed ſpiritus ſanctus non: immo cœpit eſſe principium.

Et pater ab æterno principium eſt filij, & pater & filius principium Spiritus Sancti: quia filius eſt a patre, & Spiritus Sanctus ab utroque. Spiritus uero Sanctus non ab æterno principium eſt; ſed eſſe cœpit: quia non dicitur principium niſi ad creaturas. Cum ergo creaturæ eſſe cœperunt, & Spiritus Sanctus eſſe cœpit principium earum. Ita etiā pater & filius eſſe cœpit cum Spiritu Sancto unum principium creaturarum: quia creaturæ eſſe cœperunt a patre & filio & Spiritu Sancto: & dicuntur hi tres, non tria; ſed unum principium omnium creaturarum: quia uno eodemque modo principium rerum ſunt. Non enim aliter ſunt res a patre, & aliter a filio: ſed penitus eodem modo. Ideo Apoſtolus intelligens hanc Trinitatem eſſe unum principium rerum ait, Ex ipſo, per ipſum, & in ipſo ſunt omnia. Cum uero audimus omnia eſſe ex Deo, ut ait Aug. de natura boni omnes vtique naturas intelligere debemus, & omnia quę naturalia ſunt. Non enim ex ipſo ſunt peccata, quæ naturam non ſeruant; ſed uitiant, quæ ex volūtate peccantium naſcuntur. Omnium ergo quæ naturaliter ſunt, vnum principium eſt pater cum filio & Spiritu Sancto, & hoc eſſe cœpit. Ab æterno autem pater principium eſt filij generatione, & pater & filius vnū principium S. Sancti. Vnde Aug. in 5. Lib. de Trinit. Dicitur relatiue pater, idemq; relati
Ca. 13. *ue dicitur principium. Sed pater ad filium dicitur, principiū vero ad omnia quæ ab ipſo ſunt. Et principiū dicitur filius.*

lius.Cum.n.diceretur ei,Tu qui es? Reſpondit, Principiũ, qui & loquor vobis.Sed nunquid patris principium eſt?im mo creatorem ſe voluit oſtendere, cum ſe dixit eſſe principiũ:ſicut & pater principiũ eſt creaturæ:quia ab illo ſunt omnia. Cum vero dicimus & patrem principium, & filiũ principium,non duo principia creaturæ dicimus: quia pater et filius ſimul ad creaturam vnum principium eſt,ſicut vnus creator.Si autem quicquid in ſe manet & gignit vel operatur,nõ poſſumus negare etiam S.S.recte dici principium;quia non eum ſeparamus ab appellatione creatoris: quia ſcriptum eſt de illo,quod operatur,& vtiq; in ſe manens operatur. Non enim in aliquid eorum quæ operatur, ipſe mutatur & vertitur. Vnum ergo principium ad creaturam cum patre & filio eſt S. S. non duo vel tria principia.Ecce aperte oſtendit Aug.patrem & filium & Spiritum S.eſſe vnum principium rerum creatarum, ideſt,uno eodemq; modo eſſe principium, & illum modum ſatis aperit,quia ſcilicet operantur omnia,& quia ſimiliter operantur hi tres,ideo vnum principium eſſe dicuntur.

Quomodo pater ſit principium filii,& ipſe & filius principium Spiritus Sancti.

Deinde *in eodem libro continue oſtendit quo modo pater dicatur principium ad filium, & ad ſpiritum ſanctum ipſe & filius,dicens ideo eſſe patrem principium filij: quia genuit eum, & patrem & filium eſſe principium Spiritus Sancti: quia Spiritus Sanctus procedit vel datur ab utroque,ait enim ita, Si gignens ad id quod gignitur principiũ eſt,pater ad filium principium eſt:quia genuit eum.Vtrum autem & ad ſpiritum ſanctum principium ſit pater: quia dictum eſt,de patre procedit,non parua quæſtio eſt. Quod ſi ita eſt,non iam principium eius tantum erit rei quam gignit,vel facit: ſed & eius quam dat, & quæ procedit ab ipſo.Si ergo quod datur vel quod procedit,principium habet a quo datur vel procedit,fatendum eſt patrem vel filium vnum principium eſſe ſpiritus ſancti, non duo principia. Sed ſicut pater & filius ad creaturam relatiue vnus creator & vnus dominus dicitur, ſic relatiue ad ſpiritum* Ca. 14

ſanctum unum principium. Ad creaturam uero pater & filius & ſpiritus ſanctus unum principium ſunt, ſicut unus creator & unus dominus. Ecce habes quod pater principiū filij dicitur: quia genuit eum: qua ergo notione eſt pater, ea principium filij dicitur, ideſt generatione, ſecundum quam etiam dicitur auctor filij. Vnde Hilarius in 4. Lib. de Trin. ita ait, Ipſo quo pater dicitur, eius quem genuit auctor oſtenditur, id nomen habens, quod neque ex alio profectum intelligatur, & ex quo is qui genitus eſt ſubſtitiſſe doceatur. Nouit eccleſia unum innaſcibilem Deum, nouit ut ingenitum Dei filium. Confitetur patrē ab origine liberum, confitetur & filij originem ab initio, non ipſum ab initio; ſed ab initiabili, nō per ſe ipſum; ſed ab eo, quia à nemine eſt natum ab æterno, natiuitatem ſcilicet ex paterna æternitate ſumentem. Edita eſt hic fidei profeſſio; ſed profeſſionis ratio nondum expoſita eſt: & ideo quęrenda, ſcilicet quomodo intelligendum ſit quod ait, filij originem eſſe ab initio, & non ipſum eſſe ab initio; ſed ab initiali. Hoc utique ſubdens determinauit, quomodo acceperit initium, inquiens originem filij eſſe ab initio, ac ſi diceret, Non ita intelligas originem filij eſſe ab initio, quaſi ipſe filius habeat initium: ſed quia ipſe eſt ab initiabili, id eſt a patre, a quo ſunt omnia. Nam licet filius ſit principium de principio, non eſt tamen concedendum quod filius habeat principium. Cumque filius ſit principium de principio, & pater principium non de principio, non eſt principiū de principio, principium ſine principio, ſicut filius non eſt pater, neq; tamē duo principia, ſed unum: ſicut pater & filius, non duo creatores; ſed unus creator.

Cum pater, & filius ſunt unum principium ſpiritus ſancti, quæritur an eadem notione.

Vnum autem principium ſunt pater & filius, non tantū creaturarum, ut dictū eſt ſupra: ſed etiā S. Sancti, ideo quæri ſolet, utrum eadē rōne pater ſit principium S. Sancti, & filius, an ſit alia notio, qua pater dicatur principium S. Sancti, & alia qua filius. Ad quod dicimus, cum pater dicatur principium S. Sancti, & filius: quia S. S. procedit uel da-

tur ab utroque, nec aliter procedit uel datur a patre quã a filio, ſane intelligi poteſt patrem et filium eadem relatione, uel notione principium dici S. Sancti. Si vero quæritur quæ ſit illa notio, quam ibi notat principium. Nomen eius nõ ha*bemus, ſed non eſt ipſa paternitas uel filiatio, imò notio quædam patris eſt & filij, qua ab æterno pater & filius unum principium eſt ſpiritus ſancti*. Donator autem *(ut prædictum eſt) dicitur pater uel filius ex tempore, ſicut ſpiritus ſanctus datum uel donatum.* Diſ. 26

SVPRA egit Magiſter de proprietate non perſonali, quę eſt innaſcibilitas. Hic ſecundo agit de proprietate ſiue notione non perſonali, quæ eſt cõmunis ſpiratio ſignificata per hoc nomen, principium. Et quoniam illud nomen non tantum notionaliter accipitur, immo ēt eſſentialiter; ideo diſtinguit primo huius nominis multiplicitatem: ſecundò manifeſtat huius nominis unitatem, ſecundum quod dicitur de patre & filio reſpectu ſ. ſ. oſtendens quòd ſunt unum principium ſ. ſ. & hoc ibi, *Deinde in eodem Libro, continue, &c.*] Prima pars habet duas. In prima diſtinguit huius nominis multiplicitatem. In ſecunda uero membra ſuæ diſtinctionis explanat, oſtendentes per auctoritates, ꝙ principium habet omnes illas acceptiones, & hoc ibi. *Et pater ab æterno principium eſt filij, &c.*] Siĺr ſcđa pars, ĩ qua agit de hoc noĩe principiũ ſpãliter ꝑ ut dr̃ notionaliter, & eſſentialiter, hẽt duas. In prima oñdit, ꝙ pater & filius ſunt unum principiũ: ibi, *deinde in eodem libro &c.*] In ſecunda, qua unitate ſunt unũ. ſ. unitate notionis: ibi. *Vnũ aut principiũ ſunt, &c.*] Vbi oſtẽdit, ꝙ eadem notione ſunt principiũ, & ꝙ illa notio eſt ſpiratio.

PAter *eſt principium totius diuinitatis, etc.*] Quæriť ꝑ quo ſtat ibi hoc nomẽ, principiũ. Nõ. n. põt ſtare ꝑ eſſentia, nec ꝑ perſona: qa utrunq; dicit quantũ ẽ de ſe, abſolutũ: aut ergo ſtat ꝑ paternitate, & hoc falſũ, qa nõ eſt pr̃ ſ. ſ. Nec ꝑ ſpiratione, qa ſpiratio nõ eſt reſpectu filii Nec cõiter ad utrunq;, qa nihil hñt cõe niſi eſſentiã. Nec ꝑ innaſcibilitate: qa innaſcibilitas non dicit reſpectũ ad perſonã; ſed priuationẽ reſpectus: ergo oĩ mõ ẽ falſa. Dub. 1.

Reſp. Dicendũ, ꝙ ſenſus locutionis hic eſt, pr̃ eſt principium totius deitatis. i. oĩum perſonarum in deitate, & eſt diſtributio accõmoda, ſicut dr̃, cęlũ continet oĩa, ſc. ſ. excepto Si aũt q̃ratur ꝑ quo ſtat hoc nomẽ, principium? Dicendũ ꝙ ſtat ꝑ paternitate ſimul, & ſpiratione: qa ꝑ paterni tatẽ eſt principium filii, ꝑ ſpirationẽ principium. ſ. ſ. ꝑ utrunq; principium utriuſque. Quod ergo obĳ, ꝙ non habẽt cõe: dicendum, ꝙ non cõueniunt in notione unica conuenientia formali: tñ conuenientia originali, in eadem pſona, & eiuſdem perſonæ proprietate. Quia enim perſona patris a nullo eſt, ut dicitur ĩ li-

tera:ideo omni modo pductionis producit: & ideo eſt principium totius deitatis. Vnde idé importatur noie principii cum dicitur principiū deitatis in intellectu principali, quod importat nomine innaſcibilitatis quātum ad intellectum conſequentem, & ex hoc uerbo, & ex hac ratione uerbi confirmationē recipit iſta poſitio, quę dicit, ꝙ innaſcibilitas dicit in patre plenitudinem fontalitatis, ſiue fontalem plenitudinem, licet ex conſequenti intellectu.

Pater ergo principium eſt, ſine
Dub.2. *principio &c.*] Queritur de huiuſmodi locutionibus qualiter accipitur ibi hoc nomen principium cum dicitur, principium ſine principio principium de principio. Aut enim accipitur eſſentialiter, aut perſonaliter. Non perſonaliter, ut uidetur: qa ſ.ſ. dicitur eſſe principiū de principio, & principium non conuenit ei niſi temporaliter. Pręterea ſicut dicit Magiſter Diſt.27. nō poteſt dici hoc de illo niſi quantum ad nomina ſubſtantialia: ergo principium non poteſt accipi notionaliter. Et iterum pro qua notione acciperetur cum dicitur, filius principium de principio? quia non pro filiatione: quia hoc conuenit ſpirituiſancto. ſ. eſſe principium de principio. Non pro communi ſpiratione: quia communis ſpiratio conuenit patri, cui non conuenit eſſe principium de principio. Si tu dicas, quòd accipitur eſſentialiter. Contra eſſentia non eſt perſonæ principium, nec dicit reſpectum ad perſonam: ergo cū principium dicat reſpectūm ad perſona, non poteſt accipi eſſentialiter: & ita nullo modo. Reſp. Poſſet dici, ꝙ hoc nomen principium accipitur in comparatione ad creaturam, & trahitur ad perſonas per præpoſitiones additas, ſicut cum dicitur Deus de Deo, & Deus non de Deo, & conſimilia, & ſic ceſſant obiectiones. Aliter poteſt dici, quod hoc nomen principium non eſt impoſitum ad ſignificandum reſpectum eſſentialem, uel perſonalē quantum eſt de ſe: ſed indifferēter ſe habet ad utrūque, & eius acceptio determinatur per adiūctum, quādo ergo dicitur de patre, ſtat pro notione paternitatis, & ſpirationis communiter, & arctatur per proprietatem innaſcibilitatis per hoc quod dicitur nō de principio. Similiter in filio ſtat pro communi ſpiratione cum filiatione, quę importatur per hoc, ꝙ dicitur de principio. De ſpiritu ſancto uero dicendum, quod ſtat eſſentialiter tantum, & hoc arctatur ad perſonam per hoc quòd dicitur de utroque.

Spiritus ſ. eſſe cœpit principium earum, ſcilicet creaturarum, &c.] Dub.3 Videtur dicere contra illud qđ dictum eſt ſupra. Diſt.3. Ex perpetuitate creaturarum intelligitur conditor æternus: ſi ergo ſpiritus ſanctus eſt æternus conditor: ergo æternaliter principium. Item in hymno. Aeternæ rerum conditor. Item. Ratione uidetur: quia res ab æterno fuerunt in Deo; ſed non niſi ſicut in principio: ergo ab æterno fuit principium. Reſp. Dicendum, ꝙ nomina, quæ dicunt effectum in creatura, poſſunt illū dicere

actu,

actu, uel habitu. Si actu, ex tempore dicitur. Si habitu, poſſunt dici æternaliter. Et quoniá principium poteſt ſonare in actum, uel in habitum: ideo non poteſt dici ſolum temporaliter, immo etiam ęternaliter: ſed quoniam uſus magis accipit hoc nomen principiũ prout dicitur in actu, quàm in habitu: ideo dicit Magiſter, ꝙ dicitur temporaliter. Quod obiicitur ꝙ dicitur conditor æternus: Dicendum, ꝙ locutio duplex eſt. Tũ ex parte eius quod eſt conditor; quia poteſt dicere actum, uel habitum. Tũ ex parte eius ꝙ eſt æternus: quia poteſt teneri adiectiue, uel ſubſtantiue. Et ſi æternus teneatur ſubſtantiue: ſic non ponit æternitatem circa conditionem: ſed circa ſuppoſitum, & eſt locutio uera. Si adiectiue, & conditor tenetur habitualiter, adhuc eſt locutio uera. Si actualiter, tunc falſa. Senſus ſunt manifeſti. Nam uno modo ſenſus eſt, æternus cõditor, id eſt conditor, qui eſt ęternus. Alio modo æternus conditor, id eſt ab æterno poteſt condere in tempore. Et tertio modo æternus conditor: quia ęternaliter cõdidit. Duobus primis ſenſibus eſt uera locutio; ſed tertio ſenſu eſt falſa.

Ab æterno autem pater principium eſt filij, &c.] Obiicitur pater, & filius, & ſpiritus ſ. nõ ſunt
Dub. 4. principium niſi ex tempore: ergo ſecũdum hoc cum æternum ſiat ante temporale, per prius dicitur principium notionaliter in diuinis, q̃ eſſentialiter. Sed contra omne eſſentialiter dictũ eſt communius, & quãto aliqd communius, tanto prius: ergo per prius debet dici principium eſſentialiter, q̃ notionaliter. Reſpon. Dicẽdum, ꝙ dupliciter eſt loqui de hoc nomine principiũ, aut reſpectu ſubiecti, ſic cum intellectus eſſentiæ ſit ante intellectum pſonæ, ſic principium eſſentialiter dictum ſm rationem intelligendi præit principiũ notionaliter dictum, ſicut opponit. Si aũt reſpectu termini, ſic principium eſſentialiter dictum reſpicit, quod eſt diuerſum per eſſentiam, & creatum: ſed principium notionaliter dictum reſpicit perſonam conſubſtantialem, & increatã, & æternam: & ideo principium notionaliter dictũ, dicitur æternaliter, & quantum ad hanc uiam prius dicit in deo non ſolum quantum ad intellectum: ſed etiam quantum ad rẽ: & ſic patet de qua acceptione hoc nomen principium dicitur per prius ſecundum diuerſas cõparationes.

Creatorem ſe uoluit oſtendere, &c.] Vr falſum, ꝙ cum filius ſe dixerit principium, creatorẽ ſe uoluit oſtendere: quia ipſe reſpondit ad quæſtionẽ Phariſęorum q̃rentium, Tu quis es? ſed qs, quærit de perſona: ſed principium ſm ꝙ pro creatore accipitur, tenet eſſentialiter; ergo aut dñs non reſpondit conuenienter, aut principium non ſtat pro creatore ibi. Si dicas, ꝙ appropriatur filio. Contra. tam ratio creationis q̃ ratio principii appropriatur patri: ergo non filio. Reſpõ. Dicendum, ꝙ principiũ tenetur eſſentialiter, ſicut dicitur in litera; ſed tractum eſt ad perſonam filii. Sed ꝙ obiicis, ꝙ appropriatur patri: dicendum, Dub. 5.

quòd principium de ratione ſui nominis non appropriatur filio, niſi per additionem,& ſic in propoſito : quia appropriatur per actum uerbi. Non.n. dixit ſimpliciter, ego principium : ſed ego principium, qui & loquor uobis.

Dub.6. *Nam licet filius ſit principium de principio, &c.*] Contra. Videtur debere concedi: quia omne relatiuum debet habere correlatiuū ſibi correſpondens: ergo ſi filius cum dicitur principium de principio, dicitur relatiue, dēt habere correlatiuum quod eſt principium. Reſp. Dicendum, φ habere principium dicit dupliciter. Aut ſicut correlatiuum, ſicut filius dicitur habere patrem, & ſic filius habet principium. Aut ſicut diſpoſitionem ſui, & ſic dicitur habere principium, quod incipit eſſe, & ſic filius non incipit eſſe: quia non incipit. Vel aliter, eſt habere principium eſſendi, aut durandi. Primo modo filius habet principium, ſecundo modo non.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An nomen hoc, principium, perſonaliter ſiue notionaliter in diuinis accipi poſſit?

AD euidentiā eorum, quæ dicuntur in præſenti Diſtinctio. duo quęrũtur de hoc nomine, principium. Primo quæritur de ipſo quātum ad multiplicitatē. Scdo, quantū ad unitatē. Et quantū ad primum, duo quęrunt. Primo, ſuppoſito, φ hoc nomē principiū accipiat̄ eſſentialiter, q̄ritur, utrū poſſit accipi perſonaliter, ſiue notionaliter. Secūdo, dato φ eſſentialiter, & notionaliter: quæritur, utrum de illis duobus modis accipiatur uniuoce, uel æquiuoce.

QVOD hoc nomē, principiū, accipiatur notionaliter, uidetur ſic. Aug.5. de Tri. Pater ad filium principium eſt: quia genuit eum: ergo idem importatur nomine principii, quod nomine generationis: ergo tenetur perſonaliter, ſiue notionaliter. ITEM. Hoc uidetur ratione: qa ubicumque eſt ratio emanationis, & originis, ibi eſt una ratio principii: ſed in diuinis uere & proprie eſt ratio principii.

CONTRA. Principium & primum ſunt idem: ergo ubi cadit ratio principii, eſt dicere primum: & ubi eſt dicere primum, eſt dicere prius: quia ſuperlatiuus præſupponit comparatiuum: & ubi prius, ibi poſterius: ergo a primo, ubi eſt ratio principii, ibi eſt ratio poſterioris: ſed in diuinis nullo modo recipitur, quòd una perſona ſit poſterior alia: ergo nullo modo perſona eſt principium perſonæ. ITEM. In creaturis idē eſt principium & initiū, ſicut patet p Philoſophum: ergo ubi nō recipitur initium, nec principium: ſed omnes perſonæ ī diuinis ſunt ſine initio: ergo & ſine principio: ergo principium non dicit reſpectum perſonę ad perſonam: ergo non accipit̄ pſonaliter, ſiue notionaliter. ITEM. Idē eſt cauſa, & principium re, differens ratione: quia principiū dicitur quantum ad fieri, cauſa quantum ad eſſe: ergo ſi maioris nobilitatis eſt eſſe, q̄ fieri, & pro

1.Poſt. 13.

prius

prius debet ibi accipi ratio cauſæ, quàm principii, ſed non recipitur, ꝙ una perſona ſit cauſa, & alia ſit effectus: ergo nec debet ibi recipi intentio principii.

ITEM. Deus eſt alpha, & omega, principium, & finis: & utrunq; eſt ęqualis nobilitatis. Sed intentio finis ita dicit̃ de Deo eſſentialiter ꝙ nullo modo perſonaliter: Deus eſt enim ita finis creaturę, quod non eſt finis perſonę: ergo ſimiliter uidetur quòd ita eſt principium creaturæ, ꝙ nullo modo ſit principium pſonæ.

RESOLVTIO.

Immo & eſſentialiter: modo remota omni imperfectione in diuinis ſumatur.

RESP. Dicendum, ꝙ in diuinis eſt uera origo: ſiue emanatio, nõ tantum uera, ſed etiam completiſſima. Ad hoc autem ꝙ ſit perfectiſſima, neceſſe eſt ꝙ emanãs habeat cum producente æqualitatem omnimodam, ac unitatem in ſubſtantia: quia nihil poteſt æquari Deo niſi Deus: ſi ergo emanatio, & origo debet exprimi conuenienter, & catholice, debent recipi nomina dicentia originis ueritatem, & non recipi nomina importantia imperfectionem, uel diuerſitatem, uel inæqualitatem. Quoniam ergo principium, & principiatum dicunt originis ueritatem, ideo utrũque recipitur in diuinis: maxime autem intentio principii. Sed quoniam poſterius dicit imperfectionem, & initium ſimiliter: quia dicit imperfectam durationem. ſ. inceptionem: & intẽtio cauſæ importat diuerſitatẽ, quia cauſa eſt ad cuius eſſe ſequitur aliud: & intentio finis ineq qualitatem, quia finis melior eſt his, quæ ſunt ad finem: ideo nec intentio prioris & poſterioris, nec initii & initiati, nec cauſæ & effectus, nec finis & eius quod eſt ad finem, recipitur in perſona reſpectu perſonæ: ſed intẽtio producentis & producti, quia poſſibile eſt, ꝙ pductus ſit ſumme perfectus, & æquetur producenti: ideo recipitur in diuinis, ſimiliter & intentio principii.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ ad principium ſequitur prius, & ad prius poſterius. Dicẽdum, ꝙ ſicut dr̃ ſecundum Hilarium, pater maior eſt filio: nec tamen filius minor: quia ſonat imperfectionem hoc quod eſt minor: iõ q̃uis recipitur, ꝙ pater ſit prior filio, quia ille eſt ab illo, non ecõuerſo: non tamẽ recipitur, ꝙ iſte poſterior. Attamen nec rõ prioris omnino recipitur proprie, qa cũ in diuinis ſit origo, proprius eſt origo, & minus ꝓprie ordo, nec eſt niſi ſolum ratione originis. Quoniam ergo principium principaliter importat originẽ: & prius, ordinem: ideo ſimpliciter recipitur intentio principii. Intẽtio uero prioris minus proprie, & cum determinatione. Intentio autẽ principii prout priuat anterius, propriiſſime recipitur in deo: maxime quantum ad perſonam patris: & ideo non ſequitur, ꝙ ita proprie dicatur prius, ꝙ tantum dicet reſpectũ ad poſterius. AD ILLVD, quod obiicitur de initio: dicendum, ꝙ initium, uno modo accipitur large ad principium eſſendi, & durandi. Alio modo proprie ad prĩcipium durandi; ut illud dicatur habere initium, quod incipit eſſe

eſſe. Primo modo poteſt accipi in diuinis, & ſic accipit Hilarius in litera: Secundo uero modo non poteſt, & ſic non æquiualet principio. AD ILLVD, quòd obiicitur de cauſa, ꝙ idem eſt, quòd principium: Dicendum, quòd in creaturis idem eſt principiũ & cauſa: & hoc eſt, quia productum differt a producente: & iõ poteſt dici effectus eius: & iſtud poteſt dici cauſa, & in idem concurrit intencio cauſæ, & principii, & ſimiliter nomen: ſed nõ ita in diuinis, quia ibi poteſt eſſe unius ſubſtantiæ producens cum producto: ideo non ualet illud AD ILLVD, ꝙ obiicitur de fine iam patet reſponſio, quia finis quantum eſt de ſe dicit exceſſum bonitatis reſpectu eius quod eſt ad finem, non ſic principium reſpectu eius quod eſt ex illo, & ideo deus non poteſt eſſe finis niſi creaturæ inæqualis: poteſt tamen eſſe, & eſt principio perſonę omnino æqualis: & iõ una perſona non eſt finis alterius, eſt tamen principium.

QVAESTIO II.

An nomen Principij cum eſſentialiter, uel notionaliter ſumitur uniuocè, uel æquiuoce dicatur.

VTRVM hoc nomen principium cum accipiatur eſſentialiter, & notionaliter, dicatur uniuoce, uel ęquiuoce. Et ꝙ uniuoce uidetur. Baſilius dicit, ꝙ filio Dei accipere, cum creaturis eſt commune; ſed habere per eſſentiam, proprium. Si igitur cõmune eſt accipere, ergo & dare: & ſi hoc, cum penes hoc accipiatur ratio principii, reſpectu filii: & reſpectu creaturę, uidetur ꝙ dicatur uniuoce. ITEM. ſic differt principium eſſentialiter dictum, & notionaliter, ſicut ſapiẽtia, & ſapientia genita, ſed non dicitur æquiuoce ſapientia ſic & ſic: ergo, &c. ITEM. nihil dr̃ multipliciter ex hoc, ꝙ dr̃ de genere, & de ſpecie, ſiue ex hoc, ꝙ habet unum ſuppoſitum, & plura, & quia multiplicitas reſpicit ſignificationes diuerſas, non ſuppoſita, ſed principium eſſentialiter dictum eſt in plus, & plurib. conuenit quàm notionaliter cõuenit eiſdem ipſis, ergo non dr̃ multipliciter, ſed uniuoce. ITEM. ꝙ non dicatur analogice, ur̃, quia ubi eſt analogia, ibi eſt prius, & poſterius: ſed in diuinis nõ é prius & poſterius: ergo nec analogia. ET iterũ ꝙ nec ęquiuoce. Quia ubi eſt æquiuocatio, ibi eſt diuerſitas ſignificationis: ſed perſona, & eſſentia non ſunt diuerſa: ergo nec põt æquiuoce.

SED CONTRA. ꝙ dicať multipliciter: uidetur primo per Magiſtrum ĩ litera, qui dicit, ꝙ hoc nomen [pricipiũ] multiplicem facit intelligẽtiam: ergo dicitur multipliciter. ITEM. Hoc ipſum uidetur rõne: quia iſti actus generare, ſpirare, creare: ſunt ipſius principii ſcḋm ꝙ differenter accipitur: ſed non eſt unam communem rationem inuenire ad iſtos actus: ergo nec ad principium ꝙ dicit reſpectum ſic differentem. ITEM. regula eſt Philoſophi, ꝙ ſi aliquid in una ſui acceptione habet unum oppoſitum, & in alia aliud, dicitur multipliciter, ſed principium eſſentialiter dr̃ reſpectu creati, & notionaliter reſpectu increati: ergo multipliciter ſic & ſic. ITEM. Principiũ eſſentia-

eſſentialiter dictum dicitur temporaliter, notionaliter dictum æternaliter, ſed nihil eſt commune uniuocum æterno, & temporali: ergo &c.

RESOLVTIO.

Nec uniuoce, nec æquiuoce, ſed analogicè dicitur.

RESP Dicendum, quòd nomen accipi differenter in diuinis poteſt eſſe tripliciter. Aut quantum ad ſuppoſitum, aut q̃tum ad ſignificatum, aut quantum ad connotatum. Primo modo accipitur differenter hoc nomē DEVS: quia cum dicitur deus eſt æternitas, & deus generat, in prima ſtat pro natura, in ſecunda pro perſona, & illud non inducit aliquam multiplicitatem. Alio modo cõtingit terminum differenter accipi quantum ad ſignificatum, ſm quòd ipſe terminus in una ſui acceptione ſignificat eſſentiam, ĩ alia perſonam: ſicut hoc nomen pater prout dr̃ deus pater filii, & prout dicitur pater noſter, & hoc inducit æquiuocationem: quia eſt diuerſitas ſignificationis non in re ipſa: ſed in ſignificando. Tertio modo cõtingit differenter accipi ratione connotati, ut pote hoc nomen principium dictum eſſentialiter connotat effectum, dictum perſonaliter, nihil connotat creatū, & illud inducit multiplicitatem ſecundum analogiam, non ſecū dum æquiuocationem. Secundum analogiam quidē, quia accipitur pro diuerſis, ſiue diuerſa importat, quæ non habent niſi unitatem proportionis, & ideo neceſſario oportet ꝙ incidat ibi analogia: ſed non æquiuocatio: quia æquiuocatio habet plures inſtitutiones, & determinate accipitur pro quaibet, ſicut patet in hoc nomine canis: ſed non ſic ſe habet hoc nomē principium. Nã principiũ de ſua impoſitione impoſitum eſt ab actu producendi, non creandi: nec gñandi. Vnde ſicut producere de productione filii, & creaturæ non dicitur æquiuoce, ſed analogice, ita & hoc nomen principiũ ſm has tres accipitur comparationes differenter. Concedo ergo ꝙ ibi eſt multiplicitas quędã, quæuis non ſit multiplicitas ſimpliciter, ſicut æquiuocationes ꝓprie dictæ, & concedendæ ſunt rationes ad hoc: quia non concludũt, ꝙ ſic æquiuocatio uera. Tamen illud uerbum Philoſophi intelligitur quando nomen habet diuerſa oppoſita, quæ non uniuntur in aliquo, nec uniuoce, nec analogice, quod ſit illi termino oppoſitum, ſed primo, & per ſe, opponuntur, non ſic autem eſt ĩ propoſito: quia principium non dicitur primo ad filium, uel ad creaturam, ſed ad quod eſt productum: ſiue principiatũ, & quidem dicitur de filio, & creatura, quamuis non uniuoce, ſed analogice.

AD ILLVD, quod obiicitur de Baſilio, dicendum ꝙ Baſilius accipit commune pro analogo, quod eſt medium interpure uniuocum, & æquiuocum. AD ILLVD, quod obiicitur de ſapĩa, & ſapientia nata, dicendum, ꝙ nõ eſt ſimile, quia ibi non eſt diuerſificatio niſi ſolum quantum ad ſuppoſitum, hic autem eſt quantum ad connotatum, & per hoc patet ſequens. AD ILLVD, quod obiicitur ultimo, quòd nõ cadit prius

prius ibi &c. dicendum, ꝙ quamuis non cadat ibi prius, & poſterius in ſe: cadit tamen reſpectu effectus · quia in comparatione ad effectum accipitur analogia. Quod autem dicitur ꝙ non eſt ibi diuerſitas, dicendum, ꝙ uerũ eſt in re, tamen in ſignificando, & intelligendo aliud eſt intelligere eſſentiam, aliud intelligere perſonam, ita & dicere, ac per hoc & ſignificare: & ideo quamuis non ſit diuerſitas a parte rei abſolute, nihilominus poteſt eſſe a parte ſignificationis.

ARTICVLVS II.
QVAESTIO I.

An pater, et filius posſint dici unum principium Spiritus Sancti?

CONSEQVENTER eſt quæſtio de ſecundo articulo. ſ. de unitate huius nominis, principium, & circa hoc quæruntur duo. Primo quæritur, utrum pater, & filius poſſunt dici unum principium ſpiritus ſancti. Secundo, utrum poſſunt dici unus ſpirator, uel idem principium ſpiritus ſancti.

QVOD poſſunt dici unũ principium eſſe ſpiritus S. uidetur in litera, ubi dicitur, Fatẽdũ eſt patrem & filium unum principium eſſe ſ. ſ. ITEM. Ratione uidetur: quia unius principiati unum eſt principium in uno genere, ſed ſpiritus ſanctus unus eſt ergo habet unum principiũ: ergo ſi immediate, & perfecte eſt a patre, & filio, ſunt ergo pater, & filius unũ principium. ITEM. Pater, & filius ſpirant, aut ergo una potentia, aut duabus. Conſtat ꝙ una: quia cum in eis ẽ una eſſentia, eſt & una potentia: ergo cum ipſi dicantur eſſe principium ratione potentiæ, & una ſit potentia in patre, & filio, patet &c. ITEM. Sicut tres perſonæ unica creatione creant: ita duæ unica ſpiratione ſpirant: ſed tres quia unica creatione creant, ſũt unum principium creaturæ, ergo duæ unum principium ſpiritus ſancti.

CONTRA. cum dicitur ſunt unum principium ſpiritus ſancti, aut unum dicit unitatem eſſentiæ, aut unitatem perſonæ, aut notionis, Non eſſentiæ: quia tunc ſpiritus ſanctus eſſet principium ſpiritus ſancti. Non perſonæ, quia tũc pater, & filius eſſent una perſona. Ergo notionis. Sed contra. Si pater & filius propter unitatem notionis dicuntur unũ principium, ergo ab oppoſitis pater propter pluralitatem notionis poteſt dici plura principia. ITEM. Si pater eſt principium ſpiritus ſancti, & filius principiũ, & hoc principium non eſt illud, ergo duo principia: ITEM. Pater & filius ſunt unum principium, ergo unum principium eſt pater, & filius: & ſi hoc: ergo pater eſt filius. ITEM. Si unum ſunt principium, aut unum quod eſt pater, aut unum quod non eſt pater Si unum quod eſt pater: ergo pater, & filius ſunt pater. Si unũ quod non eſt pater: ergo principium ſpiritus ſancti non eſt pater: ergo pater non eſt principium ſpiritus S.

RESO-

RESOLVTIO.

Admittunt, conceduntque catholici omnes: tametſi in modo ponendi diſcrepent.

RESPON. Dicendum quod omnes iſtam concedunt, pater, & filius ſunt unum principium ſpiritus ſancti: quoniam Auguſtinus iſtam proponit, & dicit: ſed in modo intelligendi diuerſificãtur. Nam quidam dicunt, ꝙ hoc nomen [principiũ] non dicit ibi eſſentiam, nec notionem, nec ꝑſonam, ſed dicit conuenientiam duarum perſonarũ in unica notione. Et dicunt: ſicut hoc nomẽ [trinus] ſpecialiter eſt impoſitũ ad inſinuandum trinitatem ſuppoſitorum ut conueniunt in unitate naturæ: ſic in propoſito dicuntur ſe habere. Sed tamen cũ non ſit facile huiuſmodi poſitionem ſiue translationem ex uirtute uocabuli accipere; hæc poſitio nullam dignoſcitur habere firmitatem. ET ideo fuerunt alii, qui dixerunt quod hoc nomen, principium, importat notionem in adiacentia, & eſt nomen adiectiue tentum, & ideo hoc adiectiuum nominis numerale quod ẽ [unum] cadit a ratione nominis & tenetur aduerbialiter, ut ſit ſenſus, pater & filius ſunt unum principium, ideſt uno modo producunt ſiue ſpirant ſ.ſ. Sed quoniam hoc nomen Principium de ſua impoſitione eſt nomen ſubſtantiuum (ut patet) non uidetur adhuc poſitio iſta rationabilis. ET ideo fuerunt tertii, qui dixerunt quod hoc nomen Principium quantum eſt de ſe, ſtat pro eſſentia, & conuenit ipſum per additionem trahi ad perſonam, & cum dicitur, pater eſt principium filii, trahitur ad perſonam patris, quando uero dicitur pater & filius unum ſunt principiũ ſpiritus ſancti, ſtat pro eſſentia uel natura, inquantum tamen eſt in duabus perſonis, & illud uidetur conſonare Anſel. dicenti quòd pater & filius ſpirant inquantum uterque idem Deus. Et dicunt, quod [unũ] dicit unitatem circa hunc terminum, principium, non perſonæ, ſed eſſentiæ uel naturæ, ut eſt in duabus perſonis. Sed quoniam Auguſtinus uidetur dicere quod principium dictum de patre & filio dicat notionem communem, ſimiliter Magiſter dicit ultimo capi. quod dicit unitatem notionis, & principium importat relationem, & eſſentialiter nõ refertur: ideo nec iſte modus eſt adhuc omnino cõueniens, licet ſit aliis probabilior. ET ideo eſt quartus modus dicendi, quod hoc nomẽ [principium] ſtat pro notione, non tamen in comparatione ad ſuppoſitum, ſed ad naturam, & uim ſpiratiuam: & unum, importat unitatem circa ipſum, ſecundum quod competit eius acceptioni. Et hoc patet ſic. Cum enim pater & filius ſpirant ſpiritum ſanctũ, inquantũ unus deus improceſſibilis, & inquantum unus Deus ſit in eis uoluntatis unitas, inquantum improceſſibilis ſit uolũtatis una fœcunditas: & una fœcunditas dicat unitatem principii: dicendum quod ſine diſtinctione concedendum eſt quod pater & filius ſunt unũ principium ſpiritus ſancti. Et ad illud, quod quæritur, quã unitatem dicat, hoc quod eſt [unũ] circa principium: dicendũ ꝙ cũ hoc

hoc nomen [principium] de pluribus ſimul dicatur, non poteſt ſtare pro perſona: & cum iterũ dicat reſpectum ad perſonam: non poteſt ſtare pro eſſentia: ergo neceſſe eſt quod ſtet pro notione: cum ergo dicitur pater & filius ſunt unum principium, unum, dicit unitatem notionis, in comparatione tamẽ ad unitatem naturæ, & uis ſpiratiuæ, ſicut patebit in alio problemate: & patet ex prædictis.

AD ILLVD, quod obiicitur poſtmodum, quod hoc principium non eſt illud, demonſtrato patre & filio, reſponderi poteſt dupliciter. Primo quod non poteſt dici hoc, & illud; quia per regulam non cadit diſtinctio niſi ubi eſt ex diuerſis cauſis unio, quõ igitur unio omnimoda eſt ĩ communione prĩcipii, ita quod non multiplicetur, ideo non eſt ibi hoc & illud. Aliter poteſt dici, quod cũ dicitur hoc, & illud, aut demonſtrat formam, aut ſuppoſitum, aut utrũque. Si formã, falſa eſt. Si ſuppoſitum, uel utrũque, uera eſt rõne ſuppoſiti, & iõ non ſequitur quod duo, quia forma non multiplicatur. Siľr põt argui in hoc nomine deus. AD DVO ſequentia reſpondẽt quidã quod hoc nomen principiũ non poteſt ſubiici; nec ad ipſum põt fieri relatio: quia tenetur adiectiue. Sed illud nihil eſt: quia nomẽ eſt ſubſtantiuum, ergo põt ſubiici & prædicari, & ad eum relatio fieri. Et ſi dicant quod ad hoc inuentum eſt illud, nihil eſt: qa non poteſt prędicari & iterum inuentio debet habere rõnem, & nos uidemus quod poteſt fieri relatio, ut ſi dicatur, In principio erat uerbum, ĩ quo prĩcipio erat ſpiritus, quia nõ in alio erat ſed in eodem. Etiam poteſt ſubiici, quia ſi pater eſt principium ſ. ſ. a ſimplici conuerſa, principiũ ſ. ſ. eſt pater. Propter ꝙ aliter reſpondendum eſt: quia cum dicitur unum principium, [unũ] dicit unitatem notionis, quæ communis eſt duobus, & quia unitatem dicit communem, ideo eſt hic conſequens, unum principiũ ſ. ſ. eſt filius & pater, ergo filius eſt pater, ſicut hæc, unus deus ẽ pater & filius. ergo pater ẽ filius. AD VLTIMVM, ꝙ obiicitur, aut unum quod eſt pater &c. Dicendum, ꝙ qa unum dicit communem ſpirationem ut eſt in pluribus, ideo nõ contingit diuidere aut unum ꝙ eſt pater, aut unum ꝙ nõ eſt pater, ut ſi dicatur, oĩs homo eſt animal, aut animal qđ eſt album, aut animal quod non eſt album, neutrum eſt dari, qa animal cõmuniter ſtat pro aĩali albo & non albo, ita quod pro utroque ſimul reddit locutionẽ ueram. Similiter in propoſito, principium ſtat pro principio ꝙ eſt pater & quod eſt filius, & iõ non licet ibi diuidere & deſcendere, imo eſt ibi figura dictionis ex mutatione ſuppoſitionis &c.

QVAESTIO II.

An propoſitiones hæ admittendæ ſint. Pater & filius ſunt unus ſpirator. Pater, & filius ſunt idem principium S. S. Pater & filius ſunt principium S. S.

VTRVM ſint iſtæ concedendæ, pater & filius ſunt unus ſpirator, uel ſunt idem principiũ ſ. ſ. Et quòd hęc ſit concedenda, ſunt unus ſpirator, uidetur, quia pater & filius non ſunt unũ principium

cipium niſi quia ſpirant unica ſpiratione:ergo cum hoc nomen ſpirator importet ipſam ſpirationem,pater & filius ſunt unus ſpirator. Item.quia pater & filius unica creatione creant, non tantum dr̄r unum principium creaturæ,ſed etiam unus creator: ergo cum ſilr̄ unica ſpiratione ſpirant,ſunt unus ſpirator. Item. quod ſint idem principiū uidet, quia unitas non multiplicata facit idētitatem omnimodam: ſed pater & filius ſunt unum principium ſ.ſ.ita quod unitas principii nullo modo multiplicatur: ergo ſunt idem pricipiū. Item. hæc eſt uera, pater & filius eadē ſpiratione ſpirant,ſed idem importatur hoc nomine principiū quod hoc nomine ſpiratio: ergo ab æquipollenti pater & filius ſunt idem principium.

Contra. ſpirator & qui ſpirat æquipollent: ergo ſicut unus ſpirator:ergo unus & qui ſpirat: ſed hæc eſt falſa,unus ſpirat: qa non unus,ſed duo ſunt qui ſpirant,ergo &c. Item.ſpirator importat ipſam ſpirationem in cōcretione ad ſuppoſitum: aut ergo illud eſt eſſentia:aut perſona. Non eſſentia:ergo perſona: ergo ſi pater,& filius ſunt unus ſpirator,ſunt una perſona uel hypoſtaſis. Item, quod non ſit concedendum quod ſunt idem principium,uidetur. Si enim ſunt idē principium,ſunt idem,ſed hęc ē falſa qđ pater & filius ſunt idē: ergo & prima eſt falſa. Quod autē ſequatur,manifeſtum eſt, bene ſequitur ſunt idem animal: ergo idem. Quod iterum hæc ſit falſa,ſunt idem,patet:qa ſunt diſtincti: ergo non ſunt idem.

Item.hoc quod eſt idem,eſt,pnomen relatiuum:ergo cum pronomen certam deſignet perſonam,& relatiuum ſit notans idētitatē, in eo pro quo refert ſignificat identitatem in ſuppoſito, ſed illud non eſt eſſentia,ſed perſona: ergo ſignificat quod ſint eadem perſona: quod cum ſit falſum; reſtat quòd illa locutio ſit falſa.

Resolvtio.

Tertiam admittimus, primam & ſecundam negamus.

Resp. Dicendum, ꝙ hæc locutio: pater & filius ſunt unum principium ſ.ſ.ſimpliciter recipitur: hæc autem: pater & filius ſunt unus ſpirator,nō recipitur: & hæc ſimiliter non admittitur, Pater & filius ſunt idem principium: quamuis enim uideantur æquipollere illi,non tamen æquipollent: differenti enim modo in his locutionibus ſpirationis notio ſignificatur. Propter quod notandum,ꝙ notio poteſt ſignificari dupliciter.ſ. in abſtractione,uel in concretione. In abſtractione,ut ſi dicatur ſpiratio. In concretione,ut ſi dicatur,principium,uel ſpirator. In concretione autem poteſt ſignificari uel ī comparatione ad ſubiectum in ratione ſuppoſiti,uel in comparatione ad ſubiectum in ratione actiui,uel utroque modo. Significatur ergo notio ſpirationis in concretione ad ſubiectum in rōne ſuppoſiti per hoc nomen ſpirator ꝙ eſt nomen uerbale,& qa ſuppoſitū huius nominis eſt perſona,nō una pſona,ſed duę,ideo dicimus duos ſpiratores nō unū. Nec eſt ſimile de hoc qđ eſt creator, quia cum ſit nomen eſſentiale

tiale ſignificat in cõcretione ad ſubiectum quod eſt ſubſtantia. Et illud eſt unum in tribus: ſed notio ad perſonã, quæ de ſe multiplicatur, non eſt una in duab. Significatur etiam notio in comparatione ad ſubiectum in rõne actiui, ut per hoc nomen, principium, quod dicit originẽ: & quoniam ſubiectũ agit per uirtutẽ, & uirtus reſpicit naturam, cum in patre, & filio ſit una natura & una uirtus non multiplicata, ꝑ hoc nomẽ Principium ſignificatur notio ſpirationis, ut nullo modo multiplicata: iõ dicimus pater & filius ſunt unum principium ſ.ſ. ut unum dicat unitatẽ notionis, & uis ſpiratiuæ, & naturæ in ſpirantibus. Hinc eſt ꝙ pater non dicit plura principia, licet plures habeat notiones: qa non habet diuerſas uires & naturas. Significatur etiam in comparatione ad ſubiectum ut in ratione ſuppoſiti & actiui, cum dicitur idem principium: quoniã pronomen, idem, quod certam deſiderat perſonam ſignificare, reſpicit ſuppoſitũ; & principiũ ſicut dictum eſt, reſpicit ipſum, ut actiuum: & quoniam ſuppoſitum non eſt idem, nec unum, ergo hæc eſt falſa, pater, & filius ſunt idem principium. Hæc igitur eſt uera, pater & filius ſunt unum principium. Hæc autem eſt falſa, ſunt unus ſpirator. Hæc iterum falſa, ſunt idem principium ſ.ſ. & ratio horum omniũ patet ex prædictis.

Ad illud ergo, ꝙ obiicitur primo, quod ſint unum principium, quia unica ſpiratione ſpirant, Dicendum, ꝙ hæc non eſt tota rõ, ſed hæc eſt tota ratio, qa unica ſpiratione, & unica uirtute, & in unitate naturæ ſpirant eundem: & principium, hoc modo importat illam notionem, & ideo ſunt unũ principium. Non ſic autem ſignificatur illa notio per hoc nomen, ſpirator; quod eſt nomẽ uerbale, & deſcendit à uerbo quod concernit ſuppoſitũ perſonale. Spirator. n. dicitur ille qui ſpirat, & ille eſt perſona Ad illud, quod obiicitur de creatione, iam patet reſponſio: quia creatio non tantum habet una uirtute fieri: ſed etiã habet unũ ſuppoſitum, & ipſum eſt ſubſtãtia: pater enim non creat tanquã proprium ſubiectũ: ſed ipſa ſubſtantia diuina quæ unica eſt: ſed ſuppoſitum ſpirationis non põt eſſe ſubſtantia, ſed perſona: ideo dicitur, quod pater & filius unus ſunt ſpirator. Ad illud, ꝙ obiicit, ꝙ identitas eſt unitas non multiplicata, Dicendum, ꝙ illud nõ ſufficit, niſi ſit talis unitas ꝙ non multiplicetur, nec cõpatiatur ſecum pluralitatem ſuppoſitorum, quam excludit identitas, & quia unitas principii compatitur pluralitatem perſonarum, ideo patet illud. Ad illud, ꝙ obiicitur, quod eadem ſpiratione ſpirant. Dicendum, ꝙ non ſequitur ex hoc quod ſint unus ſpirator: quamuis enim eadem ſit notio, tamen ſuppoſitum non eſt idem. Et cum dicitur, idem principium, notatur identitas in utroque. Cum dicitur, eadem ſpiratione, notatur identitas in altero: ideo hęc non ſequitur ex illa: nec una infert aliam

De his,quæ proprie temporaliter dicuntur de Deo.

SVnt enim quædam, quę ex tempore de Deo dicuntur,eíque temporaliter conueniunt ſine ſui mutatione: & relatiuè dicuntur ſecundum accidẽs, non quod accidit Deo,ſed quòd accidit creaturis, vt creator,dominus, refugium,datum,vel donatum, & huiuſmodi.De his Auguſt.in 5.Lib.de Trinit.ait.Creator relatiuè dicitur ad creaturam, ſicut dominus ad ſeruum. Item; Non aliquem moueat quod ſpiritus ſanctus cum ſit coæternus patri & filio, dicitur tamen aliquid ex tempore: veluti hoc ipſum quod donatum diximus. Nam ſempiterne ſpiritus ſanctus eſt donum, temporaliter autem donatum. Et ſi dominus non dicitur, niſi cum habere incipit ſeruum, etiam iſta appellatio relatiua ex tempore eſt Deo. Non enim ſempiterna creatura eſt, cuius ille dominus eſt: ergo dominum eſſe non ſempiternum habet,ne cogamur etiã creaturam ſempiternam dicere: quia ille ſempiternè non dominaretur,niſi etiam iſta ſempiternè famularetur.Sicut autem nõ poteſt eſſe ſeruus qui non habet dominum,ſic nec dominus qui non habet ſeruum. Ca.13. Cap.16. Ibidem.

Oppoſitio,quòd non ex tempore ſit dominus.

Sed hic aliquis dicet,quod non ex tempore competit deo hæc appellatio qua dicitur dominus,quia non eſt tantum dominus rerum quæ ex tempore cœperunt,ſed etiam illius rei quæ non cœpit ex tempore,id eſt,ipſius temporis, quod non cœpit ex tempore, quia non erat ante tempus quam inciperet: & ideo non cœpit eſſe dominus ex tempore. Ad quod dici poteſt, quia licet non cœperit ex tempore dominus eſſe temporis,cępit tamen eſſe dominus temporis: quia non ſemper fuit tempus: & ipſius hominis ex tempore cœpit eſſe dominus. De hoc Auguſt.in eodem libro continue ait ita, Quiſquis extiterit qui æternum Deum ſolum dicat, tempora vero non eſſe æterna propter varietatem & mutabilitatẽ: ſed tamen ipſa tẽpora non in tempore eſſe cępiſſe, quia non erat tẽpus antequam tempora inciperent: & ideo

non in tempore accidere Deo vt dominus eſſet, quia ipſorũ temporum dominus erat, quæ vtiq; non in tempore eſſe cęperant: quid reſpõdebit de homine qui in tẽpore factus eſt, cuius vtique dominus non erat antequam eſſet? Certe vt dominus hominis eſſet, ex tempore accidit Deo: & vt omnis amoueatur controuerſia, certè vt tuus dominus eſſet vel meus, qui mõ eſſe cępimus, ex tẽpore habuit. Q̃uo ergo obtinebimus nihil ſecundũ accidens dici de Deo, niſi quia ipſius naturæ nihil accidit quo mutetur? vt ea ſint accidentia relatiua, quæ cum aliqua mutatione rerum, de quibus dicuntur, accidunt: ſicut amicus relatiue dicitur. Non enim amicus eſſe incipit, niſi cum amare cęperit. Fit ergo aliqua mutatio voluntatis, vt amicus dicatur. Nũmus vero cũ dicitur preciũ, relatiue dicitur: nec tamẽ mutatus eſt cũ eſſe cęperit precium, nec cũ dicitur pignus & huiuſmodi. Si ergo nummus poteſt nulla ſui mutatione toties dici relatiue, vt neque cum incipit dici, neq; cum deſinit, aliquid in eius natura vel forma qua nummus eſt, mutationis fiat: quanto facilius de illa incommutabili Dei ſubſtantia debemus accipere, quòd ita dicatur relatiue aliquid ad creaturã, vt quãuis tẽporaliter incipiat dici, non tamen ipſi ſubſtantiæ Dei accidiſſe aliquid intelligatur, ſed illi creaturæ ad quam dicitur? Qualiter etiam refugium noſtrũ dicitur? Refugium enim noſtrum dicitur Deus relatiue ad nos .n. refertur, & tunc refugium noſtrum fit cum ad eũ refugimus. Nunquid tunc fit aliquid in eius natura, quod antequã refugeremus ad eũ, non erat? In nobis ergo fit aliqua mutatio, qui ad eũ refugiẽdo efficimur meliores: in illo aũt nulla. Sic & pater noſter eſſe incipit, cũ per eius gratiã regeneramur, qui dedit nobis poteſtatem filios Dei fieri. Subſtantia ergo noſtra mutatur in melius, cum filij eius efficimur. Similiter & ille pater noſter eſſe incipit, ſed nulla ſui commutatione ſubſtantiæ. Quod ergo temporaliter dici incipit Deus, quod antea non dicebatur, manifeſtum eſt relatiue dici: non tamen ſecundum accidens Dei, quòd aliquid ei acciderit: ſed plane ſecundum accidens eius ad quod dici aliquid Deus incipit relatiue. Ex his apertè oſtenditur, quod quædam de

Deo

Deo temporaliter dicuntur relatiue ad creaturas, ſine mutatione deitatis, ſed non ſine mutatione creaturæ: & ita accidẽs eſt in creatura, nõ in creatore: & appellatio qua creatura dicitur relatiue ad creatorẽ, relatiua eſt, & relationẽ notat, quæ ẽ ĩ ipſa creatura. Appellatio vero illa qua creator relatiue dicitur ad creaturam, relatiua quidem eſt, ſed nullam notat relationem quæ ſit in creatore.

Solutio quæſtionis, utrum ſpiritus ſanctus dicatur datum relatiue ad ſe, cum ipſe det ſe.

Hic poteſt ſolui quæſtio ſuperius propoſita, vbi quærebatur, cum ſpũs ſanctus datum dicatur vel donatum (quod autem datur, refertur & ad eum qui dat, & ad illum cui datur) & cum ſpiritus ſanctus det ſeipſum, utrum ad ſeipſum relatiue dicatur, cum dicitur dari vel donari. Cui quæſtioni reſpondentes, dicimus ſpiritum ſanctum dici datum vel donatum relatiue et ad dantem, & ad illum cui datur. Dans autem, ſiue donator eſt pater cum filio & ſpiritu ſancto. Nec tamen dicimus ſpiritum ſanctum referri ad ſe, ſed appellatio dati vel donati refertur & ad dantem & ad recipientem: quia non poteſt aliquid dici datum, niſi ab aliquo, & alicui detur. Cum autem ſpiritus ſanctus dari a ſe, uel datus a ſe dicitur, relatiue quidem dicitur ad illum cui datur, & eſt appellatio relatiua: & in illo cui dicitur, mutatio fit, non in dante.

SVPRA egit Magiſter de relatiuis, quæ conueniunt deo ꝓprie, & æternaliter. Hic agit de his, quæ conueniunt Deo ꝓprie & temporaliter: & hẽt hæc pars duas. In prima Magiſter agit de relatiuis, quę ex tempore de Deo dicuntur. In ſecunda de his, quę pluribus perſonis cõueniunt, ſed tamen appropriari poſſunt, ut ſimilis & ęqualis, infra Diſt. 31. *Præterea conſiderari oportet, cum tres perſonæ &c.*] Prima pars hẽt quatuor partes. In prima oſtendit aliqua noĩa dici de Deo ex tempore exemplificãs de pluribus. In ſecunda, quia exemplum uidebatur incõueniens de hoc nomine, dominus, opponit & ſoluit, ibid. *Sed hic aliquis diceret, quòd non ex tempore &c.*] In tertia uero, quia dictũ uidebatur falſum quod aliquid ex tẽpore diceret de deo: & ideo mouet & ſoluit dubiũ. ibi. *Quomodo ergo obtinebimus, ubi ſecundum accidẽs &c.*] In quarta uero ex ꝑdeterminatione ſoluit quoddã dubiũ in præcedẽtibus quęſitum, ibi. *Hic poteſt ſolui quæſtio ſuperius propoſita &c.*]

Dub. 1. *Creator dominus &c.*] uidetur quod magiſter falſe dicat iſta nomina deo ex tempore conuenire: quia dominium (ut dicit Boetius) eſt poteſtas coercendi ſubditos, ſed hoc eſt in deo ab æterno: ergo &c. Item dominus [ut dicit Amb.] eſt nomen naturæ: ergo ſi natura eſt æterna: ergo & dominium. Item, de hoc nomine Creator, obiicitur: quia non dicitur lector quia actu legit: ſed quia habilis eſt ad legendum: ſed deus ab æterno habilis eſt ad creandum: ergo &c. Iuxta hoc quæritur de horum nominum ſignificatione, & connotatione, & unde habuit rationem cõnotandi, cum diuina eſſentia ſit principale ſignificatũ. Reſp. dicendum quod quamuis diuina eſſentia non habeat uere reſpectum ad creaturam, tamẽ contingit eam intelligere & ſignificare per modum reſpectus: nec tamen intellectus eſt uanus propter hoc quod totam rationem reſpectus realis ponit in creatura. Quoniam igitur huiuſmodi nomina dicunt reſpectum a quo imponuntur, quamuis imponantur eſſentiæ, ideo dicunt ſecundum exigentiam illius reſpectus. Ideo intelligendum quod quædam dicunt reſpectum ſolum, ut dominus, quędam effectum, ut creator & iuſtus: & utraque ſunt ſub duplici differẽtia: quia aut importãt reſpectum ad rem præſentem, aut ad rem futuram, ſiue ad rẽ in actu, uel habitu. Primo modo: quia ponunt creaturam in actu, dicuntur ſolum, cum creatura incipit: ſecundo modo ab æterno. Secundum hoc ergo: ſi dominus & creator important reſpectum in actu, ab æterno nõ poſſunt dici: ſi autem ĩ habitu, poſſunt. Tamen uſus communis accipit huiuſmodi nomina ut connotant in actu, & ideo dicit Aug. ea dici cum tempore. Quod ergo dicit Boetius intelligendum quod non eſt poteſtas coercendi ſubditos habitos: ſed non habendos. Quod dicit Ambro. patet quod non cogit: quia quamuis imponatur naturæ, tamen imponitur a proprietate naturæ, ut dicit reſpectum ad creaturas, & ideo cõnotat quid creatum: & ſic patent omnia. quia ratio connotandi eſt modus ſignificandi.

Lib. 1. de fide c. 1. circa mediũ To. 3. operum eius.

Aug. 5. de Tri. c. 16. in medio Tom. 3.

Dub. 2. *Temporis, quod non cepit ex tempore &c.*] Videtur hoc falſum: quia omne quod incipit, eſt tẽporale, & omne temporale menſuratur tempore, & omne tale cœpit in tempore &c. Si tu des inſtantiam in perpetuis, obiicitur quod nihil magis eſt uariabile quam tempus, ſed omne tale eſt temporale: ergo &c. Item ſi tempus non incœpit in tempore: ergo cœpit extra tẽpus: ergo ſunt tempus extra omne tempus. Reſpo. dicendum quantum ad præſens pertinet quia de initio temporis debet dici. Secundo: differt incipere ex tempore, & in tempore, & cum tpe. Quia ex, dicit ordinem, & ita præſupponit tempus tanquã anterius, & ideo nihil cepit ex tempore niſi quod ſequitur tempus. In tempore dicit temporis exiſtentiam, ſed tempus non fuit in ſui initio, cum ſit ſucceſſiuum: ideo que ſunt ęqualis durationis, cũ tpe nõ cęperũt, nec ex tpe, nec in

Diſt. 2 par. 1. art. 2.

in tpe, ſed cum tpe.i. cum tps cępit. Si quæras, quo tempus cępit, breuiter dicẽdum quod nullo prædictorum modorum: ſed cępit in ſuo principio, & iõ nõ cœpit extra tempus. Ad illud ꝙ obiicitur, ꝙ ex tpe menſurat tpale, dicendum ꝙ tpa'e, quod extollitur a tpe, menſuratur, & incipit a tpe: ſed illud non extollitur quod incipit cum tempore, & ratio prędicta eſt.

Dub.3. *Nummus uero, cum dicitur pretium &c.*] Videtur falſe dicere, quod nummus mutatus non ẽ, cum cęperit eſſe precium: quia eſſe precium eſt accidens nummi; & modo ineſt, & prius nõ inerat; ergo nummus mutatus eſt. Reſp. Dicendum ꝙ relatio non prædicat quid abſolutum, ſed prędicat ordinem ad alterũ: ordo autem reſpicit diſpoſitionem ordinatorum. Quædam igitur ſunt ordinabilia, ita ꝙ vtrunque eſt in potentia: & tunc relatio introducitur per mutationem factam in utroque. Quędam ſunt ordinabilia ita ꝙ alterũ quãtũ eſt de ſe, in actu eſt, ſed alterũ in potẽtia: ſicut patet de duobus, quorũ unus q̃ eſt actu albus, actu habet ꝓprietatẽ, ſm q̃ attendit ſimilitudo: & ideo altero de non albo facto albo, fit perfecta ſimilitudo. Non ergo oportet ꝙ relatus ſemper inducat mutationem in utroque extremorum propter ſui corruptionem uel defectionem: ſed ſufficit, ꝙ in altero. Et ratio uiſa eſt, quia reſpicit duplex extremum. Et quia unum poteſt eſſe de ſe in actu, altero exiſtente in potentia: ſicut in nummo qui ẽ in poteſtate poſſidentis ꝙ ſit pignus, uel pretiũ, uel arrha, ſm mutationem factã in ipſo. Nec aduenit nummo aliquid abſolutum: ſed ordo qui ex parte nũmi erat in actu, ex parte illius ꝙ erat in potentia: fit in actu, ideo mutat illu'], non mutato nũmo.

Aug. 5 de Tri. Ca. 16. Tom. 3.

Accidens eſt in creatura &c.] Dub.4. Obiicitur, cum relatio eſt creaturę ad creatorem, uidetur hoc falſum: quia contingit rem intelligi accidente remoto: ergo ſi relatio ad creatorem accidit creaturæ: ergo illo remoto contingit rem creatam intelligi circũſcripto reſpectu ad creatorẽ. Item, relatio qua creatura refertur ad creatorem, eſt accidens: cum illud ſit creatum, refertur, & ita per accidens: & ſic de alio: & ita eſt abire in infinitum. Reſp. dicendum, ꝙ creatura q̃tum ad eſſe primum eſſentialiter dependet: & talis relatio, quę exprimit illam dependent am, non eſt creaturæ accidentalis: ſed magis eſſentialis. Quantum autem ad eſſe ſecũdum ſiue ad bene eſſe, dependet accidentaliter, quia illud bene eſſe accidentale eſt: ideo talis relatio ſecundum accidens dicitur, ut filiatio ſecũdũ ꝙ dicit adoptionem, & de tali intelligit Aug. Ad illud quod obiicitur, ꝙ relatio relatione alia refertur: aliqui uolunt dicere quòd creatura ſeipſa refertur: Tñ illud non uidetur eſſe dicendum, quia nulla creatura eſt ſua relatio, cum nõ ſit ſumme ſimplex, imo hoc ipſum quod refertur, anreferr ſimplicitatem. Ideo dicẽdũ ꝙ ſicut relatiua referunt ꝓprie, q̃ dñt rẽ ſubſtratã cũ reſpectu: ipſæ aũt relationes, ſiue reſpectus non

referuntur, immo magis alia referunt, quia non ſunt entia, ſed entium. Sic in propoſito dicendum, quòd ipſæ relationes per ſe non referuntur, ſed cum ſubſtantiis, ita ꝙ unum cū alio & ꝑ aliud: ideo non eſt ultra quærere aliud quo referuntur.

Nec tamen dicimus ſpiritum ſanctum referri ad ſe &c.] Contra ui-
Dub. 5. detur poſſe referri ad ſe, quia ſpiritus ſanctus eſt donum: & donum refertur ad donantem, & ipſe eſt donans: ergo neceſſario concluditur quod refertur ad ſe. Reſpond. Dicendum, ꝙ hoc nomen, ſpiritus ſanctus, dicit relationem, ſecundum eſſe: & ideo quia relatione ſecundū eſſe nihil refertur ad ſeipſum, idem nullo modo S. S. inquantum ſpiritus ad ſe refertur: ſed donum non tantum importat relationem ſecūdum eſſe, ut puta cum dicit auctoritatem in dante, ſed etiam ſecundum modum dicendi, ut quando dicit largitatem & poteſtatem in donante: & quia taliter poteſt ſecundum modum intelligendi comparari ad ſe, datum inquātum datum dicitur ad ſe, inquantnm dans, non: ideo concedit quòd appellatio dati uel donati ſequitur ad ſpiritum ſanctum, non autem ſpiritus ſanctus.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An nomen aliquod dicatur de Deo ex tempore?

AD intelligentiam eorum, quæ dicuntur in hac diſtinctione, tria quæruntur. Primo utrum aliquid dicatur de Deo ex tempore. Secundo dato quod ſic, quæritur utrum ea quæ dicuntur de Deo ex tempore, dicantur per ſe, uel per accidens. Tertio, utrum dicantur ſecundum ſubſtantiam, an ſecundum relationem.

QVod aliqua dicātur de deo ex tempore, oſtenditur ſic. Nō eſt dominus niſi habeat ſeruum, ſicut dicit Aug. ſed Deus dicitur dominus, & non habuit ab æterno ſeruum: ergo ex tempore: ergo &c. ITEM. Actioni reſpondet paſſio, ita quod ſunt ſimul: ſed Deus creat: ergo aliqd creatur: ſed non creatur aliquid niſi ex tempore: ergo non creat niſi ex tempore: ergo &c. ITEM. Nulli conuenit eſſe hominem niſi ex tempore, eo ꝙ eſſe hominem habet principium: ſed deo conuenit eſſe hominem: ergò ex tēpore. ITEM. Sicut ſe habet temporale ad temporale, ita ęternum ad æternum: ergo mutata proportione, ſicut ſe habet æternum ad temporale, ita temporale ad æternum: ſed ęternum ſic ſe habet quod dicitur de temporali, ut cum dicitur, Petrus eſt prædeſtinatus: ergo & temporale poterit dici de æterno.

Lib. 5. de Tri. ca. 16.

Ariſ. in prædicamentis, & 8. Phyſ.

CONTRA. Omne temporale eſt creatum: ſed Deus eſt increatus, & horum eſt ſumma diſtantia: ſed illorū, inter quæ eſt ſumma diſtantia unum prædicatur de altero: ergo &c. IETM. Omne tēporale ē mutabile & uariabile: ſed ꝓē illud de quo prędicatur mutabile, ipſum eſt mutabile: cum igiť Deus non ſit mutabilis & uariabilis, patet &c. ITEM. Nihil æternum eſt ex tēpore, ſed omne quod prædica-

tur de Deo, eſt Deus, & ita æternum: ergo nihil poteſt tale dici ex tempore. ITEM. Omne quod eſt aliquid ex tempore, incipit eſſe aliquid quod nõ erat prius, & omne tale eſt mutabile: ergo nihil tale eſt in Deo: ergo &c.

SI DICAS, quod non prædicatur aliquid de Deo ex tempore prædicatione per eſſentiam uel inherẽtiam, ſed per cauſam, quæ non ponit aliquid in Deo, ſed in effectu. Contra. cum dicitur Deus eſt creator, hoc dicitur ex tempore, & non per cauſam: ergo reſponſio illa nulla. Probatio, Omne quod dicitur de aliquo per cauſam, de alio dicitur per eſſentiam, uel inherentiam: ſed creator de nullo alio à Deo dicitur, nec per eſſentiam, nec per inhærentiam: ergo &c. ITEM. Quod dicitur de alio per cauſam, poteſt inferri per modũ habitudinis cauſalis, ut dies eſt ſol lucens ſuper terram: ergo dies eſt a ſole: ergo ſi per cauſam Deus eſt creator, pari ratione Deus a creatura uel econuerſo. ITEM. Quod prædicatur ſolum per cauſam, non eſt idem illi de quo prædicatur, ſed cum dicitur, Deus creat, actio Dei eſt Deus: ergo non prædicatur per cauſam. ITEM. Cum dicitur Deus, dominus, uel conſimilis, dominus non dicit aliquod genus cauſæ, & tamẽ dicitur de Deo: ergo prædicta reſponſio nõ eſt ſufficiens.

RESOLVTIO.

Nomina nonnulla de Deo ex tempore dicuntur, at non per eſſentiã, uel in herẽtiam: ſed aut per cauſam, aut per unionem, aut per cõparationem ad ipſa temporalia; importantia tamen de principali ſignificatione eſſentiam. Vnde nec circa eam, ſed circa temporalia mutationem ponunt.

RESP. Dicendum, ꝙ aliquid dici ex tempore, eſt dupliciter: aut quia ipſum eſt temporale: aut quia dicit reſpectum ad temporale. Primo modo, nihil prædicatur de Deo per eſſentiam, uel per inhærentiam: ſicut probant quatuor rationes ad hoc inductæ: prædicatur tamen per cauſam, ut ſi dicatur, Deus eſt creator: uel per unionem, ut ſi dicatur Deus eſt homo: & hoc non ponit mutationem, uel eſſe temporale circa Deum, ſed circa creaturam. Alio modo dicitur aliquid ex tempore, eo ꝙ de ratione ſui nominis dicit comparationẽ ad aliquid temporale, ut dominus, & creator: ſed tamen de ſua principali ſignificatione importat eſſentiam: nam dominus importat dominium; quod eſt poteſtas coercendi ſubditos: & hęc eſt diuina eſſentia. Similiter creator, importat diuinam actionẽ, quæ eſt diuina eſſentia: utrunque tamen ſignificat in reſpũ ad creaturam: & ita connotat creatum & tẽporale. Quoniam ergo quod implicat in ſe contingens & neceſſarium, denominatur totum contingens: ſimiliter quod æternum & temporale totum denominatur temporale propter

eſſe. Primo modo poteſt accipi in diuinis,& ſic accipit Hilarius in litera: Secundo uero modo non poteſt, & ſic non æquiualet principio. AD ILLVD,quod obiicitur de cauſa, ꝙ idem eſt,quòd principium: Dicendum, quòd in creaturis idem eſt principiũ & cauſa: & hoc eſt,quia productum differt a producente:& iõ poteſt dici effectus eius:& iſtud poteſt dici cauſa,& in idem concurrit intentio cauſæ, & principii, & ſimiliter nomen: ſed nõ ita in diuinis,quia ibi poteſt eſſe unius ſubſtantiæ producens cum producto: ideo non ualet illud AD ILLVD,ꝙ obiicitur de fine iam patet reſponſio,quia finis quantum eſt de ſe dicit exceſſum bonitatis reſpectu eius quod eſt ad finem,non ſic principium reſpectu eius quod eſt ex illo,& ideo deus non poteſt eſſe finis niſi creaturæ inæqualis:poteſt tamen eſſe, & eſt principio perſonę omnino æqualis: & iõ una perſona non eſt finis alterius,eſt tamen principium.

QVAESTIO II.

An nomen Principij cum eſſentialiter, uel notionaliter ſumitur uniuocè, uel æquiuoce dicatur.

VTRVM hoc nomen principium cum accipiatur eſſentialiter, & notionaliter, dicatur uniuoce,uel ęquiuoce. Et ꝙ uniuoce uidetur. Baſilius dicit, ꝙ filio Dei accipere, cum creaturis eſt commune; ſed habere per eſſentiam,proprium. Si igitur cõmune eſt accipere,ergo & dare: & ſi hoc,cum penes hoc accipiatur ratio principii,reſpectu filii: & reſpectu creaturę, uidetur ꝙ dicatur uniuoce. ITEM. ſic differt principium eſſentialiter dictum,& notionaliter,ſicut ſapiẽtia,& ſapientia genita, ſed non dicitur æquiuoce ſapientia ſic & ſic: ergo, &c. ITEM. nihil dr̃ multipliciter ex hoc,ꝙ dr̃ de genere,& de ſpecie,ſiue ex hoc,ꝙ habet unum ſuppoſitum,& plura,& quia multiplicitas reſpicit ſignificationes diuerſas.non ſuppoſita,ſed principium eſſentialiter dictum eſt in plus,& plurib. conuenit quàm notionaliter cõuenit eiſdem ipſis, ergo non dr̃ multipliciter, ſed uniuoce.

ITEM.ꝙ non dicatur analogice, ur̃,quia ubi eſt analogia, ibi eſt prius,& poſterius:ſed in diuinis nõ ẽ prius & poſterius:ergo nec analogia. ET iterũ ꝙ nec ęquiuoce. Quia ubi eſt æquiuocatio, ibi eſt diuerſitas ſignificationis: ſed perſona,& eſſentia non ſunt diuerſa:ergo nec põt æquiuoce.

SED CONTRA.ꝙ dicat̃ multipliciter:uidetur primo per Magiſtrum ĩ litera,qui dicit, ꝙ hoc nomen [pricipiũ] multiplicem facit intelligẽtiam: ergo dicitur multipliciter. ITEM. Hoc ipſum uidetur rõne:quia iſti actus generare,ſpirare,creare:ſunt ipſius principii ſcḋm ꝙ differenter accipitur:ſed non eſt unam communem rationem inuenire ad iſtos actus:ergo nec ad principium ꝙ dicit reſpectum ſic differentem. ITEM.regula eſt Philoſophi, ꝙ ſi aliquid in una ſui acceptione habet unum oppoſitum, & in alia aliud,dicitur multipliciter, ſed principium eſſentialiter dr̃ reſpectu creati, & notionaliter reſpectu increati: ergo multipliciter ſic & ſic. ITEM. Principiũ eſſentia-

eſſentialiter dictum dicitur tem poraliter, notionaliter dictum æternaliter, ſed nihil eſt commune uniuocum æterno, & temporali: ergo &c.

RESOLVTIO.

Nec uniuoce, nec æquiuoce, ſed analogicè dicitur.

RESP Dicendum, quòd nomen accipi differenter in diuinis poteſt eſſe tripliciter. Aut quantum ad ſuppoſitum, aut quantum ad ſignificatum, aut quantum ad connotatum. Primo modo accipitur differenter hoc nomē Deus: quia cum dicitur deus eſt æternitas, & deus generat, in prima ſtat pro natura, in ſecunda pro perſona, & illud non inducit aliquam multiplicitatem. Alio modo cōtingit terminum differenter accipi quantum ad ſignificatum, ſm quòd ipſe terminus in una ſui acceptione ſignificat eſſentiam, ī alia perſonam: ſicut hoc nomen pater prout dr̄ deus pater filii, & prout dicitur pater noſter, & hoc inducit æquiuocationem: quia eſt diuerſitas ſignificationis non in re ipſa: ſed in ſignificando. Tertio modo cōtingit differenter accipi ratione connotati, ut pote hoc nomen principium dictum eſſentialiter connotat effectum, dictum perſonaliter, nihil connotat creatū, & illud inducit multiplicitatem ſecundum analogiam, non ſecūdum æquiuocationem. Secundum analogiam quidē, quia accipitur pro diuerſis, ſiue diuerſa importat, quæ non habent niſi unitatem proportionis, & ideo neceſſario oportet ꝙ incidat ibi analogia: ſed non æquiuocatio: quia æquiuocatio habet plures inſtitutiones, & determinate accipitur pro qualibet, ſicut patet in hoc nomine canis: ſed non ſic ſe habet hoc nomē principium. Nā principiū de ſua impoſitione impoſitum eſt ab actu producendi, non creandi: nec gñandi. Vnde ſicut producere de productione filii, & creaturæ non dicitur æquiuoce, ſed analogice, ita & hoc nomen principiū ſm has tres accipitur comparationes differenter. Concedo ergo ꝙ ibi eſt multiplicitas quędā, quāuis non ſit multiplicitas ſimplicī ter, ſicut æquiuocationes ꝓprie dictæ, & concedendæ ſunt rationes ad hoc: quia non concludūt, ꝙ ſic æquiuocatio uera. Tamen illud uerbum Philoſophi intelligitur quando nomen habet diuerſa oppoſita, quæ non uniuntur in aliquo, nec uniuoce, nec analogice, quod ſit illi termino oppoſitum, ſed primo, & per ſe, opponuntur, non ſic autem eſt ī propoſito: quia principium non dicitur primo ad filium, uel ad creaturam, ſed ad quod eſt productum: ſiue principiatū, & quidem dicitur de filio, & creatura, quamuis non uniuoce, ſed analogice.

AD ILLVD, quod obiicitur de Baſilio, dicendum ꝙ Baſilius accipit commune pro analogo, quod eſt medium inter pure uniuocum, & æquiuocum. AD ILLVD, quod obiicitur de ſapīa, & ſapientia nata, dicendum. ꝙ nō eſt ſimile. quia ibi non eſt diuerſificatio niſi ſolum quantum ad ſuppoſitum, hic autem eſt quantum ad connotatum, & per hoc patet ſequens. AD ILLVD, quod obiicitur ultimo, quòd nō cadit

prius

prius ibi &c. dicendum, q quamuis non cadat ibi prius, & poſterius in ſe: cadit tamen reſpectu effectus: quia in comparatione ad effectum accipitur analogia. Quod autem dicitur q non eſt ibi diuerſitas, dicendum, q uerũ eſt in re, tamen in ſignificando, & intelligendo aliud eſt intelligere eſſentiam, aliud intelligere perſonam, ita & dicere, ac per hoc & ſignificare: & ideo quamuis non ſit diuerſitas a parte rei abſolute, nihilominus poteſt eſſe á parte ſignificationis.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An pater, et filius poſſint dici unum principium Spiritus Sancti?

CONSEQVENTER eſt quæſtio de ſecundo articulo. ſ. de unitate huius nominis, principium, & circa hoc quæruntur duo. Primo quæritur, utrum pater, & filius poſſunt dici unum principium ſpiritus ſancti. Secundo, utrum poſſunt dici unus ſpirator, uel idem principium ſpiritus ſancti.

QVOD poſſunt dici unũ principium eſſe ſpiritus S. uidetur in litera, ubi dicitur, Fatẽdũ eſt patrem & filium unum principium eſſe ſ.ſ. ITEM. Ratione uidetur: quia unius principiati unum eſt principium in uno genere, ſed ſpiritus ſanctus unus eſt ergo habet unum principiũ: ergo ſi immediate, & perfecte eſt a patre, & filio, ſunt ergo pater, & filius unũ principium. ITEM. Pater, & filius ſpirant, aut ergo una potentia, aut duabus. Conſtat q una: quia cum in eis ẽ una eſſentia, eſt & una potentia: ergo cum ipſi dicantur eſſe principium ratione potentiæ, & una ſit potentia in patre, & filio, patet &c. ITEM. Sicut tres perſonæ unica creatione creant: ita duæ unica ſpiratione ſpirant: ſed tres quia unica creatione creant, sũt unum principium creaturæ, ergo duæ unum principium ſpiritus ſancti.

CONTRA. cum dicitur ſunt unum principium ſpiritus ſancti, aut unum dicit unitatem eſſentiæ, aut unitatem perſonæ, aut notionis, Non eſſentiæ: quia tunc ſpiritus ſanctus eſſet principium ſpiritus ſancti. Non perſonæ, quia tũc pater, & filius eſſent una perſona. Ergo notionis. Sed contra. Si pater & filius propter unitatem notionis dicuntur unũ principium, ergo ab oppoſitis pater propter pluralitatem notionis poteſt dici plura principia. ITEM. Si pater eſt principium ſpiritus ſancti, & filius principiũ, & hoc principium non eſt illud, ergo duo principia: ITEM. Pater & filius ſunt unum principium, ergo unum principium eſt pater, & filius: & ſi hoc: ergo pater eſt filius. ITEM. Si unum ſunt principium, aut unum quod eſt pater, aut unum quod non eſt pater Si unum quod eſt pater: ergo pater, & filius ſunt pater. Si unũ quod non eſt pater: ergo principium ſpiritus ſancti non eſt pater: ergo pater non eſt principium ſpiritus S.

Resolutio.

Admittunt, conceduntque catholici omnes: tametſi in modo ponendi diſcrepent.

Respon. Dicendum quod omnes iſtam concedunt, pater, & filius ſunt unum principium ſpiritus ſancti: quoniam Auguſtinus iſtam proponit, & dicit: ſed in modo intelligendi diuerſificātur. Nam quidam dicunt, ꝙ hoc nomen [principiū] non dicit ibi eſſentiam, nec notionem, nec ꝑſonam, ſed dicit conuenientiam duarum perſonarū in unica notione. Et dicunt: ſicut hoc nomē [trinus] ſpecialiter eſt impoſitū ad inſinuandum trinitatem ſuppoſitorum ut conueniunt in unitate naturæ: ſic in propoſito dicuntur ſe habere. Sed tamen cū non ſit facile huiuſmodi poſitionem ſiue tranſlationem ex uirtute uocabuli accipere; hæc poſitio nullam dignoſcitur habere firmitatem. Et ideo fuerunt alii, qui dixerunt quod hoc nomen, principium, importat notionem in adiacentia, & eſt nomen adiectiue tentum; & ideo hoc adiectiuum nominis numerale quod ē [unum] cadit a ratione nominis & tenetur aduerbialiter, ut ſit ſenſus, pater & filius ſunt unum principium, idest uno modo producunt ſiue ſpirant ſ.ſ. Sed quoniam hoc nomen Principium de ſua impoſitione eſt nomen ſubſtantiuum (ut patet) non uidetur adhuc poſitio iſta rationabilis. Et ideo fuerunt tertii, qui dixerunt quod hoc nomen Principium quantum eſt de ſe, ſtat pro eſſentia, & conuenit ipſum per additionem trahi ad perſonam, & cum dicitur, pater eſt principium filii, trahitur ad perſonam patris, quando uero dicitur pater & filius unum ſunt principiū ſpiritus ſancti, ſtat pro eſſentia uel natura, inquantum tamen eſt in duabus perſonis, & illud uidetur conſonare Anſel. dicenti quòd pater & filius ſpirant inquantum uterque idem Deus. Et dicunt, quod [unū] dicit unitatem circa hunc terminum, principium, non perſonæ, ſed eſſentiæ uel naturæ, ut eſt in duabus perſonis. Sed quoniam Auguſtinus uidetur dicere quod principium dictum de patre & filio dicat notionem communem, ſimiliter Magiſter dicit ultimo capi. quod dicit unitatem notionis, & principium importat relationem, & eſſentialiter nō refertur: ideo nec iſte modus eſt adhuc omnino cōueniens, licet ſit aliis probabilior. Et ideo eſt quartus modus dicendi, quod hoc nomē [principium] ſtat pro notione, non tamen in comparatione ad ſuppoſitum, ſed ad naturam, & uim ſpiratiuam: & unum, importat unitatem circa ipſum, ſecundum quod competit eius acceptioni. Et hoc patet ſic. Cum enim pater & filius ſpirant ſpiritum ſanctū, inquantū unus deus improceſſibilis, & inquantum unus Deus ſit in eis uoluntatis unitas, inquantum improceſſibilis ſit uolūtatis una fœcunditas: & una fœcunditas dicat unitatem principii: dicendum quod ſine diſtinctione concedendum eſt quod pater & filius ſunt unū principium ſpiritus ſancti. Et ad illud, quod quæritur, quā unitatem dicat, hoc quod eſt [unū] circa principium: dicendū ꝙ cū

hoc

hoc nomen[principium]de pluribus ſimul dicatur, non poteſt ſtare pro perſona: & cum iterũ dicat reſpectum ad perſonam: non poteſt ſtare pro eſſentia:ergo neceſſe eſt quod ſtet pro notione: cum ergo dicitur pater & filius ſunt unum principium, unum,dicit unitatem notionis, in comparatione tamẽ ad unitatem naturæ,& uis ſpiratiuæ, ſicut patebit in alio problemate: & patet ex prædictis.

AD ILLVD, quod obiicitur poſtmodum, quod hoc principium non eſt illud,demonſtrato patre & filio, reſponderi poteſt dupliciter. Primo quod non poteſt dici hoc,& illud,quia per regulam non cadit diſtinctio niſi ubi eſt ex diuerſis cauſis unio, qm̃ igitur unio omnimoda eſt ĩ communione prĩcipii,ita quod non multiplicetur, ideo non eſt ibi hoc & illud. Aliter poteſt dici,quod cũ dicitur hoc,& illud, aut demonſtrat formam,aut ſuppoſitum,aut utrũque. Si formã, falſa eſt. Si ſuppoſitum,uel utrũque,uera eſt rõne ſuppoſiti,& iõ non ſequitur quod duo,quia forma non multiplicatur. Siſr põt argui in hoc nomine deus. AD DVO ſequentia reſpondẽt quidã quod hoc nomen principiũ non poteſt ſubiici;nec ad ipſum põt fieri relatio:quia tenetur adiectiue.Sed illud nihil eſt:quia nomẽ eſt ſubſtantiuum,ergo põt ſubiici & prædicari,& ad eum relatio fieri. Et ſi dicant quod ad hoc inuentum eſt illud,nihil eſt: qa non poteſt prędicari & iterum inuentio debet habere rõnem, & nos uidemus quod poteſt fieri relatio,ut ſi dicatur, In principio erat uerbum, ĩ quo prĩcipiõ erat ſpiritus,quia nõ in alio erat ſed in eodem. Etiam poteſt ſubiici,quia ſi pater eſt principium ſ. ſ.a ſimplici conuerſa, principiũ ſ.ſ.eſt pater. Propter ꝙ aliter reſpondendum eſt: quia cum dicitur unum principium,[unũ] dicit unitatem notionis,quæ communis eſt duobus, & quia unitatem dicit communem, ideo eſt hic conſequens,unum principiũ ſ.ſ.eſt filius & pater, ergo filius eſt pater,ſicut hæc, unus deus ẽ pater & filius.ergo pater ẽ filius.

AD VLTIMVM, ꝙ obiicitur,aut unum quod eſt pater &c. Dicendum,ꝙ qa unum dicit communem ſpirationem ut eſt in pluribus, ideo nõ contingit diuidere aut unum ꝙ eſt pater,aut unum ꝙ nõ eſt pater, ut ſi dicatur, oĩs homo eſt animal,aut animal qđ eſt album,aut animal quod non eſt album, neutrum eſt dari, qa animal cõmuniter ſtat pro aĩali albo & non albo, ita quod pro utroque ſimul reddit locutionẽ ueram. Similiter in propoſito, principium ſtat pro principio ꝙ eſt pater & quod eſt filius, & iõ non licet ibi diuidere & deſcendere,imo eſt ibi figura dictionis ex mutatione ſuppoſitionis &c,

QVAESTIO II.

An propoſitiones hæ admittendæ ſint. Pater & filius ſunt unus ſpirator. Pater, & filius ſunt idem principium S. S. Pater & filius ſunt principium S. S.

VTRVM Sint iſtæ concedendæ,pater & filius ſunt unus ſpirator,uel ſunt idem principiũ ſ.ſ. Et quòd hęc ſit concedenda, ſunt unus ſpirator,uidetur, quia pater & filius non ſunt unũ principium

cipium niſi quia ſpirant unica ſpiratione: ergo cum hoc nomen ſpirator importet ipſam ſpirationem, pater & filius ſunt unus ſpirator. ITEM. quia pater & filius unica creatione creant, non tantum dñr unum principium creaturæ, ſed etiam unus creator: ergo cum ſilr unica ſpiratione ſpirant, ſunt unus ſpirator. ITEM. quod ſint idem principiũ uidetr, quia unitas non multiplicata facit idẽtitatem omnimodam: ſed pater & filius ſunt unum principium ſ.ſ.ita quod unitas principii nullo modo multiplicatur: ergo ſunt idem pricipiũ. ITEM. hæc eſt uera, pater & filius eadẽ ſpiratione ſpirant, ſed idem importatur hoc nomine principiũ quod hoc nomine ſpiratio: ergo ab æquipollenti pater & filius ſunt idem principium.

CONTRA. ſpirator & qui ſpirat æquipollent: ergo ſicut unus ſpirator: ergo unus & qui ſpirat: ſed hæc eſt falſa, unus ſpirat: qa non unus, ſed duo ſunt qui ſpirant, ergo &c. ITEM. ſpirator importat ipſam ſpirationem in cõcretione ad ſuppoſitum: aut ergo illud eſt eſſentia: aut perſona. Non eſſentia: ergo perſona: ergo ſi pater, & filius ſunt unus ſpirator, ſunt una perſona uel hypoſtaſis. ITEM, quod non ſit concedendum quod ſunt idem principium, uidetur. Si enim ſunt idẽ principium, ſunt idem, ſed hęc ẽ falſa qđ pater & filius ſunt idẽ: ergo & prima eſt falſa. Quod autẽ ſequatur, manifeſtum eſt, bene ſequitur ſunt idem animal: ergo idem. Quod iterum hæc ſit falſa, ſunt idem, patet: qa ſunt diſtincti: ergo non ſunt idem.

ITEM. hoc quod eſt idem, eſt pro nomen relatiuum: ergo cum pro nomen certam deſignet perſonam, & relatiuum ſit notans idẽtitatẽ, in eo pro quo refert ſignificat identitatem in ſuppoſito, ſed illud non eſt eſſentia, ſed perſona: ergo ſignificat quod ſint eadem perſona: quod cum ſit falſum; reſtat quòd illa locutio ſit falſa.

RESOLVTIO.

Tertiam admittimus, primam & ſecundam negamus.

RESP. Dicendum, ꝙ hæc locutio: pater & filius ſunt unum principium ſ.ſ.ſimpliciter recipitur: hæc autem: pater & filius ſunt unus ſpirator, nõ recipitur: & hæc ſimiliter non admittitur, Pater & filius ſunt idem principium: quamuis enim uideantur æquipollere illi, non tamen æquipollent: differenti enim modo in his locutionibus ſpirationis notio ſignificatur. Propter quod notandum, ꝙ notio poteſt ſignificari dupliciter. ſ. in abſtractione, uel in concretione. In abſtractione, ut ſi dicatur ſpiratio. In concrẽtione, ut ſi dicatur, principium, uel ſpirator. In concretione autem poteſt ſignificari uel ĩ comparatione ad ſubiectum in ratione ſuppoſiti, uel in comparatione ad ſubiectum in ratione actiui, uel utroque modo. Significatur ergo notio ſpirationis in concretione ad ſubiectum in rõne ſuppoſiti per hoc nomen ſpirator ꝙ eſt nomen uerbale, & qa ſuppoſitũ huius nominis eſt perſona, nõ una ꝑſona, ſed duę, ideo dicimus duos ſpiratores nõ unũ. Nec eſt ſimile de hoc qđ eſt creator, quia cum ſit nomen eſſentiale

tiale ſignificat in cõcretione ad ſubiectum quod eſt ſubſtantia. Et illud eſt unum in tribus: ſed notio ad perſonã, quæ de ſe multiplicatur, non eſt una in duab. Significatur etiam notio in comparatione ad ſubiectum in rõne actiui, ut per hoc nomen, principium, quod dicit originẽ: & quoniam ſubiectũ agit per uirtutẽ, & uirtus reſpicit naturam, cum in patre, & filio ſit una natura & una uirtus non multiplicata, ꝑ hoc nomẽ Principium ſignificatur notio ſpirationis, ut nullo modo multiplicata: iõ dicimus pater & filius ſunt unum principium ſ. ſ. ut unum dicat unitatẽ notionis, & uis ſpiratiuæ, & naturæ in ſpirantibus. Hinc eſt ꝙ pater non dicit plura principia, licet plures habeat notiones: qa non habet diuerſas uires & naturas. Significatur etiam in comparatione ad ſubiectum ut in ratione ſuppoſiti & actiui, cum dicitur idem principium: quoniã pronomen idem, quod certam deſiderat perſonam ſignificare, reſpicit ſuppoſitũ; & principiũ ſicut dictum eſt, reſpicit ipſum, ut actiuum: & quoniam ſuppoſitum non eſt idem, nec unum, ergo hæc eſt falſa, pater, & filius ſunt idem principium. Hæc igitur eſt uera, pater & filius ſunt unum principium. Hæc autem eſt falſa, ſunt unus ſpirator. Hæc iterum falſa, ſunt idem principium ſ. ſ. & ratio horum omniũ patet ex prædictis.

Ad illud ergo, ꝙ obiicitur primo, quod ſint unum principium, quia unica ſpiratione ſpirant, Dicendum, ꝙ hæc non eſt tota rõ, ſed hæc eſt tota ratio, qa unica ſpiratione, & unica uirtute, & in unitate naturæ ſpirant eundem: & principium, hoc modo importat illam notionem, & ideo ſunt unũ principium. Non ſic autem ſignificatur illa notio per hoc nomen, ſpirator; quod eſt nomẽ uerbale, & deſcendit à uerbo quod concernit ſuppoſitũ perſonale. Spirator. n. dicitur ille qui ſpirat, & ille eſt perſona Ad illud, quod obiicitur de creatione, iam patet reſponſio: quia creatio non tantum habet una uirtute fieri: ſed etiã habet unũ ſuppoſitum, & ipſum eſt ſubſtãtia: pater enim non creat tanquã proprium ſubiectũ: ſed ipſa ſubſtantia diuina quæ unica eſt: ſed ſuppoſitum ſpirationis non põt eſſe ſubſtantia, ſed perſona: ideo dicitur, quod pater & filius unus ſunt ſpirator. Ad illud, ꝙ obiicit, ꝙ identitas eſt unitas non multiplicata, Dicendum, ꝙ illud nõ ſufficit, niſi ſit talis unitas ꝙ non multiplicetur, nec cõpatiatur ſecum pluralitatem ſuppoſitorum, quam excludit identitas, & quia unitas principii compatitur pluralitatem perſonarum, ideo patet illud. Ad illud, ꝙ obiicitur, quod eadem ſpiratione ſpirant. Dicendum, ꝙ non ſequitur ex hoc quod ſint unus ſpirator: quamuis enim eadem ſit notio, tamen ſuppoſitum non eſt idem. Et cum dicitur, idem principium, notatur identitas in utroque. Cum dicitur, eadem ſpiratione, notatur identitas in altero: ideo hęc non ſequitur ex illa: nec una infert aliam

De his, quæ proprie temporaliter dicuntur de Deo.

Vnt enim quædam, quę ex tempore de Deo dicuntur, eiq́ue temporaliter conueniunt ſine ſui mutatione: & relatiuè dicuntur ſecundum accidēs, non quod accidit Deo, ſed quòd accidit creaturis, vt creator, dominus, refugium, datum, vel donatum, & huiuſmodi. De his Auguſt. in 5. Lib. de Trinit. *ait. Creator relatiuè dicitur ad creaturam, ſicut dominus ad ſeruum. Item,* Ca. 13.

Non *aliquem moueat quod ſpiritus ſanctus cum ſit coæternus patri & filio, dicitur tamen aliquid ex tempore: veluti hoc ipſum quod donatum diximus. Nam ſempiterne ſpiritus ſanctus eſt donum, temporaliter autem donatum. Et ſi dominus non dicitur, niſi cum habere incipit ſeruum, etiam iſta appellatio relatiua ex tempore eſt* Deo. Non *enim ſempiterna creatura eſt, cuius ille dominus eſt: ergo dominum eſſe non ſempiternum habet, ne cogamur etiā creaturam ſempiternam dicere: quia ille ſempiternè non dominaretur, niſi etiam iſta ſempiternè famularetur. Sicut autem nō poteſt eſſe ſeruus qui non habet dominum, ſic nec dominus qui non habet ſeruum.* Cap. 16. Ibidem.

Oppoſitio, quòd non ex tempore ſit dominus.

Sed hic aliquis dicet, quod non ex tempore competit deo hæc appellatio qua dicitur dominus, quia non eſt tantum dominus rerum quæ ex tempore cœperunt, ſed etiam illius rei quæ non cœpit ex tempore, id eſt, ipſius temporis, quod non cœpit ex tempore, quia non erat ante tempus quam inciperet: & ideo non cœpit eſſe dominus ex tempore. Ad quod dici poteſt, quia licet non cœperit ex tempore dominus eſſe temporis, cępit tamen eſſe dominus temporis: quia non ſemper fuit tempus: & ipſius hominis ex tempore cœpit eſſe dominus. De hoc Auguſt. in eodem libro continue ait ita, Quiſquis extiterit qui æternum Deum ſolum dicat, tempora vero non eſſe æterna propter varietatem & mutabilitatē: ſed tamen ipſa tēpora non in tempore eſſe cępiſſe, quia non erat tēpus antequam tempora inciperent: & ideo

non in tempore accidere Deo *vt dominus eſſet, quia ipſorũ temporum dominus erat, quæ vtiq; non in tempore eſſe cœperant: quid reſpõdebit de homine qui in tẽpore factus eſt, cuius vtique dominus non erat antequam eſſet? Certe vt dominus hominis eſſet, ex tempore accidit* Deo *: & vt omnis amoueatur contruerſia, certè vt tuus dominus eſſet vel meus, qui mõ eſſe cœpimus, ex tẽpore habuit. Quo ergo obtinebimus nihil ſecundũ accidens dici de Deo, niſi quia ipſius naturæ nihil accidit quo mutetur? vt ea ſint accidentia relatiua, quæ cum aliqua mutatione rerum, de quibus dicuntur, accidunt: ſicut amicus relatiue dicitur.* Non enim ami*cus eſſe incipit, niſi cum amare cœperit. Fit ergo aliqua mutatio voluntatis, vt amicus dicatur.* N*ũmus vero cũ dicitur preciũ, relatiue dicitur: nec tamẽ mutatus eſt cũ eſſe cœperit precium, nec cũ dicitur pignus & huiuſmodi. Si ergo nummus poteſt nulla ſui mutatione toties dici relatiue, vt neque cum incipit dici, neq; cum deſinit, aliquid in eius natura vel forma qua nummus eſt, mutationis fiat: quanto facilius de illa incommutabili Dei ſubſtantia debemus accipere, quòd ita dicatur relatiue aliquid ad creaturã, vt quãuis tẽporaliter incipiat dici, non tamen ipſi ſubſtantiæ* Dei *accidiſſe aliquid intelligatur, ſed illi creaturæ ad quam dicitur? Qualiter etiam refugium noſtrũ dicitur? Refugium enim noſtrum dicitur Deus relatiue ad nos .n. refertur, & tunc refugium noſtrum fit cum ad eũ refugimus.* N*unquid tunc fit aliquid in eius natura, quod antequã refugeremus ad eũ, non erat? In nobis ergo fit aliqua mutatio, qui ad eũ refugiẽdo efficimur meliores: in illo aũt nulla. Sic & pater noſter eſſe incipit, cũ per eius gratiã regeneramur, qui dedit nobis poteſtatem filios* Dei *fieri. Subſtantia ergo noſtra mutatur in melius, cum filij eius efficimur. Similiter & ille pater noſter eſſe incipit, ſed nulla ſui commutatione ſubſtantiæ. Quod ergo temporaliter dici incipit Deus, quod antea non dicebatur, manifeſtum eſt relatiue dici: non tamen ſecundum accidens Dei, quòd aliquid ei acciderit: ſed plane ſecundum accidens eius ad quod dici aliquid Deus incipit relatiue. Ex his apertè oſtenditur, quod quædam de*

Deo

Deo temporaliter dicuntur relatiue ad creaturas, ſine mutatione deitatis, ſed non ſine mutatione creaturæ: & ita accidēs eſt in creatura, nō in creatore: & appellatio qua creatura dicitur relatiue ad creatorē, relatiua eſt, & relationē notat, quæ ē ī ipſa creatura. Appellatio vero illa qua creator relatiue dicitur ad creaturam, relatiua quidem eſt, ſed nullam notat relationem quæ ſit in creatore.

Solutio quæſtionis, utrum ſpiritus ſanctus dicatur datum relatiue ad ſe, cum ipſe det ſe.

Hic poteſt ſolui quæſtio ſuperius propoſita, vbi quærebatur, cum ſpūs ſanctus datum dicatur vel donatum (quod autem datur, refertur & ad eum qui dat, & ad illum cui datur) & cum ſpiritus ſanctus det ſeipſum, utrum ad ſeipſum relatiue dicatur, cum dicitur dari vel donari. Cui quæſtioni reſpondentes, dicimus ſpiritum ſanctum dici datum vel donatum relatiue et ad dantem, & ad illum cui datur. Dans autem, ſiue donator eſt pater cum filio & ſpiritu ſancto. Nec tamen dicimus ſpiritum ſanctum referri ad ſe, ſed appellatio dati vel donati refertur & ad dantem & ad recipientem: quia non poteſt aliquid dici datum, niſi ab aliquo, & alicui detur. Cum autem ſpiritus ſanctus dari a ſe, uel datus a ſe dicitur, relatiue quidem dicitur ad illum cui datur, & eſt appellatio relatiua: & in illo cui dicitur, mutatio fit, non in dante.

SUPRA egit Magiſter de relatiuis, quæ conueniunt deo ꝓprie, & æternaliter Hic agit de his, quæ conueniunt Deo ꝓprie & tempoꝛaliter: & hēt hæc pars duas. In prima Magiſter agit de relatiuis, quę ex tempore de Deo dicuntur. In ſecunda de his, quę pluribus perſonis cōueniunt, ſed tamen appropriari poſſunt, ut ſimilis & ęqualis, infra Diſt. 31. *Praeterea conſiderari oportet, cum tres perſonæ &c.*] Prima pars hēt quatuor partes. In prima oſtendit aliqua noīa dici de Deo ex tempore exemplificās de pluribus. In ſecunda, quia exemplum uidebatur incōueniens de hoc nomine, dominus, opponit & ſoluit, ibid. *Sed hic aliquis diceret, quòd non ex tempore &c.*] In tertia uero, quia dictū uidebatur falſum quod aliquid ex tēpore diceret de deo: & ideo mouet & ſoluit dubiū. ibi. *Quomodo ergo obtinebimus, nihil ſecundum accidēs &c.*] In quarta uero ex ꝑdeterminatione ſoluit quoddā dubiū in præcedētibus quęſitum, ibi. *Hic poteſt ſolui quæſtio ſuperius propoſita &c.*]

Dub. 1. *Creator dominus &c.*] uidetur quod magiſter falſe dicat iſta nomina deo ex tempore conuenire: quia dominium (ut dicit Boetius) eſt poteſtas coercendi ſubditos, ſed hoc eſt in deo ab æterno: ergo &c. Item dominus [ut dicit Amb.] eſt nomen naturæ: ergo ſi natura eſt æterna: ergo & dominium. Item, de hoc nomine Creator, obiicitur: quia non dicitur lector quia actu legit: ſed quia habilis eſt ad legendum: ſed deus ab æterno habilis eſt ad creandum: ergo &c. Iuxta hoc quæritur de horum nominum ſignificatione, & connotatione, & unde habuit rationem cônotandi, cum diuina eſſentia ſit principale ſignificatũ. Reſp. dicendum ꝙ quamuis diuina eſſentia non habeat uere reſpectum ad creaturam, tamẽ contingit eam intelligere & ſignificare ꝑ modum reſpectus: nec tamen intellectus eſt uanus propter hoc quod totam rationem reſpectus realis ponit in creatura. Quoniam igitur huiuſmodi nomina dicunt reſpectum a quo imponuntur, quamuis imponantur eſſentiæ, ideo dicunt ſecundum exigentiam illius reſpectus. Ideo intelligendum quod quædam dicunt reſpectum ſolũ, ut dominus, quędam effectum, ut creator & iuſtus: & utraque ſunt ſub duplici differẽtia: quia aut importãt reſpectum ad rem præſentem, aut ad rem futuram, ſiue ad rẽ in actu, uel habitu. Primo modo: quia ponunt creaturam in actu, dicuntur ſolum, cum creatura incipit: ſecundo modo ab æterno. Secundum hoc ergo: ſi dominus & creator importanc reſpectum in actu, ab æterno nõ poſſunt dici: ſi autem ĩ habitu, poſſunt. Tamen uſus communis accipit huiuſmodi nomina ut connotanc in actu, & ideo dicit Aug. ea dici cum tempore. Quod ergo dicit Boetius intelligendum quod non eſt poteſtas coercendi ſubditos habitos: ſed non habendos. Quod dicit Ambro. patet quod non cogit: quia quamuis imponatur naturæ, tamen imponitur a proprietate naturæ, ut dicit reſpectum ad creaturas, & ideo cõnotat quid creatum: & ſic patent omnia. quia ratio connotandi eſt modus ſignificandi.

Lib. 1. de fide c. 1. circa mediũ To. 3. operum eius.

Aug. 5. de Tri. c. 16. in medio Tom. 3.

Dub. 2. *Temporis, quod non cœpit ex tempore &c.*] Videtur hoc falſum: quia omne quod incipit, eſt tẽporale, & omne temporale menſuratur tempore, & omne tale cœpit in tempore &c. Si tu des inſtantiam in perpetuis, obiicitſ quod nihil magis eſt uariabile quam tempus, ſed omne tale eſt temporale: ergo &c. Item ſi tempus non incœpit in tempore: ergo cœpit extra tẽpus: ergo fuit tempus extra omne tempus. Reſpo. dicendum quantum ad præſens pertinet: quia de initio temporis debet dici i Secundo: differt incipere ex tempore, & in tempore, & cum tpe. Quia ex, dicit ordinem, & ita præſupponit tempus tanquã anterius, & ideo nihil cepit ex tempore niſi quod ſequitur tempus. In tempore dicit temporis exiſtentiam, ſed tempus non fuit in ſui initio, cum ſit ſucceſſiuum: ideo que ſunt ęqualis durationis, cũ tpe nõ cęperũt, nec ex tpe, nec in

Diſt. 2 par. 1. art. 2.

in tpe, ſed cum tpe.i. cum tps cępit. Si quæras, quo tempus cępit, breuiter dicẽdum quod nullo prædictorum modorum: ſed cępit in ſuo principio, & iõ nõ cœpit extra tempus. Ad illud ꝙ obiicitur, ꝙ ex tpe menſurat̃ tpale, dicendum ꝙ tpa'e, quod extollitur a tpe, menſuratur, & incipit a tpe: ſed illud non extollitur quod incipit cum tempore, & ratio prędicta eſt.

Dub.3. *Nummus uero, cum dicitur precium &c.*] Videtur falſe dicere, quod nummus mutatus non ẽ, cum cęperit eſſe precium: quia eſſe precium eſt accidens nummi; & modo ineſt, & prius nõ inerat; ergo nummus mutatus eſt. Reſp. Dicendum ꝙ relatio non prædicat quid abſolutum, ſed prędicat ordinem ad alterũ: ordo autem reſpicit diſpoſitionem ordinatorum. Quædam igitur ſunt ordinabilia, ita ꝙ vtrunque eſt in potentia: & tunc relatio introducitur per mutationem factam in utroque. Quę dam ſunt ordinabilia ita ꝙ alterũ quãtũ eſt de ſe, in actu eſt, ſed alterũ in potẽtia: ſicut patet de duobus, quorũ unus q. eſt actu albus, actu habet ꝓprietatẽ, ſm q̃ attendit̃ ſimilitudo: & ideo altero de non albo facto albo, fit perfecta ſimilitudo. Non ergo oportet ꝙ relatus ſemper inducat mutationem in utroque extremorum propter ſui corruptionem uel defectionem: ſed ſufficit, ꝙ in altero. Et ratio ui ſa eſt, quia reſpicit duplex extremum. Et quia unum poteſt eſſe de ſe in actu, altero exiſtente in potentia: ſicut in nummo qui ẽ in poteſtate poſſidentis ꝙ ſit pignus, uel pretiũ, uel arrha, ſm mutationem factã in ipſo. Nec aduenit nummo aliquid abſolutum: ſed ordo qui ex parte nũmi erat in actu, ex parte illius ꝙ erat in potencia: fit in actu, ideo mutat̃ illu', non mutato nũmo.

Aug. 5 de Tri. Ca.16. Tom.3.

Accidens eſt in creatura &c.] Dub.4. Obiicitur, cum relatio eſt creaturę ad creatorem, uidetur hoc falſum: quia contingit rem intelligi accidente remoto: ergo ſi relatio ad creatorem accidit creaturæ: ergo illo remoto contingit rem creatam intelligi cir cũſcripto reſpectu ad creatorẽ. Item, relatio qua creatura refertur ad creatorem, eſt accidens: cum illud ſit creatum, refertur, & ita per accidens: & ſic de alio: & ita eſt abire in infinitum. Reſp. dicendum, ꝙ creatura q̃tum ad eſſe primum eſſentialiter dependet: & talis relatio, quę exprimit illam dependentiam, non eſt creaturæ accidentalis: ſed magis eſſentialis. Quantum autem ad eſſe ſecũdum ſiue ad bene eſſe, dependet accidentaliter, quia illud bene eſſe accidentale eſt: ideo talis relatio ſecundum accidens dicitur, ut filiatio ſecũdũ ꝙ dicit adoptionem, & de tali intelligit Aug. Ad illud quod obiicitur, ꝙ relatio relatione alia refertur: aliqui uolunt dicere quód creatura ſeipſa refertur: Tñ illud non uidetur eſſe dicendum, quia nulla creatura eſt ſua relatio, cum nõ ſit ſumme ſimplex, imo hoc ipſum quod refertur, anteſert ſimplicitatem. Ideo dicẽdũ ꝙ ſicut relatiua referunt̃ ꝓprie, q̃ dñt rẽ ſubſtratã cũ reſpectu: ipſæ aũt relationes, ſiue reſpectus non

referuntur, immo magis alia referunt, quia non ſunt entia, ſed entium. Sic in propoſito dicendum, quòd ipſę relationes per ſe non referuntur, ſed cum ſubſtantiis, ita q unum cũ alio & ꝑ aliud: ideo non eſt ultra quærere aliud quo referuntur.

Nec tamen dicimus ſpiritum ſanctum referri ad ſe &c.] Contra uidetur poſſe referri ad ſe, quia ſpiritus ſanctus eſt donum: & donum refertur ad donantem, & ipſe eſt donans: ergo neceſſario concluditur quod refertur ad ſe. Reſpond. Dicendum, q hoc nomen, ſpiritus ſanctus, dicit relationem, ſecundum eſſe: & ideo quia relatione ſecundũ eſſe nihil refertur ad ſeipſum, idem nullo modo S. S. inquantum ſpiritus ad ſe refertur: ſed donum non tantum importat relationem ſecũdum eſſe, ut puta cum dicit auctoritatem in dãte, ſed etiam ſecundum modum dicendi, ut quando dicit largitatem & poteſtatem in donante: & quia taliter poteſt ſecundum modum intelligendi comparari ad ſe, datum inquãtum datum dicitur ad ſe, inquantum dans, non ideo concedit quòd appellatio dati uel donati ſequitur ad ſpiritum ſanctum, non autem ſpiritus ſanctus. Dub. 5.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An nomen aliquod dicatur de Deo ex tempore?

AD intelligentiam eorum, quæ dicuntur in hac diſtinctione, tria quæruntur. Primo utrum aliquid dicatur de Deo ex tempore. Secundo dato quod ſic, quæritur utrum ea quæ dicuntur de Deo ex tempore, dicantur per ſe, uel per accidens. Tertio, utrum dicantur ſecundum ſubſtantiam, an ſecundum relationem.

QVOD aliqua dicãtur de deo ex tempore, oſtenditur ſic. Nõ eſt dominus niſi habeat ſeruum, ſicut dicit Aug. ſed Deus dicitur dominus, & non habuit ab æterno ſeruum: ergo ex tempore: ergo &c. ITEM. Actioni reſpondet paſſio, ita quod ſunt ſimul: ſed Deus creat: ergo aliqd creatur: ſed non creatur aliquid niſi ex tempore: ergo non creat niſi ex tempore: ergo &c. ITEM. Nulli conuenit eſſe hominem niſi ex tempore, eo q eſſe hominem habet principium: ſed deo conuenit eſſe hominem: ergo ex tẽpore. ITEM. Sicut ſe habet temporale ad temporale, ita ęternum ad æternum: ergo mutata proportione, ſicut ſe habet æternum ad temporale, ita temporale ad æternum: ſed ęternum ſic ſe habet quod dicitur de temporali, ut cum dicitur, Petrus eſt prædeſtinatus: ergo & temporarale poterit dici de æterno. Lib. 5. de Tri. ca. 16. Ariſt. in prædicamentis, & 8. Phyſ.

CONTRA. Omne temporale eſt creatum: ſed Deus eſt increatus, & horum eſt ſumma diſtantia: ſed illorũ, inter quæ eſt ſumma diſtantia unum prædicatur de altero: ergo &c. IETM. Omne tẽporale ẽ mutabile & uariabile: ſed oẽ illud de quo prędicatur mutabile, ipſum eſt mutabile: cum igiẗ Deus non ſit mutabilis & uariabilis, patet &c. ITEM. Nihil æternum eſt ex tẽpore, ſed omne quod prædicatur

tur de Deo, eſt Deus, & ita ęter num: ergo nihil poteſt tale dici ex tempore. ITEM. Omne quod eſt aliquid ex tempore, incipit eſſe aliquid quod nõ erat prius, & omne tale eſt mutabile: ergo nihil tale eſt in Deo: ergo &c.

SI DICAS, quod non prædicatur aliquid de Deo ex tempore prædicatione per eſſentiam uel inherẽtiam, ſed per cauſam, quæ non ponit aliquid in Deo, ſed in effectu. Contra. cum dicitur Deus eſt creator, hoc dicitur ex tempore, & non per cauſam: ergo reſponſio illa nulla. Probatio, Omne quod dicitur de aliquo per cauſam, de alio dicitur per eſſentiam, uel inherentiam: ſed creator de nullo alio à Deo dicitur, nec per eſſentiam, nec per inhærentiam: ergo &c. ITEM. Quod dicitur de alio per cauſam, poteſt inferri per modũ habitudinis cauſalis, ut dies eſt ſol lucens ſuper terram: ergo dies eſt a ſole: ergo ſi per cauſam Deus eſt creator, pari ratione Deus a creatura uel econuerſo. ITEM. Quòd prædicatur ſolum per cauſam, non eſt idem illi de quo prædicatur, ſed cum dicitur, Deus creat, actio Dei eſt Deus: ergo non prædicatur per cauſam. ITEM. Cum dicitur Deus, dominus, uel conſimilis, dominus non dicit aliquod genus cauſæ, & tamẽ dicitur de Deo: ergo prædicta reſponſio nõ eſt ſufficiens.

RESOLVTIO.

Nomina nonnulla de Deo ex tempore dicuntur, at non per eſſentiã, uel in herẽtiam: ſed aut per cauſam, aut per unionem, aut per cõparationem ad ipſa temporalia; importantia tamen de principali ſignificatione eſſentiam. Vnde nec circa eam, ſed circa temporalia mutationem ponunt.

RESP. Dicendum, ꝙ aliquid dici ex tempore, eſt dupliciter: aut quia ipſum eſt temporale: aut quia dicit reſpectum ad temporale. Primo modo, nihil prædicatur de Deo per eſſentiam, uel per inhærentiam: ſicut probant quatuor rationes ad hoc inductæ: prædicatur tamen per cauſam, ut ſi dicatur, Deus eſt creator: uel per unionem, ut ſi dicatur Deus eſt homo: & hoc non ponit mutationem, uel eſſe temporale circa Deum, ſed circa creaturam. Alio modo dicitur aliquid ex tempore, eo ꝙ de ratione ſui nominis dicit comparationẽ ad aliquid temporale, ut dominus, & creator: ſed tamen de ſua principali ſignificatione importat eſſentiam: nam dominus importat dominium; quod eſt poteſtas coercendi ſubditos: & hęc eſt diuina eſſentia. Similiter creator, importat diuinam actionẽ, quæ eſt diuina eſſentia: utrunque tamen ſignificat in reſpũ ad creaturam: & ita connotat creatum & tẽporale. Quoniam ergo qđ implicat in ſe contingens & neceſſarium, denominatur totum contingens: ſimiliter quod æternum & temporale totum denominatur temporale propter na

turam totius copulati, ꝙ ponit utrãque partem, & falſificatur pro utraque parte, & pro altera: hinc eſt quod talia dicunt ex tẽpore non ratione principalis ſignificati, ſed ratione connotati in creatura. Et per hoc patent quatuor argumenta ſequentia. concedendum enim eſt, quod non omne quod ex tempore dicitur de deo, dicitur per cãm ſed uel dr̃ ꝑ cãm, uel ꝑ unionẽ, uel per quãdam cõparationem ad tẽporale, & ſic patent oia.

Ad illud ergo, quod obiicitur, ꝙ temporale eſt creatum & mutabile. Dicendum, ꝙ loquitur de temporali, primo modo, & hoc non dicitur de deo niſi per cauſam uel unionem. Ad illud quod obiicit, ꝙ omne ꝙ prędicatur de deo eſt æternum. Dicendum, ꝙ hæc eſt duplex, quia [ęternum] poteſt teneri adiectiue, uel ſubſtantiue. Si adiectiue, ſic falſa eſt. Aliqd enim prædicatur de Deo, cuius duratio non eſt æterna. Si ſubſtantiue, uera eſt, & ſic eſt ſenſus, omne quod prædicatur de deo, eſt aliquid ęternum. Nec tamen ſequitur, eſt æternum, imo eſt ibi fallacia accidentis, ſicut hic, creatio eſt deus, & deus eſt æternus: ergo creatio eſt æterna: ita in prædicta. Aliquid.n.ꝙ eſt æternum rõne principalis ſignificati.i.quod eſt aliquid ęternum, rõne connotati dicitur tẽporale. Ad illud, quod obiicitur, qđ illud qđ eſt ex tpe, incipit aliquid eſſe. Dicendum, ꝙ illud non eſt in deo ꝑꝑ mutationem aliquam factam in ipſo: ſed in creatura: & illud determinatum eſt ſupra diſt. 8.

Quæstio II.

An nomina, quæ de deo ex tempore dicuntur, per ſe, uel per accidens dicantur?

Secundo quæritur, utrum quę dicuntur de deo ex tempore, dicantur per ſe, uel per accidẽs. *Ca. 16.* Et ꝙ ſecundum accidens, oſtenditur hoc modo. Aug. 5 de Tri. & habetur in litera: ꝙ dominus eſſet hominis, ex tempore accidit ei. Item, hoc ipſum uidetur ratione: *Ex 1. Topic.* quia omne quod adeſt & abeſt pręter eius de quo dicitur, corruptionem, prædicatur ſecundum accidens, hæc eſt per ſe nota: ſed omnia hęc quæ temporaliter dicuntur de deo, ſunt huiuſmodi: ergo &c. Item, *Ex 1. Poſter.* ꝙ prædicatur per ſe de aliquo ſemper ineſt illi: ergo ab oppoſitis, quod prædicat̃ de aliquo, & non ſemper ineſt, prędicatur non per ſe: ergo per accidens: ſed talia ſunt huiuſmodi nomina, ergo &c. Item, omne quod prædicatur de aliquo, aut eſt cõuertibile cum ſubiecto, aut de *Ex 1. Topic.* ratione ſubiecti, aut prędicatur per accidens: ſed hmõi nomina nec ſunt de ratione dei, nec conuertibilia, ut patet de hoc nomine, dominus, ergo &c.

Contra. Au. 5. de Tri. nihil ſecundum accidens dicitur de deo: Item, Oſtenditur ratione: *Cap. 5. in primis uerbis, & c. 16.* quia in quocunque eſt ponere accidens, eſt ponere compoſitionem, & per conſequens uarietatem: ſed neutrum eſt in deo: ergo &c. Item, Omne per accidens reducitur ad per ſe, ſed reductio eſt poſterioris ad prius, non econuerſo: Deus autem non habet prius, nec ſimpliciter, nec ſecundum quid; ergo

nihil

nihil de deo dicitur ſecundum accidens. ITEM omne quod dr̃ de duobus, de uno per ſe, de altero per accidens, perfectiori modo dicitur de p̃ ſe: ſed quicquid dicitur de deo, dicitur perfectiſſime: ergo nihil dicitur de deo ſecundum accidens: ergo huiuſmodi nomina non dñr de deo per accidens: ergo per ſe.

Auer. 5. Metaph. com. 23

RESOLVTIO.

Per accidens dicuntur: pro quanto ſ de eo non neceſſario dicuntur.

RESP. Dicendum, quod dici ſecundum accidẽs eſt tripliciter. Vno modo accidens dicitur p̃ oppoſitum ad ſubſtantiam: & ſic dicitur accidens proprietas alii inhęrens, quæ non eſt de rei eſſentia: & hoc quidem modo nihil dicitur de Deo ſecundum accidens: ſicut dicit Aug: eo ꝙ hoc modo accidens ponit compoſitionem, & uarietatem in eo de quo dicitur. Alio modo dici ſecundum accidens, eſt per oppoſitionem ad per ſe: & ſic dicitur ſecundum accidens, aut quod dicitur per aliud in eſſentia, ut ſi dicatur paries diſgregat: aut per aliquid cui eſt quodammodo idem, quodam modo diuerſum, ut puta cũ dicitur de ſuperiori per inferius, ut figura habet tres, uel de inferiori per ſuperius ut Iſoſceles habet tres: hoc modo non eſt aliquid dici de Deo ſecundum accidens. Hoc enim dici per accidens ponit in aliquo poſterioritatem & imperfectionem, ſicut oſtendunt rationes ad hoc inductæ. Deus autem nihil habet imperfecte, nihil habet ab alio quod ſit omnino aliud, nec a ſuperiori uel inferiori, quia hæc non cadunt in deo. Tertio modo dici ſm̃ accidens: eſt per oppoſitionem ad neceſſarium, ut illud dicatur accidere quod nẽ ceſſario nõ inẽ: & hoc mõ hmõi noĩa dñr de deo ſm̃ accidens: quia nõ dñr de ipſo neceſſario, ſed dicuntur de ipſo per ſe, q̃a per comparationem ad creaturam. Cõparatio autem ad creaturam per ſe eſt: quia deus eſt ſua actio: ſed tamen quia deus agit per uoluntatem, quę non ſemper, nec de neceſſitate coniuncta eſt actui: ideo non neceſſario: & quantum ad hoc cadit ibi ratio dicendi ſm̃ accidens. Vnde hic modus dicendi per accidens, opponitur per ſe in creaturis ratione eius, ꝙ ad dici per ſe ſequitur neceſſarium in creaturis. In Deo autem non: q̃m ipſe ſeipſo facit, & uoluntarie facit: & ideo in deo non habet oppoſitionem ad per ſe. Rationes ergo oſtendentes ꝙ non dicuntur de deo ſm̃ accidens, procedunt ſecundum primam & ſecundam acceptionem.

QVOD autem obiicitur ꝙ eſſe dominum accidit; ſic intelligẽdum eſt, id eſt non eſt neceſſario, nec ſemper cõuenit. AD ILLVD, ꝙ obiicitur ꝙ abſunt prę ter corruptionem, dicendum ꝙ iſta diffinitio eſt accidentis ſm̃ ꝙ adeſſe eſt per inhęrentiam: ſed ſic non conuenit Deo, ut uiſum eſt, ſed ſolum creaturis: unde patet illud. AD ILLVD, ꝙ obiicitur de per ſe: dicendum, ꝙ loquit̃ de per ſe in creaturis. Ad per ſe enim in creaturis ſequitur neceſſarium: ſed non ſic in Deo:

QVAE-

QVAESTIO III.

An nomina, quæ de Deo ex tempore dicuntur realem relationem in Deo dicant?

VTRVM ea, quæ ſic dicuntur de Deo ex tempore, dicantur ſecundum ſubſtantiam, an ſecundum relationem, quæ ſit uera relatio. Et ꝙ ſecundum relationē, uidetur hoc modo. Sicut pater ſeipſo generat, ita ſeipſo creat, tamen quamuis ſeipſo generet, generatio, & paternitas dicitur uerè in ipſo ſecundum relationem: ergo pari ratione quamuis ſeipſo creet, & dominetur, tamen quia ſunt ad alterum, dicuntur realiter relatiue. ITEM. Huiuſmodi nomina, aut purè dicunt diuinam ſubſtātiam, aut ſuperaddunt aliquem reſpectum. Si purè diuinā ſubſtantiam dicunt; ſed ſubſtantia eſt æterna, & ab æterno: ergo dicuntur de Deo ab æterno, quod falſum eſt: ergo ſuperaddunt aliquem reſpectum: ergo relationem. SI DICAS, ꝙ non addunt reſpectum ſecundum rem, ſed ſecundum modum. Cōtra, aut illi modo reſpondet aliquid in re, aut nihil. Si aliquid in re, ergo realiter dicuntur relatiue. Si nihil: ergo falſus eſt modus intelligendi, & inconueniēs modus dicendi. ITEM. Sunt quędam relatiua ſecūdum eſſe, quædam ſecundum dici. Sed in relatiuis ſecundum dici, eſt modus reſpectus, in relatiuis ſecūdum eſſe, eſt ueritas reſpectus: ſed ſeruus, & Dominus ſunt relatiua ſecundum eſſe: ergo utrunque importat reſpectum, non tantū ſecundum modum, ſed etiam ſecundum rem: ergo &c. ITEM.

Ariſ. in prædic. c. Ad aliquid.

Dominium dictum de Deo, ita bñ dicit ſuperpoſitionem, ſicut dictum de creatura: illa igitur ſuperpoſitio, aut ponitur ī Deo, aut in creatura. Non in creatura; conſtat, quia tunc idem ſibi ſuperponeretur: ergo ponitur in Deo: ergo ſuperpoſitio eſt uere relatio: ergo &c. ITEM. Cum dico Deus creat, hic notatur duplex reſpectus, ſcilicet cauſæ ad effectum, & econuerſo. Aut ergo uterque eſt in creatura, aut uterq; in Deo, aut unus in Deo, alter in creatura. Conſtat quòd impoſſibile eſt utrunque eſſe in Deo, quia Deus nō eſt effectus, & ſimiliter ī creatura, quia creatura non eſt ſui cauſa: ergo neceſſe eſt, ꝙ alter ſit in Deo: ergo &c. ITEM. Cum dico, Deus creat, Deus ueriſſimè eſt cauſa: & ſi uera ratio cauſæ ponit ueram relationem, huiuſmodi nomina dicta de Deo ponunt ueram relationem.

CONTRA. Dionyſi. In cauſalibus, & cauſis nō recipimus reciprocationem: ergo cum Deus ſit cauſa perfectiſſima creaturæ, non refertur ad creaturam, quāuis econuerſo creatura referat ad ipſum. ITEM. Philoſophus dicit, ꝙ ſcientia ſecundum rem refertur ad ſcibile; ſed non cōuertitur: ergo ſi minor eſt depēdentia Dei ad creaturam, quam ſcibilis ad ſcientiam: ergo nulla in eo eſt relatio. ITEM. Ratione uidetur, quia huiuſmodi nomina ſi dicunt relationem circa Deū, aut illa eſt purè diuina eſſentia; aut aliquid ſuperadditum. Si purè Dei eſſentia: ergo æternum quid: ergo reſpectus huiuſmodi nominum eſt æternus: ergo de neceſſi-

5. Met. c. de Ad aliquid

neceſſitate dicuntur ab æterno. Si autem dicũt aliquid ſuperad ditum: ergo in Deo eſt aliqua compoſitio. ITEM. Omnis relatio dicit aliquam dependẽtiam, uel ſaltem ordinem, & habitudinem ad illud, reſpectu cuius dicitur: ſed Deus non ordinatur, nec terminatur: ergo nihil de Deo dr̃ relatiuè reſpũ creaturę.

RESOLVTIO.

Non realem, ſed rationis tantum relationem dicunt.

RESP. Ad hoc intelligendum, eſt ſciendum, ꝙ dici ſecundum relationem dupliciter eſt, aut ſecũdum rem, aut ſecundum modum. Realis autem relatio triplex eſt. Aliquando enim fundatur ſuper proprietatem accidẽtalem, ut ſimilitudo in dupli ci albedine. Aliquando ſuper dependentiam eſſentialem, ſicut reſpectus, uel relatio materię ad formam. Nam ſicut dicit Philoſophus, Materia hoc ipſum qđ eſt, ad alterum eſt. Aliquando ſuper originem naturalẽ, ſicut effectus ad cauſam, & filii ad patrem. Prima relatio non poteſt eſſe in Deo, quia in Deo nulla eſt proprietas accidentalis. Secũda non poteſt eſſe in eo, qa nulla in Deo eſt dependentia. Tertia eſt in Deo, ſed non reſpectu creaturæ, ſed reſpectu perſonæ, hæc enim non dicit compoſitionem, nec dependentiæ inclinationem, ſicut prima, & ſecunda: ſed ponit diſtinctionem, & ordinem: & quoniam uerè una perſona ordinatur ad aliam, & habitudinem habet, & alio modo ſecundum rem ſe habet ad unã, quàm ad aliam; ideo hæc relatio eſt in perſona reſpectu perſonæ, non reſpectu creaturę. Nam Deus ad creaturam non habet ordinem, nec hẽt aliam & aliã habitudinem: & ideo nullo modo eſt realiter in Deo relatio reſpectu creaturæ. Creatura autẽ ad Deum habet ordinem, & habitudinem mediante proprietate accidentali, & dependentia eſſentiali, & origine naturali, iõ ſecundum omnem modum refertur creatura ad Deum. Quoniam igitur intellectus noſter cum intelligit aliquid referri ad aliquid, intelligit etiam comparari illud ad illud, ideo intelligit Deum ꝑ modum reſpectus & relationis, cui reſpectui in Deo nihil reſpondet niſi diuina eſſentia: ex parte tamen creaturæ bene aliquid reſpondet: & iõ non eſt uanus. Concedendum ergo, quod huiuſmodi nomina dicta de Deo non important relationem in Deo ſecundum rẽ, ſed ſolum ſecundum modũ intelligendi. Ex his patẽt quęſita.

Ex 1. Phyſic. cõ. 69. & ex 12. Metaph. cõ. 14.

QVOD enim obiicitur de patre. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile, quia patris ad filium eſt ordo, & habitudo, & alia habitudo ad filium quàm ad ſpiritum ſanctum: Deus autem ſicut dic. Philoſophus 12. Meta. non habet ordinem, nec aliquam habitudinem, nam prima cauſa eodem modo ſe habet ad omnia, quamuis alia alio, & alio modo ſe habeant ad ipſam, ut in 12. primæ philoſophiæ dicit, ꝙ primum, & ſummum bonum non ordinatur ad hæc creata. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, ſi non dicunt relationem: ergo purè ſubſtantiam. Dicendum, ꝙ purè circa Deum dicunt ſubſtantiam ſecun-

Tex. cõ. 36. & inde.

eũndum rem, ſed relationem ſe cũndum modum intelligendi, in creatura uero ſecũdum eſſe. Et quod obiicit, quòd uanus eſt intellectus. Dicẽdum, quod falſum eſt; quia intellectus fundatur ſuper aliquid, ſcilicet ſuper relationem creaturę, cui reſpondet relatio ſecundum dici in Deo. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, ꝙ quædam ſunt relatiua ſecundum eſſe, &c. Dicendum, quòd quædam ſunt relatiua ſecundũ eſſe ex parte utriuſque extremi, ut dominus, & ſeruus in creatura: quædam ex parte alterius, ut ſcibile, & ſcientia, & menſuratio, & menſura: ſic in propoſito. AD ILLVD, quod obiicitur, quod dominus, dicit ſuppoſitionem, & ſimiliter creatio cauſalitatem. Dicendum, ꝙ ſuppoſitio in Deo eſt uere ſuperpoſitio, & uerè cauſalitas; quia uere alii ſuperponit deus, & uere efficit. Tamen illa ſuperpoſitio non eſt uere relatio, ſimiliter nec cauſalitas: ſed eſt uere diuina eſſentia, quia ſeipſa ſuperponitur, & efficit. AD ILLVD, quòd obiicitur, quod eſt ibi reſpectus cauſæ, & effectus. Dicendum, quòd reſpectus effectus ibi eſt uere reſpectus, & uere relatio: ſed reſpectus cauſæ non eſt reſpectus, nec relatio in Deo ſecundum rem, ſed ſecundum modum intelligendi: ſecundum rem uerò ſubſtantia, uel eſſentia.

DISTINCTIO XXXI.

PARS PRIMA.

De ſignificatione relatiuorum, quę communiter & æternaliter de Deo dicuntur, ut ſimilis & æqualis.

PRæterea conſiderari oportet: cum tres perſonæ coæquales ſibi ſint, vtrum relatiuè hoc dicatur, an ſecundum ſubſtantiam, & ſi relatiuè, vtrum ſecundum relationem, an ſecundum eſſentiam conſideranda ſit æqualitas, deinde quid ſit ipſa æqualitas.

Libr. 3. nõ lõge à fi. lib. *Ad quod dicimus, quia ſicut ſimile nihil ſibi eſt: ſimilitudo enim (ut ait Hilarius) ſibiipſi non eſt: ita & æquale aliquid ſibi non dicitur, ac per hoc ſicut ſimile, ita & æquale relatiuè dicitur. Dicitur ergo relatiuè filius æqualis patri, & utrique ſpiritus ſanctus. Eſt tamen æqualis patri filius, & vtrique ſpiritus ſanctus, propter ſummam ſimplicitatẽ eſſentię, & vnitatem, ęqualit: eſt: ergo filius patri ſecundum eſſentiam, non ſecundum relationem. Vnde Auguſt. 5. Lib.*

Cap. 6. *de Trinit. ait Quęrimus ſecundum quid ęqualis ſit patri filius, non ſecundum quod ad patrem dicitur filius, æqualis eſt patri: reſtat ergo, vt ſecundum id æqualis ſit, quod ad ſe dicitur. Quicquid autem ad ſe dicitur, ſecundum*

ſub-

ſubſtantiam dicitur:reſtat ergo,ut ſecundum ſubſtantiam ſit æqualis;eadem ergo eſt utriuſque ſubſtantia. Item in 6. Libro.Satis eſt uidere nullo modo filium ęqualem eſſe patri,ſi in aliquo,ſcilicet quòd pertineat ad ſignificandā eius ſubſtantiam,inæqualis inuenitur. In omnibus ergo æqualis eſt patri filius,& eſt eiuſdem ſubſtantię. Aequalis eſt etiā ſpiritus ſanctus patri & filio, & in omnibus æqualis propter ſummam ſimplicitatem illius ſubſtantiæ. Ex his perſpicuum fit, quòd ſecundum ſubſtantiam filius eſt æqualis patri,& utrique ſpiritus ſanctus,& appellatio tantum relatiua eſt. Aequalitas ergo patris, & filij non eſt relatio, uel notio,ſed naturalis unitas,& identitas.

Quomodo dicatur ſimilis,& quid ſit ſimilitudo.

Hoc idem etiam dicimus de ſimili & ſimilitudine. Cum enim dicitur filius ſimilis patri, relatiuè quidem dicitur, ſed ſimilis eſt patri propter unitatem eſſentiæ. Eſt ergo appellatio tantum relatiua,ſimilitudo uero indifferens eſſentiæ. Vnde quibuſdam non indocte uidetur nomine æqualitatis,uel ſimilitudinis non aliquid poni, ſed remoueri: vt ea rōne dicatur filius æqualis patri, quia nec maior eſt eo, nec minor:et hoc ꝓp unitatē eſſentiæ. Ita et ſimilis dicitur, quia nec diuerſus,nec alienus,nec in aliquo diſſimilis, et hoc propter eſſentiæ ſimplicitatem. Non ergo ſecundum quòd filius eſt genitus a patre,æqualis, uel inæqualis eſt patri, nec ſimilis ſecundum ſubſtantiam. Opinio quorundam.

IN præcedenti proxima particula egit Magiſter de relatiuis,quę dicuntur de Deo proprie,& temporaliter. In hac parte agit de his,quæ dicuntur de Deo communiter & ęternaliter. Et quoniam hæc ſunt appropriabilia, ideo hæc pars habet duas partes. In prima determinat eorum ſignificationē. In ſecunda eorum appropriationem,ibi. *Non eſt igitur hic prætermittendum &c*] Prima pars habet duas. In prima determinat ſignificationē huius nominis Aequalis. In ſecunda huius nominis Similis, ibid. *Hoc etiam dicimus de ſimili & ſimilitudine &c.*]

P*Raterea cōſiderari oportet &c*] Dubitatur de ſitu huius partis, quia cum ſupra Diſtin. 19. actum eſt de æqualitate, uidetur hic Magiſter ſuperflue repetere. Reſpondeo. Dicendum, quod de æqualitate,& ſimilitudine,eſt loqui dupliciter,ſcilicet a parte rei,& a parte nominis. Et primo modo agitur de ęqualitate & ſimilitudine in pręcedētibus,ſecundo modo hic. Dub. 1.

Simile nihil ſibi eſt &c.] Videtur hoc falſum, quia aliquis diſ-
Dub. 2. fert a ſe, ſicut Sortes ſenex a ſe puero: ergo pari ratione poteſt eſſe aliquid ſimile ſibi. Itē Chriſtus homo eſt ſibi ſimilis, quia nullus eſt beatus, niſi ſit Deo aſſimilatus: ſed Chriſtus eſt maximè Deo aſſimilatus: ergo &c. Reſpon. Dicendum, ꝙ ſicut differentia aliquando notat alietatem ſuppoſiti a ſuppoſito, ut cū dicitur Petrus eſt alius a Paulo. Aliquādo alietatem in natura, ut cum dicitur Chriſtus ſecundum quod homo differt a Deo. Aliquando alietatem ſtatus a ſtatu, ut Petrus ſenex differt a ſe puero. Per hunc modum intelligendum de ſimilitudine. Quando igitur ſimilis dicit ſimilitudinem ſuppoſiti ad ſuppoſitum, non poteſt eſſe idem ſimilis ſibi. Quādo uero dicit ſimilitudinem naturæ ad naturā, uel ſtatus ad ſtatum, poteſt idem eſſe ſibi ſimilis, quia hæc concurrunt in eadem perſona, & ita intelligit Magiſter.

Aequalitas ergo patris & filij
Dub. 3. *&c.*] Obiicitur, quia ſtatim prædixit quod ſimile & æquale eſt relatiuum: ergo ſimilitudo eſt relatio. Reſpon. Dicendum, quòd Magiſter intelligit de notione quæ eſt perſonæ proprietas, non de relatione communiter intellecta. Vel aliter dicendum, quod uerbum Magiſtri eſt cauſaliter intelligendum, ſicut patet ex præcedentibus, quia æqualitas non conſiſtit in proprietatibus perſonalibus, ſed magis in eſſentialibus, quæ ſupra uiſa ſunt.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An æqualitas, & ſimilitudo poſitiuè, uel priuatiuè de Deo dicantur?

AD intelligentiam huius partis eſt quæſtio de his nominibus, ſimilis & æqualis, & circa hæc tria quæruntur. Primo, quæritur utrum hæc nomina dicantur ſecundum poſitionem, an ſecundum priuationē. Secundò quæritur, utrum dicātur ſecundum ſubſtantiam, an ſecundum relationem. Tertiò quæritur, utrum dicant mutuā relationem in patre & filio.

QVOD dicātur ſecundum priuationem, uidetur per auctoritatem Magiſtri in litera. Quibuſdam uidetur noīe æqualitatis & ſimilitudinis non aliquid poni, ſed remoueri, ut dicatur filius æqualis patri, quia nec maior, nec minor eſt eo. ITEM. Hoc poteſt probari ſic. Euclides diffinit æquale ſic. Aequale eſt qđ alteri ſuppoſitū non excedit, nec exceditur: ergo cum hæc diffinitio ſit data ſecūdum priuationē, patet &c. ITEM, Aequale & ſimile non rātum dicunt unitatem, ſed etiam diuerſitatem, ſed non eſt ponere diuerſitatem indiuinis: ergo huiuſmodi nomina non dicuntur ſecundum poſitionem, ſed ſecūdum priuationē. ITEM. Aequale ſecundum quod dicit poſitionem, dicit commenſurationem, ſed in diuinis non eſt commenſuratio nec exceſſus: ergo dicuntur per priuationem exceſſus, non per poſitionem.

CONTRA. Similitudo & æqualitas

litas in his inferioribus dicunt poſitiuè: ſed hæc cōpletius ſunt in Deo, quia ut dicit Aug. in filio primo reperitur rō ſimilitudinis, & æqualitatis: ergo multofortius in deo dicunt poſitionē. ITEM. Omnis negatio, quę non eſt pura negatio, fundatur ſupra poſitionē: ergo cum hoc quod dico, æquale, importet remotionem exceſſus, & non importet puram negationem, quia tunc chimera eſſet ęqualis deo, oportet ꝙ importet poſitionē. ITEM Hæc eſt falſa, pater & filius ſunt inæquales: ergo hoc quod eſt, inæquale, aliquid priuat quod eſt in deo: ſed hoc nō eſt niſi importatum per æqualitatē: ergo æqualitas aliquid ponit: quia ſi eius oppoſitum priuat, neceſſe eſt ipſum ponere. ITEM. Hæretici dicunt hanc falſam, pater eſt æqualis filio, aut quia aliquid ponitur, aut quia aliquid remouetur. Nō quia remouetur: quia dicunt hanc ueram, pater eſt inæqualis, quæ remouet: ergo quia aliquid ponitur: ergo &c. & fundatur utraq; iſtarum poſitionum ſupra poſitionem inæqualis ad æquale. Si enim æquale & inæquale acciperētur remotiuè, tunc eorum oppoſita acciperentur poſitiuè.

RESOLVTIO.

Quidquid dicat Magiſter: non priuatiuè, ſed poſitiue dicuntur?

RESP. Dicendum, ꝙ ſecūdum quod in litera innuitur & doctores antiqui dicunt, quod poſitio Magiſtri fuit, ꝙ nomina, q̄ nō dicunt ꝑſonalē proprietatē, uel eſſētię unitatē, priuatiuè accipiantur. Vnde quia ſimilis & æqualis dicit reſpectum patris ad filium, & ille reſpectus non eſt perſonalis proprietas, nec eſſentia: uoluit ponere ꝙ omnia talia ſecundum priuationem dicerentur, ſicut duo, tres, ſimiles, & æquales, & ſimilia. Tamē iſta poſitio ſtare non poteſt, ſicut ſupra probatum eſt de unitate & pluralitate nominum diuinorum. Si enim in diuinis eſt unitas poſitiuè, & pluralitas, & hæc duo faciunt ſimilitudinem & æqualitatem, neceſſe eſt hæc poſitiue accipi in diuinis. Et cōcedendæ ſunt rationes ad hoc inductæ. *Diſ. 22 q. 1.*

AD ILLVD ergo ꝙ obiicitur, ꝙ æquale eſt quod non excedit Dicendum, ꝙ illi negationi ſubſternitur affirmatio, & poſitio, quæ notificatur per priuationē oppoſiti, ſcilicet exceſſus. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd non eſt diuerſitas in diuinis. Dicendum, quòd non indicant diuerſitatem niſi ſuppoſiti, nō formæ de ſe: & quia in diuinis eſt pluralitas ſuppoſitorum, patet &c. AD ILLVD, quod obiicit, ꝙ ſecūdum ꝙ dicuntur poſitiuè, dicunt commenſurationem. Dicendum, ꝙ in diuinis non eſt commenſuratio ſimpliciter, ſed tamen eſt cōmenſuratio reſpectu infiniti, & hæc nō ponit ſimpliciter commenſurationē. Aliter poteſt dici, ꝙ ęquale & ſimile de ſuo primo intellectu ponunt unitatē quātitatis & qualitatis. QVOD aūt ponat cōmēſurationē, hoc qđ eſt, æquale; eſt qa quātitas illa eſt menſurata: qm̄ ergo in diuinis eſt immēſa, dicit ibi conuenientiā in quantitate uirtutis, quamuis nō ponat ibi commenſurationem.

QVAESTIO II.

An æqualitas, & ſimilitudo ſecundum ſubſtantiam, uel ſecundū relationem in diuinis dicantur?

VTRVM nomina prędicta dicantur ſecundum ſubſtantiam, an ſecundum relationem. Et quod ſecundum ſubſtantiā, uidetur auctoritate Magiſtri in litera. Aequalitas (inquit) non non eſt relatio uel notio, ſed naturæ unitas uel identitas. Et Hilarius, de Trin. Similitudo eſt indifferens eſſentia: ergo tam ſimilitudo, quàm æqualitas dicit diuinā eſſentiam. ITEM. Aequalitas dicitur ſecundum quantitatem, ſimilitudo ſecundum qualitatem: ſed in diuinis qualitas & quantitas tranſeunt in ſubſtātiam: ergo. ITEM. Omne quod dicitur ſecundum relationem, importat diſtinctionem de ſuo principali intellectu: ſed ſimile & æquale dicunt conuenientiā, ergo non dicuntur ſecundum relationem. ITEM. Nihil quod dicitur ſecundum relatione, dicitur de duobus, niſi importet relationem in communi: hoc dico propter hoc nomen Relatus & diſtinctus: ſed ſimile & æquale important relationem ſpecialem, ſi eam (inquam) important, quia non eſt aſſignare ſpeciales res ſub ipſis, & dicuntur de pluribus: ergo &c.

CONTRA. Hila de Trin. Similitudo ſibi non eſt, ſed omne qđ dicitur ſecundum ſubſtantiam, dicitē ad ſe: ergo &c ITEM. Omne quod dicitur ſecundum ſubſtantiam, dicitur de pluribus ſingulariter: ſed ſimilis, & æqualis, dicitur pluraliter: ergo &c.

ITEM. Aequalitate refertur pater ad filium & filius ad patrē; ſed non eſſentia: ergo æqualitas non dicit eſſentiā. ITEM. Aut pater eſt ęqualitas filii ad patrem, aut non. Si ſic: ergo cum filius æqualitate illa ſit æqualis patri, pater eſt æqualis ſibi, quod non conceditur: quod ſi pater nō eſt æqualitas filii ad patrem: ergo æqualitas non dicitur de omnibus: ergo non dicit eſſentiam. Eſſentia enim filii eſt pater.

RESOLVTIO.

Secundum relationem formaliter, ſecundum ſubſtantiam cauſaliter dicuntur.

RESP. Dicendum, ꝙ ſecundum communem omnium opinionē cum ſimile & ęquale dicant conuenientiam plurium in uno, qđ de ſe importent diſtinctionem in ſuppoſitis, & unionem ſiue unitatem in eſſentia. Et quia diſtinctio perſonarum ſpectat ad modum dicendi ſecundum relationem, unitas eſsētię ad modū dicendi ſecundum ſubſtātiam, iō huiuſmodi nomina nec omnino dicantur ſecundum relationem, ſed quodammodo ſecū dum ſubſtantiam, quodammodo ſecundum relationem. Sed quia non poſſunt ſecundū hunc duplicem modum dici principaliter, neceſſe eſt quod ſecundū alterum. Ideo ulterius oportet quęrere, ſecundum quem modum accipiendi, accipiuntur in diuinis, & hic ſunt diuerſę opiniones. Quidam enim dicunt quod huiuſmodi nomina ſecundum concretionem ſignificata, dicuntur principaliter ſecundū relationem. Nam ſimiles dicuntur habentes eandem qualitatē, quia

quia ergo reſpicit ſuppoſitum per ſe, ſecundum quod concretum, ideo dicitur ſm relationē. Sed in abſtractione: quia ſimilitudo eſt unitas naturæ, uel eſſentiæ: quia reſpicit unitatē formæ primo, non diſtinctionem ſuppoſitorum niſi ex conſequēti, principaliter dicitur ſecūndum ſubſtantiā. Sed iſte modus ſoluendi non eſt conueniens. Nam eſt eadem ſignificatio in concreto & in abſtracto in principali ſignificato: ergo ſi dicitur ſm ſubſtantiam unum, & reliquum ſimiliter: ergo hoc non ſoluit quod dictū eſt. SECVNDA opinio, quod huiuſmodi nomina & in concretione & in abſtractione dicūtur principaliter ſecundum ſubſtantiam, & cōnotant diſtinctionem in ſuppoſitis. Et ratio ipſorū eſt: quia cum ſimilitudo reſpiciat iſta duo ſcilicet conuenientiam & differentiam, immediatius & completius reſpicit conuenientiam. Dicuntur.n. differentes eſſe ſimiles inquantū conueniunt, conuenientes uero non dicūtur ſimiles inquantum differunt. Reſpicit ergo ſimilitudo diſtinctionem per modum materiæ: ſed ꝑ modum formæ reſpicit unitatē eſſentiæ, & ideo completiue dicitur ſecundum ſubſtātiam tam ſimilitudo quam ſimilis. Sed iſta poſitio non poteſt ſtare. Certum enim eſt quod ſimilitudo dicit reſpectus aliquorum ad inuicē: ſed in diuinis non eſt niſi reſpectus perſonæ ad perſonam. Reſpectus autem perſonæ ad perſonam, non poteſt dici ſecundum ſubſtantiam: ergo neceſſe eſt quod hoc nomen, ſimile, quod a ſimilitudine imponitur, ſecundum ſubſtantiam non dicatur. ET IDEO eſt tertia opinio, quod huiuſmodi nomina dicantur ſecundum relationem (formaliter loquendo) dicunt enim reſpectū ſuppoſitorum diſtinctorum conuenientium in aliquo uno: & ita reſpectus cadit ibi per modum formalis: ſed unitas eſſentię & pluralitas ſuppoſitorum, cadit ꝑ modum cauſæ, ideo proprie & principaliter ſm relationem, ex conſequenti uero ſecūdum ſubſtantiam dicuntur, cauſaliter loquendo. Et hoc magis patet, ſi cōſideremus ſignificationem horum nominum i creaturis; unde fit trāſlatio. Similitudo enim eſt ſm qualitatem; ſimiliter & æqualitas ſecundum quantitatem: & ſimilitudo dicit relationem formaliter: ſed qualitatem cauſaliter. Siſr ęqualitas dicit quantitatē cauſaliter; ſed relationem formaliter. Nō.n. eſt ſimilitudo qualitas: ſed relatio, quæ attenditur ſecundum qualitatem.

AD ILLVD, quod obiicitur de Magiſtro & Hyla. quod eſt eſſentia, Dicendum quod cauſaliter intelliguntur omnes tales ſermones. AD ILLVD, quod poſtea dicitur, quod æquale dicit ſecundum quantitatem, dicendum ſecundum quod dicit cauſam efficientem, non dicit formam, ſic de ſimili. AD ILLVD, ergo quod obiicitur, ꝙ relatiua important diſtinctionem, dicendum quod quædam in diuinis dicuntur ſecundum relationem quę ſunt diſtinctiua relatorum, ut pater & filius, & talia importanc reſpectum diſtinguentē, & talia importāt diſtinctionem ut exercitā. Quędam autem dicun-

tur ſecundum relationem, quæ ſunt relatiua diſtinctorum, ut ſimilis, & æqualis, & talia importãt reſpectum: ſed ille reſpectus nõ eſt notio diſtinguens, ſed cõſequens diſtinguentem. Importat.n. diſtinctionem ut non exercitam, ſed ut conceptam. Nam reſpectus diſtinguẽs ẽ per unius perſonæ ad aliam, ſecundum ꝙ eſt ab illa. In huiuſmodi uero nominibus importatur reſpectus unius perſonę ad aliam, ſecundũ quod communicãt unam naturam. Et quia reſpectus eſt relatio, ideo plurificatur: quia uero reſpectus unius eſſentiæ, ideo dicitur de pluribus. Et ideo patet ultimũ quo dicitur, quod nullum relatiuum dicitur de pluribus niſi dicat relationem in cõmuni. Dicendum, ꝙ hoc non ſolum eſt in his nominibus quæ important diſtinctionem in cõmuni, ut relatus, & diſtinctus, uerumetiam in his quæ dicunt reſpectum plurium, ut communicant in aliquo. Tale enim nomẽ dicit reſpectum ĩ communi, ſpecificatum tamen ratione communicationis in uno, unde ſimiles dicuntur adinuicẽ relati participantes unam qualitatem.

An æquale & ſimile ſecundum mutuam relationem dicantur in diuinis?

VTRVM prędicta nomina. ſ. æqualis, & ſimilis, dicant mutuam relationem, ſecundum q̃ pater filio, & filius patri ſit ęqualis. Et quod non, uidetur, quia ſecundum Diony. In talibus nõ recipimus reciprocationem: ſed pater eſt principium filii: ergo non cadit ibi reciprocatio ut dicatur pater ęqualis filio. ITEM. hoc uidetur ratione: quia enim filius ſimilis eſt patri, ideo dicitur ſimilitudo patris: ergo ſi ecõuerſo pater eſt ſimilis filio perfecte: ergo pater eſt ſimilitudo filii, hęc autem non recipitur: ergo &c. ITEM. qui eſt ęqualis alii, ſecundum ęqualitatem ſibi adęquatur: ſi ergo pater eſt ęqualis filio: ergo ſibi adęquat: quæro a quo, aut a ſe, aut ab alio. Nõ a ſe quia quicũque ęquat ſe alii, aliquid agit in ſe, ſed pater nihil agit in ſe, ergo non adęquat ſe: nec alio ęquatur: ergo non eſt ęqualis filio.

CONTRA. ſimile, & ęquale ſunt relatiua ęquiparantiæ, ſed iſta denominant utrunque extremum, ergo ſi filius eſt ſimilis patri, pari ratione pater eſt ſimilis filio. ITEM. ratio ſimilitudinis eſt conuenientia uel indifferentia in qualitate, uel ſubſtantia. Sed cõuenientia ęqualiter reſpicit utrunque extremum, & indifferentia: ſi ergo filius eſt indifferens patri, & ecõuerſo, pater eſt ſimilis filio. ITEM omne plurale geminat ſuum ſingulare: ſed hęc conceditur, & pater & filius ſunt ſimiles & æquales, ergo pater eſt ſimilis, quęro cui, aut ſibi aut alii: non ſibi, ergo alii.

RESOLVTIO.

Si conuenientiam in quantitate & qualitate dicunt, mutuam relationem inferunt. Si autẽ rationem originis superaddant, nequaquam.

RESP. Dicendum, ꝙ ſimilis, & ęqualis dupliciter accipiuntur. Aut prout dicunt conueniẽtiam in quantitate, uel qualitate. Aut prout ſupra conuenientiam addunt imitationem, uel expreſſionem perfectam. Primo quidem

quidem modo ſunt relatiua æquiparantię,& dicuntur ad conuenientiam: ſecundum quod probant rationes ſecundò inductę. Alio modo ſimilis & qualis addunt ſuper hoc rationem originis. Vnde ęqualis dr̃ quaſi adęquatus,& ſimilis quaſi aſſimilatus: hoc modo non conuenit, niſi ei, qui eſt ab altero: & hoc modo procedunt primę rationes, quod pater non dicitur ſimilitudo filii per imitationem, nec ęquatur filio per emanationem ab alio, ſed ęquat ſibi filium.

QVOD tamen dicit Diony. quod non recipimus reciprocationem &c. loquitur de cauſa proprie,& prout differt ab effectu per eſſentiã. hoc autem mõ pater non eſt cauſa filii, imo bene eſt habitudo filii ad patrem: ſicut econuerſo, & ſic patent omnia.

DISTINCTIO XXXI.

PARS SECVNDA.

De appropriatione relatiuorum, quę communiter & æternaliter de Deo dicuntur, ut ſimilis & æqualis.

NON eſt igitur hic prætermittendum, quòd uir illuſtris Hilarius proprietates perſonarum aſſignans, dicit in patre eſſe æternitatem, ſpeciem in imagine, uſum in munere. Quæ tantæ difficultatis ſunt uerba, ut in eorum intelligentia, atque explanatione uehementer laborauerit Auguſtinus, ut ipſe oſtendit in ſexto Lib. de Trinitate ita dicens. Quidam cum uellet breuiſſime ſingularum in Trinitate perſonarum inſinuare propria: Aeternitas eſt (inquit) in patre, ſpecies in imagine, uſus in munere. Et quia non mediocris auctoritatis in tractatione ſcripturarum, & aſſertione fidei uir extitit, (hæc enim Hilarius in libris ſuis poſuit) horum uerborum, ideſt, patris, & imaginis, et muneris, æternitatis, ſpeciei, & uſus, abditam ſcrutatus intelligentiam, quãtum ualeo, non eum ſecutum arbitror in æternitatis uocabulo, niſi quòd pater nõ habet patrem de quo ſit, filius autem de patre eſt ut ſit, atque ut illi coæternus ſit. Imago enim, ſi perfecte implet illud cuius imago eſt, ipſa coæquatur ei, non illud imagini ſuæ. in qua imagine ſpeciem nominauit: credo propter pulchritudinem, ubi tanta eſt congruentia, & prima æqualitas & prima ſimilitudo nulla in re diſſidens, & nullo modo inæqualis, & nulla ex parte diſſimilis, ſed ad identitatem reſpondens ei, cuius imago eſt, ubi eſt prima & ſumma uita, cui non aliud uiuere, & aliud eſſe; ſed idem eſt primus, ac Ca. 10

ſummus intellectus, cui non eſt aliud uiuere, & aliud intel ligere; ſed idem hoc unum tanquam uerbum perfectum cui non deſit aliquid, & ars quædam omnipotentis, & ſapientis Dei plena omnium rationum uiuentium incõmutabilium, & omnes unum in ea, ſicut ipſa unum de uno, cum quo unum, ubi nouit omnia Deus quę fecit per ipſam.

Quare Spiritus. S. dicatur uſus.

Eſt autem ineffabilis quidam complexus patris, & imaginis, qui non eſt ſine perfruitione, ſine charitate, ſine gaudio. Illa ergo dilectio, delectatio, fœlicitas, uel beatitudo (ſi tamen aliqua humana voce digne dicitur) vſus ab illo appellata eſt breuiter, & eſt in trinitate ſpir. tus. ſ. non genitus: ſed genitoris genitique ſuauitas, ingeniti largitate atque vbertate perfundens omnes creaturas pro captu earum. Itaque illa tria, & a ſe inuicem determinari uidentur, & in ſe infinita ſunt. Qui videt hoc vel ex parte, vel per ſpeculum in ænigmate, gaudeat cognoſcens Deum, & gratias agat. Qui vero non uidet, tẽdat per pietatem fidei ad videndum, non per cęcitatẽ ad calumniandum, quoniam vnus eſt Deus; ſed tamen trinitas. Ecce habes qualiter verba Hilarij præmiſſa accipienda ſint, licet tantæ ſint profunditatis, vt etiam adhibita expoſitione vix aliquatenus ea intelligere valeat humanus ſenſus: cum & ipſa earum explanatio, quam hic Augu. edidit, plurimum in ſe habeat difficultatis, & ambiguitatis.

Quod ſecundum hanc expoſitionem non diſtinguuntur ibi proprietates perſonarum tres.

Nõ enim ſecundum premiſſam expoſitionem diſtinguuntur hic tres illę proprietates ſuperius aſſignatæ, ſed ipſę hypoſtaſes diſtinctæ ab inuicem monſtrantur, æternitatis tamen nomine eadem uidetur deſignata proprietas, quam notat hoc nomen, ingenitus. Sed videamus quid ſit quod ait. Imago ſi perfecte implet, cuius imago eſt, ipſa coæquatur ei, nõ illud ſuæ imagini. Videtur. n. dicere, quod filius qui eſt imago patris, patri coæquatur, nõ pater filio, cũ et filius dicatur æqualis patri ĩ ſcriptura, et pater filio: ſed filius hoc hẽt a patre, vt ſit æqualis, pater autẽ nõ hẽt a filio, et tamẽ

filius plene, ac perfecte æqualis eſt patri, ideſt imago ei, cuius eſt imago.

Quomodo dicatur Hilarius propria perſonarum aſsignare in uerbis prædictis.

Propria ergo perſonarũ ĩ prędictis uerbis aſſignaſſe dicitur Hilarius, quia relatiua noĩa perſonarũ poſuit. ſ. imaginis, & muneris, quæ relatiue dicũtur de perſonis, & proprietates notãt quibus diſtinguũtur perſonæ. Ita. n. dicitur S.S. munus relatiue, ſicut donũ. Veruntamen ipſas proprietates alijs tribus nominibus nõ ſignificauit, iuxta prędictã Aug. expõnẽ, niſi ſolo noĩe æternitatis, quo nõ ipſam paternitatẽ, ſed eam uoluit intelligi notionem qua dicitur ingenitus.

Quòd eandẽ diſtinctionem notat Auguſt. tñ alijs uerbis.

Illud ẽt ſciri oportet, quòd earundẽ triũ perſonarum diſtinctionẽ Auguſt. oſtendere uolens ſine expreſſione illarum trium proprietatum ſuperius cõmemoratarũ, in 1. Lib. de doctrina Chriſtiana, ſic ait. In patre eſt unitas, in filio æqualitas, in S.S. unitatis, æqualitatiſque concordia. Et hęc tria unum, oĩa propter patrem, æqualia oĩa propter filium, connexa omnia propter ſpiritum ſanctum. Itaque pater, & filius, & ſpiritus ſanctus, & ſingulus quiſque horum Deus *eſt, & ſimul omnes unus Deus, & ſingulus quiſque horum plena ſubſtantia eſt, & ſimul omnes una ſubſtantia. Pater nec filius eſt, nec ſpiritus ſanctus: & filius nec pater eſt, nec ſpiritus ſanctus: ſpiritus ſanctus nec pater eſt, nec filius, ſed pater tantum pater, & filius tantum filius, & ſpiritus ſanctus tantum ſpiritus ſanctus. Eadem tribus æternitas, eadem incommutabilitas, eadem maieſtas; eadem poteſtas. In his uerbis aperte inſinuatur perſonarum trium diſtinctio.* Cap. 5

Quare patri attribuatur unitas, & filio æqualitas.

Sed plurimos mouet quòd patri attribuit unitatem, filio æqualitatẽ. Cum. n. unitas dicatur ſecundũ ſubſtãtiã, nõ tantũ in patre eſt, ſed ẽt in filio, & in ſpiritu ſancto: & æqualitas vna eſt patris & filij & ſpiritus ſancti. Cur ergo patri attribuitur vnitas, & filio æqualitas? Forte eadẽ ratione attribuitur patri unitas ſecũdum Auguſtinũ, qua ſupra

eidẽ æternitas ſecundũ Hilariũ, quia uidelicet pater ita ẽ, ut ab alio non ſit, & quia filiũ genuit unum ſecũ Deum, & ſ.ſ. ab eo procedit unus cum eo Deus. Vnitas ergo in patre eſſe dicitur, quia nec eſt aliquid aliud a quo ſit. Non enim ab alio eſt, nec ab eo aliquis, uel aliquid eſt ab eterno, quod vnum cum eo non ſit: filius enim & ſpiritus ſanctus unum
Io.10. *ſunt cum patre. Vnde ueritas ait, Ego & pater unũ ſumus.*

Quare pater, & filius dicantur eſſe unum, uel unus Deus, ſed non unus.

Hic dici oportet, quòd pater, & filius, & ſpiritus ſanctus recte dicuntur eſſe unum & unus deus, ſed non unus. Res enim duæ, uel plures recte poſſunt dici unum eſſe, ſi ſint unius eſſentiæ, & earum una ſit natura. Vnus autẽ, uel una non poteſt dici de diuerſis rebus, niſi addatur, quid unus, uel
Cap.3 *una: quo addito, recte poteſt dici de rebus & unius, & diuerſæ ſubſtantiæ. Vnde Auguſtinus in 6. Lib. de Tri. ſic ait, Neſcio utrum inueniatur in ſcripturis dictum, unum ſunt quorum eſt diuerſa natura. Si autem, & aliqua plura ſunt eiuſdem naturæ, & diuerſa ſentiant, non ſunt unum, inquãtum diuerſa ſentiunt. Cum ergo ſic dicitur unum, ut non addatur quid unum, & plura unum dicuntur eadem natura, atque eſſentia: non diſſidens, neque diſſentientes ſignifica-*
1.Co.3 *tur. Vnde Paulus, & Apollo, qui & ambo homines erant, idem ſentiebant, unum eſſe dicuntur, cum dicitur. Et qui*
1.Co.6 *plantat, & qui rigat unum ſunt. Cum uero additur Quid unum, poteſt ſignificari aliquid ex pluribus unum factum, quamuis diuerſa natura: ſicut anima, & corpus nõ poſſunt utique dici unum, quid enim tam diuerſum? niſi addatur, uel ſubintelligatur quid unus homo. unde Apoſtolus, Qui adhæret, inquit, domino ſpiritus unus eſt. Non dixit unus eſt, uel unum ſunt, ſed addidit, ſpiritus. Diuerſi ſunt enim natura ſpiritus hominis, & ſpiritus Dei, ſed inhærendo fit ſpiritus hominis unus ſpiritus cum Deo, quia particeps fit ueritatis, & beatitudinis illius. Si ergo de his, quæ diuerſæ ſubſtantiæ ſunt, recte dicitur quod ſint unus ſpiritus, quanto magis qui unius ſubſtantiæ ſunt recte dicuntur unus deus eſſe? Pater ergo & filius unum ſunt utique ſecundum*

unitatem eſſentiæ,& unus Deus. In quo & Arriana hæreſis damnatus,quæ patrem,& filium,& ſpiritum ſanctum, ut ait Auguſtinus in libro de hæreſibus non uult eſſe unius eiuſdemque ſubſtantiæ,atque naturæ,uel ut expreſſius dicatur, eſſentiæ,quæ Græce dicitur uſia,ſed filium eſſe creatum. Necnon & Sabelliana, *quę,ut ait Aug.in eodem libro dicebat Chriſtum eundem ipſum & patrẽ & ſpiritum ſanctum eſſe : ut eſſet trinitas nominum ſine ſubſiſtentia perſonarum.Vtranque peſtem(ut ait Aug.ſuper Ioannem) elidit ueritas dicens,Ego & pater unum ſumus.Vtrunque audi etaduerte,& unum,& ſumus,& à Charybdi,et à Scylla liberaberis. Quod enim dixit unum, liberat te ab Arrio : quod dixit ſumus, liberat a Sabellio. Si unum,ergo non diuerſum:ſi ſumus,ergo pater & filius.Sumus enim, non diceret de uno, nec unum de diuerſo. Erubeſcant ergo Sabelliani,qui dicunt eſſe patrem qui eſt filius,confundentes perſonas,qui & dicti ſunt patripaſſiani,qui dicũt patrem fuiſſe paſſum.Arriani uero dicunt aliud patrem eſſe, aliud filium , non unam ſubſtantiam, ſed duas : patrem maiorem, filium minorem.Noli hoc dicere tu catholice. In medio ergo nauiga, utrunque periculoſum latus deuita : & dic,* Pater, pater eſt : & *filius , filius eſt . Alius pater , alius filius:ſed nõ aliud,imo hoc ipſum,quia unus deus.Ecce oſtẽſus eſt quare unitas ĩ patre eſſe dicatur,cũ tres illi unũ sũt.*

Tom.6 Ar.9 · Eodem Tom. ar. 4 · To.6 Tract. 36.

Quare dicatur eſſe æqualitas in filio.

N*unc uideamus quare æqualitas dicatur eſſe in filio,cũ una & ſumma ęqualitas ſit trium . Hoc ideo forte dictum eſt,quia filius genitus eſt a patre æqualis gignenti,& dono, quod ab utroque procedit,& ideo tria dicuntur eſſe æqualia propter filium.Filius enim habet a patre,ut ſit ei æqualis & ſpiritui ſancto,& ſpiritus ſanctus ab utroque habet ut ſit æqualis utrique.Hoc autem ſine aſſertionis ſupercilio,& maioris intelligentiæ præiudicio dicimus , malentes in apertione tam clauſorum ſermonum peritiores audire , quam aliquid alijs influere .*

Quare in ſ. ſ. dicatur eſſe utriuſq; cõcordia,uel connexio.

Quod autem in ſpiritu ſancto dicitur eſſe utriuſque con

cordia, & per eum omnia connexa, facilior eſt intelligentia, nobis premiſſa ad mentem reuocantibus. Supra enim ſecundum auctoritates ſanctorũ dictum eſt, quod ſ.ſ. amor eſt quo pater diligit filium, & filius patrem. Recte ergo ſ.ſ. dicitur connexio uel concordia patris & filii, et per eũ oĩa cõnexa. Vnde Au. in 5. lib. de Tri. Cõio quædã cõſubſtãtialis patris & filij eſt amborũ ſ.ſ. Idem in 6. lib. de Tri. S.S. eſt ſumma charitas utrunq; coniungens, noſque ſubiungens. Ca. 11 Cap. 3.

TERMINATA parte illa, in qua agit de ſignificatione horum nõiũ ſimilis & æqualis: hic icipit ſcd'a pars ĩ qua agit de horũ nõium appropriatione: & hẽt hæc pars duas partes. In prima aſſignat appropriationes. In ſcd'a mouet & ſoluit dubitationẽ, q̃ ex hmõi appropriatione hẽt originẽ, infra diſ. 32. *Hic oritur quæſtio ex prædictis deducta. &c.*] Prima pars diuidit̃ ĩ duas partes. In prima aſſignat appropriata ſm Hil. In ſcd'a ſm Auguſtinum, ibi. *Illud etiã ſcire oportet quod earũdẽ &c.*] Prima pars hẽt tres. In prima aſſignat Hilarius appropriationẽ & eius explanationẽ pp ſui obſcuritatẽ. In ſcd'a oſtendit, ꝙ illa, q̃ Hilarius aſſignat, non ſunt ꝓpria: ſed appropriata, ibi, *Non. n. ſecũdũ præmiſſam expoſitionẽ &c.*] In tertia uero oſtendit, ꝙ illa, q̃b. hæc appropriat, ſunt propria. Appropriatio. n. eſt cõis reſpectu proprii, & hoc facit ibi. *Propria igitur perſonarum &c.*] Silr ſcd'a pars in qua aſſignat Magr̃ appropriationẽ Aug. hẽt duas. In prima ponit ipſam appropriationẽ. In ſcd'a ponit eius expoſitionem. *Sed plurimos mouet quod patri attribuit &c.*] Et hæc pars habet tres ſm illa tria appropriata. In prima oſtẽdit qualiter patri appropriatur unitas, oſtendens ẽt incidentaliter. qualiter aliqua dñr unũ, ibi. *Hic dici oportet etc.*] In ſcd'a uero oſtẽdit, qũo filio appropriatur æqualitas, ibi. *Nunc uideamus qualiter æqualitas &c.*] In tertia uero oſtẽdit, qũo ſ.ſ. appropriatur cõcordia, ibi. *Quod aũt in ſ.ſ. dicitur eſſe utriuſq; concordia &c.*]

NOn eſt igitur hic prætermittẽdũ &c] Cũ Magr̃ agat de appropriatione diſt. 24. & de appropriatis diſt. 25. uſq; ad finẽ, uidetur ꝙ male ſituet hic tractatũ de appropriatione. Rñ. Dicendum, ꝙ duplici de cauſa ponit hic Magr̃ tractatum de appropriatione. Vna eſt, quia egerat de nominib. q̃ dñt relationẽ ſm relationẽ cõem, ſm quã appropriatio attendit̃, ſicut ſunt ſimilis, & æqualis, & ita incidenter hæc pars hic introducitur. Alia ratio eſt, quia appropriata faciũt ad euidentiam propriorũ: & ideo ſtatim poſt tractatum de propriis, egit de appropriatis & hoc maxime prout faciũt ad euidẽtiã propriorũ, ideo de his agit hic q̃ nõ dñt reſpectum ad creaturas. Infra uero agit de his appropriatis q̃ reſpectũ ad creaturas dñt, & ita patet diſtinctio huius partis ab illa: unde tria appropriata Dub. I

propriata Hilarii manifeſtāt ꝑſonarū emanationē. Tria uero ap propriata Aug. nobis manifeſtāt ꝑſonarū ordinē, ſi qs inſpiciat.

Imago eſt eius rei, ad quam imaginatur, ſpecies indifferens, &c.] Dub. 2. Primo uř quod rō iſta, quam Hilarius ponit in notula, non ſit cō uertibilis: quia totum uř cōueni re ſ. ſ. Itē ſpecies aut accipiť ꝑſo naliter aut eſſentialiter. Si eſſen tialiter: ergo idē ſenſus eſt q eſt ſpecies indřens, q eſſet ēt ſi dice reť eſſentia indřens: ſed hoc con uenit patri, nō tm̄ filio. Itē eſſen tia nō dř ut alicuius, ſed ſtat pro ꝑſona: ergo idē ſenſus eſt ſpecies indřens, q eſt cum diciť perſona indifferens, hoc autem falſum.

Imago ergo eſt rei ad rem coæquandam, &c.] Dub. 3. Vř hoc falſum: qa frequenter imago non coæquať ei cuius eſt imago. Itē, ſi eſt ad rē coæquandam, tunc uidetur eſſe æqualitas, non ſimilitudo. Item uř falſum dicere cum dicit, indi ſtincta ſimilitudo, q̄m oīs imago & ſimilitudo diſtinguiť ab eo cu ius eſt imago. Itē, cum unius rei una ſit diffinitio, q̄ritur q̄ro diſ ferenter iſtę rōnes aſſignenť. Di cendum ꝙ hic diffiniť imago in creata, prout eſt proprium ſolius filii, & ſic ſemper dicit reſpectū ad patrem, & ideo in prima ra tione ponitur ingenitus ut in ra tione principii, in ſecunda, ut in ratione termini, quontā imago debet comparari ad patrem, nó ſolum tanquam ad aliquam rē, ſiue ad quid, ſiue in quid ducit: ſed etiam a quo emanat: & ita patet harum diffinitionum ra tio & ordo. Et prima ratio tres conditiones continet. Per pri mam notatur filius eſſe ab alio, cum dicitur, imago eius rei ad quam imaginatur, & per geniti uum, & uerbum quod eſt paſſi uum. Per ſecundam notatur qđ eſt ſecundum modum expreſ ſum emanandi, ſcilicet per hoc ꝙ dicitur, ſpecies, quæ includit perfectam ſimilitudinem cogno ſcendi. Per tertiam uerò notatur quod ſit indifferens ſecundum ſubſtantiam, ſ. per hoc quod eſt, indifferens. Et per primam con ditionem differt a patre, & ab eſ ſentia, per ſm a ſ. ſ. & per tertiā ab imagine creata. Et per hoc qđ eſt, ſpecies, & ſi de ſe ſit eſſen tiale, tamen accipitur hic ut tra ctum eſt ad perſonam: & indiffe rens non dicit indiſtinctionem in hoc nomine, ſpecies: ſed ī ſub ſtantia. Et ſic patet obiecta de ra tione prima. Hac uiſa ſimiliter patet rō ſecunda quæ datur in comparatione ad ipſum patrem ut ad terminnm, & hoc patet cum dicitur, ad rem coæquandā rei, ideſt perſonam filii perſonæ patris: & per hoc excludiť ꝑſona patris: & per hoc quod dicitur, imaginata, excluditur perſona ſ. ſ. per hoc quod dicitur, in diſcre ta, excluditur ipſa imago creata. Et indiſcreta non dicit indiffe rentiam perſonalem: ſed ſolum eſſentialem. Ad illud ergo quod obiicitur de æqualitate, dicen dum quod illud eſt neceſſarium de creata imagine. Et rurſus, quoniam imago dicit de ratio ne ſui nominis qualitatem in quantitate, ideo prima dicitur ſi militudo ad rem coæquandam, ideſt ſimilitudo ſecūdum quam res coæquatur rei.

Et quia imago, &c.] Quæri tur de differentia horum trium Dub. 4.

nomi-

nominum quæ attribuũ,ſcilicet ſpeciem,naturam, & eſſentiam, quomodo hic diſtinguantur. Dicendum, ꝙ uniuſcuiuſque forma ſubſtantialis & completiua, dicitur ſpecies,natura, & eſſentia,& hoc ſecundum triplicem conſiderationem. Poteſt.n.conſiderari in ſe, & ſic dicitur eſſentia. Poteſt conſiderari in comparatione ad operationẽ propriã, & ſic dicitur natura. Poteſt iterum conſiderari in comparatione ad noſtram cognitionem, & ſic dicitur ſpecies. Speciem ergo habet imago auctoris,eo quod ſimilitudo eſt eius. Naturam autẽ habet : qa ſimilitudo genita uel imaginata naturaliter. Eſſentiã uero: quia ſimilitudo indiſcreta per ſubſtantiam.

Ars quædam omnipotentis,&c.] Dub.5. Videtur male dicere quod uerbum Dei eſt ars quædam omnipotenntis & ſapientis Dei : quia unuſquiſq; nõ intellecta arte eſt iners: ergo ſi filius eſt ars patris, non intellecto filio eſſe,pater eſt iners:ergo uidetur quod rationabiliter operari habeat pater a filio ſuo. Reſp. Dicendum ꝙ faciẽda eſt uis in uerbo: quia non dicit, quod ſit ars ſimpliciter : ſed quod ſit ars quædam : quia non eſt ars qua pater nouit : ſed ubi nouit : non eſt ars patris qua pater ſit ſapiens : ſed quæ eſt a patre ſapiente,per quam pater omnia operatur.quia omnia produxit per filium. Et notandum qđ cum ars includat & intẽtionem uirtutis & ſapientiæ, & ſimiliter uerbum,tamen differenter:quia uerbum dicit emanationem & & reſpectum:ideo eſt proprium, ars autem appropriatur.

Ingenii largitate, atque uberta te,&c] Dub.6. Obiicitur:ergo ſecundũ hoc uidetur quod omnibus donetur ſ.ſ. Reſpon. Dicendum,ꝙ ſ.ſ.non dicitur dari ratione cuiuſlibet effectus: ſed proprie ratione eius qui facit ſ.ſ.haberi,& ita inhabitare in aliquo ut in tẽplo, & quia huiuſmodi rationalis creatura capax eſt, & ſoli iuſti capiunt,ideo patet quod illis ſolis ſpiritus. ſ.datur. Ideo autẽ ſpiritus ſ.dicitur ꝓfundere ceteras creaturas, non quia ei attribuatur actus creandi:ſed quia attribuitur ei actus conſeruandi.

Si quis innaſcibilem,& ſine initio dicat filium,&c.] Videtur qđ Dub.7 Hilarius non dicat bene. Quia qui dicit duos innaſcibiles,dicit duos Deos:quia innaſcibilitas in diuinis non eſt proprietas eſſentiæ ſed perſonæ:ergo non ſequitur, quod ſi ſunt duo innaſcibiles,quod duæ eſſentiæ:ſed quod duæ perſonæ. Item. Innaſcibilitas dicit priuationem eius,quod eſt natus,unde tantum ualet innaſcibilis, quantum non filius: ſed non ſequit, ſunt duo filii in diuinis : ergo duo dii : ergo pari ratione non ſequit, ſunt duo innaſcibiles:ergo duo dii Reſp. Dicendum, ꝙ innaſcibilis,ſicut ſupradictum eſt,priuat,ſiue negat Diſ.28 eſſe ab alio, & ex hoc ponit ſontalem plenitudinem in illo qui innaſcibilis dicitur,& ex utraq; parte concluditur, quod ſi ſint duo innaſcibiles, quod ſint duo dii: Sequit enim,ſunt duo, quorum quilibet non eſt ab alio:ergo non diſtinguuntur per originem : ergo neceſſe eſt quod diſtinguantur per ſubſtantiam. Item, ſi ſunt duo, in quorum

quo

quolibet eſt fontalis plenitudo: ergo quilibet poteſt eſſe trinitatis principium, & principium totius deitatis, ſicut dicitur de patre; ſed ſi principia ſũt diſtincta, & principiata: ergo ſi quilibet eſt principium totius deitatis, & ſunt duo: ergo duæ deitates. Quamuis ergo ingenitas non ſit proprietas ſubſtantiæ, ſed perſonæ: quia tamen eſt primæ perſonæ, & in unica perſona non poteſt eſſe niſi una innaſcibilitas: ideo de neceſſitate ponit deorum diuerſitatem.

Caput enim omnium filius eſt, &c.] Videtur male dicere: quia aut dicitur caput ratione deitatis: aut ratione conformitatis in natura. Si ratione deitatis, eadẽ ratione ſpiritus ſanctus poteſt dici caput. Item, ſi ratione deitatis, tunc filii caput non poteſt dici Deus: quia caput ſuperexcellit, & maioritatem nobilitatis tenet quam non habet pater reſpectu filii. Si tu dicas, quòd caput non dicit nobilitatem, ſiue ſuperexcellentiam, Obiicitur ex litera ſequenti, ubi dicitur ꝙ hoc gradu omnia differunt: ſed conſtat quia inter patrem & filium ratione deitatis non eſt gradus: ergo non poteſt accipi ratione deitatis. Si ratione conformitatis, filius cum non habeat conformitatem in natura cum omnibus, ſed tantum cum hominibus, non erit caput omnium. Reſpon. Dicendum, quòd caput (ſecũdum ꝙ proprie accipitur) importat rationem influentiæ, & conformitatis naturæ: ideo dicitur Chriſtus caput eſſe totius eccleſiæ: ſed Hila. extenſiori modo accipit, prout caput dicit originale principium: & quoniam Deus pater eſt principium filii, & filius principium omnium, ita ꝙ filius producitur, & producit, ideo caput eſt, & habet caput. Sed pater quoniam caput non habet, cum ſit innaſcibilis, eſt caput omnium, & ideo dicit fontale principium; a quo omnia, & in quem omnia per filium reducuntur: & in hac reductione gradus eſt, comparando creaturas ad filium: ſed ultra comparando filium ad patrem; non eſt gradus: ſed ordo, & origo. Et ideo Hila. non dicit his gradibus: ſed hoc gradu. Quod obiicitur de ſpiritu ſancto, dicendum ꝙ ipſe ſ.ſ. cum procedat a filio, per filium cum aliis ad patrem reducitur, & propterea filio appropriatur reductio.

Dub. 7.

Vt ſint quidem per ſubſtantiam tria, &c.] Videtur hęc confeſſio fidei non eſſe conueniens: quia de tribus hominibus concordãtibus poteſt illud dici ꝙ per ſubſtantiam ſunt tria, per conſonantiam uerò unum. Dub. 8.

Quia cognominato ſpiritu ſancto, id eſt paraclito, &c.] Videtur illud falſum, ꝙ debeat dici per conſonantiam propter ſ.ſ. quia ſ.ſ. eſt eiuſdem eſſentię cum patre, ſicut filius. Reſpon. Dicendum ꝙ ſicut Hila. intendit oſtẽdere catholicam patrum confeſſionem cum dixerunt ꝙ ſunt per ſubſtantiam tria, per conſonantiam unum ſancti patres uolentes elidere hæreſim Sabellianam, quæ eludebat, id eſt euacuabat ueritatem patris & filii per nominationem ſolum, quam dicebat ibi eſſe, non rem, confeſſi ſunt adeo expreſſe pluralitatẽ, Dub. 9.

ut minus expreſſe conſiteretur eſſentiæ unitatem. non tamē re ceſſerunt a ueritate: quia ꝑ tria, tres res intelliguntur. i. tres hypoſtaſes: per ſubſtantiam uero, non uſia intelligitur, ſed perſona: & ideo ex hac parte uerum dixerunt. Ex parte conſonantiæ ſimiliter uerum dixerunt, & irreprehenſibiliter. Nam ſicut per patris & filii nomē innuitur unitas naturæ, quia filius eſt connaturalis patri. ita per S.S. qui eſt amor, datur intelligi unitas conſonātiæ, & ideo uerbum hoc nō habebat calumniam, & propter hoc ipſum dixerunt, & hoc uult dicere Hila. cum dicit ꝙ potius conſonantiæ quam eſſentiæ: nō quia utrunque non ſit uerū, ſed quia hoc eſt expreſſius, & habet minorē calumniā: Tamen adhuc ſequitur illud, ꝙ ſi pater & filius unum ex ſe producūt ſpiritum, ratione cuius eſt ibi unitas per conſonantiam; neceſſe eſt, ꝙ unitatem habeant in eſſentia.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An imago in diuinis ſecundum ſubſtantiam, uel ſecundum relationem dicatur?

AD intelligentiā eorū quæ dicūtur in hac parte, duo principaliter quæruntur. Primo quæritur de appropriatione Hila. Secundo de appropriatione Auguſt. Et quantum ad primū quæruntur tria. Primo quæritur utrum imago dicatur in diuinis ſecundum ſubſtantiam, an ſm relationem. Secundo, dato quod ſecundū relationē, quærit utrum imago ſit proprium filii. Tertio, quæritur de ratione appropriationis illorū trium ſcilicet eternitatis, ſpeciei, & uſus.

QVOD imago dicatur ſecundum ſubſtantiam oſtenditur hoc modo. Hil. 4. de Trinit. Deus ad cōem ſibi cū Deo imaginem, eandemque ſimilitudinē reperit hominē operari. ITEM. Beda ſuper illud. Faciamus hominem &c. In hoc ꝙ dicit imaginē, notatur una & æqualis ſubſtantia Trinitatis: ergo imago cū pertineat ad cōitatē & unitatē ſubſtantiæ, dicitur ſm ſubſtantiam. ITEM. Hoc ipſum uidetur ratione: quia illud idē, quod dicit exemplar actiue, dicitur imago paſſiue: ſed exemplar in diuinis dr ſecundum ſubſtantiā, nō ſecundum relationem: ergo &c. ITEM. Imago conſiſtit in repræſentando aliquid non tm̄ in ſubſtantia, ſed ēt in diſtinctione, & ordine diſtinctorum: ſi ergo in diuinis non cadit diſtinctio in una perſona, neceſſe eſt ꝙ in diuinis attendatur imago ſecundū ꝙ unitas eſſentiæ eſt in tribus ꝑſonis: ergo non notionaliter, ſed eſſentialiter dicitur imago in diuinis.

CONTRA. Aug. de Tri. Quid abſurdius quā imagine dici ad ſe? ſed omne quod dr̄ ſm ſubſtātiam dicitur ad ſe: ergo cū imago non dicatur ad ſe, nō dicitur ſm ſubſtantiam. ITEM. Hila. 4. de Trin. Imago ſola nō eſt: ergo imago in diuinis eſt cū alio, ſed eſſentia nō eſt cū alio: ergo &c. ITEM. Hoc ipſum ur̄ per diffinitionē imaginis: quia Hila. dicit, ꝙ imago eſt rei ad rem coæquatio: ſed res, quę coequatur rei, eſt per-

Lib. 7. cap. 1. à medio. Tom. 3.

Lib. de Synod.

perſona:ergo imago eſt perſonę ad perſonam: ſed quod dicit reſpectũ ad alterum, dicitur ſm relationē: ergo imago. ITEM. Hoc uidetur per etymologiã. Imago enim dr̃ quaſi imitago: ergo ubi eſt ratio imaginis, ibi eſt imitatio: ſed diuina eſſentia non imitatur aliquid: quia omne tale eſt ab aliquo: ergo imago non dicitur ſecundum ſubſtantiam, uel eſſentiam.

RESOLVTIO.

Imago in diuinis notionaliter ſiue relatiuè dicitur, ſecundum relationem perſonæ ad perſonam.

RESP. Dicendum, q̃ ſicut exẽplar ſm proprietatẽ uocabuli dicit expreſſionem per modũ actiui: unde exemplar dicitur, ad cuius imitationem fit aliquid: ſic econtrario, imago per modum paſſiui: & dr̃ imago quod alterũ exprimit, & imitatur. Et hoc modo accipitur imago dupliciter, ſm q̃ duplex expreſſio, ſcilicet uel in naturę unitate, uel in naturæ diuerſitate. In naturæ communitate, ſiue unitate, ſicut filius Imperatoris dicitur imago patris. In naturę diuerſitate, ſicut imago Imperatoris eſt in nũmo. Sic reſpectu DEI dr̃ imago per expreſſionẽ ſm identitatem naturę: & ſic eſt imago increata: & dicitur notionaliter, ſiue ſm relationẽ: quia imago dicit emanationem, emanatio autem in unitate naturæ non eſt niſi perſonæ. Dicitur etiam imago p expreſſionẽ in diuerſitate naturæ: & ſic dr̃ imago creata reſpectu totius Trinitatis: Et ſic patet, q̃ imago in diuinis accepta dr̃ ſm relationẽ perſonæ ad perſonã: & hoc ſm uocabuli proprietatẽ: ſicut pbãt rõnes ad hoc inductę. Sed qm̃ cõtingit abuti nomine exẽplaris, ut et̃ dicat̃ exẽplar, qđ ad imitationẽ alterius fit: ſic ecõtrario contingit abuti imagine, ut dicatur imago, ad cuius expreſſionẽ fit aliquid: & ſic cũ creatura fiat ad expreſſionẽ unius eſſentię i Trinitate pſonarũ, põt dici imago de tota Trinitate, & ſic dr̃ imago imaginans: cũ de rõne noĩs dicat̃ imaginatũ, ſicut exẽplar dicit̃ exemplatũ abuſiue, quãuis exemplar ſit exẽplans: & ſm iſtum modũ dicit̃ accepiſſe Hilarius: & Beda, ut dicit Magiſter. 16. Diſt. 2. Lib. Tñ põt dici, q̃ uterque loquit̃ de imagine creata; quæ cum ſit reſpectu unius eſſentiæ, eſt communis imago trium perſonarũ, & indicat unitatem ſubſtantiæ in tribus. Vnde nunquã imago pure dicitur ad ſe, qa ſemper dicit reſpectũ uel ad aliam perſonam, uel ad creaturam, ſiue creaturę ad diuinam naturam. Nunquã et̃ dicitur pure ſm ſubſtantiã: quia ſemper notat uel diſtinctionẽ interius, uel exterius. Vnde imago nõ dicitur eſſentia ſimpliciter, ſed eſſentia ut in tribus pſonis cõſiderata. Tamẽ proprietatem ſermonis ſeruando, imago dicitur ſcđm relationem perſonalem, prout dicitur imago æterna. Et concedendæ ſunt auctoritates, & rationes ad hoc. Ad auctoritates in oppoſitum patet reſponſio.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, quòd exemplar dicitur eſſentialiter, ergo & cæt. Dicendum, q̃ non eſt ſimile: quia tota Trinitas eſt principium. Et ideo

quia

quia exemplar rationem produ centis dicit: unde ſecudum ſub ſtantiam dicitur, & conuenit toti trinitati; ſed non tota trinitas eſt principiata: & quia imago dicit ratione producti proprie, ideo non conuenit toti trinitati, nec dicitur ſecundum ſubſtantiã. AD ILLVD quod obiicitur, ꝙ ad hoc quòd ſit imago, debet exprimere diſtinctionem & ordinem. Dicendum, ꝙ illud uerum eſt in imagine, quæ eſt imago rei habentis diſtinctionem & ordinem, ſicut habet homo in partibus, & tota trinitas in perſonis: ſed cum res cuius eſt imago, nõ habeat diſtinctionẽ, utputa una perſona, non oportet ſic exprimi. Vel poteſt dici, ꝙ illud uerũ eſt, quando imago ſubſtantialiter differt. Tũc enim ad hoc qđ expreſſe exprimat, neceſſe eſt imitari in conditionibus conſequentibus ſubſtantiam; ſed cum imitatur in eadem forma ſubſtãtiæ, non oportet.

QVAESTIO II.

An imago in diuinis proprie de filio dicatur?

VTRVM imago ſit proprium filii. Et quod ſic, uidetur per Hilarium ĩ propoſita appropriatione. Aeternitas in patre, ſpecies in imagine, uſus in munere: pater dicitur proprie: ſimiliter munus: ergo ſi recte ponuntur, ex æquo imago dicitur proprie de filio. ITEM. Auguſt. 6. de Trin. Solus filius eſt imago patris: & eò expreſſius filius, quò imago, & uerbum: ergo ſecundum hoc cum filius dicat perſonalem relationem, patet &c. ITEM. Imago eſt ſimilitudo expreſſa, & in diuinis ſimilitudo expreſſiſſima: ſed ſimilitudo expreſſiſſima nõ poteſt eſſe plurium diſtinctorum: ſi ergo filius eſt ab uno, ſ. ſ. æqualiter a duobus: ergo non poterit eſſe imago. ITEM. Imago in diuinis attenditur ſecundum imitationem perſonæ, non eſſentiæ: quia non eſt imago eſſentię, ſed perſonę: ergo ad hoc quod una perſona ſit imago alterius, neceſſe eſt quod illam imitetur in eo quod reſpicit perſonam, ut perſonam: ſed emanatio uel productio reſpicit perſonam ut perſonam: nam productio creaturę reſpicit ſubãm. Cum ergo ſolus filius imitatur patrẽ in productione pſonę, ſolus filii eſt imago.

Li. 6. et 7. de Trini c. 2. Tom. 3.

CONTRA. Dama. dicit quod ſ. ſ. eſt imago filii: ergo non eſt filii proprium eſſe imaginem. Li. 2. de Orth. fi de c. 18. ITEM. Hoc uidetur per utranq; diffinitionem Hila. & prima eſt. Imago eſt eius rei, ad quam imaginatur ſpecies indifferens: ſed hoc conuenit ſpiritui ſancto: ergo & imago. Li. de Synodis. ITEM. Hoc uidetur per rationem: quia ad imaginem iſta duo ſufficiunt, ſcilicet imitatio ſecundum ſimilitudinem, & ſecundum ęqualitatem: ſed hæc duo eſt recipere in perſona ſ. ſ. ergo &c. ITEM. Sicut filius pcedit a patre, ut exprimẽs patrem, ita ſ. ſ. a filio, ut exprimẽs filiũ: ergo quẽadmodũ eſt imago filius patris, ita ſ. ſ. eſt imago filii. Ex ſententia Auguſ. Li. 83. q̃o. q. 73. in fine & 74. in principio.

RESOLVTIO.

Cum imago in diuinis dicat expreſſionem in ſummo, & unius ad unũ & ſecundum omnem modum: iure de filio tantum dicitur.

RESP. Dicendum, ꝙ imago in diuinis non tñ dicit expreſſionẽ perſonę: ſed etiam expreſſionem

nem in ſummo. Expreſſio autẽ in ſummo duo ponit, ſcilicet ꝙ ſit unius ad unum, & ꝙ ſit ſecũdum omnem modum. Quod ſit unius ad unum, ponit per hoc, ꝙ illud quod per ſuperabundãtiam dicitur, uni ſoli conuenit, & ſi ſit eſſentiale, eſſentiæ: ſi perſonale, perſonæ. Nam unum in ſummo, non poteſt exprimere plura, uel plures unum: unum in quam in quo nulla eſt diuerſitas. Similiter unum ſumme nõ põt exprimi a pluribus, ut plures ſint. quia tunc omnino differentes eſſent. Ponit etiam aliud, uidelicet, ut ſit expreſſio ſecundũ omnem modum. Nam ſi ex aliquo reſpectu nõ habet exprimere, non exprimeret ſumme. Propter primam rationem ſolus filius eſt imago: quia ſolus ab uno procedit, ſpiritus autem ſanctus a duobus, & ideo ęqualiter utrũque exprimit, & neutrum in ſummo. Propter ſecundam rationem, ſolus filius eſt imago: quia ſecũdum omnem reſpectum habet rationem exprimendi, & inquantum comparatur ad illum a quo eſt, & inquantum comparatur ad illum qui ex ipſo eſt. Inquantum comparatur ad illũ a quo eſt: quia exit per modum naturæ, & ita per modum uerbi, & ſpeciei, & per modum ſimilitudinis expreſſæ. Inquantum comparatur ad illum qui eſt ex eo: quia omnia, & eodem modo ſpirat filius, ut pater: ſpiritus ſanctus autem in nullo horum conuenit, ideo ratio imaginis eſt in ſolo filio: quia ab uno tantum procedit, & quia per modum naturæ: quia etiam conſimiliter producit ſanctum ſpiritum. Media tamen ratio: quia per modum naturę, eſt ratio propria, aliæ uero faciunt ad congruitatem. Concedendum igitur, quòd ſolus filius (proprie loquendo) eſt imago: & eo quo filius, eo eſt imago, & eo ipſo uerbum: & filius dicit ſolum reſpectum ad patrem; imago principaliter ad patrem; ſed conſequenter reſpectum ad aliam perſonã: uerbum principaliter reſpectum ad patrem, & conſequenter reſpectum ad creaturam: unde eadem notio ſunt ipſius filii: tamẽ alio, & alio modo ſignificata, unde non eſt ſuperfluitas.

Ad illud ergo, quod obiicitur de Damaſceno, dicendum, ꝙ Damaſcenus fuit Græcus: Gręci autem non ita proprie accipiunt rationem imaginis, ut Latini: quia nec de origine perſonarum ſic ſane intelligunt. Vel poteſt dici, quòd ſermo Auguſtini, & Damaſceni cauſaliter intelligitur: quia reformat nos ad imaginem Chriſti. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ diffinitio imaginis conuenit ſpiritui ſancto: dicendum, ſicut infra patebit, ꝙ ſpecies, ut ibi accipitur, conuenit ſoli filio. Ad illud, quod obiicit de aſſimilatione, & æqualitate, dicendũ ꝙ filius non dicitur imago propter aſſimilationẽ in ſubſtantia; ſed propter modũ emanandi: & hic nõ habet ſpiritus ſanctus expreſſiſſimã ſimilitudinem, nec cum filio, nec cum patre: ideo nullius eſt imago. Q°. ſeq.

QVAESTIO III.

An æternitas approprietur patri, ſpecies imagini, & uſus muneri?

VTRVM æternitas approprietur patri, ſpecies imaginis, & ſuus

uſus muneri. Videtur q́ non ſit bona appropriatio Hilar. qa oẽs diuinæ pſonæ ſimul ęternę ſunt, & coæquales, & æternitas abſtrahit ab actu perſonæ: ergo non eſt appropriabilis. ITEM. Quæritur quare ſpecies appropriatur imagini Aut.n. ſumit ibi ſpecies, ut ſpecies dr̃ forma: aut pulchritudo. Si forma, ſed ſicut natura nulla eſt appropriabilis, ſic nec ſpecies. Si autem pulchritudo, ſed pulchritudo imaginis refert ad prototypum: ergo ad patrẽ: ergo illi debet appropriari. ITEM. Dionyſius dicit, q́ bonũ, & pulchrum idem eſt: ergo cum bonitas ſit appropriabilis ſpiritus ſanctus: ergo & pulchritudo .. ITEM. Hilarius dicit, quòd oportet imaginem habere eſſentiam, & naturam, & ſpeciem auctoris: quare ergo magis diffinit imaginem per ſpeciem, quàm aliquod aliorum? ITEM. Non eſt utendum DEO, ſed ſolũ creatura: ergo uſus nulli perſonæ eſt appropriabilis: ergo nec ſpiritus ſanctus.

Lib. 2. de Tri. paulò post ius tium.

Diony. Lib. de diuin. nom. 1. par. 1. ca. 4. poſt me dium.

RESOLVTIO.

Aeternitas appropriatur patri, quia ſine principio Species filio quia per modũ naturæ emanãs. Vſus ſpiritui ſancto: quia per modum uoluntatis, & amoris.

RESP. Dicẽdũ, q́ illa appropriatio Hilarii fuit ad explicandum perſonarũ originẽ, ſiue emanationem: qm̃ ergo perſona patris emanatione, & origine caret: iõ id debuit ei appropriari, qđ importat priuationẽ principii. Tale aũt eſt hoc nomen, æternitas. Aeternũ.n. eſt qđ principio caret: & licet de ſuo noĩe nõ dicat niſi priuationẽ initii durationis, per appropriationẽ tñ dicit priuationem omnis principii: & ſic patet prima obiectio. Spiritus uero ſanctus procedit per modũ uoluntatis, & amoris: & ita debuit ei appropriari nomen quod actũ exprimit uoluntatis, hoc autẽ eſt hoc nomẽ, uſus. Nã uti eſt aſſumere aliquid in facultatem uolũtatis, ſiue ad utendum, ſiue ad fruendum. Quoniã ergo aſſumptio ad fruendũ eſt per amorẽ, ſimiliter ad utẽdũ: quia amor eſt pondus, & ordo: iõ uſus rectè appropriatur. SS. Et ſic patet ultimò quæſitum, ſcilicet q́ uſus accipitur hic non prout diuidit contra fruitionem, ſed prout dicit amoris cõplexum, & actum liberum, Filius uero emanat per modum perfectæ, & expreſſæ ſimilitudinis. Nam natura producit ſibi ſimile, & æquale, & quia habet in ſe rationẽ expreſſę ſimilitudinis: ideo & cognitionis: qa expreſſa ſimilitudo eſt ratio cognoſcendi: & quia per modum perfectæ ſimilitudinis, & rationis, habet in ſe rationem cognoſcendi, & exemplar omniũ: inde eſt quòd habet rationem perfectæ pulchritudinis. Quia enim eſt perfecta, & expreſſa ſimilitudo: ideo pulcher eſt in cõparatione ad eum quem exprimit. Quia uero rationem cognoſcendi habet, & non unius tantũ, ſed totius uniuerſitatis: ideo pulchrum, & pulcherrimus ipſe mundum mente gerens, pulchritudinem habet in comparatione ad omnem pulchritudinem extraneam. Ex his duobus relinquitur perfectiſſima pulchritudo. Sicut enim dicit Auguſt.

Pul-

Pulchritudo non eſt aliud, quã æqualitas numeroſa. Quoniam igitur in comparatione ad patrem habet pulchritudinem æqualitatis: quia perfecte exprimit ſicut pulchra imago: in cõparatione uero ad res habet omnes rationes, ſecundum quòd dicit Auguſtinus quod eſt ars plena omni ratione uiuentium: ita patet ꝙ in filio recte reperitur ratio oĩs pulchritudinis. Eo igitur quo filius per modum naturę emanat, habet rationem perfectæ, & expreſſæ ſimilitudinis. Eo ꝙ habet rationem perfectæ ſimilitudinis, habet rationẽ cognitionis: & ratione utriuſque habet rationem pulchritudinis. Quoniam igitur nomen ſpeciei importat ſimilitudinẽ, & importat cognoſcendi rationem, & importat pulcritudinẽ, ut ſpecies quidem prima digna eſt imperio: ideo elegantiſſime appropriatur filio. Patet ergo quare illud nomẽ magis appropriat Hilar. filio quam aliud, quare etiam magis diffinit imaginem per illud nomen quam aliquod aliud.

Super Io. c. 1 & 6. de tri. c. 10

Ex iſagogis Porphyrii c. de ſpecie.

Ad illud, ergo quod obiicitur, ꝙ pulchritudo imaginis refertur ad prototypum, Dicendum, ꝙ uerum eſt: ſed tamen aliter referrĩ honor, aliter pulchritudo. Quia honor imaginis, ſiue picturæ ita refertur ad prototypum, quod in ipſa non eſt ſecundum ſe honor, ſicut patet ſi honoretur iconia beati Nicolai: ſed pulchritudo ita refertur ad prototypum, quod nihilominus eſt in imagine pulchritudo non ſolum in eo cuius eſt imago. Et poteſt ibi reperiri duplex ratio pulchritudinis, quamuis in eo cuius eſt, non niſi una inueniatur: quod patet, quia imago dicitur pulchra quando bene protracta eſt, dicitur etiam pulchra quando repræſentat illum ad quem eſt. Et quòd iſta ſit alia ratio pulchritudinis, patet quia contingit unam rem eſſe pulchram aliter quam aliã: quemadmodum dicitur iconia Beati Nicolai pulchra, quia decorem illius repræſentat, & tunc placida eſt: & imago diaboli pulchra, quando bene repræſentat fœditatem diaboli, & tunc fęda eſt. Et ideo Hilarius approprians ſpeciem, ſiue pulchritudinem filio, magis appropriat ſub nomine imaginis quàm ſub nomine filii. Ad illud, ꝙ obicitur, ꝙ idem eſt bonum, & pulchrum. dicendum ꝙ Dionyſius non uult dicere quòd ſint unum ratione, ſed quòd ſint unum re: ſed quoniam ratione differunt, ideo alicui poteſt ita appropriari unum, cui non appropriettur alterum, &c.

Lib. de diuinis nominibus pa. 1. c. 4. poſt medium.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An deus unum cum creatura eſſe, dici poſſit.

Conſequenter eſt quæſtio principalis de appropriatione quã facit Beatus Auguſtinus quæ eſt in patre unitas, in filio æqualitas, in ſ. ſ. unitatis, æqualitatiſq; concordia. Et ita hic quærũtur tria. Primo, quæritur utrum deus poſſit dici eſſe unum cum creatura. Secũdo ut cum creatu

ra poſſit dici unum cũ alia creatura. Tertio de ratione appropriationis illorum trium.

QVOD deus poſſit dici eſſe unum cum creatura, oſtenditur per auctoritatem Apoſtoli. 1. Corint. 6. Qui adhęret deo, unus ſpiritus eſt: ſi unus ſpiritus, ergo unum ens, & una res: & ſi hoc; ergo unum. ITEM, Homo, qui adhæret deo, unus ſpiritus eſt: aut ergo creatus, aut increatus. Non creatus: quia deus non eſt creatura: ergo ad minus increatus: ſed ſpiritus increatus eſt omnino unus: ergo homo adherendo deo, eſt ſimpliciter unum cum deo. ITEM. Magis vnitur mediũ extremo, quam extremum extremo: ſed ſ. ſ. eſt medium uniens uiros iuſtos, & uiri iuſti per ipſum uniti ſunt. Vnde Ioan. 17. Vt ſint unum, ſicut & nos unũ ſumus: ergo iuſtus uir cum ſpiritu ſancto poteſt dici unum. ITEM. magis unitur membrum capiti, q̃ membrum cum membro: ergo cum Chriſti membra ſint unum in Chriſto, multofortius membrum eſt idem capiti: ſed Chriſtus eſt caput non tantum ſecundum humanitatem: ſed ẽt ſm diuinitatem: ergo &c.

CONTRA. Ex illo uerbo qđ dicitur Io. 10. Ego & pater unũ ſumus, impugnant ſancti hæreſim Arrianam, & maxime Auguſtinus, ex hoc concludens Arrium errare, qui dicit filium aliá habere naturam. Si ergo ratio Auguſtini bona eſt, unum dicit unitatem in natura, ſed tali modo non eſt unum creator cum creatura: ergo &c. ITEM. Hoc uidetur alia ratione: quia quæ maxime diſtant, minime ſunt unum: ſed creator, & creatura maxime diſtant: ergo non poſſunt ſimpliciter dici unũ. ITEM Si ſunt unũ: ergo aliqd vnũ: ſed ſi aliquid unũ ſunt, ergo Deus, & creatura hñt aliqđ cõe, & ſic hæc uniuocantur in aliquo: ergo cum uniuocum ſimplicius ſit, quàm quæ uniuocantur in ipſo, aliquid eſt ſimplicius deo. ITEM, Sideus & creatura ſunt unum, cum in infinitũ diſtet à qualibet, qua ratione dicitur unum cum una, & cum qualibet? ſed quæcunque uni, & eidem ſunt eadem, inter ſe ſunt eadem, ergo ſecundum hoc omnia ſunt unum.

Vide 4 Tri. c. 5

1. Phy. tex. 15.

RESOLVTIO.

Nequaquam abſolutè; ſed cum determinatione, puta, unus ſpiritus.

RESP. Dicendum, quod ſicut dicit Auguſtinus, ad hoc ꝙ aliqua ſint unum, non ſufficit conformitas uoluntatis: ſed neceſſe eſt præſupponi conuenientiam in natura: cum ergo deus, & creaturę ſumme differant in natura, ideo non debent dici unũ: ſicut probant rationes ad hoc inductę: quia uero uir iuſtus cõformatur per charitatem uolũtati diuinæ, & ei adhærer magis q̃ alicui, recte dicitur unum cũ determinatione, ut puta unus ſpiritus. Spiritus. n. uoluntas dicitur, & amor: unde qui adhæret Deo, unus ſpiritus eſt, quia unius, & cõformis uoluntatis ẽ.

Vide Tra. 36 & 37. in Ioã.

AD ILLVD, quod obiicitur, eſt unus ſpiritus: ergo una res. Dicendum, quòd ibi eſt fallacia ſecundum quid, & ſimpliciter. Nam, unus, diſtrahitur a rõne ſua per hoc quod eſt, ſpiritus, & dicit

dicit ibi unitatem non per indiuiſionem ſiue unitatem naturę, ſed per conformitatem uoluntatis. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, aut unus ſpiritus creatus, aut increatus, &c. Dicendum, ꝙ nec creatus, nec increatus. Nam ſpiritus, non ſtat ibi pro ſubſtantia ſed pro actu uolūtatis: & unus, non importat niſi cōformitatē affectus humani ad diuinam uoluntatem: ſic ad diuinum amorem: quia amor trāſformat amātem in amatum. AD ILLVD, qđ obiicitur, quod ſpiritus eſt medium uniēs, Dicendum, ꝙ unit quantū ad uoluntatem: ſed non quantum ad conformitatem naturæ: & non dicitur unum niſi ratione conformitatis uoluntatis ſolum: ideo non ualet: quia ligamen ſpiritus non eſt tota cauſa, ꝙ ſint unū. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, ꝙ membra Chriſti ſunt unum, Dici poteſt ꝙ membra Chriſti non dicuntur unū ſimpliciter, ſed unum corpus, & ſic etiam Chriſtus eſt unum commembrum, ſed hoc eſt rōne humanitatis aſſumptæ, &c.

QVAESTIO II.

An creatura cum creatura ſimpliciter unum dici poſſit.

VTRVM vna creatura poſſet dici unum cum alia. Et ꝙ ſic, oſtenditur hoc modo. Apoſtolus 1. Cor. 3. Qui plantat, & qui rigat unum ſunt: ſed alius erat plantans, ut Paulus: alius rigans, ut Apollo: ergo ſecundū hoc patet ꝙ omnis creatura poteſt dici unum cum alia. ITEM. Auguſti. dicit (& Magiſter ponit in litera) ꝙ recte dicuntur unū, q̄ cōueniūt in natura, & voluntate: ſed hoc hēt una creatura cum alia: ergo &c. ITEM. Dominus Mat 19. Itaque iam non duo: ſed una caro: hęc dicit de uiro, & uxore: ſed ſi ſunt, & nō ſunt duę, ergo ſunt unum: ergo uir cum uxore poteſt dici unū, & ſic &c. ITEM. Ab unitate prīcipii materialis ueuit unitas ſimpliciter, quę eſt unitas numero: ſed corpus eſt materiale principium in homine, qui autem adhæret meretrici, unum corpus efficitur, ſicut dr̄. 1. Cor. 6. Ergo unum ſimpliciter. & ſic &c.

Lib. 6. & Tri. ca. 3.

Ariſt. 5 meth. c. de uno. te. 12.

CONTRA. idem ſimpliciter dictū, ſtat pro eodem numero: ergo unū ſimpliciter dictū, ſtat pro uno numero: ſed duę creaturæ non ſunt unum numero, quantumcunq; conueniunt: ergo non debent dici unū. ITEM. Si aliqua dn̄r unum pp̄ conuenientiam in natura: tunc ergo cum homo, & aſinus conueniāt in natura, ſunt unum, quod nō conceditur. SI DICAS, ꝙ ultra requiritur cōformitas uoluntatis. Contra, Cum ergo uiri peccatores conueniant & in natura, & in uoluntate: ergo debent dici unum: & cum non dicanē; non ſufficit ergo cōformitas naturæ, & uoluntatis. ITEM. Si homo ex coniunctione meretricis fit unum, cum omnis unitas ſit a prima unitate, hęc unitas erit a prima unitate: ſed talis unitas eſt deteſtabilis: ergo prima unitas facit unitatem deteſtabilem ergo ipſa eſt uituperabilis.

RESOLVTIO.

Et quidem, ſi natura, uoluntate, & ratione conformes fuerint: Quod ſi altera harum conditionum defuerit, totum illico peribit.

RESP. Dicendum, ꝙ duę crea-

turæ diſtinctæ non poſſunt habere unitatem, niſi per conformitatem: quælibet autem conformitas non facit dici unum ſimpliciter: ſed illa quæ eſt conformitas ſimpliciter, non ſecundum quid: ad plenam autem conformitatem requiritur triplex cõformitas.ſ.in natura, in uoluntate, & in operatione: & qñ illa tria concurrunt ad aliqua duo, dicuntur unum. Sicut Paulus, & Apollo in natura erãt conformes: quia uterq; homo: in uolũtate ſimiliter, quia uterque ſalutem fidelium cupiebat: actione ſimiliter, quia uterque ad eam procurandam ſe exercebat, ille plantando, & ille rigando, & utraque actio conformis: quia utraque erat per diuini uerbi prædicationem. Verbum enim diuinum primo iactatum eſt ſemen, deinde accepit irrigationem pluuię. Si autem ſit conformitas in natura ſolum, non debent dici unum niſi ſm quid, .ſ.cũ determinatione diminuẽte, ut unum gñe, uel ſpecie. Si ſolum in uoluntate, tunc ſunt unus ſpiritus: qui dicit amorẽ. Si unum in natura & actione, pñt dici unum cum determinatione: ut fornicator cum meretrice poteſt dici unum corpus, tamen non poteſt dici unũ ſimpliciter, ſicut uir & uxor: nec uiri mali ita uuum, ſicut uiri boni: quia diſconueniunt in uolitis principaliter intentis: quilibet.n.malus bonum proprium quærit, & non commune.

Ex his patet quæſita. Concedẽdũ.n.eſt aliqua duo dici unũ ſimpliciter, ſi habeant cõformitatem, ſicut dictum eſt, ſicut probant primæ rationes tres.

AD ILLVD, quod quarto obiicitur. Dicendum, ꝙ non concludit, quia fornicator, & meretrix nõ dñr unum corpus rõne ſubſtantiæ corporalis, ſed ratione operis carnalis, in quo uniũtur: & ideo nõ ſequitur, ꝙ debeant dici unum ſimpliciter. AD ILLVD, quod obiicitur de uno in numero. Dicendum, quòd duplex eſt unitas.ſ.indiuiſionis, & conformitatis. Vnitas indiuiſionis, attenditur in uno numero, & hæc unitas eſt ſimpliciter. Vnitas uero conformitatis, nõ eſt in uno nnmero: ſed in his, quibus contingit aliis conformari, ut dictum eſt. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, ſi pp conformitatẽ in natura dicuntur unum, &c. Dicendum, ꝙ pp conformitatẽ in natura & uoluntate, & in natura non ſolum ſecundum qđ ẽ rei eſſentia: ſed ex qua pullulat pullulans, hoc eſt inquantum ẽ operationis principium: ſic patet ꝙ homo, & aſinus non dñr unum. Patet etiam ꝙ mali homines non dñr unũ, quia ſi cõcordant in fine propinquo, & in opere: differunt tamen in remoto, quia quilibet quærit ꝙ ſuum eſt. Iuſti autem econuerſo: ſi enim aliquando diſſentiãt uoluntates eorum in fine propinquo, conueniunt in remoto. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, ꝙ unitas meretricis nullo modo eſt a Deo, ſiue a prima unitate. Dicẽdum, ꝙ ſicut in ſubſtantia eſt peccatum actionis, & hoc eſt a Deo; & deformitas, & hæc non eſt a deo: ſic in unitate tali intelligendum eſt, &c.

QVAE-

QVAESTIO III.

An unitas approprietur patri, æqualitas filio, concordia ſpiritui ſancto?

DE ratione appropriationis trium nominum prædictorum, & primo de unitate. Et quod non ſit appropriabilis, uidetur: quia unum, & ens cōuertuntur: ergo unitas, & eſſentia: ſed eſſentia nulli eſt appropriabilis: ergo nec unitas. ITEM. Si appropriatur, cum ſpiritus ſanctus ſit amborum unitas [ut dicit Augustinus] uidetur, quod debeat appropriari perſonæ ſpiritus ſancti. ITEM. Obiicitur de æqualitate, quæ appropriatur filio. Nihil enim magis eſt indifferens in rebus æqualibus, quàm ipſa æqualitas: ſed indifferens non eſt appropriabile, ergo nec æqualitas eſt appropriabilis. ITEM. Si appropriatur, debet patri appropriari: quia æqualitas nō eſt aliud, quàm unum: ſiue unitas in quantitate: ſed unitas appropriatur patri: ergo æqualitas. ITEM. Obiicitur de cōcordia, quæ appropriatur ſpiritui ſancto. Si enim concordia plures reducit ad unitatē, uidetur potius de proprio facere commune, quam de communi proprium: ergo ſi appropriari eſt de communi facere proprium, concordia nulli eſt appropriabilis. ITEM. Videtur, quod debeat appropriari filio, quoniam filius eſt pax noſtra, qui fecit utraque unum. Eph. 2. Item, Coll. 1. Pacificans per ſanguinem crucis eius, ſiue quæ in terris ſunt: ſiue quæ in cœlis ſunt. ITEM. Obiicitur contra rationem Auguſtini. Omnia æqualia propter filium, &c. ergo pater eſt æqualis propter filium, ergo habet aliquid a filio, quod falſum eſt. ITEM. Quæro quam cauſam dicit [propter] utrum efficientem aut finalem: quamcunque harum dicit, eſt tota trinitas: & ſic efficiens, & finis omnis rei, tam unitas, quàm æqualitas, quàm concordia eſt propter patrem, ſimiliter propter filium: ergo nulla eſt ratio appropriandi.

Lib. de Tri. c. 7

RESOLVTIO.

Vnitas appropriatur patri ratione primitatis perſonalis. Aequalitas filio ratione primæ, & perfectæ aſſociationis. Concordia ſpiritui ſancto ratione connexionis.

RESP. Intelligendum eſt, quòd ſicut appropriatio Hilarii fuit ad explicandā perſonarum originem. Sic iſta eſt ad explicandum ordinem. Quoniam igitur perſona patris eſt prima, ante quam non eſt alia, & quæ non eſt ex alia: ideo appropriatur ei unitas, quæ eſt prima in numero, & ante quam nihil eſt in numero. Ex hoc patet reſponſio ad duo prima: quia accipitur hæc unitas ſecundum eandem rationem, qua dicit primitatem: non eſſentiæ, ſed indiuiſionis: quia ſic conuertitur cum ente. Aut uóluntatis cōformitatem, quia ſic appropriatur ſimiliter ſpiritui ſancto, ut prima, aut patri appropriatur ſimiliter: quia perſona filii, ſecundum rōnem intelligendi eſt ſecunda, & perfecte exprimens patrē, & hoc facit æqualitatē: ideo æqualitas rōne ordinis primo reperit in filio. Tūc.n. primo itelligiī, cū filius intelligiī naſci: & ex hoc pater

ctum: quia non eſt aliud Deo eſſe aliud diligere, ſed idem: quia vt ait Augu. in 15. Lib. de Trin. Quicquid ſecundum qualitates in illa ſimplici natura dici videtur, ſecundum eſſentiam eſt intelligendum, vt bonus, magnus, immortalis, ſapiens, diligens, & huiuſmodi. Ideoque ſi pater vel filius diligit per ſpiritum ſanctum, per ipſum ſpiritum eſſe videtur: neque tantum eſſentia ſua diligit, ſed etiam dono. Cap. 5.

Quam difficilis ſit propoſita quæſtio.

Huic quæſtioni, cum altitudinem nimiæ profunditatis contineat, id ſolum reſpondemus, quod Augu. ſignificare videtur. ſcilicet quòd pater & filius ſe diligant, & vnitatem ſeruent non ſolum eſſentia ſua, ſed ſuo dono proprio: quod licet ſupra poſitum ſit, iterare tamen non piget, quia ſic expedit. Ait ergo Aug. in 6. Lib. de Trin. ita: Manifeſtum eſt quòd non aliquis duorum eſt, quo uterque cõiungitur, qua genitus gignente diligatur, genitoremq́; ſuum diligat, ſintque non participatione, ſed eſſentia ſua, neque dono ſuperioris alicuius, ſed ſuo proprio ſeruantes vnitatem pacis. Ecce hic dicit quod eſſentia ſua, & dono ſuo ſeruant vnitatem. Idem in 5. Libr. de Trin. ait, In illa trinitate quis audeat dicere patrem nec ſe, nec filium nec ſpiritum ſanctum diligere, ni per ſpiritum ſanctum? Hic aperte oſtendit patrem non tantum per ſpũm ſanctum diligere: non autẽ ſimpliciter dicit patrem non diligere per ſpiritum ſanctum. Cap. 5. Cap. 5.

Vtrum pater ſit ſapiens ſapientia, quam genuit: ſicut diligit amore, qui ab ipſo procedit.

Præterea diligenter inueſtigari oportet, vtrum pater ſapiens ſit ſapientia quam genuit, quæ tantum filius eſt. Quod videtur a ſimili poſſe probari. Si enim pater diligit amore qui ab ipſo procedit, cur non eſt ſapientia vel intelligentia quam ipſe genuit, ſapit, vel intelligit? Hanc quæſtionem vrgere videtur, ut ait Augu. in 6. Libr. de Trin. quod ſcripſit Apoſtolus, dicens Chriſtum Dei *virtutem &* Dei *ſapientiam. Vbi quæritur, vtrum ita ſit pater ſapientiæ & virtutis ſuæ, vt hac ſapientia ſapiens ſit, quam genuit, & hac virtute potens, quam genuit. Sed abſit vt ita ſit: quia ſi hoc eſt ibi eſſe quod ſapere, non per illam ſapientiam quã* Cap. 1. 1. Cor. 1. Aiad. utrte la ſter B. Aug. in

genuit ſapiens dicitur pater: alioquin non ipſa ab illo, ſed ille ab ipſa eſt. Si enim ſapientia quam genuit, cauſa eſt illi vt ſapiens ſit, etiam vt ſit ipſa illi cauſa eſt quod fieri non pōt, niſi gignendo eum, aut faciendo: ſed nec genitricem, nec conditricem patris vllo modo quiſquam dixerit ſapientiam, quid enim eſt inſanius? Ergo pater ipſa ſapientia eſt, qua ſapiens eſt, Filius uero dicitur ſapientia patris, & virtus patris: non quia pater per eum ſit ſapiens vel potens, ſed quia filius ſapientia & virtus eſt de patre ſapientia, & virtute. Ex *his ergo patet quòd pater non eſt ſapiens ſapientia genita, ſed ſeipſo ſapientia ingenita.*

lib. 83. qō. q. 29. innuere uideri, patrem ſapiētē dici ſapientia genita. Sed illud retractat lib. 1. retractatio. cap. 26. Sed melius in 6 de Tri. c. 1. et 2. & lib 7. c. 3. et li. 11. c. 7.

Vtrum filius ſit ſapiens ſapientia genita uel ingenita.

Poſt hæc quæri ſolet a quibuſdam, vtrum filius ſit ſapiens ſapientia genita, uel ingenita. Si enim non eſt ſapiens ſapientia genita, nec ſeipſo ſapiens eſt: ſi uero ſapientia ingenita ſapiens eſt, non videtur ſapiens eſſe ſapientia ingenita: & ita non videtur eſſe ſapiens a patre, cum a patre habeat omnia. Ad quod dicimus, quod vna eſt ſapiētia patris & filij & ſpūs ſancti, ſicut vna eſſentia: quia ſapientia in illius naturæ ſimplicitate eſt eſſentia: & tamen filius tantū eſt ſapiētia genita, & pater tantū eſt ſapiētia ingenita: & ſapientia genita eſt de ſapiētia ingenita, uel a ſapiētia ingenita. Et cū idē ſit ibi eſſe quod ſapientē eſſe, relinquitur vt ſapientia genita ſit ſapiens de ſapientia ingenita. Non *ergo filius dicitur ſapientia* Dei, *tanquam ipſe ſolus intelligens ſit, uel ſapiens ſibi & patri & ſpiritui ſancto: quia ut ait Aug. in* 15. *Lib. de trin. c.* 7. *Si ſolus ibi filius intelligit et ſibi & patri & ſpiritui ſancto: ad illā reditur abſurditatē, ut pater nō ſit ſapiens de ſeipſo, ſed de filio: nec ſapiētia ſapientiā genuerit, ſed ea ſapientia pater dicatur ſapiens eſſe quā genuit. Vbi. n. non eſt intelligētia, nec ſapientia pōt eſſe. Ideoq; ſi pater non intelligit ipſe ſibi, ſed filius intelligit patri, profecto filius patrem ſapientem facit. Et ſi hoc eſt Deo eſſe quod ſapere, & ea illi eſt eſſantia, quę ſapiētia, non filius a patre, quod uerum eſt, ſed a filio potius pater hēt eſſentiam, quod abſurdiſſimum atq; falſiſſimum eſt. Eſt ergo Deus pater ſapiens ea, quæ ipſe eſt, ſua ſapientia: &*

filius

filius ſapientia patris, eſt ſapiens de ſapientia, quę eſt pater, de quo eſt genitus filius. Ita & pater eſt intelliigens, ea quæ ipſe eſt, ſua intelligentia. Non *enim eſſet ſapiens, qui nõ eſſet intelligẽs. Filius aũt intelligẽtia patris, de intelligẽtia genitus eſt, quæ eſt pater: de qua & intelligẽs eſt. Proinde pater eſt ſapientia, & filius ſapiẽtia, & uterq; una eſt ſapiẽtia, & tamẽ ſolus pater eſt ingenita ſapientia, & filius ſolus genita ſapiẽtia: nec tamẽ alia ſapiẽtia pater, alia ſapiẽtia filius, ſed una eademq; eſt, ſicut pater eſt* Deus *ingenitus, & filius eſt* Deus *genitus, neq; Deus genitus, eſt deus ingenitus, nõ iõ tamẽ alius Deus eſt pater, alius Deus filius ſed unus* Deus *uterq;, non aũt unus. Alius eſt.n. genitus, alius ingenitus, ſed nõ alius deus, imò uterq; unũ, ſiue unus Deus. Ita nõ eſt ſapiẽtia genita ſapientia ingenita: ſed alia eſt ſapientia genita, alia ingenita: nõ tamẽ eſt alia ſapiẽtia, ſed vna eademq; ſapientia. Ex prędictis cõſtat quod filius non eſt ſapiens a ſe, neque de ſe, ſed de patre, & a patre.*

An filius ſit ſapiens ſeipſo, uel per ſeipſum.

Quæri autem ſolet, utrum filius ſit ſapiens ſeipſo, uel per ſeipſum. Quidam dicunt multiplicem hic fieri intelligentiam, & ideo diſtinguendum fore: ita ut cum dicis filiũ eſſe ſapientem ſeipſo, uel per ſeipſum, ſi ſui natura & eſſentia ſapientem intelligas, uerus ſit intellectus; ſi uero à ſeipſo uel de ſeipſo ſapientem eſſe intelligas, falſitati ſubiectã habes intelligentiam. Alij uero ſimpliciter & abſq; determinatione cõcedunt huiuſmodi locutiones, filius eſt ſapiens per ſe, ſed nõ a ſe, uel de ſe, & filius eſt Deus *per ſe, & eſt per ſe, ſed nõ a ſe, uel de ſe, Hoc confirmãtes uerbis Hilarij qui filiũ nõ a ſe, ſed per ſe agere, in lib. 9. de Tri. ait, Naturæ (inquit) cui contradicis hæreticæ, hæc unitas eſt, ut ita per ſe agat filius, ne a ſe agat: & ita non a ſe agat, ut per ſe agat. Intellige filium agentem, & per eum patrem agentem. Non a ſe agit, cũ pater in eo manere mõſtratur. Per ſe agit, cũ ſecundũ natiuitatẽ filij agit ipſe, quę placita ſũt. Infirmus ſit nõ a ſe agẽdo, niſi a deo ipſe agat: nõ ſit uero in unitate naturæ, ſi quę agit ĩ quibus placet, non per ſe agit.*

Sicut

Sicut ergo (inquiunt) filius per ſe agit, ſed non a ſe, ita & filius debet dici ſapiens per ſe, ſed nõ a ſe. Sic & ipſe per ſe Deus eſt, uel eſſe dicẽdus eſt (vt aiunt) ſed nõ a ſe uel de ſe.

An una tantum ſit ſapientia patris.

Poſt hæc a quibuſdam ſolet quęri, vtrum vna tantum ſit ſapientia patris. Quod nõ eſſe, nituntur probare hoc modo. Filius (inquiunt) eſt ſapientia patris genita, qua pater ſapiens non eſt: eſt igitur aliqua ſapientia patris, qua ſapiẽs non eſt. Eſt autem & ſapientia patris ingenita, & ea pater ſapiens eſt. Eſt ergo quædam ſapientia patris, qua ſapiens eſt: & ipſa non eſt illa ſapientia patris, qua pater ſapiens non eſt, non eſt ergo vna tantum ſapientia patris. Item, ſapientia ingenita eſt ſapientia patris: & ſapientia genita eſt ſapientia patris, non eſt autem ſapientia ingenita, ſapientia genita: non eſt igitur vna tantum patris ſapientia. Hęc & his ſimilia, tanquam ſophiſtica & a ueritate longinqua, cunctiſque in theologia peritis potentia abijcimus, reſponſa indigna aduertentes. Id tamen adijcientes, quia vna eſt tantum ſapientia patris, ſed non vno modo dicitur. Nam ſapientia patris dicitur illa quam genuit, & ſapientia patris dicitur ea qua ſapiens eſt: diuerſa eſt ergo ratio dicti. Illa enim dicitur patris, quia eam genuit, & ea dicitur ſapientia patris, quia ea ſapit. Vna eſt tamen ſapiẽtia patris, quia ſapientia genita eſt eadem ſapientia, cũ ea qua ſapiens eſt: ſiue ea qua ſapiens eſt intelligatur perſona patris, ſiue eſſentia patris, quia perſona patris, quæ intelligitur cum dicitur ſapientia ingenita, & perſona filij, quæ ſignificatur cum dicitur ſapientia genita, vna eademque ſapientia eſt, quæ eſſentia diuina intelligitur communis tribus perſonis.

Sicut una in diuinis dilectio, ita & ſapientia.

Et ſicut in trinitate dilectio eſt, quæ eſt pater filius & ſpiritus ſanctus, quæ eſt ipſa eſſentia deitatis & tamen ſpiritus ſ. dilectio eſt, quæ non eſt pater uel filius: nec ideo duæ dilectiones ſunt in trinitate, quia dilectio quæ proprie ſpiritus ſanctus eſt, eſt dilectio quæ trinitas eſt, non tamen ipſa trinitas eſt: ſicut ſpiritus ſanctus eſt eſſentia, quæ trinitas eſt, non tamen ipſa trinitas eſt: ita in trinitate ſapien-

tia eſt, quæ eſt pater, & filius, & ſpiritus ſanctus, quæ eſt eſſentia diuina: & tamen filius eſt ſapientia, quæ non eſt pater vel ſpiritus ſanctus. Nec ideo duę ſapientiæ ibi ſunt: quia ſapientia, quæ proprie eſt filius, eſt ſapientia, quæ eſt trinitas, ipſa tamen non eſt trinitas: ſicut filius eſt eſſentia, quæ eſt trinitas, ipſe tamen non eſt trinitas.

Qua ratione pater non dicitur ſapiens ea ſapientia, quam genuit: eadem nec diligens dilectione, quæ ab utroque procedit.

Prçterea diligenter notandum eſt, quod ea ratione qua pater non dicitur ſapiens ea ſapientia quam genuit, videtur fore dicendum, quod pater non diligat filium, vel filius patrem ea dilectione, quæ ab vtroque procedit, ſcilicet quę proprie ſpiritus ſanctus eſt. Sicut enim idem eſt Deo ſapere quod eſſe, ita eſt ei idem diligere quod eſſe. Ideoque ſicut negatur pater eſſe ſapiens ſapientia quam genuit, qui ſi ea diceretur ſapiens, non ipſa ab eo, ſed ipſe ab ea intelligeretur eſſe: ita uidetur nō debere concedi, quod pater uel filius diligat dilectione, quæ tantum ſpiritus ſanctus eſt, quia ſi ea diligit pater uel filius, non ſpiritus ſanctus videtur eſſe a patre & filio, ſed pater & filius a S.S. quia idē eſt ibi diligere qđ eſſe. At ſupra dictū eſt atq; auctoritate Aug. ſancitū qđ in trinitate tria ſunt: vnus diligēs eū qui de illo eſt: & unus diligēs eū, de quo eſt, & ipſa dilectio, & nō eſt aliquis duorū quo genitus à gignēte dicitur, et genitorē ſuū diligit. Quibus apertè ſignificauit patrem filium, filium patrem diligere: ea ſcilicet dilectione, quæ non eſt aliquis eorum, ſed tantum ſpiritus ſanctus. Cum idem ergo ſit ibi diligere quod eſſe, quomodo dicitur pater uel filius non eſſe ea dilectione qua alter alterum diligit? cum ideo pater negetur ſapere ſapientia quam genuit, ne ea eſſe intelligatur. Aug. li. 6. de trini. c. 5.

Quod & hæc quæſtio inexplicabilis eſt humano intellectui.

*Difficillimam mihi fateor hanc quæſtionem, præcipuè cū ex prædictis oriatur, quæ ſimilem videntur habere rationem, quod meæ intelligentiæ attendens infirmitas tenebatur, cupiens magis ex dictis ſanctorum referre, quam affer*re In med. lib.

re. Optimus enim lector eſt (inquit Hila. in 1. Lib. de Tri.) qui dictorum intelligentiam expectat ex dictis, potius quã imponat, & retulerit magis quam attulerit, neq; cogat id videri dictis contineri, quod ante lectionem præſumpſerit intelligendum. Cum ergo de rebus Dei ſermo eſt, concedamus Deo ſui cognitionem, dictiſq; eius pia veneratione famulemur. Inueſtiget ergo diligenter pius lector rationẽ dictorum, ſi fortè dictorũ aliquam valeat reperire cauſam, qua nota, ipſa præmiſſa quæſtio aliquatenus explicari valeat. Ego autem hanc quæſtionem non abſoluens, ſed errorem excludens, profiteor non eſſe dictum patrem diligere filium, uel filiũ patrẽ ea dilectione quæ ab vtroq; procedit, quę non eſt aliquis eorum, ſed tantum S.S. tanquam ea dilectione pater ſit, uel filius. Sed ſic ea pater diligit filium, & filius patrem: ut etiam pater per ſe ea, quæ ipſe eſt, dilectione diligat, ſic & filius: non autem ſic, vt pater per ſe non diligat, & filius, ſed per eam tantum. Quis hæc in illa trinitate (inquit Auguſtinus) opinari uel affirmare præſumat? Eam tamen quæſtionem lectorum diligentiæ plenius dijudicandam atque abſoluendam relinquimus, ad hoc minus ſufficientes.

Lib. 15. de Tri. c. 7.

SVPRA Poſuit magiſter multipliciter appropriata, in quorum explanatione dixit. ſ. ſ. eſſe concordiam, quia pater & filius diligunt ſe ſ. ſ. ideo hic mouet quæſtionem de illa locutione. Et hoc facit in iſta diſtinctione. Habet autem hæc diſtinctio tres partes. In prima mouet Magiſter principalem quæſtionem prius poſitam, ſcilicet utrum pater & filius diligant ſe ſ. ſ. In ſecunda uero mouet aliam quęſtionem huic conſimilẽ, quę facit ad eius explanationẽ: & hoc facit ibi. *Præterea diligenter inueſtigari oportet &c.*] Et ẽ illa quæſtio, Vtrũ pater ſit ſapiẽs ſapiẽtia genita, uel ſapiẽtia q̃ genuit. In tertia redit ad principalẽ qõnem determinandam, & hoc facit ibi. *Præterea diligenter notandum eſt &c.*] Prima pars habet duas partes. In prima mouet Magiſter qõnem, & opponit. In ſecunda rñdet quęſtioni, ſed nõ rñdet obiectioni, ib. *Huic quæſtioni cum altitudinem &c.*] Similiter ſecunda pars, ĩ quà determinat Magr̃ qõnem annexã ſ. utrũ pr̃ ſit ſapiẽs. ſ. utrũ filius ſit ſapiẽs ſapientia genita, uel ſapiẽtia q̃ genuit, diuidit̃. Et quia ad determinationẽ huius qõnis tria a'ia dubia concurrunt: ideo hẽt hæc pars quatuor partes, ſm̃ quatuor dubitationes, quas mouet & determinat: & primo determinat iſtã qõnem, Vtrũ filius ſit ſapiens

piens ſapientia q̃ genuit, uel ſapientia genita, qđ idē eſt: quam determinat in partē negatiuam. Secũdo mouet hanc quæſtionē. utrum filius ſit ſapiens ſapientia genita uel ingenita. Et determinat eā affirmatiue quantum ad primā partem, ſ. qđ ſit ſapiēs ſapientia genita ibi. *Poſt hæc quæri ſolet &c*] Tertio mouet hanc qōnem, utrum filius ſit ſapiens ꝑ ſeipſum uel ſeipſo: q̃ determinat ꝑ diſtinctione, qđ, ſeipſo, pōt teneri originaliter, & formaliter, & hoc ibi. *Quæri autem ſolet utrum filius &c*] Quarto hāc mouet quæſtionem, utrum pater duplicem habeat ſapientiam? q̃ determinat in partem negatiuā oſtendens hanc quæſtionem, & eius rationem non eſſe reſponſione dignam, & hoc facit ibi. *Poſt hæc quæri ſolet a quibuſdā &c. Utrum una ſit tantum ſapientia.* Et determinat cum hoc, quod in trinitate eſt dilectio, quæ eſt trinitas, & in ſ. ſ. eſt dilectio quæ non eſt trinitas. Et hoc ibi. *Et ſicut in trinitate &c.*] Similiter tertia pars, in qua redit Magiſter ad quæſtionem primo poſitam, habet duas partes. In prima obiicitur contra rationem quam accipit ex determinatione alterius quæſtionis. In ſecunda uero loco ſolutionis ſuam inſufficienriam oſtendit, & hanc quæſtionem determinandam lectori relinquit: & hoc ibi. *Difficillimam mihi hanc quæſtionem fateor &c.*]

Dub. 1. HAc *ſapientia ſapiens &c.*] Ex litera elicitur talis rō Aug. Si pater eſt ſapiens ſapientia genita, q̃ genuit: & hoc eſt ei eſſe qđ ſapere: ergo eſt ſapientia genita. Videtur illud argumentũ non ualere, quia illud nō ualet; hoc eſt patri eſſe qđ operari, ſed operatur per filium, ergo eſt ꝑ filium: ergo nec ſimiliter illud argumentum ualet. Si tu dicas quod non eſt ſimile, quia operari connotat effectum. Obiicitur quod idem eſt patri eſſe quod eſſe patrem, ſed tamen illud argumentum non ualet, pater deitate ē Deus: ergo deitate eſt pater: ergo ſimiliter non ualet hoc argumentũ; eſt ſapiens ſapientia genita. Reſp Dicendum, ꝙ argumentum Aug. eſt neceſſarium, quoniam eſſe ſapientem, & eſſe, in diuinis non differunt modo dicendi, & a parte rei, ſed ſolum a parte noſtra: non ſic autem eſt eſſe & operari: quoniam & ſi operari quantum ad principale ſignificatum ſit idem quod eſſe, tamen quantum ad connotatum differt, & poteſt eſſe extraneum, & ita poteſt ibi eſſe accidens, tamen hoc quod eſt, eſſe Deũ, & eſſe patrem, quãuis nō differunt quantum ad eſſentiā uel modum eſſendi, differunt tamen quantum ad modum ſe habendi, quod eſt uere in diuinis abſolutũ, & cōparatum, & ideo non trāſit paternitas in ſubſtātiā, ſicut ſapientia: ideo hēt aliū modum dicendi, qui poteſt eſſe extraneus reſpũ alicuius attributi, ideo ibi eſt accidens, non autem in argumento Auguſti.

Aug. de tri. c. 1.

Pater non eſt ſapiens ſapientia genita, &c] Videtur male dicere: quia ſicut æternitas appropriatur patri, ita ſapientia filio: ſed æternitas non dēt dici genita, ſicut dicit Anſe. in Li. b de Incarnatione uerbi: ergo nec ſapiētia Dub. 2.

tia debet nec poteſt dici ingenita. Item, ſi poteſt dici ingenita ſapientia, pari ratione poteſt dici ſapientia procedens, & ita uidetur ꝙ ſapīa ſit appropriabilis ita ſ.ſ. ſicut & filio. Iuxta hoc quæritur quare non dicitur potentia de potentia, ſicut ſapientia de ſapientia. Reſpon. Dicendum, ꝙ ſapientia eſt de nominibus mediis, quæ ſunt nata ſupponere pro perſona. Et ideo ſicut dicit de Deo Deus, & Deus genitus & ingenitus: ita dicitur etiam ſapientia non tamen ita proprie, quia nomen abſtractū eſt quodammodo: magis tamē dicitur ſapientia de ſapientia ꝗ æternitas de æternitate, quia æternitas ſignificat in maiori abſtractione quam ſapientia, & ideo magis abſtrahit a ratione originis. Secundum hoc etiā eſt concedendum ꝙ poſſit dici ſapientia procedens, licet adhuc minus proprie. Nec ualet iſtud argumentum: quamuis enim ſapientia non ſit appropriabilis, ſ. ſ. tamen per determinationem adiūctam poteſt trahi. Ad illud quare non dicitur potentia de potentia. Dicendum, ꝙ non ita proprie dicitur ſicut ſapientia de ſapientia. Quoniam ſapiētia appropriatur filio, ꝗ eſt ab alio, & ab alio habet omne ꝙ habet: ergo & ſapientia ab alio, ideo ſapientia genita ex ſua appropriatione præſupponit ſapientiam ingenitā: ſed potentia appropriatur patri, qui non eſt ab alio: ideo non ſic dr̄ potentia de potentia, uel potentia genita.

Dub. 2. *Sed melius iſtam quæſtionem poſtea &c*] Videtur Aug. iſta uerba in notula poſita male & inconuenienter recitare, quia cō paratio in utroque extremorum præſupponit rem ſui poſitiui, ſed ſi ibi melius: ergo utrobique bene: ergo ſi ibi dicit ꝙ pater eſt ſapiens ſapientia quā genuit, uidetur quod dicat uerum. Reſp. Dicendum, ꝙ abuſiua eſt comparatio: quoniam in Lib. de Trin. dicit contrarium huius, & ideo ſi ibi bene, cōſtat ꝙ hic male. Quātum ad hoc tamen, quod aliqua uera dixit in Lib. 83. q. de hac quæſtione, id non omnino male, ſed quodāmodo bene, quodammodo male: ideo dicit quod ibi melius, innuens quod aliquid ibi ſit male dictum: qui enim unum oppoſitorum aſtruit, per conſequens deſtruit alterum. Q̄ō. 63.

Dub. 3. *Sapientia genita ſit ſapiens de ſapientia ingenita &c*] Videt̄ iſta ratio nō eſſe bona, quia non uidetur reſpondere ad quęſtionē. Non enim quæritur de ſapientia genita, ſiue an filius ſit de patre: ſed hoc quæritur, utrum filius ſit ſapientia ingenita. Reſpond. Dicendum, quod Magiſter reſpōdet, licet in uerbis paucis, in quibus innuit hanc diſtinctionem, ꝙ aliquem eſſe ſapientem aliquo, hoc eſt dupliciter. Aut ita quod ablatiuus teneat̄ formaliter, & ſic filius eſt ſapiens ſapientia genita, & pater ſapientia ingenita. Aut ita qđ teneatur originaliter, & ſic cum ſapientia genita ſit de ſapientia ingenita, filius eſt ſapiēs ſapientia ingenita. Sed quia ablatiuus ut plurimum conſtruitur in ratione formæ, ideo Magiſter caute locutus dixit, quod filius qui eſt ſapientia genita, eſt de ſapiē-

tia

ria ingenita ſapiens, ut uerbum nō haberet calumniam, & ideo bene reſpondet.

Dub. 4. *Vterque una eſt ſapientia, & tamen ſolus pater &c.*] Videtur hic dicere duo oppoſita, quia iſtæ duæ proprietates ſapientiā contrahunt, & cum ſint proprietates diſtinctæ diſtinguunt: & hoc patet, quia ſolus pater eſt ſapiētia ingenita: quia ſi ſapientia diſtinguitur: ergo eſt alia, & alia ſapientia: ergo non una. Item, uidetur falſum dicere cum dicit, quod ſolus pater eſt ſapientia ingenita, aut enim dicitur ſapientia eſſentialiter, aut perſonaliter. Si perſonaliter: ergo nō una ſapientia eſt genita, & ingenita: cum pater & filius nō ſint una perſona. Si uero eſſentialiter: non ergo ſolus pater eſt ſapientia ingenita. Reſpon. Dicendum, ꝙ in hoc nomine, ſapientia, duo eſt conſiderare, ſcilicet ſignificatum & ſuppoſitum. Et quantum ad ſignificatum dicit eſſentiam, ſed ſuppoſitum eſt ꝑſona. Et illę determinationes, genita, & ingenita, non reſpiciunt ſignificatum, ſed ſuppoſitum: & ita diſtinguunt ſuppoſitum manente eadem unitate in ſignificato, ſiue in forma: & ſapientia genita, & īgenita eſt alia & alia perſona: ſed non eſt alia & alia ſapientia, ſicut non eſt alia eſſentia, & ideo Magiſter bonum exemplum ponit in hoc termino Deus, quod ſignificat eſſentiam, & ſupponit perſonā. Quādo ergo quęritur, utrum dicat eſſentialiter, aut perſonaliter. Dicendum, ꝙ quantum ad ſignificatū, dicitur eſſentialiter, ſed quantum ad ſuppoſitum, dicitur perſonaliter, & ita nulla eſt controuerſia.

Dub. 5. *Ita per ſe agat filius, ne a ſe agat &c.*] Obiicitur, non agit filius a ſe, & pater in eo monſtratur, & ſimiliter filius manet in patre: ergo pari ratione pater a ſe nō agit. Item, uidetur falſum dicere, infirmus ſit non a ſe agē do, niſi a Deo ipſe agat, quia ſecundum hoc cum omnis creatura agat a Deo, tunc uidetur eſſe agēs infirmum: nec in hoc uidetur filius differre ab aliis. Reſpond. Dicendum, ꝙ Hila. duo intendit oſtendere, deducendo ad impoſſibile. Ipſe enim dominus dicit Iohan. 14 Verba ego loquor, pater uero in me manens facit opera: ex hoc ergo arguit ꝙ filius non agit a ſe, ſed a patre manente in ſe, non tantum ut conſubſtantialis, ſed ut principium: ſic autem non manet filius in patre, ſed tantū ut conſubſtantialis. Alia eſt auctoritas domini Ioan. 8. ubi dicit. Qui miſit me nō reliquit me ſolum, quia quæ placita ſunt ei, facio ſemper. Si ipſe agit ſemper una cum patre: ergo eſt una uirtus eius & patris, & ſic agūt una uirtute: tunc ergo per ſe agit. Hæc duo probat per deductionem ad impoſſibile, quia omnis potentia eſt a prima potentia, q̄ primo reſidet in patre: ergo ſi filius non poteſt a Deo, ſimpliciter eſt impotens uel infirmus, quia infirmus habet potentiam deficiendi a ſe, non a Deo. Itē. Si filius non agit per ſe, nō agit per uirtutem propriam ſibi connaturalem: ergo alia eſt uirtus patris, & alia filii. A ſe enim & non a ſe, non facit diſtinctionē

in ua-

in natura, ſed ſolum in perſona, quia dicit rationem principii, uel originis. Per ſe autem & nõ per ſe, quia per ſe dicitur cõtra per accidens, per aliud; ponit di uerſitatem in natura, & iõ filius agit per ſe, quamuis non a ſe.

Dub. 7. *Vna eſt tantum ſapientia patris &c.*] Videtur male dicere, quia ſapientia ſemper eſt eſſentialiter: ergo falſum dicit, non uno modo dicta. Reſpond. Magiſter non uult ꝙ ſapientia ſit dicta multiplicıter, ſed quod ſapientia patris, quia genitiuus poteſt conſtrui in ratione originis, & ſic dicitur filius ſapientia patris, uel ipſa ſapientia genita ſapientia patris: quia eſt a patre. Vel poteſt intelligi in ratione ſubiecti, ut dicatur ſapientia patris: ſicut albedo patris, & ſic ſapientia genita non dicitur eſſe patris, ſed filii. Quia ergo rõ paſſiua importata per hoc adiectiuum, genita, non eſt in perſona patris & filii una, falſa eſt locutio ratione determinationis, nõ ratione eius ꝙ eſt ſapientia, q̃ una & eadem eſt ſapientia patris & filii & ſ.ſ. & illa eſt ſapiẽtia patris & filii & ſ.ſ.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An uerum ſit dict̃, Pater & filius diligunt ſe ſpiritu ſancto?

AD intelligentiam præſentis diſtinctionis duo principaliter q̃runtur ſm̃ duas quæſtiones, quas determinat Magiſter. Primo, quæritur de hac locutione, pater & filius diligunt ſe. ſ.ſ. Secundò, quæritur de iſta, an pater eſt ſapiens ſapientia genita. Quantum ad primum duo quæruntur. Primò quæritur, utrum illa locutio ſit admittenda. Secundò quæritur, in qua habitudine conſtruatur ille ablatiuus.

QVOD Iſta locutio pater & filius diligunt ſe ſpiritu ſ. ſit admittenda, oſtenditur auctoritate & ratione. Primo auctoritate ſic. Auguſt. 7. de Trin. Non eſt aliquis duorum quo genitus a gignente diligitur, genitoremque ſuum diligit: ſi ergo eſt aliquis, & non eſt pater uel filius: ergo eſt ſ.ſ. ITEM. Hiero. ſuper Pſal. 13. Spiritus eſt amor patris ad filium, & filii ad patrẽ, ſed amore q̃ eſt patris ad filiũ, pater amat filium, & econuerſo: ergo &c ITEM. Bernard. de amore Dei. Amas te, inquit, amabilis Domine, cum a patre & filio procedit ſ.ſ. amor patris ad filium, & filii ad patrem, & tantus amor ut ſit unitas. ITEM Idem oſtenditur ratione ſic. Magiſter Hugo de ſancto Victo. facit talem rationem, in quadam epiſtola ad Ber. Si rectè diceris amare amore qui a te procedit, cur non pater & filius dicuntur amare amore qui ab ipſis procedit? Et iterum ibidẽ. Si ſ.ſ. eſſet amor cordis tui ac patris & filii q̃s quæſo poſſet negare ſ.ſ. hoc eſt amore tuo te diligere? ITEM. Alia ratio formatur ſic. Sicut ſe habet uerbum ad dicere, ſic amor ad diligere: ſed pater uerbo ſuo ꝙ ab ipſo procedit ſeipſum dicit: ergo pater & filius amore qui ab ipſis procedit, ſeipſos diligunt. ITEM. Sicut filius non poteſt produci niſi generãdo, ſic nec amor niſi diligendo ergo:

ergo pater & filius diligendo ſe, producunt ſ. ſ. qui eſt amor perſonalis, aut igitur diligendo amore qui eſt ſ. ſ. aut qui, non eſt ſ. ſ. Si amore qui non eſt ſ. ſ. aut amor ille eſt perſonalis, aut eſſentialis. Non perſonalis, quia tunc eſſent duæ perſonæ in diuinis, quibus conueniret amor proprie, ꝙ eſt impoſſibile Similiter: nec eſſentialis: quia ille eſt ſ. ſ. Et iterum, ſi eſſentialis, tunc ergo cum conueniat ſpiritui ſancto ſ. ſ. ſimiliter produceret. Reſtat igitur ꝙ producunt ſ. ſ. diligendo ſe amore, qui eſt ſ. ſ. Aut igitur diligendo ſe: aut diligendo aliud a ſe. Non aliud: quia tunc aliud exigeretur ad productionem ſ. ſ. ergo diligendo ſe ſ. ſ. producunt ſ. ſ. ergo pater & filius diligunt ſe ſ. ſ.

Sed contra. Diligere idē eſt quod uelle bonum, & uelle idem quod eſſe, ergo cum hæc ſit falſa, pater & filius ſunt ſ. ſ. hęc ſimiliter, diligūt ſe ſpiritu ſ. Item. ſicut ſe habet ſapere ad patrem reſpectu filii, ita diligere ad patrem & filium reſpectu ſ. ſ. ſed hæc eſt falſa, pater eſt ſapiens ſapientia genita: ergo & illa ſimiliter. Item. Omne plurale infert ſingulare: ſed hæc eſt falſa, pater diligit ſe ſ. ſ. ergo & prima. Si dicas ꝙ diligere, tenetur notionaliter: contra, nulla notione contingit mutuo reflecti unam perſonā ſuper aliā, ſed ſm dilectionem eſt mutua reflexio in prædicta locutione: ergo diligere nō tenetur notionaliter: ergo idē ꝙ prius. Item. nulla notio cōuenit tribus, ſed diligere ſ. ſ. conuenit tribus. Nā pater diligit ſ. ſ. & filius diligit ſpū ſ. & ſ. ſ. diligit ſpiritu ſancto, quia ſeipſo. ergo nō tenetur notionaliter: ergo idem ꝙ prius. Item pater & filius amore eodem diligunt ſe, & nos: ſed dilectio dei ad nos eſt eſſentialis, cū connotet effectū in creatura: ergo ſiſt cum diligunt ſe. Item. Si tenetur notionaliter, quæro pro qua notione: non eſt dare niſi ſpirationem: ergo aut paſſiue, aut actiue: ergo idē eſt, diligūt ſe, ꝙ ſpirāt: ſed hæc ē falſa, ſpirant ſ. ſ. ergo & prima. Si paſſiue, contra, illa notio non pdicatur de patre & filio: ſed de ſolo ſ. ſ. Si dicas ꝙ denominatiue prædicatur, contra, omnis proprietas quæ de perſona prædicatur in diuinis, in concretione prædicatur, & in abſtractione: ergo cum proceſſio non conueniat patri, & filio in abſtractione: ergo nec denominatiue.

RESOLVTIO.

Si dilectio, notionaliter intelligatur admittimus: ſi eſſentialiter, negamus.

Resp. Ad prędictorum intelligentiam eſt notandum; ꝙ quidam prędictam locutionem ſimpliciter negauerunt, & dixerūt omnes conſimiles eſſe retractādas a beato Auguſt. in ſua ſimili, ut in hac ſ. pater eſt ſapiens ſapientia genita. Sed hæc ſolutio non poteſt ſtare: quia non ſolum eam dicit Auguſt. ſed etiam ſancti alii, quorum dicta Auguſt. non retractat. Ideo fuerunt alii qui eam ſimpliciter conceſſerunt, dicentes hāc locutionē debere intelligi per appropriationem, non per proprietatem, ut ſit ſenſus, pater & filius diligūt ſe amore, qui appropriatur ſpūi ſctō.

Li. 1. retractation. cap. 26.

Sed iſta ſolutio non poteſt ſtare, quia tunc ſimiliter hæc eſſet concedenda, pater & filius ſunt boni .ſ.ſ. cum .ſ.ſ. approprietur bonitas, quæ tamen nullo modo conceditur: igitur prima opinio non poteſt ſtare, quæ ſimpliciter tales locutiones negat, cũ multiplex auctoritas eas dicat. Similiter ſequens, quæ eas ſimpliciter concedit : non poteſt ſtare: cum multiplex ratio contradicat. Reſtat igitur elicere opinionem mediam .ſ. ꝙ uno modo ſit uera, alio modo falſa. Nam hoc quod eſt, diligere, pōt teneri eſſentialiter, uel notionaliter. Secũdum ꝙ tenetur eſſentialiter, ſic dicit uoluntatis complacentiam, quæ communis eſt tribus. Secundum ꝙ tenetur notionaliter, ſic dicit uoluntatis fęcunditatem ad producendã perſonam ex ſe, quæ quidem fœcunditas ſolum eſt in duobus, quamuis uoluntas ſit in tribus. Si ergo tenetur eſſentialiter, falſa eſt locutio: quia tunc ſequiť, quòd pater, & filius ſunt S. S. Et in hoc ſenſu pronomen cum uerbo conſtruitur reciproce. Si autem notionaliter, uera eſt: ſicut probant rationes ad oppoſitum. Et in hoc ſenſu pronomen conſtruitur cum uerbo retranſitiue. Vnde ſenſus eſt. Pater & filius diligunt ſe .i. pater diligit filium, & filius patrem: & tunc uera eſt locutio, quia amor, qui eſt ſ.ſ. eſt amor nectens patrem cũ filio, & econuerſo: & tunc non licet inferre: ergo pater diligit ſę ſpiritu ſancto.

Ex hoc patent tria prima. Nam primum procedit ſm ꝙ diligere tenetur eſſentialiter. Secundum etiam ſimiliter: nã ſapere non dicitur notionaliter, ſicut diligere: ſed uel eſt cõe, uel appropriatum. Tertium ſilr, ꝗa procedit ſm ꝙ obliquus cõſtruitur reciproce, & tunc diligere tenetur eſſentialiter.

Ad illud, quod obiicitur, quòd non poſſit teneri notionaliter: intelligendum eſt, ꝙ ſicut generatio dupliciter poteſt ſignificari, uno modo, ut dicit emanationem: alio modo, ut dicit modum emanandi ſuperaddita expreſſione: & primo modo per hoc uerbũ [dicere] ſignificatur. Sic & ſpiratio dupliciter poteſt ſignificari. Primo modo per hoc uerbũ, quod eſt ſpirare: ſecundo modo per hoc uerbum, quod eſt diligere. Quemadmodum enim dicere importat generationem, & ulterius quandam expreſſionem circa perſonam, ſic & diligere. Vnde ſicut dicere, importat actum generandi, & dicendi, ſiue exprimendi: & ratione actus dicendi, ſiue exprimẽdi dicitur, pater ſe dici uerbo, hoc eſt dicendo: ſiue exprimendo generat uerbum, uel generando uerbũ, ſe exprimit uerbo. Sic in propoſito: diligere actum importat connectẽdi: ſiue concordandi, & ſpirandi: & rõne actus connectendi dicitur, pater, & filius diligunt ſe ſ.ſ. hoc eſt inuicem concordando ſpirant ſ.ſ. uel ſpirando. ſ.ſ. inuicem connectuntur. Ex his patent obiecta. Quod enim obiicitur de mutua reflexione: patet reſponſio, quia hæc eſt ratione actus eſſentialis communiter intellecti. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ diligere ſ.ſ. cõuenit-

uenit tribus, & dicitur reſpectu creaturæ. Dicendum, ꝙ non cõuenit tribus ratione ſpirationis, quã importat: & ideo quamuis dicatur reſpectu creaturæ, non tamen dicitur eſſentialiter omnino: ſed cõnotat aliquid eſſentiale, dicit tamen notionem reſpectus, quem importat ad perſonam: ſicut ſupra dictum eſt de uerbo, & dono. AD ILLVD, quòd obiicitur pro qua notione ſtat? Patet, ꝙ ſtat pro cõmuni ſpiratione, tamen non licet ꝑ ea ponere uerbum ſpirandi: quia alio modo importat illam notionem. Vnde ſicut conceditur hæc, pater dicit uerbo, non tamen hæc, pater generat filio, & tamen dicere importat ipſam generationem. Sic in propoſito intelligendum eſt.

QVAESTIO II.

Ablatiuus ille ſpiritu ſancto, cum ſ. dicitur, Pater & filius diligunt ſe ſpiritu ſancto, in qua habitudine conſtruitur.

IN qua habitudine conſtruitᷣ ille ablatiuus, cum ſic dicitur; Pater & filius diligunt ſe ſpiritu ſancto. Et ꝙ in habitudine formæ, uidetur per ſimile: quia pater diligit amore a ſe procedente formaliter: ergo pari ratione pater. & filius diligunt ſe formaliter S. S. ITEM. nihil denominat aliquid, ad quod comparatur, ut ad principium ſolũ, niſi comparetur, ut informans. Nam quamuis curſus ſit a deo, nõ tñ deus dicitur currere: Sed amor eſt a patre, & filio & dñr amare: igitur amor eſt in rõne formæ. ITEM. Omni nexu aliq nectuntur formaliter: ſed ſ. ſ. eſt nexus: ergo aliqui illo nectunᷣ, & non niſi pater, & filius &c. ITEM. Omni albedine aliquis ẽ albus formaliter: ergo oĩ amore aliquis eſt amans formaliter: ſed nihil amans formaliter, põt amare, niſi ille, cuius eſt amor: cum ergo ſ. ſ. ſit amor patris, & filii, patet &c.

CONTRA. Omne, quod diligit formaliter alio a ſe, hẽt diligere ſolum per participationẽ: ergo ſi pater, & filius diligunt formaliter aliquo alio a ſe: ergo diligunt per participationem: ſed hoc eſt inconueniens: ergo &c. ITEM. Si aliquis diligit aliquo formaliter, illo circumſcripto, impoſſibile eſt intelligere amorem in eo, ſiue ipſum amare: ergo ſi pater, & filius diligũt ſe ſpiritu ſancto, impoſſibile eſt intelligere patrem amare, non intellecto ſ. ſ. ſed hoc eſt falſum: ergo & primum. ITEM. Nulla hypoſtaſis eſt forma: ſed amor, qui eſt ſ. ſ. eſt hypoſtaſis: ergo non eſt forma: ergo nullus illo amore diligit formaliter. ITEM. Nullum relatiuum poteſt eſſe forma ſui correlatiui: quia ex forma & formato fit unum: relatiuum autem diſtinguitur a correlatiuo: ſed amor, qui eſt ſ. ſ. correlatiue ſe habet ad patrẽ, & filium, ergo &c. ITEM. Omnis forma eſt ante illud, cuius eſt forma: ergo ſi pater & filius diligunt ſe ſ. ſ. formaliter, amor ille præcedit diligere patris, & filii: ſed hoc eſt falſum, quia dilectio producitur: ergo &c.

lib. 83. qō. q. 29. inuenire uideris, patrem ſapiẽtẽ dici ſapientia genita. Sed illud retractat lib. 1. retractatio. cap. 26. Sed melius in 6 de Tri. c. 1. et 2. & lib 7. c. 3. et in 11. c. 7.

genuit ſapiens dicitur pater: alioquin non ipſa ab illo, ſed ille ab ipſa eſt. Si enim ſapientia quam genuit, cauſa eſt illi vt ſapiens ſit, etiam vt ſit ipſa illi cauſa eſt quod fieri non põt, niſi gignendo eum, aut faciendo: ſed nec genitricem, nec conditricem patris vllo modo quiſquam dixerit ſapientiam, quid enim eſt inſanius? Ergo pater ipſa ſapientia eſt, qua ſapiens eſt, Filius uero dicitur ſapientia patris, & virtus patris: non quia pater per eum ſit ſapiens vel potens, ſed quia filius ſapientia & virtus eſt de patre ſapientia, & virtute. Ex his ergo patet quòd pater non eſt ſapiens ſapientia genita, ſed ſeipſo ſapientia ingenita.

Vtrum filius ſit ſapiens ſapientia genita uel ingenita.

Poſt hæc quæri ſolet a quibuſdam, vtrum filius ſit ſapiens ſapientia genita, uel ingenita. Si enim non eſt ſapiens ſapientia genita, nec ſeipſo ſapiens eſt: ſi uero ſapientia ingenita ſapiens eſt, non videtur ſapiens eſſe ſapientia ingenita: & ita non videtur eſſe ſapiens a patre, cum a patre habeat omnia. Ad quod dicimus, quod vna eſt ſapiẽtia patris & filij & ſpũs ſancti, ſicut vna eſſentia: quia ſapientia in illius naturæ ſimplicitate eſt eſſentia: & tamen filius tantũ eſt ſapiẽtia genita, & pater tantũ eſt ſapiẽtia ingenita: & ſapientia genita eſt de ſapiẽtia ingenita, uel a ſapiẽtia ingenita. Et cũ idẽ ſit ibi eſſe quod ſapientẽ eſſe, relinquitur vt ſapientia genita ſit ſapiens de ſapientia ingenita. Non ergo filius dicitur ſapientia Dei, *tanquam ipſe ſolus intelligens ſit, uel ſapiens ſibi & patri & ſpiritui ſancto: quia ut ait Aug. in* 15. *Lib. de trin. c.* 7. *Si ſolus ibi filius intelligit et ſibi & patri & ſpiritui ſancto: ad illã reditur abſurditatẽ, ut pater nõ ſit ſapiens de ſeipſo, ſed de filio: nec ſapiẽtia ſapientiã genuerit, ſed ea ſapientia pater dicatur ſapiens eſſe quã genuit. Vbi. n. non eſt intelligẽtia, nec ſapientia põt eſſe. Ideoq; ſi pater non intelligit ipſe ſibi, ſed filius intelligit patri, profecto filius patrem ſapientem facit. Et ſi hoc eſt Deo eſſe quod ſapere, & ea illi eſt eſſantia, quę ſapiẽtia, non filius a patre, quod uerum eſt, ſed a filio potius pater hẽt eſſentiam, quod abſurdiſſimum atq; falſiſſimum eſt. Eſt ergo Deus pater ſapiens ea, quæ ipſe eſt, ſua ſapientia: &*

filius

filius ſapientia patris, eſt ſapiens de ſapientia, quę eſt pater, de quo eſt genitus filius. Ita & pater eſt intelliigens, ea quæ ipſe eſt, ſua intelligentia. Non enim eſſet ſapiens, qui nõ eſſet intelligẽs. Filius aũt intelligẽtia patris, de intelligẽtia genitus eſt, quæ eſt pater: de qua & intelligẽs eſt. Proinde pater eſt ſapientia, & filius ſapiẽtia, & uterq; una eſt ſapiẽtia, & tamẽ ſolus pater eſt ingenita ſapientia, & filius ſolus genita ſapiẽtia: nec tamẽ alia ſapiẽtia pater, alia ſapiẽtia filius, ſed una eademq; eſt, ſicut pater eſt Deus *ingenitus, & filius eſt* Deus *genitus, neq; Deus genitus, eſt deus ingenitus, nõ iõ tamẽ alius Deus eſt pater, alius Deus filius ſed unus* Deus *uterq;, non aũt unus. Alius eſt.n. genitus, alius ingenitus, ſed nõ alius deus, imò uterq; unũ, ſiue unus Deus. Ita nõ eſt ſapiẽtia genita ſapientia ingenita: ſed alia eſt ſapientia genita, alia ingenita: nõ tamẽ eſt alia ſapiẽtia, ſed vna eademq; ſapientia. Ex prędictis cõſtat quod filius non eſt ſapiens a ſe, neque de ſe, ſed de patre, & a patre.*

An filius ſit ſapiens ſeipſo, uel per ſeipſum.

Quæri autem ſolet, utrum filius ſit ſapiens ſeipſo, uel per ſeipſum. Quidam dicunt multiplicem hic fieri intelligentiam, & ideo diſtinguendum fore: ita ut cum dicis filiũ eſſe ſapientem ſeipſo, uel per ſeipſum, ſi ſui natura & eſſentia ſapientem intelligas, uerus ſit intellectus; ſi uero à ſeipſo uel de ſeipſo ſapientem eſſe intelligas, falſitati ſubiectã habes intelligentiam. Alij uero ſimpliciter & abſq; determinatione cõcedunt huiuſmodi locutiones, filius eſt ſapiens per ſe, ſed nõ a ſe, uel de ſe, & filius eſt Deus per ſe, & eſt per ſe, ſed nõ a ſe, uel de ſe, Hoc confirmãtes uerbis Hilarij qui filiũ nõ a ſe, ſed per ſe agere, in lib. 9. de Tri. ait, Naturæ (inquit) cui contradicis hæreticæ, hæc unitas eſt, ut ita per ſe agat filius, ne a ſe agat: & ita non a ſe agat, ut per ſe agat. Intellige filium agentem, & per eum patrem agentem. Non a ſe agit, cũ pater in eo manere mõſtratur. Per ſe agit, cũ ſecundũ natiuitatẽ filij agit ipſe, quę placita ſũt. Infirmus ſit nõ a ſe agẽdo, niſi a deo ipſe agat: nõ ſit uero in unitate naturæ, ſi quę agit ĩ quibus placet, non per ſe agit.

Sicut

Sicut ergo (inquiunt) filius per ſe agit, ſed non a ſe, ita & filius debet dici ſapiens per ſe, ſed nō a ſe. Sic & ipſe per ſe Deus eſt, uel eſſe dicēdus eſt (vt aiunt) ſed nō a ſe uel de ſe.

An una tantum ſit ſapientia patris.

Poſt hæc a quibuſdam ſolet quæri, vtrum vna tantum ſit ſapientia patris. Quod nō eſſe, nituntur probare hoc modo. Filius (inquiunt) eſt ſapientia patris genita, qua pater ſapiens non eſt: eſt igitur aliqua ſapientia patris, qua ſapiēs non eſt. Eſt autem & ſapientia patris ingenita, & ea pater ſapiens eſt. Eſt ergo quædam ſapientia patris, qua ſapiens eſt: & ipſa non eſt illa ſapientia patris, qua pater ſapiens non eſt, non eſt ergo vna tantum ſapientia patris. Item, ſapientia ingenita eſt ſapientia patris: & ſapientia genita eſt ſapientia patris, non eſt autem ſapientia ingenita, ſapientia genita: non eſt igitur vna tantum patris ſapientia. Hæc & his ſimilia, tanquam ſophiſtica & a ueritate longinqua, cunctisque in theologia peritis potentia abijcimus, reſponſa indigna aduertentes. Id tamen adijcientes, quia vna eſt tantum ſapientia patris, ſed non vno modo dicitur. Nam ſapientia patris dicitur illa quam genuit, & ſapientia patris dicitur ea qua ſapiens eſt: diuerſa eſt ergo ratio dicti. Illa enim dicitur patris, quia eam genuit, & ea dicitur ſapientia patris, quia ea ſapit. Vna eſt tamen ſapiētia patris, quia ſapientia genita eſt eadem ſapientia, cū ea qua ſapiens eſt: ſiue ea qua ſapiens eſt intelligatur perſona patris, ſiue eſſentia patris, quia perſona patris, quæ intelligitur cum dicitur ſapientia ingenita, & perſona filij, quæ ſignificatur cum dicitur ſapientia genita, vna eademque ſapientia eſt, quæ eſſentia diuina intelligitur communis tribus perſonis.

Sicut una in diuinis dilectio, ita & ſapientia.

Et ſicut in trinitate dilectio eſt, quæ eſt pater filius & ſpiritus ſanctus, quæ eſt ipſa eſſentia deitatis & tamen ſpiritus ſ. dilectio eſt, quæ non eſt pater uel filius: nec ideo duæ dilectiones ſunt in trinitate, quia dilectio quæ proprie ſpiritus ſanctus eſt, eſt dilectio quæ trinitas eſt, non tamen ipſa trinitas eſt: ſicut ſpiritus ſanctus eſt eſſentia, quæ trinitas eſt, non tamen ipſa trinitas eſt: ita in trinitate ſapien-

tia

tia eſt,quæ eſt pater, & filius,& ſpiritus ſanctus, quæ eſt eſſentia diuina:& tamen filius eſt ſapientia,quæ non eſt pater vel ſpiritus ſanctus. Nec ideo duę ſapientiæ ibi ſunt : quia ſapientia,quæ proprie eſt filius,eſt ſapientia , quæ eſt trinitas,ipſa tamen non eſt trinitas:ſicut filius eſt eſſentia, quæ eſt trinitas,ipſe tamen non eſt trinitas .

Qua ratione pater non dicitur ſapiens ea ſapientia, quam genuit: eadem nec diligens dilectione, quæ ab utroque procedit.

Prętcrea diligenter notandum eſt, quod ea ratione qua pater non dicitur ſapiens ea ſapientia quam genuit, videtur fore dicendum,quod pater non diligat filium,vel filius patrem ea dilectione,quæ ab vtroque procedit,ſcilicet quę proprie ſpiritus ſanctus eſt.Sicut enim idem eſt Deo ſapere quod eſſe,ita eſt ei idem diligere quod eſſe. Ideoque ſicut negatur pater eſſe ſapiens ſapientia quam genuit,qui ſi ea diceretur ſapiens,non ipſa ab eo,ſed ipſe ab ea intelligeretur eſſe:ita uidetur nō debere concedi,quod pater uel filius diligat dilectione,quæ tantum ſpiritus ſanctus eſt, quia ſi ea diligit pater uel filius, non ſpiritus ſanctus videtur eſſe a patre & filio,ſed pater & filius a S.S.quia idē eſt ibi diligere qđ eſſe. At ſupra dictū eſt atq; auctoritate Aug.ſancitū qđ in trinitate tria ſunt:vnus diligēs eū qui de illo eſt: & unus diligēs eū,de quo eſt, & ipſa dilectio,& nō eſt aliquis duorū quo genitus à gignēte dicitur,et genitorē ſuū diligit.Quibus apertè ſignificauit patrem filium, filium patrem diligere: ea ſcilicet dilectione,quæ non eſt aliquis eorum,ſed tantum ſpiritus ſanctus.Cum idem ergo ſit ibi diligere quod eſſe, quomodo dicitur pater uel filius non eſſe ea dilectione qua alter alterum diligit? cum ideo pater negetur ſapere ſapientia quam genuit,ne ea eſſe intelligatur . Aug.li. 6.de trini.c.5.

Quod & hæc quæſtio inexplicabilis eſt humano intellectui .

Difficillimam mihi fateor hanc quæſtionem,præcipuè cū ex prædictis oriatur, quæ ſimilem videntur habere rationem , quod meæ intelligentiæ attendens infirmitas tenebatur,cupiens magis ex dictis ſanctorum referre,quam affer In med. lib.

re

re.Optimus enim lector eſt (inquit Hila.in 1.Lib.de Tri.) qui dictorum intelligentiam expectat ex dictis,potius quã imponat, & retulerit magis quam attulerit,neq; cogat id videri dictis contineri, quod ante lectionem præſumpſerit intelligendum.Cum ergo de rebus Dei ſermo eſt, concedamus Deo ſui cognitionem,dictiſq; eius pia veneratione famulemur.Inueſtiget ergo diligenter pius lector rationẽ dictorum, ſi fortè dictorũ aliquam valeat reperire cauſam, qua nota,ipſa præmiſſa quæſtio aliquatenus explicari valeat. Ego autem hanc quæſtionem non abſoluens, ſed errorem excludens, profiteor non eſſe dictum patrem diligere filium,uel filiũ patrẽ ea dilectione quæ ab vtroq; procedit, quę non eſt aliquis eorum,ſed tantum S.S.tanquam ea dilectione pater ſit,uel filius.Sed ſic ea pater diligit filium,& filius patrem:ut etiam pater per ſe ea,quæ ipſe eſt,dilectione diligat,ſic & filius:non autem ſic,vt pater per ſe non diligat,& filius,ſed per eam tantum. Quis hæc in illa trinitate (inquit Auguſtinus) opinari uel affirmare præſumat? Eam tamen quæſtionem lectorum diligentiæ plenius dijudicandam atque abſoluendam relinquimus,ad hoc minus ſufficientes.

Lib. 15. de Tri. c. 7.

SVpra Poſuit magiſter multipliciter appropriata,in quorum explanatione dixit.ſ.ſ.eſſe concordiam,quia pater & filius diligunt ſe ſ.ſ.ideo hic mouet quæſtionem de illa locutione.Et hoc facit in iſta diſtinctione.Habet autem hæc diſtinctio tres partes.In prima mouet Magiſter principalem quæſtionem prius poſitam, ſcilicet utrum pater & filius diligant ſe ſ.ſ. In ſecunda uero mouet aliam quęſtionem huic conſimilẽ,quę facit ad eius explanationẽ:& hoc facit ibi. *Præterea diligenter inueſtigari oportet &c.*] Et ẽ illa quæſtio, Vtrũ pater ſit ſapiẽs ſapiẽtia genita,uel ſapiẽtia q̃ genuit. In tertia redit ad principalẽ qõnem determinandam, & hoc facit ibi. *Præterea diligenter notandum eſt &c.*] Prima pars habet duas partes. In prima mouet Magiſter qõnem,& opponit.In ſecunda rñdet quęſtioni,ſed nõ rñdet obiectioni,ib. *Huic quæſtioni cum altitudinem &c.*]Similiter ſecunda pars, ĩ quã determinat Magr̃ qõnem annexã ſ. utrũ pẽ ſit ſapiẽs.ſ. utrũ filius ſit ſapiẽs ſapientia genita, uel ſapiẽtia q̃ genuit,diuidit. Et quia ad determinationẽ huius qõnis tria alia dubia concurrunt : iõ hẽt hæc pars quatuor partes, ſm quatuor dubitationes, quas mouet & determinat:& primo determinat iſtã qõnem, Vtrũ filius ſit ſapiens

piens ſapientia q̃ genuit, uel ſapientia genita, qđ idē eſt: quam determinat in partē negatiuam. Secūdo mouet hanc quæſtionē. utrum filius ſit ſapiens ſapientia genita uel ingenita. Et determinat eā affirmatiue quantum ad primā partem, ſ. qđ ſit ſapiēs ſapientia genita ibi. *Poſt hæc quæri ſolet &c*] Tertio mouet hanc qōnem, utrum filius ſit ſapiens ꝑ ſeipſum uel ſeipſo: q̃ determinat ꝑ diſtinctionē, qđ, ſeipſo, pōt teneri originaliter, & formaliter, & hoc ibi. *Quæri autem ſolet utrum filius &c*] Quarto hāc mouet quæſtionem, utrum pater duplicem habeat ſapientiam? q̃ determinat in partem negatiuā oſtendens hanc quæſtionem, & eius rationem non eſſe reſponſione dignam, & hoc facit ibi. *Poſt hæc quæri ſolet a quibuſdā &c. Vtrum una ſit tantum ſapientia.* Et determinat cum hoc, quod in trinitate eſt dilectio, quæ eſt trinitas, & in ſ. ſ. eſt dilectio quæ non eſt trinitas. Et hoc ibi. *Et ſicut in trinitate &c.*] Similiter tertia pars, in qua redit Magiſter ad quæſtionem primo poſitam, habet duas partes. In prima obiicitur contra rationem quam accipit ex determinatione alterius quæſtionis. In ſecunda uero loco ſolutionis ſuam in ſufficientiam oſtendit, & hanc quæſtionem determinandam lectori relinquit: & hoc ibi. *Difficillimam mihi hanc quæſtionem fateor &c*]

Dub. 1. HAc ſapientia ſapiens &c.] Ex litera elicitur talis rō Aug. Si pater eſt ſapiens ſapientia genita, q̃ genuit: & hoc eſt ei eſſe qđ ſapere: ergo eſt ſapientia genita. Videtur illud argumentū non ualere, quia illud nō ualet; hoc eſt patri eſſe qđ operari, ſed operatur per filium, ergo eſt ꝑ filium: ergo nec ſimiliter illud argumentum ualet. Si tu dicas quod non eſt ſimile, quia operari connotat effectum. Obiicitur quod idem eſt patri eſſe quod eſſe patrem, ſed tamen illud argumentum non ualet, pater deitate ē Deus: ergo deitate eſt pater: ergo ſimiliter non ualet hoc argumentū; eſt ſapiens ſapientia genita. Reſp Dicendum, ꝙ argumentum Aug. eſt neceſſarium, quoniam eſſe ſapientem, & eſſe, in diuinis non differunt modo dicendi, & a parte rei, ſed ſolum a parte noſtra: non ſic autem eſt eſſe & operari: quoniam & ſi operari quantum ad principale ſignificatum ſit idem quod eſſe, tamen quantum ad connotatum differt, & poteſt eſſe extraneum, & ita poteſt ibi eſſe accidens, tamen hoc quod eſt, eſſe Deū, & eſſe patrem, quāuis nō differunt quantum ad eſſentiā uel modum eſſendi, differunt tamen quantum ad modum ſe habendi, quod eſt uere in diuinis abſolutū, & cōparatum, & ideo non trāſit paternitas in ſubſtātiā, ſicut ſapientia: ideo hēt aliū modum dicendi, qui poteſt eſſe extraneus reſpū alicuius attributi, ideo ibi eſt accidens, non autem in argumento Auguſti.

6. de trini. c. 1.

Pater non eſt ſapiens ſapientia genita, &c] Videtur male dicere: quia ſicut æternitas appropriatur patri, ita ſapientia filio: ſed æternitas non dēt dici genita, ſicut dicit Anſe. in Li. b de Incarnatione uerbi: ergo nec ſapiētia Dub. 2.

tia debet nec poteſt dici ingenita. Item, ſi poteſt dici ingenita ſapientia, pari ratione poteſt dici ſapientia procedens, & ita uidetur ꝙ ſapīa ſit appropriabilis ita ſ.ſ. ſicut & filio. Iuxta hoc quæritur quare non dicitur potentia de potentia, ſicut ſapientia de ſapientia. Reſpon. Dicendum, ꝙ ſapientia eſt de nominibus mediis, quæ ſunt nata ſupponere pro perſona. Et ideo ſicut dicit̃ de Deo Deus, & Deus genitus & ingenitus: ita dicitur etiam ſapientia non tamen ita proprie, quia nomen abſtractū eſt quodammodo: magis tamē dicitur ſapientia de ſapientia q̃ æternitas de æternitate, quia æternitas ſignificat in maiori abſtractione quam ſapientia, & ideo magis abſtrahit a ratione originis. Secundum hoc etiā eſt concedendum ꝙ poſſit dici ſapientia procedens, licet adhuc minus proprie. Nec ualet iſtud argumentum: quamuis enim ſapientia non ſit appropriabilis, ſ. ſ. tamen per determinationem adiūctam poteſt trahi. Ad illud quare non dicitur potentia de potentia. Dicendum, ꝙ non ita proprie dicitur ſicut ſapientia de ſapientia. Quoniam ſapiētia appropriatur filio, q̃ eſt ab alio, & ab alio habet omne ꝙ habet: ergo & ſapientia ab alio, ideo ſapientia genita ex ſua appropriatione præſupponit ſapientiam ingenitā: ſed potentia appropriatur patri, qui non eſt ab alio: ideo non ſic dr̄ potentia de potentia, uel potentia genita.

Dub. 2. *Sed melius iſtam quæſtionem poſtea &c*] Videtur Aug. iſta uerba in notula poſita male & inconuenienter recitare, quia cōparatio in utroque extremorum præſupponit rem ſui poſitiui, ſed ſi ibi melius: ergo utrobique bene: ergo ſi ibi dicit ꝙ pater eſt ſapiens ſapientia quā genuit, uidetur quod dicat uerum. Reſp. Dicendum, ꝙ abuſiua eſt comparatio: quoniam in Lib. de Trin. dicit contrarium huius, & ideo ſi ibi bene, cōſtat ꝙ hic male. Quātum ad hoc tamen, quod aliqua uera dixit in Lib. 83. q. de hac quæſtione, iō non omnino male, ſed quodāmodo bene, quodammodo male: ideo dicit quod ibi melius, innuens quod aliquid ibi ſit male dictum: qui enim unum oppoſitorum aſtruit, per conſequens deſtruit alterum. Q. 69.

Dub. 3. *Sapientia genita ſit ſapiens de ſapientia ingenita &c*] Videt̃ iſta ratio nō eſſe bona, quia non uidetur reſpondere ad quęſtionē. Non enim quæritur de ſapientia genita, ſiue an filius ſit de patre: ſed hoc quæritur, utrum filius ſit ſapientia ingenita. Reſpond. Dicendum, quod Magiſter reſpōdet, licet in uerbis paucis, in quibus innuit hanc diſtinctionem, ꝙ aliquem eſſe ſapientem aliquo, hoc eſt dupliciter. Aut ita quod ablatiuus teneat̃ formaliter, & ſic filius eſt ſapiens ſapientia genita, & pater ſapientia ingenita. Aut ita qđ teneatur originaliter, & ſic cum ſapientia genita ſit de ſapientia ingenita, filius eſt ſapiēs ſapientia ingenita. Sed quia ablatiuus ut plurimum conſtituitur in ratione formæ, ideo Magiſter caute locutus dixit, quod filius qui eſt ſapientia genita, eſt de ſapiē-

tia

ria ingenita ſapiens, ut uerbum nō haberet calumniam, & ideo bene reſpondet.

Dub. 4. *Vterque una eſt ſapientia, & tamen ſolus pater &c.*] Videtur hic dicere duo oppoſita, quia iſtæ duæ proprietates ſapientiā contrahunt, & cum ſint proprietates diſtinctæ diſtinguunt: & hoc patet, quia ſolus pater eſt ſapiētia ingenita: quia ſi ſapientia diſtinguitur: ergo eſt alia, & alia ſapientia: ergo non una. Item, uidetur falſum dicere cum dicit, quod ſolus pater eſt ſapientia ingenita, aut enim dicitur ſapientia eſſentialiter, aut perſonaliter. Si perſonaliter: ergo nō una ſapientia eſt genita, & ingenita: cum pater & filius nō ſint una perſona. Si uero eſſentialiter: non ergo ſolus pater eſt ſapientia ingenita. Reſpon. Dicendum, ꝙ in hoc nomine, ſapientia, duo eſt conſiderare, ſcilicet ſignificatum & ſuppoſitum. Et quantum ad ſignificatum dicit eſſentiam, ſed ſuppoſitum eſt ꝑſona. Et illę determinationes, genita, & ingenita, non reſpiciunt ſignificatum, ſed ſuppoſitum: & ita diſtinguunt ſuppoſitum manente eadem unitate in ſignificato, ſiue in forma: & ſapientia genita, & īgenita eſt alia & alia perſona: ſed non eſt alia & alia ſapientia, ſicut non eſt alia eſſentia, & ideo Magiſter bonum exemplum ponit in hoc termino Deus, quod ſignificat eſſentiam, & ſupponit perſonā. Quādo ergo quęritur, utrum dicatur eſſentialiter, aut perſonaliter. Dicendum, ꝙ quantum ad ſignificatū, dicitur eſſentialiter, ſed quantum ad ſuppoſitum, dicitur perſonaliter, & ita nulla eſt controuerſia.

Dub. 5. *Ita per ſe agat filius, ne a ſe agat &c.*] Obiicitur, non agit filius a ſe, & pater in eo monſtratur, & ſimiliter filius manet in patre: ergo pari ratione pater a ſe nō agit. Item, uidetur falſum dicere, infirmus ſit non a ſe agēdo, niſi a Deo ipſe agat, quia ſecundum hoc cum omnis creatura agat a Deo, tunc uidetur eſſe agēs infirmum: nec in hoc uidetur filius differre ab aliis. Reſpond. Dicendum, ꝙ Hila. duo intendit oſtendere, deducendo ad impoſſibile. Ipſe enim dominus dicit Iohan. 14 Verba ego loquor, pater uero in me manens facit opera: ex hoc ergo arguit ꝙ filius non agit a ſe, ſed a patre manente in ſe, non tantum ut conſubſtantialis, ſed ut principium: ſic autem non manet filius in patre, ſed tantū ut conſubſtantialis. Alia eſt auctoritas domini Ioan. 8. ubi dicit. Qui miſit me nō reliquit me ſolum, quia quæ placita ſunt ei, facio ſemper. Si ipſe agit ſemper una cum patre: ergo eſt una uirtus eius & patris, & ſic agūt una uirtute: tunc ergo per ſe agit. Hæc duo probat per deductionem ad impoſſibile, quia omnis potentia eſt a prima potentia, q̄ primo reſidet in patre: ergo ſi filius non poteſt a Deo, ſimpliciter eſt impotens uel infirmus, quia infirmus habet potentiam deficiendi a ſe, non a Deo. Itē. Si filius non agit per ſe, nō agit per uirtutem propriam ſibi connaturalem: ergo alia eſt uirtus patris, & alia filii. A ſe enim & non a ſe, non facit diſtinctionē

in ua-

in natura, ſed ſolum in perſona, quia dicit rationem principii, uel originis. Per ſe autem & nō per ſe, quia per ſe dicitur cōtra per accidens, per aliud; ponit diuerſitatem in natura, & iō filius agit per ſe, quamuis non a ſe.

Dub. 7. *Vna eſt tantum ſapientia patris &c.*] Videtur male dicere, quia ſapientia ſemper eſt eſſentialiter: ergo falſum dicit, non uno modo dicta. Reſpond. Magiſter non uult ꝙ ſapientia ſit dicta multipliciter, ſed quod ſapientia patris, quia genitiuus poteſt conſtrui in ratione originis, & ſic dicitur filius ſapientia patris, uel ipſa ſapientia genita ſapientia patris: quia eſt a patre. Vel poteſt intelligi in ratione ſubiecti, ut dicatur ſapientia patris: ſicut albedo patris, & ſic ſapientia genita non dicitur eſſe patris, ſed filii. Quia ergo rō paſſiua importata per hoc adiectiuum, genita, non eſt in perſona patris & filii una, falſa eſt locutio ratione determinationis, nō ratione eius ꝙ eſt ſapientia, qa una & eadem eſt ſapientia patris & filii & ſ.ſ. & illa eſt ſapiētia patris & filii & ſ.ſ.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An uerum ſit dictu, Pater & filius diligunt ſe Spiritu ſancto?

AD intelligentiam praeſentis diſtinctionis duo principaliter q̄runtur ſm duas quaeſtiones, quas determinat Magiſter. Primo, quaeritur de hac locutione, pater & filius diligunt ſe. ſ.ſ. Secundo, quaeritur de iſta, an pater eſt ſapiens ſapientia genita. Quantum ad primum duo quaeruntur. Primò quaeritur, utrum illa locutio ſit admittenda. Secundò quaeritur, in qua habitudine conſtruatur ille ablatiuus.

QVOD Iſta locutio pater & filius diligunt ſe ſpiritu ſ. ſit admittenda, oſtenditur auctoritate & ratione. Primo auctoritate ſic. Auguſt. 7. de Trin. Non eſt aliquis duorum quo genitus a gignente diligitur, genitoremque ſuum diligit: ſi ergo eſt aliquis, & non eſt pater uel filius: ergo eſt ſ.ſ. ITEM. Hiero. ſuper Pſal. 13. Spiritus eſt amor patris ad filium, & filii ad patrē, ſed amore q eſt patris ad filiū, pater amat filium, & econuerſo: ergo &c ITEM. Bernard. de amore Dei. Amas te, inquit, amabilis Domine, cum a patre & filio procedit ſ.ſ. amor patris ad filium, & filii ad patrem, & tantus amor ut ſit unitas. ITEM Idem oſtenditur ratione ſic. Magiſter Hugo de ſancto Victo. facit talem rationem, in quadam epiſtola ad Ber. Si rectè diceris amare amore qui a te procedit, cur non pater & filius dicuntur amare amore qui ab ipſis procedit? Et iterum ibidē. Si ſ.ſ. eſſet amor cordis tui ac patris & filii qs quaeſo poſſet negare ſ.ſ. hoc eſt amore tuo te diligere? ITEM. Alia ratio formatur ſic. Sicut ſe habet uerbum ad dicere, ſic amor ad diligere: ſed pater uerbo ſuo ꝙ ab ipſo procedit ſeipſum dicit: ergo pater & filius amore qui ab ipſis procedit, ſeipſos diligunt. ITEM. Sicut filius non poteſt produci niſi generādo, ſic nec amor niſi diligendo

ergo:

ergo pater & filius diligendo ſe, producunt ſ. ſ. qui eſt amor perſonalis, aut igitur diligendo amore qui eſt ſ. ſ. aut qui, non eſt ſ. ſ. Si amore qui non eſt ſ. ſ. aut amor ille eſt perſonalis, aut eſſentialis. Non perſonalis, quia tunc eſſent duæ perſonæ in diuinis, quibus conueniret amor proprie, ꝙ eſt impoſſibile Similiter: nec eſſentialis: quia iſte eſt ſ. ſ. Et iterum, ſi eſſentialis, tunc ergo cum cõueniat ſpiritui ſancto ſ. ſ. ſimiliter produceret. Reſtat igitur ꝙ producunt ſ. ſ. diligendo ſe amore, qui eſt ſ. ſ. Aut igitur diligendo ſe: aut diligendo aliud a ſe. Non aliud: quia tunc aliud exigeretur ad productionem ſ. ſ. ergo diligendo ſe ſ. ſ. producunt ſ. ſ. ergo pater & filius diligunt ſe ſ. ſ.

Sed contra. Diligere idẽ eſt quod uelle bonum, & uelle idem quod eſſe, ergo cum hæc ſit falſa, pater & filius ſunt ſ. ſ. hęc ſimiliter, diligũt ſe ſpiritu ſ. Item. ſicut ſe habet ſapere ad patrem reſpectu filii, ita diligere ad patrem & filium reſpectu ſ. ſ. ſed hæc eſt falſa, pater eſt ſapiens ſapientia genita: ergo & illa ſimiliter. Item. Omne plurale infert ſingulare: ſed hæc eſt falſa, pater diligit ſe ſ. ſ. ergo & prima. Si dicas ꝙ diligere, tenetur notionaliter: contra, nulla notione contingit mutuo reflecti unam perſonã ſuper aliã, ſed ẜm dilectionem eſt mutua reflexio in prædicta locutione: ergo diligere nõ tenetur notionaliter: ergo idẽ ꝙ prius. Item. nulla notio cõuenit tribus, ſed diligere ſ. ſ. conuenit tribus. Nã pater diligit ſ. ſ. & filius diligit ſpũ ſ. & ſ. ſ. diligit ſpiritu ſancto, quia ſeipſo. ergo nõ tenetur notionaliter: ergo idem ꝙ prius. Item pater & filius amore eodem diligunt ſe, & nos: ſed dilectio dei ad nos eſt eſſentialis, cũ connotet effectũ in creatura: ergo ſiſt cum diligunt ſe. Item. Si tenetur notionaliter, quæro pro qua notione: non eſt dare niſi ſpirationem: ergo aut paſſiue, aut actiue: ergo idẽ eſt, diligũt ſe, ꝙ ſpirãt: ſed hæc ẽ falſa, ſpirant ſ. ſ. ergo & prima. Si paſſiue, contra, illa notio non pdicatur de patre & filio: ſed de ſolo ſ. ſ. Si dicas ꝙ denominatiue prædicatur, contra, omnis proprietas quæ de perſona prædicatur in diuinis, in concretione prædicatur, & in abſtractione: ergo cum proceſſio non conueniat patri, & filio in abſtractione: ergo nec denominatiue.

Resolutio.

Si dilectio, notionaliter intelligatur admittimus: ſi eſſentialiter, negamus.

Resp. Ad prędictorum intelligentiam eſt notandum; ꝙ quidam prędictam locutionem ſimpliciter negauerunt, & dixerũt omnes conſimiles eſſe retractas a beato Auguſt. in ſua ſimili, ſ. hac ſ. pater eſt ſapiens ſapientia genita. Sed hæc ſolutio non poteſt ſtare: quia non ſolum eam dicit Auguſt. ſed etiam ſancti alii, quorum dicta Auguſt. non retractat. Ideo fuerunt alii qui eam ſimpliciter conceſſerunt, dicentes hãc locutionẽ debere intelligi per appropriationem, non per proprietatem, ut ſit ſenſus, pater & filius diligũt ſe amore, qui appropriatur ſpũi ſctõ. Li. 2. retracta. tio. cap. 26.

Sed

Sed iſta ſolutio non poteſt ſtare, quia tunc ſimiliter hæc eſſet concedenda, pater & filius ſunt boni.ſ.ſ. cum.ſ. ſ. approprietur bonitas, quæ tamen nullo modo conceditur: igitur prima opinio non poteſt ſtare, quæ ſimpliciter tales locutiones negat, cũ multiplex auctoritas eas dicat. Similiter ſequens, quæ eas ſimpliciter concedit: non poteſt ſtare: cum multiplex ratio contradicat. Reſtat igitur elicere opinionem mediam. ſ. ꝙ uno modo ſit uera, alio modo falſa. Nam hoc quod eſt, diligere, põt teneri eſſentialiter, uel notionaliter. Secũdum ꝙ tenetur eſſentialiter, ſic dicit uoluntatis complacentiam, quæ communis eſt tribus. Secundum ꝙ tenetur notionaliter, ſic dicit uoluntatis fęcunditatem ad producendã perſonam ex ſe, quæ quidem fœcunditas ſolum eſt in duobus, quamuis uoluntas ſit in tribus. Si ergo tenetur eſſentialiter, falſa eſt locutio: quia tunc ſequit, quòd pater, & filius ſunt S. S. Et in hoc ſenſu pronomen cum uerbo conſtruitur reciproce. Si autem notionaliter, uera eſt: ſicut probant rationes ad oppoſitum. Et in hoc ſenſu pronomen conſtruitur cum uerbo retranſitiue. Vnde ſenſus eſt. Pater & filius diligunt ſe.i.pater diligit filium, & filius patrem: & tunc uera eſt locutio, quia amor, qui eſt ſ.ſ. eſt amor nectens patrem cũ filio, & econuerſo: & tunc non licet inferre: ergo pater diligit ſe ſpiritu ſancto.

Ex hoc patent tria prima. Nam primum procedit ſm ꝙ diligere tenetur eſſentialiter. Secundum etiam ſimiliter: nã ſapere non dicitur notionaliter, ſicut diligere: ſed uel eſt cõe, uel appropriatum. Tertium ſĩr, q̃a procedit ſm ꝙ obliquus cõſtruitur reciproce, & tunc diligere tenetur eſſentialiter.

Ad illvd, quod obiicitur, quòd non poſſit teneri notionaliter: intelligendum eſt, ꝙ ſicut generatio dupliciter poteſt ſignificari, unò modo, ut dicit emanationem: alio modo, ut dicit modum emanandi ſuperaddita expreſſione: & primo modo per hoc uerbũ [dicere] ſignificatur. Sic & ſpiratio dupliciter poteſt ſignificari. Primo modo per hoc uerbũ, quod eſt ſpirare: ſecundo modo per hoc uerbum, quod eſt diligere. Quemadmodum enim dicere importat generationem, & ulterius quandam expreſſionem circa perſonam, ſic & diligere. Vnde ſicut dicere, importat actum generandi, & dicendi, ſiue exprimendi: & ratione actus dicendi, ſiue exprimẽdi dicitur, pater ſe dici uerbo, hoc eſt dicendo: ſiue exprimendo generat uerbum, uel generando uerbũ, ſe exprimit uerbo. Sic in propoſito: diligere actum importat connectẽdi: ſiue concordandi, & ſpirandi: & rõne actus connectendi dicitur, pater, & filius diligunt ſe ſ.ſ. hoc eſt inuicem concordando ſpirant ſ.ſ. uel ſpirando. ſ. ſ. inuicem connectuntur. Ex his patent obiecta. Quod enim obiicitur de mutua reflexione: patet reſponſio, quia hæc eſt ratione actus eſſentialis communiter intellecti. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ diligere ſ.ſ. cõuenit-

uenit tribus, & dicitur reſpectu creaturæ. Dicendum, ꝙ non cõuenit tribus ratione ſpirationis, quã importat: & ideo quamuis dicatur reſpectu creaturæ, non tamen dicitur eſſentialiter omnino: ſed cõnotat aliquid eſſentiale, dicit tamen notionem reſpectus, quem importat ad perſonam: ſicut ſupra dictum eſt de uerbo, & dono. AD ILLVD, quòd obiicitur pro qua notione ſtat? Patet, ꝙ ſtat pro cõmuni ſpiratione, tamen non licet ꝓ ea ponere uerbum ſpirandi: quia alio modo importat illam notionem. Vnde ſicut conceditur hæc, pater dicit uerbo, non tamen hæc, pater generat filio, & tamen dicere importat ipſam generationem. Sic in propoſito intelligendum eſt.

QVAESTIO II.

Ablatiuus ille ſpiritu ſancto, cum ſ. dicitur, Pater & filius diligunt ſe ſpiritu ſancto, in qua habitudine conſtruitur.

IN qua habitudine conſtruit̃ ille ablatiuus, cum ſic dicitur; Pater & filius diligunt ſe ſpiritu ſancto. Et ꝙ in habitudine formæ, uidetur per ſimile: quia pater diligit amore a ſe procedente formaliter: ergo pari ratione pater, & filius diligunt ſe formaliter S. S. ITEM. nihil denominat aliquid, ad quod comparatur, ut ad principium ſolũ, niſi comparetur, ut informans. Nam quamuis curſus ſit a deo, nõ tñ deus dicitur currere: Sed amor eſt a patre, & filio & dñr amare: igitur amor eſt in rõne formæ. ITEM. Omni nexu aliq nectuntur formaliter: ſed ſ. ſ. eſt nexus: ergo aliqui illo nectunt̃, & non niſi pater, & filius &c. ITEM. Omni albedine aliquis ẽ albus formaliter: ergo oĩ amore aliquis eſt amans formaliter: ſed nihil amans formaliter, põt amare, niſi ille, cuius eſt amor: cum ergo ſ. ſ. ſit amor patris, & filii, patet &c.

CONTRA. Omne, quod diligit formaliter alio a ſe, hẽt diligere ſolum per participationẽ: ergo ſi pater, & filius diligunt formaliter aliquo alio a ſe: ergo diligunt per participationem: ſed hoc eſt inconueniens: ergo &c. ITEM. Si aliquis diligit aliquo formaliter, illo circumſcripto, impoſſibile eſt intelligere amorem in eo, ſiue ipſum amare: ergo ſi pater, & filius diligũt ſe ſpirituſancto, impoſſibile eſt intelligere patrem amare, non intellecto ſ. ſ. ſed hoc eſt falſum: ergo & primum. ITEM. Nulla hypoſtaſis eſt forma: ſed amor, qui eſt ſ. ſ. eſt hypoſtaſis: ergo non eſt forma: ergo nullus illo amore diligit formaliter. ITEM. Nullum relatiuum poteſt eſſe forma ſui correlatiui: quia ex forma & formato fit unum: relatiuum autem diſtinguitur a correlatiuo: ſed amor, qui eſt ſ. ſ. correlatiue ſe habet ad patrẽ, & filium, ergo &c. ITEM. Omnis forma eſt ante illud, cuius eſt forma: ergo ſi pater & filius diligunt ſe ſ. ſ. formaliter, amor ille præcedit diligere patris, & filii: ſed hoc eſt falſum, quia dilectio producitur: ergo &c.

RESOLVTIO.

In ratione effectus formalis: ſi modo quod ex principio eſt, effectum appellare licet.

RESP. Dicendum, ꝙ aliquorũ poſitio fuit, ꝙ ille ablatiuus cõ ſtruitur in ratione ſigni, non in ratione formæ. Nam ſ. ſ. ſe hẽt per modum producti reſpectu dilectionis patris, & filii: ideo illius eſt ſignum. Vnde dicunt, ꝙ is eſt ſenſus locutionis. Pater, & filius diligunt ſe: & huius ſignum eſt, ꝙ concorditer ſpirãt ſ.ſ. qui eſt amor unicus, & indiuiſus. Sed hęc poſitio eſt inſufficiens. Nam ſi ablatiuus poſſet conſtrui uere in ratione ſigni cum uerbo, hæc eſſet uera, Pater & filius diligunt ſe amore creato, quia amor creatus ſignũ eſt illius, quam nullus cõcedit. Si tu dicas, ꝙ illud nõ eſt ſignũ propinquum, obiicitur: quia tũc hæc eſſet uera ſimpliciter. Pater eſt ſapiens ſapiã genita, cũ ſapiã genita ſit maxime ſignũ ſapię in patre generante. ALIORVM poſitio fuit, ꝙ ablatiuus ille conſtruitur in rõne formæ. Dicunt. n. ꝙ diligere ſe, nihil aliud eſt dictum de patre & filio, q̃ inuicem connecti, & nexu formaliter connectuntur, & ſ.ſ. eſt ille nexus: ideo formaliter loquendo, iſta eſt uera, Pater & filius diligunt ſe ſ.ſ. ſicut hæc formaliter eſt uera, Pater & filius nectuntur nexu. Sed hęc poſitio non poteſt omnino ſtare, quia cum dr̃, Pater, & filius nectuntur: aut [nectũtur] dicit aliquid ꝙ ſit in patre, & filio a ſ. ſ. aut quod eſt in eis, ut principium ſ. ſ. Si quod in eis a ſ.ſ. ergo pater & filius aliquid recipiunt a ſ.ſ. Si aliquid, cum non poſſit recipere partem: ergo totum: ergo ſunt a ſ.ſ. quod eſt inconueniẽs. RESTAT ergo ꝙ hoc ꝙ eſt, nectuntur, dicat aliquid quod eſt in patre, & filio, ut principium ſ.ſ. quamuis ergo ſit paſſiua, ſecundum modum, actiua tamẽ eſt ſecundum rem. Et ſi hoc, ſ.ſ. comparatur ad connexionem, ut ad principium, non ergo ut ratione formæ omnino. Patet ergo, ꝙ prima poſitio dicit minus ſufficiẽter; ſecunda dicit nimis abundanter: quia nimis exprimit. Et prima fuit Magiſtri Simonis Tornacenſis. Secunda fuit Magiſtri Vuilli Altiſiodorenſis. Et licet neutra ſit omnino ſufficiens, tamen utraque habet in ſe aliquid ueritatis. Nam prima dicit, ꝙ ſ.ſ. ſe habet ad patrem, & filium per modum producti: & hoc quidem uerum eſt. Secunda dicit, ꝙ amor comparatur ad amantes, ut in ratione formæ, & hoc quidem uerum ẽ. Et ideo ex his duabus poſitionibus, quarũ una eſt inſufficiẽs, alia excedens: colligitur media poſitio ſobria, & ſufficiens. ſ. ꝙ ille ablatiuus conſtruitur in rõne effectus formalis, ſi licet nominare effectũ, ꝙ eſt ex principio. Et hęc fuit poſitio Magiſtri Hugonis de S. Victore, qui hic clare uidit ueritatem: unde redarguit illos, qui reputant hanc quęſtionem inſolubilem. Vnde dicit, ꝙ ſicut cum dicitur. Ego diligo te amore a me procedente, ibi eſt conſtructio in rõne effectus formalis: ſic in propoſito. In hoc tamen eſt differentia: quia amor a re procedens, eſt in re requieſcẽs, ut uniens, & inhærens,

rens: quia eſt accidens: ſed in diuinis amor a patre, & filio procedens, eſt in eis requieſcens, ut uniens, non tñ ut inhærens: q̃a nõ eſt accidens ſed ſubſtantia, & hypoſtaſis: & ideo adhuc minus habet rõnem formę. Concedendæ ſunt igitur rõnes ad hoc īductę: quia ablatiuus habet aliquo modo rõnem formæ.

QVOD tñ ultimo loco obiicitur, non ualet: quia omnis albedo ẽ forma ſed aliquis amor non eſt hypoſtaſis.

AD ILLVD ergo, ꝙ obiicit, ꝙ formaliter diligunt, ergo per participationem. Dicendum, ꝙ diligere alio per eſſentiam, facit participationem: ſed alietas perſonalis non. Vnde Hug. Animus humanus amor non eſt: ſed ab ipſo procedit amor, ideo ſeipſo non diligit: pater uero amor eſt, & ſ.ſ. eius eſt amor ideo diligit ſeipſo, diligit ẽt ſ.ſ. & ideo patet ꝙ non per participationem, & ideo patet ſequẽs. Quia enim pater ſeipſo diligit amore eſſentiali, ideo poteſt intelligi amare pater, ſ.ſ. nõ intellecto: non ſic autem eſt de amore notionali. RATIONES ſequẽtes procedunt de forma, ſm ꝙ hẽt per ſe&ū actū formę. Formę enim eſt inhęrere, & ideo non eſt hypoſtaſis, ideo ẽt non diſtīguit. Ibi uero ablatiuus cadit ab actu formæ, qui eſt inhęrere, & tenet actum formæ, qui eſt unire. AD ILLVD, ꝙ obiicit, ꝙ forma præcedit illud, cuius eſt forma. Dicendum, ꝙ loquitur de forma ſm ꝙ hẽt rõnem cauſæ, q̃a ſic ꝑcedit: ſed ablatiuus cadit a rõne cauſalitatis, quia cõſtruit ꝑmodũ effectus formalis: patet ergo ꝙ quodãmodo eſt ibi rõ formæ, quodãmodo rõ ſigni, & in hoc patet rñſio ad oĩa q̃ſita.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An recte dici poſſit, pater eſt ſapiẽs ſapientia genita.

CONSEQVENTER eſt q̃õ de hac locutione. Pater eſt ſapiens ſapĩa genita. Et circa hoc quæruntur duo. Primo quęritur utrum illa locutio ſit admittenda. Scd̃o, ad intellectũ huius, utrũ ſit hæc admittẽda. Pater ẽ potẽs uirtute q̃ genuit.

QVOD prima locutio ſit admittenda, oſtenditur hoc modo 1. Cor. 1. Chriſtũ dicimus dei uirtutẽ, & dei ſapĩam, ſed vnuſquiſq; eſt ſapiẽs ſua ſapĩa: ergo ſi Chriſtus eſt ſapĩa patris, & ſapĩa genita, pater eſt ſapiẽs ſapĩa genita. *Ca. 14.* ITEM. Aug. 6. de Tri. Filius eſt ars quędam oĩpotentis, & ſapientis Dei, ubi oĩa nouit, *paulo poſt initium.* ſed unuſquiſq; artifex ẽ ſapiẽs ſua arte, ergo pr̃ ẽ ſapiẽs filio, ergo &c. ITEM. Hoc uĩ rõne p ſimile, q̃a oĩs amãs a quo ꝓcedit amor, ẽ amãs amore à ſe ꝓcedẽte, ergo oĩs ſapiẽs a quõ ꝓcedit ſapĩa, ẽ ſapiẽs ſapĩa a ſe emanãte, ſed pater eſt hmõi, ergo &c. ITEM. Aug. 15. de Tri. *Ca. 14* Nouit deus pr̃ oĩa in ſeipſo, nouit & in filio: ſed idẽ eſt noſſe oĩa, ut ſapiẽtẽ eſſe: ſi ergo oĩa nouit ī filio, nõ tm̃ ſeipſo: ſed ẽt filio ẽ ſapiẽs. ITEM. deus pr̃ oĩa dicit uerbo, ſicut dicit Aug. 11. Cõf. *Ca. 7. in fine.* Verbo ſibi coæterno, dicis q̃cunq; dicis. Sed dicere (ut dicit Anſ.) eſt intelligere: ergo pr̃ oĩa ītelligit uerbo mediãte: ergo cũ *Monol. c. 32.*

idem ſit eſſe ſapientem, & intelligere, patet &c.

CONTRA, In diuinis ſapere eſt eſſe: ergo ſi pater eſt ſapiens ſapientia genita: ergo eſt ſapientia genita: hoc autem falſum, ergo & primum. ITEM. Non intellecta generatione, adhuc eſt intelligere Deum ſapientem: ergo ſapientia genita non eſt ratio ſapientiæ Dei.

RESOLVTIO.

Nullatenus: & ſicubi legatur, ſane exponatur.

RESP. Dicendum, ꝙ ſine diſtinctione, cum eſſe ſapientem dicatur eſſentialiter, ꝙ locutio eſt ſimpliciter falſa: & ſi alicubi legitur ab aliquo ſancto, eſt exponenda. Vnde Au. in Lib. Retractatió. illã retractat dicẽs, ꝙ melius illam quæſtionẽ in Lib. de Trin. tractauit, ubi. ſ. dicit contrarium oſtendens illam rationem non ualere: ſi pater fuit ſinẽ filiõ, cum filius ſit eius ſapiã, pater fuit inſipiens: quia ſapientia non tantum conuenit filio: ſed patri & filio, & ſ. ſ. & hoc ipſum in Lib. de Trin. dicit in pluribus locis, ſed maxime ĩ 6. & 15.

Lib. 1. c. 26. aliquantulum à principio, Tomo 1.

Lib 6. fere per totũ, et lib. 15. c. 14.

AD ILLVD ergo, ꝙ obiicitur, ꝙ filius, eſt ſapientia, & uirtus patris, Dicendum, quod iſta conceditur, filius eſt ſapientia patris ſapientis, nec tamen iſta, pater eſt ſapiens ſapientia genita. Vnde notandum, ꝙ cum dicitur ſapientia alicuius, hoc dicitur dupliciter. Aut ſicut ſubiecti, ut albedo Petri: aut ſicut principii: genitiuus enim originem importat: quoniam ergo filius eſt ſapientia habens originem a patre, ideo hæc eſt uera, filius eſt ſapientia patris. Cum autem dicitur, pater eſt ſapiens ſapientia, genita, ablatiuus cõſtruitur in rõne alicuius cauſalitatis, uel in habitudine formæ, uel principii, & maxime formæ: & ideo falſa, quia filius nec forma, nec principiũ eſt patris. SI TV quæras, quare non conſtruitur in ratione formalis effectus, ſicut amor cum amante, a quo procedit. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile: & huius duplex eſt ratio, una communis, & alia ſpecialis. Cõmunis, quæ ſumpta eſt à creaturis, quoniam quidam ſunt actus qui dicunt motum a rebus ad animam, ut ſapientia: quidam ab anima ad res, ut amare: ideo comparatio amoris eſt ad amãtẽ in ratione exiſtentis, non in ratione impertinentis: & ideo amor de ſe importat formam, & effectum. Sed ſapiã, q̃a dr̃, ut ad intelligentem, non ut ab intelligente, ideo ablatiuus tm̃ importat formam, non effectum, & ideo eſt locutio falſa. Et alia ratio eſt ſpecialis in diuinis, q̃a amor procedens eſt amor proprie, non per appropriationem: & diligere eſt ſimiliter dictum notionaliter, unde importat originem, ut ſupra monſtratum eſt: ſed ſapiã ſemper eſſentialiter, & hoc quod ẽ. eſſe ſapientẽ, nullo modo dr̃ notionaliter, q̃a nullo modo importat originẽ: & ideo eſt locutio falſa. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ pater nouit omnia in filio, Dicendum, ꝙ differunt dicere, nouit filio, & in filio Nam cum dicitur nouit filio, ablatiuus importat rationem formæ, uel principii cognoſcẽdi, & ideo falſa eſt ſimpliciter. Hæc tñ eſt diſtinguẽda, nouit in

nit in filio,quia præpoſitio cum ſuo caſuali pōt determinare hoc uerbum nouit, in cōparatione ad ſubiectum,& tunc eſt locutio falſa:eſt enim ſenſus, ꝙ filius ſit patri ratio cognoſcendi. Vel poteſt uerbum determinare in comparatione ad obiectum, & tunc uera eſt, & eſt ſenſus, ꝙ filius ſit rebus cognitis ratio, & exemplar, & cauſa exemplandi. Et quod iſte poſſit eſſe ſenſus locutionis, patet. Qui enim ꝑfecte cognoſcit aliquid, cognoſcit omne quod eſt in illo: ſi ergo pater perfectè cognoſcit filium, & in filio ſunt oīa: ergo omnia cognoſcit in filio:nec tñ ex hoc ſequitur, quòd ſit ſapiēs filio, quia tunc ſignificatur, ꝙ filius ſit ratio cognoſcendi ipſi patri. AD ILLVD, quòd obiicitur ultimò, quod pater dicit omnia uerbo. Dicendum, ꝙ hoc quòd eſt [dicere] importat originem, importat etiam effectum in creatura, quem dicit per uerbum, ſiue efficit: ſed intelligere non importat de ſe niſi ſolummodo actum eſſentialem, ita ꝙ nec importat de ſe reſpectū ad perſonam, nec ad creaturam, iō non omnino idem eſt dicere, dicit omnia uerbo, & intelligit omnia uerbo: dicere enim idē eſt, quod intelligere, ſed amplius importat.

QVAESTIO II.

An item rectè dictum ſit, Pater eſt potens potentia, ſiue uirtute quam genuit?

VTRVM hæc locutio ſit admittenda, Pater eſt potens potentia quam genuit, ſiue uirtute Et uidetur quòd ſic. Quia quicūque operatur per aliquē, & non poteſt ſine eo, habet potentiam ab eo: ſed pater operatur per filium, & non poteſt operari ſine filio: ergo &c. ITEM. In diuinis idem eſt uirtus, & operatio: ergo cum pater operetur ꝑ filium, poteſt ꝑ filiū: ſed quicunque poteſt per alterum, eſt potens potentia illius: ergo pater eſt potentia genita. ITEM. Sicut ſe habet noſſe ad ſapientiam, ita operari ad potentiam: ſed bene ſequitur, iſte nouit ꝑ illum: ergo eſt ſapiens per illū: ergo bene ſequitur, iſte operatur per filium: ergo habet potentiam ab illo, ſiue per illum: ergo &c. ITEM. Cum dicitur, pater operatur per filium, hęc prępoſitio Per, aut importat cām aut inſtrumentum. Non inſtrumentum, quia tunc filius non uere cooperaretur patri. Iterū eſſet indigens, ſi ageret per inſtrumentū: ergo in ratione cauſæ: & ſi hoc: ergo filius dat operari patri: ergo & potentiam. SI TV dicas, quod non dicit rationem cauſalitatis, ſed ſubauctoritatem: cum ergo ſimiliter habeat ſ.ſ. ſubauctoritatem in operando ſicut filius, qua ratione dicitur pater operari per filiū, eadem ratione per ſpiritum ſanctum. SI TV DICAS, ꝙ hoc eſt dictū per appropriationem, quæro rationem appropriandi. Cum enim operatio ſit per potentiam, & potentia appropriętur patri, non filio: non ergo patri poterat appropriari operari per filium. ITEM. Cum immediata cauſa operationis ſit uoluntas, & illa approprietur ſpiritui ſancto, uidetur quòd magis debeat dici operari per ſpiritum

ritum ſanctum, q̃ per filium.

Contra. Idem eſt eſſe potentem quod eſſe: ergo ſi pater eſt potēs potentia genita: ergo habet eſſe ab illo. Item. Potentia appropriatur patri: ergo nec ꝑ proprietatē, nec per appropriatiationem conuenit filio: ergo talis locutio magis eſt impropria, quam iſta, pater eſt ſapiens ſapientia genita. Item. Potentia qua aliquis eſt potens, ſecundum ordinem intelligendi antecedit poſſe, ſed generatio ordine intelligendi ſequitur poſſe: ergo hęc omnino falſa, pater eſt potens potentia genita.

Resolutio.

Minimè: cum in huiuſmodi locutione importetur cauſalitas reſpectu patris.

Respon. Dicendum, ꝙ hæc eſt falſa ſimpliciter, pater eſt potēs potentia genita, & magis impropria, quàm aliqua prędictarum. Ad intelligentiam autem prædictorum notandum quod hæc regula cōſueuit dari de hac præpoſitione, Per; quòd cum uerbo abſoluto importat auctoritatē, ut cum dicitur, iſte eſt bonus per illum, uel ſapiens, uel potens. Cum uerbo autem tranſitiuo, importat ſubauctoritatem, ut Rex poteſt per balliuum. Dicendum eſt igitur, quòd hæc eſt falſa, pater eſt potēs per filium, hæc eſt uera. pater operatur per filium. Et non ualet argumentum. Operatur per illum: ergo poteſt per illum, quia primo importat cauſalitatem reſpũ effectus, & poſtmodũ reſpũ patris.

Ad illvd ergo, quod primo obiicitur, quod qui operatur per aliquem, poteſt per illum. Dicendum, quod falſum eſt, quia hoc non eſt, quòd habet potentiam ab illo, ſed quòd habeat potentiam cum illo indiuiſam, & dat illi poſſe: ideo per illum operatur, & nō poteſt ſine illo. Ad illvd, quod obiicitur, quòd non differt operatio, & potentia in Deo. Dicendum, quòd uerum eſt ꝑ comparationem ad Deum, differt autem quantum ad effectum connotatum. Ad illvd, ꝙ ſequitur, nouit per filium: ergo &c. Dicendum, quòd non eſt ſimile de noſſe, & operari: quamuis enim, noſſe, ſit uerbum tranſitiuum, tamen non connotat effectum ſicut operari, & ideo præpoſitio Per, non poteſt cum ipſo importare ſubauctoritatem: ubi enim eſt ſubauctoritas, notatur ꝙ aliquid ſit a duobus, & ab uno per alterum, ſic patet illud. Ad illvd, quod obiicitur, utrum dicat rationem cauſæ, uel inſtrumenti. Dicendum, quòd neutrum dicit ꝓprie, ſed ſubauctoritatem, quæ importat rationem utriuſque, quantum ad illud, quod eſt ibi completionis. Qvod obiicitur, quòd filio appropriatur operari ꝑ ipſum, Reſpon. quòd operatio eſt per uirtutem, & uirtus appropriatur filio, ſicut dicitur 1. Cor. 1. Chriſtum dicimus Dei uirtutē, & Dei ſapientiam. Ratio autem quare uirtus filio appropriatur, eſt, quia uirtus eſt ultimum potentiæ, ſiue eſt potentia ultimata: quoniam igitur filius producitur a patre ſecundum omnimodam perfectionem potentiæ, quia generare eſt actus perfectæ potentiæ: perfectum eſt

enim

enim unumquodque, quando poteſt generare tale quale ipſum eſt, quia igitur filius accipit potentiam producendi æquè perfectam, ſicut eſt in patre reſpectu ſpũs ſancti, ideo uirtus ei appropriatur, ideo dicitur uirtus patris, & brachium, & dextera, & põt operari per filiũ. Aliter põt dici, ꝙ uirtus dicit immediatiorem ordinem ad actum, quàm potentia, quia potentia ordinatur ad opus per diſpoſitionem, & filio appropriatur diſpoſitio, ideo & potentia diſpoſita: & ſic patent omnia quæſita.

DISTINCTIO XXXIII.

De nominibus ſubſtantialibus, & proprietetibus in comparatione ſecundum conuenientiam, & differentiam ad eſſentiã & perſonas.

POST ſupradicta interius conſiderari atque ſubtiliter inquiri oportet, utrum proprietates perſonarum, quibus ipſæ perſonæ determinãtur, ſint ipſæ perſonæ, & ſint Deus, ideſt, diuina eſſentia, an ita ſint in perſonis, ut non ſint perſonæ, ac per hoc nec diuina eſſentia. Quòd enim in perſonis ſint propictates, nemo inficiari audet, cum apertè clamet auctoritas, quòd in perſonis eſt proprietas, & in eſſentia unitas. Superius quoq; multis ſanctorum teſtimonijs aſtruximus, perſonas per proprietates diſtingui atque determinari, ipſaſque proprietates, tres ſcilicet proprijs expreſſimus vocabulis. Cum ergo proprietates ipſæ ab æterno fuerint, quibus ipſæ perſonæ determinantur, & differunt; quomodo eſſent ſi in eis non eſſent: & quomodo in eis eſſent, & ipſæ perſonæ non eſſent, quin ibi eſſet multiplicitas? Quocirca ſicut proprietates eſſe in perſonis, ita & eas perſonas eſſe confitemur: ſicut ſupra auctoritate Hieronymi (vt non pigeat reuocare ad mentem) proteſtati ſumus, in expoſitione fidei ita dicendis, Sabellij hæreſim declinãtes, tres perſonas expreſſas ſub proprietate diſtinguimus. Non enim nomina tantummodo, ſed etiam nominum ptoprietates, ideſt perſonas, vel (vt Græci exprimunt) hypoſtaſes, hoc eſt ſubſiſtentias confitemur. Ecce apertè dicit perſonas proprietatibus diſtingui, & ipſas proprietates eſſe perſonas: cuius hic uerbo perſtringimus, quia ſupra latius poſuimus.

Dif. 26 & 27.

Quod

Quod proprietates ſint diuina eſſentia.

Cumque de ſimplicitate deitatis ſupra diſſereremus, au ctoritatibus ſanctorum.ſ.Aug.Hilar.Iſid. necnon & Boetij euidenter monſtrauimus Deum hoc *eſſe omnino quod in ſe habet:excepto quod pater habet filium,nec eſt filius: filius babet patrem,nec eſt pater:& ſic eſſe in natura trium. vt hic hoc ſit quod habet : & totum quod ibi eſt , vnum eſſe,vnam vitam eſſe:quæ modo non iteramus,ne faſtidium lectori ingeramus.Si ergo proprietates ibi ſunt, ſingula ea rum eſt id in quo eſt, & unum eademq; uita ſingulæ ſunt. Fateamur ergo & proprietates eſſe in tribus perſonis, & ipſas eſſe perſonas atque diuinam eſſentiam .*

Auctoritate aſtruit,quòd proprietas ſit natura.

In med. lib. *Quod enim proprietas etiam diuina natura ſit,oſtendit Hilar.dicens natiuitatem filij eſſe naturam.Vnde in 7.Lib. de Trin.ait,Vtriuſque natura non differt:unum ſunt pater & filius.Habet ergo hoc ſacramenti natiuitas, vt com plectatur in ſe & nomen,& naturam,& poteſtatem: quia natiuitas non poteſt eſſe ea natura, vnde naſcatur filius.*

Ibidem. *Idem in 6.Natiuitas proprietas eſt,veritas eſt.Idem in 7.*

Ibidem. *dicit quod naturæ natiuitas ſit intelligenda eſſe in natura* Dei.*Supra enim dixit,quod proprium patris eſt quod ſemper pater eſt,& proprium filij eſt,quod ſemper filius eſt,ſignificans quod proprietas patris eſt pater,& proprietas filij eſt filius.His alijsq; pluribus auctoritatibus apertè ſignificari videtur,quod proprietas filij filius ſit , ſic & Deus : ita & proprietas patris & proprietas ſpiritus ſancti.*

Quidam negant iam iam propoſita.

Hoc autem aliqui negant,dicentes quidem proprietates in perſonis eſſe,ſed non eſſe perſonas ipſas : quia ita dicunt eſſe in perſonis uel eſſentia diuina,vt non ſint interius:ſicut ea ſunt quæ ſecundum ſubſtãtiam dicuntur de Deo,*vt bonitas,iuſtitia:ſed extrinſecus affixæ ſunt,atq; ita eſſe rõnibus probare cõtendunt.Si.n.inquiũt,proprietates ſunt per*

Tom.4. *ſonæ,nõ eis perſonæ determinantur.Contra quod dicimus,*

Loco ſignato. *quia ẽt ſeipſis perſonæ differunt,ſicut ſupra Hiero.loquẽs de patre & filio & ſpiritu ſancto dicit.Subſtantia unum*

ſunt

ſunt, ſed perſonis ac nominibus diſtinguuntur. Sed iterum addunt, Si proprietates ipſæ diuina eſſentia ſunt, cum eſſentia non differant tres perſonæ, nec proprietatibus differũt. Quomodo enim differt pater a filio, eo quod diuina eſſentia eſt, cum in eſſentia unum ſint?

Reſponſio ad præmiſſa, auctoritati innitens.

Horum doctrinis nouis, & humanis commentis, verbo Hilarij reſpondeo. Immenſum eſt quod exigitur & incomprehenſibile: extra ſignificantiam eſt ſermonis, extra ſenſus intentionem: non enuntiatur, non attingitur, non tenetur: uerborum ſignificantiam rei ipſius natura conſumit: ſenſus contemplationem imperſpicabile lumen obcæcat, intelligentiæ capacitatem, quod ſine nullo cõtinetur, excedit. Mihi ergo in ſenſu labes eſt, in intelligentia ſtupor eſt: in ſermone uero non iam infirmitatem, ſed ſilentium confitebor: periculoſum nimis eſt de rebus tantis ac tam reconditis aliquid vltra præſcriptum cœleſte proferre, ut ultra præfinitionem Dei ſermo de Deo ſit. Forma fidei, certa eſt. Non ergo aliquid addendum eſt, ſed modus conſtituendus audaciæ: quicquid ultra quæritur, non intelligitur. Ecc.43.

Inſtant adhuc improbi hæretici.

Cæterum hæreticorum improbitas inſtinctu diabolicæ fraudulentiæ excitata, nondum quieſcit: ſed in tanta rerũ quæſtione addit, Si paternitas & filiatio in Deo, ſiue in diuina eſſentia ſunt: eadem ergo res eſt ſibi pater & filius. Nam in quo paternitas eſt, pater eſt: & in quo filiatio eſt, filius eſt: Si ergo una eademq; res habet in ſe paternitatem & filiationem, ipſa generat & generatur: quod dicentes in Sabellianam hæreſim pertrahũtur, extendentes patrem in filium, cnm ipſum ſibi filium proponant & patrem. Si uero negauerint in una Dei eſſentia paternitatem eſſe & filiationem: quomodo ergo dicunt eſſe Deum? His atque alijs argumentorum aculeis vtuntur in ſuæ opinionis aſſertionem, vt veritatis formam diſſecent.

Reſponſio eorum inſtantiæ.

Quorum audaciæ reſiſtentes, atque ignorantię prouidentes audebimus aliquid ſuper hoc loqui. Paternitas & filia-

tio non ita eſſe omnino in diuina ſubſtantia dicuntur, ſicut in ipſis hypoſtaſibus, in quibus ita ſunt, quòd eas determinant, vt ait Ioan. Damaſ. Characteriſtica idiomata ſunt, id eſt, determinatiuæ proprietates hypoſtaſeos, et non naturę: etenim hypoſtaſim determinant & non naturam. Ideoque licet paternitas & filiatio ſint in diuina eſſentia, cum eam non determinent, non ideo poteſt dici, quòd diuina eſſentia & generet & generetur, uel quod eadem res ſit ſibi pater & filius. Ita enim proprietas determinat perſonam, ut hac proprietate hypoſtaſis ſit illa generans, & alia hypoſtaſis ſit genita: & ita non idem generat & generatur, ſed alter alterum.

Li. de orthod. fi. c. 6.

Quomodo proprietates poſſunt eſſe in natura, ut tamen eam non determinent.

Sed fortè quæres, cum hæ proprietates non poſſunt eſſe in perſonis quin eas determinent, quomodo in diuina eſſentia eſſe poſſint, ita vt non eam determinent. Reſpondeo tibi, & hic cum Hilario. Ego neſcio, non requiro, ſed conſolabor me tamen: archãgeli neſciunt, angeli non audierunt, ſæcula non tenent, propheta non ſenſit, Apoſtolus non interrogauit, filius ipſe non edidit. Ceſſet ergo dolor querelarum; non putet homo ſua intelligentia generationis ſacramentũ poſſe conſequi. Abſolute tamen intelligendus eſt pater, & filius; & ſpiritus ſanctus. Stat in hoc fine intelligentia uerborum. Eſt filius a patre, qui eſt unigenitus ab ingenito, progenies a parente, vnus ab vno, non natura deitatis alia & alia, quia ambo vnum. Hoc credendo incipe, percurre, perſiſte, etſi non peruenturum ſciam, tamen gratulabor profecturum. Qui enim pie infinita proſequitur, etſi non cõtingat, aliquando tamen proficiet prodeundo. Sed ne te inſeras in illud ſecretum & arcanum inopinabilis natiuitatis, ne te immergas, ſummam intelligentię cõprehendere præſumẽs, ſed intellige incõprehenſibilia eſſe. His aliiſq; multis euidẽter oſtẽditur nobis nullatenus licere maieſtatẽ perſcrutari, ius ponere ptãti, modũ circũſcribere infinito.

Quibus auctoritatibus fulciantur.

Veruntamen nondum deſiſtunt impatientiæ ſpiritu agitati

tati,ſed opinionem ſuam etiam ſanctorum auctoritatibus munire conantur,quibus oſtendere volunt proprietatẽ qua pater eſt pater,& proprietatem qua filius eſt filius,non eſſe Deum,ad hoc inducentes uerba Aug.ſuper illum locum pſal.Et non eſt ſubſtantia,ita dicentis, Deus enim quædam ſubſtantia eſt.Vnde etiam in fide catholica ſic ædificamur , vt dicamus patrem & filium & ſpiritum ſanctum unius eſſe ſubſtantiæ.Quid eſt unius ſubſtantiæ? Quicquid eſt pater quod Deus eſt,hoc eſt filius,hoc eſt ſpiritus ſanctus.Cum autem pater eſt,non illud eſt quod,uel quo eſt. Pater enim non ad ſe : ſed ad filium dicitur,ad ſe autem Deus dicitur. Eo igitur quod,uel quo Deus eſt,ſubſtantia eſt. Et quia eiuſdem ſubſtantiæ eſt filius,proculdubio filius eſt Deus. At vero quòd pater eſt:quia non ſubſtantiæ eſt , ſed refertur ad filium,non ſic dicimus filium patrem eſſe,ſicut dicimus filiũ Deum eſſe.Ex his verbis ſignificari dicunt,quod proprietas patris uel proprietas filij non ſit Deus vel eſſentia diuina. Cum.n.dicit,eo quòd Deus eſt,ſubſtantia eſt;ſed quòd pater eſt,ſubſtantia non eſt:aperte(inquiunt)oſtendit id eſſe ſubſtantiam,quo Deus eſt,id uero quo pater eſt,non eſſe ſubſtãtiam.Item cum ait,Pater non illud eſt,quod eſt,oſtendit eũ non eſſe patrem,eo quòd ſubſtantia eſt . Non .n. ſimpliciter dixit,pater nõ eſt illud quod eſt:ſed ait,cum pater eſt aliud quod eſt,ſignificans quo pater eſt non eſſe illud quo eſt,ideſt, eſſentiam.Hæc illi ita exponentes , ſua commenta ſimplicibus & incautis,vera videri faciunt. Nos autem aliter ſore iſta intelligenda dicimus.Dicens.n eo quod Deus eſt,ſubſtantia eſt:ſed quod pater eſt,ſubſtantia non eſt,hoc intelligi uoluit : quia eſſentia Deus eſt,& deitate ſubſtantia eſt . Eo enim ſubſtantia eſt,quo Deus eſt,& econuerſo : cuius ea eſt deitas quæ eſt ſubſtantia,& ſubſtantia quæ deitas: ſed quod pater eſt, nõ eſt ſubſtantia,ideſt,non quo pater eſt,eo ſubſtantia eſt:quia proprietate generationis pater eſt. qua ſubſtantia non eſt.Ipſam tamen proprietatem ſubſtantiam eſſe non negauit.Ita etiam illud intelligendum eſt quod ait,Cum pater eſt, non illud eſt quod eſt, ideſt, non illo pater eſt, quod uel quo ipſe eſt,ideſt eſſentia :ſed notione.

Pſ.68. Tom.8

Aliꝭ

Aliis etiam uerbis Auguſtini muniuntur.

Diſ. 27 *Item illis verbis Auguſt. vehementer inſiſtunt ſuperius poſitis, ſcilicet quod verbum ſecundum quòd ſapientia eſt & eſſentia, hoc eſt quod pater: ſecundum quod verbum, non hoc eſt quod pater, Si (inquiunt) uerbum non eſt hoc quod pater, ſecundum hoc quod eſt uerbum: id ergo quo uerbum eſt, nō eſt illud quod pater eſt: proprietas ergo qua verbum eſt, non eſt quod pater eſt, non eſt igitur diuina eſſentia. Ad quod dicimus: quia licet ſecundum quod verbum, non ſit quod pater eſt, ea tamen proprietas qua verbum eſt, eſt id quod pater eſt, id eſt, diuina eſſentia: ſed non eſt hypoſtaſis patris.*

SVPRA egit Magiſter de nominibus ſubſtantialibus, & proprietatibus per ſe & ſigillatim. Hic tertio loco agit de his in comparatione, & hoc ſecundum conuenientiam, & differentiam: & habet pars iſta duas partes. In prima quærit Magiſter de proprietatibus in comparatione ad eſſentiam & perſonas. In ſecunda uero agit de comparatione perſonæ, ſiue rei naturæ ad naturā, infra Diſ. 34. *Prædictis adijciendum eſt &c.*] Prima pars habet duas partes ſecūdum duo opera ſapientis. Quorum primū eſt non mētiri, de quibus nouit. Et ſecundum eſt, mentientem poſſe manifeſtare. Vnde in prima parte primo oſtendit, & probat ueritatem. In ſecunda eam defendit contra falſitatem, ibi, *Hoc autem aliqui negant, &c.*] Prima pars habet quatuor partes. In prima oſtendit ꝙ proprietates ſunt perſonæ, & in perſonis per naturam ipſius proprietatis: quia æterna eſt, & diſtincta. In ſecunda oſtendit illud idem per uiolētiam auctoris Sabeilii, ibi, *Sabellij hæreſim declinantes, &c.*] ubi ponit auctoritates Hierony. In tertia oſtēdit hoc ipſum per naturam diuinæ ſimplicitatis, ibi. *Cumque de ſimplicitate diuinitatis &c.*] In quarta oſtendit ꝙ proprietates non tantum ſunt perſonæ; ſed etiam diuina eſſentia. Et hoc probat efficacia auctoritatis, ibi *Quod uero proprietas etiam diuina natura ſit, &c.*] ubi ponit auctoritatē Hilarii. Similiter ſecunda pars, in qua ponit Magiſter ueritatis ꝓbatæ defenſionē ponendo aliorum rationes, & ſuas reſponſiones, ſm ꝙ duplex eſt modus impugnandi ueritatem, ſ. per rōnes & auctoritates: ita hæc pars hēt duas partes. In prima ponit rōnes, & reſponſiones. In ſcđa auctoritates, ibi. *Veruntamen nondum deſiſtunt &c.*] Prima pars hēt quatuor partes. In prima ponit obiectionē, qđ proprietates non ſint perſonę: & quia rationalis erat, reſpondet ad ueritatē. Secundo uero ſubiungit aliā rōnem: & quia curioſa uidetur, rńdet ad hominē, non ad rōnem ibi. *Sed iterum addunt, &c.*] Tertio adhuc reſumit

mit rationem illorum,& reſpondet ad ueritatem,ibi.*Cæterum hæreticorum improbitas,etc.*] Quarto & ultimo ſubiūgit eorum interrogationē, & quia curioſa erat, præfigit terminum humanæ inquiſitioni, ibi. *Sed forte quæres cum hæ proprietates &c.*]Et quelibet iſtarum partium poſſet ſubdiuidi,ſ. ꝙ primo ponit oppoſitionem,& ſecundo rñſionem,& illud manifeſtum in litera eſt. Vltima pars, in qua reſpondet Magiſter auctoritatibus, quas inducunt, ſimiliter hēt duas partes ſm duas auctoritates Auguſtini,quas inducūt, & prima ſumpta eſt ab expoſitione Pſalmiſtę, ſecunda uero ſumpta eſt ab Auguſtino 6.de Tri. Prima pars ponitur ibi.*Veruntamen nondum deſiſtunt &c.*] Et ſecunda ponitur ibi. *Item,illis uerbis Auguſt.&c*] Et quælibet harum poteſt ſubdiuidi: quia primò ponit auctoritatem ſiue rationem ; ſecundò uerò diſſoluit.

Dub. 1. **H***Orum doctrinis nouis & humanis &c.*] Videtur inſufficienter rñdere: quia non ſoluit argumentū:ſed dicit qđ eſt incōprehenſibile:& uř qđ iſta euaſio nulla ſit: aut,n.argumentū neceſſario concludit,aut ſophiſtice. Si neceſſario, tunc ergo cū ꝓcedit ex ueris,cōcluſio eſt uera. Si nō neceſſario, tunc ergo ſophiſticū eſt:ſed unū ſophiſma non eſt incōprehenſibile: & ita uř ꝙ male applicet auctorit.Hilarii. Reſp. dicendū ꝙ ad argumentū facile eſt rñdere, qa ibi ē ſophiſma ſm accidēs: ꝓprietas eſt eſſentia, & eſſentia nō diſtinguit:ergo nec ꝓprietas: ſed hoc Magiſter nō dicit incōprehenſibile:ſed dimittit tanquā ſophiſticum, & indignū diſcuſſione maiorum.Sed illa q̄ſtio ueritatis,quæ ſequitur,incōprehenſibilis eſt ſm ſtatum uiæ: qm̄ ſi per omnimodam identitatē p̄dicatur eſſentia de proprietatibus,& ecōuerſo,hęc diſtinguit & illa non, & hoc eſt nobis incōprehenſibile.Quia.n.uidemus p ſpeculū, intelligimus p ſimilitudinē ſumptā a creaturis, & hoc nullum ſub cœlo hēt ſimile,imo ſolus Dei proprium pp ſummā ſimplicitatem,ideo dicit Magiſter eſſe incōprehēſibile.Nec eſt ſimile de genere, & differentia : quia genus p̄dicatur de differentia,& hoc diſtinguit,& illud nō: quia non p̄dicatur per identitatem.Ideo cum Hilarius dicit,ꝙ eſt incomprehenſibile, & deſcribit incomprehenſibilitatē quantum ad triplicem uim:quantum ad receptiuā, cum dicit incōprehenſibile,&c.quātum ad expreſſiuam cum dicit,extra ſermonis ſignificationē: quantum ad indicatiuam, cum dicit,extra ſenſus intentionē: & alia quæ ſequuntur his tribus aptantur, ut patet inſpicienti.

Quorum audacia reſiſtentes etc.] Dicit quod proprietates,q̄ ſunt in hypoſtaſibus, & eas determinant,in eſſentia ſunt;ſed eā non determinant. Videtur eſſe oppoſitio : quia omnis proprietas eſt determinatiua eius in quo eſt, alioquin in illo non eſt: ergo ſi proprietates determinant eſſentiā, non ſunt in eſſentia. Reſp. Dicendum, ꝙ magiſter bene reſpōdet:quia hæc præpoſitio[in] notat diuerſas habitudines. Aliter enim dicitur pater in filio,aliter paternitas in patre.Pater.n. Dub. 2.

in

in filio eſſe dicitur non ſicut proprietas diſtinctiua: ſed ſicut perſona conſubſtantialis: paternitas uero in patre, ſicut proprietas diſtinctiua. Sic uult dicere Magiſter, quòd aliter ſunt, ſiue dicuntur eſſe proprietates in eſſentia, quam in perſona. Nam in eſſentia dicuntur eſſe propter identitatem, ita ꝙ in, omnino dicit identitatem. In perſonis dicũtur eſſe, ſicut ueræ proprietates in hypoſtaſibus, & determinationes in determinatis. In creaturis autem non eſt unus modus ſine alio: quia proprietas non omnino idẽ eſt cum eo cuius eſt proprietas, & ideo in creaturis non dicitur eſſe proprietas ĩ aliquo, niſi in eo cui inhæret: non ſic in diuinis.

Dub. 3. *Reſpond eo tibi & hic cum Hilario &c.*] Videtur falſum ꝙ dicit, quod ſolutionem iſtius quæſtionis Archangeli neſciunt: cum enim ſunt comprehenſores, conſtat quòd omnia cognoſcunt quæ ſunt de ſubſtantia gloriç: ergo cognoſcunt diſtinctionem perſonarum, & eſſentiæ unitatem & modum: ergo uident quare proprietates determinant hypoſtaſim, non eſſentiam. Et iterum, ſi comprehenſio erit, de quibus eſt modo fides, & nos modo fide tenemus: ergo in patria cognoſcemus. Reſpon. Dicendum quòd ſicut dicit Auguſt. de Trin. ſicut fouea dicitur eſſe cœca, non quòd ipſa non uideat; ſed quia quod habet non oſtendit aliis: ſic Angeli dicũtur ignorare, & ſancti, propter hoc ꝙ non reuelant talia; ſed magis intelligibilia: & quia talia non habent ſimile in creatura, immo magis diſſimile, dicuntur nobis incomprehenſibilia. Et numerat Hilarius triplicem cognitionem quàm habemus de rebus diuinis. Vna eſt per Angelorum reuelationem, alia per Prophetarum illuſtrationem, tertia ꝑ Apoſtolorum prædicationem. Et dicit Angelos nõ audire: quia ipſi recipiunt reuelationem a maioribus, & nobis exprimunt. Magiſter ergo bene reſpondet, oſtẽdendo inſufficientiam, Si enim quæratur quare proprietas eſt in perſona, ut diſtinguens, in eſſentia non: reſpondetur ꝙ perſona ſe habet ad aliam, & refertur, & diſtinguitur: & ſi hoc reſpondeatur, adhuc manet quæſtio quare perſona refertur: ergo reſpondetur quia una eſt eſſentia tres perſonæ. Si tu quæras huiuſmodi omnino ſimile, non inuenies, & ideo in fundamento fidei oportet perſiſtere.

Nos autem aliter fore iſta intelligenda &c.] Notandum ſuper iſta ſolutione Magiſtri quã ponit hic, qđ locutiones iſtę quas proponit Auguſt. ſcilicet pater non eſt eo ſubſtantia quo eſt pater, & conſimiles, duplices ſunt: quia ablatiuus importat habitudinem in ratione formę, ſiue cauſæ formalis, quamuis in diuinis non cadat uere habitudo cauſę quantum ad rem, tamen quantũ ad rationem intelligendi. Poteſt ergo cauſalitas cadere ſub negatione, ut ſit negatio cauſalitatis, & tũc locutio eſt uera, & in hoc ſenſu accipit Aug. & Magiſter exponit. Eſt. n. ſenſus non eo eſt Deus quo pater: qa paternitate eſt pater tanquam ratione dicendi uel intelligendi: non ſic autẽ Dub. 4.

pater-

nitas eſt ratio dicendi ipſum eſſe deum uel intelligẽdi, & tunc locutio uera, & nihil facit pro Porretano. Poteſt iterũ eſſe cauſalitas negationis, & tunc eſt falſa, & eſt ſenſus, non eo eſt deus quo pater. i. quantum ad id ꝙ ẽ pr̃, nõ eſt deus: & in hoc ſenſu accipit Porretanus, & ita eſt falſus ĩtellectus, & ſic nõ accipit Aug.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An proprietas ſit perſona?

AD intelligentiam pręſentis diſtinctionis quatuor quæruntur. Primo, quæritur de comparatione proprietatis ad perſonam. Secundo, de comparatione proprietatis ad eſſentiã. Tertio, de comparatione unius proprietatis ad aliam. Quarto, de comparatione eiuſdem proprietatis ad ſeipſam.

DE comparatione proprietatis ad perſonam. Et quærit̃, utrum proprietas ſit perſona. Et ꝙ non, oſtenditur hoc modo: ubicunque eſt uere determinãs & determinatum ſecundum rẽ, ibi determinans differt a determinato. Nam ſi non differt, non eſt determinans uere: ſed totum eſt determinatum: Sed perſona in diuinis eſt uere determinatũ, & proprietas uere determinans: quia proprietas uere, & non ſecũdum modum dicendi ſolum, diſtinguit perſonam: ergo proprietas differt a perſona: ſed differentia non prædicatur de ſe in abſtractione: ergo nec proprietas de perſona, uel econuerſo. ITEM. Vbicunque eſt uere abſtractum, & concretum, ibi differt, ꝙ abſtrahitur ab eo a quo abſtrahitur: ſed proprietas ſignificatur in concretione ad perſonam, cũ dicitur, pater: & in abſtractione: cum dicitur, paternitas: & non tñ eſt differentia in modo loquendi: quia aliquid dicitur de patre, ꝙ non de paternitate: ergo uere differt paternitas a perſona: ſed quod uere differt ab alio, non prædicatur de eo in abſtractione: ergo &c. ITEM. Vbicunque eſt abſolutum, & reſpectiuum, abſolutum non eſt ipſe reſpectus, quantumcunque ſe ipſo referatur. Vnde q̃uis materia ſeipſa referatur ad formam, tamen non eſt ipſe reſpectus ad formam: ergo cum in diuinis perſona uere ſit ſubſtantia abſoluta, relatio ſit uerus reſpectus, quantumcunque ſeipſa referatur perſona, non eſt uerus reſpectus, ſiue ipſe reſpectus; nec econuerſo: ergo proprietas non eſt ipſa perſona. Ex his tribus ſuppoſitionib. arguebat Porretanus, ꝙ perſona nõ eſt ꝓprietas, nec econuerſo: & q̃a oẽ ꝙ eſt ĩ ꝑſona, eſt ꝑſona ꝑꝑ ſummã ſimplicitatẽ; arguebat ulterius: ꝙ ꝓprietates nõ ſunt in ꝑſonis: ſed aſſiſtunt. Et ꝙ iſta poſitio ſit cõueniens, uĩ auctoritate Boetii de Trin. Dicit. n. ꝙ relatio non in eo ꝙ ẽ eſſe cõſiſtit, ſed in cõparatione. ITEM. Hoc ipm oſtẽdit rõne, q̃a oẽ ꝙ aduenit alicui, & recedit ſine ſui mutatione, nõ ꝑdicat aliqd, ꝙ ſit ĩ illo, ſed ſolũ ẽ aſſiſtẽs: ſed relatio ẽ hmõi, vt patet ĩ dextro, & ſiniſtro, ergo &c. Cũ ergo proprietates ſint relationes, nõ ſũt perſonę, nec in perſonis, ſed aſſiſtunt.

Contra. Omne ſimpliciſſimum eſt id ꝙ habet, excepto eo ad quod relatiue dicitur: hęc eſt Auguſt. in 6. de Trini. & per ſe nota eſt: Sed diuina perſona eſt ſimpliciſſima, aliter non eſſet Deus, & non dicitur relatiue ad proprietatem: ergo eſt proprietas. Item. Omne perfectiſſimũ eſt omne illud a quo perficitur, & denominatur: hæc eſt per ſe nota: quia aliter denominans & perficiens eſſet perfectius eo. Et Auguſtin. iſtam proponit 6. de Trin. dicens, ꝙ ipſe Deus eſt maximus: ideo eſt ſua magnitudo: ſed perſona diuina eſt perfectiſſimum quid, & denominatur ſua proprietate: ergo perſona eſt ſua proprietas, & pater eſt paternitas. Item. Oē ſimpl'r primum eſt, quicquid habet, excepto eo, quod nõ eſt ex illo. Nã ſi habet aliquid, ꝙ non ſit ab ipſo, uel ꝙ non ſit ipſum: illud eſt æque primum ut ipſum: ergo ipſum non erit ſimpliciter primum: ſed pater habet paternitatem, & paternitas eſt ab ipſo, & ipſe eſt ſimpliciter primus: ergo pr̃ eſt paternitas: eadem rõne filius eſt filiatio, & ſpiritus ſanctus proceſſio. Ex his concluditur, quòd proprietates non ſunt tantũ perſonæ, ſed etiam in perſonis. Et quòd iſtud uerum ſit, uidetur au ctoritate Hierony. Tres (inquit) perſonas expreſſas ſub proprietatibus diſtinguimus. in Lib. de expoſitione fidei catholicæ ad Damaſum. Item. Hoc uidetur rõne. Quia omne ꝙ eſt, aut eſt ens per ſe, aut in ſe, aut in alio. Proprietates igitur, aut ſunt per ſe entes, & ita ſubſtantia: aut in alio. Si in alio, non niſi in perſonis: quia proprietas non eſt niſi in eo cuius eſt proprietas. Si per ſe: ergo proprietas eſt ſubſtãtia, aut ergo creata, aut increata, aut media. Sed non creata, nec media: iſtud conſtat: ergo reſtat ꝙ increata: ergo ſunt perſonæ.

Resolutio.

Proprietas in diuinis, & perſona eſt, & in perſona eſt.

Resp. Dicendum, ꝙ de comparatione proprietatis ad perſonam triplex fuit opinio. Prima poſitio fuit, ꝙ proprietates non ſunt perſonę, nec in perſonis, ſed aſſiſtunt perſonis, ſicut relationes. Et rõ quæ mouit iſtos, fuit perſonarum pluralitas, & diuina ſimplicitas. Quia enim perſonæ plures ſunt, plures habẽt proprietates, quæ uere differẽt s ſunt: & quia differentes ſunt, ſi eſſent in perſona, auferrent ei ſimplicitatem, quæ cum non poſſit auferri a diuinis, poſuerunt proprietates eſſe aſſiſtentes perſonis, non eſſe perſonas, & huic uidetur cõſonare natura relationis, quæ nõ uidetur eſſe in ſubſtãtia, nec prędicare aliquid in ſubiecto, ſed dicere reſpectũ ad aliud. Et hęc poſitio & ſi rationabilis aliquo modo fuit, tamen ſtare non poteſt: quia ponebat relationes in diuinis, nec Deum eſſe, nec creaturam: unde etiam in principio ſui modicum continet errorem, tamen ducebat ad magnum: & ideo retractata fuit in Concilio Remenſi, & Magiſter Gilbertus Porretanus ore proprio retractauit. Ideo fuit ſecunda opin. multum differens ab iſta, uidelicet ꝙ proprietates omnino ſint perſonæ: nec differant niſi ſolummo

do in modo loquendi, & tantum ſunt tres proprietates, ſicut ſunt tres perſonæ. Et iſta poſitio fundata eſt ſimiliter ſuper diuinam ſimplicitatem. Quia enim perſonæ ſunt ſimpliciſſimæ, ſeipſis diſtinguuntur, & ipſæ ſunt ſuę proprietates, nec habent alias differentes re, ſed ſolo modo loquendi. Et iſta poſitio fuit Magiſtri Præpoſitiui & magis eſt probabilis quàm præcedens. Attamē ipſa improbata eſt ſupra Diſt. 26. quia una perſona plures habet relationes, quæ ſunt uerę relationes: & plures perſonæ habent unam proprietatem: & una perſona alio & alio modo ſe habet ad filium, & ad ſpiritum ſanctū, & ſm rem. Ex quo neceſſario ſequitur, ꝙ realiter aliquo modo differt proprietas a perſona, & non ſolum in modo loquendi, ſicut dicebat Magiſter Prępoſitiuus. Et propter hoc intelligendum, ꝙ utraque prædictarū poſitionum aliquid ueri dicit, & in aliquo deficit. Nam prima quę dicebat ꝙ proprietates aliquo modo differant a perſonis, uerū dixit, ſed in hoc male, ꝙ dixit ſimpliciter differre. Sequēs quæ dixit, ꝙ proprietates ſint perſonæ, uerum dixit, ſed in hoc exceſſit quod dixit, quod nullo modo differant a perſonis. IDEO ex his duabus poſitionibus conflatur una, & cōis poſitio, quam tenent modo Magiſtri communiter, ꝙ proprietates ſunt perſonæ, & in perſonis, tamen aliquo modo differunt a perſonis. Et ꝙ iſta poſitio ſit conueniens, patet ſi quis inſpiciat naturā proprietatum. Dictū enim eſt ſupra, cū quærebatur quid eſſet proprietas in diuinis, ꝙ erat relatio: dictum eſt etiam quod relatio ratione comparationis quàm habet ad ſubiectum, tranſit in ſubſtantiam in diuinis, & ideo de ſubiecto ſuo omnino uere prædicatur, ut pater eſt paternitas. Ratione uero comparationis quam habet ad obiectū, manet uériſſime in diuinis, & habet quodam modo differentiam a perſona. Nec facit ſecundum hoc cōpoſitionem, ſed diſtinctionem reſpectu cuius eſt. Compoſitio enim attenditur per comparationem proprietatis ad ſubiectum, diſtinctio reſpectu obiecti. Et ex hoc patet ꝙ proprietas eſt perſona, & in perſona: quia idem eſt per eſſentiam ſiue modum eſſendi: differt tamen quantum ad modum ſe habendi. Concedendæ igitur ſunt rationes, quod proprietates ſunt perſonæ, & in perſonis, ut patet ex dictis.

RESP. Ad primum argumentū. Quia enim aliquantulam habet differentiam proprietas, & perſona penes modum ſe habendi: iō proprietas uere determinat, & diſtinguit: hoc tamen non tollit prædicationem: quia modus ille non addit aliam eſſentiam.

AD ILLVD, quod obiicitur ſecundo de abſtractione. Dicendum, ꝙ non eſt abſtractio ſecundum rem, ſed ſolum ſm modum intelligendi, & loquendi: quia abſtractio reſpicit ſubiectum in quo, & ſm illum reſpectum tranſit: quia tamen manet in comparatione ad terminum, hinc eſt ꝙ relatio non tantum modo loquēdi differt: nec tamen oportet ꝙ ſit uera abſtractio. AD ILLVD, ꝙ obiicitur ſecundo, ꝙ abſolu-

tum non dicitur de reſpectiuo. Dicendum, ꝙ uerum eſt increatura: quia reſpectus ipſe uerus, aut eſt alius per eſſentiam, aut ĩ cōparatione ad aliud per eſſentiam, ut materia & forma, quorũ neutrum eſt in diuinis: unde reſpectus in creaturis ponit dependentiam, & ideo priuat ſummam ſimplicitatem, & ideo nō prædicatur in creatura. Omne enim ſimpliciſſimum eſt independens omnino. In diuinis autem relationes dicunt reſpectũ ſine dependentia, & ideo non priuant ſummam ſimplicitatẽ, & ideo dicunť de hypoſtaſi. AD ILLVD, quod obiicitur, quod omnes relationes ſunt aſſiſtẽtes. Dicendum, ꝙ eſſe in relatione dicuntur a Boetio, non quia nō ſint in re: ſed quia cũ ſint in re: nō ſunt in ea abſolute: ſed in cōparatione ad alterum: quo quidem mutato & corrupto, cōtingit relationem pariter corrumpi & deſinere: ꝑ ꝑ hoc ꝙ non eſt in ſubiecto abſolute, ſed ad alterum, nihilominus eſt in ſubiecto. EX HOC patet reſponſio ad illud, ꝙ obiicitur. Nam illud nō habet ueritatem niſi in ente abſoluto, non reſpectiuo: Et trahitur ex rōne & uerbis Boetii. Ex ratione, quia quando dico hoc eſſe ordinatum ad aliquid, non nihil dico de illo de quo dicitur, & quando de aliquo ꝙ non habet ordinem fit habens ordinem, quia non erat illud ad qđ ordinaretur, & ideo ordo erat in potentia in hoc, non rōne ſui: ſed rōne ad hoc ꝙ eſt, quantum ex parte ſui erat in actu: & ideo nulla mutatione facta ĩ ipſo, ſed in obiecto, introducitur in eſſe, & definit: & hoc patet ex uerbis Boetii: quia Boetius non negat ſimpliciter, quod relatio non in eo ꝙ eſt eſſe conſiſtit: ſed non totaliter conceſſit: unde dicit, Nō poteſt prædicatio relatiua quicquam rei de qua dicitur per ſe addere, uel minuere, uel mutare: quia non tota in eo quod eſt eſſe cōſiſtit. Ex hoc innuit ꝙ aliquo modo conſiſtit: & ideo nec in creaturis, nec in deo uerum ẽ dicere quod relatio non ſit in aliquo, ſed uerum eſt dicere, quod non tota eſt in aliquo abſolutè.

QVAESTIO II.

An proprietas eſſentia ſit.

SEcundo quæritur de comparatione proprietatis ad eſſentiam. Et quæritur, utrum ꝓprietas ſit eſſentia. Et quod ſic, uidetur: quia eccleſia cantat. [*In perſonis adoretur proprietas &c*] ſed nihil eſt adorandum latria, niſi diuina eſſentia: ergo &c. unde Bernard. Illam proprietatem, q̃ Deus non eſt, non mihi adorabilem credo. ITEM. Eſſentia eſt in perſona, & proprietas: aut ergo ſunt ibi per differẽtiam, aut per indifferentiã. Si per differentiã: ergo perſona eſt compoſita, ꝙ ẽ inconueniens. Si per indifferentiam omnimodam: ergo proprietas eſt eſſentia, & eſſentia eſt ꝓpropriatas. ITEM. Proprietas aut eſt aliquid, aut nihil. Si nihil: ergo aut perſona nō diſtinguitur, aut diſtinctio perſonæ nihil eſt. Si aliquid eſt, ſed omne ꝙ eſt aliquid, eſt eſſentia uel creata, uel increata: ſed proprietas non eſt eſſentia creata, hoc manifeſtum eſt: ergo increata. ITEM. Oẽ ꝙ eſt, aut eſt deus, aut melius deo, aut minus bonum, aut maius.

Proprie-

Proprietas ergo aut ē deus, aut melius, aut maius, aut minus. Sed maius non poteſt eſſe; quia Deus eſt, quo maius excogitari non poteſt. Minus non poteſt eſſe: quia tunc pater eſſet minor quam ſi ipſe, ergo deus eſt.

CONTRA. Aug. dicit, & hr̃ ſupra diſt. 18. Nō eo eſt deus quo pr̃: ſed deitate eſt deus, paternitate eſt pater: ergo deitas non ē paternitas, imo aliud & aliud.

ITEM. hoc uī rōne. Hec eſt conceptio animi per ſe uera, quod non eſt idem principium diſtinguendi & uniendi, formaliter loquendo: ſed eſſentia eſt rō uniēdi: ꝓprietas diſtinguēdi: ergo eſſentia, & ꝓprietas nō ſunt idē.

ITEM. Nulla ꝓprietas ꝓprie ꝑdicač de aliqua eſſentia ſiue ſubſtantia, niſi ſit in illa: ergo ſi proprietates dicuntur de diuina eſſentia: ergo ſunt ī illa: ſed ꝓprietas ponit rem ſuam circa ſubiectum in quo eſt: ergo cum rei proprietas ſit reſpectus, & ad reſpectum ſequatur diſtinctio, de neceſſitate proprietates ponunt diſtinctiōnē circa diuinā eſſentiā, ſi ſunt in illa: ſed hoc eſt inconueniēs: ergo &c.

ITEM. Si eſſentia eſt proprietas, aut ergo ꝑ ſe, aut per accidens. Si per ſe, ergo cuicunque ineſt eſſentia, & paternitas: ſed hoc eſt falſum: ergo ſi eſt uera, eſt uera per accidens: ergo cum in diuinis nō ſit ponere accidens, nec per accidens, patet &c.

ITEM, Si proprietas eſt diuina eſſentia, cū diuina eſſentia, uel ſubſtantia ſit creatrix, & creet, ergo proprietas creat, quod non conceditur. Quæritur ergo, quare conceditur, ꝙ paternitas ſit eſſentia, & quod etiam ſit adoranda: non tñ quod ſit creatrix, uel ſapiēs.

RESOLVTIO.

Proprietas, & eſt diuina eſſentia, & ab eadem diſtat. Ratione comparationis ad ſubiectum illa eſt: ratione comparationis ad terminum, ab eadem differt.

RESP. Sicut Magiſter tangit in litera, aliquorum poſitio fuit [& imponitur Pictauienſi] ꝙ ꝓprietas nec ſit eſſentia, nec in eſſentia: ſed ſolum aſſiſtens. Sed iſta poſitio manifeſte improbata ē: quia neceſſe eſt quod ſit diuina eſſentia, ſi eſt aliquid.

Propter hoc ad intelligētiā obiectorū intelligēdū: ſicut ꝑnotatum eſt: ꝙ relatio rōne cōparationis ad ſubiectum tranſit in ſubſtantiam, & ideo proprietas eſt diuina ſubſtātia. Rōne uero comparationis ad terminū, ſiue obiectū, remanet, & q̄tū ad hoc ē diſtīcta, & differt ab eſſentia: non qa dicat aliā eſſentiam: ſed aliū modū ſe hñdi, q ꝑ cōparationē ad eſſentiā, uel ꝓſonā dicit modū nihil addēs. In cōparatione uero ad correlatiuū, uere dicit rē, & diſtōnē: & iō nō ē uariata ī rōne ītelligēdi, nec cōpoſitio in re: ſed uera diſtō. Et qm̄ iſte reſpectus nō dicit aliud, q̄ eſſentiā, ipſi cōparatus: ſilr nec aliud quā ꝓſonā: iō uere eſt eſſentia & ꝓſona: ſed qa ultimus reſpectus ille non eſt eſſentia ad aliud: ſed ꝓſonę ad ꝓſonam, ideo reſpectus, & relationes [ꝓprie loquēdo] ſunt in ꝓſonis, nō in eſſentia: qa ꝓſonæ ſm̄ eos referunī & diſtinguunī: ī eſſentia aūt nō: quia nec refertur, nec diſtinguit. Sunt tñ in eſſentia diuina, loquēdo cōiter & īproprie

ut dicatur in diuina eſſentia, omne ꝙ eſt diuina eſſentia, uel omne quod eſt in eſſentia, uel perſona.

Ad illvd, ergo quod obiicitur, ꝙ alio eſt deus, alio eſt pater. Dicendum, ꝙ ablatiuus dicit rationem dicendi, uel denominandi: unde & alietas per ablatiuum ſignificata, attēditur ſolum quantum ad modum, nō quātum ad eſſentiam, ut patet. Ad illvd, ſimiliter ꝙ obiicitur, ꝙ non idem eſt principium diſtinguendi, & uniendi: patet reſpōſio, quia proprietas diſtinguendi in eo ꝙ differens non eſſentia, ſed modo, qui modus non dicit compoſitionem, quia tranſit in ſubſtantiam: nec dicit ſolum intellectum: quia res eſt: & manet reſpectu obiecti. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ non prędicatur de ſubſtantia. Dicendum, quòd non prædicatur de ſubſtantia ut de ſubiecto, nec ꝑ inhærentiā: ſed ſolum de perſona ſic prędicatur. Vnde de eſſentia prædicatur, quia eſſentia, & proprietas ſunt unum in perſona, non quia unum ſit in alio. Ad illvd, ꝙ obiicitur, utrum prædicatur per ſe, aut per accidens. Dicendum, ꝙ non per ſe: quia per perſonam. Non ꝑ accidens, quia perſona nō eſt aliud ab eſſentia. Quoniam igitur ſicut res diuinę ſuperexcedūt res inferiores, ſic & prędicatio prædicationem. Ad illvd, ꝙ ultimo obiicitur, quod ſi eſſentia creat, & proprietas. Dicendum eſt ad hoc, ꝙ quamuis ꝓprietas ſit eſſentia, tamen eſſentia non ſupponit proprietatem, nec ecōuerſo. Vnde non ſequitur, ꝙ illud ꝙ conuenit eſſentiæ, conuenit perſonæ, uel econuerſo: aliqua tñ conueniunt eſſentiæ, & proprietati, aliqua non. Vnde notandum, ꝙ quædam dñr de diuina eſſentia in ſe, ut puta illa q̄ dñr in oppoſitione ad creaturā, ut immēſa, increata, & hmōi, & hæc dñr de proprietatibus. Aliqua dñr de diuina eſſentia, ut in perſonis, ut eſſe communicabile, & eſſe in tribus unam. Talia conueniunt eſſentiæ, ut habent rōnem formæ: & in hoc differt ratio eſſentiæ, & proprietatis: & talia non dicuntur de ꝓprietatibus. Rurſus aliqua dñr de eſſentia, ut eſſe principium operationum, eſſe potentem, ſapientem, uolentem, & creare, & talia non dñr de ꝓprietatib. Vñ notandū, ꝙ adiectiua eſſentialia, q̄ eſſentiam in ſe reſpiciunt, ut eſſe diuerſum a creatura, dñr de proprietatibus: quæ autem de ipſa formaliter, ſiue ut eſt forma, uel ut eſt principium, non dicuntur, & ſic patent omnia quæſita.

Qvaestio III.

An notio de notione prædicetur?

De comparatione unius notionis ad aliam. Et querit, utrum una notio, ſiue proprietas unius perſonæ ꝓdicetur de alia. Et ꝙ ſic, uŕ ſyllogiſmo expoſitorio. De neceſſitate.n. ſeqꝛ, ut dŕ i arte Priorū, Hoc A ē B, hoc A ē C, codē demōſtrato: ergo C ē B, & fundaŕ iſte ſyllogiſmus ſuꝑ illud principiū ꝑ ſe notū, Quęcūq; uni, & eidē ſunt eadē, īter ſe ſunt eadē. Fiat ergo talis ſyllogiſmus, Př eſt paŕnitas, př eſt inaſcibilitas, ergo pŕnitas eſt innaſcibilitas. Si tv dicas, ꝙ acci- 1. Prio rū c. 9. 1. Phy. 17.

ꝙ accidens peccat contra iſtam conſequentiam, & contra iſtud principium, ut patet hic, Petrus eſt indiuiduum, Petrus eſt hō: ergo hō eſt indiuiduū: Contra hoc obiicit, qa ubi accidens, ibi eſt accidentalis prædicatio: ſed cū dicit, pater eſt paternitas, pater eſt innaſcibilitas, non eſt accidentalis ꝑdicatio, qa eſt in abſtractione: ergo nō eſt ibi accēs. ITEM. Bn̄ ſequit concretiue, pater gn̄at, pater eſt innaſcibilis: ergo innaſcibilis gn̄at, & tamē ſic magis importatur ꝑdicatio per modum accidentis: ergo multo fortius ſequitur in abſtracto: ergo hęc eſt uera, paternitas eſt innaſcibilitas ITEM. Hoc oſtenditur a minori ſic. Maior eſt unio proprietatum in una perſona, ſi ue in ſuppoſito incommunicabili, q̄ proprietatum ia una natura cōmuni: ſed tanta eſt unio proprietatum in una natura communi, ꝙ una eſt alia, ut bonitas eſt ſapientia: ergo multo fortius in perſona una ꝓprietas ꝑdicat de alia. ITEM. Maior eſt unio ꝓprietatum in una perſona, quā proprietatis, & eſſentiæ in perſona; quia ibi unio quantum ad rem eſt æqualis, & quantum ad modum magis conuenit ꝓprietas cū proprietate, q̄ ꝓprietas cū natura, ſiue eſſentia: ſed tāta eſt unio eſſentiæ, & proprietatis in perſona, ꝙ una de alia prędicat, ut paternitas ē deitas: ergo &c. ITEM. Maior eſt unio proprietatis in una perſona, q̄ duarū naturarū i eadem perſona: ſed ꝑꝑ cōuenientiam naturarū in una ꝑſona Chriſti eſt cōicatio idiomatum, quia Deus eſt homo, & hō Deus: ergo pari ratione ꝑꝑ conuenientiā ꝓprietatū in una hypoſtaſi, una de alia prędicat.

CONTRA. Sicut ſe habet perſona ad ꝑſonā, ita notio ad notionē: ſed una ꝑſona non prædicat de alia ꝑſona: ergo nec una notio de alia notione. ITEM. Qđ prædicatur de aliquo in abſtractione non facit numerū cum illo: ergo ſi notio de notione prędicatur, nō ſunt plures, ſed una ITEM. Si notio prædicatur de notione: ergo ſpiratio eſt generatio, & ſpirare eſt generare, ergo cū hæc ſit uera, Pater ſpirat ſpiritum ſanctum, & hęc erit uera, Pater generat ſpiritum ſanctū.

RESOLVTIO.

Et quidem in concreto: ſed nequaquam in abſtracto.

RESP. Dicendū, ꝙ eſt ꝑdicatio per identitatē, & ꝑdicatio ꝑ inhærentiā. Prędicatio ꝑ inhærentiā, eſt in cōcretione, & hæc eſt in rōne ſuppoſiti: ut albū ē muſicū. Prędicatio uero ꝑ idētitatē eſt in abſtractione, & rōne formæ, non ſuppoſiti: ut iuſtitia eſt bonitas. Dico ergo, ꝙ notio ad notionem dupliciter poteſt cōparari, uel in cōcretione, uel in abſtractione. Si in concretione, ſic una prædicatur de alia, ut generans eſt ſpirans, & pater eſt innaſcibilis: & hoc quia conueniunt in ſuppoſito. Si autem in abſtractione, quia tunc notio purè importat ipſum reſpectū, & in una eademq; perſona ſunt diuerſi reſpectus ſine ſui cōpoſitione, & hoc ſecundum diuerſas comparationes, ſic una de alia prædicatur.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, de ſyllogiſmo. Dicēdum, ꝙ contra illū ſyllogiſmū peccat

accidens, ſicut patet in exemplo prius poſito: unde non ualet forma ſyllogiſmi. Similiter illud principium intelligendum eſt ſecundum idē. Non.n.ſequitur, ꝙ ſi aliqua duo ſunt ſimilia uni, ꝙ ſint ſimilia inter ſe, niſi ſint ſimilia ſecundum idem. Similiter etiam oportet in relationibus, ad hoc ꝙ ſit identitas unius ad aliam, ꝙ non tantum eadem ſint ſm idem, uerumetiam ad idem ſint. Quoniam ergo relationes diuerſæ in eadem perſona non ſunt ad idem, ſiue ad eūdem, ideo non ſequitur, quod ſi conueniant in ſuppoſito, ꝙ propter hoc conueniant inter ſe: & ſic patet, quòd nec ſyllogiſmus, nec principium conuenit. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ non eſt ibi accidens. Dicendum, ꝙ fallacia accidentis non ſolum attenditur quantum ad prædicatum accidentale, ſed etiam attenditur quantum ad principii uariationem ita quòd in una ſola acceptione ſua conueniat, in alia ſit extraneum, ſic eſt in propoſito. Nam pater ſecundum aliam comparationem eſt innaſcibilitas, ſecundum aliam eſt paternitas: ita ꝙ paternitas nullo modo dicit comparationem ad prius, nec poſitiuè, nec priuatiuè, quãtum eſt de ſua ratione: & ideo pater, &c. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, per ſimilitudinem unionis duorum in tertio. Dicendum, quòd prædicatio per identitatem poteſt eſſe tripliciter. Aut ita, quòd eſſentia comparetur ad eſſentiam, aut eſſentia ad proprietatem, aut proprietas ad proprietatem. Quando ergo eſt prędicatio per identitatem per comparationem eſſentiæ ad eſſentiam, notatur identitas eſſentialis, ut cum dicitur, magnitudo eſt bonitas. Quando iterum per comparationem eſſentię ad proprietatem: ſimiliter notatur identitas eſſentialis. Quando uero eſt comparatio proprietatis ad proprietatē, quia proprietas non importat niſi rationem, & relationem, ſiue reſpectum, tūc notatur identitas rationis. Et hinc eſt, quòd una proprietas eſſentialis prędicatur de altera, & proprietas de eſſentia, quia uniformis modus prædicãdi eſt in his ad ſeinuicem, & ad illud in quo conueniunt, quia per identitatem eſſentiæ. Sed nō ſic eſt, cum proprietas prædicat̄ de proprietate. Nam cū ꝓprietas prędicat̄ de perſona, non tatur conuenientia in ſubſtantia, & eſſentia, & ſuppoſito. Cum autem p̄dicatur de alia proprietate, notatur conuenientia in ratione, & reſpectu. Et ideo non eſt ſimile, immo eſt ibi accidens: conueniunt in ſubſtantia: ergo in reſpectu. AD VLTIMVM, de conuenientia naturarum in una perſona: patet reſponſio, quia non eſt communicatio idiomatum in abſtractione, ſed in concretione: quia deitas non eſt humanitas, ſed Deus eſt hō: ſimiliter propoſito eſt: iō patent omnia.

QVAESTIO IIII.

An notiones, ſiue proprietates ſeipſas denominare poſſint?

DE comparatione eiuſdem ꝓprietatis ad ſeipſam. Quæritur ergo, utrum eadē proprietas ſiue notio prędicetur ad ſe denominatiuè. Et ꝙ ſic, uidetur per ſimile: quia adiectiua eſſentia-

lia denominãt abſtracta, ut magnitudo eſt magna, & bonitas bona: ergo pari ratione generatio generat, & ſpiratio ſpirat. ITEM. Quia ĩ primis eſt ſtatus, ideo a ſeipſis denominantur: unde unitas ſeipſa eſt una: ergo cũ proprietates perſonales non habeant priores, imò ipſæ primæ ſint, ſeipſas denominãt. ITEM. Indefinita affirmatiua æquipollet particulari: ergo ſimpliciter conuertitur: ſed hæc ſimpliciter conceditur, generans eſt paternitas, ſiue generatio: ergo generatio eſt generans. ITEM. Si hęc non conceditur, Paternitas eſt generans, aut hoc eſt propter repugnatiam a parte rei, aut a parte modi. Non a parte rei, q̃a eadem res eſt. Non a parte modi, quia eadem ꝓprietas, & relatio importatur: ergo nullo modo eſt ibi repugnantia: ergo locutio ſimpliciter eſt uera.

CONTRA. Sicut proprium ꝓprietatis eſt diſtinguere, ſic proprium eſt perſonæ aliã producere: ſed hęc eſt falſa, ꝑſona diſtinguit, quia non diſtinguit, immo diſtinguiť: ergo & hęc ē falſa, ꝓprietas generat. ITEM. Omne, ꝙ refertur, eſt aliquid, excepto eo quod relatiue dicitur: ſed proprietas non eſt relatio: ergo proprietas non refertur: ſed generare eſt referre: ergo proprietas non generat. ITEM. Proprietas importat orginem, & relationem: ergo ſi ſupra ſe reflectitur, & ſeipſam denominat: tunc ergo originis erit origo, & relationis relatio: quod habet Philoſophus & omnis ratio pro inconuenienti. ITEM. Cum dicitur, generatio generat, aut uerbum conſtruiť rõne ſuppoſiti, aut formæ: non formæ, quia reſpectus nõ agit: non rõne ſuppoſiti, q̃a ſuppoſita notione nõ ſupponitur perſona: aliquid. n. conuenit perſonæ, quod nõ notioni: ut ſupra oſtenſum eſt: ergo locutio ſimpliciter eſt falſa. Q̃o. 2. huiuſce Arti.

RESOLVTIO.

Nequaquam nec ratione formæ, nec ratione ſuppoſiti.

RESP. Dicendum, ꝙ prædictæ locutiones ſunt falſę: nulla em̃ notio denominat ſeipſam. Et ratio huius eſt, quia denominatio notionis importat emanationẽ, ut actũ: importat & relationẽ: & q̃m productio ꝓpriè eſt ſuppoſiti, non formę, ſimiliter & relatio alicuius, ut ſuppoſiti: ideo omnis talis denominatio cõcernit ſuppoſitũ: Non ſic eſt de proprietatibus eſſentialibus, uelut eſt de primis, ut de uno, & uero: imò reſpiciunt formã: iõ denominant ſeipſas. Quod q̃a nõ eſt in hm̃oi adiectiuis notionibus, non pñt locutiones eſſe uerę rõne formæ. Rõne uero ſuppoſiti nõ pñt eſſe uerę, q̃a notio non ſupponit pſonã, q̃a plures notiones ſunt in eadẽ pſona. Eſſentia tñ ſupponit ſubſtãtiã, q̃a ē una eſſentia, & una ſubſtantia: & iõ hæc eſt uera, deitas creat, quia Deitas ſupponit Deum: hęc autem falſa, paternitas generat, quia non ſupponit patrem.

QVOD obiicitur, de conditionibus eſsẽtialibus, & de primis: patet ꝙ nõ eſt ſimile rõne iam dicta. Põt tñ nihilominus alia rõ aſſignari, q̃ reſpũs reflexus ſupra abſolutũ ibi quietať: itaq; abſolutum reſpectui dat fundamentũ, & reſpectus dat comple

men-

mentum:ſed cũ reſpectus reflectit ſupra ſe,qa uterq; dicit cõparationẽ ad alterum,unus non põt dare fundamentũ,nec alter cõplementum: & ideo non põt reflecti, ſed in ſimplicibus primis cuiuſmodi eſt ueritas: quia aut non important relationem, aut ſi important,important relationem,quæ cõiter reſpicit ſubſtantiã,& eius ꝓprietates, utputa eſſe a deo,iõ ſupra ſe reflectũtur:non ſic in propoſito, qa ꝓductio reſpicit perſonã. AD ILLVD,quod obiicit,ꝙ hęc eſt uera,gñans eſt paternitas. Dicendum, ꝙ gñans ſubiicit rõne hypoſtaſis, & ita notatur prędicatio p idẽtitatẽ: ſed cũ ꝑdicatur, pr̃,accipit rõne formæ:iõ mutat modus accipiẽdi, iõ non ſequit. Si tñ intelligeret rõne ſuppoſiti ꝑdicari,uera eſſet: tũc.n.eſſet ſẽſus,pr̃nitas eſt ille qui gñat: ſed tunc nõ ſequit,gñatio gñat,imò eſt ibi accidens. AD ILLVD, ꝙ obiicit, ꝙ repugnantia non ſit ibi. Dicendum, ꝙ ibi eſt repugnãtia a parte modi intelligẽdi, nam notio non denominat niſi ſuppoſitum, unde talis modus nõ conuenit notioni. Vñ ſicut hęc eſt falſa, albedo eſt alba:ſic in propoſito eſt intelligendum.

DSTINCTIO XXXIIII.

De comparatione perſonæ, ſiue rei naturæ ad naturam: uel de comparatione perſonarum ad eſſentiã.

PRædictis autem adijciendum eſt, quòd quidam peruerſi ſenſus homines in tantam proſilierunt inſaniam, vt dicerent non idem eſſe naturam Dei, et perſonam, ſiue hypoſtaſim, dicentes eandem eſſentiam non poſſe eſſe patrem, & filium ſine perſonarum cõfuſione. Si enim (inquiunt) ea eſſentia, quæ pater eſt, eſt filius, idem ſibi pater eſt, & filius. Si hanc rem dicis eſſe patrem, aliam quære quam dicas eſſe filium. Si verò aliam nõ quæſieris, ſed eandem dixeris, idem genuit & genitus eſt. Propter hæc & huiuſmodi inter naturam, & perſonam diuidunt, ita vt non recipiant vnam deitatis naturam, & ſimplicem eſſe tres perſonas. Idque teſtimonio Hilarij defendere nituntur, qui in 8. Lib. de Triu. quærẽs, vtrum Apoſtolus ſpiritum Dei nominans, & ſpiritum Chriſti, idem ſignificauerit vtroque verbo, inquit ita, Gentium prædicator volens naturæ vnitatem in patre, & filio docere ait, Spiritus Dei in vobis eſt, ſi quis autem ſpiritum Chriſti non habet hic non eſt eius. Si autẽ ſpiritus eius, qui ſuſcitauit Ieſum, & cętera. Spirituales omnes ſumus, ſi in nobis eſt Dei ſpi-

Paulo antiſmo dum.

*ritus,ſed & hic ſpiritus Dei eſt,& ſpũs Chriſti.Et cũ Chriſti ſpiritus in nobis eſt,eius ſpiritus in nobis eſt, qui ſuſcitauit Chriſtum.Et cum eius,qui ſuſcitauit Chriſtum,in nobis eſt ſpiritus & ſpiritus in nobis eſt Chriſti, nec tamen nõ Dei eſt ſpiritus,qui in nobis eſt.*Diſcerne ergo o hęretice,ſpiritũ *Chriſti a ſpiritu Dei, & excitati a mortuis ſpiritum Chriſti a ſpiritu Dei Chriſtum a mortuis excitantis. Cum qui habitat in nobis ſpiritus Chriſti,ſpiritus* Dei *ſit,& ſpiritus Chriſti a mortuis excitati ſpiritus Dei tantum ſit Chriſtũ a mortuis excitantis.Et quæro nunc in ſpiritu Dei,vtrum naturam, an rem naturæ ſignificatam exiſtimes*. Non eſt *.n.idem natura, quod res naturæ,ſicut non idem eſt homo, & quod hominis eſt,nec idem eſt ignis, & quod ipſius ignis eſt,& ſecundum hoc nõ eſt idem Deus,& quod Dei eſt.Huius dicti occaſione præfati hæretici dogmatizauerunt non idem eſſe perſonam, & naturam* Dei*, aſſerentes naturam Dei non eſſe tres perſonas,intelligentes in his præmiſſis verbis Hilarij per rem naturæ perſonam,& nomine naturæ diuinam naturam.Et ideo dicunt Hilarium interrogaſſe hæreticum, vtrum per ſpiritum Dei putaret ſignificatam eſſe naturam,an rem naturę,vt ſic oſtenderet diſtinguendum eſſe inter naturam,& rem naturę,ideſt perſonam.*

Confutatio hæreticorum; & declaratio propoſitorum.

*Hoc quidem dicunt,non intelligentes pia diligentia ſcripturæ circunſtantiam; qua conſiderata,percipi poteſt quomodo præmiſſa dixerit Hilar. Subſequenter enim in eadem ſerie oſtendit in ſpiritu Dei aliquando ſignificari patrẽ,vt cũ dicitur,Spiritus Domini ſuper me.Aliquando ſignificari filium: vt cum dicitur:In ſpiritu Dei eijcio dæmonia,natura ſuæ poteſtate ſe dæmones eijcere demonſtrans.Aliquãdo ſpiritum ſanctum,vt ibi,Effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem.Quod dicit conſummatum fuiſſe,cum Apoſtoli,ſpiritu ſancto miſſo,omnibus linguis locuti ſunt.*Deinde *quare hanc diſtinctionem fecerit , & quòd in ſuperioribus per uerba Apoſtoli idem ſpiritus ſanctus ſignificatus ſit : & quod ipſe ſit res vnius naturę patris , & filij,aperte oſtendit,inquiens ita.Hæc idcirco ſunt demonſtrata, ut*

Paulò Inferius. Eſa.61 Mat.12 Iohel.2

qua-

Non idem eſt natura quod res naturæ, ſubijciens exempla de ipſis creaturis. Inde oſtendens erroris eſſe ſub menſura creaturarum metiri creatorem, addit. Et ſecundum hoc non idem eſt Deus, & quod Dei eſt: ac ſi diceret. Si ad inſtar creaturarum de creatore ſentis, cogeris fateri: quia non idem eſt Deus, & quod Dei eſt, quod dicere impium eſt, cum ſpiritus Dei Deus ſit, & Dei filius ſit Deus.

Quod non aliud eſt Deus, & quæ ſua ſunt,

Non ergo ſecundum corporales modos (ut in eadem ſubdit ſerie) accipienda ſunt hæc quæ de Deo dicuntur: vbi euacuans opinionem eorum qui ita putant aliud Deum eſſe, & aliud quod Dei eſt, aliudque naturam Dei, *& rem naturæ, vt eſt in creaturis: aperte docet non aliud eſſe Deũ, & aliud quod* Dei *eſt, aliudque naturam* Dei, *& quæ ſua ſunt, ita vt inſint illi, ſic dicẽs, Homo, aut aliquid ei ſimile, cum alicubi erit, alibi non erit; quia id quod eſt, illic continetur, vbi fuerit infirma ad id natura eius, ut non ubique ſit qui inſiſtens alicubi ſit: Deus autem immenſę virtutis, viuens poteſtas, quæ nuſquam non abſit, nec deſit uſquam; quæ ſe omnem per ſua edocet, & ſua non aliud quàm ſe eſſe ſignificat, ut ubi ſua inſint, ipſe eſſe per ſua intelligatur.* Non autem *corporali modo cum alicubi ſit, non etiam vbique eſſe credatur, cum per ſua in omnibus eſſe non deſinat.* Non autem *aliud ſunt quàm quod ipſe eſt, quæ ſua ſunt. Et hæc propter naturæ intelligentiam dicta ſunt. His verbis aperte ſignificatur (ſi tamen intelligis hæretice) quia diuina natura non aliud eſt ab his, quę ſua ſunt, ita vt inſint: & per illa in omnibus ſuis eſt, quę non inſunt. Sua enim ſunt etiam quę non inſunt, id eſt, omnes creaturę: & ſua ſunt, quæ inſunt, ut tres perſonæ, quę ſunt eiuſdem naturę, & eadem natura: ſicut ſupra Auguſtini teſtimonio firmauimus dicentis, tres perſonas eſſe eiuſdem eſſentię, vel eandem eſſentiam; ſed non ex eadem eſſentia; ne aliud intelligatur eſſentia, aliud perſona. Non tamẽ diffitemur aliquã diſtinctionẽ habẽdam fore ſecundum intelligentiæ rationem, cum dicitur hypoſtaſis, & cũ dicitur eſſentia: quia ibi ſignificatur quod eſt com-*

Hilar. li.8. de Tri. in loco ſuperius ſignato, & li.4. in princi.

Diſt. 5 et d.25 Qđ aliqua eſt in rõne intelligentiæ diſtinctio cũ dicitur hypoſtaſis, et cũ dicitur eſſentia.

mune tribus,hic uero non.Eſt tamen hypoſtaſis eſſentia,& econuerſo.Fateamur ergo unum atque idem eſſe tres perſonas ſecundum eſſentiam,differentes autem proprietatibus.
Tom.8 *Vnde Augu. ſuper locum prætaxatum pſalmi ait, Quæris quid ſit pater? Reſpondetur,Deus.Quæris quid ſit filius? Reſpondetur,Deus.Quæris quid ſit pater & filius? Reſpondetur, Deus*. De *ſingulis interrogatus, Deum reſponde*. *De utroque interrogatus, non Deos; ſed* Deum *reſponde*. *Non ſic in hominibus*. *Tanta enim eſt ibi ſubſtantiæ vnitas, ut æqualitatem admittat, pluralitatem non admittat*. *Si ergo tibi dictum fuerit,cum dicis filium Dei eſſe quod pater eſt, profectò filius pater eſt. Reſponde*, Secundum *ſubſtantiam tibi dixi hoc eſſe filium quod pater eſt, non ſecundum id quod ad aliud dicitur.Ad ſe enim dicitur Deus, ad patrem dicitur filius*. *Rurſumq́; pater ad ſe dicitur Deus, ad filiū pater dicitur. Quod dicitur ad filium,pater non eſt filius: quod dicitur filius ad patrem,nō eſt pater: quod dicitur pater ad ſe,& filius ad ſe,hoc eſt pater & filius,ideſt,Deus.*

Vtrum ita poſsit dici, unus Deus trium perſonarum, uel tres perſonæ unius Dei:ut dicitur una eſſentia trium perſonarum, & tres perſonæ unius eſſentiæ.

Hic conſiderandum eſt: cum Deus ſit diuina eſſentia, & ita dicatur vnus Deus eſſe tres perſonæ, ſicut vna eſſentia dicitur tres perſonæ,utrum ita ualeat ſane dici,unus Deus trium perſonarum & tres perſonæ vnius Dei:ſicut dicitur una eſſentia trium perſonarum:& tres perſonæ unius eſſentiæ.In his locutionibus ſcripturæ uſus nobis æmulandus uidetur,ubi frequenter reperitur ita dictum. Vna eſt eſſentia trium perſonarum,& tres ſunt perſonæ unius eſſentiæ:nuſquam autem occurrit legiſſe, unum Deum trium perſonarum,uel tres perſonę unius Dei.Quod ideo puto ſanctos doctores uitaſſe, ne ita forte acciperetur in diuinis perſonis, ut accipitur,cum de creaturis ſimile quid dicitur. Dicitur enim Deus Abraham,Iſaac,& Iacob,& Deus omnis creaturæ.Quod utique dicitur propter principium creationis, uel gloriæ priuilegium, & creaturæ ſubiectionē, uel ſerui-

tutem. Cum ergo in trinitate nihil ſit creatum, vel ſeruiẽs, vel ſubiectum, non admiſit fides in trinitate talem locutionis modum. Ita etiam econuerſo, non dicitur de Dei eſſentia, quod ipſa ſit eſſentia Abraham, Iſaac, & Iacob, uel alicuius creaturæ: ne creatoris & creaturę naturam confundere uideamur.

Illatio ex ſuperioribus de potentia, ſapientia, & bonitate in diuinis.

Ex prædictis conſtat, quod ſicut eſſentia, ita potentia, ſapientia, bonitas de Deo dicuntur ſecundum ſubſtantiam. Quæ autem ſecundum ſubſtantiam de Deo dicuntur, tribus perſonis pariter conueniunt. Vna eſt ergo potentia, ſapientia, bonitas patris & filij & ſpiritus ſancti, & hi tres eadem potentia, eadem ſapientia, eadem bonitas. Vnde aperitur in trinitate ſumma eſſe perfectio. Si enim ibi deeſſet potentia, uel ſapientia, uel bonitas, non eſſet ſummum bonum. Sed quia eſt ibi perfecta potentia, infinita ſapientia, incomprehenſibilis bonitas, recte dicitur & creditur ſummum bonum. Cumque unum & idem penitus ſit in Deo potentia, ſapientia, bonitas: in ſacra tamen ſcriptura frequenter ſolent hæc nomina diſtincte ad perſonas referri, ut patri potentia, filio ſapientia, ſpiritui ſancto bonitas attribuatur, quod quare fiat, non eſt otioſum inquirere. Diſ. 21. 22. & 29.

Quare patri potentia, filio ſapientia attribuatur.

Id ergo ſacri eloquij prudentia facere curauit, ne Dei immenſitatem ſimilitudine creaturæ metiremur. Dixerat. n. ſcriptura ſacra: quia Deus pater eſt, & quod Deus *filius eſt: & audiuit hoc homo qui omnem patrẽ uiderat,* Deum *patrem non uiderat: cogitare cœpit ita eſſe in creatore, ut uiderat eſſe in creaturis, a quibus hæc nomina translata ſunt ad creatorem: in quibus pater eſt prior filio, filius eſt poſterior patre, & ex antiquitate in patre defectus, ex poſteritate in filio imperfectio ſenſus ſolet notari. Ideo occurrit ſcriptura, dicens patrem potentem, ne uideatur prior filio, & ideo minus potens: & filium ſapientem, ne uideatur poſterior patre, & ideo minus ſapiens.*

Quare

Quare ſpiritui ſancto bonitas attribuitur.

Dictus eſt etiam ſpiritus Sanctus Deus, & dictus eſt habere ſpiritum Deus: & uidebatur hoc quaſi nomen inflationis, & tumoris. Vnde humana conſcientia ad Deũ pro rigore & crudelitate accedere metuit. Ideoque ſcriptura tẽperauit ſermonem ſuum, ſpiritum bonum nominans, ne crudelis putaretur, qui mitis erat: non quod pater ſolus ſit potẽs uel magis potens, & filius ſolus ſapiens vel magis ſapiens, & Spiritus Sanctus ſolus bonus vel magis bonus. Vna eſt ergo potentia, ſapientia, bonitas trium, ſicut vna eſſentia. Ideoq; ſicut dicitur filius homouſios, ideſt, conſubſtantialis patri, ita & coomnipotens.

De hoc nomine Homouſion.

Hic non eſt prætermittendum, quod Auguſtinus in Libro
Ca. 14. *3. contra Maximinum dicit de hoc nomine homouſion, quo Latini tractatores frequenter vtuntur. Pater (inquit) & filius vnius ſunt eiuſdemque ſubſtantiæ. Hoc eſt illud homouſion, quod in concilio Nicæno aduerſus hæreticos Arrianos a catholicis patribus veritatis auctoritate firmatũ eſt. Quod poſtea in concilio Ariminenſi, propter nouitatem verbi minus quam oportuit intellectam (quam tamen fides antiqua pepererat) multis paucorũ fraude deceptis, heretica impietas ſub hæretico imperatore Coſtantino labefactare tentauit. Sed poſt non longum tempus libertate fidei catholicæ præualente, poſtquam vis verbi ſicut debuit intellectu eſt, homouſion illud catholicæ fidei ſanitate longe lateque diſtenſum eſt & diffuſum. Quid enim eſt homouſion, niſi vnius eiuſdemq; ſubſtantiæ? Quid eſt (inquã) homouſion, niſi ego & pater vnum ſumus? Non ergo inter profanas vocum nouitates hoc vitandum eſt.*

De nominibus, quæ translatiue & per ſimilitudinem de Deo dicuntur.

Præterea ſciendum eſt, quod in aſſignatione diſtinctionis nominum, inter alia quæ ſupra diligenter executi ſumus, quædam diximus tranſlatiue & per ſimilitudinem de Deo dici, ut ſpeculum, ſplendor, character, figura & huiuſmodi: de quibus pio lectori breuiter trado quod ſentio,

vt ſcilicet ratione ſimilitudinis conſiderata ex cauſis dicendi, dictorum intelligentiam aſſumat: ſed catholicam.

Epilogus cum excuſatione.

De ſacramento vnitatis atq; Trinitatis ſummæ & ineffabilis multa iam diximus. Nihil tamen eius ineffabilitate dignum tradidiſſe profitemur: ſed potius ex nobis mirificatā eius ſcientiam, nec potuiſſe nos ad illam peruenire.*

SVPRA egit Magiſter de comparatione proprietatum ad perſonas & eſſentiam: hic ſecundo agit de comparatione perſonarū ad eſſentiam. Et hoc facit in hac diſtinctione, quæ in tres partes diuiditur. In prima agit de comparatione ſecūdum prædicationem: In ſecunda ſecūdum appropriationem, ibi. *Ex prædictis conſtat, quod ſicut eſſentia &c.*] In tertia annectit capitulū de tranſlatione, ut ſic tractatum illum perducat ad cōſummationē, & hoc ibi, *Præterea ſciendum eſt quod in aſsignatione, &c*] Prima pars hēt quatuor partes. In prima ponit errorē quorundā dicētium perſonas nō eſſe naturā, & hoc cum ſumma confirmatione, ſ. auctoritates Hilarii. In ſecūda ipſius auctoritatis ſanum intellectum, ex uerbis Hila. ſequentibus elicit, perq̃ ēt errorem illorum elidit, ibi. *Hæc quidam dicunt non intelligentes &c.*] In tertia quandam quęſtionem incidentē diſſoluit, quare non dicūtur tres perſonæ unius Dei, ſicut dicunt tres pſonæ unius eſsētiæ, ibi. *Hic conſiderandum eſt, cum Deus ſit diuina eſſentia &c.*] Similiter ſecunda pars, in qua Magiſter agit de appropriatione; habet tres partes. In prima dicit & oſtendit ꝙ communia appropriantur. In ſecunda rationem reddit appropriationis, ibi. *Id ergo ſacri eloquij &c.*] In tertia: quia hoc nomen, Homouſion, dicit comparationem eſſentiæ, ſiue naturę ad pſonas, uſum eius determinat eſſe catholicum, & ueritati fidei eſſe conſonum, ibi. *Hic non eſt prætermittendum, quod Aug. &c.*] Item, tertia pars, in qua agit Magiſter de nominum tranſlatione, poſſet diuidi contra totum tractatum p̄cedentē de diuinis noībus. Sed quia Magiſter parum, aut nihil determinat de his noībus, ideo potius incidēter cū epilogatione eſt poſita. Vñ hęc particula duas hēt partes. In prima quandā generalē de noībus tranſlatiuis tradit inſtructionē. In ſecūda uero ponit p̄dictorum epilogationē, in qua tractatum de ſacramento Trinitatis, & unitatis finit: oſtendens ſe in hoc Tractatu potius defeciſſe, quam ſuffeciſſe ꝓpter materię altitudinē, & hoc facit ibi. *De ſacramento unitatis atque trinitatis &c.*]

H*Vius dicti occaſione præfati hæretici &c.*] Videtur quod Magiſter male reputet hæreticos illos, q dicebant naturam nō dici de pſonis. Quia uī Damaſcenus dicere idē ꝙ illi dicebāt, cum dicit, De hypoſtaſi non eſt deitatē dicere: ergo cum deitas dicat naturam, patet &c. Reſp. Dicendū Dub. 1.

quòd uerbum Damaſceni ſimpliciter intellectum, generat ſiniſtrum intellectum, & qui ſic intelligeret ſicut ſonat, hæreticus eſſet; ſed ipſe Damaſcenus intelligit cum præciſione, ſcilicet qđ deitas non dicitur de unica hypoſtaſi tantum, imo de omnibus.

Dub. 2 *In ſpiritu Dei aliquando ſignificari patrem, &c.*] Videtur male dicere: quia Hieron. dicit ibi in Gloſ. quod de illo ſpiritu intelligitur, de quo dicitur, Eſa. 11. Requieſcet ſuper eum: & conſtat ꝙ ibi accipitur pro perſona ſpiritus ſancti. Item hoc uidetur alia auctoritate: quia alius Euangeliſta Luc. 11. dicit. Si i digito Dei eiicio dęmonia Glo. exponit digito pro ſpiritu ſancto, qui eſt tertia in Trinitate perſona. Reſp. ꝙ iſtę rationes non concludunt cõtrarietates: qa una ſcriptura pluribus modis poteſt exponi. Nã in illa auctoritate, in qua dicit Eſa. 61. Spiritus domini ſuper me &c. agitur de miſſione filii, & quoniam filius poteſt intelligi miſſus ſecundum diuinam naturam, & ſic intelligitur (proprie loquendo) miſſus a patre ſolum, ideo ſpiritus domini, ſtat ibi pro patre. Si autẽ intelligatur de miſſione ſecundum humanam naturam, ſic intelligitur de ſ.ſ. prout eſt tertia in Trinitate perſona. Sił intelligẽdum de auctoritate ſequẽti ꝙ poteſt intelligi utroq; modo: ſed tamen ſpiritus accipitur aliter & aliter.

Dub. 3. *In aliquo differt Chriſti, & Dei natura, &c*] Videtur ſic male dicere: quia argumentum hoc nõ ualet. Filius eſt filius patris, & non ſpiritus ſancti: ergo differt natura patris & ſpiritus ſancti: ergo cum ſpiritus dicat perſonã, argumentum illud non ualet ꝙ fecit Hila. Reſpon. poteſt dici ꝙ Hila. loqtur de ſpiritu ſm ꝙ nominat naturam, ſic autem nõ habet inſtantiam ſuum uerbum. Nihilominus tamen ſi intelligatur de ſpiritu prout dicitur perſonaliter, adhuc ueritatem habet: nam cum uerbum non poſſit eſſe ſine ſpiritu, tunc haberẽt pater & ſuum uerbum duos ſpiritus, & ita non eſſent unius naturæ. Prętere a ſi ſpiritus patris non eſſet filii, nõ oriretur a Chriſto: & ſi non procederet ab eo, non diſtingueret originaliter: ergo eſſentialiter: ſed ſpiritus Dei & Deus ſunt unum eſſentialiter: ergo oporteret quòd ſpiritus & Deus eſſentialiter differrent, ſiue diſtinguerentur.

Non idem eſt natura, quod res naturæ, &c.] Contra. uidetur illa ſolutio non eſſe conueniens: qa Hila. loquitur de ſpiritu Dei pro ut ſignificat naturam, & rem naturæ: quod ſi nulla eſt differentia, nullã deberet uim facere ut uř: qđ ſi facit uim in ſpiritu, ꝑut ſignificat naturã & rẽ naturæ: ergo uř diſtinctio inter huiuſmodi facienda. Reſp. Dicendum, ꝙ cũ dicit ab Hila. aliud eſt natura, aliud res naturæ: aut intelligitur de alietate a parte rei, ſic illi hęretici intelligebãt: & ſic hẽt ueritatẽ ſolum in creaturis. Alio modo põt dicere alietatem, ſiue dñam ſm rationem, & ſic hẽt ueritatẽ in diuinis, & ſic intelligit Hila. & dicit Augu. quod aliud eſt eſſe patrẽ, aliud eſſe Deũ: nõ (inquam) aliud ſm rẽ: ſed aliud ſm rationem ſignificandi, & intelligendi, & ſe habendi. Dub. 4

Vtrum

Vtrum ita ualeat ſana, &c]
Dub. 5. Innuit hic Magiſter quod non dēt dici tres perſonæ unius Dei, quia nihil eſt in trinitate creatū, uel ſeruiēs, uel ſubiectum. Videtur hoc male dicere: quia genitiuus de ſui ratione non importat ſubiectionem nec dominium: ergo non uidet ſufficiens ratio. Si dicas quod hoc uenit a parte termini: nihil eſt: quia terminus de ſe non importat reſpectum dominii. Item quæritur, quare hoc nomen eſſentia non importat ſuperexcellentiam in genitiuo, ſicut hoc nomē, Deus. Item, quare non dicitur tres perſonæ eſſentiæ, ſicut unius eſſentię. Reſp. Dicendum, ꝙ ad hoc quod genitiuus uere conſtruatur & proprie, neceſſe eſt aliquā habitudinem importari, uel ſecundum rē, uel ſecundum modum intelligendi: genitiuus autem importat habitudinem principiati ad principium, uel econuerſo, ut poſſidentis ad poſſeſſum, uel formæ ad formatum, uel ſpecificantis ad ſpecificatum: habitudinem autē formæ nō importat niſi cum termino abſtracto, quod ſignificet per modum formæ: & quoniam forma ſe habet per modum exprimentis & declarationis: ideo talis conſtructio non attenditur niſi cū genitiuo nominis abſtracti alio determinato. Vnde conuenienter dicitur, mulier egregiæ formæ: ſed nihil eſt dictum mulier formæ: ideo bene dicitur tres perſonę unius eſſentię: Deus autem non eſt nomen abſtractum, ideo non conſtruitur cum genitiuo i habitudine ſubiecti, ut forma Dei: uel in habitudine ſpecificantis, ut perſona Dei, ſicut creatura ſalis: uel in habitudine principii, ut creatura Dei: & quoniam quando dicitur, tres perſonæ unius Dei, nulla habitudinum importatur proprie, niſi habitudo principii ſiue poſſeſſoris, hinc eſt ꝙ cum in illo ſenſu ſit falſa locutio, non eſt recipienda. Alia ratio eſt iſta: quia locutio, quę eſt in ui declarationis eſſentiæ; conuertitur: ut cum dicitur, mulier egregię formę, poteſt dici, egregia forma mulieris: ergo ſi diceret tres perſonæ unius Dei, diceretur unus Deus trium perſonarum: & iſte intellectus non eſt ſanus, ut uidetur, ſic.n. poſſet intelligi, ſicut ſi dr̄ unus Deus trium hominum.

Sed quia ibi eſt perfecta potentia &c.] Innuit Magiſter ꝙ in iſtis tribus conſiſtit ſummum bonum, ſcilicet potentia, ſapientia, bonitate. Cōtra, uidetur hoc male dicere: quia ſummum bonum ſpecificat bonum: ergo ſi bonitas diſtinguitur contra potentiam & ſapientiam, pari ratione ſummum bonum. Item, non uidetur in his tribus eſſe: quia ſummum bonum eſt aggregatiuum omnium bonorum & collectiuum, ergo nō tantum horum trium. Reſp. Dicendum ꝙ bonum uno modo diſtinguitur contra ſapientiam & potētiam: alio modo non. Si enim accipitur pro bonitate moris, ſic conſiſtit in uoluntate, & diſtinguitur contra alia duo. Si autem bonum accipiatur communiter; ſic complectitur omnia: eſt.n. bonum naturæ, & hoc ad potentiam: & bonum gratiæ: & hoc aut perficit intellectum, & ita eſt ſcientia: aut affectum, & i a bonitas: & Dub. 6.

hęc tria complectitur bonum in ſua uniuerſalitate, & ſummum in ſua integritate: quoniam ergo omne bonum ad hoc reducibile eſt, ideo ſummum bonũ in his tribus conſiſtit.

Ideo occurrit ſcriptura, &c.]

Dub. 7. Innuit Magiſter ꝙ ſcriptura appropriat patri potentiam, ne uideatur minus potens. Contra, uidetur hoc plus debere dici de filio ꝙ minus potens eſt, & cũ fuerit paſſus & mortuus: ergo magis deberet ei potentia appropriari. Reſpon. Dicendum, quòd quia propter paſſionem uiſus eſt feciſſe ſtultitiam, & habuiſſe impotentiam, propter quod Iudęis prædicatio crucis erat in ſcandalum, & Gręcis in ſtultitiam, ideo ipſe Apoſtolus egregius doctor non tantum ſapientiam appropriat Chriſto, imo etiam uirtutẽ: ut ſic excludat a diuinitate infirmitatem: & maluit ei appropriare uirtutem quàm potentiam, quia uirtus dicit potentiam ultimam, & ſummum de potentia, ſicut uult Philoſophus, quod uirtus eſt ultimum de potẽtia: ideo maluit ei appropriare uirtutem.

1. Cal. Nec eſt inconueniẽs ex diuerſis conſiderationibus idem modo appropriare uni, modo alii, cum æqualiter conueniat tribus: unde pàtri attribuimus potẽtiam, ne uideatur impotens propter antiquitatem: filio uirtutem, ne uideatur impotens ſiue debilitatus propter aſſumptam humanitatem: nihilominus tamen facienda eſt uis inter potentiam, & uirtutem, ſicut dictum eſt 22. Diſt.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An in diuinis res naturæ ſupra naturam addat?

AD intelligentiã præſentis Diſtinctionis quatuor queruntur. Primo quæritur, utrum in diuinis ſit ponere additionẽ. Secũdo, utrum in diuinis ſit ponere prædicationẽ. Tertio, utrum ſit ponere appropriationem. Quarto, utrum ſit ponere tranſlationem.

VTRVM ſit ponere in diuinis additionem. Vtrum ſ. res naturæ addat ſupra naturam. Et quod ſic, uidetur hoc modo, Hila. de Trinit. Aliud eſt natura, aliud res naturæ: ſed intellectus naturæ clauditur in re naturæ. ergo ſi eſt aliud, neceſſe eſt quod ĩ ratione alicuius addit. ITEM. Boet. de duabus naturis & una perſona Chriſti. Natura & perſona diſtinguenda ſunt, & propriis nominibus ſeparanda; ſed quorum diffinitiones ſunt diuerſæ, ipſa ſunt diuerſa: ergo cum natura cadat in diffinitione perſonę, neceſſe eſt ꝙ diuerſitas ueniat a rõne additi: ergo &c. SI DICAS quod diffinitiones naturæ, & perſonæ nõ ſunt diuerſę re, ſed ſm rõnem intelligẽdi: tũc concludit ꝙ intellectus ille caſſus eſt & uacuus, cum in re ſibi nihil rñdeat. ITEM. Hoc uř rõne: quia quantũ aliqd in pluribus inuenit, tanto ſimplicius eſt: ſed eſſentia uel natura eſt ĩ pluribus, perſona uero in uno ſolo: ergo natura ſimplicior: ſed non eſt aliquod minus ſimplex quã aliud, niſi ꝑ aliquã additione: ergo &c. ITEM. Quanto ali-

to aliquid eſt maioris abſtractionis, tanto ſimplicius eſt: ſed natura eſt maioris abſtractionis ꝙ perſona, qm̃ abſtractis proprietatibus eſt intelligere naturam, ſed non perſonam: ergo perſona addit ſupra naturam: ergo &c.

Ex 4. Metaphy. per longum proceſſum: et ex 1. Perih. ITEM. Hoc eſt principium per ſe notum, de nullo eodem, & ſecundum idem uera eſt affirmatio, & negatio: ſed aliquid uere affirmatur de perſona, ut diſtingui, quod negatur de natura: ergo non ſm idem: ergo in perſona aliquid eſt, ꝙ non eſt in natura, uel econuerſo: & ſi hoc: ergo unum addit ſupra alterũ. ITEM. *Ex 1. phyſic. tex. 17.* Hoc eſt principium per ſe notũ, quęcunque ſunt eadem uni, & eidem ſm omnimodam indifferentiam, etiam inter ſe ſunt eadem: cum ergo natura ſit eadẽ & una, ſi perſonæ omnino idẽ ſunt cum natura, & nihil addũt: ergo perſonæ adinuicem ſunt eędẽ, & ſic redit error Sabellii, quod una perſona ſecundum rem ſit alia: ergo &c.

Cap. 6. CONTRA. Aug. 7. de Trinit. Non eſt aliud deo eſſe, & aliud perſonam eſſe: ergo perſona nihil addit ſupra eſſe, ergo nec ſupra naturam. ITEM. In ſumme ſimplici nulla poteſt eſſe additio: ſed diuina perſona ſiue res naturæ eſt ſumme ſimplex. ergo &c. ITEM. Quæcunque duo ſic ſe habent, quod quicquid eſt in uno, eſt alterum per eſſentiã, unum nihil addit ſuper reliquũ: ſed quicquid eſt in perſona, eſt deitas: ergo &c. Maior manifeſta eſt, minor patet ſic. In perſona nõ eſt niſi ſubſtãtia, & ꝓprietas, & ſubſtãtia illa eſt deitas: qa eſt deus non alio quã ſeipſo: quia tunc eſſet ꝑ participationẽ: ergo ſeipſo ẽ deus, & deitate eſt deus & ſubſtãtia, quę eſt de intellectu pſonæ, eſt ipſa natura ꝑ eſſentiã: & ſimiliter ꝓprietas eſt eſſentia: ut ſupra ꝓbatum eſt, reſtat ergo primo, qđ nihil addit. ITEM. Si *Diſ. 33. q. 2.* addit, aut addit aliud, aut idem. Addere idẽ ſibi, nõ eſt intelligibile. Si aliud, aut ergo aliud ſubſtantialiter, aut accidentaliter. Nõ accidentaliter: quia nõ eſt accidens in diuinis. Nec ſubſtantialiter: quia tũc eſſent diuerſę ibi ſubſtãtię. Ergo natura ſm eſſentiam differret a perſona, & hoc eſt manifeſte falſum. ITEM ſi addit aliquid, aut illud eſt materiale, aut formale. Nõ materiale: qa deus eſt purus actus Nõ formale: quia formale nõ eſt niſi reſpectu materialis Ergo cum in deo nõ ſit aliquid materiale, non poterit addi aliquid formale: ergo nullo mõ. ITEM. Si aliqd addit ſupra diuinã naturã, aut eſt melius diuina natura, aut ęquale, aut minus. Nõ melius, conſtat. Etiam non minus, quia tunc eſſet creatura. Non æquale: quia nihil poteſt æquari diuinæ naturæ: ergo omnino nihil.

RESOLVTIO.

Nihil ſecundum rem: ſed ſolum ſecundum modum intelligendi.

RESP. Dicẽdũ, qđ cũ quæritur utrũ pſona, ſiue res naturę addat aliqd ſupra naturã: rñdendũ eſt, qđ eſt loqui de additione dupliciter: aut quantũ ad rẽ, aut quantũ ad intellectũ. Si quãtũ ad intellectũ, cũ intellectus huius nõis [pſona ſiue hypoſtaſis ſiue rei naturæ] includat intellectũ naturę, adhuc tñ dat intelligere aliquid ꝙ neceſſario eſt compoſitio cir-

ca intellectũ, & additio. Et hoc patet;perſona enim dicitur ſuppoſitum rõnalis naturæ diſtinctũ proprietate. Ecce intellectus ꝑſonę ex pluribus intellectibus cõponitur, & cadit ibi intellectus naturæ: ergo conſtans eſt, quod quantum ad intellectum addit perſona ſupra naturam. Iſte aũt intellectus falſus non eſt: qa nec naturam per illam additionem diſtinguit,nec componit perſonam.Non diſtinguit naturã,quoniam & ſi addat ſupra intellectũ naturæ proprietatem, non tamẽ addit in recto, ut intelligas perſonam eſſe naturam proprietate diſtinctã, ſed in obliquo eſt intelligendum perſonam eſſe ſuppoſitum rationalis naturæ diſtinctum, ſiue ꝙ eſt hypoſtaſis diſtincta:& ideo non ponit diſtinctionem circa naturam, nec intelligit eam diſtingui.Rurſus, perſonam non cõponit,nec aliquid ei quod non ſit in ipſa, imponit:& hoc patet:quia intellectus ſanus & fidelis intelligit,& credit perſonam eſſe ſimpliciſſimam, intelligit eam nihilominus eſſe perfectiſſimam. Vnde ſicut circa eſſentiã propter hoc ꝙ perfectiſſima eſt,intelligit omnes conditiones nobilitatis & uere,quia ibi ſunt: & tamen illas conditiones quãuis intelligat ut multas, ſcilicet potentiam,ſapiẽtiam, bonitatẽ; cum credat & ſciat omnia hæc in Deo unũ eſſe, intellectus nec eſt falſus,nec uanus:quia non ponit in Deo ꝙ non ſit,nec componit Deum. Per hunc modum ſe habet circa intellectum perſonę. Vnde ipſam dicit ſimplicẽ: quia quamuis in ipſa dicat naturam & ſuppoſitum, ꝙ eſt uere ſuppoſitum; & proprietatem quæ uere eſt proprietas: tamẽ dicit hæc omnia eſſe unum,& unum eſſe alterum : re ergo exiſtente ſimpliciſſima uere eſt additio,& cõpoſitio circa intellectum ſine uanitate & falſitate. Si autem loquamur a parte rei, ſic dicendũ, ꝙ cum additio ex parte rei ponat compoſitionem,& diuina ꝑſona ſimpliciſſima ſit, quòd impoſſibile eſt omnino,quod ibi ſit aliqua additio: & ita ſecundum rem nihil addit res naturæ ſupra naturam.Sed tamẽ uidetur illud non intelligibile, quod perſona ſit diſtincta ſecũdũ rem,& eſſentia non: & cum hoc nulla eſt additio,& nulla differentia ſm rẽ inter perſonam, & naturam.

Et ad hoc qualitercunque intelligendum, cum hoc ſit ſupra uires humani intellectus,notandum ſicut uult Richar.ꝙ eſt diſtinctio per qualitatem, & diſtinctio per originem. Diſtinctio ꝑ qualitatem, eſt in creaturis, nec poteſt eſſe ſine aditione : qa hæc diſtinctio habet ortum ex additione materiæ ad formã.Diſtinctio autem per qualitatem dicitur, qua unus diſtinguitur ab alio ꝑ proprietates abſolutas, ut patet cum unus eſt albus, & alter niger. Diſtinctio per originem, eſt cum unus producit,& alter producitur. Et quemadmodum diſtinctio per qualitatem uera diſtinctio eſt,& ſecundum rem:ita diſtinctio per ueram originem uera eſt diſtinctio. Sicut.n. unus non poteſt ſimul eſſe albus & niger,ita non poteſt unus,& idem producere ſeipſum. Quoniam ergo in diuinis intelligitur eſſe uera origo,ideo intelligitur ibi eſſe

uera

uera diſtinctio. Rurſus, cum intelligo patrem producere, intelligo ipſum ſeipſo producere, ſicut cum intelligo diuinam ſubſtantiam agere, intelligo ipſam ſeipſa agere, pari rõne & filium ſeipſo produci: ergo productio nihil addit: ſimiliter non ponit aliquam compoſitionem circa filium: ergo cum ibi eſt uera origo, ibi ſit uera diſtinctio: & origo intelligitur ibi eſſe in additione, & diſtinctio ſine additione intelligitur ibi eſſe. Quamuis autem perſona ſiue res naturæ ſe habeat ad naturam per additionem, tamen nihilominus differt ſm rõnem: alioquin nõ eſſet intelligibile, quod plurificaret perſona, natura exiſtente unica, Differentia aũt ſm rationẽ eſt, quia eſſentia nõ oritur ab eſſentia, nec ſe habet ad aliam eſſentiam: ſed perſona bene oritur a perſona, & ſe habet ad illam. Si tu quæras rõnem huius. Reſpõ. quia unitas & nobilitas diuini eſſe nõ admittit circa eſſentiam plurificationem, ſicut circa perſonam, & huius rõ tacta eſt ſupra Diſt. 9. Qm̃ ergo modus ſe habẽdi ad alium, & oriendi ab alio, non ponit compoſitionẽ in perſona ſecundum rem, ſed diſtinctionẽ realem ab alia perſona: ideo modus ille comparatus ad eſſentiã, uel perſonam cuius eſt, modus tm̃ eſt: comparatus uero ad illum ad quem eſt, cum faciat diſtinctionem ſecundum rẽ, uere res eſt: & ita uno modo facit differre re: alio modo rõne. Hinc eſt, ꝙ quamuis una perſona non ſit alia, tamen res naturæ eſt natura. Patet ergo ꝙ iſta ſunt compoſſibilia, quod perſona ſimplex ſit, & nihil addat ſupra naturã, nec differant niſi rõne, & tamen hæc eſt cõicabilis. ſ. natura, illa incõmunicabilis. ſ. perſona: hæc diſtincta: illa indiſtincta. Concedendæ, ergo ſunt rõnes probantes quod perſona, ſiue res naturæ nihil omnino addat ſecundũ rem ſupra naturam.

Ad illud quod obiicitur, ꝙ aliud eſt res naturę, aliud natura, & ſimiliter qđ aliam habẽt rationẽ perſona, & natura. Poteſt dici, quod Boet. & Hila. loquuntur in creaturis. Si autem intelligamus in Deo, tunc dicemus, qđ eſt diuerſitas rõnis, quæ fundat non ſuper abſolutum, ſed ſuper reſpectiuum, quod nullam inducit compoſitionem. Nam eſſentia non refertur, ꝑſona autem refertur & oritur, nec tñ eſt compoſita: quia ipſa eſt ſuus reſpectus. Ad illud, quod obiicit, ꝙ ſimplicius eſt quod in pluribus reperitur. Dicendum, quod reperiri in pluribus, hoc eſt dupliciter. Aut ita quod unum illorum alicubi poteſt eſſe, ubi nõ eſt alterum, ut homo eſt in pluribus hominibus, & ſic habet ꝓpoſitio ueritatem. Aut ita in pluribus, quod unum non eſt ſine alio, & ſic eſt in perſonis: nã una nõ eſt ſine alia, & ſic non habet ueritatem. Nam ſicut natura eſt ſemper, & ubiq;, ita & perſona: & ſic patet ꝙ nihil addit, niſi a quo arctetur. Ad illud, quod obiicitur ꝙ maioris eſt abſtractionis &c. Dicendum, quòd illud habet ueritatem, ubi illud a quo abſtrahitur, aliquam facit compoſitionem cum eo ꝙ abſtrahitur, ſic autem non eſt in Deo.

Ad illud, quod obiicitur

de altero ꝑdicatur, nec una pſona de altera: conſtat ergo ibi nullam eſſe ꝑdicationẽ. Item. Damaſ. Subſtantia de hypoſtaſibus prædicatur. Item. Rõne uidet: qa fides hẽt obiectum uerum: & hẽt obiectum deum: ergo uerũ eſt ponere in diuinis: ſed falſitas & ueritas circa cõpoſitionẽ ſunt: ueritas (inquam) circa q̃ eſt credulitas uel opinio: ergo in diuinis eſt ponere cõpoſitionẽ: ergo & prædicationẽ. Item. Vbicunque eſt uerè cõe & ꝓprium, ibi eſt uere ponere prædicationem: ſed in diuinis eſt uere reperire, cõe & proprium, qa natura uere eſt cõis, & pſona proprium ſiue incõicabile: ergo &c. Item. Hoc uerbum, eſt, eſt nota identitatis: ſed oĩs ꝑdicatio eſt mediãte hoc uerbo eſt: ergo oĩs prædicatio ſignum eſt identitatis: ſed ubi uere eſt ſignatum, uere e ſt & ſignum: ſed in deo propriiſſime & ueriſſime eſt identitas: ſicut probatum eſt: quia res naturæ non addit ſupra naturam: ergo propriſſime prædicatio. Et hoc eſt, quod dicit Boet. ꝙ nulla eſt uerior prædicatio illa, in qua idem de ſe prædicat: ſi ergo hoc eſt in diuinis: ergo oẽs prædicationes in diuinis ſunt ueriſſimę.

Lib. 3. de orth. fide c. 6 ĩ prin.

Ex lib. Periher.

Huius prædicationis memini t Ariſ. 1. Topi. cap. de quatuor prædicatis in fi.

Resolvtio.

Vtiꝗue, ſed prædicatione identica.

Resp. Dicendũ, ꝙ eſt prædicatio per identitatem, & eſt prædicatio per inhærentiam, & utranque eſt in deo reperire. Per inhærentiam, ut cum dicitur, pater generat, uel deus creat. Per identitatem, ut cum dicitur, pater eſt generatio, uel deus eſt creatio. Prædicationem autem per identitatem, eſt reperire in Deo propriiſſime, ꝓpter ipſius rei qualitatẽ, qm̃ ibi eſt ſumma identitas: unde oẽs locutiones importãtes unitatẽ, ibi ſunt ueriſſimæ. Prædicationẽ autẽ per inhærentiam eſt ibi reperire, ꝓpter intellectus noſtri defectibilitatẽ. Qm̃ licet actus ĩ diuinis ſit dei ſubſtãtia & ipſa proprietas, ẽt quia intellectus noſter intelligit per res inferiores, & enũciat per uocabulum rerũ inferiorum, tenet modum enunciandi, quẽ habet circa inferiora: & ideo prędicat per modũ inhærẽtiæ, quãuis omnia quæ in deo ſunt, realiter habeant modum ſubſtantiæ. Intellectus tamen iſte non eſt falſus: quoniam quemadmodum intellectus abſtrahens lineam a materia non eſt falſus: quia modum illis non ponit circa rem, ſed circa ſuum intelligere: ſimiliter intellectus noſter in diuinis compoſitionem non ponit circa rem, ſed circa ſuum intelligere, & ſuũ exprimere. Quãuis enim in deo ſit ſumma ſimplicitas, tamen exprimi non põt niſi per compoſitionem: & ideo bene dicit Auguſt. quòd uerius eſt deus, quàm cogitatur: & uerius cogitatur, quam dicit. Nam & ſi intellectus aliquo modo per intelligentiam aſcendat ad contuitum ſimplicitatis, non tamen poteſt hoc exprimere uoce ſimplici, ſed compoſita.

7. de Trinit. cap. 4.

Ad illvd ergo, quod obiicitur, ꝙ in deo non eſt ſubiectũ. Dicendum ꝙ uerum eſt quantum ad rem: eſt tamen quantum ad modum intelligendi, ſiue enũciandi. Ad illvd, quod obiicitur ꝙ affirmationes ſunt ĩcõpactæ. Dicendum ꝙ hoc dicitur: qa nul-

nullum nomen exprimit diuinã eſſentiam,ſicut eſt omnino. Vel dic, ꝙ in affirmatione notatur identitas: & hæc uere eſt in Deo a parte rei, & eſt compoſitio: & reſpectu huius eſt in compactio: quia nulla eſt ibi realis compoſitio. Ad illvd, qnod obiicitur de compoſitione, uel complexione. Dicendum ꝙ illa complexio in ſermone ſignificat compoſitionem in intellectu, ſed unitatem in re. Ad illvd, quod obiicit, ꝙ modus materiæ non cadit in Deo: Dicendum ꝙ uerum eſt: qa non cadit modus materiæ, ut ex qua: modus autem, ut de quo, & in quo, bene cadit. Ad illvd, quod obiicitur, aut idem prædicatur de eodem. Dicendum, ꝙ aliquando idem eſt re, diuerſum tamen ſm rõnem intelligẽdi & dicẽdi, ut bonitas & ſubſtantia. Aliquando idem ſm ſubſtantiã, diuerſum ſm modũ ſe habendi, ut perſona eſt ſubſtantia, ſiue relatio eſt ſubſtantia, & Deus generat: & ideo aliquis intellectus capitur ex complexione, qui non capitur ex ſimplici uoce. Ad illvd, ꝙ quæritur, utrum res naturæ prædicetur de natura. Dicẽdum, ꝙ prædicatione per identitatem utrunque de altero prædicatur: nec eſt ꝑdicatio ratione formæ, nec ratione materiæ: ſed per inhærentiam: quia cõe prædicat de ꝓprio, ut pater eſt Deus. Quod ergo obiicitur, ꝙ natura eſt forma. Reſpon, ꝙ forma uno mõ dicit relatiue ad informatũ, & ſic non eſt accipere in Deo. Alio mõ abſolute, qđ caret materia, & ſic eſt in Deo, & ſic patet illud. Aliter põt dici, ꝙ dici relatiue, eſt dupliciter, uel ſecundum eſſe, uel ſm dici. Secundũ dici, ut uidens ad uiſum, & intelligens ad intellectum, & ſic unũ de altero prædicat ſecundũ eſſe, ut pater ad filium; & ſic non prædicatur. Natura enim non dicit reſpectum ad perſonam ſm eſſe, ſed ſecundum dici: & talis reſpectus importatur cum dicit, ꝙ natura eſt forma reſpectu rei naturæ: hinc eſt ꝙ dicit ratione illius reſpectus, tres perſonæ unius eſſentiæ uel naturæ, & una natura triũ perſonarum, non tamen dicitur tres perſonæ unius Dei. Nam hoc nomen, Deus, nõ importat reſpectũ ſcđm dici ad perſonam, ſed ſolum ad creaturam. Ideo dicitur Deus Abrahã, Iſaac, & Iacob. Ad vltimvm, dicendum ꝙ communicabilitas & incommunicabilitas nõ ſunt oppoſitæ proprietates, ſed ſic differunt, ſicut habere proprietatẽ, & non habere. Quia enim perſona habet proprietatem relatiuã, ideo diſtinguitur, & eſt incõicabilis: ſed quia eſſentia caret illa proprietate, ideo cõis eſt, & cõicabilis pluribus: & ideo non diſtinguuntur adinuicem. Vel poteſt dici, ꝙ cõicabilitas non eſt proprietas diſtinguens, etiam in creaturis. Vnde quamuis homo ſit commune, & Petrus propriũ, nõ tamẽ impeditur, quin homo dicatur de Petro: quanto magis in Deo illa propoſitio intelligit de proprietatibus ſeparantibus, & diſtinguentibus, illa in quibus ſunt, ab inuicem?

Qvaestio III.

An in diuinis ponere ſit appropriata?

Vtrvm in diuinis ſit ponere appropriationem. Et ꝙ ſic uidetur

detur;quia per communia eſt deuenire ad intellectum propriorum:ſicut patet quòd per memoriam,intelligentiam, & uoluntatem uenitur in cognitionē Trinitatis:ſimiliter per unitatem, ꝑ ueritatem, & bonitatem,in quibus cōſiſtit ratio ueſtigii:ſed nō deuenitur a cōibus ad ꝓpria,niſi cōia aliquo modo approprientur: cum ergo ſit deuenire in diuinis ꝑ cōia ad cognitionē proprii: eſt ibi appropriatio. AD HOC eſt auctoritas ſacræ ſcripturæ,quę appropriãt cōia perſonis: ut potentiam patri, ſapientiam filio,& bonitatē ſpiritui ſancto.

SED CONTRA. Sicut ſe hēt proprium ad commune, ita cōe ad ꝓpriū:ſed ꝓprium nō poteſt cōicari niſi falſo:ergo nec cōe appropriari:ſicut ergo ꝓprium patris nunquā aliis fit cōe, ſic nec cōe propriū. ITEM. Appropriatio in diuinis, aut eſt ſm rē, aut ſm intellectum. Si ſcd̄m rē, tunc ubi eſt appropriatio ſcd̄m rem, aliquid plus dicit de illo cui appropriat:ergo ī diuinis eſt prius, & poſterius quantum ad eſſentialia,qđ eſt inconueniens Si ſecundū intellectū, cū intellectus illi appropriatur, cui magis iudicat cōuenire:ergo cum magis iudicet intellectus ineſſe ſapientiā patri tanquam antiquiori, illi debet appropriari:ſed appropriatur in contrarium: ergo appropriatio eſt contra intellectū: nō ergo attendit ſcd̄m intellectum. ITEM. Vbi ē appropriatio,prius eſt ſecundum rōnē intelligendi, quàm appropriatum:ratio.n.appropriationis per prius eſt in ꝓprio: ergo cū appropriatum ſit cōe,ſecundum rationem intelligēdi, prius erit proprium q̄ commune:quod eſt inconueniens.

RESOLVTIO.

Vtique quantum ad ordinem,& originem,quem connotant: ſed non quantum ad id, quod ſignificāt; niſi ratione ſumpta à parte intellectus.

RESP. Dicendum, ꝙ de appropriatis eſt loqui dupliciter. Aut quantum ad id, quod ſignificāt: aut quantum ad ordinem, quē connotant. Si quantum ad ſignificatū,cum illud ſit cōe, & omnibus conueniat perſonis ꝑ indifferentiā;nō cōuenit appropriari rōne ſumpta a parte rei: appropriat tñ rōne ſumpta a parte intellectus noſtri, ꝓꝑ errorē amouendū. Qm̄.n. intellectus carnalis in patre carnali uidet defectū potentiæ,& in filio defectum ſapientiæ,& in ſpiritu intelligit furorem iracundiæ:ideo ſpiritualis ītellectus, ut ſe tenet a carnalitate,potentiā patri attribuit, quāuis non magis conueniat ei : ſed ne minus uideatur conuenire,& ſic de aliis. Si autem loquamur quantum ad ordinē,uel originē, quē connotant: ſic appropriatur a parte rei ꝓꝑ conuenientiā cū ꝓpriis perſonarum : Vnde quia pater a nullo eſt,& filius a patre, & ſpiritus ſanctus ab utroque,& huiuſmodi ordo attenditur in potentia,& ſapientia, & bonitate:ideo patet ratio appropriādi. Vnde illa, quæ non connotāt aliquo modo ordinē, uel originē, non ſunt appropriabilia.

AD ILLVD ergo qđ obiicit, ꝙ ꝓpriū non cōicatur: ergo &c. Dicendum,ꝙ nō eſt ſimile:quia ex hoc ꝙ cōe appropriatur, non attribuitur niſi ei cui conuenit,

ſed

ſed ſi propriũ fiat cõe.tunc attribuitur ei cui nõ cõuenit:& ideo non eſt ſimile. AD ILLVD, qđ quæritur: utrum appropriatio ſit ſm rem, uel ſm intellectum: Dicendũ ꝙ per hoc qđ eſt (ſecũdũ) poteſt dici uis appropriatiua ſiue approprians principium: uel põt hoc qđ eſt (ſm) importare rõnem appropriandi. Si primo modo, ſic cũ appropriare ſit uirtutis cognoſcentis, ſic appropriatio eſt ſm intellectum noſtrum. Si aũt (ſm) dicat rationẽ appropriandi, ſic uno mõ eſt ſm rẽ.ſ. quantũ ad ordinem connotatum: alio modo ſm intellectum quantum ad ſignificatum: unde intellectus appropriatur ꝑꝑ intellectũ: ſed non idẽ intellectus ꝑꝑ ſe, ſed intellectus ſanus, & fidelis, ꝑꝑ intellectum carnalem, non ut cũ eo concordet, ſed ut ei obuiet:& ideo cum intellectus carnalis credat parũ de potentia ĩ patre, ſpiritualis appropriat ei potentiam, nec tamẽ intellectus eſt falſus: quia nõ intelligit plus eſſe de potentia in patre, & minus q̃ in filio. Si aũt potẽtia appropriaretur filio: tunc intellectus carnalis plus credit eſſe in filio, & iõ falſus eſt, & ſic patet illud. AD VLTIMVM dicendũ, ꝙ appropriatum ſm id quod eſt, prius eſt ſecundum rationẽ intelligẽdi, q̃ proprium: appropriatum autem ſub hac intentione, conſequitur rõnẽ proprii, & hoc nullum eſt inconueniens.

QVAESTIO IIII.

An in diuinis ponere ſit translationes?

VTRVM in diuinis ſit ponere trãſlationem. Et ꝙ ſic, uř in Lib. de Trin. Sunt noĩa, q̃ trãſlatiue, & ꝑ ſimilitudinẽ de deo dicunť. ITEM. Diony. de Diui. Nominib. Theologi tanq̃ innominabilẽ Deum laudãt ex oĩ noĩe: Sed hoc nõ põt eſſe, niſi ꝑ trãſlationẽ: ergo in diuinis eſt ponere tranſlationẽ. ITEM. Hoc uř ratione: quia ſacra ſcriptura dicit Deũ iraſci, & dolere: ſed hoc nõ põt dici ꝓprie: ergo neceſſe eſt ꝙ dicaĩ tranſlatiue, ſed inter oĩa q̃ cõtingit noĩare, dolor, & ira, maxime diſtant a Deo: ergo ſi hæc cõtingit trãſferre, & oĩa alia noĩa. ITEM. Per quæ contingit rem intelligere, contingit & ſignificare: & per quæ contingit ſignificare, cõtingit & noĩare, ſed per oĩa creata contingit Deum intelligere: ergo & nominare.

Amb. in princ. Prologi. l. 2. de fide ad Gratianũ. Tom. 1 operum eius. Dionys. in Lib. de Diuinis nominib. c. 1. nõ multo ante finem.

SED CONTRA. Oẽs trãſferẽtes ſm aliquã ſimilitudinẽ tranſferũt, ſed dei ad creaturã nulla ẽ ſimilitudo, cũ ſit ſũma diſtantia: ergo &c. ITEM. Similitudo eſt relatio ęq̃parãtię: ergo ſi ꝑꝑ ſimilitudinẽ cõtingit noĩa creaturarũ trãſferre ad creatorẽ, pari rõne & ecõuerſo, ſed illa nõ trãſferunť: ergo nec illa. ITEM. Similitudo eſt rõ trãſlationis: ergo noĩa rerũ magis deo ſimiliũ, magis debẽt ad deũ transferri: talia autẽ ſunt noĩa Angelorum: ergo illa trãſferunť. Quæriť ergo quę noĩa debeant transferri, & quæ non.

RESOLVTIO.

Vt Deũ meritis laudibus pro uiribus extolleremus: ad eiuſque cognitionẽ facilius promoueremur, oportuit translationibus uti.

RESP. Dicendũ, ꝙ rõ, uel finis trãſlationis duplex eſt. Vna iõ ua eſt laus dei: alia manuductio intellectus nři. Propter laudẽ dei, neceſſaria eſt trãſlatio. Et qm̃ deus mul-

multũ eſt laudabilis, ne ꝓp inopiã uocabulorum cõtingeret ceſſari a laude, ſacra ſcriptura docuit nomina creaturarũ ad Deũ transferri: & hoc in numero indefinito, ut ſicut omnis creatura laudat Deum, ſic Deus laudetur ex omni nomine creaturæ, & q non poterit uno noĩe laudari, tã quàm ſuperexcellens, omne nomen laudat eſt ex omni nomine. Alia rõ eſt manuductio intellectus noſtri. Quia cũ per creaturas ad cognoſcendum creatorẽ uenimus, ut plurimum, fere oẽs creaturæ habẽt proprietates nobiles, quæ ſunt ratio intelligendi Deum, ut leo fortitudinẽ, agnus manſuetudinem, petra ſoliditatem, ſerpens prudentiam, & consimilia: ideo oportuit plura nomina transferri ad Deum. Quoniam ergo finis imponit neceſſitatẽ his quæ ſunt ad finem, cum trãslatio ſit ad laudem Dei, ideo nomina importantia deformitatẽ non debent trãsferri, ut diabolus, bufo, uulpes: q a m ɥ is trãſferuntur ad uituperium, quam ad laudem. Rurſus quia tranſlatio eſt propter noſtram inſtructionem, & ſimilitudo incipiens a notiori, eſt uia cognoſcendi: ideo eſt tranſlatio a creaturis tã quàm a notioribus ad creatorẽ, ſed non conuertitur: & quia magna ſimilitudo mater eſt falſitatis, ideo non transferuntur nomina multum ſimilia, ſicut ſunt nomina Angelorum, ne forte Angelus credatur eſſe Deus. Per hoc patet quòd tranſlatio eſt in diuinis quantum ad nominum multiformitatem, ratione cuius dicitur Deus omnino mirabilis, & patent omnia præter primum. Axioma

QVOD enim obiicitur, quòd nulla eſt ſimilitudo: quia ſumma eſt diſtantia: Dicendum, ꝙ & ſi non eſt ſimilitudo per unius naturæ participationem, eſt tamen ſimilitudo ſecundum analogiam, & habitudinem, & hoc in comparatione ad effectus. Sed de hoc magis alibi habitum eſt.

DISTINCTIO XXXV.

De ſcientia Dei in generali ſecundum ſe.

CVmque ſupra diſſeruerimus, ac plura dixerimus de his, quæ cõiter ſecundũ ſubſtantiã de Deo dicuntur, eorum tamen quædam ſpecialem efflagitant tractatum, de quibus modo tractandum eſt, id eſt, de ſcientia, præſcientia, prouidentia, diſpoſitione, prædeſtinatione, uoluntate, & potentia. Sciendum eſt ergo quod Sapientia, vel ſcientia Dei cum ſit una, & ſimplex, tamen propter uarios rerum ſtatus, & diuerſos effectus, plura ac diuerſa ſortitur nomina. Dicitur enim non tantũ ſcientia, ſed etiam præſcientia, uel prouidentia. Et eſt ſcientia, ſiue prouidentia, non de futuris tantum, ſed de oĩbus, de

bonis

bonis ſcilicet, & de malis. Diſpoſitio vero, de faciendis. Prædeſtinatio, de omnibus ſaluandis, & de omnibus bonis, qui & hic liberantur, & in futuro coronabuntur. Prædeſtinauit enim Deus ab æterno homines, ad bona eligendo, &
Rom.8 *prædeſtinauit, eis bona præparando. Quod homines præde-*
Eph.1. *ſtinauit, Apoſtolus oſtendit dicens, Prædeſtinauit quos pr̨*
Eſa.46 *ſciuit fieri conformes imaginis filij ſui, & alibi, Elegit nos ante mundi conſtitutionem, vt eſſemus ſancti, & immaculati. Quòd autem bona eis præparauerit, propheta Eſaias oſtendit dicens. Oculus non uidit Deus abs te, quæ præparaſti diligentibus, uel expectantibus te. Ergo ab æterno prædeſtinauit quoſdam futuros bonos, & beatos, id eſt, elegit, ut eſſent boni, & beati, & bona eis prædeſtinauit, id eſt, præparauit. Prouidentia autem eſt gubernandorum, quæ utique eodem modo uidetur accipi, quo diſpoſitio. Interdum tamen prouidentia accipitur pro præſcientia. Sapientia uerò, vel ſcientia de omnibus eſt, ſcilicet bonis, & mal s, & de præſentibus præteritis & futuris, & non tantū de temporalibus, ſed etiam de æternis. Non ita ſcit Deus iſta tēporalia, ut ſeipsū neſciat, ſed ipſe ſolus ſeipſum perfecte nouit: cuius ſciētiæ cōparatione omnis creaturæ ſciētia imperfecta eſt.*

Vtrum ſcientia, uel præſcientia, uel diſpoſitio, uel prædeſtinatio potuerit eſſe in Deo, ſi nulla fuiſſent futura.

Hic conſiderari oportet, Vtrum ſcientia, uel præſcientia, uel diſpoſitio, uel prædeſtinatio potuerit eſſe in Deo, *ſi nulla fuiſſent futura. Cum enim pr̨ſcientia ſit futurorum, & diſpoſitio faciendorum, & prædeſtinatio ſaluandorum, ſi nulla eſſent futura, ſi nihil eſſet facturus* Deus, *uel aliquos ſaluaturus, non uidetur potuiſſe in* Deo *eſſe pr̨ſcientia, uel diſpoſitio, uel pr̨deſtinatio: potuit autem* Deus *nulla pr̨ſcire futura: potuit non creare aliquid, uel non ſaluare aliquos: potuit ergo in* Deo *non eſſe præſcientia, uel diſpoſitio, uel pr̨deſtinatio. Ad hoc autem ita a quibuſdā opponitur. Si (inquiunt) potuit præſcientia* Dei *non eſſe in* Deo *ab æterno, & potuit non eſſe: ſi uero potuit non eſſe, cū pr̨ſcientia* Dei *ſit eius ſcientia, & ſcientia ſit eius eſſen-*
tia

tia:potuit ergo non eſſe ab æterno,id quod eſt eius diuina eſſentia.Ita & de diſpoſitione,& prędeſtinatione, quæ eſt diuina eſſentia,obijciunt.Addunt quoque & alia, ita loquentes,Si potuit Deus *non prẹſcire aliqua, cum idem ſit* Deo *prẹſcire quod ſcire, & ſcire quod eſſe:potuit ergo non eſſe. Item,Cum idem ſit* Deum *prẹſcium eſſe, &* Deum *eſſe , ſi potuit non eſſe præſcius,potuit non eſſe* Deus.*Potuit autem non eſſe prẹſcius,ſi potuit nulla præſcire. At potuit nulla prẹſcire, quia potuit nulla facere.*

Reſponſio.

Ad hoc iuxta modulum noſtrẹ intelligentiæ ita dicimus. Præſcientia,uel diſpoſitio,uel prẹdeſtinatio ad aliquid dici uidentur.Sicut enim creator ad creaturam relatiue dicitur,ita prẹſcientia,vel prẹſcius ad futura referri uidetur, & diſpoſitio ad facienda,ac prædeſtinatio ad ſaluanda.Veruntamen creator ita relatiue dicitur, ut eſſentiam non ſignificet. Prẹſcientia uero, uel præſcius, & in reſpectu futurorum dicitur,& eſſentiam deſignat : ita etiã diſpoſitio, & prẹdeſtinatio. Ideoque cum dicitur,Si nulla eſſent futura,non eſſet in Deo *prẹſcientia,uel non eſſet* Deus *prẹſcius: quia uaria eſt ibi cauſa dicendi, diſtingui oportet rationem dicti.Cum ergo dicis,Si nulla eßent futura,non eßet in* Deo *prẹſcientia,uel non eßet prẹſcius,ſi in dicendo,hãc cauſam attendis.ſ.quia nulla eßent ſubiecta eius præſcientię, unde ipſa poſſit dici prẹſcientia,uel ipſe prẹſcius,quod utrunque dicitur propter futura:verus eſt intellectus. Sin autem ea ratione id dicis,quod non ſit in eo ſcientia qua præſcit futura,vel quod ipſe non ſit* Deus,*qui eſt futurorũ præſcius,falſa eſt intelligẽtia.Similiter & illæ locutiones determinandę ſunt.Potuit nõ eſſe præſciẽtia Dei,uel potuit non eße præſcius,& potuit* Deus *non præſcire aliqua, ideſt, potuit eſſe quòd nulla futura ſubiecta eſſent eius ſcientiæ , & ita non poſſet dici præſcius,uel præſcire, uel ſcientia eius , uel præſcientia,non tamen eo minus ipſe eſſet,uel eius ſcientia. Sed non poſſet dici præſcius,uel prẹſcire,uel prẹſcientia,ſi eius ſcientię futura nulla forent ſubiecta. Similiter de diſpõne, et prædeſtinatione,uel prouidentia. Hæc.n. ut (dictum eſt)*

ad

ad temporale referuntur, & de temporalibus tantum ſunt.

Scientia Dei & de temporalibus,& de æternis eſt.

Scientia uero, uel ſapientia non tantum de tēporalibus, ſed etiam de æternis eſt. Ideoque & ſi nulla fuiſſent futura, eſſet tamen in Deo ſcientia eadem quæ modo eſt, nec minor eſſet quàm modo, nec maior eſt quàm eſſet. Sicut ergo Deus ab æterno æternum, & omne quod futurum erat, ſciuit immutabiliter. Scit quoque non minus præterita, & futura quàm præſentia, & ſua æterna ſapientia, & immutabili ſcit ipſe omnia quæ ſciuntur. Omnis enim ratio ſupernæ, & æter

Lib. de fide, et cap. 8. *næ ſapientiæ (ut ait Ambroſius) in eo eſt, quia omnem ſapientiam, & eſſentiam capit ſua immenſa ſcientia.*

Quare omnia dicantur eſſe in Deo,& uitam habere in eo.

Propterea omnia dicuntur eſſe in Deo, & fuiſſe ab æter-

Tom. 3 Lib 5. de Geneſi ad literam c. 18. *no. Vnde Auguſt. ſuper Gene. Hæc uiſibilia (inquit) antequā fierent, non erant: quomodo ergo nota Deo erant, quæ non erāt? Et rurſus, Quomodo ea faceret, quæ ſibi nota nō erāt? non. n. quicquam fecit ignorans. Nota ergo fecit, non facta cognouit. Proinde antequam fierent, & erant, & non erant. Erant in Dei ſcientia, non erant in ſui natura. Ipſi autem*

Iaco. 1. *Deo non audeo dicere alio modo innotuiſſe cum ea feciſſet, quàm illo quo ea nouerat, ut faceret, apud quē non eſt trāſ-*

Ioan. 1. *mutatio, nec uiciſſitudinis obūbratio. Ecce hic habes quòd hæc uiſibilia ante quàm fierent, in Dei ſciētia erant. Ex hoc ergo ſenſu omnia dicuntur eſſe in Deo, & omne quod factū eſt, dicitur uita eſſe in ipſo; non ideo quod creatura ſit creator, uel quia iſta temporalia eſſentialiter ſint in Deo: ſed quia in eius ſcientia ſemper ſunt, quæ uita eſt.*

Quòd eadem ratione dicuntur omnia ei præſentia.

Inde eſt etiā quòd oīa dicūtur ei præſentia eſſe, non ſolū ea quæ ſunt, ſed etiā ea quæ præterierunt, & ea quę futura

Rom. 4 *ſunt, ſecundū illud, Qui uocat ea quę nō ſunt, tanquā ea quę*

Lib. 5. c. 8. Tom. 8 *ſunt. Quia (ut ait Ambroſius in Lib. de Trin.) ita cognoſcit ea, quæ nō ſunt, ut ea quæ ſunt. Et hac ratione omnia dicuntur eſſe in eo, uel apud eum, ſiue ei præſentia, Vnde Augu-*

Pſ. 49. *ſtinus ſuper illum locum Pſalm. Et pulchritudo agri mecum eſt. Ideo (inquit) mecum eſt, quia apud Deum nihil*

præterųt

præteriȷ̃t, nihil futurum eſt: Cum illo ſunt omnia futura, et ei non detrahuntur iam præterita; cum illo ſunt omnia cognitione quadam ineffabili ſapientiæ dei. Ecce hic aperit Augu. ex qua intelligentia accipienda ſint huiuſmodi uerba, omnia ſunt deo præſentia, in deo ſunt omnia, uel cum deo, uel apud deum, uel in eo uita, quia ineffabilis omnium cognitio in eo eſt.

SVPRA egit Magiſter de ſacraměto Trinitatis, & unitatis: in hac parte agit de conditionibus, ſecundum quas eſt in deo rō cauſalitatis: quæ ſunt potentia, ſapientia, & uoluntas. Habet autem hæc pars tres partes. In quarum prima agit de ſcientia. In ſcđa de potentia infra diſt. 42. *Nunc de omnipotentia Dei agendum eſt &c.*] In tertia de uoluntate, infra diſt. 45. Iam de uoluntate Dei, &c. Prima pars habet tres. In prima agit de ſcientia in genere ſecundum ſe. In ſcđa agit de modis diuinę cognitionis, utrum deus cognoſcat mutabiliter, uel immutabiliter, & quomodo diſti. 38. *Nunc ergo ad propoſitum reuertentes &c.*] In tertia uero agit quantum ad ſpeciales effectus, infra diſt. 40. *Prædeſtinatio uero eſt de bonis ſalutaribus &c.*] Prima pars diuidit in tres. In prima Magiſter determinat de ipſa dei ſcientia. In ſcđa: quia res agnitę ſunt in ſciente per modum ſciẽtis, ideo determinat quō res ſūt in deo, infra diſt in. 36. *Solet hic quæri, cum omnia dicantur eſſe in Dei cognitione &c.*] In tertia uero incidenter determinat, quō deus eſt in rebus, infra diſt. 37. *Et quoniam demonſtratum eſt ex parte, &c.*] Prima pars, q̃ cõtinet præſentem diſtõnem, tres hēt partes: In prima cum dei ſcientia ſit una, determinat quo ſortitur plura noīa. In ſcđa cum dei ſcientia, uel præſcientia ſit æterna, determinat quō ſe habeat ad temporalia, uel creata. ibi. *Hic conſiderari oportet, utrum ſcientia, uel præſcientia, &c.*] In tertia cū dei ſciētia ſit ens, quō cognoſcat nō entia, ibi. *Propter ea omnia dicuntur eſſe in deo, &c.*] In prima parte ſeipsū cōtinuās dicit, q̃ diuina eſſentia plura habet noīa ꝑ ꝑ noīa connotata. In ſcđa dicit q̃ dei ſcīa eſſet, ſi nihil futurū eſſet: & eſſet ſcīa, ſed non diceretur præſcientia. In tertia oſtendit, q̃ oīa hñt rōnes in deo, per quas cognoſcuntur, & ſunt in ipſo: & ita omnia ſunt ſibi præſentia: & ſic patet diuiſio, & ſnīa. Subdiuiſiões.n. partiū manifeſtę ſunt in litera.

EOrum tamẽ quadam ſpecialem, etc.] Cõtra. Aut.n. iſta efflagitant ſpecialem tractatum: quia ſunt difficilia: aut quia ſunt appropriata. Si quia ſunt difficilia, alia ēt ſunt difficilia: ſicut ſimplicitas, ueritas, immutabilitas. Si q̃a ſunt appropriata, ſiſr ēt unitas, & ęqualitas. Rń. Dicēdum, q̃ iſta efflagitant ſpecialem tractatum triplici ex cauſa: tum quia ſunt difficilia, tum quia multa de ipſis in ſcriptura Dub. 1.

ſunt determinata, tum etiam quia dicunt reſpectum ad creaturam, & ſecundum has conditiones attenditur ratio cauſe in diuina natura. Ideoq; quia debebat facere tranſitum ad creaturas: ſiue ad creationem, & ad hæc præexigitur in cauſa poſſe ſcire, & uelle, quæ faciunt cauſam eſſe perfectam; ideo tractatum illum in medio collocauit inter tractatum de Trinitate, & tractatum de rerum uniuerſitate, ſed quia huiuſmodi ſe tenet a deo, & a deo ſuſtentantur, ideo Tractatus iſte in Primo Libro ponitur.

Dub. 2. *Amodo tractandum eſt, ideſt de ſcientia &c.*] Videtur hic male dicere: quia potentia præcedit ſcientiam, & uoluntatem: ergo male ordinat ī propoſito, & male in exequendo. Reſp. Dicendum, ꝙ duplex eſt loqui de iſtis: aut ī ſua generalitate, aut ut cō currunt ad unum effectum. Si in ſua generalitate, ſic cum ſciētia ſit reſpectu bonorum & malorum faciendorum & non faciendorum, prior eſt ſecundum rōnem intelligendi, quam potētia. Et potentia cum ſit reſpectu faciendorum & non faciendorum, prior eſt uoluntate quæ ē reſpectu faciendorum bonorū tantum. Si autem loquamur de his prout concurrunt ad unum effectum: ſic potentia, inquantum potens, eſt prima, inquantum exequens, eſt ultima prius enim eſt poſſe, deinde ſcire, & poſt uelle, & poſtremo ē facere, ꝙ eſt ipſius potentiæ. Et quantum ad hunc actum Magiſter ponit hic ultimo loco potentiā: ſed in executione conſiderat or dinem, ſecundum maiorem generalitatem, & minorem.

Sapientia, uel ſcientia Dei &c.] Diuerſa ſortitur nomina, quę. ſ. ſunt ſcientia, preſcientia, prouidentia, diſpoſitio, predeſtinatio. Quæritur quomodo diſtinguuntur hęc nomina, & uidetur ꝙ inſufficienter numeret: quia non ſolum eſt ponere in diuinis predeſtinationem, uerum & reprobationem. Reſp. dicēdum ꝙ huiuſmodi nomina diſtinguūtur ſic. Diuina cognitio poteſt conſiderari aut in ſe, aut in comparatione ad creaturas. Si in ſe, aut prout dicit pure cognitionem per modum ſpeculationis: aut prout dicit ſpeculationē iunctam affectioni. Primo modo eſt ſcientia, ſecundo modo eſt ſapientia. Vel ſic, aut dicit cognitionem ſimplicem, aut per rationem nobiliſſimam, ſiue per cauſas nobiliſſimas, quę ipſe deus ſunt. Primo modo eſt ſcientia, ſecundo modo eſt ſapientia. Si autem conſideretur in comparatione ad res: hoc poteſt eſſe dupliciter. Aut connotat euentum, & ſic eſt præſcientia: aut effectum, & hoc dupliciter: aut in conſeruando, aut in gubernando, & ſic eſt prouidētia: aut in efficiendo, & hoc dupliciter, aut quantum ad bonū naturę, & ſic eſt diſpoſitio; aut quantum ad bonum ſuper additum, & ſic eſt predeſtinatio: aut quantum ad eius priuationem, & ſic reprobatio. Sed quia priuatio gratiæ non eſt effectus, ſed defectus, iō reprobatio non hic numeratur, ſed continetur ſub preſcientiæ nomine, & ipſum ſibi appropriat. Vnde diuiſio Dub. 3.

ſio poteſt ſic formari. Cognitio dei aut eſt in ſe, aut in comparatione. Si in ſe, aut per rationem nobiliſſimam, & ſic ſapientia, aut per qualemcunque rõnem, & ſic eſt ſcientia. Si in comparatione, aut euentuum, & ſic præſcientia: aut euentuum & effectuum: & hoc uel in gubernando, & ſic eſt prouidentia: uel in efficiendo, & ſic, ſi reſpectu cuiuſcunque naturæ, ſic eſt diſpoſitio, ſi reſpectu rationalis, ſic prædeſtinatio: aut euentuum, & effectuum, & defectum, & ſic reprobatio, quæ eſt præſcientia nominata.

Dub. 4. *Creator ita dicitur relatiue, ut eſſentiam non ſignificet &c.*] Videtur dicere falſum: nam creatio ſignificat modum actionis, nõ relationis: ergo creator ſimiliter: ergo non dicitur ſecundũ relationem a parte modi, nec a parte rei: iſtud coſtat: ergo nullo modo. Item uidetur falſum dicere, cum dicit ꝙ eſſentiam non ſignificant: quia creator ſignificat aliquid, aut ergo creatum, aut increatum. Si creatum: ergo non dicitur de deo. Si increatum: ergo cum non ſignificet perſonam, ſignificat eſſentiam. Reſp. Dicendum, ꝙ relatiue dici aliquid, eſt dupliciter. Aut quia ſignificat relationem: ſicut nomina, quæ ſunt in prædicamento relationis. Aut quia habet reſpectum annexum: ſic, cum omnis actio dicat reſpectũ ad paſſum ſiue factũ, & paſſum ad agentem, ſic dicitur relatiue: & ſic intelligit Magiſter de hoc nomine, creator, & bene. Ad illud etiam ꝙ dicit, ꝙ non ſignificat eſſentiam, dicitur propter hoc, quod quamuis imponatur diuinæ eſſentiæ, & ideo de ſola eius eſſentia dicitur ſecũdum omnes: tamen de eo, a quo imponitur, fuit controuerſia. Quidam enim uolunt dicere, ꝙ nomina ſex generum non prædicant aliquid in deo: ſed comprædicant. Vnde actio non uidetur dicere aliquid in agente, ſed ab agente. Et huic uidetur conſonare ratio, quia actio & paſſio unñ eſſe eadem. Et iterum huic uſ cõſonare uerbum Boetii de Tri. ꝙ alia gña rerũ nec de creatore, nec de creaturis prędicantur. Iſta opinio fuit ſatis probabilis, & huius fuit Magiſter, & ideo dicit, ꝙ pręſcientia ratione ſcientię importat eſſentiam: ſed creator tantum relationem. Verumtamen illud hodie cõiter non tenetur. Dicimus. n. deum eſſe ſuam actionem, utputa creationem: & quoniam eſſentia eſt diuina actio, & hoc nomen, creator, imponitur ab actione: ideo non tantum impoſitum eſt eſſentiæ, uerum etiam ab eſſentia: ſed illam ſignificat in relatione. Nec Boetius intendit dicere, quod talia non prędicantur: ſed quod non prædicantur abſolute. Si tamen uelimus ſuſtinere Magiſtrum ſecundum communem opinionem, dicamus ꝙ Magiſter nõ uult dicere, quod creatio nõ importet diuinam eſſentiam, ſed quantum ex ui uocabuli non dicit eſſentiam abſolute, ſed per modum relationis: ſi ue ſub appellatione relatiua. Sed præſciẽtia duo dicit, & ſciẽtiam, & prædeſtinationem. Ratione ſcientiæ, dicit eſſentiã abſolutam: unde manet ſcientia,

reipſa non manente. Non ſic ē de creatione: non.n.eſt creatio, niſi ēt ſit creatura, & ſm hoc uerbū Magiſtri non hēt calumniā.

Dub.5. *Si nulla fuiſſent futura, eſſet tamen &c.*] Videtur male dicere: quia ſcientia noſtra ponit res, & qñ non ponit, non eſt ſcientia, ſed opinio, uel alia acceptio minus nobilis: ergo cum de nobilitate ſcientiæ ſit ponere rem, uidetur multo fortius ꝙ diuina ſcientia ponat, quæ eſt nobiliſſima. Reſp. ad hoc breuiter, Dicendū, ꝙ eſt ſcīa, qua habeo cognitionem de re: & ſcientia qua ſcio rē eſſe. Prima ſcīa, nec ī nobis, nec ī deo ponit exiſtētiā rei in proprio gñe, nec de pñti, nec de futuro: quod patet, ꝗa artifex habet cognitionem faciēdi domum, quam nūqnam faciet. Secundo uero ſcientia ponit rē tam in deo quā in nobis: ſed in nobis, quia depēdet: in deo, ꝗa connotat: & quantum ad primū modum loquitur Magiſter, ꝙ eadem ſcientia eſſet, ſed non reſpectu eiuſdem, & reſpectu tot, reſpectu quot modo eſt quantum ad ſecundum modum.

Dub.6. *Inde eſt etiam &c.*] Vult Magiſter, ꝙ oīa ſunt deo præſentia, non ſolum q́ ſunt, ſed ēt q́ præterierunt. Qūo ergo intelligitur illud. Aut.n. intelligitur de præſentia ſm ueritatem: aut de prēſentia ſm cognitionem. Primo modo falum eſt: conſtans.n. eſt, qđ Antichriſtus non eſt in deo ſm ueritatē præſens. Si ſm cognitionem, quia habet cognitionem præſentiū, præteritorū, & futurorū: ſed ſi ſic cum hanc habeat etiā anima: ergo ſir̃ oīa ſunt ei pñtia. Rñ. Dicendum, ꝙ non omnia dñr eſſe præſentia ſecundum ueritatem exiſtentię rerum, ſed ſecundum cognitionem: quia actu cognoſcit præſentia: pręterita, & futura, & circa actum ſuæ cognitionis ſemper eſt pñtialis, ita ꝙ nulla ſucceſſio cognitionis dei eſt in nūc ꝙ cōplectitur oēm ſucceſſionē ſine mutatione, & ideo oīa ſunt ei præſentia ex hac duplici cauſa. Quāuis añt creatura habeat cognitionem de præſentibus, pręteritis, & futuris, quia tamē cognitio eius tranſit in pręteritum, & futurum, & noua generatur cognitio ex rei exiſtentia ideo nō dicit̃ ꝙ oīa ſunt pręſentia creaturæ, ſicut dicitur, quod oīa pñtia ſunt deo: & ideo non ponitur memoria ī deo, qm̄ memoria reſpicit ꝑteritū, nec tm̄ in re, ſed ut ēt actus illius cognitionis trāſit in præteritū: ſed ꝓ ſcientia nō dicit rōnē ſiue actū ſcīæ ut futurum, & ideo in deo conuenienter ponitur.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An ponere ſit ideas in deo?

Ad intelligentiam pręſentis diſtōnis qrit̄ de rōne diuinæ cognitionis, quæ idea conſueuit appellari. Primò quęritur, utrum in Deo ſit ponēda rō idealis. Secundo dato ꝙ ſic, quæritur utrum habeat pluralitatem ſm rem. Tertio, utrum habeat pluralitatem ſecundum rationem. Quarto utrū habeat pluralitatem ſecundum numerum uniuerſalium, an ſingularium. Quinto utrum habeat pluralitatem ſecundum numerum fini-

finitum uel infinitum. Sexto, utrum in ideis ſit pluralitas ſm numerū ordinatū uel confuſū.

Qaeſt. 46. à medio.

VTRVM in deo ſit ponere ideas. Et quod ſic oſtenditur primo auctoritate Aug. lib. 83. q. quod ideæ ſunt formæ æternæ & incommutabiles, quæ in diuina intelligentia continē tur. Ex his tribus conditionib. concluditur, ꝙ idea ſit in Deo. ITEM. ratione oſtenditur ſic. Omne agens rationabiliter, nō a caſu, uel ex neceſſitate: præcognoſcit rem, antequam ſit: ſed omnis cognoſcens habet rem cognitam, uel ſecundum ueritatem, uel ſecundum ſimilitudinem: ſed res antequam ſint, nō poſſunt haberi a deo ſecundum ueritatem, ergo ſecundum ſimilitudinem: ſed ſimilitudo rei p quam res cognoſcitur & producitur, idea eſt: ergo &c. ITEM. omne ꝙ determinate ducit in alterum cognoſcendum, habet penes ſe ſimilitudinē cogniti; uel ipſum eſt eius ſimilitudo: ſed ſpeculum æternum mentes ſe uidentium ducit in cognitionem omnium creatorum, ſicut dicit Aug. quod rectius ibi cognoſcunt, quam alibi: ergo reſtat quod in eo reſident ſimilitudines: & reſtat quod ſunt in eo ſicut in cognoſcente: quia non tantum aliis repræſentat, ſed ſibi: ſed hęc eſt tota ratio ideæ: ergo &c. ITEM. quia res a deo producuntur, ideo ſunt in deo tanquam in efficiente, & deus ueriſſimè eſt efficiēs: ſic quia ab ipſo finiuntur, iō uerifſime eſt finis: ergo pari rōne, q̄a ab ipſo cognoſcunt & exprimūtur, per ſeipſum deus eſt ueriſſi-

Lib. 8. de ciui. dei. ca. 29.

me exemplar: ſed exemplar nō eſt niſi in quo ſunt rerum exēplatarum ideę: ergo &c.

CONTRA. Dion. de diui. no. Cognoſcit diuinus intellectus, ſed ex ſe ipſo & per ſeipſum, nō ſm ideā ſingulis innitēs. ſed ſm unā excellētiæ cām oīa noſcēs & cōtinēs: ergo deus ſingula nō cognoſcit p ideā. ITEM. rōne ul: q̄a idea dicit rōnem ſimilitudinis, & ſimilitudo dicit rōnem conuenientię: Dei aūt ad creaturā cū ſit ſumma diſtātia, nulla ē ibi cōuenientia: aut ſi ē, minima ē: ergo aut nulla ſimilitudo, aut minima: aut ergo non ē idea in deo: aut ſi eſt, ſm rōnē īperfectā eſt: ſed nihil iperfectū ponēdū ē i deo, ergo &c. ITEM. nobiliſſimus modus cognitionis ē deo attribuēdus: ſed cognitio p rei eſſentiā eſt nobilior, q̄ p ſimilitudinē rei, ergo deus cognoſcit p eſſentiā rei, nō p ſimilitudinē: ſed idea ē ſimilitudo, nō eſſentia rei: ergo &c. ITEM. idea nō eſt neceſſaria niſi ad dirigendum in cognoſcendo, & regulandū in operando: ſed nihil indiget dirigente uel regulāte, niſi ꝙ poteſt errare & deuiare, deus aūt nullum horū hēt: ergo. fruſtra ponuntur in deo ideæ.

Ca. 7. à medio.

RESOLVTIO.

Conueniunt Theologi & Philoſophi, deū, ſicut uniuerſa cognoſcit: ita uniuerſarum rerum ſimilitudines & rationes apud ſe habere, quas ideas appellant.

RES. dicēdū, ꝙ circa hoc duplex fuit opinio. Quidā. n. dixerūt ꝙ deus non cognoſcit ſm rōnem ideæ, ſed ſm rōnem cauſę: & ponunt ſimile, ſicut ſi punctus cognoſceret ſuā uirtutē, cognoſce-

ret lineas, & circumferentiam. Similiter ſi unitas haberet potẽtiam cognitiuã, per quam cõuerteret ſe ſupra ſe: cognoſceret omnes numeros. Per hunc modum dicunt in deo eſſe. Quoniã enim deus uirtutem habet producendi omnia, & cognoſcit totam ſuam uirtutẽ, ideo cognoſcit oĩa: & hoc dicunt Dionyſium ſenſiſſe, cum dixit, ꝙ non ſecundum ideam, ſed ſecundũ unam excellẽtiæ cauſam cognoſcit oĩa. Sed hæc poſitio non poteſt ſtare. Primum quidem, ꝗa deus cognoſcit nõ per collationem deueniendi à principio ad principiatum, ſed ſimplici aſpectu. Et iterum, omne cognoſcẽs in quantum huiuſmodi, ſimile eſt cognoſcibili: ergo habet eius ſimilitudinem: uel ipſum eſt ſimilitudo. Rurſus, omnis cognoſcens ideo diſtincte producit, quia diſtincte cognoſcit, non econuerſo: ergo rõ producendi non eſt ratio cognoſcendi. Et iterũ, aliqua cognoſcit, quæ ab ipſo non ſunt. Propter hęc & ſimilia, eſt aliter dicendum.

IDEO eſt alia poſitio, & ſecundum Sanctos, & ſecundum Philoſophos, ꝙ deus cognoſcit per ideas, & habet in ſe rationes, & ſimilitudines rerum, quas cognoſcit: in quibus non tantum ipſe cognoſcit: ſed etiam aſpiciẽtes in eum: & has rationes uocat Auguſtinus ideas, & cauſas primordiales.

AD intelligentiam autem obiectorum, intelligendum, quod idea dicitur ſimilitudo rei cognitę. Similitudo autem dupliciter dicitur. Vno modo ſm conuenientiam duorum in tertio, & hæc eſt ſimilitudo ſecundũ uniuocationem. Alio modo eſt ſimilitudo ſecundum ꝙ unum ẽ ſimilitudo alterius, & hæc ſimilitudo non concernit conueniẽtiam in aliquo communi, quia ſimilitudo ſeipſa eſt ſimilis, nõ tertio: & hoc modo dicitur creatura ſimilitudo dei, uel econuerſo, deus ſimilitudo creaturæ. Hoc modo ſumendo ſimilitudinem, ſimilitudo eſt ratio cognoſcendi, & hęc dicitur idea. Sed aliter eſt in nobis, aliter in deo. In nobis quidem ratio cognoſcendi, eſt ſimilitudo: cognitũ, eſt ueritas. Nam in nobis eſt ſimilitudo accepta & impreſſa ab extrinſeco, pp hoc quod intellectus noſter reſpectu cogniti, eſt paſſibilis, & non actus purus: ideo fit in actu per aliquid cogniti, ꝙ eſt ſimilitudo eius. In deo autem eſt econuerſo, quia ratio cognoſcendi eſt ipſa ueritas, & cognitum eſt ſimilitudo ueritatis. i. ipſa creatura. Et ꝗa ratio cognoſcendi conſiſtit in ipſa ueritate prima, ideo ratio cognoſcendi in deo, eſt ſumme expreſſiua. Et quoniam omne id, quod ſumme exprimit, perfectiſſime aſſimilat cognitum aſſimilatione competenti cognitioni, ideo patet qđ ipſa ueritas ex hoc ꝙ facit cognoſcere, eſt ſimilitudo expreſſiua, & idea. Econtrario eſt in nobis, quia eo ipſo ꝙ eſt ſimilitudo, facit cognoſcere. Ex his patẽt obiecta.

QVOD enim obiicitur quod non eſt ſecundum ideam ſingulis innitens. Dicendum, ꝙ Dionyſius ex hoc non uult remouere rõnem ideę a Deo: ſed uult dicere ꝙ non ſic eſt ſimilitudo, & diſ-

& differentia idearum ſecundū ſingula, ſicut in nobis. AD ILLVD, quod obiicitur, quod nulla eſt cōuenientia, uel minima. Dicendū, ꝙ eſt ſimilitudo uniuocationis ſiue participationis, & ſimilitudo imitationis & expreſſionis. Similitudo participationis, nulla eſt omnino, quia nihil eſt commune. Similitudo imitationis eſt modica, quia in modico poteſt finitum imitari infinitum: unde ſemper maior eſt diſſimilitudo quàm ſimilitudo. Similitudo uero expreſſionis eſt ſumma, quia cauſatur ab intentione ueritatis, (ut uiſum eſt,) quæ eſt ipſa expreſſio; ideo Deus ſumme omnia cognoſcit. AD ILLVD, ꝙ obiicitur tertiò, quòd nobilior eſt cognitio per eſſentiam. Dicendum, quod eſt ſimilitudo cauſata a ueritate rei extra, & de hac uerum eſt, quod nunqnam ita perfectè exprimit rem, ſicut ipſa res, ſi pręſentialiter eſſet apud animam, & hac ſimilitudine non cognoſcit deus. Eſt alia ſimilitudo, quæ eſt ipſa ueritas expreſſiua cogniti, & eo ſimilitudo quo ueritas: & hæc ſimilitudo melius exprimit rem quā ipſa res ſeipſam exprimat, quia res ipſa accipit rationem expreſſionis ab illa, ſed ſecundū hanc eſt perfectior cognitio, & hac cognoſcit deus. AD ILLVD quod obiicitur, ꝙ idea eſt ad regulandum & dirigendum. Dicendum, quòd regulari, & dirigi poteſt eſſe dupliciter, aut per regulam differentem a directo & regulato: & hæc ponit imperfectionem & poſſibilitatem erroris. Aut per regulam, quæ eſt idem quod regulatum, & hæc ponit impoſſibilitatem erroris. Quia enim regula errare nō poteſt, & Deus eſt ipſa regula, & idea, ideo impoſſibile eſt eum errare: & ſic patet quod idea in Deo non ponit defectum & imperfectionem, ſed cōplementū.

QVAESTIO II.

An unam, vel plures ideas ponere ſit in Deo?

VTRVM ſit ponere pluralitatē in Ideis ſecundum rem: Et ꝙ ſic uſ, quia Augu. dicit quòd ideę ſunt formæ æternæ & incōmutabiles: ſed ſi ſūt formę ſunt plures, & cum forma dicat ipſū quod eſt idea abſolutè, tunc uidetur, quòd ſint plures ſecundū id, quod ſunt abſolutè. ITEM. Idea eſt ſimilitudo exprimens ideatum ſecundum totum: ſed quæcunque uni & eidem ſecundum totum ſunt ſimilia, nullo modo differunt abinuicem: ergo ſi idea omnium ſecundum id quod eſt, eſſet una, tunc omnia eſſent indifferentia. ITEM. Si idea eſt unum quid: aut una cōis, aut una propria ſimilitudo. Si una communis: ergo per ipſam nunquam res diſtinguuntur. Si una propria: ergò per ipſam nunquam plura cognoſcūtur. ITEM. Si idea eſt ratio cognoſcendi, cum unumquodque cognoſcens cognoſcat ſecundū exigentiam rationis cognoſcendi: ergo ſi idea eſt unum quid, cum in uno nō cadat diſtinctio, Deus non cognoſcit res diſtinctè, ſed indiſtinctè.

CONTRA. Augu. 6. de Trini. Filius eſt ars quædam omnipotentis Dei plena omnium rationum uiuentium, & omnia in ipſo unum ſunt. ITEM. Quod per- *Ca. 10. nō multo poſt initium*

fectius eſt Deo eſt attribuendū: ſed perfectius eſt uno poſſe cognoſcere plura, & operari, quā pluribus: ergo Deo eſt attribuēdū: ergo Deus una idea cognoſcit. ITEM, In omni genere

Ex 2. phy. c 8

cauſæ ſtatus eſt in uno ſimplici, utpote in genere efficientis & finis: ergo cum Deus ſit exēplar, in quo eſt omnimode ſtatus: ergo in Deo eſt ſumma unitas: ſed exemplar quod continet multa non eſt omnino unum & ſimplex: ergo in diuino exemplari non eſt niſi una idea ſecundum rem.

RESOLVTIO.

Re ipſa ideæ omnes in Deo unum ſunt, nec plurificantur: ſi quidē ideæ ſecundum rem nihil aliud eſt quàm ipſa diuina ueritas.

RESP. Ad intelligentiam prædictorum eſt notandum, quòd hic fuit duplex opinio. Quidam enim dixerunt ꝙ ideæ in Deo ſecundum rem habent diſtinctionem. Dixerunt enim quòd eſt conſiderare uniuerſitatē formarum in Deo, in anima, & in mūdo, ſiue in materia. Et in materia ſiue in uniuerſo habent diſtinctionem, & compoſitionē, & oppoſitionem, quia ſunt ibi materialiter. In anima uero humana habent diſtinctionem & compoſitionem, ſed non habēt oppoſitionem: & hoc quia ſunt ibi aliquo modo ſpiritualiter; non tamen omnino, quia ſunt à rebus extra: ideo ē compoſitio: differūt enim ab anima. In deo habent diſtinctionem, ſed non compoſitionem nec oppoſitionem propter ſummam ſimplicitatem: & quamuis in Deo ſint diſtinctæ, ſunt tamē unum exēplar, ſicut plures formæ particulares in ſigillo faciunt unum ſigillum. Sed iſta poſitio quamuis in ſui initio uideatur ꝓbabilis; in fine tamen cōtinet errorem. Nā ſi in Deo eſſet ponere ideas realiter differentes ſiue diſtinctas, tunc eſſet ibi alia pluralitas realis, quam ſit pluralitas perſonalis, quod abhorrēt aures piæ. Si dicas, quòd non eſt pluralitatem abſolutam ponere, ſed reſpectiuam: tunc quæro de illo reſpectu, aut eſt aliquid, aut nihil. Si nihil: nulla eſt ibi realis diſtinctio. Si aliquid: non eſt dare niſi diuinam eſſentiam: ſed omnia eſſentialia in Deo unum ſunt.

ET ideo eſt alia poſitio, quod ideæ ſunt unum ſecundum rem; & hoc patet ſic. Idea in Deo dicit ſimilitudinem, quæ eſt ratio cognoſcendi: illa autem ſecundum rem eſt ipſa diuina ueritas, ſicut ſupra mōſtratum eſt: & quia illa eſt una, patet quod per eam omnes ideæ unū ſunt & hoc dicit Aug. expreſſe, quia in illa arte omnia ſunt unum.

AD ILLVD ergo quod obiicitur, quòd ſunt formæ. Dicendum, quòd forma duplex eſt, ſcilicet forma, quæ ē perfectio rei, & forma exemplaris. Et Augu. accipit ideas in ratione formæ pro forma exemplari: utraque tamen relatiue dicitur: illa ad naturā, quam informat: ſed iſta ad exēplatum: & ideo quia forma dicitur ad alterum, ſicut ſimilitudo: quando dicuntur plures formæ, non ex hoc notatur quod in ideis ſit pluralitas ſecū dum rem, ſiue ſecundum id quod ſunt, ſed ſecundum id, ad quod ſunt, ideſt, ad ea, q̄ ſunt extra, ſcil-

ſcilicet ratione connotatorum, ut ſunt ipſa ideata. AD ILLVD, quòd obiicitur; quòd idea eſt ſimilitudo exprimens ſecundũ totum: ergo &c. Ad hoc ẽ unus modus dicendi, quòd idea non dicit ſimilitudinem aliquam, ꝑ quam cognoſcens aſſimilatur aliis, ſed cui multa aſſimilantur & multa poſſunt aſſimilari uni: ſicut ſi a forma ſigilli eadẽ fiat expreſſio figuræ ĩ cera, poſſunt eſſe ab eadem forma una multæ, & uariæ impreſſiones, ſecundum quod ſigillũm magis & minus imprimitur: Sic in Deo intelligunt, quoniam multitudo in rebus uenit ſecundum gradus, & approximationem ad ipſum eſſe diuinum. Sed illud nõ ſufficit dicere: quia Deus facit omnia diuerſa ſecundum formam, non tantum ſecundũ gradum & dignitatẽ: & illa cognoſcit per unum ſecundum rem: quod quidem eſt ſimilitudo cogniti. Si tu dicas, ꝙ hoc eſt, quia Deus ſeipſo agit: ideo ſicut uno agit multa, ita uno cognoſcit multa. Adhuc non eſt ſolutum: quia adhuc manet quæſtio, qũo ipſe Deus poſſit aſſimilari multis. Propter hoc dicendum ꝙ ſimilitudo quædam eſt ſecundũ proprietatem generis: & de hac non eſt dubium ꝙ non põt eſſe una pluriũ gñe differentium: & hæc e ſimilitudo q̃ exprimit̃ & cãtur a re generis determinate. Alia eſt ſimilitudo ſimplr̃ extra genus: & hæc q̃a ad hoc genus nõ arctaĩ, qua rõne eſt huius, eadẽ rõne eſt & illius: & qua rõne eſt huius ſm̃ partẽ, eadẽ ratione ſm̃ totũ: & talis ſimilitudo ẽ diuina ueritas, & idea in Deo. Si tu quæras, qũo hoc poſſit intelligi. Aliqualiter intelligi põt, q̃uis nõ poſſit aptari oĩno ſimile. cũ.n. illa ſimilitudo ſit actus purus: & ipſa ueritas (ſicut dictũ ẽ) & oĩa alia cognoſcibilia quãtũcunq; nobilia ſm̃ id ꝙ ſunt, cõparent̃ ad ipſam ꝑ modũ poſſibilis, ſicut unũ ſm̃ formã põt aſſimilari pluribus, ſm̃ naturam diuerſis: ſic in ꝓpoſito, una realis ſimilitudo põt eſſe oĩum cognoſcibiliũ. Et põt poni exẽplũ in luce aliquo mõ: quę una ſm̃ numerũ exprimit multas & uarias ſpecies colorũ. In cognitiõe aũt nr̃a, qm̃ ſe hẽt ꝑ modũ poſſibilis reſpũ cogniti, & quodammodo informabilis ab illo, non põt inueniri ſimilitudo, imò inuenitur diſſimilitudo: & aſpiciẽdo ad cognitionem noſtram uĩ nobis in Deo non eſſe intelligibile. AD ILLVD, quod quæritur, utrum illa ſimilitudo ſit ꝓpria, uel communis. Dicẽdum, ꝙ. Deus non dicitur cauſa uniuerſalis, nec particularis ſimpliciter: ſed aliquid habet de nobilitate cauſæ uniuerſalis, quia poteſt in plurimos effectus: ſimiliter aliquid de cauſa particulari; quia immediate & ſufficienter põt in effectũ quẽlibet. Sic in cognitione dei intelligẽdũ, ꝙ nec oĩno eſt in uniuerſali, nec oĩno in particulari. Similiter de ſimilitudine & idea intelligendũ eſt, ꝙ cõis eſt quantũ ad differẽtiã & amplitudinem: propria uero quantũ ad diſcretiſſimã expreſſionẽ. Rõ huius eſt, q̃a eſt ſimilitudo exprimens, non impreſſa, nec expreſſa. Quia oĩno exprimens: ideo ſumme exprimit, & ſecundum omnes conditiones

Et

Et rurſus, ex hoc ꝙ non eſt ex-
preſſa, ideo non eſt arctata nec
limitata, ſed extendit ſe ad om-
nia, ſicut diuina eſſentia: quam-
uis tota ſit in uno, non tñ ſic eſt
in uno, ꝙ non ſit in alio. AD
ILLVD; quod obiicitur ultimo,
ꝙ cognoſcit ſm exigentiam rō-
num. Dicendum, ꝙ ſicur rō co
gnoſcendi eſt una, & tamē plu-
ra cognita diſtinctiſſime repræ-
ſentat ſm proprias conditiones:
ſic diuina cognitio, quantū ad
modum cognoſcendi, qui eſt in
ipſa; eſt una, & ſimplex, non di
ſtincta: ſed in comparatione ad
obiectum diſtincte cognoſcit.
Qñ ergo dicitur deus cognoſcit
oia diſtincte: ſi diſtinctio ponit
in cognitione per comparatio-
nem ad cognoſcentem, falſa eſt:
ſi autem per comparationem ad
cognitum, ſic habet ueritatem.

QVAESTIO III.

An ideæ plures ſint ſecundum rōnē?

VTRVM in ideis ſit pluralitas
ſm rōnem? Et ꝙ ſic oſtendi
tur hoc modo. Aug. lib. 83. Qō-
Qō. 46 num dicit. Alia ratione condi-
tus eſt homo, alia equus: ergo ſi
idea dicit ipſam rōnem cogno-
ſcendi, neceſſe eſt ꝙ pluriſicet
ſm rōnem. ITEM. Hoc ipſum o-
ſtenditur ex mō loquendi & dif
finiendi: quia Aug. loquitur in
plurali, & diffinit in plurali ipſas
ideas, dicēs ꝙ ſunt formę: ergo
pluriſicātur re, uel rōne: ſed nō
re: ergo rōne. ITEM. Idea dicit
ſimilitudinem ad cognitum: ſed
ſimilitudo quamuis in Deo ſit
qd abſolutum, hēt tamen mo-
dū dicēdi ad alterum, ſiue reſpe
ctum: ſed pluriſicatio ſimilitudi
nis relatiuæ eſt a re, cui aſſimila
tur: ergo cū res ideatæ ſint plu-
res, ideę ſunt plures ſm rōnem
dicendi. ITEM. Deus antequam
res pducat, diſtincte cognoſcit;
& actu: ſed non eſt diſtinctio in
Deo cognoſcente, nec in cogni-
to: ergo oportet ꝙ ſit in ratione
cognoſcendi.

CONTRA. Si ē pluriſicatio ſm
rōnem, cum non ſit re, tunc ui-
detur illa pluralitas nō eſſe aliud
quā uanitas. ITEM. Si eſt ī hoc
nomine [idea] pluralitas, aut rō
ne eius quod eſt, aut ratione
eius ad quod eſt. Non rōne eius
quod ē: quia eſt diuina eſſentia?
Si ratione eius ad quod eſt: ergo
cum uerbū, & exemplar, & ars
dicāt reſpectum ad creaturam,
ſaltem ſm nomen debent pluri
ficari, quod tamen falſum eſt.
ITEM. Si ideæ ſunt plures, non
propter ſignificatum, ſed ꝑꝑ cō
notatum: tunc quæro, aut gene
ratum illud eſt æternum, aut tē
porale. Si æternum: ergo uidet
ꝙ plura ſint ab æterno. Si tem-
porale: ergo uidetur ꝙ idea non
dicatur de deo niſi ex tempore:
ſicut nec dominus, nec creator
dicitur niſi ex tempore. ITEM.
Ideæ ſi ſunt plures propter idea
ta, aut ergo ſecūdum eſſe, quod
habent ideata in Deo: aut in ꝓ
prio genere. Si ꝑpter eſſe quod
habent in Deo. Contra. In Deo
ſunt unum: ergo ratione illius
eſſe, non poſſunt dici plures. Si
propter eſſe, quod habent in ꝓ
prio genere, ſed non habent niſi
ex tempore: ergo uel ideæ, non
ſunt plures niſi ex tempore: uel
temporale eſt cauſa æterni: quo
rum utrunque eſt inconueniēs?
ITEM. Idea aut dicit aliquid, aut
nihil. Si nihil: ergo nec pluralita
tem habet, nec unitatem. Si ali-
quid

quid dicit: ergo ſi ſunt plures ideæ, ſunt plures res: ergo ſi plures ideę ſunt ab æterno, plures res ſunt ab æterno: ſed non plures res perſonaliter, quia idea nõ dicit quid perſonæ: ergo plures eſſentialiter.

RESOLVTIO.

Quia in diuinis cognoſcẽs unũ eſt: & cognita multa: omnes ideæ unum rẽ in Deo ſunt; plures autem ſecundum rationem intelligendi.

RESP. Dicendum, quòd ſicut patet ex prædictis Diſt. 30. quãuis in Deo nullus ſit reſpectus ad creaturam a parte Dei: tamẽ contingit ipſam eſſentiam ſignificari in reſpectu ad creaturam per multa nomina, nec tamen hoc nomẽ, ſiue uocabulũ [idea] eſt uanum: Intelligẽdum igitur eſt, ꝙ hoc nomen, idea, ſignificet diuinam eſſentiam in comparatione, ſiue in reſpẽ ad creaturam. Idea enim eſt ſimilitudo rei cognitę; quæ quamuis ĩ deo ſit quid abſolutum, tamen ſecũdum modum intelligendi dicit reſpectum medium inter cognoſcens & cognitum, quamuis ille reſpectus ſecundum rem plus ſe teneat ex parte cognoſcentis, qa eſt ipſe Deus: tamen ratione intelligendi ſiue dicendi, ſimilitudo plus ſe tenet ex parte cogniti: & quoniam cognoſcens eſt unum, & cognita ſunt multa, iõ omnes ideæ in Deo ſunt unum ſecundum rem, ſed tamẽ plures ſecundum rationem intelligendi ſiue dicendi. Vnde concedendæ ſunt omnes rationes in deo eſſe unum quid: ſed non unam ideam ſiue rationẽ, ſed plures.

AD ILLVD ergo, ꝙ obiicitur, quòd iſti rationi nihil ſubeſt ex parte rei. Dicendum, quod falſum eſt, quia reſpectui ſubeſt ex parte Dei eſſentia, non reſpectus: ex parte uero creaturæ ſub eſt uerus reſpectus, & ideo reſpectus ille ſignatus nõ inducit falſitatem: ſic pluralitati reſpectuũ, quamuis non ſubſit pluralitas ex parte dei, ſubeſt tamẽ ex parte connotatorum: unde reſpectus ille ſic plurificatus non habet falſitatem, nec uanitatem. AD ILLVD, ꝙ quod obiicitur, quòd uerbum & ars dicunt reſpectum. Dicendum eſt; quòd dicunt: ſed aliter quam idea uel ratio: quia idea ſiue rõ cognoſcendi plus ſe tenet ſecundum rationem intelligendi ex parte cogniti. Similitudo enim ſecundùm quòd huiuſmodi non dicit reſpectum ad id in quo eſt, ſed cuius eſt: ſed uerbum plus ſe tenet a parte dicentis, ſimiliter & ars & exemplar ex parte producentis: & quia multa ſunt cognita & unum cognoſcens, iõ ideæ ſunt plures, & ars tantum una. Vel aliter, ratio & idea dicunt reſpectum ad res, inquantum diſtinctę ſunt, non ſic alia uocabula. AD ILLVD, quod obiicitur; ꝙ connotata ſunt plura ab æterno. Dicendum, quod pluralitas eſt in ideis ratione connotatorum, ſed de connotatis eſt loqui dupliciter, aut inquantum ſunt, aut inquantum connotata. Inquantum ſunt, ſic ſunt ſolum ex tempore: Inquantum autem connotantur, ſic poſſunt connotari & æternaliter, & temporaliter. Aeternaliter, quando reſpectus importatur in habitu, ſicut per hoc nomen, prædeſtinatio: ideo prædeſtinatio eſt ęter-

ęterna, quia connotat effectum, non in actu, ſed in habitu. Temporaliter uero, quādo reſpectus importatur ī actu, ſicut per hoc uerbum creare: quoniam ergo ſi connotantur temporalia, ut futura ſunt, & futura ſunt multa, ideo connotantur ut multa: ſed tamen ſic connotata, quamuis ab æterno cōnotent, nō tñ ſunt ab æterno, ſed ex tempore, ita multitudo connotatorum quāuis ab æterno dicatur, tamen non ponit realem multitudinem niſi ex tempore. AD ILLVD, quod quæritur, utrum ſecundum eſſe ideatorum ſint ideæ plures. Dicendum, quòd ſic, ſecundum eſſe, quod habitu rę ſunt res ideatę, & in proprio generę; & quamuis illud non habeant niſi ex tempore, tamen ab æterno fuerūt habituræ, & ideę ſunt rerum ut futuræ ſunt, ideo intelliguntur non tantum plures ex tempore, uerumetiam ab æterno. Sic differt, ꝑdeſtinationem fuiſſe ab æterno, & reprobationem, non ratione eius quod fuit ab ęterno, ſed ratione eius, quòd futurum erat ex tempore. AD ILLVD, quod obiicitur, ſi plures ideæ: ergo plures res. Dicendum, ꝙ idea non dicit tantum quid eſt, ſed reſpūm ad id ꝙ futurum eſt, uel ēt poteſt eſſe, & rōne illius reſpectus recipit plurificationē. Et quia ille nihil ponit in actu, ſed ſolū in potentia, hinc eſt ꝙ pluralitas idearū ęterna non ponit aliquam pluralitatem actualē: ſicut non ponit ſi dicatur, ꝙ poteſt facere plura. Sed hoc nomen, Res, abſolutè importat qđ dicit: & ideo cū dicit plures res eſſe, ponit pluralitas in actu, & ideo argumentum non ualet, & ideo eſt ibi quid, & ſimpliciter. Sicut ſi dicat plura ſunt poſſibilia Deo, uel plura ſunt cognita: ergo plura ſunt. Nec ſic ualet, plures ideę ſunt: ergo plures res ſunt: quia ideę non ſunt plures ratione eius ꝙ ſunt, ſed ratione eius ad quod ſunt.

QVAESTIO IIII.

An ideæ plurificentur in Deo ſecundum plurificationem ideatorum in ſpecie tantum, uel etiam in indiuiduis?

VTRVM ideæ plurificentur ꝑ comparationem ad ideata ſecundum multitudinem ideatorum quantum ad diuerſitatem uniuerſalium, uel ſingularium. *Ex lib. 83. q. q. 46.* Et ꝙ ſingularium, uidetur: quoniam per ideas eſt ratio diſtinguendi: ſed Deus nō tantum diſtinguit uniuerſale ab uniuerſali, ſed etiam ſingulare a ſingulari. Sed quia diſtinguit uniuerſale ab uniuerſali, ideo habet plurium uniuerſalium ideas & rationes: unde alia ratione conditus eſt equus, alia ratione conditus eſt homo: ergo &c. ITEM. Cognitio rei ueriſſima, eſt rei ſecundum totalitatem: ſed ſingulare aliquid addit ſupra uniuerſale: ergo cum Deus totum cognoſcat, non tantum hēt ideam uniuerſalis, ſed etiam ſuperadditi, ſcilicet ſingularis, ſimiliter & alterius ſingularis: ergo ſi addita ſunt diuerſa ſm rationē, ſiue multitudinem idealem, patet &c. ITEM. deus quoſdam ex hominibus prædeſtinat, quoſdam reprobat: ſed alia ratione quoſdam prædeſtinat, & alia ratione quoſdā reprobat: ergo ſecūdum aliam

aliam ratione & ideam ſunt præſciti, & prædeſtinati in Deo: ſed hæc eſt diuerſitas indiuidualis, ſiue numeralis: ergo &c. ITEM. Idea multiplicatur in diuinis ratione reſpectus & relationis ad ideatum: ergo multiplicato uno, multiplicatur & reliquum: cum homo, qui eſt ideatum, multiplicetur in diuerſis indiuiduis ſecũdum rem; multiplicabit idea reſpectu illorum ſecundum rationem.

CONTRA. Aug. ad Nebridiũ. Dico quantũ ad hoĩem faciẽdũ pertinet, tñ quandam hoĩs; non meã, uel tuã, ibi eſſe rõnem: ergo multiplicatio, uel diſtinctio ideatorũ attendit ſolum ſm diuerſitatẽ uniuerſalium. ITEM. Artifex realis p unã ideã producit multa: ergo cum hoc ſit nobilitatis, Deus p unã ideã re, & rõne multa diuerſa numero producit.

Epiſt. 4

ITEM. Singulare ut ſingulare, eſt cõpoſitius uniuerſali: ergo ſi eſt idea in Deo ſingularis ut ſingularis, tunc ergo eſt una idea altera ſimplicior: ſed hoc ẽ incõueniẽs, ergo &c. ITEM. Singulare magis ꝓprium ẽ quã uniuerſale: ſi ergo in Deo ẽ idea uniuerſalis ut uniuerſalis, & ſingularis ut ſingularis: ergo una idea cõis, altera propria: ſed cõe prius ẽ & ſimplicius eſt, quã ꝓpriũ: ergo una idea ẽ altera prior, & ſimplicior: ergo i Deo eſt ponere ordinem, & compoſitionem eſſentialem &c.

RESOLVTIO.

Quia idea eſt ſimilitudo tum uniuerſalis, tum ſingularis; ſecundum utrorumq; multiplicationem multiplicabitur in Deo.

RESP. Dicendũ, ꝙ idea in Deo ſm rẽ eſt diuina ueritas, ſm rõnẽ intelligendi eſt ſimilitudo cogniti: hæc aũt ſimilitudo eſt rõ expreſſiua cognoſcendi, non tñ uniuerſale, ſed ẽt ſingulare: quãuis ipſa non ſit uniuerſalis, nec ſingularis, ſicut nec Deus: & iõ non tantum eſt ſimilitudo uniuerſalis ut uniuerſale eſt: ſed ẽt ſingularis ut ſingulare: & ideo qa ſimilitudo eſt utrorumq; non ſolum multiplicatur ſm multitudinem uniuerſaliũ: ſed ẽt ſingularium. Et hoc eſt ꝙ dicit Augu. ad Nebridium, Dico quantũ ad hominem faciendũ pertinet, hoĩs tantum eſſe rationem: quãtum uero ad ordinem tẽporis, uarias hominum rationes in illa ſinceritate uiuere.

EX HOC patet ſolutio illius uerbi Aug. qa Aug. dicit ꝙ quãuis uniuerſalis ut uniuerſale eſt, una ſit idea: tamen ſingulariũ ut ſingularia ſunt, plures. Vnde ibidem dicit, ꝙ ſi quis uelit facere angulum, ſufficit habere anguli rationem. Si quis autẽ uelit pingere quadrangulum, neceſſe eſt quòd rationem habeat quatuor angulorum.

AD ILLVD ergo quod obiicit quòd artifex creatus producit multa per unã ideam. Dicendũ, ꝙ hoc facit per applicationẽ ipſius ad diuerſas materias, uñ ſi hẽt ſolũ ideã unã, impoſſibile ẽ intelligere ꝙ ſm illam ſimplici aſpectu cognoſcat diuerſa, Deus autẽ ſimplici aſpectu cognoſcit ſingularia ut diuerſa, ita qđ ſm totũ & ſm proprias drĩas & proprietates, iõ non eſt ſimile. AD ILLVD, q. obr dc compoſitione, & prioritate. Dicendum, ꝙ nec ſm rem, nec ſm rationem oportet quòd idea habeat ideati proprietates.

prietates. Nam rei corporalis eſt ſimilitudo ſpiritualis, & compoſiti eſt ſimilitudo ſimplex, etiam in creaturis: ideo non oportet, ꝙ una idea, ſit ſimplicior, uel prior. Similitudo tamen ſecundum rationem intelligendi, habet proprietatem ideati ſecundum diſtinctionem, tum propter correlationem: quia oportet ꝙ uno relatiuorum multiplicato, multipliciter & reliquum, ſaltem ſecundum rationem: tum etiam, quia ſimilitudo illa eſt ratio exprimēdi & diſtinguendi: & ideo quamuis recipiatur proprietas diſtinctiua, non oportet tamē de aliis.

QVAESTIO V.

An ideæ finitæ, uel infinitæ numero in Deo ſint?

VTRVM in Deo ſit ponere multitudinem idearum ſecundum numerum finitum uel infinitum. Et ꝙ ſecundum numerum infinitum, uidetur Aug. Ca. 20. 9. de Ciui. Dei. Vna eſt ſapiētia, in qua infiniti ſunt theſauri omnium rerū intelligibiliū. ITEM. Ca. 10 Auguſtinus 6. de Trinitate dicit, quod filius eſt ars plena omnium rationum uiuentium: ſed conſtat ꝙ ars illa eſt infinita: ergo non impletur niſi infinitis: ergo ſunt ibi infinitæ rationes.

ITEM. Ratione uidetur, quia cōſtat ꝙ Deus cognoſcit omnes ſpecies numeri: ergo omnes habent ideas in Deo: ſed ſpecies numeri ſūt infinitæ: ergo &c. SI DICAS ꝙ ſunt infinitæ ſpecies quo ad nos, non ſecundum rem. Contra. ponatur quod omnes ſpecies numeri ſint in re: hoc poſito, de neceſſitate ſequitur quòd infinita ſimpliciter actu ſint: ergo ſi omnium ſpecierum numeri ſunt in Deo ideæ, & ſunt infinitæ actu, patet &c. ITEM. Deus poteſt infinita producere: ſed nihil poteſt producere, cuius non habeat cognitionem & ideam: ergo cum habeat ideas infinitorū: ſed plurium ſunt ideæ plures: ergo infinitorū ſunt infinitæ. ITEM. Omnibus finitis poſſunt excogitari plura: quia omni finito poteſt excogitari aliquid maius: ſed nec Deus, nec homo habet plura cogitare his, quę Deus cognoſcit: quia tunc Dei ſcientia non eſſet ſumma, & ſi hoc, cum cognoſcat per ideas, patet &c.

CONTRA. Aug. Lib. 83 qō. q 14. Quicquid ſcitur, ſcientis cōprehenſione finitur: ſed conſtat ꝙ rationes cognoſcendi ſciunt: ergo finiuntur; ſed quæcunque finiunt, ſūt finita: ergo &c. ITEM. Multitudo idearum eſt ſecundū multitudinem ideatorum: ſed conſtat omnia alia a Deo de neceſſitate eſſe finita actu: ergo ſimiliter & ideas. ITEM. Vbi eſt infinitas, ibi eſt cōfuſio & inordinatio: ſed in exemplari ęterno nulla cadit confuſio & inordinatio: ergo &c. ITEM. Ponere infinitatem actu in creatura, eſt ponere imperfectionem. Vnde omne creatum eò eſt finitum, quò perfectum: ſed omnis conditio imperfectionis eſt a Deo releganda: ergo &c.

RESOLVTIO.

Si diuinæ ſapientiæ numerus non eſt, nec idearum, uel rationum, per quas illa cognoſcit; numerus erit.

RESP. Dicendum, ꝙ ſicut dicit in Pſa. 146. Diuinæ ſapientię nō eſt numerus: ac per hoc nec rationum, per quas diuina ſapientia cogno-

cognoſcit: & quoniam non habent numerum, non ſunt numerabiles, ideo non ſunt in numero finito. Et concedendę ſunt rationes & auctoritates ad hoc inductæ.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ omne ſcibile eſt finitum. Dicendum, quòd omne ſcibile per cõprehenſionem eſt finitum comprehendẽti: rationes autem ęternæ per comprehenſionem a ſolo Deo ſciuntur: ideo ſoli Deo ſunt finitæ: ſed quemadmodum non ſequitur, hoc æquatur infinito, ergo eſt finitum, immo eſt ibi qd & ſimpliciter, & potius ſequitur oppoſitum: ergo nõ eſt finitum: ſic etiam in propoſito iudicandum. Rationes autem illæ ſunt comprehenſibiles ab aliquo intellectu finito; ideo patet illud.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ multitudo idearum eſt a multitudine ideatorum; Dicendum, ꝙ (ſicut dictum eſt) non uenit a multitudine ideatorum inquantum creata, ſed inquantum connotata: idea autem non idcitatẽ connotat ſecũdum actualem exiſtentiam: ſed ſolum ſecundum potentiam: & quia Deus poteſt facere infinita, quamuis nunquã faciat niſi finita, ideo ideæ uel rationes cognoſcendi ſunt in Deo infinitæ: quia non tantum ſunt entium uel futurorum, ſed omnium Deo poſſibilium. Nihil.n. poteſt Deus, quod non actu cognoſcat. AD ILLVD, quod obiicitur ꝙ infinitas ponit confuſionem. Dicendum, ꝙ eſt ponere infinitatem ſecundum diuerſitatẽ realem: & ſic priuat & diſtinctionem & ordinem, ſi ponatur actu: ſed multitudo idearum non eſt rerum diuerſarum: ſed dicit immenſitatem diuinæ ueritatis in exprimendo & cognoſcẽdo omne quod eſt Deo poſſibile: & hoc quidem ſecũdum rem & actum eſt unum: ideo non eſt confuſio. AD ILLVD, quod obiicitur ꝙ imperfectionis eſt infinitas in creatura. Dicendum ꝙ quamuis ſit imperfectionis in creatura, non tamen eſt in creatore: quia eſt intelligere infinitatem per defectũ, & per exceſſum. Infinitas per defectum, poteſt eſſe in creatura, ut in materia: & hoc eſt imperfectionis: hoc autem nullatenus eſt in creatore. Infinitas autem per exceſſum nõ poteſt ſimpliciter eſſe in creatura, quoniã habet eſſe creatum, & compoſitum, & limitatum: Deus autem nihil horũ habet, & ideo habet infinitatem, & hoc eſt ſumma perfectionis.

QVAESTIO VI.

An ideæ ordinem habeant?

VTRVM in ideis ſit ponere numerum ordinatum. Et ꝙ ſic, uidetur. Auguſtinus. alia ratione conditus eſt homo, quàm equus: quia alius eſt homo, alius equus: ergo cum homo ſit nobilior equo, pari ratione nobiliori idea, uel ratione eſt conditus homo q̃ equus: ſed ubi eſt magis nobile, & minus, ibi eſt ordo: ergo &c. ITEM. Sicut Deus p ideas cognoſcit, & producit res diſtinctas, ita cognoſcit, & producit res ordinatas: ergo ſicut ponit pluralitas in ideis ex pluralitate cognitorum, & ideatorum, ita debet poni ordo ex ordine. ITEM. Vbi eſt pluralitas, ſiue diſtinctio, aut eſt ordo, aut inordinatio; ſed in Deo non cadit inordinatio, nec

Li. 83. qõ. q. 46.

nec confuſio: ergo in Deo habét ordinem.

Contra. Ideæ ſunt plures: quia p eas deus diſtinctè cognoſcit: ſed Deus non cognoſcit unum poſt aliud: ſed omnia ſimul: ergo ideę habent in Deo ſimultatē. Item Si eſt ordo, aut ergo prioritatis, aut dignitatis, aut originis. Non prioritatis: qa tunc eſſet una idea altera poſterior, quod eſt inconueniens dicere. Non nobilitatis, quia quælibet in Deo eſt ſumme nobilis. Non originis: quia ſi una de altera oriretur, tunc eſſet ibi uere diſtinctio ſm rem: ergo nullo modo (ut uidetur) eſt in eis ordo. Item. Omnis infinitas aut omnino priuat ordinem, aut tollit perfectionem ab ordine: quia tollit ſtatum, & complemētum: ſed in ideis eſt infinitas, ut uiſum eſt in alio problemate: ergo aut nullus ordo, aut incōpletus: ſed non incompletus: ergo nullus.

Resolutio.

Idea ſi ad ideata referantur, ordinem habere dicuntur: ſi uerò ad inuicem comparentur, neutiquā.

Resp. Dicendum (ſicut tactum eſt in opponendo) non eſt ordo in ideis ſiue rationibus cognoſcendi adinuicem, nec ſecūdum originē, nec ſm rationem. Habent quippe ordinē ideę ad ideata; ſed adinuicem non: quoniam una nō eſt prior altera, nec poſterior: nec eſt una ab alia, nec nobilior eſt, & ideo non ponitur ibi ordo. Et ratio huius eſt: qa ideę dicunt reſpectum ad res cognitas de ratione ſui nominis: & qa illæ ſunt plures, ideo ideæ ex primo reſpectu nominis plures ſūt: ſed ordo dicit nouum reſpectū, & nouam habitudinem, cū una idea cōparatur ad aliam, & quoniam illo reſpectu circumſcripto, quo eſt ad ideata, ī deo ideę ſimpliciter ſunt unum, nec habent ordinem adinuicem: ideo non eſt concededum, q̄ ideę habeant pluralitatem cum ordine adinuicem.

Ad illud, quod obiicitur, q̄ alia & alia eſt idea: quia alius eſt homo, alius eſt equus, &c. Dicendum, quòd non eſt ſimile Similitudo enim, eo quòd ad alterū cōparaī, habet diſtingui; ſed non habet nobilitari ab illo ad quod comparatur, & quoniam idea hominis nihil recipit ab homine, nec idea equi ab equo: ideo una non dicitur altera nobilior. Ad illud, quod obiicitur, quod Deus cognoſcit res ordinatas: Dicendum quod quamuis res ordinatas cognoſcat, tamen ſimul, & æque nobiliter cognoſcit; & ideo ſicut ponebatur diſtinctio in ideis: quia diſtinctè per eas cognoſcebat, ita debet poni ſimultas, & æqualis nobilitas; quia ſimul, & ęque nobiliter cognoſcit; & ita non debet poni ordo. Sicut enim quamuis Deus cognoſcat res albas, non ſunt ideę albæ in Deo: ſic quamuis cognoſcat ordinatas, non oportet quod ſint in Deo ordinatę. Ad illud, quod obiicitur, q ubi eſt pluralitas ſine ordine, eſt confuſio, & inordinatio. Dicendum quòd falſum eſt: quia poteſt ibi eſſe ſimultas, & ſic eſt in ideis; quia omnes unum ſunt, & ideo non poteſt eſſe inordinatio.

Quomodo res ſunt in deo.

SOLET hic quæri, cum omnia dicantur eſſe in dei cognitione, ſeu præſciētia, uel in deo per cognitionem, & eius cognitio, uel præſcientia ſit diuina eſſentia, utrum concedendum ſit, omnia eſſe in diuina eſſentia, uel in Deo per eſſentiam. Ad quod dicimus, quia dei cognitio eius utique eſſentia eſt, & eius præſcientia, in qua ſunt omnia, ipſius cognitio eſt, nec tamen omnia, quæ ſunt in eius præſcientia, uel cognitione, in eius eſſentia eſſe dici debent. Si enim hoc diceretur, intelligerentur eſſe eiuſdem cum deo eſſentiæ. In deo enim dicitur eſſe per eſſentiam, quod eſt diuina eſſentia, quod eſt deus. Habet ergo Deus apud ſe in præſcientia ſua, quæ non habet in ſui natura. Vnde Aug. de uerbis Apoſtoli ita ait. Elegit nos ante mundi conſtitutionem. Quis ſufficit hoc implicare? Eliguntur qui non ſunt, nec errat qui elegit, nec uane elegit. Eligit tamen, & habet electos quos creaturus eſt eligendos, quos habuit apud ſemetipſum, non in natura ſua: ſed in præſcientia ſua. Nondum erant quibus promittebatur, ſed & ipſi promiſſi ſunt, quibus promittebatur. Ecce hic aperte dicit deum apud ſemetipſum habere electos ante mundi conſtitutionem, non in natura ſua, cum tamen eius præſcientia non aliud ſit, quam eius natura, quia ipſius præſcientia, eius eſt notitia. Poteſt tamen ad electos referri cum ait, In natura ſua, id eſt, illorum. Illos quippe habuit ab æterno apud ſe, non in natura ſui, id eſt, illorum, qui nondum erant, ſed in ſua præſcientia, quia eos ita nouit ac ſi eſſent.

To. 10. Ser. 11 Eph. 1.

Vtrum mala debeant dici eſſe in Deo, per cognitionem.

Poſt prædicta quæritur, cum omnia dicantur eſſe in deo non per eſſentiam naturæ, ſed per cognitionem ſcientiæ, & Deus ſciat bona, & mala, utrum concedendum ſit ſimpliciter mala eſſe in deo, ſiue eſſe in deo per cognitionem. Scit. n. deus, & ſciuit ſemper omnia, tam bona, quàm mala, ēt antequam fierent, & præſciuit ab æterno ea futura. Ideoq; cū

Lib. 1. 8 prædeſtinati. ſanctorum.

Ca.10 *omnia bona diximus eſſe in deo propter præſcientiam cogni*
Ro.11. *tionis,eadem ratione uidetur dicendum omnia mala eſſe in eo,cum ea ſemper nouerit,& per cognitionem ei præſentia fuerint. Præcognouit enim deus ab æterno quoſdam futuros malos,& eorum malitiam,ut ait Aug. Præſciuit, ſed non præparauit. Cum ergo peccata omnium ſciat, nunquid intelligendum eſt ea includi in illa generalitate locutionis, qua dixit Apoſtolus: omnia eſſe in Deo? Ex ipſo (inquit) & per ipſum,& in ipſo ſunt omnia. Sed quis, niſi inſanus dixerit mala eſſe in deo? Illa enim eſſe in deo intelliguntur, quæ ex ipſo & per ipſum ſunt: ea uero per ipſum ſunt,& ex ipſo,quorum auctor eſt,ſed non eſt auctor niſi bonorum. Non ergo ex ipſo,& per ipſum ſunt niſi bona: ita ergo nõ in ipſo ſunt niſi bona,non ergo mala in deo ſunt: quia licet ea noſcat,non tamen ita omnino noſcit,ut bona. Mala ergo*
Pſ.16 *quaſi de longe cognoſcit,ut ait Propheta: & alta a longe cognoſcit.i.ſuperbiam. Et aliqui ad deum loquens de malis ait, De abſconditis tuis adimpletus eſt uenter eorum. Quod exponẽs Hiero. Abſcondita(inquit)peccata ſunt,quæ a lumine tuæ uirtutis abſconduntur. Sed quõ peccata a lumine ueritatis diuinæ abſconduntur, cum a Deo ſciantur? Si enim non ſciret,quomodo de illis iudicaret, & pro illis malos damnaret? Alibi Propheta, Quia neque ab Oriente,neque ab occidente deeſt. Quod exponẽs Caſsiodorus(inquit) Neque a bonis,neque a malis deeſt deus, ſed omnibus præſens,& cognitor eſt: Cognoſcit ergo deus,& bona & mala per ſcientiam, ſed bona cognoſcit etiam per approbationẽ, & per beneplacitum: mala uero non. Vnde Caſsiod. ſuper Pſal. dicit. Peccata abſcondita deo ſunt, quia non nouit.i. non approbat. Et ex eo ſenſu Hiero. dixit ea abſcõdita a lumine dei. Qui etiam in lib. ad Heluidium inſinuat cognitionem Dei uarijs modis accipiendam,inquiens. Si ad ſcientiã referas,non ignorat deus aliquos,uel aliqua, qui tamen in iudicio quibuſdam dicet, Non noui uos,ſed eorum improbatio hoc uerbo inſinuata eſt. Ecce non cognoſcere dicitur Deus,qui non approbat,quæ ei non placent. Apparet itaque uerum eſſe quod diximus.ſ.quia quodam modo cogno-*

ſcit Deus bona, quo non cognoſcit mala. Pariter quidem utraque eodem modo noſcit quantum ad notitiam, ſed bona etiam appropriatione, & beneplacito cognoſcit.

Quare bona tantum dicantur eſſe in Deo, & non mala.

Et inde eſt, quòd bona tantum dicuntur eſſe in Deo non mala, & illa prope, hæc longe: quia licet in Deo aliqua dicantur eſſe propter cognitionis præſentiam, & Deus bona & mala cognoſcat: mala tamen non cognoſcit niſi per notitiam: bona uero non ſolum per ſcientiam, ſed etiam per appropriationem, & beneplacitum. Et ob talem cognitionem aliqua dicuntur eſſe in deo. ſ. quia ita ea ſcit, ut etiam approbet, & placeant. i. ita ſcit, vt eorum ſit auctor.

Quòd idem eſt omnia eſſe ex Deo, & per ipſum, & in ipſo.

Proinde ſi diligenter inſpiciamus, idem uidetur eſſe ex Deo, & per ipſum, & in ipſo. Vnde Ambr. in 3. lib. de ſ. ſ. Hęc tria, ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo, omnia unum eſſe ſupra diximus. Cum dicit per ipſum eſſe omnia, non negauit in ipſo eſſe omnia. Eandem uim habent omnia hæc. ſ. cũ ipſo, & in ipſo, & per ipſum, & unum in his atque conſimile, non contrarium intelligitur: ecce habes, quia ex eadem intelligentia ſcriptura dicit eſſe oĩa in ipſo, & per ipſum, & ex ipſo, & cum ipſo. Cum ergo ex eadem rõne omnia dicantur eſſe ex Deo, uel per ipſum, non ſolum quia ſcit, ſed etiã quia eorũ auctor eſt, conſequitur, ut eadẽ rõne ea eſſe in Deo dicantur. ſ. quia & eorum auctor eſſe dicitur, quia in illo uiuimus, & mouemur, & ſumus, quia eo auctore ſumus, mouemur, & viuimus. Cum ergo non ſit auctor niſi bonorum, merito ſola bona in eo eſſe dicuntur, ſicut ex ipſo, et per ipſum. Cum ergo in eius cognitione, uel præſcientia ſint omnia. ſ. bona, & mala, in eo tamen non dicuntur eſſe niſi bona, quorũ auctor eſt. Vnde Au. in lib. de natura boni, Cũ audimus (inquit) ex deo, & per ipſum, & in ipſo eſſe oĩa, oẽs utiq; naturas intelligere debemus, & oĩa quæ naturaliter ſunt. Neq;. n. ex ipſo ſunt pctã, quę naturã nõ ſeruãt, ſed uitiãt, quę ex uoluntate peccantiũ naſcuntur oĩa. Hic aperte dicitur qđ illa generalitate locutionis bona tãtũ cõtinẽtur.

Ca. 121 Rom. 2

Act. 15

Tom. 6 Ca. 28

Quòd omnia ex patre, & per patrem, & in patre ſunt: ita & de filio, & de ſpiritu ſancto dicendum.

Præterea ſciendum eſt, quòd licet ibi indicetur diſtinctio perſonarum cum dicitur, ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo, omnia tamen ex patre, & per patrem, & in patre ſunt. Similiter de filio, & de ſ.ſ. accipiendum eſt. Vnde Aug. in 1. li. de Tri. Non confuſe (inquit) accipiendum eſt quod ait Apoſtolus, ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo. Ex ipſo dicens propter patrem: per ipſum, propter filium: in ipſo, propter ſ. ſ. Vigilanter autem attende: ne quia patrem uolens intelligi dixit ex ipſo, ſic intelligas omnia eſſe a patre, ut neges omnia eſſe ex filio. uel ex ſ.ſ. cum ex patre, & per patrem, et in patre omnia eſſe ſane dici poſſunt; ſimiliter & de filio, & de ſ.ſ. dicendum eſt.

Lib. 6. c. 10.

Quòd non omnia, quæ ex deo ſunt, etiam de ipſo ſunt: ſed econuerſo.

Ca. 27 *Illud etiam hic annectendum eſt, quòd non omnia, quæ dicuntur eſſe ex deo, etiam de ipſo eſſe dici debeant. Quia (ut ait Aug. in lib. de natura boni). Non hoc ſignificat penitus ex ipſo, quod de ipſo. Quod enim de ipſo eſt, poteſt dici eſſe ex ipſo: ſed non omne quod ex ipſo eſt, poteſt dici eſſe de ipſo, quia non eſt de ſua ſubſtantia. Et ex ipſo. n. ſunt cœlum, & terra, quia ipſe fecit ea: non autem de ipſo, quia non de ſubſtantia ſua. Sicut aliquis homo ſi generat filium, & faciat domum, & ex ipſo eſt filius, ex ipſo et domus, ſed filius de ipſo, domus uero de terra, & ligno, non de ſeipſo.*

Summa dictorum.

Ex præmiſſis apertum eſt, quòd in dei cognitione, ſiue præſcientia ſunt omnia. ſ. bona: & mala, ſed non omni modo ſunt ibi mala, quò bona; & quòd in Deo bona tantum ſunt, ſicut ex ipſo, & per ipſum, non mala. Et ex quo ſenſu hæc accipienda ſint aſſignatum eſt. Et quòd de ipſo non dicitur eſſe proprie, quòd aliud eſt ab ipſo. Ex ipſo autem eſſe dicuntur omnia, quæ eo auctore ſunt.

SVpra egit Magiſter de cognitione dei, qua cognoſcit creata omnia, & quoniã cognitum dicitur eſſe in cognoſcente, ideo determinat hic modũ quõ res ſunt ĩ deo. Et qm̃ res creatæ nõ tm̃ debẽt eſſe in deo: ſed ẽt ex deo, & per deum: ideo primo agit de exiſtentia rerum in deo: ſecundo uero comparat ad alias habitudines. ſ. ex ipſo, & per ipſum, ibi. *Proinde ſi diligenter inſpiciamus &c.*] Prima pars habet duas. In prima oſtendit qualiter res dicantur eſſe in deo a parte eius in quo ſunt, utrum. ſ. ſunt in dei eſſentia ſicut ſunt in dei pręſcientia. In ſecunda qualiter dicantur eſſe in deo a parte ipſarum rerum, ibi. *Poſt prædicta quæritur, cum omnia dicantur eſſe in deo, &c.*] ubi quęrit, utrum mala ſint in deo: & ſoluit quòd non. Quęlibet harum partium poteſt diuidi: quoniam primo quærit, & opponit, & poſt modum determinat, & partes manifeſtę ſunt in litera. Secunda quoque pars, in qua comparat hoc quod, eſſe in deo, ad alias habitudines importatas per alias præpoſitiones, habet quatuor partes. In prima oſtendit horum trium conuenientiã. In ſecunda, differentiam, & apparitionem, ibi. *Præterea ſciendum eſt &c.*] In tertia, differẽtiã eius, quod dicit [de ipſo] ad hoc quod dicitur [ex ipſo] oſtendit, ibi. *Illud etiam hic annectendum &c.*] In quarta, breuiter predicta epilogat, ibi. *In premiſſis apertum eſt &c.*] Et hæc pars poreſt diuidi contra totam præcedentem. Intellectus partium patet in litera.

Dub. 1. DE *cognitio eius utique eſſentia eſt &c.*] Vr̃ hic male dicere, quia hoc argumentum uidetur eẽ neceſſariũ: ſi aliqua duo ſunt omnino eadem, ſi aliquid eſt in uno, & in alio. Si dicas ꝙ differunt penes connotata, uidetur falſum, quia dei preſcientia non connotat. Vel ſi dicas ꝙ preſcientia connotat, obiicitur de hoc nomine deus, ꝙ non cõnotat, & cum dr̃ omnia eſſe in deo, ergo pari ratione, & in eſſentia. Preterea cõtra Magiſtrũ uidetur eſſe uerbũ Anſ. in Monolog. ꝙ creatura in creatora ẽ creatrix eſſentia: ergo ur̃ ꝙ uere ſint in dei eſſentia. Rñ. dicendum, ꝙ hęc prępoſitio [in] aliqũ connotat inhęrentiam, ut ſi dicatur accidens in ſubiecto. Aliquando connotat identitatem, ut ſi dicatur, ideæ rerum ſunt in deo, quę ſunt deus, non a deo. Aliquando connotat cauſalitatem, ut ſi dicatur, creaturæ ſunt in ipſo deo. Et poteſt hęc præpoſitio [in] dici ſecundum quatuor genera cauſarũ: ſed in deo non dicitur niſi ſecundum tria. Quoniam ergo cauſa dicit reſpectum ad creaturam ſecundum rationem intelligendi, ideo hæc præpoſitio [in] ſecundum ꝙ dicit cauſalitatem, non additur niſi terminis dicentibus reſpectũ ad creaturam. Et quoniam nomen ſubſtantię, uel naturæ, uel eſſentiæ non dicit reſpectum, ideo ſi dicatur, creaturæ ſunt in dei ſubſtantia, hęc prępoſitio [in] aut notat identitatem, aut inhęrentiam, quorum utrunque falſum eſt: & ideo tales locutiones non

recipiuntur, & in illo argumento eſt ſophiſma ſecundum accidens: ideo dicit Magiſter, ꝙ nõ ualet, quamuis enim idem ſint re, differunt tamen in modo ſignificandi, & intelligẽdi. Ad illud, ꝙ obiicit ꝙ deus non dicit reſpectũ, Dicẽdũ, ꝙ falſum eſt, quia imponitur ab actu, quem habet ad creaturam: ſicut dicit
Lib. 1. ca. 12. Dama. Vnde bene dicitur, deus creaturarum. Ad illud ꝙ obiicitur, ꝙ creatura in creatore eſt creatrix eſſentia. Dicendum, ꝙ creaturam in creatore eſſe, eſt ideam, uel ſimilitudinem eius apud deum eſſe: & Anſ. uult dicere, ꝙ ſimilitudo illa eſt creatrix eſſentia, non ꝙ illa creatura ſit eſſentia: unde bene concedendum, ꝙ ideæ rerum ſunt in diuina eſſentia: quia [in] notat identitatem, & uere: ſed hoc nõ poteſt dici de creatura ſecundum eſſe, quod habet in proprio genere.

Dub. 2 *Illa enim eſſe in Deo intelliguntur, quæ ex ipſo, & per ipſum ſunt &c.*] Videtur male dicere: quia cum talia non ſint niſi præſentia: ergo in deo nõ ſunt niſi ea, quæ præſentialiter exiſtunt], ꝙ eſt manifeſte falſum, & contra Auguſ. qui dicit, ꝙ res ſunt in deo ab æterno. Si dicas, ꝙ accipit eſſe in deo, ut in cõſeruãte, qa ſic accipit Apoſtolus in prefata auctoritate, Ex ipſo, & ꝑ ipſum, & i ipſo: Tũc nihil facit ad ꝑpoſitũ, quia Magiſter accipit [eſſe in] ſecundum ꝙ dicuntur res eſſe in deo æternaliter. Si tu dicas, ꝙ res actualiter ſunt ex deo, uel per deum ex tempore: ſed habitudinaliter ab æterno: tunc quæro qualiter actualiter ſunt in deo ab æterno, & non ęternaliter ex deo, uel per deũ. Reſp. Dicendum, ꝙ eſſe ex deo, uel per deum, poteſt accipi, uel ſecundum aptitudinem, uel ſecundum actum, uel ſecundum habitum. Si ſecundum actum, ſic prædicta auctoritas non eſt intelligenda præciſe, ꝙ illa ſola ſint in deo, quæ ſunt ex deo, uel per deum: quia multa deus cognoſcit, quæ ſunt in deo, quę tamen non ſunt ex ipſo, nec per ipſum, nec erunt. Poteſt iterum accipi ſecundum habitum, & ſic adhuc non eſt intelligenda pręciſe: quia multa deus cognoſcit, & poteſt facere, quæ non faciet; & tamen non ſunt in ipſo, nec unquam erunt ex ipſo, nec per ipſum. Poteſt iterum intelligi ſecundum aptitudinem, & tunc præciſe habet ueritatem: quia nihil eſt in deo, niſi ſit aptum eſſe in deo & per ipſum: & ſic ualet ad propoſitum: & ſic intelligit Magiſter: & per hoc excluduntur mala: quia deus non poteſt facere mala, nec mala poſſunt eẽ ex ipſo, nec ꝑ ipm. Quæ quæritur, quare non dicuntur res æternaliter eſſe ex deo, &c. Dicendum, quòd non eſt ſimile, quia aliæ præpoſitiones ſignificant per modum fieri, & motus, & actus, ſed hæc præpoſitio [in] per modum quietis. Et quoniam deus non fecit niſi ex tempore, nec fuit cauſa actualiter cauſans, niſi ex tempore, licet habitudinaliter ab ęterno: ideo magis dicuntur res æternaliter in deo, q̃ ex deo.

Dub. 3. *Mala non ſunt in Deo: (& paulo poſt ſubiungit) bona cognoſcit &c.*] Videtur male dicere, quia approba-

approbatio reſpicit uoluntatē: ſed eſſe in deo reſpicit ab æterno exemplaritatem: ergo notitia approbationis nihil ad hoc facit. Item Magiſter uidetur inſufficiens in diuiſione diuinæ cognitionis: quia ſicut bona cognoſcuntur notitia approbationis, ita mala noticia reprobationis. Item approbatio aut nihil, aut aliquid addit ſupra notitiā ſimpliciter, aut non. Et ſi non: ergo non eſt in deo diſtinguere notitiam, & notitiam approbationis: Item, ſi nihil addit ergo ſicut ſunt in deo, quę cognoſcit approbando, ita etiam illa quæ cognoſcit ſimpliciter. Si aliquid addit: ergo uidetur, ꝙ diuina notitia ſit compoſita. Si dicas, ꝙ addit ſm intellectum, ſed intellectus noſter non facit res eſſe in deo, ergo nec notitia approbationis. Reſp. Dicendum, quòd approbatio ſupra cognitionem, ſm intellectum addit beneplacitum uoluntatis: hoc autem beneplacitum connotat bonitatem in deo reſpectu cuius eſt, quia deo non placet niſi bonum, & eſſe bonum inquantum hmōi deo ſimile eſt: ſi ergo idea dicit rationem cognoſcendi ſecundum aſſimilationem, omnia quæ deus cognoſcit, noticia approbationis ſunt in ipſo. Sed notandum quòd approbatio poteſt connotare bonitatem in actu, & ſic non eſt præciſe uerum, quòd omne quod eſt in deo, ſit cognitum notitia approbationis. Poteſt iterum connotare bonitatem in potentia, ſicut exemplar connotat rei entitatem, non quia ſic, ſed quia deus poteſt eam facere: & ſic nihil eſt in deo, niſi ꝙ cognoſcit notitia approbationis, qa ſic cognoſcit omne bonum ꝙ eſt, uel quod poteſt facere, & illius habet exemplar, & ideo illud tā tum eſt in deo. Quòd ergo obiicitur quòd uoluntas non facit quòd ſint in deo. Dicēdum quòd hoc non eſt: quia uoluntas in actu: ſed quia deus nihil poteſt facere, quod non approbet tanquam bonum: unde approbatio potius dicit ibi iudicium rationis, quam affectum uoluntatis. Quòd quæritur, ſi addit. Dicendum, quòd addit a parte noſtri intellectus, & a parte connotati: a parte ipſius dei non. Non ſic autem addit reprobatio: ideo Magiſter non ponit notitiam reprobationis pro membro.

Ean kem uim habent omnia hæc ſ. ex ipſo, & in ipſum, & per ipſum &c] Obiicitur contra hęc Ambroſii uerba, quòd ſi habent eam uim, ergo uidetur hic eſſe inculcatio uerborum. Item, aut accipitur eſſe in ipſo ſicut in exemplari, aut ſicut in cauſa conſeruante. Si tanquam in exemplari, conſtat quòd aliud eſt eſſe in ipſo, & ex ipſo, ſicut præoſtenſum eſt. Si tanquam in conſeruante, adhuc eſt aliud produci, aliud conſeruari. Item, ſi eandem uim hābēt ſicut [ex ipſo] appropriatur patri, ita poteſt appropriari filio, & ſimiliter patri erit appropriare, in ipſo. Reſpond. dicendum ꝙ eſt loqui de illis tribus circumlocutionibus quā tum ad illud quod ſignificant, aut quantum ad ordinem quē connotāt. Si loquamur quan- Dub. 4

nem, omnino nihil eſt antequã creetur, ſed creaturę ſic exeunt: ergo omnino nihil ſunt anteq̃ producuntur: ſed ꝙ non eſt, nec eſt hic, nec ibi: ergo non eſt in aliquo, & ita nec in deo. ITEM. Quod eſt ĩ aliquo, eſt in illo uel ſecũdum ſe, uel ſm aliquid ſui: ſed res non eſt in deo ſm ſe, q̃a tunc eſſentialiter eſſet in Deo: nec ſm aliquid ſui, quia nihil de ipſa eſt æternum ſed totum ex tempore: ergo &c. ITEM. Quod eſt in aliquo, eſt in illo ſecundum eſſe actuale uel potẽtiale, ſed creatura non eſt in deo ſecundum eſſe actuale, quia tunc actu eſſet: ergo ſi eſt in deo, eſt ſecundum eſſe potentiale, ſed omne eſſe potẽtiale ſecundũ ꝙ huiuſmodi eſt per mutabile: ſi ergo creatura ab ęterno eſt in deo ſecundum eſſe potentiale, ab æterno eſt in deo ſecundum eſſe mutabile, ſed hoc eſt falſum: ergo & primum. ITEM. Si creatura dicitur eſſe in deo, quia poteſt eſſe a deo: ergo cum ab ęterno eſſe a deo ſit impoſſibile, non erit creatura ab æterno in deo ratione ptentiæ.

RESOLVTIO.

Et quidem ſecundum ſimilitudinis præſentiam, uel cauſatiuam potentiam: at minimè ſecundum actualem exiſtentiam.

RESP. Dicendũ, ꝙ aliquid dicitur eſſe in aliquo tripliciter: uel ſecundum actualẽ exiſtentiam: uel ſm ſimilitudinis pñtiam, uel ſecundum cãtiuam potentiam. Primo mõ ſunt res in uniuerſo. Scđo mõ in cognitiua ſubſtantia. Tertio modo in ſua cã. His duobus modis ultimis res ſunt in deo, q̃a eſt cognoſcens res antequã fiãt, & potẽs producere: Vnde q̃a ab æterno cognoſcit, & potentia qua produxit ex tẽpore, in deo fuit ab æterno, iõ dñr res fuiſſe in deo ab æterno.

AD ILLVD, ꝙ obiicĩt, ꝙ nihil eſt, non eſt in aliquo. Dicendũ, ꝙ uerũ eſt ſm primũ modũ exiſtendi, ſed falſum ſm tertiũ, q̃a illud ꝙ nihil eſt mõ, deus põt facere. AD ILLVD, qđ obĩ ꝙ illud ꝙ eſt ab aliquo, eſt in illo ſecundũ ſe &c. Dicẽdum, ꝙ quantũ ad ſm modũ res ſunt in deo ſm aliquid ſui, quia ſm exemplar. Sed aliquid rei poteſt dici tripliciter. ſ. eſſentialiter, effectiue, & cauſatiue. ſ. ſicut pars, effectus, & cauſa. Hoc tertio mõ eſt illud exẽplar aliquid rei, uel cauſa. ſ. quantum ad potentiã cauſatiuã, quia eſt res ſecundum ſe non in actu, ſed potentia, quia ſuũ eſſe põt ꝑduci a deo. Similiter ad ſequens. Dicendum, ꝙ rõne exemplaritatis res actualiter ſunt in Deo: rõne creationis potentialiter, quia poſſunt produci. QVOD obiicitur ꝙ creatura ẽ in deo ſecundum eſſe mutabile. Dicendum, ꝙ hoc non eſt uerũ de eo ꝙ eſt actu in deo, ſed qđ poteſt produci a deo, eſt mutabile. Vel dicendum quod potentia habet comparationem ad diuinã potentiam, quæ eſt immutabilis: & ſic eſt immutabile. Vel ad connotatum temporale extra, & ſic habet eſſe mutabile. AD ILLVD, quod obiicitur, de creatione. Dicendum, quod quamuis actus creandi non poterat eſſe ab æterno, tamen potentia creandi fuit in deo.

Quæſt-

QVAESTIO II.

An res ratione eſſentiæ uel perſonæ in Deo ſint?

VTRVM res ſint in Deo ratione eſſentiæ, uel perſonę. Et ꝙ ratione eſſentiæ, uidetur, q̃a ꝙ ineſt ratione perſonę, eſt proprium: ꝙ ineſt ratione eſſentię, eſt commune: ſi ergo hoc eſt cõmune trib. patet &c. PRAETEREA res in deo ſunt rõne exemplaritatis: ſed exemplar creaturæ in deo eſt diuina eſſentia, q̃a deus ſeipſo producit & cognoſcit: ergo &c. ITEM. Regula eſt, ꝙ quicquid de deo dicitur in relatione ad creaturam, eſt eſſentialiter dictum, ſed res eſſe ĩ deo, eſt taliter dictũ: ergo &c.

CONTRA. Quòd ratione perſonæ, uidetur, quia res ſunt in deo inquãtum poſſunt ab ipſo exire, ſed producere cum ſit actus, eſt ipſius ſuppoſiti: ergo ꝑſonæ. ITEM. Sicut dicit Auguſt. lib. 83. q. Verbum dicit operatiuam potentiam: ſi ergo res ſunt in deo rõne potẽtiæ operatiuę, ſunt in eo ratione uerbi: ergo cũ uerbum ſit perſona, ſunt in deo ratiõne perſonæ. ITEM. Augu. de Ciui. Dei dicit, quòd cum dicitur [dixit ut fiat,] intelligitur pater: in uerbo dicẽdi filius; in uiſione ſ. ſ. ergo cum eius ſit producere, in quo ſunt: patet ergo ꝙ ſunt ratione perſonæ.

RESOLVTIO.

Neutrius ratione: ſed ſunt in Deo ut cauſa?

RESP. Dicendum, ꝙ in diuinis eſt conſiderare eſſentiam, quę eſt communis ut communis, & abſoluta: eſt conſiderare proprietates: & eſt conſiderare cõe ut in relatione ad propria. Primũ dr̃ in oĩmoda abſolutione: ſecundum. ſ. proprietas dicit relationem ad pſonã, & tertiũ, d icit relationẽ ad res, & illa appropriata ſignificãt deũ ut cauſam. Cũ ergo quæriẽ, utrũ res ſint in deo rõne eſſentiæ, uel perſonæ. Dicendũ, ꝙ (ꝓprie loquendo) nec ſic, nec ſic: ſed ſunt in deo ut cauſa, & ſic ratione appropriatorũ, quæ ſunt eſſentialia, conſiderata in perſonis.

CVM ergo obiicitur utrum ſint in eſſentia. Dicendum, ꝙ illæ rõnes concludunt ꝙ ſunt in eſſentia communiter dicta ſecũdum ꝙ compræhendit appropriata, non ſecundum ꝙ in omnimoda abſolutione conſideratur. QVOD obiicitur ad oppoſitum: non concludit de perſona ratione propriorum, ſed ratione appropriatorum.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An omnia ſint uita in Deo?

CONSEQVENTER quãtum ad ſecundũ articulum quæritur de mõ exiſtentiæ rerum in deo, & circa hoc quęruntur duo. Primò quæritur, utrũ oĩa, quæ ſunt in deo, ſint in ipſo uita. Secũdò, quæriẽ, utrũ res uerius ſint in deo quã in uniuerſo, ſiue in proprio genere.

QVOD omnia ſint in deo uita, uidetur Ioh. 1. Quod factum eſt, ĩ ipſo uita erat: ſed omnis creatura eſt facta; ergo oĩs creatura eſt in ipſo uita. ITEM. Augu. ſuper Gen. ad literã. Oĩa dñr in ipſo fuiſſe uita, nõ in ſua natura, q̃a oĩa nouerat antequã fierẽt. ITEM. Rõne uẽ, q̃a diuina eſ- Libr. 5 c. 14

na eſſentia eſt uita: ergo ꝙ diuina eſſentia eſt, ẽt uita eſt, ſed creatura in deo eſt diuina eſſentia, quia quicquid eſt in deo, eſt deus: ergo eſt uita, & hoc eſt ꝙ dicit Anſel. in Monol. ꝙ creatura in deo creatrix eſt eſſentia.

2. de Anim. te. 13. ITEM. Intelligere eſt una differentia eius, ꝙ eſt uiuere, cum uiuere dicat quadrupliciter ſecundũ Philoſophũ: ſi ergo intelligere eſt uiuere, oĩs ratio intelligendi eſt ratio uiuẽdi, ſed res ſunt in deo ſm ſuas rationes intelligendi: ergo ſunt in deo uiuentes, ſed non per participationem: ergo ſunt uita ſimpliciter.

CONTRA. Act. 17. In ipſo uiuimus, mouemur, & ſumus. Ergo quia uiuimus, ſumus in deo uita: ergo qa mouemur, ſumus in eo motus: ſed hoc non dr: ergo nec illud dẽt dici. ITEM. Si res dicuntur in deo uita: aut ergo rõne potentiæ, aut noticiæ, aut uoluntatis. Non rõne potẽtiæ, quia res ex hoc ꝙ poteſt produci per creationem antequã ꝓducatur, nihil oĩno eſt, qa ſecundum totum producitur: ſi nihil eſt: ergo nec uita. Nec rõne noticię, quia tunc cum mala ſint a deo cognita, tunc mala eſſent in deo uita, quod abſurdum eſt. Si ratione uoluntatis, cum uoluntas dei non ſit niſi futurorum: ergo ſola futura uiuerẽt in deo: ſed alia quam futura ſunt ĩ deo per ideam; ergo non omne ꝙ eſt in deo, eſt in ipſo uita. ITEM. Hoc uidetur, qa exemplar ęternum repreſentat res expreſſiſſime, ſecũdum ꝙ ſunt, & ab ipſo exeunt: ergo cum quædam uiuant, quędam non, quędam repræſentat per modum uiuentium. quædam per modum non uiuentium: ergo quædam ſunt in deo uita, quædam non. RATIONE huius quæritur, quare magis dicuntur res eſſe in deo uita, quam ſapientia, uel eſſentia, uel intelligentia.

RESOLVTIO.

Quia res omnes in Deo ſunt tanquã in exemplari, meritò in eo uita ſunt.

AD hoc uoluerunt quidam dicere ꝙ non omnia. quæ dicuntur eſſe in deo; ſunt in illo uita: ſed ea ſolum, quę ſic ſunt ĩ deo, ut diſpoſita fieri. Et ratio huius eſt, quoniam uerbum & uita dicunt actum & diſpoſitionem: & ideo dicit Anſel. quoniã uerbum non eſt niſi eorum, quæ ſunt, uel futura ſunt, ideo ſolum ſunt in deo uita: & ideo dicunt quòd ad rationem dicendi uitam, concurrit neceſſario, ꝙ res ſint in deo quantum ad potentiam, notitiam, & uoluntatem producendi. Sed hoc non poteſt ſtare ſecundum Augu. Filius enim (ut ipſe dicit 6. de Trin.) eſt ars plena omnium rationum uiuentium, ſed conſtat ꝙ non impletur niſi rationibus infinitis: ergo infinitæ rationes rerum uiuunt in deo: ergo non ſolum pñtium, uel futurorum ſed ẽt oĩum poſſibiliũ. Et iterũ Aug. lib. 83. q. dicit ꝙ ratio eſt: etiam ſi nunquam aliquid ꝑ illam fiat: ſed conſtat ꝙ ratio in mente artificis uiuit, non qa res extra producitur: uiuit enim etiam ſi res corrumpatur: & exterius eſſe, omnino nihil facit ad uitam. Et ideo patet quare non ſolum pñtia uel futura uiuunt in DEO. ET propterea aliter Ca. 10

ter dicẽdũ, ꝙ res tripliciter ſunt in deo, uidelicet, ut in principio producente, & ſic ſunt ibi rõne potẽtiæ. Vt in exemplari exprimente, & ſic ſunt ibi rõne notitiæ. Et ut in fine cõſeruante, & ſic ſunt ibi rõne uoluntatis. Primo mõ, quia ſunt in deo ſicut ĩ principio producente, cum totũ ex nihilo ꝓducat deus nihil omnino ſunt in deo, nec uita, nec aliquid. Quia uero ſunt in deo tanquam in fine conſeruante, cum cõſeruentur ſm eſſe quod habent, ſic quædam ſunt uita, quædam non. Vnde quędã ſunt tantum, quędam ſunt & mouentur, quædam [ut hoĩes] & ſunt & mouenẽ, & uiuunt. Quia uero ſunt in deo ut in exemplari exprimente, ſic ſunt in ipſo uita, & quia non ſolum in illo exemplari exprimuntur entia, ſed ẽt oĩa cognoſcibilia, ideo omnia ſunt in deo uita, quæ in ipſo ſunt. Et

Ca. 1. ideo dicit B. Io. ꝙ factum eſt, in ipſo uita erat. Et ſic patet, ꝙ eſſe in deo attenditur ſecundum triplex genus cauſæ: & ſimiliter patet quomodo ratione potentię, & notitiæ, & uoluntatis. Et ſic ſoluitur illa quęſtio, ſecundũ quod genus cauſæ, uel ſecundũ q̃ trium conditionũ dñr res eſſe in Deo. Patet ẽt ꝙ in Deo dñr uita omnia, quæ ſunt in ipſo, tã quam in exemplari.

Cõſẽtit S. Tho. hic ar. 3 q. 1. AD ILLVD ergo, ꝙ obiicitur, ꝙ in Deo mouemur &c. intelligendum eſt quantum ad tertiũ modum eſſendi in Deo, ſcilicet per cõſeruationem. Deus enim cõſeruat in nobis uitam, & operationẽ, & eſſentiã: & quãtũ ad hoc intelligiẽ dictum illud uerbũ. AD ILLVD, quod obiiciẽ, cu ius rõne res dñr in deo uita &c. Dicendum, ꝙ ratione potentiæ, & notitiæ ſimul: quia iſta duo concurrunt ad rõnẽ exẽplaris: non enim eſt exẽplar Deus niſi eorũ quæ cognoſcit, & põt. AD ILLVD, quod obiiciẽ ꝙ res in illo exẽplari repræſentantur ut ſunt. Dicendum, ꝙ uerũ eſt: tñ nõ oportet ꝙ rõ repręſentatiõis ſit talis omnino, quale eſt repręſentatum, ſicut ſupra oſtenſum eſt: & ideo ſicut corporalium eſt idea ſpiritualis, ita non uiuẽtium uiuens. AD ILLVD, ꝙ ultimo quæritur, quare magis dñr res eſſe in deo uita, quam alia.

Dicendum, ꝙ quamuis prædictum uerbum multas habeat expoſitiones, quo dr̃, Quod factũ eſt, ĩ ipſo uita erat: tñ ſpecialiter circa hoc uerbum conſideranda eſt ueritas dicti, & ratio dicendi. Veritas dicti [ut dicit Aug.] eſt, ꝙ omnes res factæ a Deo uel ẽt poſſibiles fieri, hñt rationes, per quas intelliguntur: quæ quidẽ rationes uiuere dñr, quia ſunt in ſubſtantia uiuẽte ſecundũ ꝙ uiuens: & ſunt etiam ratio intelligendi, qui eſt actus uitæ: & ideo in artifice creato dñr uiuere, ſed in deo non tantum dñr uiuere, ſed etiam ipſa uita, quia ipſa ratio cognoſcendi eſt ipſa intelligentia. Ratio aũt dicendi fuit hæc: cũ. n. res habeãt eſſe in Deo, & in uniuerſo, diuerſimode: quia aliquas proprietates habẽt ſecũdũ qđ exiſtentia in mũdo, quæ non competunt eis ſecundum quòd ſunt in deo: ideo non ſolum dixit, quod factum eſt in ipſo erat: ſed ut omnes illę conditiones excluderentur. Creaturæ enim in mundo

habent eſſe corporale, uariabile, & corruptibile. Qm̃ enim uita eſt actus ſpiritualis & cõtinuus fluens ab ente quieto, & ſempiterno: dictum eſt quòd res ſunt in deo uita, ut per ſpiritualitatem excludatur corporeitas, per quietem uariabilitas, per ſempiternitatem corruptibilitas.

QVAESTIO II.

An res uerius eſſe in Deo habeant, quam in proprio genere?

VTRVM res ſint ĩ deo uerius, quàm in uniuerſo, ſiue ĩ ꝓprio genere: Et ꝙ uerius ſint in deo, uidetur p Aug. 5. ſup Gen. ad literã. Oĩa prius q̃ fierẽt, erãt in notitia facientis: & utique ibi meliora, ubi æterna, ubi ueriora, & incõmutabilia. ITEM. Vnum quodque ſicut ſe hẽt ad eſſe: ita ad cognitionẽ: ſed creaturæ uerius cognoſcũtur in deo, quã in proprio genere: ergo & uerius ſunt in deo. ITEM. Omne, quod eſt in aliquo: eſt in eo per modũ eius, in quo erat: ſed deus eſt in infinitũ nobilior mundo: ergo in infinitũ nobiliori & ueriori mõ ſunt res in deo, quã in uniuerſo. ITEM. Nobilius & uerius eſt eſſe uitæ quã niuetris: ſed oĩa uiuũt in deo, ũt ſupra monſtratum eſt: non aũt in gñe ꝓprio: ergo &c.

Ca. 15.

2. Metaph. 4

3. de Anima cõ. 5

Qõ immediate preced.

CONTRA. Verius eſt res, ubi eſt ſimpliciter, quàm ubi eſt ſolum ſm quid: ſed in deo ſolũ dicitur eſſe ſecundũ quid, quia nõ ſequitur, aſinus eſt in deo, ergo aſinus eſt: ſed in proprio genere ſunt ſimpliciter: ergo uerius.

ITEM. Verius eſt res, ubi eſt ſecundũ principia intrinſeca, & ꝓxima, quam ubi eſt in principio extrinſeco, & remoto: ſed res in mundo ſunt ſecundum principia intrinſeca, in deo autem ut ĩ principio extrinſeco, ergo &c. ITEM. Verius eſt res ubi eſt ſecundũ propriã entitatẽ, q̃ ubi ſolum ſcd'm ſimilitudinem: ſed in deo eſt hõ, & lapis, & alia ſecundum ſimilitudinem: ergo, &c.

RESOLVTIO.

Si comparentur ad ſe inuicem ſecundum diuerſum modum exiſtendi, uerius eſſe habẽt in proprio genere. Si ad ſuas ſimilitudines: ſecus; quia in Deo uerius ſunt.

RESP. Dicendum quod triplex eſt exiſtentia rerũ. ſ. in exemplari æterno, & in intellectu creato, & in ipſo mundo. In exemplari æterno, & in intellectu creato ſunt res ſecundum ſimilitudinẽ. In ipſo mundo ſecundũ entitatem propriam. Qñ ergo quæritur, in quo ſint uerius: hoc dupliciter poteſt quęri: aut ita ꝙ fiat comparatio eiuſdem rei ad ſe ſecundum diuerſum modum exiſtendi, ut ſit ſenſus: ubi lapis uerius habet eſſe, uel cum eſt in cognoſcente, uel producente, uel cum eſt in ſe? & hoc modo concedendum eſt quòd uerius eſt unaquęque res in proprio genere quàm in deo: ſicut probant rationes ad hoc inductæ. Alio mõ do poteſt fieri cõparatio rei ad ſuam ſimilitudinẽ, ut ſit ſenſus quęſtionis: q̃d habet eſſe uerius & nobilius, utrũ ipſa res, uel eius ſimilitudo? & hoc mõ ſimpliciter concedendum quod ſimilitudo rei uerius & nobilius eſſe habet in deo, q̃ ipſa res in mundo rõne eius ꝙ eſt: quia eſt ipſe deus, & concedende ſunt rões ad hoc inductę. Adhuc ſimilitudines rerũ in intellectu creato uerius & nobilius habẽt eſſe, q̃ res in uniuer-

uerſo:ut dicit Aug. i Trin. nõ ratione eius φ ſunt; ſed rõne eius in quo: quia ſunt nobiliori & ſpiritualiori modo ſimilitudines in intellectu cognoſcente, quàm ſint ipſæ res in mundo contentæ; & ſic patent rationes ad utrãque partem.

TAMEN, ad illud argumentũ φ fit de comparatione eſſe ad cognoſcere. Dicendum, φ illud generaliter intellectum, φ res ibi eſt uerius, ubi uerius cognoſcit, non habet ueritatem. Contingit enim cognoſcere quod non eſt: & ideo ſicut ad cognoſci non ſequitur eſſe, ita nec ad uere cognoſci, uere eſſe nec ad uerius cognoſci uerius eſſe. Qñ ergo dr̃ φ unũquodque ſicut ſe habet ad eſſe, ita ad cognitionem, hoc intelligitur: quia eadem principia quæ ſunt principia eſſendi, ſunt etiam principia cognoſcẽdi: ſed tamen principia conferunt eſſe per ſeipſa: ſed cognitionem non conferunt per ſe: ſed per ſuas ſimilitudines.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An mala in Deo ſint?

TERTIO loco eſt quæſtio de tertio Articulo, ſcilicet, generalitate exiſtente rerum in Deo, & circa hoc quæruntur duo. Primo quæritur, utrum mala ſint in Deo. Secũdo, utrum in Deo ſint imperfecta ſm φ hmói.

QVOD mala non ſint in deo, uidetur. Aug. de Li. ar. Intantum res rectè uituperantur, inquantum earum uituperator artem, in qua facta ſunt, uidet, ut hoc in eis uituperet φ in arte

Lib 3. cap. 15

non uidet. Si ergo uituperantur quantum ad maliciam, ſiue inquantum mala, & hoc modo nõ uidentur in deo: ergo hoc modo non ſunt in deo. ITEM. Omne, quod eſt in deo, eſt ex ipſo, & per ipſum, ut dicit Aug. & Magiſter in litera: ſed mala nũquam ſunt ex deo, nec per deum: ergo nec in deo. ITEM, Omne quod eſt in deo, aut eſt ſicut i principio producente, aut ſicut in exemplari exprimente, aut ſicut in conſeruante: ſed conſtans eſt φ deus non eſt principium producens mala, nec ẽt conſeruans. ITEM. Non eſt exemplar exprimens: quia ratio exemplaris attẽditur ſecundum aſſimilationem: ſed dei ad malum nulla eſt aſſimilatio: ergo mala nullo modo ſunt in deo. ITEM. Quanto aliqd melius eſt, tanto magis diſtat a malo: ſed deus eſt optimus, quo nihil melius poteſt cogitari: ergo tanta diſtantia diſtert, quãta nulla maior poteſt cogitari: ſed magis diſtat a malo quòd nec habet ueritatem maliciæ, nec ſimilitudinem, quàm quod habet ſaltem ſimilitudinem, & in quo nullo modo eſt malum, quam in quo aliquo modo eſt: ergo &c.

CONTRA. Omne φ cognoſcitur ab aliquo, qui eſt ſua cognitio, eſt in illo tanquam in cognoſcente: ſed deus cognoſcit mala: qa ea punit & reprobat, & deus eſt ſua cognitio: ergo mala ſunt ĩ deo. Minor patet, maior ſimiliter. quia omne cognitum eſt in cognitione: ſi ergo idem eſt cognitio & cognoſcens: ergo ſi eſt in cognitione, & in cognoſcente. ITEM. Omne φ cognoſcitur in aliquo, eſt in illo in quo cognoſcitur:

gnoſcitur: ſed mala cognoſcuntur in deo: ergo ſunt in deo. Probatio minoris. Mala cognoſcuntur a deo: cõſtat: aut intra ſe, aut extra. Non extra, hoc conſtat: quia diuinus aſpectus non exit extra, tum enim indigeret alia ad cognoſcendum, reſtat ergo ꝙ intra ſe, quia angeli cognoſcunt mala in deo. Vnde Augu. ſuper Geneſ. ad literam. Angeli uident in illo bona ueſtra, quæ eis placent, & mala ueſtra quæ ei diſplicent ITEM. Omne ꝙ cognoſcitur in aliquo, & non per accidens, eſt aliquo modo in illo ſicut in exemplari: ſed mala cognoſcuntur a deo: ſed non per accidens: quia nihil per accidens cognoſcit: ſed omnia per ſe: ergo mala ſunt in deo. ITEM. Omne ꝙ cognoſcitur ab aliquo non per priuationem, cognoſcitur per ſimilitudinem, & ideam: ſed in deo non cadit cognitio p priuationem: quia nulla poteſt in illo exemplari eſſe priuatio, cum ſit purus actus: ergo ſi cognoſcit mala, non cognoſcit per priuationem: ſed per ſimilitudinem: ſed ſimilitudo eſt idea in deo: ergo mala habent ideam in deo.

Lib. 5. c. 19.

RESOLVTIO.

Cum mala nec effectiuam, nec exemplarem cauſam habeant, tametſi à Deo cognoſcantur, in Deo minimè eſſe poſſunt.

RESP. Dicendũ, ꝙ mala a deo cognoſcuntur, non tamẽ in deo exiſtunt ſecundum quòd mala; quia ſic loquuntur in propoſito, ideo (inquam) cognoſcuntur, quia ſicut rectum eſt iudex ſui & obliqui, ſic ſumma ueritas, & lux, & actus eſt ratio cognoſcendi non tantum ueritatem, & lucem, & actum: ſed etiam obliquitatem, tenebram, & priuationẽ. Vnde lux ſeipſam & tenebram cognoſcit. Nõ ſunt autem mala in deo, quoniam illa dicuntur eſſe ĩ deo ad quę cooperatur deus ſecundum aliquod genus cauſę, & maxime ſecundum genus cauſæ formalis, & exemplaris: malum autem non habet deum pro cauſa, & pro exemplari: quia malum ratione maliciæ dicit ſolũ priuationem, exemplar autem ſecundum quòd huiuſmodi dicit aſſimilationem: hinc eſt ꝙ nec malum, nec falſitas habet ideàm in deo, ſuum autem oppoſitum eſt aſſimilabile. Vnde cum uno & eodem cognoſcat deus bonũ & malum ſibi oppoſitum, bonũ cognoſcit ſecundum rationem aſſimilationis, & ideo bonum eſt in deo ut in exemplari, & ut cognitum per ſe, & per modum poſitionis. Malum autem cum cognoſcatur a deo, non habet in ipſo ideam, ideo non eſt in deo, quamuis ſit in dei cognitionę; quia quãuis cognoſcatur a deo, non tamen cognoſcitur per ideã ſui; ſed boni, cuius eſt priuatio: & ideo dicitur cognoſci per accidens & per priuationem.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur ꝙ malum eſt in dei cognitione, & cognitio eſt deus, igitur &c. Dicendum, ꝙ hic eſt fallacia ſecundum accidens. Quamuis enim idem ſit cognitio dei ꝙ deus, tamẽ aliud connotat, ſicut potentia, & ſapientia. Vnde ſicut non ſequitur, eſt in dei noticia: ergo & in potentia, imo eſt ibi accidens, & conſequens: ſic & in propoſito. AD ILLVD, ꝙ obii-

obiicitur ꝙ malum cognoſcitur in deo. Dicendum, ꝙ illud non ſequitur, plus enim dicit eſſe in deo, quam cognoſci a deo, uel in deo. Cum enim dicitur aliquid cognoſci a deo, per hoc intelligitur ꝙ deus ſit ratio cognoſcendi illud; ſed cum additur quòd hoc ſit in deo, ſignificatur ꝙ deus ſit ratio cognoſcendi ut exemplar, & per aſſimilationem, & ideo eſt ibi conſequēs ADILLVD quod obiicitur, ꝙ cognoſcit non per accidens mala &c. Dicendum, ꝙ cognoſci per accidens, hoc eſt dupliciter, aut a parte cognoſcētis, aut cogniti. In deo nulla cadit cognitio per accidens a parte cognoſcentis, quia omnia cognoſcit ſeipſo, tamen cadit a parte cogniti: quoniam aliquid cognoſcit per ſimilitudinem ſuā, ut bonum, aliquid per ſimilitudinem ſui oppoſiti, & ita eſt ibi per accidens, non in diſcurrendo: ſed in aſſimilando: cum enim deus cognoſcit malum, non intelligitur aſſimilari ei; ſed ſuo oppoſito. SIMILITER ſoluendū eſt de priuatione: quia cognoſcere per priuationem eſt dupliciter. Aut ita ꝙ ſit priuatio in uirtute cognoſcente, ſicut cognoſcit aliquis ſilentium & tenebrā per aurem, & oculum, & ſic ponit imperfectionem. Aut ita ꝙ ſit priuatio in cognito non in cognoſcente, ſicut lux cognoſceret tenebram ſi haberet uim cognitiuam, ſonus ſilentium: & ſic cognoſcit deus, quoniam eſt actus purus, & lux, & ueritas.

QVAESTIO II.

An imperfecta in Deo ſint?

VTRVM imperfecta ſecundū ꝙ huiuſmodi ſint in deo. Et uidetur quòd non; quia mala ut mala non poſſunt habere ſimilitudinem cum ſummo bono: ergo pari ratione cum imperfecta nō habeant ſimilitudinem cum perfectiſſimo, non ſunt in Deo. ITEM. Illa ſola ſunt in deo quæ poſſunt eſſe a deo, & per deū; ſed imperfecta a deo non ſunt; quia dicitur Deut. 32.c. dei perfecta ſunt opera. ITEM. Speccialiter obiicit de materia & potentia, diuerſitate & compoſitione. Cū enim exemplar ſub ratione exēplaris ſit forma, ſit actus purus, & ita omnino ſimplex, uidetur ꝙ rationes materię, & paſſionis, & diuerſitatis, & compoſitionis repugnent exemplari: & ſi hoc, cum nihil dicatur eſſe in deo niſi ratione exemplaritatis, patet &c. ITEM. Sicut ueritas eſt generalis conditio entium, ita & unitas: ſed oppoſitum ueritatis non habet ideam in deo, ſimiliter & bonitatis: ergo pari ratione oppoſitum unitatis, ſed oppoſitum unitatis eſt multitudo; ergo &c.

CONTRA. Aug. ad Nebridiū, Quia totū cōdidit, nō potuit & partiū nō habere rōnes: ergo cū partes ſub rōne partiū ſint imperfectæ, patet ꝙ hēt rōnes imperfectorū. ITEM. Oīs cognitio diuina eſt a priori, cū ergo ī omni creatura prius cadit rō impfecti quā perfecti, ut materiæ quā formæ, principiorū quam principiati; partium quam totius: ergo per prius hæc cognoſcit deus: ergo ſi pfecta habēt ideā in deo, neceſſe eſt ꝙ habeant etiā imperfecta. ITEM. Diuinū exēplar exprimit rē ſecundū totū, alioqn nō perfecte cognoſceret; ſed materia eſt Epi. 7 de

de rei conſtitutione,& imperfectum de conſtitutione perfecti: ergo &c. ITEM. Oĩs effectus aſſimilatur ſuæ cauſ; aliqua aſſimilatione; ſed minima aſſimilatio ſufficit ad rationẽ exẽplaris; ergo omne ꝙ eſt a deo, hẽt ideã in deo, ꝑ quam priuſquam fiat eſt exẽplar in deo: ſed materia eſt a deo,& paſſio,& cõpoſitio,& diuerſitas; quia omnia dicunt ens; ergo omnia ſunt in deo.

RESOLVTIO.

Imperfecta ideã in Deo habent: non quidem ratione imperfectionis, quæ priuationẽ importat; ſed ratione eius, quod ſubſtat imperfectioni.

RESP. Ad hoc dixerunt aliqui, ꝙ imperfecta nõ ſunt in deo, nec cognoſcuntur a deo per aliquam ideam ſuorum oppoſitorum, ut materia per ideam formæ, potentia per ideam actus, multitudo per ideam unitatis. Sed illud ſtare non põt. Cum.n. iſta dicant entitatem aliquam, & ita ueritatem, de neceſſitate aliquam aſſimilationem habent ad primam ueritatem, & ita ratione exemplaritatis,& ideo neceſſario ſunt in deo. Præterea intelligendum, quòd cum quæritur, utrũ imperfecta habeant ideam in deo, hoc dupliciter poteſt intelligi, aut ratione ipſius quòd ſubeſt, aut ratione imperfectionis. Si ratione imperfectionis, cum imperfectio ſit priuatio,& priuatio non dicat ens, nec aliquid a deo, nec aſſimilabile, ſic non habet ideam. Si autem ratione eius, ꝙ ſubeſt, ſicut materia dr̃ quid imperfectum,& materia aliquam eſſentiã dicit, hẽt ideam; ſed non imperfectã. Quia ſicut nõ uiuentiũ eſt idea uiuens, & corporaliũ ſpũalis: ſic tẽporaliũ æterna,& imperfectorum ꝑfecta, nec tamen malorum eſt idea bona. Vnde notandũ, ꝙ idea (ſicut ſupra dictum fuit in q̃ſtione de ideis) dicit aſſimilationem extra genus. Prima autem aſſimilatio eſt in ratione entitatis in deo. Omne igitur ꝙ de ſe dicit rationem entitatis, ſiue ſit compoſitum, ſiue imperfectum, ſiue materiale, ſiue poſſibile, ſiue in actu, ſiue in potentia, poteſt deo aſſimilari,& ꝓduci, & id eo habet eſſe in deo. Quòd autẽ dicit priuationẽ, hoc ipſo amittit rõnem effectus, & rõnem aſſimilationis: & ideo falſitas, & malitia ideam non habẽt, nec ſunt a deo, nec in deo.

EX HIS patet ꝙ imperfecta ſunt in deo: patent etiam quæſita. Quod enim obiicitur de malo, patet reſponſio: quia malum dicit ſimpliciter priuationem in eo ꝙ malum: non ſic imperfectũ. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, ꝙ imperfecta nõ ſunt a deo. Dicẽdum, ꝙ imꝑfecta ſm id ꝙ ſunt, a deo ſũt, licet in eis nõ remaneat imꝑfectio: q̃a deus ꝑficit. AD ILLVD, ꝙ obĩ, ꝙ nõ habẽt aſſimilationem. Dicendum, ꝙ quamuis non habeant in conditionibus ſpecialibus, habent tamen in generalibus, & hoc ſufficit. Omnia enim habent rationem boni,& pulchri,& entis. AD ILLVD, quòd obiicitur de oppoſito unitatis. Dicendum ꝙ non eſt ſimile, nam unitas ſaluaẽ in multitudine, non ſic bonitas in malicia, nec ueritas in falſitate: quia illæ ſunt priuationes: non ſic autem unitatis priuatio eſt multitudo,& ideo patet totum.

PARS PRIMA.

Quomodo Deus eſt in rebus & locis corporalibus.

ET quoniam demonſtratum eſt ex parte, quomodo omnia dicantur eſſe in Deo*, addendum uidetur hic quibus modis dicatur* Deus *eſſe in rebus, ſi tamen id humana mens vel ex parte digne valeat cogitare, vel lingua ſufficit eloqui. Sciendum ergo eſt, quod* Deus *incommutabiliter ſemper in ſe exiſtens, præſentialiter, potentialiter, eſſentialiter eſt in omni natura ſiue eſſentia ſine ſui diffinitione, & in omni loco ſine circunſcriptione, & in omni tempore ſine mutabilitate. Et præterea in ſanctis ſpiritibus & aīabus eſt excellētius, ſcilicet per gratiam inhabitans: & in homine Chriſto excellētiſſime in quo plenitudo diuinitatis corporaliter inhabitat, ut ait Apoſto-*
Gloſ. 2. *lus. In eo enim Deus habitauit, non per gratiam adoptionis: ſed per gratiam vnionis. Ne autem iſta (quia capacitatem humanę intelligentiæ excedunt) falſitatis arguere aliqui præſumant, ſanctorum auctoritatibus munienda mihi uidētur. Beatus Gregorius ſuper Cantica Cant. inquit, Licet* Deus *communi modo omnibus rebus inſit præſentia, potentia, ſubſtantia: tamen familiariori modo per gratiam dicitur eſſe in illis, qui mirificentiam operum Dei acutius & fidelius conſiderant. De hoc enim eodem Aug. ad Dardanum in Lib. de præſentia* Dei *ait, Cum* Deus *ſit natura incorporea & incommutabiliter uiua, ęterna ſtabilitate in ſeipſo manens, totus adeſt rebus omnibus, & ſingulis totus: ſed in quibus habitat, habent eum pro ſuæ capacitatis diuerſitate, alij amplius, alij minus: quos ipſe ſibi dilectiſſimum templum gratia ſuę bonitatis ædificat, Hilarius quoque in Lib 8. de Tri. apertiſſime docet Deum vbique eſſe. Deus, inquit, immenſę virtutis, viuens poteſtas, quę nuſquam non adſit, non deſit uſquam, ſe omnem per ſua edocet, ut ubi ſua ſint, ipſe eſſe intelligatur.* Non *autem corporali modo cum alicubi ſit, non etiam ubique eſſe credatur, cum & in omnibus eſſe non deſinat. Ambr.* 1. *Lib. de ſpiritu ſancto, Spiri-*

tum Sanctum probat non eſſe creaturam: quia ubique eſt, quod eſt proprium diuinitatis: ita dicens, Cum omnis creatura certis naturę ſuæ ſit circunſcripta limitibus, quomodo quis audeat creaturam appellare ſpiritum ſanctum, qui non habet circunſcriptam determinatamq; virtutem, quæ & in omnibus, & vbiq; ſemper eſt? quod vtique diuinitatis & dominationis eſt proprium. Idem in eodem, Domini eſt omnia complere, qui dicit, Cęlum & terram ego compleo. Si ergo dominus eſt qui cęlum complet & terram, quis ergo poteſt Spiritum Sanctum iudicare dominationis & diuinæ poteſtatis exortem, qui repleuit orbem? & quod plus eſt, repleuit & Ieſum, totius mundi redemptorem. Ex his aliiſque pluribus auctoritatibus aperte monſtratur, quòd Deus vbique in omni creatura eſſentialiter, præſentialiter, & potentialiter eſt.

Li. et c. eiſdem.

Hiere. 23.

Quod in ſanctis non modo eſt: ſed etiam habitat.

In ſanctis uero etiam habitat, in quibus eſt per gratiam: non enim vbicunq; eſt, ibi habitat; vbi vero habitat, ibi eſt. In ſolis bonis habitat, qui ſunt tēplum eius, et ſedes eius. Vnde per Eſa. dominus ait, Cęlū mihi ſedes eſt, terra aūt ſcabellum pedū eorū: quia in electis qui ſunt cęlū, habitat Deus & regnat, qui eius voluntati deuoti obtemperant: malos vero qui sūt terra, iudicij diſtrictione calcat. Vnde in Li. Sap. dicitur, Thronus ſapientiæ aīa iuſti; quia in iuſtis ſpecialius eſt quā in aliis rebus, in quibus tamē oībus totus eſt. Quēadmodum aīa (ait Aug. in epiſt. ad Hiero. de orig. a. ę) per oēs particulas corporis tota adeſt ſimul, nec minor in minorib. nec maior in maioribus: ſed tamē in aliis intēſius, & in aliis remiſſius operatur, cū in ſingulis particulis corporis eſſentialiter tota ſit. Ita & deus cum ſit in omnibus eſſentialiter ac totus, in illis tamē plenius eſſe dicitur quos inhabitat, ideſt, in quibus ita eſt, ut faciat eos templum ſuum, & hi tales cū eo ſunt iam ex parte: ſed in beatitudine perfecte. Mali vero, & ſi ſint vbi ipſe eſt, qui nuſquam deeſt, non tamē ſunt cum eo. Vnde Aug. ſuper Io. Non ſatis fuit dicere, Vbi ego sū, & illi ſint: ſed addit, mecū: quia & ibi miſeri poſſunt eſſe vbi & ille eſt, qui nuſquam deeſt. Sed beati ſunt cū illo: quia

Ca. 7. & 9.

Io. 17. Tom. 9 Tract. 111. paulo poſt principiu.

recipiuntur, & in illo argumento eſt ſophiſma ſecundum accidens: ideo dicit Magiſter, ꝙ nō ualet, quamuis enim idem ſint re, differunt tamen in modo ſignificandi, & intelligēdi. Ad illud, ꝙ obiicit̃ ꝙ deus non dicit reſpectū, Dicēdū, ꝙ falſum eſt, quia imponitur ab actu, quem habet ad creaturam: ſicut dicit
Lib. 1. ca. 12. Dama. Vnde bene dicitur, deus creaturarum. Ad illud ꝙ obiicitur, ꝙ creatura in creatore eſt creatrix eſſentia. Dicendum, ꝙ creaturam in creatore eſſe, eſt ideam, uel ſimilitudinem eius apud deum eſſe: & Anſ. uult dicere, ꝙ ſimilitudo illa eſt creatrix eſſentia, non ꝙ illa creatura ſit eſſentia: unde bene concedendum, ꝙ ideæ rerum ſunt in diuina eſſentia: quia [in] notat identitatem, & uere: ſed hoc nō poteſt dici de creatura ſecundum eſſe, quod habet in proprio genere.

Dub. 2 *Illa enim eſſe in Deo intelliguntur, quæ ex ipſo, & per ipſum ſunt &c.*] Videtur male dicere: quia cum talia non ſint niſi præſentia: ergo in deo nō ſunt niſi ea, quæ præſentialiter exiſtunt], ꝙ eſt manifeſte falſum, & contra Auguſ. qui dicit, ꝙ res ſunt in deo ab æterno. Si dicas, ꝙ accipit eſſe in deo, ut in cōſeruāte, q̃a ſic accipit Apoſtolus in prefata auctoritate, Ex ipſo, & ꝑ ipſum, & I ipſo: Tūc nihil facit ad ꝓpoſitū, quia Magiſter accipit [eſſe in] ſecundum ꝙ dicuntur res eſſe in deo æternaliter. Si tu dicas, ꝙ res actualiter ſunt ex deo, uel per deum ex tempore: ſed habitudinaliter ab æterno: tunc quæro qualiter actualiter ſunt in deo ab æterno, & non æternaliter ex deo, uel per deū. Reſp. Dicendum, ꝙ eſſe ex deo, uel per deum, poteſt accipi, uel ſecundum aptitudinem, uel ſecundum actum, uel ſecundum habitum. Si ſecundum actum, ſic prædicta auctoritas non eſt intelligenda præciſe, ꝙ illa ſola ſint in deo, quæ ſunt ex deo, uel per deum: quia multa deus cognoſcit, quæ ſunt in deo, quę tamen non ſunt ex ipſo, nec per ipſum, nec erunt. Poteſt iterum accipi ſecundum habitum, & ſic adhuc non eſt intelligenda pręciſe: quia multa deus cognoſcit, & poteſt facere, quæ non faciet; & tamen non ſunt in ipſo, nec unquam erunt ex ipſo, nec per ipſum. Poteſt iterum intelligi ſecundum aptitudinem, & tunc præciſe habet ueritatem: quia nihil eſt in deo, niſi ſit aptum eſſe in deo & per ipſum: & ſic ualet ad propoſitum: & ſic intelligit Magiſter: & per hoc excluduntur mala: quia deus non poteſt facere mala, nec mala poſſunt eē ex ipſo, nec ꝑ ipm. Q̃ď quæritur, quare non dicuntur res æternaliter eſſe ex deo, &c. Dicendum, quòd non eſt ſimile, quia aliæ præpoſitiones ſignificant per modum fieri, & motus, & actus, ſed hæc præpoſitio [in] per modum quietis. Et quoniam deus non fecit niſi ex tempore, nec fuit cauſa actualiter cauſans, niſi ex tempore, licet habitudinaliter ab ęterno: ideo magis dicuntur res æternaliter in deo, q̃ ex deo.

Mala non ſunt in Deo: (& paulo poſt ſubiungit) bona cognoſcit &c.] Videtur male dicere, quia approba- Dub. 3.

approbatio reſpicit uoluntatẽ: ſed eſſe in deo reſpicit ab æterno exemplaritatem: ergo notitia approbationis nihil ad hoc facit. Item Magiſter uidetur inſufficiens in diuiſione diuinæ cognitionis: quia ſicut bona cognoſcuntur notitia approbationis, ita mala noticia reprobationis. Item approbatio aut nihil, aut aliquid addit ſupra notitiã ſimpliciter, aut non. Et ſi non: ergo non eſt in deo diſtinguere notitiam, & notitiam approbationis: Item, ſi nihil addit ergo ſicut ſunt in deo, quę cognoſcit approbando, ita etiam illa quæ cognoſcit ſimpliciter. Si aliquid addit: ergo uidetur, ꝙ diuina notitia ſit compoſita. Si dicas, ꝙ addit ſm intellectum, ſed intellectus noſter non facit res eſſe in deo, ergo nec notitia approbationis. Reſp. Dicendum, quòd approbatio ſupra cognitionem, ſm intellectum addit beneplacitum uoluntatis: hoc autem beneplacitum connotat bonitatem in deo reſpectu cuius eſt, quia deo non placet niſi bonum, & eſſe bonum inquantum hmõi deo ſimile eſt: ſi ergo idea dicit rationem cognoſcendi ſecundum aſſimilationem, omnia quæ deus cognoſcit, noticia approbationis ſunt in ipſo. Sed notandum quòd approbatio poteſt connotare bonitatem in actu, & ſic non eſt præciſe uerum, quòd omne quòd eſt in deo, ſit cognitum notitia approbationis. Poteſt iterum connotare bonitatem in potentia, ſicut exemplar connotat rei entitatem, non quia ſic, ſed quia deus poteſt eam facere: & ſic nihil eſt in deo, niſi ꝙ cognoſcit notitia approbationis, q a ſic cognoſcit omne bonum ꝙ eſt, uel quod poteſt facere, & illius habet exemplar, & ideo illud tãtum eſt in deo. Quòd ergo obiicitur quòd uoluntas non facit quòd ſint in deo. Dicẽdum quòd hoc non eſt: quia uoluntas in actu: ſed quia deus nihil poteſt facere, quod non approbet tanquam bonum: unde approbatio potius dicit ibi iudicium rationis, quam affectum uoluntatis. Quòd quæritur, ſi addit. Dicendum, quòd addit a parte noſtri intellectus, & a parte connotati: a parte ipſius dei non. Non ſic autem addit reprobatio: ideo Magiſter non ponit notitiam reprobationis pro membro.

Eandem uim habent omnia hæc ſ. ex ipſo, & in ipſum, & per ipſum &c] Obiicitur contra hęc Ambroſii uerba, quòd ſi habent eam uim, ergo uidetur hic eſſe inculcatio uerborum. Item, aut accipitur eſſe in ipſo ſicut in exemplari, aut ſicut in cauſa conſeruante. Si tanquam in exemplari, conſtat quòd aliud eſt eſſe in ipſo, & ex ipſo, ſicut præoſtenſum eſt. Si tanquam in conſeruante, adhuc eſt aliud produci, aliud conſeruari. Item, ſi eandem uim hãbet ſicut [ex ipſo] appropriatur patri, ita poteſt appropriari filio, & ſimiliter patri erit appropriare, in ipſo. Reſpond. dicendum ꝙ eſt loqui de illis tribus circumlocutionibus quãtum ad illud quod ſignificant, aut quantum ad ordinem quẽ connotãt. Si loquamur quan- Dub. 4

nem, omnino nihil eſt antequã creetur, ſed creaturę ſic exeunt: ergo omnino nihil ſunt anteq̃ producuntur: ſed ꝙ non eſt, nec eſt hic, nec ibi: ergo non eſt in aliquo, & ita nec in deo. ITEM. Quod eſt ĩ aliquo, eſt in illo uel ſecũdum ſe, uel ẽm aliquid ſui: ſed res non eſt in deo ẽm ſe, q̃a tunc eſſentialiter eſſet in Deo: nec ẽm aliquid ſui, quia nihil de ipſa eſt æternum ſed totum ex tempore: ergo &c. ITEM. Quod eſt in aliquo, eſt in illo ſecundum eſſe actuale uel potẽtiale, ſed creatura non eſt in deo ſecundum eſſe actuale, quia tunc actu eſſet: ergo ſi eſt in deo, eſt ſecundum eſſe potentiale, ſed omne eſſe potẽtiale ſecundũ ꝙ huiuſmodi eſt per mutabile: ſi ergo creatura ab ęterno eſt in deo ſecundum eſſe potentiale, ab æterno eſt in deo ſecundum eſſe mutabile, ſed hoc eſt falſum: ergo & primum. ITEM. Si creatura dicitur eſſe in deo, quia poteſt eſſe a deo: ergo cum ab ęterno eſſe a deo ſit impoſſibile, non erit creatura ab æterno in deo ratione ptentiæ.

RESOLVTIO.

Et quidem ſecundum ſimilitudinis præſentiam, uel cauſatiuam potentiam: at minimè ſecundum actualem exiſtentiam.

RESP. Dicendũ, ꝙ aliquid dicitur eſſe in aliquo tripliciter: uel ſecundum actualẽ exiſtentiam: uel ẽm ſimilitudinis pñtiam, uel ſecundum cãtiuam potentiam. Primo mõ ſunt res in uniuerſo. Scđo mõ in cognitiua ſubſtantia. Tertio modo in ſua cã. His duobus modis ultimis res ſunt in deo, q̃a eſt cognoſcens res antequã fiãt, & potẽs producere: Vnde q̃a ab æterno cognoſcit, & potentia qua produxit ex tẽpore, in deo fuit ab æterno, iõ dñr res fuiſſe in deo ab æterno.

AD ILLVD, ꝙ obiicĩt, ꝙ nihil eſt, non eſt in aliquo. Dicendũ, ꝙ uerũ eſt ẽm primũ modũ exiſtendi, ſed falſum ẽm tertiũ, q̃a illud ꝙ nihil eſt mõ, deus põt facere. AD ILLVD, qđ obĩ ꝙ illud ꝙ eſt ab aliquo, eſt in illo ſecundũ ſe &c. Dicẽdum, ꝙ quantũ ad ẽm modũ res ſunt in deo ẽm aliquid ſui, quia ẽm exemplar. Sed aliquid rei poteſt dici tripliciter. ſ. eſſentialiter, effectiue, & cauſatiue. ſ. ſicut pars, effectus, & cauſa. Hoc tertio mõ eſt illud exẽplar aliquid rei, uel cauſa. ſ. quantum ad potentiã cauſatiuã, quia eſt res ſecundum ſe non in actu, ſed potentia, quia ſuũ eſſe põt ꝑduci a deo. Similiter ad ſequens. Dicendum, ꝙ rõne exemplaritatis res actualiter ſunt in Deo: rõne creationis potentialiter, quia poſſunt produci. QVOD obiicitur ꝙ creatura ẽ in deo ſecundum eſſe mutabile. Dicendum, ꝙ hoc non eſt uerũ de eo ꝙ eſt actu in deo, ſed qđ poteſt produci a deo, eſt mutabile. Vel dicendum quod potentia habet comparationem ad diuinã potentiam, quæ eſt immutabilis: & ſic eſt immutabile. Vel ad connotatum temporale extra, & ſic habet eſſe mutabile. AD ILLVD, quod obiicitur, de creatione. Dicendum, quod quamuis actus creandi non poterat eſſe ab æterno, tamen potentia creandi fuit in deo.

Quæſt-

QVAESTIO II.

An res ratione eſſentiæ uel perſonæ in Deo ſint?

VTRVM res ſint in Deo ratione eſſentiæ, uel perſonę. Et ꝙ ratione eſſentiæ, uidetur, qa ꝙ ineſt ratione perſonę, eſt proprium: ꝙ ineſt ratione eſſentię, eſt commune: ſi ergo hoc eſt commune trib. patet &c. PRAETEREA res in deo ſunt rõne exemplaritatis: ſed exemplar creaturæ in deo eſt diuina eſſentia, qa deus ſeipſo producit & cognoſcit: ergo &c. ITEM. Regula eſt, ꝙ quicquid de deo dicitur in relatione ad creaturam, eſt eſſentialiter dictum, ſed res eſſe ĩ deo, eſt taliter dictũ: ergo &c.

CONTRA. Quòd ratione perſonæ, uidetur, quia res ſunt in deo inquãtum poſſunt ab ipſo exire, ſed producere cum ſit actus, eſt ipſius ſuppoſiti: ergo ꝑſonæ. ITEM. Sicut dicit Auguſt. lib. 83. q. Verbum dicit operatiuam potentiam: ſi ergo res ſunt in deo rõne potẽtiæ operatiuę, ſunt in eo ratione uerbi: ergo cũ uerbum ſit perſona, ſunt in deo ratione perſonæ ITEM. Augu. de Ciui. Dei dicit, quòd cum dicitur [dixit ut fiat,] intelligitur pater: in uerbo dicẽdi filius; in uiſione ſ. ſ. ergo cum eius ſit producere, in quo ſunt: patet ergo ꝙ ſunt ratione perſonæ.

RESOLVTIO.

Neutrius ratione: ſed ſunt in Deo ut cauſa?

RESP. Dicendum, ꝙ in diuinis eſt conſiderare eſſentiam, quę eſt communis ut communis, & abſoluta: eſt conſiderare proprietates: & eſt conſiderare cõe ut in relatione ad propria. Primũ dr̃ in oĩmoda abſolutione: ſecundum. ſ. proprietas dicit relationem ad pſonã, & tertiũ, dicit relationẽ ad res, & illa appropriata ſignificãt deũ ut cauſam. Cũ ergo quærit, utrũ res ſint in deo rõne eſſentiæ, uel perſonæ. Dicendũ, ꝙ (ꝓprie loquendo) nec ſic, nec ſic: ſed ſunt in deo ut cauſa, & ſic ratione appropriatorũ, quæ ſunt eſſentialia, conſiderata in perſonis.

CVM ergo obiicitur utrum ſint in eſſentia. Dicendum, ꝙ illæ rõnes concludunt ꝙ ſunt in eſſentia communiter dicta ſecũdum ꝙ compræhendit appropriata, non ſecundum ꝙ in omnimoda abſolutione conſideratur. QVOD obiicitur ad oppoſitum: non concludit de perſona ratione propriorum, ſed ratione appropriatorum.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An omnia ſint uita in Deo?

CONSEQVENTER quãtum ad ſecundũ articulum quæritur de mõ exiſtentiæ rerum in deo, & circa hoc querunturduo. Primò quæritur, utrũ oĩa, quæ ſunt in deo, ſint in ipſo uita. Secũdo, quærit, utrũ res uerius ſint in deo quã in uniuerſo, ſiue in proprio genere.

QVOD omnia ſint in deo uita, uidetur Ioh. 1. Quod factum eſt, ĩ ipſo uita erat: ſed omnis creatura eſt facta; ergo oĩs creatura eſt in ipſo uita. ITEM. Augu. ſuper Gen. ad literã. Oĩa dñr in ipſo fuiſſe uita, nõ in ſua natura, qa oĩa nouerat antequã fierẽt. ITEM. Rõne uĩ, qa diuina eſ- *Libr. 5 c. 14.*

na eſſentia eſt uita: ergo ꝙ diuina eſſentia eſt, ēt uita eſt, ſed creatura in deo eſt diuina eſſentia, quia quicquid eſt in deo, eſt deus: ergo eſt uita, & hoc eſt ꝙ dicit Anſel. in Monol. ꝙ creatura in deo creatrix eſt eſſentia.

2. de Anim. te. 13. ITEM. Intelligere eſt una differentia eius, ꝙ eſt uiuere, cum uiuere dicat̃ quadrupliciter ſecundũ Philoſophũ: ſi ergo intelligere eſt uiuere, oı̄s ratio intelligendi eſt ratio uiuēdi, ſed res ſunt in deo ẜm ſuas rationes intelligendi: ergo ſunt in deo uiuentes, ſed non per participationem: ergo ſunt uita ſimpliciter.

CONTRA. Act. 17. In ipſo uiuimus, mouemur, & ſumus. Ergo quia uiuimus, ſumus in deo uita: ergo q̃a mouemur, ſumus in eo motus: ſed hoc non dr̃: ergo nec illud dēt dici. ITEM. Si res dicuntur in deo uita: aut ergo rōne potentiæ, aut noticiæ, aut uoluntatis. Non rōne potētiæ, quia res ex hoc ꝙ poteſt produci per creationem antequã ꝑducatur, nihil oı̄no eſt, q̃a ſecundum totum producitur: ſi nihil eſt: ergo nec uita. Nec rōne notitię, quia tunc cum mala ſint a deo cognita, tunc mala eſſent in deo uita, quod abſurdum eſt. Si ratione uoluntatis, cum uoluntas dei non ſit niſi futurorum: ergo ſola futura uiuerēt in deo: ſed alia quam futura ſunt ĩ deo per ideam; ergo non omne ꝙ eſt in deo, eſt in ipſo uita. ITEM. Hoc uidetur, q̃a exemplar æternum repræſentat res expreſſiſſime, ſecũdum ꝙ ſunt, & ab ipſo exeunt: ergo cum quædam uiuant, quędam non, quędam repræſentat per modum uiuentium, quædam per modum non uiuentium: ergo quædam ſunt in deo uita, quædam non. RATIONE huius quæritur, quare magis dicuntur res eſſe in deo uita, quam ſapientia, uel eſſentia, uel intelligentia.

RESOLVTIO.

Quia res omnes in Deo ſunt tanquã in exemplari, meritò in eo uita ſunt.

AD hoc uoluerunt quidam dicere ꝙ non omnia, quæ dicuntur eſſe in deo; ſunt in illo uita: ſed ea ſolum, quę ſic ſunt ĩ deo, ut diſpoſita fieri. Et ratio huius eſt, quoniam uerbum & uita dicunt actum & diſpoſitionem: & ideo dicit Anſel. quoniã uerbum non eſt niſi eorum, quæ ſunt, uel futura ſunt, ideo ſolum ſunt in deo uita: & ideo dicunt quòd ad rationem dicendi uitam, concurrit neceſſario, ꝙ res ſint in deo quantum ad potentiam, notitiam, & uoluntatem producendi. Sed hoc non poteſt ſtare ſecundum Augu. Filius enim (ut ipſe dicit 6. de Trin.) eſt ars plena omnium rationum uiuentium, ſed conſtat ꝙ non impletur niſi rationibus infinitis: ergo infinitæ rationes rerum uiuunt in deo: ergo non ſolum p̃ntium, uel futurorum ſed ēt oı̄um poſſibiliũ. Et iterũ Aug. lib. 83. q. dicit ꝙ ratio eſt: etiam ſi nunquam aliquid ꝑ illam fiat: ſed conſtat ꝙ ratio in mente artificis uiuit, non q̃a res extra producitur: uiuit enim etiam ſi res corrumpatur: & exterius eſſe, omnino nihil facit ad uitam. Et ideo patet quare non ſolum p̃ntia uel futura uiuunt in DEO. ET propterea aliter Ca. 10

ter dicēdū, ꝙ res tripliciter ſunt in deo, uidelicet, ut in principio producente, & ſic ſunt ibi rōne potētiæ. Vt in exemplari exprimente, & ſic ſunt ibi rōne notitiæ. Et ut in fine cōſeruante, & ſic ſunt ibi rōne uoluntatis. Primo mō, quia ſunt in deo ſicut ī principio producente, cum totū ex nihilo ꝓducat deus nihil omnino ſunt in deo, nec uita, nec aliquid. Quia uero ſunt in deo tanquam in fine conſeruante, cum cōſeruentur ſm eſſe quod habent, ſic quædam ſunt uita, quædam non. Vnde quędā ſunt tantum, quędam ſunt & mouentur, quædam [ut hoīes] & ſunt & mouenī, & uiuunt. Quia uero ſunt in deo ut in exemplari exprimente, ſic ſunt in ipſo uita, & quia non ſolum in illo exemplari exprimuntur entia, ſed ēt oīa cognoſcibilia, ideo omnia ſunt in deo uita, quæ in ipſo ſunt. Et
Ca. 1. ideo dicit B. Io. ꝙ factum eſt, in ipſo uita erat. Et ſic patet, ꝙ eſſe in deo attenditur ſecundum triplex genus cauſæ: & ſimiliter patet quomodo ratione potentię, & notitiæ, & uoluntatis. Et ſic ſoluitur illa quęſtio, ſecundū quod genus cauſæ, uel ſecundū ꝗ trium conditionū dñr res eſſe in Deo. Patet ēt ꝙ in Deo dñr uita omnia, quæ ſunt in ipſo, tā quam in exemplari.

Cōſētit S. Tho. hic ar. 3 q. 1. AD ILLVD ergo, ꝙ obiicitur, ꝙ in Deo mouemur &c. intelligendum eſt quantum ad tertiū modum eſſendi in Deo, ſcilicet per cōſeruationem. Deus enim cōſeruat in nobis uitam, & operationē, & eſſentiā: & quātū ad hoc intelligiē dictum illud uerbū. AD ILLVD, quod obiicit̄, cuius rōne res dñr in deo uita &c. Dicendum, ꝙ ratione potentiæ, & notitiæ ſimul: quia iſta duo concurrunt ad rōnē exēplaris: non enim eſt exēplar Deus niſi eorū quæ cognoſcit, & pōt. AD ILLVD, quod obiicit̄ ꝙ res in illo exēplari repræſentantur ut ſunt. Dicendum, ꝙ uerū eſt: tñ nō oportet ꝙ rō repręſentatiōis ſit talis omnino, quale eſt repręſentatum, ſicut ſupra oſtenſum eſt: & ideo ſicut corporalium eſt idea ſpiritualis, ita non uiuētium uiuens. AD ILLVD, ꝙ ultimo quæritur, quare magis dñr res eſſe in deo uita, quam alia. Dicendum, ꝙ quamuis prædictum uerbum multas habeat expoſitiones, quo dr̄, Quod factū eſt, ī ipſo uita erat: tñ ſpecialiter circa hoc uerbum conſideranda eſt ueritas dicti, & ratio dicendi. Veritas dicti [ut dicit Aug.] eſt, ꝙ omnes res factæ a Deo uel ēt poſſibiles fieri, hñt rationes, per quas intelliguntur: quæ quidē rationes uiuere dñr, quia ſunt in ſubſtantia uiuēte ſecundū ꝙ uiuens: & ſunt etiam ratio intelligendi, qui eſt actus uitæ: & ideo in artifice creato dñr uiuere, ſed in deo non tantum dñr uiuere, ſed etiam ipſa uita, quia ipſa ratio cognoſcendi eſt ipſa intelligentia. Ratio aūt dicendi fuit hæc: cū. n. res habeāt eſſe in Deo, & in uniuerſo, diuerſimode: quia aliquas proprietates habēt ſecūdū qđ exiſtentia in mūdo, quæ non competunt eis ſecundum quòd ſunt in deo: ideo non ſolum dixit, quod factum eſt in ipſo erat: ſed ut omnes illę conditiones excluderentur. Creaturæ enim in mundo

habent eſſe corporale, uariabile, & corruptibile. Qm̄ enim uita eſt actus ſpiritualis & cōtinuus, fluens ab ente quieto, & ſempiterno: dictum eſt quòd res ſunt in deo uita, ut per ſpiritualitatem excludatur corporeitas, per quietem uariabilitas, per ſempiternitatem corruptibilitas.

QVAESTIO II.

An res uerius eſſe in Deo habeant, quam in proprio genere?

VTRVM res ſint ĩ deo uerius, quàm in uniuerſo, ſiue ĩ ꝓprio genere? Et ꝙ uerius ſint in
Ca. 15. deo, uidetur ꝑ Aug. 5. ſuꝑ Gen. ad literā. Oĩa prius q̄ fierēt, erāt in notitia facientis: & utique ibi meliora, ubi æterna, ubi ueriora,
2. Metaph. 4 & incōmutabilia. ITEM. Vnumquodque ſicut ſe hēt ad eſſe: ita ad cognitionē: ſed creaturæ uerius cognoſcūtur in deo, quā in proprio genere: ergo & uerius
3. de Anima cō. 5 ſunt in deo. ITEM. Omne, quod eſt in aliquo: eſt in eo per modū eius, in quo erat: ſed deus eſt in infinitū nobilior mundo: ergo in infinitū nobiliori & ueriori mō ſunt res in deo, quā in uniuerſo. ITEM. Nobilius & uerius eſt eſſe uitæ quā uiuētis: ſed oĩa uiuūt
Qō immediate præced. in deo, ut ſupra monſtratum eſt: non aūt in gn̄e ꝓprio: ergo &c.

CONTRA. Verius eſt res, ubi eſt ſimpliciter, quàm ubi eſt ſolum ſm̄ quid: ſed in deo ſolū dicitur eſſe ſecundū quid, quia nō ſequitur, aſinus eſt in deo, ergo aſinus eſt: ſed in proprio genere ſunt ſimpliciter: ergo uerius.

ITEM. Verius eſt res, ubi eſt ſecundū principia intrinſeca, & ꝓxima, quam ubi eſt in principio extrinſeco, & remoto: ſed res in mundo ſunt ſecundum principia intrinſeca, in deo autem ut ĩ principio extrinſeco, ergo &c.

ITEM. Verius eſt res ubi eſt ſecundū propriā entitatē, q̄ ubi ſolum ſecūm ſimilitudinem: ſed in deo eſt hō, & lapis, & alia ſecundum ſimilitudinem: ergo, &c.

RESOLVTIO.

Si comparentur ad ſe inuicem ſecundum diuerſum modum exiſtendi, uerius eſſe habēt in proprio genere. Si ad ſuas ſimilitudines: ſecus; quia in Deo uerius ſunt.

RESP. Dicendum quod triplex eſt exiſtentia rerū. ſ. in exemplari æterno, & in intellectu creato, & in ipſo mundo. In exemplari æterno, & in intellectu creato ſunt res ſecundum ſimilitudinē. In ipſo mundo ſecundū entitatem propriam. Qn̄ ergo quæritur, in quo ſint uerius: hoc dupliciter poteſt quęri: aut ita ꝙ fiat comparatio eiuſdem rei ad ſe ſecundum diuerſum modum exiſtendi, ut ſit ſenſus: ubi lapis uerius habet eſſe, uel cum eſt in cognoſcente, uel producente, uel cum eſt in ſe? & hoc modo concedendum eſt quòd uerius eſt unaquęque res in proprio genere quàm in deo: ſicut probant rationes ad hoc inductæ. Alio modo poteſt fieri cōparatio rei ad ſuam ſimilitudiné, ut ſit ſenſus quęſtionis: qd habet eſſe uerius & nobilius, utrū ipſa res, uel eius ſimilitudo? & hoc mō ſimpliciter concedendum quod ſimilitudo rei uerius & nobilius eſſe habet in deo, q̄ ipſa res in mundo rōne eius ꝙ eſt: quia eſt ipſe deus, & concedendę ſunt rōnes ad hoc inductę. Adhuc ſimilitudines rerū in intellectu creato uerius & nobilius habēt eſſe, q̄ res in uniuer-

uerſo:ut dicit Aug. ĩ Trin. nõ ratione eius ꝙ ſunt; ſed rõne eius in quo: quia ſunt nobiliori & ſpiritualiori modo ſimilitudines in intellectu cognoſcente, quàm ſint ipſæ res in mundo contentæ; & ſic patent rationes ad utrãque partem.

TAMEN, ad illud argumentũ ꝙ fit de comparatione eſſe ad cognoſcere. Dicendum, ꝙ illud generaliter intellectum, ꝙ res ibi eſt uerius, ubi uerius cognoſcit, non habet ueritatem. Contingit enim cognoſcere quod non eſt: & ideo ſicut ad cognoſci non ſequitur eſſe, ita nec ad uere cognoſci, uere eſſe nec ad uerius cognoſci uerius eſſe. Qñ ergo dr̃ ꝙ unũquodque ſicut ſe habet ad eſſe, ita ad cognitionem, hoc intelligitur; quia eadem principia quæ ſunt principia eſſendi, ſunt etiam principia cognoſcẽdi: ſed tamen principia conferunt eſſe per ſeipſa: ſed cognitionem non conferunt per ſe: ſed per ſuas ſimilitudines.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I,

An mala in Deo ſint?

TERTIO loco eſt quæſtio de tertio Articulo, ſcilicet generalitate exiſtente rerum in Deo, & circa hoc quæruntur duo Primo quæritur, utrum mala ſint in Deo. Secũdo, utrum in Deo ſint ĩperfecta ſiu ꝙ hmõi.

QVOD mala non ſint in deo, uidetur. Aug. de Li. ar. In-
Lib 3. cap. 15 tantum res recte uituperantur, inquantum earum uituperator artem, in qua facta ſunt, uidet, ut hoc in eis uituperet ꝙ in arte non uidet. Si ergo uituperantur quantum ad maliciam, ſiue inquantum mala, & hoc modo nõ uidentur in deo: ergo hoc modo non ſunt in deo. ITEM. Omne, quod eſt in deo; eſt ex ipſo & per ipſum, ut dicit Aug. & Magiſter in litera: ſed mala nũquam ſunt ex deo, nec per deum: ergo nec in deo. ITEM, Omne quod eſt in deo, aut eſt ſicut ĩ principio producente, aut ſicut in exemplari exprimente, aut ſicut in conſeruante: ſed conſtans eſt ꝙ deus non eſt principium producens mala, nec ẽt conſeruans. ITEM. Non eſt exemplar exprimens: quia ratio exemplaris attẽditur ſecundum aſſimilationem: ſed dei ad malum nulla eſt aſſimilatio: ergo mala nullo modo ſunt in deo. ITEM. Quanto aliqd melius eſt, tanto magis diſtat a malo: ſed deus eſt optimus, quo nihil melius poteſt cogitari: ergo tanta diſtantia diſtert, quãta nulla maior poteſt cogitari: ſed magis diſtat a malo quòd nec habet ueritatem maliciæ, nec ſimilitudinem, quàm quod habet ſaltem ſimilitudinem, & in quo nullo modo eſt malum, quam in quo aliquo modo eſt: ergo &c.

CONTRA. Omne ꝙ cognoſcitur ab aliquo, qui eſt ſua cognitio, eſt in illo tanquam in cognoſcente: ſed deus cognoſcit mala: qa ea punit & reprobat, & deus eſt ſua cognitio: ergo mala ſunt ĩ deo. Minor patet, maior ſimiliter, quia omne cognitum eſt in cognitione: ſi ergo idem eſt cognitio & cognoſcens: ergo ſi eſt in cognitione, & in cognoſcente. ITEM. Omne ꝙ cognoſcitur in aliquo, eſt in illo in quo cognoſcitur:

gnoſcitur: ſed mala cognoſcuntur in deo: ergo ſunt in deo. Probatio minoris. Mala cognoſcuntur a deo: cõſtat: aut intra ſe, aut extra. Non extra, hoc conſtat: quia diuinus aſpectus non exit extra, tum enim indigeret alia ad cognoſcendum, reſtat ergo ꝙ intra ſe, quia angeli cognoſcunt mala in deo. Vnde Augu.
Lib. 5. ſuper Geneſ. ad literam. Angeli
c. 19. uident in illo bona ueſtra, quæ eis placent, & mala ueſtra quæ ei diſplicent ITEM. Omne ꝙ cognoſcitur in aliquo, & non per accidens, eſt aliquo modo in illo ſicut in exemplari: ſed mala cognoſcuntur a deo: ſed non per accidens: quia nihil per accidens cognoſcit: ſed omnia per ſe: ergo mala ſunt in deo. ITEM. Omne ꝙ cognoſcitur ab aliquo non per priuationem, cognoſcitur per ſimilitudinem, & ideam: ſed in deo non cadit cognitio p priuationem: quia nulla poteſt in illo exemplari eſſe priuatio, cum ſit purus actus: ergo ſi cognoſcit mala, non cognoſcit per priuationem: ſed per ſimilitudinem: ſed ſimilitudo eſt idea in deo: ergo mala habent ideam in deo.

RESOLVTIO.

Cum mala nec effectiuam, nec exemplarem cauſam habeant, tametſi à Deo cognoſcantur, in Deo minimè eſſe poſſunt.

RESP. Dicendũ, ꝙ mala a deo cognoſcuntur, non tamẽ in deo exiſtunt ſecundum quòd mala; quia ſic loquuntur in propoſito, ideo (inquam) cognoſcuntur, q̃a ſicut rectum eſt iudex ſui & obliqui, ſic ſumma ueritas, & lux, & actus eſt ratio cognoſcendi non tantum ueritatem, & lucem, & actum: ſed etiam obliquitatem, tenebram, & priuationẽ. Vnde lux ſeipſam & tenebram cognoſcit. Nõ ſunt autem mala in deo, quoniam illa dicuntur eſſe ĩ deo ad quę cooperatur deus ſecundum aliquod genus cauſę, & maxime ſecundum genus cauſæ formalis, & exemplaris: malum autem non habet deum pro cauſa, & pro exemplari: quia malum ratione maliciæ dicit ſolũ priuationem, exemplar autem ſecundum quòd huiuſmodi dicit aſſimilationem: hinc eſt ꝙ nec malum, nec falſitas habet ideam in deo, ſuum autem oppoſitum eſt aſſimilabile. Vnde cum uno & eodem cognoſcat deus bonũ & malum ſibi oppoſitum, bonũ cognoſcit ſecundum rationem aſſimilationis, & ideo bonum eſt in deo ut in exemplari, & ut cognitum per ſe, & per modum poſitionis. Malum autem cum cognoſcatur a deo, non habet in ipſo ideam, ideo non eſt in deo, quamuis ſit in dei cognitione; quia quãuis cognoſcatur a deo, non tamen cognoſcitur per ideã ſui: ſed boni, cuius eſt priuatio: & ideo dicitur cognoſci per accidens & per priuationem.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur ꝙ malum eſt in dei cognitione, & cognitio eſt deus, igitur &c. Dicendum, ꝙ hic eſt fallacia ſecundum accidens. Quamuis enim idem ſit cognitio dei ꝙ deus, tamẽ aliud connotat, ſicut potentia, & ſapientia. Vnde ſicut non ſequitur, eſt in dei notitia: ergo & in potentia, immo eſt ibi accidens, & conſequens: ſic & in propoſito. AD ILLVD, ꝙ obii-

obiicitur ꝙ malum cognoſcitur in deo. Dicendum, ꝙ illud non ſequitur, plus enim dicit eſſe in deo, quam cognoſci a deo, uel in deo. Cum enim dicitur aliquid cognoſci a deo, per hoc intelligitur ꝙ deus ſit ratio cognoſcendi illud; ſed cum additur quòd hoc ſit in deo, ſignificatur ꝙ deus ſit ratio cognoſcendi ut exemplar, & per aſſimilationem, & ideo eſt ibi conſequẽs AD ILLVD quod obiicitur, ꝙ cognoſcit non per accidens mala &c. Dicendum, ꝙ cognoſci per accidens, hoc eſt dupliciter, aut a parte cognoſcẽtis, aut cogniti. In deo nulla cadit cognitio per accidens a parte cognoſcentis, quia omnia cognoſcit ſeipſo, tamen cadit a parte cogniti: quoniam aliquid cognoſcit per ſimilitudinem ſuã, ut bonum, aliquid per ſimilitudinem ſui oppoſiti, & ita eſt ibi per accidens, non in diſcurrendo: ſed in aſſimilando: cum enim deus cognoſcit malum, non intelligitur aſſimilari ei; ſed ſuo oppoſito. SIMILITER ſoluendũ eſt de priuatione: quia cognoſcere per priuationem eſt dupliciter. Aut ita ꝙ ſit priuatio in uirtute cognoſcente, ſicut cognoſcit aliquis ſilentium & tenebrã per aurem, & oculum, & ſic ponit imperfectionem. Aut ita ꝙ ſit priuatio in cognito non in cognoſcente, ſicut lux cognoſceret tenebram ſi haberet uim cognitiuam, ſonus ſilentium: & ſic cognoſcit deus, quoniam eſt actus purus, & lux, & ueritas.

QVAESTIO II.

An imperfecta in Deo ſint?

VTRVM imperfecta ſecundũ ꝙ huiuſmodi ſint in deo. Et uidetur quòd non; quia mala ut mala non poſſunt habere ſimilitudinem cum ſummo bono: ergo pari ratione cum imperfecta nõ habeant ſimilitudinem cum perfectiſſimo, non ſunt in Deo. ITEM. Illa ſola ſunt in deo quæ poſſunt eſſe a deo, & per deũ; ſed imperfecta a deo non ſunt; quia dicitur Deut. 32.c. dei perfecta ſunt opera. ITEM. Speccialiter obiicit de materia & potentia, diuerſitate & compoſitione. Cũ enim exemplar ſub ratione exẽplaris ſit forma, ſit actus purus, & ita omnino ſimplex, uidetur ꝙ rationes materię, & paſſionis, & diuerſitatis, & compoſitionis repugnent exemplari: & ſi hoc, cum nihil dicatur eſſe in deo niſi ratione exemplaritatis, patet &c. ITEM. Sicut ueritas eſt generalis conditio entium, ita & unitas: ſed oppoſitum ueritatis non habet ideam in deo, ſimiliter & bonitatis: ergo pari ratione oppoſitum unitatis, ſed oppoſitum unitatis eſt multitudo; ergo &c.

CONTRA. Aug. ad Nebridiũ, Quia totũ cõdidit, nõ potuit & partiũ nõ habere rõnes: ergo cũ partes ſub rõne partiũ ſint imperfectæ, patet ꝙ hẽt rõnes imperfectorũ. *Epi. 71* ITEM. Oĩs cognitio diuina eſt a priori, cũ ergo ĩ omni creatura prius cadit rõ impfecti quã perfecti, ut materiæ quã formæ, principiorũ quam principiati; partium quam totius: ergo per prius hæc cognoſcit deus: ergo ſi pfecta habẽt ideã in deo, neceſſe eſt ꝙ habeant etiã imperfecta. ITEM. Diuinũ exẽplar exprimit rẽ ſecundũ totũ, alioqn nõ perfecte cognoſceret; ſed materia eſt

de

de rei conſtitutione, & imperfe-ctum de conſtitutione perfecti: ergo &c. ITEM. Oīs effectus aſſimilatur ſuæ cauſ; aliqua aſſimilatione; ſed minima aſſimilatio ſufficit ad ratioñe exẽplaris; ergo omne ꝙ eſt a deo, hēt ideā in deo, ꝑ quam priuſquam fiat eſt exẽplar in deo: ſed materia eſt a deo, & paſſio, & cōpoſitio, & diuerſitas; quia omnia dicunt ens; ergo omnia ſunt in deo.

RESOLVTIO.

Imperfecta ideā in Deo habent: non quidem ratione imperfectionis, quæ priuationē import at; ſed ratione eius, quod ſubſtat imperfectioni.

RESP. Ad hoc dixerunt aliqui, ꝙ imperfecta nō ſunt in deo, nec cognoſcuntur a deo per aliquam ideam ſuorum oppoſitorum, ut materia per ideam formæ, potentia per ideam actus, multitudo per ideam unitatis. Sed illud ſtare non pōt. Cum.n. iſta dicant entitatem aliquam, & ita ueritatem, de neceſſitate aliquam aſſimilationem habent ad primam ueritatem, & ita ratione exemplaritatis, & ideo neceſſario ſunt in deo. Præterea intelligendum, quòd cum quæritur, utrū imperfecta habeant ideam in deo, hoc dupliciter poteſt intelligi, aut ratione ipſius quòd ſubeſt, aut ratione imperfectionis. Si ratione imperfectionis, cum imperfectio ſit priuatio, & priuatio non dicat ens, nec aliquid a deo, nec aſſimilabile, ſic non habet ideam. Si autem ratione eius, ꝙ ſubeſt, ſicut materia dr̄ quid imperfectum, & materia aliquam eſſentiā dicit, hēt ideam; ſed non imperfectā. Quia ſicut nō uiuentiū eſt idea uiuens, & corporaliū ſpūalis: ſic tēporaliū æterna, & imperfectorum ꝑfecta, nec tamen malorum eſt idea bona. Vnde notandū, ꝙ idea (ſicut ſupra dictum fuit in q̄ ſtione de ideis) dicit aſſimilationem extra genus. Prima autem aſſimilatio eſt in ratione entitatis in deo. Omne igitur ꝙ dē ſe dicit rationem entitatis, ſiue ſit compoſitum, ſiue imperfectum, ſiue materiale, ſiue poſſibile, ſiue in actu, ſiue in potentia, poteſt deo aſſimilari, & ꝓduci, & id eo habet eſſe in deo. Quòd autē dicit priuationē, hoc ipſo amittit rōnem effectus, & rōnem aſſimilationis: & ideo falſitas, & malitia ideam non habēt, nec ſunt a deo, nec in deo.

EX HIS patet ꝙ imperfecta ſunt in deo: patent etiam quęſita. Quod enim obiicitur de malo, patet reſponſio: quia malum dicit ſimpliciter priuationem in eo ꝙ malum: non ſic imperfectū. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, ꝙ imperfecta nō ſunt a deo. Dicēdum, ꝙ imꝑfecta ſm̄ id ꝙ ſunt, a deo ſūt, licet in eis nō remaneat imꝑfectio: qa deus ꝑficit. AD ILLVD, ꝙ obī, ꝙ nō habēt aſſimilationem. Dicendum, ꝙ quamuis non habeant in conditionibus ſpecialibus, habent tamen in generalibus, & hoc ſufficit. Omnia enim habent rationem boni, & pulchri, & entis. AD ILLVD, quòd obiicitur de oppoſito unitatis. Dicendum ꝙ non eſt ſimile, nam unitas ſaluať in multitudine, non ſic bonitas in malicia, nec ueritas in falſitate: quia illæ ſunt priuationes: non ſic autem unitatis priuatio eſt multitudo, & ideo patet totum.

PARS PRIMA.

Quomodo Deus eſt in rebus & locis corporalibus.

ET quoniam demonſtratum eſt ex parte, quomodo omnia dicantur eſſe in Deo, addendum uidetur hic quibus modis dicatur Deus eſſe in rebus, ſi tamen id humana mens vel ex parte digne valeat cogitare, vel lingua ſufficit eloqui. Sciendum ergo eſt, quod Deus incommutabiliter ſemper in ſe exiſtens, præſentialiter, potentialiter, eſſentialiter eſt in omni natura ſiue eſſentia ſine ſui diffinitione, & in omni loco ſine circuuſcriptione, & in omni tempore ſine mutabilitate. Et præterea in ſanctis ſpiritibus & aīabus eſt excellētius, ſcilicet per gratiam inhabitans: & in homine Chriſto excellētiſſime in quo plenitudo diuinitatis corporaliter inhabitat, ut ait Apoſtolus. In eo enim Deus habitauit, non per gratiam adoptionis: ſed per gratiam vnionis. Ne autem iſta (quia capacitatem humanę intelligentiæ excedunt) falſitatis arguere aliqui præſumant, ſanctorum auctoritatibus munienda mihi uidētur. Beatus Gregorius ſuper Cantica Cant. inquit, Licet Deus communi modo omnibus rebus inſit præſentia, potentia, ſubſtantia: tamen familiariori modo per gratiam dicitur eſſe in illis, qui mirificentiam operum Dei acutius & fidelius conſiderant. De hoc enim eodem Aug. ad Dardanum in Lib. de præſentia Dei ait, Cum Deus ſit natura incorporea & incommutabiliter uiua, ęterna ſtabilitate in ſeipſo manens, totus adeſt rebus omnibus, & ſingulis totus: ſed in quibus habitat, habent eum pro ſuæ capacitatis diuerſitate, alij amplius, alij minus: quos ipſe ſibi dilectiſſimum templum gratia ſuę bonitatis ædificat, Hilarius quoque in Lib 8. de Tri. apertiſſime docet Deum vbique eſſe. Deus, inquit, immenſę virtutis, viuens poteſtas, quę nuſquam non adſit, non deſit uſquam, ſe omnem per ſua edocet, ut ubi ſua ſint, ipſe eſſe intelligatur. Non autem corporali modo cum alicubi ſit, non etiam ubique eſſe credatur, cum & in omnibus eſſe non deſinat. Ambr. 1. Lib. de ſpiritu ſancto, Spiri-

Gloſ. 2.

tum Sanctum probat non eſſe creaturam: quia ubique eſt, quod eſt proprium diuinitatis: ita dicens, Cum omnis creatura certis naturę ſuæ ſit circunſcripta limitibus, quomodo quis audeat creaturam appellare ſpiritum ſanctum, qui non habet circunſcriptam determinatamq; virtutem, quæ & in omnibus, & vbiq; ſemper eſt? quod vtique diuinitatis & dominationis eſt proprium. Idem in eodem, Domini eſt omnia complere, qui dicit, Cęlum & terram ego compleo. Si ergo dominus eſt qui cęlum complet & terram, quis ergo poteſt Spiritum Sanctum iudicare dominationis & diuinæ poteſtatis exortem, qui repleuit orbem? & quod plus eſt, repleuit & Ieſum, totius mundi redemptorem. Ex his aliiſque pluribus auctoritatibus aperte monſtratur, quòd Deus vbique in omni creatura eſſentialiter, præſentialiter, & potentialiter eſt. Li. et c. eiſdem. Hiere. 23.

Quod in ſanctis non modo eſt: ſed etiam habitat.

In ſanctis uero etiam habitat, in quibus eſt per gratiam: non enim vbicunq; eſt, ibi habitat; vbi vero habitat, ibi eſt. In ſolis bonis habitat, qui ſunt tēplum eius, et ſedes eius. Vnde per Eſa. dominus ait, Cęlū mihi ſedes eſt, terra aūt ſcabellum pedū eorū: quia in electis qui ſunt celū, habitat Deus & regnat, qui eius voluntati deuoti obtemperant: malos vero qui sūt terra, iudicij diſtrictione calcat. Vnde in Li. Sap. dicitur, Thronus ſapientiæ aīa iuſti; quia in iuſtis ſpecialius eſt quā in alijs rebus, in quibus tamē oībus totus eſt. Quēadmodum aīa (ait Aug. in epiſt. ad Hiero. de orig. a. ę) per oēs particulas corporis tota adeſt ſimul, nec minor in minorib. nec maior in maioribus: ſed tamē in alijs intēſius, & in alijs remiſſius operatur, cū in ſingulis particulis corporis eſſentialiter tota ſit. Ita & deus cum ſit in omnibus eſſentialiter ac totus, in illis tamē plenius eſſe dicitur quos inhabitat, ideſt, in quibus ita eſt, ut faciat eos templum ſuum, & hi tales cū eo ſunt iam ex parte: ſed in beatitudine perfecte. Mali vero, & ſi ſint vbi ipſe eſt, qui nuſquam deeſt, non tamē ſunt cum eo. Vnde Aug. ſuper Io. Non ſatis fuit dicere, Vbi ego ſū, & illi ſint: ſed addit, mecū: quia & ibi miſeri poſſunt eſſe vbi & ille eſt, qui nuſquam deeſt. Sed beati ſunt cū illo: quia Ca. 7. & 9. Io. 17. Tom. 9 Tract. 111. paulo poſt principiū.

non ſunt beáti niſi ex eo quod cum illo ſunt, qui fruuntur eo,& uident illum ſicut eſt.Mali uero non ſunt cum illo,ut cæci in luce,non ſunt cum luce,nec boni ita nunc ſunt cum eo ut uideant per ſpeciem, & ſi ſunt aliquo modo cũ eo per fidem. Quomodo autẽ Deus *habitet in bonis,ex illis aliqua tenus intelligere valebis,quæ ſupra dicta ſunt,cum de ſpiritus ſancti proceſſione temporali ageretur,ubi licet ex parte,exponitur(ex parte enim cognoſcimus,& ex parte prophetamus)quomodo Spiritus* San*ctus habitet in nobis, qui non ſine patre,& filio inhabitat.*

Vbi erat,uel habitabat Deus antequam eſſet creatura:

Ca.11. & lib. 11. *Si aũt quæris,vbi habitabat Deus antequã ſancti eſſent, Dicimus,quia in ſe habitabat:unde Aug.in Libr.3.contra Maximinum:* In *templo(inquit)ſuo habitat Deus, ſcilicet in ſanctis qui ſunt templum dei, modo ſecundum fidem ambulantes, & templum Dei erunt aliquando ſecundum ſpeciem:qualiter etiam nunc templum* Dei *ſunt angeli. Sed dicet aliquis, Antequam faceret Deus cœlum, & terram, antequã faceret ſanctos,ubi habitabat?In ſe habitabat Deus, apud te habitat, & apud ſe eſt.* Non *ergo ſancti ſic ſunt domus* Dei, *ut ea ſubtracta,cadat Deus. Imò ſic habitat Deus in ſanctis,ut ſi ipſe diſceſſerit,cadant.*

Confirmatio prædictorum.

Sciendum eſt etiam,quia(ut ait Auguſtinus in Libro *ad Dardanum)dici niſi ſtultiſſime nequit,ſpiritum ſanctũ non habere locum in noſtro corpore, quod totum anima noſtra impleuerit.Stultius dicitur etiam anguſtijs alicubi impediri trinitatem,ut pater,& filius,et ſpiritus ſanctus alicubi ſimul eſſe non poſſint.Verum illud eſt multo mirabilius,quòd cum Deus vbique ſit totus,non tamen in omnibus habitat. Quis porro audeat opinari, niſi inſeparabilitatem trinitatis penitus ignoret,quod in aliquo poſſit habitare pater,& filius,in quo non habitet Spiritus Sanctus?aut in aliquo Spiritus Sanctus,in quo non habitet pater,& filius? Fatẽdum eſt ergo ubique eſſe Deum per diuinitatis præſentiam;ſed nõ ubique per inhabitationis gratiam.Propter hanc enim inhabitationem gratiæ non dicimus, Pater noſter qui es ubique,*

cum

cum & hoc verum ſit: ſed qui es in cœlis, id eſt, in ſanctis, in quibus eſt quodam excellentiori modo.

Quòd Deus inhabitator eſt quorũdã nondũ cognoſcẽtiũ Deum, & non quorundam cognoſcentium.

Illud quoque mirabile eſt, quia (ut ait Auguſt. in eodẽ) Deus eſt inhabitator quorundam nondum cognoſcentium Deum, & non quorundam cognoſcentium Deum. Illi enim ad templum Dei non pertinent, qui cognoſcentes Deum non ſicut Deum glorificant. Ad templum Dei pertinent paruuli ſanctificati ſacramento Chriſti, & regenerati ſpiritu ſancto, qui nondum ualent cognoſcere Deum. Ergo quem potuerunt illi noſſe, nec habere, iſti potuerunt habere antequam noſſe. Beatiſſimi autem ſunt illi, quibus eſt Deum habere, quod noſſe. Hic aliquatenus aperit Auguſt. quomodo Deus habitet in aliquo, id eſt, habeatur, cum uidelicet ita eſt in aliquo, ut ab eo cognoſcatur, & diligatur.

Quomodo Deus totus ubique ſit per eſſentiam, non poteſt intelligi ab humano ſenſu.

Ex prædictis patet, quòd Deus ubique totus eſt per eſſentiam, & in ſanctis habitat per gratiam. Cumque ſuperius, licet tenuiter, oſtenſum ſit qua ratione dicatur habitare in quibuſdam, nunc efflagitaret ordinis ratio id etiam aſſignari, quomodo utique per eſſentiam, & totus ſit, niſi huius conſiderationis ſublimitas, atque immenſitas humanæ mentis ſenſum omnino excederet ut enim ait: Chryſ. ſuper epiſtolam ad Hebr. Sicut multa de Deo intelligimus, quæ loqui penitus non ualemus: ita multa loquimur, quæ intelligere non ſumus idonei. Verbi gratia, quòd ubique Deus eſt, ſcimus, & dicimus: quomodo autem ubique ſit, intellectu non capimus. Item quòd eſt incorporea quadã uirtus, quæ eſt omnium cauſa bonorum, ſcimus: quomodo autem, uel quæ iſta ſit, penitus ignoramus.

Super illud. Qui cũ ſit ſplẽdor gloriæ. Hom. a

Quorundam opinio, quomodo Deus ubique ſit per eſſentiam, potentiam, præſentiam.

Quidã tamen immenſa ingenio ſuo metiri præſumentes, hoc ita fore intelligẽdũ tradiderũt, quòd Deus ubiq; per eſſentiã eſſe dicitur, ñ quòd dei eſſentia proprie ſit in oĩ loco

& in omni creatura,ſed quia omnis natura,atque omne q̃ naturaliter eſt,in quocunque loco ſit,per eum habet eſſe,& omnis locus in quo illud eſt.Idem etiam dicunt, ideo deum ubique dici eſſe per preſentiam,vel per potentiam,quia cũctã loca ſunt ei præſentia,& quæ in eis ſunt , nec in eis aliquid operari ceſſat . Nam & ipſa loca , & quicquid in eis eſt,niſi ipſe conſeruet,manere non poſſunt . In eis ergo per ſubſtantiam deus eſſe dicitur (ut aiunt)quia per uirtutem propriæ ſubſtantiæ ſuæ facit,ut etiam loca ſint , & omnia quę in eis ſunt.Sed licet hæc uera ſint , quæ aſſerunt in explanandis intelligentiis prædictorum, in illis tamen uerbis quibus dicitur deus ubique eſſe per eſſentiam, plus contineri credendum eſt,quod homo uiuens capere non ualet .

Quòd deus cum ſit in omnibus rebus , non tamen ſordibus rerum inquinatur.

Solet etiam ab eiſdem quæri,quomodo deus ſubſtantialiter inſit omnibus rebus,& corporalium ſordium inquinationibus non contangatur,quod tam friuolum eſt,ut nec reſponſione ſit dignum,cum etiam ſpiritus creatus ſordibus corporeis etiam leproſi,uel quantumcunque polluti inquinari non poſſit.Sol quoque radios ſuos ſine ſui pollutione effundit ſuper loca,& corpora non ſolum munda,ſed etiam immunda,ac ſordibus fœtentia,quorum contactu homines & aliæ quædam res inficiuntur,ſolis uero radij impolluti & incontaminati ea contangentes exiſtunt . Non eſt ergo mirandum ſi eſſentia diuina omnino ſimplex,& incommutabilis omnia replet loca,& omnibus creaturis eſſentialiter ineſt,nec tamen cuiuſquam rei ſordibus contaminatur, uel contangitur.Vnde Aug.in Lib.de natura boni,Cum in deo(inquit)ſint omnia,quæ condidit , non tamen inquinant eum illi,qui peccant.De cuius etiam ſapientia, quæ attingit a fine uſque ad finem fortiter,dicitur, Attingit omnia, propter ſuam mũditiam, et nihil inquinatum in eam incurrit.Timent quidã qđ fieri non põt. ſ. ne humana carne ueritas,& ſubſtantia dei inquinetur , & tamen prædicant iſtũ uiſibilem ſolem radios ſuos per omnes fæces,& ſordes ſpargere,& eos mundos,& ſynceros ſeruari . Si ergo uiſibilia

To. 6. Ca. 20. Sap. 8. Au. lib de agone Chriſtiano c. primo citato.

*mundi a uiſibilibus immundis contangi poſſunt, & non inquinari: quanto magis inuiſibilis, & incommutabilis ueritas? Poſtremo reſpondeant, quid potius de deo reſpondendum exiſtiment, uel quòd nuſquam per eſſentiam ſit, uel quòd ubique, uel alicubi ita quòd non ubique? Sed quis audeat dicere quòd nuſquam diuina eſſentiã ſit, uel quòd alicubi, & non ubique ſit? Si enim ita eſt alicubi, quòd non ubique, ergo localis eſt. Eſt ergo ubique tota quæ continet totũ, & penetrat totũ, quæ nec pro ſui ſimplicitate diuidi, nec pro ſui puritate maculari, nec pro ſui immẽſitate ullo modo cõprehendi poteſt. V*nde Aug. *Deus ubiq; eſt, cui non locis, ſed actionibus propinquamus.* Li. de do. Chriſtiana. l. c. 10.

SVPRA egit Magiſter, quomodo omnia sũt in deo. Hic ſecundo agit quomodo deus ſit in rebus, & in locis corporalibus. Et quoniam ad eſſe in loco & in remutabili, ſequitur mutatio in eo quod in illo eſt, ideo agit de dei immutabilitate quãtum ad locum, infra eadem diſtinctione. *Cumque diuina natura &c.* Prima pars habet tres partes. In prima narrat, quomodo deus eſt in locis & in rebus, & per auctoritates confirmat. In ſecunda nititur dictorum aperire intelligentiam, ibi. *Quomodo autem deus hábitat in bonis &c.*] In tertio oſtendit intellectus noſtri ad hoc capiendum inſufficientiam, ibi. *Ex prædictis patet quomodo Deus ubique totus eſt &c.*] Prima pars habet tres partes. In prima oſtendit modos eſſendi deum in rebus In ſecunda uero confirmat auctoritatib. ꝙ deus eſt ubique per eſſentiam, ibi. *Ne autem iſta, quia capacitatem humanæ intelligentiæ &c.*] In tertia oſtendit quòd deus in ſolis ſanctis habitat per gratiam, ibi. *In ſanctis uero etiam habitat, in quibus &c.*] Similiter ſecunda pars, in qua recitat dictorum intelligentiam; habet tres partes. In prima rationabiliter manuducit. In ſecunda ſtultam rationẽ excludit ibi. *Sciendum eſt etiam, quia, ut ait Aug. &c.*] In tertia in admirationem erigit, ibi. *Illud quoque mirabile eſt &c.*] Sacramẽta .n. Diuina magis ſunt mirabilia, quam intelligibilia. Item, tertia pars, in qua oſtendit inſufficientiam ad cognoſcẽdum, quomodo deus eſt ubique per eſſentiam, habet tres partes. Primo enim oſtendit ꝙ intellectus noſtri non ſufficiunt. Secundo excludit eos, qui præſumptuoſe ſoluunt, ibi. *Quidam tamen immenſa ingenio ſuo metiri &c.*] Tertio uero abiicit eos, qui irrationabiliter quęrunt, ibi. *Solet etiam ab eiſdem quæri, quomodo Deus, &c.*] Vbi oſtẽdit quęſtionem eorum eſſe friuolam, & reſponſione indignam,

Mali uero non ſunt cũ illo &c.] Contra uidetur male dicere q a Dub. I.

mali

mali ſunt in deo: quia in illo uiuunt, mouentur, & ſunt: ergo ſi nõ importat maior conuenientia per hoc quod eſt, eſſe cũ aliquo, quam in aliquo uidet quod ſicut mali dicuntur eſſe in deo: ita debeãt dici eſſe cum Deo. Item. Quæ eſt magis impropria, deus eſt cum malis, uel mali cũ deo? Videtur quod hæc, mali ſunt cum Deo. Vnde Aug. in Lib. confeſſ. Mecum eras, & tecũ nõ erã, (loquit pro ſtatu peccati.) Sed contra [cũ] dicit auctoritatem in caſuali: ergo uir quod melius dr, homo cum deo, quã econuerſo. Rñſio, dicendũ, quod hæc præpoſitio, cum, dicit aſſociationem. In ſocietate aũt cõſiderant duo. ſ. mutuum auxiliũ, & conformitas uoluntatis. Qm ergo ſoli boni habent uoluntatẽ cõformẽ, & ſunt coadiutores dei, ideo de eis ſolis proprie dr, quod ſint cum deo, & ecõuerſo: qa tunc hoc quod eſt, cũ, non dicit auctoritatẽ. Quia uero mali nõ cõformantur, nec auxiliantur deo in ſua ſalute, ſed contradicunt, & tamẽ deus adiuuat eos ĩ multis: iõ dicit Aug. Mecũ eras &c.

Dub. 2. *In ſe habitabat Deus &c.*] Videtur malè dicere: quia præpoſitiones ſunt diſtinctiuæ: quia tranſitiuæ, ſi ergo deus a ſe non diſtinguit, male dicit quod apud ſe erat. Si tu dicas quod tranſitionem ſolũ dicũt quantum ad modũ. Contra eſt Glo. ſupra 1. Ioan. qui dicit, quod (apud) notat diſtinctionem patris ad filium. Reſpõ. Dicendum, quòd deus non ſolum eſt in creaturis: ſed etiam apud ſe. Vnde Auguſt. in Lib. Cõfeſſ. Deus eſt ĩ ſe, ut alpha, & omega, in mundo, ut creator & rector, in angelis, ut ſapor & decor, in liberatis uel electis, ut liberator & adiutor: in reprobis, ſicut terror & horror. Quod obiicitur, quod præpoſitio dicit tranſitionem, & diſtinctionem. Dicendum, quòd quantum eſt de uirtute ſuæ ſignificationis, non dicit niſi tranſitionem quantum ad modum, quod autem dicit quantum ad rẽ, hoc eſt ratione materiæ, ſiue terminorum, quibus additur.

Quomodo Deus habitet in aliquo &c.] Videtur non bene dicere: quia habitat in paruulis, qui eum non cognoſcunt: ergo non uidetur hæc ratio conueniens. Reſpon. eſt cognoſcere actu, & eſt cognoſcere habitu: & quamuis paruuli non cognoſcãt actu, cognoſcunt tamẽ habitu, eo quod gratiam habent, & habitum uirtutum, ſicut dicitur in 4. Lib. Dub. 3.

Quo aũt ubique ſit intellectu nõ capimus &c.] Videtur falſum dicere: quia quod intelligimus, debet rõni, ſicut dicit Aug. ſed habemus rõnes, per quas ſcimus deũ eſſe in rebus potentialiter, præſentialiter, & eſſentialiter. Si tu dicas quòd non comprehendimus, quæ dicuntur de deo. Obiicitur, quòd ſimile, nec alia quæ dicuntur de deo, comprehendimus: ergo non magis de hoc quam de ſupradictis deberet dicere Magiſter quòd ſit ineffabile. Reſpon. Dicendum quod quædã ſunt pure intelligibilia, & talibus nõ contradicit imaginatio, ſed deficit. Quædam ſunt ſenſibilia, & in talibus ſufficit. Quædã ſunt quodammodo imaginabilia, & quodammodo intelligibilia, & in talibus frequenter intellectus deficit, & imaginatio contradicit, & deficit: ut cum cogitamus Dub. 4.

deum

Deum eſſe ubique, deum ſolo intellectu capimus, locum autem imaginamur, & quoniam noſtra imaginatio extra non capit, quod aliquid creatum ſit in pluribus locis, & intellectus claritatem lucis non aſpicit: hinc eſt ꝙ talia nobis non intelligibilia iudicantur magis quàm alia.

Spiritus creatus ſordibus &c.]

Dub. 5. Videtur cõtrarium eſſe ei ꝙ dicitur Sap. 9. Corpus, quod corrumpitur: aggrauat animam. Et iterum, anima cõtrahit originale a carne, & inficitur ab illa. Reſpon. Sicut generatio uniuoca eſt, quæ eſt ſimilis ex ſimili, & æquiuoca quæ eſt rei diſſimilis: ita eſt infectio ſecundum rationem uniuocam, ut leproſus facit leproſum: & ſecundum rationem æquiuocam, ut infectio generat infectionem: primo modo loquitur Magiſter: quia anima leproſi non eſt leproſa, ſecundo modo obiicitur.

Dub. 6. *Cum in Deo (inquit) ſint omnia quæ condidit, &c.*] Videtur male dicere: quia ſordes corporales inquinant res corporales: ergo ſordes ſpirituales res ſpirituales. Item, ſi deum non inquinant: ergo uidetur ꝙ poſſet dici, quod deus eſt in diabolo, quod eſt cõtra omnem uſum. Reſpon. Dicendum, ꝙ ſicut tangit Magiſter in litera, ſordes corporales non coinquinant corpus ſpirituale: quia nec communicant in materia, nec dependent, ut patet in radio, qui non inficitur fæcibus: quia nec dependet, nec communicat in tranſmutabili materia: & quoniam deus neutrum habet: ideo non ualet illud. Quod obiicitur ꝙ deus eſt in peccatoribus, dicendum ꝙ nullum inconueniens eſſet dicere: tamen quia hoc uidebatur ſonare in contumeliam: ideo ponenda eſt determinatio, ratione cuius ſermonis intellectus ſanus appareat: ut ſi dicatur, deus eſt in diabolo, uel in adultero quantum ad conuerſationem naturæ.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An Deus in omnibus rebus ſit?

Ad intelligentiam huius partis quæritur de exiſtentia dei ubique: & circa hoc tria principaliter quæruntur. Primò quæritur, utrum eſſe ubique cõueniat deo. Secundo, utrum eſſe ubique ſit proprium Dei. Tertio, qualiter conueniat deo eſſe ubique. Et quantum ad primũ: quia eſſe ubiq; poteſt diſtribuere pro omnibus rebus, & pro omnibus locis, duo quæruntur. Primo, utrum deus ſit in omnibus rebus. Secundo, utrum ſit in omnibus locis.

Quod ſit in omnibus rebus oſtenditur ſic. Philoſophus in prima philoſophia, Quãto aliquid ſimplicius, tãto a pluribus indigetur & in pluribus inuenitur: ſed deus eſt ſimpliciſſimus in fine ſimplicitatis, ergo inuenitur in omnibus, ſed non reperitur niſi ubi eſt: ergo eſt in omnibus. *Ex 12. Metaphyſ.* ITEM, Quanto cauſa prior, tanto uniuerſalior: ergo cauſa prima eſt uniuerſaliſſima: ſed quanto aliquid uniuerſalius, tãto influit in plura: ergo cũ prima cauſa ſit uniuerſaliſſima, influit in omnia: ſed omne ꝙ influit in aliquid, eſt illi pñs ſecũdum uirtutem,

tem: nuſquam enim, & nunquã operatur deus agens, niſi per pſentiam uirtutis: ſed deus pp ſuam ſimplicitatem eſt idem ꝙ ſua uirtus: cum ergo uirtus dei ſit in omnibus, & ſubſtantia eſt in omnibus. ITEM. Hoc uidetur per impoſſibile: quia omne quod eſt in una re limitata, ita ꝙ non eſt in alia, eſt limitatum, & arctatum: ſed hoc eſt impoſſibile circa Deum: ergo non eſt in una re, quin in omnibus ſit. ITEM. Si deus eſt in una re, ita ꝙ non in alia, aut poteſt eſſe in illa in qua non eſt, aut non: Si nõ poteſt: ergo non eſt omnipotẽs. Si poteſt eſſe & non eſt, cum res non mutetur: ergo mutari poteſt: ergo ſi deus non eſt in omnibus rebus, aut non eſt omnipotẽs, aut mutabilis, quorum utrũque eſt impoſſibile.

CONTRA. Quanto aliquid magis ſeiungitur a natura tenebroſa, tanto eſt impermixtius, & ſub nobiliori luce cognoſcit: ſed deus clariſſime cognoſcit: ergo maxime a natura tenebroſa ſeiũgitur: ſed omnis creatura tenebra; ergo deus, aut in nullis, aut in pauciſſimis eſt rebus creatis. ITEM. Quanto motor magis diſtat a mobili, tanto ſufficientius mouet. Vnde ſufficientius mouet un aĩa, quam forma materialis uel naturalis, & intelligentia quam anima: ſed deus eſt motor & operator ſufficientiſſimus: ergo ſumme diſtat ab omni mobili: ergo aut in nullis ẽ rebus, aut in paucis. ITEM. Omnis uirtus unita plus eſt infinita, quã multiplicata: ſed diuina uirtus eſt infinitiſſima: ergo unitiſſima: ſed quanto aliquid magis eſt unitũ, tanto minus diffuſum, & in paucioribus repertum, ergo &c. ITEM. Quæritur, quæ neceſſitas eſt Deum ponere in rebus omnibus. Videtur ꝙ nulla ex parte Dei. Nobilitatis eſt enim in agẽte, ꝙ poſſit agere, ubi non eſt: ſimiliter ꝙ poſſit facere effectum per ſe ſtantem: alioquin opera dei magis ſunt debilia quam opera artificum creatorum, quæ ſaluantur in eſſe, ipſis abſentib. ergo ſi nulla neceſſitas eſt, uidetur ergo eſſe ſuperfluitas; ſed impoſſibile eſt in deo eſſe ſuperfluitatem, ergo &c.

RESOLVTIO.

Deum rebus omnibus ineſſe, & ſumma ipſius perfectio, & nimia creaturarummet indigentia clariſſime teſtantur.

RESP. Dicendum, ꝙ deus in omnibus rebus eſt: ſicut ipſe David teſtatur dicens. Si aſcendero in cœlum, tu illic es &c. Neceſſitas autem exiſtendi deum in omnibus, ſumitur tum a parte pfectionis ipſius, tum a parte indigentiæ rerum. A parte ipſius, pp ſummam immenſitatem, & ſummam poteſtatem, & utriuſque ratio eſt ſumma ſimplicitas. Quia .n. ſumme ſimplex eſt, ad nihil arctatũ ẽ: ideo in omnibus inuenitur tanquam immenſum. Quia ſumme ſimplex, ideo in infinitum uirtuoſiſſimũ: & ideo uirtus eius in omnibus: & uirtus idem eſt quod ſubſtantia, & ideo neceſſe eſt ꝙ ſit in omnibus. Ex parte creaturæ eſt neceſſitas: quia creatura habet in ſe poſſibilitatem, & uanitatẽ: & utriuſque cauſa eſt, quia producta é de nihilo. Quia .n. creatu Ps. 138

ra eſt,& accipit eſſe ab alio, qui
eam fecit eſſe,cum prius non eſ
ſet , ex hoc non eſt ſuum eſſe:&
ideo non eſt purus actus : quia
habet poſſibilitatem : & ratione
huius habet fluxibilitatem,&va
riabilitatem,ideo caret ſtabilita
te:& ideo non poteſt eſſe niſi p
præſentiam eius qui dedit ei eſ-
ſe. Et exemplum huius apertū
eſt in impreſſione formæ ſigilli
in aqua, quæ non conſeruatur
ad momentum niſi præſente ſi-
gillo . Et iterum, quia creatura
de nihilo producta eſt, ideo ha-
bet uanitatem : & quia nihil ua
num in ſeipſo fulcitur,neceſſe ē
quod omnis creatura ſuſtente-
tur per preſentiam uirtutis : &
eſt ſimile:ſi quis poneret corpus
pōderoſum in aere quod ē qua-
ſi uanum,non ſuſtentaretur:ſic
& in propoſito .

AD ILLVD,ergo quod obiici
tur de diſtantia , & permixtio-
ne. Dicēdū ꝙ tripliciter unitur
quid alicui. Aut ſecundum præ
ſentiam tantum:aut ſecundum
præſentiam , & dependentiam :
aut ſm præſentiam, & dependē
tiam,& concomitantiam in ma
teria. Primo modo eſt radius in
aere : ſecundo modo anima in
corpore : tertio modo liquor in
liquore . Quod primo modo eſt
in aliquo,non permiſcetur:ſimi
liter quod ſecundo modo eſt,
non permiſcetur proprie,ſed ſo
lum ꝙ tertio. Et primo quidem
modo eſt deus in rebus , non ſe-
cundo;uel tertio. AD ILLVD,
quod obiicitur de diſtantia mo
toris a mobili. Dicendum,ꝙ eſt
diſtantia per abſentiam, & hæc
impedit,& non iuuat ad motū.
Et eſt diſtantiā per independen
tiam,& hæc iuuat:quia quanto
motor perfectior eſt & abſolu-
tior,minus dependet,& eſt ſuffi
cientior,& hoc modo diſtat etiā
deus præſens. AD ILLVD ꝙ ob
iicit, ꝙ uirtus unita eſt magis in
finita &c. Dicendum, ꝙ unitio
uirtutis,quæ facit ad eius ma-
gnitudinem,per ſe attenditur re
ſpectu ſubiecti,per accidens re-
ſpectu obiecti. Reſpectu autem
ſubiecti attenditur per ſubiecti
ſimplicitatem,reſpectu aūt obie
cti per indiſtātiam a uirtute:qa
uirtus tanto potentior, quanto
ſubiecto propinquior. Quoniam
ergo uirtus diuina in ſubſtantia
eſt ſimpliciſſima, & nunquam a
ſubſtantia elōgatur:ideo in mul
tis eſt infinitiſſima:quia unitiſ-
ſima in multis,ut in uno: ubiq;
enim eſt centrū illius potentiæ,
ſicut dicit Triſmegiſtus. QVOD
ultimo obiicitur iam ſolutum
eſt , quia neceſſitas eſt ex parte
dei,& creaturæ,ſicut uiſum eſt .
Quod ergo obiicitur,quòd agēs
creatū ubi non eſt, operatur,&
effectum producit,qui ſine ipſo
ſtat: Dicendum,ꝙ non eſt ſimi-
le in deo. Nā ſi attendat hoc i ar
tifice creato,hoc uenit ex defe-
ctu perfectionis,qa.n.agēs crea-
tū limitatum eſt , & differt a ſua
uirtute;poteſt operari per uirtu
tē ubi non eſt . Rurſus qm̄ agit
ex ſuppoſitione & nō pōt in to
tū,iō effectus non totaliter depē
det ab ipſo;deus aūt hēt condīo-
nes oppoſitas, quia infinitus, &
idem eſt in eo uirtus , & ſubſtā-
tia,& totū ꝓducit,iō nō eſt ſiſe.

Mercurius, ſiue Hermes Trimegiſtus, uel ter maximus.

QVAESTIO II.

An deus ſit ubique.

VTRVM deus ſit ubiq; locali
ter,i.utrū ſit in omnibus lo-
cis:

cis. Et ꝙ nõ, uidetur. Boetius in Li. de Tri. Deus ita eſſe ubiq; di ci uidetur, nõ ꝙ in omni loco; ſed ꝙ oino in loco eſſe non põt. Item. Hoc ipſum ur̃ ratione: qa
Ex 4. Phy. 14 & 4. cel. 35 (ſicut uult Philoſophus) locus ad locatum magis comparatur ĩ ratione formæ, quam in rõne al terius generis cauſe: ſed deus eſt forma excellentiſſima: ergo reſpectu eius nulla eſt forma, ergo nullus locus. Item. Alia rõne ui detur: quia quadruplex eſt cõdi tio loci in reſpectu ad locatum, ſ. continere, ſaluare, menſurare, & terminare. Continet, ut uas. Men ſurat ut quantitas. Saluat ut natura. Terminat vt finis; Sed deus ſm nullam harũ cõditionum cõ paratur ad locũ: ergo &c. Item. Prima & ꝓpria paſſio eſſendi ĩ lo co eſt dimẽſio: ergo ꝙ magis à di mẽſione recedit, nullo mõ eſt in loco: ſed Deus ẽ hmõi: ergo &c.

Contra. Ier. 23. Cęlum, & terrã ego ĩpleo: ſed omne qđ eſt in loco ipſum implẽdo, eſt in loco ſm ꝙ locus. Item. Hoc ur̃ ratione: quia loci ſm ꝙ locus eſt indigentia ad locatum, ut ab ipſo repleatur: ſed omnis creatura uanitas, uanitas aũt non implet niſi ꝑ ueritatis pñtiam: ergo ad hoc ꝙ locus repleaẽ, neceſſe eſt deum adeſſe: ſed hoc poſito poni tur deus eſſe ĩ loco, ut locus eſt. Item. Maior eſt indiuiſio formę ad materiã, quã locati ad locũ: ſed forma non uniẽ materiæ, nec permanet, niſi ꝑ dei pñam: ergo multominus nec locatũ loco: ſed qa per dei pñam forma uniẽ ma terię, Deus eſt in qualibet re, ut natura: ergo cum per Dei prẽſen tiam uniaẽ, & ſaluetur locatum in loco, Deus eſt in loco ut eſt lo cus. Item. Eſt pſentia, & ſimul tas ſm locum, & ſm tempus: ſed Deus pfectiſſime eſt præſens cui libet rei: ergo ſm locum, & tempus: ſed quæ ſunt præſentia ſm tempus, ſunt ĩ eodem tempore; ergo & illa quæ ſunt pręſentia ſm locum, ſunt in eodem loco: ſi ergo Deus eſt præſens omni loco, deus eſt in loco, non tantum ut eſt res; ſed etiam ut eſt locus.

Resolutio.

Deus ita eſt ubique, ut per ſui preſentiam omnis loci indigentiam ſuppleat: non quòd loco aliquo aut conſeruetur, aut menſuretur.

Resp. Dicendum quod triplex eſt conditio ſm quam comparaẽ locatum ad locũ. Vna ſm quam excelliẽ: & hæc eſt proprietas ſal uationis. Sic .n. locatum indiget loco, & locus cõplet eius indigẽ tiam, & conſeruat naturã: & ſm hanc proprietatem ſola corpora lia ſunt in loco: non aũt ſpiritua lia: qa non recipiunt influentiã a loco corporeo. Alia eſt proprie tas, ſm quam locatum æquaẽ & proportionatur loco, & hæc eſt proprietas commẽſurationis, & ſm hanc conditionem proprie corporalia ſunt in loco; quia illa ſunt commenſurabilia, unde cir cunſcribuntur: ſpiritualia autem minus proprie. Nã non ſunt cõ menſuratiua reſpectu partium: ſunt tamen diffinitiua reſpectu totius. Tertia eſt conditio, ſecun dum quam locatum excellit locum, uidelicet ꝙ per ſui præſentiam replet, & ſupplet indigentiam loci. Locus enim ſine locato priuatus eſt, & indigens; ſicut concauitas oculi ſine organo. Quoniam ergo deus ad nullam creaturam comparatur, nec ſecundum

cũdum rationem inferioritatis, nec æqualitatis:ſed ſuperioritatis,& excellentiæ:deus non eſt ĩ loco quantum ad primam, & ſecundam proprietatem; ſed ſolũ quantum ad tertiã.ſ. ꝙ per præſentiam ſupplet loci indigentiã; nam locatum per pſentiam replet diſtantiæ uacuitatem: deus aũt per præſentiam replet uacuitatem eſſentiæ,& illa quidem ſine hac eſſe non poteſt.

Ex his patet rñſio ad obiecta Nam rõnes probantes deum eſſe in loco, ut eſt locus, procedunt ſm tertiam cõditionem,ut patet: rationes uero ad oppoſitũ ſm primam & ſecundam,ſ,ſaluationis,& terminationis.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An ubique eſſe ſoli Deo conueniat?

CONSEQVENTER quãtum ad ſecundũ articulum quæritur Vtrum eſſe ubiq; ſit propriũ dei.Et quia propriũ eſt ꝙ ſoli conuenit, & ſemper:ideo quantum ad hoc, duo quærunt. Primo, utrũ eſſe ubiq; cõueniat ſoli deo.Secundo,utrum conueniat ei ſemper,ſiue ab æterno.

QVOD ſoli deo conueniat uĩ. Aug. in Lib.de Symbolo; ubiq; eſſe eſt deum eſſe; ſed nulli creaturæ conuenit eſſe, immo hoc eſt dei propriiſſimum: ergo nulli creaturæ conuenit eſſe ubique. ITEM. Ambr.in Lib.de Spiritu ſancto, cum omnis creatura certis ſuæ naturæ ſit circũſcripta limitibus; eſſe ubique, & in oĩbus rebus dei uirtutis eſt, & dñationis ẽ propriũ. ITEM. Hoc ipſum uidetur ratione: quia oĩs creatura per ſe exiſtens & in ſe, eſt hoc aliquid: ſed omne ꝙ eſt hoc aliquid, eſt ſingulare, & omne ſingulare eſt hic, & nunc, & nihil tale natum eſt eſſe ubique: ergo ſolius dei eſt eſſe ubique. ITEM. Conditio iſta qua deus eſt ubique, conuenit deo ratione ſuæ immenſitatis;ſed immenſitas eſt proprietas ſolius dei, q̃ nulli creaturæ poteſt conuenire; ergo nec eſſe ubique.

vide li. 1. c. 7. Tom. 2. operũ eius.

CONTRA. Hoc obiicĩt de uniuerſali, quoniam uniuerſale eſt ſemper, & ubique, & tũ non eſt deus. SI TV dicas,ꝙ eſt ubique reſpectu ſuorum ſingularium,& non ſimpliciter. Obiicitur tunc, ꝙ aliqd eſt uniuerſale, cuius ſingularia ſunt ubiq;, & impoſſibile eſt aliqd fieri ꝙ nõ ſit eius ſingulare,uel ĩ ſingulari,ut hoc uniuerſale ſubſtantia: ergo eſt ubique. ITEM. Obiicitur de numero,qui eſt ĩ omnibus entibus & nihil poteſt fieri in quo non ſit numerus, & prętere a ĩ omnibus entibus eſt unus numerus; ergo cum numerus non ſit deus, eſſe ubique non eſt proprium ſolius Dei. SI DICAS,ꝙ non eſt ibi totus;ſed ſm partem, obiicitur de uoce quæ eſt in auribus diuerſorum tota, & in toto aere, eſto ꝙ uox eſſet ita magna, quod ꝑ totum mundum audiretur,tunc eſſet ubique tota,& una prolatio: quia ſi multæ,cum infinitæ ſint partes aeris, & uox ſit in qualibet parte, tũc ergo infinitę ſunt uoces actu: quod ẽ impoſſibile. ITEM. Obiicitur de anima,quæ eſt in qualibet parte animalis tota,ut ſupra monſtratũ eſt;eſto ergo ſi fieret animal giganteum *Diſt. 8 art. 3. q. 3.*

ita

ita magnum quaſi totus mũdus, tunc anima eſſet ubique: ergo quòd non ſit, hoc eſt propter defectum corporis, & nõ ſuum. SI DICAS, ꝙ eſſet in pluribus tanquam in uno loco, unde nunquã una aĩa eſt niſi in uno corpore, Obiicitur de corpore Chriſti, ꝙ totum & integrum eſt in diuerſis altaribus diſtinctis. ITEM. Obiicitur per rationem. Cum.n. de natura ſingularis ſit eſſe hic & nunc, tamen alicui dat DEUS ſemper eſſe ut angelis; ergo pari ratione alicui dabit eſſe ubique. ITEM. Si aliqua duo inſeparabiliter ſunt unita, ubicunque eſt unum, & alterum: ſed humana natura, & diuina in Chriſto inſeparabiliter ſunt unita: ergo eſt diuina, & humana; ſed diuina natura eſt ubique: ergo & humana, & ſic &c.

RESOLVTIO.

Ita ſolus Deus ubique eſt, ut alijs ab eo ne dum non conueniat; ſed nec conuenire poſsit.

RESP. Dicendum, ꝙ eſſe ubique (ſicut dicunt ſancti) conuenit ſoli DEO proprie & ſingulariter, ita quod nulli conuenit alii: nec intelligi poteſt conuenire, ſi recte intelligatur. Nam DEUS dicitur eſſe ubique, ita ꝙ ex parte dei intelligitur identitas, & totalitas: ex parte loci pluralitas, & uniuerſalitas. Per conditionem identitatis excludit uniuerſale, ꝙ quãuis ſit in oĩbus ſingularibus, tñ ſm aliud & aliud ſuppoſitum, & ita numeratum. Per cõditionem totalitatis excludit numerus. Nã quis numerus ſit ubique, tñ ſm aliã & aliã partẽ. Per conditionẽ pluralitatis a parte loci excludit ſpiritus creatus, q quãuis ſit in pluribus partibus corporis, non tñ in oĩbus niſi ut unitis. Per conditionem uniuerſalitatis excluditur corpus Chriſti ſub ſacramento, ꝙ quãuis ſit in pluribus, non tñ eſt in oĩbus: nec eſſe poteſt: quia hoc ſolũ conuenit ei ſub ſacramento.

ET ita patent primæ inſtãtiæ. QVOD tamen obiicitur de uoce, intelligendum ꝙ generatio ſenſibilium in medio eſt per diffuſionẽ, unde non numerat uox ſicut nec lux niſi ad numerationẽ ſuſceptibilis: unde quot ſunt aures, tot ſunt uoces, qm̃ uox in aere erat multiplicabilis, & non multiplicata: & iõ patet, qđ nec tota ubique ante numerationẽ, ſicut nec lux diffuſa, nec eadem uox poſt numerationem: & ideo exemplum de exiſtentia uocis non eſt multum ſimile DEO. AD ILLVD, quod obiicit quod deus dat ſempiternitatem. Dicendũ, ꝙ tã eſſe ubique, quã ſemper importat infinitatẽ, & infinitas ſempiternitatis eſt infinitas durationis, q̃ eſt ſm potentiam, & hæc non repugnat creaturæ: quia nõ impedit durationẽ creaturæ eſſe finitam actu, & infinitã potẽtia, & iõ omni durationi creaturę neceſſe eſt aliqd adiici. Sed eſſe ubique, dicit immẽſitatẽ actu: qa importat ſimultatẽ locorũ, & hoc repugnat creaturæ, & ideo non poteſt ei omnino communicari: communicatur tñ ſecundum poſſibilitatẽ creaturæ, ſm ꝙ participiat maius & minus de natura ſpiritualitatis. Nã nihil ẽ oĩno ſpirituale, niſi ſolus deus, ſicut dicit Aug. de Morib. eccleſiæ. Solus deus eſt incorporeus: qa oĩa replet. Creaturę aũt quędã ſunt ſpiri-

ſpirituales per abſtractionem, ut uniuerſale, & numerus, & ita poſſunt eſſe in pluribus propter cōmunitatem ad plura; & ita ſm ſui pluriſicationem. Quædam ſpirituales ſunt per ſeparationem a materia corporali, ut animæ, & iſtę ſunt in pluribus, cū non multiplicatis. Quædam autem ſpirituales per unionem, ut corpus Chriſti eſt cibus ſpiritualis animæ, quamuis ſit uerum corpus, & ideo quaſi eſt medium inter animam, & deum, & ideo inquātum cibus plus ſapit naturā ſpiritualitatis, & ideo eſt ī pluribus, & ſunt plura loca, non tamen in omnibus: quia ratio cibationis non ſe extendit ad omnia, & ſic patet quare ſub ſacramento eſt in pluribus. QVOD obiicitur de inſeparabiliter unitis, ſoluendū, eſt per interemptionem, cum alterum excedit alterum, ut patet in genere, & ſpecie. QVOD obiicitur per unionem, hō eſt deus. Dicendum ꝙ hoc intelligitur p communicationem idiomatū. Silr & eſſe ubique conuenit per idiomatum communicationē.

QVAESTIO II.

An eſſe ubique, ſemper et ab æterno ſoli Deo conveniat?

VTRVM eſſe ubique conueniat deo ſemp, ſiue ęternaliter. Et ꝙ ſic, ui:qa ſicut; ſemper, ſe hēt ad tps: ita, ubiq; ad locū: ſed ante omne tēpus deus fuit ſemp: ergo ante oēm locū fuit deus ubique. ITEM. Propriū dei eſſentialis ei cōuenit, quā ꝓpria paſſio alicui ſubiecto: ſed pp neceſſariā cōuenientiam paſſionis ad ſubiectū, diſtributio ſuppoſitorum includit diſtributionem tēporum: unde dici de omni eſt; quod non eſt in quodam ſic, in quodā non, nec aliqñ ſic, aliquā do non: ſed in quolibet, & ſemp: ergo ſiſt hoc quod eſt, ubique, i c udit ſempiternitatem: ergo eſſe ubique ſemper conuenit deo: ergo ab æterno. ITEM. Res ſunt in deo, & deus in rebus; ſed res ſunt in deo ab æterno; ergo a relatiuis cum dicantur hæc ad cōuerſionem, deus eſt in rebus ab æterno; ſed non niſi in omnibus: ergo &c. SI DICAS, ꝙ non dicū tur correlatiue. Contra. Cum dicitur, deus eſt in rebus, non ſignificatur reſpectus, nec dependentia dei ad res; ſed rerum ad deum; ergo nihil aliud eſt dicere, deum eſſe in rebus, quam res eſſe in deo. ITEM. Si deus non fuit ubiq; ab æterno, & fuit: ergo fuit alibi, quam ubiq;: & modo eſt ubique; ergo mutauit locum; ergo in deo cadit mutatio; ſed hoc falſum; ergo primū. SI TV dicas, ꝙ mutatio eſt in cōnotato. Cōtra. Cū dr̄ deus eſt in loco, nō notaī̄ effectus; ſed ſolū dei p̄ſentia; ergo uī ꝙ ſm hoc non ſignificet mutatio ī cōnotato: ſed ſolū in ipſo deo, reſtat ergo per impoſſibile, ꝙ deus eſt ubique ęternaliter. 1. Poſt. cap. de omni.

CONTRA. Vbiq; p̄ſupponit ubi, & p̄ſupponit locū, & locum non eſt ponere niſi ex tēpore; ergo & deū eſſe ubique, nō eſt ponere niſi ex tpe. ITEM. Bene ſequit, deus eſt ubique; ergo eſt in cęlo; ergo deſtructo cōſequente, deſtruit & antecedens; ſed ab æterno nō fuit in cęlo; ergo &c. ITEM. Bene ſequit, deus ē ubiqꝫ ergo ī iſta domo; ſed iſta domus nō fuit niſi ex tēpore, & poſt initiū tēporis; ergo & eſſe ubique.

RESOLVTIO.

Si eſſe ubique, deuotet præſentialitatem diuinæ immenſitatis: ſic ab æterno Deo conuenit. Si uerò locum & rem creatam, non ab æterno, ſed ab initio rerũ & locorũ.

RESP. Dicendũ, ꝙ eſſe ubique dupliciter pōt accipi de Deo: ſicut & eſſe ſemper. Vno.n.modo (ſemper) importat diuinam immenſitatem ſm durationem, & ſic idem eſt ꝙ æternitas, & conuenit deo æternaliter. Alio modo connotat ſimultatẽ tẽporis. Sic eſſe ubique, uno modo importat præſentialitatem diuinæ immenſitatis, per quam eſt præſens omni ei, ꝙ eſt, ſiue ſibi, ſiue alii: & ſic idem eſt eſſe ubique, ꝙ deum eſſe immenſum: & ſic conuenit deo æternaliter: & ſm hoc procedit prima rō. Aliomō prout connotat locum creatum ſiue rem, & ſic conuenit ei ab initio rerum, & locorum propter connotatum, & conuenit ſemper, & ad hoc eſt proprium: quia cõuenit ſoli, & ſemper uno modo, licet non æternaliter: ſicut etiam eſt in demonſtratiuis, & ſic procedit ſecunda ratio. Et iſte modus accipiendi deum eſſe ubique, eſt uſitatior, & ſecundum hunc modum non conuenit ei æternaliter.

QVOD uero obiicitur contra hoc, ꝙ conueniat æternaliter ꝑ ſuã conuerſam. Dicendũ, ꝙ non eſt ſua conuerſa. Cum enim dicitur quòd res ſunt in deo, ſi hoc intelligitur ratione exemplaritatis, nihil connotatur actus: ſed cum dicitur deus eſſe in rebus, connotatur aliquid creatum. Nam nihil eſt in eo quod non eſt: ergo ſi deus eſt in rebus & locis, res & loca ſunt nõ ens: tñ ſm ſe bene eſt in exemplari tanq̃ in principio. Vnde hæc, deus eſt in rebus, nõ eſt cõuerſa huius, res ſunt in deo, ſed hæc, deus eſt exemplar rerum, & utraque eſt uera æternaliter. Et huius, deus eſt in rebus, conuerſa eſt, res continentur a deo, & conſeruantur ab ipſo. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ ſi deus non fuit ubique, & modo eſt: ergo eſt mutatus. Dicẽdum quòd non ſequitur: quia hoc non eſt propter mutationem dei, ſed rerum. QVOD obiicitur, ꝙ ubiq; non connotat effectum: ſed ſolũ præſentiam: Dicendum ꝙ præſentia importat habitudinẽ ad duo.ſ. eius qui pręſens eſt, & cui eſt præſens: & iõ pōt eſſe inceptio ratione rei cui præſens eſt, non noui effectus. QVOD obiicitur ad oppoſitũ, procedit ſm ꝙ ubique connotat locum creatum. QVOD tamen ultimo obiicit, nõ ualet, imo eſt ibi fallacia accidẽtis, ſicut hic, Iſte triãgulus incipit habere tres, nõ ergo oĩs triãgulus ſemp habuit tres: quia non fuit diſtributio de tribus ut nunc, ſed ut ſimplr &c.

ARTICVLVS III. 2

QVAESTIO I.

An Deus uniformiter, & æqualiter in omnibus rebus ſit?

DE tertio articulo principaliter quæritur.ſ. qualiter deus ſit in rebus. Et circa hoc duo quærũtur. Primo quæritur, utrum deus ſit in omnibus rebus æqualiter, ſiue uniformiter. Secundo quæritur quibus modis, & qualiter deus ſit ĩ rebus.

Quod

Autor lib. de cauſis propoſ. 24. & 12. Me tap. 51

QVOD ſit uniformiter uidetur, q̃a ſicut dicit Philoſophus. Prima cauſa ſe uno mō habet ad omnia, licet omnia non habeāt ſe uno modo ad ipſam, ſed omnia in Deo ſunt uniformiter: quia ſunt uita & creatrix eſſentia: ergo multofortius deus in omnibus rebus eſt ęqualiter & uniformiter. ITEM Qđ eſt ubique totum, eſt æqualiter & uniformiter: ſed deus cum ſit ſimpliciſſimus, eſt ubique totus: ergo æqualiter & uniformiter eſt in omnibus rebus. ITEM. Vnicuique rei intima eſt materia & forma: ſed forma, non unitur materiæ niſi mediante appetitu, appetitus autem ortū habet ab eſſentia, ſed hoc non poſſet niſi per dei præſentiam: ergo deus magis eſt intimus omni rei quam ſua forma, ſed forma unicuique rei eſt ſumme intima, ergo Deus intimior intimo cuilibet: ſed quod habet eſſe in intimo, eſt uniformiter: ergo &c. ITEM. Hoc oſtendit per impoſſibile: quia ſi deus non eſt æqualiter in rebus, ergo cū magis intime eſt in una quàm in alia, ergo in aliqua non eſt ſumme intimè: ergo aliquid eſt ī re intrinſecū, in quo non eſt deus, ergo deus non eſt in omni ꝑte: ſed hoc eſt impoſſibile: ergo & primum:

Boeth. in 5. de conſol. proſa 4 poſt me dium. Ex. 3. de Ani. 18.

SED CONTRA. Omne, quod recipitur in aliquo, eſt ibi per modum recipientis, & non recepti: ſed creaturæ non ſunt ęqualiter capaces dei, ergo non eſt ęqualiter in eis deus. ITEM. Sicut ſe habet intellectus ad primam lucem: ſic ens ad primam uitam: ſed maior intellectus magis participat diuinam lucem: ergo perfectius ens, & perfectius uiuens diuinā eſſentiā & uitā: ergo perfectiùs deus eſt in uno quam in alio. ITEM. Exiſtētia dei in rebus eſt conſeruatio rerum: ſed non omnes res æqualiter conſeruantur: ergo nō eſt æqualiter in omnibus. Item cum deus ſit ubique, ſolum dicitur habitare in iuſtis: ſed hoc non eſſet ſi æqualiter & uniformiter eſſet ī omnibus: ergo &c.

RESOLVTIO.

Secundum præſentialitatem uniformiter, & æqualiter in omnibus rebus deus eſt. At ſecundum effectus connotationem, & ſimilitudinis impreſſionem, inæqualiter, & difformiter.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum, quòd deum eſſe in rebus, dupliciter poteſt intelligi. Vno modo ut idem quod eſſe præſentem cuilibet rei, non connotando effectum, & ſic uniformiter eſt in omnibus rebus, eo quod intimus eſt cuilibet rei, & ſumme præſens, & totus in qualibet re. Alio modo poteſt connotare effectū, ſicut dr̄ in artificio eſſe ꝑ cōnotationē effectus, & ꝑ ī preſſionē ſuæ ſimilitudinis: & ſic cū uni creaturę plus det q̃ alii, magis ē ī una q̃ in alia. Et hoc pōt eſſe dupl. ſ. extenſiue q̃tum ad ea q̃ hñt eſſe diuturnius, ut in corpore incorruptibili, plus q̃ ī aīa ſenſibili: Vel intēſiue q̃tum ad ea, q̃ hñt eſſe nobilius, ut in aīa ſenſibili, q̃ ī corpore īcorruptibili. Vel utroq; mō, ut in aīa rōnali, q̃ ī corpore corruptibili. His uiſis patēt obiecta ad utráq; partem

partem. Procedunt.n. his duab. uiis, ut patet, exceptis duabus primis, ad utranque partem. QVOD.n. obiicitur, ꝙ deus uniformiter ſe habet ad omnes res, ſi intelligaẽ uniformitas ex parte diuini eſſe, uerum eſt; ſi autẽ intelligatur ex parte effectus, falſum eſt. Qm̃ deus uniformiter & ſtabiliter exiſtens cetera mouet, & multos & uarios effectus producit, & efficiendo diuerſa ĩ rebus, facit ꝙ res non ſe habeãt uniformiter ad ipſum. Qm̃ ergo cum dicitur deus eſſe in rebus, uno modo cõnotatur effectus, alio modo non: ideo uno modo conceditur ꝙ ſit uniformiter, alio modo non. Similiter econuerſo cum dr̃, omnia ſunt ĩ deo: uno modo poteſt connotari effectus, ſicut patet in prędeſtinatione & reprobatione, & ſic non eſt uniformiter: alio modo non connotatur effectus: & ſic uniformiter.

QVOD obiicitur iterum ad oppoſitum, quod omne quod recipitur, eſt per modum recipientis. Dicendum ꝙ uerum ẽ, ubi receptum dependet a recipiente, ut ſpecies à uirtute cognoſcente: in propoſito autem non ſic eſt. Vnde diuina eſſentia exiſtens in re, non accipit modum rei, & ſic patet illud.

QVAESTIO II.

Quot, & qualibus modis deus in rebus eſt?

QVibus modis, & qualiter ſit deus in rebus, Et aſſignat Magiſter duplicem modũ exiſtendi deum in rebus. Et unũ modum accipit ab Aug. de præſentia dei ad Dardanum, qui dicit, ꝙ aliter eſt deus in omnib. creaturis, aliter in ſanctis, aliter in Chriſto per unionem. Aliũ modum accipit à Greg. qui dicit ſuper 5. Cant. ꝙ deus eſt in rebus tripliciter: ſ. potentionaliter, præſentialiter, & eſſentialiter: Quęritur ergo de diſtinctione, ſufficientia, & ordine iſtorum modorum. ET obiicitur contra aſſignationem Auguſt. Aut enim accipiuntur modi illi quantum ad diuinam ſubſtantiam, aut quantum ad creaturã, aut quantum ad effectus. Si quãtum ad effectus: cum innumerabiles ſint: innumerabiles ſunt modi eſſendi. Si quantum ad creaturam ſuſcipientem: cum ſolum duplex ſit ſuſcipiens. ſ. natura, & uoluntas, uidetur ꝙ tantum duo ſint modi. ſ. per naturam, & per gratiam. Si quantum ad dei ſubſtantiam: cum in ea non cadat diuerſitas, erit tantum unus modus. ITEM. Sicut gratia eſt effectus ſuperadditus naturæ, ita operatio miraculoſa: ergo ſicut in habentibus gratiam eſt aliter deus quam in non habentibus: ita & in re, in qua operatur miraculoſe, ut in aſina Balaam, erit alio modo eſſendi. ITEM, Sicut gratia gratũ faciens eſt ſupra naturam, ita gratia gratis data, ut prophetia, ita etiam pena, & gloria: ergo cum iſta differant genere, & ſpecie, debent ſecundum hoc diuerſi modi eſſendi diſtingui: ergo non diſtinguit Magiſter ſufficienter. ITEM. Obiicitur cõtra aſſignationem Greg. Aut.n. illa aſſignatio eſt ſecundum effectus, aut conditiones, & proprietates dei. Si ſecundum effectus: tunc cum eſſentia nullum conno-

Vide Hom. 8 in Ezechiel. parum à initio.

cōnotet effectū, nō deberet poni. Si ſecundū conditiones dei: ſed non tantum eſt dei potentia, ſed etiam ſapientia, & uoluntas, ergo uidetur, ꝙ inſufficienter aſſignet. ITEM. uidetur eſſe præpoſteratio in ordine. Nam ſecundum rem & rationem intelligendi, eſſentia præcedit potentiam, & potentia præſentiā, ergo male ordinat. Item, uerborum inculcatio uidetur: quia in deo idem eſt potentia, eſſentia, & præſentia: quæritur ergo diſtinctio.

RESOLVTIO.

Secundum B. Augu. deus in rebus eſt per modum naturæ, per modum gratiæ inchoatæ, & per modum gratiæ cōſummatæ, uel gloriæ. Secundum autem Gregor. per eſſentiam, per præſentiam, & per potentiam.

RESP. Dicendum, ꝙ aſſignatio Auguſtini reſpicit diuerſitatē modorum eſſendi Deum in rebus: ſed aſſignatio Greg. reſpicit conditiones modorum eſſendi. Vbicunque enim eſt deus ſiue per naturam, ſiue per gratiam, eſt eſſentialiter, potentialiter, præſentialiter. Diuerſitas autem modorum eſſendi accipitur penes diuerſitatem effectuum, & non qualemcunque; ſed ſolum trimembrem. Quidam enim eſt effectus ſecundum quem comparatur res ad deum per modū exiſtentis: & hi omnes continetur ſub modo naturę, extenſo nomine. Quidam per modū redeuntis: & hic eſt effectus gratiæ inchoatæ, uel conſummatę uel gloriæ, & quantum ad hūc eſt ſecundus modus eſſendi. Quidam eſt effectus, ſecundum quem comparatur creatura ad Deum, ut perueniens, uel perficiēs, & hic eſt effectus unionis, in qua uniuntur in unitate perſonæ creatura, & creator, ut homo, & deus. Quoniam ergo tres ſunt modi effectuum, ſecundū quos creatura diuerſimode cōparatur ad deum, ideo tantum tribus modis dicitur eſſe in rebus. Et primus qui attenditur quantum ad exitum, aſſimilatur lineæ rectæ. Secundus quātum ad reditum, lineæ reflexæ. Tertium quantum ad perfectionem, aſſimilatur circulo. Et primus quidem modus ſimilis eſt lineę; ſecundus, quia includit primum, ſimilis eſt ſuperficiei: tertius, quia utrunque, ſimilis eſt ſoliditati. Et ideo optime dicit Apoſtolus Col. 2. ꝙ in Chriſto tota diuinitas habitat corporaliter: eſt enim perfectiſſime in eo, quia eſt ad modum circuli quæ eſt figura perfecta, & per modum altitudinis quæ eſt quantitas perfecta.

EX HIS patet ſufficientia, & diſtinctio, & ſolutio obiectorū. Aſſignatio autem Beati Gregorii accipitur quantum ad conditiones modorū eſſendi. In his enim tribus circumloquitur B. Greg. perfectionem modorum exiſtendi Deum in omnibus, in quibus eſt hoc modo. Aliqd enim eſt in aliquo ſm præſentialitatis indiſtantiam: ut contētum in continente, ut aqua in uaſe. Aliquid ſm uirtutis influētiā: ut motor in mobili. Aliquid ſm intimitatis exiſtentiam, ut illud quod eſt continens intra, ut aīa in corpore; & oē ꝙ perfecte eſt in re, neceſſe eſt eſſe quā-

tum ad hanc triplicem condō-nem : & hoc modo eſt deus. Et ideo dicitur eſſe potētionaliter, præſentialiter, & eſſentialiter: quia ſecundum præſentialitatis indiſtantiam, ſecundum uirtutis influentiam, ſecundum intimitatis exiſtentiam, & ſic patet diſtō, ſufficientia, & ordo. Qm̄ ſecundum rationem intelligendi conditiones iſtæ ſe habent ꝑ additionem: & ideo bene ordinat B Gregorius primo præſentialiter &c. Aliqui tamen hm̄oi conditiones uolunt diſtinguere penes ſubſtantiam, uirtutē, & operationem: ſed licet modus exiſtendi eſſentialiter rn̄deat ſubſtantiæ. & potentialiter uirtuti: tamen prȩſentialiter principaliter non rn̄det operationi: nam præſens eſt aliquis alicubi, ēt ſi non operet̄. Aliqui accipiūt penes gn̄a cauſarum. Sed nec illud uī conueniēs, quia eſſentialiter conſiſtere, non cōnotat genus cauſalitatis. Aliqui penes trinitatem ueſtigii. ſ. modum, ſpeciem, & ordinem, ſed omnia hæc præcedit eſſentia ſecundū rationem intelligendi.

DISTINCTIO XXXVII.

PARS SECVNDA.

De immutabilitate Dei quantum ad locum.

CVMQVE diuina natura ueraciter, & eſſentialiter ſit in oī loco, & in oī tpe, non tamē mouetur per loca, uel per tēpora, nec localis, nec tīporalis eſt. Localis nō eſt, quia penitus non circunſcribitur loco, quia nec ita eſt in uno loco, quòd non ſit in alio. Neq; diuiſionē habet, ſicut corpus, cui ſecundū locum aſſignatur principium, medium, & finis, & ante, & retro, dextrum, & ſiniſtrū, ſurſum, & deorſum, quod ſui interpoſitione facit diſtantiam circunſtantium. Duobus namq; his modis dicitur in ſcriptura aliquid locale, ſiue circunſcriptibile, & econuerſo. ſ. uel quia dimenſionem capiens longitudinis, altitudinis, & latitudinis, diſtantiā facit in loco, ut corpus: uel quia loco definitur, ac determinatur, quoniam cū ſit alicubi, non ubique inuenitur, quod non ſolum corpori, ſed etiam omni creato ſpiritui congruit. Omne ergo corpus omni modo locale eſt. Spiritus uero creatus quodam modo eſt localis, & quodam modo non eſt localis. Localis quidem dicitur, quia definitione loci terminatus, quoniam cum alicubi præſens ſit, totus alibi non inuenitur. Non aūt ita localis eſt, ut dimenſionē capiens, diſtantiam in loco fa-

ciat. Diuina ergo ſola eſſentia omnino illocalis, & incircũſcriptibilis eſt, quæ nec locis mouetur aliquo modo. ſ. uel de terminatione finita, uel dimenſione ſuſcepta, nec temporib. ſed affectu & cognitione mouetur. His enim duobus modis, ſ. loco uel tempore, fit mutatio creaturæ, quæ longe eſt a creatore. Vnde Aug. ſuper Gene. Deus (inquit) omnipotẽs incommutabili æternitate, uoluntate, ueritate ſemper idẽ, mouet per tempus creaturam ſpiritualem; mouet etiam per tempus, & locum creaturam corporalem, ut eo motu naturas, quas condidit adminiſtret. Cum ergo tale aliquid agit, non debemus opinari eius ſubſtantiam, qua Deus eſt, tẽporibus locisque mutabilem, ſiue per tempora, & loca mobilem, cum ſit ipſe & interior omni re, quia in ipſo ſunt omnia: & exterior omni re, quia ipſe eſt ſuper omnia: & antiquior omnibus, quia ipſe eſt ante omnia: & nouior omnib. quia ipſe idem poſt omnia. ſ. poſt omnium initia. Ecce hic aperte oſtenditur, quod nec locis, nec temporibus mutatur, uel mouetur Deus. Spiritualis autem creatura per tempus mouetur, corporalis uero, etiam per tempus, & locũ.

Lib. 8. ca. 21. 23. & 20. in Tom. 3

Quòd Deus ẽ interior, antiquior & nouior omnib.

Quid ſit mutari ſecundum tempus.

Mutari autem per tempus eſt uariari ſecundum qualitates interiores, uel exteriores, quæ ſunt in ipſa re, quę mutatur, ut quando ſuſcipit uiciſſitudinem gaudii, doloris, ſcientiæ, obliuionis, uel uariationem formæ, ſiue alicuius qualitatis exterioris. Hæc enim mutatio, quæ fit ſecundum tempus, uariatio eſt qualitatum, quę fit in corporali, uel ſpirituali creatura, & ideo uocatur tempus.

Opinio quorundam, quod ſpiritus creati nec loco moueantur, nec locales ſint.

De mutatione uero loci magna inter conquirentes diſceptatio uerſatur. Sunt enim, qui dicunt nullum ſpiritum aliquo modo poſſe mutari loco, ab omni ſpiritu locum uniuerſaliter remouere uolentes: quoniam ſecundum dimenſionem tantum, & circunſcriptionem locum conſtare aſſerunt, atque id ſolum eſſe locale, vel in loco eſſe dicunt, quod dimenſionem recipit, & diſtantiam in loco facit. Et hoc dicunt Aug. ſenſiſſe mutationẽ temporis tãtũ

Ibidem

ſpirituali creaturæ tribuentem : loci uero & temporis, corporeæ.

Reſponſio ad hoc.

Sed (ut ſupra diximus) dupliciter dicitur eſſe res localis, uel circunſcriptibilis. ſ. uel quia dimẽſionẽ recipit, & diſtantiam facit, uel quia loci termino definitur, quorum vtrunque conuenit corporeæ creaturæ, alterum uero tantũ ſpirituali. Nam (ut ſupra diximus) corporalis creatura ita eſt localis, uel circunſcriptibilis, quod determinatur definitione loci, & quòd dimenſionem recipiens diſtantiam facit: ſpiritualis uero tantum definitione loci concluditur, cũ ita ſit alicubi, quòd non alibi: ſed nec dimenſionem recipit, nec diſtantiam in loco facit : quia ſi multi eſſent ſpiritus hic, non eo coanguſtarent locum, quo minus de corporibus

Vbi ſupra. *contineret. Ideoque Auguſtinus attribuit mutationem loci*

Eſa. 6. *corpori, non ſpiritui, quia licet ſpiritus tranſeat de loco ad locum; non tamen ita ut dimenſiónibus circumſcriptis, interpoſitione ſui faciat diſtantiam circunſtantium, ſicut corpus.*

Concluſio, qui ex ſpiritibus locales ſint.

Sunt ergo ſpiritus creati in loco, & tranſeunt de loco ad locum, & quodammodo locales, & circunſcriptibiles, ſed non omni eò modo, quo creaturę corporeę. Spiritus autem increatus, qui deus eſt, in loco quidem eſt, & in omni loco, ſed omnino illocalis eſt, & incircumſcriptibilis. Vnde Beda ſuper Lucam ait, Cum ad nos angeli ueniunt, ſic exterius implent miniſterium, ut tamen ante deum interius per con-

Et Grego. Ho. 34 ſup. Luc. 15 c. L. 1. d S. S. 1. c. 9. 10 Eſa. 6.

templationem aſſiſtant, quia etſi angelus eſt ſpiritus circũſcriptus, ſummus tamen ſpiritus, qui deus eſt, incircunſcriptus eſt: intra quem currit angelus quocunque mittatur. Ecce hic dicitur, quia ſpiritus angelicus circunſcriptus eſt, ſpiritus autem, qui deus eſt, incircunſcriptus. Alibi etiam Ambroſius diſtantiam oſtendens inter ſpiritum increatum, & ſpiritum creatum, dicit Seraphin de loco ad locum trãſire, inquiens ita in Lib. de Trin. dixit Eſaias, quia miſſus eſt ad me unus de Seraphin. Et ſpiritus quidẽ ſanctus dicitur miſſus, ſed Seraphin ad unum, ſpiritus uero ad omnes. Sera

phin

phin mittitur in miniſterio, ſpiritus operatur myſterium. Seraphin de loco ad locum tranſit; nõ enim complet omnia, ſed ipſe repletur à ſpiritu. Hic apertè oſtenditur, quod angeli quodam modo locales ſunt.

Confirmat Deum eſſe ubique ſine locali motu.

Fateamur itaque diuinam naturam pro immenſitate ſui nuſquam deeſſe, eamque ſolam omnino illocalem, & omnino incircunſcriptibilem, nullo concludi loco, ſed à fine vſque ad finem attingere, non tamen ſpacioſa magnitudine, nec locali motu, ſed immenſitate, atque immobilitate ſuæ eſſentiæ. Vnde Auguſt. ad Dardanum ait, Non *quaſi ſpacioſa magnitudine opinemur* Deum *per cuncta diffundi, ſicut fumus aut lux iſta diffunditur, ſed potius ſicut in duobus ſapientibus, quorum alter altero corpere grandior eſt, ſed ſapientior non eſt: vna ſapientia eſt, nec eſt in maiore maior, nec in minore minor, nec minor in vno quàm in duobus: ita Deus ſine labore regens, & continens mundum, in cælo totus eſt, in terra totus, & in utroque totus, & nullo contentus loco, ſed in ſeipſo vbique totus. Idem quoque ſuper Pſalm. ait, Ad verbum* Dei *pertinet non eſſe in parte, ſed ubique eſſe per ſeipſum: hæc enim eſt ſapientia Dei, quæ attingit a fine vſque ad finem fortiter, non tamen motu locali, ſed immobilitate ſui: neluti ſi moles aliqua ſaxea impleat aliquem locum, dicitur quod attingit a fine illius loci vſque ad finem, cum tamen alterum non deſerat alterum occupando. Non ergo habet motum localem uerbum illud, & ſapientia illa ſolida eſt, & ubique. Ex prædictis innoteſcit, quòd* Deus *eſt ita ubique per eſſentiam, quòd non ſpacioſa magnitudine diffunditur, nec uno deſerto loco alium occupat, quia localem motum non habet. Ideoque Auguſtinus volens præſcindere a Dei puritate omnem localem motum, & localem circunſcriptionem, potius dicit omnia eſſe in illo, quàm ipſum eſſe alicubi, nec tamen ipſum eſſe locum, qui non eſt in loco, in Libr.* 83. *quæſt. ita inquiens. Deus non alicubi eſt, quod alicubi eſt, continetur loco, quod continetur loco, corpus eſt, Deus autem nõ eſt corpus: non ergo alicubi eſt, & tamen quia eſt, & in lo*

Ca. 11.

In to. 8 in enarratione pſalmi 147. ſup illud uelociter currit.

In to. 8 q. 10.

eo non eſt, in illo ſunt potius omnia quàm ille alicubi, nec tamen ita in illo, ut ipſe ſit locus. Locus enim in ſpatio eſt, quod longitudine, & latitudine, & altitudine corporis occupatus, nec Deus tale aliquid eſt, & omnia ergo in ipſo ſunt, & locus non eſt, nec in loco eſt: locus tamen Dei, *ſed impropríe, dicitur templum Dei, non quòd eo contineatur. Id autem nihil melius quàm anima munda intelligitur.* Ecce *hic dicit Deum non eſſe in loco, ſed intelligendum eſt: eum non eſſe in loco localiter, ſcilicet quia nec circunſcriptionem, nec localem motum habet.*

Oppoſitio, quòd Deus mutetur loco.

Ad hoc autem ſolet opponi ſic. Quotidie fiunt creaturæ, quæ ante non erant, in eis Deus *eſt cum ante non eſſet in eis: eſt ergo ubi ante non erat, ideoque mutabilis eſſe videtur. Sed licet quotidie incipiat eſſe in creaturis, in quibus ante non erat, quia illæ non erant, hoc tamen fit ſine ſui mutatione, qualiter in mundo cœpit eſſe quem fecit, tamen ſine ſui mutabilitate: & ſimiliter deſinit eſſe in quibus ante erat ſine ſui mutatione, nec tamen ipſe deſerit locum, ſed locus deſinit eſſe.*

Epilogus.

Iam ſufficienter demonſtratum eſſe uidetur, quomodo
A *diſt.* 35. *omnia dicantur eſſe in Deo, &* Deus *in omnibus, quàm diſceptationem quaſi incidenter ſuſcepimus, quia id videbatur poſtulare res, circa quam noſter uerſabatur ſermo.*
Epilogus. *Differebamus enim de ſcientia, ſiue ſapientia Dei, & cum diceremus Deum ſcire omnia, quæſitum eſt, vtrum propter cognitionem quàm de omnibus habet, dicerentur omnia eſſe in Deo, an alia ratione hoc diceret ſcriptura. Huius ergo q̄onis occaſio in præmiſſam nos deduxit diſputationem.*

SVPRA oſtendit Magiſter qualiter Deus ſit in locis, & in rebus omnibus. & quoniam ad exiſtentiam in loco ſequitur circunſcriptibilitas, & locabilitas in creatura locata: ideo intendit hic, a Deo has conditiones remouere. Et diuiditur hęc pars in duas. In prima oſtendit Deum incircunſcriptibilem, & immutabilem. In ſecunda uero concludit, & per auctoritates confirmat, ibi. *Fateamur itaque diuinam naturam &c.*] Prima pars habet quatuor partes. In prima oſten-

oſtendit, ꝙ immobilitas, & icir cunſcriptibilitas conuenit deo. In ſecunda hoc remouet a natura angelica, & oĩ natura creata, ibi. *Spiritus uero creatus quodammodo &c.*] In tertia ponit opinionem quorundam, qui dicunt ſpiritus creatos non moueri loco, nec eſſe locales, ibi. *De mutatione uero loci, &c*] In quarta ſuam concluſionem infert: ꝙ ſolus ſpũs increatus eſt incircunſcriptus, ibi. *Sunt ergo ſpiritus creati &c.*] Item ſecunda pars, in qua ſuam reſumit cõcluſionem, ut addat, habet tres partes. In prima concludit prędeterminata, & auctoritatibus confirmat. In ſecunda uero mouet oppoſitionẽ, & ſoluit illam: ibi. *Ad hoc autem oppones &c.*] In tertia breuiter epilogat prędeterminata, & oſtendit rationem ſitus præſentis capitu li ibid. *Iam ſufficienter demonſtratum eſt &c.*]

Dub. 1. NEque dimenſionem habet ſicut corpus &c.] Videtur male dicere, quia dr̃ Ephe. 3. ut poſſitis comprehendere cum oĩbus ſanctis, quæ ſit lõgitudo, &c. & gloſa exponit illud de deo. Reſpo, Magr̃ loquĩ proprie ad literã: ſed Apoſtolus loquĩ metaphorice. Vnde multipliciter exponũtur illa uerba. In deo. n. longitudo ẽ lõganimitatis, latitudo charitatis, ſublimitas miſericordię, & profundum iuſticiæ, ſiue ſapientię, quãtum ad dei iudicia.

Dub. 2. *Mouet etiam per tempus, & locum creaturam corporalem &c.*] Videtur mala iſta diuiſio Aug. Primo, quia a Philoſopho nulla ponitur mutatio ſecundum tempus. Et iterum ſua diuiſio non uidetur ſufficiens, quia Philoſophus ponit ſex ſpecies motus. Reſpo. Dicendum, ꝙ ſecundum Philoſophum omnes ſpecies motus ad hunc duplicem motum reducuntur. ſ. ad motũ ad ſitum, & ad motum ad formam. Augu. autẽ motum ad ſitum intelligit per motum ſecundum locũ, qui ẽ entis completi & perfecti: ſiue dẽ innouatione circa qualitatem, ſiue proprietatem ſubſtantiæ, eatenus qua ad ſitum eſt, niſi pariter ſit ad formam: motum autem ad formã, qui ſubdiuiditur per quinq; ſpecies comprehendit ſub mutatione ſecundum tempus: propter hoc, ꝙ de ſe dicit menſurã uariabilem, & rei uariabilis. Vnde omnem mutationem, quę eſt ſecundum proprietates rei abſolutas, & intrinſecas, ſiue ſecundum qualitates corporales, ſiue ſecundum ſpirituales, ut ſunt affectiones in animabus, ipſe uocat mutationem ſecundum tempus, & ita patet ratio diuiſionis, & ſufficientia. 3. Phyſ 6. et in Poſter adicã. 8. d tri. c. 26.

Dub. 3. *Spiritualis autem creatura per tempus mouetur &c.*] Videtur falſum dicere, quia ſpũalis creatura menſuraĩ æuo, cũ ſit ꝑpetua; ergo ſi mouet̃, non per tẽps mouetur, ſed per æuum. Item, intellectus angelicus eſt deiformis, ſicut uult Philoſophus: ergo intelligit ĩ iſtãti, pari rõne, & afficit̃: nõ ergo ĩ tẽe. Præterea, tẽs per prius & poſterius ẽ mẽſura motus pri mobilis: ergo illud ſolũ mẽſuraĩ tẽe qđ ſubiacet illi motui: ſed tale nõ eſt angelus, nec eius motus: ergo &c. Reſpo. Ad pñs notãdũ, ꝙ tẽs uno mõ dr̃ ꝓprie, & ſic dicit menſuram rei mutabilis inquantum mutabilis 4. phy. 101.

lis,tamen ſub rõne continui, & qm̃ motus primi mobilis eſt motus maxime euidẽs, & cõtinuus inter oẽs, iõ tp̃s hoc mõ dr̃ proprie eſſe in primo mobili, ſicut in ſubiecto,in quo primo eſt,& in quo primo apparet. Alio modo dicitur tempus menſura cuiuslibet rei mutabilis, ſecundũ ꝙ mutabilis,ſiue moueat̃ inſtãtanee,ſiue continue: & ſic non tantum eſt in motu primi mobilis,& in his,quę ei ſubiacent,ſed etiam in omni creato, circa qđ accidit uariatio,& ſic eſt ĩ angelis. Et per hoc patent obiecta.

Quod enim obiicit de æuo. Dicendum, ꝙ cuum eſt menſura angelorum qnantum ad eſſe ſubſtantiale,quod eſt inuariabile,& incorruptibile, ſed tempus quantum ad proprietates,q̃ uariantur,& quædam ſubito,quædam ſucceſſiue,ſicut patet in angelis per naturam paulatim intendi aliquam affectionem, & ſic patent cętera.

Dub. 4 *In duobus ſapientibus quorum alter altero, &c.*] Videtur falſum dicere,quod eadem ſapiẽtia eſt in duobus neq; maior,neq; minor,quia ſapĩa eſt accidens, & qualitas ſapientis, & accidens ꝑ ſubſtantiam numerat̃. Reſp. Dicendũ, ꝙ ad hoc uoluerunt aliqui dicere, ꝙ eadem ſapientia creata eſſet in duobus ſapientibus,& hoc dant intelligere per duas ſuppoſitiones. Vna eſt ꝙ ſpecies rei in anima non differãt ꝑ eſſentiam a re extra. Alia ſuppoſitio eſt, ꝙ eandem rẽ noſſe poſſunt duo ſapientes,ſcilicet unum enunciabile, quod dictũ eſt ſingulare: & hoc ultimum non indiget perſuaſione: ſed prius, ꝙ ſpecies in anima non differat a re extra ſecundum eſſentiam,oſtendunt ſic,quia per eadem res cognoſcitur,per quæ res habet eſſe: ſi ergo per formã ſuam habet eſſe: ergo & cognoſci,& forma rei uere eſt in anima: & cum intellectus ſit ſciens per illam formam, & contingat aliquos duos omnino idem ſcire,& cogitare, illa non eſt tantum uera forma,ſed etiam una. Et ꝙ hoc uerum ſit,perſuadent per hoc: ꝙ ſi forma põt ſm ueritatem conſimilẽ formã in materia producere,& ſeipſam facere in aliena materia,quare non eſt ſimile in aĩa,quę habilior eſt ad recipiendũ? unde & hoc dicunt ſenſiſſe Aug. Vnde dicunt, ꝙ ſapientia non eſt ad modum aliarum proprietatum. Sed hæc poſitio deuiat ab Aug. quia Aug. uult, & alii ſancti, ꝙ eſſe in pluribus omnino diſtinctis nõ conuenit uni, & eidẽ creaturę, niſi per miraculum: & ideo poſitio iſta ſuꝑ falſum fundatur, & fundata eſt. Quia ſi ueritas aſini eſſet in aĩa, quare non diceret̃ aĩa eſſe aſinus? Et iterũ. Si eſſet ueritas,adhuc nõ eſſet eadem, quia nulla forma cum generat ſe, gẽnerat ſe omnino eadẽ, ſed de neceſſitate plurificatur eſſentia in generante, & genito, præter q̃ in Deo: & ideo non ualet ad ꝓpoſitum. Et iõ ſecundus modus dicendi eſt, ꝙ Aug. intelligit de ſapĩa increata. quæ eſt in ſapientibus, & attingit ubiq; propter ſui mundiciam. Sed cum Aug. intẽdit ponere exemplũ in creaturis, non uidet adhuc hoc eſſe ſm eius intellectum. Et iterum ipſe dicit, ꝙ ipſa ſapientia eſt æqua- Aug. ad Dardanum epiſ. 57

æqualis in duobus, q. ſunt ęqualiter ſapiētes, non autem ī aliis: ergo uidetur loqui de habitu. Et ideo eſt tertius modus, ꝙ ipſe loquitur de unitate per conformitatem. Sed illud adhuc nō eſt ſufficiēter dictum, quia tūc maior eſſet ī duobus, quàm ī uno: ſicut patet in duobus diuitibus, qui ſunt in diuitiis conformes, & æquales. Propter hoc dicendum, ꝙ ſimilitudo, ſiue intentio in aīa habet comparari ad animam, in qua eſt, & ad illud cuius eſt, & quoniam ortum habet ab eo, cuius eſt, & ad illud dicit̄, ideo ſimilitudines unius rei in animabus pluribus, qui in unā, & eandem ueritatem ducunt, tantum una, quātum, quæ: hinc eſt, ꝙ per comparationem ad illud, cuius ſunt, habēt unitatem: nec maius ſunt duæ quàm una, ſimiliter nec ſapientia. Sed in comparatione ad animas, quę ꝑ illas cognoſcunt habent pluralitatem, & plus ſunt duę quàm una, & ideo patet ꝙ non poteſt poni omnino ſimile, q̄a res differunt ab intentione, ſiue ſimilitudine ſua, in deo autem in quo non differunt, patens eſt, quòd unus poteſt eſſe in multis, & ſic patent cętera obiecta.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An Deus localis ſit?

AD intelligentiam huius partis, duo principaliter quæruntur. Primò quæritur de cōſcriptibilitate, ſiue localitate Dei. Secundò, de mutabilitate ſpiritus angelici per locum: hæc enim duo proſequitur in litera. Quantum ad primum articulū, quęruntur tria. Primò quærit̄, utrum Deus ſit localis intra locum. Secūdò, utrum ſit mutabilis de loco ad locum. Tertio, utrum ſit ſeparabilis a loco, ſiue ſit extra omnem locum.

QVOD Deus ſit localis, oſtenditur hoc modo. Eſſe in loco, & eſſe locatum conuertuntur: ſed Deus eſt in loco (ut in præcedentibus probatum eſt:) ergo Deus eſt locatum: ſed omne locatum eſt locale: ergo Deus eſt localis. *Artic. immediate ꝓcedētib.* ITEM. Quod eſt in uno loco tantum, locale eſt: ergo ſi plus poſſunt omnia loca, quàm unum, & magis ſapit naturā rei, quod habet, eſſe ī toto, q̄ qđ in parte habet, multomagis eſt locale quod eſt in omnī loco, ſed deus eſt in omni loco; quia ubique: ergo uɼ maximè eſſe localis. ITEM. Deus eſt ubique: ergo eſt hic, ſed quod hic ē, eſt in loco determinato, & qđ eſt in loco determinato, eſt locale, ergo &c. ITEM. Deus eſt in loco aliquo determinato: aut ergo ſecūdum totum, aut ſm partem: ſi ſm partē ergo habet partem & partem, quod eſt inconueniens. Si ſecūdum totum, ſed quod ſm totum eſt in aliquo, comprehēditur ab illo, & quod comprehenditur ab aliquo loco determinato, eſt locale: ergo deus eſt localis.

CONTRA, Magr̄ ī litera, localis nō eſt, quia penitus nō circūſcribitur loco. ITEM. Ratione ꝓbatur ſic. Nihil dicitur temporale, niſi quod exceditur a tempore. Temporalia enim ī tp̄e ſunt corruptibilia: ergo nihil dr̄ localе, niſi qđ exceditur a loco: ſed

Deus

Deus nõ exceditur a loco: ergo &c. ITEM. Locus ẽ accidẽs: ergo non denominat illud, niſi ad qđ cõparatur, ut accidẽs: ſed ad deum non poteſt comparari ut accidens: ergo non denominat deum: ergo deus non eſt localis. ITEM. Locus eſt quantitas cõtinua diuiſibilis, punctus autem eſt principium quantitatis indiuiſibile: ergo magis conuenit cum deo punctus, quàm locus quantum ad proprietates: ſed deus non dicitur punctualis niſi improprie, & falſe; ergo nõ debet dici localis.

RESOLVTIO.

Deus cum ita ſit præſens loco, ut a loco nihil recipiat: minimè localis dicendus eſt.

RESPON. Dicendum, ꝙ locale, dr̃ quod ſequit̃ leges loci: ſicut temporale quod ſequitur leges temporis. Leges autem loci ſunt quantũ ad actum continẽdi, mẽſurandi, ſaluandi, terminandi: ſecundum quas locus ſe habet ad locatum per modum impartientis: & locatũ ſe hẽt ad locum ꝑ modum ſuſcipiẽtis. Et qm̃ deus ſic eſt præſens loco, ut nihil ab eo oĩno recipiat, ſed ſolũm eius indigentiã ſuppleat, & dat loco uirtutem continendi, & locato uirtutem replendi: hinc eſt, qđ deus nullo mõ dicendus eſt localis, ſicut dicit Magiſter in litera, & rationes ad hoc inductæ concedendę ſunt.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, ꝙ eſſe in loco, & eſſe locatum conuertũtur. Dicendum, ꝙ conuertuntur ratione materiæ circa ipſum corpus, tamen ratione uirtutis uocabuli non. Nam hęc determinatio, ĩ loco, ad hoc quod habeat ueritatem locutio, nõ exigit, nec ponit niſi præſentialitatem, & indiſtantiam: ſed eſſe locatum ponit ambitum, & continentiam: eſſe locale ponit idoneitatem ad proprietates loci, & indigẽntiam aliquam: & iõ hæc cõceditur, deus eſt in loco quamuis aliquid habeat improprietatis, propter hoc quòd hęc præpoſitio [in] uidetur importare continentiam ambientem: ſed hæc eſt magis impropria, deus eſt locatus, & adhuc iſta ẽ plus impropria, deus eſt localis, & ideo non eſt recipienda; ſed exponenda. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ eſt in uno loco, eſt locale. Dicendum, ꝙ illud eſt, quia locus ſuperexcellit ipſum locatũ. Vnde illud determinat, & definit; ſed quando eſt in omnibus, ipſum ſuperexcellit omnia loca. Et ideo ſuper hoc non tãtum poſſunt omnia loca, quã tum poteſt unus locus ſuper illud, quod eſt tantum in uno loco: & ideo non eſt localis dicendus deus. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, quod deus eſt hic, &c. Dicendum, ꝙ [hic] poteſt teneri dupliciter. Aut demoſtratiue tã tum, aut demõſtratiue, & diſcretiue. Si tantum demonſtratiue, ſic uerum eſt, deus eſt hic, quia non eſt ſignare locum, cui deus non ſit pręſens. Si autem diſcretiue, falſum eſt eſſe hic, & nõ ſequitur ex prima, & hoc ſenſu ꝓcedit ſua ratio. AD ILLVD, ꝙ quæritur, aut deus eſt ſecũdum totum, &c. Dicendum, quòd in deo ſunt ſimul ſimplicitas, & infinitas: quando ergo apponitur, circa deum nomen importans totalitatem, poteſt dupliciter apponi.

apponi, uel ratione ſimplicitatis, & ſic priuat partem, & partem: & ſic ſignificatur per nomen, ut ſi dicatur, totus deus: & quoniam deus in omni loco ſimplex eſt, & quodlibet eſt capax ſimplicitatis diuinę, ideo ratione ſimplicitatis deus eſt in quolibet totus. Poteſt iterum totalitas apponi ratione infinitatis, & hoc fit per aduerbium, ut ſi dicatur, deus eſt totaliter i loco hoc. ſiue ſecũdum totum: & ſic cum diuina infinitas a nullo loco includatur, deus in nullo loco eſt ſecundum totum. Quando ergo quæritur aut ſecundum partẽ, aut ſecundum totum. Dicendũ, ꝙ non diuidit per immediata; quia deus non ſecundum partẽ: quia ſimplex, nec ſecundum totum: quia infinitus, & ideo dicẽdus eſt totus in quolibet loco, non tamen totaliter.

QVAESTIO II.

An Deus ſecundum locum mutabilis ſit?

VTRVM Deus ſit mutabilis ſecundum locum. Et quod nõ, uidetur ſic. Magiſter in litera dicit, & accipit ab Auguſtino ſuper Gen. Deus eſt in omni tempore, & in omni loco, non tamẽ mouetur per loca, uel tempora. (Lib. 8. cap. 20) ITEM. Ratione oſtenditur: quia motus eſt actus imperfectus; ſed in deo nulla eſt imperfectio: ergo nec ſecundũ locũ mutatio. ITEM. Per oẽm motum aliquid acquiritur: ſed deus nullum locũ poteſt acquirere: qa eſt ubiq; ergo impoſſibile eſt deum ſm locum mutari. ITEM. Nobilior diſpoſitio eſt quies, quam motus; ſed qđ nobilius eſt, deo eſt attribuendũ: ergo impoſſibile ẽ deũ ſecũdum locum mutari: ſed ſem per quieſcit.

CONTRA. Aug. ad Oroſium, deus mouet ſe ſine tempore, & loco: ergo uidetur, ꝙ deus moueatur; ſed perfectiſſimus motuum eſt motus ſecundum locum; ergo &c. ITEM. Iſidorus, Cum ſit illocalis deus, localiter tamen ambulat in ſanctis: ergo ſaltem uidetur mutari per accidens. ITEM. Hoc uidetur ratione, quia mouentibus nobis, mouẽtur ea, quæ in nobis ſunt. Hoc dicit Philoſophus: & dicit propter formas; quæ non ſunt i uno determinate: ergo ſi deus eſt in nobis, deus mouetur in nobis ſaltẽ ſecundum accidens. (Ex. 2. Topic. cap. 3.) ITEM. Quamuis deus quantum ad exiſtentiam, per eſſentiam non determinet locum, tamen quantũ ad habitationem diffinite eſt in aliquibus, ita ꝙ non in aliis; ergo ſaltem quantum ad hunc modũ eſt mutabilis.

RESOLVTIO.

Nullatenus, idquè propter ſummam ſuam ſimplicitatem.

RESP. Dicendum, ꝙ ſicut dicit Magiſter in litera. Deus nullo mõ mutaẗ per locũ; & hoc uerum eſt; qa nec per ſe, nec ꝑ accidens mutaẗ, & hoc eſt ꝑꝑ ſummã immenſitatẽ; qa adeſt oĩbus, & nulli abeſt; & ſi incipiat eſſe in re, uel deſinat, hoc ſolum eſt ſecundum rei mutationẽ, non ſecundum mutationem eius; ut puta, ſi aere illuminato intelligatur creari cryſtallus, radius incipit eſſe in eo, & cryſtallo amoto, deſinit eſſe, nulla facta mutatione in radio.

AD ILLVD, ergo qđ obiicit, ꝙ deus mouet ſe, &c. Dicendũ, quòd

ꝙ Auguſt.non dicit ſimpliciter, ꝙ mouet ſe,ſed cum his additionibus,ſine tempore, & loco. Et qm̃ omnis motus ſecundũ Auguſtinũ cõprehenditur ſub mutatione ſecundum tempus,& ſecundum locum: ideo tãtum eſt hoc,quantum eſt dicere, mouet ſe ſine motu, & ita nõ mouetur uere, nec implicatur contradictio.Sed cum in motu ſint duo, ſcilicet quod eſt actus, & qđ eſt uariatio, ſiue imperfectio, uult dicere Auguſtin. ꝙ mouet ſe ſine motu:qa ſemper eſt in actu, ſed non ita in actu imperfecto, imo perfecto.QVOD dicit Iſidorus eſt intelligendum metaphorice,uel cauſaliter: quia ſanctos facit ambulare per fidem de uirtute in uirtutem. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ mouentibus nobis, &c. Dicendum, ꝙ illud non habet ueritatem niſi in illis,quæ ſunt in aliis per dependentiam, & diffinitionem: unde quia radius eſt in aere,& nõ dependet ab aere:ideo non mouetur moto aere:& quia anima eſt in manu, nec diffinitur manu, ideo non mouetur mota manus Deus autem non dependet a rebus, nec diffinitur:ideo nõ mouetur ad motum rerum.AD ILLVD, quod obiicitur de habitatione Dei,dicendum,ꝙ determinate eſt in aliquibus, non rõne immenſitatis, ſed rõne influentiæ gratiæ:& ideo non determinatur ipſe Deus,ſed effectus tantum:hinc eſt, ꝙ non per ſe, nec per accidens mouetur, nec moueri poteſt:quia a nullo dependet,nec dependere poteſt,a nullo diffinitur,nec poteſt diffiniri: & non ſolum non eſt impoſſibile: ſed etiam non intelligibile. Obiiciet autem aliquis ſic:intelligamus corpus egredi a loco, nullo introeunte,tunc remanet uacuum: aut ergo ibi eſt Deus, aut non.Si ſic: ergo in eo eſt qđ nihil eſt,quod ſtultum eſt dicere. Si non eſt, & ibi prius fuit: ergo uidetur eſſe mutatus, ſaltẽ per accidẽs: ergo uidetur quòd Deus exeat cum re, & cũ re alia ingrediatur: quia ſi res tantum exiret, Deus exiret. Ad hoc reſpondeo,ꝙ ſi per impoſſibile ponatur locum euacuari,tunc remanere intelligitur capacitas loci priuata:capacitas aliquid eſt, & in illa Deus eſt, priuatio autẽ nihil eſt,& in illa Deus eſſe non põt:non ergo deſinit Deus eſſe ab eo,quod remanet poſt receſſum corporis: ſed cum res priuatur, aufertur comparatio eius ad Deum.(Quod enim nihil eſt, nullam habet comparationem) ſed cum res mouetur, Deum nõ dimittit,nec ad Deũ accedit,nec Deus cũ re uenit; quia ſic eſt in re,ut ſit extra rem idem: iõ nec res eum dimittit, nec nouũ inuenit. Et hoc eſt intelligibile, ſi quis põt intelligere, ꝙ Deus ſit immenſus, ſimplex, & infinitus. Quia.n.eſt immenſus:ita eſt intra,ꝙ extra:quia ſimplex, ſecundũ unum & idẽ eſt intra, & extra:quia infinitus: iõ nec dimittitur,nec acquiritur aliud in re, nec ab ipſo itur ad ipſum cũ dimittitẽ,ut alibi,& alibi inueniatẽ.

2.Top. cap. 3.

QVAESTIO III.

An Deus extra omnem locum exiſtat; ab omnique loco ſeparabilis ſit?

VTRVM ſit Deus ab omni loco ſeparabilis,uel extra omnem

nem locum nihil, eſt: ergo ſi deus eſt extra omnem locum: ergo nihil eſt, uel in nihilo. ITEM. Hoc quod eſt (extra) aduerbium loci eſt: ergo ſi deus extra omnem locum eſt, eſt in loco, & præter omnem locum, ſed hoc eſt falſum & non intelligibile; ergo deus non poteſt nec re, nec intellectu ſeparari ab omni loco. ITEM. Cum dicitur, deus eſt extra mũdum. extra, aut ſtat pro aliquo, aut pro nihilo. Si pro nihilo: ergo chimæra eſt (extra) mũdum. Si pro aliquo: ergo uel pro creato, uel increato. Nõ pro creato, conſtat: ergo pro increato, ergo eſſe extra mundum, eſt eſſe in deo: ſed omnia ſunt in deo: ergo omnia ſunt extra mundum. ITEM. In nullo eſt deus, ꝗ non ſit in ipſo: ſed nihil quod ſit extra mundũ eſt in deo: ergo deus non eſt extra mundum.

CONTRA. Quòd locus poſſit ſeparari a deo ſecundum intellectũ uidetur: quia poſſibile eſt ſecundum intellectum locũ priuari omni locato, & remanere uacuum: ſed uacuum eſt priuatio, deus aũt in nullo eſt qđ nõ ſit in ipſo: priuatio autẽ non eſt in deo: nec deus in priuatione: ergo nec in uacuo, & ſic eſt ſeparabilis a loco. ITEM. Quòd deus ſeparetur a loco ſecundũ rem, uidetur: quia ſicut ſe habet dei æternitas ad omne tempus: ita & immenſitas ad omnem locum: ſed dei æternitas fuit ante omne tempus: ergo dei immenſitas fuit extra omnẽ locum: ſed quod eſt extra aliquid, eſt ſeparatum ab eo: ergo &c. ITEM. Si deus eſt tantum in locis creatis, cum illa ſint finitæ dimenſionis, & quod commenſurat ſe finito eſt diffinibile, & finitum: ergo deus eſſet finitus. ITEM. Deus eſt adeo bonus, quòd melior cogitari non poteſt: ergo adeo magnus, & immenſus, ꝙ maior eo cogitari non poteſt: ſed toto mũdo põt cogitari linea maior, ſi intelligatur protendi extra circunferẽtiam cœli: ergo ſi ibi eſt deus, deus eſt extra, aut non eſt maximum. ITEM. Angelus põt eſſe extra mundum, ſed nõ extra deũ, ergo deus eſt extra mũdũ.

RESOLVTIO.

Deus per independẽtiam & re, & intellectu ab omni loco ſeparabilis eſt: ſicut etiam per exceſſum & excellentiam ſuæ diuinæ immenſitatis & æternitatis extra omnem locum eſt.

RESP. Dicẽdum quòd aliquid ſeparari ab alio, eſt dupliciter, uel ſecundum diſtantiam, uel ſecundum independentiam. Primo modo aliqua duo, quæ ſunt in eodem loco ſeparantur, cum unum elongatur ab alio: & hoc modo impoſſibile eſt eſſe, nec intelligi deum ſeparari ab oĩ loco: nam iſta ſeparatio includit diſtãtiam ſpatii, & hoc de neceſſitate includit locum: & ita implicãtur duo oppoſita. ſ. ꝙ deus ſit in loco, & diſtet ab omni loco. Si autem loquamur de ſeparatione per independentiam, & ſic dicendum, quòd deus & re, & intellectu eſt ſeparatus a loco: qa in ſeipſo omnino eſt indepẽdẽs a loco, ſicut ante productionem loci: locus autem econtra nõ eſt ſeparabilis a deo nec re, nec intellectu, ſicut probant rationes ad hoc inductæ. Similiter, cum quæritur, utrum deus ſit extra omnem

omnem locum: dicendum, quòd (extra) uno modo dicit ſitum, & poſitionem, & ſic eſt impoſſibile: ſicut impoſſibile eſt, ſi (ante) dicit tempus, quod ſit ante tempus. Alio modo (ante, & extra) dicunt exceſſum, & ſupexcellentiā diuinę immenſitatis, & æternitatis reſpectu temporis, & loci; & ſic concedendum, ꝙ Deus eſt ante tempus, & extra oēm locum: nec ex hoc ſequitur, ꝙ ſeparetur a loco, ſed ꝙ ſumma immenſitas ſuperexcedat omnem locū, nec ad illud arctat: Et hoc uult dicere Gregorius, ꝙ deus eſt extra omnia, non excluſus: quia nō diſtat: & intra omnia nō incluſus: quia non arctatur: quia in ſeipſo eſt omnino immenſus: ita ꝙ extra ipſum nihil poteſt eſſe, nec cogitari, ſiue nihil poteſt cogitari ita immenſum, ſicut deus eſt in ſeipſo. Ex hoc patet ſequēs: qa ꝙ non eſt extra, non eſt propter limitationem ſuam; ſed loci defectionem.

Ad illud, quod obiicitur de linea. Dicēdum, quòd ſtatim dum intelligitur aliquid extra mundum, ex hoc datur intelligi quòd deus ſit ibi. Sicut ſi intelligatur nouus mundus fieri, abſque dubio deus eſſe in illo, tamē non ſequitur quòd ibi ſit; quia illud nihil eſt. Similiter ſi fieret angelus extra, tunc eſt extra nō ſecundum motum ſuū, ſed angeli. Sed forte hoc eſt magis fictionis, quam ueritatis, quòd angelus extra uniuerſum exeat, ſicut patebit. At tamen illud cogitandum eſt, quòd diuinum eſſe ſicut non poteſt cogitari habere terminum in duratione; ſic non poteſt cogitari, nec debet habere terminum in exiſtentia, & præſentialitate. Et ſicut non poteſt cogitari habere interciſionem in duratione, ſic nec in præſentialitate. Hic intellectus eſt habendus: caueat tamē qualiter qs imaginetur, & exprimat per ſermonem.

art. ſeq.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An angelus localiter moueri poſſit ſine corpore?

CONSEQVENTER de ſecundo articulo quæritur, ſcilicet de mutabilitate angeli, & circa hoc quæruntur tria. Primo quæritur, utrum angelus poſſit moueri localiter ſine corpore. Secundo quæritur, utrum moueatur per medium, uel non. Tertio, utrum pertranſeat medium modo ſubito, uel ſucceſſiuo.

QVOD Angelus non poſſit moueri ſine corpore oſtenditur ſic. Bernar. ſuper Can. Diſcurrere, & de loco ad locū tranſire, non eſt niſi corporum; ergo ſi hoc conuenit Angelo, non conuenit niſi per corpus aſſumptum. ITEM. Ratione uidetur; quia quòd mouetur, aut mouetur per ſe, aut per accidens. Sed Angelus non mouetur per ſe localiter, quoniam hoc eſt proprium corporum, & illi ſoli ineſt res per ſe, cui ineſt proprie, ergo ſi mouetur, hoc eſt per accidens; ſed quod per accidens mouetur, mouetur alio motu, ut nauta mota naui: ergo uidetur quòd Angelus non poteſt moueri niſi motu cor-

corpore, & ita corpore aſſumpto. ITEM. Omne, quod mouetur, mouetur propter indigentiam: ſed in Angelis beatis nulla eſt indigentia: ergo &c.

SI TV DICAS propter indigentiam noſtram: ergo circũ ſcripta indigentia noſtra, non uidetur ꝙ Angelus poſſit moueri: ſi ergo indigentia noſtra nullam dat uirtutem Angelo, patet &c. ITEM. omne, ꝙ mouetur, differt a motore, ſicut ponit Philoſophus: ſed Angelus non diſtat a ſe: ergo Angelus non mouetur a ſe, nec ab alio: ergo nõ poteſt moueri niſi mouendo aliud, ſicut mouendo corpus.

Ex 8. Ph. 27

CONTRA. Heb. 1. Omnes ſunt adminiſtratorii ſpũs miſſi propter eos &c. ſed aliquod miniſteriũ conſequuntur ſine corpore, ut ſuggerere bona, & reuelare ſecreta, & huiuſmodi, ergo poſſunt ſine corpore moueri. ITEM. Dam. Confeſtim inueniuntur, ubi diuinus iuſſerit nutus, uelocitate naturæ: ſi ergo uelocitas eſt diſpoſitio ad motũ, ex ſui natura ſunt mobiles.

Lib. 1. c. 13.

ITEM. Angelus in uno loco tãtum eſt: & ibi eſt, ubi operatur: ergo uirtus eius aut eſt ad unum tantum arctata: aut ſi nõ eſt arctata, nec ſubſtantia eſt arctata ad unum locum: ſed non põt eſſe in pluribus: ergo cũ in uno loco eſt, eſt in potẽtia ad alterũ: ſed ꝙ ẽ in potẽtia ad unũ, non ſit actu in illo niſi per motũ ſm locũ: ergo &c. ITEM. Qđ moueatur ſine corpore aſſumpto, oſtendiẽ per ſimile in aĩa. Aĩa. n. exuta a corpore fertur in cœlum, uel deſcendit in inferũ localiter: ſed conſtat ꝙ aĩa non aſſumit aliud corpus quã ſuũ: ergo mouẽ ſine corpore: ergo pari rõne Angelus. ITEM. Angelus in empyreo põt eſſe ſine corpore, pari rõne, & ĩ terra, ergo ſi per eandẽ uim, ꝑ q̃ quies ſcit in terra, facit ſe eſſe in terra, ſiue transfertur: ergo videtur quòd ſine corpore.

RESOLVTIO.

Angeli [teſtimonio ſacrorum Bibliorum] nedum in ſe, ſed & in corporibus aſſumptis mouentur: cum non minoris uirtutis ſint cũ corpore aſſumpto, quàm ſine eo.

RESP. Dicẽdum, ꝙ Angelus [ſicut dicit ſcriptura] hẽt moueri: mouetur aũt nõ ſolũ aſſumpto corpore: ſed ẽt corpore non aſſumpto: cũ non ſit minoris libertatis, nec uirtutis: nec nobilitatis ſine corpore quã eſt cum corpore. AD intelligentiam autem obiectorũ eſt notandũ, ꝙ ſicut eſſe ĩ loco eſt duplr, ſiue eſſe locale, ſicut tangit Magr̃ in litera ſ. quia circunſcribiẽ, & q̃a diffiniẽ: & illud proprie eſt locale ꝙ circunſcribitur, aliud aũt quodammodo eſt locale, quodammodo nõ. Ita moueri per locũ: uno modo eſt per circumſcriptionem ferri de loco ad locum, & ſic eſt tm̃ corporũ: Alio modo moueri eſt minus ꝓprie, ſm diffinitionem tranſire, & ſiẽ eſt ſpirituum proprie: ergo per circumſcriptionem non moueẽ angelus niſi corpore aſſumpto, minus proprie per diffinitionẽ moueẽ Angelus ẽt ſine corpe.

EX HOC patet rñſio ad primũ obiectum: quia Bern. accipit diſcurrere, & tranſire ſcđm

proprietatem loci, quæ eſt circũſcriptio. AD ILLVD ergo, quod quæſitur, utrum per ſe, aut per accidens, Dicẽdum ſecundum prædictam diuiſionem de motu: ſecundum primum motum, non mouetur ſpirituale niſi per accidens. ſ. alio moto. Sicut. n. nauta mota naui mouetur, ſic ſpiritus moto corpore in quo ẽ. Quantum ad ſecundum motũ, ſicut Angelus per ſeipſum, & ſine corpore diffinitur loco, ita per ſeipſum transfertur: ita ꝙ non alio mouente, nec per aliũ motum; ipſe autem obiicit de primo motu tantum, qui per ſe conuenit corpori ſoli. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, ꝙ omne ꝙ mouetur, mouetur ꝑꝑ indigentiam. Dicendum, ꝙ illud uerũ eſt in motu naturali, in quo natura non mouet niſi per appetitum alicuius rei, qui ponit imperfectionem in natura: quia natura habita perfectione ſua, quieſcit: ſed non eſt uerum in motu uoluntario, in quo mouetur aliquis, ſiue ꝑꝑ aliud acquirendũ: ſiue ad uirtutem demonſtrandam: ſicut mouetur miles in ſtadio. Vel dicendum, quòd illud uerum eſt in oĩ motu [generaliter accipiendo indigẽtiam ad ſuam indigentiam & alienam] quantum ad illud cuius priuatio ponit imperfectionẽ, uel cuius priuatio nõ ĩperfectionẽ ponit: ſed limitationẽ: & ſic eſt in Angelo. Angelus enim uolens aliquid operari in terra, indiget tranſire ad terram: quia non poteſt ſimul eſſe in cœlo, & in terra, propter hoc quòd habet uirtutem finitam: & ſic patet illud quòd limitatio non repugnat ſummæ perfectioni creaturæ. AD ILLVD, quod obiicitur, quod omne ꝙ mouetur, differt a motore, dicendum quod in naturali motu uerum eſt, ubi nihil mouetur, quia nihil reflectitur ſupra ſe ꝑꝑ alligationem cum materia, ſed non eſt uerũ de uolũtate, quæ eſt inſtrumentum ſeipſum mouens: & uirtus, quæ eſt in ſubſtantia ſpirituali, poteſt ſupra ſubſtantiã reflecti: ita mouens idem eſt cũ mobili, tamen non ſecundum idem; quia Angelus habilis eſt ad moueri ex parte ipſius, ꝙ ẽ, ſiue ſubſtantiæ, uel materiæ, ſi habet materiam: ſed ad mouere ex parte formæ: ſiue ipſius quo eſt, uel uirtutis actiuæ.

QVAESTIO II.

An angelus, dum mouetur, per medium moueatur?

VTRVM Angelus moueatur per medium, uel non. Et ꝙ per medium, uidetur. Dam. dicit ꝙ angelus cito pertranſit uelocitate, & poteſtate naturæ: ſed pertranſire eſt per medium tranſire: ergo &c. ITEM. angelus mouetur a termino a quo, ad terminum in quem, aut mouetur a termino a quo, aut in termino in quo. Sed in termino a quo, eſt non motum eſſe: in terminum uero in quem, eſt motum eſſe: ergo cum moueri ſit medium inter utrunque: oportet ꝙ ſit in ſpatio intermedio. ITEM, quòd poſſit moueri per medium, uidetur, quia certum eſt ꝙ Angelus exiſtens Pariſiis poteſt eſſe Romæ eadem uirtute, & in quolibet intermedio loco, & prius in propinquiori, & deinde in ſingulis locis cõ

ſe-

ſequenter ſe habētibus: ſed hoc
6. Ph. 32. eſt tranſire per medium: ergo &c. ITEM. quandocunque inter aliqua extrema cadit medium, quod habet naturalem ordinē ad extrema, impoſſibile eſt ꝙ agens uirtutis finitæ poſſit peruenire ab extremo in extremū ſine medio: ut patet, quia inter album & nigrum eſt medius color, impoſſibile eſt ꝙ aliquid agens creatum faciat de albo nigrum: quin faciat per colorem medium: ſed inter cęlū & terrā naturali ordine ſunt alia corpora media, ergo impoſſibile ē ꝙ a cęlo in terram veniat, ſine motu atque ſine mediitranſitione.

In 3. de Trin. c. 4. CONTRA. Aug. ſuper Gene. ad litteram, & Magiſter ponit in littera. Deus mouet creaturā ſpiritualem per tempora, non per loca: ergo quamuis fiat de uno loco in alium, hoc non eſt per locum medium. ITEM. Concluſio probata eſt in Sexto Phyſicorum, quod impoſſibile eſt impartibile moueri ſuper magnitudinem: ſed Angelus non aſſumpto corpore eſt impartibilis: ergo &c. ITEM. Ratione uidetur, ꝙ ſi per tranſit: aut ergo per ſimplicia, aut compoſita. Si per compoſita: ergo eſt compoſitius. Si per ſimplicia, ſed illa ſunt infinita in quolibet continuo, & impoſſibile eſt infinita pertranſire. Item. Si per ſimplicia, ſed ex ſimplicibus non fit aliquod cōtinuum: ergo motus ille non erit continuus, ergo ꝑtranſeundo illa, nunquam pertranſit ſpacium: ergo ſi per medium mouetur, nunquam peruenit ad terminum. ITEM. Impoſſibile eſt ꝙ aliquid pertranſeat ſpatiū maius ſe, quin prius pertranſeat ſpatium minus, uel æquale: ergo ſi ſpiritus Angelicus tranſit per ſpatium, prius tranſit æquale ſibi uel minus, ꝗ maius: ſed æquale ſimplici non eſt niſi ſimplex: ſed ſimplex additum ſimplici non facit maius: ergo in primo tranſitu tantum eſt ac ſi nihil tranſeat: ſimiliter nec in ſecundo tranſitu: ergo nec in tertio, & ſic nunquam pertrāſit ſpatium aliquantum.

tex. 49 & 88.

Ex. 6. Ph. 89

RESOLVTIO.

Quidquid dicant alij, ratio dictat, authoritas confirmat, Angelos non niſi per medium moueri.

RESP. Notandum eſt hic, ꝙ circa hoc diuerſimode dixerūt diuerſi. Quidam enim dixerunt, ꝙ cum Angelus ſit ſimplex, nō poteſt medium pertranſire. Vnde mouetur ab extremo in extremum ſine medio, & omnis locus ad quem mouetur, ſe habet ad illum per modum immediati, unde loci mutatio in Angelo non eſt motus, ſed mutatio tantum ſine medio. Sed iſta opinio non uidetur conueniēs. Certum enim eſt ꝙ Angelus, ꝗ eſt cuſtos hominis, poteſt ita cuſtodire quòd nō deſerat ipſum, & ſine corpore cuſtodire poteſt: ergo poteſt inſeparabiliter comitari eum: ergo hō cum uadit per medium, & Angelus nō deſerit eum; pariter & angelus uadit per medium. Et ideo fuerunt alii, qui dixerunt ꝙ angelus, & per medium, & ſine medio pōt moueri: qa motus eius eſt ad nutum ſuæ uolūtatis ſm uirtutem diuinitus ſibi collatā: & cum uult, facit ſe in extremū

immediate,& cum uult,pertrã-ſit,Et ponunt ſimile,ꝙ intellectus noſter põt cogitare de Pariſiis, & de Roma dupliciter, aut ita quod immediate cogitet de uno & poſt de alio, uel ita ꝙ primo de uno,& poſt de uia, & tertio de termino,& qa angelo ita facile eſt ferri ſicut nobis cogitare,cum non ſit allegatus corpori,dicunt, quod ſic & ſic habet moueri.Sed quicquid ſit de poſitione,exẽplum non eſt conueniens,quoniam cogitans penes ſe habet ſpeciem Romæ, & ſpeciem Pariſiorum,nec iſta habent ſitum in anima,nec ordinẽ ſecundum ſitum,imo quælibet æqualiter eſt præſens aſpectui, & ideo ad libitum poteſt de una & alia cogitare: ſed in re ẽ ordo & ſitus naturalis, & neceſſario interiacet medium inter unam ciuitatem,& aliam:&propter hoc exemplum illud non eſt conueniens. Nec propter hoc aperitur nobis uia ad intelligendum ? & quoniam illud ẽ intelligibile aliquo modo, ꝙ feratur per medium, & ratio concordat,& auctoritas,ideo uidet rationabiliter illud eſſe dicendum. Sed illud membrum qđ dicit ꝙ poſſit ſine medio, arbitror reiiciendum: non quia aſſeram eſſe falſum: ſed quia nõ eſt auctoritas in promptu, quę hoc dicat, & ratio non cogit: imo non capit.Poſſibile tamen eſt ꝙ deus aliquid dederit ſubſtantiis illis ſpiritualibus, ꝙ carnales intellectus non capiunt. Concedendæ ergo ſunt rationes probantes ꝙ angelus mouetur per medium.

Ad illvd ergo, ꝙ obiicitur, ꝙ deus non mouet per locum Angelum. Dicendum, ꝙ facienda eſt uis in uerbo ſecundum intellectum Aug. quod patet ex littera. Ipſe enim ſpiritũ dixit non moueri per loca,quia proprietates loci.ſ. circumſcriptionem, & dimenſionem non obtinet,cum transfertur de loco ad locum, ſed proprietatem temporis,quæ eſt uariatio & innouatio aliqua,uere & proprie admittit ſpiritus.Nam nouæ affectiones ſuccedunt ſpiritibus per naturam, & cognitiones, & ulterius illæ intenduntur, & remittuntur, ita ꝙ uere poteſt eſſe partibilitas a parte formę, ſiue proprietates acquirendæ.

Ad illvd de Philoſopho ꝙ impartibile nõ mouetur ſupra magnitudinem. Dicendum, ꝙ Philoſophus probat,& concludit de impartibili ꝙ habet ſitũ magnitudine, ꝙ eſt impartibile & ſituatur ſitu impartibili hoc non poteſt moueri ſupra magnitudinem? quia ſi mouetur mouet ad acquirendum ſitum, & ꝙ acquiritur,per motum acquiritur, ita ꝙ pars poſt partem,& ſitus impartibilis non poteſt acquiri:ita ꝙ pars poſt partem acquiratur: & ideo uerum eſt ꝙ tale impartibile non poteſt moueri ſupra ipſam magnitudinẽ, ſed angelus tale impartibile ẽ, ꝙ non habet ſitum in partibili: nec eſt dicere ꝙ Angelus ſit in loco impartibili ſicut patebit:& ideo demonſtrationes Philoſophi non habent hic locum. *Ari.6. Phy.c. 88.*

Ad illvd ꝙ quęritur,aut pertranſit ſimplicia,aut compoſita.Rñ, Dicendum eſt ꝙ tranſit per cõpoſita,quia non eſt in loco ſimplici *Libr.2. d.q.p.3 arti. 2. q.3.*

plici ſed compoſito, hoc ſuppono ad præſens, ſed ſuo loco probabitur. Nec ualet tranſit per compoſita: ergo ẽ compoſitus: ſicut nec ualet: anima eſt in cõpoſito: ergo eſt compoſita: quia ſic eſt in illo ut non ſit pars in parte, ſed ipſum totum ſimplex ſit in qualibet parte, ita tamen ꝙ iſtæ partes ſint unus locus. Poſſet tamen dici, ſi quis uellet ſe huiuſmodi implicare, ꝙ etiam ſi pertranſiret per ſimplicia: non ꝑꝑ hoc pertranſiret infinita, & hoc patet, quia ſi qs imaginetur ſphæram moueri ſu per planum, non tangit niſi in puncto: ergo non tangit niſi ꝑ ſimplicia, nec tamen pertranſit infinita actu, quoniam ſphera illa fertur ſuper planum & non quieſcit in quolibet ſitu, & ita nulli puncto ſe committitur, ſed nec numerat puncta in illo: ſed cum ſit in continua latione, reſpicit illa ĩ diuiſibilia ut unita: & ita ut ſunt in continuo: & ſic cum continuum ſit finitũ actu, & infinitum in potentia, & illa potentia nõ reducat ad actum, non pertranſit infinita actu, qa non reſpicit illa ut actu numerata. Verumtamen quia exemplum habet calumniam, & dictum non uidetur eſſe conſonum dicto Philoſophi, qui omnino dicit impartibile non moueri, priori reſponſioni magis adhæreo, & per illam patet ſequens. Obiicit enim ac ſi Angelus eſſet in puncto, quòd omnino falſum credo, quia non eſſet in loco, cum punctus non ſit locus, nec ſit actu in continuo, ſed hoc totum melius patebit in Secundo Libro.

QVAESTIO III.

An angeli medium pertranſeant motu ſubito, uel ſucceſſiuo?

VTRVM ſpiritus Angelicus pertranſeat medium motu ſubito, uel ſucceſſiuo. Et quòd ſucceſſiuo, uidetur. In aliquo inſtanti eſt in termino a quo, & in alio inſtanti eſt in termino ad quem: ſed inter quęlibet duo inſtantia cadit tempus mediũ, & in medio illorum inſtantium eſt moueri: ergo moueri ipſius Angeli eſt in tempore: ergo mouetur motu ſucceſſiuo. ITEM. Hoc ipſum oſtenditur a parte ſpatii ſic. Angelus ſi pertranſit medium in aliquo inſtanti, eſt in medio, & in partibus medii: ſed impoſſibile eſt ꝙ aliquod unum (præter deum & corpus Chriſti) ſimul & ſemel ſit in p̃ıbus locis: ergo impoſſibile eſt ꝙ Angelus in eodem inſtanti ſit in toto medio & in fine: ergo nõ mouetur ſubito: ergo neceſſario oportet ꝙ ſucceſſiue. ITEM. Hoc oſtenditur a parte uirtutis. Quia ſicut uult Philoſophus: ſi tanta uirtus mouet in tanto tempore & maior in minori, & maxima in minimo, & infinita in nunc, ergo ſecundũ quod potentior eſt uirtus, ſm hoc uelociter eſt motus: ſed inſtans excedit tempus improportionabiliter: ergo uirtus, quæ mouet in inſtanti, ſuperexcedit illam quæ mouet in tempore, ĩ infinitum: ſed nulla uirtus creata ſuperexcedit aliam in infinitũ, & uirtus Angelica ẽ creata, ergo cũ oĩs motus naturalis localis ẽ ſucceſſiuus, patet ꝙ motus Angeli ſit ſucceſſiuus. ITEM. 6. Phy. 13.

ſi angelus mouet, aut ergo mo-
5.Phy. tus ille eſt uere motus; aut mu-
7.& 9 tatio. Si mutatio: aut generatio uel corruptio: quod conſtat eſſe falſum. Si motus, omnis motus proprie dictus habet prius, & poſterius, & ſitum & tempus, & omne tale eſt ſucceſſiuum, ergo &c.

Contra. Aug. in Lib. 5. reſponſionum. Radius non citius peruenit ad loca propinquiora quam loca remotiora, & conſtat ꝙ pertranſit medium: ergo ſi uirtus Angelica non eſt minus potens, ſed magis, patet &c.

Ex 5. Phy 12 Item. Philoſophus probat, ꝙ ſi eſſet uacuum, non eſſet motus: ſed idem facit ipſum ſpatiũ Angelo, ꝙ facit uacuum corpori moto, quia ei nullo modo reſiſtit, ſicut nec uacuum: ergo uidetur ꝙ ipſe angelus ſubito ipſum pertranſeat.

4.Phy. 66. Item. Omne, ꝙ ſucceſsiue mouetur, partim eſt in termino à quo, partim in termino ad quem: ſed omne tale eſt partibile: ergo neceſſe eſt angelum eſſe partibilem, aut non mouetur ſucceſsiue. Item. omne, quod ſimul ſe tranfert, & totum ſimul, non ſucceſsiue mouetur: ſed angelus ſimul ſe transfert, cum ſit omnino ſimplex, ergo in inſtanti, & nõ ſucceſſiue mouetur. Item. Motus ſucceſſiuus eſt compoſitus & accidens, & nullum accidens compoſitum eſt in ſubiecto ſimplici: ſed angelus eſt ſimplex, ergo non eſt ſubiectum motus ſucceſsiui: ſed mobile eſt ſubiectum motus. ergo &c.

Resolvtio.

Succesſiue, ſed ſucceſsione, imperfecta, propter defectum reſiſtentiæ, diſtantiam medij, & uirtutis limitationem.

Resp. Dicendum, ꝙ circa hoc ſenſerunt aliqui diuerſimode. Quidam enim dixerunt, ꝙ quia angelus eſt ſimplex, & ſpatium compoſitum; ꝙ tam angelus ꝙ̃ uirtus, eſt ſpatio improportionalis, & ideo uirtus eius omnino uincit ſupra ſpatium, adeo ꝙ ſubito, & motu improportionabili ſpatium pertranſit, & eſt huiuſmodi motus ſupra naturam. Et quoniam difficile uidetᷓ intelligere, ꝙ pertranſeat medium; quin ſit in pluribus partibus medii: & ponere ꝙ ſubito moueatur, & ſic in pluribus partibus medii, eſt ponere in illo motu, ꝙ ſit pluribus in locis ſimul, & hoc omnino abſurdum eſt dicere de angelo, ſicut dicũt ſancti, & philoſophi, & doctores catholici in hoc cõcordant: ideo dicendum eſt, quod angelus non mouetur per medium motu ſubito, ſed ſucceſſiuo. Propter ꝙ notandum, ꝙ in motu qui ſucceſſiuus eſt ſucceſſione perfecta, eſt ſucceſſio ex quadruplici cauſa. Prima eſt medii diſtantia. Secunda medii reſiſtentia. Tertia eſt partibilitas mobilis. Quarta eſt finitas uirtutis, eo ꝙ finitę uirtutis ꝓprie ē mouere in tempore maxime per medium. Quinta poteſt eſſe finitas & limitatio mobilis. Concedendum eſt ergo, ꝙ motus angeli per mediũ nõ eſt pfecta ſucceſſione ſucceſsiuus, qa deficit ibi reſiſtẽtia ſpatii, & partibilitas mobilis: ē tñ ſucceſſiuus rõ

ne

ne diſtãtiæ ſpatii, ĩ qua nõ põt eſſe ſimul per totam: & tõne finitatis uirtutis mouentis, quæ non excedit medium improportionabiliter, ideo nec facit motum improportionalem medio omnino. Et concedendæ ſunt rõnes probantes motum illum ꝑ ſpacium eſſe ſucceſſiuum. Tamen prima ratio ſophiſtica, ſed alibi diſſoluetur, cũ agetur de trãſitione panis in corpus Chriſti, ubi habet locum ſuum.

¶ Quarto d.10 par. 2.

AD ILLVD, quod obiicit, ꝙ radius non citius peruenit. Dicendum, ꝙ Aug. loquitur ſecundum perceptibilitatem ſenſus, quod ſenſus non percipit radiũ citius peruenire ad propinquiora loca quàm ad remotiora, nõ quia ſecundum rem non ſit ibi uere prius & poſterius. Vnde ſi dicatur radius moueri ſubito, intelligitur ſubito pro repente, & repentinum dr̃ illud ꝙ habet moueri in tempore imperceptibili. Aliter etiam poteſt dici, ꝙ lux ſubito mouetur, quia motus lucis in medio non eſt motus localis tantũ, ſed eſt motus diffuſionis, qui eſt gñatio, ſicut gñatur idolum ab obiecto: & q̃a lux ſimul eſt, & lucet; ſimul cũ eſt, generat ſplẽdorem, & ita in eodem inſtanti. Similiter de idolo ĩtelligi poteſt, & ſic deinceps. Vnde ſi ſimul eſſet homo, & generaret, in primo inſtanti fuiſſet mundus plenus hominibus, hoc modo poteſt reſpondere q̃ neſcit melius. AD ILLVD, quod obiicit de uacuo, ꝙ ſi eſſet uacuum, non eſſet motus. Dicendum, ꝙ circa hoc multi multa dixerunt, quorũ dicta longũ eſſet dicere. Nũc aũt Philoſophũ ſuſtinendo, dici põt; ꝙ ſi eſſet uacuũ, nõ eẽt motus ſucceſſiuus, recte intellecto uacuo: ſm ꝙ credo Philoſophum intelligere; ꝙ dicit ſimpliciter priuationem, ſi ſi eſſet uacuum ibi ubi intelligimus uacuum, ibi intelligimus nihil eſſe: ergo non ſolum deeſt corporis reſiſtentia, uerumetiã nulla diſtantia eſt ibi: ubi autẽ nulla diſtantia eſt, non ẽ prope hec longe; ubi autem eſt motus localis, neceſſario eſt approximatio uel elongatio: ergo ſi eſt uacuum, non eſt motus, non ꝑpter defectum reſiſtentiæ, ſed diſtantię. Sed quoniam medium comparatum ad Angelum habet rationem diſtantiæ, quia uere facit diſtantiam inter extrema, ideo ſufficit ad ſucceſſionẽ qualemcunque propter diſtantiam: ſed ubi eſt uacuum, nõ eſt diſtantia: & hoc præexigitur neceſſario ad localem motum. Partibilitas enim mobilis, & finitas uirtutis nõ faciunt ſucceſſionẽ, niſi ſit prius & poſterius ĩ magnitudine, ſupra quam eſt; ſiue in eo, ꝙ acquiritur per motum. AD ILLVD, quod obiicit: illud ꝙ mouetur ſucceſſiue, partim eſt in termino a quo, & partim in termino ad quem. Dicendum, ꝙ in ſucceſſiuo ubi eſt plena ſucceſſio, eſt ponere partem & partem, & quantum ad magnitudinẽ ſubſtratã, & quantũ ad magnitudinẽ motã, & quãtũ ad diſpoſitionẽ acquiſitã. Quia naturalis motus ad ſitũ, eſt motus ad formã quodammõ: ſed ĩ motu angeli nõ eſt ſucceſſio ſecundũ oĩmodã completionẽ, & ideo non ſecundum oẽs has differentias; ſed ſolum ſecundum pri-

prioritatem & poſterioritatem magnitudinis ſupra quã. Quod ergo dicitur, ꝙ partim eſt in termino a quo, partim in termino ad quem, hoc non eſt ſm diuerſitatem partium mobilis, ſed eſt ſolum ꝓ acceſſum & receſſum. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ ſimile ſe transfert totum. Dicendũ, quòd quamuis ex parte ſua ſe totum ſimul transferat, non tamen transfert ſe ſimul ſuper totum, propter diſtantiam medii, in quo tota non poteſt eſſe ſimul. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ compoſitum & accidens nõ poteſt eſſe in re ſimplici. Dicendum, ꝙ uerum eſt de compoſito quod habet partes actu, ſed de compoſito quod eſt in ſucceſſione, non eſt uerum. Sicut enim duratio ſucceſſiua poteſt eſſe in angelo ſecundum ꝙ manet, eo ꝙ de illa nunquam eſt niſi nunc: ita motus ſucceſſiuus poteſt eſſe in eo ſecundum quod fertur, & hoc quidem ſecum nullũ habet inconueniens. His uiſis, patent obiecta. Eſt enĩ prædictorum ſumma, ꝙ angelus mouetur ſine corpore aſſumpto, & quod mouetur in medio ſiue per medium: & ꝙ mouetur motu ſucceſſiuo, licet non omnimoda ſucceſſione poſita, ut prædictum eſt.

DSTINCTIO XXXVIII.

De modis diuinæ ſcientiæ uel cognitionis. Vtrum Deus cognoſcat mutabiliter uel immutabiliter: & quomodo.

NVNC ergo ad propoſitum reuertentes, cœpto inſiſtamus. Supra dictum eſt, quod præſcientia Dei futurorum tantum eſt, ſed omnium tam bonorum quam malorum. Scientia vero vel ſapientia non modo de futuris, ſed etiam de præſentibus & futuris: nec tantum de temporalibus, ſed etiam de æternis, quia ipſum nouit Deus. Hic oritur quæſtio non diſſimulanda, Ca. 13. *vtrum ſcilicet ſcientia vel preſcientia ſit cauſa rerum: an res ſint cauſæ ſcientiæ, vel præſcientiæ Dei: Videtur enim præſcientia Dei cauſa eſſe eórum, quæ ei ſubſunt, ac neceſſitatem eueniendi eis facere: quia nec aliqua futura fuiſſent niſi Deus ea præſciſſet, nec poſſunt non euenire, cum Deus ea præſciuerit. Si autem impoſſibile eſt ea non euenire, quia preſcita ſunt: uidetur ergo ipſa preſcientia, qua præſcita ſunt, eis eſſe cauſa eueniendi. Impoſſibile eſt autem non euenire, cum preſcita ſint: quia ſi non euenirent, cum*

præ-

præſcita ſint, falleretur Dei *præſcientia. At* Dei *præſcientia falli non poteſt. Impoſſibile eſt ergo ea non euenire, cum præſcita ſint. Sic ergo præſciētia cauſa eorum eſſe videtur, quæ præſcita ſunt. Hoc idem & de ſcientia dicitur, ſcilicet quòd quia* Deus *aliqua nouerit, ideo ſint. Cui ſententiæ Augu. atteſtari videtur in* 15*. Lib. de Trin. dicens,* Non *iſta ex aliquo tempore cognouit Deus, ſed futura omnia temporalia: atque in eis etiam quid & quando ab illo petituri fuerimus, & quos & de quibus rebus vel exauditurus, vel nō exauditurus eſſet, ſine initio ante præſciuit, Vniuerſas autem creaturas & ſpirituales & corporales, non quia ſunt, ideo nouit, ſed ideo ſunt, quia nouit: non enim neſciuit, quæ fuerat creaturus: quia ergo ſciuit, creauit, non quia creauit, ſciuit: nec aliter ſciuit creata quā creanda: non. n. eius ſapientiæ aliquid acceſſit ex eis, ſed illis exiſtentibus ſicut oportebat, & quando oportebat, illa manſit vt erat. Vnde in Eccl. Antequam crearentur, omnia nota ſunt illi, ſic & poſt conſummata ſunt. Ecce his verbis videtur Augu. innuere ſcientiam, vel præſcientiam Dei cauſam eſſe eorum, quæ fiunt, cum dicit, ideo ea eſſe, quia Deus nouit. Idem quoque in* 6*. Lib. dicere videtur. Cum (inquit) decedant & ſuccedant tempora, non decedit aliquid vel ſuccedit ſcientiæ* Dei, *in qua nouit omnia, quę fecit per ipſam.* Non *enim hæc quæ creata ſunt, ideo ſciuntur a Deo, quia facta ſunt: ſed potius ideo facta ſunt, quia immutabiliter ab eo ſciuntur. Et hic etiam ſignificare videtur Dei ſcientiam cauſam eorum eſſe, quæ fiunt, dicens nō ideo* Deum *ea nouiſſe, quia facta ſunt: ſed ideo facta, quia nouit ea* Deus. *Ideoque videtur dei ſcientia vel præſciētia cauſa eſſe eorum, quę nouit.* Eadē ē · Cap. 25 · Cap. 10

Inconuenientia, ſi diceretur ſcientia, uel præſcientia cauſa omnium rerum, quæ ei ſubſunt.

Quod ſi ita eſt, eſt ergo cauſa omnium malorum, cum omnia mala ſciantur & præſciantur a Deo: quod longe eſt a veritate. Si enim Dei *ſcientia vel præſcientia cauſa eſſet malorum, eſſet vtiq; Deus auctor malorum, quod penitus falſum eſt.* Non *ergo ſcientia vel præſcientia Dei cauſa eſt omnium, quæ ei ſubſunt,*

Quod

Quod res futuræ non ſunt cauſa, ſcientiæ uel præſci entiæ Dei.

Neque enim res futuræ cauſa ſunt Dei præſcientiæ: licet enim non eſſent futuræ niſi præſcirentur à Deo, non tamen ideo præſciuntur, quia futuræ ſunt. Si enim hoc eſſet, tunc eius quod æternum eſt, aliquid exiſteret cauſa, ab eo alienum, ab eo diuerſum, & ex creaturis dependeret ſcientia creatoris, & creatum cauſa eſſet increati. Origenes tamen ſuper epiſtolã ad Rom. ait, Non propterea aliquid erit quia id ſcit Deus futurum: ſed quia futurum eſt, ideo ſcitur a Deo, *antequam fiat, Hoc videtur præmiſſis verbis Augu. obuiare. Hic enim ſignificari videtur, quod res futuræ cauſa ſint præſcientiæ: ibi vero quòd præſcientia cauſa ſit rerum futurarum.*

In to. 4 explanatione ad Ro. c. 8. in lib. 7. Hoc prædictis videtur contrarium.

Quid ex prædictis tenendum ſit.

Hanc igitur, quæ videtur, repugnãtiam de medio tollere cupientes, dicimus res futuras nullatenus cauſam eſſe præſcientiæ vel ſcientiæ Dei, *nec ideo præſciri vel ſciri, quia futuræ vel factæ ſunt: ita exponentes quod ait Orige: quia futurum eſt, ideo ſcitur a* Deo *antequam fiat, ideſt, quod futurum eſt, ſcitur a Deo antequam fiat, neque ſciretur, niſi futurũ eſſet, vt non notetur ibi cauſa, niſi ſine qua non fieret. Ita ẽt dicimus ſcientiam, vel præſcientiam* Dei *non eſſe cãm eorũ, quæ fiunt ſiue talẽ ſine qua non fiunt, ſi tamen ſcientiã ad notitiam tantũ referamus. Si vero nomine ſcientiæ includitur etiam beneplacitum atq; diſpoſitio, tunc rectè poteſt dici cauſa eorũ, quæ Deus facit. His enim duobus modis, vt ſuperius prætaxatum eſt, accipitur cognitio vel ſcientia* Dei. *ſ. pro notitia ſola, vel pro notitia ſimul & beneplacito. Hoc modò fortè accipit Augu. dicens, Ideo ſunt, quia nouit, ideſt, quia ſciẽti placuit, & quia ſciẽs diſpoſuit. Hic ſenſus ex eo adiuuatur, quia de bonis ibi tantum ait Augu. ſcilicet de creaturis, & de his quæ Deus facit: quæ omnia nouit, non ſolum ſcientia, ſed etiam beneplacito ac diſpoſitione. Sic ergo ibi accipitur* Dei *cognitio, vt non mõ notitiã, ſed ẽt beneplacitũ* Dei *ſignificet. Mala vero ſcit* Deus *& præſcit, antequã fiant, ſed ſola notitia, nõ be-*

Lib. 15 cap. 13. Homi. 53: in tom. 9.

nepla-

neplacito. Præſcit enim Deus & prædicit etiam, quæ non eſt ipſe facturus: ſicut præſciuit & prædixit infidelitatem Iudæorum, ſed non fecit: nec ideo, quia præſciuit, ad peccatum infidelitatis eos coegit, nec præſciſſet vel prædixiſſet eorum mala, niſi eſſent ea habituri. Vnde Auguſtinus ſuper Ioan. Deus (inquit) futurorum præſcius per prophetam prædixit infidelitatem Iudæorum, ſed non fecit: neque præſcit mala eorum, niſi ea haberent. Non enim ideo quenquam ad peccandum cogit, quia futura hominum peccata prænouit: illorum.n. præſciuit peccata, non ſua. Ideoq; ſi ea quæ ille præſciuit, ipſorum non ſunt, non vera ille præſciuit. Sed quia illius præſcientia falli non pōt, ſine dubio nō alius, ſed ipſi peccant quos Deus peccatores eſſe præſciuit: & ideo ſi non malum, ſed bonum facere voluiſſent, non malum facturi præuiderentur ab eo, qui nouit quid ſit quiſque facturus. His verbis apertè oſtenditur, ſi diligenter attēdamus, præſcientiam Dei nō eſſe cauſam malorum, quæ præſciuit, quia non ea præſciuit tanquam facturus, nec tanquam ſua, ſed illorum qui ſunt ea facturi vel habituri præſciuit: ergo illa ſola notitia, ſed non beneplacito auctoritatis. Vnde datur intelligi, quod Deus econuerſo preſciuit bona tanquā ſua, tanquam ea quæ facturus eſt, vt illa preſciendo ſimul fuerit ipſius notitia, & auctoritatis beneplacitum.

Præſcientiam Dei falli non poſſe, oppoſitio.

Ad hoc autem quod ſupra dictum eſt, ſcilicet præſcientiam Dei *falli nō poſſe, ſolet a quibuſdam ita opponi. Deus præſciuit hunc lecturum, vel aliquid huiuſmodi: ſed poteſt eſſe vt iſte non legat, ergo poteſt aliter eſſe quàm* Deus *præſciuit: ergo poteſt falli* Dei *præſcientia, quod omnino falſum eſt. Poteſt equidem non fieri aliquid, & illud tamen preſcitum eſt fieri, non ideo tamen poteſt falli dei præſcientia: quia ſi illud non fieret, nec a Deo præſcitum eſſet fieri. Sed adhuc vrgēt queſtionē dicentes, Aut aliter poteſt fieri quā Deus præſciuit, aut non aliter: ſi non aliter: ergo neceſſario cuncta eueniunt: ſi vero aliter, pōt ergo Dei præſcientia falli vel mutari, Sed poteſt aliter fieri, quia poteſt aliter fieri quā fiat, ita autem fit vt præſcitum eſt: aliter ergo*

poteſt

poteſt fieri quam præſcitum eſt. Ad quod dicimus illam locutionem multiplicem facere intelligentiam, ſcilicet. Aliter poteſt fieri quam Deus pręſciuit, & huiuſmodi, vt, Poteſt non eſſe quod Deus præſciuit, &, Impoſſibile eſt non eſſe quod Deus pręſciuit, &, Impoſſibile eſt non eſſe præſcita oĩa, quę fiunt, & huiuſmodi. Poſſunt enim hęc coniunctim intelligi, vt conditio ſit implicita, & diſiunctim. Si enim ita intelligas, Non poteſt aliter fieri quam Deus *præſciuit, id eſt, nõ poteſt utrunque ſimul eſſe, ſcilicet quod* Deus *ita pręſciuerit fieri, & aliter fiat, uerum intelligis. Si autem per diſiunctionem intelligas, vt dicas hoc aliter non poſſe euenire quam euenit, & quomodo futurum Deus præſciuit falſum eſt. Hoc enim aliter poteſt euenire quam euenit, & tamen Deus hoc modo futurum præſciuit. Sicut & alia determinatio, ſcilicet, Impoſſibile eſt illud non euenire quod Deus præſciuit, vel cum* Deus *pręſcierit: ſi cõiunctim intelligas, verum dicis: ſi diſiunctim, falſum. Ita etiam & illud, Impoſſibile eſt non eſſe præſcitum omne quod fit, ideſt, non poteſt eſſe vtrunque ſimul, ſcilicet, vt fiat, & non ſit pręſcitum: hic ſenſus verus eſt: Si verodicis,* Deum *non potuiſſe pręſcire omne quod fit, falſum eſt. Potuit enim facere ut non fieret, & ita nõn eſſe præſcitum.*

HAEC eſt ſecunda pars huius partis totalis, in qua agitur de ipſa diuina ſcientia. Terminata enim prima parte, ĩ qua agitur de ipſa quantum ad ſubſtantiam in generali, Hic agit de ipſa quatũ ad modum. Et qm̃ duplex eſt modus nobilis cognitionis, ſcilicet certitudo & pfectio, ſiue infallibilitas & immutabilitas: ideo hæc pars habet duas partes. In prima agit de præſcientiæ infallibilitate ſiue certitudine. In ſecunda uero de eius immutabilitate ſiue perfectione, infra Diſtinct. 39. *Præterea quæri ſolet, utrum ſcientia Dei &c.*] Prima pars ſpectat ad præſentem diſtinctionem, in qua Magiſter intendit quærere & determinare, utrum diuina præſcientia infallibiliter ponat præſcitum. Et habet hæc diſtinctio duas partes. In prima parte rediens ad propoſitum ꝑpter digreſſionem prius factam breuiter epilogat prædeterminata. In ſecunda proſequitur ſuum principale propoſitum ibid. *Hic oritur quæſtio non diſſi &c.*] Et hæc pars habet duas. In prima Magiſter inquirit, utrum præſcientia ponat præſcitum per modũ cauſæ, uel effectus. In ſecunda, utrum

per modum neceſſitatis, uel contingentię, uel infallibilitatis, ibi *Ad hoc autem quod ſupradictum eſt &c.*] Prima pars duas habet. In prima opponit ad utranque partē, ſcilicet, ꝙ præſcientia eſt cauſa præſciti, & etiam effectus pro & contra. In ſecunda ſoluit ibi. *Hanc igitur, quæ uidetur repugnantiam &c.*] Similiter & ſecunda duas habet, ī prima opponit, in ſecunda ſoluit ibi. *Ad quod dicimus illam locutionem &c.*]

Dub. 1 *NEc aliter ſciuit creata quam creāda, &c.*] Videtur hic Augu. male dicere: quia res ſi uere cognoſcatur, cognoſcitur ſicut eſt: ſed aliter fuerunt, cū fuerunt creanda, quā cum erant creata. Primo enim res fuerunt in cauſa, & ſecūdum quid, & poſtea in proprio genere & ſimpliciter; ergo aut deus non uere cognoſcit, aut aliter cognouit. Item, angelus cognoſcit res in uerbo, cognoſcit etiam eas in proprio genere: & alius, & alius modus cognoſcendi eſt hic ab illo: ergo cum non ſit latere deum, quod nouit angelus, uidetur quòd deus utroq; modo cognoſcat, & ita aliter, & aliter. Reſpon. Dicendum, ꝙ cum dico rē aliter cognoſci, dupliciter poteſt intelligi: aut ita, ꝙ aduerbium dicat alietatem quantum ad cognitionem, aut quantum ad eſſe rei cognitæ, Si quantum ad eſſe rei cognitæ, ſic eſt uerum, & eſt ſenſus, deus cognoſcit rem iſtam aliter eſſe, uel ſe habere quam ſe prius habuit: & ſic non intelligit Augu. Si autem dicat alietatem quantum ad cognitionem, ſic eſt falſa, & eſt ſenſus, Deus cognoſcit aliter rem factam quam prius faciendum cognouit, & ita eſt falſum; quia ſic ſignificatur diuina cognitio alterata & quod aliquid receperit a re extra. Et ꝑ hoc patet obiectum primum. Quod obiicitur, ꝙ deus cognoſcit res in proprio genere ſicut angelus. Dicendum, ꝙ cognoſcere res in proprio genere dupiiciter intelligitur, aut ita ꝙ eſſe illud ꝙ habet in proprio genere cognoſcatur, & hoc perfectionis eſt, & non latet deum, & ſic nō dicit nouum modum cognoſcendi a cognitione in uerbo. Aut ita ꝙ aſpectus intelligentiæ, ſiue uis cognitiuæ reflectatur ſupra rem ut eſt in proprio genere, & hoc eſt imperfectionis: quia uis cognoſcens egreditur extra ſe, & hoc nullo modo poteſt poni in Deo, & ita facit in angelo alium modum cognoſcendi, & ſic patet illud.

Tunc eius quod æternum eſt aliquid exiſteret cauſa &c.] Vult dicere ꝙ præſcientia dicat quid ęternum: ſed hoc uꝰ falſum: quia præſciētia dicit reſpectū ad creaturā futurā: ſed nihil eſt futurū ſm eſſe qđ hēt in deo; ſed in proprio gñe: ergo connotat aliquod temporale: ergo uidetur, ꝙ dicat ex tempore. Præterea, reſpectus ilie nihil dicit a parte dei, niſi ſolum noſtrum modum intelligendi; ergo tunc cępit ille reſpectus quando cœpit noſter intellectus, nō ergo fuit ab æterno. Reſp. Dicendum, quòd (ſicut dicit Magiſter) præſcientia dicit quid æternum, & ab æterno: cum enim non importet niſi duo, ſcilicet anteceſſionem & ſcientiam, & anteceſſio omnis creaturæ ſit ante omnem creaturam, & Dub. 2

ſcientia

ſcientia naturaliter, patet quòd præſcientia quid æternum dicit. Quod ergo obiicitur, ꝙ importat rei futuritionem, dicendum, quod futuritio uno modo importat ſucceſſionem temporis, & ita non eſt de ratione præſcientiæ: hoc enim modo futurum cœpit cum tempore. Alio modo futurum importat ordinem temporalis ad æternum ſecundũ cõſecutionem, ſicut præſcientia anteceſſionem: & quoniam iſte ordo ſolum exigit primum extremũ in actu, & illud fuit ab æterno: ideo futuritio & præſcientia. Quod obiicitur, ꝙ reſpectus ad partes dei nihil dicit ſecundum rem. Dicendũ, quòd falſum eſt: quia reſpectus ille eſt diuina eſſentia: ſed uerum eſt, quòd nõ dicit reſpectum ſiue dependentiã niſi ſolum ſecundum modũ intelligendi: & ideo non cœpit ſecundum rem, ſed ſolum modus ſignificandi cœpit. Et quãdo Magiſter dicit, quòd præſcientia dicit æternum, non loquitur de ratione nominandi, ſed de eo qđ ſignificatur per nomen.

Dub. 3. *Scientiam, uel præſcientiam Dei non eſſe cauſam, &c.*] Videtur male dicere. Quia aut ſcientia hoc modo, & illo dicto dicit eundem modum ſciendi, aut alium. Si eũdem: ergo ſi uno modo eſt cauſa, & alio. Si alium modum: ergo in deo eſt multiplex modus ſciendi: non ergo uniformis per omnia. Item. Scientia ſimplicis notitiæ eſt deus, & deus eſt cauſa omnium: ergo ſcientia illa eſt cauſa omnium. Reſpon. Dicendum, quòd in nobis notitia ſimplex, & notitia beneplaciti dicunt diuerſas cognitiones, & diuerſos modos cognoſcẽdi, & per conſequens connotant diuerſa: a deo autem una tantum cognitio eſt; ſed illa una facit deus, quod homines multis: & ideo illa una dupliciter poteſt ſignificari, ſcilicet per modum approbationis, & per modum notitiæ ſimplicis. Et cum ſignificat per modum approbationis, connotat effectum, & bonitatem, quando uero per modum ſimplicis notitiæ, ſolum euentum. Et quoniã eſſe cauſam alicuius connotat effectum, ſiue reſpectum, quamuis eadem ſit ſcientia, ſiue ſapientia a parte principalis ſignificati, tamen diuerſimode ſignificatur: ideo dicitur ꝙ hæc eſt cauſa illorum, quæ præſcit, & illa non. Et hoc dicitur, non quia ſignificata non ſit cauſa: ſed quia ut ſic ſignificata eſt, non ſignificatur per modum cauſæ, quoniam comparatur ad ea, quę nullo modo ſunt a deo, & ita patet illud.

Deus (inquit) ſu. &c. Iudæorum &c.] Obiicitur: quia cum dictũ Prophetę fuerit uerum certitudinaliter: uidetur quòd deus reuelauerit Iudæis ſuum caſum, ſiue damnationem: quod eſt contra ipſum ſuper Gen. ad literam, ubi dicit, ꝙ nulli debet reuelari, ne cogatur deſperare. Reſp. Dicendum, ꝙ caſus poteſt prædici: ſed non propter hoc reuelatur, ſiue quia dicenti nõ creditꝰ, ſiue quia dictum ſub conditione intelligitur, ſiue intellectus intelligit de alio, non de ſeipſo. Et quia uerbum Eſaiæ prophetæ comminatorie, & generaliter erat dictum, & hominibus iam in parte incredulis non aduertentibus, omnibus Dub. 4.

nibus his modis potuit intelligi, ut eſſet prædictio, & non reuelatio.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An præſcientia Dei ſit cauſa rerum?

AD intelligentiam præſentis diſtinctionis duo principaliter quæruntur. Primo, de præſcientia diuina quantum ad cauſalitatem. Secundo, quantum ad neceſſitatem. Et primo quæruntur duo. Primo, utrum præſcientia diuina ſit cauſa rerum. Secundo uerò, utrum ſit cauſata rebus.

QVOD præſcientia diuina ſit cauſa rerum, oſtenditur ſic. Aug. de Trinit. Ideo res futuræ ſunt; quia deus eas nouit. ITEM. Ratione ſic. Omne illud, quod antecedit aliud; & ipſo poſito, ponitur aliud, ipſum eſt cauſa illius: hoc patet per diuiſionē cauſæ, ſed diuina præſcientia præcedit omne futurum, & iterum ponit futurum reſpectu cuius eſt: ergo præſcientia eſt cauſa. ITEM. Omnis res aut eſt a deo, aut a natura, aut a libero arb. & accipio cauſas ipſas large prout comprehendunt cauſam, & fortunam: ſed nulla res a natura eſſe poteſt nec a lib. arb. niſi operante deo; ergo oīs res eſt a deo, ſiue omne futurum; ſed non eſt niſi a deo agente, ſecundum artem, & cognitionem: ergo &c. ITEM. Omne, quod ſcitur, aliquo modo eſt in ſciente, ut in ſua cauſa: ergo quod præſcitur a deo, eſt in deo, ut cauſa: ſed omne, quod eſt in deo, eſt a deo: ergo omne futurū

Lib. 15 c. 13. in med. to mo 3.

præſcitum neceſſario eſt a diuina præcognitione, ut cauſa: ergo: &c. ITEM. Omne quod ſcitur, aut ſcitur per cauſam, aut ꝑ ſpeciem, aut per effectum: ergo ſi deus præſcit: ergo aliquo trium modorum. Non per effectum: quia effectus ſequitur. Non per ſpeciem, ſiue ſimilitudinem: quia illa eſt ſimul, uel eſt poſt rem, cuius eſt ſimilitudo: ergo per cauſam: ergo diuina præſcientia eſt cauſa præſciti.

CONTRA. Deus nullius ē cauſa, niſi per uoluntatem: ſed multa præſcit, ad quæ nō eſt eius uoluntas: ergo &c. Probatio mediæ, præſcit te mentiri, & tamen non eſt dicere, ꝙ uelit te mentiri: ergo nō eſt cauſa illius. ITEM. Si præſcientia eſt cauſa, aut ratione ſcientiæ, aut ratione anteceſſionis. Ratione anteceſſionis nō: quia hoc quod eſt ante, non dicit niſi ordinem. Ratione ſcientiæ non: quia multa cognit deus, quæ nunquam faciet: ergo nullo modo eſt cauſa. ITEM. Si præſcientia cauſa eſt præſciti, cum præſciat mala, deus erit cauſa mali, hoc autem falſum. ITEM. Si eſt cauſa, cum communicet alicui præſcientiam rei creandæ, per cōſequens communicat cauſalitatem reſpectu illius; ſed hoc eſt impoſſibile: ergo &c. ITEM. Anſel de concordia præſciētiæ, & lib. arbi. dicit quòd tantum eſt dicere, ſi deus præſcit, erit: quantum hoc, ſi erit, de neceſſitate erit: ſed hic nulla notatur cauſalitas: ergo nec ibi.

RESOLVTIO.

Præſcientia, Dei futurorum cauſa eſt; ſed non omnium, putà malorum.

RESP. Dicendum quòd præſciẽtia dicit pręcognitionem futuri. Eſt ergo loqui de præſciẽtia, aut quantum ad rem ſignificatã, aut prout ſignificatur per illud nomen. Si quãtum ad rationem nominis, ſic non ſignificat in ratione cauſæ. Si quantum ad rem importatam, ſic dicit cauſam: ſed tamen non ſemper reſpectu præſciti, ſiue futuri. Futurum enim in triplici differentia eſt. Quoddam enim eſt cuius deus eſt tota cauſa, ut ſunt illa, quæ creant. Quoddam, cuius creatura, aut uoluntas eſt tota cauſa, ut ſunt defectus, & peccata. Quoddam, cuius deus, & creatura ſimul ſunt cauſa, ut ſunt opera naturalia, & opera moralia: quia deus cooperat creaturæ. Secundum hoc intelligendum, ꝙ reſpectu primi futuri, diuina præſciẽtia eſt tota cauſa: reſpectu uero ſecundi futuri, nec eſt cauſa, nec tota: quia non habet cauſam efficientem: ſed deficientem, eſt tamen cauſa ſui oppoſitii reſpectu uero tertii ẽ cauſa; ſed non tota. Concedendum ergo eſt, ꝙ diuina ſciẽtia, uel præſcientia aliquo modo reſpectu futurorum eſt cauſa. Tamen ſi accipiatur in ſua generalitate, dicendum, ꝙ diuina præſcientia ſemper importat cauſalitatẽ aliquam; ſed non ſemper reſpectus pręſciti, utputa cum præſcitum eſt malum, & in hac ratione procedunt argumenta oſtendentia, quòd non ſit cauſa.

AD ILLVD ergo, quo primo obi͞, ꝙ eſt cauſa p̃ſciti per uerbũ Aug. dicẽdum, ꝙ Aug. loquitur de ſciẽtia rerum, ſiue bonorum, quæ a deo procedunt. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ cauſa, q̃ præcedit, etiã ponit aliud. Dicẽdum, ꝙ ponere aliud, eſt dupliciter. ſ. ſecundum productionẽ, uel ſm conſecutionem: & quòd ponit ſm productionem, eſt cauſa uere in eſſendo: quòd uero ponit ſm conſecutionem, non eſt cauſa in eſſendo: ſed ſolum in conſequendo. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ illud quod eſt a lib. arb. eſt a deo: Dicendum, ꝙ uerum eſt de eo quod eſt de lib. arbit. efficiente: ſed uita, & peccata ſunt ab ipſo deficiente. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ de neceſſitate omne futurũ ſcitur a deo per cauſam: dicendum, ꝙ (ſicut ſupra tactum fuit de cognitione mali) in omni cognitione eſt aſſimilatio: nihil autem aſſimilatur deo niſi quod eſt ab illo: & ideo eſt in omni cognitione dei cauſalitas, & cauſa. Et tamẽ quædam eſt reſpectu eius, quod dicit entitatem ſimpliciter. Reſpectu illius eſt cauſa, & idea: ſed tamen reſpectu priuationis eſt præcognitio, & tunc ratio cauſalitatis, & ideæ eſt reſpectu oppoſiti: Dicendum ergo, ꝙ ad hoc ꝙ aliq̄d cognoſcat, neceſſe eſt ꝙ ipſum, uel eius oppoſitum habeat eſſe in re, uel in cauſa. Non ſolum autem oppoſitum mali: ſed etiam ipſa uoluntas, quæ eſt mali principium, eſt in deo, ut cauſa: tamẽ malũ non eſt in deo ut in cauſa, nec ꝑ ſe, nec per accidens: quia mutatur ratio cauſandi, ſicut poſtea dicet. Exẽplum huius manifeſtũ eſt: ſi artifex operet ſm materiã nodoſam, q̃ non eſſet idonea

Diſ. 36 art 3. q. 1.

Q̃ō. ſeq.

nea

pea ad receptionē ſpeciei, pręſciret, φ defectus futurus eſt in imagine, ſed non ab ipſo. Sic in telligendum ſit deo, & libero ar bitrio, φ facit uitium in opere, dum non conformat ſe, & obe dit deo operanti: & ideo ſuffi cit, φ oppoſitum mali, ſiue illud in quo eſt malum, ſit in deo tan quam in cauſa, ad hoc quòd præſciatur.

QVAESTIO II.

An præſcientia dei ſit cauſata a rebus.

VTRVM præſcientia diuina ſit cauſata a rebus. Et quòd ſic: oſtenditur hoc modo. Orig. ſuper epiſtolam ad Rom. dicit, quia aliquid eſt futurum; ideo ſcitur a deo; antequā fiat: Quia, ergo aut dicit cauſam eſſendi, aut conſequendi. Si conſe quendi, ſequitur: hoc eſt futurū; ergo prȩſcitum; ita econuerſo: ergo ſicut dicit: quia futurum ē, deo pręſcitur: ita deberet dicere econuerſo, quia ſcitur ideo futu rū eſt, & hoc negat in litera, nō ppea aliquid erit, qa ſcit deus: ergo dicit cauſā eſſendi. ITEM. Rōne uidetur, quia intellecto φ deus nihil pręſciat, pōt intelligi aliquid futurum: ſed non econ uerſo: ergo hęc eſt ratio, & cauſa illius. ITEM, hoc argumentum eſt bonum: iſte, mentitur: ergo deus præſciuit eum mentiri: er go eſt ibi aliqua habitudo loca lis, & nulla poteſt inueniri niſi cauſę ad effectum: ſed deus non eſt cauſa mendacii: reſtat ergo, quòd futurum eſt cauſa pręſciẽ. ITEM. Quæcunq; duo ſic ſe ha bent, quòd inuicem ſe cōſequū tur, aut ambo cauſant à tertio, aut unum eſt cauſa alterius: ſed ſic ſe hñt iſta duo .ſ. illum mentiri, & deum pręſcire, & non eſt di cere, quòd ambo cauſentur a ter tio: ergo unum eſt cā alterius.

CONTRA Aug. non enim q cauſata ſunt, ideo deus nouit; quia facta ſunt ITEM. rōne uide tur, quòd nō ſit cauſata a rebus: quia omnis cauſa nobilior eſt ſuo effectu: ſi ergo diuina pſcia cauſatā a re aliquā, cū diuina pṙę ſcia ſit increata, & res creata: er go creatum nobilius increato. ITEM. pręſcia eſt æterna: ergo cū res ſit tpalis, ſi cauſatur a re bus, tpale eſt cauſa æterni, & cū cauſa ſit prior effectu: ergo tpale prius æterno. ITEM. Si res ſunt cauſę præſcientiæ, aut rōne pri cipalis ſignificati: ſed cum illud ſit diuina eſſentia, ergo ſunt res cauſa dei. Si ratione connotati: cum cōnotata ſint res ipſæ, tūc ſunt cauſa ſui. *15. de Trin. c. 13. in medio.*

RESOLVTIO.

Præſcita cauſa ſunt præſcientiæ di uinæ, non quidem eſſendi, ſed aut inferendi, aut dicendi.

RESP. Aliqui uoluerunt dice re, φ cauſa dr̃ dupliciter, ꝓprie, & cōiter. Propriè quod dat alte ri eſſe: & ſic nullo modo res ſūt cauſæ præſcientiæ diuinæ. alio modo dr̃ cauſa cōiter illud: ſine quo res non eſt, & hęc dr̃ cauſa ſi ne quo non: & hoc modo quia præſcientia dei non eſt qn res ſint futuræ: ideo hoc modo dr̃t cauſa. Sed qm̄ hoc nomen (cau ſa) ſemper importat honorabili tatē reſpectu cuius dicitur cau ſa, & quandam ſuperpoſitionē; ideo non uidetur illud adhuc omnino ſanum dicere, quòd ſit cauſa ſine qua non. Et præte rea illud non ſolum ad aucto

ritatem Orig. quia ipſe negat cõ uerſam. Eſt propterea aliter dicendum, quod eſt cauſam accipere ſm triplicem modum. ſ. ſecundũ rationem eſſendi, & ſm rationẽ inferrendi, & ſecundum rationẽ dicendi. Dico ergo, quod ſecundũ rationem eſſendi, præſciẽtia poteſt eſſe cauſa, aliquorum præſcitorum, licet nõ omnino; ſed nullo modo econuerſo. Secundum rationem inferendi, ſunt mutuo cauſę: quia mutuo antecedunt, & conſequuntur: & antecedens eſt cauſa conſequentis. Secundũ rationem dicendi, futurum eſt cauſa præſcientiæ, & non ecõuerſo, nam præſcientia dicitur ſcientia ante rem; conſtat ergo quod importat ordinem ad poſterius, & quoniam ſi ſcitum eſſet ſemper præſens, eſſet ſcientia: ſed nõ pręſcientia. Nã ad hoc, quod pſciẽtia dicaſ, uenit ex futuritiõe rei: & ſic intelligit Orige. & patet primũ.

Ad illvd quod obiicitur ſecundo de habitudine locali: dicẽdum, quod eſt locus a conuertibili.

Ad illvd, qđ ultimo obiicit, dicendum, quod inſtantiam hẽt in propoſito, & quia in hoc ſolo eſt inſtantia, ideo ferenda eſt. Ratio autem huius eſt: quia dei præſcientia eſt reſpectu ueri, & reſpectu omnis ueri: ideo ponit & ponitur. Et quia poteſt eſſe reſpectu ueri, quod non eſt ab ipſo ſm id quod ſubeſt, nec econuerſo: ideo nec cauſa eſt, nec cauſat. Quia ergo pſcientia, eſt reſpectu ueri: qa diuina, reſpectu oĩs ueri: qa nihil latet deũ: & iõ ponit, & ponit. Rurſus: qa ſcia eſt, q̃ dicit ſimplicẽ notitiã, iõ nõ cauſat: qa diuina, iõ nõ cauſat: iõ ponit, & ponit, & nõ cauſat, nec cauſat.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An præſcientia Dei rebus præſcitis neceſſitatem imponat?

Consequenter eſt quæſtio de ſecundo articulo, ſcilicet de diuina præſciẽtia quantum ad rationem neceſſitatis. Et circa hoc queruntur duo. Primo quæritur utrum diuina præſcientia ponat neceſſitatem circa præſcitum. Secundo utrũ diuina præſcientia habeat in ſe neceſſitatem.

Qvod diuina præſcientia ponat neceſſitatem oſtẽditur ſic. Anſ. in Lib. de concordantia præſcientię & li. ar. Quæ pſciuit deus, neceſſe ẽ futura eſſe. Item. Rõne ſic. Ex maiori de neceſſario, & minori de ineſſe ſemp cõcludiť de neceſſario, ſicut dicit Philoſ. in 1. Priorum. Fiat ergo talis ſyllogiſmus. Omne præſcitum neceſſe eſt eſſe futurum: hoc per Anſ. patet: ſed hoc eſt pſcitum [quolibet demonſtrato] ergo neceſſe eſt eſſe futurum. Item. Oẽ quod deus præſcit, eſt uerum: ſed (ut dicit Philoſoph. in 1. Perihermenias.) Omne qđ eſt, quando eſt, neceſſe eſt: ergo ſi præſcitum eſt mõ uerum; neceſſe eſt nunc eſſe uerum, & futurũ eſt præſcitum: ergo modo neceſſarium eſt eſſe futurum: ergo de neceſſitate eueniet. Item. Hoc ipſum oñditur per impoſſibile. Deus pſcit aliqđ i parte affirmatiua: ergo utrũ illud nõ poſſit nõ eſſe. Si nõ: ergo eſt neceſſariũ. Si ſic: ergo põt aliter euenire, q̃ deus pſciuit: ergo diuina pſciẽtia eſt fallibilis, & incerta: & hoc

Ca. de Mixtionibus 1 prima figura: ſed uidetur aduerſari Sco. in Quot lib. q. 5 ar. 1. & q. 14. art. 1. & in 1 d. 3. q. 4 & in 4. d. 5. q. 1. & in 3. d. 23. q. unica & in 4 d. 11. q. 2.

Ariſt. 1. Peri herm. c. 6. uerſus finem.

hoc eſt argumētum Auguſtini, & ēt Boetii, in 5. de Conſolatio ne. Si aliorsū q̃ præuiſę ſunt, detorqueri ualēt res p̄uiſę: iam nō erit firma futuri p̄ſciētia. ITEM. Deus p̄ſcit aliquid eſſe futurum; aut ergo poſſibile eſt non eſſe futurum, aut impoſſibile. Si impoſſibile nō eſſe; ergo neceſſe eſt eſſe. Si autem poſſibile: ſed omne poſſibile ponibile, & falſo poſſibili poſito in eſſe, quod ſequitur non eſt impoſſibile: ponatur ergo hoc non eſſe, & deus præſciuit hoc eſſe; ergo deus preſciuit falſum; ſed hoc eſt impoſſibile; ergo impoſſibile eſt aliquod pręcedentium.

Boeth. li. 5. de Conſol. proſa. 3 paulò poſt initium.

CONTRA. Quòd non inferat neceſſitatem, oſtenditur auctoritate AUGUſtini ſumpta a ſimili ī Lib. de li. arb. Sicut mea memoria non cogit facta eſſe, q̃ p̄terierūt: ſic dei p̄ſcientia nō cogit facienda eſſe q̃ futura ſunt. ITEM. Rōne oſtditur id idē. Intelligamus deum nihil p̄ſcire; ergo ex hoc nihil accreſcit li. ar. ergo poſitio p̄ſcientiæ nihil ei aufert: ergo cum li. ar. de ſe ſit cauſa rerū ad utrūlibet contingentiū, diuina p̄ſciētia hoc nō tollit. ITEM. (Sicut ſupra probatū eſt) diuina p̄ſcientia in pluribus, aut nō eſt cauſa, aut nō eſt tota cauſa; ſed qđ dat alicui neceſſitatē, hēt rōnē cauſæ; quia a quo eſt eſſe, & eſſe neceſſariū; cū ergo diuina præſciētia multorū futurorū non ſit cauſa, ut malorū; nullā rebus imponit neceſſitatē. ITEM. Diuina præſcientia p̄ſcit res ſicut ſunt euenturæ, cum nihil præſciat niſi uerum; ergo cum præſcit aliquē peccaturum, cum peccatum non ſit niſi per uoluntatem, præſcit iſtum per uoluntatem hoc facere, & præſcit aliud poſſe facere; ergo ſi omne quod præſcit eſt uerum, uerum eſt ꝙ iſte per uoluntatem hoc faciet, & poterit aliud facere; & ſi hoc eſt contingens; ergo ſi cum diuina præſcientia eſt contingentia circa res, non ergo neceſſitas. ITEM. Hoc ipſum oſtēditur rationibus ducentibus ad impoſſibile. Si imponit præſcientia rebus neceſſitatem: perit ergo caſus. & fortuna. Secundum impoſſibile eſt, quòd perit lib. arb. & conſilium. Tertium, quòd perit meritum, & demeritum. Quartum, ꝙ perit laus, & uituperium.

Art. immediatè prac. q. 1. et 2

Ex 1. Periher. ca. ultimo.

RESOLVTIO.

Nullatenus: cum eo modo res cogitoſcat, quo futuræ ſunt.

RESP. Dicendum, ꝙ tres circa hoc fuerunt poſitiones. Quidam enim dixerunt, quòd p̄ſciētia neceſſario cum ſit infallibilis, imponit neceſſitatem, & ideo abſtulerunt liberum arbitrium, & peccatum: & iſta poſitio fuit hæretica, & iniqua; quia deſtruit bonos mores. Alia poſitio fuit: ꝙ diuina præſcientia ſi eſſet, neceſſitatē imponeret, & ſic omnis uirtus, & laus periret, & quia dilexerunt rem publicam: ideo abſtulerunt a deo præſcientiā, & à propoſitionibus de futuro abſtulērunt ueritatem, & hæc hæretica fuit, & impia; quia derogauit nobilitati diuinę. Tertia poſitio eſt catholica, quæ deum honorat, & bonos mores conſeruat; & ideo iuſta, pia, & uera: quia diuina præſcientia eſt, & tamen non imponit rebus neceſſitatem. Omnia enim ſic præcognoſcit eſſe euentura ſicut euentura ſunt: &

ideo cum multa ſint euentura contingenter, ut illa quæ ſunt a lib. arb. & a caſu, & fortuna; ſicut præſcit hæc eſſe futura ab iſtis, ſic præſcit modum contingentiæ, ſecundum quem ſunt ab iſtis.

Ad intelligentiam autem obiectorum notandum, ꝙ duplex eſt neceſſitas .ſ. abſoluta, & reſpectiua. Neceſſitas abſoluta, q̃ opponitur cõtingentiæ, dicitur neceſſitas conſequentis. Neceſſitas reſpectiua dicit̃ neceſſitas conſequentiæ: & hæc non opponitur contingentiæ: iam aliquod contingens neceſſario ſequitur, ut ſi ambulat, neceſſario ſequitur; ꝙ mouetur. Dicẽdum ergo, ꝙ in præſcito non eſt neceſſitas abſoluta, ſed ſolum conſequentiæ: quia neceſſario ſequitur, deus præſcit hoc; ergo hoc erit: & hoc modo intelligitur auctoritas Anſ. & conſimiles auctoritates, quæ præponuntur cũ modo neceſſitatis, & ſic patet primum. Ad illud, ꝙ ſecundo obiicitur de ſyllogiſmo ex maiori de neceſſario, & minori de ineſſe, Dicendum, ꝙ ſicut patet, & Philoſophus exponit, hoc intelligitur de ea propoſitione, quæ eſt de ineſſe ſimpliciter, ꝙ æquiualet neceſſario: ſed minor huius ſyllogiſmi, ſ. hoc eſt præſcitũ, non eſt de ineſſe ſimpliciter: ſicut.n. infra patebit, non eſt neceſſaria. Ad illud, quod obiicitur de præſcito, ꝙ uerum eſt, & ſi uerum eſt, neceſſario eſt: dicendum ꝙ iſtam rationem facit Philoſophus ad oſtendendum, ꝙ in futuris nõ eſt ueritas, & eſt ſophiſtica. Nam quãdo dicitur, omne quod eſt, quando eſt, neceſſario eſt; intelligitur de eo, quod ponit aliquid in actu circa ſuppoſitum, ꝙ ex quo poſitũ eſt, impoſſibile eſt non eſſe poſitum: ſed uerum de futuro nihil ponit circa ſubiectum: quia nõ eſt uerum pro præſenti: ſed ſolũ pro futuro: & ideo nulla eſt neceſſitas, neque ſimpliciter, neq; ut nunc, quia nihil ponit ut nũc. Ad illud, ꝙ obiicitur per impoſſibile ꝙ ſi poſſet aliter eſſe, poſſet falli, &c. Dicendum, ꝙ ſicut ueritas uenit ex concordia intellectus ad rem cognitã, hæc autem concordia non eſt aliud, quam adæquatio rei, & intellectus: ſic falſitas uenit ex diſcordia intellectus ad cognitum, ſimiliter potentia fallendi ex potentia diſcordandi: dico ergo quoniam neceſſario præſcitum ſequitur ad præſcientiam: ideo non poſſunt diſcordare: & ideo nunquam fallitur, nec poteſt falli. Quod ergo obiicitur, ꝙ aliter poteſt eſſe: dicendum, ꝙ aliter põt eſſe; quia deus poteſt aliter præſciſſe, & cum ponitur, ꝙ aliter ſit, ponitur ꝙ aliter præſcit. Quando ergo infertur, poteſt aliter eſſe, quam ſit, & deus præſciuit ſic: ergo aliter quàm deus præſcit; diſtinguenda eſt cõcluſio: quia poteſt intelligi diuiſim, ſic uera eſt: & eſt ſenſus: deus præſcit hoc euenire, & poſſibile eſt illud non euenire. Si autem coniunctim, falſa eſt, & eſt ſenſus, illud eſt poſſibile, quod deus præſcit uno modo, ut eueniat alio modo. Et eſt fallacia compoſitionis in illo proceſſu: ſicut hic, currens poteſt non moueri; ergo poſſibile eſt, quòd aliquis currat, & non moueatur,

non ſequitur. Similiter cum quæritur, quod ponitur, ponendum eſt: ſed cum aſſumit, deus præſciuit, hoc eſt oppoſitum poſito: & ideo eſt negandum.

QVAESTIO II.

An neceſſariò deus præſciat, quæ præſcit.

VTRVM diuina præſcientia habeat in ſe neceſſitatem, hoc eſt, utrum neceſſe ſit deum præſcire, quod præſcit. Et quod ſic, oſtenditur primo per auctoritatem Anſ. in Lib. de concordia prædeſtinationis, & liberi arbitrii; Quòd præſcit deus, impoſſibile eſt non præſcire, ab æqui pollenti, neceſſe eſt præſcire.

1. Peri. c. ult. ITEM: Ratione, uidetur, quia omne dictum de præterito uerũ, eſt neceſſarium: unde ſi cucurrit, neceſſe eſt cucurriſſe: ſed ſi præſcit, præſciuit; ergo cum hoc ſit dictum de præterito; ergo neceſſarium. ITEM. Licet potentia dei ſit indifferens ad exeundũ, & non exeundum, tamẽ ex quo exiuit in actum, neceſſe eſt exiſſe. Vnde quamuis potuit creare, & non creare, antequam crearet: tamen ex quo creauit, neceſſe eſt creaſſe: ergo ex quo præſciuit, neceſſe ẽ præſciſſe. ITEM. Si homo uoluit, & præſciuit aliquid, neceſſe eſt hominem ſciuiſſe, & voluiſſe: ergo ſi circa ſciẽtiam dei non eſt minor certitudo, imo maior, quàm circa ſciẽtiam hominis, multofortius eſt neceſſe. SI TV DICAS, (ſicut aliqui dicũt) ꝙ in hac, deus præſciuit, totum ex futuro eſt ẜm rem, ꝗuis intelligat ſub rõne pte riti. Vñ nihil plus ẽ dicere, deus præſcit, niſi deus eſt, & hoc erit.

CONTRA. Tunc eſto ꝙ deus nullam haberet cognitionem, dum tamen res eſſet futura, hæc eſſet uera, deus præſcit, ꝙ manifeſte eſt falſum. PRAETEREA, eſto ꝙ præſciæ addatur actus trãſiens in pteritum, ut promiſſio, uel prædictio, uel prophetatio, ibi tranſit in præteritum aliquid & uere fit idem ſophiſma, & idẽ dubiũ, & hoc non ſoluit. ITEM. Plus diſtat eſſe, & non eſſe, ꝗ neceſſarium, & contingens: ſed aliquid ꝙ ſimpliciter non eſt, hẽt eſſe in dei præſcientia: ergo multofortius aliquid quòd in ſe cõtingens eſt, poteſt eſſe neceſſariũ in pſcia dei: ergo &c. ITEM. Oẽ immutabile eſt neceſſariũ; ſed cũ dr̃, deus pſcit, eſt immutabile: ergo eſt neceſſariũ. Prima ẽ manifeſta: ſcđa patet, qa cũ dr̃, deus pſcit, pſcire eſt immutabile: ergo eſt neceſſariũ. Pria ẽ manifeſta: ſcđa patet, qa cũ dr̃ deus pſcit: ſi mutaẽ ut fiat nõ pſciens, aut hoc erit ẜm mutationẽ rei, aut dei. Rei nõ, qa res adhuc nihil eſt; ergo nõ mutaẽ, nec mutari põt. Si ẜm mutationẽ dei: ergo deus mutaẽ. ITEM. oẽ æternũ ẽ neceſſariũ, qa unũ ſolũ eſt æternũ, & illud ẽ, in quo nõ cadit cõtingẽtia, ſed ſumma neceſſitas: ſed præſcire dei eſt æternum: ergo neceſſariũ eſt deum pſcire. 9 Met. cap. 17.

CONTRA. Regula eſt, ſi antecedẽs bonæ cõcluſionis eſt neceſſariũ, & conſequẽs: & ſi cõſequẽs nõ eſt neceſſariũ, nec antecedẽs. Sed ſequitur; ſi deus pſcit hoc eſſe futurum, hoc erit; quocunq; cõtingẽti demõſtrato, qa oppoſitũ non põt ſtare: ergo cũ conſequẽs nõ ſit neceſſariũ, nec antecedens. ITEM. Rõ. eſt, ꝙ neceſſariũ cõpatiẽ ſe cũ oĩ poſſibili. 2. Peri her. et 1 Prio. cap. 3

Omne enim repugnans neceſſario, eſt impoſſibile: demonſtrato tñ aliquo, qui præſcitus eſt damnari, poſſibile eſt iſtum ſaluari: ergo iſta duo poſſunt ſimul ſtare, ꝙ iſte ſit præſcitus damnari, & ſaluetur, & hoc eſt impoſſibile, &c. ITEM. Regula eſt, ꝙ oppoſitum contingentis eſt contingens, & oppoſitum neceſſarii eſt impoſſibile. Et regula iterũ eſt, ꝙ ſi ad antecedens ſequitur conſequens, ad oppoſitum cõſequẽtis ſequitur oppoſitum antecedentis. Ex his arguo ſic Sit A cõtingens præſcitũ a Deo: ſi Deus præſcit A, erit: ergo per regulã, ſi A non erit, Deus non præſcit: ſed A non eſſe fuit contingens, Deum non præſciſſe fuit impoſſibile: ergo ad contingens ſequitur impoſſibile: ſed hoc eſt contra artem: neceſſe eſt ergo hoc eſſe contingens, Deum. ſ. præſcire hoc. ITEM. Omnis diuina actio, quæ reſpicit obiectum, qđ poteſt non eſſe, põt deſinere. Vnde cum Deus conſeruet rẽ creatã, poteſt deſinere conſeruare: ergo cum præſcire ſit reſpectu cõtingentis, erit contingens.

a. Peri herm.

RESOLVTIO.

Ex parte ſui neceſſariò: ex parte rei futuræ contingenter.

RESP. Dicendum, ꝙ (ſicut probatum eſt) illud conſtat, & non eſt dubium, ꝙ Deum præſcire contingens aliquod cum antecedit ad contingens, & connotat aliquid, ꝙ habet ueritatem contingentem, ꝙ ipſum iudicãdum eſt contingens: Sed aliqui uoluerunt ipſum iudicare contingens: quia totum ꝙ dicit, dicit de futuro: & illud improbatum eſt: quia falſum eſt, & non intelligibile. Omnis enim intellectus qui intelligit hoc, quamuis non intelligat tempus circa Deum, intelligit ꝙ actus diuinæ præcognitionis ab æterno fuit in Deo, & ille differt a re futura, & propterea (ſicut dictum eſt) hoc non ſolum. ALII uoluerũt iudicare contingens: quia cum ſit dictum de præterito, pendet tñ ex futuro. Ex hoc dicunt in credito, & prophetico, & dicto a Chriſto. & conſimilibus, quæ inferunt de neceſſitate propoſitionem de futuro: & illud eſt improbabile, ut uidetur. Quoniam ſi actus diuinæ præcognitionis pendet ex futuro, tunc cum in futuro, quantum eſt ex parte rei contingẽtis, nulla ſit certitudo, nec in diuina præcognitione eſſet. Præterea, quomodo dependet, cum ab eo non cauſetur aliquo modo? Et iterum, qũo depẽdet illud ꝙ neceſſarium eſt fuiſſe, ut actus cognoſcendi, & credendi, & prædicendi ab eo, ꝙ futurum eſt? non uidetur nec probabile, nec ĩtelligibile. ET IDEO alio modo dicendum, ꝙ quoddam eſt dictum de præterito, & pro præterito: ſicut ſi dicat Petrum legiſſe. Quoddam de præterito, ſed pro futuro, ut Antichriſtus fuit naſciturus. Quoddã pro præterito, tamẽ dependet ex futuro, ut hoc dictum, Petrũ dixiſſe uerum, nauale bellũ fore. Ad hoc enim ꝙ dictum habeat ueritatẽ, exigitur belli euentus, & ab illo depẽdet ueritas noſtræ aſſertionis, quæ cauſatur a re. Quoddã eſt dictũ de præterito, ꝙ nõ dependet, ſed connotat ueritatẽ circa illud futurũ, ſicut ſi dicatur, Deus pſcit hoc futurũ.

Quia

Quia.n.Dei ſcientia eſt ſolũ reſpectu ueri, iõ cõnotat ueritatẽ circa illud dictũ futurũ: ſed qm̃ diuina cognitio nõ hẽt certitudinẽ a re: quia ab ipſa nec cauſat, nec oritur: iõ ab illa non dependet: & propterea falli nõ poteſt, quamuis connotet futurũ. Vnde in præſcientia hæc duo dicũtur, ſcilicet actus diuinæ cognitionis. & hũc neceſſariũ eſt eſſe, ſiue fuiſſe. Et ordinatio futuri ad illũ actũ: & hæc ordinatio futuri ad illum actum, non eſt neceſſaria: & iudicanda eſt contingentia in totali dicto, nõ rõne totalitatis ſiue principalis ſignificati, ſed connotati. Et ſi ponat Deum non præſcire aliquid ꝙ præſciuit poteſt & dẽt intelligi non per remotionẽ principalis ſignificati, ſed ipſius cõnotati, ſiue illius ordinis ipſius tẽporalis ad æternũ, qui quidẽ eſt cõtingẽs rõne alterius. ſ. tẽporalis: cõtingẽtia ergo eſt in totali dicto: quia connotat aliquid eſſe uerũ de futuro, ꝙ quidẽ eſt cõtingens, & hoc patet ſic. Cũ.n. dicitur, Deus præſcit te ſaluãdum, hic duplex includitur actus, & cõpoſitio, uidelicet hic, tu ſaluaberis: & hic, Deus hẽt cognitionẽ de ſalute tua, & habuit cognitionem ab æterno. Habere quidẽ cognitionẽ eſt actus æternus & neceſſarius: quia nõ dependet a re: ſed ſaluari eſt actus futurus, & contingens: qm̃ ergo actus diuinæ cognitionis nõ dependet a cognito: iõ põt eſſe certitudo in ipſo, re contingente exiſtẽte. Sed qñ ſignificat per modũ præſcientię, connotat futurũ cõtingens, & omne dictũ qđ claudit in ſe contingens, iudicandũ eſt cõtingens: iõ totale contingens iudicat. Et iſta ſolutio eſt uera, & generalis. Nã actus credulitatis, actus prophetationis, & diuinæ aſſertionis, per hoc qđ currunt ſcđm illuſtrationem diuinæ preſcientiæ: ideo connotant & non dependent: ideo certi, & infallibiles ſunt de rebus in ſe nõ certis.

Aduertatur q̃s. Sco. Diſ. 39 ad 4. et ad 5.

AD ILLVD ergo, ꝙ obiicitur de Anſel. ꝙ neceſſe eſt preſcire ꝙ præſcit. Dicendum, ꝙ hoc intelligit quantũ ad actũ præcognitionis quẽ neceſſe eſt fuiſſe: ſed non quantũ ad connotationem futuritionis. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, ꝙ dictum eſt de præterito. Dicendũ ꝙ quantũ eſt de rõne præteritionis neceſſariũ eſt: ſed qm̃ connotatur futurũ: ideo eſt contingens. ET EX hoc patet ſequens: quia quantũ ad illud futurũ non eſt adhuc potentia in actu, imo adhuc põt non exiſtere ideo &c. AD ILLVD, quod obiicitur ꝙ eſt cognitio ſine exiſtentia rei: ergo neceſſitatis ſine rei neceſſitate. Dicendũ, ꝙ uerũ eſt ꝙ in actu cognitionis eſt neceſſitas: ſed non in toto. Nec eſt ſimile: quia præcognitio non connotat actualẽ rei exiſtenciã, ſed connotat rei futuritionẽ: & ad hoc ꝙ dictũ ſit neceſſarium, neceſſe eſt, ꝙ ſit neceſſitas in connotato. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ omne immutabile eſt neceſſarium. Dicẽdum, quòd ad eſſe mutabilis duo concurrunt, quòd ſe habeat uno mõ prius, alio modo poſterius. Et per oppoſitum immutabile poteſt dici dupliciter: aut qa nihil actu eſt: aut quia actu eſt, & non põt aliter ſe habere, & hoc conuertit cum neceſſario: ſed illud immutabile

tabile ꝙ non eſt aliquid actu, nõ conuertitur: & ſic eſt uerum cõtingens de futuro antequam res ſit. Et ſic hoc dictum, Antichriſtum fore, eſt modo uerum immutabile, quia ſi ponatur eſſe uerum, ponitur ꝙ ſemper fuerit, & ſimiliter ſi falſum, & hoc quia nihil actu ponit: quoniam ergo Deum præſciſſe, connotat futurũ contingens, ideo eſt dictum immutabile, nec ex hoc ſequitur, ꝙ ſit neceſſarium, ut uiſum eſt. Tamen aliqui uolunt aliter dicere, ꝙ Deum præſcire hoc futurum contingens, eſt immutabile a parte præſcientis, ſed a parte rei præſcitæ eſt mutabile, & ideo ex parte illa contingens. Sed tamen illud difficile eſt dicere, quod enim præſcitur ſemel, ſemper præſcitum fuit, & Deus non poteſt præſcire futurum cõtingens ita ꝙ nihil fiat circa futurũ, & ita nulla mutatio. Et pp hoc modus alius dicendi, eſt rationabilior. AD ILLVD, quod ultimo obiicitur, ꝙ nihil æternum eſt cõtingens. Dicendum, ꝙ ens æternũ eſt dupliciter. Aut pure æternũ, aut connotat temporale de futuro: & pure æternum eſt neceſſarium: ſed connotans temporale de futuro rõne connotati, poteſt iudicari contingens, ſicut & rõne illius poteſt deſinere. Summa dictorum eſt iſta: ꝙ Deum præſcire futurũ contingẽs, & quoddam dictum ꝙ claudit in ſe actũ diuinæ cognitionis æternum, & ordinationem dicit ad futurum contingens. Et quamuis actus diuinæ cognitionis ponat aliquid exiſtens neceſſariũ, & æternum, illa tñ ordinatio ponit futurũ, ꝙ cõtingens eſt. Et iterum, quamuis dicat ordinationem, non tñ dicit dependentiam: ſed ſolũ cõnotationem, & ideo non ponit incertitudinem. Hinc eſt ꝙ deũ præſcire futurum, eſt contingẽs ratione cõnotationis ad contingens. Eſt immutabile rõne ordinationis ad futurũ, ꝙ põt nõ eſſe, nulla facta mutatione. Eſt certũ rõne independẽtiæ ab eodem. & hoc patebit infra planius in diſtinctione de Prædeſtinatione.

DISTINCTIO XXXIX.

De immutabilitate, uel perfectione diuinæ ſcientiæ, uel cognitionis.

PRAETEREA. *quæri ſolet, Vtrum ſcientia Dei poſſit augeri, uel minui, utrunque enim videtur poſſe probari. Quod enim diuina ſcientia poſſit augeri, uel mutari, hoc modo probatur: quia poteſt Deus ſcire quod nunquam ſcit. Eſt enim aliquis qui non eſt lecturus hodie, & tamen poteſt eſſe ut legat hodie: poteſt enim hodie legere. Nihil autem poteſt fieri, quod non poſſit a Deo ſciri. Poteſt ergo Deus ſcire hunc lecturum hodie: poteſt ergo aliquid ſcire quod non ſcit: ergo poteſt eius ſcientia augeri uel mutari: eademque videtur poſſe minui: eſt*

enim aliquis hodie lecturus, quem Deus ſcit lecturum: at poteſt eſſe, ut non legat: ergo poteſt Deus non ſcire hunc lecturum: poteſt ergo non ſcire aliquid quod ſcit: ergo poteſt minui eius ſcientia, uel mutari. Ad quod dicimus, quia Dei *ſciētia omnino immutabilis eſt, nec augeri poteſt, uel minui. Nam (ut ait Auguſt. in 15. Lib. de Trin.) Scientia Dei eſt* Ca. 13. *ipſa ſapientia, & ſapientia eſt ipſa eſſentia, ſiue ſubſtantia* Dei: *quia in illius naturæ ſimplicitate mirabili, nō eſt aliud* Eodē li. *ſapere, & aliud eſſe: ſed quod eſt ſapere, hoc eſt & eſſe.* et c. 14 *Ideoque nouit omnia uerbū, quę nouit pater: ſed ei noſſe de patre eſt, ſicut eſſe: noſſe enim, & eſſe, ibi unum eſt. Et ideo patri ſicut eſſe non eſt a filio. ita nec noſſe. Proinde tanquam ſeipſum dicens, pater genuit verbum ſibi coæquale per omnia. Non enim ſeipſum integre perfecteque dixiſſet, ſi aliquid minus, aut amplius eſſet in eius verbo, quā in ſeipſo. Hoc eſt ergo omnino verbum quod pater, quia iſte filius, ille pater. Sciunt ergo inuicem pater & filius, ſed ille gignendo, iſte naſcendo. Et omnia, quæ ſunt in eorum ſcientia, in eorum ſapientia, in eorum eſſentia, unuſquiſque eorum ſimul videt, non particulatim aut ſigillatim, uelut alternante conſpectu hinc illinc, & inde huc, & rurſum inde, vel inde in aliud atque aliud: ut aliqua videre, non poſsit, niſi non uidens alia: ſed omnia ſimul uidet, quorum nullum eſt quod non ſemper uideat., & ſciat. Eius itaque ſcientia inamiſſibilis, & inuariabilis Noſtra uero ſcientia & amiſſibilis, & uariabilis, & receptibilis eſt: quia non hoc eſt nobis eſſe, quod ſapere uel ſcire. Propter hoc ſicut noſtra ſcientia illi ſcientiæ* Dei *diſsimilis eſt, ſic et noſtrum uerbum quod naſcitur de ſcientia noſtra, diſſimile* Eodē li. *eſt illi verbo quod natum eſt de patre ſcientia,* Ex *hac aucto* c. 14. *ritate clare oſtenditur ſcientiam Dei omnino inuariabilem eſſe, ſicut ipſa eſſentia* Dei *omnino inuariabilis eſt, & quod pater & filius cum ſpiritu ſancto ſimul omnia ſciunt & uident. Sicut ergo non poteſt augeri uel minui diuina eſſentia, ita nec diuina ſciētia, & tamē cōceditur poſſe ſcire qđ non ſcit, et poſſe non ſcire qđ ſcit: quia poſſet aliquid eſſe ſubiectum eius ſcientię, quod non eſt: & poſſet non eſſe ſubiectum*

aliquid quod eſt,ſine permutatione ipſius ſcientiæ.

Oppoſitio, an Deus poſsit nouiter uel ex tempore ſcire uel preſcire aliquid.

Hic opponitur a quibuſdã ita,Si Deus poteſt aliquid ſcire uel præſcire quod nunquam ſciuit vel præſciuit, poteſt ergo ex tempore aliquid ſcire uel præſcire. Ad quod dicimus,Poteſt quidem Deus ſcire uel præſcire omne quod poteſt facere,& poteſt facere quod nunquam fiet. Poteſt ergo ſcire,uel præſcire quod nunquam fiet,nec eſt, nec fuit, nec illud ſcit uel ſciuit,neque præſcit uel præſciuit:quia ſcientia eius non eſt niſi de his,quæ ſunt,uel fuerunt, uel erunt: & præſcientia non eſt niſi de futuris. Et licet poſſit ſcire uel præſcire quod nunquam eſt uel erit, non tamen põt aliquid ſcire, vel præſcire ex tempore. Poteſt utique ſcire uel præſcire quod nunquam eſt, nec erit, nec illud ſcitum vel præſcitum eſt ab ęterno, nec tamen poteſt incipere ſcire vel pręſcire illud:ſed ita poteſt modo ſcire vel præſcire,ſicut poteſt ſciſſe uel præſciſſe ab æterno. Si enim dicatur eum modo poſſe ſcire uel præſcire quod ab ęterno non ſciuit uel præſciuit,ideſt,ita quòd ab ęterno non ſciuerit uel pręſciuerit,quaſi utrunque ſimul eſſe poſſit, falſum eſt. Si uero dicatur eum poſſe modo ſcire uel pręſcire quod ab ęterno non ſciuit uel pręſciuit,ideſt,habere potentiam ſciendi uel pręſciendi ab æterno,& modo aliquid, nec tamen illud pręſcitum eſt uel futurum, uerum eſt. Non poteſt ergo nouiter uel ex tempore ſcire uel pręſcire aliquid, ſicut non poteſt nouiter uel ex tempore uelle aliquid, & tamen poteſt uelle quod nunquam uoluit.

Vtrum Deus poſsit ſcire plura,quàm ſcit.

Item a quibuſdam dicitur Deus poſſe plura ſcire quàm ſciat:quia poteſt omnia ſcire quę ſcit,& poteſt aliqua facere quę nunquam erunt,& illa poteſt ſcire: non enim aliqua incognita facere poteſt.Si vero omnia eſſent quę modo ſunt, & alia quędam faceret,quæ non ſunt,nec erunt,& illa omnia ſciret,pro certo plura ſciret quàm ſciat, nec tamẽ eius ſcientia augeri poteſt,quia hoc totum fieri poſſet ſine mutabilitate ſcientię. Conſtat ergo Dei ſcientiam omnino eſ-

ſe im-

ſe immutabilem, nec augeri poſſe uel minui, ſed ei ſubiecta.

Oppoſitio,quod Deus non ſemper,nec ſimul ſciat omnia.

Ei uero quod prædictum eſt, ſcilicet quod Deus omnia ſemper uidet et ſimul,uidetur obuiare quod ait Hier.in expoſitione Abachuc.Abſurdum eſt(inquit)ad hoc deducere Dei maieſtatem,ut ſciat per momenta ſingula quot culices naſcantur, quotue moriantur, quota pulicum & muſcarum ſit multitudo,quodue piſces natent in aquis, & ſimilia. Non ſimus tam fatui adulatores Dei, vt dum prouidentiam eius etiam ad ima retrudimus,in noſipſos iniurioſi ſimus,eandem irrationabilium & rationabilium prouidentiã eſſe dicentes.Hic uidetur dicere Hieron. quod Deus illorum minimorum ſcientiam ſiue prouidentiam non habeat,quod ſi hoc eſt, tunc non omnia ſimul ſcit & ſemper. Ex tali itaque ſenſu illud dictum eſſe nouerimus,ut Deum illa alternatim uel particulatim ſcire neget, nec per diuerſa temporum momẽta ſic illa cognouit,ſicut per uaria momenta illorum quædam deficiunt,quædam incipiunt. Neque illis,alijsque irrationabilibus ita prouidet,quemadmodum rationabilibus:nunquid enim, ut ait Apoſtolus, cura eſt Deo de bobus? & ſicut non eſt cura de bobus, ita nec de alijs irrationabilibus.Dicit tamen ſcriptura,quia ipſi eſt cura de omnibus.Prouidentiam ergo & curam uniuerſaliter de cunctis quæ condidit, habet, vt habeat vnumquodque quod ſibi debetur & conuenit. Sed ſpecialem prouidentiam atque curam habet de rationabilibus,quibus præcepta tradidit,eiſque recte viuendi legem præſcripſit, ac præmia promiſit.Hanc prouidentiã & curã de irrationabilibus non habet.Ideo dicit Apoſtolus, quia non eſt cura Deo de bobus, prouidet tamen omnibus,& curat, ideſt, gubernat omnia, qui omnibus ſolem ſuũ facit oriri, & pluuiam dat. Scit itaque Deus quanta ſit multitudo pulicum,culicum,& muſcarum,& piſcium,& quot naſcantur,quotue moriantur, ſed non ſcit hoc per momenta ſingula,imo ſimul & ſemel omnia.Neque ita ſcit, ut eandem habeat prouidentiam irrationabilium & rationabilium,ideſt,ut eodem modo penitus

Tom. 6. in explanatione capitis Abachuc.

1.Cor.9

Sap.12

1.Cor.9

prouideat irrationabilibus & rationabilibus. Rõnabilibus enim & præcepta dedit, & angelos ad cuſtodiam delegauit.

Breuis ſumma prædictorum.

Sicut itaque & immutabiliter ſcit Deus omnia, quæ fuerunt, & ſunt, & erunt, tam bona quàm mala, præſcit quoque omnia futura, tam bona quàm mala.

SVPRA egit Magiſter, de ſcientiæ diuinæ certitudine, hic agit de perfectione. Et quoniam uere perfectum eſt, cui nõ eſt poſſibilis additio, ideo Magiſter quærit, utrum diuina ſciẽtia poſſit augeri, uel minui. Et habet hæc pars tres partes. In prima MAGISTER quærit, & determinat ꝙ diuina ſcientia non recipit augmentum nec diminutionem, nec alterationem: ſed omnia ſimul, & uno aſpectu cognoſcit. In ſecunda opponit cõtra hoc quod diuina ſcientia nõ poteſt augeri, per hoc quòd uidetur aliquid poſſe ſcire ex tempore, & determinat, & hoc facit ibi. *Hic opponitur a quibuſdã &c.*] In tertia obiicit auctoritate Hierony. contra hoc, quod dictum erat diuinam ſcientiam eſſe reſpectu omnium, & hoc ibi. *Et uero quod prædictum eſt, ſcilicet quod Deus &c.*] Et quælibet harum trium partium poteſt ſubdiuidi, quia primo in eis opponit, ſecundo ſoluit. Et ponit duplicẽ rñſionem, & in tertia poſt reſpõſionem epilogationem ſubiungit, ibi. *Simul itaque &c.*]

Dub. 1. *SCiunt ergo ſe inuicem pater, et filius &c.*] Vr̃ male dicere, quia ſcire eſt eſſentiale ĩ diuinis: ergo ſi ſcit naſcẽdo, cũ naſci dicat ꝓprietatẽ pſonalẽ, ꝓprietas pſonalis eſt rõ rei eſſentialis, ꝙ nõ eſt ſane, neq; uere dictũ. Rñ. Dicendũ, aliqui uoluerunt dicere, ꝙ ſcire Dei relatũ ad creaturas, ita ꝙ una pſona ſciat ſeipſam, eſt dictũ eſſentialiter. Si ſe eundũ ꝙ una pſona ſciat aliã, dicit reſpũm pſonę ad pſonã, & eſt dictũ notionaliter. Sed hoc nõ ẽ cõuenięter dictũ, quia [ſicut ĩ pcedentibus habitũ eſt] ſapiã & ſapere eſſentialiter tm̃ dr̃. Et ꝓpterea dicendũ ꝙ ablatiuus ille nõ tm̃ dicit cãm ſiue rõnẽ dicendi, ſed rõnẽ cõcomitãtiæ. Gerũdia. n. [ſicut dic. Priſc.] hñt exponi p[ſi] uel p[dum] uel p[qa] & primo mõ dicit cõuenientiã, ſecũdo cõcomitãtiã. & tertio cãm

Dub. 2. *Et omnia, quæ ſunt in eorum ſciẽtia, in eorum ſapientia, &c.*] Contra. Supra diſt. 36. dictum eſt ꝙ creaturæ ſunt in dei noticia, ſed non in Dei eſſentia: ergo eſt cõtradictio. Reſpo. Dicendum eſt, quòd in diuina ſcientia ſunt ſcibilia, ĩ diuina uero eſſentia ſunt attributa, ſicut potentia, ſapientia, & bonitas. Et Aug. uult dicere quòd pater & filius ſimul uident omnia cognoſcibilia creata & creanda, & omnia eſſentiæ attributa. Vnde litera legenda eſt diuiſim, omnia quæ ſunt in eorum ſcientia, utputa creata, ſimul ſcit quilibet: ſimiliter, omnia quæ ſunt in eorum eſſentia, utputa attributa, ſimul ſciunt, ſicut ſcit quilibet, & ideo nõ uult dicere quòd creaturæ ſint in diuina eſſentia.

Quia

Dub.3. *Quia ſcientia dei non eſt n:ſi de his etc.*] Videtur hoc eſſe falſum, quia deus ſcit omne, quod poteſt facere, ſed poteſt facere, ꝙ nunquam fuit, nec eſt, nec erit: ergo ſcientia dei eſt de aliquo, ꝙ nũquam fuit, uel eſt, uel erit. Et præterea ẽ infinitorum, ſicut
Cap.18 uult Aug. 12. de ciui. Dei, non tantum quæ fuerunt, uel erunt. Reſpon. Dicendum, ꝙ Magiſter loquitur de ſcientia uiſionis, q̃ eſt illorum tantum, quorum ab æterno fuit præuiſio, ſed ipſe obiicit de ſcientia intelligentiæ, quæ nullius connotat exiſtentiã quod patet. Intelligit.n. deus omne quod poteſt, & ita non recte currit obiectio.

Dub.4. *Nec tamen poteſt incipere ſcire, uel præſcire &c.*] Videtur male dicere, quia nihil ſcitur niſi uerum: ergo antequam ſit uerum, non ſcitur: ergo ſi aliquid incipit eſſe uerum, aliquid incipit a deo ſciri: ergo deus poteſt incipere aliquid ſcire. Item creatio eſt diuina eſſentia, & tñ rõne connotati Deus poteſt aliquid incipere creare: ergo ſimiliter & aliquid ſcire. Reſp. Scire dupliciter dicitur. Vno modo ſcire hoc eſt ꝙ habere cognitionem de aliquo, & ſic non connotat actualem exiſtentiam cogniti, & ſic non poteſt deus aliquid incipere ſcire.i. alicuius cognitionẽ incipere habere. Alio modo ſcire hoc eſt, ꝙ noſſe aliquid eſſe uerum, & hoc tunc primo ſcitur eſſe uerum quando incipit eſſe, & ſic incipit deus ſcire, ſic & deſinit præſcire, non ratione principalis ſignificati ꝙ eſt ſciẽtia, ſed rõne connotati ꝙ quidẽ eſt ueritas rei ſcitæ.

Non poteſt ergo nouiter ex tempore ſcire, uel præſcire aliquid &c.] Dub.5. Videtur hic dicere duo contradictorie oppoſita, quoniã illud eſt nouum, quod prius nõ fuit, & modo eſt, ergo ſi poſſet quod prius non uoluit, uidetur quod incipiat uelle. Reſp. Dicendum quod cum dico deum uelle, hic duo dico, & actum diuinæ uolũtatis, & ulterius ordinationem ipſius effectus ad illum actum. Et primum quidem eſt neceſſarium, & ſemper, nec poteſt incipere, uel deſinere: uoluntas.n. diuina eſt ſemper in actu ſuo, ita ꝙ nec poteſt illo carere, nec aliũ habere: ſed ordinatio alicuius effectus ad illum actum, eſt ordinatio rei futuræ, quæ nondum eſt, & ideo poteſt eſſe, & non eſſe, & ordinari & non ordinari. Quando ergo dicitur ꝙ Deus poteſt uelle, ꝙ nunquam uoluit, & tamen non ex tempore: intellectus eſt, ꝙ effectus ille potuit ordinari ad diuinum uelle, & qm̃ ordinatio effectus eſt ordinatio rei futuræ, & ꝙ eſt futurum, ſemper fuit futurum, & ꝙ eſt ſemel fuit ordinatum: ſemper fuit ordinatum ad illam. Quando ergo dicitur quod deus poteſt uelle aliquid, idem eſt dicere ꝙ aliquid potuit eſſe futurum ſiue habere ordinem ad diuinam uoluntatem, ꝙ tamen non habet ordinem: ſed ſi haberet, ab æterno habuiſſet, & ideo non incipit ex tempore: & ideo exemplu Magiſtri bonũ ẽ, ſi uelle dei importat ordinẽ ad uolitũ in rõne futuri: ſed ſecundũ ꝙ importat cõcomitantiã in rõne pñtis, põt deus ex tempore uelle hoc eſſe, ſiue hoc approbare hodie,

non quia non incipiat actus: ſed quia incipiat connotatum.

Pub.6. *Sed ſpecialem prouidentiã atque curam &c.*] Obiicitur, ꝙ uidetur eſſe contra illud quod dicitur Sap. 6. Aequaliter eſt illi cura de omnibus. Reſpon. Dicendũ ꝙ æqualitas non priuat ibi ordinem diuinæ diſtributionis: ſed priuat acceptionem perſonæ. Et (omnibus) diſtribuit ibi tantum pro hominibus, tñ pro magnis, & paruis, pauperibus & diuitibus & ſic eſt ei æqualiter cura de omnibus: quia ita uult ſalutem pauperum, ut diuitum.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An Deus cognoſcat alia à ſe?

AD intelligentiam pręſentis diſtinctionis quærit de perfectione diuinæ cognitionis, & circa hoc duo principaliter quęruntur. Primo quęritur de perfectione diuinę cognitionis quantum ad numerum cognoſcibiliũ. Secundo quęrit de ipſa quantum ad modum cognoſcendi. Quantum ad primũ quęrũtur tria. Primo quęritur, utrũ Deus cognoſcat alia a ſe. Secundo quæritur, utrum deus cognoſcat omnia alia a ſe. Tertio, utrũ deus poſſit ſcire, uel pręſcire plura quàm ſciat.

QVOD Deus cognoſcat alia a ſe oſtenditur auctoritate, & rõne. Auctoritate ſic, Pſal. 93. Qui plantauit aurem, nõ audiet? aut qui finxit oculum, non conſiderat? q.d. hoc eſt impoſſibile quòd det aliis potentiã cognoſcendi, & ipſe non cognoſcat. ITEM. Eccle. 23. Domino deo antequam crearentur, omnia ſunt ágnita, & pòſt perfectũ reſpicit omnia: ergo ſi nõ creat ſe, ſed aliud, non tãtũ ſe cognoſcit: ſed etiam aliud. ITEM. Probatur ratione oſtenſiua ſic. Omne producens res ſecundum ordinẽ & liberalitatem, producit eas pręcognoſcens: ſi enim producit ordinate, neceſſe eſt quòd producat ſ͠m ſapientiam. Rurſum ſi ſecundum libertatem, neceſſe eſt ꝙ ſecundum ſapientiam propriã, non alienam. ergo in ipſo eſt omnium cognitio. ITEM. In entibus eſt ſtatus: ergo pari rõne & in cognoſcibilibus: ſed primum ens, in quo eſt ſtatus, eſt principiũ a quo eſt oĩs entitas, & ſine quo nihil eſt, nec aliquid eſt niſi ab eo: ergo eadem rõne in primo cognoſcente, ſi ſtatus eſt, neceſſe eſt quòd ab ipſo ſit oĩs cognitio, & quòd per ipſum oĩa cognoſcantur, & ſine ipſo nihil: ſi ergo ꝑ ꝑ quòd unumquodque, & illud magis: patet &c. Arist. 1 cæl. 37 ITEM. Hocipſum oſtendit per impoſſibile: quia ſi non cognoſcit aliud a ſe, aut ergo quia nõ poteſt: aut quia non uult. Non quia non uult. quia in deo uolũtas non pręcedit cognitionẽ: ergo quia nõ põt: ſed omne cognoſcens ꝙ nõ põt cognoſcere aliquid ꝙ eſt cognoſcibile, hẽt cognitionem deficientem, & arctatã, quòd impoſſibile eſt eſſe in deo: ergo &c. ITEM. Nihil põt deus niſi ꝙ nouit, alioquin aliquid poſſet ignorans, quod abſurdum eſt: ergo ſi non nouit aliquid aliud a ſe, nec poteſt ſupra aliud a ſe: nec in ſe poteſt, cum non ſit ſupra ſe: ergo nihil in toto mundo põt: ergo deus eſt impoten-

potentiſſimus, quod eſt abſurdiſſimum dicere.

Ex Paraphr. Metaphy. tract. 4. 12. Metaphy. 52.

SED CONTRA opponiť per rationem Philoſophi. Intelligibile eſt perfectio intellectus: ergo ſi deus intelligit aliud a ſe, intellectus eius perficitur ab alio: & ſi hoc, ſequitur triplex inconueniens. Primum, ꝙ eius cognitio uileſcit, cum perficiatur a re minus nobili quàm ſit Deus. Secũdum, quòd eius cognitio, uel ipſe deus trãſmutatur: oẽ.n. quod ab alio perficiť, habet potentiã paſſiuã, quę eſt principium tranſmutandi. Tertium inconueniẽs eſt, quòd deus non ſit ſua actio, cũ actio ſit a perficiente, & deus nõ ꝑficiať, &c. ITEM. Si deus cõgnoſcit aliud a ſe, cum non omne qđ cognoſcit deus, ſit idem ꝙ deus, neceſſe eſt quòd illud ꝙ cognoſcit ſit extra deum: ergo ſi cõgnoſcit aliud, cognoſcit aliquid extra ſe. Et ex hoc ſimiliter oriť triplex incõueniens. ſ. quod cognitio eius ſit indigens exteriori: ſit ẽt tranſmutabilis, & quod ſit aliud quã ipſe, quę oĩa ſunt inconuenientia. ITEM. Illud idẽ oſtenditur per rõnem cognoſcẽdi, qm̃ ratio cognoſcendi eſt ipſa ueritas, ſed ueritas idẽ eſt qđ rei entitas, ut dicit Aug. ergo nihil cognoſciť a deo niſi ens: ſed deus nihil cognoſcit niſi ab ęterno: ergo nihil cognoſcitur ab ipſo, niſi ens quod eſt ab ęterno: ſed tale eſt unum ſolum. ſ. ipſe deus: ergo &c. ITEM. Ratio cognoſcendi eſt aſſimilatio: ubi eſt enim cognitio, neceſſe eſt quod ibi ſit aſſimilatio cognoſcentis ad cognoſcibile: ergo ubi ſumma cognitio, ibi ſumma aſſimilatio: & q̃a dei cognitio eſt ſumma, & perfectiſſima: ergo debet attendi ſm̃ ſummam aſſimilationem: ſed nihil ſumme aſſimilať deo niſi ipſe: ergo ſolũ ſeipſum cognoſcit. ITEM. Videtur quòd nulla neceſſitas ſit ponere deum cognoſcere alia a ſe. Qm̃ ſicut potentia ſe habet ad productionẽ, ita & intelligentia ad cognitionẽ: ſed dei potentia, etiam ſi nihil producat, non eſt minus potens: ergo ſi intelligentia dei nihil aliud a ſe cognoſcit, nihilominus eſt ſumme intelligẽs. ITEM. Bonitas creaturę comparata ad bonitatẽ creatoris eſt ſicut punctus ad lineam: ergo ſimiliter ueritas ad ueritatẽ. Sed ſi intelligatur punctus amoueri a linea, nõ eſt linea minor, nec ĩperfectior: ergo ſi deus ueritatẽ ſuã cognoſcit ſine ueritate creaturę, nihilominus ſua cognitio perfecta eſt.

Lib. 2. Soliloq. cap. 5. Ex 1. de Anima 79.

RESOLVTIO.

Piè credamus, Deum alia à ſe cognoſcere, ſed non niſi per ſe.

RESP. Dicendum quòd pium, & neceſſarium eſt dicere, quòd deus aliud a ſe cognoſcat. Pium quidem: quia omnis rectus animus hoc dicit: quia nõ latet deũ quod cognoſcit noſter animus. Neceſſarium, quoniam non põt opus latere ſapientiſſimum opificem: & ideo oppoſitum dicere, eſt impium, & impoſſibile.

ET PROPTEREA ad intellectum obiectorum notandum, qđ cognoſcere aliud, eſt dupliciter, aut per aliud a ſe cognoſcente, aut per ſe. Quando cognoſcens cognoſcit aliud & per aliud, tũc uerum eſt quòd perfectionẽ habet aliunde: & tunc eius intellectus eſt in potentia, & recipit aliunde perfectionẽ: & ideo additio

ditionem,& tranſmutationem : & hoc omnino impoſſibile eſt circa Deum. Eſt iterum aliud co gnoſcere ꝑ ſe,& tunc cognoſcēs eſt actus reſpectu cognoſcibilis, & tunc non recipit imꝑfectionē a cognoſcibili, ſed magis econuerſo, & hoc modo pōnimus Deū aliud cognoſcere a ſe per ſeipſum, & ſic nō ꝓcedit prima ratio,ſed ſecūdū primā uiā,& ita intelligit Phs,ſi uerum dixit.

Ad illvd quod obiicitur ſecundo, ꝙ ſi Deus cognoſcit aliud a ſe ergo aliqd extra ſe. Dicendum ꝙ cognoſcere aliqd extra ſe,eſt tripliciter. Aut ꝑ aliqd conceptū ab extra,& ſic dependet cognitio ab extrinſeco,& ſic non eſt poſſibile ponere in deo. Aut eſt cognoſcere aliqd extra, quia aſpectus cognoſcētis deflectitur extra,ſicut cognoſcit Angelus. Aut quia illud, qđ eſt aliud & diuerſum, habet ortū ab intra: & ita qđ eſt extra,cognoſcitur per omnino intrinſecum, & hoc modo cognoſcit Deus ſ. ꝑ exemplar,quod eſt idem quod ipſe,a quo res cognoſcuntur, & hoc modo nihil ualet obiectio.

Ad illvd, ꝙ obiicitur tertio, quod ab æterno fuit unū ſolum ens. Dicendum quod duplex eſt rei eſſe,ſ. in ſe, & in ſua cauſa.i. in proprio genere, & in exēplari. Et ad cognitionem rei ſufficit exiſtentia eius in cauſa, ſiue in exemplari,&quia per exēplar repræſentatur ſicut futura eſt in ꝓprio genere, ideo per exiſtentiā in exemplari omnino cognoſcit ſicut futura eſt, nec aliter cognoſcitur poſtquā facta eſt. Qvod ergo obiicitur quod ab æterno fuit unum ſolum ens. Dicēdum ꝙ uerum eſt in proprio gñe,ſiue ineſſe actuali:multa tamen fuerunt in cauſa: & eſſe illud, erat ratio cognoſcendi, ſecundum utrumque modum eſſendi.

Caietanus 1. part. q. 14. art. 5. hunc modum dicendi deridet dicens ita aſſerentes eſſe rudiores.

Ad illvd, quod obiicitur quarto de aſſimilatione. Dicendum,ſicut ſupradictum fuit in Quæſtione de ideis, ꝙ ad cognitionem requiritur aſſimilatio, non per conuenientiam in genere, uel ſpecie, ſed ſecundum rationem exprimendi: & quoniam diuina ueritas una,& ſumma expreſſione exprimit ſe, & alia, ideo ſumma aſſimilatio eſt non tantum reſpectu ſui: ſed et reſpectu aliorum: & ita patet illud. *Diſ. 35* Ad illvd, quod obiicitur ꝙ potentia dicitur perfecta, et ſi nihil faciat: ergo &c. Dicendum quòd nō eſt ſimile de actu faciendi reſpectu potentiæ, & ſciendi reſpectu intelligentiæ. Nam facere eſt actus ut actus,& ut egrediens,qui non facit perfectionem:ſed conſequitur, & ei atteſtatur; ſed ſcire eſt actus ut habitus, qui ſignificat ut perfectio potentię. Quoniam ergo diuina intelligentia eſt perfectiſſima,ideo non tantum cognoſcit aliqua,ſed omne quod poteſt cognoſci: non autem facit omne ꝙ poteſt fieri. Ad illvd, ꝙ obiicitur ultimo, ꝙ ueritas creaturæ nihil facit ad primam ueritatem &c. Dicendum, ꝙ uerum eſt,& ideo æque nobilis & perfecta erat prima ueritas ante creationem ueritatum aliarum,ſicut poſt:ſed tñ ponere ꝙ aliqua ueritas ſit,& non ſit a ueritate ęterna,eſt ponere primam ueritatē non eſſe ſummam:ſic ponere aliquā ueritatē nō eſſe, & nō eē cognitam

gnitam, tollit rationem perfe-ctæ ueritatis, ut eſt ratio cogno ſcendi:& ideo patet ꝙ de perfe ctione ſummæ ueritatis eſt cognitio creaturę, ſicut & potentia producendi.

QVAESTIO II.

An Deus cognoſcat omnia alia a ſe?

DAto quod deus cognoſcat alia a ſe,quæritur utrum eo gnoſcat omnia alia a ſe. Et ꝙ ſic, uidetur auctoritate Hier. 17. Prauum eſt cor hoīs &c. & poſt,Ego dn̄s ſcrutans corda,& renes: ſed nihil incertius, nihil occultius noſtris cogitationib. ergo ſi has cognoſcit, & omnia alia. ITEM. Hebr. 4. omnia ſunt nuda & aperta oculis eius,ad quem nobis ſermo. Et iterum, Viuus eſt ſermo Dei & efficax [uſque ibi]& nō eſt aliqua creatura inuiſibilis in cōſpectu eius. ITEM. Ioan. ult. Dn̄e tu omnia noſti. ITEM. Aug 3. de Trin. Ni hil fit uiſibile,nec intelligibile, ꝙ non de aula interiori atq; in uiſibili ſummi imperatoris aut iubeatur,aut permittatur, ſecū dum ineffabilem iuſtitiam pœnarum & præmiorum, gratiarum & meritorum: & ſi hoc:ergo omnia cognoſcit. ITEM. rōne uidetur:quia quanto ſubſtātia eſt ſpiritualior:atque ſimplicior,tanto plurium eſt cognitiua:ſed deus eſt ſubſtantia ſimpliciſſima & ſpiritualiſſima ergo eſt omniū cognitiua. ITEM. deus creator,& remunerator: ſed inquantum creator eſt artifex: inquantum remunerator iudex:ſed perfectus artifex cognouit omnia producta,perfectus iudex omnia remuneranda: ſed omnis creatura ſpectat ad artificium, & omne bonum & malum ad iudicium: ergo deus omnem creaturam cognoſcit, & omnem bonitatem, & maliciam. ITEM, impoſſibile eſt aliquid eſſe,in quo non ſit Deus per præſentiam eſſentiæ, ut ſupra probatum eſt: ſed cuicunque præſens eſt per eſſentiā & cognitionem: ergo impoſſibile eſt aliquid deo eſſe incognitum ITEM. ſi eſſet in una re,ita ꝙ non in alia,eſſet eius eſſentia limitata:ergo ſi ita cognoſceret quod aliqua eſſent incognita,eſſet eius cognitio limitata & arctata, & ita imperfecta.

Cap. 4. — Diſ. 37 art. 3.

SED CONTRA. Omne nobilius deo eſt attribuendum: ſed quędā melius eſt neſcire, quàm ſcire,ſicut dicit Aug. in Ench. ergo neceſſe eſt ponere ꝙ deus illa non ſciat. ITEM. intellectus noſter propter ſui immaterialitatem non intelligit ſingularia. Vnde[ut Philoſophus dicit]intellectus eſt uniuerſaliū,& ſenſus ſingularium. Sed diuinus intellectus multo magis eſt immaterialis quàm noſter:ergo ſi noſter non intelligit ſingularia, nec diuinus. ITEM. noſter habitus ſcientialis propter ſui certitudinem non eſt niſi neceſſariorum,& non contingentium:qa dicit Boetius, quod ſcientia eſt eorum, quæ ſui immutabilem exiſtentiam ſortiuntur. Si ergo diuina cognitio eſt multo certior quàm noſtra ſcientia, patet &c. ITEM. Sicut Deus dicitur omniſciens, ita eſt omnipotens: ſed potentia mali non eſt de omnipotentia, nec de perfectione potētię natu-raliter

Collige ex 1. Phy. tex. co. 64

raliter: ergo ſimiliter cognitio mali non eſt de perfectione ſciētiæ: ergo &c. ITEM. hoc ipſum oſtēditur auctoritatibus. Et primo auctoritate Abachuc. 1. Mūdi ſunt oculi tui domine, ne uideant malū: ergo, ITEM. Matt. 25. de malis: Neſcio uos. ITEM. quæ neceſſitas eſt ponere Deū cognoſcere omnia? Et uidetur quod nulla: quia cognitio noſtra non minus dicitur perfecta ſi non cognoſcit unam muſcam: ſi ergo diuina cognitio multominus perficitur a ſcibili, non erit imperfecta, ſi non cognoſcit iſta uilia.

RESOLVTIO.

Cognitione ſimplicis notitia uniuerſa & bona & mala deus cognoſcit: at notitia approbationis non niſi tantum bona.

RESP. Dicendum ad intelligentiam obiectorum, ꝙ in deo eſt cognitio approbationis: & ſimplicis noticiæ. Et noticia approbationis connotat complacentiam uolūtatis. Hac non cognoſcit deus omnia: quia nec mala: nec malos; ſed tantum bona & bonos: & de hac intelliguntur duæ ultimæ auctoritates. Eſt alia cognitio ſimplicis noticiæ: & hæc quia habet rationem cognoſcendi a ueritate, quæ ē lux ſumma, cui nihil poteſt occultari, nec etiam tenebræ obſcurantur ab ipſa: ideo de neceſſitate cognoſcit omnia, magna & parua, bona & mala, ſicut oſtendūt rōnes ad primam partem.

AD ILLVD ergo, qđ obiicit, ꝙoē melius, & nobilius deo eſt attribuendū. Dicendum, ꝙ eſt melius ſimpliciter, & eſt melius huic, & ſecundum ſtatum. Dico ergo ꝙ omnia ſcire, ſimpliciter melius & nobilius eſt: ſed homini corrupto, qui accipit occaſionem peccandi ex cognitiōe; melius eſt quædam neſcire: ideo non ſequitur ꝙ ſic Deo ſit attribuendum. AD ILLVD, quod obiicitur de immaterialitate intellectus. Dicendum, ꝙ hoc ꝙ non cognoſcat ſingularia, non tantum uenit ex immaterialitate, imo ex materialitate coniuncti, & immaterialitate ſua. Quoniam enim coniungitur corpori, ideo habet potētias, ſm quas dependet a corpore quantum ad operationem: & per quas intellectus quandiu eſt in corpore, exit ad exteriora: quia illæ ſūt mediæ, ſ. ſenſus particularis, & imaginatio. Quoniam ergo ſingulare non peruenit ad intellectum niſi per iſtas potentias; & aſcenſus per has eſt ſm abſtractionem & depurationem, & abſtractio facit de ſingulari uniuerſale: ideo non poteſt ſingularia cognoſcere ut intellectus, niſi intellectus ſit ſeparatus uel diuinus. AD ILLVD, quod obiicitur de certitudine ſcientiæ. Dicendum ꝙ hoc non eſt propter certitudinem ſimpliciter: ſed ꝑꝑ certitudinem cauſatam a re. Et qm̄ cauſatur certitudo in noſtra cognitione, uel depēdet ex re: ideo non poteſt noſtra cognitio eſſe certa, niſi res ſit neceſſaria. Diuina autem cognitio qm̄ a re non cauſatur, nec dependet: ideo poteſt eſſe cer[illegible] de re contingenti. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, quod potentia mali non eſt de oīpotentia: ergo &c. Dicendum ꝙ non eſt ſimile: quia rectitudo manens rectitudo,

do, eſt ratio cognoſcendi malũ: ſed rectitudo non eſt cauſa mali, niſi declinando a rectitudine & deficiendo: ideo ſcire malũ eſt de perfectione ſcientiæ: ſed poſſe malum, eſt de perfectione potentię. AD ILLVD, quod quæritur, quæ neceſſitas eſt cognoſcendi deum omnia. Dicẽdum, quod infinitas & immenſitas ueritatis, quę non patitur aliquid latere deum, ſicut immenſitas diuinæ præſentiæ non patitur aliquid abſentari a deo.

QVAESTIO III.

An deus ſcire poſſit plura, quàm ſciat.

VTRVM deus poſſit ſcire uel præſcire plura quàm ſciat. Et quod poſſit plura ſcire, oſtenditur ſic. Nihil ſcitur niſi ens & uerum: ſed multa poſſunt eſſe quæ non ſunt, & uerificari quę falſa ſunt: ergo multa poſſunt ſciri a deo, quæ tamen nõ ſciuntur. ITEM. quod poſſit plura præſcire, uidetur: quia præſcientia eſt tantum futurorum: ſed multa põt eſſe futura, quæ nunquã fient, nec erunt. ergo multa poſſunt præſciri, quę non præſciuntur, ergo deus poteſt plura præſcire, quã præſciat. Sed cõtra, quod non poſſit plura ſcire, uĩ, quia ſcĩa dei eſt infinitorũ, cũ ſit infinita, ſicut probatũ eſt ſupra: ſed infinitis non poſſunt eẽ plura, nec cogitari: ergo &c. Item, põt pſcire plura, aut plura incõplexa, ſiue plures res, aut plura cõplexa, ſiue enũciabilia. Nõ plura incomplexa: quia res ſcit deus ẽt ſi nunquã ſint: ſcit. n. oĩa, quæ pñt fieri. Silr nõ plura cõplexa, quia cuiuslibet contradictionis ſemper altera pars eſt uera, altera falſa: ergo de cõplexis ſem per tot ſunt uera, quot ſunt falſa: ergo qui ſcit oĩa, non põt ſcire plura, quia nõ pñt eſſe plura, uera. Item. Quòd non poſſit plura pſcire, quã pſciat, uidet: quia quęcunque deus pſcit, ſimul pſcit, nec põt pſcire niſi ſimul: ſi ergo põt plura pſcire, quàm pſciat, aut ergo ſimul, aut ſucceſſiue. Simul eſt impoſſibile, ſucceſſiue ſilr impoſſibile, quia in ęternitate non ẽ ſucceſſio: ergo nullo modo. ITEM. Si põt plura pſcire: ergo cum maior ſit pręſciẽtia pluriũ, ſaltẽ extenſiue, & quod põt eſſe maius, põt augeri: ergo diuina pſcia põt augeri: ſed ubi augmẽtũ, ibi mutatio, & uariatio: ergo diuĩa ſcĩa põt mutari, & uariari.

RESOLVTIO.

Scientia ſimplicis intelligentiæ non poteſt deus plura ſcire quàm ſcit; ſed benè ſcientia approbationis, & uiſionis.

RESP. Dicendum, quod cum qrit, utrum deus poſſit plura pſcire, uel ſcire, aliter eſt iudicandum de præſcientia, quã de ſcĩa. Nã (ſicut dici conſueuit) triplex ẽ dei cognitio, non quantũ ad diuerſitatem cognitionũ, ſed cognitorum. ſ. cognitio approbationis, intelligentiæ, & uiſionis. Cognitio approbationis eſt ſolummodo de eis, ad quæ ſe extendit beneplacitum uoluntatis: & hoc eſt ſolummodo de his, quæ fiunt & bona ſunt, & hæc abſque dubio põt eſſe plurium. Cognitio uero intelligẽtiæ dr̃ cognitio, qua deus cognoſcit oẽ poſſibile, & ſibi, & aliis: & hac cognoſcit deus ĩfinita, & hęc nullo mõ poteſt eſſe pluriũ. Cognitio uiſionis eſt rerum, quarum ab æter-

no fuit præuiſio: & hæc ſolum eſt eorum, quæ ſunt, uel fuerũt, uel erunt: & hæc cognitio põt eſſe plurium, q̃ ſit, & quia eiuſdem eſt hæc cognitio, cuius eſt præſcientia, præſcientia poteſt eſſe plurium. Concedendum ergo, ꝙ quædam ſcientia poteſt eſſe plurium, quædam non. Et per hoc patet reſponſio ad obiecta de ſcientia.

Qvod enim obiicit, ꝙ ſcīa dei eſt infinitorum, & ꝙ nihil connotat circa incomplexum. Dicẽdum, ꝙ hoc uerum eſt de ſcientia intelligentiæ: ſed non ẽ uerũ de ſcientia uiſionis. Qvod aũt obiicitur de præſcientia, cõcedẽdum eſt, ꝙ põt eſſe p'uriũ. Qvod autem obiicitur ad oppoſitum, ꝙ ſi põt ſcire plura, aut ſi ſimul, aut non ſimul. Dicendum, ꝙ ſimultas põt attendi dupliciter. Aut quantum ad ſubſtantiã præſcitorum, ſiue cognitionẽ: ſic eſt uerum, ꝙ ſimul, quia ab æterno præſciuit quædam, & ab æterno potuit præſcire plura, & potuit præſciſſe. Si autem conſideratur ſimultas quantũ ad rationem paucitatis, & pluralitatis: ſic eſt implicatio oppoſitorum, & ſic eſt ſenſus, ꝙ ſimul præſciat plura, & pauciora: & primo ſenſu obiectio habet ueritatem.

Ad illvd, ꝙ obiicitur ſi poteſt plura præſcire, ꝙ poteſt præſcientia augeri. Dicendum, ꝙ eſto ꝙ præſcita poſſint augeri, non tamen augetur præſcientia quia uno, & eodem præſcit deus, & multa & unum, & plura & pauca: tamen quamuis pręſcita poſſunt eſſe plura, non tamen poſſunt augeri, quia augeri ẽ de paucioribus fieri plura: ſed hæc, poſſe eſſe plura, habet dua cauſas ueritatis, aut quia de paucioribus poſſunt fieri plura: aut quia ab initio potuerunt eſſe plura, & hoc ultimo ſenſu eſt oratio uera. Et ideo cum procedat a pluribus cauſis ueritatis ad unam, facit ſoſphiſma ſecundum conſequens.

ARTICVLVS II.

Qvaestio I.

An deus eadem cognitione ſe, & alia à ſe cognoſcat.

Consequenter eſt quæſtio de ſecundo articulo. ſ. de modo diuinæ cognitionis. Et circa hoc quærũtur tria. Primo quæritur, utrum deus cognoſcat ſe, & alia uniformiter. Secundo utrum cognoſcat mutabilia immutabiliter. Tertio utrum cognoſcat omnia pręſenter, uel præſentialiter.

Qvod cognoſcat ſe, & alia eodem modo: ſiue uniformiter, oſtenditur ſic. Scia dei eſt ſua eſſentia, & ſuũ ſcire eſt ſuũ eſſe: ergo & modus cognoſcendi, eſt modus eſſendi: ſed unus eſt modus eſſendi in deo eſſentialis: ergo & unus modus cognoſcendi. Item. Deus ſeipſo, & non alio cognoſcit ſe: & ſe ipſo, & non alio cognoſcit alia: ergo una & eadem ratione cognoſcit ſe & alia: ſed modus cognoſcendi attenditur penes rationem cognoſcendi: ergo ſi eſt eadem ratio cognoſcẽdi ſe & alia, & idem modus, & ſic &c. Item. Hoc ipſum uidetur per impoſſibile, quia ſi alio modo cognoſcit ſe, alio modo creaturas: ergo Ex 12. Met. 12

cum cognoſcit ſe & creaturas, uariatur in cognoſcendo: ergo apud deum eſt tranſmutatio, & uiciſſitudinis obūbratio. ITEM. Si alio modo, tunc ego quæro, aut modus ille eſt creator, aut creatura: Non creatura, quia cognitio & modus cognoſcendi eſt æternus. Si creator, aut dicit quid perſonale, aut quid eſſentiale. Non perſonale, quia omnis cognitio eſt communis tribus: ergo dicit quid eſſentiale: ergo ſi alius, & alius modus: ergo alia, & alia eſſentia: ſed hóc eſt impoſſibile ergo & primum.

CONTRA. Deus cognoſcendo alia a ſe, cognoſcit per ideā: ſe autem nō cognoſcit per ideā: ergo ſi cognoſcere per ideam dicit modum cognitionis, & ſe non cognoſcit per ideam, patet ꝙ alio modo cognoſcēdi, & ſic &c. ITEM. In cognitione qua cognoſcit ſe, idem eſt cognoſcens & cognitum, & rō cognoſcendi ſed in cognitione qua cognoſcit creaturam, non eſt idem rō cognoſcendi cum cognito: ergo non idem modus. ITEM. Nihil eſt commune creatori, & creaturę ſecundum rationem eſſendi: ergo neque ſm rōnem cognoſcendi: cum ergo aliud ſit eſſe creaturæ, quā creaturis; & alius modus eſſendi: ergo alia cognitione, & alio modo cognoſcit ꝙ creator. Si ergo alio modo cognoſcitur a deo, & idem ē creaturam cognoſci, & deum cognoſcere: ergo deus alio modo cognoſcit ſe, & alia. ITEM. Omnis cognitio, in qua cognitum eſt nobilius, præſentius, & intelligibilius: eſt cognitio nobilior, ꝗ. quantum ad rem, & modum. Quantum ad rem, quia de re magis nobili. Quantum ad modum: quia de re præſentiori. Sed in cognitione, qua deus cognoſcit ſe, cognitum eſt nobilius, pſentius, & intelligibilius, ꝙ̄ ī cognitiōe creaturæ: ergo nobilior cognitio q̄tū ad rem, & modū.

RESOLVTIO.

Quia deus alia a ſe in ſe cognoſcit, eiuſque cognitio non niſi quod ipſe eſt, eadem erit & ſui, & aliorum a ſe cognitio.

RESP. Dicendum, quòd eſt quædam cognitio, quæ cauſatur & ortum habet a cognoſcibili, & hæc q̄a a cognoſcibili cauſatur, & dependet, uariatur ſecundum exiſtentiam cognoſcibilis quantum ad rem, & modum. Eſt & alia cognitio, quæ ſecundum rem idem eſt quod cognoſcens: & a cognoſcibili non cauſatur, nec dependet: & hæc accipit identitatem quantum ad rē, & modum a parte cognoſcentis, non a parte cogniti. Qn̄r ergo diuina cognitio a rebus nō pendet, nec cauſatur, ſed eſt idē quod deus, & deus eadem eſſentia, & eodem modo ſe habens, ideo una cognitione, & eodem modo cognoſcit deus ſe, & alia a ſe: quia per ſeipſum nullo modo uariatum, nec diuerſificatū.

AD intelligentiam aūt obiectorum notandum, ꝙ per reſpectum ad cognoſcentem cognitio eodem modo comparatur, & eodem mō eſt: q̄a ſm illam cōparationem habet eſſe: & ſic procedunt primę rōnes, oſtēdētes ꝙ eodē mō cognoſcit ſe, & alia. Sed per reſpectum ad cognitū, licet ſit eodē, tñ alio mō cōparatur: nam ad deum ſm rōnē

identitatis, ad creaturam ſm ra
tionem diuerſitatis, & cauſalita
tis:& ideo ad creaturā ſm rōnē
ideandi:ad deum uero minime;
& hoc probant rōnes inductæ
ad ſecūdā partem, ꝙ alio mo-
do comparatur, & hoc modo
ſunt concedendæ. Si ergo infe-
raſ, ꝙ alio modo, ſic rō non ua
let, quia cognitio dei non reci-
pit modum eſſendi; nec nobili-
tatē a cognito: & ſic patēt duo
obiecta de idea, & diuerſitate.
¶ Ad illud, quod obiicitur
tertio, nihil eſt commune crea-
tori, & creaturæ. Dicendum, ꝙ
uerum eſt de cōicato ſm eandē
comparationem: ſed ſecundum
aliam & ailam, nihil prohibet
ꝙ aliquid ſit ueritas creaturæ;
& ſimilitudo dei ſimiliter, quòd
aliquid ſit ueritas dei & ſimi-
litudo creaturæ, & quoniam rō
cognoſcendi accipitur penes
utrunque modum, ideo cogni-
tio poteſt eſſe communis. Ad
illud, qđ obiicif ultimo. Di-
cendum, ꝙ tenet cum cognitio
cauſatur a cognito: non autem
tenet cum non cauſatur, ſicut
in propoſito.

Quaestio II.

*An Deus mutabilia immu-
tabiliter. cognoſcit.*

VTrum deus cognoſcat mu
tabilia immutabiliter. Et ꝙ
Cap.7. ſic, oſtenditur auctoritate Dio
circa ny: de diu. no. Cognoſcit deus
mediū oīa materialia immaterialiter,
uerbis impartite partita, uniformiter
aliquā- multa, immutabiliter mutabi-
lis per- lia. Item. Aug. 15. de Tri. Eius
mutatiō ſcīa inadmiſcibilis eſt, & inua-
Cap.13 riabilis. ſed oē tale immutabile:
iuxta ſi ergo &c. Item. hoc ipſum oſtē
nem. ditur rōne: quia ꝙ nobilius eſt
deo attribuēdū eſt: ſed nobilior
eſt cognitio qua cognoſcit res
immutabiliter, ꝙ̄ qua cognoſcit
mutabiliter: ergo &c, Item. Qđ *Ariſ.3.*
eſt in aliquo, eſt in eo per mo- *de Ani.*
dū eius, in quo eſt: & hoc uerū *4.*
eſt maxime in deo, in quo oē
qđ eſt, eſt ipſum: ſiue ipſe deus:
ergo cum ſcīa rerū, & ipſæ res,
cognitæ ſunt in deo, & ipſe ſit
omnino immutabilis: ſunt ergo
in deo immutabiliter. Item. ad
hoc eſt ratio Auguſtini ducens
ad impoſſibile. Dei enim ſcire
eſt ſuum eſſe, & ſcīa ſuā, eſt ſua
eſſentia. Si ergo ſciret mutabili
ter, eſſet mutabilis, ꝙ omnino
in ipſo eſt impoſſibile. Item.
ubi eſt mutabilitas, ibi nulla eſt
certitudo: ſi ergo deus ſciret res
mutabiliter: ſciret incerte: ſed in
certitudo eſt conditio dedeco-
rans cognitionem: ergo non ha
beret dei cognitio perfectam
nobilitatem.

Contra. Cū res ē præſens,
ſcit deus eam eſſe præſentem, &
cum præterita, ſcit eam eſſe præ
teritam: & cum futura: ſcit eā
eſſe futuram, non præteritam:
ergo uidetur, ſicut nos cogno-
ſcimus res mutabiliter, ita &
deus cognoſcat. Item. Ad hoc
ꝙ ſcīa ſit uera, neceſſe eſt ſcibile
& ſcientiam proportionari, alio
quin non eſt uera ſcīa: cum er-
go mutabilis ad immutabile nō
ſit proportio, ſed mutabilis ad
mutabile: ergo deus non cogno
ſcit res mutabiles immutabili-
ter, ſed mutabiliter: alioquin nō
uere cognoſcit, ut uidetur.
Item. Quicquid ſcitur eſt, *1. Poſt.*
uerum: ergo quod immutabili *qđ nō ē,*
ter ſcitur, immutabiliter eſt ue *non eſt*
rum: ſed res mutabiles non hñt *ſcire.*
ueritа

ueritatem immutabilem: ergo nō poſſunt ſciri immutabiliter. ITEM. Quia res ſunt contingentes: ideo deum præſcire futura contingentia, eſt contingens, ſicut in præcedentibus oſtenſum eſt: ergo quia res ſunt mutabiles, deum ſcire res mutabiles, eſt mutabile: ergo mutabiliter cognoſcit deus mutabilia: aut ſi non eſt hoc uerum, quæro quare non. Et iterum, quomodo poteſt illud intelligi, ꝙ rei mutabilis ſit ſcientia immutabilis.

RESOLVTIO.

Cum ſcientia dei a rebus ſcitis minimè dependeat; erit mutabilitas ex parte ſcibilis; nulla facta mutatione in Deo ſciente.

RESP. Dicendum, ꝙ cum quęritur, utrum deus ſciat res immutabiliter: hæc eſt duplex, quia hæc determinatio (immutabiliter) poteſt determinare actum ſciendi Dei, uel actum eſſendi rerum. Si actum ſciendi Dei: ſic omnino uerum eſt, ꝙ immutabiliter ſcit, quia circa eius actū, & cognitionem non cadit tranſmutatio, nec uiciſſitudinis obūbratio. Si autem determinet actum eſſendi rerum, ſic falſum eſt de rebus mutabilibus: quia Deus ſcit eas mutabiles, & nouit ipſarum mutabilitatem, & ſcit ſe habere nunc aliter quàm prius: ſed tamen nouit immutabiliter. Et ratio huius eſt: quoniā in eius cognitione non eſt receptio, non eſt ſucceſſio, nec eſt obliuio: & ideo quantumcūque res ſint mutabiles, ipſe non mutatur in cognoſcendo mutabilitatem earum. Et quamuis nullum ſit ſimile, poteſt tamen cogitari, ſi intelligatur, uel cogitetur oculus fixus in pariete, qui ſeipſo uideat tranſeuntes ſine receptione, & unico aſpectu omnes uideat, & omnes motus ipſorum: quantumcunque res mutentur, tamē nec oculus mutatur, nec eius cognitio: & ſic eſt in Deo. Exemplum autem ad hoc intelligendum potēſt ſumi a contrario ſic. Quia enim ſcientia cauſata pendet a ſcibili, & non econuerſo: ideo poteſt eſſe mutatio circa ſcientiam ꝑ obliuionem, & errorem, & ſucceſſiuam conſiderationem, nulla facta mutatione in ſcibili. Sic contrario modo, quia ſcientia diuina non pendet ex re ſcita, poteſt eſſe mutatio circa ſcibile, nulla mutatione exiſtente in diuina ſcientia, & tamen illa ſcientia totum ſcit.

ET PER hoc patet reſponſio ad primum obiectū, de hoc qđ ſcit fuiſſe, & eſſe. Dicendum .n. quòd hoc dicit mutationem a parte ſcibilis, non ſcientiæ. AD ILLVD, quod obiicitur, de proportione: Dicendum, ꝙ in ſpecialibus conditionibus nō oportet proportionari etiam ſcientiam cauſatam, quia rei corporalis eſt ſcientia ſpiritualis: ſed ſufficit, ꝙ ſit proportio in ueritate. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ quicquid ſcitur, eſt uerum: ergo quod ſcitur immutabiliter, immutabiliter eſt uerum. Dicēdum, ꝙ hic eſt accidens. Quamuis enim ſcientia requirat ueritatem in ſcito de ratione ſuæ intētionis generalis, maximè ſciētia reſpectu enunciabilis: tamē ſcīa non ſemper dicit conformitatem in immutabilitate: maximè diuina ſcīa, quę a ſcibili nō depen-

Contra hoc qd di. S. B. actus diuinæ cognitionis eſt immutabilis, & neceſſarius reſpectu futuri arguit Sco. di. 38.

depēdet. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ futurum cōtingens nō preſcit Deus neceſſario. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile, tum ex parte actus præſciendi, tum ex parte diſpoſitionis: Ex parte actus non eſt, quia præſcire ſemper notat euentum rei: ſed ſcire nō ſemper connotat rei exiſtentiam: ſcit enim Deus, quæ poteſt facere, & nunquam faciet. Præterea non eſt ſimile de diſpoſitione, quia modus immobilitatis reſpicit actū: ſed contingens reſpicit non tm̄ actum: ſed ordinationē ad futurum: & actus quidē diuinæ cognitionis eſt immutabilis, & neceſſarius: ſed cōparatio ad futurum contingens eſt contingēs.

QVAESTIO III.

An Deus uniuerſa præſenter cognoſcat?

VTrum Deus cognoſcat omnia præſenter. Et ꝙ ſic, uidetur 2. Pet. ult. ſuper illud, Mille anni, &c. Glo. In agnitione diuinæ ueritatis p̄terita, & p̄ſentia, & futura, æqualiter præſentia ſunt. Item. Aug. ſuper Ioh. In ueritate, quæ manet, præteritum, & futurum non inuenio: ſed ſolum præſens, & hoc incorruptum. Item. Quanto res eſt præſentior, tanto cognitio eſt nobilior, quia hoc facit ad nobilitatē cognitionis: ſed deus omnia cognoſcit nobiliſſime: ergo omnia quæ cognoſcit, præſentiſſime cognoſcit. Item. Si non cognoſcit oīa p̄nter: ergo non cognoſcit oīa ſimul: ꝙ ſi ſimul, tunc ergo in eodē [nūc] cognoſcit oīa, & ita p̄ſenter. Si aūt non cognoſcit ſimul: ergo unū poſt aliud: ſed in oī tali cognitione eſt trāſmutatio: ergo I cognitione Dei caderet trāſmutatio, quod eſt omnino falſum, & impoſſibile.

Contra. Præſcientia nō eſt niſi futuri, & ut futurum. ergo ſi deus cognoſcit oīa p̄nter: ergo &c. Si tu dicas, ꝙ improprie dr̄ præſcire. Contra. In præſcia non ſunt niſi duo. ſ. ſcientia & anteceſſio reſpectu cogniti: ſed conſtat, ꝙ in deo proprie eſt ſcientia: cōſtans eſt, ꝙ in ipſo ꝓprie eſt anteceſſio, quia proprie antecedit Deus oīa alia: ergo reſponſio illa nulla eſt. Item. Omne præſens ſm̄ ſtatum ſuæ præſentialitatis eſt neceſſarium: ergo ſi deus cognoſcit præſenter, & ſemper præſenter: ergo omnia cognoſcit neceſſario: ſicut ergo quod præſens eſt, non pōt non eſſe: ita ſi Deus aliquid præſcit, neceſſe eſt præſciuiſſe; & ſi præſciuit, erit: ergo neceſſe eſt eſſe. Item. Hoc oſtenditur per impoſſibile, qa ſi oīa cognoſceret præſenter: ergo plura ſimul, ergo ſi ſe conuertit ad multa: ſed ſimplex ad quod ſe cōuertit, totaliter ſe conuertit. ergo cum unum intelligit, non poteſt in alterum. Item. Si cognoſcit oīa præſenter: ergo ſimul ſcit duo contradictoriè oppoſita: ſed quicquid ſcitur, eſt uerum: ergo duo contradictorie oppoſita ſunt ſimul uere.

RESOLVTIO.

Præſenter, ſed non ut præſentia.

Resp. Dicendum, ꝙ cognoſcere oīa p̄nter, dupliciter pōt intelligi. Aut ꝙ notet p̄ſentialitas a parte cognitorū: & ſic eſt falſa: qa nō cognoſcit oīa eſſe uera p̄ſenter, & ſimul. Aut ita ꝙ notet præ-

præſentialitas a parte cognoſcẽtis,& ſic habet ueritatem. Et rõ huius eſt, quia Deus ideas hẽt præſentes,& ſimul,per quas cognoſcit res futuras ita certitudinaliter,ſicut ſi eſſent pręſentes. Et iterum,ſuper oẽs illas ſimul, & præſenter cognoſcit. Et iterũ, pręſens ſuę cógnitionis eſt præſens ſimpliciſſimum,quod circũplectitur oĩa tpa. Ex his tribus rõnibus ſimul iunctis dr̃ deus omnia præſenter cognoſcere. Et rõnes iſtæ ortum habent ex hoc, ꝙ præſentialitas diuinæ cognitionis,quæ quidem æternitas eſt,eſt ſimplex,& infinita. Quia ſimplex eſt,ideo ſemper p̄ſens. Quia infinita,ideo ſunt ei oĩa præſentia. Et exemplũ huius ponit̃ in pręſentialitaté Dei quantum ad rerum exiſtẽtiam: ſecundum quam deus totus eſt in una:& ita eſt in una,ut nihil ominus ſit & in alia: & hoc eſt, quia ſimplex eſt,& infinitus:iõ Deus iudicat aliquid eſſe futurum, ſed non futurum ſibi, & omnia præſenter cognóſcit, & tamen nihilominus pręſcit.

ET per hoc patet primum, & ſecundum,quia procedunt ſecũdum ꝙ pręſentialitas eſt diſpoſitio rei cognitæ in ſua natura non in cognitione diuina. Patęt etiam tertium,quia hoc eſt ſimplex,& infinitũ,& in uno multa cognoſcit, ideo ſimul ſupra multa conuertit. QVOD D. obijcitur de oppóſitis,ſimiliter patęt, quia quamuis cognoſcat oppoſita ſimul ex parte ſua,tñ ſcit unum alteri eſſe incõpoſſibilẽ,& unũ ſcit alteri poſſe ſuccedere.

Hãc rõnẽ niti turetiã tereSco. ſed decipitur de idea ſubiecta, et didea quæ eſt ſimilitudo termini, puta Platonis. Idẽ S. Tho. 1. p. q. 14. art. 13. et 1 contra Gẽtil. c. 67. Hũc modũ dicẽdi impugnat Sco. d. 39. ibi. circa iſtas qõnes. Sed as Sto. d. 35. et 36. dicere cõformi. erad D. Bon. q3 eſſe cognitũ eſt eſſe diminutu, et ſecundum quid: cõcordat. S. Tho. 1 contra Gentil. c. 52.

DISTINCTIO XL.

De ſcientia Dei quantum ad ſpeciales effectus,ſ.de prædeſtinatione, & reprobatione.

PRAEDESTINATIO vero de bonis ſalutaribus eſt,& de hominibus ſaluandis (ut enim ait Auguſtin. in Lib. de Prædeſtinatione ſanctorum) prædeſtinatio eſt gratiæ præparatio, quæ ſine præſciæntia eſſe non poteſt. Poteſt autem ſine prædeſtinatione eſſe præſcientia. Prædeſtinatione quippe Deus ea præſciuit, quæ fuerat ipſe facturus: ſed præſciuit Deus etiam, quæ non eſſet ipſe facturus, ideſt, omnia mala. Prædeſtinauit eos, quos elegit, reliquos vero reprobauit, ideſt, ad mortem æternam præſciuit peccaturos.

Cap. 10 In to. 7

An prædeſtinatus poſſit damnari,uel reprobus ſaluari.

Prædeſtinatorum nullus videtur poſſe dãnari, nec reproborũ aliquis poſſe ſaluari. Vnde Aug. in lib. de correctione, &

& gratia. In Apocalypſi (inquit) dicitur, Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam. Si alius nō eſt acceptu-
Cap. 13. In te. 7 Apo. 3. rus, niſi iſte perdiderit, certus eſt electorum numerus, id eſt, non poteſt augeri, vel minui. Ad hoc autem obijciunt quidam, nitentes probare numerum electorum poſſe augeri, & minui, ſic. Poſſet Deus non apponere gratiam quibus apponit, & poſſet ſubtrahere quibus non ſubtrahit: quod ſi faceret, vtiq; dānarentur: poſſent ergo damnari iſti, qui tamē ſaluabuntur: poſſet itaq; minui electorum numerus: ita etiā poſſet augeri, quia poſſet apponi gratia, quibus non apponitur, per quam ſaluarentur. Poſſent ergo ſaluari habita gratia, qui tamen ſine ea damnabuntur: poſſet itaque augeri numerus electorum.

Opinio quorundam.

Quibus reſpondemus ex ea ratione dictum eſſe, et uerum eſſe, numerum electorum non poſſe augeri, vel minui, quia non poteſt vtrunque ſimul eſſe, ſcilicet, vt aliquis ſaluetur, & non ſit prædeſtinatus, uel ut aliquis prædeſtinatus ſit, et damnetur. Intelligentia enim conditionis implicitè ueritatem facit in dicto, & impoſſibilitatem in vero. Si vero ſimpliciter intelligatur, impoſſibilitas non admittitur: vt cum dicitur prædeſtinatus poteſt, vel non poteſt damnari, & reprobus poteſt ſaluari. In his enim, & huiuſmodi locutionibus, ex ratione dicti dijudicanda eſt ſententia dictionis. Alia nanque fit intelligentia, ſi per coniūctionem hęc accipiantur dicta, atque ſi per diſiunctionem, vt ſupra cum de præſcientia agebatur, prætaxatum eſt. Si enim cum dicis: prædeſtinatus non poteſt damnari, intelligas ita, id eſt, non poteſt eſſe, vt prędeſtinatus ſit, & damnetur, verum dicis, quia coniunctim intelligis: falſum autem ſi diſiunctim, ut ſi intelligas iſtum non poſſe damnari, quem dico prædeſtinatum, potuit enim non eſſe prædeſtinatus, & ita damnaretur.

Inſtant adhuc ijdem.

Veruntamen adhuc inſtant, & ſecundum coniunctionem argumentando ita procedunt, Non enim (inquiunt) poteſt eſſe, vt aliquis prędeſtinatus ſit, & damnetur. Vtrunque iſtorum ſimul eſſe non poteſt: ſed alterum horum non po-

teſt

teſt non eſſe, ſcilicet quin iſte ſit prædeſtinatus (ab æterno enim prædeſtinatus eſt) & non poteſt modo eſſe prædeſtinatus. Cum ergo impoſſibile ſit ſimul utrunque eſſe, & impoſſibile ſit alterum non eſſe, videtur, non poſſe alterum eſſe, ſcilicet, ut damnetur. Quod ſi eſt: ergo non poteſt eſſe, ut nō ſaluetur. In huius quæſtionis ſolutione, mallem alios audire, quàm docere: Dicimus tamen de præſcientia ſimilem poſſe moueri quæſtionem. Ideoque tam hic, quàm ibi, unam facimus reſponſionem dicentes, determinandum fore illud cui innititur tota hæc quæſtio, ſcilicet impoſſibile eſt alterum iſtorum non eſſe, ſcilicet, quin iſte modo ſit prædeſtinatus: ab æterno enim iſte prædeſtinatus eſt. Diſtinguendum enim eſt, cum ait. Iſte non poteſt modo non eſſe prædeſtinatus, vel non poteſt modo eſſe quin ſit prædeſtinatus: hoc enim coniunctim, vel diſiunctim intelligi poteſt. Non enim poteſt eſſe ut ab æterno ſit prædeſtinatus, & modo non ſit prædeſtinatus: nec poteſt eſſe ſimul vt ſit prædeſtinatus, & non ſit prædeſtinatus: ſed tamen potuit eſſe ab æterno quòd non eſſet prædeſtinatus, & potuit ab æterno non eſſe prædeſtinatus. Et ſicut ab æterno Deus potuit eum non prædeſtinare, ita conceditur a quibuſdam, quod & modo poteſt Deus eum non prædeſtinaſſe. Ab æterno ergo poteſt Deus non prædeſtinaſſe eum: ergo poteſt iſte non fuiſſe prædeſtinatus, ſi uero nō fuiſſet prædeſtinatus, nec mō eſſet prædeſtinatus: ergo mō pōt nō eſſe prædeſtinatus: ita et de præſcientia, & de præſcitis dicunt: quod in actionibus vel in operationibus Dei & hominum nullatenus concedunt. Ex quo enim aliquid factum eſt, vel dictum, non concedunt quod poſſit non eſſe, uel non fuiſſe, immo impoßibile eſt non eſſe uel non fuiſſe, quod factum eſt uel dictum, referentes poſſibilitatem uel impoſſibilitatem ad naturam rei exiſtentis. Cum vero de præſcientia vel prædeſtinatione Dei agitur, poſſibilitas vel impoſſibilitas ad potentiam Dei refertur, quæ ſemper eadem fuit & eſt: quia prædeſtinatio, præſcientia, potentia, unum in Deo eſt.

Quid

Quid ſit reprobatio Dei, in quibus conſideretur, & quis prædeſtinationis effectus.

Cumque prædeſtinatio ſit gratiæ præparatio, ideſt, diuina electio, qua elegit quos voluit ante mundi conſtitutionem Eph. 1. *(vt ait Apoſtolus) Reprobatio econuerſo intelligenda eſt præſcientia iniquitatis quorundam, & præparatio damnationis eorundem. Sicut enim prędeſtinationis effectus illa gratia eſt, qua in præſenti iuſtificamur, atque ad recte uiuendum, & in bono perſeuerandum adiuuamur, & illa qua in futuro beatificamur: ita reprobatio Dei, qua ab æterno non eligendo quoſdam reprobauit, ſecundum duo conſiderantur: quorũ alterum præſcit & non prçparat, i. iniquitatem: alterum præſcit & prçparat, ſcilicet ęternam pœnam. Vnde Aug. ad Proſperum & Hilarium. Hęc (inquit) regula inconcuſſione tenenda eſt, peccatores in peccatis præſcitos eſſe, non praparatos, pœnam autem eſſe præparatam. Prępauit enim Deus, ut ait Aug. in Lib. de bono perſeuerantię, in prçſcientia ſua, quibus voluit bona ſua: & quibuſcunq; donat proculdubio ſe donaturum eſſe prçſciuit. Prçparauit etiam* Deus *(vt ait Fulgentius) malis ignem ęternum: illis utique, quos iuſte præparauit ad lugenda ſupplicia: nec tamen, prçparauit ad facienda peccata. Præparauit enim Deus quod diuina ęquitas redderet, non quod humana iniquitas admitteret. Non enim, ſicut prçparauit ſanctos ad iuſtitiam percipiendam, ſic prçparauit iniquos ad iuſtitiam amittendam: quia prauitatis prçparator fuit. Si ergo prçdeſtinatio Dei proprie eſt præſcientia, & præparatio beneficiorum Dei, quibus certiſſimè liberantur quicunque liberantur, ita reprobatio* Dei *eſt prçſcientia malitię in quibuſdam non definiendę, & præparatio pœnæ non terminandæ. Et ſicut prædeſtinationis effectus eſt gratiæ appoſitio, ita reprobationis æternæ quodammodo effectus eſſe uidetur obduratio. Nec obdurat Deus, ut ait Aug. ad Sixtum, impartiendo malitiam, ſed non impartiendo gratiam, ſicut nec digni ſunt. Quibus enim non impartitur, nec digni ſunt, nec merentur, potius ut non impartiatur, hoc digni ſunt, hoc merentur. Vnde Apoſtolus ait, Cuius vult miſeretur*

[Margin: Hoc habetur, i glo. ordinaria ad 8. c: ad Ro.]
[Margin: Ca. 17 in to. 7 Aug. in li. de bono perſeuerãtiæ, c. 14]
[Margin: Epiſ. 15. Rom. 9 Libr. 1. tom. 4.]

Dei

Deus, & quem vult indurat: miſericordiam appellans prędeſtinationem, & præcipuè prędeſtinationis effectum, id eſt, gratiæ appoſitionem: obdurationem uero gratiæ priuationem. Non enim (vt ait Augu. ad Simplicianum) intelligendum eſt quod Deus ita induret, quaſi quenquam peccare cogat: ſed tamen quibuſdam peccatoribus miſericordiam iuſtificationis ſuæ non largitur, & ob hoc eos indurare dicitur, quia non eorum miſeretur, non quia impellit ut peccet. Eorum autem non miſeretur, quibus gratiam non præbendam eſſe ęquitate occultiſsima, et ab humanis ſenſibus remotiſſimè iudicat: quàm non aperit, ſed miratur Apoſtolus dicens, O altitudo diuitiarum ſapientię & ſcientiæ Dei. Rom. 11

HAEC eſt tertia pars, in qua agit Magiſter de diuina ſcientia, cōtracta ad ſpiritua les eſſe us. Et diuidi hæc pars in duas partes: In prima agit de prædeſtinatione, & reprobatione quantū ad cauſalitatem actiuam. In ſecūda inquirit, utrum habeant cauſalitatē paſsiuam, utrū uidelicet ſint ex meritis noſtris, infra di. proxima. *Si autem quærimus meritum obdurationis, &c.*] Prima pars habet duas. In prima agit de prædeſtinatione. In ſecūda de reprobatione, ibi. *Cumque prædeſtinatio ſit præparatio gratiæ &c*] Prima iterū pars diuiditur in duas. In prima agit de prædeſtinationis quidditate. In ſecunda inquirit de eius neceſsitate, ibi. *Prædeſtinatorum autem nullus uidetur poſſe &c.*] In qua parte primo mouet dubitationem, & opponit, & deinde ſoluit. Deinde opponit contra reſponſionem, & ultimo ſoluit: partes manifeſtè apparent in litera. Similiter, ſecunda pars diſtin. in qua agit Magiſter de reprobatione habet duas. In prima oſtendit quid ſit, & quid cōnotat inquantum præcognitio. In ſecunda uero, cuius eſt cauſa, ſiue quis ſit eius effectus, & hoc, ibi. *Et ſicut prædeſtinationis effectus &c.*]

PRædeſtinatio uero eſt de bonis ſalutaribus &c.] Quæritur ergo quid intelligatur per bona ſalutaria. Si tu dicas ꝙ gratia, & gloria: ergo ſicut homo dicitur prædeſtinatus, ita gratia debet dici prædeſtinata. Reſp. dicendum ꝙ prima prædeſtinatio eſt prçordinatio. In præordinatione autem tria concurrūt, quid ordinatur, & ꝑ quid, & ad qd. Primū eſt hō, ſecundū eſt gratia, tertium gloria: qm̄ ille ſolus dicēdus eſt ꝓdeſtinatus, q ꝓdeſtinatione ordinatur: ideo patet ꝙ gratia, & gloria nō debet dici ꝓdeſtinata, ſed hō ſolum qui prędeſtinat ad ſalutē. Dub. 1

Et de hominibus ſaluandis &c.] Videtur inſufficienter dicere. Quia cum prædeſtinatio ſit præparatio gratiæ, & gloriæ: ergo non tantum eſt hominum: ſed etiam angelorum. Reſp. dicendum quod prædeſtinatio uno modo dicit preparationem boni, & Dub. 2

nij, & ſic conuenit hominibus, & Angelis, & etiam Chriſto. Alio modo dicit præparationem boni,& liberationem a malo, & ſic dicitur prædeſtinatio propoſitum miſerendi, & ſic proprie eſt hominum, & ſic accipit Magiſter hic.

Prædeſtinatio eſt gratia præparatio, quæ ſine &c.] Videtur male dicere, quia præſciētia eſt malorum. Vnde præſciti dñr mali: ſed prædeſtinatio bonorũ: ergo poteſt eſſe pdeſtinatio ſine pſciētia, ſicut econuerſo. Si dicas mihi quod prædeſtinatio eſt ſpeciale: ſed præſcientia eſt commune, & ſpeciale: tũc quæro, quare magis præſcientia appropriatur reprobationi quàm prædeſtinationi. Ad hoc eſt vnus modus reſpōdendi, quod quia prædeſtinatio addit, ideo habuit nomen proprium, reprobatio uero nō: ideo retinuit nomen commune. Sed quomodo habet illud ueritatē, cum reprobatio ſit præſcientia pœnæ, cuius Deus eſt cauſa? Et propterea eſt dicendum ꝙ non tãtum addit, quòd ita diſtrahat. Nam prædeſtinatio dat intelligere beneplacitum, ꝙ trahit ipſam in genus ſcientiæ practicæ ſimpliciter, eo ꝙ beneplacitum eſt ſimpliciter, & abſolute reſpectu totius connotati: ſed non ſic eſt de reprobatione: quia uoluntas nō eſt reſpectu mali culpæ: ſed reſpectu pœnæ. Eſt & conſequens, non antecedēs, & quaſi tracta, & propter hoc ꝙ minus diſtrahit a ratione ſcientiæ, retinuit ſibi nomen præſcientiæ.

Dub. 3.

Quibus reſpōdemus, ex ea ratione dictum eſſe &c.] Vr̄ ꝙ non ſoluat propter ſuam diſtinctionē ad qō nem de augmento: quoniam de monſtrato aliquo damnando, uerum eſt dicere, iſtum poſſe ſaluari: ergo pōt eē pdeſtinatus: ergo plures pñt eſſe pdeſtinati quàm ſunt: ergo pōt numerus pdeſtinatorũ augeri. Reſp. Dicendum ꝙ Magiſter in hac prima reſponſione principaliter reſpōdet ad quæſtionem primam, utrum prædeſtinatũ ſit poſſibile damnari, & bene. ſ. per compoſitionem, & diuiſionem: & per iſtam ſolutionem patet aliquo modo reſponſio ad illud de augmento: ſed nō plene: ideo annectit ſolutionem ſequētem, quæ eſt explicatio huius in qua dicitur, ꝙ aliquis non poteſt incipere eſſe prædeſtinatus, quamuis poſſit eſſe prædeſtinatus: quia hoc eſt dicere, ꝙ ab æterno potuit. Et quoniam augmentum dicit maiorem numerum quàm prius cum præſuppoſitiōe prioris & noua additione: ideo patet ꝙ ex ſui ratione diſtinctionem & ſucceſſionem dicit in partibus. Vnde ſi aliquis ſtatim cum eſt, eſſet ita magnus quantus futurus eſt, non diceret augeri: ſed tamen potuiſſet eſſe maior: ita in propoſito intelligēdum. Vel aliter ſolui poteſt per compoſitionem, & diuiſionem ſicut Magiſter ſoluit: poſſunt enim plures eſſe quod ſint: ergo poteſt numerus augeri.

Dub. 4.

Intelligentia enim conditionis, &c.] Quæritur quomodo ſit intelligibile. Si enim idem non eſt cauſa oppoſitorum, & conditio implicita facit ueritatem, quomodo facit impoſſibilitatē? Reſpon. Dicēdum ꝙ Magiſter uult dicere quod illud eſt falſum, de monſtrato aliquo, iſtum damnari, Dub. 5.

ri,uel ſaluari eſt impoſſibile; ſed ſi addatur & implicetur conditio prædeſtinationis, facit ueritatem in dicto,& impoſſibilitaté in uero, ideſt facit illud dictum cum modo impoſſibilitatis eſſe uerum,utpote ſi dicatur, iſtum damnari & eſſe prædeſtinatum ſimul,eſt impoſſibile:ſiue iſtum ſaluari & non eſſe prædeſtinatū, eſt impoſſibile Verbaliter poteſt dici ꝙ dictum falſum alicuius conditionis implicite uerum ſit: ut demonſtrato reprobo iſtum ſaluari eſt falſum, adde conditionem prædeſtinationis, & ſic uerum iſtum ſaluari, ſi eſt prædeſtinatus,eſt uerum . Item. Eodem demonſtrato, iſtum damnari eſt uerum,adde cōditionem prędeſtinationis, & fiet impoſſibile, iſtum damnari ſi eſt prædeſtinatus,eſt impoſſibile,& cōiunctim intelligendo.

Dub.6. *Ex quo enim aliquid factum eſt uel dictum,&c.*] Videtur falſum: quia Chriſtus dixit Petrum peccatorem : ergo poſtquam dixit, fuit neceſſarium dixiſſe,& neceſſario ſequitur,ſi Chriſtus dixit, hoc erit : quia ad oppoſitum, & tunc ſequitur Chriſtum eſſe mētitū, quod eſt impoſſibile: ergo uidetur(cum antecedens ſit neceſſarium) quòd neceſſariū fuit Petrum negare. Reſpon. Dicendum , quòd in dictione Chriſti duo ſunt,ſcilicet uerbi prolatio, & aſſertio: & uerbi prolatio ſimpliciter eſt præterita, & neceſſaria, & ex illa non ſequitur conſequens,non enim ſequitur.Chriſtus hoc dixit: ergo hoc erit,protulit enim hoc uerbum: Ero ſimilis uobis mendax; Eſt iterum aſſertio, & illa ſequitur illuſtrationem diuinę preſcientię.Sicut ergo diuina præſcientia eſt certa & infallibilis, cui non poteſt ſubeſſe falſum , & tamen aſpicit futurū, & connotat circa ipſum ueritatem:ideo non eſt neceſſarium deum præſciſſe quod præſciuit, quamuis ſit certum & infallibile : ita intelligendum de Chriſti aſſertione quòd certitudinem habet & infallibilitatem a diuina præſcientia : ſed tamen non eſt neceſſarium Chriſtum hoc aſſeruiſſe, & ideo ſi ponatur hoc non contingere, ponitur & Chriſtū nō aſſeruiſſe, & ſic patet illud & conſimilia In aſſertione enim Chriſti duo sūt.ſ.actus mētis,& relatio ad futurum contingens,ſiue ordinatio:& quamuis unum ſit neceſſarium,reliquum tamen eſt contingens.

Sicut enim prædeſtinationis effectus,&c.]Ex hoc oſtenditur , ꝙ prædeſtinatio ſit cauſa gratiæ. Dub.7

Quæritur ergo in quo genere cauſæ. Cum enim ſit ſcientia,uidetur dicere cauſam exemplarem. Et iterum, hoc non uidetur ſufficere;quia exemplar non neceſſario infert exemplatum,ſed pręſcientia ponit. Et iterum , ſi eſt cauſa,aut uniuerſalis,aut pticularis. Non uniuerſalis,quia tunc indigeret particulari alia adiuuante. Non particularis , quia tunc determinata eſſet ad unum effectum tantum. Et iterum,aut neceſſaria, aut contingens. Non neceſſaria,quoniam per uoluntatem operatur. Non contingens, quia hæc eſt fallibilis & incerta. Reſp. Dicendum quod prędeſtinatio eſt cauſa gratiæ ſicut dicit, & tota cauſa : ſed non cauſa ſalutis: ut excludatur cooperans

& diſponens. Adiutores enim Chriſti ſumus, & nullus ſaluatur inuitus. Quod ergo quæritur, in quo genere cauſæ ſit, dicendum quod prædeſtinatio claudit in ſe ſciētiam & beneplacitum uoluntatis, & diſpoſitionem uoluntatis, per quam placuit Deo nos ſaluare, quę eſt ſumma bonitas. Ratione primi, dicit cauſam in genere formæ, ratione ſecūdi in genere efficientis, ratione tertii in genere finis. Quod quæritur, utrum neceſſaria, uel contingēs, uniuerſalis, uel particularis. Dicendum, quòd de omnibus iſtis modis cauſandi habet quod eſt perfectionis, non quod eſt imperfectionis. Nam de proprietate uniuerſalis habet extenſionē ad multa: de proprietate particularis, ſufficientiam ad ſingula: de proprietate cauſæ neceſſariæ, immutabilitatem: de proprietate contingentis, habet arbitrii libertatem, quia poteſt facere, & poteſt non facere. Conditiones autem imperfectionis non habet, quia nec habet inſufficientiam, ſicut cauſa uniuerſalis; nec limitationem, ſicut cauſa particularis: nec ineuitabilitatem, ſicut cauſa neceſſaria: nec uertibilitatem ſicut cauſa contingens.

Dub. 8. *Prædeſtinationis effectus eſt gratia appoſitio &c.*] Videtur male dicere: q̄a cauſa, & effectus ſunt correlatiua: cum ergo relatiua ſimul ſint in natura, quandocūque eſt prædeſtinatio; eſt gratiæ appoſitio: ergo [illegible]s eſt prædeſtinatus, qu[illegible] gratiam. Sed contra hoc eſt, quia prædeſtinatio eſt non entium ſicut dicit Aug. in lib. de fide ad Petrū. Reſp. Dicēdum, quòd prædeſtinatio non ſemper eſt in actu cū, ſed in habitu; & ideo non oportet ꝙ reſpōdeat effectus in actu, ſed in habitu: unde ex hoc patet quòd quæri conſueuit, utrū prædeſtinatio aliud ponat in p̄deſtinato, Dicendū, ꝙ non neceſſario ponit aliud de præſenti, ſicut ue actu: quoniam multi ſunt prędeſtinati, qui non ſunt mali: & multi qui mali ſunt: ſed ponit aliud ſecundum habitum de futuro, ratione cuius homo poteſt gaudere ſ. quia nomen eius ſcriptum eſt in cœlo: & cum illud poſitum erit, erit magnum, & illud erit ratio perſiſtendi in bono, & perueniendi ad magnum, & ſummum bonum: & ideo hoc bonum habituale præponendū eſt gratiæ, quæ eſt ſecundum præſentem iuſtitiam.

ARTICVLVS II

QVAESTIO I.

An prædeſtinatio quid æternum, uel temporale ſit?

AD intelligentiam præſentis diſt. tria principaliter quęrūtur. Primo quæritur de prędeſtinatione. Secundo de electione. Tertio de reprobatione. Primus articulus duo habet. Primo enim quæritur de prædeſtinatione quantum ad entitatem. Secundo quantum ad neceſſitatem. De entitate autem duo quæruntur. Primo quæritur, utrum prædeſtinatio ſit qd æternum, aut temporale. Secundo quid ſit prædeſtinatio ſecundum rem.

QVOD prædeſtinatio ſit quid æternum, uidetur. Quod ē ante

ante mundi conſtitutionem; eſt quid æternum: prædeſtinatio eſt huiuſmodi, quia prædeſtinatio eſt electio. Ephe. 1. Elegit nos ante mundi conſtitutionē: ergo &c. ITEM. prædeſtinatio eſt præſcientia beneficiorum: ſed quicquid deus p̄ſcit, æternaliter præſcit: ergo cum omnis præſcientia ſit æterna, & omnis prædeſtinatio eſt ſcientia, omnis prædeſtinatio eſt æterna.

ITEM: Prædeſtinatio eſt propoſitum miſerendi: ſed propoſitũ eſt quid proponentis, præcedēs res, quæ proponuntur: ergo cũ ſit propoſitum Dei, & Deus æternaliter proponit, patet &c.

ITEM. De ratione ſui nominis prædeſtinatio dicit præceſſionem, ſiue anteceſſionem: ſed non niſi prædeſtinantis ad prædeſtinatum: ſed prædeſtinans eſt æternum: ergo dicit ordinē, & anteceſſionem æterni ad temporale: ſed anteceſſio illa eſt æterna: ergo &c.

CONTRA. Prędeſtinatio importat relationem ad prædeſtinatum: ſed omnis relatio ponit reſpectum uerum, uel in utroq; extremorum, uel ſaltem in altero: ſed prędeſtinatio non pōt uerum reſpectum ponere in prędeſtinante: ergo ponit reſpectũ uerum in prędeſtinato: ſed uerus reſpectus non fundatur niſi ſupra quid creatum, & temporale. ITEM. Prædeſtinatio importat actionem, & omni actioni reſpondet paſſio: cum ergo actio, & paſſio non ſint in eodem: qa non eſt idem prædeſtinans & prædeſtinatus, neceſſe eſt ꝙ ſit in alio. ſed aliud non eſt niſi quid temporale & creatum: ergo prædeſtinatio importat qd temporale, & creatum: ergo nō eſt æterna ITEM. Prædeſtinatio importat ordinem prædeſtinantis ad prædeſtinatum: aut ergo ſecundum eſſe quod habet in deo, aut ſecundum eſſe quod habet in proprio genere. Non ſecundum eſſe quod habet in deo: quia ſic eſt deus, & non ſequitur Deum: ergo ſecundum eſſe ꝙ habet in proprio genere: ſed eſſe ꝙ habet ĩ proprio gñe, eſt quid temporale, & creatum: ergo & prędeſtinatio ſimiliter, & ſic &c. ITEM. Omnis actus diuinus, qui non reflectitur ſupra eſſentiam, uel perſonam, tranſit extra, & omnis actus trãſiens extra ex tempore dicitur de deo: cum ergo prędeſtinatio non tranſeat in perſonam, uel eſſentiam, ſed extra: ergo eſt tēporalis. ITEM. Prædeſtinatio eſt pręparatio: ſed nihil dicitur p̄parari, antequam incipiat aliquid fieri ſecundum principia intrinſeca: artifex enim non dicitur pręparare domum ante ligna, & lapides ſola cogitatione: ergo neceſſe ē ꝙ ponaẗ ĩ re.

RESOLVTIO.

Prædeſtinatio quid æternum eſt: id quo ratione principalis ſignificati: quod eſt diuina eſſentia.

RESP. Dicēdum, ꝙ in p̄deſtinatione nō ſunt niſi duo. ſ. cōnotatũ, & principale ſignificatum. Significatũ principale eſt diuina eſſentia: connotatũ uero eſt creatura, ut gr̃a, & gloria, & perſona ſaluanda: & hæc duo importat prædeſtinatio cũ ordine anteceſſionis unius ad alterũ rōne ꝑpoſitiōis. Qm̃ ergo ſignatũ pricipale eſt ęternũ, ita p̄deſtina-

tio eſt quid æternum. Rurſus, qm̃ importat anteceſſionem ſignificatiad connotatum, & illa anteceſſio eſt ab æterno: ergo prædeſtinatio eſt quid æternũ, & ab ęterno, & concedendæ ſunt rationes ad hoc.

AD ILLVD, quod obiicitur de relatione, dicendum ꝙ res, ſiue relatio poteſt ſignificari in dęo dupliciter, uel reſpectu exiſtentis in actu, uel reſpectu exiſtentis in potentia, futuri aliquando in actu: & quando eſt reſpectu exiſtẽtis ĩ actu, tunc neceſſe eſt quod reſpõdeat uerus reſpectus: quando uero reſpectu exiſtentis in potentia, ſufficit quòd rñdeat in potentia, & talis fundatur ſupra ens ĩ potentia; & ideo actu nihil ponit niſi deum. AD ILLVD, ꝙ obiicitur de actione, Dicendum, ꝙ eſt actio ſecundum rem, & eſt actio ſecundum modum. Actioni ſecundum rem, quæ eſt principium efficiens aliquid, reſpondet paſſio differens ſecundum rem, ut creationi creatio, actioni paſſio. Actioni uero ſecundũ modum non reſpondet niſi paſſio ſecundum modum differẽs, ut cognitioni actioni ipſius dei, rñdet ipſum cognoſci, & hoc quidem realiter non eſt aliud ſm modum: qm̃ ergo predeſtinatio non importat niſi precognitionem, ſiue actiue, ſiue paſſiue: ideo eſt quid ęternum, & non eſt aliud quam deus. AD ILLVD, ꝙ obiicitur de ordine, dicendum, ꝙ eſt ordo ſm nobilitatem, & ſm durationem: & ordo ſm nobilitatem ponit extrema ſimul: ordo uero ſm durationem eo ipſo quòd ordo eſt, ponit extrema non eſſe ſimul: & ſecundum rationem antecedendi ordo ſimul eſt cum antecedente, ſiue cum precedente: ſimiliter ſm rationem ſubſequendi ſimul eſt cum ſubſequẽte. Qm̃ ergo predeſtinatio importat ordinem ſm rõnem pręcedendi: ideo ęterna eſt, quamuis ſit reſpectu temporalis: quoniam non eſt ſimul cum illo: ſed antecedit. AD ILLVD, quod obiicitur ꝙ prædeſtinatio tranſit extra: dicendum, ꝙ tranſire extra, eſt dupliciter, aut in aliqd quod eſt extra, aut in aliquid ꝙ eſt intra; ſed erit extra. Primò modo connotat aliud in actu; & dicit qd tpale, ut creare, & cõſeruare: ſecundo modo non, ut prędeſtinare. AD ILLVD, quod obiicitur de preparatione, ꝙ antecedit ſecundum principia extrinſeca, non ſm cauſam efficientem. Dicendum, quòd quædam eſt cauſa efficiens, quę operatur ſm materiam pręiacentẽ, & iſta quidẽ, quia alio indiget, non dicitur ꝑparare, qñ ſolum uult, & diſponit intus: ſed quãdo materiam aptat exterius. Quędam eſt cauſa efficiens, quę nullo indiget ad operandum; ſed ſtatim cum uult operatur; & in tali pręparatione non eſt aliud quam diſponere, & proponere: & talis eſt deus: quia nullo alio ĩdiget à ſe ad operandũ.

QVAESTIO II.

An predeſtinatio ſcientiam, uel uoluntatem dei principalius & complexius importet.

QVID ſit prędeſtinatio, utrũ ſ. dei ſcientia, uel uoluntas: Et ſuppoſito ꝙ dicat aliqd ꝙ ſit

Lib. de Præde. ſancto. cap.1o. Tom. 7

ꝙ ſit in utroq; gñe; eſt.n.(ſicut dicit Aug.) pſcientia beneficiorum & propoſitum miſerendi, quæritur ꝙ iſtorum importet principalius, & per modum cõplementi. QVOD ĩportet ſciam, uidetur, quia compoſitum trahit ſignificatum a componentibus: ſed deſtinatio cum dicat, & miſſio, & ordinatio in rõne prædeſtinationis accipitur ut ordinatio. Nam[ſicut dicit Aug.] prædeſtinare idem eſt ꝙ præordinare: ſed artifex licet uolens, & ſcien: preordinet, non tamen ordinat inquantum uolens, ſed inquantum ſciens: ergo &c. ITEM, ſcientia non diuiditur ſecundum rationem accipiendi in uirtutes, uel in ea quæ ſunt uolũtatis: ſed in ea quę ſunt cognitionis. Sed nos diuidimus diuinam ſcientiam in prædeſtinationem, & reprobationem: ergo prędeſtinatio, ſm ꝙ hmõi ad ſcientiam ſpectat.

CONTRA. Predeſtinatio eſt cauſa gratiæ, & gloriæ: ſed gratia, & gloria immediatè ſũt a uoluntate: ergo prędeſtinatio de ſe dicit quid in gñe uoluntatis. SI DICAS ꝙ ex ui nõis non importat illam cauſalitatẽ. Contra. Eſto ꝙ deus pręſciret aliquem habiturum gratiam, & gloriam aliunde q̃ ab ipſo, non diceretur prędeſtinare: ergo de ſe dicit cauſalitatem. ITEM, Prędeſtinatio importat ſcientiam, & uolũtatem: ſed quotiens hęc duo in aliquo importantur, uoluntas ſe habet per modum conſequentis & addentis ad ſcientiam: ſed quod conſequitur, & addit, ſe habet per modum differentię & complementi, & a ta li eſt res denominanda: uidetur ergo ꝙ cõpletius importet uoluntatem: & ita ꝙ male ſituet Magiſter.

RESOLVTIO.

Voluntatem: cum cauſalitas gratiæ & gloriæ propriè uoluntati attribuatur ut efficienti.

RESP. Dicẽdum, ꝙ cum prędeſtinatio ſignificet diuinam eſſentiã ut cauſam gratię, & gloriæ: & hoc ſecundum ordinatã diſtributionẽ gratię, & glorię, quantum eſt de ſe, nõ.n. importat ſcientiam, ſed etiam uoluntatem, & potentiam: ſed qm̃ cauſalitas gratię, & gloriæ attribuitur proprie uoluntati ut efficiẽti: ſed ſcientiæ ut diſponenti, & potentiæ ut exequenti; ideo & ſi prędeſtinatio importet illa tria, tamen principalius eſt in genere uolũtatis: & ideo ab Augu. diffinitur prædeſtinatio per illa tria. Primo per illud ꝙ reſpicit potentiam, in Lib. de fide ad Petrum, Prædeſtinatio eſt gratuita donationis pręparatio. Secundo per illud ꝙ reſpicit ſciẽtiam, in Lib. de Bono perſeuerãtię. Prędeſtinatio eſt pſcientia beneficiorum Dei. Tertio per illud ꝙ reſpicit uoluntatem, & propriiſſime, in Lib. de prædeſtinatione ſanctorum. Prędeſtinatio (inquit ibi) eſt propoſitum miſerendi.

Li. 2. c. 14. To. 7.

Collige ex li. de Prædeſtinatione ſanctorum ca. 10 Tom. 7

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, ꝙ dicit ordinem. Dicendum, ꝙ eſt ordo duplex, Vnus diſpoſitio rerum in uniuerſo, & hic appropriatur ſcientię. Alius directio in finem, & hic appropriatur bonitati ſiue uoluntati, & hoc modo eſt de rõne pdeſtinationis. AD ILLVD

quod obiicitur, ꝙ eſt pars pręſcientię. Dicendum, ꝙ quemadmodum fides & prudentia ſunt in genere cognitionis, tñ addunt ſupra cognitionem aliquid, ꝙ diſtrahit in genus uirtutis, quod reſpicit uoluntatem: ꝑ hunc modum & in propoſito eſt intelligendum; Et cum ſcientia non tantum accipitur pro ſimplici notitia, ſed etiam ut frequenter, pro practica: & hoc modo complectitur ſcientiam cum uoluntate, & Magiſter ſic accipit generaliter ideo enumerat prędeſtinationem inter ea quę ſunt ſcientię. Volunt tamē aliqui dicere quod principalius eſt in genere ſcientię: eo ꝙ in ratione prędeſtinationis cadit ſcientia in recto: ſed uoluntas in obliquo. Eſt enim prædeſtinatio ſcientia beneplaciti. Vterque modus dicendi ſatis eſt probabilis: ſed primus magis.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An prędeſtinatio inferat ſalutis neceſſitatem.

SECVNDO quantum ad hunc primũ articulum quæritur de neceſſitate prędeſtinationis. Et circa hoc quęrũtur duo. Primo, utrum inferat neceſſitatem ſalutis lib. ar. Secundo, utrum inferat certitudinem in euentu.

QVOD inferat neceſſitatem, oſtenditur ſic, Omnis cauſa, quę neceſſaria ē in ſe, & neceſſario ponit effectũ: infert ſimplr neceſſitatē effectui: ſed pdeſtinatio reſpectu ſalutis ē huiuſmodi ergo &c. Minor patet. Prędeſtinatio enim, cum ſit deus in ſe, dicit quid neceſſarium, & iterum neceſſario infert effectum: quia neceſſario ſequitur, ſi eſt pdeſtinatus, ſaluabit, ergo &c. ITEM, omnis cauſa, quę nullo modo põt caſſari, neceſſitatem ponit circa productionem effectus: nam cauſa dicitur caſſari, cum nullum ponit effectum: ſed prędeſtinatio nullo modo põt caſſari: ergo prędeſtinatio ponit neceſſitatem. ITEM. Quotieſcũque duę cauſę concurrunt ad aliquem effectum, quas impoſſibile eſt diſcordare, ſi una eſt immutabilis neceſſe eſt alteram eſſe immutabilem, & effectum ꝑ cõſequens: hęc manifeſta eſt ꝑ ſe, nam ſi altera eſt mutabilis, reliqua exiſtente immutabili, poſſibile eſt eas diſcordare: ſed impoſſibile eſt ꝙ prędeſtinatio, & lib. ar. diſcordent: ergo cum prędeſtinatio ſit cauſa immutabilis, neceſſe eſt ꝙ lib. arb. ſit immutabile: & ſilr cum totum ſit immutabile: reſtat ergo ꝙ neceſſitatem imponit prędeſtinatio lib. arb. & ſaluti. ITEM. uidetur ꝙ prędeſtinatus nullo modo poſſit damnari, & ſi hoc, tunc neceſſario ſaluatur: & oſtēditur hac rõne, Iſta duo conuertuntur, eſſe preſcitum, & damnari, eſſe prædeſtinatum, & ſaluari: ſed prędeſtinatus non põt eſſe preſcitus: ergo non poteſt damnari. Probatio medię. Quãdo aliqua duo ſic ſe habent, ꝙ impoſſibile eſt unum alteri ſuccedere, nec pñt ſimul ineſſe, ſi alterũ ineſt, impoſſibile eſt reliquum ineſſe: ſed eſſe pdeſtinatũ & eſſe preſcitum ſic ſe hñt; ꝙ impoſſibile ē ſimul ineſſe eidē, ꝙ impoſſibile

poſſibile

poſsibile etiam alterum alteri
ſuccedere. ſ. ꝙ homo primo ſit
prędeſtinatus, & poſtea pręſci-
tus: ergo cum ė prędeſtinatus,
nullo modo poteſt eſſe pręſci-
tus: ergo &c. ITEM. de omni ꝙ
ęternum eſt, cum non eſt, impoſ
ſibile eſt eſſe: quia impoſſibile ė
ꝙ non ens ſit ęternum: ſed prę
ſcitus ſi eſt, ęternaliter eſt pręſci
tus: ergo illum, qui non eſt præ
ſcitus, impoſſibile eſt eſſe pręſci
tum: ſed prędeſtinatus nō eſt p̄-
ſcitus: ergo &c. ITEM. de eo ꝙ
non eſt, idem eſt dicere, hoc poſ
ſe eſſe, & poſſe incipere eſſe: ſed
pręſcitum eſt quid non ens re-
ſpectu prędeſtinati: ergo idem
eſt dicere prędeſtinatum poſſe
eſſe pręſcitum, ꝙ poſſe incipere
pręſciri, ſiue damnari: ſed non
poteſt incipere eſſe præſcitus;
ergo &c.

CONTRA. Prędeſtinatio di-
uina nullum facit indigne ſal-
uari: ergo cum dignitas in ſaluā
do reſpiciat meritum, & meri-
tum liberum arb. ergo prędeſti
natio non tollit arbitrii liberta
tem ſm ꝙ lib. arb ergo non im
ponit neceſſitatem. ITEM. prę-
deſtinatio nihil aufert libero
ar. ſed tm̄ ponit in eo gratiam:
ſed gratia nullam infert in li-
bero arb. neceſſitatem: ergo cū
ſalus pendeat ex li. ar. patet &c.
ITEM, ſi prędeſtinatio imponit
neceſſitatem: ergo cum in om-
ni caſu contingente neceſſe eſt
eum, qui prędeſtinatus, eſt ſalua
ri: ergo fruſtra laborat aliquis
benefacere: quia ſiue faciat bo-
Ex 2. Ethic. c.5. in fine. num ſiue malum, neceſſe eſt eū
ſaluari. ITEM. nullus laudatur i
eo ꝙ neceſſitas eſt, neque uitu-
peratur: ſi ergo neceſſe eſt prę-
deſtinatū ſaluari, & pręſcitū dā-
nari, neq; prędeſtinatus laudā-
dus eſt, ſi ſaluatur, neque p̄ſcitus
uituperandus, ſi damnatur: qđ
eſt contra ſtatū glorię & penę.

RESOLUTIO.

*Nullatenus prædeſtinatio ſaluti ne-
ceſſitatem infert, cum illam non
cauſet, niſi ſalua meritorum rō-
ne, et arbitrij libertate intacta.*

RESP. Dicendum, quòd prę-
deſtinatio non infert neceſſita-
tem ſaluti, nec infert neceſſita-
tem libero arb. quia p̄deſtinatio
non eſt cauſa ſalutis, niſi inclu-
dendo merita, & ita ſaluando
lib. arb. AD intelligentiam aūt
obiectorum notandum, ꝙ prę
deſtinatio duo importat, & ra-
tionem præſcientiæ, & ratio-
nem cauſę. Inquantum dicit
rōnem cauſę, non neceſſario po
nit effectum: qa non eſt cauſa p
neceſſitatem, ſed per uoluntatē:
& iterū, non eſt tota cauſa; ſed
cū alia cauſa contingente. ſ. cū
lib. arb. Et regula eſt, ꝙ quotieſ
cunque effectus pendet ex cau-
ſa neceſſaria, & uariabili, à ne-
ceſſaria tanq̄ ab uniuerſali, a ua-
riabili tanq̄ a particularis deno
minatur a uariabili: quia deno-
minatio eſt a cauſa particulari:
& effectus, qui dependet a cau-
ſa contingente; eſt cōtingēs: Et
p̄ter rōnem cauſę, importat rō-
nē pręſciē, & pręſcia quidē to-
tū includit in cognitione, quā
li. arb. & eius cooperationē, &
uertibilitatem, & totū. Et prętē
rea non eſt niſi ueri: & etiam de
uero contingente eſt infallibi-
lis: ſicut ſupra monſtratum eſt Di. 38.
in Quęſtione de Pręſciētia: iō
p̄deſtinatio infert ſalutem, &
nō poteſt caſſari: nec diſcordare

Ddd 3 a lib.

a lib.arb.& quia præſcientia nullam imponit neceſſitatem conſequenti, ſed ſolum conſequentiæ, ſimiliter nec prædeſtinatio.

Ex hoc patent prima obiecta de neceſſitate inferendi, impoſſibilitate caſſandi, impoſſibilitate diſcordandi: hæc enim omnia dicunt neceſſitatem conſequentiæ ſolum: quia inſunt pdeſtinationi, non per rõnem cauſalitatis, ſed præcognitionis, quæ eſt concors, certa, & infallibilis. Concors, qa præſciẽtia, ſiue pcognitio uera. Qui.n. cognoſcit uere, cognoſcit rem præſentem eſſe ſicut eſt, & futuram ſic euenire, ſicut eueniet. Eſt.n.ueritas adequatio rei ad intellectum. Eſt iterum certa: quia independens: quia nullo modo pendet ex præcognito: non enim ſecundum eius exiſtentiam cognoſcit, ſed ſecundum exigentiam luminis, & claritatis æternæ, in qua nulla cadit dubietas, ſed certitudo ſumma: & ideo omnibus æqualiter certa eſt. Eſt iterum infallibilis: quoniam eſt totum poſſe præſciri circumplectens: & ideo in nullo poteſt falli, nec circumue-

Lib. 5. Prof. 4 niri. Et eſt exemplum Boe. in Lib. de Cõſo. ꝙ ſi aliquis aſpiſeeret de loco eminenti circumiacentem regionem, ubi eſt multitudo uiarũ, quas omnes ſimul & uno aſpectu uideret ambulans per locum ſuum, quamuis poſſit per diuerſas uias ire; non tamen poſſet uiſum eius latere, pro eo quod nullam uiam poſſet ire, quam ille non uideret: ſi ergo intelligatur unus eſſe uiſus, qui poſſet omnes uias præuidere, & totum poſſe euntis, nullo modo quis eum præuenientem circumuenire poſſet: & talis eſt aſpectus diuinæ præſcientiæ, quia ab æterno cognouit quod cogitare poteramus, uel uelle: & ſimul cum hoc uidit, in quam partem noſtra uoluntas, & operatio inclinantur: & quia totum poſſe, & uelle, & agere cõplectitur: ideo non poteſt falli: & quia prædeſtinatio claudit præſcientiam, hinc eſt quod cõcordat cum libero arbitrio, & non poteſt diſcordare, & nõ poteſt caſſari; neceſſario infert ſalutem, ſed nõ neceſſario efficit.

Ad illud quod quæritur, utrum prædeſtinatus poſſit dãnari: dicendũ, ꝙ ſic ſine diſtinctione: quia quãuis hæc poſſit diſtingui de re, uel dicto, prædeſtinatum dãnari eſt poſſibile; ſicut hæc, album poſſibile eſt eſſe nigrũ: hæc tamen non eſt diſtinguenda ſm artem, prædeſtinatus poteſt damnari: ſicut nec hæc, homo albus poteſt eſſe niger. Non enim poteſt eſſe de dicto, cum non ſit dictum. Propter quod intelligẽdum, ꝙ iſta habet tres cauſas ueritatis. Prædeſtinatus põt damnari: ſicut hæc, prædeſtinatus poteſt eſſe præſcitus. Aut quia forma prædicati poteſt ineſſe ſubiecto cũ forma implicata, uel poſt formam implicatã, uel ſine forma implicata: quocunq; enim mõ prædicatum poſſit ineſſe, iudicanda eſt locutio ſimpliciter uera. Et dico ꝙ in tertio ſenſu locutio eſt uera, pdeſtinatus põt eſſe pſcitus: pdeſtinatus.n. põt nõ eſſe pdeſtinatus: & neceſſe ẽ oẽm hoiem eſſe pdeſtinatũ, uel pſcitũ: & iõ ſequit ꝙ poſſit eſſe

præſcitus,

præſcitus: & hoc quidem neceſſarium eſt poni, nam fides dicit, & rō, ſequitur: ergo ſi eſt prædeſtinatus, ſaluabitur. Rurſus fides dicit & rō, quia iſtum ſaluari eſt contingens: & qui diceret contrarium & aſſereret, reſpuẽdus eſſet ſecundum omnium iudicium certum. Et iterum, ars dicit, quod ſi conſequens eſt contingens, impoſſibile eſt antecedens eſſe neceſſarium: & hoc ſupra probatum eſt per tres regulas: & qui diceret huius contrarium, totam artem ſyllogiſticã deſtrueret; cuius uis illationis eſt, ut oppoſitum conſequentis non poſſit ſtare cum antecedente. Certum eſt autem quòd oppoſitum contingentis ſtat cum neceſſario: iſtum ergo eſſe præ deſtinatum, non eſt neceſſariũ, & eſt neceſſarium, uel contingẽs, uel impoſſibile: & nõ eſt impoſſibile, uel neceſſarium: ergo eſt cõtingens: & contingens poteſt nõ eſſe: ergo iſte qui eſt prædeſtinatus, poteſt non eſſe prædeſtinatus. Et hoc quidem credo quòd neceſſe ſit poni: hoc tamen difficile eſt intelligi. Poteſt tamen ſic capi, ſi præſupponamus quatuor uera. Primũ eſt ꝙ præſens diuinæ æternitatis circumplectitur omne tempus idẽ & uniforme, & hoc dicit Anſel. in Lib. de Cõcordia præſciẽtię, & lib. ar. quod ſicut pñs tempus circumplectitur omn[illegible]ocum, & omne quod in loco eſt: ita pñs ęternitatis omne tempus: & hoc neceſſarium eſt poni, quamuis non poſſimus hoc plene intelligere. Videmus enim eius oppoſitum eſſe falſum, & impoſſibile: quia ſi hoc non eſſet, tunc mutaretur præſens diuinæ æternitatis. Secundum eſt illud, quod Deus uno & eodem cognoſcit omnia: ita quod eſt unica Dei cognitio qua cognoſcit hoc, & qua cognoſcit eius oppoſitum: & hoc ſupra probatum eſt auctoritate, & ratione, non ſolum quantum ad illud, per quod cognoſcitur, ſed etiam quantum ad actum diuinæ cognitionis. Tertium eſt, quòd cum dicimus diuinam cognitionem, uel uoluntatem ordinari ad hoc cognoſcibile, & ad aliud, non ponitur ordo, uel reſpectus in Deo actu, ſed ſolum ex parte rei creatæ uel cognitæ, & ille quidem (ſicut præuiſum eſt) non ponitur in actu, ſed in habitu, nec de præſenti, ſed de futuro. Quartũ eſt, quòd futurum ſub ratione futuri quod ponitur ſemel eſſe uerũ, ponitur ſemper fuiſſe uerum: & quod ponitur ſemel eſſe falſum, ponit̃ fuiſſe ſemper falſum: & ideo cum ponitur poſſe eſſe, non ponitur nec mutari, nec incipere. H[i]s præſuppoſitis, facile eſt intelligere quod prædeſtinatus poteſt eſſe præſcitus: & quod Deus quem præſciuit, potuit prædeſtinaſſe. Conſtans enim eſt quod ſalus iſtius qui ꝑſcitus eſt, potuit ab æterno præuideri, cum poſſit eſſe ſiue fieri in tempore: & ſi potuit ab æterno ordinari ad diuinam cognitionem, & uoluntatem, poteſt & nunc. Etenim quia præſens totum eſt, & nihil tranſiit i[n] præteritum, & nihil factum eſt qđ ſit neceſſariũ eſſe factum, hinc eſt quòd ſicut poteſt cogitari uere potuiſſet, & non prædeſtinaſſe ab æterno: ita etiam qđ

poſſit in ſuo nunc.ſ. nunc æternitatis nõ prædeſtinaſſe: & hoc dicit Magiſter in litera. Actus tamen æternus diuinæ cognitiotionis non poteſt cogitari non fuiſſe, uel ad hoc futurum contingens ordinatum non eſſe: & ſi hoc non ponitur, nõ ponitˆ aliqua mutatio in ęterno pręſenti: qa nulla ponitur ſucceſſio: nec ponitur mutatio ĩ cognitione, quia non ponitur in Deo alia cognitio:nec in ordine ex parte cognoſcentis,quia non ponitur in Deo alius ordo:nec in ordine ex parte cogniti, quia ex parte illa non ponitur niſi futurum: & illud cum nõ eſt,poteſt intelligi eſſe, & poteſt eſſe futurum ſine mutatione: & hoc totũ clarius aperitur, ſi ueniamus ad ſignificationem horum uocabulorum, præſcitus, & prædeſtinatus. Prædeſtinatus enim, & præſcitus ſunt duo uocabula, & q̃tum ad principale ſignificatum diuinam eſſentiam, quãtum ad connotatum important futura contingentia. Quantum ergo ad principale ſignificatũ idem ſunt: quantum uero ad connotatum, quia ſunt contingentia, quæ non de neceſſitate inſunt, poteſt unum eſſe alterum. Quia uero connotata non tantũ ſunt contingentia, ſed etiam de futuro,quæ nihil ponũt actu; poſsũt non ineſſe, & ineſſe ſine mutatione. Cum enim ponuntur ineſſe uera de futuro, ponuntur ſemper fuiſſe &c.ſicut patet, & Anſel.dicit.Si dicatur aliquid eſſe futurum de contingenti, conſtat quod poſſibile eſt non futurum: & ſi futurum eſt, ſemper uerum fuit ipſum eſſe futurum: & ideo hęc eſt uera ſine mutatione,& ſine inceptione,prædeſtinatus poteſt eſſe præſcitus: nulla enim repugnantia eſt nec ex parte ſignificati, nec ex parte connotati, & hoc patet ſi reſoluatur Sẽſus enim eſt: iſte eſt prædeſtinatus. i. iſte eſt a Deo præcognitus, & ſaluabitur per Dei gratiam. Similiter, iſte eſt præſcitus,ſenſus eſt. Iſte eſt pręcognitus, & damnabitur p ſuã culpam. Conſtat enim quòd in diuina cognitione non eſt differentia in ſe, ſed ſolum in connotato: cum ergo ſaluandus poſſit damnari, prædeſtinatus poteſt eſſe præſcitus ſine aliqua mutatione. Ex hoc patent tria obiecta: nam primum,& ultimũ intelligitur in formis, quæ aliquid ponunt actu circa ſubiectum: ſecundum uero de eo qđ eſt ęternum, quod nihil temporale connotat: alia autem non ſunt eſſe præſcitum,& eſſe prædeſtinatum: & ſic patent oĩa.

QVAESTIO II.

An prædeſtinatio neceſſitatem ponat in euentu?

SVppoſito, quòd prædeſtinatio non inferat neceſſitatem libero arbitrio,quòd non poſſit aliter eſſe, quæritur utrum ponat certitudinem in euentu, ſcilicet ũt nquam aliter eueniat, niſi ſicut deus prædiffiniuit. Et quòd ſic, oſtenditur primo auctoritate Iohan. 13. Ego ſcio quos elegerim. Et 2.Tim 2. Nouit Deus, qui ſunt eius: ergo ſi diuina cognitio eſt certa, & infallibilis, & falleretur, ſi non ſaluarentur illi, quos nouit eſſe ſuos certitudinaliter: ergo uerũ eſt,quod ſic euenit, ſicut prædiffini-

finiuit Deus, & ſic, &c. ITEM. 1. Ioa. 2. Ex nobis exierunt, ſed ex nobis non erant: ponit illud pro ſigno, ſcilicet quod illud eſt ſignum, quòd homo non fuit electus, quando non perſeuerauit in bono finaliter: ſi ergo illud ſignum eſt rectum: certum eſt, ꝙ omnes præſtinati, & ſoli in gratia finaliter perſeuerant: & ſi hoc, certum eſt, ꝙ ſoli ſaluātur, & omnes: ergo certitudo eſt in euentu: ITEM. Augu. in Lib. de bono perſeuerantię. Prędeſtinatio eſt præſcientia beneficiorum Dei, per quæ certiſſime liberantur quicunque liberanť. Si ergo liberantur certiſſimè, patet, ꝙ certitudo ſalutis eſt reſpectu perſonarū, & ſic &c. ITEM. Aug. in Lib. de correctione, & gratia. Certus eſt numerus electorum, qui non poteſt minui, nec augeri: ergo uidetur, quòd certitudo ſit in quodam numero. ITEM. Hoc uidetur ratione, quia in domo patris ſunt multę manſiones, ſicut dicitur Io. 14. aut ergo præuidit Deus, qui debeant ibi habitare, aut nō. Conſtat quod præuidit qui debeant ibi eſſe: ergo ſi aliquis eorum deſit, aliqua māſio uacua remanebit: ſed hoc eſt inconueniens, & indecens in ciuitate ſuperna, ergo certum eſt, quod quilibet prædeſtinatus locum ſuum habebit. ITEM. Numerus electorū rum a Deo præfinitus eſt optima & decentiſſima ratione, & proportione: ſi n. fecit oia ordinatiſſime, multofortius ſupernam ciuitatem: ſed optima proportio fędať, & perditur per augmentū, & diminutionē: ergo ſi nō pōt eſſe, ut ſit ibi defectus ordinis, & proportionis cōgruētis, certitudinaliter tot ſaluabuntur, & nō plures, nec paucior es, quoť deus pręuidit.

Cap. 14 Tom. 7

Cap. 13 Tom. 7

SED CONTRA. Quòd non ſit certitudo euentus quantum ad perſonas, uidetur ſic. Apoca. 3. Tene quod habes, ne alius accipiat coronā tuā. Greg. ibi. Dum alius liberatur, alius in locum eius ſubinducitur: ergo ſi unus uendicat ſibi locum alterius, non euenit ſicut Deus ordinauit, immo tota die fit tranſmutatio. ITEM. Super illud Iob 34. Conteret multos. Greg. ibidem. Locum uitæ, aliis cadentibus, alii ſortiuntur. ITEM. Quod non ſit certitudo quantū ad numerum, uidetur. Luc. 5. Rumpebatur rete. Gloſa Non tot intrant de Iudæis, quot ſunt prædeſtinati: ergo pauciores ſaluantur, q̃ ſunt prædeſtinati. ITEM. Deute. 1. Addat deus ad hunc numerum multa milia. Glo. Ad hunc numerum prædiffinitum in Dei præſcientia, qui nouit, q̃ ſunt eius: ergo ſi deus addit ad numerum prædiffinitum, non eſt certitudo quantum ad numerum ſaluandorum. ITEM. Quòd quantū ad neutrū ſit certitudo, uideť. Intelligamus eñ A.B.C. eſſe numerum prædeſtinatorum. D.E.F. numerum præſcitorum: tunc quæro A. ita bene poteſt damnari, ſicut & D. & econuerſo D. ita ſaluari, ſicut A. ergo nulla eſt certitudo quātum ad perſonas. Rurius. A, poteſt damnari, & tunc ſolum remanent duo, & D. ſaluari, & tunc erunt quatuor: ergo nulla eſt certitudo quātum ad numerum. ITEM. Hocipſum oſtendit dedu-

deducendo ad inconueniens. Si enim certum eſt, qui & quot ſal uabuntur, ita ꝙ ſic eueniet, & non aliter: ergo certum eſt, ꝙ nullus prædeſtinatus damnabitur aliquo caſu, uel euentu, & nullus præſcitus ſaluabitur: ergo nullus debet curare, utrum faciat bene, uel male: quia ſi præſcitus eſt, quicquid faciat, in fine damnabitur: ſi prædeſtinatus, quicquid faciat in fine ſalua bitur: ſtultus eſt ergo, qui non comedit, & lætatur, & non habet bona in uita ſua.

RESOLVTIO.

Ex parte rei euenientis nullam: ex parte Dei præſcientis, aliquam; ſcilicet immutabilitatis certitudinem.

RESPON. Dicendum, ꝙ eſt dicere certitudinē à parte rei euenientis, & a parte Dei præordinantis. Si loquamur de certitudine à parte rei euenientis, cum hæc dicatur contra contingentiam, ſic dico quòd non eſt maior certitudo in numero electorum, quàm ſit in numero aliorum futurorum contingētium: quia pendet euentus noſtræ ſalutis, & damnationis ex noſtri arbitrii libertate. Si autem loquamur de certitudine a parte Dei præcognoſcentis, ſic certus eſt euentus ſalutis noſtræ certitudine infallibilitatis, quia diuina præſcientia non fallitur: & ideo euenit, ut præſciuit. Certus etiam eſt certitudine immutabilitatis, quia diuina diſpoſitio, & ordinatio non uariatur, ut modo eligat unum, & mō alium: ſed qui ſemel electus eſt, ſemper fuit, & erit, & non alius.

Vide S. Tho. 1. p. q. 116 ar. 3.

Rationes ad primam partem inductæ procedunt de certitudine effectus euentus, non quantum ad neceſſitatem, ſed quantum ad infallibilitatem præcognitionis, & quantum ad inuariabilitatem æternæ prædeſtinationis.

AD ILLVD ergo, ꝙ obiicitur, quòd alius alterius locum accipit, & coronam. Dicendum, quòd locus æternæ manſionis, & corona retributionis alicui debetur ſecundum reputationē præſentis iuſtitiæ, alicui ſecundum prædiffinitionem præſcientiæ: & contingit, quòd unus locus debeā alicui ſecundum præſentē iuſtitiam, & quòd illo cadente, alius intrat, cui debetur ſecundum prædiffinitionē æternam. Quando uero alicui debetur locus ſecundum prædiffinitionem æternam, poteſt quidē cadere, & locū perdere, & alius qui non eſt prædeſtinatus, poteſt acquirere, ſed tamen hoc nunquam eueniet. Quia ergo præſcitus iuſtus frequenter locum æternæ manſionis perdit, quem alius paris meriti acquirit, & nemo ſcit utrum ſit præſcitus, uel prædeſtinatus: ideo quamuis ſciat ſe eſſe iuſtum, timere debet ne amittat locum: & ad hunc timorem hortatur B. Ioan. In prædicta auctoritate Apoca. Et hic timor bonus eſt omnibus, & præſcitis, & prædeſtinatis: quia humiliat, & ſollicitat. Ecōtra, certitudo de electione eleuat in tumorem, & deprimit in torporem: ideo ſecundū ordinatiſſimam diſpoſitionem, hoc factum eſt, ut nulli reueleē an ſit prædeſtinatus: niſi ſit a

Deo confirmatus in bono, ut non poſſit eleuari per ſuperbiã, uel torpore per negligentiam. Patet ergo, quod illa auctoritas non ſignificat mutationem fieri in pręſcientia, uel aliter eueniri, quàm Deus præſcit: ſed quòd qui actualiter iuſtus eſt, poteſt locum, quo dignus eſt, perdere perdendo iuſtitiam, & quòd q. peccator eſt, poteſt ſibi locum debitum acquirere acquirendo iuſtitiam, & hoc tota die contingit. Exemplum in ueteri teſtamento manifeſtum fuit de Saule, & Dauid in regno, cui ſcilicet Sauli rectè potuit dici. Tene quod habes, id eſt humilitatem, & iuſtitiam, ne alius accipiat coronam tuam, tibi debitam ſecũdum ſtatum præſentem, alii tamen debitam ſecundum diſpõnem æternam. Exemplum etiã eſt i coronis Quadraginta Martyrum. AD ILLVD, quod obiicitur de diminutione, & augmento. Dicendum, quòd totum referendum eſt illud ad ſtatum pręſentis iuſtitiæ. Nam illa glo. Nõ tot intrant: intelligitur tempore primitiuæ eccleſiæ, quia multi intrabunt in tempore finalis eccleſię. Similiter quod dicitur, quod Deus addat ad hunc numerum, intelligitur iuſtificando plures, & uocando ad fidem. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ poſſunt eſſe plures, & pauciores, & alii quàm ſint præſciti: ergo eſt certitudo. Dicendum, ꝙ non eſt certitudo neceſſitatis, eſt tamen certitudo infallibilitatis: quamuis enim poſſint eſſe alii, & plures, tamen nunquam erunt: & ſi eſſent, tunc ab ęterno prędeſtinati eſſent: ideo non poteſt ibi cadere aliqua mutatio. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd ſi ita euenit, tunc fruſtra laborat præſcitus, & prædeſtinatus. Dicendum, ꝙ illud eſt argumẽtum, quod ducit eos in torporem, & impietatis excuſationem: & ideo primo oſtendendum eſt eos ſtulte arguere inferendo a ſimili, dicendo ſic. Deus prædeſtinauit, utrum tu debeas cras uiuere, an non: ad quid ergo comedis, & bibis? qui ſic argueret, & tali rationi conſentiret, argueretur demẽtię: ſimiliter in propoſito. Secundo reſpondetur argumentando. Tu dicis, quòd Deus prædeſtinat, & ego dico, quòd Deus tanquam iuſtus iudex, iuſte remunerat, nullum bonum ergo irremuneratum, nullum malum impunitum: ergo nullus laborat ſine fructu, nullus torpet ſine dãno. Et propterea dicendum, ꝙ prædicta argumentatio deficit: procedit enim ac ſi Deus prædeſtinaret, & præſciret in euentũ omnem: ſed non prædeſtinat hominem ad ſalutem, niſi per merita: nec reprobat, ut perueniat in damnationem ſine meritis: & ideo non ſolum eſt noſtra ſalus ex parte dei, ſed ex parte noſtra; & cum ipſe uelit omnes ſaluos fieri, & omnibus gratiã impertiri, ſolum ex noſtra malitia, uel negligẽtia uenit defectus noſtræ ſalutis.

AR-

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An electio ab æterno, uel ex tempore in Deo ſit?

CONSEQVENTER quantum ad ſecundum articulum quæritur de diuina electione. Et circa hoc quæruntur duo. Primo quæritur, utrum electio ſit in Deo æternaliter, uel ex tempore. Secundo quæritur, quid ſit electio ſecundum rem.

QVOD electio in Deo ſit æternaliter, oſtenditur primo auctoritate Apoſtoli. Epheſ. 1. Elegit nos ante mundi conſtitutionem, ut eſſemus ſancti, & immaculati coram ipſo. ITEM. Quòd electio ſit in Deo, uidetur per rationem, quia omnis agens diſcretè, & ordinatè, eſt agens per electionem: ſed deus eſt huiuſmodi: ergo in deo eſt ponere electionē. ITEM. Quòd ab æterno uidetur, quia oīs electio, quæ eſt ſpecialiter aliquorum, non tantum eſt dilectio, ſed etiam electio: ſed prædeſtinatio dei nō eſt omnium hominum, ſed ſolum ſaluandorum: & prædeſtinatio non eſt ſine dilectione: ergo neque ſine electione: ſed illa ab æterno: ergo & iſta.

SED CONTRA. Damaſ. Electio non cadit in Deum; quia diuina natura non eſt poſſibilis ad ignorantiam. *Lib. 2. orthod. ſi. c. 22* ITEM. Eligere eſt alterum alteri præoptare: ſed Deus uult oēs homines ſaluos fieri: ergo uidetur, quòd electio non ſit in deo. ITEM. Videtur, quod ſolum ſit in deo temporaliter: electio enim non eſſet, ſi homo ſtetiſſet: ergo uidetur, quòd lapſus hominis facit ad electionem: ſed temporale non facit ad eſſe æternum: ergo electio non eſt æterna, ſed temporalis. PRAETEREA. Ioā. 13. Ego ſcio quos elegerim: ſed omnes elegerat tēporaliter, qui erant eius diſcipuli: ergo non eſt alia electio in Deo quàm temporalis. ITEM. Electio eſt diſſimiliter entium: ſed omnia in deo æternaliter ſunt unum, & ſimiliter: ergo electio eſt rerum exiſtentium in proprio genere: ſed in proprio genere non ſunt niſi ex tempore: ergo nec electio. ITEM. Electio eſt præoptatio: ſed deus nihil præoptat alii quantum ad intenſionem affectus: *Ariſ. 3 Eth. c. 2* ergo ſolum quantum ad excellentiam effectus: ſed effectum non eſt ponere niſi ex tempore: ergo &c. ITEM. In plus eſt uocatio, quàm electio Multi enim ſunt uocati, pauci electi. Matth. 22. Sed uocatio eſt temporalis: ergo uidetur ſimiliter quod electio. Conſequenter ergo cum uocatio ſit temporalis, prædeſtinatio uero æterna: quæritur, unde hoc eſt, quod electio & tēpalis eſt, & æterna.

RESOLVTIO.

Si electio dicat ſolum dilectionem cū diſcretione, æterna eſt: ſi uero dilectionem cum diſcretione, deliberatione, & inquiſitione præcedente, temporalis

RESP. Dicendum, ꝙ electio dicitur dupliciter. Vno modo ꝓut dicit dilectionem cum diſcretione ſolum. Alio modo, ut dicit dilectionem cum diſcretione præcedente, & deliberatione, & inquiſitione. Et primo modo eſt in deo, ſecundo modo

in

increatura, in qua cadere poteſt ignorantia: & hoc ſecundo modo loquitur Damaſ.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ uoluntas dei, & dilectio eſt ſine diſcretione. Dicendum, ꝙ eſt uoluntas antecedens, & conſequens. Antecedens, qua uult quantum in ſe eſt: conſequens qua uult cum præſcientia noſtræ ſalutis: & prima quidem ē omnium, ſecunda uero non. Secundum hunc modum eſt dilectio duplex. Vna, quę reſpicit uoluntatem antecedentem, & hac diligit omnes: & alia quę reſpicit conſequentem, & hac diligit omnes ſaluandos: & hęc ē electio. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ electio non eſſet, ſi homo non peccaſſet. Dicendum, ꝙ eſt electio qua eligitur & ſeparatur bonus a malo: & eſt electio qua ſeparatur melior a minus bono: hæc ſecunda eſſet, ſi homo non peccaſſet: prima autem non eſſet, ſi homo non peccaſſet: non quia lapſus aliquid faciat ad rationem eligendi: ſed præuiſio lapſus: & quamuis lapſus hominis fuerit temporalis, præuiſio tñ eius fuit ęterna.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ electio eſt diſſimilium entium. Dicendum, ꝙ ſicut dilectio duplex eſt, quędam quæ oritur ex conſideratione bonitatis: quædam quæ eſt principium bonitatis: ſic electio duplex eſt. Quædam quæ cauſatur a diuerſitate & pręeminentia eligibilium, & hęc conſequitur eligibilia, ut electio humana. Quędam quæ eſt ratio diuerſitatis in eligendo, ut diuina, & hæc eſt diſſimilium, non quæ ſunt, ſed quæ futura ſunt: & talis præcedit, & ē æterna. Niſi enim eſſet diuina electio, omnes eſſemus reprobi, & mali: & ſic patet illud. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ electio eſt præoptatio. Dicendum, ꝙ præoptatio ratione maioritatis effectus pōt eſſe dupliciter, aut ꝑ modum appropriationis, aut ꝑ modum diſpoſitionis, & præordinationis. Per modum appropriationis, ponit effectum in actu: per modum præordinationis, & diſpōnis ponit in potentia tantum: & ſicut diſpō eſt æterna, ita & præoptatio. AD ILLVD, ꝙ obiicitur de uocatione, ꝙ ſolum eſt temporalis. Dicēdum, ꝙ uocatio dicit actum, ut exteriorem: electio dicit actū ut interiorem, prædeſtinatio dicit actum, ut anteriorem. Qm̃ ergo actus, ut exterior connotat effectum, ut exterior: ideo uocatio ſolum eſt tpalis. Rurſus, qm̃ actus, ut anterior, non hēt rationem initiandi: ideo prędeſtinatio eſt ſolum æterna. Sed qm̃ actus interior per manifeſtationem fit exterior: hinc eſt ꝙ electio eſt æterna, & tpalis. QVOD ergo obiicitur de uocatione, ꝙ in plus eſt, ergo prior: Dicēdum, ꝙ prior eſt ſm̄ rationem intelligendi tāquam communior: ſed non quantum ad ordinem durandi: non enim eſt ſuperius eſſentiale, ſed effectu conſequens, & ſic patēt omnia.

QVAESTIO II.

An electio idem ſit quod prædeſtinatio.

QVID ſit electio? & ꝙ ſit idē quod prædeſtinatio, uidetur. Magiſter dicit in litera. Cū autem prędeſtinatio ſit electio, qua

qua deus elegit quos uoluit ante mundi conſtitutionē. ITEM. Ratione uidetur, quia omnis prædeſtinatus eſt electus, & omnis electus prædeſtinatus: ergo prædeſtinatio eſt electio, cum per ſe prædicentur adinuicem. ITEM. Quorum oppoſita ſunt eadem, ipſa ſunt eadem: ſed oppoſitum electionis eſt reprobatio: & hæc eſt oppoſitum prædeſtinationis: ergo &c.

CONTRA. Quæcunque ſunt diuerſorum, ipſa ſunt diuerſa: ſed prędeſtinatio eſt ſolum bonorum, electio uero ſaluandorum, & aliquorum damnandorum: ergo &c. Probatio minoris. Iohan. 6. Nonne duodecim uos elegi, & unus ex uobis diabolus eſt? SI TU dicas, quod illud intelligitur de electione tēporali. Contra. Electio temporalis ſignum eſt æternæ: aut ergo concordāt; aut eſt ſignum falſum. ITEM. Si nunquam eſſet aliquis malus, eſſet prædeſtinatio, ſed non eſſet electio: ſecundum hoc ergo aliud obiectum reſpicit electio, aliud prædeſtinatio: ergo non ſunt omnino idem. ITEM. Agens ſecundum propoſitum dicitur agens per electionem, & nō dicitur agere ſecundum prędeſtinationem: ergo differt prædeſtinatio, & electio. Quæritur ergo quæ ſit differentia; & quod ſit prius ſecundum rationem intelligendi.

RESOLVTIO.

Electio ſecundum affectionem dilectionis idem eſt, quod prædeſtinatio: reliquæ aut ſignum eius, aut penitus ab ea diſtantes.

RESP. Dicendum, ꝙ electio tripliciter dicitur. Eſt enim electio ſecundum affectionem dilectionis, & ſecundum effectum finalis gratificationis, & ſecundum ſtatum prelationis. Prima eſt æterna, & eſt idem quod prędeſtinatio. Secūda eſt temporalis, & ſignū primę infallibile. Tertia ſimiliter temporalis, nec eſt effectus, nec ſignum ęternæ electionis. Multi enim pręſciuntur mali, & reprobi: & utinam non ſint plures mali, quàm boni.

AD ILLVD, quod obiicitur, de uerbo Domini. Iona. 6. Dicēdum, ꝙ intelligitur de electione prelationis: & hæc non eſt tantum bonorum, nec omnium bonorum: & ideo uere patet, quòd non eſt idem quod prędeſtinatio. ET quod obiicitur, quod eſt ſignum. Dicendum, ꝙ non eſt ſignum certum: nec Deus dat ꝑ ſigno: & ſtultus eſt, qui huic ſigno credit. Sed electio ſecundū effectum finalis gratificationis, hęc eſt ſignum certum ſimpliciter, ſed non eſt certum nobis: & hęc differt a uocatione, quia multis datur gratia, qui nō perſeuerant; ideo dicuntur uocati, ſed non electi: & de his dicitur Matt. 22. Multi ſunt uocati, pauci uero electi. AD ILLVD, quod obiicitur, quod electio reſpicit malum, & conuenit omni agenti a propoſito, non ſic prædeſtinatio. Notandum, quod in deo idem ſunt propoſitum, prædeſtinatio, & electio ſecundum rem: tamē differunt ſecundum rationem intelligendi. Nam ꝓpoſitum ſimpliciter dicit uoluntatem faciendi aliquid. Ille enī dr̄ proponere, ꝙ firmiter uult facere aliqd: Electio uero, & prædeſtinatio addunt ſupra conceptio-

ptionem, ſed differenter, quia prædeſtinatio addit ordinem, & directionem in finem: ſed electio diſcretionem, ſiue ſeparationē a ſuo oppoſito. Vnde propoſitum dicit firmam uoluntatis conceptionem: & prædeſtinatio cum conceptione dicit prædinationem: & electio quandā diſcretionem. Secundum ergo hoc patet, quòd propoſitum eſt prius ſecundum rationem intelligendi, & deinde electio: quia prius eſt intelligendum aliquid ſeparari a malo, ſiue a malitia, quàm dirigi in finem, & ſic patet diuerſitas, & ordo. ET EX hoc patet illud, quod ultimo q̄ritur, quare agens a propoſito non ſemper dr̄ agere ſecundum prædeſtinationem, ſicut ſecundum electionem, quia omnis agens a propoſito, deliberās, alteram partem contradictionis præaccipit: ideo omnis talis dr̄ eligere: ſed non omnis agens ſic ordinat effectum in finem, ſed ut plurimum ſeipſum. Prædeſtinare autem eſt præordinare alterum in finem, & hoc quidē cōpetit deo proprie, & ideo patet illud: prædeſtinatio enim tria connotat, ſcilicet præordinatū, & hoc eſt homo: & rationē præordinādi, & hęc eſt gratia: & rationem finis, & hęc eſt gloria: & ſic ſunt tria, ſcilicet quod, & per quod, & ad quod.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An obduratio pœna, uel culpa ſit?

CONSEQVENTER eſt quęſtio de tertio articulo, ſcilicet de reprobatione. Et cū ea, quæ dicta ſunt de prædeſtinatione æterna, ſunt dicenda, uel aptari poſſunt reprobationi, q̄ rit̄ ſpecialiter de obduratione, quę eſt eius connotatum, de qua duo quæruntur. Primum eſt, utrum ſit pœna, uel culpa. Secū dum, utrū obduratio ſit a deo.

QVOD autem obduratio ſit pœna, ſic oſtenditur. Sup illud, Rom. 9. Cuius uult miſeretur, &c. Glo, Aug. Obduratio eſt nolle miſereri: ſed nolle miſereri non eſt culpa, ſed pœna: ergo &c. ITEM. Ibid. Miſeretur ſecundum gratiam, quæ gratis datur: obdurat autem ſecūdum iudiciū quod meritis redditur: ſed conſtat, quòd non redditur bonis meritis: ergo malis: ſed ꝙ malis meritis redditur eſt pęna: ergo obduratio eſt pęna. ITEM. Hoc ipſum uidetur ratione, quia in hoc differt culpa & pœna, qa culpa eſt affectio uoluntatia, pęna eſt affectio inuoluntaria: ſed obduratio cordis eſt inuoluntaria, quia nullus uult dehabilitari, ſiue obdurari: ergo &c. ITEM Sicut ſe habet excęcatio ad intellectum, ſic obduratio ad effectum: ſed excęcatio dicit pęnam non culpam: ergo & obduratio.

CONTRA, Super illud Rom. 2. Secūdum duritiam, &c. Induratio eſt perſeueratio mentis in malitia pertinaci, per quam fit homo impœnitens; ſed hoc dicit culpam: ergo &c. ITEM. Auguſt. de prædeſtinatione ſanctorum. Obduratio nihil aliud eſt quàm Dei obuiare mandatis, ſed obuiare mandatis dicit inobedientiam: ſed peccatum (ut dicit Ambr.) nihil aliud eſt quàm præuaricatio legis diuinæ, & cę-

ſtium

ſtium inobidientia mandatorũ ergo obduratio: dicit peccatũ: ITEM. ratione uidetur, quia nulla pœna temporalis ſecundum ꝙ huiuſmodi opponitur gratię gratificanti: ſed obduratio opponitur gratiæ gratificanti, & maxime gratiæ finali: ergo obduratio non eſt pœna: ſed culpa. ITEM. In hoc eſt differentia inter pœnam, & culpam, quia [ut dicit Aug.] pœna eſt malũ quod patimur: culpa uero malũ quod agimus: ſed obdurationẽ unuſquiſque facit ſibi: ſicut dicit Aug. in lib. de gratia, & lib. arb. Cap. 1. Indurauit deus Pharaonẽ iuſto iudicio: qa ipſe ſe lib. arb. Et ꝙ obduratio ſit a nobis, patet quia in Pſa. 94. diſſuadetur Nolite obdurare corda ueſtra: ergo &c.

RESOLVTIO.

Obduratio ut dicit inhabilitatem ad impreſſionem gratiæ, pœna eſt, culpam inſequens. Vt uero dicit ſtabilitatem in peccato: diſpoſitio eſt peccati præcedentis. Vt autem uoluntatem impugnandi diuinam gratiam, peccatum eſt in ſ. ſ.

RESP. Dicendum, ꝙ obduratio in ſpiritibus eſt translatiue dicta ab obduratione in corporibus. In corporibus autem duritiam ſequitur triplex proprietas quamuis inſit corpori per eandem naturam: non ſic ſpiritui. Durum. n. eſt ꝙ eſt inhabile ad ſuſcipiendum, eſt ſtabile ad ꝑmanendum, eſt iterum forte ad rebellandum, ſiue reſiſtendum. Secundum hunc triplicem modum cor obdurari dicitur tripliciter. Primo modo dr̃ cor obdurari ex hoc, ꝙ eſt inhabile, ad impreſſionem gratiæ ſuſcipiendam: & hoc modo ſonat in paſſionem, & eſt pœna conſequens culpam. Secundo modo dicitur cor obduratum, ꝙ eſt in peccato ſtabilitum, quod eſt multum compactũ ad amorem peccati: & hoc modo obduratio eſt peccatum cum diſpoſitione, ſiue diſpoſitio peccati præcedẽtis. Tertio modo dicitur cor obduratũ cor rebelle, ꝙ uult deũ, & eius mandata, & gratiam impugnare: & hoc modo eſt ſpeciale peccati genus. ſ. peccatum in ſ. ſ. & ſecundum illum modum triplicem diuerſæ auctoritates procedunt de obduratione, quæ uidentur ſibi obuiare: ſed diuerſis uiis procedunt ſecundum membra diſtinctionis prędictæ. Concedendum eſt ergo, ꝙ obduratio uno modo eſt pœna: concedendum nihilominus, ꝙ aliis modis eſt culpa, ſiue diſpoſitio culpę.

AD ILLVD ergo, ꝙ obiicitur ꝙ pœna gratiæ non repugnat, & etiam ſonat in paſſionem. Dicendum, ꝙ triplex eſt pœna. Eſt enim quędam pœna inflicta, quędam contracta, quædam acta. Pęna inflicta ſimpliciter eſt paſſio, & non repugnans gratię, ut fames, ſitis, & ęgritudo. Pœna contracta eſt fomes, & concupiſcentia, & hæc quidem paſſio eſt: & ideo pœna: ſed tamen inclinat ad actionem malam: & ideo gratiæ repugnat, non quãtum ad ſubſtantiam, ſed quantum ad inclinationem. Pœna acta eſt ſicut obduratio, & gratię expulſio: & hæc quidem pœna eſt, quia paſſio eſt: ſed quia ex mala actione, ſiue ex peccato eſt

eſt,& illud concomitatur inſeparabiliter: ideo opponitur gratiæ: & ita patet: ꝙ nihilominus eſt pœna,& paſſio. Quamuis enim contingat per propriã actionem: nihilominus pęna ē: ſicut patet in ſcabioſo, qui in ſcalpendo ſe delectat, ſed poſtea ſentit in carne ardorem.

QVAESTIO II.

An obduratio a deo ſit?

VTRVM obduratio ſit a deo: ſiue ſit effectus dei reprobãtis. Et ꝙ ſic, uidetur Ro. 9. Cuius uult miſeretur,& quem uult indurat: ſed idem eſt aliquid fieri deo auctore, & deo uolente: ſi ergo obduratio eſt deo uolente, ergo & deo auctore. ITEM. Ibidem eſt Gl. obduratio ē nolle miſereri: aut ergo hic eſt prædicatio per cauſam, aut per inhærentiam, aut per eſſentiam. Non per inhærentiam, uel eſſentiam, in deo enim eſt uoluntas miſerendi, nec tamē obduratio: ergo eſt dictum per cauſam: ſed Deus non uult miſereri aliquorum ut præſcitorum, ut dicit Aug. ergo ab ipſo eſt eorum obduratio. ITEM. ſuper illud Exo. 4. Ego indurabo cor eius, dicit Aug. Indurauit Deus Pharaonem iuſto iudicio: ergo ſecundum hoc fuit iuſtum Pharaonē indurari: ſed omne ſumma iuſtitia procedit, quæ deus eſt: ergo &c. ITEM, ratione uidetur, quia omne, quod eſt aliquid, ē a deo: obduratio eſt aliquid: ergo ſecũdum id ꝙ eſt, eſt a deo. Quòd ſit aliquid, patet: quia durum dicit naturalem potentiam: ſed molle dicit impotentiam: ergo ſi mollicies eſt & in corporibus, & ſpiritibus, eſt aliquid, ꝙ habet deũ cauſam, patet &c. ITEM. Quicũque habet curam alicuius, ſi pmittit eum male agere, cum poſſit prohibere, uel perire cũ poſſit adiuuare, non inconuenienter dicitur cauſã ſui maleficii, uel peccati, ſiue mali. Vnde prælatus, qui ſubditos non corrigit cauſa dicitur malorum in ſubditis. Similiter qui habet, unde paſcat fame morientem, & non paſcit; cauſa eſt mortis eius: ſi ergo deus poteſt prohibere ut affectus noſter dureſcat, & poteſt paſcere ut non deficiat, & non facit, uidetur ꝙ ſibi ſit ratio & cã indurationis attribuēda. ITEM. Philoſophus dat maximã, ſi aliquid eſt cauſa alicuius, & oppoſitum eſt cauſa oppoſiti: ut ſi habere pulmonem eſt cauſa reſpirandi, non habere eſt cauſa non reſpirandi: ſed uelle miſereri eſt cauſa gratificationis: ergo nolle miſereri eſt cauſa obdurationis. 1. *Poſt.* 30. ITEM. ſi aliquid per ſui preſentiam cauſa eſt alicuius, per ſui abſentiã eſt cauſa oppoſiti (hæc alia maxima eſt Philoſ.) ergo ſi deus per ſui præſentiam eſt cauſa mollificationis cordis, p ſui abſentiam eſt cauſa obdurationis. 2. *Phy.* 30 *& ē ex. p. in de nauta. & naui.* ITEM. Si aliqua duo ſunt omnino ſimilia, aut proprietas aliqua non ineſt uni, quæ non ineſt alii: aut ſi ineſt, aliunde ineſt. Ponantur autem hic duo paruuli, Iacob & Eſau. Deus unum obdurat ut Eſau, alterũ non obdurat ut Iacob: ergo cũ ſint ſimiles omnino quo ad naturam, & quantum ad merita, aliunde uenit obduratio; ſed nõ eſt dare niſi a deo: ergo &c. SI TV dicas ꝙ a diabolo. Contra. Eſto quod diabolus nullo

modo ſe intromittat, nihilo minus iſte obdurabitur. ITEM, omnis effectus ſiue poſitiuus, ſiue defectiuus habet cauſam proximam, & immediatam: quæro ergo ergo quæ ſit cauſa obdurationis proxima, aut enim culpa originalis, aut actualis, aut uſus liberi arbitrii, uel aliquid aliud. Nō culpa originalis, quia tunc oēs obdurarentur. Similiter nec culpa actualis, quia tunc omnis actualiter peccās obduraret. Nec uſus liberi arbitrii, quia obduratio, ut eſt connotatum reprobationis, eſt in paruulis in quibus non eſt uſus li. ar. reſtat ergo quod uoluntas dei ſit cauſa: & hoc uidetur, qa ea poſita, ponitur effectus. Si enim deus nō uult iſtius miſereri, neceſſe eſt eum obdurari.

CONTRA. Ioan. 6. Omnis qui uenit ad me, non eiiciam eum foras, ergo paratus eſt deus omnes complecti: ergo defectus illuſtrationis non uenit ex parte Dei: ſed ex parte noſtra. ITEM. Apoca. 3. Ecce ſto ad oſtium, & pulſo; ſi quis mihi aperuerit, in troibo ad eum &c. Sed ſi peregrinus uolens hoſpitari non recumbit in domo, non eſt cauſa ex parte ſui, ſed ſolum oſtiarii: ergo ſimiliter & obdurationis non eſt cauſa, niſi qui non recipit deum pulſantem: ITEM. Auguſt. ſuper illud Iohan. 1. *Cap. 1.* Lux in tenebris lucet, dicit. Sicut cœco poſito in ſole eſt præſens lux, & ipſe abſens eſt luci: ſic in oī iniquo qui cæcus ē corde, præſens eſt ſapia, & ipſe eſt abſens. ergo bonum eſt ſimile, cum cæcitas, ſiue priuatio actus uidendi non ſit a ſole, patet ꝙ nec obduratio eſt a deo. ITEM. Anſelm. Nō ideo non habet homo gratiam: quia deus non dat: ſed quia homo non accipit; ergo non debet dici obduratio eſſe a deo. ITEM. ratione videtur, quia optimi eſt optima adducere: ſed obduratio eſt peſſimum inter omnia mala: ergo ipſam non efficit deus qui eſt optimus *Diſ. 31* ITEM. Obduratio animæ reddit animam impotentem ad bonū: ergo eſt defectus: ſed defectus aut non habet cauſam, aut ſi habet, habet cauſam deficientem, deus autem nullius eſt cauſa deficiēs: ergo obduratio nullo mō eſt a deo.

RESOLVTIO.

Obduratio ut defectum ſonat, minime a deo eſt. Vt autem a diuina iuſtitia in culpæ mercedem ordinatur, utique.

RESP. Dicendū, ꝙ obduratio inquantū pœna e, dicit animæ ineptitudinem, & ita dicit defectionem pœnalem: & pœna omnis inquantum talis, eſt iuſta & ordinata: ideo dicit defectum ordinatū. Inquantum ergo defectus eſt, non hēt cām niſi deficientē, hæc aūt non eſt deus, quia deus non eſt cauſa deficiens; ſed lib. ar. deſtitutum. Inquantum uero ordinatū habet cauſam merentem ſ. i. ſuam culpam: & cauſam ordinantem. ſ. retribuentē diuinam iuſtitiā. Illæ ergo tres auctoritates Apoſ. Aug. & Gloſa, & conſimiles, quæ dīt deum obduraſſe aliquem, intelligunt qūtum ad rōnem ordinis, nō qūtū ad rōnem defectus: quia per cōparationē ad defectū ſolū cōparat̄ i rōe pmittētis, nō efficiētis.

Et eſt exemplum:ſicut ſi aliquis eſſet dignus famc perire,& alius poſſet eum paſcere,& iuſto iudicio nollet eum paſcere; ſi quæreretur quæ fuit in iſto cauſa mortis,reſpondetur ꝙ defectus cibi, ille uero non diceretur occidiſſe,ſed permiſiſſe. Si rurſus quæreretur,utrum iſte iuſte fecerit, diceretur ꝙ ſic, cum tamen nihil fecerit:quia ipſum non facere ordinatum non fuit auctoritate eius ad merita illius, & per conſequens ille ordinatus eſt in pœna ſibi debita: per hunc modum eſt intelligẽdũ in ꝓpoſito.

Ad illvd ergo, ꝙ obiicitur, quod obduratio dicit poſitionem: Dicendum quod in corporibus dicit poſitionem:quia ꝑ naturam ſuam nata ſunt ſibi reſiſtere:ſed in ſpiritibus dicit defectum,quia de naturali aptitudine ſpiritus debet eſse habilis ad ſuſceptionem influẽtiæ diuinæ. Vnde habilitas talis eſt potentiæ,& habitus: ſed econtra obduratio, & ineptitudo eſt per modũ puiſionis, & priuationis. Ad illvd, ꝙ obiicitur,quod qui permittit ſubditum perire eſt cauſa &c. Dicendum ꝙ uerũ eſt,ſi tenetur, & debeat facere: ſed ſi nõ tenetur, nec debet hoc facere, imò magis contrarium: nullatenus poteſt illi imputari periculum:ſed iuſtitiæ, & ita eſt in Deo, Ad illvd, ꝙ obiicit̄, quod ſi aliquid eſt cauſa alicuius quod oppoſitũ eſt cauſa oppoſiti, Dicendum ꝙ illud tenet in naturalibus & neceſsariis: ſicut in habere pulmonem, & nõ habere,& reſpirare, & non reſpirare:non autem habet locum in uoluntariis,ſi cut dicit Anſelm. Cauſa autem quare iſte habet gratiam,eſt,quia Deus dat. Cauſa quare non habet,eſt quia non accipit. Sed iſta ſolutio non uidetur competẽs,quoniam ſi maxima Philoſophi bona eſt, neceſſe eſt quod teneat in omni materia. Et propterea eſt dicendũ, quod ipſe loquitur de cauſa proxima,& immediata, & quæ eſt tota cauſa non exigens aliam. & in omni tali tenet, ſed quamuis uoluntas Dei ſit cauſa efficiens gratificationis, tamen ad ſalutem concurrit lib.arb. ut cõſentiens, quia ergo iſta duo concurrũt, quodlibet horum poteſt cauſare defectum, & non cauſat diuina uoluntas, quæ eſt liberaliſſima, ſed cauſat liberum arbitrium. quod quamuis non poſſit, neque ſufficiat efficere, poteſt tamen eſse deficiens cauſa, quæ ſufficiens eſt ad defectum: effectus enim in bonis facilius eſt deſtruere, quàm conſtruere. Ad illvd, ꝙ obiicitur de abſentia,dicendum quod cum abſentia alicuius eſt malum, aut ille eſt cauſa ſuæ abſentiæ,aut nõ. Si ille eſt cauſa ſuæ abſentiæ, dicitur per conſequens eſse eius, quod incurrit ex abſentia. Si autem ipſe non eſt cauſa,imo quãtum eſt de ſe,ſemper paratus eſt præſens eſse, tunc reuera nullo modo dicendus eſt cauſa: ſed illud ratione cuius iuſte ſe abſentat:ideo uere noſtrum peccatũ, & non Deus: peccata enim noſtra diuiſerunt inter nos, & deũ noſtrum,& ſunt quaſi nubes dẽſiſſimæ, auferentes nobis illuſtrationẽ gratiæ. Ad illvd,quod quæritur, quæ ſit cauſa efficiens ratione cuius inſit, dicendum

quod cauſa eſt lib. arb. meritorium, & peccatum ſiue originale, ſiue actuale. Cauſa uero deficiens, quæ ponit defectum, eſt lib. arb. deficiens, & in defectu ſuo permanens, ſiue quia ipſum negligit, ſiue quia peccatis exigentibus alius non ſuccurrit: quia uero duobus exiſtentibus ſimilibus poteſt alter habere ſubleuantem, alter non: ideo unus obduratur ex ſe, alter uero ſubleuatur ab alio: & per hunc modum intelligendum eſt in Iacob, & Eſau. Eſau enim iacuit propria infirmitate, ſed Iacob releuatus eſt aliena uirtute.

DISTINCTIO XLI.

Vtrum prædeſtinatio, & reprobatio ſunt ex meritis noſtris.

SI autem quærimus meritum obdurationis, & miſericordiæ: Obdurationis meritum inuenimus, miſericordiæ autem meritum non inuenimus: quia nullũ eſt miſericordiæ meritum, ne gratia euacuetur, ſi non gratis donetur, ſed meritis redditur. Miſeretur itaque ſecundũ gratiam, quæ gratis datur: obdurat autem ſecundum iudicium, quod meritis redditur. Vnde datur intelligi, ut ſicut reprobatio Dei *eſt nolle miſereri, ita obduratio Dei ſit non miſereri: ut non ab illo irrogetur aliquid quo ſit homo deterior: ſed tantum quo ſit melior, non erogetur. Ex his aperte oſtenditur quid miſericordiam, quid obdurationem intellexerit* Apoſtolus, *& quia miſericordia nullum aduocat meritum, obduratio uero non eſt ſine merito, & miſericordiæ uerbo. Hic accipitur prædeſtinatio, & præcipuè prædeſtinationis effectus: obdurationis uero non ipſa Dei æterna reprobatio, quia eius nullum eſt meritum, ſed gratiæ priuatio, ſiue ſubtractio, quæ quodammodo eſt reprobationis effectus. Accipitur tamen aliquando reprobatio pro obduratione, ſicut & prædeſtinatio pro ſuo effectu, cui eſt gratia appoſita. Gratia enim quæ apponitur, effectus eſt prædeſtinationis. Cum ergo gratiæ, quæ apponitur homini ad iuſtificationem, nulla ſint merita, multominus & ipſius prædeſtinationis, qua ab æterno elegit* Deus *quos uoluit, aliqua poſſunt exiſtere merita. Ita nec reprobationis, qua ab æterno quoſdam præſciuit futuros malos & damnandos, ſicut elegit Iacob, & reprobauit Eſau,*

Ex Au. in To. 4. li. ad Simplicianũ 1. Ro. 9 *Alias admittit.*

quod non fuit pro meritis eorum, quæ tunc habebant, quia nulla habebant, quoniam nec ipſi exiſtebāt; nec propter futura merita, quæ pręuideret, uel illum elegit, uel illum reprobauit.

Opinio quorundam circa hoc, in qua fuit aliquando Auguſtinus.

Opinati ſunt tamen quidam, Deum ideo elegiſſe Iacob, Hoc retractat
quia talem futurum præſciuit, qui in eum crederet, & ei ſer
uiret, quod aliquando Aug. ſe ſenſiſſe dicit in Lib. Retract. Au. lib.
ubi aperte oſtendit, quod ſi propter futura merita electus retract.
eſſet, iam non ex gratia eſſet electio. Non ergo ideo electus 1. ca 23
eſt a deo, quia talis futurus erat, ſed ex tali electione talis Idem et habetur
eſt factus, ita dicens, Diſputans ergo quid elegerit Deus in in To. 4
nondum nato, cui dixit ſeruiturum eſſe maiorem, & quid lib. ad
in eodem maiore ſimiliter nondum nato reprobauerit, ad Simplician.
hoc perduxi ratiocinationem, vt dicerem, Non ergo elegit et in to.
deus opera cuiuſquam in pręſcientia, quæ ipſe daturus eſt, 7. lib. de
ſed fidem elegit in præſcientia: & quem ſibi crediturum eſ predeſti-
ſe pręſciuit, ipſum elegit, cui ſpiritum ſanctum daret, ut bo- natione
na operando, etiam æternam uitam conſequeretur. Ecce ſāctorum Cap. 3
hic aperte dicit non propter opera eum elegiſſe, ſed propter fidem, qua eum pręuidit crediturum. Sed quia & in fide meritum eſt, ſicuti & in operibus, hoc retractauit dicens.
Nondum diligētius quæſieram, nec adhuc inueneram, qua Rom. 11
lis ſit electio gratiæ, de qua dicit Apoſtolus, reliquiæ per 1. Co. 12
electionem gratiæ ſaluæ fient: quę utique non ex gratia, ſi ex meritis procedit: ut iam quod datur, non ſecundum gratiam, ſed ſecundum debitum reddatur potius meritis quàm donetur. Perinde quod continuo dixi, Dicit enim idem Apoſtolus, Idem deus qui operatur omnia in omnibus, nuſquam autem dictum eſt, Deus credit omnia in omnibus. Ac deinde ſubiunxi, Quod ergo credimus noſtrum eſt: quod uero bonum operamur, illius eſt qui credentibus dat ſpiritum ſanctum: ſed hoc profecto non dicerem, ſi ſcirem etiam ipſam fidem inter Dei munera reperiri, quæ dantur in eodem
ſpiritu. Vtrunque ergo noſtrum eſt propter arbitrium uo- Retra-
luntatis: & utrunque datum eſt per ſpiritum fidei, & cha- ctatio.

 ritatis

ritatis.Et quod paulopoſt dixi. Noſtrum enim eſt credere, & uelle,illius autem dare credentibus,& uolentibus facultatem bene operandi per ſpiritum ſanctum, per quem charitas dei diffunditur in cordibus noſtris,uerum eſt quidem,
Ad Ro. 9 *ſed eadem regula eſt.Et utrunque ipſius eſt,quia ipſe præparat uoluntatem:& utrunque noſtrum, quia non fit niſi uolentibus nobis: ergo & meritum fidei de miſericordia Dei uenit. Non ergo propter fidem, uel aliqua merita elegit Deus aliquos ab æterno,uel appoſuit gratiam ſignificationis in tempore,ſed gratuita bonitate ſua elegit, ut boni eſſent.Vnde Aug.in Lib.de prædeſtinatione ſanctorum,Non*
Ca. 18. To. 7. *quia futuros nos tales eſſe preſciuit,ideo elegit,ſed ut eſſemus tales per ipſam electionem gratiæ ſuæ, qua gratificauit nos in dilecto filio ſuo.*

His uidetur contrarium quod alibi ait Auguſtinus.

His tamen aduerſari uidetur,quod dicit Augu. Lib.83.
Quæſt. 98. in To. 4. *quæſtionum, Cui uult (inquit) miſeretur* Deus, *& quem uult indurat:ſed hæc uoluntas Dei iniuſta eſſe non poteſt,uenit enim de occultiſſimis meritis, quia & ipſi peccatores cũ propter generale peccatum unam maſſam fecerunt, tamen nonnulla inter eos eſt diuerſitas. Præcedit ergo aliquid in peccatoribus,quod quamuis nondum ſint iuſtificati, digni efficiantur iuſtificatione.Et idem præcedit in aliis peccato-*
Ca. 23. *ribus,quo digni ſunt obtuſione.Ecce hic uidetur* Aug.*dicere,quod & ipſa Dei uoluntas,qua alios eligit, alios reprobat,ex meritis proueniat,ſed occultiſſimis: ideſt, quod pro meritis alios uoluerit eligere,alios reprobare, & quod pro meritis aliis apponitur gratia iuſtificationis,aliys non, unde obtunduntur.Sed quid intelligere uoluerit,ignoratur:niſi forte hoc dicatur intellexiſſe, quod ſupra diximus eum retractaſſe.*Nam *ibidem quædam alia continue ſubdit, quæ in lib.2.Retract.aperte retractat: quod utrunque legenti patebit.Vnde ueriſſimile eſt in præmiſſis etiam hoc retractaſſe.Quidam tamen ex eo ſenſu accipiunt fore dictũ, non quia aliquis prædeſtinetur pro meritis, uel iuſtificationis gratiam mereatur: ſed quia aliqui non adeo mali ſunt, ut*

mereãn-

mereantur ſibi gratiam non impartiri. Nullus enim Dei gratiam mereri poteſt,per quam iuſtificatur: poteſt tamen mereri,vt non apponatur,vt penitus abijciatur.Et quidem aliqui in tantum profundum iniquitatis deuenerunt,vt hoc mereantur,vt hoc digni ſint: alij vero ita viuunt, vt etſi non mereantur gratiam iuſtificationis,non tamen merentur omnino repelli,& gratiam ſibi ſubtrahi.Ideoq; dixit in quibuſdã peccatoribus pręcedere quo digni ſint iuſtificatione, & in alijs quo digni ſint obtuſione:ſed hoc friuolum eſt.

Opinio quorundam: de occultis Dei differentium carnaliter.

Multi vero de iſto profundo quærentes reddere rationẽ, atque ſecundum coniecturas cordis ſui inſcrutabilem altitudinem iudiciorum Dei cogitare conantes, in fabulas vanitatis abierunt, dicentes,quod animę ſurſum in cælo peccant,& ſecundum peccata ſua ad corpora pro meritis diriguntur, & dignis ſibi quaſi carceribus includuntur. Ierunt hi tales poſt cogitationes ſuas, & volentes diſputare de Dei profundo,verſi ſunt in profundum, dicentes animas in cælo ante conuerſatas, & ibi aliquid boni vel mali egiſſe,& pro meritis ad corporea terrena detruſas eſſe.Hoc autem reſpuit catholica fides propter euidentem Apoſtoli ſententiam qua ait,Cum nondum nati eſſent, aut aliquid boni, vel mali egiſſent,&c.Melior eſt ergo fidelis ignorantia,quã temeraria ſcientia.Elegit ergo eos quos voluit gratuita miſericordia, nõ quia fideles futuri erant,ſed vt fideles eſſent: eiſque gratiam,dedit, non quia fideles erant,ſed vt fierent. Ait enim Apoſtolus,Miſericordiam conſecutus ſum, vt fidelis eſſem:non ait,quia fidelis eram. Datur quidem fideli, ſed data eſt etiam prius vt eſſet fidelis. Ita etiam reprobauit quos voluit,non propter futura merita,quæ prauidet: veritate tamen rectiſſima, & a noſtris ſenſibus remota.

Aug. de uerbis Apoſtoli Ser. 7 tom. 10

Rom. 9

1. Cor. 7. Au. li. retr. 1. c. 23

Quæſtio ad idem.

Sed quæritur. Vtrum ſicut dicitur elegiſſe quoſdam vt boni fierent & fideles, ita etiam concedi debeat reprobaſſe quoſdam,vt mali eſſent & infideles, & obdurare vt peccēt

quod nullatenus concedi oportet. Non enim reprobatio ita eſt cauſa mali ſicut prædeſtinatio eſt cauſa boni: neque obduratio ita facit hominem malum, quemadmodum miſericordia facit bonum.

An Deus quæ ſemel ſcit, & præſcit; ſemper ſciat & præſciat, & ſemper ſcierit uel præſcierit.

Preterea conſiderari oportet, vtrum ea omnia, quæ ſemel ſcit vel præſcit Deus, ſemper ſcit et ſcierit, ac prẹſciat & præſcierit: an olim ſcierit vel prẹſcierit, quod modo non ſcit uel præſcit. De præſcientia primo reſpondemus, dicentes, multa eum præſciſſe, quẹ modo non præſcit. Cum enim eius prẹſcientia non ſit niſi de futuris, ex quo illa, quæ futura erant, præſentia fiunt uel prætereunt, ſub Dei præſcientia eſſe deſinunt, ſub ſcientia vero ſemper ſunt. Præſciuit ergo Deus omnia ab ẹterno quæ futura erāt, neque præſcire deſinit, niſi cum futura eſſe deſinunt. Neque cum præſcire deſinit aliqua, quæ ante prẹſciebat, minus ea noſcit quàm ante cognoſcebat. Non enim dicitur ex defectu ſcientiæ Dei quod aliqua præſcierit aliquando, quæ modo non præſciat, ſed ex ratione verbi quod eſt prẹſcientia. Prẹſcire enim eſt ante ſcire aliquid quàm fiat. Ideoque non poteſt dici Deus præſcire, niſi ea quæ futura ſunt.

Oſtendit Deum ſemper ſcire, quæ ſemel ſcit.

De ſcientia autem aliter dicimus. Scit enim Deus ſemper omnia, quæ aliquando ſcit: omnem enim ſcientiam quā aliquando habet, ſemper habuit, & habet, & habebit. Ad hoc autem opponitur ita: Olim ſciuit hunc hominem naſciturum, qui natus eſt: modo non ſcit eum naſciturum: ſciuit ergo aliquid quod modo non ſcit. Item ſciuit mundum eſſe creandum, modo non ſcit, eum eſſe creādum: aliquid ergo ſciuit quod modo non ſcit, & alia huiuſmodi infinita dici poſſunt. Sed ad hoc dicimus; quod idem de natiuitate huius hominis, & mundi creatione, nunc etiam ſcit, quod ſciebat, antequam fierent, licet tunc & nunc hanc ſcientiam eius diuerſis exprimi verbis oportet. Nam quod tunc futurū erat, nunc præteritum eſt: ideoq; commutanda ſunt ad ipſum deſignandū. Sicut diuerſis temporibus loquentes, eādem

dem diem modo per hoc aduerbium (cras) deſignamus, dum adhuc futura eſt: modo per hodie, dum præſens eſt: modo per heri, dum præterita eſt. Itaque antequã crearetur mũdus, ſciebat Deus hunc creandum: poſtquam creatus eſt, ſcit eũ creatum, nec eſt hoc ſcire diuerſa, ſed omnino idem de creatione mundi. Sicut antiqui patres crediderunt Chriſtũ naſciturum & moriturum, nos autem credimus eum natum & mortuum, nec tamen diuerſa credimus nos & illi, ſed eadem. Tẽpora enim (ut ait Aug.) variata ſunt: et ideo uerba ſunt mutata, non fides. Indubitanter ergo teneamus Deũ ſemper omnia ſcire, quæ aliquando ſcit.

SVPRA egit Magiſter de cauſalitate actiua p̃deſtinationis, & reprobationis. In hac parte inquirit de cauſalitate paſſiua, utrum ſcilicet prædeſtinatio & reprobatio habeant in nobis cauſam meritoriam: & hoc quidem principaliter intendit in iſta diſtinctione, quæ duas habet partes. Iu prima Magiſter inueſtigat principale propoſitum. In ſecunda mouet quandã quæſtionem, quę ex præcedentibus habet ortum, ſcilicet utrũ Deus deſinat aliquid ſcire, uel præſcire. Ex cuius manifeſtatione patefacit diuinæ ſcientiæ interminabilitatem, ibi. *Pręt. ea conſiderari oportet &c.*] Prima pars quatuor habet partes. In prima Magiſter determinat ueritatẽ, oſtendens quod reprobatio habet cauſam meritoriam quantum ad connotatum, quod eſt obduratio: non ſic prædeſtinatio quantũ ad connotatum, ꝙ eſt gratificatio. In ſecunda uero Magiſter remouet quandam opinionem, quæ poſſet hominem ducere in errorẽ, ibi. *Opinati ſunt tamen quidam, &c.*] In tertia remouet eius defenſionem. ibi. *His tamen aduerſari uidetur &c.*] In quarta remouet præſumptuoſam in hac quæſtione inquiſitionem, oſtendens aliquos uolentes reddere rationem de hoc profundo diuinæ prædeſtinationis lapſos eſſe in profundum erroris, ibi. *Multi uero de iſto profundo quærentes &c.*] Similiter ſecunda pars, in qua determinat Magiſter quęſtionem, utrum Deus deſinat aliquid ſcire, uel præſcire, & ſimiliter eſt quæſtio, utrum deſinat aliquem prædeſtinare, partes, habet duas. In prima determinat de præſciẽtia, qđ cõtingit deſinere aliquid p̃ſcire. In ſecunda uero determinat de ſcientia, ibi. *De ſcientia autẽ aliter dicimus, &c.*] ubi dicit qđ Deus nihil deſinit ſcire: & ĩ utraq; parte primo mouet q̃õnẽ, ſcđo determinat.

O*Pinati ſunt tamen quidã Deum ideo legiſſe Iacob &c.*] Videtur quod iſta poſitio non ſit opinio, ſed hæreſis manifeſta: quia qui hoc ponit, ponit gratiã hoĩ nõ gratis, ſed ex meritis dari a Deo; & iſte eſt error peſſimus. ſ.

error Pelagii. Reſp. Dicendum, ꝙ hoc poteſt dicere cauſam meritoriam, uel rationem congruitatis. Si dicat cauſam meritoriã, ſic quàmuis prima fronte non dicat errorem, tamen ad ipſam ſequitur error. Si uero dicat rationem cõgruitatis, ſic non dicit errorem: ſed tamen temeritatem quandam habet, quia occulto Dei profundo nititur reddere rationem, & ideo utroq; modo erat digna retractione.

Reliquiæ per electionem gratiæ
Dub.2. *ſalue fient &c*] Quæritur hic de illo uerbo Apoſtoli, quod aſſumit Aug. in qua habitudine cõſtruatur ille genitiuus, quia gratia nec uidetur eligens, nec electa: & iterum, gratia eſt ſolum ex tempore: ergo & electio. Reſpon. Dicendum, ꝙ ſi intelligatur de electione temporali, tunc electio gratiæ dr̃, quia fit ꝑ gratiam. Si autem de æterna, ſic dr̃ electio, non ut gratia dicat habitum, ſed ut conſtruatur ſicut genitiuus ex ui declarationis: eſſentię: unde dr̃ electio gratiæ, ideſt gratuita, quę merita non conſiderat. Et ſi obiicitur, quod unus genitiuus non conſtruitur ex illa ui: dicendum, quod uerum eſt, niſi habeat uirtutem duorũ. Vnde bñdr̃ uir ſangninis & hõ auctoritatis: ſimiliter electio gratię, ideſt gratuitæ bonitatis.

Præcedit ergo aliquid in peccato-
Dub.3. *ribus &c.*] Videtur falſum dicere, quia peccator ante iuſtificationem manet in peccato: & quãdiu eſt in pctõ, eſt indignus pane quo ueſcitur, ſicut dicit auctoritas, & ẽt ipſa uita, ut quia Dei inimicus: ergo &c. Reſp. Dicendum, ꝙ uerbũ illud Aug. retractatũ eſt, & retractatũ intelligitur in præfata retractatione, quæ ponitur præcedẽti cap. Aut dignitas ibi tñ ualet quantum congruitas ſolum. & multæ poſſunt eſſe congruitates in peccatoribus ad gratiam gratum facientem, per multiplicitatem ad gratiam gratis datam.

Neque præſcire deſinit &c] Innuit Magiſter quod Deus præſcire futura deſinit, cum futura eſſe deſinant. Contra. Videtur faſum dicere, quia præſcientia dicit quid æternum: ſed nullum æternum deſinit eſſe: ergo nec præſciẽs deſinit præſcire. Item. Dub.3. Richa. dicit quod quatuor ſunt conbinationes: quia quoddam eſt quod habet principium & finẽ: quoddam ꝙ caret principio & fine: quoddam ꝙ habet principium, & nõ finem, ut anima: quartum ꝙ habet finem, & non principium, eſt impoſſibile. Qđ enim caret principio non habet eſſe aliunde: quod autẽ tale eſt, ſeipſo eſt: ergo eſt omnino immutabile: ergo non poteſt deſinere: ſi ergo præſcire caret principio, neceſſe eſt ꝙ careat fine. Reſpond. Dicendum, ꝙ abſque dubio Magr̃ bene dicit, qđ deus deſinit aliqua pręſcire, cũ fiunt pręſentia ſi. n. præſciebantur, quia futura, et iam deſinunt eſſe futura: conſtans eſt ꝙ deſinunt pręſciri, nõ rõne eius qđ eſt ſcire, ſed rõne ꝓpoſitionis. Ad illud ergo, quod obiicitur, de ęterno. Dicendum, ꝙ aliqđ nomẽ pure æternum importat: aliquod uero nomen importat ęternum, connotando temporale: hoc nomẽ (Deus) pure æternũ importat: ſed hoc uocabulũ

pręe-

[pręſcire]dicit ęternũ cõnotando temporale. Secundum hoc, notandũ, q͞ quędã cõnnotant temporale,ut ens in actu. Et q͞a tale tpale eſſe poteſt,& deſinere põt: iõ tales actus circa Deum dn͞r hr͞e initium& terminum,ut puta ſi dicat̃,Deus cõſeruat hãc rem,conſeruare dicit eſſentiam cõnotando actu effectum: ideo incipit, & deſinit conſeruare. Quędam connotãt temporale, ut non ens actu, ens tamẽ in potentia ſiue futurum: & quoniã temporale nõ poteſt incipere eſſe non ens,ſiue eſſe futurum,antequam ſit:ſed poteſt deſinere, eſſe non ens, cum incipit eſſe ens,deſinere eſſe futurum, cum incipit eſſe pręſens, hinc eſt quod præſcientia Dei reſpectu creati dicitur deſinere,ſed nunquam incipere: & deſinit ratione temporalis, non deſinentis, ſed incipientis. Et ex hoc patet illud Richardi, quia cũ dicitur Deus deſinit pręſcire,non ſignificatur quod aliquod ens deſinat:ſed ſolum quod aliquid incipiat, & ſic patet illud.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO II.

An prædeſtinatio,uel reprobatio cauſam meritoriam in nobis habeant?

AD intelligentiam pręſentis diſtinctionis duo principaliter q̃runtur. Primò quęritur de prędeſtinationis cauſalitate. Secundò de diuinę ſciẽtię ſempiternitate, ſiue interminabilitate. Quantum ad primum quærunt̃ duo. Primò queritur, utrũ prædeſtinatio,uel reprobatio in nobis habeat cauſam meritoriam. Secundò, utrum habeat in Deo rationem motiuã.

QVOD autem habeant in nobis cauſam meritoriam,oſtenditur ſic. Primò de reprobatione. Rom.9.ſuper illud. Eſau odio habui. Glo. Eſau,ſubtracta gratia,per iuſtitiam eſt reprobatus;ſed iuſtitia reſpicit merita: ergo reprobatio eſt ex meritis. ITEM. Per reprobationem non dicuntur niſi iſta tria,ſ. odium ęternũ,obduratio tpalis, & dãnatio finalis: ſed oĩa iſta habet ĩ nobis meritũ, quia deus neminẽ odit, niſi p̄p demerita: nec obdurat,nec damnat: ergo &c. ITEM. Voluntate antecedente uult deus oẽs homines ſaluos fieri: ſi ergo aliquem reprobat, hoc eſt uoluntate conſequente: neminem.n. de ſe creat ad ſupplicium:ſed uoluntas cõſequẽs eſt cõceſſio ex noſtra cauſa: ſed non ex alia cauſa,quàm meriti: ergo &c. ITEM. De prędeſtinatione ſimiliter oſtendit̃. Greg. dicit & Aug. ꝙ prædeſtinatio iuuatur ſanctorum orationib. ſed plus ualet unicuiq; fides ſua q̃ fides aliena:ergo merito ſuo,& alieno poteſt quis impetrare, quod ſit prædeſtinatus. ITEM. Nullus eſt prædeſtinatus niſi finaliter in gratia perſeuerans; & ecõtra:ſunt ergo conuertibilia: ſed aliquis poteſt mereri finalẽ perſeuerantiam: ergo poteſt mereri qd' ſit prędeſtinatus. ITEM. Quod poteſt in maius,poteſt in minus,uel ęquale pari ratione: ſed homo poteſt mereri habere Deũ, quod eſt maximum inter omnia; poteſt etiam mereri ſalutem quod æquale ei quod eſt

eſſe prædeſtinatum ergo &c.

SED CONTRA. Omne meritum antecedit illud, cuius eſt meritum, quia diſponit ad illud: ſed prædeſtinatio, & reprobatio præcedunt noſtrum eſſe: ergo non cadunt ſub noſtro merito. ITEM. Omne meritum aliquo modo eſt cauſa eius, ꝙ meretur: ſed prędeſtinatio, & reprobatio ſunt ęterna, merita uero ſunt tpalia: ergo tpale ẽ cauſa æterni, quod eſt impoſſibile. ITEM. ſpecialiter de prędeſtinatione uidetur. Thim. 3. Non ex operibus iuſtitiæ, quæ fecimus nos, ſed ſecundum ſuam miſericordiã ſaluos nos fecit. ITEM. gratia eſt affectus prædeſtinationis: ſed prima gratia antecedit omne meritum, & eſt cauſa omnis meriti: ergo nõ cadit ſub merito: & eo ipſo gratia eſt, ꝗa ſine meritis datur: ergo nec prędeſtinatio.

RESOLVTIO.

Prædeſtinatio reſpectu æterni propoſiti, reprobatio pro æterno odio, nequaquam cauſam habẽt. At illa reſpectu gratiæ hæc pro tẽporali odio, cauſam utraque quodam modo habent.

RESP. Ad hoc intelligendum notandum, quod in prædeſtinatione tria intelliguntur. Primũ
D. Th. eſt propoſitum æternum. Secũ
1. par. dum eſt temporalis gratifica-
q. 23. tio. Tertium uero æterna, glo-
ar. 5. rificatio. Similiter in reprobatione intelliguntur tria ſ. æternum odium, temporalis obduratio, & æterna damnatio. Quãtum ad primum, & ultimum ſimiliter eſt iudicandum: nam ultima, ſ. pœna, & gloria ſimplr cadunt ſub merito. Primum uero ſ. propoſitum æternum, eo ipſo quo ęternum eſt, meriutm habere non põt. Quãtum uero ad medium quod eſt gratificatio, & obduratio; differenter eſt iudicandum. Nam obduratio ſimpliciter cadit ſub demerito, ſiue ſub malo merito: gratificatio uero nec ſimplr ſub merito, nec ſimpliciter extra. Eſt.n. meritum congrui, digni, & condigni. Meritum congrui eſt, quando peccator facit ꝙ in ſe eſt, & pro ſe. Meritum digni, quando iuſtus facit pro alio. Meritum condigni, quando iuſtus operatur pro ſeipſo, quia ad hoc ordinatur gratia de condigno. Gratia autem alteri promerenda non eſt omnino ex cõdigno, quia peccator oĩ bono ẽ ĩdignus. Nec ſolum ex cõgruo; quia iuſtus dignus eſt exaudiri. Gratificatio ergo ſub merito cõgrui põt cadere quò ad ipm gratificandũ: ſub merito digni, ꝗtum ad aliũ uirum ſanctũ: ſub merito cõdigni quantũ ad neutrũ: & hoc (proprie loquendo) eſt meritũ. Rñdendum ergo ad queſtionem, cum queritur utrũ prædeſtinatio, & reprobatio cadãt ſub merito, ꝙ ſimplr loquẽdo ꝗtum ad principale ſignificatũ, neutra cadit ſub merito: ꝗtum uero ad cõnotatũ, reprobatio cadit ſub merito ſimplr, pdeſtinatio uero ſm quid. Concedẽdę ſunt ergo rõnes pbãtes: ꝙ prædeſtinatio non cadit ſub merito, ſimiliter quod nec reprobatio.

AD ILLVD, quod primo obiicitur de Glo. ꝙ Eſau per iuſtitiã reprobatus eſt. Dicendũ, quòd ibi accipitur reprobatio pro conno-

connotato, quod eſt obduratio. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, quod odium æternum cadit ſub merito, dicẽdum qđ odium ęternum duo dicit, & principale ſignificatum, & connotatum: quia nemini nem odit Deus quantum ad affectum; ſed ſolum quantum ad effectum: & primum non eſt ex meritis, ſed ſecundum, quod patet, ſi reſoluatur: quia odium eſt propoſitum puniendi: propoſitũ autem nullus meretur; ſed pœnam. AD ILLVD, quod obiicitur quod neminem reprobat uoluntate conſequente. Dicendũ, quod uoluntas conſequens non dicitur quia conſequatur merita noſtra ratione uoluntatis: ſed ſolum ratione uoliti: uult enim aliquid Deus, quod nos meruimus: & ideo quia uolitum eſt connotatum, patet &c. AD ILLVD, ꝙ obiicitur de prędeſtinatione, quod iuuatur orationibus ſanctorum. Dicendum, quod illud intelligitur ratione connotati, quod eſt gratia; quam ſancti uiri poſſunt aliis ſuis orõnibus impetrare: non tamen ſequiẽ qđ homo poſſit impetrare ſibi: quia ad hoc quod impetret, neceſſe eſt ꝙ ſit dignus mereri, & hoc non eſt niſi per gratiam. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, quod idẽ eſt eſſe prędeſtinatum, & in gratia finaliter perſeuerare. Dicendum quod non eſt idem: ſed conuertibile: ſed illud non ſequitur, ꝙ ſi aliquis poſſit mereri unũ conuertibilium, quod poſſit & reliquum: ſicut non ſequitur, ſi aliquid eſt cauſa unius conuertibilium, quod ſit cauſa alterius, illud manifeſtum eſt. AD ILLVD ꝙ obiicitur qđ poteſt in maius, poteſt in minus. Dicendum, ꝙ uerũ eſt, ſi ęqualiter ordinatur ad utrunque. Nam ſi hẽt ordinatioñ ad maius, & non hẽt ordinatiõe ad minus, q̃uis poſſit in maius, nõ tñ ſequiẽ, ꝙ in minus: ſic̃ i propoſito: gratia.n. ordinatẽ ad merendum deum, ut glorificantẽ, non ut predeſtinantẽ: ſic ad gloriam, nõ ad primã gratiã.

QVAESTIO II.

An dare ſit in Deo prędeſtinationis & reprobationis cauſam, & rationem?

VTRVM prędeſtinatio, & reprobatio habeant in deo rõnem motiuam. Et quod ſic, uidetur per canonem Gen. 18. dixit dominus. Num celare potero Abraam, quod geſturus ſum cũ futurus ſit in gentem magnam; & pręcepturus domui ſuę, ut cuſtodiat pactum meum. Dominus ergo uoluit reuelare ipſi Abrahæ propter cõſiderationẽ bonorum futurorum: ergo cum illa ab ęterno prouideat, pari ratione prędeſtinat ex præſciẽtia bonorũ futurorum. ITEM, Ambroſ. ſuper epiſtolã ad Ro. 9. Dabo gratiam ei, quem ſciuero toto corde ad me poſt errorem reuerſurum (loquitur in perſona dñi) ergo ratio quare dñs propo nit dare gratiam, eſt qa aliquod futurũ pręuidit in hõie. ITEM. Ratione oſtenditur; quia omnis uoluntas eoipſo quod uoluntas eſt rõnalis: ergo ſi hoc perfectionis eſt in uoluntate qđ ſit ex ratione, hoc maxime reperiẽ i uoluntate diuina: ergo cum pdeſtinatio dicat diuinum propoſitũ, erit ex ratione. ITEM. Omnis ſapiẽter eligẽs eligit illos in famulos, in qbus uidet meliores mo-

res preterito: & ſimiliter quos nouit fideliores fuiſſe, & ſi poſſet futura cognoſcere, multofortius eligeret; & reſpueret ppter præuiſionem bonorũ futurorũ, & malorum; quam preteritorũ. Si ergo Deus eſt ſapiẽtiſſime eligens: ergo rationem eligendi ſiue reprobandi accipit a præuiſione, ſiue a præſcientia. ITEM. Nullus ſapientũ eligens, præeligit omnino indiſtantia ſeu indifferẽtia, maxime ſi poſſit accipere oĩa eque congrue: ſed Deus præfert unum alteri in electione: ergo &c. ITEM. Si diuinum propoſitum, ſiue prædeſtinatio ſolum haberet rationem, uoluntatem dei, & non aliam: tunc ergo uidet partialitas ĩdiuina uoluntate: ſi enim uellet omnes ſaluare, omnes ſaluarentur, & non eſt alia ratio niſi quia nõ uult: ergo uoluntas eius non eſt liberaliſſima, nec optima. ITEM. Si nõ eſſet alia ratio quàm uoluntas: ergo cum Deus reprobando proponit damnare, ſi ſine omni ratione ſola uoluntate uellet damnare aliquem: ergo uidetur crudeliſſimus, eo ꝙ feciſſet homines ad ſupplicium. ITEM. Si ſola uoluntate prædeſtinat, & reprobat, non precognita ratione: uidetur ergo ſcd̃m hoc, ꝙ ſit acceptor perſonarum, quod eſt cõtra illud quod dicitur Act. 10. In ueritate cõperi, ꝙ non eſt acceptor perſonarum deus.

SED CONTRA. Exo. 33. Miſerebor, cui miſerebor: & clemens ero ſuper quem placuerit mihi: ergo ratio prima, & potiſſima diuinæ miſericordiæ, & prædeſtinationis eſt Dei beneplacitum, & uoluntas. ITEM. Matt. 11. dicit filius. Reuelaſti ea paruulis, & abſcondiſti hęc a ſapiẽtibus: ita pater quoniam ſic placitum fuit ante te: ergo ſi filius reddit optimam rationem, ſolum diuinum beneplacitum eſt ratio. ITEM Apoſtolus. Rom. 9. ſuper hac quæſtione dicit. Nunquid nõ habet figulus poteſtatem de eadem maſſa facere, alia quidem uaſa in honorem, alia in contumeliam? Si enim quæreretur ab artifice, quare de una parte maſſa facit uaſa pulchra, & ex alia uilia, cum æque ſit bona tota maſſa; non eſt alia ratio niſi quia placet; ita eni m bene faceret, ſi faceret ecõuerſo: ergo &c. ITEM. Aug. de prædeſtinatione ſanct. Non quia tales nos futuros ſciuit; ideo elegit: ſed ut tales eſſemus. ITEM. Ratione uidetur: quia uoluntas Dei eſt cauſa cauſarum: ergo ibi eſt ſtatus: ſed ubi eſt ſtatus, non eſt ultra quærere rationem: ergo &c. Quod ſit ibi ſtatus, patet: Quòd ẽt ſtatus non patiatur quærere rationem, uidetur: quia quotiẽs cãm, uel rõnem quęrimus: quęrimus eam, ut diſtãtem: ſi enim omnino eſſent idem cauſa, & cuius eſt ratio; ſtatim illo uiſo, uideretur cauſa, & nõ quæreretur: ſed non eſt ſtatus niſi iu ſumme ſimplici, & ita nulla diſtantia: ergo nec ratio, nec quæſtio. ITEM. Si Deus prædeſtinat iſtum propter præuiſionẽ, aut ergo bonorum, aut malorum, aut indifferentiũ. Non propter præuiſionem indifferẽtium, & malorum: ergo propter præuiſionem bonorum; ſed bona nulla futura ſunt in iſto, niſi quæ Deus ſua uoluntate facturus eſt: ergo pręuiſio eſt propter uolun- C. 4. 11

uoluntatem, & non econuerſo. ITEM. Si quis quæreret, cum po tuerit Deus pducere unum aliú mundum ſimilē huic, quare ma gis iſtum, quam illum, nulla eſſet queſtio: quia hoc ſolum fuit, qa uoluit: ergo pari ratione nul la eſt cauſa, quare predeſtinat, & reprobat, niſi quia uult.

RESOLVTIO.

Cauſam congruentiæ in generali da re eſt, bona ſcilicet uel mala ope ra, at cauſalem uel meritoriam in ſpeciali, nequaquam.

RESP. Dicendum, ꝙ cum quæritur, utrum ęternum Dei propo ſitum, ſiue electio, uel reprobatio in Deo motiuam rationem habeat: hoc non intelligitur quã tum ad uoluntatem diuinã, uel eius actũ, qui Deus eſt; ſed quan tum ad ordinationem uoliti ad eius uoluntatem. Et ſi quæratur ratio cauſalis, uel meritoria, reſpondetur, quòd dari nõ poſſit. Si autem quęratur ratio cõgrui tatis, & decentiæ. Reſpondent quidam, ꝙ ipſa Dei uoluntas ſi bi ipſi eſt ratio: nec eſt alia ratio quare iſtum elegit, niſi quia pla cet: & hæc eſt ſufficiens per om nem modum; quia eſt cauſa cau ſarum, & ratio rationum: & eo ipſo, ꝙ placet, ideo rectũ eſt pro pter ſummam ipſius uoluntatis rectitudinem; quia non tantum eſt recta: ſed etiam regula. Sed cauendum eſt, ne dum uolunta tem Dei magnificare uolumus, potius uoluntati eius derogemus. Si enim nõ eſſet alia ratio, quare Deus iuſtũ elegit, & illũ non, niſi quia placet, certe iam non occulta dicerentur diuina iudicia, ſed manifeſta: cum quilibet hanc rationem capiat, nec dicerentur mirabilia; ſed potius uolũtaria. Et ,ppter hoc eſt dicẽ dum, ꝙ propoſitum illud æternum (ſicut dicit Augu. & habeť in litera) & uoluntas illa eſt rationabiliſſima, & rationem habet: & ſicut ab æterno fuit, ab æterno rationẽ habuit, non aliá propter eſſentiam: ſed per connotatũ. Quid aũt ſit illud in electione hoīm, uel reprobatione, nobis non eſt oīno notũ, nec oīno ignotum. Propter hoc notan dum, ꝙ quædam ſunt opera, quę exeunt a uoluntate diuina cum alio adhoc ordinato ordine ne ceſſitatis (ſiue neceſſitatem ſumamus in cauſando, ſiue in me rendo, uel diſponẽdo) ut pluere, & remunerare, ſiue damnare, & ſaluare, & reſpectu talium diuina uoluntas habet rationem in generali, & ſpeciali. Vnde ſi quęratur, quare Deus uult pluere, re ſpondetur, propter noſtram uti litatem. Similiter hẽt rationẽ in ſpeciali, ut ſi quærať, quare uult Deus pluere in hyeme, non in ęſtate; tunc reſpõdetur: quia uapores aquoſi magis in hyeme abundant, quàm in æſtate. Simi liter ſi quærať, quare magis uo luit ſaluare Petrum, quàm Iudam. Reſpondetur, quod iſte habuit bona merita, ille uero mala. Quędam autem ſunt opera, quæ ſunt a diuina uoluntate cũ alio ad hoc ordinato ordine con gruitatis, ſicut eſt noſtra gratificatio, uel iuſtificatio, quę eſt a diuina uolnntate cum operatio ne, & preparatione li. ar. & hoc; quia qui creauit te ſine te, non iuſtificabit te ſine te. Et hoc dictum eſt ſecundum congruentiam. Adiutores enim Dei ſu-

mus

mus. Attamen Deus ſine præparatione, & cooperatione iuſtificat: ut patet de ſanctificatis in utero, & ut dicunt de Paulo: & reſpectu taliũ operum habet rationem uoluntatis in generali, & habet in ſpeciali: ſed in generali certam, in ſpeciali occultam. Si enim quæritur, quare Deus uult iuſtificare, reſpondetur, ad miſericordiæ ſuæ oſtenſionem. Et ſi quęritur, quare nõ uult omnes homines iuſtificare uoluntate beneplaciti. Dicendum, ꝙ hoc eſt propter iuſtitiæ ſuæ oſtenſionem. Vnde Aug. 22. de Ciuita. Dei. Si remanerent omnes in pęnã, non appareret miſericordis gratia redimẽtis. Rurſus. Si omnes transferrentur de tenebris ad lucem, in nullo appareret ſeueritas ultionis: in qua propterea plures quàm in illa ſunt, ut ſic appareret quid omnibus debebatur. Si quæratur in ſpeciali, quare magis uult iuſtificare unum, quàm alium; duobus ſimilibus demonſtratis: quia multæ poſſunt eſſe rationes congruentię: ideo non eſt certitudo a parte rei. Et ideo cum cognitio noſtra pendeat a certitudine rei, nullus certam poteſt inuenire rationem, niſi habeat per reuelationem illius, cui dubia ſunt certa, & quia non fuit nobis expediens ad ſalutem iſta cognitio: ſed utilior fuit ignorantia propter humilitatem: adeo Deus noluit reuelare: & Apoſtolus non fuit auſus inquirere: ſed oſtẽdit defectum noſtræ intelligentiæ, cum exclamauit 11. ad Ro. O altitudo diuitiarum ſapientiæ, & ſcientię dei, quàm incõprehẽſibilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles uię eius, & cætera.

Ca. 12

AD ILLVD ergo, quod quæritur, utrũ prędeſtinatio habeat rationem. Dicendum, ꝙ habet in generali, ſimiliter in ſpeciali: & hęc ratio nota eſt diuinę pręſcientiæ, non nobis ratione prędicta. AD ILLVD, quod obiicitur de ſacra ſcriptura, ꝙ aſſignat beneplacitum pro ratione. Dicẽdum, ꝙ quamuis aſſignet pro ratione, & aliam non exprimat: non tamen eſt ideo concludendum, quod non ſit alia: quia nõ ſunt omnia ſcripta, ſed nobis utilia. Vtile autem fuit ſcire, quòd diuinum beneplacitum eſt cauſa, & ratio, ut diſcamus eum timere, & nihil meritorium nobis attribuere. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, ꝙ nõ elegit: quia prçuidit tales. Dicendum ꝙ Augu. negat ſecundũ ꝙ hoc quod eſt [quia] dicit cauſam: non ſecundum ꝙ dicit rationem: quia quamuis diuina uoluntas poſſit habere rationem, ex qua dicitur congruẽter operari: tamen non cauſam, ſiue rationem cauſalem: cum ſit cauſa cauſarum, & maxime reſpectu uoliti: quod quidem eſt ex mera Dei liberalitate, utpote gratia iuſtificans impiũ. ET per hoc patet ſequens de ſtatu. AD ILLVD, ꝙ quęrit, propter quorum pręuiſionẽ. Dicendum, ꝙ põt eſſe pp pũiſionẽ bonorũ, ut aliquo modo ſunt à libero arbitrio: propter quorum tãmẽ pręuiſionem nec ſcio determinare, nec uolo quęrere, nec eſt ratio niſi congruitatis. Vnde & alia poteſt eſſe, quàm hęc. AD ILLVD, quod obiicitur de mundi creatione. Dicendum, quòd non eſt ſimile de mundi crea-

tione:

tione; quia mundi creatio a diuina uoluntate, & beneplacito eſt tanquam a tota cauſa. Et rurſus per creationem non præſupponitur aliquid. RATIONES uero ad oppoſitum probant, ꝙ diuina uoluntas rōnabiliter facit: ſiue ꝙ hēt rōnem congruitatis rōne uoliti: & quia hoc uerū eſt, ideo concedendę ſunt: & ꝗuis aliquę earum poſſint hr̄e calumniam, tñ concluſio principalis non habet calumniam. Nam Aug. dicit hoc in Lib. Retract. poſt oēs retractationes, ꝙ proponit, & eligit, & reprobat ueritate certiſſima, & a noſtris ſenſibus remotiſſima: & quia a ſenſibus noſtris eſt remotiſſima, ideo nullus debet ipſam inquirere, quia in hac uita non poſſumus inuenire. Et ideo in noſtræ intelligentiæ inſufficiētiam, ſermo de Prædeſtinatione claudendus eſt, ut obſtruatur oē os, & ſubditus fiat omnis mundus deo, cuius iudicia non ſunt ſcrutabilia, ſed formidoloſo ſilentio ueneranda.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An deus res per modum complexionis cognoſcat?

CONSEQVENTER quantum ad ſecundum Articulum quæritur de ſecundo. ſ. interminabilitate diuinæ cognitionis. Et circa hoc quęruntur duo. Primo, quia dubium hēt ꝑ comparationem ad complexa, quęritur, utrum deus cognoſcat res per modum complexionis. Secundo quæritur, utrum enunciabilia, ſiue quæ deus ſemel cognoſcit ſemper utiq; cognoſcat.

QVOD cognoſcat deus ꝑ modum cōplexionis oſtendit ſic. Eandem rem, quam cognoſcit ſenſus, cognoſcit ītellectus: ſed ſenſus per modum incomplexionis: intellectus uero per modum complexionis: ſed intellectus eſt potentior in cognoſcendo quàm ſenſus, ergo cognoſcere per modum complexionis eſt maioris potentiæ: ſed oē tale eſt deo attribuendū: ergo &c. ITEM. Differenter ſignatur res per uocem incomplexam, & per complexionem: quia per uocem incomplexam ꝗtum ad eſſe ſimplr̄, ſed per orationē quantum ad eſſe tale, uel tale: ſed deus non tm̄ cognoſcit res quantum ad eſſe ſimplr̄: ſed etiā ad eſſe tale, uel tale: ergo cognoſcit ſm̄ complexionem. ITEM. Ordo unius rei ad alteram, cui coniungitur in re: facit compoſitionem in cognitione, uel in ſermone complexionem: ſed deus nō tantum intelligit in ſe rem ipſam: ſed etiam in ordine ad rem aliā, cui unitur: ergo nō ſolum per modum ſimplicem ï ſed compoſitionis. ITEM. Deus intelligit noſtrū intelligere, & nr̄m dicere; ſed nos dicimus, & ītelligimus rē ꝑmodū cōplexionis: ergo deus hoc mō ītelligit. *Cap. 7.*

SED CONTRA. Dionyſius de Diu. nom. Cognoſcit deus oīa, immaterialiter, materialia: impartite, partita: uniformiter, multa; immutabiliter mutabilia; ergo ſi partita: cognoſcit impartite; ergo compoſita per modum ſimplicem: ſed modus ſim- *ferè poſt medium.*

plicitatis & complexionis oppo nuntur: ergo non cognoſcit ꝑ modum complexionis. ITEM. Cum intellectus cognoſcat per modum complexionis, aut mo dus ille eſt in re, aut in intellectu. Non in re, quia cum ſenſus apprehendat eandem rem, apprehenderet eam per modū cō plexionis: ergo eſt in intellectu: ſed omnis talis intellectus in quo eſt complexio realiter eſt complexus, & compoſitus: ſed diuinus intellectus non eſt huiuſmodi: ergo &c. ITEM. Si co gnoſcit res per modum comple xionis, cum modus diuinæ cognitionis ſit ei coæternus, ab æterno cognouit per modū cō plexionis: ergo complexio fuit ab æterno: ergo uere, uel falsè. Si uerè: ergo plura ſunt uera ab æterno: ſi falſe, ergo plura ſunt falſa ab æterno, ITEM. ſi cogno ſcit per modum complexionis, cum eadem res modo uere ſigni ficet ſub ratione futuritionis, modo ſub rōne præteritionis, mō rōne pſentialitatis: ergo his oībus modis deus cognoſcit.

SED CONTRA. Omnia cognoſcit, ut præſentia. Vnde 2. Pet. ult. Vnus dies apud deū ſicut mille anni, &c. ergo non co gnoſcit omnibus his modis.

RESOLVTIO.

Deus cognoſcit res complexas, ſed non complexè.

RESP. Dicendum, ꝙ cognoſcere res per modum complexionis poteſt intelligi tripliciter. Aut. n. modus complexionis ca dit circa rem, & ſic eſt ſenſus: deus cognoſcit res exiſtere, uel ſe habere per modum complexionis, ſiue compoſitionis, & hoc eſt uerum: cognoſcit enim res eſſe, ſicut ſunt. Alio modo, ut modus complexionis cadat circa rem, ut eſt expreſſa per in tellectum noſtrum: & tunc eſt ſenſus, ꝙ deus cognoſcit res nō tm̄ ut ſunt, ſed ēt ut intellectus exprimit: cognoſcit. n. res, & uo ces, ſiue intellectus illas ſignificantes, & hoc uerum eſt. Tertio modo poteſt intelligi, ut modus complexionis cadat circa intellectum diuinum, & hoc mo do falſum eſt; hoc. n. ſpectat ad intellectum, qui intelligit multa, & multa, quæ oportet cōplecti: deus autem multa intelligit uno: & ita ſimplici modo: nec magis eſt ſimplex intellectus eius intelligendo unum, quàm multa. Vnde intelligere multa per modum complexionis, nec eſt omnino uirtutis, nec omnino imperfectionis: & ideo non ponitur nec in cognitione infima, ut in ſenſitiua: nec in cognitione ſuprema, ut in diuina: & fortaſſis non etiam eſt in cogni tione ſuprema ipſius animæ, q̄ dicitur intellectiua, prout eſt in ſuo ſummo: cognoſcit enim ꝑ modum ſimplicis aſpectus. Rōnes probantes ꝙ cognoſcit per modum complexionis, procedunt ſecundum primam, & ſecundam uiam: ideo uerum con cludunt, præter primum, quod iam ſolutum eſt.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ complexio uenit ab intellectu. Dicendum, ꝙ complexio dupliciter poteſt comparari ad intellectum. Aut ſicut ad cauſam, aut ſicut ad ſubiectum. Si ad ſubiectum in quo, & quod informat, & denominat, ſic com

paratur ad intellectum humanum, a quo eſt complexio: qui etiam complectitur. Si ad cauſam, ſic comparatur ad intellectum diuinum. Nam intellectus diuinus cognoſcit complexionem; non circa ſe, ſed circa nõme intelligere: quoniam complexio nõ eſt ab intellectu noſtro, niſi cooperante diuino in intelligẽdo. Ad illud qđ obiicitur, quod ſi cognoſcit res per modum complexionis, quod tunc complexiones ſunt ęternæ. Dicẽdum, ꝙ ex primo, uel ſecundo ſenſu non ſequitur, ꝙ complexiones ſunt æternæ, quia nõ eſt complexio circa deum: ſed bene ſequitur, ꝙ ueritas ſignificata per aliquam cõplexionẽ, eſt æterna, ſicut ueritas huius, mundum eſſe futurum: tamen propoſitio, & complexio eſt ab intellectu noſtro intelligente illam ueritatem ęternam. Vnde ſicut uox temporalis ſignificat rem ęternam, ut hoc nomen, deus; non tamen ſequitur, ꝙ ſit æterna: ſic multa enunciabilia ſignificant ueritatem æternam, [illegible]men ſunt æterna. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ tunc cognoſcit res ſub ratione futuritionis, & præteritionis. Dicendum, ꝙ ſicut tactum eſt, ꝙ modus diuinę cognitionis põt accipi, uel ſecundum ſe, uel a parte cogniti. Si a parte cogniti, ſic dico, ꝙ omnino cognoſcit rem eſſe, & ita mutabiliter eſſe, & ita compoſito modo eſſe ſicut eſt, & ita de omnibus: & ſic cognoſcit rem præteritam eſſe præteritam, & futuram eſſe futuram, & non præteritam eſſe præſentem. Poteſt iterum accipi a parte ſui: & ſic cum cognitio dei ſit ſimplex, omnino præſens, omnia cognoſcit per modum ſimplicitatis, & per modum pręſentialitatis. Vnde ꝙ dicit, omnia ſunt præſentia apud deum: hoc dictum eſt quantum ad cognitionem, in qua nulla cadit ſucceſſio: ideo nec nouum, nec uetus, nec pręteritum, nec futurum: in actu autem cognitionis angelicæ, & humanæ cadit ſucceſſio: & ideo præteritum, & futurum. Et pręterea non ita dñr omnia præſentia animæ cognoſcenti, ſicut deo: & hoc manifeſtum eſt, quia nunc æternitatis quod eſt ſemper præſens, complectitur omnia temporalia: & ideo patet quomodo ſit intelligendum.

Quaestio. II.

An enunciabilia, quæ deus ſemel cognoſcit, ſemper cognoſcat.

Vtrum enunciabilia, ſiue cõplexa, quæ deus ſemel cognoſcit, ſemper cognoſcat, uel ſciat. Et ꝙ ſic, uidetur: q̃a deus non cognoſcit enunciabile niſi rõne ueritatis: ſed ueritas enunciabilis, quæ ſemel fuit, ſemper fuit: & eſt, & erit: ergo enunciabile quod ſemel cognoſcit, ſemper cognoſcit, Probatio medię. Omnis ueritas complexi fundatur ſupra rem complexam: ſed eadem res primò eſt futura, poſtea præſens, deinde præterita, & una, & eadem: ergo una & eadem ueritas eſt in ea ſecundum omnes hos modos: ſed neceſſe eſt, ꝙ ſit ſemper ſub aliquo horum modorum: ergo &c. Item. Hoc ipſum uidetur alia ratione, quia quæcunque ſcit deus, ſcit immutabiliter: alioquin cũ

ſcire dei ſit ſuū eſſe, ſi mutaret ſuum ſcire, & eſſe; quod eſt impoſſibile, ſed omne quod habet immutabilitatem, habet ſempiternitatē, q̄a ſi deſinit, mutatur: ergo quod deus ſemel cognoſcit, ſemper cognoſcit. ITEM. Quod ſcriptū eſt ĩ illo libro, deleri non poteſt: ſed deus cognoſcit non aſpiciendo extra, ſed legendo in libro ſuæ præſcientię: ergo quod ſemel cognoſcit, ſemper cognoſcit. PRAETEREA, patet, quia ſuper illud Exo. 32. Aut dele me de libro tuo &c. Glo. Securus hoc dicit, quia nō delebitur. Et idem dicit ſuper Pſalmos. ITEM. Quod deſinit, uel perditur, aliquo deſinente, de neceſſitate pēdet ex illo: ſed diuina cognitio non dependet ex ueritate creanda: ergo quamuis enunciabile deſinat eſſe uerum, tamen deus non deſinit illud ſcire: & ſi hoc: ergo ꝙ ſemel ſcit, & ſemper.

SED CONTRA. Sicut præſcire habet ſe reſpectu futuri, ut futurum eſt, ſic ſcire reſpectu ueri: ſi enim actu ſcit, actu eſt uerum: ſed dicit Magiſter, deus deſinit præſcire rem, cum res de futuro ſit præſens: ergo ſimiliter deſinit ſcire, cum de uero ſit falſum. ITEM. Sicut diuina acceptio reſpicit bonitatem, ita uiſio ueritatē: ſed deus deſinit hominem acceptare, cū perdit bonitatem: ergo deſinit rem cognoſcere, ſiue enunciabile; cum perdit ueritatem. ITEM. Hoc ipſū oſtenditur per impoſſibile, quia ſi quodcunque enūciabile ſciuit, modo ſcit, & ſciuit Chriſtum eſſe moriturum: ergo & modo ſcit: ſed quicquid ſcit, eſt uerum: ergo Chriſtum eſſe moriturum eſt uerum, q̄d eſt contra fidem. ITEM. ſic. Quicquid ſciuit, modo ſcit: ſed aliquando ſciuit non eſſe te, cū non eras: ergo ſcit te non eſſe, & ſcit te eſſe, quia uerum eſt: ergo ſcit ſimul duo contradictoriè oppoſita: ergo duo contradictoriè oppoſita ſunt ſimul uera, ꝙ falſum eſt, & impoſſibile.

RESOLVTIO.

Si ſcire accipiatur, pro ut in ſe reflectitur, ſic deus quæcunque ſciuit, ſcit. Si autem pro ut tranſit in actū in extra, ueritatemque in obiecto extra connotat, minimè.

RESP. Dicendum, quòd ſcire dicitur dupliciter. Vno modo put reflectitur in ſe: & ſic ſenſus eſt, iſte ſcit hoc, id eſt habet cognitionem de hoc: & hoc modo dicendum, ꝙ ſcire nihil cōnotat à parte ſciti actuale, nec ueritatem, nec præſciētiam. Deus enim de omni enūciatione hēt perfectam cognitionem, utrum ſit enunciatio perfecta, & congrua, utrum uera, & ſic ſimilia. Alio modo ſcire dicitur ſecundum ꝙ eſt uerbum pronunciatiõ & ſic tranſit in actum extra: & ſic connotat ueritatem in obiecto: tunc ergo ſcire enunciabile aliquod, idem eſt quod ſcire ipſum eſſe uerum. Vnde ſcio te ſedere, hoc eſt dicere: non tantū habeo cognitionē de hoc: ſed ēt cognoſco ipſum eſſe uerū. Primo mō ſcire importat diuinum intelligere. Scdo modo intelligere cum aſſenſu. Si ergo ſcire accipiatur primo modo, ſic dico, ꝙ quicquid eſt, & omne enūciabile, & omne quod ſciuit, adhuc ſcit, & hēt cognitionē de illo,

lō, quia de omni eo quod eſt, & ꝙ poteſt eſſe, habet cognitionē: nec ſequitur, ſcit hoc: ergo hoc ē uerū; imo eſt ibi conſequens. Si autem accipiatur ſcire ſecundo modo, prout connotat ueritatem circa enunciabile: ſic fuerunt quidam qui dixerunt ꝙ deſinit aliquid enunciabile ſcire, quia poſuerunt, ꝙ enunciabile, quod eſt uerum, poteſt eſſe falſum. ALII dixeruut contrariū, quia poſuerunt quod enunciabile, quod ſemel uerum eſt, ſemper eſt uerum, & ita ſemper ſcitur. Et ut melius pateat: uidenda eſt eorum poſitio, & ratio poſitionis. Fuerunt qui dixerunt, quòd albus, alba, album, cum ſint tres uoces, & tres habeant modos ſignificandi; tamen: quia eandem ſignificationem important, ſunt unū nomen. Per hunc modum dixerunt, ꝙ unitas enunciabilis, accipienda eſt non ex parte uocis, uel modi ſignificandi, ſed rei ſignificatæ: ſed una res eſt, quæ primo eſt futura, deinde præſens, tertio præterita: ergo enunciare rem hanc primo eſſe futuram, deinde præſentem, tertio præteritam, non faciet diuerſitatem enunciabilium, ſed uocū. Rurſus. Cum idem tempus ſit primo futurū, deinde præſens, tertio ꝑteritum, tp̄s. ſ. ꝙ eſt mēſura rei, ꝙ ſignificatur per orationem, quamuis eſſe, uel fuiſſe uel fore conſignificent tria tēpora, rōne tñ ſignificati non diuerſificant enunciabile, ſed uariatur ſolum a parte tp̄is ſignificati. Vnde ſi dicam ſemel, Sortes currit hodie: & cras dicam, cucurrit, cum hoc uerbum det intelligere aliud tempus, & ita aliam actionem, enunciabile non eſt, quantumcunque non mutata ſignificatione: & quia retenta eadem ſignificatione, enunciabile ſemper eſt uerum, & non eſt idem, niſi cum eadē ſignificatio retinet̄: iō dixerūt, ꝙ illud ꝙ ſemel ē uerū, ſemꝑ ē uerū: & iō cū deus nihil obliuiſcatur, dicunt ꝙ oē enunciabile quod deus ſciuit, ſcit. Et reſpondēt illi rationi, omne enunciabile quod ſciuit, ſcit: ſed ſciuit te naſciturum, uel te eſſe: ergo &c. non debet ſic inferri: ergo ſcit te eſſe: ſed ſic, ergo ſcit te fuiſſe: aliter eſt ibi figura dictionis, quia procedit ab identitate in modo ſignificandi, ad identitatem rei, & hoc modo ſoluit Magiſter. Et iſta fuit opinio Nominalium, qui dicti ſunt Nominales, quia fundabant poſitionē ſuam ſuper nominis unitatem. Sed iſta fuit poſitio contra Philoſophum, qui dicit in Prædicamentis, ꝙ eadem oratio primo eſt uera, poſtea falſa. *Ca. de ſubſtātia circa finē.* Fuit ēt contra cōem opinionem. Fuit ēt cōtra ueritatem. Rō huius eſt, q̄a nec bonum fundamentum hē, nec bonam adaptationem. Primo. n. ſi quęratur utrum albus, alba, album ſint tria noia. Rñdē dum eſt, aut loqueris grammatice, aut logice. Si grammatice: cum grammaticus cōſideret impoſitionem nominis, & modum principalem ſignificandi ſubſtantiam cum qualitate, ſic dicet unum nomen eſſe. Si logice, cum logicus conſideret nomē inquātū eſt uox expreſſiua: unde diffinit nomē, uerbum, & orōnem per uocē tanq̄ per ge-

nus, & multiplicato ſuperiori, neceſſe ē multiplicari inferius, ſi ſunt multæ uoces ſignificatiuæ, ſunt de neceſſitate multa nomina:&ideo patet, ꝙ male acci piebant nominis unitatem, ſecundnm quod congruit ad propoſitum. Mala etiam fuit adaptatio, quia enunciabile non ſignificat rem, ſed modum ſe habendi: & cum per uerbum præſentis, præteriti, & futuri tp̄s ſignificetur res alio modo ſe habere, patet de neceſſitate, quòd aliud enunciabile eſt te eſſe naſciturum, & te eſſe natum. Rurſus deficiebant in ultimo, quia ſicut hō non ſignãt iſtũ hoiem, uel illũ:ſic uerbum præſentis tēporis non ſignãt illud, uel illud pn̄s, ſed pn̄s in cōi, ſiue copulet, ſiue ſignificet. Et inde eſt, ꝙ ſicut hō non hēt aliam ſignãtionem, nec eſt aliud nomen, nec æquiuocũ; ſi mō ſupponat pro Petro, modo pro Conrado: ſic nec uerbum præſentis temporis, ſiue pronuncietur hodie, ſiue cras, hēt aliã ſignãtionem: & iō non facit aliud enunciabile. Et præterea patet, ꝙ quocunq; tp̄e ꝓferatur te eſſe naſciturũ, ꝙ idem eſt enũciabile ꝙ prius fuit uerũ, mó falſum. ſm ergo ꝙ ſcire cōnotat ueritatē circa enũciabile, ſcit illud ꝙ ſciuit, & mō nō ſcit, nulla facta mutatione ī dei ſcīa, ſed ſolum in cōnotato. Concedendũ igiƗ ꝙ in ſcd̄a acceptiōe nō oē ꝙ ſcit, ſemꝑ ſcit.

Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ ueritas eſt una ī pn̄ti, ꝑterito, & futuro. Dicendum, ꝙ q̃uis ſit reducibilis ad unam rei ueritatem ſicut accidens ad ſubiectũ, & modus eſſendi ad entitatē: tamen cum modus eſſendi habeat ſuam ueritatem, & res ſunt modi eſſendi: ideo tres ſunt ueritates. Ad illvd, quod obiici tur de indebilitate, & immutabilitate, & independentia, dicendum, ꝙ iã ſolutũ eſt: quia nulla fit trãſmutatio in dei cognōne, nec definit ſcire enũciabile ꝑ mutationē in ſe, ſed ī cōnotato.

DISTINCTIO XLII.

De potentia Dei in comparatione ad poſsibilia quæ poteſt.

NVNC de omnipotentia Dei agendum eſt: ubi prima conſideratio occurrit: quomodo uere Deus dicatur omnipoteus: an quia omnia poſſit, an tantum quia ea poſsit quę uult. Quod enim Deus omnia poſsit, pluribus auctoritatibus comprobatur. Ait Cap. 6. in to. 4 *enim Auguſt. in lib. Quęſt. ueteris ac nouę legis. Omnia quidem poteſt Deus, ſed non facit niſi quod conuenit ueritati eius, & iuſtitię. Idem in eodem, Potuit Deus cuncta facere ſimul, ſed ratio prohibuit, id eſt, uoluntas. Rationem nempe ibi uoluntatem Dei appellauit, quia Dei uoluntas rationabilis eſt, & ęquisſima. Fatendũ eſt ergo Deũ oĩa poſſe.*

Quomo

Quomodo dicatur Deus omnia poſſe cum multa ſint, quæ non poteſt.

Sed quęritur quomodo omnia poſſe dicatur, cum nos quę dam poſſimus, quæ ipſe non poteſt. Non poteſt *enim ambulare, loqui, & huiuſmodi: quæ a natura diuinitatis ſunt penitus aliena: cum horum inſtrumenta nullatenus habere queat, incorporea & ſimplex ſubſtãtia. Quibus id reſpõdendum arbitror, quod huiuſmodi actiones, ambulatio ſcilicet, & locutio, & huiuſmodi, à* Dei potentia *aliena non ſunt, ſed ad ipſam pertinentes. Licet enim huiuſmodi actiones in ſe Deus habere non poſſit (non enim poteſt ambulare, vel loqui, & huiuſmodi) eas tamen in creaturis poteſt operari, facit enim vt homo ambulet, & loquatur, & huiuſmodi. Non ergo per iſtas actiones diuinę potentiæ detrahitur aliquid, quia & hoc poteſt facere omnipotens.*

De alijs obijcitur.

Sed ſunt alia quædam, quæ Deus nullatenus facere poteſt, vt peccata: nõ enim poteſt mentiri, non poteſt peccare. Sed non ideo omnipotentię Dei in aliquo detrahitur, vel derogatur, ſi peccare non poſſe dicitur: quia non eſſet hoc potentię, ſed infirmitatis. Si enim hoc poſſet, omnipotens non eſſet. Non ergo impotentiæ, ſed potentiæ imputandum eſt, quòd iſta non poteſt. Vnde Auguſtin. in 15. Lib. de Tri. Magna, inquit, Dei potentia eſt, non poſſe mentiri. Sunt enim quædam, quę in alijs rebus potentiæ deputanda ſunt: in alijs vero minime: & quæ ĩ alijs laudabilia ſunte in alijs vero reprehenſibilia ſunt. Non ergo ideo Deus minus potens eſt, quia peccare non poteſt, cum omnipotens nullatenus poſſit eſſe, qui hoc poteſt.

Item de alijs opponit.

Sunt etiam & alia quædam, quæ Deus non *poteſt, vnde videtur non omnia poſſe: non enim poteſt mori, vel falli.* Vnde *Aug. in Lib. de Symbolo, Deus omnipotens nõ poteſt mori, non poteſt falli, non poteſt miſer fieri, nec poteſt vinci. Hæc vtique & huiuſmodi (abſit) vt poſſit omnipotens: ſi .n. huiuſmodi paſſionibus, atq; defectibus ſubijci poſſet, oĩpotens minime foret. Et iõ monſtratur oĩpotens, quia ei hæc* ca. 1. in tom. 9.

 pro-

propinquare non ualēt: poteſt tamen hæc in alijs operari.

Quod omnipotentia Dei ſecundum duo conſideratur.

Hic ergo diligenter conſiderantibus, omnipotentia eius ſecundum duo apparet, ſcilicet quod omnia facit, quę vult, & nihil omnino patitur: ſecundum vtrunque Deus omnipotēs veriſſimè prædicatur: quia nec aliquid eſt quod ei ad patiendum corruptionem inferre valeat, nec aliquid ad faciendum impedimentum afferre. Manifeſtum eſt itaque deū omnino nihil poſſe pati, & omnia facere poſſe, præter ea ſola, quibus eius dignitas læderetur, eiuſque excellentiæ derogaretur: in quo tamen non eſt minus omnipotens. Hoc enim poſſe non eſſet poſſe, ſed non poſſe. Nemo ergo Deum omnipotentem in aliquo dicere præſumat, quia omnia poteſt, quę poſſe potentiæ eſt: & inde vere dicitur omnipotens.

Auctoritates, quod ideo dicatur omnipotens, quia poteſt quicquid vult.

Ca.96. *Ex quibuſdam tamē auctoritatibus traditur, ideo vere* in 10.3. *dici omnipotens, quia quicquid vult poteſt. Vnde Augu. in* c.5.31. *Ench. Non ob aliud veraciter vocatur omnipotens, niſi quo* & ulti. *niam quicquid vult poteſt: nec voluntate cuiuſpiam crea-* ſin iali- *turæ voluntatis omnipotentis impeditur effectus. Idem in* ter. *lib. de ſpiritu & litera. Non poteſt Deus facere iniuſta, quia ipſe eſt ſumma iuſtitia & bonitas. Omnipotens uero eſt, nō quòd poſſit omnia facere, ſed quia poteſt efficere quicquid vult, ita vt nihil ualeat eius voluntati reſiſtere, quin compleatur, aut aliquo modo impedire eandem. Ioan. Chryſoſto. in homil. quadam de expoſitione ſymboli ait, Omnipotens dicitur* Deus, *quia poſſe illius non poteſt inuenire non* Pſ.113. *poſſe, dicente propheta: Omnia quęcunque voluit, fecit. Ipſe* Rom.9. *eſt ergo omnipotens, vt totum quod vult, poſſit, vnde Apoſtolus, Eius (inquit) voluntati quis reſiſtit? His auctoritatibus videtur oſtendi, quod* Deus *ex eo tantum dicatur omnipotens, quod omnia poteſt, quæ vult, non quia oīa poſſit.*

Determinatio præmiſſarum auctoritatum.

Sed ad hoc poteſt dici, quod Aug. ubi dicit omnipotens non dicitur, quod omnia poſſit, &c. tam ample & generaliter accipit omnia, ut etiam mala includeret, quæ Deus non

poteſt, nec uult: non ergo negauit eum poſſe omnia, quæ conuenit ei poſſe. Similiter cum dicit: Non ob aliud *veraciter dicitur omnipotens, niſi quoniam quicquid vult poteſt: non negat eum poſſe etiam ea quæ non vult, ſed aduerſus illos qui dicebant* Deum *multa uelle, quæ non poterat, affirmat eum poſſe, quicquid vult, & ex eo uere dici omnipotētem; non ob aliud, quam quia poteſt quicquid vult. Sed caue quo modo intelligas. Poteſt quicquid vult ſe poſſe, an quicquid vult facere, an quicquid vult fieri? Si enim dicas ideo omnipotentem vocari, quia poteſt quicquid vult ſe poſſe: ergo et Petrus ſimiliter omnipotens dici poteſt, vel quilibet ſanctorum beatorum, quia poteſt quicquid vult ſe poſſe, & poteſt facere quicquid vult facere. Nō enim vult facere niſi quod facit, nec poſſe niſi quod poteſt: ſed non poteſt facere quicquid vult fieri. Vult enim ſaluos fieri qui ſaluandi ſūt, veruntamen eos ſaluare non valet. Deus autem quicquid uult fieri, poteſt facere. Si enim uult aliquid fieri per ſe, poteſt illud facere per ſe, & per ſe facit: ſicut cœlum & terram per ſe fecit, quia uoluit. Si autem uult fieri per creaturam, & per eam operatur: ſicut per homines facit domus & huiuſmodi artificia. Et Deus quidem ex ſe, & per ſe poteſt: homo autem uel angelus, quantumcunque beatus eſt, non eſt potens ex ſe, uel per ſe.*

Oppoſitio circa dicta.

Sed forte dices, nec Dei filius poteſt a ſe, nec ſpiritus ſanctus, ſed ſolus pater. Ille enim poteſt a ſe, qui eſt a ſe: filius autem, quia non eſt a ſe, ſed a patre, non poteſt a ſe, ſed a patre: & ſpiritus ſanctus ab utroque. Ad quod dicimus, quia licet filius non poßit a ſe, nec operetur a ſe, poteſt tamen & operatur per ſe: ſic & ſpiritus ſanctus. Vnde Hilarius in Libro 9. de Trinit. Naturę (inquit) cui contradicis hęretice, hæc unitas eſt, ut ita per ſe agat filius, ne a ſe agat: & ita non a ſe agit, ut per ſe agat. Per ſe autem dicitur agere & potens eſſe, quia naturalem habet potentiam eandem quam & pater, qui potens eſt & operatur: ſed quia illam habet a patre, non a ſe, ideo a patre non a ſe dicitur poſſe & agere. Homo aūt uel angelus gratuitam habet potentiam Poſt medium lib.

qua potens eſt. Ideo ergo verè ac propriè Deus trinitas omnipotens dicitur, quia per ſe, ideſt, naturali potentia poteſt quicquid vult fieri, & quicquid vult ſe poſſe. Nihil enim vult fieri, quod non poſſit facere per ſe, vel per creaturas: & nihil vult ſe poſſe, quod non poſſit, & omne quod vult fieri, vult ſe poſſe: ſed non omne quod vult ſe poſſe, vult fieri: ſi enim uellet, fieret: quia voluntati eius nibil reſiſtere poteſt.

SVPRA egit Magiſter, de ſcientia diuina, hic agit de potentia. Et quia potẽtiam tripliciter contingit conſiderari. ſ. quantum ad quidditatem poſſibilium, & quantum ad quantitatem, & quantum ad modum operandi: ideo hæc pars tres cõtinet partes, ſiue tres diſtinctiones. In prima determinat Magiſter de potentia in comparatione ad poſſibilia, quæ poteſt. In ſecunda determinat de potentia quantum ad quantitatem, oſtendens eius immenſitatem, infra Diſt. 43. *Quidam tamen de ſuo ſenſu gloriãtes &c.*] In tertia determinat de ipſa quantum ad modum, infra diſt. 44. *Nũc illud reſtat diſcutiendum, utrum melius &c.*] Prima pars, quæ continet præſentem diſtinctionem, habet quatuor partes. In prima Magr̃ oſtendit ꝙ Dei potentia eſt omnipotentia: quia eſt reſpectu omnium poſſibilium, quę poſſibile eſt eſſe; In ſecunda remouet illa poſſibilia, quæ poſſe non eſt potentiæ, ibi. *Sed queritur, quomodo omnia poſſe dicatur &c.*] In tertia ponit rõnes, quæ atteſtantur diuinæ potentiæ, ibi. *Hic ergo diligenter conſiderãtibus, &c.* In quarta Magiſter alias rationes oĩpotentiæ docet ad prædictas duas reducere, ib. *Ex quibuſdam tamen auctoritatibus traduntur &c.*] Et ibi primo ponit auctoritates, de inde docet eas exponere: & hoc ibi. *Sed ad hoc poteſt dici, quòd Aug. &c.*]

Dub. 1 OMnia quidem poteſt *Deus, ſed non facit &c*] Vide thoc uerbum Augu. eſſe falſum, quia in Pſalm. dicitur. Miſericordia domini ſuper omnia opera eius: ergo magis deberet dicere, quod non facit niſi quod cõuenit miſericordiæ. Et iterum, quia differentia eſt inter ueritatem, & iuſtitiam. Reſpon. Dicendum, ꝙ iuſtitia uno modo eſt idem quod exigentia meritorum, & ſic diuiditur contra miſericordiam. Alio modo dicit condecẽtiam bonitatis, & hoc modo cõprehendit miſericordiam, & iuſtitiam proprie dictam, & ſic accipit Aug. in prædicto uerbo, & & hoc modo differt a ueritate ſecundum rationem dicendi. quamuis idem ſit ſecundum rẽ. Nam ueritas reſpicit unam quãque rem ſecundum ſe: ſed iuſtitia reſpicit unam rem comparatam ad alterã, ſecundũ qđ ꝑ leges debitas colligat una alteri.

Dub. 2 *Poiuit Deus cuncta facere ſimul &c.*] Videt̃ male dicere, quia poſſe pro-

ſe prohiberi eſt impotentiæ: ergo ſi diuina potentia pōt prohiberi, eſt impotens. Item, illa rō aut ē q̄d creatū, aut increatū. Si creatū: ergo aliq̄d aliud a deo prohibuit diuinā uirtutē: ergo aliquid pōt reſiſtere deo. Si increatum: quomodo pōt prohibere, cum ſit omnino idem? Præterea hoc non uidetur prohibendum, quia. Eccl. 18. dicitur. Qui uiuit in æternum, creauit omnia ſimul. Reſp. Dicendum, ꝙ rō hic uocatur uoluntas rōnalis: & rationabilitas in uoluntate: & iſta quamuis non dicat aliquid aliud quantum ad principale ſignificatum a diuina eſſentia, connotat tamen aliquid. ſ. cōgruitatem in uolito, quæ quidem non reperitur in eius oppoſito. Quod patet. Si oīa ſimul ꝓducta eſſent quantum ad eſſe ſingulare; nulla creatura aliq̄d faceret, & non eſſet propter hoc curſus uniuerſo qui eſt. Voluntas ergo rōnalis hoc exigebat, ut Deus non faceret oia ſimul, quāuis poſſet: unde prohibitio nō accipit hic pro repugnantia: ſed ꝓ arctatione potentiæ, quātum ad actum, non quātum ad poſſe. Et hæc eſt determinatio indifferentiæ ad hoc opus, non ad oppoſitum, & ſic patent obiecta. Nam Eccleſiaſticus intelligit quantum ad partes principales, ſiue priores: ſed Aug. loquitur quantum ad indiuidua.

Dub. 3. *Deus oīpotens non pōt mori &c.*] Quæritur de differentia horum quatuor, quæ remouet Auguſt. deo, ſcilicet mori, falli, miſerum eſſe, & mentiri. Reſpon. Dicendum, ꝙ iſta dicunt defectus ipſius hominis, ſiue animæ in corpore. Quadruplex aūt eſt actus & quadruplex potentia. Prima eſt uiuificatiua, & huius actus eſt uiuere, & contra hunc eſt defectus mori. Secunda eſt cognitiua, cuius actus eſt noſſe, & cōtra hunc eſt falli. Tertia eſt affectiua, & huius actus eſt uelle, ſiue amare, & delectari, & contra hunc eſt miſerum eſſe. Quarta eſt operatiua, & huius actus eſt agere, & contra hunc eſt uinci, & ſuperari. Et nota quod ex his quæ dicuntur: quatuor genera actuum remouentur a Deo, ſcilicet corporales ſiue inſtrumentales, ut currere. Actus culpabiles, ut peccare, mentiri. Actus paſſiui, ut uinci, & ſuperari. Actus defectiui ut mori, & falli, quia habent potentiam coniunctam defectui. Et inde elicit Magiſter perfectam rationem potentiæ, quæ poteſt omnia facere, & nihil pati.

Dub. 4. *Tam ample & generaliter accepit omnia, &c.*] Videtur falſum dicere, quia aut malum includitur ratione ſubſtrati, aut ratione deformitatis. Nō ratione ſubſtrati includitur, quia actio mala ratione actionis ſubſtrati eſt a diuina potentia. Non ratione deformitatis: quia cum illa, ſit ſimpliciter non ens: non uidetur poſſe includi. Reſpo. Dicendum, ꝙ malum accipitur rōne deformitatis: & quoniam, oīa diſtribuit ibi pro poſſibilibus, & poſſibile poteſt accipi generaliter tam a potentia actiua quā defectiua, & ſic accipit ample, & comprehendit malū: & ſic intelligit Aug. Alio mō ut poſſibile dicat a potentia, quæ ſm rem, & modū eſt potētia, & ſic pro-

ptie

prie accipitur,& tunc non continetur ibi malum,& ſic accipiť in cõi uſu,cum dicimus deum omnipotentem : & ſic patet ꝙ quamuis non contineatur ſub ente,non ſimile de potentia.

Dub. 5 *Homo autem, uel Angelus gratuitam habet &c.*] Vř male dicere,quia generatio eſt actus naturalis,cum quis generet ſimilẽ in natura:ergo eſt potentia naturalis, ſed non dei, quia deus non naturaliter producit hominem:ergo eſt hominis: ergo homo habet potentiam naturalẽ. Reſp. Dicẽdum, ꝙ naturale dicitur dupliciter. Vno modo dicitur naturale ꝙ habetur a natura, & ſm conſonantiam naturæ:& ſic creaturę multæ habent potentias naturales. Alio modo dicitur naturalis potentia:quæ ineſt alicui per propriã naturam, ita ꝙ non per aliam nec dantem,nec cõſeruantem: & hoc modo ſola uirtus diuina eſt naturalis, omnis autem alia a deo eſt liberaliter data, & liberaliter conſeruatur, & adiuuatur ut agat,& ideo gratuita.

Dub. 6 *Vere, ac proprie trinitas Deus omnipotens dicitur &c.*] Videtur non uerum dicere,quia non dř proprie omniſciens : ergo nec omnipotens.Item.Matt ult.Data eſt mihi oĩs poteſtas in cęlo, & in terra. Et de aliis uidetur, quia Marc. 9.Si potes credere, omnia poſſibilia ſunt credenti. Reſp. dicendum ꝙ omnipotentia eſt ſolius dei proprie:quia dicit potentiam infinitam, quæ in nulla poteſt eſſe creatura, nec in Chriſto, nec in alio ſm humanam naturam. Et hoc melius patebit alibi. Vnde ſi dicatur de Chriſto omnipotentia, hoc intelligitur ſm idiomatum cõmunicationem. Si autem dicatur de credentibus, diſtributio eſt accommoda ſolum de miraculis:& ſic patet illud.

Vide in 3 d. 14 arti. 3. q. ult.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An deus poſſit in omne aliud a ſe.

AD intelligentiam huius diſtinctionis quatuor quæruntur. Primo,utrum deus poſſit aliquid aliud a ſe. Secundo, dato ꝙ poſſit, quęriť utrũ poſſit ineſſe quod alii agẽti eſt poſſibile. Tertio utrum diuina potentia ſe extendat ad omne illud,ꝙ alii agenti eſt impoſſibile.Quarto, utrum poſſibile dicatur aliqd ſimpliciter ſm cauſas ſuperiores,ſiue potẽtiam diuinam,uel ſm inferiores, uel ſecundum potentiam creatam.

QVOD autem nõ poſſit deus aliud a ſe,oſtenditur ſic.Omnis potẽtia,q̃ agit i aliud a ſubſtantia, in qua eſt,uel cuius eſt, egreditur ab illa ſubſtantia, potentia enim non operatur, niſi ubi eſt. Si ergo diuina ſubſtantia operatur per ſuam potentiam in aliquid aliud a ſe, potẽtia eius incipit eſſe, uel fieri in alio:ergo egrediť a ſubſtãtia: ſed oĩs potentia q̃ egrediť a ſubſtãtia, elongať a ſubſtantia,& oĩs potẽtia diſtans a ſubſtantia repugnat ſimplicitati:cú ergo hoc ſit impoſſibile in deo, uř ꝙ deus nõ agat in aliud a ſe. ITEM.Oĩs potentia,cuius opus ẽ in aliud : hẽt dependentiã ab illo.

illo. Probatio, opus enim, quod tranſit in materiam ſubiectam, aliquo modo pendet ex illa: ſed potentia pendet ex eodē ex quo pendet actus, quia perficitur per actum: ergo ſi potētia diuina eſt in aliud, habet dependentiam. ITEM. Omnis potentia, quę eſt in aliqd, ꝙ non ſemper eſt coniunctum ſuo actui, habet indigē tiam: non enim eſt perfecta niſi quando agit, & non agit niſi cū obiectum eſt præſens: ergo quan do non eſt ſemper præſens, eſt in completa, hoc autem repugnat potētiæ diuinæ: ergo &c. ITEM In deo idem eſt poſſe, & eſſe: ſed Deus non eſt aliud a ſe: ergo nō poteſt in aliud a ſe. SI tu dicas, quod potentia connotat, ſed nō eſſentia. Contra. Deus poteſt aliquid facere, ꝙ nec eſt, nec fuit, nec erit: ergo nihil connotat. SI TV dicas, qđ connotat, ꝙ eſt ī potētia: ſed potētia Dei nō ē aliud ꝗ Deus, & quod eſt in deo: ergo & nihil aliud connotat.

Ex 3. phy. 32

SED CONTRA. Bonum eſt diffuſiuum ſui: ſed diffuſio ſecundum ꝙ huiuſmodi eſt in aliud: ergo bonum ſm quod bonum poteſt in aliud: aut ergo ſm potentiam ſuam, aut alienam. Si ſecundum alienam ergo nō eſt ꝑfectè bonum, cum nō habeat actum bonum ꝑ ſe. Si propter potentiam ſuā: ergo bonū ſm ꝙ bonum pōt in aliud: ſed Deus eſt ſumme bonus: ergo &c. ITEM, Perfectio creaturæ eſt in hoc, qđ poſſit aliud a ſe ꝓducere: ſi ergo oē qđ perfectionis eſt, deo eſt attribuendum, potentia producēdi aliud, deo eſt attribuenda. ITEM. Si nihil aliud a ſe pōt: ergo nulli alii a ſe præeſt: ergo nec aliquid deo ſubeſt: ergo a nullo eſt colendus, a nullo eſt adorandus, & nihil ab ipſo omnino eſt quærendum: quod eſt ſummum inconueniens ſm omnes. ITEM. Si nihil poteſt in aliud a ſe: ergo nihil eſt ad ipſum, neq; propter ipſum: ſed bonitas eſt in rebus, & ordo per relationem ipſorū ad ſummum bonum, a quo eſt omne bonum: ergo ſecundum hoc nulla res eſt bona, nec ordinata in uniuerſo, hoc autem eſt ſummum inconueniens; ergo neceſſe eſt ponere, ꝙ poſſit in aliud a ſe. Prima conſequentia eſt manifeſta. Ad illud enim ſolum ſtat ultima reſolutio in redeundo, in quo eſt prima origo in exeundo: ut manifeſtum eſt.

RESOLVTIO.

Cum deus a nullo dependeat, nulli indigeat, propè quę ſit omnibus, in quodlibet aliud a ſe poteſt.

RESPO Ad hoc intelligendum notandum eſt: ꝙ poſſe aliud, ſiue in aliud a ſe, hoc eſt dupliciter. Aut in aliud ſicut in diſtinctum ſecundum eſſentiam, & remotū ſm diſtantiā, quia impoſſibile eſt duo cōtraria eſſe in eodē ſubiecto: & hoc mō poſſe ī aliud eſt ꝑ egreſſum potentiæ a ſubſtātia, & ideo eſt ibi elōgatio, & diſtātia. Et quia elongat a ſua ſubſtantia, ideo pendet a ſubſtantia in quā agit, & ideo eſt ibi depēdentia; & quia diſtantia, & depēdentia, ideo imperfectio, & indigētia. Hoc mō poſſe in aliud deo non competit ꝑꝑ tres conditiones ꝓdictas, ſicut oſtēſum eſt: quia repugnat diuinæ potentię, ſicut diſtātia, depēdētia, & indigētia. Alio mō poſſe in aliud dr ſicut indi-

indiuiſum ſecundum formam, & eſſentiā; non tñ in remotum & ſm aliquam diſtantiā:quia diuina eſſentia dum operatur,intime eſt in illo:& hoc mō nec ponit diſtantiā, nec depēdentiam, nec indigentiā. Cum.n. diuina eſſentia ſit omni perfectione pfecta, & potentia eius ſit oĩmoda indiuiſione indiuiſa,a nullo alio depēdet, nullo aliò idiget. Hoc ergo modo ponendū ꝙ deus poteſt in aliud a ſe, ſiue aliud a ſe.

EX HIS PATET primo obiectum. QVOD enim obiicit. potētia quæ eſt in aliud, egrediť ab agente in paſſum, Dicendum ꝙ hoc uerum eſt, ubi agēs in aliud non eſt in illo ſm ueritatem:ubi autem eſt omnino, nulla neceſſitas eſt egrediendi, AD ILLVD, ꝙ obiicitur,ꝙ potentia quæ eſt in aliud,pendet ex illo. Dicendū, ꝙ hoc uerū eſt,de illo cuius actio eſt in aliud tanquam in ſuſtentans,diuina autem potentia non indiget alio ſuſtētāte:qđ patet: quia non indiget materia ſubiecta; ſed facit ex nihilo. Et ratio huius eſt:quia cum potentia ſit omnino indifferens, & ab eſſentia,& actu, ſicut eſſentia non indiget ſubſteniante, ſic nec potentia. AD ILLVD, ꝙ obiicitur quod potentia quæ eſt in aliud, habet perfectionis indigētiam. Dicendum quod potentia agēs in aliud,eſt duplex. Quædā quæ eſt ſuus actus, & talis nihil plus habet quādo agit in aliud, quā quando nōn agit, & hæc nullo modo indiget: & talis eſt potentia diuina propter ſummam ſimplicitatem. Alia eſt potentia agens in aliud per actum a ſe differentē:talis plus habet qñ agit, quàm quando non agit, & talis eſt quæ habet indigentiam aliquo modo,ut in potētia creata: non ſic eſt de potentia diuina: & ideo quāuis ſit in aliud,quod non ſemper eſt præſens, pp hoc tamen nec indigens eſt, nec incompleta. AD VLTIMVM. Dicēdum,ꝙ potentia connotat poſſibile,& poſſibile ampliať ad ens, & ad non ens: & ſicut poſſibile ampliatur, ita & diuerſitas connotati: & ideo non tantum dicitur poſſe in aliud:quia poteſt in aliud quod eſt:ſed quia poteſt in aliud quod poteſt eſſe, Deus autem a ſe non poteſt eſſe aliud: ideo patet illud.

QVAESTIO II.

An Deus poſſit in omnia, in quæ agens creatum poteſt?

VTRVM Deus poſſit in omne aliud, in quod poteſt omne agēs creatum. Et ꝙ ſic, uidetur. Qui enim omne, dicit; nihil excipit: ſed non tantum dicimus, & credimus Deum potētem:ſed Deum omnipotentem:ergo &c. ITEM. Quia Deus eſt omniſciēs, ideo ſcit omnia quæcunque ſcit alius ſciens. Si enim aliquis ſciret aliquid, qđ non ſciret Deus, Deus non diceretur omniſciēs: ergo pari ratione non diceretur omnipotens, niſi poſſet oē, quod poteſt omnis alius. ITEM. Deus non dicitur omniuolens, quia non uult oīa, quę alii uolunt:ergo pari ratione ſi non poſſet omnia quę alii poſſunt, nō eſſet omnipotens. ITEM. Omne eſſe eſt a primo eſſe: ergo omne poſſe eſt a primo poſſe:ergo omnis potentia poteſt, quic quid pōt, propter diuinam potētiam: ſed pp

quod

quod unũquodque, & illud magis ergo &cętera.

SED CONTRA. Aliqua creatura poteſt omnia recipere corporaliter, ut materia: aliqua potentia poteſt omnia recipere ſpiritualiter, ut ſpiritus rationalis creatus; ſed Deus nihil poteſt recipere: ergo non poteſt omne qđ poteſt agẽs aliud a ſe. SI DICAS, ꝙ non eſt potentiæ: ſed impotentię. Contra. Nulla impotẽtia eſt a deo, ſiue a potentia diuina: ergo ſm hoc potentia materiæ, ſiue animæ non eſſet a Deo. ITEM. Homo poteſt pati miſeriam, ſiue ſuſtinere pœnã: Deus nõ põt pati: ergo &c. SI DICAS ꝙ illud eſt impoſſibile. Contra. Nullum opus uirtutis eſt impoſſibile: ſed ſuſtinere, eſt opus fortitudinis, quę propriiſſime eſt uirtus: ergo &c. ITEM. Homo poteſt peccare, Deus autem nõ poteſt; ergo &c. Quod ſi poteſt peccare, poteſt eſſe malus: quod eſt inconueniens. SI DICAS, qđ hoc poſſe non eſt poſſibile. Contra. Aug. de Ciui. Dei. Melior eſt natura, quæ poteſt peccare, quã quæ nõ poteſt peccare: ergo poſſe peccare ſpectat ad bonitatẽ: & perfectionem naturæ: ergo non dicit impotentiam. ITEM. Homo poteſt currere, & comedere, Deus hoc non poteſt: ergo &c. SI DICAS ꝙ hoc eſt ĩpoſſibile. Contra. Omne illud, quod dicit poſitionem, eſt a potentia, q̃ uere eſt potentia: ſed currere & comedere non dicunt actus priuationis: ſed poſitionis: ergo sũt a potentia inquantum potens eſt, non inquantum impotens: ergo manifeſtum &c.

Li. 12. c. 1.

RESOLVTIO.

Poteſt: modò illa poſſe, non impotentiam, uel imperfectionem claudat.

RES. Quòd ſicut dicit Philoſophus ĩ philoſophia prima. Quædã ſunt q̃ dicunt potentiã quantum ad modum dicendi: dicunt tamen impotentiam a parte rei, ut poſſe mori, poſſe corrumpi. Propter hoc intelligendum, ꝙ quędam ſunt, quæ poſſe eſt potẽtiæ ſimpliciter & perfecte; ut poſſe intelligere, diligere, & operari. Quædam ſunt, quæ poſſe eſt potentiæ, tamen imperfectæ, uę currere & ambulare: iſti. n. actus dicunt ſimul actionem, & paſſionem, ſiue defectum in agente. Quædam, quæ poſſe ſimpliciter eſt impotentiæ, ut priuationes, ut poſſe peccare, deficere. Loquendo de his ratione priuationis, ſecundum hoc intelligendũ, quod cum potentia Dei ſit perfectiſſima, illa poteſt Deus per ſe & in ſe; quæ ſunt potentiæ ſimpliciter, ut intelligere, & operari: illa uero, quæ ſunt imperfectæ potentiæ, poteſt quidem nõ in ſe, ſed ꝑ ſe. Per ſe põt ex hoc qđ eſt ibi perfectionis, & potentiæ. In ſe nõ põt, ꝑꝑ illud quod eſt ibi impotẽtię & imperfectionis, quæ in eo nõ cadunt. Illa autem quæ ſunt ſimpliciter impotentiæ, nec põt in ſe, nec põt per ſe. Per ſe non poteſt: quia nihil eſt a Deo, qđ non ſit a deo ꝑ ſe, & immediate: hoc aũt qđ eſt defectus, non põt eſſe in deo, nec a deo: qa deus non deficit ĩ eſſendo, nec in agẽdo. Si ergo q̃ratur, utrum deus poſſit omne qđ põt aliud agẽs? Rñdẽdũ eſt nõ ſimpliciter; ſed cũ determinatione. ſ. ꝙ poteſt

Ariſt. 15. met. te. 17.

poteſt omne, quod eſt potentiæ: & in ſe poteſt omne quod eſt potentię ſimpliciter, & perfecte: in alio pót quod eſt potẽtię imperfecte: nec in ſe nec in alio, ꝙ eſt omnimodè impotentię, & hoc ipſo dicitur omnipotens: quia potentia eius ad omnia ſufficit, & in nullo deficit.

Ad illud ergo, ꝙ obiicitur quod nõ poteſt recipere res, nec rerum ſimilitudines. Dicendum ad hoc & omnia, de quibus obiicit, quod illa poſſe non eſt potentię perfectę. Secundum hoc intelligendum, ꝙ eſt potentia omnino ſufficiens & actiua, ut potentia producendi res. Et eſt potentia pure paſſiua, ut potentia ſuſcipiendi. Et eſt potentia defectiua, ut potentia peccandi. Et eſt potentia partim actiua, partim paſſiua, ut potentia ambulãdi. Et eſt potẽtia partim actiua, & partim defectiua, ut potentia ſuſcipiendi pęnam. Et potentia partim paſſiua, & partim defectiua, ut potẽtia moriendi. Dicendũ ergo ꝙ nihil horũ in ſe põt deus, quãuis.n. ſint potẽtię alicuius, derogant tñ pfectioni potẽtię. Nec eſt ſimile de ſciẽtia: qa ſcitũ nõ diminuit de rõne ſcientię, ſicut poſſibile de rõne potentię: qa ſcitũ nõ cauſat a ſciẽtia, ſicut poſſibile a potentia. Ad illud tñ qđ dr̃ đ potẽtia peccãdi, itelligẽdũ, qđ ſi peccare dicat effectũ cũ deformitate, ſiue actũ: ſic non tm̃ dicit potentiã defectiuã: ſed actiuã rõne actus ſubſtrati, & ſic dicit nobilitatẽ. Si rõne deformitatis, ſic dicit ſimpliciter defectũ. Quocunq; tñ mõ dicat: quia ſemper concernit defectũ, nullo modo conuenit deo.

QVAESTIO III.

An Deus poſſit, quæcunque agenti creato impoſſibilia ſunt?

Vtrum diuina potentia ſe extendat ad omne illud, qđ alii eſt impoſſibile. Et quod ſic uidetur. Dicitur enim aliqd impoſſibile propter naturæ ordinationem, ut de cæco fieri uidentem. Aliquid pp pteritionem, ut te nõ fuiſſe, ex quo fuiſti. Tertio pp oppoſitionẽ, ut idem eſſe nigrum & album. Primum eſt impoſſibile ſecundum naturam: ſcđm ſecundum tempus, ſiue ꝑ accidens; tertium poteſt dici impoſſibile ẜm diſciplinam; qa omnis ſcientia ſupponit illud principium: Quod oppoſita nõ ſunt ſimul uera de eodem. Oſtẽditur ergo quod deus poſſit omne tale impoſſibile. Luc. 1. Non erit impoſſibile apud deũ omne uerbum: ſed omnia contingit uerbo dicere; ergo nullum tale eſt impoſſibile apud deum. Item. Epheſ. 3. Ei autem qui poteſt facere, ſupra quam poſſumus intelligere, ergo poteſt deus plura facere quam poſſit intellectus fingere; ſed poteſt fingere omne impoſſibile, quod põt enunciare; ergo & deus poteſt illud facere. Item. Hilar. Perfectę poteſtatis eſt id naturam poſſe facientis, quod poteſt ſignificare ſermo dicentis. Item. Baſilius. Plus poteſt deus facere, quàm tu potes intelligere: ergo per auctoritates canonis, & Sanctorum, uidet ꝙ deus poſſit omne impoſſibile. Item. Ratione uidetur; quia illud eſt potentius, cui nihil omnino eſt impoſſibile; q̃ cui aliqd eſt impoſſibile; ſed deus ẽ potentiſſimus in ſummo, ergo nihil

omnino

omnino eſſe ei impoſſibile. ITEM. Si aliquid impoſſibile non eſt deo poſſibile, aut hoc eſt pp priuationem, aut pp poſitionem. Si pp priuationem. Contra. Nulla maior priuatio quam omnino non entis. ſed deus de nihilo facit aliquid, non ergo pp priuationem. Si pp poſitionem ergo uidetur quod aliquid ſit, ꝙ non ſubiaceat diuinæ potentiæ, ꝙ & ei non obediat: ergo potẽtia dei habet reſiſtens. ITEM. Oſtenditur ſpecialiter, ꝙ poſſit impoſſibile ſecundum naturã, ut de trunco facere uitulum: quia plus diſtat non ens ab ente, quam unum ens ab alio: ſed deus de non ente facit ens: ergo de uno ente poteſt facere aliud. ITEM Quod poſſit impoſſibile ſecũdum tempus, uidetur, quia illud ẽ impoſſibile per accidẽs, quod nullam ponit reſiſtentiã, quia non eſt: ergo ſi deus poteſt impoſſibile per ſe, & ꝙ habet reſiſtentiam; cum illud ſit magis impoſſibile: ergo põt impoſſibile per accidens. ITEM. Quod poſſit impoſſibile ſecundum diſciplinam, uidetur, quia plus diſtat creator a creatura, quàm unum ens creatum ab alio: ſed Deus potuit facere ꝙ creatura creatori uniretur in eadẽ hypoſtaſi ſimplicisſima: ergo multo fortius põt facere ꝙ oppoſita ſimul ſint in eodem, ut ꝙ aliquid ſit ſimul album & nigrum: & hoc uidetur factum eſſe ĩ Chriſto, quia unus, & idem erat æternus, & tpalis; paſſibilis, & impaſſibilis; uiſibilis, & inuiſibilis, & ſic de aliis. ITEM. deus fecit uirginem parere, ꝙ eſt impoſſibile ...m naturam, quia potentia naturæ nullo modo eſt ad hoc, & eſt ibi impotentia ſecundum diſciplinam, quia ſimul ſunt oppoſita uera de eodem; & ꝙ eſt maius impoſſibile quam impoſſibile ſecundum accidens .ſ. corruptam integrare, ſiue fieri uirginem? magis n. uidetur partus incompoſſibilis uirginitati, quam coitus: ergo &c.

SED CONTRA. ꝙ deus non poſſit impoſſibile ſecundum naturam, uidetur Augu. dicere in Lib de Vera innocentia Deus [inquit] ita eſt omnipotens, ut nunquam rationis ſuæ inſtituta euellat: ergo ſi aliquid eſt impoſſibile ſm inſtitutionẽ naturæ, ſimplr eſt deo impoſſibile. ITEM. Ratione uř, quia deus non põt facere contra ordinem rõnis rectę, ut pote mentiri, & conſimilia: ergo non poteſt facere contra inſtitutionem naturæ ordinatæ: non ergo põt impoſſibile ſecundum naturam. ITEM. ꝙ non poſſit impoſſibile per accidẽs. Hier. Cũ cetera poſſit deus, nõ põt de corrupta facere uirginẽ: ſed conſtat ꝙ hoc non dr ꝙ non poſſit reparare clauſtra, ſed quia eam, quæ corrupta ẽ: ergo &c. ITEM. Aug. in 26. li. contra Fauſtũ. Hãc ſniam quam ducimus præteritam fuiſſe, deus falſam facere nõ põt. Et rõnem reddit. Si. n. hoc faceret, hoc eſſet facere, ut ea quæ uera ſunt, eo ipſo ꝙ uera ſunt, eſſent falſa, & ita eſſet contrarius ueritati. ITEM. Quod non poſſit impoſſibile ſecundum diſciplinã, ſ. ut duo oppoſita ſint ſimul in eodem, uř quia ſicut ſe hñt oppoſita ad unionem, ita unita ad diuiſionem: ſed deus nõ põt face-

Ad Euſtochiũ de cuſtodia Virginitatis aliquantulum a principio. To. 1. operũ eius. Cap. 5.

facere quod duo & tria non ſint qn que: quia (ſicut dicit Aug.) hoc eſt uerum ueritate, quę non inci pit, nec definit: ergo pari ratione non poteſt facere quod oppoſita ſint ſimul uera. ITEM. Deus non poteſt facere contra ueritatẽ iuſtitiæ. 2. Thi. 2. Fidelis permanet, negare ſeipſum non poteſt: ergo non poteſt facere cõtra ordinẽ ſapientię: ſed confundere oppoſita eſt facere contra ordinem ſapientiæ: ergo &c.

RESOLVTIO.

Quæcunque propter limitationem uirtutis, aut propter imbecillitatem intellectus agens creatum nõ poteſt; Deus utique poteſt. Secus de impoſsibilibus propter priuationem omnis exiſtentia, & de impoſsibilibus ſecundum illuſtrationem ueritatis æternæ.

RESP. Ad prędictorum illigentiã notandũ, quod nos iudicamus aliqd impoſſe quatuor de cauſis. Vno mõ per limitationẽ naturalis potẽtię, ut de trũco fieri uitulũ, & uirginẽ parere: mulier. n. ſine ſemine non põt concipere naturaliter. Itẽ. Partus clauſa porta pp corpulentiã nõ põt exire: ſilr natura ſtatim nõ põt trũcum in uitulũ conuertere, cum habeat potentiã limitatã. Secundo modo dr impoſſibile non pp limitationẽ potentiæ: ſed pp limitationẽ noſtræ intelligentiæ, ut duo corpora eſſe in eodẽ loco, uel idem corpus in diuerſis, uel maius in minori loco. qa nullo mõ poſſumus capere, cũ noſtra imaginatio ſemp dicat oppoſitũ. Vnde ẽt qñ dictat quod deus ſic facit in ſacramẽto altaris, neceſſe eſt ut rõ cõtra ſe eleuetur ut credat. Tertio modo dr impoſſibile propter priuationem omnis exiſtẽtię ſm omnem comparationẽ. ſ. principii, medii, & ultimi, ut pteritum non fuiſſe præteritum. Omnis. n. potentia quę intelligitur aliqd facere, reſpicit ens uel in ratione principii, uel termini, uel utroque modo. Vnde de ente põt facere non ens, & econuerſo, & de uno aliud: ſed de nõ ente facere non ens, hoc nullius omnino potentię eſt. Vnde quãuis Deus de omni ente creato poſſit facere quod non ſit, ſiue de ratione, ſiue de re: tamen de eo quod fuit, & nõ eſt, facere quod non fuerit, hoc omnino Deo eſt impoſſibile: quia hoc facere eſt nihil facere, ſicut iam melius patebit. Quarto modo dr impoſſibile, ſecundum illuſtrationem ueritatis æternę, & ordinem diuinę ſapientiæ, ut uerbi gr. quod duo oppoſita inſint eidem, & ſecundum idem, hoc ipſa ueritas æterna (eo ipſo quòd ueritas eſt) iudicat, & illuſtrat, impoſſibile: ſicut & hoc, duo, & tria non eſſe quinque. Quando ergo argumentatur, utrum deo ſit poſſibile omne impoſſibile: Dicendũ: quod impoſſibile, qđ eſt impoſſibile propter limitationem potentiæ, uel propter limitationem intelligentię, quòd Deo eſt poſſibile, propter hoc qđ eius potentia non eſt limitata, ſed infinita: & ideo ſupra naturam, & intelligentiam poteſt, quarum utraque eſt arctata. Illud autem impoſſibile, quod eſt impoſſibile propter priuationem omnis exiſtentiæ, & quod propter illuſtrationem ueritatis æternæ, nõ poteſt omnino. Primum quidẽ non poteſt; quia illud poſſe eſt nihil Paulo inferius.

nihil poſſe. Secundum non pôt: quia illud eſt poſſe inordinatè, cótra ordinem ſapiétię diuinæ. Et quoniam Deus ſic eſt omnipotens,ut nihil poſſit niſi quod decet ſuam potētiam,& non deordinat ſapientiā:ideo hæc impoſſibilia non poteſt.

Sed obiiciet aliquis,ꝙ illud eſt falſum.ſ.ꝙ impoſſibile per accidēs ſit impoſſibile propter priuationem omnis exiſtétię.Nam propoſitio de pręterito eſt uera, & ueritas illa non fundatur ſupra nihil, nec ſuper ens increatum,cum incipiat eſſe uera:ergo ſupra ens creatum,& illud eſt p̄teritum : ergo præteritum dicit aliquo modo ens;ſed omne creatum quantumcūque habeat parum de ente, poteſt illud amittere,ſi Deus uelit:ergo Deus pôt facere, ꝙ illud quod fuit,nō fuerit. Et iterum cum dico hoc eſſe præteritum, aut dico aliquid, aut nihil.Si aliquid:ergo reſponſio nulla. Si autem nihil: dico ꝙ poteſt dici,ꝙ chimera ſit præterita,& ꝙ non præteritum,quod nihil eſt,ſit pręteritum,quod manifeſte falſum eſt:non ergo dicit priuationem omnis exiſtentię: & illud non uidetur ſubtrahere quin ſubiaceat potentię diuinę: nam futurū non dicit ens, & tñ deus pôt facere ꝙ futurum ſm ueritaté nunquam ſit futurum. Si ſi non p̄ſens nihil dicit entitatis: & deus pôt facere,ꝙ illud qđ nūquam eſt p̄ſens, ſit p̄ſens, nec adhuc uidet euadi poſſe. Quaeri etiam pôt, utrum deus poſſit facere de p̄terito pręſens? & conſtat,ꝙ in altero extremo ponitur ens:ſi ergo poteſt facere, ꝙ præteritum ſit præſens, & quòd eſt præſens,non eſt pręteritum:pôt facere de p̄terito,ꝙ non ſit p̄teritum. Propter hæc & his ſimilia fuit opinio Gilberti Porretani, ꝙ deus poteſt ſuper impoſſibile per accidens: poteſt. n.facere ꝙ præteritum nunquam fuerit. Et illud B. Hierony. exponunt, qui ſequuntur eum, ꝙ non poteſt facere de corrupta uirginé, id eſt non oſtendit ſe poſſe,cum nunquam fecerit. Et ſimiliter illud de Auguſ.quòd deus ſententiam de pręterito non poteſt facere falſam, hoc intelligitur, ſalua re.Sed certe huiuſmodi expoſitiones ualde ſunt extraneæ. Si enim Hieronymus dicit, quòd nō poteſt de corrupta facere uirginem,id eſt non oſtendit:ſimiliter non poteſt de trunco uitulū facere, cum non oſtendat: non recte ergo dicit, cum cætera poſſit deus,&c.Et iterum.Si ſermo Auguſtini intelligitur,quòd nō poteſt facere deus illam ſententiam falſam ſuppoſito pręterito: ſimiliter nec ſententiam de futuro,ſalua futuritione: & propter hoc cum auctoritates hoc dicāt magnorum Doctorum, quòd deus de eo quod fuit,non poteſt facere,quòd non fuerit:& intellectus in nullo dicat cōtrarium, nec fides ad hoc nos moueat,ut compellat, tanquam rationabilius, & ſecurius dicendum eſt cum Sanctis, quòd deus de eo quod fuit,non poteſt facere, ꝙ non fuerit. Et huius rationem ad præſens aliam neſcio, quàm eam, quę prędicta eſt. Niſi forte dicatur hoc eſſe propter omnimodam indiuiſionem, ut ſicut oppoſita manentia oppoſita, non poteſt unire: ſic nec idem &

ſe diuidere:& ideo, quod fuit, p tempore quo fuit, omnimode eſt unitum: & ſimiliter preſens in tpe, in quo eſt, ſiue in inſtāti. Vñ hoc eſſet idē a ſe diuidere, facere .ſ. q̄ ptcritū nō fuerit pteritū, & hoc repugnat ordini diuinæ ſapientię: ſicut facere, q̄ ſit triāgulus, & non ſit figura: & hoc claudit in ſe duo contradictoriè oppoſita. Ratio tamen prædicta ſatis eſt conueniens, ſi quis recte intelligat. Cū enim dicitur præteritum carere exiſtentia: nō dico propter hoc quòd cum dicitur aliud fuiſſe, dicatur omnino nihil, ſed propter hoc q̄ aliud eſt uerū fuiſſe, qđ habuit aliqñ eſſe, ēt ſi de eius eſſe, nihil omnino remanſerit. Vnde ſi totus Cęſar ceſſerit in nihil, uerum eſt Cęſarem fuiſſe. Et hoc dicit Anſelmus, qđ ſi omnia creata omnino cedant in nihil, uerum eſt mundum fuiſſe. Ob aliam etiam rationem dicitur carere exiſtentia, quia nec eſt ordinatum ad præſens. Vnde ueritas propoſitionis de præterito, non dicit a parte rei nihil omnino, nec uere ens in actu: ſed illud quod fuit, & nō eſt: & hoc quidem non dicit qd creatum, quod ſit: ſed quod fuit. Si ergo deus dicatur poſſe aliqd ſuper hoc, quod non fuerit, aut quieſcendo, ſiue nihil operando aut faciendo aliud, aut deſtruendo: ſi quieſcit, & nihil facit, propter hoc nihilominus pręteriit, nec fuiſſe deſinit, quia cum non ſit nec actu, nec potentia; nec indiget conſeruante, nec indiget producente; ſecus eſt de futuro, quia futurum eſt ordinatum ad eſſe: ideo indiget producente: & ideo ſi Deus non uult facere futurum: non ſit: & ita non erit futurum, ſi ergo poteſt aliquid ut faciat hoc, quod fuit, nō fuiſſe, aut hoc erit faciendo, aut deſtruendo. Sed facere, quòd non fuiſſet, eſt nihil facere: cum non fuiſſe, non dicat ens: ergo Deus faciendo, nihil facit: quod eſt imperfectio, & contradictionis implicatio. Similiter non eſt aliqd deſtruere, cum fuiſſe, non dicat aliquid eſſe: ergo ſi deſtruendo, hoc facit, deſtruendo nihil deſtrueret, quod eſt ſimile inconueniens: non ergo poteſt nihil agendo, nec faciēdo, nec deſtruēdo: ergo de præterito, quòd non fuerit præteritum, non poteſt facere. Patent ergo inſtantię: nam ueritas propoſitionis de præterito non neceſſario fundatur ſupra aliquid creatū quod ſit: ſed quod fuerit: & ideo manet omni creato interempto. Patet etiā quod præteritum non dicit omnino nihil, ſed dicit aliquid, qđ fuit, & non eſt: niſi forte præteritum dicat ſucceſſionem temporalem, quàm utiq; poteſt deus deſtruere: ſed largius accipitur, hic fuiſſe. Patet etiam in ſtantia in ipſo futuro, quia non eſt ſimile. Patet inſtantia, quòd pręteritum poteſt fieri preſens; eſto q̄, non intelligatur hoc, adhuc nihilominus intelligitur fuiſſe. Patet etiam quòd deus poteſt deſtruere omnem propoſitionem, & omne dictum; ſed ſalua propoſitione, & eius ſignificatione, non ipſam falſificare; quoniam hoc nō poteſt eſſe, niſi rem ſignatam mutaret: alioquin faceret orationem, eoipſo quo uera eſt, eſſe falſam, & hoc eſſet contra ſuam ueritatem: rem autem mutaro

tate non poteſt, & ita nec orationem falſificare. Ex his, quæ dicta ſunt ſatis poteſt præhabita reſponſio roborari.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, ꝙ poteſt omne dicibile, & cogitabile. Dicendum, ꝙ hoc intelligitur de his ſolum, quę dicuntur, & cogitantur ſecundum rationem recte intelligentem, & recte pronunciantem: nihil enim rationabile poteſt dici, uel cogitari, quod Deus facere non poſſit, & etiam plus poteſt. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, ꝙ potẽtius eſt illud, cui omnia ſunt poſſibilia. Dicendum, ꝙ uerum eſt de his, quæ poſſe eſt potentiæ nobilis: nam ſi poſſet aliquid, quod non ſit de nobilitate potentię, quanto magis illud poſſet, tanto magis aduerſitas, & peruerſitas poſſent in illum, ſecundum Anſelmum, & ita tãto minus eſſet potens. AD ILLVD, q*d* obiicitur, aut propter priuationem, &c. Dicendum, ꝙ propter priuationem omnis exiſtentiæ in utroque extremo, & ꝓpter priuationem diſtinctionis, & propter poſitionem ex parte DEI; quia potentia dei reſpicit aliquid ut obiectum effectum, & ſapientia reſpicit ordinatum. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, quòd poſſit impoſſibile ſecundum naturam. Dicendum, ꝙ illud uerum eſt. AD ILLVD, quod obiicitur ꝙ poſſit impoſſibile ꝑ accidens, quia nullam dicit reſiſtentiã. Dicendum, ꝙ hoc non eſt propter reſiſtentiam, ſed propter omnimodam non exiſtentiam, ob quam poſſe illud, eſt nihil poſſe. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, de creatore, & creatura. Dicendum, ꝙ omnis creatura eſt materialis, & paſſibilis reſpectu Dei, & DEUS eſt in omni creatura per intimitatem ſubſtantiæ, non ſic oppoſitum reſpectu oppoſiti. QVOD ergo obiicitur, quod magis diſtant, uerum quantum ad naturarum differẽtiam, quia ĩ nullo communicãt, ſed non eſt uerum ſecundum ſimultatis exiſtentiã. AD ILLVD, quod obiicitur, de hoc, quod eſt uirginem parere. Dicendum, ꝙ eſt impoſſibile ſm naturam; ſed non impoſſibile ſecundum oppoſitionem: quia eſſe uirginem, & parere, nõ ſunt oppoſita: ſimiliter nec eſſe uirginem, & concipere: ſed iudicantur oppoſita ꝓpter naturę impotentiã: ſed iſta ſunt oppoſita, coiiſſe, & eſſe uirginẽ: & ideo patet illud. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ non poteſt impoſſibile ſm naturam ꝓpter ordinem. Dicendum, ꝙ eſt ordo naturæ ſpecialis, & generalis. Ordo naturæ ſpecialis tranſmutari poteſt, & deſtrui: quia poteſt in alterum differentiam res relabi, ſed generalis nõ. Sic dicẽdum, ꝙ ſpecialis ordo attendit ſm potentiã naturæ ſpecialis: generalis ordo ſm potẽtiã obediẽtię, quæ eſt gñalis, contra hunc ordinẽ non facit, ſed contra aliũ. AD ILLVD, ꝙ obiicit, ꝙ nõ põt contra dictamen rationis rectæ. Dicendum quod uerum eſt, prout recta ratio dicit malũ non eſſe faciendum, quia hoc facere eſt deficere; non ſic autem deficit faciendo contra naturam, & ratio huius patebit infra.

QVAESTIO IIII.

An poſsibile ſimpliciter dicatur aliquid ſecundum cauſas ſuperiores uel inferiores?

VTRVM poſſibile ſimpliciter dicatur aliquid ſecundum cauſas ſuperiores, hoc eſt ſecundum potentiam diuinam, an ſecundum potentiam creatam. Et ꝙ ſecundum potentiam creatã, ſiue ſecũdum cauſas inferiores, uidetur. Ab eodem enim eſt in rebus poſſibilitas; a quo eſt neceſſitas, & contingentia ſimpliciter: ſed neceſſitas, & contingẽtia attenditur in rebus non tantum ſecundum cauſas ſuperiores, imo ſecũdum inferiores cauſas proximas, & particulares: ergo & poſſibilitas. ITEM. Sicut aliquid dicitur potens a poteſtate actiua: ita dicitur poſſibile a poſſibilitate paſſiua: ſed poſſibilitas paſſiua primò eſt in eo, in quo primò eſt potentia ad fieri, & per illud in aliis: ergo cũ hoc ſit principium materiale, & cauſa creata, poſſibile ſimpliciter dicitur ſecundum cauſas inferiores. ITEM Si poſſibile ſimpliciter diceretur ſecundum cauſas ſuperiores tantum, tunc cum apud Deum non ſit impoſſibile omne uerbum, nihil iudicandum eſſet impoſſibile. ITEM. Si ſecundum cauſas ſuperiores, tunc cum Deus poſſet facere ꝙ cæcus recipiat uiſum, poſſibile eſt cæcum uidere: ſed ſi poſſibile eſſet uidere, poſſet uidere: & ſi poſſet, haberet potentiam uiſiuam: ſed hoc falſum, ergo &c.

CONTRA. Poſſibile dicitur denominatiue a potentia: ergo poſſibile ſimpliciter, a potentia ſimpliciter: ſed potẽtia quę ſumme, & ſimpliciter eſt potentia, eſt potentia diuina, quæ dicitur ſecundum cauſas ſuperiores: ergo poſſibile ſimpliciter dicitur ſecundum cauſas ſuperiores. ITEM. Mundum creari, & animam Antichriſti creari, uel eſſe, & conſimilia, ſimpliciter dicũtur poſſibilia, & ſunt poſſibilia ſolum ſecundum cauſas ſuperiores: ergo &c. ITEM. Hoc oſtenditur: quia ſi aliquid ſequitur ad aliquid, ſi antecedens eſt poſſibile, & conſequens: ſed demonſtrato aliquo impoſſibili, ut trũcum fieri ex uitulo, ſequit. Deũ facere hoc, eſt poſſibile: ergo hoc, ſcilicet truncum fieri ex uitulo, eſt poſſibile ſimpliciter. ITEM. Omne uerum eſt poſſibile: & omne quod erat uerum, poteſt eſſe uerũ; & omne quod poteſt eſſe uerum, eſt ſimpliciter poſſibile: & eſt poſſibile ſolum ſecundum cauſas ſuperiores: ergo &c.

RESOLVTIO.

Secundum utraſque & inferiores & ſuperiores, ratione potentiæ actiuæ.

RESP. Dicendum, ꝙ circa hoc fuerunt diuerſi modi dicendi. Quidam enim dixerunt, quòd ſecundum utraſque cauſas accipitur poſſibile ſimpliciter: & fundant ſe ſuper illud 1. Corint. 1. Stultam deus fecit ſapientiam, &c. Glo. Stultam fecit poſſibile declarando, quod ipſe impoſſibile iudicat: quia poſſibile dicit commune ad utranque. Tamẽ illud non uidetur conuenienter poſſe ſtare, cum nõ admittatur, ꝙ poſſibile ſimpliciter ſit de cæco, fieri uidentem, imo dicitur ĩpoſſibile: ergo ſimul eſſet poſſibile, *Gloſa eſt Ambro. ibi. Tom. 5. ſuorum operũ.*

ſibile,& impoſſibile,quod eſt in conueniens: tamen illud eſt poſſibile ſecundum cauſas ſuperiores. Et fundamentum poſitionis eorum nõ eſt inconueniẽs: quia Gloſa non dicit tantum declarando:ſed etiam dicit faciendo poſſibile:ergo non erat poſſibile prius. Et iterum dicit, ꝙ ſtulta facta eſt: quia ſapiẽtia mũdana iudicabat, ita impoſſibile, ꝙ nulli eſſet poſſibile: & Deus declarauit ſibi poſſibile eſſe.

Et ideo eſt alia poſitio, ꝙ ſecundum quòd deſcẽdunt ſcientiæ:ita & nomina ſcientiarum : ita in naturali philoſophia iudicandum eſt poſſibile ſimpliciter ſecundum cauſas inferiores: ſed in Theologia ſecundum cauſas ſuperiores. Tamẽ adhuc nõ uidetur conueniẽs eſſe poſitio: quia ipſe Anſelmus,& Philoſophus,& Theologus dicit, quòd impoſſibile eſt de trunco fieri uitulum,& ꝙ impoſſibilia ſimpliciter Deo ſunt poſſibilia.

Propter hoc aliter dicẽdum, ꝙ poſſibile ſimpliciter põt dicere ordinem potentiæ ad illud, reſpectu cuius eſt: ordinem (inquam) qui eſt, uel qui futurus eſt, ſiue potentiam præſentem, ſiue futuram. Si dicat futuram, tunc eſt ſenſus:poſſibile eſt hominem currere, hoc eſt habere potentiam ad currendum. Si dicat potentiam præſentẽ,tũc eſt ſenſus : poſſibile eſt hominem currere: id eſt homo habet potentiam ad currendum. Et iſte duplex modus dicẽdi accipitur a Philoſopho, qui iſtam exponit dupliciter. Omne B. contingit eſſe A. ideſt omne quod eſt B.uel omne quod poteſt eſſe B. contingit eſſe A. Prout autẽ dicit potentiam de futuro, ſic põt accipi poſſibile ſecũdum quaſcunque cauſas, ſiue ſuperiores, ſiue inferiores; hoc patet: quia nihil aliter dicitur tunc,niſi quòd habebit potentiam ad hoc: & a quocunque habeat,ſiue a Deo, ſiue ab angelo, ſiue a ſe, uerum eſt ꝙ potentiam habebit: & ſic dicendum ꝙ poſſibile eſt iſtum uidere,demonſtrato cæco illuminando,& uirginem parere,& cætera talia:quia talibus dari poteſt potentia. Alio autem modo hoc quod eſt[poſſibile] dicit actualiter potentiam in re, quæ ſignatur ad alterum ordinari: & ſic generalis eſt regula, ꝙ ſi in re,cui attribuitur poſſibile ſimpliciter, eſt potentia ſimpliciter ; tunc dicitur poſſibile ſimpliciter . Si autem potentia ſecundum quid,tunc dicitur poſſibile ſecundum quid : tunc enim poſſibile dicit ordinem potentiæ ad actum, ſiue alicuius , ſiue ad aliquid , mediante potentia:& ideo ratio dicẽdi in ipſo poſſibili ſumitur a potẽtia. Nomẽ autem potentiæ dicitur dupliciter, ſcilicet de potentia actiua,quæ eſt principium tranſmutandi aliud ; & de potentia paſſiua,quæ eſt principiũ tranſmutandi ab alio : & potẽtia actiua reperit,& in Deo, & in creatura:& utraque potentia eſt ſimpliciter completa reſpectu ſui actus. Nam potentia actiua eoipſo ꝙ actiua, dicit ordinationem completam ad actum, quãtum eſt de ſe. Potentia uero paſſiua reperitur ſolum in creatura. Et hæc quidem potentia poteſt eſſe actui propinqua, & ab

actu remota: ideo potentia paſſiua dicitur ſimpliciter, & ſecundum quid. Quædã enim potentia eſt nata reduci ad actũ à potentia inferiore cooperante ſuperiori, ut qñ eſt cum diſpoſitione propinqua, ut potentia, quæ eſt in ligno ad combuſtionem. Quædam eſt nata reduci à potẽtia ſuperiori, aliquo modo cõſonãte inferiori, ut puta impii ad iuſtificationẽ, & utraq; dicitur propinqua. Quædã ita diſtat ab actu, quod ſi reducatur, non poteſt niſi à potentia ſuperiori reduci, & hoc qdem omnino deficiente, uel nullo modo conſonãte potentia actiua inferiori, utpote, ꝙ ex mortuo poſſit fieri uiuus, & ex trũco fieri uitulus, & hæc eſt potentia ſecundũ quid. Ex quo patet, ꝙ potentia paſſiua ſimpliciter attenditur ſecundũ inferiores, & ſuperiores. Et quia ſecũdum quid dr̃ per defectum reſpectu ſimpliciter potẽtia paſſiua, quę põt reduci ad actum ſolum ſecundũ cauſas ſuperiores, deficiente potẽtia actiua creata diſponente, uel conſonante dicitur potentia ſecundũ quid & dicitur potentia obediẽtiæ: & de hac dicit Auguſtinus, ꝙ in coſta erat, non unde fieret mulier, ſed unde fieri poſſet, ſcilicet potentia obedientiæ. Poſſibile ergo, quod dicitur à potentia; non dicitur uniformiter, nec dicitur omnino æquiuoce, ſed analogice, ſicut ſanum: & ideo eius acceptio determinatur per adiunctũ. Põt ergo hoc ꝙ ẽ [poſſibile] dicere ordinem ſubſtantiæ ad agere: & tunc dicit potentiam actiuam, & hoc determinatur per adiunctum: Nã ſi dicat ordinẽ ſubſtãtiæ increatæ ad actum, dicit potentiã ſecundum cauſas ſuperiores: ut ſi dicatur Deum creare mundum eſt poſſibile, uel illuminare cęcum. Si autem dicat ordinem ſubſtantiæ creatæ, dicit potentiam actiuam creatam, ut ſi dicatur: poſſibile eſt Antichriſtum currere, uel cęcum poſſibile eſt uidere, ſi gnatur potẽtia in cæco: ideo falſa eſt ſimpliciter. Poteſt iterum dicere ordinem alicuius ad fieri: & hoc poteſt eſſe dupliciter Aut in cõparatione ad aliqd ex quo; aut ſine comparatione. Si in comparatione ad aliquid, ut cum dicitur, poſſibile eſt ex aere fieri ignem; tunc importat potẽtiam paſſiuam ſecundum rem, & ſic ſit potentia paſſiua ſimpliciter: ut illa quæ eſt ſecundum cauſas ſuperiores, & inferiores, dicitur poſſibile ſimpliciter. Si autem ſit potentia paſſiua reducibilis ſolum ſecundum cauſas ſuperiores, eſt ſolum ſecundum quid: ut ſi dicatur: ex trunco poſſibile eſt fieri uitulum, negandum eſt ſimpliciter, niſi addatur determinatio cõtrahens; ut ſi dicatur poſſibile potentia obedientiæ, uel poſſibile Deo. Si autem dicit ordinem alicuius ad fieri ſine comparatione ad principium ex quo, tunc importat potentiam paſſiuam ſecundum modum, ſed actiuam ſecundum rem: ut ſi dicatur poſſibile eſt animam Antichriſti creari, uel poſſibile eſt uitulum fieri, hoc eſt dicere, aliquis poteſt facere: & ideo ſine determinatione eſt poſſibile, ſiue ſecundum cauſas ſuperiores, ſiue ſecundum cauſas inferiores,

res,quia ratione potentię actiuæ utrobique ſaluatur ſimpliciter. Poteſt etiam tertio hoc ꝙ eſt[poſſibile] dicere ordine,uel comparationem entis ad eſſe, ut cum dicitur,hoc poteſt eſſe, quocunque demonſtrato:& ſic nec potentiam actiuam,nec potentiam paſsiuam dicit determinate,nec ſecundum cauſas ſuperiores,nec ſecundum cauſas inferiores, Vnde ſimpliciter dicitur,quocunque horum modorum ſit poſſibile: ſolum in caſu poſſibile,ſecūdum quid dicitur, ſecundum cauſas ſuperiores: uidelicet cum dicit potentiam paſſiuam ſecundum modum, & rem:ut cum dicitur, ex cæco poteſt fieri uidens, & ex trunco uitulus,& ex aſino poſſibile eſt fieri hominem.

Ex his patent omnia obiecta ad utranque partem: nam obiecta ad primam partem procedunt de poſſibili, ſecundum ꝙ dicit potentiam paſſiuam.

Ad illvd, ꝙ obiicitur ad oppoſitum, ꝙ poſſibile eſt denominatiue a potentia,Dicendum,ꝙ poſſibile poteſt dici denominatiue a potentia paſſiua, uel actiua:& quia in deo proprie eſt potentia actiua,& ideo poſſibile ſimpliciter ſecundum ꝙ ab illa denominatur,non ſecundum ꝙ a paſſiua. Ad illvd, quod obiicitur de hoc ꝙ eſt mundum creari. Dicendum ꝙ quamuis dicat potentiam per modum paſſionis:tamen ſm rē nō dicit niſi potentiam actiuā: quia ante mundi creationem nihil eſt niſi potentia actiua:& iō dr̄ ſimplr̄ ſm cauſas ſuperiores. Ad illvd,quod obiicitur, ꝙ ſequitur,ſi deus poteſt facere,ꝙ res pōt fieri. Dicendum, ꝙ uerum eſt ſm ꝙ[pōt]dicit eandē potentiam per modum paſſionis, & hoc cum ſimpliciter dr̄. Si aūt uere dicat potentiam paſſiuā,nō ſequitur:quia uariatur hoc ꝙ eſt,poſſibile, ut patet ſi dicatur,deus pōt facere de cæco uidentem: ergo cæcus pōt eſſe uidens,uel ex cæco pōt fieri uidens:prius.n. dicebat potētiam actiuam ſimpliciter,& poſtmodum paſſiuam, & ideo non ſequitur:ergo quando dicitur, ſi antecedens eſt poſſibile, & conſequens: intelligēdum eſt eadē poſſibilitate. Ad illvd ergo, ꝙ ultimo obiicitur,ꝙ omne verum pōt eſſe uerum,antequam ſit. Dicēdum, ꝙ uerum eſt, & demonſtrato cæco,hoc dictum eſſe uerum eſt poſſibile, qa poſſibile,accipitur ibi reſpectu ueri:& dictum eſſe poſſibile,quando dicit ordinem ad eſſe,uel ad eſſe uerū,dicit potentiam communem ad actiuam,& paſſiuā: ſuperiorem, & inferiorem: ſed tunc non ſequitur de re: ergo iſte poteſt uidere,quia dicit potentiam paſſiuam creatam.ſ.potentiam uiſiuam:nec ſequit̄:ergo de cæco poterit fieri uidens, ſm ꝙ [pōt]ponit potentiā actu in iſto,qa dicit potentiam paſſiuā,diſpoſitā:imo eſt ibi fallacia conſequentis: quia cū poſſibile accipiatur in ſua gn̄alitate, hēt tres cauſas ueritatis, aut ī cæco eſt ptās ad uidendū:aut ptās ad recipiendū,aut qa in alio ē ptās ad dandum: ratione huius dictum eſt poſſibile, & fiet aliqñ uerum, ſicut patet, & ita patent cætera obiecta.

DISTIN

De potentia Dei in comparatione ad quantitatem, oſtendens eius immenſitatem, ſiue quantum Deus poſsit.

QVidam tamen de ſuo ſenſu gloriantes, Dei potentiã ſub menſura coarctare conati ſunt. Cùm enim dicunt, huc uſque poteſt Deus, & non amplius, quid hoc eſt aliud quàm eius potentiam (quæ infinita eſt) concludere & reſtringere ad menſuram? Aiunt enim, non poteſt Deus aliud facere quàm facit, nec melius facere id quod facit, nec aliquid prætermittere de his, quæ facit. Iſtamque primam ſuam opinionem veriſimilibus argumentis, cauſisque commentitijs, nec non & ſacrarũ authoritatum teſtimonijs munire conantur, dicentes, Nõ poteſt Deus facere, niſi quod bonum & iuſtum eſt fieri: non eſt autem iuſtum & bonum fieri ab eo, niſi quod facit. Si enim aliud iuſtum eſt & bonum eum facere quàm facit, nõ ergo facit omne quod iuſtum eſt & bonum eum facere: ſed quis audeat hoc dicere?

Secunda ratio.

Addunt etiam, non poteſt facere, niſi quod iuſtitia eius exigit: ſed non exigit eius iuſtitia, ut faciat niſi quod facit: non ergo poteſt facere, niſi quod facit. Eademque iuſtitia exigit, ut id non faciat quod non facit, non autem poteſt facere contra iuſtitiam ſuam, non ergo poteſt aliquid eorum facere quæ dimittit.

Reſponſio ad prius dictum.

His aũt reſpõdentes, duplicẽ verborũ intelligentiã aperiẽtes, & ab eis inuoluta euoluẽtes ſic: Nõ põt Deus facere niſi quod bonũ eſt & iuſtũ. i. nõ põt facere niſi illud, quod ſi faceret, bonũ & iuſtũ eſſet, verũ eſt: ſed multa põt facere quæ nõ bona ſunt, nec iuſta: quia nec ſunt, nec erũt, nec bene fiunt, nec fient: quia nunquã fient. Item quod ſecundò oppoſitũ fuit, Nõ põt facere niſi quod iuſtitia ſua exigit: &, Nõ poteſt id facere, quod iuſtitia ſua exigit, vt non fiat: Dicimus, *quia exactionis verbum de Deo congrue non dicitur,*

nec proprie accipitur,& in illis locutionibus duplex eſt ſenſus. Si.n. intelligas, nō pōt facere niſi quod ſua iuſtitia exigit, ideſt, niſi quod voluntas ſua iuſta vult, falſum dicis. Iuſtitia enim ipſius Dei *æquiſſima uolūtas accipitur, qualiter accipit Auguſtinus illa verba Domini in Geneſi, loquentis ad Lot,* Non *poſſum quicquā facere, donec illò introeas, exponens:* Non *poſſe, inquit, ſe dixit, quod ſine dubio poterat per potentiam, ſed non poterat per iuſtitiam: quod poterat quidē, ſed nō volebat, & illa voluntas iuſta erat.* Si *vero per hæc verba intelligis cū non poſſe facere, niſi illud quod ſi fieret, iuſtitiæ eius conueniret, verum dicis. Similiter diſtingue illud,* Non *poteſt facere quod ſua iuſtitia exigit vt non faciat. i. non poteſt facere id quod ipſe qui eſt ſumma iuſtitia, non vult facere, falſum eſt. Si autem his verbis intelligas eum non poſſe facere id, quod iuſtitiæ eius conuenire non poteſt, verum dicis.* Gen. 19 Hæc habētur in lib. contra ſecūdā Gaudētij epiſto. cap. 23 Tom. 7.

Tertia illorum ratio.

Addunt quoque & alia dicentes, Non *poteſt Deus facere niſi quod debet, non autem debet facere niſi quod facit, ſi enim debet alia facere, non ergo facit omne quod debet. ſi vero facit omne quod debet, nec poteſt facere niſi quod debet: nō ergo poteſt facere niſi quod facit. Item, Aut debet dimittere quod dimittit ne faciat, aut nō debet. Si nō debet, non rectè dimittit: ſi vero debet dimittere: ergo non debet facere. Si autem non debet, nec decet, non oportet eum facere: & ſi non decet, nec oportet eum facere: ergo non poteſt facere: non ergo poteſt facere, niſi quod facit: nec poteſt illud dimittere quod facit quin faciat: quia debet illud facere: & quod debet facere, non poteſt illud dimittere. Sed ut mihi videtur, hoc verbum, debet, venenum habet. Multiplicem enim & inuolutam continet intelligentiam: nec* Deo *proprie competit, qui non eſt debitor nobis, niſi forte ex promiſſo: nos vero ei debitores ſumus ex commiſſo. Vt autem venenum euacuetur, diſtingue verbi ſenſus.* Non *poteſt* Deus *facere niſi quod debet, ideſt, niſi quod vult, falſum eſt: ſic enim poteſt ipſe dici debere aliquid, quia uult illud. Si autem dicatur,* Non *poteſt niſi quod debet, ideſt, nō poteſt*

niſi illud, quod ſi faceret, ei bene conueniret, verum eſt.

Quarta illorum ratio.

Addunt quoque illi dicentes, nihil facit aut dimittit, niſi optima & rationabili cauſa, licet nobis occulta ſit: ſecundum quàm oportet eum facere ac dimittere, quæ facit, uel dimittit. Ratio enim penes eum eſt, quia illa facit, & illa dimittit, quæ ratio æterna eſt, & ſemper manẽs: præter quam non poteſt aliquid facere, vel dimittere. Illa ergo manente non poteſt quod facit dimittere, nec quod dimittit facere, & ita non poteſt facere, niſi quod facit. Et ad hoc reſpondemus, ambiguitatem locutionis determinãtes. Cum enim dicitur, Ratio vel cauſa optima penes Deum eſt, qua facit cuncta, quæ facit, & dimittit ea quæ dimittit: uerum quidem eſt, quia in eo uoluntas eſt æquiſſima & rectiſſima, qua facit & dimittit quæ uult, contra quam facere non poteſt, nec præter eam facere poteſt. Nec utique contra eam faceret, nec præter eam, ſi ea quę facit dimitteret, uel quę dimittit faceret: ſed eadem manẽte ratione, & cauſa, alia potuit facere, & iſta dimittere. Licet ergo ratio ſit penes eum, qua alia facit, & alia dimittit, poteſt tamen ſecundum eandem rationem & dimittere, quæ facit, & facere quæ dimittit. Ipſi etiam addunt. Ratio eſt eum facere quæ facit, & nõ alia, & nõ poteſt facere, niſi quod rõ eſt eũ facere, & ita nõ põt facere niſi qđ facit. Itẽ. Rõ eſt eũ dimittere quę dimittit, & nõ põt nõ dimittere, quod rõ eſt eũ dimittere, & ita nõ põt nõ dimittere quod dimittit. Et ad hoc dicimus, locutiones ambiguas eſſe, & iõ determinãdas. Si.n. cum dicitur, nõ põt facere niſi quod rõ eſt eũ facere, intelligas eũ non poſſe facere niſi ea quæ rõnabilia ſunt, & ea quæ ſi fięrent, rõnabilia eſſent, unus eſt ſenſus. Si aũt intelligas eũ non poſſe facere alia rõnabilia & bona, niſi ea quę uult & facit, falſus eſt intellectus. Itẽ aliud adiungũt dicentes: Si põt Deus aliquid facere quã facit, põt ergo facere quod nõ præſciuit: et ſi põt facere quod nõ præſciuit, põt ſine præſcientia operari: quia oẽ quod facturũ ſe præſciuit, facit: nec facit aliquid quod nõ pręſciuit. Quod ſi pręter præſciẽtiã eius aliquid fieri impoſſibile eſt oẽ: ergo quòd pręſcitũ eſt, fieri neceſſe eſt: ergo

aliud fieri quàm ſit, nulla ratione poßibile eſt: ergo non poteſt a Deo fieri niſi quod fit. Hæc autem quæſtio de præſcientia facile determinari poteſt per ea, quæ ſuperius dicta ſunt, cum de præſcientia ageretur.

Confirmatio per auctoritates.

His autem illi ſcrutatores, qui defecerunt ſcrutantes ſcrutinio: ſanctorũ annectunt teſtimonia. Dicit enim Aug. in Lib. de Symbolo, Hoc ſolum nõ poteſt Deus quod nõ vult per quod videtur non poſſe facere aliquid niſi quod vult: ſed non vult niſi quod facit, & ita videtur non poſſe niſi quod facit. Illud autem ita intelligendum eſt, Id ſolum non poteſt Deus quod non uult, ſcilicet ſe poſſe. Idem in 7. Libr. Confeſ. ad Deum loquens ait, Non cogeris inuitus aliquid, quia uoluntas tua non eſt maior quàm potentia: eſſet autem maior, ſi te ipſo tu ipſe maior eſſes. Ex hoc uidetur quòd Deus non poſſit plura quã uult, ſicut nõ uult plura quã põt. Sicut .n. uoluntas non eſt maior potẽtia, ita nec potẽtia maior eſt uoluntate. Ideoq; ſicut plura non uult quàm poteſt, ita eum non plura poſſe quam uelle dicunt. Sed ad hoc dicimus, quia nec uoluntas potentia, nec potentia uoluntate maior eſt; quia una & eadem res eſt potentia & uoluntas, ſcilicet ipſe Deus, qui eſſet maior ſeipſo; ſi uoluntas maior eſſet potentia, uel potentia uoluntate. Nec hac auctoritate negatur Deum plura poſſe quàm uelle, quia plura ſunt ſubiecta eius potententiæ quam uoluntati. Fateamur itaque Deum plura poſſe facere quæ non uult, & poſſe dimittere quę facit. Quod ut certius firmiuſque teneatur, ſcripturæ teſtimonijs aſſeramus, Deum plura poſſe facere quam facit. Veritas ipſa ſecundum Matth. ait, An putas, quia non poſſum rogare patrem meum, & exhibebit mihi modo plus quam duodecim legiones angelorum? Ex quibus uerbis patenter innuitur, quia & filius poterat rogare quod non rogabat, & pater exhibere quod non exhibebat. Vterq; ergo poterat facere, quod non faciebat. Aug. etiam in Ench. ait, Oĩpotentis uoluntas multa poteſt facere quæ non uult, nec facit: potuit .n. facere ut duodecim legiones angelorũ pugnarẽt cõtra illos, qui Chriſtũ ceperũt. Item in eodẽ, Cur apud

Hæc q̃ ex prædictis facile determinatur diſ. 33. & 39. In to. 9. li. 1. c. 1.

Cap 4. In to. 1.

Matth. 25.

Cap. 9 in to. 3. Mat. 11

quoſ-

quoſdam non factæ ſunt virtutes, quæ ſi factæ fuiſſent, egiſſent illi homines pœnitentiam: & factæ ſunt apud eos, qui non erant credituri? tūc non latebit quod nunc latet. Nec *utique iniuſte* Deus *noluit ſaluos fieri, cum poſſent ſalui eſſe, ſi vellet. Tunc in clariſſima ſapientiæ luce uidebitur, quod nunc piorum fides habet, antequam manifeſta cognitione videatur, quam certa & immutabilis & efficaciſſima ſit voluntas* Dei: *quæ multa poſſit & non velit, nihil autē quod non poſſit, velit. Idem in Lib. de natura & gratia, Dominus Lazarum ſuſcitauit in corpore.* Nunquid *dicendum eſt, non potuit Iudam ſuſcitare in mente? Potuit quidē, ſed noluit. His auctoritatibus, aliſque multis aperte docetur, quod* Deus *multa poſſit facere, quæ non vult: quod ēt ratione probari poteſt.* Nō *vult Deus omnes homines iuſtificare, & tamen quis dubitat eum poſſe? Poteſt ergo* Deus *aliud facere quam facit, & tamen ſi aliud faceret, alius ipſe non eſſet. Et poteſt aliud velle quam vult, & tamen eius volūtas nec noua, nec mutabilis aliquo modo poteſt eſſe. Quod etſi poſſit velle quod nunquam voluit, non tamen nouiter, nec noua voluntate, ſed ſempiterna tantum voluntate velle poteſt: poteſt enim velle quod ab æterno poteſt uoluiſſe: habet enim potentiam uolendi & nunc & ab æterno, quod tamen nec modo uult, nec ab æterno uoluit.*

SVPRA oſtendit Magiſter, quid Deus poſſit: in hac parte intendit oſtendere quantū poſſit. Et quoniam quidam Dei potentiam limitabant: ideo intendit Magiſter oſtēdere huius opinionis falſitatē, & huius poſitionis falſitate oſtenſa, reperit Dei potētia eſſe infinita. Et hęc pars habet tres partes. In prima proponit ſiue narrat eorum erroneam opinionem. In ſecunda diſſoluit multiplicem rationem eorū, ibi. *Iſtamque prauam ſuam opinionem &c.*] In tertia concludit, & confirmat ueritatis aſſertionem, quæ eſt in huius opinionis contrariam partem, ibi. *Fateamur ergo Deum &c.*] Prima & ultima parte remanentibus indiuiſis, media pars diuiditur ſecundum numerum rationum, quas adducit. Prima ſumpta eſt a ratione boni, & iuſti. Et hanc format duobus modis, & ponitur ibi. *Non poteſt Deus facere, niſi quod bonum, &c.*] Secunda ſumpta eſt a ratione debiti, & hāc ponit, ibi. *Addunt quoque & alia dicentes &c*] Tertia ſumpta eſt a ratione faciendi, & dimittendi, & hanc format duobus modis, ibi. *Addunt quoque illi*

dicen-

dicentes, &c.] Quarta ſumpta eſt ex ratione præſcientiæ Dei, & hæc ponit, ibi. *Item aliud adiungunt dicentes &c.*] Quinta ſumpta eſt ab auctoritate, & ponitur, ibi. *His autem illi ſcrutatores, &c.*] Et in qualibet harum partiũ Magiſter ponit primo obiectiones, ſecundo uero ponit ſolutionẽ, & ptes manifeſtę ſunt.

Dub. 1. His *autem reſpondemus, duplicem uerborum &c.*] Quæritur, unde ueniat duplicitas huiuſmodi, non poteſt Deus niſi quod iuſtum eſt. Si dicas quod hoc uerbum (eſt) poteſt ſignificare iuſtitiam quæ eſt, uel iuſtitiam quæ eſſet, ſi Deus faceret: hoc enim nihil uidetur: quia ſi dicatur, iuſtum eſt hoc fieri, intelligitur iuſtum eſſe ut nunc: ſimiliter in propoſito. Reſpon. Dicendum quod diſtinctio Magiſtri eſt rationabilis. Ratio autem huius multiplicitatis eſt, quòd hoc uerbum (eſt) poteſt dicere præſens ut nunc, uel ſimpliciter: & ita iuſtitiam quæ nunc eſt, uel quæ eſſet, ſi res fierent. Poteſt autem multiplicitas aſſignari a tribus. Prima ratione attributi; ſicut enim hoc uerbum (currit) per ſe dictum dicit præſens ut nũc: ſed quando additur determinatio, poteſt ſtare pro præſenti ſimpliciter, utputa ſi dicatur de equo iacẽte in ſtabulo, iſte equus bene currit: ita põt eſſe de hoc uerbo (eſt) ratione eius quod additur, bonum, & iuſtum. Aliter põt aſſignari a parte ampliationis huius uerbi (poteſt) quia ſi ampliatio huius uerbi (põt) totum dictum reſpiciat, ita quod ĩplicatio cadat ſub ampliatione: ita dicit pſẽs ſimpliciter. Si aũt cadat extra, ſic dicit præſens ut nunc & ſecũdum hoc accipitur duplex ſenſus, quem Magiſter aſſignat. Tertio modo poteſt aſſignari ratio a parte eius ꝙ eſt (niſi) quia poteſt teneri exceptiue, uel conſecutiue. Si exceptiue, tunc ſtat actus, ſiue acceptum pro præſenti ut nunc, & eſt ſenſus, non poteſt deus niſi quod iuſtum eſt, ideſt, nihil poteſt deus pręter hoc ꝙ eſt iuſtum. Vel poteſt teneri conſecutiue. Et tunc neceſſe eſt ꝙ hoc uerbum (eſt) teneatur ſimpliciter: quia regula eſt ꝙ termini in conditione ampliantur ad omne tempus, & tunc eſt ſenſus, non poteſt Deus niſi quod iuſtum eſt, ideſt, niſi ſit iuſtũ, & ſic ampliatur ibi ad omne tempus. Ex quacũque tamen cauſa accipiatur locutio, uere multiplex eſt.

Poterat per potentiam; ſed non poterat per iuſtitiam &c] Contra Quia, iuſtitia, ſtat ibi pro uoluntate, uidetur male dicere; qa nihil poteſt Deus facere, quod non poſſit uelle; ergo ſi iuſtitia Dei eſt uoluntas, omne quod poteſt ſimpliciter, poteſt de iuſtitia, & econuerſo Item. Poſſibili poſito in eſſe, non ſequitur impoſſibile: ſi ergo deus poterat per potẽtiam Loth ſubuertere, ſiue comburere, ponatur, tunc quęro, aut hoc fuit iuſtum, aut non. Si ſic: ergo poterat per iuſtitiam. Si non, ergo facit contra iuſtitiam; ergo inique, quod eſt omnino impoſſibile. Reſp. Dicendum, quod iuſtitia non ſtat ibi pro uoluntate diuina ſimpliciter conſiderata: ſicut enim poterat uelle, & poterat facere: ſed ſtat ibi pro uoluntate Dub. 2.

tate

tate penſante merita, & uolente retribuere ſecundum merita. Et quoniam Loth non meruerat ſubmergi cum illis peccatoribus, non poterat iuſte ſubmergi, quantum fuit de exigentia meritorum: nihilominus tamē poterat deus hoc facere, quia ex hoc laudem ſuam: & Loth utilitatem poterat elicere, cum non ſit malum ſm ſe iure iuſtū affligere: poteſt.n. hoc deus facere ad bonum ſuum. Et per hoc patet rñſio ad illud quod obiicit. Poſito.n. ꝙ hoc factum fuerit, ponitur etiam fuiſſe iuſtū quantum ad condecentiam, licet nō quantum ad merita. Contra .ñ. exigētiam meritorum deus poteſt facere, & facit. Hiere. 20 gloſſ. Quod facere cogitabam, propter iuſtitiam, non feci, propter clementiam....

Dub.3. *Hoc uerbum (debet) uenenum habet &c.*] Innuit Magiſter ꝙ hoc uerbum [debet] proprie non cōuenit deo niſi forte dicatur ex promiſſo. Contra. Videtur male dicere: quia ſicut qui debet ex cōmiſſo, obligatur ne incurrat ingratitudinem, ita qui debet ex promiſſo, ſi non reddit, incurrit falſitatem: ergo deus uere eſt obligatus: ergo uere & proprie eſt debitor. Reſp. Dicendum, ꝙ debitum ex commiſſo eſt debitum proprie, quia præit uoluntatem: uelit enim nolit, obligatus eſt qui accepit beneficium, ſi neceſſario eget beneficio: debitum autem ex promiſſo, quod eſt merē liberalitatis; eſt debitum quod ſequitur largitatem promittentis: & ideo ſecundum rem plus habet de ratione gratiæ quam debiti: & hoc modo deus eſt debitor; primo modo non: ex ſua enim liberalitate ꝓmittit ut alliciat, ſed nihil recipit. Vnde obſequia noſtra non acceptat propter indigentiam: Ideo ratio debiti ſecundum quod obligationem dicit, proprie in deo non cadit: ſi autem abutamur nomine; ut debitum ſonet in condecentiam bonitatis dei, ſic recipitur in deo.

Poteſt tamen ſecundum eandē rationem &c.] Innuit Magiſter Dub.4.
quod eadem ratione manente, deus potuit alia facere, & iſta dimutere. Contra. Videtur hoc eſſe falſum: quia Aug. dicit alia ratione conditus eſt homo, alia ratione conditus eſt equus: ergo Lib.83 q.q.46
alia, & alia ratione fiunt oppoſita: ergo eadem ratione manente, non potuit facere oppoſita. Reſpon. Dicēdum, ꝙ Magiſter uocat rationem uoluntatem dei æquiſſimam, ut [ſicut dictum eſt ſupra] ꝙ quia deus nouit omnia, ideo poteſt ſcire oppoſita ſine innouatione ſcientiæ, ita etiam & de uoluntate. Vnde non intelligitur uoluntas mutari, quando deus poteſt uelle quod non uult: ſed aliquod uolitum ad ipſam comparari, ipſa una, & eadem & immutabili remanente: ſed alio modo comparata, ſiue ad aliud, & aliud: & ita intelligit Magiſter.

Hæc autem quæſtio de praſcientia facile &c.] Quæritur per q̄d Dub.5.
determinatur ſuperius dictum. Videtur enim argumētatio neceſſaria: ſi ergo deus nihil poteſt operari niſi illud pręſciat, & non præſcit niſi quæ facit: er

& non præſcit niſi quæ facit:er go &c. Dicendum eſt ad hoc, ꝙ deus poteſt præſcire plura, quã præſcit, ſicut põt plura operari. Vnde huiuſmodi ſolutio eſt, ꝙ præſcientia dei poteſt eſſe alicu ius, cuius non eſt: & ita deus põt facere illud: & alicuius non eſſe cuius eſt, & ita deus põt illud non facere, & nunquam ponit aliquid facere ſine præſcientia. Ex hoc manifeſtum eſt ꝙ non eſt neceſſarium deum præſcire quod præſcit: ſi enim hoc eſſet, tunc impoſſibile eſſet deũ aliud facere, quã illud ꝙ facit: & hoc eſt error manifeſtus.

Dub. 6 *Item quæritur de hoc quod dicit &c.*] Videtur illud non benedi ctum: quia aut pater uolebat da re, aut non. Si uolebat, & Chri ſtus non uolebat: ergo in uolun tate diſcordabant. Si autem nõ lebat, & Chriſtus poterat pete re: ergo poterat uoluntate pa tris diſcordare: ergo peccare: ꝙ eſt contra ueritatem aperte. Re ſpon. Dicendum, ꝙ pater uole bat dare, & Chriſtus nolebat pe tere: ſed pater poterat uelle, & Chriſtus ſimiliter petere, & ita non diſcordare: tunc aũt diſcor darẽt, ſi Chriſtus poſſet petere, & pater non poſſet uelle. Quõ autem deus poſſit aliquid uelle quod non uelit, ſupra habitum eſt.

Dub. 7 *Nunquid dicendum eſt, non po tuit Iudam &c*] Ex hoc uidetur quod deus poſſit ſaluare Iudã: ergo pari ratione damnare Pe trum. Contra. Iuſtus eſt, & ne gare ſeipſum non poteſt: ergo nec facere contra iuſtitiam. Si tu dicas, quod hoc non poteſt. Contra. Poſſet deus deſtruere omnia quæ facit, quod maius eſt: ergo multofortius hoc po teſt. Reſpon. Aliqui diſtinguũt hic potentiam dei dupliciter, dicentes deum poſſe aut poten tia abſoluta, & ſic poteſt Iudam ſaluare, & Petrum damnare: aut de potentia ordinata, & ſic non poteſt. Sed hæc diſtinctio non uidetur eſſe conueniens, cum nihil poſſit deus, quod non poſ ſit ordinate. Poſſe enim inordi nate facere, eſt non poſſe, ſicut poſſe peccare, & poſſe mentiri. Vnde nec potentia abſoluta, nec ordinata poteſt mentiri. Al ter dicunt alii, quod poteſt ſal uare Iudam, ſed non damnare Petrum: quia miſericordia eius ſuper omnia opera eius, & mi ſericordia ſuperexaltat iudi cium: & ſaluare Iudam eſſet ſuperabundantis miſericordiæ: ſed damnare Petrum, eſſet cru delitatis maximæ: ſed tamen cum deus ſumme iuſtus ſit, ſum me miſericors, ſicut non poteſt facere contra miſericordiam, ſic nec contra iuſtitiam. Ideo aliter dicunt alii, quod Deus neutrum poteſt, & hoc non de rogat eius potentiæ, quia utra que eſſent iniuſtitia, & inordi natio, reuocare quem finaliter damnauit, & qui finaliter dam nari meruit. Nec eſt ſimile de Traiano, quia deus ſic diſpo ſuerat ad honorem ſanctorum & ſuum aliqua ſpecialia face re, & ideo mors illa Traiani, & damnatio licet ſecũdum cau ſas inferiores finalis uideretur: tamen ſecũdum diuinam diſpo ſitionem, & conſiliũ aliter erat. Sed tamẽ quis hoc audeat dixe re, quin deus de Iuda hac diſpo

ſione potuerit quod diſpoſuit de Traiano?& quin generaliter de omnibus poſſit facere, ꝙ probatur feciſſe uni? Et iterum Aug. dicit quod deus ipſi diabolo bonam uolũtatem poſſet dare. Propter hoc dicẽdum, quod quando quæritur, utrum deus poſſit ſaluare Iudam, & damnare Petrum. Dicendum, ꝙ aut loqueris ſaluis meritis, aut non ſaluis. Si ſaluis meritis, ſic dico quod non poſſit: hoc enim idem eſt dicere, & quærere, ac ſi quæreretur, utrum poſſet iudicare iniuſte: ꝙ quidem abſque dubio deus no poteſt. Si autem intelligatur, non ſaluis meritis, ſic abſque dubio poſſet ſaluare Iudam auferendo per gratiam peccata, & demerita, & dando merita. Petro autem non poteſt dare merita mala: ſed tamen ſicut liberaliter dedit bonam uoluntatem Petro, ita etiam liberaliter conſeruat ſimiliter naturam, & ſic patent obiecta.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An potentia Dei ſecundum quòd huiuſmodi infinita ſit?

AD intelligentiam pſentis diſtinctionis de quãtitate diuinæ potentię, ſiue de infinitate ~~[illegible]~~ quęruntur quatuor. Primo, quæritur utrum potentia Dei ſit infinita. Secundo, dato ꝙ ſic, quęritur; ſi ipſa eſſentia diuina ſit infinita, ſicut potentia. Tertio, utrum deus poſſit producere opus infinitum. Quarto, utrum ratio operandi ſit infinita. Prima quæſtio reſpicit infinitatem in poſſendo. Secunda in eſſendo. Tertia in operando. Quarta in ratione operandi.

VTRVM dei potentia ſit infinita, & ꝙ ipſa potentia ſecũdum quod huiuſmodi ſit infinita, oſtenditur ſic. Infinitum dicitur, quod non habet terminũ: ſed diuina potentia quantum ad eſſe non habet terminum: ergo &c. Prima manifeſta eſt. Secunda patet per Chryſ. in quadam Homil. Omnipotens dicitur, quia eius poſſe non inuenit non poſſe: ergo ſi ſemper inuenit poſſe, & ſemper quantitatẽ potentię accipientibus eſt ultra accipere: ergo infinita. ITEM. Omnis potentia actiua, quæ poteſt in effectus infinitos: eſt actu infinita; diuina potentia eſt huiuſmodi: ergo &c. Probatio primæ. Si potentia eſt pure in actu: ergo habet totum actualiter, ꝙ poteſt habere: ergo ſi totum habet actualiter, & nihil poteſt ei accreſcere, nec de nouo aliquid dare, & potẽtia ut potens ſe extendat ad infinita: ergo actu habet in ſe infinitatem. Minor patet, quia diuina potentia nunquam poteſt in tot effectus, quin adhuc poſſit in plures: ergo manifeſtum eſt quod ſit infinita. ITEM. Omnis potentia, quæ poteſt in actum infinitum, ſi omnino eſt in actu, eſt ſimpliciter infinita: ſed diuina uirtus eſt huiuſmodi: ergo &c. Maior patet ſic. Sicut ſe habet potentia ad potentiam: ſic actus ad actũ: ſed actus infinitus excedit finitum in infinitum: ergo & potentia potentiam: ergo ſi potentia

3. Phy. 24. & d ſeeps.

eſt

eſt omnino in actu, eſt infinita. Minor patet, quia Deus dicitur durare in infinitum, & pot crea turam cōſeruare in infinitum: ergo &c. ITEM. Omnis poten tia, quæ poteſt ſuper extrema in infinitum diſtantia; eſt infinita: ſed potentia diuina eſt hmōi, quia de nihilo aliquid facit, & inter aliquid, & nihil eſt infinita diſtantia: ergo &c. ITEM. Omnis potētia, quę om nino indifferens eſt ab eſſentia, eſt infinita: ſed diuina potentia eſt huiuſmodi: ergo &c. Probatio primæ, quādocunque aliqua duo ſunt omnino indiſtantia, ubicunque eſt unum, ibi & reliquū: ergo ſi potentia eſt omnino indifferens ab eſſentia, ubicunque eſt potentia, & eſſentia, ibi eſt centrum potentiæ: ergo ubicunque pōt potentia talis, pōt ut in centro: ergo cum nulla potentia limitetur in centro ſuo, ſed amplius poſſit, aut diuina potentia nihil poteſt, aut poteſt quantum uult, & ſic in infinitum, ergo [quantum eſt de ſe] potentia illa poteſt in infinitum operari; ſed potentia omnino illa eſt indifferens, & ſimplex: ergo idem eſt ibi latum, & intenſum: ergo ſi extenſiue eſt infinita, & intenſiue: ergo omnino eſt infinita. Et hoc eſt quod dicit Philoſophus in Lib. de cauſis, ꝙ uirtus quanto magis unita, tanto magis infinita: cum ergo diuina potentia ſit infinitiſſima, quia eſt omnino idem cum ſua origine, ubique poteſt tanquam in ſua origine: ergo nunquam inuenit non poſſe. *Autor Lib. de cauſis prop. 18*

CONTRA. Omne illud eſt finitum, in quo eſt reperire ſtatum: ſed in diuina potentia eſt reperire ſtatum, quia eſt aſſignare aliquid quod non poteſt [ſicut ſupra oſtenſum eſt] ut actus corporales, & actus deformes: ergo &c. ITEM, Quod exceditur ab aliquo, eſt finitum; quia infinitum nullo modo exceditur: ſed ſcientia excedit potentiam reſpectu ſcibilium, plurium enim eſt ſcientia, quam potentia: ſcit enim mala; & non poteſt: ergo &c. ITEM. Videmus in potentiis creatis, quod infinitas eſt a mater a: ſed finitas eſt a forma: ergo cum potentia Dei ſit omnino forma, ſiue formalis, nihil omnino habens materialitatis: ergo ſimpliciter eſt finita, & nullo modo infinita. ITEM. Inter contradictorie oppoſita eſt diſtantia infinita: ſed creaturę uirtus finitum unum reducit ad alterum, ut non currentem facit currere, & tamen eſt finita: ergo. ITEM. Video ꝙ anima hēt potentiam omnino differentē ab eſſentia, ſicut potentia uiuificandi corpus: habet etiam potentiam ad actum infinitum, ſicut ad durandum ſiue permanēdum in infinitum: hēt potentiā nihilominus ad actus infinitos, & tamen ipſa potentia eſt finita in ſe: ergo uidetur pari ratione de diuina potentia, cum anima ſit expreſſa imago dei, vnde uidentur rationes prædictæ nihi ualere. *3. Phy. 49.* *Sco. hoc negat.*

RESOLVTIO,

Quinimmo, nec dū duratione, ſed & uirtute, idque ratione ſummæ ſuæ ſimplicitatis,

RESP. Dicendum, quòd diui-

nam potentiam eſt ponere omnino in actu, & in habitu & infinitam, ſicut probatum eſt per effectum a poſteriori, quia habet effectum infinitum duratione, & infinitos oppoſitione, ad quos comparatur ut actus purus, & ut tota cauſa & ratio, habens in ſe plenam, & perfectam actualitatem reſpectu infinitorum. & neceſſe eſt cum habeat totum quod unquam habitura eſt, & ex ſe habeat quod ipſa infinita ſit. Alia ratione oſtenditur hoc a priori. Propter ſummam.n. indiuiſionem uirtutis cum eſſentia, & pp ſummã unitatem ipſius uirtutis, ubicunq; põt, tota põt, & tantum in extremum mundi, quãtum in medio: & tantum in ſummo, quantum in latus, & omni modo infinitatis: nec ẽ ıõ in aliqua creatura, nec quantum ad cauſalitatem effectus, nec quantum ad unitatem. Nõ quantum ad cauſalitatem effectus, quia nulla uirtus creaturæ reſpectu durationis infinitæ eſt pure actiua, imo neceſſe eſt per diuinam influentiam conſeruari. Similiter nec q̃tum ad ꝓductionẽ actus, unde habet infinitatem paſſiuã etiam in recipiendo, & ideo nulla eſt actu infinita, ſed ſolum in potẽtia: ſed qa infinitũ in potẽtia pendet ex infinito in actu, ut omnis infinitas durationis creaturę, & operationis pẽdet ex infinitate uirtutis increatę. Et hoc eſt, quod dicit Philoſophus in

Propo. 16. Li. de cauſis, ꝙ omnes uirtutes infinitæ pendẽtes ſunt per unũ infinitũ primum, quod eſt uirtus uirtutum. Similiter non eſt ſimile de ſimplicitate, ſiue unitate, nã potẽtia diuina eſt oĩno in ſe ſimplex, & omnino habet eſſentiam, ſiue ſubſtantiam ſimplicẽ: oĩno ẽt ab illa eſt indiffcrẽs, & iõ oĩmoda unione ẽ uniſſima, & iõ infinita: ſed nullius creaturę quantuncunq; nobilis potentia eſt omnino ſimplex, quia oĩs talis potentia dicit aliquem reſpectum dependentiæ, nec fundatur in ſubſtantia omnino ſimplici: nec oĩno eſt indifferens: quia nulla creatura eſt ſua potentia[loquendo eſſentialiter]& ideo qa deficit oĩs creatura a rõne ſummæ ſimplicitatis, & infinitatis per conſequẽs. Et ſic patet, ꝙ diuina potẽtia ẽ ĩfinita rõne ſũmę ſimplicitatis.

ET patet reſponſio ad ultimam rationem oſtendentem prædictas rationes non ualere.

AD ILLVD ergo, ꝙ obiicitur, ꝙ inuenit terminum, & ꝙ inuenit exceſſum. Dicẽdum, ꝙ diuina potẽtia eſt infinita reſpectu eorũ q̃ poſſe eſt potentiæ, reſpectu aliorũ quæ poſſe eſt impotẽtia, nec eſt finita, nec infinita, qa nihil ex eis põt. Qñ.n. dr, ꝙ inuenit terminũ, uel exceſſum. Dicendum, ꝙ falſum eſt, qa exceſſus, & terminus rei attenditur ſm ea, ad q̃ res ſe extendit: & diuina potẽtia ſe extẽdit ſolũ ad bona, & quãtum ad alia nunquam eſt plurium ſcientia, q̃ potentia: nec quantum ad talia inuenit terminum, & ideo patet illud. Põt tamen aliter dici, ꝙ dupliciter eſt loqui de potentia, & ſcientia, aut in ſe, aut in comparatione ad obiectũ. Si in ſe, ſic una non excedit aliam, quia qcquid ſcit, põt ſcire, & qcquic poteſt, ſcit ſe poſſe. Vel ꝑ compa-

comparationem ad obiectum, & ſic eſt loqui dupliciter: aut ſecundum formam, ſiue ſpeciem: aut ſecundum numerum. Si ſecundum numerum: ſic cum potentia poſſit infinita, non exceditur a ſcientia Si autem ſecundum formam: ſic quia potentia eſt reſpectu bonorum tantum, ſcientia uero bonorum, & malorum, ideo exceditur: tamen ex hoc non ſequitur quin ſit infinita: & eſt exemplum. Si quis imaginetur duas lineas infinitas, plures ſunt duæ quam una: quia non habebunt unam infinitatem ſecundum numerum; ſed ſolum ſecundum longitudinem: & ſic non ſunt maiores, uel longiores duæ quàm una. Similiter in propoſito intelligitur. Potentia enim dicitur infinita reſpectu obiectorum ſecundum numerum; ſed non ſecundum qualitatem: quia non poteſt in mala, uel priuatoria: & per hoc patet primum, & ſecundum. Quamuis enim inueniat terminum reſpectu mali, non tamen reſpectu boni: & ille terminus, el exceſſus potius facit ad infinitatem: quia non eſt poſſe; ſed non poſſe: & ideo quamuis hoc uideatur dare terminum ſecundum rationem intelligendi, ſecundum ueritatem non dat, quia quod non poſſit mala, hoc totum eſt propter immenſitatem uirtutis. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd infinitum eſt paſſio potentiæ materialis. Dicendum, quòd hoc uerum eſt de infinito per priuationem completionis, ſiue completi eſſe: ſed non eſt uerum de infinito per priuationem limitationis. Primum enim eſt infinitum potentia paſſiua, ſiue receptiua, & ita primo ineſt materiæ. Secundum eſt infinitum actu, & ideo in illo ſolo uere eſt, & proprie: quia tantum eſt actus, & actus purus, & perfectiſſimus. AD ILLVD, quod obiicitur, quod creatura poteſt ſuper ea quæ ſumme diſtant. Dicendum, quòd ens, & nõ ens non dicuntur ſumme diſtantia: quia opponuntur contradictorie: ſed quoniam nihil habent commune, nec quantum ad genus prædicabile; ſed quieſcere, & moueri, & non moueri (quod pro eodẽ accipitur) utroque modo habent commune: & ita non eſt diſtantia infinita, nec eſt ſimile. AD ILLVD, quod obiicitur de potentia uiuendi. Dicendum, quòd uiuere uno modo dicit actum conſequentem, ſicut moueri: & ſic eſt ab anima mediantibus potẽtiis differentibus ab ipſa eſſentia. Secundum autem quòd eſt actus purus, eſt ab eſſentia animæ, ut in ratione formæ, non in ratione agentis: & propter hoc non conſideratur ibi eſſe tantum in operãdo, ſicut albedo ſe ipſa dealbat, ita ꝙ non notatur ibi, nec eſt egreſſus alicuius, ut a potentia agente: nos autem hic loquimur de potentia ut agẽte, & pro ducente aliquid: potentia uero animæ quãtumcunque ſit idem, tamen dicit aliquam inclinationem, & ideo dependentiam, & ideo priuat ſimplicitatem, ac per hoc priuat infinitatem; in Deo autem non ſic: & ideo ratio illa non habet inſtantiam, recte intellecta.

QVAESTIO II.

An diuina eſſentia ſiue potentia infinita ſit?

VTRVM eſſentia ſit infinita, ſiue diuina potentia ſit infinita quantum ad eſſe. Et quod ſic, uidetur, quia nulla potentia nobilior eſt ſubſtantia: ſed diuina potentia eſt infinita, ergo cum nõ ſit nobilior, nec maior ſubſtantia, neceſſe eſt ſubſtantiam eſſe infinitam. ITEM. Si aliqua duo (liceat ſic dicere) ſint omnino idem, ſi unum eſt infinitum, & reliquum: ſed ſubſtantia, & potentia ſunt idem, & eſſe & poſſe: ergo cum diuinum poſſe ſit infinitum, & eſſe, & ita eſſentia. ITEM. Quandocunque aliqua duo ſic ſe habent, quòd ad nihil ſe extendit unum, ad quod pariter ſe non extendat reliquum; ſi unum eſt infinitum, & reliquum: ſed ad nihil omnino ſe extendit potentia, ad quod ſe non extendat eſſentia: nunquam enim Deus poteſt facere tot, quin etiam ſubſtantia poſſit eſſe in tot ſecundum quod dicitur Roma. 3. Si cœlum & cœli cœlorum & cętera. ITEM. Omni finito poteſt aliquid cogitari maius, ſcilicet infinitum ipſum: ſed diuina eſſentia eſt ita bona & magna, quòd nihil maius, nec melius cogitari poteſt, alioquin non eſt Deus: ergo & cętera. ITEM. Omne finitum bonum melius eſt cum alio bono, quàm per ſe tantùm: quia finitum additum finito facit maius: ergo ſi diuina eſſentia eſt finita: maius aliquid cum alio erit, quàm per ſe tantum: ergo non eſt perfectiſſima, nec optima: quod omnino nefas eſt dicere. ITEM. Omne finitum bonum contingit aliquando æquari, & reddi per duplicationem finiti, ut patet in linea (& hoc dico, ſi illud quod duplicat facit maius, hoc dico propter punctum) ſi ergo diuina eſſentia eſt finita ſecundum nobilitatẽ, & bonitatem, ſi dupletur bonitas creaturæ aſcendendo, aliquando peruenietur ad bonitatem æqualem diuinæ bonitati: hoc autem falſum & impoſſibile, ꝙ creatura ſit proportionalis creatori: & hoc dicit Auguſtinus octauo de Trinitate: ergo & illud ex quo ſequitur, ſcilicet quòd diuina eſſentia ſit finita.

SED CONTRA. Finitum, & infinitum, (ut dicit Philoſophus) ſunt proprie paſſiones ipſius quantitatis: ſed eſſentia, ut eſſentia, non habet quantitatem molis: ergo ſi conſideratur ut in abſtractione uirtutis ut eſſentia diuina eſſentia nec eſt finita, nec infinita. ITEM. Omnis potentia, quæ poteſt unum ſolum, ita quòd non aliud, eſt potentia finita: ergo pari ratione omnis eſſentia, quę eſt unum ſolum, ita ꝙ nihil aliud, eſt eſſentia finita: ſed diuina eſſentia eſt Deus, & nihil aliud: ergo &c. ITEM. Omne illud, quod eſt finitum ſummę ueritati, eſt ſimpliciter finitum: & hoc patet, qa prima ueritas iudicat de unoquoque, ſicut eſt. Patet etiam ĩ ſimili, ut hoc eſt album, & nigrum, & bonum Deo: ergo ſimpliciter bonum: ſed diuina eſſentia

1. Phy. tex. cõ. 15

tia eſt ueritati diuinæ cognitionis finitę, quia Deus ipſam comprehendit, & nouit perfecte: & quod ſcitur (ut dicit AVG.) ſciẽtis comprehenſione finitur: ergo &c. ITEM Nullum infinitum finit aliud, quia nihil dat alii qđ non habet ergo ſi diuina eſſentia eſt infinita: ergo nihil finit: ergo nullius eſt finis; & ſi hoc: ergo nihil bonum. ITEM. Nullum infinitum comprehẽditur a finito: ſed Deus comprehenditur a beatis, quia aliter non eſſent beati, niſi Deum perfecte cognoſcerent, ſemper enim ȧppetitus ferrentur ad amplius, & non quieſcerent, & ita non eſſent beati: ſi ergo comprehenditur, nõ eſt infinitus. ITEM. Nulla priuatio eſt habitu nobilior: ergo cum infinitum dicat priuationem, finitum dicat habitum, & omne nobilius Deo eſt attribuendum, patet &c.

Lib. 83 qõ. q. 14 ſed clarius li. 12. de Ciuit. Dei c. 18 poſt medium.

RESOLVTIO.

Diuinam eſſẽtiam actu infinitam eſſe, fide credẽdum cuilibet, proponunt ſancti acclamant, theologi ediſſerunt, ratio ſummopere conſonat

RESP. Ad hoc uoluerunt quidam dicere, ꝙ diuina eſſentia ſub ratione eſſentię eſt finita, ſub rõne potentiæ eſt infinita: Nam eſſentia nominat Deũ ut ſe, & ſic ẽ finitus, quia ꝑfectus: finitus ẽt, quia comprehenditur a finito, ut a beatis: & hoc dixerunt propter eſſentiæ ſimplicitatem, q̃ dixerunt totã uideri. Inquantũ aũt conſideratur ſub ratione potentię, ſic dicit reſpectum ad effectus, & quia nõ eſt ſtatus ibi, quia ſemper eſt aliqđ extra accipere, dixerunt ꝙ ſub ratione potentiæ erat infinita. Sed iſta poſitio erronea fuit manifeſte: nam iſta duo ſunt incõpoſſibilia, ꝙ potentia ſit infinita, omnino exiſtente ſubſtantia finita: & quia idem ſunt omnino: & quia prior ſẽm rõnem intelligẽdi eſt ſubſtãtia: & qa ad quicquid ſe extendit potentia ſub rõne potẽtię, ẽt, & eſſentia; ut oſtenſum eſt. ET ꝑꝑ hoc dixerunt aliqui: quod eſt finitum ſimpliciter, & infinitũ nobis: & uoluerunt dicere, quod tam eſſentia, quam potentia eſt finita ſẽm ueritatẽ, qa eſt finita a Deo quæ eſt ueritas: ſed tamen utraque nobis eſt infinita, quia improportionaliter nos excedit. Vnde Deus infinitus dr̃, quia nec loco, nec tempore, nec comprenſione cõprehenditur, ſicut dicit Damaſ. Sed iterum iſta poſitio non poteſt ſtare, quoniam (ſicut ſupra probatum eſt de potentia) quod ipſa non habet ſtatum in poſſendo: & iterum eſt oĩno actu, & ideo ponit̃ iſinita: ſic etiã ꝓbari poteſt de eſſentia: neceſſe eſt ergo quod oĩno infinita ſit actu. Et hoc concedendum eſt uel tenendum eſt tanquam uerũ: eo qđ magis eſt cõſonum fidei, quę dicit Deũ immenſum: & magis eſt conſonũ auctoritatibus ſanctorum, quæ oẽs dicunt ipſum infinitum. Vñ DAMA. dicit quod deus eſt quoddam pelagus ſubſtantiæ infinitum: magis ẽt conſonum ſententiis Magiſtrorum: magis etiam conſonum rationi.

D Tho. cõtra gẽtil. 1. c. 43. & q. de pote. q. 1. art. 2.

Lib. 1. Orth. fi. cap. 4.

Qõ immediatè præc.

AD intelligentiam ergo ob-

iectorum in oppoſitum notandum, quod infinitum dicitur ꝑ abnegationē finis. Poteſt ergo dupliciter dici infinitū, ſcilicet a parte negationis, & ſimiliter a parte finis. A parte finis, nam finis dicitur dupliciter, uno modo quod eſt complementum, & ſic infinitum dicitur per priuationem complemēti, & hoc modo infinitum dicitur in materia & in genere ſubſtantiæ, & ĩ aliis gn̄ibus, & hoc modo non cadit in Deo, quia ipſe eſt perfectiſſimus. Alio modo finis dicitur terminus, ſicut finis agri, & ſic infinitum dr̄ quod caret termino, & ſtatu. Et hoc pōt eſſe dupliciter ſecundum negationem, q̄a poteſt intelligi priuatiuè, & negatiuè. Priuatiuè, quia non hēt terminum: ſed tamen natum eſt habere ꝓpter hoc, quod habet eſſe limitatum: & hoc modo dicit incompletionem, & non eſt in Deo. Alio modo negatiuè, quod non habet terminum, nec etiam natum eſt habere: & hoc modo ponitur in deo propter

1. Phy. tex. cō. 15. ſummam immēſitatem. Ad illud, quod obiicitur, quod infinitum eſt paſſio quantitatis. Dici poteſt, quod ſicut nomen quantitatis extenditur ad quantitatem uirtutis, ſimiliter nomen infiniti: quantitas autem uirtutis non tantum attenditur quantum ad opus, ſed etiam quantum ad nobilitatem ualoris, & hoc patet, quia dicit Aug. in ſpiritualibus idem eſt maius & melius. Li. 6. de Trin. cap. 8. Ad illud, quod obiicitur quod eſt unum, ita quod nō eſt aliud. Dicēdum, ꝙ aliquid comparari ad multa poteſt eſſe dupliciter, aut ſecundum comparationem cauſalitatis, aut ſecundum comparationem identitatis. Comparari ad multa ſub ratione cauſalitatis hoc conuenit infinito, quia infinitum: ſed ſecundum rationem identitatis, non. Vnde quia infinitum in deo ſe extendit ad multa, quia potentia, uel eſſentia eius comparatur ad multa, ex hoc tamen nō ſequitur, quod ſit multa. Vnde ſi eſſentia uel potentia comparetur ſecundum ratiōnem identitatis ad res, neutra eſt plurium: unde nec potentia diuina eſt aliæ potentiæ, nec eſſentia aliæ eſſentiæ: ſed ſecundum rationē cauſalitatis ſic cōuenit & eſſentię, & potentiæ: nam ſicut potētiæ conuenit facere plura, ſic eſſentiæ in pluribus eſſe. Ad illud, quod obiicitur, illud qđ eſt finitum ſummæ ueritati. Dicendum, ꝙ hęc eſt duplex. Aut enim eſt finitum ſummæ ueritati, quia ueritas inducit ipſum eſſe finitum, aut quia non excedit eius comprehenſiōnem. Primo modo non eſt Deus ſibi finitus: ſed infinitus: uere enim ſcit ſe eſſe infinitum. Secundo modo eſt finitus, quia ſe non excedit, cum ſit infinitus, & ſic non ualet argumentum, & eſt ibi fallacia ſm̄ quid, & ſimpliciter: nō excedit infinitū: ergo eſt infinitum ſimplr̄. Ad illud, ꝙ obiicitur, ꝙ infinitum non finit. Dicendum, ꝙ infinitum ꝑ priuationem perfectionis nō finit: ſed infinitum ꝑ negationē limitationis hēt rōnem finiēdi: q̄a cū ſit ſummū, in ipſo eſt ōis ſtatus: in hoc. n. infinitas nō repugnat

pugnat ſimplicitati, nec complemēto. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, ꝙ cōprehenditur. Dicendum, ꝙ non comprehenditur per incluſionem: comprehenditur autē per perfectā uiſionē, & dilectionē, & tentionem, & hoc a parte comprehendentis, & non cōprehenſi: & ideo quia perficitur res ſecūdum ſuam capacitatē, quieſcit, quamuis ultra nō attingat. QVOD ultimō obiicitur, ſolutū eſt: obiicit enim de in finito ſm quod dicitur priuatiue: ſed prout dicitur de deo, non dicit priuationem ſm rem, ſed ſolū quātum ad modum ſignificandi, & reſpondet ei ſumma potentia: nihil enim dr̄ immenſum, niſi quod habet ſummam, & perfectiſſimam actualitatem, & nihil coarctās, & determinans: unde & ſi dicatur dici priuatiue; tamē ſecundum ueritatem excludit omnem priuationem.

QVAESTIO III.

An diuina potentia poſſit in effectum actu infinitum?

DE infinitate diuinæ potentiæ quantum ad opus, utrū uidelicet diuina potentia poſſit in effectū actu infinitū. Et ꝙ ſic oſtendit hoc mō. Potētia ſe hēt proportionaliter ad opus: unde tāta potentia pōt in tm̄ opus: ergo & maior in maius, & infinita actu ī infinitū. ITEM. Oīs potentia, q̄ operatꝛ ex ſe tota, ſi eſt infinita, ꝓducit infinitū: cū operetꝛ ex tota ſua uirtute: ſed diuina potentia cum ſit ſimpliciſſima, ſe tota operatur: ergo uidetur, quòd producat effectum infinitum. SI TV dicas, ꝙ hoc non poteſt eſſe ꝓꝑ defectum, & limitationē ipſius effectus. Contra. Fruſtra eſt potentia, q̄ non reduciꝛ actū: unde & Philoſo. dicit, ꝙ fruſtra eſt potētia, cui nō rn̄det paſſiua: ergo aut potentia diuina fruſtra eſt infinita: aut ei reſpondet effectus infinitus, & potentia paſſiua infinita. ITEM. Omnis potentia poteſt ſeipſam manifeſtare: ergo diuina cum ſit infinita, poteſt ſuam infinitatem manifeſtare: ſed infinitas non manifeſtatur, niſi in effectu infinito: ergo & cętera. Si tu dicas, quòd manifeſtatur in productione filii, & ſpiritus ſancti: tunc obiicitur, quòd ſpiritus ſanctus habet potentiā infinitam: ergo ipſam manifeſtaret: ſed non in productione perſonæ infinitæ: ergo in productione creaturæ. ITEM. Omne poſſibile eſt ponibile in eſſe: ſed Deus poteſt producere infinita: ergo infinita produci, eſt poſſibile: ergo ponibile: ſed ponibili poſito in eſſe, nullum accidit inconueniens: ergo poſito, quòd Deus faciat infinita, nullum accidit inconueniens: ſed Deus poteſt omne quod non eſt inconueniens poſſe, uel facere: ergo Deus poteſt facere; quòd ſint infinita actu. ITEM, Appelletur A. omne creabile: tunc quęro A. aut eſt finitum, aut infinitum. Si finitum, & Deus non poteſt niſi A. ergo non poteſt niſi finita: ergo potentia eius finita. Si infinitum, & Deus poteſt facere A. ergo poteſt facere aliqua actu infinita. ITEM. Continuum eſt diuiſible ī infinitū, q̄ro utrum deus poſſit reducere potentia

1. Cel. cō. 137
9. Met. 2.
1. phy. 61.
7. phy. 9. poſſibili poſito in eſſe, nullum ſequitur impoſſibile.
3. Phy. 31.

potentia continui ad actum. Si non poteſt: ergo potentia continui excedit potentiam Dei, qđ eſt abſurdum: quia tunc potentia Dei eſſet finita. Si eam poteſt reducere ad actum omnino: ſed hoc non eſt, niſi cum eſt actu diuiſũ in partes infinitas: ergo &c.

SED CONTRA. Quòd nõ poſſit in effectũ intenſione infinitũ, uidetur: quia infinito ſimpliciter nihil eſt maius; ergo ſi producit effectum infinitum, tunc ergo illo nihil eſt maius: ergo Deus non eſt maior. Si ergo hoc eſt ſummæ nobilitatis in deo, ꝙ nihil poſſit ei æquari, ꝓducere talẽ effectum eſt cõtra nobilitatẽ diuinæ potentię: ergo &c. ITEM. Oẽ, qđ eſt actu infinitũ, eſt ſumme ſimplex. (Nã ſi eſt aliqua cõpoſitio, tũc ibi eſt coarctatio, & limitatio.) Si ergo Deus ꝓduxit effectũ infinitũ, illud eſt ſimpliciſſimũ: ſed in ſimpliciſſimo idẽ eſt eſſentia, bonitas, & potentia: ergo ſi effectus ẽ infinitus in potẽtia, & bonitate: ergo ſummũ bonũ, ergo nõ bonũ ꝑ aliud: ergo nõ bonũ ꝑ Deũ, ergo nec a deo: qa uniuerſa ꝑ ſemetipſũ operatus eſt dominus, & idem eſt finis quod & primum principium: ergo ſi eſt infinitus, non eſt a deo: ergo non eſt effectus: & ſic patet &c. ITEM. Si deus poteſt in effectum actu infinitum, quæro a te, utrum poſſit in aliud. Si nõ, ergo in agẽdo amittit potẽtiã, & ſua potentia agẽdo debilitał. Si ergo põt in effectũ aliũ conſimilẽ illi: eſto ꝙ faciat, ponatur ergo: Iſti duo effectus ſunt conſimiles in natura: ergo ſunt in eodem genere: tũc habẽt aliquid plus, in quo conueniunt, & aliqua propria, ꝑ quæ differunt: ergo exceduntur ab aliquo, & arctatur per aliquod: ſed oĩa talia sũt finita: ergo &c. ITEM. Quòd nõ poſſit facere ĩfinita actu, oſtẽdit: quia nõ ſunt plura infinitis: ergo ſi produceret infinita actu, nõ poſſet producere plura: ergo deus eſt impotens: ſed nihil põt facere deũ impotentẽ: ergo &c. ITEM. Vbi eſt infinitas actualis ſm numerũ, ibi deficit ſtatus, & ordo, & diſtinctio: ſed diuina ſapiẽtia nõ patił deum aliquid facere ſine mõ, & mẽſura: ergo &c.

RESOLVTIO.

Ne quidem: cum nec ſibi, nec creaturæ conueniat.

RESP. Dicendum, ꝙ duplex eſt infinitum, ſ. in actu, & in potentia. Infinitũ in potẽtia deus põt facere, & facit. Infinitum in actu non poteſt facere, nec facit. Nõ poteſt (inquam) facere: quia nec conuenit ſibi, nec conuenit creaturæ. Sibi non conuenit: cũ enim ſumme bonus ſit, non poteſt aliquid facere niſi bonum: & ita non poteſt facere niſi rem ad ſe ordinatam. Quoniam ergo ordo præſupponit numerum, & numerus præſupponit menſuram: quia non ordinantur ad aliud niſi numerata: & non numerantur niſi limitata: iõ neceſſe fuit deũ facere omnia in numero, pondere, & menſura: nec aliter facere potuit, nec poteſt, nec infinitum, nec infinita in actu. Ratio eſt etiam: quia hoc nullo modo conuenit creaturæ. Infinitum. n. in actu, eſt actus purus: alioquin ſi aliquid haberet de limitatione, & arctatione eſſet finitũ: ſed qđ eſt actus purus, eſt ſuum eſſe ꝑ eſſentiam, & nihil tale accipit eẽ ab

ab alia eſſentia, nec ex nihilo: ſi ergo creatura, eoipſo quòd creatura aliũde eſt, & ex nihilo, nullo mõ põt eſſe actus purus, nullo modo poteſt eſſe infinita: & ſi nõ poteſt eſſe una finita, nullo modo poſſunt eſſe infinitæ ſecundũ numerum: quia neceſſe eſt illas plures ad aliquam unam creaturam reduci: ſed finita ad infinitum reduci eſt impoſſibile: patet ergo &c. Et quod ad aliquod finitum reducantur, patet: quia neceſſe eſt ponere ordinationẽ in creaturis, non tantũ ad Deũ, ſed etiam ad ſeinuicem. Summa ergo rationis eſt: quia non decet Deum facere creaturam, niſi ordinem habeat, & menſuram: ratio eſt ex parte creaturæ: quia neceſſe eſt omnem creaturam eſſe limitatam, eo quòd ex nihilo, & eoipſo, ꝙ compoſita eſt.

Ad illvd ergo, quod obiicit, ꝙ potẽtia tanta põt in tantũ effectum, ſiue opus. Dicendũ, ꝙ eſt opus operans, & opus operatũ. Opus operans, ut creare: opus operatũ, ut creatura. Dicendum ergo ꝙ opus operãs eſt infinitũ; ſicut ipſe creator; ſed opus operatum neceſſe eſt eſſe finitum. Qvod ergo obiicitur, ꝙ opus proportionatur potentiæ. Rñ. Si intelligatur de opere operante, ſiue de actione generaliter, uerũ eſt. Si autem intelligatur de opere operato, non hẽt ueritatẽ: niſi cũ cauſa, & effectus ſe hñt ꝑ uniuocationẽ, & ſunt eiuſdẽ generis: hoc aũt non eſt hic. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ Deus operatẽ ex tota potentia. Dicendũ ꝙ agẽs ex tota potẽtia, quoddã agit ꝑ naturã: & hoc agit tm̃ quantũ põt, & tm̃ quantũ ad ipſum eſt, ubi eſt ꝓductio ſimilis. Quoddã agit ꝑ deliberationẽ, & uoluntatẽ, & tale nõ agit niſi ſm ordinẽ, & quantũ uult: unde ex eadẽ potẽtia facit magnũ, & paruũ, & ſic agit Deus. Ad illvd, qđ obiicitur, ꝙ fruſtra eſt potentia, quæ nõ reducit̃ ad actũ: uerum eſt de potẽtia, quę cõpletur ꝑ actũ: ſed diuina potẽtia nõ cõplet̃ ꝑ actũ: & iõ nõ eſt fruſtra, ẽt ſi nõ hẽat potentiã paſſiuã correſpondẽtẽ. Tamẽ illa ꝓpoſitio nõ intelligit̃ hr̃e ueritatẽ in potẽtia, quę põt hr̃e infinita, ſi intelligat̃, ꝙ oĩno reducat̃ in actũ: reducitur tñ, & reduci põt ſm partẽ: & iõ nõ eſt fruſtra. Ad illvd, qđ obiicit̃, ꝙ diuina potẽtia cũ ſit infinita, debet ſuã infinitatẽ manifeſtare in infinito effectu. Dicendum, ꝙ Deus ſuã infinitatẽ manifeſtat in infinito ſm potẽtiã, ſicut patet: quia (ſicut ſupra eſt monſtratũ) interminabilis duratio manifeſtat uirtutẽ infinitã: in ĩfinito autẽ ſcdm actũ nõ põt manifeſtari ſimpliciter: quia nõ decet: ſed ꝓportionabiliter: quia ens infinitũ excedit nõ ens: & tñ Deus ex nihilo facit ens, inter quæ eſt diſtantia infinita. Vnde cũ diuina potẽtia dicat̃ infinita, hoc eſt tripliciter; durationis æternitate, uirtutis immenſitate, & effectuũ generalitate, ſiue numeroſitate. Prima manifeſtatur per infinitũ duratione, qđ eſt finitum actu, infinitũ potentia. Secũda ꝑ creationẽ de nihilo, ubi eſt diſtantia infinita ꝑ omnimõdam improportionẽ. Tertia manifeſtat̃ partim per potentiam, partim ꝑ priuationẽ: quia tot fecit, & adhuc poteſt in plura: & non tot fecit, quin adhuc poſſit in plura: tamen

mẽ hoc manifeſtatur, alia infinitate duplici manifeſtata: & ita patet ꝙ non oportet, ꝙ ſit infinitũ actu. Poteſt dici (ſicut tactũ eſt) ꝙ uirtus patris manifeſtatur in productione uerbi, & ꝑ cõſequẽs tota uirtus diuina, cũ uirtus filii, & ſpiritus ſancti ſit una, & æquales ſint in uirtute. AD ILLVD, quod obiicit de poſſibili, ꝙ poteſt poni. Dicendũ, ꝙ eſt poſſibile a potentia infinita; & poſſibile ſcd̃m potentiã finitam. Poſſibile ſm̃ potẽtiam finitã põt poni: q̃a oĩno põt eſſe ad actũ reductum: ſed poſſibile ſcd̃m potentiã infinitã non põt poni: quia ſemper eſt in reducẽdo, & nunquã in reductum eſſe. AD ILLVD, qđ ponitur, ꝙ A. appelletur oẽ creabile: & quod quærit, utrum A. ſit finitum, uel infinitum. Dico, ꝙ infinitum: ſed non eſt infinitum actu: ſed potẽtia: & iõ non ſequitur, ꝙ ſi Deus poſſit A. ꝙ poſſit in actũ infinitum. Et ſi dicatur: ponatur ꝙ Deus faciat, A. Dicẽdum, ꝙ non eſt poſſibile ratione prædicta. AD ILLVD, quod obiicitur, utrum poſſit potentiã continui reducere ad actum. Dicendum, ꝙ ſicut potentia in continuo paſſiua infinita eſt ad diuiſione, ſic in Deo actiua infinita. Vnde ſicut continuum poteſt diuidi in infinitum, tamen impoſſibile eſt, ꝙ totaliter ſit diuiſum, alioquin non eſſet infinitum: ſic diuidere in infinitum eſt poſſibile, ad actum reducere impoſſibile. Et ſicut impoſſibile eſt diuinam potentiam terminari: ita impoſſibile eſt, quòd ſit in termino diuiſionis. Vnde Deus poteſt potentiam continui reducere ad actum: quia poteſt eſſe in reducendo, & ſemper in reducẽdo: ita quòd nunquam plus ſe extendat potentia, quàm diuina actio: ſed tamen continuum nunquam poteſt eſſe in reductũ eſſe, ſicut nec Deus in reduxiſſe. Concedendum ergo, quòd impoſſibile eſt, quòd ſit aliquid actu infinitum, niſi ſolum Deũ, & eius potentiam: & hoc eſt quod dicit Hugo de ſancto Victore. Sicut æternitatem dei non æquat tempus, nec immenſitatem locus: ſic nec ſapientiam ſenſus, nec bonitatem uirtus, nec potentiam opus. Vnde quãdo dicitur, quòd deus poteſt facere infinita, notatur infinitas circa potentiam, nõ circa opus. Vnde aliqui diſtinxerunt hanc, continuum poteſt diuidi in infinitum: quia illa determinatio põt determinare hoc uerbum (poteſt) uel hoc uerbũ (diuidi) tamen quocunque modo diſtinguatur, ſemper intelligendum eſt infinitatem actualẽ eſſe proprium ſolius Dei.

Eligeex Lib. 1. de Sacramẽ. part. 2. c. 7. & deinceps.

QVAESTIO IIII.

An diuina potentia extendat ſe ad infinita.

DE infinitate diuinæ potentię quantum ad rationem operandi, ſi ſe extendat in infinitũ. Et ꝙ ſic, uidetur. Quia quicquid deus poteſt, rationabiliter põt: ſed põt infinita: ergo rationabiliter poteſt infinita: & ſi hoc: ergo ratio operandi ipſius potentiæ ſe extẽdit ad infinita. ITEM. Sicut ſe hẽt rõ ſciendi ad ſcientiam, ita ratio producendi ad potentiam: ſed quia diuina ſcientia eſt infinita, habet in ſe rationes infinitas cognoſcendi: ergo cum diuina potentia ſit infinita, ſimiliter & rationes producendi, habet

bet infinitas. ITEM Ratio operãdi in deo non eſt aliud quàm bonitas,& ſapiẽtia:ſed ſapientia,& bonitas eſt infinita:ergo & ratio operandi. ITEM. Ratio operandi in deo,non eſt aliud q̃ Deus ſiue diuina eſſentia(quicquid dicat illa ratio) ſed diuina eſſentia eſt infinita:ergo & ratio operandi.

CONTRA. Potentia ſe extendit ad opera ſecundũ exigentiã rõnis:nihil.n.omittit de his,quę ratio exigit:ergo ſi ratio ſe extẽdit ad infinita: ergo uĩ ꝙ diuina potentia producat infinita, qđ falſum eſt. ITEM. Ratio operãdi eſt ipſa diuina iuſtitia: quia uniuerſæ uiæ dñi miſericordia, & ueritas,&c. ſed iuſtitia nõ eſt niſi finitorum:ergo uidetur ꝙ ratio operãdi ſimiliter. ITEM Rõ operãdi eſt ipſa ars, & diſpõ: ſed diſpoſitio nõ eſt niſi finitorum: ergo rõ operãdi non eſt niſi finitorũ. ITEM. Obiicitur de pręſciẽtia, quæ ſimiliter eſt rõ operãdi, & eſt in plus q̃ potẽtia:quia reſpectu malorũ,& tñ nõ eſt reſpectu infinitorum. SI TV DICAS, ꝙ diſpõ,uel præſciẽtia,uel iuſtitia non cõplectitur plenã rõnẽ, per quã põt operari diuina potentia. Contra. Si non totã cõplectitur:ergo diuina potentia ſine his põt rõnabiliter operari: ergo poſſibile eſt deum operari præter diſpoſitionem, præter iuſtitiam,& pręter præſcientiam:ſed nullus talis operatur ſapienter, nec recte: ergo &c. Reſtat ergo, ꝙ totam complectitur rõnem.

RESOLVTIO.

Diuina potentia poteſt quidem infinita, ſed non agit infinita.

RESP. Dicendũ(ſicut dicit Magiſter in litera) ꝙ rõ diuinæ potẽtiæ eſt finita. Et ex hoc aliqui uoluerunt diuinã potẽtiã limitare, tũ qa nihil põt facere niſi ex optima rõne, nec dimittere: tum quia nihil põt facere niſi ꝑficiẽs, nihil niſi iuſte:& iõ cum hæc finitorum ſint, utputa eorum, quę facit; dixerunt diuinam potẽtiã nõ poſſe alia, q̃ quę facit. Sed hęc poſitio eſt erronea, ſicut oſtendit Magr̃ in litera: qa nobilitati diuinæ potentiæ derogat, eius immẽſitatem limitãdo, & dr̃ fuiſſe Magiſtri Petri Balaardi. Rõ aũt huius ſtultę poſitionis fuit: quia neſcierunt diſtinguere rõnẽ potentiæ, nec actus eius. Actus.n. potẽtiæ duplex eſt: unus per modum habitus. ſ. poſſe: alius per modũ actus. ſ. operari. Quãdo ergo quęritur, utrũ rõ diuinæ potentię ſit infinita. Dicendum, ꝙ ſicut duplex eſt actus: ita etiam dupliciter põt accipi rõ reſpectu actus: qui eſt poſſe. Accipitur.n. ratio in habitu. ſ. diuinã ſcientia,& diuinæ bonitatis condecentia: Et hęc rõ extẽdit ſe ad infinita, quẽadmodum & ipſa potentia reſpectu actus, qui eſt poſſe. Reſpectu uero actus, qui eſt facere, accipitur ratio in actu. ſ. diuina diſpoſitio, ſiue præſcientia,& meritorum exigentia: nihil.n. facit, niſi quod diſponit: nihil etiã retribuit niſi ſm ꝙ merita exigũt, qñ retribuit: qa nullã rẽ gubernat, nec regit aliter, q̃ natura eius ſiue iuſtitia naturalis exigat.

ET SECVNDVM hanc diſtinctionem patet reſponſio ad primo quæſitum,& rationes inductas: quædã enim procedunt ſecundũ unã uiam, quędã ſm aliã. AD ILLVD, qđ poſtea obiicitur de iuſtitia. Dicẽdũ, ꝙ iuſtitia ſm

quòd dicit condecentiam diuinæ bonitatis,& poteſtatis;ſic eſt generalis ratio, quæ complectit̃ totum poſſe. Sed inquantum cõnotat exigentiam a parte meritorũ,ſic nõ cõplectit̃ totũ poſſe, nec totũ agere. Inquãtũ uero cõnotat condecẽtiam bonitatis reſpectu cuiuſlibet operis in actu, ſic complectitur agere; ſed poſſe non. Diſpoſitio ſimiliter,& præſcientia agere cõplectuntur; ſed non poſſe; ſed agere eſt reſpectu finitorum, ſicut & illa ſunt: ſed poſſe reſpectu finitorum. QVOD ergo obiicitur tunc, ꝙ deus poteſt ſine eis rationabiliter operari. Dicendum, quòd falſum eſt, nec ſequitur ex illo. Quamuis enim Deus non poſſit plura, quàm uelit,tamen non põt operari ſine uoluntate, cum nihil poſſit facere,quin poſſit uelle,ſicut & præſcire,& diſponere. Neceſſe eſt enim potentiam exequentem illis adæquari, ſcilicet diſpoſitioni,& uoluntati:ſed nõ oportet de potentia,ut potẽtia: & ideo non ſequitur,ut poſſit facere ſine illis.

DISTINCTIO XLIIII.

De potentia Dei in comparatione ad modum ſiue qualitatem rerum.

NVNC illud reſtat diſcutiendum,utrũ melius aliquid poſſit facere,quàm facit.Solent.n.ſcrutatores dicere,quòd ea quę facit Deus,non põt meliora facere:quia ſi poſſet facere,& nõ faceret,inuidus eſſet,et non ſumme bonus.Et hoc ex ſimili aſtruere cõnãtur:ait.n.Aug.in Lib.83.q.Deus quẽ genuit,quoniã meliorẽ ſe generare non potuit(nihil enim deo melius)debuit æqualem.Si.n.uoluit,& non potuit,infirmus eſt.Si potuit,& noluit,inuidus. Ex quo confirmatur æqualem genuiſſe filium.A ſimili uolunt dicere,quod ſi poteſt Deus rẽ meliorẽ facere quàm facit,inuidus eſt.Sed non ualet huius ſimilitudinis inductio:quia filiũ genuit de ſubſtãtia ſua.Ideoq; ſi poſſet gignere ęqualẽ,& non gigneret,inuidus eſſet:alia uero,quæ non de ſubſtantia ſua facit, meliora facere poteſt.

Queſt. 51. et li. 3 cõtra Maximinum c. 18.

Queſtio,qua illi arctantur.

Verum hic ab eis reſponderi depoſco, cur dicunt rem aliquam ſiue etiam rerum uniuerſitatem, in qua maior conſummatio expreſſa eſt,non poſſe eſſe meliorem quàm eſt:ſiue iõ,quia sũmè bona eſt,ita ut nulla oĩno boni ꝑfectio ei deſit: ſiue iõ,quia maius bonũ,qđ ei deeſt,capere ipſa nõ ualeat.

Aug. ſuper Geneſ. ad li. lib. 4 c. 14.

Sed

Sed ſi ita ſumme bonum dicitur, vt nulla ei perfectio boni deſit, iam creatura creatori æquatur. Si uero ideo non poteſt melior eſſe: quia bonum amplius quod ei deeſt, capere ipſa non ualeat: iam hoc ipſum non poſſe defectionis eſt, non conſummationis: & poteſt eſſe melior, ſi fiat capax melioris boni, quod ipſe poteſt qui eam fecit. Poteſt ergo deus meliorem rem facere quam facit. Vnde Aug. ſuper Gene. Talem potuit deus hominem feciſſe, qui nec peccare poſſet, nec uellet: & ſi talem feciſſet, quis dubitat eum meliorem fuiſſe? Ex prædictis conſtat, quòd poteſt Deus, et alia facere quàm facit, & quæ facit meliora ea facere, quàm facit.

Li. 11. de Geneſi ad literā. c. 7. Tom. 2

Vtrum alio, uel meliori modo poſsit facere quàm facit.

Poſt hæc conſiderandum eſt, utrum alio modo, uel meliori quam facit, poſſit ea facere quæ facit. Si modus operationis ad ſapientiam opificis referatur, nec alius, nec melior modus eſſe poteſt. Non enim poteſt facere aliquid aliter, uel melius quàm fecit, ideſt alia ſapientia, uel maiori ſapientia: nihil enim ſapientius poteſt facere quàm facit. Si uero referatur modus ad rem ipſam, quā fecit Deus, dicimus quia & alius, & melior poteſt eſſe modus. Et ſecundum hoc concedi poteſt; quia ea quæ facit, poteſt facere melius, & aliter quàm facit: quia poteſt quibuſdam meliorem modum exiſtendi præſtare, & quibuſdam alium. Vnde Aug. in 13. Li. de Trin. dicit, quòd fuit & alius modus noſtræ liberationis poſſibilis deo, qui omnia poteſt: ſed nullus alius noſtræ miſeriæ ſanandæ fuit conuenientior. Poteſt ergo Deus eorū quæ facit quædam alio modo meliori, quædā alio modo æque bono, quædam etiam minus bono facere quàm facit: ut tamē modus referatur ad qualitatem operis, id eſt, creaturæ, non ad ſapientiam creatoris.

Vtrum Deus ſemper poſsit omne, quod olim potuit.

Præterea quæri ſolet, Vtrum Deus ſemper poſſit omne quod olim potuit. Quod quibuſdam non uidetur dicentibus, Potuit Deus incarnari, & potuit mori, & reſurgere, & alia huiuſmodi, quæ modo non poteſt. Potuit ergo quæ modo non poteſt, & ita habuit potentiam, quam modo non habet, vnde uidetur potentia eius imminuta. Ad quod dici-

mus: quia ſicut omnia ſemper ſcit quę aliquando ſciuit, & ſemper vult quæ aliquando uoluit, nec unquam aliquam ſcientiam amittit, nec uoluntatem mutat, quam habuit: ita omnia ſemper poteſt quæ aliquando potuit, nec unquam aliqua potentia ſua priuatur. Non eſt ergo priuatus potentia incarnandi vel reſurgendi, licet non poſſit modo incarnari, uel reſurgere. Sicut enim potuit olim incarnari, ita & põt modo incarnatus eſſe, in quo eiuſdẽ rei potẽtia monſtratur. Vt enim olim ſciuit ſe reſurrecturum, & modo ſcit ſe reſurrexiſſe: nec eſt alia ſcientia, illud olim ſciuiſſe, & hoc modo ſcire; ſed eadem omnino: & ſicut voluit olim reſurgere, & modo reſurrexiſſe, in quo unius rei uoluntas exprimitur: Ita potuit olim naſci, & reſurgere, & modo ipſe poteſt natus fuiſſe, & reſurrexiſſe: & eſt eiuſdẽ rei potentia. Si enim poſſet modo naſci, & reſurgere, non eſſet idem poſſe. Verba enim diuerſorum temporum diuerſis ꝑlata tẽporibus, et diuerſis adiũcta aduerbijs eundẽ faciũt ſenſum: ut modo loquentes dicimus, iſte poteſt legere hodie: cras autem dicemus, iſte poteſt legiſſe, uel potuit legere heri: ubiq; unius rei monſtratur potentia. Si autem diuerſis temporibus loquentes eiuſdem temporis uerbis & aduerbijs utamur, dicentes hodie: iſte poteſt legere hodie, & dicentes cras, iſte poteſt hodie legere: non idem: ſed diuerſa dicimus eum poſſe. Fateamur ergo Deum ſemper poſſe quicquid ſemel potuit, id eſt, habere omnem illam potentiam quam ſemel habuit, & illius oĩs rei potentiã cuius ſemel habuit, ſed nõ ſemper poſſe facere omne illud quod aliquãdo potuit facere, poteſt quidẽ facere, aut feciſſe aliquando quod potuit. Similiter quicquid voluit & uult, id eſt, omnem quam habuit uoluntatem, & modo habet: & cuiuſcunque rei uoluntatem habuit, & modo habet: non tamen uult eſſe, uel fieri omne quod aliquando uoluit eſſe, uel fieri; ſed uult fuiſſe, uel factum eſſe. Ita & de ſcientia dei dicendum eſt.

Hic contradicitur Magiſtro a plerisq; modernis doctoribus.

SVPRA egit Magiſter de potentia in comparatione ad poſſibile ſecundum ſubſtantiam, & quantitatem. Hic tertio agit de potentia quantum ad modũ, ſiue qualitatem rerum. Et hæc pars habet duas partes. In prima agit Magiſter de potentia quantum ad qualitatem poſſibilium;

lium, quæ quidem eſt maior, & minor bonitas. Secundo, quantum ad qualitatem potentiæ, quæ quidem eſt immutabilitas; ibi. *Præterea quæri ſolet, utrū deus &c.*] Prima pars habet duas. In prima quærit utrum deus potuerit aliqd melius facere, quã facit. In ſecũda: utrum res, quas fecit, poſſit facere meliori modo, uel alio modo, & hoc ibi. *Poſt hæc conſiderandum eſt &c.*] ubi agit quantum ad modum, Similiter ſecunda pars, ubi quærit de diuinæ potentiæ immutabilitate, quærens utrum deus poſſit quicquid potuit, habet duas. In prima quærit, utrum deus ſemper poſſit omne, quod olim potuit: & opponit quod non poſſit. In ſecunda uero ſoluendo, contrarium aſſerit ibi. *Ad quod dicimus &c.*]

Dub. I. NOn ualet huius ſimilitudinis inductio &c.] Videtur rnſio iſta non eſſe ſufficiens. Nam inuidia poteſt attendi reſpectu diuerſi in ſubſtantia, & natura: ſicut Angelus inuidit homini: ergo pp hoc non excluditur inuidia a deo reſpectu creaturæ. Reſpon. Dicẽdum, ꝙ ad inuidiam iſta duo concurrunt, poſſibilitas ſ. ad æqualitatem, & exigentia rei factæ: non enim inuidet aliquis alicui, niſi quia parificatur ei aliquis, uel excedit: uel quia timet ne parificetur. Item. Artifex non dicitur inuidus, niſi quando non facit rem ſecundum ꝙ exigit, & ipſe põt: & pp hoc, quia ex parte rerum non erat exigentia, & quia in nullo poterãt parificari: iõ qualeſcunq; faceret, non conuincit in deo eſſe inuidia: & ſi nullas res faceret: ſed in filio dei erat potentia ad æqualitatem, & ulterius exigentia, pp hoc ꝙ erat de ſubſtantia patris. Hinc eſt ꝙ non eſt ſimile, ut dicit Magr, & eſt rnſio eius bona: ponit. n. añs pro conſequente, nõ quia uelit dicere ꝙ inuidia ſit ſolum, uel poſſit eſſe reſpectu ſimilis in natura: ſed pp rõnem prædictam exigentiæ. ſ. & æqualitatis; quæ erant in generatione filii; quia erat de ſubſtantia patris.

Talem potuit deus hominem feciſſe, qui nec peccare poſſet, &c.] Videtur dici contrarium ei, quod dr Eccl. 31. Potuit tranſgredi, & non eſt tranſgreſſus, hoc dicit in laudẽ ſancti uiri. Et Aug. ipſe dicit, ſuper Gen. ad literã, ꝙ meliores iudicauit deus hoĩes, ſi ei liberaliter deſeruirent. Et iterũ in Lib. de Ciui. Dei dicit, ꝙ melior eſt ſubſtantia quæ peccare põt, q̃ quæ non põt. Reſp. Dicendum, ꝙ melius dr dupr, aut ſimpr, aut in ordine ad finẽ. Si ſimpr loquamur, melior eſt homo confirmatus in gra, q̃ potens labi. Si in ordinatione ad finem, quæ quidem conſiſtit in perueniendo, ſic melius fuit facere hominem ĩ libertate peccandi: ſed tamen primum melius eſt ſimpliciter: hoc autem eſt melius ſecundum quid. Et ideo uerbum Auguſt. [ſimpliciter loquendo] habet ueritatẽ: Quod autem dicitur de uiro iuſto, laus accidentalis eſt, ſiue quantum ad gloriam accidentalem. Conſtat enim Chriſtum non potuiſſe peccare, & tñ erat glorioſiſſimus. Sir intelligendũ eſt uerbum illud Aug ſup Gen. Sed ꝙ dicitur, quod melior

Dub. 2. Li. 12. cap. I.

lior eſt natura quę poteſt peccare quam quæ non poteſt. Dicendum, ꝙ non poſſe peccare eſt duplici de cauſa, aut quia caret uoluntate, aut uertibilitate uoluntatis: & primo modo intelligit Aug. non ſecundo.

Dub. 3. *Poteſt deus & alia &c*] Innuit Magiſter quod hominem potuit deus meliorem facere q̃ fecit. Contra, uidetur iſtud non habere ueritatem in omnibus, & ſpecialiter in Chriſto, quem uidetur nullo modo poſſe facere meliorem per illud, quod dicitur Phil. 2. Dedit illi nomen quod eſt ſuper omne nomen. Item, Io. 3. Datus eſt ei ſpiritus non ad menſuram: ergo quia nullo modo potuit deus dare Chriſto plus de ſpiritu: ergo nō potuit eum facere meliorē. Reſp. Dicendum, ꝙ Magiſter loquitur de uniuerſo, & eius partibus, & qm̄ Chriſtus nec eſt de uniuerſo, nec eſt eius pars: iō non habet locum in ipſo. Verumetiam adhuc in Chriſto habet dubitationem: ſi enim quicquid habet humanitas Chriſti, finitum eſt: ergo eum deus poſſit ſupra omne finitum, potuit maius. Et iterum. Chriſtus factus fuit paſſibilis, & mortalis, & potuit fieri immortalis. Et propter hoc dicendum, ꝙ tripliciter eſt loqui de Chriſto, aut quantum ad unionem, aut quātum ad gratiam ſingularis perſonæ: aut quantum ad proprietates naturæ. Si quantū ad unionem, nec deus poteſt plus dare, nec creatura recipere, q̃a unionis gratia ex parte alterius extremi eſt dignitatis infinitæ. ſ. ꝙ homo fit deus: quamuis ex parte humanitatis quicquid eſt ibi, ſit finitum: & ita non ponitur limitatio ex parte Dei; nec ex parte creaturæ capacitas infinita niſi per unionem, uidelicet, quia unitur homo bono infinito, ita ꝙ homo eſt Deus, qui eſt bonitatis infinitæ. Si autem loquamur quātum ad gratiam ſingularis perſonæ, ſic concedēdum quod deus potuit plus dare: ſed rationalis creatura non potuit amplius recipere: non quia capacitas animæ a gratia per collationem gratiæ minuatur, quia nec minuitur, nec augetur: ſed conſummatur, & cōpletur: & ideo non eſt poſſibilis ad amplius. Si autem loquamur quantum ad proprietates naturæ, ſic deus plus potuit de bonitate dare, & rationalis creatura recipere, quantum ad ea ſcilicet, quæ ſunt corporis: quia nūc plura habet quàm quando factus eſt: ſed non potuerunt fini & ſaluti noſtrę effici cōgruētiores: nunquam enim ſalus noſtra potuiſſet per ſubſtantiam incorruptibilem, & immortalē ita reparari ſicut per mortem, & paſſionem eius reparata eſt: Patet ergo quomodo melior potuit eſſe Chriſtus, & quomodo non. Item obiicitur de Beata Virgine. Videt enim quod non potuerit fieri melior, quia Anſ. de Cōceptu uirginali dicit. Decebat quod illius hominis conceptio fieret de matre puriſſima, qua puritate maior nequit ſub deo intelligi: ergo uidetur ꝙ non potuit fieri melior, & tñ ipſa fuit pars uniuerſi. Itē. Sup oes choros Angelorum exaltata eſt in gloria: ergo facta e ĩ ſũma

ma gratia. Reſpo. Dicendum, ꝙ eſt loqui de Beata Virgine quã tum ad tres conditiones, ſcilicet quantum ad gratiam conceptionis, quantum ad gratiam iuſtificationis, quantum ad naturam corporis. Si quantum ad conceptionem prolis: ſic quia fuit mater dei, quo nihil nobilius cogitari poteſt, & mater nobiliſſimi filii, ſic tantam habuit bonitatis dignitatẽ, quod nulla mulier amplius capere potuit. Si enim omnes creaturæ quantuncũque aſcenderent in gradibus nobilitatis, eſſent præſentes, omnes deberent reuerentiam matri Dei. Si autem loquamur quantum ad gratiam iuſtificationis: tantam habuit quantam pura creatura humana, ſiue rationalis, quę facta eſt ſic, recipere potuit. Si quantum ad corpus: naturalia optima habuit, ſecundum quod fini competens fuit: ſimpliciter tamen meliora potuit recipere, & deus dare. Et ita patet quod in nullo loco creato habet inſtantiam hoc uerbum Magiſtri, quod deus ea quæ fecit, potuit facere meliora. Patet quod aliquibus capacitatem gratiæ compleuit, & impleuit: ſed in Chriſto per omnem modum: in matre ſecundum quod capit pura creatura rationalis in ſexu fœminino, quantum ad ea quæ ſpectant ad corpus; & in anima humana quantum ad ea quæ ſunt gratiæ.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An deus potuerit facere mundum meliorem quò ad ſubſtantias partium integrantium

AD præſentis intelligentiam diſtinctionis, quæritur de modo, ſiue qualitate diuinæ potentiæ. Et circa hoc quęruntur principaliter duo. Primo quęritur, utrum mundũ deus potuerit facere meliorem. Secundo quæritur de immutabilitate diuinę potentiæ, utrum quod ſemel poteſt deus, ſemper poſſit. Circa primum quæruntur quatuor. Primo quæritur utrum deus potuerit facere mũdum meliorem quò ad ſubſtantiam partium integrantium. Secundo utrum potuerit ipſum facere meliorem quo ad partiũ integrantium proprietates. Tertio quęritur, utrum potuerit facere mundum meliorem quantum ad ordinem. Quarto, utrũ potuerit facere mundum antiquiorem.

QVod Potuerit facere mundum meliorem quo ad ſubſtantiam partium integrantiũ, oſtenditur ſic. Partes integrantes mundum ſunt finitę bonitatis & intenſiue & extenſiue: ſed omni finito poteſt aliquid maius, & melius cogitari: ſed deus plus poteſt facere, quam homo poſſit intelligere: ergo &c. SI TV dicas quod mundus non potuit amplius capere: hoc non ſoluit, quia Deus facit capacitatem: ergo maiorem potuit capacitatem dare, cum eius potentia ſit infinita. ITEM. Suprema

creatura in uniuerſo eſt finita: ergo diſtat a deo in infinitũ: ſed in diſtantia infinita eſt ponere gradus infinitos: ergo ultra bonitatem creaturarũ eſt intelligere creaturas, gradus bonitatis habentes, & ex his potuit integrari mundus: ergo &c. ITEM. Conſtat quod deus potuit facere mundum ex partibus maioribus mole, ut cœlum amplius, & terram latiorem: ergo ſi potuit facere maius mole eadem ratione, & maius uirtute; & ſi hoc: ergo ſimpliciter melius. ITEM. Materia ſecundũ ſe totam capax eſt formæ nobiliſſimæ, ut patet: ſi ergo deus dare potuit toti, quod natura materię potuit capere, ergo potuit dare toti materiæ, & omnibus partibus perfectionem formæ nobiliſſimæ, utputa rationalis naturæ: ergo potuit facere mundum, qui conſtaret ex ſolis ſubſtantiis rationalibus: & ſi hoc, tunc mũdus hr̃et oẽs partes ſm̃ ſubſtantiam meliores ergo &c.

CONTRA. Aug. in lib. de lib. arb. Quicquid in uera ratione melius tibi occurrerit, ſcias feciſſe Deum bonorum omnium conditorem: non eſſe autem ꝙ uera ratione cogitas, non poteſt. Neque enim tu potes aliquid melius in creatura cogitare: quod creaturæ artificem fugerit: ergo non poteſt aliqua creatura a nobis cogitari, quæ non ſit de conſtitutione mundi. ITEM. Aug. 9. Confeſ. Duo feciſti domine, unum prope te, aliud prope nihil. ſ. angelicam creaturam, & materiam primã: ſed non poteſt maior ambitus cogitari quam a propinquitate dei ad nihil: ergo non potuit fieri mundus, qui natus eẽt amplectẽ plures naturas rerum: ergo non potuit mũdus fieri melior quantum ad capacitatem. Sed conſtat capacitatem il ām non eſſe uacuam quantum ad aliquem gradum, alioquin nec mundus perfectus eſſet, nec uniuerſum perfectum dici poſſet: ergo nec iſte plus capere, nec alius capacior potuit fieri. ITEM. Materia prima eſt creata in omnimoda poſſibilitate & in perfecta obedientia reſpectu creatoris: ergo ſi capacitas ipſius materiæ attenditur ſecundum ſuam poſſibilitatem, & obedientiam, quam habuit ad deum, & in ſumma poſſibilitate, & in ſũma obedientia eſt creata: ergo mundus quantum ad capacitatem non potuit fieri melior: ſi ergo dedit deus unicuique, quã tum capax erat: ergo nullo modo potuit fieri melior. ITEM. Quantuncunque creatura fiat bona, neceſſe eſt eſſe finitã: ergo neceſſe eſt aliquando ponere ſtatum, ita quod creatura nullomodo poſſit fieri melior, in nullo derogando diuinæ potentiæ: ſed qua ratione ſtatur in aliqua ſpecie creaturę, ſtatur in ſuprema ſpecie creaturæ ſpiritualis: nulla ergo creatura uel ſpeciei poteſt illa fieri nobilior, & ſi optimum in genere ẽ melius optimo in alio, & ſimpliciter hoc illo melius: ergo ſi optimũ in uniuerſo eſt optimum omnis creaturę quę poſſit eſſe creatura; & ſimpliciter mundus ille eſt ita bonus, quod eo non fieri poteſt melior.

RESO-

RESOLVTIO.

Vtique quantum ad augmentum: ſed non quantum ad ſpecificam gradus nobilitatem.

RESP. Dicẽdum, quod exceſſus bonitatis ſubſtantialis in rebus poteſt attendi dupliciter. Aut quantum ad eſſentiarum nobilitatem & gradus, ſm ꝙ dicitur quod ſpecies hoĩs melior eſt, & nobilior ſpecie aſini. Aut quantũ ad eſſe, ꝓut concernit additionem, ſiue augmẽtum; ſic dicitur quod marca auri melior eſt uncia, non quia nobiliorem hẽt formã, uel eſſentiam, ſed q̃a plus habet de auri ſubſtantia, ac per hoc de bonitate & ualore. Quando ergo quæritur, utrum Deus potuerit mundum facere meliorem quantum ad ſubſtantiam partium. Si tu intelligas de exceſſu quantum ad primũ mo dum, ꝙ mundus conſtaret ex nobilioribus eſſentiis. Dico, qđ idem mundus qui eſt nunc, nõ potuit fieri melior, quia non eſſet iſte, ſed alius: ſicut iſte, qui factus eſt homo, fuiſſet factus aſinus, non eſſet ille, qui eſt; quia cum poſſe eius non eſt arctatũ, nec limitatũ, non uideo quare nõ potuiſſet mundũ meliorem facere hoc genere melioritatis. Si autem intelligas quãtum ad ſecundum modum, ſic dico, qđ non ſolum alium, uerum etiam hunc potuit facere meliorem ſicut & maiorem, & ſi feciſſet, nõ eſſet alius: ſicut poſſet facere ꝙ iſte puer eſſet ita magnus ut gigas, & plus haberet de ſubſtãtia & uirtute, & tñ non eſſe alius ꝗ eſt. Concedo ergo rationes probantes, quod Deus ſimpliciter potuit alium mundum quantũ ad ſubſtantiam partium feciſſe meliorem, & etiam quantum ad magnitudinem partium & uirtutem non tamen quantũ ad eſſentiarum nobilitatem maiorẽ.

ET HOC uult Aug. dicere in præmiſſa auctoritate de lib. arb. ꝙ nulla eſſentia nobilior poteſt cogitari eſſe in hoc mundo rationabiliter, quę non ſit ibi. Nã ſi cogites meliores eſſe partes, aut ſecundum totum, aut ſm partem. Si ſecundum totum: iã nõ iſtum mundum cogitas, ſed alium. Si ſecundum partem: ſic ergo tollis ordinem, & perfectionem de hoc mundo: ut ſi cogites quod deus feciſſet lunam ita lucidam ut eſt ſol, uel terrã ſicut cœlum, non rationabiliter cogitas, q̃a pe*r*imus uniuerſum: non enim eſſet omnia, ſi eſſent æqualia. & hoc eſt quod dicit Ex lib. Aug. in lib. arb. Non eſt uera ratio, ſed inuida infirmitas, cum 83. q. aliquid melius faciẽdum fuiſſe q. 41. cogitauerimus: iã nihil aliud inferias fieri uelle: tanquam ſi perfecto cœlo, nolles terram factam eſſe; utiq; omnino inique cogitares. Et ſic patet, ultimam obiectionem quo ad ſecundam partem eſſe ſophiſticam, pro eo quod non competebat uniuerſo ut materia ſecundum ſe totã perfecti eſſet forma nobiliſſima.

AD ILLVD ergo, ꝙ obiicitur, in contrarium per auctoritatem Aug. de lib. arb. iam patet reſpõſio, quia intelligit de hoc mũdo, & de melioritate ſm eſſentiam, ut patet ex textu. AD ILLVD, qđ obiicitur, quod ſumma diſtãtia eſt in uniuerſo. Dicẽdũ, ꝙ pro-

[prope Deum] poteſt dupliciter intelligi. ſ. quantum ad immediatã receptionem & conuerſionem in deum, aut quantum ad ſummam imitationem, & aſſimilationem. Primo modo eſt natura angelica prope deũ, ſimpliciter loquendo, ſed ſecundo modo non niſi in comparatione: quia magis eſt diſſimilis q̃ ſimilis, & plus deficit quam exprimit, imo infinitis gradibus diſtar, & ideo maior propinquitas eſt nobis cogitabilis, & deo poſſibilis, quamuis nunc non ſit.

Ad illud, ꝙ obiicitur ꝙ materia prima eſt creata in omnimoda poſſibilitate. Dicendum, quòd poſſibilitatem obedientię deus in nulla creatura complet totaliter, quia hoc eſt ſecũdum omnimodum imperium creatoris: ſed complet capacitatem & poſſibilitatem ut diſponatur p alias diſpoſitiones: & ſic deus complet materiam, quia eius capacitatem debitis diſpõnibus limitauit, & illas formas completiuas & perfectiuas adiunxit, ita ꝙ nihil dimiſit incompletum. Quis tamen audeat dicere, quin deus nobilius diſponere, & nobilioribus formis perficere poſſet, ſecundum ſuæ ſapientiæ & potentię infinitatem. Qñ ergo dr, dedit unicuique beatitudinem, quantum erat capax: hoc intelligitur de capacitate non prout dicit longinquam poſſibilitatem, & obedientiam reſpectu creatoris: ſed prout cũ hoc dicit diſpõnem, & exigẽtiã; & hac conſtans eſt deũ potuiſſe maiorem facere. Ad illud, ꝙ obiicitur, ꝙ i creaturis neceſſe eſt ſtare. Dicendum, ꝙ ſicut numerus ſemper hét ſtatũ in actu, tamen nunquam eſt dare ſtatũ aliquem, ultra quem diuina potentia non poſſit ſe extendere, ſic intelligendum eſt in magnitudine molis, & bonitatis: quòd quantuncunque ſit in creatura ſtatus, & ſemper, quia finita bene agit Deus hucuſque, ita ꝙ non agit amplius: ſed quin poſſit amplius, nunquam eſt dare ut credo: & ideo ſi alium mundum meliorem hoc feciſſet; adhuc erit ultra quærere, quare non fecit meliorem cum poſſit: & ſic procedẽdo ulterius, & ita talis quæſtio eſt irrationalis: & ſolutio nõ poteſt dari niſi hæc, quia uoluit, & rationem ipſe nouit. Attamen ſi non feciſſet, nemo poteſt arguere: quia hoc totum ꝙ fecit, fuit gratia: nec erat aliqua exigẽtia, rõne cuius poſſit poni in eo fuiſſe inuidia.

QVAESTIO. II.

An mundus nobilior fieri potuerit quantum ad partium integrantium proprietates.

VTRVM mundus poteſt fieri melior quantum ad partiũ integrantium proprietates. Et ꝙ ſic uidetur Eſa. 33. Erit lux lunæ ſicut lux ſolis, & lux ſolis ſicut lux ſeptem dierum: hoc erit: ergo poteſt eſſe; ergo deus põt condere: & ita de aliis cordotibus: & ſi hoc, eſſent utique res meliores: ergo &c. ITEM, Aug. ſuper Gen. ad literam, & Magi adducit hanc auctoritatẽ. Potuit [inquit] deus talẽ facere hoiem, qui nec peccare uellet, nec poſſet: & ſi talem feciſſet, quis dubitat eum meliorem fuiſſe, ergo &c. ITEM. Melior ẽ proprietas incorruptibilitatis, &

& quietis, quã corruptionis, & motus: ſed oĩa, quæ fecit Deus, aut fecit corruptibilia, aut aliquo mõ mobilia: ergo oĩa potuit facere meliora. ITEM. Si nõ potuerũt creaturæ fieri meliores, hoc fuit, aut quia Deus non potuit dare plus: aut quia creaturæ nõ potuerunt plus capere. Si quia Deus non potuit amplius dare: ergo diuina potentia eſt limitata. Si quia creaturæ non potuerunt amplius capere. Cõtra, uidemus tota die creaturam meliorari, & deteriorari, ſalua ſubſtantia, & capacitate: ergo &c. Contra. Optimi eſt optima producere, ſicut dicit Dyoniſius: ſed optimo non poteſt eſſe melius: ergo ſi Deus cum ſit optimus, produxit res optime: patet ergo &c. ITEM. Plato addit rationem, porro quia optimus eſt, ab optimo uerò oĩs inuidia relegata erat: & ideo dedit unicuique creaturæ tm̃ de bonitate, quãtum potuit capere. SI tu dicas, ꝙ Platonis uerbum nõ ualet, quia inuidia non eſt reſpectu inferioris. Contra. Aug. ſuꝑ Gen. ad literam. Si bona facere non poſſet, nulla eſſet potentia. Si poſſet, ſed nollet, magna eſſet inuidia: ergo pari ratione, ſi poſſet facere meliora, & nollet: eſſet inuidus. ITEM. Ratione uĩ: quia omne agens ex tota ſua ſubſtantia facit rem optimo modo, quo põt fieri, ſi potentiam eius nihil oĩno ĩpedit: ſed Deus eſt agens ex tota ſua potentia in omni ſua actione: & potentia eius nullam habet indigentiam, neque reſiſtentiam: ergo quicquid facit, ita bonũ facit, ꝙ nullo mõ põt fieri melius. ITEM. Hæc eſt uera per ſe: bonum eſt diffuſiuum ſui: ergo magis bonum, magis diffuſiuum, & maximè bonum, maximè diffuſiuũ: ſed Deus eſt agens maximę bonitatis; ergo maximè ſe diffundit: ergo uidẽ quod unumquodque optimum facit, & quantum ad ſubſtantiam, & quantum ad proprietates.

In Timæo.

Vbi ſupra.

RESOLVTIO.

Potuit abſolutè: at non quantum ad finem, uel ad mutuam relationem rerum.

RESP. Dicendum, ꝙ cum quæritur de melioritate partiũ uniuerſi, poteſt quæri quantum ad duplex genus partium. Aut quãtum ad partes manẽtes, ſicut natura intellectualis, rõnalis, cœleſtis, & elemẽtaris: aut quantũ ad partes tranſeũtes. Sic ſine diſtinctione concedo ꝙ poſſunt, ut in pluribus quantum ad proprietates fieri meliores: quia non ſunt ſubſtantia uniuerſi, nec ſunt a ſolo Deo, ſed a Deo ſimul operante cum agente particulari, quod impeditur, & deficit. Si autem intelligamus de partibus, quæ ſunt de cõſtitutione, & integritate mundi a Deo, & immediate: cum ergo quæritur utrũ potuerunt fieri meliores quantum ad proprietates? Diſtinguẽdum eſt: quia aut loqueris de ipſis abſolutè, aut de ipſis in relatione ad finem. Si de ipſis abſolute: patet ꝙ meliores conditiones potuerũt hr̃e. Si de ipſis in relatione adinuicem, uel ad finẽ, optimas habuerunt proprietates: quod patet, quia ſicut dicit Aug. Meliores iudicauit Deus homines ſi ei liberaliter deſeruirẽt, Similiter melius fuit ꝙ oẽs hom-

D. Tho. 1. p. q. 25. ar. 6. et. 2. contra gent. c. 16. & 27.

homines eſſent ex uno, & ita ꝙ haberent corpus aïale, & ſm exigentiam eius neceſſe fuit alias creaturas corporales diſponi in motu, & corruptibilitate,

Ex his patent rationes inductę ad primam partem, procedunt enim de proprietatibus rerum ſecundū ſe conſideratarū. Ad illud ꝙ obiicit, in contrarium de Dionyſio. Dicendum, ꝙ illud intelligitur ſm ordinē, ſicut iam patebit. Ad illud, ꝙ obiicitur, de Platone. Dicendū, ꝙ non habet ueritatem, niſi intelligatur ſaluo ordine uniuerſi: & hoc quantum ad bonitatē eſſentialem, conſiderata diſpoſitione in materia: nec ratio ſua eſt neceſſaria, ſed ſolum perſuaſiꝗ in ſimili: ſicut in homine ꝗ poteſt alii benefacere, & non facit: ꝙ ex hoc iudicatur inuidia: & frequēter dimittit propter inuidiam: & qui caret inuidia, econuerſo facit: & ſic ītelligitur uerbum Augu. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ agens ex tota potētia producit optime. Dicendū, ꝙ agens ex potentia tota, quoddam agit ſm impetum, quoddā ſm artem, & ſapientiā. Et quod ſm impetum agit, facit quanto melius poteſt. Quod agit ſm artem, & ſapientiam; agit quantū uult, & quantum congruit, ſaluo ordine, qa ſapiētis eſt ordinare. Ideo quædā facit bona, quædam meliora. quædam optima; & ſic patet ꝙ illud non ſequitur Ad illud, quod obiicit, quod bonum ſummum ſumme ſe diffundit. Dicendum, ꝙ hoc uerū eſt de diffuſione naturali: ſed de uoluntaria. ſiue a propoſito nō eſt uerum. Primo modo eſt diffuſio in productione perſonarum: ſecundo modo in productione creaturarum.

Quaestio III.

An Deus potuerit facere mundum meliorem quantum ad partium ordinem?

Utrum Deus potuerit mundum facere meliorem, quātum ad ordinem partium. Et ꝙ non, primo uidetur auctoritate Gen. 1. Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erāt ualde bona. Glo. Aug. Singula quęque bona ī ſe: ſed in uniuerſo optima: ſed optimo nihil eſt melius: ergo &c. 13. de Trin. c. 10.

Item. Aug. dicit, quod quamuis alius modus noſtræ liberationis eſſet Deo poſſibilis, nullus tamen fuit noſtræ leuandę miſeriæ congruentior: ſed ſicut Deus fuit ſapientiſſimus redemptor; ita & ſapientiſſimus conditor: ergo ſi ordinatiſſime redemit, ita quod nullus modus melior, uel congruentior eſſe potuit: ergo ſimiliter ſe habuit in faciendo res: & ſic patet &c.

Item. Si conſideramus ordinē elementorum in mundo, cōſtat ea optime eſſe ordinata: unde non poteſt cogitari, quod illa quatuor corpora ordinentur melius, ſiue ſecundū qualitates, ſiue ſm formas nobiles, ſiue ſm proportiones numerales, ſicut ligant 8. & 39. q ſunt duo primi numeri ſolidi quadrati, ligantur per duos intermedios, ſcilicet 12. & 18. ergo &c. 1. metaph. in proœm.

Item. Sapientis eſt ordinare: ergo ſumme ſapientis ſumme, ſiue optime ordinare: ergo Deus res ita bene ordinauit, quod nullo modo potuit ordinare melius.

Sed

Sed contra. Ordo ille eſt bonitatis finitæ, ergo ſi ſapiētia Dei eſt infinita, & infinitum excedit finitum, ergo Deus ſciuit meliùs ordinare: ſed qcquid ſciuit potuit &c. Item. Melior eſt, & nobilior ordo, in quo nulla cadit inordinatio, quam in quo cadit: ſed in uniuerſo cadunt multæ inordinationes, & deformitates: ergo alius ordo potuit fieri melior. Item. Quod ꝓpinquius eſt fini, melius eſt ordinatum: ergo ſi omnia ſunt optime ordinata, omnia ſunt æqualiter coniuncta fini: ergo omnia participant beatitudinem: quod abſurdum eſt. Item. Bonitas ordinis pendet ex bonitate partium, ſicut reſpectiuum ab abſoluto: ſed res ſecundum eſſe abſolutū non ſunt optimæ: ergo nec in ordine.

RESOLVTIO.

Partes primariæ & ſubſtantiales uniuerſi meliùs nullatenus ordinari potuere. Secundariæ uero & corruptibiles ſimiliter & in relatione ad finem optimè ordinatæ ſunt: abſolutè autem, & ut nunc nequaquam.

Resp. Dicendū, quod eſt ordo partium in toto: & eſt ordo partium in fine. Primus ordo reſpicit ſapientiam: ſecundus ordo reſpicit bonitatē. Et ſunt iſti duo ordines ita coniuncti, ut unus alteri conformetur: & ordo partium in uniuerſo, eſt propter ordinationem ad finem. Si autem loquamur de ordine partium in uniuerſo: aut hoc eſt quantū ad partes primas & ſubſtantiales: & ſic abſque diſtinctione optimè ſunt ordinatę: ita quod melius ordinari non potuerunt: quia in eis conſiſtit ordo ſubſtātialis, & pulchritudo uniuerſi immutabilis. Vel quantum ad partes corruptibiles, & remotas, & hoc dupliciter. Aut ut abſolute, & ut nunc: & ſic potuerunt melius ordinari, & aliquādo erunt melius ordinatæ. Aut ſimpliciter & in relatione ad finē, & ſic ſunt res optime ordinatæ ī uniuerſo, ſm qđ conuenit ordini in finem. Similiter optime ordinatę ſunt res in finē, ſaluò ordine uniuerſi. qa uniuerſum eſt tāquam pulcherrimum carmē, quod decurrit ſecundum optimas conſonantias, aliis partibus ſuccedētibus aliis, quouſque res perfecte ordinētur in finē. Vnde ſicut in productione rerum manifeſtatur potētia: ſed in comparatione, ſiue in ordine non entis ad ens, oſtenditur ſumma potentia ex nihilo: ſic ordo rerum in uniuerſo in ſe oſtendit ſapientiam, & ordo ad finem bonitatem: ſed in comparatione unius ad alterum, oſtendit ſummā ſapiētia, & ſumma bonitas: qa nihil pōt hūc ordinē deordinare, ſicut melius infra patebit. Cōcedēdę ergo ſunt rōnes ꝓbātes, ꝙ res ſunt optime ordinatę: qa reſpiciūt utrunque ordinē.

Ex Aug. 11. de Ciui. Dei. c. 18.

Ad illud, quod obiicitur, ꝙ ſapientia eſt infinita. Dicēdū, ꝙ quamuis ſapiētia eſt infinita, tamē res non ſunt capaces niſi ordinis finiti: & ipſa ſapientia ſumma, ſummum dat ordinem, quē habere poſſunt. Ad illud qđ obī, ꝙ in uniuerſum cadit inordinatio. Dicendum quod ſi conſideremus hos ordines. ſ. ad finem in uniuerſo, ita ſe adinuicem complectuntur, ꝙ non pōt ibi eſſe inordinatio. Ad illud, quod obiicit de propinquitate.

Di-

Dicendum, ꝙ hoc eſt uerum ſecundũ propriã ordinationẽ: ſed ſecũdum decurſum uniuerſi neceſſe eſt quod res ſit primo longe a fine, & poſt appropinquet. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ ordinis bonitas pendet ex partibus. Dicendum, quod ſicut aliqua contingẽtia in ſe habẽt eſſe abſolutum contingens, ſcilicet ordinem neceſſarium: ſic & in propoſito intelligendum, quod quamuis aliquid nõ ſit optimũ, in ſe tamen optime ordinatur. Et exẽplum huius patet in partibus corporis, & in re artificiali, in qua eſt conſonantia, & harmonia, ſicut in cithara. Quamuis enim nobilior ſit ſitus oculi quam pedis: tamen ſi conſideremus utrunque ſecundum ſuum officium: tam oculus, quàm pes optime ſituati ſunt in toto: ita quod nec oculus melius pede, nec econuerſo, & ita dicit Aug. ſuper Ioannẽ: quod ſicut Angelus optime in cœlo, ita uermiculus optime in imo, ſiue in terra. Et ſimiliter apparet in cithara: poſſunt enim omnes cordæ ita proportionari, ꝙ ſi aliqua tendatur, ut detur ei melior ſonus, nũquam remanebit conſonantia. Similiter dictiones poſſunt ordinari ad faciendum uerſum: ita quod ex illis dictionibus impoſſibile eſt fieri uerſum melius ordinatum ſic in propoſito intelligendum.

QVAESTIO IIII.

An Deus potuerit facere mundum antiquiorem?

VTRVM potuerit facere mũdum antiquiorem. Et qđ ſic, uidetur 2. Petr. ult. Mille anni apud Deum, ſicut una dies. Et ĩ Pſal. 89. Mille anni antẽ oculos tuos tanq̃ dies heſterna, q̃ præteriit, pari rõne centum millia annorũ: ergo ſi Deus potuit facere mundum ante diem heſternam, potuit per centum millia annorum ante: & ſi hoc, eſſet antiquior: ergo &c. ITEM. Diuina potentia, & operatio non depẽdet nec a materia, nec a tẽpore: ergo qua rõne põt in uno inſtãti, põt in alio: ſed qua rõne in poſteriori, eadẽ rõne in priori: & ſi hoc, mũdus potuit fieri antiquior: ergo &c. ITEM. Diuina eſſentia, & potẽtia fuit ante tẽporis principiũ, aut ergo fuit potẽs producere ante, aut non. Si non: ergo erat impotens. Si ſic: ergo potuit facere mundũ, ante quã faceret. ITEM. Ego quæro, utrũ potuerit facere poſt. Si ſic: ſed non eſt maior rõ de poſt, q̃ de ante: ergo pari rõne potuit facere ante. Aut ſi nõ potuit poſt, nec ante, & ita neceſſe fuit ꝙ tũc: ergo uĩ ꝙ cõpulſus; & nõ uoluntarius mundum fecit tunc.

SED CONTRA. Ante principiũ tpis nihil erat niſi æternitas: ergo ſi potuit mũdũ facere ante principium tẽporis, potuit facere & in æternitate: ſed qđ habet eſſe in æternitate, caret principio, & nihil ta e põt eſſe creatum ex nihilo: ergo &c. ITEM. Si potuit facere ante, ponatur; ſimiliter ego quæro, utrũ ante: & ſic in infinitũ: ſed infinitum a parte ante eſt æternũ: ergo ſi potuit in infinitũ ante facere, potuit eẽ ab æterno: ſi ergo nõ potuit facere mundũ æternũ: quia non eſſet factus: ergo nec antiquiorem. ITEM. Neceſſe eſt mundum habere finitã durationẽ à parte ante: ſed I omni ſi-

nî finito neceſſe eſt alicubi ſtare, ultra quod non poteſt fieri progreſſus:ſed qua ratione ſtatur in aliquo inſtanti finito, ſtatur in illo,in quo conditus eſt mundus: ergo &c. ITEM. Principio totius antiquitatis non poteſt aliquid fieri,uel cogitari antiquius: ſed tempus,uel æuum quod incepit cum mūdo, eſt totius antiquitatis principium: ergo etiam non potuit aliquid eſſe antiquius.

RESOLVTIO.

Potuit: ſed non ita, quin principium haberet.

RESP. Quod cū quæritur, utrū Deus potuerit facere mundum antiquiorē;pôt intelligi dupliciter. Aut quod ipſum creauerit ab æterno,cum produxerit ex tēpore:& tūc eſſet antiquior. Aut ita,quod mundus duraſſet tempore longiori,tamen finito. Primum credo impoſſibile ſimpliciter,quoniam implicat in ſe cōtradictionē. Ex hoc enim quod ponitur fieri, ponit habere principium ;ex hoc autem ꝙ ponit æternus,ponitur nō habere principium;unde idem eſt quærere, utrum Deus potuerit ante mundum facere,ꝙ mundus habendo principium non haberet principium;hoc includit contradictionis utranque partem: Similiter quantum ad ſecundum ſenſum uidetur aliquibus impoſſibile, quia implicat in ſe oppoſitionē: quoniam anterioritas ſiue antiquitas incipit ſimul cum tempore. Nam in æternitate non eſt ante,& poſt: & tempus incipit de neceſſitate ſimul cum mundo, ſicut ſitus incipit cum loco, & locus cum orbe primo. Vnde ſicut ſi quæreretur,utrum primus orbis potuerit fieri altior, nulla eſſet in mūdo quæſtio, imo implicat contradictionem, ſcilicet extra omnē locū eſſe locum: & uenit ex falſa imaginatione ; qa imaginatur totum mundum eſſe in locali ſpatio: ſicut imaginatur terram circundari aqua;ſimiliter intelligendum eſt in propoſito,ꝙ eſt implicatio cōtradictionis, & uenit ex falſa imaginatiōne;quia imaginamur ante principium mundi fuiſſe durationē tēporis, in qua mundus potuiſſet ante fieri. Vnde ſi quæratur; utrum totus mundus potuiſſet extra totum mūdum, uel ſupra, uel iuſta fieri, ſtulta eſt quæſtio, & implicans oppoſita, & ueniēs ex mala imaginatione. Per hunc modum reſpondent, ſi quæratur utrum mundus potuerit fieri ante,uel antiquior:unde dicūt qđ ſi aliquid præceſſiſſet ante menſuras temporaliter,potuiſſet utique ante fieri : ſimiliter ſi locus eſſet extra potuiſſet altior fieri. Ratio autem iſtius male imaginationis eſt. Cum enim imaginamur æternitatem in infinitū ante tempus fuiſſe,intelligimus eā quaſi duratione extēſam, in qua ſunt diuerſa nunc,in quorū quolibet potuiſſet fieri tempus. Sed hoc omnino nihil eſt;quia æternitas eſt ſimpliciſſimum, in quo nulla omnino cadit diuerſitas. Concedendum ergo (ſicut probant rationes inductæ ad hoc) ꝙ ſicut non potuit mundum facere in loco; quia non eſt in loco; ſic nec ante;quia nulla eſt antiquitas niſi in eo.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ apud Deum non eſt uis aliqua in aliquanto tempore, & quòd poten-

potentia eius non dependet &c. Dicunt ad omnia unica rńſione, ꝙ quamuis diuina uirtus ad nihil arctetur, tamen principiatū non poteſt facere ſine principio, & temporale non ſine tempore, & primum temporale nō poteſt facere, niſi in principio temporis, & principium temporis non niſi iu principio temporis. Oppoſitum.n.non dicit potentiam, ſed magis cōtradictionem, & repugnantiam: nec tamē arctatur ad ſic faciēdum, quia poſſet omnino non facere. Vnde ſicut ſtulta eſt quæſtio ſi quæratur, utrum potuit facere principium tēporis ante principium temporis, ſimiliter & prædicta. Sed qm̄ durū uidetur dicere, ꝙ Deus non potuit facere mundum antiquiorē, & quin alium mundum facere potuerit, ſed tantum iſtū: propterea dicunt alii, ꝙ ſicut Deus potuit facere mundum ampliorem, ita potuit facere antiquiorem ſine omni diſtinctione Et tamen iſtud non eſt omnino ſimile: quia Deus poſſet facere cœlum amplius & magis diſtare a terra, ſalua utriuſque natura ſed ſi deus intelligatur feciſſe, quòd illud nunc magis diſtet a principio temporis, intelligitur illud (nunc) eſſe aliud: quia etiam ſi intelligatur mundus factus ante, adhuc non eſſet antiquior reſpectu iſtius nunc: quia tantum diſtaret quantum diſtat a principio: & ita non eſſet antiquior: & ideo non eſt ſimpliciter neganda, nec ſimpliciter concedenda, ſicut nec iſta, Deus potuit facere mundum altiorem. Si enim intelligas de hoc abſolute, falſum eſt (ſicut dicit prima opinio) & non intelligibile, & implicatio contradictionis. Si autem intelligas per concomitātiam alterius loci. ſ. quia Deus potuit facere alium mundum amplectentem iſtum, in quo ſitum poſſet habere magis altum, & minus, ſimiliter iudicandum de antiquitate. Et ideo ſi quæratur, utrū Deus potuerit ante facere mūdum: diſtinguendum ſicut & hic, Vtrū deus potuerit facere mūdum in alio loco, uel alibi: quia aduerbialis determinatio poteſt cadere ſub ampliatione uerbi, uel extra. Si ſub ampliatione uerbi: tunc eſt uera, & eſt ſenſus, quòd deus potuit alium locū facere, & in illo mundū iſtum totum ponere: potuit.n. facere centum tales mundos, & adhuc unum cōplectentem omnes, & unum in loco altiori quàm alium: ſic & in tempore intelligendum eſt, quòd Deus potuit facere tempus ante hoc, & in illo facere mundum. Alio modo poteſt cadere aduerbialis determinatio extra ampliationem de ly (poteſt) & eſt ſenſus: quòd deus poteſt facere mundum iſtum in alio loco, qui eſt extra mūdum: & hic eſt implicatio falſi: quia non eſt locus niſi intra mundum, & ſimiliter de tempore intelligendum.

Ad illud, quod obiicitur, ꝙ ante non erat niſi æternitas. Dicendum, quòd uerum eſt: ſed tamen deus poterat facere quòd ante eſſet tempus. Ad illud, quod obiicitur de infinito a parte ante. Dicendum, ꝙ infinitum a parte ante, poteſt eſſe a propoſito aut ſecundum actū, aut ſm̄ potentiam. Primo modo dicit æter-

æternitatem, ſecundo modo minime: quia ęternitas dicit infinitũ actu. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ neceſſe eſt ponere ſtatum. Dicendum, ꝙ uerum eſt; ſed ſtatus poſſunt eſſe infiniti, & licet in potentia non ſit ponere ſtatum, tamẽ quia actus non cõſequitur totam potentiam; ſed in aliquo ſtatu eſt, ideo in ſtatu finito. Si quęritur, quare magis in hoc quam in alio, ratio ſumma, & potiſſima eſt uoluntas facientis. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ antiquitas cepit cum mundo. Dicendum, ꝙ uerũ eſt: ſed Deus potuit facere ꝙ ante inciperet: ideo nõ ualet ratio illa. Rationes ad oppoſitum ſunt cõcedendę, procedunt enim ſecũdum primam uiam.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO VNICA.

An Deus, quod ſemel poteſt, ſemper poſſit?

CONSEQVENTER quantum ad ſecundum articulum quæritur de immutabilitate diuinæ potentiæ: utrum uidelicet quod ſemel Deus poteſt, ſemper poſſit.

Ex 3. Phy. 32 ET quòd ſic uidetur: quia omnis potentia, q̃ eſt idem cum eſſentia, habet idem poſſe quod eſſe: & omne illud cuius poſſe eſt idem quod eſſe, ſi habet eſſe immutabile, & æternum, habet & poſſe: ſed quod deus ſemel ẽ, ſemper eſt, quia eius eſſe eſt immutabile: ergo & quod ſemel poteſt, ſemper poteſt. ITEM. Omnis potentia quę eſt infinita, & non poteſt non eſſe infinita, ſemper eſt reſpectu æqualium, quia ſi reſpectu paucorum eſſet, aliquã deſineret eſſe infinita, & deſineret omnipotens: ſed diuina potentia ſemper eſt infinita, & omnipotens: ergo nihil poſſibilium accreſcit ei, nec decreſcit: ergo quod ſemel poteſt, ſemper poteſt. ITEM. Oĩs potẽtia, q̃ eſt omnino efficiens, & nullo modo dependens a poſſibili; omne, quod poteſt, ſemper poteſt, ſi in ſeipſa maneat, non mutata: ſed diuina potentia eſt ſemper huiuſmodi, & non mutatur in ſe: ergo &c. 8. Phy. 9. ITEM. Quicquid Deus potuit, adhuc pôt, ſi nihil de eo factum eſt quòd non ſubſit eius uirtuti: ſed nihil pôt fieri ab ipſo quod nõ ſubiaceat diuinę uirtuti: ergo propter illud factum non impeditur quin adhuc poſſit: ergo poteſt quicquid potuit.

SED CONTRA. Si Deus pôt ſemper quicquid potuit ſemel; ſed potuit Chriſtũ reſuſcitare a mortuis, & mundũ creare: ergo & mõ pôt, q̃d ſtultũ eſt dicere. ITEM. Quicq̃d ſemel pôt, ſemꝑ potuit: ſed modo pôt mundum creaſſe: ergo ab æterno potuit creaſſe. ITEM. Si quicquid pôt ſemel, & ſemper: ſed ante mundum potuit facere, quod mundus nõ fuiſſet: ergo & modo poteſt facere ꝙ mundus non fuiſſet. ITEM. Cum dicitur, deus poteſt hoc, ſiue poteſt hoc facere hoc, aliquo demonſtrato, aut cõnotatur aliquid, aut nihil. Si nihil: ergo æque uere poteſt dici quod deus poteſt malum, ut bonum. Si autem aliquid connotatur: hoc non eſt niſi poſſibilitas ad fieri: ſed q̃d factum eſt, idẽ ipſum non hẽt poſſibilitatem ad fieri: ergo deus non poteſt facere

quod

quod factum eſt,& prius potuit: ergo non pōt quicquid potuit.

RESOLVTIO.

Deus quod ſemel potuit, non ſemper poteſt; nec quidem propter arctationem potentiæ, ſed propter impoſsibilitatem, quæ rebus connotatis aduenit.

RESP. Ad hoc eſt duplex modus reſpondendi, ſicut ad ſophiſma de ſcientia. Conceſſo enim quòd diuina potentia ſecundum ueritatem omnino ſit immutabilis,ſm poſitionem tamē Nominalium cōcedūt hāc, poteſt quicquid potuit,& reſpōdēt illationi, ſed potuit Chriſtū ſuſcitare,ergo & modo poteſt Reſpondent,quod non debet inferri ſub illo tempore, ſed ſub alio: ergo poteſt Chriſtum reſuſcitaſſe. Et hoc enunciabile adiunctū uerbis diuerſorum temporū nō eſt idem:ideo dicunt quod propoſitio eſt uera:& ſi aliter inferatur,aſſignant peccatum in proceſſu ſecundum fallaciam figuræ dictionis,uel ſecundum accidēs. Tamen (ſicut ſupra probatum fuit)hæc poſitio non habet ueritatem,quamuis illa poſitio uidetur fuiſſe probabilis:& Magiſter fuit huius poſitionis,quia p hoc ſoluit. Et iterum, non ſoluit in propoſito. Primum:quia ſi diceretur deus poſſe quicquid potuit:quia poteſt feciſſe quod potuit facere: pari rōne qui nūc eſt cęcus,poteſt quicquid potuit;& truncatus:quia pōt feciſſe quod potuit facere:& pōt nunc uidiſſe,quod potuit uidere. Præterea dantem oppoſitū huius ſolutionis adhuc contingit ſoluere,hoc mō formata ratione. Pōt quicquid potuit: ſed potuit nō feciſſe mundum antequam faceret: ergo & modo poteſt non feciſſe:loco eius quod eſt nō feciſſe, non eſt aliud dare ęquiualens;ergo illa reſponſio non ſoluit:maxime cum ipſe Magiſter dicat in litera, quòd deus non poteſt facere omne,quod potuit aliquando facere, nec uult facere,uel eſſe,uel fieri, quod aliquando uoluit facere,eſſe,uel fieri. IDEO dicendum (ſicut dictum fuit de ſciētia) quod diuina ſcientia in ſe omnino immutabilis, deſinit ſcire aliquod enunciabile ratione connotati; quia ſcibile deſinit eſſe uerum:& ipſa ſcientia ſi ue ſcire, connotat uno modo incognito ueritatem. Similiter intelligendum, q diuina potentia connotat in reſpectu cuius dicitur,poſſibilitatem:& talem (inquam) poſſibilitatem, quæ reſpicit potentiam agētem ſub ratione potentiæ, non impotentiæ. Quoniam ergo ita eſt,quòd multa poſſibilia fiunt impoſſibilia per accidens;& multa poſſibilia fiunt entia, & iam ſunt impoſſibilia ad fieri(facere enim quod non ens non ſit, nihil eſt facere; ſimiliter facere quod factum eſt, nihil eſt facere, & ita impoſſibile eſt fieri) hinc eſt, quòd quia deus non poteſt niſi poſſibile, quod poſſe eſt poſſibile;q̄a nulla mutatione facta in potentia; ſed qualiter deo exiſtente potente, fit aliquid deo impoſſibile propter mutationem a parte rei: & hæc concedenda eſt,quòd diuina potentia eſt immutabilis: & hæc neganda eſt, quicquid deus ſemel poteſt,ſemper poteſt.

Diſ.41. q. ultima in fine.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur,quod diuinum poſſe eſt eſſe, &

ſe,& infinitum, & independens & totum illud concludit, quòd ipſa nõ mutetur:ſed nihil ſequit̃ de connotato. Verum eſt tamẽ, quod poſſe dei reſpectu connotati ſemper eſt in infinitum: qa ſi auferatur finitum ab infinito, nihilominus remanet infinitũ: & ideo quamuis deſinat aliquid poſſe facere, ſemper tamen infinita poteſt.

AD ILLVD, ꝙ obiicitur ultimo; quia alia patent ex hoc) ꝙ diuina potentia dominatur omnibus, quę ſunt. Dicẽdum, quòd omnia ei ſubſunt, & tamen non ſequitur quòd poſſit facere qđ factum eſt: poteſt tamen illud deſtruere; ſed facere non poteſt: qa faciendo, aut facit aliquid, aut nihil. Si aliquid; ergo aliqd plus eſt nunc, quam prius: ergo non facit quod factum eſt. Si nihil, ergo faciendo nihil facit. Similiter de eo, quod fuit, facere quòd non fuerit, aut facit hoc quieſcendo, aut operando: aut deſtruendo. Quieſcendo non: ſi .n. deus nihil faciat, cũ hoc ſit præteritum, ſemper eſt præteritum. Si uero faciat operando, cum nihil ex hoc fiat, hoc enim nõ fuiſſe præteritum, non eſt aliquid; ergo faciendo nihil facit. Si uero deſtruendo (cum pręteritum, ſiue quod fuit non ſit) nihil facit deſtruendo; & deſtruendo nihil deſtruit. Concedendum eſt ergo, quod non poteſt qu icquid potuit; quia fuit aliquando poſſibile, non propter arctationem potentiæ; ſed propter hoc quòd neceſſario connotat impotentiam, & ſic patent obiecta.

DISTINCTIO XLV.

De quidditate uoluntatis Dei.

IAM de voluntate Dei aliquid pro ſenſus noſtri imbecillitate dicendum eſt. Sciendum eſt ergo: quia voluntas, ſiue volens, de Deo ſecundum eſſentiam dicitur, Non *eſt enim ei aliud velle, & aliud eſſe: ſed omnino idem. Et ſicut idem eſt ei eße bonum quod eſſe Deum, ita idem eſt ei eſſe volentem, quod eſſe deum.* Nam *voluntas qua ſemper uolens eſt, non affectus uel motus eſt, qui in Deum cadere non ualet: ſed diuina uſiaqua uolens eſt deus, & huiuſmodi.*

Quòd licet idem ſit Deo uelle, quod eſſe; non tamen eſt omnia, quæ uult.

Et licet idem ſit deo uelle quod eſſe, non tamen dicendũ eſt deum eſſe omnia, quæ uult: quod quidam de Dei voluntate non recte ſentientes, nobis obijciunt dicentes: Si idem eſt deo velle quod eſſe, ergo cum dicimus Deum uelle omnia quæ facit, dicimus eum eße omnia quæ facit; alioquin non

ibi illo uerbo idem ſignificatur, quod ſignificatur hoc verbo, eſſe, cum de Deo dicitur. Et ſi ita eſt, non ſemper dicitur de Deo *uelle ſecundum eſſentiam. Si uero ſecundum eſſentiam non dicitur aliquando, quomodo ergo dicitur de* Deo? *relatiue enim nunquam dicitur. Ad quod dicimus: quia licet idem penitus ſit* Deo *velle quod eſſe, non tamẽ poteſt dici omnia, quæ uult, ſicut idem eſt* Deo *eſſe quod, ſcire: nec tamen ſicut dicitur ſcire omnia, ita quoq; poteſt dici eſſe oĩa.*

Quis ſit ſenſus horum uerborum, deus ſcit, uel deus uult: deus ſcit omnia, uel uult aliquid.

Et ubicunq; Deus *dicitur ſcire, vel ſciens, vel velle, vel volens, hæc de eo ſecundum eſſentiam dicuntur. Cum enim dicitur, Deus ſcit, vel* Deus *vult, ſiue* Deus *eſt ſciens, uel volens, eſſentia diuina prædicatur, &* Deus *eſſe enunciatur. Cum autem additur: omnia, uel aliqud, uel aliqua, & dicitur deus ſcit omnia, vel vult aliquid, uel aliqua: eſſentia quidem diuina prædicatur non ſimpliciter & abſolute, ſed ita ut ſcientiæ quæ ipſe eſt, omnia ſubiecta monſtrentur, & voluntati quę ipſa eadem eſt, aliquid, vel aliqua ſubiecta eſſe dicantur: vt talis fiat ſenſus, deus ſcit omnia, id eſt,* Deus *eſt, cuius ſcientiæ, quæ ipſius eſſentia eſt, omnia ſubiecta ſunt.* Similiter *Deus vult hæc, vel illa, id eſt, Deus eſt, cuius voluntati quæ ipſe eſt, hæc, ſiue illa ſubiecta ſunt. Volẽs ergo, ſiue velle dicitur* Deus *ſecundum eſſentiam, cuius voluntas eſſentia eſt ſempiterna, & immutabilis (licet ea varientur, & tranſeant, quæ ei ſubiecta ſunt) quæ non poteſt eſſe iniuſta, vel mala: quia Deus eſt.*

Quod uoluntatis dei non ſit quærenda cauſa.

Hæc itaq; ſumme bona voluntas, cauſa eſt omnium, quę naturaliter fiunt, vel facta, ſiue futura ſunt, quæ nulla prę uenta eſt cauſa: quia æterna eſt. Ideoque cauſa ipſius quærenda non eſt. Qui enim eius cauſam quærit, aliquid maius ea quærit, cum nihil ea maius ſit. Vnde *Aug. in Lib.* 83. *q.* Quæſt. 28. In tom. 4.
Qui quærit quare voluerit Deus mundum facere, cauſam quærit voluntatis Dei. *Omnis autem cauſa efficiens maior eſt eo quod efficitur.* Nihil *autem maius eſt uoluntate Dei. Non ergo eius cauſa quærenda eſt. Idem in Libro contra Ma-* Li. 1. c. 2. To. 1.

Manichęos, Si qui dixerint, quare placuit deo facere cælum & terram? Reſpondendum eſt eis, Qui uoluntatem dei noſſe deſiderant, cauſas & voluntatem dei ſcire quærunt, quòd voluntas dei omnium, quæ ſunt ipſa ſit cauſa. Si enim habet cauſam uoluntas, eſt aliquid quod antecedat uoluntatem dei, quod nefas eſt credere. Qui ergo dicit, quare fecit Deus cælum, & terram? Reſpondendum eſt illi, quia uult. Voluntas enim dei cauſa eſt cæli, & terræ; & ideo maior eſt uoluntas dei, quàm cælum, & terra. Qui autem dicit, quare voluit facere cælum, & terram? maius aliquid quærit quàm eſt uoluntas dei: nihil autem maius inueniri poteſt. Compeſcat ſe ergo humana temeritas, & id quod non eſt, non quærat, ne id quod eſt, non inueniat. Ecce his auctoritatibus aperte inſinuatur, quòd uoluntatis dei cauſa nulla eſt, & ideo quærenda non eſt.

Quod uoluntas dei prima & ſumma cauſa eſt omnium.

Voluntas ergo dei (ut ait Auguſt. in 3. lib. de Trin.) prima, & ſumma cauſa eſt omnium ſpecierum, atque motionum. Nihil enim fit, quod non de interiori, atque intelligibili aula ſummi imperatoris egrediatur ſecundum ineffabilē iuſtitiam. Vbi enim non operatur quod uult dei omnipotentis ſapientia, quæ pertingit a fine uſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter? & non ſolum facit ea quæ per ſeuerantia conſuetudinis admirationem non admittunt, ſed etiam ea, quæ propter raritatem, & inſolitum euentum mira uidentur: ut ſunt defectus luminarium, & terræ motus, & monſtruoſi animantium partus, & his ſimilia: quorum nihil fit ſine uoluntate dei, ſed pleriſque non apparet. Ideoque placuit uanitati Philoſophorum etiam cauſis aliјs ea attribuere, cum omnino uidere nou poſſent ſuperiorem cæteris omnibus cauſam, id eſt, uoluntatem dei. Itaque non niſi dei uoluntas cauſa prima eſt ſanitatis, ægritudinis, præmiorum atque pœnarum, gratiarum, & retributionum. Hæc ergo ſola eſt unde ortum eſt quidquid eſt, & ipſa nō eſt orta, ſed æterna. Cap. 4 Sap. 8.

Quæ uerè dicatur dei uoluntas.

Idem Lib.8. *Hic non eſt prætereundum nobis, quòd ſacra ſcriptura de uoluntate dei uarijs modis loqui conſueuit: & tamen nõ eſt dei uoluntas diuerſa, ſed locutio diuerſa eſt de uolũtate: quia nomine uoluntatis diuerſa accipit. Nam uoluntas dei uere, ac proprie dicitur, quæ in ipſo eſt, et ipſius eſſentia eſt: & hæc una eſt, nec multiplicitatem recipit nec mutabilitatem, quæ inexpleta eſſe non poteſt; de qua Propheta ait: Omnia quæcunque uoluit dominus fecit. Et Apoſtolus, Voluntati eius quis reſiſtit? Et alibi. Vt probetis quę ſit voluntas dei bona, & beneplacens, & perfecta. Et hæc uoluntas recte appellatur beneplacitum dei, ſiue diſpoſitio.*

Pſ.113 Rom.9 Ro.12.

Quæ figuratim dicatur dei uoluntas.

Aliquando uero ſecundum quandam figuram dicendi voluntas dei vocatur, quod ſecundum proprietatem non eſt uoluntas eius, ut præceptio, prohibitio, conſilium, necnon permiſsio, & operatio. Ideoque pluraliter aliquando ſcriptura uoluntates dei pronunciat. Vnde Propheta, Magna opera domini, exquiſita in omnes voluntates eius; cum non ſit niſi una uoluntas dei, quæ ipſe eſt: pluraliter tamen dicit uoluntates: quia uoluntas dei uarijs modis, ac pro diuerſis accipitur (ut dictum eſt.) Ita etiam idem Propheta propter multos effectus miſericordiæ, & iuſtitiæ pluraliter dicit, Miſericordias domini in æternum cantabo. Et alibi, Iuſtitiæ domini rectę, lætificantes corda: cum tamen in deo una ſit miſericordia, una iuſtitia, & vna eademque ſit miſericordia quæ iuſtitia, ſcilicet diuina uſia.

Pſ.110 Pſ.88. Pſa.18

Quare præceptio, & prohibitio, & conſilium dicuntur dei uoluntas.

Ideo autem præceptio & prohibitio, atque conſilium cũ ſint tria, dicitur tamen unumquodque eorum dei uoluntas: quia iſta ſunt ſigna diuinæ uoluntatis. quemadmodum & ſigna iræ dicuntur ira, & dilectionis ſigna dilectio appellantur, & dicitur iratus deus, & tamen non eſt ira in eo aliqua, ſed ſigna tantum, quæ foris fiunt, quibus iratus oſtenditur, ira ipſius nominantur. Et eſt figura dicendi, ſecundum quam non eſt falſum quod dicitur; ſed uerum quod dicitur ſub

ſub trop[illegible]bilo obumbratur. Et ſecundum hos tropos diuerſæ uoluntates dei dicuntur, quia diuerſa ſunt illa, quæ per tropum uoluntas dei dicuntur.

Vbi uoluntas dei pro præcepto, & conſilio accipiatur.

Pro pręcepto dei atque conſilio poteſt accipi uoluntas, ut ibi. Fiat uoluntas tua ſicut in cælo, & in terra. Et alibi, Qui facit volũtatem patris mei, qui in cælis eſt, ipſe frater meus, & ſoror, & mater eſt. Et contra hanc uolũtatem multa fiunt. Vnde Aug. *in lib. de ſpiritu & litera. Infideles (inquit) contra voluntatem dei faciunt, cum eius euangelio non credunt.* Mat. 6 Matt. 12. Ca. 33. 1 To. 3.

Quod deus non uult hominibus fieri omnia, quæ præcepit, uel non fieri quæ prohibet.

Et ſi illa tria dicuntur dei uoluntas, ideo quia ſigna ſunt diuinæ voluntatis: non eſt tamen intelligendum deum omne illud fieri uelle, quod cuicunque pręcepit: vel non fieri quod prohibuit. Præcepit enim Abrahæ immolare filium, nec tamen voluit, nec ideo pręcepit ut id fieret: ſed ut Abrahę probaretur fides. Et in euangelio præcepit ſanato, ne cui diceret: ille autem prædicauit ubique; intelligens deum non ideo prohibuiſſe quin uellet opus ſuum prædicari: ſed ut daret formam homini humanæ declinandi. Ge. 22. Mar. 1

Permiſsio, & operatio dei quomodo dicantur eius uoluntas.

Permiſſio quoque dei & operatio uoluntas dei appellantur qualiter accipit Aug. in Ench. dicens. Non *fit aliter niſi omnipotens fieri uelit: vel ſinendo vt fiat, vel ipſe faciendo. Nec dubitandum eſt deum facere bene, etiam ſinendo fieri quæcunque fiunt male: non. n. hæc niſi iuſto iudicio dei ſinit: & profecto bonum eſt omne quod iuſtum eſt. Ecce hic manifeſte habemus dei uoluntatem appellari ipſius operationẽ, uel permiſſionem, cum dicit: non fieri aliquid niſi omnipotẽs fieri uelit, vbi includit & bona, & mala omnia, quæ fiunt. Ideoque aperte diſtinguit quomodo deum uelle dixerit, ne eadem ratione intelligeretur uelle bona, & mala, ſubdens, uel ſinendo vt fiat (hoc quantum ad mala dicit) uel ipſe fa-* Ca. 95

ciendo hoc quantum ad bona. Mala enim ſinit [illegible] *bona uero ipſe facit. Ideǫque dixit eum velle, quia & nolens mala ſinit, uolens bona operatur: & ob hoc permiſſio, & operatio uoluntas dei dicuntur.*

Recollectio, & admonitio dictorum.

Quinque ergo ſupra poſita ſunt, quę dicuntur ſecundum tropum dei uoluntas, quia ſigna ſunt diuinę uoluntatis, quę una eſt, & immutabilis, ſcilicet dei beneplacitum. Ideoque diligenter diſtinguat lector vbi de voluntate dei ſcriptura commemorat, iuxta quem modum accipi oporteat, utrum pro beneplacito dei, an pro aliquo ſignorum eius. Magna. n. eſt adhibēda diſcretio in cognitione diuinæ voluntatis, quia & beneplacitum dei eſt voluntas eius, & ſignum beneplaciti eius dicitur voluntas eius. Sed beneplacitum eius æternum eſt, ſignum uero beneplaciti eius non: & conſonat rerum effectibus beneplacitum ipſius, & ipſi effectus rerum ab illo non diſcordant. Fit enim omne quod beneplacito vult fieri, & omne quod non uult fieri, nequaquam fit. Non ita autem eſt de ſignis, quia pręcepit deus multis ea quæ non fa- Matt.
ciunt, & prohibet quę non cauent, & conſulit quę non 19.
implent.

SVPRA egit Magiſter de ſcientia, & potentia: hic iā tertio agit de uoluntate. Et habet hæc pars tres partes. In prima agit de uoluntate ſecundū ſuam quidditatem. In ſecunda ſecundum eius impletionem reſpectu eius operis, qualiter. ſ. impleatur, infra diſt. 46. *Hic oritur quæſtio: dictum eſt enim &c.*] In tertia determinat qualiter uolūtas noſtra diuinæ conformatur, & hoc diſt. 48. *Sciendum quoque eſt, quod aliquando &c.*] Prima pars habet duas partes. In prima oſtendit, ꝙ uoluntas dei eſt ipſa diuina eſſentia. In ſecunda ipſa eſt omnium cauſa, ibi. *Hæc itaque ſumme bona uoluntas &c.*] In tertia oſtendit, ꝙ ipſa uoluntas dei eſt multipliciter dicta. ibi. *Hic non eſt prætermittendum nobis &c.*] Prima habet duas. In prima oſtendit, ꝙ uelle eſt in deo eſſe, & uoluntas eſt eſſentia. In ſecunda ſoluit dubitationem, ibi. *Et licet idem ſit deo uelle &c.*] Sc̄da pars ſilr hēr duas. In prima oſtendit, ꝙ diuina uoluntas eſt cauſa prima. In ſecunda oſtendit, ꝙ eſt cauſa gn̄aliſſima, ibi: *Voluntas ergo Dei (ut ait Augu. &c.*] Tertia pars, in qua agit de iſtius nominis multiplicitate [& hæc non eſt multiplicitas æquocationis, ſed analogiæ] habet tres particulas. In prima ponit modum

modum principalem accipiẽdi circa hoc nomen, quod eſt Voluntas; quia ſcilicet accipitur ꝑ uoluntate beneplaciti. In ſecunda ponit modos non principales: ſed tropologicos, ſecundum quòd accipitur pro ſigno uolũtatis: & hoc facit ibi. *Aliquando uerò ſecundum quandam &c.*] In tertia breuiter epilogat prædeterminata. ibi. *Quinq; ergo ſupra poſita ſunt &c.*]

Dub. 1. R*elatiue enim uoluntas nunquã dicitur etc.*] Videtur falſum; quia ſicut creator dicit ad creaturam, & præſcientia ad præſcitum, ita uelle dicitur ad uolitũ: ſed eſt ſupra habitum. diſt. 35. ꝙ illa dicuntur relatiue: ergo & uelle. Reſpõ. Dicendum ꝙ Magiſter accipit hic relatiue, prout relatiuus modus dicendi diſtinguitur à modo dicendi ſm ſubſtantiam; & hic eſt perſonalis, & ita accipitur hic. Ipſe ẽt ꝓbil eſt de relatione reſpectu creaturæ, quæ eſt quãtum ad modum intelligendi, nec diſtinguitur à modo dicendi ſm ſubſtãtiam. Vel poteſt dici, ꝙ Magiſter loquitur ſm generalem nominis intellectum, quia uelle non eſt tantũ reſpectu creati, ut præſcire, & creare: ſed ẽt reſpectu dei.

Dub. 2. *Deus ſcit omnia, &c.*] Videtur male dicere, quia ſimiliter diuinæ uoluntati ſubiecta ſunt oĩa, quia uoluntati eius nullus reſiſtit: ergo Deus uult oĩa, quod non cõceditur. Item. Ego quæro: cum oĩa ſcibilia ſint ſubiecta diuinæ ſcientiæ, & eſſentię, & ſimiliter uolita: quare non dicimus quòd Deus uolendo ſe, uelit alia, ſicut ſciendo ſe, ſcit alia. Quod ſi tu concedis, tunc cætera eſſent æterna. Si tu dicas, quòd non eſt ſimile, quæritur quare non. & uidetur ꝙ ſit ſimile, quia ſicut diuinæ ſcientiæ actus non deflectitur extra Deum, & ſciendo ſe, ſcit omnia, ita & de uolũtate uidetur. Reſp. Dicẽdum quòd ſubiecta diuinæ ſcientiæ non dicuntur, quia ſunt inferiora: ſed ſubiecta dicuntur, reſpectu quorum eſt actus diuinæ cognitionis: & hęc quidem ſunt omnia cognoſcibilia: & ideo nouit omnia ſimiliter ſubiecta uoluntati. & hæc non ſunt omnia uolibilia; ideo patet illud. Quod quæritur, utrum uolendo ſe, uelit omnia. Dicendum, quòd uelle uno modo dicit complacentiam: alio modo dicit cauſam: Prout dicit complacẽtiam, credo quòd bene poteſt dici, quòd uolendo ſe, uelit omnia: quia omnia placent ei quæ ab ipſo, & ad ipſum ſunt. Prout tamen dicit progreſſum effectus ab ipſo, quamuis actus non egrediatur: & ideo dicit reſpectum ad exemplar. Vnde ſicut nõ ſequitur, poſſendo ſe, poteſt omnia, ſic & in propoſito.

Dub. 3. *Quare fecit Deus cælum & terram.*] Videtur mala reſponſio, quia tunc uidetur facile omnia determinare: uidetur etiã ꝙ uoluntas Dei non habeat rationẽ. Sed cõtra, ſuper illud Eph. 1. Secundum conſiliũ uolũtatis ſuę, glo. Voluntas Dei eſt ex rõne; ergo eſt quęrere rõnẽ. Reſp. Dicẽdum ꝙ uoluntas nr̃a cũ exercetur à uolito, cauſam & rõnem ab eo habet & quãtum ad ſe, & quantum ad uolitum: maxime tamẽ uult aliquid quod eſt pp

finem: ſed uoluntas dei, cuius actus eſt ipſe; maxime cũ uult: quia nõ excitatur aliqua ratio ne alia a ſe, tamen cauſam quã-tum ad ſe hře non poteſt. Volitum autem aliquando hẽt aliã cauſam, quam uoluntatem: aliquando ſolam uoluntatem, ut in mundi creatione uoluntas habet rationẽ, ſed non cauſam, quia non eſt irrationalis: unde non habet rationem, tanquam diuerſam a ſe, ſed idem re: & id eo uoluntas dei non poteſt eſſe irrationalis; & propter hoc in actibus qui totaliter ſunt ab ipſo, ſufficit ipſum ſcire, nec oportet ulterius aliã rationem quærere, & ſic patet illud.

Dub. 4. *Voluntas ergo Dei &c.*] Videtur male dicere, quia tunc cum uoluntas dei ſit agens per intentionem, uidetur ꝙ nihil fiat caſu, & fortuna. Reſp. Dicendum, ꝙ deus quamuis ſit cauſa omnium, non tamen eſt tota cauſa: ſed ipſe cum cauſis creatis. Propter hoc notandum, quòd effectus habet comparari ad cauſã ſupremam, quę deus eſt; & ſic nihil euenit caſu, & fortuna. Habet etiam comparari ad uoluntatem, ſiue cauſam creatam, quę eſt natura, uel intelligentia, & ſic cum multa eueniãt præter intentionem, multa fiunt caſu, & fortuna.

Dub. 5. *Nihil enim fit, quod non de interiori, &c.*] Videtur falſum, quia peccata fiunt, & non egrediuntur ab ipſo. Reſpond. Dicendum quòd Magiſter non aſſumit hanc auctoritatem ſicut habet in originali. Nam ibi dicitur, quod non iubeatur, aut permittatur: & ita non habet locum obiectio. Nihilominus poteſt dici quod materia reſtringit diſtributionem ſuam ad res, quæ ſunt aliqua natura. Vel dicendum, quòd ampliat uerbum egrediendi ad facere, & permittere.

Dub. 6. *Defectus luminarium, & terræmotus &c.*] Videtur falſum dicere, quia monſtrum dicit deordinationem aliquam in natura: ergo non eſt a cauſa ſuprema. Reſpond. Aliquibus dicendum uidetur, quod monſtrum dicit deordinationem aliquam in natura, & dicit etiam ſubſtantiam aliquam. Subſtantia cauſam habet poſitiuam, quæ deus eſt, inordinatio illa nõ habet cauſam poſitiuam, ſed priuationem; & hæc eſt ut plurimum improportio uirtutis agentis ad materiam. Aut enim materia ſuperabundat, aut deficit ſecundum proportionem caloris operantis, & uirtutis. Et Auguſt. loquitur de monſtris quantum ad id, quod habent ſubſtantiã. Tamen poſſet dici, quod monſtra etiam ſunt a deo puniente, quando pœnæ ſunt, & ſic habẽt rationem ordinis. Quamuis n. deus nõ faciat contra ordinem in finem, facit tamen contra ſolitum curſum naturæ frequenter, uel ad uindictam, uel ad miſericordiam.

Dub. 7. *Placuit vanitati Philoſophorum &c.*] Videtur quod non bene dicati qa Philoſophi cauſas aliis attribuerunt uere: ergo in hoc uani non fuerunt, ut pote luna eclipſatur, eo quòd terra interponitur. Reſpond. Dicendum, quòd non ideo dicuntur uani: quia aliis tribuerunt; ſed quia ſic

ſic aliis tribuerũt, ut ad cauſam præcipuam non referrent. Et ideo euanuerunt, quia ad cauſam primam, & præcipuam nõ uenerũt, quæ ſola eſt cauſa ſimpliciter prima, & ſimpliciter generaliſſima.

Dub. 8 *Nam uoluntas Dei &c.*] Videtur falſum dicere; quia plures ſunt ideæ, eo ꝙ plurium ideatorum: ergo ſimiliter plures uolũtates, quàm plurium uolitorũ. Reſpon. Dicendum, ꝙ non eſt ſimile, ſicut patet in Quæſtione de Ideis, quia uoluntas dicit ꝙ plus ſe tenet ex parte uolentis & ſm eſſe, & ſecundum rationẽ dicẽdi: & ideo re, & ratione una eſt uolũtas beneplaciti; ſed idea ſecundum rationem dicẽdi plus ſe tenet ex parte ideati, quia ſimilitudinem eius dicit, & cognitio ſecundum rationem intelligendi, & dicendi motum dicit in nobis à rebus ad animã ſecũdum rem: ſed in Deo ſecundum rationem intelligendi: uoluntas autem non: ideo hoc duplici ratione conceditur de ideis, nõ de uoluntate.

Dub. 9 *Nec mutabilitatem &c.*] Videtur falſum, quia deus nunc uult eſſe, quod poſtea non uult eſſe: ergo uidetur quod deſinat uelle, & ſimiliter incipiat: ergo uidetur diuina uoluntas mutari. Reſp. Dicendum, ꝙ in huiuſmodi locutionibus eſt ſolum reſpectu connotati mutatio, ꝙ cõparatur ad diuinam uolutatem, ratione cuius ponitur inceptio, & defitio in actibus illis, qui cõnotant aliquid de præſenti. Si enim dicatur, deus uult hoc eſſe futurum, ab æterno uoluit: ſed tamen cauſa in actu, ſiue actualiter cauſans non fuit, niſi quando facere uoluit, id eſt, pro illo inſtanti in quo actus uoluntatis copuletur operi, non autem ipſi ſubiecto uolẽti. Et ſic patet quo modo ſit cauſa actualis in tempore, nulla facta in ea mutatione, quia continue uoluit, & ita in actu fuit: ſed cauſans in actu non fuit niſi pro tempore, pro quo uoluit: ita nulla circa deum uoluntas incepit: ſed ſolus effectus incepit.

Dicitur iratus Deus, & tamen nõ eſt &c.] Videtur male dicere, Dub. 10 qa in deo eſt uis rationalis, & cõcupiſcibilis: ergo pari rõne ponenda eſt in deo iraſcibilis: ergo ſicut uere in eo eſt actus cognitiuæ, & amoris: ita proprie actus furoris. Reſp. Dicendum, ꝙ iraſcibilis aliquo modo ſonat imperfectionem de ratione ſui nominis, & ideo dicunt aliq. ꝙ nullo modo recipitur in deo, niſi tranſumptiue. Cõtra. Actus huiuſmodi vis in nobis ſunt gloriari, & dominari, & hi ſunt in deo, quare non ſimiliter & hæc uis? Et eſt propterea dicendum, quod in deo uere eſt uis gloriãdi, & dominandi, quæ eſt ipſa diuina ſubſtantia: tñ quia iſta habet paſſionem quietã de ratione ſui nominis, ideo non recipitur in deo uis iraſcibilis, nec ira, niſi tranſumptiuè, & ſermone tropico. Et notandum, ꝙ deus habet ſigna irę, non quæ ſignificent irã in ipſo: ſed quæ ſignificant iram in nobis, & uere quando in nobis ſunt.

Præcipit enim Abraæ immolare filium &c.] Contra. Secundum Dub. 11. hoc uidetur ꝙ præceptum falſum ſignum fuit. Reſpon. Dicen-

dum, ꝙ uoluntas dei uolebat fidem, & deuotionẽ Abraæ manifeſtare in properatione obediendi, & hoc Deus uolebat, & hoc ſignum importabat, & uere: ſed tamen ſecundum æſtimationem Abraæ plus importabat; & per illud plus, quod Abraam intelligebat, dominus fidem eius probabat: & ita quod nec in ſigno falſitas, nec in Abraam deceptio fuit: ſed probatio.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO II.

An in Deo ponere ſit uoluntatem?

AD intelligentiam præſentis diſtinctionis tria principaliter quæruntur. Primò de uoluntate diuina quantũ ad quidditatem. Secundo, quantum ad cauſalitatem. Tertio, quantum ad rationem ſignificandi. Quantum ad primum duo quæruntur. Primo quæritur, utrum ſit in deo ponere uoluntatem. Secundo, utrum ipſum ſit dicere omniuolentem, ſicut dicit̃ omnipotens.

QVOD in Deo non ſit ponere uoluntatem, oſtenditur auctoritate, & ratione. Primo ſic. Aug. in lib. de lib. arb. Volũtas eſt rationalis motus ſenſui præſidens, & appetitui: ſed in Deo non eſt motus, nec ſenſus, nec appetitus: ergo neque uolũtas. ITEM. Aug. in Lib. de duabus animabus. Voluntas eſt animi motus ad aliquid proſequendum, uel fugiendum: ſed in deo non eſt ponere fugam, nec proſecutionem: ergo nec uoluntatẽ. ITEM. Rõne uř, quia uoluntas eſt potẽtia in nobis maximẽ uertibilis, unde aliæ potentiæ non pñt in malum: ſed ſola uoluntas eſt, a qua eſt pctm̃: ſed i deo nulla eſt oĩno uertibilitas ad malũ: ergo &c. ITEM. Voluntas, eo ipſo ꝙ uoluntas, eſt ad oppoſita: eo ꝙ ad oppoſita, eſt contingens, & uariabilis: in deo autem nulla cadit contingẽtia, nec uarietas: ergo &c. Probatio primę. Voluntas eo ipſo, quod uoluntas eſt, eſt poteſtas rõnalis, ſed poteſtates rõnales ſunt ad oppoſitũ, ſicut di. Philoſophus; ergo &c. Similiter eo ipſo quo eſt uoluntas, eſt libera: & ſi hoc, nõ eſt determinata ad unum, quia tunc non haberet libertatem, ſicut nec potentię naturales: ergo eſt ad oppoſita, eſt igitur uoluntas uariabilis.

Cap. 10 circa me-mo. 6. — *9. Meta phy. 3.*

SED CONTRA. Eph. 1. dicit Apoſtolus, ſecundum conſiliũ uoluntatis ſuæ. Et iterum ibidẽ, ſecundum propoſitum uoluntatis ſuæ: & tota ſcriptura eſt plena hoc nomine uolũtatis, ut eſt in deo: ergo &c. ITEM. Philoſophus in 12. concludit, ꝙ uoluntas eſt actio ipſius dei. ITEM. Ratione uidetur, quia uoluntas eſt illud, penes quod reſidet increata ſumma poteſtas: ergo ſi uoluntas de ſe dicit poteſtatem, quia omnibus præſidet in regno animæ, & nihil poteſt ſibi imperare, ſed deus eſt potẽtiſſimus, & oẽ, quod poſſibile ẽ, ſibi attribuendũ eſt: ergo &c. ITEM. Voluntas eſt, in qua conſiſtit uoluptas ſumma ſiue felicitas. Beatus enim eſt qui habet oẽ qđ uult: uñ nihil delectaẽ niſi habẽs uoluntatẽ, uel aliquid ſimile uolũtati: ſed deus eſt feliciſſimus, in quo eſt oĩs felicitas, &

12. Metaphy. 35. ſed formalia ſũt. Q̃ enĩ & uoluptas actus huius: non ẽt uoluntas.

& iocũditas: ergo &c. ITEM. Voluntas eſt illud, penes qđ reſidet iuſtitia, & æquitas: iuſtitia. n. nõ eſt aliud quàm rectitudo uoluntatis: unde non habentia uoluntatẽ non ſunt capabilia iuſtitiæ: ſed deus eſt iuſtiſſimus, ſm oẽm intellectũ; ergo hẽt uolũtatem. ITEM. Voluntas eſt uis ſm quã attẽditur ſumma liberalitas: oĩs. n. liberalitas uenit ex amore: ſed conſtat quòd amor eſt actus uoluntatis: in Deo autem ponere eſt ſummã liberalitatem: ergo & amorem, & uoluntatem.

RESOLVTIO.

Voluntas in Deo eſt; ſed longè præſtantior quàm in hominibus.

RESP. Dicẽdum, quod in deo eſt ponere uoluntatẽ, ſicut oſtẽdunt quatuor rõnes prędictę & pp quatuor conditiones. ſ. poteſtatis, uoluptatis, æquitatis, & liberalitatis, quæ ſunt circa uolũtatem, & magis proprie in deo, & completiori mõ quàm in nobis. Voluntas eñi in nobis eſt p differentiam a ſubſtantia, & actu, & per diſtantiam a fine: in deo autem per oĩmodam indifferentiam horum. ſ. ſubſtantiæ, uirtutis, actus, & finis. Et quia ĩ nobis eſt per differentiã a ſubſtantia, & ab actu: ideo aliis pręſidens, & ſm diuerſos actus uariabilis. Propter differentiam. n. a ſubſtantia, in qua pñt & aliæ potentiæ radicari, præſidet aliis potẽtiis, ut ſenſui, & appetitui: pp differentiam ab actu, eſt uariabilitas ſm alterationem affectionũ: in deo aũt neutrum: iõ nec regit inferiores potẽtias, nec habet uariari ſm affectiones uarias. Et quia in nobis eſt per diſtantiam a fine, inde eſt quod eſt indigens, & ideo in ea eſt fuga & appetitus, & cadit in ea triſtitia, & malitia: quia poteſt a fine obligari, cũ non ſit illi coniuncta: ideo nec fugã, nec appetitũ habet, nec triſtitiã, nec malitiã, ſed oĩmodam lętitiam, & iuſtitiã. ET ſic patet rñſio ad primã tria; quia quãuis iſtæ conditiones appetitus, fuga, malitia, & uertibilitas, conditiones ſint uoluntatis creatæ, tamen omnino a uolũtate diuina semper ſunt.

AD ILLVD, quod obiicitur, quod eſt contingens, & uariabilis. Dicendum, quod eſt contingentia in actu, uel in effectu. Si loquamur de cõtingentia in effectu, nõ tantũ eſt in affectu nro: ſed & ĩ multis, quæ a deo ſunt. Multa enim facit Deus, quæ poſſet non facere, nullo repugnante: Si autem loquamur de contingentia in actu, quòd uoluntas modo deſinit aliquid uelle, modò incipit uelle, modo uult aliqđ, modo uult oppoſitum, hoc cadit in uoluntate humana: quia inter uoluntatem humanam, & actum eſt differentia: unde nec ſemp eſt in uno actu, nec facta uniformi: diuina autem uoluntas propter identitatem ſui cum actu omnino uariari nõ poteſt: nec habet in ſe aliquam contingentiam, & iõ patent oĩa quæſita.

QVAESTIO II.

An deus dicatur omniuolens: ſicut omniſciens, & omnipotens dicitur?

SVppoſito quod in deo ſit ponere uoluntatem, Quæritur, utrum ipſam ſit ponere omniuolẽtem: & ita dicatur a uolũtate oĩuolens, ſicut a potentia, & ſciẽtia omniſciens, & omnipotens.

Et

Et ꝙ ſic uidetur: quia deus non dr̃ omnipotens eo ꝙ poſſit omnia, ſed quia poteſt omne, ꝙ decet eius potentiam, nõ enim poteſt mala. Similiter uult Deus omne, ꝙ decet uoluntatem eius uelle: ergo debet dici omniuoles, ſicut omnipotens. ITEM. Sicut ſe hẽt cognitiua dei ad uerũ, ita ſe hẽt affectiua, ſiue uolũtas ad bonum: ſed cognitiua, ſiue intellectiua amplectitur oẽ uerũ: uñ q dicerct Deũ aliquid uerũ ignorare derogaret eius intelligentiæ: ergo pari rõne, cum intelligentia non ſit latior, nec eſt pfectior, q̃ uoluntas, uolũtas erit reſpectu omnis boni: ergo ſicut dicitur omniſciens, quia ſcit omne uerum, ita omniuolẽs quia omne bonum uult. ITEM. Sicut dicitur Deus uerum omnis ueri, a quo. ſ. omne uerum habet ueritatem, ita eſt bonum omnis boni, a quo omne bonũ habet bonitatem: ſed deus in cognoſcendo ſuam ueritatem (qa eſt ratio omnium) omnia cognoſcit: ergo ſimiliter diligendo ſuã bonitatẽ, omne bonum diligit: ſed omne, ꝙ diligit, uult: ergo uult omne bonum, ſicut & cognoſcit omne uerum, & ſic &c. ITEM. Bona uolũtas eſt, q̃ ſe extendit ad multa bona: ergo melior ad plura, & optima ad oĩa: ergo infinita ad infinita: ergo ſicut potẽtia, & ſcientia ſe extendũt ad omnia, & infinita; ita & uoluntas: ergo qua rõne dicitur omnipotens, & omniſciens, pari rõne debet dici omniuolens.

CONTRA. In Pſal. 113. Oĩa quecunque uoluit fecit: ergo nihil uult, niſi q̃ facit, ſed plura põt facere, & nõ põt niſi uolens: ergo plura põt uelle: ſed ſi deus plura poſſet ſcire, non eſſet oĩſciens: ergo &c. ITEM. Si aliquid ſciret homo, ꝙ non ſciret Deus, nõ eſſet oĩſciens deus: cum ergo aliquid uelit homo qđ deus non uelit, utputa facere furtũ: ergo deus non eſt omniuolẽs. ITEM. Si poſſe malũ eſſet poſſe, deus non eſſet oĩpotens, quia nõ põt mala: cũ ergo uelle malũ, ſit uelle, & deus non uelit mala, deus non eſt oĩuoles. Probatio minoris. Malum non eſt malũ, niſi qa uoluntarium, quia ſm Aug. peccatum adeo eſt uoluntariũ &c. ergo ratio uoluntatis ſaluatur in malo: ſimiliter & actus uolũtatis involẽdo malum: ergo &c. ITEM. Velle malum, aut eſt uelle, aut eſt nolle. Si uelle, habeo propoſitum. Si nolle, ſed nolle malũ eſt bonũ: ergo uelle malũ eſt bonũ: ergo ſi deus vult omne bõnũ, deus uult oẽ malũ, ꝙ ẽ falſũ. Reſtat ergo, ꝙ uelle malũ eſt uelle; & deus non uult malum: ergo deus nõ eſt omniuolẽs: ſed illud argumentum eſt ſophiſticum, quia ſimiliter poſſet obiici de potentia. SED queritur, unde, eſt hoc, quod uelle malum, eſt uelle, ſed poſſe malũ, non eſt poſſe, uel potẽtiæ, ſed impotentię. Iuxta hoc quęritur de cõparatione potentiæ, ſapiẽtiæ, & uoluntatis ad ſua obiecta ſecundum ambitum.

RESOLVTIO.

Minimè cum uoluntas abſtrahat et à ratione actualitatis, & à ratione cauſæ.

RESP. Dicendum, quòd cũ quęritur, utrũ deus ſit omniuolẽs, duplicem intellectum poteſt facere iſta locutio: ex eo qđ hoc

ꝙ eſt [omne] poteſt facere diſtributionem ſimpliciter, uel ut nunc. Si diſtributionem ſimpliciter quantum ad actum, & habitum facit, tunc dr̃ omniuolẽs, quia uult omne uolibile. Si ut nunc, dr̃ omniuolens, quia uult oẽ uolitum, in utroq; ſenſu falſitatem habet. Et quia in utroq; ſenſu ueritatem habet in potentia, & in ſcientia; ideo ſimpliciter cõceditur, ꝙ deus eſt oĩ ſciens, & oĩpotens, & ſimpliciter negatur, ꝙ ſit oĩuolẽs. Intellectus huius, & rõ patet. Si.n. ſimpliciter accipiatur, deus ſcit omne ſcibile: & poteſt omne poſſibile: ſed nõ uult omne uolibile, quia diuina uoluntas importat cauſam actualem, potentia uero abſtrahit a ratione actualitatis, & ponit rõnem cauſæ; ſcientia uero abſtrahit a rõne utriuſq;, quia ergo deus nõ eſt cã actualis omnium, quæ poteſt facere, uel uelle, ſicut nõ facit omne uolibile, ita non uult. Quia potentia uero abſtrahit a ratione actualitatis; ideo non dr̃ ſolum reſpectu faciendorum in actu: ſed etiam reſpectu poſſibilium fieri a deo. Quia uero ſcientia abſtrahit a ratione utriuſq;; hinc eſt ꝙ ſciẽtia non tantum eſt reſpectu faciendorum: ſed etiam reſpectu poſſibilium; non tãtum deo, ſed & aliis, utpote poſſibilium malorũ. Hæc ergo eſt rõ, qa actus ſciẽtiæ, ut ſcire, eſt per modum habitus; ſimiliter & poſſe per modum habitus, ut poſſe: uoluntatis, per modum actus, ut uelle. Ideo ſciẽtia eſt oĩum ſcibilium, potentia oĩum poſſibilium, quæ ſunt potentiæ, ſed nõ uoluntas oĩum uolibilium: & ĩõ nõ põt deus plura ſcire, uel poſſe, põt tamen plura uelle. Similiter, ſi accipiamus rem ut nunc reſpectu rei præuiſæ, & reſpectu factæ, & uolitæ, ſcientia eſt reſpectu omnis rei in qua ſaluatur ratio ſcientiæ: & potentia, in qua ſaluatur ratio potentiæ: ſed uoluntas non eſt reſpectu oĩs rei, in qua rõ uoluntatis ſaluatur. Scientia.n. eſt reſpũ oĩum futurorũ, & præſentium & præteritorum, bonorum & malorũ: quia ibi ſaluatur rõ ſcientiæ, & nobilitatis: quia ſcire malum, ſcire eſt, & ſcire malum, nobilitatis eſt. Similiter potentia eſt reſpectu omnium bonorum, in quibus ſolum ſaluatur ratio potentiæ. Nam poſſe malum, non eſt poſſe. Vnde poſſe malum non tantum derogat perfectioni potentiæ, ſed etiam ipſi potentiæ: quia poſſe deficere non eſt poſſe, & ideo adhuc dr̃ omnipotẽs. Voluntas uero eſt reſpectu bonorum tantum, non reſpũ malorũ; & ſi quis in uolendo malũ nõ ſaluetur dignitas uoluntatis, ſaluatur tamen rõ uolendi, quia uelle malum uelle eſt. Et hinc ẽ quod deus non dr̃ omniuolens, quia non uult malum, ſed tamẽ oĩpotens dr̃, quamuis nõ poſſit malum. Si quæratur quare ratio potentiæ non ſaluatur reſpectu mali, ſicut & ratio uoluntatis. Dicendum, ꝙ potentia idipſum ꝙ dicit, dicit per modũ habitus, & poſitionis (de potentia actiua loquẽdo.) Vnde quando eſt reſpectu priuationis, iam non eſt potentia, ſed defectus potentiæ: ſed uolũtas idipſum qd' dicit, dicit ꝑ modũ cuiuſdam adhærẽtiæ & cõplacentiæ: quia ergo in malo

malo ſaluatur rō conſenſus, & cōplacētiæ, ſicut & reſpectu boni: ideo uelle malū, uelle eſt, ſed poſſe malum, non eſt poſſe.

Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ deus uult omne quod decet. Dicēdum, ꝙ illa non eſt rō quare dicatur omniuolens, ſed illa quæ præaſſignata eſt, ſ. quia poteſt omne, quod poſſe potentiæ eſt. Ad illvd, ꝙ obiicitur, ꝙ cognitiua amplectitur omne uerum, & affectiua omne bonum. Dicēdum, ꝙ aliter amplectitur hæc, aliter illa. Cognitiua enim amplectitur, actualiter cognoſcendo omne quod eſt uerum, & quod poteſt eſſe: ſed affectiua, quia actus eius eſt in ratione actus, amplectitur, & uult ſolū bonum quod eſt, uel erit. Rurſus. Verum amplectitur totum

Ex. 1. poſt. 11

actum cognitiuæ, quia nihil ſcitur niſi uerum, nam falſum ſcire, non eſt ſcire: ſed bonum non amplectitur omnino actum uoluntatis, nam uelle oppoſitum boni eſt uelle: & hinc eſt quod deus ſciendo omne uerum, dicitur omniſciens, ſed non ſic uolendo omne bonum, omniuolens. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ Deus cognoſcendo ſe, qui eſt ueritas ipſa, omne uerum cognoſcit: ergo &c. Dicendum, ꝙ uerū eſt, ſed aliter: quia cognoſcendo ſe uerum, eſt cauſa exemplaris: & cauſa exemplaris non tantum futurorum: ſed etiam poſſibilium a Deo fieri. Sed diligendo ſe bonum, eſt cauſa actualis, ut patebit: & ideo non ſequitur quod uelit niſi bona, quę ſunt uel fient: & propter hoc non poteſt dici omniuolens. Alia tamē eſt huius ratio, ſicut patet in litera. Ad illvd, quod obiicitur, de uoluntate, ꝙ melior eſt, quæ ſe extendit ad plura. Dicēdū, ꝙ uoluntas eſt actus rōnalis: unde nō dicit̃ uolūtas melior, quia ſimplir̃ ad plura, ſed quia ad plura rōnabiliter & quãtum rō recta dictat creaturas fieri in numero definito, quia numerus infinitus rebus nō cōpetit: ideo optima uoluntas & perfectiſſima in aliquo numero uult res bonas eſſe, ſed tamen finito: & ex hoc non ſequitur quod uoluntas ſit infinitorum, uel omnium poſſibilium, nec etiam omnium. Poteſt tamen dici ꝙ illud ſi alicubi habet ueritatem, ibi tantum habet, ubi uoluntas aliquid recipit a uolito, ſed uoluntas Dei nihil recipit: & ideo nō eſt melior uolendo tria bona quàm unum, & mille quàm tria: & ideo non ualet illa ratio in propoſito. Ex hoc patet illud quod conſueuit quæri: utrum uoluntas, & potentia, & ſapientia ſint æqualia. Dicendum, eſt quod eſt loqui de his quantum ad actum, & quantum ad effectum, & quantum ad obiectum. Si quantum ad actum: ſic eſt ibi omnimoda æqualitas, & circumincēſſio, ut patet, quia quicquid ſcit Deus & poteſt, uult ſcire & poſſe: & econuerſo. Si quantum ad effectū: ſic adhuc ſunt ęqualia, quia nihil efficit deus niſi per potentiam, ſapientiam, & uoluntatem. Sed quantum ad obiectum, ſiue connotatum ſunt inęqualia, ſcientia enim hoc modo eſt in plus, & potentia in minus, & uoluntas in minus: nam ſcitum eſt bonum & malum, poſſibile eſt bonum tantum,

ſed

ſed futurum, & non futurum: uolitum uero eſt bonum, & futurum tantum.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An uoluntas dei ſit cauſa rerum.

QVANTVM ad ſecundum quęritur de uoluntate diuina, ſcilicet quantum ad cauſalitatem. Et circa hoc quærunt duo. Primo quæritur i generali, utrum uoluntas dei ſit cauſa rerum. Secundo, utrū ſit cauſa prima & immediata.

QVOD uoluntas dei ſit cauſa rerum oſtenditur ſic. Hila. ī Li de Synodis. Omnibus creaturis ſubſtantiam uoluntas attulit: ſed filio natura dedit. ITEM, Aug. in Li. contra Manichæos. Rñdendum eſt eis, qui uoluntatem dei noſſe deſiderant: quod uoluntas dei omnium, quę ſunt, ipſa ſit cauſa. ITEM. Ratione uidetur: quia deus eſt cauſa rerū: ſed omnis rei, cuius eſt deus cauſa, eſt per ſcientiam, potentiam, & uoluntatem: aut ergo eſt cauſa quia potens, aut quia ſciens, aut quia uolens. Non quia potēs, quia multa poteſt, quæ non facit. Similiter nec quia ſciens, ergo quia uolens, ideo facit: ſed

Ex 7. Meta-ph. 1. cauſa eſt, ad cuius eſſe ſequitur aliud: ergo &c. ITEM. Deus eſt cauſa rerum creatarum: aut ergo per naturam, aut per uoluntatem, aut per caſum, & fortunā. Non per caſum, & fortunam: qa tales ſunt cauſæ ſm imperfectā rōnē. Nō p naturā: qa ſic ſimile ex ſimili producit: reſtat ergo ꝙ per uoluntatem: ergo &c.

CONTRA. Si uoluntas dei eſt cauſa, aut rōne principalis ſignificati, aut ratione connotati. Si ratione principalis ſignificati: ergo cum idem ſit ſapientia, potentia, uoluntas, & eſſentia: eadē ratione debent dici cauſæ. Si rōtione connotati: quæro quid ſit illud, non eſt dare niſi effectum; ſed effectus conſequit rationem cauſæ, non econuerſo: non ergo ratione connotati. Et iterum. Si connotat effectum: ergo nullo modo poteſt dici, deus uult ſe eſſe, cum circa ſe nihil omino efficiat: quod eſt falſum. ITEM: Aut uoluntas eſt cauſa per proprietatem, aut per appropriationem. Si per proprietatem: rūc ergo ſapientia, & potentia nō ſunt cauſæ. Si per appropriationem, aut ergo quia in uolūtate per prius eſt ratio cauſalitatis, aut quia immediatius. Non quia prius: nam potentia, & ſcientia antecedunt uoluntatem ſecundum rationē intelligendi. Nec quia immediatius: qa dicit Aug. ꝙ deus p uoluntatem mouet: per ſapiētiam diſponit: & per potentiā exequitur: ergo immediatiorē cooperationem hñt ad opus ſcientia, & potentia, quā uolūtas: ergo &c. ITEM Aug. eſt cauſa pp uirtutē agendi, aut pp modum. Nō propter uirtutem agendi; quia uoluntas non dicit uirtutem; ſed potentia dicit. Si propter modum agendi. Contra. Modus agendi per modum naturæ nobilior eſt: ergo natura magis eſt cauſa. Probatio. Illud agens eſt uirtuoſius, quod eſt ſufficientius, & nobiliorem effectum producit: ſed natura ſufficientior eſt in agendo, & paucioribus indiget, & nobiliorem effectum pro-

producit quam ars, ſiue agens uoluntarium: ergo &c. ITEM. Quod non quantũ ad modum., uſ. Quia agens quod dat producto proprietates naturales conſimiles, agit per modum naturę: ſed deus effectibus ſuis dat unitatem, ueritatem, & bonitatem: nec poteſt facere ſine his: & iuſtæ ſunt proprietates naturales diuinæ ſubſtātiæ: ergo deus agit per modum naturę, non uoluntatis. ITEM. Omne agens uoluntarie eſt agens præconcipiendo; ſed deus non agit præconcipiendo, ſicut dicit Diony. de di. no. quia ſicut ſol non præconcipiendo illuminat, ſic deus non præconcipiendo creat: ergo &c.

Ex 3. Metaphy. 3. & 3. Ethic. c. 4. Dionys. c. 4. circa initiũ.

RESOLVTIO.

Voluntatem Dei rerum cauſam recte aſſerimus cum ratio cauſandi res ſit ipſa diuina bonitas.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam eſt notandum. Quod quamuis diuina eſſentia ſit unũ quid ſimpliciſſimum, tamen eſt pelagus ſubſtantiæ infinitus: & ideo omnia quę in nobis reperiũtur per diuerſitatem, omnia (inquã) in deo nobilius per omnimodam reperiuntur identitatem, nihilominus tamen ſm omnimodam perfectionem, & ueritatem. Vnde ſicut in nobis ſapientia, & potentia, & uoluntas uere eſt ens, & cauſa rerum, quę a nobis ſunt: ſic & in deo ſunt: ſed tamen unum ſunt: quia intellectus noſter non poteſt infinitatem illius ſubſtantię comprehendere, nec per unum uerbum exprimere: ideo multis modis intelligimus deum, & diuerſis nominibus exprimimus, & ſecundum ꝙ per illos modos intelligimus plura enunciabilia, ita ꝙ deo aliquid attribuimus ſm unum modũ quod non ſm alium: & uere quidem: quia omnia in deo habent ueram exiſtẽtiam. Et ideo cum alio modo intelligamus deum, cum dicimus deum bonum, alio cum dicimus eum ęternum; cõcedimus ſe diffundere: quia bonus eſt, non quia æternus: hæc enim eſt proprietas bonitatis non durationis. Hinc eſt ꝙ cum intelligimus uere uoluntatem eſſe in deo, & proprietas uoluntatis ſit producere ea, quæ exeunt per modum liberalitatis, dicimus deum inquantũ uoluntas eſt eſſe cauſam rerum. Ratio autem quare uoluntati attribuitur cauſalitas, hæc eſt: quia ratio cauſandi eſt bonitas & in ratione effectiui, & in ratione finis. Nam bonum dicitur diffuſiuum, & bonũ eſt propter quod omnia: effectiuum autem nõ ſit efficiens in effectu niſi propter finem Illud ergo quod dicit coniunctionem principii effectiui cum fine, eſt ratio cauſandi in effectu: ſed uoluntas eſt actus ſm quem bonũ reflectit ſupra bonũ, ſiue bonitatẽ: ergo uoluntas unit effectiuũ cũ fine. Et hinc eſt ꝙ uolũtas eſt rõ cauſare faciẽs in effectu: & iõ attribuimus deo rõnem cauſalitatis ſub rõne uoluntatis, non ſic ſub aliis rõnibus. Et hoc colligiƭ ex uerbis Diony. in 4. de diui. no ubi dicit, ꝙ bonitatẽ ut principiũ, & ut cõtinẽtiã, & ut finẽ omnia appetunt. Vt principium, a quo ſunt: ut continẽtiam, per quam ſaluantur: ut finem, in quem tendunt. Vnde diuinus amor eſt quidam actus ęternus, ex optimo

mo, per optimum, & in optimũ: ex quo colligitur ꝙ dicit cõiunctionem principii cum fine; & ideo cauſam actu quando uult facere: ita ꝙ actualitas in cauſando referatur ad uoluntatem, nõ pro inſtanti in quo habet uoluntatem, ſed in quo facere uult: ſicut ego uolo cras audire miſſam: & uoluntas faciet me cras eſſe in actu reſpectu uoliti: ſic ſuo modo eſt in deo

AD ILLVD, quod quæritur, utrum cõueniat uoluntati ratio cauſalitatis pp connotatum, uel pp rem ſignificatã: Dico ꝙ nec pp rem ſignificatam tãtum, nec pp connotatum; ſed pp rem ſic ſignificatam: quia ſignificatur diuina eſſentia, ut uoluntas, cui modo ſignificandi reſpondet ueritas. Vnde ſicut quando nos dicimus, ꝙ lapis aſſimilatur deo inquantum ens, animal inquantum uiuens, & homo inquantũ intelligens; reuera eſſentia, intelligentia, & uita idem ſunt i deo, cum idem ipſum. Alio modo datur intelligi, non propter connotationem; ſed propter eiuſdem ſubſtantiæ infinitatẽ, in qua omnes nobiles proprietates ſunt unum: non tamen poſſunt ſignificari niſi per diuerſa. AD ILLVD, qd obiicitur: utrum ſit cauſa p proprietatem, aut per appropriationem. Dico ꝙ ſimpliciter loquendo propriiſſime eſt cauſa. Comparando uero uoluntatẽ ad ſcientiam, & potentiam; dicitur cauſa p appropriationem: & hoc, quia ipſa uolũtas ſignificat deũ, ut cauſam actualẽ. Vnde in uoluntate primo inuenit ratio actualitatis. Potentia.n. & ſcientia, & ſi haberent rõnem cauſæ habitualis, nõ tamen actualis, niſi per uoluntatem. Vnde uoluntas facit de ſcientia diſpoſitionẽ: ſiue facit ſcientem eſſe diſpõnẽtem, & potentiam exequentem: ideo enim diſponit: quia uult: & ſic patet illud. AD ILLVD, quod quæritur, quare uolũtas dicitur cauſa, utrum pp uirtutem agendi, aut propter modum agendi; Dico ꝙ pp utrunque: deo enim uelle eſt poſſe: principalius tamẽ ratione modi agendi; productio enim diuerſi in forma, & natura ex ſola liberalitate agentis, ſpectat ad agentem per uoluntatẽ. QVOD obiicitur, ꝙ modus agentis naturalis eſt nobilior; uerum eſt ubi uoluntas non eſt omnipotens; ſed ſi ars poſſet facere omne quod uellet, non minus nobilius ageret quàm natura. Poteſt tamen dici, ꝙ modus producendi naturalis competit perſonæ reſpectu perſonę: non autem eſſentię diuinæ reſpectũ creaturarum, quia non poſſunt conuenire in forma, AD ILLVD, quod obiicitur: ꝙ deus producit ſimile ſecundum proprietates. Dicẽdum, ꝙ natura producit ſimile in proprietatibus ſpecialibus, ſi eſt agens particulare: uel ſi eſt agens uniuerſale, producit neceſſario non ex ſua liberalitate: deus autem neutro modo. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd deus non eſt agens præconcipiens. Dicendum, ꝙ hoc uerum eſt de præconceptione, quę præcedit uoluntatem; ſed nõ eſt uerum de præconceptione reſpectu operis. Primo modo loquitur Diony. ipſe uerò opponit ſecundo modo:

QVAE-

QVAESTIO II.

An voluntas Dei prima & immedia- ta rerum cauſa ſit?

VTRVM uoluntas diuina ſit cauſa prima & immediata. Et ꝙ ſic, uidetur per Aug. in 3. de Trin. Voluntas dei eſt prima & ſumma cauſa omnium ſpecierum & motionum. ITEM. Oīs cauſa, cuius actus primus & prius eſt rei productio, eſt cauſa prima & immediata; ſed uolūtas diuina eſt huiuſmodi: ergo &c. Probatio mediæ. Super illud
Pſ. 144 Pſal. Iuſtus dominus ī omnibus uijs ſuis Glo. Deo hoc eſt uelle quod facere: quia ex eius uoluntate res habēt eſſe. ITEM. Ratio
Ex 1. Poſter. ne uidetur: quia omnis cauſa eſt prima & immediata: qua nō eſt altera prior; ſed diuina uoluntas eſt cauſa, qua non eſt altera prior: cum ſit idem quòd deus: ergo uoluntas eſt cauſa prima & immediata. ITEM. Omnis cauſa eſt prima & immediata, q̄ eſt in totum effectum per actionem ſuam: ſed omne quod fit, eſt a deo: & nihil pōt operari ſine ipſo, cum nō poſſit ineſſe ſaluari, & deus toti cooperatur, & in toto: ergo &c. ITEM. Omnis, qui ſe cognoſcit certiſſime, & nobiliſſime, ſe cognoſcit per cauſam proximam & immediatam: ſed cognoſcens deū, & uidēs cognoſcit i eo res certiſſime & nobiliſſime, tanquā in cauſis prioribus, ut dicit Aug. ergo in deo eſt cā ꝓxima & immediata: ſed nō niſi uolūtas: ergo &c. ITEM. Qđ deo attribuit, dēt attribui ei in fine totius nobilitatis: ſi ergo rō cauſalitatis cōuenit ei, nobiliſſima cauſalitas debet ei attribui: ſed hæc eſt ratio cauſæ primæ, & immediatæ: ergo &c.

CONTRA. Vnius eſt una cauſa immediata: ergo ſi deus ē cauſa oīm immediata, nihil hēt aliā cām q̄ deum: & ſi hoc, ceſſat oīs operatio: & ita potētia ceſſat, ceſſat & bonitas, & cętera ſūt ocioſa. ITEM. Si diuina uolūtas eſt oīm cā ꝓxima & īmediata; ſed poſita cauſa ꝓxima & immediata, ponit̄ effectus: ergo cū diuina uolūtas fuit ab æterno, cętera ſunt æterna. ITEM. Oē ꝙ habet cauſam proximā, & immediatā & neceſſariā, eſt demōſtrabile; Ex 1. Poſter.
ſed ſi diuina uolūtas eſt oīm cauſa prima, & immediata, oīa ſunt demonſtrabilia. ITEM. Cognita cauſa ꝓxima & immediata, nōn eſt ultra q̄rere: ergo ſcito ꝙ deus uelit aliq̄d, ſtulte laborat, qui q̄rit cauſam aliā: ſed de omni bono ſic ſcimus deū cauſam eſſe: ergo non eſt ulterior quęrenda: pereunt ergo & uanę ſunt ſcientię doctrinales, immo omnes ſcientiæ. 2. Phy. 38. & 8. Met. 12.

RESOLVTIO.

Quinimmo; cum uniuerſaliſſima & actualiſſima ſit.

RESP. Ad huius intelligētiam eſt notandum: ꝙ cum in creaturis ſit reperire cauſam uniuerſalem, & particularem: cauſa uniuerſalis uno modo plus influit in effectum, quam particularis; alio modo minus. Quantum ad intimitatem, cauſa uniuerſalis: quia agens potior eſt; magis influit: ſed quantum ad actualitatem, & quantum ad ea, quæ ſunt propria rei, minus influit. Et ratio huius eſt? quia cauſa uniuerſalis creata nō habet omnimodam actualitatem, nec perfectam

fectam potentiam: & ideo non poteſt peruenire ad formã ſpiritualem niſi per accidens, ut ꝑ formam agẽtis particularis, quæ non eſt ab ipſa: diuina autem uoluntas eſt cauſa prima & uniuerſaliſſima & actualiſſima: ideo poteſt in totum effectum, & in totam rei ſubſtantiam, etiam ſine adminiculo alterius cauſæ: nec aliqua cauſa poteſt aliquid uel modicum ſine ipſa: & ideo neceſſe eſt quod ipſa ſit cauſa immediata in omni actione & re: & concedendæ ſunt rationes ad hoc.

Ad obiecta in contrariũ, intelligendnm quod cum deus ſit omnium cauſa immediata, quorundam tamen eſt tota cauſa, ſicut eorum, quæ creantur. Quorũdam autem eſt cauſa particularis, ut eorũ quæ ſunt a natura particulari: & hæc quidem cauſa concurrit non propter indigentiam diuinæ uolũtatis; ſed propter ſummam liberalitatem, quę tantum dedit rebus eſſe; ſed & operationem & diffuſionem, propter ordinem & connexionem uniuerſi adinuicem: Nec una cauſa derogat alteri; ſed totus effectus eſt a cauſa creata, & totus a uoluntate infinita increata. Et ſic patet reſponſio ad primum obiectum: obiicit enim de cauſa immediata reſpectu alterius cauſæ creatæ: quia duæ cauſæ creatę non ſunt immediatę in eodem genere cauſę. Ad illud, quod obiicitur, quod poſita cauſa immediata &c. Dicendum, ꝙ cauſam poni eſt dupliciter, uel in eſſe, uel in operari. Et poſita cauſa in eſſe, non ponitur in actu niſi ponatur in operando: & ſic non fuit ab æterno producere: ſed in tempore, in quo diſpoſuit & uoluit ab ęterno producere rem. Ad illud, quod obiicitur, ꝙ omnia ſunt demonſtrabilia. Dicendum, ꝙ uerum eſt, ſi cauſa illa ſit propria, & determinata ad tales effectus. Ad illud, quod obiicitur, quod non debet quæri alia cauſa. Dicendum, ꝙ ſi plene cognoſceretur dei uoluntas & diſpoſitio in ſe: nullius deſideraret ſcire aliq̃ cauſam, ita enim plene cognoſceret in cauſis primordialibus: attamen quia diuina uoluntas non cognoſcitur, nec ipſa excludit in agendo operationem cauſæ creatę, nec excludit etiam in cognoſcendo cognitionem rationis humanæ, ideo bonum eſt & perutile exerceri in conſideratione cauſarum creatarum, ut aliquo modo ſemiplene uideamus in cognitionem illius cauſe ſupernæ, quæ eſt finis omnis cognitionis.

ARTICVLVS III.

QVAESTIO I.

An uoluntas diuina conuenienter diuidatur in uoluntatem ſigni & beneplaciti?

CONSEQVENTER quantum ad tertium articulum quæritur de uoluntate diuina quantum ad rationem ſignificãdi: & circa hoc duo principaliter quæruntur. Primo de conuenientia illius diuiſionis diuinæ uoluntatis in uoluntatem beneplaciti & uoluntatem ſigni. Secundo quæritur de numero & de ſufficientia ſignorum diuinæ uoluntatis.

Qvod prima diuiſio non ſit conueniens, uidetur. Quia ſicut uoluntas eſt reſpectu rerũ, ita, & potentia, & ſcientia: ſed ſcientia non diſtinguitur per ſcientiam ueritatis, & ſcientiam ſigni; ſimiliter nec potẽtia; ergo nec uoluntas. Si tv dicas, quod illa non habent ſigna. Cõtra. Sicut creaturæ ſunt ſigna uolũtatis, ita etiã innuunt ex ſuo ordine ſcientiam, & ex ſua magnitudine monſtrãt potẽtiam: ergo ſi ſignum ducit in aliud, patet. Item. Si contingit diuinam uolũtatem ſignari, aut per ſigna naturalia, aut per ſigna uoluntaria. Non per naturalia; quia præceptio, & prohibitio non ſunt a natura; ſed a uoluntate. Nõ per uoluntaria, quia ſignum uolũtarium eſt quod ſignat ex inſtitutione; ſed præceptio & prohibitio, non ſignant ex inſtitutione uolũtatem: ſed ipſum quod præcipitur; ergo &c. Item. Res ſignificata non communicat nomen ſuum ſigno, Vnde quãuis circulus ſit ſignum uini, non tamẽ eſt uinum; ergo quãuis præceptio, & prohibitio &c. ſint ſigna diuinæ uoluntatis, non tamen debẽt dici uoluntates; ergo non debet diuidi uoluntas in uoluntatem ſigni, & uoluntatem beneplaciti. Item. Præceptio & prohibitio, & huiuſmodi aut ſunt ſigna ratione actus, aut ratione obiecti, ſiue connotati. Si rõne actus; ſed idem eſt actus, ꝙ diuina uoluntas & deus; quia cum dico, deus præcipit; dicitur de deo, & ſic prædicat diuinam eſſentiam; ergo ſm hoc idem eſſet ſignum ſuipſius. Aut ratione effectus, & tunc cum præceptio, & prohibitio nullum connotent effectum, nec conſilium, nullum omnino erit ſignum, & ita nullo modo uidentur ſigna.

Sed contra. Scriptura dicit plures eſſe uolũtates dei; ſed conſtat unam eſſe uoluntatẽ beneplaciti; ergo ſi plures ſũt, oportet ꝙ ſtet pro alia uoluntate, quã beneplaciti; ſed nulla uoluntas dei eſt niſi beneplaciti, uel ſignũ illius; ergo &c. Item. Contingit cognoſcere uoluntatem dei; ſed non poſſumus cognoſcere eam per ſe: neceſſe eſt ergo, ꝙ cognoſcamus per ſigna; ſed ſic nominamus ſm ꝙ cognoſcimus; ergo non tantum debemus dicere uoluntatem beneplaciti eſſe uolũtatem; ſed etiam ſignum eius. Item. Præceptio alicuius recte dicitur uoluntas illius: ergo & præceptio dei; ſed non eſt uoluntas cieans; quia præceptio eſt, etiam ſi nihil fiat; ergo eſt uoluntas ſignificans.

Resolvtio.

Et quidem ſcium & ratio, & auctoritas ad id nos cogant.

Resp. ad hoc, quod & ratio, & auctoritas cõpellit nos diſtinguere uoluntatẽ dei in uoluntatẽ ſigni, & uoluntatem beneplaciti. Auctoritas quidem: quia dicit Apoſtolus. 1. Thc. 4. Hæc eſt uolũtas dei ſanctificatio ueſtra; ſed illud nõ eſt dictum per eſſentiã; ergo uel ꝑ cauſam, uel ꝑ ſignificationẽ: nõ aũt per cauſam; ergo ꝑ ſignificationẽ. Item. Ratio dictat; quia cõi uſu loquendi conſueuimus ꝓceptum noſtrum uolũtatẽ appellare. Propter hoc intelligendũ, ꝙ ſicut non abſurde intellectus dr̃ uis intellectiua & ipſum intellectũ: ita uoluntas dicitur

citur ipſa uis uolendi, & ipſum uolitũ. Et quia uolũtas dei innoteſcit nobis per uolitum tanquã per uiſibile, & ſignum eſt quod facit in aliud uenire; dum offert ſe ſenſui: inde eſt, quod uoluntatem dei diuidimus in uoluntatem beneplaciti, & in uoluntatem ſigni.

AD ILLVD, ꝙ obiicitur de ſcientia, & potẽtia. Dicendum, ꝙ ipſa uoluntas ſe habet immediatius ad res, & tamen non ſic determinate in futuris indifferẽtibus: ideo indiget certis ſignis. Et prçterea cum debeamus nos illi conformare, oporteret nos ipſam cognoſcere: ſed diuina ſciẽtia eſt reſpectu omnium; ſimiliter & potentia; & præterea neutri oportet nos cõformare; ideo non ſic dicitur ſcientia ſigni, uel potentia, ſicut uoluntas dicitur. AD ILLVD, quod obiicitur, utrũ ſint ſigna naturalia, uel uoluntaria. Dicendum, ꝙ ſignum eſt ens, & eſt ſignum: poteſt ergo dici naturale inquãtum ens, uel inquantum ſignum. Signa ergo uoluntatis inquãtum entia, uoluntaria ſunt: quia a uoluntate; ſed naturalia ſunt inqantum ſigna; quia naturaliter ſignificãt: ſicut effectus naturaliter ſignificant cauſam. EX HOC PATET ſequens; quia res non communicant ſigno dato; communicant tamen ſigno naturali, ut patet: nam urina dicitur ſana: quia eſt ſignum ſanitatis; eſt enim ſignũ quod cauſatur naturaliter. Hoc tamen non eſt generaliter uerum, nec ſecundum ſermonis proprietatem, ſed ſecundum tropum loquendi, ſicut tangit Magiſter in litra, & ratione tranſferendi eſt ſimilitudo comparata inter ſignum, quod naturaliter ſignat, & ſignatum. AD ILLVD, quod obiicitur, rõne cuius ſunt ſigna. Dicẽdum, ꝙ ratione actus creati per comparationem ad obiectum: obiectum enim innoteſcere facit uoluntatem ut eſt ſub actu prçceptionis, & prohibitionis, & huiuſmodi. Vnde hoc, quod prçcipitur, ſignum eſt quidem uoluntatis, inquantum [illegible]pitur.

QVAESTIO II.

Quae & quot ſint ſigna diuinae uoluntatis?

DE numero, & ſufficientia ſignorum diuinç uoluntatis; & ponit Magiſter quinq; ſigna, quç continentur in hoc uerſu. *Præcipit, & prohibet, promittit, conſulit, implet.* Et uidetur ꝙ debeat ponere pauciora: quoniam ſignum, & ſignatum dicuntur correlatiue; & ſi unum oppoſitorum dicitur multipliciter, & reliquum: & ſi unum non dicitur multipliciter, nec reliquum per artem Topicorum; ſed uolũtas dei eſt una, & uno modo ſe habens; ergo unum debet habere ſignum. ITEM. Aut ſigna hæc diſtinguuntur ratione modi ſignificandi, aut ratione rei ſignificatæ. Si ratione rei ſignificatæ; ergo tot debẽt eſſe ſigna quot res, quia omnis res ſignum eſt diuinæ uoluntatis tanquam cauſæ. Si ratione modi ſignificandi; ſed eodem modo ſignant diuinam uoluntatem præceptio, & prohibitio; ergo ſunt unum ſignũ. ITEM. Voluntas dei (ſicut infra patebit) non eſt reſpectu mali; ergo nullum ſignum eius debet accipi

Ariſt. 1 Topico. Tracta tu 4. c. 2. circa mediũ iuxta ſectionẽ antiquam.

Diſ. immedia. te ſeq. q°. 1.

ſacit præceptio. AD ILLVD, qđ obiicitur, ꝙ uoluntas non eſt reſpectu mali. Dicendũ, ꝙ per modum approbantis non eſt reſpectu mali, ſed ex malo eliciti: per modum uero deteſtantis, eſt reſpectu mali in ſe. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ cuilibet bono reſpondet malum ex oppoſito. Dicendum ꝙ uerum eſt: ſed tamẽ bono ſupererogationis põt opponi malum, & non malũ: inquãtum ſupererogationis, opponitur minus bonum: inquantum autem bonũ; opponitur malũ, ſed non aliud: & illud quidẽ opponitur bono præcepti: & ideo cadit ſub prohibitione AD ILLVD, quod obiicitur de cohibitione. Dicendũ, ꝙ illa impedit effectum, & propter hoc priuat rationem ſignificandi, ut uiſum eſt. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ cõſilio opponitur diſſuaſio. Dicendum, ꝙ ſicut opinio eſt una contrariorum: quia eſt acceptio unius partis cum formidinẽ alterius: ſic conſiliũ: quia non accipit alteram partem determinate, quia comprehendit ſuaſionem, & diſſuaſionem. Nam qui ſuadet conſulit: & qui diſſuadet, ſimiliter aliquid conſulit.

DISTINCTIO XLVI.

De impletione uoluntatis Dei: qualiter ſ. impleatur.

SIC oritur quæſtio. Dictũ eſt. n. in ſuperioribus, & auctoritatibus communitum, quòd uoluntas Dei, quæ ipſe eſt, quæ beneplacitum eius uocatur, caſſari non poteſt, quia illa uoluntate fecit quæcunque uoluit in cælo, & in terra: cui (teſte Apoſtolo) nihil reſiſtit. Quæritur ergo quõ accipiẽdum ſit quod Apoſtolus de domino ait. Qui uult oẽs hoĩes ſaluos fieri: Cum. n. non oẽs ſalui fiãt, ſed plures damnẽtur: uidetur utiq; nõ fieri, quod Deus uult fieri, humana. ſ. uoluntate impediente uoluntatẽ Dei. Dominus quoque in Euãgelio impiã ciuitatem compellans, Quoties (inquit) uolui cõgregare filios tuos, ſicut gallina cõgregat pullos ſuos ſub alas, & noluiſti? Ita etiã hæc dicuntur tanquam Dei uoluntas ſuperata ſit hominum uoluntate: & infirmiſſimis nolendo impedientibus, non potuerit facere potentiſſimus quod uolebat. Vbi eſt ergo illa omnipotentia, qua in cælo, & in terra, ſecũdum prophetam, oĩa quæcunque uoluit fecit? & quõ uoluntati eius ſecundũ Apoſtolum nihil reſiſtit, ſi colligere filios Hieruſalem uoluit, & nõ fecit? Hæc enim prædictis plurimum obuiare uidentur.

Diſt. præcedẽte pa ra. Pſ. 113 Rom. 9 1. Ti. 2. Matth. 23. Ex Aug. ſ. in Ench. c. 95. Pſ. 113 Rom. 9

Quomodo intelligendum ſit illud; Quotiens volui congregare, & noluiſti?

Sed audiamus ſolutionem: ac primum quomodo accipien-
Cap. 97 *dum ſit illud, quod dominus ait, videamus.* Non enim ex eo *ſenſu illud dictũ eſt, vt ait Aug. in Ench. prædictam quæſtionem ſoluens, quaſi dominus uoluerit congregare filios Hieruſalem: & non ſit factum quod uoluit, quia ipſa noluerit, ſed potius ipſa quidem filios ſuos ab ipſo colligi noluit, qua tamen nolente filios eius collegit ipſe omnes quos voluit: quia in cœlo, & in terra non quædam voluit, & fecit: quædam vero voluit, & non fecit, ſed omnia quæcunque voluit fecit: vt ſit ſenſus, Quoties volui congregare filios tuos & noluiſti? id eſt, quotquot congregaui mea voluntate ſem-*
Pſal. *per efficaci, te nolente feci. Ecce in euidēti poſitum eſt, quòd*
113. *illa domini verba ſuperioribus non repugnant.*

Quomodo & illud. Qui vult omnes homines ſaluos fieri.

1. Ad Tim. 2 Diſt. præced. *Nunc uidere reſtat, quomodo etiã præmiſſa verba Apoſtoli prædictis non contradicant, qui de Deo loquens ait, Vult omnes homines ſaluos fieri. Quorũ occaſione verborum multi a veritate deuiauerunt, dicentes Deum multa velle fieri, quæ non fiunt: Sed non eſt intelligendum ea ratione illud eſſe dictum, quaſi Deus uelit aliquos ſaluari, & non*
Ex Auguſt. in enchir. cap 68 *ſaluentur. Quis enim tam impie deſipiat, vt dicat* Deum *malas hominum voluntates, quas voluerit, & quando uoluerit, & vbi uoluerit in bonum non poſſe conuertere? Nõ eſt utique uerum quod in Pſal. dicitur, Quæcunque voluit*
Pſal. *fecit: ſi aliqua voluit, & non fecit: & quod eſt indignius:*
113. *ideo non fecit: quoniam ne fieret quod volebat omnipotens, uoluntas hominis impediuit. Ideoque cum audimus, & in ſacris literis legimus, quod velit omnes homines ſaluos fieri: quamuis certum ſit nobis non omnes homines ſaluos fieri: non tamen ideo debemus omnipotentiſſimæ Dei voluntati aliquid derogare: ſed ita intelligere quod ſcriptum eſt, Vult oēs hoīes ſaluos fieri: tanquã ſi diceretur, nullũ hominē fieri ſaluum, niſi quem ſaluum fieri ipſe uoluerit: non quòd nullus ſit hominum, niſi quem ſaluum fieri velit: ſed quod nullus fiat ſaluus, niſi quem velit ſaluari: & ideo rogandu-*

gandus eſt, ut uelit: quia neceſſe eſt fieri, ſi voluerit. Nō eſt Ioan. 1
enim credendus omnipotens aliquid uoluiſſe fieri, quod factum non ſit. Sic etiam intelligitur illud: Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: non quia nullus hominum eſt qui non illuminetur: ſed quia niſi ab ipſo nullus illuminatur. Poteſt & alio modo illud intelligi, dum tamē credere non cogamur omnipotentem aliquid fieri voluiſſe, factumque nō eſſe: qui ſine vllis ambiguitatibus, ſiue in cælo, & in terra, ſicut veritas cantat, Omnia quæcunque voluit fecit: profecto facere non uoluit quæcunque non fecit. Ex his aperte oſtenditur, quòd deus ea voluntate quæ ipſe eſt, nō uult aliquid fieri qđ nō fiat, neque nō fieri quod fiat.

Vtrum mala Deo uolente uel nolente fiant?

Ideoque cum conſtet omnia bona quæ fiunt, eius fieri voluntate, quæ ſi fieri nollet, nullatenus fierent: recte quæri ſolet, Vtrum & mala omnia quæ fiunt, id eſt, peccata, Dei fiant volūtate: an nolente eo fiant. Super hoc diuerſi variæ ſentientes ſibi contradicere inueniūtur. Alij enim dicunt quòd deus vult mala eſſe, vel fieri, non tamen vult mala. Alij uero quòd nec vult mala eſſe, nec fieri. In hoc tamen conueniunt, & hi & illi, quòd utrique fatentur Deum mala non velle. Vtrique vero rationibus, & auctoritatibus innituntur ad muniendam ſuam aſſertionem.

Contendunt quidam Deum uelle mala eſſe, uel fieri.

Qui enim dicunt Deum mala velle eſſe, vel fieri, ſuā his modis muniūt intentionem. Si enim (inquiūt) mala non eſſe uel non fieri vellet, nullo modo eſſent vel fierent: quia ſi uult ea non eſſe, vel non fieri, & non poteſt id efficere, ſcilicet vt non ſint, vel non fiant, voluntati eius, & potentiæ aliquid reſiſtit, & non eſt omnipotens, quia non poteſt quod vult: ſed impotens eſt, ſicuti & nos ſumus, qui quod volumus, quandoque non valemus. Sed quia omnipotens eſt, & in nullo impotens, certum eſt non poſſe fieri mala, vel eſſe, niſi eo volente. Quomodo enim inuito eo, & nolente poſſet ab aliquo malum fieri, cùm ſcriptum ſit, Voluntati eius quis reſiſtit? Supra etiam dicit Augſtin. quia neceſſe eſt ſi quis voluerit. Sed vult mala fieri, aut non fieri. Si vult Rom. 9 Ca. 96.

*non fieri,non fiũt:fiunt autem, vult ergo fieri. Item bonum eſt, mala eſſe vel fieri:alioquin ſumme bonus non permitteret ea fieri.Vnde Auguſt.in Enchi. Quãuis ea(inquit) quæ mala ſunt,inquantum mala ſunt,non ſunt bona: tamen vt non ſolum bona:ſed etiam ſint & mala,bonum eſt.*Nam *niſi eſſet hoc bonum,vt eſſent & mala,nullo modo eſſe ſinerentur ab omnipotenti bono: cui proculdubio quàm facile eſt quod vult facere,tam facile eſt quod non vult eſſe,non ſinere.Hæc niſi credamus,periclitatur noſtra confeſſio, qua nos in patrem omnipotentem credere confitemur. Ecce hic aperte habes quòd bonum eſt mala eſſe:omnis autem boni Deus auctor eſt,qui vult omne bonum eſſe quod eſt. Cum ergo bonum ſit mala fieri,vel eſſe,ergo & mala vult fieri, vel eſſe. His atque alijs huiuſmodi rationibus , & auctoritatibus vtuntur,qui dicunt Deum velle mala eſſe,vel fieri.*

Alij dicunt,Dei uoluntate nec fieri mala,nec eſſe.

Illi vero qui dicunt Dei *volũtate mala nõ fieri, vel non eſſe,inductionibus præmiſſis ita reſpõdent dicentes:* Deum, *nec velle mala fieri,nec velle non fieri,vel nolle fieri:ſed tãtum non velle fieri.Si enim vellet ea fieri, vel eſſe,faceret vtique ea fieri,uel eſſe:& ita eſſet auctor malorum, non eſt autem auctor malorum,vt ſanctorum proteſtantur auctoritates,non ergo eius voluntate fiunt mala. Item,ſi nollet mala fieri, vel uellet non fieri,& tamen fierent; omnipotẽs non eſſet:cum eius uoluntas humanæ uolũtatis effectu impediretur. Ideoque non concedunt* Deum *uelle mala fieri, ne malorum auctor intelligatur: nec cõcedũt eum uelle mala non fieri,uel nolle fieri,ne impotens eſſe uideatur:ſed tantum dicunt eũ non uelle mala fieri,ut non auctor: ſed permiſſor malorum monſtretur.Vnde & euangeliſta vbi oſtendit Deum auctorem eſſe omnium bonorũ dicens, Omnia per ipſum facta ſunt: conſequenter malorum auctorem eſſe negat,dicens:Et ſine ipſo factum eſt nihil,id eſt peccatũ.* Non *dixit per eum factum eſſe, uel eo nolente, & inuito:ſed tantum ſine eo,id eſt,ſine eius uoluntate:quia nón eius volũtate ſit peccatum.* Non *ergo* Deo *volente, uel nolente: ſed nõ uolente fiunt mala: quia non ſubeſt Dei uoluntati,ut malũ*

Ioan.1.

fiat, vel non fiat: ſed vt fieri ſinat, quia bonum eſt ſinere mala fieri, & vtique volens ſinit non volens mala: ſed volens ſinere ſinit, vt ipſa fiant, quia nec mala ſunt bona, nec ea fieri uel eſſe, bonum eſt.

Quomodo ſecundum Auguſtin. Mala fieri bonum ſit.

Quod vero Auguſtinus ait. Mala fieri bonum eſt, nec ſinerentur mala ab omnipotenti bono fieri niſi hoc eſſet bonū, vt ea eſſent, ea ratione dictum eſſe aſſerunt, quia ex malis quæ fiunt, Deus bona elicit: nec ipſe permitteret ea fieri, niſi de eis boni aliquid faceret. Vnde Auguſtin. in eodem Lib. Ench. aperte indicans prædictorum verborum eſſe talē intelligentiam ait. Deus *omnipotens, cui rerum eſt ſumma poteſtas, cum ſumme bonus ſit, nullo modo ſineret aliquid mali eſſe in operibus ſuis, niſi uſque adeo eßet omnipotens, & bonus, ut benefaceret etiam de malo.* Item *in eodem. Melius iudicauit* Deus *de malis bona facere, quā mala nulla permittere. Ex hoc itaque ſenſu dictum eſt ac uerum eſt, bonum eſt mala fieri: quia ex malis quæ fiunt, bonis (qui ſecūdū propoſitum vocati ſunt ſancti) accidit bonitas, id eſt, utilitas. Talibus enim (ut ait Apoſtolus) in bonum cooperātur omnia, etiam mala: quia eis proſunt, quæ alijs facientibus obſunt. Vnde etiam aliquando in ſcriptura legitur malum appellari bonum, ut Hierony. ſuper Marcum. Malum (inquit) Iudæ bonum fuit, ſcilicet nobis: nec ſi bonum eſt illi, vel illi: inde ſequitur quòd ſimpliciter bonum ſit: proprie enim ac ſimpliciter bonum eſt, quod in ſe, & facienti bonum eſt.*

Confirmat illū ſenſū alia authoritate eiuſdē. Ca. 11. in To. 3 circa princ.

Ca. 12 Rom. 8

Cōmētario ad ca. 14. in to. 9

Quadripartita boni acceptio.

Eſt enim aliquid quod in ſe bonum eſt, & cui fit, ſed non eſt bonum facienti: ut cum ſubuenitur pauperi, ſed non propter Deum. *Et eſt aliquid bonum in ſe, & facienti, ſed non ei cui fit: ut cum ueritas propter* Deum *alicui non obedienti prædicatur. Et eſt aliquid in ſe, & facienti, & ei cui fit bonum: ut cū veritas prædicatur propter Deum credēti. Vnde Apoſtolus. Bonus odor ſumus* Deo, *alijs odor uitæ, alijs odor mortis. Eſt autem aliud, quod nec in ſe bonum eſt, & facienti nocet, et damnat, niſi pœniteat, ut malū: ualet tamen ad aliquid. Vt enim ait Auguſt. in Ench. A ſumme, &*

2. Co. 2

Ca. 19. & 11. Tom 3

æqualiter et immutabiliter Trinitate bona creata ſunt omnia, nec ſumme, nec æqualiter, nec immutabiliter bona: ſed tamen nõ etiam ſingula. Simul vero uniuerſa ualde bona: quia ex omnibus cõſiſtit uniuerſitatis admirabilis pulchritudo. In qua etiam illud quod malum dicitur bene ordinatũ, & loco ſuo poſitum, eminentius commendat bona, ut magis placeant, & laudabiliora ſunt, dũ cõparãtur malis.

Quomodo, & quibus mala proſint.

Hinc patet quòd ex malis quæ fiunt, aliquod prouenit bonum, dum bona magis placent, & laudabiliora exiſtunt.
Ad Ro. 8. *Ipſis etiam facientibus ex malis, quæ faciunt, interdum bona proueniunt, ſi ſecundum propoſitum vocati ſunt ſancti.*
Cap. 9. Tom. 7 Lu. 22 *Talibus enim (vt ait Aug. in Lib. de correctione, & gratia) uſque adeo* Deus *omnia cooperatur in bonum, ut ſi qui horum deuiant & exorbitant, etiã hoc ipſum eis faciat proficere in bonum, quia humiliores redeunt, atque doctiores: vt Petrus. Illa etiam mala quæ ab iniquis fideles pie perferunt (ut ait Aug. in Lib. de Tri.) ipſis vtique proſunt, vel ad delenda peccata, vel ad exercendam probandamque iuſtitiam, uel ad demonſtrandam huius vitæ miſeriam: ideoq;*
Aug. 13 Lib. c. 16. Iob. 19 2. Cor 12. *& Iob* Dei *manum, & Apoſtolus Satanæ ſtimulum ſenſit, & vterque bene profecit: quia malum bene portauit.*

Mala fieri, bonum eſt.

Si quis igitur diligenter attendat quæ ſcripta ſunt, facile eſt ei percipere ex malis bona prouenire: & ex ea ratione dictum eſſe, quod bonum eſt mala fieri uel eſſe, non quia malum ſit bonum, uel quia bonum ſit malum fieri. Non eſt *enim bonum malum fieri ab aliquo: quia non eſt bonum, ut aliquis faciat malum. Si enim hoc eſſet bonum, profecto huius Deus auctor eſſet, qui eſt auctor omnis boni. Quod ſi huius* Deus *auctor eſt, eo ergo auctore homo agit mala, & ita eo authore homo fit deterior. Et ſi eo authore homo fit deterior, tunc eo uolente homo fit deterior. Idem eſt enim dicere aliquid fieri* Deo *authore, quod Deo uolente: Deo autem authore homo non fit deterior: ergo non* Deo *uolente,*
Quæſ. 3 Tom. 4 *ut Aug. in 83. quæſtio. aperte aſtruit a minori, dicens ita, Nullo ſapiente homine authore fit homo deterior: tanta*

enim

enim eſt iſta culpa quæ in ſapientem hominem cadere nequit. Eſt autem Deus omni homine ſapiente præſtãtior: multominus ergo Deo authore fit homo deterior. Multo enim eſt præſtantior Dei uoluntas, quàm hominis ſapientia. Illo autem authore cum dicitur, illo uolente dicitur: ergo eſt uitium uoluntatis humanę quo eſt homo deterior: quod uitiũ ſi longe abeſt a Dei uoluntate (ut ratio docet) a quo ſit quærendum eſt. Ecce aperte dicit Auguſt. Deo authore uel uolente, hominem non fieri deteriorem, ſed uitio uoluntatis ſuæ. Non eſt ergo Deo authore quod malum fit ab aliquo: & ita Deo uolente mala non fiunt.

Quod in Deo non eſt cauſa, vt ſit homo deterior.

Deinde idem Aug. quærens quæ ſit cauſa ut homo ſit deterior, in Deo eam non aſſerit, in eodem lib. dicens, Vt ſit homo deterior, aut in ipſo eſt, aut in alio, aut in nihilo. Si in nihilo, nulla cauſa eſt: ſi in alio, aut in Deo, *aut in alio quolibet homine, aut in eo qui neque Deus, neque homo ſit: ſed non in Deo, bonorum enim Deus tantum cauſa eſt: ergo in homine eſt, aut in eo quod neque* Deus, *neque homo, aut in nihilo. Et ex his aperte oſtenditur, quod non eſt bonum ut ſit homo deterior. quia non eſt* Deus *eius rei cauſa, qui tantum cauſa bonorum eſt. Et ſi non eſt bonum ut homo fiat deterior, non eſt ergo bonum ut ab eo fiat malum, non ergo uult deus ut ab eo fiat malum.* Q. 4.

Adhuc quod Deo au&ore non fiunt mala.

Item aliter etiam oſtenditur quòd Deo authore, ideſt, uolente non fiunt mala: quia ipſe non eſt cauſa tendendi ad non eſſe. Tendere enim ad non eſſe, malum eſt. Ipſe autem author mali non eſt: tendit uero ad non eſſe, qui operatur malum: non ergo Deo *authore eſt, quod aliquis operatur malum. Non eſt ergo bonum, quod aliquis operatur malum, quia tantum boni Deus author eſt. Hoc autem. Aug. in eodem Lib. aperte explicat ita dicens. Qui omniũ quæ ſunt author eſt, & ad cuius bonitatem id pertinet vt ſit omne quod eſt, boni tantummodo cauſa eſt. Quocirca mali author non eſt, & ideo ipſe ſummum bonum eſt: a quo in nullo deficere bonum eſt, & malum eſt deficere. Nõ eſt ergo*

cauſa

cauſa deficiendi,ideſt,tendendi ad non eſſe,qui(ut ita dicã) eſſendi cauſa eſt,quia omniũ,quæ ſunt,author eſt,quæ inquãtũ ſunt,bona ſunt,Ecce aperte habes quod deficere a Deo, qui ſummum eſt bonum,malum eſt,mala ergo facere malũ eſt:non ergo Deo *authore vel volente mala fiunt.*

Obiectio quorundã,ex Deo eſſe,quòd mala fiant.

Iam ſufficienter oſtenſum eſt,quod Deo authore non fiũt mala.Quidam tamen ſophiſtice incedentes,& ideo Deo odibiles,probare conãtur ex Deo *authore eſſe quod mala fiũt, hoc modo. Quod mala fiunt,verum eſt:omne autem verum quod eſt,a veritate eſt,quę Deus eſt:a* Deo *ergo eſt quod mala fiunt.Quod autem omne verum a* Deo *ſit,cõfirmãt au-*

Q.10 *ctoritate Aug.in Lib.83.quæſt.ita dicẽtis, Omne verum a*

Ioã.14 *veritate verum eſt,eſt autem veritas deus, Deũ ergo habet authorem omne verum. Eſt autem uerum quod mala fiũt vel ſunt,Deo ergo authore eſt quod ſunt vel fiũt mala.*

Reſponſio.

Quibus facile eſt nobis reſpondere,ſed indignum reſponſio-

Tom.4 *ne uidetur quod dicunt.Omne nanque uerum a Deo eſt, ut*

expla- *ait Aug.cui conſonat Ambr.qui tractãs illud uerbũ Apo-*

natio- *ſtoli,Nemo poteſt dicere, Dominus Ieſus;niſi in ſpiritu ſan-*

ne. 1. Cor. *cto:dicit quòd omne uerum, a quocunque dicitur; a ſpiritu*

12. *ſancto eſt.Cum itaque uerũ ſit quòd mala fiunt,hoc uerum quod dicitur illa locutione,ſcilicet mala fiunt,a Deo eſt,ſed non inde ſequitur quòd a Deo ſit,ut mala fiant.Si enim hoc diceretur,author malorũ Deus eſſe intelligeretur, quod ex ſimili manifeſte falſum oſtenditur, Deus prohibet furtum fieri, ſed furtum fieri uerum eſt, ergo prohibet uerum: non ſequitur.*

Probè dicunt,qui Deum non uelle mala fieri, adſtruunt.

Hæc igitur & alia huiuſmodi inania relinquentes,præmiſſæ quæſtionis parti ſaniori fauentes, quæ ſanctorum teſtimonijs plenius approbatur,dicamus: Deum non uelle mala fieri,nec tamen uelle non fieri,neque nolle fieri.Omne ergo,quod uult fieri,fit:& omne quod uult non fieri, non fit. Fiunt autem multa, quæ non uult fieri,ut omnia mala.

HAEC eſt ſecũda pars huius totalis Tractatus de uoluntate, in qua Magiſter agit de diuinæ uoluntatis impletione. Et habet ſiæc pars duas partes. In prima ſuppoſito ex præcedentibus, ꝙ uolũtas beneplaciti ſemper impleatnr. Hic remouet dubitationes, quæ ex hac ſuppoſitione oriuntur. In ſecunda explicat ueritatem infra diſt. proxi. *Voluntas quippe Dei ſemper efficuax eſt &c.*] Prima pars habet duas partes. In prima Magr̃ mouet dubitationẽ per comparationem ad bona. In ſecunda p comparationẽ ad mala, ibi. *Idcoque cum conſtet omnia bona, &c.*] Prima pars habet dua partes. In prima Magr̃ obiicit. In ſecunda ſoluit, ibi. *Sed audiamus ſolutionẽ &c.*] Similiter ſecunda pars, in qua Magiſter inquirit utrũ uoluntas dei impleat̃ reſpectu malorum, habet duas partes. In prima Magiſter opponit ad partem falſam. In ſecunda opponit ad partem ueram, ibi. *Si quis ergo diligenter attendat, &c*] Prima pars habet duas. In prima adducit rationes ad defenſionem falſę opinionis. In ſecunda parte ponit ſolutiones, quas aſſignant illi, q ſunt contrariæ poſitionis, & hoc ibi *Illi uero qui dicunt dei uoluntate, &c*] Et utraque partiũ duas habet: nam in opponendo duas inducit obiectiones, quarũ una rõni innititur, alia auctoritati: & ſecundum hoc pars, in qua ſoluit, diuiditur; quia ponuntur ibi duæ rõnes iuxta duas obiectiones. Similiter illa pars, in qua conatur Magiſter ad ueram partẽ aſtruendam, habet duas. In prima inducit reſponſiones ueras. In ſecunda diſſoluit quandam rationem ſophiſticã, & hoc ibi. *Iam ſufficienter oſtenſum eſt &c.*] Prima pars habet tres partes ſecundum tres rationes, quas inducit. Prima ſumpta eſt ab hoc q a eſt Deo fieri actore, & Deo uolente, & ponitur ibi. *Si quis igitur diligenter &c.*] Secunda ſumpta eſt ab hoc, quod eadem eſt cauſa, qua malum ſit, & homo ſit deterior, & ponitur ibi, *Deinde idem Auguſt. querens &c.*) Tertia ſumpta eſt ad hoc ꝙ malum facit tendere ad non eſſe, & ponitur ibi. *Idem etiam aliter oſtenditur, &c.*] Similiter ſecunda pars, in qua diſſoluit rationem ſophiſticam, tres habet. In prima ponit illã ibi. *Iam ſufficienter oſtenſum eſt &c.*] In ſecunda diſſoluit ibi. *Quibus facile eſt nobis reſpondere &c.*] In tertia redit ad ueritatis aſſertionem, dicens hanc partem eſſe ueram, quod Deus non uult mala fieri, ibi. *Hæc igitur, & alia huiuſmodi &c.*]

NISI uſque adeo deus eſſet omnipotens &c.] Videtur in debito modo loqui: quia malitia eſt priuatio: ergo non eſt materia boni. Si dicas quod accipitur rõne ſubſtrati, ſcilicet de malo. i. de illo, qui eſt malus facit bonũ, Cõtra. Hoc nihil eſt aliud quam malũ deſtruere: ex hoc ergo nõ habetur qđ deus habeat mala ſinere, cũ eius ſit facta deſtruere. Dub. I. Reſpon. Dicendum quod (de) non eſt ibi cauſale, nec materiale, ſed occaſionale: quaſi dicat de malo facit bonũ, occaſione ſumpta a malo: ipſe autẽ obiicit ac ſi hoc ꝙ eſt (de) teneretur cauſaliter, ſiue materialiter.

Quod

Dub. 2. *Quod malum dicitur bene ordinatum, &c.*] Videtur male loqui, quia quod non eſt, non eſt locari. Si tu dicas, ꝙ habet locum ratione ſubſtrati. Contra: Locus debitus & conueniens naturæ rationali eſt gloria; ergo malum locatur in gloria. Reſpon. Dicẽdum ꝙ cum dico infernum, ſiue locum pœnalẽ, duo dico, & partem uniuerſi, & uilitatẽ: inquãtum locus eſt, debetur naturæ ſubſtratæ: ſed inquantum uilis eſt, debetur deformitati culpæ: & ita malum locum habet & uilem: ſed locum ratione ſubſtrati, uile uero ratione deformitatis.

Dub. 3. *Si qui horum deuiant & ex orbitant &c.*] Si hoc, ergo uidetur qđ mala proficiant ſiue cooperẽtur. Contra. Mali eſt bonum corrumpere: ergo nullo modo eſt in bonum cooperari, ſiue proficere. Reſp. Dicendum quod proficere, ſiue cooperari in bonum alicui, pôt eſſe tripliciter. ſ. adiuuãdo, ut gratia cooperatur lib. arb. uel econuerſo. Vel excitando, ut paupertas & miſeria, quæ excitant ad amorem Dei, ſiue pungunt & impellũt, ſicut dicit Grego. Vel etiam obſiſtendo, ſicut aqua calida fortius congelatur, quia dũ reſiſtit, uigoratur actio contrarii: & ſic malum dicitur cooperari: uel quia facit hominẽ ad bonum magis excitari: uel magis: quia dum obſiſtit, & homo præualet, uigoratur uirtus gratiæ & ferueſcit.

Auguſtinus in Lib. Octuaginta trium Quaſt. aperte adſtruit a minori, &c.] Videtur falſum dicere, quia locus a minori non eſt deſtructiuus, ſed poſitiuus: ſed illud argumentũ eſt deſtructiuũ, Dub. 4. ſapiens non poteſt facere hominem deteriorem: ergo nec Deus: ergo non eſt a minori. Reſp. Dicendum quod reuera locus iſte non eſt a minori (proprie loquẽdo) ſed a maiori: quia non dicitur ibi, minus uel minor, ſed illud, ꝙ minus uidetur ineſſe: magis autem uidetur quod homo poſſit facere malum quàm deus: ſed ſapiens homo non poteſt: ergo nec Deus: & ita eſt a maiori locus. Nihilominus poteſt dici ꝙ eſt a minori: ſed reducitur ad rationem affirmatiuam: ſic minus uidetur, quod impoſſibilitas faciendi malum inſit homini quã Deo: ſed ſapiens manens ſapiẽs, eſt impotens ad faciendum aliquem deteriorem: ego multo fortius Deus.

Dub. 5. *Culpa, que in ſapientem hominem cadere, &c.*] Videtur hoc falſum: quia ſicut ſe habet ſapientia ad ignorantiam: ita uirtus ad culpam: ergo permutatim, ſicut uirtus ad ignorantiam, ita ſapiẽtia ad culpam: ſed uirtus ſimul ſtat cum ignorantia: ergo ſapientia ſimul ſtat cum culpa. Reſp. Dicendum quod ſapientia uno modo dicit cognitionem uerã. Alio modo cognitionem uerã, & nobiliſſimam; quia per cauſas altiſſimas. Tertio modo dicit cognitionem ueram, nobilem, & ſapidam. Quarto modo ſapientia non dicit aliam cognitionẽ quã religionem diuinam, ſiue cultũ, ſecundum ꝙ dicitur, quod pietas ipſa eſt ſapientia, ſiue theoſebia & hoc cõſiſtit, ut dicit Auguſt. in fide ſpe & charitate, & hoc modo claudit in ſe uirtutẽ, & ita opponitur culpæ, & ſic patet reſponſio. Enchirid. c. 1. 2. 3.

Deus

Dub.6 *Deus non eſt cauſa tendendi ad non eſſe &c.*] Videtur falſum dicere: q̃a in cañ. Deut. dicitur. Ego occidam & ego uiuere faciam, percutiam, & ego ſanabo: ergo uidebitur cũ mors ſit corruptio tendendi ad non eſſe, ꝙ Deus ſit huius cauſa. Reſp. Dicendum, ꝙ non eſſe non appellatur hic per priuationem qualiſcunque eſſe: ſed illius ꝙ diffinit Boet. di-

Lib. 4. de Con ſol. pro ſa 2. cens. Eſſe eſt ꝙ ordinem retinet, ſeruatque naturam: & ad illud Deus non deducit: ipſe autẽ obiicit de eſſe naturali. Vel põt dici quod loquitur hic ſecũdum naturæ inſtitutionẽm, ſecundũ quã dicitur, Deus mortem non fecit. Quod autem dicitur, quod ipſe occidit, hoc eſt ſecundum punitionem iuſtitiæ, hoc tamen in Secundo melius dicitur.

Dub.7 *Tendere .n. ad non eſſe, malũ eſt &c*] Videtur male dicere: quia ſi tendit ad non eſſe, aut hoc dicitur quantum ad eſſe naturæ, aut gratiæ. Si naturæ: ergo malũ corrumpit naturam, ꝙ eſt con-

Lib. de Diuin. nomin. par. 4. c. 4. tra Diony. qui dicit quòd malũ nihil corrumpit exiſtentium in eo eſſentia uel natura. Si autem intelligatur quãtum ad eſſe gratiæ, hoc ſimiliter falſum uidetur: quia poſt primam culpam nõ remanet eſſe gratuitum ſecũdum aliquid ſui: quia totaliter ꝑ mortale expellitur gratia: ergo nõ tẽdit ad non eſſe, ſed iam eſt in termino. Reſp. Dicendum ꝙ in homine iuſto & bono eſt tria conſiderare, eſſe naturæ, & ordinabilitatem, & gratiam; quę communi nomine dicit̃ habilitas, & ordinem gratiæ, ſiue gratiæ ordinationem. Malum ergo (per ſe loquendo) corrumpit ipſam ordinabilitatem, & ex hoc elongat a gratia, & facit tendere ad non eſſe: & quia habilitas nunquam omnino tollitur, ſalua natura, & natura non corrũpitur, ſemper malum facit tendere ad nõ eſſe, ita ꝙ nũnquam eſt in termino.

Verum, a quocunque dicitur, a ſpiritu ſancto eſt &c.] Videt̃ male dicere: quia ſi hoc eſt uerum: ergo cum detractor detrahendo dicat uerum, uidetur quòd dicat à ſpiritu ſancto. Similiter diabolus multa uera dicit. Similiter de uerbo illo obiicitur. Nemo dicit dominus Ieſus niſi in ſpiritu ſancto. Multi enim peccatores hoc dicunt tota die. Itẽ. Veritas appropriatur filio: ergo magis deberet dicere Amb. quod omne uerũm eſt a filio. Reſpon. Dicendum quòd aliquid dicitur à ſpiritu ſancto illuſtrãte intellectum, & mouente affectum: & illud eſt uerum & bonum. Et aliquid dicitur uerum ex charitate à ſpiritu ſancto mouẽte affectum: ſed non illuminante intellectum: ſicut dicit Apoſtolus ſe iturum ad Hiſpanos: falſum enim dixit: ſed tamen in dicendo meruit; quia charitas mouebat eum uelle hoc dicere. Aliquid eſt dictum a ſpiritu ſancto illuſtrante intellectum; ſed non rectificante affectum; & illud poteſt eſſe malum, & tamen uerũ eſt dicere: ergo perfectum utrunque includit, & ſic dicitur a ſpiritu ſancto & in ſpiritu ſancto: & ita intelligit Apoſtolus. Ambr. autem largius dicit. Et ſic patet illud, quod obiicitur, quod ueritas appropriatur filio. Reſpondetur enim quod ſpiritui ſancto appropriatur interpretatio. Vel dicen-

Dub.8. 1. Cor. 12.

cendum quod hoc non dicitur tanquam appropriatum, uel ſi ut appropriatum, hoc eſt ratione doni.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An Deus uelit omnes homines ſaluos fieri uoluntate beneplaciti?

Ad euidentiam eorum quæ determinat Magiſter in præſenti diſtinct. ſex quæruntur Primo quæritur utrum Deus uelit omnes homines ſaluos fieri uoluntate beneplaciti. Secundo quæritur utrum Deus uelit mala fieri. Tertio utrum mala fieri ſit bonum. Quarto utrum mala fieri ſit uerum. Quinto utrum mala ordinentur a Deo. Sexto & ultimo utrum mala augeant decorem in uniuerſo.

QVOD Deus uelit omnes homines ſaluos fieri uoluntate beneplaciti, oſtenditur ſic. 1. Tim. 2. Vult omnes homines ſaluos fieri: ſed conſtat quod hoc non eſt dictum de uoluntate ſigni: quia nec præcepti, nec impletionis, nec alicuius alterius: hoc enim non cadit ſub præcepto: ergo conſtat eſſe dictum de uoluntate beneplaciti. ITEM. Damaſ. Oportet ſciri: quoniam Deus uult antecedenter omnes hoïes ſaluos fieri, & regni ſui potiri fortuna, non enim ad puniẽdum plaſmauit nos Deus: ergo cum uoluntas antecedens ſit uoluntas beneplaciti, quæ eſt bonorum; quæ ſunt bona irrefragabiliter, uult uoluntate beneplaciti: uult ergo omnes homines ſaluos fieri, ſiue ſaluari. ITEM. Omne habens charitatem uult omnes homines ſaluos fieri, quantuncunque modicam habeat dilectionem & charitatem. Cum ergo Deus ſummam habeat dilectionem & charitatem, uidetur quod ipſe uelit omnes homines ſaluos fieri. ITEM. Sicut uult Philoſoph. primum ens. ſ. Deus uno modo ſe habet ad omnia ſiue ad omnes: ergo quantum eſt de ſe omnes uniformiter diligit: ergo ſi uult aliquos ſaluari, & omnes: uel ſi de aliquibus non uult, pari ratione de nullis. 12. Metaphy. 52.

CONTRA hoc primo eſt inſtantia, quam adducit Magiſter in litera. Si uult omnes homines ſaluari, & de oïbus plures damnantur quàm ſaluãtur: ergo uoluntas eius fruſtratur & caſſatur, quod eſt contra ueritatem aperte. ITEM. Omnes, quos uult Deus ſaluari, eligit ad ſalutẽ: electio enim Dei non dicit aliud q̃ dilectionem ad ſaluandum: ergo ſi omnes uult ſaluos fieri, omnes ſunt electi. Contra Matth. 22. Multi ſunt uocati, pauci uero electi. ITEM. In prædeſtinatione non ſunt niſi duo. ſ. præcognitio & uoluntas ſaluandi, ratione cuius Deus dicitur prædeſtinare. Dũ enim proponit dare gratiam, & gloriam præparare; prædeſtinare dicitur: ergo cum præcognitio Dei omnibus ſit communis, ſi uoluntas ſalutis eſt reſpectu omniũ: ergo omnes ſunt prædeſtinati: ſed omnes prædeſtinati ſaluabuntur: ergo omnes ſaluabuntur, quod eſt contra fidẽ. SI TV dicas mihi quod duplex eſt uoluntas, abſoluta & conditionalis, & Deus abſoluta uoluntate ſolũ uult ſaluare, quos præſoluit

ſciuit conformes fieri imagini filii ſui,& iſtos pdeſtinauit uolũtate uero cõditionali uult oẽs,ſi ipſi uelint: Tũc obiicit̃ qđ uolũtas conditionalis non ur̃ cõueni re deo:qa hæc eſt uoluntas ſemi plena, deus aũt quicquid uult, plene uult. Et iterũ quicquid fa cit, plene facit. Et iterũ hæc cõditionata uoluntas,aut eſt uolũtas beneplaciti, aut uoluntas ſigni.Si ſigni,tunc nihil ad propo ſitum:qa uolũtate ſigni nõ uult oẽs hoĩes ſaluos fieri. Si uolũtas beneplaciti: ſed hæc uno modo tm̃ eſt, & dr̃,& ſempler implet̃: ergo oẽs homines ſaluantur. Et præterea hæc uoluntas conditio nata,qua dr̃ ꝙ uult,ſi ipſi uelint, locum nõ põt habere in paruulis q moriunt̃:ergo adhuc nõ ſol uit diſtinctio iſta. ITEM. Cũ ſic dicitur,uult hunc ſaluari aliquo demonſtrato,aut hoc ꝙ eſt (uelle) aliquid connotat, aut nihil. Si nihil:ergo pari rõne põt dici de lapide, quod deus uult hunc ſaluari.Si aliquid,nõ niſi ſalutẽ: ergo ſequitur ſi uult hunc ſalua ri,quod iſte ſaluabit,qualitercũque accipiatur uelle. SI DICAS quod connotat poſſibilitatem, & ordinabilitatẽ ad ſalutẽ: Obii cit̃ tunc ꝙ de quolibet ordinabili ad aliquid põt dici,ꝙ deus uelit: ſed qlibet clericus eſt ordi nabilis ad epatum,& qlibet miles ad dignitatẽ regiã: ergo deus uult oẽs clericos eẽ epos, & oẽs milites eſſe reges,ꝙ nõ cõcedit̃.

RESOLVTIO.

Deus uult omnes homines ſaluos fieri uoluntate utique beneplaciti, ſed antecedenti: uel intelligendo pro generibus ſingulorum.

RESP. Dicẽdum quod cũ Apoſtolus dicat,ꝙ deus hoc uult.ſ. omnes homines ſaluos fieri, neceſſe habemus concedere quod deus uelit,& cũ non poſſit exponi de uoluntate ſigni,neceſſe habemus exponere de uoluntate beneplaciti:ſed cum non omnes ſaluentur, & uoluntas dei nunq̃ fruſtratur:ideo neceſſe eſt quod fiat uis in modo diſtribuẽdi,uel in modo uolendi. Et egregius doctor Auguſt. duplicem facit uim in modo diſtribuendi in Ench. Vno modo quod diſtributio ſit accõmodata, ſicut & hic, omnis homo timet in mari: ſecundum communem modum loquendi intelligitur: qui eſt in mari. Similiter Aug. exemplificat,ſi dicatur, Magiſter iſte docet oẽs pueros de iſta ciuitate: quia.ſ.docet oẽs q addiſcũt, nullus enim docetur niſi ꝑ ipſum. Similiter, deus uult omnes homines ſaluos fieri:quia nullus ſaluatur,niſi uelit deus,& ideo orãdus eſt,ut uelit.Facit etiam alio modo uim in diſtributione ſm omne modum diſtribuendi,quę poteſt fieri pro ſingulis generũ, & ſic eſt falſa: & non intelligit Apoſtolus ſic.Vel ꝓ gñibus ſingulorũ,& ſic uera: quia deus de oĩ gẽte uoluit: & uult aliquos ſaluari,& de Græcis. & de Latinis,& de prælatis, & ſubditis,& de omni gente:ideo dicit Apoſtolus pro oĩbus eſſe orãdũ.Hæc eſt rñſio Aug.cui Magiſter innititur:& neceſſe eſt ſic,uel ſic ſoluere: ſuppoſito ꝙ uelle dicat ibi uelle dei,ſm ꝙ dicitur uelle placito, quietato,ſiue uoluntate abſoluta: de qua uerum eſt dicere, Omnia quæcũque uoluit fecit. Ps.113 Sed Dam.facit uim in mõ uolẽdi

Enchiridion cap.97 uſq; ad 103.inclusiuè.

di,diſtinguit enim in deo uolũtatem antecedentem, & uoluntatẽ conſequentem: & uoluntas antecedens eſt uolũtas reſpectu eius propter quod deus hominẽ fecit, & irrefragabiliter bonorũ. Voluntas autem conſequẽs eſt uoluntas non quæ ſequitur merita: ſed quæ uult aliqua ſm ſciẽtiam meritorum Prima.ſ.añs dicitur a Magiſtris uoluntas conditionalis,ſiue uolũtas qua deus uult quantum in ſe eſt. Secunda autem.ſ.conſequens dicitur abſoluta. Differentia aũt inter hãc uoluntatem & illam non eſt ſecũdum diuerſitatem affectionis, ſiue modi uolendi qui ſit in deo: ſed ſecundum rationem connotãdi, & intelligẽdi. Prout.n.deus dicitur uelle omnium ſalutem quantum in ſe eſt,& antecedenter;connotatur in omnibus ordinatis ad ſalutẽ,tum ex parte naturę datę, tum ex parte gratiæ oblatæ: dedit.n.eis deus naturã, ſm quam poſſent eũ cognoſcere,& cognitũ quærere,& quæſitum inuenire, & inuento inhærere,ac per hoc ſalutem obtinere. Gratiam ſimiliter obtulit,dũ filium miſit,& obtulit:cuius precium omnium ſaluti ſufficit. Leges etiam,& mandata tribuit ſalutis, & oſtendit. Ipſe etiã præſto eſt omnibus inquirẽtibus, & prope eſt omnibus inuocãtibus eũ. Velle ergo hominẽ antecedenter ſaluare,eſt ordinatum ad ſalutẽ facere; & uolenti peruenire,non deeſſe. Vnde uelle antecedenter ſaluare, non connotat ſalutem: ſed ordinabilitatem ad ſalutem. Velle aũt conſequẽter, ſiue abſolute ſaluare,eſt uelle dare ſalutem ei, quem præſcit ad ſalutem peruenturum, & ſuum auxilium,& gratiam, & connotat ſalutis euentum, & ſic nõ eſt dicere,quod deus uelit oẽs homines ſaluos fieri. Huic rñſioni magis conſonant Magiſtri, quãuis utraque bona ſit. Secundũ hanc ergo reſpondendum, quod deus uult omnes homines ſaluos fieri, quantum in ſe eſt uoluntate antecedente,nõ aũt uoluntate abſoluta,ſiue conſequente:& quia illa non connotat effectus euentum:ideo non impeditur in hoc quod non omnes ſaluentur.

Patet etiam reſponſio ad illud ꝙ obiicitur de prædeſtinatione, ſiue electione:quia in illis clauditur uoluntas abſoluta,nõ ſolum antecedens. Patet etiam reſp. ad ultimum de cõnotato. Ad illud tamẽ, quod obiicitur,quod uoluntas conditionata non cadit in deum. Dicendũ quod non ponitur in deo uelleitas quantum ad effectum plenitudinis uoluntatis, nec propter diuerſos modos uolendi:ſed pp aliam comparationem in connotando,& ſic patet illud. Ad rationes uerò ad oppoſitũ, qđ deus uult oẽs homines ſaluos fieri, Reſponderi põt ad duas primas,quod uerum cõcludunt, & uere. Ad illud autem, quod obiicitur de charitate hominũ. Dicendum quod non eſt ſimile, quia nos neſcimus merita hominũ futura finaliter, & ſi quis ſciret aliquos eſſe præſcitos, quãuis quantum in ſe eſt, deberet eos uelle ſaluari, non tamen uolũtate abſoluta; ſed hæc melius infra patebunt. Ad illud,qđ obiicit, ꝙ deus uno modo ſe habet ad oẽs. Dicendum, ꝙ illud uer-

uerbum Philoſophi habet locũ quantum ad rerum gubernatio nem, non quantum ad eorũ pro ductionem: uel quantum ad na turalia, non quantũ ad gratuita.

QVAESTIO II.

An Deus uelit, mala fieri.

VTRVM Deus uelit mala fie ri. Et quod ſic, oſtenditur per Anſel. Deus nõ uult (inquit) quod impoſſibile eſt fieri: ergo ꝑ conſequentiam ecõuerſo, quod poſſibile eſt fieri Deus uult il lud: ſed malum eſt poſſibile fie ri: ergo malum fieri eſt Deo uoli bile. ITEM. Duobus oppoſitis propoſitis, inter quæ non eſt me dium, neceſſe eſt alterum eſſe a deo ſcitum: ergo pari rõne neceſ ſe eſt alterum eſſe uolitum: ſed demonſtrato peccãte, iſtum pec care, iſtum non peccare, ſunt op poſita: ergo deus uult alterũ: ſed quicquid deus uult, illud fit: er go ſi uult iſtum non peccare, iſte non peccat, quod eſt contra poſi tionem: uult ergo iſtũ peccare: ſed hoc non eſt malum: ergo ma lum fieri, eſt a deo uolitũ. ITEM. Omnis iuſtus uult omne ꝙ iuſtũ eſt: ſed omnis pœna iuſta eſt (ut dicit Aug.) & omne malum pœ na: ergo omne malũ quod fit, a deo eſt uolitum fieri. Quod om ne malum ſit pœna, patet ꝑ Au guſt. I. Cõfeſ. Iuſſiſti (inquit) do mine, & ſic eſt, ꝙ omnis motus inordinatus ſibi ſit pœna. ITEM. Omne aliquid uolens uoluntate conſiliata, & deliberata, uult om ne illud, ſine quo illud nõ poteſt eſſe quamuis enim aliquis uelit eſſe abbas, ſed non monachus: tamen ſi deliberatiue uelit eſſe abbas, uult pariter eſſe mona chus: ſed deus uult aliquid bo num, quod nunquam poteſt eſſe ſine malo; ſicut ſanctos ſuos pro bari, & pati, & filium ſuum: ergo &c.

Ca. 12 in fine Tom. I.

CONTRA. Nihil eſt ab aliquo uolitum uel uolibile, quod om nino diſplicet ei, & eſt odioſum: ſed ex Eccl. 12. dicitur. Altiſſi mus odio habet peccatores: ſed non niſi rõne peccati, ſiue mali: ergo multo magis odit malũ: er go non uult illud fieri. ITEM. Aug. in Lib. 83. q. Idem eſt fieri deo uolente, & deo authore: ſed malum non fit deo authore: er go malum non fit deo uolente. Primam ſupponit ipſe, ſecundã probant: quia nullo homine ſa piente fit homo deterior: ergo multo fortius nec deo. ITEM. Ra tione uidetur. Quia omnis uolũ tas aut denominatur a uolito, aut denominat uolitum. Si ergo deus uult malum: aut ergo uolũ tas eſt mala: aut ſi uoluntas eſt bona, uolitum eſt bonum: ergo aut nihil eſt malum, aut deus eſt malus, ſi uult malum fieri: ſed utrũque falſum: ergo &c. ITEM. Omnis uolens malum, uult ſub ratione apparẽtis boni: ergo om nis uolens malum decipitur: er go ſi deus uult fieri mala, deus decipitur, quod eſt impoſſibile. ITEM. Omnis qui uult aliquid quod non poteſt, eſt miſer: ſed Deus non poteſt malum, ſicut ſu pra probatum eſt: ergo ſi uult il lud, eſt miſer: ſed hoc eſt impoſ ſibile: ergo &c.

Q. 3.

RESOLVTIO.

Mala culpa nequaquam uult Deus fieri: cum nullatenus illa uo libilia ſint.

RESP. Dicendũ, ꝙ (ſicut ꝓbant ultimæ rationes) malum non eſt

a deo uolibile, malũ inquam culpæ: quia omnis uoluntas inordinata eſt, cui placet illud malum: & hoc omnes concedunt. Sed tamen aliqui uoluerunt dicere, ꝙ deus uult malum fieri, cum ipſe non ſit cauſa eius, ſed alius a deo uolente. Et hoc quidem dicebãt deum uelle non ratione ſui, ſed ratione eius qđ inde elicit. Sed hoc eſt contra Augu. ſicut oſtendit Magiſter in litera, qui hanc opinionem improbat: ideo neutrum eſt concedendum: ſed ſi alicubi legitur, exponendum.

AD ILLVD ergo, qđ obiicit̃ in contrarium, ꝙ deus non uult quod impoſſibile eſt fieri. Dicẽdum, ꝙ non uelle, dicitur dupliciter, aut negatiue, aut priuatiue. Si negatiue, non eſt uerum illud: nec Anſel. ita intelligit. Si priuatiue, tunc non uelle una dictio eſt, & tertia pſona eius, qđ eſt, nolo: & hoc modo dicit̃ deus nolle, quod abſolute uult nõ fieri. Hoc autem modo non eſt dicere ꝙ deus nolit mala fieri: & hoc modo non tenet conſequentia a contrario: quia non tenet in contrariis, ſed in contradictoriis. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ duobus oppoſitis propoſitis, neceſſe eſt alterum ſcire, ergo neceſſe eſt alterum uelle. Dicendũ, ꝙ loquendo de uoluntate beneplaciti, non eſt ſimile: nam ſcientia eſt reſpectu omnium quę ſũt: uoluntas aũt beneplaciti nõ eſt niſi reſpectu eorum, quę ſunt ab ipſo. AD ILLVD, quod obiicit̃, ꝙ quilibet iuſtus uult iuſtitiam &c. Dicendum, ꝙ aliquid dicit̃ iuſtum, dupliciter: in ſe. ſ. & ex ordine. Quod iuſtũ eſt in ſe, ſecũdũ id qđ eſt, eſt a deo uolitũ. Qđ uero eſt iuſtũ ex ordine, eſt uolitũ a deo ſm ꝙ ordinatũ, & malũ non eſt uolitũ ſm ꝙ malũ, ſed ſm qđ punit, & ita ſm ꝙ ordinatũ, & ita ſm id quod eſt non eſt uolitum. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ qui uult aliquid, uult oẽ illi annexum. Dicendum, quòd uelle aliquid eſt dupliciter, aut uolũtate ãte, aut uoluntate cõſequente. Quod uult aliqs uolũtate antecedẽte, uult omne annexũ illi neceſſario. Quod uero uult uoluntate conſequẽte, põt etiam uelle ſine annexo. Poteſt enim ex malo bonũ elici, quod non eliceretur, niſi factum illud malum diſpliceret, & bonum elicitum complaceret ei, qui nouit elicere. Poteſt tamen reſponderi per interemptionem, ꝙ uolens uoluntate conciliata uult aliqđ, non tamen uult illud quod conſequitur: ſicut aliquis uult aliquẽ ſurgere: ſed tamen non uult eũ cecidiſſe. Tamen poteſt aliter dici & melius, ꝙ uelle aliquid ſine alio eſt dupliciter. Aut uelle hoc, & non uelle aliud: qa unum placet, & aliud diſplicet, & ſic poſſibile eſt his, quæ inſeparabiliter ſunt coniuncta. Alio modo uelle aliquid ſine alio, eſt dicere uelle aliquid ſine illo eſſe, & eſt uelle impoſſibile. Primo modo non ſequitur, ꝙ uelit id, quãuis non ſine illo: ſenſus enim eſt, non ſine illo ente, ſed tamen ſine illo uolito. Et eſt exemplum ſenſibile, uolo enim aliquẽ, qui cecidit, ſurgere, ita ꝙ non uolo eum cecidiſſe: non tamen uolo ꝙ ſurgat, ita quod nõ ceciderit.

QVAESTIO III.

An mala fieri bonum ſit?

VTRVM mala fieri ſit bonũ &

& ꝙ ſic oſtendiť hoc mő. Quod
expedit facienti ad ſalutem, il-
lud eſt bonū: ſed malum eſt hu-
iuſmodi: unde ſuper Rom. 8. Di
ligentibus deum omnia coope-
rantur in bonum: Gl. etiam ipſe
caſus: & Aug. 14. de ciui. Dei. c.
13. Audeo (inquit) dicere ſuper
bis, utile eſſe incidere ī aliquod
apertum manifeſtumque pecca-
tum, ut inde ſibi diſpliceāt, quo
iam ſibi placendo corruerāt: igi-
tur malum fieri eſt bonum, &
utile facienti ad ſalutem: ergo
&c.. ITEM. Quod eſt bonū deo,
& uniuerſitati eſt bonū ſimplici
ter: quia bonum commune præ-
fertur bono priuato: ſed malum
fieri, eſt bonū uniuerſitati: ergo
&c. Quod ſit bonū dicit Boetius
in Lib. de Cōſo. Sola diuina uis
eſt, cui quæque mala bona ſunt.
Et Auguſt. in Lib. Confeſſ. Tu,
cui nihil omnino malū: ſed nec
uniuerſæ creaturæ tuæ: quia ni-
hil eſt extra te, quod corrumpat
ordinem quem impoſuiſti: ergo
2. Top. ſi malū fieri eſt bonū uniuerſita
cap. 24 ti, patet &c.. ITEM. Cuius uſus
bonus eſt, ipſum quoque bonū:
ſed uſus malorum factorum eſt
bonus: ergo &c. Minor patet per
Ca. 17 Auguſt. 11. de ciui. Neque enim
& 18. deus malos eſſe præſciſſet, niſi
pari ratione præſciret, quibus
bus eos bonorum uſibus accom
modaret. ITEM. Omne, quod iu-
ſtum eſt, bonum eſt: ſed mala fie
ri iuſtum eſt, quia pœna eſt pec-
cati præcedentis, ſicut uult Gre-
go. ergo malum fieri bonum eſt.
Contra. Malum fieri, eſt malū
in eſſe produci: ſi ergo malū fie-
ri eſt bonum, productio mali eſt
3. Top. bona: ſed regula eſt in arte Topi
Tract. corū, Cuius generatio uel productio
bona eſt, ipſum quoque bonū: 1. C. 4.
ergo ſi productio mali eſt bona, et deinceps.
malum eſt bonum. ITEM. Malū
fieri eſt idem quod bonū priua-
ri, ſiue corrumpi: ſi ergo malū fie-
ri eſt bonum, corruptio boni eſt
bona: ſed regula eſt, Cuius cor-
ruptio bona, ipſum quoq; malū:
ergo ſi corruptio boni eſt bona,
bonū eſt malum, qđ abſurdū eſt.
ITEM. De conuertibilibus, ſi u- Ex 2.
nū eſt bonū, & reliquū: ſed malū Top.
fieri, & mala facere ſunt cōuerti Cap. 1.
bilia: ergo ſi malū fieri eſt bonū,
& malum facere eſt bonū: ſed ꝑ
bono nullus eſt puniendus: ergo
nullus faciens mala eſt punien-
dus. ITEM. Sicut oppoſitum in
oppoſito; ſi ergo malum fieri eſt
bonum, ergo bonum fieri eſt ma-
lum: ſed hoc abſurdum eſt, ꝙ
malum ſit, facere bonum: ergo
& primum. ITEM. Si malum fie
ri eſt bonum: aut ergo in ſe, aut
quia ex ipſo euenit, uel cōſequi-
tur bonum. Non in ſe, conſtat.
Si ergo quia inde euenit bonū,
qui dicit, faciamus mala ut eue-
niat bona, bene dicit: ergo male
Apoſtolus reprehendit.

RESOLVTIO.

Mala fieri nullatenus bonum eſſe poteſt: ſed bene occaſio boni.

RESP. Ad prædictorum intelli-
gentiam notandum, quod ī ope-
ribus illud eſt dicere bonū, uel
utile, ſiue conferens, qđ in finem
bonum ducit, ſiue eſt uia ad bo-
num. Ducere aūt ad bonum, tri-
pliciter dr̄ aliquid. ſ. per modum
cauſę, uel ꝑ modū caſus, uel per
modū occaſionis: & differūt hęc
tria. Nā cauſa per ſe ducit circa
illud, circa quod ponit, quod eſt
procedens, & intendens. Sed ca-

ſus priuat intentionem;ſed non operationem, ſicut patet in fodiente: qui inuenit theſaurum preter intentionem. Occaſio autem priuat utrunque: non.n.dicit principium producens; ſed magis dicit aliquid quod principium afficit, ut efficiat, ſicut aliquis ex uerbo audito percutit alium; uerbum auditum fuit occaſio, non efficiens percuſſionẽ, nec cooperãs efficienti: ſed quodammodo afficiens. Et hæc occaſio duobus modis eſt. Quædã enim eſt, quę quodam modo habet rationem actiui: quia quodammodo excitat efficientem, ſicut malum exemplum ad peccatum. Vel quæ habet rationem paſſiui, ut ex quo aliquis aſſumit rationẽ, ſicut aliquis ex malo alterius excitat ſe ad faciẽdũ bonum. Scđm hoc intelligendũ quòd malum duo dicit.ſ. priuationẽ, & naturã ordinabilẽ, & rationẽ malitiæ comparaſ ad bonũ, quod eliciſ ſicut occaſio paſſiua: rõne boni ꝙ ſubſternitur, ſicut occaſio aliquo mõ actiua, ꝑꝑ quod malũ dr̃ occaſio boni. Cũ ergo aliquid ducat in bonũ his tribus modis, hẽt ſic dr̃iam inducendo. Aliquid.n.põt ducere aliquid ad alterum, aut ex ſe, aut ꝑ aliquid ſui, & tũc tenet rationẽ cauſæ ꝑ ſe. Aut põt ducere per alterum, ad ꝙ tñ nõ ordinaſ: ſed illud ordinat ad tertiũ, ſumpta occaſione ex illo, & ſic tenet rõnem occaſionis. Aut ducit cũ alio, ad ꝙ tñ non ordinaſ nec illud ad tertiũ: ſed ambo ſimul: & ſic tenet rõnem caſus, q̃ ex cõcurſu eſt cauſarũ. Ex hoc ergo patet, qđ illud qđ ducit ꝑ modũ cauſæ, hẽt intra ſe rõnem ordinationis in finẽ: & ideo ĩ ipſo eſt bonitas: & ideo recte denominaſ bonum. Qđ uero ducit ꝑ modum occaſionis, nullã hẽt intra ſe rõnem ordinationis in finem, ideo nec bonitatem: & ꝑꝑ hoc non poteſt denominari bonum per ſe, niſi cum additione illius per quod ordinatur: ĩ quo ſcilicet conſiſtit ratio ordinationis, & bonitatis: & circa q đ ponitur bonitas. Cum ergo malum non ducat ad bonum ex ſe; ſed per illud quod elicitur ex ipſo a ſapiente deo, (abſolute loquẽdo) malum fieri non eſt bonum: imo omnes conſimiles ſunt negandæ: quia bonitas notatur põni circa ipſum malum. Si autẽ addatur bonum quod elicitur, uel ipſe eliciens, ſic concedẽdæ ſunt huiuſmodi locutiones, malum fieri eſt bonum ei, qui nouit ordinare in bonum: ſimiliter malũ fieri eſt bonum, ut electi probentur. Ex hoc ergo patent duę primæ rationes: procedũt enim cum determinatione, ſicut patet in ipſis auctoritatibus.

Ad illvd, quod obiicitur tertio: Cuius uſus bonus &c Dicendum ꝙ duplex eſt uſus rei. Vnus, ad quem res de ſe ordinatur, & de tali uerum eſt: ſicut patet de equo qui eſt ad equitandum. Alius uſus eſt, qui eſt aliquando, & ex poſt facto: & iſte poteſt eſſe bonus ex bonitate utentis, non utilis: quia bonus utens bene utitur malis: de tali autem loquitur Aug. Ad illvd, quod obiicitur, ꝙ iuſtum eſt, bonum eſt &c. Dicendum, quod iuſtum dicitur dupliciter. Vno modo iuſte ordinatum per iuſtitiam, quę eſt in ipſo, &

ſo, & omne quod ſic iuſtum eſt, bonum eſt, quoniam intra ſe habet iuſtitiam. Vel eſt declaratiuum iuſtitiæ, & ſic poteſt malũ oſtẽdere. Sicut enim malum poteſt ad retributionem iuſtitię diſponere, ita & oſtendere. Et hoc modo dicit ordinationem iuſtitiæ in altero: hoc ſequitur ꝙ ſit bonum: quia iuſtum plus importat rationem ordinis. Nihilominus tamen ſermo ille nõ eſt proprius, quo dicitur, Iuſtũ eſt, ut qui in ſordibus eſt, ſordeſcat, imo ualde per accidens intelligitur: quia iuſtum eſt ut relinquatur a deo, & ad hoc ſequitur quod adhuc ſordeſcat: unde per accidens intelligitur.

QVAESTIO IIII.

An mala fieri uerum ſit?

VTRVM mala fieri ſit uerũ; & uidetur ꝙ ſic. Quia de quolibet affirmatio uel negatio uera, de nullo ambo ſimul: ſed hæc eſt falſa, nulla mala fiunt: ergo oppoſitum eſt ſimpliciter uerum, ſcilicet mala fieri. ITEM. Veritas eſt adęquatio rei, & intellectus: ergo quotiens homo intelligit ſicut eſt in re, ueritatem habet, & intellectus intellectũ: ſed qui intelligit mala fieri, uere intelligit; ergo ſi uere intelligit, intellectum eſt uerum: ergo mala fieri, eſt uerum. ITEM. Veritas propoſitionis aſſerit ueritatem in dicto. Vnde ſi Sortes currit, Sortem currere eſt uerũ: ſed malum fit, malum fieri eſt uerum: ſed malum fit, conſtat: ergo &c. ITEM. Veritas dicentis ponit ueritatem in dicto: ſed deus, qui non eſt mendax, dicit mala fieri, Mat. 9. Quid cogitatis mala in cordibus ueſtris? ergo uerũ eſt mala cogitari: pari ratione uerum eſt fieri.

Ex 9. Metaphy.

CONTRA. Verum, & bonum conuertuntur: ſed malum fieri, non eſt bonum (ut ſupra probatum eſt:) ergo mala fieri, non eſt uerum. SI FORTE dicas, ꝙ uerũ eſt de ueritate cõplexi; Oſtẽditur de omni ueritate: quia oĩs ueritas entitas quædã eſt: & omne quod participat rõnem entis, participat rõnem boni: ergo &c. ITEM. Omnis ueritas eſt a ueritate prima: ergo & omne uerum a primo uero: ſi ergo mala fieri eſt uerum, malum fieri eſt a deo: ſed hoc eſt ſupra improbatum: ergo &c. SI TV DICAS, ꝙ illud eſt uerum de ueritate rei, non ſigni; hoc nihil eſt: quia ſicut a deo ſunt res, ita & ſigna: & Ambroſius dicit, quòd omne uerũ eſt a ſpiritu ſ. a quocunque dicatur. Loquitur ergo de ueritate in ſermone: & ita de ueritate cõplexionis, ſiue ſigni. ITEM. Omnis ueritas ſigni, ſiue complexionis cauſam, & ortum hẽt a ueritate rei: ergo ueritas, iuſtum furari, ortum hẽt a ueritate furti: ſed furtum non dicit actionem uerã, imo defectiuã: ergo pari ratione, iuſtũ furari, nõ eſt ſimpliciter uerũ. SI TV DICAS, ꝙ ueritas cõplexionis triplex eſt. ſ. poſitionis, priuationis, & negationis: & prima cauſatã a ueritate rei, ſecunda uero, & tertia non cauſatã. Contra. Philoſophus generaliter dicit, ꝙ ab eo ꝙ res eſt, uel non eſt, oratio dicitur uera, uel falſa: ergo hoc ubique uerum eſt. ITEM. Omne, qđ modo uerum eſt de pręſenti, ab æterno fuit uerũ de futuro: ergo æter-

1. Eth. c. 5.

In prædicamẽ. c. de ſubſtãtia i fine.

ſi malum eſt hoc modo, uerum ab æterno fuit uerum. ſed nihil æternaliter fuit uerum, niſi eſſet deus, uel in deo, ut in cauſa: ergo ſi malum fore, fuit uerum, & non fuit deus, fuit in deo tanquam in cauſa a deo: ſed hoc falſum: ergo &c.

RESOLVTIO.

Mala fieri, uerum eſt: quia uere enunciatur, uereque intelligitur.

RESP. Dicendum, quòd ſine diſtinctione concedendum eſt, ꝙ mala fieri eſt uerum: uere enim enunciatur, & uere intelligitur. Verum enim dictum de complexo, reſpicit compoſitionē, ſicut dicit Philoſophus: quia ueritas, & falſitas circa compoſitionem conſiſtunt: & ideo dicit ueritaté ſigni: ſignum autem eſt uerum quando ſignat rem ſe habere ſicut ſe habet: tunc enim dicitur adæquari, & ideo cum ita ſe habeat in re ſicut ſignum exprimit (ſimpliciter loquēdo) uerum eſt mala fieri.

1. Peri her. et in Ante prædicamen.

AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ uerum, & bonū conuertuntur. Dicendum, ꝙ circa idem uerū eſt. Vnde ſi res eſt uera, eſt bona: & ſi ſignum eſt uerum, eſt bonum: ſed tamen non ſequitur, ꝙ ſi ſignum ſit uerum, ꝙ ſignatum ſiue res ſit bona: & ideo hic ēſt fallacia accidentis: omne uerum eſt bonum: ſed illud furari eſt uerum: ergo iſtud furari eſt bonum, ex uariatione minoris extremitatis. Verum enim prædicatur de illo dicto ratione compoſitionis, cum ſit dictio modalis: bonum uero ratione attributionis: & hanc inſtantiā facit Magiſter in litera. Similis modus arguendi eſt hic: Audio Angelos cantare: ſed cātare Angelos eſt uerum: ergo audio uerum. Conſimilis modus arguendi eſt in illa oratione: Omne uerum eſt a deo, iuſtum furari eſt uerum: ergo &c. & ideo ſimiliter ſoluēdum. AD ILLVD, qđ obiꝑ, ꝙ ueritas ſigni eſt a ueritate rei. Dicendum, ꝙ falſum eſt. Tunc enim ſignum uerum eſt, quādo ſignat rem non eſſe quę non eſt, & non habere ueritatem, cum illa non habet. Nam ſicut aliqđ imperfectum perfecte æquatur alii imperfecto: ita res defectiua plene poteſt ſignari. Vnde Philoſophus non dicit, ab eo, ꝙ res eſt tantum: ſed eſt uel non eſt. Et eſt ſenſus, Ab eo ꝙ res eſt, eſt oratio vera, quę ſignificat ipſam eſſe: & ab eo, ꝙ non eſt, eſt falſa, quæ ſignificat eſſe ipſam: & ab eo ꝙ nō eſt, eſt uera, quę ſignificat non eſſe: & ab eo quod eſt, eſt falſa, quę ſignificat eam eſſe. Econtrario intelligendum in re, quæ non eſt, Vnde quamuis furtum ſit ens ſecundum quid, tamen oratio, quæ ſignificat aliquem furari, eſt uera ſimpliciter. Verum eſt tamen, quod omnis ueritas complexa ſuper aliquid fundatur: ſed non oportet ꝙ ſuper rem intellectam, ſed ſuper intelligentem, in quo oratio hēt eſſe. Et ſic patet illud, qđ fundatur ſuper ens ſecundum quid ratione deformitatis, & tamen uerum eſt ſimpliciter, propter adæquationē, quæ eſt ſimpliciter. Nota tamen, ꝙ de fundamento ueritatis propoſitionis diuerſimode ſētiūt diuerſi. Aii qui. n. diſtinguunt (ſicut actum eſt)

eſt triplicitèr ueritatem oratio nis. ſ. Poſitionis, ut cum dicitur, Cæſar eſt homo. Priuationis, ut cũ dicitur, Cæſar eſt homo mortuus. Negationis, ut cum dicit, Cæſar non eſt. Primam dicunt fundari ſupra ens ſimpliciter, ſecundã ſupra ens ſecundum q d, & tertiam non dicunt fundari ſuper aliquid, quia talis oratio nihil ponit. Sed tamen illud nõ uidetur ſufficere: quia cum dicitur, hæc oratio uera eſt (uerum) prædicat aliquam conditionem entis: ergo neceſſe eſt ſuper aliquid fundari, quod ſit. Et ideo dicunt alii, ꝙ fundat ſupra principia Cæſaris: ſed hoc non ſufficit: quia eſto quòd Cæſar omnino ſit corruptus & ſecundum materiam, & ſecundum formam, adhuc tamẽ uera eſt iſta, Cæſar fuit, ſiue, Cæſar non eſt. Et ideo dicunt alii ꝙ fundatur ſupra intelligentem. Sed adhuc uř illud non ſufficiens: quia eſto ꝙ nullus intelligat actu, adhuc oratio eſt uera ſcripta in pariete, Cæſar fuit. Ideo dicendum ꝙ ueritas orationis ſit ueritas ſigni: & ueritas ſigni non dicat qualitatem abſolutam, ſicut nec neceſſitas conſequentię: ſed reſpectiuam, ſicut ſignum: cum omne quod contingit ſignificare aliquid, contingat uere ſignificare, & etiam falſe. Et ſicut ad rationem ſignificandi non oportet rem eſſe entem: ſed cognoſcibilem: ſic nec ad rationem uerę ſignificationis. Et quoniam omne quod intellectus capit, uel eſt ens, uel capit, ſiue imaginatur per comparationem ad ens: ideo omnis ſignificatio, & ueritas orationis ſignificantis, uel fundatur ſimpliciter ſupra ens, ut ſi dicatur, Petrus eſt: uel in ordine ad ens. Vnde propoſitio de præterito fundatur ſuper ordinem eius ad præſens: ſimiliter propoſitio de futuro, ſicut propoſitio negatiua: ut ſi dicatur, Cæſar non eſt: aliquod enim ens eſt, quod non eſt Cæſar, & ſic de aliis: ſimiliter ſi dicatur, chimera non eſt hircoceruus.

Ad illud, quod obiicitur ultimo, quod maliciam fore, ſit uerum ab æterno. Dicendum, quòd ad hoc quod aliquid ſit uerum, non oportet quòd ſit in Deo tanquam in cauſa; ſed ſufficit, quod ſit in Dei præſcientia, quæ non eſt niſi ueri. Ad hoc autem ꝙ aliquid ſit in dei præſcientia, ſufficit ꝙ ipſum uel eius cauſa, uel eius oppoſitum ſit in deo tanquam in cauſa, ſicut ſupra dictum eſt de cognitione dei.

Quaestio V.

An malum ordinabile ſit a Dei uoluntate?

Vtrum malum ſit ordinabile à dei uolũtate. Et quòd ſic, uidetur: quia ſuper illud Pſalmi. 7. Domine deus meus in te ſperaui. Gloſſ. Qui uidet merita animarum ſic ordinari a deo, ut pulchritudo uniuerſitatis ex nulla parte uioletur, in omnibus laudat Deum aliquid feciſſe, & ordinabile: & uniuerſum bonum aliud non feciſſe: ſed ordinaſſe, ut malum. Item. Auguſtinus in Enchiridio. Malum bene ordinatum, & loco ſuo poſitum, cui dentiùs commendat bonum. *Cap* 10 *&* 11. Item. Ratione uidet: q̃a omne meri-

meritum ordinatur ad præmiũ ſiue retributionem: ſed malum meretur pœnam, ſicut bonum gloriam: ergo cum bonum gratiæ ſit ordinabile, pari ratione malum culpæ. ITEM. Peccantes in ſuppliciis ordinantur: ſed propter quod unumquodque, & illud magis: ſed mali non ordinantur in pœnis niſi propter mala: ergo malum multo magis eſt ordinabile. ITEM. Omne, quod auget decorem in re ordinata, eſt ordinatum; ſed malum auget decorem in uniuerſo, quod eſt ordinatum: ergo &c. Probatio minoris. Auguſtinus in Vndecimo de ciuitate dei. Sicut pictura cum colore nigro ſuo loco poſita, pulchrior eſt: ita uniuerſitas rerum ex peccatoribus eſt pulchra.

Ca. 18.

CONTRA. Augu. Malum eſt priuatio modi, ſpeciei, & ordinis: ſed nulla priuatio participat id cuius eſt priuatio: ergo ſi malum, eo ꝙ malũ priuat ordinẽ: malum nõ contingit ordinari.

Lib. de natura boni cõ tra Ma nichaeos c. 4. to. 6.

ITEM. Quod non eſt, non eſt ordinabile, nam ordo præſupponit eſſe: ſed malum in eo, quod malum, nihil eſt: ergo non eſt ordinabile. ITEM. Omne ordinabile eſt ordinanti poſſibile: ſed malum non eſt poſſibile deo, quia Deus non poteſt facere malum: ergo non eſt a deo ordinabile. ITEM. Si malum eſt ordinabile, aut ordine partium in totum, aut in finem. Non primo modo, quia malum nullius eſt pars. Si ſecundo modo: ergo cũ bonum eſt aliquid ex ordine in finem, tunc malum fieret bonum.

RESOLVTIO.

Malum ordinatum eſt, quia oſtendit et ordinem diuinæ iuſtitiæ, & ordinem bonorum.

RESP. Ad prædictorum intelligentiam notandum. Quemadmodum aliquid dicitur eſſe ſanum tripliciter, aut ſubiectiuè, ut animal dicitur ſanum: aut diſpoſitiue, ut potio dicitur ſana: aut oſtenſiue, ut urina ſana Sic aliquid ordinatum dicitur tripliciter, aut ſicut ordinis ſuſceptiuum. aut ſicut diſpoſitiuum, aut ſicut oſtẽſiuum. Sicut ſuſceptiuum, non eſt aliquid ordinabile niſi ꝙ eſt ens, & natura aliqua: & ita malum non eſt ordinabile, niſi per accidens, ſcilicet per bonum ſubſtratum. Sicut diſpoſitiuum, malum eſt ordinabile: ſed non ſicut diſponens, ſed priuans. Duplex enim eſt ordo, ſcilicet naturæ, & iuſtitiæ. Ordo naturæ eſt inſtitutus: ordo iuſtitiæ eſt acquiſitus. Malum autem priuat ordinem ſpecialis naturæ, & illud priuando, incurrit in ordinem iuſtitiæ, quia oſtendit: unde ratio ordinandi, ſicut diſpoſitio in ordine iuſtitię, eſt meritum, uel demeritum. Sicut oſtenſiuum: malum eſt ordinabile, & ordinatum, quia manifeſtat ordinem bonorum per oppoſitum: oppoſita autem iuxta ſe poſita magis eluceſcunt. Rationes ergo probãtes, quod malum ſit ordinatum, procedunt ſecundum ordinem iuſtitiæ, & ſecundum diſpoſitionem, & oſtenſionem.

AD ILLVD autem, quod obiicitur, quod malum eſt priuatio ordinis. Dicendum, quod uerũ eſt particularis naturæ: ſed non eſt

eſt uerum, prout ordo dicit diſpoſitionem uniuerſalis prouidentiæ, de quo dicit Boetius, Ordo cuncta complectitur, quo fit ut ſi aliquis ab aſſignata ſibi ordinis ratione diſceſſerit, neceſſe ſit, ut in alteram differentiam relabatur. Exemplum ponit ut in circunferentia circumplect ente centrum. AD ILLVD, quod obiicitur, Eſſe ordinatum præſuppo nit eſſe. Dicēdum, quòd uerum eſt in eo quod per ſe, & in ſe ordinatur, malum autem non ordinatur nec in ſe, nec per ſe: & ideo non oportet, ꝙ ipſum ſit: ſed ſufficit, ꝙ aliud ſit in quo. ſubſtantificatur malum: & hoc eſt bonum (ut dicit Boetius.) AD ILLVD, quod obiicit, quod ordinabile eſt poſſibile ordinanti. Dicēdum, ꝙ eſſe poſſibile, ſi ue ſubeſſe potentiæ diuinæ, eſt dupliciter: aut potentiæ producenti, aut prouidenti: & quamuis malum non ſubſit diuinæ productioni, ſubeſt tamen prouiſioni. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, qua ordinatione ſit ordinabile. Dicendum, ꝙ ordinatione ad finem: ſed hoc eſt ſolum ex poſt facto, & ideo nō ſequitur ꝙ malum ſit bonum, ſed ꝙ ex ipſo ſequitur bonum. Poſſet tamen dici, ꝙ quamuis malum non ſit pars; tamē illud, in quo eſt pars, & locū, & ordinem partis tenet.

Lib. 4. de Coſo. proſa. 6 in fine.

QVAESTIO VI.

An malum ſit de complemento uniuerſi?

VTRVM malum ſit de complemento uniuerſi. Et ꝙ ſic, uidetur Eccl. 33. Cōtra malum bonum eſt, & contra mortem uita, & ſic intuere in omnia opera altiſſimi. Si ergo huiuſmodi oppoſitio ſpectat ad decorem, & complementum uniuerſi: erit & malum. ITEM. Aug. de Ciuitate dei loquens de malis, quare ſinantur a deo: dicit ꝙ deus uniuerſum quaſi quibuſdam antithetis honeſtauit. Et exemplificauit in ſermone, ſicut Apoſtolus utitur. 1. Cor. 5. Per gloriam & ignobilitatem. Et in picturis ſimiliter: ſicut enim pictura alba cum colore nigro ſuo loco poſita pulchra eſt, ſic uniuerſum cum malis; ergo malum ſecundum hoc decorat uniuerſum: ſed omne tale eſt de complemēto uniuerſi: ergo &c. ITEM. Ratione uidetur, quia ſicut malum eſt priuatio boni, ita ſilentium eſt priuatio uocis, & ſomnus uigiliæ: ſed ad perfectionem, & decorem ſermonis neceſſe eſt interponi ſilentium: ad perfectionem, & decorem animalis neceſſe eſt aliquando uigiliis interponi ſomnum: ergo ad perfectum decorem uniuerſi neceſſe eſt bonis interponi mala. ITEM. Vniuerſum eſt conditum ad dei manifeſtationem: ſed in operib. dei maxime manifeſtatur miſericordia, & ueritas: ſed ſi malum non fuiſſet, nec miſericordia, nec ueritas, ita perfectè manifeſtaretur, ſicut manifeſtatur in æterna punitione, & peccatorū remiſſione, & redemptione: ergo nō eſſet uniuerſum cōpletū.

Lib. 11 de ciui. dei c. 18 tom. 6.

ad dei

CONTRA. Gen. 1: Vidit deus cuncta, quæ fecerat, & erant ualde bona, & nō fecerat mala: conſtat ergo ꝙ abſque malis erant omnia ualde bona in uniuerſo: ſed uniuerſum non eſſet ualde bonum, ſi deeſſet ei perfectum. Cum ergo deeſſet ei malum, uidetur,

detur, ꝙ malum non ſit de eius perfectione. ITEM, Augu. in de lib. arb. loquens de perfectione uniuerſi dicit. Quicquid tibi uera ratione melius occurrerit, ſcias opificem omnium feciſſe: ſi ergo non fecit mundum cum malis, ſed ſine malis. ergo mundus ſine malis erat perfectior quàm cum malis: ergo malum non eſt de perfectione uniuerſi. ITEM, Ratione uidetur, quia albius eſt quod eſt nigro impermixtius: ergo pulchrius, & melius quod eſt malo impermixtius: ſed ſi in mundo nullum eſſet malum, nec uniuerſum eſſet malis permixtius: ergo melius: ergo perfectius: ergo ordinatio mali, non eſt de complemento uniuerſi. ITEM, Bonum, & pulchrum idem eſt, ſicut dicit Diony. ergo quod eſt priuatio boni, ē priuatio pulchri: ſed malū eſt priuatio boni: ergo eſt priuatio pulchri: ergo malum deturpat, ſed quod deturpat, & fœdat, non ſpectat ad pulchritudinem, ſiue decorem: ergo nec malum, ſiue mali ordinatio.

Cap. 3

Ex 3. Topic. c.4. non lõge ab initio.

Lib. de diui. no mi. p. 1. c. 4 paulò ante mediū.

RESOLVTIO.

Mala de complemento uniuerſi ſunt non ſubſtantiali: ſed accidentali.

RESP. Ad hoc notandum, quòd circa hoc diuerſi diuerſa ſenſerunt. Dixerunt enim aliqui, ꝙ eſt loqui de malo; ut eſt in potentia facientis, & ut eſt in opere, ſiue in facto. Si loquamur ut eſt in potentia facientis: ſic uoluerunt dicere, quòd poſſe malum facere, erat de perfectione uniuerſitatis: quia creatura debebat fieri, quę poſſet peccare, & poſſet abſtinere, ad hoc quòd uniuerſum perfectū eſſet, ſicut i tertio de li. ar. dr. Si loquamur de malo, ut eſt in facto eſſe, ſic dicunt, ꝙ nullo modo ſpectat ad complemētum uniuerſi, nec per ſe, nec per accidēs. Sed cum auctoritates dicant cōtrarium, quòd ex ordinatione mali ad bonum quidam decor reſultat, ſicut dicit Aug. expreſſe, oportet aliter dicere. IDEO dicunt alii, ꝙ decor uniuerſitatis quidam eſt ſubſtantialis, ſiue quantum ad eſſe: quidam accidentalis, ſiue quantum ad bene eſſe. Quantum ad primum decorem mala non ſunt facienda, nec per ſe, nec per accidens: ſed quantum ad aliquem decorem accidentalem, mala bene ordinata faciunt: non quia mala, ſed quia bene ordinata: & ita per accidens, ſicut per accidens ordinatur: & illo decore circunſcripto adhuc eſſet uniuerſum decorū, & perfectum, quamuis hunc decorem non haberet. Ad hunc decorem faciunt mala, non ratione ſui, ſed ratione ſubiecti, quod ordinatur in pœnam ad diuinæ iuſtitię manifeſtationem. Vel ratione oppoſiti, cuius decor magis clareſcit ex præſentia mali: ſicut oppoſita iuxta ſe poſita magis clareſcunt, ſicut communiter dicitur. Vel ratione boni eliciti: multa enim bona deus fecit, & facta ſunt, quæ non eſſent facta, niſi peccatum præſtitiſſet occaſionem: ſicut illa quæ geſta ſunt in noſtrā reparatione, tamen ſine his omnibus eſſet uniuerſum completū. Si uero quæritur, utrum tunc eſſet pulchrius, quàm nunc: ſic reſponderi poteſt, quòd ſe habēt

ſicut

ſicut excedentia, & exceſſa: ſicut duę facies, in quarũ una nulla eſt macula, in altera eſt cicatrix aliqua bene ſita, quæ uidetũ faciem uenuſtare. Et ſi ultra ꝓcedas, q̃s decor magis excedit:, poteſt dici ſine præiudicio; ꝙ decor qui nunc eſt: & ratio huius eſt, quia uis diuina eliciens bonum ex malo, præpotens eſt malo: & ideo bonum quod inde elicit, præualet bono quod malum corrumpit: & ideo plus ualet uniuerſum nunc, quam ualuiſſet tunc, in quod nunc modo comendatur ſapientia creatoris. Vnde Grego. in benedictione cęrei paſchalis. O felix culpa, quæ talem meruit habere redemptorem. Et exemplũ eſt de ſchypho ſano, qui frangitur, & religatur filo argenteo, uel aureo, quia melior eſt poſt, quàm ante; non ratione fractionis, ſed ratione religationis. Et ſi quæras a me, nonne melius eſſet, ſi omnes eſſent beati, quàm ꝙ quidam beati, & quidam miſeri? Dicendum (ſicut credo) ſi homo ſtetiſſet, non perueniſsēt plures ad Hieruſalem ſupernã, quàm ſic peruenturi ſunt. Vnde mali quaſi ex abundanti ſunt, nec ſunt in computatione.

Et sic concedendum ꝙ ordinatio mali facit ad complementum accidentale: ſicut probant rationes ad primam partē inductæ, ſed ad complementũ, ſiue ad decorem ſubſtãtialem, nec per ſe, nec per accidens: per ſe uero ad nullum: ſicut illæ rationes oſtendunt. Veruntamen quod obiicitur ad primã partem per ſimile in priuationibus. Dicendum, ꝙ illæ priuationes nõ ſunt aliquid adimentes, nec auferentes aliquid de bono, uel pulchro, malum tamen auferunt: ideò patet illud. Ad illud, ꝙ obiicitur, quòd non manifeſtaretur miſericordia, & iuſtitia. Dicendum, quòd quamuis non manifeſtaretur in actu, manifeſtaretur tamen in ſua origine. Qui enim Deum in ſe cognoſcit, uidet in illo æterno exemplari quid eum deceat facere, & poſſit, licet non omnino: & ita miſericordiam, & iuſtitiam pariter: nihilominus tamen miſericordia oſtenderetur in ſupererogatione, & iuſtitia in retributione, licet non ita clare, ut nunc in opere.

DISTINCTIO XLVII.

Quòd uoluntas Dei ſemper fit efficaciter.

Voluntas quippe Dei ſemper efficax eſt, vt fiat omne quòd velit, & nihil fiat quod nolit: quæ de homine ſemper impletur quocunque ſe uertat. Nihil. n. (vt ait Aug. in Lib. de lib. arb.) cõſtitutũ ſuperat uoluntatē dei, & ſi facit cõtra eius uolũtatē, tamē cõtra eius uolũtatē, quæ ipſe eſt, nihil putandũ eſt, ita fieri,

tanquam uelit fieri,& non fiat, uel nolit fieri, & fiat. Illa
Aug. in *enim voluntas (vt ait Auguſt. in ench.) ſemper impletur*
Ench. c. *aut de nobis, aut a nobis.* De nobis *impletur: ſed tamen non*
100. et *implemus eam, quando peccamus. A nobis impletur, quan*
6. ſeq. *do bonum facimus: ideo enim facimus, quia ſcimus placere*
ca. 107 Deo. *Ita & de homine ſemper deus implet ſuam volunta-*
in fine. *tem: quia nihil facit homo, de quo Deus non operetur, quod*
vult. Non *enim vult Deus ut peccet homo quilibet. Si au-*
Pſ. 100 *tem peccauerit, pœnitenti vult parcere, vt viuat: in pecca*
Aug. in *tis vero perſeuerantem punire, vt iuſtitiæ potentiam con-*
ench. c. *tumax non euadat. Sicut alios ab æterno præparauit ad*
100. & *pœnam, ita alios præparauit ad gloriam: & hæc ſunt ma-*
totum. *gna opera domini, exquiſita in omnes voluntates eius. Et tam ſapienter exquiſita, vt cum angelica, & humana crea tura peccaſſet, ideſt, non quod ille, ſed quod voluit ipſa feciſ ſet, etiam per eandem creaturę voluntatem qua factum eſt, quod creator non voluit, impleret ipſe quod voluit, bene vtens etiam malis, tanquam ſumme bonus ad eorum damnationem, quos iuſte, prædeſtinauit ad pœnam, & ad eorū ſalutem, quos benigne prædeſtinauit ad gratiam. Quantum enim ad ipſos attinet, quod Deus noluit, fecerunt: quantum vero ad omnipotentiam* Dei *nullo modo id facere value-*
Pſ. 100 *runt. Hoc quippe ipſo quod contra eius voluntatem fecerunt, de ipſis facta eſt voluntas eius. Præterea nanque magna opera domini ſunt, exquiſita in omnes voluntates eius, vt miro, & ineffabili modo non fiat præter eius volūtatem, quod etiam fit contra eius voluntatem: quia non fieret ſi non ſineret: nec vtique nolens ſinit, ſed volens: nec ſineret bonus fieri male, niſi omnipotens etiam de malo poſſet face re bene. His uerbis euidenter monſtratur quòd uoluntas dei æterna ſemper impletur de homine, etiam ſi faciat homo cō tra Dei uoluntatem. Sed attendendum eſt diligenter quomo do in ſuperioribus dicitur fieri aliquid contra* Dei *uolunta tem, quod tamen non fit præter eam, & qualiter intelligendum ſit illud, quantum ad ſe, fecerunt quod Deus no-*
Rom. 9 *luit: quantum uero ad omnipotentiam Dei nullo modo id facere ualuerunt. Videntur enim iſta ſuperioribus*

obuiare, ubi dictum eſt uoluntati eius nihi reſiſtere Rom.9

Diuerſis modis ſupra accipi Dei uoluntatem.

Verum, ut ſupra diximus, uoluntas Dei diuerſis modis accipitur, quæ diuerſitas in prædictis uerbis ſi diligenter notetur, nihil ibi cōtradictionis reperitur. Vbi enim dicit non fieri præter eius uoluntatem, etiam quod fit contra eius uoluntatem, diſſimiliter accepit uoluntatem: & non ipſam uoluntatem, quæ Deus eſt, & ſempiterna eſt: ſed eius ſigna prædictis uerbis intelligi uoluit, ideſt, prohibitionem, ſiue præceptionem, & permiſſionem. Multa enim fiunt contra Dei præceptum uel prohibitionem, quæ tamē non fiunt præter eius permiſſionem. Ipſius nāque permiſſione omnia fiunt mala: quæ tamen præter eius uolunta tem ſempiternam fiunt. Sicut Auguſt. *dicit ſuper illum locum Pſalm.* Pſ.16. *Vt non loquatur os meum opera hominum. Opera enim hominum dicit ea, quæ mala ſunt, quæ præter* Dei *uoluntatem fiunt, quæ ipſe eſt: ſed non præter eius permiſſionem, quæ ipſe non eſt. Appellatur tamen ipſa Dei uoluntas, quia Deus uolens ſinit mala fieri. Fiunt & contra eius præceptionem uel prohibitionem, ſed non contra eius uolūtatem, quę ipſe eſt: niſi dicantur contra eam fieri, quia præter eā fiunt. Contra eam quippe nihil ita fit, ut uelit fieri quod nō fiat, uel uelit fieri & fiat: quod euidenter ibi Auguſt. nota uit, ubi ait, Quantum ad ipſos attinet, quod* Deus *noluit, fecerunt: quantum uero ad omnipotentiam* Dei, *nullo modo id facere uoluerunt. Ac ſi diceret, fecerunt contra dei præceptum, quod appellatur uoluntas: ſed non fecerunt cōtra* Dei *uoluntatem omnipotentem, quia hoc non ualuerunt, illud ualuerunt: & ita per hoc quod fecerunt contra* Dei *uoluntatem, id eſt, præceptum, de ipſis facta eſt uoluntas eius, ideſt, impleta eſt uoluntas eius ſempiterna, qua eos damnari uolebat. Vnde Grego. ſuper Gene. Multi uoluntatem peragunt, unde mutare contendunt, & conſilio eius reſiſtentes obſequuntur: quia hoc eius diſpoſitioni militat, quæ per humanum ſtudium reſultat. Hic apertè oſtenditur, quia dum mali conſilio ac præcepto Dei reſiſtunt (quod uoluntas Dei appellatur) ea faciunt unde uoluntas*

In 10. enarratiōe ad Pſal.16

eius, quæ ipſe eſt, impletur, quæ diſpoſitio uel beneplacitum uocatur. Nam (*vt ait Auguſt. in Enchi.*) *Quantalibet ſint voluntates angelorum & hominum, bonorum vel malorum, vel illud quod deus, vel aliud volentium quàm deus, omnipotentis voluntas ſemper inuicta eſt, quæ mala eſſe nũquam poteſt, quæ etiam dum mala irrogat, iuſta eſt, & pro fectò, quæ iuſta eſt, mala non eſt. Deus ergo oĩpotens ſiue per miſericordiam cuius vult miſeretur, ſiue per iudicium quem vult obdurat: nec inique aliquid facit, nec niſi volẽs quid quam facit, & omnia quæcunque vult facit.*

Summa prædictorum, & additio quorundam aliorum.

Ex prædictis liquet quod voluntas Dei, quæ ipſe eſt, ſemper inuicta eſt, nec in aliquo caſſatur, ſed per omnia impletur. Conſilium vero eius & pręceptio ſiue prohibitio non ab omnibus implentur, quibus propoſita & data ſunt. Neque ideo præcepit omnibus bona, vel prohibuit mala, uel cõſuluit optima, quod vellet ab omnibus bona, quæ præcepit fieri, vel mala quæ prohibuit vitari. (Si enim uellet, vtiq; & fierent. quia in nullo poteſt ab homine ſuperari vel impediri eius voluntas) ſed vt iuſtitiam ſuam hominibus oſtenderet, & mali eſſent inexcuſabiles. Denique ut boni ex obedientia gloriam, mali ex inobedientia pœnam ſortirentur, ſicut vtriſque ab æterno præparauit. Ea ergo quæ omnibus præcepit vel prohibuit, a quibuſdam voluit fieri uel vitari, ſed non ab omnibus: & quædam perſonaliter præcepit & in veteri & ĩ noua lege: quæ ab eis quibus pręcepit, fieri noluit, vt Abrahę de immolatione filij, et in euãgelio quibuſdam curatis, quibus præcepit ne cui dicerent.

SVPRA remouit Magiſter dubitationes, ex quibus uidebatur uoluntas Dei aliquando impediri. Hic determinat ueritatem, oſtendens uoluntatem dei ſemper eſſe efficacem, & nunquam impediri. Et hęc pars habet quatuor partes. In prima auctoritate Aug. oſtendit uoluntatem dei ſemper eſſe efficacẽ, & nunquam impediri. In ſecunda uero [ne hoc intelligeretur de uoluntate ſigni] diſtinguit uoluntatẽ, ut oſtendat hoc eſſe dictum de uoluntate beneplaciti, ibi. *Verum & ſupra diximus &c.*] In tertia Magiſter oſtẽdit, quõ contra quandam uolũtatẽ ſigni bene poteſt fieri, i. i. *Multa enim fiunt contra dei præceptum &c.*] In quarta uero epilo-

gas

gat breuiter prædeterminata,& hoc ibi. *Ex prædictis liquet, quod uoluntas Dei, &c.*]

AD cæterum damnationem, quos iuſte prædeſtinauit ad pœnam, &c.]Videtur Augu. hic impro-
Dub. 1. prie loqui;quia ſupra 15. Diſt. dicitur, quod prædeſtinatio eſt de bonis ſalutaribus. Item. Damaſc. Non ad puniendum plaſmauit nos Deus: ergo male dicit. Iuxta hoc quæritur, cum Deus ſit ſumme iuſtus ſicut ſumme miſericors, quare magis dicitur proprium Dei miſereri, quam damnare ſiue punire. Reſpond quod Damaſ. diſtinguit uoluntatem Dei in antecedentem, & conſequentem. Poteſt ergo præparatio eſſe quantum ad utranque, & ſic eſt præparatio bonorum, & hoc modo eſt præparatio ſimpliciter, & prædeſtinatio proprie dicta. Alio modo præparatio accipitur large, ſecundum quamcunque uoluntatem, & ſic eſt malorum,& eſt prædeſtinatio large. Magiſter autem, & Damaſcen. ſupra accipiunt proprie; ſed Auguſtin accipit communiter: & ſic patet ſolutio. Ad illud,quod quæritur de opere miſericordię. Dicendum, quòd ideo eſt proprium Dei miſereri, quia ad opus miſericordiæ non requiritur niſi Dei benignitas: ſed ad hoc qđ ſeueritatē iuſtitię faciat, ꝓſupponitur noſtra iniquitas, & iō illud magis appropriatur ipſi Deo,quā hoc.

Ipſius nanque permiſsione &c.]
Dub. 2. Innuit Magiſter quod mala fiunt pręter dei uoluntatem;ſed ſed non præter permiſſionem. Contra. Videtur male loqui:qa cum permiſſio ſit ſignum uoluntatis diuinæ,ſi fiunt præter permiſſionem: ergo etiā pręter uoluntatē. Item.Quęritur,quæ differentia eſt inter fieri præter uoluntatem,& contra? & uidetur quod nulla:quia Matth.12.Qui non eſt mecum, contra me eſt. Reſp.Dicendum,ꝙ fieri præter uoluntatem,hoc eſt quia uoluntas dei nō eſt in hoc fieri, nec in eius oppoſitum,& ita præter uoluntatem fit,quod non fit ſecundum uoluntatem,nec contra:& inter hæc medium eſt: dominus autē in Matth.intelligit de præceptis, q̄ qui negligit, inimicus dei efficitur.Quod ergo obī,qđ permiſſio eſt ſignū uolūtatis beneplaciti.Dicendū,ꝙ non eſt ſignū,qđ deus uelit illud,qđ permittitur;ſed quod velit ūlud,qđ ex eo elicitur, & ſic patet illud.

Sed non præter eius permiſsionem,quæ ipſe non eſt,&c.]Secun- Dub. 3.
dum hoc uidetur qđ permiſſio non ſit deus. Contra. Deus eſt ſua actio: ergo deus eſt ſua permiſſio,cū permiſſio ſit actio dei. Si tu dicas hoc eſſe dictum rōnę connotati: tunc obiicitur,quod uoluntas dei ſimiliter aliqđ connotat circa uolitum. Reſp. Dici poteſt ꝙ Magiſter loquitur ſm opinionem illorum, qui dicunt nomina ſex generum non prædicare aliquid de deo,uel in deo; ſed a deo. Sed hæc opinio ſupra improbata eſt. Et ideo poteſt dici, quod Magiſter loquitur de permiſſione ratione ſui cōnotati,quod importat rōne ſui nominis. Et ſi tu obiicias de uolūtatę quod cōnotat,Dicendum,ꝙ uo

rum eſt ex adiuncto:ſed non eſt ita de principali ſignificatione nominis.

Dub. 4. *Neque ideo præcepit omnibus bona, uel prohibuit mala, &c.*] Videtur falſum dicere, quia præceptum dei eſt ſignum uoluntatis dei, ſicut præceptum noſtrũ eſt ſignũ uoluntatis noſtræ; ſed rectus homo nũquam præcipit aliquid alicui, niſi quod uult fieri: ergo multofortius nec ipſe deus. Reſp. Dicendum, qđ Aug. & Magiſter ſequens Aug. quando de uoluntate beneplaciti loquuntur, ſemper accipiunt pro uoluntate, qua deus abſolute uult aliquid euenire: & de hoc non eſt dubiũ illud quod dicit: ſed ulterius Magiſter ſequens Dam. diſtinguit uoluntatem antecedentem, & ſiue quantum in ſe eſt, & huius ſignum eſt præceptum, & de hac non loquitur Aug. nec Mag.

Dub. 5 *Præcepit & in ueteri, et in noua lege, quæ ab eis &c.*] Videtur male dicere, quia præceptum eſt ſignum diuinæ uoluntatis: ergo ſi præcipiebat quod nolebat, uidetur, ꝙ illos decipiebat, quibus præcipiebat. Item. Videtur falſum dicere, ꝙ noluit immolatione Iſaac, quia Abraam uolebat: ergo uoluntatē ſuam diuinę nõ conformabat: ergo non merebatur, ut uſ. Item. Quare Abraam parauit ſe ad obediendum, non autem Curatus in euãgelio? Reſpon. Dicendum quod quædam præcepit deus ad faciendum, ut præcepta moralia: quædam ad probandum, id eſt probata oſtẽdendum: quædam ad erudiendum: & horum duorum exempla tanguntur in litera. In præcepto ergo Abraæ ſignatur non ꝙ deus uelit immolationem: ſed ꝙ uult Abraam uelle: & ideo cũ uoluit, ſe ſibi conformauit. In præcepto autem quod fecit Curato, ſignauit ſe uelle contemptum laudis, & ideo Abraham laudandus eſt in uoluntate obedientiæ, & Curatus in hoc quod non tacuit.

ARTICVLVS I.

QVÆSTIO I.

An uoluntas beneplaciti Dei impediri poſſit.

AD intelligentiam eorũ, quæ dicuntur in hac parte, quatuor quæruntur. Primo quæritur, utrũ uolũtas beneplaciti poſſit impediri. Secũdo quęritur, utrum aliquis poſſit facere contra uoluntatem ſigni. Tertio, utrum deus debeat mala permittere. Quarto & ultimo utrũ deus poſſit mala præcipere.

QVOD uoluntas beneplaciti non poſſit impediri, oſtenditur primo auctoritate Gene. ultimo. Num dei poſſumus reſiſtere uolũtati? quaſi diceret, nõ. ITEM. Romã. 9. Voluntati eius quis reſiſtit? ITEM. Super illud Timot. ult. Qui uult omnes homines ſaluos fieri. Gloſ. rogãdus eſt ut uelit, ꝙ ſi uult, neceſſe eſt fieri. ITEM. Sup illud Pſal. 144. Iuſtus dominus in omnibus operibus ſuis Glo. Apud deum hoc eſt uelle, quod facere: ſed nõ poteſt impediri ne uelit: quia libere uult ꝙ uult: ergo non poteſt impediri, ne fiat. ITEM. Omnis uoluntas, quæ poteſt impediri, poteſt

poteſt ſuperari:ſed diuina uolũtas ſuperari non pôt,cum ſit ſuprema:ergo diuina uoluntas nõ poteſt impediri. ITEM. Ois cauſa,quæ impeditur a proſecutione ſui effectus, aut deficit, aut mutať: ſed diuina uoluntas nec deficit, nec mutatur, nec poteſt deficere, nec mutari: ergo &c. ITEM. Nobilius agens eſt,& nobilior cauſa,quæ non poteſt impediri quàm quæ poteſt: ſed diuina uoluntas eſt ſumma, & ſuprema cauſa omnium (ut ſupra monſtratum eſt:)ergo &c.

CONTRA Omnis cauſa, cuius effectus cõtingenter euenit, poteſt impediri:nam ſi non pôt, tunc effectus euenit neceſſario: ſed diuina uolũtas eſt huiuſmodi:quia eſt multorum contingẽtium,alioquin aut nihil eſſet cõtingens.quod eſt contra arbi. libertatem,& cõſilium,& caſum: aut deus non eſſet illius cauſa, quorum utrunque abſurdũ eſt: ergo &c. ITEM. Omnis cauſa quæ per aliã agentem expletur, pôt per illam deficientem impediri, ſi illa poſſit deficere. Hæc propoſitio per ſe nota eſt: ſed diuina uolũtas eſt huiuſmodi, nã deus uult multa fieri per cauſas creatas,quæ non facit ſine ipſis, ſicut generare hominẽ, aſinum & ſimilia.Similiter de his, quæ ſunt ab opere noſtro, & hęc poſ ſunt deficere:ergo diuina uolũtas impediri. ITEM. Omnis cauſa,cuius uirtus ſe extẽdit ad cõtrarium,uolũtate pôt aliud uelle quã uelit: ſed diuina eſſentia eſt huiuſmodi, aliquid.n. uult deus ut iſtũ damnari, cuius oppoſitum poteſt:hoc certum eſt, alioquin non eſſet omnipotens: pôt ergo facere oppoſitum eius ꝙ uult. Sed omne poſſibile, eſt poſſibile:ponatur ergo qđ deus faciat oppoſitũ eius,quod uoluit ſi hoc:ergo uoluntas dei eſt fruſtra & impedita : ergo &cæt.

[margin: 9 Metaphy. 3.]

ITEM. Volũtas uult aliquid,qđ deus uult ipſam uelle, aut ergo poteſt uelle contrarium, aut nõ poteſt. Si poteſt:ergo diuina uoluntas poteſt impediri. Si non poteſt: ergo neceſſe eſt libertatem eius arctari.

RESOLVTIO.

Voluntatẽ Dei antecedetẽ, ſiue conditionalẽ poſſibile eſt nõ impleri (& ſi licet dicere) caſſari: at conſequẽtẽ uel abſolutã, nequaquã.

RESP. Ad intelligentiam prædictorũ notandum, quod ſecundum Ioan. Dam. Voluntas beneplaciti eſt duplex.ſ anteeedẽs, ſiue conditionalis:qua uult,quã tum in ſe eſt omnium ſalutem: & abſoluta ſiue conſequẽs, qua determinate uult aliquid ꝙ nouit certitudinaliter euenire.Intelligendũ eſt ergo ꝙ nullã dei uoluntatem poſſibile eſt ſuperari,nullam poſſibile eſt caſſari:aliquam tamen ut antecedentem, poſſibile eſt non impleri:aliquã ut conſequẽtem, neceſſe eſt impleri,& impoſſibile eſt impediri. Nulla (inquam) eſt poſſibile ſuperari: nam ſi homo nõ faciat quod deus uult, quãtũ in ſe eſt, ſine uoluntate antecedẽte, deus facit de ipſo ꝙ uult uoluntate conſequente: & ita ſemper impletur uel de homine,uel ab homine, & ſic nunquam uincitur uel ſuperatur. Non etiam poſſibile eſt uolũtatem dei caſſari:nã

[margin: Damaſce.li.2 de Orthodo.fide cap. 9. D. Tho. q. 23. art. 2. & 1.q. 19.ar. ti. 6.]

Nnn 2 caſ-

diri;falſa eſt propoſitio:& habes inſtantiam,ſi effectus neceſſario cōcomitetur & ſequatur ad cauſam,& hec eſt inſtantia in propoſito. AD ILLVD ergo, quod obiicitur ꝙ poteſt impediri propter defectum cauſæ cooperantis. Dicendum quòd ſicut diuina uoluntas, ſiue diuinum uelle connotat effectum, ita connotat exiſtentiam cauſæ particularis. Cum enim dicitur, Deus uult iſtum ſaluari, non eſt ſenſus quod uelit in omnem euentum:ſed quod uult iſtum ſaluari, uult iſtum uelle. Vnde ſicut diuina uoluntas connotat iſtū effectū euenire,& iō neceſſario ſequitur effectus ad ipſam, ita connotat cauſam creatam concurrere: & ideo neceſſario ſequitur, ſi Deus uult iſtum ſaluari, quòd iſte etiam uelit: & ita nunquam deficit, ſicut nec effectus, & ita nunquam impeditur. AD ILLVD, quod obiicitur, quod Deus poteſt oppoſitum eius quod uult. Dicendum quod diuina uoluntas non arctat potentiam in poſſendo:unde plura poteſt quam uelit: tamen arctat potentiam in agendo: nunquā enim potentia agit aliquid niſi quod uult, & impoſſibile eſt quod actio ſuper excedat uoluntatem. Vnde nihil poteſt facere niſi quod poteſt uelle. QVANDO ergo dicitur quod poteſt contrarium ſuæ uoluntatis: poteſt intelligi dupliciter. Aut uoluntate mouente ad contrarium, & ſic notatur repugnantia uoluntatis ad potentiam, & hoc eſt impoſſibile. Aut uoluntate non mouente & ſic notatur nō impedimentū nec repugnantia: ſed quòd uoluntas libere poteſt: quia ita poteſt hoc, quòd eius oppoſitum: ita quòd uult hoc quòd poteſt uelle eius oppoſitum abſque ſui mutatione, ſicut ſupra dictum eſt de præſcientia. Et ratio huius eſt,quia uno,&eodem uult, quæcunque uult. AD VLTIMVM. Dicendum quòd uoluntas dei ſecundum conuenientiam ad præſcientiam uult illa, quæ uult. Vnde ſicut præſcientia ambit totum uelle, & poſſe, & agere; & non poteſt falli, aliquid non ſubtrahendo contingentiæ rei eueníenti: ſic etiam in propoſito intelligendum.

QVAESTIO II.

An quis contra Dei uoluntatem ſigni facere poſsit?

VTRVM aliquis poſſit facere contra uoluntatem ſigni. Et quod nō, uidetur: quia ſignum & ſignatū conformari debent: ergo quod fit contra unum, fit contra reliquum: & ſi non poteſt fieri contra ſignatum, nec contra ſignum. Alioquin ſi non fit contra ſignatum & contra ſignum,tunc ſignum eſt falſum: ſi enim ſignum ducit in ſignatum, ſignificat quòd fit contra ipſum fieri contra ſignatum. ITEM. Minimum inter omnia ſigna eſt permiſſio, cum ſit reſpectu mali: ad quod minime ordinatur beneplacitum Dei: ergo ſi minime accedit ad uoluntatem beneplaciti, ſi non poteſt fieri contra permiſſionem, multominus contra alia:ſed non poteſt fieri contra permiſſionē, ſicut dicit Magiſter in litera, &

Aug.de Ciui.cap.21. ſicut nullus hominum agit recte, niſi adiutus diuino auxilio: ſic nullus hominum atque dæmonum agit iniquè, niſi eodem diuino atque iuſtiſſimo permittatur iudicio. ITEM. Potentior eſt uoluntas, cui non poteſt reſiſti nec in ſe, nec in ſigno, quam cui poteſt in ſigno ſaltem, & ſi non in re: ſed DEUS eſt potentiſſimus: ergo uidetur, quod nec uoluntati eius, nec ſigno uoluntatis poſſit reſiſti, & ſic &c.

CONTRA Inter omnia ſigna uoluntatis præceptio, ſiue imperium uidetur eſſe potentiſſimũ: ſed fieri poteſt, & fit tota die cõtra diuinum mandatum: ergo contra omnia alia. ITEM. Videtur quod ſpecialiter contra permiſſionem, quia permiſſio non eſt niſi malum culpæ; ſed malũ culpæ non eſt malum, niſi uolũtarie fiat: & ſi uoluntariè fit, pôt non fieri: ergo permittente deo aliquem male facere pôt non facere; ergo poteſt facere cõtra permiſſionem. ITEM. Super illud Pſal 104. Eduxi eos cũ argẽto, & auro. Gloſ. dicit quod idẽ fuit præceptũ, & permiſſum, ſcilicet aſportatio uaſorum: ergo cũ poſſit fieri contra præceptum, pari ratione & contra permiſſionem, & contra alia: per conſequens ergo contra omnẽ uoluntatem ſigni.

RESOLVTIO.

Poteſt; at non quocunque modo; ſed tum ſigna futurum reſpicientia concernit.

RESP. Dicendum, ꝙ contra aliquod ſignum diuinæ uoluntatis poteſt fieri: contra aliquod nõ. Et ratio huius duplex eſt, ex duplici modo diſtinguendi ſigna. Quędam enim ſunt ſigna reſpectu præſentis, ut impletio & permiſſio. Quędam reſpectu futuri, ut præceptio, & cõſilium, & prohibito. Et quoniam de præſenti, quod fit, impoſſibile eſt in præſenti non fieri, quoniam omne quod eſt quando eſt neceſſe eſt eſſe: iô reſpectu ſignorũ de pñſenti nõ pôt eẽ reſiſtẽtia, qa ſi fit reſiſtẽtia, iã nõ ſunt pręſentia. Quia uero futura, uel faciẽda poſſunt non fieri: ideo quantum ad ſigna tria ſequentia, reſiſtentia poteſt eſſe. Alia ratio ſumitur ſecundum alium modum diſtinguendi. Quia quædam ſunt ſigna diuinæ uoluntatis abſolute: quædam conditionatè. Dico ergo quod quia contra uoluntatẽ abſolutam non poteſt fieri: non poteſt etiam fieri cõtra ſigna uolũtatis abſolute, utpote ſunt impletio, & permiſſio. Quia uero contra uoluntatem antecedentem, ſiue conditionatam poteſt fieri; quia poteſt homo diuertere ab ordine, ad quem ex ſui cõſtitutione conditus eſt, hinc eſt quod poteſt fieri contra uoluntatẽ ſigni, quæ illã ſignat, ſcilicet contra prohibitionem, & pręceptionem, & conſilium.

Ex. 1. Periherm. c. ult.

AD ILLVD, quod obiicitur, quòd contra nullum poteſt fieri, patet ſolutio quod eſt falſum. AD ILLVD, quod obiicitur, ꝙ minimum eſt permiſſio. Dicendum, quod maior ſignificatio, uel minor nihil facit ad hoc; ſed præſentialitas effectus: uel etiã quia ſignat uoluntatem abſolutã, qua aliquid connotat abſolute.

te. AD ILLVD, quod obiicitur, quòd potentius eſt illud, contra cuius ſignum non poteſt fieri. Dicendum quòd uerum eſt, quã do uoluntas uult omnino ꝙ nihil fiat, niſi quòd oſtẽdit ſe uelle: ſed diuina uoluntas non eſt talis, immo uult ꝙ unuſquiſque habeat propriam libertatem, & faciat quod uult. Vnde potentia faciendi contra diuinam uoluntatem eſt a diuina uoluntate: & ideo non eſſet potentior propter hoc. Vnde diſtinguendum, quod poſſe facere contra ſignũuoluntatis alicuius aut eſt contra uoluntatẽ, & ſic atteſtatur impotentiæ: aut illud poſſe eſt a uolũtate, cuius eſt ſignum: & ſic non atteſtatur impotẽtiæ; ſed magis potẽtię. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, ꝙ contra omnia: quia fit contra præceptionem, ꝗ eſt maximum ſignum. Soluendum per interẽptionem, ꝙ non eſt maximum ſignum: quia impletio maius eſt. Præterea hoc nihil facit ad propoſitũ; ſed præſcientialitas in effectu, & abſolutio in ſignificato. AD ILLVD, quod obiicit, ꝙ fit cõtra permiſſionem: quia peccator poteſt nõ peccare. Dicendum ꝙ deus non dicitur permittere peccare niſi eum qui actualiter peccat, dum peccat, & tunc impoſſibile eſt eum non peccare. AD ILLVD, quod ultimo obiicitur, ꝙ idem fuit ibi præceptum, & permiſſum. Dicendũ, ꝙ permiſſio multis modis accipitur in ſcriptura. Primo modo dicitur permiſſio nõ cohibere: ſicut dominus permittit mala: quia non cohibet: & hoc modo eſt ſignum uoluntatis diuinæ diſtinctum contra pręceptum. Alio modo non punire temporaliter: & ſic dicitur libellus repudii pmitti. Matth. 19. Moyſes ad duritiam veſtram permiſit. Tertio modo nõ prohibere. Pſal. 4. Iraſcimini & nolite peccare. Glo. permittit quod neceſſitatis eſt, nõ prohibet. Quarto modo permittere eſt minus bonum indulgere, ſuper illud. 1. Cor. 7. Hoc autem dico ſecundum indulgentiam &c. Gloſſ. permittit.

QVAESTIO III.

An Deus mala permittere debeat?

VTRVM debeat deus mala permittere: & ꝙ ſic uidetur. Ioan. 12. Abundabunt tabernacula prædonum &c. Greg. Omnipotens deus, quod fieri nõ prohibet; iuſtum eſt, ut fieri ſinat. ITEM. Deus debet conſeruare ordinem, quem inſtituit: ſed cũ deus creauit hominem, dedit ei liberam uoluntatem; ſed libera uoluntas dicitur; eo ꝙ libere poteſt quicquid uult: ergo ſi uult malum, poteſt in malum: ergo cum non debeat auferre homini potẽtiã quam dedit, debet ipſum permittere peccare. ITEM. Malũ frequenter eſt occaſio maioris boni: ſed non fieret niſi malum præceſſiſſet, ut patet in paſſione Chriſti: ſed decet eum facere, & permittere id quod eſt uia ad melius: ergo cum non poſſit malum facere, ſolum debet permittere. ITEM. Deus omnia facit propter laudem ſuam; ſed in malis manifeſtatur laus diuinæ iuſtitiæ, & miſericordiæ: er-

go ſi nõ debet facere pp amplia tionẽ ſuæ laudis,nõ debet impe dire ne mala fiant: ergo &c.

CONTRA. Rom.1. Nõ ſolum qui talia agunt,digni ſunt morte:ſed qui conſentiunt. Glo. Cõ ſentire eſt facere,cum poſſit arguere: ergo cum deus poſſit cor rigere,& impedire malum,ſi per mittit & tacet,conſentit:ſed qui conſentiunt digni ſunt morte: ergo &c. ITEM. Aug.19.de ciu. Dei.c.16. Ad innocentis officium non ſolum pertinet nemĩ ni malum inferre: ſed etiã a pec cato cohibere;ergo ſi Deus non cohibet,cum poſſit,deus nõ eſt innocens. ITEM. Ratione uidetur. Quia omnes uirtutes nõſtræ debẽt habere exemplar in deo: ſed in nobis eſt uirtus zeli,ergo & in Deo:ſed zelus quantũ põt obuiat peccato:ergo ſi deus habet zelum,quãtum põt obuiat: ergo &c. ITEM. Vniuerſæ uiæ domini miſericordia,& ueritas: ſi ergo permittit iuſtum peccare, aut eſt miſericordiæ,aut iuſtitiæ. Non miſericordiæ,cõſtat. Nec iuſtitiæ:quia iuſtus non me ruit cadere:ergo &c.

Pſ.24.

RESOLVTIO.

Quinimmo, & propter ordinem uniuerſi, & propter ordinem finis: in laudem ſui, in gloriam ſuorum.

RESP. Dicendum,quòd Deus permittit mala fieri, & hoc ordi natiſſime. Duplex eſt enim ordo rerum. Vnus in uniuerſo,alter ĩ finem, & uterque exigit ꝙ deus permittat mala fieri. Ordo quip pe in uniuerſo exigit:qa ad perfectionem uniuerſitatis neceſſe fuit fieri creaturam arbitrio liberam,& peccare potentem;ſed adminiſtratio uniuerſitatis eſt, ut deus ſic res conditas adminiſtret,ut eas agere proprio motu ſinat:ſicut dicit Augu. de Ciui. Dei. Ideo cum debuerit dare potentiam peccandi,& debuerit regere ſaluo ordine ſuæ conditionis,ſi uoluit peccare,debũit permittere: & ſi non uoluit peccare,deſinit conſeruare: & ita debet permittere mala. Ordo ad finem hoc exigit: quia duplicem finem contingit reperiri in uniuerſo:unus eſt ſolus electorum, alius diuina laus. Quoniam ergo permiſſio malorum reddit electos glorioſiores per occaſionem, & deus non curat, utrum per cauſam, uel per occaſionem electorum gloria augeatur,ideo deus permittit recte. Vnde Auguſt 11.de Ciui. Dei dicit;quòd nullum faceret, quem malũ præ ſciret, niſi pariter noſſet,quibus bonorum uſibus accommodaret. Proſunt autem eis exercitando. Et ideo dicit de lapſu mũdi, ꝙ permiſit plures eſſe malos: quia ſi pauci eſſent,non auderẽt exercere bonos. Diuina etiam laus hoc exigit: quia occaſione mali ſumme manifeſtatur diuina miſericordia in electis:in filii unigeniti donatione, pro inimicis ſecundum tempus. Summe etiam manifeſtatur dei iuſtitia in æterna punitione reproborum. Vnde Auguſt.11.de Ciui. Dei. Si omnes remanerent in pœna,in nullo appareret miſericordis gratia redimentis. Rurſus, Si omnes transferrentur ad lucem, in nullo appareret ſeueritas ultionis.

Lib. 7. Ca.30.

Ca.17. & 18.

AD ILLVD ergo, quod obiicitur, quòd permittere eſt conſentire. Dicendum, quòd permittere malum, eſt dupliciter. Aut non cohibendo manum, uel animum nec in facto, nec in retributione, & ſic conſentire eſt. Vel non cohibendo manum; ſed tamen puniendo tranſgreſſorem, & arguendo continue, & ſic nõ conſentit: & hoc modo deus permittit, & non conſentit. AD ILLVD, qđ obiicitur, quòd ad innocẽtem pertinet cohibere. Dicendum, quòd illud intelligitur de cohibitione quantum ad arguitionem, & punitionem, non quantum ad uoluntatis coactionem. AD ILLVD, quod obiicicitur, quòd zelus obuiat peccato. Dicendum, quòd uerum eſt ſaluo iure iuſtitiæ, & iuſtitia: prout ordo uniuerſi hoc exit, ut deus permittat hominem ſecundum imperium ſuæ uoluntatis. AD ILLVD, quod ultimo obiicitur, patet reſponſio: quia permittere aliquem peccare, eſt opus iuſtitię: non (inquam) iuſtitiæ quæ ſit exigentia meritorum; ſed condecentia diuinę ſapientiæ, & bonitatis.

QVAESTIO IIII.

An deus poſsit mala præcipere?

VTRVM Deus poſſit mala pręcipere. Et quòd ſic, uidetur: quia præcepit Oſeæ. 1. ut duceret uxorem fornicariam. Et Ber. exponit ad literam. Quod ſi dicas ad literã non eſſe intelligendum. Obiicitur tunc: quia pręcepit non tantũ ducere uxorem; ſed etiam facere filios fornicarios: ꝙ ſi eſſet uxor legitima, non eſſent filii fornicationis. ITEM. Exo. 12. Præcepit facere furtũ filiis Iſrael: ſed furtũ eſt malũ, & cõtra legẽ naturę: ergo &c. Si tu dicas ꝙ nõ eſt malũ ſm ſe, & ideo poteſt bene fieri: obiicitur: quia præcepit Abrahæ occidere filium innocentem, & quem ſciebat innocentem. Gen. 22. & hoc eſt malum ſecũdum ſe; ergo uidetur quòd Deus poſſit præcipere malum. ITEM. Ratione uidetur: quia deus eſt ſuper omnem legem: ergo in omni mandato poteſt diſpenſare: ergo poteſt omnium præceptorum, & prohibitionum cõtraria pręcipere. ITEM. Plus diſtat non ens ab ente, quam malum a bono; ſed deus ſolo imperio uoluntatis ex non ente facit ens: ergo ſolo ĩperio uolũtatis ex malo facit bonũ; ergo põt pręcipere mala, ut uidet.

CONTRA. Præceptum eſt ſignum diuinæ uoluntatis: ergo aut eſt falſum ſignum, cum ſignificet deum non uelle, quòd præcepit: aut deus uult illud. Si deus uult malum, eſt malus. Si non uult, & præcepit, eſt falſus; & utrunque eſt impoſſibile apud deum: ergo &c. ITEM. Nullus obediens diuino præcepto debet puniri; ergo ſi deus poteſt malum præcipere, põt malũ impune fieri. Sed malũ remanere impunitũ, eſt cõtra diuinã iuſtitiã: ergo deus põt facere cõtra ſe; ergo ſibi aduerſari: ſed hoc ẽ ĩpoſſibile: ergo &c. ITEM. Deus ꝑcepit mala ñ fieri: ſi ergo ꝑcepit fieri, ꝑcepit duo oppoſita: ſed duo oppoſita fieri eſt ĩpoſſibile: ergo deus ꝑcepit ĩpoſſibile; ſed ad nullum tale pręceptũ obliga-

gantur: ergo deo poſſumus non obedire, quod abſurdum eſt.

ET ITERVM. Omnis præcipiens impoſſibile, eſt ſtultus, uel impius: ergo deus eſſet ſtultus, uel impius, quorum utrunque eſt impoſſibile. Et ideo dicit Hierony. qui dicit Deum præcepiſſe impoſſibile, anathema ſit.

RESOLVTIO.

Mala in ſe, Deus præcipere poteſt: mala ſecundum ſe, præcipere non poteſt.

RESP. Dicendum, quod cum quæritur, utrum deus poſſit præcipere malum, hoc põt eſſe dupliciter. Aut malum manens malum, aut ita quòd præcipiendo faciat bonum. Primum ſimpliciter eſt impoſſibile: ſecundũ uero aliquo modo eſt impoſſibile, licet non omnino. Eſt enim aliquid malum in ſe, aliquid malum ſecundũ ſe. Malum in ſe poteſt fieri bene; malum ſecundũ ſe nullo mõ põt fieri bene, imo hoc itelligere ꝙ fiat bene, ẽ intelligere quod idem ſit malum, & bonum. Poteſt ergo dici, quod deus poteſt præcipere malum in ſe, & non malum ſecundum ſe: quia nihil poteſt præcipere, quin bonum ſit, poſtquam præceptum eſt: & illud eſt malum in ſe, non autem ſecundum ſe, & ideo poteſt illud præcipere, & non aliud. Et hinc habet ortum quod dicit Bernard. in Libro de diſpenſatione & præcepto, quòd deus poteſt diſpenſare in præceptis ſecundæ tabulæ, & non primæ. Et ratio huius eſt, quia in præceptis ſecundæ tabulæ (quantum eſt de ratione præcepti) tãgitur, ſiue pręcipitur ordinatio ad proximũ, & prohibetur deordinatio ad eundem. Deordinatio autem reſpectu proximi, niſi ſit deordinatio reſpectu Dei, malum eſt in ſe. Si autem reſpectu Dei, malum eſt ſecundum ſe: ſicut cognoſcere non ſuam, malum eſt in ſe: ſed cognoſcere alienam ex libidine, ſiue non ſuã, malũ eſt ſm ſe. Sed deus in præceptis ſecundæ tabulæ, diſpẽſat, & diſpenſare poteſt, & cõtra illa põt pręcipere ratione prædicta. Nec ex hoc ſequitur, quod præcipiat contraria, quia mandatum ſpeciale abſoluit a communi, ſicut priuilegium ſpeciale. In præceptis autem primæ tabulæ non poteſt deus diſpẽſare, quia eorum oppoſita ſunt mala ſecundum ſe: ipſa enim præcepta dicunt ordinationem ad deum, ſiue in finem de ſua ratione, & eorum oppoſita deordinationem. Et ideo ſi contrarium præciperet, pręciperet contra ſe: cõtra ſe autem non poteſt facere, & ſi illa præciperet (cum illa ſint mala ſecundum ſe, ita quòd nullo modo poſſunt bene fieri) aut Deus uellet malum, quod eſt inconueniens: aut impune fieret malum: aut idem eſſet bonum, & malum: quorum utrunque eſt inconueniens, ſimpliciter. Et ideo cõcedendę ſunt rationes probantes quòd Deus non poteſt malum præcipere, utputa nullum manes malum: & hoc eſt malum ſecundum ſe. Tamen ultima ratio de hoc ꝙ præcipit malum, non ualet: & iam ſoluta eſt.

AD ILLVD ergo, ꝙ obiicitur, de Oſea. Dicendum, quòd illud fuit malum in ſe, ſcilicet cognoſcere non ſuam: & diuino præcepto factum eſt ei bonum: ſed ſecundum quod fornicatio dicit actum libidinoſum, & cognoſcere aliquam ex libidine, hoc dominus nunquam præcepit. AD ILLVD, qđ obiicitur, de auctoritate Exod. quod præcepit filiis Iſrael furtum. Dicendum, quòd illud ſimiliter præcepit inquantum fuit malum in ſe, ſcilicet accipere rem alienã: ſed hoc potuit facere, quia cum ſit dominus omnium, dominiũ potuit transferre. Sed nunquam præcepit, quod ex libidine hoc facerent, illud enim eſt malum ſecundum ſe. AD ILLVD, quod obiicitur, de eo, quod præcepit Abraæ de Iſaac. Dicendũ, ꝙ illud non erat malum ſecundum ſe, quia Iſaac quamuis nõ eſſet reus mortis ſibi infligendæ ab homine, tamen ratione peccati originalis reus erat mortis tẽporalis ſibi infligendæ a deo, ad quam habebat neceſſitatem, & ideo Deus habebat auctoritatem, & ita de iure potuit illam Abraæ ex cauſa committere. Tamen aliqui uolunt dicere quod non præcepit occidere, ſed offerre. Sed cõtra hoc eſt Glo. & Textus, quia dicitur quod portauit ignem, & gladium. AD ILLVD, ꝙ obiicitur, quod poteſt ſuper omnem legem datam. Dicendũ ꝙ uerum eſt, quod poteſt, quia poteſt ponere, ſed non põt deſtruere iam poſitum. Quoniam enim ordinationẽ ad ipſum dicunt aliqua mandata, ſicut non poteſt contra ſuam iuſtitiam facere, ſic nec contra illa præcipere. AD ILLVD, ꝙ obiicit, ꝙ de non ente poteſt facere ens. Dicendum, ꝙ uerum eſt quod poteſt facere, ſed hoc non poteſt facere quòd aliquid ſit ens, & nõ ens, & quia non ens non habet neceſſitatẽ ad hoc quod ſit non ens, ideo poteſt fieri ens, ſed aliqua ſunt mala, quæ ſi ſunt, de neceſſitate ſunt mala, ſicut mentiri, & odire Deum: & ideo non eſt ſimile, quia ſi faceret iſta eſſe bona, faceret quod idem ſimul eſſet bonum, & malum.

DISTINCTIO XLVIII.

Qualiter uoluntas noſtra uoluntati diuinæ conformetur.

SCIENDVM quoque eſt: quod aliquando mala eſt voluntas hoïs idem volẽtis quod Deus vult fieri: & aliquando bona eſt uoluntas hominis aliud volentis quàm Deus. Vt enim bona ſit hominis voluntas, oportet attendere quid congruat ei velle, & quo fine. Tantum enim intereſt inter voluntatem Dei, & voluntatem hominis, vt quibuſdam aliud congruat Deo velle,

aliud

Ca.101 aliud homini. Vnde Auguſtinus in Enchir. Aliquando bo-
Tom.3. na voluntate homo vult aliquid quod Deus non vult, bona multo amplius multoque certius voluntate. Nam illius mala uoluntas eſſe nunquam poteſt: tanquam ſi bonus filius patrem uelit uiuere, quem Deus bona uoluntate uult mori. Et rurſus fieri poteſt, ut hoc uelit homo uoluntate mala, quod Deus uult bona, uelut ſi malus filius uelit mori patrem, uelit etiam hoc Deus. Nempè ille uult quod non uult deus, iſte uero id uult quod uult & Deus: & tamen bonæ Dei uoluntati pietas illius potius conſonat, quamuis aliud uolentis, quàm huius idem uolentis impietas. Multum enim intereſt quid uelle homini, quid uelle Deo congruat, & ad quem finem ſuam quiſque referat uoluntatem, ut approbetur uel improbetur: Poteſt enim uelle bonum quod non congruat ei uelle: & poteſt uelle bonum, quod congruit, ſed nō refert ad finem rectum: & ideo non eſt bona uoluntas.

Quod bona uoluntas Dei mala hominum uoluntate impletur.

Illud quoque non eſt prætermittendum, quod aliquando Dei voluntas bona per malam hominis voluntatem impletur, vt in crucifixioue Chriſti factum eſt, quem Deus bona voluntate mori voluit, Iudæi vero impia voluntate eum crucifixerunt. Et volebant Iudæi mala voluntate quidam quod Deus bona voluntate volebat, ſcilicet ut Chriſtus pateretur, & moreretur: ſed volebāt & aliquid aliud quod Deus nolebat, ſcilicet occidere Chriſtum, quod fuit mala actio & peccatum. Actum quippe Iudæorum non uoluit Deus, paſſionem vero Chriſti voluit, ſicut & in ipſo
Pſ.136 Pſalm. Chriſtus ad patrem ait, Tu cognouiſti ſeſſionem meam, id eſt, voluiſti & approbaſti paſſionem meam, tibi enim placuit. Voluit itaque tota Trinitas vt Chriſtus pateretur, nec tamen voluit vt Iudæi occiderent: quia voluit pœnam Chriſti, ſed non voluit culpam Iudæorum: nec tamen noluit: ſi enim noluiſſet, nec fuiſſet.

Oppoſitio.

Sed ad hoc opponitur ſic: Si voluit Deus, vt Chriſtus

pateretur, voluit vtique vt pateretur a Iudęis, vel non. Si voluit ut non pateretur à Iudæis, cum paſſus ſit, factum eſt itaque quod uoluit Deus non fieri. Si autem uoluit eũ pati a Iudæis: ergo uoluit eum occidi a Iudæis: uoluit itaque vt Iudæi occiderent eum. Ad quod reſpondentes dicimus, ſimpliciter concedendum eſſe; quòd Deus uoluit Chriſtum pati & mori, quia eius paſsio bonum fuit, & cauſa noſtræ ſalutis. Cum autem dicitur, uolebat eum pati, uel occidi a Iudæis: hic diſtinguendum eſt. Si enim intelligitur ſic, uolebat eum ſuſtinere paſſionem ſiue crucifixionem a Iudæis illatam, verus eſt ſenſus: Si uero intelligitur ſic, volebat vt Iudæi occiderent eum, falſum eſt. Non enim volebat paſſionem bonam, & hæc voluntas per malas Iudeorũ uoluntates impleta eſt. Vnde Aug. in Enchiridion. Deus quaſdam uoluntates ſuas vtique bonas implet per malorũ hominum uoluntates malas: ſicut per maleuolos Iudæos bona uoluntate patris Chriſtus pro nobis occiſus eſt, quod tantum bonum fuit, ut Apoſtolus Petrus quando id fieri nolebat, Satanas ab ipſo, qui occiſus eſt, diceretur. Ecce manifeſte habes magnum bonum fuiſſe quòd Chriſtus occiſus eſt, et hoc bonum, quia Petrus nolebat, ideo redargutus eſt.

Vtrum uiris bonis placere debuerit quod Chriſtus pateretur, & moreretur.

Ex quo ſoluitur quæſtio, qua quæri ſolet, utrum uiris ſanctis placere debuerit quòd Chriſtus pateretur, uel occideretur. Debuit enim eis placere intuitu noſtrę redemptionis: ſed non intuitu ipſius cruciatus. Voluerunt ergo ac uehementer cupierunt Chriſtum mori propter liberationem hominis, & impletionem diuinæ uoluntatis: ſed non uoluerunt delectatione ipſius afflictionis. De eodem ergo lætabantur, & triſtabantur, ſed ob aliud gaudebant, & propter aliud dolebant. Volebant ergo Chriſtum mori pro hominis redemptione: & tamẽ de morte ipſius diuerſis de cauſis corda eorum varie mouebantur.

An uelle, uel nolle debeamus paſsiones ſanctorum.

Si vero quæritur, vtrum eodem modo ſentiendum ſit de paſſionibus, & martyrijs ſanctorum: Dicimus aliquam eſ-

ſe

ſe differentiam inter paſſionem capitis, & membrorum. Chriſti namque paſſio cauſa eſt noſtræ ſalutis, quod non eſt paſſio alicuius ſancti. Nullius enim paſſione redempti ſumus, niſi Chriſti. Profuerunt quidem non modo eis, qui paſſi ſunt, verumetiam alijs fidelibus ipſorum paſſiones, ueruntamen noſtra redemptio non ſunt: hoc enim paſſio illius ſola potuit, qui deus eſt, & homo. Illius ergo paſſionem credentium piæ mentes voluerunt, & optauerunt fieri ſicut futurum credebãt: paſsiones vero ſanctorũ poſſumus velle et nolle: & vtrunq; bona uolũtate, ſi rectos nobis proponamus fines. Cui enim placuit Pauli paſſio, eo fine, quia præmium eius per hoc auctum, & paratum cernebat: bonã uidetur habuiſſe uoluntatẽ, quæ uoluntati eius cõgruebat, quia cupiebat diſſolui, & eſſe cũ Chriſto. Qui aũt uoluit, eũ declinare paſſionẽ, & effugere manus iniquorum compaſſione pietatis, & ille habuit bonam uoluntatem. Vnde Augu. in Ench. Bonæ apparebant uoluntates piorum fidelium, qui nolebant Apoſtolum Paulum Hieruſalem pergere, ne ibi pateretur mala, quæ Agabus Propheta prædixerat: & tamen hoc illum Deus pati uolebat pro annuncianda fide Chriſti, exercens martyrem Chriſti: neque ipſe bonam uoluntatem ſuam impleuit per Chriſtianorum uoluntates bonas: ſad per Iudæorum malas: & ad eum potius pertinebant, qui nolebant quod uolebat, quàm illi per quos uolentes factum eſt, quod uolebat: quia id ipſum mala uoluntate fecerunt, quod Deus bona uoluntate uoluit. Ita & in paſſione Chriſti factum eſt: quod enim Deus uoluit, hoc idem Iudæi, & diabolus: ſed illi mala uoluntate, Deus uero bona uoluntate, ſcilicet ut Chriſtus moreretur: ueruntamen illi actum uoluerunt, quem Deus non uoluit.

HAEC eſt tertia pars, in qua agit Magiſter de conformatione uoluntatis noſtræ ad uoluntatem diuinam. Et diuiditur hæc pars in quatuor partes. In prima Magiſter oſtendit, quòd ad conformitatem uoluntatis noſtræ, & diuinæ non ſufficit conformitas in uolito In ſecunda oſtendit, quòd non ſufficit conformitas in operatio-

ratione, ſiue in opere operato ibi. *Illud quoque non eſt prætermittendum &c.*] In tertia Magiſter ſoluit ex hoc quandam quæſtionem a latere. Vtrum, ſcilicet, ſancti debeant paſſionem Chriſti uelle, ibi. *Ex quo ſoluitur, quæ quæri ſolet &c.*] In quarta uero, & ultima Magiſter mouet quæſtionem iuxta hanc, & determinat, ibid. *Si uero quæritur, utrum eodem modo ſentiendum eſt &c.*] Vbi oſtenditur, quòd diſſimiliter iudicandum eſt de paſſionibus ſanctorum, & ipſius Chriſti.

Dub. 1. *Multum enim intereſt &c.*] Contra. Ex hoc uidetur, quòd aliquid licite poſſit homo uelle ſciendo, cuius Deus uelit contrarium. Ponatur ergo per impoſſibile, quòd alicui reueletur ſua damnatio: conſtans eſt, quod Deus uult iſtum damnari uoluntate abſoluta. Aut ergo iſte tenetur uelle, aut non; uel (quicquid ſit de tentione) quid eſt perfectius uelle, utrum uelle damnari, uel non. Si uult damnari: ergo uult a Deo ſeparari: hoc uoluntas recta nunquam poteſt appetere. Si non uult damnari: ergo perfectè ſe non conformat: ergo perfectior eſt uoluntas oppoſita. Reſpondeo Dicendum, quod illud eſt impoſſibile, quod alicui reueletur ſua damnatio: & impoſſibili poſito, non eſt mirum ſi ſequatur impoſſibile. Tamen ſi tu quæras quid eſt perfectius, Reſpondeo. Dicendum, quòd ſ æterna damnatione ſunt duo, ſcilicet pœnæ inflictio, & æterna a Deo ſeparatio. Separationem æternam a Deo nullo modo credo quòd aliqua anima recte debeat uelle, immo ſemper uelle contrarium: ſed pœnam uelle, ſi reuelatum eſt ſibi, debet: & hoc patet, quia quilibet iuſtus de ſe, & de alio debet uelle, quòd omnis peccans finaliter, æternaliter puniatur: ergo ſi ponitur præexiſtens cognitio certitudinaliter iuxta ſe, credo quòd quandiu durat ei bona uoluntas, quòd hoc nollet. Si autem quæras de eo, qui peccat, utrum uelle debeat gratiam ſibi ſubtrahi: & uidetur, quòd ſic, cum Deus uelit, & ipſe ſciat hoc eſſe iuſtum. Reſpondeo. Dicendum, quod gratiam ſubtrahi alicui, ſub triplici conditione poteſt reſpici, aut ſimpliciter, aut ad tempus. Et ad tempus adhuc dupliciter, uel in ſe, uel prout habet rationem pœnæ. Hoc modo uult deus ſubtrahere, & hoc modo debet peccans uelle, ut eum Deus puniat. Vnde regula generalis, quod in omnibus, quæ ſcimus Deum uelle abſolute, tenemur uoluntate abſoluta uelle: tamen licet nobis uelle contrarium uoluntate conditionata, ſiue quantum in nobis eſt, quia hoc decet nos: & propter hoc dicit Auguſtin. Multum intereſt, &c.

Deus uoluit Chriſtum pati, & mori, &c] Contra. Videtur enim male dicere, quia occidere Chriſtum erat malum facere: ergo Chriſtum occidi fuit malum fieri: ſi ergo Deus uoluit Chriſtum pati, deus uoluit malum fieri, quod ſupra negatum eſt. Reſpõdeo. Dicendum, quod Dub. 2.

quod

quòd occidere Chriſtum fuit malum per comparationem ad ſubiectum: quando ergo accipitur, aut in comparatione ad patientem, ſiue ad ſubſtinentem pœnam, & ſic ſimpliciter eſt bonum: aut in comparatione ad inferentem, & ſic ex illo reſpectu iudicatur malum, quia malitia moris potius intentionem reſpicit, quàm actum. Et primo modo eſt ſenſus: Chriſtum pati a Iudæis, eſt bonum, id eſt, Chriſtum ſubſtinere pœnam quam Iudæi intulerunt, eſt bonum. Secundo modo eſt ſenſus; Chriſtum pati a Iudęis eſt bonum, id eſt paſſionem inferri Chriſto a Iudæis, eſt bonũ, & ſic falſum: quia illatio paſſionis non fuit niſi mala, ſed ſufficientia non fuit niſi bona, & ſic diſtinguit Magiſter.

Dub. 3. *Non enim uolebat, &c.*] Innuit, quòd actio iudæorũ fuit mala. Contra. Videtur falſum dicere, quia actio iudęorum fuit cauſa paſſionis: ſed ſi cauſa immediata mala, & effectus: ergo ſi actio fuit mala, & paſſio. Reſpond. Dicendum, quòd iſtud eſt uerum de actione, & paſſione in eodem genere bonitatis, ſecundum quòd unum eſt cauſa alterius. Dicendum ergo, quòd actio iudæorum fuit cauſa paſſionis in genere naturæ, & in illo genere ſicut actio fuit mala, ita paſſio: ſed non fuit cauſa in eodem genere moris: imo Chriſti bona intentio paſſionem uoluntariam dirigebat in bonum finem: econtra in actione iudæorum non habente rectum finem: & ideo in genere moris actio fuit mala, & deo diſplicens, & paſſio bona, & deo placens: & ſic patet totum.

Quod tantum bonum fuit, ut Apoſtolus Petrus &c.] Contra. Secundum hoc uidetur quòd quicunque dolet, & triſtatur circa paſſionem Chriſti, eſſet redarguendus: ergo peccauit beatiſſima mater dum doluit, ſicut dicitur Lucæ. 2. Tuam ipſius animam pertranſibit gladius. Peccauerunt ſimiliter Apoſtoli. Falſum etiam dicit Apoſtolus 2. Timo. 2. Si ſuſtinebimus, & conregnabimus. Reſpon. Dicendum, quòd dolere de aliquo eſt dupliciter. Aut ita quod dolens uoluntate rationis abſolute uelit contrariũ eius de quo dolet: & ſic nulli licuit dolere de paſſione Chriſti. Et Petrus, quia uoluntate rationis contrarium uolebat, eſt redargutus. Alio modo dolere de aliquo eſt ferri ad contrarium uoluntate pietatis: tamen nihilominus hoc uelle uoluntate abſoluta: ſic bonum eſt condolere Chriſto, & pie affici circa eum: & ſic afficiuntur uiri ſancti, qui magnas gratias agunt deo de paſſione Chriſti; ſed tamen mouentur in conſideratione dolorum, ſicut & beniſſima Virgo Maria in filii ſui mota eſt paſſione. Dub. 4.

ARTICVLVS I.

QVAESTIO I.

An poſsibile ſit uoluntatem noſtram uoluntati diuinæ conformari?

AD intelligentiam præſentis diſtinctionis quæritur de conformitate uoluntatis noſtræ ad uoluntatem dei. Et circa hoc duo principaliter quæruntur. Primo quæritur de ipſa conformitate quantum ad quiditatem. Secundo quæritur de ipſa quantum ad tentionem. Circa primum Articulum duo quæruntur. Primo utrum poſſibile ſit uoluntatem noſtram conformari uoluntati diuinæ. Secundo, utrum conformitas uoluntatis noſtræ ad diuinā faciat uoluntatem noſtram iuſtā.

QVOD non ſit poſſibile noſtram uoluntatem conformari diuinæ, oſtenditur ſic. Eſa. 55. Sicut exaltantur cœli a terra, ita exaltatæ ſunt uiæ meæ a uiis ueſtris, & cogitationes meæ a cogitationibus ueſtris. Sed ſicut eſt in uiis, & cogitationibus: ſic & in uoluntatibus: ergo ſi cœlum, & terra non habent conformitatem, imo deformitatem: uidetur ſimiliter, quòd nec uoluntas noſtra, & uoluntas diuina. SI DICAS, quòd auctoritas intelligitur, & loquitur de malis. Contra. Super illud Pſalmi. 32. Exultate iuſti. Glo. Quantum diſtat deus ab homine, tantum diſtat uoluntas dei a uolūtate hominis: ergo &c. ITEM. Infinite diſtantium nulla eſt cōformitas, ſed deus, & homo diſtant in infinitū, cum unum ſit finitum, & aliud ſit infinitū: ergo nulla eſt conformitas uoluntatum. ITEM, Si uoluntas noſtra conformatur diuinæ, aut ergo in ſeipſa, uel in tertio. Si in tertio: ergo diuina uoluntas, & humana, conueniunt in aliquo communi: & ſi hoc: ergo habent aliquid ſimplicius ſe, quod eſt inconueniens, maxime in diuina uoluntate. Reſtat ergo, quòd ſit conformis, quòd ſeipſa conformetur: ergo uoluntas eſt ipſa conformitas: ſed conformitas non poteſt eſſe difformitas: ergo uoluntas noſtra non poteſt diſcordare a diuina: quod eſt manifeſte falſum. ITEM. Si uoluntas noſtra eſt conformis diuinæ, aut hoc conuenit eſſentialiter, aut per participationem. Si eſſentialiter, redit idem quòd prius: Si per participationem, quæro de illo, per cuius participationem uoluntas eſt conformis, utrum ſit conforme, uel non. Si non, non poteſt conformare. Si ſic: tunc aut eſſentialiter, aut participatiue: ergo uel erit abire in infinitum, uel ſtare in aliquo creato, quòd ſit conforme Deo per eſſentiam. Vel uoluntas conformatur Deo per increatum: ſed non eſt abire in infinitum: nec eſt ponere quòd Deus ſit conformitas uoluntatis humanæ ad Deum: ergo aliquod creatum eſſentialiter eſt conforme: ſed quod eſſentialiter eſt conforme alicui, eſſentialiter conuenit cum illo. Et quod eſſentialiter conuenit cum illo, eſt eiuſdem eſſentiæ; ergo &c.

Contra, 1. Corin. 6. Qui adhæret deo, unus ſpiritus eſt; ſed nō eſt unus ſpiritus per unitatem naturę: ergo eſt unus per conformitatem uoluntatis. Item, Matth. 12. Omnis qui facit uoluntatem patris mei, qui eſt in cœlis, ille meus frater, & ſoror, &c. Sed non eſt uerum quòd ſit frater per propinquitatem ſanguinis: ergo eſt frater per conformitatem uoluntatis, & dilectionis. Item. Quaſcunque uoluntates contingit uelle idem, & uelle oppoſita; contingit conformari, & difformari, ſiue contrariari: ſed uoluntas diuina, & humana ſunt huiuſmodi, hoc patet, ergo &c. Item. Quaſcunque uoluntates contingit adinuicem ordinari per perfectam poſſidentiam, & obediētiam, contingit adinuicem conformari: ſed uoluntatem humanam cōtingit diuinæ per omnia ſubiacere, & obedire: ergo &c.

Resolutio.

Voluntas noſtra uoluntati diuinæ conformari poteſt conformitate proportionis, conformitate obiectiua, obeditiua, & qualitatiua.

Resp. Dicendum, quòd aliquid conformari alicui contingit dupliciter. Aut quantum ad ſimilitudinem, aut quantum ad habitudinem. Quantum ad ſimilitudinem contingit tripliciter. Aut quando aliqua duo participant tertium, in quo aſſimilantur: ut agnus, & nix in albedine. Aut cum aliqua duo ſic ſe habent, quod unum eſt ſimilitudo alterius: ut ſpecies coloris, ſiue idolum aſſimilatur, ſiue conformatur. Aut quando aliquid participat ſimilitudinem, ut ſpeculum, uel oculus aſſimilatur, uel conformatur corpori obiecto. Primo modo non eſt poſſibile aliquam creaturā deo conformari. Secundo modo aliqua creatura deo conformatur, utputa gratia, quæ dicitur ſimilitudo Dei: uel gloria, quæ eſt deiformitas. Tertio modo aſſimilatur, & conformatur anima, quæ habet gratiam: & gloriam: de hac conformitate nihil ad præſens. Alio modo contingit conformari aliquid alicui ſecundum ſimilem habitudinem, ſiue comparationem, quæ poteſt dici proportio, cum eſt rerum eiuſdem generis: & proportionabilitas, cum eſt rerum diuerſorum generum, ſiue non communicantium, ut fiat uis in uerbo. Large tamen loquendo utraque poteſt dici proportio: & hæc nihil ponit commune: quia eſt per comparationem duorum ad duo, & poteſt eſſe inter ſumme diſtantia: & ſecundum hanc poteſt uoluntas noſtra conformari diuinæ: uidelicet per ſimilem habitudinem ad actum: ut ſicut Deus quod uult, uult liberaliter, & charitatiue: ita & homo, per ſimilem comparationem ad obiectum: ut quod uult deus, uelit homo: & eodem fine quo uult deus, uelit homo: hoc totum poſſibile eſt eſſe, & totum poſſibile eſt non eſſe: & ideo poſſibile eſt uoluntatem noſtram diuinæ conformari, & difformari. Et concedendę ſunt rationes ad hoc.

Ad illud ergo, quod obiicitur,

citur, quòd diſtat Deus ab homine, & humana uoluntas a diuina in infinitum: iam patet reſponſio: quia hoc non impedit conformitatem comparationis: licet impediat conformitatem æqualitatis, & uniuocationis. AD ILLVD, quod obiicitur, utrum in ſeipſa, uel in tertio conformetur. Dicendum, quòd non in ſeipſa, niſi loquamur de conformitate longinqua, quæ attenditur in imagine. Si autem loquamur de conformitate propinqua, quæ conſiſtit in ſimilitudine, ſic non ſeipſa conformatur; ſed mediante gratia, quæ non eſt tanquam tertium ab utroque participatum: ſed eſt ſicut ſimilitudo unius, & proprietas alterius. Vnde gratia eſt ſimilitudo eſſentialiter, non tamẽ oportet, quòd eſſentialiter conueniat in tertio: quia ſimilitudo ſeipſa conuenit cum eo, cuius eſt ſimilitudo: & ſic patent obiecta ambo. Similiter ſi loquamur de conformitate quantum ad habitudinem: dicemus, quòd uoluntas non ſeipſa conformatur ſed per comparationem ad alterum: quod tamen neque eſt de eſſentia diuinæ uoluntatis, nec humanæ, nec tanquam tertium participatum ab utroque & ſic patet illud. AD ILLVD, quod ultimo quæritur, utrum conformetur per eſſentiam, aut per partitipationem. Dicendum, quòd nec ſic, nec ſic: ſed conformatur per proportionem, ſiue per conſimilẽ habitudinem: & ſic patet illud.

QVAESTIO II.

An uoluntas noſtra ex conformitate ad diuinam iuſta efficiatur?

VTRVM conformitas uoluntatis noſtræ ad diuinam faciat eam iuſtam. Et quòd ſic uidetur: quia ſuper illud Pſal. 32. Rectos decet collaudatio. Gloſ. Recti ſunt, qui dirigunt cor ſuũ, ſecundum uoluntatem Dei, quę recta eſt. ITEM: 2. Cor. 6. Quæ participatio iuſtitiæ cum iniquitate? aut quæ ſocietas lucis ad tenebras? quaſi dicat, nulla. Si ergo diuina uoluntas iuſtitia eſt & lux, & humana uolũtas ſit iniqua, non poteſt eſſe conformis: ergo ſi eſt conformis, neceſſe eſt eſſe iuſtam ITEM. Conformari regulæ iuſtitiæ, nihil aliud eſt quàm iuſtificari: ſed uoluntas diuina eſt regula iuſtitiæ, quæ non poteſt obliquari ad aliquod iniquum: ergo conformari uoluntati diuinæ, eſt iuſtificari. ITEM. Intellectus noſter non poteſt conformari diuino, quin efficiatur uerus: ergo nec affectus noſter poteſt conformari diuino, quin efficiatur iuſtus: ſicut enim ueritas eſt rectitudo intellectus, ſic iuſtitia eſt rectitudo affectus.

CONTRA. Magiſter dicit, & eſt uerbum Auguſtini, quòd uoluntas dei bona, per hominum malas uoluntates impletur: ſed unus effectus non procedit ab una cauſa per aliam, niſi illę cauſę ad inuicem conformentur: ergo contingit malam uoluntatem diuinæ conformari. ITEM. Conformitas uoluntatum conſiſtit in uolendo, & nolendo idẽ

ſed impius poteſt uelle, & nolle quod deus uult, & non uult: ut ponit exemplũ Augu. de prauo filio, qui patrẽ uult mori: quod & deus uult: ergo conformitas non facit uoluntatem iuſtam. ITEM. Quamuis uoluntas dei ſit beata, tamen uoluntas illi cõformis non propter hoc eſt beata: ergo pari ratione quamuis ſit iuſta, non propter hoc uoluntas conformis eſt iuſta. ITEM. Si cõformitas facit uoluntatem iuſtam, cum uelit hominem, qui patitur iniuriam, uindicare: ſi ille, qui patitur iniuriam, uult ſe uindicare, iuſte uult: ergo iuſtũ eſt exigere uindictam. Si tu dicas, quòd deus uult hominem uindicare: ſed non uult ꝙ homo uindicet ſe, hoc non ſoluit: quia ſaltem tunc liceret homini appetere, quòd deus ipſum uindicaret.

RESOLVTIO.

Vtique, ſi fuerit conformitas & quo ad actum, & quo ad uolitum.

RESP. Dicendum, quod conformitas uoluntatis noſtræ ad diuinam attenditur ſecundum proportionem, ſicut dictum eſt. Duplex eſt autem proportio uoluntatis, ſcilicet ad actum, & ad uolitum. Similis proportio ad actum conſiſtit in hoc, quòd ſicut deus quod uult, uult ex charitate, & liberaliter, ſiue iuſte, & recto fine: ſic etiam homo uelit. Similis proportio ad uolitũ eſt, ut quod uult deus, etiam homo uelit. Poteſt ergo conformitas attendi ſecundum hanc duplicem ſimilitudinem, & comparationem: & ſic eſt ſufficiens, & facit uoluntatem iuſtam. Poteſt iterum attendi ſolum ſecundũ alteram, ut puta ſecundum uolitum: & ſic eſt deficiens, cum careat ſimili habitudine; & hoc non ſufficit ad iuſtitiam. De prima conformitate procedunt primæ rationes, de ſecũda ſecũdæ. AD ILLVD, quod tertiò obiicitur, quòd conformitas non facit beatam animam: ergo nec iuſtam: Dicendum quòd beatitudo dicit iuſtitiam conſummatam. Vnde plus requiritur ad hoc, ut uolũtas fiat beata; quàm ut fiat iuſta: & ideo non ſequitur, quòd ſi non facit beatam, quòd non faciat iuſtam. Tamen ſicut conformitas ſufficiens, quæ eſt in uolito, & ratione uolendi facit uoluntatem iuſtam, ſic conformitas ſuperexcellens facit eã beatam; illa autem eſt ſuperexcellens, quando in omnibus diuinæ conformatur: & ex nulla parte eſt difformis, nec in aliquo, ſaltem in modico. AD ILLVD, quod obiicitur ultimo, iã patet reſponſio, quia appetens uindictam non conformat ſe neq; in modo, ſiue in ratione uolendi. Deus enim tanquam iuſtus iudex uult hoc zelo iuſtitiæ: qui autem appetit ultionẽ ſui, ſiue ſuæ iniuriæ, ut plurimum uult libidine uindictæ. Si autem aliquis appetat ſolum zelo iuſtitiæ, ſicut deus, & ex charitate, tunc dicerem eum habere uoluntatem iuſtam.

Qõ. immediatè præcedenti reſol.

ARTICVLVS II.

QVAESTIO I.

An teneamur uoluntatem noſtram uoluntati diuinæ conformare in ratione uolendi?

CONSEQVENTER quantum ad ſecundũ Articulum, quęritur de ratione ad conformitatem uoluntatis diuinæ. Et circa hoc duo quæruntur. Primo quæritur, utrum teneamur conformare uoluntatẽ noſtram uoluntati diuinæ in ratione uolendi: ut uelimus ex charitate, quod uolumus. Secundo; utrum teneamur conformare in uolito.

QVOD teneamur in ratione uolendi, uidetur: quia tenemur, quod facimus, facere iuſte. Vnde Deut. 16. Iuſtè, quòd iuſtum eſt, exequêris: ſed non fit iuſte, niſi quod homo facit ſecũdum conformitatem uoluntatis quantum ad rationem uolendi, ut uelit ex charitate, ergo &c. ITEM. Tenemur diligere deum ex toto corde: qa hoc præcipitur Deut. 6. & dominus idem iterat Matth. 22. ſed hoc non põt fieri niſi ex charitate: ergo tenemur ad conformitatem in ratione, ſiue in forma uolendi. ITEM. Tenemur deo ueraciter obedire: ſed ueraciter nõ obedit deo, niſi qui facit ea uoluntate quã acceptat Deus. hæc autem eſt uoluntas informata charitate: ergo &cęt. ITEM. Propter quod unumquodque, & illud magis: ſed propter conformitatem uoluntatis, ratione uolendi obligamur ad conformitatem uolũtatis in uolito: quia finis præcepti eſt charitas, ut dicit Apoſtolus 1. Thim. 1. ergo multo fortius obligamur ad conformitatem in ratione uolendi; ut quod uolumus, uelimus ex charitate.

CONTRA. Deus uult, & præcepit parentes honorari; eſto ꝙ oportunitas ſe offerat, ꝙ aliquis honoret patrem ex naturali pietate, non ex charitate, conſtat ꝙ non peccat, & non conformat uoluntatem ſuam niſi in uolito: ergo non tenetur ad rationẽ uolendi. ITEM. Si tenemur conformare uoluntatem noſtram diuinæ in ratione uolendi, ſicut in uolito; ergo quotienſcunque uolumus aliquid non ex charitate, deficit illud, ad quod tenemur: ergo peccamus in omnĩ actu: nullus ergo actus eſt indifferens. ITEM. Si tenemur conformare in ratione uolendi, cũ ergo peccator habeat uoluntatem a deo continue in hoc deficientem: quia non habet charitatem: ergo continue in omnĩ inſtanti peccat. ITEM. Nullus poteſt conformare uoluntatem ſuam diuinæ in ratione uolendi, niſi habeat charitatem: ſed non eſt in noſtra poteſtate habere charitatem: ergo homo tenetur ad impoſſibile. SI DICAS ꝙ põt facere ꝙ in ſe eſt, quo facto, habebis charitatẽ: qa põt ſe diſponere ad charitatẽ, Obiicit de obſtinato, & de eo q actualiter eſt ĩ peccato, dũ peccat, & eſt in actu illo, nõ põt ſe cõformare: ergo nõ tenet. Qd ſi non tenet, & alii tenentur, reportat cõmodum de malicia: ꝙ ſi hoc nõ eſt cõueniens, nulli ergo tenentur,

RESOLVTIO.

Profectò, pro loco & tempore: nec quò ad omnem actum: aut præceptum: ſed tunc ſolum, cum in actum charitatis exire tenemur.

RESP. Quod tenemur conformare uoluntatem noſtram uoluntati diuinę in ratione uolendi, ut ſcilicet uelimus ex charitate: & hoc patet: quia tenemur eum diligere ex charitate. Attendendum autē quod hæc eſt obligatio per modum præcepti affirmatiui. Differt enim obligatio præcepti affirmatiui, & negatiui. Nam negatiui obligat ſemper, & ad ſemper: affirmatiui autem tantum obligat ſemper, nō ad ſemper; ſed pro loco, & tempore: & ſicut non obligat ad ſemper; ita nec ad omnem actum uoluntatis, nec ad omne præceptum; ſed tunc ſolum quando tenemur exire in actu charitatis. Vnde notandum quòd ſic tenemur ad hoc, ꝙ nunquam ad contrariū: ſicut uelle, quod deus uult ex liberalitate. Ad hoc etiā tenemur pro loco & tempore, ſi habemus charitatem: ſi autem non habemus, non ad hoc tenemur; ſed ad æquiualens; quia tenemur facere quòd in nobis eſt, ut habeamus: & ad hoc ſimiliter pro loco, & tempore obligamur. Ex his patet reſponſio ad obiecta.

QVOD enim obiicitur, quòd aliquis ſine peccato honorat parentes, etiam ex naturali pietate. Dicendum quod uerum eſt, & ex hoc ſequitur quòd non in omni actu tenetur conformare; non tamen ſequitur quod non teneatur. ET per hoc patet ſequens quòd obiicitur de generalitate actuum. Patet etiā aliud quod obiicitur, de generalitate temporis. AD ILLVD, quod ultimo obiicitur, quod non eſt in poteſtate noſtra habere charitatem. Dicendum, quòd in poteſtate habentium charitatem eſt, & in poteſtate non habentium, non propinqua, ſed diſpoſitiua. Poteſt enim quilibet facere, quo facto, habeat charitatem: & ideo ſi non faciat, imputatur ſibi, nec excuſatur per impoſſibilitatem: quia non eſt impoſſibilitas, ubi ſuccurrit aliū de poteſtas, & non deficit, niſi propter noſtram negligentiam. AD ILLVD, quod obiicitur de obſtinato. Dicendum, quòd nullus eſt adeò obſtinatus quod non poſſit facere quod in ſe eſt: & qui non poſſit redire ad cor, & ideo tenetur ſicut & alii, licet non pro quolibet inſtanti; ſed pro loco, & tempore. Si autem tu quæras quid ſit locus, & tempus, melius docet unctio quàm ars: tamen quando dominus uiſitat eum interiori allocutione, uel exteriori prædicatione: uel aliquo tali in quo eſt opportunitas redeundi ad cor, ſi tunc negligat, incidit in contēptum, & omiſſionis peccatū.

QVAESTIO II.

An & quò ad uolitum uoluntatem noſtram uoluntati diuinæ conformare teneamur?

VTRVM teneamur conformare uoluntatem noſtram uoluntati diuinæ in uolito. Et quod ſic, uidetur Matth. 12. Qui non

non eſt mecum, contra me eſt: ergo ſi non conſonat deo in uolito, eſt contra deum: ergo ſi tenemur deo non eſſe cōtrarii, tenemur uelle quod deus uult. ITEM. Super illud Pſalmi. 100. Non adhæſit mihi cor prauum. Gloſ. prauum cor, atque diſtortum habet, qui non uult hoc qđ deus uult: Sed tenemur uitare cordis prauitatē: ergo tenemur uelle ꝙ deus uult. ITEM. Tullius diffiniens amicitiam dicit, quòd amicitia eſt idem uelle, & idem nolle in rebus honeſtis: ſed tenemur deo ſeruare amicitiam: ergo & idem uelle: ergo idem uelle in honeſtis. Sed deus non uult niſi iuſtum, & honeſtum: ergo debemus noſtram uoluntatem ſuæ conformare in omnibus. ITEM. Omnis intellectus, qui diſcordat a prima uoluntate, ſiue cognitione in cognitio; eſt falſus: ergo omnis affectus eſt iniquus, qui non concordat cum diuina uoluntate in uolito: ergo &c. ITEM. Tenemur uelle, quòd deus præcepit: aut ergo quia præcepit, aut quia uult. Non quia præcepit; quia illi qui fuerunt mundati, quibus datum eſt præceptum a domino de tacendo, non peccauerunt in reuelando; quia diuina inſpiratione cognouerunt dominum deum non uelle illud, quod præcipiebat: ergo tenemur uelle, quod deus uult.

Ex libello de Amicicia.

Luc. 17

ITEM. Tenemur credere non tantum quòd præcipit deus credere; ſed etiam omne quòd dicit eſſe uerum: ergo a ſimili tenemur uelle non tantum quod præcipit deus uelle; ſed omne, quòd iudicat ſe uelle tanquam bonum: ergo tenemur uelle omne quòd ſcimus deum uelle.

CONTRA. Auguſt. in Ench. Aliquando homo bona uoluntate uult, quod non uult deus. ITEM. Viri ſancti frequenter uolunt oppoſita, ſicut Apoſtolus uolebat alligari in Hieruſalem, & diſcipuli nolebant Act. 21. ſed conſtat quod deus aliquod illorum uolebat: ergo licet contrariū diuinæ uolūtati uelle meritorie: ergo &c. ITEM. Si tenemur ī uolito cōformare: ergo cū indifferētibus nō ſit nobis uolūtas diuina determinata, quicunque uult aliquid indifferens determinate, committit ſe diſcrimini: ergo peccat mortaliter, quòd abſurdum eſt. SI DICAS, quòd tenetur, quando ſcit domini uolūtatem. Contra. Scientia non inducit nouum peccatum, neque tentionem; ſed ſolum aggrauat peccatum: ergo propter ſcientiam nemo tenetur, ſicut nec ignorans. ITEM. Hieremias dolebat ſuper deſtructionem Hieruſalem in Threnis: Chriſtus flebat ſuper Hieruſalem Luc. 19. Beata Virgo, & Apoſtoli ſuper paſſionē Chriſti. Si flebant & dolebant; & dolor eſt de rebus, quæ nobis nolentibus accidunt: ergo nolebant. Et conſtat quòd omnes hi mœrebantur, & ſciebant deum uelle contrarium: ergo licite, & meritorie poſſumus uelle contrarium diuinę uoluntati, etiam ubi ſcitur. ITEM. Quantuncunque prælatus meus uelit aliquid, nō teneor illud uelle, niſi mihi præcipiat, etiam ſi ſciam

Ca. 10.

 ipſum

ipſum uelle: ergo pari ratione quantumcunque uelit deus ali-quid, non teneor illud uelle, quantuncunque mihi innoteſcat, niſi deus mihi præcipiat. ITEM, Quod deus conſuluit, uult; & nos ſcimus eum uelle, tamen non tenemur uelle, quamuis multum ſibi placeat, etiam plusquam præceptum: ergo non tenemur uelle omne, quod ſcimus deum uelle.

RESOLVTIO.

Non in quocunque; ſed in omni eo, quod certis quibuſdam ſignis innoteſcit nobis, abſolutè illū uelle.

RESP. Ad hoc dicunt aliqui, quod non tenemur conformare uoluntatem noſtram uoluntati diuinæ in omni, quod uult deus; ſed hoc eſt perfectionis, & ſupererogationis, & hoc erit in patria; ſed ad hoc ſolum tenemur, quod ipſe nos uult uelle. Dicunt autem, ꝙ deus ſolum uult nos uelle qđ pcipit, & nolle quod prohibet: hæc enim ſunt ſigna, per quæ ſufficienter indicat nobis ſuam uoluntatem, qua uult nos uelle aliquid: in aliis uolitis, ſiue innoteſcat, ſiue nō; licet uelle cōtrariū ſine peccato: & per hoc ſoluunt ad utrāque partē. Vnde dicunt, quod licet nobis aliquā uelle propriè; quia non decet uelle oppoſita, ut patet de deſtructione gentis noſtræ, & de calamitatibus iuſtorū, & conſimilium: etiam, ſi deus pluat, uel diſponat pluere, oppoſitum poſſum petere, & velle. Sed licet iſta uia ſit facilior; tamen quia Augu. dicit, quod impius eſt, cui non placet diuina prouidentia; non tantum uidetur quòd homo teneatur uelle dei mandata; ſed etiam quod teneatur uelle dei opera. Et iterum, Quomodo non recalcitrat uoluntas noſtra uoluntati diuinæ, quando deus uult aliquid, & nos uolumus contrariū? omnino.n. uideſ ei repugnare. Et iterum Glo. prædicta uidetur dicere, quod homo, qui nō uult ꝙ deus uult, habet cor prauum: non dicit, quod deus uult ipſum uelle, uel ꝙ deus præcipit. PROPTEREA aliter dicēdum, ꝙ reuera non tenemur uelle omne, ꝙ deus uult; ſed ſolum quod uult, & innoteſcit, nec adhuc illud omne. Ideo notādum quod aliquid oſtendit ſe deus uelle abſolute, & quantum in ſe eſt; ut bona quæ facit: & hæc tenemur uelle ſimpliciter, & abſoluta uoluntate, quantum in nobis eſt. Aliquid oſtendit ſe uelle uoluntate abſoluta: ſed oppoſitum uelle quātum in ſe eſt: ut mala, quæ infligit: & hæc tenemur uelle uoluntate abſoluta, & deliberatiua; tamen oppoſitum poſſumus uelle uoluntate pietatis, ut dicit Hugo. Vnde ſicut deus non delectaš in noſtris pœnis: ſed magis dicit, Heu heu cōſolabor ſuper hoſtibus meis. Eſa. 1. ſic & nos. Vnde Hugo diſtinguit in nobis triplicem uoluntatem, ſcilicet rationis, pietatis, & carnis; & in Chriſto quadruplicem, extendens nomen uolūtatis. Vnde dicit in Lib. de Volūtatibus Chriſti, loquens de Chriſto. Voluntas deitatis per iuſtitiam ſententiam dictabat: uoluntas rationis per obedientiam ueritatem approbabat: uoluntas pietatis per com-

compaſſionem in malo ſuſpirabat uoluntas carnis per paſſionem in malo proprio murmurabat. Et ideo uoluntate rationis debemus etiam uelle malum pęnæ, quod ſcimus deum uelle: ſed uolūtate pietatis poſſumus conditionaliter, ſiue quantum eſt in nobis (ſi deo placet) non uelle: nam & ipſe deus (quantum in ſe eſt) non uult. ſicut prędictum eſt. Aliquid enim oſtendit ſe deus uelle quantum in ſe eſt, circa quod conſiſtit ſubſtantialiter ordo ſalutis, ut ſunt ea quę præcipit fieri, & quæ præcipit non fieri, & hæc tenemur uelle. Aliquid oſtendit deus ſe uelle quantum in ſe eſt, circa quod conſiſtit expeditio ſalutis, ut ſunt ea quæ conſulit, & ad talia non obligat, nec uult obligare, uult enim aliquos ſaluare ſic, aliquos uia latiori ire. Ex his ergo patet quod tenemur generaliter uelle, & conformare uoluntatem noſtram, non in omni uolito: ſed in omni eo quod innoteſcit quatuor modis prædictis: alioquin frangeretur amicitia, & de tali uolito currunt rationes, & auctoritates. Ideo. n. præcepto diuino tenemur nos conformare: quia uult nos uelle quod præcipit, & hoc ſcimus, & plato meo teneor conformari in hoc qđ expreſſe ſcio ipſum uelle me uelle; ſed i prælato neſcio niſi per mandata: ſed in deo ſcio per alia ſigna: ſicut prędictū eſt.

Ad illud, quod obiicitur, qđ in nullo pōt diſcordare intellectus quin ſit faſus &c. Dicendū, ꝙ non eſt ſimile de bono, & uero, nā uerū dicitur abſolute, bonum uero in relatione ad finem. Et quia duo oppoſita non ſunt ſimul. ideo non poſſunt intellectus diſcordantes eſſe ueri: ſed bonum dicitur in relatione ad finem. Et quoniam oppoſita uolita poſſunt ad eūdem finem ordinari, ideo ſimul poſſunt eſſe bona, & affectus reſpectu eorum eſſe recti: ideo non neceſſe eſt in omni uolito conformari: quia oppoſitum poſſumus ſancte uelle: quia ordinare ī finem: ſed oppoſitum eius, quod deus uult nos uelle, nō poſſumus ordinare in finē: quia deus nō acceptat illud. Ad illud, qđ obiicitur ad contrariū, quod non tenemur ad omne uolitū. Dicēdum, ꝙ uerum eſt: quia nec ad uolitū: quia uolitū, nec quia ſcitū: ſed quia ſcitū eſſe uolitū a deo, ita ꝙ nos uelimus illud. Aliter tamen poteſt dici: qđ tenemur ad abſolute uolitū: ſed excuſamur per ignorantiam, maxime ubi adhibetur debita diligentia, ſicut aliqs obligatur, ne cognoſcat non ſuam. Vnde de obligatione inducente culpā, falſum eſt qđ dicit, qđ ſcientia non inducit nouā obligationem. Sicut enim ignorantia facti excuſat a toto, ita ſcientia per oppoſitū, cū diuina uoluntas facit aliquē eſſe obligatum, ut nullo modo poſſit in contrariū ſine culpa, & ſic in propoſito, & ſic patet illud. Ad illud, quod obiicitur de Chriſto & Beata Virgine, & aliis compatientibus. Dicendū (ſicut dictū eſt) quod uoluntate abſoluta uolebant, ꝙ deus uolebat & volūtate cōditionata, ſiue uolūtate pietatis, debebāt uelle

con-

contrarium, & hac uoluntate merebantur: quoniam hoc non eſt naturæ tantum, ſed etiam rationis. Præcipue autem hac uoluntate merebatur in Chriſti filii paſſione beatiſſima mater, & uirgo Maria: cui patienti (quãtum ſexus muliebris fragilitas ſuſtinere poterat) compatiebatur. Nullo tamen modo eſt dubitãdum, quin uirilis eius animus, & ratio conſtantiſſima, uellet etiam tradere filium ſuum pro ſalute generis humani, ut mater per omnia conformis eſſet patri. Et in hoc miro modo debet laudari, & amari: quod placuit ei, quod unigenitus ſuus pro ſalute generis humani offerretur. Et tantum etiam compaſſa eſt, ut (ſi fieri potuiſſet) omnia tormenta quæ filius pertulit, ipſa multo libentius ſuſtinuiſſet. Vere ergo fuit fortis, & pia; dulcis pariter & ſeuera; ſibi parca, nobis largiſſima. Hæc ergo præcipue eſt amanda, & uenerãda poſt Trinitatem ſummam, & eius prolem beatiſſimam dominum noſtrum Ieſum Chriſtum: a cuius diuinitatis myſterio enarrando cæteræ linguæ deficiunt: quia conſummatio ſermonum ipſe eſt.

Ei ergo, qui poteſt omnia facere ſuperabundantiùs quàm petimus, aut intelligimus ſecundum uirtutem, quæ operatur in nobis, ipſi gloria in eccleſia, & in Chriſto Ieſu, in omnes generationes ſeculi ſeculorum. Amen.

FINIS.

[library stamp]

Regiſtrum.

† A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn
Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz.
Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk
Lll Mmm Nnn Ooo.

Omnes ſunt quaterniones.

VENETIIS Ad Signum Seminantis. 1573.

FINE

LABORATORIO RESTAURO
A Lombardi
127 1974